

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BURSALI İBRAHİM RÂZÎ DÎVÂNI'NIN BAĞLAMSAZ DİZİN
VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ**

Rabia ADEMOĞLU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

KIRIKKALE-2023

Rabia ADEMOĞLU tarafından hazırlanan “BURSALI İBRAHİM RÂZÎ DÎVÂNÎ’NİN BAĞLAMSAZ DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

Türk Dili ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak YÜKSEK LİSANS TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Başkan: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Türk Dili ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak YÜKSEK LİSANS TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Üye: Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK

Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak YÜKSEK LİSANS TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin YÜKSEK LİSANS TEZİ olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Rabia ADEMOĞLU

22.06.2023

ÖZET

BURSALI İBRAHİM RÂZÎ DÎVÂNI'NIN BAĞLAMSAK DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

Haziran, 2023, sayfa, 1724

Türk Edebiyatının XIII. yüzyılda başlayan ve XIX. yüzyıla kadar devam ettirdiği Klasik Türk Edebiyatı evresi sayısız kültürel mirası bugünlere taşımıştır. Kültürel mirasın kalmasında yazılı eserlerin payı oldukça geniştir. Klasik Türk Edebiyatı özelinde ise bu büyük pay dîvânlara aittir. Klasik Türk Edebiyatının temelini oluşturan dîvânlar yazıldıkları yüzyıllar hakkında geniş bilgiler barındırmaktadırlar. Geçmişin tozlu sayfalarına ışık tutan dîvân sahiplerinden birisi de Bursa'da doğmuş ve hayatını orada idame ettirmiş Mevlevî bir şair olan Bursalı İbrahim Râzî'dir. Klasik Türk Edebiyatı'nın son yüzyıllarında doğan ve eserini bu yüzyıllarda kaleme alan Bursalı İbrahim Râzî son dönem şairlerden sayılmaktadır. Yazdığı eserin diline bakılacak olursa iyi bir eğitim aldığı düşünülen Bursalı İbrahim Râzî, kendi yüzyılında tanınan bir şair olamamıştır. Yaşadığı yüzyıl değerlendirildiğinde Klasik Türk Edebiyatı sahasında en çok şairin var olduğu yüzyıla denk gelen şair, kendi yüzyılında sivrilerle tanınmayı başaramamıştır. Unutulmuş, ulaşılmayan, keşfedilmeyi bekleyen içerisinde Türk kültüründen parçalar barındıran sayısı tam olarak bilinmeyen onlarca eserden birisi olan Bursalı İbrahim Râzî Dîvân'ı Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Elaldı tarafından okunmuş ve Türk kültürü mirasına kazandırılmıştır.

Klasik Türk Edebiyatı sahasında muhtelif çalışmalar mevcuttur. Çalışma, kelimelerin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünün tespiti esasına dayandığı için TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) isimli projenin sistem altyapısı ve kolaylığından faydalanılmıştır. Eserdeki şiirlerin söz varlığı, şiirlerdeki kelimelerin farklı kullanımları ve anlam katmanlarının tespit edilerek bağlamlı dizin ve işlevsel bir sözlüğün oluşturulması ve bu sayede şairin kısa bir poetikasının verilmesi çalışmanın genel amacıdır. Kelimenin temel anlamının yanı sıra bağlamsal anlamı da verilerek hazırlanan bu sözlük, metin tahlili çalışmalarından farklı olarak edebî metinlerin zenginliğini gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışma ile şairin dil ve üslubunun yanı sıra, mana zenginliğindeki özgünlüğünün ortaya konması hedeflenmiştir.

TEBDİZ sistemi ile elde edilen sözlükten sonra şairin kelime kullanımından yola çıkılarak eserinde kullandığı “ayetler, hadisler, deyimler, atasözleri, kalıp ifadeler, ikilemeler, tamlamalar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, fiiller ve birleşik fiiller” detaylıca incelenmiş tablolar ve veriler ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı, TEBDİZ, Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük.

ABSTRACT

**CORCONDANCE AND FUNCTIONAL DICTIONARY OF THE DIVAN BY
IBRAHIM RAZI FROM BURSA**

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Turkish Language and Literature, Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

June, 2023, page, 1724

The Classical Turkish Literature phase, which started in the 13th century and continued until the 19th century, has brought countless cultural heritages to today. The written works have quite a large share in the transfer of cultural heritage. In Classical Turkish Literature, this great share belongs to the divans. The divans, which form the basis of Classical Turkish Literature, contain extensive information about the centuries they were written. One of the owners of the divan who sheds light on the dusty pages of the past is Ibrahim Razi from Bursa, a Maulawi poet who was born in Bursa and lived there. Ibrahim Razi from Bursa, who was born in the last centuries of Classical Turkish Literature and wrote his work in these centuries, is considered one of the last period poets. Ibrahim Razi from Bursa, who is thought to have received a good education by looking at the language of the work he wrote, could not be a well-known poet in his century. Considering the century he lived in, the poet, which coincides with the century in which the most poets existed in the field of Classical Turkish Literature, failed to be recognized by being prominent in his own century. The Divan by Ibrahim Râzi from Bursa, one of the tens of forgotten, unreachable, and waiting to be discovered works containing pieces of Turkish culture, whose number is not known

exactly, was read by Dr. Lecturer Mehmet Elaldı and brought to the Turkish cultural heritage.

There are various studies in the field of Classical Turkish Literature. Since the study is based on the determination of concordance and functional glossary of words, the system infrastructure and ease of the project named TEBDİZ (Concordance and Functional Glossary of Historical and Literary Texts) has been utilized. The general purpose of the study is to determine the vocabulary in the poems, the different uses of the words in the poems and the layers of meaning and to create a concordance and a functional glossary, and thus to give a short poetics of the poet. This dictionary, which is prepared by giving the contextual meaning as well as the basic meaning of the word, is important in terms of revealing the richness of literary texts, unlike text analysis studies. With this study, it is aimed to reveal the poet's language and style, as well as his originality in the richness of meaning. After the dictionary obtained with the TEBDİZ system, "verses, hadiths, idioms, proverbs, stereotypes, reduplications, phrases, prepositions, conjunctions, exclamations, verbs and compound verbs" used by the poet in his work were examined in detail and supported by tables and data.

Key words: Divan By İbrahim Razi From Bursa, TEBDİZ, Concordance and Functional Glossary of Historical and Literary Texts.

TEŞEKKÜR

“Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı’nda Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlüğü” adlı çalışmanın hazırlanmasında öncelikle eseri günümüz Türkçesine kazandırmış olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ELALDI’ya, Çalışma sürecinde danışmanlığımı yürütüp her türlü imkânı sağlayan ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN’a, beni TEBDİZ Projesine dâhil ederek bu platformda yer almama vesile olan Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK’a ve tüm TEBDİZ ekibine katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında her türlü desteğini ve literatür bilgisini benimle paylaşmaktan geri durmayan çok kıymetli dostum Zekiye Selcen GÜNAYDIN’a, İngilizce tercümelerde yardımcı olan kıymetli kuzenim Elifnur KANTAR’a, maddi ve manevi desteklerinden ötürü dedem Hasan KÜÇÜK’e, bu süreçte dualarını benden esirgemeyen tüm aileme, oldukça ihmal ettiğim fakat varlıklarını daima üzerimde hissettiğim çok değerli arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Tablo 1.3.1. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda İkilemeler Cetveli	49
Tablo 2.3.2. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Kullanılan Arapça Tamlamalar	56
Tablo 3.3.3 Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Edatlar Çizelgesi.....	67
Tablo 4.3.4. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Bağlaçlar Cetveli	71
Tablo 5.3.5. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Ünlemler	75
Tablo 6.3.6. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda “-â” Ekiyle Oluştulmuş Ünlemler....	77
Tablo 7.3.7. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Fiiller Cetveli.....	79
Tablo 8.3.8. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Birden Fazla Anlama Gelen Fiiller Cetveli	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.3.1. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Ayet ve Hadislerin Kullanım Oranı...	12
Şekil 2.3.2. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Atasözü Deyim ve Kalıp İfadelerin Kullanım Oranı.....	17
Şekil 3.3.3. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Deyimlerin Nazım Şekillerinde Kullanım Oranı.....	44
Şekil 4.3.4. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda İkilemelerin Kullanım Oranı	49
Şekil 5.3.5. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Tamlamaların Kullanım Oranı	55

SİMGELER DİZİNİ (ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ)

آ	a, ā, e
أ	a, e, ı, i, u, ü
ء	,
ب	b
پ	p
ت	t
ث	<u>s</u>
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	ḥ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ḍ, ž
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	,
غ	ğ
ف	f
ق	q
ك	k, g
ك	ñ
ل	l

م	m
ن	n
و	v; o, ō, ö, u, ū, ū
ه	h; a, e
ی	y; i, i,

KISALTMALAR DİZİNİ

Bknz.	Bakınız
Çev.	Çeviri
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Dr. Öğr. Üyesi	Doktor Öğretim Üyesi
G.	Gazel
Hız.	Hazreti
K.	Kaside
L.	Lugaz
M.	Mesnevi
Mfrd.	Müfred
Msd.	Müseddes
N.	Nazm
Prof.	Profesör
Sf.	Sayfa
T.	Tarih
TDK.	Türk Dil Kurumu
TEBDİZ	Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü
Trc.	Terci-i Bend
Trk.	Terkib-i Bend
vb.	Ve Benzeri
vs.	Vesaire
yy.	Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
SİMGELER DİZİNİ (ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ)	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
İÇİNDEKİLER	xv
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. Giriş	1
İKİNCİ BÖLÜM	4
2.1. Bursalı İbrâhîm Râzî'nin Hayatı ve Eserleri	4
2.2. Edebi Kişiliği.....	7
2.3. Dünya Görüşü ve Tasavvufi Eğilimleri.....	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	11
3.1. Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nın İncelemesi ve Dil Özellikleri.....	11
3.1.1. Âyet ve Hadis.....	11
3.1.1.1. Âyetler.....	12
3.1.1.2. Hadisler	15
3.1.2. Deyim, Atasözü ve Kalıp İfade.....	16
3.1.2.1. Deyimler.....	16
3.1.2.2. Atasözü.....	45
3.1.2.3. Kalıp İfade.....	46

3.1.3. İkilemeler	48
3.1.4. Tamlamalar	54
3.1.4.1. Arapça Tamlamalar	55
3.1.4.2. Farsça Tamlamalar	56
3.1.4.3. Türkçe Tamlamalar	65
3.1.4.4. Arapça-Farsça Tamlamalar	66
3.1.4.5. Türkçe-Farsça Tamlamalar	67
3.1.5. Edat, Bağlaç ve Ünlem	67
3.1.5.1. Edatlar	67
3.1.5.2. Bağlaçlar.....	70
3.1.5.3. Ünlemler.....	74
3.1.6. Fiiller.....	79
3.1.7. Birleşik Fiiller	86
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	94
4.1 Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nın Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlüğü	94
A/Ā/ʿ A	94
B.....	211
C.....	419
Ç.....	475
D.....	498
E	614
F	662
G.....	691
H.....	802
I/ʿI	922

İ/İ'İ.....	924
J.....	991
K.....	992
L.....	1070
M.....	1091
N.....	1190
O.....	1257
Ö.....	1278
P.....	1282
R.....	1305
S.....	1361
Ş.....	1460
T.....	1496
U/'U.....	1568
Ü.....	1580
V.....	1595
Y.....	1638
Z.....	1691
SONUÇ.....	1719
KAYNAKÇA.....	1722
ÖZGEÇMİŞ.....	1724

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Giriş

Klasik Türk Edebiyatı, Türklerin İslam dinini benimsemelerinden sonra daha çok kültürel alışverişte bulunduğu Arap ve Fars edebiyatlarının etkisiyle oluşmuştur. XIII. yüzyılda teşekkül eden Klasik Türk Edebiyatı XIX. yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdürmüştür. Bu denli uzun süre varlığını idame ettiren edebi gelenek araştırmacılar tarafından “Dîvân Edebiyatı, Türk Edebiyatı, Osmanlı Edebiyatı, Saray Edebiyatı, Yüksek Zümre Edebiyatı...” gibi muhtelif isimlerde anılmaktadır.

XIII. yüzyılda İslam dinini kabul eden Türkler; dini yüzeysel olarak yaşamaktan ziyade dinin mantığını, temelini, yaşayışını öğrenmek için Arapça ve Farsça’ya büyük ilgi duymuşlardır. O dönemde bilim dili Arapça; edebi dil ise büyük çoğunlukla Farsça’ydı. Bu durum Türk şairlerinin de dikkatini çekmiş ve Fars Edebiyatı’na büyük bir ilgi ve merak duyulmaya başlamıştır. Bu bağlamda Klasik Türk Edebiyatı; Arapça, Farsça ve Türkçenin müşterek bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Mehmet Fuat Köprülü’ye göre Türk edebiyatı “İslam’dan önceki Türk edebiyatı”, “İslam’dan sonraki Türk edebiyatı” ve “Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı” olarak üç başlık altında toplanmıştır. İslam dinini kabul ettikten sonra Türk Edebiyatı’nda büyük bir değişim olmuştur. Nazım birim, vezin, kafiye düzeni, muhteva, dil, mazmunlar, estetik anlayış kısaca neredeyse her şey değişmiştir.

Klasik Türk Edebiyatı’nın tarihsel gelişimi incelendiğinde; XIII. yüzyıl eserlerinin çoğu dini konulu ve tercüme eserlerdir. XIV. yüzyılla birlikte Türk Edebiyatı muhtelif türlerde eser vermeye başlamıştır. Bu yüzyılda dilde hâkim olan Arapça ve Farsçadır. XV. yüzyılda Klasik Türk Edebiyatı, Fars Edebiyatı’ndan örnekler alarak zenginleşmiştir. XVI. yüzyıl Osmanlı Devleti’nin büyüyüp geliştiği kadar Türk Edebiyatı’nın da geliştiği bir dönemdir. Bu yüzyılda Türk şairler İranlı şairlerin karşısında kendilerini ispat edebilmişlerdir. XVII. yüzyıl Osmanlı Devleti için

duraklama devri olsa da Türk Edebiyatı için gelişme ve ilerleme son sürat devam etmektedir. Bu dönemde pek çok usta şair yetişmiştir. XVIII. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin iyice gerilediği dönemdir. Buna karşın edebiyatın doruğa çıktığı dönemdir. “Şair kadrosu bakımından Klasik Türk Edebiyatı'nın en verimli olduğu yüzyıldır. Yapılan araştırmalara göre, bu yüzyılda 1322 şair yetişmiş ve bunlardan 168 tanesinin divanı bulunmaktadır” (Mermer vd., 2016). Bursalı İbrahim Râzî de bu dönemde yetişmiş ve dîvân sahibi şairlerdendir. Bu dönemde şiir olgunluk seviyesine ulaştığı için şairler yeni, orijinal mazmunlar bulmakta zorlanmaya başlamış ve kısır bir döngüye girmişlerdir. Bu yüzyılda şiir dili önceki yüzyıllara göre sadeleşmiştir. XIX. yüzyıl yine şair bakımından yüksek kalite bakımından noksan bir dönemdir. Batı etkisi ile beraber Klasik Türk şiiri iyice zayıflamış ve son ürünler verilmiştir.

Klasik Türk Edebiyatı'nda ürün veren şairlerin manzum olarak kaleme aldığı birçok şiir “dîvân” adı verilen eserlerde toplanmaktadır. Şairler yazdıkları manzum şiirlerini kaybolmaması için, tertipli ve düzenli durmaları amacıyla dîvânlarda toplamaktadırlar. Bu toplanılan manzum şiirlerin dîvânlarda belirli bir tertibi bulunmaktadır. Ancak dîvân sahibi şairler her zaman bu tertibe uymak durumunda değillerdir. Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nda genel tertibe aykırı durumlar vardır. Râzî'nin Dîvân'ı dibaceli dîvânlardan birisidir ve eser dibace ile başlar. Şairin dili mensur kısımlarda manzum kısımlara nazaran daha ağır ve Arapça-Farsça terkiplerle doludur. Şair dibacesinde şiir hakkındaki poetikasını dile getirmiştir. Dibacesinde dikkat çeken bir husus da âyet ve hadis kullanımının yaygınlığıdır. Şair dibacesinden sonra doğrudan tarihlere geçmiştir. Klasik dîvân tertibinde dibaceden sonra kaside olması gerekirken Bursalı İbrahim Râzî tarihlerle başlamıştır.

Yapılan bu çalışmaya konu edilen Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı, Klasik Türk Edebiyatı döneminde kaleme alınmış bir dîvândır. Şair eserini Klasik Türk Edebiyatı'nın son yüzyılında kaleme almıştır. O döneme tanıklık etmesi bakımından bu eseri bağlamsal olarak incelenmesi Türk Edebiyatı ve kültürü açısından yararlı olacaktır.

Bağlam kelime anlamı olarak “bir ögenin bulunduğu ortam”dır (Dash, 2008, 22). Başka bir deyişle bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünüdür (Vardar, 2007, 31). Klasik Türk Edebiyatı'nda yapılan muhtelif

alışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisi de bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüktür. Bu alışmaları sistemli bir şekilde bilgisayar tabanıyla destekleyen ve bilim dünyasına kazandıran Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'tır. Kurmuş olduğu TEBDİZ sistemi Türk Edebiyatı sahasında ürün veren tüm eserleri bünyesi altına alarak bağlamsal dizinini vermektedir. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Elaldı'nın okuyup çevirisini yaptığı Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı TEBDİZ sisteminde incelenmiştir.

Bu alışmada Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Elaldı'nın transkribe etmiş olduğu Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı adlı eserden yararlanılmıştır. Eser sisteme nazım şekillerine ayrılarak yüklenmiştir. Bu bağlamda “51 tarih, 4 kaside, 153 gazel, 6 mesnevi, 4 kıta, 1 terki-i bend, 3 terci-i bend, 15 nazım, 101 müfred, 31 matla, 1 müseddes ve 1 diğer (dibace)” toplam 371 parçada sisteme yüklenmiştir. Sisteme yüklenen kelimelerin her birisi tek tek ekine köküne ayrılmış ve anlamlandırılmıştır. Kelimelerin ilk anlamlarının yanı sıra bağlamda kazandıkları anlamlar da verilmiştir. Kelime ve kelime grupları sisteme “âyet, hadis, deyim, atasözü, kelâm-ı kibâr, kalıp ifade vs.” şeklinde gruplandırılarak girilmiştir.

Yapılan alışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Giriş”ten oluşmaktadır. Bu bölümde genel olarak çalışmada yapılan adımlardan bahsedilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümü “Bursalı İbrahim Râzî ve Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'na ayrılmıştır. Bu bölümde Râzî'nin hayatı ve bu çalışmada incelenen eseri olan Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Üçüncü bölümde eser dil ve üslup bakımından incelenerek esere dair tespitlerde bulunulmuştur. Çalışmanın son kısmı olan dördüncü bölümde ise dîvânın bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü alfabetik sırayla verilmiştir.

Yapılan çalışmanın amacı şairin yaşadığı yüzyıla bir ışık tutmak, kullandığı kelimelerden yola çıkarak şairin iç dünyasına ulaşmak, kelimelerin sözlük anlamından ziyade bağlamda kazandığı anlamları tespit etmek, edebiyat sahasında yapılan araştırmalara bir yenisini eklemek, döneminde değeri bilinmemiş ve unutulmuş Bursalı İbrahim Râzî'yi bilim dünyasına tanıtmaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Bursalı İbrâhîm Râzî'nin Hayatı ve Eserleri

Klasik Türk Edebiyatı sahasında ürün veren şairlerin hayatı hakkındaki bilgilere pek çok kaynaktan ulaşılabilmektedir. Bu kaynaklardan en bilineni şuara tezkireleridir. Türk edebiyatındaki ilk örneğinin Ali Şir Nevâî tarafından verildiği kabul edilen tezkireler, şairlerin hayatları, eserleri, şiir anlayışları hakkında okuyucuya pek çok bilgi vermektedir. Devrin tarihçileri tarafından yazılan türlü biyografik eserler de şairler hakkında bilgi vermektedir. Osmanlı tarihleri, bibliyografyalar, ansiklopedik eserler, edebiyat tarihleri gibi kaynaklar bunlar arasında gösterilebilir. Tüm bu zengin kaynaklara rağmen Bursalı İbrâhîm Râzî'nin hayatı bu eserlerde geçmemektedir. Şairin yaşadığı yüzyıl bu durumun en büyük sebebidir. 18. yüzyılın sonlarında dünyaya gelen şair şiirlerini 19. yüzyılın ortalarına kadar neşretmiştir. Şairin yaşam sürdüğü bu yüzyıl Klasik Türk şiirinde eser veren şairlerin en çok bulunduğu yüzyıldır. Bursalı İbrâhîm Râzî'nin bu denli şairin içerisinde kendini belli etmesi ve kaynaklara adını yazdırması oldukça zordur.

Bursalı Seyyid İbrâhîm Râzî 1761/1762 yıllarında Bursa'nın Bab-ı Zemin Mahallesi'nde doğmuştur. Destarizade Seyyid İbrâhîm Râzî adıyla tanınmıştır (Elaldı, 2017,11). Şair hakkındaki bilgiler sınırlı olduğundan derlenen bilgiler ışığında değerlendirilecektir (Elaldı, 2017, 10). Şair ailesi hakkında verdiği bilgileri yazdığı tarihlerde vermiştir. Şair, Klasik Türk Edebiyatı'nda alışıldık dîvân tertibinin aksine dîvânına tarihlerle başlamıştır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda 51 tane tarih yazılmıştır ve bu tarihlere kızlarının doğumu ile başlamıştır. Bu durum adeta kızlarının doğum günleri için onlara anı kalması niyetiyle yazılmış gibidir.

“İşbu bin yüz toksân beş senesi mâh-ı Receb-i şerîfin gurresinde helâlim Şerîfe Züleyhâ Hânım ile zifâf olup beynehümâmızda imtizâc-ı küll olup ve kendiden dört kız bir oğlan vücûda geldi. Ben seferlerde çok zamân geşt ü güzâr etdim ve giriftâr esîr oldum geldim. Yine ırzi ile buldum. Gâyet sâbirelerden idi ve dahi varıma var yoğuma yok oldu. Tamâmen kırk bir buçuk sene beynimizde zevciyyet vuku buldu. Ben dünyâda ve ahiretde hoşnûd ve râzîyim. Cenâb-ı Hazret-i Allâh dahi râzî olsun. Kereminden

taksîrâtını afv eylesün. Gâyet ile halîme ve şâyet selîme ve hâline göre kerîme idi. Ve bu âlemde tehevür neye derler bilmeyenlerden idi. Hattâ kendi câriyesine dahi tehevür bilmez idi. / Böyle bir Hatun idi. Âbide ve zâhidelerden idi. Gicelerde kâ'im gündüzlerde sâ'im idi. Rahmetallâhi aleyh rahmeten vâsia." Şair bu yazısında hicri 1195 senesinde eşi Züleyha Hanımla evlendiğini ve dört kız bir oğlan çocuğu olduğunu yazmıştır. Kırk bir buçuk sene boyunca evliliğinin sürdüğünü ve eşini oldukça sevdiği belli olmaktadır. Eşi hakkında güzel temennilerde bulunmuş ve 41. tarihini eşine ithaf etmiştir.

Dedi menkût ile Râzî anun fevtine târîhin

Züleyhâ 'azm-i râh etdi bugün firdevse yâ 'adne (T. 42/1)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin ailesi hakkındaki bilgilere daha çok yazdığı tarihlerde ulaşılmaktadır. Yazdığı 1. tarihi kızı Rahime Hanım'a ithaf etmiştir. Düşürdüğü tarih neticesinde 1202/ 1787 senesinde büyük kızının dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. 43. tarihinde Rahime Hanım'ın vefatı üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. 1818 senesinde Rahime Hanım 31 yaşında hayatını kaybetmiştir.

Düşünce bir muhabbet gönlüme Râzî dedim târîh

Vefâ-yı nâz u 'ismetle **Rahîme** geldi dünyâya (T. 1/1)

Cigerden âh edip Râzî dedi fevtine tâm târîh

Rahîme Hânım'a Allâh cinân eyleye me'vâ (T. 43/5)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin ikinci kızı Saide Hanım hakkındaki bilgilere de 2. tarihte ulaşılmaktadır. Şairin tarih düşürmesiyle birlikte kızının 1205/ 1790 senesinde doğduğu anlaşılmaktadır.

Du'â ile dedi mîlâdına târîhini Râzî

Sa'ide Hânım'ı Mevlâ dü 'âlemde be-kâm eyle (T. 2/1)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin üçüncü kızı Ganime Hanım ile ilgili bilgiler ise 3. tarihte bulunmaktadır. Bu bilgiler eşliğinde kızının 1207/ 1792 senesinde doğduğu anlaşılmaktadır.

Mücevherle müzeyyen eyledim târihini Râzî

Hemân 'izz ü kerem ile **Ganîme** geldi dünyaya (T. 3/1)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin son kızı Rabia Hanım hakkında da eserde bilgi bulunmaktadır. 40. tarihinde Rabia Hanım'ın 1227/ 1812 senesinde dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. 41. tarihinde ise

Rabia Hanım'ın bu dünyadan göçtüğünü yazmıştır.

Söyledim dürdâne târîh Râziyâ mîlâdına

Râbi'a Hânım'la şâdân kıldı çün Allâh bugün (T. 40/1)

Söyledim dürdâne târîh fevtine Râzî hemân

Râbi'a Hânım cihândan 'azm-i cennet eyledi (T. 41/1)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin Dîvânı'nda adı geçmeyen bir oğlu da bulunmaktadır. Bu durum “*İşbu bin yüz toksân beş senesi mâh-ı Receb-i şerîfin gurresinde helâlim Şerîfe Züleyhâ Hânım ile zîfâf olup beynehümâmızda imtizâc-ı küll olup ve kendiden dört kız bir oğlan vücûda geldi.*” yazısında anlaşılmaktadır.

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin Züleyha Hanım'dan başka bir eşinden olma Abdusselam Ramiz isimli bir oğlu da 1236/ 1820 yılında dünyaya gelmiştir. “*İşbu bin iki yüz kırk sekiz senesi mâh-ı muharreminin onuncu yevm-i cuma ertesi sâat birde Sarıkcı-zâde e's-Seyyîd El-Hâc İbrâhîm Râzî-i âcizin Abdu's-selâm Râmiz ismiyle bir oğl dünyâya geldi.*”

Bir düşürdüm Râziyâ mîlâdının târîhini

Gülsitân-ı dehre geldi **Râmiz-i 'âlî-mizâc** (T. 49/1)

Ailesi hakkında verdiği bu bilgilere bakarak Bursalı İbrâhîm Râzî hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmaktadır. İyi bir aile babası olduğu ve ailesini sevdiği, evlat ve eş acısı çektiği bilinmektedir. Şairin şiirlerinde hissedilen acı ve üzüntünün kaynağı bu acılar olabilir düşüncesi ağır basmaktadır.

“Bursalı Seyyid İbrâhîm Râzî, Sultan III. Selim zamanında babadan kalma bir zeamet sahibidir (Divan/2a). 1787-1792 Osmanlı-Rus Muharebesi'ne katılmış, Boğdan'daki İsmail Kalesi'nin savunmasında bulunmuştur (Divan/2a). Muharebe dönüşü kendisine verilen zeamet, malikaneye dönüştürülmüştür (Divan/2b)” (Elaldı, 2017, 11).

“Halebli Melik Ahmed Pâşâ-zâde Osmân Pâşâ Hazretlerinin kerîmesi Mehpâre Hanım'ın velâdetine Anapa'da söylenen târîhdir” yazısından anlaşıldığı üzere bir süre günümüzde Rusya'ya bağlı olan Anapa'ya gittiği bilinmektedir.

“Bin iki yüz yigirmi üç senesi mâh-ı cemâziye'l-âhirin beşinci günü vâkî olan Sultân Mustafâ Hân vakasını vücûda getirüp bâdî vü bâis olan Mustafâ Pâşâ Ârif Aga'ya mîrânlık verip Balçık muhâfazasına me'mûr olup bu abd-i âciz dahi kethüdâsı bulunmak ile hakkına söylenen târîhdir.” yazısından anlaşılabacağı üzere Seyyid İbrâhîm Râzî, bazı vezirler ve devlet büyükleriyle Rumeli ve Anadolu bölgelerini gezme, buraları tanıma fırsatı bulmuştur (Divan/2b). 1809/1810'da Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa'nın Balçık muhafazası için komutan olarak görevlendirdiği Arif Ağa'nın kethüdalığını yapmıştır (Elaldı,2017, 12).

2.2. Edebi Kişiliği

Bursalı İbrâhîm Râzî hakkında başka kaynaklarda bilgi bulunmadığı için hayatını olduğu gibi edebi kişiliği hakkında da tek kaynak kendisinin yazdığı dîvânıdır. Râzî Dîvânı dibaceli dîvânlarımızdan biridir. Râzî'nin mensur dibacesinde poetikasıyla ilgili bazı kanaatlerini dile getirmesi bize onun edebî kişiliğinden bahsetmemiz için kapı aralamaktadır (Elaldı, 2017, 12). Bursalı İbrâhîm Râzî'nin nazım dili, nesir diline oranla daha anlaşılır biçimdedir. Şair dibacesinde ilk olarak ideal bir şiirin nasıl olması gerektiğinden bahsetmektedir. Dini bütün kimse olan şair şiirlerini Allah'ın rızasını kazanmak için yazdığını dile getirmiştir. Eserinde geçen iktibasların yarısı dibace kısmında bulunmaktadır.

Klasik Türk Edebiyatı'nın en önemli yapı taşlarından birisi olan aruz veznini kullanım bakımından Bursalı İbrâhîm Râzî oldukça başarılıdır. Yazdığı eserde vezne uymayan şiir sayısı oldukça kısıtlıdır. Aşağıdaki beyitler şairin bir vezne uyduramadığı şiirlerine örnektir.

Pây-ı hurremde rûz u şeb âh u figânım kim bilir
Der ü divânı ditrer şûfiyyenin âmîn diyü (Mfrd. 65/1)

Ben ne derde ugrâdım takrîre yokdur hîc mecâl
Derdine bir çâre iste bî-çâre Allâh 'aşkına (G. 131/3)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin eser diline, vezinde gösterdiği başarıya, şiirlerinde kullandığı dini bilgilere bakıldığında iyi bir eğitim aldığı görülmektedir. Şiirlerinden hareketle tekke ehli olduğu ve dini-tasavvufî öğretiyeye yatkın olduğu göze çarpmaktadır. “Râzî'nin Kur'an'da yer alan peygamber kıssalarından, evliya menkıbelerinden, klâsik Türk edebiyatının ünlü mesnevilerinin kahramanlarından, Türk-İslam kültürünün tarihî ve mitolojik şahsiyetlerinden bahsetmesi bize onun İslam kültürüne de yeterince vakıf olduğunu göstermektedir” (Elaldı, 2017, 14).

Bir tecellî eylemişdir Hazret-i Hak Âdem'e

Vâkıf-ı esrâr olursan hikmeti Sübhândadır (G. 45/3)

Bursalı İbrâhîm Râzî yaşadığı dönem itibariyle tüm üstat şairlerin şiirlerinden, ilimlerinden, bilgilerinden faydalanma imkânı bulmuştur ancak kendisi gibi Mevlevî bir şair olan Şeyh Galip onun edebî kişiliğinin oturmasında öncü şairlerden olmuştur. Şeyh Galib'in terci-i bendinde vasıta beyti olarak kullandığı “Ah mine'l-aşki ve hâlâtîhi / Ahrake kalbi be-harârâtîhi” beyti Râzî Dîvânı'nın üçüncü terci-i bendinde vasıta beyti olarak aynen kullanılmıştır (Elaldı, 2017, 14).

Dinle benim kâlimi akvâlimi

Çeşm-i felek görmedi emsâlimi (Trc.3/1)

Anladamam bahtım ile hâlimi

Kıldı telef 'ömrümi hem mâlımı (Trc.3/2)

Şorma bana yârim olan zâlimi

Söyleyemem kimseye ahvâlimi (Trc.3/3)

Ah mine'l-'aşki ve hâlâtîhi

Ahraka kalbi bi-harârâtîhi (Trc. 3/4)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin şiirleri okunduğundan beşerî bir aşktan bahsedildiği anlaşılmaktadır. Sevgiliyi tasvir ediş yönü itibariyle canlı kanlı birisinden bahsettiği düşünülmektedir. Ancak şairin Mevlevî yönü bilindiğinden ötürü beşerî aşkın altında gizlenmiş hakiki aşk göze çarpmaktadır.

Mu'attar eylemiş kâküllerin 'anber-feşân etmiş

Sepilmiş rûy-ı gülgûna perîşân olduğun görsem (G. 97/4)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin şiirlerindeki sevgili tasviri Klasik Türk Edebiyatı'nda görmeye alışık olduğumuz şekildedir. Sevgili gaddar ve zalim aşık ise ona platonik ve acı çeken pozisyonadadır. Ancak bir beyitte şair sevgiliyi kusursuz olarak değil eski güzelliğini kaybetmiş olarak nitelemiştir. Klasik Türk Edebiyatı'nda çok sık rastlanan bir durum değildir.

O hûbın ruhları âlın hatâ-ver oldugun gördüm
Letâfetden halâvetden niçün yok eski hâletden (G. 106/2)

Eserlerindeki duyguyu okuyucuya çok net bir biçimde hissettirmektedir. Acı çektiği beyitleri okurken okuyucu adeta onunla birlikte üzülmektedir. Devrinde kıymeti pek bilinmeyen şairin yaşadığı yüzyılın kurbanı olduğunu söylemek mümkündür.

Hîc evime gelmedi yârânımız
Var şanurdım yok imiş yârânımız (M. 1/10)

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin şiirlerinde klasik üslup, mahalli üslup ve hikemi üslubun varlığı dikkat çekmektedir. Şiirlerinde kullandığı hikemi üslupta babacan tavrı okuyucu tarafından hissedilmektedir. Eserinde kullandığı deyişler de hikemi üslubunun baş yardımcılarındandır. Bursalı İbrâhîm Râzî'nin şiir dili sosyal hayattan kopuk, ağdalı, bolca Arapça-Farsça terkiplerin bulunduğu, mananın girift ifadeler altında gizlendiği şeklinde değildir. Aksine şiirlerinde sosyal hayata dair pek çok unsur barındırmaktadır. Klasik Türk şiirinin son yüzyılında eser veren şair yaşadığı yüzyıl hakkında okuyucuya ipuçları vermektedir. Mahalli üslup eserde yer yer kendini göstermiştir. Hatta eserde üç tane hece ölçüsüyle yazılmış şiir bulunmaktadır.

Hicr ü gamda çekdiğim / derdimi Allâh bilir
Yüz sürüp istedigim / kim bilir Allâh bilir (G. 48/1)

Ricâm kabul olur mı / 'aceb bâb-ı Hudâ'da
Ehl-i semâ du'âda / benim için semâda (G. 125/1)

Kime takrîr edeyim / derd-i dilim burada
Kimler terahhum eyler / ben gibi nâ-murâda (G. 126/1)

Bursalı İbrâhîm Râzî şiir ile ilgili görüşlerini daha çok dibacesinde anlatmakla beraber şiirlerinde de ara ara konuyla ilgili bilgiler vermiştir. Aşağıdaki beyitte sözlerini en güzel ve hayırlı bir şeye benzetmek istersen ince belli, sırma kemerli ve hare kumaşlı

kaftanlı güzel bir sevgiliye benzettiğinden bahsetmiştir. Sevgili aşkın gözünde kusursuz güzelliğiyle boy göstermektedir. Sözlerini sevgiliye benzeterek kendi şiirlerini övmüştür.

Es ‘ada tanzîr edersen Râziyâ güftârını
İnce bil şırma kemerle hâre kâftânlı güzel (G. 86/5)

2.3. Dünya Görüşü ve Tasavvufi Eğilimleri

Hiçbir sanatçı eserini ortaya koyarken kendinden bağımsız davranamaz. Muhakkak eser, onun yaşantısından, eğitiminden, zihniyetinden, eğilimlerinden izler taşır. Ressam tuval üstüne fırça darbelerini sallarken, şair şiiri için en uygun kelimeyi ararken kendinden bir şeyleri aksettirmeden eserini ortaya koyamaz (Elaldı, 2017, 17). Bu bağlamda şairin şiirlerinde kendi hayatından, dünya görüşünden, aldığı eğitimden izler bulunmaktadır. Bursalı İbrâhîm Râzî 53. gazelinde dünya görüşü hakkında pek çok bilgi vermiştir. Bu beyitler Mevlevî kimliğinden, tasavvufî düşüncesinden izler taşımaktadır. Şair bu beyitlerinde sadece kendi görüşünü değil tüm Mevlevîlerin ve İslam dininin düşüncelerini dile getirmiş ve “ben” demek yerine “biz” demiştir. Mevlânâ’nın yolundan gittiğini ve onun talebesi ve hizmetçisi olduğunu söylemiştir.

Pertev-i nûr-ı Hudâ’dan feyz-yâb u rif‘atız
‘Âşıkân-ı tâlibân-ı âsitân-ı behcetiz (G. 53/1)

Şûretâ keşretdeyiz ammâ hakikat içre biz
Ser-zemîn-i kibleyiz zıkr-i cenâb-ı ‘izzetiz (G. 53/3)

Âdemî-zâdız velî mi ‘yâra geldik bunda biz
Mülkimiz bâg-ı cinândır biz esîr-i gurbetiz (G. 53/7)

Sikke-ber ser-çâker-i Monlâ-yı Rûm’uz Râziyâ
‘Âşıkân-ı tâlibân-ı âsitân-ı behcetiz (G. 53/9)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

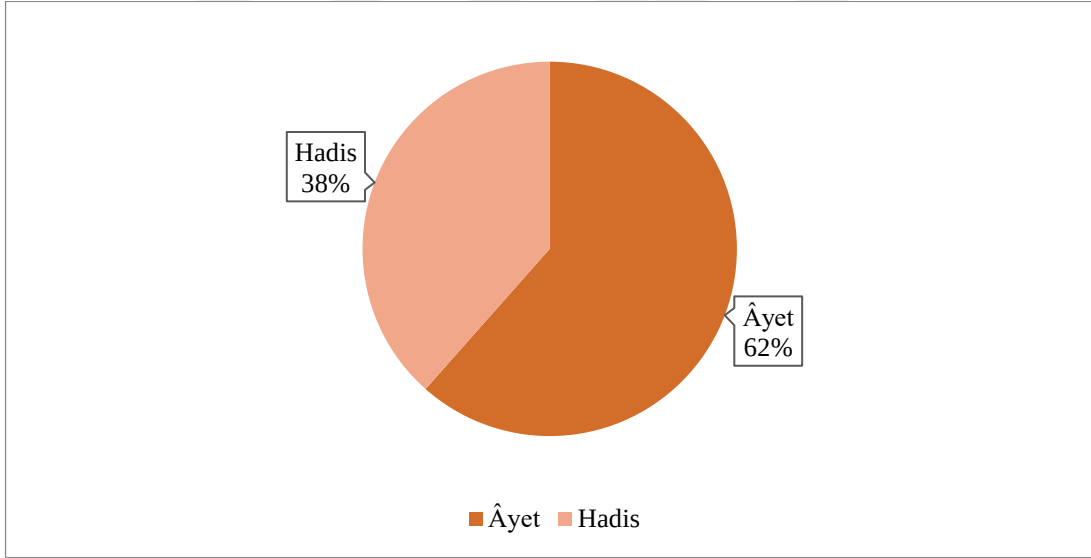
3.1. Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nın İncelemesi ve Dil Özellikleri

3.1.1. Âyet ve Hadis

Türkler tarihin tozlu sayfalarında her daim boy gösteren bir millet olmuştur. Türklerin yaşayışları, inanışları, diğer milletlerle etkileşimi, edebiyatı, kültürü her bir ögesi araştırmacılar için ayrı ayrı inceleme konusu olmuştur. Türklerin İslam dinini kabul etmesi şüphesiz hem tarihi hem de kültürel olarak bir dönüm noktası olmuştur. İslam dinini kabul eden Türkler sadece dinlerini değil yazı dillerini, yaşayışlarını ve kültürlerini de değiştirmişlerdir. Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra yazı dilini Kur'ân-ı Kerîm'in dili olan Arapça yapmışlardır. Kur'ân-ı Kerîm'i daha iyi anlama arayışına girdikçe Türk edebiyatı bünyesine Arapça ve Farsça kelimeleri almıştır. Klasik Türk Edebiyatı ise bu üç dilin müşterek bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Klasik Türk Edebiyatı altı asır boyunca kendini idame ettirmiş bir gelenektir. Bu denli uzun süre var olmasının başlıca sebeplerinden birisi beslendiği kaynaklarının güçlü olmasıdır. Klasik Türk Edebiyatı'nın kaynaklarının başında da Kur'ân-ı Kerîm gelmektedir. Klasik Türk Edebiyatı sahasında ürün veren şairler şiirlerine derin manalar katmak, Kur'ân-ı Kerîm'i anlatmak, tasavvufî düşüncelerini okuyuculara aktarmak için dinden ve Kur'ân'dan sıklıkla yararlanmışlardır. Kur'ân-ı Kerîm dört semavi kitabın en son indirilenidir. Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak için tefsîr, siyer, kelâm ilimlerine de bakmak gerekmektedir. Bu derin kaynak edebiyatın da konusu olmuş şairler buradaki âyetleri eserlerinde işlemişlerdir. Âyetler eserlerde bazen Arapça asıllarıyla tamamen veya kısmen, bazen de tercüme ve mana yönünden telmih suretiyle kullanılmıştır. Tevhîd, münâcaat, na'at başta olmak üzere özellikle dinî muhtevalı şiirlerde ve mutasavvıf şairlerin dîvânlarında âyet ve hadislere aynen veya meâlen yer verilmiştir (Ekmekçi, 2017, 256). Âyetleri eserlerde kullanma işine iktibas sanatı denilmiştir. “Eserlerini zenginleştirmek ve diğer yazılan eserlerden farklı kılmak amacıyla şairler sıkça iktibas sanatına başvurmuşlardır. Genellikle tasavvuf konulu şiirlerinde başvuru bu edebi sanatın tercih edilme sebebi şairin sözünü delillendirme ihtiyacından da kaynaklanmaktadır. Sözüne Allah ya da Hz. Peygamberi delil kılan şair, okuyucusunda anlattığı konuya dair sonsuz inanç beklemektedir.

Ayrıca iktibas sanatı okuyucunun zevk ve estetik duygusuna hitap etmek amacıyla aşk ve doğa konulu şiirlerde de kullanmıştır.” (Günaydın, 2022, 14).

Bursalı İbrâhîm Râzî'nin şiirlerine baktığımızda Allah inancı göze çarpmaktadır. Kendisi Mevlevî olan şairin şiirlerinde âyet ve hadisler rastlanılmaktadır. Klasik Türk Edebiyatı'nda genel kaideye göre divanlarda hadisler ayetlerden daha fazla kullanılmaktadır. Ancak bu durum Bursalı İbrahim Râzî'nin şiirlerinde tam tersidir. Ayetlerin sayısı hadis kullanımından daha fazladır. Bu durum şairin dini görüşü hakkında okuyucuya bilgi vermektedir. Kur'an-ı Kerim'den bu denli fazla yararlanması şairin tasavvufî yönünü ortaya koymuştur. Dr. Öğr. Üye. Mehmet Elaldı'nın çalışmış olduğu “Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)” adlı doktora tezinde Bursalı İbrâhîm Râzî'nin eserinde kullandığı âyet ve hadisler “iktibaslar” başlığı altında incelenmiştir. Bu sebeple bu çalışmada detaylıca işlenmemiştir. bkz. Elaldı, M. (2017). Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin). Yayımlanmış Doktora Tezi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Erzurum, 49-53.

Şekil 1.3.1. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Ayet ve Hadislerin Kullanım Oranı

3.1.1.1. Âyetler

➤ irci'î:

“Hem hoşnut edici hem de hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön.” anlamına gelen Fecc suresinden bir âyet. Dünya hayatından vazgeçip doğru yola erişmek, Allah’a ulaşmak manasında kullanılmıştır.

İrci’î emrin işitdi eyledi rûhın fedâ
Nev-nihâlîm dünye vü ‘ukbâsını kıldı temîz (T. 26/2)

➤ kâlû belâ:

““Evet dediler". Ruhların, yaratıldıktan sonra Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna verdikleri "Evet" cevabı.” anlamına gelen A’raf suresinden bir âyet.

Emrine dil-besteyim tâ kâlû belâ’dan beri
Ser-fedâ kıldım rehinde etme cânâ ictinâb (G. 14/2)

➤ lekad halaka’l-insân fî-ahsen-i takvîm:

Hamd, insanı en güzel biçimde yaratan Allah'a mahsustur. “*Ant olsun ki en güzel şekilde yarattık*” anlamında Tin suresinde geçmektedir. Allah’ın insanı yaratırken özenmesi, onu dünyada en üstün varlık yapması, ruh üflemesi gibi özellikler bu âyeti açıklar niteliktedir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda bu âyet iki defa dibacede kullanılmıştır.

Elhamdulillâhi’l-lezî halaka’l-insân fî-ahsen-i takvîm

Ve meyyezehü min cinsihi bi’n-nutki ve tefehhumi ve’t-tefhîm (D. 1/3)

hakkında nâzil olan **Lekad halekna l-insânî fî ahseni takvîm** âyet-i kerîmesi olup

me’âl-i şerîfini

tahte'z-zâhir ve mehmâ emkene mülâhaza ederek insânda velâ-siyyemâ hûbânda

izhâr u (D. 4/7)

➤ nahnü kasemnâ:

"Biz kısımlara ayırdık." anlamında Zuhurf suresi 32. âyettir. “*Rabbinin rahmetini paylaştırmak onlara mı düşmüş? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık. Bir kısmı diğerini istihdam etsin diye kimini kiminden derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.*” âyetin tam mealidir (<https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Zuhurf-suresi/4354/29-32-âyet-tefsiri>). Âyetin nuzül sebebine bakıldığında ise Hz. Muhammed nebiliğini açıkladığında

müşrikler ona inanmayıp peygamber olarak gelecek kişinin daha zengin ve soylu birisinden geleceği düşüncesini benimsemişlerdir. Bu durum üzerine ise Allah bu âyeti indirmiştir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda nahnü kasemnâ iki beyitte nahnü kasemnâ beynehüm âyeti ise bir beyitte geçmektedir.

Bûm-veş biz Râzî’yiz **nahnü kasemnâ** sırrına
Sâkin-i vîrâneyiz genc-i kanâ‘at bekleriz (G. 52/9)

Gam yeme rızkına ey gâfil Âdem-zâde
Râzî ol **nahnü kasemnâ** kaleminden geçdik (G. 82/9)

Râzî ol **nahnü kasemnâ beynehüm** takdîrine
Cümlemin rızkın veren dâ‘im Hudâ değil mi yâ (G.8/4)

➤ sırât-ı müstakîm:

Sözlükte “anayol; doğru ve apaçık yol” manalarına gelen sırât ile “dengeli ve dosdoğru” anlamındaki müstakîm kelimelerinden oluşan sırât-ı müstakîm “apaçık, dosdoğru ve hak yol” demektir. Burada yol kelimesinin dosdoğru diye nitelendirilmesi onun “hedefe ulaştıran en kısa yol” anlamına geldiğini gösterir (Alper, 2009, 119). Kur’ân-ı Kerîm’de Fâtiha suresinde geçmektedir.

Benim sa‘yim **sırât-ı müstakîmdir**
Bilirsin gönlimi zîrâ sakîmdir (M. 2/13)

➤ ve‘l-hamdulillâhi rabbu‘l-‘âlemîn:

“Alemlerin Rabb’i olan Allah’a hamd olsun” anlamında âyet ve dua ifadesidir. Fâtiha suresi baştan başa duadan oluşan bir suredir. O yüzden şair burada bu ifadeyi hem Fâtiha suresine iktibas yapmayı hem de dua etmeyi amaçlamıştır.

lâcihet mübârek rû‘yet-i cemâlini müşâhede ile ferah-yâb u safâ-yâb eyleye âmin. Bî-
hürmeti

seyyidü‘l-enbiyâ‘i ve‘l-mürselîn **ve‘l-hamdulillâhi rabbu‘l-‘âlemîn.** (D. 5/10)

➤ tu‘ti‘l-mülke men teşâ‘u ve tenzi‘u mim-men teşâ‘u:

“İstedğine mülk verir, istediğinden de alır” manasına gelen Al-i İmrân suresinden bir âyet.

Fesübhâne men lâ yecrî fî mülkihi illâ mâ şâ'e ve yeşâ'u
Tu'ti'l-mülke men teşâ'u ve tenzi'u mim-men teşâ'u (D. 1/4)

➤ ve huvellezî yakbekut tevbete 'an 'ibâdihî ve ya'fû 'ani's-seyyi'âti:

"O'dur ki kullarının tövbesini kabul eder, günahlarını affeder." anlamında Şûrâ suresinden bir âyet.

'afv u gafûr olan Allâh sıfat-ı 'afvıyla ve magfiretiyle 'afv u mahv u magfiret eyleyip
**Ve huvellezî yakbekut tevbete 'an 'ibâdihî ve ya'fû 'ani's-seyyi'âti mâ-sadakna
mazhar edip (D. 5/6)**

➤ zü'l-celâli ve'l-kirâm:

"Azamet ve ikram sahibi, Allah" anlamlarında Rahman suresinden bir âyet.

Sâni-i bânisi şimdi sâlis-i Sultân Selîm
Eyleye hayrını makbûl **zü'l-celâli ve'l-kirâm (T. 14/14)**

3.1.1.2. Hadisler

➤ e't-tâ'ibu mine'z-zenbi kemen lâ zenbe lehü:

"Günahından tövbe eden kimse hiç günahı olmayan kimse gibidir." anlamında hadis-i şerif.

Şefâ'atî li ehli'l-kebâ'iri yevme'l-kıyâmeti. **E't-tâ'ibu mine'z-zenbi kemen lâ
zenbe lehü.** hadîs-i resûlullâhın me'âline dahil
eyleyip hemân Hudâ-yı bî-çün dü cihânda cümleyi rif'at-yâb ve dâru's-selâmında
bilâ-keyf ü (D. 5/4)

➤ künûzen tahte'l-'arşi mefâtîhahâ el-sinetehu's-şu'arâ:

"Yüce Allah'ın bazı hazineleri tahtının altındadır. Anahtarları da şairlerin dillerindedir." anlamında hadistir. Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

ki Bismillâh **Künûzen tahte'l-'arşi mefâtîhahâ el-sinetehu's-şu'arâ** ev kemâ kâl
'aleyhi's-selâm bu hadîs-i
şerîf zımnında dâhil ü vâsıl olmak ümîdiyle sarf-ı makdûr ve bezl ü cûd ederek işbu
(D. 2/13)

➤ levlâk:

"Ey habibim sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım" anlamına gelen bir kutsi hadis.

Hakkına **levlâk** buyurdu hazret-i Allâh senin
Ey kerem-kânı efendim kıl şefâ'ât keremi (**K. 2/2**)

➤ şefâ'atî li ehli'l-kebâ'iri yevme'l-kıyâmeti:

"Kıyamet gününde şefaati büyük günah işleyenleredir." anlamında hadis-i şerif.

Şefâ'atî li ehli'l-kebâ'iri yevme'l-kıyâmeti. E't-tâ'ibu mine'z-zenbi kemen lâ zenbe
lehü. hadîs-i resûlullâhın me'âline dahil
eyleyip hemân Hudâ-yı bî-çün dü cihânda cümleyi rif'at-yâb ve dâru's-selâmında
bilâ-keyf ü (**D. 5/7**)

3.1.2. Deyim, Atasözü ve Kalıp İfade

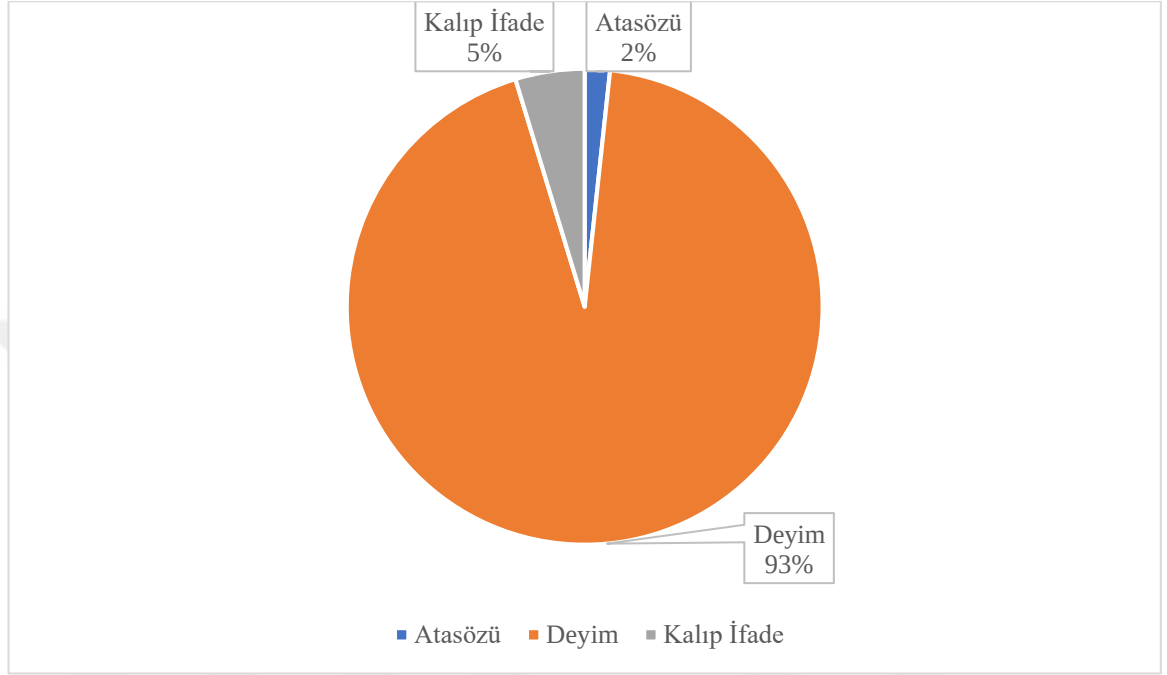
3.1.2.1. Deyimler

Eski çağlardan beri “ıstılah” veya “tabir” sözcükleriyle birlikte anılan deyimler, kısa ve özlü anlatım şekilleridir. Anlatım derinliğine ihtiyaç duyulduğunda kullanılan deyimler anlatıma bir derinlik canlılık ve söyleyiş güzelliği katarlar. Bir başka ifadeyle deyimler asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir (Elçin, 1986, 642). Deyimlerin söyleyeni belli olmamasına karşın kulaktan kulağa aktarılarak varlıklarını sürdürürler. Fakat bazı deyimler zaman içinde kullanılmaz ve unutulur. Bu yönüyle deyimleri yaşayan varlıklar olarak nitelendirebiliriz.

Deyimler ulusal damga taşıyan dil varlıklarıdır. Ulusun söz yaratma gücünden doğarlar. En uçucu kavramlar, en ince hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları mini mini bir deyim yapı harçları arasında parlar (Aksoy, 1988, 146). Buna karşılık deyimleri gündelik yaşamda bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanıyor olmamız deyimlerin, dilin ana hattına nüfuz etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple deyimlerin kelime grupları değiştirildiğinde ya da başka bir dile tercüme edildiğinde anlam kayması yaşanmaktadır.

Dîvân şiirinde ilk örnekleri 15. yüzyılda görülen şiir dilinde atasözü ve deyimlere başvurma geleneği 19. yüzyıla kadar devam etmiş, atasözleri ve deyimler dîvân şairinin dilinde ayrı bir önem kazanmıştır. (Öztürk Doğan, 2022, 142). Bursalı İbrâhîm

Râzî de eserinde 219 farklı deyim 447 kez kullanılmıştır. Eser deyimler bakımından oldukça zengindir. Bu durum şairin dili iyi bildiğini kanıtlar niteliktedir. Şair deyimleri esere canlılık ve zengilik katmak amacıyla kullanmış bu vesileyle halk diline inmiş ve okuyucunun anlam kalitesini arttırmayı hedeflemiştir. Aşağıda Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda atasözü deyim ve kalıp ifadelerin kullanım oranı verilmiştir.

Şekil 2.3.2. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Atasözü Deyim ve Kalıp İfadelerin Kullanım Oranı

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda birden fazla kullanılan 73 deyim bulunmaktadır. Râzî Dîvânı’nda en çok kullanılan deyim 21 farklı beyitte bulunan “yüz sürmek” deyimidir. “Aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak.” anlamlarına gelen bu deyim, gazellerde “âşık ve sevgili” tarihlerde ve kasidelerde ise “hâmi ve şair” ilişkisini anlatmaktadır. Aşığın sevgilinin eşiğine yüz sürmesi, ondan medet umması Klasik Türk Şiir geleneği içinde şairlerin sıkça kullandığı bir metafordur. Aşık canından, malından, şanından vazgeçerek sevgilinin huzuruna gider ve ona kulluğunu bildirir.

Varıp kûy-ı dilârâda **yüzün sür** dâ’imâ Râziyâ

Eger ‘âşık isen sen de bırak da ‘vâ-yı şândan gec (G. 23/7)

Tâlibân-ı Hakk'a bünyâd oldu bu ma’bed-i cedîd

Âsitân-ı pîre **yüz sür** edegör her dem kıyâm (T. 14/9)

Râzî Dîvânı'nda aynı deyimlerin farklı yardımcı fiillerle birlikte kullanıldığı görülmüştür. Bu deyimlere “*adam yerine koymak/ saymak, âh etmek/ eylemek/itmek, cevır etmek/ eylemek, cihandan el yumak/ çekmek, çâk-ı girîbân etmek/ eylemek, dil düşürmek/ vermek, efgân etmek/eylemek, fedâ etmek/ eylemek, feryât etmek/ eylemek, gönül vermek/ düşürmek, gûşına âvîze etmek/ eylemek, hâk ile yeksân etmek, olmak, hata etmek/ eylemek, helâk etmek/ eylemek, hesap etmek/ eylemek, heves etmek/ eylemek, mat etmek/ eylemek, zevk etmek/ eylemek, zevk u safâ sürmek/ eylemek*” örnek gösterilebilir.

Çille-i âzârını **âh çekdiğim** ra' nâ bilir

H'âh-nâ-h'âh âferînler eyleyip tahsîn tutar (G. 37/6)

Bulunca şâh-ı râhın bu cihânda ben neler çekdim

Fedâ olsun yoluna hânûmânım ya Resûlullâh (K. 3/5)

Eserde “Canı bir uğurda vermek, ölmek.” anlamlarına gelen birçok farklı deyim kullanılmıştır. Bunlar “baş u cân vermek, canı çıkmak, cân fedâ kılmak, can vermek, fedâ etmek/ eylemek/ olmak, ruhını teslim eylemek, terk-i can etmek, terk-i cihan eylemek, terk-i diyâr etmek, teslim-i ruh etmek, yok olmak” olarak sıralanabilir. Bu deyimlerin sıkça kullanılması Klasik şiirde aşığın hiç düşünmeden sevgilisinin yolunda canını ve başını düşünmeden vermesinden kaynaklanmaktadır. Aşık sevgilisi için ölümü bile göze alırken sevgili bu durumdan haz duyar ve aşığının acı çekmesini ister.

Yoluna **baş u cân versen** yine icrâ-i resm eyler

Elin çek Râziyâ dehrin mecâz-ı pür-cefâsından (G. 102/5)

Sakın **terk-i diyâr etme** başın bir taşa gelmezse

Çekilmez gurbetin kahrı zarûrî başa gelmezse (Mtl. 5/1)

Adam yerine koymak: Adamdan saymak, varlığını kabul etmek. Râzî Dîvânı'nda iki farklı beyitte kullanılmıştır.

Ben öğretdim sadrım üzre cilvenin envâ'ını

Şimdi **adam yerine koymaz** beni etmez Hitâb (Mfrd. 21/1)

Adam yerine saymak: Adamdan saymak, varlığını kabul etmek. Yukarıdaki “adam yerine koymak” deyiimiyle aynı anlamı taşımaktadır.

Niçün **adam yerine** ben fakîri **saymadın** gitdin
Eger zengîn degilsek cüz’îce ‘irfânımız vardır (G. 44/6)

‘**Aklını başına derc etmek:** Aklını başına toplamak. Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

‘**Aklını başına derc et** cân u dilden kıl niyâz
Hem-zebânın duymasın kalb-ile eyle bir du‘â (Mfrd. 46/1)

Âh almak: Birinin ilenmesini üstüne çekmek, beddua almak. Râzî Dîvânı’nda iki farklı beyitte kullanılmıştır.

Gel bana kıyma **âhımı alma**
Bir bûsecik ver bu müstemende (G. 124/6)

Âh çekmek: Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek. Râzî Dîvânı’nda iki yerde kullanılmıştır.

Çille-i âzârını **âh çekdiğim** ra‘nâ bilir
H’âh-nâ-H’âh âferînler eyleyip tahsîn tutar (G. 37/6)

Âh etmek/itmek/eylemek: Feryat etmek, inlemek, beddua etmek, ilenmek. Râzî Dîvânı’nda 18 yerde kullanılmıştır.

Cigerden **âh edip** Râzî dedi fevtine tâm târîH
Rahîme Hânım’a Allâh cinân eyleye me’vâ (T. 43/5)

‘**Akl almak/ Aklını başından almak:** Danışmak, görüş almak/ Aklını başından almak, sersemletmek. Râzî Dîvânı’nda 4 yerde kullanılmıştır.

Ne bilsin ‘âşık-ı bî-kes ma‘ânî mantık-ı hikmet
Bu hikmet râhını var ‘**akl alan** Hûbânelerden sor (G. 40/7)

Hat-ı la‘lin ‘**aklın aldı** Râzi-i şûrîdenin
Nev-bahâr eyyâmı câmla Cem gibi âyîn tutar (G. 37/7)

‘**Akl başda olmak:** Aklı başında olmak, akıllı olmak.

Ser-i râhın bırakmazdım eger ‘**akl olsa başımda**
Beni pervâne gibi eyledin ey şûH sen âvâre (G. 122/3)

‘**Akl tagılmak:** Aklın dağılması, kafanın karışması.

Gördüm güzeli câmi ‘de Kur’ân okudukça
‘**Aklım tagılır** gözleri fettân okudukça (G. 118/1)

‘**Akla gelmek:** Hatırlamak, yad etmek, akla gelmek.

Cilve-i cünbişlerin rûz u şebde dâ’imâ
‘**Aklıma geldikçe** mecnûn etmede her an beni (Mfrd. 26/1)

‘**Âl eylemek:** Hile yapmak, tuzağa düşürmek.

Merhametsiz kanlı zâlim turmaz **âl eyler** bana
Bilmem efsûn mu okur yoksa ne hâl eyler bana (G. 12/1)

‘**Âleme gelmek:** Dünyaya gelmek, doğmak.

Koc başın sağlığına küllî yanı kurbân eyle
Bu fenâ ‘**âlemine geldigime** degse hemân (Mfrd. 5/1)

Arayıp sormak: Arayıp sormak, hâl hatır sormak, araştırmak.

Dostlarımdan yok beni **arar sorar**
Bir su’âl-i Hâtır etseler ne var (M. 1/11)

Baş eğmek: Baş eğmek, boyun eğmek, güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek.

Abd-i ‘âciz hem za’îf Râzî-i şikeste dil
Vakt olur **baş eger** mi Cemşîd Keykubâd’a (G. 125/11)

Baş koymak: Bir amaca yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

Seyyidü'l-Hâc Hazret-i Mahmûd Efendi rûz u şeb
Baş koyup teslîme gelmiş bu cihânda igtinâm (T. 14/3)

Başa gelmek: Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak. Râzî Dîvânı’nda iki yerde kullanılmıştır.

Gurbetin germ ü serdi **başıma** o da **geldi**
Herkes bayrâm ederdi ben aglardım odada (G. 126/4)

Baş u cân vermek: Başını ve canını vermek, ölmek, bir amaç uğruna canından vazgeçmek.

Yoluna **baş u cân versen** yine icrâ-i resm eyler
Elin çek Râziyâ dehrin mecâz-ı pür-cefâsından (G. 102/5)

Başı aşmak: Boyunu aşmak, yükün fazla gelmesi.

Benim cürm ü günâhım kâmetimle pes berâberdir
Senin ‘afv u kerîmin bende-gâna **başdan aşmışdır** (Mfrd. 53/1)

Başı derde uğratmak: Başı belaya sokmak.

Beynimizde mâcerâ-yı yârimi kimler bilir
Ugradan başımı derde âhımın gavgasıdır (G. 39/2)

Bayrâm etmek: Çok sevmek, bir şeyler kutlamak.

Gurbetin germ ü serdi başıma o da geldi
Herkes **bayrâm ederdi** ben aglardım odada (G. 126/4)

Başına çalmak: Bir şeyi kızgınlık veren bir durumdan dolayı öfkeli bir şekilde sahibi olan kişiye iade ederken kaba ve sert davranmak durumlarında kullanılan bir deyimdir.

Neyleyim dünyâ-yı dûnun ‘âriyet eşvâbını
Başına çalsun felek ikbâl-i nâ-hemvârını (Mtl. 13/1)

Beli bükülmek: Beli bükülmek, çaresizlik içinde bir şey yapamaz duruma sokmak.

Kan çibânı çıkarıp **bükdi belim**
Hem zebânım yok benim tutmaz elim (M. 1/6)

Belâsını bulmak: Kendi yol açtığı tehlikeli bir durumun içine düşmek, hak ettiği cezayı görmek.

Düçâr olmuş belâ-yı ‘aşkına **bulmuş belâsını**
‘Ömür ifnâ edip bî-sûd vebâli bilmemiş bilmiş (G. 61/2)

Bir çift kelâm etmek: Söyleyecek birkaç sözü olmak.

Türkçe dedim ‘Arab’a **bir çift kelâm**
Bî-tevakkuf eyledi hâsıl merâm (M. 2/14)

Burundan gelmek: Anasından emdiği süt burnundan gelmek. İyi niyetle girişilen bir işten beklenen sonuç alınamadığından dolayı sıkıntı içinde olmak.

Sükker-i kand-i lebin ey mîr-i leben-zâde âh
Gerçi emdim ise **geldi** şimdi **burnumdan** benim (Mfrd. 52/1)

Boynına almak: Bir şeyi borç veya ödev olarak üzerine almak, vebalini üstlenmek.

Bahş-ı cânâ kim girer kim var ise gelsin berü
Boynına sen **alma** kanım leblerin mülden lezîz (G. 28/4)

Cânehâba düşmek: Yatağa düşmek, hastalanmak.

Düşdi cânehâba ‘ömrüm hâsılı bir dert ile
Murg-ı cânı cennet-i me’vâyı kıldı âşiyân (T. 25/2)

Cân almak: Öldürmek, yok etmek, can almak.

Cânıma minnet benim cân istese cânânımız
Cân alan cânâneye cânlar fedâ cânâneler (G. 33/6)

Cân atmak: Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Balçığı hıfz etmek için **cân atıp** vardı hemân
Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin tamâm (T. 21/4)

Cân bağışlamak: Canı bağışlamak, yaşaması için bir fırsat daha vermek, canı bahşetmek, ölen birisini tekrar diriltmek. Râzî Dîvânı’nda 2 yerde kullanılmıştır

Sad hezârân ‘âşık-ı dil-Hasta matlûb-ı lebin
Mürdeye **cânlar bağışlar** gûyâ kevşerden lezîz (G. 29/2)

Cân bulmak: Dirilmek, canlanmak, hayat bulmak.

Tâze **cân buldum** görünce Hat-ı nev-ruHsârını
Revnak-ı fasl u bahâr elbet verir bî-mâra haz (G. 69/4)

Cânı çıkmak: Canı çıkmak, ölmek. Râzî Dîvânı’nda 3 yerde kullanılmıştır.

Şihâb-âsâ semâda berk urur âh-ı firâvânım
Ramak kaldı tenimden bu elemle **çıkmağa cânım** (Trc. 2/7)

Cân fedâ kılmak: Canını feda etmek, hiçbir şeyini esirgememek, bir şey uğruna can vermek. Râzî Dîvânı'nda 7 yerde kullanılmıştır.

Râh-ı 'aşka **cân fedâ kıl** olagör hâsıl merâm
Hicr-i yâr ile 'aceb hem-râhlananlardan mısın (G. 78/3)

Cân katmak: Can vermek, hayat vermek.

Üstüme düşse benim murg-ı hü mânın sâyesi
Gûyiâ **cânlar katar** bu cânıma cân mâyesi (G. 140/1)

Cân vermek: Bir uğurda can vermek, ölmek. Râzî Dîvânı'nda 14 yerde geçer.

Yoluna **cân veren** ol yâr-ı gârın
Cihânda vâhid-i mu'teberindir (Kt. 1/9)

Canı ağza gelmek: Canın ağza gelmesi, çok korkmaktan ya da heyecanlanmaktan dolayı kişinin öleceğini zannetmesi.

Yâri gördüm **geldi cânım agzıma** bî-iştibâh
Bir ramak kaldı tenimden çıkmaga rûhum hemân (Mfrd. 24/1)

Cevr çekmek: Eziyet görmek, cefa çekmek, zulüm görmek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Çekmeye cevrini cânâ tâkatim tâk oldu âh
Bu müselsel mihnetin her gün olur mihmân bana (G. 7/4)

Cevr etmek/ eylemek: Eziyet etmek, zulüm göstermek. Râzî Dîvânı'nda 4 yerde kullanılmıştır.

Cevr etmede ben kulına yektâ geçinür yâr
Hiç cevri ü sitem görmemiş ol çarH-ı felekten (G. 109/4)

Cevri ü cefâ çekmek: Eziyet ve sıkıntı çekmek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Sana tevkîr etmeyip rahm etmeyen adem nedir
Çekdiren cevri ü cefâyı sevdiğin bî-dînedir (Trk. 1/18)

Cevri ü cefâ eylemek: Eziyet ve işkence etmek.

Eyleyip cevır ü cefâ âh almasan âhım benim

Rahm eder her bir nefesde gûş eden vâhım benim (**Trc. 1/14**)

Cüdâ düşmek: Ayrı düşmek, uzak kalmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Cüdâ düşdüm efendimden 'aceb hâlim n'olur bilmem

Giceler âh u zârınla Hayâlin dilde kalmışdır (**Mfrd. 90/1**)

Cihândan el yumak: Dünyadan el etek çekmek, bir kenara çekilip toplum yaşamına karışmamak.

Hezârân nâz u şîve ezberinde

Giriftârsan **cihândan el yuya** hû (**G. 111/7**)

Cihândan el çekmek: Dünyadan el etek çekmek, bir kenara çekilip toplum yaşamına karışmamak.

Cihândan **el çekip** Râzî varıp 'uzlet-nişîn oldu

Zamânı anlamış ammâ cidâli bilmemiş bilmiş (**G. 61/9**)

Çâk-ı girîbân etmek/ eylemek: Yaka yırtmak, perişan hale gelmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Necîbâ gibi ben de **eyledim çâk-ı girîbânım**

Bu Râzî nâ'il oldu intisâba nev-zemînîmden (**G. 108/7**)

Çâresiz kalmak: Yapacak bir şey kalmamak, elden bir şey gelmemek, çıkar yol bulamamak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Ümîdim kesmezim aslâ Rahîm ismini fikreyle

Ki zîrâ **çâresiz kaldım** perîşân oldu ahvâlim (**Mfrd. 33/1**)

Çile çekmek: Büyük sıkıntı ve üzüntü içinde yaşamak, acı çekmek.

Bu Râzî derd-i hecrinde hezârân **çileler çekdi**

Nasîb olsa visâl-i lutf-ı Yezdân oldugun görsem (**G. 97/7**)

Çok görmek: Bir kimseyi bir şeye değer görmemek, yadırgamak.

Yâ nasîb cevrine câna bir mülâzım bende kim

Çok görür bu Hidmeti gaddâr felek bekler bana (**G. 9/4**)

Çok su götürmek: Çeşitli yorumlara gayet açık olmak.

Keşâkeş keşmekeşden Hâlî olmam
DaHi çok su götürür mâcerâmız (G. 54/8)

Dâm kurmak: Tuzak kurmak. Bir şeyi yakalamak için düzenek hazırlamak. Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak, komplo kurmak.

Lutf deryâsında gönlüm gûyiyâ mâhî-sıfat
Dâm kurup dâne saçar ol kâkül-i reyhân ana (G. 4/3)

Dâma düşmek: Birileri tarafından hazırlanan kötü bir duruma uğramak, oyuna gelmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Zülf-i sevdâsıyla **düşdüm dâmına** dildâdenin
Şâne-âsâ Râzî'yi sad-çâk idüpdür bu heves (G. 59/5)

Dâmâna sarılmak: Eteğe sarılmak, himaye altına girmek.

Bu garîbe etdigin 'ahd ü vefâ yâ ne zamân
Sarılıp dâmânına vuslat murâd etsem hemân (Trc. 1/8)

Dâmen tutmak: Etek tutmak, yaydım istemek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Olursa derdime dermân bana feyz-i îlâhîden
Ki zîrâ **tutmadık dâmen** mi kaldı ben olur sandım (Mfrd. 32/1)

Dâmen-i pâ-bûs: Etek ve ayak öpmek, el etek öpmek.

BaHt-ı nâ-kâmım bana yâverlik etse bir nefes
Kadrime bâ'îş bilirdim **dâmen-i pâ-bûsını** (G. 136/6)

Dem vermek: Zaman vermek, mühlet tanımak, zaman tanımak.

Neyleyim ey çarh-ı kecrev dönmesin çarHın hemân
Böyle mahbûb-ı cihâna **vermedin** çok **dem** amân (T. 25/1)

Derd çekmek: Acı, üzüntü, ıstırap çekmek.

Hicr ü gamda **çekdiğim derdimi** Allâh bilir
Yüz sürüp istedigim kim bilir Allâh bilir (G. 48/1)

Derd ü elem çekmek: Dert ve keder çekmek.

Hicr-i dil hicrân ile hep hîçe verdi ‘ömrünü
Çekmeyen derd ü elem hicrâna olmaz âşinâ (G. 3/4)

Derde düşmek/ uğramak: Sıkıntılı hal içinde bulunmak, acının içinde bulunmak.
Râzî Dîvânı’nda 10 yerde kullanılmıştır.

Râziyâ nev **derde düşdün** var devâ dermân ara
Vechine mazhar düşen ol turreler hayrân ana (G. 4/9)

Dermân bulmak: Çare bulmak, çözüm bulmak, sıkıntıyı yok etmek, derdi ortadan kaldırmak.

Düşeli derdine **dermân bulmadı** cânım meded
Eyle bir himmet bana himmetli mihmânım meded (G. 27/1)

Dermân olmak: Derdine derman olmak, çare olmak, yarayı iyileştirmek. Râzî Dîvânı’nda 7 yerde kullanılmıştır.

‘Âşıkına yâr olan derdine **dermân olan**
Turesine bend olan Râzî’-i nâlân imiş (G. 65/5)

Dil düşürmek: Gönül vermek, âşık olmak, gönül kaptırmak. Râzî Dîvânı’nda 2 yerde kullanılmıştır.

Mû-be-mû âh **dil düşürdüm** turre-i tarrârına
Tel tel olmuş Râziyâ şol ‘anber-nisâr ola (G. 134/7)

Dilden çıkarmak: Gönülden çıkarmak, sevilen bir şey veya kimseyi unutmak.

Çıkarıp dilden dilârâ derdini dilberlerin
Ol sebebdan çarh göçer vü cevri az eyler bana (G. 11/2)

Dest açmak: Dua etmek için elini açık duruma getirmek, birinden bir şey istemek için el açmak. Râzî Dîvânı’nda 5 yerde kullanılmıştır.

Gel terahhum eyle dilber gûş edince âhımı
Dest açıp dâ’im sana dâmâna eyler ser-fürû (G. 113/3)

Deste girmek: Ele geçirmek, yakalamak.

Girerse destime dâmân-ı ‘afvın ey cefâ-kârım
Kulun hakkında ey Râzî bu ni‘met dest-res besdir (G. 47/9)

Dîde-i dünya ile görmek: Dünya gözü ile bir kere görmek, ölmeden önce görmek.

Cânıma kâr etdi gayrî hasretin yeter amân

Dîde-i dünyâ ile bir kerre **görsem** ben hemân (Mtl. 7/1)

Dil dökmek: Kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

Râzî Dîvânı'nda 4 yerde kullanılmıştır.

Dil döküp dil saydına dildâdelendi dil-rubâ

Dil hemân râm oldu dilber iki başdan imtizâc (G. 22/2)

Dil vermek: Gönül vermek, âşık olmak. Râzî Dîvânı'nda 7 yerde kullanılmıştır.

Mâ'il-i Hûn-hâr olan dildâra **dil verme** sakın

El yudum cânımdan ammâ bâkî kaldı bir nefes (G. 59/4)

Dilden dile düşmek: Herkesin diline düşmek, dillere pelesenk olmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Benim sa'y-i belîgim sıdk-vârım gitdi beyhûde

Düşüp dilden dile hâl-i perîşân oldugum kaldı (G. 150/4)

Dîvâne olmak: Delirmek, kendinden geçmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Bir perî saydında dil **dîvâne oldu** âh eder

Da'vete gelmez görünmez neylesün insân ana (G. 4/4)

Dünyâ bir yana gelse: "Dünya bir araya gelse bile" anlamında abartı ifade eden deyim.

Bu sadâkat var iken sende fedâ cânım sana

Ben seni vermem cihâna **gelse dünyâ bir yana** (Trc. 1/1)

Dünyâya gelmek: Doğmak, dünyaya gelmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Mücevherle müzeyyen eyledim târiHini Râzî

Hemân 'izz ü kerem ile Ganîme **geldi dünyaya** (T. 3/1)

Efgân etmek / eylemek: Feryat figan etmek, ağlamak, sızlanmak, haykırmak. Râzî Dîvânı'nda 4 yerde kullanılmıştır.

Niye müncerr olur âyâ benim hâl-i dil-i zârım

Bana beyhûde **efgân etdirir** âh sitem-kârım (Trc. 2/1)

Ele almak: Kontrol altına almak.

‘Înânım **elden alır** at sürer şâhı hemân
Açmaz ile râhımı alınca bir piyâde (G. 125/6)

El çekmek: İlgisini kesmek, vazgeçmek, el etek çekmek. Râzî Dîvânı’nda 4 yerde kullanılmıştır.

Cihângîrlikden **el çek** Râziyâ pîr-i ‘za‘îf oldun
Civânım ser-firâz olmuş şecâ‘atle pelenglenmiş (G. 62/7)

Elinden tutmak: Elinden tutmak, yardımcı olmak, destek olmak.

Yetişip **tutsa elim** âh bana hem-dâd olsa
N’olur ey kân-ı kerem emr olup imdâd olsa (Msd. 1/12)

El uzatmak: Birinden bir hakkı almaya kalkışmak, yardım etmek.

Geldi benim nâz ile ol yanıma
El uzadıp çâk-ı girîbânıma (Trc. 3/9)

El yumak: El çekmek, vazgeçmek, bırakmak, terk etmek. Râzî Dîvânı’nda 3 yerde kullanılmıştır.

Gözüm yumdum cihândan **el yudum** terk-i diyâr etdim
Varıp maksûda kâm aldım gezip zâtım ‘ayâr etdim (G. 101/1)

Elinden almak: Bir şeyden mahrum bırakmak.

Rûhımı beyn **elden aldı** oynadır esb-i murâd
Mât eder ‘âşıkların açmaz ile mânsûbesi (G. 152/3)

Ele almak: Elinde tutmak, eline almak.

İşi güci etmede dâ’im Harâm
Cüz’i **alsan eline** eyler kıyâm (M. 6/2)

Esîr etmek: Mahkûm etmek, tutsak etmek, esir almak. Râzî Dîvânı’nda 2 yerde kullanılmıştır.

Hüsnüne **etdin esîr** bendeni ey çeşm-i siyâh
Sûz-ı hecrin cigerim itdi kebâb âh âh âh (G. 129/1)

Fedâ etmek / eylemek / olmak: Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek. Râzî Dîvânı'nda 4 yerde kullanılmıştır.

Bulunca şâh-ı râhın bu cihânda ben neler çekdim
Fedâ olsun yoluna hânumânım ya Resûlullâh (K. 3/5)

Ferâgat kılmak: Hakkından vazgeçmek, el çekmek.

İhtiyârî el çekip **kıldım ferâgat** cümleden
Dergehinde bir münîb etdi beni üstâd-ı 'aşk (G. 73/4)

Feryâd etmek / eylemek: Ağlamak, inlemek, yüksek sesle haykırmak. Râzî Dîvânı'nda 6 yerde kullanılmıştır.

Çille-i cevre tahammül eyle **feryâd eyleme**
Rahm eder bir gün sana halk eyleyen perverdigâr (Mfrd. 41/1)

Gönül düşürmek: Gönülün akması, âşık olmak, bağlanmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Amân bir âfete **gönlüm düşürdüm**
Tecessüs eylerim her gûşe gûşe (G. 130/2)

Gönül vermek: Gönül vermek, sevdalanmak, âşık olmak.

Gönül verdim o zülf-i turesine
Degil kâkûl hemân sünbül ü hoş-bû (G. 111/2)

Gözü açmak: Gözü açık olmak, uyanık olmak, dikkatli olmak. Râzî Dîvânı'nda 5 yerde kullanılmıştır.

Bendene hor bakma cânâ sevdiğim şîrâne bak
Aç **gözün eyle** nazar merd isen merdâne bak (Mtl. 22/1)

Göz göre (göre): Göz göre göre, bile isteye, belli ve apaçık olarak. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Mâh-ı şevvâl mâtem oldu Râzi-i bî-çâreye
Göz göre mahbûbesin teslîm-i a'dâ eyledi (Mfrd. 54/1)

Göz kakmak: Gözle işaret etmek, göz etmek, göz kırmak.

Zer-feşân olmuş anun gül yüzine
Mâ' ilim **göz kakmaga** dört gözine (M. 3/10)

Göz dikmek: Dik dik bakmak, göz koymak, bakışları tek bir yöne yöneltmek, bir şeyi ele geçirme isteğine kapılmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Göz diküp bâb-ı tevekkül semtine etdim nigâh
Derdime dermân eden derbânı gözler gözlerim (G. 95/2)

Göz yummak: Göz yummak, görmezden gelmek, hoş karşılamak, kabullenmek, yokmuş gibi davranmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Gâh tebessüm gâh nevâziş göz ucıyla gâh nigâh
Göz yumup ol gözleri sehhâra kıldım elvedâ' (G. 70/4)

Gözden cüdâ: Gözden uzak, görünürde olmayan, gözden ırak.

Râziyâ hâl-i dil-i râzım sakın fâş eylemem
Göz göre **gözden cüdâ** dermânı gözler gözlerim (G. 95/5)

Gurbete düşmek: Yurdundan, memleketinden başka yerde bulunmak.

Farâş-ı nâzenîni hîc begenmezken vatanlarda
'Acebdir Hâk-nişîn oldum **düşüp gurbete** hânlarda (Mtl. 23/1)

Günâh olmak: Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, suç, kusur olmak.

Bu **günâh olur** ise ben çekerim
İtdigim günâhları ben çekerim (M. 1/18)

Gûşına âvîze etmek / eylemek: Başa gelen bir durumdan alınan dersi unutmamak anlamına gelen "kulağına küpe olmak" deyiimi. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Gûşına âvîze eyle pendimi ey dil-nüvâz
Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicâb olmak ne güc (G. 24/7)

Gûşına mengûş eylemek: Başa gelen bir durumdan alınan dersi unutmamak anlamına gelen "kulağına küpe olmak" deyiimi.

Râziyâ bu pendimi **gûşına mengûş** eyleyip
Ma'nevî bir dest-res tut cânın eyle ber-taraf (G. 72/5)

Hâb uçmak: Uykusu kaçmak.

Bir meserret verdi cümle akrabâya ol melek
Şevk-i şâd ile ehîbbânın gözünden **uçdu h'âb** (T. 17/4)

Haber almak: Bilgi sahibi olmak, bilgi edinmek.

Râziyâ sordum demez bu lebleri gül-fâmeden
Bu imiş **aldım haber** mahbûbeler mahbûbesi (G. 152/5)

Haber vermek: Haber ulaştırmak, bilgi vermek. Râzî Dîvânı'nda 15 yerde kullanılmıştır.

Yetiş bâd-ı sabâ semt-i dilârâda olup güyâ
Figân u nâle vü giryem **haber ver** âh u zârımdan (G. 105/2)

Haddini bilmek: Neler yapabileceğini, gücünün ve yeteneğinin nelere yetebileceğini bilerek onun ötesine geçmemek, ölçüsünü bilmek.

Haddimi bilip de ülfet eylesem
Uydurup kendime ülfet eylesem (M. 1/19)

Hâk ile pâ-mâl olmak: Yer ile yeksan olmak, yıkılmak, harap olmak.

Kıl tevvekkül kadere şekk ile dil-gîr olma
Lutfuna mazhar olan **Hâk ile pâ-mâl olmaz** (G. 58/3)

Hâk ile yeksân etmek: Yer ile yeksan etmek; yıkıp yok etmek, ortadan kaldırmak.

Pür-kusûrum gerçi ammâ mu'terif üftâdeyim
Bu felek **hâk ile yeksân etdi** dermânım gibi (T. 7/8)

Hâke yeksân olmak: Yer ile yeksan etmek; yıkıp yok etmek, ortadan kaldırmak, toprakla bir olmak, mahvolmak.

Ümîdi meyvesiyle nakd ü vaktim hep nişâr etdim
Bu bâg-ı bî-vefâda **hâke yeksân oldugum** kaldı (G. 150/2)

Hakîr görmek: Önemsememek, değer vermemek, küçümsemek, küçük görmek, hor görmek.

Zerre-i nâcîzine düşse ziyâ-yı pertevin
Ey veliyyu'n-ni'metim **görsen hakîr** kemterin (Mtl. 16/1)

Harâb olmak: Yıkılmak, tahrip olmak, yok olmak. Râzî Dîvânî'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Pes zamân ile **harâb olmuş** bu cây-ı dil-güşâ

‘Arz olundukda hem-ân-dem sem‘-i şâha bu kelam (T. 14/15)

Harâm etmek / olmak: Haram yemek, suç işlemek, günaha girmek. Râzî Dîvânî'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Seninle sürdigim zevk u safâlar âh ne kâm oldu

Niçün çıkmaz ‘aceb cânım bana dünyâ **harâm oldu** (Trc. 2/13)

Hatâ etmek / eylemek: Yanlışlık yapmak, hata yapmak, yanılığa düşmek. Râzî Dîvânî'nda 5 yerde kullanılmıştır.

Bu pendimi âvîze edin güşına Râzî

Bir dahi böyle **hatâ eyleme** küstâH (G. 26/5)

Hâtıra gelmek: Hatırlamak, akla gelmek, yad etmek. Râzî Dîvânî'nda 11 yerde kullanılmıştır.

Râziyâ sahte Hulûsı ‘arz edersin dâ’imâ

Keşf-i râzından ‘aceb encâm **geldi Hâtıra** (G. 121/9)

Hayâl olmak: Gerçekleşmesi olanaksız olmak, gerçekleştirilememek.

Hayâline düşüp gezmiş hayâle irmemiş aslâ

Hayâline **hayâl olmuş** hayâli bilmemiş bilmiş (G. 61/5)

Hayrân olmak: Çok beğenmek, kendinden geçmek, âşık olmak.

Zemîn ü âsumân havf eyledi âh u enînimden

Felek **hayrân olur** görse benim mâh-ı cebinimden (G. 108/1)

Haz vermek: Haz almak, hoş gitmek, zevk almak.

Tâze cân buldum görünce hat-ı nev-ruhsârını

Revnak-ı fâsl u bahâr elbet **verir** bî-mâra **haz** (G. 69/4)

Helâk etmek / eylemek / olmak: Mahvolmak, perişan hale gelmek, yok olmak. Râzî Dîvânî'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Cân fedâ kılsam yolunda nîm-nigâh etmez bana
Lutf eder agyâra da gayret **helâk eyler** beni (G. 149/3)

Hesâb etmek / eylemek: Hesaplamak, ölçüp biçmek. Râzî Dîvânı'nda iki yerde kullanılmıştır.

Bu Mîr Ahmed'in cem'iyetine Râziyâ târîh
Hesâb et lafz-ı târîh hemân ma'lûm olur ol an (T. 5/7)

Heves etmek / eylemek: Bir şeye karşı aşırı istek duymak, arzulamak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Heves etme mecâzî 'aşka Râzî
Kemâl ehli nazar kılmaz nukûşa (G. 130/7)

Hor bakmak: Bir kimseye değersiz, aşağı gözüyle bakmak.

Bendene **hor bakma** cânâ sevdiğim şîrâne bak
Aç gözün eyle nazar merd isen merdâne bak (Mtl. 22/1)

İdrâk eylemek: Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Râzi-i nâkâm senin rûyında **idrâk eyledi**
Lutfuna mazhar düşen ben gibi kemterden midir (G. 30/6)

İnsâfa gelmek: İnsaf etmek, acımak, merhamet etmek.

Ne buldun bî-vefâlıktan niçün **insâfa gelmezsin**
Beni bir nev-cünûn etdin mürüvvetsiz mürüvvetsiz (G. 55/4)

İş görmek: İş yapmak, işe yaramak.

Bir ayagı ile **görür** hem **işini**
Yek başıyla bitirir teşvîşini (M. 4/9)

İşe yaramak: Bir işe yaramak, fayda sağlamak.

Eger üç evli ise kâle gelmez bir husûsdur bu
Gezer bî-hûde bî-hûde **yaramaz** bir **işe** her gâh (Kıt'a 2/3)

Kadem basmak: Ayak basmak, teşrif etmek, bir yere gitmek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Kadem bas semtime Leyli'm bu ben Mecnûn'ı şâd eyle
Dil-i Ferhâd'ıma Şîrin'lik eylersen bu yandan gec (G. 23/4)

Kan aglamak: Kanlı gözyaşı dökmek, çok fazla üzölmek. Râzî Dîvânı'nda 9 yerde kullanılmıştır.

‘Âşıkın şeydâ edip **kan agladır** her bir nefes
Hâk-i pâý oldum yolunda şimdi ‘âr olmaz bana (Nazm 3/2)

Kan dökmek: Kan dökmek, ölüme yol açmak, cana kıymak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Câm-ı Cem'i şikeste edince bâd-ı devrân
Kan döküp kan agladı câm-ı cihân-nümâda (G. 125/5)

Kana girmek: Öldürmek, birinin kanını dökmek, elini kana bulamak; birinin aklını çölmek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Katlime tigrâyâ fermân eylemişsin bî-günâh
‘Âşık-ı bî-çârenin beyhûde **girme kanına** (G. 133/3)

Kapu çalmak: Bir iş için başka birisine danışmak, yardım almak için birilerine başvurmak.

Kapımı çalar ise fedveleci
Şübhe gelmez bilirem fedveleci (G. 1/16)

Kepâde eylemek: Kepaze etmek, rezil etmek.

Kâdir misin bu ‘aşkın sen kemânın çekmeye
Hele katı kemândır **eyler** seni **kepâde** (G. 125/7)

Kırıp geçirmek: Yakıp yıkarak, öldürerek, baskı veya etki yaparak büyük zarar vermek.

Bu kadar rûhsat ne verdin gamze-i cellâdına
‘Âlemi **kırdı geçirdi** bakmadın feryâdına (Mtl. 3/1)

Kıyâmet kopmak: Dünyanın sonunun gelmesi.

Bu ‘âşık nâ-tüvâna âh dedirme
Felek lerzân olur **kopar kıyâmet** (G. 18/5)

Korhu düşmek: Korku salmak, korkutmak, ürkütmek.

Seni dem-beste eyler bir nigeble
Düşürür cânına ol anda **korhu** (G. 111/6)

Kul olmak: Hüküm altına girmek, hizmetkar olmak, köle olmak.

Gönlümi alan habîb **kulı olsam** yâ nasîb
ŞaHsıma âşnâ-tabîb derdime dermân imiş (G. 65/3)

Kurbân olmak: Bir kimse ya da bir şey için kendini feda etmek, canından vazgeçmek.
Râzî Dîvânı'nda 2 yerde geçer.

Râh-ı Hakk'a sen dahi **kurbân olursun** Râziyâ
Koç gibi cân vermek ister da'vî-i îmânıma (G. 128/5)

Kül olmak: Yanmak, kül olmak, tutuşmak, yok olmak.

Düşümde bâri görsem âh seni ben ey melek manzar
Senin derd ü firâkınla **kül oldu** Râzî-i kemter (Trc. 2/17)

Lisâna gelmek: Dile gelmek, dillere düşmek.

Senin sevdâ-yı 'aşkınlâ **lisâna geldim** ey mehrû
Günâhkâr olduğum bildi gerek a'lâ gerek edna (Mfrd. 23/1)

Mât etmek / eylemek: Yenmek, kazanmak, satranç oyununda galip gelmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Rûhımı beyn elden aldı oynadır esb-i murâd
Mât eder 'âşıkların açmaz ile mânsûbesi (G. 152/3)

Mecâl kalmamak: Gücü yetmemek, takati kalmamak. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Mecâli kalmamış bî-çârenin 'arz-ı niyâz etsin
Visâle nâ'il olmuşken visâli bilmemiş bilmiş (G. 61/8)

Mekre düşmek: Tuzağa düşmek.

Bir müselsel ibtilâdır lâ-'ilâc
Mekrine düşme birâder gözün aç (M. 5/6)

Meydâna gelmek: Meydana çıkmak, ortaya gelmek.

Dertli dil **meydâna geldi** derdine arar ‘ilâc
Bir devâ kıl derdine lutf eyle cânâ bir ‘ilâc (G. 22/1)

Meydân okumak: Korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırarak.

Cân verme benim cânıma bî-minnet efendim
Tîg-i nigehin Râzi’ye **meydân okudukça** (G. 118/5)

Meyil vermek: Meyletmek, yönelmek; bağlanmak.

Bir kere yüzün gördüm sıdk ile **meyil verdim**
Vaslın şeb u rûz derdim senden bu gönül geçmez (G. 56/2)

Murâd almak: Arzusuna ulaşmak, dilediğine kavuşmak. Râzî Dîvânı’nda 3 yerde kullanılmıştır.

Murâd almak dilersen dü cihândan
Geçip cümle murâdı nâ-murâd ol (Mfrd. 89/1)

Mümkün olmak: Mümkün olmak, imkân dahilinde olmak.

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehin dâmânına
Çâre var mı derdimin takrîrinin imkânına (G. 133/1)

Nasîhat eylemek: Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söz söylemek, öğüt vermek.

Çok **nasîhat eylerim** âh bu dil-i nâ-kâmıma
Neylesün âvâre aslâ görmedi vakt-i refâh (G. 123/2)

Ne çâre: "Çaresi yok, elden ne gelir" anlamında kullanılan bir sözdür. Râzî Dîvânı’nda 8 yerde kullanılmıştır.

Bu Râzî çâresiz kaldı **ne çâre**
Ol âfet çâre kıla çâresinden (G. 107/7)

Ne hâcet: “Ne gerek var, gereği yok, gereksiz” anlamlarında deyim. Râzî Dîvânı’nda 6 yerde kullanılmıştır.

Ben **ne hâcet** vasfını ta‘rîf edem ebyât ile
Oldu necm-i bahtı der-burc-ı sa‘id devlet-me‘âb (T. 17/8)

Ne haddim: “Haddim değil, bana düşmez, ne hadle ne cüretle” anlamlarında deyim.
Râzî Dîvânı’nda 2 yerde kullanılmıştır.

Ki bir mûr-ı za‘îfem ben **ne haddim** vasf edem tahkîk
Murâdım bir du‘âdır ki sebep olmak bu âşâra (T. 6/7)

Ne mümkün: "Ne mümkün, mümkün değil" anlamlarında deyim. Râzî Dîvânı’nda 11 yerde kullanılmıştır.

Ne mümkün pâydâr olmak bana bend ü kemend ey şûh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü sînebendindir (Mfrd. 96/1)

Ne olur: “Ne olur, lütfen, yalvarırım” anlamlarında kullanılan bir yalvarma sözü.

Tebrîz ile Şîrâz’a vü hem Çîn’e mi vardın
Ver nâfe-i çîn âh **ne olur** bir tümen ey dost (G. 17/3)

Ne sûd: "Ne fayda, faydası yok" anlamlarında kullanılan deyim. Râzî Dîvânı’nda 4 yerde kullanılmıştır.

Dest-i ‘îsyânımdan ey dil ger küşâd etsem **ne sûd**
Nist-i demren tîr-i istihkâkımız kılmaz güzer (Mfrd. 61/1)

Nem kapmak: Olur olmaz şeyden alınmak.

Devr eder pîrâmenin bir nâ-halef ey dil-nüvâz
Hem-zebân etme sakın bir **nem kapar** bigâneler (G. 33/7)

Nezr etmek: Adak adamak.

Girme güzel girme amân kanıma
Nezr edeyim cânımı sultânıma (Trc. 3/11)

‘Özr eylemek: Özür dilemek, af dilemek, bağışlanma dilemek.

Bûse matlûb eyledim nâz-ile eyler ictinâb
Râziyâ ‘**özr eyleyen** ‘izâra kıldım elvedâ‘ (G. 70/5)

Pîşine düşmek: Arkasından gitmek, izlemek.

Kenîzekler **düşer** anun **pîşine**
Nâ'îl olsam diyü hem teşvîşine (M. 3/12)

Rey vermek: Oy vermek, seçmek için oy kullanmak.

Terahhum eyledim şimdi sana ey çeşm-i pür-hûnum
Gubâr-ı pâynı sürme eden destûra **rey verdim** (G. 99/3)

Rû-be-rû gelmek: Yüz yüze gelmek, karşı karşıya kalmak.

Rû-be-rû geldim bugün ben ol şeker güftâr ile
Dâmen-i vaslın der-âgûş eyledim âzâr ile (Trk. 1/7)

Rûhını teslîm eylemek: Ruhunu teslim etmek, vefat etmek.

Geldi şakk-ı hâmeye Râzî dedim târîhini
Rûhını Bârî'ye teslîm eyledi bu nev-civân (T. 22/1)

Saf tutmak: Sıraya girmek, sıraya dizilmek.

Salınsın serviler gibi hırâmânî hırâmânî
Çiçekler **saf tutarlar** sen kadem basdıkça gülzâra (G. 119/3)

Safâ sürmek: Tadını çıkarmak, sefa sürmek, rahat ve sakin hayat sürmek.

Çok **safânı sürdi** cânâ sû-be-sû mihmân kadeh
Yâr elinden devr eder devrân umar devrân kadeh (G. 25/1)

Secde varmak: Secde etmek, secdeye kapanmak.

Ebrûlarına **secdesi var** h'âhiş-i cânın
Gönlüm gibi titrer yüregi kible-nümânın (G. 81/1)

Sedd çekmek: Sınır çizmek, hat çizmek, duvar örmek.

Setr eder settâr 'aşkı kâdir olsa setrine
Sedd çekip dil gayriye settâra ikrâr eylemiş (G. 60/3)

Selâm etmek: Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek; namazı bitirmek.

'Azîmet eyledim berren gelip sultân-ı kevneyne
Girip bâb-ı selâmîden salât ile **selâm etdim** (K. 1/8)

Ser ü rîşî tagıtmak: Saçı sakalı dağıtmak; perişan olmak.

Ser ü rîşî tagıtdım sûretâ hâtem zamân oldum
Bugün beyt-i dilârâda cevâhirler nisâr etdim (**G. 101/5**)

Ser-tâc etmek: Baş tacı etmek, el üstünde tutmak.

Gubâr-ı pâynı **ser-tâc edersem**
Olur mu ben gedâya ol 'inâyet (**G. 18/4**)

Sîneye çekmek: Kötü bir davranış, söz veya olaya ister istemez katlanmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

H'âbım içre gördüğüm rû'yâyı ta'bir eyledim
Bir 'arûs-ı nâzenîni **sîneye çeksem** gerek (**Mfrd. 2/1**)

Söz geçirmek: Söz geçirmek, istediğini, söylediğini yaptırmak, hükmetmek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Nâz ederek ba'zı gelir râhıma
Söz geçirün şimdi hemân şâhıma (**Trc. 3/22**)

Su'âl-i hâtır etmek: Hâl hatır sormak.

Dostlarımdan yok beni arar sorar
Bir **su'âl-i hâtır etseler** ne var (**M. 1/11**)

Şekke düşmek: Şüphelenmek, şüpheyeye düşmek.

Visâli çün **düşüp şekke** hezârân pîç u tâb etdim
Bi-hamdillâh murâdım tâlî'im bahtım kavuşdurmuş (**G. 63/6**)

Şeref vermek: Şeref vermek, onurlandırmak.

Mücevherle müzeyyen söyledim târîhini Râzî
Şeref verdi kudûmiyle cihâna Tayyibe Hânım (**T. 45/1**)

Ta'cîz etmek: Taciz etmek, rahatsız etmek.

Leylî vü Şîrîn'i **ta'cîz etmede** âhım benim
La'l eder seng-i sefidî çeşm-i Hûn-h'ârım benim (**Trk. 1/10**)

Tahannî eylemek: Boyun eğmek.

Hâlini ‘arz etmek için dil veren dildârına
Lutf-ile **eyler tahannî** çâresiz agyârına (G. 132/1)

Tâkat getirmek: Dayanmak, kuvvet göstermek, direnmek.

Şîve vü nâzı müsellemler kahr u istignâsı çok
Cevrine **tâkat getirmek** emr-i muhâl oldu bana (Mfrd. 22/1)

Tâkat kalmamak: Gücü yetmek, dayanmak, sabretmek.

Kâr etdi benim cânıma agyâra tebessüm
Ketmeylemeye **kalmadı tâkat** sitemim var (G. 46/4)

Ta‘lîm eylemek: Öğretmek, belletmek.

Kendi **ta‘lîm eyledi** dil saydını cânân bana
Ben çerâğ oldum sevilmeğe resm-içün mahbûbeme (Mfrd. 17/1)

Telef etmek / kılmak: Mahvetmek, yok etmek, hiç etmek. Râzî Dîvânı’nda 3 yerde kullanılmıştır.

Sa‘y edip sa‘y ile cânâ olagör Hayrû’l-Halef
Gel hevâ-yı nefis ile bu ‘ömrünü **etme telef** (G. 72/1)

Temennî eylemek: Gönülden yalvarmak, içtenlikle bir şey istemek, tüm benliğiyle niyaz etmek, arzulamak. Râzî Dîvânı’nda 9 yerde kullanılmıştır.

Bana rahm eyleyip hâl-i digerkünüm su‘âl etse
Huzûrunda **temennî eyleyip** cânâna ‘aşk eyle (G. 120/2)

Temîz kılmak: Temiz tutmak, günahsız bırakmak, saflığını korumak.

İrci‘î emrin işitdi eyledi rûhın fedâ
Nev-nihâlim dünya vü ‘ukbâsını **kıldı temiz** (T. 26/2)

Terk ü tecdîd eylemek: Dünyadan el etmek çekmek, dünyayı terk etmek.

Murg-ı bahrî gibi düşdüm bu fenâ çirk-âbına
Terk ü tecdîd eylesem ben belki pâk eyler beni (G. 149/4)

Terk-i cân etmek / eylemek: Hayatı terk etmek, ölmek. Râzî Dîvânı’nda 2 yerde kullanılmıştır.

Terk-i cân etsem ne çâre yakmayanda bir nefes
'Âşık oldum 'aşk-ile dîdâra Allâh 'aşkına (G. 131/5)

Terk-i diyâr etmek: Bulunduğu mekânı terk etmek, memleketten ayrılmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Sakın **terk-i diyâr etme** başın bir taşa gelmezse
Çekilmez gurbetin kahırî zarûrî başa gelmezse (Mtl. 5/1)

Tesellî eylemek: Teselli etmek, avutmak. Râzî Dîvânı'nda 4 yerde kullanılmıştır.

Gözlerim görmez cihânı görünür şekl-i nigâr
Kim **tesellî eylesin** efkâra Allâh 'aşkına (G. 131/6)

Tesellî vermek: Üzüntüsünü, acısını hafifletmek, hafifletici şeyler söylemek, avutmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Derûnum derdini sorsa mürüvvet kılsa dildârım
N'olur bir kerrecik gelsen **tesellî versen** ey yârim (Trc. 2/2)

Teslîm-i rûh etmek: Ruhu teslim etmek, ölmek.

'Uyûbım setr için **teslîm-i rûh etmek** niyâzımdır
Cihânı başıma teng eyleyip hem târ eder baHtım (G. 89/2)

Tîg çekmek: Kılıç çekmek, mücadele etmek.

Şerî'at **tîgını çekdin** cihana
Dahi nâmûs-ı ekber rehberindir (Kt. 1/5)

Tugrâ çekmek: Mühür çekmek, imza atmak, hüküm vermek; ferman vermek, emirde bulunmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Sergüzeştim âh sana takrîr ederdim neyleyim
Kahrıma **tugra çekersin** sende fermânım gibi (T. 7/9)

Ümîd kesmek: Umudunu yitirmek, beklentisi sona ermek. Râzî Dîvânı'nda 3 yerde kullanılmıştır.

Kes ümîdin gayriden feyz-i Hudâ yâver sana
Gün-be-gün eyler terahhum gönlünü Yezdân'a tut (G. 16/4)

Va'd etmek: Söz vermek.

Va‘d ederse vaslını va‘dinde sâdık Râziyâ
Bu garîbe etdigin ikrârına turmaz mısın (G. 80/5)

Vücûd bulmak: Ortaya çıkmak, meydana gelmek, oluşmak.

Nâr u bâd u âb Hâkden halk olup **buldun vücûd**
Zâtını fehm eylemekdir sana ‘irfândan garaz (G. 67/5)

Yanına kalmak: Yaptığı kötülük karşılıksız kalmak, cezasını görmemek.

Yanına kalmaz benim âh u enînim her seher
Gûşına girmez ne sûd ki sîne-çâk etdin beni (G. 146/2)

Yede girmek: Eline düşmek, buyruğu altına girmek.

Bî-mürüvvet **yedine girdi** cihân vâh eyvâh
Âdemiyyet yok olup oldu nihân vâh eyvâh (Msd. 1/4)

Yem dökmek: Avlanılacak hayvanları bir yere çekmek için yiyecek dökmek;
aldatabilmek için inanç verici davranışta bulunmak.

Musanna‘ **yem döküp** hâl-i siyeh dil murgını cezbe
Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-çînindeki çîne (G. 116/2)

Yerine getürmek: Bir işin yerine gelmesini sağlamak, gereğini yapmak,
gerçekleştirmek, uygulamak.

Şöyle tursun dostlugumuz gelseler
Komşu hakkın **yerine getürseler** (M. 1/17)

Yok olmak: Yok olmak, varlığın son bulması.

Bî-mürüvvet yedine girdi cihân vâh eyvâh
Âdemiyyet **yok olup** oldu nihân vâh eyvâh (Msd. 1/4)

Yüz çevirmek: İlgiyi kesmek, önemsememek, uzaklaşmak.

Söz tamâm oldu efendim söz tamâm
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamâm (M. 1/25)

Yüz sürmek: Aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak;
sevgilinin ayağına kapanmak. Râzî Dîvânı’nda 21 yerde kullanılmıştır.

Hâk-i pâye **yüz sürüp** kıldım sana hâlim beyân
Hiç terahhum etmedin âteş bıraktın cânıma (Mfrd. 10/1)

Yüz vermek: İlgi, yakınlık göstermek, önemsemek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Sakın **yüz verme** şâhım kelb rakîbe
İder elbet sana şâyed hıyânet (G. 18/8)

Yüz yere sürmek: Çok değerli, büyük birinin yanına çıkarken yüzünü yere doğru tutup sevgi ve saygısını göstermek.

Bir garîbim gurbet içre kimseler etmez nigâh
Yüz yere sürdüm niyâza başladım yâ zü'l-celâl (G. 84/3)

Yüze gülmek: Yalandan samimiyet göstermek, riyakarca davranmak, kandırmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Nâ-murâdım bu cihândan keff-i yed kıldım hemân
Başka dostı **yüzine gülsün** felek şimden gerü (Mfrd. 91/1)

Zahmet çekmek: Sıkıntı yaşamak, zorluklara katlanmak.

Katlime fermâna **zahmet çekmesün** tîr-i nigâr
Gark-ı Hûn oldu derûnım câna geçdi tîşesi (G. 135/2)

Zamân geçmek: Vakit geçirmek, ömür geçirmek. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Şefâ'at menba' ısın bu güneş-kâra meded eyle
Hevâ-yı nefis ile **geçdi zamânım** yâ Resûlullâh (K. 3/6)

Zevk etmek / eylemek: Tadını çıkarmak, keyfine varmak. Râzî Dîvânı'nda 2 yerde kullanılmıştır.

Rûz u şeb dil-h'âhı üzre **zevk ede** bu Hânede
Lâyıkına ede ihsân u kerem lutf u 'atâ (T. 39/12)

Zevk u safâ sürmek: Rahat, sakın ve eğlenceli yaşamak.

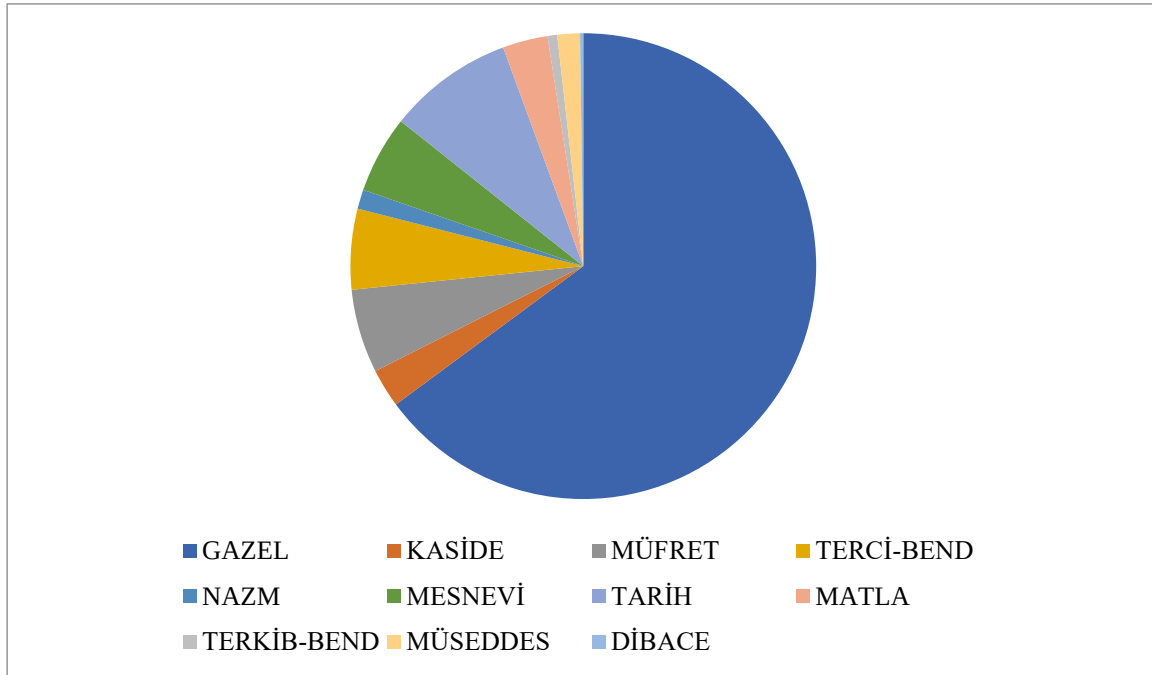
Seninle **sürdigim zevk u safâlar** âh ne kâm oldu
Niçün çıkmaz 'aceb cânım bana dünyâ harâm oldu (Trc. 2/13)

Zevk ü safâ eylemek: Zevk ve sefa içinde olma.

Eyleye zevk ü safâlar hûrî vü gılmân ile

Hazret-i İdrîs ile hem eylesün dâ'im kelâm (T. 21/2)

Eserde geçen 447 deyimmin 290 tanesi gazellerde, 12 tanesi kasidelerde, 26 tanesi müfredlerde, 25 tanesi terci-i bendlerde, 6 tanesi nazmlarda, 24 tanesi mesnevilerde, 39 tanesi tarihlerde, 14 tanesi matlalarda, 3 tanesi terkeb-i bendlerde, 7 tanesi müseddeslerde, 1 tanesi de dîbacede geçmektedir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda deyimlerin nazım şekillerine dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Şekil 3.3.3. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Deyimlerin Nazım Şekillerinde Kullanım Oranı

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda deyimlerin nazım şekillerine göre dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda nazım şekillerinin dağılımı da göz önüne alındığında deyim kullanımı en sık terci-i bendlerde olmuştur. Her bir terci-i bendde ortalama sekiz deyim kullanılmıştır. Terci-i bendlerden sonra deyim kullanımı en sık müseddes nazım şeklinde bulunmuştur. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda bir adet müseddes bulunmasına karşın yedi tane deyim kullanılmıştır. Bunları takiben mesnevilerinde de ortalama dört tane deyim kullanılmıştır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda bir tane terkeb-i bend yazılmasına rağmen üç tane deyim tespit edilmiştir. Diğer nazım şekillerinde ise neredeyse eşit bir dağılım söz

konusudur. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda kıt'a nazım şekli haricinde her nazım şeklinde deyim kullanılmıştır. Şairin kıt'alarında hiçbir deyim kullanılmaması dikkat çekmektedir.

3.1.2.2. Atasözü

Atasözleri “Nesilden nesle geçerek pratikte Türk insanına çoğunlukla değişmez yargılar aracılığıyla atalarımızın hayat tecrübelerini ilmî ve felsefi gerçekleri öğütler halinde sunan az sözle çok anlam ifade eden kalıplaşmış ve çoğu mecazî olan sözler topluluğudur.” (Gözler, 1982, 60). Atasözleri bir toplumun ortak mahsülüdür. Deyimler gibi atasözleri de kulaktan kulağa aktararak günümüze ulaşmıştır. Üretildiği toplumu yansıtan atasözleri büyük bir gözlem ve yaşanmışlık barındırmaktadır. Toplumun yaşayışı, kültürü, örf ve adetleri hakkında bilgilere bu söz öbeklerinden ulaşılabilir.

Atasözleri, eski dilde “mesel, darb-ı mesel, sav ve tâbir” olarak anılmaktadır. Nitekim Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda da “mesel” kelimesi iki farklı beyitte atasözü anlamında kullanılmıştır. Şairler atasözlerini söyleyişlerini güçlendirmek ve ispat etmek amacıyla sıkça kullanmışlardır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda 4 adet atasözüne rastlanılmaktadır. Hacimce geniş olan bir dîvânda bu denli az atasözü kullanılmasının çeşitli sebepleri olabilir. Bunlardan en önemlisi atasözlerin deyimlere kıyasla daha uzun olması hasebiyle vezin kaygısını beraberinde getirmesidir. Eserde tespit edilen atasözleri aşağıda alfabetik sırayla verilmiştir.

dîdeden dilden derûndan dûr olmak: Gözden gönülden uzak olmak olarak çevrilen bu atasözü günümüzde “gözden uzak olan gönülden de uzak olur” haliyle kullanılmaktadır. Bu Türk atasözü, bir kişinin başka bir kişiden veya bir şeyden uzakta olduğunda, onunla ilgili duygularının da zamanla zayıflayacağına işaret eder. Yani, bir kişi bir başkasını sık sık görmüyorsa, zamanla aralarındaki duygusal bağ da zayıflayabileceğini anlatır.

Dîdeden dilden derûndan dâ'imâ dûr olmasan

Bir dakîka hasretin gûyâ ki sâl eyler bana (G. 12/3)

gemisin kurtaran kabdan: Güç bir duruma düşüldüğünde ne yapıp edip kendisini veya yakın çevresindekileri kurtaranlar için söylenen bir söz.

Sana lâzım mıdır gayrın umûrın dûşına almak

Gemisin kurtaran kabdan budur derler yetişmez mi (Mfrd. 43/1)

gönli tahrîk etmede bir meges besdir: Gönlü tahrik etmek için bir sinek yeterlidir. Bu atasözü, bazen küçük bir şeyin bile insanın isteklerini uyandırabileceğini veya rahatsız edebileceğini ifade eder. Küçük bir şeyin büyük etkileri olabileceği düşüncesini yansıtır.

Kabûl etmez hele ma‘dem sana agyâr ola hem-dem

Ki **tahrîk etmede gönli meşeldir bir meges besdir** (G. 47/5)

öksüz oğlan nâfesinde kendi keser: Öksüz oğlan göbeğini kendisi keser. Bir kişinin başkalarına bağımlı olmadan kendi işlerini yürütebileceği fikrini vurgular. İş başa düştüğünde nasıl zorlukların üstesinden geldiğini ve öksüz kalınca kişinin yapayalnız kaldığını da vurgulamaktadır.

Bir şefi‘im yok beni sultânıma ta‘rîf eder

Bu meşeldir **öksüz oğlan nâfesinde kendi keser** (Mtl. 4/1)

3.1.2.3. Kalıp İfade

Çotuksöken kalıp ifadeleri her toplumun kendine has oluşturdukları yapılar olarak değerlendirmiş, “az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri” olarak tanımlamıştır (1994, 8). Bu tanımdan kalıp sözlerin yan anlam kazanmış sözcük öbekleri olduğu anlaşılmaktadır (Gökdayı, 2008, 91). Kalıplaşmış ifadeler herkes tarafından bilinen ama tanımlaması konusunda kafa karışıklığına yol açan ifadelerdir. Ancak genel olarak bakıldığında belli bir durum, olay, olgu üzerine söylenen ifadelerdir yani hapsirdikten sonra, yemekten önce, cenaze sırasında, tıraştan sonra kullanılan ve toplumun tüm fertleri tarafından aynı şeyi ifade eden söz gruplarıdır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda da kalıp ifadelerden yararlanılmıştır. Eserde 8 farklı kalıp ifade 19 beyitte kullanılmıştır. Aşağıda eserde geçen kalıp ifadeler alfabetik sırayla verilmiştir.

Allâh Allâh: “Şaşırma, hayret, beğenme” gibi duyguları ifade ederken kullanılan bir kalıp ifade. Eserde iki farklı beyitte kullanılmıştır.

Allâh Allâh bu cihân başkaca sûret buldu
Kande kaldı ‘acabâ bâb-ı mürüvvet n’oldu (**Msd. 1/6**)

Allâh ‘aşkına: Ant vermek veya yalvarmak için “Allah’ını seversen!” anlamında kullanılan bir kalıp ifade. Eserde 8 defa kullanılmıştır.

Sûziş-i ‘aşk ile yandım çâre **Allâh ‘aşkına**
Tatlı cânımdan usandım çâre **Allâh ‘aşkına** (**G. 131/1**)

Allâh rızâsı: “Allah’ın rızası için, Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak için.” anlamlarında kalıp ifade.

Pâk-i dâmen kadr-i ‘âlî mâyesi gâyet temiz
Dem-be-dem endîşesi **Allâh rızâsıdır** müdâm (**T. 37/2**)

‘aşk olsun: “Beğenilmeyecek bir davranış, bir tutum karşısında kınama, sitem.” anlamlarında kalıp ifade.

Bu devrin sırrına vâkıf olan ‘irfâna **‘aşk olsun**
Ne yâr belli ne Hod agyâr sakın fâş etme esrârın (**Mfrd. 45/1**)

cânıma minnet: “Bir lütuf olarak kabul etmek, işine geldiği gibi davranmak.” anlamlarında kalıp ifade. Eserde iki farklı beyitte kullanılmıştır.

Cân-fedâ hem-meclis olmak **cânıma minnet** benim
Leblerin ‘arzûsı ise Hûn-ı cigerden lezîz (**G. 29/3**)

hâyır ola: “Hayırlı olsun, güle güle kullanın.” anlamında kalıp ifadedir. Hayır ola ifadesinin çok çeşitli anlamları bulunmaktadır. Söylendiği bağlama, ses tonuna ve duruma göre anlamı çeşitlilik göstermektedir.

Bu zamânınız **Hâyır ola** dedi oturdu
Söyletme beni cânım aga açma dehânım (**G. 92/2**)

Mevlâ ‘aşkına: “Allah aşkına, yalvarırım!” anlamında yalvarma sözü. Günümüzde daha çok “Allah aşkına” ifadesi kullanılmaktadır.

Oku **Mevlâ ‘aşkına** gel fâtiha ihlâs ile
Rûhına ihdâ edince Hak seni eyler be-kâm (**T. 21/5**)

safâ vermek: “Gönül şenliği vermek.” anlamında kullanılan kalıp ifadedir. Bir kimsenin bir yere gelerek şeref verdiğini anlatmada kullanılır.

Fenâ gülzârına teşrîf edip tâ ki bu mehpâre
Kudûmiyle **safâ verdi** hele gelsin o güftâre (T. 6/1)

selâmü aleyküm: "Allah'ın selamı üzerine olsun." anlamında selamlaşma ifadesi.

Selâmü aleyküm diyerek geldi o hânım
Âlûde revîş şûH-ı cihân tûti lisânım (G. 92/1)

sürc-i lisân etmek: “Dil sürçmesi yapmak, hatalı söz söylemek.” anlamlarına gelen kalıp ifadedir. Günümüzde bu ifade “sürçülisan ettiyse affola” şeklinde kullanılmaktadır.

Hezâr **sürc-i lisân etdim** efendim cürmüm ‘afv eyle

Kusûrum çok huzûrunda ne hâcet hâlim izhâra (T. 6/8)

var olmak: "Sağ olsun, çok yaşasın." anlamında kullanılan ifade.

Dilim hâb-ı gamından lutfi **var olsun** uyandırdı
Fîtil-i bahtımı cânân çerâğ edip de yandırdı (G. 141/1)

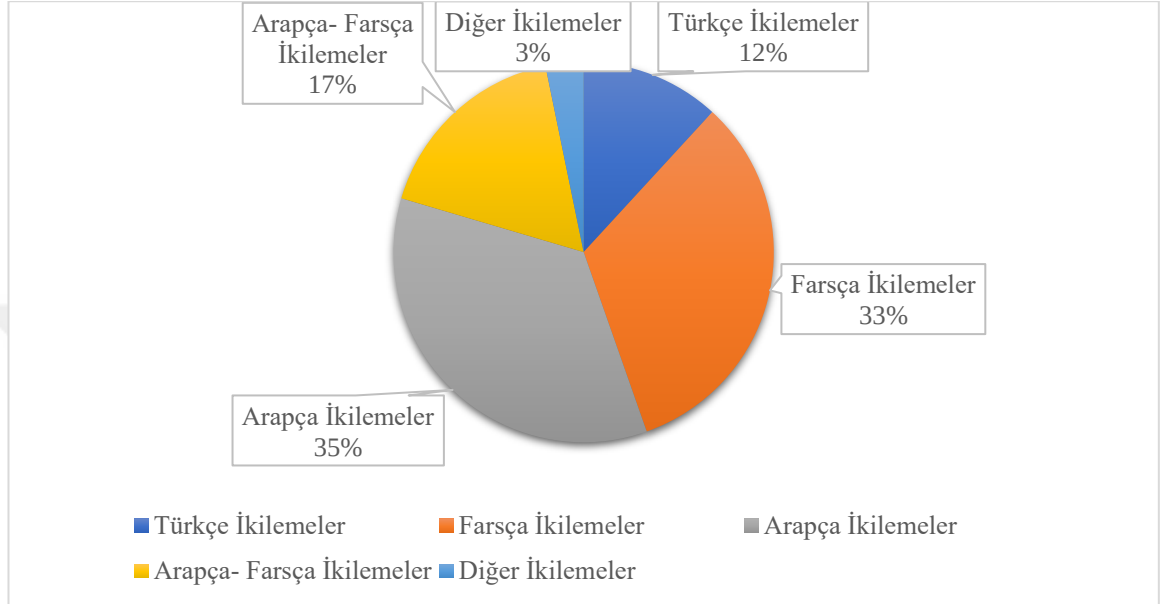
3.1.3. İkilemeler

“Anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda, kullanma” olarak tanımlanan ikilemeler Türkçede sıkça kullanılmaktadır (Vardar, 2007, 119). İkilemeler edebiyat terminolojisinde ahenk, üslûbun bir niteliği olarak şiir ve nesirde sözcük ve cümlelerin bir mûsikî etkisi yapacak şekilde art arda getirilmesiyle sağlanan uyumdur. (Macit,1996,15).

Klasik Türk Edebiyatı’nda ahengi oluşturan başlıca unsurlardan birisi hiç şüphesiz ikilemelerdir. İkilemeler, aynı kelimenin tekrarı ile oluşturulabileceği gibi farklı sözcüklerin art arda kullanılmasıyla da oluşturulabilir. Bu kelimeler eş anlamlı olabileceği gibi zıt anlamlı kelimelerin peş peşe kullanılmasıyla da oluşturulabilir. Bu anlam oyunları şiire zenginlik ve ahenk katar. Ayrıca ikilemeleri şairler anlatım gücünü arttırmak, asonans ve aliterasyondan yararlanmak gibi pek çok amaçla da

kullanmışlardır. Şairler şiirlerini yazarken toplumun ortak hafızasında yer etmek isterler. İkilemelerin yarattığı ahengin en büyük faydalarından birisi de şiirlerin zihinlerde kolayca yer edebilmesidir.

Aşağıdaki grafikte, eserde tespit edilen ikilemelerin kullanımları oransal olarak verilmiştir.

Şekil 4.3.4. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda İkilemelerin Kullanım Oranı

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda 22 Türkçe, 61 Farsça, 65 Arapça, 32 Arapça-Farsça ve 6 diğer ikileme olmak üzere toplam 186 tane ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler Türkçe, Farsça, Arapça, Arapça-Farsça ve diğer olarak alfabetik bir şekilde aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.3.1. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda İkilemeler Cetveli

Dil	Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda İkilemeler			
Türkçe	baka baka	bir bir	bir iki	çalar çarpar
	çeke çeke	düşer düşmez	gerek... gerek...	gice gündüz
	gönülden gönüle	gül gül olmak	günden güne	güzel güzel
	hem...hem...	iş güc	koşa koşa	ne...ne...
	tel tel	tolaşdıkça tolaşmak	yâ... yâ...	yalvar yakar

	yanıp yakmak	yazıp çizmek		
Farsça	âh u efgân	âh u figân	âh u zâr	bâl u per
	bâl u pervân	bend ü kemend	bî-kes ü biçâre-gân	bîş u kem
	cân u dil	cüst ü cû	dâg dâg	dâmen-i pâ-bûs
	dem-â-dem	dem-be-dem	gâh bi-gâh	gâh... gâh...
	gâhi gâhi	germ ü serd	geşt ü güzâr	gûşe gûşe
	güft ü gû	güft ü gûy	h'âh u nâ-h'âh	h'âh-nâ-h'âh
	hâh-nâ-hâh	ham-be-ham	hîrâmânî hîrâmânî	hûşe hûşe
	jâj-hây	leb-be-leb	mihr ü mâh	mû-be-mû
	nâle vü efgân	nâz u nevâziş	nâz u niyâz	nâz u şîve
	nîk ü nâm	pâdişâhlar pâdişâhı	penc ü şeş	perr ü bâl
	pîç u tâb	pîr ü civân	rû-be-rû	rûz u şeb
	ser-â-pâ	ser ü riş	serdâr u sâlâr	Ser-te-ser
	sû-be-sû	sûziş ü nâle	sükker ü şîrîn	şâh u hâkân
	şeb u rûz	şîr ü peleng	şîve vü nâz	zânû-be-zânû
	zâr u feryâd	zâr u giryân	zâr zâr	zemîn ü âsumân
	zer ü zîver			
Arapça	'afv u gafûr	'afv u kerîm	âh u vâh	'akl u fikr
	âlâm u ekdâr	Allâh Allâh	'âr u nâmûs	'arş u ferş
	'arş u kürs	bâb bâb	bâdî vü bâ'îş	bahr u ber
	cevr ü cefâ	dâr u diyâr	dünyâ vü 'ukbâ	dünye vü 'ukbâ
	ecr ile me'cûr	fazl u lutf	hâs u 'âm	hâss u 'âm
	hass-el-hâs	hazar u sefer	hicr ü gam	hû ile hây
	hûr u gilmân	hûri ve gilmân	hûrî vü gilmân	hûsn ü ziyâ
	'indi ve zannî	ins ü cinn	'izz ü kerem	kîl u kâl

	leyl ü nehâr	lutf u ‘atâ	lutf u kerem	mahbûbeler mahbûbesi
	mâl u menâl	Mecnûn u lâ-ya‘kıl	medh u senâ	mehmâ emken
	memnûn mesrûr	minber ü mihrâb	nakd ü vakt	nûru ‘n-nûru
	recâ-gîr ü senâ-bâz	sabr u karâr	sabr u sükûn	Salât-ile selâm
	sıhhat u ‘âfiyet	sûret ü zâhir	şâm u seher	şems ü kamer
	şerh ü beyân	tavâf u sa‘y	tavr u edâ	tavr u etvâr
	termîm ü tecdîd	teslîm ü rızâ	vâhid ü muhtâr	vâlih ü hayrân
	yâr u enîs	zabt u rabt	zâlim ü gaddâr	zevk u safâ
	zîkr ü fikr			
Arapça-Farsça	‘âcizân u bi-kesân	âh u enîn	‘âkil ü dânâ	‘ayş u nûş
	bâc u harâc	bî-sabr u sükûn	cân u ‘azîz	cevr ü sitem
	cürm ü günâh	derd ü belâ	derd ü elem	derd ü firâk
	derd ü gam	gill u gîş	harf-be-harf	kûh u bahr
	kûh u sahrâ	mâl u cân	medhûş u mest	mekr ü âl
	nâz u cevr	nâz u istignâ	neşv ü nemâ	nûr u ziyâ
	nush u pend	pend ü nasihat	sîhr ü füsûn	subh ü şâm
	sûret ü ma‘nî	sûrî vü ma‘nî	şâh u nas	tûl u dîrâz
Diğer	baş u cân	cân u baş	cân u gönül	dîz be-dîz
	gün-be-gün	tâlân u perişân		

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda tespit edilen ikilemeler incelendiğinde aynı kelimenin tekrarı ile kurulmuş ikilemeler “*baka baka, bir bir, çeke çeke, koşa koşa, tel tel, dağ dağ, gâhi gâhi, gûşe gûşe, hırâmânî hırâmânî, hûşe hûşe, zâr zâr, Allâh Allâh, bâb bâb*” ikilemeleridir. Bu ikilemeler arasında “bir bir” ikilemesi 7 farklı beyitte geçerek en çok kullanılan ikilemedir. Aynı kelimedenden oluşan ikilemelere ek olarak aynı kelimenin farklı ekler alarak kullanıldığı örnekler de vardır. “*Düşer düşmez,*

gönülden gönüle, günden güne, tolaştıkça tolaşmak, pâdişâhlar pâdişâhı, mahbûbeler mahbûbesi, nûru'n-nûru” gibi ikilemeler bu duruma örnektir.

Ne mümkün hâl-i ‘uşşâkı sana tefhîm edem **bir bir**
Girersen halka-i zikre bizim meydânımız vardır (**G. 44/4**)

Meşhûr-i cihân olmada **günden güne** hüsnün
Hep ‘âşık-ı nâ-kâmını çâker biliriz biz (**G. 50/8**)

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda zıt anlamlı iki kelimenin birlikte kullanıldığı örneklere sıkça rastanmaktadır. “*gice gündüz, germ ü serd, mihr ü mah, pîr ü civân, rûz u şeb, şeb u rûz, zemîn ü âsumân, bahr u ber, dünyâ vü ‘ukbâ, dünye vü ‘ukbâ, ‘indi ve zannî, ins ü cinn, leyl ü nehâr, sûret ü zâhir, şâm u seher, şems ü kamer, subh u şâm, sûret ü ma’nî, sûrî vü ma’nî, şâh u nas*” bu ikilemelere örnek teşkil etmektedir. Bu ikilemelerin kullanım amacı okuyucuya estetik zevk vererek beyitlerin hatırdâ daha kolay kalmasını sağlamaktır.

Arar **bahr u beri** gönlüm dahi seb’-ı semâvâtı
Bulur bâd-ı sabâdır zülf-i cânânı çalar çarpar (**G. 36/2**)
Felek âh u enîni hem bana vird-i zebân etdi
Gice gündüz enîsimdir hele bir gayrî yârim yok (**G. 74/4**)

Dîvân şiirinde atıf vâvı ile kurulan tamlamalar şiir dilinin büyük kısmını oluşturmaktadır. Eş, yakın veya zıt anlamlı sözcüklerle oluşturulan bu ifadeler de ikileme olarak değerlendirilmektedir. “*âh u efgân, âh u figân, âh u zâr, bâl u per, bâl u pervân, bend ü kemend, bî-kes ü bîçâre-gân, bîş u kem, cân u dil, cüst ü cû, germ ü serd, geşt ü güzâr, güft ü gû, güft ü gûy, h’âh u nâ-h’âh, mihr ü mâh, nâle vü efgân, nâz u nevâziş, nâz u niyâz, nâz u şîve, nîk ü nâm, penc ü şeş, perr ü bâl, pîç u tâb, pîr ü civân, rûz u şeb, ser ü rîş, serdâr u sâlâr, sûziş ü nâle, sükker ü şîrîn, şâh u hâkân, şeb u rûz, şîr ü peleng, şîve vü nâz, zâr u feryâd, zâr u giryân, zemîn ü âsumân, zer ü zîver, ‘afv u gafûr, ‘afv u kerîm, âh u vâh, ‘akl u fikr, âlâm u ekdâr, ‘arş u kürs, ‘âr u nâmûs, ‘arş u ferş, bâdî vü bâ’is, bahr u ber, cevr ü cefâ, dâr u diyâr, dünyâ vü ‘ukbâ, dünye vü ‘ukbâ, fazl u lutf, hâs u ‘âm, hâss u ‘âm, hazar u sefer, hicr ü gam, hûr u gilmân, hûrî ve gilmân, hûrî vü gilmân, hüsn ü ziyâ, ‘indi ve zannî, ins ü cinn, ‘izz ü kerem, kîl u kâl, leyl ü nehâr, lutf u ‘atâ, lutf u kerem, mâl u menâl, medh u senâ,*

minber ü mihrâb, nakd ü vakt, recâ-gîr ü senâ-bâz, sabr u karâr, sabr u sükûn, sıhhat u ‘âfiyet, sûret ü zâhir, şâm u seher, şems ü kamer, şerh ü beyân, tavâf u sa‘y, tavr u edâ, tavr u etvâr, termîm ü tecdîd, teslîm ü rızâ, vâhid ü muhtâr, vâlih ü hayrân, yâr u enîs, zabt u rabt, zâlim ü gaddâr, zevk u safâ, zikr ü fikr, ‘âcizân u bî-kesân, âh u enîn, ‘âkil ü dânâ, ‘ayş u nûş, bâc u harâc, bî-sabr u sükûn, cân u ‘azîz, cevr ü sitem, cürm ü günâh, derd ü belâ, derd ü elem, derd ü firâk, derd ü gam, gıll u gış, kûh u bahr, kûh u sahrâ, mâl u cân, medhûş u mest, mekr ü âl, nâz u cevr, nâz u istignâ, neşv ü nemâ, nûr u ziyâ, nush u pend, pend ü nasîhat, sihr ü füsûn, subh u şâm, sûret ü ma‘nî, sûrî vü ma‘nî, şâh u nas, tûl u dirâz, baş u cân, cân u baş, cân u gönül, tâlân u perişân.”
Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda geçen ikilemelerin büyük bir çoğunluğu görüldüğü üzere atıf vavıyla yapılmıştır.

Emrine fermânına hep ser-fürû eyler cihân

Pâdişâh-ı heft kişver ahz eder **bâc u harâc** (G. 22/5)

Agniyâ ve ‘âcizân hem şem‘inin pervânesi

Ma‘nevî güftede Bûrsa beldesi her **subh u şâm** (T. 14/6)

Bendesine çok ‘inâyet lûtfını kıldı kerem

Sûrî vü ma‘nîde gör ki daîhi a‘lâdır yerim (G. 100/2)

Farsça ikilemelerin bir kısmı “-â-, -be-, -te-” gibi edatların bağlama işlevi ile meydana getirilmiştir. “*dem-â-dem, dem-be-dem, ham-be-ham, leb-be-leb, mû-be-mû, rû-be-rû, ser-â-pâ, ser-te-ser, sû-be-sû, zânû-be-zânû, harf-be-harf, dîz be-dîz, gün-be-gün*” bu ikileme çeşidine örnektir. Ayrıca eserde Arapça “el” takısıyla meydana gelen de bir adet “*hass-el-hâs*” ikilemesi bulunmaktadır.

Nîm tebessüm bir nevâziş **leb-be-leb** verse cevâb

Yoluna cân vermege Râzî dahi dîvânesi (G. 151/5)

Nigâh-ı tîg-i dil-dûzı cigerde eyledi mesken

Ne çâre merhâmet şefkât **ser-â-pâ** yâre kalmışdır (G. 43/4)

Cennet-i me‘vâda yâ Rab ede ârâm hâs ile

Lûtfuna mazhar düşenler dahi **hass-el-hâs** ile (T. 16/1)

İkileme-redif ve ikileme-kafiye klasik şiir şairlerinin eserlerinde ahengi artırmak için başvurduğu yollardan biridir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda 3 gazelde ikileme-redif söz konusu olmuştur.

Bana sihr ü füsûn etdin **mürüvvetsiz mürüvvetsiz**
Dahi bagrımı hûn etdin **mürüvvetsiz mürüvvetsiz** (G. 55/1)

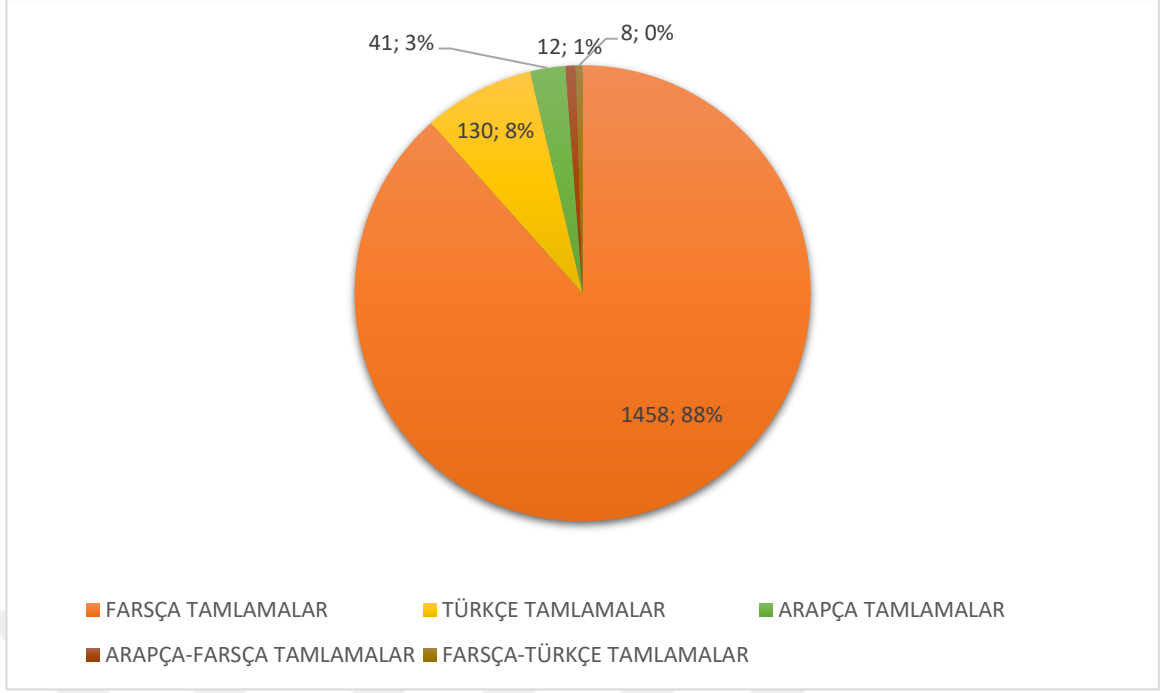
Niçün kadrimi dûn etdin **mürüvvetsiz mürüvvetsiz**
Beni mûr-ı zebûn etdin **mürüvvetsiz mürüvvetsiz** (G. 57/1)

Benim şimşîr âhım çarh-ı devrânı **çalar çarpar**
Geçip andan behişte hûr u gilmânı **çalar çarpar** (G. 36/1)

3.1.4. Tamlamalar

Kelime grupları bir varlığı bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir (Karahan, 2015: 39). Bu kelime gruplarının çeşitli anlam ilgileriyle bir desteklenmesine tamlama denilmiştir. Tamlamalar günümüzde kullanıldığı gibi klasik edebiyat içerisinde de sıkça kullanılmıştır. Şairlerin tamlamaları kullanmalarının birçok sebebi bulunmaktadır. Şiirde bir ahenk oluşturmak, vezne uymak, söyleyişte akıcılığı sağlamak, az sözle çok şey anlatmak bunlardan sadece birkaçıdır. “Klasik edebiyatın karakteristiği paralelinde tamlamalardan yoksun bir şiir tenasübün yokluğunu ortaya çıkaracağından bu yapıların kullanılmaması yahut alışılmışın dışında bir biçimde kullanılması şiirdeki ses ve ahenk özelliklerinin ortadan kalkmasına neden olacaktır.” (Kılıçarslan, 2016:259).

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda da tamlamalara sıkça rastlanmaktadır. Klasik şiir geleneğinde yetişmiş bir şair olan Râzî; eserinde Türkçe, Arapça ve Farsça tamlamalara yer vermiş hatta zaman zaman Arapça-Farsça, Farsça-Türkçe, tamlamalardan yararlanmıştır. Bu bakımdan Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda tamlamalar “Arapça tamlamalar”, “Farsça tamlamalar”, “Türkçe tamlamalar” “Arapça-Farsça tamlamalar” ve “Farsça-Türkçe tamlamalar” başlıkları altında incelenecektir.

Şekil 5.3.5. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî’nda Tamlamaların Kullanım Oranı

Yukarıdaki tabloda da açıkça gözüktüğü gibi Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî’nda Farsça tamlama kullanımı oldukça fazladır. 1458 farklı tamlamayla dîvânda kullanılan tamlamaların %89’u Farsça tamlamadır. Eserde kullanılan tamlamaların tekrar ettiği düşünüldüğünde bu oran daha da artmaktadır. Farsça tamlamadan sonra en çok Türkçe tamlama kullanılmıştır. Türkçe tamlamalar; 130 farklı kullanımla dîvânda %8’lik bir oranı karşılamaktadır. Türkçe tamlamalar, Farsça tamlamadan sonra en çok kullanılan tamlama olsa da Farsça tamlama, Türkçe tamlamanın neredeyse 12 katıdır. Eserde 41 farklı tamlama ile görülen Arapça tamlamalar dîvânın genelinde sadece %3’lük bir dilimi kapsamaktadır. Ayet ve hadislerde geçen tamlamalar oluşturulan bu istatistiğin dışında tutulmuştur. Râzî Dîvânî’nda 12 tane Arapça-Farsça tamlama bulunmaktadır. Son olarak eserde 8 tane Farsça-Türkçe olarak kurulan tamlama bulunmaktadır.

3.1.4.1. Arapça Tamlamalar

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî’nda Arapça tamlamalar daha çok harf-i cer ile yapılmıştır. Bu durumun sıklığı şiir dilinin bayağılaşmasına neden olmuştur. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî’nda bütün öğeleri ve kuruluş biçimi Arapça gramerine uygun 61 tamlama kullanılmıştır. Bu tamlamalar içinden tekrar edilen tamlamaları çıkarıldığında geriye 41 farklı Arapça tamlama kalmaktadır. Tekrarlı kullanılan Arapça tamlamalar;

“*beytü’l-harâm, bi-hamdi’llâh, bi’l-lâh, dârü’s-selâm, fenâfi’llâh, mine’l-‘aşk, zü’l-celâl*” dir.

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda en az kullanılan tamlamalar Arapça tamlamlardır. Dîvânda kullanılan Arapça terkipler genellikle dini kelimelerle birlikte anılmıştır. “*ahsenü’l-hâlık, ‘aleyhi’s-selâm, ‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher, beytü’l-harâm, beytü’l-mükerrem, bi-hamdi’llâh, bî-hürmeti seyyidü’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîn, bi’l-lâh, celle ‘ani’ş-şebîhi ve’l-mișâl Rabbü’l-erbâb, dârü’s-selâm, dârü’s-selâmet, fenâfi’llâh, Lîma ‘allâh, zü’l-celâl, zü’l-lutfu’l-cûd*” tamlamaları buna örnektir.

Ey **şefî’u’l-müznibîn** ben ‘aşık-ı dîdârınım
Düşeli derdine bu dil arttı derd ü elemi **(K. 2/4)**

Sa’y edip sa’y ile cânâ olagör **hayrû’l-halef**
Gel hevâ-yı nefis ile bu ‘ömrini etme telef **(G. 72/1)**

Tablo 2.3.2. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Kullanılan Arapça Tamlamalar

<i>ahsenü’l-hâlık</i>	<i>‘ale’l-husûs</i>	<i>‘aleyhi’s-selâm</i>	<i>‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher</i>	<i>ba’de’z-zafer ü el-halâs</i>	<i>beyne’l-‘urefâ ve’z-zurefâ</i>
<i>beytü’l-harâm</i>	<i>beytü’l-mükerrem</i>	<i>bi-hamdi’llâh</i>	<i>bî-hürmeti seyyidü’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîn</i>	<i>bi’l-lâh</i>	<i>bi’l-münâsebet</i>
<i>bi-tarîku’l-vahyu’l-ilhâm</i>	<i>bi-tevfîku’l-mennân</i>	<i>sırât-ı müstakîm</i>	<i>celle ‘ani’ş-şebîhi ve’l-mișâl Rabbü’l-erbâb</i>	<i>dârü’s-selâm</i>	<i>dârü’s-selâmet</i>
<i>fenâfi’llâh</i>	<i>fî’l-hakika</i>	<i>hale’l-metîn</i>	<i>hasbe’l-beşerîyyet</i>	<i>hasbe’l-tâkat</i>	<i>hatmü’l-hitâm</i>
<i>hayrû’l-halef</i>	<i>‘indu’l-erbâb</i>	<i>lede’l-mutâla’a</i>	<i>Lîma ‘allâh</i>	<i>mâ-bihî’l-iftihâr</i>	<i>mâ-bihü’z-zillet</i>
<i>mine’l-‘aşk</i>	<i>murâdu’llâh</i>	<i>müyesserü’s-savâb</i>	<i>nûru’n-nûru</i>	<i>rebî’u’l-ahîr</i>	<i>sırât-ı müstakîm</i>
<i>şefî’u’l-müznibîn</i>	<i>tahte’z-zâhir</i>	<i>veliyyu’n-ni’met</i>	<i>zü’l-celâl</i>	<i>zü’l-lutfu’l-cûd</i>	

3.1.4.2. Farsça Tamlamalar

Klasik Türk Edebiyatı ürünlerinde Arapça, Farsça ve Türkçenin bir arada kullanıldığı bilinmektedir. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda da bu durum geçerlidir. Dîvân,

tamlamalar açısından incelendiğinde bariz bir şekilde Farsça tamlamaların çoğunlukta kullanıldığı dikkat çekmektedir. Farsçada isim tamlaması ve sıfat tamlaması olmak üzere iki çeşit tamlama vardır. Farsça tamlama mantığı Türkçe söz diziliminin tersi yönündedir. Farsçada bir tamlamanın isim ya da sıfat olması ikinci unsurun cinsine bağlıdır. Farsça tamlamalar “-i, -ı, -yı, -yi” şeklinde görülebilen izafet kesresiyle yapılmaktadır. Aşağıda Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda geçen Farsça tamlamalar alfabetik sırayla verilmiştir.

“âb-ı sirişk, abd-i ‘âciz, ‘abd-i ‘âciz çâker, ‘abd-i ‘âciz-i sergerdân, ‘abd-i mü’min, âbd-i nâcîz, âb-ı eşk-i hûn-feşân, âb-ı gül-i ter, âb-ı hayvân, âb-ı Kâğıd-hâne, âb-ı rahmânî, âb-ı sabr, âb-ı sirişk, âb-ı zülâl, âdâb-ı nâz, ‘âdilân-ı vakt, âfet-i devrân, âgûş-ı habîb-i kibriyâ, âh-ı çeres, âh-ı firâvân, âh-ı seher, âh-ı seher-gâh, ahillâ-i müslimîn, ahvâl-i îşân, ‘akl-ı ‘aklı, ‘akl-ı kâsîr, ‘akl-ı küll, âlât-ı h‘âb, ‘âlem-i h‘âb, ‘allâme-i vakt, âlûde-i ta‘n-âmîz, ‘anber ü müşg-i Hotan, ‘andelîb-i gülistân, ‘andelîb-i gülzâr-ı cinân, ârâm-ı tâm, ‘arş-ı Rahmân, ‘arûs-ı nâzenîn, ‘arz-gâh-ı ‘âlem, ‘arz-ı cemal, ‘arz-ı hâl, ‘arz-ı niyaz, arz-ı ra‘nâ, ‘arz-ı sadâkat, ‘arz-ı vîsâl, âsaf-ı vakt-i zamân, âsaf-ı zamîr, ashâb-ı ‘irfân, âsitân-ı Hazret, âsitân-ı pîr, ‘âşıkân-ı tâlibân-ı âsitân-ı behcet, ‘âşık-ı âvâre, ‘âşık-ı bî-çâre, ‘âşık-ı bî-kes, ‘âşık-ı bîmâr, ‘âşık-ı dîdâr, ‘âşık-ı dil-hasta, ‘âşık-ı efkende, ‘âşık-ı gamgîn, ‘âşık-ı gam-hâr, ‘âşık-ı gam-nâk, ‘âşık-ı nâ-kâm, ‘âşık-ı nâ-şâd, ‘âşık-ı şeydâ, ‘âşık-ı üftâde, ‘âşık-ı yâr, ‘âşık-ı zâr, âşinâ-yı hem-dem, âşinâ-yı dost, âşinâ-yı Hak, âşinâ-yı hâl, âşinâ-yı vakt ü ezmân, âşinâ-yı ma‘nevî, ‘aşk-ı bî-amân, ‘aşk-ı dilber, ‘aşk-ı ilâh, ‘aşk-ı mecaz, âteş-i ‘aşk, âteş-i cevri felek, âteş-i hâlât-ı ‘aşk, âteş-i ruhsâr-ı âl, âteş-i sûzâne, âyet-i kerime, âyîne-i ‘âlem-nümâ, ‘azm-i bahr-ı tevekkül, ‘azm-i cennet, ‘azm-i çemen, ‘azm-i me‘vâ, ‘azm-i râh, ‘azm-i rikâb, ‘azm-i sefer, ‘azm-i ukbâ, bâ-‘aşk-ı mutlak, bâb-ı ‘aşk, bâb-ı dilârâ, bâb-ı güşâd, bâb-ı Hak, bâb-ı Hakk, bâb-ı Hudâ, bâb-ı lutf, bâb-ı me‘mûr, bâb-ı mü‘mîn, bâb-ı müriyyet, bâb-ı Rahmân, bâb-ı selamî, bâb-ı şükr, bâb-ı tevekkül, bâb-ı yâr, bâdbân-ı himmet, bâde-i esrâr-ı İlâhî, bâde-i fikr ü hayâl, bâde-i hamrâ, bâd-ı ‘aşk, bâd-ı devrân, bâd-ı hasret, bâd-ı hat, bâd-ı nesîm, bâd-ı sabâ, bâ-fermân-ı ‘âlî, Bagdâd-ı ‘aşk, bâg-ı behîşt, bâg-ı bî-vefâ, bâg-ı cinân, bâg-ı dil, bâg-ı fîrkat, bâg-ı hüsn, bâg-ı ruhsâr, bâg-ı tefekkür, bâ-hatt-ı hümâyûn, bahr-ı ‘aşk, bahr-ı belâ, bahr-ı belâ-yı ‘aşk, bahr-ı safâ, bahş-ı cân, baht-ı bî-dâr, baht-ı nâ-kâm, baht-ı siyâh, bâlbân-ı âh, bânî-i beyt-i dilârâ, bânî-i beyt-i Hudâ, bânî-i evvel, bâr-ı derd,

bâr-i Hudâ, bâst-ı makâl, bâzâr-ı ‘aşk, bâzâr-ı dil, belâ-yı ‘aşk, belde-i ra ‘nâ, belde-i sultân, bend-i zülf, bende-i efgende, bende-i fermân, bende-i fermânber, bende-i râm, bend-i ‘irfân, berdâr-ı ‘aşk, berk-i gül, berk-i gül ü yâsemen, bermekî-i vakt, beyt-i dilârâ, beyt-i Hudâ, bezl-i makdûr, bezm-i ‘âlem, bezm-i ‘aşk, bezm-i bî-vefâ, bezm-i Cem, bezm-i dem, bezm-i ezel, bezm-i felek, bezm-i Hak, bezm-i hâss-el-hâs, bezm-i İlâhî, bezm-i ‘irfân, bezm-i mey, bezm-i yârân, bint-i zamân, bî-kesân-ı zümre-i âh u harâb, burc-ı sa ‘îd, burc-ı şeref, bûse-gâh-ı hâs u ‘âm, bûy-ı gül, bûy-ı kâkûl, bûy-ı letâfet, bûy-ı müşg-i ezher, bûy-ı visâl, bülbül-i bâg-ı cihân, bülbül-i cân, bülbül-i gûyâ, bülbül-i nâlân, bülbül-i şeydâ, bünyâd-ı cây-ı câmi ‘-i Ertugrul, câm-ı Cem, câm-ı cihân-nümâ, câm-ı devrân, câm-ı mey, câm-ı şehâdet, câmi ‘-i a ‘lâ, câmi ‘-i ra ‘nâ, câmi ‘-i Tayyâr, câmi ‘-i vâlâ-yı ‘âlî, câmi ‘-i vâlâ-yı dil-keş, cân-ı ‘azîz, cânib-i Hak, cây-ı ‘âlî dil-güşâ, cây-ı ‘âlî kadri, cây-ı be-nâm, cây-ı dil-güşâ, cây-ı tâ ‘ati, cây-ı yâr, cemâl-i pertev, cemâl-i şem ‘, Cenâb-ı Hazret-i Allâh, Cenâb-ı Hazret-i kâdir, cenâb-ı ‘izzet, cenâb-ı kibriyâ, cennet-i me ‘vâ, cevher-i pertev-feşân, cevr-i fîrâvân, cevr-i hecr, ceşş-i gam, cezbe-i ebrû-yı ruh, cilde-i cünbiş, cism-i insânî, civânân-ı dil-rubâyân, cünbüş-i etvâr-ı nigâr, çâh-ı zenahdân, çâker-i azûr, çâk-ı girîbân, çarh-ı bî-vefâ, çarh-ı devrân, çarh-ı felek, çarh-ı kec-rev, çerâg-ı hâss, çeşm-i âhû, çeşm-i bîmâr, çeşm-i cihân, çeşm-i felek, çeşm-i hûn-hâr, çeşm-i im ‘ân, çeşm-i mest, çeşm-i mest âhû, çeşm-i mestân, çeşm-i pür-hûn, çeşm-i siyâh, çeşm-i siyeh, çeşm-i sühan-gû, çeşm-i sûzen, çile-i saht-ı cihân, çille-i âzâr, çille-i bezm-i cihân, çille-i cevr, çille-i cevr ü cefa, çille-i hem-yâze, dâg-ı derûn, dâg-ı hasret, dâg-ı nihân, dâg-ı sîne, dâg-ı yâr, dâmân-ı ‘afv, dâmen-i afv, dâmen-i havf u ricâ, dâmen-i mürşîd, dâmen-i pâ-bûs, dâmen-i vasl, dâm-ı belâ, dâm-ı belâ-yı gurbet, dâne-i târ, dâr-ı fenâ, da ‘vâ-yı bî-hûde, da ‘vâ-yı şân, da ‘vî-i îmân, dehr-i gerdûn, dehşet-i âh, der-âgûş-ı hayâl, der-burc-ı sa ‘îd, der-dest-i kefare esîr, derd-i ‘aşk, derd-i bî-devâ, derd-i derûn, derd-i dil, derd-i hecr, derd-i hicrân, derd-i yâr, derecât-ı ‘ulyâ, dergâh-ı ‘alâ, dergâh-ı tesellî, dergâh-ı vâlâ, dergeh-i lutf-ı Hudâ, dergeh-i sa ‘diyye, dergeh-i vâlâ-yı pîr, ders-i ‘aşk, derûn-ı dil, derûn-ı münkirân, derûn-ı vâlid, deryâ-yı ‘aşk, dest-i dâmen-keş, dest-i ‘isyân, dest-i muhannâ, dest-i râz, dest-i yâd, devâm-ı ‘ömr, devr-i felek, devr-i gül, dîdâr-ı ‘aşk, dîde-i âhû, dîde-i dünyâ, dîde-i giryân, dîde-i hûn-âb, dîde-i kalb, dîde-i nem-nâk, dilber-i ‘âlî-cenâb, dilber-i ra ‘nâ, dilber-i zîbâ, dil-i ‘ârif, dil-i ‘âşık, dil-i ‘âşık-zede, dil-i behcet, dil-i bî-çâre, dil-i bî-çâre-i meftun, dil-i bîmâr, dil-i dîvâne,

dil-i Ferhâd, dil-i gam-gîn, dil-i gam-hâr, dil-i kesîr, dil-i mahzûn, dil-i Mecnûn, dil-i mecrûh, dil-i mir'ât, dil-i nâkâm, dil-i nâ-şâd, dil-i pervane, dil-i Râzî, dil-i sad pare, dil-i şeydâ, dil-i sûzân, dil-i sûzâne, dil-i tıfl, dil-i vîrân, dil-i zâr, dîvân-ı devlet, dîvân-ı hakîrâne, diyâr-ı âhir, du'â-yı devlet, du'â-yı hayr, du'â-yı şûr-engîz, duhter-i zîbâ, dünyâ-yı dîn, dünyâyı mâ-fihâ-yı 'aşk, dürr-i yetîm, düşmenân-ı nâ-bekâr, ebr-i nisân, ebrû-yı cânân, ebrû-yı dilber, ebrû-yı ruhsâr, efrâd-ı hat, ehibbâ-yı zamân, ehl-i derd, ehl-i dil, ehl-i dilân, ehl-i harâbât, ehl-i hüner, ehl-i kâl, ehl-i nezâket, ehl-i semâ, ehl-i sühân, elbise-i semmûr, elkâb-ı masnû'ât, elsine-i mezbûrân, emr-i Hudâ, emr-i Îlâh, emr-i muhâl, emsâl-i hüsn, envâr-ı 'aşk, erbâb-ı hikmet, erbâb-ı irşâd, erbâb-ı rikkat, erbâb-ı rindân, erbâb-ı sühan, erbâb-ı zühdî, esbâb-ı nâz, esb-i murâd, esîr-i gurbet, esmâ'-i mevcûdât, esrâr-ı ân, esrâr-ı 'aşk, esrâr-ı dil, esrâr-ı Îlâhî, esrâr-ı nâz, esrâr-ı yâr, eşk-i çeşm, eşk-i dîde, eşk-i kerîm, eşk-i revân, eşk-i ter, ez-meşâyih-i 'izâm, fahr-i 'âlem, fâ'ik-i akrân, fakîr-i hudâ-yı Rahmân, farâş-ı nâzenîn, fâside-i fikr ü derûn, fâtih-i Mısr u Hicâz Sultân Selîm-i evvelâ, fâyik-i akrân-ı 'âlem, fazl-ı lutf, fedâ-yı 'aşk, fedâ-yı cân, fenn-i 'arûz, fenn-i 'aşk, ferîd-i 'asr, feryâd-ı 'aşk, feth-i bâb, feyz-i Bârî, feyz-i cevîr, feyz-i Hak, feyz-i Hudâ, feyz-i Îlâhî, feyz-i lutf, feyz-i şükr, feyz-i tecellî burcî, feyz-yâb, fitnat-ı şânî, fikr-i hayâl-i dil-rübâ, fikr-i müje, fikr-i vasl, fîrâk-ı sûz-ı hecr, fîrdevs-i a'lâ, fîrdevs-i âşiyân, fiske-i cevîr ü cefâ, fitil-i baht, fitne-i âhir zamân, fuzalâ-yı şu'arâ, fûlk-i dil, füyûzât-ı Îlâhî, füyûzât-ı seher-gâh, gaddâr-ı 'aşk, gâfil-i endîşe, galebe-i küffâr, gam-ı dünyâ, gam-ı pinhân, gamze-i câdû, gamze-i dildûz, gamze-i dil-dûz u hûn-rîz, gamze-i dil-dûz-ı yâr, gamze-i fettân, gamze-i hûn-hâr, gamze-i hûn-rîz-i dil-dûz, gamze-i tâtâr, garîk-i bihâr-ı 'isyân, gark-ı hûn, gavgâ-yı 'âlem, gavgâ-yı cihân, gavgâ-yı ma'âş, gavs-ı a'zam, gazâ-yı ekber, genc-i kanâ'at, gencîne-i sâhib-belâgat, gerden-i âzâd, giriftâr-ı kemend, giriftâr-ı ser-i zülf, gîsû-yı 'ıtır-bûs, gîsû-yı 'ıtır-bûy, gîsû-yı ser-gerdân, gonce-i hûn-hâr, gonce-i ra'nâ, gubâr-ı pây, gulâm-ı kemter, gûşe-i dâmân, gûş-ı dil, güftâr-ı 'aşk, gül-i ahmer, gül-i ma'nâ, gül-i ra'nâ, gül-i ruhsâr-ı âl, gül-i ter, gülle-i âh, gülsitân-ı dehr, gülşen-i kûy, gülzâr-ı 'aşk, gülzâr-ı dehr, gülzâr-ı rûy, gürûh-ı nüktedan, haber-i yâr, hâb-ı 'aşk, hâb-ı gaflet, hâb-ı gam, hâb-ı nâz, habt-ı kibar, hâdîs-i mervîye, hadîs-i resûlullâh, hadîs-i şerîf, hâhiş-i cân, hâk-i der, hâk-i kadem, hâk-i pây, hâk-i pây-ı 'izzet, hâk-i pây-ı yâr, hâk-i râh, hâk-i reh, hâl-i 'acz, hâl-i 'âlem, hâl-i beyân, hâl-i diger-gûn, hâl-i dil, hâl-i dil-i âzürde, hâl-i dil-i râz, hâl-i dil-i zâr, hâl-i gedâ, hâl-i perîşân, hâl-i rûhânî, hâl-

i ruh-ı şevk, hâl-i siyâhî yemen, hâl-i siyeh, hâl-i 'uşşâk, hâl-i yâr, hâl-i zeka, halka-i bezm-i kemâl, halka-i bezm-i vefâ, halka-i zikr, halka-i zülf, halk-ı 'âlem, hancer-i dildûz, hancer-i dildûz-ı yâr, hânedân-ı ni'met, hâne-i 'aczâne, hâne-i bî-mâr, hâne-i dil, hâne-i kâşâne, hâne-i kutb, harf-i cevherdâr, harf-i elif, harf-i menkût, hâr-ı cevr, hâr-ı sitem, harîdâr-ı visâl-i bezm, harîk-i nâr-ı hicrân, hasret-i nâr-ı fîrâk, hasret-keş-i didar, Hâtem-i Tâî, hâtem-i zamân, hat-ı la'î, hat-ı nev-ruhsâr, hâtif-i sühan-perver, hâtır-ı nâ-şâd, hâtır-ı vîrâne, hatm-i enfâs, hatm-i kelâm, havz-ı vâlâ, hayâl-i nâz u şîve, hayâl-i yâr, hayât-ı câvidân, hayât-ı sûrî, hayme-i nâmûs, hayret-i fikr, hayr-ı fâl, hazret-i Allâh, hazret-i 'Azrâ, hazret-i cenâb-ı kibriyâ, Hazret-i Hak, hazret-i İdrîs, hazret-i 'Îsâ, hazret-i Kur'ân, hazret-i Mevlâ, Hazret-i Pâşây-ı Gâzî, hazret-i sultân-ı kevneyn, Hazret-i Tayyâr, hazret-i üftâde, hazret-i vâsîf, hazret-i Yezdân, hedâyâ-yı fâzıla, hevâ-yı nefîs, hırâş-ı dil ü cân, hırka-i teslîm, hısn-ı ten, hısm-ı dil-dûz-ı nîgeh, hızn-ı maksûd, hicr-i dil, hicr-i yâr, hikmet-i Yezdân, hilkat-i ezeliyye, himmet-i dildâr, himmet-i merdân, himmet-i pîrân, himmet-i tîr, hîn-i mevlûd, hizmet-i cânân, hûbân-ı nezâket, hûb-ı sîne, hûb-ı ter, udâ-yı bî-çün, hukûk-ı mâ-mezâ, hulle-i cennet, hulyâ-yı hâm, humret-i germâbe, hûn-ı ciğer, hûr-ı penâh, huri-i bâg-ı İrem, hurûf-ı teheccî, huzûr-ı ma'nevî, hücre-i 'İzzet Efendi, hücre'-i zînet, hücum-ı dîde-i eşk, hüsn-i hûbân, hüsn-i melek, Hüsrev-i Fâ'ik, icrâ-i resm, 'îd-i şeb, 'îd-i vasl, ifşâ-yı râz, ihsân-ı zebânî, ihtiyâr-ı ser-fürû, ihyâ-yı Âdem, ikbâl-i nâ-hemvâr, iklim-i âhir, iklim-i hüsn, ilkâ-i nâr, 'ilm- i kâdî, ilticâ-yı derd, îmân-ı ekmel, inşâd-ı gazeliyyât, inşâ-i eş'âr, ism-i a'zam, ism-i leb-i mercân, ism-i selâm, 'isyân-ı 'âlem, i'tibâr-ı küberâ, izdiyâd-ı kadr, Ka'be-i 'ulyâ, kâbil-i tefhîm, kabûl-gâh-ı der, kabûl-gâh-ı du'â, kadîm-i yâr, kadr-i 'âlî mâye, kadr-i vâlâ, kadr-i vasl, kâfûr-ı gerdân, kâkülân-ı sünbül-i çîn, kâkül-i 'anber-feşân, kâkül-i cânâne, kâkül-i reyhân, kâkül-i tarrâr, kâkül-i yâr, kalb-i bî-çâre, kalb-i selîm, kalb-i vîrân, kâmet-i bâlâ, kâmet-i cânân, kâmet-i dil-cû, kand-i leb, kand-i lezîz, kân-ı kerem, ka'r-ı sadeîf, kasd-ı nigâh, kasd-i savâb, kasd-i tûbâ, kasr-ı dil-güşa, kasr-ı mu'allâ, kâşîf-i esrar, kâşîf-i ser-fesâhât, kat'-i ümîd, kavî-i hod-bîn, kec-nigâh, keff-i yed, kemâlât-ı sevâ'ire, kemân-ı kudret, kemend-i çîn ü perçîn, kemend-i turre, kemend-i zülf, kesb-i kemâl, keşf-i râz, kethüdâ-yı yâveri, kevkeb-i burc-ı sa'îd, kevkeb-i revnak-nümâ, kıymet-i cevr, kîse-i müflis, kitâb-ı hüsn, kitâb-ı Leylî vü Şîrîn, kizb-i sarîh, kudret-i bâhire-i Yezdâniyye-yi tefekkür ü tezekkür, kudret-i Yezdân, kûh-ı istignâ, kûh-ı Kâf, kutb-ı zamân, kuvve-i nutk, kûy-ı dilârâ, lafza-i ism-

i celâl zikri, lafz-ı târîh, la 'l-i ahmer, la 'l-i âl, la 'l-i dilber, la 'l-i leb, la 'l-i yâr, leb-i cânâne, leb-i cân-bahş, leb-i gül-fâm, leb-i gülgûn, leb-i mercân, leb-i sükker-feşân, leb-i zen, levh-i derûn, levh-i dil, Leyle-i derd, lisân-ı halk, lisân-ı tûtî-i yâr, lutf-ı Hak, lüb-i âb-ı gül-âb, lüb-i deryâ, ma 'bed-i cedîd, ma 'bed-i Sübhân, mâcerâ-yı derd, mâcerâ-yı yâr, ma 'den-i fazl u kemâl, mâder-i zât, mahbûb-ı 'âlem, mahbûb-ı cihân, mahbûb-ı cihân-ârâ, mahbûb-ı hallâk, mahbûb-ı Hudâ, mahbûb-ı 'izzet, mahbûb-ı Yezdân, mâh-ı cebîn, mâh-ı felek, mâh-ı şevvâl, mâh-ı tâb, mâh-ı tâbân, mahrûsa-i Burûsa, mahz-ı nûr,

mâ 'il-i hûn-hâr, mâ 'i zülâl, mânde-i akrân, ma 'ni-i rengîn, Mansûr-ı 'aşk, mantık-ı hikmet, matlab-ı a 'lâ, matlûb-ı leb, mâye-i 'irfân, mâye-i zât, mâye-i zâtî, me 'âl-i şerîf, mecâz-ı bâtin, mecâz-ı pür-cefâ, meclis ü bezm-i Îlâhî, meclis-i ahhâb, meclis-i cânâne, meclis-i dildâr, meclis-i 'irfân, meclis-i peygamber, meclis-i pîr-i mugân, Mecnûn-ı zamân, medâr-ı 'aşk, medâr-ı cümbüş, medâr-ı şân-ı beşer, meh-i enver, mekr-i zen, mekr-i zenân, mekteb-i hüsn, melekât-ı kübrâ, menba 'ı cûd u kerem, Mescid-i Aksâ, Mescid-i Aksâ-yı şânî, mesned-i Mahmûd, mesned-i 'ulyâ, mest-i endam, mest-i lâ-ya 'kîl, mest-i müdâm, meşhûr-ı cihân, metâ 'ı hüsn, meydân-ı 'aşk, meydân-ı cihân, miiftâh-ı der-i genc-i nihân, mihr-i edebî, mîr-i leben-zâde, mişâl-i âfitâb, mişâl-i Mecnûn, mişl-i mesbûk, miyân-ı erba 'în, mizâc-ı nâzenîn, Monlâ-yı Rûm, muktezâ-yı kevkebe, murâd-ı 'arz u hüner, murg-ı bahr, murg-ı cân, murg-ı dil, murg-ı hü mâ, murg-ı rûhî, mûr-ı za 'îf, mûr-ı zebun, mûy-ı ten, mübtelâ-yı derd, mübtelâ-yı derd-i hicrân, müddet-i 'ömr ü ezmân, müfredât-ı 'âcizâne, müfti-i devrân, müjddâd-ı 'aşk, müjde-i yârân, müje-i sekr, mülket-i Rûm, mürşîd-i kâmil, nâfe-i âhû, nâfe-i çîn, nahl u kâmet-i tûbâ, nakş-ı kalem-kâr, nakş-ı resm, nâle-i nây, nâm-ı 'aşk, nâmûs-ı ekber, nâr-ı firâk, nâr-ı nûr, nâz u niyâz-ı 'aşk, nazar-gâh-ı Hudâ, nâz-ı hûbân, nazm-ı lû 'lû-veş, necm-i baht, nefis-i kallâş, nefis-i Nemrûd, nefis-i pür-şûm, nergîs-i şehîlâ, neş 'e-yâb-ı Cem, nev-beyt-i ra 'nâ dil-güşâ, nev-i hat, nev 'i insân, nev-nihâl-i şive-kâr, nigâh-ı cizye-i ânun, nigâh-ı iltifât, nigâh-ı nîm, nigâh-ı sûz-nâk, nigâh-ı tîg-i dil-dûz, nîgeh-bân-ı ümîd-i çeşm, nihâl-i erguvân, nihâl-i gülşen-i bâg, ni 'met-i cûdî, ni 'met-i devr-i zamân, nist-i demren, nişân-ı yâr, niyâz-ı bî-zebân, niyâz-ı ma 'nevî, niyâz-ı sıdk-amîz, niyyet-i hâlis, nîze-i sükker, nûr u cemâl-i pertev-i yâr, nûr-ı enver, nûr-ı mahz, nûr-ı münevver, nûr-ı Rahman, nûr-ı tecellî, nûr-ı tevhid-i Hudâ, nûş-ı şerbet, 'ömr-i nâzenîn, 'ömr-i tebâh, pâdişâh-ı heft kişver, pâdişâh-ı

ma'nevî, pâk-i dâmen, pâşâ-yı Muhammed 'Ârif, pâ-yı esb, pâ-yı hurrem, pençe-i himmet, perçem-i 'anber-aver, perde-i derd-i derûn, pertev-i 'aşk, pertev-i feyz, pertev-i hüsn ü ziyâ, pertev-i ilhâm, pertev-i nûr-ı Hudâ, pertev-i rûy-ı nigâr, perverdigâr-ı bî-zevâl, pîr-i felek, pîr-i 'za'îf, pister-i derd ü elem, pûte-i hicrân, püşt-i pâ, râh-ı hâk, Râzi-i âvâre, Râzi-i bî-çâre, Râzi-i dil-hasta, Râzi-i gam-keş, Râzî-i kemter, Râzî-i medhûş, Râzî-i mu'arriş, Râzi-i nâkâm, Râzî'-i nâlân, Râzi-i nâ-puhte, Râzi'-i nâ-şâde, Râzi'-i nâzik-mizâç, Râzî-i şeydâ, Râzî-i şikeste dil, Râzî-i sühândân, Râzî-i sühân-perver, Râzi-i şûrîde, Râzî-i yârân, Râzi-i zâr, reh-i 'aşk, remz-i sühân-perver, resm-i nezâket, resm-i zen, resm-i zîbâ, revnak-ı fasl u bahâr, revnak-ı hüsn ü cemâl, revzen-i câm, rezzâk-ı 'âlem, rikâb-ı dâye, riyâz-ı cennet, rîze-i 'anber, rîze-i elmâs, rûfekâ-yı mü'minîn, rûh-ı âcizâne, ruh-ı âl, ruh-ı âteş-fezâ, ruh-ı cânân, ruh-ı gülgûn, rûh-ı pâk, ruh-ı şeftâlû, rûsvâ-yı 'âlem, rûy-ı 'arak-nâk, rûy-ı âteş-nâk, rûy-ı bîdâr, rûy-ı cihân, rûy-ı dil-cû, rûy-ı gülgûn, rûy-ı yâr, rûy-ı zerd, rûz-ı cezâ, rûz-ı hesâb, rûz-ı kıyâm, rûz-ı mahşer, rûz-ı rûst-â-hîz, Rüstem-i a'lem, rûsvâ-yı 'âm, rûsvâ-yı 'aşk, rûsvâ-yı yârân, rûtbe-i sûz-nâk, rû'yet-i cemâl, rûzgâr-ı gaddâr, sadâkat-i vech, sadr-ı mu'allâ, saf-ı nî'âl, sâgar-ı sahbâ, sahbâ-yı ahmer sâhib-i eş'âr, sâhib-i insâf, sâhib-i 'irfân, sâhil-i deryâ, sahn-ı derûn, sahn-ı derûn-ı harem, sahn-ı dil, sahn-ı Kâğıd-hâne, sâki-i cân, sâki-i gül-çehre, sâkin-i vîrâne, sâl-i hezâr, sâlis-i Sultân Selîm, sâlis-i sultân-ı hâkân, şâni-i bânî, sarây-ı ten kafes, sarf-ı kelâm, sarf-ı makderet, sarf-ı maktûr, sayd-ı dil, sâyebân-ı lutf, sâye-i cûd, sâye-i pîrân, sâye-i zülf, sa'y-ı belîg, sa'y-ı feyz, seb'-ı semâvât, seccâde-i zühed, semâvât-ı 'alâ, sem'-i şâh, sem'-i şebistâne, semt-i dilârâ, semt-i Îrân, semt-i melâmet, semt-i 'ukbâ, semt-i yâr, seng-i düşnâm, seng-i sefid, serâ-yı hasret, ser-çâker-i Monlâ-yı Rûm, ser-fürû-yı kâf u 'Ankâ, ser-i ceyş, ser-i fermânber-i 'aşk, ser-i kâfile, ser-i râh, serv-i kâmet, serv-i nâz, ser-zemîn-i kible, sevdâ-yı 'aşk, sevdâ-yı 'aşk-ı pür-melâl, seyr-i 'âlem, seyr-i hüsn, seyr-i Sitâmbol, sıfat-ı 'afv, sıhhat-i cân, sırr-ı 'aşk, sırr-ı hikmet, sırr-ı kirdigâr, sırr-ı Kur'ân, sırr-ı mu'ammâ, sırr-ı velâyet, sırr-ı Yezdân, sırr-ı zevk-i dildâr, sikke-i hüsn, sikke-i sultân, sîne-i giryân, sîne-i pür-kîne, sîne-i sîmîn, sitem ü dost-ı zamân, su'âl-i hâtır, subh-ı sâdik, sûfî-i hod-bîn, sultân-ı kevneyn, sûre-i 'imrân, sûret-i 'acz, sûret-i tersâ, sûz-ı 'aşk, sûz-ı dil, sûz-ı firâk, sûz-ı hecr, sûz-ı hicrân, sûziş-ı 'aşk, sükket-i âb u zülâl, sükket-i kand-i leb, Süleymân-ı mürüvvet, sünbül-i bâg-ı İrem, sünbül-i bûyâ, sürc-i lisân, süvâr-ı esb-i nâz, şâd-ı hat, şâh-ı cihân, şâh-ı cihândâr,

şâh-ı Habeş, şâh-ı hûbân, şâh-ı menkabet 'âlî cenâb, şâh-ı râh, şâhid-i 'âdil, , şakk-ı hâme, şâm-ı gam, şâne-i müşğîn bûy, şeb-i çerâğ, şeb-i fırkat, şeb-i Mi'râc, şeb-i vuslat, şeh-i hûbân, şehîd-i 'asr, şekl-i nigâr, şekl-i 'Osmânî, şem'-i bezm, şem'-i bezm-i yâr, şem'-i şebistân, şems-i münevver, şems-i pertev, şems-i rahşân, şerbet-i bezm-i elest, şerh-i mütûn, şevk-i 'aşk, şevk-i bezm-i cilve-gâh, şevk-i bihîn, şevk-i şâd, şeyh-sâlâr-ı kirâm, şîr-i dil, şîr-i Yezdân, şîve-i esrâr-ı hikmet, şîve-i etvâr, şîve-i hûbân, şîve-i mahbûbe, şîve-i reftâr, şîve-i şûrîde, şûh-ı cefâ-kâr, şûh-ı cihân, şûh-ı dilârâ, şûh-ı şîve-kâr, şûh-ı zîbâ, tâbe-i hicrân, tâb-ı hasret, tab'-ı pâk, tabî'at-ı garîziyye, tabîb-i derd, tabîb-i hâzık, tabîb-i zâhir, tâc-ı ma'den, tahkîk-i makâm, tahlîs-i girîbân, tahrîr-i merâm, tahsîl-i rızâ-yı Bârî, takrîr-i 'aşk, takrîr-i merâm, takrîr-i pend-i sâdikân, taleb-kâr-ı gubâr-ı pây, tâlibân-ı Hakk, tâlibân-ı tâ'at, ta'lîm-i zülâl-ı kevser, ta'n-ı âher, tanzîm-i kelâm, târîh-i kasîde, tarîk-i Hakk, tarz-ı tevkîr, tasnîf-i fûnûn, tavr-ı eb'ad, tavr-ı kâbil, tavr-ı nâ-hemvâr, tayy-ı mekân, tecellî-i İlâhî, tekye-gâh-ı dil, telâş-ı firâvân, te'lîf-i 'ulûm, terk-i cân, terk-i cihân, terk-i diyâr, terkîb-i kelâm, tertîb-i tefe'ül, tesellâ-yı hâtır-ı kesîr, teslîm-i a'dâ, teslîm-i Hudâ, teslîm-i rûh, tıfl-ı dil, tıfl-ı zâlim, tîg-i berrân, tîg-i kahr-ı gamze-nâk, tîg-i ma'nî, tîg-i müjgân, tîg-i nîgeh, tîr-i âh, tîr-i belâ, tîr-i gamze, tîr-i istihkâk, tîr-i mûçe, tîr-i müjgân, tîr-i nezâket, tîr-i nigâr, Tûbâ-i cennet, tûl-ı 'ömr, turre-i 'anber-feşân, turre-i dildâr, turre-i Leylî, turre-i sevdâ-yı zülf, turre-i tarrâr, turre-i zencîr, turre-i zülf, turre-i zülf-i siyeh, tûtî-i cân, tûtî-i gûyâ, tûtî-i şekeristân, tûtî-i tayrân, tuyûr-ı 'andelîb, ulüvv-i şân, ülfet-i sâbık, ümmet-i âhir-zamân, ümmîd-i Yezdân, üstâd-ı 'aşk, va'de-i vasl, va'd-i kerîm, vâdi-i gurbet, vâdi-i hayret, vâdi-i heyhat, vâdi-i hicrân, vâdi-i 'isyân, vâdi-i zulmet, vâhid-i mu'teber, vâkıf-ı esrâr, vâkıf-ı esrâr-ı 'aşk, vâkıf-ı hâl, vâkıf-ı şânî, vâkıf-ı sırr-ı Hudâ, vakt-i hâl, vakt-i hazân, vakt-i refâh, vâsf-ı hâl, vâsf-ı yâr, vâsl-ı dilârâ, vâsl-ı Leylâ, vech-i hüsn ü ân, vech-i mâlikâne, vedî'a-i 'izzet ü rif'at, vefâ-yı nâz u 'ismet, verâ'-ı perde, vesile-i rahmet ü magfiret, vezîr-i kut'a, vezn-i ta'bîr, vird-i zebân, visâl-i bezm, visâl-i lutf-ı Yezdân, visâl-i yâr, vukû'ât-ı müsta'cebât-ı pür-küdûrât, vuslat-ı şeb-veş, vücûd-ı âdem, vükelâ-yı kirâm, vüzerâ-yı 'izâm, yârân-ı sâdik, yâr-ı gâr, yâr-ı hakîkî, yâr-ı hem-dem, yâr-ı sitemkâr, yâr-ı vefâdâr, yâver-i baht, yed-i dâmen-keş, yed-i kudret, Yûsuf-ı şânî, zallâm-ı cihân, zamân-ı 'âlem, zât-ı âdem, zât-ı 'âlî-kadri, zât-ı güzîn, zât-ı pâk, zât-ı pâk-i Hak, zen-i mekr, zerre-i nâçîz, zevât-ı kirâm, zevrak-ı sahbâ, zikr-i cenâb-ı 'izzet, zikr-i Hudâ,

zıkr-i kalb, zıkr-i kelâm, zıkr-i Mevlâ, zıkr-i tevhîd, zîncîr-i zülf, zîr-i dest, ziyâd-ı feyz, ziyâ-güster, ziyâ-yı mâh-tâb, ziyâ-yı pertev, zîynet ü ârâyış-i resm, zuhûr-ı pertev, zulm-ı firâvân, zülâl-i zemzem, zülf ü târ-ı müşg-bâr, zülf-i ‘anber, zülf-i ‘anber-bûy, zülf-i ‘anber-bâr, zülf-i cânân, zülf-i dilârâ, zülf-i dildâr, zülf-i ham, zülf-i kemend, zülf-i müşg-bâr, zülf-i pür-çîn, zülf-i sevdâ, zülf-i siyâh, zülf-i tarrâr, zülf-i turre, zümre-i efsâne, zümre-i ehl-i dil

“Farsça isim tamlamalarında belirtilen ile belirten yer değiştirip ikisinin arasındaki “i” sesinin düşmesiyle “izâfet-i maktûb” (evrilmiş tamlama) ortaya çıkar. Belirtilen ve belirten yer değiştirmedeği hâlde aradaki “i” sesinin telaffuz edilmediği tamlamalar ise “izâfet-i maktû” (kesilmiş tamlama) olarak adlandırılır. Az sözle çok şey ifade etmek isteyen şairler izâfet-i maktûb ve izâfet-i maktûdan istifade ederler.” (Öztürk Doğan, 2022:128) Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda da bu çeşit tamlamadan sıklıkla faydalanmıştır. Bu tamlamar alfabetik sırayla verilmiştir.

‘âciz-fiğende, âdemî-zâd, âdem-zâde, ‘alev-rîz, ‘âlî-neseb, ‘anber-feşân, ‘anber-nisâr, ‘anka-meşreb, ârzû-keş, ‘arzû-mend, âşnâ-tabîb, ‘ayn-nûr, bâ-hulûs, bâ-husûs, behcet-fezâ, behre-yâb, be-kâm, be-nâm, bende-gân, ber-dâr, ber-devâm, ber-karâr, ber-merâm, ber-murâd, ber-araf, bilâ-keyf, bilâ-şüphe, bismil-gâh, câme-hâb, cây-gîr, cennet-mekân, , cevher-şinâs, ciger-gâh, ciger-sûz, cîlve-bahşân, çâl-pâresi, çirk-âb, dem-beste, der-âgûş, derd-mend, derd-nâk, der-miyân, dervîş-nihâd, deryâ-sıfat, dest-gîr, dest-res, devlet-me‘âb, dil-beste, dil-cû, dil-dûz, dil-fîrîb, dil-gîr, dil-güşâ, dil-hâh, dil-hâne, dil-hâhı, dil-nüvâz, dil-pesend, dil-rubâ, felek-hû, felek-meşreb, ferah-fezâ, ferah-nâk, ferah-yâb, fermân-ber, feyz-nâk, feyz-yâb, gam-hâne, gam-hâ‘âr, gam-nâk, güher-pâre, gül-âb, gül-fâm, gül-menend, gül-sitân, hâb-gâh, hâk-nişîn, hâk-sâr, harî-dâr, hâtır-şiken, hatt-âver, hâzır-cevâb, hem-dâd, hem-dem, hem-derd, hem-meclis, hem-nefes hem-râh, hem-reng, hem-vâr, hem zebân, hıyre-dâr, hîle-i dâm, hisse-dâr, hoş-bû, hûb-rû, hûn-âb, hûn-feşân, hûn-hâr, hûn-rîz, hurde-şinâs, hü mâ-pervâz, ‘ibâdet-hâne, ‘ibret-nümâ, ‘izzet be-nâm, kabûl-âver, kadem-rencîde, kalb-perîşân, kâm-kâr, kâm-rân, kâm-yâb, kerem-kân, kerem-kâr, kible-nümâ, lâm-elif, leb-beste, mahmel-keş, mâh-tâb, mâh-tâb-âsâ, meclis-ârâ, meh-cebîn, meh-pâre, meh-rû, meh-rû âfet, mevc-engîz, müşebbib-hâne, nâm-âver, nâm-dâş, nâm-fezâ, nâz-perver, nev-bahâr, nev-civân, nev-cünûn, nev-şikâr, nev-nihâl, nev-zemîn, nev-zuhûr, nihâl ü

serv ü gül-endâm, nîm-nigâh, nîm-tebessüm, niyâz-mend, nükte-dân, pâ-y-mâl, peder-mânde, pend-i hitâb, perî-endâm, pertev-endâz, pey-rev, pîre-zen, post-nişîn, pür-cefâ, pür-efgân, pür-gam, pür-günâh, pür-hicâb, pür-hûn, pür-ızturâb, pür-keder, pür-kusûr, pür-melâl, pür-nâz, pür-safâ, pür-şîve, pür-sûz, pür-ziyâ, raks-âver, recâ-gîr ü senâ-bâz, reh-nümâ, reşk-âver, revnak-nümâ, ricâ-mend, rif‘at-bîn, sa‘âdet-ahter, sa‘âdet-hâne, sad-çâk, safâ-yâb, sâhib-‘atâ, sâhib-bilâd, sâhib-edâ, sâhib-imân, sâhib-kırân, sâl-hurde, secde-gâh, seher-gâh, seng-dil, ser-bülend, ser-defter, ser-fedâ, ser-firâz, ser-fürû, ser-gerde, ser-tâc, sermest-cihân, ser-şiken, sezâ-vâr, sîne-bend, sîne-çâk, sîne-i sabr, sîne-sâf, sitem-kâr, sûz-nâk, sühan-çîn, sühan-dân, sühan-perdâz, şâd-kâm, şâd-mân, şeker-çîn, şevket-makrûn, şîve-bâz, şöhret-yâb, şu‘le-dâr, şûride-meşreb, tamga-dâr, teşne-dâr, ‘uzlet-nişîn, zen-perest, zer-feşân, zevk-yâb, zincîr-şiken, ziyâ-bahş, ziyâ-bahşân.”

Hazret-i sultân-ı kevneyn **fahr-i ‘âlemden** bekâ

Bir şefâ‘at irişe yohsa dilâ hâlim harâb **(G. 14/5)**

Farâş-ı nâzenîni hîç begenmezken vatanlarda

‘Acebdîr hâk-nişîn oldum düşüp gurbete hânlarda **(Mtl. 23/1)**

3.1.4.3. Türkçe Tamlamalar

Türkçede isim ve sıfat tamlaması olmak üzere iki çeşit tamlama bulunmaktadır. İsim tamlaması da belirtili, belirtisiz, zincirleme gibi alt başlıklara ayrılır. Eserde 125 Türkçe tamlama tespit edilmiştir. Aşağıda Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda tespit edilen Türkçe tamlamalar alfabetik sırayla verilmiştir.

“âh şu‘lesi, ‘âciz bende, ‘âlî cenâb, Allâh ‘aşkı, Allâh rızası, ‘aşk badesi, ‘aşk bâzârı, ‘aşk meydanı, ‘aşk şarabı, başı dumanlı, bed nazar, Bedir cenki, bekâ gencînesi, Bela denizi, belâ bezmi, belâ meydanı, bî-çâre dil, bin iki yüz beş senesi, bin yüz yetmiş beş sâl, bî-vefâlık semti, Bûrsa beldesi, Bursevî Râzî, cân nakdi, cân pâre, cân pazârı, cennet rûy, cevherîn târîh, cihân âyinesi, cihân bâğı, cihân var, cünûn iklimi, çâr etrâfa, çehâr-şenbe günü, çeşmi mahmûr, Dâvud ses, dertli dil, destî fermanlı, devletlû sultân, dil çeşmi, dil hisâr, dil murgı, dil mülki, dil sarâyı, dil saydı, dü‘âlem, dü cihân, dünya gamı, dürr dâne, eli kanlı, elif kaddi, eski câmi‘, evvel bahâr, fenâ bezmi, fenâ dârı, fenâ mülki, fenâ mülkü, firâk âteşi, gönül bağı, göz ucu, gözi fettân, gözi sehhâr,

gurbet el, gül cemâl, gül penbe, gül ruh, gül yüz, güler yüzli, gün içi, hakikat râhı, hâl dili, hânedânlu zât, hayât âbı, Hicâzın sırrı, Hudâ beyti, kalb evi, kalb sarâyı, kan çıbanı, kemâl ehli, kemâl erbâbı, kimsesizler kimsesi, Lâmi'î Çelebî Dîvân'ı, lutf deryası, mahbûbeler mahbûbesi, Mahmûd Efendi tekyesi, ma'nevî hıfz, mecâzî 'aşk, melek sûret, meslekî cedd, Mevlâ 'aşkına, mi'eteyn ü elif ile otuz otuz bir, mihrâbının tâkı, minber ü mihrâbının âşüftesi, Mirhor Kasrı, muhabbet bezmi, muvahhid 'âşık, mûy miyân, mücessem resm, mücevherle müzeyyen, nakşibendi ma'bed, pâdişâhlar pâdişâhı, perî ruhsâr, Rûm ili, selâmet râhı, Sinân Big câmi'i, sühân dürc, sühan erbâbı, sühan meydânı, Şeh İsmâ'îl, şeker güftâr, şeker nây, şem'in pervanesi, şerî'at tîg, şikeste dil, şîrîn zebân, tatlı cân, tevekkül bâbı, tîrin peykân, tûti lisân, ümîd meyvesi, vefâ meydanı, vefâ semti, vücûd şehri, yüzi mâh, zamânın yâveri, zühd ehli."

Hân Selîm âbâd edince Râziyâ târîh dedim

Eyledi **Mahmûd Efendi** tekyesin dârü's-selâm (T. 14/10)

Kimsesizler kimsesine intisâb etdim bugün

Gam degil dünya gamı dem üstüne demdir bana (G. 2/4)

3.1.4.4. Arapça-Farsça Tamlamalar

Osmanlı Türkçesinde Arapça, Farsça, Türkçe birlikte kullanılmaktadır. Bunun en bariz örneği bir tamlama içinde iki dile ait tamlama öğelerinin bulunmasıdır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda bu şekilde oluşan 12 tamlama bulunmaktadır. Bu örneklerde Farsça tamlama ibaresi olan izâfet kesresi ve Arapça tamlama ibaresi olan "el" takısının birlikte kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda eserde tespit edilen Arapça-Farsça tamlamalar alfabetik sırayla verilmiştir.

"Âdem-i ebu'l-beşer, belâgat-ı fî'l-mütekellim, fesâhat-ı fî'l-kelâm, hazret-i vâcibü'l-vücûd, kemâlat-ı fî'l-âlim, müşâr-ı bi'l-benân, sâha-i dârü'l-cinân, Seyyidü'l-Hâc Hazret-i Mahmûd Efendi, sulb-ı 'Abdu'l-kâdirî, sâhibu'l-hayr, sâlifü'z-zikr, tekye-i dârü's-selâm."

Sulb-ı 'Abdu'l-kâdirî'den geldi bir 'âlî cenâb

Ol derûn-ı vâlidine bir ziyâ-yı mâh-tâb (T. 17/1)

Nûş edip bir cür'asın Râzî dedi târîhini

Tekye-i dârü's-selâma sürdi yüz mâ'-i zülâl (T. 15/1)

3.1.4.5. Türkçe-Farsça Tamlamalar

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Farsça ve Türkçenin birlikte tamlama oluşturduğu örnekleri bulunmaktadır. Bu tip tamlamalara Dîvânın 8 beyitinde rastlanılmaktadır. Bir tamlamayı oluştururken iki dilden yararlanmak eserin zenginliğinin bir göstergesidir. Şairler, aruz veznine uygun beyitler yazarken aruz kusuru yapmamak için genellikle bu yola başvururlar. Ayrıca şairin bu dilleri şiirin potasında eritmesi her iki dile olan hakimiyetinin bir göstergesidir. Aşağıda eserde tespit edilen Türkçe-Farça tamlamalar alfabetik sırayla verilmiştir.

“bâb-ı zemîn mahallesi, bed-ma'âş kızılbaş, dü şakk-ı hâme, hikmetin bâb-ı me'âb, la'l-i lebin lezzeti, nefis-i pür-şûmun hücumı, Sultân Selîm Hân-ı Sâlis hazretleri, tûl-ı emel vadisi.”

La 'l-i lebinin lezzetini sormada Râzî

Bûs etmege hulyâsını âh hâme deġişir (G. 35/5)

Düşüp **tûl-ı emel vâdisine** gümrah olup bu dil

Garib ü 'âciz ü bî-kes kulinim bana vâh eyle (N. 1/2)

3.1.5. Edat, Bağlaç ve Ünlem

3.1.5.1. Edatlar

Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur (Ergin, 1997, 348). Başka kelimelerle bir araya gelerek yeni anlam ilgisi oluşturan, diğer kelimelere cümlede anlam ve görev kazandıran kelimelerdir. Şairin dil ve üslubunda diğer sözcüklerle birlikte edatların da mühim rolü bulunur (Karabulut, 2019, 182). Başka bir deyişle edatlar, fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü olarak tanımlanabilir (Korkmaz, 2007, 178).

Tablo 3.3.3 Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Edatlar Çizelgesi

Edat	Sıklık	Anlam
ancak	9	“Sadece, yalnızca” anlamına gelen edat.

beri	3	“-den beri, -den bu yana” anlamında edat.
berü	1	“-den beri, -den bu yana” anlamında edat.
birle	2	“Araç, vasıta, birlikte” anlamında “ile” edatı.
çün	4	"-den dolayı, -den ötürü" anlamında edat.
gibi	98	“Gibi” benzetme edatı.
göre	3	"...e göre, göz önünde tutulunca, nazaran, bakarak" gibi anlamlara gelen edat.
hâli	2	"-den başka" anlamında edat.
içün	34	“Amacıyla, maksadıyla, uğruna, sebebiyle, -den dolayı, -den ötürü” anlamlarında edat.
ile	202	Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, sahiplik, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan söz. “İle” edatı.
kadar	3	"Aşağı yukarı, yaklaşık, derecesinde, ölçüsünde, gibi" anlamlarında bir niceliğin miktarını tahmini olarak bildiren edat.
kemâ	1	“Gibi” benzetme edatı.
mı/mi/mu/mü	91	“Mi” soru edatı.
özge	4	“Başka, diğer, ayrı, -den başka” anlamlarında edat.
pes	3	"O hâlde, öyleyse, şimdi" anlamlarına gelen edat.
rağmen	1	“-e rağmen, karşın” anlamlarına gelen edat.
ta	8	Bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz; “-e kadar, -e dek” anlamlarında edat.
toğru	1	"-e doğru" anlamında edat.
üzre	15	"Amaç, koşul, zamanda yakınlık, gibilik, doğrultusunda” anlamları katan "üzere" edatı.
veş	1	“Gibi” edatı.

Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan “ile” edatı Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda 202 kez geçerek en sık kullanılan edat olmuştur.

Hâlîme kıldı terahhum nâz u istiğnâ **ile**
Kudretim yok bir tekellüm eyleyem dildâr **ile** (Trk. 1/8)

Gâh hırâmân eyledikçe nâz ile kâmet çekip
Kâmet-i dil-cû ararsan kâmet-i bâlâsıdır (G. 39/4)

Dîvânda zaman zaman “ile” edatının arkaik şekli olan “birle” edatına da rastlanmaktadır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda edat bu haliyle 2 yerde geçmektedir.

Hezârân cevri cânâ bana şerh ü beyândan gec
Nigâh- ı iltifât **birle** tebessüm kıl da andan gec (G. 23/1)

İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda “ile” edatından sonra en sık kullanılan edatlar; gibi (98), mı/mi/mu/mü (91), içün (34), üzre (15) ve ancak (9)’tır. Klasik Türk Edebiyatı benzetmeler üzerine kurulu bir edebiyattır. Bu sebeple benzerlik ilgisi kuran edatların eserlerde sıkça geçmesi doğaldır.

Gül cemâli güllerinde turreler hayrân ana
Asılıp cânım **gibi** gîsû-yı ser-gerdân ana (G. 4/1)

Var **mı** bir hâline Râzî şükrini takdîm eder
Biri bu Râzî-i ‘âciz mâ‘adâ degil mi yâ (G. 8/5)

O güle kılsam takarrüb diyü âhım sad hezâr
Yâre yâr olmak **içün** bu güfte mübhemdir bana (G. 1/6)

Cân u dilden bir niyâz etdim cenâb-ı ‘izzete
Fażl u lutfundan ümîdim **üzre** kıldı ber-murâd (Mfrd. 37/1)

Misl-i mesbûk olmayan şu dilber-i zîbâya bak
Bu cihân bâğının **ancak** bir gül-i ra‘nâsıdır (G.39/5)

Klasik Türk Edebiyatı Arapça, Farsça ve Türkçenin ortak bir ürünüdür. Bu sebeple eserlerde bu dillere ait unsurlar bulunmaktadır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda da bu durum geçerlidir. Arapça ve Türkçede edatlar bağımsız bir kelime olarak yazılmasına rağmen Farsçadaki “-veş, -vâr, vâri, -âsâ, -sâ, -misâl” gibi edatlar kendinden önceki

kelimeye yapışmış halde bulunmaktadır. “-veş” edatı eklendiği sözcüklere “gibi” anlamı katan edatlardandır. “-veş” edatı Dîvân’da 18 defa geçmiştir. “*bûm-veş* (G. 8/3, G. 52/9), *vuslat-ı şeb-veş* (G. 10/2), *Kays-veş* (G. 21/5, G. 144/1), *şâne-veş* (G. 47/2), *cevvâle-veş* (G. 53/2, G. 87/3, Mtl. 24/1, Mfrd. 56/1, Mfrd. 74/1), *pervâne-veş* (G. 64/1, G. 76/6), *ferhâd-veş* (G. 62/2), *murg-veş* (G. 85/3), *şakâyık-veş* (G. 103/4), *lâle-veş* (G. 108/2, G. 144/2) “-veş” edatı ile kurulan beyitlerdir. Ayrıca eserde bitişik yazılmayan bir “-veş” edatı da bulunmaktadır.

Hâs u ‘âma himmeti **veş** ni‘meti mebzûl ‘aceb
Sâyebân-ı lutfuna eyler temennî hâs u ‘âm (T. 14/5)

Cemâline bakıp cândan cihân varını terk etmiş
Hemân **pervâne-veş** yanmış cemâli bilmemiş bilmiş (G. 61/4)

“gibi” edatı ile aynı anlamda olan ve benzerlik ilgisi kurmaya yarayan “-âsâ” edatı Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda kullanılan Farsça edatlardandır. “-âsâ” edatı eserde 11 kez geçmiştir. “*âfitâb-âsâ* (Mfrd. 70/1), *‘andelib-âsâ* (G. 68/1), *ceres-âsâ* (G. 145/5), *ğulâm-âsâ* (G. 127/2), *kemân-âsâ* (G. 55/3), *Mâh-tâb-âsâ* (G. 140/4), *meges-âsâ* (G. 52/2), *miyân-ı erba‘ini nev-bahâr-âsâ kıl-* (T. 5/3), *sükker-âsâ ol-* (G. 115/4), *Şâne-âsâ* (G. 59/5), *Şihâb-âsâ* (Trc. 2/7)” “-âsâ” edatı geçen beyitlerdir.

Bugün dîvân-ı devletde turup saf-ı ni‘âlinde
Efendim **âfitâb-âsâ** hele ben bir güzel gördüm (Mfrd. 70/1)

Ceres-âsâ çalındı nâm-ı ‘aşkım ol manasdırda
Bilâdında benim zikrim Mesîhâ gibi yâd oldu (G. 145/5)

Benzerlik ilgisi kuran diğer bir Farsça edat “-sıfat” edatıdır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda 3 beyitte kullanılmıştır. “*mâhî-sıfat* (G. 4/3), *deryâ-sıfat* (G. 72/3), *Leylâ-sıfat* (G. 133/5)”

Bir nazarda ‘âşıkın Mecnûn eder **Leylâ-sıfat**
Dağılırsa kâkülânı rûyına gerdânına (G. 133/5)

Cûş edip **deryâ-sıfat** sen düş kemâl tahsîline
Dür verir vakt-ile memlû dür ola ka‘r-ı sadef (G. 72/3)

3.1.5.2. Bağlaçlar

Bağlaç, cümlede aynı görevde olan veya manaca birbiriyle ilgisi olan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam yönünden birbiriyle alakalı cümleleri bağlayan sözcükler olup, şairin dil ve üslubunda, anlam ve ahenk oluşturmaya ve diğer kelimelerin manasını daha etkili kılmada önemli bir rol alır. Bağlaçların şiirdeki rolünü, şairin hassasiyeti ve kullanım biçimi belirler (Karabulut, 2019, 180). Klasik Türk şiirinde “ammâ, çünkü, ki, kim, u/ü/vü, de/da, dahi, bile, ger/eger, ise, meger, gûyâ, pes, ne...ne, bir...bir, ya...ya, hem...hem, gerek...gerek, ister...ister, şâyed, galiba” sıklıkla kullanılan bağlaçlardır (Günaydın, 2022, 99). Bursalı İbrâhîm Râzî, bağlaçları kullanım hususunda oldukça cömerttir. Dîvânda 34 bağlaç 539 kez kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda eserde kullanılan bağlaçlar tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.3.4. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı 'nda Bağlaçlar Cetveli

Bağlaç	Sıklık	Anlam
amâ/ ammâ	32	“Ama, fakat, lakin, ancak” anlamlarında bir bağlaç.
ancak	1	“Ama, fakat, lakin” anlamlarında bağlaç.
bile	1	“da/de, hem, dahi” anlamında bir bağlaç.
çü/ çün	4	“Çünkü, bu nedenle, bu yüzden” anlamlarında sebep sonuç belirten bağlaç.
da/ de	51	Cümleye benzerlik, eşitlik, katılma gibi anlamlar katan ve ayrı yazılan bağlaç.
dahi	42	“Bile, da, de” anlamlarında bağlaç.
eger/ger	18	Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen “şayet” anlamında bağlaç.
emmâ	1	“Ama, fakat, lakin, ancak” anlamlarında bir bağlaç.
gâh... gâh...	3	Ara sıra, bazen” anlamına gelerek iki durumdan bazen birinin bazen de

		diğerinin meydana geldiğini ifade eden tekrarlamalı bağlaç.
gâhi... gâhi...	3	Ara sıra, bazen” anlamına gelerek iki durumdan bazen birinin bazen de diğerinin meydana geldiğini ifade eden tekrarlamalı bağlaç.
gerek... gerek...	1	Kelimeleri, kelime öbeklerini, görevdeş öğeleri birleştirme, eşitlik, istenileni seçme vb. anlamlar katarak bağlayan bağlaç.
hem	40	"Aynı anda, aynı zamanda, ayrıca, üstelik, hem de" anlamında kullanılan bağlaç.
hem dahi	4	“Ayrıca, aynı zamanda, hem de” anlamında bağlaç.
hem...hem...	1	Her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan tekrarlamalı bağlaç.
ki/kim	95	Özneyi, tümleci güçlendirerek cümleinin temel bölümüne bağlayan bir söz. “Ki” bağlacı; zira, çünkü.
ma’ dem	1	“Madem, öyleyse, o halde” anlamında bağlaç.
meğer	3	Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz; “meğerse, oysa, oysaki” anlamlarında bağlaç.
ne...ne...	8	Cümledeki öğeleri veya cümleleri birbirine bağlayan ve olumsuzluk anlamı veren tekrarlı söz,
şâyed	1	“Belki, ihtimal, şayet, eğer” anlamlarında bağlaç.
u/ü/ve/vü	201	İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan bağlaç.
velî	5	"Ama, fakat, lakin" anlamlarına gelen bir bağlaç.

yâ	3	"Veya, ya da" anlamında bağlaç.
yâ... yâ...	1	Bağladığı öğelerin başına gelerek iki öğeden birini seçme, yeğleme veya iki öğeyi birbiriyle karşılaştırma görevi yüklenen bağlaç.
yohsa/yoksa	8	"Yoksa, aksi takdirde" anlamlarında bağlaç.
zîrâ	11	"Çünkü, şu sebepten, bundan dolayı" anlamlarına gelen bağlaç.

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda "ve" bağlacı 201 farklı yerde geçerek eserde en sık kullanılan bağlaçtır. Dîvân'da "ve" bağlacı kendinden önceki kelimenin son sesine göre değişiklik göstererek "u, ü, vü" şekilleriyle de kullanılmıştır. "ve" bağlacı iki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatır.

Nâr **u** bâd u âb hâkden halk olup buldun vücûd
Zâtını fehm eylemekdir sana 'îrfândan garaz (**G. 67/5**)

Kim bilir ki kankı bâğın sünbül **ü** reyhânıdır
Bir levendâne kıyâfet şekl-i 'Osmânî güzel (**G. 88/3**)

Sâlis-i sultân-ı hâkân şâh Selîm ü kâmrân
Dâ'imâ yapmakda câmi' tekve **ve** beytü'l-harâm (**T. 14/10**)

Îlâhâ bu güneş-kârı murâdımla be-kâm eyle
Gönül âvâre **vü** şeydâ dil ü pür-yâra ben kaldım (**N. 8/2**)

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda en sık geçen ikinci bağlaç "ki, kim" bağlacıdır (95). Bu bağlaç Türk diline Farsçadan geçmiş olup cümleler arası anlam ilişkisi kurmaya yaramaktadır. "ki" bağlacı sebep göstermek, gerekçe sunmak; cümleleri bağlamak, açıklama yapmak amacıyla kullanılmıştır. Farsça olan "ki" bağlacının sık kullanımı şairin Farsça bilmesine ve bu bağlacın Türkçeye yerleşmesine bağlanabilir. Veznin gerektirdiği duruma göre "ki ya da kim" şeklinde kullanıldığı da görülmüştür.

Îlâhî Râzî-i bî-kes gedânın cürmin 'afv eyle
Amân ihlâs ile hatm et **ki** tevhîdi müdâm etdim (**K. 1/11**)

Leblerün gülgûnına agzın verip eyler karâr
Bir takarrüb eylemiş **kim** gûyiyâ yeksân kadeh (G. 25/2)

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî'nda tekrarlı bağlaçlar da sıklıkla kullanılmıştır. Bu bağlaçlar aralarına çeşitli kelime grubu alarak kullanılır (gâh... gâh..., gâhi... gâhi..., gerek... gerek..., hem...hem..., ne...ne..., yâ... yâ...).

Gâh tebessüm **gâh** nevâziş göz ucuyla gâh nigâh
Göz yumup ol gözleri sehhâra kıldım elvedâ' (G. 70/4)

Serbesâne söyleme Râzî sözi serbeslenip
Serbestiyet adama **gâhi** gelir **gâhî** gider (Mfrd. 29/1)

Senin sevdâ-yı 'aşkınla lisâna geldim ey mehrû
Günâhkâr olduğum bildi **gerek** a' lâ **gerek** ednâ (Mfrd. 23/1)

Yapdı bir 'âlî-neseb kim **hem** sa'id **hem** nazîf
Verdi revnak hüsnüne resmi dahi oldu zarîf (T. 50/1)

Ne şâhândan **ne** mîrândan **ne** Hızr u gavs-ı a'zamdan
Beşerden isteme aslâ murâdı iste Mevlâ'dan (Mtl. 10/1)

Ol nedir ki bir 'acâyib mashara
Kâmeti **yâ** bir karış **yâ** bir sere (M. 6/1)

3.1.5.3. Ünlemler

Zeynep Korkmaz'a göre ünlemler, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, çağırmaya, cevap vermeye, göstermeye, sormaya, onları onaylamaya, redde ve tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan bir söz türüdür. (2009, 1040). Kısaca ünlem, "Genellikle tek başına tanımı olmayan, ancak seslenmeleri; korku, sevinç, şaşkınlık, acıma gibi ruh hallerini; yasaklama, tasdik, gösterme gibi hususları ifade eden kelime türü." şeklinde tanımlanabilir (Topaloğlu, 1989, 149). Klasik Türk Edebiyatı'nda kullanım açısından en çok seslenme ünlemi göreviyle 'ey, eyâ'; 'hây, hey, behey'; 'a, e'; 'vay'; üzüntü, teessüf ünlemi göreviyle 'vâh, veh'; şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma anlamları göreviyle

‘be’; Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem, beğenme, sevgi vb. duygular anlatma göreviyle ‘âh’; Sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama vb. duyguları belirtme göreviyle ‘oh’ ünlemleri yer almaktadır (Kılıçarslan, 2016, 199).

İncelenen Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda 29 farklı ünlem 416 beyitte kullanılmıştır. Ünlemlerin sık kullanımı şairin, okuyucunun dikkatini çekme ve vakayı canlı tutma isteğinden kaynaklanmaktadır. Türkçede ünlemler vurguya göre değişmektedir. Şiirlerde vurgu her zaman yüksektir bu bakımdan ünlemlerin sayısı tespit edilen sayıdan çok daha fazladır. Eserde tespit edilen ünlemler ve anlamları aşağıdaki tabloda alfabetik olarak verilmiştir.

Tablo 5.3.5. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Ünlemler

Ünlemler	Sıklık	Anlam
a	4	“Ey” anlamında seslenme ünlemi.
âferîn	8	Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo.
âh	105	Acı, özlem, sevgi, sitem, üzüntü vb. bildiren bir ünlem.
âh u vâh	1	Ah vah etmek, sızlanmak.
Allâh Allâh	2	Şaşırma, hayret, beğenme gibi duyguları ifade ederken kullanılan bir ünlem.
âmân	18	“Dikkat çekme, tembih, uyarı, bıkkınlık, usanç” amacıyla kullanılan bir ünlem.
bârekallâh	1	Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun anlamında bir söz.
be hey	1	Hey, be hey; genellikle hiddet, öfke, azarlama ifade eden bir söz.
bi-hamdi’llâh	10	"Allah’a şükürler olsun" anlamında dua sözü.
billâh	2	“Vallahi, inan olsun ki” anlamında ünlem.
birâder	1	"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

cânım	18	"Arkadaş, dost, sevgili" anlamlarında seslenme sözü.
dirîg	1	"Eyvahlar olsun, yazık" anlamında bir söz.
dirîgâ	4	"Çok yazık, eyvahlar olsun, yazıklar olsun" anlamında bir söz.
ey	105	"Ey" seslenme ünlemi.
eyvâh	5	"Yazık" anlamında, kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık, esef, hayıflanma gibi duyguları ifade etmek için kullanılan bir ünlem.
hû	1	"Sana söylüyorum" manası taşıyan ünlem.
îlâhî	15	"Ey Allah'ım" anlamında hitap sözü.
lebbeyk	1	Hac veya umre niyetiyle ihrama giren kimsenin Allah'a hitaben söylediği, "Emrindeyim, burada hizmetindeyim" anlamında telbiye sözüdür.
mâşâallâh	1	"Allah nazarlardan saklasın" şeklinde kullanılan dua ifadesidir.
meded	10	"Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah!" anlamlarında ünlem.
merhabâ	1	"Selam, merhaba, hoş geldin!" gibi anlamlara gelen ifade.
sakın	19	"Asla, sakın, aman ha" anlamında yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak için söylenen ünlem.
şükür	7	"Allah'a şükürler olsun" anlamında Allah'a duyulan minneti dile getirmek için kullanılır.
vâh	5	"Yazık!" anlamında olup üzüntü, keder bildiren bir ünlem.

vây	1	Şaşma anlatan bir söz.
yâ	43	“Ey” seslenme ünlemi.
ya hu	1	"Ey Allah'ım, Ya Rab" anlamında kullanılan bir tabir.
Yâ İlahe'l-âlemîn	1	"Ey alemlerin Rabb'i olan Allah'ım" anlamında Allah'a seslenme ifadesi.
yazık	5	Acınma, üzüntü anlatan bir söz.
yeter	13	"Yeterli, kâfi, son bulsun" anlamlarında ünlem.
zihî	1	"Ne acayip, ne kadar garip" manasında şaşkınlık bildirir.

Eserde en çok kullanılan ünlemler seslenme görevinde olanlardır. Metinde seslenme ünlemi görevinde “ey, yâ” ifadeleri kullanılmış, en sık geçen ünlem ise “ey (105)”dir. Eserde “ey” ünlemi genellikle sevgiliye hitap ederken kullanılmıştır. Bunun yanı sıra canlı ve cansız varlıklara da sıklıkla seslenilmiştir.

‘Aşkın ile giryânım hicrin ile nâlânım

Ey sevgili cânânım senden bu gönül geçmez (G. 56/3)

Gayre bakma **ey** gönül ol vech-i hüsn ü âna bak

Hâne-i dilde kadîm-i yâr olan yârâna bak (G. 77/1)

Klasik Türk şiirinde sonuna eklendiği sözcüklere “ey” anlamı katarak nidâ sanatı ve dolayısıyla ünlemlerin temelini oluşturan “-â” sesi, Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda da yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. “Râziyâ, dilâ, cânâ, dilberâ” örneklerinde görüleceği gibi şair sevgilisine ve kendisine bu ünlemle seslenmektedir. “Râziyâ (90)” ünlemi eserde en çok kullanılan ünlemdir.

Tablo 6.3.6. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda “-â” Ekiyle Oluştulmuş Ünlemler

İsim	Sıklık	Anlam
‘Âtîfâ	1	“Ey Atîf” Çalı Karyelizade Atîf Seyyidü’l-Hac Abdurrezzak Monla.

cânâ	36	"Ey can, ey sevgili" anlamlarında bir hitap sözü.
dilâ	1	"Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.
dilberâ	3	"Ey gönül alan, sevgili" anlamında hitap sözü.
hudâvendâ	2	"Ey cömert padişah" anlamında seslenme ifadesi.
Nazmiyâ	1	"Ey Nazmî" Cizyedarzade İzzet Efendi'nin oğlu Nazmî Efendi.
nigârâ	3	"Ey güzel yüzlü sevgili" anlamında seslenme ünlemi.
Râsimâ	1	"Ey Rasim" Behçet Efendi'nin çıraqlarından Rumelîli Rasim Efendi.
Râziyâ	90	"Ey Râzî" anlamında şairin kendisine hitabı.
sûfiyâ	1	"Ey sufi, ey sofî, ey zahit" anlamlarında seslenme sözü.
şehâ	3	"Ey padişah, ey sevgili!" anlamında sevgiliye bir hitap sözü.
zâhidâ	1	"Ey zahit" Allah korkusuyla dünyevi şeylerden el çekmiş kimse.
zâhirâ	3	"Ey zahir" anlamında hitap sözü; görünen, aşikâr, ortada, herkesçe bilinen, dışarıdan görünen.

Eserde en çok bu şekilde kullanılan ünlem "Râziyâ (90)" olmuştur. Bunun sebebi şairin hem okuyucuya mahlasını hatırlatması hem de bahsi geçen beyitlerde içinde bulunduğu durumu kendine atfetmesidir.

Râziyâ tut pendimi dinle beni
Sevgilidir etmeyenden edeni (M. 5/7)

Râziyâ kankı güzeldir yârime mânend olan
Haddi mi seyyrâenin ki mâh-ı tâbân ile bahs (G. 19/5)

3.1.6. Fiiller

Türk dilinde addan sonra en sık kullanılan kelime türü fiillerdir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler (Korkmaz, 2009, 527). Şairin şiirlerinde bulunan fiillerin sayısı ve kullanım oranı şairin üslubu hakkında okuyucuya önemli bilgiler verir. Fiillerinin yoğun olarak kullanıldığı şiirlerde aksiyonu güçlü ve etkin bir yapı göze çarpar (Polat, 2022, 489).

Taşıdıkları anlamlar bir adla kullanıldığı zaman ortaya çıkan eylemler (Durmuş, 2009, 195), incelenen dîvânda kalıp ifade, deyim, atasözü ve birleşik fiillerden hariç tutularak değerlendirilmiştir. Eserde 210 farklı fiil tespit edilmiştir. Aşağıda tespit edilen fiiller alfabetik sırayla tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 7.3.7. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda Fiiller Cetveli

acı- (2)	aç- (10)	affet- (1)	ağla- (9)	akıt- (2)
al- (5)	anla- (6)	anlat- (3)	ara- (13)	art- (1)
as- (1)	ayıl- (1)	ayır- (1)	ayrıl- (1)	bağışla- (1)
bağla- (3)	bağlan- (1)	bak- (35)	bas- (8)	basdır- (1)
başla- (4)	begen- (1)	bekle- (13)	belle- (1)	benze- (4)
bırak- (3)	bil- (120)	bildir- (2)	bit- (2)	bitir- (1)
bul- (20)	bulun- (3)	buluş- (1)	buyrul- (1)	buyur- (4)
bük- (2)	büküldükçe bükül- (1)	büzül- (1)	çağla- (1)	çak- (1)
çal- (1)	çalış- (1)	çek- (21)	çık- (4)	çıkar- (1)
çoğal- (1)	dağıl- (1)	de- (29)	değ- (5)	değiş- (6)
del- (2)	devşir- (1)	di- (16)	dile- (4)	dille- (1)
dinle- (4)	ditre- (2)	dol- (1)	döğün- (1)	dök- (6)

dön- (2)	duy- (1)	düş- (35)	düşün- (1)	edin- (1)
eğle- (2)	ek- (1)	elle- (1)	elver- (1)	em- (3)
eriş- (1)	es- (1)	et- (7)	evlen- (1)	eyle- (3)
ezberle- (2)	geç- (41)	geçin- (2)	geçir- (1)	gel- (81)
getür- (1)	gez- (14)	gir- (17)	git- (18)	giy- (5)
gizlen- (1)	göç- (1)	gönder- (7)	göndür- (1)	gör- (125)
görin- (4)	görün- (14)	görüş- (1)	göster- (2)	gözle- (10)
gül- (11)	gürle- (1)	i- (83)	iç- (5)	inandır- (1)
ir- (3)	iriş- (3)	iste- (25)	işit- (4)	işlen- (1)
it- (1)	kaç- (3)	kal- (31)	kan- (1)	karış- (2)
kavuş- (2)	kes- (2)	kıl- (2)	kır- (1)	kıy- (3)
kızır- (2)	ko- (1)	koç- (3)	kork- (1)	kur- (1)
kurtar- (1)	kurtul- (1)	kuşat- (1)	neyle- (23)	ohşa- (1)
oku- (18)	okut- (2)	ol- (48)	otur- (1)	oyna- (1)
öğren- (1)	öğret- (3)	öl- (1)	öp- (2)	parala- (1)
peyle- (1)	saç- (2)	sakla- (4)	salın- (2)	san- (20)
sar- (4)	sep- (2)	sersemle- (1)	sev- (33)	sil- (2)
sok- (1)	sol- (1)	sor- (36)	sorar- (1)	soyun- (1)
söyle- (16)	söylen- (1)	söylet- (2)	sun- (6)	sür- (4)
süzül- (1)	tağıl- (2)	tağıt- (2)	tak- (4)	takıl- (3)
tidre- (1)	titre- (1)	toğur- (1)	tokan- (1)	tokın- (1)
tol- (1)	tolan- (3)	tolaş- (4)	tolaştıkça tolaş- (2)	toy- (1)
tur- (12)	tut- (18)	tutuş- (1)	tuy- (1)	tuyur- (1)
tüken- (1)	tüket- (1)	uğra- (1)	um- (2)	unut- (3)
ur- (3)	usan- (3)	uslan- (1)	utan- (2)	uyan- (3)

uydur- (1)	üş- (1)	var- (21)	ver- (20)	yağmala- (1)
yak- (12)	yakış- (1)	yan- (22)	yap- (5)	yara- (1)
yarala- (1)	yaraş- (2)	yarat- (2)	yariş- (1)	yaşa- (1)
yat- (1)	yaz- (2)	ye- (1)	yenilen- (1)	yet- (1)
yetiş- (9)	yık- (2)	yitir- (1)	yüri- (1)	yürü- (2)

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda en sık geçen fiil “görmek” fiilidir (125). “Görmek” fiili Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda üç farklı anlamda kullanılmıştır. Bahsi geçen fiilin Dîvân’da en sık kullanılan (122) anlamı; “Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna şahit olmak, müşahede etmek, tanık olmak”tır.

Hudâ’nın beytine ârzû çekip **görmek** merâm etdim

Şeb ü rûzda bu matlûba derûnî ber-devâm etdim (K. 1/1)

Dîvânda “görmek” fiili iki beyitte “Yaşamak, tecrübe etmek, deneyimlemek” anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin bahtından hiç zulüm ve eziyet görmediğini bu yüzden de aşığına kötülük etmekten çekinmediğini söyleyerek bu hususta da rakip tanımadığından bahsetmektedir.

Cevr etmede ben kulına yektâ geçinür yâr

Hîç cevri ü sitem **görmemiş** ol çarh-ı felekten (G. 109/4)

Eserde “görmek” fiilinin bir beyitte “Karşılıklı gelip konuşmak, yanına gidip görüşmek” anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilisini iki gündür göremediği için onun hasretinden yüreğinin bir kor gibi yandığını söylemektedir.

Çogaldı bir iki gün **görmeyeli**

Derûnım sûz-nâk oldu firâkdan (G. 103/2)

Eserde “Görmek” fiilinden sonra en sık geçen fiiller [Bil- (120): *Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak; o şeyi öğrenmiş bulunmak, anlamak, kavramak, farkında olmak; tanımak, hatırlamak.*], [Gel- (81):

Bir maksat için bir yere uğramak, ulaşmak, varmak, ziyaret etmek.], [Ol- (48): Olmak, şeklini almak, hâline gelmek, ... gibi olmak, bulunmak, mevcut olmak, var olmak.], [Geç- (41): Vazgeçmek, terk etmek, bırakmak, Zamanı aşmak, geride bırakmak.], [Sor- (36): Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek, araştırmak.]tır.

Terk edip âh u figânı rûyını dergâha tut
Kimseden yokdur meded **bil** gel berü Allâh’a tut (G. 16/1)

Selâmü aleyküm diyerek **geldi** o hânım
Âlûde revîş şûh-ı cihân tûti lisânım (G. 92/1)

Benim yârim **olursa** meclîsimde gayri kes besdir
Ne dünyâ vü ne ‘ukbâ mübtelâya yek heves besdir (G. 47/1)

Ey gamzesi dil-dûzum senden bu gönül **geçmez**
Derdin ile pür-sûzum senden bu gönül **geçmez** (G. 56/1)

Yanıp yakılmaga cânâ dil-i sûzânelerden **sor**
Ruhun bezminde ey dilber yanan pervânelerden sor (G. 40/1)

Klasik Türk şiirinde şairler az sözle çok şey ifade etmeye çalışmışlardır. Bu sebeple eserlerinde sözcükler birden fazla anlamı ifade edebilmektedir. Girift manalar kazanmak üzere yapılan bu durum isimleri etkilediği kadar fiilleri de etkilemiştir. Sözcüklerin asıl manası kullanıldığı bağlamla değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmanın başlıca amaçlarından birisi de bu anlamları ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla yapılan inceleme neticesinde Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda geçen ve birden fazla anlama gelen fiiller tespit edilmiş ve aşağıdaki tabloda alfabetik sırayla verilmiştir.

Tablo 8.3.8. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda Birden Fazla Anlama Gelen Fiiller Cetveli

aç-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
ara-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
bağla-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
bak-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.

çek-	4 farklı anlamda kullanılmıştır.
çık-	3 farklı anlamda kullanılmıştır.
dök-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
dön-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
düş-	8 farklı anlamda kullanılmıştır.
egle-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
geç-	6 farklı anlamda kullanılmıştır.
gel-	7 farklı anlamda kullanılmıştır.
gir-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
git-	4 farklı anlamda kullanılmıştır.
gör-	3 farklı anlamda kullanılmıştır.
kal-	5 farklı anlamda kullanılmıştır.
oku-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
ol-	5 farklı anlamda kullanılmıştır.
sakla-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
tur-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
tut-	8 farklı anlamda kullanılmıştır.
var-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.
yetiş-	2 farklı anlamda kullanılmıştır.

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda yapılan incelemede bağlamsal açıdan en fazla manaya gelen fiil “tutmak” fiilidir. Bu fiil 18 beyitte 8 farklı anlamda kullanılmıştır. Bu farklı manalar sözlük kısmında detaylıca verilmiştir. Bknz: sf. 1512.

Şems-i pertev şanma cânâ seyrine pîr-i felek
Farka kudret kalmamış her rûz sana dûrbîn **tutar** (G. 37/3)

Terk edip âh u figânı rûyını dergâha **tut**
Kimseden yokdur meded bil gel berü Allâh’a tut (G. 16/1)

Dil döker eyler nevâziş dil-rubâyâ dil hemân
Ol civânın şaydına her bir nefes tahmîn **tutar** (G. 37/5)

Muharrem Ergin ek fiili “eskiden cevherî fiil, cevher fiil denilen, bugün isim fiil veya ana yardımcı fiil diyebileceğimiz i- fiilidir” (1997, 314) şeklinde tanımlamıştır. Bu fiilin Türkçede görevi, belirli çekim şekilleri ile etkileşerek bir yandan birleşik fiil çekimlerinin temelini kurmak, öte yandan bütün isim ve isim şekillerini fiil kalıbına sokarak, onları fiilleştirerek isim cümlelerini ortaya çıkartmaktır (Ergin, 1997, 314). Zeynep Korkmaz ise bu fiili “Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin er->ir->i- biçiminde ekleşmesinden oluşan ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil” (2007, 81) olarak tanımlar.

Yukarıdaki tanımlardan hareketler i- fiilinin ilk hali er- fiilidir. Bu fiil isme gelerek isimleri yüklem yapar (Topal, 2012, 651). Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda i- ek fiili oldukça sık kullanılmıştır (83). Günümüzde “imek” fiili bağımsız bir fiil olarak bulunmasa da Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda isimlerle birlikte sıklıkla kullanılmıştır. Bahsi geçen fiil eserde farklı zaman kiplerle çekimlenerek kullanıldığı görülmektedir; *idi*, *imiş*, *ise*, *iken* vs.

Lüb-i âb-ı gül-âbın içdigim âba karışdırmış
Bana mugber **idi** yârim yine lutfı barışdırmış (G. 63/1)

Ceyş-i gamdan nâ-ümîd olmuş **iken** yârim dedi
Vaslıma şâyeste oldun eyle ey gam-hâra haz (G. 69/5)

‘Aklımı yagma eden kâmet-i cânân **imiş**
Çeşmimi giryân eden kâkül-i reyhân imiş (G. 65/1)

Yalvarıp yakarayım yârime söz geçmez **ise**
Cân nişâr eyleyeyim vârıma söz geçmez ise (Msd. 1/9)

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti’nde yazı dili Arapçaydı. Bu sebeple eserler yazıya geçirilirken bazı harf ve gramer hataları ortaya çıkmıştır. Bu hatalar ses bilgisi özelliklerinin tespitini zorlaştırmaktadır. Örneğin: Arap alfabesinde /o/ ile /u/ sesleri için ayırt edici bir işaretin olmaması, /k/ ile /g/ seslerinin kef (ك) ile yazılması, ilk

hecede o/u veya kelime başı k/g meselelerinin çözümünü zorlaştırmaktadır (Akca, 2017, 8).

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda da fiillerde harf değişiminden kaynaklı anlamı aynı yazılışı farklı fiiller de bulunmaktadır. Bunun nedeni aynı kelimelerin farklı şekillerde okunmasıdır. Okuma farklılıklarının ilk nedeni yukarıda belirtildiği gibi Dîvânın yazıldığı dönemde kullanılan Arap alfabesinin harfleri ile Latin alfabesindeki harflerin birbirini tam karşılamamasıdır. Diğer bir sebep ise Türkiye Türkçesinin kuralları ile Osmanlı Türkçesinin kurallarının farklılığıdır. Bu iki durumda da eseri günümüz Türkçesine aktaran okuyucunun hatalarını da katmak mümkündür. Aşağıda Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda farklı okumalardan kaynaklanan birbirlerinin aynı olan fiiller verilmiştir.

Dağıl-, Tağıl-: Dağılmak, saçılmak, dökülmek.

Bir nazarda 'âşıkın Mecnûn eder Leylâ-sıfat

Dagılırsa kâkûlânı rûyına gerdânına (G. 133/5)

Gül cemâl üzre **tagılır** ol mehin gîsûları

Dâne-i târında bî-had 'âşık-ı gamgîn tutar (G. 37/4)

Tidre-, Titre-, Ditre-: Hızlı hızlı hareketlerle sürekli kımıldamak.

O rütbe-i sûz-nâkım âteş-i cevri-i felekden kim

Benim âh u enînimden zemîn ü âsumân **tidrer** (Mfrd. 27/1)

Ebrûlarına secdesi var h'âhiş-i cânın

Gönlüm gibi **titrer** yüregi kıble-nümânın (G. 81/1)

Dilim **ditrer** tenimde gördüğümde 'akl u fikrimde

Nigâh-ı sûz-nâkı kalb-i vîrânı çalar çarpar (G. 36/4)

Tokan-, Tokın-: Dokunmak, değmek, temas etmek.

Başı taşa **tokanmış** vakt-i hâli bilmemiş bilmiş

Nelerden erte kalmış ol me'âli bilmemiş bilmiş (G. 61/1)

'Âlemi kıldı mu'attar **tokınıp** bâd-ı nesîm

Yârimin gîsûsına yâ zülf-i 'anber-bârına (G. 132/4)

Dol-, Tol-: Dolmak, tamamen kaplanmak, taşacak hale gelmek.

Bilirsin rûz u şeb zârım senin ‘aşkınla bîmârım
Ki zîrâ âh ile **doldum** bana bir çâre yâ Rab (**G. 15/4**)

Ger çekip **toldursam** ey dil ben kemân-ı kudreti
Himmet-i tîrime olmaz kûh u sahrâ pâydâr (**Mfrd. 60/1**)

Duy-, Tuy-: Duymak, işitmek, haberdar olmak.

‘Aklını başına derc et cân u dilden kıl niyâz
Hem-zebânın **duymasın** kalb-ile eyle bir du‘â (**Mfrd. 46/1**)

Ne yüzümle varam dergâh-ı vâlâna senin âyâ
Tuyuldu ‘âleme râz-ı nihânım yâ Resûlullâh (**K. 3/4**)

De-, Di-: Demek, söylemek, seslenmek, dile getirmek, ifade etmek, adlandırmak, izah etmek.

Ceyş-i gamdan nâ-ümîd olmuş iken yârim **dedi**
Vaslıma şâyeste oldun eyle ey gam-hâra haz (**G. 69/5**)

Dirîğ etsem fedâdır cân u başım
Dise bir merhabâ tûtî lisânım (**G. 94/3**)

Gönder-, göndür-: Bir yere doğru yola çıkmak, yollamak, gitmesini sağlamak, irsal etmek.

Gönder ey kadrini bilmez cevri ni gönder bana
Kıymet-i cevri ni bildim cevri ni gönder bana (**G. 5/1**)

Râziyâ eyler du‘â dâ’im sana
Vâsıfın târîhini **göndür** bana (**M. 1/23**)

3.1.7. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, bir ad veya ad soylu Türkçe veya yabancı kökenli bir kelime ile “etmek, eylemek, olmak, kılmak” yardımcı fiillerinin birleşmesiyle ya da belirli kurallar içinde bir araya gelmiş iki ayrı fiilin anlamca kaynaşmasıyla oluşan birleşik yapıdaki fiil köklerine denmektedir (Korkmaz, 2009, 530). Türkçede birleşik fiiller; kurallı birleşik fiiller, yardımcı fiille yapılan birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller

olmak üzere üçe ayrılır. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda birleşik fiiller genellikle yardımcı fiillerle (etmek, eylemek, olmak, kılmak) oluşturulmuştur.

'aceb et-, 'ad olun, 'afv u gafûr ol-, agâze eyle-, 'ahd ü vefâ et-, ahz et-, 'âkil ü dânnâ ol-, 'âlem eyle-, 'alev-rîz ol-, 'âlim et-, âlûd ol-, âmihte et-, 'anber-feşân et-, 'anber-nisâr ol-, 'âr ol-, aralık eyle-, ârâm et-, ârzû-keş ol-, 'arzû-mend ol-, âsân ol-, âşinâ ol-, âşiyân kıl-, 'aşk eri ol-, 'aşk eyle-, âvîze kıl-, 'ayâr et-, 'ayş eyle-, 'azâb eyle-, azâr et-, 'azîmet eyle-, âzürde eyle- bâd ol-, bâdî vü bâ'is ol-, bagbân ol-, ba'îd ol-, bâ'is ol-, bâr ol-, bedîdâr ol-, behre-yâb ol-, be-kâm eyle-, bend ü kemend ol-, bende ol-, berbâd et-, ber-dâr ol-, ber-karâr ol-, ber-merâm et-, ber-taraf eyle-, beyân kıl-, bezl ü cûd et-, bî-'âr et-, bîdâr et-, bî-hûş ol-, bî-jeng et-, bî-kes ol-, bî-mecâl ol-, bî-murâd ol-, bir ol-, bir reng et-, bî-râh ol-, bîzâr et-, bûs et-, bûlbûl ol-, câna kâr eyle-, cây-gîr ol-, cebr eyle-, cedîd kıl-, cefa et-, ceng et-, cennete vâsıl ol-, cereyân et-, cevâb ver-, cilve it-, cûd et-, cûnbûş et-, cür'a-keşlik kıl-, cüst ü cû eyle-, çâk et-, çâre kıl-, dâd eyle-, dâg dâg ol-, dâg ol-, dahil eyle-, dâ'im ol-, dâl ol-, dâmeni der-miyân eyle-, dâstân ol-, da'vâ eyle-, delik delik eyle-, derbân ol-, der-miyân et-, derûnî et-, dest-gîr ol-, dest-res eyle-, devlet-me'âb ol-, devr et-, dîrâz eyle-, dilber ol-, dil-beste ol-, dil-gîr ol-, dil-nüvâz ol-, dirîg et-, dîvâne et-, dîz-be-dîz ol-, durûb ol-, düçâr ol-, dünyâyâ zuhûr et-, dür dâne ol-, dürc et-, dûş ol-, dûşa al-, dûşnâm et-, ecr ile me'cûr eyle-, edeb eyle-, efgân u nâlân ol-, elvedâ' kıl-, emsâl ol-, encâm ver, enîs eyle-, esîr ol-, ezber et-, fâ'ik ol-, fâriğ ol-, fark et-, fedâ kıl-, ferâg et-, ferah-nâk ol-, ferâmûş eyle-, fettân ol-, fevt et-, feyz al-, feyz-nâk et-, fikr eyle-, fütûh ol-, fütûr gel-, gadr et-, gaffâr ol-, gâfîl ol-, gâlib ol-, garîb et-, gavgâ et-, gavs ol-, geşt ü güzâr et-, gıbt'et-, gubâr et-, gül gül ol-, gül-menend ol-, gümrah ol-, günâhkâr ol-, gûşa girmez ol-, gûyâlık et-, güzêr kıl-, hâcet eyle-, hakk ol-, hâk-nişîn ol-, hâlî ol-, hâli yamân ol-, haml eyle-, hâmûş ol-, hâr ol-, harâb kıl-, harî-dâr ol-, hasr u kasr et-, haşr ol-, hatâ-ver ol-, Hâtem ol-, hâtemlik et-, hâtır eyle-, hatm et-, havf eyle-, hâzır-cevâb ol-, hebâ et-, hedef et-, hediye eyle-, helâl eyle-, hem kelâm eyle-, hem-dâd ol-, hem-dem ol-, hemderd edin-, hem-meclis ol-, hem-nefes ol-, hem-vâr ol-, hem-zebân et-, hesâb ol-, hevâdar ol-, heves kıl-, hezâr pâre ol-, hîrâm eyle-, hışm it-, hıyânet it-, himmet eyle-, hiredâr et-, hisse-dâr ol-, hitâb et-, hitâm et-, hulf et-, hûn-âb ol-, hûş ol-, ittîlâ' eyle-, 'ıyd eyle-, ibdâ' ol-, ibrâz eyle-, ibtidâ eyle-, îcâd et-, iclâs et-, icmâl ol-, icrâ et-, ictinâb et-, ictinâb eyle-, iflâh ol-, îhâm et-, ihsân u kerem et-, ihtimâm kıl-, ihtiyâr ol-

, ikbâl ol-, iktizâ eyle-, iltifât et-, ilzâm et-, imdâd u kerem eyle-, imeçe et-, imtihân ol-, imtiyâz ol-, imtizâc ol-, in'âm et-, inkâr eyle-, intikâl et-, intisâb et-, intizâm eyle-, îrâs et-, irtikâb ol-, istisnâ kıl-, iştihâr ol-, i'tizâr ol-, 'izzî feyz-yâb ol-, kabûl-âver ol-, kadem-rencîde kıl-, kâdir ol-, kâ'il ol-, kâk et-, kâl ol-, kâm ol-, kâm-kâr ol-, kâmrân ol-, kan et-, kâr et-, kasd et-, kâşâne kıl-, kat' et-, kec-nigâh eyle-, kelâm ol-, kemâl eyle-, keşf et-, ketm eyle-, kurbân eyle-, kusûr ol-, la'l et-, lâm et-, lâyık ol-, lebrîz ol-, leme'ân eyle-, letâfet ver-, lihyeñ sefid ol-, magbûn et-, magfiret eyle-, magrûr ol-, mahbûbe ol-, mahsûs ol-, mahv ol-, mahzar et-, mahzûn ol-, mâ'il ol-, makâmât ol-, makbûl eyle-, ma'lûm ol-, mânend ol-, mâni' ol-, masûn et-, mâtem ol-, mebzûl ol-, mecâl ol-, Mecnûn u lâ-ya'kıl et-, medh et-, medhûş u mest et-, meftûh et-, meftûn ol-, mekân ol-, mekr ü âl et-, melâl ol-, memnûn mesrûr eyle-, memnûn ol-, merhabâ kıl-, merhamet eyle-, meserret ver-, mesken eyle-, mesned ol-, mesrûr et-, mes'ûl ol-, mevc-engîz ol-, meyl et-, meymûn ol-, mezâd ol-, mihmân ol-, mu'ammer eyle-, mu'in ol-, muvaffak eyle-, müceff ol-, müdârâ et-, müfid ol-, mülâhaza et-, müncerr ol-, münib et-, mürûr et-, müstagrak ol-, müstecâb eyle-, müstesnâ ol-, müşkil ol-, müzeyyen eyle-, nâ-bedîd ol-, nâ-çâr et-, nâ'il ol-, nâkâm ol-, nakl et-, nâm-âver ol-, nâ-mecâl et-, nâ-muhâl eyle-, nâ-murâd ol-, nâr et-, nasb ol-, nasîb ol-, nasûh ol-, nâ-ümiîd ol-, nâz u şîve eyle-, nâzil ol-, nehâr ol-, neş'e-dâr u zevîk ol-, nevazîş eyle-, nev- civân ol-, nev-cünûn et-, nev-şikâr ol-, nezr ol-, nezzâre kıl-, nigâr ol-, nihân ol-, nikâb kıl-, nîm-nigâh et-, nîm-tebessüm eyle-, niyâz-mend ol-, niyyet kıl-, Nûh ol-, nûn et-, nûr ol-, nush u pend et-, nümayân ol-, pâsbân ol-, pâyidâr ol-, pây-mâl ol-, penâh it-, pend ü nasîhat kâr et-, pervâne ol-, pey-rev ol-, pîç u tâb et-, pinhân eyle-, put et-, pür ol-, pür-efgân ol-, pür-hicâb ol-, pür-ıztırâb ol-, ragbet et-, rahnedâr ol-, raks et-, raks-âver et-, râz' ol-, Râzî ol-, recâ-gîr ü senâ-bâz ol-, red et-, ref' et-, refîk kıl-, rehn eyle-, reh-nümâ ol-, reşk et-, revân et-, revnak eyle-, rif'at-bîn ol-, rûhına ihdâ et-, ruhsat ol-, rûsvâ et-, sa'âdetmend et-, sabr u sükûn et-, sad-çâk it-, sâf et-, safâ eyle-, sâhib be-nâm et-, sâhib-bilâd ol-, sâhib-i insâf ol-, sâ'il et-, sâl eyle-, sarf et-, sayd ol-, sebeb ol-, secde kıl-, semûh ol-, seng ol-, ser'asker ol-, ser-bülend ol-, ser-defter ol-, sergerde kıl-, serheng et-, serîr et-, serkeşlik et-, setr et-, sevâb eyle-, seyrân ol-, sezâ ol-, sîdk-ile ihtimâm et-, sıklet ol-, sihr et-, sihr ü füsûn et-, sîne-sâf ol-, sultân et-, sutûh ol-, sûzân ol-, sühan-dân ol-, sühan-perdâz ol-, sükker-âsâ ol-, sükût eyle-, sünûh ol-, sür'at eyle-, sürûr ol-, sûtûn et-, şâd-kâm et-, şâd-mân eyle-, şâh ol-, şâ'ir ol-, şâyeste

ol-, şefâ‘at eyle-, şefî‘ ol-, şefkat eyle-, şehâdet et-, şekk eyle-, şem‘dân ol-, şerh ol-, şerh ü beyân eyle-, şikâr ol-, şikâyet eyle-, şikeste et-, şîve-bâz eyle-, şu‘le-dâr ol-, şûride kıl-, tâbi‘ ol-, tahassul eyle-, tahavvür et-, tahliye kıl-, tahrik eyle-, tâk ol-, takdîm et-, takrîr et-, taleb et-, tâlib ol-, tâm et-, tamga-dâr ol-, tanzîm et-, tanzîr et-, târîh eyle-, tasvîr et-, tatbîk et-, tazallum eyle-, tebâh kıl-, tecellî eyle-, tecessüs eyle-, tecrübe et-, te‘eddip kıl-, tekmîl eyle-, tel tel ol-, temdîh et-, temennâ kıl-, teng eyle-, te‘sîr eyle-, teşerrüf eyle-, teşhîs eyle-, teşne-dâr et-, tevakkuf eyle-, tevâzu‘ üzre ol-, tevcîh kıl-, teveccüh eyle-, tevvekkül kıl-, tezyîn eyle-, tûb et-, tûl u dîrâz et-, tûtiyâ ol-, tûtyâ et-, ‘ukbâ eyle-, ‘ukbâya hirâm kıl-, ‘ulyâ eyle-, ‘urûc kıl-, ‘uryân et-, ‘uzlet-nişîn ol-, ‘üryân ol-, vâbeste ol-, va‘de kıl-, vâh eyle-, vakâr et-, vâkî‘ ol-, vaktin tamâm et-, vâlih ü hayrân ol-, vefâ et-, vezîr ol-, vuslat eyle-, yagma et-, yâr ol-, yârân ol-, yâverlik et-, yeksân ol-, yemin eyle-, zabt u rabt et-, zâhir eyle-, zahm aç-, Zâl ol-, zamân ol-, zânû-be-zânû ol-, zâr u giryân ol-, zâr zâr ol-, zarîf ol-, ziyâ-bahş ol-, ziyâd ol-, zuhûr et-.

Yukarda bahsi geçtiği üzere “etmek, olmak, kılmak” yardımcı fiilleri en çok kullanılan birleşik fiil çekimleridir. Buna karşın fiilin çekimine göre değişiklik gösterse de kapalı hece istendiğinde “etmek, olmak ve kılmak” yardımcı fiilleri kullanılırken açık hece istendiğinde “eylemek” yardımcı fiili tercih edilmiştir. Bu durumda Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı’nda birleşik fiil kullanım çeşitliliği artmıştır. Râzî Dîvânı’nda sık kullanılan yardımcı fiillerin tamamıyla kullanılan kelimeler “âvâre, ber-murâd, feyz-yâb, hurâmân, ‘inâyet, kabûl, mecnun, merâm, niyâz”dır. Aşağıda farklı yardımcı fiillerle kullanılan aynı kelimelerle oluşan birleşik fiil grupları alfabetik sırayla verilmiştir.

âbâd et-, âbâd eyle-, âbâd ol-, âferîn et-, âferîn eyle-, ‘afv et-, ‘afv eyle-, âgâh et-, âgâh ol-, agâz et-, agâz eyle-, âh u enîn eyle-, âh u enîn ol-, âh u figân kıl-, âh u figân eyle-, âheng et-, ahenk eyle-, âhenk ol-, ‘arz et-, ‘arz eyle-, ‘arz ol-, âşık et-, âşık ol-, âşikâr et-, âşikâr ol-, âşüfte et-, âşüfte ol-, âşüfte hâl et-, âşüfte hâl ol-, âvâre et-, âvâre eyle-, âvâre kıl-, âvâre ol-, âz et-, az eyle-, ‘azm et-, ‘azm eyle-, ‘azm ol-, bahs et-, bahs eyle-, bahs it-, bahs kıl-, bahş et-, bahş eyle-, bend et-, bend eyle-, bend ol-, ber-murâd et-, ber-murâd eyle-, ber-murâd kıl-, ber-murâd ol-, bünyâd eyle-, bünyâd ol-, celb et-, celb eyle-, cem‘ et-, cem‘ ol-, Ceyhûn eyle-, Ceyhûn ol-, cûş et-, cûş eyle-

, çâre-dâr et-, çâredâr ol-, çerâg et-, çerâg eyle-, çerâg ol-, dem-beste eyle-, dem-beste ol-, der-âgûş et-, der-âgûş eyle-, derd-nâk et-, derd-nâk eyle-, dermân et-, dermân eyle-, dermân it-, devâ et-, devâ kıl-, devâ ol-, du‘a et-, du‘â eyle-, du‘â kıl-, dûn et-, dûn eyle-, dûr eyle-, dûr ol-, dûr ol-, düşvâr eyle-, düşvâr ol-, efzûn eyle-, efzûn ol-, emr et-, emr ol-, fâş et-, fâş eyle-, fehî et-, fehî eyle-, fermân et-, fermân eyle-, feth et-, feth ol-, feth-i bâb eyle-, feth-i bâb ol-, feyz-yâb et-, feyz-yâb eyle-, feyz-yâb kıl-, feyz-yâb ol-, füzûn et-, füzûn eyle-, giriftâr et-, giriftâr eyle-, giriftâr ol-, giryân et-, giryân ol-, gûş et-, gûş eyle-, güzâr kıl-, güzâr ol-, hâk et-, hak ol-, hâk ol-, hâk-i pâý et-, hâk-i pâý ol-, hâl eyle-, hâl ol-, halâs et-, halâs ol-, halk et-, halk eyle-, halk ol-, hamd et-, hamd eyle-, handân et-, handân ol-, hande et-, hande eyle-, hâsıl et-, hâsıl eyle-, hâsıl ol-, haz et-, haz eyle-, hazer et-, hazer eyle-, hazer kıl-, hem-reng et-, hem-reng ol-, hıfz et-, hıfz eyle-, hırâmân et-, hırâmân eyle-, hırâmân kıl-, hırâmân ol-, hıyre-dâr et-, hıyre-dâr eyle-, hicâb et-, hicâb eyle-, hûn et-, hûn eyle-, hûn ol-, ifnâ et-, ifnâ eyle-, ifşâ et-, ifşâ eyle-, ihsân et-, ihsân eyle-, ihsân ol-, ihyâ et-, ihyâ eyle-, ihyâ kıl-, ikrâm et-, ikrâm ol-, ikrâr et-, ikrâr eyle-, ikrâr ol-, ilticâ et-, ilticâ eyle-, ilticâ kıl-, îmâ et-, îmâ eyle-, imdâd eyle-, imdâd ol-, ‘inâyet et-, ‘inâyet eyle-, ‘inâyet kıl-, ‘inâyet ol-, insâf et-, insâf eyle-, izhâr et-, izhâr eyle-, kabûl et-, kabûl eyle-, kabûl kıl-, kabul ol-, kâm-yâb et-, kâm-yâb eyle-, kâm-yâb ol-, karâr et-, karâr eyle-, kayd et-, kayd eyle-, kebâb et-, kebâb ol-, kemân eyle-, kemân ol-, kerem eyle-, kerem kıl-, kesb et-, kesb eyle-, kesb ol-, keşf-i râz et-, keşf-i râz eyle-, kıyâm et-, kıyâm eyle-, kıyâs eyle-, kıyâs ol-, kıl u kâl et-, kıl u kâl ol-, kizb-i sarîh et-, kizb-i sarîh eyle-, küşâd et-, küşâd eyle-, lertzân kıl-, lertzân ol-, lutf et-, lutf eyle-, lutf u kerem eyle-, lutf u kerem kıl-, mâlik eyle-, mâlik ol-, ma‘mûr et-, ma‘mûr kıl-, matlûb et-, matlûb eyle-, mazhar et-, mazhar ol-, Mecnûn et-, Mecnûn eyle-, mecnun kıl-, mecnûn ol-, meczûb et-, meczûb ol-, meded eyle-, meded kıl-, meded ol-, medh u senâ et-, medh ü senâ eyle-, medhûş et-, medhûş eyle-, merâm et-, merâm eyle-, merâm kıl-, merâm ol-, mest et-, mest eyle-, mest ol-, me‘vâ et-, me‘vâ eyle-, mu‘attar eyle-, mu‘attar kıl-, murâd et-, murâd eyle-, murâd kıl-, müdâm et-, müdâm eyle-, müdâm ol-, mülâkat eyle-, mülâkat ol-, müriüvvet et-, müriüvvet kıl-, müstecâb eyle-, müstecâb ol-, müşerref eyle-, müşerref kıl-, müyesser eyle-, müyesser kıl-, müzdâd et-, müzdâd eyle-, nakş et-, nakş ol-, nâlân et-, nâlân ol-, nâz et-, nâz eyle-, nazar eyle-, nazar kıl-, nigâh et-, nigâh eyle-, nisâr et-, nisâr eyle-, niyâz et-, niyâz eyle-, niyâz kıl-, niyâz ol-, nûş et-, nûş eyle-, pâk et-,

pâk eyle-, perîşân eyle-, perîşân kıl-, perîşân ol-, pür-hûn et-, pür-hûn ol-, rahm et-, rahm eyle-, râm et-, râm ol-, râyegân kıl-, râyegân ol-, resm et-, resm eyle-, rûsvâ-yı 'âmm et-, rûsvâ-yı 'âmm ol-, safâ-yâb eyle-, safâ-yâb ol-, sa 'y et-, sa 'y eyle-, senâ et-, senâ eyle-, ser-fedâ eyle-, ser-fedâ kıl-, ser-firâz et-, ser-firâz ol-, ser-fürû et-, ser-fürû eyle-, ser-fürû kıl-, seyr et-, seyr eyle-, sezâ-vâr eyle-, sezâ-vâr ol-, sîne-çâk et-, sîne-çâk eyle-, su 'âl et-, su 'âl eyle-, sûz-nâk et-, sûz-nâk eyle-, sûz-nâk ol-, şâd et-, şâd eyle-, şâd ol-, şâdân et-, şâdân eyle-, şâdân kıl-, şekvâ et-, şekvâ eyle-, şermende et-, şermende kıl-, şeydâ et-, şeydâ kıl-, şeydâ ol-, ta 'bîr et-, ta 'bîr eyle-, tahammül et-, tahammül eyle-, tahammül kıl-, tahrîr et-, tahrîr eyle-, tahrîr ol-, tahsîl et-, tahsîl ol-, tahsîn et-, tahsîn eyle-, takarrüb eyle-, takarrüb kıl-, tamâm et-, tamâm eyle-, tamâm ol-, ta 'mîr eyle-, ta 'mîr ol-, ta 'n et-, ta 'n eyle-, târ et-, tar ol-, ta 'rîf et-, ta 'rîf ol-, tasarruf eyle-, tasarruf kıl-, tasavvur eyle-, tasavvur ol-, tebessüm et-, tebessüm eyle-, tebessüm kıl-, tefekkür eyle-, tefekkür kıl-, tefhîm et-, tefhîm eyle-, tefhîm ol-, tekellüm et-, tekellüm eyle-, tekellüm kıl-, temâşâ et-, temâşâ eyle-, terahhum et-, terahhum eyle-, terahhum kıl-, terk et-, terk eyle-, teşbîh eyle-, teşbîh ol-, teşrîf et-, teşrîf eyle-, tevekkül et-, tevekkül eyle-, tevekkül kıl-, tevkîr et-, tevkîr eyle-, ülfet et-, ülfet eyle-, vâkıf et-, vâkıf ol-, vasf et-, vasf eyle-, vâsıl eyle-, vâsıl ol-, vâveyl et-, vâveylâ kıl-, vird-i zebân et-, vird-i zebân ol-, yâd eyle-, yâd ol-, yâver et-, yâver ol-, yek reng et-, yek-reng ol-, zâr et-, zâr ol-, zer-feşân et-, zer-feşân ol-, zevk-yâb et-, zevk-yâb ol-, ziyâ-bahşân et-, ziyâ-bahşân ol-.

Yukarıda bahsi geçen en sık kullanılan yardımcı fiiller (etmek, kılmak, olmak) hariç birleşik fiil grubu oluşturan başka fiiller de vardır. Bu kullanımda kelimelerden birisi ya da her ikisi sözlük anlamını yitirerek kullanılır. Aşağıda eserde geçen diğer birleşik fiiller alfabetik sırayla verilmiştir.

agız ver-, âh de-, âh di-, amân iste-, 'Arafâta çık-, 'arza gir-, 'arzû çek-, 'asker çek-, 'asker yürüt-, âşiyân tut-, at sür-, âteş bırak-, âyîn tut-, bâda ver-, bâde iç-, bâkî kal-, baş aç-, bend ur-, bende çek-, berk ur-, berü gel-, bîdâre kal-, bûse al-, bûse ver-, câna düş-, câna geç-, cûşâ gel-, dâg ur-, dâne saç-, dehân aç-, dem-beste kal-, dest-res bul-, dest-res buyur-, dil al-, düş gör-, efsûn oku-, el kaldır-, elden ele düş-, erte kal-, eser koy-, eşk dök-, fikre düş-, göz yaşı dök-, gönle düş-, gönül al-, gubâr düş-, güftâra gel-, gümân kal-, gûşa gir-, gûşa ur-, hâcet kalma-, hâke düş-, hakikat râhını bul-, hâle

gir-, hayâle düş-, hevâsı sür-, hevâyâ git-, hicrân çek-, hizmete bagla-, hoşına gel-, hutûr gel-, ihrâm giy-, 'ilel gel-, imtizâc gel-, insâf ver-, kadr bil-, kalbine âteş bırak-, kâle gel-, kalem çalın-, kalemden geç-, kâm al-, kâma ir-, kâmet çek-, kan gel-, kan saç-, keвне gir-, kıyâm tut-, kundak bırak-, Kur'ân oku-, liyâkat gel-, maksûda ir-, maksûda iriş-, maksûda var-, mavâl oku-, mazhar düş-, menzil al-, mesned tut-, meydân ver-, minnet bil-, mîzâna çek-, müjdegân kap-, nâre düş-, nefes ver-, neşât ver-, neşv ü nemâ bul-, nezzâreye al-, nikâb çek-, nikâb tut-, nişân ver-, nizâm ve intizâm ver-, nûna dön-, od ur-, 'ömrini hîçe ver-, pâya düş-, pend tut-, perr ü bâl aç-, pertev ver-, pey ver-, post giy-, püşt-i pâ ver-, râh bul-, râhiñ ugra-, raksa gir-, ramak kal-, revâc bul-, rızk ver-, rûh tenden çık-, rûhsat ver-, sadâ çık-, sadâ ver-, sâf çek-, sag kurtul-, seren ur-, setr buyur-, seyre bak-, seyre tur-, sıhhat gel-, sîne dök-, sîne ur-, sûret bul-, şeftâlû ver-, şer'a getir-, şerhe gel-, şübhe gel-, tâlâna ver-, târîh de-, târîh di-, târîh düş-, târîh söyle-, tâş dik-, te'ab çek-, tefe'ül buyur-, teftîşe gel-, teslîme gel-, tolu iç-, top oyna-, tuhfeler ver-, vahşet ver-, vasfa gel-, vefâ um-, vüsûl bul-, yâdigâr al-, yagmaya ver-, yalan söyle-, yalvar yakar-, yanıp yak-, yaz çiz-, yer ko-, yerini bul-, yok egle-, yola düş-, zafer bul-, zevk bul-, ziyâ sal-, ziyâ ver-.

Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânî'nda birleşik fiiller Türkçe birleşik fiil kuralına tamamen uymasının yanı sıra Arapça-Farsça tamlamalara yardımcı fiil getirilerek oluşturulan birleşik fiiller de bulunmaktadır. Osmanlı Türkçesinin kullanım özelliklerinden olan bu durum şairin dil ustalığını göstermektedir. Aşağıda Arapça-Farsça kelimelere Türkçe ana fiil ya da yardımcı fiil getirerek oluşturulan yapılardan oluşan birleşik fiiller alfabetik sırayla verilmiştir.

âb-ı sirişk dök-, âh-ı seher eyle-, 'allâme-i vakt ol-, 'âlem-i h'âba var-, âlûde-i ta'n-âmîz eyle-, ârâm-ı tâm et-, 'arz-ı cemâl eyle-, 'arz-ı hâl et-, 'arz-ı niyâz et-, 'arz-ı vîsâl eyle-, âşinâ-yı dost ol-, âşinâ-yı Hak ol-, âşinâ-yı hâl ol-, âşinâ-yı vakt ü ezmân ol-, âteş-i sûzân et-, 'azm-i çemen eyle-, 'azm-i cennet eyle-, 'azm-i me'vâ eyle-, 'azm-i râh et-, 'azm-i rikâb eyle-, 'azm-i sefer eyle-, 'azm-i 'ukbâ eyle-, bâb-ı tevekkül eyle-, bâst-ı makâl eyle-, bende-i efgende ol-, bende-i fermân ol-, bende-i râm ol-, bend-i 'irfân ol-, berdâr-ı 'aşk et-, beytü'l-harâm et-, beytü'l-mükerrerem ol-, bezl-i makdûr eyle-, bî-kesân-ı zümre-i âh u harâb ol-, bûse-gâh-ı hâs u 'âm ol-, çerâg-ı hâss ol-, çille-i cevr ü cefâ çek-, dâg-ı derûn et-, dâm-ı belâ-yı gurbete düş-, dârü's-selâm eyle-

, dellâl older-âgûş-ı hayâle al-, derd-i 'aşkıña düş-, derd-i hicrâna düş-, dest-i dâmen-keş ol-, dest-i râz eyle-, dil-i divâne ol-, dil-i Ferhâd'ima Şîrin'lik eyle-, ebr-i nisân ol-, ehl-i derd ol-, emr-i muhâl ol-, fâ'ik-i akrân ol-, fedâ-yı 'aşk ol-, fedâ-yı cân et-, feth-i bâb eyle-, feth-i bâb ol-, gark-ı hûn ol-, gazâ-yı ekber et-, giriftâr-ı ser-i zülf ol-, gülsitân-ı dehre gel-, gûş-ı dili bur-, hable'l-metîn et-, habt-ı kibâr et-, hâk-i kadem ol-, hâk-i pâý et-, hâk-i pâý ol-, hâl-i perîşân ol-, hâne-i 'aczâne, hasret-keş-i didarı ol-, hatm-i kelâm et-, hayret-i fikre düş-, hayr-ı fâl eyle-, hayrû'l-halef ol-, hîle-i dâm ol-, hulyâ-yı hâm et-, icrâ-i resm eyle-, ifşâ-yı râz et-, ihtiyâr-ı ser-fürû kıl-, ilkâ-i nâr eyle-, imdâd-ı 'aşk eyle-, kadîm-i yâr ol-, kasd-i savâb eyle-, kasd-i tûbâ eyle-, kâşif-i esrar ol-, kat'-i ümîd et-, keff-i yed kıl-, kıymet-i cevri bil-, mâ-bihî'l-ifîhâr ol-, mahbûb-ı 'izzet kıl-, mâ'il-i hûn-hâr ol-, Mansûr-ı 'aşk ol-, Mecnûn-ı zamân eyle-, medâr-ı cûmbüşe ver-, mest-i endâm eyle-, mest-i lâ-ya'kıl ol-, mest-i müdâm et-, meşhûr-i cihân ol-, meydân-ı cihâna gel-, misl-i mesbûk ol-, miyân-ı erba'îni nevbahâr-âsâ kıl-, mûr-ı zebûn et-, mübtelâ-yı derd-i hicrân ol-, müyesserü's-savâb ol-, nûr-ı mahz ol-, pend-i hitâb eyle-, pîr-i 'za'îf ol-, râh-ı hâk eyle-, revzen-i câm ol-, rezzâk-ı 'âlem ol-, rûsvâ-yı 'âlem eyle-, rûsvâ-yı 'âm et-, rûsvâ-yı 'âmm et-, rûsvâ-yı 'âmm ol-, rûsvâ-yı 'aşk ol-, rûsvâ-yı yârân ol-, sarf-ı kelâm eyle-, sarf-ı makderet eyle-, sarf-ı makdûr eyle-, semt-i 'ukbâ eyle-, sîne-i sabra çek-, sûz-ı hicrân ol-, süvâr-ı esb-i nâz ol-, şakk-ı hâmeye gel-, şerh-i mütûn et-, tahkîk-i makâm et-, takrîr-i 'aşk et-, taleb-kâr-ı gubâr-ı pâý ol-, te'kîd-i tâm eyle-, teslîm-i a'dâ eyle-, tîg-i berrân çek-, ümmîd-i Yezdân ol-, va'd-i kerîm et-, vâdî-i heyhâta düş-, vâdî-i hicrâna düş-, vâdî-i 'isyâna düş-, vâkıf-ı esrâr ol-, vâkıf-ı sâni ol-, visâl-i lutf-ı Yezdân ol-, yâr-ı gâr ol-, yed-i dâmen-keş ol-, zikr-i kelâm et-.

Birleşik fiiller zamanla anlamca kaynaşarak deyimleşmiş birleşik fiilleri meydana getirirler. Bursalı İbrâhîm Râzî Dîvânı'nda da bu anlamca birleşmiş fiil örneklerine sıkça rastlanılmaktadır. Atasözleri ve deyimler başlığı altında daha detaylı değindiğimiz deyimleşmiş birleşik fiil örnekleri aşağıda sıralanmıştır.

“Adam yerine koy-, adam yerine say-, 'aklıñı başıña derc et-, âh al-, âh çek-, âh et-, âh eyle-, âh it-, 'akl al-, 'akl başda ol-, 'akl tagıl-, 'akla gel-, âl eyle-, 'âleme gel-, ara sor-, baş eg, baş koy-, başa gel-, baş u cân ver-, başı aş-, başı derde ugrat-.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1 Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nın Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlüğü

A/Ā/ʿA

a:

1.) “Ey” anlamında seslenme ünlemi.

1.1. ā: (Cānım)

Teşne-dār etmiş kamu āh ‘āşık-ı nā-
kāmiñı

Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ
müliden lezīz (Gazel 28/2)

1.2. a: (Cānım)

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā

Yengem gibi hercā’îmiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

1.3. a: (Cānım)

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i nīm
niğāh eyle

A cānım sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (Gazel 119/2)

1.4. a: (Zalim)

Dem-be-dem cevri ü cefāñı redde güç
çekmekde güç

Sevdiğim cānım a zālīm pīç ü tīb
etmekde güç (Matla 29/1)

a:

1.) “O” üçüncü tekil kişi zamiri.

1.1. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Gül cemāli güllerinde turreler hayrān

aña

Aşılıp cānım gibi gīsū-yı ser-gerdān
aña (Gazel 4/1)

1.2. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Gül cemāli güllerinde turreler hayrān

aña

Aşılıp cānım gibi gīsū-yı ser-gerdān

aña (Gazel 4/1)

1.3. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Sünbül-i bāğ-ı İrem’dir kākül-i ‘anber-
feşān

Gül yüzi gülzārıñıñ bülbülleri nālān

aña (Gazel 4/2)

1.4. aña:-ñ, -a (Aşığın gönlü)

Luṭf deryāsında gön̄lüm gūyiyā māhī-
şifat

Dām ḳurup dāne saçar ol kākül-i
reyhān **aña (Gazel 4/3)**

1.5. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder

Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insān **aña (Gazel 4/4)**

1.6. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Dil-rubālīḳ resmini icād eder ḳılsa
murād
Sū-be-sū sihr öğredür şol ğamze-i
fettān **aña (Gazel 4/6)**

1.7. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Nāz ile ğüftāra gelse bülbul-i gūyā
gibi
Cümlesi ḥāmūş u taḥsīn tūṭī-i ṭayrān
aña (Gazel 4/7)

1.8. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Ḥāşılı vaşfinda ‘āciz yalınız bir ben
degil
Hep sūḥan erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (Gazel 4/8)

1.9. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Rāziyā nev derde düşdüñ var devā
dermān ara
Vechine mazḥar düşen ol ṭurreler
ḥayrān **aña (Gazel 4/9)**

1.10. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaḳḳında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im **aña**
sübḥān okur **(Gazel 41/3)**

1.11. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Leb-besteligin şordum **aña** verdi
cevābın
Açılmaya yok bende mecāl ki pederim
var **(Gazel 46/5)**

1.12. aña:-ñ, -a

Pister-i derd ü elem cānına kār eyler
ise
Aña teslīm-i Ḥudā gibi şifā ḥāl olmaz
(Gazel 58/4)

1.13. aña:-ñ, -a (Sevgili)

Ruḥ-ı gülgünına baḳdım daḥi müşġin
ḥaṭına
Dil-i ğam-ġini düşürdüm **aña** bir reng
etdim **(Gazel 91/2)**

1.14. aña:-ñ, -a (Halepli Melik Ahmet)

Paşazade Osman Paşa hazretlerinin
kızı Mehpare Hanım)
Ḥudā tevfiḳini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-ḥaḳ
Aña luṭf u kerem ḳılmış sa‘ide baḥt-ı
bī-dāre **(Tarih 6/4)**

1.15. aña:-ñ, -a (Canikli Hacı Ali Paşa'nın torunu Trabzon valisi Tayyar Mahmud Paşa hazretleri)

Emr edip bünyādına bir cāmi‘-i a‘lā
içün
Kıldı itmāmın müyesser vāhid ü
muhtār **aña** (**Tarih 8/3**)

1.16. aña:-ñ, -a (Hacı İvaz Paşa)
Hāzret-i Pāşā-yı Ġāzī Bermekī-i vakt
idi
Sāha-i dārū‘l-cinānı Hāḡ ede me‘vā
aña (**Tarih 9/1**)

1.17. āndadır:-n, -da, -dır (Sevgili)
Bu zamānda gül ararsañ baḡ ruḡ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i ḡusn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.18. andan:-n, -dan (Sevgili)
O tīr-i ḡamzeler kār etdi cāna
Geçüp **andan** varup dīle buluşa
(**Gazel 130/5**)

1.19. anı:-n, -ı (Sevgili)
Anı bāḡ-ı tefekkürde görünce dīde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi daḡi ḡulyā-yı
ḡām etdi (**Gazel 142/3**)

1.20. anı:-n, -ı (Üryanizade Mustafa Efendi)

Bezī-i maḡdūr eyleyip ta‘mīne kıldı
ihtimām
Eyleye ecr ile me‘cūr Hāḡ **anı** rüz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

1.21. anı:-n, -ı (Cizyedarzade Efendi)
Bed nazardan şaklasıñ hem vāhidi
muhtār **anı**
Dū cihānda Hāzret-i Hāḡ eylesiñ ḡāşıl
meram (**Tarih 37/3**)

1.22. anı:-n, -ı (Bursa'da Cizyedarzade İzzet Efendi'nin konaḡına oda yaptıran kişi)

Hāne-i kāşānesinde ḡücre tanzīm
etmege
Kıldı niyyet ber-murād etdi **anı** ism-i
selām (**Tarih 37/7**)

1.23. anın:-nıñ (Abbas Efendi)

Yā İlāhi kıl bu zāta daḡi tevḡiḡiñ refiḡ
Her umūrı ḡayret ile bulsun **anıñ** neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

1.24. anuñ:-nuñ

Sīretde **anuñ** sırrını cānā ne bilirsın
Ol ehl-i ḡarābāt hemān elleme küstāḡ
(**Gazel 26/3**)

1.25. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Behzād’a ḡuḡūr geldi **anuñ** etmede
naḡşın
Bir mūyını resm eylese biñ ḡāme
deḡişir (**Gazel 35/3**)

1.26. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Bir feşāhatle belāgat var **anuñ** zātında
kim

Tarz-ı tevķir̄in görenler şandılar
‘Osmān okur (**Gazel 41/2**)

1.27. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaḳḳında **anuñ** bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.28. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Yüzüm sürsem **anuñ** pābūcına ḥāk-i
ḳadem olsam

Ḥudā’dan bu niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.29. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Ḥ‘āh u nā-ḥ‘āh ... buldum **anuñ**
dāmānına

Şūrī vü ma‘nīde ammā biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.30. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Anuñ ḥasret-keş-i dīdārı oldum
Gelir āb-ı sirişkim ḥūşe ḥūşe (**Gazel 130/4**)

1.31. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Baḳdıḳça **anuñ** rūyına ben kendimi
bilmem

Raḥm etmeyici daḥi tıfl-ı zālīme düşdi
(**Gazel 139/3**)

1.32. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Anuñ derd ü firāḳıyla ‘aceb aşūfte ḥāl
oldum

Cihān başıma ṭar oldu baña cevriñ
mūdām etdi (**Gazel 142/2**)

1.33. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Erguvānī cāmelenmiş bağlamış gül
penbeler

Şad hezār maḥbūbeler olmuş **anuñ**
meczūbesi (**Gazel 152/2**)

1.34. anuñ:-nuñ (Allah)

Ḥudā’dan ğayri vaşfiñi ne mümķün
eylemek kimse

Ḳamū ḳudret **anuñ** ben tercümānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

1.35. anuñ:-nuñ

Anuñ ile vaktimi ḳılam güzār

Bu cihānıñ ḥālını yazar çizir (**Mesnevi 1/24**)

1.36. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Nerdübānından **anuñ** bulsañ amān

Elif ḳaddin ḳişiniñ eyler kemān

(**Mesnevi 3/9**)

1.37. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Zer-feşān olmuş **anuñ** gül yüzine

Mā‘ilim göz ḳaçmağa dört gözine

(**Mesnevi 3/10**)

1.38. anuñ:-nuñ (Sevgili)

Kenîzekler düşer **anuñ** pîşine
Nâ'il olsam diyü hem teşvîşine
(**Mesnevi 3/12**)

1.39. anuñ: -nuñ

Hem tefekkür eyleseñ bir iş degil
Kimse **anuñ** güneherine irmiş degil
(**Mesnevi 5/4**)

1.40. anuñ: -nuñ (Rifa'i Abdülmümin Tekkesi)

Ger edersem medhîni **anuñ** sezâ bî-
iştibâh
Görmemiş çeşm-i cihân böyle laţîf
cây-ı be-nâm (**Tarih 14/2**)

1.41. anuñ: -nuñ (Züleyha Hanım)

Dedi menkût ile Râzî **anuñ** fevtine
târîhin
Züleyhâ 'azm-i râh etdi bugün firdevse
yâ 'adne (**Tarih 42/1**)

1.42. anuñla: -nuñ, -la (Şüfî-i hod-bîn)

Şakın hem-meclis olma şüfî-i hod-bîn
ile bir dem
Riyâz-ı cennete girseñ **anuñla** imtizâc
olmaz (**Müfret 63/1**)

2.) "O" işaret zamiri.

2.1. aña: -ñ, -a (Ehl-i dil)

Ehl-i dil kalb-i selîmdir düşemez **aña**
ğubâr
Hele hâşıl dil-i behcet gibi bî-jeng
etdim (**Gazel 91/5**)

2.2. anda: -n, -da (Hicaz, Mekke ve Medine)

Başım açıp giyip ihrâmı feryâd
eyledim **anda**
'Arâfâta çıkıp lebbeyk diyü zıkr-i
kelâm etdim (**Kaside 1/5**)

2.3. anda: -n, -da (Vefa semti)

Vefâ semtine rāhıñ uğrar ise ey sitem-
kārım
'Azîz başıñ için **anda** n'olur cüz'ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

2.4. andan: -n, dan

Benim şimşîr âhım çarh-ı devrânı çalar
çarpar
Geçip **andan** behişte hûr u gılmânı
çalar çarpar (**Gazel 36/1**)

2.5. anı: -nı (Tûfân)

Çeşmim içre müctemi' tûfânı gözler
gözlerim
Dîdeme bir şey görünmez **anı** gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

2.6. anı: -nı

Bâyda yokdur yohsûl u bî-kesde yok
Ger su'âl etseñ **anı** tüccârda var
(**Gazel 153/4**)

2.7. anı: -nı

Gice gündüz işlenir her hânede
Anı erbâbı bulur meyhanede (**Mesnevi 5/5**)

2.8. anuñ: -nuñ (Tavuk Pazarı Camii)

Bir sicilli var **anuñ** mihrābının tākında
kim

Mescid-i Akṣā-yı ṣānī berķ urur nūr u
ziyā (**Tarih 9/7**)

3.) “O” işaret sıfatı.

3.1. anda:-n, -da (Gül ruḥ)

Gülersiñ güldürürsün gülşeninde ‘āşık-
ı zārı

Ḳızarsın gül ruḥuñ gülsün ki zīrā **anda**
ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

3.2. andan:-n, -dan (Cevriñi şerḥ ü beyandan)

Hezārān cevriñi cānā baña şerḥ ü
beyāndan gec

Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm ḳıl da
andan gec (**Gazel 23/1**)

āb:

1.) Su.

1.1.āb:

Nār u bād u **āb** ḥākden ḥalk olup
bulduñ vüçüd

Zātıñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraż (**Gazel 67/5**)

1.2. āb:

Aḳıdıp eşk-i teri ḥūn ile **āb** eyleyelim
Nefs-i ḳallāşa hezār cevri ü ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

1.3. āba:-a

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim **āba**
ḳarışdırmış

Baña muğber idi yārım yine luṭfı
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

ābād:

1.) Bakımlı, bayındır, onarımlı.

1.1. ābādına:-ı, -n, -a

Yakılmış gönlümüñ **ābādına** dildār
merām eyler

Hezārān şīveler ‘arz eyleyip bī-hüde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

1.2. ābādına:-ı, -n, -a

Bu vīrān gönlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım

Göñül **ābādına** serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.3. abādına:-ı, -n, -a

Seyyid Aḥmed Pīr Rifā‘ī şevḳına şāh-ı
cihān

Bu Rifā‘ī’dir ki **abādına** ḳıldı merām
(**Tarih 14/19**)

ābād et:-

1.) Bayındır duruma getirmek, imar
etmek. Mec. Mutlu etmek,
sevindirmek.

1.1. ābād et:-en

Āh hārāb olmuş dil-i ‘āşık gibi vīrān
iken

Bir du‘ā-yı hayr ile **ābād eden** īmāna
bak (Tarih 20/4)

1.2. ābād et:-en

Rāziyā tārīh ile bir de du‘ā maṭlūb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mīr ile **ābād
eden** (Tarih 28/1)

1.3. ābād et:-er

Çok şikeste dilleri **ābād eder** leyl ü
nehār
‘Ömriniñ müzdādına eyler du‘ālar hāş
u ‘ām (Tarih 37/5)

1.4. ābād et:-ince

Bu dil-i nā-şādın **ābād edince** her
nefes
Yekdir Allāh yek diyü dārü’s-selāmet
bekleriz (Gazel 52/8)

1.5. ābād et:-ince

Hān Selīm **ābād edince** Rāziyā tārīh
dedim Eyledi Maḥmūd Efendi
tekyesin dārü’s-selām (Tarih 14/20)

1.6. ābād et:-ip

Bu maḥale bu ‘ibādet-hāneyi **ābād
edip**
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her şalāt bābı
güşā (Tarih 9/2)

ābād eyle:-

1.) Bayındır duruma getirmek, imar
etmek.

1.1. ābād eyle:-di

Bu dil-i ğam-hārımı şāhım hemān şād
eyledi
Hātır-ı nā-şādımı luṭfuñla **ābād eyledi**
(Terkib-bend 1/5)

ābād ol:-

1.) Bayındır duruma getirmek, imar
etmek.

1.1. ābād ol:-ur

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedānīñ
bezmine
Luṭf-ile **ābād olur** hem hānemiñ
vīrānesi (Gazel 151/4)

‘Abbās:

1.) 1227 yılının Bolu ve Viranşehir
mutasarrıfı Abbas Bey.

1.1. ‘Abbās:

Bānī-i beyt-i dilārā feyz-i Hāḳ’dan
behre-yāb
‘Abbās Āşaf-ı zamīrdır Hāḳ mu‘īni
dā’imā (Tarih 39/6)

1.2. ‘Abbās:

Harf-i menkūt ile Rāzī bendesi tārīh
dedi
‘Abbās Hātem-i zamān yapdı sarāy
nām-fezā (Tarih 39/13)

abd-i 'āciz:

1.) Aciz kul. (Bursalı İbrahim Rāzi)

1.1. abd-i 'āciz:

Abd-i 'āciz hem za'īf Rāzī-i şikeste
dil

Vaqt olur baş eger mi Cemşid
Keykubād'a (**Gazel 125/11**)

'abd-i 'āciz çāker:

1.) Aciz kul. (Bursalı İbrahim Rāzi)

1.1. 'abd-i 'āciz çāker:-iñ, -dir

Fedā-yı cān eden 'āşık-larından
Biri bu 'abd-i 'āciz çākeriñdir (**Kıt'a**
1/ 23)

'abd-i 'āciz-i sergerdān:

1.) Perişan ve aciz kul. (Bursalı
İbrahim Rāzi)

1.1. 'abd-i 'āciz-i sergerdān:

'abd-i 'āciz-i sergerdān ve harīk-i
nār-ı hicrān garīk-i bihār-ı 'iştān ve
faķīr-i Hudā-yı

Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ķal'ada vāķi' bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/15**)

'abd-i mü' min:

1.) İnancı tam, mümin kullar.

1.1. 'abd-i mü' min:

Fātih-i Mısr u Hicāz Sulţān Selīm-i
evvelā

Hāb içre 'abd-i mü' min eylemiş
te'kīd-i tām (**Tarih 14/11**)

ābd-i nāciz:

1.) Çaresiz kul. (Bursalı İbrahim Rāzi)

1.1. ābd-i nāciz:-e

Müyesser eyledi Mevlā bu 'āciz ābd-i
nācize

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥķīk-i
maķām etdim (**Kaside 1/3**)

āb-ı eşk-i hūn-feşān:

1.) Kan saçan gözyaşı.

1.1. āb-ı eşk-i hūn-feşān:-ım, -la

Bi-ḥamdi'llāh yetişdi āb-ı eşk-i hūn-
feşānımla

Nihāl-i gülşen-i bāğım ki ḥandān
olduğun görsem (**Gazel 97/2**)

āb-ı gül-i ter:

1.) Taze gül suyu.

1.1. āb-ı gül-i ter:-den

Lebler ķand-ı lezīziñ nice ta'bīr
edeyim

Ol seniñ la'l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezīz (**Gazel 29/4**)

āb-ı hayvān:

1.) Hayat suyu, ölümsüzlük suyu.

1.1. āb-ı hayvān:

La‘l-i yār eyler hemān bu da‘vā-yı bī-
hūdeyi

Ḥazret-i ‘İsā’ya mahşūş **āb-ı ḥayvān**
ile baḥş (Gazel 19/4)

1.2. āb-ı ḥayvān:-ı

Düşünce vādī’-i zulmet beni mest
eyledi ḥālā

İçince **āb-ı ḥayvānı** unuttum vaşl-ı
Leylā’yı (Gazel 137/3)

āb-ı Kāğıd-hāne:

1.) Kağıthane suyu

1.1. āb-ı Kāğıd-ḥāne:

Āb-ı Kāğıd-ḥāne gibi çağlasın bu
gözlerim

Rūy-ı yāri görmek için yılda birkaç
kerecik (Müfret 80/1)

āb-ı rahmānī:

1.) Rahmani su, İlahi su.

1.1. āb-ı rahmānī:

Āb-ı rahmānī gerek bu âteşim
teskīnine

Eşk-i kerīm daḥi müzdād etdi āhım
şu‘lesin (Müfret 64/1)

āb-ı şabr:

1.) Sabır suyu.

1.1. āb-ı şabr:-ıñ

Yā İlāhī zāt-ı pākīñden niyāzım her
nefes

Āb-ı şabrıñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān (Tarih 25/4)

āb-ı sirişk:

1.) Gözyaşı.

1.1. āb-ı sirişk:

Derd ü endüh u elem **āb-ı sirişk**
mūnisim

Rāzī ol sen Rāzīyā şarf edegör orada
(Gazel 126/5)

1.2. āb-ı sirişk:-im

Anuñ ḥasret-keş-i dīdārı oldum
Gelir **āb-ı sirişkim** ḥūşe ḥūşe (Gazel
130/4)

āb-ı sirişk dök-:

1.) Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1.1. āb-ı sirişk dök-:-ü

Cemāl-i perteviyle dil sarāyını
tūtuşdurdu

Döküp āb-ı sirişki pençe-i himmetle
başdırdım (Müfret 84/1)

āb-ı zülāl:

1.) Tatlı, berrak su.

1.1. āb-ı zülāl:-in

Āh muḥannā dest ile engüştleri imā
eder

Leblerim **āb-ı zülālın** emdirirsin
yārına (Gazel 132/5)

‘ābīd:

1.) Allah'ın emirlerine titizlikle uyan, ibadete düşkün, takva sahibi kimse.

1.1. 'ābid:

Ol nedir ki Rūm'da yok Mekke'de var
'Ābid ü zāhidde yok Haccāc'da var
(Gazel 153/1)

1.2. 'ābide:-e

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem 'ābide
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet 'aceb a'lā idi
a'lā (Tarih 43/2)

abla:

1.) Büyük kız kardeş.

1.1. ablam:-m

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā
Yengem gibi hercā'īmiyim ābū a
cānım (Gazel 92/7)

abū:

1.) Şaşkınlık belirten söz.

1.1. ābū:

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā
Yengem gibi hercā'īmiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

'acabā:

1.) Merak, şüphe ve tereddüt bildiren
bir söz.

1.1. 'acabā:

Allāh Allāh bu cihān başkaca sūret
buldu

Ḳande ḳaldı 'acabā bāb-ı mürüvvet
n'oldu (Müseddes 1/6)

1.2. 'acabā:

Şaf çekip ḡamzeleri şaf u ḡazā
niyyetine
Cān mıdır ḳaşd-ı nigāhıñ 'acabā
niyyeti ne (Nazm 6/1)

'acāyib:

1.) Sağduyuya, göreneğe, olağana
aykırı, garip, tuhaf, yadırganan,
yabansı.

1.1. 'acāyib:

Ol nedir ki bir 'acāyib şeydir ol
'Aḳl-ı 'aḳlı mest eder bir neydir ol
(Mesnevi 4/1)

1.2. 'acāyib:

Ol nedir ki bir 'acāyib maşhara
Ḳāmeti yā bir ḳarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

'aceb:

1.) Acaba, şüphe, tereddüt, hayret
ifade eden söz.

1.1. 'aceb:

Żiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘**Aceb** baht-ı siyāhım neyleyem aşlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.2. ‘**aceb**:

Zuhūr etdi ‘**aceb** burc-ı şerefden
pertev-endāzı

Žiyā verdi bi-ḥamdillāh cihāna kıldı
nezzāre (**Tarih 6/3**)

2.) Garip, acayip, tuhaf, şaşırtıcı,
şaşılacak derecede, oldukça.

2.1. ‘**aceb**:

‘İdiyyeye zühed ehli ‘**aceb** cāme deġişir
Hırkasını rindān mey ile cāme deġişir
(**Gazel 35/1**)

2.2. ‘**aceb**:

Bir ‘**aceb** bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşk Bāda verdi vārımı berbād
edip bir bād-ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

2.3. ‘**aceb**:

Bāb-ı yāre ne ‘**aceb** kendimi serheng
etdim
Kavuşup ḥaşma biraz ben eyü bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

2.4. ‘**aceb**:

Nefs-i Nemrūd’um beni ilkā-i nār
eyler ‘**aceb**
Gülsitānlık yakışır şimdi dil-i
süzānıma (**Gazel 128/3**)

2.5. ‘**aceb**:

Kime takrīr-i ‘aşk etsem baña
dīvānedir dirler

Ne mümkün ġayre vaşf etmek ‘**aceb**
vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

2.6. ‘**aceb**:

Anuñ derd ü firākıyla ‘**aceb** aşüfte ḥāl
oldum

Cihān başıma ṭar oldu baña cevriñ
müdām etdi (**Gazel 142/2**)

2.7. ‘**aceb**:

‘**Aceb** mi gördüğüm derdi belālar
kendi kerīmdir
Meded Ḥaḳ’dan olursa yoksa giryān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/6**)

2.8. ‘**aceb**:

‘**Aceb** dördü tamām etmiş var ise şimdi
‘ālemde
Mu’ini yāveri olsun Cenāb-ı Ḥazret-i
Allāh (**Kıt’a 2/4**)

2.9. ‘**aceb**:

‘**Aceb** nādīde şüretle imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları
mercānī (**Kıt’a 3/3**)

2.10. ‘**aceb**:

Bir ‘**aceb** sevdāsı var dil-i tıflı ṭurmaz
müdām
Bu fenā gülzārı içre kāmran olmak
diler (**Kıt’a 4/1**)

2.11. ‘aceb:

Vākıf oldum t̄ālī ‘imde bir ‘aceb esrāra
ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çarşambaya (Müfret 4/1)

2.12. ‘aceb:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye müncerr ola bu zūlm-ı firāvān
vāh eyvah (Müseddes 1/5)

2.13. ‘aceb:

Bir ‘aceb mecmū ‘adır takrīr-i pend-i
şādıkān

Kıl nazar ebrūsuna ebrū-yı cānānım
gibi (Tarih 7/1)

2.14. ‘aceb:

Hāş u ‘āma himmeti veş ni ‘meti
mebzūl ‘aceb

Sāyebān-ı luṭfuna eyler temennī hāş u
‘ām (Tarih 14/5)

2.15. ‘aceb:

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde

Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a ‘lā idi
a ‘lā (Tarih 43/2)

2.16. ‘acebdır:-dir

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdır bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hīç
karārım yok (Gazel 74/1)

2.17. ‘acebdır:-dir

O şūḥıñ rüy-ı āteş-nākına yandım
amān yā Rab

Ḥalāş olmaz ‘acebdır başımız her rūz
felāketden (Gazel 106/3)

2.18. ‘acebdır:-dir

Ḳadrine tevḳīr edenler bezmine nā’ıl
değil

Nīm nigāh etmez ‘acebdır Rāzī-i
medhūşına (Gazel 114/5)

2.19. ‘acebdır:-dir

Farāş-ı nāzenīni hīç beğenmezken
vaṭanlarda

‘Acebdır ḥāk-nişīn oldum düşüp
ğurbete ḥānlarda (Matla 23/1)

2.20. ‘acebdır:-dir

Ṭurre-i sevdā-yı zūlfūñ beni Mecnūn
eyledi

Baht-ı nā-kāmım ‘acebdır ḳadrımı
dūn eyledi (Terci-bend 1/17)

2.21. ‘acebdür:-dür

Bu kitāb-ı ḥüsnünün şerḥinde şāriḥ cūş
edip

Sūz-nāk etdi ‘acebdür luğatiñ
ḳāmūsını (Gazel 136/4)

2.22. ‘acebdür:-dür

Şad hezārān nuş u pend etdim saña
kār etmedi

Himmet umarsıñ ‘**acebdür** bir alay bī-
gāneden (**Nazm 14/2**)

3.) “Acaba” soru kelimesi.

3.1. ‘**aceb**:

Bu fenā gūlzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü

Gün bugün bahtım ‘**aceb** kem üstüne
kemdir baña (**Gazel 2/5**)

3.2. ‘**aceb**:

Kimseler rahm eylemezler bī-kese hālī
‘**aceb**

Her gören bir ta‘n-ı āḫer ile ta‘n eyler
baña (**Gazel 9/2**)

3.3. ‘**aceb**:

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘**Aceb** dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

3.4. ‘**aceb**:

Bugün vādī-i ḫayretde ‘**aceb** geşt ü
gūzār etdim

Bu ḫayret sırrına vāḫıf olan
ḫayrānelerden şor (**Gazel 40/8**)

3.5. ‘**aceb**:

Ġamīñla ḫam-be-ḫam kıldı ‘**aceb** bu
çarḫ kemān-āsā

Büküp ḫaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/3**)

3.6. ‘**aceb**:

Mü‘miniz āyīne-i ‘ālem-nümādır
ḫalbimiz

Bir satır ḫattız ‘**aceb** sırr-ı mu‘ammā
ḫikmetiz (**Gazel 53/6**)

3.7. ‘**aceb**:

‘**Aceb** rüsvā-yı ‘aşḫ olmuş lisānda
söylenür dā‘im

Hezārān ḫıl u ḫāl olmuş o ḫālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

3.8. ‘**aceb**:

Yeşil ṭonlar giyip cānān ‘**aceb** ra‘nā
meleklenmiş

Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

3.9. ‘**aceb**:

Teraḫḫum eyledi yārim bugün va‘d-i
kerīm etmiş

‘**Aceb** va‘dinde ḫulf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

3.10. ‘**aceb**:

Rāh-ı ‘aşḫa cān fedā ḫıl olagör ḫāşıl
merām

Hicr-i yār ile ‘**aceb** hem-
rāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/3**)

3.11. ‘**aceb**:

Lisân-ı halk ile her dem beni âzâr eder
bahtım

Hayât-ı câvidânımdan ‘**aceb** bîzâr eder
bahtım (Gazel 89/1)

3.12. ‘aceb:

Güzeldir bî-bedeldir vaşfa gelmez
‘**Aceb** şūrîdedir nâzlı civânım (Gazel
94/2)

3.13. ‘aceb:

Gözlerim hûn ile memlû cereyân
etmez ‘**aceb**
Dîde-i kalbimdeki bârânı gözler
gözlerim (Gazel 95/4)

3.14. ‘aceb:

‘**Aceb** ben nâ-ümîd olmuş iken va‘d-i
kerîminden
Dedi mesrûr idim Râzî demem
kimseye şey verdim (Gazel 99/4)

3.15. ‘aceb:

Baña bir nîm nigâh eyle dil-i maḥzûnı
şâd eyle
Ayâ resm-i nezâketle ‘**aceb** bir bî-
zebândır bu (Gazel 110/2)

3.16. ‘aceb:

Nevâzişle taḫar zûlf ü kemende
‘**Aceb** bir fitne-i âḫîr zamân bu (Gazel
111/8)

3.17. ‘aceb:

Niçûn ḥâmûş olur Râzî dilârāmım
‘**aceb** bilsem

Gelip güftâra nâz ile tekellûm kııl
şeker-Çîne (Gazel 115/5)

3.18. ‘aceb:

Beni derde giriftâr eylediñ âh etdiñ
âvâre
Metâ‘-ı ḥüsnüñi verseñ ‘**aceb** mi ben
ḥarîdâra (Gazel 119/1)

3.19. ‘aceb:

Râziyâ saḫte ḥulûşı ‘arz edersin
dâ‘imâ
Keşf-i râzından ‘**aceb** encâm geldi
ḥâtıra (Gazel 121/9)

3.20. ‘aceb:

‘**Aceb** Manşûr-ı ‘aşḫ oldum baña raḥm
eyle sulṭânım
Beni zûlf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dâre (Gazel 122/4)

3.21. ‘aceb:

Bu Râzî derd-mendiñ derdine dermân
yok ise
Girîbânım ‘**aceb** mi çâk edersem bî-
vefâ yâre (Gazel 122/5)

3.22. ‘aceb:

Ricâm ḳabul olur mı ‘**aceb** bâb-ı
Ḥudâ‘da
Ehl-i semâ du‘âda benim içün semâda
(Gazel 125/1)

3.23. ‘aceb:

‘**Aceb** āşüfte etdi nīm nıgehle ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur am mā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

3.24. ‘aceb:

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
‘**aceb**

Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

3.25. ‘aceb:

Durūb oldum hezārān nūkte-dānıñ
bezm-i ‘aşkıñda
‘**Aceb** Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

3.26. ‘aceb:

‘**Aceb** ārzū-keş oldukça naşīb yok la‘l-
i ālīñdan
Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le‘allenden (**Matla 27/1**)

3.27. ‘aceb:

‘**Aceb** fevķimde var mı bir güneş-kār
Güneş-kārım güneş-kārım güneş-kār
(**Mesnevi 2/4**)

3.28. ‘aceb:

Benim gibi ‘**aceb** bī-çāre var mı
Derūnum derdine bir çāre var mı
(**Mesnevi 2/9**)

3.29. ‘aceb:

Firākıñ hasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū

‘**Aceb** bir gün olur mı ki mülākāt
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

3.30. ‘aceb:

Beni zīncīr-i zūlfıñe giriftār eylediñ ey
şūh
Bu Rāzī mest-i lā-ya‘kıl ‘**aceb** şeydā
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

3.31. ‘aceb:

Cüdā düşdüm efendimden ‘**aceb** hālim
n’olur bilmem
Giceler āh u zārīñla hayālīñ dilde
kalmışdır (**Müfret 90/1**)

3.32. ‘aceb:

Bir Zelīhā derdiniñ āşüftesi oldum
‘**aceb**
Gice gündüz āh u efgānımla bızārdır
felek (**Müfret 98/1**)

3.33. ‘aceb:

Bütün ‘ālem varıp h‘āba niçün bīdāre
ben kaldım
Şeb-i firķatde derd ile ‘**aceb** gam-h‘āra
ben kaldım (**Nazm 8/1**)

3.34. ‘aceb:

Sürūrumdan ‘**aceb** raķş-āver etdi bu
felek gūyā

Ṭurur ḥālā derūnumda feraḥla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

3.35. ‘aceb:

Feṣāḥatle belāḡatle ola bu fiṭnat-ı ṣānī
‘**Aceb** ḥüsn ü ziyāsından Züleyḥā daḥi
āvāre (**Tarih 6/5**)

3.36. ‘aceb:

Seniñle sürdigim zevḳ u şafālar āh ne
kām oldu
Niçün çıkmaz ‘**aceb** cānım baña dünyā
ḥarām oldu (**Terci-bend 2/13**)

‘aceb et-:

1.) Şaşırmak.

1.1. ‘aceb et-:-me

Zaḥm açmada bu sīneme yektā geçinür
yār

Cüş eylese ḥūn **etme** ‘**aceb** mūy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

acı-:

1.) Başkasının durumuna üzölmek.

1.1. acırlar:-r, -lar

Derūnda sakla derdiñ sen şaḳın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler
ma‘nevi şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.2. acırlar:-r, -lar

Derūnda sakla derdi şaḳın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler
ma‘nevī şeksiz (**Müfret 30/1**)

‘āciz:

1.) Güçsüz, zayıf, yetersiz, zavallı,
çaresiz.

1.1. ‘āciz:

Hāşılı vaşfında ‘**āciz** yalnız bir ben
degil

Hep sūḥan erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.2. ‘āciz: (Bursalı İbrahim Rāzi)

Müyesser eyledi Mevlā bu ‘**āciz** ābd-i
nācīze

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥḳīḳ-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

1.3. ‘āciz: (Bursalı İbrahim Rāzi)

Bī-kes ü ‘**āciz** ü bī-çāreñe iḥsān eyle
Dest-res bulmaḡ içün Hızır’ña fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.4. ‘āciz: (Bursalı İbrahim Rāzi)

Düşüp ṭül-ı emel vādisine gümrāh olup
bu dil

Ġarib ü ‘**āciz** ü bī-kes ḳulıñım baña
vāh eyle (**Nazm 1/2**)

1.5. ‘āciz:

Ḥāk u bāb u manzarı vaşfında ‘**āciz**
şā‘irān

Nice ta'rif edeyim evşâfını cânâ saña
(Tarih 8/6)

1.6. 'âcizdir:-dir (Kalem)

Şerh olunmaz Râziyâ vaşfinda
'âcizdir kalem

Nice tefhîm eylesün şâ'ir olan
dîvâneler (Gazel 33/8)

1.7. 'âcizi:-i (Bursalı İbrahim Râzi)

Bu Râzî 'âcizi birlikde bârî bermurâd
eyle

Neler çekdim felekde sūz-ı hicrân
olduğum (Gazel 150/9)

1.8. 'âcizim:-im (Bursalı İbrahim Râzi)

Her cihetle 'âcizim hâlim benim gâyet
harâb

Yâ İlahe'l-'âlemîn fazlîñla eyle kâm-
yâb (Matla 14/1)

'âciz bende:

1.) Aciz kul.

1.1. 'âciz bende:-ñ, -e. (Bursalı İbrahim Râzi)

İlâhî fazl u luţfuñdan kerem kıl feyż-
yâb eyle

Bu 'âciz bendeñe yâ Rab qarîben
feth-i bâb eyle (Matla 11/1)

'âcizân:

1.) Acizler, zavallılar.

1.1. 'âcizâna:-a

Zafer bulsam 'adûya her cihetle ben de
Nûh olsam

Yetişsem 'âcizâna dest-res bulsam
fütûh olsam (Gazel 98/1)

'âcizân u bî-kesân:

1.) Kimsesizler ve acizler.

1.1. 'âcizân u bî-kesân: -a

Fâyîk-i aqrân-ı 'âlem cümleñiñ
dânişveri

'Âcizân u bî-kesâna dest-gîr olsa revâ
(Tarih 39/8)

'âcizâne:

1.) Aciz olana yakışır şekilde, acizce.

1.1. 'âcizâne:

'Âcizâne söz revâcın buldu gayrî kıl
du'â

Ki seniñ haddiñ değılken eylediñ şarf-ı
kelam (Tarih 37/10)

1.2. 'âcizâne:

Bul kemâl erbâbını taḥşîl ederseñ sen
de fen

'Âcizâne bu kelâm çıkdı dü şakḳ-ı
ḥâmeden (Terkib-bend 1/20)

'âciz-figende:

1.) Aciz ve perişan. (Bursalı İbrahim Râzi)

1.1. 'âciz-figende:

Mekr-i zenāna ser-defter oldu
Rāzī-i şeydā ‘**aciz-figende** (Gazel
124/9)

‘acz:

1.) Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük,
acizlik.

1.1. ‘acz:

Her gören taḥkīr ile eyler tekellüm
ḥandeler

‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/6)

1.2. ‘acz:

Vezn-i ta‘bīri perīṣān gūṣa girmez bir
kelām

Luṭfuña maḡrūr olup ‘acz ile etdim bir
ḥaṭā (Tarih 8/12)

1.3. ‘acziñe:-iñ, -e

Hātif-i sūḥan-pervere pey-rev
olamazsın

Rāzī ḥazer et ‘acziñe āḥ açma dehānīñ
(Gazel 81/5)

aç-:

1.) Kapayı şeyi açık duruma getirmek,
ortaya çıkarmak.

1.1. açar:-ar

Ḳāmeti bir ḥayliden bir ḥayliye
Sīne açar raḥmet ü hem Ka‘be’ye
(Mesnevi 4/4)

1.2. açılır:-ıl, -ır

İki yerden açılır ḳapuları
Kendüye maḥṣūṣ olur vardır yeri
(Mesnevi 3/6)

1.3. açılmış:-ıl, -mış

Lāleler güller benefşe daḥi sūnbül sen
gezen

Bāḡ-ı ḥüsnünde açılmış ḳudret-i
Yezdān’dadır (Gazel 45/4)

1.4. açılmış:-ıl, -mış

Yüzün sürmüş eşigi ḥākine kılmış
temennāyı

Açılmış ḡonceler gibi daḥi ifṣā-yı rāz
etmiş (Gazel 64/2)

1.5. açılun:-ıl, -sun

Müzeyyen eyledim ṣaḥn-ı derūnum
dāḡ-ı yār ile

Açılun gül gül olsun lāle-veṣ ṣevḳ-i
bihīnimden (Gazel 108/2)

1.6. açılur:-ıl, -ur

Feyz-i Bārī zātına vābestedir ‘āṣıḳlarıñ
Açılur bāḡ-ı dilinde ma‘nevī ḡülzār-ı
‘aşḳ (Gazel 76/4)

1.7. açınca:-ınca

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
ḳandadır

Göz yumup açınca gördüm bir zamān
görünmedi (Gazel 138/2)

1.8. açma:-ma

Bu zamānınız hāyır ola dedi oturdu
Söyletme beni cānım ağa **açma**
dehānım (**Gazel 92/2**)

1.9. açmazdan:-maz, -dan

Pirehen giydikde bulmaz isteyen
nāzdan
Sīne-i sīmīnini seyr etdir **açmazdan**
(**Matla 20/1**)

2.) Avunmak veya danışmak üzere
söylemek, içini dökmek.

2.1. açıp:-ıp

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

açık:

1.) Kapalı olmayan, açılmış, aşikâr.

1.1. açık:

Sīne sūzān dīde giryān baş **açık** yalın
ayağ
Merhāmet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

açıl:-

1.) Utangaçlık durumundan çıkmak,
konuşmak, rahatlamak.

1.1. açılmaya:-ma, -(y)a

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevābın

Açılmaya yok bende mecāl ki pederim
var (**Gazel 46/5**)

açmaz:

1.) Satranç oyununda şahı koruyan
taşlardan birinin yerinden
oynatılamaması durumu, açmaza
almak, köşeye sıkıştırmak.

1.1. açmaz:

‘İnānım elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca bir piyade
(**Gazel 125/6**)

1.2. açmaz:

Rūhımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād
Māt eder ‘āşıkların **açmaz** ile
mānşūbesi (**Gazel 152/3**)

1.3. açmazdan:-dan

Ben sürerdim at u fīli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

ad:

1.) Ad, isim, san, nam, şan, şöhrat.

1.1. adı:-ı

Çok tazallum eyledim ašlā teraḥḥum
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı haṭ (Gazel 68/4)

‘ad olun-:

1.) İsimlendirilmek, değerlendirilmek.

1.1. ‘ad olun-:-up

ma‘rifet ‘azmī ‘ad olunup zīrā ki
büleḡā ve fuṣaḡā fuṣalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülīstān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāḡ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (Dibace 2/9)

ādāb-ı nāz:

1.) Naz adabı.

1.1. ādāb-ı nāz:

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān

Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (Gazel 13/2)

‘adālet:

1.) Hak ve hukuka uyma, herkesin
hakkını gözetme, doğruluktan
ayrılmama, hakkaniyet.

1.1. ‘adālet:

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
‘ālemi Rāzī
Vezāret derdine düşme ‘adālet güç
vezāretten (Gazel 106/5)

adam:

1.) Adam, insan, kişi, kimse.

1.1. adam:

‘Āşıkıñ efgānını ma‘şuḡ şanur gūyā
ceres

Gözine **adam** görünmez cümle ‘āşık
bir meges (Gazel 59/1)

1.2. adama:-a

Serbesāne söyleme Rāzī sözi
serbeslenip
Serbestiyet **adama** gāhi gelir gāhī
gider (Müfret 29/1)

1.3. adama:-a

Kimseyi yār-ı ḡaḡlī şanma sen
beyhūdedir
Mürşīd-i kāmīl olur yār olur ise
adama (Müfret 40/1)

1.4. adamı:-ı

Tāzenīñ bālā bülendi **adamı** sā’il eder
Çāre var mı el yetişmez ol perīnīñ
düşına (Gazel 114/3)

1.5. adamı:-ı

Ol nedir ki ḡāyet ile hoşdurur
Şoḡbetiyle **adamı** gülüşdürür
(Mesnevi 5/1)

1.6. adamı:-ı

Berber olsa **adamı** tizce şavar
Ol gidince döğünür dīvāne-vār
(Mesnevi 6/6)

1.7. adamın:-iñ

Rāziyā bu keşmekeşden fāriğ ol eyle
edeb

Meyl eder erbāb-ı hikmet **adamın**
sengīnine (**Gazel 117/5**)

adam yerine koy:- (Deyim)

1.) Adam yerine koymak, ciddiye
almak, değer vermek.

1.1. adam yerine koy:-maz

Ben öğretdim şadım üzre cilveniñ
envā'ını
Şimdi **adam yerine koymaz** beni
etmez hıṭāb (**Müfret 21/1**)

1.2. adam yerine koy:-sa

Rāzī seni **adam yerine koysa** nigārın
Medhinde cevāhir saçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

adam yerine say:- (Deyim)

1.) Adam yerine koymak, ciddiye
almak, değer vermek.

1.1. adam yerine say:-ma, -dı, -ñ

Niçün **adam yerine** ben fakīri
şaymadın gitdin
Eger zengīn degilsek cüz'ice
'irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

adem:

1.) İnsan, beşer, insanoğlu, adam.

1.1. adem:

Rāh-ı Hāḳḳ'a cān fedā kılsañ revā

degil mi yā

Hāḳ ile hāḳ olmayan **ādem** hebā degil
mi yā (**Gazel 8/1**)

1.2. adem:

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā **adem**
Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zıkr-i Mevlā'yı (**Gazel 137/5**)

1.3. ādem:

Sāhil-i deryāda cānā belde-i sulṭāna
bak
Gel berü **ādem** görürseñ ülfet et
sükkāna bak (**Tarih 20/1**)

1.4. adem:

Saṇa tevķīr etmeyip rahm etmeyen
adem nedir
Çekdiren cevır ü cefāyı sevdiğin bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

1.5. ādemlere:-ler, -e

Gāhī ağāz eyler ol ālemlere
Od urur ağāzesi **ādemlere** (**Mesnevi**
4/2)

2.) İlk insan ve ilk peygamber Hz.
Âdem.

2.1. Âdem'e:-e

Bir tecellī eylemişdir Hāzret-i Hāḳ
Âdem'e

Vākıf-ı esrār olursañ hikmeti
Sübḥāndadır (**Gazel 45/3**)

ādem-i ebu'l-beşer:

1.) İnsanlığın atası olan Hz. Âdem.

1.1. Âdem-i ebu'l-beşer:

Emmā ba'd perverdigār-ı bī-zevāl
celle 'ani'ş-şebīhi ve'l-miṣāl Rabbü'l-
erbāb
ve müyesserü'ş-şavāb olan ḥazret-i
vācibü'l-vücūd zü'l-luṭfu'l-cūd **Âdem-**
i ebu'l-beşer (Dibace 1/10)

ādemîyyet:

1.) İnsanlık.

1.1. ādemîyyet:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Âdemîyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvah (**Müseddes 1/4**)

1.2. ādemîyyet:

Cübbesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā taḥrīr
olup
Âdemîyyet zātına vā-beste tā rūz-ı
ḥesāb (**Tarih 17/5**)

ādemī-zād:

1.) İnsanoğlu, âdemoğlu.

1.1. ādemī-zādız:-iz

Âdemī-zādız veli mi'yāra geldik
bunda biz

Mülkimiz bāğ-ı cināndır biz esīr-i
ğurbetiz (**Gazel 53/7**)

ādem-zāde:

1.) İnsanoğlu.

1.1. ādem-zāde:

Ġam yeme rızqıñā ey ġāfil **Âdem-**
zāde
Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden
geçdik (**Gazel 82/9**)

'Aden:

1.) Kitab-ı Mukaddes'te Âdem ile
Havva'nın yaşadığı cennet bahçesidir.

1.1. 'Aden'de:-de

Yā İlāhī vālideynin ḥācetin eyle ḳabūl
Meryem Ḥavvā ile olsun **'Aden'de**
dīz-be-dīz (**Tarih 26/3**)

'ādilān-ı vakt:

1.) Zamanın adilleri.

1.1. 'ādilān-ı vakt:

Ni'met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār
'Ādilān-ı vakt ise ancak efendi bī-riyā
(**Tarih 39/10**)

'Ādile Hanım:

1.) Osmanlı Devleti'nde cömertliğiyle
tanınan Adile Hanım.

1.1. 'Ādile Hanım'a:-a

Mürüvvetle nezāfetde müşār-ı bi'l-

benān olsun

Saḥāda fā'ik ola 'Ādile Hānım'a hem-
vāre (Tarih 6/6)

'adl:

1.) Adalet, adil olma.

1.1. 'adl:

'Adl ile mes'ul olursam cürmümün
pāyānı yok
Sūz-ı hicrān ile cānım olmada dā'im
kebāb (Gazel 14/6)

'adn:

1.) Adn cenneti.

1.1. 'adn:

Maḳāmı 'adn ile firdevs ola yā Rab bu
maẓlūmūn
Enīsi Meryem olsun hem munīsi
ḥāzret-i 'Azrā (Tarih 43/4)

1.2. 'adne:-e

Dedi menḳūt ile Rāzī anuñ fevtine
tārīḥin
Züleyhā 'azm-i rāh etdi bugün firdevse
yā 'adne (Tarih 42/1)

'adū:

1.) Düşman, hasım, rakip.

1.1. 'adūya:-(y)a

Muḥıbbānıñ kılıyım ben 'adūya ser-
fürü etmem

Benim 'indimde bāy ile gedā vü şāh u
nas besdir (Gazel 47/4)

1.2. 'adūya:-(y)a

Zafer bulsam 'adūya her cihetle ben
de Nūḥ olsam
Yetişsem 'ācizāna dest-res bulsam
fütūḥ olsam (Gazel 98/1)

1.3. 'adūya:-(y)a

Ḥudāvendā kerem-kārā sezā-vār eyledi
gördüm
Geçip şadr-ı mu'allāya 'adūya çok
vaḳār etdim (Gazel 101/4)

āferīn:

1.) Övme, takdir, beğenme vb.
duyguları belirtmek için söylenen söz,
bravo.

1.1. āferīn:

Ḳıyās olmaz bu zībā kākülān-ı sünbül-
i çīne
Çekilmez bir musavverdir çekerse
āferīn çīne (Gazel 116/1)

1.2. āferīn:

Āferīn 'aşḳ-ı mecāzım reh-nümā
olduñ baña
El yudurduñ dü cihāndan şimdi pāk
etdiñ beni (Gazel 146/6)

1.3. āferīn:

Āferīn ey kâşif-i ser-feşâhât âferīn
Āferīn gencīne-i şāhib-belāğat âferīn
(Terkib-bend 1/1)

1.4. āferīn:

Āferīn ey kâşif-i ser-feşâhât āferīn
Āferīn gencīne-i şāhib-belāğat âferīn
(Terkib-bend 1/1)

1.5. āferīn:

Āferīn ey kâşif-i ser-feşâhât âferīn
Āferīn gencīne-i şāhib-belāğat âferīn
(Terkib-bend 1/1)

1.6. āferīn:

Āferīn ey kâşif-i ser-feşâhât âferīn
Āferīn gencīne-i şāhib-belāğat āferīn
(Terkib-bent 1/1)

1.7. āferīn:

Āferīnler etdiler ehl-i nezāket āferīn
Halka-i bezm-i kemâlde bu zarāfet
āferīn (Terkib-bent 1/2)

1.8. āferīn:

Āferīnler etdiler ehl-i nezāket āferīn
Halka-i bezm-i kemâlde bu zarāfet
āferīn (Terkib-bent 1/2)

āferīn et-:

1.) Takdir etmek, beğenmek.

1.1. āferīn et-:-di, -ler

Āferīnler etdiler ehl-i nezāket āferīn
Halka-i bezm-i kemâlde bu zarāfet
āferīn (Terkib-bent 1/2)

āferīn eyle-:

1.) Takdir etmek, beğenmek.

1.1. āferīn eyle-:-(y)ip

Çille-i āzārını āh çekdiğim ra' nā bilir
H'āh-nā-h'āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (Gazel 37/6)

āfet:

1.) İnsanı şaşkına çevirip aklını
başından alacak kadar güzel kadın;
sevgili.

1.1. āfet:

Beni şüride kıldı şīvelerle
Esīr etdi esīr etdi bir āfet (Gazel 18/2)

1.2. āfet:

Figān u nālemi taḥkīrden ey āfet hāzer
eyle
İrişür gülle-i āhım ḥişārılar pāyidār
olmaz (Gazel 49/6)

1.3. āfet:

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

1.4. āfet:

Müjeñ ‘aşkına ey **āfet** şehādet fikrine
düşdüm
Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refākatden (**Gazel 106/4**)

1.5. āfet:

Bu Rāzī çāresiz qaldı ne çāre
Ol **āfet** çāre kıla çaresinden (**Gazel 107/7**)

1.6. āfete:-e

Amān bir **āfete** gönlüm düşürdüm
Tecessüs eylerim her gūşe gūşe (**Gazel 130/2**)

āfet-i devrān:

1.) Zamanın afeti; sevgili.

1.1. āfet-i devrān:

Zer ü zīverle müzeyyen **āfet-i devrān**
hemān
Nüktedān hürde-şināsdır dediler yārān
aña (**Gazel 4/5**)

affet:-

1.) Bağışlamak, mazur görmek.

1.1. affet:

Amān gerçek bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter **affet** bizi kırtar meraqdan
(**Gazel 103/7**)

āfitāb:

1.) Güneş, Güneş gibi parlayan;
sevgili.

1.1. āfitāb:

Gülşen-i kūyında gördüm gül cemālin
āfitāb
Berk-i gülden gül yüzine gūyiyā
tutmuş niqāb (**Gazel 14/1**)

āfitāb-āsā:

1.) Güneş gibi.

1.1. āfitāb-āsā:

Bugün dīvān-ı devletde tūrup şaf-ı
ni‘ālīnde
Efendim **āfitāb-āsā** hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

‘afv:

1.) Affetme, bağışlama.

1.1. ‘afv:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret
eyleyip
Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥī ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna maḫhar edip (**Dibace 5/5**)

1.2. ‘afvīña:-iñ, -a

Vaşfına lāyık sūḫān dürcine zihnim
kalmamış
‘**Afvīña** yüzler sürerüm dāmen ü
pāpūca tā (**Tarih 8/10**)

1.3. ‘afvını:-ı, -n, -ı

Ḳuşūrum ‘**afvını** Ḥaḳ’-dan temennī
eyledim dilden
Ṭavāf u sa’yi tekmīl eyledim beytū’l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

‘afv et:-

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. ‘**afv et:-e**

Hediyye eyleyip tārīḥ-i ḳaṣīde
söyledim ammā
Ricā-mendim ḳuşūrum ‘**afv ede** şimdi
sūḥandārān (**Tarih 5/6**)

2. ‘**afv et:-er**

Söz revācın buldu ğayrī cürmüne eyle
niyāz
‘**Afv eder** erbāb-ı rıḳḳat eyledim küllī
ḥaṭā (**Tarih 9/10**)

‘afv eyle:-

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. ‘**afv eyle:-**

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘**afv eyle**
Ḳuşūrum çok ḥuzūruṇda ne ḥācet
ḥālīm izḥāra (**Tarih 6/8**)

1.2. ‘**afv eyle:-**

İlāḥī Rāzī-i bī-kes gedānīñ cürmin ‘**afv**
eyle
Amān iḥlāş ile ḥatm et ki tevḥīdi
müdām etdim (**Kaside 1/11**)

1.3. ‘**afv eyle:-r**

Noḳşānımı ‘**afv eyler** ise vāşıf efendi
Rāzī-i sūḥan-dānı hünerver biliriz biz
(**Gazel 50/9**)

‘afv u ğafūr ol:-

1.) Affedici ve bağışlayıcı olan
(Allah).

1.1. ‘**afv u ğafūr ol:-an**

‘**afv u ğafūr olan** Allāḥ şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret
eyleyip
Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādihī ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna maḫhar edip (**Dibace 5/5**)

‘afv u kerīm:

1.) Rahmet ve cömertlik.

1.1. ‘**afv u kerīm:-iñ**

Benim cürm ü günāḥım ḳāmetimle pes
berāberdir
Seniñ ‘**afv u kerīmiñ** bende-gāna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

ağa:

1.) Ağa, bey, efendi.

1.1. **ağa:**

Bu zamānıñız ḥāyır ola dedi oturdı
Söyletme beni cānım **ağa** açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

āgāh:

1. Bilgili, haberdar.

1.1. āgāh:

Dāmenimi der-miyān eyledim bu
yolda kim

Bez̄l ü cūd etdigimi ğavṣ olan **āgāh**
bilir (**Gazel 48/4**)

1.2. agāhlananlardan:-lan, -an, -lar, -dan

Bu belā meydānının derbānı olduñ ey
gedā

Himmet-i pīrānla **agāhlananlardan**
mısıñ (**Gazel 78/2**)

āgāh et:-

1.) Haberdar etmek, bilgilendirmek.

1.1. āgāh et:-e, -(y)im

Seni **āgāh edeyim** ben Rāziyā

Bu fenā gülzārda yok cennetde var
(**Gazel 153/10**)

āgāh ol:-

1.) Haberdar olmak.

1.1. āgāh ol:-ma, -dı

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tā şehir

Kimse **āgāh olmadı** hīç bu dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

āgāz et:-

1.) Başlamak.

1.1. āgāz et:-en, -ler

‘Āşık-ı bī-çāreler mümkün mü vaşfiñ
eylemek

Medħiñe **āgāz edenler** dem-be-dem
meymūn olur (**Gazel 38/3**)

1.2. āgāz et:-er, -di, -m

Medħine **āgāz ederdim** fikr ü
tefhīmden beri

Bī-vefālīk semtine eyler hırāmān
ekṣerī (**Terkib-bens 1/14**)

āgāz eyle:-

1.) Başlamak, anlatmak, seslenmek.

1.1. āgāz eyle:-r

Gāhī **āgāz eyler** ol ālemlere
Od urur āgāzesi ādemlere (**Mesnevi**
4/2)

āgāze:

1.) Söze başlamak, söz, ses.

1.1. āgāzesi:-si

Gāhī **āgāz eyler** ol ālemlere
Od urur **āgāzesi** ādemlere (**Mesnevi**
4/2)

āgāze eyle:-

1.) Nağme ile okumaya başlamak,
bağirtmak, inletmek.

1.1. āgāze eyle:-r

Dā’imā **eyler** beni **āgāzesi**
Biri hūrūs birisi ezān sesi (**Mesnevi**
1/15)

ağız:

1.) Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başladığı organ.

1.1. ağız:-ı (Sevgilinin ağız)

Ağız içre bî-kıyās dendānesi
Şad hezārān pîr ü civān annesi
(Mesnevi 4/7)

1.2. ağızımda:-ım, -da (Aşığın ağız)

Lebleriñ ağızımda cānā baña
sükkerden lezîz
Lebleri hamrālariñ şahbā-yı aḥmerden
lezîz (Gazel 29/1)

ağız ver:-

1.) Ağız vermek, ağızını yapıştırmak, dudaklarını dayamak, öpmek.

1.1. ağız ver:-ip

Leblerüñ gülgünına ağızın verip eyler
qarār
Bir taḡarrüb eylemiş kim gūyiyā
yeksañ ḡadeḡ (Gazel 25/2)

ağla:-

1.) Üzüntü, acı, sevinç gibi durumlar etkisiyle gözyaşı dökmek.

1.1. ağladım:-dı, -m

Eyledim ‘azm-i sefer āḡ yāre kıldım
elvedā‘

Cān u dilden ağladım dildāra kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/1)

1.2. ağlamadan:-ma, -dan

Rūz u şeb ağlamadan dīdelerim ḡan
etdiñ
Rāzi-i ḡam-keşiñi hecr-ile giryān etdiñ
(Müseddes 1/14)

1.3. ağlamakdan:-mak, -dan

Aḡ civānım ḡalbime āteş bıraḡdı her
nefes
Gice gündüz ağlamakdan ḡasretiyle
pür-ḡamız (Tarih 26/4)

1.4. ağlamaz:-maz

ḡan döker dīdelerim hem daḡi her ān
aḡlar
Ağlamaz kimse baña ḡüzn ile yārān
aḡlar (Müseddes 1/3)

1.5. ağlar:-r

Gel berü ey ḡün ile ālūd’olan çeşmim
benim
Var mı senden ḡayri ḡiḡ yanımcā bir
aḡlar baña (Gazel 9/3)

1.6. ağlar:-r

ḡan döker dīdelerim hem daḡi her ān
aḡlar
Ağlamaz kimse baña ḡüzn ile yārān
aḡlar (Müseddes 1/3)

1.8. ağlar:-r

Ƙan doker dīdelerim hem daḥi her ān
ağlar

Ağlamaz kimse baña ḥūzn ile yārān
ağlar (Müseddes 1/3)

1.7. ağlar:-r

Ağlar aḥīr ḥālīme āvāreler
Çāre nedir derdime bī-çāreler (**Terci-
bend 3/14**)

1.9. ağlardım:-r, -dī, -m

Ġurbetiñ germ ü serdī başıma o da
geldi
Herkes bayrām ederdī ben **ağlardım**
odada (**Gazel 126/4**)

ağniyā ve ‘ācizān:

1.) Zenginler ve fakirler.

1.1. ağniyā ve ‘ācizān:

Ağniyā ve ‘ācizān hem şem‘iniñ
pervānesi
Ma‘nevī güfte de Būrsa beldesi her
şubḥ u şām (**Tarih 14/6**)

āğūş:

1.) Kucak.

1.1. āğūşına:-l, -n, -a

Būseye kıldım niyāzı olmadı aṣlā
mūfīd
İlticā etmek gerekdir ġabġabıñ
āğūşına (Gazel 114/4)

āğūş-ı ḥabīb-i kibriyā:

1.) Allah’ın sevgilisinin kucağı.

1.1. āğūş-ı ḥabīb-i kibriyā:-dır

Göñül teslīmīne cānā şaḥın sen ḳīl u
ḳāl etme
Riyāzetledir **āğūş-ı ḥabīb-i kibriyādır**
bu (**Gazel 112/3**)

ağyār:

1.) Gayrılar, başkaları, yabancılar,
rakip.

1.1. ağyār:

Ḳabūl etmez hele ma‘dem saña **ağyār**
ola hem-dem
Ki taḥrīk etmede göñli meşeldir bir
meges besdir (**Gazel 47/5**)

1.2. ağyār:

İḥtiyār-ı ser-fürūlar ḳıldığım görme
ba‘īd
Yār içün **ağyār** ile gör ki ne yār oldu
göñül (**Gazel 85/4**)

1.3. ağyār:

Erguvānī bāde içmiş ġālibā **ağyār** ile
Çeşmi maḥmūr ruhları gül lebi
mercānlı güzel (**Gazel 86/3**)

1.4. ağyār:

Nazar ḳıl çār eṭrāfa nigārā
Bizi seyr eyliyor **ağyār** ırakdan (**Gazel
103/5**)

1.5. ağyār:

Seyr içinde yār teşhīş eyledim **āgyār**
ile
Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ Allāh
baña (**Müfret 16/1**)

1.6. āgyār:

Bu devriñ sırrına vāqıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun
Ne yār belli ne ḥod **āgyār** şaḳın fāş
etme esrārīñ (**Müfret 45/1**)

1.7. āgyāra:-a

Tīg-i nigeḥiñ kesdi benim şabr u
ḳarārım
Gūş eyleseñ ‘ıyd eyleseñ **āgyāra** ḥaber
ver (**Gazel 31/2**)

1.8. āgyāra:-a

Kār etdi benim cānıma **āgyāra**
tebessüm
Ketmeylemeye ḳalmadı tākāt sitemim
var (**Gazel 46/4**)

1.9. āgyāra:-a

O sırr-ı zevḳ-i dildārı tıyurdum yāre
āgyāra
Göñül bir nev-nihāl-i şive-kāra bağbān
oldu (**Gazel 143/5**)

1.10. āgyāra:-a

Cān fedā ḳılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña
Luṭf eder **āgyāra** da ḡayret helāk eyler
beni (**Gazel 149/3**)

1.11. āgyārı:-ı

Unutdum yāri **āgyārı** nedendir
Nedir derdim bilinmez yā nedendir
(**Mesnevi 2/10**)

1.12. āgyārına:-ı, -na

Hālını ‘arz etmek içün dil veren
dildārına
Luṭf-ile eyler taḥannī çāresiz **āgyārına**
(**Gazel 132/1**)

1.13. āgyārim:-im

Ne yāver var ne ḥod yārim pür oldu
başa **āgyārim**
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/2**)

āh:

1.) Ah etmek, inlemek, feryat etmek.

1.1. āh:

Kimseler gūş eylemez **āh** giceler
feryādımı
Eyle gel yār-ı sitemkār bir du‘ā
dermān baña (**Gazel 7/2**)

1.2. āh:

Ḳalbime āteş bıraḳdıñ ey perī cevvēle-
veş
Derdini izḥār içün yāş ile **āh** ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.3. āh:

Dökerek sînemi **âh** def gibi feryâd
ederek
Bâğ-ı firqatde şeker nây ile âheng
etdim (**Gazel 91/3**)

1.4. âh:

Firâkıñ âteşinde gör ki Râzî âşiyân
tutdu
Efendim nâzenînim **âh** dedirme bu
giriftâra (**Gazel 119/6**)

1.5. âh:

Bir nefes görmemege şabr u kararım
yok iken
Şimdi hasret ile dil murğı eder vâ-veyl
âh (**Gazel 129/5**)

1.6. âh:

Derûnumda benim her an dem-â-dem
âh ile zârı
Tabîb-i derd edindim ben figân u nâle-
i nâyı (**Gazel 137/1**)

1.7. âh:

Hâlimi ‘arz etsem ammâ kimseler
rahm eylemez
Râziyâ **âh** ile giryân olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/8**)

1.8. âh:

Sakın evlenme fikrine düşüp rüsvâ-yı
‘âmm olma
Eliñle hânîña kundağ bırağıp etme
vâveyl **âh** (**Kıt’a 2/1**)

1.9. âh:

Ben senin gibi cefâkâr dilbere dil
vermedim
Ta‘n edenler âhımı **âh** yârimi bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.10. âhım:-ım

Benim hâlim tamâm oldu efendim
baña rahm eyle
Yeter **âhım** füzûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.11. âhım:-ım

Bu çarh-ı bî-vefâda tâş diken bir şûh-ı
zîbâsîñ
Benim **âhım** sütûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

1.12. âhım:-ım

Hîç terahhüm eyleyip **âhım** benim güş
eylemez
Dem-be-dem eyler füzûn bu nâlemi
müjdâd-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.13. âhım:-ım

Dûd u şerârım ile perişân oldu murğân
Per ü bâlın yaqdılar **âhım** ile havâda
(**Gazel 125/2**)

1.14. âhım:-ım

Düşüp dâm-ı belâ-yı ğurbete dil bî-
murâd oldu
Elim irmez diyârım semtine **âhım**
ziyâd oldu (**Gazel 145/1**)

1.15. āhım:-ım

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye vü **āhım** ile hālīm pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

1.16. āhıma:-ım, -a

Dil vereli bende ... ol māhıma
Şefqati var gūş edeli **āhıma** (**Terci-
bend 3/21**)

1.17. āhımı:-ım, -ı

Gel terahhüm eyle dilber gūş edince
āhımı
Dest açıp dā’ım saña dāmāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/3**)

1.18. āhımı:-ım, -ı

Ben senin gibi cefākār dılbere dil
vermedim
Ta’n edenler **āhımı** āh yārımı bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.19. āhımıñ:-ım, -ıñ

Beynimizde mācerā-yı yārımı kimler
bilir
Uğradan başımı derde **āhımıñ**
ğavğasıdır (**Gazel 39/2**)

1.20. āhımla:-ım, -la

Zevk ile şafā ile **āhımla** nevā ile
Biñ dürlü edā ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

**1.21. āhlananlardan:-lan, -an, -lar, -
dan**

Fırkat u derd ü elemle **āhlananlardan**
mısıñ
Bī-misāl cānān içün eyvāhlananlardan
mısın (**Gazel 78/1**)

2.) Beddua, ilenme.

2.1. āh:

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
kadrım benim
Sū-be-sū āh u enīnim gelse **āh** gelmez
baña (**Gazel 6/2**)

2.2. āh:

Neyleyim āşüfte etdi bu dil-i ğam-
gīnimi
Sū-be-sū āh etdiren **āh** kāmēt-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

2.3. ah:

Ah mine’l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/4**)

2.4. ah:

Ah mine’l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/8**)

2.5. ah:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa qalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/12)

2.6. ah:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa qalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/16)

2.7. ah:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa qalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/20)

2.8. ah:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa qalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/24)

2.9. ah:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa qalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/28)

2.10. āhim:-im

Benim şimşir **āhim** çarh-ı devrānı
çalar çarpar
Geçip andan behište hūr u ğılmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/1**)

2.11. āhim:-im

Leylī vü Şīrīn’i ta‘cīz etmede **āhim**
benim

La‘l eder seng-i sefīdi çeşm-i hūn-
h’ārım benim (**Terkib-bend 1/10**)

2.12. āh-ile:-ile

Ben saña āşüfte oldum kıl teraḥḥum ey
perī
Yohsa berbād etdirirsin **āh-ile**
dilberligi (**Müfret 92/1**)

3.) Acı, özlem, sevgi, sitem, üzüntü
vb. bildiren bir ünlem.

3.1. āh:

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh

Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

3.2. āh:

Dil temennī eyledikçe va‘dine mağrūr
iken
Ol ‘arūs vuşlatın **āh** nā-muḥāl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

3.3. āh:

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘iṣyāna
āh
İ‘tirāf u tevbelerle şad hezār etdim
hicāb (**Gazel 14/4**)

3.4. āh:

Bilirsin rüz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım
Ki zīrā **āh** ile doldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

3.5. āh:

Tebrīz ile Şīrāz'a vü hem Çīn'e mi
vardıñ

Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

3.6. āh:

Çeşm-i hūn-ẖ'ārīñ düşürdi 'aşk
meydānına āh

İderüz biz 'ayb gören her gūne yārān
ile bahş (**Gazel 19/3**)

3.7. āh:

Bu Rāzī nā-tüvāna āh yeter cevri-
firāvānıñ

Yazıkdır olma gel cānā pür-efgān
olmama bā'is (**Gazel 20/5**)

3.8. āh:

Güzeliñ nāzenīniñ āh dañi şūride-
meşrebiñ

Cihān görmüş degil emşāl-i hūśniñi
gümāndan gec (**Gazel 23/2**)

3.9. āh:

Hikmet ile dem-beste olan pīre cevāb
ne

Bir vākıf-ı hāl 'āşıkı āh dilleme küstāh
(**Gazel 26/2**)

3.10. āh:

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri
müldeñ lezīz

Ey melek süretli hānım lebleriñ
müldeñ lezīz (**Gazel 28/1**)

3.11. āh:

Teşne-dār etmiş kamu āh 'āşık-ı nā-
kāmıñı

Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ
müldeñ lezīz (**Gazel 28/2**)

3.12. āh:

Ser-fedā eyler bu Rāzī lebleri
gülgūnıñna

Āh leb-i sükker-feşānım lebleriñ
müldeñ lezīz (**Gazel 28/5**)

3.13. āh:

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la'l-i aħmerden
midir

Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

3.14. āh:

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma'nāyı ben

Ruħlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

3.15. āh:

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz derdim benim çāre nedir bī-
çāreler (**Gazel 34/1**)

3.16. āh:

La‘l-i lebiniñ lezzetini şormada Rāzī
Būs etmege hulyāsını **āh** hāme değışir
(Gazel 35/5)

3.17. āh:

Bakmağa tākat ne kābil rūy-ı āteş-
nākına
Dīdemi pūr-hūn eden **āh** gözleri
şehlāsıdır (Gazel 39/3)

3.18. āh:

Hāl-i dilimi söylemeye var mı liyākāt
Güş eyleseñ esrārımı **āh** nelerim var
(Gazel 46/2)

3.19. āh:

Kime takrīr edeyim pūr-melāl
aḥvālını
Giceler feryādımı **āh** seher-gāh bilir
(Gazel 48/6)

3.20. āh:

Keşākeş keşmekeşle **āh** bu Rāzī
dāmeniñ tutdu
Saña düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār
olmaz (Gazel 49/7)

3.21. āh:

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ **āh**
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (Gazel 51/5)

3.22. āh:

Neş’e-yāb-ı Cem isem gayriye emsāl
olmaz
Çarḥ-ı kec-rev gibi **āh** bahtıma dellāl
olmaz (Gazel 58/1)

3.23. āh:

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş ḥāşıl
Ne çāre bulmuş ammā **āh** zülālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/7)

3.24. āh:

Meclis-i pīr-i muğāndan maṭlab-ı a‘lā
nedir
Sāḳi-i gül-çehredir **āh** cām-ı
devrāndan ğaraż (Gazel 67/2)

3.25. āh:

Ser-te-ser iklīm-i ḥüsni zabt u rabt etdi
dirīğ
Rāziyā eyler şafāsın zevk-ile **āh** şād-ı
ḥat (Gazel 68/5)

3.26. āh:

Eyledim ‘azm-i sefer **āh** yāre kıldım
elvedā‘
Cān u dilden ağladım dildāra kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/1)

3.27. āh:

Hālını ben nice tefhīm eyleyem takrīri
güç
Ġayrīler güş eylemez **āh** işidenlerden
ırāğ (Gazel 71/4)

3.28. āh:

Hıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes kılsam naẓar **āh** ruḥ-ı gülgün
gūlarıñ (Gazel 79/2)

3.29. āh:

Hātif-i sūḥan-pervere pey-rev
olamazsın

Rāzī ḥazer et ‘acziñe **āh** açma dehānıñ
(Gazel 81/5)

3.30. āh:

Ḥānemize belki gelir diyü āh
Şaḥn-ı derūn hīle-i dām oldu gel
(Gazel 83/3)

3.31. āh:

Şorma benim derd-i dilim **āh** āh
Ḥālcağızım ğayri tamām oldu gel
(Gazel 83/6)

3.32. āh:

Şorma benim derd-i dilim āh **āh**
Ḥālcağızım ğayri tamām oldu gel
(Gazel 83/6)

3.33. āh:

Yek naẓarda ol perī ruḥsāra zār oldu
göñül
Hiç teraḥḥum eylemez **āh** zār zār oldu
göñül (Gazel 85/1)

3.34. āh:

Gīsū-yı ‘ıtır-būyıña ‘arzū çekerem **āh**
Ṭurreñ hevesin eyleyerek sünbüle
düşsem (Gazel 93/4)

3.35. āh:

Küşād etdim ḥulūş ile hemān **āh** ciger-
sūzım
Ḥasūdıñ sīne-i pūr-kīnesin deldim
ḫarār etdim (Gazel 101/3)

3.36. āh:

Beni derde giriftār eylediñ **āh** etdiñ
āvāre
Metā‘-ı ḥüsnüñi verseñ ‘aceb mi ben
ḫarīdāra (Gazel 119/1)

3.37. āh:

Cevāba ḫādir olmak **āh** ne
mümkündür ḫuzūruñda
Şadefdir ṭab‘-ı pākiñ hem kelāmıñ dürr
ü şehvāre (Gazel 119/4)

3.38. āh:

Gülbeden gülbūy u gülendām geldi
ḫātıra
Belki raḥm eyler diyü **āh** rām geldi
ḫātıra (Gazel 121/1)

3.39. āh:

Çok naşīḥat eylerim **āh** bu dil-i nā-
kāmıma
Neylesün āvāre aşlā görmedi vaqt-i
refāh (Gazel 123/2)

3.40. āh:

Ah saña derdim söyledim ammā
Raḥm eylemezsin ben derd-mende
(Gazel 124/2)

3.41. āh:

Ḥüsnüñe etdiñ esir bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ ciğerim itdi kebāb **āh** āh
āh (Gazel 129/1)

3.42. āh:

Ḥüsnüñe etdiñ esir bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ ciğerim itdi kebāb āh **āh**
āh (Gazel 129/1)

3.43. āh:

Ḥüsnüñe etdiñ esir bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ ciğerim itdi kebāb āh āh
āh (Gazel 129/1)

3.44. āh:

Pür-cefādır baña ol cevri ü cefālar
kılıcı
Fırqat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (Gazel 129/3)

3.45. āh:

Nā-murād olduğumu **āh** bu cihān içre
benim
Ḥāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (Gazel 129/4)

3.46. āh:

Nāzenīnim nāz-perver nāz edip eyler
hırām
Mübtelāyım neyleyim **āh** şive-i
eṭvārına (Gazel 132/2)

3.47. āh:

Āh muḥannā dest ile engüşleri imā
eder
Leblerim āb-ı zülālin emdirirsin yārına
(Gazel 132/5)

3.48. āh:

Mū-be-mū **āh** dil düşürdüm turre-i
ṭarrārına
Tel tel olmuş Rāziyā şol ‘anber-nisār
ola (Gazel 134/7)

3.49. āh:

Zülf-i ṭarrār ile bende çekmedi
şeydāların
Bāda verdi neyleyim **āh** ḥayme-i
nāmūsını (Gazel 136/5)

3.50. āh:

Ey cefācū cevriñe cānım fedā kıldım
bugün
Görmeye cānımı verdim **āh** amān
görünmedi (Gazel 138/4)

3.51. āh:

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşkı hemān cānıma
düşdi
Dīvāne gönül **āh** yine bir ḥānıma
düşdi (Gazel 139/1)

3.52. āh:

Vişālî dersini ezberledim levh-i
derūnımdan
Şeb-i vuşlat dem-ā-dem **āh** baña vird-i
zebān oldu (**Gazel 143/4**)

3.53. āh:

Ah beni ser-gerde kıldı ceyş-i ğamda
bir zamān
Şāf çekip etdim hırāmān Rüstem-i
a'lem gibi (**Gazel 144/3**)

3.54. āh:

Ben dehānım açmağa yokdur mecālim
neyleyim
‘Aşķ-ı dilber söyledir **āh** tūti-i gūyā
gibi (**Gazel 148/4**)

3.55. āh:

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler beni
Şevķ-i ‘aşķı dem-be-dem **āh** sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

3.56. āh:

Bir teşerrüf eyleseñ **āh** ben gedānıñ
bezmine
Luţf-ile ābād olur hem hānemiñ
vīrānesi (**Gazel 151/4**)

3.57. āh:

Gice aldım o mehi sīneye cevrin
çekerek

Neler etdi neler **āh** diyemem kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

3.58. āh:

Hālîme vāķıf iken **āh** bir terahhūm
etmedi
Zālîm ü ğaddār imiş āteş bıraķdı
cānıma (**Müfret 9/1**)

3.59. āh:

Sūkker-i ķand-i lebiñ ey mīr-i leben-
zāde **āh**

Gerķi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (**Müfret 52/1**)

3.60. āh:

Hālî üzre cümleye ikrām olur bu
hānede
Ah edeb ķadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

3.61. āh:

Sūhān aralık eyler āşinālıķlar
nezāketle
Sitānbol’uñ zenānı **āh** ķordan
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

3.62. āh:

Ey Hudā feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Raķm edip hālîme **āh** derdime dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

3.63. āh:

Yetişip tıtsa elim **āh** baña hem-dād
olsa

N'olur ey kân-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

3.64. āh:

Sergüzeştim **āh** saña taķrîr ederdim
neyleyim

Ķahrıma tuğra çekersiñ sende
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

3.65. āh:

Āh ħarāb olmuş dil-i 'āşık gibi vîrān
iken

Bir du'ā-yı ħayr ile ābād eden īmāna
baķ (**Tarih 20/4**)

3.66. ah:

Ah civānım ħalbime āteş bıraķdı her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan ħasretiyle
pür-ğamız (**Tarih 26/4**)

3.67. āh:

Niye mūncerr olur āyā benim ħāl-i dil-
i zārım

Baña beyhūde efğān etdirir **āh** sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

3.68. āh:

Seniñle sürdigim zevķ u şafālar **āh** ne
kām oldu

Niçün çıķmaz 'aceb cānım baña dünyā
ħarām oldu (**Terci-bend 2/13**)

3.69. āh:

Düşümde bāri görsem **āh** seni ben ey
melek manzar

Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzî-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

3.70. āh:

Yılda bir nezzāreye **āh** ķā'il oldum
ğam nedir

Ni'met-i devr-i zamānıñ dā'imā ħod-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

3.71. āh:

Āh benim düş olduğum bir turreti
perçinedir

Bu dil-i zārım dirīğā 'āşık-ı ħam-
gīnedir (**Terkib-bent 1/12**)

3.72. āhım:-ım

Eyleyip cevri ü cefā āh almasañ **āhım**
benim

Raĥm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

āh al-: (Deyim)

1.) Birinin ilenmesini üstüne çekmek,
beddua almak.

1.1. āh al-:-ma

Gel baña kıyma **āhımı alma**

Bir büsecik ver bu müstemende

(**Gazel 124/6**)

1.2. āh al-:-ma, -sa, -ñ

Eyleyip cev̄ ü cefā āh **almasañ** āhım
benim

Raḥm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

āh çek-: (Deyim)

1.) Yürek yanıklığı ile iç çekip uzun
uzun ah demek, inlemek.

1.1. āh çek-:-dik, -im

Çille-i āzārımı **āh çekdigim** ra' nā bilir
Ḥ'āh-nā-ḥ'āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (**Gazel 37/6**)

1.2. āh çek-:-me

Rāzi-i nā-puḥteye **çekme āhın** bī-
hūdedir
Ṭālī' i yāver degil bī-çāre çok sa'y
eyledi (**Müfret 35/1**)

āh de-:

1.) Ah çekmek, feryat etmek, inlemek.

1.1. āh de-:-dir, -me

Bu 'āşık nā-tüväna āh dedirme
Felek lertzān olur kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

āh di-:

1.) Ah çekmek, feryat etmek, inlemek.

1.1. āh di-:-(y)ü

O güle kılsam taḥarrüb **diyü āhım** şad
hezār

Yāre yār olmak için bu güfte
mübhemdir baña (**Gazel 1/6**)

āh et-: (Deyim)

1.) Feryat etmek, inlemek, beddua
etmek.

1.1. āh et-:-dir, -en

Neyleyim āşüfte etdi bu dil-i ğam-
gīnimi
Sū-be-sū āh etdiren āh kāmēt-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

1.2. āh et-:-er

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu **āh
eder**
Da'vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (**Gazel 4/4**)

1.3. āh et-:-er

Benim derdimi inkār eyleyenler ḥālīmı
bilmez
Gönül fikr-i müjeñle **āh eder** hem ber-
karār olmaz (**Gazel 49/5**)

1.4. āh et-:-er

Derd-i yāre düş olanlar **āh eder** leyl ü
nehār
Var yūri meydān-ı 'aşqda Rāziyā
merdāna baş (**Gazel 66/5**)

1.5. āh et-:-er

Gāh ḥırāmān eyledikçe ol mehiñ
gīsūları

Mübtelâsı **âh eder** bilmem gelir mi
hoşına (**Gazel 114/2**)

1.6. **âh et:-er**

Bî-kes olsa bir yigid gurbet elde nâ-
ümîd

Yanına kimse gelmez **âh eder** ol gedâ
da (**Gazel 126/2**)

1.7. **âh et:-er, -di, -m**

Ben zarûrî **âh ederdim** derdimiñ
dermânına
İhtiyâr ile giriftâr oldular meh-pâreler
(**Gazel 34/5**)

1.8. **âh et:-er, -se, -m**

Âh edersem bu felekler pâyidar olmaz
baña
Sevdiğim cânım efendim yâ ne yâr
olmaz bana (**Nazm 3/1**)

1.9. **âh et:-ip**

Gice gündüz **âh edip** kıan ağlarım
Bir daķıķa tırmayıp kıan ağlarım
(**Mesnevi 1/5**)

1.10. **âh et:-ip**

Âh edip menķūt ile Râzî daķı tārīķ
dedi
Bu ân oldu beķā oğlum Muḥammed
Sa‘îd’e meķān (**Tarih 25/5**)

1.11. **âh et:-ip**

Ḥarf-i menķūt ile Râzî **âh edip** tārīķ
dedim

Yâ İlâhî ‘azm-i ‘uķbâ eyledi ‘Ârif Ağā
(**Tarih 33/1**)

1.12. **âh et:-ip**

Cigerden **âh edip** Râzî dedi fevtine
tām tārīķ
Raḥîme Ḥānım’a Allāh cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

1.13. **âh et:-ip**

Râzî-i yārānı dā’im **âh edip**
Rūḥı içün bir de du‘ā eyledi (**Tarih**
44/6)

1.14. **ah et:-me**

Ah etme şaķın gizlice ḥâtır-
şikenimden
Nâz ile benim kıatlime tuğrā
çekenimden (**Gazel 104/1**)

1.15. **âh et:-me, -de, -(y)im**

Girye vü **âh etmedeyim** her zamān
‘Aşķıñ ile ḥāl-i dilim pek yamān
(**Terci-bend 3/25**)

âh eyle:-

1.) Ah etmek, feryat etmek, ağlamak,
sızlanmak.

1.1. **âh eyle:-mek**

Derdime hiç çāre yokdur çāresi **âh**
eylemek

Çāresiz derdiñ ṭabībi her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

1.2. āh eyle:-r, -im

Dem-be-dem **āh eylerim** ben bülbul-i
şeydā gibi
Gül gibi güler baña ol ḡonce-i ra'nā
gibi (**Gazel 148/1**)

āh it:-

1.) Feryat etmek, inlemek, beddua
etmek.

1.1. āh it:-dik, -im

‘Aşk ile bildim neler vaşlı ‘ömürler
değer
İtdigim āhlar meger şīve-i hūbān imiş
(**Gazel 65/2**)

āh şu‘lesi:

1.) Ah ateşi.

1.1. āh şu‘lesi:-n

Āb-ı rahmānī gerek bu āteşim
teskīnine
Eşk-i kerīm daḡi müzdād etdi **āhım**
şu‘lesin (**Müfret 64/1**)

āh u efḡān:

1.) Ağlama ve inleme.

1.1. āh u efḡān:-im, -la

Bir Zelīḡā derdiniñ āşūftesi oldum
‘aceb

Gice gündüz **āh u efḡānımla** bīzārdır
felek (**Müfret 98/1**)

āh u enīn:

1.) Ah edip inleme.

1.1. āh u enīn:

Āh u enīn ü ḡuşşa benim yār u enīsim
Zīkr-i Ḥudā hem-demim hīç kimse
yok arada (**Gazel 126/3**)

1.2. āh u enīn:

Derd-i dilim ‘arz edeyim ḡāh ḡāh
Āh u enīn ‘ömrimi kıldı tebāh (**Terci-
bend 3/17**)

1.3. āh u enīn:-i

Felek **āh u enīni** hem baña vird-i
zebān etdi
Gice gündüz enīsimdir hele bir ḡayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.4. āh u enīn:-im

Cevriñe kıldım taḡammül bilmediñ
ḡadrim benim
Sū-be-sū **āh u enīnim** gelse āh gelmez
baña (**Gazel 6/2**)

1.5. āh u enīn:-im

Şīve-i şūrīdelikler cilve nāz olmuş
saña
Bu benim **āh u enīnim** bir niyāz
olmuş saña (**Gazel 13/1**)

1.6. āh u enīn:-im

Yanıña qalmaz benim **āh u enīnim** her
seher
Gūşıña girmez ne sūd ki sīne-çāk etdiñ
beni (**Gazel 146/2**)

1.7. āh u enīn:-im

Şöyle bir **āh u enīnim** var benim bu
günde kim
Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (**Müfret 69/1**)

1.8. āh u enīn:-im, -den

Zemīn ü āsumān hāvf eyledi **āh u**
enīnimden
Felek hāyrān olur görse benim māh-ı
cebīnimden (**Gazel 108/1**)

1.9. āh u enīn:-im, -den

O rütbe-i sūz-nākım āteş-i cevri-i
felekden kim
Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān tidrer (**Müfret 27/1**)

āh u enīn eyle:-

1.) Ağlayıp inlemek.

1.1. āh u enīn eyle:-di, -m

Vādi-i ğurbetde derd ü ğam beni bī-
kes qomaz
Eyledim **āh u enīni** bī-vefā gördün
mü hīc (**Gazel 28/4**)

āh u enīn ol:-

1.) Ağlayıp inlemek.

1.1. āh u enīn ol:-du

Hele kār u fiğānım dem-be-dem **āh u**
enīn oldu

Beni bülbul gibi gūyā eden bir
gülsitāndır bu (**Gazel 110/5**)

āh u fiğān:

1.) Ağlatıp inleme, feryat etme.

1.1. āh u fiğān:-ı

Terk edip **āh u fiğānı** rüyıñı dergāha
tut
Kimseden yoqdur meded bil gel berü
Allāh’a tut (**Gazel 16/1**)

1.2. āh u fiğān:-ım

Bülbul gibi şeb-tā-be-seher **āh u**
fiğānım
Gülşen yüzini görmeye bir çāre hāber
ver (**Gazel 31/4**)

1.3. āh u fiğān:-ım

Tuyūr-ı ‘andelībe verdi vahşet
Firākıñla benim **āh u fiğānım** (**Gazel**
94/4)

1.4. āh u fiğān:-ım

Dem-be-dem **āh u fiğānım** girmez
oldu gūşına
Cānımı āvīze kıldım gūşınıñ
mengūşına (**Gazel 114/1**)

1.5. āh u fiğān:-ım

Mecâzımdır benim **āh u fiğānım**
Hakikat rāhına varmaz ayağım
(Mesnevi 2/12)

1.6. āh u fiğān:-ım

Pāy-ı hurremde rüz u şeb **āh u fiğānım** kim bilir
Der ü divārı ditrer şūfiyyeniñ āmīn
diyü (Müfret 65/1)

1.7. āh u fiğān:-ım

Pīç u tābım bu benim ğayre nigāh
etme āmān
Dem-be-dem **āh u fiğānım** ey perī
şehnāzedir (Nazm 5/2)

āh u fiğān kıl:-

1.) Ağlayıp inlemek, feryat etmek.

1.1. āh u fiğān kıl:-dik, -ım

Kıldığım **āh u fiğānım** gūşıñı girmez
ne sūd

Kalbiñ ahenden mi cānā yoḥsa
mermerden midir (Gazel 30/3)

āh u fiğān eyle:-

1.) Ağlayıp inlemek, feryat etmek.

1.1. āh u fiğān eyle:-r, -em

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res kimler
baña

Eylerem **āh u fiğānı** hem-demim
neyler baña (Gazel 9/1)

āh u vāh:

1.) Ah vah etmek, sızlanmak.

1.1. āh u vāh:-ım

Bezm-i demde **āh u vāhım** nāya
āhenk eyledim
Mūsikārıñ giryesiyle nāyıñ āhengīnine
(Gazel 117/2)

āh u zār:

1.) Ağlayıp inleme, feryat etme.

1.1. āh u zār:-ım

Olaldan derdiñe düşvār cihāna
etmedim rağbet
Giceler **āh u zārım** yatdığım
vīrānelerden şor (Gazel 40/2)

1.2. āh u zār:-ım, -dan

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
güyā

Fiğān u nāle vü giryem haber ver **āh u zārımdan** (Gazel 105/2)

1.3. āh u zār:-iñ, -la

Cüdā düşdüm efendimden ‘aceb hālim
n’olur bilmem

Giceler **āh u zārıñla** hayālīñ dilde
kalmışdır (Müfret 90/1)

‘ahd ü vefā et:-

1.) Söz verip yemin etmek.

1.1. ‘ahd ü vefā et:-dik, -iñ

Bu ğarībe etdiğīñ **‘ahd ü vefā** yā ne
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (**Terci-bend 1/8**)

āhen:

1.) Demir. Mec. Katı yürekli,
merhametsiz.

1.1. ahenden:-den

Kıldığım āh u fiğānım gūşıña girmez
ne sūd

Qalbiñ **ahenden** mi cānā yoḥsa
mermerden midir (**Gazel 30/3**)

āheng et:-

1.) Ritim tutmak, şarkı söylemek,
eğlenmek.

1.1. āheng et:-di, -m

Dökerek sīnemi āh def gibi feryād
ederek

Bāğ-ı firqatde şeker nāy ile **āheng**
etdim (**Gazel 91/3**)

āhengīn:

1.) Kulağa hoş gelen ses uygunluğu,
hoş seda, ezgi, nağme, terane.

1.1. āhengīnine:-i, -n, -e

Bezm-i demde āh u vāhım nāya āhenk
eyledim

Mūsikārıñ giryesiyle nāyıñ
āhengīnine (**Gazel 117/2**)

ahenk eyle:-

1.) Ahenk eylemek, ritim tutmak,
şarkıya eşlik etmek.

1.1. ahenk eyle:-dikçe

Ey cefācū nev-civānım şevkıña dā'im
seniñ

Neyler **ahenk eyledikçe** besteler yārān
oḥur (**Nazm 7/2**)

1.2. āhenk eyle:-di, -m

Bezm-i demde āh u vāhım nāya **āhenk**
eyledim

Mūsikārıñ giryesiyle nāyıñ āhengīnine
(Gazel 117/2)

āhenk ol:-

1.) Uyumlu olmak.

1.1. āhenk ol:-du

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye hem-reng
oldu

Sūziş ü nālelerim muṭrībe **āhenk oldu**
(Müseddes 1/1)

āh-ı çeres:

1.) Ah zindanı.

1.1. āh-ı çeres:

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdiğim **āh-ı**
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

āh-ı firāvān:

1.) Ahın çokluğu, ahın şiddeti.

1.1. āh-ı firāvān:-ım

Şihāb-āsā semāda berķ urur **āh-ı firāvānım**

Ramaķ ķaldı tenimden bu elemle
çıkmağa cānım (**Terci-bend 2/7**)

āh-ı seher eyle:-

1.) Sabah ahı çekmek, sabah vakti
çekilen ah.

1.1. āh-ı seher eyle:-di, -m

Perde-i derd-i derūnum kime ifşā
edeyim

Eyledim āh-ı seher hıkmetine ķāl
olmaz (**Gazel 58/2**)

āh-ı seher-gāh:

1.) Seher vaktindeki ah, sabah vakti
çekilen ah.

1.1. āh-ı seher-gāh:-ım

Gel ey **āh-ı seher-gāhım** sen ol civāna
‘aşķ eyle

Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşķ eyle (**Gazel 120/1**)

ahillā-i müslimīn:

1.) Müslüman dostlar.

1.1. ahillā-i müslimīn:

tārīhiyle İsmā‘ıl nām ķal‘asında
muḥārebede ğalebe-i küffār ḥāk-sār
kızılbaş bed-ma‘aş
vākī‘ olup biraz rüfeķā-yı mü‘minīn ü

ahillā-i müslimīn ile der-dest-i kefere
esīr (**Dibace 3/6**)

āhir:

1.) En son, sonunda, nihayet, sonra.

1.1. āhīr:

Yıkıp ķalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ ašlā

Sen olduñ pür-cefā **āhīr** āhīr ki vīrān
olmana bā‘is (**Gazel 20/3**)

1.2. āhīr:

Yıkıp ķalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ ašlā

Sen olduñ pür-cefā āhīr **āhīr** ki vīrān
olmana bā‘is (**Gazel 20/3**)

1.3. āhīr:

Ağlar **āhīr** ḥālīme āvāreler

Çāre nedir derdime bī-çāreler (**Terci-
bend 3/14**)

1.4. āhīre:-e

Bir nefesde mālīk eyler evvelini **āhīre**
Rāziyā bīdār ederler aç gözüñ
meydāndadır (**Gazel 45/5**)

1.5. āhīrīne:-i, -n, -e

Güzer ķılan kıyāmet **āhīrīne**
Derūn-ı münkirāna ḥançeriñdir (**Kıt’a
1/15**)

ahrak:

1.) Yakmak, kavurmak.

1.1. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/4)

1.2. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/8)

1.3. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/12)

1.4. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/16)

1.5. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/20)

1.6. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/24)

1.7. aḥraḳa:-a

Ah mine'l-‘aşḳi ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/28)

aḥsenü'l-ḥālḳ:

1.) Yaratıcıların en güzeli; Allah.

1.1. aḥsenü'l-ḥālḳ:

Bāğ-ı ḥüsnün kim görürse **aḥsenü'l-ḥālḳ** okur

Böyle ḥübānı cihānda çift toğursun
analar (**Gazel 33/5**)

āhū:

1.) Ceylan.

1.1. **āhūsını:-sı, -nı** (Sevgilinin
gözleri)

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını

Göz ucıyla aḥladır düşvārına yāhūsını
(**Gazel 136/1**)

aḥvāl:

1.) Haller, durumlar, vaziyetler.

1.1. aḥvālīm:-im

Ümīdim kesmezim aḥlā Raḥīm ismini
fikreyle

Ki zīrā çāresiz ḳaldım perīḣān oldu
aḥvālīm (**Müfret 33/1**)

1.2. aḥvālīmī:-im, -i

Kime taḳrīr edeyim pūr-melāl
aḥvālīmī

Giceler feryādımı āh seher-gāh bilir
(**Gazel 48/6**)

1.3. aḥvālīmī:-im, -i

Şorma baña yārim olan zālīmī
Söyleyemem kimseye **aḥvālīmī**
(Terci-bend 3/3)

aḥvāl-i īṣān:

1.) Keramet sahiplerinin halleri.

1.1. aḥvāl-i īṣān:

vuḳū ‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i keşir olmak üzre **aḥvāl-i īṣān**
müstağnīn ‘an
olacak hırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u mağbūn bī-şabr u sükūn
bu (Dibace 3/7)

aḥz et-:

1.) Almak, kabul etmek, toplamak.

1.1. aḥz et-:-er

Emrine fermānına hep ser-fürū eyler
cihān
Pādişāh-ı heft kişver **aḥz eder** bāc u
ḥarāc (Gazel 22/5)

1.2. aḥz et-:-ip

Aḥz edip feyż-ile ‘aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh
Hāşılı maḳşūda irdi kām-kār oldu
göñül (Gazel 85/6)

akıt-:

1.) Sıvı maddelerin bir yerden bir yere
doğru gitmesi, gözyaşı dökmek,
ağlamak.

1.1. aḳıdıp:-ip

Aḳıdıp eşk-i teri ḥūn ile āb eyleyelim
Nefs-i ḳallāşa hezār cevır ü ‘azāb
eyleyelim (Gazel 90/1)

1.2. aḳıdırım:-ır, -ım

Ġamzeleriñ cānıma geçdi amān
Aḳıdırım yaş yerine ḳan revān (Terci-
bend 3/26)

‘akibet:

1.) İşin sonu, neticede, sonuçta.

1.1. ‘akibet:

Cānıma āteş bıraḳdıñ sūz-nāk etdiñ
beni
‘**Aḳibet** ey bī-vefā kıydiñ helāk etdiñ
beni (Gazel 146/1)

‘akıl ü dānā ol-:

1.) Akıllı ve alim olmak.

1.1. ‘akıl ü dānā ol-:-am

Cihānda ‘**akıl ü dānā olam** derseñ
sükūt eyle
Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (Nazm 13/1)

‘akl:

1.) Düşünme, anlama ve kavrama
gücü, us.

1.1. ‘aklı:-ı

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm

Ki eger mest-i lâ-ya 'kıl gehi 'aklı olur
bî-râh (Kıt'a 2/2)

1.2. 'aklım:-ım

Zülfün gibi 'aklım dañi tâlân u perişân
Bend etmek için bendeñi ikrâra haber
ver (Gazel 31/3)

1.3. 'aklım:-ım

Bir nigâh ile perişân eyledi 'aklım
benim
Gamzesi tîr-i belâdır kaşı kemânlı
güzel (Gazel 88/5)

1.4. 'aklım:-ım

Zülfün mişâli 'aklım perişân
Mecnûn olursam eyleme hânde (Gazel
124/3)

1.5. 'aklım:-ım

Zülf-i tarrârın perişân eylesün 'aklım
gibi
Turre-i gerdânıma bend ü kemend
olsun da gör (Nazm 4/2)

1.6. 'aklımı:-ım, -ı

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünün
boyasıdır
'Aklıma yağmaya veren kaşların
tuğrâsıdır (Gazel 39/1)

1.7. 'aklımı:-ım, -ı

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı 'aklımı ey
şûh

Müjgânlarını bağrıma hançer biliriz
biz (Gazel 50/4)

1.8. 'aklımı:-ım, -ı

'Aklıma yağma eden kâmet-i cânân
imiş
Çeşmimi giryân eden kâkül-i reyhân
imiş (Gazel 65/1)

1.9. 'aklımı:-ım, -ı

'Aklıma yağma içündür cümle nâz u
şîvesi
Turre-i tarrârına bend eylemek
endîşesi (Gazel 135/1)

1.10. 'aklımı:-ım, -ı

Kulına cânib-i Hâk'dan bu bir ihsân-ı
zebânî
Hicâzıñ sırrına vâkıf olup 'aklımı tām
etdim (Kaside 1/4)

1.11. 'aklımızı:-ı, -mız, -ı

Bu fenâda iki gün yüzümüze güldi
felek
Cem' edip 'aklımızı cām-ı Cem'inden
geçdik (Gazel 82/2)

1.12. 'aklını:-ı, -n, -ı

Bir terahhüm eyleseñ bu Râzi-i
âvâreñe
'Aklını yağmaya verdi çeşm-i mest
âhûlarıñ (Gazel 79/5)

'akl al:- (Deyim)

1.) Aklını başından almak,
sersemletmek.

1.1. ‘aql al:-an

Ne bilsin ‘āşık-ı bī-kes ma‘ānī mantık-
ı hikmet

Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hübanelerden şor (Gazel 40/7)

1.2. ‘aql al:-dı

Haṭ-ı la‘līn ‘aqlın aldı Rāzi-i
şūrīdeniñ

Nev-bahār eyyāmı cāmla Cem gibi
āyīn tutar (Gazel 37/7)

1.3. ‘aql al:-dı

‘Anber ü müşg-i Hotan’dır ol iki
gīsūlarıñ

‘Aqlım aldı vechiñ üzre fūlful
hindūlarıñ (Gazel 79/1)

1.4. ‘aql al:-dı

Turre-i zencire taḫdı bu dil-i dīvānemi
Bend ederken ‘aqlım aldı ol muḥannā
ayası (Gazel 140/3)

‘aql başda ol:- (Deyim)

1.) Akli başında olmak, akıllı olmak.

1.1. ‘aql başda ol:-sa

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa
başında

Beni pervāne gibi eylediñ ey şūḫ sen
āvāre (Gazel 122/3)

‘aql tağıl:- (Deyim)

1.) Aklın dağılması, kafanın karışması.

1.1. ‘aql tağıl:-ır

Gördüm güzeli cāmi‘de Qur‘ān
okudukça

‘Aqlım tağılır gözleri fettān okudukça
(Gazel 118/1)

‘aql u fikr:-

1.) Akıl ve fikir.

1.1. ‘aql u fikr:-im

Yolunda māl u cān u ‘aql u fikrim
hep fedā oldu

Seniñ sūz-ı firākıñdır ki sūzān olmama
bā‘iş (Gazel 20/2)

1.2. ‘aql u fikr:-im, -de

Dilim dıtrr tenimde gördüğümde ‘aql
u fikrimde

Nigāh-ı sūz-nākı kalb-i vīrānı çalar
çarpar (Gazel 36/4)

1.3. ‘aql u fikr:-iñ

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
kābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sālir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā kıldığı
ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭṭa u
‘ilmiñ ve ‘aql u fikriñ (Dibace 1/16)

‘akla gel:- (Deyim)

1.) Hatırlamak, yad etmek, akla gelmek.

1.1. ‘aqla gel:-dikçe

Cilve-i cünbişleriñ rûz u şebde dâ’imā
‘Aqlıma geldikçe mecnûn etmede her
an beni (Müfret 26/1)

1.2. ‘aqla gel:-me, -di, -m

‘Aqlıña hiç gelmedim mi ben seniñ
Yohsa kadriñ bilmedim mi ben senin
(Mesnevi 1/2)

‘akl-ı ‘aklı:

1.) Aklın aklı.

1.1. ‘akl-ı ‘aklı:

Ol nedir ki bir ‘acâyîb şeydir ol
‘Aql-ı ‘aklı mest eder bir neydir ol
(Mesnevi 4/1)

‘akl-ı kaşır: (Argo)

1.) Akli kıt, eksik akıl.

1.1. ‘akl-ı kaşır:

‘Aql-ı kaşır bî-mürüvvet bî-kerem
ammā ne sūd
Eyledi tevcih efendi Bursa-i hükm-i
kadır (Tarih 27/1)

1.2. ‘akl-ı kaşır:-im, -le

ta‘mîr ü tesellâ-yı hâtır-ı kesîr için
‘akl-ı kaşırımle ‘indi ve zannî eş‘âr u
ebyâta şürû‘ u

meşgûliyetime bâdî vü bâ‘is olacak
(Dibace 3/6)

‘akl-ı küll:

1.) Allah’ın kudretinden evvel ortaya
çıkan okul.

1.1. ‘akl-ı küll:

‘Aql-ı küll da‘vâsınıñ ibrâzına kâdir
misiñ
Şâhid-i ‘âdil gerek da‘vâya bürhândan
ğaraž (Gazel 67/3)

‘aklıñı başıña derc et:- (Deyim)

1.) Aklını başına toplamak.

1.1. ‘aklıñı başıña derc et:-

‘Aqlıñı başıña derc et cân u dilden kı
niyâz
Hem-zebânıñ duymasın kalb-ile eyle
bir du‘â (Müfret 46/1)

akrabâ:

1.) Kan bağıyla birbiribe bağı olan
kimseler.

1.1. akrabâ:-(y)a

Bir meserret verdi cümle akrabâyâ ol
melek
Şevk-i şâd ile ehibbânıñ gözünden
uçdu h‘âb (Tarih 17/4)

akvâl:

1.) Sözlere, kelimelere, laflara.

1.1. akvâlimi:-im, -i

Dinle benim kâlimi **aqvâlimi**
Çeşm-i felek görmedi emşâlimi
(Terci-bend 3/1)

aqvâl ü ef'âl:

1.) Sözlere ve işler.

1.1. **aqvâl ü ef'âl:-im, -i**

Ümîddir ki 'indu'l-erbâb kabûl-âver
olup vesile-i rahmet ü mağfiret ü
vedî'a-i 'izzet ü
rif'at birle hasbe'l-beşeriyet irtikâb
olunan haî'et ü mâ-bihü'z-zillet **aqvâl
ü ef'âlimi (Dibace 5/4)**

al:

1.) Kırmızı rengi.

1.1. **al:**

Dise yârim efendim mâ tutağdan
Dağı büse vereyim **al** yañağdan
(Gazel 103/1)

1.2. **al:**

Al giyip allar şarınma rûy-ı gülgün
üstüne
Kanlı zâlim kana girme kan olur kan
üstüne (Matla 1/1)

1.3. **âln:-in**

O hûbîñ ruhları **âln** haîâ-ver olduğun
gördüm
Leîâfetden hâlâvetden niçün yok eski
hâletden (Gazel 106/2)

1.4. **allar:-lar**

Al giyip **allar** şarınma rûy-ı gülgün
üstüne

Kanlı zâlim kana girme kan olur kan
üstüne (Matla 1/1)

2.) Aldatma, hile, düzen.

2.1. **âln:-in**

Dilberâ kıldım nazâr **âln** da çok hâliñ
de çok
Derd-mend üftâdeñe âln da çok hâliñ
de çok (Gazel 75/1)

2.2. **âln:-in**

Dilberâ kıldım nazâr âln da çok hâliñ
de çok
Derd-mend üftâdeñe **âln** da çok hâliñ
de çok (Gazel 75/1)

2.3. **âln:-in**

Bir terahhüm eylemezsiñ 'âşık-ı nâ-
kâmıña
Gün-be-gün zâlim seniñ **âln** da çok
hâliñ de çok (Gazel 75/2)

2.4. **âln:-in**

Ben giriftâr eyledim âzâde göñlüm
bendiñe
Kime şekvâ edeyim **âln** da çok hâliñ
de çok (Gazel 75/3)

2.5. **âln:-in**

Ne perīṣān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını

Bī-vefāsiñ sevdigim **ālīñ** da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

2.6. ālīñ:-īñ

Ḥasbiḥālīm söylerim ben Rāziyā leyl ü
nehār

Gūṣıñ girmez seniñ **ālīñ** da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/5**)

al-:

1.) Bir şeyi veya bir özelliği kendinde
bulundurmak, elde etmek, sahip
olmak, el koymak.

1.1. aldım:-dı, -m

Gice **aldım** o mehi sīneye cevrin
çekerek

Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

1.2. alınca:-ınca

‘İnānım elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı **alınca** bir piyāde
(**Gazel 125/6**)

1.3. alır:

Unutdum Rāziyā dār-ı fenāda semt-i
‘uḳbāyı

Alır şabr u kararım ḥāl-i rūḥānı çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

1.4. almaz:-maz

Hezārān güft ü gūyum bir pula **almaz**
melāmiyyūn

Vefā me’ mūlumuz yokdur efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

1.5. almış:-mış

Penbe elini **almış** idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol ḵanıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

āl eyle-: (Deyim)

1.) Hile yapmak, tuzağa düşürmek.

1.1. āl eyle-:-r

Merḥametsiz ḵanlı zālīm tırmaz **āl**
eyler baña

Bilmem efsūn mu okur yoksa ne ḥāl
eyler bana (**Gazel 12/1**)

a‘lā:

1.) Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.

1.1. a‘lā:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel

Pek güzel **a‘lā** güzel hem başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

1.2. a‘lā:

A‘lā yaraşur tavrıña ey Yūsuf-ı s̱ānī

Ki cāmeleriñ berk-i gül ü
yāsemenimden (**Gazel 104/5**)

1.3. a‘lā:

Seniñ sevdā-yı ‘aşkıñla lisāna geldim
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek **a‘lā**
gerek ednā (**Müfret 22/1**)

1.4. a‘lā:

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb **a‘lā** idi
a‘lā (**Tarih 43/2**)

1.5. a‘lā:

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb **a‘lā** idi
a‘lā (**Tarih 43/2**)

1.6. a‘lādadır:-da, -dır

Tāc-ı ma‘den şorqucı bālādadır
Esfeli görmez gözi **a‘lādadır**
(**Mesnevi 4/6**)

1.7. a‘lādan:-dan

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk
eyleme
Gün-be-gün eyle nazar **a‘lādan** **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/3**)

1.8. a‘lādır:-dır

Bir ġarībim şūretā ben gerçi **a‘lādır**
yerim
Ḥamdu’llāh her cihetle bil ki **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/1**)

1.9. a‘lādır:-dır

Bir ġarībim şūretā ben gerçi **a‘lādır**
yerim
Ḥamdu’llāh her cihetle bil ki **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/1**)

1.10. a‘lādır:-dır

Bendesine çok ‘ināyet luṭfını kıldı
kerem
Şūri vü ma‘nīde gör ki daḥi **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/2**)

1.11. a‘lādır:-dır

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk
eyleme
Gün-be-gün eyle nazar **a‘lādan** **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/3**)

1.12. a‘lādır:-dır

Rāziyā rāzī olursañ Ḥaḳ saña yāver
olur
Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki **a‘lādır**
yerim (**Gazel 100/5**)

1.13. a‘lāsıdır:-sı, -dır

Var mı āyā yolına varın verür bir
‘āşıkım
Māl degil serden geçen düşvārımıñ
a‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

ālām u ekdār:

1.) Elemler ve kederler.

1.1. ālām u ekdār:

Tecellî cilvesinden ben şikâyet
eylemem ašlâ
Benim çekdiceğim **ālām u ekdār** hep
mu‘īnimden (**Gazel 108**)

ālāt-ı h‘āb:

1.) Uyku için gerekli olan şeyler.

1.1. ālāt-ı h‘āb:-ım

Benim **ālāt-ı h‘ābım** gerçi olmaz ise
hünkārī
Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorganı (**Kıt’a 3/1**)

alay:

1.) Bölük, grup.

1.1. alāy:

Bir **alāy** jāj-hāyı gör ki zu‘mına
üftâdedir
Qavl-i hōd-bīnince taḥsīn etdigi
‘irfāna bak (**Gazel 77/4**)

1.2. alay:

Şad hezārān nuş u pend etdim saña
kār etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür bir **alay** bī-
gāneden (**Nazm 14/2**)

ālāviş:

1.) Gösteriş, debdebe, tantana, ihtişam.

1.1. ālāviş:-in

Görmedim gülzār-ı dehrīñ zerrece
ālāvişin

Bülbül-i cānım efendimsin revā
gördün mü hīc (**Gazel 21/3**)

1.2. ālāvişin:-in

Terk ederseñ kalb evinden dü cihān
ālāvişin
Dem-be-dem feyz-i Hūdā’dan hisse-
dār olmakdasın (**Müfret 57/1**)

1.3. ālāvişin:-in

Seyr eden **ālāvişin** bī-iḥtiyār el
kaldırıp
Cān u dilden Hāzret-i Tayyār’a eylerler
du‘ā (**Tarih 8/9**)

‘ale’l-huşūş:

1.) Özellikle, bilhassa.

1.1. ‘ale’l-huşūş:

Ve ‘ale’l-huşūş ki fenn-i ‘arūza taṭbīk
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir
vefk maḳām nazm-ı lü’lü-veş intizām
eylemek aşhāb-ı ‘irfān ve erbāb-ı
rindān ‘indinde (**Dibace 2/7**)

‘ālem:

1.) Alem, dünya, cihan, herkes,
insanlar.

1.1. ‘ālem:

Çok zamān gavgā-yı ‘ālem başka bir
‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā hem başka
‘ālemdir baña (Gazel 1/5)

1.2. ‘ālem:

Gönlüme hağdır gelen dünyā ne nāz
eyler baña
Hiç taşavvur eylemem ‘ālem niyāz
eyler baña (Gazel 11/1)

1.3. ‘ālem:

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede
‘ālem bizi
Feyz-i cevri ile murāda behre-yāb
olmağ ne güc (Gazel 24/4)

1.4. ‘ālem:

Bu ‘ālem başka ‘ālemdir efendim
bunda ‘ār olmaz
Sūḥandānıñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte
bār olmaz (Gazel 51/1)

1.5. ‘ālem:

Ey şūḥ-ı cihān bende-i fermānberin
‘ālem
Biñ nāz ile sen sūre-i ‘imrān okudukça
(Gazel 118/4)

1.6. ‘ālem:

Seniñ ḥürmetine ḥalk oldu ‘ālem
Melā’ik ümmetiñle ‘askeriñdir (Kıt’a
1/8)

1.7. ‘ālem:

Yaratdı cüz’i küllī her ne kim var
Bu ‘ālem bāṭınıñ hem zāhiriñdir
(Kıt’a 1/13)

1.8. ‘ālem:

Gözime kılca gelmez iki ‘ālem
Daḥi ḥūn-āb olur dīdem dem-ā-dem
(Mesnevi 2/11)

1.9. ‘ālem:

Bütün ‘ālem varıp ḥ‘āba niçün bīdāre
ben qaldım
Şeb-i firqatde derd ile ‘aceb ḡam-ḥ‘āra
ben qaldım (Nazm 8/1)

1.10. ‘ālem:

Qalmadı şabra mecālim bī-vefāsıñ
neyleyem
Uğrıña ‘ālem fedādır ben bu cānı
neyleyem (Terci-bend 1/5)

1.11. ‘ālemde:-de

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde
Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/7)

1.12. ‘ālemde:-de

Rāzī olduñ Rāzīyā ‘ālemde sırr-ı
ḥikmete
Şāf edip qalbiñ sarāyın bī-zevāl
sultāna tūt (Gazel 16/5)

1.13. ‘ālemde:-de

Ben gibi ‘**alemde** cānā bir gedā
gördün mü hīc
Şüret-i ‘acz ile gūyā bir edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.14. ‘ālemde:-de

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma‘nevī görseñ
İki ‘ālemde dermān idici sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.15. ‘ālemde:-de

Bu ‘**alemde** o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde
Dil-i ‘āriflere her ān zuhūr eden sünūh
olsam (**Gazel 98/2**)

1.16. ‘ālemde:-de

Aradım dehr-i gerdūnı tolandım
kişveri bir bir
Serim sersemleyip ‘**alemde** seyrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

1.17. ‘ālemde:-de

‘Aceb dördi tamām etmiş var ise şimdi
‘**ālemde**
Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh (**Kıt’a 2/4**)

1.18. ‘ālemdir:-dir

Çok zamān ġavġā-yı ‘ālem başka bir
‘ālem iken
Şimdi teslīm-i Hūdā hem başka
‘**ālemdir** baña (**Gazel 1/10**)

1.19. ‘ālemdir:-dir

Bu ‘ālem başka ‘**ālemdir** efendim
bunda ‘ār olmaz
Sühāndānıñ dil ü tab‘ında cānā nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

1.20. ‘āleme:-e

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ āyā
Tuyuldu ‘**āleme** rāz-ı nihānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/4**)

1.21. ‘ālemi:-i

‘Ankebūt dāmına teşbīh eyledim bu
‘**ālemi**
Bir meges-āsā düşüp dā‘im nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

1.22. ‘ālemi:-i

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
‘**ālemi** Rāzī
Vezāret derdine düşme ‘adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

1.23. ‘ālemi:-i

‘**Ālemi** kıldı mu‘attar toķınıp bād-ı
nesīm
Yārimiñ ġīsūsına yā zūlf-i ‘anber-
bārına (**Gazel 132/4**)

1.24. ‘ālemi:-i

Bu kadar rūḥşat ne verdiñ ġamze-i
cellādıña

‘**Ālemi** kırdı geçirdi bakmadıñ
feryādına (**Matla 3/1**)

1.25. ‘ālemi:-i

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
‘**ālemi**
Şiddetinden Kāf u ‘Ankālār perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

1.26. ‘ālemiñ:-iñ

Bir pula degmez iki ‘**ālemiñ** ašlā
kadarı
Hāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.27. ‘ālemiñ:-iñ

Kim vücūd şehrine kılsa taşarruf
zāhidā
On sekiz biñ ‘**ālemiñ** hāline eyler
ıttılā‘ (**Müfret 58/1**)

1.28. ‘ālemine:-i, -n, -e

Ayā maḥbūb-ı ḥallāk ‘**ālemine**
Ziyā-baḥşān olan nūru’n-nūruñdur
(**Kıt’a 1/1**)

1.29. ālemlere:-ler, -e

Gāhī ağāz eyler ol **ālemlere**
Od urur ağāzesi ādemlere (**Mesnevi**
4/2)

‘ālem eyle:-

1.) Başka bir aleme götürmek, alemi
değiştirmek.

1.1. ‘ālem eyle:-di

Başka ‘**ālem eyledi** nezzāresi bu
göñlümi
Bu gidişle kōrkārim ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

1.2. ‘ālem eyle:-di

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḥ şanur
her bir gören
Allāh Allāh başka ‘**ālem eyledi** sevdā
beni (**Müfret 13/1**)

‘āleme gel:- (Deyim)

1.) Dünyaya gelmek, doğmak.

1.1. ‘āleme gel:-dik, -im, -e

Koc başıñ sağılığına küllī yanı kurbān
eyle
Bu fenā ‘**ālemine geldigime** degse
hemān (**Müfret 5/1**)

‘ālem-i h’āba var:-

1.) Uyku alemine girmek, rüya
görmek.

1.1. ‘ālem-i h’āba var:-ıp

‘**Ālem-i h’āba varıp** cennet rüyın
gördüm
Gezerek bāğ-ı cinān u İrem’inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

‘alev-rīz ol:-

1.) Alev saçmak, alevle dolu olmak.

1.1. ‘alev-rīz ol:-ma, -da

Muhabbet nârı cânımda ‘alev-rîz

olmada dâ'im

Ne varlıktan eşer koydu ki yokluktan
da kârım yok (Gazel 74/2)

**‘alevhi’s-salatı ve’s-selâmın: (Dua
İfadesi)**

1.) "Salat ve selam onun üzerine
olsun" anlamında dua ifadesi.

1.1. ‘alevhi’s-salatı ve’s-selâmın:-iñ

Lâmi’î Çelebî Dîvân’ında bülbül-i
bâğ-ı cihân ‘andelîb-i gülzâr-ı cinân
efendimiz

‘alevhi’s-salatı ve’s-selâmın hâdis-i
mervîyesinden şu ‘arâ hakkında bir
eşer nakl eder (Dibace 2/12)

‘alevhi’s-selâm:

1.) "Ona selam olsun!" manasında
Peygamber’in adı anılırken kullanılan
bir söz.

1.1. ‘alevhi’s-selâm:

ki Bismillâh Künûzen tahte’l-‘arşî
mefâtîhahâ el-sinetehu’s-şu ‘arâ ev
kemâ kâl ‘alevhi’s-selâm bu hâdis-i
şerîf zımnında dâhil ü vâsıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maqdûr ve bezl ü cûd
ederek işbu (Dibace 2/13)

**‘alevhi’t-tehiyyetü’l-ezher: (Dua
İfadesi)**

1.) "En güzel dualar üzerine olsun"
anlamında dua ifadesi.

1.1. ‘alevhi’t-tehiyyetü’l-ezher:

‘alevhi’t-tehiyyetü’l-ezher
hâzretlerine esmâ’-i mevcûdâtı ve
elkâb-ı maşnû ‘atı
bi-‘tarîku’l-vaḥyu’l-ilhâm tebyîn ü
i‘lâm buyurduḡda terkîb-i kelâm ve
taḡrîr-i merâm (Dibace 1/11)

alın:

1.) Yüzün kaşlarla saçlar arasındaki
bölümü.

1.1. alında:-da

Ruḡları alında gördüm ebruvânî gül
gibi

Ṭaḡılır üstüne kâkül güyiyâ sünbül
gibi (Matla 26/1)

ālî:

1.) Yüksek olan, yüce, ulu.

1.1. ‘ālî:

Nev-zuhûr yârâna mâ’il olalı

mehpâreler

Râziyâ ‘ālî nazardır elverir yârân baña
(Gazel 7/5)

1.2. ‘ālî:

Söyledim tâm mışra ‘târîḡ Râziyâ
teşrîfine

Oldu İbrāhīm Pāšā Bursa'ya 'ālī vezīr
(Tarih 27/2)

'ālī cenāb:

1.) Şerefli, haysiyetli kimse.

1.1. 'ālī cenāb:

Şulb-ı 'Abdu'l-kādirī'den geldi bir 'ālī
cenāb

Ol derūn-ı vālidine bir ziyā-yı māh-tāb
(Tarih 17/1)

'ālim:

1.) Âlim, ilim sahibi, bilgin, bilen,
bilgisi dahilinde olan.

1.1. 'ālim:

buyurduğu 'ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev'-i insānda müsteşnā olarak şūḥān
u ḥūbān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḥaḳīkat bā-
'aşk-ı muṭlaḳ tavşīf (Dibace 4/3)

1.2. 'ālim:

Gāhi bī-rūḥ gāhi zī-rūḥ ey kişi
'Ālim ile hem-nefes olmak işi
(Mesnevi 4/10)

'ālim et-:

1.) İlim konusunda üstad haline
getirmek.

1.1. 'ālim et-:-e

Bu vezīr-i nükte-dānı feyż-yāb kıla
Ḥudā

Ḥazret-i Yezdān 'ālim ede dā'im pür-
şafā (Tarih 8/1)

'ālī-neseb:

1.) Soyu yüce, soylu.

1.1. 'ālī-neseb:

Yapdı bir 'ālī-neseb kim hem sa'īd
hem nazīf
Verdi revnaḳ ḥüsnüne resmi daḥi oldu
zarīf (Tarih 50/1)

'aliyy:

1.) En üstün, en yüce, meşhur.

1.1. 'aliyy:

'Aliyy Seyyid Mīr'in lisānından şenā
etdim

Bu Ḥamza-zāde'yi Allāh merāmınca
ede ḥandān (Tarih 5/5)

'aliyy ü ulviye:

1.) Meşhur ve yüce.

1.1. 'aliyy ü ulviye:-(y)e

Sūḥan meydānına at sür hemān çevgān
u top oyna

'Aliyy ü ulviye Rāzī ki şā'irāna 'aşḳ
eyle (Gazel 120/7)

Allāh:

1.) Her şeyin yaratıcısı olan tek ve
mutlak varlık; Tanrı, Hūda, Rab.

1.1. Allāh:

‘afv u ğafūr olan **Allāh** şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret
eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādihi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna maẓhar edip (**Dibace 5/5**)

1.2. Allāh:

Vücūduñ hıfz ede eskāmdan **Allāh**
Saña yetmez mi bu ‘arz-ı şadāḳat
(**Gazel 18/9**)

1.3. Allāh:

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi **Allāh**
bilir
Yüz sürüp istediğim kim bilir Allāh
bilir (**Gazel 48/1**)

1.4. Allāh:

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allāh
bilir
Yüz sürüp istediğim kim bilir **Allāh**
bilir (**Gazel 48/1**)

1.5. Allāh:

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu
Baña **Allāh** mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.6. Allāh

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir **Allāh** yek diyü dārü’s-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

1.7. Allāh:

Saña düşvār olanlara hemān **Allāh**
mu‘īn olsun
Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.8. Allāh:

Rāzi-i bī-çāreniñ maṭlūbını **Allāh** verir
Cān u dilden eyleye dā’im niyāz bī-
iştibāh (**Gazel 123/5**)

1.9. Allāh:

Bir şerāre düşdi cāna dā’imā sūzān
olur
Kimseler vāḳıf degildir derdimi **Allāh**
bilir (**Matla 6/1**)

1.10. Allāh:

Seyr içinde yār teşḥiṣ eyledim aġyār
ile
Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ
Allāh baña (**Müfret 16/1**)

1.11. Allāh:

Derūnī iştirābım şerḥ olunmaz
eylesem ifşā
Hemān **Allāh** ḳaldı çāresi ğayri devā
olmaz (**Müfret 18/1**)

1.12. Allāh:

Cān u dilden zār u giryān olduğum
Allāh bilir
Zāt-ı pāk-i Hāḡ içün hem ne revādır
güft ü gū (**Müfret 59/1**)

1.13. Allāh:

‘Aliyy Seyyid Mīr’iñ lisānından senā
etdim
Bu Hāmza-zāde’yi **Allāh** merāmınca
ede ḡandān (**Tarih 5/5**)

1.14. Allāh

Söyledim cevherle tārīḡ Rāziyā
mīlādına
Süleymān Cānib’iñ baḡtın ede yāver
hemān **Allāh** (**Tarih 38/1**)

1.15. Allāh:

Söyledim dürdāne tārīḡ Rāziyā
mīlādına
Rābi‘a Hānım’la ṣādān kıldı çün **Allāh**
bugün (**Tarih 40/1**)

1.16. Allāh:

Cigerden āh edip Rāzī dedi fevtine
tām tārīḡ
Raḡīme Hānım’a **Allāh** cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

1.17. Allāh:

Beni terk etdiḡiñ bildim diliñ kimlerle
rām oldu
Saña inṣāf vere **Allāh** benim ḡālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.18. Allāh’a:-a

Terk edip āh u fiḡānı rüyıñı dergāha
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh’a tut (**Gazel 16/1**)

1.19. Allāh’a:-a

Bu Rāzī vāḡid ü muḡtār olan **Allāh’a**
hamd eyler
Ne devlet ümmet-i āḡir-zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

1.20. Allāh’dan:-dan

Tevekkül bābıñıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes
Benim **Allāh’dan** özge sevdiğim ḡiç
bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

Allāh Allāh: (Kalıp İfade)

1.) Şaşırma, hayret, beḡenme gibi
duyguları ifade ederken kullanılan bir
ünlem.

1.1. Allāh Allāh:

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḡ şanur
her bir gören
Allāh Allāh başḡa ‘ālem eyledi sevdā
beni (**Müfret 13/1**)

1.2. Allāh Allāh:

Allāh Allāh bu cihān başḡaca sūret
buldu
Ḳande ḡaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

Allāh ‘aşkına: (Kalp ifade)

1.) Ant vermek veya yalvarmak için
“Allah’ını seversen” anlamında
kullanılan bir söz.

1.1. Allāh ‘aşkına:

Sūziş-i ‘aşk ile yandım çāre Allāh
‘aşkına
Tatlı cānımdan uşandım çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/1)

1.2. Allāh ‘aşkına:

Sūziş-i ‘aşk ile yandım çāre Allāh
‘aşkına
Tatlı cānımdan uşandım çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/1)

1.3. Allāh ‘aşkına:

Yandı dil yandı ciger ekdārı ifşā
etmedim
Gel berü eyle du ‘ā hem-vāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/2)

1.4. Allāh ‘aşkına:

Ben ne derde uğradım takrīre yokdur
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/3)

1.5. Allāh ‘aşkına:

Sīne sūzān dīde giryān baş açık yalın
ayak
Merḥamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (Gazel 131/4)

1.6. Allāh ‘aşkına:

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes ‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra
Allāh ‘aşkına (Gazel 131/5)

1.7. Allāh ‘aşkına:

Gözlerim görmez cihānı görünür şekl-i
nigār
Kim tesellī eylesiñ efkāra Allāh
‘aşkına (Gazel 131/6)

1.8. Allāh ‘aşkına:

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mümkün degil
Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/7)

Allāh rızāsı: (Kalp ifade)

1.) Allah’ın rızası, Allah’ın
hoşnutluğu.

1.1. Allāh rızāsı:-dır

Pāk-i dāmen qadr-i ‘ālī māyesi gāyet
temiz

Dem-be-dem endīşesi Allāh rızāsıdır
müdām (Tarih 37/2)

‘allāme-i vakt ol:-

1.) Zamanın alimi olmak.

1.1. ‘allāme-i vakt ol:-du, -m

Seniñ hüsnüñ kitabında ‘allāme-i vakt
oldum

Şükür şerh-i mütün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/3**)

altı:

1.) “Altı” sayı sıfatı.

1.1. **altıdır:-dır** (Pāy-ı esb).

Pāy-ı esbi **altıdır** olur sekiz
Farq edemem şanırim hemān ikiz
(**Mesnevi 3/4**)

ālūd ol:-

1.) Bulaşmış, karışmış.

1.1. **ālūd ol:-an**

Gel berü ey hūn ile **ālūd olan** çeşmim
benim
Var mı senden gayri hīç yanımcı bir
ağlar bana (**Gazel 9/3**)

ālūde:

1.) Bulaşmış, karışmış, zavallı, kirli,
suçlu.

1.1. **ālūde:**

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
hānım
Ālūde reviş şūh-ı cihān tūti lisānım
(**Gazel 92/1**)

1.2. **ālūdeye:-(y)e**

Bende oldum bendeyim ben hāzret-i
üftādeye
Luṭf edip rahm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.3. **ālūdeyiz:-(y)iz**

Hākāretle nazar kılma efendim
Velī **ālūdeyiz** hāşıl meramız (**Gazel 54/6**)

ālūde-i ta‘n-āmiz eyle:-

1.) Ayıplanmaya alışmış günahkâr
olmak.

1.1. **ālūde-i ta‘n-āmiz eyle:-miş, -di**

Eylemişdi bendesin **ālūde-i ta‘n-āmizi**

Luṭfına mazhar düşünce iştiḥār oldu
göñül (**Gazel 85/7**)

amā:

1.) “Ama, fakat, lakin, ancak”
anlamlarında bir bağlaç.

1.1. **amā:**

Cānıma kār etdi **amā** neyleyem
Kime şekvā eyleyip kime diyem
(**Mesnevi 1/8**)

a‘māl:

1.) Ameller, işler.

1.1. **a‘mālîmi:-im, -i**

Benim **a‘mālîmi** ḥayr ile resm et
Daḥi îmān-ı ekmel ile ḥatm et
(**Mesnevi 2/16**)

amān:

1.) “Dikkat çekme, tembih, uyarı, bıkkınlık, usanç” amacıyla kullanılan bir ünlem.

1.1. amān:

Hîç teraḥḥum eylemez bir nīm-nigāh
etmez **amān**

Merḥabā kılsam uzakdan ğayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

1.2. amān:

Şimdi vaḳtimden **amān** gel eyle dilber
bir su’āl
Ḥüb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

1.3. amān:

Ġamīñ endīşesiyle bī-mecālim
Amān ḥasret ile geçdi zamānım
(**Gazel 94/6**)

1.4. amān:

Hemān şāh-ı Ḥabeş ‘asker çekipdür
gūyiyā Rūm’a
Dökülmüş perçem-i ‘anber-aver **amān**
‘araḳ-çīne (**Gazel 116/3**)

1.5. amān:

Ey cefācū cevriñe cānım fedā kıldım
bugün
Görmeye cānımı verdim āh **amān**
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.6. amān:

Cānıma kār etdi ğayrī ḥasretiñ yeter

amān

Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.7. amān:

Gūyiyā āteş gibi yanar hemān
Bir daḳīḳa bir nefes vermez **amān**
(**Mesnevi 1/7**)

1.8. amān:

Pīç u tābım bu benim ğayre nigāh
etme **amān**
Dem-be-dem āh u fiğānım ey perī
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

1.9. amān:

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ hemān
Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok
dem **amān** (**Tarih 25/1**)

1.10. amān:

Girme güzel girme **amān** kanıma
Nezr edeyim cānımı sultānıma (**Terci-
bend 3/11**)

1.11. amān:

Ġamzeleriñ cānıma geçdi **amān**
Aḳıdırım yaş yerine ḳan revān (**Terci-
bend 3/26**)

2.) Yardım isteme, imdat dileme
maksadıyla söylenen bir ünlem.

2.1. amān:

Amān gerçek bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet bizi kırtar merağdan
(Gazel 103/7)

2.2. amān:

Amān bir āfete göñlüm düşürdüm
Tecessüs eylerim her gūşe gūşe (Gazel
130/2)

2.3. amān:

Benim hāl-i diger-günüm nice ‘arz
eyleyem yāre
Amān ey halk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (Gazel 122/1)

2.4. amān:

Amān dil verdiğim nev-resteniñ cevri
ü cefāsından
Büküldükçe büküldü kāmetim ‘aynī
kemān oldu (Gazel 143/2)

2.5. amān:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānıñ cürmin ‘afv
eyle
Amān ihlāş ile hātım et ki tevḥīdi
müdām etdim (Kaside 1/11)

2.6. amān:

Nerdübānından anuñ bulsañ **amān**
Elif kıddin kişiniñ eyler kemān
(Mesnevi 3/9)

2.7. amān:

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum **amān**
Gicelerde girye vü āhım ile ḥālīm pek
yamān (Terci-bend 1/7)

āmānlı:

1.) Aman ettiren.

1.1. **āmānlı:** (Sevgili, güzel)

Merḥabā kıldım uzağdan nīm-
tebessüm eyledi
Şad hezār cevriñi gördüm bir de
āmānlı güzel (Gazel 88/7)

amān iste-:

1.) Yardım istemek.

1.1. **amān iste-:-r**

Beni zülfüñ teline bağladıñ nāz u
nevāzişle
Ümīdim nāzenīnim bāb-ı luṭfuñdan
amān ister (Gazel 42/4)

amān yā Rab:

1.) "Aman Allah'ım" anlamında
şaşma, beğenme, korku vb. duyguları
belirtmek için kullanılan bir söz.

1.1. **amān yā Rab:**

O şūḥıñ rüy-ı āteş-nākına yandım
amān yā Rab
Ḥalāş olmaz ‘acebdır başımız her rüz
felāketden (Gazel 106/3)

‘amel:

1.) Dini emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket; ibadet.

1.1. ‘ameliñ:-iñ

Ḥazret-i Ḥaḫḫ’a yarar bir ‘ameliñ var mı seniñ

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre hicāb eyleyelim (**Gazel 90/5**)

āmihte et-:

1.) Karışık, karışmış.

1.1. āmihte et-:-miş

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i deri Zülfüne **āmihte etmiş** müşğ ü gül-āb ‘anberi (**Terkib-bent 1/13**)

āmīn:

1.) "Öyle olsun, Allah kabul etsin" anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz.

1.1. āmīn:

Pāy-ı ḥurremde rüz u şeb āh u fiğānım kim bilir

Der ü divārı ditrer şūfiyyeniñ **āmīn** diyü (**Müfret 65/1**)

1.2. āmīn:

lācihet mübārek rü’yet-i cemālını müşāhede ile feraḥ-yāb u şafā-yāb eyleye **āmīn**. Bī-ḥürmeti seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn ve’l-

ḥamdulillāhi rabbu’l-‘ālemīn. (**Dibace 5/5**)

Āmire Ḥānım:

1.) Cizyedarzade Hüsam Efendi'nin oğlu Hüseyin Âgâh Efendi'nin kızı Āmire Hanım.

1.1. Āmire Ḥānım:-la

Söyledim menḳūṭī tārīḥ Rāziyā mīlādına

Āmire Ḥānım’la tezyīn eyledi bezm-i felek (**Tarih 47/1**)

ammā:

1.) “Ama, fakat, lakin, ancak” anlamlarında bir bağlaç.

1.1. ammā:

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine şimden gerü

Ayda bir ḳā’ildim **ammā** mihr ü māh gelmez bana (**Gazel 6/3**)

1.2. ammā:

Derūnda sakla derdiñ sen şaḳın ifşā-yı rāz etme

Acırlar zāhiren **ammā** gülerler ma‘nevi şeksiz (**Gazel 12/1**)

1.3. ammā:

Ben bu gün feyz-i tecellī burcına kıldım ‘urūc

Tālî 'im kuvvetde **ammā** kām-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/5**)

1.4. ammā:

Gel berü nüş etdirem zāhid saña 'aşk
bādesin
Dest-i 'işyānından **ammā** gitmesün bir
ān kadeh (**Gazel 25/4**)

1.5. ammā:

Ġarībim bī-kesim zāhirde **ammā**
ma'nevī görseñ
İki 'ālemde dermān idici sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.6. ammā:

Meşrebi hūn-rīze beñzer vechi gūyā
māh-tāb
Bıçağı yalmanlı **ammā** kendi dermānlı
güzel (**Gazel 44/8**)

1.7. ammā:

Hisset ile serkeşlik edip etme taḥavvür
Bī-mīvesiñ **ammā** ki şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

1.8. ammā:

H'āh u nā-h'āh ... buldum anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma'nīde **ammā** biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.9. ammā:

Şüretā keşretdeyiz **ammā** ḥaḳīkat içre
biz

Ser-zemīn-i kıbleyiz zikr-i cenāb-ı
'izzetiz (**Gazel 53/3**)

1.10. ammā:

Biz fedā-yı 'aşk olup düşdük cünün
iḳlīmine
Fāriğiz ezāda **ammā** ḥānedān-ı
nī'metiz (**Gazel 53/5**)

1.11. ammā:

Mā'il-i hūn-ḥār olan dildāra dil verme
şakın
El yudum cānımdan **ammā** bāḳī ḳaldı
bir nefes (**Gazel 59/4**)

1.12. ammā:

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş ḥāşıl
Ne çāre bulmuş **ammā** āh zülālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

1.13. ammā:

Cihāndan el çekip Rāzī varıp 'uzlet-
nişin oldu
Zamānı añlamış **ammā** cidālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

1.14. ammā:

Çok tazallum eyledim aşlā teraḥḥum
eylemez
Yüze ḳıkdı neyleyim bir zālīm **ammā**
adı ḥat (**Gazel 68/4**)

1.15. ammā:

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz

Daḥi Mecnūn gibi **ammā** cihānda
iştihārim yok **(Gazel 74/7)**

1.16. ammā:

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā

Yengem gibi hercā`īmiyim ābū a
cānım **(Gazel 92/4)**

1.17. ammā:

Rāzī de seniñ bende-i fermānıñ olurdu
Bir kerre nigāh eyleseñ **ammā**
kölelikden **(Gazel 109/5)**

1.18. ammā:

Ah saña derdim söylerdim **ammā**
Raḥım eylemezsin ben derd-mende
(Gazel 124/2)

1.19. ammā:

Efendim hep taşavvurlar olur **ammā**
neden şoñra

Murādım dil-ḥ`āhını bulur **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/1)**

1.20. ammā:

Efendim hep taşavvurlar olur **ammā**
neden şoñra

Murādım dil-ḥ`āhını bulur **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/1)**

1.21. ammā:

Beni nālān eden fikr-i ḥayāl-i dil-rübā
bir gün

Rikābımda ḡulām-āsā yürür **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/2)**

1.22. ammā:

Dil-i zārım tefekkürle der-āḡuş etmede
yāri

Ma`an bir cāme-ḥ`āba ol gelir **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/3)**

1.23. ammā:

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım
Yanıp yakıldığım bir gün bilir **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/4)**

1.24. ammā:

`Aceb āşüfte etdi nīm nigehele ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur **ammā**
neden şoñra **(Gazel 127/5)**

1.25. ammā:

Çok güzeller sevdim **ammā** bir de bir
şehlā ola
Uḡradır başımı derde kaçları tuḡrā ola
(Gazel 134/1)

1.26. ammā:

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim **ammā**

Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

1.27. ammā:

Hālimi ‘arz etsem **ammā** kimseler
rahm eylemez
Rāziyā āh ile giryān olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/8**)

1.28. ammā:

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi **ammā**
çāre ne
Perr ü bālin yakmada bu göñlümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.29. ammā:

Derūnda şakla derdi şakın ifşā-yı rāz
etme
Acırlar zāhiren **ammā** gülerler
ma‘nevī şeksiz (**Müfret 30/1**)

1.30. ammā:

Hediye eyleyip tārīh-i kaşīde
söyledim **ammā**
Ricā-mendim kuşūrum ‘afv ede şimdi
sūhandārān (**Tarih 5/6**)

1.31. ammā:

Pür-kuşūrum gerçi **ammā** mu‘terif
üftādeyim
Bu felek hāk ile yeksān etdi dermānım
gibi (**Tarih 7/8**)

2.) Yanına getirildiği kelimenin
anlamına aşırılık katarak şaşma veya
hayranlık anlatan bir söz.

2.1. ammā:

Şeyhlerin olduğu gice gāyet ile hūb
imiş
Şūrī vü ma‘nīde **ammā** hūb imiş
maḥbūb imiş

ammā ne sūd:

1.) “Elden ne gelir, ama ne fayda”
anlamında kullanılan ifade.

1.1. ammā ne sūd:

‘Aql-ı kâşīr bī-mürüvvet bī-kerem
ammā ne sūd
Eyledi tevciḥ efendi Bursa-i hük-m-i
kādīr (**Tarih 27/1**)

‘ammāme:

1.) Sarık.

1.1. ‘ammāmesini:-si, -n, -i

Kırdırdı hezār telleri hāl-i ruh-ı şevkiñ
Şūfī verip ‘**ammāmesini** bāma değışir
(**Gazel 35/2**)

an:

1.) Zamanın bölünemeyecek kadar
küçük parçası, kısa zaman, lahza, dem.

1.1. ān:

Gel berü nūş etdirem zāhid saña ‘aşk
bādesin

Dest-i 'işıyânından ammā gitmesün bir
ān kadeh (Gazel 25/4)

1.2. an:

Ferāmūş eyledim iftārı ğayrī
Ḥayālîndir bizim her an ğıdāmız
(Gazel 54/3)

1.3. ān:

Bu 'ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde
Dil-i 'āriflere her ān zuhūr eden sünūh
olsam (Gazel 98/2)

1.4. an:

Beni şeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
hübāndır
Fırākı cāna kār etdi meded ol ğam-
h'ārımdan (Gazel 105/3)

1.5. an:

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine oḡşar seni her an
bilelikden (Gazel 109/2)

1.6. an:

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiğān u nāle-
i nāyı (Gazel 137/1)

1.7. ān:

Reh-i 'aşkıñda her ān kām-rānım yā
Resūlullāh

Şerī'at tıġıñ ile hūn-feşānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/1)

1.8. an:

'Aceb ārzū-keş olduğça naşīb yok la 'l-
i ālîndan
Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le'allenden (Matla 27/1)

1.9. an:

Cilve-i cünbişleriñ rüz u şebde dā'imā
'Aklıma geldikçe mecnūn etmede her
an beni (Müfret 26/1)

1.10. an:

Ey perī bir raḥm ile baksañ dil-i bī-
çāreye
Bakmasañ mir'āta hācet eylemez bir
an seni (Müfret 93/1)

1.11. ān:

Qan döker dīdelerim hem daḡi her ān
ağlar
Ağlamaz kimse baña ḡüzn ile yārān
ağlar (Müseddes 1/3)

1.12. ān:

Niyāz-mendim mişāline karīben
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān du'ālar eyleye
yārān (Tarih 5/4)

1.13. an:

Bu Mîr Aḥmed'in cem'iyetine Rāziyā
tārīḥ
Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān ma'lūm
olur ol **an** (Tarih 5/7)

1.14. ān:

Āh edip menķūt ile Rāzī daḥi tārīḥ
dedi
Bu **ān** oldu beķā oğlum Muḥammed
Sa'īd'e meķān (Tarih 25/5)

1.15. ān:

Baṇa azār için her **ān** efendim pür-
kedersiñ sen
Beni ḥāk etmeden ğayrī daḥi āyā
nidersiñ sen (Terci-bend 2/11)

1.16. anda:-da

Seni dem-beste eyler bir nighle
Düşürür cānıña ol **anda** kırḥu (Gazel
111/6)

1.17. ānda:-da

Luṭf-ı Ḥākḫ'a maḥzar olsun her dem
her ānda kim
Ola hem akrān içinde kāmil ü ḥāzır-
cevāb (Tarih 17/6)

1.18. andan:-dan

Yāver-i baḥta tevaḫḫuf eyledi bir
görmesi
Gördüğüm **andan** gözümde yār nihān
görünmedi (Gazel 138/3)

2.) Güzellik, alım, cazibe.

2.1. ānlı:-lı

Bir nighle oldu ol yüzi **ānlı** güzel
Cünbüş ü reftārı ḥūbdur kendüsi şānlı
güzel (Gazel 86/1)

an ol:-

1.) “-den olmak, -den meydana
gelmek” anlamında kullanılan ifade.

1.1. an ol:-acak

vukū'āt-ı müsta'cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i kesir olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstağnīn 'an
olacak ḥırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u mağbūn bī-şabr u sūkūn
bu (Dibace 3/8)

aña:

1.) Çocuğu olan kadın, anne, valide.

1.1. analar:-lar

Bāğ-ı ḥüsnün kim görürse aḥsenü'l-
ḥālīk okur
Böyle ḥūbānı cihānda çift toğursun
analar (Gazel 33/5)

Anatoli:

1.) Anadolu.

1.1. Anaṭoli:

binā'en ba'zı vūzerā-yı 'izām u
vūkelā-yı kirām ḥazretleriyle Rūm ili
ve Anaṭoli (Dibace 3/17)

ān-be-ān:

1.) Sürekli, her zaman, daima.

1.1. ān-be-ān:

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihī'l-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne'l-
'urefā ve'z-zurefā (**Dibace 2/4**)

'anber:

1.) Ada balığının bağırsaklarından
çıkarılan ve misk gibi kokan madde,
güzel koku.

1.1. 'anber: (Sevgilinin saçı)

'Anber saçılır rüy-ı 'araḳ-nākıña gūyā
Ġāyet yaraşur ḥāl-i siyāhī yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.2. 'anber: (Sevgilinin saçı)

'Anber gīsūları dīde-i āhūları
Çeşm-i süḥan-gūları müjde-i yārān
imiş (**Gazel 65/4**)

1.3. 'anberi:-i

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i deri
Zülfüne āmiḥte etmiş müşg ü gül-āb
'anberi (**Terkib-bend 1/13**)

'anber ü müşg-i Hotan:

1.) Hotan şehrinin misk ve amber
kokuları.

1.1. 'anber ü müşg-i Hotan:-dır

'Anber ü müşg-i Hotan'dır ol iki
gīsūlarıñ

'Aqlım aldı vechiñ üzre fülful
hindūlarıñ (**Gazel 79/1**)

'anber-feşān et:-

1.) Amber saçan hale getirmek.

1.1. 'anber-feşān et:-miş

Mu'aṭṭar eylemiş kāküllerin 'anber-
feşān etmiş

Sepilmiş rüy-ı gülgūna perīşān
olduğun görsem (**Gazel 97/4**)

'anberīn:

1.) Amber kokulu, misk kokulu.

1.1. 'anberīn:

Gül-i ruḥsār-ı ālīñda sepilmiş
'anberīn dāne

Dil-i bī-çāre-i meftūn düşüp çāh-ı
zenaḥdāna (**Terci-bend 2/5**)

'anber-nisār ol:-

1.) Amber kokusu saçmak.

1.1. 'anber-nisār ol:-a

Mū-be-mū āh dil düşürdüm ṭurre-i
ṭarrārına

Tel tel olmuş Rāziyā şol 'anber-nisār
ola (**Gazel 134/7**)

ancak:

1.) "Sadece, yalnızca" anlamına gelen
edat.

1.1. ancaḳ:

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘iṣ
olan **ancaḳ**
tekellüm ü telaḥḥuz sebebiyledir.
(Dibace 2/5)

1.2. ancaḳ:

Şūret ü ma‘nide **ancaḳ** hep tasarruf
Ḥaḳ-ile
İsteser maḳşūdınī destiñ açıp
Sübḥān’a tūt (Gazel 16/2)

1.3. ancaḳ:

Miṣl-i mesbūḳ olmayan şu dilber-i
zībāya baḳ
Bu cihān bāġınıñ **ancaḳ** bir gül-i
ra‘nāsıdır (Gazel 39/5)

1.4. ancaḳ:

Geçip ḳaşr-ı mu‘allādan tevekkül
bābını bekle
Sana ey murġ-ı dil **ancaḳ** sarāy-ı ten
ḳafes besdir (Gazel 47/7)

1.5. ancaḳ:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
du‘ā **ancaḳ**
Ki zīrā ġurbetiñ ḳahrı geçirdi cümle
vārımdan (Gazel 105/5)

1.6. ancaḳ:

Dest-res eyler-ise **ancaḳ** ḥālime ḥallāḳ
eder

Dest-gİR olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (Gazel 123/4)

1.7. ancaḳ:

Kim ḳaçar düşnām ederse ol şeker
ġüftār-ile
Göñlümün bāġında **ancaḳ** tūti-i ġūyā
ola (Gazel 134/4)

1.8. ancaḳ:

Şalāt-ile selāmım dā’im olsun
Ḳabül-gāh-ı du‘ā **ancaḳ** derindir
(Kıt’a 1/22)

1.9. ancaḳ:

Ni‘met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār
‘Ādilān-ı vaḳt ise **ancaḳ** efendi bī-riyā
(Tarih 39/10)

2.) “Ama, fakat, yalnız, lakin”
anlamlarında baġlaç.

2.1. ancaḳ:

ba‘de’z-zafer ü el-ḥalāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyūn şevket-maḳrūn
sālifü’z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i
mālikāne tevciḥ ḳılınıp **ancaḳ** bī-ḥāşıl
(Dibace 3/14)

‘andelīb-āsā: (edat)

1.) Bülbül gibi.

1.1. ‘andelib-āsā:

Gül yüzi gülzârını tâlâna verdi bād-ı
ḥaṭ

‘**Andelib-āsā** dem-ā-dem eylesün
feryād ḥaṭ (**Gazel 68/1**)

‘andelīb-i gülistān:

1.) Gül bahçesinin bülbülü.

1.1. ‘**andelīb-i gülistān:**

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleḡā ve fuṣaḡā fuṣalā-yı şu‘arāyı
‘**andelīb-i gülistān**
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāḡ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (**Dibace 2/9**)

‘andelīb-i gülzār-ı cinān:

1.) Cennet gül bahçesinin bülbülü.

1.1. ‘**andelīb-i gülzār-ı cinān:** (Hz.
Muhammed)

Lāmi‘ī Çelebī Dīvān’ında bülbül-i
bāḡ-ı cihān ‘**andelīb-i gülzār-ı cinān**
efendimiz
‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selāmıñ ḡādīs-i
merviyesinden şu‘arā ḡaḡkında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/11**)

‘Ankā:

1.) Kaf daḡında bulunduḡuna inanılan,
ismi olup cismi olmayan efsanevi kuş,
zümrüdüanka, simurg.

1.1. ‘**Anḡālar:-lar**

Deḡset-i āḡım o rütbe kıldı lerzān
‘ālemi

Şiddetinden Ḳāf u ‘**Anḡālar** perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

‘anka-meşreb:

1.) Anka kuşu mizaçlı.

1.1. ‘**anka-meşrebiz:-iz**

Gerçi mūrız kūh-ı istignāda ‘**anka-**
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mürüvvet ile ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

1.2. ‘**anka-meşrebiz:-iz**

Öyle ‘**anka-meşrebiz** kim kūh-ı
Ḳāf’dır lānemiz

Kāḡ sa‘ādet-aḡteriz mihr ü raḡşān
hey’etiz (**Gazel 53/4**)

‘ankebūt:

1.) Örümcek.

1.1. ‘**ankebūt:**

‘**Ankebūt** dāmına teşbīh eyledim bu
‘ālemi

Bir meges-āsā düşüp dā’im nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

añla:-

1.) Anlamak, bilmek, kavramak,
sezmek, idrak etmek, izah etmek.

1.1. **añla:**

Tecessüsden murād Rāzī saña şāfī
cevāb **añla**

Bu derd-i bī-devāyı var leb-i
cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

1.2. añla:

Hezār bülbülleri dem-beste eyler zār u
feryādım

Bahārım her nefes **añla** bu gülşenden
güzār olmaz (**Gazel 51/4**)

1.3. añla:

Her kelāma put edince **añla** sen
güftārın
Söyleme beyhūde söz demesiñler jāj-
hāy (**Müfret 42/1**)

1.4. añlamağdır:-mak, -dır

Bu fenā gülzārınñ bāzārına ‘azm
eyledik
Dü cihānı **añlamağdır** bunda
seyrāndan gārağ (**Gazel 67/6**)

1.5. añlamış:-mış

Cihāndan el çekip Rāzī varıp ‘uzlet-
nişin oldu
Zamānı **añlamış** ammā cidāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

1.6. añlanur:-n, -ur

‘Āşık-ı dil-ğastaya dā’im şunar
peymāneler
Nüş edince neş’esinden **añlanur**
envār-ı ‘aşk (**Gazel 76/2**)

añlat:-

1.) Bir konu üzerine açıklama yapmak,
bilgi vermek, izah etmek, ifade etmek.

1.1. añladam:-am

Ne mümkün ehl-i kâle **añladam** hāl-i
perişānım

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş cānım (**Matla 24/1**)

1.2. añladamam:-a, -ma, -m

Añladamam bahtım ile hālimi
Kıldı telef ‘ömrimi hem mālımı
(**Terci-bend 3/2**)

1.3. añladır:-ır

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını
Göz ucıyla **añladır** düşvārına yāhūsını
(**Gazel 136/1**)

anne:

1.) Çocuğu olan kadın, ana, valide.

1.1. annesi:-si

Ağzı içre bī-kıyās dendānesi
Şad hezārān pīr ü civān **annesi**
(**Mesnevi 4/7**)

anuñ-çün:

1.) Bu yüzden, bundan dolayı.

1.1. anuñ-çün:

Terağğum eyledi yārim bugün va’d-i
kerīm etmiş

‘Aceb va ‘dinde hulf etmiş **anuñ-çün**
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

‘ār:

1.) Utanç duygusu, çekinme.

1.1. **‘ār:**

Bu ‘ālem başka ‘ālemdir efendim
bunda ‘ār olmaz
Sūḥandānīñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

‘ār ol-:

1.) Utanma, utanç.

1.1. **‘ār ol-:-maz**

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

1.2. **‘ār ol-:-maz**

‘Āşıkın şeydā edip kan ağladır her bir
nefes
Ḥāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār
olmaz baña (**Nazm 3/2**)

‘ār u nāmūs:

1.) Utanma ve namus.

1.1. **‘ār u nāmūs:-ı**

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i
şeydā
Emīnimdir diyü vārını verip āvāre
qalmışdır (**Gazel 43/3**)

ara:

1.) Ara, orta, iç.

1.1. **arada:-da**

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te’şīr
eyledi
Ne dil-düz müjgān imiş gānzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

1.2. **arada:-da**

Ah u enīn ü ğuşşa benim yār u enīsim
Zikr-i Ḥudā hem-demim hīç kimse
yok arada (**Gazel 126/3**)

1.3. **arasında:-sı, -n, -da**

Baña meger zenān ‘ilmin okutdu ḥarf-
be-ḥarf
Bugün ‘uşşāk arasında yine şāhib be-
nām etdi (**Gazel 142/5**)

1.4. **arasından:-sı, -n, -dan**

Gözün gördüm o zülfüñ **arasından**
Gözi mestim gözi seḥḥāresinden
(**Gazel 107/1**)

2.) İki olguyu, iki olayı birbirinden
ayıran zaman, fasıla, arada, bazen, ara
sıra.

2.1. **arada:-da**

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü rızā var mı daḥi **arada**
(**Gazel 125/3**)

ara:-

1.) Birini ya da bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

1.1. ara:

Rāziyā nev derde düşdüñ var devā
dermān **ara**

Vechine mazhar düşen ol turreler
hayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.2. aradım:-dı, -m

Aradım dehr-i gerdünü tolandım
kişveri bir bir
Serim sersemleyip ‘alemde seyrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

1.3. arar:-r

Dertli dil meydāna geldi derdine **arar**
‘ilāc
Bir devā kıl derdine luṭf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.4. arar:-r

Arar baḥr u beri göñlüm daḥi seb‘-ı
semāvātı
Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar (**Gazel 36/2**)

1.5. ararsañ:-r, -sa, -ñ

Ma‘ni-i rengin **ararsañ** turre-i dildāra
bak
Ezber et esrār-ı dildir bir vefā gördüñ
mü hīc (**Gazel 21/6**)

1.6. ararsan:-r, -sa, -n

Gāh hıramān eyledikçe nāz ile kāmēt
çekip
Kāmēt-i dil-cū **ararsan** kāmēt-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

1.7. ararsañ:-r, -sa, -ñ

Bu zamānda gül **ararsañ** bak ruḥ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.8. araya:-(y)a

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya
Göñül rüsvā-yı ‘aşk olmuş gezer
araya araya (**Matla 2/1**)

1.9. araya:-(y)a

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya
Göñül rüsvā-yı ‘aşk olmuş gezer araya
araya (**Matla 2/1**)

1.10. arayıp:-(y)ıp

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben de
maḥv oldum
Neler çekdim bulunca **arayıp** rāh-ı
su‘ādāyı (**Müfret 31/1**)

2.) Aramak, hâl hatır sormak.

2.1. arar:-r

Kim **arar** bu ben gibi bî-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (**Mesnevi**
1/13)

2.2. ararım:-r, -ım

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdır bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hîç
ķarārım yok (**Gazel 74/1**)

2.3. ararım:-r, -ım

Tevekkül bābınıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes

Benim Allāh’dan özge sevdigim hîç
bir **ararım** yok (**Gazel 74/8**)

ara sor:- (Deyim)

1.) Arayıp sormak, hāl hatır sormak,
araştırmak.

1.1. ara sor:-ar

Dostlarımdan yok beni **arar sorar**

Bir su’āl-i hātır etseler ne var
(**Mesnevi 1/11**)

‘Arab:

1.) Arap ırkına mensup kimse.

1.1. ‘Arab’a:-a

Türkçe dedim ‘**Arab’a** bir çift kelām
Bī-tevaķķuf eyledi hāşıl merām
(**Mesnevi 3/14**)

‘Arāfāta çık:-

1.) Arafat dağına çıkmak.

1.1. ‘Arāfāta çık:-inca

Varıp beyt-i Hudā’ya cān u dilden bir
niyāz etdim

‘**Arāfāta çıkınca** vāşıl oldum cümle
maķşūda (**Müfret 47/1**)

1.2. ‘Arāfāta çık:-ıp

Başım açıp giyip iķrāmı feryād
eyledim anda

‘**Arāfāta çıkıp** lebbeyk diyü zıkr-i
kelām etdim (**Kaside 1/5**)

‘arak-çin:

1.) Takke.

1.1. ‘arak-çine:-e

Hemān şāh-ı Habeş ‘asker çekipdür
gūyiyā Rūm’a

Dökülmüş perçem-i ‘anber-aver āmān
‘**arak-çine** (**Gazel 116/3**)

aralık eyle:-

1.) Ara vermek, mola vermek.

1.1. aralık eyle:-r

Sūhan **aralık eyler** āşinālıķlar
nezāketle

Sitānbol’uñ zenānı āh ķordan
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

ārām et:-

1.) Dinlenmek, rahat ve huzur içinde
oturmak.

1.1. ārām et:-e

Cennet-i me'vâda yâ Rab **ede ârâm**

hâş ile

Luţfuña mazhar düşenler daği haşş-el-
hâş ile (**Tarih 16/1**)

1.2. ârâm et:-ip

Dîz be-dîz zânû-be-zânû yâr ile **ârâm**
edip

Devr-i gülde gültreng gülfâm geldi
hâtırâ (**Gazel 121/5**)

ârâm-geh:

1.) Dinlenilen, oturulan, ikamet edilen
yer.

1.1. ârâm-gehi:-i

Sâye-i zülfünde tutdum şimdi ben
ârâm-gehi

Çeşm-i maḥmûr tîr-i müjgân nîm-
nigâh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

1.2. ârâm-gehin:-in

Râzi-i âvâreniñ **ârâm-gehin** etme
su'âl

Düşdigim iklîm-i âḥir olduğum
Bağdâd-ı 'aşk (**Gazel 73/5**)

1.3. ârâm-gehiñ:-iñ

Ne perîşân eylediñ **ârâm-gehiñ**
bâzârını

Bî-vefâsıñ sevdigim âlıñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.4. ârâm-gehiñ:-iñ

Ger şorarsañ Râzi-i bî-çâreniñ **ârâm-
gehiñ**

Bir kebûter gibi ben tayrâna açdım
perr ü bâl (**Gazel 84/5**)

ârâm-ı tām et:-

1.) Dinlenmek, istirahat etmek.

1.1. ârâm-ı tām et:-e

Hücre-i 'İzzet Efendi oldu cāy-ı dil-
güşâ

Şıḥḥat u 'āfiyet ile **ede** hem **ârâm-ı
tām** (**Tarih 37/8**)

'Ārif Ağā:

1.) Balçık Muhafızı Arif Ağā.

1.1. 'Ārif Ağā:

Harf-i menḳûṭ ile Râzî âḥ edip târîḥ
dedim

Yâ İlâhî 'azm-i 'uḳbâ eyledi 'Ārif
Ağā (**Tarih 33/1**)

'āriyet:

1.) Ödünç, emanet, eğreti.

1.1. 'āriyet:

Neyleyim dünyā-yı dūnuñ 'āriyet
eşvâbını

Başına çalsun felek iḳbâl-i nâ-
hemvârını (**Matla 13/1**)

'arş u ferş:

1.) Gökyüzü ve yeryüzü.

1.1. 'arş u ferşi:-i

Lafza-i ism-i celāl zikri ile

‘Arş u ferşi gezdi ‘ulyā eyledi (**Tarih 44/2**)

‘arş u kürs:

1.) Yer ve gök.

1.1. ‘arş u kürs:-e

Şefi‘ olduñ efendim ins ü cinne

Çadem baş ‘arş u kürse hep perindir
(**Kıt’a 1/16**)

‘arş-ı Rahmān:

1.) Allah’ın makamı.

1.1. ‘arş-ı Rahmān:-ı

Niyāz-ı şıdk-āmizle du‘ā-yı şūr-
engizim

Varır her bir seherde ‘arş-ı Rahmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

art:-

1.) Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak.

1.1. art:-dı

Ey şefi‘u’l-müznibin ben ‘āşık-ı
dīdārınım

Düşeli derdine bu dil **artdı** derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

artık:

1.) “Artık, bundan böyle, bundan
sonra” anlamlarında zarf.

1.1. artık:

Figān u nāleden **artık** sözüm bir

ğayriye geçmez

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım nār
eder bahtım (**Gazel 89/4**)

‘arūs:

1.) Gelin.

1.1. ‘arūs: (Sevgili)

Dil temennī eyledikçe va‘dine mağrūr
iken

Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

‘arūs-ı nāzenin:

1.) Nazlı gelin.

1.1. ‘arūs-ı nāzenin:-i

H‘ābım içre gördüğüm rü’yâyı ta‘bīr
eyledim

Bir ‘arūs-ı nāzenini sīneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

‘arż et:-

1.) Sunmak, takdim etmek, arz etmek,
göstermek.

1.1. ‘arż et:-

‘Arża gir ḥālīñi ‘arż et bī-zebān taḳrīr
ile

‘Arż-ı ḥālīñ buyrulur dermān olur
civāna baḳ (**Gazel 77/3**)

1.2. ‘arż et:-

Hālîni hālākā ‘arż et dā’imā eyle
niyāz
İlticā etme cihānî bî-‘atā zengīnine
(Gazel 117/4)

1.3. ‘arż et:-di, -ñ

Hezārān nāz u cev̄r ile azālim baña
‘arż etdiñ
Tağıtsıñ zülf-i ‘anber-būyınî ebrū-yı
ruhsāra (Gazel 119/5)

1.4. ‘arż et:-er, -sin

Rāziyā sahte hūlūşı ‘arż edersin
dā’imā
Keşf-i rāzından ‘aceb encām geldi
hātıra (Gazel 121/9)

1.5. ‘arż et:-e, -(y)im

Derd-i dilim ‘arż edeyim gāh gāh
Āh u enīn ‘ömrimi kıldı tebāh (Terci-
bend 3/17)

1.6. ‘arż et:-mek

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün hālīm ‘arż etmek
Haber ver derd-i ‘aşkından ne çekdim
diyü ney verdim (Gazel 99/2)

1.7. ‘arż et:-mek

Hālîni ‘arż etmek için dil veren
dildārına
Luţf-ile eyler taḥannī çāresiz ağıyārına
(Gazel 132/1)

1.8. ‘arż et:-se, -m

Hālîmi ‘arż etsem ammā kimseler
rahm eylemez
Rāziyā āh ile giryān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/8)

‘arż eyle:-

1.) Sunmak, takdim etmek, arz etmek,
göstermek.

1.1. ‘arż eyle:-dikçe

Hālîmi ‘arż eyledikçe hīç teraḥhum
etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem hāk-i pāy
etdiñ beni (Gazel 146/4)

1.2. ‘arż eyle:- (y)em

Benim hāl-i diḡer-günüm nice ‘arż
eyleyem yāre
Amān ey ḥalk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (Gazel 122/1)

1.3. ‘arż eyle:- (y)ip

Yakılmış gönlümüñ ābādına dildār
merām eyler
Hezārān şīveler ‘arż eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (Gazel 64/3)

‘arż ol:-

1.) Sunmak, takdim etmek, arz etmek,
göstermek.

1.1. ‘arż ol:-un, -duk, -da

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā

‘Arz olunduğda hem-ân-dem sem‘-i
şāha bu kelam (Tarih 14/15)

‘arza gir-:

1.) Sunmak, takdim etmek, arz etmek,
göstermek.

1.1. ‘arza gir-:

‘Arza gir hālîni ‘arz et bî-zebân taqrîr
ile

‘Arz-ı hālîñ buyrulur dermân olur
civāna bak (Gazel 77/3)

‘arz-gāh-ı ‘ālem:

1.) Tüm alemin toplandığı yer, arasat.

1.1. ‘arz-gāh-ı ‘ālem:-e

‘Arz-gāh-ı ‘āleme beyhūde ben ‘azm
eyledim

Muḳteżā-yı kevkebem mi māl kemāl
etmez nigāh (Gazel 123/3)

‘arz-ı cemāl eyle-:

1.) Yüzünü göstermek, güzel yüzün
görülmesi.

1.1. ‘arz-ı cemāl eyle:-r

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam hālîme rahm
eyleyip

Keşf eder derdim benim ‘arz-ı cemāl
eyler bana (Gazel 12/7)

‘arz-ı hāl:

1.) Hali arz etmek, durumu bildirmek.

1.1. ‘arz-ı hāl:

Hāk-i pāya ‘arz-ı hāl bî-hūdedir
olmaz müfîd

Derdimiñ tefhîmi gūyā dil-nüvāz
olmuş saña (Gazel 13/4)

1.2. ‘arz-ı hāl:-iñ

‘Arza gir hālîni ‘arz et bî-zebân taqrîr
ile

‘Arz-ı hālîñ buyrulur dermân olur
civāna bak (Gazel 77/3)

‘arz-ı hāl et-:

1.) Halini arz etmek, derdini anlatmak.

1.1. ‘arz-ı hāl et:-di, -m

Mizāc-ı nāzenîninden te‘ehhüle ‘arz-ı
hāl etdim

Muḥabbet-nāmeler yazmış kalemîyle
çalışdırmış (Gazel 63/2)

1.2. ‘arz-ı hāl et:-di, -m

Temennî eyledim vaşlın o şāha ‘arz-ı
hāl etdim

Buyurdu der-kenārına beni gāyet
uṭandırdı (Gazel 141/3)

‘arz-ı niyāz et-:

1.) Yalvarıp yakarmak, dualar etmek,
istekleri bildirmek.

1.1. ‘arz-ı niyāz et:-sin

Mecālî kalmamış bî-çāreniñ ‘arz-ı
niyāz etsin

Vişāle nā'il olmuşken vişāli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/8**)

arż-ı ra'nā:

1.) Güzel yer, hoş mekân.

1.1. arż-ı ra'nā:

Arż-ı ra'nā havz-ı vālā beyti gāyet
dil-firīb
Cân u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du'ā (**Tarih 39/4**)

'arż-ı sadākat:

1.) Sadakatin sunulması, güvenilirliğin
arz edilmesi.

1.1. 'arż-ı şadākat:

Vücūduñ hıfz ede eşkāmıdan Allāh
Saña yetmez mi bu 'arż-ı şadākat
(**Gazel 18/9**)

'arż-ı vīşāl eyle-:

1.) Kavuşmayı istemek.

1.1. 'arż-ı vīşāl eyle-:-r

El çekip her bir huşuşdan terkini
kılısam murād
Gāh nāz u gāhice 'arż-ı vīşāl eyler
baña (**Gazel 12/6**)

ārzū:

1.) İnsanın bir şeye duyduğu istek,
dilek, heves.

1.1. arżū:

Gül ruhlarını büseye **arżū** nice
mümkün
Tır-i müçenî cānlara neşter biliriz biz
(**Gazel 50/7**)

1.2. 'arżūsı:-sı

Cân-fedā hem-meclis olmak cānıma
minnet benim
Lebleriñ 'arżūsı ise hūn-ı cigerden
lezīz (**Gazel 29/3**)

ārzū çek-:

1.) Arzu etmek, çok istemek.

1.1. 'arżū çek-:-er, -em

Gīsū-yı ıtır-būyına 'arżū çekerem āh
Turreñ hevesin eyleyerek sünbüle
düşsem (**Gazel 93/4**)

1.2. ārzū çek-:-ip

Hudā'nın beytine ārzū çekip görmek
merām etdim
Şeb ü rüzda bu maţlūba derūnī ber-
devām etdim (**Kaside 1/1**)

ārzū-keş ol-:

1.) İstekli olmak, arzulamak.

1.1. ārzū-keş ol-:-du

Gubārın pâyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk
Cenābın semtine rāh-ı revānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/8**)

1.2. ārzū-keş ol-:-duk, -ça

‘Aceb **ārzū-keş oldukça** naşīb yok
la ‘l-i ālīñdan
Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le ‘allenden (**Matla 27/1**)

‘arzū-mend ol-:

1.) Bir şeye karşı istek duymak,
eğilimli olmak.

1.1. ‘arzū-mend ol-:-sun

Dil temennī eylesün hem ‘**arzū-mend
olsun** gönül
Ben gibi zülfi telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

aş-:

1.) Bir şeyi aşağıya sarkacak bir
biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak,
idam etmek.

1.1. aşılıp:-ıl, -ıp

Gül cemāli güllerinde turreler hayrān
aña
Aşılıp cânım gibi gīsū-yı ser-gerdān
aña (**Gazel 4/1**)

āşaf-ı vakt-i zamān:

1.) Zamanın en büyük veziri.

1.1. āşaf-ı vakt-i zamānsiñ:-siñ

Hak te ‘ālā mazhar etmiş zātıñı bu
‘izzete
Āşaf-ı vakt-i zamānsiñ lāyık olduñ
rif ata (**Gazel 34/1**)

āşaf-ı zamīr:

1.) Kalplerin veziri.

1.1. āşaf-ı zamīr:-dir

Bānī-i beyt-i dilārā feyz-i Hak’dan
behre-yāb
‘Abbās **Āşaf-ı zamīrdir** Hak mu‘īni
dā’imā (**Tarih 39/6**)

āsān ol-:

1.) Kolay, zahmetsiz olmak.

1.1. āsān ol-:-acak

bi-tevfıku’l-mennān eshel ü **āsān
olacak**
evlād u zürriyātına dañi bi-fazlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭkı ve
ta‘līm ü (**Dibace 1/13**)

āsār:

1.) Eserler, izler, belirtliler.

1.1. āsāra:-a

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir du‘ādır ki sebep olmak
bu **āsāra** (**Tarih 6/7**)

1.2. āsārına:-ı, -n, -a

Leme‘ān eyler dem-ā-dem nūr-ı
Raḥman dā’imā
Çeşm-i im‘ān ile cānā feyziniñ
āsārına (**Tarih 8/4**)

asfer:

1.) Sarı.

1.1. aşfer:

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler bu
şeb

Kimi **aşfer** kimi cengār kılavuzları
mercānī (**Kıt’a 3/3**)

aşhāb-ı ‘irfān:

1.) İrfan sahipleri, arifler.

1.1. aşhāb-ı ‘irfān:

Ve ‘ale’l-ḥuşūş ki fenn-i ‘arūza tatbīk
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir

vefḳ maḳām nazm-ı lü’lü-veş intizām
eylemek **aşhāb-ı ‘irfān** ve erbāb-ı
rindān ‘indinde (**Dibace 2/4**)

āsītān-ı Hazret:

1.) Hazretin dergāhı. mec. Sevgilinin
eşiği.

1.1. āsītān-ı Hazret:-iñ, -de

Āsītān-ı Hazretiñde vaktimi kıldım
telef

Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh ister
göñül (**Gazel 87/6**)

āsītān-ı pīr:

1.) Şeyhin eşiği, şeyhin kapısının önü.

1.1. āsītān-ı pīr:-e

Tālibān-ı Hāḳḳ’a bünyād oldu bu
ma‘bed-i cedīd

Āsītān-ı pīre yüz sür edegör her dem
kıyām (**Tarih 14/9**)

aşlā:

1.) "Hiçbir zaman, hiçbir şekilde,
katiyen" anlamlarında bir zarf.

1.1. aşlā:

Yıkıp kalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ **aşlā**

Sen olduñ pūr-cefā āḥīr āḥīr ki vīrān
olmana bā‘is (**Gazel 20/3**)

1.2. aşlā:

Kesmedim **aşlā** ümīdim bāb-ı

luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘aciz gibi bir mübtelā gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.3. aşlā:

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā
çok zamān

Kılmadıñ **aşlā** meded devletlū
sultānım meded (**Gazel 27/2**)

1.4. aşlā:

Żiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘Aceb baḥt-ı siyāhım neyleyem **aşlā**
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.5. aşlā:

Ḥayāline düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş **aşlā**

Hayālinden hayāl olmuş hayālî
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/5**)

1.6. aşlā:

Yeşil tonlar giyip cānān ‘aceb ra ‘nā
meleklenmiş
Baña yüz vermedi **aşlā** felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.7. aşlā:

Çok tazallum eyledim **aşlā** terahhüm
eylemez
Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı haṭ (**Gazel 68/4**)

1.8. aşlā:

Bir pula degmez iki ‘ālemiñ **aşlā**
kadarı
Hāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.9. aşlā:

Geçmez dil-i dīvānemiz **aşlā** bu
ümīdden
Hāl-i zekānıñ fikri-ile fülfulē düşsem
(**Gazel 93/3**)

1.10. aşlā:

Bu Rāzī bī-kese **aşlā** güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

1.11. aşlā:

Cihānıñ varlığın fikr eyledim **aşlā** vefā
yokdur

Erenler hıdmetinde hāk olup cismim
ğubār etdim (**Gazel 101/6**)

1.12. aşlā:

Fütūr geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez göñlümüñ **aşlā** uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

1.13. aşlā:

Tecellī cilvesinden ben şikāyet
eylemem **aşlā**
Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

1.14. aşlā:

Büseye kıldım niyāzı olmadı **aşlā**
müfid
İlticā etmek gerekdir ğabğabıñ ağūşına
(**Gazel 114/4**)

1.15. aşlā:

Çok naşīhat eylerim āh bu dil-i nā-
kāmıma
Neylesün āvāre **aşlā** görmedi vakt-i
refāh (**Gazel 123/2**)

1.16. aşlā:

Sevgili yārim nāzlı nigārım
Aşlā mecālīm kalmadı tende (**Gazel**
124/5)

1.17. aşlā:

Ėamdan özge bir refikim Ėalmadı **aşlā**
benim

Rāziyā ĥāl-i dilim Ėan ağladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.18. aşlā:

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne Hızr u
Ėavs-ı a'zamdan

Beşerden isteme **aşlā** murādı iste
Mevlā'dan (**Matla 10/1**)

1.19. aşlā:

Niyāz etdim cefākārim mürüvvet
etmediñ **aşlā**

Benim cānıma bir āteş biraĖdıñ
yanmada dā'im (**Müfret 6/1**)

1.20. aşlā:

Ümīdim kesmezim **aşlā** Raĥīm ismini
fikreyle

Ki zīrā Ėāresiz Ėaldım perīşān oldu
aĥvālim (**Müfret 33/1**)

'asker:

1.) Asker, ordu, emir altında olan
topluluk.

1.1. 'askeriñdir:-iñ, -dir

Seniñ ĥürmetine ĥalk oldu 'ālem
Melā'ik ümmetiñle **'askeriñdir** (**Kıt'a**
1/8)

'asker çek-:

1.) Asker sevketmek, asker
göndermek, asker Ėıkartmak.

1.1. 'asker çek-:-ip, -dür

Hemān şāh-ı Ėabeş **'asker çekipdür**
Ėūiyā Rūm'a

Dökülmüş perçem-i 'anber-aver āmān
'arağ-Ėine (**Gazel 116/3**)

'asker yürüt-:

1.) Asker salmak, ordu göndermek,
akın etmek.

1.1. 'asker yürüt-:-di

Şaf çekip **'asker yürütdi** rüyına
dilberleriñ

Eşk-i dīdem ĥūn olunca eyledi imdād
ĥaĖ (**Gazel 68/3**)

'āşık:

1.) Bir şeye veya bir kimseye karşı
aşırı sevgi duyan kimse, tutkun,
meftun.

1.1. 'āşık:

Bu **'āşık** nā-tüvāna āĥ dedirme
Felek lerzān olur Ėopar kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

1.2. 'āşık:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzüñ sür dā'imā
Rāziyā
Eger **'āşık** iseñ sen de birağ da'vā-yı
şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.3. ‘āşık:

‘Āşıkıñ efgānını ma‘şuk şanur gūyā
ceres

Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

1.4. ‘āşık:

Mā’il olmuş hūb-ı sīne hāşş u ‘ām
‘Āşık u mestānedir eyler kıyām
(**Mesnevi 4/8**)

1.5. ‘āşık:-a

Hāşr u kaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānıñı
‘Āşık a cev r ü cefā esbāb-ı nāz olmuş
saña (**Gazel 13/3**)

1.6. ‘āşık:-ı

Şayd-ı dil içün eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost
Nezzāreye al ‘āşıkı sen gel hemān ey
dost (**Gazel 17/1**)

1.7. ‘āşık:-ı

Hikmet ile dem-beste olan pīre cevāb
ne
Bir vākıf-ı hāl ‘āşıkı āh dilleme küstāh
(**Gazel 26/2**)

1.8. ‘āşıkım:-ım

‘Āşıkım cāna saña gayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.9. ‘āşıkım:-ım

Var mı āyā yolına varın verür bir
‘āşıkım
Māl degil serden geçen düşvārımıñ
a‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.10. ‘āşıkım:-ım

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kādī olacağ biz de gamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.11. ‘āşıkıñ:-ıñ

‘Āşıkıñ efgānını ma‘şuk şanur gūyā
ceres
Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

1.12. ‘āşıkın:-ıñ

Zülf-i tarrārın perişān eylemiş hālīm
gibi
‘Āşıkın medhūş eder ol sünbül
şebbūlarıñ (**Gazel 79/3**)

1.13. ‘āşıkın:-ı, -n

Bir nazarda ‘āşıkın Mecnūn eder
Leylā-şıfat
Dağılırsa kākülānı rüyına gerdanına
(**Gazel 133/5**)

1.14. ‘āşıkın:-ım

‘Āşıkın şeydā edip kan ağladır her bir
nefes
Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār
olmaz bana (**Nazm 3/2**)

1.15. ‘āşıkına:-ı, -n, -a

‘Āşıkına yār olan derdine dermān olan
Turesine bend olan Rāzī’-i nālān imiş
(Gazel 65/5)

1.16. ‘āşıkına:-ıñ, -a

Tolular içdim dem-ā-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi destiniden içirseñ ‘āşıkına bir
ayağ (Gazel 71/6)

1.17. ‘āşıkları:-lar, -ı

Zülf-i ‘anber būylarıyla bend eder
‘āşıkları
Murğ-veş dām-ı belāya nev-şikār oldu
göñül (Gazel 85/3)

1.18. ‘āşıkları:-lar, -ı

Hüsnüne mağrūr olup azār eder
‘āşıkları
Kimseye rahm eylemez ol desti
fermānlı güzel (Gazel 88/2)

1.19. ‘āşıkları:-lar, -ı

Bāğ-ı ruhsārın temāşā edemez
‘āşıkları
Dest-i yādlar devşirirler ruh-ı
şeftālūsını (Gazel 136/3)

1.20. ‘āşıkları:-lar, -ı

Turre-i ‘anber-feşānın rüyına
dökdükçe yār
Reşk eder ‘āşıkları ol sünbül-i büyā
gibi (Gazel 148/5)

1.21. ‘āşıklarıñ:-lar, -ıñ

Qıl kadar qadrine tevķir eylemez
‘āşıklarıñ
Göñlüme derd ü elem irās eder efrād-ı
haṭ (Gazel 68/2)

1.22. ‘āşıklarıñ:-lar, -ıñ

Feyz-i Bārī zātına vābestedir
‘āşıklarıñ
Açılur bāğ-ı dilinde ma‘nevī gülzār-ı
‘aşk (Gazel 76/4)

1.23. ‘āşıkların:-lar, -ın

Hic su‘āle yer kımaz rāzın bilir
‘āşıkların
Kāmet-i dil-cūsı ra‘nā māh-ı tābānlı
güzel (Gazel 86/2)

1.24. ‘āşıklarıñ:-lar, -ıñ

Sineme dāğ urdı tır-i gamzeñiñ
peykānesi
Ney gibi efgān eder ‘āşıklarıñ
mestānesi (Gazel 151/1)

1.25. ‘āşıkların:-lar, -ın

Rūhımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād
Māt eder ‘āşıkların açmaz ile
mānşübesi (Gazel 152/3)

1.26. ‘āşıklarıñdan:-lar, -ı, -n, -dan

Fedā-yı cān eden ‘āşıklarıñdan
Biri bu ‘abd-i ‘aciz çakeriñdir (Kıt’a
1/23)

‘āşık et-:

1.) Âşık olmak, muhabbet duymak, kendisine bağlı etmek.

1.1. ‘āşık et-:-en

Beni ‘āşık eden şāh-ı cihāna
Gören meftūn olur seyyāresinden
(Gazel 107/2)

‘āşık ol-:

1.) Aşırı sevgi duymak, sevdalanmak, tutulmak.

1.1. ‘āşık ol-:-du, -m

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes
‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (Gazel 131/5)

‘āşıkān:

1.) Aşıklar.

1.1. ‘āşıkān:

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān
Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (Gazel 13/2)

1.2. ‘āşıkānı:-ı

Rāziyā şāhib-edā dildādedir
‘Āşıkānı hep semāzen dededir
(Mesnevi 4/11)

1.3. ‘āşıkānı:-ı

Çün şultān içre cāy-ı tātī kālā fūrūş
Celb eder erbāb-ı zūhdī ‘āşıkānı
dā’imā (Tarih 9/6)

‘āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcet:

1.) Sevinç ve mutluluk veren tekkenin talebeleri ve aşıkları.

1.1. ‘āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcet:-iz

Pertev-i nūr-ı Hūdā’dan feyz-yāb u
rif’atız

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcetiz
(Gazel 53/1)

1.2. ‘āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcet:-iz

Sikke-ber ser-çāker-i Monlā-yı
Rūm’uz Rāziyā

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behçetiz
(Gazel 53/9)

‘āşık-ı āvāre:

1.) Avare, başıboş aşık.

1.1. ‘āşık-ı āvāre: (Bursalı İbrahim Rāzi)

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/3)

1.2. ‘āşık-ı āvāre: (Bursalı İbrahim Rāzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci-bend 1/6**)

1.3. ‘âşık-ı âvâre: (Bursalı İbrahim
Râzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci-bend 1/9**)

1.4. ‘âşık-ı âvâre: (Bursalı İbrahim
Râzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci-bend 1/12**)

1.5. ‘âşık-ı âvâre: (Bursalı İbrahim
Râzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci-bend 1/15**)

1.6. ‘âşık-ı âvâre: (Bursalı İbrahim
Râzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci bend-1/18**)

1.7. ‘âşık-ı âvâre: (Bursalı İbrahim
Râzi)

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘**âşık-ı âvâre**
kim (**Terci-bend 1/21**)

‘âşık-ı bî-çâre:

1.) Çaresiz, zavallı aşık.

1.1. ‘âşık-ı bî-çâre:-ler

‘**Âşık-ı bî-çâreler** mümkün mü vaşfiñ
eylemek

Medhiñe ağâz edenler dem-be-dem
meymün olur (**Gazel 38/3**)

1.2. ‘âşık-ı bî-çâre:-niñ (Bursalı
İbrahim Râzi)

Katlime tuğrâya fermân eylemişsiñ bî-
günâh

‘**Âşık-ı bî-çâreniñ** beyhûde girme
kanına (**Gazel 133/3**)

1.3. ‘âşık-ı bî-çâre:-(y)e (Bursalı
İbrahim Râzi)

Râzî-i sühan-perveri red etme murâdîñ
Ben ‘**âşık-ı bî-çâreye** kıyma haberim
var (**Gazel 46/6**)

‘âşık-ı bî-kes:

1.) Kimsesiz, zavallı aşık.

1.1. ‘âşık-ı bî-kes:

Ne bilsin ‘**āşık-ı bî-kes** ma‘ānī
mantık-ı hikmet

Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hübānelerden şor (**Gazel 40/7**)

‘āşık-ı bīmār:

1.) Hasta aşık.

1.1. ‘**āşık-ı bīmār:-iñ, -i**

Hāh-nā-hāh ‘**āşık-ı bīmārın**ı yād
eyledi

Himmet ü feyziñle dilber bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

‘āşık-ı dīdār:

1.) Güzel yüzün aşığı.

1.1. ‘**āşık-ı dīdār:-ın, -ım**

Ey şefi‘u‘l-müznibīn ben ‘**āşık-ı**
dīdārınım

Düşeli derdine bu dil artıdı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

‘āşık-ı dil-hasta:

1.) Hasta gönüllü aşık.

1.1. ‘**āşık-ı dil-hasta:**

Şad hezārān ‘**āşık-ı dil-hasta** maṭlūb-ı
lebiñ

Mürdeye cānlar bağışlar gūyā
kevşerden lezīz (**Gazel 29/2**)

1.2. ‘**āşık-ı dil-hasta:-(y)a**

‘**Āşık-ı dil-hastaya** dā‘im şunar
peymāneler

Nūş edince neş‘esinden añlanur envār-
ı ‘aşk (**Gazel 76/2**)

‘āşık-ı efkende:

1.) Perişan olmuş, çaresiz aşık.

1.1. ‘**āşık-ı efkende:-ñ, -im** (Bursalı
İbrahim Rāzi)

Şimdi seniñ ‘**āşık-ı efkendeñim**
Cān verecek yoluña bir bendeñim
(**Nazm 10/2**)

‘āşık-ı ğamgīn:

1.) Gamlı, kederli aşık.

1.1. ‘**āşık-ı ğamgīn:**

Gül cemāl üzre tağılır ol mehiñ
gīsūları

Dāne-i tārında bī-ḥad ‘**āşık-ı ğamgīn**
tutar (**Gazel 37/4**)

1.2. ‘**āşık-ı ğam-gīn:-e, -dir**

Āh benim düş olduğum bir turreşi
perçinedir

Bu dil-i zārım dirīğā ‘**āşık-ı ğam-**
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

‘āşık-ı ğam-hār:

1.) Kederli aşık.

1.1. ‘**āşık-ı ğam-hār:-a**

Çāre yokdur derdimiñ dermānına cānā
benim

Ben zārūrī ‘**āşık-ı ğam-hāra** kıldım
elvedā‘ (**Gazel 70/3**)

1.2. ‘āşık-ı ğam-h̄ār:-e

Gel beru ey ‘āşık-ı ğam-h̄āre gezme
serseri

H̄ūri vü ğilmānı seyr et şahn-ı Kāğıd-
h̄āne’de (Müfret 81/1)

‘āşık-ı ğam-h̄ār:

1.) Gam çeken, kederli aşık.

1.1. ‘āşık-ı ğam-h̄ār:-e, -ler

Güş edenler Rāziyā bu nev-zuhūr
ebyātımı

Bende-i efgende oldu ‘āşık-ı ğam-
h̄āreler (Gazel 34/8)

1.2. ‘āşık-ı ğam-h̄ār:-e, -ler

Ol güzeli görse bu mehpāreler
Tırmaz okur ‘āşık-ı ğam-h̄āreler
(Terci-bend 3/10)

1.3. ‘āşık-ı ğam-h̄ār:-iñ, -ı

Göz ucıyla ‘āşık-ı ğam-h̄ārını
görmez misiñ
Çekdigim cevır ü cefāyı gūyiyā bilmez
misiñ (Gazel 80/1)

‘āşık-ı ğam-nāk:

1.) Gamlı aşık.

1.1. ‘āşık-ı ğam-nāk:-iñ, -a (Bursalı
İbrahim Rāzi)

Tıtuş cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ sen (Terci-bend 2/10)

‘āşık-ı nā-kām:

1.) Muradına erememiş aşık.

1.1. ‘āşık-ı nā-kām:-iñ, -a

Bir terahhūm eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmıña

Gün-be-gün zālīm seniñ ālıñ da çok
hālīñ de çok (Gazel 75/2)

1.2. ‘āşık-ı nā-kām:-iñ, -ı

Teşne-dār etmiş kamu āh ‘āşık-ı nā-
kāmını

Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ
mülden lezīz (Gazel 28/2)

1.3. ‘āşık-ı nā-kām:-iñ, -ı

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
hüsñüñ

Hep ‘āşık-ı nā-kāmını çāker biliriz
biz (Gazel 50/8)

‘āşık-ı nā-şād:

1.) Mutsuz, kederli aşık.

1.1. ‘āşık-ı nā-şād:-ı, -n, -a

Yār tesellī eyledikçe ‘āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū eyler efendim Rāzi-i bī-çāre
haz (Gazel 69/7)

‘āşık-ı şeydā:

1.) Çılgın aşık.

1.1. ‘āşık-ı şeydā:-dan

Bu ayrılık firākına taḥammül nice
mümkündür
Efendi ‘**āşık-ı şeydādan** ol sultāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/3**)

‘āşık-ı üftāde:

1.) Çaresiz aşıklar.

1.1. ‘**āşık-ı üftāde:-ler**

Nüdemāsi şad-hezār maḥbūbeler
Seyre tırur ‘**āşık-ı üftādeler**
(**Mesnevi 3/11**)

‘āşık-ı yār:

1.) Sevgilinin aşığı.

1.1. ‘**āşık-ı yār:-e** (Bursalı İbrahim
Rāzi)

Mülāḳat eylese bād-ı sabā ben ‘**āşık-ı**
yāre

Ṭağıdsa zülf-i dildārı perīşān olduğun
görsem (**Müfret 97/1**)

‘āşık-ı zār:

1.) Ağlayan, inleyen aşık.

1.1. ‘**āşık-ı zār:-ı**

Gülersiñ güldürürsüñ gülşeninde
‘**āşık-ı zārı**
Kızarsın gül ruḥuñ gülsün ki zīrā anda
ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

āşikār et:-

1.) Açığa çıkarmak, ortaya koymak,
belli etmek.

1.1. **āşikār et:-di, -m**

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım **āşikār**
etdim

Dil-i şad-pāreme raḥmın bedīdār
olduğın bildim (**Gazel 96/3**)

āşikār ol:-

1.) Açığa çıkmak, ortaya koymak,
belli olmak.

1.1. **āşikār ol:-du**

Beni rüsvā-yı ‘ām etdiñ niçün ey bī-
vefā yārim
Derün-ı dildeki dāğ-ı nihānım **āşikār**
oldu (**Müfret 87/1**)

āşinā:

1.) Alışkın, tanıdık, dost, sevgili.

1.1. **āşinā:**

Āşinā-yı Ḥaḳ olanlar āşinā bilmez
nedir

Māye-i zātī gerek bī-gāne olmaz **āşinā**
(**Gazel 3/6**)

1.2. **āşinādır:-dır**

Ṭabībim derdime dermān ederse
Āşinādır derünüm yarasından (**Gazel**
107/6)

1.3. **āşinādır:-dır**

Gönül dedikleri bir sırr-ı Yezdān
Rumūzātı bilenler **āşinādır** (**Nazm**
11/2)

1.4. āşinālar:-lar

Nedir āyā benim cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su'āl-i hātır etmez **āşinālar** cümle yād
oldu (Gazel 145/2)

1.5. āşināsı:-sı

Āşinā olmaz cihānda **āşināsı** bī-kesiñ
Āşinā-yı hāl olan sultāna olmaz āşinā
(Gazel 3/2)

1.6. āşināsı:-sı

Bir su'āl etsem mi āyā **āşināsı** var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

āşinā ol:-

1.) Tanıdık olmak, bilinen olmak.

1.1. āşinā ol:-maz

Olalı dīvāne dil dīvāne **olmaz āşinā**
Nā-mizāc bī-çāredir dermāna olmaz
āşinā (Gazel 3/1)

1.2. āşinā ol:-maz

Olalı dīvāne dil dīvāne olmaz āşinā
Nā-mizāc bī-çāredir dermāna **olmaz**
āşinā (Gazel 3/1)

1.3. āşinā ol:-maz

Āşinā **olmaz** cihānda āşināsı bī-kesiñ
Āşinā-yı hāl olan sultāna olmaz āşinā
(Gazel 3/2)

1.4. āşinā ol:-maz

Āşinā olmaz cihānda āşināsı bī-kesiñ
Āşinā-yı hāl olan sultāna **olmaz āşinā**
(Gazel 3/2)

1.5. āşinā ol:-maz

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler
Cān pazārında görürsün cānā **olmaz**
āşinā (Gazel 3/3)

1.6. āşinā ol:-maz

Hicr-i dil hicrān ile hep hīçe verdi
'ömrini
Çekmeyen derd ü elem hicrāna **olmaz**
āşinā (Gazel 3/4)

1.7. āşinā ol:-maz

Baħr-ı 'aşka dil sefīne bālbān-ı āhım
hemān
Baħr-ı 'aşka düşmeyen 'ummāna
olmaz āşinā (Gazel 3/5)

1.8. āşinā ol:-maz

Āşinā-yı Hāķ olanlar āşinā bilmez
nedir
Māye-i zātī gerek bī-gāne **olmaz āşinā**
(Gazel 3/6)

1.9. āşinā ol:-maz

Rāziyā nākām olursañ kān bulup kām
almağa
Kām olan bī-çāreler hīç kāna **olmaz**
āşinā (Gazel 3/7)

āşinālîk:

1.) Tanışma, tanışıklık.

1.1. āşinālîklar:-lar

Sühan aralık eyler āşinālîklar
nezâketle

Sitānbol'ıñ zenānı āh kırdan
olduğundandır (Müfret 78/1)

āşinā-yı dost ol-:

1.) Yakın arkadaş olmak.

1.1. āşinā-yı dost ol-:-an, -lar

Āşinā-yı dost olanlar dil döker
dildārına

Dil verip dilden dile dildāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/4)

āşinā-yı Hak ol-:

1.) Hakkı bilenler, Allah yolunda
olanlar.

1.1. āşinā-yı Hak ol-:-an, -lar

Āşinā-yı Hak olanlar āşinā bilmez
nedir

Māye-i zātî gerek bî-gāne olmaz āşinā
(Gazel 3/6)

āşinā-yı hāl ol-:

1.) Zamanın aşinası olmak.

1.1. āşinā-yı hāl ol-:-an

Āşinā olmaz cihānda āşināsı bî-kesiñ
Āşinā-yı hāl olan sultāna olmaz āşinā
(Gazel 3/2)

āşinā-yı hem-dem:

1.) En yakın arkadaş.

1.1. āşinā-yı hem-dem:-im

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim

Çāre teslīm ü rızā var mı dañi arada
(Gazel 125/3)

āşinā-yı ma'nevî:

1.) Manevi olarak en yakın.

1.1. āşinā-yı ma'nevî:

Eşk-i dīdem inzivāda yār-ı hem-
demdir baña

Āşinā-yı ma'nevî İbrāhīm Edhem'dir
baña (Gazel 1/1)

āşinā-yı vakt ü ezmān ol-:

1.) Zamana tanıdık olmak.

1.1. āşinā-yı vakt ü ezmān ol-:-ma, -
(y)an

Düşmedi burc-ı sa'ide bahtımın
seyyāresi

Āşinā-yı vakt ü ezmān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/3)

āşiyān kıl-:

1.) Yuva yapmak, yuva kurmak.

1.1. āşiyān kıl-:-dı

Düşdi cāmeḥāba 'ömrüm ḥāşılı bir
dert ile

Murg-ı cānı cennet-i me'vāyı **kıldı**
āşiyān (Tarih 25/2)

āşiyān tut:-

1.) Yuva tutmak, mesken edinmek,
yerleşmek.

1.1. āşiyān tut:-du

Fırākıñ āteşinde gör ki Rāzī **āşiyān**
tutdu

Efendim nāzenīnim āh dedirme bu
giriŧtāra (**Gazel 119/6**)

‘aşk:

1.) Aşırı sevgi ve bağıllık duygusu,
muhabbet, sevi.

1.1. ‘aşk:

‘**Aşk** ile bildim neler vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger şīve-i hūbān imiş
(**Gazel 65/2**)

1.2. ‘aşk:

Beni baħr-ı belāya ‘**aşk** giriŧtār etdigin
bildim
Ümīdim Hāḳḳ’adır her dem bi-
ḥamdi’llāh şorarım yok (**Gazel 74/5**)

1.3. ‘aşk:

‘**Aşk** ile bī-çāre dil her yana eyler ser-
fürü
Cān u dilden rüz u şeb cānāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/1**)

1.4. ‘aşk:

Mişāl-i Mecnūn’a döndüm baña ṭa’n
eyleme zāhid
Düşersem ğam degildir ben bu ‘**aşk** ile
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.5. ‘aşka:-a

Derdime düş olmayanlar derdimi
bilmez benim
Yanmayanlar ‘**aşka** bir dem ḥālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.6. ‘aşkı:-ı

Setr eder settār ‘**aşkı** kādir olsa setrine
Sedd çekip dil ğayriye settāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/3**)

1.7. ‘aşkı:-ı

Aḥz edip feyz-ile ‘**aşkı** cāy-ı yāre
buldu rāh
Hāşılı maḳşūda irdi kām-kār oldu
göñül (**Gazel 85/6**)

1.8. ‘aşkı:-ı

Bir şūḥ güzeliñ ‘**aşkı** hemān cānıma
düşdi
Dīvāne göñül āh yine bir ḥānıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

1.9. ‘aşkı:-ı

Şūfiyā sen cān u dilden ‘**aşkı** ikrār
eyleseñ
Vāḳıf-ı esrār olur yek şīr-i Yezdānım
gibi (**Tarih 7/4**)

1.10. ‘aşkıım:-ım

Olup günden güne ‘işıyanım efzūn
Beni sevdā vü ‘aşkıım kıldı mecnun
(Mesnevi 2/6)

1.11. ‘aşkıımı:-ım, -ı

Āteş-i hālāt-ı ‘aşkı gāh ibrāz eylesem
‘Aşkıımı iskāt için bāst-ı maḳāl eyler
baña (Gazel 12/4)

1.12. ‘aşkıñ:-ın

‘Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu göñül
geçmez (Gazel 56/3)

1.13. ‘aşkın:-ın

Ḳādir misiñ bu ‘aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele ḳatı kemāndır eyler seni kepāde
(Gazel 125/7)

1.14. ‘aşkıñ:-ıñ

Girye vü āh etmedeyim her zamān
‘Aşkıñ ile hāl-i dilim pek yamān
(Terci-bend 3/25)

1.15. ‘aşkıına:-ın, -a

Müjeñ ‘aşkıına ey āfet şehādet fikrine
düşdüm
Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refāḳatden (Gazel 106/4)

1.16. ‘aşkıñla:-ıñ, -la

Bilirsñ rūz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım
Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

1.17. ‘aşkıñla:-ıñ, -la

Hāḳīḳat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla
ey meh-rū
‘İzārıñ şevḳi ile sürdigim
peymānelerden şor (Gazel 40/6)

1.18. ‘aşk-ile:-ile

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes
‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (Gazel 131/5)

‘aşk bādesi:

1.) Aşk şarabı.

1.1. ‘aşk bādesi:-n

Gel berü nūş etdirem zāhid saña ‘aşk
bādesin
Dest-i ‘işıyanıñdan ammā gitmesün bir
ān ḳadeḥ (Gazel 25/4)

‘aşk bāzārı:

1.) Aşk pazarı.

1.1. ‘aşk bāzārı:-n, -da

Cān verür cānım benim hīç cāna
bakmaz cān nedir
‘Aşk bāzārında cān bāzāra iḳrār
eylemiş (Gazel 60/2)

‘aşk eri ol:-

1.) Aşkın neferi olmak, kendini aşka adanmak, aşkın emri altında olmak.

1.1. ‘aşk eri ol:-*duk, -um, -u*

Mest-i endām eyleyen sensin beni
sevdiğim
‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergāh
bilir (Gazel 48/5)

1.2. ‘aşk eri ol:-*sa, -m*

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü
Rāh-ı Hakk’ı bulmağa bir mürşid
elzemdir bana (Gazel 1/2)

‘aşk eyle:-

1.) Aşkı sunmak, âşık olmak, sevgiliye açılmak.

1.1. ‘aşk eyle:-

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle
Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşk eyle (Gazel 120/1)

1.2. ‘aşk eyle:-

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle
Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşk eyle (Gazel 120/1)

1.3. ‘aşk eyle:-

Bana rahm eyleyip hāl-i diger-günüm
su’āl etse

Huzûrunda temennî eyleyip cānāna

‘aşk eyle (Gazel 120/2)

1.4. ‘aşk eyle:-

Bu ayrılık firâkına taḥammül nice
mümkündür
Efendî ‘âşık-ı şeydâdan ol sultāna ‘aşk
eyle (Gazel 120/3)

1.5. ‘aşk eyle:-

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kânı
cānānım
Hemān derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşk eyle (Gazel 120/4)

1.6. ‘aşk eyle:-

Ne lâzım dāmen ü desti güzeller şāh u
hünkārıñ
Eşigi ka’besine sür yüzüñ merdāna
‘aşk eyle (Gazel 120/5)

1.7. ‘aşk eyle:-

Beni pervāne gibi yandıran ‘aşk-ı
mecāzîdir
Benim şem’-i şebistānım leb-i
mercāna ‘aşk eyle (Gazel 120/6)

1.8. ‘aşk eyle:-

Sülḥan meydānına at sür hemān çevgān
u top oyna
‘Aliyy ü ulviye Rāzî ki şā’irāna ‘aşk
eyle (Gazel 120/7)

‘aşk meydānı:

1.) Aşk meydanı, aşk sahası.

1.1. ‘aşk meydānı:-na

Çeşm-i hūn-h‘ārīñ düşürdi ‘aşk
meydānına āh

İderüz biz ‘ayb gören her güne yārān
ile baḥş (Gazel 19/3)

‘aşk olsun: (Kalıp ifade)

1.) Beğenilmeyecek bir davranış, bir
tutum karşısında kınama, sitem
bildiren söz.

1.1. ‘aşk ol:-sun

Bu devriñ sırrına vāḳıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun

Ne yār belli ne ḥod aḡyār şaḳın fāş
etme esrārīñ (Müfret 45/1)

‘aşkına:

1.) Bir kimsenin sevgisi için, bir
kimsenin yoluna, hürmetine.

1.1. ‘aşkına:

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār etseñ
n’olur
Sevdiğin ‘aşkına olsun eyle ḳurbānım
meded (Gazel 27/4)

‘aşk-ı bī-amān:

1.) Acımasız, amansız aşk.

1.1. ‘aşk-ı bī-amān:-a

Bu ‘aşk-ı bī-amāna bir devā vü
çāreler var mı
‘İlel geldi ṭabīb-i zāhiriñ ḡayrī
devāsından (Gazel 102/2)

‘aşk-ı dilber:

1.) Sevgilinin aşkı.

1.1. ‘aşk-ı dilber:

Ben dehānım açmaḡa yokdur mecālīm
neyleyim
‘Aşk-ı dilber söyler āh ṭūṭi-i ḡüyā
gibi (Gazel 148/4)

‘aşk-ı ilāh:

1.) İlahi aşk, Allah aşkı.

1.1. ‘aşk-ı ilāh:

Der-miyān et tīḡ-i ma‘nīsın daḡi nām-
āver ol
Vāḳıf-ı sırr-ı Ḥudā hem ‘aşk-ı ilāh
ister ḡöñül (Gazel 87/5)

‘aşk-ı mecāz:

1.) Beşerî aşk.

1.1. ‘aşk-ı mecāz:-ım

Bu pergende benim ‘aşk-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzenīnler sevmek ile
rāyegān oldu (Gazel 143/1)

1.2. ‘aşk-ı mecāz:-ım

Āferīn ‘aşk-ı mecāzım reh-nümā
olduñ baña

El yudurduñ dü cihāndan şimdi pāk
etdiñ beni (**Gazel 146/6**)

1.3. ‘aşk-ı mecāz:-ī -dir

Beni pervāne gibi yandıran ‘aşk-ı
mecāzīdir

Benim şem‘-i şebistānım leb-i
mercāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/6**)

‘aşk şarābı:

1.) Aşk şarabı.

1.1. ‘aşk şarābı:-n

Terk edip dārı diyārı ben dañi Edhem
gibi

Qays-veş ‘aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

āšnā-tabīb:

1.) Tanıdık doktor, bildik hekim.

1.1. āšnā-tabīb:

Gönlümi alan ḥabīb kulu olsam yā
naşīb
Şaḥşıma āšnā-tabīb derdime dermān
imiş (**Gazel 65/3**)

aşüfte:

1.) Çılgın gibi seven, aşktan perişan
olan, meftun, aşık.

1.1. aşüftesi:-si

Dil virdine ‘ayş eyleme dergāh-ı tesellī
Aşüftesi āzürdesi bir tāze civānñ
(**Gazel 81/2**)

āşüfte et:-

1.) Perişan etmek, baştan çıkarmak.

1.1. āşüfte et:-di

‘Aceb āşüfte etdi nīm nighle ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

1.2. āşüfte et:-di

Neyleyim āşüfte etdi bu dil-i gam-
gīnimi

Sū-be-sū āh etdiren āh kāmēt-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

āşüfte hāl et:-

1.) Perişan hale getirmek, zavallı
etmek.

1.1. āşüfte hāl et:-di

Bu Rāzī bendesin āyā niçün āşüfte hāl
etdi

Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

aşüfte hāl ol:-

1.) Perişan halde olmak.

1.1. aşüfte hāl ol:-du, -m

Anuñ derd ü firākıyla ‘aceb aşüfte hāl
oldum

Cihān başıma țar oldu baña cevriñ
müdām etdi (**Gazel 142/2**)

āşüfte ol:-

1.) Perişan olmak, âşık olmak, müptela olmak.

1.1. âşüfte ol-:-du, -m

Ben saña **âşüfte oldum** kıl terahhüm
ey perî
Yoḥsa berbād etdirirsiñ āh-ile
dilberliği (**Müfret 92/1**)

1.2. âşüfte ol-:-du, -m

Bir Zelîḥā derdiniñ **âşüftesi oldum**
‘aceb
Gice gündüz āh u efgānımla bîzârdır
felek (**Müfret 98/1**)

at:

1.) Binek hayvan, satranç oyununda
“L” şeklinde giden taş.

1.1. at:

Ben sürerdim **at** u fili şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

at sür-:-

1.) At sürmek, hakimiyet altına almak,
ileri doğru hamle yapmak, satrançta atı
oynatmak.

1.1. at sür-:-

Sūḥan meydānına **at sür** hemān
çevgān u top oyna
‘Aliyy ü ulviye Rāzī ki şā‘irāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

1.2. at sür-:-er

‘İnānım elden alır **at sürer** şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca bir piyāde
(**Gazel 125/6**)

at u fil:

1.) At ve fil, satrançta iki önemli taş.

1.1. at u fil:

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
ḥaddim degil
Ey benim ruḥum efendim **at u filim**
yok şāha (**Tarih 8/11**)

‘atā:

1.) Bağışlama, vergi, ihsan.

1.1. ‘atāsından:-sın, -dan

Ḥiṭābından ‘**atāsından** İlāhī
Kerem kıl pādīşāhlar pādīşāhı
(**Manevi 2/1**)

āteş:

1.) Alev, od, ateş.

1.1. āteş:

Gūyiyā **āteş** gibi yanar hemān
Bir daḳīka bir nefes vermez amān
(**Mesnevi 1/7**)

1.2. āteş:

Āteş ile cünbüş eder gāhi şeb
Başına odlar yaḳar emşāl heb
(**Mesnevi 4/3**)

1.3. ateş:

Şahn-ı dilde bir **ateş** yakdım elimle
cânıma

Tâ kıyâmet haşr olunca nûr olur
kabrîm benim (**Müfret 15/1**)

1.4. âteşim:-im

Âb-ı rahmânî gerek bu **âteşim**
teskînine

Eşk-i kerîm daîhi müzdâd etdi âhım
şu 'lesin (**Müfret 64/1**)

âteş bırak:-

1.) Yüreğın dağlanması, acı ve ıstırap
salmak, ateş saçmak, yakmak.

1.1. âteş bırak:-dı

Hâlime vâkıf iken âh bir terahhüm
etmedi

Zâlim ü gaddâr imiş **âteş bırakdı**
cânıma (**Müfret 9/1**)

1.2. âteş bırak:-dı

Ah civânım kalbime **âteş bırakdı** her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan hasretiyle
pür-ğamız (**Tarih 26/4**)

1.3. âteş bırak:-dı, -ñ

Kalbime **âteş bırakdıñ** ey perî
cevvâle-veş

Derdini izhâr için yâş ile âh ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.4. âteş bırak:-dı, -ñ

Cânıma **âteş bırakdıñ** süz-nâk etdiñ
beni

'Aķibet ey bî-vefâ kıydıñ helâk etdiñ
beni (**Gazel 146/1**)

1.5. âteş bırak:-dı, -ñ

Niyâz etdim cefâkârım mürüvvet
etmediñ aşlâ

Benim cânıma bir **âteş bırakdıñ**
yanmada dâ'im (**Müfret 6/1**)

1.6. âteş bırak:-dı, -ñ

Hâk-i pâye yüz sürüp kıldım saña
hâlim beyân

Hîç terahhüm etmediñ **âteş bırakdıñ**
cânıma (**Müfret 10/1**)

1.7. âteş bırak:-dı, -ñ

Çok tazallum eyledim cânâ saña kâr
etmedi

Gelmediñ güldürmediñ **âteş bırakdıñ**
cânıma (**Müfret 11/1**)

âteş-i 'aşk:

1.) Aşk ateşi.

1.1. âteş-i 'aşk:

Cân fedâ kıldım hemân cânâna cânım
naķdini

Âteş-i 'aşk ile süzân olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/5**)

âteş-i cevri felek:

1.) Feleğin cefâsının ateşi.

1.1. **āteş-i cevri-felek:-den**

O rütbe-i sūz-nākım **āteş-i cevri-felekden** kim

Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān tidrer (**Müfret 27/1**)

āteş-i hālāt-ı ‘aşk:

1.) Aşkın ateşli halleri.

1.1. **āteş-i hālāt-ı ‘aşk:-ı**

Āteş-i hālāt-ı ‘aşkı gāh ibrāz eylesem
‘Aşkımı iskāt için bāst-ı maḳāl eyler
baña (**Gazel 12/4**)

āteş-i ruhsār-ı āl:

1.) Al yanağın ateşi.

1.1. **āteş-i ruhsār-ı āl:-ı**

Āteş-i ruhsār-ı ālı yandırır ḥaṭṭ-āverin
Ol sebebdan tīz biter yanık maḥaliñ
sebzesi (**Müfret 88/1**)

āteş-i sūzān et-:

1.) Yanan bir ateşe döndürmek.

1.1. **āteş-i sūzān et:-di, -ñ**

Düşürüp nār-ı firāḳa beni nālān etdiñ
Dil-i ‘āşık-zedemi **āteş-i sūzān etdiñ**
(**Müseddes 1/13**)

āteş-i sūzāne:

1.) Yakıcı ateş. Mec. Sevgili.

1.1. **āteş-i sūzāne:-(y)e**

Yanma dedim bu dil-i pervāneye

Yandı hemān **āteş-i sūzāneye** (**Tercibend 3/6**)

‘Ātīfā:

1.) Ey Atıf; Çalı Karyelizade Atıf
Seyyidü’l-Hac Abdurrezzak Monla.

1.1. **‘Ātīfā:**

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī dahi tārīḥ
dedi

‘Ātīfā ḥaṭṭıña taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(**Tarih 12/1**)

‘atık:

1.) Eski.

1.1. **‘atık:**

Cevherī tārīḥ dedirdi Rāzīyā bir er
gelip

Bu **‘atık** naḳşibendi ma‘bedin kıldı
cedīd (**Tarih 13/2**)

āvān:

1.) Zamanlar, vakitler.

1.1. **āvānlarında:-lar, -ın, -da**

Sultān Selīm Ḥān-ı Sālīs ḥazretlerinin
hengām u **āvānlarında** peder-mānde
bir

çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/1**)

āvāre:

1.) Boş gezen, kararsız, başıboş,
derbeder. Mec. Aşık.

1.1. āvāre:

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i
şeydā
Emīnimdir diyü vārını verip āvāre
kalmışdır (Gazel 43/3)

1.2. āvāre:

İlahā bu güneş-kārı murādım la be-
kām eyle
Gönül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben kaldım (Nazm 8/2)

1.3. āvāre:

Düşürdi dāmına āvāre gönlüm
Kaçar mı şayd olan āvāresinden
(Gazel 107/4)

1.4. āvāre:

Çok naşhat eylerim āh bu dil-i nā-
kāmıma
Neylesün āvāre ašlā görmedi vakt-i
refāh (Gazel 123/2)

1.5. āvāre:

Feşāhatle belāgatle ola bu fıtınat-ı şānī
‘Aceb hūsn ü zīyāsından Züleyhā daḥi
āvāre (Tarih 6/5)

1.6. āvāreler:-ler

Ruḥşat olsa ḥāk-i pāye bir nöbet yüz
sürmeye

Yoluna kurbān olurlar şad-hezār
āvāreler (Gazel 34/7)

1.7. āvāreler:-ler

Ağlar aḥīr ḥālīme āvāreler
Çāre nedir derdime bī-çāreler (Terci-
bend 3/14)

1.8. āvāresinden:-sin, -den

Düşürdi dāmına āvāre gönlüm
Kaçar mı şayd olan āvāresinden
(Gazel 107/4)

1.9. āvāreye:-(y)e

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faḳīr
āvāreye
Rūy-ı zerdīm süre idim ol yüzi
mehpāreye (Terci-bend 1/10)

1.10. āvāreyi:-(y)i

Kim arar bu ben gibi bī-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi
(Mesnevi 1/13)

āvāre et:-

1.) Perişan etmek, başıboş gezen birisi
haline getirmek.

1.1. āvāre et:-di, -ñ

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre

Metā‘-ı hūsnüñi verseñ ‘aceb mi ben
ḥarīdāra (Gazel 119/1)

āvāre eyle:-

1.) Perişan etmek, başıboş gezen birisi haline getirmek.

1.1. āvāre eyle:-di, -ñ

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa başımda

Beni pervāne gibi **eylediñ** ey şūh sen **āvāre (Gazel 122/3)**

āvāre kıl:-

1.) Perişan etmek, başıboş gezen birisi haline getirmek.

1.1. āvāre kıl:-di, -ñ

Nīm niğehle bendeñi **āvāre kıldıñ** dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pūr-cefā yazık baña **(Matla 30/1)**

āvāre ol:-

1.) Serseri olmak, başıboş gezen olmak, âşık olmak.

1.1. āvāre ol:-du, -m

Āh yine **āvāre oldum** çāreler ne çāreler

Çāresiz derdim benim çāre nedir bī-çāreler **(Gazel 34/1)**

āvīze kıl:-

1.) Avize etmek, asmak, sallanmak.

1.1. āvīze kıl:-di, -m

Dem-be-dem āh u fiğānım girmez oldu gūşına

Cānımı **āvīze kıldım** gūşınıñ mengūşına **(Gazel 114/1)**

‘Avni:

1.) Şair Avni.

1.1. ‘Avni’ye:-(y)e

Rāziyā ‘**Avni’ye** tanzīr edemez senin şī‘riñ

Dir isem remz-i sūhān-perverimi dāl olmaz **(Gazel 58/7)**

ayā:

1.) "Acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren bir söz.

1.1. āyā:

Sūkker ü şīrīn lebiñ āh la‘l-i aḥmerden midir

Şorsam **āyā** çekdiğim dilden mi dilberden midir **(Gazel 30/1)**

1.2. āyā:

Var mı **āyā** yolına varın verür bir ‘āşıkım

Māl degil serden geçen düşvārımıñ a‘lāsıdır **(Gazel 39/6)**

1.3. āyā:

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı **āyā** eḥibbāmız

Qarāra eyledim niyyet firāra hīç kenār olmaz **(Gazel 51/3)**

1.4. āyā:

İd-i vaşlñ kim bilir **āyā** kime olmuş
naşīb
Şad hezār cevır eyleseñ üftādelér etmez
ferāğ (**Gazel 71/5**)

1.5. āyā:

Bir su'āl etsem mi **āyā** āşināsı var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur İrānlı
güzel (**Gazel 88/4**)

1.6. āyā:

Baña bir nīm nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle
Āyā resm-i nezāketle 'aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

1.7. āyā:

Bu Rāzī bendesin **āyā** niçün āşüfte ḥāl
etdi
Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

1.8. āyā:

Nedir **āyā** benim cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su'āl-i ḥātır etmez āşinālar cümle yād
oldu (**Gazel 145/2**)

1.9. āyā:

Yā Resūlullāh 'ināyet kıldığın gün
gele mi
Gide mi dertli dilim derdiniñ **āyā**
elemi (**Kaside 2/1**)

1.10. āyā:

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ **āyā**
Tuyuldu 'āleme rāz-ı nihānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/4**)

1.11. āyā:

Āyā maḥbūb-ı ḥallāk 'ālemine
Ziyā-baḥşān olan nūru'n-nūruñdur
(**Kıt'a 1/1**)

1.12. āyā:

Ġarībim bī-kesim **āyā** neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(**Mesnevi 2/8**)

1.13. āyā:

Niye müncerr olur **āyā** benim ḥāl-i dil-
i zārım
Baña beyhūde efgān etdirir āh sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

1.14. āyā:

Baña azār içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen
Beni ḥāk etmeden ḡayrī daḡı **āyā**
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

1.15. āyā:

Ser-firāz eden seni bildiñ mi **āyā** yā
nedir
Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

2.) Avuç içi, el.

2.1. ayası:-sı

Ṭurre-i zencîre taḳdı bu dil-i dîvânemi
Bend ederken ‘aqlım aldı ol muḥannâ
ayası (Gazel 140/3)

ayağ:

1.) Ayak, kadeh, ayaklı içki kadehi,
şarap.

1.1. ayağ:

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni
Bir **ayağ** ile irişür Rāziyâ dermân
kadeh **(Gazel 25/5)**

1.2. ayağ:

Ṭolular içdim dem-â-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi destînden içirseñ ‘âşıkıña bir
ayağ (Gazel 71/6)

2.) İnsan uzvu, ayak, kadem.

2.1. ayağı:-ı

Bir **ayağı** ile görür hem işini
Yek başıyla bitirir teşvîşini **(Mesnevi 4/9)**

2.2. ayağım:-ım

Kemend-i zülf ü bendîñ taḳıldı
gerdânıma
Ayağım yer başar mı vâşıl oldum
murada **(Gazel 125/9)**

2.3. ayağım:-ım

Mecâzımdır benim âh u fiğânım
Ḥaḳîḳat rāhına varmaz **ayağım**
(Mesnevi 2/12)

2.4. ayağın:-ın

Zer-feşân etdim yoluña sevdiğim her
yana baş
Ḥâneme teşrîf edince **ayağın** bu cānâ
baş **(Gazel 66/1)**

2.5. ayağıñla:-ıñ, -la

Seniñ teşrîfiñe şeksiz serîr etdi serim
cānâ
Ayağıñla başıp çeşmim daḥi rûy u
müjem çine **(Gazel 115/3)**

ayak:

1.) İnsan uzvu, ayak, kadem.

1.1. ayak:

Sîne sūzân dîde giryân baş açık yalın
ayak
Merḥamet eyle efendim ikrâra Allâh
‘aşkına **(Gazel 131/4)**

1.2. ayakları:-ları

Kendiniñ **ayaqları** devr-i felek
Devr ederse menzil alır giderek
(Mesnevi 3/5)

2.) Ayak, kadeh, ayaklı içki kadehi,
şarap.

2.1. ayakdan:-dan

Nedir ey nāzenīnim pīç u tābīñ
Selāse cür‘a-keşlik kıl **ayağdan**
(Gazel 103/3)

‘ayār et-:

1.) Belirlenmiş bir ölçüye uydurmak, o
ölçüye göre düzeltmek, ayarlamak,
doğru yola girmek.

1.1. ‘ayār et-:-di, -m

Gözüm yumdum cihāndan el yudum
terk-i diyār etdim
Varıp maķşūda kām aldım gezip zātım
‘ayār etdim (Gazel 101/1)

‘ayb:

1.) Ayıp, hata, kusur, günah.

1.1. ‘ayb:

Çeşm-i hūn-ḥ‘ārīñ düşürdi ‘aşk
meydānına āh
İderüz biz ‘ayb gören her güne yārān
ile baḥş (Gazel 19/3)

ayda bir:

1.) Ayda bir kere, çok az.

1.1. ayda bir:

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü
Ayda bir kâ’ildim ammā mihr ü māh
gelmez bana (Gazel 6/3)

1.2. ayda bir:

Māh-ı tābım kâ’il oldum **ayda bir**
nezzāreye
Ḥasretiñle eşk-i dīdem güyiyā Ceyhūn
olur (Gazel 38/2)

āyet-i kerīme:

1.) Yüce ayet.

1.1. āyet-i kerīme:-si

ḥaḳķında nāzil olan Leḳad ḥaleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm **āyet-i kerīmesi**
olup me’āl-i şerīfini
taḥte’z-ḫāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda izḫār u (Dibace 4/7)

ayıl-:

1.) Sarhoşluk, baygınlık vb. bir
durumdan kurtulmak, kendine gelmek.

1.1. ayılırsam:-ır, -sa, -m

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını nūş
eyledim
Ayılırsam sevdiğim ḡam üstüne
ḡamdır baña (Gazel 2/2)

āyīn tut-:

1.) Ayin yapmak, tören düzenlemek.

1.1. āyīn tut-:-ar

Ḥaṭ-ı la’liñ ‘aḳlın aldı Rāzi-i şūrīdeniñ
Nev-bahār eyyāmı cāmıla Cem gibi
āyīn tutar (Gazel 37/7)

āyīne:

1.) Ayna.

1.1. āyīnedir:-dir

Saňa taķrīr etdiğim dünyā gibi
mekkâredir
Her göze bir ğayrī yüzden görünür
āyīnedir (Terkib-bend 1/15)

āyīne-i ‘ālem-nümā:

1.) Dünyayı gösteren ayna.

1.1. āyīne-i ‘ālem-nümā:-dır (Aşığın kalbi)

Mü’miniz āyīne-i ‘ālem-nümâdır
kalbimiz
Bir satır hattız ‘aceb sırr-ı mu‘ammâ
hikmetiz (**Gazel 53/6**)

ayır:-

1.) Birbirinden uzaklaştırmak.

1.1. ayır:-ma

Serimi secde-ğâhından ayırma dâ’imā
yâ Râb
Sözümü hikmetiñ bāb-ı me’âbında
hitâm etdim (**Kaside 1/7**)

‘ayn:

1.) Görme organı, göz, çeşm.

1.1. ‘aynıma:-ım, -a

Dü cihānıñ rif‘atı lâ-şey‘ gibidir
‘aynıma
Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baňa (**Gazel 11/3**)

1.2. ‘aynıma:-ım, -a

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmaķdır
Benim seyr-i Sitāmbol ‘aynıma bir kıl
ķadar gelmez (**Müfret 66/1**)

1.3. ‘aynıma:-ı, -na

Ma‘nevī dil çeşminiñ tütüyasıdır hāk-i
rehiñ
Zāhirā ‘aynıma nürdur hāk-i rāh
gelmez baňa (**Gazel 6/4**)

‘aynī:

1.) Aynı, tıpkı, benzer.

1.1. ‘aynī:

Amān dil verdiğim nev-resteniñ cevri ü
cefāsından
Büküldükçe büküldü kâmetim ‘aynī
kemān oldu (**Gazel 143/2**)

‘ayn-nūr:

1.) Göz nuru.

1.1. ‘ayn-nūr:

Hıyre-dār etdi dü didem kevnî yâ
cevvāle-veş
‘Ayn-nūr şandım o hüsni ü humret-i
germâbeden (**Müfret 56/1**)

ayrıl:-

1.) Ayrı olmak, uzak durmak,
uzaklaşmak.

1.1. ayrılma:-ma

Füyūzāt-ı İlāhīden eger feyz almak
isterseñ
Şaķın **ayrılma** ey Rāzī tevekkül bābını
bekle (**Müfret 36/1**)

ayrılık:

1.) Ayrı olma, birbirinden uzak düşme
durumu, firakat, firak, iftirak, hicran.

1.1. ayrılık:

Bu **ayrılık** firākına taḥammül nice
mümkündür
Efendi ‘āşık-ı şeydādan ol sultāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

‘ayş eyle-:

1.) Eğlenmek, keyif sürmek, zevk
almak.

1.1. ‘ayş eyle-:-me

Dil virdine ‘**ayş eyleme** dergāh-ı
tesellī
Aşüftesi āzürdesi bir tāze civānıñ
(**Müfret 8/1**)

‘ayş u dem:

1.) Hayatın tadını çıkarmak, yemek
içmek.

1.1. ‘ayş u dem:-in, -den

Bu cihānıñ hele biz bīş u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli ‘**ayş u deminden**
geçdik (**Gazel 82/1**)

‘ayş u nūş:

1.) Yeme içme.

1.1. ‘ayş u nūş:-a

Beni Mecnūn eden şīrīn zebānıñ
Firākıyla karışdım ‘**ayş u nūşa** (**Gazel**
130/3)

az:

1.) Miktarı, derecesi ve niteliği belli
bir ölçünün altında bulunması, az
olması.

1.1. az:

Rāzī’-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışşasın
Kendi derdi kendine gāh **az** gelir gāh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

āz et-:

1.) Azaltmak.

1.1. āz et-:-miş

Teraḥḥum eyledi yārim bugün va‘d-i
kerīm etmiş
‘Aceb va‘dinde ḥulf etmiş anuñ-çün
luṭfu **āz etmiş** (**Gazel 64/4**)

az eyle-:

1.) Az gelmek, yeterli gelmemek.

1.1. az eyle-:-r

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ

Ol sebebdan çarh göçer vü cevri **az eyler** baña (**Gazel 11/2**)

‘azāb eyle-:

1.) Azap etmek, işkence etmek.

1.1. ‘azāb eyle-:-(y)e, -lim

Akıdıp eşk-i teri hūn ile āb eyleyelim
Nefs-i kallāşa hezār cevri ü ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

āzāde:

1.) Azat edilmiş, bağlarından
kurtulmuş, özgür, serbest.

1.1. āzāde:

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm
bendiñe
Kime şekvā edeyim ālīñ da çok hālīñ
de çok (**Gazel 75/3**)

azālim:

1.) “Ey zalim” anlamında sevgiliye
sitem ifadesi.

1.1. azālim:

Hezārān nāz u cevri ile azālim baña
‘arz etdiñ
Tağıtsiñ zūlf-i ‘anber-būyīñı ebrū-yı
ruhsāra (**Gazel 119/5**)

āzār:

1.) Azarlama, incitme, paylama.

1.1. āzār:

Pertev-i hūsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur

Cevri ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

1.2. āzār:

Baña āzār içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen
Beni hāk etmeden ğayrī dañi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

1.3. āzār:

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
güftār ile
Dāmen-i vaşlın der-āğūş eyledim āzār
ile (**Terkib-bend 1/7**)

1.4. āzārın:-ın

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşk içre
Müdāmā cevri ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (**Gazel 63/3**)

azār et-:

1.) Azarlamak, hakaret etmek.

1.1. azār et-:-er

Hūsnüne mağrūr olup āzār eder
‘āşıqları
Kimseye rahm eylemez ol desti
fermānlı güzel (**Gazel 88/2**)

1.2. āzār et-:-er

Lisân-ı halk ile her dem beni **âzâr**

eder bahtım

Hayât-ı cavidânımdan ‘aceb bîzâr eder
bahtım (Gazel 89/1)

‘azîmet eyle-:

1.) Yönelmek, meyletmek,
niyetlenmek.

1.1. ‘azîmet eyle-:-di, -m

‘**Azîmet eyledim** berren gelip sultân-ı
kevneyne

Girip bâb-ı selamîden şalât ile selâm
etdim (Kaside 1/8)

‘Azîz:

1.) Değerli, saygın, yüce; Allah.

1.1. ‘Azîz:

Vefâ semtine râhîñ uğrar ise ey sitem-
kârım

‘**Azîz** başîñ içün anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (Müfret 75/1)

1.2. ‘Azîz:

Harf-i menkûṭ ile Râzî söyledi târîḫini
‘Azm-i cennet eyleye Hüsniye Hânım
yâ ‘**Azîz** (Tarih 26/5)

‘azm:

1.) Amaç, gaye, hedef, arzu.

1.1. ‘azmi:-i

ma’rifet ‘**azmi** ‘ad olunup zîrâ ki
bülegâ ve fuşahâ fuzalâ-yı şu‘arâyı

‘andelîb-i gülîstân

ve tûtî-i şekeristâna teşbîh ve elsine-i
mezbûrânı miftâḥ-ı der-i genc-i nihân
kılmışlardır. (Dibace 2/5)

1.2. ‘azmimiz:-imiz

Bu fenâ dârında bir semt-i melâmet
bekleriz

‘**Azmimiz** bâğ-ı behîştir bunda
kısmet bekleriz (Gazel 52/1)

‘azm et-:

1.) Yönelmek, yola çıkmak,
meyletmek, niyetlenmek.

1.1. ‘azm et-:-er

Mâh-tâb-âsâ kuşatmış çevresin
seyyâreler

‘**Azm eder** maḥbûbelerle hem rikâb-ı
dâyesi (Gazel 140/4)

1.2. ‘azm et-:-er, -se, -ñ

‘**Azm ederseñ** şahın-ı Kâğıd-hâne’ye
ey bî-vefâ

Mirḥor Kaşrı’ndayım bir nîm nigâh
eyle baña (Matla 25/1)

2.) Bir hususu yerine getirmek için
gösterilen kararlılık ve mücadele.

2.1. ‘azm et-:-er, -di, -m

Semt-i yâre ‘**azm ederdim** rûz u şeb
Görünür mü bâbda yok bevvâbda var
(Gazel 153/7)

‘azm eyle-:

1.) Niyet etmek, yönelmek, karar vermek, kalkıp gitmek.

1.1. ‘azm eyle-:-di, -k

Bu fenā gülzārının bāzārına ‘azm eyledik

Dü cihānı aňlamakdır bunda seyrāndan ğaraž (Gazel 67/6)

1.2. ‘azm eyle-:-di, -m

‘Arž-gāh-ı ‘āleme beyhūde ben ‘azm eyledim

Muḳtežā-yı kevkebem mi māl kemāl etmez nigāh (Gazel 123/3)

1.3. ‘azm eyle-:-me

Ḳılmadan ma‘mūr beni tā Bursa’dan ‘azm eyleme

Beni ihyā eylemek bu tekyede ḥatmü’l-ḥitām (Tarih 14/12)

‘azm ol-:

1.) Gayret etmek, çaba göstermek.

1.1. ‘azm ol-:-up

ta‘allımı ve istifāde ve ifādeye ḳābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar ile sā’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā kıldığı ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭḳ u ‘ilmiñ ve ‘aḳl u fikriñ (Dibace 1/16)

‘azm-i bahr-ı tevekkül:

1.) Tevekkül denizine girmek.

1.1. ‘azm-i bahr-ı tevekkül:

Bādbān-ı himmete urdum seren şimden gerü

‘Azm-i bahr-ı tevekkül semtine olma melāl (Gazel 84/4)

‘azm-i çemen eyle-:

1.) Bahçeye yönelmek, bahçeye çıkmak.

1.1. ‘azm-i çemen eyle-:-se, -ñ

Şayd-ı dil içün eyleseñ ‘azm-i çemen ey dost

Nezzāreye al ‘āşıkı sen gel hemān ey dost (Gazel 17/1)

‘azm-i cennet eyle-: (Dua ifadesi)

1.) “Yerini cennet etsin” anlamında dua ifadesi.

1.1. ‘azm-i cennet eyle-:-(y)e

Ḥarf-i menḳūṭ ile Rāzī söyledi tārīḥini ‘Azm-i cennet eyleye Ḥüsniye Ḥānım yā ‘Azīz (Tarih 26/5)

2.) Cennete yönelmek, cennete göçmek, vefat etmek.

2.1. ‘azm-i cennet eyle-:

Söyledim dürdāne tārīḥ fevtine Rāzī hemān

Rābi‘a Ḥānım cihāndan ‘azm-i cennet eyledi (Tarih 41/1)

‘azm-i me’vā eyle-:

1.) Asıl yurda dönmek, öteki dünyaya geçmek.

1.1. ‘azm-i me’vā eyle-:

Dört taraftan çıkdı züvvār Rāziyā
tārīh dedi
Faṭıma Hānım fenādan ‘azm-i me’vā
eyledi (Tarih 31/1)

1.2. ‘azm-i me’vā eyle-:-di

Geldi üçler cevherī tārīh dedi
Şeyh Pāşā ‘azm-i me’vā eyledi
(Tarih 44/5)

‘azm-i rāh:

1.) Yola yönelmek, yola niyetlenmek.

1.1. ‘azm-i rāh:-in

Gāh bi-gāh görsem çü ben ol hümā-
pervāzım
‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim
pür-hün olur (Gazel 38/4)

‘azm-i rāh et-:

1.) Yola çıkmak, yola koyulmak, yol almak.

1.1. ‘azm-i rāh et-:

Dedi menkūt ile Rāzī anuñ fevtine
tārīhin
Züleyhā ‘azm-i rāh etdi bugün
firdevse yā ‘adne (Tarih 42/1)

‘azm-i rikāb eyle-:

1.) Sevgilinin huzuruna ulaşmak,
sevgilinin huzuruna çıkmak.

1.1. ‘azm-i rikāb eyle-:-(y)e, -lim

Cāna minnet bilelim hizmet-i cānānı
hemān
Hāk-i pāyınā düşüp ‘azm-i rikāb
eyleyelim (Gazel 90/4)

‘azm-i sefer eyle-:

1.) Yolculuğa çıkmaya niyetlenmek.

1.1. ‘azm-i sefer eyle-:-di, -m

Eyledim ‘azm-i sefer āh yāre kıldım
elvedā‘
Cān u dilden ağladım dildāra kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/1)

‘azm-i ‘ukbā:

1.) Ahirete gitmek, ahirete uzanmak.

1.1. ‘azm-i ‘ukbā:- (y)a

Gel helāl eyle baña ülfetimiz
‘Azm-i ‘ukbāya gider cān u ‘azīz
(Mesnevi 1/21)

‘azm-i ‘ukbā eyle-:

1.) Ahirete geçmek, vefat etmek.

1.1. ‘azm-i ‘ukbā eyle-:-di

Harf-i menkūt ile Rāzī āh edip tārīh
dedim
Yā İlāhī ‘azm-i ‘ukbā eyledi ‘Arif
Ağā (Tarih 33/1)

āzürde:

1.) İncinmiş, gücenmiş.

1.1. āzürdesi:-si

Dil virdine ‘ayş eyleme dergāh-ı tesellī

Aşüftesi **āzürdesi** bir tāze civānıñ

(Gazel 81/2)

āzürde eyle:-

1.) İncitmek, kırmak.

1.1. āzürde eyle:-r

Beni **āzürde eyler** her nefesde ol

sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā

neden şöñra **(Gazel 127/4)**

B

bā:

1.) Arap alfabesinin ikinci harfi olan
"be"nin Arapçadaki okunuşu.

1.1. bā:

Eyledim eş‘arıma harf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā vü cīm ü hā vü hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.2. bā:

Rāziyā **bā** ile yazdım söyledim tārīhini
Eski hāmmām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 51/1**)

bā-‘aşk-ı mutlak:

1.) Mutlak aşk ile.

1.1. bā-‘aşk-ı mutlak:

buyurduğu ‘ālim insānı ve bā-ḥuşūş
nev‘-i insānda müsteşnā olarak şūḥān
u ḥūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḥaḳīkat **bā-**
‘aşk-ı mutlak tavşīf (**Dibace 4/4**)

bāb:

1.) Kapı; mec. Eşik, huzur, makam

1.1. bāb:

Hāk u **bāb** u manzarı vaşfinda ‘āciz
şā‘irān
Nice ta‘rīf edeyim evşāfını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

1.2. bābda:-da

Semt-i yāre ‘azm ederdim rūz u şeb
Görünür mü **bābda** yok bevvābda var
(**Gazel 153/7**)

1.3. bābı:-ı

Bir ‘ibādet-hānedir ki ṭālibān-ı ṭā‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her şalāt **bābı**
güşā (**Tarih 8/5**)

1.4. bābı:-ı

Bu maḥale bu ‘ibādet-hāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her şalāt **bābı**
güşā (**Tarih 9/2**)

1.5. bābın:-ı, -n

Ḥudāvendā kerem **bābın** küşād et fażl-
ı luṭfuñdan
Ne ḥikmet ma‘nevī sūrī baña bir fetḥ-i
bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

1.6. bābıña:-ıñ, -a

Rūyıña baḳdıkça Rāzī’ye gelir biñ
dürlü ḥāl
Bābıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.7. bābına:-ı, -n, -a

Yüz yerde ḥāk-i pāyın **bābına** sürdüm
yüzüm
Berḳ uran nūr-ı tecellī nūr-ı enverden
midir (**Gazel 30/5**)

bāb bāb:

1.) Bölüm bölüm, parça parça.

1.1. bāb bāb:

Çok kişiler meftūnıdır **bāb bāb**
İhtiyārsız yüzine çekmiş niķāb
(Mesnevi 5/2)

bāb-ı ‘aşk:

1.) Aşk kapısı.

1.1. bāb-ı ‘aşk:-dan

Oğudı Kays ile Leylī defterin dilber
baña

Bāb-ı ‘aşkdan etdiği ilzām geldi
hātıra (Gazel 121/8)

bāb-ı dilārā:

1.) Sevgilinin kapısı.

1.1. bāb-ı dilārā:-da

Varıp gönülüm yine **bāb-ı dilārāda**
niyāz etmiş

Du‘a etmek murād etmiş velī tūl u
dırāz etmiş (Gazel 64/1)

1.2. bāb-ı dilārā:-da

Gönül **bāb-ı dilārāda** tevekkül
bendine rāmdır

Teveccüh eylese cüz’i murād hep
revādır bu (Gazel 112/4)

1.3. bāb-ı dil-ārā:-(y)a

Murād **bāb-ı dil-ārāya** varıp secde
kılmağdır

Benim seyr-i Sitāmbol ‘aynıma bir kıl
kadar gelmez (Müfret 66/1)

bāb-ı güşād:

1.) Açık kapı.

1.1. bāb-ı güşād:

Bu Rāzī bī-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna

İlāhī feyz-i lutfuñdan ola **bāb-ı güşād**
iflāh (Kıt’a 2/5)

bāb-ı Hak:

1.) Allah’ın kapısı, Allah’ın huzuru.

1.1. bāb-ı Hak:-da

Bāb-ı Hak’da pāsban olmuş тұrur
Ba‘zı şebde şem‘dān olmuş тұrur
(Mesnevi 4/5)

bāb-ı Hakk:

1.) Allah’ın kapısı, Allah’ın huzuru.

1.1. bāb-ı Hakk:-a

Bāb-ı Hakk’a kıl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Hak’dan cūdā
degil mi yā (Gazel 8/3)

bāb-ı Hudā:

1.) Allah’ın kapısı, Allah’ın huzuru.

1.1. bāb-ı Hudā:-da

Ricām kabul olur mı ‘aceb **bāb-ı**
Hudā’da

Ehl-i semā du‘āda benim için semāda
(Gazel 125/1)

bāb-ı lutf:

1.) Lütuf, iyilik, ihsan kapısı.

1.1. **bāb-ı lutf:-uñ, -dan**

Kesmedim aşlā ümīdim **bāb-ı**

luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘āciz gibi bir mübtelā gördün
mü hīc (Gazel 21/7)

1.2. **bāb-ı lutf:-uñ, -dan**

Beni zülfüñ teline bağladın nāz u
nevāzişle

Ümīdim nāzenīnim **bāb-ı luṭfuñdan**
amān ister (Gazel 42/4)

1.3. **bāb-ı lutf:-uñ, -dan**

Murādım **bāb-ı luṭfuñdan** şefā‘at rüz-
ı mahşerde

Qabülünle hemān şāhib-imānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/10)

bāb-ı me‘mūr:

1.) Devlet kapısı.

1.1. **bāb-ı me‘mūr:-a**

Post giyinmek peştemālī pīşesi

Bāb-ı me‘mūra mūkīm endīşesi
(Mesnevi 6/4)

bāb-ı mü‘mīne:

1.) Mü‘minlerin kapısı.

1.1. **bāb-ı mü‘mīn:-e**

Bāb-ı mü‘mīne muvaḥḥid ‘āşıkı celb
eyleyip

Eyleyen ikrārı elbet olmada ḥāşıl
merām (Tarih 14/4)

bāb-ı mürüvvet:

1.) Cömertlik kapısı.

1.1. **bāb-ı mürüvvet:**

Allāh Allāh bu cihān başkaca sūret
buldu

Qande qaldı ‘acabā **bāb-ı mürüvvet**
n’oldu (Müseddes 1/6)

bāb-ı Rahmān:

1.) Rahim olan Allah’ın kapısı.

1.1. **bāb-ı Rahmān:-dan**

Dāmen-i ḥavf u ricāya şarılıp eyle
niyāz

Dergeh-i lutf-ı Hudā’dır **bāb-ı**
Rahmān’dan ğaraż (Gazel 67/4)

bāb-ı selamī:

1.) Barış ve kurtuluş kapısı.

1.1. **bāb-ı selamī:-den**

‘Azīmet eyledim berren gelip sultān-ı
kevneyne

Girip **bāb-ı selamīden** şalāt ile selām
etdim (Kaside 1/8)

bāb-ı şükr:

1.) Şükür kapısı.

1.1. **bāb-ı şükr:-i**

Bāb-ı şükri dā'imā meftūh eden Rāzī
budur

Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/5)

bāb-ı tevekkül:

1.) Tevekkül kapısı.

1.1. bāb-ı tevekkül:

Göz diküp **bāb-ı tevekkül** semtine
etdim nigāh
Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (Gazel 95/2)

bāb-ı tevekkül eyle-:

1.) Tevekkül kapısında beklemek.

1.1. bāb-ı tevekkül eyle-:(y)en

Rāziyā bu keşmekeşden fārīg ü teslīme
gel

Eyleyen **bāb-ı tevekkül** vākıf-ı esrār-ı
‘aşk (Gazel 76/7)

bāb-ı yār:

1.) Sevgilinin kapısı.

1.1. bāb-ı yār:-de

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir
Cān u dilden **bāb-ı yārde** dökdigin
eşkinedir (Terkib-bend 1/3)

1.2. bāb-ı yār:-e

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim

Kavuşup haşma biraz ben eyü bir ceng
ettim (Gazel 91/1)

bāb-ı zemīn maḥallesi:

1.) Bab-ı Zemin Mahallesi.

1.1. bāb-ı zemīn maḥallesi:-n, -de

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān ve ḥarīḳ-i nār-ı
hicrān ḡarīḳ-i biḥār-ı ‘iṣyān ve faḳīr-i
Ḥudā-yı

Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
kal‘ada vāḳi‘ **bāb-ı zemīn**

maḥallesinde biñ yüz (Dibace 2/16)

bāc u ḥarāc:

1.) Vergi ve haraḳ.

1.1. bāc u ḥarāc:

Emrine fermānına hep ser-fürū eyler
cihān

Pādişāh-ı heft kişver aḡz eder **bāc u**
ḥarāc (Gazel 22/5)

bād:

1.) Rüzgâr, yel, hava.

1.1. bād:

Nār u **bād** u āb ḥākden ḥalḳ olup
bulduñ vücūd
Zātiñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ḡaraż (Gazel 67/5)

ba‘d:

1.) Nihayet, son, sonrası.

1.1. ba‘d:

Emmā **ba‘d** perverdigār-ı bī-zevāl
celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-miṣāl Rabbū’l-
erbāb
ve müyesserü’ş-şavāb olan ḥazret-i
vācibū’l-vücūd zū’l-luṭfu’l-cūd Ādem-
i ebu’l-beşer (**Dibace 1/9**)

bād ol-:

1.) Rüzgār olmak, savrulmak, uçmak.

1.1. bād ol-:-du

Beni rüsvā-yı ‘ālem eyledi şūḥ-ı dilārā
hem
Hevāya gitdi ‘ömr-i nāzenīnim küllī
bād oldu (Gazel 145/4)

bāda ver-:

1.) Rüzgāra vermek, savurmak,
uçurmak.

1.1. bāda ver-:-di

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşk
Bāda verdi vārımı berbād edip bir
bād-ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

1.2. bāda ver-:-di

Zülf-i ṭarrār ile bende çekmedi
şeydāların
Bāda verdi neyleyim āh ḥayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

bādbān-ı himmet:

1.) Gayret yelkeni.

1.1. bādbān-ı himmet:-e

Bādbān-ı himmete urdum seren
şimden gerü
‘Azm-i baḥr-ı tevekkül semtine olma
melāl (**Gazel 84/4**)

bāde iç-:

1.) Şarap içmek.

1.1. bāde iç-:-miş

Ergüvānī **bāde içmiş** gālībā ağıyār ile
Çeşmi maḥmūr ruḥları gül lebi
mercānlı güzel (**Gazel 86/3**)

bāde-i esrār-ı İlāhī:

1.) İlahi sırrın şarabı.

1.1. bāde-i esrār-ı İlāhī:

Bir zāhid içer **bāde-i esrār-ı İlāhī**
Seccāde-i zūhdini verir cāme değışir
(**Gazel 35/4**)

bāde-i fikr ü hayāl:

1.) Fikir ve hayal içkisi.

1.1. bāde-i fikr ü hayāl:

Bāde-i fikr ü hayāl cür‘asın nūş
eyledim
Müje-i sekr şunan gül-fāma etdim
ilticā (**Gazel 10/4**)

bāde-i hamrā:

1.) Kırmızı şarap.

1.1. bāde-i hamrā:

Hîc teraḥḥum eylemezsin bendeñim
fermânına

Sevdiğim kan ağladırısın **bāde-i**
ḥamrā gibi (Gazel 148/7)

ba‘de‘z-zafer ü el-ḥalās:

1.) Zafer ve kurtuluş sonrası.

1.1. ba‘de‘z-zafer ü el-ḥalās:

ba‘de‘z-zafer ü el-ḥalās ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyūn şevket-maḥrūn
sālifü‘z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i
mālīkāne tevciḥ kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(Dibace 3/13)

bādī:

1.) Sebep olan, sebep.

1.1. bādī:

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete **bādī** ve bā‘is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.
(Dibace 2/5)

bād-ı ‘aşk:

1.) Aşk rüzgârı.

1.1. bād-ı ‘aşk:

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşk
Bāda verdi vārımı berbād edip bir
bād-ı ‘aşk (Gazel 73/1)

bād-ı devrān:

1.) Zamanın rüzgârı.

1.1. bād-ı devrān:

Cām-ı Cem’i şikeste edince **bād-ı**
devrān
Kan döküp kan ağladı cām-ı cihān-
nümāda (Gazel 125/5)

bād-ı ḥasret:

1.) Hasret rüzgârı.

1.1. bād-ı ḥasret:

diyārlarda rüzgār-ı ğaddār u
düşmenān-ı nā-bekāra rağmen felek
dil-nüvāz olduḡda
deryā-yı ‘aşkım cūşa gelip **bād-ı**
ḥasret ğalebesiyle mevc-engiz
olduḡda dil-i vīrānımı (Dibace 3/10)

bād-ı ḥaṭ:

1.) Rüzgârın takip ettiḡi yol.

1.1. bād-ı ḥaṭ:

Gül yüzi gülzārını tālāna verdi **bād-ı**
ḥaṭ
‘Andelib-āsā dem-ā-dem eylesün
feryād ḥaṭ (Gazel 68/1)

bād-ı nesīm:

1.) Hafif eser rüzgâr.

1.1. bād-ı nesīm:

‘Ālemi kıldı mu ‘aṭṭar ṭoḡınıp **bād-ı**
nesīm

Yārimiñ gīsūsına yā zülf-i ‘anber-
bārına (Gazel 132/4)

bād-ı şabā:

1.) Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı,
sabah esen rüzgâr.

1.1. bād-ı şabā:

Ey **bād-ı şabā** hâl-i dilim yâre haber
ver

Zulmet misiñ ol şâh-ı cihândâra haber
ver (Gazel 31/1)

1.2. bād-ı şabā:

Bırakmış fitneler **bād-ı şabā** zülf-i
dilârâya

Ki tahrîk eylemiş tel tel tolaştırmış
tolaştırmış (Gazel 63/4)

1.3. bād-ı şabā:

Benim bu bezm-i ‘âlemde ‘acebdir bir
ararım yok

N’ola **bād-ı şabā** gibi gezersem hiç
kararım yok (Gazel 74/1)

1.4. bād-ı şabā:

Verseñ haberi **bād-ı şabā** bûy-ı
gülümden

Bu dâğıma hem rîze-i elmâs
ekenimden (Gazel 104/2)

1.5. bād-ı şabā:

Yetiş **bād-ı şabā** semt-i dilârâda olup
güyâ

Figân u nâle vü giryem haber ver âh u
zârımdan (Gazel 105/2)

1.6. bād-ı şabā:

Müjdegânı kıparım diyü hemân **bād-ı şabā**

Seherî geldi yetişdi haber-i yârim ile
(Müfret 67/1)

1.7. bād-ı şabā:

Mülâkat eylese **bād-ı şabā** ben ‘âşık-ı
yâre

Tagıdsâ zülf-i dildârı perîşân olduğun
görsem (Müfret 97/1)

1.8. bād-ı şabā:-dır

Arar baħr u beri gönülüm dahî seb‘-ı
semâvâtı

Bulur **bād-ı şabâdır** zülf-i cânânı
çalar çarpar (Gazel 36/2)

bādî vü bâ‘is ol:-

1.) Sebep ve neden olmak.

1.1. bādî vü bâ‘is ol:-acak

ta‘mîr ü tesellâ-yı hâtır-ı kesîr için
‘aql-ı kaşîrimle ‘indî ve zannî eş‘âr u
ebyâta şürû‘ u
meşgûliyetime **bādî vü bâ‘is ol**acak
(Dibace 3/12)

bâ-fermân-ı ‘âlî:

1.) Sadrazam fermanı.

1.1. bâ-fermân-ı ‘âlî:

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāšā'ya
bā-fermān-ı ‘ālī kethūdā naşb olunup
...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'ü'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

Bafra:

1.) Bafra ilçesi.

1.1. **Bafra'nıñ**:-nıñ

Bafra'nıñ şānını müzdād eyledi bī-
iştibāh
Ḥāne-i kuṭbunda gūyā beldeniñ
revnaḵ-nümā (**Tarih 8/7**)

bāğ:

1.) Bağ, düğüm.

1.1. **bāğ:**

Zaḥmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ
Bend-i zülfüñ bend urur şu göñlüme
bāğ üzre **bāğ** (**Gazel 71/1**)

1.2. **bāğ:**

Zaḥmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ
Bend-i zülfüñ bend urur şu göñlüme
bāğ üzre **bāğ** (**Gazel 71/1**)

2.) Bağ, bahçe, çimenlik.

2.1. **bāğın**:-nıñ

Kim bilir ki ḵanḵı **bāğın** sünbül ü
reyḥānıdır

Bir levendāne ḵıyāfet şekl-i ‘Osmānlı
güzel (**Gazel 88/3**)

2.2. **bāğında**:-nı, -da

Kim ḵaçar düşnām ederse ol şeker
güftār-ile

Göñlümün **bāğında** ancaḵ tūṭı-i gūyā
ola (**Gazel 134/4**)

bağbān ol-:

1.) Bahçıvan olmak. Mec. Âşık olmak.

1.1. **bağbān ol-:-du**

O sırr-ı zevḵ-i dildārı tıyurdum yāre
ağyāra

Göñül bir nev-nihāl-i şive-kāra
bağbān oldu (**Gazel 143/5**)

Bağdād-ı ‘aşk:

1.) Aşk şehri Bağdat.

1.1. **Bağdād-ı ‘aşk:**

Rāzi-i āvāreniñ ārām-gehin etme su‘āl
Düşdigim iḵlīm-i āḥir olduḡum

Bağdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/5**)

bāğ-ı behişt:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. **bāğ-ı behişt**:-dir

Bu fenā dārında bir semt-i melāmet
bekleriz

‘Azminiz **bāğ-ı behişt**dir bunda
kısmet bekleriz (**Gazel 52/1**)

bāğ-ı bī-vefā:

1.) Vefasız bahçe. Mec. Dünya.

1.1. **bāğ-ı bī-vefā**:-da

Ümîdi meyvesiyle nakd ü vaḳtim hep
nişār etdim

Bu **bāğ-ı bī-vefāda** ḥāke yeksān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/2**)

bāğ-ı cinān:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. **bāğ-ı cinān**:

‘Ālem-i ḥ’āba varıp cennet rūyın
gördüm
Gezerek **bāğ-ı cinān** u İrem’inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

1.2. **bāğ-ı cinān**:-dır

Ādemî-zādız veli mi’yāra geldik
bunda biz
Mülkimiz **bāğ-ı cināndır** biz esîr-i
ğurbetiz (**Gazel 53/7**)

bāğ-ı dil:

1.) Gönül bahçesi.

1.1. **bāğ-ı dil**:-im, -e

Ḥār-ı sitemiñ sîne-i şabra çekebilsem
Bāğ-ı dilime bûlbûl olur vird-i
zebānım (**Gazel 81/4**)

1.2. **bāğ-ı dil**:-in, -de

Feyz-i Bārî zātına vābestedir ‘āşıklarıñ
Açılur **bāğ-ı dilinde** ma’nevî gülzār-ı
‘aşḳ (**Gazel 76/4**)

bāğ-ı firḳat:

1.) Ayrılık bağı.

1.1. **bāğ-ı firḳat**:-de

Dökerek sînemi āḥ def gibi feryād
ederek

Bāğ-ı firḳatde şeker nāy ile āheng
etdim (**Gazel 91/3**)

bāğ-ı ḥüsn:

1.) Güzellik bahçesi.

1.1. **bāğ-ı ḥüsn**:-ün

Bāğ-ı ḥüsnün kim görürse aḥsenü’l-
ḥālḳ okur
Böyle ḥübānı cihānda çift toğursun
analar (**Gazel 33/5**)

1.2. **bāğ-ı ḥüsn**:-ün, -de

Lāleler güller benefşe daḥi sünbûl sen
gezen
Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış ḳudret-i
Yezdān’dadır (**Gazel 45/4**)

bāğ-ı ruḥsār:

1.) Yanağın bahçesi, ayva tüyleri.

1.1. **bāğ-ı ruḥsār**:-ın

Bāğ-ı ruḥsārın temāşā edemez
‘āşıkları

Dest-i yādlar devşirirler ruh-ı
şeftālūsını (**Gazel 136/3**)

bāğ-ı tefekkür:

1.) Düşünce bahçesi.

1.1. bāğ-ı tefekkür:-de

Anı **bāğ-ı tefekkürde** görünce dīde-i
giryān

Biraz şeftālūsın verdi daḥi ḥulyā-yı
ḥām etdi (**Gazel 142/3**)

bağışla:-

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. bağışla:

Qabūl eyle bu Rāzī'niñ du'āsın
Qıyāmetde **bağışla** mācerāsın
(**Mesnevi 2/17**)

bağla:-

1.) İp ve benzeri şeylerle dolamak.

1.1. bağladıñ:-dı, -ñ

Beni zūlfüñ teline **bağladıñ** nāz u
nevāzişle
Ümīdim nāzenīnim bāb-ı lūṭfuñdan
amān ister (**Gazel 42/4**)

1.2. bağlasam:-sa, -m

Bağlasam gözlerime turre-i zūlf-i
siyehiñ
Çeşm-i bīmārıma şıḥḥat gelir ey ḥūr-ı
penāh (**Gazel 129/2**)

2.) Bir şeyle bürünmek, bir kıyafeti
giymek.

2.1. bağlamış:-mış

Ergüvānī cāmelenmiş **bağlamış** gül
penbeler
Şad hezār maḥbūbeler olmuş anuñ
meczūbesi (**Gazel 152/2**)

bağlan:-

1.) Tutulmak, içten bağlı olmak.

1.1. bağlanıp:-ıp

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārıñ
fayda yok
Ṭālī'im ne ise taqḍīr yerini bulsa gerek
(**Müfret 28/1**)

bağır:

1.) Bağır, kalp, gönül.

1.1. bağırma:-ım, -a

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı 'aqlımı ey
şūḥ
Müjgānlarıñı **bağırma** ḥançer biliriz
biz (**Gazel 50/4**)

1.2. bağırımı:-ım, -ı

Baḥa sıḥr ü füsūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Daḥi **bağırımı** ḥūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.3. bağırında:-ın, -da

Hâlini kılmış perîşân kâkülün
sünbüllerin

Ruḥlarıñ şevḳ ile cānā lāleniñ
bağrında dağ (Gazel 71/2)

bahār:

1.) Bahar mevsimi, ilkbahar, bir şeyin
gençlik ve tazelik dönemi.

1.1. bahār:

Biz tāze **bahār** zevḳine müştākız
efendim

Bir başka şafā cünbüş var vaḳt-i
ḥazāniñ **(Gazel 81/3)**

1.2. bahār:

Bahār hengāmı sevdā geldi cūşā
Güzeller seyre gider ḳoşa ḳoşa **(Gazel 130/1)**

1.3. bahārım:-ım (Sevgili)

Hezār bülbülleri dem-beste eyler zār u
feryādım

Bahārım her nefes aña bu gülşenden
güzār olmaz **(Gazel 51/4)**

bā-hatt-ı hümayūn:

1.) Azametli padişahın fermanı.

1.1. bā-hatt-ı hümayūn:

ba‘de‘z-zafer ü el-ḥalāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle **bā-hatt-ı**
hümayūn şevket-maḳrūn
sālifü‘z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i

mālikāne tevcīh kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(Dibace 3/13)

baḥr u ber:

1.) Kara ve deniz.

1.1. baḥr u ber:-i

Arar **baḥr u beri** gönüm daḥi seb‘-ı
semāvātı

Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar **(Gazel 36/2)**

bahren:

1.) Deniz yolu ile, denizden.

1.1. bahren:

Mi‘eteyn ü elif ile otuz birde gidip

baḥren

Şürût üzre farizī ḥaccı tekmilen tamām
etdim **(Kaside 1/2)**

baḥr-ı ‘aşk:

1.1. baḥr-ı ‘aşk:

Dil düşürdüm dil-rubāniñ rüyınıñ
renginine

Zevraḳ-ı şahbāyı sürdüm **baḥr-ı ‘aşk**
enginine **(Gazel 117/1)**

1.2. baḥr-ı ‘aşk:-a

Baḥr-ı ‘aşka dil sefīne bālbān-ı āhım
hemān

Baḥr-ı ‘aşka düşmeyen ‘ummāna
olmaz āşinā **(Gazel 3/5)**

1.3. baḥr-ı ‘aşk:-a

Baħr-ı ‘aşķa dil sefîne bālbān-ı āhım
hemān

Baħr-ı ‘aşķa dūşmeyen ‘ummāna
olmaz āşinā (**Gazel 3/5**)

1.4. baħr-ı ‘aşķ:-ıZ

Bi-ħamdi’llāh şerīfim ceddımız
bürhānımız vardır

Gedāyız **baħr-ı ‘aşķız** hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

baħr-ı belā:

1.) Bela denizi.

1.1. baħr-ı belā:-(y)a

Beni **baħr-ı belāya** ‘aşķ giriftār
etdigin bildim
Ümīdim Hāķķ’adır her dem bi-
ħamdi’llāh şorarım yok (**Gazel 74/5**)

baħr-ı belā-yı ‘aşķ:

1.) Aşķ belasının denizi.

1.1. baħr-ı belā-yı ‘aşķ:-ı, -na

Lüb-i deryāda kaçır-ı dil-güşası elde
oltası
Düşüp **baħr-ı belā-yı ‘aşķına** gönlüm
semeklenmiş (**Gazel 62/3**)

baħr-ı şafā:

1.) Mutluluk denizi.

1.1. baħr-ı şafā:-(y)a

Fülk-i dile bir ben gibi mellāh bulunur
mu

Rāzī kaçırıp **baħr-ı şafāya** dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

baħs:

1.) Üzerinde konuşulan, tartışılan
konu, mevzû, mesele.

1.1. baħs:

Rāziyā kankı güzeldir yārime mānend
olan
Haddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tībān ile
baħs (**Gazel 19/5**)

1.2. baħsinden:-i, -n, -den

Oķutsam ders-i ‘aşķıñ hārfini hem şīve
baħsinden
Lisān-ı tūtī-i yārim sūħan-dān olduğun
görsem (**Gazel 97/3**)

baħs et:-

1.) Bahsetmek, söz konusu etmek,
konuşmak.

1.1. baħs et:-e

Kılmasun şems ü kamer ol hūsn-i
hūbān ile baħs
Kullara lāyık mıdır ki **ede** şāhān ile
baħs (**Gazel 19/1**)

1.2. baħs et:-er

Nev-zuhūr siħr öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār
Vaķtiniñ sīnāsıdır **eder** o fettān ile
baħs (**Gazel 19/2**)

1.3. bahş et:-er, -ler

Rāziyā şordum lebiñ ğavgāsını kimdir
eden

Mübtelâlar **bahş ederler** lebi
sükkerden lezîz (Gazel 29/5)

bahş eyle:-

1.) Bahsetmek, söz konusu etmek,
konuşmak.

1.1. bahş eyle:-r

La‘l-i yâr **eyler** hemân bu da‘vâ-yı bî-
hüdeyi
Hâzret-i ‘İsâ’ya maşşûş âb-ı hayvân
ile **bahş** (Gazel 19/4)

bahş it:-

1.) Bahsetmek, söz konusu etmek,
konuşmak.

1.1. bahş it:-e, -rüz

Çeşm-i hûn-ı ħârîñ düşürdi ‘aşk
meydânına âh
İderüz biz ‘ayb gören her gûne yârân
ile **bahş** (Gazel 19/3)

bahş kıl:-

1.) Bahsetmek, söz konusu etmek,
konuşmak.

1.1. bahş kıl:-

Kılmasun şems ü kamer ol hüsn-i
hübân ile **bahş**

Qullara lâyıķ mıdır ki ede şāhān ile
bahş (Gazel 19/1)

bahş:

1.) Bağışlamak.

1.1. bahşına:-ın, -a

Vişālîñden ümîdim kaç‘ ederdim
Mürüvvet **bahşına** kaldı gümânım
(Gazel 94/10)

bahş et:-

1.) Bağışlamak, vermek, ihsan etmek.

1.1. bahş et:-er, -di, -m

Ol leb-i gül-fāmını öpsem dedim lutf
eylemez

Bahş ederdim mālımı ism-i leb-i
mercânına (Gazel 133/6)

bahş eyle:-

1.) Bağışlamak.

1.1. bahş eyle:-sün, -ler

fātiha kırā’atiyle şevābını hibe vü
bahş eylesünler ricāsıyla ve bu ümîd
ile müddet-i

‘ömr ü ezmânım hâzar u seferde bu
mülâhaza ile mürûr etmişdir. (Dibace
5/1)

bahş-ı cān:

1.) Can vermek, canını feda etmek.

1.1. bahş-ı cān:-a

Baḥş-ı cāna kim girer kim var ise
gelsin berü
Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezîz (**Gazel 28/4**)

baht:

1.) Gelecekteki olayları kaçınılmaz bir
biçimde belirleyen ilahi iradenin insan
ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi,
kader, talih, şans.

1.1. bahtım:-ım

Bu fenā gülzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü
Gün bugün **bahtım** ‘aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.2. bahtım:-ım

Vişāli çün düşüp şekke hezārān pīç u
tāb etdim
Bi-ḥamdillāh murādım tāli ‘im **bahtım**
kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

1.3. bahtım:-ım

Lisān-ı ḥalk ile her dem beni āzār eder
bahtım
Ḥayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
bahtım (**Gazel 89/1**)

1.4. bahtım:-ım

Lisān-ı ḥalk ile her dem beni āzār eder
bahtım
Ḥayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
bahtım (**Gazel 89/1**)

1.5. bahtım:-ım

‘Uyūbım setr için teslīm-i rūḥ etmek
niyāzımdır
Cihānı başıma teng eyleyip hem tār
eder **bahtım** (**Gazel 89/2**)

1.6. bahtım:-ım

Gülābān ḥāle ḥande ederler pīç u
tābımdan
Perīşān eyleyip rüsvā ile bī-‘ār eder
bahtım (**Gazel 89/3**)

1.7. bahtım:-ım

Fiğān u nāleden artık sözüm bir
ğayriye geçmez
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım nār
eder **bahtım** (**Gazel 89/4**)

1.8. bahtım:-ım

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yā Rab
Ḥalāş et ben ġarībi dā‘imā nā-çār eder
bahtım (**Gazel 89/5**)

1.9. bahtım:-ım

Żiyā-baḥş oldu **bahtım** kevkeb-i burc-
ı sa‘īd üzre
Bi-ḥamdillāh dil-i Rāzī cihānda ber-
murād oldu (**Gazel 145/7**)

1.10. bahtım:-ım

Kime iẓhār edem derdim diger gün
Kara **bahtım** cihānda etdi maġbūn
(**Mesnevi 2/7**)

1.11. bahtım:-ım

Vākıf oldum t̄ālī ‘imde bir ‘aceb esrāra
ben

Ugradır **bahtım** beni çārşāmbadan
çārşāmbaya (**Müfret 4/1**)

1.12. bahtım:-ım

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kıl feyziñ ihsān et benim
bahtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

1.13. bahtım:-ım

Añladamam **bahtım** ile hālimi
Kıldı telef ‘ömrimi hem mālımı
(**Terci-bend 3/2**)

1.14. bahtıma:-ım, -a

Neş’e-yāb-ı Cem isem gayriye emşāl
olmaz
Çarḥ-ı kec-rev gibi āh **bahtıma** dellāl
olmaz (**Gazel 58/1**)

1.15. bahtıma:-ım, -a

Ḥabībīñ çākeri bir pūr-günāhım
Ziyā ver **bahtıma** baht-ı siyāhım
(**Mesnevi 2/15**)

1.16. bahtımıñ:-ım, -ıñ

Düşmedi burc-ı sa‘īde **bahtımıñ**
seyyāresi
Āşinā-yı vakt ü ezmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/3**)

1.17. bahtın:-ın

Dem-be-dem **bahtın** küşād ömrüñ
ziyād olsun begüm
Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

1.18. bahtın:-ın

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Süleymān Cānib’iñ **bahtın** ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

1.19. bahtını:-ı, -n, -ı

Erbāb-ı sūḥan vaşfiña dem-beste vü
ḥāmūş
Kādir olanıñ **bahtını** yāver biliriz biz
(**Gazel 50/2**)

1.20. bahtını:-ı, -n, -ı

Meşrebi ḥübāna beñzer pendimi güş
eylemez
Bahtını yāver şanur dil Qays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

baht-ı bī-dār:

1.) Talihi açık olmak, herhangi bir
konuda şansı yaver gitmek.

1.1. baht-ı bī-dār:-e

Ḥudā tevfiḳini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-ḥaḳ
Aña luṭf u kerem kılmış sa‘īde **baht-ı**
bī-dāre (**Tarih 6/4**)

baht-ı nā-kām:

1.) Nasipsiz baht, sanssız talih.

1.1. baht-ı nā-kām:-ım

Baht-ı nā-kāmım baña yāverlik etse
bir nefes
Ḳadrime bā‘iṣ bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

1.2. baht-ı nā-kām:-ım

Ṭurre-i sevdā-yı zülfüñ beni Mecnün
eyledi
Baht-ı nā-kāmım ‘acebdır ḳadrımı
dün eyledi (**Terci-bend 1/17**)

baht-ı siyāh:

1.) Kara baht, kötü talih, kara yazı.

1.1. baht-ı siyāh:-ım

Eyledi **baht-ı siyāhım** ğamlara düşvār
beni
Rāziyā rüy-ı cihānda daḡi ğam neyler
baña (**Gazel 9/5**)

1.2. baht-ı siyāh:-ım

Ḳays-veṣ **baht-ı siyāhım** ṣubḡ-ı ṣādıḳ
bulmadı
Leyle-i derde ṭabībim bir devā gördün
mü hīc (**Gazel 21/5**)

1.3. baht-ı siyāh:-ım

Ṣiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘Aceb **baht-ı siyāhım** neyleyem aṣlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.4. baht-ı siyāh:-ım

Ḥabībīñ ḳākeri bir pür-günāhım
Ṣiyā ver bahtıma **baht-ı siyāhım**
(**Mesnevi 2/12**)

bā-hulūṣ:

1.) Samimiyet, saf gönüllülük.

1.1. bā-hulūṣ:

Bu işāret üzre ṣāh-ı menḳabet ‘ālī
cenāb

Bā-hulūṣ iḥyāsına fermān edip etmiş
tamām (**Tarih 14/13**)

bā-huṣūṣ:

1.) Bilhassa, özellikle.

1.1. bā-huṣūṣ:

buyurdığı ‘ālim insānı ve **bā-huṣūṣ**
nev‘-i insānda müsteṣnā olarak ṣūḡān
u ḡubān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḡaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı muṭlaḳ tavṣīf (**Dibace 4/3**)

ba‘īd:

1.) Uzak, ırak, mesafeli, olması
beklenmeyen.

1.1. ba‘īd:

İḡtiyār-ı ser-fürūlar ḳıldığım görme
ba‘īd

Yār içün ağıyār ile gör ki ne yār oldu
gönül (Gazel 85/4)

1.2. ba'īd:

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun görme
ba'īd

Hak bu kim şüretde dost sîretde
düşmānım gibi (Tarih 7/3)

ba'īd ol-:

1.) Uzak olmak, mesafeli olmak.

1.1. ba'īd ol-:-ma

Tekye-i dārū's-selāmdır hem daḥi
burcı sa'īd
Sāye-i pīrāna yüz sür rûz u şeb olma
ba'īd (Tarih 13/1)

bā'is:

1.) Sebep olan şey, sebep, neden.

1.1. bā'is:

Çü sensin bī-vefā dilber bu giryān
olmama bā'is
Perişān zülfüñ oldu hem perīşān
olmama bā'is (Gazel 20/1)

1.2. bā'is:

Yolunda māl u cān u 'aql u fikrim hep
fedā oldu
Seniñ sūz-ı firākıñdır ki sūzān olmama
bā'is (Gazel 20/2)

1.3. bā'is:

Ḥayāl-i nāz u şīveñle nigāh-ı cizye-i
ānuñ

Sebeb oldu nigārā şimdi 'üryān
olmama bā'is (Gazel 20/4)

1.4. bā'is:

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā'is
Bugün bāzār-ı 'aşk içre ḥarī-dār
olduğın bildim (Gazel 96/5)

1.5. bā'is:

Baḥt-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir
nefes
Ḳadrime bā'is bilirdim dāmen-i pā-
būsını (Gazel 136/6)

bā'is ol-:

1.) Sebep olmak, neden olmak.

1.1. bā'is ol-:-an

'izz ü rağbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā'is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.
(Dibace 2/5)

1.2. bā'is ol-:-du

Çü sensin bī-vefā dilber bu giryān
olmama bā'is
Perişān zülfüñ oldu hem perīşān
olmama bā'is (Gazel 20/1)

1.3. bā'is ol-:-du, -ñ

Yıkıp kalb- perîşânım terahhüm
etmediñ aşlâ

Sen **olduñ** pür-cefâ âhîr âhîr ki vîrân
olmana **bâ'îş** (Gazel 20/3)

1.4. **bâ'îş ol:-**-ma

Bu Râzî nâ-tüvâna âh yeter cevri-
firâvânîñ

Yazıktır **olma** gel cânâ pür-efgân
olmama **bâ'îş** (Gazel 20/5)

bak:-

1.) Bakışı bir şey üzerine çevirmek,
seyretmek, nazar etmek.

1.1. **bak:**

Ma'ni-i rengîn ararsañ turre-i dildâra
bak

Ezber et esrâr-ı dildir bir vefâ gördüñ
mü hîc (Gazel 21/6)

1.2. **bak:**

Miṣl-i mesbûk olmayan şu dilber-i
zîbâya **bak**

Bu cihân bâğınınñ ancak bir gül-i
ra'nâsıdır (Gazel 39/5)

1.3. **bak:**

Bu zamânda gül ararsañ **bak** ruh-ı
cânândadır

Çeşm-i im'ân ile seyr et seyr-i hüsn ü
ândadır (Gazel 45/1)

1.4. **bak:**

Gayre bakma ey göñül ol vech-i hüsn
ü âna **bak**

Hâne-i dilde kadîm-i yâr olan yârâna
bak (Gazel 77/1)

1.5. **bak:**

Gayre bakma ey göñül ol vech-i hüsn
ü âna **bak**

Hâne-i dilde kadîm-i yâr olan yârâna
bak (Gazel 77/1)

1.6. **bak:**

Bu verâ'-i perdeniñ bir vâkıf-ı esrârı ol
İttılâ' hâşıl ederseñ sırra esrâr-ı âna
bak (Gazel 77/2)

1.7. **bak:**

'Arza gir hâliñi 'arz et bî-zebân taqrîr
ile

'Arz-ı hâliñ buyrulur dermân olur
civâna **bak** (Gazel 77/3)

1.8. **bak:**

Bir alây jâj-ḥâyı gör ki zu'mına
üftâdedir

Qavl-i ḥod-bîninceder tahsîn etdigi
'irfâna **bak** (Gazel 77/4)

1.9. **bak:**

Nüş-ı şerbetden devâ maṭlûb eden
şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden
pîrâna **bak** (Gazel 77/5)

1.10. **bak:**

Cān u dilden bir fenāfī'llāha eyle ilticā
Yek nefesde evimi ma'mūr eden
pīrāna **bağ** (Gazel 77/6)

1.11. bağ:

Muṭma'ine vāşıl eyle nefis-i pūr-şūmuñ
hemān
Fırşatı fevt etme Rāzī himmet-i
merdāna **bağ** (Gazel 77/7)

1.12. bağ:

Bendeñe ḥor bağma cānā sevdiğim
şīrāne **bağ**
Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne **bağ** (Matla 22/1)

1.13. bağ:

Bendeñe ḥor bağma cānā sevdiğim
şīrāne **bağ**
Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne **bağ** (Matla 22/1)

1.14. bağ:

Sāḥil-i deryāda cānā belde-i sultāna
bağ
Gel berü ādem görürseñ ülfet et
sükkāna **bağ** (Tarih 20/1)

1.15. bağ:

Sāḥil-i deryāda cānā belde-i sultāna
bağ
Gel berü ādem görürseñ ülfet et
sükkāna **bağ** (Tarih 20/1)

1.16. bağ:

Ḥāce 'Alī Zāgilī ihyā edip bu cāmi'i
Bānī-i evvel olandır şāḥib-i 'irfāna
bağ (Tarih 20/2)

1.17. bağ:

Ma'nevī ḥıfzındadır bu belde-i ra'nā
yine
Rūḥ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna **bağ** (Tarih 20/3)

1.18. bağ:

Āh ḥarāb olmuş dil-i 'aşık gibi vīrān
iken
Bir du'ā-yı ḥayr ile ābād eden īmāna
bağ (Tarih 20/4)

1.19. bağ:

Ḥākimi Şākir Muḥammed Efendi
nām-āveriñ
Himmetiyle oldu ta'mīr ma'bed-i
Sübḥāna **bağ** (Tarih 20/5)

1.20. bağ:

Şarf-ı maḥdūr eyledi ol menba'-ı cūd u
kerem
Vākıf-ı şānisi oldu kıl du'ā merdāna
bağ (Tarih 20/6)

1.21. bağ:

Resm-i zībāsın görünce Rāziyā tārīḥ
dedim
Eski cāmi' yeñilendi kudret-i Yezdāna
bağ (Tarih 20/7)

1.22. bağ:

Nīm nigāh ile efendim bir de **bağ**
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

1.23. bağdıqça:-dıkça

Bağdıqça anuñ rüyına ben kendimi
bilmem
Rağm etmeyici dağı tıfl-ı zālime düşdi
(**Gazel 139/3**)

1.24. bağdıqça:-dıkça

Rüyına **bağdıqça** Rāzī’ye gelir biñ
dürlü hāl
Bābına yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.25. bağdım:-dı, -m

Ruğ-ı gülğünına **bağdım** dağı müşğın
haına
Dil-i ğam-ğini düşürdüm aña bir reng
etdim (**Gazel 91/2**)

1.26. bağıp:-ıp

Cemāline **bağıp** cāndan cihān varını
terk etmiş
Hemān pervāne-veş yanmış cemālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

1.27. bağma:-ma

Ġayre **bağma** ey gönül ol vech-i hüsn
ü āna bağ
Hāne-i dilde qadīm-i yār olan yārāna
bağ (**Gazel 77/1**)

1.28. bağma:-ma

Ehl-i derde ol bī-beqā devrāna bağma
merd-iseñ
Ser-fürü eyle zamānıñ mūrıñ lengīnine
(**Gazel 117/3**)

1.29. bağmağa:-mak, -a

Bağmağa tākāt ne qābil rüy-ı āteş-
nākına
Dīdemi pür-hūn eden āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

1.30. bağmasañ:-ma, -sa, -ñ

Ey perī bir rağm ile bağsañ dil-i bī-
çāreye
Bağmasañ mir’āta hācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

1.31. bağsañ:-sa, -ñ

Ey perī bir rağm ile **bağsañ** dil-i bī-
çāreye
Bağmasañ mir’āta hācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

**2.) Aldırış etmek, ilgilenmek, değer
vermek.**

2.1. bağmadı:-ma, -dı

Bağmadı hīç nāle vü efgānıma
Ġamzeleri geçdi hemān cānıma
(**Terci-bend 3/10**)

2.2. bağmadım:-ma, -dı, -m

Şem 'iñe pervâne oldum perr ü bāla

bağmadım

Yoluña cânım verirken bir nidā gördün
mü hıc (**Gazel 21/2**)

2.3. bağmadıñ:-ma, -dı, -ñ

Bu kadar rühşat ne verdiñ ğamze-i
cellādıña

‘Ālemi kırdı geçirdi **bağmadıñ**
feryādına (**Matla 3/1**)

2.4. bağmaz:-maz

Cân verür cânım benim hıç cāna

bağmaz cân nedir

‘Aşk bāzārında cân bāzāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/2**)

baka baka:

1.) Bakarak, izleye izleye, seyrederek

1.1. bağa bağa:

Bağa bağa yollarına ey civān

Gözlerimiz revzen-i cām oldu gel
(**Gazel 83/2**)

bākī kal:-

1.) Ebediyen, sonsuza dek, sürekli
kalmak.

1.1. bākī kal:-dı

Mā'il-i hūn-hār olan dildāra dil verme
şakın

El yudum cânımdan ammā **bākī kaldı**
bir nefes (**Gazel 59/4**)

bāl:

1.) Arının yaptığı tatlı madde. Mec.
Sevgilinin dudağı.

1.1. bāl:-ı

Şokularak būs edeyim zeķānıñ
Lebleriñiñ **bāl** merām oldu gel (**Gazel 83/5**)

bāl u per:

1.) Kol ve kanat.

1.1. bāl u per:

Māye-i zātına pertev vereli kadr ü
hüner

Şeb-i çerāğ hüsnüne pervâne yakdı **bāl u per** (**Terkib-bend 1/16**)

bāl u pervān:

1.) Kol ve kanatlar.

1.1. bāl u pervān:-ı

Görürsün şu 'lelenmiş pür-ziyā vü nūr-
ı maḥz olmuş

Ruḥ-ı âteş-fezāsi **bāl u pervānı** çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

bālā:

1.) Yüksek, yüce.

1.1. bālā: (Sevgilinin boyu)

Tāzeniñ **bālā** bülendi adamı sā'il eder
Çāre var mı el yetişmez ol perñiñ
düşına (**Gazel 114/3**)

1.2. bālādadır:-da, -dır

Tāc-ı ma‘den şorkucı **bālādadır**

Esfeli görmez gözi a‘lādadır (**Mesnevi 4/6**)

bālbān-ı āh:

1.) Ah yelkeni.

1.1. bālbān-ı āh:-ım

Baħr-ı ‘aşķa dil sefīne **bālbān-ı āhım**
hemān

Baħr-ı ‘aşķa düşmeyen ‘ummāna
olmaz āşinā (**Gazel 3/5**)

Balçık:

1.) Osmanlı'da Varna'ya baēlı kaza
merkezi.

1.1. Balçığı:-ı

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı
hemān

Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (**Tarih 21/4**)

bām:

1.) Bam teli, telli çalgılarda en kalın
sesli tel.

1.1. bāma:-a

Çırdırdı hezār telleri hāl-i ruħ-ı şevķiñ
Şūfī verip ‘ammāmesini **bāma** deēişir
(**Gazel 35/2**)

baña:

1.) “Ben” birinci tekil kişi zamirinin
yönelme hali eki almış hali.

1.1. **baña:** (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Eşķ-i dīdem inzivāda yār-ı hem-
demdir **baña**

Āşinā-yı ma‘nevī İbrāhīm Edhem’dır
baña (**Gazel 1/1**)

1.2. **baña:** (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Eşķ-i dīdem inzivāda yār-ı hem-
demdir baña

Āşinā-yı ma‘nevī İbrāhīm Edhem’dır
baña (**Gazel 1/1**)

1.3. **baña:** (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşķ eri olsam
diyü

Rāh-ı Hāķķ’ı bulmaēa bir mürşīd
elzemdir **baña** (**Gazel 1/2**)

1.4. **baña:** (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu dil-i nākāmım üzre tīriniñ
peykānlarıñ

Derdime hem-derd edindim yār
maħremdir **baña** (**Gazel 1/3**)

1.5. **baña:** (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Nefs-i pür-şümüñ hücumı **baña** te'sir
eylemez

Qalb-i bî-çâremde Hakk'ın 'aşkı
muhkemdir bana (**Gazel 1/4**)

1.6. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Nefs-i pür-şümüñ hücumı baña te'sir
eylemez

Qalb-i bî-çâremde Hakk'ın 'aşkı
muhkemdir **bana** (**Gazel 1/4**)

1.7. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Çok zamân gavğâ-yı 'âlem başka bir
'âlem iken

Şimdi teslim-i Hudâ hem başka
'âlemdir **baña** (**Gazel 1/5**)

1.8. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

O güle kılsam takarrüb diyü âhım şad
hezâr

Yâre yâr olmak için bu güfte
mübhemdir **baña** (**Gazel 1/6**)

1.9. bana: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Lîma 'allâh sırrını ezberledi Râzî bu
gün

Cümle esrâr-ı İlâhî belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

1.10. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir **baña**

Hakk'dan özge dost hele semm üstüne
semdir baña (**Gazel 2/1**)

1.11. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña

Hakk'dan özge dost hele semm üstüne
semdir **bana** (**Gazel 2/1**)

1.12. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Meclis ü bezm-i İlâhî cāmını nüş
eyledim

Aylırsam sevdiğim gam üstüne
gamdır **baña** (**Gazel 2/2**)

1.13. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Derdimiñ dermânı Mevlâ gayrî çâre
istemem

Gözlerimden çâreler nem üstüne
nemdir **baña** (**Gazel 2/3**)

1.14. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Kimsesizler kimsesine intisâb etdim
bugün

Ğam degil dünya ğamı dem üstüne
demdir **baña (Gazel 2/4)**

1.15. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu fenā gūlzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü
Gün bugün bahtım ‘aceb kem üstüne
kemdir **bana (Gazel 2/5)**

1.16. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gönder ey qadrini bilmez cevriñi
gönder **baña**
Qıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña **(Gazel 5/1)**

1.17. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gönder ey qadrini bilmez cevriñi
gönder baña
Qıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (Gazel 5/1)

1.18. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir leṭāfet var seniñ cevriñde cennet
görmedi
Huri-i bāğ-ı İrem’dir cevriñi gönder
baña (Gazel 5/2)

1.19. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti

Lebleri kand-i lezizim cevriñi gönder
baña (Gazel 5/3)

1.20. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eylesem
Cevriñe cevri etme cānım cevriñi
gönder **baña (Gazel 5/4)**

1.21. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi
vermem seniñ
Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder
baña (Gazel 5/5)

1.22. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh gelmez
baña

Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña **(Gazel 6/1)**

1.23. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez **baña (Gazel 6/1)**

1.24. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
ḳadrim benim
Sū-be-sū āh u enīnim gelse āh gelmez
baña (Gazel 6/2)

1.25. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü
Ayda bir ḳā'ildim ammā mihr ü māh
gelmez **bana (Gazel 6/3)**

1.26. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ma'nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır ḥāk-i
rehiñ
Zāhirā 'aynına nūrdur ḥāk-i rāh
gelmez **baña (Gazel 6/4)**

1.27. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Kec-nigāh eyler hemān bu Rāzī'i
tekdīr içün
Sāḳi-i cān eglerim ben kec-nigāh eyler
baña (Gazel 6/5)

1.28. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettān
baña

Zerrece gelmez benim bu çekdiğim
hicrān **baña (Gazel 7/1)**

1.29. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettān
baña
Zerrece gelmez benim bu çekdiğim
hicrān **baña (Gazel 7/1)**

1.30. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Kimseler gūş eylemez āh giceler
feryādımı
Eyle gel yār-ı sitemkār bir du'ā
dermān **baña (Gazel 7/2)**

1.31. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ḥazret-i Mevlā'ya ḳaldı derdimiñ her
çāresi
Şānına lāyık olanı eyleye Yezdān
baña (Gazel 7/3)

1.32. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Çekmeye cevriñi cāna ṭāḳatim ṭāk oldu
āh
Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān **bana (Gazel 7/4)**

1.33. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Nev-zuhūr yārāna mā'il olalı
mehpāreler
Rāziyā 'ālī nazardır elverir yārān **baña**
(Gazel 7/5)

1.34. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res kimler
baña

Eylerem āh u fiğānı hem-demim
neyler **baña** (Gazel 9/1)

1.35. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res kimler
baña

Eylerem āh u fiğānı hem-demim
neyler **baña** (Gazel 9/1)

1.36. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Kimseler rahm eylemezler bī-kese ḥālī
'aceb

Her gören bir ta'n-ı āḥer ile ta'n eyler
baña (Gazel 9/2)

1.37. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gel berü ey ḥūn ile ālūd'olan çeşmim
benim

Var mı senden ḡayri hīç yanımca bir
ağlar **baña** (Gazel 9/3)

1.38. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim

Çok görür bu ḥidmeti ḡaddār felek
bekler **baña** (Gazel 9/4)

1.39. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Eyledi baḥt-ı siyāhım ḡamlara düşvār
beni

Rāziyā rūy-ı cihānda daḥi ḡam neyler
baña (Gazel 9/5)

1.40. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Göñlüme ḥaḡdır gelen dünyā ne nāz
eyler **baña**

Hīç taşavvur eylemem 'ālem niyāz
eyler **baña** (Gazel 11/1)

1.41. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Göñlüme ḥaḡdır gelen dünyā ne nāz
eyler **baña**

Hīç taşavvur eylemem 'ālem niyāz
eyler **baña** (Gazel 11/1)

1.42. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ

Ol sebebdan çarh göçer vü cevri az
eyler **baña (Gazel 11/2)**

1.43. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dü cihānıñ rif'ati lā-şey' gibidir
'aynıma
Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baña (Gazel 11/3)

1.44. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben mecāzī 'aşk ile buldum haqīkat
rāhını
Şīve haqqıñdır efendi şīve-bāz eyler
baña (Gazel 11/4)

1.45. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dünye vü 'uqbāyı dilden Rāziyā terk
eyledim
Cennetiñ medhını vā'iz ne dırāz eyler
baña (Gazel 11/5)

1.46. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Merhametsiz kanlı zālīm tırmaz āl
eyler **baña**
Bilmem efsūn mu okur yoksa ne hāl
eyler **baña (Gazel 12/1)**

1.47. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Merhametsiz kanlı zālīm tırmaz āl
eyler **baña**
Bilmem efsūn mu okur yoksa ne hāl
eyler **baña (Gazel 12/1)**

1.48. bana: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben belā derdini çekmek-ile oldum bī-
mecāl
Luṭf-ile eyler tesellī ḥayr-ı fāl eyler
bana (Gazel 12/2)

1.49. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dīdeden dilden derūndan dā'imā dūr
olmasañ
Bir daqīka ḥasretin güyā ki sāl eyler
baña (Gazel 12/3)

1.50. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Āteş-i hālāt-ı 'aşkı gāh ibrāz eylesem
'Aşkımı iskāt için bāst-ı maḳāl eyler
baña (Gazel 12/4)

1.51. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gāh şefkat eyleyip resm-i zeni icrā
eder
Ġadr eder ğaddāra ğadrin kemāl eyler
baña (Gazel 12/5)

1.52. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

El çekip her bir hūşūşdan terkini
kılısam murād

Gāh nāz u gāhice ‘arż-ı vīşāl eyler
baña (Gazel 12/6)

1.53. bana: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam hālime rahm
eyleyip

Keşf eder derdim benim ‘arż-ı cemāl
eyler **bana (Gazel 12/7)**

1.54. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dil temennī eyledikçe va ‘dine mağrūr
iken

Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (Gazel 12/8)

1.55. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Yār su’āl etmez diye ḥāl-i dil-i
āzürdemi

Rāziyā derd-i derūnum kim su’āl eyler
baña (Gazel 12/9)

1.56. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Giriftār u esīr oldum **baña** bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab **(Gazel 15/1)**

1.57. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum **baña** bir
çāre yā Rab **(Gazel 15/1)**

1.58. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ne yāver var ne ḥod yārim pūr oldu
başa aḡyārim

Şorardım derd ile şoldum **baña** bir
çāre yā Rab **(Gazel 15/2)**

1.59. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Periştānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum **baña** bir
çāre yā Rab **(Gazel 15/3)**

1.60. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bilirsin rüz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım

Ki zīrā āh ile doldum **baña** bir çāre yā
Rab **(Gazel 15/4)**

1.61. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim

Ḳabūl etmez iseñ ol dem **baña** bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/5**)

1.62. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ne takrīre mecālim var ne taḥrīr
etmesi ḳābil
Hezārān derdime güldüm **baña** bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/6**)

1.63. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde
Esīr oldum esīr oldum **baña** bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/7**)

1.64. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Baña bī-hūde efġān etdirirsin
Efendim ḳalmadı şabriña ṭaḳat (**Gazel**
18/6)

1.65. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hezārān cevriñi cānā **baña** şerḥ ü
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm ḳıl da
andan gec (**Gazel 23/1**)

1.66. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Düşeli derdine dermān bulmadı cānım
meded

Eyle bir himmet **baña** himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

1.67. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Lebleriñ aġzımda cānā **baña**
sükkerden lezīz
Lebleri ḥamrālariñ şahbā-yı aḥmerden
lezīz (**Gazel 29/1**)

1.68. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Baña ḥatm-i kelām etdirdi evşāfiñ
seniñ ey şuḥ
Süḥan-perdāz olursam şāniña lāyık
yalan ister (**Gazel 42/3**)

1.69. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Baña vaşlını iḳrār eyledi kızb-i şarīḥ
etdi
Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre ḳalmışdır (**Gazel 43/6**)

1.70. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda
Öpem dest-i muḥannāsın **baña** ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

1.71. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Niçün ol dilber-i ‘ālī-cenābım **baña**
yār olmaz

Giriftār eyledi derd ü belāya i‘tizār
olmaz (**Gazel 49/1**)

1.72. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu

Baña Allāh mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.73. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Baña sihr ü füsün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Daği bağırımı hūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.74. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Benim hālīm tamām oldu efendim
baña rahm eyle

Yeter āhım füzūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.75. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hīç teraḥḥum eylemez bir nīm-nigāh
etmez āmān

Merḥabā kılsam uzakdan gayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

1.76. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Yeşil ṭonlar giyip cānān ‘aceb ra‘nā
meleklenmiş

Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.77. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdiğim āba
karışdırmış

Baña muğber idi yārim yine luṭfi
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

1.78. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān **baña**
feryād-ı ‘aşk

Bāda verdi vārimı berbād edip bir bād-
ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

1.79. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Felek āh u enīni hem **baña** vird-i
zebān etdi

Gice gündüz enīsimdir hele bir gayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.80. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cevr ü sitem **baña** müdām oldu gel
Şīr-i dilim bende-i rām oldu gel
(**Gazel 83/1**)

1.81. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ser-fürü-yı Kāf u ‘Ankâ’lar **baña**
vermez neşât

Bezm-i Hâk’da her nefes ‘ömr-i tebâh
ister gönül (**Gazel 87/2**)

1.82. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ne gün etdi **baña** ikrâr olan va‘d-i
kerîminden

Hudâ inşâf verip rahmi nümâyân
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

1.83. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Baña bir nîm nigâh eyle dil-i maḥzûmı
şâd eyle

Ayâ resm-i nezâketle ‘aceb bir bî-
zebândır bu (**Gazel 110/2**)

1.84. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Hezârân nâz u cevri ile azâlim baña
‘arz etdiñ

Ṭağıtsıñ zülf-i ‘anber-büyüñ ebrü-yı
ruḥsâra (**Gazel 119/5**)

1.85. bana: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Bana rahm eyleyip ḥâl-i diger-günüm
su’âl etse

Ḥużûrunda temennî eyleyip cānâna
‘aşk eyle (**Gazel 120/2**)

1.86. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Oğudı Kays ile Leylî defterin dilber
baña

Bâb-ı ‘aşqdan etdiği ilzâm geldi ḥâtıra
(**Gazel 121/8**)

1.87. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Benim ḥâl-i diger-günüm nice ‘arz
eyleyem yâre

Amân ey ḥalk-ı ‘âlem meded kıl **baña**
bir çâre (**Gazel 122/1**)

1.88. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Miṣâl-i Mecnûn’a döndüm **baña** ta’n
eyleme zâhid

Düşersem ğam degildir ben bu ‘aşk ile
hemân nâre (**Gazel 122/2**)

1.89. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

‘Aceb Maşûr-ı ‘aşk oldum **baña**
rahm eyle sultânım

Beni zülf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dâre (**Gazel 122/4**)

1.90. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Gel **baña** kıyma āhımı alma
Bir busecik ver bu müstemende
(**Gazel 124/6**)

1.91. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Leylā vü Şīrīn **baña** dediler
Üstād imişsin bu fennde sen de (**Gazel 124/8**)

1.92. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Nīm nigāh etdiñ **baña** cāna te'şīr
eyledi
Ne dil-düz müjgān imiş ğamzelerin
arada (**Gazel 125/8**)

1.93. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Pür-cefādır **baña** ol cev̄r ü cefālar
kılıcı
Fırkat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (**Gazel 129/3**)

1.94. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gül lebinden buseler verdi **baña** ol
gül'izār
Cān dimāğında o lezzet dem-be-dem
hālā ola (**Gazel 134/6**)

1.95. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Baht-ı nā-kāmım **baña** yāverlik etse
bir nefes
Ḳadrime bā'ış bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

1.96. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Kime taḳrīr-i 'aşḳ etsem **baña**
dīvānedir dirler
Ne mümkün ğayre vaşf etmek 'aceb
vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

1.97. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi
Gördüğüm günden berü **baña** cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.98. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hāne-i dilde görünür Rāziyā her dem
baña
Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.99. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Anuñ derd ü firāḳıyla 'aceb aşüfte hāl
oldum
Cihān başıma tār oldu **baña** cevriñ
müdām etdi (**Gazel 142/2**)

1.100. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Baña meger zenān ‘ilmin okutdu ħarf-be-ħarf

Bugün ‘uşşāk arasında yine şāhib be-nām etdi (**Gazel 142/5**)

1.101. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Vişālī dersini ezberledim levh-i derūnımdan

Şeb-i vuşlat dem-ā-dem āh **baña** vird-i zebān oldu (**Gazel 143/4**)

1.102. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Āferīn ‘aşq-ı mecāzım reh-nümā olduñ **baña**

El yudurduñ dü cihāndan şimdi pāk etdiñ beni (**Gazel 146/6**)

1.103. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i şeydā gibi

Gül gibi güler **baña** ol ğonce-i ra‘nā gibi (**Gazel 148/1**)

1.104. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh etmez **baña**

Luţf eder aġyāra da ġayret helāk eyler beni (**Gazel 149/3**)

1.105. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Meded eyle **baña** rüz-ı cezāda

Bu Rāzī bir ġulām-ı kemteriñdir (**Kıt’a 1/24**)

1.106. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Benim ālāt-ı ħ‘ābım gerçi olmaz ise ħünkārī

Kerem kııl da temiz emr et efendim

baña yorganı (**Kıt’a 3/1**)

1.107. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

‘Azm ederseñ şahn-ı Kāġıd-ħāne’ye ey bī-vefā

Mirħor Kaşrı’ndayım bir nīm nigāh eyle **baña** (**Matla 25/1**)

1.108. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Nīm nigeħle bendeñi āvāre kıldıñ dılberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık **baña** (**Matla 30/1**)

1.109. bana: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ey mürüvvet-mend efendim vāy saña
Şormadıñ hâtırcıgım n’oldu **baña**
(Mesnevi 1/1)

1.110. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Gel helâl eyle **baña** ülfetimiz
‘Azm-i ‘uqbāya gider cān u ‘azîz
(Mesnevi 1/21)

1.111. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Râziyâ eyler du ‘ā dā’im saña
Vâşıfıñ tārîhîni göndür **baña**
(Mesnevi 1/23)

1.112. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Seyr içinde yâr teşhîş eyledim ağıyâr
ile
Böyle derdi bir dağı göstermesiñ Allāh
baña (Müfret 16/1)

1.113. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Kendi ta‘lîm eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben çerāğ oldum sevilmeğe resm-içün
maḥbûbeme (Müfret 17/1)

1.114. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Şîve vü nâzı müselleme kahr u istîgnâsı
çok

Cevrine tākāt getirmek emr-i muḥāl
oldu **baña** (Müfret 22/1)

1.115. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Olursa derdime dermān **baña** feyz-i
İlāhîden
Ki zîrâ tutmadık dāmen mi kaldı ben
olur şandım (Müfret 32/1)

1.116. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Hudāvendā kerem bâbın küşād et faẓl-
ı luṭfuñdan
Ne ḥikmet ma‘nevî sūrî **baña** bir fetḥ-i
bâb olmaz (Müfret 34/1)

1.117. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Ne mümkün pāyidār olmağ **baña** bend
ü kemend ey şūḥ
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sînebendiñdir (Müfret 96/1)

1.118. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Çan döker dîdelerim hem dağı her ān
ağlar
Ağlamaz kimse **baña** ḥüzn ile yārān
ağlar (Müseddes 1/3)

1.119. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Yetişip tutsa elim āh **baña** hem-dād
olsa

N’olur ey kân-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

1.120. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Düşüp tûl-ı emel vâdisine gümrâh olup
bu dil

Ġarib ü ‘âciz ü bî-kes kûlñım **baña**
vâh eyle (**Nazm 1/2**)

1.121. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Āh edersem bu felekler pâyidar olmaz
baña

Sevdiğim cānım efendim yâ ne yâr
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.122. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Āh edersem bu felekler pâyidar olmaz
baña

Sevdiğim cānım efendim yâ ne yâr
olmaz **baña** (**Nazm 3/1**)

1.123. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

‘Āşıkın şeydâ edip kan ağladır her bir
nefes

Hāk-i pây oldum yolunda şimdi ‘ār
olmaz **baña** (**Nazm 3/2**)

1.124. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Baña rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol

Biz de cevriñ çekelim şimdi şafâ
niyyetine (**Nazm 6/2**)

1.125. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Niyâz-mendim mişâline karîben
gösterir Mevlâ

Baña himmet ile her ān du‘âlar eyleye
yārân (**Tarih 5/4**)

1.126. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Niye müncerr olur āyâ benim hâl-i dil-
i zârım

Baña beyhûde efğân etdirir āh sitem-
kârım (**Terci-bend 2/1**)

1.127. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Cigerim hûn ile memlû **baña** rahm
eyle şultânım

Devâsız derdiñe düşdüm edem çāk-ı
giriñbânım (**Terci-bend 2/8**)

1.128. baña: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Baña azâr içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen

Beni h  k etmeden   ayr   daği   y  
nidersi   sen (**Terci-bend 2/11**)

1.129. ba  a: (A  ık, Bursalı İbrahim
R  z  )

Seni  le sürdigim zev   u   af  lar   h ne
k  m oldu

Ni   n çıkmaz ‘aceb c  nım **ba  a**
d  ny   har  m oldu (**Terci-bend 2/13**)

1.130. ba  a: (A  ık, Bursalı İbrahim
R  z  )

  orma **ba  a** y  rim olan z  limi
Söyleyemem kimseye a  v  limi
(**Terci-bend 3/3**)

b  n  -i beyt-i dil  r  :

1.) Gönül süsleyen evin mimar  .

1.1. b  n  -i beyt-i dil  r  :

B  n  -i beyt-i dil  r   feyz-i H  k’dan
behre-y  b
‘Abb  s     af-   z  m  rdir H  k mu‘  ni
d  ’im   (**Tarih 39/6**)

b  n  -i beyt-i Hud  :

1.) Allah’ın evini yapan kimse.

1.1. b  n  -i beyt-i Hud  :-(y)a

N  m-d     **b  n  -i beyt-i Hud  **’ya
mazharım
Z  kr-i   alb ile tevekkül eylerim
Yezd  n’ima (**Gazel 128/4**)

b  n  -i evvel:

1.) İlk bina eden, ilk mimar.

1.1. b  n  -i evvel:

H    ce ‘Al   Z   il   i  y   edip bu c  mi‘i
B  n  -i evvel olandır     ib-i ‘irf  na
bak (**Tarih 20/2**)

b  n  :

1.) Kadın, hanım, zevce.

1.1. b  n  s  n  :-s  , -n  

P  re-zen d  ny  -y   d  nu   du  ter-i
z  b  s   çok
  o  madım devr-i felekde böyle bir
b  n  s  n   (**Gazel 136/2**)

b  r ol-:

1.) Y  k olmak, ağırlık etmek.

1.1. b  r ol-:-maz

Bu ‘  lem ba    a ‘  lemdir efendim
bunda ‘  r olmaz
S    hand  n  n dil      ab’ında c  n   n  kte
b  r olmaz (**Gazel 51/1**)

b  r  n:

1.) Yağmur. Mec. Gözyaşı.

1.1. b  r  n  :-  

Gözlerim h  n ile meml   cerey  n
etmez ‘aceb
D  de-i   albiddeki **b  r  n  ** gözler
gözlerim (**Gazel 95/4**)

b  rekall  h: (Dua ifadesi)

1.) Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun anlamında bir söz.

1.1. bārekallāh:

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra‘nā
dil-güşā
Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

Bārī:

1.) “Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan” anlamında Allah’ın güzel isimlerinden bir tanesi.

1.1. Bārī:

Eyledi ‘Üryānī-zāde Muştafā
Efendi'ye
Vākıf-ı şānīsī olmak revnākın **Bārī**
Hudā (**Tarih 9/4**)

1.2. Bārī'ye:-(y)e

Geldi şakķ-ı hāmeye Rāzī dedim
tārīhini
Rūhını **Bārī'ye** teslim eyledi bu nev-
civān (**Tarih 22/1**)

bārī:

1.) "Hiç olmazsa, en azından"
anlamlarında bir zarf.

1.1. bārī:

Tebessüm eylemezsiñ **bārī** cüz' i nīm
niğāh eyle

A cānım sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (**Gazel 119/2**)

1.2. bārī:

Bu Rāzī ‘ācizi birlikde **bārī** bermurād
eyle
Neler çekdim felekde sūz-ı hicrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

1.3. bārī:

Düşümde **bārī** görsem āh seni ben ey
melek manzar
Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

bār-ı derd:

1.) Dert yükü.

1.1. bār-ı derd:-im

Her maħmel-keşim yok **bār-ı derdim**
getüren dildir
Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdiğim āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

bār-i Hudā:

1.) Yüce Allah.

1.1. bār-i Hudā:

Ṭül-ı ‘ömr ile mu‘ammer eyleye **bār-i**
Hudā
Dem-be-dem feyz-i İlāhī ile olsun
feyz-yāb (**Tarih 17/2**)

barış:

1.) Barışma sağlamak, küskünlüğe son vermek, arayı yapmak.

1.1. barışdırmış:-dır, -mış

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karişdırmış

Baňa muğber idi yārim yine lutfi
barışdırmış (Gazel 63/1)

baş:-

1.) Ayağı, üzerine vücudun veya
bacağın ağırlığını verecek şekilde
zemine yahut herhangi bir yere
koymak. Mec. Bastırmak, ezmek,
üstün gelmek.

1.1. baş:

Zer-feşān etdim yoluña sevdigim her
yana **baş**
Hāneme teşrīf edince ayağın bu cānā
baş (Gazel 66/1)

1.2. baş:

Zer-feşān etdim yoluña sevdigim her
yana **baş**
Hāneme teşrīf edince ayağın bu cānā
baş (Gazel 66/1)

1.3. baş:

Kimse vākıf olmasun hālimiñ esrārına
Nāzikāne kıl hırāmān nāz ile rindāna
baş (Gazel 66/2)

1.4. baş:

İmtihān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme

Sikke-i ḥüsniñi şāhım sen de imtiḥāna
baş (Gazel 66/3)

1.5. baş:

Maḥzar etmişler güzeller seni sultān
etmege

Ur güzelin mührünü cānım hemān
şāhāna **baş (Gazel 66/4)**

1.6. baş:

Derd-i yāre düş olanlar āh eder leyl ü
nehār
Var yūri meydān-ı ‘aşqda Rāziyā
merdāna **baş (Gazel 66/5)**

1.7. baş:-ar

Kemend-i zülf ü bendiñ tağıldı
gerdānıma
Ayağım yer **başar** mı vāşıl oldum
murada **(Gazel 125/9)**

1.8. başıp:-ıp

Seniñ teşrīfiñe şeksiz serir etdi serim
cānā
Ayağıñla **başıp** çeşmim daḥi rüy u
müjem çine **(Gazel 115/3)**

başdır:-

1.) Zararlı bir durumu önlemek,
durdurmak.

1.1. başdırdım:-dı, -m

Cemāl-i perteviyle dil sarāyını
tutuşdurdu
Döküp āb-ı sirişki pençe-i himmetle
başdırdım (Müfret 84/1)

bāst-ı makāl eyle-:

1.) Sözü uzatmak, uzun uzun
konuşmak.

1.1. bāst-ı makāl eyle-:-r

Āteş-i hālāt-ı ‘aşkı gāh ibrāz eylesem
‘Aşkıımı iskāt için **bāst-ı makāl eyler**
baña (**Gazel 12/4**)

baş:

1.) Kafa, ser, kişinin kendisi.

1.1. baş:

Fedādır yolıña **baş** ile cānımız
Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız
(**Gazel 54/4**)

1.2. baş:

Sīne sūzān dīde giryān **baş** açık yalın
ayak
Merhamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.3. başa:-a

Ne yāver var ne hūd yārim pūr oldu
başa ağyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/2**)

1.4. başı:-ı

Başı taş a tokanmış vakt-i hālī
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte qalmış ol me‘ālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

1.5. başıma:-ım, -a

‘Uyūbım setr için teslīm-i rūh etmek
niyāzımdır
Cihānı **başıma** teng eyleyip hem tār
eder bahtım (**Gazel 89/2**)

1.6. başıma:-ım, -a

Anuñ derd ü firākıyla ‘aceb aşüfte hāl
oldum
Cihān **başıma** tār oldu baña cevriñ
müdām etdi (**Gazel 142/2**)

1.7. başımı:-ım, -ı

Çok güzeller sevdim ammā bir de bir
şehlā ola
Uğradır **başımı** derde kaşları tuğrā ola
(**Gazel 134/1**)

1.8. başımız:-ı, -mız

O şūhıñ rüy-ı āteş-nākına yandım
amān yā Rab
Halāş olmaz ‘acebdir **başımız** her rüz
felāketden (**Gazel 106/3**)

1.9. başıñ:-ıñ

Şakın terk-i diyār etme **başıñ** bir taş a
gelmezse
Çekilmez gurbetin qahrı zarūrī baş a
gelmezse (**Matla 5/1**)

1.10. başıñ:-ıñ

Ƙoc **başıñ** sağlığına küllî yanı ƙurbân eyle

Bu fenâ ‘âlemine geldigime degse hemân (**Müfret 5/1**)

1.11. başıñ:-ıñ

Vefâ semtine râhıñ uğrar ise ey sitem-kârım

‘Azîz **başıñ** içün anda n’olur cüz’ice eglenseñ (**Müfret 75/1**)

1.12. başına:-ı, -na

Âteş ile cünbüş eder gâhi şeb

Başına odlar yaƙar emşâl heb (**Mesnevi 4/3**)

1.13. başına:-ı, -na

Gâh üşerler hûb-rûlar **başına**
Dest-i râzlık eyleme yoldaşına (**Mesnevi 6/3**)

1.14. başıyla:-ı, -(y)la

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek **başıyla** bitirir teşvîşini (**Mesnevi 4/9**)

2.) Kol, yol, yan.

2.1. başdan:-dan

Dil döküp dil saydına dildâdelendi dil-rubâ

Dil hemân râm oldu dilber iki **başdan** imtizâc (**Gazel 22/2**)

baş aç:-

1.) Başındaki şeyi çıkarmak. Mec. Bir işi yapmaya büyük bir istekle koşmak.

1.1. baş aç:-ıp

Kime şekvâ edeyim **başım açıp** geldim saña

Gel ƙabûl eyle niyâzım şâh u hâƙânım meded (**Gazel 27/3**)

1.2. baş aç:-ıp

Başım açıp giyip ihrâmı feryâd eyledim anda

‘Arâfâta çıkıp lebbeyk diyü zıkr-i kelâm etdim (**Kaside 1/5**)

baş eg:- (Deyim)

1.) Baş eğmek, boyun eğmek, güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek.

1.1. baş eg:-er

Abd-i ‘âciz hem za‘îf Râzî-i şikeste dil
Vaƙt olur **baş eger** mi Cemşîd
Keyƙubâd’a (**Gazel 125/11**)

baş koy:- (Deyim)

1.) Bir amaca yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek.

1.1. baş koy:-

Seyyidü'l-Hâc Hâzret-i Maħmûd
Efendi rûz u şeb

Baş koyup teslîme gelmiş bu cihānda
iğtinām (**Tarih 14/3**)

baş u cān ver-: (Deyim)

1.) Başını ve canını vermek, ölmek, bir
amaç uğruna canından vazgeçmek.

1.1. baş u cān ver-:-se, -ñ

Yoluna **baş u cān verseñ** yine icrā-i
resm eyler
Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından (**Gazel 102/5**)

başa gel-: (Deyim)

1.) Kötü bir durumla karşı karşıya
kalmak.

1.1. başa gel-:-di

Ğurbetiñ germ ü serdi **başıma** o da
geldi
Herkes bayrām ederdi ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

1.2. başa gel-:-mez, -se

Şaķın terk-i diyār etme başıñ bir taşā
gelmezse
Çekilmez ğurbetin ķahrı zarūrī **başa**
gelmezse (**Matla 5/1**)

Başçı şeyhi:

1.) Başçı Tekkesi'nin şeyhi.

1.1. Başçı şeyhi:

Başçı şeyhi semt-i 'uķbā eyledi
Murğ-ı rūhı ķasd-i tūbā eyledi (**Tarih**
44/1)

başı aş-: (Deyim)

1.) Boyunu aşmak, yükün fazla
gelmesi.

1.1. başı aş-:-mış, -dır

Benim cürm ü günāhım ķāmetimle pes
berāberdir
Seniñ 'afv u kerīmiñ bende-gāna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

başı derde uğrat-: (Deyim)

1.) Başı belaya sokmak.

1.1. başı derde uğrat-:-an

Beynimizde mācerā-yı yārimi kimler
bilir
Uğradan başımı derde āhımıñ
ğavğasıdır (**Gazel 39/2**)

başı dumanlı:

1.) İçkili, sarhoş, mağrur.

1.1. başı dumanlı:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek güzel a'lā güzel hem **başı**
dumanlı güzel (**Gazel 88/1**)

başına çal-: (Deyim)

1.) Bir şeyi kızgınlık veren bir
durumdan dolayı öfkeli bir şekilde

sahibi olan kişiye iade ederken kaba ve sert davranmak durumlarında kullanılan bir deyimdir.

1.1. başına çal:-sun

Neyleyim dünyā-yı dūnuñ ‘āriyet eşvābını

Başına çalsun felek ikbāl-i nā-hemvārını (**Matla 13/1**)

başka:

1.) “Başka” anlamında belgisiz sıfat, değişik, bilinenden farklı, özge.

1.1. başka: (Alem)

Çok zamān gavḡā-yı ‘ālem **başka** bir ‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā hem başka ‘ālemdir baña (**Gazel 1/5**)

1.2. başka: (Alem)

Çok zamān gavḡā-yı ‘ālem başka bir ‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā hem **başka** ‘ālemdir baña (**Gazel 1/5**)

1.3. başka: (Alem)

Bu ‘ālem **başka** ‘ālemdir efendim bunda ‘ār olmaz

Sūḡandānıñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte bār olmaz (**Gazel 51/1**)

1.4. başka: (Esrar)

Gönülden gönüle rāh-ı ḥaḳīḳat **başka** esrārdır

Vücūd iklīmine şāh olmaḡa Rāzī sezādır bu (**Gazel 112/5**)

1.5. başka: (Alem)

Başka ‘ālem eyledi nezzāresi bu gönlümi

Bu gidişle korḡarım ki sīne-çāk eyler beni (**Gazel 149/2**)

1.6. başka: (Alem)

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḡ şanur her bir gören

Allāh Allāh **başka** ‘ālem eyledi sevdā beni (**Müfret 13/1**)

1.7. başka: (Zaman)

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen kızb-i şarīḥ eyler

Zamān **başka** zamān oldu zāhir eylemek muḡāl (**Müfret 44/1**)

1.8. başka: (Dost)

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed kıldım hemān

Başka dostı yüzine gülsün felek şimden gerü (**Müfret 91/1**)

başkaca:

1.) Ayrıca, başka.

1.1. başkaca:

Allāh Allāh bu cihān **başkaca** sūret
buldu
Kānde kaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

başla-:

1.) Bir işi yapmak üzere harekete
geçmek, bir işe girişmek.

1.1. başla:

Yeter ey nā-murād Rāzī du ‘āya **başla**
gel gayrī

Cenāb-ı Hāzret-i kādīr merāmıñca ede
ihyā (**Müfret 101/1**)

1.2. başladım:-dı, -m

Bir ğarībim ğurbet içre kimseler etmez
nigāh

Yüz yere sürdüm **niyāza başladım** yā
zü’l-celāl (**Gazel 84/3**)

1.3. başladım:-dı, -m

Açıp dest-i münācātı niyāza başladım
Rāzī
Yetişdi hıızr-ı maḫṣūdım ḫayāt ābına
kandırdı (**Gazel 141/5**)

1.4. başlasam:-sa, -m

Ablam gibi nāzendelige **başlasam**
ammā

Yengem gibi hercā’ımiyim ābū a
cānım (**Gazel 92/4**)

bâtını:

1.1. bātını:

Bātını zāhiri ma‘mūr ma‘den-i faẓl u
kemāl

Hem daḫi erbāb-ı irşād ez-meṣāyīh-i
‘izām (**Tarih 14/8**)

1.2. bātınıñ:-ıñ

Yaratdı cüz’ī küllī her ne kim var

Bu ‘ālem **bātınıñ** hem zāhiriñdir
(**Kıt’a 1/13**)

bay:

1.) Zengin, paralı, mal mülk sahibi,
varlıklı kimse.

1.1. bāy:

Muḫibbānıñ kuluym ben ‘adūya ser-
fürū etmem

Benim ‘indimde **bāy** ile gedā vü ṣāh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.2. bāyda:-da

Bāyda yokdur yoḫsül u bī-kesde yok
Ger su’āl etseñ anı tüccārda var
(**Gazel 153/4**)

bayrām:

1.) Mübarek ve muazzez addedilen
dini gün; sevinç, neşe.

1.1. bayrām:

Ben şıyām cevriñi çekmekde sür‘at
eyledim

Ḳadr-i vaşl ile benim **bayrām** geldi
ḥātıra (**Gazel 121/2**)

1.2. bayrāma:-a

Gönlüme verdim tesellî bir daḥi
görmek için
Vuşlat-ı şeb-veş hemân **bayrāma**
etdim ilticā (**Gazel 10/2**)

bayrām et:- (Deyim)

1.) Çok sevinmek, bir şeyler kutlamak.

1.1. bayrām et:-er, -di

Ḡurbetiñ germ ü serdi başıma o da
geldi
Herkes **bayrām ederdi** ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

ba'z:

1.) Bir şeyin küçük bir kısmı, bazı,
kimi, biraz.

1.1. ba'z:

levāzımından **ba'z** olan feşāḥat-ı fi'l-
kelām belāḡat-ı fi'l-mütekelim işābet-
i bi'l-'ulūm
kemālat-ı fi'l-'ālim ve te'līf-i 'ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emşāli
(**Dibace 2/1**)

bāzār:

1.) Alışveriş yapılan yer, pazar, çarşı.

1.1. bāzāra:-a

Cān verür cānım benim hīç cāna
bakmaz cān nedir
'Aşk bāzārında cān **bāzāra** ikrār
eylemiş (**Gazel 60/2**)

1.2. bāzārına:-ı, -na

Bu fenā gülzārınıñ **bāzārına** 'azm
eyledik
Dü cihānı añlamakdır bunda
seyrāndan ġaraż (**Gazel 67/6**)

1.3. bāzārını:-ı, -n, -ı

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını
Bī-vefāsıñ sevdigim ālıñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

bāzār-ı 'aşk:

1.) Aşk pazarı.

1.1. bāzār-ı 'aşk:

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā'ış
Bugün **bāzār-ı 'aşk** içre ḥarī-dār
olduğın bildim (**Gazel 96/5**)

1.2. bāzār-ı 'aşk:-dır

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele **bāzār-ı 'aşkdır** bu efendim
bunda 'ār olmaz (**Gazel 51/5**)

bāzār-ı dil:

1.) Gönül pazarı, sevda çarşısı.

1.1. bāzār-ı dil:-de

Dil verem **bāzār-ı dilde** dil alan
dildādeye

Dil alsın dilber olsun şīve-kār nāzik
mizāc (**Gazel 22/6**)

ba'zı:

1.) "Bazen, kimi zaman" anlamında
zamir.

1.1. ba'zı:

Bāb-ı Hāk'da pāsbān olmuş tūrur
Ba'zı şebde şem'dān olmuş tūrur
(**Mesnevi 4/5**)

1.2. ba'zı:

Nāz ederek **ba'zı** gelir rāhıma
Söz geçirün şimdi hemān şāhıma
(**Terci-bend 3/22**)

2.) "Birtakım, kimi, kimisi"
anlamlarında belgisiz zamir.

2.1. ba'zı:

tažarru' u niyāz ve recā-gīr ü senā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet **ba'zı** mevād
zımnında

iktizā eyledikçe kezalike tevārīhāt u
münācāt u nu'ūt u medhīyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u (**Dibace 4/11**)

3.) "Birtakım, kimi, bazı" anlamında
belgisiz sıfat.

3.1. ba'zı: (Zevāt-ı kirām)

ba'de'z-zafer ü el-halāş **ba'zı** zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥatt-ı
hümāyūn şevket-maqrūn
sālifü'z-zıkr ze'āmetimizi bir vech-i
mālikāne tevcih kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(**Dibace 3/13**)

3.2. ba'zı: (Vüzerā-yı 'izām)

binā'en **ba'zı** vüzerā-yı 'izām u
vükelā-yı kirām ḥazretleriyle Rūm ili
ve Anaṭolı (**Dibace 3/17**)

3.3. ba'zı: (Ehl-i dil qarındaş)

kılındıkda dest-res buyuran dāderān
tefe'ül buyursunlar
ve **ba'zı** ehl-i dil qarındaşlarımız
lede'l-muṭāla'a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i (**Dibace 4/8**)

ba'zı ba'zı:

1.) Ara ara, bazen.

1.1. ba'zı ba'zı:

Ba'zı ba'zı bulunur elbisede
Ḳakum u sincābda yok semmūrda var
(**Gazel 153/5**)

1.2. ba'zı ba'zı:

Bir ḥāşiyet yok benim zātımda kim
Ba'zı ba'zı ola yārān hemdemim
(**Mesnevi 1/12**)

be hey:

1.) Hey, be hey; genellikle hiddet, öfke, azarlama ifade eden bir söz.

1.1. be hey:

Ferîd-i ‘aşr iseñ her bir gümânında
te’eddip kıl
Sözüm diñle **be hey** vâ‘iz bu ğavġā-yı
cihândan gec (**Gazel 23/5**)

bed:

1.) Fena, kötü, çirkin

1.1. bed: (Ses)

Orada olmuş bir deriñ maħbūbesi
Mālikiniñ **bed** sesi maṭlūbesi
(**Mesnevi 6/7**)

bed nazar:

1.) Kötü bakış, haset bakış.

1.1. bed nazardan:-dan

Bed nazardan şaklasıñ hem vāhidi
muḥtār anı
Dū cihānda Ḥazret-i Ḥaḳ eylesiñ ḥāşıl
meram (**Tarih 37/3**)

bedîdâr ol:-

1.) Meydanda olmak, görünür olmak.

1.1. bedîdâr ol:-duk, -un

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşikār
etdim
Dil-i şad-pāreme rahmın **bedîdâr**
olduġun bildim (**Gazel 96/3**)

Bedir cenki:

1.) İslamiyetin kabulünden sonra
müslümanlarla gayrimüslimler
arasında gerçekleşen ilk savaş.

1.1. Bedir cenki:-n, -de

Bedir cenkinde cümle ser-şikenler
O ġazîler seniñ ser-defteriñdir (**Kıt’a**
1/14)

bed-ma ‘aş kızılbaş:

1.) Kötü yaşayışlı Kızılbaş.

1.1. bed-ma ‘aş kızılbaş:

tārîhiyle İsmā‘îl nām ḳal‘asında
muḥārebede ġalebe-i küffār ḥāk-sār
ķızılbaş bed-ma ‘aş
vāķî‘ olup biraz rüfeķā-yı mü‘minin ü
aḥillā-i müslimîn ile der-dest-i kefere
esîr (**Dibace 3/5**)

beg:

1.) Bey, efendi, yönetici, buyruġu
yürüyen, sözü geçen kimse, hükümdar.

1.1. begüm:-üm

Dem-be-dem bahtın küşād ömrüñ
ziyād olsun **begüm**
Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

1.2. begüm:-üm

Dem-be-dem bahtın küşād ömrüñ
ziyād olsun begüm

Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun **begüm** (Nazm 15/1)

1.3. begüm:-üm

Ḥazret-i Ḥaḳ dü-cihānda ber-murād
etsiñ seni
Zātiña tevḳīr edeniñ göñli şād olsun
begüm (Nazm 15/2)

begin:-

1.) Beğenmek, hoşuna gitmek, takdir etmek.

1.1. begenmezken:-mez, -ken

Farāş-ı nāzenini hīç **begenmezken**
vaṭanlarda
‘Acebdir ḥāk-nişīn oldum düşüp
ğurbete ḥānlarda (Matla 23/1)

behcet-fezā:

1.) Sevinç arttıran, güzellik yayan.

1.1. behcet-fezā:

Rāziyā tārīhine dürdāne tārīh söyledim
Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī ḥabbezā **behcet-**
fezā (Tarih 9/11)

behişte:

1.) Cennet.

1.1. behişte:-e

Benim şimşir āhım çarh-ı devrānı çalar
çarpar
Geçip andan **behişte** ḥūr u ḡilmānı
çalar çarpar (Gazel 36/1)

behre-yāb:

1.) Hissedar, pay alan.

1.1. behre-yāb:

Bānī-i beyt-i dilārā feyż-i Ḥaḳ’dan
behre-yāb
‘Abbās Āşaf-ı zamīrdır Ḥaḳ mu‘ini
dā’imā (Tarih 39/6)

behre-yāb ol:-

1.) Hissedar olmak, pay almak,
nasiplenmek.

1.1. behre-yāb ol:-maḳ

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede ‘ālem
bizi
Feyż-i cevır ile murāda **behre-yāb**
olmaḳ ne güc (Gazel 24/4)

Behzād:

1.) Klasik Türk Edebiyatı’nda çizdiği
resimleriyle övülen ressamdır.

1.1. Behzād:

Nīm nigeḥle görse **Behzād** naḳşına
taḥsīn eder
Her cihetle var leṭāfet şāh-ı ḥübānım
gibi (Tarih 7/2)

1.2. Behzād:

Bu dilārā ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören
Naḳş-ı resmin görse **Behzād** bī-riyā
eyler şenā (Tarih 9/8)

1.3. Behzād:

Nīm nigeħle görse **Behzād** naķşını
taħsīn eder

Zīynet ü āräyiş-i resmi daħi feraħ-fezā
(**Tarih 39/5**)

1.4. Behzād'a:-a

Behzād'a ħuṭūr geldi anuñ etmede
naķşın

Bir mūyını resm eylese biñ ħāme
değişir (**Gazel 35/3**)

bekā:

1.) Sonsuzluk, ölümsüzlük, kalıcılık.

1.1. bekā:

Ḥazret-i sultān-ı kevneyn fahr-i
‘ālemden **bekā**
Bir şefa‘at irişe yoħsa dilā ħālim ħarāb
(**Gazel 14/5**)

1.2. beķā:

Āh edip menķuṭ ile Rāzī daħi tāriħ
dedi
Bu ān oldu **beķā** oğlum Muħammed
Sa‘īd’e mekān (**Tarih 25/5**)

bekā gencīnesi:

1.) Sonsuzluk hazinesi. Mec. Öteki
dünya, cennet.

1.1. beķā gencīnesi:-n

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme

Beķā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

be-kām:

1.) İsteğine kavuşan, meramına,
maksadına erişen, mesut.

1.1. be-kām:

Bī-tevaķķuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād
Yapdırıp bu ħāna ħapı cūdına verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

be-kām eyle-:

1.) İsteğine kavuşturmak, mesut
etmek.

1.1. be-kām eyle-:

İlahā bu güneħ-kārı murādımla **be-**
kām eyle
Gönül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben ħaldım (**Nazm 8/2**)

1.2. be-kām eyle-:

Du‘ā ile dedi mīlādına tāriħini Rāzī
Sa‘īde Ḥānım'ı Mevlā dü ‘ālemde **be-**
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.3. be-kām eyle-:-r

Oķu Mevlā ‘aşķına gel fātiħa iħlāş ile
Rūħına iħdā edince Ḥaķ seni **eyler be-**
kām (**Tarih 21/5**)

bekle-:

1.) Bir iş oluncaya, biri gelinceye
değin bir yerde kalmak, durmak,
ummak.

1.1. bekle:

Geçip kaçır-ı mu‘allādan tevekkül
bābını **bekle**
Sana ey murğ-ı dil ancak sarāy-ı ten
kafes besdir (**Gazel 47/7**)

1.2. bekle:

Füyūzāt-ı İlāhiden eger feyz almak
isterseñ
Şaķın ayrılma ey Rāzī tevekkül bābını
bekle (Müfret 36/1)

1.3. bekler:-r

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu hıdmeti ğaddār felek
bekler baña (Gazel 9/4)

1.4. bekleriz:-r, -iz

Bu fenā dārında bir semt-i melāmet
bekleriz
‘Azmimiz bāğ-ı behiştir bunda
kısmet bekleriz (**Gazel 52/1**)

1.5. bekleriz:-r, -iz

Bu fenā dārında bir semt-i melāmet
bekleriz
‘Azmimiz bāğ-ı behiştir bunda
kısmet **bekleriz (Gazel 52/1)**

1.6. bekleriz:-r, -iz

‘Ankebūt dāmına teşbīh eyledim bu
‘ālemi

Bir meges-āsā düşüp dā’im nedāmet
bekleriz (Gazel 52/2)

1.7. bekleriz:-r, -iz

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-ğāra
hamd edip
Bir helāl kesb için her dem zirā‘at
bekleriz (Gazel 52/3)

1.8. bekleriz:-r, -iz

Gerçi mūrız kūh-ı istiğnāda ‘anķa-
meşrebiz
Bir Süleymān-ı mürüvvet ile ülfet
bekleriz (Gazel 52/4)

1.9. bekleriz:-r, -iz

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hışn-ı tende biz daği sırr-ı velāyet
bekleriz (Gazel 52/5)

1.10. bekleriz:-r, -iz

Dergeh-i vālā-yı pırde olmağa hāşıl
merām
Tekye-i dārü’s-selāmda şimdi nevbet
bekleriz (Gazel 52/6)

1.11. bekleriz:-r, -iz

Hı‘āh u nā-hı‘āh ... buldum anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma‘nīde ammā biz de himmet
bekleriz (Gazel 52/7)

1.12. bekleriz:-r, -iz

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir Allāh yek diyü dārü's-selāmet
bekleriz (Gazel 52/8)

1.13. bekleriz:-r, -iz

Būm-veş biz Rāzi'yiz naḥnū ḳasemnā
sırrına
Sākin-i vīrāneyiz genc-i ḳanā'at
bekleriz (Gazel 52/9)

bel:

1.) Bel, bedenin orta kısmı.

1.1. beline:-i, -n, -e

Şarmasa lāzım hemān şarmaḳla ḳılsañ
ber-murād
Mūmiyāne **beline** yā şālına şalvarına
(Gazel 132/6)

bel bük-: (Deyim)

1.) Beli bükölmek, çaresizlik içinde bir
şey yapamaz duruma sokmak.

1.1. bel bük-:-di

Ḳan çibānı çıkarıp **bükdi belim**
Hem zebānım yok benim tutmaz elim
(Mesnevi 1/6)

belā:

1.) Başa dert olan, insanı çok üzen
kimse veya şey, afet, fitne, kargaşa.

1.1. belā:

Ben hevā-yı nefsime tābi' olup etdim
ḥaṭā
Çekdigim cevır ü cefā hep bu **belā**
degil mi yā **(Gazel 8/2)**

1.2. belā:

Ben **belā** derdini çekmek-ile oldum bī-
mecāl
Luṭf-ile eyler tesellī ḥayr-ı fāl eyler
bana **(Gazel 12/2)**

1.3. belā:

Nā-ümīd oldum ḥayāt-ı şūrīden
derdim füzün
Kimse vāḳıf olmadı ifşası müşkil bir
belā (Müfret 14/1)

1.4. belādır:-dır

Ta'rif olmaz sırr-ı 'aşḳı eylesem şerḥ ü
beyān
Bir **belādır** kimseler vāḳıf degil
lezzātına **(Müfret 7/1)**

1.5. belādır:-dır

Göñöl ta'rif olunmaz bir **belādır**
Ki zīrā şerḥe gelmez mācerādır **(Nazm
11/1)**

1.6. belālar:-lar

'Aceb mi gördüğüm derdi **belālar**
kendi kerīmdir
Meded Ḥaḳ'dan olursa yoksa giryān
olduğum ḳaldı **(Gazel 150/6)**

belā bahr:

1.) Bela denizi.

1.1. **belā baħr:-ı, -na**

Rāzī’i **belā baħrına** ilķāya sebep ne
Taħlīş-i girībān içün elden ele düşsem
(Gazel 93/5)

belā bezmi:

1.) Bela meclisi.

1.1. **belā bezmi:-n, -de**

Bu **belā bezminde** nālān olmayan
bilmez beni
Mübtelā-yı derd-i hicrān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/1)

belā meydānı:

1.) Bela meydanı, aşk meydanı.

1.1. **belā meydānı:-nıñ**

Bu **belā meydānınıñ** derbānı olduñ ey
gedā
Himmet-i pīrānla agāhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/2)

belāġat:

1.) Etkili, güzel ve yerinde söz
söyleme.

1.1. **belāġat:**

Bir feşāhatle **belāġat** var anuñ zātında
kim
Tarz-ı tevķīrin görenler şandılar
‘Osmān oķur (Gazel 41/2)

1.2. **belāġatle:-le**

Feşāhatle **belāġatle** ola bu fıtnat-ı sālī
‘Aceb ħüsn ü ziyāsından Züleyhā daħı
āvāre (Tarih 6/5)

belāġat-ı fi’l-mütekellim:

1.) Güzel ve pürüzsüz söz söyleme.

1.1. **belāġat-ı fi’l-mütekellim:**

levāzımından ba’z olan feşāhat-ı fi’l-
kelām **belāġat-ı fi’l-mütekellim**
işābet-i bi’l-‘ulūm
kemālat-ı fi’l-‘ālim ve te’lif-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iķtidār ve bunlar emşālī
(Dibace 2/1)

belāsını bul:- (Deyim)

1.) Kendi yol açtığı tehlikeli bir
durumun içine düşmek, hak ettiği
cezayı görmek.

1.1. **belāsını bul:-muş**

Düġār olmuş belā-yı ‘aşķına **bulmuş**
belāsını
‘Ömür ifnā edip bī-sūd vebālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/2)

belā-vı ‘aşķ:

1.) Aşķ belası.

1.1. **belā-yı ‘aşķ:-ı, -na**

Düġār olmuş **belā-yı ‘aşķına** bulmuş
belāsını
‘Ömür ifnā edip bī-sūd vebālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/2)

belde:

1.) Semt, ilçe.

1.1. beldeniñ:-niñ

Bafra'nın şânını müzdâd eyledi bî-
iştibâh

Hâne-i kuṭbunda gūyā **beldenîñ**
revnaḵ-nümā (**Tarih 8/7**)

belde-i ra' nā:

1.) Güzel belde.

1.1. belde-i ra' nā:

Ma'nevî hıfzındadır bu **belde-i ra' nā**
yine
Rûḥ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna baḵ (**Tarih 20/3**)

belde-i sultāna:

1.) Sultan beldesi.

1.1. belde-i sultāna:-a

Sāḥil-i deryāda cānā **belde-i sultāna**
baḵ
Gel berü ādem görürseñ ülfet et
sükkāna baḵ (**Tarih 20/1**)

belki:

1.) "Bir ihtimal" anlamında zarf.

1.1. belki:

Līma' allāh sırrını ezberledi Rāzî bu
gün
Cümle esrār-ı İlāhî **belki** mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

1.2. belki:

Hānemize **belki** gelir diyü āh
Şahn-ı derûn hîle-i dām oldu gel
(**Gazel 83/3**)

1.3. belki:

Gülbeden gülbüy u gülendām geldi
ḥāṭıra
Belki raḥm eyler diyü āh rām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/1**)

1.4. belki:

Murğ-ı bahır gibi düşdüm bu fenā
çirk-ābına
Terk ü tecrîd eylesem ben **belki** pāk
eyler beni (**Gazel 149/4**)

1.5. belki:

Rāzî-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hîç
Var ise dünyāda yokdur 'uḵbāda **belki**
buluna (**Müfret 55/1**)

1.6. belki:

İtdi gönül sāye-i zülfün penāh
Belki benim ḥālime eyler nigāh
(**Terci-bend 3/16**)

belle-:

1.) Öğrenip akılda tutmak,
ezberlemek.

1.1. belleme:-me

Rāz-ı diliñi gayriye gel söyleme
küstāh
Her nā-ḥalefi er gibi hem **belleme**
küstāh (**Gazel 26/1**)

belli:

1.) Bilinmedik bir yanı olmayan,
malum; açık, aşikâr.

1.1. belli:

Bu devriñ sırrına vāḳıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun
Ne yār **belli** ne ḥod aḡyār şaḡın fāş
etme esrārīñ (**Müfret 45/1**)

ben:

1.) “Ben” birinci tekil kişi zamiri.

1.1. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Ḥaḡ’dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

1.2. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ḥāşılı vaşfında ‘āciz yalınız bir **ben**
degil
Hep sūḡan erbābı bes der dedi şā’irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.3. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Kec-nigāh eyler hemān bu Rāzī’i
tekḏīr iḡün

Sāḡi-i cān eglerim **ben** kec-nigāh eyler
baña (**Gazel 6/5**)

1.4. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben hevā-yı nefsime tābi‘ olup etdim
ḡaṭā
Çekdigim cev̄ ü cefā hep bu belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

1.5. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben mecāzī ‘aşḡ ile buldum ḡaḡḡat
rāhını
Şīve ḡaḡḡıñdır efendi şīve-bāz eyler
baña (**Gazel 11/4**)

1.6. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben belā derdini çekmek-ile oldum bī-
mecāl
Luṭf-ile eyler tesellī ḡayr-ı fāl eyler
bana (**Gazel 12/2**)

1.7. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Seni āḡāh edeyim **ben** Rāzīyā
Bu fenā ḡülzārda yok cennetde var
(**Gazel 15/10**)

1.8. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Fülk-i dile bir **ben** gibi mellāḡ bulunur
mu
Rāzī ḡaçırıp baḡr-ı şafāya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

1.9. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ġubār-ı pāyın ser-tāc edersem
Olur mu **ben** gedāya ol ‘ināyet (**Gazel 18/4**)

1.10. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben gibi ‘alemd e cānā bir gedā gördün
mü hīc
Şūret-i ‘aciz ile gūyā bir edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.11. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ġadem baş semtime Leyli’ m bu **ben**
Mecnūn’ ı şād eyle
Dil-i Ferhād’ ıma Şīrin’ lik eylersen bu
yandan gec (**Gazel 23/4**)

1.12. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben bu gün feyz-i tecellī burcına
kıldım ‘urūc
Tālī’ im kuvvetde ammā kām-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/5**)

1.13. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Rāzī-i nākām seniñ rüyında idrāk
eyledi
Luṭfuña mazhar düşen **ben** gibi
kemterden midir (**Gazel 30/6**)

1.14. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma’ nāy **ben**

Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

1.15. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ
dermānına
İḥtiyār ile giriftār oldular meh-pāreler
(**Gazel 34/5**)

1.16. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Gāh bi-gāh görsem çü **ben** ol hümā-
pervāzım
‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim
pür-ḥūn olur (**Gazel 38/4**)

1.17. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben bugün gördüm yine bir dilberi
Ġur’ ān okur
Hīç tevaḳḳuf eylemez ol ezberī Ġur’ ān
okur (**Gazel 41/1**)

1.18. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Niçün adam yerine **ben** faḳīri
şaymadıñ gitdin
Eger zengīn degilsek cüz’ ice
‘irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

1.19. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben ne hācet saña ta‘rīf etmege bu
şīveyi
Zatıña ihsān olunan māye-i ‘irfāndadır
(Gazel 45/2)

1.20. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Rāzī-i sūhan-perveri red etme murādın
Ben ‘āşık-ı bī-çāreye kıyma haberim
var (Gazel 46/6)

1.21. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Muhibbānın kılıyım **ben** ‘adūya ser-
fūrū etmem
Benim ‘indimde bāy ile gedā vū şāh u
nas besdir (Gazel 47/4)

1.22. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Söylesem biñde birin **ben** yine tefhīm
edemem
Sergüzeştım güzelim neyleyim icmāl
olmaz (Gazel 58/5)

1.23. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Çāre yokdur derdimin dermānına cānā
benim
Ben zarūrī ‘āşık-ı ğam-hāra kıldım
elvedā (Gazel 70/3)

1.24. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Hālimi **ben** nice tefhīm eyleyem
taqrīri güç
Ġayriler gūş eylemez āh işidenlerden
ırāğ (Gazel 71/4)

1.25. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben giriftār eyledim āzāde gönlüm
bendiñe
Kime şekvā edeyim ālın da çok hālın
de çok (Gazel 75/3)

1.26. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Hasbihālīm söylerim **ben** Rāziyā leyl
ü nehār
Gūşıña girmez seniñ ālın da çok hālın
de çok (Gazel 75/5)

1.27. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Mācerā-yı derdimi taqrīr ederdim **ben**
saña
Bir teraḥḥum eyle cānā hālimi şormaz
mısıñ (Gazel 80/2)

1.28. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ger şorarsañ Rāzī-i bī-çāreniñ ārām-
gehiñ

Bir kebüter gibi **ben** tayrāna açdım
perr ü bāl (**Gazel 84/5**)

1.29. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Şormadım sükker lebin **ben** buseye
destūr dedim
Seng-i düşnām-ile urdı rahnedār oldu
göñül (**Gazel 85/5**)

1.30. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Rāziyā meyl etmedim **ben** tāzeye bu
bir kaçā
Aldı göñlüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

1.31. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yā Rab
Hālāş et **ben** ġarībi dā‘imā nā-çār eder
bahtım (**Gazel 89/5**)

1.32. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup haşma biraz **ben** eyü bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

1.33. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Gāhīce güzel göñlüne bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān **ben** dañi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.34. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Zafer bulsam ‘adūya her cihetle **ben**
de Nūh olsam
Yetişsem ‘ācizāna dest-res bulsam
fütūh olsam (**Gazel 98/1**)

1.35. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu Rāzī bī-kese aşlā güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede **ben**
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

1.36. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Aceb **ben** nā-ümīd olmuş iken va‘d-i
kerīminden
Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.37. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir ġarībim şüretā **ben** gerçi a‘lādır
yerim
Hamdu’llāh her cihetle bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/1**)

1.38. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Muvaffağ eyledi Mevlā bugün **ben**
ber-murād oldum
Hezārān tuhfeler verdim yine ḥabṭ-ı
kibār etdim (**Gazel 101/3**)

1.39. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Tecellī cilvesinden **ben** şikāyet
eylemem aṣlā
Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

1.40. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Necībā gibi **ben** de eyledim çāk-ı
giriḫānım
Bu Rāzī nā’il oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

1.41. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Biñ nāz ile **ben** çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine oḫşar seni her an bilelikden
(**Gazel 109/2**)

1.42. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Cevr etmede **ben** kılına yektā geçinür
yār
Hiç cevri ü sitem görmemiş ol çarḫ-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

1.43. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Verince mülket-i Rūm’ı Ḥicāz’a ben
ḥaṭā etmem
Ḥaṭā’dan seyrin etdim tā Ḥoten’dan
Çīn’e Māçīn’e (**Gazel 116/4**)

1.44. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre
Metā’-ı ḥüsnüñi verseñ ‘aceb mi **ben**
ḥarīdāra (**Gazel 119/1**)

1.45. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ben sıyām cevriyi çekmekde sür‘at
eyledim
Ḳadr-i vaṣl ile benim bayrām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/2**)

1.46. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Miṣāl-i Mecnūn’a döndüm baña ṭa’n
eyleme zāhid
Düşersem ğam degildir **ben** bu ‘aşk ile
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.47. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

‘Arż-gāh-ı ‘āleme beyhūde **ben** ‘azm
eyledim

Muktezâ-yı kevkebem mi māl kemāl
etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

1.48. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ah saña derdim söyledim ammā
Raḥm eylemezsin **ben** derd-mende
(**Gazel 124/2**)

1.49. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Taḳdīr ile serime böyle çalındı kalem
Ben de şehīd-i ‘aşrım yār için
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

1.50. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Kime taḳrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler **ben** gibi nā-
murāda (**Gazel 126/1**)

1.51. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ġurbetiñ germ ü serdi başıma o da
geldi
Herkes bayrām ederdi **ben** ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

1.52. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Aceb āşūfte etdi nīm nigeḥle **ben**
perīṣānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

1.53. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben ne derde uğradım taḳrīre yokdur
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/3**)

1.54. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben leb-i zenden zülāl-i zemzemi
sorsam dedim
Rāziyā kılmaz taḥammül ğamze-i ḥün-
ḥārına (**Gazel 132/9**)

1.55. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben taḫallum eyledikçe ğuşına girmez
‘aceb
Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

1.56. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dil temennī eylesün hem ‘arzū-mend
olsun göñül

Ben gibi zülfi telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

1.57. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı

Ṭabīb-i derd edindim **ben** fiḡān u nāle-
i nāyı (**Gazel 137/1**)

1.58. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bakdıķça anuñ rūyına **ben** kendimi
bilmem

Raḥm etmeyici daḡı tıfl-ı zālime düşdi
(**Gazel 139/3**)

1.59. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Terk edip dārı diyārı **ben** daḡı Edhem
gibi

Ḳays-veş ‘aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

1.60. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ey dirīḡā bu fenā bezmi perīşān
olmadan

Cām şuna cānān eliyle nūş edem **ben**
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.61. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine **ben** pey
dedim ammā

Verip māl u menālī cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

1.62. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben vişāl-i bezmiñe ṭālib olaldan ey
ṭabīb

Şām-ı ḡamda bī-şurūb ḡüyā ki kāk
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

1.63. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dem-be-dem āh eylerim **ben** bülbul-i
şeydā gibi

Gül gibi güler baña ol ḡonce-i ra‘nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.64. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben dehānım açmaḡa yokdur mecālīm
neyleyim

‘Aşk-ı dilber söyledir āh ṭūṭi-i ḡüyā
gibi (**Gazel 148/4**)

1.65. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Murḡ-ı baḡrı gibi düşdüm bu fenā
çirk-ābına

Terk ü tecdīd eylesem **ben** belki pāk
eyler beni (**Gazel 149/4**)

1.66. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir teşerrūf eyleseñ āh **ben** gedānıñ
bezmine

Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ
vīrānesi (**Gazel 151/4**)

1.67. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ey şefī‘u’l-müzṇibīn **ben** ‘āşık-ı
dīdārīñım

Düşeli derdine bu dil artdı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

1.68. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu cihānda **ben**
neler çekdim

Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya
Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

1.69. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ḥudā’dan ğayri vaşfiñı ne mümkün
eylemek kimse

Ḳamū ḳudret anuñ **ben** tercümānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

1.70. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cānıma kār etdi ğayrī ḥasretiñ yeter
amān

Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem **ben**
hemān (**Matla 7/1**)

1.71. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hücūm-ı dīde-i eşküm döküp dildāra
bildirmem

Düşersem pāyına dermānına **ben** yāre
bildirmem (**Matla 9/1**)

1.72. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Şıdḳ vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña

Neye ben lāyık isem sulṭānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

1.73. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Aḳlıña hīç gelmedim mi **ben** seniñ
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim mi ben senin
(**Mesnevi 1/2**)

1.74. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Aḳlıña hīç gelmedim mi ben seniñ
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim mi **ben** senin
(**Mesnevi 1/2**)

1.75. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ġālibā ḳayd etmemişsiñ deftere

Ben de şandım kendimi ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.76. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ġālibā kayd etmemişsiñ deftere
Ben de şandım kendimi **ben** yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.77. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Kim arar bu **ben** gibi bī-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (**Mesnevi**
1/13)

1.78. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu günāh olur ise **ben** çekerim
İtdigim günāhları ben çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

1.79. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu günāh olur ise ben çekerim
İtdigim günāhları **ben** çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

1.80. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ġarībim bī-kesim āyā neyim **ben**
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(**Mesnevi 2/8**)

1.81. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ġarībim bī-kesim āyā neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim **ben**
(**Mesnevi 2/8**)

1.82. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Vākıf oldum t̄ālī'imde bir 'aceb esrāra
ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çārşāmbaya (**Müfret 4/1**)

1.83. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Kendi ta'līm eyledi dil şaydını cānān
baña

Ben çerāğ oldum sevilme resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

1.84. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben öğretdim şadım üzre cilveniñ
envā'ını

Şimdi adam yerine koymaz beni etmez
ḥiṭāb (**Müfret 21/1**)

1.85. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bağlanıp kevnine girsem **ben** kibārıñ
fayda yok

T̄ālī'im ne ise taḫdīr yerini bulsa gerek
(**Müfret 28/1**)

1.86. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince **ben** de
maḥv oldum

Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su ‘ādāyı (**Müfret 31/1**)

1.87. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Olursa derdime dermān baña feyż-i
İlāhīden
Ki zīrā tutmadık dāmen mi ıaldı **ben**
olur şandım (**Müfret 32/1**)

1.88. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tā seher
Kimse āgāh olmadı hīç bu dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

1.89. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ger çekip tıldursam ey dil **ben**
kemān-ı kudreti
Himmet-i tırime olmaz kūh u şahrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

1.90. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben sürerdim at u fīli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

1.91. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bugün dīvān-ı devletde tırup şaf-ı
ni ‘ālīnde

Efendim āfītāb-āsā hele **ben** bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

1.92. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Tıurre-i zūlfine çekdim bu dil-i şeydāyı
ben
Uşlanır mı neyleyim zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

1.93. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben saña āşüfte oldum kıl terahhūm
ey perī
Yohsa berbād etdirirsin āh-ile
dilberligi (**Müfret 92/1**)

1.94. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Sāye-i zūlfünde tıtdum şimdi **ben**
ārām-gehi
Çeşm-i maħmūr tır-i müjgān nīm-
nigāh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

1.95. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Mülākāt eylese bād-ı sabā **ben** ‘āşık-ı
yāre
Tağıdsa zūlf-i dildārı perīşān olduğun
görsem (**Müfret 97/1**)

1.96. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben senin gibi cefākār dilbere dil
vermedim

Ta‘n edenler āhımı āh yārimi bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.97. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bütün ‘ālem varıp ḥ‘āba niçün bīdāre
ben kaldım

Şeb-i firqatde derd ile ‘aceb ğam-ḥ‘āra
ben kaldım (**Nazm 8/1**)

1.98. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bütün ‘ālem varıp ḥ‘āba niçün bīdāre
ben kaldım

Şeb-i firqatde derd ile ‘aceb ğam-ḥ‘āra
ben kaldım (**Nazm 8/1**)

1.99. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

İlahā bu güneş-kārı murādımla be-
kām eyle

Göñül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben kaldım (**Nazm 8/2**)

1.100. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Tālī ‘im yāver olaydı rāz’ olurum **ben**
daḥi

Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
merğūb imiş (**Nazm 9/2**)

1.101. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bende oldum bendeyim **ben** ḥazret-i
üftādeye

Luṭf edip raḥm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.102 ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ki bir mūr-ı za‘īfem **ben** ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk

Murādım bir du‘ādır ki sebeb olmak
bu āşāra (**Tarih 6/7**)

1.103. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Rāsimā müştāk idim **ben** görmeye
dīdārīnı

Zevk-yāb etdiñ beni ‘izzetlu yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

1.104. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bursa'ya teşrīfiñe **ben** eyledim tārīḥ
murād

Bir elif derdine düşdüm gūyiyā cānım
gibi (**Tarih 7/10**)

1.105. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Ben ne ḥācet vaşfını ta‘rīf edem ebyāt
ile

Oldu necm-i bahtı der-burc-ı sa'îd
devlet-me'âb (**Tarih 17/8**)

1.106. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Vaşf-ı hâlin **ben** ne hâcet kâl ile
tefhîm edem

Berķ urur burc-ı sa'îdde kevkeb-i
revnaķ-nümâ (**Tarih 39/7**)

1.107. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Bu şadâķat var iken sende fedâ cânım
saña

Ben seni vermem cihâna gelse dünyâ
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.108. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Çalmadı şabra mecâlim bî-vefâsıñ
neyleyem

Uğrıña 'âlem fedâdır **ben** bu cânı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.109. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Derd-i 'aşkıña düşelden **ben** helâķ
oldum amân

Gicelerde girye vü âhım ile hâlim pek
yamân (**Terci-bend 1/7**)

1.110. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Tutup cevri ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık **ben** 'âşık-ı ğam-nâkıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.111. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Düşümde bâri görsem âh seni **ben** ey
melek manzar

Seniñ derd ü firâkıñla kül oldu Râzî-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

1.112. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Rû-be-rû geldim bugün **ben** ol şeker
güftâr ile

Dâmen-i vaşlın der-âġuş eyledim âzâr
ile (**Terkib-bend 1/7**)

1.113. ben: (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Feyz-i Hâķ'dan feyż-yâb olmaķdasıñ
cânâ meger

Yalıñız bir **ben** degil taħsîn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

1.114. bende:-de (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Tâķatim tâķ oldu tâķat çalmadı **bende**
mecâl

Dâġ dâġ oldu derûnım dâġ urur
ġaddâreler (**Gazel 34/9**)

1.115. bende:-de (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevābın

Açılmaya yok **bende** mecāl ki pederim
var (**Gazel 46/5**)

1.116. bende:-de (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Cevr ü cefāda yekdāne dilber
Tūren teline bendeyim **bende** (**Gazel 124/1**)

1.117. benden:-den (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Nīm nigāh ile efendim bir de bak
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā‘im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

1.118. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Eyledi baht-ı siyāhım ğamlara düşvār
beni
Rāziyā rüy-ı cihānda daği ğam neyler
baña (**Gazel 9/5**)

1.119. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Periştānlık **beni** meczūb gibi mest-i
mūdām etdi
Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

1.120. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Beni şūride kıldı şīvelerle
Esīr etdi esīr etdi bir āfet (**Gazel 18/2**)

1.121. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Vādi-i ğurbetde derd ü ğam **beni** bī-
kes kıomaz
Eyledim āh u enīni bī-vefā gördün mü
hīc (**Gazel 21/4**)

1.122. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

La‘l-i dilber gibi meyle pūr olup
gözler **beni**
Bir ayağ ile irişür Rāziyā dermān
kadeh (**Gazel 25/5**)

1.123. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Gül gibi lebrīz olup gözler **beni**
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.124. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Rāzī)

Ol perī-endām **beni** dīvāne etse
rāziyim
Rāziyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

1.125. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni zülfüñ teline bağladıñ nâz u
nevâzişle

Ümîdim nâzenînim bâb-ı luţfuñdan
amân ister (**Gazel 42/4**)

1.126. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Şefî'im dâ'imâ leyl ü nehârda zîkr ü
fikrim var

Beni bî-ferd şanursıñ şanma ki
cânânımız vardır (**Gazel 44/2**)

1.127. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni Mecnûn u lâ-ya'kıl o şüh-ı şîve-
kâr etdi

Naẓîri yok güzelliğde gözi fettânımız
vardır (**Gazel 44/5**)

1.128. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Mest-i endâm eyleyen sensin **beni**
sevdiğim

'Aşk eri olduğumu şevk ile dergâh
bilir (**Gazel 48/5**)

1.129. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihândır bu

Baňa Allâh mu'în olsun ki zîrâ kimse
yâr olmaz (**Gazel 51/2**)

1.130. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ne bulduñ bî-vefâlığdan niçün inşâfa
gelmezsin

Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.131. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Niçün kâdrimi dün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Beni mûr-ı zebûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

1.132. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni bir menzile iclâs ede Rabb-i
'izzet

İ'tibâr-ı küberâ haqqıma ikbâl olmaz
(**Gazel 58/6**)

1.133. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

İhtiyârî el çekip kıldım ferâğat
cümleden

Dergehinde bir münîb etdi **beni** üstâd-ı
'aşk (**Gazel 73/4**)

1.134. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni baħr-ı belāya ‘aşk giriftār etdiğin
bildim

Ümīdim Hakk’adır her dem bi-
hamdi’llāh şorarım yok (**Gazel 74/5**)

1.135. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

‘Āşıkım diyü **beni** şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kādī olacak biz de ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.136. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Lisān-ı halk ile her dem **beni** āzār eder
bahtım
Hayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
bahtım (**Gazel 89/1**)

1.137. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bu zamānınız hāyır ola dedi oturdu
Söyletme **beni** cānım aĝa açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

1.138. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni meczūb eden şuh-ı cihānım
Güler yüzli yañaĝı erguvānım (**Gazel**
94/1)

1.139. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā‘is

Bugün bāzār-ı ‘aşk içre harī-dār
olduğun bildim (**Gazel 96/5**)

1.140. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettān
olduğun görsem
O naħl u kāmēt-i tūbā hırāmān
olduğun görsem (**Gazel 97/1**)

1.141. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni şeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
hūbāndır
Firākı cāna kār etdi meded ol ğam-
h‘arımdan (**Gazel 105/3**)

1.142. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Müjeñ ‘aşkına ey āfet şehādet fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refākatden (**Gazel 106/4**)

1.143. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni ‘āşık eden şāh-ı cihāna
Gören meftūn olur seyyāresinden
(**Gazel 107/2**)

1.144. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hele kār u figānım dem-be-dem āh u
enīn oldu

Beni bülbül gibi gy eden bir
glsitndır bu (**Gazel 110/5**)

1.145. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Gözi seħħresi gyet de shir
Beni mest eyledi ol çeşm-i h (**Gazel**
111/5)

1.146. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Göñül naķşın hevsyla heves kıldı
hemn ne
Beni bend eyledi zülfün kemend-i n
 perçine (**Gazel 115/1**)

1.147. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Beni derde giriftr eylediñ h etdiñ
vre
Met ‘-ı hsnn verseñ ‘aceb mi ben
hrdra (**Gazel 119/1**)

1.148. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Beni pervne gibi yandıran ‘aşk-ı
meczdir
Benim şem ‘-i şebistnm leb-i
mercna ‘aşk eyle (**Gazel 120/6**)

1.149. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Ser-i rhn bıraķmazdım eger ‘aķl olsa
başımda

Beni pervne gibi eylediñ ey şh sen
vre (**Gazel 122/3**)

1.150. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

‘Aceb Mañşr-ı ‘aşk oldum baña raħm
eyle sltnm

Beni zülf  kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dre (**Gazel 122/4**)

1.151. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Beni nln eden fikr-i hyl-i dil-rb
bir gün
Rikbmda gülüm-s yürür amm
neden soñra (**Gazel 127/2**)

1.152. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Beni zrde eyler her nefesde ol
sitemkrm
Yanıp yaķıldıķım bir gün bilir amm
neden soñra (**Gazel 127/4**)

1.153. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Nefs-i Nemrd’um **beni** ilk-i nr
eyler ‘aceb
Glsitnlik yaķışır şimdi dil-i
sznma (**Gazel 128/3**)

1.154. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rz)

Levh-i dilden şakın ey şüh-ı cihân
silme **beni**
Gâhice hâtırına eyle efendim dil-h'âh
(Gazel 129/6)

1.154. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Beni Mecnûn eden şîrîn zebânî
Fîrâkıyla qarışdım 'ayş u nûşa (Gazel
130/3)

1.155. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Düşünce vâdî'-i zulmet **beni** mest
eyledi hâlâ
İçince âb-ı hayvânı unuttum vaşl-ı
Leylâ'yı (Gazel 137/3)

1.156. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Temennî eyledim vaşlın o şâha 'arz-ı
hâl etdim
Buyurdu der-kenârına **beni** gâyet
uğandırdı (Gazel 141/3)

1.157. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Beni bint-i zamân mekkâresi rüsvâ-yı
'âmm etdi
Elif kıddim büküp o şüh hemân
şeklimi lâm etdi (Gazel 142/1)

1.158. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Ah **beni** ser-gerde kıldı ceyş-i gamda
bir zamân
Şâf çekip etdim hîrâmân Rüstem-i
a'lem gibi (Gazel 144/3)

1.159. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Beni rüsvâ-yı 'âlem eyledi şüh-ı dilârâ
hem
Hevâya gitdi 'ömr-i nâzenînim küllî
bâd oldu (Gazel 145/4)

1.160. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Cânıma âteş bıraktıñ süz-nâk etdiñ
beni
'Aķibet ey bî-vefâ kıydıñ helâk etdiñ
beni (Gazel 146/1)

1.161. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Cânıma âteş bıraktıñ süz-nâk etdiñ
beni
'Aķibet ey bî-vefâ kıydıñ helâk etdiñ
beni (Gazel 146/1)

1.162. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Râzî)

Yanıña qalmaz benim âh u enînim her
seher
Güşîña girmez ne sūd ki sîne-çâk etdiñ
beni (Gazel 146/2)

1.163. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ben vişâl-i bezmiñe t̃alib olaldan ey
tabîb

Şâm-ı ğamda bî-şurûb gūyâ ki kâk
etdiñ **beni (Gazel 146/3)**

1.164. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Hâlimi ‘arz eyledikçe hîç teraḥhum
etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem ḥâk-i pây
etdiñ **beni (Gazel 146/4)**

1.165. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ülfet-i sâbıka düşmez etdiğñ tavr u
edâ

Şaydıña düşdüm düşeli derd-nâk etdiñ
beni (Gazel 146/5)

1.166. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Âferîn ‘aşq-ı mecâzım reh-nümâ olduñ
baña

El yudurduñ dü cihândan şimdi pāk
etdiñ **beni (Gazel 146/6)**

1.167. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Nâ-murâd olmuş iken bu Râzî-i
kemter gedâ

Hışm-ı dil-düz-ı nıgehdan feyz-nâk
etdiñ **beni (Gazel 146/7)**

1.168. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Bu belâ bezminde nālân olmayan
bilmez **beni**

Mübtelâ-yı derd-i hicrân olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/1)**

1.169. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Bu belâ bezminde nālân olmayan
bilmez **beni**

Mübtelâ-yı derd-i hicrân olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/1)**

1.170. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Çile-i saḥt-ı cihânı çekmeyen etmez
nigâh

İlticâ-yı derde dermân olmayan bilmez
beni (Gazel 147/2)

1.171. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Düşmedi burc-ı sa‘îde baḥtımñ
seyyâresi

Âşinâ-yı vaqt ü ezmân olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/3)**

1.172. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Var mı hācet sırr-ı ‘aşkı söyleyem
dildārıma

Ney gibi efgān u nālān olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/4)**

1.173. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cān fedā kıldım hemān cānāna cānım
naḡdini

Āteş-i ‘aşk ile sūzān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/5)

1.174. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Her gören taḡkīr ile eyler tekellüm
ḡandeler

‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/6)**

1.175. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Pek şaḡın esrār-ı yārı fāş edip etme
hebā

Tekye-gāh-ı dilde miḡmān olmayan
bilmez **beni (Gazel 147/7)**

1.176. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Hālīmī ‘arż etsem ammā kimseler
raḡm eylemez

Rāziyā āh ile giryān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/8)

1.177. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler **beni**

Şevḡ-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler **beni (Gazel 149/1)**

1.178. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler **beni**

Şevḡ-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler **beni (Gazel 149/1)**

1.179. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Başḡa ‘ālem eyledi nezzāresi bu
gönlümi

Bu gidişle ḡorḡarım ki sīne-ḡāk eyler
beni (Gazel 149/2)

1.180. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña

Luṡf eder āḡyāra da ḡayret helāk eyler
beni (Gazel 149/3)

1.181. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Murḡ-ı baḡrı gibi düşdüm bu fenā
ḡirk-ābına

Terk ü tecrîd eylesem ben belki pāk
eyler **beni** (Gazel 149/4)

1.182. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Nā-ümîd ol Rāziyā sen meclis-i
cānāneden
Tîğ-i kahr-ı gānze-nāk rāh-ı hāk eyler
beni (Gazel 149/5)

1.183. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bir şefî'im yok **beni** sultānıma ta' rîf
eder
Bu meşeldir öksüz oğlan nāfesin kendi
keser (Matla 4/1)

1.184. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Nīm nıgehle bendeñi āvāre kıldıñ
dilberā
Nā-mecāl etdiñ **beni** ey pür-cefā yazık
baña (Matla 30/1)

1.185. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Bî-kesi teftîşe geldiñ bunda sen
Kimsesi var mı şanırsıñ **beni** sen
(Mesnevi 1/4)

1.186. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dostlarımdan yok **beni** arar şorar
Bir su'âl-i hâtır etseler ne var
(Mesnevi 1/11)

1.187. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Dâ'imā eyler **beni** ağāzesi
Biri hūrūs birisi ezān sesi (Mesnevi
1/15)

1.188. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Olup günden güne 'işyānim efzūn
Beni sevdā vü 'aşkıñ kıldı mecnun
(Mesnevi 2/6)

1.189. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Beni luṭfuñla yā Rab feyz-yāb et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(Mesnevi 2/14)

1.190. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Rāziyā tut pendimi diñle **beni**
Sevgilidir etmeyenden edeni (Mesnevi
5/7)

1.191. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim
Rāzī)

Vākıf oldum ṭālī'imde bir 'aceb esrāra
ben
Uğradır baḥtım **beni** çārşāmbadan
çārşāmbaya (Müfret 4/1)

1.192. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Şöyle sermest-cihânım bî-rûh şanur
her bir gören
Allâh Allâh başka ‘âlem eyledi sevdâ
beni (Müfret 13/1)

1.193. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ben öğretdim şadım üzre cilvenin
envâ‘ını
Şimdi adam yerine koymaz **beni**
etmez hitâb (**Müfret 21/1**)

1.194. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Huķûķ-ı mâ-mezâyı lutfuñ-ile gel
helâl eyle
Yarın rûz-ı rûst-â-hîzde **beni** rüsvâ-yı
‘âm etme (**Müfret 25/1**)

1.195. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Cilve-i cünbişlerin rûz u şebde dâ‘imâ
‘Aklıma geldikçe mecnûn etmede her
an **beni (Müfret 26/1)**

1.196. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni zîncîr-i zülfîne giriftâr eylediñ ey
şûh
Bu Râzî mest-i lâ-ya‘kıl ‘aceb şeydâ
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.197. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni rüsvâ-yı ‘âm etdiñ niçün ey bî-
vefâ yârim
Derûn-ı dildeki dâğ-ı nihânım âşikâr
oldu (**Müfret 87/1**)

1.198. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ne mümkün pâyidâr olmak baña bend
ü kemend ey şûh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sînebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.199. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Nice ta‘rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem
Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.200. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Düşürüp nâr-ı firâķa **beni** nâlân etdiñ
Dil-i ‘âşık-zedemi âteş-i süzân etdiñ
(**Müseddes 1/13**)

1.201. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Bu şûrumdan **beni** memnûn mesrûr
eyleyen oldur
Miyân-ı erba‘ını nev-bahâr-âsâ kılan
Sübhân (**Tarih 5/3**)

1.202. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Râsimâ müştâk idim ben görmeye
dîdârını

Zevk-yâb etdiñ **beni** ‘izzetlü yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

1.203. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Qılmadan ma‘mūr **beni** tā Bursa’dan
‘azm eyleme

Beni ihyā eylemek bu tekyede
hāt mü’l-hitām (**Tarih 14/12**)

1.204. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Qılmadan ma‘mūr beni tā Bursa’dan
‘azm eyleme

Beni ihyā eylemek bu tekyede
hāt mü’l-hitām (**Tarih 14/12**)

1.205. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Ṭurre-i sevdā-yı zülfüñ **beni** Mecnūn
eyledi

Baht-ı nā-kāmım ‘acebdır kadrime dūn
eyledi (**Terci-ben 1/17**)

1.206. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Baňa azār içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen

Beni hāk etmeden ğayrī daħi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

1.207. beni:-i (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Beni terk etdigiñ bildim diliñ kimlerle
rām oldu

Saňa inşāf vere Allāh benim hālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.208. benim:-im (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Cevriñe kıldım taħammül bilmediñ
kadrime **benim**

Sū-be-sū āh u enīnim gelse āh gelmez
baňa (**Gazel 6/2**)

1.209. benim:-im (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Bir teraħhum eylese ol gözleri fettān
baňa

Zerrece gelmez **benim** bu çekdiğim
hicrān bana (**Gazel 7/1**)

1.210. benim:-im (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Gel berü ey hūn ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var mı senden ğayri hīç yanımca bir
ağlar bana (**Gazel 9/3**)

1.211. benim:-im (Aşık, Bursalı İbrahim Râzî)

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam hālîme rahm
eyleyip

Keşf eder derdim **benim** ‘arz-ı cemāl
eyler bana (**Gazel 12/7**)

1.212. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Şîve-i şūrîdelikler cilve nāz olmuş
saña

Bu **benim** āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña (**Gazel 13/1**)

1.213. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Cān-fedā hem-meclis olmak cānıma
minnet **benim**
Lebleriñ ‘arzūsı ise hūn-ı cigerden
lezīz (**Gazel 29/3**)

1.214. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Tiğ-i nigehiñ kesdi **benim** şabr u
karārım

Güş eyleseñ ‘ıyd eyleseñ ağıyāra haber
ver (**Gazel 31/2**)

1.215. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Cānıma minnet **benim** cān istese
cānānımız

Cān alan cānāneye cānlar fedā
cānāneler (**Gazel 33/6**)

1.216. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz derdim **benim** çāre nedir bī-
çāreler (**Gazel 34/1**)

1.217. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Benim şimşîr āhım çarh-ı devrānı
çalar çarpar
Geçip andan behište hūr u gılmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/1**)

1.218. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduğum çeşm gözi
fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

1.219. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Benim hālîmi görmek ol gözi sehḥāra
kalmışdır

Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
kalmışdır (**Gazel 43/1**)

1.220. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzî)

Kār etdi **benim** cānıma ağıyāra
tebessüm

Ketmeylemeye kalmadı tākāt sitemim
var (**Gazel 46/4**)

1.221. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim yârim olursa meclîsimde gayri
kes besdir

Ne dünyâ vü ne ‘uqbâ mübtelâya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

1.222. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Muhibbânîñ kûliyım ben ‘adûya ser-
fürü etmem

Benim ‘indimde bâi ile gedâ vü şâh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.223. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Hâl-i dilim bu **benim** gice gündüz ey
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki mâh bilir
(**Gazel 48/2**)

1.224. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim derdimi inkâr eyleyenler
hâlimi bilmez

Göñül fıkır-i müjeñle âh eder hem ber-
karâr olmaz (**Gazel 49/5**)

1.225. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim hâlim tamâm oldu efendim
baña rahm eyle

Yeter âhım füzûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.226. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Bu çarh-ı bî-vefâda ṯaş diken bir şûh-ı
zîbâsıñ

Benim âhım sûtûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

1.227. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Cân verür cânım **benim** hîç cânâ
bakmaz cân nedir

‘Aşk bāzārında cân bāzāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/2**)

1.228. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ehîbbâ-yı zamānîñ fiske-i cevır ü
cefâsından

Benim bu sağır kalbim şadâ vermez
derekenmiş (**Gazel 62/6**)

1.229. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Girye vü feryād edersem eylerim bir
pāre hāz

Hānde etsin sūz-nākımdan **benim**
meh-pāre hāz (**Gazel 69/1**)

1.230. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Çāre yokdur derdimiñ dermānına cānā
benim

Ben zarūrī ‘āşık-ı ğam-ḥāra kıldım
elvedā‘ (**Gazel 70/3**)

1.231. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Hîç teraḥḥum eyleyip āhım **benim** gūş
eylemez

Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.232. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdır bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hîç
karārım yok (**Gazel 74/1**)

1.233. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Tevekkül bābınıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes

Benim Allāh’dan özge sevdiğim hîç
bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

1.234. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ḥıyre-dār eyler **benim** bu dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes kılsam nazar āh ruḥ-ı gülğün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

1.235. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Şorma **benim** derd-i dilim āh āh
Ḥālcağızım ğayri tamām oldu gel
(**Gazel 83/6**)

1.236. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Zülf ü tār-ı müşg-bārıñ şıḥḥat-i cānım
benim
Sāyesinde dā’imā mesned penāh ister
göñül (**Gazel 87/4**)

1.237. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Bir nigāh ile perīşān eyledi ‘aqlım
benim

Ġamzesi tır-i belādır kaşı kemānlı
güzel (**Gazel 88/5**)

1.238. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Raḥm eyle **benim** ḥālīme cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (**Gazel 93/2**)

1.239. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ṭuyūr-ı ‘andelībe verdi vaḥşet
Firākıñla **benim** āh u fiğānım (**Gazel**
94/4)

1.240. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Haḡ te‘ālādan niyāzım iştibāhım yok
benim

Hāşılı cennet-mekān firdevs-i a‘lādır
yerim (**Gazel 100/4**)

1.241. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Periṣān olduğum bildi **benim** yār-i
vefādārım

Terahḡum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (**Gazel 102/3**)

1.242. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ah etme şaḡım gizlice ḡatır-
şikenimden

Nāz ile **benim** ḡatlime tuḡrā
çekenimden (**Gazel 104/1**)

1.243. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Zemīn ü āsumān ḡavf eyledi āh u
enīnimden

Felek ḡayrān olur görse **benim** māh-ı
cebinimden (**Gazel 108/1**)

1.244. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Tecellī cilvesinden ben şikāyet
eylemem aṣlā

Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

1.245. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidāndır bu

Göñül baḡında bir ra‘nā nihāl-i
ergüvāndır bu (**Gazel 110/1**)

1.246. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Cān verme **benim** cānıma bī-minnet
efendim

Tiḡ-i nigeḡiñ Rāzī’ye meydān
okudukça (**Gazel 118/5**)

1.247. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Beni pervāne gibi yandıran ‘aşḡ-ı
mecāzīdır

Benim şem‘-i şebistānım leb-i
mercāna ‘aşḡ eyle (**Gazel 120/6**)

1.248. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ben şıyām cevriñi çekmekde sür‘at
eyledim

Ḳadr-i vaṣl ile **benim** bayrām geldi
ḡatıra (**Gazel 121/2**)

1.249. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim hāl-i diger-günüm nice ‘arz
eyleyem yāre
Amān ey hālķ-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (**Gazel 122/1**)

1.250. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ricām kabul olur mı ‘aceb bāb-ı
Hudā’da
Ehl-i semā du‘āda **benim** içün semāda
(**Gazel 125/1**)

1.251. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ah u enīn ü guşşa **benim** yār u enīsim
Zıkr-i Hudā hem-demim hīç kimse
yok arada (**Gazel 126/3**)

1.252. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim
Hāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (**Gazel 129/4**)

1.253. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Derūnumda **benim** her an dem-ā-dem
āh ile zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiğān u nāle-
i nāyı (**Gazel 137/1**)

1.254. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā adem
Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zıkr-i Mevlā’yı (**Gazel 137/5**)

1.255. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Yanımcā **benim** bir gice mihmānım
olaydı
Cilve idici zülfi perīşānıma düşdi
(**Gazel 139/2**)

1.256. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Üstüme düşse **benim** murğ-ı hümānıñ
sāyesi
Güiyā cānlar kıtar bu cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.257. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Bu pergende **benim** ‘aşķ-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzenīnler sevmek ile
rāyegān oldu (**Gazel 143/1**)

1.258. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ėamdan özge bir refīķim kalmadı ašlā
benim
Rāziyā hāl-i dilim kıan ağıladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.259. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Nedir āyā **benim** cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su'āl-i hātır etmez āşinālar cümle yād
oldu (**Gazel 145/2**)

1.260. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ceres-āsā çalındı nām-ı 'aşkım ol
manaşdırda
Bilādımda **benim** zikrim Mesīhā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

1.261. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Yanıña qalmaz **benim** āh u enīnim her
seher
Gūşıña girmez ne sūd ki sīne-çāk etdiñ
beni (**Gazel 146/2**)

1.262. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim sa'y-i belīgim sıdķ-vārım gitdi
beyhūde
Düşüp dilden dile hāl-i perīşān
olduğum qaldı (**Gazel 150/4**)

1.263. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Vāķıf-ı esrār olanlar derdimi şormaz
benim

Fenn-i 'aşkıñ yanmadır yakılmadır
üslūbesi (**Gazel 152/4**)

1.264. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim cürmüm bütün 'isyān-ı 'ālemle
berāberdir

Qıyāmetde müşār-ı bi'l-benānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

1.265. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Qabūl-gāh-ı deriñde bu şalātım
eyleseñ maķbūl

Selāmıñdır **benim** vird-i zebānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/9**)

1.266. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim ālāt-ı h'ābım gerçi olmaz ise
hünkārī

Kerem kııl da temiz emr et efendim
baña yorğanı (**Kıt'a 3/1**)

1.267. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Her cihetle 'ācizim hālīm **benim** gāyet
harāb

Yā İlahe'l-'ālemīn fazlıñla eyle kām-
yāb (**Matla 14/1**)

1.268. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Kan çibânı çıkarıp bükdi belim
Hem zebânım yok **benim** tutmaz elim
(Mesnevi 1/6)

1.269. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Bir hâşiyet yok **benim** zâtımda kim
Ba'zı ba'zı ola yārân hemdemim
(Mesnevi 1/12)

1.270. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ölür isem hüd yerim hâzır **benim**
'İzzetim vār tārîhim hâzır benim
(Mesnevi 1/22)

1.271. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ölür isem hüd yerim hâzır benim
'İzzetim vār tārîhim hâzır **benim**
(Mesnevi 1/22)

1.272. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim 'işyânıma yokdur nihâyet
Olursa yine senden 'inâyet (Mesnevi
2/2)

1.273. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Ki zîrâ yok **benim** bir dest-gîrim
Cenâb-ı 'izzetiñdir dest-gîrim
(Mesnevi 2/3)

1.274. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim gibi 'aceb bî-çâre var mı
Derûnum derdine bir çâre var mı
(Mesnevi 2/9)

1.275. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Mecâzımdır **benim** âh u figânım
Hâķîkat rāhına varmaz ayağım
(Mesnevi 2/12)

1.276. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sa'yim şîrât-ı müstakîmdir
Bilirsiñ göñlimi zîrâ saķımdır
(Mesnevi 2/13)

1.277. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim a'mālimi hayr ile resm et
Daħi imān-ı ekmel ile hatm et
(Mesnevi 2/16)

1.278. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Niyāz etdim cefākārım mürüvvet
etmediñ aślā

Benim cānıma bir âteş bıraķdıñ
yanmada dā'im (Müfret 6/1)

1.279. **benim**:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Şahñ-ı dilde bir ateş yakdım elimle
cānıma

Tā kıyāmet haşr olunca nūr olur
kabrim **benim** (Müfret 15/1)

1.280. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

O rütbe-i sūz-nākım âteş-i cevri
felekden kim

Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān titrer (Müfret 27/1)

1.281. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Sükker-i khand-i lebiñ ey mīr-i leben-
zāde āh

Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan **benim** (Müfret 52/1)

1.282. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Benim cürm ü günāhım kāmetimle pes
berāberdir

Seniñ ‘afv u kerīmiñ bende-gāna
başdan aşmışdır (Müfret 53/1)

1.283. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmaqdır

Benim seyr-i Sitāmbol ‘aynıma bir kıl
kadar gelmez (Müfret 66/1)

1.284. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Şöyle bir āh u enīnim var **benim** bu
günde kim

Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (Müfret 69/1)

1.285. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Şahñ-ı Kāğıd-ḥāne’de şūrīde ḥūrīler
görüp

Nūr olur evvel bahārda çeşm-i ḥūn-
ḥārım **benim** (Müfret 82/1)

1.286. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Tīr-i müjgānı **benim** bu sīnemi kıldı
ḥarāb

‘İd-i şebde sīne-şāf oldum ḥayāl-i yār
ile (Müfret 99/1)

1.287. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kıl feyziñ iḥsān et **benim**
bahtım küşād eyle (Nazm 1/1)

1.288. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Derdime düş olmayanlar derdimi
bilmez **benim**

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.289. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Derdime dūş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez **benim** (**Nazm 2/1**)

1.290. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Ben senin gibi cefākār dilbere dil
vermedim
Ta’n edenler āhımı āh yārimi bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.291. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Pīç u tābım bu **benim** gayre nigāh
etme āmān

Dem-be-dem āh u fiğānım ey perī
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

1.292. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
haddim degil

Ey **benim** ruḥum efendim at u filim
yok şāha (**Tarih 8/11**)

1.293. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Hālimi taḳrīre ḥācet vār mıdır şāhım
benim

Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.294. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Hālimi taḳrīre ḥācet vār mıdır şāhım
benim

Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi
māhım **benim** (**Terci-bend 1/13**)

1.295. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Eyleyip cevır ü cefā āh almasañ āhım
benim

Raḥm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

1.296. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Eyleyip cevır ü cefā āh almasañ āhım
benim

Raḥm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım **benim** (**Terci-bend 1/14**)

1.297. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Niye mūncerr olur āyā **benim** ḥāl-i
dil-i zārım

Baḥa beyhūde efgān etdirir āh sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

1.298. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/3**)

1.299. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/6**)

1.300. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/9**)

1.301. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/12**)

1.302. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Beni terk etdiğin bildim diliñ kimlerle
rām oldu

Saña inşâf vere Allāh **benim** hālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.303. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/15**)

1.304. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

1.305. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Dinle **benim** kālīmī aqvālīmī
Çeşm-i felek görmedi emşālīmī
(**Terci-bend 3/1**)

1.306. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

Geldi **benim** nāz ile ol yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-
bend 3/9**)

1.307. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Râzî)

İtdi gönül sāye-i zülfüñ penāh
Belki **benim** hālīme eyler nigāh
(**Terci-bend 3/18**)

1.308. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Geldi **benim** ol perī ḥāb-gāhıma
Ġamzeleri geçdi ciger-gāhıma (**Terci-
bend 3/23**)

1.309. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Leylī vü Şīrīn'i ta'cīz etmede āhım
benim

La'l eder seng-i sefīdi çeşm-i ḥūn-
ḥārim benim (**Terkib-bent 1/10**)

1.310. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Leylī vü Şīrīn'i ta'cīz etmede āhım
benim

La'l eder seng-i sefīdi çeşm-i ḥūn-
ḥārim **benim** (**Terkib-bend 1/10**)

1.311. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Gözleri seḥḥāresiyle sihr eder yārim
benim

Yolına cānım fedādır ġayrī yok vārim
benim (**Terkib-bend 1/11**)

1.312. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Gözleri seḥḥāresiyle sihr eder yārim
benim

Yolına cānım fedādır ġayrī yok vārim
benim (**Terkib-bend 1/11**)

1.313. benim:-im (Aşık, Bursalı
İbrahim Rāzī)

Āh **benim** dūş olduğum bir tūresi
perçinedir

Bu dil-i zārim dirīgā 'āşık-ı ġam-
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

be-nām:

1.) Tanınmış, şöretli, nam salmış.

1.1. be-nām:

Bursevī Rāzī du'ācīñ cevherī tārīḥ
dedi

Ḥüsrev-i Fā'ik **be-nām** ser'asker oldu
devlete (**Tarih 34/2**)

1.2. be-nām:

Cizyedār-zāde Efendi hem daḥi 'izzet
be-nām

Nīk nām taḥşīl eder bū cedd gibi nīk ü
nām (**Tarih 37/1**)

bend:

1.) Kıvrım, bağ, düğüm, zincir,
kemend, ip. Mec. Sevgilinin kıvrımlı
zülfleri.

1.1. bend:

Ne mümkün pāyidār olmak baña **bend**
ü kemend ey şūḥ
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sīnebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.2. bende:-e

Gören bu cünbüş ü nâzı zarûrî ilticâ
eyler

Hezâr Rüstem'leri **bende** taķar bir
pehlivândır bu (**Gazel 110/3**)

1.3. bendiñ:-in

Kemend-i zülf ü **bendiñ** taķıldı
gerdânıma

Ayağım yer başar mı vâşıl oldum
murada (**Gazel 125/9**)

1.4. bendiñe:-iñ, -e

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe

Olursam **bendiñe** ber-dâr elimde
ihtiyârım yok (**Gazel 74/6**)

1.5. bendiñe:-iñ, -e

Ben giriftâr eyledim âzâde göñlüm
bendiñe

Kime şekvâ edeyim âliñ da çok hâliñ
de çok (**Gazel 75/3**)

1.6. bendine:-i, -n, -e

Göñül bâb-ı dilârâda tevekkül **bendine**
râmdır

Teveccüh eylese cüz'i murâd hep
revâdır bu (**Gazel 112/4**)

1.7. bendiyle:-i, -(y)le

Kerem **bendiyle** bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe

Olursam bendiñe ber-dâr elimde
ihtiyârım yok (**Gazel 74/6**)

bend et:-

1.) Bağlamak, düğüm atmak. Mec.
Hükmü altına almak, esir etmek.

1.1. bend et:-di, -ñ

Kerem bendiyle **bend etdiñ** şükür
zülf-i kemendiñe

Olursam bendiñe ber-dâr elimde
ihtiyârım yok (**Gazel 74/6**)

1.2. bend et:-er

Zülf-i 'anber büylarıyla **bend eder**
'âşıkları

Murğ-veş dâm-ı belâya nev-şikâr oldu
gönül (**Gazel 85/3**)

1.3. bend et:-er

Göz ucıyla nîm nigâh eyler ise hâliñ
harâb

Bî-zarûrî **bend eder** ol turre-i târrârına
(**Gazel 132/3**)

1.4. bend et:-er, -ken

Turre-i zencîre taķdı bu dil-i dîvânemi
Bend ederken 'aqlım aldı ol muḥannâ
ayası (**Gazel 140/3**)

1.5. bend et:-mek

Zülfüñ gibi 'aqlım daḥi tâlân u perişân
Bend etmek için bendeñi ikrâra ḥaber
ver (**Gazel 31/3**)

bend eyle:-

1.) Bağlamak, asmak, zincirlemek.
Mec. Tutsak etmek, tesir altına almak.

1.1. bend eyle:-di

Göñül naķşıñ hevāsıyla heves kıldı
hemān çīne

Beni **bend eyledi** zülfüñ kemend-i çīn
ü perçīne (**Gazel 115/1**)

1.2. bend eyle:-di, -m

Hem tevekkül bābına **bend eyledim**
dil riştesin

Hışn-ı tende biz daħi sırr-ı velāyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

1.3. bend eyle:-mek

‘Aqlımı yağma içündür cümle nāz u
şīvesi

Ṭurre-i ṭarrārına **bend eylemek**
endīşesi (**Gazel 135/1**)

1.4. bend eyle:-se, -ñ

‘Aceb Mañşūr-ı ‘aşķ oldum baña raħm
eyle sultānım

Beni zülf ü kemendiñle çeküp **bend**
eyleseñ dāre (**Gazel 122/4**)

1.5. bend eyle:-(y)en

Bendeñi **bend eyleyen** bu zülfünñ
boyasıdır

‘Aqlımı yağmaya veren kaçlarıñ
tuğrāsıdır (**Gazel 39/1**)

1.6. bend eyle:-(y)en

Ne mümkün pāyidār olmaķ baña bend
ü kemend ey şūħ

Beni **bend eyleyen** zülf ü kemend ü
sīnebendiñdir (**Müfret 96/1**)

bend ol:-

1.) Bağlanmak, esir olmak, tutkun
olmak.

1.1. bend ol:-an

‘Āşıkına yār olan derdine dermān olan
Ṭurresine **bend olan** Rāzī’-i nālān
imiş (**Gazel 65/5**)

bend ur:-

1.) Kalın ve kuvvetli iplerle
bağlanmak.

1.1. bend ur:-ur

Zaħmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ

Bend-i zülfüñ **bend urur** şu göñlüme
bāğ üzre bāğ (**Gazel 71/1**)

bend ü kemend ol:-

1.) Kement gibi bağlanmak.

1.1. bend ü kemend ol:-sun

Zülf-i ṭarrārın perīşān eylesün ‘aqlım
gibi

Ṭurresi gerdānıma **bend ü kemend**
olsun da gör (**Nazm 4/2**)

bende:

1.) Kul, köle, tutsak, aşık.

1.1. bende:

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu hıdmeti ğaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.2. bende:

Bir piyāde **bende** kim ferzāna söz
haddim degil
Ey benim ruḥum efendim at u fīlim
yok şāha (**Tarih 8/11**)

1.3. bende:

Dil vereli **bende** ... ol māhıma
Şefḳati var gūş edeli āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

1.4. bendeler:-ler

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler
Büzülsün zülf ü bendiñ **bendeler**
dīdārı görsünler (**Matla 31/1**)

1.5. bendeñ:-ñ

Gāhıce güzel göñlüñe **bendeñ** gele
düşsem
Derdiñle hemān ben daḥi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.6. bendeñe:-ñ, -e

Bendeñe ḥor bakma cānā sevdigim
şīrāne bak
Aç gözüñ eyle nazar merd iseñ
merdāne bak (**Matla 22/1**)

1.7. bendeñe:-ñ, -e

Hāh-nā-ḥāh ‘āşık-ı bīmārıñı yād eyledi
Himmet ü feyziñle dilber **bendeñe** dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

1.8. bendeñi:-ñ, -i

Bendeñi bir büy ile sen mest ü
medhūş eylediñ
Büy kākülden mi bilsem zülf-i
‘anberden midir (**Gazel 30/2**)

1.9. bendeñi:-ñ, -i

Zülfüñ gibi ‘aqlım daḥi tālān u perişān
Bend etmek için **bendeñi** ikrāra ḥaber
ver (**Gazel 31/3**)

1.10. bendeñi:-ñ, -i

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünüñ
boyasıdır
‘Aqlımı yağmaya veren kaşlarıñ
tuğrāsıdır (**Gazel 39/1**)

1.11. bendeñi:-ñ, -i

Hüsnüñe etdiñ esīr **bendeñi** ey çeşm-i
siyāh
Süz-ı hecriñ cigerim itdi kebāb āh āh
āh (**Gazel 129/1**)

1.12. bendeñi:-ñ, -i

Nīm nigeḥle **bendeñi** āvāre kıldıñ
dilberā
Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık
baña (**Matla 30/1**)

1.13. bendeñi:-ñ, -i

Ey Hudā feyzîñ ile **bendeñi** şādān eyle
Raḥm edip ḥālîme āh derdime dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.14. bendeñim:-ñ, -im

Hic teraḥḥum eylemezsin **bendeñim**
fermānına
Sevdiğim kan ağladırslın bāde-i ḥamrā
gibi (**Gazel 148/7**)

1.15. bendeñim:-ñ, -im

Şimdi seniñ ‘āşık-ı efkendeñim
Cān verecek yoluña bir **bendeñim**
(**Nazm 10/2**)

1.16. bendesi:-si

Ḥarf-i menḳūt ile Rāzī **bendesi** tārīḥ
dedi
‘Abbās Ḥātem-i zamān yaptı sarāy
nām-fezā (**Tarih 39/13**)

1.17. bendesidir:-si, -dir

Her gören yolunda bir **bendesidir** ol
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

1.18. bendesin:-si, -n

Eylemişdi **bendesin** ālūde-i ta‘n-āmīzi
Luṭfına maẖhar düşünce iştihār oldu
göñül (**Gazel 85/7**)

1.19. bendesin:-si, -n

Bu Rāzī **bendesin** āyā niçün āşüfte ḥāl
etdi

Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

1.20. bendesine:-si, -n, -e

Bendesine çok ‘ināyet luṭfını kıldı
kerem
Şūri vü ma‘nīde gör ki daḥi a‘lādır
yerim (**Gazel 100/2**)

1.21. bendesine:-si, -n, -e

Bendesine raḥm edeli pādīşāh
Buldu göñül zevḳını bī-iştibāh (**Terci-
bend 3/19**)

1.22. bendeyim:-(y)im

Cevr ü cefāda yekdāne dilber
Ṭurren teline **bendeyim** bende (**Gazel
124/1**)

1.23. bendeyim:-(y)im

Bende oldum **bendeyim** ben ḥazret-i
üftādeye
Luṭf edip raḥm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

bende çek:-

**1.) Bağlamak, ipe dolamak, tutsak
etmek.**

1.1. bende çek:-me, -di

Zülf-i ṭarrār ile **bende çekmedi**
şeydāların

Bāda verdi neyleyim āh ḥayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

bende ol-:

1.) Kul köle olmak, âşık olmak.

1.1. **bende ol-:-du, -m**

Bende oldum bendeyim ben ḥazret-i
üftādeye
Luṭf edip rahm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.2. **bende ol-:-ur**

‘Aceb āşüfte etdi nīm nigehle ben
perīşānı
Bu Rāzī **bendes**i elbet **olur** ammā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

bende-gān:

1.) Kullar, köleler.

1.1. **bende-gāna:-a**

Benim cürm ü günāhım kāmetimle pes
berāberdir
Seniñ ‘afv u kerīmiñ **bende-gāna**
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

bende-i efgende ol-:

1.) Düşkün bir köle olmak.

1.1. **bende-i efgende ol-:-du**

Güş edenler Rāziyā bu nev-zuhūr
ebyātımı
Bende-i efgende oldu ‘âşık-ı ğam-
hāreler (**Gazel 34/8**)

bende-i fermān ol-:

1.) Buyrukların esiri, sevgilinin
emirlerinin kölesi, âşık.

1.1. **bende-i fermān ol-:-ur, -dı**

Rāzī de seniñ **bende-i fermānıñ**
olurdu

Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (**Gazel 109/5**)

bende-i fermānber:

1.) Emirlerin kölesi.

1.1. **bende-i fermānber:-iñ**

Ey şūḥ-ı cihān **bende-i fermānberiñ**
‘ālem
Biñ nāz ile sen sūre-i ‘imrān okudukça
(**Gazel 118/4**)

bende-i rām ol-:

1.) İtaat eden köle olmak.

1.1. **bende-i rām ol-:-du**

Cevr ü sitem baña mūdām oldu gel
Şīr-i dilim **bende-i rām oldu** gel
(**Gazel 83/1**)

bend-i ‘irfān ol-:

1.) İrfan bağı olmak.

1.1. **bend-i ‘irfān ol-:-duk, -un**

Ki zūlf-i müşg-bārın boynıma ḥable’l-
metīn etsem
Tolaşdıkça tolaşa **bend-i ‘irfān**
olduğun görsem (**Gazel 97/5**)

bend-i zülf:

1.) Saç bağı, sevgilinin saçı.

1.1. bend-i zülf:-üñ

Zahmını ur sîneme olsun şehâ dâğ
üzre dâğ
Bend-i zülfüñ bend urur şu gön'lüme
bâğ üzre bâğ (**Gazel 71/1**)

benefşe:

1.) Baharın habercisi olan, mor renkli
ve güzel kokulu çiçek; menekşe.

1.1. benefşe: (Sevgili)

Lâleler güller **benefşe** dañi sünbül sen
gezen
Bâğ-ı hüsnünde açılmış kudret-i
Yezdân' dadır (**Gazel 45/4**)

beñze:-

1.) İki şey arasında birbirini andıracak
kadar ortak nitelikler bulunmak,
andırmak; müşabih, eş, emsal.

1.1. beñzer:-r

Ey dirîğa kırtuluş yok düş olan
gîsûsına
Sihr eder sehğâra **beñzer** gözleri
sehğâreler (**Gazel 34/4**)

1.2. beñzer:-r

Meşrebi hûn-rîze **beñzer** vechi gûyâ
mâh-tâb

Bıçağı yalmanlı ammâ kendi dermânlı
güzel (**Gazel 88/8**)

1.3. beñzer:-r

Meşrebi hûbâna **beñzer** pendimi gûş
eylemez
Bahtını yâver şanur dil Qays-ile Leylâ
gibi (**Gazel 148/6**)

1.4. beñzer:-r

Bir mücellâ kaşra **beñzer** ey perî
Rağşa girse rağş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

beraber:

1.) Bir, aynı, eşit.

1.1. berâberdir:-dir

Benim cürmüm bütün 'isyân-ı 'âlemle
berâberdir
Qıyâmetde müşâr-ı bi'l-benânım yâ
Resûlullâh (**Kaside 3/7**)

2.) Aynı anda, birlikte.

2.1. berâber:

Hüsniñi şehâ nûr-ı münevver biliriz
biz
Nezzârede hâverle **berâber** biliriz biz
(**Gazel 50/1**)

2.2. berâberdir:-dir

Benim cürm ü günâhım kâmetimle pes
berâberdir

Seniñ ‘afv u kerîmiñ bende-gāna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

berbād et-:

1.) Mahvetmek, bozmak, kötü duruma
sokmak.

1.1. berbād et-:-dir, -ir, -siñ

Ben saña āşüfte oldum kıl teraḥḥum ey
perī

Yohsa **berbād etdirirsiñ** āh-ile
dilberligi (**Müfret 92/1**)

1.2. berbād et-:-ip

Nā-sezālar bezmine hem-meclis olma
kıl ḥazer

Vaḳtiñi taḥşiliñi **berbād edip** etme
hedef (**Gazel 72/4**)

1.3. berbād et-:-ip

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşk

Bāda verdi vārımı **berbād edip** bir
bād-ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

berber:

1.) Saç ve sakal kesme işini meslek
edinmiş kimse.

1.1. berber:

Berber olsa adamı tizce şavar
Ol gidince dögünür dīvāne-vār
(**Mesnevi 6/6**)

ber-dār ol-:

1.) Asılmak, bağlanmak, eline
düşmek.

1.1. ber-dār ol-:-ur, -sa, -m

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe

Olursam bendiñe **ber-dār** elimde
ihtiyārım yok (**Gazel 74/6**)

berdār-ı ‘aşk et-:

1.) Aşk yüzünden asmak, sevgilinin
aşıkları saçlarına asması.

1.1. berdār-ı ‘aşk et-:-di

Giriftār-ı ser-i zülfüñ olan bī-çāreler
dirler

Bizi **berdār-ı ‘aşk etdi** ne zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

ber-devām:

1.) Devamlı.

1.1. ber-devām:

Ḥudā’nıñ beytine ārzū çekip görmek
merām etdim

Şeb ü rüzda bu maṭlūba derūnī **ber-**
devām etdim (**Kaside 1/1**)

beri:

1.) “-den beri, -den bu yana”
anlamında edat.

1.1. beri:

Emriñe dil-besteyim tā ḳālū belā’dan
beri

Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā
ictināb (**Gazel 14/2**)

1.2. beri:

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum kaldı
Civānlıktan **beri** yā Rab pür-efğān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

1.3. beri:

Medhine āgāz ederdim fikr ü
tefhīmden beri
Bī-vefālīk semtine eyler hırāmān
ekşerī (**Terkib-bend 1/14**)

berk ur:-

1.) Şimşek çarpması, parlamak.

1.1. berk ur:-an

Yüz yerde hāk-i pāyīñ bābına sürdüm
yüzüm
Berk uran nūr-ı tecellī nūr-ı enverden
midir (**Gazel 30/5**)

1.2. berk ur:-ur

Bir sicilli var anuñ mihrābınıñ tākında
kim
Mescid-i Akşā-yı şānī **berk urur** nūr
u ziyā (**Tarih 9/7**)

1.3. berk ur:-ur

Şöyle bir maḥbūb-ı ‘ālem nūr-ı maḥz
olmuş hemān

Gül cemāli **berk urur** gūyā mişāl-i
āfitāb (**Tarih 17/3**)

1.4. berk ur:-ur

Vaşf-ı ḥālīn ben ne ḥācet ḳāl ile tefhīm
edem
Berk urur burc-ı sa‘īdde kevkeb-i
revnaḳ-nümā (**Tarih 39/7**)

1.5. berk ur:-ur

Şihāb-āsā semāda **berk urur** āh-ı
firāvānım
Ramaḳ kaldı tenimden bu elemle
çıkmāğa cānım (**Terci-bend 2/7**)

ber-ḳarār ol:-

1.) Kararlı olmak.

1.1. ber-ḳarār ol:-maz

Benim derdimi inkār eyleyenler ḥālīmī
bilmez
Göñül fikr-i müjeñle āh eder hem **ber-**
ḳarār olmaz (**Gazel 49/5**)

berk-i gül:

1.) Gül yaprağı.

1.1. berk-i gül:-den

Gülşen-i kūyında gördüm gül cemālin
āfitāb
Berk-i gülden gül yüzine gūyiyā
tutmuş niḳāb (**Gazel 14/1**)

berk-i gül ü vāsemen:

1.) Gül ve yasemin çiçeğinin yaprakları.

1.1. **berk-i gül ü yâsemen:-im, -den**

A ‘lâ yaraşur tavrıña ey Yûsuf-ı şânî
Ki cāmeleriñ **berk-i gül ü**
yâsemenimden (Gazel 104/5)

Bermekî-i vakt:

1.) Vaktin Bermekisi; vezirlik yapan aile.

1.1. **Bermekî-i vakt:**

Hâzret-i Pâşâ-yı Ğâzî **Bermekî-i vakt**
idi
Sâha-i dârü’l-cinânı Hâk ede me’vâ
aña (**Tarih 9/1**)

ber-merâm et:-

1.) Memnun etmek.

1.1. **ber-merâm et:-sin**

Pertev-i ilhâm ile etdim du ‘â şâm u
seher
Dü cihânda **ber-merâm etsin** cenâb-ı
kibriyâ (**Tarih 8/2**)

ber-murâd et:-

1.) Arzusuna kavuşturmak, dileğine eriştirmek.

1.1. **ber-murâd et:-di**

Hâne-i kâşânesinde hücre tanzîm
etmege

Kıldı niyyet **ber-murâd etdi** anı ism-i
selam (**Tarih 37/7**)

1.2. **ber-murâd et:-siñ**

Hâzret-i Hâk dü-cihânda **ber-murâd**
etsiñ seni
Zâtıña tevķîr edeniñ göñli şâd olsun
begüm (**Nazm 15/2**)

ber-murâd eyle:-

1.) Arzusuna kavuşturmak, dileğine eriştirmek.

1.1. **ber-murâd eyle:-**

Teşne-dâr etmiş kamu âh ‘âşık-ı nâ-
kâmıñı
Ber-murâd eyle â cânım lebleriñ
mülden lezîz (**Gazel 28/2**)

1.2. **ber-murâd eyle:-**

Nigeh-bân-ı ümîd-i çeşmim oldu hûna
müstağrak
O ism-i a ‘zamıñ hâķķı İlâhî **ber-**
murâd eyle (Nazm 1/3)

1.3. **bermurâd eyle:-**

Bu Râzî ‘âcizi birlikde bârî **bermurâd**
eyle
Neler çekdim felekde sūz-ı hicrân
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

ber-murâd kıl:-

1.) Arzusuna kavuşturmak, dileğine eriştirmek.

1.1. ber-murād kıl:-dı

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
‘izzete

Faẓl u luṭfundan ümīdim üzre **kıldı**
ber-murād (Müfret 37/1)

1.2. ber-murād kıl:-sa, -ñ

Şarmasa lāzım hemān şarmaqla **kılsañ**
ber-murād

Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(Gazel 132/6)

ber-murād ol:-

1.) Arzusuna kavuşturmak, dileğine
eriştirmek.

1.1. ber-murād ol:-du

Żiyā-baḥş oldu baḥtım kevkeb-i burc-ı
sa‘īd üzre

Bi-ḥamdillāh dil-i Rāzī cihānda **ber-**
murād oldu (Gazel 145/7)

1.2. ber-murād ol:-du, -m

Muvaffaḥ eyledi Mevlā bugün ben
ber-murād oldum

Hezārān tuḥfeler verdim yine ḥabṭ-ı
kibār etdim **(Gazel 101/3)**

1.3. ber-murād ol:-sa, -m

Ber-murād olsam diyü cān u dilden
ey perī

Cüst ü cū eyledigim seyr eden hem-
rāh bilir **(Gazel 48/3)**

berren:

1.) Kara yoluyla, karadan.

1.1. berren:

‘Azīmet eyledim **berren** gelip sultān-ı
kevneyne

Girip bāb-ı selamīden şalāt ile selām
etdim **(Kaside 1/8)**

ber-ṭaraf eyle:-

1.) Ortadan kaldırmak, etkisiz
bırakmak.

1.1. ber-ṭaraf eyle:-

Rāzīyā bu pendimi gūşıñna mengüş
eyleyip

Ma‘nevī bir dest-res tüt cānıñ **eyle**
ber-ṭaraf (Gazel 72/5)

berü:

1.) Beri, bu tarafa, bu yana.

1.1. berü:

Terk edip āh u fiğānı rüyıñı dergāha
tüt

Kimseden yokdur meded bil gel **berü**
Allāh’a tüt **(Gazel 16/1)**

2.) “-den beri, -den bu yana”
anlamında edat.

2.1. berü:

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi

Gördüğüm günden **berü** baña cihân
görünmedi (**Gazel 138/1**)

berü gel-:

1.) "Yaklaş, bu tarafa gel"
anlamlarında kullanılan ifade.

1.1. berü gel-:

Gel berü ey hûn ile âlûd'olan çeşmim
benim

Var mı senden gayri hiç yanımcı bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.2. berü gel-:

Gel berü nûş etdirem zâhid saña 'aşk
bâdesin

Dest-i 'işyânından ammâ gitmesün bir
ân kadeh (**Gazel 25/4**)

1.3. berü gel-:

Sen dirîğ etme vişâl-i yâr içün cân
naqdini

Cân fedâ kıl **gel berü** ey cân demi
cânânıma (**Gazel 128/2**)

1.4. berü gel-:

Yandı dil yandı ciger ekdârı ifşâ
etmedim

Gel berü eyle du'â hem-vâre Allâh
'aşkına (**Gazel 131/2**)

1.5. beru gel-:

Gel beru ey 'aşık-ı gam-hûre gezme
serseri

Hûri vü gılmânı seyr et şahın-ı Kâğıd-
hâne'de (**Müfret 81/1**)

1.6. berü gel-:

Sâhil-i deryâda cânâ belde-i sulţâna
bak

Gel berü âdem görürseñ ülfet et
sükkâna bak (**Tarih 20/1**)

1.7. berü gel-:-sin

Bahş-ı câna kim girer kim var ise
gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ
mülden lezîz (**Gazel 28/4**)

1.8. berü gel-:-sün

Vaşf-ı yâre kimde kudret vâre ise
gelsün berü

Görmedi mişlin felekde devr eden
devvâreler (**Gazel 34/6**)

bes:

1.) Yeter, yetişir, elverir, kâfi.

1.1. bes:

Hâşılı vaşfında 'âciz yalınız bir ben
degil

Hep sühan erbâbı **bes** der dedi şâ'irân
aña (**Gazel 4/8**)

1.2. bes:

Hiç terahhum eylemez bir nîm-nigâh
etmez âmân

Merhabā kılsam uzakdan ğayrī cānā
baña **bes** (Gazel 59/3)

1.3. besdir:-dir

Benim yārim olursa meclīsimde ğayri
kes **besdir**

Ne dūnyā vü ne ‘uqbā mübtelāya yek
heves **besdir** (Gazel 47/1)

1.4. besdir:-dir

Benim yārim olursa meclīsimde ğayri
kes **besdir**

Ne dūnyā vü ne ‘uqbā mübtelāya yek
heves **besdir** (Gazel 47/1)

1.5. besdir:-dir

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda

Öpem dest-i muḥannāsın baña ol
mültemes **besdir** (Gazel 47/2)

1.6. besdir:-dir

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdiğim āh-ı
çeres **besdir** (Gazel 47/3)

1.7. besdir:-dir

Muḥibbānıñ kulıyım ben ‘adūya ser-
fürü etmem

Benim ‘indimde bāy ile gedā vü şāh u
nas **besdir** (Gazel 47/4)

1.8. besdir:-dir

Şakın pend ü nasīḥat kār eder şanma
görüp ḥālim

Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes **besdir** (Gazel 47/6)

1.9. besdir:-dir

Geçip kaşr-ı mu‘allādan tevekkül
bābını bekle

Sana ey murğ-ı dil ancak sarāy-ı ten
kafes **besdir** (Gazel 47/7)

1.10. besdir:-dir

Muṭallā taḫıllar giysün şalınsun gül-
sitān içre

Ḥasūdānıñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (Gazel 47/8)

1.11. besdir:-dir

Girerse destime dāmān-ı ‘afvıñ ey
cefā-kārım

Ḳuluñ ḥaḳḳında ey Rāzī bu ni‘met
dest-res **besdir** (Gazel 47/9)

beste:

1.) Bir makam ve usul içinde
düzenlenmiş nağmeler bütünü.

1.1. besteler:-ler

Ey cefācū nev-civānım şevḳıña dā’im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe **besteler** yārān
oḳur (Nazm 7/2)

beşer:

1.) İnsan, insanoğlu.

1.1. beşerden:-den

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne Hızır u
ğavs-ı a‘zamdan

Beşerden isteme ašlā murādı iste
Mevlā’dan (**Matla 10/1**)

beşeriyet:

1.) İnsanlık, beşerlik.

1.1. beşeriyetime:-im, -e

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa

beşeriyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (**Dibace 4/18**)

bevvāb:

1.) Kapıcılar.

1.1. bevvābda:-da

Semt-i yāre ‘azm ederdim rūz u şeb
Görünür mü bābda yok **bevvābda** var
(**Gazel 153/7**)

bevvābe:

1.) Kapı bekleyen, kapıcı.

1.1. bevvābedir:-dir

Pās-bānı bī-zebān germābedir
Ḥidmetinde Rāziyā **bevvābedir**
(**Mesnevi 6/8**)

beyān kıl:-

1.) Açıklamak, izah etmek, anlatmak.

1.1. beyān kıl:-dı, -m

Hāk-i pāye yüz sürüp **kıldım** saña
ḥālim **beyān**

Hīç teraḥḥum etmediñ āteş bıraḳdıñ
cānıma (**Müfret 10/1**)

beyhūde:

1.) Boş yere, boşuna.

1.1. beyhūde:

‘Arż-gāh-ı ‘āleme **beyhūde** ben ‘azm
eyledim
Muḳteżā-yı kevkebem mi māl kemāl
etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

1.2. beyhūde:

Ḳatlime tuḡrāya fermān eylemişsiñ bī-
günāh
‘Āşıḳ-ı bī-çāreniñ **beyhūde** girme
ḳanına (**Gazel 133/3**)

1.3. beyhūde:

Her kelāma put edince añla sen
güftārıñı
Söyleme **beyhūde** söz demesiñler jā-
ḥāy (**Müfret 42/1**)

1.4. beyhūde:

Niye mūncerr olur āyā benim ḥāl-i dil-
i zārım
Baña **beyhūde** efḡān etdirir āh sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

1.5. beyhüdedir:-dir

Kimseyi yār-ı hāḳīḳī şanma sen

beyhüdedir

Mürşīd-i kāmīl olur yār olur ise adama

(Müfret 40/1)

1.6. beyhüdedir:-dir

Raḥşa meydān vermede vardır velī

merdānelik

Nā-hüner esb-ile da‘vā eylemek

beyhüdedir (Müfret 71/1)

beyhüde git:-

1.) Boşa gitmek, bir sonuca

ulaşamamak.

1.1. beyhüde git:-di

Benim sa‘y-i belīgim sıdḳ-vārım **gitdi**

beyhüde

Düşüp dilden dile ḥāl-i perīşān

olduḡum ḳaldı (Gazel 150/4)

beyn:

1.) Ara, arası.

1.1. beynimizde:-imiz, -de

Levh-i dilden Rāziyā ḥakk oldu

şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz olmuş

saña (Gazel 13/5)

1.2. beynimizde:-imiz, -de

Beynimizde mācerā-yı yārımı kimler

bilir

Uḡradan başımı derde āhımıñ

ḡavḡasıdır (Gazel 39/2)

beyin:

1.) Beyin, akıl, us.

1.1. beyn:

Rūḥımı **beyn** elden aldı oynadır esb-i

murād

Māt eder ‘āşıkların açmaz ile

mānşūbesi (Gazel 152/3)

beyne’l-‘urefā ve’z-zurefā:

1.) Arifler ve zarifler arasında.

1.1. beyne’l-‘urefā ve’z-zurefā:

leṭā’if feżā’il ü kemālāt-ı sevā’ireyi

icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihī’l-

iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā vü melekāt-ı

kübrāyı kesb eylemek ve **beyne’l-**

‘urefā ve’z-zurefā (Dibace 2/4)

beyt:

1.) Ev, saray, hane.

1.1. beyti:-i

Arz-ı ra‘nā ḥavz-ı vālā **beyti** ḡāyet dil-

fırīb

Cān u dilden cümle züvvār dest açıp

eyler du‘ā (Tarih 39/4)

beyt-i dilārā:

1.) Sevgilinin evi.

1.1. beyt-i dilārā:-da

Ser ü rîşî tağıtdım şüretâ Hâtem zamân
oldum

Bugün **beyt-i dilârâda** cevâhirler
nişâr etdim (**Gazel 101/5**)

beyt-i Hudâ:

1.) Allah'ın evi.

1.1. beyt-i Hudâ:

Harf-i cevherdâr ile Râzî görüp târîh
dedi

Hak bu söz câmi'-i Tayyâr pür şafâ

beyt-i Hudâ (Tarih 8/13)

1.2. beyt-i Hudâ:-(y)a

Varıp **beyt-i Hudâ**'ya cân u dilden bir
niyâz etdim

'Arafâta çıkınca vâşıl oldum cümle
maşşûda (**Müfret 47/1**)

beytü'l-harâm:

1.) Korunulan ev, Kâbe.

1.1. beytü'l-harâm:

Sâliş-i sultân-ı hâkân şâh Selîm ü
kâmrân

Dâ'imâ yapmakda câmi' tekye ve

beytü'l-harâm (Tarih 14/10)

beytü'l-harâm et-:

1.) Kabe'yi ziyaret etmek, hac
vazifesinde bulunmak.

1.1. beytü'l-harâm et-:-di, -m

Kuşûrum 'afvını Hak'dan temennî

eyledim dilden

Tavâf u sa'yi tekmîl eyledim **beytü'l-**

harâm etdim (Kaside 1/6)

beytü'l-mükerrem ol-:

1.) Muhterem bir ev olmak.

1.1. **beytü'l-mükerrem ol-:-duk, -un,**
-a

Göñül **beytü'l-mükerrem olduğun a**
iştibâh yokdur

Hele vaşfı ne mümkündür ki dergâh-ı
'alâdır bu (**Gazel 112/2**)

bezl:

1.) Esirgemedi bol bol verme, sarf
etme, harcama.

1.1. bezl:

ki Bismillâh Künûzen tahte'l-'arşı
mefâtîhahâ el-sinetehu'ş-şu'arâ ev
kemâ kâl 'aleyhi's-selâm bu hadîs-i
şerîf zımnında dâhil ü vâşıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maqdûr ve **bezl ü cûd**
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

bezl ü cûd et-:

1.) Cömertlik ve fedakârlık yapmak.

1.1. **bezl ü cûd et-:-dik, -im, -i**

Dâmenimi der-miyân eyledim bu
yolda kim

Bez̤ ü cūd etdigimi ğavṣ olan āġāh
bilir (**Gazel 48/4**)

bez̤-i maḳdūr eyle-:

1.) Elinden geleni yapmak, var gücünü
sarfetmek.

1.1. bez̤-i maḳdūr eyle-:-(y)ip

Bez̤-i maḳdūr eyleyip ta‘mīne kıldı
ihtimām
Eyleye ecr ile me‘cūr Hāḳ anı rüz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

bezm:

1.) Meclis, eğlence meclisi.

1.1. bezme:-e

Eger gūṣ eyler iseñ sırr u ḥikmet
Verir güftārımız **bezme** leṭāfet (**Gazel**
18/1)

1.2. bezminde:-i, -n, -de

Yanıp yakılmaġa cānā dil-i
sūzānelerden şor
Ruḥuñ **bezminde** ey dilber yanan
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

1.3. bezmine:-i, -n, -e

Nā-sezālar **bezmine** hem-meclis olma
kıl ḥazer
Vaḳtiñi taḥṣīlīñi berbād edip etme
hedef (**Gazel 72/4**)

1.4. bezmine:-i, -n, -e

Ḳadrine tevḳīr edenler **bezmine** nā‘il
degil

Nīm nigāh etmez ‘acebdir Rāzī-i
medhūṣına (**Gazel 114/5**)

1.5. bezmine:-i, -n, -e

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedānıñ
bezmine
Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ
vīrānesi (**Gazel 151/4**)

1.6. bezmine:-i, -n, -e

Ümid-dārim viṣāliñ **bezmine** yüz
sürmege dā‘im
Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

bezm-i ‘ālem:

1.) Dünya meclisi, dünya, alem.

1.1. bezm-i ‘ālem:-de

Benim bu **bezm-i ‘ālemde** ‘acebdir bir
ararım yok
N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hīç
ḳarārım yok (**Gazel 74/1**)

bezm-i ‘aşk:

1.) Aşk meclisi.

1.1. bezm-i ‘aşk:-i, -n, -da

Durūb oldum hezārān nükte-dānıñ
bezm-i ‘aşkında
‘Aceb Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

bezm-i bī-vefā:

1.) Vefasız meclis. Mec. Dünya.

1.1. bezm-i bī-vefā:-da

Bu **bezm-i bī-vefāda** kām-yāb olmak
murād etme

Beķā gencīnesin dūrc et fenā
mūlkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

bezm-i Cem:

1.) Cem'in meclisi.

1.1. bezm-i Cem:-den

Bezm-i Cem'den bir nişān verdi
bugūn meclis hemān
Sāğar-ı şahbā çekerler şevķiña
mestāneler (**Gazel 33/2**)

bezm-i dem:

1.) İçki meclisi.

1.1. bezm-i dem:-de

Gūl gibi lebrīz olup gözler beni
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

2.) Zamanın meclisi.

2.1. bezm-i dem:-de

Bezm-i demde āh u vāhım nāya āhenk
eyledim
Mūsikārīñ giryesiyle nāyīñ āhengīnine
(**Gazel 117/2**)

bezm-i ezel:

1.) Elest meclisi.

1.1. bezm-i ezel:-de

Cān dili **bezm-i ezelde** yāre iķrār
eylemiş
Olamaz her māyede Ğaffār'a iķrār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

bezm-i felek:

1.) Gökyüzü meclisi.

1.1. bezm-i felek:

Söyledim menķūtī tārīh Rāziyā
mīlādına
Āmire Hānım'la tezyīn eyledi **bezm-i
felek** (**Tarih 47/1**)

bezm-i Hak:

1.) Allah'ın meclisi.

1.1. bezm-i Hak:-da

Ser-fürū-yı Kāf u 'Anķā'lar baña
vermez neşāt
Bezm-i Hak'da her nefes 'ömr-i tebāh
ister gönül (**Gazel 87/2**)

bezm-i hāşş-el-hās:

1.) İnsanların meclisi, en has meclis.

1.1. bezm-i hāşş-el-hāş:-ıñ, -a

Bezm-i hāşş-el-hāşıña bu Rāzī'i eyle
enīs
Mübtelā-yı derdiñim dermāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/5**)

bezm-i İlāhī:

1.) Allah'ın meclisi.

1.1. bezm-i İlāhī:-de

Yanalım **bezm-i İlāhī'**de gönül hū
diyerek

Zıkr-i tevḥīde girip kaşd-i şavāb
eyleyelim (**Gazel 90/3**)

bezm-i 'irfān:

1.) İrfan meclisi.

1.1. bezm-i 'irfān:-da

Rāziyā güyālık etme gūş eder ehl-i
sūḥān

Bezm-i 'irfānda seniñ ḥaddiñ değıl
açma dehan (**Terkib-bend 1/19**)

bezm-i mey:

1.) Şarap meclisi.

1.1. bezm-i mey:-de

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḥaylī
zamān

Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi ḥāṭıra (**Gazel 121/3**)

bezm-i yārān:

1.) Dost meclisi.

1.1. bezm-i yārān:-da

Nedir āyā benim cürm ü günāhım

bezm-i yārānda

Su'āl-i ḥāṭır etmez āşinālar cümle yād
oldu (**Gazel 145/2**)

bıçak:

1.) Bir sap ve çelik bölümden oluşan
kesici araç.

1.1. bıçağı:-ı

Meşrebi ḥūn-rīze beñzer vechi gūyā
māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi dermānlı
güzel (**Gazel 88/8**)

bırak:-

1.) Bırakmak, vazgeçmek, elden
çıkarmak, eldeki bir şeyi başka bir
yere koymak.

1.1. bırak:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzüñ sür dā'imā
Rāziyā

Eger 'āşık iseñ sen de **bırak** da 'vā-yı
şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.2. bırakmazdım:-maz, -dı, -m

Ser-i rāhın **bırakmazdım** eger 'aql
olsa başımda

Beni pervāne gibi eylediñ ey şūḥ sen
āvāre (**Gazel 122/3**)

1.3. bırakmış:-mış

Bırakmış fitneler bād-ı şabā zūlf-i
dilārāya

Ki taḥrīk eylemiş tel tel tolaşdırmış
tolaşdırmış (**Gazel 63/4**)

bī-amān:

1.) İnsafsız, merhametsiz, sevgili.

1.1. bī-amāndır:-dır

Saňa düşvār olanlara hemān Allāh
mu‘īn olsun
Terahhūm eylemez gülmez zihī bir **bī-
amāndır** bu (Gazel 110/6)

bī-‘ār et:-

1.) Arsız yapmak, yüzüz hale
getirmek.

1.1. bī-‘ār et:-er

Gülābān hāle hānde ederler pīç u
tābımdan
Perīṣān eyleyip rūsvā ile **bī-‘ār eder**
bahtım (Gazel 89/3)

bī-‘atā:

1.) Bağış ve ihsanda bulunmayan.

1.1. bī-‘atā:

Hāliñi hāllāka ‘arz et dā’imā eyle
niyāz
İlticā etme cihānıñ **bī-‘atā** zengīnine
(Gazel 117/4)

bī-bedel:

1.) Eşi dengi olmayan, eşsiz.

1.1. bī-bedeldir:-dir

Güzeldir **bī-bedeldir** vaşfa gelmez
‘Aceb şūrīdedir nāzlı civānım (Gazel
94/2)

bī-bekā:

1.) Ebedi olmayan, fani olan.

1.1. bī-bekā:

Ehl-i derde ol **bī-bekā** devrāna bakma
merd-iseñ
Ser-fürū eyle zamānıñ mūrıñ lengīnine
(Gazel 117/3)

1.2. bī-bekā:-dan

Toyadı hīç **bī-bekādan** verdi bu
cān-ı ‘azīz
Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (Tarih 26/1)

bī-cān:

1.) Cansız, kendini kaybetmiş.

1.1. bī-cān:

Resm-i zībāsın temāşā eyleyen bī-
iştibāh
Vālih ü hayrān olur **bī-cān** şanursın
gūyiyā (Tarih 39/3)

bī-çāre:

1.) Çaresiz, düşkün, zavallı, aciz, aşık.

1.1. bī-çāre:

Baňa vaşlını ikrār eyledi kizb-i şarīh
etdi
Bulunmaz derdime dermān ki ol **bī-
çāre** kalmışdır (Gazel 43/6)

1.2. bī-çāre:

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gūş
etmedi

Bulmadıñ maqşūda ey **bī-çāre** sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.3. bī-çāre:

Ben ne derde uğrādım taqrīre yoqdur
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste **bī-çāre** Allāh
‘aşıkına (**Gazel 131/3**)

1.4. bī-çāre:

Dilin bilirem ismini hem dilini bilmem
Bī-çāre dilim gözleri fettānıma düşdi
(**Gazel 139/4**)

1.5. bī-çāre:

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim
Şāniña şāyeste luṭf göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.6. bī-çāre:

Benim gibi ‘aceb **bī-çāre** var mı
Derūnum derdine bir çāre var mı
(**Mesnevi 2/9**)

1.7. bī-çāre:

Rāzi-i nā-puḥteye çekme āhiñ bī-
hūdedir
Ṭālī‘i yāver degil **bī-çāre** çok sa‘y
eyledi (**Müfret 35/1**)

1.8. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/3**)

1.9. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim
Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/6**)

1.10. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim
Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/9**)

1.11. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim
Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/12**)

1.12. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim
Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/15**)

1.13. bī-çāre:

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim **bī-çāre**
kim
Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/18**)

1.14. bī-çāre:

‘Ömrüml yolunđı ifnā eyledim **bī-çāre**
kim

Varını yāğmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/21**)

1.15. bī-çāredir:-dir

Olahı dīvāne dil dīvāne olmaz āşinā
Nā-mizāc **bī-çāredir** dermāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/1**)

1.16. bī-çāreler:-ler

Rāziyā nākām olursañ kām bulup kām
almağa
Kām olan **bī-çāreler** hīç kāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

1.17. bī-çāreler:-ler

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz derdim benim çāre nedir **bī-
çāreler** (**Gazel 34/1**)

1.18. bī-çāreler:-ler

Giriftār-ı ser-i zülfüñ olan **bī-çāreler**
dirler
Bizi berdār-ı ‘aşk etdi ne zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

1.19. bī-çāreler:-ler

Ağlar ahır hālime āvāreler
Çāre nedir derdime **bī-çāreler** (**Terci-
bend 3/14**)

1.20. bī-çārelikle:-lik, -le

Hāzret-i vāşıfı tanzīr etmege kıldım
merām

Rāziyā **bī-çārelikle** çāredār oldu gönül
(**Gazel 85/9**)

1.21. bī-çāreñe:-ñ, -e

Bī-kes ü ‘āciz ü **bī-çāreñe** ihsān eyle
Dest-res bulmağ içün Hızr’ınā fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.22. bī-çāreñi:-ñi

Bī-meded **bī-çāreñi** sen çāre-dār etseñ
n’olur
Sevdigiñ ‘aşkına olsun eyle kurbānım
meded (**Gazel 27/4**)

1.23. bī-çāreniñ:-niñ

Mecālī kalmamış **bī-çāreniñ** ‘arz-ı
niyāz etsin
Vişāle nā’il olmuşken vişāli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/8**)

1.24. bī-çāreniñ:-niñ

Zen seven **bī-çāreniñ** kadrin bilir
dildādesi
Şefkati gālibdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.25. bī-çāreyi:-(y)i

Kim arar bu ben gibi **bī-çāreyi**
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (**Mesnevi
1/13**)

1.26. bī-çāreyim:-(y)im

Bir ‘aceb **bī-çāreyim** dermān baña
feryād-ı ‘aşk
Bāda verdi vārımı berbād edip bir bād-
ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

bī-çāre dil:

1.) Çaresiz gönül, aşıkların kalbi.

1.1. bī-çāre dil:

‘Aşk ile **bī-çāre** dil her yana eyler ser-
fürü
Cān u dilden rüz u şeb cānāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/1**)

bīdār et-:

1.) Uyandırmak, uykusuz bırakmak.

1.1. bīdār et-:-er, -ler

Bir nefesde mālīk eyler evvelini āhire
Rāziyā **bīdār ederler** aç gözün
meydāndadır (**Gazel 45/5**)

bīdāre kal-:

1.) Perişan olmak, müptela olmak, âşık
olmak.

1.1. bīdāre kal-:-dı, -m

Bütün ‘ālem varıp ḥ‘āba niçün **bīdāre**
ben **ķaldım**
Şeb-i firķatde derd ile ‘aceb ğam-ḥ‘āra
ben ķaldım (**Nazm 8/1**)

bī-dīne:

1.) Dinsiz.

1.1. bī-dīnedir:-dir

Saña tevķīr etmeyip rahm etmeyen
adem nedir
Çekdiren cevır ü cefāyı sevdiğin **bī-**
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

bī-edeb:

1.) Edepsiz, utanmaz.

1.1. bī-edeb:

Hālī üzre cümleye ikrām olur bu
ḥānede
Ah edeb ķadrini bilmez **bī-edeb**
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

bi-faẓlillāhi:

1.) Allah’ın fazileti ile.

1.1. bi-faẓlillāhi:

bi-tevfīķu’l-mennān eshel ü āsān
olacak
evlād u zürriyātına daħi **bi-faẓlillāhi**
ve keremehu intikāl edip ķuvve-i nuṭķı
ve ta’līm ü (**Dibace 1/14**)

bī-ferd:

1.) Kimsesiz.

1.1. bī-ferd:

Şefi’im dā’imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var
Beni **bī-ferd** şanursıñ şanma ki
cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

bī-gāne:

1.) Yabancı, kayıtsız, umursamaz.

1.1. bī-gāne:

Āşinā-yı Hāk olanlar āşinā bilmez
nedir

Māye-i zātī gerek **bī-gāne** olmaz āşinā
(Gazel 3/6)

1.2. bī-gāneden:-den

Şad hezārān nuş u pend etdim saña
kār etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür bir alay **bī-
gāneden** (Nazm 14/2)

1.3. bīgāneler:-ler

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz
Hem-zebān etme şaķın bir nem kapar
bīgāneler (Gazel 33/7)

bī-gümān:

1.) Şüphesiz, kuşkusuz.

1.1. bī-gümān:

Göñül bir kāmēt-i bālā serime sāye-
bān ister
Yine maṭlūbım ol şūḥ-ı cihāndır **bī-
gümān** ister (Gazel 42/1)

bī-günāh:

1.) Günahsız, masum.

1.1. bī-günāh:

Qatlime tuğrāya fermān eylemişsiñ **bī-
günāh**

‘Āşık-ı bī-çāreniñ beyhūde girme
kanına (**Gazel 133/3**)

bī-had:

1.) Hadsiz, sınırsız, sayısız.

1.1. bī-ḥad:

Gül cemāl üzre tağılır ol mehiñ
gīsūları
Dāne-i tārında **bī-ḥad** ‘āşık-ı ğamgīn
tutar (**Gazel 37/4**)

bi-hamdi’llāh: (Dua İfadesi)

1.) "Allah’a şükürler olsun" anlamında
dua sözü.

1.1. bi-ḥamdi’llāh:

Bi-ḥamdi’llāh şerīfim ceddımız
būrhānımız vardır
Gedāyız baḥr-ı ‘aşkız hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

1.2. bi-ḥamdi’llāh:

Bi-ḥamdi’llāh hele dervīş-nihādım
Ġarāyib bu muṭallādır vedāmız (**Gazel
54/7**)

1.3. bi-ḥamdillāh:

Vişāli çün düşüp şekke hezārān pīç u
tāb etdim
Bi-ḥamdillāh murādım ṭālī’im baḥtım
kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

1.4. bi-ḥamdi’llāh:

Beni baħr-ı belāya ‘aşk giriftār etdigin
bildim

Ümīdim Hakk’adır her dem **bi-
hamdi’llāh** şorarım yok (Gazel 74/5)

1.5. bi-ħamdi’llāh:

Bi-ħamdi’llāh yetişdi āb-ı eşk-i ħūn-
feşānımla

Nihāl-i gülşen-i bāğım ki ħandān
olduğun görsem (Gazel 97/2)

1.6. bi-ħamdi’llāh:

Bi-ħamdi’llāh ki ol rezzāk-ı ‘ālem
olduğun bildim

Tevekkül ni‘met-ile Rāziyā leyl ü
nehār etdim (Gazel 101/7)

1.7. bi-ħamdillāh:

Žiyā-baħş oldu baħtım kevkeb-i burc-ı
sa‘īd üzre

Bi-ħamdillāh dil-i Rāzī cihānda ber-
murād oldu (Gazel 145/7)

1.8. bi-ħamdi’llāh:

Bi-ħamdi’llāh naşīb oldu eşigine
yüzüm sürmek

Ĥuzūr-ı ma‘nevīsinde elif kaddimi lām
etdim (Kaside 1/10)

1.9. bi-ħamdi’llāh:

Bi-ħamdi’llāh dil-i maħzūnumu Ĥak
eyledi şādān

Şükür şermende kıldı luţf-ı Ĥak’la bī-
vefā devrān (Tarih 5/1)

1.10. bi-ħamdillāh:

Zuhūr etdi ‘aceb burc-ı şerefden
pertev-endāzı

Žiyā verdi **bi-ħamdillāh** cihāna kıldı
nezzāre (Tarih 6/3)

bi-ħarārātihi:

1.) Hararet.

1.1. bi-ħarārātihi:

Ah mine’l-‘aşkī ve ħālātihi
Aħraķa ķalbi **bi-ħarārātihi** (Terci-
bend 3/4)

1.2. bi-ħarārātihi:

Ah mine’l-‘aşkī ve ħālātihi
Aħraķa ķalbi **bi-ħarārātihi** (Terci-
bend 3/8)

1.3. bi-ħarārātihi:

Ah mine’l-‘aşkī ve ħālātihi
Aħraķa ķalbi **bi-ħarārātihi** (Terci-
bend 3/12)

1.4. bi-ħarārātihi:

Ah mine’l-‘aşkī ve ħālātihi
Aħraķa ķalbi **bi-ħarārātihi** (Terci-
bend 3/16)

1.5. bi-ħarārātihi:

Ah mine’l-‘aşkī ve ħālātihi
Aħraķa ķalbi **bi-ħarārātihi** (Terci-
bend 3/20)

1.6. bi-ħarārātihi:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa kalbi **bi-ḥarārātihi** (Terci-
bend 3/24)

1.7. bi-ḥarārātihi:

Ah mine'l-‘aşkı ve hālātihi
Ahrağa kalbi **bi-ḥarārātihi** (Terci-
bend 3/28)

bihter:

1.) En iyi.

1.1. bihter:

Ḳand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi disem ḥaşılı sükker biliriz
biz (Gazel 50/3)

bī-hūde:

1.) Boş yere, boşuna.

1.1. bī-hūde:

Baňa **bī-hūde** efgān etdirirsin
Efendim kalmadı şabrıña taḳat (Gazel
18/6)

1.2. bī-hūde:

Yakılmış gönlümün ābādına dildār
merām eyler
Hezārān şīveler ‘arz eyleyip **bī-hūde**
nāz etmiş (Gazel 64/3)

1.3. bī-hūde:

Rāziyā **bī-hūde** efgān eyleme ḥaddiñ
degil

Yoluna cān vermedir bu yolda
cānāndan ğaraḫ (Gazel 67/7)

1.4. bī-hūde:

Eger üç evli ise ḳāle gelmez bir
ḥuşūşdur bu
Gezer bī-hūde **bī-hūde** yaramaz bir işe
her gāh (Kıt’a 2/3)

1.5. bī-hūde:

Eger üç evli ise ḳāle gelmez bir
ḥuşūşdur bu
Gezer bī-hūde **bī-hūde** yaramaz bir işe
her gāh (Kıt’a 2/3)

1.6. bī-hūdedir:-dir

Ḥāk-i pāya ‘arz-ı ḥāl **bī-hūdedir**
olmaz müfīd
Derdimiñ tefhīmi gūyā dil-nüvāz
olmuş saňa (Gazel 13/4)

1.7. bī-hūdedir:-dir

Rāzi-i nā-puḥteye çekme āhıñ **bī-
hūdedir**
Tāli ‘i yāver degil bī-çāre çok sa’y
eyledi (Müfret 35/1)

bī-hürmeti seyyidü’l-enbiyā’i ve’l- mürselīn:

1.) Nebilerin ve resullerin efendisinin
hürmetine.

1.1. bī-hürmeti seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn:

lācihet mübārek rū'yet-i cemālini
müṣāhede ile feraḥ-yāb u ṣafā-yāb
eyleye āmīn. **Bī-ḥürmeti**
seyyidü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn
ve'l-ḥamdulillāhi rabbu'l-ālemīn.
(Dibace 5/10)

bī-hūş ol-:

1.) Kendinden geçmek, kendini
kaybetmek.

1.1. bī-ḥūş ol-:-ur

Sırrını her şorduğum ḥāmūş olur
Ḥāletiyle düş olan **bī-ḥūş olur**
(Mesnevi 5/3)

bī-ihtiyār:

1.) Elde olmayarak, irade dışı.

1.1. bī-ihtiyār:

Seyr eden ālāyişin **bī-ihtiyār** el
kaldırıp
Cān u dilden Ḥazret-i Tayyār'a eylerler
du'ā (Tarih 8/9)

bī-iştibāh:

1.) Şüphesiz.

1.1. bī-iştibāh:

Pādişāh-ı ma'nevīdir taht-gāh ister
gönül
Bī-zevālden muṭbik **bī-iştibāh** ister
gönül (Gazel 87/1)

1.2. bī-iştibāh:

Rāzi-i bī-çāreniñ maṭlūbını Allāh verir
Cān u dilden eyleye dā'im niyāz **bī-
iştibāh** (Gazel 123/5)

1.3. bī-iştibāh:

Yāri gördüm geldi cānım ağzıma **bī-
iştibāh**

Bir ramaḳ kaldı tenimden çıkmağa
rūḥum hemān (Müfret 24/1)

1.4. bī-iştibāh:

Bafra'nıñ şanını müzdād eyledi **bī-
iştibāh**
Ḥāne-i kūtunda gūyā beldenin
revnaḳ-nümā (Tarih 8/7)

1.5. bī-iştibāh:

Ger ederssem medḥini anuñ sezā **bī-
iştibāh**
Görmemiş çeşm-i cihān böyle laṭīf
cāy-ı be-nām (Tarih 14/2)

1.6. bī-iştibāh:

Resm-i zībāsın temāşā eyleyen **bī-
iştibāh**
Vālih ü ḥayrān olur bī-cān şanursın
gūyiyā (Tarih 39/3)

1.7. bī-iştibāh:

Bendesine raḥm edeli pādişāh
Buldu gönül zevḳini **bī-iştibāh**
(Terci-bend 3/19)

bī-jeng et-:

1.) Passız bırakmak, temizlemek.

1.1. **bī-jeng et:-**-di, -m

Ehl-i dil ƙalb-i selīmdir düşemez aña
ğubār

Hele hāşıl dil-i behcet gibi **bī-jeng**
etdim (Gazel 91/5)

bī-kerem:

1.) Lütuf göstermeyen, cimri,
cömertlik yoksunu.

1.1. **bī-kerem:**

‘Aql-ı ƙāşır bī-mürüvvet **bī-kerem**
ammā ne sūd
Eyledi tevcīh efendi Bursa-i hük-m-i
ƙadīr (**Tarih 27/1**)

bī-kes:

1.) Kimsesiz, çaresiz, yalnız, aşık.

1.1. **bī-kes:**

Vādi-i gurbetde derd ü ğam beni **bī-**
kes ƙomaz
Eyledim āh u enīni bī-vefā gördün mü
hīc (**Gazel 21/4**)

1.2. **bī-kes:**

Bir ğarībim mücrimim hem **bī-kes** ü
bī-çāre kim
Şānıña şāyeste luğ göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.3. **bī-kes:**

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe ihsān eyle
Dest-res bulmağ için Hızır’ıña fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.4. **bī-kes:**

Düşüp tül-ı emel vādisine gümrāh olup
bu dil
Ġarib ü ‘āciz ü **bī-kes** ƙulıñım baña
vāh eyle (**Nazm 1/2**)

1.5. **bī-kes:**

Bende oldum bendeyim ben hāzret-i
üftādeye
Luğ edip rağm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.6. **bī-kesde:-**de

Bāyda yoğdur yoğsül u **bī-kesde** yoğ
Ger su’āl etseñ anı tüccārda var
(**Gazel 153/4**)

1.7. **bī-kese:-**e

Kimseler rağm eylemezler **bī-kese** hāli
‘aceb
Her gören bir ta’n-ı āher ile ta’n eyler
baña (**Gazel 9/2**)

1.8. **bī-kese:-**e

Bu Rāzī **bī-kese** aşlā güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

1.9. **bī-kese:-**e

Hāk-i pāy-ı ʿizzetiñi rüyıma kıldım
niķāb

Yā Resūlallāh şefāʿat eyle Rāzī **bī-
kese** (Müfret 48/1)

1.10. bī-kesi:-i

Bu Rāzī **bī-kesi** gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i luṭfuñdan ola bāb-ı güşād
iflāḥ (Kıt’a 2/5)

1.11. bī-kesi:-i

Bī-kesi teftişe geldiñ bunda sen
Kimsesi var mı şanırsıñ beni sen
(Mesnevi 1/4)

1.12. bī-kesim:-im

Ġarībim **bī-kesim** zāhirde ammā
maʿnevī görseñ
İki ʿālemde dermān idici sultānımız
vardır (Gazel 44/3)

1.13. bī-kesim:-im

Ġarībim **bī-kesim** yā Rab hemān feyz
u meded eyle
Ki ġavġā-yı maʿāş ile yitirdim hū ile
hāy (Gazel 137/2)

1.14. bī-kesim:-im

Ġarībim **bī-kesim** āyā neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(Mesnevi 2/8)

1.15. bī-kesiñ:-iñ

Āşinā olmaz cihānda āşināsı **bī-kesiñ**
Āşinā-yı ḥāl olan sultāna olmaz āşinā
(Gazel 3/2)

bī-kes ol:-

1.) Kimsesiz ve çaresiz olmak.

1.1. bī-kes ol:-sa

Bī-kes olsa bir yigid ġurbet elde nā-
ümīd

Yanına kimse gelmez āḥ eder ol gedā
da (Gazel 126/2)

bī-kes ü biçāre-gān:-

1.) Kimsesiz ve çaresiz.

1.1. bī-kes ü biçāre-gān:-a

Bī-kes ü biçāre-gāna eyler imdād u
kerem

Ĥātır-ı vīrānesin taʿmīr ile eyler
tamām (Tarih 37/4)

bī-kesān-ı zümre-i āḥ u ḥarāb ol:-

1.) Kimsesizlerden, ah edip harap
olanlardan olmak, biçare olmak.

1.1. bī-kesān-ı zümre-i āḥ u ḥarāb ol:-mak

Neşʿe-dār u zevīķ olursuñ var ise
feyz-iñ eger

**Bī-kesān-ı zümre-i āḥ u ḥarāb
olmak** ne güc (Gazel 24/2)

bī-kīne:-

1.) Kinsiz, nefret duymayan.

1.1. bī-kīnedir:-dir

Bu muḥabbet sırrına vāqıf olan
cānānedir

Ehl-i diller birbirine sevdiğim **bī-**
kīnedir (Terkib-bend 1/6)

bī-kıyās:

1.) Kıyasa gelmez, ölçüsüz.

1.1. bī-kıyās:

Ağzı içre **bī-kıyās** dendānesi
Şad hezārān pīr ü civān annesi
(Mesnevi 4/7)

bikr:

1.) Bakire, el değmemiş.

1.1. bikr:-ile

Daḥi **bikr-ile** pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a‘lā idi
a‘lā (Tarih 43/2)

bil:-

1.) Bir şey hakkında bilgisi, malumatı
olmak; o şeyi öğrenmiş bulunmak,
anlamak, kavramak, farkında olmak;
tanımak, hatırlamak.

1.1. bil:

Terk edip āh u fiğānı rüyıñı dergāha
tut
Kimseden yokdur meded **bil** gel berü
Allāh’a tut (Gazel 16/1)

1.2. bil:

Bir ġarībim şūretā ben gerçi a‘lādır
yerim

Ḥamdu’llāh her cihetle **bil** ki a‘lādır
yerim (Gazel 100/1)

1.3. bil:

Rāziyā rāzī olursañ Ḥaḡ saña yāver
olur

Şükrüm efzūn eyledikçe **bil** ki a‘lādır
yerim (Gazel 100/5)

1.4. bildi:-di

Perīşān olduğum **bildi** benim yār-i
vefādārım

Teraḥḥum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (Gazel 102/3)

1.5. bildi:-di

Seniñ sevdā-yı ‘aşkıñla lisāna geldim
ey mehrū

Günāhkār olduğum **bildi** gerek a‘lā
gerek ednā (Müfret 23/1)

1.6. bildiğim:-dik, -im

Şormadım kevşer mi yoḥsa sükker-i āb
u zülāl

Bildiğim bu mihribānım lebleriñ
müldeñ lezīz (Gazel 28/3)

1.7. bildim:-di, -m

Bu Rāzī ḥasretiñ ḥālin tefekkür
eylemiş **bildim**

Mürüvvet peykini dā'im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.8. bildim:-di, -m

‘Aşk ile **bildim** neler vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger şive-i hūbān imiş
(**Gazel 65/2**)

1.9. bildim:-di, -m

Beni baħr-ı belāya ‘aşk giriftār etdigin
bildim

Ümīdim Hāḫḫ’adır her dem bi-
ḫamdi’llāh şorarım yok (**Gazel 74/5**)

1.10. bildim:-di, -m

Düşüp dil kākül-i yāre giriftār olduğun
bildim

Ṭaḫıldı zūlf-i ṭarrāra hevādar olduğun
bildim (Gazel 96/1)

1.11. bildim:-di, -m

Düşüp dil kākül-i yāre giriftār olduğun
bildim

Ṭaḫıldı zūlf-i ṭarrāra hevādar olduğun
bildim (Gazel 96/1)

1.12. bildim:-di, -m

Ferāmūş eyledim dünyāyı mā-fihā-yı
‘aşk ile

Vişāl-i yāre cān vermek sezā-vār
oldüğun **bildim (Gazel 96/2)**

1.13. bildim:-di, -m

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşikār
etdim

Dil-i şad-pāreme raḥmın bedīdār
oldüğun **bildim (Gazel 96/3)**

1.14. bildim:-di, -m

Bu vīrān gönlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım

Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (Gazel 96/4)

1.15. bildim:-di, -m

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā‘iş

Bugün bāzār-ı ‘aşk içre ḫarī-dār
oldüğun **bildim (Gazel 96/5)**

1.16. bildim:-di, -m

Bi-ḫamdi’llāh ki ol rezzāḫ-ı ‘ālem
oldüğun **bildim**

Tevekkül ni‘met-ile Rāziyā leyl ü
nehār etdim (**Gazel 101/7**)

1.17. bildim:-di, -m

Ser-i ceşşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān’ı ne Bulḡār’ı yaḫīn **bildim** ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

1.18. bildim:-di, -m

Zamān-ı ‘ālemi **bildim** diyen kızb-i
şarīḫ eyler

Zamān başka zamān oldu zāhir
eylemek muḫāl (**Müfret 44/1**)

1.19. bildim:-di, -m

Beni terk etdiğin **bildim** diliñ kimlerle
rām oldu

Saňa inşāf vere Allāh benim hālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.20. bildiñ:-di, -ñ

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdigin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

1.21. bilem:-em

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şīvesin hālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

1.22. bilemem:-e, -me, -m

Perişānlıḳ beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

1.23. bilemezsın:-e, -mez, -sın

Bu luḡazı **bilemezsın** ey güzel
Saňa tefhīm edeyim güzel güzel
(**Mesnevi 3/1**)

1.24. bilenler:-en, -ler

Gönül dedikleri bir sırr-ı Yezdān
Rumūzātı **bilenler** āşinādır (**Nazm**
11/2)

1.25. bilenler:-en, -ler

Kerāmetlū kerīmem bu veliyye eyledi
‘uḳbā

Peder māder ile hālın **bilenler** kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

1.26. bilinmez:-in, -mez

Unutdum yāri ağyārı nedendir
Nedir derdim **bilinmez** yā nedendir
(**Mesnevi 2/10**)

1.27. bilir:-ir

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür
Göz **bilir** gönül **bilir** tefhīme gelmez
imtizāc (**Gazel 22/4**)

1.28. bilir:-ir

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür
Göz bilir gönül **bilir** tefhīme gelmez
imtizāc (**Gazel 22/4**)

1.29. bilir:-ir

Çille-i āzārınā āh çekdiğim ra‘nā **bilir**
H‘āh-nā-h‘āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (**Gazel 37/6**)

1.30. bilir:-ir

Rāzī de **bilir** naḳş-ı ḳalem-kārınā yārīñ
Rāsım nice resm eyleye hem-vāre
ḥaber ver (**Gazel 32/5**)

1.31. bilir:-ir

Beynimizde mâcerâ-yı yârimi kimler

bilir

Uğradan başımı derde âhımıñ

ğavğasıdır (Gazel 39/2)

1.32. bilir:-ir

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allâh

bilir

Yüz sürüp istedigim kim bilir Allâh

bilir (Gazel 48/1)

1.33. bilir:-ir

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allâh

bilir

Yüz sürüp istedigim kim **bilir** Allâh

bilir (Gazel 48/1)

1.34. bilir:-ir

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allâh

bilir

Yüz sürüp istedigim kim bilir Allâh

bilir (Gazel 48/1)

1.35. bilir:-ir

Ĥâl-i dilim bu benim gice gündüz ey

şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki mâh

bilir (Gazel 48/2)

1.36. bilir:-ir

Ber-murâd olsam diyü cân u dilden ey

perî

Cüst ü cü eyledigim seyr eden hem-

râh **bilir (Gazel 48/3)**

1.37. bilir:-ir

Dâmenimi der-miyân eyledim bu

yolda kim

Bezî ü cüd etdiğimi ğavş olan âgâh

bilir (Gazel 48/4)

1.38. bilir:-ir

Mest-i endâm eyleyen sensin beni

sevdiğim

‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergâh

bilir (Gazel 48/5)

1.39. bilir:-ir

Kime takrîr edeyim pür-melâl

aḥvâlimi

Giceler feryâdımı âh seher-gâh **bilir**

(Gazel 48/6)

1.40. bilir:-ir

Nice mümkün söyleyem bu gönül

hengâmını

Ĥâmûş ol sen Râziyâ yârdan her gâh

bilir (Gazel 48/7)

1.41. bilir:-ir

Deger müjdesine dünyâ vü ‘uḳbâ

Bilir Râzî sezâdır dil-rubâmız (Gazel

54/9)

1.42. bilir:-ir

İd-i vaşlñ **kim** bilir âyâ kime olmuş

naşîb

Şad hezâr cevır eyleseñ üftâdeler etmez

ferâğ (Gazel 71/5)

1.43. bilir:-ir

Hîç su'âle yer kımaz rāzın **bilir**

‘āşıkların

Qāmet-i dil-cūsı ra'nā mäh-ı tātānlı

güzel (**Gazel 86/2**)

1.44. bilir:-ir

Kim **bilir** ki kankı bāğın sünbül ü

reyhānıdır

Bir levendāne kıyāfet şekl-i 'Osmānlı

güzel (**Gazel 88/3**)

1.45. bilir:-ir

Kim **bilir** hāl-i dilim takrīre yokdur

hîç mecāl

Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler

ser-fürü (**Gazel 113/2**)

1.46. bilir:-ir

Beni āzürde eyler her nefesde ol

sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün **bilir** ammā

neden şöıra (**Gazel 127/4**)

1.47. bilir:-ir

Bir şerāre düşdi cāna dā'imā sūzān

olur

Kimseler vākıf degildir derdimi Allāh

bilir (**Matla 6/1**)

1.48. bilir:-ir

Gözlerimden kıan gelir kıan ağılarım

Hālimi kimler **bilir** kıan ağılarım

(**Müfret 1/9**)

1.49. bilir:-ir

Cān u dilden zār u giryān olduğum

Allāh **bilir**

Zāt-ı pāk-i Hāq içün hem ne revādır

güft ü gū (**Müfret 59/1**)

1.50. bilir:-ir

Pāy-ı hurremde rüz u şeb āh u figānım

kim **bilir**

Der ü divārı dıtrrer şūfiyyeniñ āmīn

diyü (**Müfret 65/1**)

1.51. bilirdim:-ir, -di, -m

Baht-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir

nefes

Qadrime bā'ış bilirdim dāmen-i pā-

būsını (**Gazel 136/6**)

1.52. bilirem:-ir, -em

Qapımı çalar ise fedveleci

Şübhe gelmez **bilirem** fedveleci

(**Mesnevi 1/16**)

1.53. bilirem:-ir, -em

Dilin **bilirem** ismini hem dilini

bilmem

Bī-çāre dilim gözleri fettānıma düşdi

(**Gazel 139/4**)

1.54. biliriz:-ir, -iz

Hüsniñi şehā nūr-ı münevver **biliriz**

biz

Nezzārede hāverle berāber biliriz biz

(**Gazel 50/1**)

1.55. biliriz:-ir, -iz

Hüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede hāverle berāber **biliriz** biz
(Gazel 50/1)

1.56. biliriz:-ir, -iz

Erbāb-ı sūḥan vaşfiña dem-beste vü
ḥāmūş
Kādir olanıñ baḥtını yāver **biliriz** biz
(Gazel 50/2)

1.57. biliriz:-ir, -iz

Kand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi disem ḥāşılı sūkker **biliriz**
biz (Gazel 50/3)

1.58. biliriz:-ir, -iz

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şūḥ
Müjgānlarıñı bağıma ḥançer **biliriz**
biz (Gazel 50/4)

1.59. biliriz:-ir, -iz

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına sūnbül denilirdi
Her dānesi rīze-i ‘anber **biliriz** biz
(Gazel 50/5)

1.60. biliriz:-ir, -iz

Ḥisset ile serkeşlik edip etme taḥavvür
Bī-mīvesiñ ammā ki şanavber **biliriz**
biz (Gazel 50/6)

1.61. biliriz:-ir, -iz

Gül ruhlarıñı büseye arzū nice
mümkün
Tır-i mūçeñi cānlara neşter **biliriz** biz
(Gazel 50/7)

1.62. biliriz:-ir, -iz

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
ḥüsnüñ
Hep ‘āşık-ı nā-kāmıñı çāker **biliriz** biz
(Gazel 50/8)

1.63. biliriz:-ir, -iz

Noḳşanıñı ‘afv eyler ise vāşif efendi
Rāzī-i sūḥan-dānı hünerver **biliriz** biz
(Gazel 50/9)

1.64. biliriz:-ir, -iz

Biliriz birbirimiz nāz u niyāz-ı ‘aşḳda
Dem-be-dem şahn-ı derūn-ı
ḥareminden geçdik (Gazel 82/5)

1.65. bilirsin:-ir, -sin

Bilirsin rüz u şeb zārım seniñ ‘aşḳıñla
bīmārım
Ki zīrā āḥ ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

1.66. bilirsin:-ir, -sin

Siretde anuñ sırrını cānā ne **bilirsin**
Ol ehl-i ḥarābāt hemān elleme küstāḥ
(Gazel 26/3)

1.67. bilirsin:-ir, -sin

Benim sa'yim sırât-ı müstakîmdir

Bilirsîñ göñlimi zîrâ saķîmdir

(Mesnevi 2/13)

1.68. bilmek:-mek

Benim hâlimi görmek ol gözi sehhâra
ķalmışdır

Derûnum derdini **bilmek** ki ol dildâra
ķalmışdır (Gazel 43/1)

1.69. bilmek:-mek

Semâvât-ı 'alânîñ sırrını **bilmek** diler
göñlüm

Kevâķib seyrine nezzârede şaķf u
suṭûḥ olsam (Gazel 98/3)

1.70. bilmek:-mek

Eger hâl-i perîşânım efendim **bilmek**
isterseñ

Firâķ-ı süz-ı hecriñle elim böğrümde
ķalmışdır (Müfret 77/1)

1.71. bilmem:-me, -m

Merḥametsiz kanlı zâlim ṭurmaz âl
eyler baña

Bilmem efsûn mu okur yoksa ne hâl
eyler baña (Gazel 12/1)

1.72. bilmem:-me, -m

Du'â-yı devletinde hîç kuşûrum
olduğun **bilmem**

Nigâr olmaz şikâr olmaz nedendir yâr-
ı gâr olmaz (Gazel 49/3)

1.73. bilmem:-me, -m

Gâh hırâmân eyledikçe ol mehiñ
gîsûları

Mübtelâsı âh eder **bilmem** gelir mi
hoşına (Gazel 114/2)

1.74. bilmem:-me, -m

Baķdıkça anuñ rûyına ben kendimi
bilmem

Raḥm etmeyici daḥi ṭıfl-ı zâlîme düşdi
(Gazel 139/3)

1.75. bilmem:-me, -m

Dilin bilirem ismini hem dilini
bilmem

Bî-çâre dilim gözleri fettânıma düşdi
(Gazel 139/4)

1.76. bilmem:-me, -m

Ne derde uğradım **bilmem** ki nâlân
olduğum ķaldı

Civânlıķdan beri yâ Rab pür-efğân
olduğum ķaldı (Gazel 150/1)

1.77. bilmem:-me, -m

Beni zîncîr-i zülfiñe giriftâr eylediñ ey
şûḥ

Bu Râzî mest-i lâ-ya'ķıl 'aceb şeydâ
mıdır **bilmem** (Müfret 83/1)

1.78. bilmem:-me, -m

Cüdâ düşdüm efendimden 'aceb hâlim
n'olur **bilmem**

Giceler âh u zârîñla ḥayâliñ dilde
ķalmışdır (Müfret 90/1)

1.79. bilmem:-me, -m

Nice ta' rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ **bilmem**

Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.80. bilmemiş:-me, -miş

Başî taşâ tokanmış vakt-i hâli
bilmemiş bilmiş

Nelerden erte kalmış ol me'âli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

1.81. bilmemiş:-me, -miş

Başî taşâ tokanmış vakt-i hâli
bilmemiş bilmiş

Nelerden erte kalmış ol me'âli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

1.82. bilmemiş:-me, -miş

Düçâr olmuş belâ-yı 'aşkına bulmuş
belâsını

'Ömür ifnâ edip bî-sûd vebâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/2**)

1.83. bilmemiş:-me, -miş

'Aceb rüsvâ-yı 'aşk olmuş lisânda
söylenür dâ'im

Hezârân kâl u kâl olmuş o kâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

1.84. bilmemiş:-me, -miş

Cemâline bakıp cândan cihân varını
terk etmiş

Hemân pervâne-veş yanmış cemâli

bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

1.85. bilmemiş:-me, -miş

Hayâline düşüp gezmiş hayâle
irmemiş aşlâ

Hayâlinden hayâl olmuş hayâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/5**)

1.86. bilmemiş:-me, -miş

Kemâl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemâl görmüş

Kemâliyle kemâlinde kemâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

1.87. bilmemiş:-me, -miş

Lebinden bûseler almış murâdın
eylemiş hâşıl

Ne çâre bulmuş ammâ âh zülâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

1.88. bilmemiş:-me, -miş

Mecâli kalmamış bî-çâreniñ 'arz-ı
niyâz etsin

Vişâle nâ'il olmuşken vişâli **bilmemiş**
bilmiş (**Gazel 61/8**)

1.89. bilmemiş:-me, -miş

Cihândan el çekip Râzî varıp 'uzlet-
nişîn oldu

Zamânı anlamış ammâ cidâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

1.90. bilmeyip:-me, -(y)ip

Güşîña âvîze eyle pendimi ey dil-
nûvâz
Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicâb
olmak ne güc (**Gazel 24/7**)

1.91. bilmez:-mez

Âşinâ-yı Hâk olanlar âşinâ **bilmez**
nedir
Mâye-i zâtî gerek bî-gâne olmaz âşinâ
(**Gazel 3/6**)

1.92. bilmez:-mez

Benim derdimi inkâr eyleyenler hâlimi
bilmez
Göñül fikr-i müjeñle âh eder hem ber-
karâr olmaz (**Gazel 49/5**)

1.93. bilmez:-mez

Göz ucıyla ‘âşık-ı ğam-ı ħârîñi görmez
misiñ
Çekdigim cevri ü cefâyı gūyiyâ **bilmez**
misiñ (**Gazel 80/1**)

1.94. bilmez:-mez

Bu belâ bezminde nâlân olmayan
bilmez beni
Mübtelâ-yı derd-i hicrân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/1**)

1.95. bilmez:-mez

Bu belâ bezminde nâlân olmayan
bilmez beni
Mübtelâ-yı derd-i hicrân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/1**)

1.96. bilmez:-mez

Çile-i saht-ı cihânı çekmeyen etmez
nigâh
İlticâ-yı derde dermân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/2**)

1.97. bilmez:-mez

Düşmedi burc-ı sa‘îde bahtımın
seyyâresi
Âşinâ-yı vâkt ü ezmân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/3**)

1.98. bilmez:-mez

Var mı hâcet sırr-ı ‘aşkı söyleyem
dildârıma
Ney gibi efgân u nâlân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.99. bilmez:-mez

Cân fedâ kıldım hemân cânâna cânım
nağdini
Âteş-i ‘aşk ile sūzân olmayan **bilmez**
beni (**Gazel 147/5**)

1.100. bilmez:-mez

Her gören tahkîr ile eyler tekellüm
handeler
‘Acz ile rüsvâ-yı yârân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/6**)

1.101. bilmez:-mez

Pek şakın esrâr-ı yârı fâş edip etme
hebâ

Tekye-gāh-ı dilde mihmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

1.102. bilmez:-mez

Hālimi ‘arz etsem ammā kimseler
rahm eylemez

Rāziyā āh ile giryān olmayan **bilmez**
beni (**Gazel 147/8**)

1.103. bilmez:-mez

Derdime dūş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.104. bilmez:-mez

Derdime dūş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.105. bilmez:-mez

Ben senin gibi cefākār dilbere dil
vermedim

Ta‘n edenler āhımı āh yārimi **bilmez**
benim (**Nazm 2/2**)

1.106. bilmiş:-miş

Başı taşta tokanmış vakt-i hālî
bilmemiş **bilmiş**

Nelerden erte kalmış ol me‘ālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/1**)

1.107. bilmiş:-miş

Başı taşta tokanmış vakt-i hālî
bilmemiş **bilmiş**

Nelerden erte kalmış ol me‘ālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/1**)

1.108. bilmiş:-miş

Düçār olmuş belā-yı ‘aşkına bulmuş
belāsını

‘Ömür ifnā edip bî-sūd vebālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/2**)

1.109. bilmiş:-miş

‘Aceb rüsvā-yı ‘aşk olmuş lisānda
söylenür dā‘im

Hezārān kıl u kâl olmuş o kâlî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/3**)

1.110. bilmiş:-miş

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş

Hemān pervāne-veş yanmış cemālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/4**)

1.111. bilmiş:-miş

Hayāline düşüp gezmiş hayāle
irmemiş aşlā

Hayālinden hayāl olmuş hayālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/5**)

1.112. bilmiş:-miş

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemāl görmüş

Kemālîyle kemālinden kemālî
bilmemiş **bilmiş** (**Gazel 61/6**)

1.113. bilmiş:-miş

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş hāşıl

Ne çāre bulmuş ammā āh zülālī
bilmemiş **bilmiş (Gazel 61/7)**

1.114. bilmiş:-miş

Mecālī kılmamış bī-çāreniñ ‘arz-ı
niyāz etsin
Vişāle nā’ıl olmuşken vişālī bilmemiş
bilmiş (Gazel 61/8)

1.115. bilmiş:-miş

Cihāndan el çekip Rāzī varıp ‘uzlet-
nişīn oldu
Zamānı añlamış ammā cidālī bilmemiş
bilmiş (Gazel 61/9)

1.116. bilsem:-se, -m

Bendeñi bir bŷy ile sen mest ŷ medhŷş
eylediñ
Bŷy kākŷlden mi **bilsem** zŷlf-i
‘anberden midir **(Gazel 30/2)**

1.117. bilsem:-se, -m

Niçŷn hāmŷş olur Rāzī dilārāmım
‘aceb **bilsem**
Gelip gŷftāra nāz ile tekellŷm kııl
şeker-Çīne **(Gazel 115/5)**

1.118. bilsem:-se, -m

Ġarībim bī-kesim āyā neyim ben
Fenā bezminde **bilsem** yā neyim ben
(Mesnevi 2/8)

1.119. bilseñ:-se, -ñ

Maħbŷbeleriñ şīvede dŷşnāmını **bilseñ**
Taķrīr edemem derd-i dilim biñ
kederim var **(Gazel 46/3)**

1.120. bilseñ:-se, -ñ

Bu Rāzī bir civān derdiyle **bilseñ** āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşķdır bu efendim bunda
‘ār olmaz **(Gazel 51/5)**

bil:

1.) İnsan bedeninde göğŷsle karın,
sırtla kaķçalar arasında daralmış
bölŷm, bel.

1.1. bil:

Es‘ada tanzīr ederseñ Rāzīyā gŷftārıñı
İnce **bil** sırma kemerle hāre kıaftānlı
gŷzel **(Gazel 86/5)**

bilād:

1.) Şehirler, kasabalar.

1.1. bilādımda:-ım, -da

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşķım ol
manaşdırdı

Bilādımda benim zikrim Mesīhā gibi
yād oldu **(Gazel 145/5)**

bilā-keyf:

1.) Herhangi bir isteğē bağlı
kalmaksızın.

1.1. bilā-keyf:

Şefā‘atī li ehli‘l-kebā‘iri yevme‘l-
kıyāmeti. E‘t-tā‘ibu mine‘z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḥadīṣ-i
resūlullāhiñ me‘āline daḥil
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-
selāmında **bilā-keyf ü (Dibace 5/8)**

bilā-şüphe:

1.) Şüphesiz.

1.1. bilā-şüphe:

Eger bir lahza yāri görmez isem
Fırāk ile **bilā-şüphe** tamāmız (**Gazel**
54/5)

bildir-:

1.) Herhangi bir şeyi haber vermek,
herhangi bir konuda bilgi vermek, bir
olayın belirtisi olmak.

1.1. bildirmem:-me, -m

Hücüm-ı dīde-i eşküm döküp dildāra
bildirmem

Düşersem pāyına dermānına ben yāre
bildirmem (Matla 9/1)

1.2. bildirmem:-me, -m

Hücüm-ı dīde-i eşküm döküp dildāra
bildirmem

Düşersem pāyına dermānına ben yāre
bildirmem (Matla 9/1)

bile:

1.) “de, da, dahi” anlamlarında bağlaç.

1.1. bile:

Bir buse niyāz eyler idim ḥüsn-i
melekden

Yanınca **bile** gitmese gönüm
bilelikden (**Gazel 109/1**)

billāh:

1.) "Allah için, Allah hakkı için"
anlamında bir yemin ifadesi.

1.1. billāh:

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
‘aceb

Böyle nā-bercā reviş **billāh** düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

1.2. bi‘l-lāh:

Rāzi-i ‘āciziñe luṭf u kerem eyle
meded

Bir ramak kaldı hemān çıkmāğa cānım
bi‘l-lāh (Gazel 129/7)

bi‘l-münāsebet:

1.) Uygun hale gelmek, sırası gelmek.

1.1. bi‘l-münāsebet:

taẓarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü ṣenā-bāz
olarak ve **bi‘l-münāsebet** ba‘zı mevād
zımnında

iktizā eyledikçe keẓalike tevārīḥāt u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā‘iyāt u (**Dibace 4/11**)

bīmār:

1.) Hasta, dertli. Mec. Aşık.

1.1. bīmāra:-a

Tāze cān buldum görünce haṭ-ı nev-
ruḥsārın

Revnaḳ-ı faşl u bahār elbet verir **bī-
māra** haṭ (Gazel 69/4)

1.2. bīmārım:-ım

Bilirsñ rūz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım

Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

bī-me’āl:

1.) Manasız, anlamsız.

1.1. bī-me’āl:

Şāhib-i inşāf olan taḥsīn eder
merdānedir

Ġayriler gūş eylemezler **bī-me’āl**
rengīnedir (Terkib-bend 1/21)

bī-mecāl:

1.) Mecalsız, kuvvetsiz, dermansız.

1.1. bī-mecālim:-im

Ġamıñ endişesiyle **bī-mecālim**
Amān ḥasret ile geçdi zamānım
(Gazel 94/6)

bī-mecāl ol:-

1.) Bitkin düşmek, mecalsız kalmak.

1.1. bī-mecāl ol:-du, -m

Ben belā derdini çekmek-ile **oldum**

bī-mecāl

Luṭf-ile eyler tesellī ḥayr-ı fāl eyler
bana (Gazel 12/2)

1.2. bī-mecāl ol:-du, -m

Çille-i hem-yāzesin çekmekde **oldum**
bī-mecāl

Eşk-i çeşmim ḥūn olunca eyledi ḥūn-
ḥāra haṭ (Gazel 69/3)

bī-meded:

1.) Çaresiz, amansız, zavallı.

1.1. bī-meded:

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār etseñ
n’olur

Sevdigñ ‘aşkına olsun eyle kurbānım
meded (Gazel 27/4)

bī-minnet:

1.) Minnet etmeden, yardımsız.

1.1. bī-minnet:

Cān verme benim cānıma **bī-minnet**
efendim

Tiğ-i nigehiñ Rāzi’ye meydān
okudukça (Gazel 118/5)

bī-misāl:

1.) Eşsiz ve benzersiz.

1.1. bī-mişāl:

Fırkāt u derd ü elemle āhlananlardan
mısıñ

Bī-miṣāl cānān için eyvāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

bī-mīve:

1.) Meyve vermeyen.

1.1. bī-mīvesiñ:-siñ

Hisset ile serkeşlik edip etme taḥavvür
Bī-mīvesiñ ammā ki şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

bī-murād ol:-

1.) Hiçbir beklentisi, isteği olmamak,
amaçsız kalmak.

1.1. bī-murād ol:-du

Düşüp dām-ı belā-yı gurbete dil **bī-**
murād oldu

Elim irmez diyārım semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

bī-mürüvvet:

1.) İnsafsız, hayırsız, acımasız. Mec.
Sevgili.

1.1. bī-mürüvvet:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (**Müseddes 1/4**)

1.2. bī-mürüvvet:

‘Aql-ı kâşîr **bī-mürüvvet** bī-kerem
ammā ne sūd

Eyledi tevcîh efendi Bursa-i ḥükm-i
kādîr (**Tarih 27/1**)

1.3. bī-mürüvvetlik:-lik

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān

Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (**Gazel 13/2**)

biñ:

1.) “Bin” sayı sıfatı.

1.1. biñ: (Hāme)

Behzād’a ḥuṭūr geldi anuñ etmede
naḳşın

Bir müyını resm eylese **biñ** hāme
değişir (**Gazel 35/3**)

1.2. biñ: (Cān)

Eyle gel taḥsîn eyle ḥaḳḳında anuñ bir
du‘ā

Her gören **biñ** cān ile dā’im āña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.3. biñ: (Keder)

Maḥbûbeleriñ şîvede düşünāmını bilseñ
Taḳrîr edemem derd-i dilim **biñ**
kederim var (**Gazel 46/3**)

1.4. biñ: (Dürlü edā)

Zevk ile şafâ ile âhımla nevâ ile
Biñ dürlü edâ ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.5. biñ: (Nâz)

Biñ nâz ile ben çâker-i azûrle efendim
Nâçar yine oğşar seni her an bilelikden
(**Gazel 109/2**)

1.6. biñ: (Nâz)

Ey şûh-ı cihân bende-i fermânberîñ
‘âlem
Biñ nâz ile sen sûre-i ‘imrân okudukça
(**Gazel 118/4**)

1.7. biñ: (Dürlü hâl)

Rûyña baqdıqça Râzî’ye gelir **biñ**
dürlü hâl
Bâbıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü âl (**Terci-bend 1/37**)

biñ iki yüz beş senesi:

1.) 1205 senesi.

1.1. biñ iki yüz beş senesi:

Burûsa mütesellimi Maḥmūd Pāşā’ya
bâ-fermân-ı ‘âlî kethüdâ naşb olunup
...
me’mûriyetimiz ile **biñ iki yüz beş**
senesi Rebî’u’l-aḥir’iniñ on altıncı
çehâr-şenbe günü (**Dibace 3/4**)

biñ yüz yetmiş beş sâl:

1.) 1175 senesi.

1.1. biñ yüz yetmiş beş sâl:-in, -de

yetmiş beş sâlinde dünyāya zuhûr
edip gün-be-gün luṭf-ı Ḥaḳ’la feyz-yâb
ve Destârîzâde
es-Seyyid İbrâhîm er-Râzî demekle
şöhret-yâb dâ‘îleri cennet-mekân
firdevs-i âşiyân (**Dibace 2/17**)

binā’en:

1.) "Dayanarak, -den ötürü, -den
dolayı" anlamında zarf.

1.1. binā’en:

binā’en ba‘zı vüzerā-yı ‘izām u
vükelā-yı kirām ḥazretleriyle Rûm ili
ve Anaṭolı (**Dibace 3/17**)

biñde bir:

1.) Binde bir kerei çok az, çok nadir.

1.1. biñde bir:-in

Söylesem **biñde birin** ben yine tefhîm
edemem
Sergüzeştim güzelim neyleyim icmâl
olmaz (**Gazel 58/5**)

bint-i zamân:

1.) Zamane kızı.

1.1. bint-i zamân:

Beni **bint-i zamân** mekkâresi rûsvā-yı
‘âmm etdi
Elif ḳaddim büküp o şûh hemân
şeklîmi lâm etdi (**Gazel 142/1**)

bir:

1.) “Birisi, bir kişi” anlamında zamir.

1.1. bir:

Var mı **bir** hāline Rāzī şükrini taqđīm
eder

Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā degil mi yā
(Gazel 8/5)

1.2. bir:

Gel berü ey hūn ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var mı senden ğayri hīç yanımca **bir**
ağlar baña (Gazel 9/3)

1.3. bir:

Fülk-i dile **bir** ben gibi mellāh bulunur
mu

Rāzī kaçırıp baħr-ı şafāya dümen ey
dost (Gazel 17/5)

1.4. bir:

Ben gibi ‘alemde cānā bir gedā gördün
mü hīc

Şüret-i ‘aciz ile gūyā **bir** edā gördün
mü hīc (Gazel 21/1)

1.5. bir:

Kesmedim ašlā ümīdim bāb-ı
luṭfuñdan seniñ

Rāzī-i ‘āciz gibi **bir** mübtelā gördün
mü hīc (Gazel 21/7)

1.6. bir:

Hikmet ile dem-beste olan pīre cevāb
ne

Bir vākıf-ı hāl ‘āşıkı āh dilleme küstāh
(Gazel 26/2)

1.7. bir:

Hüsniñde Hüseynī edemez medh u
senā hīç

Rāzī gibi **bir** şāhib-i eş ‘āra haber ver
(Gazel 31/5)

1.8. bir:

Düçār olur gören ol ğamze-i dil-düz u
hūn-rīzi

O **bir** şāhib-kırāndır çok nerīmānı
çalar çarpar (Gazel 36/3)

1.9. bir:

Muṭallā taķılar giysün şalınsun gül-
sitān içre

Hasūdānıñ dü çeşmine yeter **bir** ...
besdir (Gazel 47/8)

1.10. bir:

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşķ

Bāda verdi vāрімı berbād edip **bir**
bād-ı ‘aşķ (Gazel 73/1)

1.11. bir:

Fiğān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt
etmez

Dil-i mecrūhumuñ zaħmın nedendir
bir şorarım yok (Gazel 74/3)

1.12. bir:

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi

Gice gündüz enīsimdir hele **bir** ğayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.13. bir:

Bir ğarībim ğurbet içre kimseler etmez
niġāh

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü'l-celāl (**Gazel 84/3**)

1.14. bir:

Kim bilir ki kankı bāġıñ sünbül ü
reyhānıdır

Bir levendāne kıyāfet şekl-i 'Osmānlı
güzel (**Gazel 88/3**)

1.15. bir:

Fiġān u nāleden artık sözüm **bir**
ġayriye geçmez

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım nār
eder bahtım (**Gazel 89/4**)

1.16. bir:

Bir ğarībim şuretā ben gerçi a'lādır
yerim

Hamdu'llāh her cihetle bil ki a'lādır
yerim (**Gazel 100/1**)

1.17. bir:

Gören bu cünbüş ü nāzı zarūrī ilticā
eyler

Hezār Rüstem'leri bende taşar **bir**
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.18. bir:

Saña düşvār olanlara hemān Allāh
mu'īn olsun

Teraḥḥum eylemez gülmez zihī **bir** bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.19. bir:

Bir ğarībim Ḥaḳ'dan özge yokdur
hiçbir penāh

Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.20. bir:

Görmedim **bir** gözde cānā gözleri
āhūsını

Göz ucıyla añladır düşvārına yāhūsını
(**Gazel 136/1**)

1.21. bir:

Pire-zen dünyā-yı dūnuñ duḡter-i
zībāsı çok

Çoçmadım devr-i felekde böyle **bir**
bānūsını (**Gazel 136/2**)

1.22. bir:

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvıdır

Ne Īrān'ı ne Bulġār'ı yaḳīn bildim ki
cengānı (**Kıt'a 3/4**)

1.23. bir:

Öylesi var ise de hîc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hîc gelmedi
(Mesnevi 1/20)

1.24. bir:

Meclis-ārā nev-zuhūr pür-şîveli
şehbâzedir
Hâşılı dil-ḥ'âhım üzre sevdiğim **bir**
tâzedir (Nazm 5/1)

1.25. bir:

Ki **bir** mūr-ı za'îfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkîk
Murādım bir du'âdır ki sebep olmak
bu âsâra (Tarih 6/7)

1.26. bir:

Bir piyâde bende kim ferzâna söz
ḥaddim değil
Ey benim ruḥum efendim at u fîlim
yok şâha (Tarih 8/11)

1.27. bir:

Cevherî târîḥ dedirdi Râziyâ **bir** er
gelip
Bu 'atîk naḫşibendi ma'bedin kıldı
cedîd (Tarih 13/2)

1.28. bir:

Himmeti gâyet bülenddir böyle **bir**
zât-ı güzîn
Dâ'im olsun mesnedinde şeyh-sâlâr-ı
kirâm (Tarih 14/7)

1.29. bir:

Şulb-ı 'Abdu'l-kâdirî'den geldi **bir**
'âlî cenâb
Ol derûn-ı vâlidine bir ziyâ-yı mâh-tâb
(Tarih 17/1)

1.30. bir:

Daḥi bikr-ile pākîze ki hem 'âbîde
zâhîde
Zamâna göre **bir** ḥikmet 'aceb a'lâ idi
a'lâ (Tarih 43/2)

1.31. bir:

Âh benim dūş olduğum bir turreşi
perçinedir
Bu dil-i zârım dirîgâ 'âşık-ı ğam-
gînedir (Terkib-bend 1/12)

1.32. biri:-i

Var mı **bir** ḥâline Râzî şükriyi taḫdîm
eder
Biri bu Râzî-i 'âciz mâ'adâ değil mi yâ
(Gazel 8/5)

2.) "Bir kez, bir defa, sadece"
anlamlarında miktar zarfı.

2.1. bir: (Teraḥhum eylemek)

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettân
baña
Zerrece gelmez benim bu çekdiğim
hicrân baña (Gazel 7/1)

2.2. bir: (Görüşmek)

Ḳadem-rencide ḳılsañ **bir** görüşseñ
Yeter cevır ü firāvāna ne ḥacet (**Gazel 18/3**)

2.3. bir: (Tekellüm eylemek)

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī
Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur gāyet
revāc (**Gazel 22/7**)

2.4. bir: (Taḳarrüb eylemek)

Leblerüñ gülgünına ağzın verip eyler
ḳarār
Bir taḳarrüb eylemiş kim güyiyā
yeksañ ḳadeḥ (**Gazel 25/2**)

2.5. bir: (Himmet eylemek)

Düşeli derdine dermān bulmadı cānım
meded
Eyle **bir** himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

2.6. bir: (Meded etmek)

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā
çok zamān
Ḳılmadıñ aşlā meded devletlū
sulṭānım meded (**Gazel 27/2**)

2.7. bir: (Nişān vermek)

Bezm-i Cem'den **bir** nişān verdi
bugün meclis hemān
Sāğar-ı şahbā çekerler şevḳıña
mestāneler (**Gazel 33/2**)

2.8. bir: (Nem ḳapmak)

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz
Hem-zebān etme şaḳın **bir** nem ḳapar
bīgāneler (**Gazel 33/7**)

2.9. bir: (Ruḥşat olmak)

Ruḥşat olsa ḥāk-i pāye **bir** nöbet yüz
sürmeye
Yoluna ḳurbān olurlar şad-hezār
āvāreler (**Gazel 34/7**)

2.10. bir:

Ḥazret-i Ḳur'ān'a etmiş Rāziyā **bir**
intisāb
Ne selāsetdir görürsüñ ne sırr-ı Ḳur'ān
oḳur (**Gazel 41/5**)

2.11. bir: (Teselli eylemek)

Bu Rāzī nā-murāda **bir** tesellī eyleseñ
zālim
Devāya çāre ğayrī ḥāne-i bī-māra
ḳalmışdır (**Gazel 43/7**)

2.12. bir: (Tecellī eylemek)

Bir tecellī eylemişdir Ḥazret-i Ḥaḳ
Ādem'e
Vāḳıf-ı esrār olursañ ḥikmeti
Sübḥāndadır (**Gazel 45/3**)

2.13. bir: (Nevāziş)

Bu Rāzī derd-mende **bir** nevāziş ile
gel şāhım
Hezār dāğ-ı derün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

2.14. bir: (Nīm-nigāh etmek)

Hîç teraḥḥum eylemez **bir** nīm-nigāh
etmez āmān

Merḥabā kılsam uzakdan ġayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

2.15. bir: (Gel)

Ḳurtuluş yok bu kemend-i ṭurreñe
düşvār olan
Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāġ (**Gazel 71/3**)

2.16. bir: (Dest-res tutmak)

Rāziyā bu pendimi ġuşıña mengüş
eyleyip
Ma‘nevī **bir** dest-res ṭut cānıñ eyle
ber-ṭaraf (**Gazel 72/5**)

2.17. bir: (Teraḥḥum eylemek)

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmiña
Gün-be-gün zālīm seniñ ālın da çok
ḥālın de çok (**Gazel 75/2**)

2.18. bir: (Vāḳıf-ı esrārı olmak)

Bu verā’-i perdeniñ **bir** vāḳıf-ı esrārı
ol
İṭṭılā’ ḥāşıl ederseñ sırra esrār-ı āna
bak (**Gazel 77/2**)

2.19. bir: (İlticā eylemek)

Cān u dilden **bir** fenāfi’llāha eyle
ilticā

Yek nefesde evimi ma‘mūr eden
pīrāna bak (**Gazel 77/6**)

2.20. bir: (Teraḥḥum eylemek)

Bir teraḥḥum eyleseñ bu Rāzi-i
āvāreñe
‘Aḳlını yaġmaya verdi çeşm-i mest
āhūlarıñ (**Gazel 79/5**)

2.21. bir: (Teraḥḥum eylemek)

Mācerā-yı derdimi taḳrīr ederdim ben
saña

Bir teraḥḥum eyle cānā ḥālīmı şormaz
mısıñ (**Gazel 80/2**)

2.22. bir: (Su’āl eylemek)

Şimdi vaḳtimden amān gel eyle dilber
bir su’āl
Ḥūb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

2.23. bir: (Mavāl okumak)

Şimdi vaḳtimden amān gel eyle dilber
bir su’āl
Ḥūb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā **bir**
mavāl (**Gazel 84/1**)

2.24. bir: (Su’āl etmek)

Bir su’āl etsem mi āyā āşınāsı var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güz el (**Gazel 88/4**)

2.25. bir: (Naẓar kılmak)

Ḥaḳḳa Rāzī dil-i mir'ātına kıl **bir**
naẓarı

Şu cihān āyinesine göre hem-reng
etdim (**Gazel 91/6**)

2.26. bir: (Merḥabā demek)

Dirīḡ etsem fedādır cān u başım
Dise **bir** merḥabā tūtī lisānım (**Gazel 94/3**)

2.27. bir: (Nīm nigāh eylemek)

Baña **bir** nīm nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle
Ayā resm-i nezāketle 'aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

2.28. bir: (Görünmek)

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi
Gördüğüm günden berü baña cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

2.29. bir: (Görmek)

Yāver-i baḥta tevaḳḳuf eyledi **bir**
görmesi
Gördüğüm andan gözümde yār nihān
görünmedi (**Gazel 138/3**)

2.30. bir: (Görünmek)

Ḥāne-i dilde görünür Rāziyā her dem
baña
Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

2.31. bir: (Ta'mīr eylemek)

Pek ḥarāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle **bir** ta'mīr efendim Ka'be-i 'ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

2.32. bir: (Teşerrüf eylemek)

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedāniñ
bezmine
Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ
vīrānesi (**Gazel 151/4**)

2.33. bir: (Tebessüm etmek)

Nim tebessüm **bir** nevāziş leb-be-leb
verse cevāb
Yoluna cān vermege Rāzī daḡı
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

2.34. bir: (Nīm nigāh eylemek)

'Azm ederseñ şaḥn-ı Kāḡıd-ḥāne'ye
ey bī-vefā
Mirḥor Kaşrı'ndayım bir nīm nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

2.35. bir: (Su'āl-i ḥātır etmek)

Dostlarımdan yok beni arar sorar
Bir su'āl-i ḥātır etseler ne var
(**Mesnevi 1/11**)

2.36. bir: (Teraḥḥum etmek)

Ḥālime vākıf iken āh **bir** teraḥḥum
etmedi
Zālim ü ḡaddār imiş āteş bıraḡdı
cānıma (**Müfret 9/1**)

2.37. bir: (Niyāz etmek)

Cân u dilden **bir** niyâz etdim cenâb-ı
‘izzete
Fażl u luţfundan ümîdim üzre kıldı
ber-murâd (**Müfret 37/1**)

2.38. bir: (Du‘â eylemek)

‘Aklıñı başıña derc et cân u dilden kıl
niyâz
Hem-zebânıñ duymasın kalb-ile eyle
bir du‘â (**Müfret 46/1**)

2.39. bir: (Niyâz etmek)

Varıp beyt-i Hudâ’ya cân u dilden **bir**
niyâz etdim
‘Arafâta çıkınca vâsıl oldum cümle
mağşûda (**Müfret 47/1**)

2.40. bir: (Niyâz eylemek)

Bir niyâz eyler bu Râzî târîhiñ
itmâmına
Nâzlı yârânı müşerref eyle cânânım
gibi (**Tarih 7/11**)

2.41. bir:

Vezn-i ta‘bîri perîşân gûşa girmez bir
kelâm
Luţfuña mağrûr olup ‘acz ile etdim **bir**
haţâ (**Tarih 8/12**)

2.42. bir: (Tekellüm eylemek)

Hâlîme kıldı terahhüm nâz u istignâ ile
Kudretim yok **bir** tekellüm eyleyem
dildâr ile (**Terkib-bend 1/8**)

3.) “Bir” belgisiz sıfat.

3.1. bir: (‘Âlem)

Çok zamân ğavġâ-yı ‘âlem başka **bir**
‘âlem iken
Şimdi teslim-i Hudâ hem başka
‘âlemdir baña (**Gazel 1/5**)

3.2. bir: (Leţâfet)

Bir leţâfet var seniñ cevriñde cennet
görmedi
Huri-i bâġ-ı İrem’dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

3.3. bir: (Ta‘n-ı âher)

Kimseler rahm eylemezler bî-kese hâli
‘aceb
Her gören **bir** ta‘n-ı âher ile ta‘n eyler
baña (**Gazel 9/2**)

3.4. bir: (Niyâz)

Şîve-i şûrîdelikler cilve nâz olmuş
saña
Bu benim âh u enînim **bir** niyâz olmuş
saña (**Gazel 13/1**)

3.5. bir: (Şefâ‘at)

Hâzret-i sultân-ı kevneyn fahr-i
‘âlemden bekâ
Bir şefâ‘at irişe yohsa dilâ hâlim harâb
(**Gazel 14/5**)

3.6. bir: (Fâtîha)

Râziyâ yârân-ı şâdık cümleden olsun
niyâz

Oķu gel **bir** fātīħa rūhum iķūn eyle
şevāb (**Gazel 14/7**)

3.7. bir: (Çāre)

Giriftār u esīr oldum baña **bir** çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña **bir**
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

3.8. bir: (Çāre)

Giriftār u esīr oldum baña **bir** çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña **bir**
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

3.9. bir: (Çāre)

Ne yāver var ne ĥod yārim pūr oldu
başa aġyārim

Şorardım derd ile şoldum baña **bir**
çāre yā Rab (**Gazel 15/2**)

3.10. bir: (Çāre)

Perişānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum baña **bir**
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

3.11. bir: (Çāre)

Bilirsīñ rūz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārim

Ki zīrā āh ile doldum baña **bir** çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

3.12. bir: (Çāre)

Niyāz-ı şıdķ-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim

Ķabūl etmez iseñ ol dem baña **bir** çāre
yā Rab (**Gazel 15/5**)

3.13. bir: (Çāre)

Ne taķrīre mecālīm var ne taķrīr
etmesi ķābil

Hezārān derdime güldüm baña **bir**
çāre yā Rab (**Gazel 15/6**)

3.14. bir: (Çāre)

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde

Esīr oldum esīr oldum baña **bir** çāre
yā Rab (**Gazel 15/7**)

3.15. bir: (Āfet)

Beni şūride kıldı şīvelerle
Esīr etdi esīr etdi **bir** āfet (**Gazel 18/2**)

3.16. bir: (Devā)

Bu Rāzī ĥasta gönle **bir** devā kııl
Ṭabīb-i hāzıkım ey serv ķāmet (**Gazel**
18/10)

3.17. bir: (Gedā)

Ben gibi ‘ālemde cānā **bir** gedā
gördün mü hīc
Şūret-i ‘acz ile gūyā **bir** edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

3.18. bir: (Devā)

Ḳays-veş baḥt-ı siyāhım şubḥ-ı şādık
bulmadı
Leyle-i derde ṭabībim **bir** devā gördün
mü hīc (**Gazel 21/5**)

3.19. bir: (Vefā)

Ma‘ni-i rengin ararsaṅ turre-i dildāra
baḳ
Ezber et esrār-ı dildir **bir** vefā gördün
mü hīc (**Gazel 21/6**)

3.20. bir: (Devā)

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc
Bir devā kıl derdine luṭf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

3.21. bir:

Her gören yolunda **bir** bendesidir ol
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

3.22. bir: (Būy)

Bendeñi bir būy ile sen mest ü medhūş
eylediñ
Būy kākülden mi bilsem zülf-i
‘anberden midir (**Gazel 30/2**)

3.23. bir: (Devā)

Ey dirīgā bu dil-i bīmāra etmez **bir**
devā
Şūretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (**Gazel 30/4**)

3.24. bir: (Çāre)

Bülbül gibi şeb-tā-be-seher āh u
fiğānım
Gülşen yüzini görmeye **bir** çāre ḥaber
ver (**Gazel 31/4**)

3.25. bir: (Çāre)

Şabrım gibi şükrüm saña ma‘lūmdur
efendim
Eyyüb değil derdine **bir** çāre ḥaber ver
(**Gazel 32/2**)

3.26. bir: (Dīn)

Terk edip gülzār-ı rüyı inzivāda ḥāl-i
yār
Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip **bir**
dīn tutar (**Gazel 37/2**)

3.27. bir: (Dua)

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaḳḳında anuñ **bir**
du‘ā
Her gören biñ cān ile dā‘im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

3.28. bir: (Civān)

Bu Rāzī **bir** civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşḳdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

3.29. bir: (Semt-i melāmet)

Bu fenā dārında **bir** semt-i melāmet
bekleriz

‘Azmimiz bağ-ı behiştir bunda
kısmet bekleriz (**Gazel 52/1**)

3.30. bir: (Meges-āsā)

‘Ankebūt dāmına teşbīh eyledim bu
‘ālemi

Bir meges-āsā düşüp dā’im nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

3.31. bir: (Helāl kesb)

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-gāra
hamd edip

Bir helāl kesb için her dem zirā’at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

3.32. bir: (Süleymān-ı mürüvvet)

Gerçi mūrız kūh-ı istiğnāda ‘anқа-
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mürüvvet ile ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

3.33. bir: (Āyīne-i ‘ālem)

Mü’miniz āyīne-i ‘ālem-nümādır
kalbimiz

Bir satır hattız ‘aceb sırr-ı mu‘ammā
hikmetiz (**Gazel 53/6**)

3.34. bir: (Nev-cünün)

Ne bulduñ bī-vefālıktan niçün inşāfa
gelmezsın

Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

3.35. bir: (Şūh-ı zībā)

Bu çarh-ı bī-vefāda taş diken **bir** şūh-ı
zībāsıñ

Benim āhım sūtün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

3.36. bir: (Menzil)

Beni **bir** menzile iclās ede Rabb-i
‘izzet

İ’tibār-ı küberā haqqıma iqbāl olmaz
(**Gazel 58/6**)

3.37. bir: (Meges)

‘Āşıkıñ efğānını ma‘şuk şanur gūyā
ceres

Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

3.38. bir: (Kemāl erbābı)

Ser-fürū kıl kande görseñ bir kemāl
erbābını

Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

3.39. bir: (Bād-ı ‘aşk)

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña
feryād-ı ‘aşk

Bāda verdi vāрімı berbād edip **bir**
bād-ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

3.40. bir: (Alāy)

Bir alāy jāy-hāyı gör ki zu‘mına
üftādedir

Қavl-i hod-bīnince taḥsīn etdigi
‘irfāna baқ (**Gazel 77/4**)

3.41. bir: (Tāze civān)

Dil virdine ‘ayş eyleme dergāh-ı tesellī
Aşūftesi āzūrdesi **bir** tāze civānīñ
(Gazel 81/2)

3.42. bir: (Zamān)

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı **bir**
zamān
Sikke-i sultāna geldi tamğa-dār oldu
göñül (Gazel 85/8)

3.43. bir: (Güzel)

Dil hışārın feth eder kanlar saçıp rahm
eylemez
Gözi kanlı eli kanlı **bir** dili kanlı güzel
(Gazel 86/4)

3.44. bir: (Āfet)

Bir su’āl etsem mi āyā āşināsı var mı
ol
Görmedim böyle **bir** āfet budur Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

3.45. bir: (Kazā)

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir kazā
Aldı göñlüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (Gazel 88/9)

3.46. bir: (Ceng)

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup haşma biraz ben eyü **bir**
ceng ettim (Gazel 91/1)

3.47. bir: (Mihmān)

Hāne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü
Bir teveccüh şāhibi mihmānı gözler
gözlerim (Gazel 95/3)

3.48. bir: (Devā vü çāre)

Bu ‘aşk-ı bī-amāna **bir** devā vü çāreler
var mı
‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ gayrī
devāsından (Gazel 102/2)

3.49. bir: (Fidān)

Benim eşk-i revānımla erişmiş **bir**
fidāndır bu
Göñül bağında bir ra’nā nihāl-i
erguvāndır bu (Gazel 110/1)

3.50. bir: (Nihāl-i erguvān)

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidāndır bu
Göñül bağında **bir** ra’nā nihāl-i
erguvāndır bu (Gazel 110/1)

3.51. bir: (Gülsitān)

Hele kār u figānım dem-be-dem āh u
enīn oldu
Beni bülbul gibi gūyā eden **bir**
gülsitāndır bu (Gazel 110/5)

3.52. bir: (Bū)

Hırāmandan meşāmma geldi **bir** bū
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu bū
(Gazel 111/1)

3.53. bir: (Çāre)

Benim hāl-i dige-günüm nice ‘arz
eyleyem yāre
Amān ey hālķ-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (**Gazel 122/1**)

3.54. bir: (Yigid)

Bī-kes olsa **bir** yigid ğurbet elde nā-
ümīd
Yanına kimse gelmez āh eder ol gedā
da (**Gazel 126/2**)

3.55. bir: (Cāme-ḥ‘āb)

Dil-i zārım tefekkürle der-āġūş etmede
yāri
Ma‘an **bir** cāme-ḥ‘āba ol gelir ammā
neden şoñra (**Gazel 127/3**)

3.56. bir: (Çāre)

Ben ne derde uğrādım takrīre yoķdur
hīc mecāl
Derdiñe **bir** çāre iste bī-çāre Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/3**)

3.57. bir: (Devā)

Rāziyā bu derde çāre **bir** devā
mümkün degil
Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/7**)

3.58. bir: (Zamān)

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
ķandadır

Göz yumup açınca gördüm **bir** zamān
görünmedi (**Gazel 138/2**)

3.59. bir: (Şūḥ güzel)

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşķı hemān cānıma
düşdi
Dīvāne gönül āh yine bir ḥānıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

3.60. bir: (Ḥānım)

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşķı hemān cānıma
düşdi
Dīvāne gönül āh yine **bir** ḥānıma
düşdi (**Gazel 139/1**)

3.61. bir: (Zamān)

Ah beni ser-gerde kıldı ceys-i ğamda
bir zamān
Şāf çekip etdim ḥıramān Rüstem-i
a‘lem gibi (**Gazel 144/3**)

3.62. bir:

ķulına cānib-i Ḥaķ‘dan bu **bir** iḥsān-ı
zebānī
Ḥicāzıñ sırrına vāķıf olup ‘aķlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

3.63. bir: (Ġarīb)

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim
Şāniña şāyeste luṭf göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

3.64. bir: (Kelām)

Seniñ şânına lâıyık **bir** kelāma
Eger kâdir olursam mazharıñdır (**Kıt'a**
1/21)

3.65. bir: (Ġulām-ı kemter)

Meded eyle baña rüz-ı cezāda
Bu Rāzī **bir** ġulām-ı kemteriñdir
(**Kıt'a 1/24**)

3.66. bir: (İş)

Eger üç evli ise kâle gelmez bir
huşuşdur bu
Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz **bir** işe
her gâh (**Kıt'a 2/3**)

3.67. bir: (‘Aceb sevdā)

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı tırmaz
müdām
Bu fenā ġulzārı içre kāmran olmak
diler (**Kıt'a 4/1**)

3.68. bir: (Şefi‘i)

Bir şefi‘im yok beni sultānıma ta‘rīf
eder
Bu meşeldir öksüz oġlan nāfesin kendi
keser (**Matla 4/1**)

3.69. bir: (Taş)

Şaķın terk-i diyār etme başıñ **bir** taş
gelmezse
Çekilmez ġurbetin kahrı zarūrī baş
gelmezse (**Matla 5/1**)

3.70. bir: (Hāşiyet)

Bir hāşiyet yok benim zātımda kim
Ba‘zı ba‘zı ola yārān hemdemim
(**Mesnevi 1/12**)

3.71. bir: (Dest-gır)

Ki zīrā yok benim **bir** dest-gırım
Cenāb-ı ‘izzetiñdir dest-gırım
(**Mesnevi 2/3**)

3.72. bir: (Çäre)

Benim gibi ‘aceb bī-çäre var mı
Derūnum derdine **bir** çäre var mı
(**Mesnevi 2/9**)

3.73. bir: (Mücellā kaşr)

Bir mücellā kaşra beñzer ey perī
Raķşa girse raķş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

3.74. bir: (İş)

Hem tefekkür eyleseñ **bir** iş degil
Kimse anuñ ġünehine irmiş degil
(**Mesnevi 5/4**)

3.75. bir: (İbtılā)

Bir müselsel ibtilādır lā-‘ilāc
Mekrine düşme birāder gözüñ aç
(**Mesnevi 5/6**)

3.76. bir: (Deriñ maħbūbesi)

Orada olmuş **bir** deriñ maħbūbesi
Mālikiniñ bed sesi maṭlūbesi
(**Mesnevi 6/7**)

3.77. bir: (‘Arūs-ı nāzenīn)

H̱ābım içre gördüğüm rü' yāyı ta' bīr
eyledim

Bir 'arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

3.78. bir: (Esrār)

Vākıf oldum ṯālī'imde **bir** 'aceb esrāra
ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çārşāmbaya (**Müfret 4/1**)

3.79. bir: (Belā)

Ta' rīf olmaz sırr-ı 'aşkı eylesem şerh ü
beyān

Bir belādır kimseler vākıf değil
lezzātına (**Müfret 7/1**)

3.80. bir: (Belā)

Nā-ümīd oldum hayāt-ı şūrīden
derdim füzūn

Kimse vākıf olmadı ifşāsı müşkil **bir**
belā (**Müfret 14/1**)

3.81. bir: (Ateş)

Şahn-ı dilde **bir** ateş yakdım elimle
cānıma

Tā kıyāmet haşr olunca nūr olur
kabrim benim (**Müfret 15/1**)

3.82. bir: (Bab)

Hudāvendā kerem bābın küşād et fazl-
ı luṭfuñdan

Ne ẖikmet ma'nevī sūrī baña **bir** fetḥ-i
bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

3.83. bir: (Āh u enīn)

Şöyle **bir** āh u enīnim var benim bu
günde kim

Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (**Müfret 69/1**)

3.84. bir: (Huşūş)

Sitānbol'uñ zenānınıñ ne esrār şīve vü
nāzı

Hele tefhīm olunmaz ḵāle gelmez **bir**
huşūşdur bu (**Müfret 79/1**)

3.85. bir: (Bakmak)

Ey perī **bir** rahm ile baksañ dil-i bī-
çāreye

Bakmasañ mir'āta ẖācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

3.86. bir: (Zelīhā)

Bir Zelīhā derdiniñ āşūftesi oldum
'aceb

Gice gündüz āh u efgānımla bīzārdır
felek (**Müfret 98/1**)

3.87. bir: (Bende)

Şimdi seniñ 'āşık-ı efkendeñim
Cān verecek yoluña **bir** bendeñim
(**Nazm 10/2**)

3.88. bir: (Belā)

Gönül ta' rīf olunmaz **bir** belādır
Ki zīrā şerhe gelmez mācerādır (**Nazm**
11/1)

3.89. bir: (Sırr-ı Yezdān)

Gönül dedikleri **bir** sırr-ı Yezdān
Rumūzâtı bilenler aşinādır (**Nazm 11/2**)

3.90. bir: (Alay bī-gāne)

Şad hezārān nuşh u pend etdim saña
kār etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür **bir** alay bī-
gāneden (**Nazm 14/2**)

3.91. bir: (Muhabbet)

Düşünce **bir** muhabbet gönlüme Rāzī
dedim tārīh
Vefā-yı nāz u ‘ismetle Raḥīme geldi
dünyāya (**Tarih 1/1**)

3.92. bir:

Feyzī Pāşā-zāde Ḥaḳ’dan feyz alıp der
Rāziya
Bir ziyād-ı feyz için hem dest açıp
kıldım du‘ā (**Tarih 4/1**)

3.93. bir: (Dua)

Ki bir mūr-ı za‘ifem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım **bir** du‘adır ki sebep olmak
bu āşāra (**Tarih 6/7**)

3.94. bir: (‘Aceb mecmū‘a)

Bir ‘aceb mecmū‘adır taḳrīr-i pend-i
şādıkān
Kıl nazar ebrūsuna ebrū-yı cānānım
gibi (**Tarih 7/1**)

3.95. bir: (Vezīr-i kıṭ‘a)

Bir vezīr-i kıṭ‘adır şīrāzesi ḡāyet laṭīf
Nev-zuhūr ebyāt ile pūr oldu dīvānım
gibi (**Tarih 7/6**)

3.96. bir: (Elif harfi)

Bursa'ya teşrīfiñe ben eyledim tārīh
murād
Bir elif derdine düşdüm gūyiyā cānım
gibi (**Tarih 7/10**)

3.97. bir: (‘İbādet-ḥāne)

Bir ‘ibādet-ḥānedir ki tālibān-ı tā‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
güşā (**Tarih 8/5**)

3.98. bir: (Cāmi‘-i ra‘nā)

Bu maḥale bu ‘ibādet-ḥāneyi ābād
edip
Oldu **bir** cāmi‘-i ra‘nā her şalāt bābı
güşā (**Tarih 9/2**)

3.99. bir: (Fenāfi’llāh)

Bir fenāfi’llāh gibi dil-ḥānesin yakmış
iken
Eyledi iḥyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā (**Tarih 9/3**)

3.100. bir: (Mücessem resm)

Cāy-gīr olan ḥulūşın eyledi izḥār hele
Bir mücessem resm ile verdi nizām ve
intizām (**Tarih 14/18**)

3.101. bir: (Ziyā-yı māh-tāb)

Şulb-ı ‘Abdu’l-kādirī’den geldi bir ‘ālī
cenāb

Ol derūn-ı vālidine **bir** ziyā-yı māh-
tāb (**Tarih 17/1**)

3.102. bir: (Meserret)

Bir meserret verdi cümle akrabāya ol
melek

Şevk-i şād ile ehibbānīn gözünden
uçdu ḥ‘āb (**Tarih 17/4**)

3.103. bir: (Du‘ā-yı hayr)

Āh harāb olmuş dil-i ‘āşık gibi vīrān
iken

Bir **du‘ā-yı hayr** ile ābād eden īmāna
bak (**Tarih 20/4**)

3.104. bir:

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı
hemān

Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (**Tarih 21/4**)

3.105. bir: (Niyāz)

Bir niyāz ile mücevher Rāziyā tārīh
dedim

Mīr Rahmī kıldı ihyā hücre’-i zīnetle
hūb (**Tarih 24/1**)

3.106. bir: (Cevherīn tārīh)

Gelip mīlādına **bir** cevherīn tārīh du‘ā
Rāzī

Şerīf ‘Ātıf Süleymān’a Hudā her dem
mu‘īn olsun (**Tarih 36/1**)

1.107. bir: (Kim)

Yapdı **bir** ‘ālī-neseb kim hem sa‘īd
hem nazīf

Verdi revnaķ ḥüsnüne resmi daķı oldu
zarīf (**Tarih 50/1**)

3.108. bir: (Güzel)

Müsellem **bir** güzelsīn tavr u eṭvārīn
levendāne

Tolanmış kākülün cānā hemān kāfūr-ı
gerdāna (**Terci-bend 2/4**)

4.) “Bir” sayı sıfatı.

4.1. bir: (Vefk maķām)

Ve ‘ale’l-huṣūṣ ki fenn-i ‘arūza taṭbīķ
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir

vefk maķām nazm-ı lū’lū-veṣ intizām
eylemek aṣḥāb-ı ‘irfān ve erbāb-ı
rindān ‘indinde (**Dibace 2/7**)

4.2. bir: (Eser)

Lāmi ‘ī Çelebī Dīvān’ında bülbul-i
bāğ-ı cihān ‘andelīb-i gülzār-ı cinān
efendimiz

‘aleyhi’s-ṣalatu ve’s-selāmın hādīs-i
merviyesinden şu‘arā ḥaķķında **bir**
eṣer naķl eder (**Dibace 2/12**)

4.3. bir: (Çürük ze‘āmet)

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs ḥazretlerinin
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir

çürük ze‘âmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken **(Dibace 3/1)**

4.4. bir: (Vech-i mâlikâne)

ba‘de’z-zâfer ü el-halâş ba‘zı zevât-ı
kirâm himmetleriyle bā-haṭṭ-ı
hümâyûn şevket-maḥrûn
sâlifü’z-zikr ze‘âmetimizi **bir** vech-i
mâlikâne tevcîh kılınıp ancak bî-hâşıl
(Dibace 3/14)

4.5. bir: (Mürşîd)

Vādî-i heyhâta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü
Râh-ı Hâḫḫ’ı bulmağa **bir** mürşîd
elzemdir baña **(Gazel 1/2)**

4.6. bir: (Perî)

Bir perî şaydında dil dîvâne oldu âh
eder
Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insân aña **(Gazel 4/4)**

4.7. bir: (Ben)

Hâşılı vaşfinda ‘âciz yalınız **bir** ben
degil
Hep sülhan erbâbı bes der dedi şâ‘irân
aña **(Gazel 4/8)**

4.8. bir: (Du‘â)

Kimseler güş eylemez âh giceler
feryādımı
Eyle gel yâr-ı sitemkâr **bir** du‘â
dermân baña **(Gazel 7/2)**

4.9. bir: (Mülâzım bende)

Yâ naşîb cevriñe cāna **bir** mülâzım
bende kim
Çok görür bu hîdmeti ğaddâr felek
bekler baña **(Gazel 9/4)**

4.10. bir: (Daḳîka)

Dîdeden dilden deründan dâ‘imâ dūr
olmasañ
Bir daḳîka ḥasretin gūyâ ki sâl eyler
baña **(Gazel 12/3)**

4.11. bir: (Tümen)

Tebrîz ile Şîrâz’a vü hem Çîn’e mi
vardıñ
Ver nâfe-i çîn âh ne olur **bir** tümen ey
dost **(Gazel 17/3)**

4.12. bir: (Nidâ)

Şem‘iñe pervâne oldum perr ü bâla
bakmadım
Yoluña cânım verirken **bir** nidâ
gördün mü hîc **(Gazel 21/2)**

4.13. bir:

Dertli dil meydâna geldi derdine arar
‘ilâc
Bir devâ kıl derdine luṭf eyle cānâ **bir**
‘ilâc **(Gazel 22/1)**

4.14. bir: (Ān)

Gel berü nûş etdirem zâhid saña ‘aşk
bâdesin

Dest-i 'iṣyānından ammā gitmesün **bir**
ān ḳadeḥ (**Gazel 25/4**)

4.15. bir: (Ayağ)

La'l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni

Bir ayağ ile irişür Rāziyā dermān
ḳadeḥ (**Gazel 25/5**)

4.16. bir: (Nā-ḥalef)

Devr eder pīrāmeniñ **bir** nā-ḥalef ey
dil-nüvāz

Hem-zebān etme şaḳın bir nem ḳapar
bīgāneler (**Gazel 33/7**)

4.17. bir: (Mücevher sīne-bend)

Bir mücevher sīne-benddir sīne-
bendim sīnesi

Kevkeb-i burc-ı sa'īdde ğıbt'eder
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

4.18. bir: (Müy)

Behzād'a ḥuṭūr geldi anuñ etmede
naḳşın

Bir müyini resm eylese biñ ḥāme
değişir (**Gazel 35/3**)

4.19. bir: (Zāhid)

Bir zāhid iḳer bāde-i esrār-ı İlāhī
Seccāde-i zūhdini verir cāme deĝişir
(**Gazel 35/4**)

4.20. bir: (Gül-i ra'nā)

Miṣl-i mesbūḳ olmayan şu dilber-i
zībāya baḳ

Bu cihān bāĝınıñ ancaḳ **bir** gül-i
ra'nāsıdır (**Gazel 39/5**)

4.21. bir: ('Āşık)

Var mı āyā yolına varın verür **bir**
'āşıkım

Māl deĝil serden geḳen düşvārimıñ
a'lāsıdır (**Gazel 39/6**)

4.22. bir: (Dilber)

Ben bugün gördüm yine **bir** dilberi
Ḳur'ān oḳur

Hīḳ tevaḳḳuf eylemez ol ezberī Ḳur'ān
oḳur (**Gazel 41/1**)

4.23. bir: (Belāĝat)

Bir feşāḥatle belāĝat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevḳīrin görenler şandılar
'Osmān oḳur (**Gazel 41/2**)

4.24. bir: (Sāye-bān)

Göñül **bir** ḳāmet-i bālā serime sāye-
bān ister

Yine maṭlūbım ol şūḥ-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

4.25. bir: (Kākül-i ṭarrār)

Ḳoḳup müy miyānından leb-i cān-
baḳşını şordum

Ṭolaşmadık hemān **bir** kākül-i ṭarrāra
ḳalmışdır (**Gazel 43/5**)

4.26. bir: (Nefes)

Bir nefesde mālîk eyler evvelini âhire
Rāziyā bîdār ederler aç gözün
meydāndadır (**Gazel 45/5**)

4.27. bir: (Laḥza)

Eger **bir** laḥza yāri görmez isem
Fırāk ile bilā-şuphe tamāmız (**Gazel 54/5**)

4.28. bir: (Nefes)

Mā'il-i ḥün-ḥār olan dildāra dil verme
şakın
El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir nefes (**Gazel 59/4**)

4.29. bir: (Zālîm)

Çok tazallum eyledim ašlā teraḥḥum
eylemez
Yüze çıkdı neyleyim bir zālîm ammā
adı ḥaṭ (**Gazel 68/4**)

4.30. bir: (Ayağ)

Ṭolular içdim dem-â-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi destîñden içirseñ 'āşıkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

4.31. bir: (Münîb)

İḥtiyārî el çekip kıldım ferāğat
cümleden
Dergehinde **bir** münîb etdi beni üstād-
ı 'aşk (**Gazel 73/4**)

4.32. bir: (Nefes)

Dest-res bul dāmen-i mürşîde etme
ictināb
Bir nefesde kām alır ṭalib olan medār-ı
'aşk (**Gazel 76/3**)

4.33. bir: (Nefes)

Ḥıyre-dār eyler benim bu dîde-i nem-
nākımı
Bir nefes kılsam nazār āh ruḥ-ı gülgün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

4.34. bir: (Pul)

Bir pula degmez iki 'ālemiñ ašlā
kadarı
Ḥāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

4.35. bir: (Kebüter)

Ger şorarsañ Rāzi-i bî-çāreniñ ārām-
gehiñ
Bir kebüter gibi ben ṭayrāna açdım
perr ü bāl (**Gazel 84/5**)

4.36. bir: (Nigeh)

Bir nigehle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı ḥūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

4.37. bir: (Külāh)

Ḥırka-i teslîme ikrār eyledim şimden
gerü
Rāziyā Monlā-yı Rūm'dan **bir** külāh
ister gönül (**Gazel 87/7**)

4.38. bir: (Nigāh)

Bir nigāh ile perīṣān eyledi ‘aqlım
benim

Ġamzesi tīr-i belādır kaşı kemānlı
güzel (**Gazel 88/5**)

4.39. bir: (‘Amel)

Ḥaẓret-i Ḥaḫḫ’a yarar **bir** ‘ameliñ var
mı seniñ

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre hicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

4.40. bir: (Gül)

Raḥm eyle benim ḥālīme cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi **bir** güle
düşsem (**Gazel 93/2**)

4.41. bir: (El)

Görüp bu şīve vü nāzı viṣāl-i yāre pey
verdim

Bir elde nīze-i sükker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

4.42. bir: (El)

Görüp bu şīve vü nāzı viṣāl-i yāre pey
verdim

Bir elde nīze-i sükker **bir** elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

4.43. bir: (Pul)

Hezārān güft ü gūyum **bir** pula almaz
melāmiyyūn

Vefā me’ mūlumuz yoḫdur efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

4.44. bir: (Büse)

Bir büse niyāz eyler idim ḥüsn-i
melekden

Yanınca bile gitmese gönlüm
bilelikden (**Gazel 109/1**)

4.45. bir: (Nigeh)

Seni dem-beste eyler **bir** nigehle
Düşürür cānıña ol anda qorḫu (**Gazel**
111/6)

4.46. bir: (Fitne-i āḫir zamān)

Nevāzişle taḫar zūlf ü kemende
‘Aceb bir fitne-i āḫir zamān bu (**Gazel**
111/8)

4.47. bir: (Musavver)

Qıyās olmaz bu zībā kākülān-ı sūnbül-
i çīne
Çekilmez **bir** musavverdir çekerse
āferīn çīne (**Gazel 116/1**)

4.48. bir: (Büsecik)

Gel baña kıyma āhımı alma
Bir büsecik ver bu müstemende
(**Gazel 124/6**)

4.49. bir: (Piyāde)

‘İnānım elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca **bir** piyāde
(**Gazel 125/6**)

4.50. bir: (Nefes)

Bir nefes görmemeğe şabr u kararım
yok iken
Şimdi hasret ile dil murğı eder vā-veyl
āh (**Gazel 129/5**)

4.51. bir: (Ramak)

Rāzi-i ‘āciziñe luṭf u kerem eyle
meded
Bir ramak ḳaldı hemān çıḳmağa cānım
bi’l-lāh (**Gazel 129/7**)

4.52. bir: (Āfet)

Amān **bir** āfete göñlüm düşürdüm
Tecessüs eylerim her gūşe gūşe (**Gazel 130/2**)

4.53. bir: (Nefes)

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes
‘Āşık oldum ‘aşḳ-ile dīdāra Allāh
‘aşḳına (**Gazel 131/5**)

4.54. bir: (Nefes)

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes
Nezr ederdim cānımı cüz’ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

4.55. bir: (Nazar)

Bir nazarda ‘āşığın Mecnūn eder
Leylā-şıfat
Dağılırsa kākülānı rüyına gerdānına
(**Gazel 133/5**)

4.56. bir: (Şehlā)

Çok güzeller sevdim ammā bir de **bir**
şehlā ola
Uğradır başımı derde ḳaşları tuğrā ola
(**Gazel 134/1**)

4.57. bir: (Nefes)

Baḥt-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir
nefes
Ḳadrime bā’is bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

4.58. bir: (Nigeh)

Bir nigehle Rāziyā kılsa teraḥḥum ol
peri
Derdime dermān ederdim ğamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

4.59. bir: (Gice)

Yanımcā benim **bir** gice mihmānım
olaydı
Cilve idici zülfi perīşānıma düşdi
(**Gazel 139/2**)

4.60. bir: (Nev-nihāl-i şive-kār)

O sırr-ı zevḳ-i dildārı tıyurdum yāre
ağyāra
Göñül **bir** nev-nihāl-i şive-kāra
bağbān oldu (**Gazel 143/5**)

4.61. bir: (Refik)

Ġamdan özge **bir** refikim ḳalmadı aşlā
benim

Rāziyā hāl-i dilim kan ağladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

4.62. bir: (Felek-meşreb güzel)

Bir felek-meşreb güzel bu zühreniñ
mensūbesi
Sükker-i khand-i lebi meftūnlarıñ
meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

4.63. bir: (Huşuş)

Eger üç evli ise kâle gelmez **bir**
huşuşdur bu
Gezer bî-hüde bî-hüde yaramaz bir işe
her gâh (**Kıt'a 2/3**)

4.64. bir: (Laṭife)

Murād-ı 'arz u hünerle **bir** laṭife
eyledim taḥrīr
Medār-ı cümbüşe vermek şafâ vü
cılve-baḥşānı (**Kıt'a 3/6**)

4.65. bir: (Görüş)

Dil-i divāne oldum **bir** görüşte ol dil-
ārāya
Göñül rüsvā-yı 'aşk olmuş gezer araya
araya (**Matla 2/1**)

4.66. bir: (Şerāre)

Bir şerāre düşdi cāna dā'imā sūzān
olur
Kimseler vākıf degildir derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

4.67. bir: (Daḳīka)

Gice gündüz āh edip kan ağlarım
Bir daḳīka tırmayıp kan ağlarım
(**Mesnevi 1/5**)

4.68. bir: (Daḳīka)

Güiyā āteş gibi yanar hemān
Bir daḳīka bir nefes vermez amān
(**Mesnevi 1/7**)

4.69. bir: (Nefes)

Güiyā āteş gibi yanar hemān
Bir daḳīka **bir** nefes vermez amān
(**Mesnevi 1/7**)

4.70. bir: (Güneh-kār)

'Aceb fevķimde var mı bir güneh-kār
Güneh-kārım güneh-kārım güneh-kār
(**Mesnevi 2/4**)

4.71. bir: (Pür-günāh)

Ḥabībīñ çakeri **bir** pür-günāhım
Ziyā ver baḥtıma baḥt-ı siyāhım
(**Mesnevi 2/15**)

4.72. bir: (Ney)

Ol nedir ki bir 'acāyīb şeydir ol
'Aḳl-ı 'aḳlı mest eder **bir** neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

4.73. bir: (Ayak)

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek başıyla bitirir teşvīşini (**Mesnevi**
4/9)

4.74. bir: ('Acāyib mashḡara)

Ol nedir ki **bir** ‘acāyib maşhara
Kāmeti yā bir qarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

4.75. bir: (Qarış)

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara
Kāmeti yā **bir** qarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

4.76. bir: (Sere)

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara
Kāmeti yā bir qarış yā **bir** sere
(Mesnevi 6/1)

4.77. bir: (Āteş)

Niyāz etdim cefākārım mürüvvet
etmediñ aşlā
Benim cānıma **bir** āteş bıraқdıñ
yanmada dā’ım (Müfret 6/1)

4.78. bir: (Ramaқ)

Yāri gördüm geldi cānım ağızıma bī-
iştibāh
Bir ramaқ qaldı tenimden çıқmağa
rūḥum hemān (Müfret 24/1)

4.79. bir: (Dem)

Şaқın hem-meclis olma şūfī-i ḥod-bīn
ile **bir** dem
Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (Müfret 63/1)

4.80. bir: (Qıl)

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmaқdır

Benim seyr-i Sitāmbol ‘aynıma **bir** qıl
qadar gelmez (Müfret 66/1)

4.81. bir: (Güzel)

Bugün dīvān-ı devletde тұrup şaf-ı
ni‘ālīñde
Efendim āfitāb-āsā hele ben **bir** güzel
gördüm (Müfret 70/1)

4.82. bir: (Ricā)

Bir ricām var ḥazretiñden sevdiğim
etme dirīğ
Gel seniñle edelim geşt ü güzār lām-
elif (Müfret 86/1)

4.83. bir: (An)

Ey perī bir raḥm ile baқsañ dil-i bī-
çāreye
Baқmasañ mir’āta ḥacet eylemez **bir**
an seni (Müfret 93/1)

4.84. bir: (Dem)

Derdime dūş olmayanlar derdimi
bilmez benim
Yanmayanlar ‘aşқа **bir** dem ḥālimi
bilmez benim (Nazm 2/1)

4.85. bir: (Güzel)

Çoқ yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi günüm **bir** güzeli sevmedim
(Nazm 10/1)

4.86. bir: (Cāmi‘-i a‘lā)

Emr edip bünyādına **bir** cāmi‘-i a‘lā
içün
Kıldı itmāmin müyesser vāhid ü
muhtār aña (**Tarih 8/3**)

4.87. bir:

Vezn-i ta‘biri perīşān gūşa girmez **bir**
kelām
Luṭfuña maḡrūr olup ‘acz ile etdim bir
ḥaṭā (**Tarih 8/12**)

4.88. bir: (Sicil)

Bir sicilli var anuñ miḥrābınıñ ṭākında
kim
Mescid-i Aḳşā-yı şānī berḳ urur nūr u
ziyā (**Tarih 9/7**)

4.89. bir: (Cür‘a)

Nüş edip **bir** cür‘asın Rāzī dedi
tārīhini
Tekye-i dāru’s-selāma sürdi yüz mā’-i
zülāl (**Tarih 15/1**)

4.90. bir: (Maḥbūb-ı ‘ālem)

Şöyle **bir** maḥbūb-ı ‘ālem nūr-ı maḥz
olmuş hemān
Gül cemāli berḳ urur gūyā mişāl-i
āfitāb (**Tarih 17/3**)

4.91. bir: (Menḳūṭi tārīḥ)

Düşdi **bir** menḳūṭi tārīḥ Rāziyā eyler
hesāb
Kıldı pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif
‘uḳbāya ḥirām (**Tarih 21/7**)

4.92. bir: (Dert)

Düşdi cāmeḥāba ‘ömrüm ḥāşılı **bir**
dert ile
Murğ-ı cānı cennet-i me’vāyı kıldı
āşiyān (**Tarih 25/2**)

4.93. bir: (Oṭa)

Rāzī-i kemter gedā dürdāne tārīḥ
söyledi
Ḥabbezā **bir** oṭa bünyād eyledi ‘izzet
be-nām (**Tarih 37/11**)

4.94. bir: (Nev-beyt-i ra‘nā dil-güşā)

Bārekallāh oldu **bir** nev-beyt-i ra‘nā
dil-güşā
Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

4.95. bir: (Düрдāne tārīḥ)

Düşdi **bir** düрдāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Māhir’i ‘ārif zamānıñ yāveri ḡaffār ola
(**Tarih 46/1**)

4.96. bir: (Tārīḥ)

Bir düşürdüm Rāziyā mīlādınıñ
tārīhini
Gülsitān-ı dehre geldi Rāmiz-i ‘ālī-
mizāc (**Tarih 49/1**)

4.97. bir: (Nefes)

Ḥayālīñ **bir** nefes gitmez gözümde ey
gül-i aḥmer

Geleydi gözlerime ḥāb-ı ğaflet ey perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

4.98. bir: (Gicecik)

Bir gicecik geldi o ğam-ḥāneye
Düşdi göñül sem‘-i şebistāneye
(**Terci-bend 3/5**)

4.99. bir: (Pul)

Rāzi-i nālānı kıldıñ rāyegān
Degmez imiş **bir** pula kevn ü mekân
(**Terci-bend 3/27**)

4.100. bir: (Ben)

Feyz-i Hâk’dan feyż-yâb olmaḳdasıñ
cānā meger
Yalıñız **bir** ben degil taḥsîn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

bir ağız:

1.) Hep birlikte, bir ağızdan,
beraberce.

1.1. bir ağızdan:-dan

Şevḳ-i bezm-i cilve-gāha yār ṭalibān
oḳur
Sūz-nākı **bir ağızdan** muṭribān sūzān
oḳur (**Nazm 7/1**)

bir başka:

1.) Başka, ayrı, farklı, diğerlerine
benzemeyen.

1.1. bir başka:

Biz tāze bahār zevḳine müştākız
efendim

Bir başka şafā cünbüş var vaḳt-i
ḥazānıñ (**Gazel 86/3**)

bir bir:

1.) “Tek tek, birer birer” anlamında
zarf.

1.1. bir bir:

Ne mümkün ḥāl-i ‘uṣṣākı saña tefhīm
edem **bir bir**

Girerseñ ḥalka-i zikre bizim
meydānımız vardır (**Gazel 44/4**)

1.2. bir bir:

Açıp derd-i derūnum kıṣṣasın **bir bir**
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

1.3. bir bir:

Taḥsîn ederem şīve-i eṭvārını **bir bir**
Muḥriḳ ses ile dersini cānān oḳuduḳça
(**Gazel 118/3**)

1.4. bir bir:

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kânı
cānānım
Hemān derd-i dilim **bir bir** ulüvv-i
şāna ‘aşḳ eyle (**Gazel 120/4**)

1.5. bir bir:

Aradım dehr-i gerdūnı ʔolandım
kişveri **bir bir**
Serim sersemleyip ‘alemde seyrān
olduğum ʔaldı (**Gazel 150/5**)

1.6. bir bir:

Müyesser eyledi Mevlā bu ‘āciz ābd-i
nācīze
Ziyāret eyledim **bir bir** ki taḥḳīk-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

1.7. bir bir:

Ki zīrā penc ü şeş kehle girībānıma
cem‘ olmuş
Şoyundum cāmemi **bir bir** ḥalāş etdim
girībānı (**Kıt’a 3/2**)

bir çift kelām:

1.) Söyleyecek birkaç sözü olmak.

1.1. bir çift kelām:

Türkçe dedim ‘Arab’a **bir çift kelām**
Bī-tevaḳḳuf eyledi ḥāşıl merām
(**Mesnevi 2/14**)

bir dahi:

1.) “Bir daha, artık, bundan sonra,
tekrar, ikinci kez, yeniden” anlamında
söz.

1.1. bir dahi:

Gönlüme verdim tesellī **bir dahi**
görmek için

Vuşlat-ı şeb-veş hemān bayrāma etdim
ilticā (**Gazel 10/2**)

1.2. bir dahi:

Bu pendimi āvīze edin gūşıña Rāzī
Bir dahi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ
(**Gazel 26/5**)

1.3. bir dahi:

Seyr içinde yār teşḥīş eyledim ağıār
ile
Böyle derdi **bir dahi** göstermesiñ
Allāh baña (**Müfret 16/1**)

bir de:

1.) Ayrıca, üstelik, buna rağmen, ek
olarak.

1.1. bir de:

Āsitān-ı Ḥazretiñde vaḳtimi kıldım
telef
Pertev-i feyziñle elbet **bir de** cāh ister
göñül (**Gazel 87/6**)

1.2. bir de:

Merḥabā kıldım uzakdan nīm-
tebessüm eyledi
Şad hezār cevriñi gördüm **bir de**
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

1.3. bir de:

Çok güzeller sevdim ammā **bir de** bir
şehlā ola

Ugradır başımı derde kaşları tuğrā ola
(Gazel 134/1)

3.4. bir de:

Rāziyā tārīḥ ile **bir de** du‘ā maṭlūb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mīr ile ābād
eden (Tarih 28/1)

1.5. bir de:

Rāzī-i yārānı dā’im āh edip
Rūḥı için **bir de** du‘ā eyledi (Tarih
44/6)

1.6. bir de:

Nīm nigāh ile efendim **bir de** bak
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (Terci-bend 1/2)

bir ğayrī:

1.) Bir başka, bir farklı, olduğundan
değişik.

1.1. bir ğayrī:

Saña takrīr etdiğim dünyā gibi
mekkāredir
Her göze **bir ğayrī** yüzden görünür
āyinedir (Terkib-bend 1/15)

bir gün:

1.) İlerde, bir vakit, eninde sonunda,
muhakkak.

1.1. bir gün:

Beni nālān eden fikr-i ḥayāl-i dil-rübā
bir gün

Rikābımda ğulām-āsā yürür ammā
neden soñra (Gazel 127/2)

1.2. bir gün:

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım
Yanıp yakıldığım **bir gün** bilir ammā
neden soñra (Gazel 127/4)

1.3. bir gün:

Fikr-i vaşlı **bir gün** elbet derd-nāk
eyler beni
Şevk-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler beni (Gazel 149/1)

1.4. bir gün:

Sen de inşāf eyleyip **bir gün** teraḥḥüm
eyleseñ
Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümün
peymānesi (Gazel 151/2)

1.5. bir gün:

Firāqıñ ḥasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū
‘Aceb **bir gün** olur mı ki mülāqāt
olduğun görsem (Müfret 19/1)

1.6. bir gün:

Çille-i cevre taḥammül eyle feryād
eyleme
Raḥm eder **bir gün** saña ḥalk eyleyen
perverdigār (Müfret 41/1)

1.7. bir gün:

Eger **bir gün** daḥi ‘ömrüm var ise nā-
ümīd olmam

Efendimin ḥayāliyle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

bir hayli:

1.) Oldukça, epey, bayağı, pek çok.

1.1. bir hayli:-den

Ḳāmeti bir **ḥayliden** bir hayliye
Sīne açar rahmet ü hem Ka‘be’ye
(**Mesnevi 4/4**)

1.2. bir hayli:-(y)e

Ḳāmeti bir hayliden bir **ḥayliye**
Sīne açar rahmet ü hem Ka‘be’ye
(**Mesnevi 4/4**)

bir iki:

1.) “Birkaç, ortalama” anlamında
belgisiz sıfat.

1.1. bir iki: (Gün)

Çoğaldı **bir iki** gün görmeyeli
Derūnım sūz-nāk oldu firāḳdan (**Gazel**
103/2)

bir kere:

1.) Bir kez, bir defa, bir sefer.

1.1. bir kere:

Bir kere yüzün gördüm şıdḳ ile meyil
verdim

Vaşıñ şeb u rüz derdim senden bu
gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

bir kerre:

1.) Bir kez, bir defa, bir sefer.

1.1. bir kerre:

Mecnūn-ı zamān eyledi **bir kerre**
nigāhı
Takrīre mecāl var mı diyem ḥāl-i
beyānım (**Gazel 92/6**)

1.2. bir kerre:

Rāzī de seniñ bende-i fermānıñ olurdu
Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (**Gazel 109/5**)

1.3. bir kerre:

Cānıma kār etdi gayrī ḥasretiñ yeter
amān
Dīde-i dünyā ile **bir kerre** görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.4. bir kerre:-cik

Ḥāk-i pāyın dīdeme tūtyā ederdim ey
civān
Ḥāne-i ‘acžāneme **bir kerrecik**
gelmez misiñ (**Gazel 80/3**)

1.5. bir kerrecik:-cik

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım
N’olur **bir kerrecik** gelseñ tesellī
verseñ ey yārim (**Terci-bend 2/2**)

bir kez:

1.) Bir defa, bir kez, tek seferlik.

1.1. bir kez:

Žiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ **bir kez**

‘Aceb baht-ı siyāhım neyleyem ašlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.2. bir kez:

Penbe elini almış idim destime **bir kez**
Müjgān-ile Rāzī hemān ol ғанıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

bir ol-:

1.) Birlikte olmak, birleşmek.

1.1. bir ol-:-up

Bir olup göñlüm ile šāne-i müşgīn
büyü

O cefācū güzeliñ zülf-i hamından
geçdik (**Gazel 82/6**)

bir pāre:

1.) Bir parça, biraz, birazcık.

1.1. bir pāre:

Girye vü feryād edersem eylerim **bir**
pāre hāz

Hande etsin sūz-nākımdan benim
meh-pāre hāz (**Gazel 69/1**)

bir reng et-:

1.) Tek bir renk oluşturmak.

1.1. bir reng et-:-di, -m

Ruḥ-ı gülgūnına bağıdım daḥi müşgīn
ḥatına

Dil-i ḡam-ḡīni düşürdüm aña **bir reng**
etdim (**Gazel 91/2**)

bir şey:

1.) Hiçbir şey, herhangi bir şey.

1.1. bir şey:

Çeşmim içre müctemi ‘ tūfānı gözler
gözlerim

Dīdeme **bir şey** görünmez anı gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.2. bir şey:

Fazla maḥşūş olmayan **bir şeydir** ol
Müfti-i devrānda yok Mollā’da var
(**Gazel 153/2**)

1.3. bir şeydir:-dir

Ol nedir ki **bir** ‘acāyīb **şeydir** ol
‘Aql-ı ‘aqlı mest eder bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

birāder:

1.) "Ey dost, arkadaş" anlamında
kullanılan bir seslenme sözü.

1.1. birāder:

Bir müselsel ibtilādır lā-‘ilāc
Mekrine düşme **birāder** gözün aç
(**Mesnevi 5/6**)

bī-rāh ol-:

1.) Yolsuz olmak, yolunu kaybetmek, yoldan çıkmak.

1.1. bī-rāh ol:-ur

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki eger mest-i lā-ya 'kīl gehi 'aqlı **olur**
bī-rāh (Kıt'a 2/2)

biraz:

1.) Bir parça, birazcık, az miktarda.

1.1. biraz:

tārīhiyle İsmā'ıl nām ʔal'asında
muḥārebede ʔalebe-i küffār ḥāk-sār
kızılbaş bed-ma'āş
vāḳī' olup **biraz** rüfeḳā-yı mü'min'in ü
aḥillā-i müslim'in ile der-dest-i kefere
esīr (**Dibace 3/6**)

1.2. biraz:

Bāb-ı yāre ne 'aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup ḥaşma **biraz** ben eyü bir
ceng ettim (**Gazel 91/1**)

1.3. biraz:

Anı bāḡ-ı tefekkürde görünce dīde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi daḡi ḥulyā-yı
ḥām etdi (**Gazel 142/3**)

birbiri:

1.) Birbiri ile, karşılıklı olarak bir diğeri.

1.1. birbirimiz:-miz

Biliriz **birbirimiz** nāz u niyāz-ı 'aşḳda
Dem-be-dem şahn-ı derūn-ı
ḥareminden geçdik (**Gazel 82/5**)

1.2. birbirine:-n, -e

Bu muḥabbet sırrına vāḳıf olan
cānānedir
Ehl-i diller **birbirine** sevdiğim bī-
kīnedir (**Terkib-bend 1/6**)

bī-reyb ü şek:

1.) Şüphesiz, kuşkusuz.

1.1. bī-reyb ü şek:

Ḥānedānlu zātına vābestedir **bī-reyb ü**
şek
Her murādı ḥizmete bağlayıp tutmuş
ḳıyām (**Tarih 37/6**)

biri:

1.) "Bir diğeri, bir tanesi"
anlamlarında kullanılan belgisiz zamir.

1.1. biri:

Fedā-yı cān eden 'aşıḳlarıñdan
Biri bu 'abd-i 'āciz ḳākeriñdir (**Kıt'a**
1/23)

1.2. biri:

Ḥāl-i 'ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
degil

Biri me'mül biri havf bu ikiden hālī
degil (**Matla 19/1**)

1.3. biri:

Hāl-i 'ālem şimdi cānā ikiden hālī
degil

Biri me'mül **biri** havf bu ikiden hālī
degil (**Matla 19/1**)

1.4. biri:

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre

Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.5. biri:

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre

Biri dildir **biri** esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.6. biri:

Dā'imā eyler beni ağāzesi

Biri hurūs birisi ezān sesi (**Mesnevi**
1/15)

1.7. birisi:-si

Şeb-i Mi'rācdaki ihsān olanlar
Nübüvvet birisi de miğferiñdir (**Kıt'a**
1/12)

1.8. birisi:-si

Dā'imā eyler beni ağāzesi

Biri hurūs **birisi** ezān sesi (**Mesnevi**
1/15)

bī-riyā:

1.) Riyasız, yalansız.

1.1. bī-riyā:

Bu dilārā ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören

Nağş-ı resmin görse Behzād **bī-riyā**
eyler senā (**Tarih 9/8**)

1.2. bī-riyā:

Ni'met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār

'Ādilān-ı vakt ise ancak efendi **bī-riyā**
(**Tarih 39/10**)

birkaç:

1.) "Bir iki, az sayıda" anlamında
belgisiz sıfat.

1.1. birkaç: (Nefer)

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs hazretlerinin
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir

çürük ze'āmetle ve **birkaç** nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/2**)

1.2. birkaç: (Kerrecik)

Āb-ı Kāğıd-hāne gibi çağlasın bu
gözlerim

Rûy-ı yâri görmek için yılda **birkaç** kerrecik (**Müfret 80/1**)

birle:

1.) “Araç, vasıta, birlikte” anlamında “ile” edatı.

1.1. birle:

Ümîddir ki ‘indu’l-erbâb kabûl-âver olup vesile-i rahmet ü mağfiret ü vedî‘a-i ‘izzet ü rif‘at **birle** hasbe’l-beşeriyet irtikâb olunan haî‘et ü mâ-bihü’z-zillet aqvâl ü ef‘âlimi (**Dibace 5/4**)

1.2. birle:

Hezârân cevriñi cânâ baña şerh ü beyândan gec
Nigâh- ı iltifât **birle** tebessüm kıl da andan gec (**Gazel 23/1**)

birlik:

1.) Birlik, birlikte olma durumu, beraberlik.

1.1. birlikde:-de

Bu Râzî ‘âcizi **birlikde** bârî bermurâd eyle
Neler çekdim felekde sūz-ı hicrân olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

bî-rûh:

1.) Ruhsuz, cansız, ölü.

1.1. bî-rûh:

Dil tüketti dil-rubâlar yolına cân nakdini

Güyyiâ **bî-rûh** şanursıñ şûret-i tersâ gibi (**Gazel 148/3**)

1.2. bî-rûh:

Gâhi **bî-rûh** gâhi zî-rûh ey kişi
‘Âlim ile hem-nefes olmak işi
(**Mesnevi 4/10**)

1.3. bî-rûh:

Şöyle sermest-cihânım **bî-rûh** şanur
her bir gören
Allâh Allâh başka ‘âlem eyledi sevdâ
beni (**Müfret 13/1**)

bîş u kem:

1.) Az ve çok.

1.1. bîş u kem:-in, -den

Bu cihânıñ hele biz **bîş u keminden** geçdik
Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden geçdik (**Gazel 82/1**)

bî-şabr u sükûn:

1.) Sabırsız ve yerinde duramayan.

1.1. bî-şabr u sükûn:

vuķū‘ât-ı müsta‘cebât-ı pür-küdûrât ile
dil-i kesîr olmak üzre ahvâl-i îşân
müstagnîn ‘an
olacak hırâş-ı dil ü cân u telâş-ı firâvân

ile maḥzūn u maḡbūn **bī-ṣabr u sūkūn**
bu (**Dibace 3/4**)

bī-šek:

1.) Şüphesiz, kuşkusuz.

1.1. bī-šek:

Ḥudā tevḡikini **bī-šek** ‘ināyet eylemiş
el-ḥaḡ

Aña luṭf u kerem kılmış sa‘īde baḡt-ı
bī-dāre (**Tarih 6/4**)

bismil-gāh:

1.) Salhane, kasaplık hayvan kesimi
yapılan yer, mezbahane.

1.1. bismil-gāh:

Ser-i fermānber-i ‘aşkıḡ Şeh İsmā‘īl’e
cānā

Ne sekide ne **bismil-gāh** ne yirde dirse
ḡurbānım (**Müfret 73/1**)

bismillāh: (Dua ifadesi)

1.) "Allah'ın adıyla" manasında
"Bismillāhirrahmānirrahim" sözünün
kısaltılmış şekli.

1.1. bismillāh:

ki **Bismillāh** Kūnūzen taḡte’l-‘arşı
mefātīḡahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ḡāl ‘aleyhi’s-selām bu ḡadīs-i
şerīf zımnında dāḡil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḡdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/13**)

bismillāhirrahmānirrahīm: (Dua
İfadesi)

1.) “Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın
adı ile” anlamına gelen besmele.

1.1. bismillāhirrahmanirrahīm:

Bismillāhirrahmanirrahīm

Lā ḡavle velā ḡuvvete illa bi’llāhi’l-
‘aliyyu’l-‘azīm (**Dibace 1/1**)

bī-sūd:

1.) Boş yere, boşuna, faydasız.

1.1. bī-sūd:

Düḡār olmuş belā-yı ‘aşkına bulmuş
belāsını

‘Ömür ifnā edip **bī-sūd** vebāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/2**)

bī-şurūb:

1.) Şurupsuz, ilaçsız.

1.1. bī-şurūb:

Ben vişāl-i bezmiḡe ṡālib olaldan ey
ṡabīb

Şām-ı ḡamda **bī-şurūb** ḡüyā ki kāk
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

bit:-

1.) Bitki, tüy, saç gibi şeyler çıkıp
yetişmek; beklenmedik zamanda
ortaya çıkmak.

1.1. biten:-en

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim

Hāl diliyle diye kabrimde **biten** cümle
giyāh (Gazel 129/4)

1.2. **biter:-er**

Āteş-i ruhsār-ı ālı yandırır hatt-āverin
Ol sebebdan tîz **biter** yanık maḥaliñ
sebzesi (Müfret 88/1)

bi-ṭarīku'l-vahyu'l-ilhām:

1.) Vahiy yoluyla bildirip açıklamak.

1.1. **bi-ṭarīku'l-vahyu'l-ilhām:**

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher ḥazretlerine
esmā’-i mevcūdātı ve elḳāb-ı
maşnū ‘ātı

bi-ṭarīku'l-vahyu'l-ilhām tebyīn ü
i‘lām buyurdukda terkīb-i kelām ve
taḳrīr-i merām (Dibace 1/12)

bī-tevaḳḳuf:

1.) Durmadan, durmaksızın.

1.1. **bī-tevaḳḳuf:**

Türkçe dedim ‘Arab’a bir çift kelām
Bī-tevaḳḳuf eyledi ḥāşıl merām
(Mesnevi 3/14)

1.2. **bī-tevaḳḳuf:**

Bī-tevaḳḳuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād
Yapdırıp bu ḥāna kapı cūdına verdi
be-kām (Tarih 14/16)

bi-tevfīku'l-mennān:

1.) İhsanı bol olan Allah’ın yardımı
ile.

1.1. **bi-tevfīku'l-mennān:**

bi-tevfīku'l-mennān eshel ü āsān
olacak
evlād u zürriyātına daḥi bi-fazlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭḳı ve
ta‘līm ü (Dibace 1/13)

bitir:-

1.) Bitirmek, tamamlamak, sona
erdirmek.

1.1. **bitirir:-ir**

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek başıyla **bitirir** teşvīşini (Mesnevi
4/9)

bī-vefā:

1.) Vefası olmayan, sevgisinde,
dostluğunda sebat göstermeyen kimse,
hayırsız, sadakatsiz. Mec. Sevgili.

1.1. **bī-vefā:**

Çü sensin **bī-vefā** dilber bu giryān
olmama bā‘is
Perişān zülfün oldu hem perişān
olmama bā‘is (Gazel 20/1)

1.2. **bī-vefā:**

Vādi-i ğurbetde derd ü ğam beni bī-
kes kırmaz

Eyledim āh u enīni **bī-vefā** gördün mü
hīc (**Gazel 21/4**)

1.3. bī-vefā:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersem **bī-vefā** yāre (**Gazel 122/5**)

1.4. bī-vefā:

Cānıma āteş bıraқdıñ sūz-nāk etdiñ
beni

‘Aқıbet ey **bī-vefā** kıydıñ helāk etdiñ
beni (**Gazel 146/1**)

1.5. bī-vefā:

‘Azm ederseñ şahn-ı Kāğıd-ḥāne’ye
ey **bī-vefā**

Mirḥor Қаsrı’ndayım bir nīm nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

1.6. bī-vefā:

Beni rüsvā-yı ‘ām etdiñ niçün ey **bī-vefā** yārim

Derün-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

1.7. bī-vefā:

Nice ta ‘rīf edem derd-i dilim ey **bī-vefā** bilmem

Beni Mecnūn kıyās eyler görenler pīç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.8. bī-vefā:

Bi-ḥamdi’l-lāh dil-i maḥzūnumu Ḥaқ
eyledi şādān

Şükür şermende kıldı luṭf-ı Ḥaқ’la **bī-vefā** devran (**Tarih 5/2**)

1.9. bī-vefādır:-dır

Rāziyā cevır ü cefādır ol mehiñ
endişesi

Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

1.10. bī-vefālıқdan:-lık, -dan

Ne bulduñ **bī-vefālıқdan** niçün inşāfa
gelmezsin

Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.11. bī-vefāsıñ:-sıñ

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını

Bī-vefāsıñ sevdiğim ālıñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.12. bī-vefāsıñ:-sın

Қалmadı şabra mecālīm **bī-vefāsıñ**
neyleyem

Uğrıña ‘ālem fedādır ben bu cānı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

bī-vefālıқ semti:

1.) Vefasızlık ülkesi.

1.1. bī-vefālıқ semti:-ne

Medhine āğāz ederdim fikr ü
tefhîmden beri

Bî-vefâlık semtine eyler hırāmān
ekşerî (**Terkib-bend 1/14**)

biz:

1.) “Biz” birinci çoğul kişi zamiri.

1.1. biz: (Aşıklar)

Çeşm-i hûn-h’ârîñ düşürdi ‘aşk
meydânına âh
İderüz **biz** ‘ayb gören her güne yārān
ile baḥş (**Gazel 19/3**)

1.2. biz: (Aşıklar)

Hüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede hāverle berāber biliriz **biz**
(**Gazel 50/1**)

1.3. biz: (Aşıklar)

Hüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede hāverle berāber biliriz **biz**
(**Gazel 50/1**)

1.4. biz: (Aşıklar)

Erbāb-ı sūḥan vaşfıña dem-beste vü
hāmūş
Kādir olanıñ bahtını yāver biliriz **biz**
(**Gazel 50/2**)

1.5. biz: (Aşıklar)

Qand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi disem ḥāşılı sükker biliriz
biz (Gazel 50/3)

1.6. biz: (Aşıklar)

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şūḥ
Müjgānlarıñı bağıma ḥançer biliriz
biz (Gazel 50/4)

1.7. biz: (Aşıklar)

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına sünbül denilirdi
Her dānesi rīze-i ‘anber biliriz **biz**
(**Gazel 50/5**)

1.8. biz: (Aşıklar)

Hisset ile serkeşlik edip etme taḥavvür
Bî-mīvesiñ ammā ki şanavber biliriz
biz (Gazel 50/6)

1.9. biz: (Aşıklar)

Gül ruḥlarıñı būseye arzū nice
mümkün
Tır-i mūçeñi cānlara neşter biliriz **biz**
(**Gazel 50/7**)

1.10. biz: (Aşıklar)

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
hüsñüñ
Hep ‘āşık-ı nā-kāmıñı çāker biliriz **biz**
(**Gazel 50/8**)

1.11. biz: (Aşıklar)

Noķşānımı ‘afv eyler ise vāşıf efendi
Rāzī-i sūḥan-dānı hünerver biliriz **biz**
(Gazel 50/9)

1.12. biz: (Aşıklar)

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hışn-ı tende **biz** daḥi sırr-ı velāyet
bekleriz (Gazel 52/5)

1.13. biz: (Aşıklar)

Ḥāh u nā-ḥāh ... buldum anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma‘nīde ammā **biz** de himmet
bekleriz (Gazel 52/7)

1.14. biz: (Aşıklar)

Būm-veş **biz** Rāzī’yiz naḥnü ḳasemnā
sırrına
Sākin-i vīrāneyiz genc-i ḳanā‘at
bekleriz (Gazel 52/9)

1.15. biz: (Aşıklar)

Maḥż-ı nūruz **biz** dilārā ṭavrına
cevvāle-veş
Şu‘lemizden feyż alır şems-i
münevver ṭal‘atız (Gazel 53/2)

1.16. biz: (Aşıklar)

Şūretā keşretdeyiz ammā ḥaḳīḳat içre
biz
Ser-zemīn-i ḳıbleyiz zıkr-i cenāb-ı
‘izzetiz (Gazel 53/3)

1.17. biz: (Aşıklar)

Biz fedā-yı ‘aşḳ olup düşdük cünün
iḳlīmine
Fāriḡiz ezāda ammā ḥānedān-ı
ni‘metiz (Gazel 53/5)

1.18. biz: (Aşıklar)

Ādemī-zādız veli mi‘yāra geldik
bunda **biz**
Mülkimiz bāḡ-ı cināndır biz esīr-i
ḡurbetiz (Gazel 53/7)

1.19. biz: (Aşıklar)

Ādemī-zādız veli mi‘yāra geldik
bunda biz
Mülkimiz bāḡ-ı cināndır **biz** esīr-i
ḡurbetiz (Gazel 53/7)

1.20. biz: (Aşıklar)

Her cihetle rāzīyiz **biz** ḥikmet-i
Yezdān’a çün
Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk ḥāletiz
(Gazel 53/8)

1.21. biz: (Aşıklar)

Her cihetle rāzīyiz biz ḥikmet-i
Yezdān’a çün
Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk ḥāletiz
(Gazel 53/8)

1.22. biz: (Aşıklar)

Biz tāze bahār zevḳine müştāḳız
efendim
Bir başḳa şafā cünbüş var vaḳt-i
ḥazānıñ (Gazel 81/3)

1.23. biz: (Aşıklar)

Bu cihānıñ hele **biz** bış u keminden
geçdik

Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.24. biz: (Aşıklar)

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kâdî olacağ **biz** de ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.25. biz: (Aşıklar)

Baňa rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol

Biz de cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

1.26. bizi:-i (Aşıklar)

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede ‘ālem
bizi

Feyz-i cevri ile murāda behre-yāb
olmağ ne güc (**Gazel 24/4**)

1.27. bizi:-i (Aşıklar)

Bizi mestāne hāğ etdi Hūdāmız
Uyanmaz hāb-ı ‘aşğdan mübtelāmız
(**Gazel 54/1**)

1.28. bizi:-i (Aşık ve sevgili)

Nazar kıl çār etrāfa nigārā
Bizi seyr eyliyor ağıyar ırakdan (**Gazel**
103/5)

1.29. bizi:-i (Aşıklar)

Amān gerçek bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet **bizi** kırtar merağdan
(**Gazel 103/7**)

1.30. bizi:-i (Aşıklar)

Giriftār-ı ser-i zülfüñ olan bī-çāreler
dirler

Bizi berdār-ı ‘aşğ etdi ne zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

1.31. bizim:-im (Aşıklar)

Ne mümkün hāl-i ‘uşşāğ saña tefhīm
edem bir bir

Girerseñ hāğka-i zikre **bizim**
meydānımız vardır (**Gazel 44/4**)

1.32. bizim:-im (Kullar)

Ferāmūş eyledim iftārı ğayrī
Hayālindir **bizim** her an ğıdāmız
(**Gazel 54/3**)

bizār:

1.) Bıkkın, bezgin, usanmış.

1.1. bizārdır:-dır

Bir Zelīhā derdiniñ āşüftesi oldum
‘aceb

Gice gündüz āh u efgānımla **bizārdır**
felek (**Müfret 98/1**)

bizār et:-

1.) Tedirgin etmek, sıkıntıya sokmak.

1.1. bizār et:-er

Lisân-ı halk ile her dem beni âzâr eder
bahtım

Hayât-ı câvidânımdan ‘aceb **bîzâr**
eder bahtım (**Gazel 89/1**)

bî-zarûrî:

1.) Mecbur bırakmak, zorunda kalmak.

1.1. bî-zarûrî:

Göz ucuyla nîm nigâh eyler ise hâliñ
harâb

Bî-zarûrî bend eder ol turre-i târrârına
(**Gazel 132/3**)

bî-zebân:

1.) Dilsiz, suskun.

1.1. bî-zebân:

‘Arza gir hâliñi ‘arz et **bî-zebân** taqrîr
ile

‘Arz-ı hâliñ buyrulur dermân olur
civâna bak (**Gazel 77/3**)

1.2. bî-zebân:

Pâs-bânı **bî-zebân** germâbedir
Hidmetinde Râziyâ bevvâbedir
(**Mesnevi 6/8**)

1.3. bî-zebândır:-dır

Baňa bir nîm nigâh eyle dil-i maḥzûnı
şâd eyle

Ayâ resm-i nezâketle ‘aceb bir **bî-**
zebândır bu (**Gazel 110/2**)

bî-zevâl:

1.) Bitmez, tükenmez, sonsuz, ebedi
olan, Allah.

1.1. bî-zevâl:

Râzi olduñ Râziyâ ‘âlemde sırr-ı
ḥikmete

Şâf edip ḳalbiñ sarâyın **bî-zevâl**
sulṭâna tut (**Gazel 16/5**)

1.2. bî-zevâlden:-den

Pâdişâh-ı ma‘nevîdir taḥt-gâh ister
göñül

Bî-zevâlden muṭbîḳ bî-iştibâh ister
göñül (**Gazel 87/1**)

boya:

1.) Renk veren madde.

1.1. boyasıdır:-sı, -dır

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünñ
boyasıdır

‘Aqlımı yağmaya veren ḳaşlarıñ
tuğrâsıdır (**Gazel 39/1**)

boyun:

1.) Gövdenin başla omuz arasında
kalan bölgesi.

1.1. boynıma:-ım, -a

Ki zülf-i müşg-bârın **boynıma** ḥable’l-
metîn etsem

Ṭolaşdıḳça ṭolaşsa bend-i ‘irfân
olduğın görsem (**Gazel 97/5**)

boynıña al:-

1.) Bir şeyi borç veya ödev olarak üzerine almak, vebalini üstlenmek.

1.1. boynıña al:-ma

Bağ-ı cāna kim girer kim var ise gelsin berü

Boynıña sen **alma** kanım lebleriñ mülden lezīz (**Gazel 28/4**)

böğür:

1.) İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü.

1.1. böğrümde:-üm, -de

Eger bir gün daği 'ömrüm var ise nā-ümīd olmam

Efendimiñ hayāliyle elim **böğrümde** kalmışdır (**Müfret 76/1**)

1.2. böğrümde:-üm, -de

Eger hāl-i perīşānım efendim bilmek isterseñ

Firāk-ı sūz-ı hecriñle elim **böğrümde** kalmışdır (**Müfret 77/1**)

böyle:

1.) Bunun gibi, buna benzer, bu şekilde.

1.1. böyle:

Bu pendimi āvīze edin gūşıña Rāzī
Bir daği **böyle** haṭā eyleme küstāh (**Gazel 26/5**)

1.2. böyle:

Bāğ-ı hüsnün kim görürse aḥsenü'l-hālīk okur

Böyle hūbānı cihānda çift toğursun analar (**Gazel 33/5**)

1.3. böyle:

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var mı ol

Görmedim böyle bir āfet budur İrānlı güzel (**Gazel 88/4**)

1.4. böyle:

Takḍīr ile serime **böyle** çalındı kalem
Ben de şehīd-i 'aşrım yār için Kerbelā'da (**Gazel 125/4**)

1.5. böyle:

Māsivāyı terk eden vākıf-ı esrār olur
Lāmi 'i kayd eyledi **böyle** 'ibret-nümāda (**Gazel 125/10**)

1.6. böyle:

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez 'aceb

Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez şānına (**Gazel 133/4**)

1.7. böyle:

Pīre-zen dünyā-yı dūnuñ duḥter-i zībāsı çok
Koçmadım devr-i felekde **böyle** bir bānūsını (**Gazel 136/2**)

1.8. böyle:

Seyr içinde yār teşhîş eyledim ağıyār
ile

Böyle derdi bir daği göstermesiñ Allāh
baña (**Müfret 16/1**)

1.9. böyle:

Kime şekvā edeyim hāl-i gedā **böyle**
imiş

Ki tecellî’-i İlāhî’de nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

1.10. böyle:

Kime şekvā edeyim hāl-i gedā böyle
imiş

Ki tecellî’-i İlāhî’de nidā **böyle** imiş
(**Müseddes 1/7**)

1.11. böyle:

Haqq’a teslîm ü rızā cānı fedā **böyle**
imiş

Elimizden ne gelir emr-i Hudā böyle
imiş (**Müseddes 1/8**)

1.12. böyle:

Haqq’a teslîm ü rızā cānı fedā böyle
imiş

Elimizden ne gelir emr-i Hudā **böyle**
imiş (**Müseddes 1/8**)

1.13. böyle:

Çok yaşadım **böyle** güzel görmedim
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(**Nazm 10/1**)

1.14. böyle:

Ger ederssem medhîni anuñ sezā bî-
iştibāh

Görmemiş çeşm-i cihān **böyle** laţîf
cāy-ı be-nām (**Tarih 14/2**)

1.15. böyle:

Himmeti gāyet bülenddir **böyle** bir
zāt-ı güzîn

Dā’im olsun mesnede şeyh-sālār-ı
kirām (**Tarih 14/7**)

1.16. böyle:

Yā İlāhî bu şehîde rahmetiñ eyle
müdām

Böyle zāt-ı pākîñ elbet mesnedi
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

1.17. böyle:

Neyleyim ey çarh-ı kecrev dönmesin
çarhıñ hemān

Böyle maḥbûb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

1.18. böyle:

Ğıbta eder erbāb-ı rıkkat cāy-ı ‘ālî
kadrine

Böyle dılcū mesnede her bir gören
eyler şenā (**Tarih 39/2**)

1.19. böyle:

Tutup cevri ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık ben ‘âşık-ı gam-nākıña **böyle**
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.20. böyledir:-dir

Zāt-ı âdem **böyledir** ki gâfil-i
endîşedir

Yek nefes lezzet için gör pây-mâl
olmak diler (**Kıt'a 4/2**)

bu:

1.) “Bu” işaret sıfatı.

1.1. **bu:** (Hadîs-i şerîf)

ki Bismillâh Künûzen tahte'l-'arşi
mefâtîhahâ el-sinetehu'ş-şu'arâ ev
kemâ kâl 'aleyhi's-selâm **bu** hadîs-i
şerîf zımnında dâhil ü vâsıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maqdûr ve bezl ü cûd
ederek işbu (**Dibace 2/13**)

1.2. **bu:** (Diyâr)

vuķû'ât-ı müsta'cebât-ı pür-küdûrât ile
dil-i kesîr olmak üzre ahvâl-i îşân
müstâgnîn 'an
olacak hırâş-ı dil ü cân u telâş-ı firāvân
ile maḥzûn u maḡbûn bî-şabr u sükûn
bu (**Dibace 3/8**)

1.3. **bu:** (Huşûş)

ibrâz eyledigi Mevlâ'mıñ kudret-i
bâhire-i Yezdâniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaşd
edinip ekşer eş'arım **bu** huşûşda ibdâ'
olundukda taḡşîl-i rızâ-yı Bārî
ümîdiyle mezîd (**Dibace 4/10**)

1.4. **bu:** (Ümîd)

fâtîha kırâ'atiyle şevâbını hibe vü baḡş
eylesünler ricâsıyla ve **bu** ümîd ile
müddet-i

'ömr ü ezmânım ḡazar u seferde bu
mülâḡaza ile mürûr etmiştir. (**Dibace**
5/1)

1.5. **bu:** (Mülâḡaza)

fâtîha kırâ'atiyle şevâbını hibe vü baḡş
eylesünler ricâsıyla ve bu ümîd ile
müddet-i
'ömr ü ezmânım ḡazar u seferde **bu**
mülâḡaza ile mürûr etmiştir. (**Dibace**
5/2)

1.6. **bu:** (Dil-i nâkâm)

Bu dil-i nâkâmım üzre tîriniñ
peykânlarıñ
Derdime hem-derd edindim yâr
maḡremdir baña (**Gazel 1/3**)

1.7. **bu:** (Güfte)

O güle kılsam taḡarrüb diyü âhım şad
hezâr
Yâre yâr olmak için **bu** güfte
mübhemdir baña (**Gazel 1/6**)

1.8. **bu:** (Fenâ gülzârı)

Bu fenâ gülzârına Râzî nigâh etdiñ
diyü
Gün bugün baḡtım 'aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.9. **bu:** (Fenâ bezmi)

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler
Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.10. bu: (Rāzi)

Kec-nigāh eyler hemān **bu** Rāzi'i
tekdīr için
Sāķi-i cān eglerim ben kec-nigāh eyler
baña (**Gazel 6/5**)

1.11. bu: (Hicrān)

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettān
baña
Zerrece gelmez benim **bu** çekdigim
hicrān baña (**Gazel 7/1**)

1.12. bu: (Müselsel miḥnet)

Çekmeye cevriñi cāna ṭākatim ṭāk oldu
āh

Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān bana (**Gazel 7/4**)

1.13. bu: (Cevr ü cefā)

Ben hevā-yı nefsim tābi' olup etdim
ḥaṭā

Çekdigim cevri ü cefā hep **bu** belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

1.14. bu: (Rāzi-i 'āciz)

Var mı bir ḥāline Rāzi şükrini taḳdīm
eder

Biri **bu** Rāzi-i 'āciz mā'adā degil mi
yā (**Gazel 8/5**)

1.15. bu: (Hidmet)

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim

Çok görür **bu** ḥidmeti ḡaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.16. bu: (Benim āh u enīnim)

Şīve-i şūrīdelikler cılve nāz olmuş
saña

Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña (**Gazel 13/1**)

1.17. bu: ('Āşık nā-tüvān)

Bu 'āşık nā-tüvāna āh dedirme
Felek lerzān olur kıpar kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

1.18. bu: (Mürde cān)

Leb-i sükker-feşānīndan emersem
Gelir **bu** mürde cānıma liyāḳat (**Gazel 18/7**)

1.19. bu: ('Arz-ı şadāḳat)

Vücūduñ ḥıfz ede eşkāmdan Allāh
Saña yetmez mi **bu** 'arz-ı şadāḳat
(**Gazel 18/9**)

1.20. bu: (Rāzi)

Bu Rāzi ḥasta gönle bir devā kııl
Ṭabīb-i hāzıkım ey serv ḳāmet (**Gazel 18/10**)

1.21. bu: (Ġamze-i dil-düz-ı yār)

Nev-zuhūr sihr öğredür **bu** ğamze-i
dil-düz-ı yār
Vaqtiniñ sīnāsıdır eder o fettān ile
baḥṣ (**Gazel 19/2**)

1.22. bu: (Da‘vā-yı bī-hūde)

La‘l-i yār eyler hemān **bu** da‘vā-yı bī-
hūdeyi
Ḥazret-i ‘İsā’ya maḥşūs āb-ı hayvān
ile baḥṣ (**Gazel 19/4**)

1.23. bu: (Rāzī nā-tüvān)

Bu Rāzī nā-tüvāna āh yeter cevri-
firāvānīñ
Yazıkdır olma gel cānā pür-efġān
olmama bā‘iş (**Gazel 20/5**)

1.24. bu: (Ben)

Ḳadem baş semtime Leyli’m **bu** ben
Mecnūn’ı şād eyle
Dil-i Ferhād’ıma Şīrin’lik eylerseñ bu
yandan gec (**Gazel 23/4**)

1.25. bu: (Yan)

Ḳadem baş semtime Leyli’m bu ben
Mecnūn’ı şād eyle
Dil-i Ferhād’ıma Şīrin’lik eylerseñ **bu**
yandan gec (**Gazel 23/4**)

1.26. bu: (Ġavġā-yı cihān)

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kıl
Sözüm diñle be hey vā‘iz **bu** ġavġā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

1.27. bu: (Bezm-i bī-vefā)

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme
Beḳā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

1.28. bu: (Reviş)

Bu revişle bu devirde feyż-yāb olmak
ne güc
Feyż taḥaşşul eylesem de zevḳ-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/1**)

1.29. bu: (Devir)

Bu revişle **bu** devirde feyż-yāb olmak
ne güc
Feyż taḥaşşul eylesem de zevḳ-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/1**)

1.30. bu: (Ṭaraḳ)

Bu ṭaraḳdan Rāzīyā feyziñ seniñ yok
egledüm
Meclis-i aḥbābda sen ḥāzır-cevāb
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

1.31. bu: (Pend)

Bu pendimi āvīze edin ġuşıñna Rāzī
Bir daḥi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ
(**Gazel 26/5**)

1.32. bu: (Rāzī)

Ser-fedā eyler **bu** Rāzī lebleri
gülġünüña
Āh leb-i sükker-feşānım lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/5**)

1.33. bu: (Dil-i bīmār)

Ey dirīgā **bu** dil-i bīmāra etmez bir
devā

Şüretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (**Gazel 30/4**)

1.34. bu: (Gül-i ma‘nā)

Gül cemālin üzre gördüm **bu** gül-i
ma‘nāyı ben

Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

1.35. bu: (Nev-zuhūr ebyāt)

Güş edenler Rāziyā **bu** nev-zuhūr
ebyātımı

Bende-i efgende oldu ‘āşık-ı ğam-
h‘āreler (**Gazel 34/8**)

1.36. bu: (Zülfünün boyası)

Bendeñi bend eyleyen **bu** zülfünün
boyasıdır

‘Aqlımı yağmaya veren kaşlarıñ
tuğrāsıdır (**Gazel 39/1**)

1.37. bu: (Cihān bāğı)

Mişl-i mesbūk olmayan şu dilber-i
zībāya bak

Bu cihān bāğınıñ ancak bir gül-i
ra‘nāsıdır (**Gazel 39/5**)

1.38. bu: (Hikmet rāhı)

Ne bilsin ‘āşık-ı bī-kes ma‘ānī mantık-
ı hikmet

Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hübānelerden şor (**Gazel 40/7**)

1.39. bu: (Hayret sırrı)

Bugün vādī-i hayretde ‘aceb geşt ü
güzār etdim

Bu hayret sırrına vākıf olan
hayrānelerden şor (**Gazel 40/8**)

1.40. bu: (Derd-i bī-devā)

Tecessüsten murād Rāzī saña şāfi
cevāb aıla

Bu derd-i bī-devāyı var leb-i
cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

1.41. bu: (Niyāz)

Yüzüm sürsem anuñ pābücına ḥāk-i
kadem olsam

Ḥudā’ dan **bu** niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.42. bu: (Rāzī nā-murād)

Bu Rāzī nā-murāda bir tesellī eyleseñ
zālim

Devāya çāre ğayrī ḥāne-i bī-māra
kalmışdır (**Gazel 43/7**)

1.43. bu: (Zamān)

Bu zamānda gül ararsañ bak ruḥ-ı
cānāndadır

Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.44. bu: (Şīve)

Ben ne h̄acet saña ta'rif etmege **bu**
şiveyi
Zatıña ihs̄an olunan m̄aye-i 'irfāndadır
(Gazel 45/2)

1.45. bu: (Ni'met)

Girerse destime dāmān-ı 'afvıñ ey
cefā-kārim
Kuluñ haqqında ey Rāzī **bu** ni'met
dest-res besdir (Gazel 47/9)

1.46. bu: (Hāl-i dil)

Hāl-i dilim **bu** benim gice gündüz ey
şanem
Gözyaşı dökdüğimi felekteki m̄ah bilir
(Gazel 48/2)

1.47. bu: (Yol)

Dāmenimi der-miyān eyledim **bu**
yolda kim
Bez̄l ü cūd etdigimi ğavş olan āgāh
bilir (Gazel 48/4)

1.48. bu: (Gönül hengāmı)

Nice mümkün söyleyem **bu** gönül
hengāmını
Hāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (Gazel 48/7)

1.49. bu: (Rāzī)

Keşākeş keşmekeşe āh **bu** Rāzī
dāmeniñ tutdu
Saña düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār
olmaz (Gazel 49/7)

1.50. bu: ('Ālem)

Bu 'ālem başka 'ālemdir efendim
bunda 'ār olmaz
Sūhandānıñ dil ü tab'ında cānā nükte
bār olmaz (Gazel 51/1)

1.51. bu: (Cihān)

Beni şermende etme sevdiğim feh̄m et
cihāndır **bu**
Baña Allāh mu'in olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (Gazel 51/2)

1.52. bu: (Meclis)

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı āyā
ehibbāmız
Kārāra eyledim niyyet firāra h̄iç kenār
olmaz (Gazel 51/3)

1.53. bu: (Gülşen)

Hezār bülbülleri dem-beste eyler zār u
feryādım
Bahārım her nefes aña **bu** gülşenden
güzār olmaz (Gazel 51/4)

1.54. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı 'aşkdır bu efendim bunda
'ār olmaz (Gazel 51/5)

1.55. bu: (Bāzār-ı 'aşk)

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi

Hele bāzār-ı ‘aşkıdır **bu** efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

1.56. bu: (Fenā dārı)

Bu fenā dārında bir semt-i melāmet
bekleriz

‘Azmimiz bāğ-ı behiştir bunda
kısmet bekleriz (**Gazel 52/1**)

1.57. bu: (‘Ālem)

‘Ankebūt dāmına teşbīh eyledim **bu**
‘ālemi

Bir meges-āsā düşüp dā’im nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

1.58. bu: (Dil-i nā-şād)

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her
nefes

Yekdir Allāh yek diyü dārü’s-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

1.59. bu: (Çarḥ)

Ġamīñla ḥam-be-ḥam kıldı ‘aceb **bu**
çarḥ kemān-āsā

Büküp ḳaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/3**)

1.60. bu: (Rāzī derd-mend)

Bu Rāzī derd-mende bir nevāziş ile
gel şāhım

Hezār dāğ-ı derūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.61. bu: (Göñül)

Ey ğamzesi dil-dūzum senden **bu**

göñül geçmez

Derdiñ ile pür-sūzum senden **bu** göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.62. bu: (Göñül)

Ey ğamzesi dil-dūzum senden **bu**
göñül geçmez

Derdiñ ile pür-sūzum senden **bu** göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.63. bu: (Göñül)

Bir kere yüzüñ gördüm şıdḳ ile meyl
verdim

Vaşıñ şeb u rüz derdim senden **bu**
göñül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.64. bu: (Göñül)

‘Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden **bu** göñül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.65. bu: (Göñül)

Zevḳ ile şafā ile āhım la nevā ile
Biñ dürlü edā ile senden **bu** göñül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.66. bu: (Rāzī)

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in‘ām et
Bu Rāzī’i ilzām et senden **bu** göñül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.67. bu: (Göñül)

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in‘ām et
Bu Rāzī’i ilzām et senden **bu** gönül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.68. bu: (Çarh-ı bī-vefā)

Bu çarh-ı bī-vefāda t̄aş diken bir şūh-ı
zībāsıñ

Benim āhım sūtūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

1.69. bu: (Rāzī)

Temennī eylese vaşlñ **bu** Rāzī hīç
müfid olmaz

İşim şabr u sükūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

1.70. bu: (Heves)

Zülf-i sevdāsıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzī’yi şad-çāk idüpdür **bu**
heves (**Gazel 59/5**)

1.71. bu: (Sağır kalb)

Ehıbbā-yı zamānıñ fiske-i cevri ü
cefāsından
Benim **bu** sağır kalbim şadā vermez
derekenmiş (**Gazel 62/6**)

1.72. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī hasretiñ hālın tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini dā’im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.73. bu: (Cān)

Zer-feşān etdim yoluña sevdiğim her
yana baş
Hāneme teşrīf edince ayağın **bu** cānā
baş (**Gazel 66/1**)

1.74. bu: (Fenā gülzārı)

Bu fenā gülzārınıñ bāzārına ‘azm
eyledik
Dü cihānı añlamakdır bunda
seyrāndan ğaraž (**Gazel 67/6**)

1.75. bu: (Yol)

Rāziyā bī-hūde efgān eyleme haddiñ
degil
Yoluna cān vermedir **bu** yolda
cānāndan ğaraž (**Gazel 67/7**)

1.76. bu: (Güftār)

Hār-ı cevrim cānıña te’şirini fehmi
eyledim
Olma maḥzūn cān u dilden eyle **bu**
güftāra ḥaz (**Gazel 69/6**)

1.77. bu: (Kemend-i turre)

Ḳurtuluş yok **bu** kemend-i turreñe
düşvār olan
Eyle gel lutf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāğ (**Gazel 71/3**)

1.78. bu: (Ömür)

Sa’y edip sa’y ile cānā olagör ḥayrū’l-
ḥalef
Gel hevā-yı nefsi ile **bu** ‘ömriñi etme
telef (**Gazel 72/1**)

1.79. bu: (Cihān)

Ser-fürü kıl kande görseñ bir kemāl
erbābını

Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

1.80. bu: (Pend)

Rāziyā **bu** pendimi gūşıñ mengūş
eyleyip

Ma‘nevī bir dest-res tüt cānıñ eyle ber-
taraf (**Gazel 72/5**)

1.81. bu: (Nāle)

Hîç terahhüm eyleyip āhım benim gūş
eylemez

Dem-be-dem eyler füzün **bu** nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.82. bu: (Bezm-i ‘ālem)

Benim **bu** bezm-i ‘ālemde ‘acebdir bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hîç
kararım yok (**Gazel 74/1**)

1.83. bu: (Keşmekeş)

Rāziyā **bu** keşmekeşden fārīg ü
teslīme gel

Eyleyen bāb-ı tevekkül vākıf-ı esrār-ı
‘aşk (**Gazel 76/7**)

1.84. bu: (Verā’-i perde)

Bu verā’-i perdeniñ bir vākıf-ı esrārı
ol

İttılā‘ hāşıl ederseñ sırra esrār-ı āna
bak (**Gazel 77/2**)

1.85. bu: (Belā meydānı)

Bu belā meydānınıñ derbānı olduñ ey
gedā

Himmet-i pīrānla agāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/2**)

1.86. bu: (Vücūd iklīmi)

Her cihetle zīr-i destiñde midir
pīrāmeni

Bu vücūd iklīmine sen şāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/4**)

1.87. bu: (Dīde-i nem-nāk)

Hıyre-dār eyler benim **bu** dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes kılsam nażar āh ruḥ-ı gülgün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

1.88. bu: (Rāzi-i āvāre)

Bir terahhüm eyleseñ **bu** Rāzi-i
āvāreñe

‘Aqlını yağmaya verdi çeşm-i mest
āhūlarıñ (**Gazel 79/5**)

1.89. bu: (Ġarīb)

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā

Bu Ġarībe etdiğiñ ikrārıña tırmaz
mısıñ (**Gazel 80/5**)

1.90. bu: (Cihān)

Bu cihānıñ hele biz bîş u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.91. bu: (Fenā)

Bu fenāda iki gün yüzümüze güldi
felek
Cem‘ edip ‘aqlımızı cām-ı Cem’inden
geçdik (**Gazel 82/2**)

1.92. bu: (Meserret)

Ḥalka-i bezm-i vefāda dedi mesrūr
edeyim
Bu meserretle derūnī eleminden
geçdik (**Gazel 82/7**)

1.93. bu: (Rāzī-i mu‘arrif)

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yā Rab
Ḥalāş et ben ġarībī dā‘imā nā-çār eder
bahtım (**Gazel 89/5**)

1.94. bu: (Fāsīde-i fīkr ü derūn)

Niye encām vere **bu** fāsīde-i fīkr ü
derūn
Buralım gūş-ı dili pend-i ḥiṭāb
eyleyelim (**Gazel 90/2**)

1.95. bu: (Ümīd)

Geçmez dil-i dīvānemiz aşlā **bu**
ümīdden
Ḥāl-i zekānıñ fikri-ile fūlfüle düşsem
(**Gazel 93/3**)

1.96. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī ‘izzete pey-rev olursa
Ne ḥācet tercümāna hem zebānım
(**Gazel 94/7**)

1.97. bu: (Vīrān göñül)

Bu vīrān göñlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım
Göñül ābādına serdār u sālār olduġun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.98. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī derd-i hecrinde hezārān
çileler çekdi
Naşīb olsa vişāl-i luṭf-ı Yezdān
olduġun görsem (**Gazel 97/7**)

1.99. bu: (‘Ālem)

Bu ‘ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde
Dil-i ‘āriflere her ān zuhūr eden sūnūḥ
olsam (**Gazel 98/2**)

1.100. bu: (Rāzī bī-kes)

Bu Rāzī bī-kese aşlā güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūḥ olsam (**Gazel 98/5**)

1.101. bu: (Şīve vü nāz)

Görüp **bu** şīve vü nāzı vişāl-i yāre pey
verdim
Bir elde nīze-i sükker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

1.102. bu: (Müşebbib-hāne)

Bu müşebbib-hāneniñ esbābına şekk
eyleme
Gün-be-gün eyle naẓar a ‘lādan a ‘lādır
yerim (**Gazel 100/3**)

1.103. bu: (Cihān)

Fütūr geldi efendi **bu** cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez göñlümün aślā uşandım
mācerāsından (**Gazel 102/1**)

1.104. bu: (‘Aşk-ı bī-amān)

Bu ‘aşk-ı bī-amāna bir devā vü çāreler
var mı
‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

1.105. bu: (Rāzī)

Amān gerçek **bu** Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet bizi kırtar meraqdan
(**Gazel 103/7**)

1.106. bu: (Dāğ)

Verseñ haberi bād-ı şabā bŷy-ı
gülümden
Bu dāğıma hem rīze-i elmās
ekenimden (**Gazel 104/2**)

1.107. bu: (Sīne)

Zaħm açmada **bu** sīneme yektā
geçinür yār
Cüş eylese ħŷn etme ‘aceb mŷy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.108. bu: (Dehen)

Rāzī seni adam yerine kıoysa nigārıñ
Medħinde cevāhir şaçılır **bu**
dehenimden (**Gazel 104/6**)

1.109. bu: (Çekdigim ħasret)

Felek dŷr eyledi yārim gibi dār u
diyārimdan
Nedir **bu** çekdigim ħasret cüdā
düşdüm nigārımdan (**Gazel 105/1**)

1.110. bu: (Rāzī derd-mend)

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
du ‘ā ancak
Ki zīrā ğurbetiñ ħahrı geçirdi cümle
vārimdan (**Gazel 105/5**)

1.111. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī çāresiz kıaldı ne çāre
Ol āfet çāre kıla çāresinden (**Gazel 107/7**)

1.112. bu: (Rāzī)

Necībā gibi ben de eyledim çāk-ı
girībānım
Bu Rāzī nā’il oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

1.113. bu: (Cünbüş ü nāz)

Gören **bu** cünbüş ü nāzı zarŷrī ilticā
eyler
Hezār Rŷstem’leri bende taķar bir
pehlivāndır **bu** (**Gazel 110/3**)

1.114. bu: (Rāzī bendesi)

Bu Rāzī bendesin āyā niçün āşüfte hāl
etdi

Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır **bu** (**Gazel 110/7**)

1.115. bu: (bū)

Hırāmından meşāmma geldi bir bū
Ne mümkün nāfe-i āhūda **bu** bū
(**Gazel 111/1**)

1.116. bu: (Göñül)

Bu gönle kīc nigāh etme nazar-gāh-ı
Hudā'dır **bu**
Vişāl-i yār içün her dem ehibbādan
cüdādır **bu** (**Gazel 112/1**)

1.117. bu: (Rāzī)

Bezm-i hāşş-el-hāşşına **bu** Rāzī' i eyle
enīs
Mübtelā-yı derdiñim dermāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/5**)

1.118. bu: (Zībā kākülān-ı sünbül-i
çīn)

Qıyās olmaz **bu** zībā kākülān-ı sünbül-
i çīne
Çekilmez bir musavverdir çekerse
āferīn çīne (**Gazel 116/1**)

1.119. bu: (Şi'r)

Hekimā gibi pinhān eyle Rāzī nükteñi
sen de

Sakın ifşā-yı rāz etme **bu** şi'riñi
sūhan-çīne (**Gazel 116/5**)

1.120. bu: (Keşmekeş)

Rāziyā **bu** keşmekeşden fāriğ ol eyle
edeb

Meyl eder erbāb-ı hikmet adamıñ
sengīnine (**Gazel 117/5**)

1.121. bu: (Giriftār)

Firākıñ āteşinde gör ki Rāzī āşiyān
tutdu

Efendim nāzenīnim āh dedirme **bu**
giriftāra (**Gazel 119/6**)

1.122. bu: (Ayrılık firākı)

Bu ayrılık firākına taḥammül nice
mümkündür

Efendi 'āşık-ı şeydādan ol sulṭāna 'aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

1.123. bu: (Riyāzet)

Bu riyāzet ḥasretinden nūna döndi
kaddimiz

Nīm nigāhından hemān in'ām geldi
ḥātıra (**Gazel 121/7**)

1.124. bu: ('Aşk)

Miṣāl-i Mecnūn'a döndüm baña ṭa'n
eyleme zāhid

Düşersem ğam degildir ben **bu** 'aşk ile
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.125. bu: (Rāzī derd-mend)

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.126. bu: (Dil-i nā-kām)

Çok naşīhat eylerim āh **bu** dil-i nā-
kāmıma

Neylesün āvāre ašlā görmedi vaqt-i
refāh (**Gazel 123/2**)

1.127. bu: (Derd)

Luţf eylemezsin yārim demezsin
Uğrarsın elbet **bu** derde sen de (**Gazel**
124/4)

1.128. bu: (Müstemend)

Gel baña kıyma āhımı alma
Bir būsecik ver **bu** müstemende
(**Gazel 124/6**)

1.129. bu: (Fenn)

Leylā vü Şīrīn baña dediler
Üstād imişsin **bu** fennde sen de (**Gazel**
124/8)

1.130. bu: (‘Aşkın kemānı)

Qādir misiñ **bu** ‘aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele katı kemāndır eyler seni kepāde
(**Gazel 125/7**)

1.131. bu: (Rāzī bendesi)

‘Aceb āşūfte etdi nīm nighle ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden soñra (**Gazel 127/5**)

1.132. bu: (Cihān içre)

Nā-murād olduğumu āh **bu** cihān içre
benim

Hāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (**Gazel 129/4**)

1.133. bu: (Derd)

Rāziyā **bu** derde çāre bir devā
mümkün değil
Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/7**)

1.134. bu: (Dil-i ğam-gīn)

Neyleyim āşūfte etdi **bu** dil-i ğam-
gīnimi
Sū-be-sū āh etdiren āh kāmēt-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

1.135. bu: (Kitāb-ı hūsn)

Bu kitāb-ı hūsnünün şerhinde şāriḥ cūş
edip
Sūz-nāk etdi ‘acebdür luġatiñ
kāmūsını (**Gazel 136/4**)

1.136. bu: (Cān)

Üstüme düşse benim murġ-ı hümānıñ
sāyesi
Gūyiyā cānlar qatar **bu** cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.137. bu: (Göñül)

Şarf ederdim nağd ü vaķtim ol perîniñ
yolına

Neyleyim **bu** göñlümün hîç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

1.138. bu: (Dil-i dīvāne)

Ṭurre-i zencîre taķdı **bu** dil-i dīvānemi
Bend ederken ‘aķlım aldı ol muḥannā
ayası (**Gazel 140/3**)

1.139. bu: (Şeb)

Ḳatı müştāķ idim nūr u cemāl-i pertev-
i yāre

Bu şeb pervāne-vārī şem‘-i bezminde
tölandırdı (**Gazel 141/2**)

1.140. bu: (Şeb)

Bu şeb va‘d-i kerīminden vişāl-i
bezmine çekdi

Lebinden būselerle Rāziyā ḥāşıl
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.141. bu: (Pergende)

Bu pergende benim ‘aşķ-ı mecāzım
nev-civān oldu

Güzeller nāzenīnler sevmek ile
rāyegān oldu (**Gazel 143/1**)

1.142. bu: (Fenā bezmi)

Ey dirīğā **bu** fenā bezmi perīşān
olmadan

Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.143. bu: (Rāzī-i kemter)

Nā-murād olmuş iken **bu** Rāzī-i
kemter gedā

Ḥışm-ı dil-düz-ı nigeḥden feyz-nāk
etdiñ beni (**Gazel 146/7**)

1.144. bu: (Belā bezmi)

Bu belā bezminde nālān olmayan
bilmez beni

Mübtelā-yı derd-i hicrān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/1**)

1.145. bu: (Şīve-i reftār)

Dil taḥammül edemez **bu** şīve-i
reftārına

Yār ḥıramān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (**Gazel 148/8**)

1.146. bu: (Göñül)

Başķa ‘ālem eyledi nezzāresi **bu**
göñlümi

Bu gidişle ķorķarım ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

1.147. bu: (Gidiş)

Başķa ‘ālem eyledi nezzāresi bu
göñlümi

Bu gidişle ķorķarım ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

1.148. bu: (Fenā çirk-āb)

Murğ-ı bahır gibi düşdüm **bu** fenā
çirk-ābına

Terk ü tecrîd eylesem ben belki pāk
eyler beni (**Gazel 149/4**)

1.149. bu: (Bāğ-ı bî-vefā)

Ümîdi meyvesiyle nakd ü vaktim hep
nişār etdim

Bu bāğ-ı bî-vefāda hāke yeksān
olduğum kaldı (**Gazel 150/2**)

1.150. bu: (Rāzî ‘ācizi)

Bu Rāzî ‘ācizi birlikde bārī bermurād
eyle

Neler çekdim felekde sūz-ı hicrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

1.151. bu: (Gönül pervanesi)

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne

Perr ü bālın yakmada **bu** gönülümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.152. bu: (Zühreniñ mensūbesi)

Bir felek-meşreb güzel **bu** zühreniñ
mensūbesi

Sükker-i kand-i lebi meftūnlarıñ
meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

1.153. bu: (Lebleri gül-fāme)

Rāziyā şordum demez **bu** lebleri gül-
fāmeden

Bu imiş aldım haber maḥbūbeler
maḥbūbesi (**Gazel 152/5**)

1.154. bu: (Kelām)

Bu kelāmı gūşıña ursañ hemān
Fehm edersin farzda yok sūnnetde var
(**Gazel 153/8**)

1.155. bu: (Fenā gülzār)

Seni āgāh edeyim ben Rāziyā
Bu fenā gülzārda yok cennetde var
(**Gazel 153/10**)

1.156. bu: (Maṭlūb)

Ḥudā’niñ beytine ārzū çekip görmek
merām etdim

Şeb ü rūzda **bu** maṭlūba derūnī ber-
devām etdim (**Kaside 1/1**)

1.157. bu: (‘Āciz ābd-i nāciz)

Müyesser eyledi Mevlā **bu** ‘āciz ābd-i
nācize

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥkīk-i
maḥām etdim (**Kaside 1/3**)

1.158. bu: (Dil)

Ey şefi‘u’l-müznibin ben ‘āşık-ı
dīdārıñım

Düşeli derdine **bu** dil arttı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

1.159. bu: (Göz)

Şād-mān eyler vişālīñ Rāzī-i dil-
ḥastayı

Ola mı gün **bu** gözüm ravzaña yüzler
süre mi (**Kaside 2/5**)

1.160. bu: (Cihān)

Bulunca şāh-ı rāhīn **bu** cihānda ben
neler çekdim

Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya
Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

1.161. bu: (Güneh-kār)

Şefā‘at menba‘ısıñ **bu** güneh-kāra
meded eyle

Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

1.162. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī vāḥid ü muḥtār olan Allāh’a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āḫir-zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

1.163. bu: (Şalāt)

Qabūl-gāh-ı deriñde **bu** şalātım
eyleseñ maqbūl

Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/9**)

1.164. bu: (Tesmiye)

Muḥammed Muşṭafa maḥbūb-ı
Yezdān

Bu tesmiye ki ḥaḳ zīveriñdir (**Kıt’a**
1/4)

1.165. bu: (‘Ālem)

Yaratdı cüz’i küllī her ne kim var
Bu ‘ālem bāṭnıñ hem zāhiriñdir
(**Kıt’a 1/13**)

1.166. bu: (‘Abd-i ‘āciz çāker)

Fedā-yı cān eden ‘āşık larıñdan
Biri **bu** ‘abd-i ‘āciz çākeriñdir (**Kıt’a**
1/23)

1.167. bu: (Rāzī)

Meded eyle baña rüz-ı cezāda
Bu Rāzī bir ḡulām-ı kemteriñdir
(**Kıt’a 1/24**)

1.168. bu: (Huşūş)

Eger üç evli ise kāle gelmez bir
huşūşdur **bu**

Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz bir işe
her gāh (**Kıt’a 2/3**)

1.169. bu: (Rāzī bī-kes)

Bu Rāzī bī-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i luṭfuñdan ola bāb-ı ḡuşād
iflāḥ (**Kıt’a 2/5**)

1.170. bu: (Derd-i hicrān)

Bu Rāzī bī-kesi gördüm düşüp **bu**
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i luṭfuñdan ola bāb-ı ḡuşād
iflāḥ (**Kıt’a 2/5**)

1.171. bu: (Şeb)

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler **bu**
şeb

Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları
mercānī (**Kıt’a 3/3**)

1.172. bu: (Rāzī)

Bu Rāzī'nin niyāzını kabûl eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et hele çârşâf u
yorgânı (**Kıt'a 3/7**)

1.173. bu: (Fenâ gülzârı)

Bir 'aceb sevdâsı var dil-i tıflı tırmaz
müdâm

Bu fenâ gülzârı içre kâmrân olmak
diler (**Kıt'a 4/1**)

1.174. bu: (Mesel)

Bir şefî'im yok beni sultânıma ta'rif
eder

Bu meseldir öksüz oğlan nâfesin kendi
keser (**Matla 4/1**)

1.175. bu: (Felek)

Bu felekde kâmin almış sâl-hurde pîr
iken

Tıfl-ı dil kurtulmadı hiç şîve-i
maḥbûbeden (**Matla 8/1**)

1.176. bu: ('Āciz bende)

İlāhî faẓl u luṭfuñdan kerem kıl feyẓ-
yâb eyle

Bu 'āciz bendeñe yâ Rab qarîben feth-
i bâb eyle (**Matla 11/1**)

1.177. bu: (İki)

Hâl-i 'âlem şimdi cānâ ikiden ḥālî
degil

Biri me'mûl biri ḥavf **bu** ikiden ḥālî
degil (**Matla 19/1**)

1.178. bu: (Ben gibi bî-çâre)

Kim arar **bu** ben gibi bî-çâreyi
Zâtı yok zamânı yok âvâreyi (**Mesnevi**
1/13)

1.179. bu: (Cihân)

Anuñ ile vaktimi kılam güzâr
Bu cihânıñ ḥâlini yazar çizer
(**Mesnevi 1/24**)

1.180. bu: (Rāzī'niñ du'âsı)

Kabûl eyle **bu** Rāzī'niñ du'âsın
Kıyâmetde bağışla mâcerâsın
(**Mesnevi 2/17**)

1.181. bu: (Luğaz)

Bu luğazı bilemezsin ey güzel
Saña tefhîm edeyim güzel güzel
(**Mesnevi 3/1**)

1.182. bu: (Luğaz)

Feth olunmaz Rāziyâ varmaz zebân
Müşkil oldu **bu** luğaz söyle hemân
(**Mesnevi 3/13**)

1.183. bu: (Fenâ 'âlemi)

Koc başıñ sağlığına küllî yanî kurbân
eyle

Bu fenâ 'âlemine geldigime degse
hemân (**Müfret 5/1**)

1.184. bu: (Şeb)

Ben neler çekdim **bu** şeb derd ü
elemle tâ seher

Kimse āgāh olmadı hīç bu dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

1.185. bu: (Dil-i sūzāne)

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tā seher

Kimse āgāh olmadı hīç **bu** dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

1.186. bu: (Devriñ sırrı)

Bu devriñ sırrına vākıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun

Ne yār belli ne hūd ağıyar şakın fāş
etme esrārīñ (**Müfret 45/1**)

1.187. bu: (Āteş)

Āb-ı rahmānī gerek **bu** āteşim
teskīnine

Eşk-i kerīm daği müzdād etdi āhım
şu‘lesin (**Müfret 64/1**)

1.188. bu: (Hāne)

Hāli üzre cümleye ikrām olur **bu**
hānede

Ah edeb kadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

1.189. bu: (Göz)

Āb-ı Kāğıd-hāne gibi çağlasın **bu**
gözlerim

Rūy-ı yāri görmek için yılda birkaç
kerrecik (**Müfret 80/1**)

1.190. bu: (Rāzī)

Beni zīncīr-i zülfiñe giriftār eylediñ ey
şūh

Bu Rāzī mest-i lā-ya‘kıl ‘aceb şeydā
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.191. bu: (Dil-i şeydā)

Ṭurre-i zülfine çekdim **bu** dil-i şeydāyı
ben

Uşlanır mı neyleyim zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

1.192. bu: (Cihān)

Nā-murādım **bu** cihāndan keff-i yed
kıldım hemān

Başka dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (**Müfret 91/1**)

1.193. bu: (Sīne)

Tīr-i müjgānı benim **bu** sīnemi kıldı
harāb
‘İd-i şebde sīne-şāf oldum hayāl-i yār
ile (**Müfret 99/1**)

1.194. bu: (Zulm-ı firāvān)

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye müncerr ola **bu** zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.195. bu: (Cihān)

Allāh Allāh **bu** cihān başkaca sūret
buldu

Ḳande ḳaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

1.196. bu: (Fenā mülki)

Bu fenā mülkine dil-beste olup

neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup terk-i cihān

eylemeli (**Müseddes 1/15**)

1.197. bu: (Dil)

Düşüp tül-ı emel vādisine gümrah olup

bu dil

Ġarib ü ‘āciz ü bī-kes kuluñım baña

vāh eyle (**Nazm 1/2**)

1.198. bu: (Felekler)

Āh edersem **bu** felekler pāyidar olmaz

baña

Sevdiğim cānım efendim yā ne yār

olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.199. bu: (Güneh-kār)

İlahā **bu** güneh-kārı murādımla be-

kām eyle

Gönül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra

ben kaldım (**Nazm 8/2**)

1.200. bu: (Bī-kes ü ālūde)

Bende oldum bendeyim ben hāzret-i

üftādeye

Luṭf edip rahm eyledi **bu** bī-kes ü

ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.201. bu: (Vaḳtiñ şīvesi)

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt

olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şīvesin ḫālā bilem derseñ

sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

1.202. bu: (Sa ‘ādet-ḫāne)

Bu sa ‘ādet-ḫāneniñ resmine tārīḫin

dedim

Māşāallāh resm-i zībā cāy-ı ‘ālī dil-

güşā (**Tarih 4/2**)

1.203. bu: (Cünbüş)

Sürürümdan ‘aceb raḳş-āver etdi **bu**

felek güyā

Ṭurur ḫālā derūnumda feraḫla

cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

1.204. bu: (Şūr)

Bu şūrumdan beni memnūn mesrūr

eyleyen oldur

Miyān-ı erba ‘ini nev-bahār-āsā kılan

Sübḫān (**Tarih 5/3**)

1.205. bu: (Ḥamza-zāde)

‘Aliyy Seyyid Mīr'in lisānından şenā

etdim

Bu Ḥamza-zāde'yi Allāh merāmınca

ede ḫandān (**Tarih 5/5**)

1.206. bu: (Hamzazade ismiyle

tanınan Arif Ali Bey'in oğlu Mir

Ahmet Efendi)

Bu Mīr Aḫmed'in cem ‘iyetine Rāziyā

tārīḫ

Ḥesāb et lafz-ı tārīḫ hemān ma ‘lūm

olur ol an (**Tarih 5/7**)

1.207. bu: (Fenā gūlzārı)

Fenā gūlzārına teşrîf edip tâ ki **bu**
mehpâre
Ḳudūmiyle şafâ verdi hele gelsiñ o
güftâre (**Tarih 6/1**)

1.208. bu: (Fıtnat-ı s̱ānī)

Feşâhatle belâgatle ola **bu** fıtnat-ı s̱ānī
‘Aceb hüsñ ü ziyâsından Züleyhâ daḥi
āvâre (**Tarih 6/5**)

1.209. bu: (Āsār)

Ki bir mūr-ı za‘îfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkîk
Murâdım bir du‘âdır ki sebep olmak
bu âsâra (**Tarih 6/7**)

1.210. bu: (Felek)

Pür-ḳuşûrum gerçi ammâ mu‘terif
üftâdeyim
Bu felek ḥâk ile yeksân etdi dermânım
gibi (**Tarih 7/8**)

1.211. bu: (Râzî)

Bir niyâz eyler **bu** Râzî târîḥiñ
itmâmına
Nâzlı yârânı müşerref eyle cānânım
gibi (**Tarih 7/11**)

1.212. bu: (Vezîr-i nûkte-dân)

Bu vezîr-i nûkte-dânı feyz-yâb kıla
Ḥudâ
Ḥazret-i Yezdân ‘âlim ede dâ’im pür-
şafâ (**Tarih 8/1**)

1.213. bu: (Maḥal)

Bu maḥale bu ‘ibâdet-ḥāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nâ her şalât bâbı
güşâ (**Tarih 9/2**)

1.214. bu: (‘İbâdet-ḥāne)

Bu maḥale **bu** ‘ibâdet-ḥāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nâ her şalât bâbı
güşâ (**Tarih 9/2**)

1.215. bu: (Dilārâ)

Bu dilārâ ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören
Naḳş-ı resmin görse Behzād bî-riyâ
eyler s̱enâ (**Tarih 9/8**)

1.216. bu: (Zībâ ma‘bed)

Bu zībâ ma‘bedi Râzî görünce söyledi
tārîḥ
Sinân Big cāmi‘ini Mîr Mîrzâ yaptı
mîrâne (**Tarih 11/1**)

1.217. bu: (‘Atîḳ naḳşibendi ma‘bedi)

Cevherî târîḥ dedirdi Râziyâ bir er
gelip
Bu ‘atîḳ naḳşibendi ma‘bedin kıldı
cedîd (**Tarih 13/2**)

1.218. bu: (Rifai Tekkesi)

Seyyid Aḥmed Pîr Rifâ‘î şevḳına şâh-ı
cihân

Bu Rifā'ī'dir ki abādına kıldı merām
(**Tarih 14/19**)

1.219. bu: (Cihān)

Seyyidü'l-Hāc Hāzret-i Maḥmūd
Efendi rüz u şeb
Baş koyup teslīme gelmiş **bu** cihānda
iğtinām (**Tarih 14/3**)

1.220. bu: (Ma'bed-i cedīd)

Ṭālibān-ı Hakk'a bünyād oldu **bu**
ma'bed-i cedīd
Āsitān-ı pīre yüz sür edegör her dem
kıyām (**Tarih 14/9**)

1.221. bu: (Tekye)

Kılmadan ma'mūr beni tā Bursa'dan
'azm eyleme
Beni ihyā eylemek **bu** tekyede
ḥatmü'l-ḥitām (**Tarih 14/12**)

1.222. bu: (İşāret)

Bu işāret üzre şāh-ı menkabet 'ālī
cenāb
Bā-ḥulūş ihyāsına fermān edip etmiş
tamām (**Tarih 14/13**)

1.223. bu: (Cāy-ı dil-güşā)

Pes zamān ile ḥarāb olmuş **bu** cāy-ı
dil-güşā
'Arz olunduḡda hem-ān-dem sem'-i
şāha **bu** kelam (**Tarih 14/15**)

1.224. bu: (Kelam)

Pes zamān ile ḥarāb olmuş **bu** cāy-ı
dil-güşā

'Arz olunduḡda hem-ān-dem sem'-i
şāha **bu** kelam (**Tarih 14/15**)

1.225. bu: (Hān)

Bī-tevaḡḡuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād
Yapdırıp **bu** ḥāna kapı cūdına verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

1.226. bu: (Cihān)

Ref' edip iki elim Rāzī hemān tāriḡ
didüm
Ola İsmā'īl Ḥayrī **bu** cihānda kām-yāb
(**Tarih 17/9**)

1.227. bu: (Cami)

Ḥ'āce 'Alī Zāgīlī ihyā edip **bu** cāmi'i
Bānī-i evvel olandır şāhib-i 'irfāna baḡ
(**Tarih 20/2**)

1.228. bu: (Belde-i ra'nā)

Ma'nevī ḥıfzındadır **bu** belde-i ra'nā
yine
Rūḡ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna baḡ (**Tarih 20/3**)

1.229. bu: (Şehīd)

Yā İlāhī **bu** şehīde rahmetiñ eyle
müdām
Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi
dārü's-selām (**Tarih 21/1**)

1.230. bu: (Nev-civān)

Geldi şakḳ-ı hāmeye Rāzī dedim
tārīḥini
Rūḥını Bārī'ye teslīm eyledi **bu** nev-
civān (**Tarih 22/1**)

1.231. bu: (Ān)

Āh edip menḳūṭ ile Rāzī daḥi tārīḥ
dedi
Bu ān oldu beḳā oğlum Muḥammed
Sa'īd'e mekān (**Tarih 25/5**)

1.232. bu: (Cān-ı 'azīz)

Ṭoymadı hīç bī-beḳādan verdi **bu** cān-
ı 'azīz
Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (**Tarih 26/1**)

1.233. bu: (Gülşen)

Ṭoymadı hīç bī-beḳādan verdi bu cān-ı
'azīz
Gülmedi **bu** gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (**Tarih 26/1**)

1.234. bu: (Mesned)

Rāzīyā dürdāne tārīḥ söyledim
bünyādına
Dil-güşā kāşāne kıldı 'İzzetā **bu**
mesnede (**Tarih 29/1**)

1.235. bu: ('İzzet)

Ḥaḳ te'ālā maḫhar etmiş zātıñı **bu**
'izzete
Āşaf-ı vaḳt-i zamānsıñ lāyık olduñ
rif'ata (**Tarih 34/1**)

1.236. bu: (Zāt-ı 'ālī-ḳadri)

Ḥaḳ **bu** zāt-ı 'ālī-ḳadri dem-be-dem
şādān ede
Zümresinde hem müşār-ı bi'l-benān
olsa sezā (**Tarih 39/9**)

1.237. bu: (Zāt)

Yā İlāhi ḳıl bu zāta daḥi tevḫīḳıñ refīḳ
Her umūrı ḥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

1.238. bu: (Ḥāne)

Rūz u şeb dil-ḥ'āhı üzre zevḳ ede **bu**
ḥānede
Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u 'atā
(**Tarih 39/12**)

1.239. bu: (Merhume)

Du'āsın müstecāb eyle ebeveyniñ **bu**
merḥūme
İlāhī faẓl-ı luṭfuñdan kerem ḳıl
mesned-i 'ulyā (**Tarih 43/3**)

1.240. bu: (Maẓlūm)

Maḳāmı 'adn ile firdevs ola yā Rab **bu**
maẓlūmuñ
Enīsi Meryem olsun hem munīsi
ḥazret-i 'Azrā (**Tarih 43/4**)

1.241. bu: (Şadāḳat)

Bu şadāḳat var iken sende fedā cānım
saña
Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.242. bu: (Cân)

Kalmadı şabra mecâlim bî-vefâsın
neyleyem

Uğrıña 'âlem fedâdır ben **bu** cânı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.243. bu: (Ġarîb)

Bu Ġarîbe etdiğin 'ahd ü vefâ yâ ne
zamân
Şarılıp dâmânıña vuşlat murâd etsem
hemân (**Terci-bend 1/8**)

1.244. bu: (Faķîr âvâre)

Luţf edip kılsañ 'inâyet **bu** faķîr
âvâreye
Rûy-ı zerdım süre idim ol yüzi
mehpâreye (**Terci-bend 1/10**)

1.245. bu: (Gözleri seĥĥâre)

Ġurtuluş yok dūş olan **bu** gözleri
seĥĥâreye
Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercâneye (**Terci-bend 1/11**)

1.246. bu: (Elem)

Şihâb-âsâ semâda berķ urur âh-ı
firāvânım
Ramaķ qaldı tenimden **bu** elemle
çıkmaĥa cânım (**Terci-bend 2/7**)

1.247. bu: (Yol)

Ĥutup cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık ben 'âşık-ı ĥam-nâkıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.248. bu: (Dil-i pervâne)

Yanma dedim **bu** dil-i pervâneye
Yandı hemân âteş-i sūzâneye (**Terci-
bend 3/6**)

1.249. bu: (Mehpâre)

Ol güzeli görse **bu** mehpâreler
Ĥurmaz okur 'âşık-ı ĥam-ĥ'âreler
(**Terci-bend 3/15**)

1.250. bu: (Zarâfet)

Âferînler etdiler ehl-i nezâket âferîn
Ĥalka-i bezm-i kemâlde **bu** zarâfet
âferîn (**Terkib-bend 1/2**)

1.251. bu: (Dil-i ĥam-ĥâr)

Bu dil-i ĥam-ĥârımı şâhım hemân şâd
eyledi
Ĥâtır-ı nâ-şâdımı luţfuñla âbâd eyledi
(**Terkib-bend 1/5**)

1.252. bu: (Muĥabbet sırrı)

Bu muĥabbet sırrına vâķıf olan
cânânedir
Ehl-i diller birbirine sevdiğim bî-
kînedir (**Terkib-bend 1/6**)

1.253. bu: (Dil-i zâr)

Âh benim dūş olduğum bir turreşi
perķinedir

Bu dil-i zārım dirīgā ‘āşık-ı ğam-
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

1.254. bu: (Kelām)

Bul kemāl erbābını taḥşīl ederseñ sen
de fen

‘Ācizāne **bu** kelām çıkdı dü şakḳ-ı
ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

1.255. bunlar:-n, -lar (Ebūbekr ü
‘Ömer, ‘Osmān u Ḥaydar)

Ebūbekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Ḥaydar
Hezār **bunlar** gibiler yāveriñdir (**Kıt’a**
1/7)

2.) “Bu” işaret zamiri.

2.1. bu:

Şormadım kevşer mi yoḥsa sūkker-i āb
u zülāl

Bildiğim **bu** mihrībānım lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/3**)

2.2. bu:

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir **bu**

Benim hūş olduğum çeşm gözi
fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

2.3. bu:

Her maḥmel-keşim yoḳ bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdigim āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

2.4. bu:

Bi-ḥamdi’llāh hele dervīş-nihādım
Ġarāyib **bu** muṭallādır vedāmız (**Gazel**
54/7)

2.5. bu:

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeve **bu**
bir ḳazā

Aldı gönülüm ol ṭarīḳden pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

2.6. bu:

Bu zamānıñız ḥāyır ola dedi oturdu
Söyletme beni cānım aḡa açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

2.7. bu:

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidāndır **bu**

Gönül baḡında bir ra’nā nihāl-i
ergüvāndır bu (**Gazel 110/1**)

2.8. bu:

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidāndır bu

Gönül baḡında bir ra’nā nihāl-i
ergüvāndır **bu** (**Gazel 110/1**)

2.9. bu:

Baḡa bir nīm nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle

Ayā resm-i nezāketle ‘aceb bir bī-
zebāndır **bu** (**Gazel 110/2**)

2.10. bu:

Gören bu cünbüş ü nāzı zarūrī ilticā
eyler

Hezār Rüstem'leri bende taķar bir
pehlivāndır **bu (Gazel 110/3)**

2.11. bu:

Giriftār-ı ser-i zülfüñ olan bī-çāreler
dirler

Bizi berdār-ı 'aşķ etdi ne zallām-ı
cihāndır **bu (Gazel 110/4)**

2.12. bu:

Hele kār u fiğānım dem-be-dem āh u
enīn oldu

Beni bülbul gibi gūyā eden bir
gülsitāndır **bu (Gazel 110/5)**

2.13. bu:

Saņa düşvār olanlara hemān Allāh
mu'īn olsun

Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır **bu (Gazel 110/6)**

2.14. bu:

Bu Rāzī bendesin āyā niçün āşüfte ḥāl
etdi

Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır **bu (Gazel 110/7)**

2.15. bu:

Nevāzişle taķar zülf ü kemende
'Aceb bir fitne-i āḫir zamān **bu (Gazel
111/8)**

2.16. bu:

Bu gönle kīc nigāh etme nazar-gāh-ı
Ḥudā'dır **bu**

Vişāl-i yār içün her dem eḫibbādan
cüdādır **bu (Gazel 112/1)**

2.17. bu:

Bu gönle kīc nigāh etme nazar-gāh-ı
Ḥudā'dır **bu**

Vişāl-i yār içün her dem eḫibbādan
cüdādır **bu (Gazel 112/1)**

2.18. bu:

Gönül beytū'l-mükerrem olduĝun a
iştibāh yokdur

Hele vaşfı ne mümkündür ki dergāh-ı
'alādır **bu (Gazel 112/2)**

2.19. bu:

Gönül teslimine cānā şaķın sen kīl u
ķāl etme

Riyāzetledir āĝüş-ı ḫabīb-i kibriyādır
bu (Gazel 112/3)

2.20. bu:

Gönül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır

Teveccüh eylese cüz'i murād hep
revādır **bu (Gazel 112/4)**

2.21. bu: (Rāzī)

Gönül den gönüle rāh-ı ḫaķīķat başķa
esrārdır

Vücūd iklîmine şâh olmağa Râzî
sezâdır **bu** (Gazel 112/5)

2.22. bu:

Râziyâ şordum demez bu lebleri gül-
fâmeden

Bu imiş aldım haber maḥbûbeler
maḥbûbesi (Gazel 152/5)

2.23. bu:

Ḳulına cānib-i Ḥaḳ'dan **bu** bir iḥsân-ı
zebânî

Ḥicâzîñ sırrına vâkıf olup 'aqlımı tām
etdim (Kaside 1/4)

2.24. bu:

Bu günâh olur ise ben çekerim
İtdiğim günâhları ben çekerim
(Mesnevi 1/18)

2.25. bu:

Sitānbol'uñ zenānınıñ ne esrār şîve vü
nāzı

Hele tefhîm olunmaz ḳāle gelmez bir
ḥuşûşdur **bu** (Müfret 79/1)

2.26. bu:

Pîç u tābım **bu** benim ğayre nigāh
etme āmān

Dem-be-dem āh u fiğānım ey perî
şehnāzedir (Nazm 5/2)

2.27. bu:

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun görme
ba'îd

Ḥaḳ **bu** kim şüretde dost sîretde
düşmānım gibi (Tarih 7/3)

2.28. bu:

Ḥarf-i cevherdār ile Râzî görüp tārîḥ
dedi

Ḥaḳ **bu** söz cāmi'-i Ṭayyār pür şafā
beyt-i Ḥudā (Tarih 8/13)

2.29. bu:

Kerāmetlū kerîmem **bu** veliyye eyledi
'uḳbā

Peder māder ile ḥālin bilenler kıldı
vāveylā (Tarih 43/1)

2.30. budur:-dur

Dil-rubālîḳ resminiñ icādına **budur**
sebeb

Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-
dāneler (Gazel 33/4)

2.31. budur:-dur

Bāb-ı şükri dā'imā meftūḥ eden Râzî
budur

Nefsine cebr eyleyip cebbāra iḳrār
eylemiş (Gazel 60/5)

2.32. budur:-dur

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var mı
ol

Görmedim böyle bir āfet **budur** Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

2.33. budur:-dur

Saňa lâzım mıdır ğayrıñ umūrın düşüña
almağ

Gemisin kırtaran kabdan **budur** derler
yetişmez mi (Müfret 43/1)

2.34. bunda:-n, -da

Bu fenā dārında bir semt-i melāmet
bekleriz

‘Azmimiz bāğ-ı behiştir **bunda**
kısmet bekleriz (Gazel 52/1)

2.35. bunda:-n, -da

Bu fenā gülzārının bāzārına ‘azm
eyledik

Dü cihānı aňlamakdır **bunda**
seyrāndan ğarağ (Gazel 67/6)

2.36. bunlar:-n, -lar

levāzımından ba‘z olan feşāhat-ı fi‘l-
kelām belāğat-ı fi‘l-mütekellim işābet-
i bi‘l-‘ulūm
kemālat-ı fi‘l-‘ālim ve te‘līf-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār ve **bunlar**
emşāli (Dibace 2/2)

bū:

1.) Güzel koku, rayiha, sevgilinin
koku.

1.1. bū:

Hırāmandan meşāmma geldi bir **bū**
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu **bū**
(Gazel 111/1)

1.2. bū:

Hırāmandan meşāmma geldi bir **bū**
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu **bū**
(Gazel 111/1)

bu gün:

1.) İçinde bulunulan zaman dilimi,
gün, zaman, devir.

1.1. bu gün:

Līma‘ allāh sırrını ezberledi Rāzī **bu**
gün

Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir
bana (Gazel 1/7)

1.2. bu gün:

Ben **bu gün** feyz-i tecellī burcına
kıldım ‘urūc
Tālī‘im kuvvetde ammā kām-yāb
olmağ ne güc (Gazel 24/5)

1.3. bu gün:-de

Şöyle bir āh u enānim var benim **bu**
günde kim
Sevdigim cānım efendim nāzenānim
nā-mizāc (Müfret 69/1)

bu kadar:

1.) “Bu kadar, bunca, bu denli çok”
anlamlarında miktar zarfı.

1.1. bu kadar:

Bu kadar rūḥşat ne verdiñ ğamze-i
cellādıña

‘Ālemi kırdı geçirdi bakmadıñ
feryādına (**Matla 3/1**)

bugün:

1.) İçinde bulunulan zaman dilimi,
gün, zaman, devir, bu zamanda, bu
devirde.

1.1. bugün:

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim

bugün

Ġam degil dünya ġamı dem üstüne
demdir baña (**Gazel 2/4**)

1.2. bugün:

Bu fenā gülzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü

Gün **bugün** bahtım ‘aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.3. bugün:

Bezm-i Cem’den bir nişān verdi

bugün meclis hemān

Sāġar-ı şahbā çekerler şevkıña
mestāneler (**Gazel 33/2**)

1.4. bugün:

Bugün vādī-i hayretde ‘aceb geşt ü
güzār etdim

Bu hayret sırrına vākıf olan
hayrānelerden şor (**Gazel 40/8**)

1.5. bugün:

Ben **bugün** gördüm yine bir dilberi

Qur’ān okur

Hic tevaġġuf eylemez ol ezberī Qur’ān
okur (**Gazel 41/1**)

1.6. bugün:

Bugün kūy-ı dilārāda dilim ferhād-veş
gezmiş

Ṭolaşdıķça ṭolaşmış kākül-i yāre
yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

1.7. bugün:

Süvār-ı esb-i nāz olmuş **bugün**

meydān-ı ‘aşķ içre

Müdāmā cevr ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (**Gazel 63/3**)

1.8. bugün:

Teraġġum eyledi yārim **bugün** va‘d-i
kerīm etmiş

‘Aceb va‘dinde ħulf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

1.9. bugün:

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā‘iş

Bugün bāzār-ı ‘aşķ içre ħarī-dār
olduġun bildim (**Gazel 96/5**)

1.10. bugün:

Muvaffaķ eyledi Mevlā **bugün** ben
ber-murād oldum

Hezārān tuġfeler verdim yine ħabṭ-ı
kibār etdim (**Gazel 101/3**)

1.11. bugün:

Ser ü rîşi tağıtdım şûretâ Hâtem zamân
oldum

Bugün beyt-i dilârâda cevâhirler nişâr
etdim (**Gazel 101/5**)

1.12. bugün:

Çokdan berü müştâk idim görmeye
yâri

Gördüm ki **bugün** ol şeh-i hûbân
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.13. bugün:

Ey cefâcû cevriñe cânım fedâ kıldım
bugün

Görmeye cânımı verdim âh amân
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.14. bugün:

Baňa meger zenân ‘ilmin okutdu harf-
be-harf

Bugün ‘uşşâk arasında yine şâhib be-
nâm etdi (**Gazel 140/5**)

1.15. bugün:

Bugün dîvân-ı devletde turup şaf-ı
ni‘âliñde

Efendim âfitâb-âsâ hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

1.16. bugün:

Dil-i nâ-şadımı yâ Rab **bugün** lutfuñla
şâd eyle

Kerem kıl feyzîñ ihsân et benim
bahtım küşâd eyle (**Nazm 1/1**)

1.17. bugün:

Söyledim dürdâne târîh Râziyâ
mîlâdına

Râbi‘a Hânım’la şâdân kıldı çün Allâh
bugün (**Tarih 40/1**)

1.18. bugün:

Dedi menkût ile Râzî anuñ fevtine
târîhin

Züleyhâ ‘azm-i râh etdi **bugün**
firdevse yâ ‘adne (**Tarih 42/1**)

1.19. bugün:

Rû-be-rû geldim **bugün** ben ol şeker
güftâr ile

Dâmen-i vaşlın der-âgüş eyledim âzâr
ile (**Terkib-bend 1/7**)

bul-:

1.) Arayarak veya aramadan bir şeyle,
bir kimseyle karşılaşmak, elde etmek,
ulaşmak, erişmek, kavuşmak, nail
olmak.

1.1. bul:

Bul kemâl erbâbını taḥşîl ederseñ sen
de fen

‘Âcizâne bu kelâm çıkdı dü şakḳ-ı
ḥâmeden (**Terkib-bend 1/20**)

1.2. bulam:-am

Cihānda ‘ākıl ü dānā olam derseñ
sükūt eyle
Selāmet rāhını cānā **bulam** derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.3. buldum:-du, -m

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab
‘Aceb dām-ı belā **buldum** baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

1.4. buldum:-du, -m

H’āh u nā-h’āh ... **buldum** anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma’nīde ammā biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.5. bulduñ:-du, -ñ

Ne **bulduñ** bī-vefālīkdan niçün inşāfa
gelmezsın
Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.6. bulmadı:-ma, -dı

Qays-veş baht-ı siyāhım şubh-ı şādık
bulmadı
Leyle-i derde tabībim bir devā gördün
mü hīc (**Gazel 21/5**)

1.7. bulmağ:-mağ

Müfīd olmaz tabībānıñ devāsı derd-i
‘aşkımda
Hayāt-ı cāvidān **bulmağ** vişāl-i yāre
qalmışdır (**Gazel 43/2**)

1.8. bulmağ:-mak, -a

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü
Rāh-ı Hakk’ı **bulmağ** bir mürşīd
elzemdir baña (**Gazel 1/2**)

1.9. bulmaz:-maz

Pirehen giydikde **bulmaz** isteyenin
nāzdan
Sīne-i sīmīnini seyr etdir açmazdan
(**Matla 20/1**)

1.10. bulmuş:-muş

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş hāşıl
Ne çāre **bulmuş** ammā āh zülālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

1.11. bulsañ:-sa, -ñ

Nerdübānından anuñ **bulsañ** amān
Elif qaddin kişiniñ eyler kemān
(**Mesnevi 3/9**)

1.12. buluna:-un, -a

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hīç
Var ise dünyāda yokdur ‘uqbāda belki
buluna (**Müfret 55/1**)

1.13. bulunca:-unca

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim
Fedā olsun yoluña hānumānım ya
Resülullāh (**Kaside 3/5**)

1.14. bulunca:-unca

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben de
maḥv oldum

Neler çekdim **bulunca** arayıp rāh-ı
su‘ādāyı (Müfret 31/1)

1.15. bulunmaz:-un, -maz

Rāzi-i şeydā gibi şeydā **bulunmaz**
şimdi hīç

Var ise dünyāda yokdur ‘uqbāda belki
buluna (Müfret 55/1)

1.16. bulup:-up

Rāziyā nākām olursañ kân **bulup** kām
almağa

Kām olan bī-çāreler hīç kāna olmaz
āşinā (Gazel 3/7)

1.17. bulur:-ur

Arar baḥr u beri gönlüm daḥi seb‘-ı
semāvātı

Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar (Gazel 36/2)

1.18. bulur:-ur

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden soñra

Murādım dil-ḥ‘āhını **bulur** ammā
neden soñra (Gazel 127/1)

1.19. bulur:-ur

Gice gündüz işlenir her ḥānede
Anı erbābı **bulur** meyḥanede
(Mesnevi 5/5)

1.20. bulurlarsa:-ur, -lar, -sa

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet

bulurlarsa

beşeriyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (Dibace 4/9)

Bulgār:

1.) Bulgar ili, Bulgar ülkesi.

1.1. Bulgār’ı:-ı

Ser-i ceşşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān’ı ne **Bulgār’ı** yakīn bildim ki
cengānı (Kıt’a 3/4)

bulun-:

1.) Mevcut olmak, var olmak.

1.1. bulunmaz:-maz

Baḥa vaşlını ikrār eyledi kızb-i şarīḥ
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre kalmışdır (Gazel 43/6)

1.2. bulunur:-ur

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḥ
bulunur mu

Rāzī kaçırıp baḥr-ı şafāya dümen ey
dost (Gazel 17/5)

1.3. bulunur:-ur

Ba‘zı ba‘zı **bulunur** elbisede
Kakum u sincābda yok semmūrda var
(Gazel 153/5)

buluş-:

1.) Buluşmak, bir araya gelmek,
kavuşmak.

1.1. buluşa:-a

O tır-i ğamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan varup dīle buluşa (Gazel
130/5)

būm-veş: (edat)

1.) Baykuş gibi.

1.1. būm-veş:

Bāb-ı Hakk’a kıl tevekkül **būm-veş**
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Hakk’dan cūdā
degil mi yā (Gazel 8/3)

1.2. būm-veş:

Būm-veş biz Rāzi’yiz naḥnū kaşemnā
sırrına
Sākin-i vīrāneyiz genc-i kanā‘at
bekleriz (Gazel 52/9)

burada:

1.) Bu noktada, bu yerde.

1.1. burada:

Kime takrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nā-
murāda (Gazel 126/1)

burc:

1.) Yer.

1.1. burc:-ı

Tekye-i dārü’s-selāmdır hem daḥi
burc sa‘īd
Sāye-i pīrāna yüz sür rüz u şeb olma
ba‘īd (Tarih 13/1)

burc-ı sa‘īd:

1.) Yükselen burç, uğur burcu.

1.1. burc-ı sa‘īd:-de

Vaşf-ı ḥālin ben ne ḥācet kāl ile tefhīm
edem
Berķ urur **burc-ı sa‘īdde** kevkeb-i
revnaķ-nümā (Tarih 39/7)

1.2. burc-ı sa‘īd:-e

Düşmedi **burc-ı sa‘īde** baḥtımın
seyyāresi
Āşinā-yı vaķt ü ezmān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/3)

burc-ı şeref:

1.) Yüce, parlak yıldız.

1.1. burc-ı şeref:-den

Zuhūr etdi ‘aceb **burc-ı şerefden**
pertev-endāzı
Ziyā verdi bi-ḥamdillāh cihāna kıldı
nezzāre (Tarih 6/3)

Bursa:

1.) Bursa şehri

1.1. **Bursa'dan:-dan**

Qılmadan ma'mūr beni tā **Bursa'dan**
'azm eyleme

Beni ihyā eylemek bu tekyede
ḥatmü'l-ḥitām (**Tarih 14/12**)

1.2. **Bursa'ya:-(y)a**

Bursa'ya teşrîfîne ben eyledim târîḥ
murād

Bir elif derdine düşdüm gūyiyā cānım
gibi (**Tarih 7/10**)

1.3. **Bursa'ya:-(y)a**

Söyledim tām mışra' târîḥ Rāziyā
teşrîfîne

Oldu İbrāhīm Pāşā **Bursa'ya** 'ālī vezīr
(**Tarih 27/2**)

Bürsa beldesi:

1.) Bursa şehri.

1.1. **Bürsa beldesi:**

Ağniyā ve 'ācizān hem şem'iniñ
pervānesi

Ma'nevī güftede **Bürsa beldesi** her
şubḥ u şām (**Tarih 14/6**)

Bursevî Râzî:

1.) Bursalı İbrāhīm Râzî.

1.1. **Bursevî Râzî:**

Bursevî Râzî du'ācîñ cevherî târîḥ
dedi

Ḥüsrev-i Fā'îḳ be-nām ser'asker oldu
devlete (**Tarih 34/2**)

burundan gel-: (Deyim)

1.) İyi niyetle girişilen bir işten
beklenen sonuç alınamadığından
dolayı sıkıntı içinde olmak.

1.1. **burundan gel-:-di**

Sükker-i kand-i lebiñ ey mîr-i leben-
zāde āh

Gerçi emdim ise **geldi** şimdi

burnumdan benim (**Müfret 52/1**)

Burūsa:

1.) Bursa şehri.

1.1. **Burūsa:**

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāşā'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethüdā naşb olunup

...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebî'u'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

būs et-:

1.) Öpmek.

1.1. **būs et-:-e, -(y)im**

Şokularak **būs edeyim** zeḳānıñ

Lebleriñiñ bālı merām oldu gel (**Gazel**
83/5)

1.2. būs et:-mek, -e

La‘l-i lebinin lezzetini şormada Rāzī
Būs etmege hulyāsını āh hāme değiřir
(Gazel 35/5)

būse:

1.) Öpme, öpücük.

1.1. būse:

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile eyler
ictināb
Rāziyā ‘özr eyleyen ‘izāra kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/5)

1.2. būse:

Bir **būse** niyāz eyler idim ḥüsn-i
melekden
Yanınca bile gitmese gönlüm
bilelikden (Gazel 109/1)

1.3. būselerle:-ler, -le

Bu şeb va‘d-i keriminden vişāl-i
bezmine çekdi
Lebinden **būselerle** Rāziyā ḥāşıl
merām etdi (Gazel 142/7)

1.4. būseye:-(y)e

Gül ruḥlarını **būseye** arzū nice
mümkün
Tır-i müçēni cānlara neşter biliriz biz
(Gazel 50/7)

1.5. būseye:-(y)e

Şormadım sükker lebin ben **būseye**

destūr dedim

Seng-i düşnām-ile urdı raḥnedār oldu
göñül (Gazel 85/5)

1.6. būseye:-(y)e

Būseye kıldım niyāzı olmadı aşlā
müfīd

İlticā etmek gerekdir ğabġabın ağūşına
(Gazel 114/4)

būse al:-

1.) Öpmek, öpücük kapmak.

1.1. būse al:-mış

Lebinden **būseler almış** murādın
eylemiş ḥāşıl
Ne çāre bulmuş ammā āh zülālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/7)

būse ver:-

1.) Öpücük vermek, öpmek.

1.1. būse ver:-

Gel baña kıyma āhımı alma
Bir **būsecik ver** bu müstemende
(Gazel 124/6)

1.2. būse ver:-di

Gül lebinden **būseler verdi** baña ol
gül‘izār
Cān dimāġında o lezzet dem-be-dem
ḥālā ola (Gazel 134/6)

1.3. būse ver:-e, -(y)im

Dise yārim efendim mā tutağdan
Dağı buse vereyim al yañağdan
(Gazel 103/1)

buse-gāh-ı hāş u ‘ām ol-:

1.) Herkesçe öpülen olmak, herkesin
saygısını kazanmak.

1.1. buse-gāh-ı hāş u ‘ām ol-:-sun

Güşe-i dāmānı olsun buse-gāh-ı hāş u
‘ām
Hakkına hayrī du‘ālar ola dā’im
müstecāb (Tarih 17/7)

büy:

1.) Güzel koku, rayiha, sevgilinin
koku.

1.1. büy:

Bendeñi bir büy ile sen mest ü medhüş
eylediñ
Büy kākülden mi bilsem zülf-i
‘anberden midir (Gazel 30/2)

1.2. büy:

Bendeñi bir büy ile sen mest ü medhüş
eylediñ
Büy kākülden mi bilsem zülf-i
‘anberden midir (Gazel 30/2)

büy-ı gül:

1.) Gülün kokusu. Mec. Sevgilinin
koku.

1.1. büy-ı gül:-üm, -den

Verseñ haberi bād-ı şabā büy-ı
gülümden

Bu dāğıma hem rīze-i elmās
ekenimden (Gazel 104/2)

büy-ı kākül:

1.) Kākülün kokusu. Mec. Sevgilinin
saçının kokusu.

1.1. büy-ı kākül:-den

Zülf sevdāsıyla sürdüm sū-be-sū
hevāsını

Büy-ı kākülden dimāğa eyledi imdād-
ı ‘aşk (Gazel 73/3)

büy-ı leṭāfet:

1.) Güzel koku.

1.1. büy-ı leṭāfet:

Gül-i aḥmerdeki büy-ı leṭāfet
Ruḥınıñ ḥāşılāt ḥüb-ı terindir (Kıt’a
1/17)

büy-ı müşg-i ezher:

1.) Güzel ve cezbedici misk kokusu.

1.1. büy-ı müşg-i ezher:-iñ, -dir

Ṭaleb-kār-ı ğubār-ı pāy-ıñ olsam
Meşāmım büy-ı müşg-i ezheriñdir
(Kıt’a 1/20)

büy-ı vişāl:

1.) Kavuşma kokusu.

1.1. büy-ı vişāl:

Üftādelerin hāke düşüp hāli yamandır
Tut **būy-ı vişāl** gibi hemān yāsemen
ey dost (**Gazel 17/2**)

buyrul-:

1.) Buyrulmak, emrolunmak,
görevlendirilmek.

1.1. buyrulur:-ur

‘Arza gir hāliñi ‘arz et bī-zebān taqrīr
ile
‘Arz-ı hāliñ **buyrulur** dermān olur
civāna bak (**Gazel 77/3**)

buyur-:

1.) Emretmek, söylemek, dile
getirmek.

1.1. buyurdu:-dı

Hakkına levlāk **buyurdu** hāzret-i Allāh
seniñ
Ey kerem-kānı efendim kıl şefā‘āt
keremi (**Kaside 2/2**)

1.2. buyurdu:-du

Temennī eyledim vaşlın o şāha ‘arz-ı
hāl etdim
Buyurdu der-kenārına beni gāyet
uṭandırdı (**Gazel 141/3**)

1.3. buyurdığı:-dık, -ı

buyurduğu ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev‘-i insānda müsteşnā olarak şūhān
u ḥübān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı muṭlak tavşīf (**Dibace 4/3**)

1.4. buyurduḳda:-duk, -da

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher ḥāzretlerine
esmā’-i mevcūdātı ve elḳāb-ı
maşnū‘ātı
bi-ṭarīḳu’l-vaḥyu’l-ilhām tebyīn ü
i‘lām **buyurduḳda** terkīb-i kelām ve
taqrīr-i merām (**Dibace 1/12**)

bük-:

1.) Eğmek, kıvrırmak, kavisli hale
getirmek, iki büküm etmek.

1.1. büküp:-üp

Ġamıñla ḥam-be-ḥam kıldı ‘aceb bu
çarḥ kemān-āsā

Büküp ḳaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/3**)

1.2. büküp:-üp

Beni bint-i zamān mekkāresi rüsvā-yı
‘āmm etdi
Elif ḳaddim **büküp** o şūh hemān
şeklimi lām etdi (**Gazel 142/1**)

büküldükçe bükül-:

1.) Giderek bükülmek, Aşama aşama
eğilmek.

1.1. büküldükçe bükül-:-dü

Amān dil verdiğim nev-resteniñ cevri ü
cefāsından

Büküldükçe büküldü kâmetim ‘aynî
kemân oldu (**Gazel 143/2**)

bülbül:

1.) Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle
meşhur küçük kuş. Mec. Aşık.

1.1. bülbül:

Bülbül gibi şeb-tâ-be-seher âh u
figânım
Gülşen yüzini görmeye bir çâre haber
ver (**Gazel 31/4**)

1.2. bülbül:

Hele kâr u figânım dem-be-dem âh u
enîn oldu
Beni **bülbül** gibi gūyâ eden bir
gülsitândır bu (**Gazel 110/5**)

1.3. bülbülleri:-ler, -i

Sünbül-i bâğ-ı İrem’dir kâkül-i ‘anber-
feşân
Gül yüzi gülzârınınñ **bülbülleri** nâlân
aña (**Gazel 4/2**)

1.4. bülbülleri:-ler, -i

Hezâr **bülbülleri** dem-beste eyler zâr
u feryādım
Bahârım her nefes aña bu gülşenden
güzâr olmaz (**Gazel 51/4**)

bülbül ol:-

1.) Bülbül gibi olmak. Mec. Âşık
olmak.

1.1. bülbül ol:-ur

Hâr-ı sitemiñ sîne-i şabra çekebilsem
Bâğ-ı dilime **bülbül olur** vird-i
zebânım (**Gazel 81/4**)

bülbül-i bâğ-ı cihân:

1.) Cihan bağının bülbülü.

1.1. bülbül-i bâğ-ı cihân: (Hz.
Muhammed)

Lâmi ‘î Çelebî Dîvân’ında **bülbül-i
bâğ-ı cihân** ‘andelîb-i gülzâr-ı cinân
efendimiz
‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selâmıñ hādîs-i
merviyesinden şu ‘arâ hakkında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/11**)

bülbül-i cân:

1.) Can bülbülü.

1.1. bülbül-i cân:-ım

Görmedim gülzâr-ı dehrîñ zerrece
âlâyişin
Bülbül-i cânım efendimsin revâ
gördün mü hîc (**Gazel 21/3**)

bülbül-i gūyâ:

1.) Şakıyan bülbül.

1.1. bülbül-i gūyâ:

Nâz ile güftâra gelse **bülbül-i gūyâ**
gibi

Cümlesi hāmūş u taḥsîn tūtî-i ṭayrân
aña (**Gazel 4/7**)

bülbül-i nālân:

1.) İnleyen bülbül. Mec. Aşık.

1.1. bülbül-i nālân:-ım

Açsın gözini **bülbül-i nālânım** uyandı
Ey mäh-ı felek gonce-i hün-hāra haber
ver (**Gazel 32/4**)

bülbül-i şeydā:

1.) Çılgın bülbül, delirmiş bülbül,
çıldırılmış aşık.

1.1. bülbül-i şeydā:

Dem-be-dem āh eylerim ben **bülbül-i**
şeydā gibi
Gül gibi güler baña ol gonce-i ra'nā
gibi (**Gazel 148/1**)

büleğā:

1.) Belagat sahipleri, belîğ söz
söyleyenler.

1.1. büleğā:

ma'rifet 'azmi 'ad olunup zîrā ki
büleğā ve fuşahā fuṣalā-yı şu'arāyı
'andelîb-i gülîstān
ve tūtî-i şekeristāna teşbîh ve elsine-i
mezbûrânı miftāḥ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (**Dibace 2/9**)

bülend:

1.) Yüksek, yüce, ulu.

1.1. bülendir:-dir

Ṭavrını eṭvārını taḥsîn eder üftâdeler
Kāmeti gāyet **bülendir** sîne
meydānlı güzel (**Gazel 88/6**)

1.2. bülendir:-dir

Güzellikde şanırsın mişli nā-yāb
Bülendir kāmeti gāyet de dil-cû
(**Gazel 111/3**)

1.3. bülendir:-dir

Himmeti gāyet **bülendir** böyle bir
zāt-ı güzîn
Dā'im olsun mesnedinde şeyh-sālār-ı
kirām (**Tarih 14/7**)

1.4. bülendi:-i

Tāzeniñ bālā **bülendi** adamı sâ'il eder
Çāre var mı el yetişmez ol perîniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

bünyād:

1.) Yapı, bina.

1.1. bünyādına:-ı, -n, -a

Emr edip **bünyādına** bir cāmi'-i a'lā
içün
Kıldı itmāmın müyesser vāḥid ü
muḥtār aña (**Tarih 8/3**)

1.2. bünyādına:-ı, -n, -a

Rāziyā dürdāne târiḥ söyledim
bünyādına

Dil-güşā kāšāne kıldı ‘İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

bünyād eyle-:

1.) Bina etmek, inşa etmek, kurmak.

1.1. bünyād eyle-:-di

Rāzī-i kemter gedā dürdāne tārīh
söyledi

Habbezā bir oṭa **bünyād eyledi** ‘izzet
be-nām (**Tarih 37/11**)

bünyād ol-:

1.) Bina edilmek, inşa edilmek, mekân
olmak.

1.1. bünyād ol-:

Ṭālibān-ı Hakk’a **bünyād oldu** bu
ma‘bed-i cedīd
Āsitān-ı pīre yüz sür edegör her dem
kıyam (**Tarih 14/9**)

bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i Ertuğrul:

1.) Ertuğrul Bey’in camisi ve yeri.

1.1. bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i

Ertuğrul:-uñ

Cevherī tārīh dedi ta‘mīrine Rāzī
hemān

Ne laṭīf **bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i**
Ertuğrul’uñ (**Tarih 10/1**)

bürhān:

1.) Delil, ispat.

1.1. bürhāndan:-dan

‘Aql-ı küll da‘vāsınñ ibrāzına kādır
misiñ

Şāhid-i ‘ādil gerek da‘vāya

bürhāndan ğaraž (**Gazel 67/3**)

1.2. bürhānımız:-ı, -mız

Bi-ḥamdi’llāh şerīfīm ceddımız

bürhānımız vardır

Gedāyız baḥr-ı ‘aşkıız hıfzımız

īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

bütün:

1.) “Bütün, tüm” anlamında belgisiz
sıfat.

1.1. bütün: (‘İsyān-ı ‘ālem)

Benim cürmüm **bütün** ‘isyān-ı ‘ālemle
berāberdir

Kıyāmetde müşār-ı bi‘l-benānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

1.2. bütün: (‘Ālem)

Bütün ‘ālem varıp ḥ‘āba niçün bīdāre
ben ḳaldım

Şeb-i fırḳatde derd ile ‘aceb ğam-ḥ‘āra
ben ḳaldım (**Nazm 8/1**)

büzül-:

1.) Toplanarak daralmak, kısalma, küçülmek, buruşmak.

1.1. büzülsün:-sün

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler

Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler
dīdārı görsünler (**Matla 31/1**)

C

cāh:

1.) Yüksek mevki, makam, rütbe.

1.1. cāh:

Āsitān-ı Hāzretiñde vaktimi kıldım
telef

Pertev-i feyziñle elbet bir de **cāh** ister
göñül (Gazel 87/6)

cām:

1.) Cam veya topraktan yapılmış
bardak, içki kadehi; şarap.

1.1. cām:

Bu fenā bezminde cānā **cām** şunan
cānāneler

Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (Gazel 3/3)

1.2. cām:

Gül gibi lebriz olup gözler beni
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş **cām**
şunan cānāneler (Gazel 33/1)

1.3. cām:

Meclis-i dildār ile yeksān olup haylī
zamān

Bezm-i meyde sevdiğim mül **cām**
geldi hātıra (Gazel 121/3)

1.4. cām:

Ey dirīgā bu fenā bezmi perīşān
olmadan

Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (Gazel 144/4)

1.5. cāmını:-l, -n, -l

Meclis ü bezm-i İlāhī **cāmını** nūş
eyledim

Aylırsam sevdiğim ğam üstüne
ğamdır baña (Gazel 2/2)

1.6. cāmını:-l, -n, -l

Hāķīkat **cāmını** nūş eyledim ‘aşķıñla
ey meh-rū

‘İzārīñ şevķi ile sürdiğim
peymānelerden şor (Gazel 40/6)

1.7. cāmıla:-la

Hat-ı la‘liñ ‘aķlın aldı Rāzi-i şūrīdeniñ
Nev-bahār eyyāmı **cāmıla** Cem gibi
āyīn tutar (Gazel 37/7)

cāme:

1.) Libas, elbise, kıyafet.

1.1. cāme:

‘İdiyyeye zühd ehli ‘aceb **cāme** deĝişir
Hırķasını rindān mey ile cāme deĝişir
(Gazel 35/1)

1.2. cāme:

‘İdiyyeye zühd ehli ‘aceb cāme deĝişir
Hırķasını rindān mey ile **cāme** deĝişir
(Gazel 35/1)

1.3. cāme:

Bir zāhid ier bāde-i esrār-ı  lāh 
Seccāde-i zühdini verir **cāme** değişir
(Gazel 35/4)

1.4. cāmelenmiř:-len, -miş

Erg vān  **cāmelenmiř** bağlamış g l
penbeler
şad hezār maĥb beler olmuş anu 
mezc besi (Gazel 152/2)

1.5. cāmeleri :-ler, -i 

A ‘lā yaraşur  avri a ey Y suf-ı řān 
Ki **cāmeleri ** berk-i gül  
y semenimden (Gazel 104/5)

1.6. cāmemi:-m, -i

Ki z r  penc   şeş kehle giri b n ma
cem ‘ olmuş
şoyundum **cāmemi** bir bir ĥal ř etdim
giri b n  (Kıt’a 3/2)

cāme-h   b:

1.) Yatak.

1.1. cāme-h   ba:-a

Dil-i z r m tefekkürle der- ğ ş etmede
y ri
Ma ‘an bir **cāme-h   ba** ol gelir amma
neden şo ra (Gazel 127/3)

cāmeĥ ba d ş-: (Deyim)

1.) Yatağa düşmek, hastalanmak.

1.1. cāmeĥ ba d ş-:-di

Düşdi cāmeĥ ba ‘ mr m ĥ ř lı bir
dert ile

Murę-ı c n  cennet-i me ‘v y  kıldı
 şiy n (Tarih 25/2)

c m-ı Cem:

1.) şarabın mucidi eski  ran
padişahlarından Cem'in içki kadehi.

1.1. c m-ı Cem:-i

C m-ı Cem’i şikeste edince b d- 
devr n

Ķan döküp  an ağladı c m-  cih n-
n m da (Gazel 125/5)

1.2. c m-ı Cem:-i 

C n m  kıldım fed  **c m-ı Cem’i **
cevl n na

C r ‘ n  n ş etmedin v r n verir y r n
 adeĥ (Gazel 25/3)

1.3. c m-ı Cem:-in, -den

Bu fen da iki gün yüzümüze güldü
felek

Cem ‘ edip ‘ağl m z  **c m- **
Cem’inden geçdik (Gazel 82/2)

c m-  cih n-n m :

1.) Dünyayı gösteren kadeh.

1.1. c m-  cih n-n m :-da

C m-  Cem’i şikeste edince b d- 
devr n

Ƙan döküp Ƙan aƒladı **cām-ı cihān-nümāda** (Gazel 125/5)

cām-ı devrān:

1.) Dünya kadehi, şarap kadehi.

1.1. cām-ı devrān:-dan

Meclis-i pīr-i muġāndan maṭlab-ı a‘lā
nedir

Sāķi-i gül-çehredir āh **cām-ı
devrāndan** ġaraż (Gazel 67/2)

cām-ı mey:

1.) Şarap kadehi.

1.1. cām-ı mey:

Görüp bu şīve vü nāzı vişāl-i yāre pey
verdim

Bir elde nīze-i sükker bir elde **cām-ı
mey** verdim (Gazel 99/1)

cām-ı şehādet:

1.) Şehadet kadehi.

1.1. cām-ı şehādet:

Hulle-i cennet sezādır Ƙāmet-i bālāsına
Nūş edip **cām-ı şehādet** eyledi haşıl
merām (Tarih 21/3)

cāmi‘:

1.) Müslümanların ibadet etmek için
toplandıkları yer.

1.1. cāmi‘:

Şāliş-i sultān-ı ħākān şāh Selīm ü
kāmṛān

Dā’imā yapmaġda **cāmi‘** tekye ve
beytü’l-ħarām (Tarih 14/10)

1.2. cāmi‘ de:-de

Gördüm güzeli **cāmi‘ de** Ƙur’ān
oġudukça
‘Aġlım taġılır gözleri fettān oġudukça
(Gazel 118/1)

1.3. cāmi‘ :-i (Mudanya'da bulunan
Eski camii)

H‘āce ‘Alī Zāġilī ihyā edip bu **cāmi‘ i**
Bānī-i evvel olandır şāġib-i ‘irfāna baġ
(Tarih 20/2)

cāmi‘ -i a‘lā:

1.) Yüce cami.

1.1. cāmi‘ -i a‘lā:

Emr edip bünyādına bir **cāmi‘ -i a‘lā**
içün

Ƙıldı itmāmın müyesser vāġid ü
muġtār aña (Tarih 8/3)

cāmi‘ -i ra‘nā:

1.) Güzel cami, hoş cami.

1.1. cāmi‘ -i ra‘nā:

Bu maġale bu ‘ibādet-ġāneyi ābād
edip

Oldu bir **cāmi‘ -i ra‘nā** her şalāt bābı
ġüşā (Tarih 9/2)

cāmi‘-i Tayyār:

1.) Canikli Hacı Ali Paşa'nın torunu
Trabzon valisi Tayyar Mahmud Paşa
hazretlerinin camisi.

1.1. cāmi‘-i Tayyār:

Harf-i cevherdār ile Rāzī görüp tārīh
dedi

Haḡ bu söz cāmi‘-i Tayyār pür şafā
beyt-i Hudā (Tarih 8/13)

cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī:

1.) Yüce ve şanlı cami.

1.1. cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī:

Rāziyā tārīhine dürdāne tārīh söyledim
Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī ḡabbezā behcet-
fezā (Tarih 9/11)

cāmi‘-i vālā-yı dil-keş:

1.) Gönül çekici yüce cami.

1.1. cāmi‘-i vālā-yı dil-keş:

Bir ‘ibādet-ḡānedir ki tālibān-ı t̄ā‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
ḡuşā (Tarih 8/5)

cān:

1.) Beden, ruh, insanın maddi ve
manevi varlığı, gönül, yürek.

1.1. cān:

Cānıma minnet benim cān istese
cānānımız

Cān alan cānāneye cānlar fedā
cānāneler (Gazel 33/6)

1.2. cān:

Eyle gel taḡsīn eyle ḡaḡkında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im āña
sübḡān okur (Gazel 41/3)

1.3. cān:

Cān dili bezm-i ezelde yāre iḡrār
eylemiş

Olamaz her māyede Ġaffār’a iḡrār
eylemiş (Gazel 60/1)

1.4. cān:

Cān verür cānım benim hiç cāna
bakmaz cān nedir

‘Aşḡ bāzārında cān bāzāra iḡrār
eylemiş (Gazel 60/2)

1.5. cān:

Sen dirīḡ etme vişāl-i yār içün cān
naḡdini

Cān fedā kıl gel berü ey cān demi
cānānıma (Gazel 128/2)

1.6. cān:

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül‘izār

Cān dimāḡında o lezzet dem-be-dem
ḡālā ola (Gazel 134/6)

1.7. cān:

Üstüme düşse benim murğ-ı hümnânıñ
sāyesi

Güyyiā cānlar kıtar bu cānıma **cān**
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.8. cān:

Yalvarıp yaķarayım yārime söz
geçmez ise

Cān nişār eyleyeyim vārıma söz
geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

1.9. cān:

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazā
niyyetine
Cān mıdır kaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

1.10. cānā:-a

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler
Cān pazārında görürsün **cānā** olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.11. cāna:-a

‘Āşıkım **cāna** saña ğayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hıç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.12. cāna:-a

Yā naşīb cevriñe **cāna** bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu hıdmeti ğaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.13. cāna:-a

Cān verür cānım benim hıç **cāna**
bakmaz cān nedir
‘Aşk bāzārında cān bāzāra iķrār
eylemiş (**Gazel 60/2**)

1.14. cānā:-a

Zer-feşān etdim yoluña sevdığım her
yana baş
Hāneme teşrīf edince ayağın bu **cānā**
baş (**Gazel 66/1**)

1.15. cāna:-a

Cāna minnet bilelim hıżmet-i cānānı
hemān
Hāk-i pāyınā düşüp ‘azm-i rikāb
eyleyelim (**Gazel 90/4**)

1.16. cāna:-a

Beni şeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
hübāndır
Firākı **cāna** kār etdi meded ol ğam-
hıārımdan (**Gazel 105/3**)

1.17. cāna:-a

Nīm nigāh etdiñ baña **cāna** te’sīr
eyledi
Ne dil-düz müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

1.18. cāna:-a

O tır-i ğamzeler kār etdi **cāna**
Geçüp andan varup dīle buluşa (**Gazel**
130/5)

1.19. cāna:-a

Ḳatlime fermāna zaḥmet çekmesün tīr-
i nigār

Ġarḳ-ı hūn oldu derūnım **cāna** geçdi
tīşesi (**Gazel 135/2**)

1.20. cāna:-a

Bir şerāre düşdi **cāna** dā'imā sūzān
olur

Kimseler vāḳıf degildir derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

1.21. cānı:-ı

Ḳalmadı şabra mecālim bī-vefāsıñ
neyleyem

Uğrıña 'ālem fedādır ben bu **cānı**
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.22. cānım:-ım

Gül cemāli güllerinde turreler ḥayrān
aña

Aşılıp **cānım** gibi gīsū-yı ser-gerdān
aña (**Gazel 4/1**)

1.23. cānım:-ım

Cevriñi **cānım** gibi sinemde pinhān
eylesem

Cevriñe cevri etme cānım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.24. cānım:-ım

'Adl ile mes'ul olursam cürmümün
pāyānı yok

Sūz-ı hicrān ile **cānım** olmada dā'im
kebāb (**Gazel 14/6**)

1.25. cānım:-ım

Düşeli derdine dermān bulmadı **cānım**
meded

Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

1.26. cānım:-ım

Teşne-dār etmiş ḳamu āh 'āşık-ı nā-
kāmiñı

Ber-murād eyle ā **cānım** lebleriñ
mülden lezīz (**Gazel 28/2**)

1.27. cānım:-ım

Dilim rehn eyledim sevdā-yı 'aşık-ı
pür-melāliñde

Fedādır yoluña **cānım** velī geçmem
rehīnimden (**Gazel 108/3**)

1.28. cānım:-ım

Hezār **cānım** olursa nezrim olsun
derd-i 'aşkıñda

Güneḥ-kār ümmetiñden nātüvānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/3**)

1.29. cānım:-ım

Ne mümkün ehl-i ḳāle añladam ḥāl-i
perīşānım

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş **cānım** (**Matla 24/1**)

1.30. cānım:-ım

Bursa'ya teşrîfiñe ben eyledim târîḥ
murād

Bir elif derdine düşdüm gūyiyā **cānım**
gibi (**Tarih 7/10**)

1.31. cānıma:-ım, -a

Leb-i sükker-feşānından emersem
Gelir bu mürde **cānıma** liyāḳat (**Gazel 18/7**)

1.32. cānıma:-ım, -a

Rāzi-i dil-ḥastaya dād eyleseñ dermān
olur

Cānıma kār etdi cevriñ pür-cefā
cānım meded (**Gazel 27/5**)

1.33. cānıma:-ım, -a

Kār etdi benim **cānıma** aḡyāra
tebessüm
Ketmeylemeye ḳalmadı ṭāḳat sitemim
var (**Gazel 46/4**)

1.34. cānıma:-ım, -a

Cān verme benim **cānıma** bī-minnet
efendim
Tīḡ-i nigeḥiñ Rāzi'ye meydān
oḳudukça (**Gazel 118/5**)

1.35. cānıma:-ım, -a

Pür-cefādır baña ol cevri cefālar
kılıcı
Fırḳat ü derd ü elem **cānıma** kār etdi
el āḥ (**Gazel 129/3**)

1.36. cānıma:-ım, -a

Üstüme düşse benim murḡ-ı hümānıñ
sāyesi

Gūyiyā cānlar ḳatar bu **cānıma** cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.37. cānıma:-ım, -a

Cānıma āteş bıraḳdıñ sūz-nāk etdiñ
beni
'Aḳıbet ey bī-vefā ḳıydıñ helāk etdiñ
beni (**Gazel 146/1**)

1.38. cānıma:-ım, -a

Sūz-ı 'aşḳıñ **cānıma** kār etdi ammā
çāre ne
Perr ü bālın yaḳmada bu göñlümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.39. cānıma:-ım, -a

Cānıma kār etdi ḡayrī ḥasretiñ yeter
amān
Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.40. cānıma:-ım, -a

Cānıma kār etdi amā neyleyem
Kime şekvā eyleyip kime diyem
(**Mesnevi 1/8**)

1.41. cānıma:-ım, -a

Niyāz etdim cefākārım mürüvvet
etmediñ aṣlā
Benim **cānıma** bir āteş bıraḳdıñ
yanmada dā'im (**Müfret 6/1**)

1.42. cānıma:-ım, -a

Hālime vākıf iken āh bir teraḥḥum
etmedi

Zālīm ü ğaddār imiş āteş bıraқdı
cānıma (Müfret 9/1)

1.43. cānıma:-ım, -a

Hāk-i pāye yüz sürüp kıldım saña
ḥālim beyān

Hīç teraḥḥum etmediñ āteş bıraқdıñ
cānıma (Müfret 10/1)

1.44. cānıma:-ım, -a

Çok tazallum eyledim cānā saña kār
etmedi

Gelmediñ güldürmediñ āteş bıraқdıñ
cānıma (Müfret 11/1)

1.45. cānıma:-ım, -a

Şaḥn-ı dilde bir ateş yaқdıım elimle
cānıma

Tā kıyāmet ḥaşr olunca nūr olur
qabrim benim **(Müfret 15/1)**

1.46. cānıma:-ım, -a

Ġamzeleriñ **cānıma** geçdi amān
Akıdırım yaş yerine qan revān **(Terci-
bend 3/26)**

1.47. cānımda:-ım, -da

Muḥabbet nārı **cānımda** ‘alev-rīz
olmada dā’im
Ne varlıqdan eşer koydu ki yokluqdan
da kārım yok **(Gazel 74/2)**

1.48. cānımdan:-ım, -dan

Mā’il-i ḥūn-ḥār olan dildāra dil verme
şakın

El yudum **cānımdan** ammā bāqī qaldı
bir nefes **(Gazel 59/4)**

1.49. cānımı:-ım, -ı

Dem-be-dem āh u fiğānım girmez oldu
gūşına

Cānımı āvīze kıldım gūşınıñ
mengūşına **(Gazel 114/1)**

1.50. cānımı:-ım, -ı

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes

Nezr ederdim **cānımı** cüz’ice varsam
yanına **(Gazel 133/2)**

1.51. cānımı:-ım, -ı

Girme güzel girme amān qanıma
Nezr edeyim cānımı sultānıma **(Terci-
bend 3/11)**

1.52. cānımıñ:-ım, -ıñ

Meh-cebīnler içre gördüm **cānımıñ**
cān pāresin
Gūyiyā dürr-i yetīm dürdānedir
dürdāneler **(Gazel 33/3)**

1.53. cānımıñ:-ım, -ıñ

Göñlümi taḥliye kıldım yārımıñ
teşrīfine
Dem-be-dem eyler temennī **cānımıñ**
her kūşesi **(Gazel 135/4)**

1.54. cānımız:-ımız

Fedâdır yoluña baş ile **cânımız**
Yanar pervâneyiz çıkmaz şadāmız
(Gazel 54/4)

1.55. cânımız:-ımız

Toyımadı hiç bî-beķādan verdi bu cân-ı
‘azîz
Gülmedi bu gülşen içre **cânımız** çeşm-
i ... (Tarih 26/1)

1.56. cânıñ:-ıñ

Rāziyā bu pendimi gūşıñı mengūş
eyleyip
Ma‘nevî bir dest-res tüt **cânıñ** eyle
ber-ţaraf (Gazel 72/5)

1.57. cânıña:-ın, -a

Hār-ı cevrim **cânıña** te‘şîrini fehm
eyledim
Olma maḥzûn cân u dilden eyle bu
güftāra ḥaz (Gazel 69/6)

1.58. cânıña:-ıñ, -a

Seni dem-beste eyler bir nighle
Düşürür **cânıña** ol anda qorḥu (Gazel
111/6)

1.59. cânlara:-lar, -a

Gül ruhlarını bûseye arzû nice
mümkin
Tîr-i müçeñi **cânlara** neşter biliriz biz
(Gazel 50/7)

cân al:- (Deyim)

1.) Öldürmek, yok etmek, can almak.

1.1. cân al:-an

Cânıma minnet benim cân istese
cânānımız

Cân alan cânāneye cânlar fedā
cânāneler (Gazel 33/6)

cân at:- (Deyim)

1.) Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

1.1. cân atıp:-ıp

Balçığı hıfz etmek için **cân atıp** vardı
hemān
Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (Tarih 21/4)

cân bağışla:- (Deyim)

1.) Canı bağışlamak, yaşaması için bir
fırsat daha vermek, canı bahşetmek,
ölen birisini tekrar diriltmek.

1.1. cân bağışla:-r

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perî

Cân bağışlar Rāziyā sevdā bulur
ğāyet revāc (Gazel 22/7)

1.2. cân bağışla:-r

Şad hezārān ‘āşık-ı dil-ḥasta maṭlûb-ı
lebiñ

Mürdeye **cânlar bağışlar** gūyā
kevşerden lezîz (Gazel 29/2)

cân bul:- (Deyim)

1.) Dirilmek, canlanmak, hayat bulmak.

1.1. cān bul:-du, -m

Tāze **cān buldum** görünce haṭ-ı nev-ruḥsārıñı

Revnaḳ-ı faşl u bahār elbet verir bī-māra haṣ (Gazel 69/4)

cān çık:- (Deyim)

1.) Canın çıkması, ölmek.

1.1. cān çık:-mak, -a

Rāzi-i ‘āciziñe luṭf u kerem eyle meded

Bir ramaḳ ḳaldı hemān **çıḳmaḡa cānım** bi’l-lāh (Gazel 129/7)

1.2. cān çık:-mak, -a

Şihāb-āsā semāda berḳ urur āh-ı firāvānım

Ramaḳ ḳaldı tenimden bu elemle **çıḳmaḡa cānım** (Terci-bend 2/7)

1.3. cān çık:-maz

Seniñle sürdigim zevḳ u şafālar āh ne kām oldu

Niḡün **çıḳmaz** ‘aceb **cānım** baña dünyā ḥarām oldu (Terci-bend 2/13)

cān fedā:

1.) Canı feda etme, uğruna can verme.

1.1. cān fedā:

Cānıma minnet benim cān istese cānānımız

Cān alan cānāneye **cānlar fedā** cānāneler (Gazel 33/6)

1.2. cān fedā:

Hāḳḳ’a teslīm ü rızā **cānı fedā** böyle imiş

Elimizden ne gelir emr-i Hūdā böyle imiş (Müseddes 1/8)

1.3. cān fedā:

Bu şadāḳat var iken sende **fedā cānım** saña

Ben seni vermem cihāna gelse dünyā bir yana (Terci-bend 1/1)

1.4. cān fedā:

Hālimi taḳrīre ḥācet vār mıdır şāhım benim

Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi māhım benim (Terci-bend 1/13)

1.5. cān fedā:-dır

Gözleri sehḫāresiyle siḥr eder yārim benim

Yolına **cānım fedādır** ḡayrī yok vārim benim (Terkib-bend 1/11)

cān fedā kıl:- (Deyim)

1.) Canını feda etmek, hiçbir şeyini esirgememek, bir şey uğruna can vermek.

1.1. cān fedā kıl:-

Sen dirîğ etme vişāl-i yār için cān
nağdini

Cān fedā kıl gel berü ey cān demi
cānānıma (Gazel 128/2)

1.2. cān fedā kıl:-

Rāh-ı ‘aşka cān fedā kıl olagör hāşıl
merām

Hicr-i yār ile ‘aceb hem-
rāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/3)

1.3. cān fedā kıl:-di, -m

Cānımı kıldım fedā cām-ı Cem’in
cevlānına
Cür‘añı nūş etmedin vārın verir yārān
kadeh (Gazel 25/3)

1.4. cān fedā kıl:-di, -m

Ey cefācū cevriñe cānım fedā kıldım
bugün

Görmeye cānımı verdim āh amān
görünmedi (Gazel 138/4)

1.5. cān fedā kıl:-di, -m

Cān fedā kıldım hemān cānāna cānım
nağdini

Āteş-i ‘aşk ile sūzān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/5)

1.6. cān fedā kıl:-sa, -m

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña

Luṭf eder ağıyāra da ğayret helāk eyler
beni (Gazel 149/3)

1.7. cān fedā kıl:-sa, -ñ

Rāh-ı Hākk’a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā

Hāq ile hāq olmayan ādem hebā degil
mi yā (Gazel 8/1)

cān kat:- (Deyim)

1.) Can katmak, hayat vermek.

1.1. cān kat:-ar

Üstüme düşse benim murğ-ı hümānıñ
sāyesi

Güiyā cānlar katar bu cānıma cān
māyesi (Gazel 140/1)

cān nağdi:-

1.) Can sermayesi, can akçesi.

1.1. cān nağdi:-ni

Sen dirîğ etme vişāl-i yār için cān
nağdini

Cān fedā kıl gel berü ey cān demi
cānānıma (Gazel 128/2)

1.2. cān nağdi:-ni

Cān fedā kıldım hemān cānāna cānım
nağdini

Āteş-i ‘aşk ile sūzān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/5)

1.3. cān nağdi:-ni

Dil tüketdi dil-rubālar yolına cān
nağdini

Güiyā bī-rūḥ şanursıñ şüret-i tersā
gibi (**Gazel 148/3**)

cān pāre:

1.) Can parçası, can parçası kadar
sevilen kimse, sevgili.

1.1. cān pāre:-sin

Meh-cebīnler içre gördüm cānımıñ
cān pāresin

Güiyā dürr-i yetīm dürdānedir
dürdāneler (**Gazel 33/3**)

cān pazārı:

1.) Can pazarı. Mec. Mahşer yeri.

1.1. cān pazārı:-n, -da

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler

Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

cān u ‘azīz:

1.) Can ve sevgili.

1.1. cān u ‘azīz:

Gel helāl eyle baña ülfetimiz
‘Azm-i ‘uḳbāya gider **cān u ‘azīz**
(**Mesnevi 1/21**)

cān u baş:

1.) Can ve baş, aşığın hayatı.

1.1. cān u baş:-ım

Dirīḡ etsem fedādır cān u başım
Dise bir merḥabā tūtī lisānım (**Gazel 94/3**)

1.2. cān u baş:-ım

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim ammā
Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

cān u dilden:

1.) Canıgönülden, içtenlikle, tüm
samimiyetiyle, tüm kalbiyle.

1.1. cān u dilden:

Hīç perīşān olma ey dil **cān u dilden**
kıl niyāz
Sür yüzün ḥāk-i derine dā’imā
Raḥmān’a tūt (**Gazel 16/3**)

1.2. cān u dilden:

Ber-murād olsam diyü **cān u dilden**
ey perī
Cüst ü cū eyledigim seyr eden hem-
rāh bilir (**Gazel 48/3**)

1.3. cān u dilden:

Ḥār-ı cevrim cānıña te’şīrini fehm
eyledim
Olma maḥzūn **cān u dilden** eyle bu
güftāra ḥaz (**Gazel 69/6**)

1.4. cān u dilden:

Eyledim ‘azm-i sefer āh yāre kıldım
elvedā’

Cān u dilden ağladım dildāra kıldım
elvedā’ (**Gazel 70/1**)

1.5. cān u dilden:

Cān u dilden bir fenāfi’llāha eyle
ilticā

Yek nefesde evimi ma’mūr eden
pīrāna bak (**Gazel 77/6**)

1.6. cān u dilden:

‘Aşk ile bī-çāre dil her yana eyler ser-
fürū

Cān u dilden rüz u şeb cānāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/1**)

1.7. cān u dilden:

Rāzi-i bī-çāreniñ maṭlūbını Allāh verir
Cān u dilden eyleye dā’im niyāz bī-
iştibāh (**Gazel 123/5**)

1.8. cān u dilden:

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
‘izzete
Fazl u luṭfundan ümīdim üzre kıldı
ber-murād (**Müfret 37/1**)

1.9. cān u dilden:

‘Aklıñı başıña derc et **cān u dilden** kıl
niyāz
Hem-zebāniñ duymasın kalb-ile eyle
bir du‘ā (**Müfret 46/1**)

1.10. cān u dilden:

Varıp beyt-i Hudā’ya **cān u dilden** bir
niyāz etdim

‘Arafāta çıkınca vāşıl oldum cümle
maḫşūda (**Müfret 47/1**)

1.11. cān u dilden:

Cān u dilden zār u giryān olduğum
Allāh bilir

Zāt-ı pāk-i Ḥaḫ için hem ne revādır
güft ü gū (**Müfret 59/1**)

1.12. cān u dilden:

Cān u dilden sa’y edip hizmetlerin
kıldım kabūl
Yā İlāhī bir velāyet Rāzi’-i nā-şādeye
(**Nazm 12/2**)

1.13. cān u dilden:

Şūfiyā sen **cān u dilden** ‘aşkı ikrār
eyleseñ
Vākıf-ı esrār olur yek şīr-i Yezdānım
gibi (**Tarih 7/4**)

1.14. cān u dilden:

Seyr eden ālāyişin bī-iḥtiyār el kaldırıp
Cān u dilden Ḥazret-i Tayyār’a
eylerler du‘ā (**Tarih 8/9**)

1.15. cān u dilden:

Şāhibu’l-hayra murādın var ise el
kaldırıp
Cān u dilden Ḥacī ‘İvāz Pāşā’ya eyle
du‘ā (**Tarih 9/9**)

1.16. cān u dilden:

Arz-ı ra' nā havz-ı vālā beyti gāyet dil-
firīb

Cān u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du'ā (Tarih 39/4)

1.17. cān u dilden:

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkindir (Terkib-bend 1/3)

cān u gönülden:

1.) Canıgönülden, içtenlikle, tüm
samimiyetiyle, tüm kalbiyle.

1.1. cān u gönülden:

Ḥallāka niyāz eyleyegör **cān u**
gönülden

Ḥande edeni rüyāna sen peyleme
küstāḥ (Gazel 26/4)

cān ver-: (Deyim)

1.) Bir uğurda can vermek, ölmek.

1.1. cān ver-:-di, -m

Ey cefācū cevriñe cānım fedā kıldım
bugün

Görmeye **cānımı verdim** āh amān
görünmedi (Gazel 138/4)

1.2. cān ver-:-ecek

Şimdi seniñ 'āşık-ı efkendenim
Cān verecek yoluña bir bendeñim
(Nazm 10/2)

1.3. cān ver-:-en

Yoluña **cān veren** ol yār-ı gārīñ
Cihānda vāḥid-i mu'teberindir (**Kıt'a**
1/9)

1.4. cān ver-:-en, -ler

Sırr-ı 'āşka **cān verenler** ser-firāz olsa
sezā

Serseri gezme cihānda sürür ol sen
intiḥāb (**Gazel 14/3**)

1.5. cān ver-:-en, -ler

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār

Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

1.6. can ver-:-ir

Yoluña **canlar verir** şad hezārān
'āşıkān

Bī-mürüvvatlık hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (**Gazel 13/2**)

1.7. cān ver-:-ir, -ken

Şem'ine pervāne oldum perr ü bāla
bakmadım

Yoluña **cānım verirken** bir nidā
gördün mü hīc (**Gazel 21/2**)

1.8. cān ver-:-me

Cān verme benim cānıma bī-minnet
efendim

Tīg-i nigeḥiñ Rāzi'ye meydān
okudukça (**Gazel 118/5**)

1.9. cān ver-:-me, -dir

Rāziyā bī-hūde efġān eyleme haddiñ
degil

Yoluna **cān vermedir** bu yolda
cānāndan ġaraž (**Gazel 67/7**)

1.10. cān ver-:-mek

Ferāmūş eyledim dünyāyı mā-fihā-yı
‘aşk ile

Vişāl-i yāre **cān vermek** sezā-vār
olduġun bildim (**Gazel 96/2**)

1.11. cān ver-:-mek

Rāh-ı Hakk’a sen daġı kurbān olursuñ
Rāziyā

Koç gibi **cān vermek** ister da‘vī-i
īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.12. cān ver-:-mek, -e

‘Āşıkım cāna saña ġayra nigāh gelmez
baña

Yoluña **cān vermege** hīç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.13. cān ver-:-mek, -e

Nim tebessüm bir nevāziş leb-be-leb
verse cevāb

Yoluna **cān vermege** Rāzī daġı
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

1.14. cān ver-:-ür

Cān verür cānım benim hīç cāna
bakmaz cān nedir

‘Aşk bāzārında cān bāzāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/2**)

cānā:

1.) “Ey can, ey sevgili” anlamlarında
bir hitap sözü.

1.1. cānā:

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler

Cān pazārında görürsün **cānā** olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.2. cāna:

Çekmeye cevriñi **cāna** tākātım tāk
oldu āh

Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān bana (**Gazel 7/4**)

1.3. cānā:

Emriñe dil-besteyim tā kālū belā’dan
beri

Ser-fedā kıldım rehiñde etme **cānā**
ictināb (**Gazel 14/2**)

1.4. cānā:

Bu Rāzī nā-tüväna āh yeter cevri
firāvānıñ

Yazıkdır olma gel **cānā** pür-efġān
olmama bā’iş (**Gazel 20/5**)

1.5. cānā:

Ben gibi ‘alemde **cānā** bir gedā
gördün mü hīç

Şüret-i ‘aciz ile gūyā bir edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.6. cānā:

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc
Bir devā kıl derdine lūtf eyle **cānā** bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.7. cānā:

Hezārān cevriñi **cānā** baña şerh ü
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan gec (**Gazel 23/1**)

1.8. cānā:

Çok şafāñı sürdi **cānā** sū-be-sū
mihmān қadeh
Yār elinden devr eder devrān umar
devrān қadeh (**Gazel 25/1**)

1.9. cānā:

Sīretde anuñ sırrını **cānā** ne bilirsin
Ol ehl-i ҳarābāt hemān elleme küstāh
(**Gazel 26/3**)

1.10. cānā:

Lebleriñ ağzımda **cānā** baña
sükkerden lezīz
Lebleri ҳamrālarıñ şahbā-yı aһmerden
lezīz (**Gazel 29/1**)

1.11. cānā:

Қıldığım āh u fiğānım gūşıña girmez
ne sūd

Қalbiñ ahenden mi **cānā** yoһsa
mermerden midir (**Gazel 30/3**)

1.12. cānā:

Şems-i pertev şanma **cānā** seyriñe pīr-
i felek
Farқа қudret қalmamış her rūz saña
dūrbīn tutar (**Gazel 37/3**)

1.13. cānā:

Yanıp yaқılmağa **cānā** dil-i
sūzānelerden şor
Ruһuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

1.14. cānā:

Bu ‘ālem başқа ‘ālemdir efendim
bunda ‘ār olmaz
Sūһandānıñ dil ü řab‘ında **cānā** nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

1.15. cānā:

Hīç teraһhum eylemez bir nīm-nigāh
etmez āmān
Merһabā kılsam uzaқdan ğayrī **cānā**
baña bes (**Gazel 59/3**)

1.16. cānā:

Çāre yoқdur derdimiñ dermānına **cānā**
benim
Ben zārūrī ‘āşık-ı ğam-һāra kıldım
elvedā‘ (**Gazel 70/3**)

1.17. cānā:

Hālını kılmış perīṣān kākülün
sünbüllerin

Ruḥların şevk ile cānā lālenin
bağrında dāğ (Gazel 71/2)

1.18. cānā:

Sa'y edip sa'y ile cānā olagör ḥayrū'l-
ḥalef

Gel hevā-yı nefis ile bu 'ömriñi etme
telef (Gazel 72/1)

1.19. cānā:

Mācerā-yı derdimi takrīr ederdim ben
saña

Bir teraḥḥum eyle cānā ḥālimi şormaz
mısıñ (Gazel 80/2)

1.20. cānā:

Şimdi vaḳtimden amān gel eyle dilber
bir su'āl

Ḥūb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā bir
mavāl (Gazel 84/1)

1.21. cānā:

Raḥm eyle benim ḥālime cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (Gazel 93/2)

1.22. cānā:

Müjeñ 'aşkına ey āfet şehādet fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü 'ālemde
refākatden (Gazel 106/4)

1.23. cānā:

Göñül teslīmine cānā şaḳın sen ḳıl u
ḳāl etme

Riyāzetledir āgūş-ı ḥabīb-i kibriyādır
bu (Gazel 112/3)

1.24. cānā:

Seniñ teşrīfīñe şeksiz serīr etdi serim
cānā

Ayağıñla basıp çeşmim daḥi rüy u
müjem çine (Gazel 115/3)

1.25. cānā:

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını

Göz ucıyla añladır düşvārına yāhūsını
(Gazel 136/1)

1.26. cānā:

Ḥāl-i 'ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
degil

Biri me' mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
degil (Matla 19/1)

1.27. cānā:

Bendeñe ḥor bakma cānā sevdiğim
şirāne bak

Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne bak (Matla 22/1)

1.28. cānā:

Çok tazallum eyledim **cānā** saña kār
etmedi
Gelmediñ güldürmediñ âteş bıraқdıñ
cānıma (**Müfret 11/1**)

1.29. cānā:

Ser-i fermānber-i ‘aşkıñ Şeh İsmā‘ıl’e
cānā
Ne sekide ne bismil-gāh ne yirde dirse
ķurbānım (**Müfret 73/1**)

1.30. cānā:

Şad hezārān rüyıña kılsam nażar **cānā**
yine
Her birinde gūyiyā sāl-i hezārı
ķasretim (**Müfret 94/1**)

1.31. cānā:

Cihānda ‘ākıl ü dānā olam derseñ
sükūt eyle
Selāmet rāhını **cānā** bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.32. cānā:

Leme‘ān eyler dem-ā-dem nūr-ı
Raḥman dā‘imā
Çeşm-i im‘ān ile **cānā** feyżiniñ aşārına
(**Tarih 8/4**)

1.33. cānā:

Ḥāk u bāb u manzarı vaşfinda ‘āciz
şā‘irān
Nice ta‘rīf edeyim evşāfını **cānā** saña
(**Tarih 8/6**)

1.34. cānā:

Sāhil-i deryāda **cānā** belde-i sultāna
baқ
Gel berü ādem görürseñ ülfet et
sükkāna baқ (**Tarih 20/1**)

1.35. cānā:

Müsellem bir güzelsiñ ṭavr u eṭvārıñ
levendāne
Ṭolanmış kākülün **cānā** hemān kāfūr-ı
gerdāna (**Terci-bend 2/4**)

1.36. cānā:

Feyż-i Ḥaқ’dan feyż-yāb olmaқdasıñ
cānā meger
Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

cāna düş-:

1.) Yüreğe düşmek, gönle düşmek,
âşık olmak.

1.1. cāna düş-:-di

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşkı hemān **cānıma**
düşdi
Dīvāne gönül āh yine bir ḥānıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

cāna geç-:

1.) Cana geçmek, yüreğinin bir
tarafından girip diğerk yanından
çıkmaқ.

1.1. cāna geç-:-di

Ebrū müjgānı tekellüm etdi hem
şūrīdelik
Ġamzesi **cānıma geçdi** eyledi delik
delik (**Matla 28/1**)

1.2. cāna geç-:-di

Bağmadı hıç nāle vü efgānıma
Ġamzeleri **geçdi** hemān **cānıma**
(**Terci-bend 3/10**)

cāna kār eyle-:

1.) Canına tak etmek, dayanamamak,
katlanamamak.

1.1. cāna kār eyle-:-r

Pister-i derd ü elem **cānına kār eyler**
ise
Aña teslīm-i Ĥudā gibi şifā hāl olmaz
(**Gazel 58/4**)

cānān:

1.) Gönülden sevilen, gönül verilmiş
olan güzel, sevgili.

1.1. cānān:

Yeşil tonlar giyip **cānān** ‘aceb ra‘nā
meleklenmiş
Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.2. cānān:

Fırkāt u derd ü elemle āhlananlardan
mısıñ

Bī-miṣāl **cānān** için eyvāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.3. cānān:

Taḥsīn ederem şīve-i eṭvārımı bir bir
Muḥriḳ ses ile dersini **cānān** okudukça
(**Gazel 118/3**)

1.4. cānān:

Dilim ḥāb-ı ġamından luṭfı var olsun
uyandırdı
Fītil-i baḥtımı **cānān** çerāğ edip de
yandırdı (**Gazel 141/1**)

1.5. cānān:

Ey dirīḡā bu fenā bezmi perīṣān
olmadan
Cām şuna **cānān** eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.6. cānān:

Kendi ta‘līm eyledi dil şaydını **cānān**
baña
Ben çerāğ oldum sevilmeḳ resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

1.7. cānāna:-a

İzṭırārī derdini **cānāna** tefhīm eyledi
Pertev-i ‘aşḳ-ile gūyā şu‘le-dār oldu
gōñül (**Gazel 85/2**)

1.8. cānāna:-a

‘Aşḳ ile bī-çāre dil her yana eyler ser-
fūrū

Cân u dilden rûz u şeb **cânâna** eyler
ser-fürû (**Gazel 113/1**)

1.9. cânâna:-a

Bana rahm eyleyip hâl-i diger-günüm
su'âl etse

Hużûrunda temennî eyleyip **cânâna**
'aşk eyle (**Gazel 120/2**)

1.10. cânâna:-a

Cân fedâ kıldım hemân **cânâna** cânım
nağdini

Āteş-i 'aşk ile sūzân olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/5**)

1.11. cânāndan:-dan

Rāziyā bî-hûde efgân eyleme haddiñ
degil

Yoluna cân vermedir bu yolda
cânāndan garaž (**Gazel 67/7**)

1.12. cânānım:-ım

'Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili **cânānım** senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.13. cânānım:-ım

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kânı
cânānım

Hemân derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna 'aşk eyle (**Gazel 120/4**)

1.14. cânānım:-ım

Bir niyāz eyler bu Rāzî tārīḥiñ
itmāmına

Nāzlı yārānı müşerref eyle **cânānım**
gibi (**Tarih 7/11**)

1.15. cânānıma:-ım, -a

Sen dirîğ etme vişāl-i yār içün cân
nağdini

Cân fedâ kııl gel berü ey cân demi
cânānıma (**Gazel 128/2**)

1.16. cânānımız:-ımız

Cânıma minnet benim cân istese
cânānımız

Cân alan cânāneye cânlar fedâ
cânāneler (**Gazel 33/6**)

1.17. cânānımız:-ımız

Şefi'im dā'imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var

Beni bî-ferd şanursıñ şanma ki
cânānımız vardır (**Gazel 44/2**)

cânāne:

1.) Gönülden sevilen, gönül verilmiş
olan güzel, sevgili.

1.1. cânāneden:-den

Derd ile memlû dilim dermānı etmez
hîç taleb

Devr eden **cânāneden** eyyām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/4**)

1.2. cânānedir:-dir

Bu muhabbet sırrına vâkıf olan

cānānedir

Ehl-i diller birbirine sevdiğim bî-
kīnedir (**Terkib-bend 1/6**)

1.3. cānāneler:-ler

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler

Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.4. cānāneler:-ler

Gül gibi lebrîz olup gözler beni
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan **cānāneler** (**Gazel 33/1**)

1.5. cānāneler:-ler

Cānıma minnet benim cān istese
cānānımız
Cān alan cānāneye cānlar fedā
cānāneler (**Gazel 33/6**)

1.6. cānāneye:-(y)e

Cānıma minnet benim cān istese
cānānımız
Cān alan **cānāneye** cānlar fedā
cānāneler (**Gazel 33/6**)

cānbāz:

1.) Bir işi en ince noktalarına kadar
bilen ve bunun için aldatılıp alt
edilemeyen, çok mahir, kurnaz kimse.

1.1. cānbāz:

Giyinür pūşideler pūr-nāz gibi

Mü'ekkili gūyiyā **cānbāz** gibi

(**Mesnevi 3/3**)

cāndan:

1.) Candan, gönülden, içtenlikle,
samimiyetle.

1.1. cāndan:

Cemāline bakıp **cāndan** cihān varını
terk etmiş
Hemān pervāne-veş yanmış cemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

cān-fedā:

1.) Canı feda etme, uğruna can verme.

1.1. cān-fedā:

Cān-fedā hem-meclis olmağ cānıma
minnet benim
Lebleriñ 'arzūsı ise hūn-ı cigerden
lezīz (**Gazel 29/3**)

cānı ağza gel:- (Deyim)

1.) Canın ağza gelmesi, çok
korkmaktan ya da heyecanlanmaktan
dolayı kişinin öleceğini zannetmesi.

1.1. cānı ağza gel:-di

Yāri gördüm **geldi cānım ağzıma** bî-
iştibāh
Bir ramağ kaldı tenimden çıkmağā
rūhum hemān (**Müfret 24/1**)

cān-ı 'azīz:

1.) Değerli can, kıymetli sevgili.

1.1. cān-ı ‘azīz:

Toy madı hīç bī-beḳādan verdi bu **cān-ı ‘azīz**

Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-i ... (Tarih 26/1)

cānım:

1.) "Arkadaş, dost, sevgili"
anlamlarında seslenme sözü.

1.1. cānım:

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eyleşem

Cevriñe cevri etme **cānım** cevriñi
gönder baña (Gazel 5/4)

1.2. cānım:

Rāzi-i dil-ḥastaya dād eyleseñ dermān
olur

Cānıma kār etdi cevriñ pür-cefā **cānım**
meded (Gazel 27/5)

1.3. cānım:

Cān verür **cānım** benim hīç cāna
bakmaz cān nedir

‘Aşḳ bāzārında cān bāzāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/2)

1.4. cānım:

Maḥzar etmişler güzeller seni sulṭān
etmege

Ur güzelin mührünü **cānım** hemān
şāhāna baş (Gazel 66/4)

1.5. cānım:

Bu zamānıñız ḥāyır ola dedi oturdu
Söyletme beni **cānım** aḡa açma
dehānım (Gazel 92/2)

1.6. cānım:

Uṭanıyorum neyleyeyim **cānım**
efendim

Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı
zebānım (Gazel 92/3)

1.7. cānım:

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā

Yengem gibi hercā’ımiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

1.8. cānım:

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i nīm
niḡāh eyle

A **cānım** sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (Gazel 119/2)

1.9. cānım:

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşḳ eyle

Efendim sevdiğim **cānım** şeh-i ḥübāna
‘aşḳ eyle (Gazel 120/1)

1.10. cānım:

Dem-be-dem cevr ü cefâñı redde güç
çekmekde güç
Sevdiğim **cânım** a zâlim pîç ü tâb
etmekde güç (**Matla 29/1**)

1.11. cânım:

Şöyle bir âh u enînim var benim bu
günde kim
Sevdiğim **cânım** efendim nâzenînim
nâ-mizâc (**Müfret 69/1**)

1.12. cânım:

Âh edersem bu felekler pâyidar olmaz
baña
Sevdiğim **cânım** efendim yâ ne yâr
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.13. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.14. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.15. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.16. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.17. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.18. cânım:

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nâzenînim sevdiğim **cânım**
efendimsiñ (**Terci-bend 2/18**)

cânıma minnet: (Kalıp İfade)

1.) Bir lütuf olarak kabul etmek.

1.1. cânıma minnet:

Cân-fedâ hem-meclis olmağ **cânıma**
minnet benim
Lebleriñ ‘arzūsı ise hūn-ı cigerden
lezîz (**Gazel 29/3**)

1.2. cânıma minnet:

Cânıma minnet benim cân istese
cânânımız
Cân alan cânâneye cânlar fedâ
cânâneler (**Gazel 33/6**)

cânib:

1.) Yön, taraf, cihet, bölge

1.1. **cāniblerini:**-ler, -in, -i

cāniblerini geşt ü güzār ederek
hukūk-ı ʾiṣānda ve digeraṇda inṣā-i
eṣʾār u tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānīn yed-i kudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/1**)

cānib-i Hak:

1.) Allah tarafından, Allah vasıtasıyla.

1.1. **cānib-i Hak:-dan**

Ḳulına **cānib-i Hak**’dan bu bir iḥsān-ı
zebānī
Ḥicāzīn sırrına vāḳıf olup ‘aqlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

cāy-gīr ol:-

1.) Yerleşmiş olan, ortaya koyan.

1.1. **cāy-gīr ol:-an**

Cāy-gīr olan hūlūşın eyledi izhār hele
Bir mücessem resm ile verdi nizām ve
intizām (**Tarih 14/18**)

cāy-ı ‘ālī dil-güşā:

1.) Gönül açıcı yüce yer.

1.1. **cāy-ı ‘ālī dil-güşā:**

Bu sa‘adet-ḥānenīn resmine tārīḥin
dedim
Māṣāallāh resm-i zībā **cāy-ı ‘ālī dil-**
güşā (**Tarih 4/2**)

cāy-ı ‘ālī kadri:

1.) Kıymetli yüce yer.

1.1. **cāy-ı ‘ālī kadri:-n, -e** (Abbas
Paşa'nın yaptırdığı saray)

Ḡıḇta eder erbāb-ı rikḳat **cāy-ı ‘ālī**
kadrine

Böyle dīlcū mesnede her bir gören
eyler ṣenā (**Tarih 39/2**)

cāy-ı be-nām:

1.) Şanlı, meşhur yer.

1.1. **cāy-ı be-nām:**

Ger edersem medḥini anuñ sezā bī-
iṣtibāh
Görmemiş çeşm-i cihān böyle laṭīf
cāy-ı be-nām (**Tarih 14/2**)

cāy-ı dil-güşā:

1.) Gönül açan yer.

1.1. **cāy-ı dil-güşā:**

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu **cāy-ı**
dil-güşā
‘Arz olunduḳda hem-ān-dem sem‘-i
ṣāha bu kelam (**Tarih 14/15**)

1.2. **cāy-ı dil-güşā:**

Hücre-i ‘İzzet Efendi oldu **cāy-ı dil-**
güşā
Şıḥḥat u ‘āfiyet ile ede hem ārām-ı tām
(**Tarih 37/8**)

cāy-ı tā‘ati:

1.) İbadet yeri, mescit, cami.

1.1. cāy-ı t̤ā‘ati:-i

Çün şultān içre cāy-ı t̤ā‘ati kālā fūrūş
Celb eder erbāb-ı zühdi ‘aşıkānı
dā’imā (Tarih 9/6)

cāy-ı yār:

1.) Sevgilinin yeri, sevgilinin konumu.

1.1. cāy-ı yār:-e

Aḥz edip feyz-ile ‘aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh
Hāşılı maḫşūda irdi kām-kār oldu
göñül (Gazel 85/6)

cebbār:

1.) Dilediğini cebir yoluyla yapan,
kayıtsız şartsız herkese cebredecek
güçte olan, hiç kimse tarafından
kendisine cebir olunamayan, Allah.

1.1. cebbāra:-a

Bāb-ı şükri dā’imā meftūh eden Rāzī
budur
Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/5)

cebīn:

1.) Alın.

1.1. cebīn:

Sihr eder ebrū-yı dilber çin ile cebīn
tutar

Ġamze-i hūn-rīz-i dil-düz şāf çekip
temkīn tutar (Gazel 37/1)

cebr eyle:-

1.) Zorlamak, dizginlemek.

1.1. cebr eyle:-(y)ip

Bāb-ı şükri dā’imā meftūh eden Rāzī
budur
Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/5)

cedd:

1.) Ata, dede, soy.

1.1. cedd:

Cizyedār-zāde Efendi hem daḫi ‘izzet
be-nām
Nīk nām taḫşīl eder bū cedd gibi nīk ü
nām (Tarih 37/1)

1.2. ceddimiz:-imiz

Bi-ḫamdī’llāh şerīfīm ceddimiz
bürhānımız vardır
Gedāyız baḫr-ı ‘aşkız hıfzımız
īmānımız vardır (Gazel 44/1)

cedīd kıl:-

1.) Yenilemek.

1.1. cedīd kıl:-dı

Cevherī tārīḫ dedirdi Rāzīyā bir er
gelip
Bu ‘atīk naḫşibendi ma‘bedin kıldı
cedīd (Tarih 13/2)

cefa:

1.) Eziyet, sıkıntı, zulüm.

1.1. cefā:

Şakın pend ü nasîhat kâr eder şanma
görüp hâlim

Nigârımdan **cefa** vü nâz u şîve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.2. cefā:-sin

Pertev-i hüsn ü ziyâsın her gören
mecnûn olur

Cevr ü âzâr u **cefâsın** her çeken
memnûn olur (**Gazel 38/1**)

cefa et-:

1.) Eziyet etmek, sıkıntı vermek,
zulüm etmek.

1.1. cefa et-:-me

Tebessüm eylemezsiñ bâri cüz'î nîm
nigâh eyle

A cânım sevdiğim yazık **cefa etme**
senâkâra (**Gazel 119/2**)

cefâcû:

1.) Cefa veren, eziyet eden. Mec.
Güzel, sevgili.

1.1. cefâcû:

Bir olup gönlüm ile şâne-i müşgîn
bûyî

O **cefâcû** güzeliñ zülf-i hâmindan
geçdik (**Gazel 82/6**)

1.2. cefâcû:

Ey **cefâcû** cevriñe cânım fedâ kıldım
bugün

Görmeye cânımı verdim âh amân
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.3. cefâcû:

Ey **cefâcû** nev-civânım şevkıña dâ'im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yârân
okur (**Nazm 7/2**)

1.4. cefâcû:

Ey **cefâcû** kıl terahhüm vâkt ü hâlim
pür-melâl

Sâye-i cûdıñ murâdım gayri fikrimdir
muhâl (**Terci-bend 1/20**)

1.5. cefâcû:

Benim sen sūz-nākımsın **cefâcû** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.6. cefâcû:

Benim sen sūz-nākımsın **cefâcû** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nâzenînim sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.7. cefâcû:

Benim sen sūz-nākımsın **cefâcû** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.8. cefācū:

Benim sen sūz-nākımsın **cefācū** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.9. cefācū:

Benim sen sūz-nākımsın **cefācū** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.10. cefācū:

Benim sen sūz-nākımsın **cefācū** dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

cefākār:

1.) Cefa veren, eziyet eden. Mec.
Sevgili.

1.1. cefākār:

Ben senin gibi **cefākār** dilbere dil
vermedim

Ta'n edenler āhımı āh yārımı bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.2. cefā-kārım:-ım

Girerse destime dāmān-ı 'afvıñ ey
cefā-kārım

Ğuluñ hakkında ey Rāzī bu ni'met
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

1.3. cefākārım:-ım

Sitem-bağşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā hem

Yazıkdır ey **cefākārım** hāzer kıl
inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

1.4. cefākārım:-ım

Niyāz etdim **cefākārım** mürüvvet
etmediñ ašlā

Benim cānıma bir āteş bırağdıñ
yanmada dā'im (**Müfret 6/1**)

celb et:-

1.) Kendi tarafına çekmek, kendine
bağlamak.

1.1. celb et:-er

Çün şultān içre cāy-ı tātī kālā fūrūş

Celb eder erbāb-ı zühdi 'āşıkānı
dā'imā (**Tarih 9/6**)

celb eyle:-

1.) Kendi tarafına çekmek, kendine
bağlamak.

1.1. celb eyle:-(y)ip

Bāb-ı mü'mīne muvaḥḥid 'āşıkı **celb**
eyleyip

Eyleyen ikrārı elbet olmada ḥāşıl
merām (**Tarih 14/4**)

celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-misāl

Rabbü’l-erbāb:

1.) Eşi ve benzeri olmayan Allah.

1.1. celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-misāl

Rabbü’l-erbāb:

Emmā ba’d perverdigār-ı bî-zevāl

celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-misāl

Rabbü’l-erbāb

ve müyesserü’ş-şavāb olan hāzret-i
vācibü’l-vücūd zü’l-luṭfu’l-cūd Ādem-
i ebu’l-beşer (Dibace 1/5)

Cem:

1.) Şarabın mucidi olan İran
hükümdarı.

1.1. Cem:

Ḥaṭ-ı la’lîñ ‘aqlın aldı Rāzi-i şūrīdeniñ
Nev-bahār eyyāmı cāmla **Cem** gibi
āyīn tutar (Gazel 37/7)

1.2. Cem:

Ey dirīgā bu fenā bezmi perīşān
olmadan
Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (Gazel 144/4)

cem‘ et-:

1.) Toplamak, bir araya getirmek.

1.1. cem‘ et-:-ip

Bu fenāda iki gün yüzümüze güldi
felek

Cem‘ edip ‘aqlımız cām-ı Cem’inden
geçdik (Gazel 82/2)

cem‘ ol-:

1.) Toplanmak, bir araya gelmek.

1.1. cem‘ ol-:-muş

Ki zīrā penc ü şeş kehle girībānıma
cem‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir ḥalāş etdim
girībānı (Kıt’a 3/2)

cemāl:

1.) Yüz güzelliği, sevgilinin güzel
yüzü.

1.1. cemāline:-i

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş
Hemān pervāne-veş yanmış **cemāli**
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/4)

1.2. cemāline:-i, -n, -e

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş
Hemān pervāne-veş yanmış **cemāli**
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/4)

cemāl-i pertev:

1.) Aydınlık güzellik, sevgilinin yüzü.

1.1. cemāl-i pertev:-i

Ḥiredār etdi dü dīdem gül **cemāl-i**
pertevi

Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (Müfret 20/1)

1.2. cemāl-i pertev:-i, -(y)le

Cemāl-i perteviyle dil sarāyını
tutuşdurdu

Döküp āb-ı sirişki pençe-i himmetle
başdırdım (Müfret 84/1)

cemāl-i şem‘:

1.) Mumun güzelliği, mum gibi ışıık
saçan güzellik.

1.1. cemāl-i şem‘:-i, -niñ

Ziyā şaldı gözime ḥiyrelendi

Cemāl-i şem‘iniñ mehpāresinden
(Gazel 107/3)

cem‘iyet:

1.) Topluluk, toplum, davetliler.

1.1. cem‘iyetine:-i, -n, -e

Bu Mīr Aḥmed'in cem‘iyetine Rāziyā
tārīḥ

Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān ma‘lūm
olur ol an (Tarih 5/7)

Cemşid:

1.) Cem, İran'ın efsanevi dördüncü
hükümdarı.

1.1. Cemşid:

Abd-i ‘aciz hem za‘īf Rāzī-i şikeste dil
Vaḳt olur baş eger mi Cemşid
Keyḳubād’a (Gazel 125/11)

cenāb:

1.) Dergâh, huzur, makam.

1.1. cenābıñ:-ıñ

Ġubārıñ pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk

Cenābıñ semtine rāh-ı revānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/8)

1.2. cenābıñda:-ıñ, -da

Tamām oldu cenābıñda nübüvvet
Şefā‘at mücrimāna siperindir (Kıt’a
1/3)

Cenāb-ı Ḥazret-i Allāh:

1.) Yüce ve büyük Allah.

1.1. Cenāb-ı Ḥazret-i Allāh:

‘Aceb dördi tamām etmiş var ise şimdi
‘ālemde

Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Ḥazret-i
Allāh (Kıt’a 2/4)

Cenāb-ı Ḥazret-i kādir:

1.) Her şeye kudreti olan yüce Allah.

1.1. Cenāb-ı Ḥazret-i kādir:

Yeter ey nā-murād Rāzī du‘āya başla
gel ḡayrī

Cenāb-ı Ḥazret-i kādir merāmıñca
ede iḥyā (Müfret 101/1)

cenāb-ı ‘izzet:

1.) Yüce Allah.

1.1. cenāb-ı ‘izzet:-e

Cān u dilden bir niyāz etdim **cenāb-ı ‘izzete**

Faẓl u luṭfundan ümīdim üzre kıldı
ber-murād (**Müfret 37/1**)

1.2. cenāb-ı ‘izzet:-iñ, -dir

Ki zīrā yoḡ benim bir dest-gīrim
Cenāb-ı ‘izzetiñdir dest-gīrim
(**Mesnevi 2/3**)

cenāb-ı kibriyā:

1.) Yüce Allah.

1.1. cenāb-ı kibriyā:

Pertev-i ilhām ile etdim du‘ā şām u
seher
Dü cihānda ber-merām etsin **cenāb-ı
kibriyā** (**Tarih 8/2**)

ceng et:-

1.) Savaşmak, mücadele etmek.

1.1. ceng et:-ti, -m

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup haşma biraz ben eyü bir **ceng
ettim** (**Gazel 91/1**)

cengān:

1.) Cenk, savaş, muharebe.

1.1. cengān:-l

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān’ı ne Bulḡār’ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

cengār:

1.) Pas renginde olan.

1.1. cengār:

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer kimi **cengār** kılavuzları
mercānī (**Kıt’a 3/3**)

cennet:

1.) İmanlı ve iyi kimselerin ölümden
sonra Allah tarafından mükâfat olarak
konulacakları ve içinde ebediyen
yaşayacakları, her türlü tasavvurun
üstünde güzellik ve nimetlerle dolu
yer.

1.1. cennet:

Bir leṭāfet var seniñ cevriñde **cennet**
görmedi
Ḥuri-i bāḡ-ı Īrem’dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

1.2. cennetde:-de

Seni āḡāh edeyim ben Rāziyā
Bu fenā gülzārda yoḡ **cennetde** var
(**Gazel 153/10**)

1.3. cennetiñ:-iñ

Dünye vü ‘uḡbāyı dilden Rāziyā terk
eyledim

Cennetiñ medhîni vâ'iz ne dırâz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

cennet rûy:

1.) Cennet gibi güzel yüz, sevgilinin
yüzü.

1.1. cennet rûy:-ın

‘Âlem-i h‘âba varıp **cennet rûyın**
gördüm
Gezerek bağ-ı cinân u İrem’inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

cennete vâşıl ol:-

1.) Cennete ulaşmak, vefat etmek.

1.1. cennete vâşıl ol:-du

Söyledim menkûti târih fevtine Râzî
hemân
Edîbe Hânım cihândan **vâşıl oldu**
cennete (**Tarih 32/1**)

cennet-i me'vâ:

1.) Cennet katlarından birisi, Meva
cenneti.

1.1. cennet-i me'vâda:-da

Cennet-i me'vâda yâ Rab ede ârâm
hâş ile
Luţfuña mazhar düşenler daği haşş-el-
hâş ile (**Tarih 16/1**)

1.2. cennet-i me'vâyı:-(y)ı

Düşdi câmeḥâba ‘ömrüm hâşılı bir
dert ile

Murg-ı cāmı **cennet-i me'vâyı** kıldı
âşiyân (**Tarih 25/2**)

cennet-mekân:

1.) Yeri cennet olan.

1.1. cennet-mekân:

yetmiş beş sâlinde dünyâya zuhûr edip
gün-be-gün luţf-ı Hâk'la feyz-yâb ve
Destârîzâde
es-Seyyid İbrâhîm er-Râzî demekle
şöhret-yâb dâ'ileri **cennet-mekân**
firdevs-i âşiyân (**Dibace 2/18**)

1.2. cennet-mekân:

Hâk te'âlâdan niyâzım iştibâhım yok
benim
Hâşılı **cennet-mekân** firdevs-i a'lâdır
yerim (**Gazel 100/4**)

ceres:

1.) Çan, çingirak, zil.

1.1. ceres:

‘Âşıkıñ efgânını ma'şuk şanur gūyâ
ceres
Gözine adam görünmez cümle ‘âşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

ceres-āsâ:

1.) Çan gibi, çingirak gibi.

1.1. ceres-āsâ:

Ceres-āsâ çalındı nām-ı ‘aşkım ol
manaşdırdı

Bilādımda benim zikrim Mesīhā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

cereyān et-:

1.) Akmak.

1.1. **cereyān et-:-mez**

Gözlerim hūn ile memlū **cereyān**
etmez ‘aceb

Dīde-i k̄albmdeki bārānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/4**)

cevāb:

1.) Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir
davranış veya yazıya verilen karşılık,
yanıt.

1.1. **cevāb:**

H̄ikmet ile dem-beste olan pīre **cevāb**
ne

Bir vāqıf-ı hāl ‘āşıkı āh dilleme küstāh
(**Gazel 26/2**)

1.2. **cevāb:**

Tecessüsden murād Rāzī saña şāfi
cevāb aıla

Bu derd-i bī-devāyı var leb-i
cānānelerden sor (**Gazel 40/9**)

1.3. **cevāba:-a**

Cevāba kādır olmağ ah ne
mümkündür huzūrunda
Şadefdir tab‘-ı pākiñ hem kelāmıñ dürr
ü şehvāre (**Gazel 119/4**)

cevāb ver-:

1.) Yanıtlamak, cevaplamak, sorulan
soruyu izah etmek, karşılık vermek.

1.1. **cevāb ver-:-di**

Leb-besteligin şordum aña **verdi**
cevābın

Açılmaya yok bende mecāl ki pederim
var (**Gazel 46/5**)

2.2. **cevāb ver-:-se**

Nim tebessüm bir nevāziş leb-be-leb
verse cevāb

Yoluna cān vermege Rāzī daği
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

cevāhir:

1.) Cevherler, mücevherler, kıymetli
taşlar.

1.1. **cevāhir:**

Rāzī seni adam yerine koysa nigārıñ
Medhinde **cevāhir** saçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

1.2. **cevāhirler:-ler**

Ser ü rīşi tağıtdım şüretā H̄ātem zamān
oldum

Bugün beyt-i dilārāda **cevāhirler** nişār
etdim (**Gazel 101/5**)

cevāz:

1.) Din veya törece yasaklanmamış
olduğu için yapılmasına izin verilmiş
sayılma, yasak olmama, izin, müsaade.

1.1. cevāz:

Vaqt-i hālī saña ta‘rīf etmege yokdur

cevāz

Sen tefekkür eyleyip mizāna çek ‘irfān
ile (**Müfret 49/1**)

cevher-i pertev-feşān:

1.) Işık saçan mücevher.

1.1. cevher-i pertev-feşān:-a

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi

vermem seniñ

Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder

baña (**Gazel 5/5**)

cevherī tāriḥ de:-

1.) Değerli tarih söylemek, noktalı
harflerle tarih yazmak.

1.1. cevherī tāriḥ de:-di

Cevherī tāriḥ dedi ta‘mīrine Rāzī

hemān

Ne laṭīf bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i

Erṭuğrul’uñ (**Tarih 10/1**)

1.2. cevherī tāriḥ de:-di

Bursevī Rāzī du‘ācīñ **cevherī tāriḥ**

dedi

Ḥüsrev-i Fā’ik be-nām ser’asker oldu

devlete (**Tarih 34/2**)

1.3. cevherī tāriḥ de:-di

Geldi üçler **cevherī tāriḥ dedi**

Şeyḥ Pāşā ‘azm-i me’vā eyledi (**Tarih**
44/5)

1.4. cevherī tāriḥ de:-di, -m

Ḥīn-i mevlūdunda Rāzī **cevherī tāriḥ**

dedim

Muştafā Rā’if Efendi ola ‘izzī feyż-
yāb (**Tarih 30/1**)

1.5. cevherī tāriḥ de:-dir, di

Cevherī tāriḥ dedirdi Rāziyā bir er

gelip

Bu ‘atīk naḳşibendi ma‘bedin kıldı

cedīd (**Tarih 13/2**)

cevherīn tāriḥ:

1.) Değerli tarih, ebced hesabında
sadece noktalı harflerin sayılarının
hesaplanması suretiyle düşürülen tarih.

1.1. cevherīn tāriḥ:

Gelip mīlādına bir **cevherīn tāriḥ** du‘ā

Rāzī

Şerīf ‘Āṭif Süleymān’a Ḥudā her dem

mu‘īn olsun (**Tarih 36/1**)

cevherle tāriḥ söyle:

1.) Değerli tarih, ebced hesabında
sadece noktalı harflerin sayılarının
hesaplanması suretiyle düşürülen tarih.

1.1. cevherle tāriḥ söyle:

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Süleymān Cānib’iñ baḥtın ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

cevher-şinās:

1.) Mücevherden anlayan kişi,
kuyumcu. Mec. Sevgili.

1.1. cevher-şināsdır:-dır

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi
vermem seniñ
Rāziyā **cevher-şināsdır** cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/5**)

cevlān:

1.) Dolaşma, gezme, gezinti.

1.1. cevlānma:-ı, -n, -a

Cānımı kıldım fedā cām-ı Cem’iñ
cevlānına
Cür’añı nūş etmedin vārın verir yārān
ḳadeḥ (**Gazel 25/3**)

cevr:

1.) Eziyet, zulüm, cefa, sıkıntı.

1.1. cevr:

Pertev-i ḥüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur
Cevr ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

1.2. cevr

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşḳ içre
Müdāmā **cevr** ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (**Gazel 63/3**)

1.3. cevr:

Aḳıdıp eşk-i teri ḥūn ile āb eyleyelim
Nefs-i ḳallāşa hezār **cevr** ü ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

1.4. cevri:-i

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ
Ol sebebdan çarḥ göçer vü **cevri** az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.5. cevriñ:-iñ

Rāzi-i dil-ḥastaya dād eyleseñ dermān
olur
Cānıma kār etdi **cevriñ** pür-cefā cānım
meded (**Gazel 27/5**)

1.6. cevriñ:-iñ

Hercāyi güzel **cevriñ** ile ḥaylī demim
var
Sen şūḥ-ı cefā-kāra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.7. cevrin:-in

Gice aldım o mehi sīneye **cevrin**
çekerek
Neler etdi neler āḥ diyemem kimseye
şabāḥ (**Müfret 1/1**)

1.8. cevriñde:-iñ, -de

Bir leṭāfet var seniñ **cevriñde** cennet
görmedi
Ḥuri-i bāğ-ı İrem'dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

1.9. cevriñe:-iñ, -e

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eylesem

Cevriñe cevr etme cānım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.10. cevriñe:-iñ, -e

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
kadrim benim
Sū-be-sū āh u enīnim gelse āh gelmez
baña (**Gazel 6/2**)

1.11. cevriñe:-iñ, -e

Yā naşīb **cevriñe** cāna bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu ḥidmeti ḡaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.12. cevriñe:-iñ, -e

Ey cefācū **cevriñe** cānım fedā kıldım
bugün
Görmeye cānımı verdim āh amān
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.13. cevriñe:-in, -e

Şīve vü nāzı müselleme ḡahr u istignāsa
çok
Cevrine ṭāḡat getirmek emr-i muḡāl
oldu baña (**Müfret 22/1**)

1.14. cevriñi:-iñ, -i

Gönder ey ḡadrini bilmez **cevriñi**
gönder baña
Ḳıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/1**)

1.15. cevriñi:-iñ, -i

Gönder ey ḡadrini bilmez cevriñi
gönder baña
Ḳıymet-i cevriñi bildim **cevriñi**
gönder baña (**Gazel 5/1**)

1.16. cevriñi:-iñ, -i

Bir leṭāfet var seniñ cevriñde cennet
görmedi
Ḥuri-i bāğ-ı İrem'dir **cevriñi** gönder
baña (**Gazel 5/2**)

1.17. cevriñi:-iñ, -i

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri ḡand-i lezīzim **cevriñi** gönder
baña (**Gazel 5/3**)

1.18. cevriñi:-iñ, -i

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eylesem
Cevriñe cevr etme cānım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.19. cevriñi:-iñ, -i

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eylesem

Cevriñe cevri etme cânım **cevriñi**
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.20. cevriñi:-iñ, -i

Cevher-i pertev-feşāna **cevriñi**
vermem seniñ
Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/5**)

1.21. cevriñi:-iñ, -i

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi
vermem seniñ
Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/5**)

1.22. cevriñi:-iñ, -i

Hezārān **cevriñi** cânā baña şerh ü
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan gec (**Gazel 23/1**)

1.23. cevriñi:-i, -n, -i

Merhabā kıldım uzakdan nīm-
tebessüm eyledi
Şad hezār **cevriñi** gördüm bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

cevri çek-: (Deyim)

1.) Eziyet görmek, cefa çekmek,
zulüm görmek.

1.1. cevri çek-:-elim

Baña rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol

Biz de **cevriñ çekelim** şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

1.2. cevri çek-:-mek, -de

Ben şıyām **cevriñi çekmekde** sür‘at
eyledim
Kadr-i vaşl ile benim bayrām geldi
hātıra (**Gazel 121/2**)

1.3. cevri çek-:-me, -(y)e

Çekmeye cevriñi cânā tākātım tāk
oldu āh

Bu müselsel miñnetiñ her gün olur
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

cevri et-: (Deyim)

1.) Eziyet etmek, zulüm göstermek.

1.1. cevri et-:-di

Anuñ derd ü firākıyla ‘aceb aşüfte hāl
oldum

Cihān başıma tār oldu baña **cevriñi**
müdām **etdi** (**Gazel 142/2**)

1.2. cevri et-:-me

Cevriñi cânım gibi sinemde pinhān
eylesem

Cevriñe **cevri etme** cânım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.3. cevri et-:-me, -de

Cevri etmede ben kılına yektā geçinür
yār

Hîç cev̄ ü sitem görmemiş ol çarḥ-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

cev̄ eyle-: (Deyim)

1.) Eziyet etmek, zulüm göstermek.

1.1. cev̄ eyle-:-se, -ñ

İd-i vaşlñ kim bilir āyā kime olmuş
naşib

Şad hezār **cev̄ eyleseñ** üftādeler
etmez ferāğ (**Gazel 71/5**)

cev̄ ü cefā:

1.) Eziyet ve işkence.

1.1. cev̄ ü cefā:

Haşr u kaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānñı
‘Āşıkā **cev̄ ü cefā** esbāb-ı nāz olmuş
saña (**Gazel 13/3**)

1.2. cev̄ ü cefā:

Saña **cev̄ ü cefā** resmi tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi güyā merāmımca
ināndırdı (**Gazel 141/4**)

1.3. cev̄ ü cefā:-da

Cev̄ ü cefāda yekdāne dilber
Turren teline bendeyim bende (**Gazel**
124/1)

1.4. cev̄ ü cefā:-dır

Rāziyā **cev̄ ü cefādır** ol mehiñ
endīşesi

Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

1.5. cev̄ ü cefā:-lar

Pür-cefādır baña ol **cev̄ ü cefālar**
kılıcı
Firḳat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (**Gazel 129/3**)

1.6. cev̄ ü cefā:-ñ, -l

Dem-be-dem **cev̄ ü cefāñı** redde güç
çekmekde güç
Sevdiğim cānım a zālīm pīç ü tāb
etmekde güç (**Matla 29/1**)

1.7. cev̄ ü cefā:-sı, -n, -dan

Amān dil verdiğim nev-resteniñ **cev̄**
ü cefāsından
Büküldükçe büküldü kāmetim ‘aynī
kemān oldu (**Gazel 143/2**)

cev̄ ü cefā çek-: (Deyim)

1.) Eziyet ve sıkıntı çekmek.

1.1. cev̄ ü cefā çek-:-dik, -im

Ben hevā-yı nefsime tābi‘ olup etdim
ḥatā

Çekdiğim cev̄ ü cefā hep bu belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

1.2. cev̄ ü cefā çek-:-dik, -im

Göz ucıyla ‘āşık-ı ğam-ı ħāriñı görmez
misiñ

Çekdiğim cevr ü cefâyı gūyiyā
bilmez misiñ (**Gazel 80/1**)

1.3. cevr ü cefā çek:-dir, -en

Saña tevķir etmeyip raħm etmeyen
adem nedir

Çekdiren cevr ü cefâyı sevdiğin bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

cevr ü cefā eyle-: (Deyim)

1.) Eziyet ve işkence etmek.

1.1. cevr ü cefā eyle-:-(y)ip

Eyleyip cevr ü cefā āh almasañ āhım
benim

Raħm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

cevr ü firāvān:

1.) Aşırı derecede eziyet etmek,
eziyetin dozunu kaçırmak.

1.1. cevr ü firāvān:-a

Ḳadem-rencīde kılsañ bir görüşseñ
Yeter **cevr ü firāvāna** ne ḥācet (**Gazel**
18/3)

cevr ü sitem:

1.) Eziyet ve zulüm.

1.1. cevr ü sitem:

Cevr ü sitem baña müdām oldu gel
Şīr-i dilim bende-i rām oldu gel
(**Gazel 83/1**)

1.2. cevr ü sitem:

Cevr etmede ben ḳulına yektā geçinür
yār

Hīç **cevr ü sitem** görmemiş ol çarḫ-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

1.3. cevr ü sitem:

Ṭuṭup **cevr ü sitem** resmin ne yoldur
bu gidersin sen

Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

cevr-i firāvān:

1.) Aşırı derecede eziyet etmek,
eziyetin dozunu kaçırmak.

1.1. cevr-i firāvān:-iñ

Bu Rāzī nā-tüvāna āh yeter **cevr-i**
firāvānıñ

Yazıkdır olma gel cānā pür-efġān
olmama bā‘iṣ (**Gazel 20/5**)

cevr-i hecr:

1.) Ayrılık acısı.

1.1. cevr-i hecr:-iñ, -le

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümün
peymānesi (**Gazel 151/2**)

cevvāle-veş:

1.) Yayılmak, dolaşmak, cayır cayır,
çok hararetli.

1.1. cevvāle-veş:

Maḥẓ-ı nūruz biz dilārā tavrına

cevvāle-veş

Şu‘lemizden feyẓ alır şems-i
münevver tal‘atız (**Gazel 53/2**)

1.2. cevvēle-veş:

Ḳalbime āteş bıraḳdıñ ey perī **cevvāle-veş**

Derdini izhār içün yāş ile āh ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.3. cevvēle-veş:

Ne mümkün ehl-i ḳāle añladam ḥāl-i
perīşānım

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş cānım (Matla 24/1)

1.4. cevvēle-veş:

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem kevni yā
cevvāle-veş

‘Ayn-nūr şandım o ḥüsñ ü ḥumret-i
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.5. cevvēle-veş:

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem gūyiyā
cevvāle-veş

Nār-ı nūr şandım o ḥüsni ḥumret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

Ceyhūn eyle-:

1.) Ceyhun nehri gibi yapmak, Ceyhun nehri gibi ağlamak.

1.1. Ceyhūn eyle-:-di

Ḥasret-i nār-ı firāḳın cigerim ḥūn
eyledi

Dīde-i ḥūn-ābımı gūyā ki **Ceyhūn eyledi (Terci-bend 1/16)**

Ceyhūn ol-:

1.) Ceyhun nehri gibi olmak, Ceyhun nehri gibi ağlamak.

1.1. Ceyhūn ol-:-ur

Māh-ı tābım ḳā’ıl oldum ayda bir
nezzāreye

Ḥasretiñle eşk-i dīdem gūyiyā **Ceyhūn olur (Gazel 38/2)**

ceyş-i ğam:

1.) Gam askeri, gam ordusu.

1.1. ceyş-i ğam:-da

Ah beni ser-gerde ḳıldı **ceyş-i ğamda**
bir zamān

Şāf çekip etdim ḥıramān Rüstem-i
a‘lem gibi (**Gazel 144/3**)

1.2. ceyş-i ğam:-dan

Ceyş-i ğamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
ḥāra ḥaz (**Gazel 69/5**)

cezbe:

1.) İnsanın çok duygulandığı bir şey karşısında aşırı bir heyecan ve

coşkunklukla kendinden geçmesi
durumu.

1.1. cezbe:

Muşanna‘ yem döküp hâl-i siyeh dil
murğını **cezbe**
Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çîniñdeki çîne (**Gazel 116/2**)

cezbe-i ebrû-yı ruh:

1.) Yanağın üzerindeki kaşın
kendinden geçmesi.

1.1. cezbe-i ebrû-yı ruh:-dur

Pertev-i rûy-ı nigârdır şems-i
rahşāndan gāraž
Cezbe-i ebrû-yı ruħdur māh-ı
tābāndan gāraž (**Gazel 67/1**)

cidāl:

1.) Savaş, mücadele.

1.1. cidālî:-i

Cihāndan el çekip Rāzî varıp ‘uzlet-
nişîn oldu
Zamānı añlamış ammā **cidālî**
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

ciger:

1.) Ciğer, bağır, yürek.

1.1. ciger:

Yandı dil yandı **ciger** ekdârı ifşā
etmedim

Gel berü eyle du‘ā hem-vāre Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/2**)

1.2. ciger:

Sīnecigim yār el ile yaralar
Ġamze-i dildūzı **ciger** paralar (**Terci-
bend 3/13**)

1.3. cigerde:-de

Nigāh-ı tīg-i dil-dūzı **cigerde** eyledi
mesken
Ne çāre merħamet şefķat ser-ā-pā yāre
ķalmışdır (**Gazel 43/4**)

1.4. cigerden:-den

Cigerden āh edip Rāzî dedi fevtine
tām tārīķ
Raħīme Hānım’a Allāh cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

1.5. cigerim:-im

Hüsñüñe etdiñ esīr bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ **cigerim** itdi kebāb āh āh
āh (**Gazel 129/1**)

1.6. cigerim:-im

Hasret-i nār-ı firākın **cigerim** hūn
eyledi
Dīde-i hūn-ābımı gūyā ki Ceyhūn
eyledi (**Terci-bend 1/16**)

1.7. cigerim:-im

Cigerim h n ile meml  ba a ra m
eyle  ult n m
Dev s z derdi e d    m edem   k- 
g r b n m (**Terci-bend 2/8**)

ciger-g h:

1.) Vücutta ci erin bulunduğu yer,
ciğer, bağır, gönül.

1.1. ciger-g h ma:- m, -a

Geldi benim ol per  h  b-g h ma
 amzeleri geçdi **ciger-g h ma** (**Terci-
bend 3/23**)

ciger-s z:

1.) Gönlü yanmış.

1.1. ciger-s z m:- m

K     etdim h l   ile hem n    **ciger-
s z m**

 as d n  s ne-i p r-k nesin deldim
 ar r etdim (**Gazel 101/2**)

cih n:

1.) Alem, k inat, dünya, yeryüzü, t m
mevcudat, herkes.

1.1. cih n:

Emrine ferm n na hep ser-f r  eyler
cih n

P di  h-  heft kişver a  z eder b c u
 ar c (**Gazel 22/5**)

1.2. cih n:

G zeli n n zen ni n    daği   ride-
me rebi n

Cih n görmüş değil em  l-i h sni n 
g m ndan gec (**Gazel 23/2**)

1.3. cih n:

 ille-i bezm-i cih ndan çekdigim
Çekmez **cih n**

  ve-i esr r-  hikmet  orma   lim p r-
mel l (**Gazel 84/2**)

1.4. cih n:

N -mur d olduğumu    bu **cih n** içre
benim

  l diliyle diye  abrimde biten c ml 
giy  h (**Gazel 129/4**)

1.5. cih n:

Bir göründü gözüme kördüm hem n
görünmedi

Gördüğüm günden berü ba a **cih n**
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.6. cih n:

An n derd   fir   yla ‘aceb a  fte   l
oldum

Cih n ba  ma  ar oldu ba a cevri n 
m d m etdi (**Gazel 142/2**)

1.7. cih n:

B -mürüvvet yedine girdi **cih n** v  h
eyv  h

 demiy yet yok olup oldu nih n v  h
eyv  h (**Müseddes 1/4**)

1.8. cihān:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi **cihān** vāh
eyvāh

Neye müncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.9. cihān:

Allāh Allāh bu **cihān** başkaca sūret
buldu

Ḳande ḳaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvat
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

1.10. cihāna:-a

Olaldan derdiñe düşvār **cihāna**
etmedim raġbet

Giceler āh u zārım yatdığım
vīrānelerden şor (**Gazel 40/2**)

1.11. cihāna:-a

Düşüp sevdā-yı ‘aşkıña **cihāna** püşt-i
pā verdim

Varıp Īrān u Tūrān’a Ḥoten’den Çīn’e
Māçīn’e (**Gazel 115/2**)

1.12. cihana:-a

Şerī‘at tīgını çekdiñ **cihana**
Daḫi nāmūs-ı ekber rehberindir (**Kıt’a**
1/5)

1.13. cihāna:-a

Ẓuhūr etdi ‘aceb burc-ı şerefden
pertev-endāzı
Ziyā verdi bi-ḥamdillāh **cihāna** kıldı
nezzāre (**Tarih 6/3**)

1.14. cihāna:-a

Mücevherle müzeyyen söyledim
tārīḫini Rāzī
Şeref verdi ḳudūmiyle **cihāna** Tayyibe
Ḥānım (**Tarih 45/1**)

1.15. cihāna:-a

Bu şadāḳat var iken sende fedā cānım
saña
Ben seni vermem **cihāna** gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.16. cihānda:-da

Āşinā olmaz **cihānda** āşināsı bī-kesiñ
Āşinā-yı ḥāl olan sultāna olmaz āşinā
(**Gazel 3/2**)

1.17. cihānda:-da

Sırr-ı ‘aşḳa cān verenler ser-firāz olsa
sezā
Serseri gezme **cihānda** sürūr ol sen
intiḫāb (**Gazel 14/3**)

1.18. cihānda:-da

Serserī gezme **cihānda** feyze merbūd
her murād
Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me’āb
olmaḳ ne güc (**Gazel 24/6**)

1.19. cihānda:-da

Bāġ-ı ḥüsnün kim görürse aḥsenü’l-
ḥālīḳ okur
Böyle ḥübānı **cihānda** çift toġursun
analar (**Gazel 33/5**)

1.20. cihānda:-da

Nā-ümīd oldum **cihānda** Rāziyā ḥālim
ḥarāb

Ḥancer-i dildüz-ı yārdan qurtulamaz
kimse sağ (**Gazel 71/7**)

1.21. cihānda:-da

Ser-fürü kıl ḳande görseñ bir kemāl
erbābını

Bu **cihānda** kīse-i müflis gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

1.22. cihānda:-da

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz

Daḥi Mecnūn gibi ammā **cihānda**
iştihārım yok (**Gazel 74/7**)

1.23. cihānda:-da

Durūb oldum hezārān nükte-dānıñ
bezm-i ‘aşkında
‘Aceb Mecnūn gibi nāmım **cihānda**
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

1.24. cihānda:-da

Żiyā-baḥş oldu baḥtım kevkeb-i burc-ı
sa‘īd üzre
Bi-ḥamdillāh dil-i Rāzī **cihānda** ber-
murād oldu (**Gazel 145/7**)

1.25. cihānda:-da

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu **cihānda** ben
neler çekdim

Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya
Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

1.26. cihānda:-da

Yoluña cān veren ol yār-ı ḡārıñ
Cihānda vāḥid-i mu‘teberindir (**Kıt’a**
1/9)

1.27. cihānda:-da

Kime izḥār edem derdim diğeri gün
Ḳara baḥtım **cihānda** etdi maḡbūn
(**Mesnevi 2/7**)

1.28. cihānda:-da

Cihānda ‘āḳıl ü dānā olam derseñ
sükūt eyle
Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.29. cihānda:-da

Seyyidü'l-Ḥāc Ḥazret-i Maḥmūd
Efendi rüz u şeb
Baş koyup teslīme gelmiş bu **cihānda**
iğtinām (**Tarih 14/3**)

1.30. cihānda:-da

Ref‘ edip iki elim Rāzī hemān tārīḥ
didüm
Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu **cihānda** kām-
yāb (**Tarih 17/9**)

1.31. cihāndan:-dan

Gözüm yumdum **cihāndan** el yudum
terk-i diyār etdim

Varıp maḳṣūda kām aldım gezip zātım
‘ayār etdim (**Gazel 101/1**)

1.32. cihāndan:-dan

Nā-bedīd oldu **cihāndan** merḥamet
dedikleri
Görmüşü kimyā gibi işidenler pek ḳalīl
(**Müfret 50/1**)

1.33. cihāndan:-dan

Nā-murādım bu **cihāndan** keff-i yed
ḳıldım hemān
Başka dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (**Müfret 91/1**)

1.34. cihāndan:-dan

Söyledim menḳūtī tārīḥ fevtine Rāzī
hemān
Edībe Ḥānım **cihāndan** vāşıl oldu
cennete (**Tarih 32/1**)

1.35. cihāndan:-dan

Söyledim dürdāne tārīḥ fevtine Rāzī
hemān
Rābī‘a Ḥānım **cihāndan** ‘azm-i cennet
eyledi (**Tarih 41/1**)

1.36. cihāndır:-dır

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu
Baña Allāh mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.37. cihānı:-ı

‘Uyūbım setr içün teslīm-i rūḥ etmek
niyāzımdır

Cihānı başıma teng eyleyip hem tār
eder bahtım (**Gazel 89/2**)

1.38. cihānı:-ı

Gözlerim görmez **cihānı** görünür şekl-
i nigār
Kim tesellī eylesiñ efkāra Allāh
‘aşḳına (**Gazel 131/6**)

1.39. cihānıñ:-ıñ

Bu **cihānıñ** hele biz bīş u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.40. cihānıñ:-ın

Cihānıñ varlığın fıkr eyledim aşlā
vefā yokdur
Erenler ḥidmetinde ḥāk olup cismim
gubār etdim (**Gazel 101/6**)

1.41. cihānıñ:-ıñ

Fütür geldi efendi bu **cihānıñ** çün
çırāsından
Tükenmez göñlümün aşlā uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

1.42. cihānıñ:-ıñ

Şüretde hemān Yūsuf-ı şānīsı **cihānıñ**
Sīretde daḥi ḡalīb olur şīr ü pelengden
(**Gazel 109/3**)

1.43. cihānıñ:-ın

Hāliñi ḥallāka ‘arz et dā’imā eyle
niyāz
İlticā etme **cihānıñ** bī-‘atā zengīnine
(Gazel 117/4)

1.44. cihānıñ:-ıñ

Anuñ ile vaḳtımı kılām güzār
Bu **cihānıñ** ḥālını yazar çizer
(Mesnevi 1/24)

cihān āyinesi:

1.) Cihan aynası, dünyayı gösteren
ayna.

1.1. cihān āyinesi:-ne

Hakka Rāzī dil-i mir’ātına kıl bir
nazarı
Şu **cihān āyinesine** göre hem-reng
etdim (Gazel 91/6)

cihān bāğı:

1.) Dünyanın gülbahçesi.

1.1. cihān bāğı:-nıñ

Miṣl-i mesbūk olmayan şu dilber-i
zībāya baḳ
Bu **cihān bāğınıñ** ancak bir gül-i
ra‘nāsıdır (Gazel 39/5)

cihān var:

1.) Dünya malı.

1.1. cihān var:-ı, -nı

Cemāline baḳıp cāndan **cihān varını**
terk etmiş

Hemān pervāne-veş yanmış cemāli
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/4)

cihāndan el yu:- (Deyim)

1.) Dünyadan el etek çekmek, bir
kenara çekilip toplum yaşamına
karışmamak.

1.1. cihāndan el yu:- (y)a

Hezārān nāz u şīve ezberinde
Giriftārsañ **cihāndan el yuya hū**
(Gazel 111/7)

cihāndan el çek:- (Deyim)

1.) Dünyadan el etek çekmek, bir
kenara çekilip toplum yaşamına
karışmamak.

1.1. cihāndan el çek:-ip

Cihāndan **el çekip** Rāzī varıp ‘uzlet-
nişīn oldu
Zamānı añlamış ammā cidāli bilmemiş
bilmiş (Gazel 61/9)

cihāngir:

1.) Dünyayı fethetmek, dünyayı
kontrol altına almak.

1.1. cihāngirlikden:-lik, -den

Cihāngirlikden el çek Rāziyā pīr-i
‘za‘īf olduñ
Civānım ser-firāz olmuş şecā‘atle
pelenglenmiş (Gazel 62/7)

cihet:

1.) Yön, taraf, aç.

1.1. cihetle:-le

Her **cihetle** rāzīyiz biz hikmet-i

Yezdān'a çün

Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk hāletiz

(Gazel 53/8)

1.2. cihetle:-le

Her **cihetle** zīr-i destīnde midir

pīrāmeni

Bu vücūd iklīmine sen şāhlananlardan

mısıñ (Gazel 78/4)

1.3. cihetle:-le

Zafer bulsam 'adūya her **cihetle** ben

de Nūh olsam

Yetişsem 'ācizāna dest-res bulsam

fütūh olsam (Gazel 98/1)

1.4. cihetle:-le

Bir ġarībim şūretā ben gerçi a'lādır

yerim

Ḥamdu'llāh her **cihetle** bil ki a'lādır

yerim (Gazel 100/1)

1.5. cihetle:-le

Her **cihetle** 'ācizim ḥālim benim ġāyet

ḥarāb

Yā İlahe'l-'ālemīn faẓlīñla eyle kām-

yāb (Matla 14/1)

1.6. cihetle:-le

Nīm nigehele görse Behzād naḫşına

taḥsīn eder

Her **cihetle** var leṭāfet şāh-ı ḥūbānım

gibi (Tarih 7/2)

cilt:

1.) Görünüş, beden.

1.1. cildinde:-i, -n, -de

Zāhidiñ **cildinde** sīḳlet olduğun görme

ba'īd

Ḥaḳ bu kim şūretde dost sīretde

düşmānım gibi (Tarih 7/3)

cilve:

1.) İlgi çekmek için takınılan çekici
tavır, edalı davranış, kırımta, naz, işve.

1.1. cilve:

Şīve-i şūrīdelikler **cilve** nāz olmuş

saña

Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş

saña (Gazel 13/1)

1.2. cilveniñ:-niñ

Ben öğretdim şadım üzre **cilveniñ**

envā'ını

Şimdi adam yerine koymaz beni etmez

ḥiṭāb (Müfret 21/1)

2.) Görünme, ortaya çıkma, tecelli.

2.1. cilvesinde:-si, -n, -de

Her cihetle rāzīyiz biz hikmet-i

Yezdān'a çün

Biz tecellî **cilvesinde** sūz-nāk hāletiz
(Gazel 53/8)

2.2. **cilvesinden**:-sî, -n, -den

Tecellî **cilvesinden** ben şikāyet
eylemem ašlā

Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (Gazel 108/4)

cilve it-:

1.) İlgi çekmek için çekici tavır
sergileyen kimse, edalı davranan,
sevgili.

1.1. **cilve it:-ici**

Yanımca benim bir gice mihmānım
olaydı

Cilve idici zūlfî perīşānıma düşdi
(Gazel 139/2)

cilve-baḥşān:

1.) Cilve yapan, cilveli.

1.1. **cilve-baḥşānı:-ı**

Murād-ı ‘arz u hūnerle bir laṭife
eyledim taḥrīr
Medār-ı cūmbūşe vermek şafā vü
cilve-baḥşānı (Kıt’a 3/6)

cilve-i cünbiş:

1.) Cilveli hareketler, sevgilinin
davranışları.

1.1. **cilve-i cünbiş:-ler, -iñ**

Cilve-i cünbişleriñ rüz u şebde

dā’imā

‘Aqlıma geldikçe mecnūn etmede her
an beni (Müfret 26/1)

cīm:

1.) Arap alfabesindeki “cim” harfi.

1.1. **cīm:**

Eyledim eş‘ārıma ḥarf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü s̄ā vü **cīm** ü ḥā vü ḥādan tā
ye’ye (Kaside 3/14)

cinān:

1.) Cennetler.

1.1. **cinān:**

Cigerden āḥ edip Rāzī dedi fevtine
tām tārīḥ
Raḥīme Ḥānım’a Allāh **cinān** eyleye
me’vā (Tarih 43/5)

cism:

1.) Cisim, beden, gövde, vücut.

1.1. **cismim:-im**

Cihānıñ varlığın fikr eyledim ašlā vefā
yokdur
Erenler ḥidmetinde ḥāk olup **cismim**
ğubār etdim (Gazel 101/6)

cism-i insānī:

1.) İnsan bedeni.

1.1. **cism-i insānī:**

Vücūd-ı ādeme tākāt getirmek nice
kābildir

Hücūmundan olurlar Zāl hemānā

cism-i insānī (Kıt'a 3/5)

civān:

1.) Genç, taze delikanlı. Mec. Sevgili.

1.1. civān:

Bu Rāzī bir **civān** derdiyle bilseñ āh

neler çekdi

Hele bāzār-ı 'aşkıdır bu efendim bunda

'ār olmaz (**Gazel 51/5**)

1.2. civān:

Hāk-i pāyīñ dīdeme tūtyā ederdim ey

civān

Hāne-i 'aczāneme bir kerrecik gelmez

misiñ (**Gazel 80/3**)

1.3. civān:

Bağa bağa yollarına ey **civān**

Gözlerimiz revzen-i cām oldu gel

(**Gazel 83/2**)

1.4. civān:

Şūret ü zāhirde ma'lūm ey **civān**

Nice taḥşīl olunur 'ummānda var

(**Gazel 153/6**)

1.5. civān:

Hūri ve ḡilmān ile kendi şafāda

şūphesiz

Vālidiniñ kālbine āteş bıraḡdı ol **civān**
(**Tarih 25/3**)

1.6. civāna:-a

'Arza gir ḡālīñi 'arz et bī-zebān taḡrīr
ile

'Arz-ı ḡālīñ buyrulur dermān olur

civāna baḡ (**Gazel 77/3**)

1.7. civāna:-a

Gel ey āh-ı seher-ḡāhım sen ol **civāna**

'aşḡ eyle

Efendim sevdiğim cānım şeh-i ḡūbāna

'aşḡ eyle (**Gazel 120/1**)

1.8. civānım:-ım

Cihāngīrlıkden el çek Rāzīyā pīr-i

'za'īf olduñ

Civānım ser-fīrāz olmuş şecā'atle

pelenglenmiş (**Gazel 62/7**)

1.9. civānım:-ım

Güzeldir bī-bedeldir vaşfa gelmez

'Aceb şūrīdedir nāzlı **civānım** (**Gazel**

94/2)

1.10. civānım:-ım

Ah **civānım** kālbine āteş bıraḡdı her

nefes

Gice gündüz ağlamaḡdan ḡasretiyle

pūr-ḡamız (**Tarih 26/4**)

1.11. civānıñ:-ıñ

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān

Ol **civānīñ** şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (**Gazel 37/5**)

1.12. civānīñ:-lñ

Dil virdine ‘ayş eyleme dergāh-ı tesellī
Aşūftesi āzūrdesi bir tāze **civānīñ**
(**Gazel 81/2**)

1.13. civānīñdan:-lık, -dan

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum kaldı

Civānīñdan beri yā Rab pūr-efgān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

civānān-ı dil-rubāyān:

1.) Gönül çalan gençler, sevgililer.

1.1. civānān-ı dil-rubāyān:

buyurduğu ‘ālīm insānı ve bā-ḥuşuş
nev‘-i insānda müsteşnā olarak şūḥān
u ḥūbān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīkat bā-
‘aşk-ı muṭlak tavşīf (**Dibace 4/4**)

Cizyedār-zāde Efendi:

1.) Bursa’nın köklü ailelerinden
Cizyedarzade İzzet Efendi.

1.1. Cizyedār-zāde Efendi:

Cizyedār-zāde Efendi hem daḥi
‘izzet be-nām

Nīk nām taḥşīl eder bū cedd gibi nīk ü
nām (**Tarih 37/1**)

cūd:

1.) Cömertlik, el açıklığı.

1.1. cūdına:-ı, -n, -a

Bī-tevaḳḳuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād

Yapdırıp bu ḥāna ḳapı **cūdına** verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

cūd et:-

1.) Cömertlikte bulunmak.

1.1. cūd et:-erek

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü **cūd**
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

cüş et:-

1.) Coşmak, kabarmak.

1.1. cüş et:-ip

Cüş edip deryā-şifat sen düş kemāl
taḥşīline

Dür verir vaḳt-ile memlū dür ola ka‘r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

1.2. cüş et:-ip

Bu kitāb-ı ḥüsnünün şerḥinde şārīḥ **cüş**
edip

Sûz-nâk etdi ‘acebdür luğatiñ
kâmûsını (**Gazel 136/4**)

cüş eyle-:

1.) Coşmak, taşmak, kabarmak,
fişkırmak.

1.1. cüş eyle-:-se

Zahm açmada bu sîneme yektâ geçinür
yâr

Cüş eylese hûn etme ‘aceb müy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

cüşa gel-:

1.) Coşmak, heyecanlanmak, galeyana
gelmek.

1.1. cüşa gel-:-di

Bahâr hengâmı sevdâ geldi cüşâ
Güzeller seyre gider қоша қоша (**Gazel 130/1**)

1.2. cüşa gel-:-ip

diyârlarda rûzgâr-ı gaddâr u
düşmenân-ı nâ-bekâra rağmen felek
dil-nüvâz olduğda
deryâ-yı ‘aşkıñ cüşa gelip bād-ı
hasret galebesiyle mevc-engîz olduğda
dil-i vîrânımı (**Dibace 3/10**)

cübbe:

1.) Uzun geniş elbise.

1.1. cübbesinde:-si, -n, -de

Cübbesinde nûr-ı tevḥîd-i Ḥudâ taḥrîr
olup

Âdemiyyet zâtına vâ-beste tâ rûz-ı
ḥesâb (**Tarih 17/5**)

cüdâ:

1.) Ayrı düşmek, uzak kalmak.

1.1. cüdâ:

Bâb-ı Ḥaḳḳ’a kıl tevekkül bûm-veş
eyle kıyâm
Ġayriye eden niyâz Ḥaḳ’ dan cüdâ
degil mi yâ (**Gazel 8/3**)

1.2. cüdâdır:-dır

Bu gönle kîc nigâh etme nazar-gâh-ı
Ḥudâ’dır bu
Vişâl-i yâr içün her dem eḥibbâdan
cüdâdır bu (**Gazel 112/1**)

cüdâ düş-: (Deyim)

1.) Ayrı düşmek, uzak kalmak.

1.1. cüdâ düş-:-düş, -m

Felek dūr eyledi yârim gibi dâr u
diyârımdan
Nedir bu çekdiğim ḥasret cüdâ
düşdüm nigârımdan (**Gazel 105/1**)

1.2. cüdâ düş-:-düş, -m

Cüdâ düşdüm efendimden ‘aceb
ḥâlim n’ olur bilmem
Giceler âh u zârıñla ḥayâliñ dilde
kalmışdır (**Müfret 90/1**)

cümle:

1.) “Bütün, hep, tümü, herkes, her şey” anlamında belgisiz sıfat.

1.1. cümle: (Esrār-ı İlāhī)

Līma ‘allāh sırrını ezberledi Rāzī bu gün

Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir bana (**Gazel 1/7**)

1.2. cümle: (‘Āşık)

‘Āşıkıñ efgānını ma‘şuk şanur gūyā ceres

Gözine adam görünmez **cümle** ‘āşık bir meges (**Gazel 59/1**)

1.3. cümle: (Kuşūr cürm)

Bu Rāzī-i mu‘arrif **cümle** kuşūr cürmine yā Rab

Halāş et ben ġarībi dā’imā nā-çār eder bahtım (**Gazel 89/5**)

1.4. cümle: (Vār)

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān du‘ā ancağ

Ki zīrā ġurbetiñ qahrı geçirdi **cümle** vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.5. cümle: (Giyāh)

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre benim

Hāl diliyle diye qabrimde biten **cümle** giyāh (**Gazel 129/4**)

1.6. cümle: (Nāz u şīve)

‘Aqlımı yağma içündür cümle nāz u şīvesi

Ṭurre-i tarrārına bend eylemek endīşesi (**Gazel 135/1**)

1.7. cümle: (mağşūd)

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Ḥudā’dan **cümle** mağşūdum

Murād aldım murād üzre murādımca kıyām etdim (**Kaside 1/9**)

1.8. cümle: (Ser-şikenler, ġāzīler)

Bedir cenkinde **cümle** ser-şikenler O ġāzīler seniñ ser-defteriñdir (**Kıt’a 1/14**)

1.9. cümle: (Mağşūd)

Varıp beyt-i Ḥudā’ya cān u dilden bir niyāz etdim

‘Arafāta çıkınca vāşıl oldum **cümle** mağşūda (**Müfret 47/1**)

1.10. cümle: (Murād)

Murād almak dilerseñ dü cihāndan Geçip **cümle** murādı nā-murād ol

(**Müfret 89/1**)

1.11. cümle: (Akrabā)

Bir meserret verdi **cümle** akrabāya ol melek

Şevk-i şād ile eḥibbānıñ gözünden uçdu ḥāb (**Tarih 17/4**)

1.12. cümle: (Züvvār)

Arz-ı ra' nā havz-ı vālā beyti gāyet dil-
firīb

Cān u dilden **cümle** züvvār dest açıp
eyler du'ā (Tarih 39/4)

1.13. cümleden:-den (Yārān-ı şādık)

Rāziyā yārān-ı şādık **cümleden** olsun
niyāz

Oğu gel bir fātiha rūhum için eyle
şevāb (Gazel 14/7)

1.14. cümlesi:-si (Tūtī-i tayrān)

Nāz ile güftāra gelse bülbül-i gūyā
gibi

Cümlesi hāmūş u taḥsīn tūtī-i tayrān
aḥā (Gazel 4/7)

1.15. cümlesi:-si (Vār)

Şıdk vārım **cümlesi** gitsin efendim
yoluḥā

Neye ben lāyık isem sulṭānım eyle
kuluḥā (Matla 17/1)

2.) “Bütün, hep, tümü, herkes, her şey”
anlamında belgisiz zamir.

2.1. cümle:

Nedir āyā benim cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su'āl-i ḥātır etmez āşinālar **cümle** yād
oldu (Gazel 145/2)

2.2. cümleden:-den

İḥtiyārī el çekip kıldım ferāḡat

cümleden

Dergehinde bir münīb etdi benī üstād-ı
‘aşk (Gazel 73/4)

2.3. cümleli:-nin

Rāzī ol naḥnū ḡasemnā beynehüm
taḡdīrine

Cümleli rızkın veren dā'im Ḥudā
degil mi yā (Gazel 8/4)

2.4. cümleli:-ni

Fāyık-i aḡrān-ı 'ālem **cümleli**
dānişveri

'Ācizān u bī-kesāna dest-gīr olsa revā
(Tarih 39/8)

2.5. cümlesi:-si

Üç ḡurūf üç yüz toḡuzdur **cümlesi**
Kıl tefekkürde daḡi diḡḡatde var
(Gazel 153/9)

2.6. cümleye:-(y)e

Ḥālī üzre **cümleye** ikrām olur bu
ḡānede

Ah edeb ḡadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne ḡüç (Müfret 72/1)

2.7. cümleyi:-(y)i

Şefā'atī li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
ḡiyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḡadīş-i
resūlullāhīn me'āline daḡil
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-ḡün dü

cihānda **cümleyi** rif‘at-yāb ve dāru’s-selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

cünbüş:

1.) Zevk, eğlence, hareket.

1.1. cünbüş:

Biz taze bahār zevkine müştākız
efendim

Bir başka şafā **cünbüş** var vakt-i
hazāniñ (**Gazel 81/3**)

1.2. cünbüş:

Bir nigehle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.3. cünbüş:

Gören bu **cünbüş** ü nāzı zarūrī ilticā
eyler

Hezār Rüstem’leri bende taşar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.4. cünbüşüm:-üm

Sürūrumdan ‘aceb raqş-āver etdi bu
felek gūyā

Turur hālā derūnumda ferahla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

cünbüş et-:

1.) Eğlenmek, oynaşmak.

1.1. cünbüş et-:-er

Āteş ile **cünbüş eder** gāhi şeb
Başına odlar yaqar emşāl heb
(**Mesnevi 4/3**)

cünbüş-i etvār-ı nigār:

1.) Sevgilinin tavırlarındaki canlılık.

1.1. cünbüş-i etvār-ı nigār:-ı

Vaşf eyleyemem **cünbüş-i etvār-ı
nigārı**

Şūrīde güzel şīvelidir ince miyānım
(**Gazel 92/5**)

cünün:

1.) Çılgınlık, delilik.

1.1. cünündür:-dur

Vişālī nā-muḥālīmdir ümīd her serv-i
kāmētden

Vefā ummak **cünündür** şimdi hūbān-ı
nezāketden (**Gazel 106/1**)

cünün iklīmi:

1.) Delilik ülkesi, aşıklar ülkesi.

1.1. cünün iklīmi:-ñ

Zen-i mekre düşenden şor **cünün
iklīmiñ** zevkin

Tağıldı turre-i Leylī dil-i Mecnūn’ı
rām etdi (**Gazel 142/6**)

1.2. cünün iklīmi:-n, -e

Cünün iklīmine tayy-ı mekānımdan
haber şorma

Müsel sel turreñe düşvār olan
dīvānelerden şor (**Gazel 40/4**)

1.3. cünün iklimi:-n, -e

Biz fedā-yı ‘aşk olup düşdük **cünün**
iklmine

Fāriğiz ezāda ammā hānedān-ı
ni‘metiz (**Gazel 53/5**)

cür‘a:

1.) Bir yudum, tek içimlik.

1.1. cür‘añı:-ñ, -ı

Cānımı kıldım fedā cām-ı Cem’iñ
cevlānına
Cür‘añı nüş etmedin vārın verir yārān
kadeh (**Gazel 25/3**)

1.2. cür‘asın:-sın

Bāde-i fikr ü hayāl **cür‘asın** nüş
eyledim
Müje-i sekr şunan gül-fāma etdim
ilticā (**Gazel 10/4**)

1.3. cür‘asın:-sın

Nüş edip bir **cür‘asın** Rāzī dedi
tārīhini
Tekye-i dāru’s-selāma sürdi yüz mā’-i
zülal (**Tarih 15/1**)

cür‘a-keş kıl:-

1.) Yudumlamak, yudum almak.

1.1. cür‘a-keşlik kıl:-

Nedir ey nāzenīnim pīç u tābıñ
Selāşe cür‘a-keşlik kıl ayakdan
(**Gazel 103/3**)

cürm:

1.) Suç, günah, kabahat, kusur.

1.1. cürmin:-in

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānıñ **cürmin**
‘afv eyle
Amān ihlāş ile hatm et ki tevḥīdi
müdām etdim (**Kaside 1/11**)

1.2. cürmine:-i, -n, -e

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yā Rab
Ḥalāş et ben ġarībi dā’imā nā-çar eder
bahtım (**Gazel 89/5**)

1.3. cürmüm:-üm

Benim **cürmüm** bütün ‘isyān-ı
‘ālemle berāberdir
Kıyāmetde müşār-ı bi’l-benānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

1.4. cürmüm:-üm

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle
Kuşūrum çok hużūruñda ne hācet
ḥālim izḥāra (**Tarih 6/8**)

1.5. cürmümün:-üm, -ün

‘Adl ile mes’ūl olursam **cürmümün**
pāyānı yok

Sûz-ı hicrân ile cânım olmada dâ'im
kebâb (**Gazel 14/6**)

1.6. cürmüne:-ü, -n, -e

Söz revâcın buldu ğayrî **cürmüne** eyle
niyâz

'Afv eder erbâb-ı rıkkat eyledim küllî
haṭâ (**Tarih 9/10**)

cürm ü günâh:

1.) Suç ve günah.

1.1. cürm ü günâh:-ım

Nedir âyâ benim **cürm ü günâhım**
bezm-i yârânda

Su'âl-i hâṭır etmez âşinâlar cümle yâd
oldu (**Gazel 145/2**)

1.2. cürm ü günâh:-ım

Benim **cürm ü günâhım** kâmetimle
pes berâberdir

Seniñ 'afv u kerîmiñ bende-gâna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

cüst ü cü eyle:-

1.) Arayıp sormak, araştırmak.

1.1. cüst ü cü eyle:-dik, -im

Ber-murâd olsam diyü cân u dilden ey
perî

Cüst ü cü eyledigim seyr eden hem-
râh bilir (**Gazel 48/3**)

cüz'i:

1.) Az miktarda, pek az,
ehemmiyetsiz.

1.1. cüz'i:

Göñül bâb-ı dilârâda tevekkül bendine
râmdır

Teveccüh eylese **cüz'i** murâd hep
revâdır bu (**Gazel 112/4**)

1.2. cüz'i:

Tebessüm eylemezsiñ bârî **cüz'i** nîm
nigâh eyle

A cânım sevdiğim yazık cefa etme
senâkâra (**Gazel 119/2**)

1.3. cüz'i:

Yaratdı **cüz'i** küllî her ne kim var
Bu 'âlem bâṭınıñ hem zâhiriñdir (**Kıt'a**
1/13)

1.4. cüz'i:

İşi güci etmede dâ'im ḥarâm
Cüz'i alsañ eliñe eyler kıyâm
(**Mesnevi 6/2**)

1.5. cüz'ice:-ce

Niçün adam yerine ben faḳîri
şaymadıñ gitdin

Eger zengîn degilsek **cüz'ice**
'irfânımız vardır (**Gazel 44/6**)

1.6. cüz'ice:-ce

Dîz-be-dîz zânû-be-zânû meclis olsam
bir nefes

Nezr ederdim cānımı **cüz'ice** varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

1.7. **cüz'ice**:-ce

Vefā semtine rāhıñ uğrar ise ey sitem-
kārım

‘Azīz başıñ içün anda n’olur **cüz'ice**
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

Ç

çağla-:

1.) Köpürerek ve ses çıkararak coşkun bir biçimde akmak, coşmak.

1.1. çağlasın:-*sın*

Âb-ı Kâğıd-ḥâne gibi çağlasın bu gözlerim

Rûy-ı yâri görmek için yılda birkaç kerrecik (Müfret 80/1)

çāh-ı zenaḥdān:

1.) Çene çukuru, sevgilinin çenesindeki gamze.

1.1. çāh-ı zenaḥdān:-*a*

Gül-i ruḥsār-ı âlînda sepilmiş ‘anberîn dāne

Dil-i bî-çāre-i meftûn düşüp çāh-ı zenaḥdāna (Terci-bend 2/5)

çak-:

1.) İyice anlatmak, bildirmek, tanıtmak, ifşa etmek, aksettirmek.

1.1. çakalım:-*a, -lım*

Ruḥ-ı âlî çakalım gül gül olsun
Şakāyık-veş kızar-idiñ ırākdan (Gazel 103/4)

çāk et-:

1.) Yırtmak, parçalamak.

1.1. çāk et-:-*er, -se, -m*

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bî-vefā yâre (Gazel 122/5)

çāker:

1.) Kul, köle, bende. Mec. Aşık.

1.1. çāker:

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
ḥüsnüñ

Hep ‘āşık-ı nā-kāmıñ çāker biliriz biz
(Gazel 50/8)

1.2. çākeri:-*i*

Ḥabībîñ çākeri bir pür-günāhım
Ziyā ver baḥtına baḥt-ı siyāhım
(Mesnevi 2/15)

1.3. çākeriñi:-*iñ, -i*

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kāmı
cānānım

Hemān derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşk eyle (Gazel 120/4)

çāker-i azūr:

1.) Tamahkar kul, aşık.

1.1. çāker-i azūr:-*le*

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle
efendim

Nāçār yine oḥşar seni her an bilelikden
(Gazel 109/2)

çāk-ı girībān:

1.) Yaka yırtmacı.

1.1. **çāk-ı girībān:-im, -a**

Geldi benim nāz ile ol yanıma

El uzadıp **çāk-ı girībānıma (Terci-bend 3/9)**

çāk-ı girībān et:- (Deyim)

1.) Yaka yırtmak, perişan hale gelmek.

1.1. **çāk-ı girībān et:-em**

Cigerim hūn ile memlū baña raḥm
eyle şultānım

Devāsız derdiñe düşdüm edem **çāk-ı
girībānım (Terci-bend 2/8)**

çāk-ı girībān eyle:- (Deyim)

1.) Yaka yırtmak, perişan olmak.

1.1. **çāk-ı girībān eyle:-di, -m**

Necībā gibi ben de eyledim **çāk-ı
girībānım**

Bu Rāzī nā'il oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

çal:-

1.) Çalmak, vurarak veya sürterek ses
çıkarmak.

1.1. **çalındı:-ın, -dı**

Ceres-āsā **çalındı** nām-ı 'aşkıım ol
manaşdırdı

Bilādımda benim zikrim Mesīhā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

çal- çarp:- (İkileme)

1.) Alıp yere atmak, yırtıp parçalamak,
darmadağın etmek, perişan etmek.

1.1. **çal- çarp:-ar**

Benim şimşir āhım çarh-ı devrānı

çalar çarpar

Geçip andan behište hūr u gilmānı
çalar çarpar (Gazel 36/1)

1.2. **çal- çarp:-ar**

Benim şimşir āhım çarh-ı devrānı çalar
çarpar

Geçip andan behište hūr u gilmānı
çalar çarpar (Gazel 36/1)

1.3. **çal- çarp:-ar**

Arar baḥr u beri göñlüm daḥi seb'-ı
semāvātı

Bulur bād-ı şabādır zūlf-i cānānı **çalar
çarpar (Gazel 36/2)**

1.4. **çal- çarp:-ar**

Düçār olur gören ol gamze-i dil-düz u
hūn-rīzi

O bir şāḥib-kırāndır çok nerīmānı
çalar çarpar (Gazel 36/3)

1.5. **çal- çarp:-ar**

Dilim ditrer tenimde gördüğümde 'aql
u fikrimde

Nigāh-ı sūz-nākı kalb-i vīrānı çalar
çarpar (Gazel 36/4)

1.6. **çal- çarp:-ar**

Görürsün şu 'lelenmiş pür-ziyâ vü nûr-
ı mahz olmuş

Ruh-ı âteş-fezâsı bâl u pervânı **çalar
çarpar (Gazel 36/5)**

1.7. çal- çarp:-ar

Süvâr-ı esb-i nâz olmuş vefâ
meydânına gelmiş
Dilimi tûb edip ebrûsı çevgânı **çalar
çarpar (Gazel 36/6)**

1.8. çal- çarp:-ar

O gülgün rûy-ı dil-cûsın daği çeşm-i
sûhan-gûsın
Yürür zülf-i siyâhı sîm gerdânı **çalar
çarpar (Gazel 36/7)**

1.9. çal- çarp:-ar

Niyâz-ı şıdk-âmîzle du 'â-yı şûr-
engîzim
Varır her bir seherde 'arş-ı Raḥmânı
çalar çarpar (Gazel 36/8)

1.10. çal- çarp:-ar

Unutdum Râziyâ dâr-ı fenâda semt-i
'uḳbâyı
Alır şabr u qarârım ḥâl-i rûḥânı **çalar
çarpar (Gazel 36/9)**

çalış:-

1.) Bir şeyin olması, yapılması, elde
edilmesi için gereken gayreti
göstermek, çaba sarfetmek, hareket
etmek.

1.1. çalışdırmış:-dır, -mış

Mizâc-ı nâzenîninden te'ehhüle 'arz-ı
ḥâl etdim
Muḥabbet-nâmeler yazmış kalemîyle
çalışdırmış (Gazel 63/2)

çâl-pâre:

1.) Raks sırasında ritim unsuru olarak
kullanılan ve avuçlara geçirilerek
çalınan kastanyete benzer âlet, şakşak.

1.1. çâl-pâresinden:-sin, -den

Felekde zühre girdi rakşa gūyâ
O şühim mest olur **çâl-pâresinden
(Gazel 107/5)**

çâr etrâfa:

1.) Dört bir tarafa, her yana, her yöne.

1.1. çâr etrâfa:-a

Naẓar kıl **çâr etrâfa** nigârâ
Bizi seyr eyliyor aḡyâr ırâḳdan **(Gazel
103/5)**

çâre:

1.) Bir sonuca varmak, ortadaki
engelleri kaldırmak için tutulması
gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.

1.1. çâre:

Derdimiñ dermânı Mevlâ gayrî **çâre**
istemem
Gözlerimden çâreler nem üstüne
nemdir baña **(Gazel 2/3)**

1.2. çāre:

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/1)

1.3. çāre:

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/1)

1.4. çāre:

Ne yāver var ne ḥod yārim pūr oldu
başa aḡyārim

Şorardım derd ile şoldum baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/2)

1.5. çāre:

Perişānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/3)

1.6. çāre:

Bilirsīñ rūz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārim

Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

1.7. çāre:

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim

Qabūl etmez iseñ ol dem baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/5)

1.8. çāre:

Ne taḡrīre mecālīm var ne taḡrīr
etmesi ḡābil

Hezārān derdime güldüm baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/6)

1.9. çāre:

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde

Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/7)

1.10. çāre:

Ser-fürūdan ḡayrī çāre feyżime
yoḡdur medār

Derdimi ifşā edersem fetḥ-i bāb olmaḡ
ne güc (Gazel 24/8)

1.11. çāre:

Bülbül gibi şeb-tā-be-seher āh u
fiḡānım

Gülşen yüzini görmeye bir çāre haber
ver (Gazel 31/4)

1.12. çāre:

Şabrım gibi şükrüm saña ma‘lūmdur
efendim

Eyyüb değil derdine bir çāre haber ver
(Gazel 32/2)

1.13. çāre:

Âh yine âvâre oldum çâreler ne çâreler
Çâresiz derdim benim çâre nedir bî-
çâreler (Gazel 34/1)

1.14. çâre:

Bu Râzî nâ-murâda bir tesellî eyleseñ
zâlim
Devâya çâre gayrî hâne-i bî-mâra
kalmışdır (Gazel 43/7)

1.15. çâre:

Çâre yokdur derdimiñ dermânına cânâ
benim
Ben zarûrî 'âşık-ı ğam-hâra kıldım
elvedâ' (Gazel 70/3)

1.16. çâre:

Tâzeniñ bâlâ bülendi adamı sâ'il eder
Çâre var mı el yetişmez ol perîniñ
düşına (Gazel 114/3)

1.17. çâre:

Benim hâl-i diger-günüm nice 'arz
eyleyem yâre
Amân ey halk-ı 'âlem meded kıl baña
bir çâre (Gazel 122/1)

1.18. çâre:

Derd ü endüh u elem âşinâ-yı hem-
demim
Çâre teslim ü rızâ var mı dañi arada
(Gazel 125/3)

1.19. çâre:

Sûziş-i 'aşk ile yandım çâre Allâh
'aşkına
Tatlı cânımdan uşandım çâre Allâh
'aşkına (Gazel 131/1)

1.20. çâre:

Sûziş-i 'aşk ile yandım çâre Allâh
'aşkına
Tatlı cânımdan uşandım çâre Allâh
'aşkına (Gazel 131/1)

1.21. çâre:

Ben ne derde uğradım takrîre yokdur
hîc mecâl
Derdiñe bir çâre iste bî-çâre Allâh
'aşkına (Gazel 131/3)

1.22. çâre:

Râziyâ bu derde çâre bir devâ
mümkün degil
Çâresiz derdiñ seniñ ne çâre Allâh
'aşkına (Gazel 131/7)

1.23. çâre:

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmânına
Çâre var mı derdimiñ takrîriniñ
imkânına (Gazel 133/1)

1.24. çâre:

Derdime hîç çâre yokdur çâresi âh
eylemek
Çâresiz derdiñ tabîbi her nefes vâh
eylemek (Matla 12/1)

1.25. çäre:

Benim gibi ‘aceb bî-çäre var mı
Derûnum derdine bir **çäre** var mı
(Mesnevi 2/9)

1.26. çäre:

Ağlar ahîr hâlîme âvâreler
Çäre nedir derdime bî-çäreler (Terci-
bend 3/14)

1.27. çäreler:-ler

Derdimiñ dermânı Mevlâ gayrî çäre
istemem
Gözlerimden **çäreler** nem üstüne
nemdir baña (Gazel 2/3)

1.28. çäreler:-ler

Âh yine âvâre oldum **çäreler** ne
çäreler
Çâresiz derdim benim çäre nedir bî-
çäreler (Gazel 34/1)

1.29. çäreler:-ler

Bu ‘aşk-ı bî-amâna bir devâ vü
çäreler var mı
‘Îlel geldi tabîb-i zâhiriñ gayrî
devâsından (Gazel 102/2)

1.30. çâresi:-si

Hâzret-i Mevlâ’ya kaldı derdimiñ her
çâresi
Şânına lâyıf olanı eyleye Yezdân baña
(Gazel 7/3)

1.31. çâresi:-si

Derûnî ıştırâbım şerh olunmaz
eylesem ifşâ
Hemân Allâh kaldı **çâresi** gayri devâ
olmaz (Müfret 18/1)

1.32. çâresi:-si

Derdime hîç çäre yokdur **çâresi** âh
eylemek
Çâresiz derdiñ tabîbi her nefes vâh
eylemek (Matla 12/1)

1.33. çâresinden:-sin, -den

Bu Râzî çâresiz kaldı ne çäre
Ol âfet çäre kıla **çâresinden** (Gazel
107/7)

1.34. çâresiz:-siz

Hâlini ‘arz etmek içün dil veren
dildârına
Luţf-ile eyler taḥannî **çâresiz** ağıyârına
(Gazel 132/1)

1.35. çâresiz:-siz

Râziyâ bu derde çäre bir devâ
mümkün degil
Çâresiz derdiñ seniñ ne çäre Allâh
‘aşkına (Gazel 131/7)

1.36. çâresiz:-siz

Derdime hîç çäre yokdur **çâresi** âh
eylemek
Çâresiz derdiñ tabîbi her nefes vâh
eylemek (Matla 12/1)

1.37. çāresiz:-siz

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz derdim benim çāre nedir bī-
çāreler (Gazel 34/1)

çāre kıl:-

1.) Çare olmak, çözmek, problemi
halletmek, derman olmak.

1.1. çāre kıl:-a

Bu Rāzī çāresiz kaldı ne çāre
Ol āfet çāre kıla çāresinden (Gazel
107/7)

çāre-dār et:-

1.) Çare vermek, şifa vermek, derman
bulmak.

1.1. çāre-dār et:-se, -ñ

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār
etseñ n’olur
Sevdiğin ‘aşkına olsun eyle kurbānım
meded (Gazel 27/4)

çāredār ol:-

1.) Çare arayan olmak.

1.1. çāredār ol:-du

Hāzret-i vāşıfı tanzīr etmege kıldım
merām
Rāziyā bī-çārelikle çāredār oldu
gönül (Gazel 85/9)

çāresiz kal:- (Deyim)

1.) Yapacak bir şey kalmamak, elden
bir şey gelmemek, çıkar yol
bulamamak.

1.1. çāresiz kal:-dı

Bu Rāzī çāresiz kaldı ne çāre
Ol āfet çāre kıla çāresinden (Gazel
107/7)

1.2. çāresiz kal:-dı, -m

Ümīdim kesmezim ašlā Raḥīm ismini
fikreyle
Ki zīrā çāresiz kaldım perīşān oldu
aḥvālīm (Müfret 33/1)

çarḥ:

1.) Felek, alem, dünya, gökyüzü, baht,
talih.

1.1. çarḥ:

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dılberlerin
Ol sebebdan çarḥ göçer vü cevri az
eyler baña (Gazel 11/2)

1.2. çarḥ:

Ġamīñla ḥam-be-ḥam kıldı ‘aceb bu
çarḥ kemān-āsā
Büküp ḳaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

1.3. çarḥ:

Ġāfıl olma tūr-i āhım temreniñden kıl
hazer

Pāyidār olmaz felekler **çarḥ** u
divārdan geçer (**Matla 15/1**)

1.4. çarḥıñ:-lñ

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ hemān
Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

çarḥ-ı bī-vefā:

1.) Vefasız felek.

1.1. çarḥ-ı bī-vefā:-da

Bu **çarḥ-ı bī-vefāda** taş diken bir şūḥ-
ı zībāsıñ
Benim āhım sütūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

çarḥ-ı devrān:

1.) Dönüp duran felek.

1.1. çarḥ-ı devrān:-l

Benim şimşir āhım **çarḥ-ı devrānı**
çalar çarpar
Geçip andan behište ḥūr u ğilmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/1**)

çarḥ-ı felek:

1.) Feleğin çarkı.

1.1. çarḥ-ı felek:-ten

Cevr etmede ben kılına yektā geçinür
yār
Hiç cevri ü sitem görmemiş ol **çarḥ-ı**
felekten (**Gazel 109/4**)

çarḥ-ı kecrev:

1.) Çarpık, eğri gidişli felek.

1.1. çarḥ-ı kecrev:

Neş'e-yāb-ı Cem isem ğayriye emsāl
olmaz
Çarḥ-ı kecrev gibi āh bahtıma dellāl
olmaz (**Gazel 58/1**)

1.2. çarḥ-ı kecrev:

Neyleyim ey **çarḥ-ı kecrev** dönmesin
çarḥıñ hemān
Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

çarşāf:

1.) Yatağın üstüne serilen veya yorgan
kaplanan bez örtü.

1.1. çarşāf:

Bu Rāzī'nin niyāzını kabūl eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emri et hele **çarşāf** u
yorgānı (**Kıt'a 3/7**)

çarşāmba:

1.) Çarşamba günü.

1.1. çarşāmbadan:-dan

Vākıf oldum tāli'imde bir 'aceb esrāra
ben
Uğradır bahtım beni **çarşāmbadan**
çarşāmbaya (**Müfret 4/1**)

1.2. çarşāmbaya:-(y)a

Vākıf oldum tālī'imde bir 'aceb esrāra
ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çarşambaya (Müfret 4/1)

çehār-şenbe günü:

1.) Çarşamba günü.

1.1. çehār-şenbe günü:

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāşā'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethüdā naşb olunup
...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'u'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (Dibace 3/4)

çek-:

1.) Bir şeyi bulunduğu yerden kendine
doğru getirmek, kendine yaklaştırmak,
taşımak.

1.1. çekdi:-di

Bu şeb va'd-i kerīminden vişāl-i
bezmine **çekdi**
Lebinden būselerle Rāziyā ḥāşıl
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.2. çekdim:-di, -m

Ṭurre-i zülfine **çekdim** bu dil-i
şeydāyı ben
Uşlanır mı neyleyim zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

1.3. çekip:-ip

Ger çekip töldursam ey dil ben kemān-
ı kudreti

Himmet-i tırime olmaz küh u şahrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

1.4. çekmeye:-me, -(y)e

Ḳādir misiñ bu 'aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele katı kemāndır eyler seni kepāde
(**Gazel 125/7**)

1.5. çeküp:-üp

'Aceb Maşşūr-ı 'aşk oldum baña raḥm
eyle sultānım
Beni zülf ü kemendiñle **çeküp** bend
eyleseñ dāre (**Gazel 122/4**)

2.) Katlanmak, dayanmak, tahammül
etmek.

2.1. çekdicegim:-di, -cek, -im

Tecellī cilvesinden ben şikāyet
eylemem aşlā
Benim **çekdicegim** ālām u ekdār hep
mu'īnimden (**Gazel 108/4**)

2.2. çekdigim:-dik, -im

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la'l-i aḥmerden
midir
Şorsam āyā **çekdigim** dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

2.3. çekdigim:-dik, -im

Çille-i bezm-i cihāndan **çekdigim**
çekmez cihān

Şīve-i esrār-ı ẖikmet şorma ẖālim pūr-
melāl (**Gazel 84/2**)

2.4. çekdiğim:-dik, -im

Felek dūr eyledi yārim gibi dār u
diyārımdan

Nedir bu **çekdiğim** hasret cüdā
düşdüm nigārımdan (**Gazel 105/1**)

2.5. çeken:-en

Pertev-i ẖüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur

Cevr ü āzār u cefāsın her **çeken**
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

2.6. çekerim:-er, -im

Bu günāh olur ise ben **çekerim**
İtdiğim günāhları ben çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

2.7. çekerim:-er, -im

Bu günāh olur ise ben çekerim
İtdiğim günāhları ben **çekerim**
(**Mesnevi 1/18**)

2.8. çekilmez:-il, -mez

Şaķın terk-i diyār etme başıñ bir taşā
gelmezse

Çekilmez gurbetin ķahrı zārūrī başā
gelmezse (**Matla 5/1**)

2.9. çekmekde:-mek, -de

Çille-i hem-yāzesin **çekmekde** oldum
bī-mecāl

Eşk-i çeşmim ẖūn olunca eyledi ẖūn-
ẖāra ẖaz (**Gazel 69/3**)

2.10. çekmekde:-mek, -de

Dem-be-dem cevır ü cefāñı redde güç
çekmekde güç

Sevdiğim cānım a zālīm pīç ü tāb
etmekde güç (**Matla 29/1**)

2.11. çekmek-ile:-mek, -ile

Ben belā derdini **çekmek-ile** oldum bī-
mecāl

Luṭf-ile eyler tesellī ẖayr-ı fāl eyler
bana (**Gazel 12/2**)

2.12. çekmeyen:-me, -(y)en

Çile-i saḥt-ı cihānı **çekmeyen** etmez
nigāh

İlticā-yı derde dermān olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/2**)

2.13. çekmez:-mez

Çille-i bezm-i cihāndan çekdiğim
çekmez cihān

Şīve-i esrār-ı ẖikmet şorma ẖālim pūr-
melāl (**Gazel 84/2**)

3.) Sarhoş edici maddeler içmek,
kullanmak.

3.1. çekerler:-er, -ler

Bezm-i Cem'den bir nişān verdi bugün
meclis hemān

Sāğar-ı şahbā **çekerler** şevķıñā
mestāneler (**Gazel 33/2**)

4.) Soya çekmek, benzerinin yapılması, kopya çekmek, birebir benzetmek.

4.1. çekerse:-er, -se

Kıyās olmaz bu zībā kākülān-ı sünbül-
i çīne
Çekilmez bir musavverdir **çekerse**
āferīn çīne (**Gazel 116/1**)

4.2. çekilmez:-il, -mez

Kıyās olmaz bu zībā kākülān-ı sünbül-
i çīne
Çekilmez bir musavverdir çekerse
āferīn çīne (**Gazel 116/1**)

çeke çeke:

1.) Çeke çeke, çekerek, sindirerek, bir şeyi içine doğru almak.

1.1. çeke çeke:

Çeke çeke derd ü ğamıñ her nefes
Rāḥat-ı ḥāb küllī ḥarām oldu gel
(**Gazel 83/4**)

çelek:

1.) Çelenklenmek, mücevherlenmek, ödüllendirilmek.

1.1. çeleklenmiş:-len, -miş

Urup tīr-i nezāketle raḳībīñ sinetin
delmiş
Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

çerāğ et:-

1.) Mum etmek, mum gibi yanmak.

1.1. çerāğ et:-ip

Dilim ḥāb-ı ğamından luṭfı var olsun
uyandırdı
Fıtil-i baḥtımı cānān **çerāğ edip** de
yandırdı (**Gazel 141/1**)

çerāğ eyle:-

1.) Işık tutmak, aydınlatmak.

1.1. çerāğ eyle:-

Ḳurtuluş yok bu kemend-i ṭurreñe
düşvār olan
Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir **çerāğ** (**Gazel 71/3**)

çerāğ ol:-

1.) Çıra olmak, mum olmak, mec.
Aşığın sevgili için yanıp tutuşması.

1.1. çerāğ ol:-du, -m

Kendi ta‘līm eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben **çerāğ oldum** sevilme resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

çerāğ-ı ḥāss ol:-

1.) Muma mahsus olan, aydınlık veren.

1.1. çerāğ-ı ḥāss ol:-an

Çerāğ-ı hāss olan dil-bende-gāna
Sa‘ādetmend eden hep perveriñdir
(Kıt’a 1/18)

çeşm:

1.) Görme organı, göz, ayn, dide.

1.1. çeşm:

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduğum **çeşm** gözi
fettānelerden şor (Gazel 40/5)

1.2. çeşmi:-i

Beni mest eyleyen **çeşmi** ne fettān
olduğun görsem
O naḥl u kāmēt-i tūbā hırāmān
olduğun görsem (Gazel 97/1)

1.3. çeşmi:-i

Ṭoymadı hīç bī-bekādan verdi bu cān-ı
‘azīz
Gülmedi bu gülşen içre cānımız **çeşm-**
i ... (Tarih 26/1)

1.4. çeşmim:-im

Gel berü ey hūn ile ālūd olan **çeşmim**
benim
Var mı senden gayri hīç yanımcā bir
ağlar bana (Gazel 9/3)

1.5. çeşmim:-im

Çeşmim içre müctemi‘ tūfānı gözler
gözlerim

Dīdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (Gazel 95/1)

1.6. çeşmim:-im

Seniñ teşrīfīñe şeksiz serīr etdi serim
cānā
Ayağıñla başıp **çeşmim** daḥi rüy u
müjem çine (Gazel 115/3)

1.7. çeşmimi:-im, -i

‘Aqlımı yağma eden kāmēt-i cānān
imiş

Çeşmimi giryān eden kākül-i reyḥān
imiş (Gazel 65/1)

çeşm-i āhū:

1.) Ceylan gözlü. Mec. Sevgili.

1.1. çeşm-i āhū:

Gözi sehḥāresi gāyet de sāḥir
Beni mest eyledi ol **çeşm-i āhū** (Gazel
111/5)

çeşm-i bīmār:

1.) Hasta göz.

1.1. çeşm-i bīmār:-ım, -a

Bağlasam gözlerime ṭurre-i zūlf-i
siyehiñ

Çeşm-i bīmārıma şıḥḥat gelir ey ḥūr-ı
penāh (Gazel 129/2)

1.2. çeşm-i bīmār:-ım, -ı

Eşk-i çeşmim düşicek pāyıña inşāf
etseñ

Çeşm-i bīmārımı ummān ile yek reng
etdim (Gazel 91/4)

çeşm-i cihān:

1.) Cihanın gözü, dünyadaki herkes.

1.1. çeşm-i cihān:

Ger ederssem medhini anuñ sezā bī-
iştibāh

Görmemiş **çeşm-i cihān** böyle laṭīf
cāy-ı be-nām (Tarih 14/2)

çeşm-i felek:

1.) Feleğin gözü.

1.1. çeşm-i felek:

Dinle benim kālīmi aqvālīmi
Çeşm-i felek görmedi emşālīmi
(Terci-bend 3/1)

çeşm-i hūn-ḥār:

1.) Kan dökücü gözler. Mec.
Sevgilinin gözleri.

1.1. çeşm-i hūn-ḥār:-ım

Şahn-ı Kāğıd-ḥāne'de şūrīde hūrīler
görüp

Nūr olur evvel bahārda **çeşm-i hūn-
ḥārım** benim (Müfret 82/1)

1.2. çeşm-i hūn-ḥār:-ım

Leylī vü Şīrīn'i ta'cīz etmede āhım
benim

La'l eder seng-i sefidī **çeşm-i hūn-
ḥārım** benim (Terkib-bend 1/10)

1.3. çeşm-i hūn-ḥār:-ıñ

Çeşm-i hūn-ḥārıñ düşürdi 'aşk
meydānına āh

İderüz biz 'ayb gören her gūne yārān
ile baḥş (Gazel 19/3)

çeşm-i im'ān:

1.) Dikkat gözü, dikkatli bakma.

1.1. çeşm-i im'ān:

Bu zamānda gül ararsañ baḥ ruḥ-ı
cānāndadır

Çeşm-i im'ān ile seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (Gazel 45/1)

1.2. çeşm-i im'ān:

Leme'ān eyler dem-ā-dem nūr-ı
Raḥman dā'imā

Çeşm-i im'ān ile cānā feyziniñ
aşārına (Tarih 8/4)

çeşm-i maḥmūr:

1.) Baygın ve sarhoş göz. Mec.
Sevgilinin gözü.

1.1. çeşm-i maḥmūr:

Ergüvānī bāde içmiş ḡālibā aḡyār ile
Çeşm-i maḥmūr ruḥları gül lebi
mercānlı güzel (Gazel 86/3)

1.2. çeşm-i maḥmūr:

Sāye-i zülfünde tutdum şimdi ben
ārām-gehi

Çeşm-i maḥmūr tîr-i müjgân nîm-nigâh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

çeşm-i mest:

1.) Mest edici göz, sarhoş, baygın göz.

1.1. çeşm-i mest:-iñ

Süzülsün **çeşm-i mestiñ** rûy-ı bîdârı
görsünler

Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler dîdârı
görsünler (**Matla 31/1**)

çeşm-i mest âhû:

1.) Mest eden ceylan göz.

1.1. çeşm-i mest âhû:-lar, -iñ

Bir teraḥḥum eyleseñ bu Râzi-i
âvâreñe

‘Aqlımı yağmaya verdi **çeşm-i mest**
âhûlarıñ (**Gazel 79/5**)

çeşm-i mestân:

1.) Baygın, sarhoş göz.

1.1. çeşm-i mestân:-ın, -da, -ki

Mekr-i zende yârimi ilzâma etdim
ilticâ

Çeşm-i mestânındaki ihâma etdim
ilticâ (**Gazel 10/1**)

çeşm-i pür-hûn:

1.) Kanla dolu göz.

1.1. çeşm-i pür-hûn:-um

Teraḥḥum eyledim şimdi saña ey

çeşm-i pür-hûnum

Ġubâr-ı pâyını sürme eden destûra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

çeşm-i siyâh:

1.) Kara gözlü, siyah göz, sevgilinin
gözü.

1.1. çeşm-i siyâh:

Hüsnüñe etdiñ esîr bendeñi ey **çeşm-i**
siyâh

Süz-ı hecriñ cigerim itdi kebâb âh âh
âh (**Gazel 129/1**)

çeşm-i siyeh:

1.) Kara gözlü, siyah göz, sevgilinin
gözü.

1.1. çeşm-i siyeh:-iñ

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şûḥ

Müjgânlarını bağrıma ḥançer biliriz
biz (**Gazel 50/4**)

çeşm-i süḥan-gû:

1.) Söz söyleyen, konuşan göz.

1.1. çeşm-i süḥan-gû:-lar, -ı

‘Anber gîsûları dîde-i âhûları

Çeşm-i süḥan-gûları müjde-i yârân
imiş (**Gazel 65/4**)

1.2. çeşm-i süḥan-gû:-sın

O gülgün rüy-ı dil-cūsın daḥi **çeşm-i süḥan-gūsın**

Yürür zülf-i siyāhı sīm gerdānı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

çeşm-i süzen:

1.) İğne gözü, iğne deliği.

1.1. **çeşm-i süzen:-den**

Çeşm-i süzenden temāšā etmede

‘ālem bizi

Feyz-i cev̄ ile murāda behre-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/4**)

çevgān:

1.) Çevgan oyununda kullanılan ucu
eğri değnek.

1.1. **çevgān:**

Süḥan meydānına at sür hemān

çevgān u top oyna

‘Aliyy ü ulviye Rāzī ki šā‘irāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

1.2. **çevgānı:-ı**

Süvār-ı esb-i nāz olmuş vefā

meydānına gelmiş

Dilimi tūb edip ebrūsı **çevgānı** çalar
çarpar (**Gazel 36/6**)

çevre:

1.) Bir şeyin yakını, dolayı, etrafı.

1.1. **çevresin:-si, -n**

Māh-tāb-āsā kuşatmış **çevresin**

seyyāreler

‘Azm eder maḥbūbelerle hem rikāb-ı
dāyesi (**Gazel 140/4**)

çık-:

1.) Açığa çıkmak, görünmek, aşikâr
olmak.

1.1. **çıkdı:-dı**

Dört taraftan **çıkdı** züvvār Rāziyā
tārīḥ dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan ‘azm-i me’vā
eyledi (**Tarih 31/1**)

1.2. **çıkdı:-dı**

Bul kemāl erbābını taḥşīl ederseñ sen
de fen

‘Ācizāne bu kelām **çıkdı** dü şakḳ-ı
ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

2.) Çıkmak, artmak, yükselmek.

2.1. **çıkdı:-dı**

Çok tazallum eyledim ašlā teraḥḥum
eylemez

Yüze **çıkdı** neyleyim bir zālīm ammā
adı ḥaṭ (**Gazel 68/4**)

3.) Çıkmak, bırakmak, ayrılmak, terk
etmek.

3.1. **çıkmaz:-maz**

Ḥayālī dīdeden endīşesi **çıkmaz**
derūnımdan

Nigārım nāzenini görmedim haylī
zamān oldu (**Gazel 143/3**)

çıkār-:

1.) Bir hastalığı geçirmek, vücutta bir
hastalığın ortaya çıkması.

1.1. çıkārıp:-ı

Ƙan çibānı **çıkārıp** bükdi belim
Hem zebānım yok benim tutmaz elim
(**Mesnevi 1/6**)

çırā:

1.) Sıkıntı vermek, zarara uğratmak,
çıra gibi yakmak.

1.1. çırāsından:-sı, -n, -dan

Fütūr geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez gönlümün aşlā uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

çiçek:

1.) Tohumlu bitkilerin, üreme
organlarını taşıyan güzel renkli ve
ekseri güzel kokulu kısmı.

1.1. çiçekler:-ler

Şalınsıñ serviler gibi hırāmānī
hırāmānī
Çiçekler şaf tutarlar sen Ƙadem
başdıƘça gülzāra (**Gazel 119/3**)

çift:

1.) İkili olan, ikili, iki tane.

1.1. çift:

Bāğ-ı hüsnün kim görürse aħsenü'l-
hālīƘ okur
Böyle hūbānı cihānda **çift** toğursun
analar (**Gazel 33/5**)

1.2. çift:

Türkçe dedim 'Arab'a bir **çift** kelām
Bī-tevaƘƘuf eyledi hāşıl merām
(**Mesnevi 3/14**)

1.3. çifte:-e

Urup tīr-i nezāketle raƘībīñ sinesin
delmiş
Ġazā-yı ekber etmiş ki seri **çifte**
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

çile çek-: (Deyim)

1.) Büyük sıkıntı ve üzüntü içinde
yaşamak, acı çekmek.

1.1. çile çek-:-di

Bu Rāzī derd-i hecrinde hezārān
çileler çekdi
Naşīb olsa vişāl-i luţf-ı Yezdān
olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

çile-i saht-ı cihān:

1.) Cihanın sert, katı çilesi.

1.1. çile-i saht-ı cihān:-ı

Çile-i saht-ı cihānı çekmeyen etmez
nigāh

İlticā-yı derde dermān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/2)

çille:

1.) Eziyet, sıkıntı, çile.

1.1. çilleme:-m, -e

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz

Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda
iṣtihārım yok (Gazel 74/7)

çille-i āzār:

1.) Azarlama eziyeti.

1.1. çille-i āzār:-l, -n, -t

Çille-i āzārımı āh çekdiğim ra'nā bilir
Ḥ'āh-nā-ḥ'āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (Gazel 37/6)

çille-i bezm-i cihān:

1.) Cihan meclisinin çilesi.

1.1. çille-i bezm-i cihān:-dan

Çille-i bezm-i cihāndan çekdiğim
çekmez cihān

Şīve-i esrār-ı ḥikmet şorma ḥālim pür-
melāl (Gazel 84/2)

çille-i cevri:

1.) Eziyet ve çile çekmek.

1.1. çille-i cevri:-e

Çille-i cevri taḥammül eyle feryād
eyleme

Raḥm eder bir gün saña ḥalk eyleyen
perverdigār (Müfret 41/1)

çille-i cevri ü cefā çek-:

1.) Eziyet ve çile çekmek.

1.1. çille-i cevri ü cefā çek-:-me, -(y)e

Çille-i cevri ü cefānı çekmeye şāhım
seniñ

Şad hezārān şevk ile merdāna eyler
ser-fürü (Gazel 113/4)

çille-i hem-vāze:

1.) Yoldaşlık eden çile.

1.1. çille-i hem-vāze:-sin

Çille-i hem-vāzesin çekmekte oldum
bī-mecāl
Eşk-i çeşmim ḥūn olunca eyledi ḥūn-
ḥāra ḥaz (Gazel 69/3)

çin:

1.) Buruşukluk, çatıklık, kırışıklık,
kıvrım kıvrım, saç lülesi.

1.1. çin:

Sihri eder ebrū-yı dilber çin ile cebīn
tutar

Ġamze-i ḥūn-rīz-i dil-düz şāf çekip
temkīn tutar (Gazel 37/1)

1.2. çine:-e

Göñül naḳşın hevāsıyla heves kıldı
hemān çine

Beni bend eyledi zülfüñ kemend-i çin
ü perçine (Gazel 115/1)

1.3. çine:-e

Seniñ teşrîfiñe şeksiz serir etdi serim
cânâ

Ayağıñla başıp çeşmim dağı rüy u
müjem çine (Gazel 115/3)

1.4. çine:-e

Tefekkür eyleyip hâlim düşünce
hayret-i fikre

Nigârâ sükker-âsâ ol leb-i gülgünüñi
çine (Gazel 115/4)

1.5. çine:-e

Kıyâs olmaz bu zîbâ kâkülân-ı sünbül-
i çine

Çekilmez bir musavverdir çekerse
âferin çine (Gazel 116/1)

1.6. çine:-e

Muşanna‘ yem döküp hâl-i siyeh dil
murğını cezbe

Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çiniñdeki çine (Gazel 116/2)

2.) Asya’nın doğusunda bulunan geniş
ülke.

2.1. Çin’e:-e

Tebriiz ile Şirâz’a vü hem Çin’e mi
vardıñ

Ver nâfe-i çin âh ne olur bir tümen ey
dost (Gazel 17/3)

2.2. Çin’e:-e

Düşüp sevdâ-yı ‘aşkıña cihâna püşt-i
pâ verdim

Varıp İrân u Tûrân’a Hoten’dan Çin’e
Mâçin’e (Gazel 115/2)

2.3. Çin’e:-e

Verince mülket-i Rûm’ı Hicâz’a ben
haţâ etmem

Haţâ’dan seyrin etdim tâ Hoten’dan
Çin’e Mâçin’e (Gazel 116/4)

çirk-âb:

1.) Pis su, çirkef.

1.1. çirk-âbına:-ı, -n, -a

Murğ-ı bahrı gibi düşdüm bu fenâ

çirk-âbına

Terk ü tecrid eylesem ben belki pâk
eyler beni (Gazel 149/4)

çoğal:-

1.) Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak,
büyümek.

1.1. çoğaldı:-dı

Çoğaldı bir iki gün görmeyeli

Derünüm süz-nâk oldu firâğdan (Gazel
103/2)

çok:

1.) “Aşırı bir biçimde” anlamında
kullanılan miktar zarfı.

1.1. çok: (Şafâñı sürmek)

Çok şafâñı sürdi cānā sū-be-sū

mihmān kadeh

Yār elinden devr eder devrān umar

devrān kadeh (**Gazel 25/1**)

1.2. çok: (Tazallum eylemek)

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gūş
etmedi

Bulmadıñ maķşūda ey bī-çāre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.3. çok: (Va‘de kılmak)

Mülākāt olmamız vardır diyü **çok**

va‘deler kılmış

Düşer düşmez ki şānına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

1.4. çok: (Tazallum eylemek)

Çok tazallum eyledim aślā terahhum
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı haṭ (**Gazel 68/4**)

1.5. çok: (Vaķār etmek)

Ḥudāvendā kerem-kārā sezā-vār eyledi
gördüm

Geçip şadr-ı mu‘allāya ‘adūya **çok**
vaķār etdim (**Gazel 101/4**)

1.6. çok: (Naşīhat eylemek)

Çok naşīhat eylerim āh bu dil-i nā-
kāmıma

Neylesün āvāre aślā görmedi vaķt-i
refāh (**Gazel 123/2**)

1.7. çok: (Gelmek)

Rāzi‘-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışsasın

Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.8. çok: (Tazallum eylemek)

Çok tazallum eyledim cānā saña kār
etmedi

Gelmediñ güldürmediñ āteş bıraķdñ
cānıma (**Müfret 11/1**)

1.9. çok: (Sa‘y eylemek)

Rāzi-i nā-puḥteye çekme āhñ bī-
hūdedir

Ṭālī‘i yāver degil bī-çāre **çok** sa‘y
eyledi (**Müfret 35/1**)

1.10. çok: (Yaşamak)

Çok yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(**Nazm 10/1**)

2.) “Çok, epey, hayli, birçok, aşırı
biçimde” anlamlarında belgisiz sıfat.

2.1. çok: (Zamān)

Çok zamān gavḡā-yı ‘ālem başka bir
‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Ḥudā hem başka
‘ālemdir baña (**Gazel 1/5**)

2.2. çok: (Zamān)

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā

çok zamān

Qılmadıñ aṣlā meded devletlū

sultānım meded (**Gazel 27/2**)

2.3. çok: (Nerīmān)

Düçār olur gören ol ğamze-i dil-düz u

hūn-rīzi

O bir şāhib-kırāndır **çok** nerīmānı

çalar çarpar (**Gazel 36/3**)

2.4. çok: (Āl)

Dilberā kıldım nazar ālın da **çok** hālīñ

de çok

Derd-mend üftādeñe ālın da çok hālīñ

de çok (**Gazel 75/1**)

2.5. çok: (Hāl)

Dilberā kıldım nazar ālın da çok hālīñ

de çok

Derd-mend üftādeñe ālın da çok hālīñ

de çok (**Gazel 75/1**)

2.6. çok: (Āl)

Dilberā kıldım nazar ālın da çok hālīñ

de çok

Derd-mend üftādeñe ālın da **çok** hālīñ

de çok (**Gazel 75/1**)

2.7. çok: (Hāl)

Dilberā kıldım nazar ālın da çok hālīñ

de çok

Derd-mend üftādeñe ālın da çok hālīñ

de çok (**Gazel 75/1**)

2.8. çok: (Āl)

Bir terahḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-

kāmıña

Gün-be-gün zālīm seniñ ālın da **çok**

hālīñ de çok (**Gazel 75/2**)

2.9. çok: (Hāl)

Bir terahḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-

kāmıña

Gün-be-gün zālīm seniñ ālın da çok

hālīñ de çok (**Gazel 75/2**)

2.10. çok: (Āl)

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm

bendiñe

Kime şekvā edeyim ālın da **çok** hālīñ

de çok (**Gazel 75/3**)

2.11. çok: (Hāl)

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm

bendiñe

Kime şekvā edeyim ālın da çok hālīñ

de çok (**Gazel 75/3**)

2.12. çok: (Āl)

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ

bāzārını

Bī-vefāsıñ sevdigim ālın da **çok** hālīñ

de çok (**Gazel 75/4**)

2.13. çok: (Hāl)

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ

bāzārını

Bî-vefâsîñ sevdigim âlîñ da çok hâlîñ
de çok (Gazel 75/4)

2.14. çok: (Âl)

Hasbihâlim söylerim ben Râziyâ leyl ü
nehâr

Güşîña girmez seniñ âlîñ da çok hâlîñ
de çok (Gazel 75/5)

2.15. çok: (Hâl)

Hasbihâlim söylerim ben Râziyâ leyl ü
nehâr

Güşîña girmez seniñ âlîñ da çok hâlîñ
de çok (Gazel 75/5)

2.16. çok: (‘Înâyet)

Bendesine çok ‘înâyet lutfını kıldı
kerem

Şûri vü ma‘nide gör ki daği a‘lâdır
yerim (Gazel 100/2)

2.17. çok: (Güzeller)

Çok güzeller sevdim ammâ bir de bir
şehlâ ola

Ugradır başımı derde kaşları tuğrâ ola
(Gazel 134/1)

2.18. çok: (Duğter-i zîbâ)

Pîre-zen dünyâ-yı dünüñ duğter-i
zîbâsı çok

Koçmadım devr-i felekde böyle bir
bânûsını (Gazel 136/2)

2.19. çok: (Kişi)

Çok kişiler meftûnıdır bâb bâb
İhtiyârsız yüzine çekmiş niķâb
(Mesnevi 5/2)

2.20. çok: (Kahr u istiğnâ)

Şîve vü nâzı müsellem kahr u istiğnâsı
çok

Cevrine tākāt getirmek emr-i muhāl
oldu baña (Müfret 22/1)

2.21. çok: (Kuşūr)

Hezâr sürc-i lisân etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle

Kuşūrum çok huzūruñda ne hâcet
hâlim izhâra (Tarih 6/8)

2.22. çok: (Dem)

Neyleyim ey çarh-ı kecrev dönmesin
çarhıñ hemân

Böyle maḥbûb-ı cihâna vermediñ çok
dem amân (Tarih 25/1)

2.23. çok: (Şikeste dil)

Çok şikeste dilleri âbâd eder leyl ü
nehâr

‘Ömriniñ müzdâdına eyler du‘âlar hâş
u ‘âm (Tarih 37/5)

2.24. çokdur:-dur (Dost)

Revzeninden kesb olur zevk u şafâ
Dostı çokdur kimseye etmez vefâ

(Mesnevi 3/7)

çok gör:- (Deyim)

1.) Bir kimseyi bir şeye değer görmemek, yadırgamak.

1.1. çok gör:-ür

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım bende kim

Çok görür bu hıdmeti gaddār felek bekler baña (**Gazel 9/4**)

çok su götür:- (Deyim)

1.) Çeşitli yorumlara gayet açık olmak.

1.1. çok su götür:-ür

Keşākeş keşmekeşden hālī olmam
Daği **çok su götürür** mācerāmız
(**Gazel 54/8**)

çokdan berü:

1.) Uzun zamandan beri, çok zamandır.

1.1. çokdan berü:

Çokdan berü müştāk idim görmeye yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i hūbān okudukça (**Gazel 118/2**)

cü:

1.) Sebep- sonuç anlamı katan “çünkü” bağlacı.

1.1. cü:

Çü sensin bī-vefā dilber bu giryān olmama bā’is

Perişān zūlfūñ oldu hem perişān olmama bā’is (**Gazel 20/1**)

1.2. cü:

Gāh bi-gāh görsem **cü** ben ol hümā-pervāzım
‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim pür-hūn olur (**Gazel 38/4**)

cün:

1.) “Çünkü, bunun için, bu sebeple, zira” anlamlarında bağlaç.

1.1. cün:

Her cihetle rāzīyız biz hikmet-i Yezdān’a **cün**
Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk hāletiz
(**Gazel 53/8**)

1.2. cün:

Söyledim dürdāne tārīh Rāzīyā mīlādına
Rābī’a Hānım’la şādān kıldı **cün** Allāh bugün (**Tarih 40/1**)

2.) “İçin” anlamında edat.

2.1. cün:

Vişāli **cün** düşüp şekke hezārān pīç u tāb etdim
Bi-ḥamdillāh murādım tāli’im bahtım kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

3.) “-dığı, -diği” anlamında sebep bildiren edat.

3.1. çün:

Fütür geldi efendi bu cihānıñ **çün**
çırāsından
Tükenmez göñlümün ašlā uşandım
mācerāsından (**Gazel 102/1**)

3.2. çün:

Çün şulţān içre cāy-ı t̄a‘atı kālā fūrūş
Celb eder erbāb-ı zühdi ‘āşıkānı
dā‘imā (**Tarih 9/6**)

3.3. çün:

Eyledi fermān hemān Hācī ‘Alī
Ağa’ya **çün**
Sarf-ı maḳdūr eylesün şıdk-ile etsün
ihtimām (**Tarih 14/17**)

çürük:

1.) Sağlamlığını kaybetmiş,
dayanıklığını yitirmiş, bozulmuş.

1.1. çürük:

Sulţān Selīm Hān-ı Sālīs hazretleriniñ
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir
çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/2**)

D

da:

1.) “Da, de” bağlacı.

1.1. da:

Hezārān cevriñi cānā baña şerh ü
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl **da**
andan gec (**Gazel 23/1**)

1.2. da:

Muḥabbet nārı cānımda ‘alev-rīz
olmada dā’im
Ne varlıktan eşer koydu ki yokluktan
da kārım yok (**Gazel 74/2**)

1.3. da:

Dilberā kıldım nazar ālın **da** çok ḥālīñ
de çok
Derd-mend üftādeñe ālın da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.4. da:

Dilberā kıldım nazar ālın da çok ḥālīñ
de çok
Derd-mend üftādeñe ālın **da** çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.5. da:

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmıña
Gün-be-gün zālīm seniñ ālın **da** çok
ḥālīñ de çok (**Gazel 75/2**)

1.6. da:

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm
bendiñe
Kime şekvā edeyim ālın **da** çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/3**)

1.7. da:

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını
Bī-vefāsıñ sevdigim ālın **da** çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.8. da:

Ḥasbiḥālīm söylerim ben Rāziyā leyl ü
nehār
Güşıña girmez seniñ ālın **da** çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/5**)

1.9. da:

Bī-kes olsa bir yigid ğurbet elde nā-
ümīd
Yanına kimse gelmez āh eder ol gedā
da (**Gazel 126/2**)

1.10. da:

Ğurbetiñ germ ü serdi başıma o **da**
geldi
Herkes bayrām ederdi ben ağılardım
odada (**Gazel 126/4**)

1.11. da:

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña

Luṭf eder aḡyāra **da** ḡayret helāk eyler
beni (**Gazel 149/3**)

1.12. da:

Benim ālāt-ı ḡābım gerçi olmaz ise
ḡünkārī
Kerem kıl **da** temiz emr et efendim
baña yorḡanı (**Kıt'a 3/1**)

1.13. da:

Luṭf-ı Ḥaḡ'dan nā-ümīd olma şaḡın ey
dil hemān
Sen tevekkül bābının derbānı ol **da**
seyre baḡ (**Müfret 62/1**)

1.14. da:

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun **da** gör
Ruḡlarında ebruvānī ḡül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

1.15. da:

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun **da** gör
Ruḡlarında ebruvānī ḡül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

1.16. da:

Zülf-i ṭarrārın perīşān eylesün 'aḡlım
gibi
Ṭurresi gerdānıma bend ü kemend
olsun **da** gör (**Nazm 4/2**)

dād eyle-:

1.) Adaletli davranmak, iyilikle
muamele etmek.

1.1. dād eyle-:-di

Ḥāh-nā-ḡāh 'āşık-ı bīmārın yād eyledi
Himmet ü feyziñle dilber bendeñe **dād**
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

1.2. dād eyle-:-se, -ñ

Rāzi-i dil-ḡastaya **dād eyleseñ** dermān
olur
Cānıma kār etdi cevriñ pür-cefā cānım
meded (**Gazel 27/5**)

dāderān:

1.) Erkek kardeşler.

1.1. dāderān:

ḡılındıḡda dest-res buyuran **dāderān**
tefe'ül buyursunlar
ve ba'zı ehl-i dil ḡarındaşlarımız
lede'l-muṭāla'a lezzet-yāb u feraḡ-nāk
olup ḡın-i (**Dibace 4/15**)

dāḡ:

1.) Kızgın demirle vücuda vurulan
damga, yara, gönül yarası.

1.1. dāḡ:

Zaḡmını ur sīneme olsun şehā dāḡ
üzre **dāḡ**
Bend-i zülfüñ bend urur şu göñlüme
bāḡ üzre bāḡ (**Gazel 71/1**)

1.2. dāḡ:

Ḥālını kılmış perīṣān kākülün
sünbüllerin
Ruḥlarıñ şevḳ ile cānā lāleniñ bağrında
dāğ (Gazel 71/2)

1.3. dāğıma:-ım, -a

Verseñ ḥaberi bād-ı şabā būy-ı
gülümden
Bu **dāğıma** hem rīze-i elmās
ekenimden (**Gazel 104/2**)

dāğ dāğ ol:-

1.) Yara bere içinde olmak, çok
yaralanmak.

1.1. dāğ dāğ ol:-du

Ṭāḳatım ṭāḳ oldu ṭāḳat ḳalmadı bende
mecāl
Dāğ dāğ oldu derünım dāğ urur
ğaddāreler (**Gazel 34/9**)

1.2. dāğ dāğ ol:-du

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye hem-reng
oldu
Sūziş ü nālelerim muṭṭrībe āhenk oldu
(**Müseddes 1/1**)

dāğ ol:-

1.) Dağlanmak, yaralanmak, yara
içinde olmak.

1.1. dāğ ol:-sun

Zaḥmını ur sīneme **olsun** şehā **dāğ**
üzre dāğ

Bend-i zūlfün bend urur şu göñlüme
bāğ üzre bāğ (**Gazel 71/1**)

dāğ ur:-

1.) Dağlamak, kızgın demir ile yarayı
yakmak.

1.1. dāğ ur:-du

Sīneme **dāğ urdı** tūr-i ğamzeñiñ
peykānesi
Ney gibi efğān eder ‘āşıqlarıñ
mestānesi (**Gazel 151/1**)

1.2. dāğ ur:-ur

Ṭāḳatım ṭāḳ oldu ṭāḳat ḳalmadı bende
mecāl
Dāğ dāğ oldu derünım **dāğ urur**
ğaddāreler (**Gazel 34/9**)

dāğ-ı derün et:-

1.) Gönülde derin yaralar açmak.

1.1. dāğ-ı derün et:-di, -ñ

Bu Rāzī derd-mende bir nevāziş ile gel
şāhım
Hezār **dāğ-ı derün etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

dāğ-ı hasret:-

1.) Hasret yarası.

1.1. dāğ-ı hasret:-

Dāğ-ı hasret naḳş olundı sīne-i
giryānıma

Kimseler etmez teraḥḥum nāle vü
efḡānıma (**Gazel 128/1**)

dāḡ-ı nihān:

1.) Gizli yara.

1.1. dāḡ-ı nihān:-ım

Beni rüsivā-yı ‘ām etdiñ niçün ey bī-
vefā yārim

Derün-ı dildeki **dāḡ-ı nihānım** āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

dāḡ-ı sīne:

1.) Kalp yarası, gönül yarası.

1.1. dāḡ-ı sīne:-m

Dāḡ-ı sīnem lāle-veş izhāra ḥācet
kalmadı

Süz-ı hicrān-ile yandım ḥāşılı ḥāmēm
gibi (**Gazel 144/2**)

dāḡ-ı yār:

1.) Sevgilinin açtığı yara.

1.1. dāḡ-ı yār:

Müzeyyen eyledim şaḥn-ı derūnum

dāḡ-ı yār ile

Açılsun gül gül olsun lāle-veş şevḡ-i
bihīnimden (**Gazel 108/2**)

daḡıl-:

1.) Dağılmak, saçılmak, dökülmek.

1.1. daḡılırsa:-ır, -sa

Bir nazarda ‘āşıkın Mecnūn eder

Leylā-şifat

Daḡılırsa kākülānı rüyına gerdānına
(**Gazel 133/5**)

dahi:

1.) “Da, de” bağlacı.

1.1. dahi:

Zülfüñ gibi ‘aqlım **dahi** tālān u perişān
Bend etmek içün bendeñi ikrāra ḥaber
ver (**Gazel 31/3**)

1.2. dahi:

O gülgün rüy-ı dil-cūsın **dahi** çeşm-i
sūḥan-gūsın
Yürür zülf-i siyāhı sīm gerdānı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

1.3. dahi:

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hışn-ı tende biz **dahi** sırr-ı velāyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

1.4. dahi:

Keşākeş keşmekeşden ḥālī olmam
Dahi çok su götürür mācerāmız
(**Gazel 54/8**)

1.5. dahi:

Baḥa siḥr ü füsūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Daḥi baḡrımı ḥūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.6. daḥi:

Yüzün sürmüş eşigi ḥākine kılmış
temennāyı
Açılmış gonceler gibi **daḥi** ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

1.7. daḥi:

Der-miyān et tığ-i ma'nīsin **daḥi** nām-
āver ol
Vākıf-ı sırr-ı Ḥudā hem 'aşk-ı ilāh
ister gönül (**Gazel 87/5**)

1.8. daḥi:

Ruḥ-ı gülḡünına bakdım **daḥi** müşḡin
ḥatına
Dil-i ḡam-ḡini düşürdüm aña bir reng
etdim (**Gazel 91/2**)

1.9. daḥi:

Gāhīce güzel gönllüñe bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān ben **daḥi** dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.10. daḥi:

Bendesine çok 'ināyet luṭfını kıldı
kerem
Şūri vü ma'nīde gör ki **daḥi** a'lādır
yerim (**Gazel 100/2**)

1.11. daḥi:

Şüretde hemān Yūsuf-ı ḡānīsi cihānıñ
Siretde **daḥi** ḡālib olur şir ü pelengden
(**Gazel 109/3**)

1.12. daḥi:

Seniñ teşrīfiñe şeksiz serir etdi serim
cānā
Ayaḡıñla başıp çeşmim **daḥi** rüy u
müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.13. daḥi:

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü rızā var mı **daḥi** arada
(**Gazel 125/3**)

1.14. daḥi:

Terk edip dārı diyārı ben **daḥi** Edhem
gibi
Kays-veş 'aşkın şarābın nüş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

1.15. daḥi:

Nim tebessüm bir nevāziş leb-be-leb
verse cevāb
Yoluna cān vermege Rāzī **daḥi**
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

1.16. daḥi:

Şerī' at tığını çekdiñ cihana
Daḥi nāmūs-ı ekber rehberindir (**Kıt'a**
1/5)

1.17. daḥi:

Benim a‘mālîmî hayr ile resm et
Daḥî îmân-ı ekmel ile ḥatm et
(Mesnevi 2/16)

1.18. daḥî:

Âb-ı raḥmânî gerek bu âteşim
teskînine
Eşk-i kerîm **daḥî** müzdâd etdi âhım
şu‘lesin (Müfret 64/1)

1.19. daḥî:

Tâli‘im yâver olaydı rāz’ olurum ben
daḥî
Feyz ile memlû imiş mevcûdlara
merğûb imiş (Nazm 9/2)

1.20. daḥî:

Feşâhatle belâgatle ola bu fiṭnat-ı şânî
‘Aceb ḥüsn ü zîyâsından Züleyḥâ **daḥî**
âvâre (Tarih 6/5)

1.21. daḥî:

Tekye-i dârü’s-selâmdır hem **daḥî**
burcı sa‘îd
Sâye-i pîrâna yüz sür rûz u şeb olma
ba‘îd (Tarih 13/1)

1.22. daḥî:

Cennet-i me’vâda yâ Rab ede ârâm
ḥâş ile
Luṭfuña mazhar düşenler **daḥî** ḥaşş-el-
ḥâş ile (Tarih 16/1)

1.23. daḥî:

Nîm nîgehle görse Behzâd naḳşını
taḥsîn eder
Zîynet ü ârâyîş-i resmi **daḥî** feraḥ-fezâ
(Tarih 39/5)

1.24. daḥî:

Yâ İlâhî kıl bu zâta **daḥî** tevfiḳiñ refîḳ
Her umûrî ḥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemâ (Tarih 39/11)

1.25. daḥî:

Yapdı bir ‘âlî-neseb kim hem sa‘îd
hem nazîf
Verdi revnaḳ ḥüsnüne resmi **daḥî** oldu
zarîf (Tarih 50/1)

2.) “Bile, hatta” anlamlarında bağlaç.

2.1. daḥî:

bi-tevfîḳu’l-mennân eshel ü âsân
olacak
evlâd u zürriyâtına **daḥî** bi-fazlillâhî
ve keremehu intikâl edip kuvve-i nuṭḳı
ve ta‘lîm ü (Dibace 1/14)

2.2. daḥî:

meşneviyât u müfredât-ı ‘âcizâneler
ile ḥurûf-ı teheccî tertîb üzre işbu
dîvân-ı
ḥaḳîrânemi vücûda getirip ve niyyet-i
ḥâlîşa ile fi’l-ḥaḳîḳa tertîb-i tefe’ül
daḥî (Dibace 4/14)

2.3. daḥî:

Eyledi baht-ı siyāhım ğamlara düşvār
beni
Rāziyā rüy-ı cihānda **daḥi** ğam neyler
baña (Gazel 9/5)

2.4. daḥi:

Güzeliñ nāzenīniñ āh **daḥi** şūride-
meşrebiñ
Cihān görmüş degil emşāl-i ḥüsniñi
gümāndan gec (Gazel 23/2)

2.5. daḥi:

Arar baḥr u beri göñlüm **daḥi** seb‘-ı
semāvātı
Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar (Gazel 36/2)

2.6. daḥi:

Lāleler güller benefşe **daḥi** sünbül sen
gezen
Bāğ-ı ḥüsünde açılmış kudret-i
Yezdān’dadır (Gazel 45/4)

2.7. daḥi:

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz
Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda
iştiḥārım yok (Gazel 74/7)

2.8. daḥi:

Dise yārım efendim mā tutaḳdan
Daḥi buse vereyim al yañaḳdan
(Gazel 103/1)

2.9. daḥi:

Güler yüzli daḥi sükker zebānı
Melek sīret melek ḥaşlet felek-ḥū
(Gazel 111/4)

2.10. daḥi:

Rāh-ı Ḥaḳḳ’a sen **daḥi** kurbān olursuñ
Rāziyā
Ḳoç gibi cān vermek ister da‘vī-i
īmānıma (Gazel 128/5)

2.11. daḥi:

Baḳdıḳça anuñ rüyına ben kendimi
bilmem
Raḥm etmeyici **daḥi** tıfl-ı zālime düşdi
(Gazel 139/3)

2.12. daḥi:

Anı bāğ-ı tefekkürde görünce dīde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi **daḥi** ḥulyā-yı
ḥām etdi (Gazel 142/3)

2.13. daḥi:

Üç ḥurūf üç yüz toḳuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daḥi diḳḳatde var
(Gazel 153/9)

2.14. daḥi:

Gözime kılca gelmez iki ‘ālem
Daḥi ḥūn-āb olur dīdem dem-ā-dem
(Mesnevi 2/11)

2.15. daḥi:

Eger bir gün **daḥi** ‘ömrüm var ise nā-
ümīd olmam

Efendimiñ ḥayāliyle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

2.16. daḥi:

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī **daḥi** tārīḥ
dedi

‘Ātīfā ḥaṭṭīña taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(**Tarih 12/1**)

2.17. daḥi:

Āh edip menkūṭ ile Rāzī **daḥi** tārīḥ
dedi

Bu ān oldu beḳā oğlum Muḥammed
Sa‘īd’e mekān (**Tarih 25/5**)

dāhil:

1.) Katılmak, içinde olmak.

1.1. dāhil:

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arṣi
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında **dāhil** ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

dahil eyle-:

1.) Dahil etmek, içine çekmek.

1.1. dahil eyle-:-(y)ip

Şefā‘atī li ehli’l-kebā’iri yevme’l-
ḳıyāmeti. E’t-tā’ibu mine’z-zenbi

kemen lā zenbe lehü. ḥadīs-i
resūlullāhiñ me’āline **dāhil**
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

dā’i:

1.) Dua eden, duacı.

1.1. dā’ileri:-leri

yetmiş beş sālinde dünyāya zuhūr edip
gün-be-gün luṭf-ı Ḥaḳ’la feyz-yāb ve
Destārīzāde
es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yāb **dā’ileri** cennet-mekān
firdevs-i āşiyān (**Dibace 2/18**)

dā’im:

1.) Daima, devamlı, her zaman,
sürekli.

1.1. dā’im:

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā beynehüm
taḳdīrine
Cümleniñ rızḳın veren **dā’im** Ḥudā
degil mi yā (**Gazel 8/4**)

1.2. dā’im:

‘Adl ile mes’ul olursam cürmümüñ
pāyānı yok
Süz-ı hicrān ile cānım olmada **dā’im**
kebāb (**Gazel 14/6**)

1.3. dā’im:

Sa'y-ı feyze eyle şarf-ı maḳderet
dā'im hemān
Mānde-i aḳrān-ile pūr-ıztırāb olmaḳ ne
güc (**Gazel 24/3**)

1.4. dā'im:

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaḳḳında anuñ bir
du'ā
Her gören biñ cān ile **dā'im** aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.5. dā'im:

'Ankebūt dāmına teşbīh eyledim bu
'ālemi
Bir meges-āsā düşüp **dā'im** nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

1.6. dā'im:

'Aceb rüsvā-yı 'aşḳ olmuş lisānda
söylenür **dā'im**
Hezārān ḳāl u ḳāl olmuş o ḳālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

1.7. dā'im:

Bu Rāzī ḥasretiñ ḥālin tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini **dā'im** varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.8. dā'im:

Muḥabbet nārı cānımda 'alev-rīz
olmada **dā'im**
Ne varlıḳdan eṣer koydu ki yokluḳdan
da kārım yok (**Gazel 74/2**)

1.9. dā'im:

'Āşıḳ-ı dil-ḥastaya **dā'im** şunar
peymāneler
Nüş edince neş'esinden añlanur envār-
ı 'aşḳ (**Gazel 76/2**)

1.10. dā'im:

Gel teraḥḥum eyle dilber güş edince
āhımı
Dest açıp **dā'im** saña dāmāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/3**)

1.11. dā'im:

Rāzi-i bī-ḳāreniñ maṭlūbını Allāh verir
Cān u dilden eyleye **dā'im** niyāz bī-
iştibāh (**Gazel 123/5**)

1.12. dā'im:

Ümid-dārım vişāliñ bezmine yüz
sürmege **dā'im**
Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

1.13. dā'im:

Rāziyā eyler du'ā **dā'im** saña
Vāşıfıñ tārīhini göndür bana (**Mesnevi**
1/23)

1.14. dā'im:

İşi güci etmede **dā'im** ḥarām
Cüz'i alsañ eliñe eyler kıyām
(**Mesnevi 3/2**)

1.15. dā'im:

Niyāz etdim cefākārım mürüvvet
etmediñ aşlā
Benim cānıma bir āteş bıraķdıñ
yanmada **dā'im** (Müfret 6/1)

1.16. dā'im:

Ey cefācū nev-civānım şevķıñıa **dā'im**
seniñ
Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān
oķur (Nazm 7/2)

1.17. dā'im:

Bu vezīr-i nükte-dānı feyz-yāb kıla
Hudā
Hāzret-i Yezdān 'ālim ede **dā'im** pūr-
şafā (Tarih 8/1)

1.18. dā'im:

Himmeti ğāyet bülenddir böyle bir zāt-
ı güzīn
Dā'im olsun mesnedinde şeyh-sālār-ı
kirām (Tarih 14/7)

1.19. dā'im:

Gūşe-i dāmānı olsun būse-gāh-ı hāş u
'ām
Hāķķına hayrī du'ālar ola **dā'im**
müstecāb (Tarih 17/7)

1.20. dā'im:

Eyleye zevķ ü şafālar hūrī vü ğılmān
ile
Hāzret-i İdrīs ile hem eylesün **dā'im**
kelām (Tarih 21/2)

1.21. dā'im:

Rāzī-i yārānı **dā'im** āh edip
Rūhı içün bir de du'ā eyledi (Tarih
44/6)

1.22. dā'im:

Nīm nigāh ile efendim bir de bak
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me'āba eylerim
dā'im du'ā (Terci-bend 1/2)

dā'im ol-:

1.) Hep devam etmek, ardının
kesilmemesi.

1.1. dā'im ol:-sun

Şalāt-ile selāmım **dā'im** olsun
Qabūl-gāh-ı du'ā ancak derindir
(Kıt'a 1/22)

dā'imā:

1.) Daima, devamlı, her zaman,
sürekli.

1.1. dā'imā:

Dīdeden dilden derūndan **dā'imā** dūr
olmasañ
Bir daķıķa hasretin gūyā ki sāl eyler
baña (Gazel 12/3)

1.2. dā'imā:

Hīç perīşān olma ey dil cān u dilden
ķıl niyāz

Sür yüzün hāk-i derine **dā'imā**

Raḥmān'a tut (**Gazel 16/3**)

1.3. dā'imā:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzün sür **dā'imā**

Rāziyā

Eger 'āşık iseñ sen de bırak da'vā-yı

şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.4. dā'imā:

Şefi'im **dā'imā** leyl ü nehārda zıkr ü

fikrim var

Beni bī-ferd şanursiñ şanma ki

cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

1.5. dā'imā:

Bāb-ı şükri **dā'imā** meftūh eden Rāzī

budur

Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār

eylemiş (**Gazel 60/5**)

1.6. dā'imā:

Zülf ü tār-ı müşg-bārīñ şıḥat-i cānım

benim

Sāyesinde **dā'imā** mesned penāh ister

gönül (**Gazel 87/4**)

1.7. dā'imā:

Bu Rāzī-i mu'arrif cümle kuşūr

cürmine yā Rab

Ḥalāş et ben ğarībi **dā'imā** nā-çār eder

baḥtım (**Gazel 89/5**)

1.8. dā'imā:

Ḥālīñi ḥallāka 'arz et **dā'imā** eyle

niyāz

İlticā etme cihānıñ bī-'atā zengīnine

(**Gazel 117/4**)

1.9. dā'imā:

Rāziyā saḥte ḥulūşı 'arz edersiñ

dā'imā

Keşf-i rāzından 'aceb encām geldi

ḥātırā (**Gazel 121/9**)

1.10. dā'imā:

Serimi secde-gāhıñdan ayırma **dā'imā**

yā Rāb

Sözümü ḥikmetiñ bāb-ı me'ābında

ḥitām etdim (**Kaside 1/7**)

1.11. dā'imā:

Bir şerāre düşdi cāna **dā'imā** sūzān

olur

Kimseler vākıf degildir derdimi Allāh

bilir (**Matla 6/1**)

1.12. dā'imā:

Dā'imā eyler beni ağāzesi

Biri ḥurūs birisi ezān sesi (**Mesnevi**

1/15)

1.13. dā'imā:

Cilve-i cünbişleriñ rüz u şebde **dā'imā**

'Aklıma geldikçe mecnūn etmede her

an beni (**Müfret 26/1**)

1.14. dā'imā:

Leme‘ān eyler dem-ā-dem nūr-ı

Raḥman **dā‘imā**

Çeşm-i im‘ān ile cānā feyziniñ aşārına

(Tarih 8/4)

1.15. dā‘imā:

Çün şultān içre cāy-ı t̄a‘ati kālā fūrūş

Celb eder erbāb-ı zühdi ‘āşıkānı

dā‘imā (Tarih 9/6)

1.16. dā‘imā:

Sālīs-i sultān-ı ḥākān şāh Selīm ü

kāmran

Dā‘imā yapmaḳda cāmi‘ tekye ve

beytü’l-ḥarām (Tarih 14/10)

1.17. dā‘imā:

Yā İlāhī zāt-ı pākiñden niyāzım her

nefes

Āb-ı şabrıñ sūz-ı dilden **dā‘imā** etsün

revān (Tarih 25/4)

1.18. dā‘imā:

Bānī-i beyt-i dilārā feyz-i Ḥaḳ’dan

behre-yāb

‘Abbās Āşaf-ı zamīrdır Ḥaḳ mu‘īni

dā‘imā (Tarih 39/6)

1.19. dā‘imā:

Yılda bir nezzāreye āh k̄a‘il oldum

ḡam nedir

Ni‘met-i devr-i zamānıñ **dā‘imā** ḥod-

bīnedir (Terkib-bend 1/9)

dakika:

1.) Zaman, bir saatlik zaman diliminin
altmısta biri.

1.1. dakika:

Dīdeden dilden derūndan dā‘imā dūr
olmasañ

Bir **dakika** ḥasretin gūyā ki sāl eyler
baña (Gazel 12/3)

1.2. dakika:

Gice gündüz āh edip ḳan ağlarım

Bir **dakika** tırmayıp ḳan ağlarım

(Mesnevi 1/5)

1.3. dakika:

Gūyiyā āteş gibi yanar hemān

Bir **dakika** bir nefes vermez amān

(Mesnevi 1/7)

dāl ol-:

1.) Dal harfı gibi yamulmak, hatalı
olmak.

1.1. dāl ol-:-maz

Rāziyā ‘Avni’ye tanzīr edemez senin
şī‘riñ

Dir isem remz-i sūḥan-perverimi **dāl**
olmaz (Gazel 58/7)

dāl:

1.) Dalalet eden, delil olan, yol
gösteren.

1.1. dāl:

muṭāla‘alarında **dāll** u medlūlunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa

beṣeriyyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (**Dibace 4/17**)

dām:

1.) Tuzak, kapan, ağ.

1.1. **dāmına:-ı, -n, -a**

‘Ankebūt **dāmına** teşbīh eyledim bu
‘ālemi

Bir meges-āsā düşüp dā’im nedāmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

dām kur-: (Deyim)

1.) Tuzak kurmak.

1.1. **dām kur-:-up**

Luṭf deryāsında gönlüm gūyiyā māhī-
şifat

Dām kurup dāne saçar ol kākül-i
reyhān aña (**Gazel 4/3**)

dāma düş-: (Deyim)

1.) Tuzağa düşmek.

1.1. **dāma düş-:-düş, -m**

Zülf-i sevdāsıyla **düşdüm dāmına**
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzi’yi şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

1.2. **dāma düş-:-ür, -di**

Düşürdi dāmına āvāre gönlüm
Kaçar mı şayd olan āvāresinden
(**Gazel 107/4**)

dāmān:

1.) Etek, elbisenin ucu.

1.1. **dāmāna:-a**

Gel teraḥḥum eyle dilber gūş edince
āhımı

Dest açıp dā’im saña **dāmāna** eyler
ser-fürü (**Gazel 113/3**)

1.2. **dāmānına:-ı, -n, -a**

Ḥāh u nā-ḥāh ... buldum anuñ

dāmānına

Şūrī vü ma’nide ammā biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.3. **dāmānına:-ı, -n, -a**

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ

dāmānına

Çāre var mı derdimiñ taḳrīriñiñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

dāmāna şarıl-: (Deyim)

1.) Eteğe sarılmak, himaye altına
girmek.

1.1. **dāmāna şarıl-:-ıp**

Bu ġarībe etdigiñ ‘ahd ü vefā yā ne
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (**Terci-bend 1/8**)

dāmān-ı ‘afv:

1.) Merhamet eteği, bağışlamak, affetmek.

1.1. dāmān-ı ‘afv:-iñ

Girerse destime **dāmān-ı ‘afv**iñ ey cefā-kārım

Ƙuluñ haqqında ey Rāzī bu ni‘met dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

dāmen tut:- (Deyim)

1.) Etek tutmak. Mec. Yardım istemek.

1.1. dāmen tut:-du

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī

dāmeniñ tutdu

Saňa düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār olmaz (**Gazel 49/7**)

1.2. dāmen tut:-ma, -dık

Olursa derdime dermān baña feyz-i İlāhiden

Ki zīrā **tutmadık dāmen** mi qaldı ben olur şandım (**Müfret 32/1**)

1.3. dāmen tut:-up

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip **dāmen tutup**

Dem-be-dem leyl ü nehār qalb ile yā

Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

dāmen ü dest: (İkileme)

1.) El ve etek, himaye.

1.1. dāmen ü dest:-i

Ne lāzım **dāmen ü dest**i güzeller şāh u hünkārıñ

Eşiği ka‘besine sür yüzüñ merdāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/5**)

dāmen ü pāpūc:

1.) Etek ve ayak, baştan aşağı.

1.1. dāmen ü pāpūc:-a

Vaşfına lāyık sūlhān dürcine zihnim qalmamış

‘Afviña yüzler sürerüm **dāmen ü pāpūca** tā (**Tarih 8/10**)

dāmen-i afv:

1.) Merhamet eteği, bağışlamak, affetmek.

1.1. dāmen-i afv:-ler, -i, -(y)le

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet bulurlarsa

beşeriyetime ḥaml eyleyip **dāmen-i afvleriyle** setr buyursunlar ve rūḥ-ı ācizāneme bir (**Dibace 4/18**)

dāmeni der-miyān eyle:-

1.) Eteği ortada bırakmak, bir uğurda çok çalışıp çabalamak.

1.1. dāmeni der-miyān eyle:-di, -m

Dāmenimi der-miyān eyledim bu yolda kim

Bez̤l ü cūd etdigimi ğavṣ olan āġāh
bilir (**Gazel 48/4**)

dāmen-i havf u ricā:

1.) Rica ve korku eteġi.

1.1. dāmen-i havf u ricā:-(y)a

Dāmen-i havf u ricāya şarılıp eyle
niyāz

Dergeh-i luṭf-ı Hūdā'dır bāb-ı
Raḥmān'dan ġaraḫ (**Gazel 67/4**)

dāmen-i mürşid:

1.) Mürşidin eteġi, mürşidin yanı.

1.1. dāmen-i mürşid:-e

Dest-res bul dāmen-i mürşide etme
ictināb
Bir nefesde kām alır tālīb olan medār-ı
‘aşk (**Gazel 76/3**)

dāmen-i pā-būs: (Deyim)

1.) Etek ve ayak öpmek, el etek
öpmek.

1.1. dāmen-i pā-būs:-ı, -n, -ı

Baḫt-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir
nefes
Qadrime bā‘iş bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

dāmen-i vaşl:

1.) Kavuşma eteġi.

1.1. dāmen-i vaşl:-ın

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
ġüftār ile
Dāmen-i vaşlın der-āġuş eyledim āzār
ile (**Terkib-bend 1/7**)

dām-ı belā:

1.) Bela tuzaġı, aşlġın düştüġü tuzak.

1.1. dām-ı belā:

Giriftār u esir oldum baña bir çäre yā
Rab
‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çäre yā Rab (**Gazel 15/1**)

1.2. dām-ı belā:-(y)a

Zülf-i ‘anber būylarıyla bend eder
‘aşıkları
Murg-veş dām-ı belāya nev-şikār
oldu ġönül (**Gazel 85/3**)

dām-ı belā-yı ġurbete düş-:

1.) Gurbet belasının tuzaġına düşmek.

1.1. dām-ı belā-yı ġurbete düş:-üp

Düşüp dām-ı belā-yı ġurbete dil bī-
murād oldu
Elim irmez diyārım semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

dāne:

1.) Buġday, arpa, tohum, adet, miktar.

1.1. dāne:

ġül-i ruḫsār-ı ālında sepilmiş ‘anberin
dāne

Dil-i bî-çâre-i meftûn düşüp çâh-ı
zenahdâna (**Terci-bend 2/5**)

1.2. dānesi:-sî

Gîsû-yı 'ıtır-bûsına sünbül denilirdi
Her **dānesi** rîze-i 'anber biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

dāne saç:-

1.) Yem atmak, darı saçmak.

1.1. dāne saç:-ar

Luţf deryâsında gönîlüm gūyiyâ mâhî-
şifat
Dām kurup **dāne saçar** ol kākül-i
reyhân aña (**Gazel 4/3**)

dāne-i tār:-

1.) Her bir saç teli.

1.1. dāne-i tār:-ı, -n, -da

Gül cemâl üzre tağılır ol mehiñ
gîsûları
Dāne-i tārında bî-ḥad 'āşık-ı ğamgîn
tutar (**Gazel 37/4**)

dānişver:-

1.) Alim, bilgin.

1.1. dānişveri:-i

Fāyık-ı akrân-ı 'ālem cümleñiñ
dānişveri
'Ācizân u bî-kesāna dest-gîr olsa revā
(**Tarih 39/8**)

dār:-

1.) İdama mahkûm olanları asmak için
dikilen direk.

1.1. dāre:-e

'Aceb Manşûr-ı 'aşk oldum baña raḥm
eyle sultānım
Beni zûlf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dāre (**Gazel 122/4**)

dār u diyār:-

1.) Yer ve yurt, ev ve memleket.

1.1. dār u diyār:-ım, -dan

Felek dūr eyledi yārim gibi **dār u**
diyārimdan
Nedir bu çekdiğim ḥasret cüdā
düşdüm nigārimdan (**Gazel 105/1**)

dārı diyār:-

1.) Ev ve yurt, her şey.

1.1. dārı diyār:-ı

Terk edip **dārı diyārı** ben daḥi Edhem
gibi
Ḳays-veş 'aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

dār-ı fenā:-

1.) Fanilik yer, dünya.

1.1. dār-ı fenā:-da

Unutdum Rāziyā **dār-ı fenāda** semt-i
'uḳbāyı
Alır şabr u ḳarārım ḥāl-i rūḥānı çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

dārü's-selām:

1.) Selamet evi, cennet.

1.1. dārü's-selām:

Yā İlāhī bu şehīde raḥmetiñ eyle
müdām

Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi

dārü's-selām (Tarih 21/1)

1.2. dārü's-selāmında:-ın, -da

Şefā'atī li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
kıyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḥadīs-i
resülullāhīñ me'āline daḥil
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif'at-yāb ve **dārü's-**
selāmında bilā-keyf ü (Dibace 5/8)

dārü's-selām eyle:-

1.) Cennete dönüştürmek, cennet gibi
güzel yapmak.

1.1. dārü's-selām eyle:-di

Ḥān Selīm ābād edince Rāziyā tārīḥ
dedim

Eyledi Maḥmūd Efendi tekyesin

dārü's-selām (Tarih 14/20)

dārü's-selāmet:

1.) Selamet yurdu, selamet evi.

1.1. dārü's-selāmet:

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir Allāh yek diyü **dārü's-selāmet**
bekleriz (**Gazel 52/8**)

dāstān ol:-

1.) Herkes tarafından bilinmek,
meşhur olmak, destanlaşmak.

1.1. dāstān ol:-du

Durūb oldum hezārān nükte-dānīñ
bezm-i 'aşkıñda
'Aceb Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (Gazel 143/6)

da'vā:

1.) Çözülmesi gereken konu, mevzu,
mesele.

1.1. da'vāsınñ:-sı, -nıñ

'Aql-ı küll **da'vāsınñ** ibrāzına ḳādir
misiñ
Şāhid-i 'ādil gerek da'vāya bürhāndan
ğaraż (**Gazel 67/3**)

1.2. da'vāya:-(y)a

'Aql-ı küll da'vāsınñ ibrāzına ḳādir
misiñ
Şāhid-i 'ādil gerek **da'vāya** bürhāndan
ğaraż (**Gazel 67/3**)

da'vā eyle:-

1.) Dava gütmek, bir meziyetin
kendinde bulunduğunu ileri sürüp
üstünlük taslamak, iddia etmek.

1.1. da‘vā eyle:-mek

Raḥṣa meydān vermede vardır velī
merdānelik

Nā-hüner esb-ile **da‘vā eylemek**
beyhüdedir (Müfret 71/1)

da‘vā-yı bī-hüde:

1.) Boş yere süren dava.

1.1. da‘vā-yı bī-hüde:-(y)i

La‘l-i yār eyler hemān bu **da‘vā-yı bī-
hüdeyi**

Hāzret-i ‘İsā’ya maḥşüş āb-ı hayvān
ile baḥş (Gazel 19/4)

da‘vā-yı şān:

1.) Nam kazanma davası.

1.1. da‘vā-yı şān:-dan

Varıp kūy-ı dilārāda yüzün sür dā’imā

Rāziyā

Eger ‘āşık iseñ sen de bırak **da‘vā-yı**

şāndan gec (Gazel 23/7)

da‘vete:

1.) Çağırma, davet.

1.1. da‘vete:-e

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder

Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (Gazel 4/4)

da‘vī-i imān:

1.) İman davası.

1.1. da‘vī-i imān:-ım, -a

Rāh-ı Hāḳḳ’a sen daḥi kurbān olursuñ

Rāziyā

Ḳoç gibi cān vermek ister **da‘vī-i**

imānıma (Gazel 128/5)

Dāvud ses:

1.) Davut peygamberin sesine benzer
kalın, gür ve etkili ses.

1.1. Dāvud ses:-ile

Şimdi vaḳtimden amān gel eyle dilber
bir su’āl

Hüb nefes **Dāvud ses-ile** oḳu cānā bir
mavāl (Gazel 84/1)

de:

1.) “Da, da” bağlacı.

1.1. de:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzün sür dā’imā
Rāziyā

Eger ‘āşık iseñ sen **de** bırak da‘vā-yı
şāndan gec (Gazel 23/7)

1.2. de:

Bu revişle bu devirde feyż-yāb olmak
ne güc

Feyż taḥaşşul eylesem **de** zevḳ-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/1)

1.3. de:

Güşña āvīze eyle pendimi ey dil-
nūvāz

Feyz-i şükri bilmeyip **de** pür-hicâb
olmak ne güc (**Gazel 24/7**)

1.4. de:

Râzî **de** bilir nakş-ı kalem-kârını yârîñ
Râsim nice resm eyleye hem-vâre
haber ver (**Gazel 32/5**)

1.5. de:

Ĥâh u nâ-ĥâh ... buldum anuñ
dāmânına
Şūrî vü ma ‘nîde ammâ biz **de** himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.6. de:

Çok tazallum eyledim ol seng-dil güş
etmedi
Bulmadıñ maşşûda ey bî-çâre sen **de**
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.7. de:

İmtihân ol imtiḥâna var şehâ ḥavf
eyleme
Sikke-i ḥüsniñi şâhım sen **de** imtiḥâna
baş (**Gazel 66/3**)

1.8. de:

Dilberâ kıldım nazar âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok
Derd-mend üftâdeñe âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.9. de:

Dilberâ kıldım nazar âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok
Derd-mend üftâdeñe âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.10. de:

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘âşık-ı nâ-
kāmîña
Gün-be-gün zâlim seniñ âlîñ da çok
ḥâlîñ **de** çok (**Gazel 75/2**)

1.11. de:

Ben giriftâr eyledim âzâde göñlüm
bendiñe
Kime şekvâ edeyim âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/3**)

1.12. de:

Ne perîşân eylediñ ârâm-gehiñ
bâzârını
Bî-vefâsıñ sevdiğim âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.13. de:

Ḥasbiḥâlim söylerim ben Râziyâ leyl ü
nehâr
Güşîña girmez seniñ âlîñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/5**)

1.14. de:

Meclis-i ‘irfâna gel **de** diñle sen esrâr-ı
‘aşk
Himmet-i pîrâna vâşıl eylesiñ güftâr-ı
‘aşk (**Gazel 76/1**)

1.15. de:

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yârim
‘İlm-i kıādī olacaķ biz **de** ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.16. de:

Zafer bulsam ‘adūya her cihetle ben
de Nūh olsam
Yetişsem ‘ācizāna dest-res bulsam
fütūh olsam (**Gazel 98/1**)

1.17. de:

Bu Rāzī bī-kese ašlā güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

1.18. de:

Necībā gibi ben **de** eyledim çāk-ı
girībānım
Bu Rāzī nā’ il oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

1.19. de:

Rāzī **de** seniñ bende-i fermānıñ olurdı
Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (**Gazel 109/5**)

1.20. de:

Güzellikde şanırsın mişli nā-yāb
Bülenddir kāmety ğāyet **de** dil-cū
(**Gazel 111/3**)

1.21. de:

Gözi sehḥāresi ğāyet **de** sāḥir
Beni mest eyledi ol çeşm-i āhū (**Gazel 111/5**)

1.22. de:

Hekimā gibi pinhān eyle Rāzī nükteñi
sen **de**
Sakın ifşā-yı rāz etme bu şi’ riñi sūḥan-
çīne (**Gazel 116/5**)

1.23. de:

Luṭf eylemezsin yârim demeysin
Uğrarsın elbet bu derde sen **de** (**Gazel 124/4**)

1.24. de:

Leylā vü Şīrīn baña dediler
Üstād imişsin bu fennde sen **de** (**Gazel 124/8**)

1.25. de:

Taḳdīr ile serime böyle çalındı kalem
Ben **de** şehīd-i ‘aşrım yār içün
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

1.26. de:

Dilim ḥāb-ı ğamından luṭfı var olsun
uyandırdı
Fıtil-i baḥtımı cānān çerāğ edip **de**
yandırdı (**Gazel 141/1**)

1.27. de:

Sen **de** inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu 'ömrümün
peymānesi (**Gazel 151/2**)

1.28. de:

Şeb-i Mi'rācdaki ihsān olanlar
Nübüvvet birisi **de** miğferiñdir (**Kıt'a**
1/12)

1.29. de:

Ġālibā kayd etmemişsin deftere
Ben **de** şandım kendimi ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.30. de:

Haddimi bilip **de** ülfet eylesem
Uydırıp kendime ülfet eylesem
(**Mesnevi 1/19**)

1.31. de:

Öylesi var ise **de** hīc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hīc gelmedi
(**Mesnevi 1/20**)

1.32. de:

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben **de**
maḥv oldum
Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su'ādāyı (**Müfret 31/1**)

1.33. de:

Baña rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol
Biz **de** cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

1.34. de:

Rāziyā tārīḥ ile bir **de** du'ā maṭlūb
eder
Dergeh-i sa'diyye'i ta'mīr ile ābād
eden (**Tarih 28/1**)

1.35. de:

Bul kemāl erbābını taḥşīl ederseñ sen
de fen
'Ācizāne bu kelām çıkdı dü şaḫḫ-ı
ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

de-:

1.) Demek, söylemek, seslenmek, dile
getirmek, ifade etmek, adlandırmak,
izah etmek.

1.1. dedi:-di

Hāşılı vaşfında 'āciz yalnız bir ben
degil
Hep sūḥan erbābı bes der **dedi** şā'irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.2. dedi:-di

Ceyş-i ğamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim **dedi**
Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
ḥāra ḥaz (**Gazel 69/5**)

1.3. dedi:-di

Ḥalka-i bezm-i vefāda **dedi** mesrūr
edeyim
Bu meserretle derūnī eleminden
geçdik (**Gazel 82/7**)

1.4. dedi:-di

Bu zamānınız hāyır ola **dedi** oturdu
Söyletme beni cānım ağa açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

1.5. dedi:-di

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş iken va‘d-i
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.6. dedikleri:-dik, -ler, -i

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet
dedikleri
Görmüşü kimyā gibi işidenler pek ḳalīl
(**Müfret 50/1**)

1.7. dedikleri:-dik, -ler, -i

Gönül **dedikleri** bir sırr-ı Yezdān
Rumūzātı bilenler āşinādır (**Nazm 11/2**)

1.8. dediler:-di, -ler

Zer ü zīverle müzeyyen āfet-i devrān
hemān
Nüktedān ḥurde-şināsdır **dediler** yārān
aña (**Gazel 4/5**)

1.9. dediler:-di, -ler

Leylā vü Şīrīn baña **dediler**
Üstād imişsin bu fennde sen de (**Gazel 124/8**)

1.10. dedim:-di, -m

Şormadım sükker lebin ben büseye
destūr **dedim**
Seng-i düşnām-ile urdı raḥnedār oldu
göñül (**Gazel 85/5**)

1.11. dedim:-di, -m

Ben leb-i zenden zülāl-i zemzemi
şorsam **dedim**
Rāzīyā kılmaz taḥammül ḡamze-i ḥün-
ḥārına (**Gazel 132/9**)

1.12. dedim:-di, -m

Ol leb-i gül-fāmını öpsem **dedim** luṭf
eylemez
Baḥş ederdim mālımı ism-i leb-i
mercānına (**Gazel 133/6**)

1.13. dedim:-di, -m

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim ammā
Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

1.14. dedim:-di, -m

Türkçe **dedim** ‘Arab’a bir çift kelām
Bī-tevaḳḳuf eyledi ḥāşıl merām
(**Mesnevi 3/14**)

1.15. dedim:-di, -m

Yanma **dedim** bu dil-i pervāneye
Yandı hemān āteş-i sūzāneye (**Terci-
bend 3/6**)

1.16. dedirme:-dir, -me

Firākıñ âteşinde gör ki Rāzī âşiyān
tutdu

Efendim nāzenīnim āh **dedirme** bu
giriftāra (**Gazel 119/6**)

1.17. demekle:-mek, -le

yetmiş beş sālinda dünyāya zuhūr edip
gün-be-gün luṭf-ı Hāk'la feyz-yāb ve
Destārīzāde

es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī **demekle**
şöhret-yāb dā'ileri cennet-mekān
firdevs-i âşiyān (**Dibace 2/18**)

1.18. demem:-me, -m

Hercāyi güzel cevriñ ile haylī demim
var

Sen şūh-ı cefā-kāra **demem** ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.19. demem:-me, -m

'Aceb ben nā-ümīd olmuş iken va'd-i
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī **demem**
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.20. demesiñler:-me, -siñ, -ler

Her kelāma put edince añla sen
güftārıñı

Söyleme beyhūde söz **demesiñler** jāj-
hāy (**Müfret 42/1**)

1.21. demez:-mez

Rāziyā şordum **demez** bu lebleri gül-
fāmeden

Bu imiş aldım haber maḥbūbeler
maḥbūbesi (**Gazel 152/5**)

1.22. demezsin:-mez, -sin

Luṭf eylemezsin yārim **demezsin**
Uğrarsın elbet bu derde sen de (**Gazel**
124/4)

1.23. denilirdi:-nil, -ir, -di

Gīsū-yı 'ıtır-būsına sünbül **denilirdi**
Her dānesi rīze-i 'anber biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

1.24. der:-r

Hāşılı vaşfında 'āciz yalınız bir ben
degil

Hep sūḥan erbābı bes **der** dedi şā'irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.25. der:-r

Feyzī Pāşā-zāde Hāk'dan feyz alıp **der**
Rāziya

Bir ziyād-ı feyz için hem dest açıp
kıldım du'ā (**Tarih 4/1**)

1.26. derler:-r, -ler

Saña lāzım mıdır ğayrıñ umūrın düşiña
almağ

Gemisin kırtaran kabdan budur **derler**
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

1.27. derseñ:-r, -se, -ñ

Cihānda 'ākıl ü dānā olam **derseñ**
sükūt eyle

Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.28. derseñ:-r, -se, -ñ

Cihānda ‘ākıl ü dānā olam derseñ
sükūt eyle

Selāmet rāhını cānā bulam **derseñ**
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.29. derseñ:-r, -se, -ñ

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şīvesin ḥālā bilem **derseñ**
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

dede:

1.) Mevlevilik’te çilesini doldurmuş
Mevlevi dervişlerine, diğér
tarikatlarda ise şeyh adayı
durumundaki dervişlere verilen unvan.

1.1. dededir:-dir

Rāziyā şāḥib-edā dildādedir
‘Āşıkānı hep semāzen **dededir**
(**Mesnevi 4/11**)

def:

1.) Bir tür vurmalı çalgı.

1.1. def:

Dökerek sīnemi āh **def** gibi feryād
ederek

Bāğ-ı firḳatde şeker nāy ile āheng
etdim (**Gazel 91/3**)

defter:

1.) Genellikle hafif bir kapak
içerisinde, yazı yazmak için bir araya
tutturulmuş kâğıt yaprakları.

1.1. deftere:-e

Ġālibā kayd etmemişsiñ **deftere**
Ben de şandım kendimi ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.2. defterin:-in

Oḳudı Ḳays ile Leylī **defterin** dilber
baña
Bāb-ı ‘aşḳdan etdiği ilzām geldi ḥātıra
(**Gazel 121/8**)

deg-:

1.) Bir şeyin önemini belirlemeye
yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği
karşılık, kıymet, bedel.

1.1. deger:-er

Deger müjdesine dünyā vü ‘uḳbā
Bilir Rāzī sezādır dil-rubāmız (**Gazel**
54/9)

1.2. deger:-er

‘Aşḳ ile bildim neler vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger şīve-i ḥübān imiş
(**Gazel 65/2**)

1.3. degmez:-mez

Bir pula **degmez** iki ‘ālemiñ ašlā
kadarı

Hāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.4. degmez:-mez

Rāzi-i nālānı kıldıñ rāyegān
Degmez imiş bir pula kevn ü mekân
(**Terci-bend 3/27**)

1.5. degse:-se

Qoc başıñ sağığına küllī yanı qurbān
eyle
Bu fenā ‘ālemine geldigime **degse**
hemān (**Müfret 5/1**)

degil:

1.) İsim cümlesinde yükleme veya
başka ögelere olumsuzluk anlamı
veren sözcük; ek fiilin olumsuzu.

1.1. degil:

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün
Ġam **degil** dünya ġamı dem üstüne
demdir baña (**Gazel 2/4**)

1.2. degil:

Hāşılı vaşfında ‘āciz yalıñız bir ben
degil
Hep sülhan erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.3. degil:

Rāh-ı Hāķķ’a cān fedā kılsañ revā

degil mi yā

Hāķ ile hāķ olmayan ādem hebā **degil**
mi yā (**Gazel 8/1**)

1.4. degil:

Rāh-ı Hāķķ’a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hāķ ile hāķ olmayan ādem hebā **degil**
mi yā (**Gazel 8/1**)

1.5. degil:

Ben hevā-yı nefsimde tābi‘ olup etdim
haṭā
Çekdigim cevır ü cefā hep bu belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

1.6. degil:

Bāb-ı Hāķķ’a kııl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Hāķ’dan cüdā
degil mi yā (**Gazel 8/3**)

1.7. degil:

Rāzī ol naḥnū qasemnā beynehüm
taḳdīrine
Cümleñiñ rızķın veren dā’im Hūdā
degil mi yā (**Gazel 8/4**)

1.8. degil:

Var mı bir ḥāline Rāzī şükrini taḳdīm
eder
Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā **degil** mi
yā (**Gazel 8/5**)

1.9. değil:

Güzeliñ nāzenīniñ āh daḥi şūrīde-meşrebiñ

Cihān görmüş **değil** emşāl-i ḥüsnīni
gümāndan gec (**Gazel 23/2**)

1.10. değil:

Şabırım gibi şükrüm saña ma'lūmdur
efendim

Eyyüb değil derdine bir çāre ḥaber ver
(**Gazel 32/2**)

1.11. değil:

Var mı āyā yolına varın verür bir
‘āşıkım

Māl **değil** serden geçen düşvārımıñ
a'lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.12. değil:

Rāziyā bī-hūde efğān eyleme ḥaddiñ
değil

Yoluna cān vermedir bu yolda
cānāndan ğaraż (**Gazel 67/7**)

1.13. değil:

Göñül verdim o zülf-i ṭurresine

Değil kākül hemān sünbül ü ḥoş-bū
(**Gazel 111/2**)

1.14. değil:

Ḳadrine tevķīr edenler bezmine nā'il
değil

Nīm niğāh etmez 'acebdir Rāzī-i
medhūşına (**Gazel 114/5**)

1.15. değil:

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mümkün **değil**

Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/7**)

1.16. değil:

Ḥāl-i 'ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
değil

Biri me'mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
değil (**Matla 19/1**)

1.17. değil:

Ḥāl-i 'ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
değil

Biri me'mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
değil (Matla 19/1)

1.18. değil:

Hem tefekkür eyleseñ bir iş **değil**
Kimse anuñ güneherine ırmiş değil
(**Mesnevi 5/4**)

1.19. değil:

Hem tefekkür eyleseñ bir iş değil
Kimse anuñ güneherine ırmiş **değil**
(**Mesnevi 5/4**)

1.20. değil:

Ta'rīf olmaz sırr-ı 'aşkı eylesem şerḥ ü
beyān

Bir belādır kimseler vāķıf **değil**
lezzātına (**Müfret 7/1**)

1.21. **degil:**

Rāzi-i nā-puḥteye çekme āhın bī-
hūdedir

Ṭālī 'i yāver **degil** bī-çāre çok sa'y
eyledi (**Müfret 35/1**)

1.22. **degil:**

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
ḥaddim **degil**

Ey benim ruḥum efendim at u fīlim
yok şaha (**Tarih 8/11**)

1.23. **degil:**

Feyz-i Ḥaḳ'dan feyż-yāb olmaḳdasıñ
cānā meger

Yalıñız bir ben **degil** taḥsīn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

1.24. **değil:**

Rāziyā gūyālīḳ etme gūş eder ehl-i
sūḥān

Bezm-i 'irfānda seniñ ḥaddiñ **değil**
açma dehān (**Terkib-bend 1/19**)

1.25. **degildir:-dir**

Miṣāl-i Mecnūn'a döndüm baña ta'n
eyleme zāhid

Düşersem ğam **degildir** ben bu 'aşḳ
ile hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.26. **degildir:-dir**

Bir şerāre düşdi cāna dā'imā sūzān
olur

Kimseler vāḳıf **degildir** derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

1.27. **değilken:-ken**

'Ācizāne söz revācın buldu ğayrī ḳıl
du'ā

Ki seniñ ḥaddiñ **değilken** eylediñ şarf-
ı kelam (**Tarih 37/10**)

1.28. **degilsek:-se, -k**

Niçün adam yerine ben faḳīri
şaymadıñ gitdin

Eger zengīn **degilsek** cüz'ice
'irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

değiş-:

1.) Değişmek, başka bir şeyi tercih
etmek, fikir değiştirmek.

1.1. **değişir:-ir**

'İdiyyeye zūhd ehli 'aceb cāme
değişir

Ḥırḳasını rindān mey ile cāme **değişir**
(**Gazel 35/1**)

1.2. **değişir:-ir**

'İdiyyeye zūhd ehli 'aceb cāme **değişir**
Ḥırḳasını rindān mey ile cāme **değişir**
(**Gazel 35/1**)

1.3. **değişir:-ir**

Ḳırdırdı hezār telleri ḥāl-i ruḥ-ı şevḳiñ
Şūfī verip 'ammāmesini bāma **değişir**
(**Gazel 35/2**)

1.4. değişir:-ir

Behzād'a ıuııur geldi anuı etmede
naışın

Bir mıyını resm eylese biı hāme

değişir (Gazel 35/3)

1.5. değişir:-ir

Bir zāhid iıer bāde-i esrār-ı İlāhı
Seccāde-i zūhdini verir cāme **deęiřir**
(Gazel 35/4)

1.6. değişir:-ir

La 'l-i lebinıı lezzetini şormada Rāzı
Bıs etmege hılyāsını āh hāme **değişir**
(Gazel 35/5)

dehān:

1.) Ağız, dudak.

1.1. dehānım:-ım

Bu zamānııız hāyır ola dedi otırdı
Söyletme beni cānım ağa açma
dehānım (Gazel 92/2)

dehān aç:-

1.) Ağız açmak, konuşmaya başlamak,
söylenmek.

1.1. dehān aç:-ma

Hātif-i sūhan-pervere pey-rev
olamazsın
Rāzı hāzer et 'acziıe āh **açma**
dehānıı (Gazel 81/5)

1.2. dehān aç:-ma

Rāziyā gūyālık etme gūř eder ehl-i
sūhān

Bezm-i 'irfānda seniı haddiı değil
açma dehan (Terkib-bend 1/19)

1.3. dehān aç:-mak, -a

Ben **dehānım açmağa** yokdur
mecālim neyleyim
'Ařı-ı dilber söyledir āh tūıi-i gūyā
gibi (Gazel 148/4)

dehen:

1.) Ağız, dudak.

1.1. dehende:-de

ıoynıııda gülden misketleriıden
Derdime dermān ğonce **dehende**
(Gazel 124/7)

1.2. dehenimden:-im, -den

Rāzı seni adam yerine kıysa nigārıı
Medhinde cevāhir şaçılır bu
dehenimden (Gazel 104/6)

dehr:

1.) Felek, dünya, cihan, alem, zaman,
devir.

1.1. dehrıı:-ıı

Yoluna baş u cān verseı yine icrā-i
resm eyler
Eliı çek Rāziyā **dehrıı** mecāz-ı pır-
cefāsından (Gazel 102/5)

dehr-i gerdūn:

1.) Dönen dünya.

1.1. dehr-i gerdün:-ı

Aradım **dehr-i gerdūnı** tolandım
kişveri bir bir
Serim sersemleyip ‘alemde seyrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

dehşet-i āh:

1.) İnlemenin şiddeti.

1.1. dehşet-i āh:-ım

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
‘ālemi
Şiddetinden Kāf u ‘Ankālār perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

del:-

1.) Delmek, delik açmak, yara açmak.

1.1. deldim:-di, -m

Küşād etdim hülüş ile hemān āh ciger-
süzüm
Hasūdīñ sīne-i pūr-kīnesin **deldim**
karār etdim (**Gazel 101/2**)

1.2. delmiş:-miş

Urup tīr-i nezāketle rakībīñ sinesin
delmiş
Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

delik delik eyle:-

1.) Delik deşik etmek, parçalamak.

1.1. delik delik eyle:-di

Ebrū müjgānı tekellüm etdi hem
şūrīdelik
Ġamzesi cānıma geçdi **eyledi delik**
delik (Matla 28/1)

dellāl ol:-

1.) Tellal olmak, daticı olmak.

1.1. dellāl ol:-maz

Neş’ e-yāb-ı Cem isem gayriye emsāl
olmaz
Çarḥ-ı kec-rev gibi āh bahtıma **dellāl**
olmaz (Gazel 58/1)

dem:

1.) An, lahza, zaman, vakit.

1.1. dem:

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün
Ġam degil dünya Ġamı **dem** üstüne
demdir baña (**Gazel 2/4**)

1.2. dem:

Niyāz-ı şıdḳ-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim
Ġabūl etmez iseñ ol **dem** baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/5**)

1.3. dem:

Meslekī ceddimde sır-ı kirdi-gāra
ḥamd edip
Bir ḥelāl kesb içün her **dem** zirā‘at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

1.4. dem:

Beni baħr-ı belāya ‘aşk giriftār etdiğin
bildim

Ümīdim Hakk’adır her **dem** bi-
hamdi’llāh şorarım yok (**Gazel 74/5**)

1.5. dem:

Lisān-ı halk ile her **dem** beni āzār eder
bahtım

Hayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
bahtım (**Gazel 89/1**)

1.6. dem:

Bu gönle kīc nigāh etme nazar-gāh-ı
Hudā’dır bu

Vişāl-i yār içün her **dem** ehibbādan
cüdādır bu (**Gazel 112/1**)

1.7. dem:

Hāne-i dilde görünür Rāziyā her **dem**
baña

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.8. dem:

Şaķın hem-meclis olma şūfī-i ĥod-bīn
ile bir **dem**

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (**Müfret 63/1**)

1.9. dem:

Derdime dūş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir **dem** hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.10. dem:

Tālibān-ı Hakk’a bünyād oldu bu
ma‘bed-i cedīd

Āsitān-ı pīre yüz sür edegör her **dem**
kıyām (**Tarih 14/9**)

1.11. dem:

Luṭf-ı Hakk’a mazhar olsun her **dem**
her ānda kim

Ola hem aķrān içinde kāmīl ü hāzır-
cevāb (**Tarih 17/6**)

1.12. dem:

Gelip mīlādına bir cevherīn tārīḥ du‘ā
Rāzī

Şerīf ‘Āṭıf Süleymān’a Hūdā her **dem**
mu‘īn olsun (**Tarih 36/1**)

1.13. dem:

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra‘nā
dil-güşā

Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

1.14. demdir:-dir

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün

Ėam degil dünya Ėamı dem üstüne
demdir baña (**Gazel 2/4**)

1.15. demi:-i

Sen dirîğ etme vişâl-i yâr içün cân
nağdini

Cân fedâ kıl gel berü ey cân **demî**
cânânıma (**Gazel 128/2**)

1.16. demim:-im

Hercâyi güzel cevriñ ile haylî **demim**
var

Sen şüh-ı cefâ-kâra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

dem ver-: (Deyim)

1.) Zaman vermek, mühlet tanımak,
zaman tanımak.

1.1. dem ver-:-me, -din

Neyleyim ey çarh-ı kecrev dönmesin
çarhıñ hemân

Böyle mañbûb-ı cihâna **vermediñ** çok
dem amân (**Tarih 25/1**)

dem-â-dem:

1.) Her an, her zaman, daima.

1.1. dem-â-dem:

Gül yüzi gülzârını tâlâna verdi bād-ı
hâṭ

‘Andelib-âsâ **dem-â-dem** eylesün
feryâd hâṭ (**Gazel 68/1**)

1.2. dem-â-dem:

Ṭolular içdim **dem-â-dem** şevk-ile
dilber seniñ

Kendi destîñden içirseñ ‘âşıkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

1.3. dem-â-dem:

Fiğân u nâleden artık sözüm bir
ğayriye geçmez

Dem-â-dem sūz-ı hicrânla derûnım
nâr eder bahtım (**Gazel 89/4**)

1.4. dem-â-dem:

Dem-â-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün hâlim ‘arz etmek

Ḥaber ver derd-i ‘aşkıñdan ne çekdim
diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

1.5. dem-â-dem:

Benim derd-i dilim Râzî ne bilsün
zâhirâ adem

Derûnım terk eder mi hîc **dem-â-dem**
zîkr-i Mevlâ’yı (**Gazel 137/5**)

1.6. dem-â-dem:

Derûnumda benim her an **dem-â-dem**
âh ile zârı

Ṭabîb-i derd edindim ben fiğân u nâle-
i nâyı (**Gazel 137/1**)

1.7. dem-â-dem:

Vişâlî dersini ezberledim levh-i
derûnımdan

Şeb-i vuşlat **dem-â-dem** âh baña vird-i
zebân oldu (**Gazel 143/4**)

1.8. dem-â-dem:

Ne mümkün ehl-i kâle ahladam hâl-i
perîşânım

Dem-â-dem sūz-ı hicrânla yanar
cevvâle-veş cânım (**Matla 24/1**)

1.9. dem-â-dem:

Gözime kılca gelmez iki ‘âlem
Dağı hûn-âb olur dîdem **dem-â-dem**
(**Mesnevi 2/11**)

1.10. dem-â-dem:

Leme‘ân eyler **dem-â-dem** nūr-ı
Raḥman dâ‘imā
Çeşm-i im‘ân ile cānā feyziniñ aşārına
(**Tarih 8/4**)

dem-be-dem:

1.) Her an, her zaman, daima, sürekli.

1.1. dem-be-dem:

olmağla ḥamdillāh ḥilkat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ḡarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı qābil
isti‘dād u **dem-be-dem** izdiyād-ı qadr
ile müzdād u şeref-qarīn ü rif‘at-bīn
olduğun a (**Dibace 3/8**)

1.2. dem-be-dem:

Dil nice kılsun taḥammül **dem-be-**
dem zār etmesün
Gül cemāl üzre dökülmüş ṭurre-i
ṭarrāreler (**Gazel 34/3**)

1.3. dem-be-dem:

‘Aşık-ı bî-çāreler mümkün mü vaşfiñ
eylemek

Medḥiñe aḡāz edenler **dem-be-dem**
meymün olur (**Gazel 38/3**)

1.4. dem-be-dem:

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen
tutup

Dem-be-dem leyl ü nehār qalb ile yā
Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

1.5. dem-be-dem:

Hîç teraḥḥum eyleyip āhım benim gūş
eylemez

Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.6. dem-be-dem:

Dem-be-dem ‘uryān ederseñ ḥancer-i
dil-düziniñ

Tiğ-i müjgānıñla ḥışm idüp urmaz
mısıñ (**Gazel 80/4**)

1.7. dem-be-dem:

Biliriz birbirimiz nāz u niyāz-ı ‘aşkda

Dem-be-dem şahn-ı derūn-ı
ḥareminden geçdik (**Gazel 82/5**)

1.8. dem-be-dem:

Hele kār u fiğānım **dem-be-dem** āh u
enīn oldu

Beni bülbul gibi gūyā eden bir
gülsitāndır bu (**Gazel 110/5**)

1.9. dem-be-dem:

Dem-be-dem āh u fiğānım girmez
oldu gūşına
Cānımı āvīze kıldım gūşınıñ
mengūşına (**Gazel 114/1**)

1.10. dem-be-dem:

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül'izār
Cān dimāğında o lezzet **dem-be-dem**
hālā ola (**Gazel 134/6**)

1.11. dem-be-dem:

Göñlümi tahliye kıldım yārimiñ
teşrīfine
Dem-be-dem eyler temennī cānımıñ
her kūşesi (**Gazel 135/4**)

1.12. dem-be-dem:

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i
şeydā gibi
Gül gibi güler baña ol gonce-i ra'nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.13. dem-be-dem:

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler beni
Şevk-i 'aşkı **dem-be-dem** āh sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

1.14. dem-be-dem:

Dem-be-dem cevır ü cefāñı redde güç
çekmekde güç
Sevdiğim cānım a zālīm pīç ü tīb
etmekde güç (**Matla 29/1**)

1.15. dem-be-dem:

Rūz u şebde **dem-be-dem** feryād eder
Kim gelirse yanına tūrmaz gider
(**Mesnevi 6/5**)

1.16. dem-be-dem:

Terk ederseñ kalb evinden dü cihān
ālāyişin
Dem-be-dem feyz-i Hūdā'dan hisse-
dār olmakdasın (**Müfret 57/1**)

1.17. dem-be-dem:

Pīç u tībım bu benim gayre nigāh
etme āmān
Dem-be-dem āh u fiğānım ey perī
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

1.18. dem-be-dem:

Dem-be-dem bahtın kūşād ömrüñ
ziyād olsun begüm
Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

1.19. dem-be-dem:

Tūl-ı 'ömr ile mu'ammer eyleye bār-i
Hūdā
Dem-be-dem feyz-i İlāhī ile olsun
feyz-yāb (**Tarih 17/2**)

1.20. dem-be-dem:

Pāk-i dāmen kadr-i 'ālī māyesi gāyet
temiz
Dem-be-dem endīşesi Allāh rızāsıdır
müdām (**Tarih 37/2**)

1.21. dem-be-dem:

Hak bu zāt-ı ‘ālī-ḳadri **dem-be-dem**
şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi’l-benān
olsa sezā (Tarih 39/9)

dem-beste:

1.) Nefesi kesilmiş, susmuş, sessiz.

1.1. dem-beste:

Erbāb-ı süḥan vaşfiña **dem-beste** vü
ḥāmūş

Ḳādir olanın bahtını yāver biliriz biz
(Gazel 50/2)

dem-beste eyle-:

1.) Susmak, sessiz olmak.

1.1. dem-beste eyle-:-r

Hezār bülbülleri **dem-beste eyler** zār
u feryādım

Bahārım her nefes aınla bu gülşenden
güzār olmaz (Gazel 51/4)

1.2. dem-beste eyle-:-r

Seni **dem-beste eyler** bir nighle
Düşürür cānıña ol anda ḳorḥu (Gazel
111/6)

dem-beste kal-:

1.) Dili bağlanmak, sessiz kalmak, sesi
çıkılmamak.

1.1. dem-beste kal-:-ır

Fiğānımdan olur ḥāmūş **ḳalır dem-**
beste muṭribler

Şaḳın dūr olma ey mehrū yesār ile
yeminimden (Gazel 108/5)

dem-beste ol-:

1.) Suskun olmak, sessiz olmak.

1.1. dem-beste ol-:-an

Ḥikmet ile **dem-beste olan** pīre cevāb
ne

Bir vāḳıf-ı ḥāl ‘āşıkı āh dilleme küstāḥ
(Gazel 26/2)

dendāne:

1.) Diş tanesi.

1.1. dendānesi:-si

Ağzı içre bī-ḳıyās **dendānesi**
Şad hezārān pīr ü civān annesi
(Mesnevi 4/7)

der:

1.) Kapı.

1.1. der:

Pāy-ı ḥurremde rūz u şeb āh u fiğānım
kim bilir

Der ü divārı dıtrēr şūfiyyeniñ āmīn
diyü (Müfret 65/1)

1.2. deriñ:-iñ

Orada olmuş bir **deriñ** maḥbūbesi
Mālikiniñ bed sesi maṭlūbesi
(Mesnevi 6/7)

1.3. derindir:-in, -dir

Şalât-ile selāmım dā'im olsun
Kābūl-gāh-ı du'ā ancak **derindir**
(Kıt'a 1/22)

der-āgūş et-:

1.) Kucaklamak, sarılmak.

1.1. der-āgūş et-:-me, -de

Dil-i zārım tefekkürle **der-āgūş**
etmede yāri
Ma'an bir cāme-ḥ'āba ol gelir ammā
neden sonra (Gazel 127/3)

der-āgūş eyle-:

1.) Kucaklamak, sarılmak.

1.1. der-āgūş eyle-:-di, -m

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
güftār ile
Dāmen-i vaşlın **der-āgūş** eyledim āzār
ile (Terkib-bend 1/7)

der-āgūş-ı hayāle al-:

1.) Hayali kucaklamak, hayale sıkı sıkı
sarılmak.

1.1. der-āgūş-ı hayāle al-:-ınca

Der-āgūş-ı hayālime alınca pür-cefā
yāri
Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālim
tamām etdi (Gazel 142/4)

derbān:

1.) Kapıcı, bekçi.

1.1. derbānı:-ı

Tevekkül bābınıñ **derbānı** oldu Rāzī-i
bī-kes
Benim Allāh'dan özge sevdiğim hīç
bir ararım yok (Gazel 74/8)

1.2. derbānı:-ı

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh
Derdime dermān eden **derbānı** gözler
gözlerim (Gazel 95/2)

derbān ol-:

1.) Kapıcı olmak, kapı bekçisi olmak.

1.1. derbān ol-:

Luṭf-ı Hāḳ'dan nā-ümīd olma şaḳın ey
dil hemān
Sen tevekkül bābınıñ **derbānı ol** da
seyre bak (Müfret 62/1)

1.2. derbān ol-:-du, -ñ

Bu belā meydānınıñ **derbānı olduñ** ey
gedā
Himmet-i pīrānla agāhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/2)

der-burc-ı sa'id:

1.) Uğur burcu.

1.1. der-burc-ı sa'id:

Ben ne hācet vaşfını ta'rīf edem ebyāt
ile

Oldu necm-i bahtı **der-burc-ı sa'îd**
devlet-me'âb (**Tarih 17/8**)

derd:

1.) İnsana ızdırap veren her türlü hal,
zorluk, dert, acı, üzüntü, keder, sıkıntı,
zahmet.

1.1. derd:

Ne yâver var ne hüd yârim pür oldu
başa ağyârim
Şorardım **derd** ile şoldum baña bir
çâre yâ Rab (**Gazel 15/2**)

1.2. derd:

Derd ile memlû dilim dermânı etmez
hîç taleb
Devr eden cânânedan eyyâm geldi
hâtıra (**Gazel 121/4**)

1.3. derd:

Derd ü endüh u elem âşinâ-yı hem-
demim
Çâre teslîm ü rızâ var mı daği arada
(**Gazel 125/3**)

1.4. derd:

Derd ü endüh u elem âb-ı sirişk
mûnisim
Râzî ol sen Râziyâ şarf edegör orada
(**Gazel 126/5**)

1.5. derd:

Anuñ **derd** ü firâkıyla 'aceb aşüfte hâl
oldum

Cihân başıma tar oldu baña cevriñ
müdâm etdi (**Gazel 142/2**)

1.6. derd:

Râzi' -i nâzik-mizâçe söyleme **derd** ü
kışşasın
Kendi derdi kendine gâh az gelir gâh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.7. derd:

Bütün 'âlem varıp h'âba niçün bîdâre
ben kaldım
Şeb-i firkatde **derd** ile 'aceb gam-
h'âra ben kaldım (**Nazm 8/1**)

1.8. derde:-e

Beni **derde** giriftâr eylediñ âh etdiñ
âvâre
Metâ' -ı hüsnuñi verseñ 'aceb mi ben
harîdâra (**Gazel 119/1**)

1.9. derde:-e

Râziyâ bu **derde** çâre bir devâ
mümkün degil
Çâresiz derdiñ seniñ ne çâre Allâh
'aşkına (**Gazel 131/7**)

1.10. derdi:-i

'Aceb mi gördüğüm **derdi** belâlar
kendi kerîmdir
Meded Hâk'dan olursa yoksa giryân
olduğum kaldı (**Gazel 150/6**)

1.11. derdi:-i

Rāzi`-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışşasın

Kendi **derdi** kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (Müfret 8/1)

1.12. derdi:-i

Seyr içinde yār teşhîş eyledim ağıyār
ile

Böyle **derdi** bir daği göstermesin
Allāh baña (Müfret 16/1)

1.13. derdi:-i

Derūnda şakla **derdi** şakın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma`nevī
şeksiz (Müfret 30/1)

1.14. derdim:-im

Mest-i lā-ya`kıl olursam hālime rahm
eyleyip

Keşf eder **derdim** benim `arz-ı cemāl
eyler bana (Gazel 12/7)

1.15. derdim:-im

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz **derdim** benim çāre nedir bī-
çāreler (Gazel 34/1)

1.16. derdim:-im

Bir kere yüzün gördüm şıdk ile meyil
verdim

Vaşlın şeb u rüz **derdim** senden bu
gönül geçmez (Gazel 56/2)

1.17. derdim:-im

Ah saña **derdim** söyledim ammā
Raḥm eylemezsin ben derd-mende
(Gazel 124/2)

1.18. derdim:-im

Kime izhār edem **derdim** diger gün
Kara bahtım cihānda etdi mağbūn
(Mesnevi 2/7)

1.19. derdim:-im

Unutdum yāri ağıyārı nedendir
Nedir **derdim** bilinmez yā nedendir
(Mesnevi 2/10)

1.20. derdim:-im

Nā-ümīd oldum ḥayāt-ı şūrīden
derdim füzūn
Kimse vākıf olmadı ifşāsı müşkil bir
belā (Müfret 17/1)

1.21. derdime:-im, -e

Bu dil-i nākāmım üzre tīriniñ
peykānlarıñ
Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir baña (Gazel 1/3)

1.22. derdime:-im, -e

Ne taqrīre mecālīm var ne taḥrīr
etmesi kâbil
Hezārān **dirdime** güldüm baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/6)

1.23. derdime:-im, -e

Baňa vaşlını ikrār eyledi kızb-i şarīh
etdi

Bulunmaz **derdime** dermān ki ol bī-
çāre qalmışdır (**Gazel 43/6**)

1.24. derdime:-im, -e

Gönlümi alan ḥabīb kulu olsam yā
naşīb

Şaḥşıma āšnā-ṭabīb **derdime** dermān
imiş (**Gazel 65/3**)

1.25. derdime:-im, -e

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim niğāh

Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/2**)

1.26. derdime:-im, -e

Ṭabībim **derdime** dermān ederse
Aşınadır derūnım yarasından (**Gazel**
107/6)

1.27. derdime:-im, -e

Bir ġarībim Ḥaḳ'dan özge yokdur
hiçbir penāh

Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.28. derdime:-im, -e

Koynıñda gülden misketleriñden
Derdime dermān ğonce dehende
(**Gazel 124/7**)

1.29. derdime:-im, -e

Bir nighle Rāziyā kılsa teraḥḥum ol
peri

Derdime dermān ederdim ġamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

1.30. derdime:-im, -e

Derdime hīç çāre yokdur çāresi āh
eylemek

Çāresiz derdiñ ṭabīb her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

1.31. derdime:-im, -e

Olursa **derdime** dermān seniñdir
Ḥaḳīkatde kamu fermān senindir
(**Mesnevi 2/5**)

1.32. derdime:-im, -e

Olursa **derdime** dermān baňa feyz-i
İlāhiden
Ki zīrā tutmadık dāmen mi qaldı ben
olur şandım (**Müfret 32/1**)

1.33. derdime:-im, -e

Derdime raḥm edeniñ ḳalbi hemān
seng oldu
Sitem ü dost-ı zamān luṭf-ile yek-reng
oldu (**Müseddes 1/2**)

1.34. derdime:-im, -e

Ey Ḥudā feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Raḥm edip ḥālme āh **derdime** dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.35. derdime:-im, -e

Derdime düş olmayanlar **derdimi**
bilmez benim
Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.36. derdime:-im, -e

Ağlar ahır hālime āvāreler
Çäre nedir **derdime** bī-çāreler (**Terci-
bend 3/14**)

1.37. derdimi:-im, -i

Ser-fürüdan gayrī çäre feyzime yokdur
medār
Derdimi ifşā edersem feth-i bāb
olmak ne güc (**Gazel 24/8**)

1.38. derdimi:-im, -i

Benim **derdimi** inkār eyleyenler
hālimi bilmez
Göñül fikr-i müjeñle āh eder hem ber-
karār olmaz (**Gazel 49/5**)

1.39. derdimi:-im, -i

Vākıf-ı esrār olanlar **derdimi** şormaz
benim
Fenn-i ‘aşkıñ yanmadır yakılmadır
üslūbesi (**Gazel 152/4**)

1.40. derdimi:-im, -i

Bir şerāre düşdi cāna dā’imā sūzān
olur
Kimseler vākıf degildir **derdimi** Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

1.41. derdimi:-im, -i

Derdime düş olmayanlar **derdimi**
bilmez benim
Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.42. derdimi:-im, -i

Qurtuluş yok düş olan bu gözleri
sehhāreye
Şorabilsem **derdimi** ol lebleri
mercāneye (**Terci-bend 1/11**)

1.43. derdimiñ:-im, -iñ

Derdimiñ dermānı Mevlā gayrī çäre
istemem
Gözlerimden çāreler nem üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.44. derdimiñ:-im, -iñ

Hāzret-i Mevlā’ya kaldı **derdimiñ** her
çāresi
Şānına lāyık olanı eyleye Yezdān baña
(**Gazel 7/3**)

1.45. derdimiñ:-im, -iñ

Hāk-i pāya ‘arz-ı hāl bī-hūdedir olmaz
müfid
Derdimiñ tefhīmi gūyā dil-nüvāz
olmuş saña (**Gazel 13/4**)

1.46. derdimiñ:-im, -iñ

Ben zarūrī āh ederdim **derdimiñ**
dermānına
İhtiyār ile giriftār oldular meh-pāreler
(**Gazel 34/5**)

1.47. derdimiñ:-im, -iñ

Çāre yokdur **derdimiñ** dermānına
cānā benim

Ben zarūrī ‘āşık-ı ğam-hāra kıldım
elvedā‘ (**Gazel 70/3**)

1.48. derdimiñ:-im, -iñ

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmānına

Çāre var mı **derdimiñ** taķririñiñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

1.49. derdimiñ:-im, -iñ

Hāfızı hem-derd edindim **derdimiñ**
dermānına

Var mı hācet gitmeye Şīrāz'a sulţānım
gibi (**Tarih 7/5**)

1.50. derdiñ:-iñ

Ey ğamzesi dil-dūzum senden bu
göñül geçmez

Derdiñ ile pūr-sūzum senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.51. derdiñ:-iñ

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mümkün degil
Çāresiz **derdiñ** seniñ ne çāre Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/7**)

1.52. derdin:-in

İki evlilerin **derdin** ne mümkün
eylemek tefhīm

Ki eger mest-i lā-ya‘ķīl gehi ‘aķlı olur
bī-rāh (**Kıt’a 2/2**)

1.53. derdiñ:-iñ

Derdime hīç çāre yokdur çāresi āh
eylemek

Çāresiz **derdiñ** tabībi her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

1.54. derdiñ:-iñ

Derūnda sakla **derdiñ** sen şaķın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevi
şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.55. derdine:-i, -n, -e

Dertli dil meydāna geldi **derdine** arar
‘ilāc

Bir devā kııl **derdine** luţf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.56. derdine:-i, -n, -e

Dertli dil meydāna geldi **derdine** arar
‘ilāc

Bir devā kııl **derdine** luţf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.57. derdine:-i, -n, -e

Şabrım gibi şükrüm saña ma‘lūmdur
efendim

Eyyüb degil **derdine** bir çāre haber
ver (**Gazel 32/2**)

1.58. derdiñe:-i, -n, -e

Olaldan **derdiñe** düşvār cihāna
etmedim raġbet
Giceler āh u zārım yatdığım
vīrānelerden şor (**Gazel 40/2**)

1.59. derdine:-i, -n, -e

‘Āşıkına yār olan **derdine** dermān
olan
Tūresine bend olan Rāzī’-i nālān imiş
(**Gazel 65/5**)

1.60. derdine:-i, -n, -e

Bu Rāzī derd-mendiñ **derdine** dermān
du‘ā ancak
Ki zīrā ġurbetiñ ħahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.61. derdine:-i, -n, -e

Bu Rāzī derd-mendiñ **derdine** dermān
yok ise
Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.62. derdiñe:-iñ, -e

Ben ne derde uğrādım takrīre yokdur
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
‘aşıkına (**Gazel 131/3**)

1.63. derdine:-i, -n, -e

Benim gibi ‘aceb bī-çāre var mı
Derūnum **derdine** bir çāre var mı
(**Mesnevi 2/9**)

1.64. derdiñe:-iñ, -e

Sakla ey dil sırr-ı ‘aşkı zümre-i
efsāneden
Vākıf etme **derdiñe** ifşā edersiñ yā
neden (**Nazm 14/1**)

1.65. derdini:-i, -n, -i

Çıkarıp dilden dilārā **derdini**
dilberleriñ
Ol sebebdan çarḥ göçer vü cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.66. derdini:-i, -n, -i

Ben belā **derdini** çekmek-ile oldum
bī-mecāl
Luṭf-ile eyler tesellī ḥayr-ı fāl eyler
bana (**Gazel 12/2**)

1.67. derdini:-i, -n, -i

Benim ḥālimi görmek ol gözi seḥḥāra
kalmışdır
Derūnum **derdini** bilmek ki ol dildāra
kalmışdır (**Gazel 43/1**)

1.68. derdini:-i, -n, -i

İztırārī **derdini** cānāna tefhīm eyledi
Pertev-i ‘aşk-ile gūyā şu‘le-dār oldu
göñül (**Gazel 85/2**)

1.69. derdini:-i, -n, -i

Ḳalbime āteş bıraḳdıñ ey perī cevvēle-
veş
Derdini izḥār içün yāş ile āh ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.70. derdini:-i, -n, -i

Derūnum **derdini** şorsa mürüvvet
kılssa dildārım
N’olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yārim (**Terci-bend 2/2**)

1.71. derdiniñ:-i, -niñ

Gözlerimiñ **derdiniñ** gördüm hevāsı
kandadır
Göz yumup açınca gördüm bir zamān
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.72. derdiniñ:-i, -niñ

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi
Gide mi dertli dilim **derdiniñ** āyā
elemi (**Kaside 2/1**)

1.73. derdiniñ:-i, -niñ

Bir Zelīhā **derdiniñ** āşūftesi oldum
‘aceb
Gice gündüz āh u efgānımla bīzārdır
felek (**Müfret 98/1**)

1.74. derdiñle:-iñ, -le

Gāhice güzel göñlüñe bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān ben dañi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.75. derdiyle:-i, -(y)le

Bu Rāzī bir civān **derdiyle** bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

derd çek:- (Deyim)

1.) Acı, üzüntü, ızdırap çekmek.

1.1. derd çek:-dik, -im

Hicr ü ğamda **çekdiğim derdimi**
Allāh bilir
Yüz sürüp istedigim kim bilir Allāh
bilir (**Gazel 48/1**)

derd ü belā:

1.) Dert ve bela.

1.1. derd ü belā:-(y)a

Niçün ol dilber-i ‘ālī-cenābım baña yār
olmaz
Giriftār eyledi **derd ü belāya** i‘tizār
olmaz (**Gazel 49/1**)

derd ü elem:

1.) Dert ve üzüntü, dert ve sıkıntı.

1.1. derd ü elem:

Qıl kadar qadrine tevķir eylemez
‘aşıkların
Göñlüme **derd ü elem** irāş eder efrād-ı
haṭ (**Gazel 68/2**)

1.2. derd ü elem:

Pür-cefādır baña ol cevır ü cefālar
kılcı
Firķat ü **derd ü elem** cānıma kār etdi
el āh (**Gazel 129/3**)

1.3. derd ü elem:-i

Ey şefî' u'l-müznibîn ben 'âşık-ı
dîdârîñim

Düşeli derdine bu dil arttı **derd ü
elemi (Kaside 2/4)**

1.4. derd ü elem:-le

Fırkat u **derd ü elemle** âhlananlardan
mısıñ

Bî-mişāl cānān için eyvāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.5. derd ü elem:-le

Ben neler çekdim bu şeb **derd ü
elemle** tā şehir

Kimse āgāh olmadı hîç bu dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

1.6. derd ü elem:-ler

Ey dirîgā bu dil-i bīmāra etmez bir
devā

Şüretā **derd ü elem**ler ol şanevberden
midir (**Gazel 30/4**)

derd ü elem çek:- (Deyim)

1.) Dert ve keder çekmek.

1.1. derd ü elem çek:-me, -(y)en

Hicr-i dil hicrān ile hep hîçe verdi
'ömrini

Çekmeyen **derd ü elem** hicrāna
olmaz āşinā (**Gazel 3/4**)

derd ü firāk:

1.) Dert ve ayrılık.

1.1. derd ü firāk:-ıñ, -la

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey
melek manzar

Seniñ **derd ü firākıñla** kül oldu Rāzî-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

derd ü ğam:

1.) Dert ve üzüntü.

1.1. derd ü ğam:

Vādi-i ğurbetde **derd ü ğam** beni bî-
kes kımaz

Eyledim āh u enîni bî-vefā gördün mü
hîc (**Gazel 21/4**)

1.2. derd ü ğam:-ıñ

Çeke çeke **derd ü ğamıñ** her nefes
Rāhat-ı hāb küllî hārām oldu gel
(**Gazel 83/4**)

derde düş:- (Deyim)

1.) Sıkıntılı hal içinde bulunmak,
acının içinde bulunmak.

1.1. derde düş:-dü, -m

Bursa'ya teşrîfiñe ben eyledim tārîh
murād

Bir elif **derdine düşdüm** gūyiyā
cānım gibi (**Tarih 7/10**)

1.2. derde düş:-dü, -m

Cigerim hūn ile memlū baña rahm
eyle şultānım

Devāsız **derdiñe düşdüm** edem çāk-ı
giriñbānım (**Terci-bend 2/8**)

1.3. derde düş-: -dū, -ñ

Rāziyā nev **derde düşdūñ** var devā
dermān ara

Vechine mazhar düşen ol turreler
hayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.4. derde düş-: -eli

Düşeli derdine dermān bulmadı
cānım meded

Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

1.5. derdine düş-: -eli

Ey şefi' u'l-müznibīn ben 'āşık-ı
dīdārīnım

Düşeli derdine bu dīl artdı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

1.6. derde düş-: -me

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
'ālemi Rāzī

Vezāret **derdine düşme** 'adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

derde uğra-: (Deyim)

1.) Sıkıntılı bir duruma düşmek,
hastalanmak, başı belaya sokmak.

1.1. derde uğrā-: -dī, -m

Ben ne **derde uğradım** takrīre yokdur
hīc mecāl

Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/3**)

1.2. derde uğra-: -dī, -m

Ne **derde uğradım** bilmem ki nālān
olduğum kaldı

Civānlıktan beri yā Rab pür-efgān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

1.3. derde uğra-: -r, -sin

Luṭf eylemezsin yārim demezsin
Uğrarsın elbet bu **derde** sen de

(**Gazel 124/4**)

1.4. derde uğra-: -t -ır

Çok güzeller sevdim ammā bir de bir
şehlā ola

Uğradır başımı derde kaşları tuğrā
ola (**Gazel 134/1**)

der-dest-i kefere esir:

1.) Kafirlerin esir edilmesi.

1.1. der-dest-i kefere esir:

tārīhiyle İsmā'īl nām ḡal'asında

muḡārebede ḡalebe-i küffār ḡāk-sār

kızılbaş bed-ma'aş

vāḡī' olup biraz rüfeḡā-yı mü'minīn ü

aḡillā-i müslimīn ile **der-dest-i kefere**

esir (**Dibace 3/6**)

derd-i 'aşk:

1.) Aşk derdi, aşkın derdi.

1.1. derd-i 'aşk-: -ım, -da

Müfid olmaz tabībānīn devāsı **derd-i ‘aşkımda**

Ḥayāt-ı cāvidān bulmaḵ viṣāl-i yāre
ḵalmışdır (**Gazel 43/2**)

1.2. derd-i ‘aşq:-iñ, -da

Hezār cānım olursa nezrim olsun
derd-i ‘aşkında

Güneh-kār ümmetiñden nātüvānım yā
Resülullāh (**Kaside 3/3**)

1.3. derd-i ‘aşq:-ın, -dan

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün ḥālīm ‘arz etmek
Ḥaber ver **derd-i ‘aşkından** ne
çekdim diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

derd-i ‘aşka düş:-

1.) Aşk derdine düşmek.

1.1. derd-i ‘aşkıña düş:-el, -den

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye vü āhım ile ḥālīm pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

derd-i bī-devā:

1.) Çaresiz dert, aşk derdi.

1.1. derd-i bī-devā:-(y)ı

Tecessüsden murād Rāzī saña şāfi
cevāb añla
Bu **derd-i bī-devāyı** var leb-i
cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

derd-i derün:

1.) Gönül derdi, iç sıkıntısı.

1.1. derd-i derün:-um

Yār su’āl etmez diye ḥāl-i dil-i
āzürdemi
Rāziyā **derd-i derūnum** kim su’āl
eyler baña (**Gazel 12/9**)

1.2. derd-i derün:-um

Açıp **derd-i derūnum** kışşasın bir bir
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

derd-i dil:

1.) Gönül derdi, aşk derdi.

1.1. derd-i dil:-im

Maḥbübelerin şīvede düşnāmını bilseñ
Taḵrīr edemem **derd-i dilim** biñ
kederim var (**Gazel 46/3**)

1.2. derd-i dil:-im

Şorma benim **derd-i dilim** āh āh
Ḥālcağızım ğayri tamām oldu gel
(**Gazel 83/6**)

1.3. derd-i dil:-im

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kānı
cānānım
Hemān **derd-i dilim** bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşq eyle (**Gazel 120/4**)

1.4. derd-i dil:-im

Kime takrîr edeyim **derd-i dilim**

burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nâ-
murâda (**Gazel 126/1**)

1.5. **derd-i dil:-im**

Benim derd-i dilim Râzî ne bilsün
zâhirâ adem

Derûnım terk eder mi hîc dem-â-dem
zîkr-i Mevlâ'yı (**Gazel 137/5**)

1.6. **derd-i dil:-im**

Nice ta' rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem

Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler pîç
u tâbımdan (**Müfret 100/1**)

1.7. **derd-i dil:-im**

Derd-i dilim 'arz edeyim gâh gâh
Âh u enîn 'ömrimi kıldı tebâh (**Terci-
bend 3/17**)

derd-i hecr:

1.) Ayrılık derdi.

1.1. **derd-i hecr:-in, -de**

Bu Râzî **derd-i hecrinde** hezârân
çileler çekdi

Naşîb olsa vişâl-i luṭf-ı Yezdân
olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

derd-i hicrâna düş:-

1.) Ayrılık derdine düşmek, ayrılmak.

1.1. **derd-i hicrâna düş:-üp**

Bu Râzî bî-kesi gördüm **düşüp** bu

derd-i hicrâna

İlâhî feyz-i luṭfuñdan ola bâb-ı güşâd
iflâh (**Kıt' a 2/5**)

derd-i yâr:

1.) Sevgili derdi.

1.1. **derd-i yâr:-e**

Derd-i yâre düş olanlar âh eder leyl ü
nehâr

Var yûri meydân-ı 'aşḳda Râziyâ
merdâna baş (**Gazel 66/5**)

derd-mend:

1.) Dert sahibi, dertli, üzüntülü, aşık.

1.1. **derd-mend:** (Üftâde)

Dilberâ kıldım nazar âliñ da çok ḥâlîñ
de çok

Derd-mend üftâdeñe âliñ da çok ḥâlîñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.2. **derd-mende:-e** (Râzî)

Bu Râzî **derd-mende** bir nevâziş ile
gel şâhım

Hezâr dâğ-ı derûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.3. **derd-mende:-e** (Ben, aşık)

Ah saña derdim söyledim ammâ
Raḥm eylemezsin ben **derd-mende**
(**Gazel 124/2**)

1.4. **derd-mendiñ:-iñ** (Râzî)

Bu Rāzī **derd-mendiñ** derdine dermān
du‘ā ancak

Ki zīrā ğurbetiñ qahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.5. **derd-mendiñ:-iñ** (Rāzī)

Bu Rāzī **derd-mendiñ** derdine dermān
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

derd-nāk et-:

1.) Dert sahibi yapmak.

1.1. **derd-nāk et-:-di, -ñ**

Ülfet-i sābıka düşmez etdiğñ tavr u
edā

Şaydıña düşdüm düşeli **derd-nāk**
etdiñ beni (**Gazel 146/5**)

derd-nāk eyle-:

1.) Dert sahibi yapmak, dertli hale
gelmek.

1.1. **derd-nāk eyle-:-r**

Fikr-i vaşlı bir gün elbet **derd-nāk**
eyler beni
Şevq-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

derecāt-ı ‘ulyā:

1.) Yüce mertebeler.

1.1. **derecāt-ı ‘ulyā:**

leṭā’if feẓā’il ü kemālāt-ı sevā’ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihi’l-
iftihār olup
ān-be-ān **derecāt-ı ‘ulyā** vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne’l-
‘urefā ve’z-zurefā (**Dibace 2/4**)

derek:

1.) İp gibi incelmek.

1.1. **dereklenmiş:-len, -miş**

Eḥibbā-yı zamānıñ fiske-i cevri ü
cefāsından
Benim bu sağır qalbim şadā vermez
dereklenmiş (**Gazel 62/6**)

dergāh:

1.) Kapı, eşik, huzur, makam, tekke.

1.1. **dergāh:**

Mest-i endām eyleyen sensin beni
sevdiğim
‘Aşk eri olduğumu şevk ile **dergāh**
bilir (**Gazel 48/5**)

1.2. **dergāha:-a**

Terk edip āh u fiğānı rüyıñı **dergāha**
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh’a tut (**Gazel 16/1**)

dergāh-ı ‘alā:

1.) Yüce dergāh.

1.1. **dergāh-ı ‘alā:-dır**

Göñül beytû'l-mükerrerrem olduğun a
iştibâh yokdur

Hele vaşfı ne mümkündür ki **dergâh-ı**
‘alâdır bu (Gazel 112/2)

dergâh-ı tesellî:

1.) Teselli dergâhı.

1.1. dergâh-ı tesellî:

Dil virdine ‘ayş eyleme **dergâh-ı**
tesellî

Aşüftesi âzürdesi bir tâze civânîñ
(Gazel 81/2)

dergâh-ı vâlâ:

1.) Yüce dergâh, Hz. Peygamber’in
huzuru.

1.1. dergâh-ı vâlâ:-ñ, -a

Ne yüzümle varam **dergâh-ı vâlâña**
senîñ âyâ

Ṭuyuldu ‘âleme râz-ı nihânım yâ
Resûlullâh (Kaside 3/4)

dergeh:

1.) Kapı, eşik, huzur, makam, tekke.

1.1. dergehinde:-i, -n, -de

İhtiyârî el çekip kıldım ferâğat
cümleden

Dergehinde bir münîb etdi beni üstâd-
ı ‘aşk (Gazel 73/4)

dergeh-i luṭf-ı Hudâ:

1.) Allah'ın iyilik ve ihsanda
bulunduğu dergâh.

1.1. dergeh-i luṭf-ı Hudâ:-dır

Dâmen-i ḥavf u ricāya şarılıp eyle
niyâz

Dergeh-i luṭf-ı Hudâ’dır bâb-ı
Raḥmân’dan ğaraż (Gazel 67/4)

dergeh-i sa‘diyye:

1.) Sa'diyye dergâhı.

1.1. dergeh-i sa‘diyye:-i

Râziyâ târîḥ ile bir de du‘â maṭlûb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mîr ile âbâd
eden (Tarih 28/1)

dergeh-i vâlâ-yı pîr:

1.) Yüce pirin dergâhı.

1.1. dergeh-i vâlâ-yı pîr:-de

Dergeh-i vâlâ-yı pîrde olmağa ḥâşıl
merâm

Tekye-i dârü’s-selâmda şimdi nevbet
bekleriz (Gazel 52/6)

der-kenâr:

1.) Yan, kenar, yakın.

1.1. der-kenârına:-ı, -n, -a

Temennî eyledim vaşlın o şâha ‘arż-ı
ḥâl etdim

Buyurdu **der-kenârına** beni ğâyet
uṭandırdı (Gazel 141/3)

dermān:

1.) Çare, ilaç, şifa, deva, kuvvet, takat, güç.

1.1. dermān:

Rāziyā nev derde düşdün var devā

dermān ara

Vechine mazhar düşen ol turreler
hayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.2. dermān:

Kimseler güş eylemez āh giceler
feryādımı

Eyle gel yār-ı sitemkār bir du‘ā
dermān baña (**Gazel 7/2**)

1.3. dermān:

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni

Bir ayağ ile irişür Rāziyā **dermān**
kadeh (**Gazel 25/5**)

1.4. dermān:

Baňa vaşlını ikrār eyledi kızb-i şarīh
etdi

Bulunmaz derdime **dermān** ki ol bī-
çāre kalmışdır (**Gazel 43/6**)

1.5. dermān:

Gönlümi alan habīb kulu olsam yā
naşīb

Şaḥşıma āšnā-ṭabīb derdime **dermān**
imiş (**Gazel 65/3**)

1.6. dermān:

Bir ‘aceb bī-çāreyim **dermān** baña

feryād-ı ‘aşk

Bāda verdi vārımı berbād edip bir bād-
ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

1.7. dermān:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine **dermān**
du‘ā ancağ

Ki zīrā ğurbetiñ kahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.8. dermān:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine **dermān**
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersen bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.9. dermān:

Koynıñda gülden misketleriñden
Derdime **dermān** ğonce dehende
(**Gazel 124/7**)

1.10. dermāna:-a

Olalı dīvāne dil dīvāne olmaz āşinā
Nā-mizāc bī-çāredir **dermāna** olmaz
āşinā (**Gazel 3/1**)

1.11. dermāna:-a

Bezm-i ḥāşş-el-ḥāşīña bu Rāzī’i eyle
enīs
Mübtelā-yı derdiñim **dermāna** eyler
ser-fürū (**Gazel 113/5**)

1.12. **dermānı:-ı**

Derdimiñ **dermānı** Mevlā gayrī çäre
istemem

Gözlerimden çäreler nem üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.13. **dermānı:-ı**

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şaķın fāş
eylemem

Göz göre gözden cüdā **dermānı** gözler
gözlerim (**Gazel 95/5**)

1.14. **dermānı:-ı**

Derd ile memlū dilim **dermānı** etmez
hīç taleb

Devr eden cānāneden eyyām geldi
hātıra (**Gazel 121/4**)

1.15. **dermānım:-ım**

Pür-ķuşūrum gerçi ammā mu‘terif
üftādeyim

Bu felek hāk ile yeksān etdi
dermānım gibi (**Tarih 7/8**)

1.16. **dermānına:-ı, -n, -a**

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ
dermānına
İhtiyār ile giriftār oldular meh-pāreler
(**Gazel 34/5**)

1.17. **dermānına:-ı, -n, -a**

Çäre yokdur derdimiñ **dermānına**
cānā benim

Ben zarūrī ‘āşık-ı ğam-hāra kıldım
elvedā’ (**Gazel 70/5**)

1.18. **dermānına:-ı, -n, -a**

Hücūm-ı dīde-i eşkūm döküp dildāra
bildirmem

Düşersem pāyına **dermānına** ben yāre
bildirmem (**Matla 9/1**)

1.19. **dermānına:-ı, -n, -a**

Hāfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermānına

Var mı hācet gitmeye Şīrāz’a sultānım
gibi (**Tarih 7/5**)

1.20. **dermānlı:-lı**

Meşrebi hūn-rīze beñzer vechi gūyā
māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi
dermānlı güzel (**Gazel 88/8**)

dermān bul:- (Deyim)

1.) Çare bulmak, çözüm bulmak,
sıkıntıyı yok etmek, derdi ortadan
kaldırmak.

1.1. **dermān bul:-ma, -dı**

Düşeli derdine **dermān bulmadı**
cānım meded

Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

dermān et:-

1.) Derdine derman olmak, çare olmak, yarayı iyileştirmek.

1.1. dermān et:-en

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh

Derdime **dermān eden** derbānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/2**)

1.2. dermān et:-er, -di, -m

Bir nigele Rāziyā kılsa teraḥḥum ol
peri

Derdime **dermān ederdim** ğamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

1.3. dermān et:-er, -se

Ṭabībim derdime **dermān ederse**
Aşinādır derūnım yarasından (**Gazel 107/6**)

dermān eyle:-

1.) Derdine derman olmak, çare olmak, yarayı iyileştirmek.

1.1. dermān eyle:-

Ey Ḥudā feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Raḥm edip ḥālime āh derdime **dermān eyle** (**Müseddes 1/10**)

dermān it:-

1.) Derdine derman olmak, çare olmak, yarayı iyileştirmek.

1.1. dermān it:-ici

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma‘nevī görseñ

İki ‘ālemde **dermān idici** sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

dermān ol:- (Deyim)

1.) Derdine derman olmak, çare olmak, yarayı iyileştirmek.

1.1. dermān ol:-an

‘Āşıkına yār olan derdine **dermān olan**

Ṭurresine bend olan Rāzī’-i nālān imiş
(**Gazel 65/5**)

1.2. dermān ol:-ma, -dı

Ne çāre dest-reste feyż-i Ḥaḳ’dan
olmadı dermān
Yıkıp dīl mülkini hecr ile virān
olduğum kaldı (**Gazel 150/7**)

1.3. dermān ol:-ma, -(y)an

Çile-i saḥt-ı cihānı çekmeyen etmez
nigāh
İlticā-yı derde **dermān olmayan**
bilmez beni (**Gazel 147/2**)

1.4. dermān ol:-ur

Rāzī-i dil-ḥastaya dād eyleseñ **dermān olur**
Cānıma kār etdi cevriñ pür-cefā cānım
meded (**Gazel 27/5**)

1.5. dermān ol:-ur

‘Arza gir hālîni ‘arz et bî-zebân takrîr
ile

‘Arz-ı hālîni buyrulur **dermân olur**
civâna bak (Gazel 77/3)

1.6. **dermân ol:-ur, -sa**

Olursa derdime **dermân** seniñdir
Haķıķatde kamu fermân senindir
(Mesnevi 2/5)

1.7. **dermân ol:-ur, -sa**

Olursa derdime **dermân** baña feyz-i
İlâhiden
Ki zîrâ tutmadık dâmen mi kaldı ben
olur şandım (Müfret 32/1)

der-miyân et:-

1.) Ortaya koymak, ileri sürmek,
bildirmek, açıklamak.

1.1. **der-miyân et:-**

Der-miyân et tîğ-i ma ‘nîsin daħi nâm-
âver ol
Vâķıf-ı sırr-ı Hudâ hem ‘aşķ-ı ilâh
ister gönül (Gazel 87/5)

ders:

1.) Bir öğreticinin belli bir konuda
öğrencilere verdiği bilgi.

1.1. **dersin:-in**

Mekteb-i hüsnünde Râzî okusun
dersin tamām

Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endîşesi (Gazel 135/5)

1.2. **dersini:-i, -n, -i**

Taħsîn ederem şîve-i eţvârını bir bir
Muħriķ ses ile **dersini** cānân okudukça
(Gazel 118/3)

1.3. **dersini:-i, -n, -i**

Vişālî **dersini** ezberledim levh-i
derûnımdan
Şeb-i vuşlat dem-â-dem âh baña vird-i
zebân oldu (Gazel 143/4)

ders-i ‘aşķ:

1.) Aşķ dersi.

1.1. **ders-i ‘aşķ:-iñ**

Oķutsam **ders-i ‘aşķıñ** harfini hem
şîve bahşinden
Lisân-ı tûtî-i yârim sühan-dân olduğun
görsem (Gazel 97/3)

dert:

1.) İnsana ızdırap veren her türlü hal,
zorluk, dert, acı, üzüntü, keder, sıkıntı,
zahmet.

1.1. **dert:**

Düşdi cāmeħāba ‘ömrüm hāşılı bir
dert ile
Murğ-ı cānı cennet-i me’vâyı kıldı
āşiyân (Tarih 25/2)

dertli dil:

1.) Dertli gönül, aşığın gönlü.

1.1. dertli dil:

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc

Bir devā kıl derdine luṭf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.2. dertli dil:-im

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi

Gide mi **dertli dilim** derdiniñ āyā
elemi (**Kaside 2/1**)

derün:

1.) İç, bağır, gönül, kalp, yürek, iç
alem.

1.1. derün:

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān ve ḥarīk-i nār-ı
hicrān ḡarīk-i biḥār-ı ‘iṣyān ve faḳīr-i
Ḥudā-yı

Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da **derün**
ḳal‘ada vāḳi‘ bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/16**)

1.2. derūnda:-da

Hele ḳat‘-i ümīd etmem Ḥudā va‘d-i
kerīmiñden

Derūnda muṭlaḳa ümmīd-i Yezdān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/8**)

1.3. derūnda:-da

Derūnda saḳla derdiñ sen ṣaḳın ifṣā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevi
ṣeksiz (**Müfret 12/1**)

1.4. derūnda:-da

Derūnda saḳla derdi ṣaḳın ifṣā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
ṣeksiz (**Müfret 30/1**)

1.5. derūnı:-ı

Pek ḥarāb oldu **derūnı** Rāzi-i bī-
ḳāreniñ

Eyle bir ta‘mīr efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

1.6. derūnı:-ı

Derūnı ḡıll u ḡıṣdan pāk edince ben de
maḥv oldum

Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su‘ādāyı (**Müfret 31/1**)

1.7. derūnım:-ım

Tāḳatim tāḳ oldu tāḳat ḳalmadı bende
mecāl

Dāḡ dāḡ oldu **derūnım** dāḡ urur
ḡaddāreler (**Gazel 34/9**)

1.8. derūnım:-ım

Fiḡān u nāleden artık sözüm bir
ḡayriye geçmez

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla **derūnım**
nār eder baḥtım (**Gazel 89/4**)

1.9. derūnım:-ım

Çoğaldı bir iki gün görmeyeli
Derūnım sūz-nāk oldu firākdan
(Gazel 103/2)

1.10. derūnım:-ım

Ṭabībim derdime dermān ederse
Aşınadır **derūnım** yarasından (Gazel
107/6)

1.11. derūnım:-ım

Ḳatlime fermāna zaḥmet çekmesün tır-
i nigār
Ġarḳ-ı ḥūn oldu **derūnım** cāna geçdi
tīşesi (Gazel 135/2)

1.12. derūnım:-ım

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā adem
Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zıkr-i Mevlā'yı (Gazel 137/5)

1.13. derūnımdan:-ım, -dan

Ḥayālī dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan
Nigārım nāzenīni görmedim ḥaylī
zamān oldu (Gazel 143/3)

1.14. derūnum:-um

Benim ḥālīmı görmek ol gözi seḥḥāra
kalmışdır
Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
kalmışdır (Gazel 43/1)

1.15. derūnum:-um

Benim gibi ‘aceb bī-çāre var mı
Derūnum derdine bir çāre var mı
(Mesnevi 2/9)

1.16. derūnum:-um

Derūnum derdini şorsa mürüvvet
kılsa dildārım
N’olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yârim (Terci-bend 2/2)

1.17. derūnumda:-um, -da

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiğān u nāle-
i nāyı (Gazel 137/1)

1.18. derūnumda:-um, -da

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre
Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (Matla 21/1)

1.19. derūnumda:-um, -da

Sürūrumdan ‘aceb raḳş-āver etdi bu
felek gūyā
Ṭurur ḥālā **derūnumda** feraḥla
cünbüşüm el-ān (Tarih 5/2)

derūnī:

1.) İçten, gönülden, kalple ilgili.

1.1. derūnī:

Halka-i bezm-i vefāda dedi mesrūr
edeyim

Bu meserretle **derūnī** eleminden
geçdik (**Gazel 82/7**)

1.2. derūnī:

İştittikçe **derūnī** gıbt-ederdim Hâtem-i
Tây'a

İlāhī feyz-i lütfuñla murād üzre semūh
olsam (**Gazel 98/4**)

1.3. derūnī:

Derūnī ıştırābım şerh olunmaz
eyleşem ifşā

Hemān Allāh qaldı çāresi gayri devā
olmaz (**Müfret 18/1**)

derūn-ı dil:

1.) Gönlün derinlikleri.

1.1. derūn-ı dil:-de, -ki

Beni rüsvā-yı 'ām etdiñ niçün ey bī-
vefā yārim

Derūn-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

derūnī et-:

1.) İçerde tutmak, gizlemek, saklamak.

1.1. derūnī et-:-di, -m

Hudā'nıñ beytine ārzū çekip görmek
merām etdim

Şeb ü rüzda bu maṭlūba **derūnī** ber-
devām etdim (**Kaside 1/1**)

derūn-ı münkirān:

1.) İnkâr edenkerin kalbi.

1.1. derūn-ı münkirān:-a

Güzer kılan kıyāmet āhirīne

Derūn-ı münkirāna hañçeriñdir
(**Kıt'a 1/15**)

derūn-ı vālid:

1.) Annenin rahmi.

1.1. derūn-ı vālid:-i, -n, -e

Şulb-ı 'Abdu'l-kādirī'den geldi bir 'ālī
cenāb

Ol **derūn-ı vālidine** bir ziyā-yı mäh-
tāb (**Tarih 17/1**)

derviş-nihād:

1.) Derviş tabiatlı.

1.1. derviş-nihādım:-ım

Bi-ḥamdi'llāh hele **derviş-nihādım**
Ġarāyib bu muṭallādır vedāmız (**Gazel**
54/7)

deryā-şifat:

1.) Deniz gibi.

1.1. deryā-şifat:

Cüş edip **deryā-şifat** sen düş kemāl
taḥşīline

Dür verir vakt-ile memlū dür ola ka'r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

deryā-vı 'aşk:

1.) Aşk denizi.

1.1. deryā-yı ‘aşk:-ım

diyârlarda rûzgâr-ı ğaddâr u
düşmenân-ı nâ-bekâra rağmen felek
dil-nüvâz olduğda

deryā-yı ‘aşkım cûşa gelip bād-ı
hasret ğalebesiyle mevc-engîz olduğda
dil-i vîrânımı (**Dibace 3/10**)

dest:

1.) El, yed, avuç.

1.1. dest:

Âh muhannâ **dest** ile engüştleri îmâ
eder
Leblerim âb-ı zülâlin emdirirsin yârına
(**Gazel 132/5**)

1.2. destime:-im, -e

Penbe elini almış idim **destime** bir kez
Müjgân-ile Râzî hemân ol kanıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

1.3. destînden:-iñ, -den

Tolular içdim dem-â-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi **destînden** içirseñ ‘aşkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

dest aç:- (Deyim)

1.) Dua etmek için elini açık duruma
getirmek, birinden bir şey istemek için
el açmak.

1.1. destîñ aç:-ıp

Şûret ü ma‘nîde ancak hep tasarruf
Hak-ile
İstesen maşşudîñı **destîñ açıp**
Sübhân’a tut (**Gazel 16/2**)

1.2. dest aç:-ıp

Gel terahhüm eyle dilber gûş edince
âhımı
Dest açıp dâ‘im saña dāmāna eyler
ser-fürû (**Gazel 113/3**)

1.3. dest aç:-ıp

Açıp dest-i münâcâtı niyāza başladım
Râzî
Yetişdi hıẓr-ı maşşudım hayât âbına
kandırdı (**Gazel 141/5**)

1.4. dest aç:-ıp

Feyzî Pâşâ-zâde Hak'dan feyz alıp der
Râziya
Bir ziyâd-ı feyz için hem **dest açıp**
kıldım du‘â (**Tarih 4/1**)

1.5. dest aç:-ıp

Arz-ı ra‘nâ havz-ı vâlâ beyti ğâyet dil-
firîb
Cân u dilden cümle züvvâr **dest açıp**
eyler du‘â (**Tarih 39/4**)

Destârîzâde es-Seyyid İbrâhîm er-

Râzî:

1.) Destarizade Seyyid İbrahim Razi.

1.1. Destārīzāde es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī:

yetmiş beş sâlinde dünyāya zuhūr edip
gün-be-gün lutf-ı Hāk'la feyz-yāb ve
Destārīzāde
es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yāb dā'ileri cennet-mekān
firdevs-i āşiyān (**Dibace 2/18**)

deste gir-: (Deyim)

1.) Ele geçirmek, yakalamak.

1.1. deste gir-:-er, -se

Girerse destime dāmān-ı 'afvīñ ey
cefā-kārim
Kuluñ hākkında ey Rāzī bu ni'met
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

dest-gīr:

1.) Düşenin elinden tutan, yardımcı
olan.

1.1. dest-gīrim:-im

Ki zīrā yok benim bir **dest-gīrim**
Cenāb-ı 'izzetiñdir dest-gīrim
(**Mesnevi 2/3**)

1.2. dest-gīrim:-im

Ki zīrā yok benim bir dest-gīrim
Cenāb-ı 'izzetiñdir **dest-gīrim**
(**Mesnevi 2/3**)

dest-gīr ol-:

1.) Yardımcı olmak, elden tutmak,
ayağa kalkmaya yardım etmek.

1.1. dest-gīr ol-:-maz

Dest-res eyler-ise ancak hālīme hallāk
eder

Dest-gīr olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (**Gazel 123/4**)

1.2. dest-gīr ol-:-sa

Fāyīk-i akrān-ı 'ālem cümleñiñ
dānişveri

'Ācizān u bī-kesāna **dest-gīr olsa** revā
(**Tarih 39/8**)

dest-i dāmen-keş ol-:

1.) Etek tutan el olmak.

1.1. dest-i dāmen-keş ol-:-up

Bu fenā mülkine dil-beste olup
neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup terk-i cihān
eylemeli (**Müseddes 1/15**)

desti fermānlı:

1.) Elinde ferman olan, ferman
okuyan, güzel.

1.1. desti fermānlı:

Hüsnüne mağrūr olup azār eder
'āşıkları

Kimseye rahm eylemez ol **desti**
fermānlı güzel (**Gazel 88/2**)

dest-i 'ișvān:

1.) İsyān eli.

1.1. **dest-i 'isyān:-ım, -dan**

Dest-i 'isyānımdan ey dil ger küşād

etsem ne sūd

Nist-i demren tīr-i istihkākımız kılmaz
güzer (**Müfret 61/1**)

1.2. **dest-i 'işyān:-ıñ, -dan**

Gel berü nüş etdirem zāhid saña 'aşk
bādesin

Dest-i 'işyānıñdan ammā gitmesün
bir ān kadeh (**Gazel 25/4**)

dest-i muhannā:

1.) Kınalı el.

1.1. **dest-i muhannā:-sl, -n**

Hezār pāre olursam şāne-veş zūlf-i
dilārāda

Öpem **dest-i muhannāsın** baña ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

dest-i rāz eyle:-

1.) Gizli saklı iş yapmak.

1.1. **dest-i rāz eyle:-me**

Gāh üşerler hūb-rūlar başına

Dest-i rāzlık eyleme yoldaşına
(**Mesnevi 6/3**)

dest-i yād:

1.) Yabancı eller, rakipler.

1.1. **dest-i yād:-lar**

Bāğ-ı ruhsārın temāşā edemez 'āşıqları

Dest-i yādlar devşirirler ruḥ-ı

şeftālūsını (**Gazel 136/3**)

dest-res:

1.) Eli yetişen, yardımcı olan,
muktedir, muvaffak, nail.

1.1. **dest-res:**

Vādi-i hicrāna düşdüm **dest-res** kimler
baña

Eylerem āh u figānı hem-demim
neyler baña (**Gazel 9/1**)

1.2. **dest-res:**

Girerse destime dāmān-ı 'afvıñ ey
cefā-kārım

Ḳuluñ ḥaḳḳında ey Rāzī bu ni 'met
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

1.3. **dest-res:**

Rāzīyā bu pendimi gūşıña mengüş
eyleyip

Ma 'nevī bir **dest-res** tut cānıñ eyle
ber-ṭaraf (**Gazel 72/5**)

1.4. **dest-reste:-te**

Ne çāre **dest-reste** feyz-i Ḥaḳ'dan
olmadı dermān

Yıkıp dil mülkini hecr ile virān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/7**)

dest-res bul:-

1.) Kuvvet bulmak, zenginliğe erişmek, amaca ulaşmak, nail olmak.

1.1. dest-res bul-:

Dest-res bul dāmen-i mürşīde etme
ictināb

Bir nefesde kām alır t̄alīb olan medār-ı
‘aşk (Gazel 76/3)

1.2. dest-res bul-: -ma, -dı, -ñ

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gūş
etmedi

Bulmadiñ maḳşūda ey bī-çāre sen de
dest-res (Gazel 59/2)

1.3. dest-res bul-: -mak

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe iḥsān eyle
Dest-res bulmağ için Hızr’ña fermān
eyle (Müseddes 1/11)

1.4. dest-res bul-: -sa, -m

Füyūzāt-ı seher-gāhda du ‘āya **dest-res**
bulsam
Murādım ḥāşıl olmağa niyāz-ı bī-
zebān ister (Gazel 42/2)

1.5. dest-res bul-: -sa, -m

Zafer bulsam ‘adūya her cihetle ben de
Nūḥ olsam
Yetişsem ‘ācizāna **dest-res bulsam**
fütūḥ olsam (Gazel 98/1)

dest-res buyur-:

1.) Destek olmak, arka çıkmak.

1.1. dest-res buyur-: -an

kılındıkda **dest-res buyuran** dāderān
tefe’ül buyursunlar
ve ba‘zı ehl-i dil qarındaşlarımız
lede’l-muṭāla‘a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i (Dibace 4/15)

dest-res eyle-:

1.) El uzatmak, yardım etmek.

1.1. dest-res eyle-: -r, -i, -se

Dest-res eyler-ise ancak ḥālime ḥallāk
eder
Dest-gīr olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (Gazel 123/4)

destūr:

1.) İzin, müsaade.

1.1. destūr:

Şormadım sükker lebin ben buseye
destūr dedim
Seng-i düşnām-ile urdı raḥnedār oldu
gönül (Gazel 85/5)

destūra:

1.) İzin veren, müsaade eden kimse.

1.1. destūra:

Terahḥum eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pür-ḥūnum
Gubār-ı pâyını sürme eden **destūra**
rey verdim (Gazel 99/3)

devā:

1.) Çare, ilaç, şifa, derman, çözüm.

1.1. devā:

Rāziyā nev derde düşdün var **devā**
dermān ara

Vechine mazhar düşen ol turreler
hayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.2. devā:

Ḳays-veş baht-ı siyāhım şubḥ-ı şādık
bulmadı

Leyle-i derde tabībim bir **devā** gördün
mü hıc (**Gazel 21/5**)

1.3. devā:

Nüş-ı şerbetden **devā** maṭlūb eden
şeyḥden ne sūd
Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden
pīrāna baḳ (**Gazel 77/5**)

1.4. devā:

Bu ‘aşḳ-ı bī-amāna bir **devā** vü çāreler
var mı
‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

1.5. devā:

Rāziyā bu derde çāre bir **devā**
mümkün degil
Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
‘aşḳına (**Gazel 131/7**)

1.6. devāsı:-sı

Müfīd olmaz tabībānıñ **devāsı** derd-i
‘aşḳımda

Ḥayāt-ı cāvidān bulmaḳ vişāl-i yāre
ḳalmışdır (**Gazel 43/2**)

1.7. devāsından:-sın, -dan

Bu ‘aşḳ-ı bī-amāna bir devā vü çāreler
var mı

‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

1.8. devāsız:-sız

Cigerim ḥūn ile memlū baña raḥm
eyle şultānım

Devāsız derdiñe düşdüm edem çāk-ı
giriḇānım (**Terci-bend 2/8**)

1.9. devāya:-(y)a

Bu Rāzī nā-murāda bir tesellī eyleseñ
zālīm

Devāya çāre ğayrī ḥāne-i bī-māra
ḳalmışdır (**Gazel 43/7**)

devā et:-

1.) Çare bulmak, tedavi etmek, deva
olmak.

1.1. devā et:-mez

Ey dirīḡā bu dil-i bīmāra **etmez** bir
devā

Şüretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (**Gazel 30/4**)

devā kıl:-

1.) Çare bulmak, tedavi etmek,
iyileştirmek.

1.1. devā kı1-:

Bu Rāzī hasta gönle bir **devā kı1**
Ṭabīb-i hāzıkım ey serv kāmēt (**Gazel**
18/10)

1.2. devā kı1-:

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc
Bir **devā kı1** derdine luṭf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

devā ol-:

1.) Çare bulmakı tedavi etmek,
iyileştirmek, çözüm bulmak.

1.1. devā ol-:-maz

Derūnī iştirābım şerḥ olunmaz
eylesem ifşā
Hemān Allāh kaldı çāresi ğayri **devā**
olmaz (Müfret 18/1)

devām-ı ‘ömr-:

1.) Yaşama veya var olma süresinin
devamlılığı, bir şeyin yaşadığı müddet;
ömür boyunca.

1.1. devām-ı ‘ömr-:-i

Devām-ı ‘ömr-i ‘işmetle İlāhī feyz-
yāb eyle
Murād alsın dü ‘ālemdē merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

devir:

1.) Dönem, çağ, zaman dilimi.

1.1. devirde:-de

Bu revişle bu **devirde** feyz-yāb olmaḵ
ne güc
Feyz taḥaşşul eylesem de zevḵ-yāb
olmaḵ ne güc (**Gazel 24/1**)

1.2. devriñ:-iñ

Bu **devriñ** sırrına vāḳıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun
Ne yār belli ne ḥod aġyār şaḳın fāş
etme esrārıñ (**Müfret 45/1**)

devlet:

1.) Baht, talih, büyük saadet.

1.1. devlet:

Bu Rāzī vāḥid ü muḥtār olan Allāh’a
hamd eyler
Ne **devlet** ümmet-i āḥir-zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

2.) Bağımsız idare olunan hükümet ve
ülkesi.

2.2. devlete:-e

Bursevī Rāzī du ‘acıñ cevherī tārīḥ
dedi
Ḥüsrev-i Fā’ik be-nām ser ‘asker oldu
devlete (Tarih 34/2)

devletlū sultān:

1.) İkbāl sahibi sultan, sevgili.

1.1. devletlū sultān:-ım

Bir meded maṭlūbına etdim mūdārā
çok zamān

Qılmadıñ aṣlā meded **devletlū**
sultānım meded (**Gazel 27/2**)

devlet-me'āb:

1.) Saadet kapısı.

1.1. devlet-me'āba:-a

Nīm nigāh ile efendim bir de baq
benden yaña

Yüz sürüp **devlet-me'āba** eylerim
dā'im du'ā (**Terci-bend 1/2**)

devlet-me'āb ol:-

1.) Hükümdar olmak, padişah olmak.

1.1. devlet-me'āb ol:-du

Ben ne hācet vaṣfını ta'rīf edem ebyāt
ile

Oldu necm-i baḥtı der-burc-ı sa'id
devlet-me'āb (**Tarih 17/8**)

1.2. devlet-me'āb ol:-mak

Serserī gezme cihānda feyze merbūd
her murād

Ṭavr-ı nā-hemvār ile **devlet-me'āb**
olmak ne güc (**Gazel 24/6**)

devr et:-

1.) Gezinmek, dolaşmak, bir şeyin
çevresini dolaşma, hareket etme.

1.1. devr et:-en

Vaṣf-ı yāre kimde kudret vār ise
gelsün berü

Görmedi miṣlin felekde **devr eden**
devvāreler (**Gazel 34/6**)

1.2. devr et:-en

Derd ile memlū dilim dermānı etmez
hīç taleb

Devr eden cānāneden eyyām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/4**)

1.3. devr et:-er

Çok ṣafāñı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān ḳadeḥ

Yār elinden **devr eder** devrān umar
devrān ḳadeḥ (**Gazel 25/1**)

1.4. devr et:-er

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz

Hem-zebān etme ṣaḳın bir nem ḳapar
bīgāneler (**Gazel 33/7**)

1.5. devr et:-er, -se

Kendiniñ ayakları devr-i felek

Devr ederse menzil alır giderek
(**Mesnevi 3/5**)

devrān:

1.) Dünya, felek, kader, talih, baht,
zaman, çağ.

1.1. devrān:

Çok şafâñı sürdi cânâ sū-be-sū
mihmān kadeh
Yār elinden devr eder **devrān** umar
devrān kadeh (**Gazel 25/1**)

1.2. devrān:

Çok şafâñı sürdi cânâ sū-be-sū
mihmān kadeh
Yār elinden devr eder devrān umar
devrān kadeh (**Gazel 25/1**)

1.3. devrān:

Bi-ḥamdi'l-lāh dil-i maḥzūnumu Ḥaḳ
eyledi şādān
Şükür şermende kıldı luṭf-ı Ḥaḳ'la bī-
vefā **devran** (**Tarih 5/1**)

1.4. devrāna:-a

Ehl-i derde ol bī-beḳā **devrāna** bakma
merd-iseñ
Ser-fürü eyle zamāñıñ mūrñ lengīnine
(**Gazel 117/3**)

devr-i felek:

1.) Döner felek.

1.1. devr-i felek:

Kendiniñ ayakları **devr-i felek**
Devr ederse menzil alır giderek
(**Mesnevi 3/5**)

1.2. devr-i felek:-de

Pīre-zen dünyā-yı dūñ duḡter-i
zībāsı çok

Koçmadım **devr-i felekde** böyle bir
bāñsını (**Gazel 136/2**)

devr-i gül:

1.) Gül mevsimi, ilkbahar.

1.1. devr-i gül:-de

Dīz be-dīz zāñ-be-zāñ yār ile ārām
edip

Devr-i gülde gültreng gülfām geldi
ḡāṭıra (**Gazel 121/5**)

devşir:-

1.) Toplamak.

1.1. devşirirler:-ir, -ler

Bāḡ-ı ruḡsārın temāşā edemez 'āşıkları
Dest-i yādlar **devşirirler** ruḡ-ı
şeftālūsını (**Gazel 136/3**)

devvāre:

1.) Döner, devreden. Mec.

Gezenler, yıldızlar.

1.1. devvāreler:-ler

Vaşf-ı yāre kimde kudret vār ise
gelsün berü
Görmedi mişlin felekde devr eden
devvāreler (**Gazel 34/6**)

dırāz eyle:-

1.) Uzun uzadıya anlatmak.

1.1. dırāz eyle:-r

Dünye vü 'uḳbâyı dilden Rāziyā terk
eyledim
Cennetiñ medḥini vā'iz ne **dırāz** eyler
baña (**Gazel 11/5**)

di:-

1.) Demek, söylemek, seslenmek, dile
getirmek, ifade etmek, adlandırmak,
izah etmek.

1.1. dir:-r

Rāziyā 'Avni'ye tanzīr edemez senin
şî'riñ
Dir isem remz-i sūḥan-perverimi dāl
olmaz (**Gazel 58/7**)

1.2. dirler:-r, -ler

Giriftār-ı ser-i zūlfūñ olan bî-çäreler
dirler
Bizi berdār-ı 'aşḳ etdi ne zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

1.3. dirler:-r, -ler

Kime takrīr-i 'aşḳ etsem baña
dīvānedir **dirler**
Ne mümkün ḡayre vaşf etmek 'aceb
vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

1.4. dirse:-r, -se

Ser-i fermānber-i 'aşḳım Şeh İsmā'īl'e
cānā
Ne sekide ne bismil-gāh ne yirde **dirse**
ḳurbānım (**Müfret 73/1**)

1.5. dise:-se

Dirīḡ etsem fedādır cān u başım
Dise bir merḥabā tūtī lisānım (**Gazel
94/3**)

1.6. dise:-se

Dise yārim efendim mā tutaḳdan
Daḡi buse vereyim al yañaḳdan (**Gazel
103/1**)

1.7. disem:-se, -m

Ḳand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi **disem** ḥaşılı sūkker biliriz
biz (**Gazel 50/3**)

1.8. diyem:-(y)e, -m

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
niḡāhı
Takrīre mecāl var mı **diyem** ḡāl-i
beyānım (**Gazel 92/6**)

1.9. diyem:-(y)em

Cānıma kār etdi amā neyleyem
Kime şekvā eyleyip kime **diyem**
(**Mesnevi 1/8**)

1.10. diyemem:-(y)e, -me, -m

Gice aldım o mehi sīneye cevrin
çekerek
Neler etdi neler āh **diyemem** kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

1.11. diyen:-(y)en

Ben saña dostum **diyen** zemm üstüne
zemdir baña

Ḥaḳ'dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

1.12. **diyen**:-*(y)en*

Zamān-ı 'ālemi bildim **diyen** kızb-i
şarīḥ eyler

Zamān başka zamān oldu zāhir
eylemek muḥāl (**Müfret 44/1**)

1.13. **diyerek**:-*(y)erek*

Selāmü aleyküm **diyerek** geldi o
ḥānım

Ālūde reviş şūḥ-ı cihān tūṭi lisānım
(**Gazel 92/1**)

1.14. **diyü**:-*(y)ü*

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir Allāh yek **diyü** dārü's-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

1.15. **diyü**:-*(y)e*

Başım açıp giyip iḥrāmı feryād
eyledim anda
'Arāfāta çıkıp lebbeyk **diyü** zıkr-i
kelām etdim (**Kaside 1/5**)

1.16. **diyü**:-*(y)ü*

Pāy-ı ḥurremde rüz u şeb āḥ u fiḡānım
kim bilir
Der ü divānı dıtrēr şūfiyyeniñ āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

dīdār:

1.) Güzel yüz, güzellik. Mec.

Sevgilinin yüzü.

1.1. **dīdāra**:-*a*

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes

'Āşık oldum 'aşḳ-ile **dīdāra** Allāh
'aşḳına (**Gazel 131/5**)

1.2. **dīdārı**:-*ı*

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler

Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler
dīdārı görsünler (**Matla 31/1**)

1.3. **dīdārıñı**:-*ıñ, -ı*

Rāsımā müştāk idim ben görmeye
dīdārıñı

Ẓevḳ-yāb etdiñ beni 'izzetlu yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

dīdār-ı 'aşḳ:

1.) Aşkın yüzü.

1.1. **dīdār-ı 'aşḳ**:

Neyleyim rüsvā-yı 'ālem eyledi hem
nā-murād

Ḥāl-i 'aczime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı 'aşḳ (**Gazel 76/5**)

dīde:

1.) Görme organı, göz, çeşm, ayn.

1.1. **dīde**:

Sîne sūzān **dīde** giryān baş açık yalın
ayak

Merhamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.2. dīdeden:-den

Hayālī **dīdeden** endīşesi çıkmaz
derūnımdan

Nigārım nāzenīni görmedim haylī
zamān oldu (**Gazel 143/3**)

1.3. dīdelerim:-ler, -im

Çan doker **dīdelerim** hem daḥi her ān
ağlar

Ağlamaz kimse baña ḥūzn ile yārān
ağlar (**Müseddes 1/3**)

1.4. dīdelerim:-ler, -im

Rūz u şeb ağlamadan **dīdelerim** çan
etdiñ

Rāzi-i ğam-keşiñi hecr-ile giryān etdiñ
(**Müseddes 1/14**)

1.5. dīdem:-m

Ġamdan özge bir refiķim qalmadı aṣlā
benim

Rāziyā ḥāl-i dilim çan ağladı **dīdem**
gibi (**Gazel 144/5**)

1.6. dīdem:-m

Gözime kılca gelmez iki ‘ālem
Daḥi ḥūn-āb olur **dīdem** dem-ā-dem
(**Mesnevi 2/11**)

1.7. dīdem:-m

Ḥiredār etdi dü **dīdem** gül cemāl-i
pertevi

Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (**Müfret 20/1**)

1.8. dīdem:-m

Ḥıyre-dār etdi dü **dīdem** kevnī yā
cevvāle-veş

‘Ayn-nūr şandım o ḥüsn ü ḥumret-i
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.9. dīdem:-m

Ḥıyre-dār etdi dü **dīdem** gūyiyā
cevvāle-veş

Nār-ı nūr şandım o ḥüsn-i ḥumret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

1.10. dīdem:-m

Dil tolaşıp kākül-i cānāneye
Şordu **dīdem** lebleri mercāneye
(**Terci-bend 3/7**)

1.11. dīdeme:-m, -e

Ḥāk-i pāyīñ **dīdeme** tūtyā ederdim ey
civān

Ḥāne-i ‘acẓāneme bir kerrecik gelmez
misiñ (**Gazel 80/3**)

1.12. dīdeme:-m, -e

Çeşmim içre müctemi ‘ tūfānı gözler
gözlerim

Dīdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.13. dīdemi:-m, -i

Bakmağa tākāt ne kâbil rûy-ı âteş-
nâkına

Dîdemi pür-ḥûn eden âh gözleri
şehlâsıdır (**Gazel 39/3**)

dîdeden dilden derûndan dūr ol-:
(Atasözü)

1.) Gözden gönülden uzak olmak.

1.1. dîdeden dilden derûndan dūr ol-:
-ma, -sa, -ñ

**Dîdeden dilden derûndan dâ'imâ dūr
olmasañ**

Bir dakîka ḥasretin gūyâ ki sâl eyler
baña (**Gazel 12/3**)

dîde-i âhû:

1.) Ceylan göz, sevgilinin gözü.

1.1. dîde-i âhû:-lar, -ı

‘Anber gîsûları **dîde-i âhûları**
Çeşm-i sūḥan-gûları müjde-i yārân
imiş (**Gazel 65/4**)

dîde-i dünya ile gör-: (Deyim)

1.) Dünya gözü ile bir kere görmek,
ölmeden önce görmek.

1.1. dîde-i dünya ile gör-:-se, -m

Cânıma kâr etdi gayrî ḥasretiñ yeter
amân

**Dîde-i dünyâ ile bir kerre görsem ben
hemân** (**Matla 7/1**)

dîde-i giryân:

1.) Ağlayan göz, gözün yaşarması,
gözyaşı.

1.1. dîde-i giryân:

Anı bāğ-ı tefekkürde görünce **dîde-i
giryân**

Biraz şeftâlûsın verdi daḥi ḥulyâ-yı
ḥâm etdi (**Gazel 142/3**)

dîde-i ḥûn-âb:

1.) Kanlı gözyaşı.

1.1. dîde-i ḥûn-âb:-ım, -ı

Ḥasret-i nâr-ı firākın cigerim ḥûn
eyledi

Dîde-i ḥûn-âbımı gūyâ ki Ceyhûn
eyledi (**Terci-bend 1/16**)

dîde-i kalb:

1.) Kalp gözü, gönül gözü.

1.1. dîde-i kalb:-im, -de, -ki

Gözlerim ḥûn ile memlû cereyân
etmez ‘aceb

Dîde-i kalbimdeki bārânı gözler
gözlerim (**Gazel 95/4**)

dîde-i nem-nāk:

1.) Nemli göz, ıslak göz. Mec. Aşığın
gözü.

1.1. dîde-i nem-nāk:

Gubârîñ pâyına ârzû-keş oldu **dîde-i
nem-nāk**

Cenābıñ semtine rāh-ı revānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/8**)

1.2. dīde-i nem-nāk:-ım, -ı

Hıyre-dār eyler benim bu **dīde-i nem-**
nākımı

Bir nefes kılsam nazar āh ruh-ı gülğün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

diger:

1.) “Başka, öteki, öbür” anlamında
belgisiz sıfat.

1.1. diger: (Gün)

Kime izhār edem derdim **diger** gün
Kara bahtım cihānda etdi mağbūn
(**Mesnevi 2/7**)

digerān:

1.) Başkaları.

1.1. digerānda:-da

cāniblerini geşt ü güzār ederek hūkū-ı
İşānda ve **digerānda** inşā-i eş‘ār u
tavşīfāt u
tevārīh ü medhiyāt u hāzret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i kudretiyle taşvīr ü
tahsīn (**Dibace 4/1**)

dikkat:

1.) Duygularla düşüncüyü bir şey
üzerinde toplama, uyanıklık.

1.1. diqqatde:-de

Üç hurūf üç yüz toktuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde dañi **diqqatde** var
(**Gazel 153/9**)

dil:

1.) Aşk ve sevginin kaynağı; gönül,
kalp, yürek.

1.1. dil:

Olalı dīvāne **dil** dīvāne olmaz āşinā
Nā-mizāc bī-çāredir dermāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/1**)

1.2. dil:

Baħr-ı ‘aşka **dil** sefīne bālbān-ı āhım
hemān
Baħr-ı ‘aşka düşmeyen ‘ummāna
olmaz āşinā (**Gazel 3/5**)

1.3. dil:

Bir perī şaydında **dil** dīvāne oldu āh
eder
Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (**Gazel 4/4**)

1.4. dil:

Dil temennī eyledikçe va‘dine mağrūr
iken
Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muħāl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

1.5. dil:

Hıç perīşān olma ey **dil** cān u dilden
kıl niyāz

Sür yüzün hâk-i derine dâ'imâ
Raḥmân'a tut (**Gazel 16/3**)

1.6. dil:

Dertli **dil** meydâna geldi derdine arar
'ilâc
Bir devâ kıl derdine lutf eyle cânâ bir
'ilâc (**Gazel 22/1**)

1.7. dil:

Dil döküp dil saydına dildâdelendi dil-
rubâ
Dil hemân râm oldu dilber iki başdan
imtizâc (**Gazel 22/2**)

1.8. dil:

Dil nice kılsun taḥammül dem-be-dem
zâr etmesün
Gül cemâl üzre dökülmüş turre-i
ṭarrâreler (**Gazel 34/3**)

1.9. dil:

Dil döker eyler nevâziş dil-rubâya **dil**
hemân
Ol civânîñ şaydına her bir nefes
taḥmîn tutar (**Gazel 37/5**)

1.10. dil:

Bu 'âlem başka 'âlemdir efendim
bunda 'âr olmaz
Süḥandânîñ **dil** ü ṭab'ında cânâ nükte
bâr olmaz (**Gazel 51/1**)

1.11. dil:

Hem tevekkül bâbına bend eyledim **dil**
riştesin
Hışn-ı tende biz daḥî sırr-ı velâyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

1.12. dil:

Setr eder settâr 'aşkı kâdir olsa setrine
Sedd çekip **dil** ḡayriye settâra ikrâr
eylemiş (**Gazel 60/3**)

1.13. dil:

Düşüp **dil** kâkül-i yâre giriftâr olduğun
bildim
Taḳıldı zülf-i ṭarrâra hevâdar olduğun
bildim (**Gazel 96/1**)

1.14. dil:

Yandı **dil** yandı ciger ekdârı ifşâ
etmedim
Gel berü eyle du'â hem-vâre Allâh
'aşkına (**Gazel 131/2**)

1.15. dil:

Dil temennî eylesün hem 'arzû-mend
olsun gönül
Ben gibi zülfî telinde şad-hezâr şeydâ
ola (**Gazel 134/5**)

1.16. dil:

Düşüp dâm-ı belâ-yı ḡurbete **dil** bî-
murâd oldu
Elim irmez diyârım semtine âhım
ziyâd oldu (**Gazel 145/1**)

1.17. dil:

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi **dil**
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

1.18. dil:

Dil tüketdi dil-rubālar yolına cān
naḳdini
Gūyiyā bī-rūḥ şanursıñ şūret-i tersā
gibi (**Gazel 148/3**)

1.19. dil:

Meşrebi hūbāna beñzer pendimi gūş
eylemez
Baḥtını yāver şanur **dil** Ḳays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

1.20. dil:

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına
Yār hīrāmān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (**Gazel 148/8**)

1.21. dil:

Ey şefī‘u’l-müznibīn ben ‘āşık-ı
dīdārıñım
Düşeli derdine bu **dil** artdı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

1.22. dil:

Tābe-i hicrānda ey **dil**
puḥt’lenenlerden misiñ
Meclis-i ‘irfānda yoḥsa
suḥt’lenenlerden misiñ (**Matla 18/1**)

1.23. dil:

Ger çekip töldursam ey **dil** ben
kemān-ı ḳudreti
Himmet-i tūrime olmaz küh u şaḥrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

1.24. dil:

Dest-i ‘isyānımdan ey **dil** ger küşād
etsem ne sūd
Nist-i demren tīr-i istihḳākımız ḳılmaz
güzer (**Müfret 61/1**)

1.25. dil:

Luṭf-ı Ḥaḳ’dan nā-ümīd olma şaḳın ey
dil hemān
Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre baḳ (**Müfret 62/1**)

1.26. dil:

Düşüp tūl-ı emel vādisine gümrāh olup
bu **dil**
Ġarib ü ‘āciz ü bī-kes ḳulıñım baña
vāh eyle (**Nazm 1/2**)

1.27. dil:

Saḳla ey **dil** sırr-ı ‘aşḳı zümre-i
efsāneden
Vāḳıf etme derdiñe ifşā edersıñ yā
neden (**Nazm 14/1**)

1.28. dil:

Dil tolaşıp kākül-i cānāneye
Şordu didem lebleri mercāneye
(**Terci-bend 3/7**)

1.29. dilde:-de

Cüdā düşdüm efendimden ‘aceb hālim
n’olur bilmem

Giceler āh u zārīnla hayālīn **dilde**
kalmışdır (**Müfret 90/1**)

1.30. dilden:

Dünye vü ‘uqbāy **dilden** Rāziyā terk
eyledim

Cennetiñ medhīni vā‘iz ne dirāz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

1.31. dilden:-den

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la‘l-i aḥmerden
midir

Şorsam āyā çekdiğim **dilden** mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

1.32. dilden:-den

Ḳuşūrum ‘afvını Ḥaḳ’dan temennī
eyledim **dilden**

Ṭavāf u sa‘yi tekmīl eyledim beytū’l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

1.33. dīle:-e

O tīr-i ḡamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan varup **dīle** buluşa (**Gazel**
130/5)

1.34. dildir:-dir

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren **dildir**

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdigim āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

1.35. dildir:-dir

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre

Biri **dildir** biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.36. dili:-i

Cān **dili** bezm-i ezelde yāre ikrār
eylemiş

Olamaz her māyede Ğaffār’a ikrār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

1.37. dili:-i

Dil ḥişārın feth eder ḳanlar saçıp raḥm
eylemez

Gözi ḳanlı eli ḳanlı bir **dili** ḳanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

1.38. dilim:-im

Dilim ditrer tenimde gördüğümde ‘aḳl
u fikrimde

Nigāh-ı sūz-nākı ḳalb-i vīrānı çalar
çarpar (**Gazel 36/4**)

1.39. dilim:-im

Bugün kūy-ı dilārāda **dilim** ferhād-veş
gezmiş

Ṭolaşdıkça tolaşmış kākül-i yāre
yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

1.40. dilim:-im

Dilim rehn eyledim sevdā-yı ‘aşḳ-ı
pūr-melālīñde

Fedâdır yoluña cânım velî geçmem
rehînimden (**Gazel 108/3**)

1.41. dilim:-im

Derd ile memlû **dilim** dermânı etmez
hîç taleb
Devr eden cânânedен eyyâm geldi
hâtıra (**Gazel 121/4**)

1.42. dilim:-im

Dilin bilirem ismini hem dilini bilmem
Bî-çâre **dilim** gözleri fettânıma düşdi
(**Gazel 139/4**)

1.43. dilim:-im

Dilim hâb-ı ğamından luḡfı var olsun
uyandırdı
Fıtıl-i bahtımı cânân çerâğ edip de
yandırdı (**Gazel 141/1**)

1.44. dilim:-im

Dâğ dâğ oldu **dilim** lâleye hem-reng
oldu
Sûziş ü nâlelerim muṭrîbe âhenk oldu
(**Müseddes 1/1**)

1.45. dilimi:-im, -i

Süvâr-ı esb-i nâz olmuş vefâ
meydânına gelmiş
Dilimi ṭûb edip ebrûsı çevgânı çalar
çarpar (**Gazel 36/6**)

1.46. diliñ:-iñ

Beni terk etdiğîñ bildim **diliñ** kimlerle
râm oldu

Saña inşâf vere Allâh benim hâlim
tamâm oldu (**Terci-bend 2/14**)

2.) İnsanların düşündüklerini ve
duyduklarını bildirmek için
kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları
anlaşma, lisan, zeban, üslup.

2.1. dilin:-i, -n

Dilin bilirem ismini hem dilini bilmem
Bî-çâre dilim gözleri fettânıma düşdi
(**Gazel 139/4**)

2.2. dilini:-in, -i

Dilin bilirem ismini hem **dilini**
bilmem
Bî-çâre dilim gözleri fettânıma düşdi
(**Gazel 139/4**)

dil al:-

1.) Gönül almak, gönlünü çelmek,
üzülen ve kalbi kırılan bir kişiyi
sevindirmek.

1.1. dil al:-an

Dil verem bâzâr-ı dilde **dil alan**
dildâdeye
Dil alsın dilber olsun şîve-kâr nâzik
mizâc (**Gazel 22/6**)

1.2. dil al:-ma, -da

Dildārına **dil almada** yağmacılık etdi
Ey turre yetiş ğamze-i tātāra haber ver
(Gazel 32/3)

1.3. dil al:-*sin*

Dil verem bāzār-ı dilde dil alan
dildādeye

Dil alsın dilber olsun şīve-kār nāzik
mizāc (Gazel 22/6)

dil çeşmi:

1.) Gönül gözü, kalp gözü.

1.1. dil çeşmi:-*niñ*

Ma'nevī **dil çeşminiñ** tūtyāsıdır hāk-i
rehiñ

Zāhirā 'aynına nūrdur hāk-i rāh
gelmez baña (Gazel 6/4)

dil dök:- (Deyim)

1.) Kandırmak, inandırmak veya
yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

1.1. dil dök:-*-er*

Dil-rubālīk resminiñ icādına budur
sebeb

Dil-rubādır **dil döker** dildādedir dil-
dāneler (Gazel 33/4)

1.2. dil dök:-*-er*

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān

Ol civāniñ şaydına her bir nefes
tahmīn tutar (Gazel 37/5)

1.3. dil dök:-*-er*

Āşinā-yı dost olanlar **dil döker**
dildārına

Dil verip dilden dile dildāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/4)

1.4. dil dök:-*-üp*

Dil döküp dil saydına dildādelendi
dil-rubā

Dil hemān rām oldu dilber iki başdan
imtizāc (Gazel 22/2)

dil düşür:- (Deyim)

1.) Gönül vermek, âşık olmak, gönül
kaptırmak.

1.1. dil düşür:-*-dü, -m*

Dil düşürdüm dil-rubāniñ rüyınıñ
renginine

Zevrağ-ı şahbāyı sürdüm baħr-ı 'aşk
enginine (Gazel 117/1)

1.2. dil düşür:-*-dü, -m*

Mū-be-mū āh **dil düşürdüm** turre-i
tarrārına

Tel tel olmuş Rāziyā şol 'anber-nisār
ola (Gazel 134/7)

dil hisār:

1.) Gönül kalesi.

1.1. dil hisār:-*-ın*

Dil hisārın fetħ eder kanlar saçıp
raħm eylemez

Gözi kanlı eli kanlı bir dili kanlı güzel
(Gazel 86/4)

dil murğı:

1.) Gönül kuşu.

1.1. dil murğı:

Bir nefes görmemege şabr u kararım
yok iken

Şimdi hasret ile **dil murğı** eder vâ-
veyl âh (Gazel 129/5)

1.2. dil murğı:-nı

Muşanna‘ yem döküp hâl-i siyeh **dil**
murğını cezbe

Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çîniñdeki çîne (Gazel 116/2)

dil mülki:

1.) Gönül ülkesi.

1.1. dil mülki:-n, -e

Ğarīb etdi diyâr-ı âhiriñ hemyâzesi
gerçi

Taşarruf eyledi **dil mülkine** şâhib-
bilâd oldu (Gazel 145/3)

1.2. dil mülki:-n, -i

Ne çäre dest-reste feyz-i Hâk‘dan
olmadı dermân

Yıkıp **dil mülkini** hecr ile virân
olduğum kaldı (Gazel 150/7)

dil sarāyı:

1.) Gönül sarayı. Mec. Aşğın gönlü.

1.1. dil sarāyı:-nı

Cemāl-i perteviyle **dil sarāyını**

tuuşdurdu

Döküp âb-ı sirişki pençe-i himmetle
başdırdım (Müfret 84/1)

dil saydı:

1.) Gönül avı, gönül avlama.

1.1. dil saydı:-na

Dil döküp **dil saydına** dildâdelendi
dil-rubâ

Dil hemân râm oldu dilber iki başdan
imtizâc (Gazel 22/2)

1.2. dil saydı:-nı

Kendi ta‘lîm eyledi **dil saydını** cânân
baña

Ben çerâğ oldum sevilmeç resm-içün
maħbûbeme (Müfret 17/1)

dil ü pür-yāra:

1.) Gönül çok yaralı.

1.1. dil ü pür-yāra:

İlahâ bu güneş-kârı murādımla be-
kâm eyle

Gönül âvâre vü şeydâ **dil ü pür-yāra**
ben kaldım (Nazm 8/2)

dil ver-: (Deyim)

1.) Gönül vermek, âşık olmak.

1.1. dil ver-:-dik, -im

Amān **dil verdiğim** nev-resteniñ cevri
ü cefāsından

Büküldükçe büküldü kâmetim ‘aynî
kemān oldu (**Gazel 143/2**)

1.2. dil ver-:-eli

Dil vereli bende ... ol mähıma
Şefkati var güş edeli āhıma (**Terci-
3/21**)

1.3. dil ver-:-em

Dil verem bāzār-ı dilde dil alan
dildādeye
Dil alsın dilber olsun şīve-kār nāzik
mizāc (**Gazel 22/6**)

1.4. dil ver-:-en

Hālını ‘arz etmek için **dil veren**
dildārına
Luṭf-ile eyler taḥannî çāresiz ağıyārına
(**Gazel 132/1**)

1.5. dil ver-:-ip

Āşinā-yı dost olanlar dil döker
dildārına
Dil verip dilden dile dildāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/4**)

1.6. dil ver-:-me

Mā’il-i hūn-hār olan dildāra **dil verme**
şakın
El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir nefes (**Gazel 59/4**)

1.7. dil ver-:-me, -di, -m

Ben senin gibi cefākār dilbere **dil
vermedim**

Ta’n edenler āhımın āh yārımı bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

dilā:

1.) "Ey gönül!" anlamında şairin
gönlüne hitabı.

1.1. dilā:

Hāzret-i sultān-ı kevneyn faḥr-i
‘ālemden bekā
Bir şefā‘at irişe yohsa **dilā** hālīm ḥarāb
(**Gazel 14/5**)

dil-ārā:

1.) Gönül süsleyen güzel; sevgili.

1.1. dil-ārāya:-(y)a

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol **dil-
ārāya**
Gönül rüsvā-yı ‘aşk olmuş gezer araya
araya (**Matla 2/1**)

dilārā:

1.) Gönül süsleyen güzel, sevgili.

1.1. dilārā:

Çıkarıp dilden **dilārā** derdini
dilberleriñ
Ol sebebdan çarḥ göçer vü cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.2. dilārā:

Maḥẓ-ı nūruz biz **dilārā** ʔavrına
cevvāle-veş
Şu‘lemizden feyẓ alır şems-i
münevver ʔal‘atız (**Gazel 53/2**)

1.3. dilārā:

Sitem-baḥşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā hem
Yazıkdır ey cefākārım ḥazer kıl
inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

1.4. dilārā:

Bu **dilārā** ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören
Naḳş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler şenā (**Tarih 9/8**)

1.5. dilārāmım:-m, -ım

Niçün ḥāmūş olur Rāzī **dilārāmım**
‘aceb bilsem
Gelip güftāra nāz ile tekellüm kıl
şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

dil-bende-gān:

1.) Kullar, köleler.

1.1. dil-bende-gāna:-a

Çerāğ-ı ḥāss olan **dil-bende-gāna**
Sa‘ādetmend eden hep perveriñdir
(**Kıt’a 1/18**)

dilber:

1.) Gönül alan, gönlü kendine çeken,
güzel, sevgili.

1.1. dilber:

Çü sensin bī-vefā **dilber** bu giryān
olmama bā‘iş
Perişān zülfüñ oldu hem perişān
olmama bā‘iş (**Gazel 20/1**)

1.2. dilber:

Dil döküp dil saydına dildādelendi dil-
rubā
Dil hemān rām oldu **dilber** iki başdan
imtizāc (**Gazel 22/2**)

1.3. dilber:

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
süzānelerden şor
Ruḥuñ bezminde ey **dilber** yanan
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

1.4. dilber:

Ṭolular içdim dem-ā-dem şevḳ-ile
dilber seniñ
Kendi destīñden içirseñ ‘āşığıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

1.5. dilber:

Şimdi vaḳtimden amān gel eyle **dilber**
bir su‘āl
Ḥūb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

1.6. dilber:

Gel teraḥḥum eyle **dilber** gūş edince
āhımı

Dest açıp dā'im saña dāmāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/3**)

1.7. dilber:

Oğudı Qays ile Leylī defterin **dilber**
baña

Bāb-ı 'aşqdan etdiği ilzām geldi hātıra
(**Gazel 121/8**)

1.8. dilber:

Cevr ü cefāda yekdāne **dilber**
Tūren teline bendeyim bende (**Gazel**
124/1)

1.9. dilber:

Saña cevri ü cefā resmi tamām oldu
diyü **dilber**
Yeminler eyledi gūyā merāmımca
ināndırdı (**Gazel 141/4**)

1.10. dilber:

Hāh-nā-hāh 'āşık-ı bīmārın yād eyledi
Himmet ü feyziñle **dilber** bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

1.11. dilberden:-den

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la'l-i aḥmerden
midir
Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

1.12. dilbere:-e

Ben senin gibi cefākār **dilbere** dil
vermedim

Ta'n edenler āhımā āh yārimi bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.13. dilberi:-i

Ben bugün gördüm yine bir **dilberi**
Qur'ān oğur
Hiç tevaqquf eylemez ol ezberī Qur'ān
oğur (**Gazel 41/1**)

1.14. dilberleriñ:-ler, -iñ

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ
Ol sebebdan çarḥ göçer vü cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.15. dilberleriñ:-ler, -iñ

Fā'ik-i akrān olursuñ himmet-i dildār
ile
Rāziyā şayd olduğıñ **dilberleriñ**
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

1.16. dilberleriñ:-ler, -iñ

Şaf çekip 'asker yürütdi rüyına
dilberleriñ
Eşki dīdem hūn olunca eyledi imdād
ḥat (**Gazel 68/3**)

1.17. dilberligi:-lik, -i

Ben saña āşüfte oldum kıl teraḥḥum ey
perī
Yoḥsa berbād etdirirsuñ āh-ile
dilberligi (**Müfret 92/1**)

dilber ol:-

1.) Gönül çeken bir sevgili olmak.

1.1. dilber ol:-sun

Dil verem bāzār-ı dilde dil alan
dildādeye

Dil alsın **dilber olsun** şīve-kār nāzik
mizāc (**Gazel 22/6**)

dilberā:

1.) “Ey gönül alan, sevgili” anlamında
hitap sözü.

1.1. dilberā:

Dilberā kıldım naẓar ālīñ da çok ḥālīñ
de çok

Derd-mend üftādeñe ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.2. dilberā:

‘Aceb ārzū-keş oldukça naşīb yok la‘l-
i ālīñdan

Uşandım **dilberā** her an seniñ leyte vü
le‘allenden (**Matla 27/1**)

1.3. dilberā:

Nīm niğehle bendeñi āvāre kıldıñ

dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık
baña (**Matla 30/1**)

dilber-i ‘ālī-cenāb:

1.) Cömert sevgili.

1.1. dilber-i ‘ālī-cenāb:-ım

Niçün ol **dilber-i ‘ālī-cenābım** baña
yār olmaz

Giriftār eyledi derd ü belāya i‘tizār
olmaz (**Gazel 49/1**)

dilber-i ra‘nā:

1.) Güzel, latif sevgili.

1.1. dilber-i ra‘nā:

Ser-fürū eyler görenler düş olup
gīsūsına

Saña ta‘rīf etdigim ol **dilber-i ra‘nā**
ola (**Gazel 134/2**)

dilber-i zībā:

1.) Güzel sevgili.

1.1. dilber-i zībā:-(y)a

Misl-i mesbūk olmayan şu **dilber-i**
zībāya bak

Bu cihān bāğımın ancak bir gül-i
ra‘nāsıdır (**Gazel 39/5**)

dil-beste:

1.) Gönül bağlamış, gönül vermiş.

1.1. dil-besteyim:-(y)im

Emriñe **dil-besteyim** tā ḳālū belā’dan
beri

Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā
ictināb (**Gazel 14/2**)

dil-beste ol:-

1.) Gönül bağlamak, gönül kaptırmak,
âşık olmak.

1.1. dil-beste ol:-up

Bu fenā mülkine **dil-beste olup**

neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup terk-i cihān
eylemeli (**Müseddes 1/15**)

dil-cū:

1.) Gönül alan, gönül cezbeden,
sevgili.

1.1. dil-cū:

Güzellikde şanırsın mişli nā-yāb
Bülenddir kıāmeti gāyet de **dil-cū**
(**Gazel 111/3**)

1.2. dīlcū:

Gıbtā eder erbāb-ı rīkāt cāy-ı ‘ālī
kadrine
Böyle **dīlcū** mesnede her bir gören
eyler şenā (**Tarih 39/2**)

1.3. dil-cūya:-(y)a

Bu dilārā ziyneti **dil-cūya** reşk-āver
gören
Naķş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler şenā (**Tarih 9/8**)

dildāde:

1.) Gönül vermiş olan, aşık.

1.1. dildādedir:-dir

Dil-rubālīk resminiñ icādına budur
sebeb

Dil-rubādır dil döker **dildādedir** dil-
dāneler (**Gazel 33/4**)

1.2. dildādedir:-dir

Rāziyā şāhib-edā **dildādedir**
‘Āşīkāmı hep semāzen dededir
(**Mesnevi 4/11**)

1.3. dildādeniñ:-niñ

Zülf-i sevdāsıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzi’yi şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

1.4. dildādesi:-si

Zen seven bī-çāreniñ kadrin bilir
dildādesi
Şefkati gālibdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.5. dildādeye:-(y)e

Dil verem bāzār-ı dilde dil alan
dildādeye
Dil alsın dilber olsun şīve-kār nāzik
mizāc (**Gazel 22/6**)

dildādelen:-

1.) Āşık olmak, gönül vermek.

1.1. dildādelendi:-di

Dil döküp dil saydına **dildādelendi**
dil-rubā
Dil hemān rām oldu dilber iki başdan
imtizāc (**Gazel 22/2**)

dil-dāne:

1.) Gönül vermiş, aşık.

1.1. dil-dāneler:-ler

Dil-rubālîk resminiñ icādına budur
sebeb

Dil-rubādır dil döker dildādedir **dil-**
dāneler (Gazel 33/4)

dildār:

1.) Gönlü kendine bağlamış olan
kimse, sevgili.

1.1. dildār:

Yakılmış gönlümüñ ābādına **dildār**
merām eyler
Hezārān şīveler ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş **(Gazel 64/3)**

1.2. dildār:

Hālîme kıldı terahhüm nāz u istignā ile
Kudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār ile (Terkib-bend 1/8)

1.3. dildāra:-a

Rahm eylesin ol gözleri sehḥāra haber
ver
Kān ağladığım hicr ile **dildāra** haber
ver **(Gazel 32/1)**

1.4. dildāra:-a

Benim ḥālîmi görmek ol gözi sehḥāra
kalmıştır

Derūnum derdini bilmek ki ol **dildāra**
kalmıştır **(Gazel 43/1)**

1.5. dildāra:-a

Mā’ il-i ḥūn-ḥār olan **dildāra** dil verme
şakın
El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir nefes **(Gazel 59/4)**

1.6. dildāra:-a

Āşinā-yı dost olanlar dil döker
dildārına
Dil verip dilden dile **dildāra** ikrār
eylemiş **(Gazel 60/4)**

1.7. dildāra:-a

Ḥalka-i zülfün geçirdi gerden-i
āzādeme
Kurtuluş yok pīçtābımdan eder
dildāra ḥaz **(Gazel 69/2)**

1.8. dildāra:-a

Eyledim ‘azm-i sefer āh yāre kıldım
elvedā’
Cān u dilden ağladım **dildāra** kıldım
elvedā’ **(Gazel 70/1)**

1.9. dildāra:-a

Hücūm-ı dīde-i eşküm döküp **dildāra**
bildirmem
Düşersem pāyına dermānına ben yāre
bildirmem **(Matla 9/1)**

1.10. dildārım:-ım

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım

N'olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yārim (**Terci-bend 2/2**)

1.11. dildārıma:-ım, -a

Var mı hācet sırr-ı 'aşkı söyleyem
dildārıma

Ney gibi efgān u nālān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.12. dildārıma:-ı, -n, -a

Dildārına dil almada yağmacılık etdi
Ey turre yetiş gāmze-i tātāra haber ver
(**Gazel 32/3**)

1.13. dildārıma:-ı, -n, -a

Āşinā-yı dost olanlar dil döker
dildārına
Dil verip dilden dile dildāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/4**)

1.14. dildārıma:-ı, -n, -a

Hālını 'arz etmek içün dil veren
dildārına
Luṭf-ile eyler taḥannī çāresiz ağıyārına
(**Gazel 132/1**)

dilden çıkar-: (Deyim)

1.) Gönülden çıkarmak, sevilen bir şey
veya kimseyi unutmak.

1.1. dilden çıkar-:-ıp

Çıkarıp dilden dilārā derdini

dilberleriñ

Ol sebebden çarḥ göçer vü cevri az
eyler bana (**Gazel 11/2**)

dilden dile:

1.) Dilden dile, herkese.

1.1. dilden dile:

Āşinā-yı dost olanlar dil döker
dildārına

Dil verip **dilden dile** dildāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/4**)

dilden dile düş-: (Deyim)

1.) Herkesin diline düşmek, dillere
pelesenk olmak.

1.1. dilden dile düş-:-se, -m

Gāhice güzel göñlüne bendeñ gele
düşsem

Derdiñle hemān ben daḥi **dilden dile**
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.2. dilden dile düş-:-üp

Benim sa'y-i belīgim sıdḳ-vārim gitdi
beyhūde

Düşüp dilden dile hāl-i perīşān
olduğum kaldı (**Gazel 150/4**)

dil-düz:

1.) Gönül delen, gönül yaralayan,
sevgili.

1.1. dil-düz:

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te' sīr
eyledi

Ne **dil-düz** müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

1.2. **dil-düzum:-um**

Ey ğamzesi **dil-düzum** senden bu
göñül geçmez

Derdiñ ile pür-süzum senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

dile:-

1.) İstemek, talep etmek, arzu etmek.

1.1. **diler:-r**

Semāvāt-ı 'alānıñ sırrını bilmek **diler**
göñlüm

Kevākib seyrine nezzārede şaķf u
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

1.2. **diler:-r**

Bir 'aceb sevdāsı var dil-i tıflı ṭırmaz
müdām

Bu fenā gūlzārı içre kāmran olmak
diler (**Kıt'a 4/1**)

1.3. **diler:-r**

Zāt-ı ādem böyledir ki ğāfil-i endīşedir
Yek nefes lezzet için gör pāy-māl
olmak **diler** (**Kıt'a 4/2**)

1.4. **dilerseñ:-r, -se, -ñ**

Murād almak **dilerseñ** dü cihāndan
Geçip cümle murādı nā-murād ol
(**Müfret 89/1**)

dil-firīb:

1.) Gönül cezbeden, gönül alan.

1.1. **dil-firīb:**

Arz-ı ra' nā havz-ı vālā beyti ğāyet **dil-**
firīb

Cān u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du'ā (**Tarih 39/4**)

dil-gır ol:-

1.) Küsmek, gücenmek, kırılmak,
darılmak.

1.1. **dil-gır ol:-ma**

Ḳıl tevvekkül ḳadere şekk ile **dil-gır**
olma

Luṭfuna maẓhar olan ḥāk ile pā-māl
olmaz (**Gazel 58/3**)

dil-güşā:

1.) Gönle ferahlık veren, iç açıcı,
ferahlatıcı.

1.1. **dil-güşā:**

Rāziyā dürdāne tāriḥ söyledim
bünyādına

Dil-güşā kāşāne kıldı 'İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

dil-h'āh:

1.) Gönülün arzu ettiği, aşığın arzusu, sevgili.

1.1. dil-h'āh:

Levh-i dilden şakın ey şūh-ı cihān
silme beni

Gāhice hātırına eyle efendim **dil-h'āh**
(Gazel 129/6)

1.2. dil-h'āhım:-ım

Qurtuluş yok bu kemend-i turreñe
düşvār olan

Eyle gel luṭf eyleyip **dil-h'āhım** üzre
bir çerāğ (Gazel 71/3)

1.3. dil-h'āhım:-ım

Meclis-ārā nev-zuhūr pür-şīveli
şehbāzedir

Hāşıl **dil-h'āhım** üzre sevdigim bir
tāzedir (Nazm 5/1)

1.4. dil-h'āhını:-ı, -n, -ı

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden şöñra

Murādım **dil-h'āhını** bulur ammā
neden şöñra (Gazel 127/1)

dil-hāne:

1.) Gönül evi.

1.1. dil-hānesin:-si, -n

Bir fenāfi'llāh gibi **dil-hānesin** yakmış
iken

Eyledi iḥyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā (Tarih 9/3)

dil-h'āhı:

1.) Gönül arzusu, gönülden geçen, sevgili.

1.1. dil-h'āhı:

Meclis-ārā ḳadr-i vālā menba'ı şāhib-
'atā

Eylesiñ **dil-h'āhı** üzre zevḳını her
şubḥ u şām (Tarih 37/9)

1.2. dil-h'āhı:

Rūz u şeb **dil-h'āhı** üzre zevḳ ede bu
hānede

Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u 'atā
(Tarih 39/12)

dil-i 'ārif:

1.) Ariflerin gönülleri.

1.1. dil-i 'ārif:-ler, -e

Bu 'ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde

Dil-i 'āriflere her ān zuhūr eden
sünūḥ olsam (Gazel 98/2)

dil-i 'āşık:

1.) Aşığın gönlü.

1.1. dil-i 'āşık:

Āh ḥarāb olmuş **dil-i 'āşık** gibi vīrān
iken

Bir du 'ā-yı hayr ile ābād eden īmāna
bak (Tarih 20/4)

dil-i 'āşık-zede:

1.1. dil-i 'āşık-zede:-m, -e

Düşürüp nār-ı firāka beni nālān etdiñ
Dil-i 'āşık-zedemi āteş-i sūzān etdiñ
(Müseddes 1/13)

dil-i behcet:

1.) Mutlu gönül.

1.1. dil-i behcet:

Ehl-i dil qalb-i selīmdir düşemez aña
ğubār
Hele hāşıl **dil-i behcet** gibi bī-jeng
etdim (Gazel 91/5)

dil-i bī-çāre:

1.) Çaresiz gönül.

1.1. dil-i bī-çāre:-(y)e

Ey perī bir raḥm ile baksañ **dil-i bī-
çāreye**
Bağmasañ mir'āta ḥācet eylemez bir
an seni (Müfret 93/1)

dil-i bī-çāre-i meftūn:

1.) Aşka tutulmuş çaresiz gönül.

1.1. dil-i bī-çāre-i meftūn:

Gül-i ruḥsār-ı ālīnda sepilmiş 'anberīn
dāne
Dil-i bī-çāre-i meftūn düşüp çāh-ı
zenaḥdāna (Terci-bend 2/5)

dil-i bīmār:

1.) Hasta gönül, aşğın gönlü.

1.1. dil-i bīmār:-a

Ey dirīgā bu **dil-i bīmāra** etmez bir
devā
Şüretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (Gazel 30/4)

dil-i dīvāne:

1.) Deli gönül, aşğın gönlü.

1.2. dil-i dīvāne:-m, -i

Ṭurre-i zencīre taḳdı bu **dil-i dīvānemi**
Bend ederken 'aqlım aldı ol muḥannā
ayası (Gazel 140/3)

1.2. dil-i dīvāne:-miz

Geçmez **dil-i dīvānemiz** aşlā bu
ümīdden
Ḥāl-i zeḳanıñ fikri-ile fūlfüle düşsem
(Gazel 93/3)

dil-i divāne ol-:

1.) Gönülün delirmesi, âşık olmak.

1.1. dil-i divāne ol:-du, -m

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya
Göñül rüsvā-yı 'aşk olmuş gezer araya
araya (Matla 2/1)

dil-i Ferhād'ıma Şirin'lik eyle-:

1.) Ferhat gönlün Şirin'i olmak.

1.1. dil-i Ferhād'ıma Şirin'lik eyle:-
r, -señ

Çadem baş semtime Leyli'm bu ben
Mecnūn'ı şād eyle

Dil-i Ferhād'ıma Şirin'lik eylerseñ
bu yandan gec (**Gazel 23/4**)

dil-i ğam-ġin:

1.) Gamlı, tasalı gönül, aşğın gönlü.

1.1. dil-i ğam-ġin:-i

Ruĥ-ı gülgünına bakdım daĥı müşğın
ĥatına

Dil-i ğam-ġini düşürdüm aña bir reng
etdim (**Gazel 91/2**)

1.2. dil-i ğam-ġin:-im, -i

Neyleyim āşüfte etdi bu **dil-i ğam-**
ġinimi

Sū-be-sū āh etdiren āh kām̄et-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

dil-i ğam-hār:

1.) Kederli gönül, aşğın gönlü.

1.1. dil-i ğam-hār:-ım, -ı

Bu **dil-i ğam-hārımı** şāhım hemān şād
eyledi

Ĥātır-ı nā-şādımı luĥfuñla ābād eyledi
(**Terkib-bend 1/5**)

dil-i kesir:

1.) Kırık kalp.

1.1. dil-i kesir:

vuķū'āt-ı müsta'cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i kesir olmak üzre aĥvāl-i īşān
müstaġnīn 'an olacaķ ĥırāş-ı dil ü cān
u telāş-ı firāvān ile maĥzūn u maġbūn
bī-şabr u sūkūn bu (**Dibace 3/7**)

dil-i maĥzūn:

1.) Kederli gönüş, aşğın gönlü.

1.1. dil-i maĥzūn:-ı

Baña bir nīm nigāh eyle **dil-i maĥzūnı**
şād eyle

Ayā resm-i nezāketle 'aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

1.2. dil-i maĥzūn:-um, -u

Bi-ĥamdi'l-lāh **dil-i maĥzūnumu** Ĥaķ
eyledi şādān

Şükür şermende kıldı luĥf-ı Ĥaķ'la bī-
vefā devrān (**Tarih 5/1**)

dil-i Mecnūn:

1.) Mecnun'un gönlü, aşğın gönlü.

1.1. dil-i Mecnūn:-ı

Zen-i mekre düşenden şor cünūn
iķlīmīñ zevķin

Ťaķıldı turre-i Leylī **dil-i Mecnūn'ı**
rām etdi (**Gazel 142/6**)

dil-i mecrūh:

1.) Yaralı gönül, aşğın gönlü.

1.1. dil-i mecrūh:-um, -uñ

Figān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt
etmez

Dil-i mecrūhumuñ zaḥmın nedendir
bir şorarım yok (Gazel 74/3)

dil-i mir'āt:

1.) Gönül aynası.

1.1. **dil-i mir'āt:-ım, -a**

Hakka Rāzī **dil-i mir'ātına** kıl bir
nazarı

Şu cihān āyinesine göre hem-reng
etdim (Gazel 91/6)

dil-i nākām:

1.) Arzusuna ulaşmamış gönül.

1.1. **dil-i nākām:-ım**

Bu **dil-i nākāmım** üzre tīriniñ
peykānlarıñ

Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir bana (Gazel 1/3)

1.2. **dil-i nā-kām:-ım, -a**

Çok naşṭat eylerim āh bu **dil-i nā-
kāmıma**

Neylesün āvāre aşlā görmedi vaḳt-i
refāh (Gazel 123/2)

dil-i nā-şād:

1.) Mutsuz gönül, aşğın gönlü.

1.1. **dil-i nā-şād:-ım, -ı**

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim

Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī niyāz
etmiş (Gazel 64/5)

1.2. **dil-i nā-şād:-ım, -ı**

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kıl feyziñ iḥsān et benim
baḥtım küşād eyle (Nazm 1/1)

1.3. **dil-i nā-şād:-ım**

Bu **dil-i nā-şādım** ābād edince her
nefes

Yekdir Allāh yek diyü dārü's-selāmet
bekleriz (Gazel 52/8)

dil-i pervāne:

1.) Pervane olan gönül, aşğın gönlü.

1.1. **dil-i pervāne:-(y)e**

Yanma dedim bu **dil-i pervāneye**
Yandı hemān āteş-i sūzāneye (Terci-
bend 3/6)

dil-i Rāzī:

1.) Bursalı İbrahim Razi'nin gönlü

1.1. **dil-i Rāzī:**

Görürsün ğamzeler kurmuş kemānı

Dil-i Rāzī nişān-ı yāre toĝru (Gazel
111/9)

1.2. **dil-i Rāzī:**

Ziyā-baḥş oldu baḥtım kevkeb-i burc-ı
sa'īd üzre

Bi-ḥamdillāh **dil-i Rāzī** cihānda ber-murād oldu (**Gazel 145/7**)

dil-i şad pāre:

1.) Yüz parçaya bölünmüş gönül,
aşığın gönlü.

1.1. dil-i şad pāre:-m, -i

Tāb-ı ḥasret sūz-nāk etdi **dil-i şad pāremi**

Ol nihāl ü serv ü gül-endāma etdim
ilticā (**Gazel 10/3**)

1.2. dil-i şad-pāre:-m, -e

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşikār
etdim

Dil-i şad-pāreme rahmın bedīdār
olduğun bildim (**Gazel 96/3**)

dil-i şeydā:

1.) Çılgın gönül, aşığın gönlü.

1.1. dil-i şeydā:

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı **dil-i şeydā**

Emīnimdir diyü vārını verip āvāre
qalmışdır (**Gazel 43/3**)

1.2. dil-i şeydā:-(y)ı

Ṭurre-i zūlfine çekdim bu **dil-i şeydāyı** ben

Uşlanır mı neyleyim zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

dil-i sūzān:

1.) Yanan gönül, aşığın gönlü.

1.1. dil-i sūzān:-ım, -a

Nefs-i Nemrūd’um beni ilkā-i nār
eyler ‘aceb

Gülsitānlık yakışır şimdi **dil-i sūzānıma** (**Gazel 128/3**)

dil-i sūzāne:

1.) Yanmış gönül, aşığın gönlü.

1.1. dil-i sūzāne:-den

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tā şehir

Kimse āgāh olmadı hīç bu **dil-i sūzāneden** (**Müfret 38/1**)

1.2. dil-i sūzāne:-ler, -den

Yanıp yakılmağa cānā **dil-i sūzānelerden** şor

Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

dil-i tıfl:

1.) Çocuk gönül.

1.1. dil-i tıfl:-ı

Bir ‘aceb sevdāsı var **dil-i tıflı** tırmaz
müdām

Bu fenā gülzārı içre kāmran olmak
diler (**Kıt’a 4/1**)

dil-i vīrān:

1.) Harap olmuş gönül.

1.1. dil-i vīrān:-ım, -ı

diyârlarda rûzgâr-ı ğaddâr u
düşmenân-ı nâ-bekâra raġmen felek
dil-nüvâz olduġda
deryâ-yı ‘aşkıım cûşa gelip bād-ı ġasret
ġalebesiyle mevc-engîz olduġda **dil-i
vîrânımı (Dibace 3/10)**

dil-i zâr:

1.) Ağlayan, inleyen gönül, aşığın
gönlü.

1.1. dil-i zâr:-ım

Dil-i zârım tefekkürle der-âġûş etmede
yâri
Ma‘an bir câme-ġ‘âba ol gelir ammâ
neden şöıra (**Gazel 127/3**)

1.2. dil-i zâr:-ım

Âh benim düş olduġum bir turre-i
perçinedir
Bu dil-i zârım dirîġâ ‘âşık-ı ġam-
ġinedir (**Terkib-bend 1/12**)

dille:-

1.) Dile getirmek, söylemek, dedikodu
yapmak.

1.1. dilleme:-me

Ĥikmet ile dem-beste olan pîre cevâb
ne
Bir vâkıf-ı ġâl ‘âşıkı âh **dilleme** küstâġ
(**Gazel 26/2**)

dil-nüvâz:

1.) Gönül okşayan, sevgili.

1.1. dil-nüvâz:

Güşîña âvîze eyle pendimi ey **dil-
nüvâz**
Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicâb
olmak ne güc (**Gazel 24/7**)

1.2. dil-nüvâz:

Devr eder pîrâmeniñ bir nâ-ġalef ey
dil-nüvâz
Hem-zebân etme şakın bir nem kıpar
bîġâneler (**Gazel 33/7**)

dil-nüvâz ol:-

1.) Gönül okşamak.

1.1. dil-nüvâz ol:-duk, -da

diyârlarda rûzgâr-ı ğaddâr u
düşmenân-ı nâ-bekâra raġmen felek
dil-nüvâz olduġda
deryâ-yı ‘aşkıım cûşa gelip bād-ı ġasret
ġalebesiyle mevc-engîz olduġda dil-i
vîrânımı (**Dibace 3/9**)

1.2. dil-nüvâz ol:-muş

Ĥâk-i pâya ‘arz-ı ġâl bî-hüdedir olmaz
müfid
Derdimiñ tefhîmi ġüyâ **dil-nüvâz
olmuş** saña (**Gazel 13/4**)

dil-pesend:

1.) Gönle hoş gelen, gönlün beġendiġi,
sevgili.

1.1. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.2. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.3. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.4. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.5. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.6. dil-pesendimsiñ:-im, -siñ

Benim sen sūz-nākımsın cefācū **dil-pesendimsiñ**

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım efendimsiñ (**Terci-bend 2/18**)

dil-rubā:

1.1. dil-rubā:

Dil döküp dil saydına dildādelendi **dil-rubā**

Dil hemān rām oldu dilber iki başdan imtizāc (**Gazel 22/2**)

1.2. dil-rubādır:-dır

Dil-rubālık resminiñ icādına budur sebeb

Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-dāneler (**Gazel 33/4**)

1.3. dil-rubālar:-lar

Dil tüketti **dil-rubālar** yolına cān naqdini

Güiyā bī-rūḥ şanursiñ şüret-i tersā gibi (**Gazel 148/3**)

1.4. dil-rubāmız:-mız

Deger müjdesine dünyā vü ‘uḳbā

Bilir Rāzī sezādır **dil-rubāmız** (**Gazel 54/9**)

1.5. dil-rubānıñ:-nıñ

Dil düşürdüm **dil-rubānıñ** rüyınıñ renginine

Zevraḳ-ı şahbāyı sürdüm baḫr-ı ‘aşḳ enginine (**Gazel 117/1**)

1.6. dil-rubāya:-(y)a

Dil döker eyler nevâziş **dil-rubāya** dil
hemān

Ol civānıñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tūtar (**Gazel 37/5**)

dil-rubālīk:

1.) Gönül kapma, herkesi kendine
bağlama, âşık etme durumu.

1.1. dil-rubālīk:

Dil-rubālīk resmini icād eder kılsa
murād

Sū-be-sū siḥr öğredür şol ğamze-i
fettān aña (**Gazel 4/6**)

1.2. dil-rubālīk:

Dil-rubālīk resminiñ icādına budur
sebeb

Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-
dāneler (**Gazel 33/4**)

dimāğ:

1.) Akıl, bilinç, şuur.

1.1. dimāğ:-a

Zülf sevdāsıyla sürdüm sū-be-sū
hevāsını

Büy-ı kākülden **dimāğa** eyledi imdād-
ı ‘aşk (**Gazel 73/3**)

1.2. dimāğında:-ı, -n, -da

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül ‘izār

Cān **dimāğında** o lezzet dem-be-dem
ḥālā ola (**Gazel 134/6**)

dīn:

1.) İnançları kurallar, kurumlar, töreler
ve semboller biçiminde toplayan,
sağlayan düzen.

1.1. dīn:

Terk edip gülzār-ı rüyı inzivāda ḥāl-i
yār

Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip bir
dīn tūtar (**Gazel 37/2**)

dīnle:-

1.) İşitmek, kulak vermek; dikkate
almak, kabul etmek.

1.1. dīnle:

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kıl

Sözüm **dīnle** be hey vā ‘iz bu ğavgā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

1.2. dīnle:

Meclis-i ‘irfāna gel de **dīnle** sen esrār-
ı ‘aşk

Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
‘aşk (**Gazel 76/1**)

1.3. dīnle:

Rāziyā tūt pendimi **dīnle** beni
Sevgilidir etmeyenden edeni (**Mesnevi**
5/7)

1.4. dinle:

Dinle benim kâlimi aqvâlimi
Çeşm-i felek görmedi emsâlimi
(Terci-bend 3/1)

dirîğ:

1.) “Eyvahlar olsun, yazık” anlamında
bir söz.

1.1. dirîğ:

Ser-te-ser iklim-i hüsnî zabt u rabt etdi
dirîğ
Râziyâ eyler şafâsın zevk-ile âh şad-ı
haţ (Gazel 68/5)

dirîğ et-:

1.) Esirgemek, sakınmak, kıyamamak,
menetmek.

1.1. dirîğ et-:-me

Sen **dirîğ etme** vişâl-i yâr için cân
naqdini
Cân fedâ kıl gel berü ey cân demi
cânânıma (Gazel 128/2)

1.2. dirîğ et-:-me

Bir ricâm var hâzretiñden sevdigim
etme dirîğ
Gel seniñle edelim geşt ü güzâr lâm-
elif (Müfret 86/1)

1.3. dirîğ et-:-se, -m

Dirîğ etsem fedâdır cân u başım
Dise bir merhabâ tûtî lisânım (Gazel
94/3)

dirîğâ:

1.) “Çok yazık, eyvahlar olsun,
yazıklar olsun” anlamında bir söz.

1.1. dirîğâ:

Ey **dirîğâ** bu dil-i bîmâra etmez bir
devâ
Şûretâ derd ü elemeler ol şanevberden
midir (Gazel 30/4)

1.2. dirîğâ:

Ey **dirîğâ** kurtuluş yok düş olan
gîsûsına
Sihr eder sehhâra beñzer gözleri
sehhâreler (Gazel 34/4)

1.3. dirîğâ:

Ey **dirîğâ** bu fenâ bezmi perîşân
olmadan
Câm şuna cânân eliyle nûş edem ben
Cem gibi (Gazel 144/4)

1.4. dirîğâ:

Âh benim düş olduğum bir turre
perçinedir
Bu dil-i zârım **dirîğâ** ‘âşık-ı gam-
gînedir (Terkib-bend 1/12)

ditre-:

1.) Hızlı hızlı hareketlerle sürekli kımıldamak.

1.1. **ditrer:-r**

Dilim **ditrer** tenimde gördüğümde
‘aql u fikrimde
Nigāh-ı sūz-nākı alb-i vīrānı alar
arpar (**Gazel 36/4**)

1.2. **ditrer:-r**

Pāy-ı urremde rūz u eb āh u fiānım
kim bilir
Der ü divārı **ditrer** ūfiyyeni āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

divān:

1.) Divan airlerinin iirlerinin
toplandığı kitap, Bursalı İbrahim
Razi’nin divanı.

1.1. **divānım:-ım**

Bir vezīr-i kı‘adır īrāzesi āyet laīf
Nev-uhūr ebyāt ile pūr oldu **divānım**
gibi (**Tarih 7/6**)

divāne:

1.) Deli, ılgın, kendinden gemi,
aklını yitirmiş, mecnun, aık.

1.1. **divāne:**

Olalı **divāne** dil divāne olmaz āinā
Nā-mizāc bī-āredir dermāna olmaz
āinā (**Gazel 3/1**)

1.2. **divāne:**

Bir ū üzeli ‘aı hemān cānıma
düşdi

Divāne ōūl āh yine bir ānıma
düşdi (**Gazel 139/1**)

1.3. **divānedir:-dir**

Kime tarīr-i ‘a etsem baa
divānedir dirler
Ne mūmkūn ayre vaf etmek ‘aceb
val-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

1.4. **divānedir:-dir**

urre-i zūlfine ekdim bu dil-i eydāyı
ben
Ulanır mı neyleyim zincīr-iken
divānedir (**Müfret 85/1**)

1.5. **divāneler:-ler**

er olunmaz Rāziyā vafında ‘ācizdir
alem
Nice tefhīm eylesūn ā‘ir olan
divāneler (**Gazel 33/8**)

1.6. **divānelerden:-ler, -den**

Cūnūn ilīmine ayy-ı mekānımdan
aber orma
Mūselsel urree düşvār olan
divānelerden or (**Gazel 40/4**)

1.7. **divānesi:-si**

Nim tebessūm bir nevāzi leb-be-leb
verse cevāb
Yoluna cān vermege Rāzī daı
divānesi (**Gazel 151/5**)

dīvāne et-:

1.) Aklını yitirmesine sebep olmak, deli etmek.

1.1. dīvāne et-:-se

Ol perī-endām beni **dīvāne etse**
rāzīyim

Rāziyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

dīvāne ol-: (Deyim)

1.) Delirmek, kendinden geçmek.

1.1. dīvāne ol-:-alı

Olalı dīvāne dil **dīvāne olmaz** āşinā
Nā-mizāc bī-çāredir dermāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/1**)

1.2. dīvāne ol-:-du

Bir perī şaydında dil **dīvāne oldu** āh
eder

Da 'vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (**Gazel 4/4**)

dīvāne-vār:

1.) Deliler gibi.

1.1. dīvāne-vār:

Berber olsa adamı tizce şavar
Ol gidince dögünür **dīvāne-vār**
(**Mesnevi 6/6**)

dīvān-ı devlet:

1.) Devlet meclisi.

1.1. dīvān-ı devlet:-de

Bugün **dīvān-ı devletde** turup şaf-ı
ni'ālînde

Efendim āfitāb-āsā hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

dīvān-ı hakīrāne:

1.) Değersiz divan.

1.1. dīvān-ı hakīrāne:-m, -i

meşneviyāt u müfredāt-ı 'ācizāneler
ile hurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı

hakīrānemi vücuda getirip ve niyyet-i
hālīşa ile fī'l-hakīka tertīb-i tefe'ül
dağı (**Dibace 4/14**)

divār:

1.) Duvar.

1.1. divārdan:-dan

Ġāfil olma tīr-i āhım temreniñden kıl
hazer

Pāyidār olmaz felekler çarh u

divārdan geçer (**Matla 15/1**)

1.2. divār:-ı

Pāy-ı hurremde rūz u şeb āh u figānım
kim bilir

Der ü **divārı** ditrer şūfiyyeniñ āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

divār:

1.) Memleket, ülke.

1.1. diyārım:-ım

Düşüp dām-ı belā-yı ğurbete dil bī-
murād oldu

Elim irmez **diyārım** semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

1.2. diyārlarda:-lar, -da

diyārlarda rūzgār-ı ğaddār u
düşmenān-ı nā-bekāra raġmen felek
dil-nüvāz olduġda
deryā-yı ‘aşkı cūşa gelip bād-ı hasret
ġalebesiyle mevc-engīz olduġda dil-i
vīrānımı (**Dibace 3/9**)

diyār-ı āhir:

1.) Son diyar, ahiret ülkesi.

1.1. diyār-ı āhir:-iñ

Ġarīb etdi **diyār-ı āhiriñ** hemyāzesi
gerçi
Taşarruf eyledi dil mülkine şāhib-bilād
oldu (**Gazel 145/3**)

diye:

1.) “Diye, diyerek” anlamlarında zarf.

1.1. diye:

Yār su’āl etmez **diye** hāl-i dil-i
āzürdemi
Rāziyā derd-i derūnum kim su’āl eyler
baña (**Gazel 12/9**)

1.2. diye:

Nā-murād olduġumu āh bu cihān içre
benim

Ĥāl diliyle **diye** kabrimde biten cümle
giyāh (**Gazel 128/4**)

diyü:

1.) “Diye, diyerek” anlamlarında zarf.

1.1. diyü:

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü
Rāh-ı Ĥaqq’ı bulmaġa bir mürşid
elzemdir baña (**Gazel 1/2**)

1.2. diyü:

Bu fenā gülzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü
Gün bugün bahtım ‘aceb kem üstüne
kendir bana (**Gazel 2/5**)

1.3. diyü:

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i
şeydā
Emīnimdir **diyü** vārımı verip āvāre
kalmışdır (**Gazel 43/3**)

1.4. diyü:

Ber-murād olsam **diyü** cān u dilden ey
perī
Cüst ü cū eyledigim seyr eden hem-
rāh bilir (**Gazel 48/3**)

1.5. diyü:

Mülākāt olmamız vardır **diyü** çok
va‘deler kılmış
Düşer düşmez ki şânına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

1.6. diyü:

‘Āşıkım **diyü** beni şer‘a getürdi yârim
‘İlm-i kâdî olacak biz de ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.7. diyü:

Hânemize belki gelir **diyü** âh
Şahn-ı derûn hîle-i dâm oldu gel
(**Gazel 83/3**)

1.8. diyü:

Hâne-i dilde murâdım kâmina irsem
diyü
Bir teveccüh şâhibi mihmânı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

1.9. diyü:

Dem-â-dem süz-ı hecrinde ne
mümkün hâlim ‘arz etmek
Haber ver derd-i ‘aşkından ne çekdim
diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

1.10. diyü:

Gülbeden gülbüy u gülendâm geldi
hâtıra
Belki rahm eyler **diyü** âh râm geldi
hâtıra (**Gazel 121/1**)

1.11. diyü:

Saña cevır ü cefâ resmi tamâm oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi güyâ merâmımca
inândırdı (**Gazel 141/4**)

1.12. diyü:

Habîbimdir **diyü** medh etdi Mevlâ
Dü ‘âlemde sa‘âdetli serindir (**Kıt’a**
1/2)

1.13. diyü:

Kenîzekler düşer anuñ pîşine
Nâ’ il olsam **diyü** hem teşvîşine
(**Mesnevi 3/12**)

1.14. diyü:

Müjdegânı kıparım **diyü** hemân bād-ı
şabâ
Seherî geldi yetişdi haber-i yârim ile
(**Müfret 67/1**)

dîz be-dîz:

1.) “Diz dize, yan yana” anlamlarında
ikileme.

1.1. dîz be-dîz:

Dîz be-dîz zânû-be-zânû yâr ile ârâm
edip
Devr-i gülde gülreng gülfâm geldi
hâtıra (**Gazel 121/5**)

1.2. dîz-be-dîz:

Dîz-be-dîz zânû-be-zânû meclis olsam
bir nefes

Nezr ederdim cānımı cüz'ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

dīz-be-dīz ol-:

1.) Diz dize olmak, hiç ayrılmamak.

1.1. dīz-be-dīz ol-:-sun

Yā İlāhī vālideynin hācetin eyle kabūl
Meryem Havvā ile **olsun** 'Aden'de
dīz-be-dīz (**Tarih 26/3**)

dol-:

1.) Dolmak, tamamen kaplanmak,
taşacak hale gelmek.

1.1. doldum:-du, -m

Bilirsiñ rūz u şeb zārım seniñ 'aşkıñla
bīmārım
Ki zīrā āh ile **doldum** baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

dost:

1.) Arkadaş, dost, yar, yaren, sırdaş.

1.1. dost:

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Hak'dan özge **dost** hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

1.2. dost:

Şayd-ı dil için eyleseñ 'azm-i çemen
ey **dost**
Nezzāreye al 'āşıkı sen gel hemān ey
dost (**Gazel 17/1**)

1.3. dost:

Şayd-ı dil için eyleseñ 'azm-i çemen
ey **dost**
Nezzāreye al 'āşıkı sen gel hemān ey
dost (**Gazel 17/1**)

1.4. dost:

Üftādeleriñ hāke düşüp hāli yamāndır
Tut bŷy-ı vişāl gibi hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

1.5. dost:

Tebrīz ile Şīrāz'a vü hem Çīn'e mi
vardıñ
Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

1.6. dost:

'Anber saçılır rŷy-ı 'arāk-nākīña gŷyā
Gāyet yaraşur hāl-i siyāhī yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.7. dost:

Fŷlk-i dile bir ben gibi mellāh bulunur
mu
Rāzī kaçırıp baħr-ı şafāya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

1.8. dost:

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun görme
ba'īd
Hak bu kim şüretde **dost** sīretde
düşmānım gibi (**Tarih 7/3**)

1.9. dostı:-ı

Revzeninden kesb olur zevk u şafâ

Dostı çokdur kimseye etmez vefâ

(Mesnevi 3/7)

1.10. dostı:-ı

Nâ-murâdım bu cihândan keff-i yed
kıldım hemân

Başka **dostı** yüzine gülsün felek
şimden gerü (Müfret 91/1)

1.11. dostlarımdan:-lar, -ım, -dan

Dostlarımdan yok beni arar şorar
Bir su'âl-i hâtır etseler ne var
(Mesnevi 1/11)

1.12. dostlarımız:-lar, -ımız

Söz tamâm oldu efendim söz tamâm
Yüz çevirdi **dostlarımız** yüz tamâm
(Mesnevi 1/25)

1.13. dostluğumuz:-luk, -umuz

Şöyle tursun **dostluğumuz** gelseler
Komşu hakkın yerine getürseler
(Mesnevi 1/17)

1.14. dostum:-um

Ben saña **dostum** diyen zemm üstüne
zemdir baña
Hak'dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (Gazel 2/1)

dögün:-

1.) Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık
duyarak çırpınmak, kendi kendini
dövmek.

1.1. dögünür:-ür

Berber olsa adamı tizce şavar
Ol gidince **dögünür** dīvâne-vâr
(Mesnevi 6/6)

dök:-

1.) Saç, zülûf, kakülleri vs. serbest
bırakıp koyuvermek.

1.1. dökdukçe:-dükçe

Ṭurre-i 'anber-feşânın rüyına
dökdukçe yâr
Reşk eder 'âşıqları ol sünbül-i büyâ
gibi (Gazel 148/5)

1.2. dökülmüş:-ül, -müş

Dil nice kılsun taḥammül dem-be-dem
zâr etmesün
Gül cemâl üzre **dökülmüş** ṭurre-i
ṭarrâreler (Gazel 34/3)

1.3. dökülmüş:-ül, -müş

Hemân şâh-ı Habeş 'asker çekipdür
güyyiâ Rûm'a
Dökülmüş perçem-i 'anber-aver âmân
'arağ-çîne (Gazel 116/3)

1.4. dökülsün:-ül, -sün

Mu‘aṭṭar eyle zülfün tel tel olsun

Dökülsün kākülānıñ dūşa duşa (**Gazel 130/6**)

2.) Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak, gözyaşı dökmek, ağlamak.

2.1. döküldi:-ül, -dū

Döküldi eşk-i çeşmim kūh u bahre olmadı hāşıl

Ne dūr oldu ne dāne ebr-i nisān olduğum kaldı (**Gazel 150/3**)

2.2. döküp:-üip

Hücüm-ı dīde-i eşküm **döküp** dildāra bildirmem

Düşersem pāyına dermānına ben yāre bildirmem (**Matla 9/1**)

dön-:

1.) Başka bir şey halini almak, dönüşmek; benzemek.

1.1. döndüm:-dū, -m

Miṣāl-i Mecnūn’a **döndüm** baña ṭa‘n eyleme zāhid

Düşersem ğam degildir ben bu ‘aşk ile hemān nāre (**Gazel 122/2**)

2.) Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek, feleğin dönmesi.

2.1. dön-:-me, -sin

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev **dönmesin**

çarḥıñ hemān

Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok dem amān (**Tarih 25/1**)

dört:

1.) “Dört” miktar zarfı.

1.1. dördi:-i

‘Aceb **dördi** tamām etmiş var ise

şimdi ‘ālemde

Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Ḥazret-i Allāh (**Kıt’a 2/4**)

2.) “Dört” sayı sıfatı.

2.1. dört: (Göz)

Zer-feşān olmuş anuñ gül yüzine

Mā’ ilim göz kaçmağa **dört** gözine (**Mesnevi 3/10**)

dört taraftan:

1.) Dört bir taraf, her yandan, her yönden.

1.1. dört taraftan:-dan

Dört taraftan çıkdı züvvār Rāziyā tārīḥ dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan ‘azm-i me’vā eyledi (**Tarih 31/1**)

du‘ā:

1.) Allah’a yalvarma, niyaz, yakarış.

1.1. du‘ā:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān

du‘ā ancak

Ki zīrā ğurbetiñ qahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.2. du‘ā:

Du‘ā ile dedi mīlādına tārīhini Rāzī
Sa‘īde Hānım’ı Mevlā dü ‘ālemde be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.3. du‘ā:

Rāzīyā tārīh ile bir de **du‘ā** maṭlūb
eder
Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mīr ile ābād
eden (**Tarih 28/1**)

1.4. du‘ā:

Gelip mīlādına bir cevherīn tārīh **du‘ā**
Rāzī
Şerīf ‘Ātīf Süleymān’a Hūdā her dem
mu‘īn olsun (**Tarih 36/1**)

1.5. du‘āda:-da

Ricām qabul olur mı ‘aceb bāb-ı
Hūdā’da
Ehl-i semā **du‘āda** benim için semāda
(**Gazel 125/1**)

1.6. du‘ādır:-dır

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddīm
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir **du‘ādır** ki sebep olmak
bu āsāra (**Tarih 6/7**)

1.7. du‘ālar:-lar

Gūşe-i dāmānı olsun buse-gāh-ı ḥāş u
‘ām

Ḥaqqına ḥayrī **du‘ālar** ola dā’im
müstecāb (**Tarih 17/7**)

1.8. du‘āsin:-sl, -n

Du‘āsin müstecāb eyle İlāhī Rāzī-i
zārīñ
Kerem kııl faẓl u luṭfuñdan meded ḥālī
yamān oldu (**Gazel 143/7**)

1.9. du‘āsin:-sl, -n

Qabūl eyle bu Rāzī’niñ **du‘āsin**
Qıyāmetde bağışla mācerāsın
(**Mesnevi 2/17**)

1.10. du‘āsin:-sl, -n

Du‘āsin müstecāb eyle ebeveyniñ bu
merḥūme
İlāhī faẓl-ı luṭfuñdan kerem kııl
mesned-i ‘ulyā (**Tarih 43/3**)

1.11. du‘āya:-(y)a

Füyūzāt-ı seher-gāhda du‘āya dest-res
bulsam
Murādım ḥāşıl olmağa niyāz-ı bī-
zebān ister (**Gazel 42/2**)

1.12. du‘āya:-(y)a

Yeter ey nā-murād Rāzī **du‘āya** başla
gel ğayrī
Cenāb-ı Ḥazret-i kādīr merāmiñca ede
ihyā (**Müfret 101/1**)

du‘ā et:-

1.) Allah’a yalvarmak, yakarmak,
niyaz etmek.

1.1. du‘ā et:-di, -m

Pertev-i ilhām ile **etdim du‘ā** şām u
seher

Dü cihānda ber-merām etsin cenāb-ı
kibriyā (**Tarih 8/2**)

1.2. du‘a et:-mek

Varıp gönlüm yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş

Du‘a etmek murād etmiş velī tūl u
dırāz etmiş (**Gazel 64/1**)

du‘ā eyle:-

1.) Allah’a yalvarmak, yakarmak,
niyaz etmek.

1.1. du‘ā eyle:-

Kimseler güş eylemez āh giceler
feryādımı

Eyle gel yār-ı sitemkār bir **du‘ā**
dermān baña (**Gazel 7/2**)

1.2. du‘ā eyle:-

Eyle gel taḥsīn **eyle** ḥaḳḳında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā’im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.3. du‘ā eyle:-

Yandı dil yandı ciger ekdārı ifşā
etmedim

Gel berü **eyle du‘ā** hem-vāre Allāh
‘aşḳına (**Gazel 131/2**)

1.4. du‘ā eyle:-

‘Aḳlıñı başıña derc et cān u dilden kıl
niyāz

Hem-zebānıñ duymasıñ ḳalb-ile **eyle**
bir **du‘ā** (**Müfret 46/1**)

1.5. du‘ā eyle:-

Şāḥibu’l-ḥayra murādıñ var ise el
ḳaldırıp

Cān u dilden Ḥācī ‘İvāz Pāşā’ya **eyle**
du‘ā (**Tarih 9/9**)

1.6. du‘ā eyle:-di

Rāzī-i yārānı dā’im āh edip
Rūḥı içün bir de **du‘ā** eyledi (**Tarih**
44/6)

1.7. du‘ā eyle:-r

Rāziyā **eyler du‘ā** dā’im saña
Vāşıfıñ tārīḫini göndür bana (**Mesnevi**
1/23)

1.8. du‘ā eyle:-r

Şüphesiz tārīḫ ile Rāzī **du‘ā** eyler
hemān
Ola İsmā‘ıl Ḥayrī dü cihānda kām-yāb
(**Tarih 17/10**)

1.9. du‘ā eyle:-r

Seyyid İbrāhīm Rāzī kethüdā-yı yāveri
Söyleyip tārīhini **eyler du ‘ā** rüz-ı
kıyām (**Tarih 21/6**)

1.10. du ‘ā eyle:-r

Çok şikeste dilleri ābād eder leyl ü
nehār
‘Ömriniñ müzdādına **eyler du ‘ālar**
hāş u ‘ām (**Tarih 37/5**)

1.11. du ‘ā eyle:-r

Arz-ı ra‘nā havz-ı vālā beyti gāyet dil-
firīb
Cān u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du ‘ā (**Tarih 39/4**)

1.12. du ‘ā eyle:-r, -im

Nīm nigāh ile efendim bir de bak
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me‘āba **eylerim**
dā’im **du ‘ā** (**Terci-bend 1/2**)

1.13. du ‘ā eyle:-r, -ler

Seyr eden ālāyişın bī-ihtiyār el kaldırıp
Cān u dilden Hāzret-i Tayyār'a
eylerler du ‘ā (**Tarih 8/9**)

1.14. du ‘ā eyle:-(y)e

Niyāz-mendim mişāline qarīben
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān **du ‘ālar eyleye**
yārān (**Tarih 5/4**)

du ‘ā kıl:-

1.) Allah’a yalvarmak, yakarmak,
niyaz etmek.

1.1. du ‘ā kıl:-

Şarf-ı maḫdūr eyledi ol menba‘-ı cūd u
kerem
Vākıf-ı şānisi oldu **kıl du ‘ā** merdāna
bak (**Tarih 20/6**)

1.2. du ‘ā kıl:-

‘Ācizāne söz revācın buldu ğayrī **kıl**
du ‘ā
Ki seniñ ḫaddiñ deĝilken eylediñ şarf-ı
kelam (**Tarih 37/10**)

1.3. du ‘ā kıl:-di, -m

Feyzī Pāşā-zāde Hāḫ'dan feyz alıp der
Rāziya
Bir ziyād-ı feyz içün hem dest açıp
kıldım du ‘ā (**Tarih 4/1**)

du ‘ācı:

1.) Dua eden kimse.

1.1. du ‘ācıñ:-ñ

Bursevī Rāzī **du ‘ācıñ** cevherī tārīḫ
dedi
Hüsrev-i Fā’iḫ be-nām ser’asker oldu
devlete (**Tarih 34/2**)

du ‘ā-yı devlet:

1.) Mutluluk duası, sevgiliye
kavuşmak için yapılan dua.

1.1. du ‘ā-yı devlet:-in, -de

Du‘ā-yı devletinde hîç kuşûrum
olduğun bilmem
Nigâr olmaz şikâr olmaz nedendir yâr-
ı ğâr olmaz (**Gazel 49/3**)

du‘ā-yı hayr:

1.) Hayırlı dua, hayır duası.

1.1. du‘ā-yı hayr:

Âh harâb olmuş dil-i ‘âşık gibi vîrân
iken

Bir **du‘ā-yı hayr** ile âbâd eden îmâna
bak (**Tarih 20/4**)

du‘ā-yı şûr-engîz:

1.) Gürültü koparan dua.

1.1. du‘ā-yı şûr-engîz:-im

Niyâz-ı şıdķ-amîz ile **du‘ā-yı şûr-**
engîzim

Ķabûl etmez iseñ ol dem baña bir çâre
yâ Rab (**Gazel 15/5**)

1.2. du‘ā-yı şûr-engîz:-im

Niyâz-ı şıdķ-âmîzle **du‘ā-yı şûr-**
engîzim

Varır her bir seherde ‘arş-ı Raḥmânı
çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

duḥter-i zîbâ:

1.) Güzel kız, alımlı kız.

1.1. duḥter-i zîbâ:-sı

Pîre-zen dünyâ-yı dünüñ **duḥter-i**
zîbâsı çok

Ķoçmadım devr-i felekde böyle bir
bânûsını (**Gazel 136/2**)

dûd:

1.) Duman.

1.1. dûd:

Dûd u şerârım ile perişân oldu murgân
Per ü bâlın yaķdılar âhım ile havâda
(**Gazel 125/2**)

dûn et-:

1.) Rezil etmek, aşağılamak,
itibarsızlaştırmak.

1.1. dûn et-:-di, -ñ

Niçün ḳadrimi **dûn etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Beni mûr-ı zebûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

dûn eyle-:

1.) Aşağılamak, rezil etmek, ayaklar
altına almak.

1.1. dûn eyle-:-di

Ṭurre-i sevdâ-yı zülfüñ beni Mecnûn
eyledi

Baḥt-ı nâ-kāmım ‘acebdır ḳadrimi **dûn**
eyledi (**Terci-bend 1/17**)

durûb ol-:

1.) Dövülmek, vurulmak, darp
edilmek.

1.1. durûb ol-:-du, -m

Durüb oldum hezārān nükte-dānıñ
bezm-i ‘aşkında
‘Aceb Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

dūş:

1.) Omuz.

1.1. dūşa:-a

Mu‘atţar eyle zūlfüñ tel tel olsun
Dökülsün kākülānıñ **dūşa** duşa (**Gazel 130/6**)

1.2. duşa:-a

Mu‘atţar eyle zūlfüñ tel tel olsun
Dökülsün kākülānıñ **dūşa** **duşa** (**Gazel 130/6**)

1.3. dūşına:-ı, -n, -a

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sâ’il eder
Çāre var mı el yetişmez ol perīniñ
dūşına (**Gazel 114/3**)

duy:-

1.) Duymak, işitmek, haberdar olmak.

1.1. duymasıñ:-ma, -sıñ

‘Aqlıñı başıña derc et cān u dilden kııl
niyāz
Hem-zebānıñ **duymasıñ** kalb-ile eyle
bir du‘ā (**Müfret 46/1**)

duz:

1.) Tuz.

1.1. duzda:-da

Simde yokdur zerde yokdur **duzda**
yok
Dü cihānda mālīk ol ‘izzetde var
(**Gazel 153/3**)

dü:

1.) “İki” sayı sıfatı.

1.1. dü: (Çeşm)

Muţallā taķılar giysün şalınsun gül-
sitān içre
Ĥasūdānıñ **dü** çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

1.2. dü: (Dīde)

Ĥiredār etdi **dü** dīdem gül cemāl-i
pertevi
Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (**Müfret 20/1**)

1.3. dü: (Dīde)

Ĥıyre-dār etdi **dü** dīdem kevnı yā
cevvāle-veş
‘Ayn-nūr şandım o ḥüsn ü ḥumret-i
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.4. dü: (Dīde)

Ĥıyre-dār etdi **dü** dīdem gūyiyā
cevvāle-veş
Nār-ı nūr şandım o ḥüsnı ḥumret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

dü ‘ālem:

1.) İki dünya; dünya ve ahiret.

1.1. dü 'âlem:-de

Müjeñ 'aşkına ey âfet şehâdet fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā **dü 'âlemde**
refâkatden (**Gazel 106/4**)

1.2. dü 'âlem:-de

Ḥabībimdir diyü medh etdi Mevlā
Dü 'âlemde sa'âdetli serindir (**Kıt'a**
1/2)

1.3. dü 'âlem:-de

Du'ā ile dedi mīlādına tārīhini Rāzī
Sa'īde Ḥānım'ı Mevlā **dü 'âlemde** be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.4. dü 'âlem:-de

Devām-ı 'ömr-i 'işmetle İlāhī feyz-yāb
eyle
Murād alsın **dü 'âlemde** merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

dü cihān:

1.) İki dünya, dünya ve ahiret.

1.1. dü cihān:

Terk ederseñ qalb evinden **dü cihān**
ālāyişin
Dem-be-dem feyz-i Ḥudā'dan hisse-
dār olmağdasın (**Müfret 57/1**)

1.2. dü cihān:-da

Şefā'atī li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
kıyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi

kemen lā zenbe lehü. ḥadīṣ-i
resūlullāhıñ me'āline daḥil
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün **dü**
cihānda cümleyi rif'at-yāb ve dāru's-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

1.3. dü cihān:-da

Simde yokdur zerde yokdur duzda yok
Dü cihānda mālīk ol 'izzetde var
(**Gazel 153/3**)

1.4. dü-cihānda:-da

Ḥazret-i Ḥaḳ **dü-cihānda** ber-murād
etsiñ seni
Zātiña tevķīr edeniñ göñli şād olsun
begüm (**Nazm 15/2**)

1.5. dü cihān:-da

Pertev-i ilhām ile etdim du'ā şām u
seher
Dü cihānda ber-merām etsin cenāb-ı
kibriyā (**Tarih 8/2**)

1.6. dü cihān:-da

Şüphesiz tārīḥ ile Rāzī du'ā eyler
hemān
Ola İsmā'īl Ḥayrī **dü cihānda** kām-
yāb (**Tarih 17/10**)

1.7. dü cihānda:-da

Bed nazardan şaḳlasıñ hem vāḥidi
muḥtār anı
Dü cihānda Ḥazret-i Ḥaḳ eylesiñ ḥaşıl
meram (**Tarih 37/3**)

1.8. dü cihân:-dan

Āferīn ‘aşk-ı mecāzım reh-nümā olduñ
baña

El yudurduñ **dü cihāndan** şimdi pāk
etdiñ beni (**Gazel 146/6**)

1.9. dü cihân:-dan

Murād almak dilerseñ **dü cihāndan**
Geçip cümle murādı nā-murād ol
(**Müfret 89/1**)

1.10. dü cihân:-ı

Bu fenā gülzārının bāzārına ‘azm
eyledik

Dü cihānı añlamakdır bunda
seyrāndan ğaraż (**Gazel 67/6**)

1.11. dü cihân:-ı

Dü cihānı terk edenler irişür
maşşūdına

Feyż-i Hāk’la Rāziyā her
gāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/5**)

1.12. dü cihân:-ıñ

Dü cihānıñ rif‘ati lā-şey‘ gibidir
‘aynıma

Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baña (**Gazel 11/3**)

dü şakk-ı hāme:

1.) Kalemin iki ucunun arası.

1.1. dü şakk-ı hāme:-den

Bul kemāl erbābını taḥşīl ederseñ sen
de fen

‘Ācizāne bu kelām çıkdı **dü şakk-ı**
hāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

düçār ol:-

1.) Tutulmak, müptela olmak, maruz
kalmak, yakalanmak, uğramak.

1.1. düçār ol:-muş

Düçār olmuş belā-yı ‘aşkına bulmuş
belāsını

‘Ömür ifnā edip bī-sūd vebāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/2**)

1.2. düçār ol:-ur

Düçār olur gören ol ğamze-i dil-düz u
ḥūn-rīzi

O bir şāhib-kırāndır çok nerīmānı çalar
çarpar (**Gazel 36/3**)

dümen:

1.) Hava ve deniz taşıtlarında, taşıta
istenilen yönü vermeye ve belirli bir
doğrultuda götürmeye yarayan
hareketli parça.

1.1. dümen:

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḥ bulunur
mu

Rāzī kaçırıp baḥr-ı şafāya **dümen** ey
dost (**Gazel 17/5**)

dünyā:

**1.) Ahirete nispetle şimdi içerisinde
yaşanılan âlem, yeryüzü, cihan.**

1.1. dünyā:

Gönlüme hağdır gelen **dünyā** ne nāz
eyler baña

Hîç taşavvur eylemem ‘âlem niyāz
eyler baña (**Gazel 11/1**)

1.2. dünyā:

Seniñle sürdigim zevk u şafālar āh ne
kām oldu

Niçün çıkmaz ‘aceb cānım baña
dünyā harām oldu (**Terci-bend 2/13**)

1.3. dünyā:

Saña taqrîr etdigim **dünyā** gibi
mekkâredir

Her göze bir ğayrî yüzden görünür
āyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

1.4. dünyāda:-da

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hîç

Var ise **dünyāda** yokdur ‘uqbāda belki
buluna (**Müfret 55/1**)

dünyā bir yana gelse: (Deyim)

1.) "Dünya bir araya gelse bile"
anlamında abartı ifade eden kalıp
ifade.

1.1. dünyā bir yana gelse:

Bu şadākat var iken sende fedā cānım
saña

Ben seni vermem cihāna **gelse dünyā**
bir yana (Terci-bend 1/1)

dünyā ğamı:

1.) Dünyalık dertler, dünyalık
sıkıntılar.

1.1. dünyā ğamı:

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün

Ğam degil **dünyā ğamı** dem üstüne
demdir bana (**Gazel 2/4**)

dünyā vü ‘uqbā:

1.) Dünya ve ahiret.

1.1. dünyā vü ‘uqbā:

Benim yārim olursa meclîsimde ğayri
kes besdir

Ne **dünyā vü** ne ‘**uqbā** mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

1.2. dünyā vü ‘uqbā:

Deger müjdesine **dünyā vü ‘uqbā**
Bilir Rāzî sezādır dil-rubāmız (**Gazel**
54/9)

dünyāya gel:- (Deyim)

1.) Doğmak, dünyaya gelmek.

1.1. dünyāya gel:-di

Düşünce bir muhabbet gönlüme Rāzî
dedim tārîḥ

Vefā-yı nāz u 'ismetle Raḥīme **geldi**
dünyāya (Tarih 1/1)

1.2. dünyāya gel:-di

Mücevherle müzeyyen eyledim
tāriḥini Rāzī

Hemān 'izz ü kerem ile Ğanīme **geldi**
dünyaya (Tarih 3/1)

dünyāya zuhūr et:-

1.) Dünyaya gelmek, doğmak.

1.1. dünyāya zuhūr et:-ip

yetmiş beş sālinde **dünyāya zuhūr**
edip gün-be-gün luṭf-ı Hāḳ'la feyz-yāb
ve Destārīzāde
es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yāb dā'ileri cennet-mekān
firdevs-i āşiyān (**Dibace 2/17**)

dünyā-yı dūn:-

1.) Alçak dünya.

1.1. dünyā-yı dūn:-uñ

Pīre-zen **dünyā-yı dūnuñ** duḡter-i
zībāsı çok
Қоçmadım devr-i felekde böyle bir
bānūsını (**Gazel 136/2**)

1.2. dünyā-yı dūn:-uñ

Neyleyim **dünyā-yı dūnuñ** 'āriyet
eşvābını
Başına çalsun felek iḳbāl-i nā-
hemvārını (**Matla 13/1**)

dünyāyı mā-fihā-yı 'aşḳ:-

1.) Aşkla dolu olan dünya.

1.1. dünyāyı mā-fihā-yı 'aşḳ:-

Ferāmūş eyledim **dünyāyı mā-fihā-yı**
'aşḳ ile
Vişāl-i yāre cān vermek sezā-vār
olduğun bildim (**Gazel 96/2**)

dünye vü 'uḳbā:-

1.) Dünya ve ahiret.

1.1. dünya vü 'uḳbā:-sl, -n, -l

İrci 'ī emrin işitdi eyledi rūḥın fedā
Nev-nihālim **dünye vü 'uḳbāsını** kıldı
temīz (**Tarih 26/2**)

1.2. dünya vü 'uḳbā:-(y)l

Dünye vü 'uḳbāyı dilden Rāzīyā terk
eyledim
Cennetiñ medḥini vā'iz ne dırāz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

dür:-

1.) İnci.

1.1. dür:-

Cüş edip deryā-şıfat sen düş kemāl
taḡşīline
Dür verir vāḳt-ile memlū **dür** ola ka'r-
ı şādef (**Gazel 72/3**)

dür dāne ol:-

1.) İnci tanesi olmak.

1.1. dūr dāne ol:-du

Döküldi eşk-i çeşmim kūh u bahre
olmadı hāşıl

Ne **dūr oldu** ne **dāne** ebr-i nisān
olduğum kaldı (**Gazel 150/3**)

dūr eyle:-

1.) Uzaklaştırmak, menetmek, ortadan
kaldırmak.

1.1. dūr eyle:-di

Felek **dūr eyledi** yārim gibi dār u
diyārimdan

Nedir bu çekdiğim hasret cüdā
düşdüm nigārimdan (**Gazel 105/1**)

1.2. dūr eyle:-me

Müjeñ 'aşkına ey āfet şehādet fikrine
düşdüm

Beni **dūr eyleme** cānā dü 'ālemde
refākatden (**Gazel 106/4**)

dūr ol:-

1.) İnci olmak, inci gibi değerli olmak.

1.1. dūr ol:-a

Cüş edip deryā-şifat sen düş kemāl
taḥşīline

Dūr verir vakt-ile memlū dūr ola ka'r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

dūr ol:-

1.) Uzak olmak, uzaklaşmak.

1.1. dūr ol:-ma

Figānımdan olur hāmūş kalır dem-
beste muṭribler

Şaḫın **dūr olma** ey mehrū yesār ile
yeminimden (**Gazel 108/5**)

dūrbīn:

1.) Uzağı yakın göstermeye yarayan
alet.

1.1. dūrbīn:

Şems-i pertev şanma cānā seyrine pīr-i
felek

Farka kudret kalmamış her rüz saña
dūrbīn tutar (**Gazel 37/3**)

dürc et:-

1.) Toplamak.

1.1. dürc et:-

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme

Beḳā gencīnesin **dürc et** fenā
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

dürdāne:

1.) İnci tanesi, kıymetli, değerli.

1.1. dürdāne:

Rāziyā tārīḫine **dürdāne** tārīḫ
söyledim

Cāmi'-i vālā-yı 'ālī ḥabbezā behcet-
fezā (**Tarih 9/11**)

1.2. dürdāne:

Rāziyā mīlādına **dürdāne** tārīḥ
söyledim
Ḥüsniye Ḥānım müşerref kıldı mihr-i
edebī (**Tarih 18/1**)

1.3. dürdāne:

Rāziyā **dürdāne** tārīḥ söyledim
bünyādına
Dil-güşā kāşāne kıldı ‘İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

1.4. dürdāne:

Rāzī-i kemter gedā **dürdāne** tārīḥ
söyledi
Ḥabbezā bir oṭa bünyād eyledi ‘İzzet
be-nām (**Tarih 37/11**)

1.5. dürdāne:

Söyledim **dürdāne** tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Rābi‘a Ḥānım’la şādān kıldı çün Allāh
bugün (**Tarih 40/1**)

1.6. dürdāne:

Söyledim **dürdāne** tārīḥ fevtine Rāzī
hemān
Rābi‘a Ḥānım cihāndan ‘azm-i cennet
eyledi (**Tarih 41/1**)

1.7. dürdāne:

Düşdi bir **dürdāne** tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Māhir’i ‘ārif zamānıñ yāveri gaffār ola
(**Tarih 46/1**)

1.8. dürdāne:

Düşdi şakḳ-ı ḥāmeden **dürdāne** tārīḥ
Rāziyā
Nazmiyā liḥyeñ sefid olmak revādır
luṭf ile (**Tarih 48/1**)

1.9. dürdānedir:-dir

Meh-cebīnler içre gördüm cānımıñ cān
pāresin
Güiyā dürr-i yetīm **dürdānedir**
dürdāneler (**Gazel 33/3**)

1.10. dürdāneler:-ler

Meh-cebīnler içre gördüm cānımıñ cān
pāresin
Güiyā dürr-i yetīm dürdānedir
dürdāneler (Gazel 33/3)

dürlü:

1.) Çeşit, tür, cins.

1.1. dürlü:

Zevḳ ile şafā ile āhımla nevā ile
Biñ **dürlü** edā ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.2. dürlü:

Rüyiña bakdıḳça Rāzī’ye gelir biñ
dürlü ḥāl
Bābıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

dürr ü şehvāre:

1.) Şahlara layık inci tanesi.

1.1. dürr ü şehvâre:

Cevâba kâdir olmak ah ne mümkündür
huzûruñda

Şadefdir tab‘-ı pâkiñ hem kelâmıñ

dürr ü şehvâre (Gazel 119/4)

dürr-i yetim:

1.) Bir sedefte tek başına meydana
gelen büyük ve iri, çok makbul inci.

1.1. dürr-i yetim:

Meh-cebînler içre gördüm cânımıñ cân
pâresin

Güyyiâ **dürr-i yetim** dürdânedir
dürdâneler (Gazel 33/3)

düş-:

1.) Durduğu, bulunduğu, tutunduğu
yerden ayrılarak veya dayanağını,
dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya
inmek.

1.1. düşmeyen:-me, -(y)en

Bahr-ı ‘aşka dil sefine bâlbân-ı âhım
hemân

Bahr-ı ‘aşka düşmeyen ‘ummâna
olmaz âşinâ (Gazel 3/5)

1.2. düşsem:-se, -m

Rahm eyle benim hâlîme cânâ kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (Gazel 93/2)

1.3. düşüp:-üp

Câna minnet bilelim hizmet-i cânânı
hemân

Ĥāk-i pâyıña **düşüp** ‘azm-i rikâb
eyleyelim (Gazel 90/4)

1.4. düşüp:-üp

Gül-i ruhsâr-ı âlînda sepilmiş ‘anberîn
dâne

Dil-i bî-çâre-i meftûn **düşüp** çâh-ı
zenahdâna (Terci-bend 2/5)

2.) Kötü bir sebeple istenmeden bir
yerde bulunmak, esir düşmek.

2.1. düşdi:-di

Bir şerâre **düşdi** cânâ dâ’imâ sūzân
olur

Kimseler vâkıf degildir derdimi Allâh
bilir (Matla 6/1)

2.2. düşdüm:-dü, -m

Vādî-i heyhâta **düşdüm** ‘aşk eri olsam
diyü

Râh-ı Ĥaqq’ı bulmağa bir mürşîd
elzemdir bana (Gazel 1/2)

2.3. düşdüm:-dü, -m

Ülfet-i sâbıka düşmez etdigiñ tavr u
edâ

Şaydıña **düşdüm** düşeli derd-nâk etdiñ
beni (Gazel 146/5)

2.4. düşdüm:-dü, -m

Murğ-ı bahrı gibi **düşdüm** bu fenâ
çirk-âbına

Terk ü tecrîd eylesem ben belki pāk
eyler beni (**Gazel 149/4**)

2.5. düşdük:-dü, -k

Biz fedâ-yı ‘aşk olup **düşdük** cünün
iqlîmine

Fârîgiz ezâda ammâ hânedân-ı
ni‘metiz (**Gazel 53/5**)

2.6. düşeli:-eli

Ülfet-i sâbıkâ düşmez etdiğñ tavr u
edâ

Şaydıña düşdüm **düşeli** derd-nâk etdiñ
beni (**Gazel 146/5**)

2.7. düşsem:-se, -m

Geçmez dil-i dîvânemiz aşlâ bu
ümîdden

Hâl-i zekânıñ fikri-ile fûlfûle **düşsem**
(**Gazel 93/3**)

2.8. düşsem:-se, -m

Gîsü-yı ‘ıtır-büyiña ‘arzû çekerem âh
Turreñ hevesin eyleyerek sünbüle
düşsem (**Gazel 93/4**)

2.9. düşünce:-ünce

Düşünce vādî’-i zulmet beni mest
eyledi hâlâ

İçince âb-ı hayvânı unuttum vaşl-ı
Leylâ’yı (**Gazel 137/3**)

2.10. düşüp:-üp

‘Ankebût dāmına teşbîh eyledim bu
‘âlemi

Bir meges-āsâ **düşüp** dâ’im nedâmet
bekleriz (**Gazel 52/2**)

2.11. düşüp:-üp

Lüb-i deryâda kaşr-ı dil-güşası elde
oltası

Düşüp bahr-ı belâ-yı ‘aşkına göñlüm
semeklenmiş (**Gazel 62/3**)

2.12. düşüp:-üp

Düşüp tûl-ı emel vâdisine gümrâh
olup bu dil

Ġarib ü ‘âciz ü bî-kes kullıñım baña
vâh eyle (**Nazm 1/2**)

2.13. düşürdi:-ür, -di

Çeşm-i hûn-h‘ârîñ **düşürdi** ‘aşk
meydânına âh

İderüz biz ‘ayb gören her güne yārān
ile baħş (**Gazel 19/3**)

2.14. düşürüp:-ür, -üp

Düşürüp nâr-ı firâka beni nālān etdiñ
Dil-i ‘âşık-zedemi âteş-i sūzān etdiñ
(**Müseddes 1/13**)

3.) Vurmak, değmek, aksetmek.

3.1. düşmedi:-me, -di

Düşmedi burc-ı sa‘îde bahtımıñ
seyyâresi

Āşinâ-yı vakt ü ezmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/3**)

3.2. düşse:-se

Üstüme **düşse** benim murğ-ı hümanıñ
sāyesi

Güiyā cānlar kıatar bu cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

3.3. düşse:-se

Zerre-i nāçiziñe **düşse** ziyā-yı perteviñ
Ey veliyyu'n-ni 'metim görseñ haķır
kemteriñ (**Matla 16/1**)

4.) Âşık olmak, aşka düşmek, aşırı ilgi
veya sevgi duymak, müptela olmak,
gönül kaptırmak.

4.1. düşdi:-di

Bir şūḥ güzeliñ 'aşkı hemān cānıma
düşdi

Dīvāne gönül āh yine bir ḥānıma
düşdi (**Gazel 139/1**)

4.2. düşdi:-di

Baķdıķça anuñ rüyına ben kendimi
bilmem

Raḥm etmeyici daḥi tıfl-ı zālime **düşdi**
(**Gazel 139/3**)

4.3. düşdi:-di

Dilin bilirem ismini hem dilini bilmem
Bī-çāre dilim gözleri fettānıma **düşdi**
(**Gazel 139/4**)

4.4. düşdi:-di

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol kıanıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

4.5. düşenden:-en, -den

Zen-i mekre **düşenden** şor cünün
iķlīmiñ zevķin
Taķıldı turre-i Leylī dil-i Mecnūn'ı
rām etdi (**Gazel 142/6**)

4.6. düşsem:-se, -m

Gāḥice güzel göñlüñe bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān ben daḥi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

4.7. düşüp:-üp

Düşüp dil kākül-i yāre giriftār
olduğun bildim
Taķıldı zülf-i tarrāra hevādar olduğun
bildim (**Gazel 96/1**)

4.8. düşürdüm:-ür, -dii, -m

Ruḥ-ı gülgünına baķdım daḥi müşgīn
ḥatına
Dil-i ğam-ġini **düşürdüm** aña bir reng
etdim (**Gazel 91/2**)

5.) Uygun düşmek, yaraşmak.

5.1. düş:

Cüş edip deryā-şıfat sen **düş** kemāl
taḥşīline
Dür verir vaķt-ile memlū dür ola ka'r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

5.2. düşmez:-mez

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
'aceb

Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

5.3. düşmez:-mez

Ülfet-i sâbika **düşmez** etdigiñ tavr u
edā

Şaydıña düşdüm düşeli derd-nāk etdiñ
beni (**Gazel 146/5**)

6.) Uğramak, rast gelmek, içinde
bulunmak, yola çıkmak, yola
koyulmak.

6.1. düşdigim:-dik, -im

Rāzi-i āvāreniñ ārām-gehin etme su'āl
Düşdigim iklīm-i āhır olduğum
Bağdād-ı 'aşk (**Gazel 73/5**)

6.2. düşüp:-üp

Düşüp sevdā-yı 'aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim
Varıp Īrān u Tūrān'a Hoten'den Çīn'e
Māçīn'e (**Gazel 115/2**)

7.) Düşmek, damlamak, akıtmak.

7.1. düşicek:-icek

Eşk-i çeşmim **düşicek** pāyına inşāf
etsen
Çeşm-i bīmārımı ummān ile yek reng
etdim (**Gazel 91/4**)

8.) Bir bölüşme sonunda paya kalan.

8.1. düşdi:-di

Yanımcā benim bir gice mihmānım
olaydı

Cilve idici zülfi perīşānıma **düşdi**
(**Gazel 139/2**)

düş gör:-

1.) Rüya görmek, hayal görmek.

1.1. düş gör:-se, -m

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey
melek manzar
Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

düş ol:-

1.) Omuza dökülmek, tutulmak.

1.1. düş ol:-an

Ey dirīga kırtuluş yok **düş olan**
gīsūsına
Sihr eder sehhāra beñzer gözleri
sehhāreler (**Gazel 34/4**)

2.) Müptela olmak, düşmek, tutulmak.

2.1. düş ol:-an

Sırrını her şordugum hāmūş olur
Hāletiyile **düş olan** bī-hūş olur
(**Mesnevi 5/3**)

2.2. düş ol:-an

Kırtuluş yok **düş olan** bu gözleri
sehhāreye

Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercāneye (**Terci-bend 1/11**)

2.3. düş ol:-an, -lar

Derd-i yāre **düş olanlar** āh eder leyl ü
nehār

Var yūri meydān-ı ‘aşkda Rāziyā
merdāna baş (**Gazel 66/5**)

2.4. düş ol:-duk, -um

Āh benim **düş olduğum** bir turrei
perçinedir

Bu dil-i zārım dirīgā ‘āşık-ı ğam-
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

2.5. düş ol:-ma, -sın

Halka

Kimseler **düş olmasın** veḳḳat zenīn
mekkārına (**Gazel 132/8**)

2.6. düş ol:-ma, -(y)an, -lar

Derdime **düş olmayanlar** derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hālīmī
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

2.7. düş ol:-up

Ser-fürū eyler görenler **düş olup**
gīsūsına

Saña ta‘rīf etdiğim ol dilber-i ra‘nā ola
(**Gazel 134/2**)

düşa al:-

1.) Omuzlanmak, sırtlanmak,
üstlenmek, ilgilenmek.

1.1. düşa al:-mak

Saña lāzım mıdır ğayrın umūrın

düşña almak

Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

düşer düş:-

1.) Uygun olup olmamak.

1.1. düşer düş:-mez

Mülākāt olmamız vardır diyü çok
va‘deler kılmış

Düşer düşmez ki şānına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

düşmān:

1.) Kötü niyet besleyen kimse, hasım.

1.1. düşmānım:-ım

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun görme
ba‘īd

Hak bu kim şüretde dost sīretde

düşmānım gibi (**Tarih 7/3**)

düşmenān-ı nā-bekār:

1.) İşe yaramaz düşmanlar.

1.1. düşmenān-ı nā-bekār:-a

diyārlarda rūzgār-ı ğaddār u

düşmenān-ı nā-bekāra raġmen felek

dil-nüvāz olduğda

deryā-yı ‘aşkım cūşa gelip bād-ı ḥasret

galebesiyle mevc-engīz olduğda dil-i
vīrānımı (**Dibace 3/9**)

düşnām:

1.) Sövmek, sövüp sayma, tan.

1.1. **düşnāmını:-l, -n, -l**

Maḥbūbelerin şīvede **düşnāmını**
bilseñ

Taḫrīr edemem derd-i dilim biñ
kederim var (**Gazel 46/3**)

düşnām et-:

1.) Sövmek saymak, azarlamak.

1.1. **düşnām et-:-er, -se**

Kim kaçır **düşnām** ederse ol şeker
güftār-ile
Göñlümün bağında ancak tūṭi-i gūyā
ola (**Gazel 134/4**)

düşün-:

1.) Aklından geçirmek, göz önüne
getirmek; zihniyle arayıp bulmak.

1.1. **düşün:**

Ḥazret-i Ḥaḫḫ’a yarar bir ‘ameliñ var
mı seniñ

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre ḥicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

düşvār:

1.) Güç, müşkül, zor, müşkül durumda
olan.

1.1. **düşvārımıñ:-im, -iñ**

Var mı āyā yolına varın verür bir
‘aşıkım

Māl degil serden geçen **düşvārımıñ**
a ‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.2. **düşvārınā:-l, -n, -a**

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in ‘ām et
Bu Rāzi’i ilzām et senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.3. **düşvārına:-l, -n, -a**

Zen seven bī-çāreniñ ḳadriñ bilir
dildādesi

Şefḳati ḡālibdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.4. **düşvārına:-l, -n, -a**

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını

Göz ucıyla añladır **düşvārına** yāhūsını
(**Gazel 136/1**)

düşvār eyle-:

1.) Zorlaştırmak, perişan etmek.

1.1. **düşvār eyle-:-di**

Eyledi baht-ı siyāhım ḡamlara **düşvār**
beni
Rāziyā rūy-ı cihānda daḫi ḡam neyler
baña (**Gazel 9/5**)

düşvār ol-:

1.) Zor olmak, güç duruma düşmek,
bağlananmak, tutulmak.

1.1. düşvār ol:-al, -dan

Olaldan derdiñe **düşvār** cihāna
etmedim raġbet
Giceler āh u zārım yatdığım
vīrānelerden şor (**Gazel 40/2**)

1.2. düşvār ol:-an

Cünūn iklīmine tayy-ı mekānımdan
haber şorma
Müselsel turreñe **düşvār olan**
dīvānelerden şor (**Gazel 40/4**)

1.3. düşvār ol:-an

Qurtuluş yok bu kemend-i turreñe
düşvār olan
Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāġ (**Gazel 71/3**)

1.4. düşvār ol:-an, -lar, -a

Saña **düşvār olanlara** hemān Allāh
mu‘īn olsun
Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.5. düşvār ol:-an, -lar, -ıñ

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī
dāmeniñ tutdu
Saña **düşvār olanlarıñ** elinde ihtiyār
olmaz (**Gazel 49/7**)

E

ebeveyn:

1.) Anne ve baba.

1.1. ebeveyniñ:-iñ

Du‘asın müstecāb eyle **ebeveyniñ** bu
merhūme
İlāhī fażl-ı luţfuñdan kerem kııl
mesned-i ‘ulyā (**Tarih 43/3**)

ebr-i nisān ol:-

1.) Nisan bulutu olmak.

1.1. ebr-i nisān ol:-duk, -um

Döküldi eşk-i çeşmim kūh u bahre
olmadı hāşıl
Ne dūr oldu ne dāne **ebr-i nisān**
olduğum kıaldı (**Gazel 150/3**)

ebrū:

1.) Kaş, sevgilinin kaşları.

1.1. ebrū:

Ebrū müjgānı tekellüm etdi hem
şūrīdelik
Ġamzesi cānıma geçdi eyledi delik
delik (**Matla 28/1**)

1.2. ebrūları:-lar, -ı

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma‘nāyı ben
Ruḥlarıñ **ebrūları** āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

1.3. ebrūlarıña:-lar, -ıñ, -a

Ebrūlarıña secdesi var ḥāhiş-i cānın
Göñlüm gibi titrer yüregi kıble-
nümānıñ (**Gazel 81/1**)

1.4. ebrūsı:-sı

Süvār-ı esb-i nāz olmuş vefā
meydānına gelmiş
Dilimi tūb edip **ebrūsı** çevgānı çalar
çarpar (**Gazel 36/6**)

1.5. ebrūsuna:-su, -n, -a

Bir ‘aceb mecmū‘adır taqrīr-i pend-i
şādıķān
Kıl nazar **ebrūsuna** ebrū-yı cānānım
gibi (**Tarih 7/1**)

ebruvānī:

1.) Kaşlar, sevgilinin kaşları.

1.1. ebruvānī:

Ruḥları ālında gördüm **ebruvānī** gül
gibi
Tağılır üstüne kākül güyiyā sünbül
gibi (**Matla 26/1**)

1.2. ebruvānī:

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun da gör
Ruḥlarında **ebruvānī** gül-menend
olsun da gör (**Nazm 4/1**)

ebrū-yı cānān:

1.) Sevgilinin kaşları, sevgilinin yay
gibi kaşları.

1.1. ebrū-yı cānān:

Bir ‘aceb mecmū‘adır takrīr-i pend-i
şādīkān

Qıl nazar ebrūsuna **ebrū-yı cānānım**
gibi (**Tarih 7/1**)

ebrū-yı dilber:

1.) Sevgilinin kaşı.

1.1. ebrū-yı dilber:

Sihr eder **ebrū-yı dilber** çīn ile cebīn
tutar

Ġamze-i hūn-rīz-i dil-dūz şāf çekip
temkīn tutar (**Gazel 37/1**)

ebrū-yı ruhsār:

1.) Yüzdeki kaşlar, sevgilinin
yüzündeki kaşlar.

1.1. ebrū-yı ruhsār:-a

Hezārān nāz u cev̄ ile azālim baña
‘arz etdiñ

Ṭaġıtsıñ zūlf-i ‘anber-būyın **ebrū-yı**
ruhsāra (**Gazel 119/5**)

Ebūbekr:

1.) İlk müslümanlardan ve Hz.
Peygamberin ilk halifesi.

1. Ebūbekr:

Ebūbekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Ḥaydar
Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (**Kıt’a**
1/7)

ebvāt:

1.) Beyitler, iki dizeden oluşan nazım
birimi, şiirler.

1.1. ebyāt:

Bir vezīr-i kıṭ‘adır şīrāzesi ġāyet laṭīf
Nev-zuhūr **ebyāt** ile pūr oldu dīvānım
gibi (**Tarih 7/6**)

1.2. ebyāt:

Ben ne hācet vaşfını ta‘rīf edem **ebyāt**
ile

Oldu necm-i baḥt der-burc-ı sa‘id
devlet-me‘āb (**Tarih 17/8**)

1.3. ebyātımı:-ım, -ı

Gūş edenler Rāziyā bu nev-zuhūr
ebyātımı

Bende-i efgende oldu ‘āşık-ı ġam-
h‘āreler (**Gazel 34/8**)

ecr ile me‘cūr eyle:-

1.) Sevap ile yaptığı iyilik veya
hizmetin karşılığını almış olan, sevap
kazanan, ecir ve mükāfāta nāil olan.

1.1. ecr ile me‘cūr eyle:-(y)e

Bezī-i maḥdūr eyleyip ta‘mīne kıldı
ihtimām

Eyleye ecr ile me‘cūr Ḥaḳ anı rūz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

edā:

1.) Tarz, üslup, davranış, söyleyiş,
görünüş.

1.1. edā:

Ben gibi ‘alemdede cānā bir gedā gördün
mü hīc

Şūret-i ‘aciz ile gūyā bir **edā** gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

2.) İşve, cilve, naz.

2.2. edā:

Zevk ile şafā ile āhımla nevā ile
Biñ dürlü **edā** ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

edeb:

1.) Edep, terbiye.

1.1. edeb:

Hālī üzre cümleye ikrām olur bu
hānede
Ah **edeb** kadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

edeb eyle-:

1.) Terbiye ve nezaket sınırları
içerisinde davranmak.

1.1. edeb eyle-:

Rāziyā bu keşmekeşden fāriğ ol **eyle**
edeb
Meyl eder erbāb-ı hikmet adamın
sengīnine (**Gazel 117/5**)

Edhem:

1.) İbrahim Edhem, Belh hükümdarı
iken tacını ve tahtını terk ederek derviş
olan evliyadan bir zat.

1.1. Edhem:

Terk edip dārı diyārı ben daği **Edhem**
gibi
Kays-veş ‘aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

Edibe:

1.) Bursa'da Hisar'da vergi tahsildarı
Hacı Abdullah Ağazade Abdülkerim
Ağa'nın kızı Edibe Hanım.

1.1. Edibe:

Harf-i cevherdār ile Rāzī dedim
tārīhini
Kemāl ü hilm ü ‘işmetle **Edibe** eyledi
teşrīf (**Tarih 19/1**)

Edibe Hānım:

1.) Edibe Hanım.

1.1. Edibe Hānım:

Söyledim menkūtī tārīh fevtine Rāzī
hemān
Edibe Hānım cihāndan vāşıl oldu
cennete (**Tarih 32/1**)

edin-:

1.) Edinmek, sahip olmak,
benimsemek.

1.1. edindim:-di, -m

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı

Ṭabīb-i derd **edindim** ben fiḡān u
nāle-i nāyı (**Gazel 137/1**)

ednā:

1.) Çok aşağı, pek alçak, küçük.

1.1. ednā:

Seniñ sevdā-yı ‘aşkıñla lisāna geldim
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek a ‘lā
gerek **edna** (**Müfret 23/1**)

efendi:

1.) Terbiyeli, edepli, ölçülü, temkinli,
buyruğu geçen, sözü dinlenen kimse;
sevgili.

1.1. efendi:

Ben mecāzī ‘aşk ile buldum ḥaḳīḳat
rāhını

Şīve ḥaḳḳıñdır **efendi** şīve-bāz eyler
baña (**Gazel 11/4**)

1.2. efendi:

Nokşānımı ‘afv eyler ise vāşıf **efendi**
Rāzī-i sūḡan-dānı hünerver biliriz biz
(**Gazel 50/9**)

1.3. efendi:

Fütūr geldi **efendi** bu cihānıñ çün
çırāsından

Tükenmez gönlümün ašlā uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

1.4. efendi:

Bu ayrılık firāḳına taḥammül nice
mümkündür

Efendi ‘āşık-ı şeydādan ol sultāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

1.5. efendi: (İbrahim Paşa)

‘Aḳl-ı ḳāşır bī-mürüvvet bī-kerem
ammā ne sūd

Eyledi tevcīh **efendi** Bursa-i ḥükm-i
ḳadīr (**Tarih 27/1**)

1.6. efendi:

Ni‘met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār

‘Ādilān-ı vāḳt ise ancak **efendi** bī-riyā
(**Tarih 39/10**)

1.7. efendim:-m

Baña bī-hūde efḡān etdirirsin

Efendim ḳalmadı şabriña ṭaḳat (**Gazel**
18/6)

1.8. efendim:-m (Allah)

Şabrım gibi şükrüm saña ma‘lūmdur
efendim

Eyyūb degil derdine bir çāre ḥaber ver
(**Gazel 32/2**)

1.9. efendim:-m

Bu ‘ālem başka ‘ālemdir **efendim**
bunda ‘ār olmaz
Sūḥandānīñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

1.10. efendim:-m

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu **efendim** bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

1.11. efendim:-m

Ḥakāretle nazar kıılma **efendim**
Velī ālūdeyiz ḥāşıl merāmız (**Gazel**
54/6)

1.12. efendim:-m

Benim ḥālim tamām oldu **efendim**
baña raḥm eyle
Yeter āhım füzūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.13. efendim:-m

Yār tesellī eyledikçe ‘āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū eyler **efendim** Rāzi-i bī-çāre
ḥaz (**Gazel 69/7**)

1.14. efendim:-m

Biz tāze bahār zevkine müştākız
efendim
Bir başka şafā cünbüş var vaḳt-i
ḥazānīñ (**Gazel 81/3**)

1.15. efendim:-m

Uṭanıyorum neyleyeyim cānım
efendim
Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı
zebānım (**Gazel 92/3**)

1.16. efendim:-m

Dise yārim **efendim** mā ṭutaḳdan
Daḥi buse vereyim al yañaḳdan (**Gazel**
103/1)

1.17. efendim:-m

Evşāfīñı vaşf eylemege var mı
mecālim
Yok şānına şāyeste **efendim**
sūḥanımdan (**Gazel 104/4**)

1.18. efendim:-m

Hezārān güft ü gūyum bir pula almaz
melāmiyyūn
Vefā me’ mūlumuz yokdur **efendim**
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

1.19. efendim:-m

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle **efendim**
Nāçār yine oḥşar seni her an bilelikden
(**Gazel 109/2**)

1.20. efendim:-m

Cān verme benim cānıma bī-minnet
efendim
Tīg-i nigeḥiñ Rāzi’ye meydān
oḳdukça (**Gazel 118/5**)

1.21. efendim:-m

Firākıñ âteşinde gör ki Rāzî âşiyān
tutdu

Efendim nāzenīnim āh dedirme bu
giriŧtāra (**Gazel 119/6**)

1.22. efendim:-m

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle

Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

1.23. efendim:-m

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden şöra

Murādım dil-h‘āhını bulur ammā
neden şöra (**Gazel 127/1**)

1.24. efendim:-m

Levh-i dilden şaķın ey şūh-ı cihān
silme beni

Gāhice hātırınā eyle **efendim** dil-h‘āh
(**Gazel 129/6**)

1.25. efendim:-m

Sīne sūzān dīde giryān baş açık yalın
ayaķ

Merħamet eyle **efendim** iķrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.26. efendim:-m

Pek hārāb oldu derūnı Rāzī-i bī-
çāreniñ

Eyle bir ta‘mīr **efendim** Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

1.27. efendim:-m (Allah)

Hāķķına levlāk buyurdı hāzret-i Allāh
seniñ

Ey kerem-kānı **efendim** kıl şefā‘āt
keremi (**Kaside 2/2**)

1.28. efendim:-m (Hz. Muhammed)

Şefi‘ olduñ **efendim** ins ü cinne
Kādem baş ‘arş u kürse hep perindir
(**Kıt’a 1/16**)

1.29. efendim:-m (Allah)

Benim ālāt-ı h‘ābım gerçi olmaz ise
hūnkārī

Kerem kıl da temiz emr et **efendim**
baña yorğanı (**Kıt’a 3/1**)

1.30. efendim:-m (Allah)

Bu Rāzī’nin niyāzını kabūl eyle
efendim gel

Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgānı (**Kıt’a 3/7**)

1.31. efendim:-m

Ey mürüvvet-mend **efendim** vāy saña
Şormadıñ hātırcıgım n’oldu bana

(**Mesnevi 1/1**)

1.32. efendim:-m

Söz tamām oldu **efendim** söz tamām
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamām

(**Mesnevi 1/25**)

1.33. efendim:-m (Allah)

Şıdķ vārım cümlesi gitsin **efendim**
yoluña
Neye ben lāyık isem sulţānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

1.34. efendim:-m

Şöyle bir āh u enīnim var benim bu
günde kim
Sevdiğim cānım **efendim** nāzenīnim
nā-mizāc (**Müfret 69/1**)

1.35. efendim:-m

Bugün dīvān-ı devletde ıurup şaf-ı
ni‘ālīnde
Efendim āfītāb-āsā hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

1.36. efendim:-m

Eger hāl-i perīşānım **efendim** bilmek
isterseñ
Fırāk-ı sūz-ı hecriñle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 77/1**)

1.37. efendim:-m

Āh edersen bu felekler pāyidar olmaz
baña
Sevdiğim cānım **efendim** yā ne yār
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.38. efendim:-m

Hezār sürc-i lisān etdim **efendim**
cürmüm ‘afv eyle
Kuşūrum çok hużūruñda ne hācet
hālīm izhāra (**Tarih 6/8**)

1.39. efendim:-m

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
haddim degil
Ey benim ruḥum **efendim** at u fīlim
yok şāha (**Tarih 8/11**)

1.40. efendim:-m

Nīm nigāh ile **efendim** bir de baķ
benden yaña
Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

1.41. efendim:-m

Baña azār içün her ān **efendim** pür-
ketersiñ sen
Beni ḥāk etmeden ğayrī daḥi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

1.42. efendimden:-m, -den

Cüdā düşdüm **efendimden** ‘aceb
hālīm n’olur bilmem
Giceler āh u zārīñla ḥayālīñ dilde
kalmışdır (**Müfret 90/1**)

1.43. efendimiñ:-m, -iñ

Eger bir gün daḥi ‘ömrüm var ise nā-
ümīd olmam
Efendimiñ ḥayāliyle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

1.44. efendimiz:-miz (Hz.

Muhammed)
Lāmi‘ī Çelebī Dīvān’ında bülbul-i
bāğ-ı cihān ‘andelīb-i gülzār-ı cinān

efendimiz

‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selāmıñ ḥādīs-i
mervīyesinden şu‘arā ḥaqqında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/11**)

1.45. efendimsin:-m, -sin

Görmedim gülzār-ı dehrīñ zerrece
ālāyişin
Bülbül-i cānım **efendimsin** revā
gördün mü hīc (**Gazel 21/3**)

1.46. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/3)

1.47. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/6)

1.48. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/9)

1.49. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/12)

1.50. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/15)

1.51. efendimsiñ:-m, -sin

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/18)

efgān:

1.) Feryat, haykırma, inleme, fīgan.

1.1. efgānını:-ı, -nı

‘Āşıkıñ **efgānını** ma‘şuk şanur gūyā
ceres
Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

efgān et-: (Deyim)

1.) Feryat fīgan etmek, ağlamak,
sızlanmak, haykırmak.

1.1. efgān et-:-dir, -ir

Niye müncerr olur āyā benim ḥāl-i dil-
i zārım
Baña beyhūde **efgān etdirir** āh sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

1.2. efgān et-:-dir, -ir, -sin

Baňa bī-hūde **efgān etdirirsın**
Efendim kalmadı şabrıña taķat (**Gazel 18/6**)

1.3. efgān et-:-er

Sīneme dāg urdı tīr-i gāmzeñiñ
peykānesi

Ney gibi **efgān eder** ‘āşıklarıñ
mestānesi (**Gazel 151/1**)

efgān eyle-: (Deyim)

1.) Feryat figan etmek, ağlamak,
sızlanmak, haykırmak.

1.1. efgān eyle-:-me

Rāziyā bī-hūde **efgān eyleme** haddiñ
degil

Yoluna cān vermedir bu yolda
cānāndan ğaraż (**Gazel 67/7**)

efgān u nālān ol-:

1.) Feryat edip inleyen.

1.1. efgān u nālān ol-:-ma, -(y)an

Var mı hācet sırr-ı ‘aşkı söyleyem
dildārıma

Ney gibi **efgān u nālān olmayan**
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

efkār:

1.) Fikirler, düşünceler.

1.1. efkāra:-a

Gözlerim görmez cihānı görünür şekl-i
niġār

Kim tesellī eylesiñ **efkāra** Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/6**)

efrād-ı hať:

1.) Kişinin yüzündeki ayva tüyleri,
sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

1.1. efrād-ı hať:

Qıl kadar kadrine tevķīr eylemez
‘āşıklarıñ

Göñlüme derd ü elem īrās eder **efrād-ı**
hať (**Gazel 68/2**)

efsūn oku-:

1.) Sihir, büyü yapmak, okuyup
üflemek.

1.1. efsūn oku-:-r

Merhametsiz kanlı zālīm tırmaz āl
eyler baňa

Bilmem **efsūn** mu **okur** yoksa ne hāl
eyler bana (**Gazel 12/1**)

efzūn eyle-:

1.) Çoġaltmak, fazlalaştırmak,
arttırmak.

1.1. efzūn eyle-:-dikçe

Rāziyā rāzī olursañ Hāk saňa yāver
olur

Şükrüm **efzūn eyledikçe** bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

efzūn ol-:

1.) Artmak, çoġalmak, fazlalaşmak.

1.1. efzūn ol:-up

Olup günden güne ‘işıyanım **efzūn**
Beni sevdā vū ‘aşkım kıldı mecnun
(Mesnevi 2/6)

eger:

1.) Şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen
“şayet” anlamında bağlaç.

1.1. eger:

Eger güş eyler iseñ sırr u hikmet
Verir güftārımız bezme leṭāfet (**Gazel**
18/1)

1.2. eger:

Eger zevkīñ ise geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden
Giderseñ semt-i İrān’a hemān rāh-ı
revāndan gec (**Gazel** 23/3)

1.3. eger:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzüñ sür dā’imā
Rāziyā
Eger ‘āşık iseñ sen de birağ da’vā-yı
şāndan gec (**Gazel** 23/7)

1.4. eger:

Neş’e-dār u zevk olursuñ var ise
feyziñ **eger**
Bī-kesān-ı zümre-i āh u ḥarāb olmak
ne güc (**Gazel** 24/2)

1.5. eger:

Niçün adam yerine ben faķīri
şaymadıñ gitdin

Eger zengīn degilsek cüz’ice
‘irfānımız vardır (**Gazel** 44/6)

1.6. eger:

Eger bir laḥza yāri görmez isem
Firāk ile bilā-şüphe tamāmız (**Gazel**
54/5)

1.7. eger:

Ser-i rāhın birağmazdım **eger** ‘aql olsa
başında
Beni pervāne gibi eylediñ ey şūḥ sen
āvāre (**Gazel** 122/3)

1.8. eger:

Seniñ şānına lāyık bir kelāma
Eger kādīr olursam mazḥariñdir
(**Kıt’a** 1/21)

1.9. eger:

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki **eger** mest-i lā-ya’kīl gehi ‘aqlı olur
bī-rāh (**Kıt’a** 2/2)

1.10. eger:

Eger üç evli ise kāle gelmez bir
ḥuşūşdur bu
Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz bir işe
her gāh (**Kıt’a** 2/3)

1.11. eger:

Füyûzât-ı İlâhîden **eger** feyz almak
isterseñ
Şaķın ayrılma ey Râzî tevekkül bâbını
bekle (**Müfret 36/1**)

1.12. eger:

Eger bir gün daķı ‘ömrüm var ise nâ-
ümîd olmam
Efendimiñ hayâliyle elim böğrümde
ķalmışdır (**Müfret 76/1**)

1.13. eger:

Eger hâl-i perîşânım efendim bilmek
isterseñ
Fırâķ-ı süz-ı hecriñle elim böğrümde
ķalmışdır (**Müfret 77/1**)

egle-:

1.) “Eylemek, yapmak, etmek”
yardımcı fiili.

1.1. eglerim:-r, -im

Kec-nigâh eyler hemân bu Râzî’i
tekdîr içün
Sâķi-i cân **eglerim** ben kec-nigâh eyler
baña (**Gazel 6/5**)

2.) Eğlemek, beklemek, durmak,
hareket etmemek.

2.1. eglenseñ:-n, -se, -ñ

Vefâ semtine râhîñ uğrar ise ey sitem-
kârım
‘Azîz başîñ içün anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

eħibbâ:

1.) Dostlar, aħbaplar, tanıdıklar.

1.1. eħibbâ:

Râzî-i süħan-perveri ta’n eyler **eħibbâ**
Elden ne gelir tırresine taķdı o ħânım
(**Gazel 92/7**)

1.2. eħibbâdan:-dan

Bu göñle kîc nigâh etme nazar-gâh-ı
Ĥudâ’dır bu
Vişâl-i yâr içün her dem **eħibbâdan**
cüdâdır bu (**Gazel 112/1**)

1.3. eħibbâmız:-mız

Bu meclisden şafâ-yâb oldu mı âyâ
eħibbâmız
Ķarâra eyledim niyyet fırâra hîç kenâr
olmaz (**Gazel 51/3**)

1.4. eħibbânîñ:-nîñ

Bir meserret verdi cümle aķrabâya ol
melek
Şevķ-i şâd ile **eħibbânîñ** gözünden
uçdu ħ’âb (**Tarih 17/4**)

eħibbâ-yı zamân:

1.) Zamanın dostları.

1.1. eħibbâ-yı zamân:-îñ

Eħibbâ-yı zamânîñ fiske-i cevri ü
cefâsından
Benim bu sağır ħalbim şadâ vermez
derekenmiş (**Gazel 62/6**)

ehl-i derd ol:-

1.) Dert sahibi olmak.

1.1. ehl-i derd ol:-

Ehl-i derde ol bî-beḳā devrāna bakma
merd-iseñ

Ser-fürü eyle zamānıñ mūrıñ lengīnine
(**Gazel 117/3**)

ehl-i dil:

1.) Gönül ehli, irfan sahibi, şairler,
aşıklar.

1.1. ehl-i dil:

kılındıḳda dest-res buyuran dāderān
tefe’ül buyursunlar
ve ba’zı **ehl-i dil** karındaşlarımız
lede’l-muṭāla’a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i (**Dibace 4/16**)

1.2. ehl-i dil:

Ehl-i dil ḳalb-i selīmdir düşemez aña
gubār
Hele ḥāşıl dil-i behcet gibi bî-jeng
etdim (**Gazel 91/5**)

1.3. ehl-i dil:-ler

Bu muḥabbet sırrına vāḳıf olan
cānānedir

Ehl-i diller birbirine sevdiğim bî-
kīnedir (**Terkib-bend 1/6**)

ehl-i dilān:

1.) Gönüllerin ehli, gönül ehli insanlar.

1.1. ehl-i dilān:

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra’ nā
dil-güşā

Revzeninden kesb eder **ehl-i dilān** her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

ehl-i harābāt:

1.) Meyhane müdavimleri, meyhane
ehilleri.

1.1. ehl-i ḥarābāt:

Siretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın
Ol **ehl-i ḥarābāt** hemān elleme küstāḥ
(**Gazel 26/3**)

ehl-i hüner:

1.) Hüner sahipleri, yazarlar, şairler,
aşıklar.

1.1. ehl-i hüner:

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī daḥi tārīḥ
dedi
‘Ātīfā ḥaṭṭıña taḥsīn eyledi **ehl-i hüner**
(**Tarih 12/1**)

ehl-i kāl:

1.) Söz ustaları, şairler.

1.1. ehl-i ḳāl:-e

Ne mümkün **ehl-i ḳāle** añladam ḥāl-i
perīşānım
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş cānım (**Matla 24/1**)

ehl-i nezāket:

1.) Nezaket sahibi.

1.1. ehl-i nezāket:

Āferīnler etdiler **ehl-i nezāket** āferīn
Halka-i bezm-i kemālde bu zarāfet
āferīn (**Terkib-bend 1/2**)

ehl-i semā:

1.) Gökyüzündekiler, melekler,
ölmüşler, gezegenler.

1.1. ehl-i semā:

Ricām kabul olur mı ‘aceb bāb-ı
Hudā’da
Ehl-i semā du‘āda benim için semāda
(**Gazel 125/1**)

ehl-i sühān:

1.) Söz sahipleri, söz ehilleri.

1.1. ehl-i sühān:

Rāziyā gūyālīk etme gūş eder **ehl-i**
sühān
Beym-i ‘irfānda seniñ haddiñ değıl
açma dehān (**Terkib-bend 1/19**)

ek-:

1.) Toprağa tohum atma işlemi.

1.1. ekenimden:-en, -im, -den

Verseñ haberi bād-ı şabā būy-ı
gülümnden
Bu dāğıma hem rīze-i elmās
ekenimden (**Gazel 104/2**)

ekdār:

1.) Kederler.

1.1. ekdārı:-ı

Yandı dil yandı ciger **ekdārı** ifşā
etmedim
Gel berü eyle du‘ā hem-vāre Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/2**)

ekser:

1.) Genellikle, çoğu zaman,
çoğunlukla.

1.1. ekser:

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ kudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaçd
edinip **ekser** eş‘arım bu huşuşda ibdā‘
olunduğda taḥşīl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/10**)

ekserī:

1.) Genellikle, çoğu zaman,
çoğunlukla.

1.1. ekserī:

Medḥine āgāz ederdim fīkr ü
tefhīmden beri
Bī-vefālīk semtine eyler hırāmān
ekserī (**Terkib-bend 1/14**)

el:

1.) Sahip olma, sahiplik, mülkiyet.

1.1. elde:-de

Gāhi gāhi gürleyor şām u seher
İhtiyārı **elde** yok tırmar gezer
(**Mesnevi 3/2**)

1.2. elimde:-im, -de

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe

Olursam bendiñe ber-dār **elimde**
ihtiyārım yok (**Gazel 74/6**)

2.) Güç, kudret, iktidar.

2.1. elim:-im

Düşüp dām-ı belā-yı ğurbete dil bī-
murād oldu

Elim irmez diyārım semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

2.2. elinde:-in, -de

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī
dāmeniñ tutdu

Saña düşvār olanlarıñ **elinde** ihtiyār
olmaz (**Gazel 49/7**)

3.) Bedenin bir uzvu, el, yed.

3.1. el:

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sā'il eder
Çāre var mı **el** yetişmez ol perīniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

3.2. el:

Sīnecigim yār **el** ile yaralar
Ġamze-i dildūzı ciger paralar (**Terci-
bend 3/13**)

3.3. elde:-de

Lüb-i deryāda kaşr-ı dil-güşası **elde**
oltası

Düşüp baħr-ı belā-yı 'aşķına göñlüm
semeklenmiş (**Gazel 62/3**)

3.4. elde:-de

Görüp bu şīve vü nāzı vişāl-i yāre pey
verdim

Bir **elde** nīze-i sükker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

3.5. elde:-de

Görüp bu şīve vü nāzı vişāl-i yāre pey
verdim

Bir elde nīze-i sükker bir **elde** cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

3.6. elim:-im

Ķan çıbānı çıkarıp bükdi belim
Hem zebānım yok benim tutmaz **elim**
(**Mesnevi 1/6**)

3.7. elim:-im

Eger bir gün daħi 'ömrüm var ise nā-
ümīd olmam
Efendimiñ hayāliyle **elim** böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

3.8. elim:-im

Eger hāl-i perīşānım efendim bilmek
isterseñ
Firāk-ı sūz-ı hecriñle **elim** böğrümde
kalmışdır (**Müfret 77/1**)

3.9. elim:-im

Ref' edip iki **elim** Rāzī hemān tārīḥ
didüm

Ola İsmā'īl Ḥayrī bu cihānda kām-yāb
(Tarih 17/9)

3.10. elimle:-im, -le

Şaḥn-ı dilde bir ateş yakdım **elimle**
cānıma

Tā kıyāmet ḥaşr olunca nūr olur
ḳabrim benim (Müfret 15/1)

3.11. elinden:-in, -den

Çok şafāñı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān ḳadeḥ

Yār **elinden** devr eder devrān umar
devrān ḳadeḥ (Gazel 25/1)

3.12. elini:-i, -n, -i

Penbe **elini** almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol ḳanıma
düşdi (Gazel 139/5)

3.13. eliñle:-iñ, -le

Saḳın evlenme fikrine düşüp rüsvā-yı
'āmm olma

Eliñle ḥānıñna ḳundaḳ biraḡıp etme
vāveyl āḥ (Kıt'a 2/1)

3.14. eliyle:-i, -(y)le

Ey dirīḡā bu fenā bezmi perīşān
olmadan

Cām şuna cānān **eliyle** nūş edem ben
Cem gibi (Gazel 144/4)

el al:- (Deyim)

1.) Ele almak, kontrolü altına almak.

1.1. el al:-ır

'İnānım **elden alır** at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca bir piyāde
(Gazel 125/6)

el çek:- (Deyim)

1.) İlgisini kesmek, vazgeçmek, el etmek
çekmek.

1.1. el çek:-

Cihāngirlikden **el çek** Rāziyā pīr-i
'za'īf olduñ
Civānım ser-firāz olmuş şecā'atle
pelenglenmiş (Gazel 62/7)

1.2. el çek:-ip

El çekip her bir ḥuşuşdan terkini
ḳılsam murād
Gāḥ nāz u gāḥice 'arz-ı vīşāl eyler
baña (Gazel 12/6)

1.3. el çek:-ip

İḥtiyārī **el çekip** kıldım ferāḡat
cümleden
Dergehinde bir münīb etdi beni üstād-ı
'aşḳ (Gazel 73/4)

1.4. el çek:-

Yoluna baş u cān verseñ yine icrā-i
resm eyler

Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından (**Gazel 102/5**)

el kaldır-:

1.) Dua etmek maksadıyla elleri yukarı
kaldırmak.

1.1. el kaldır-:-ip

Seyr eden ālāyişin bī-iḥtiyār **el**

kaldırıp

Cān u dilden Ḥazret-i Tayyār'a eylerler
du‘ā (**Tarih 8/9**)

1.2. el kaldır-:-ip

Şāhibu'l-hayra murādıñ var ise **el**

kaldırıp

Cān u dilden Ḥacī 'İvaż Pāşā'ya eyle
du‘ā (**Tarih 9/9**)

el uzat-: (Deyim)

1.) Birinden bir hakkı almaya
kalkışmak, yardım etmek.

1.1. el uzat-:-ip

Geldi benim nāz ile ol yanıma

El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-
bend 3/9**)

el tut-: (Deyim)

1.) Elinden tutmak yardımcı olmak,
destek olmak.

1.1. el tut-:-sa

Yetişip **tutsa elim** āh baña hem-dād
olsa

N'olur ey kân-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

el yu-: (Deyim)

1.) El çekmek, vazgeçmek, bırakmak,
terk etmek.

1.1. el yu-:-du, -m

Mā'il-i ḥūn-ḥār olan dildāra dil verme
şakın

El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir nefes (**Gazel 59/4**)

1.2. el yu-:-du, -m

Gözüm yumdum cihāndan **el yudum**

terk-i diyār etdim

Varıp maqşūda kām aldım gezip zātım
'ayār etdim (**Gazel 101/1**)

1.3. el yu-:-dur, -du, -ñ

Āferīn 'aşk-ı mecāzım reh-nümā olduñ
baña

El yudurduñ dü cihāndan şimdi pāk
etdiñ beni (**Gazel 146/6**)

el-ān:

1.) Hala, şu anda bile.

1.1. el-ān:

Sürūrumdan 'aceb raqş-āver etdi bu
felek gūyā

Ṭurur ḥālā derūnumda feraḥla
cünbüşüm **el-ān** (**Tarih 5/2**)

elbet:

1.) Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

1.1. elbet:

Şakın yüz verme şāhım kelb rakībe
İder **elbet** saña şāyed hıyānet (**Gazel 18/8**)

1.2. elbet:

Tāze cān buldum görünce haṭ-ı nev-
ruḥsārın
Revnaḳ-ı faşl u bahār **elbet** verir bī-
māra haṣ (**Gazel 69/4**)

1.3. elbet:

Āsitān-ı Hāzretiñde vaḳtimi kıldım
telef
Pertev-i feyziñle **elbet** bir de cāh ister
göñül (**Gazel 87/6**)

1.4. elbet:

Luṭf eylemezsin yārim demezsin
Uğrarsın **elbet** bu derde sen de (**Gazel 124/4**)

1.5. elbet:

‘Aceb āşüfte etdi nīm nigehle ben
perīşānı
Bu Rāzī bendesi **elbet** olur ammā
neden soñra (**Gazel 127/5**)

1.6. elbet:

Zen seven bī-çāreniñ ḳadriñ bilir
dildādesi

Şefḳati ḡālibdir **elbet** zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.7. elbet:

Fikr-i vaşlı bir gün **elbet** derd-nāk
eyler beni
Şevḳ-i ‘aşḳı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

1.8. elbet:

Bāb-ı mü’ mīne muvaḥḥid ‘āşıḳı celb
eyleyip
Eyleyen ikrārı **elbet** olmada ḥāşıl
merām (**Tarih 14/4**)

1.9. elbet:

Yā İlāhī bu şehīde raḥmetiñ eyle
müdām
Böyle zāt-ı pākiñ **elbet** mesnedi
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

elbise:

1.) Giysi, kıyafet, elbise, libas.

1.1. elbisede:-de

Ba‘zı ba‘zı bulunur **elbisede**
Ḳakum u sincābda yok semmūrda var
(**Gazel 153/5**)

elbise-i semmūr:

1.) Samur kürkü.

1.1. elbise-i semmūr:

Bir pula degmez iki ‘ālemiñ aşlā
ḳadarı

Hāşş **elbise-i semmūr** u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

elden al-: (Deyim)

1.) Elinden almak, bir şeyden mahrum
bırakmak.

1.1. elden al-:-di

Rūhımı beyn **elden aldı** oynadır esb-i
murād

Māt eder ‘āşıkların açmaz ile
mānşübesi (**Gazel 152/3**)

elden ele düş-:

1.) Ortaya düşmek, değerini
kaybetmek.

1.1. elden ele düş-:-se, -m

Rāzī’i belā bahırına ilķāya sebep ne
Taḥlīş-i girībān içün **elden ele düşsem**
(**Gazel 93/5**)

elden ne gel-:

1.) "Elden bir şey gelmez, yapacak bir
şey yok" anlamında kalıp ifade.

1.1. elden ne gel-:-ir

Rāzī-i sūḥan-perveri ta‘n eyler eḥibbā
Elden ne gelir tırresine taḫdı o ḥānım
(**Gazel 92/7**)

1.2. elden ne gel-:-ir

Hāḫḫ’a teslīm ü rızā cāmı fedā böyle
imiş

Elimizden ne gelir emr-i Ḥudā böyle
imiş (**Müseddes 1/8**)

ele al-: (Deyim)

1.) Elinde tutmak, eline almak.

1.1. ele al-:-sa, -ñ

İşi güci etmede dā’im ḥarām
Cüz’i **alsañ eliñe** eyler kıyām
(**Mesnevi 6/2**)

elem:

1.) Acı, üzüntü, gam, dert, keder.

1.1. elem:

Derd ü endüh u **elem** āşinā-yı hem-
demim

Çāre teslīm ü rızā var mı daḫi arada
(**Gazel 125/3**)

1.2. elem:

Derd ü endüh u **elem** āb-ı sirişk
mūnisim

Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör orada
(**Gazel 126/5**)

1.3. elemi:-i

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi

Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā

elemi (Kaside 2/1)

1.4. elemim:-im

Hercāyi güzel cevriñ ile ḫaylī demim
var

Sen şūh-ı cefā-kāra demem ki **elemim**
var (**Gazel 46/1**)

1.5. eleminden:-i, -n, -den

Halka-i bezm-i vefāda dedi mesrūr
edeyim

Bu meserretle derūnī **eleminden**
geçdik (**Gazel 82/7**)

1.6. elemle:-le

Şihāb-āsā semāda berķ urur āh-ı
firāvānım

Ramaķ ķaldı tenimden bu **elemle**
çıkmağa cānım (**Terci-bend 2/7**)

el-hak:

1.) Allah için, gerçekten, doğrusu.

1.1. el-hak:

Hudā tevfiķini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-hak

Aña luţf u kerem kılmış sa‘īde baht-ı
bī-dāre (**Tarih 6/4**)

elhamdulillāhi’l-lezī halaka’l-insān

fī-aḥsen-i takvīm: (Ayet)

1.) Hamd, insanı en güzel biçimde
yaratan Allah'a mahsustur.

**1.1. elḥamdulillāhi’l-lezī ḥalaķa’l-
insān fī-aḥsen-i takvīm:**

**Elḥamdulillāhi’l-lezī ḥalaķa’l-insān
fī-aḥsen-i takvīm**

Ve meyyezehü min cinsihi bi'n-nuţķi
ve tefehhumi ve't-tefhīm (**Dibace 1/3**)

eli kanlı:

1.) Eline kan bulaşmış, kanlı, katil.

1.1. eli kanlı:

Dil ḥişārın fetḥ eder ķanlar şaçıp raḥm
eylemez

Gözi kanlı **eli kanlı** bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

elif:

1.) Arap alfabesinin ilk harfi.

1.1. elif:

Bursa'ya teşrīfiñe ben eyledim tārīḥ
murād

Bir **elif** derdine düşdüm güyiyā cānım
gibi (**Tarih 7/10**)

elif kaddi:

1.) Elif harfi gibi dimdik duran boy,
sevgilinin boyu.

1.1. elif kaddi:-m

Beni bint-i zamān mekkāresi rüsvā-yı
‘āmm etdi

Elif kaddim büküp o şūḥ hemān
şeklimi lām etdi (**Gazel 142/1**)

1.2. elif kaddi:-m, -i

Bi-ḥamdi’llāh naşīb oldu eşigine
yüzüm sürmek

Huzūr-ı ma‘nevîsinde **elif kıddimi**
lām etdim (**Kaside 1/10**)

1.3. elif kıddi:-n

Nerdübânından anuñ bulsañ amān
Elif kıddin kişiniñ eyler kemān
(**Mesnevi 3/9**)

elkâb-ı maşnū‘ât:

1.) Sanatla yaratılanların lakapları.

1.1. elkâb-ı maşnū‘ât:-ı

‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher hâzretlerine
esmâ’-i mevcûdâtı ve **elkâb-ı**
maşnū‘âtı
bi-‘tarîku’l-vaḥyu’l-ilhām tebyîn ü
i‘lām buyurdukda terkîb-i kelām ve
taḳrîr-i merām (**Dibace 1/11**)

elle:-

1.) Ellemek, dokunmak.

1.1. elleme:-me

Sîretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın
Ol ehl-i ḥarâbât hemān **elleme** küstâḥ
(**Gazel 26/3**)

elsine-i mezbûrân:

1.) Adı geçen dil sahibi.

1.1. elsine-i mezbûrân:-ı

ma‘rifet ‘azmî ‘ad olunup zîrâ ki
büleḡâ ve fuṣaḥâ fuṣalâ-yı şu‘arâyı
‘andelîb-i gülîstân
ve tûtî-i şekeristâna teşbîh ve **elsine-i**

mezbûrânı miftâḥ-ı der-i genc-i nihân
kılmışlardır. (**Dibace 2/10**)

elvedâ‘ kıl:-

1.) Veda etmek, vedalaşmak.

1.1. elvedâ‘ kıl:-dı, -m

Eyledim ‘azm-i sefer âḥ yâre **kıldım**
elvedâ‘
Cân u dilden ağladım dildâra kıldım
elvedâ‘ (**Gazel 70/1**)

1.2. elvedâ‘ kıl:-dı, -m

Eyledim ‘azm-i sefer âḥ yâre kıldım
elvedâ‘
Cân u dilden ağladım dildâra **kıldım**
elvedâ‘ (**Gazel 70/1**)

1.3. elveda‘ kıl:-dı, -m

Yâdigâr aldım o zülfi tellerinden
yâdigâr
İzṭırârî ṭurre-i ṭarrâra **kıldım elveda‘**
(**Gazel 70/2**)

1.4. elvedâ‘ kıl:-dı, -m

Çâre yokdur derdimiñ dermânına cānâ
benim
Ben zarûrî ‘âşık-ı ḡam-ḥâra **kıldım**
elvedâ‘ (**Gazel 70/3**)

1.5. elvedâ‘ kıl:-dı, -m

Gâḥ tebessüm gâḥ nevâziş göz ucıyla
gâḥ nigâḥ

Göz yumup ol gözleri seh̄hāra **kıldım**
elvedā (Gazel 70/4)

1.6. elvedā kıl:-*di, -m*

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile eyler
ictināb

Rāziyā ‘özr eyleyen ‘izāra **kıldım**
elvedā (Gazel 70/5)

elver:-

1.) Yetmek, yeterli olmak.

1.1. elverir:-ir

Nev-zuhūr yārāna mā’il olalı
mehpāreler

Rāziyā ‘ālī nazardır **elverir** yārān baña
(Gazel 7/5)

elzem:

1.) Lazım, gerekli, lüzumlu.

1.1. elzemdir:-dir

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü

Rāh-ı Hakk’ı bulmağa bir mürşīd
elzemdir bana (Gazel 1/2)

em:-

1.) Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir
şeyi içine çekmek.

1.1. emdim:-di, -m

Sükker-i kand-i lebiñ ey mīr-i leben-
zāde āh

Gerçi **emdim** ise geldi şimdi
burnumdan benim (Müfret 52/1)

1.2. emdirirsin:-dir, -ir, -sin

Āh muḥannā dest ile engüştleri imā
eder

Leblerim āb-ı zülālın **emdirirsin**
yārına (Gazel 132/5)

1.3. emersem:-er, -se, -m

Leb-i sükker-feşānından **emersem**
Gelir bu mürde cānıma liyākat (Gazel
18/7)

emīn:

1.) Emin olmak, güvenmek, teslim
olmak.

1.1. emīnimdir:-im, -dir

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i
şeydā

Emīnimdir diyü vārını verip āvāre
kalmışdır (Gazel 43/3)

emmā:

1.) “Ama” bağlacı.

1.1. emmā:

Emmā ba’d perverdigār-ı bī-zevāl
celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-miṣāl Rabbü’l-
erbāb
ve müyesserü’ş-şavāb olan ḥazret-i
vācibü’l-vücūd zü’l-luṭfu’l-cūd Ādem-
i ebu’l-beşer (Dibace 1/9)

emr:

1.) Emir, buyruk, ferman.

1.1. emrin:-in

İrci'î **emrin** işitdi eyledi rûhın fedâ
Nev-nihâlim dünýe vü 'uqbâsını kıldı
temîz (**Tarih 26/2**)

1.2. emriñe:-i, -n, -e

Emriñe dil-besteyim tâ kâlû belâ'dan
beri

Ser-fedâ kıldım rehiñde etme cânâ
ictinâb (**Gazel 14/2**)

1.3. emrine:-i, -n, -e

Emrine fermânına hep ser-fürû eyler
cihân

Pâdişâh-ı heft kişver aḡz eder bâc u
ḡarâc (**Gazel 22/5**)

1.4. emriñe:-i, -n, -e

Şükür ḡâtem yaratdı mürselîne
Ḳamusı **emriñe** fermân-beriñdir
(**Kıt'a 1/6**)

emr et:-

1.) Emretmek, buyurmak.

1.1. emr et:-

Benim âlât-ı ḡ'âbım gerçi olmaz ise
ḡünkârî

Kerem kııl da temiz **emr et** efendim
baña yorḡanı (**Kıt'a 3/1**)

1.2. emr et:-

Bu Râzî'nin niyâzını ḡabûl eyle
efendim gel

Mürüvvetle temiz **emr et** hele çârşâf u
yorḡanı (**Kıt'a 3/7**)

1.3. emr et:-ip

Emr edip bünyâdına bir câmi' -i a'lâ
içün

Ḳıldı itmâmın müyesser vâhid ü
muḡtâr aña (**Tarih 8/3**)

emr ol:-

1.) Emir vermek, buyurmak,
hükmetmek.

1.1. emr ol:-up

Yetişip ḡıtsa elim âh baña hem-dâd
olsa

N'olur ey kân-ı kerem **emr olup**
imdâd olsa (**Müseddes 1/12**)

emr-i Hudâ:

1.) Allah'ın emri.

1.1. emr-i Hudâ:

Ḥaḡḡ'a teslîm ü rızâ cânı fedâ böyle
imiş

Elimizden ne gelir **emr-i Hudâ** böyle
imiş (**Müseddes 1/8**)

emr-i İlâh:

1.) İlâhi emir, Allah'ın emri.

1.1. emr-i İlâh:

Dest-res eyler-ise ancak hālîme hallāk
eder

Dest-gir olmaz kimesne olmaya **emr-i**
İlāh (Gazel 123/4)

emr-i muhāl ol:-

1.) İmkânsız, zor bir iş durumuna
gelmek.

1.1. emr-i muhāl ol:-du

Şîve vü nâzı müselleme kahr u istîgnâsı
çok

Cevrine tākāt getirmek **emr-i muhāl**
oldu bana (Müfret 22/1)

emsāl:

1.) Benzer, denk, eş, gibi.

1.1. emsāl:

Âteş ile cünbüş eder gâhi şeb
Başına odlar yakar **emsāl** heb
(Mesnevi 4/3)

1.2. emsâli:-i

levâzımından ba‘z olan feşâhat-ı fî‘l-
kelâm belâgat-ı fî‘l-mütekellim işâbet-
i bi‘l-‘ulûm

kemâlat-ı fî‘l-‘âlim ve te‘lîf-i ‘ulûm ve
taşnîf-i fûnûna iktidâr ve bunlar
emsâli (Dibace 2/2)

1.3. emsâlimi:-im, -i

Dinle benim kâlimi aqvâlimi
Çeşm-i felek görmedi **emsâlimi**
(Terci-bend 3/1)

emsāl ol:-

1.) Örnek olmak.

1.1. emsāl ol:-maz

Neş‘e-yâb-ı Cem isem gayriye **emsāl**
olmaz

Çarh-ı kec-rev gibi âh bahtıma dellâl
olmaz **(Gazel 58/1)**

emsāl-i hüsn:

1.) Güzelliğin benzeri.

1.1. emsāl-i hüsn:-i, -ñi

Güzeliñ nâzenîniñ âh daği şûride-
meşrebiñ

Cihân görmüş değil **emsāl-i hüsnîni**
gümândan geç **(Gazel 23/2)**

encâm:

1.) Son, akıbet, nihayet.

1.1. encâm:

Râziyâ sahte hûlûşı ‘arz edersiñ
dâ‘imâ

Keşf-i râzından ‘aceb **encâm** geldi
hâtıra **(Gazel 121/9)**

encâm ver:-

1.) Son vermek, sona erdirmek.

1.1. encâm ver:-e

Niye **encām vere** bu fāsīde-i fikr ü
derūn

Buralım gūş-ı dili pend-i hīṭāb
eyleyelim (**Gazel 90/2**)

endām:

1.) Boy, pos, endam, kamet, sevgilinin
boyu.

1.1. endāmın: -lñ, -l

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr
içün **endāmın**

Tīg-i berrānīn çeker şol ğamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

endīşe:

1.) Düşünce, kaygı, gam, keder, korku.

1.1. endīşesi: -si

Ġamıñ **endīşesi** ğam-nāklığı ğāyet
ġarāyibden

Ġam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-
hānelerden şor (**Gazel 40/3**)

1.2. endīşesi: -si

Rāziyā cevır ü cefādır ol mehiñ
endīşesi

Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

1.3. endīşesi: -si

‘Aqlımı yağma içündür cümle nāz u
şīvesi

Ṭurre-i ṭarrārına bend eylemek
endīşesi (Gazel 135/1)

1.4. endīşesi: -si

Mekteb-i hüsnüñde Rāzī okusun
dersin tamām

Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endīşesi (Gazel 135/5)

1.5. endīşesi: -si

Ḥayālī dīdeden **endīşesi** çıkmaz
derūnımdan

Nigārım nāzenīni görmedim ḥaylī
zamān oldu (**Gazel 143/3**)

1.6. endīşesi: -si

Post giyinmek peştemālī pīşesi
Bāb-ı me’ mūra mūkīm **endīşesi**
(**Mesnevi 6/4**)

1.7. endīşesi: -si

Pāk-i dāmen kadr-i ‘ālī māyesi ğāyet
temiz

Dem-be-dem **endīşesi** Allāh rızāsıdır
mūdām (**Tarih 37/2**)

1.8. endīşesiyle: -si, -(y)le

Ġamıñ **endīşesiyle** bī-mecālim
Amān ḥasret ile geçdi zamānım
(**Gazel 94/6**)

endūh:

1.) Gam, keder, sıkıntı.

1.1. endūh:

Derd ü **endūh** u elem āşinā-yı hem-
demim

Çāre teslīm ü rızā var mı daḥi arada
(Gazel 125/3)

1.2. endūh:

Derd ü **endūh** u elem āb-ı sirişk
mūnisim

Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör orada
(Gazel 126/5)

engīn:

1.) Ucu bucağı görünmeyecek kadar
geniş, göz alabildiğine uzanan,
sınırsız, sonsuz.

1.1. engīnine:-i, -n, -e

Dil düşürdüm dil-rubānıñ rüyınıñ
rengīnine

Zevraḡ-ı şahbāyı sürdüm baḡr-ı aşk
enginine (Gazel 117/1)

engüş:

1.) Parmak.

1.1. engüşleri:-ler, -i

Āh muḡannā dest ile **engüşleri** imā
eder

Leblerim āb-ı zülālin emdirirsin yārına
(Gazel 132/5)

enīs:

1.) Dost, arkadaş, yar.

1.1. enīs:-i

Maḡāmı ‘adn ile firdevs ola yā Rab bu
mazlūmuñ

Enīs Meryem olsun hem munīs
ḡazret-i ‘Azrā (Tarih 43/4)

1.2. enīsindir:-im, -dir

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi

Gice gündüz **enīsindir** hele bir ḡayrī
yārim yok (Gazel 74/4)

enīs evle:-

1.) Dost edinmek, arkadaş olmak.

1.1. enīs eyle:-

Bezm-i ḡaşş-el-ḡaşıña bu Rāzī’i **eyle**
enīs

Mübtelā-yı derdiñim dermāna eyler
ser-fürū (Gazel 113/5)

envā’:

1.) Neviler, çeşitler, türler.

1.1. envā’ımı:-ı, -nı

Ben öğretdim şadım üzre cilveniñ
envā’ımı

Şimdi adam yerine koymaz beni etmez
ḡitāb (Müfret 21/1)

envār-ı aşk:

1.) Aşkın nurları, aşkın ışıltısı.

1.1. envār-ı aşk:

‘Āşık-ı dil-ḡastaya dā’ım şunar
peymāneler

Nüş edince neş' esinden añlanur

envār-ı 'aşk (Gazel 76/2)

er:

1.) Adam, erkek, yiğit.

1.1. er:

Rāz-ı diliñi ğayriye gel söyleme

küstāh

Her nā-ḥalefi **er** gibi hem belleme

küstāh (**Gazel 26/1**)

1.2. er:

Cevheri tāriḥ dedirdi Rāziyā bir **er**

gelip

Bu 'atīk naḫşibendi ma'bedin kıldı

cedīd (**Tarih 13/2**)

erbāb:

1.) Bir işten anlayan, bir işi iyi yapan

kimse, usta.

1.1. erbābı:-/

Gice gündüz işlenir her ḥānede

Anı **erbābı** bulur meyḥanede

(**Mesnevi 5/5**)

erbāb-ı hikmet:

1.) Hikmet sahibi kimseler.

1.1. erbāb-ı hikmet:

Rāziyā bu keşmekeşden fāriğ ol eyle

edeb

Meyl eder **erbāb-ı hikmet** adamın

senginine (**Gazel 117/5**)

erbāb-ı irşād:

1.) Doğru yoldan gidenler, Hak ehilleri.

1.1. erbāb-ı irşād:

Bāṭını zāhiri ma'mūr ma'den-i faẓl u kemāl

Hem daḥi **erbāb-ı irşād** ez-meşāyīh-i 'izām (**Tarih 14/8**)

erbāb-ı rikkat:

1.) İncelik ehli olanlar, sanatkârlar.

1.1. erbāb-ı rikkat:

Söz revācın buldu ğayrī cürmüne eyle niyāz

'Afv eder **erbāb-ı rikkat** eyledim

küllī ḥaṭā (**Tarih 9/10**)

1.2. erbāb-ı rikkat:

Ğıbṭa eder erbāb-ı rikkat cāy-ı 'ālī ḳadrine

Böyle dildū mesnede her bir gören eyler senā (**Tarih 39/2**)

erbāb-ı rindān:

1.) Rintler.

1.1. erbāb-ı rindān:

Ve 'ale'l-ḥuşūş ki fenn-i 'arūza taṭbīk ederek tanẓīm-i kelām taḥrīr-i merām bir

vefk maḳām nazm-ı lü'lü-veş intizām

eylemek aşhâb-ı 'irfân ve **erbâb-ı rindân** 'inde (Dibace 2/8)

erbâb-ı sühan:

1.) Güzel söz söyleme üstadları, şairler.

1.1. erbâb-ı sühan:

Erbâb-ı sühan vaşfiña dem-beste vü hāmūş
Kâdir olanın bahtını yâver biliriz biz
(Gazel 50/2)

erbâb-ı zühdi:

1.) Züht ehli, kaba sofı, dinin dış yüzü ile ilgilenen kişiler, ibadet edenler.

1.1. erbâb-ı zühdi:

Çün şultân içre cāy-ı tã'ati kâlâ fūrūş
Celb eder **erbâb-ı zühdi** 'âşıkânı
dâ'imâ (Tarih 9/6)

eren:

1.) Dinî konularda öncü olan şahsiyet.

1.1. erenler:-ler

Cihânın varlığın fikr eyledim aşlâ vefâ
yokdur
Erenler hizmetinde hâk olup cismim
gubâr etdim (Gazel 101/6)

erguvân:

1.) Kırmızıya yakın renk, sevgilinin yanığının rengi.

1.1. erguvânım:-ım

Beni meczûb eden şuh-ı cihânım
Güler yüzli yanığı **erguvânım** (Gazel 94/1)

erguvânî:

1.) Erguvan renkli.

1.1. erguvânî:

Erguvânî bâde içmiş gâlibâ agyâr ile
Çeşmi maḥmûr ruhları gül lebi
mercânlı güzel (Gazel 86/3)

1.2. erguvânî:

Erguvânî cāmelenmiş bağlamış gül
penbeler
Şad hezâr maḥbûbeler olmuş anuñ
mezcûbesi (Gazel 152/2)

eriş-:

1.) Erişmek, ulaşmak, yetişmek, büyümek.

1.1. erişmiş:-mek

Benim eşk-i revânımla **erişmiş** bir
fidândır bu
Gönül bağında bir ra'nâ nihâl-i
erguvândır bu (Gazel 110/1)

erte kal-:

1.) Geç kalmak.

1.1. erte kal-:-mı

Başı taşta tokanmış vakt-i hâli
bilmemiş bilmiş

Nelerden **erte** **kal**mış ol me‘āli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

es-:

1.) Havanın bir yönden bir yöne doğru
hissedilir şekilde hareket etmesi,
esmek.

1.1. eser:-er

Rüzgār **eser** ise vermez keder
Ġayrī yokdur hāneme gelir gider
(**Mesnevi 1/14**)

Es‘ad:

1.) Şeyh Gālib’in ilk mahlası.

1.1. Es‘ada:-a

Es‘ada tanzīr ederseñ Rāziyā güftārını
İnce bil sırma kemerle hāre kâftānlı
güzel (**Gazel 86/5**)

2.) Ayaş Müftüzadesi Esad Paşa.

2.1. Es‘ad:

Harf-i menkūṭ ile Rāzī söyledim
tārīhini

Es‘ad Hātem-i zamān oldu yine
kaḥhār vezīr (**Tarih 35/1**)

esb:

1.) At.

1.1. esb-ile:-ile

Raḥṣa meydān vermede vardır velī
merdānelik

Nā-hüner **esb-ile** da‘vā eylemek
beyhüdedir (**Müfret 71/1**)

esbāb:

1.) Sebepler, vasıtalara, vesileler.

1.1. esbābına:-ı, -n, -a

Bu müşebbib-hāneniñ **esbābına** şekk
eyleme

Gün-be-gün eyle nazar a‘lādan a‘lādır
yerim (**Gazel 100/3**)

esbāb-ı nāz:

1.) Nazın sebepleri, cilvenin nedenleri.

1.1. esbāb-ı nāz:

Haşr u kaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānını

‘Aşıkā cevır ü cefā **esbāb-ı nāz** olmuş
saña (**Gazel 13/3**)

esb-i murād:

1.) Murat atı.

1.1. esb-i murād:

Rūḥımı beyn elden aldı oynadır **esb-i**
murād

Māt eder ‘aşıkların açmaz ile
mānşübesi (**Gazel 152/3**)

eser:

1.) Sarf edilen bir emek, yapılan bir iş
sonucunda meydana gelen, yetenek,
gayret veya emek ürünü şey, yapıt.

1.1. eser:

Lāmi'ī Çelebī Dīvān'ında bülbül-i
bāğ-ı cihān 'andelīb-i gülzār-ı cinān
efendimiz

'aleyhi'ş-şalatu ve's-selāmīn ḥādīs-i
merviyesinden şu'arā ḥaqqında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/12**)

1.2. eşerindir:-in, -dir

Gözüm tūtiyāsı olsa ḥāk-i pāyīn
'İnāyet etmege Ḥaḳ **eşerindir** (**Kıt'a**
1/19)

eşer koy:-

1.) Eşer, iz, belirti bırakmak.

1.1. eşer koy:-du

Muḥabbet nārı cānımda 'alev-rīz
olmada dā'im
Ne varlıktan **eşer koydu** ki yokluḳdan
da kārım yok (**Gazel 74/2**)

esfel:

1.) En aşağı, en dip, en alçak.

1.1. esfeli:-i

Tāc-ı ma'den şorḳucı bālādadır
Esfeli görmez gözi a'lādadır (**Mesnevi**
4/6)

eshel:

1.) En kolay.

1.1. eshel:

bi-tevfīḳu'l-mennān **eshel** ü āsān
olacak

evlād u zürriyātına daḥi bi-fazlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭḳı ve
ta'līm ü (**Dibace 1/13**)

esir et:- (Deyim)

1.) Mahkûm etmek, tutsak etmek, esir
almak.

1.1. esir et:-di

Beni şūride kıldı şīvelerle
Esir etdi esir etdi bir āfet (**Gazel 18/2**)

1.2. esir et:-di, -ñ

Ḥüsnüñe **etdiñ esir** bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ cigerim itdi kebāb āh āh
āh (**Gazel 129/1**)

esir ol:-

1.) Mahkûm olmak, köle olmak, tutsak
olmak.

1.1. esir ol:-du, -m

Giriftār u **esir oldum** baña bir çāre yā
Rab
'Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

1.2. esir ol:-du, -m

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
'ālemde
Esir oldum esir oldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/7**)

esir-i ğurbet:

1.) Gurbet tutsağı.

1.1. **esîr-i ğurbet:-iz**

Âdemî-zâdız veli mi 'yâra geldik

bunda biz

Mülkimiz bâğ-ı cinândır biz **esîr-i gurbetiz (Gazel 53/7)**

eskām:

1.) Hastalıklar.

1.1. **eskāmdan:-dan**

Vücūduñ hıfz ede **eskāmdan** Allāh

Saña yetmez mi bu 'arz-ı şadākat

(Gazel 18/9)

eski:

1.) Çok kullanmaktan yıpranmış, harap olmuş şey.

1.1. **eski:**

Geldi şakḳ-ı hāmeye Rāzî dedim
tārîhîni

Eski hāmmām yeñiden ta'mîr olundu
pek laṭîf **(Tarih 50/2)**

1.2. **eski:**

Rāziyâ bâ ile yazdım söyledim tārîhîni

Eski hāmmām yeñiden ta'mîr olundu
pek laṭîf **(Tarih 51/1)**

2.) “Önceki, eski” anlamında sıfat.

2.1. **eski:**

O hūbîñ ruhları âlın ḥaṭā-ver olduğun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok **eski**
ḥāletden **(Gazel 106/2)**

eski cāmî':

1.) Bursa'da bulunan Hacı Ali Zağili
Mağrabi'nin yaptığı; Şakir Muhammed
Efendi'nin tamir ettiği cami.

1.1. **eski cāmî':**

Resm-i zîbāsın görünce Rāziyâ tārîḥ
dedim

Eski cāmî' yeñilendi kudret-i

Yezdāna bak **(Tarih 20/7)**

esmā'-i mevcūdâtı:

1.) Varlıkların isimleri.

1.1. **esmā'-i mevcūdâtı:**

'aleyhi't-teḥiyyetü'l-ezher ḥazretlerine

esmā'-i mevcūdâtı ve elḳāb-ı

maşnū'atı

bi-ṭarîḳu'l-vaḥyu'l-ilhām tebyîn ü

i'lām buyurdukda terkîb-i kelām ve

taḳrîr-i merām **(Dibace 1/11)**

esrār:

1.) Gizlenilen ve bilinmeyen şeyler,
aklın eremeyeceği işler, sırlar,
gizemler.

1.1. **esrār:**

Derūnumda iki nüktem temennî

eyliyor yâre

Biri dildir biri **esrār** fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.2. esrār:

Sitānbol' uñ zenānınıñ ne **esrār** şīve vü
nāzı

Hele tefhīm olunmaz k̄āle gelmez bir
huşuşdur bu (**Müfret 79/1**)

1.3. esrāra:-a

Vākıf oldum t̄ālī'imde bir 'aceb
esrāra ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çārşāmbaya (**Müfret 4/1**)

1.4. esrārdır:-dır

Gönülden gönüle rāh-ı hākīkat başka
esrārdır

Vücūd iklīmine şāh olmağa Rāzī
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

1.5. esrārımı:-ım, -ı

Hāl-i dilimi söylemeye var mı liyākat
Güş eyleseñ **esrārımı** āh nelerim var
(**Gazel 46/2**)

1.6. esrārıñ:-ıñ

Bu devriñ sırrına vākıf olan 'irfāna
'aşk olsun

Ne yār belli ne hūd ağıyar şakın fāş
etme **esrārıñ** (**Müfret 45/1**)

1.7. esrārına:-ı, -n, -a

Kimse vākıf olmasun hālimiñ

esrārına

Nāzıkāne kıl hırāmān nāz ile rindāna
baş (**Gazel 66/2**)

esrār-ı ān:

1.) Güzellik sırları.

1.1. esrār-ı ān:-a

Bu verā'-i perdeniñ bir vākıf-ı esrārı ol
İttılā' hāşıl ederseñ sırra **esrār-ı āna**
bak (**Gazel 77/2**)

esrār-ı 'aşk:

1.) Aşkın sırları.

1.1. esrār-ı 'aşk:

Meclis-i 'irfāna gel de diñle sen **esrār-**
ı 'aşk
Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
'aşk (**Gazel 76/1**)

esrār-ı dil:

1.) Gönül sırları.

1.1. esrār-ı dil:-dir

Ma'ni-i rengin ararsañ turre-i dildāra
bak
Ezber et **esrār-ı dildir** bir vefā gördüñ
mü hıc (**Gazel 21/6**)

esrār-ı İlāhī:

1.) İlahi sırlar.

1.1. esrār-ı İlāhī:

Lîma‘allâh sırrını ezberledi Râzî bu
gün
Cümle **esrâr-ı İlâhî** belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

esrâr-ı nâz:

1.) Nazların sırları, naz etme sebebi.

1.1. esrâr-ı nâz:

Levh-i dilden Râziyâ hakk oldu
şandım ismimi
Beynimizde şırrımız **esrâr-ı nâz**
olmuş saña (**Gazel 13/5**)

esrâr-ı yâr:

1.) Sevgilinin sırları.

1.1. esrâr-ı yâr:-ı

Pek şakın **esrâr-ı yârı** fâş edip etme
hebâ
Tekye-gâh-ı dilde mihmân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

esvâb:

1.) Giyecek elbise, kıyafet, elbise.

1.1. esvâbını:-ı, -n, -ı

Neyleyim dünyâ-yı dünüñ ‘âriyet
esvâbını
Başına çalsun felek ikbâl-i nâ-
hemvârını (**Matla 13/1**)

eş‘âr:

1.) Şiirler.

1.1. eş‘arım:-ım

ibrâz eylediği Mevlâ'mıñ kudret-i
bâhire-i Yezdâniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaçd
edinip ekşer **eş‘arım** bu huşûşda ibdâ‘
olundukda taḥşîl-i rızâ-yı Bârî
ümîdiyle mezîd (**Dibace 4/10**)

1.2. eş‘arım:-ım, -a

Eyledim **eş‘arım** harf-i elifden ibtidâ
Bâ vü tâ vü şâ vü cîm ü hâ vü ḥâdan tâ
ye‘ye (**Kaside 3/14**)

eş‘âr u ebyât:

1.) Şiirler ve beyitler.

1.1. eş‘âr u ebyât:

ta‘mîr ü tesellâ-yı ḥâtır-ı kesîr için
‘aql-ı kaçîrimle ‘indi ve zannî **eş‘âr u**
ebyâta şürû‘ u
meşgûliyetime bādî vü bâ‘iş olacak
(**Dibace 3/11**)

eşik:

1.) Evin, kapının önü.

1.1. eşigi:-i

Yüzün sürmüş **eşigi** ḥâkine kılmış
temennâyı
Açılmış gönceler gibi daḥî ifşâ-yı râz
etmiş (**Gazel 64/2**)

1.2. eşigi:-i

Ne lâzım dâmen ü destî güzeller şâh u
hünkârıñ

Eşgi ka‘besine sür yüzüñ merdāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/5**)

1.3. eşgine:-i, -n, -e

Bi-ḥamdi’llāh naşīb oldu eşgine
yüzüm sürmek
Ḥuzūr-ı ma‘nevīsinde elif ḳaddimi lām
etdim (**Kaside 1/10**)

eşk dök-:

1.) Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1.1. eşk dök-:-dik, -in

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir
Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

eşk-i çeşm:

1.) Gözyaşı.

1.1. eşk-i çeşm:-im

Çille-i hem-yāzesin çekmekde oldum
bī-mecāl
Eşk-i çeşmim ḥūn olunca eyledi ḥūn-
ḥāra ḥaz (**Gazel 69/3**)

1.2. eşk-i çeşm:-im

Eşk-i çeşmim düşicek pāyına inşāf
etseñ
Çeşm-i bīmārımı ummān ile yek reng
etdim (**Gazel 91/4**)

1.3. eşk-i çeşm:-im

Döküldi **eşk-i çeşmim** kūh u baḥre
olmadı ḥāşıl

Ne dūr oldu ne dāne ebr-i nisān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/3**)

eşk-i dīde:

1.) Gözyaşı.

1.1. eşk-i dīde:-m

Eşk-i dīdem inzivāda yār-ı hem-
demdir baña
Āşinā-yı ma‘nevī İbrāhīm Edhem’dır
baña (**Gazel 1/1**)

1.2. eşk-i dīde:-m

Māh-ı tābım ḳā’il oldum ayda bir
nezzāreye
Ḥasretiñle **eşk-i dīdem** gūyiyā Ceyḥūn
olur (**Gazel 38/2**)

1.3. eşk-i dīde:-m

Şaf çekip ‘asker yürütdi rüyına
dilberleriñ
Eşk-i dīdem ḥūn olunca eyledi imdād
ḥaṭ (**Gazel 68/3**)

eşk-i kerīm:

1.) Çok fazla gözyaşı.

1.1. eşk-i kerīm:

Āb-ı raḥmānī gerek bu āteşim
teskīnine
Eşk-i kerīm daḥi müzdād etdi āhım
şu‘lesin (**Müfret 64/1**)

eşk-i revân:

1.) Akan gözyaşı.

1.1. eşk-i revân:-ım, -la

Benim **eşk-i revânımla** erişmiş bir
fidandır bu
Gönül bağında bir ra'nā nihāl-i
erguvandır bu (**Gazel 110/1**)

eşk-i ter:

1.) Gözyaşı.

1.1. eşk-i ter:-i

Akıdıp **eşk-i teri** hūn ile āb eyleyelim
Nefs-i kıllāşa hezār cevır ü 'azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

et:-

1.) Yapmak, etmek, bir işi
gerçekleştirmek, davranmak.

1.1. eden:-en

Terahhūm eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pūr-hūnum
Ġubār-ı pāyını sürme **eden** destūra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

1.2. edeni:-en, -i

Rāziyā tūt pendimi diñle beni
Sevgilidir **etmeyenden edeni**
(**Mesnevi 5/7**)

1.3. eder:-er

Dest-res eyler-ise ancak hālime hālāk
eder

Dest-gır olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (**Gazel 123/4**)

1.4. ederseñ:-er, -se, -n

Tutup cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen
Yazık ben 'āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.5. etdi:-di

Ne gün **etdi** baña ikrār olan va'd-i
keriminden
Hudā inşāf verip rahmi nümāyān
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

1.6. etdigiñ:-dik, -in

Ülfet-i sâbıka düşmez **etdigiñ** tavr u
edā
Şaydıña düşdüm düşeli derd-nāk etdiñ
beni (**Gazel 146/5**)

1.7. etmeyenden:-me, -(y)en, -den

Rāziyā tūt pendimi diñle beni
Sevgilidir **etmeyenden edeni**
(**Mesnevi 5/7**)

e't-tā'ibu mine'z-zenbi kemen lā

zenbe lehü: (Hadis)

1.) "Günahından tövbe eden kimse hiç
günahı olmayan kimse gibidir."
anlamında hadis-i şerif.

1.1. e't-tā'ibu mine'z-zenbi kemen lā zenbe lehü:

Şefâ'atî li ehli'l-kebâ'iri yevme'l-
kıyâmeti. **E't-tâ'ibu mine'z-zenbi**
kemen lâ zenbe lehü. hadîs-i
resûlullâhiñ me'âline daħil
eyleyip hemân Hudâ-yı bî-çün dü
cihânda cümleyi rif'at-yâb ve dâru's-
selâmında bilâ-keyf ü (**Dibace 5/4**)

eṭvār:

1.) Tavırlar, davranışlar, haller.

1.1. **eṭvārını**:-l, -n, -l

Tavrını **eṭvārını** taḥsîn eder üftâdeler
Kâmeti ğâyet bülenddir sîne meydânlı
güzel (**Gazel 88/6**)

ev:

1.) Hane, mesken, yuva, konut,
barınılan yer.

1.1. **evime**:-im, -e

Hic **evime** gelmedi yārânımız
Var şanurdım yok imiş yārânımız
(**Mesnevi 1/10**)

1.2. **evimi**:-im, -i

Cân u dilden bir fenâft'llâha eyle ilticâ
Yek nefesde **evimi** ma'mûr eden
pîrâna bak (**Gazel 77/6**)

2.) "Yahut, veya, meğer ki, belki ister"
anlamında atıf harfî.

2.1. **ev:**

ki Bismillâh Künūzen taḥte'l-'arşi
mefâtîḥahâ el-sinetehu's-şu'arâ **ev**
kemâ ḳâl 'aleyhi's-selâm bu ḥadîs-i
şerîf zımnında dâḥil ü vâşıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maḳdûr ve bezl ü cûd
ederek işbu (**Dibace 2/13**)

evlād:

1.) Bir kimsenin oğlu veya kızı,
soyundan gelenler.

1.1. **evlād:**

bi-tevfîḳu'l-mennân eshel ü âsân
olacak
evlād u zürriyâtına daḥi bi-fazlillâhi
ve keremehu intikâl edip kuvve-i nuṭṭı
ve ta'lîm ü (**Dibace 1/14**)

evlen-:

1.) Erkekle kadın, aile kurmak için
yasaya uygun olarak birleşmek,
izdivaç etmek.

1.1. **evlenme**:-me

Saḳın **evlenme** fikrine düşüp rüsvâ-yı
'âmm olma
Eliñle ḥânîña ḳundaḳ bırağıp etme
vâveyl âh (**Kıt'a 2/1**)

evli:

1.) Ev sahibi, yuva kurmuş, evli.

1.1. **evli:**

Eger üç **evli** ise kâle gelmez bir
huşûşdur bu
Gezer bî-hûde bî-hûde yaramaz bir işe
her gâh (**Kıt'a 2/3**)

1.2. evlilerin:-ler, -in

İki **evlilerin** derdin ne mümkün
eylemek tefhîm
Ki eger mest-i lâ-ya'kîl gehi 'aqlı olur
bî-râh (**Kıt'a 2/2**)

evşâf:

1.) Nitelikler, özellikler, vasıflar.

1.1. evşâfı:-ı

Qâbil-i tefhîm degildir Râziyâ **evşâfı**
hîç
Şüretin taşvîr eden ressâma kıldım
ilticâ (**Gazel 10/5**)

1.2. evşâfıñ:-ıñ

Baňa hatm-i kelâm etdirdi **evşâfıñ**
seniñ ey şuğ
Sühan-perdâz olursam şanıña lâyıq
yalan ister (**Gazel 42/3**)

1.3. evşâfıña:-ı, -n, -a

Ne haddim var seniñ **evşâfıña** lâyıq
sühandârlık
Muvaffaq eyleye Mevlâ lisânım yâ
Resulullâh (**Kaside 3/11**)

1.4. evşâfıñı:-ıñ, -ı

Evşâfıñı vaşf eylemege var mı
mecâlim

Yok şânına şâyeste efendim
sühanımdan (**Gazel 104/4**)

1.5. evşâfını:-ı, -n, -ı

Hâk u bâb u manzarı vaşfında 'âciz
şâ'irân
Nice ta'rîf edeyim **evşâfını** cânâ saña
(**Tarih 8/6**)

evvel:

1.) Önce, ilk önce, başlangıçta,
eskiden.

1.1. evvelini:-ini

Bir nefesde mâlik eyler **evvelini** âhire
Râziyâ bîdâr ederler aç gözün
meydândadır (**Gazel 45/5**)

evvel bahâr:

1.) İlkbahar.

1.1. evvel bahâr:-da

Şahın-ı Kâğıd-ğâne'de şûrîde hûrîler
görüp
Nûr olur **evvel bahârda** çeşm-i hûn-
hârım benim (**Müfret 82/1**)

ey:

1.) "Ey" seslenme ünlemi.

1.1. ey: (Kadr bilmez)

Gönder **ey** kadrini bilmez cevriñi
gönder baňa

Kıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/1**)

1.2. ey: (Hün ile ālūd’olan çeşm)

Gel berü **ey** hün ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var mı senden ğayri hîç yanımca bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.3. ey: (Dil)

Hîç perîşân olma **ey** dil cān u dilden
kıl niyāz

Sür yüzün hāk-i derine dā’imā
Raḥmān’a tut (**Gazel 16/3**)

1.4. ey: (Dost)

Şayd-ı dil içün eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost

Nezzāreye al ‘āşıkı sen gel hemān **ey**
dost (**Gazel 17/1**)

1.5. ey: (Dost)

Şayd-ı dil içün eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost

Nezzāreye al ‘āşıkı sen gel hemān **ey**
dost (**Gazel 17/1**)

1.6. ey: (Dost)

Üftādeleriñ hāke düşüp hāl-i yamāndır
Tut bûy-ı vişāl gibi hemān yāsemen **ey**
dost (**Gazel 17/2**)

1.7. ey: (Dost)

Tebrîz ile Şîrāz’a vü hem Çîn’e mi
vardıñ

Ver nāfe-i çîn āh ne olur bir tümen **ey**
dost (**Gazel 17/3**)

1.8. ey: (Dost)

‘Anber saçılır rûy-ı ‘araḳ-nākıña gûyā
Ġāyet yaraşur hāl-i siyāhî yemen **ey**
dost (**Gazel 17/4**)

1.9. ey:

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḥ bulunur
mu

Rāzî kaçırıp baḥr-ı şafāya dümen **ey**
dost (**Gazel 17/5**)

1.10. ey: (Serv kāmēt)

Bu Rāzî hasta gönle bir devā kıl
Tabîb-i hāzıkım **ey** serv kāmēt (**Gazel**
18/10)

1.11. ey: (Dil-nüvāz)

Güşîña āvîze eyle pendimi **ey** dil-
nüvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicāb
olmaḳ ne güc (**Gazel 24/7**)

1.12. ey: (Melek sûretli ḥān)

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri
müliden lezîz

Ey melek sûretli ḥānım lebleriñ
müliden lezîz (**Gazel 28/1**)

1.13. ey:

Ey dirîgâ bu dil-i bîmâra etmez bir
devâ
Şûretâ derd ü elemeler ol şanevberden
midir (Gazel 30/4)

1.14. ey: (Bâd-ı şabâ)

Ey bâd-ı şabâ hâl-i dilim yâre haber
ver
Zulmet misiñ ol şâh-ı cihândâra haber
ver (Gazel 31/1)

1.15. ey: (Turre)

Dildârına dil almada yağmacılık etdi
Ey turre yetiş ğamze-i tâtâra haber ver
(Gazel 32/3)

1.16. ey: (Mâh-ı felek)

Açsın gözini bülbül-i nâlânım uyandı
Ey mâh-ı felek ğonce-i hûn-hâra haber
ver (Gazel 32/4)

1.17. ey: (Dil-nüvâz)

Devr eder pîrâmeniñ bir nâ-halef ey
dil-nüvâz
Hem-zebân etme şakın bir nem kıpar
bîgâneler (Gazel 33/7)

1.18. ey:

Ey dirîgâ kırtuluş yok düş olan
ġisûsına
Sihr eder sehğâra beñzer gözleri
sehğâreler (Gazel 34/4)

1.19. ey: (Dilber)

Yanıp yakılmağa cânâ dil-i
süzânelerden şor
Ruğuñ bezminde ey dilber yanan
pervânelerden şor (Gazel 40/1)

1.20. ey: (Meh-rû)

Hâķîķat cāmını nûş eyledim ‘aşķıñla
ey meh-rû
‘İzârıñ şevķi ile sürdigim
peymânelerden şor (Gazel 40/6)

1.21. ey: (Şuğ)

Baña hatm-i kelâm etdirdi evşâfıñ
seniñ ey şuğ
Sühan-perdâz olursam şanıña lâyıķ
yalan ister (Gazel 42/3)

1.22. ey: (Murğ-ı dil)

Geçip kaçır-ı mu‘allâdan tevekkül
bâbını bekle
Sana ey murğ-ı dil ancak sarây-ı ten
ķafes besdir (Gazel 47/7)

1.23. ey: (Cefâ-kâr)

Girerse destime dāmân-ı ‘afvıñ ey
cefâ-kâr
Kıluñ hâķķında ey Râzî bu ni‘met
dest-res besdir (Gazel 47/9)

1.24. ey: (Râzî)

Girerse destime dāmân-ı ‘afvıñ ey
cefâ-kârım
Kıluñ hâķķında ey Râzî bu ni‘met
dest-res besdir (Gazel 47/9)

1.25. ey: (Şanem)

Hāl-i dilim bu benim gice gündüz **ey**
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki mäh bilir
(**Gazel 48/2**)

1.26. ey: (Perī)

Ber-murād olsam diyü cān u dilden **ey**
perī

Cüst ü cū eyledigim seyr eden hem-
rāh bilir (**Gazel 48/3**)

1.27. ey: (Āfet)

Figān u nālemi taḥkīrden **ey** āfet hāzer
eyle

İrişür gülle-i āhım ḥişārılar pāyidār
olmaz (**Gazel 49/6**)

1.28. ey: (Şūḥ)

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı **ey**
şūḥ

Müjgānlarıñı bağıma ḥançer biliriz
biz (**Gazel 50/4**)

1.29. ey: (Şūḥ)

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa
başımda

Beni pervāne gibi eylediñ **ey** şūḥ sen
āvāre (**Gazel 122/3**)

1.30. ey: (Ġamzesi dil-düz)

Ey ġamzesi dil-düzum senden bu
göñül geçmez

Derdiñ ile pür-süzum senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.31. ey: (Sevgili)

‘Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.32. ey: (Bī-çāre)

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gūş
etmedi

Bulmadıñ maḳşūda **ey** bī-çāre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.33. ey: (Ġam-ḥār)

Ceyş-i ġamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle **ey** bī-çāre
ġam-ḥāra ḥaz (**Gazel 69/5**)

1.34. ey: (Göñül)

Ġayre bakma **ey** göñül ol vech-i ḥüsn
ü āna bak

Ḥāne-i dilde ḳadīm-i yār olan yārāna
bak (**Gazel 77/1**)

1.35. ey: (Gedā)

Bu belā meydānınıñ derbānı olduñ **ey**
gedā

Himmet-i pīrānla agāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/2**)

1.36. ey: (Civān)

Hāk-i pāyın dīdeme tūtyā ederdim **ey**
civān

Hāne-i ‘aczāneme bir kerrecik gelmez
misiñ (**Gazel 80/3**)

1.37. ey: (Civān)

Bağa bağa yollarına **ey** civān
Gözlerimiz revzen-i cām oldu gel
(**Gazel 83/2**)

1.38. ey: (Ġāfil ādem-zāde)

Ġam yeme rızkıña **ey** Ġāfil Ādem-zāde
Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden
geçdik (**Gazel 82/9**)

1.39. ey: (Perī)

Ḳalbime āteş bıraḳdıñ **ey** perī cevvēle-
veş
Derdini izḥār içün yāş ile āḥ ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.40. ey: (Rāzi-i bī-ḳāre)

Ḥazret-i Ḥaḳḳ’a yarar bir ‘ameliñ var
mı seniñ
Düşün **ey** Rāzi-i bī-ḳāre ḥicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

1.41. ey: (Çeşm-i pūr-ḥūn)

Teraḥḥum eyledim şimdi saña **ey**
çeşm-i pūr-ḥūnum
Ġubār-ı pāyını sürme eden destūra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

1.42. ey: (Nāzenīn)

Nedir **ey** nāzenīnim pīç u tābıñ
Selāse cūr ‘a-keşlik ḳıl ayakdan (**Gazel**
103/3)

1.43. ey: (Yūsuf-ı şānī)

A ‘lā yaraşur ṭavrıña **ey** Yūsuf-ı şānī
Ki cāmeleriñ berk-i gül ü
yāsemenimden (**Gazel 104/5**)

1.44. ey: (Cefākār)

Sitem-baḥşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā hem

Yazıḳdır **ey** cefākārım ḥazer ḳıl
inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

1.45. ey: (Āfet)

Müjeñ ‘aşḳına **ey** āfet şehādet fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refāḳatden (**Gazel 106/4**)

1.46. ey: (Mehrū)

Fiğānımdan olur ḥāmūş ḳalır dem-
beste muṭribler
Şaḳın dūr olma **ey** mehrū yesār ile
yemīnimden (**Gazel 108/5**)

1.47. ey: (Şūḥ-ı cihān)

Ey şūḥ-ı cihān bende-i fermānberiñ
‘ālem

Biñ nāz ile sen sūre-i ‘imrān oḳuduḳça
(**Gazel 118/4**)

1.48. ey: (Āḥ-ı seher-gāḥ)

Gel **ey** āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle
Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

1.49. ey: (Halk-ı ‘ālem)

Benim hāl-i diger-günüm nice ‘arz
eyleyem yāre
Amān **ey** halk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (**Gazel 122/1**)

1.50. ey: (İlāh)

Bir ġarībim Hāk’dan özge yokdur
hiçbir penāh
Derdime rahm eyle Raḥmān ismiñ
içün **ey** İlāh (**Gazel 123/1**)

1.51. ey: (Cān)

Sen dirīg etme vişāl-i yār içün cān
naḫdini
Cān fedā kıl gel berü **ey** cān demi
cānānıma (**Gazel 128/2**)

1.52. ey: (Çeşm-i siyāh)

Hüsnuñe etdiñ esir bendeñi **ey** çeşm-i
siyāh
Süz-ı hecriñ ciğerim itdi kebāb āh āh
āh (**Gazel 129/1**)

1.53. ey: (Hūr-ı penāh)

Bağlasam gözlerime turre-i zülf-i
siyehiñ
Çeşm-i bīmārıma sıhḫat gelir **ey** hūr-ı
penāh (**Gazel 129/2**)

1.54. ey: (Şüh-ı cihān)

Levh-i dilden şakın **ey** şüh-ı cihān
silme beni
Gāhice ḫātırıña eyle efendim dil-ḫ’āh
(**Gazel 129/6**)

1.55. ey: (Cefācū)

Ey cefācū cevriñe cānım fedā kıldım
bugün
Görmeye cānımı verdim āh amān
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.56. ey:

Ey dirīgā bu fenā bezmi perīşān
olmadan
Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.57. ey: (Bī-vefā)

Cānıma āteş bıraḫdıñ süz-nāk etdiñ
beni
‘Aķibet **ey** bī-vefā kıydıñ helāk etdiñ
beni (**Gazel 146/1**)

1.58. ey: (Ṭabīb)

Ben vişāl-i bezmiñe ṭalib olaldan **ey**
ṭabīb
Şām-ı ġamda bī-şurūb gūyā ki kāk
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

1.59. ey: (Civān)

Şüret ü zāhirde ma’lūm **ey** civān
Nice taḫşīl olunur ‘ummānda var
(**Gazel 153/6**)

1.60. ey: (Kerem-kān)

Hakkına levlāk buyurdı hāzret-i Allāh
seniñ

Ey kerem-kānı efendim kıl şefā'āt
keremi (**Kaside 2/2**)

1.61. ey: (Şefi' u'l-müzribin)

Ey şefi' u'l-müzribin ben 'āşık-ı
dīdārınım

Düşeli derdine bu dil artdı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

1.62. ey: (Veliyyu'n-ni' met)

Zerre-i nāçiziñe düşse ziyā-yı perteviñ
Ey veliyyu'n-ni' metim görseñ hākīr
kemteriñ (**Matla 16/1**)

1.63. ey: (Dil)

Tābe-i hicrānda ey dil
puht'lenenlerden misiñ
Meclis-i 'irfānda yoḥsa
suht'lenenlerden misiñ (**Matla 18/1**)

1.64. ey: (Bī-vefā)

'Azm ederseñ şahn-ı Kāğıd-hāne'ye
ey bī-vefā
Mirḥor Kaşrı'ndayım bir nīm nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

1.65. ey: (Pür-cefā)

Nīm nigeble bendeñi āvāre kıldıñ
dilberā
Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık
baña (**Matla 30/1**)

1.66. ey: (Mürüvvet-mend efendim)

Ey mürüvvet-mend efendim vāy saña
Şormadıñ hātırcıgım n'oldu bana
(**Mesnevi 1/1**)

1.67. ey: (Güzel)

Bu luğazı bilemezsin ey güzel
Saña tefhīm edeyim güzel güzel
(**Mesnevi 3/1**)

1.68. ey: (Perī)

Bir mücellā kaşra beñzer ey perī
Raḳşa girse raḳş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

1.69. ey: (Kişi)

Gāhi bī-rūḥ gāhi zī-rūḥ ey kişi
'Ālim ile hem-nefes olmak işi
(**Mesnevi 4/10**)

1.70. ey: (Mehrū)

Firākıñ ḥasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū
'Aceb bir gün olur mı ki mülāḳat
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

1.71. ey: (Mehrū)

Seniñ sevdā-yı 'aşkıñla lisāna geldim
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek a'lā
gerek ednā (**Müfret 23/1**)

1.72. ey: (Rāzī)

Füyūzāt-ı İlāhiden eger feyz almak
isterseñ
Şaķın ayrılma **ey** Rāzī tevekkül bābını
bekle (**Müfret 36/1**)

1.73. ey: (Mīr-i leben-zāde)

Sükker-i khand-i lebiñ **ey** mīr-i leben-
zāde āh
Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (**Müfret 52/1**)

1.74. ey: (Dil)

Ger çekip taldursam **ey** dil ben kemān-
ı kudreti
Himmet-i tīrime olmaz kūh u şahrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

1.75. ey: (Dil)

Dest-i 'isyānımdan **ey** dil ger küşād
etsem ne sūd
Nist-i demren tīr-i istiḥkākımız kılmaz
güzer (**Müfret 61/1**)

1.76. ey: (Dil)

Luṭf-ı Hāķ'dan nā-ümīd olma şaķın **ey**
dil hemān
Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre bak (**Müfret 62/1**)

1.77. ey: (Sitem-kār)

Vefā semtine rāhıñ uğrar ise **ey** sitem-
kārım
'Azīz başıñ içün anda n'olur cüz'ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

1.78. ey: ('Āşık-ı ğam-ḥāre)

Gel beru **ey** 'āşık-ı ğam-ḥāre gezme
serseri
Ḥūri vü ğılmānı seyr et şaḥn-ı Kāğıd-
ḥāne'de (**Müfret 81/1**)

1.79. ey: (Şūḥ)

Beni zīncīr-i zülfiñe giriftār eylediñ **ey**
şūḥ
Bu Rāzī mest-i lā-ya'kıl 'aceb şeydā
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.80. ey: (Bī-vefā yār)

Beni rūsivā-yı 'ām etdiñ niçün **ey** bī-
vefā yārım
Derūn-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

1.81. ey: (Perī)

Ben saña āşüfte oldum kıl teraḥḥum **ey**
perī
Yohsa berbād etdirirsiñ āh-ile
dilberligi (**Müfret 92/1**)

1.82. ey: (Perī)

Ey perī bir raḥm ile bakşañ dil-i bī-
çāreye
Bakmasañ mir'āta ḥācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

1.83. ey:

Ne mümkün pāyidār olmaķ baña bend
ü kemend **ey** şūḥ

Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sinebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.84. ey: (Bî-vefâ)

Nice ta'rif edem derd-i dilim **ey** bî-
vefâ bilmem

Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.85. ey: (Nâ-murâd Râzî)

Yeter **ey** nâ-murâd Râzî du'âya başla
gel gayrî

Cenâb-ı Hâzret-i kâdir merâmınca ede
ihyâ (**Müfret 101/1**)

1.86. ey: (Hudâ)

Ey Hudâ feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Raḥm edip ḥālime āh derdime dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.87. ey: (Kān-ı kerem)

Yetişip tutsa elim āh baña hem-dād
olsa

N'olur **ey** kān-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

1.88. ey: (Perî)

Pîç u tábım bu benim gayre nigāh
etme āmān

Dem-be-dem āh u fiğānım **ey** perî
şehnâzedir (**Nazm 5/2**)

1.89. ey: (Cefâcû nev-civân)

Ey cefâcû nev-civânım şevkıña dâ'im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān
oğur (**Nazm 7/2**)

1.90. ey: (Dil)

Sakla **ey** dil sırr-ı 'aşkı zümre-i
efsāneden

Vākıf etme derdiñe ifşâ edersiñ yā
neden (**Nazm 14/1**)

1.91. ey: (Benim ruhum)

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
ḥaddim degil

Ey benim ruḥum efendim at u filim
yok şāha (**Tarih 8/11**)

1.92. ey: (Çarḥ-ı kecrev)

Neyleyim **ey** çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ hemān

Böyle maḥbûb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

1.93. ey: (Yüzi mäh)

Hālimi takrîre ḥâcet vār mıdır şāhım
benim

Cān fedā fermān-beri kim **ey** yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.94. ey: (Cefâcû)

Ey cefâcû kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālīm
pür-melāl

Sāye-i cūdıñ murādım gayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

1.95. ey: (Yār)

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım

N’olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ **ey** yārım (**Terci-bend 2/2**)

1.96. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.97. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.98. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.99. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.100. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/15**)

1.101. ey: (Nāzenīn)

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter **ey** nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

1.102. ey: (Gül-i aḥmer)

Ḥayālīñ bir nefes gitmez gözümdeñ **ey**
gül-i aḥmer

Geleydi gözlerime ḥ̣āb-ı ḡaflet **ey** perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.103. ey: (Perī)

Ḥayālīñ bir nefes gitmez gözümdeñ **ey**
gül-i aḥmer

Geleydi gözlerime ḥ̣āb-ı ḡaflet **ey** perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.104. ey: (Melek)

Düşümde bāri görsem āḥ seni ben **ey**
melek manẓar

Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāẓī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

1.105. ey: (Kāşif-i ser-feşāḥāt)

Āferīn **ey** kāşif-i ser-feşāḥāt āferīn
Āferīn gencīne-i şāḥib-belāḡat āferīn
(**Terkib-bend 1/1**)

eyle:-

1.) “Yapmak, etmek, eylemek”
anlamlarında kullanılan yardımcı fiil.

1.1. eyle:

Şıdķ vārım cūmlesi gitsin efendim
yoluña
Neye ben lāyık isem sulţānım **eyle**
kuluña (**Matla 17/1**)

1.2. eyleye:-(y)e

Hāzret-i Mevlā’ya ķaldı derdimiñ her
çāresi
Şānına lāyık olanı **eyleye** Yezdān baña
(**Gazel 7/3**)

1.3. eyleyelim:-(y)e, -lim

Aķıdıp eşk-i teri hūn ile āb **eyleyelim**
Nefs-i ķallāşa hezār cevır ü ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

evü:

1.) Beğenilen, iyi, hoşā giden, başarılı.

1.1. evü:

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup hāşma biraz ben **evü** bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

eyvāh:

1.) "Yazık" anlamında, kötü bir haber
veya olay karşısında duyulan
üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık,

esef, hayıflanma gibi duyguları ifade
etmek için kullanılan bir ünlem.

1.1. eyvāh:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (**Müseddes 1/4**)

1.2. eyvāh:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (**Müseddes 1/4**)

1.3. eyvāh:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh
Neye müncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.4. eyvāh:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh
Neye müncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.5. eyvāhlananlardan: -lan, -an, -lar, -dan

Firķat u derd ü elemle āhlananlardan
mısıñ
Bī-mişāl cānān içün
eyvāhlananlardan mısın (**Gazel 78/1**)

evyām:

1.) Günler, gündüzler, zamanlar, vakitler.

1.1. **eyy m:**

Derd ile meml  dilim derm n  etmez
h   taleb
Devr eden c n neden **eyy m** geldi
   ra (**Gazel 121/4**)

1.2. **eyy m :-ı**

   -ı la'li  'a lın aldı R  i-i   r deni 
Nev-bah r **eyy m ** c mla Cem gibi
 y n  utar (**Gazel 37/7**)

Eyy b:

1.) Hastalıklara karşı gösterdiği
sabrıyla ünlü peygamber, Hz. Eyy b.

1.1. **Eyy b:**

 abrım gibi   kr m sağa ma'l mdur
efendim
Eyy b degil derdine bir   re  aber ver
(**Gazel 32/2**)

ez :

1.) Eziyet, sıkıntı, dert, bela.

1.1. **ez da:-da**

Biz fed -y  'a   olup düşük c n n
i  limine
F ri iz **ez da** amm    ned n-ı
ni'metiz (**Gazel 53/5**)

ez n:

1.) Müslümanlara namaz vaktini
bildirmek ve namaza  a ırmak için
müezzin tarafından genellikle
minareden yüksek sesle yapılan davet.

1.1. **ez n:**

D 'im  eyler beni a  zesi
Biri  ur s birisi **ez n** sesi (**Mesnevi**
1/15)

ezber:

1.) Bir sözü, bir metni kitaba
bakmadan aynen tekrar edebilecek
 ekilde zihinde tutmak, hıfzetmek.

1.1. **ezberi:**

Ben bugün gördüm yine bir dilberi
 ur' n oğur
H   teva  kuf eylemez ol **ezberi**
 ur' n oğur (**Gazel 41/1**)

1.2. **ezberinde:-i, -n, -de**

Hez r n n z u   ve **ezberinde**
Girift rs n cih ndan el yuya h  (**Gazel**
111/7)

ezber et:-

1.) Bir sözü, bir metni kitaba
bakmadan aynen tekrar edebilecek
 ekilde zihinde tutmak, hıfzetmek.

1.1. **ezber et:-**

Ma'ni-i reng n ararsın  urre-i dild ra
bak

Ezber et esrār-ı dildir bir vefā gördüñ
mü hıc (**Gazel 21/6**)

1.2. ezber et:-*di*

Va‘de-i vaşlın hesābın **ezber etdi** dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

1.3. ezber et:-*mek*

Mekteb-i hüsnünde Rāzī okusun
dersin tamām

Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endīşesi (**Gazel 135/5**)

ezberle:-

1.) Bir sözü, bir metni kitaba
bakmadan aynen tekrar edebilecek
şekilde zihinde tutmak, hıfzetmek.

1.1. ezberledi:-*di*

Līma‘allāh sırrını **ezberledi** Rāzī bu
gün
Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

1.2. ezberledim:-*di, -m*

Vişālī dersini **ezberledim** levḥ-i
derūnımdan
Şeb-i vuşlat dem-ā-dem āh baña vird-i
zebān oldu (**Gazel 143/4**)

ez-cümle:

1.) Başlıca, belli başlı olarak, esas
olarak, özetle, kısaca.

1.1. ez-cümle:

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
kābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ‘ir
ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā kıldığı
ni‘mete ‘azmı olup **ez-cümle** nuṭṭ u
‘ilmiñ ve ‘aql u fikriñ (**Dibace 1/16**)

ez-meşāyīh-i ‘izām:

1.) Büyük şeyhler.

1.1. ez-meşāyīh-i ‘izām:

Bāṭını zāhiri ma‘mūr ma‘den-i faẓl u
kemāl
Hem daḥi erbāb-ı irşād **ez-meşāyīh-i**
‘izām (**Tarih 14/8**)

F

fahr-i 'âlem:

1.) Alemin övüncü, alemin iftiharı, Hz. Muhammed.

1.1. fahr-i 'âlem:-den

Ḥazret-i sultân-ı kevneyn **fahr-i**
'âlemden bekâ
Bir şefâ'at irişe yoḥsa dilâ ḥâlim ḥarâb
(Gazel 14/5)

fâ'ik ol:-

1.) Üstün ve yüce olmak.

1.1. fâ'ik ol:-a

Mürüvvetle nezâfetde müşâr-ı bi'l-
benân olsun
Sahâda **fâ'ik ola** 'Âdile Hanım'a hem-
vâre (Tarih 6/6)

fâ'ik-i akrân ol:-

1.) Aşıkların en üstünü, yaşıtların en yücesi.

1.1. fâ'ik-i akrân ol:-ur, -suñ

Fâ'ik-i akrân olursuñ himmet-i dildâr
ile
Râziyâ şayd olduḡuñ dilberleriñ
zîbâsıdır (Gazel 39/7)

fakîr:

1.) Yoksul, ihtiyaç sahibi, zavallı,
kimsesiz, aşık.

1.1. fakîr:

Luṭf edip kılsañ 'inâyet bu **fakîr**
âvâreye

Rûy-ı zerdîm sûre idim ol yüzi
mehpâreye (**Terci-bend 1/10**)

1.2. fakîri:-i

Niçün adam yerine ben **fakîri**
şaymadıñ gitdin
Eger zengîn degilsek cüz'ice
'irfânımız vardır (**Gazel 44/6**)

fakîr-i hudâ-vı Rahmân:

1.) Allah'ın fakiri.

1.1. fakîr-i hudâ-yı Rahmân:

'abd-i 'âciz-i sergerdân ve ḥarîḳ-i nâr-ı
hicrân ḡarîḳ-i biḥâr-ı 'işyân ve **fakîr-i**
Hudâ-yı
Rahmân maḥrûsa-i Burûsa'da derûn
kal'ada vâḳi' bâb-ı zemîn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/16**)

farâş-ı nâzenîn:

1.) Nazlanan hizmetçi.

1.1. farâş-ı nâzenîn:-i

Farâş-ı nâzenîni hîç beğenmezken
vâtanlarda
'Acebdir ḥâk-nişîn oldum düşüp
ḡurbete ḥânlarda (**Matla 23/1**)

fâriḡ:

1.) Vazgeçmek, el çekmek, terk etmek,
uzak durmak.

1.1. fārīg:

Rāziyā bu keşmekeşden **fārīg** ü
teslîme gel

Eyleyen bâb-ı tevekkül vâkıf-ı esrâr-ı
‘aşk (**Gazel 76/7**)

1.2. fārīgiz:-iz

Biz fedā-yı ‘aşk olup düşdük cünûn
iqlîmine

Fārīgiz ezāda ammā hānedân-ı
ni‘metiz (**Gazel 53/5**)

fārīg ol:-

1.) Uzak durmak, geri çekilmek.

1.1. fārīg ol:-

Rāziyā bu keşmekeşden **fārīg ol** eyle
edeb

Meyl eder erbâb-ı hikmet adamıñ
sengînine (**Gazel 117/5**)

farîzî:

1.) Farz olan, yapılması Allah
tarafından kesin bir dille söylenilen.

1.1. farîzî:

Mi’eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren
Şürûṭ üzre **farîzî** haccı tekmîlen
tamām etdim (**Kaside 1/2**)

fark:

1.) Ayırma, seçme, ayırt etme, fark
etme.

1.1. farka:-a

Şems-i pertev şanma cānā seyrîne pîr-i
felek

Farğa kudret qalmamış her rûz saña
dûrbîn tutar (**Gazel 37/3**)

fark et:-

1.) Farkına varmak, idrak etmek,
sezmek.

1.1. fark et:-e, -me, -m

Pây-ı esbi altıdır olur sekiz

Farğ edemem şanırm hemân ikiz
(**Mesnevi 3/4**)

farz:

1.) Dinen yapılması zorunlu olan
ibadet, farz.

1.1. farzda:-da

Bu kelâmı gûşîña ursañ hemân
Fehm edersîñ **farzda** yok sünnetde var
(**Gazel 153/8**)

fāsîde-i fikr ü derûn:

1.) Akıl ve fikir bozukluğu.

1.1. fāsîde-i fikr ü derûn:

Niye encām vere bu **fāsîde-i fikr ü**
derûn

Buralım gûş-ı dili pend-i hîṭāb
eyleyelim (**Gazel 90/2**)

fāş et:-

1.) Açığa çıkarmak, meydana çıkarmak, ifşa etmek.

1.1. fāş et:-ip

Pek şakın esrār-ı yārı **fāş edip** etme
hebā

Tekye-gāh-ı dilde mihmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

1.2. fāş et:-me

Bu devriñ sırrına vākıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun

Ne yār belli ne hūd ağyār şakın **fāş**
etme esrār-ıñ (**Müfret 42/1**)

fāş eyle:-

1.) Açığa çıkarmak, meydana çıkarmak, ifşa etmek.

1.1. fāş eyle:-me, -m

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şakın **fāş**
eylemem

Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/5**)

fātiha:

1.) Kur’an-ı Kerim’in ilk suresi, Fatiha suresi.

1.1. fātiha:

fātiha kırā’atiyle şevābını hibe vü
bağış eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd
ile müddet-i

‘ömr ü ezmānım hāzar u seferde bu

mülāhaza ile mürür etmiştir. (**Dibace 5/1**)

1.2. fātiha:

Rāziyā yārān-ı şādık cümleden olsun
niyāz

Oğu gel bir **fātiha** rūhum için eyle
şevāb (**Gazel 14/7**)

1.3. fātiha:

Harf-i menkūṭ ile Rāzī fevtine tārīḥ
dedi

Ya hu Mīr Muşṭafā’ya **fātiha** ihlāş ile
(**Tarih 16/2**)

1.4. fātiha:

Oğu Mevlā ‘aşkına gel **fātiha** ihlāş ile
Rūḥına ihdā edince Haḥ seni eyler be-
kām (**Tarih 21/5**)

fātiḥ-i Mısr u Hicāz Sultān Selīm-i

evvelā:

1.) Mısır ve Hicaz’ın fatihi Sultan I.
Selim.

1.1. fātiḥ-i Mısr u Hicāz Sultān

Selīm-i evvelā:

Fātiḥ-i Mısr u Hicāz Sultān Selīm-i

evvelā

Hāb içre ‘abd-i mü’min eylemiş
te’kīd-i tām (**Tarih 14/11**)

Fatıma Hānım:

1.) Nezaket sahibi Abdülkerim
Ağa'nın eşi Ftama Hanım.

1.1. Faṭıma Ḥānım:

Dört taraftan çıktı züvvār Rāziyā
tārīḥ dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan 'azm-i me'vā
eyledi (**Tarih 31/1**)

ḫayda:

1.) Yarar, kar, ḫayda.

1.1. ḫayda:

Bağlanıp kevine girsem ben kibārīñ
ḫayda yok

Ṭālī'im ne ise taḫdīr yerini bulsa gerek
(**Müfret 28/1**)

fāyik-i akrān-ı 'ālem:

1.) Benzerlerinden daha üstün,
yaşıtlarından daha yüce.

1.1. fāyik-i akrān-ı 'ālem:

Fāyik-i akrān-ı 'ālem cümleñ
dānişveri

'Ācizān u bī-kesāna dest-gīr olsa revā
(**Tarih 39/8**)

faẓl:

1.) Fazilet, iyilik, üstünlük, lütuf,
cömertlik, erdem.

1.1. faẓl-ı: -ıñ, -la

Her cihetle 'ācizim ḫālīm benim ḡāyet
ḫarāb

Yā İlahe'l-'ālemīn **faẓl-ıñla** eyle kām-
yāb (**Matla 14/1**)

faẓl u luṭf:

1.) Cömertlik ve erdemlik.

1.1. faẓl u luṭf: -ıñ, -dan

Du'āsın müstecāb eyle İlāhī Rāzi-i
zārīñ

Kerem kıl **faẓl u luṭfuñdan** meded
ḫālī yamān oldu (**Gazel 143/7**)

1.2. faẓl u luṭf: -ıñ, -dan

İlāhī **faẓl u luṭfuñdan** kerem kıl feyẓ-
yāb eyle

Bu 'āciz bendeñe yā Rab ḫarīben feth-
i bāb eyle (**Matla 11/1**)

1.3. faẓl u luṭf: -ıñ, -dan

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
'izzete

Faẓl u luṭfundan ümīdim üzre kıldı
ber-murād (**Müfret 37/1**)

faẓla:

1.) Gereğinden çok, alışılmıştan fazla,
ziyade, aşırı.

1.1. faẓla:

Faẓla maḥşūş olmayan bir şeydir ol
Müfti-i devrānda yok Mollā'da var
(**Gazel 153/2**)

faẓl-ı luṭf:

1.) Lütfun faziletleri, ihsan.

1.1. fażl-ı luţf:-uñ, -dan

Hudāvendā kerem bābın küşād et **fażl-ı luţfuñdan**

Ne hikmet ma‘nevī sūrī baña bir feth-i bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

1.2. fażl-ı luţf:-un, -dan

Du‘āsin müstecāb eyle ebeveyniñ bu merhūme

İlāhī **fażl-ı luţfuñdan** kerem kıl mesned-i ‘ulyā (**Tarih 43/3**)

fedā:

1.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

1.1. fedā:

Fedā iken yoluña naqd ü vaқtim tūti-i cānım

Mürüvvetden maşūn etdiñ mürüvvetsiz mürüvvetsiz (**Gazel 57/2**)

1.2. fedādır:-dır

Fedādır yoluña baş ile cānımız Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız (**Gazel 54/4**)

1.3. fedādır:-dır

Diriğ etsem **fedādır** cān u başım Dise bir merhabā tūti lisānım (**Gazel 94/3**)

1.4. fedādır:-dır

Dilim rehn eyledim sevdā-yı ‘aşk-ı pür-melāliñde
Fedādır yoluña cānım velī geçmem rehīnimden (**Gazel 108/3**)

1.5. fedādır:-dır

Derūnumda iki nüktem temennī eyliyor yāre
Biri dildir biri esrār **fedādır** ol sitem-kāra (**Matla 21/1**)

1.6. fedādır:-dır

Qalmadı şabra mecālim bī-vefāsıñ neyleyem
Uğrıña ‘ālem **fedādır** ben bu cānı neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

fedā et-: (Deyim)

1.) Bir uğurda bir şeylerden vazgeçmek, gözden çıkarmak.

1.1. fedā et-:-di

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i şeydā
Emīnimdir diyü vārını verip āvāre kalmışdır (**Gazel 43/3**)

fedā eyle-: (Deyim)

1.) Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek.

1.1. fedā eyle-:-di

İrci 'î emrin işitdi **eyledi** rûhın **fedâ**
Nev-nihâlim dünye vü 'uqbâsını kıldı
temîz (**Tarih 26/2**)

fedâ kıl-:

1.) Bir amaç uğrunda bir değer veya
varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek.

1.1. fedâ kıl-:-di, -m

Ey cefâcû cevriñe cânım **fedâ kıldım**
bugün
Görmeye cânımı verdim âh amân
görünmedi (**Gazel 138/4**)

fedâ ol-: (Deyim)

1.) Bir şey uğruna yok olmak,
kendinden vazgeçmek.

1.1. fedâ ol-:-du

Yolunda mâl u cân u 'aql u fikrim hep
fedâ oldu
Seniñ sūz-ı firâkıñdır ki sūzân olmama
bâ'is (**Gazel 20/2**)

1.2. fedâ ol-:-sun

Bulunca şâh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim
Fedâ olsun yoluña hānumānım ya
Resûlullāh (**Kaside 3/5**)

fedâ-yı 'aşk ol-:

1.) Aşka feda olmak, aşk uğruna
canından vazgeçmek.

1.1. fedâ-yı 'aşk ol-:-up

Biz **fedâ-yı 'aşk olup** düşdük cünûn
iklîmine
Fâriğiz ezâda ammâ hānedân-ı
ni'metiz (**Gazel 53/5**)

fedâ-yı cân et-:

1.) Bir amaç uğruna hayattan
vazgeçmek, canını feda etmek.

1.1. fedâ-yı cân et-:-en

Fedâ-yı cân eden 'aşıklarıñdan
Biri bu 'abd-i 'âciz çâkeriñdir (**Kıt'a**
1/23)

fehm et-:

1.) Anlamak, idrak etmek.

1.1. fehm et-:

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu
Baña Allāh mu'în olsun ki zîrâ kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.2. fehm et-:-er, -siñ

Bu kelāmı gūşıña ursañ hemān
Fehm edersin farzda yok sünnetde var
(**Gazel 153/8**)

fehm eyle-:

1.) Anlamak, idrak etmek.

1.1. fehm eyle-:-di, -m

Hār-ı cevrim cânıña te'sîrini **fehm**
eyledim

Olma maḥzūn cān u dilden eyle bu
güftāra ḥaz (**Gazel 69/6**)

1.2. feh̄m eyle-:-mek, -dir

Nār u bād u āb ḥākden ḥalk olup
bulduñ vüçüd

Z̄ātıñı **feh̄m eylemekdir** saña
‘irfāndan ğaraḥ (**Gazel 67/5**)

felāket:

1.) Büyük sıkıntılara sebep olan çok
üzücü durum, büyük dert, yıkım, bela.

1.1. felāketden:-den

O şūḥıñ rüy-ı āteş-nākına yandım
amān yā Rab
Ḥalāş olmaz ‘acebdir başımız her rüz
felāketden (**Gazel 106/3**)

felek:

1.) Felek, gökyüzü, sema, talih, baht,
kader, dünya, asuman, alem.

1.1. felek:

diyārlarda rūzgār-ı ğaddār u
düşmenān-ı nā-bekāra raġmen **felek**
dil-nüvāz olduġda
deryā-yı ‘aşkıñ cūşa gelip bād-ı ḥasret
ġalebesiyle mevc-engīz olduġda dil-i
vīrānımı (**Dibace 3/9**)

1.2. felek:

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim

Çok görür bu ḥidmeti ğaddār **felek**
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.3. felek:

Bu ‘āşık nā-tüvāna āh dedirme
Felek lerzān olur kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

1.4. felek:

Felek āh u enīni hem baña vird-i
zebān etdi
Gice gündüz enīsimdir hele bir ğayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.5. felek:

Bu fenāda iki gün yüzümüze güldi
felek
Cem‘ edip ‘aqlımız cām-ı Cem‘inden
geçdik (**Gazel 82/2**)

1.6. felek:

Felek dūr eyledi yārim gibi dār u
diyārimden
Nedir bu çekdigim ḥasret cüdā
düşdüm nigārımdan (**Gazel 105/1**)

1.7. felek:

Zemīn ü āsumān ḥavf eyledi āh u
enīnimden
Felek ḥayrān olur görse benim māh-ı
cebinimden (**Gazel 108/1**)

1.8. felek:

Neyleyim dünyā-yı dūnuñ ‘āriyet
eşvābını

Başına çalsun **felek** iqbāl-i nā-
hemvārını (**Matla 13/1**)

1.9. felek:

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed
kıldım hemān

Başka dostı yüzine gülsün **felek**
şimden gerü (**Müfret 91/1**)

1.10. felek:

Bir Zeliḥā derdiniñ āşüftesi oldum
‘aceb
Gice gündüz āh u efḡānımla bīzārdır
felek (**Müfret 98/1**)

1.11. felek:

Sürūrumdan ‘aceb rakş-āver etdi bu
felek gūyā
Turur ḥālā derūnumda feraḥla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

1.12. felek:

Pür-kuşūrum gerçi ammā mu‘terif
üftādeyim
Bu **felek** ḥāk ile yeksān etdi dermānım
gibi (**Tarih 7/8**)

1.13. felekde:-de

Vaşf-ı yāre kimde kudret vār ise
gelsün berü
Görmedi mişlin **felekde** devr eden
devvāreler (**Gazel 34/6**)

1.14. felekde:-de

Felekde zühre girdi rakşa gūyā
O şühüm mest olur çāl-pāresinden
(**Gazel 107/5**)

1.15. felekde:-de

Bu Rāzī ‘ācizi birlikde bārī bermurād
eyle
Neler çekdim **felekde** sūz-ı hicrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

1.16. felekde:-de

Bu **felekde** kāmın almış sāl-ḥurde pīr
iken
Tıfl-ı dil kırtulmadı hīç şīve-i
maḥbūbeden (**Matla 8/1**)

1.17. feleklenmiş:-len, -miş

Yeşil ṭonlar giyip cānān ‘aceb ra‘nā
meleklenmiş
Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.18. felekler:-ler

Ġāfil olma tīr-i āhım temreniñden kııl
hazer
Pāyidār olmaz **felekler** çarḥ u
divārdan geçer (**Matla 15/1**)

1.19. felekler:-ler

Āh edersem bu **felekler** pāyidar olmaz
baña
Sevdiğim cānım efendim yā ne yār
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.20. feleklerde:-ler, -de

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn eder şeksiz

Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda iştihārım yok (**Gazel 74/7**)

1.21. felekteki:-te, -ki

Ḥāl-i dilim bu benim gice gündüz ey şanem

Gözyaşı dökdüğimi **felekteki** māh bilir (**Gazel 48/2**)

felek-hū:

1.) Dönek tabiatlı, felek huylu, sevgili.

1.1. felek-hū:

Güler yüzli daḥi sükker zebānı
Melek sīret melek ḥaşlet **felek-hū**
(**Gazel 111/4**)

felek-meşreb:

1.) Felek gibi sözünde durmayan, dönek karakterli, sevgili.

1.1. felek-meşreb:

Yeşil ṭonlar giyip cānān ‘aceb ra‘nā meleklenmiş
Baña yüz vermedi aşlā **felek-meşreb** feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.2. felek-meşreb:

Bir **felek-meşreb** güzel bu zühreniñ mensūbesi

Sükker-i kand-i lebi meftūnlarıñ meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

fen:

1.) Bilim, bilgi, hūner, marifet, fen, ilim.

1.1. fen:

Bul kemāl erbābını taḥşīl ederseñ sen de **fen**
‘Ācizāne bu kelām çıkdı dü şaḥḥ-ı ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

fenā:

1.) Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlülük, fanilik.

1.1. fenā: (Gülzār)

Bu **fenā** gülzārına Rāzī nigāh etdiñ diyü

Gün bugün baḥtım ‘aceb kem üstüne kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.2. fenā: (Gülzār)

Bu **fenā** gülzārınıñ bāzārına ‘azm eyledik
Dü cihānı añlamakdır bunda seyrāndan ğaraḥ (**Gazel 67/6**)

1.3. fenā: (Çirk-āb)

Murğ-ı baḥrı gibi düşdüm bu **fenā** çirk-ābına
Terk ü tecrīd eylesem ben belki pāk eyler beni (**Gazel 149/4**)

1.4. fenā: (Gülzār)

Seni āgāh edeyim ben Rāziyā
Bu **fenā** gülzārda yok cennetde var
(Gazel 153/10)

1.5. fenā: (‘Ālem)

Ɩoc başıñ sağığına küllī yanı Ɩurbān
eyle
Bu **fenā** ‘ālemine geldigime degse
hemān (Müfret 5/1)

1.6. fenā: (Gülzār)

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı Ɩırmaz
müdām
Bu **fenā** gülzārı içre kāmran olmak
diler (Kıt’a 4/1)

1.7. fenā: (Gülzār)

Fenā gülzārına teşrīf edip tā ki bu
mehpāre
Ɩudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o
güftāre (Tarih 6/1)

1.8. fenāda:-da

Bu **fenāda** iki gün yüzümüze güldi
felek
Cem‘ edip ‘aqlımızı cām-ı Cem’inden
geçdik (Gazel 82/2)

1.9. fenādan:-dan

Dört Ɩarafdan çıƖdı züvvār Rāziyā
tārīh dedi
FaƖıma Hānım **fenādan** ‘azm-i me’vā
eyledi (Tarih 31/1)

fenā bezmi:

1.) Yokluk meclisi.

1.1. fenā bezmi:

Ey dirīgā bu **fenā bezmi** perīşān
olmadan
Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (Gazel 144/4)

1.2. fenā bezminde:-n, -de

Bu **fenā bezminde** cānā cām şunan
cānāneler
Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (Gazel 3/3)

1.3. fenā bezmi:-n, -de

Ėarībim bī-kesim āyā neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(Mesnevi 2/8)

fenā dārı:

1.) Yokluk yurdu.

1.1. fenā dārında:-ın, -da

Bu **fenā dārında** bir semt-i melāmet
bekleriz
‘Azmimiz bāğ-ı behiştir bunda
Ɩısmet bekleriz (Gazel 52/1)

fenā mülki:

1.) Fani dünya.

1.1. fenā mülki:-n, -e

Bu **fenā mülkine** dil-beste olup
neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup terk-i cihān
eylemeli (**Müseddes 1/15**)

fenā mülkü:

1.) Fani dünya.

1.1. fenā mülkü:-n, -de

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme

Beķā gencīnesin dürc et **fenā**
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

fenāfi'llāh:

1.) Kulun benliğinin Allah'ın
varlığında yok olması durumu.

1.1. fenāfi'llāh:

Bir **fenāfi'llāh** gibi dil-ḥānesin yakmış
iken

Eyledi iḥyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā (**Tarih 9/3**)

1.2. fenāfi'llāha:-a

Cān u dilden bir **fenāfi'llāha** eyle
ilticā

Yek nefesde evimi ma'mūr eden
pīrāna bak (**Gazel 77/6**)

fend:

1.) Hile, yalan, mekr.

1.1. fendini:-i, -ni

Tecrübe etme güzeller **fendini** olmaz
ḥesāb

Sen tevāzu' üzre ol ḥātemlik et yalvar
yaķar (**Müfret 3/1**)

fenn:

1.) Herhangi bir konuya ait olan ilim,
bir ilim kolu, hūner, marifet, sanat.

1.1. fennde:-de

Leylā vü Şīrīn baña dediler
Üstād imişsin bu **fennde** sen de
(**Gazel 124/8**)

fenn-i 'arūz:

1.) Aruz ilmi.

1.1. fenn-i 'arūz:-a

Ve 'ale'l-ḥuşuş ki **fenn-i 'arūza** taṭbīķ
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir
vefķ maķām nazm-ı lü'lü-veş intizām
eylemek aşḥāb-ı 'irfān ve erbāb-ı
rindān 'indinde (**Dibace 2/7**)

fenn-i 'aşk:

1.) Aşkın hūneri.

1.1. fenn-i 'aşk:-i

Vāķıf-ı esrār olanlar derdimi şormaz
benim

Fenn-i 'aşkıñ yanmadır yaķılmadır
üslūbesi (**Gazel 152/4**)

ferāğ et:-

1.) Vazgeçmek, sırt dönmek, yüz
çevirmek.

1.1. ferāğ et:-mez

İd-i vaşlın kim bilir āyā kime olmuş
naşīb

Şad hezār cevır eyleseñ üftādeler

etmez ferāğ (Gazel 71/5)

ferāğat kıl:- (Deyim)

1.) Hakkından vazgeçmek, el çekmek.

1.1. ferāğat kıl:-dı, -m

İhtiyārī el çekip **kıldım ferāğat**

cümleden

Dergehinde bir münīb etdi beni üstād-ı

‘aşk **(Gazel 73/4)**

ferah:

1.) Sevinç, gönül açıklığı.

1.1. ferahla:-la

Sürürümdan ‘aceb rakş-āver etdi bu

felek gūyā

Turur hālā derūnumda **ferahla**

cünbüşüm el-ān **(Tarih 5/2)**

ferah-fezā:

1.) Ferahı arttıran, ferahlık veren.

1.1. ferah-fezā:

Nīm nıgehle görse Behzād naqşını

tahsīn eder

Zīynet ü ārāyış-i resmi daği **ferah-fezā**

(Tarih 39/5)

ferah-nāk ol:-

1.) Sevinmek, mutlu olmak.

1.1. ferah-nāk ol:-up

kılındıkda dest-res buyuran dāderān

tefe’ül buyursunlar

ve ba’zı ehl-i dil qarındaşlarımız

lede’l-muṭāla‘a lezzet-yāb u **ferah-**

nāk olup hīn-i (Dibace 4/16)

ferah-yāb:

1.) Bahtiyar, mutlu.

1.1. ferah-yāb:

lācihet mübārek rü’yet-i cemālini

müşāhede ile **ferah-yāb u şafā-yāb**

eyleye āmīn. Bī-hürmeti

seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn ve’l-

ḥamdulillāhi rabbu’l-‘ālemīn. **(Dibace**

5/9)

ferāmūş eyle:-

1.) Unutmak, hatordan çıkarmak.

1.1. ferāmūş eyle:-dı, -m

Ferāmūş eyledim iftārı gayrī

Ḥayālīndir bizim her an ğīdāmız

(Gazel 54/3)

1.2. ferāmūş eyle:-dı, -m

Ferāmūş eyledim dünyāyı mā-fihā-yı

‘aşk ile

Vişāl-i yāre cān vermek sezā-vār

olduğun bildim **(Gazel 96/2)**

1.3. ferāmūş eyle:-siñ

Sitem-bağışın **ferāmūş eylesiñ** şimdi
dilārā hem

Yazıkdır ey cefākārım hāzer kıl
inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

ferhād-veş:

1.) Ferhat gibi.

1.1. ferhād-veş:

Bugün kūy-ı dilārāda dilim **ferhād-veş**
gezmiş

Țolaşdıķça Țolaşmış kākül-i yāre
yedeκlenmiş (**Gazel 62/2**)

ferīd-i ‘aşr:

1.) Zamanının bir tanesi, devrin
biriciği.

1.1. ferīd-i ‘aşr:

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kıl

Sözüm diñle be hey vā‘iz bu ğavġā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

fermān:

1.) Emir, irade, buyruk.

1.1. fermān:

Olursa derdime dermān seniñdir
Haķıķatde kamu **fermān** senindir
(**Mesnevi 2/5**)

1.2. fermāna:-a

Țatlime **fermāna** zaħmet çekmesün
tūr-i nigār

Ġarķ-ı hūn oldu derūnım cāna geçdi
tīşesi (**Gazel 135/2**)

1.3. fermānım:-ım

Sergüzeştım āh saña taķrīr ederdim
neyleyim

Țahrıma Țuġra çekersiñ sende
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

1.4. fermānına:-ı, -n, -a

Emrine **fermānına** hep ser-fürü eyler
cihān

Pādişāh-ı heft kişver aħz eder bāc u
ħarāc (**Gazel 22/5**)

1.5. fermānına:-ı, -n, -a

Hic teraħħum eylemezsin bendeñim
fermānına

Sevdiğim ķan aġladırsın bāde-i ħamrā
gibi (**Gazel 148/7**)

1.6. fermānıñı:-ı, -n, -ı

Ĥaşr u ķaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānıñı

‘Āşıķa cevır ü cefā esbāb-ı nāz olmuş
saña (**Gazel 13/3**)

fermān et:-

1.) Emretmek, buyurmak.

1.1. fermān et:-ip

Bu işāret üzre şāh-ı menķabet ‘ālī
cenāb

Bā-hulūş ihyāsına **fermān edip** etmiş
tamām (**Tarih 14/23**)

fermān eyle-:

1.) Emretmek, buyurmak.

1.1. fermān eyle-:

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe ihsān eyle
Dest-res bulmağ için Hıẓr’ına **fermān**
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.2. fermān eyle-:-di

Eyledi fermān hemān Hācī ‘Alī
Ağa’ya çün
Sarf-ı maqḍūr eylesün şıḍk-ile etsün
ihtimām (**Tarih 14/17**)

1.3. fermān eyle-:-miş, -siñ

Ḳatlime tuğrāya **fermān eylemişsiñ**
bī-günāh
‘Āşık-ı bī-çāreniñ beyhūde girme
kanına (**Gazel 133/3**)

fermān-ber:

1.) Aldığı emri yerine getiren, emre
amade.

1.1. fermān-beri:-i

Hālimi taḳrīre ḥācet vār mıdır şāhım
benim
Cān fedā **fermān-beri** kim ey yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.2. fermān-beriñdir:-iñ, -dir

Şükür ḥātem yaratdı mürselīne
Ḳamusı emriñe **fermān-beriñdir**
(**Kıt’a 1/6**)

feryād:

1.) Yüksek sesle bağırma, haykırış,
çığlık, inleme, sızlanma.

1.1. feryādımı:-ım, -ı

Kimseler gūş eylemez āh giceler
feryādımı
Eyle gel yār-ı sitemkār bir du‘ā
dermān baña (**Gazel 7/2**)

1.2. feryādımı:-ım, -ı

Kime taḳrīr edeyim pūr-melāl
aḥvālīmi
Giceler **feryādımı** āh seher-gāh bilir
(**Gazel 48/6**)

1.3. feryādına:-ı, -n, -a

Bu kadar rūḥşat ne verdiñ ğamze-i
cellādıña
‘Ālemi kırdı geçirdi bakmadıñ
feryādına (**Matla 3/1**)

feryād et-: (Deyim)

1.) Ağlamak, inlemek, yüksek sesle
haykırmak.

1.1. feryād et-:-er

Rūz u şebde dem-be-dem **feryād eder**
Kim gelirse yanına ṭurmaz gider
(**Mesnevi 6/5**)

1.2. feryād et:-erek

Dökerek sīnemi āh def gibi **feryād ederek**

Bāğ-ı fırkatde şeker nāy ile āheng etdim (**Gazel 91/3**)

1.3. feryād et:-er, -se, -m

Girye vü **feryād edersem** eylerim bir pāre hāz

Ḥande etsin sūz-nākımdan benim meh-pāre hāz (**Gazel 69/1**)

feryād eyle:- (Deyim)

1.) Ağlamak, inlemek, yüksek sesle haykırmak.

1.1. feryād eyle:-di, -m

Başım açıp giyip ihrāmı **feryād eyledim** anda

‘Arāfāta çıkıp lebbeyk diyü zıkr-i kelām etdim (**Kaside 1/5**)

1.2. feryād eyle:-me

Çille-i cevre taḥammül eyle **feryād eyleme**

Raḥm eder bir gün saña ḥalk eyleyen perverdigār (**Müfret 41/1**)

1.3. feryād eyle:-sün

Gül yüzi gülzārını tālāna verdi bād-ı ḥaṭ

‘Andelib-āsā dem-ā-dem **eylesün feryād ḥaṭ** (**Gazel 68/1**)

feryād-ı ‘aşk:

1.) Aşkın feryadı, aşk acısından feryat etmek.

1.1. feryād-ı ‘aşk:

Bir ‘aceb bī-çāreyim dermān baña

feryād-ı ‘aşk

Bāda verdi vārımı berbād edip bir bād-ı ‘aşk (**Gazel 73/1**)

ferzān:

1.) Alim, bilgin, filozof, satrançta vezir.

1.1. ferzāna:-a

Bir piyāde bende kim **ferzāna** söz ḥaddim degil

Ey benim ruḥum efendim at u filim yok şaha (**Tarih 8/11**)

ferzīn:

1.) Satranç oyununda bulunan ve günümüzde "vezir" olarak bilinen taş.

1.1. ferzīn:

Ben sürerdim at u fīli şāhına **ferzīn** ile Nāzenīnim nāz ile māt eyledi açmazdan (**Müfret 68/1**)

feşāhat:

1.) Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

1.1. feşāhatle:-le

Bir **feşāhatle** belāğat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķīrin görenler şandılar

‘Osmān okur (**Gazel 41/2**)

1.2. feşāhatle:-le

Feşāhatle belāğatle ola bu fiṭnat-ı s̄anī
‘Aceb ḥüsn ü zīyāsından Züleyḥā daḥi
āvāre (**Tarih 6/5**)

feşāhat-ı fi’l-kelām:

1.) Söyleyişte açıklık.

1.1. feşāhat-ı fi’l-kelām:

levāzımından ba‘z olan **feşāhat-ı fi’l-**
kelām belāğat-ı fi’l-mütekellim işābet-
i bi’l-‘ulūm
kemālat-ı fi’l-‘ālīm ve te’līf-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emşāli
(**Dibace 2/1**)

fesübḥāne men lā yecrī fī mülkihi

illā mā şā’e ve yeşā’u:

1.) Daha sonra istediği, bundan sonra
da isteyeceği her şey onun dilediği
şekilde olur. Al-i İmran suresinde bu
söz üzerine durulmuştur.

1. fesübḥāne men lā yecrī fī mülkihi

illā mā şā’e ve yeşā’u:

Fesübḥāne men lā yecrī fī mülkihi

illā mā şā’e ve yeşā’u

Yu’ti’l-mülke men yeşā’u ve yenzi’u
mim-men yeşā’u (**Dibace 1/7**)

feth et:-

1.) Fethetmek, ele geçirmek, açmak.

1.1. feth et:-er

Dil ḥişārın **feth eder** kanlar saçıp
rahm eylemez

Gözi kanlı eli kanlı bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

feth ol:-

1.) Açılmak, çözülmek, bilinir hale
gelmek.

1.1. feth ol:-un, -maz

Feth olunmaz Rāziyā varmaz zebān
Müşkil oldu bu luğaz söyle hemān
(**Mesnevi 3/13**)

feth-i bāb eyle:

1.) Kapıları açmak.

1.1. feth-i bāb eyle:-

İlāhī faḫl u luṭfuñdan kerem kıl feyz-
yāb eyle

Bu ‘āciz bendeñe yā Rab ḫarīben **feth-**
i bāb eyle (**Matla 11/1**)

feth-i bāb ol:-

1.) Açık kapı bulmak, kapıların
açılması.

1.1. feth-i bāb ol:-maḫ

Ser-fürūdan ḡayrī çāre feyzime yokdur
medār

Derdimi ifşā edersem **feth-i bāb**
olmak ne güç (Gazel 24/8)

1.2. feth-i bāb ol:-maz

Hudāvendā kerem bābın küşād et faẓl-
ı luṭfuñdan
Ne hikmet ma‘nevī sūrī baña bir **feth-i**
bāb olmaz (Müfret 34/1)

fettān:

1.) Fitne salan, ortalığı karıştıran,
sevgili.

1.1. fettān:

Nev-zuhūr sihr öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār
Vaqtiniñ sīnāsıdır eder o **fettān** ile
baḥş (Gazel 19/2)

fettān ol:-

1.) Baştan çıkarıcı olmak.

1.1. fettān ol:-duk, -un

Beni mest eyleyen çeşmi ne **fettān**
olduğun görsem
O naḥl u kāmēt-i tūbā hırāmān
olduğun görsem (Gazel 97/1)

fevk:

1.) Üst, üstün, daha çok.

1.1. fevkimde:-im, -de

‘Aceb **fevkimde** var mı bir güneh-kār
Güneh-kārım güneh-kārım güneh-kār
(Mesnevi 2/4)

fevt:

1.) Ölüm.

1.1. **fevtine:-i, -n, -e** (Mir Mustafa'nın
ölümü)

Harf-i menkūt ile Rāzī **fevtine** tārīḥ
dedi
Ya hu Mīr Muşţafā’ya fātiḥa ihlāş ile
(Tarih 16/2)

1.2. **fevtine:-i, -n, -e** (Edibe Hanım'ın
ölümü)

Söyledim menkūtī tārīḥ **fevtine** Rāzī
hemān
Edibe Hānım cihāndan vāşıl oldu
cennete (Tarih 32/1)

1.3. **fevtine:-i, -n, -e** (Bursalı İbrahim
Rāzī’nin kızı Rabia Hanım'ın ölümü)

Söyledim dürdāne tārīḥ **fevtine** Rāzī
hemān
Rābī’a Hānım cihāndan ‘azm-i cennet
eyledi (Tarih 41/1)

1.4. **fevtine:-i, -n, -e** (Bursalı İbrahim
Rāzī’nin eşi Şerife Züleyha Hanım'ın
ölümü)

Dedi menkūt ile Rāzī anuñ **fevtine**
tārīḥin
Züleyhā ‘azm-i rāh etdi bugün firdevse
yā ‘adne (Tarih 42/1)

1.5. **fevtine:-i, -n, -e** (Bursalı İbrahim
Rāzī’nin kızı Rahime Hanım'ın ölümü)

Cigerden āh edip Rāzī dedi **fevtine**
tām tārīḥ
Raḥīme Ḥānım’a Allāh cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

fevt et-:

1.) Elden kaçırmak, değerini
bilememek, kaybetmek, öldürmek.

1.1. fevt et-:-me

Muṭma’ine vāşıl eyle nefs-i pür-şūmuñ
hemān

Fırşatı **fevt etme** Rāzī himmet-i
merdāna bak (**Gazel 77/7**)

feyiz al-:

1.) Bir kimsenin bilgi ve
maneviyatından yararlanmak, ders
almak.

1.1. feyiz al-:-dı

Kitāb-ı leyli vü Şīrīn’i öğren

Feyiz aldı Züleyhā okumağdan (**Gazel**
103/6)

feyz:

1.) Allah tarafından kula lütfedilen ve
ilham yoluyla kalbe gelen şey varidat,
ilim, irfan, marifet, lütuf, ihsan, nimet,
bağış, kerem, bolluk, bereket.

1.1. feyz:

Bu revişle bu devirde feyz-yāb olmak
ne güc

Feyz taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/1**)

1.2. feyz:

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyz
u meded eyle

Ki ğavġā-yı ma’āş ile yitirdim hū ile
hāyı (**Gazel 137/2**)

1.3. feyz:

Tālī’im yāver olaydı rāz’ olurum ben
daḥi

Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
merġūb imiş (**Nazm 9/2**)

1.4. feyze:-e

Serserī gezme cihānda **feyze** merbūd
her murād

Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me’āb
olmak ne güc (**Gazel 24/6**)

1.5. feyz-ile:-ile

Aḥz edip **feyz-ile** ‘aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh

Ḥāşılı maḳşūda irdi kām-kār oldu
göñül (**Gazel 85/6**)

1.6. feyzime:-im, -e

Ser-fürūdan ğayrī çāre **feyzime** yokdur
medār

Derdimi ifşā edersem feth-i bāb olmak
ne güc (**Gazel 24/8**)

1.7. feyziñ:-iñ

Neş'e-dār u zevīk olursuñ var ise

feyzîñ eger

Bî-kesân-ı zümre-i âh u harâb olmak

ne güc (**Gazel 24/2**)

1.8. feyzîñ:-iñ

Bu tarağdan Râziyâ **feyzîñ** seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbâbda sen ḥâzır-cevâb
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

1.9. feyzîñ:-iñ

Ey Ḥudâ **feyzîñ** ile bendeñi şādân eyle
Raḥm edip ḥâlîme âh derdime dermân
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.10. feyzîñ:-iñ

Dil-i nâ-şādımı yâ Rab bugün luṭfuñla
şād eyle
Kerem kıl **feyzîñ** iḥsân et benim
baḥtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

1.11. feyzîñ:-i, niñ

Leme'ân eyler dem-â-dem nûr-ı
Raḥman dâ'imâ
Çeşm-i im'ân ile cānâ **feyzîñiñ** aşārına
(**Tarih 8/4**)

1.12. feyzîñle:-iñ, -le

Ḥâh-nâ-ḥâh 'âşık-ı bīmārıñı yād eyledi
Himmet ü **feyzîñle** dilber bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

feyz al:-

1.) Bir kimsenin bilgi ve

maneviyatından yararlanmak, ders
almak.

1.1. feyz al:-ıp

Feyzî Pāşā-zāde Ḥaḳ'dan **feyz alıp** der
Râziya

Bir ziyād-ı feyz için hem dest açıp
kıldım du'â (**Tarih 4/1**)

1.2. feyz al:-ır

Maḥz-ı nûruz biz dilārâ tavrına
cevvāle-veş
Şu'lemizden **feyz alır** şems-i
münevver tal'atız (**Gazel 53/2**)

1.3. feyz al:-mak

Füyûzât-ı İlāhîden eger **feyz almak**
isterseñ

Şaḳın ayrılma ey Râzî tevekkül bābını
bekle (**Müfret 36/1**)

feyz-i Bārî:

1.) Allah'ın bereketi.

1.1. feyz-i Bārî:

Feyz-i Bārî zātına vābestedir 'âşıklarıñ
Açılur bāğ-ı dilinde ma'nevî gülzār-ı
'aşḳ (**Gazel 76/4**)

feyz-i cevri:

1.) Eziyetin feyzi.

1.1. feyz-i cevri:

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede ‘ālem
bizi

Feyz-i cev̄r ile murāda behre-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/4**)

feyz-i Hak:

1.) Allah’ın bereketi.

1.1. feyż-i Hāk:-dan

Ne çāre dest-reste **feyż-i Hāk’dan**
olmadı dermān
Yıkıp dil mülkini hecr ile virān
olduğum kaldı (**Gazel 150/7**)

1.2. feyż-i Hāk:-dan

Bānī-i beyt-i dilārā **feyż-i Hāk’dan**
behre-yāb
‘Abbās Āşaf-ı zamīrdır Hāk mu‘īni
dā’imā (**Tarih 39/6**)

1.3. feyż-i Hāk:-dan

Feyż-i Hāk’dan feyż-yāb olmağdasıñ
cānā meger
Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

1.4. feyż-i Hāk:-la

Dü cihānı terk edenler irişür
maḳşūdına

Feyż-i Hāk’la Rāziyā her
gāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/5**)

feyz-i Hudā:

1.) Allah’ın bereketi, Allah’ın feyzi.

1.1. feyż-i Hudā:

Kes ümīdiñ gayriden **feyż-i Hudā**
yāver saña

Gün-be-gün eyler teraḥḥum gön̄lünü
Yezdān’a tut (**Gazel 16/4**)

1.2. feyż-i Hudā:-dan

Terk ederseñ kalb evinden dü cihān
ālāyişin
Dem-be-dem **feyż-i Hudā’dan** hisse-
dār olmağdasın (**Müfret 57/1**)

feyz-i İlahī:

1.) Allah’ın bereketi, Allah’ın lütfü.

1.1. feyż-i İlahī:

Ṭül-ı ‘ömr ile mu‘ammer eyleye bār-i
Hudā
Dem-be-dem **feyż-i İlahī** ile olsun
feyż-yāb (**Tarih 17/2**)

1.2. feyż-i İlahī:-den

Olursa derdime dermān baña **feyż-i
İlahīden**
Ki zīrā tutmadık dāmen mi kaldı ben
olur şandım (**Müfret 32/1**)

feyz-i lutf:

1.) Lütfün bereketi.

1.1. feyż-i lutf:-uñ, -dan

Bu Rāzī bī-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna

İlāhī **feyz-i lūtfuñdan** ola bāb-ı gūşād
iflāh (Kıt'a 2/5)

1.2. feyz-i lūtf:-uñ, -la

İşittikçe derūnī ğıbt-ederdim Hātem-i
Tāy'a

İlāhī **feyz-i lūtfuñla** murād üzre
semūh olsam (Gazel 98/4)

Feyzī Pāşā-zāde:

1.) Şair Feyzi Paşazade Ali Monla.

1.1. Feyzī Pāşā-zāde:

Feyzī Pāşā-zāde Hāḡ'dan feyz alıp
der Rāziya

Bir ziyād-ı feyz için hem dest açıp
kıldım du'ā (Tarih 4/1)

feyz-i şükr:

1.) Şükrün feyzi, şükretmenin bereketi.

1.1. feyz-i şükr:-i

Gūşıña āvīze eyle pendimi ey dil-
nūvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicāb
olmaḡ ne güc (Gazel 24/7)

feyz-i tecellī burc:

1.) Allah'ın lūtfu.

1.1. feyz-i tecellī burc:-n, -a

Ben bu gün **feyz-i tecellī burcına**
kıldım 'urūc

Tālī'im kuvvetde ammā kām-yāb
olmaḡ ne güc (Gazel 24/5)

feyz-nāk et:-

1.) Feyizlendirmek, nasıplendirmek.

1.1. feyz-nāk et:-di, -ñ

Nā-murād olmuş iken bu Rāzī-i
kemter gedā
Hışm-ı dil-düz-ı nigehten feyz-nāk
etdiñ beni (Gazel 146/7)

feyz-yāb:

1.) Feyiz bulan, bolluk ve bereket
gören.

1.1. feyz-yāb:

yetmiş beş sālinda dünyāya zuhūr edip
gün-be-gün lūtf-ı Hāḡ'la **feyz-yāb** ve
Destārīzāde
es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yāb dā'ileri cennet-mekān
firdevs-i āşiyān (Dibace 2/17)

1.2. feyz-yāb:

Pertev-i nūr-ı Hūdā'dan **feyz-yāb** u
rif' atız
'Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcetiz
(Gazel 53/1)

feyz-yāb et:-

1.) Şerefliendirmek, onurlandırmak.

1.1. feyz-yāb et:-

Beni lūtfuñla yā Rab **feyz-yāb** et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(Mesnevi 2/14)

feyz-vāb eyle-:

1.) Feyiz bulanlardan etmek,
feyzlendirmek, ihsanda bulunmak.

1.1. feyz-yāb eyle-:

İlāhī faẓl u luṭfuñdan kerem kıl **feyz-yāb eyle**

Bu ‘āciz bendeñe yā Rab qarīben feth-i bāb eyle (**Matla 11/1**)

1.2. feyz-yāb eyle-:

Devām-ı ‘ömr-i ‘işmetle İlāhī **feyz-yāb eyle**

Murād alsın dü ‘ālemde merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

feyz-yāb kıl-:

1.) Bereketlendirmek, feyiz vermek.

1.1. feyz-yāb kıl-:-a

Bu vezīr-i nükte-dānı **feyz-yāb kıla**
Hudā

Hāzret-i Yezdān ‘ālim ede dā’im pūr-
şafā (**Tarih 8/1**)

feyz-yāb ol-:

1.) Feyiz bulmak, bereket bulmak.

1.1. feyz-yāb ol-:-mak

Bu revişle bu devirde **feyz-yāb olmak**
ne güc

Feyz taḥaṣṣul eylesem de zevk-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/1**)

1.2. feyz-yāb ol-:-mak, -da, -sıñ

Feyz-i Hāḳ’dan **feyz-yāb olmağdasıñ**

cānā meger

Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

1.3. feyz-yāb ol-:-sun

Ṭul-ı ‘ömr ile mu‘ammer eyleye bār-i
Hudā

Dem-be-dem feyz-i İlāhī ile **olsun**
feyz-yāb (Tarih 17/2)

fezā’il:

1.) Faziletler.

1.1. fezā’il:

leṭā’if **fezā’il** ü kemālāt-ı sevā’ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihil-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne’l-
‘urefā ve’z-zurefā (**Dibace 2/3**)

fırsat:

1.) Herhangi bir şey için en uygun
zaman, uygun durum veya şart.

1.1. fırsatı:-ı

Muṭma’ine vāṣıl eyle nefs-i pūr-şūmuñ
hemān

Fırsatı fevt etme Rāzī himmet-i
merdāna baḳ (**Gazel 77/7**)

fıtnat-ı sālī:

1.) Zihni açık ikinci çocuk.

1.1. fıtnat-ı sâni:

Feşâhatle belâgatle ola bu fıtnat-ı sâni
‘ Aceb hüsni ü ziyâsından Züleyhâ daği
âvâre (Tarih 6/5)

fidân:

1.) Yeni yetişen ağaç, sevgili.

1.1. fidândır:-dır

Benim eşk-i revânımla erişmiş bir
fidândır bu

Göñül bağında bir ra‘nâ nihâl-i
erğuvândır bu (Gazel 110/1)

figân:

1.) Izdırapla bağırma, haykırma,
feryat.

1.1. figân:

Yetiş bād-ı şabâ semt-i dilârâda olup
güyâ

Figân u nâle vü giryem haber ver âh u
zârımdan (Gazel 105/2)

1.2. figân:

Derûnumda benim her an dem-â-dem
âh ile zârı

Ṭabīb-i derd edindim ben figân u nâle-
i nâyı (Gazel 137/1)

1.3. figânım:-ım

Hele kâr u figânım dem-be-dem âh u
enîn oldu

Beni bûlbûl gibi güyâ eden bir
gülsitândır bu (Gazel 110/5)

1.4. figânımdan:-ım, -dan

Figânımdan olur hāmûş kalır dem-
beste muṭribler

Şağın dūr olma ey mehrû yesâr ile
yemînımden (Gazel 108/5)

figân u nâle:

1.) Feryat ve inilti.

1.1. figân u nâle:-den

Figân u nâleden artık sözüm bir
ğayriye geçmez

Dem-â-dem sūz-ı hicrânla derûnım nâr
eder bahtım (Gazel 89/4)

1.2. figân u nâle:-m, -i

Figân u nâlemi taḥkîrden ey âfet
hazer eyle

İrişür gülle-i âhım ḥişârlar pâyidâr
olmaz (Gazel 49/6)

1.3. figân u nâle:-m, -i

Figân u nâlemi gūş eyleyenler iltifât
etmez

Dil-i mecrûḥumuñ zaḥmın nedendir
bir şorarım yok (Gazel 74/3)

fikr:

1.) Fikir, düşünce.

1.1. fikri-ile:-i, -ile

Geçmez dil-i dīvānemiz aşlā bu
ümīdden

Hāl-i zekānīn **fikri-ile** fūlfüle düşsem
(Gazel 93/3)

1.2. fikrimdir:-im, -dir

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālim
pür-melāl

Sāye-i cūdīn murādım ğayri **fikrimdir**
muḥāl (Terci-bend 1/20)

fikr eyle-:

1.) Düşünmek.

1.1. fikr eyle:-di, -m

Cihānīn varlığın **fikr eyledim** aşlā
vefā yokdur

Erenler ḥidmetinde ḥāk olup cismim
ğubār etdim (Gazel 101/6)

fikr ü tefhīm:

1.) Düşünme ve anlatma.

1.1. fikr ü tefhīm:-den

Medḥine āġāz ederdim **fikr ü**
tefhīmden beri

Bī-vefālīk semtine eyler ḥirāmān
ekṣerī (Terkib-bend 1/14)

fikre düş-:

1.) Fikre kapılmak, düşünmek.

1.1. fikre düş:-dii, -m

Müjeñ ‘aşkına ey āfet ṣehādet **fikrine**
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refāḳatden (Gazel 106/4)

1.2. fikre düş-:-üüp

Saḳın evlenme **fikrine düşüp** rüsvā-yı
‘āmm olma

Eliñle ḥānīña kundaḳ bıraġıp etme
vāveyl āh (Kıt’a 2/1)

fikreyle-:

1.) Fikir eylemek, düşünmek.

1.1. fikreyle-:

Ümīdim kesmezim aşlā Raḥīm ismini
fikreyle

Ki zīrā çāresiz ḳaldım perīṣān oldu
aḥvālīm (Müfret 33/1)

fikr-i ḥayāl-i dīl-rübā:

1.) Sevgilinin hayali ve düşüncesi.

1.1. fikr-i ḥayāl-i dīl-rübā:

Beni nālān eden **fikr-i ḥayāl-i dīl-**
rübā bir gün

Rikābımda ğulām-āsā yürür ammā
neden ṣoñra (Gazel 127/2)

fikr-i müje:

1.) Kirpiklerin düşüncesi.

1.1. fikr-i müje:-ñ, -le

Benim derdimi inkār eyleyenler ḥālimi
bilmez

Göñül **fikr-i müjeñle** āh eder hem
ber-ḳarār olmaz (Gazel 49/5)

fikr-i vaşl:

1.) Kavuşma düşüncesi.

1.1. fikr-i vaşl:-ı

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler beni
Şevk-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

fıl:

1.) Maruf hortumlu büyük hayvan,
satrançta çapraz hareket ettirilen taş.

1.1. fılı:-i

Ben sürerdim at u **fılı** şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

fi’l-hakika:

1.) Hakikatte, esasında, doğrusu.

1.1. fi’l-hakika:

mesneviyāt u müfredāt-ı ‘acizāneler
ile hurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı
hākīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
hālīşa ile **fi’l-hakika** tertīb-i tefe’ül
daḥi (**Dibace 4/14**)

firāk:

1.) Ayrılık, hicran, ayrı düşme, firkat.

1.1. firāk:

Eger bir lahza yāri görmez isem

Firāk ile bilā-şüphe tamāmız (**Gazel 54/5**)

1.2. firākdan:-dan

Çoğaldı bir iki gün görmeyeli
Derūnım sūz-nāk oldu **firākdan**
(**Gazel 103/2**)

1.3. firākı:-ı

Beni şeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
hūbāndır

Firākı cāna kār etdi meded ol ğam-
h̄‘arımından (**Gazel 105/3**)

1.4. firākıñ:-ıñ

Firākıñ hasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū

‘Aceb bir gün olur mı ki mülākāt
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

1.5. firākına:-ı, -n, -a

Bu ayrılık **firākına** taḥammül nice
mümkündür

Efendi ‘aşıq-ı şeydādan ol sultāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

1.6. firākıñla:-ıñ, -la

Ṭuyūr-ı ‘andelibe verdi vahşet

Firākıñla benim āh u fiğānım (**Gazel 94/4**)

1.7. firākıyla:-ı, -(y)la

Beni Mecnûn eden şîrîn zebânîñ
Firâkıyla karışdım ‘ayş u nûşa (**Gazel 130/3**)

1.8. firâkıyla:-ı, -(y)la

Anuñ derd ü **firâkıyla** ‘aceb aşüfte hâl
oldum
Cihân başıma țar oldu baña cevriñ
müdâm etdi (**Gazel 142/2**)

firâk âteşi:

1.) Ayrılık ateşi.

1.1. firâk âteşi:-n, -de

Firâkıñ âteşinde gör ki Râzî âşiyân
tutdu
Efendim nâzenînim âh dedirme bu
giriŧtâra (**Gazel 119/6**)

firâk-ı sûz-ı hecr:

1.) Sevgiliden ayrı kalmanın acısı.

1.1. firâk-ı sûz-ı hecr:-iñ, -le

Eger hâl-i perîşânım efendim bilmek
isterseñ

Firâk-ı sûz-ı hecriñle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 77/1**)

firâr:

1.) Kaçmak, kurtulmak.

1.1. firâra:-a

Bu meclisden şafâ-yâb oldu mı âyâ
eĥibbâmız

Ėarâra eyledim niyyet **firâra** hiç kenâr
olmaz (**Gazel 51/3**)

firdevs:

1.) Firdevs cenneti.

1.1. firdevs:

Maķâmı ‘adn ile **firdevs** ola yâ Rab bu
maẓlûmuñ

Enîsi Meryem olsun hem munîsi
ĥazret-i ‘Azrâ (**Tarih 43/4**)

1.2. firdevse:-e

Dedi menķût ile Râzî anuñ fevtine
târîĥin

Züleyĥâ ‘azm-i râh etdi bugün

firdevse yâ ‘adne (**Tarih 42/1**)

firdevs-i a ‘lâ:

1.) Cennetin altıncı katı.

1.1. firdevs-i a ‘lâ:-dır

Ėaķ te‘âlâdan niyâzım iştibâhım yok
benim

Ėaşılı cennet-mekân **firdevs-i a ‘lâdır**
yerim (**Gazel 100/4**)

firdevs-i âşiyân:

1.) Firdevs yuvası.

1.1. firdevs-i âşiyân:

yetmiş beş sâlinde dünyâya zuhûr edip
gün-be-gün luħf-ı Ėaķ'la feyż-yâb ve
Destârîzâde
es-Seyyid İbrâĥîm er-Râzî demekle

şöhret-yâb dâ 'İleri cennet-mekân
firdevs-i âşiyân (Dibace 2/18)

firkat:

1.) Ayrılık, ayrılma, sevgiliden ayrı
kalma, hicran.

1.1. firkat:

Firkat u derd ü elemle āhlananlardan
mısıñ
Bî-miṣāl cānān için eyvāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.2. firkat:

Pür-cefādır baña ol cevır ü cefālar
kılıcı
Firkat ü derd ü elem cānıma kār etdi
el āh (**Gazel 129/3**)

fiske-i cevır ü cefā:

1.) Çok az miktarda eziyet.

1.1. fiske-i cevır ü cefā:-sı, -n, -dan

Eḥibbā-yı zamānıñ **fiske-i cevır ü**
cefāsından
Benim bu sağır kalbim şadā vermez
dereklenmiş (**Gazel 62/6**)

fitil-i baht:

1.) Talih fitili.

1.1. fitil-i baht:-ım, -i

Dilim ḥāb-ı ḡamından luṭfı var olsun
uyandırdı

Fitil-i bahtımı cānān çerāḡ edip de
yandırdı (**Gazel 141/1**)

fitne:

1.) Ara bozucu, kıskırtıcı.

1.1. fitneler:-ler

Bıraḡmış **fitneler** bād-ı şabā zülf-i
dilārāya
Ki taḥrīk eylemiş tel tel tolaşdırmış
tolaşdırmış (**Gazel 63/4**)

fitne-i āḥir zamān:

1.) Ahir zaman fitnesi, kıyamete yakın
ortaya çıkacak kötülükler.

1.1. fitne-i āḥir zamān:

Nevāzişle taḡar zülf ü kemende
'Aceb bir **fitne-i āḥir zamān** bu
(**Gazel 111/8**)

fuşāḥā:

1.) Fasih olanlar, güzel, açık ve
düzgün söz söyleyenler.

1.1. fuşāḥā:

ma'rifet 'azmi 'ad olunup zīrā ki
büleḡā ve **fuşāḥā** fuṣalā-yı şu'arāyı
'andelīb-i gülistān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāḡ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (**Dibace 2/9**)

fuṣalā-yı şu'arā:

1.) Faziletli şairler.

1.1. fuḫalā-yı şu‘arā:-(y)ı

ma‘rifet ‘azmı ‘ad olunup zīrā ki
büleḡā ve fuṣaḡā **fuḫalā-yı şu‘arāyı**
‘andelīb-i gülistān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāḡ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (Dibace 2/9)

fülfül:

1.) Hint coğrafyasından mahsul edilen
bir tür baharat, karabiber. Mec.
Sevgilinin yüzündeki ben.

1.1. fülfül:

‘Anber ü müşg-i Hotan’dır ol iki
gīsūlarıñ
‘Aqlım aldı vechiñ üzre **fülfül**
hindūlarıñ (Gazel 79/1)

1.2. fülfüle:-e

Geçmez dil-i dīvānemiz aşlā bu
ümīdden
Hāl-i zekānıñ fikri-ile **fülfüle** düşsem
(Gazel 93/3)

fülk-i dil:

1.) Gönül gemisi.

1.1. fülk-i dil:-e

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḡ bulunur
mu
Rāzī kaçırıp baḡr-ı şafāya dümen ey
dost (Gazel 17/5)

fürüş:

1.) Döşeme, yatak, yaygı.

1.1. fürüş:

Çün şultān içre cāy-ı tātī kālā **fürüş**
Celb eder erbāb-ı zūhdī ‘āşıkānı
dā’imā (Tarih 9/6)

fütüh ol:-

1.) Fetihlerde bulunmak, yeni kapılar
açmak, galip gelmek.

1.1. fütüh ol:-sa, -m

Zafer bulsam ‘adūya her cihetle ben de
Nūḡ olsam
Yetişsem ‘acizāna dest-res bulsam
fütüh olsam (Gazel 98/1)

fütür gel:-

1.) Bıkmak, usanmak, sıkılmak.

1.1. fütür gel:-di

Fütür geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez gönülümün aşlā uşandım
macerasından (Gazel 102/1)

füyüzāt-ı İlahī:

1.) Allah’ın feyizleri, yardımları.

1.1. füyüzāt-ı İlahī:-den

Füyüzāt-ı İlahīden eger feyz almak
isterseñ
Şaḡın ayrılma ey Rāzī tevekkül bābını
bekle (Müfret 36/1)

füyûzât-ı seher-gâh:

1.) Sabahın bereketli vakitleri.

1.1. füyûzât-ı seher-gâh:-da

Füyûzât-ı seher-gâhda du 'āya dest-
res bulsam
Murādım hāşıl olmağa niyāz-ı bī-
zebān ister (**Gazel 42/2**)

füzûn:

1.) Çok fazla, bir hayli, aşırı.

1.1. füzûn:

Nā-ümîd oldum hayât-ı şūrîden
derdim **füzûn**
Kimse vākıf olmadı ifşāsı müşkil bir
belā (**Müfret 14/1**)

füzûn et-:

1.) Arttırmak, çoğaltmak.

1.1. füzûn et-:-di, -ñ

Benim hālim tamām oldu efendim
baña raḥm eyle
Yeter āhım **füzûn etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

füzûn eyle-:

1.) Arttırmak, çoğaltmak,
fazlalaştırmak.

1.1. füzûn eyle-:-r

Hîç teraḥḥum eyleyip āhım benim gūş
eylemez

Dem-be-dem **eyler füzûn** bu nālemi
müjdād-ı 'aşk (**Gazel 73/2**)

G

ġabġab:

1.) Çene altı, گردان.

1.1. ġabġabıñ:-ıñ

Büseye kıldım niyâzı olmadı aşlā
müfid

İlticā etmek gerekdir ġabġabıñ
aġūşına (Gazel 114/4)

ġaddār:

1.) Çok zulmeden, acımasız,
merhametsiz, sevgili.

1.1. ġaddār: (Felek)

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim

Çok görür bu hıdmeti ġaddār felek
bekler baña (Gazel 9/4)

1.2. ġaddāra:-a

Gāh şefkat eyleyip resm-i zeni icrā
eder

Ġadr eder ġaddāra ġadrin kemāl eyler
baña (Gazel 12/5)

1.3. ġaddāreler:-e, -ler

Ṭākatim ṭāk oldu ṭākat kalmadı bende
mecāl

Dāġ dāġ oldu derūnım dāġ urur
ġaddāreler (Gazel 34/9)

gaddār-ı ‘aşk:

1.) Aşkın gaddarlığı.

1.1. gaddār-ı ‘aşk:

Süz-ı ‘aşka yanmada yakılmada
pervāne-veş

Şem ‘-i bezm-i yāre māni ‘ olmada

gaddār-ı ‘aşk (Gazel 76/6)

ġadr:

1.) Zulüm, cevr, haksız muamele.

1.1. ġadrin:-in

Gāh şefkat eyleyip resm-i zeni icrā
eder

Ġadr eder ġaddāra ġadrin kemāl eyler
baña (Gazel 12/5)

ġadr et:-

1.) Zulmetmek, haksızlık etmek.

1.1. ġadr et:-er

Gāh şefkat eyleyip resm-i zeni icrā
eder

Ġadr eder ġaddāra ġadrin kemāl eyler
baña (Gazel 12/5)

Ġaffār:

1.) “Kullarının günahlarını affeden,
bağışlaması çok olan” anlamında
Allah’ın güzel isimlerinden bir tanesi.

1.1. Ġaffār’a:-a

Cān dili bezm-i ezelde yāre ikrār
eylemiş

Olamaz her māyede Ġaffār’a ikrār
eylemiş (Gazel 60/1)

ġaffār ol-:

1.) Bağışlamak, kusurları örtmek.

1.1. ġaffār ol-:-a

Düşdi bir dürdāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Māhir'i 'arīf zamānīn yāveri **ġaffār**
ola (Tarih 46/1)

ġāfil:

1.) Çevresinde olan biten her şeyden
habersiz.

1.1. ġāfil: (Ādem-zāde)

Ġam yeme rızķıñna ey **ġāfil** Ādem-zāde
Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden
geçdik (**Gazel 82/9**)

ġāfil ol-:

1.) Gaflette bulunmak, tedbirsiz
olmak.

1.1. ġāfil ol-:-ma

Ġāfil olma tīr-i āhım temreniñden ḳıl
ḥazer

Pāyidār olmaz felekler çarḥ u divārdan
geçer (**Matla 15/1**)

ġāfil-i endişe:

1.) Düşünme gafleti.

1.1. ġāfil-i endişe:-dir

Zāt-ı ādem böyledir ki **ġāfil-i**
endişedir

Yek nefes lezzet için gör pāy-māl
olmak diler (**Kıt'a 4/2**)

gāh:

1.) Ara sıra, bazen, zaman zaman.

1.1. gāh:

Āteş-i ḥālāt-ı 'aşķı **gāh** ibrāz eylesem
'Aşķımı iskāt için bāşt-ı maḳāl eyler
baña (**Gazel 12/4**)

1.2. gāh:

Gāh şefḳat eyleyip resm-i zeni icrā
eder
Ġadr eder ġaddāra ġadrin kemāl eyler
baña (**Gazel 12/5**)

1.3. gāh:

El çekip her bir ḥuşuşdan terkini
ḳılsam murād
Gāh nāz u gāhice 'arż-ı vīşāl eyler
baña (**Gazel 12/6**)

1.4. gāh:

Gāh ḥurāmān eyledikçe nāz ile ḳāmet
çekip
Ḳāmet-i dil-cū ararsan ḳāmet-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

1.5. gāh:

Nice mümkün söyleyem bu gönül
hengāmını
Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her **gāh**
bilir (**Gazel 48/7**)

1.6. gāh:

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucıyla
gāh nigāh
Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (Gazel 70/4)

1.7. gāh:

Gāh ḥurāmān eyledikçe ol mehiñ
gīsūları
Mübtelāsı āh eder bilmem gelir mi
ḥoşına (Gazel 114/2)

1.9. gāh:

Eger üç evli ise kâle gelmez bir
ḥuşuşdur bu
Gezer bî-hüde bî-hüde yaramaz bir işe
her gāh (Kıt'a 2/3)

1.10. gāh:

Gāh üşerler ḥüb-rûlar başına
Dest-i rāzlık eyleme yoldaşına
(Mesnevi 6/3)

1.11. gāhlananlardan:-lan, -an, -lar, -dan

Dü cihānı terk edenler irişür
maḥşūdına
Feyz-i Hâk'la Rāziyā her
gāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/5)

gāh bi-gāh: (İkileme)

1.) Vakitli vakitsiz.

1.1. gāh bi-gāh:

Gāh bi-gāh görsem çü ben ol hümā-
pervāzım
'Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim
pür-ḥūn olur (Gazel 38/4)

gāh... gāh...:

1.) Ara sıra, bazen" anlamına gelerek
iki durumdan bazen birinin bazen de
diğerinin meydana geldiğini ifade
eden tekrarlamalı bağlaç.

1.1. gāh... gāh...:

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucıyla
gāh nigāh
Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (Gazel 70/4)

1.2. gāh... gāh...:

Rāzi'-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışşasın
Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (Müfret 8/1)

1.3. gāh gāh:

Derd-i dilim 'arz edeyim gāh gāh
Āh u enīn 'ömrümü kıldı tebāh (Terci-
bend 3/17)

gāhī:

1.) Ara sıra, bazen, zaman zaman.

1.1. gāhī:

Gāhī ağāz eyler ol ālemlere
Od urur ağāzesi ādemlere (**Mesnevi 4/2**)

1.2. gāhi:

Āteş ile cūnbūş eder **gāhi** şeb
Başına odlar yaqar emşāl heb
(**Mesnevi 4/3**)

1.3. gāhice:-ce

El çekip her bir huşūşdan terkini
kılısam murād
Gāh nāz u **gāhice** ‘arz-ı vīşāl eyler
baña (**Gazel 12/6**)

1.4. gāhice:-ce

Gāhice güzel göñlüñe bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān ben daḡi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.5. gāhice:-ce

Levh-i dilden şaḡın ey şūḡ-ı cihān
silme beni
Gāhice ḡatırına eyle efendim dil-ḡāḡ
(**Gazel 129/6**)

gāhi gāhi:

1.) Ara sıra, bazen” anlamına gelerek
iki durumdan bazen birinin bazen de
diğerinin meydana geldiğini ifade
eden tekrarlamalı bağlaç.

1.1. gāhi gāhi:

Gāhi gāhi gürleyor şām u seher
İḡtiyārı elde yok ṡurmaz gezer
(**Mesnevi 3/2**)

1.2. gāhi gāhi:

Gāhi bī-rūḡ **gāhi** zī-rūḡ ey kişi
‘Ālim ile hem-nefes olmak işi
(**Mesnevi 4/10**)

1.3. gāhi gāhi:

Serbesāne söyleme Rāzī sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama **gāhi** gelir **gāhi**
gider (**Müfret 29/1**)

ḡalebe:

1.) Bastırmak, galip gelmek.

1.1. ḡalebesiyle:-si, -(y)le

diyārlarda rūzgār-ı ḡaddār u
düşmenān-ı nā-bekāra raḡmen felek
dil-nüvāz olduḡda
deryā-yı ‘aşḡım cūşa gelip bād-ı ḡasret
ḡalebesiyle mevc-engīz olduḡda dil-i
vīrānımı (**Dibace 3/10**)

ḡalebe-i küffār:

1.) Kafirlerin yenmesi, kafirlerin galip
gelmesi.

1.1. ḡalebe-i küffār:

tārīḡiyle İsmā‘īl nām ḡal‘asında
muḡārebede **ḡalebe-i küffār** ḡāk-sār
kızılbaş bed-ma‘āş

vākī' olup biraz rüfekā-yı mü'minîn ü
aḥillā-i müslimîn ile der-dest-i kefare
esîr (**Dibace 3/5**)

ğālib:

1.) Galip gelen, yenen, üstün.

1.1. ğālibdir:-dir

Zen seven bī-çāreniñ ḡadriñ bilir
dildādesi
Şefḳati **ğālibdir** elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

ğālib ol:-

1.) Yenmek, kazanmak, üstün gelmek.

1.1. ğālib ol:-ur

Şüretde hemān Yūsuf-ı şānīsi cihāmīñ
Sīretde daḡı **ğālib olur** şîr ü pelengden
(**Gazel 109/3**)

ğālibā:

1.) Görünüşe bakılırsa, öyle görünüyor
ki, sanki.

1.1. ğālibā:

Ergüvānī bāde içmiş **ğālibā** aġyār ile
Çeşmi maḡmūr ruḡları gül lebi
mercānlı güzel (**Gazel 86/3**)

1.2. ğālibā:

Ğālibā kayd etmemişsiñ deftere
Ben de şandım kendimi ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

ğam:

1.) Dert, keder, üzüntü, kaygı, tasa.

1.1. ğam:

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını nüş
eyledim
Ayılırsam sevdiğim **ğam** üstüne
ğamdır baña (**Gazel 2/2**)

1.2. ğam:

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün
Ğam degil dünya ġamı dem üstüne
demdir baña (**Gazel 2/4**)

1.3. ğam:

Eyledi baḡt-ı siyāhım ġamlara düşvār
beni
Rāziyā rüy-ı cihānda daḡı **ğam** neyler
baña (**Gazel 9/5**)

1.4. ğam:

Ğam yeme rızķıña ey ġāfil Ādem-
zāde
Rāzī ol naḡnū ḡasemnā ḡaleminden
geçdik (**Gazel 82/9**)

1.5. ğam:

Mişāl-i Mecnūn'a döndüm baña ṭa'n
eyleme zāhid
Düşersem **ğam** degildir ben bu 'aşķ ile
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.6. ğam:

Yılda bir nezzāreye āh kâ'il oldum
ğam nedir
Ni'met-i devr-i zamānıñ dā'imā ħod-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

1.7. ğamdan:-dan

Ğamdan özge bir refiķim kalmadı
aşlā benim
Rāziyā ħāl-i dilim kan ağladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.8. ğamdır:-dır

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını nūş
eyledim
Ayılırsam sevdiğim ğam üstüne
ğamdır baña (**Gazel 2/2**)

1.9. ğamıñ:-ıñ

Ğamıñ endişesi ğam-nāklığı ğāyet
ğarāyibden
Ğam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-
hānelerden şor (**Gazel 40/3**)

1.10. ğamıñ:-ıñ

Ğamıñ endişesiyle bī-mecālim
Amān ħasret ile geçdi zamānım
(**Gazel 94/6**)

1.11. ğamından:-ın, -dan

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kâği olacak biz de **ğamından**
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.12. ğamıñla:-ıñ, -la

Ğamıñla ħam-be-ħam kıldı ‘aceb bu
çarĥ kemān-āsā
Büküp ħaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/3**)

1.13. ğamla:-la

Ğamıñ endişesi ğam-nāklığı ğāyet
ğarāyibden
Ğam-ı pinhānımı **ğamla** varıp ğam-
hānelerden şor (**Gazel 40/3**)

1.14. ğamlara:-lar, -a

Eyledi baĥt-ı siyāhım **ğamlara** düşvār
beni
Rāziyā rüy-ı cihānda daĥi ğam neyler
baña (**Gazel 9/5**)

ğam-hāne:

1.) Üzüntü evi, gam yurdu. Mec.
Aşgın gönlü, dünya.

1.1. ğam-hānelerden:-ler, -den

Ğamıñ endişesi ğam-nāklığı ğāyet
ğarāyibden
Ğam-ı pinhānımı ğamla varıp **ğam-**
hānelerden şor (**Gazel 40/3**)

1.2. ğam-hāneye:-(y)e

Bir gicecik geldi o **ğam-hāneye**
Düşdi gönül sem‘-i şebistāneye
(**Terci-bend 3/5**)

ğam-h‘ār:

1.) Gam veren, üzüntü veren, gam çeken.

1.1. ğam-ḥ̣āra:-a

Bütün ‘ālem varıp ḥ̣āba niçün bīdāre
ben kaldım

Şeb-i firqatde derd ile ‘aceb ğam-
ḥ̣āra ben kaldım (Nazm 8/1)

1.2. ğam-ḥ̣ārımdan:-ım, -dan

Beni şeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
ḥ̣übāndır

Firākı cāna kār etdi meded ol ğam-
ḥ̣ārımdan (Gazel 105/3)

ğam-hār:

1.) Gamlı, kederli, aşık.

1.1. ğam-ḥ̣āra:-a

Ceyş-i ğamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
ḥ̣āra hāz (Gazel 69/5)

ğam-ı dünyā:

1.) Dünyanın kederi, tasası.

1.1. ğam-ı dünyā:-(y)ı

Ğam-ı dünyāyı kayd etmez gürūh-ı
nüktedānız

Muḥabbet bezmine Rāzī gibi
yārānımız vardır (Gazel 44/7)

ğam-ı pinhān:

1.) Gizli kederç

1.1. ğam-ı pinhān:-ım, -ı

Ğamıñ endīşesi ğam-nāklığı ğāyet
ğarāyibden

Ğam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-
ḥ̣ānelerden şor (Gazel 40/3)

ğam-nāk:

1.) Gamlı, kederli, hüznü.

1.1. ğam-nāklığı:-lık, -ı

Ğamıñ endīşesi ğam-nāklığı ğāyet
ğarāyibden

Ğam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-
ḥ̣ānelerden şor (Gazel 40/3)

ğamze:

1.) Yan, süzgün, delici bakış,
sevgilinin bakışı.

1.1. ğamzeler:-ler

Görürsün ğamzeler kurmuş kemānı
Dil-i Rāzī nişān-ı yāre toĝru (Gazel
111/9)

1.2. ğamzeleri:-ler, -i

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazā
niyyetine

Cān mıdır kaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti ne (Nazm 6/1)

1.3. ğamzeleri:-ler, -i

Bakmadı hīç nāle vü efĝānıma
Ğamzeleri geçdi hemān cānıma
(Terci-bend 3/10)

1.4. ğamzeleri:-ler, -i

Geldi benim ol perī ḥ'āb-gāhıma

Ġamzeleri geçdi ciger-gāhıma (**Terci-bend 3/23**)

1.5. ğamzeleriñ:-ler, -iñ

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te'sīr eyledi

Ne dil-düz müjgān imiş **ġamzeleriñ** arada (**Gazel 125/8**)

1.6. ğamzeleriñ:-ler, -iñ

Ġamzeleriñ cānıma geçdi amān

Akıdırım yaş yerine kan revān (**Terci-bend 3/26**)

1.7. ğamzesi:-si

Ey **ġamzesi** dil-düzum senden bu gönül geçmez

Derdiñ ile pür-süzum senden bu gönül geçmez (**Gazel 56/1**)

1.8. ğamzesi:-si

Bir nigāh ile perīṣān eyledi 'aqlım benim

Ġamzesi tır-i belādır qaşı kemānlı güzel (**Gazel 88/5**)

1.9. ğamzesi:-si

Ebrū müjgānı tekellüm etdi hem şūrīdelik

Ġamzesi cānıma geçdi eyledi delik delik (**Matla 28/1**)

ġamze-i cādū:

1.) Büyücü bakış, sevgilinin cadı bakışları.

1.1. ġamze-i cādū:-lar, -iñ

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr için endāmıñı

Tiğ-i berrānın çeker şol **ġamze-i cādularıñ** (**Gazel 79/4**)

1.2. ġamze-i cādū:-sı, -nı

Bir nighle Rāziyā kılsa terahḥum ol peri

Derdime dermān ederdim **ġamze-i cādūsını** (**Gazel 136/7**)

ġamze-i cellād:

1.) Cellat bakışı, sevgilinin öldürücü bakışları.

1.1. ġamze-i cellād:-iñ, -a

Bu kadar rûḥṣat ne verdiñ **ġamze-i cellādına**

'Ālemi kırdı geçirdi bakmadıñ feryādına (**Matla 3/1**)

ġamze-i dildūz:

1.) Gönül delen bakış, sevgilinin gönül yaralayan bakışı.

1.1. ġamze-i dildūz:-ı

Sīnecigim yār el ile yaralar

Ġamze-i dildūzı ciger paralar (**Terci-bend 3/13**)

ġamze-i dil-düz u ħün-rîz:

1.) Kan dökücü sevgilinin gönül delen bakışı.

1.1. ġamze-i dil-düz u ħün-rîz:-i

Düçâr olur gören ol ġamze-i dil-düz u ħün-rîzi

O bir şâhib-kırândır çok nerîmânı çalar çarpar (Gazel 36/3)

ġamze-i dil-düz-ı yâr:

1.) Sevgilinin gönül delen yan bakışı.

1.1. ġamze-i dil-düz-ı yâr:

Nev-zuhûr sihr öğredür bu ġamze-i dil-düz-ı yâr

Vaktiniñ sînâsıdır eder o fettân ile baĥş (Gazel 19/2)

ġamze-i fettân:

1.) Fitne çıkaran bakış, sevgilinin yan bakışı.

1.1. ġamze-i fettân:

Dil-rubâlık resmini îcâd eder kılsa murâd

Sû-be-sû sihr öğredür şol ġamze-i fettân aña (Gazel 4/6)

ġamze-i ħün-hâr:

1.) Kan dökücü bakış, sevgilinin bakışı.

1.1. ġamze-i ħün-hâr:-ı, -n, -a

Ben leb-i zenden zülâl-i zemzemi şorsam dedim

Râziyâ kılmaz taĥammül ġamze-i ħün-hârına (Gazel 132/9)

ġamze-i ħün-rîz-i dil-düz:

1.) Gönül delen ve kan döken bakış.

1.1. ġamze-i ħün-rîz-i dil-düz:

Sihr eder ebrû-yı dilber çîn ile cebîn tutar

Ġamze-i ħün-rîz-i dil-düz şâf çekip temkîn tutar (Gazel 37/1)

ġamze-i tâtâr:

1.) Merhametsiz yan bakış, sevgilinin bakışı.

1.1. ġamze-i tâtâr:-a

Dildârına dil almada yağmacılık etdi Ey turre yetiş ġamze-i tâtâra haber ver (Gazel 32/3)

Ġanîme:

1.) Ganime, Bursalı İbrahim Râzi'nin kızının adı.

1.1. Ġanîme:

Mücevherle müzeyyen eyledim târihini Râzî

Hemân 'izz ü kerem ile Ġanîme geldi dünyaya (Tarih 3/1)

ġarâvib:

1.) Tuhaf, garip, şaşılacak şeyler.

1.1. ğarāyib:

Bi-ḥamdi'llāh hele dervīṣ-nihādım

Ġarāyib bu muṭallādır vedāmız

(Gazel 54/7)

1.2. ğarāyibden:-den

Ġamıñ endīṣesi ğam-nāklığı ğāyet

ġarāyibden

Ġam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-

ḥānelerden şor (Gazel 40/3)

ġaraż:

1.) Amaç, arzu, maksat, niyet, kasıt.

1.1. ġaraż:

Pertev-i rūy-ı nigārdır şems-i

raḥşāndan **ġaraż**

Cezbe-i ebrū-yı ruḥdur māh-ı tābāndan

ġaraż (Gazel 67/1)

1.2. ġaraż:

Pertev-i rūy-ı nigārdır şems-i

raḥşāndan **ġaraż**

Cezbe-i ebrū-yı ruḥdur māh-ı tābāndan

ġaraż (Gazel 67/1)

1.3. ġaraż:

Meclis-i pīr-i muġāndan maṭlab-ı a'lā
nedir

Sāḳi-i gül-çehredir āh cām-ı

devrāndan **ġaraż** (Gazel 67/2)

1.4. ġaraż:

‘Aql-ı küll da‘vāsınıñ ibrāzına kadir

misiñ

Şāhid-i ‘ādil gerek da‘vāya bürhāndan

ġaraż (Gazel 67/3)

1.5. ġaraż:

Dāmen-i ḥavf u ricāya şarılıp eyle

niyāz

Dergeh-i luṭf-ı Ḥudā’dır bāb-ı

Raḥmān’dan **ġaraż** (Gazel 67/4)

1.6. ġaraż:

Nār u bād u āb ḥākden ḥalk olup

bulduñ vüçüd

Zātiñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan

ġaraż (Gazel 67/5)

1.7. ġaraż:

Bu fenā gülzārınıñ bāzārına ‘azm

eyledik

Dü cihānı añlamakdır bunda

seyrāndan **ġaraż** (Gazel 67/6)

1.8. ġaraż:

Rāziyā bī-hūde efgān eyleme ḥaddiñ

degil

Yoluna cān vermedir bu yolda

cānāndan **ġaraż** (Gazel 67/7)

ġarīb:

1.) Gurbet ellerde kalmış, bulunduğu

yerde yabancı olan, biçare, zavallı,

kimsesiz, aşık.

1.1. ġarīb:

Düşüp tül-ı emel vâdisine gümrâh olup
bu dil

Ġarib ü ‘âciz ü bî-kes kûlîñim baña
vâh eyle (**Nazm 1/2**)

1.2. ġaribe:-e

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şadık
Râziyâ
Bu **ġaribe** etdiğñ ikrârıña tırmaz
mısıñ (**Gazel 80/5**)

1.3. ġaribe:-e

Bu **ġaribe** etdiğñ ‘ahd ü vefâ yâ ne
zamân
Şarılıp dāmānıña vuşlat murâd etsem
hemân (**Terci-bend 1/8**)

1.4. ġaribi:-i

Bu Râzî-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yâ Rab
Halâş et ben **ġaribi** dâ‘imâ nâ-çâr eder
bahtım (**Gazel 89/5**)

1.5. ġaribim:-im

Ġaribim bî-kesim zâhirde ammâ
ma‘nevî görseñ
İki ‘âlemde dermân idici sultânımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.6. ġaribim:-im

Bir **ġaribim** ġurbet içre kimseler
etmez nigâh
Yüz yere sürdüm niyâza başladım yâ
zü‘l-celâl (**Gazel 84/3**)

1.7. ġaribim:-im

Bir **ġaribim** şüretâ ben gerçi a‘lâdır
yerim
Ĥamdu‘llâh her cihetle bil ki a‘lâdır
yerim (**Gazel 100/1**)

1.8. ġaribim:-im

Bir **ġaribim** Ĥağ‘dan özge yokdur
hiçbir penâh
Derdime rahm eyle Raḥmân ismiñ
içün ey İlâh (**Gazel 123/1**)

1.9. ġaribim:-im

Ġaribim bî-kesim yâ Rab hemân feyz
u meded eyle
Ki ġavgâ-yı ma‘âş ile yitirdim hû ile
hâyı (**Gazel 137/2**)

1.10. ġaribim:-im

Bir **ġaribim** mücrimim hem bî-kes ü
bî-çâre kim
Şanıña şâyeste luṭf göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.11. ġaribim:-im

Ġaribim bî-kesim âyâ neyim ben
Fenâ bezminde bilsem yâ neyim ben
(**Mesnevi 2/8**)

ġarib et:-

1.) Garip bırakmak, mahzun etmek.

1.1. ġarib et:-di

Ġarīb etdi diyār-ı āhiriñ hemyāzesi
gerçi
Taşarruf eyledi dil mülkine şāhib-bilād
oldu (**Gazel 145/3**)

ġarīk-i bihār-ı ‘iṣyān:

1.) İsyān denizlerinde boğulan kimse.

1.1. **ġarīk-i bihār-ı ‘iṣyān:**

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān ve ħarīk-i nār-ı
hicrān **ġarīk-i bihār-ı ‘iṣyān** ve faķīr-i
Ḥudā-yı
Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ķal‘ada vāķi‘ bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/15**)

ġarķ-ı hūn ol-:

1.) Kana batmak, kanda boğulmak.

1.1. **ġarķ-ı hūn ol-:-du**

Ķatlime fermāna zaḥmet çekmesün tūr-
i nigār
Ġarķ-ı hūn oldu derūnım cāna geķdi
tīṣesi (**Gazel 135/2**)

ġāv:

1.) Öküz, sığır.

1.1. **ġāvdir:-dır**

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā **ġāvdir**
Ne Īrān’ı ne Bulġār’ı yaķīn bildim ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

ġavġa:

1.) Kavga, dövüş, kargaşa.

1.1. **ġavġasıdır:-sı, -dır**

Beynimizde mācerā-yı yārımı kimler
bilir
Uġradan başımı derde āhımıñ
ġavġasıdır (**Gazel 39/2**)

ġavġā et-:

1.) Dövüşmek, kavga etmek, bir amaç
uġruna savaşmak.

1.1. **ġavġā et-:-en**

Rāziyā şordum lebiñ **ġavġāsını** kimdir
eden
Mübtelālar baḥş ederler lebi sūkkerden
lezīz (**Gazel 29/5**)

ġavġā-yı ‘ālem:

1.) Alemin kavgası, dünyevi telaşe ve
hırslar.

1.1. **ġavġā-yı ‘ālem:**

Çok zamān **ġavġā-yı ‘ālem** başka bir
‘ālem iken
Şimdi teslīm-i Ḥudā hem başka
‘ālemdir bana (**Gazel 1/5**)

ġavġā-yı cihān:

1.) Dünya kavgası, dünyevi telaşe ve
hırslar, dünya işleri.

1.1. **ġavġā-yı cihān:-dan**

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kııl

Sözüm diñle be hey vā'iz bu **ğavğā-yı**
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

ğavğā-yı ma'āş:

1.) Hayat kavgası, yaşam mücadelesi,
maddiyata dalmak.

1.1. ğavğā-yı ma'āş:

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyz
u meded eyle
Ki **ğavğā-yı ma'āş** ile yitirdim hū ile
hāyı (**Gazel 137/2**)

ğavs ol:-

1.) Allah'ın velilerinden olmak.

1.1. ğavs ol:-an

Dāmenimi der-miyān eyledim bu
yolda kim
Bezī ü cūd etdiğimi **ğavs olan** āgāh
bilir (**Gazel 48/4**)

ğavs-ı a'zam:

1.) En yüce mertebede olan veli, kutb-ı
ekber.

1.1. ğavs-ı a'zam:-dan

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne Hızır u
ğavs-ı a'zamdān
Beşerden isteme ašlā murādı iste
Mevlā'dan (**Marla 10/1**)

ğāyet:

1.) "Çok, oldukça, pek, son derece"
anlamında miktar zarfı.

1.1. ğāyet:

'Anber saçılır rūy-ı 'araķ-nākıña gūyā
Ġāyet yaraşur hāl-i siyāhī yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.2. ğāyet:

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī
Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur **ğāyet**
revāc (**Gazel 22/7**)

1.3. ğāyet:

Ġamıñ endişesi ğam-nāklığı **ğāyet**
ğarāyibden
Ġam-ı pinhānımı ğamla varıp ğam-
hānelerden şor (**Gazel 40/3**)

1.4. ğāyet:

Ṭavrını eṭvārını taḥsīn eder üftādeler
Ḳāmeti **ğāyet** bülenddir sīne meydānlı
güzel (**Gazel 88/6**)

1.5. ğāyet:

Güzellikde şanırsın mişli nā-yāb
Bülenddir ḳāmeti **ğāyet** de dil-cū
(**Gazel 111/3**)

1.6. ğāyet:

Gözi sehḥāresi **ğāyet** de sāḥir
Beni mest eyledi ol çeşm-i āhū (**Gazel**
111/5)

1.7. ğāyet:

Temennî eyledim vaşlın o şāha ‘arż-ı
hāl etdim

Buyurdu der-kenārına benî **ġāyet**
uṭandırdı (**Gazel 141/3**)

1.8. ġāyet:

Her cihetle ‘ācizim hālīm benim **ġāyet**
harāb

Yā İlahe’l-‘ālemīn fażlñla eyle kām-
yāb (**Matla 14/1**)

1.9. ġāyet:

Ol nedir ki **ġāyet** ile hoşdurur
Şoĥbetiyle adamı gülüşdürür
(**Mesnevi 5/1**)

1.10. ġāyet:

Şeyhlerin olduĝu gice **ġāyet** ile hūb
imiş
Şūrī vü ma‘nīde ammā hūb imiş
maĥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

1.11. ġāyet:

Bir vezīr-i kıṭ‘adır şīrāzesi **ġāyet** laṭīf
Nev-zuhūr ebyāt ile pūr oldu dīvānım
gibi (**Tarih 7/6**)

1.12. ġāyet:

Himmeti **ġāyet** bülenddir böyle bir
zāt-ı güzīn
Dā’im olsun mesnedinde şeyh-sālār-ı
kirām (**Tarih 14/7**)

1.13. ġāyet:

Pāk-i dāmen ḳadr-i ‘ālī māyesi **ġāyet**
temiz

Dem-be-dem endīşesi Allāh rızāsıdır
müdām (**Tarih 37/2**)

1.14. ġāyet:

Arż-ı ra‘nā ḥavż-ı vālā beyti **ġāyet** dil-
firīb

Cān u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du‘ā (**Tarih 39/4**)

ġayr:

1.) Başkası, başkaları, diğerleri, rakip.

1.1. ġayra:-a

‘Āşıkım cāna saña **ġayra** nigāh
gelmez baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez bana (**Gazel 6/1**)

1.2. ġayre:-e

Ġayre bakma ey gönül ol vech-i ḥüsn
ü āna baḳ
Hāne-i dilde ḳadīm-i yār olan yārāna
baḳ (**Gazel 77/1**)

1.3. ġayre:-e

Kime taḳrīr-i ‘aşḳ etsem baña
dīvānedir dirler
Ne mümkün **ġayre** vaşf etmek ‘aceb
vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

1.4. ġayre:-e

Pîç u tâbım bu benim ğayre nigāh
etme āmān
Dem-be-dem āh u fiġānım ey perī
şehnāzedir (Nazm 5/2)

1.5. ğayriñ:-iñ

Saňa lâzım mıdır ğayriñ umūrın
düşüña almak
Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (Müfret 43/1)

1.6. ğayriden:-i -den

Kes ümīdīñ ğayriden feyz-i Hudā
yāver saňa
Gün-be-gün eyler teraḥḥum gönlünü
Yezdān'a tut (Gazel 16/4)

1.7. ğayriler:-i, -ler

Hālimi ben nice tefhīm eyleyem takriri
güç
Ġayriler güş eylemez āh işidenlerden
ırāġ (Gazel 71/4)

1.8. ğayriler:-i, -ler

Şāhib-i inşāf olan taḥsīn eder
merdānedir
Ġayriler güş eylemezler bī-me'āl
rengīnedir (Terkib-bend 1/21)

1.9. ğayriye:-i, (y)e

Bāb-ı Hāḫḫ'a kıl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Hāḫḫ'dan cüdā
degil mi yā (Gazel 8/3)

1.10. ğayriye:-i, -(y)e

Rāz-ı diliñi ğayriye gel söyleme
küstāḥ
Her nā-ḥalefi er gibi hem belleme
küstāḥ (Gazel 26/1)

1.11. ğayriye:-i, (y)e

Neş'e-yāb-ı Cem isem ğayriye emşāl
olmaz
Çarḥ-ı kec-rev gibi āh baḥtına dellāl
olmaz (Gazel 58/1)

1.12. ğayriye:-i, (y)e

Setr eder settār 'aşkı kādır olsa setrine
Sedd çekip dil ğayriye settāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/3)

1.13. ğayriye:-i, -(y)e

Fiġān u nāleden artık sözüm bir
ğayriye geçmez
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım nār
eder baḥtım (Gazel 89/4)

ġayret:

1.) Çabalama, didinme, çalışma,
dayanma, sabretme.

1.1. ğayret:

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baňa
Luṭf eder aġyāra da ğayret helāk eyler
beni (Gazel 149/3)

ġayrī:

1.) Artık, bundan böyle, bundan sonra.

1.1. ğayri:

Şorma benim derd-i dilim āh āh
Hālcağızım **ġayri** tamām oldu gel
(Gazel 83/6)

1.2. ğayrī:

Cānıma kār etdi **ġayrī** ḥasretiñ yeter
amān
Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (Matla 7/1)

1.3. ğayrī:

Rūzgār eser ise vermez keder
Ġayrī yokdur ḥāneme gelir gider
(Mesnevi 1/14)

1.4. ğayri:

Derūnī iştirābım şerḥ olunmaz
eyleşem ifşā
Hemān Allāh kaldı çāresi **ġayri** devā
olmaz (Müfret 18/1)

1.5. ğayrī:

Yeter ey nā-murād Rāzī du‘āya başla
gel **ġayrī**
Cenāb-ı Ḥazret-i kâdir merāmıñca ede
ihyā (Müfret 101/1)

1.6. ğayrī:

Söz revācın buldu **ġayrī** cürmüne eyle
niyāz

‘Afv eder erbāb-ı rıkkat eyledim küllī
ḥaṭā (Tarih 9/10)

1.7. ğayrī:

‘Ācizāne söz revācın buldu **ġayrī** kıl
du‘ā
Ki seniñ ḥaddiñ değılken eylediñ şarf-ı
kelām (Tarih 37/10)

2.) Başka, özge, -den başka, başkası.

2.1. ğayrī:

Derdimiñ dermānı Mevlā **ġayrī** çāre
istemem
Gözlerimden çāreler nem üstüne
nemdir baña (Gazel 2/3)

2.2. ğayri:

Gel berü ey ḥūn ile ālūd’olan çeşmim
benim
Var mı senden **ġayri** hīç yanımcı bir
ağlar baña (Gazel 9/3)

2.3. ğayrī:

Ser-fürūdan **ġayrī** çāre feyzime
yokdur medār
Derdimi ifşā edersem feth-i bāb olmak
ne güc (Gazel 24/8)

2.4. ğayrī:

Bu Rāzī nā-murāda bir tesellī eyleseñ
zālim
Devāya çāre **ġayrī** ḥāne-i bī-māra
kalmışdır (Gazel 43/7)

2.5. ğayri:

Benim yārim olursa meclisimde **ġayri**
kes besdir

Ne dünyā vü ne ‘uqbā mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

2.6. ğayrī:

Ferāmūş eyledim iftārı **ġayrī**
Hayālīñdir bizim her an ğidāmız
(**Gazel 54/3**)

2.7. ğayrī:

Hîç terahhüm eylemez bir nīm-nigāh
etmez āmān
Merhabā kılsam uzakdan **ġayrī** cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

2.8. ğayrī:

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi
Gice gündüz enīsindir hele bir **ġayrī**
yārim yok (**Gazel 74/4**)

2.9. ğayrī:

Bu ‘aşk-ı bī-amāna bir devā vü çäreler
var mı
‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ **ġayrī**
devāsından (**Gazel 102/2**)

2.10. ğayri:

Hudā’dan **ġayri** vaşfiñı ne mümkün
eylemek kimse
Kamū kudret anuñ ben tercümānım yā
Resülullāh (**Kaside 3/12**)

2.11. ğayri:

Ey cefācū kıl terahhüm vakt ü hālim
pür-melāl
Sāye-i cūdīñ murādım **ġayri** fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

2.12. ğayrī:

Baña azār içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen
Beni ḥāk etmeden **ġayrī** daḥi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

2.13. ğayrī:

Gözleri seḥḥāresiyle sihr eder yārim
benim
Yolına cānım fedādır **ġayrī** yok vārim
benim (**Terkib-bend 1/11**)

ġazā:

1.) Cenk, savaş.

1.1. ġazā:

Şaf çekip ġamzeleri şaf u **ġazā**
niyyetine

Cān mıdır kaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

ġazā-yı ekber et-:

1.) Büyük bir savaşta bulunmak.

1.1. ġazā-yı ekber et-:-miş

Urup tır-i nezāketle raķībiñ sinesin
delmiş

Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

ġāzī:

1.) Din uğrunda harbeden, cihadda
yaralanmış veya harbetmiş olan kimse.

1.1. ġāzīler:-ler

Bedir cenkinde cümle ser-şikenler
O **ġāzīler** seniñ ser-defteriñdir (**Kıt'a**
1/14)

geç-:

1.) Vazgeçmek, terk etmek, bırakmak.

1.1. geçdi:-di

Tecellī tūrınıñ nūrı ziyā-baḥşān edip
göñlüm
Zuhūr-ı pertev-ile **geçdi** nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

1.2. geçdik:-di, -k

Bu cihānıñ hele biz bîş u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli 'ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.3. geçdik:-di, -k

Bu cihānıñ hele biz bîş u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli 'ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.4. geçdik:-di, -k

Bir pula degmez iki 'ālemiñ aṣlā
kadarı

Ḥāṣṣ elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.5. geçen:-en

Var mı āyā yolına varın verür bir
'āşıkım
Māl degil serden **geçen** düşvārımıñ
a'lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.6. geçip:-ip

Murād almak dilerseñ dü cihāndan
Geçip cümle murādı nā-murād ol
(**Müfret 89/1**)

1.7. geçirdi:-ir, -di

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
du 'ā ancaḳ
Ki zīrā ġurbetiñ ḳahrı **geçirdi** cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.8. geçmem:-me, -m

Dilim rehn eyledim sevdā-yı 'aşḳ-ı
pür-melāliñde
Fedādır yoluña cānım velī **geçmem**
rehīnimden (**Gazel 108/3**)

1.9. geçmez:-mez

Ey ġamzesi dil-dūzum senden bu
göñül **geçmez**
Derdiñ ile pür-sūzum senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.10. geçmez:-mez

Ey ğamzesi dil-düzum senden bu
göñül geçmez
Derdiñ ile pür-süzum senden bu göñül
geçmez (Gazel 56/1)

1.11. geçmez:-mez

Bir kere yüzüñ gördüm şıdk ile meyl
verdim
Vaşlıñ şeb u rüz derdim senden bu
göñül **geçmez (Gazel 56/2)**

1.12. geçmez:-mez

‘Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu göñül
geçmez (Gazel 56/3)

1.13. geçmez:-mez

Zevk ile şafā ile āhımla nevā ile
Biñ dürlü edā ile senden bu göñül
geçmez (Gazel 56/4)

1.14. geçmez:-mez

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in‘ām et
Bu Rāzi‘i ilzām et senden bu göñül
geçmez (Gazel 56/5)

1.15. geçmez:-mez

Geçmez dil-i dīvānemiz aşlā bu
ümīdden
Hāl-i zekānıñ fikri-ile fūlfüle düşsem
(Gazel 93/3)

1.16. geçmez:-mez

Perīşān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım
Teraḥḥum eyleyüp **geçmez** o şāhım
mübtelāsından **(Gazel 102/3)**

2.) Zamanı aşmak, geride bırakmak.

2.1. geçdik:-di, -k

‘Āşkıñ diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kâdī olacak biz de ğamından
geçdik (Gazel 82/8)

2.2. geçüp:-üp

O tır-i ğamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan varup dīle buluşa **(Gazel 130/5)**

3.) Yanından yakınından gitmek,
uzaklaşmak, bulunduğu yeri veya
konumu değiştirmek, uğramak,
dolaşmak, içinden geçmek.

3.1. gec:

Eger zevkiñ ise geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden
Giderseñ semt-i Īrān‘a hemān rāh-ı
revāndan **gec (Gazel 23/3)**

3.2. gec:

Eger zevkiñ ise geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden
Giderseñ semt-i Īrān‘a hemān rāh-ı
revāndan **gec (Gazel 23/3)**

3.3. geçdi:-di

Çok yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(Nazm 10/1)

3.4. geçip:-ip

Benim şimşir āhım çarh-ı devrānı çalar
çarpar

Geçip andan behište hūr u ğilmānı
çalar çarpar (Gazel 36/1)

3.5. geçip:-ip

Geçip kaşr-ı mu'allādan tevekkül
bābını bekle
Sana ey murğ-ı dil ancak sarāy-ı ten
kafe besdir (Gazel 47/7)

4.) İşlemek, etkilemek, etki etmek,
delip geçmek.

4.1. gec:

Hezārān cevriñi cānā baña şerh ü
beyāndan **gec**
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan **gec** (Gazel 23/1)

4.2. gec:

Hezārān cevriñi cānā baña şerh ü
beyāndan **gec**
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan **gec** (Gazel 23/1)

4.3. gec:

Güzeliñ nāzeniniñ āh dañi şūride-
meşrebiñ

Cihān görmüş değil emsāl-i hüsniñi
gümāndan **gec** (Gazel 23/2)

4.4. gec:

Qadem baş semtime Leyli'm bu ben
Mecnūn'ı şād eyle
Dil-i Ferhād'ıma Şirin'lik eylerseñ bu
yandan **gec** (Gazel 23/4)

4.5. gec:

Ferīd-i 'aşr iseñ her bir gümānında
te'eddip kıl
Sözüm diñle be hey vā'iz bu gavgā-yı
cihāndan **gec** (Gazel 23/5)

4.6. gec:

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme
Beķā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde kāndan **gec** (Gazel 23/6)

4.7. gec:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzün sür dā'imā
Rāziyā
Eger 'āşık iseñ sen de bırak da'vā-yı
şāndan **gec** (Gazel 23/7)

4.8. geçdi:-di

Qatlime fermāna zaħmet çekmesün tır-
i nigār
Garğ-ı hūn oldu derūnım cāna **geçdi**
tışesi (Gazel 135/2)

4.9. geçdi:-di

Geldi benim ol perî h'âb-gâhıma
Ġamzeleri **geçdi** ciger-gâhıma (**Terci-
bend 3/23**)

4.10. geçdi:-di

Ġamzeleriñ cânıma **geçdi** amân
Akıdırım yaş yerine kıan revân (**Terci-
bend 3/26**)

4.11. geçdik:-di, -k

'Âlem-i h'âba varıp cennet rûyın
gördüm
Gezerek bāğ-ı cinân u İrem'inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

4.12. geçdik:-di, -k

Biliriz birbirimiz nâz u niyâz-ı 'aşkıda
Dem-be-dem şahn-ı derûn-ı
hareminden **geçdik** (**Gazel 82/5**)

4.13. geçdik:-di, -k

Bir olup gönülüm ile şâne-i müşgîn
büyü
O cefâcû güzeliñ zülf-i hamından
geçdik (**Gazel 82/6**)

4.14. geçer:-er

Ġâfil olma tîr-i âhım temreniñden kııl
hazer
Pâyidâr olmaz felekler çarh u divârdan
geçer (**Matla 15/1**)

4.15. geçmez:-mez

Figân u nâleden artık sözüm bir
ğayriye **geçmez**
Dem-â-dem sūz-ı hicrânla derûnım nâr
eder bahtım (**Gazel 89/4**)

5.) Kendinden geçmek, mest olmak,
bayılmak, sarhoş olmak.

5.1. geçdik:-di, -k

Bu fenâda iki gün yüzümüze güldi
felek
Cem' edip 'aqlımız cām-ı Cem'inden
geçdik (**Gazel 82/2**)

5.2. geçdik:-di, -k

Halka-i bezm-i vefâda dedi mesrûr
edeyim
Bu meserretle derûnî eleminden
geçdik (**Gazel 82/7**)

6.) Bir makama yerleşmek, bir
konuma oturmak.

6.1. geçip:-ip

Hudâvendâ kerem-kârâ sezâ-vâr eyledi
gördüm
Geçip şadr-ı mu'allâya 'adûya çok
vaķâr etdim (**Gazel 101/4**)

geçin:-

1.) Geçinmek, kendini... gibi görmek.

1.1. geçinür:-ür

Zahm açmada bu sîneme yektâ
geçinür yâr

Cüş eylese hûn etme ‘aceb müy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.2. geçinür:-ür

Cevr etmede ben kılına yektâ **geçinür**
yâr

Hîç cevri ü sitem görmemiş ol çarh-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

geçir:-

1.) Dolamak, takmak, bağlamak.

1.1. geçirdi:-di

Halka-i zülfün **geçirdi** gerdem-i
âzâdeme
Kurtuluş yok pîçtâbımdan eder dildâra
haz (**Gazel 69/2**)

gedâ:

1.) Dilenci, fakir, muhtaç, zavallı
kimseler, sevgili.

1.1. gedâ:

Ben gibi ‘alemde cânâ bir **gedâ**
gördün mü hîc
Şûret-i ‘acz ile gūyâ bir edâ gördün
mü hîc (**Gazel 21/1**)

1.2. gedâ:

Muhibbânın kılıyım ben ‘adûya ser-
fûrû etmem
Benim ‘indimde bây ile **gedâ** vü şâh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.3. gedâ:

Bu belâ meydânının derbânı olduñ ey
gedâ

Himmet-i pîrânla agâhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/2**)

1.4. gedâ:

Bî-kes olsa bir yigid gurbet elde nâ-
ümîd

Yanına kimse gelmez âh eder ol **gedâ**
da (**Gazel 126/2**)

1.5. gedâ:

Nâ-murâd olmuş iken bu Râzî-i
kemter **gedâ**
Hışm-ı dil-düz-ı nîgehden feyz-nâk
etdiñ beni (**Gazel 146/7**)

1.6. gedâ:

Râzî-i kemter **gedâ** dürdâne târîh
söyledi
Hâbbezâ bir ota bünyâd eyledi ‘izzet
be-nâm (**Tarih 37/11**)

1.7. gedânîñ:-nîñ

Bir teşerrûf eyleseñ âh ben **gedânîñ**
bezmîne
Luţf-ile âbâd olur hem hânemîñ
vîrânesi (**Gazel 151/4**)

1.8. gedânîñ:-nîñ

Îlâhî Râzî-i bî-kes **gedânîñ** cürmin
‘afv eyle
Amân ihlâş ile hatm et ki tevîdî
müdâm etdim (**Kaside 1/11**)

1.9. gedāya:-(y)a

Ġubār-ı pāyın ser-tāc edersen
Olur mu ben **gedāya** ol 'ināyet (**Gazel 18/4**)

1.10. gedāyız:-(y)ız

Bi-ḥamdi'llāh şerīfim ceddiniz
bürhānımız vardır
Gedāyız baḥr-ı 'aşkız hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

gehi:

1.) Ara sıra, bazen, zaman zaman.

1.1. gehi:

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki eger mest-i lā-ya 'kıl **gehi** 'aklı olur
bī-rāh (**Kıt'a 2/2**)

gel-:

1.) Kadar olmak, denk gelmek.

1.1. gel:-ir

Rāzi' -i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışsasın
Kendi derdi kendine gāh az **gelir** gāh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.2. gel:-ir

Rāzi' -i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışsasın
Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok **gelir** (**Müfret 8/1**)

1.3. gelmez:-mez

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettān
baña
Zerrece **gelmez** benim bu çekdiğim
hicrān baña (**Gazel 7/1**)

1.4. gelmez:-mez

Gözime kılca **gelmez** iki 'ālem
Daḥi ḥün-āb olur dīdem dem-ā-dem
(**Mesnevi 2/11**)

1.5. gelmez:-mez

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmaḡdır
Benim seyr-i Sitāmbol 'aynıma bir kıl
kadar **gelmez** (**Müfret 66/1**)

2.) Gelmek, ortaya çıkmak, belirlemek.

2.1. geleydi:-e, -(y)di

Ḥayālīñ bir nefes gitmez gözümde ey
gül-i aḡmer
Geleydi gözlerime ḥ'āb-ı ḡaflet ey
perī peyker (**Terci-bend 2/16**)

2.2. gelir:-ir

Anuñ ḡasret-keş-i dīdārı oldum
Gelir āb-ı sirişkim ḡūşe ḡūşe (**Gazel 130/4**)

2.3. gelir:-ir

Rūyınā baḡdıḡça Rāzī'ye **gelir** biñ
dürlü ḡāl

Bābıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

2.4. **gelmedi:-me, -di**

Öylesi var ise de hīc **gelmedi**
Bir kimesnem yok imiş hīc gelmedi
(**Mesnevi 1/20**)

2.5. **gelmez:-mez**

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü
Ayda bir kâ'ildim ammā mihr ü māh
gelmez bana (**Gazel 6/3**)

3.) Bir maksat için bir yere uğramak,
ulaşmak, varmak, ziyaret etmek.

3.1. **gele:-e**

Gāhīce güzel gönlüñe bendeñ **gele**
düşsem
Derdiñle hemān ben dañi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

3.2. **gelen:-en**

Gönlüme haqdır **gelen** dünyā ne nāz
eyler baña
Hiç taşavvur eylemem 'ālem niyāz
eyler baña (**Gazel 11/1**)

3.3. **geldi:-di**

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān
Sikke-i sulṭāna **geldi** tamğa-dār oldu
göñül (**Gazel 85/8**)

3.4. **geldi:-di**

Selāmü aleyküm diyerek **geldi** o
hānım
Ālūde reviş şūḥ-ı cihān tūṭi lisānım
(**Gazel 92/1**)

3.5. **geldi:-di**

Hırāmandan meşāmma **geldi** bir bū
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu bū
(**Gazel 111/1**)

3.6. **geldi:-di**

Müjdegānı kaparım diyü hemān bād-ı
şabā
Seherī **geldi** yetişdi haber-i yārim ile
(**Müfret 67/1**)

3.7. **geldi:-di**

Geldi üçler cevherī tārīḥ dedi
Şeyḥ Pāşā 'azm-i me'vā eyledi (**Tarih**
44/5)

3.8. **geldi:-di**

Bir gicecik **geldi** o ğam-ḥāneye
Düşdi göñül sem'-i şebistāneye
(**Terci-bend 3/5**)

3.9. **geldi:-di**

Geldi benim nāz ile ol yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-**
bend 3/9)

3.10. **geldi:-di**

Geldi benim ol perī ḥāb-gāhıma
Ġamzeleri geċdi ciger-gāhıma (**Terci-**
bend 3/23)

3.11. geldik:-di, -k

Ādemī-zādız veli mi'yāra **geldik**
bunda biz
Mülkimiz bāġ-ı cināndır biz esīr-i
ġurbetiz (**Gazel 53/7**)

3.12. geldim:-di, -m

Kime ŧekvā edeyim baŧım açıp **geldim**
saña
Gel kabūl eyle niyāzım ŧāh u ḥāḳānım
meded (**Gazel 27/3**)

3.13. gelip:-ip

'Azīmet eyledim berren **gelip** sulṭān-ı
kevneyne
Girip bāb-ı selamīden ŧalāt ile selām
etdim (**Kaside 1/8**)

3.14. gelip:-ip

Cevherī tārlḥ dedirdi Rāziyā bir er
gelip
Bu 'atīḳ naḳŧibendi ma'bedin ḳıldı
cedīd (**Tarih 13/3**)

3.15. gelip:-ip

Gelip mīlādına bir cevherīn tārlḥ du'ā
Rāzī
ŧerīf 'Āṭıf Süleymān'a Ḥudā her dem
mu'īn olsun (**Tarih 36/1**)

3.16. gelir:-ir

Ḥānemize belki **gelir** diyü āh
ŧāḥn-ı derūn hīle-i dām oldu gel
(**Gazel 83/3**)

3.17. gelir:-ir

Dil-i zārım tefekkürle der-āġuş etmede
yāri
Ma'an bir cāme-ḥāba ol **gelir** ammā
neden ŧoñra (**Gazel 127/3**)

3.18. gelir:-ir

Rüzgār eser ise vermez keder
Ġayrī yokdur ḥāneme **gelir** gider
(**Mesnevi 1/14**)

3.19. gelir:-ir

Serbesāne söyleme Rāzī sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāhi **gelir** gāhī
gider (**Müfret 29/1**)

3.20. gelir:-ir

Nāz ederek ba'zı **gelir** rāhıma
Söz geċirün ŧimdi hemān ŧāhıma
(**Terci-bend 3/22**)

3.21. gelirse:-ir, -se

Rüz u ŧebde dem-be-dem feryād eder
Kim **gelirse** yanına ṭurmaz gider
(**Mesnevi 6/5**)

3.22. gelmedi:-me, -di

Hıc evime **gelmedi** yārānımız
Var şanurdım yok imiş yārānımız
(Mesnevi 1/10)

3.23. gelmedi:-me, -di

Öylesi var ise de hıc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hıc **gelmedi**
(Mesnevi 1/20)

3.24. gelmediñ:-me, -di, -ñ

Çok tazallum eyledim cānā saña kār
etmedi
Gelmediñ güldürmediñ āteş bıraқdñ
cānıma (Müfret 11/1)

3.25. gelmez:-mez

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder
Da ‘vete **gelmez** görünmez neylesün
insān aña (Gazel 4/4)

3.26. gelmez:-mez

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
kâdrim benim
Sū-be-sū āh u enīnim gelse āh **gelmez**
baña (Gazel 6/2)

3.27. gelmez:-mez

Hāk-i pāyñ dīdeme tūtyā ederdim ey
civān
Hāne-i ‘aczāneme bir kerrecik **gelmez**
misiñ (Gazel 80/3)

3.28. gelmez:-mez

Bī-kes olsa bir yigid ğurbet elde nā-
ümīd
Yanına kimse **gelmez** āh eder ol gedā
da (Gazel 126/2)

3.29. gelmez:-mez

Rāziyā cevır ü cefādır ol mehiñ
endīşesi
Bī-vefādır neyleyim **gelmez** vefā
meydānına (Gazel 133/7)

3.30. gelmiş:-miş

Süvār-ı esb-i nāz olmuş vefā
meydānına **gelmiş**
Dilimi tūb edip ebrūsı çevgānı çalar
çarpar (Gazel 36/6)

3.31. gelse:-se

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
kâdrim benim
Sū-be-sū āh u enīnim **gelse** āh gelmez
baña (Gazel 6/2)

3.32. gelseler:-se, -ler

Şöyle tursun dostluğumuz **gelseler**
Komşu ḥaққın yerine getürseler
(Mesnevi 1/17)

3.33. gelseñ:-se, -ñ

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım
N’olur bir kerrecik **gelseñ** tesellī
verseñ ey yārım (Terci-bend 2/2)

3.34. gelseñ:-siñ

Fenā gülzārına teşrîf edip tâ ki bu
mehpâre

Ḳudūmiyle şafâ verdi hele **gelsiñ** o
güftâre (**Tarih 6/1**)

4.) “Buyur, haydi gel” anlamlarında
kullanılan bir davet, çağırma sözü.

4.1. gel:

Kimseler güş eylemez âh giceler
feryādımı

Eyle **gel** yâr-ı sitemkâr bir du‘â
dermân baña (**Gazel 7/2**)

4.2. gel:

Râziyâ yârân-ı şâdık cümleden olsun
niyâz

Oğu **gel** bir fâtiha rûhum için eyle
şevâb (**Gazel 14/7**)

4.3. gel:

Terk edip âh u fiğânı rûyını dergâha
tut

Kimseden yokdur meded bil **gel** berü
Allâh’a tut (**Gazel 16/1**)

4.4. gel:

Şayd-ı dil için eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost

Nezzâreye al ‘âşıkı sen **gel** hemân ey
dost (**Gazel 17/1**)

4.5. gel:

Bu Râzî nâ-tüvâna âh **yeter** cevri-i
firāvânîñ

Yazıkdır olma gel cânâ pür-efgân
olmama bâ‘iş (**Gazel 20/5**)

4.6. gel:

Râz-ı diliñi ğayriye **gel** söyleme
küstâh

Her nâ-ḥalefi er gibi hem belleme
küstâh (**Gazel 26/1**)

4.7. gel:

Kime şekvâ edeyim başım açıp geldim
saña

Gel kabûl eyle niyâzım şâh u ḥâkânım
meded (**Gazel 27/3**)

4.8. gel:

Eyle **gel** taḥsîn eyle ḥaḳḳında anuñ bir
du‘â

Her gören biñ cân ile dâ’im aña
sübḥân okur (**Gazel 41/3**)

4.9. gel:

Bu Râzî derd-mende bir nevâziş ile **gel**
şâhım

Hezâr dâğ-ı derûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

4.10. gel:

Ḳurtuluş yok bu kemend-i turreñe
düşvâr olan

Eyle **gel** luṭf eyleyip dil-ḥâhım üzre
bir çerâğ (**Gazel 71/3**)

4.11. gel:

Sa'y edip sa'y ile cānā olagör hayrū'l-
halef

Gel hevā-yı nefis ile bu 'ömriñi etme
telef (**Gazel 72/1**)

4.12. gel:

Meclis-i 'irfāna **gel** de diñle sen esrār-ı
'aşk

Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
'aşk (**Gazel 76/1**)

4.13. gel:

Cevr ü sitem baña müdām oldu **gel**
Şīr-i dilim bende-i rām oldu gel
(**Gazel 83/1**)

4.14. gel:

Cevr ü sitem baña müdām oldu gel
Şīr-i dilim bende-i rām oldu **gel**
(**Gazel 83/1**)

4.15. gel:

Bağa bağa yollarına ey civān
Gözlerimiz revzen-i cām oldu **gel**
(**Gazel 83/2**)

4.16. gel:

Hānemize belki gelir diyü āh
Şaħn-ı derūn hīle-i dām oldu **gel**
(**Gazel 83/3**)

4.17. gel:

Çeke çeke derd ü ğamıñ her nefes
Rāhat-ı hāb küllī harām oldu **gel**
(**Gazel 83/4**)

4.18. gel:

Şokularak būs edeyim zeķānıñ
Lebleriñiñ bālı merām oldu **gel** (**Gazel**
83/5)

4.19. gel:

Şorma benim derd-i dilim āh āh
Hālcağızım ğayri tamām oldu **gel**
(**Gazel 83/6**)

4.20. gel:

Söyleyemez Rāzi saña sırrını
Söylediği şorı kelām oldu **gel** (**Gazel**
83/7)

4.21. gel:

Şimdi vaktimden amān **gel** eyle dilber
bir su'āl
Hūb nefes Dāvud ses-ile oķu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

4.22. gel:

Gel teraħħum eyle dilber gūş edince
āhımı
Dest açıp dā'im saña dāmāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/3**)

4.23. gel:

Gel ey āh-ı seher-ġāhım sen ol civāna
'aşk eyle

Efendim sevdiğim cânım şeh-i hûbâna
‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

4.24. gel:

Gel baña kıyma âhımı alma
Bir bûsecik ver bu müstemende
(**Gazel 124/6**)

4.25. gel:

Bu Râzî’nin niyâzını kabûl eyle
efendim **gel**
Mürüvvetle temiz emr et hele çârşâf u
yorgânı (**Kıt’a 3/7**)

4.26. gel:

Gel helâl eyle baña ülfetimiz
‘Azm-i ‘uqbâya gider cân u ‘azîz
(**Mesnevi 1/21**)

4.27. gel:

Hukûk-ı mâ-mezâyı lutfuñ-ile **gel**
helâl eyle
Yarın rûz-ı rûst-â-hîzde beni rûsvâ-yı
‘âm etme (**Müfret 25/1**)

4.28. gel:

Bir ricâm var hazretiñden sevdiğim
etme dirîğ
Gel seniñle edelim geşt ü güzâr lâm-
elif (**Müfret 86/1**)

4.29. gel:

Yeter ey nâ-murâd Râzî du ‘âya başla
gel gayrî

Cenâb-ı Hâzret-i kâdir merâmiñca ede
ihyâ (**Müfret 101/1**)

4.30. gel:

O maḥbûb-ı cihân-ârâ içün Râzî didim
târîḥ
Şu gûnâ **gel** kıyâs eyle meh-i enver o
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

4.31. gel:

Oḡu Mevlâ ‘aşkına **gel** fâtiḥa ihlâş ile
Rûḥına ihdâ edince Ḥaḡ seni eyler be-
kâm (**Tarih 21/5**)

4.32. gel:

Gel hezârân nâz u şîve eyleyip seyr
eyleyem
Şânıña tevķîr içün medḥ ü senâlar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

5.) Doğmak, dünyaya gelmek, anne
karnına düşmek.

5.1. geldi:-di

Şulb-ı ‘Abdu’l-kâdirî’den **geldi** bir ‘âlî
cenâb

Ol derûn-ı vâlidine bir ziyâ-yı mâh-tâb
(**Tarih 17/1**)

6.) Belirli bir zamana ulaşmak, vaktin
yaklaşması.

6.1. gele:-e

Yâ Resûlullâḡ ‘inâyet kıldığın gün
gele mi

Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi (**Kaside 2/1**)

7.) Uygun olmak, yaraşmak, uymak.

7.1. **gelmez:-mez**

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh **gelmez**
baña

Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

7.2. **gelmez:-mez**

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh **gelmez**
baña

Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez **baña** (**Gazel 6/1**)

7.3. **gelmez:-mez**

Ma‘nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır hāk-i
rehiñ

Ẓāhirā ‘aynına nūrdur hāk-i rāh
gelmez baña (**Gazel 6/4**)

gemisin kurtaran kabdan: (Atasözü)

1.) Güç bir duruma düşüldüğünde ne
yapıp edip kendisini veya yakın
çevresindekileri kurtaranlar için
söylenen bir söz.

1.1. **gemisin kurtaran kabdan:**

Saña lāzım mıdır ğayrıñ umūrın düşüña
almak

Gemisin kurtaran kabdan budur
derler yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

genc-i kanā‘at:

1.) Kanaat hazinesi.

1.1. **genc-i kanā‘at:**

Būm-veş biz Rāzi’yiz nañnü kasemnā
sırrına

Sākin-i vīrāneyiz **genc-i kanā‘at**
bekleriz (**Gazel 52/9**)

gencīne-i şāhib-belāğat:

1.) Kusursuz söz söyleyenlerin
hazinesi.

1.1. **gencīne-i şāhib-belāğat:**

Āferīn ey kāşif-i ser-feşāhāt āferīn
Āferīn **gencīne-i şāhib-belāğat** āferīn
(**Terkib-bend 1/1**)

ger:

1.) “Eğer” bağlacının daha çok
nazımda kullanılan kısaltılmış şekli.

1.1. **ger:**

Ger şorarsañ Rāzi-i bī-çāreniñ ārām-
gehiñ

Bir kebūter gibi ben tayrāna açdım
perr ü bāl (**Gazel 84/5**)

1.2. **ger:**

Bāyda yokdur yoñsūl u bī-kesde yok

Ger su’āl etseñ anı tüccārda var
(**Gazel 153/4**)

1.3. **ger:**

Ger çekip taldursam ey dil ben
kemān-ı kudreti
Himmet-i tırime olmaz kūh u şahrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

1.4. ger:

Dest-i 'isyānımdan ey dil **ger** küşād
etsem ne sūd
Nist-i demren tır-i istihkākımız kılmaz
güzer (**Müfret 61/1**)

1.5. ger:

Ger ederssem medhını anuñ sezā bī-
iştibāh
Görmemiş çeşm-i cihān böyle laţif
cāy-ı be-nām (**Tarih 14/2**)

gerçek:

1.) Herçekten, gerçek olarak,
hakikaten

1.1. gerçek:

Amān **gerçek** bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet bizi kırtar merakdan
(**Gazel 103/7**)

gerçi:

1.) “Aslına bakılırsa, aslında,
gerçekte” anlamlarına gelen zarf.

1.1. gerçi:

Gerçi müriz kūh-ı istignāda ‘anka-
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mürüvvet ile ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

1.2. gerçi:

Bir ğarībim şüretā ben **gerçi** a ‘lādır
yerim
Hamdu’llāh her cihetle bil ki a ‘lādır
yerim (**Gazel 100/1**)

1.3. gerçi:

Ġarīb etdi diyār-ı āhiriñ hemyāzesi
gerçi
Taşarruf eyledi dil mülkine şāhib-bilād
oldu (**Gazel 145/3**)

1.4. gerçi:

Benim ālāt-ı ẖābım **gerçi** olmaz ise
ẖünkārī
Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorğanı (**Kıt’a 3/1**)

1.5. gerçi:

Sükker-i kand-i lebiñ ey mır-i leben-
zāde āh
Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (**Müfret 52/1**)

1.6. gerçi:

Pür-kušûrum **gerçi** ammā mu ‘terif
üftādeyim
Bu felek hāk ile yeksān etdi dermānım
gibi (**Tarih 7/8**)

gerdān:

1.) Boyun, gövdenin başla omuz arasında kalan kısmı.

1.1. gerdānı:-ı

O gülgün rüy-ı dil-cūsın daği çeşm-i sülhan-gūsın

Yürür zülf-i siyāhı sīm **gerdānı** çalar çarpar (**Gazel 36/7**)

1.2. gerdānıma:-ım, -a

Kemend-i zülf ü bendiñ tağıldı **gerdānıma**

Ayağım yer başar mı vāşıl oldum murada (**Gazel 125/9**)

1.3. gerdānıma:-ım, -a

Zülf-i tarrārın perīşān eylesün ‘aqlım gibi

Ṭurresi **gerdānıma** bend ü kemend olsun da gör (**Nazm 4/2**)

1.4. gerdānına:-ı, -n, -a

Bir nazarda ‘aşıqın Mecnūn eder Leylā-şıfat

Dağılırsa kākülānı rüyına **gerdānına** (**Gazel 133/5**)

gerden-i āzād:

1.) Özgür gerden, aşığın boynu.

1.1. gerden-i āzād:-em, -e

Halka-i zülfün geçirdi **gerden-i āzādeme**

Ḳurtuluş yok pīçtābımdan eder dildāra hāz (**Gazel 69/2**)

gerek:

1.) Gerek, lazım, elzem, olması gereken.

1.1. gerek:

Āşinā-yı Hāḳ olanlar āşinā bilmez nedir

Māye-i zātī **gerek** bī-gāne olmaz āşinā (**Gazel 3/6**)

1.2. gerek:

‘Aql-ı küll da‘vāsınıñ ibrāzına ḳādir misiñ

Şāhid-i ‘ādil **gerek** da‘vāya bürhāndan ğaraż (**Gazel 67/3**)

1.3. gerek:

H̱ābım içre gördüğüm rü’yāyı ta‘bīr eyledim

Bir ‘arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem **gerek** (**Müfret 2/1**)

1.4. gerek:

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārīñ fayda yok

Ṭālī‘im ne ise taḳdīr yerini bulsa **gerek** (**Müfret 28/1**)

1.5. gerek:

Āb-ı rahmānī **gerek** bu āteşim teskīnine

Eşk-i kerîm daği müzdâd etdi âhım
şu ‘lesin (**Müfret 64/1**)

1.6. gerekir:-dir

Büseye kıldım niyâzı olmadı aşlâ
müfîd
İlticâ etmek **gerekdir** gâbgabın
ağüşına (**Gazel 114/4**)

gerek...gerek...:

1.) Gerek ...gerek...” bağlacı.

1.1. gerek... gerek...:

Seniñ sevdâ-yı ‘aşkıñla lisâna geldim
ey mehrû
Günâhkâr olduğum bildi **gerek** a ‘lâ
gerek ednâ (**Müfret 23/1**)

germ ü serd:

1.) Sıcaklık ve soğukluk.

1.1. germ ü serd:-i

Ġurbetiñ **germ ü serdi** başıma o da
geldi
Herkes bayrâm ederdi ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

germâbe:

1.) Hamam, ılıca, kaplıca.

1.1. germâbedir:-dir

Pâs-bânı bî-zebân **germâbedir**
Hidmetinde Râziyâ bevvâbedir
(**Mesnevi 6/8**)

geşt ü güzâr:

1.) Gezme ve dolaşma.

1.1. geşt ü güzâr:

Eger zevkiñ ise **geşt ü güzâr** u seyr-i
‘âlemden
Giderseñ semt-i Ġrân’a hemân râh-ı
revândan gec (**Gazel 23/3**)

geşt ü güzâr et:-

1.) Gezip dolaşmak.

1.1. geşt ü güzâr et:-

Hemân tayyâr gibi **geşt ü güzâr et**
‘âlemi Râzî
Vezâret derdine düşme ‘adâlet güç
vezâretten (**Gazel 106/5**)

1.2. geşt ü güzâr et:-di, -m

Bugün vâdî-i hayretde ‘aceb **geşt ü**
güzâr etdim

Bu hayret sırrına vâkıf olan
hayrânelerden şor (**Gazel 40/8**)

1.3. geşt ü güzâr et:-elim

Bir ricâm var hâzretiñden sevdiğim
etme dirîğ
Gel seniñle **edelim geşt ü güzâr** lâm-
elif (**Müfret 86/1**)

1.4. geşt ü güzâr et:-erek

câñiblerini **geşt ü güzâr ederek**
hukûk-ı Ġşânda ve digerânda inşâ-i
eş ‘âr u tavşîfât u
tevârîh ü medhiyât u hâzret-i cenâb-ı

kibriyânın yed-i kudretiyle taşvîr ü
tahsîn (Dibace 4/1)

getür:-

1.) Getirmek, gelmesini sağlamak,
taşımak.

1.1. getüren:-en

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir
Bu rāh-ı bî-āmandır sevdiğim āh-ı
çeres besdir (Gazel 47/3)

gez:-

1.) Bir yerde dolaşmak, yürümek,
gezmek, seyretmek, temaşa etmek,
dolanmak.

1.1. gezdi:-di

Lafza-i ism-i celāl zikri ile
‘Arş u ferşi **gezdi** ‘ulyā eyledi (Tarih
44/2)

1.2. gezen:-en

Lâleler güller benefşe daḥi sünbül sen
gezen
Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış kudret-i
Yezdān’dadır (Gazel 45/4)

1.3. gezer:-er

Eger üç evli ise kâle gelmez bir
ḥuşûşdur bu
Gezer bî-hûde bî-hûde yaramaz bir işe
her gâh (Kıt’a 2/3)

1.4. gezer:-er

Dil-i divâne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya
Gönül rüsvā-yı ‘aşk olmuş **gezer** araya
araya (Matla 2/1)

1.5. gezer:-er

Gāhi gāhi gürleyor şām u seher
İhtiyārı elde yok tırmaz **gezer**
(Mesnevi 3/2)

1.6. gezerek:-erek

‘Ālem-i ḥ’āba varıp cennet rûyın
gördüm
Gezerek bāğ-ı cinān u İrem’inden
geçdik (Gazel 82/4)

1.7. gezersem:-er, -se, -m

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdir bir
ararım yok
N’ola bād-ı şabā gibi **gezersem** hîç
kararım yok (Gazel 74/1)

1.8. gezip:-ip

Gözüm yumdum cihāndan el yudum
terk-i diyār etdim
Varıp maḥşûda kām aldım **gezip** zātım
‘ayār etdim (Gazel 101/1)

1.10. gezme:-me

Sırr-ı ‘aşka cān verenler ser-firāz olsa
sezā
Serseri **gezme** cihānda sürür ol sen
intiḥāb (Gazel 14/3)

1.11. gezme:-me

Serserî **gezme** cihānda feyze merbūd
her murād
Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me' āb
olmağ ne güc (**Gazel 24/6**)

1.12. gezme:-me

Gel beru ey 'āşık-ı ğam-ḥāre **gezme**
serseri
Hūri vü ğilmānı seyr et şahın-ı Kāğıd-
ḥāne'de (**Müfret 81/1**)

1.13. gezmiş:-miş

Ḥayāline düşüp **gezmiş** ḥayāle
irmemiş aşlā
Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/5**)

1.14. gezmiş:-miş

Bugün kūy-ı dilārāda dilim ferhād-veş
gezmiş
Ṭolaşdıqça tolaşmış kākül-i yāre
yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

ġibt' et:-

1.) Gıpta etmek, imrenmek, özenmek.

1.1. ġibt'et:-er

Bir mücevher sīne-benddir sīne-
bendim sīnesi
Kevkeb-i burc-ı sa'īdde **ġibt'eder**
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

ġibta et:-

1.) Gıpta etmek, imrenmek, özenmek.

1.1. ġibtā et:-er

Ġibtā eder erbāb-ı rıkkat cāy-ı 'ālī
kadrine
Böyle dılcū mesnede her bir gören
eyler senā (**Tarih 39/2**)

ġibt-et:-

1.) Gıpta etmek, imrenmek, özenmek.

1.1. ġibt-ederdim:-er, -di, -m

İşittikçe derūnī **ġibt-ederdim** Ḥātem-i
Ṭāy'a
İlāhī feyz-i lütfuñla murād üzre semūh
olsam (**Gazel 98/4**)

ġidā:

1.) Yemek, nimet, besin.

1.1. ġidāmız:-mız

Ferāmūş eyledim iftārı ğayrī
Ḥayālīndir bizim her an **ġidāmız**
(**Gazel 54/3**)

ġıll u ġış:

1.) Kin ve düşmanlık.

1.1. ġıll u ġış:-dan

Derūnı **ġıll u ġışdan** pāk edince ben de
maḥv oldum
Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su'ādāyı (**Müfret 31/1**)

ġibi:

1.) “Gibi” benzetme edatı.

1.1. gibi:

Gül cemāli güllerinde turreler hayrān
aňa

Aşılıp cânım **gibi** gīsū-yı ser-gerdān
aňa (**Gazel 4/1**)

1.2. gibi:

Nāz ile güftāra gelse bülbul-i gūyā
gibi

Cümlesi hāmūş u taḥsīn tūtī-i ṭayrān
aňa (**Gazel 4/7**)

1.3. gibi:

Cevriñi cânım **gibi** sinemde pinhān
eyleşem

Cevriñe cevri etme cânım cevriñi
gönder baňa (**Gazel 5/4**)

1.4. gibi:

Perişānlık beni meczūb **gibi** mest-i
müdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum baňa bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

1.5. gibi:

Velī Rāzī **gibi** yanmış yakılmış var mı
‘ālemde

Esīr oldum esīr oldum baňa bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/7**)

1.6. gibi:

Üftādeleriñ ḥāke düşüp ḥāli yamāndır
Tut bŷy-ı vişāl **gibi** hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

1.7. gibi:

Fŷlk-i dile bir ben **gibi** mellāḥ bulunur
mu

Rāzī kaçırıp baḥr-ı şafāya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

1.8. gibi:

Ben **gibi** ‘ālemde cānā bir gedā gördün
mü hīc

Şūret-i ‘aciz ile gūyā bir edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.9. gibi:

Kesmedim ašlā ūmīdim bāb-ı
luṭfuñdan seniñ

Rāzī-i ‘āciz **gibi** bir mübtelā gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.10. gibi:

La‘l-i dilber **gibi** meyle pür olup
gözler beni

Bir ayağ ile irişür Rāziyā dermān
kadeḥ (**Gazel 25/5**)

1.11. gibi:

Rāz-ı diliñi ğayriye gel söyleme
küstāḥ

Her nā-ḥalefi er **gibi** hem belleme
küstāḥ (**Gazel 26/1**)

1.12. gibi:

Rāzi-i nākām seniñ rüyüñda idrāk
eyledi
Luţfuña mazhar düşen ben **gibi**
kemterden midir (**Gazel 30/6**)

1.13. gibi:

Zülfüñ **gibi** ‘aqlım dañi tālān u perişān
Bend etmek içün bendeñi ikrāra haber
ver (**Gazel 31/3**)

1.14. gibi:

Bülbül **gibi** şeb-tā-be-scher āh u
fiğānım
Gülşen yüzini görmeye bir çāre haber
ver (**Gazel 31/4**)

1.15. gibi:

Hüsniñde Hüseynī edemez medh u
şenā hīç
Rāzī **gibi** bir şāhib-i eş‘āra haber ver
(**Gazel 31/5**)

1.16. gibi:

Şabırım **gibi** şükrüm saña ma‘lumdur
efendim
Eyyüb degil derdine bir çāre haber ver
(**Gazel 32/2**)

1.17. gibi:

Gül **gibi** lebrīz olup gözler beni
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.18. gibi:

Haţ-ı la‘liñ ‘aqlım aldı Rāzi-i şūrīdeniñ
Nev-bahār eyyāmı cāmla Cem **gibi**
āyīn tutar (**Gazel 37/7**)

1.19. gibi:

Ġam-ı dünyāyı kayd etmez gürūh-ı
nüktedānız
Muhabbet bezmine Rāzī **gibi**
yārānımız vardır (**Gazel 44/7**)

1.20. gibi:

Neş‘e-yāb-ı Cem isem gayriye emsāl
olmaz
Çarh-ı kec-rev **gibi** āh bahtıma dellāl
olmaz (**Gazel 58/1**)

1.21. gibi:

Pister-i derd ü elem cānına kār eyler
ise
Aña teslīm-i Hudā **gibi** şifā hāl olmaz
(**Gazel 58/4**)

1.22. gibi:

Yüzün sürmüş eşigi hākine kılmış
temennāyı
Açılmış gönceler **gibi** dañi ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

1.23. gibi:

Ser-fürü kıl kande görseñ bir kemāl
erbābını
Bu cihānda kīse-i müflis **gibi** olma
müceff (**Gazel 72/2**)

1.24. gibi:

Benim bu bezm-i ‘âlemde ‘acebdır bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabā **gibi** gezersem hiç
kararım yok (Gazel 74/1)

1.25. gibi:

Feleklerde melekler çilleme taḥsîn
eder şeksiz

Daḥi Mecnûn **gibi** ammā cihānda
iştihārım yok (Gazel 74/7)

1.26. gibi:

Zülf-i ṭarrārın perişân eylemiş ḥālīm
gibi

‘Âşkın medhûş eder ol sünbül
şebbûlarıñ (Gazel 79/3)

1.27. gibi:

Ebrûlarıña secdesi var ḥ’âhiş-i cānın
Göñlüm **gibi** titrer yüregi kıble-
nümānıñ (Gazel 81/1)

1.28. gibi:

Ger şorarsañ Rāzi-i bî-çāreniñ ārām-
gehiñ

Bir kebûter **gibi** ben ṭayrāna açdım
perr ü bāl (Gazel 84/5)

1.29. gibi:

Dökerek sînemi âh def **gibi** feryād
ederek

Bâğ-ı fırkatde şeker nây ile âheng
etdim (Gazel 91/3)

1.30. gibi:

Ehl-i dil ḳalb-i selîmdir düşemez aña
ğubār

Hele ḥâşıl dil-i behcet **gibi** bî-jeng
etdim (Gazel 91/5)

1.31. gibi:

Ablam **gibi** nāzendelige başlasam
ammā

Yengem gibi hercā’îmiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

1.32. gibi:

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā

Yengem **gibi** hercā’îmiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

1.33. gibi:

Raḥm eyle benim ḥālîme cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale **gibi** bir güle
düşsem (Gazel 93/2)

1.34. gibi:

Beni Rāzî **gibi** şeydā-yı rüsvā etmeye
bā’iş

Bugün bāzār-ı ‘aşḳ içre ḥarî-dār
olduğun bildim (Gazel 96/5)

1.35. gibi:

Felek dūr eyledi yārim **gibi** dār u
diyārımdan

Nedir bu çekdigim ḥasret cüdā
düşdüm nigārımdan (Gazel 105/1)

1.36. gibi:

Hemān tayyār **gibi** geşt ü güzār et
‘ālemi Rāzī

Vezāret derdine düşme ‘adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

1.37. gibi:

Necībā **gibi** ben de eyledim çāk-ı
girībānım

Bu Rāzī nā’ıl oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

1.38. gibi:

Hele kār u fiğānım dem-be-dem āh u
enīn oldu

Beni bülbül **gibi** gūyā eden bir
gülsitāndır bu (**Gazel 110/5**)

1.39. gibi:

Hekimā **gibi** pinhān eyle Rāzī nükteñi
sen de

Sakın ifşā-yı rāz etme bu şi’riñi sūhan-
çīne (**Gazel 116/5**)

1.40. gibi:

Şalınsıñ serviler **gibi** hırāmānī
hırāmānī

Çiçekler şaf tutarlar sen kadem
başdıkça gülzāra (**Gazel 119/3**)

1.41. gibi:

Beni pervāne **gibi** yandıran ‘aşk-ı
mecāzīdir

Benim şem‘-i şebistānım leb-i
mercāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/6**)

1.42. gibi:

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa
başımda

Beni pervāne **gibi** eylediñ ey şūh sen
āvāre (**Gazel 122/3**)

1.43. gibi:

Kime takrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler terahhūm eyler ben **gibi** nā-
murāda (**Gazel 126/1**)

1.44. gibi:

Rāh-ı Hakk’a sen dañi qurbān olursuñ
Rāziyā

Çoç **gibi** cān vermek ister da‘vī-i
īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.45. gibi:

Dil temennī eylesün hem ‘arzū-mend
olsun gönül

Ben **gibi** zülfı telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

1.46. gibi:

Durūb oldum hezārān nükte-dānıñ
bezm-i ‘aşkıñda

‘Aceb Mecnūn **gibi** nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

1.47. gibi:

Terk edip dārı diyārı ben daḥi Edhem
gibi

Ḳays-veṣ ‘aşḳın şarābın nūṣ edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

1.48. gibi:

Terk edip dārı diyārı ben daḥi Edhem
gibi

Ḳays-veṣ ‘aşḳın şarābın nūṣ edip
içsem **gibi** (**Gazel 144/1**)

1.49. gibi:

Dāğ-ı sīnem lāle-veṣ izhāra ḥācet
qalmadı
Sūz-ı hicrān-ile yandım ḥāşılı ḥāmem
gibi (**Gazel 144/2**)

1.50. gibi:

Ah beni ser-gerde kıldı ceyş-i ğamda
bir zamān
Şāf çekip etdim ḥırāmān Rüstem-i
a‘lem **gibi** (**Gazel 144/3**)

1.51. gibi:

Ey dirīğā bu fenā bezmi perīşān
olmadan
Cām şuna cānān eliyle nūṣ edem ben
Cem **gibi** (**Gazel 144/4**)

1.52. gibi:

Ġamdan özge bir refīḳim qalmadı aṣlā
benim
Rāziyā ḥāl-i dilim ḳan aġladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.53. gibi:

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşḳım ol
manaşdırdı
Bilādımda benim zıkrım Mesīḥā **gibi**
yād oldu (**Gazel 145/5**)

1.54. gibi:

Var mı ḥācet sırr-ı ‘aşḳı söyleyem
dildārıma
Ney **gibi** efgān u nālān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.55. gibi:

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i
şeydā **gibi**
Gül gibi güler baña ol ğonce-i ra‘nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.56. gibi:

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i
şeydā gibi
Gül **gibi** güler baña ol ğonce-i ra‘nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.57. gibi:

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i
şeydā **gibi**
Gül gibi güler baña ol ğonce-i ra‘nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.58. gibi:

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā **gibi (Gazel 148/2)**

1.59. gibi:

Dil tüketti dil-rubālar yolına cān
naḳdini

Gūyiyā bī-rūḥ şanursıñ şūret-i tersā
gibi (Gazel 148/3)

1.60. gibi:

Ben dehānım açmağa yoḳdur mecālim
neyleyim

‘Aşḳ-ı dilber söyledir āh tūṭi-i gūyā
gibi (Gazel 148/4)

1.61. gibi:

Ṭurre-i ‘anber-feşānın rūyına
dökdükçe yār

Reşk eder ‘aşıkları ol sūnbül-i būyā
gibi (Gazel 148/5)

1.62. gibi:

Meşrebi ḥūbāna beñzer pendimi gūş
eylemez

Baḥtını yāver şanur dil Ḳays-ile Leylā
gibi (Gazel 148/6)

1.63. gibi:

Hic teraḥḥum eylemezsin bendeñim
fermānına

Sevdiğim ḳan ağladırısın bāde-i ḥamrā
gibi (Gazel 148/7)

1.64. gibi:

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına

Yār ḥıramān eyledikçe Tūbā-i cennet
gibi (Gazel 148/8)

1.65. gibi:

Pek ḥarāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle bir ta‘mīr efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (Gazel 148/9)

1.66. gibi:

Murğ-ı bahrı **gibi** düşdüm bu fenā
çirk-ābına

Terk ü tecrīd eylesem ben belki pāk
eyler beni **(Gazel 149/4)**

1.67. gibi:

Sīneme dāğ urdı tīr-i ḡamzeñiñ
peykānesi

Ney **gibi** efgān eder ‘aşıkların
mestānesi **(Gazel 151/1)**

1.68. gibi:

Ruḥları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi

Ṭaḡılır üstüne kākül gūyiyā sūnbül
gibi (Matla 26/1)

1.69. gibi:

Ruḥları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi

Ṭaḡılır üstüne kākül gūyiyā sūnbül
gibi (Matla 26/1)

1.70. gibi:

Güiyā āteş **gibi** yanar hemān
Bir daķıķa bir nefes vermez amān
(Mesnevi 1/7)

1.71. gibi:

Kim arar bu ben **gibi** bī-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (Mesnevi
1/13)

1.72. gibi:

Benim **gibi** ‘aceb bī-çāre var mı
Derūnum derdine bir çāre var mı
(Mesnevi 2/9)

1.73. gibi:

Giyinür pūşideler pūr-nāz **gibi**
Mü’ekkili güiyā cānbāz gibi
(Mesnevi 3/3)

1.74. gibi:

Giyinür pūşideler pūr-nāz gibi
Mü’ekkili güiyā cānbāz **gibi**
(Mesnevi 3/3)

1.75. gibi:

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet
dedikleri
Görmüşü kimyā **gibi** işidenler pek ḳalīl
(Müfret 50/1)

1.76. gibi:

Rāzi-i şeydā **gibi** şeydā bulunmaz
şimdi hīç

Var ise dünyāda yokdur ‘uḳbāda belki
buluna (Müfret 55/1)

1.77. gibi:

Āb-ı Kāğıd-ḥāne **gibi** çağlasın bu
gözlerim
Rūy-ı yāri görmek için yılda birkaç
kerrecik (Müfret 80/1)

1.78. gibi:

Ben senin **gibi** cefākār dilbere dil
vermedim
Ta’n edenler āhımı āh yārimi bilmez
benim (Nazm 2/2)

1.79. gibi:

Zūlf-i ṭarrārın perīşān eylesün ‘aḳlım
gibi
Ṭurresi gerdānıma bend ü kemend
olsun da gör (Nazm 4/2)

1.80. gibi:

Bir ‘aceb mecmū‘adır taḳrīr-i pend-i
şādıḳān
Ḳıl nazar ebrūsuna ebrū-yı cānānım
gibi (Tarih 7/1)

1.81. gibi:

Nīm nigehele görse Behzād naḳşına
taḥsīn eder
Her cihetle var leṭāfet şāh-ı ḥübānım
gibi (Tarih 7/2)

1.82. gibi:

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun görme
ba‘îd

Hâk bu kim şüretde dost sîretde
düşmânım **gibi (Tarih 7/3)**

1.83. gibi:

Şûfiyâ sen cân u dilden ‘aşkı ikrâr
eyleseñ

Vâkıf-ı esrâr olur yek şîr-i Yezdânım
gibi (Tarih 7/4)

1.84. gibi:

Hâfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermânına
Var mı hâcet gitmeye Şîrâz'a sultânım
gibi (Tarih 7/5)

1.85. gibi:

Bir vezîr-i kıt‘adır şîrâzesi gâyet laţîf
Nev-zuhûr ebyât ile pür oldu dîvânım
gibi (Tarih 7/6)

1.86. gibi:

Râsimâ müştâk idim ben görmeye
dîdârıñı
Zevk-yâb etdiñ beni ‘izzetlu yârânım
gibi (Tarih 7/7)

1.87. gibi:

Pür-kuşûrum gerçi ammâ mu‘terif
üftâdeyim
Bu felek hâk ile yeksân etdi dermânım
gibi (Tarih 7/8)

1.88. gibi:

Sergüzeştim âh saña takrîr ederdim
neyleyim

Çahrıma tuğra çekersiñ sende
fermânım **gibi (Tarih 7/9)**

1.89. gibi:

Bursa'ya teşrîfiñe ben eyledim târîh
murâd

Bir elif derdine düşdüm gūiyâ cânım
gibi (Tarih 7/10)

1.90. gibi:

Bir niyâz eyler bu Râzî târîhiñ
itmâmına
Nâzlı yârânı müşerref eyle cânânım
gibi (Tarih 7/11)

1.91. gibi:

Bir fenâfî’llâh **gibi** dil-hânesin yakmış
iken
Eyledi ihyâ laţîf ismiyle Rabb-i
kibriyâ **(Tarih 9/3)**

1.92. gibi:

Âh harâb olmuş dil-i ‘aşık **gibi** vîrân
iken
Bir du‘â-yı hayr ile âbâd eden îmâna
bak **(Tarih 20/4)**

1.93. gibi:

Cizyedâr-zâde Efendi hem daği ‘izzet
be-nâm
Nîk nâm tahşîl eder bû cedd **gibi** nîk ü
nâm **(Tarih 37/1)**

1.94. gibi:

Ni‘met-i cūdı **gibi** mebzūl olup leyl ü
nehār

‘Ādilān-ı vaqt ise ancak efendi bī-riyā
(Tarih 39/10)

1.95. gibi:

Saňa taqrīr etdiğim dünyā **gibi**
mekkâredir

Her göze bir ğayrī yüzden görünür
âyinedir (Terkib-bend 1/15)

1.96. gibidir:-dir

Dü cihānıñ rif‘ati lâ-şey‘ **gibidir**
‘aynıma
Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baňa (Gazel 11/3)

1.97. gibidir:-dir

Minber ü mihrābıññ āşüftesidir hāş u
‘ām
Mescid-i Aşkā **gibidir** güyyiā nūr u
ziyā (Tarih 8/8)

1.98. gibiler:-ler

Ebūbekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Haydar
Hezār bunlar **gibiler** yāveriñdir (Kıt’a
1/7)

gice:

1.) Gece vakti.

1.1. gice:

Yanımcı benim bir **gice** mihmānım
olaydı

Cilve idici zūlfı perīşānıma düşdi
(Gazel 139/2)

1.2. gice:

Gice aldım o mehi sīneye cevrin
çekerek
Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (Müfret 1/1)

1.3. gice:

Şeyhlerin olduđu **gice** ğāyet ile hūb
imiş
Şūrī vü ma‘nīde ammā hūb imiş
maḥbūb imiş (Nazm 9/1)

1.4. gice:

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı
hemān
Bir **gice** nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (Tarih 21/4)

1.5. gicecik:-cik

Bir **gicecik** geldi o ğam-ḥāneye
Düşdi gönül sem‘-i şebistāneye
(Terci-bend 3/5)

1.6. giceler:-ler

Kimseler gūş eylemez āh **giceler**
feryādımı
Eyle gel yār-ı sitemkār bir du‘ā
dermān baňa (Gazel 7/2)

1.7. giceler:-ler

Olaldan derdiñe düşvār cihāna
etmedim rağbet

Giceler āh u zārım yatdığım
vīrānelerden şor (**Gazel 40/2**)

1.9. giceler:-ler

Kime takrīr edeyim pūr-melāl
aḥvālīmī

Giceler feryādımı āh seher-gāh bilir
(**Gazel 48/6**)

1.10. giceler:-ler

Cüdā düşdüm efendimden ‘aceb ḥālim
n’olur bilmem

Giceler āh u zārīñla ḥayālīñ dilde
kalmışdır (**Müfret 90/1**)

1.11. gicelerde:-ler, -de

Derd-i ‘aşkıñna düşelden ben helāk
oldum amān

Gicelerde girye vü āhım ile ḥālim pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

gice gündüz:

1.) Gece gündüz, her zaman, ara
vermeden, durmadan, devamlı olarak.

1.1. gice gündüz:

Ḥāl-i dilim bu benim **gice gündüz** ey
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki māh bilir
(**Gazel 48/2**)

1.2. gice gündüz:

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi

Gice gündüz enīsimdir hele bir ğayrī
yārım yok (**Gazel 74/4**)

1.3. gice gündüz:

Gice gündüz āh edip ḳan ağlarım
Bir daḳıḳa тұrmayıp ḳan ağlarım
(**Mesnevi 1/5**)

1.4. gice gündüz:

Gice gündüz işlenir her ḥānede
Anı erbābı bulur meyḥanede (**Mesnevi**
5/5)

1.5. gice gündüz:

Bir Zelīḥā derdiniñ aşūftesi oldum
‘aceb

Gice gündüz āh u efgānımla bīzārdır
felek (**Müfret 98/1**)

1.6. gice gündüz:

Ah civānım ḳalbime āteş bıraḳdı her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan ḥasretiyle
pūr-ḡamız (**Tarih 26/4**)

giderek:

1.) Gittikçe, zamanla, zaman
ilerledikçe.

1.1. giderek:-erek

Kendiniñ ayakları devr-i felek
Devr ederse menzil alır **giderek**
(Mesnevi 3/5)

gidiş:

1.) Tutum, durum, davranış.

1.1. gidişle:-le

Başka ‘ālem eyledi nezzāresi bu
göñlümi
Bu **gidişle** korkarım ki sīne-çāk eyler
beni (Gazel 149/2)

gir:-

1.) Dışarıdan içeriye geçmek, dahil
olmak, katılmak, bulunmak.

1.1. girer:-er

Bağış-ı cāna kim **girer** kim var ise
gelsin berü
Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezīz (Gazel 28/4)

1.2. girerseñ:-er, -se, -ñ

Ne mümkün hāl-i ‘uşşākı saña tefhīm
edem bir bir
Girerseñ halka-i zikre bizim
meydānımız vardır (Gazel 44/4)

1.3. girme:-me

Girme güzel girme amān kanıma
Nezr edeyim cānımı sultānıma (Terci-
bend 3/11)

1.4. girmez:-mez

Vezn-i ta ‘bīri perīşān gūşa **girmez** bir
kelām

Luţfuña mağrūr olup ‘aciz ile etdim bir
haţā (Tarih 8/12)

1.5. girip:-ip

‘Azīmet eyledim berren gelip sultān-ı
kevneyne
Girip bāb-ı selamīden şalāt ile selām
etdim (Kaside 1/8)

1.6. girseñ:-se, -ñ

Şakın hem-meclis olma şūfī-i ḥod-bīn
ile bir dem
Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (Müfret 63/1)

2.) Başlamak, bir işe girişmek.

2.1. girip:-ip

Yanalım bezm-i İlāhī’ de göñül hū
diyerek
Zikr-i tevḥīde **girip** kaşd-i şavāb
eyleyelim (Gazel 90/3)

giribān:

1.) Yaka, elbise yakası.

1.1. giribānı:-ı

Ki zīrā penc ü şeş kehle giribānıma
cem ‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir ḥalāş etdim
giribānı (Kıt’a 3/2)

1.2. giribānım:-ım

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise

Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (Gazel 122/5)

1.3. girībānıma:-ım, -a

Ki zīrā penc ü şeş kehle **girībānıma**
cem ‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir hālāş etdim
girībānı (Kıt’a 3/2)

giriftār:

1.) Tutulmuş, bağlanmış, yakalanmış,
âşık olmuş.

1.1. giriftāra:-a

Firākıñ âteşinde gör ki Rāzī âşiyān
tutdu

Efendim nāzenīnim āh dedirme bu
giriftāra (Gazel 119/6)

1.2. giriftārsañ:-sa, -ñ

Hezārān nāz u şīve ezberinde
Giriftārsañ cihāndan el yuya hū
(Gazel 111/7)

giriftār et:-

1.) Esir etmek, bağlamak, tutkun
etmek.

1.1. giriftār et:-dik, -in

Beni baħr-ı belāya ‘aşk **giriftār**
etdigin bildim

Ümīdim Hākķ’adır her dem bi-
hamdi’llāh şorarım yok (Gazel 74/5)

giriftār eyle:-

1.) Yakalanmak, tutulmak, bağlanmak,
tutkun eylemek.

1.1. giriftār eyle:-di

Niçün ol dilber-i ‘ālī-cenābım baña yār
olmaz

Giriftār eyledi derd ü belāya i’tizār
olmaz (Gazel 49/1)

1.2. giriftār eyle:-di, -m

Ben **giriftār eyledim** āzāde gönüm
bendiñe

Kime şekvā edeyim ālıñ da çok hālīñ
de çok (Gazel 75/3)

1.3. giriftār eyle:-di, -ñ

Beni derde **giriftār eylediñ** āh etdiñ
āvāre

Metā’-ı hüsñüñi verseñ ‘aceb mi ben
ħarīdāra (Gazel 119/1)

1.4. giriftār eyle:-di, -ñ

Beni zīncīr-i zülfiñe **giriftār eylediñ**
ey şūħ

Bu Rāzī mest-i lā-ya’kıl ‘aceb şeydā
mıdır bilmem (Müfret 83/1)

giriftār ol:-

1.) Tutkun olmak, esir olmak, âşık
olmak.

1.1. giriftār ol:-*duk, -un*

Düşüp dil kākül-i yāre **giriftār**

olduğun bildim

Ṭaķıldı zülf-i ṭarrāra hevādar olduğun
bildim (**Gazel 96/1**)

1.2. giriftār ol:-*du, -lar*

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ
dermānına

İhtiyār ile **giriftār oldular** meh-
pāreler (**Gazel 34/5**)

1.3. giriftār ol:-*du, -m*

Giriftār u **eśir oldum** baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

giriftār-ı kemend:

1.) Saçların ucuna asılmış, aşık.

1.1. giriftār-ı kemend:-*im*

Muşanna‘ yem döküp hāl-i siyeh dil
murğını cezbe

Giriftār-ı kemendim zülf-i pür-
çiniñdeki çine (**Gazel 116/2**)

giriftār-ı ser-i zülf ol:-

1.) Saçlara takılan olmak, sevgilinin
saçlarına asılan âşık olmak.

1.1. giriftār-ı ser-i zülf ol:-*an*

Giriftār-ı ser-i zülfün olan bī-çāreler
dirler

Bizi berdār-ı ‘aşk etdi ne zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

giryān:

1.) Gözyaşı dökken, ağlayan.

1.1. giryān:

Sīne sūzān dīde **giryān** baş açık yalın
ayağ

Merhamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.2. giryānım:-*ım*

‘Aşkıñ ile **giryānım** hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/3**)

giryān et:-

1.) Ağlatmak, gözyaşı dökmek.

1.1. giryān et:-*en*

‘Aqlımı yağma eden kām-et-i cānān
imiş
Çeşmimi **giryān eden** kākül-i reyhān
imiş (**Gazel 65/1**)

1.2. giryān et:-*di, -ñ*

Rūz u şeb ağlamadan dīdelerim kıan
etdiñ

Rāzi-i gam-keşiñi hecr-ile **giryān**
etdiñ (**Müseddes 1/14**)

giryān ol:-

1.) Ağlamak, gözyaşı dökmek.

1.1. giryān ol:-*duk, -um*

‘Aceb mi gördüğüm derdi belâlar
kendi kerîmdir
Meded Hâk’dan olursa yoksa **giryân**
olduğum kaldı (Gazel 150/6)

1.2. giryân ol:-*ma, -ma*

Çü sensin bî-vefâ dilber bu **giryân**
olmama bâ’îş
Perişân zülfüñ oldu hem perîşân
olmama bâ’îş (Gazel 20/1)

1.3. giryân ol:-*ma, -(y)an*

Hâlimi ‘arz etsem ammâ kimseler
rahm eylemez
Râziyâ âh ile **giryân olmayan** bilmez
beni (Gazel 147/8)

girye:

1.) Ağlama, gözyaşı.

1.1. girye:

Girye vü feryâd edersem eylerim bir
pâre hâz
Hande etsin sûz-nâkımdan benim
meh-pâre hâz (Gazel 69/1)

1.2. girye:

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helâk
oldum amân
Gicelerde **girye** vü âhım ile hâlim pek
yamân (Terci-bend 1/7)

1.3. girye:

Girye vü âh etmedeyim her zamân
‘Aşkîñ ile hâl-i dilim pek yamân
(Terci-bend 3/25)

1.4. giryem:-*m*

Yetiş bād-ı şabâ semt-i dilârâda olup
güyâ
Fîğân u nâle vü **giryem** haber ver âh u
zârımdan (Gazel 105/2)

1.5. giryesiyle:-*si, -(y)le*

Bezm-i demde âh u vâhım nâya âhenk
eyledim
Mûsikârîñ **giryesiyle** nâyîñ âhengînine
(Gazel 117/2)

gîsû:

1.) Omuz üstüne dökülen saç,
sevgilinin saçı.

1.1. gîsûları:-*lar, -ı*

Gül cemâl üzre tağılır ol mehiñ
gîsûları
Dâne-i tārında bî-ḥad ‘āşık-ı ğamgîn
tutar (Gazel 37/4)

1.2. gîsûları:-*lar, -ı*

‘Anber **gîsûları** dîde-i âhûları
Çeşm-i süḥan-gûları müjde-i yārân
imiş (Gazel 65/4)

1.3. gîsûları:-*lar, -ı*

Gâh hırāmân eyledikçe ol mehiñ
gîsûları

Mübtelâsı âh eder bilmem gelir mi
hoşına (**Gazel 114/2**)

1.4. gīsūlarıñ:-lar, -lñ

‘Anber ü müşg-i Hotan’dır ol iki
gīsūlarıñ
‘Aqlım aldı vechiñ üzre fülful
hindūlarıñ (**Gazel 79/1**)

1.5. gīsūsına:-sl, -n, -a

Ey dirīğa kırtuluş yok düş olan
gīsūsına
Sihr eder sehḥāra beñzer gözleri
sehḥāreler (**Gazel 34/4**)

1.6. gīsūsına:-sl, -n, -a

‘Ālemi kıldı mu ‘aṭṭar tokınıp bād-ı
nesīm
Yārimiñ **gīsūsına** yā zūlf-i ‘anber-
bārına (**Gazel 132/4**)

1.7. gīsūsına:-sl, -n, -a

Ser-fürü eyler görenler düş olup
gīsūsına
Saña ta ‘rīf etdiğim ol dilber-i ra ‘nā ola
(**Gazel 134/2**)

gīsū-yı ‘ıtır-būs:

1.) Güzel kokulu saç, sevgilinin saçı.

1.1. gīsū-yı ‘ıtır-būs:-l, -na

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına sünbül denilirdi
Her dānesi rīze-i ‘anber biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

gīsū-vı ‘ıtır-büy:

1.) Güzel kokulu saç, sevgilinin saçı.

1.1. gīsū-yı ‘ıtır-büy:-lñ, -a

Gīsū-yı ‘ıtır-büyña ‘arzū çekerem âh
Turreñ hevesin eyleyerek sünbüle
düşsem (**Gazel 93/4**)

gīsū-vı ser-gerdān:

1.) Perişan olmuş, şaşkına dönmüş saç.

1.1. gīsū-yı ser-gerdān:

Gül cemāli güllerinde turreler hayrān
aña
Aşılıp cānım gibi **gīsū-yı ser-gerdān**
aña (**Gazel 4/1**)

gīt:-

1.) Bir yere doğru yönelmek, gitmek,
uzaklaşmak, ayrılmak, ulaşmak, terk
etmek.

1.1. gide:-e

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi
Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi (**Kaside 2/1**)

1.2. gider:-er

Ser-i kāfilemiz kuṭb-ı zamāndır
Tarīk-i Hakk’a **gider** reh-nümāmız
(**Gazel 54/2**)

1.3. gider:-er

Bahār hengāmı sevdā geldi cūṣā
Güzeller seyre **gider** қоша қоша (**Gazel 130/1**)

1.4. gider:-er

Rūz u ṣebde dem-be-dem feryād eder
Kim gelirse yanına tırmaz **gider**
(**Mesnevi 6/5**)

1.5. gider:-er

Serbesāne söyleme Rāzī sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāhi gelir gāhī
gider (**Müfret 29/1**)

1.6. giderseñ:-er, -se, -ñ

Eger zevkīñ ise geṣt ü güzār u seyr-i
‘ālemden
Giderseñ semt-i Īrān’a hemān rāh-ı
revāndan gec (**Gazel 23/3**)

1.7. gidersiñ:-er, -sin

Tuṭup cevri ü sitem resmin ne yoldur
bu **gidersiñ** sen
Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıñna böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.8. gidince:-ince

Berber olsa adamı tizce şavar
Ol **gidince** dögünür dīvāne-vār
(**Mesnevi 6/6**)

1.9. gidip:-ip

Mi’eteyn ü elif ile otuz birde **gidip**
bahren

Şürût üzre farizī ḥaccı tekmilen tamām
etdim (**Kaside 1/2**)

1.10. gitdin:-di, -n

Niçün adam yerine ben faķīri
şaymadıñ **gitdin**

Eger zengīn degilsek cüz’ice
‘irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

1.11. git:-er

Rüzgār eser ise vermez keder
Ġayrī yokdur ḥāneme gelir **gider**
(**Mesnevi 1/14**)

1.12. gitmese:-me, -se

Bir buse niyāz eyler idim ḥüsn-i
melekden
Yanınca bile **gitmese** gönlüm
bilelikden (**Gazel 109/1**)

1.13. gitmesün:-me, -sün

Gel berü nüş etdirem zāhid saña ‘aşk
bādesin
Dest-i ‘işyānıñdan ammā **gitmesün** bir
ān ḳadeḥ (**Gazel 25/4**)

1.14. gitmeye:-me, -(y)e

Hāfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermānına
Var mı ḥācet **gitmeye** Şīrāz’a sulṭānım
gibi (**Tarih 7/5**)

1.15. gitmez:-mez

Hayālîñ bir nefes **gitmez** gözümde ey
gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥ̣āb-ı ḡaflet ey perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

2.) Yok olmak, ortadan kalkmak,
mevcut olmamak.

2.1. gidince:-ince

Gidince revnaḡ-ı ḥüsn ü cemāl
gülşeniñ gördüm
O tîr-i ḡamzesi yāriñ nev-i ḥaṭla
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

3.) Uzanmak, bir yere dayanmak.

3.1. gider:-er

Gel helāl eyle baña ülfetimiz
‘Azm-i ‘uḡbāya **gider** cān u ‘azîz
(**Mesnevi 1/21**)

4.) Bitmek, tükenmek, bir amaç için
harcama yapmak.

4.1. gitsin:-sin

Şıdḡ vārım cümlesi **gitsin** efendim
yoluña
Neye ben lâyıḡ isem sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

giy-:

1.) Örtünüp korunmak için bir şeyi
vücuduna geçirmek.

1.1. giydikde:-dik, -de

Pirehen **giydikde** bulmaz isteyenin
nāzdan
Sîne-i sîmîni seyr etdir açmazdan
(**Matla 20/1**)

1.2. giyinür:-in, -ür

Giyinür pūşideler pür-nāz gibi
Mü’ekkili gūyiyā cānbāz gibi
(**Mesnevi 3/3**)

1.3. giyip:-ip

Yeşil ṡonlar **giyip** cānān ‘aceb ra ‘nā
meleklenmiş
Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.4. giyip:-ip

Al **giyip** allar şarınma rûy-ı gülgün
üstüne
Ḳanlı zālīm ḡana girme ḡan olur ḡan
üstüne (**Matla 1/1**)

1.5. giysün:-sün

Muṡallā ṡaḡıllar **giysün** şalınsun gül-
sitān içre
Ḥasūdāniñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

giyāh:

1.) Ot, bitki.

1.1. giyāh:

Nā-murād olduḡumu āḡ bu cihān içre
benim

Hāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (Gazel 129/4)

gizlen-:

1.) Saklanmak, görünmeyecek hale
gelmek.

1.1. gizlenip:-ip

Terk edip gülzār-ı rüyı inzivāda hāl-i
yār

Kākül-i ‘anber-feşānda **gizlenip** bir
dīn tutar (**Gazel 37/2**)

gizli:

1.) Herkese açıklanmayan, başkalarına
bildirilmeyen, etraftan saklanan şey.

1.1. gizlice:-ce

Ah etme şaķın **gizlice** hātır-
şikenimden

Nāz ile benim kıtlime tuğrā
çekenimden (**Gazel 104/1**)

ğonce:

1.) Henüz açmamış gül tomurcuğu.
Mec. Sevgilinin ağzı.

1.1. ğonce:

Koynıñda gülden misketleriñden
Derdime dermān **ğonce** dehende
(**Gazel 124/7**)

1.2. ğonceler:-ler

Yüzün sürmüş eşigi hākine kılmış
temennāyı

Açılmış **ğonceler** gibi daķı ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

ğonce-i hūn-hār:

1.) Kan dökücü gonca, sevgili.

1.1. ğonce-i hūn-hār:-a

Açsın gözini bülbül-i nālānım uyandı
Ey māh-ı felek **ğonce-i hūn-hāra**
haber ver (**Gazel 32/4**)

ğonce-i ra‘nā:

1.) Güzel gül, sevgili.

1.1. ğonce-i ra‘nā:

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbül-i
şeydā gibi

Gül gibi güler baña ol **ğonce-i ra‘nā**
gibi (**Gazel 148/1**)

göç-:

1.) Yıkılmak, harap olmak, yok olmak.

1.1. göçer:-er

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ
Ol sebebdan çarķ **göçer** vü cevri az
eyler bana (**Gazel 11/2**)

gönder-:

1.) Bir yere doğru yola çıkmak,
yollamak, gitmesini sağlamak, irsal
etmek.

1.1. gönder:

Gönder ey qadrini bilmez cevriñi
gönder baña
Qıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/1**)

1.2. gönder:

Gönder ey qadrini bilmez cevriñi
gönder baña
Qıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/1**)

1.3. gönder:

Gönder ey qadrini bilmez cevriñi
gönder baña
Qıymet-i cevriñi bildim cevriñi
gönder bana (**Gazel 5/1**)

1.4. gönder:

Bir leṭāfet var seniñ cevriñde cennet
görmedi
Ḥuri-i bağ-ı İrem'dir cevriñi **gönder**
baña (**Gazel 5/2**)

1.5. gönder:

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri kand-i lezizim cevriñi **gönder**
baña (**Gazel 5/3**)

1.6. gönder:

Cevriñi cānım gibi sinemde pinhān
eylesem
Cevriñe cevri etme cānım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.7. gönder:

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi
vermem seniñ
Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi **gönder**
bana (**Gazel 5/5**)

göndür-:

1.) Bir yere doğru yola çıkmak,
yollamak, gitmesini sağlamak, irsal
etmek.

1.1. göndür:

Rāziyā eyler du'ā dā'im saña
Vāşifin tārīhini **göndür** bana
(**Mesnevi 1/23**)

göñle düş-:

1.) Gönülde bir düşünce doğması.

1.1. göñle düş-:-ünce

Düşünce bir muḥabbet **göñlüme** Rāzī
dedim tārīḥ
Vefā-yı nāz u 'ismetle Raḥīme geldi
dünyaya (**Tarih 1/1**)

göñli tahrīk etmede bir meges

besdir: (**ATASÖZÜ**)

1.) Gönölü tahrik etmek için bir sinek
yeterlidir.

1.1. göñli tahrīk etmede bir meges

besdir:

Qabul etmez hele ma'dem saña ağıyār
ola hem-dem

Ki taḥrīk etmede göñli meşeldir bir
meges besdir (Gazel 47/5)

göñül:

1.) Aşk ve sevginin kaynağı, dil, kalp,
yürek.

1.1. göñle:-e

Bu Rāzī ḥasta **göñle** bir devā kıl
Ṭabīb-i ḥāzıkım ey serv kāmēt (Gazel
18/10)

1.2. göñle:-e

Bu **göñle** kīc nigāh etme nazar-gāh-ı
Ḥudā'dır bu
Vişāl-i yār içün her dem eḥibbādan
cüdādır bu (Gazel 112/1)

1.3. göñli:-i

Ḥazret-i Ḥaḳ dü-cihānda ber-murād
etsiñ seni
Zātiña tevķīr edeniñ **göñli** şād olsun
begüm (Nazm 15/2)

1.4. göñlimi:-im, -i

Benim sa'yim şırāt-ı müstaķımdır
Bilirsñ **göñlimi** zīrā saķımdır
(Mesnevi 2/13)

1.5. göñlüm:-üm

Luṭf deryāsında **göñlüm** güyiyā māhī-
şıfat
Dām kurup dāne saçar ol kākül-i
reyhān aña (Gazel 4/3)

1.6. göñlüm:-üm

Arar baḥr u beri **göñlüm** daḥi seb'-ı
semāvātı
Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar (Gazel 36/2)

1.7. göñlüm:-üm

Lüb-i deryāda kaşr-ı dil-güşası elde
oltası
Düşüp baḥr-ı belā-yı 'aşķına **göñlüm**
semeklenmiş (Gazel 62/3)

1.8. göñlüm:-üm

Varıp **göñlüm** yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş
Du'a etmek murād etmiş velī tūl u
dırāz etmiş (Gazel 64/1)

1.9. göñlüm:-üm

Ben giriftār eyledim āzāde **göñlüm**
bendiñe
Kime şekvā edeyim ālñ da çok ḥālñ
de çok (Gazel 75/3)

1.10. göñlüm:-üm

Ebrūlarıña secdesi var ḥ'āhiş-i cānın
Göñlüm gibi titrer yüregi kıble-
nümānıñ (Gazel 81/1)

1.11. göñlüm:-üm

Bir olup **göñlüm** ile şāne-i müşgīn
büyü
O cefācū güzeliñ zülf-i ḥamından
geçdik (Gazel 82/6)

1.12. gönlüm:-üm

Semāvāt-ı ‘alānıñ sırrını bilmek diler

gönlüm

Kevākib seyrine nezzārede şaķf u
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

1.13. gönlüm:-üm

Tecellī tūrınıñ nūrı ziyā-baḥşān edip

gönlüm

Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

1.14. gönlüm:-üm

Düşürdi dāmına āvāre **gönlüm**

Kaçar mı şayd olan āvāresinden
(**Gazel 107/4**)

1.15. gönlüm:-üm

Bir buse niyāz eyler idim ḥüsn-i
melekden

Yanınca bile gitmese **gönlüm**
bilelikden (**Gazel 109/1**)

1.16. gönlüme:-üm, -e

Gönlüme verdim tesellī bir daḥi

görmek için

Vuşlat-ı şeb-veş hemān bayrāma etdim
ilticā (**Gazel 10/2**)

1.17. gönlüme:-üm, -e

Gönlüme ḥaķdır gelen dünyā ne nāz
eyler baña

Hīç taşavvur eylemem ‘ālem niyāz
eyler baña (**Gazel 11/1**)

1.18. gönlüme:-üm, -e

Qıl kadar ḳadrine tevķīr eylemez

‘aşıqlarıñ

Gönlüme derd ü elem īrāş eder efrād-ı
ḥaṭ (**Gazel 68/2**)

1.19. gönlüme:-üm, -e

Zaḥmını ur sīneme olsun şehā dāğ

üzre dāğ

Bend-i zülfüñ bend urur şu **gönlüme**
bāğ üzre bāğ (**Gazel 71/1**)

1.20. gönlümi:-üm, -i

Gönlümi taḥliye kıldım yārimiñ

teşrīfine

Dem-be-dem eyler temennī cānımıñ
her kūşesi (**Gazel 135/4**)

1.21. gönlümi:-üm, -i

Başka ‘ālem eyledi nezzāresi bu

gönlümi

Bu gidişle ḳorḳarım ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

1.22. gönlümü:-üm, -ü

Bu vīrān **gönlümü** ta‘mīre va‘dīñ var

idi şāhım

Göñül ābādına serdār u sālār olduḡun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.23. gönlümüñ:-üm, -üñ

Yakılmış **gönlümüñ** ābādına dildār
merām eyler

Hezārān şīveler ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

1.24. gön̄lüm̄ñ:-üm, -üñ

Fütür geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından

Tükenmez **gön̄lüm̄ñ** aślā uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

1.25. gön̄lüm̄ñ:-üm, -üñ

Kim kaçır düşnām ederse ol şeker
güftār-ile

Gön̄lüm̄ñ bağında ancak tūti-i gūyā
ola (**Gazel 134/4**)

1.26. gön̄lüm̄ñ:-üm, -üñ

Şarf ederdim naqd ü vaqtım ol per̄nīñ
yolına

Neyleyim bu **gön̄lüm̄ñ** hīç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

1.27. gön̄lüm̄ñ:-üm, -üñ

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne

Perr ü bālın yakmada bu **gön̄lüm̄ñ**
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.28. gön̄lūñe:-üñ, -e

Gāhice güzel **gön̄lūñe** bendeñ gele
düşsem

Derdiñle hemān ben daḥi dilden dile
düşsem (**Gazel 93/1**)

1.29. gön̄lūñi:-üñ, -i

Kes ümīdiñ gayriden feyz-i Hudā
yāver saña

Gün-be-gün eyler teraḥḥum **gön̄lūñi**
Yezdān’a tut (**Gazel 16/4**)

1.30. gön̄ül:

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür

Göz bilir **gön̄ül** bilir tefhīme gelmez
imtizāc (**Gazel 22/4**)

1.31. gön̄ül:

Gön̄ül bir kām̄et-i bālā serime sāye-
bān ister

Yine maṭlūbım ol şūḥ-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

1.32. gön̄ül:

Nice mümkün söyleyem bu **gön̄ül**
hengāmını

Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.33. gön̄ül:

Benim derdimi inkār eyleyenler ḥālīmı
bilmez

Gön̄ül fikr-i müjeñle āh eder hem ber-
karār olmaz (**Gazel 49/5**)

1.34. gön̄ül:

Ey gamzesi dil-dūzum senden bu
gön̄ül geçmez

Derdiñ ile pūr-sūzum senden bu gön̄ül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.35. gönül:

Ey gamzesi dil-düzum senden bu

gönül geçmez

Derdiñ ile pür-süzum senden bu gönül

geçmez (Gazel 56/1)

1.36. gönül:

Bir kere yüzüñ gördüm şıdık ile meyil

verdim

Vaşlıñ şeb u rüz derdim senden bu

gönül geçmez (Gazel 56/2)

1.37. gönül:

‘Aşk-ıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım

Ey sevgili cānānım senden bu gönül

geçmez (Gazel 56/3)

1.38. gönül:

Zevk ile şafā ile āhım-ı nevā ile

Biñ dürlü edā ile senden bu gönül

geçmez (Gazel 56/4)

1.39. gönül:

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in‘ām et

Bu Rāzi‘i ilzām et senden bu gönül

geçmez (Gazel 56/5)

1.40. gönül:

Ġayre bakma ey gönül ol vech-i hüsñ

ü āna bak

Hāne-i dilde qādīm-i yār olan yārāna

bak (Gazel 77/1)

1.41. gönül:

Yek nazarda ol perī ruhsāra zār oldu

gönül

Hic terahhum eylemez āh zār zār oldu

gönül (Gazel 85/1)

1.42. gönül:

Yek nazarda ol perī ruhsāra zār oldu

gönül

Hic terahhum eylemez āh zār zār oldu

gönül (Gazel 85/1)

1.43. gönül:

İztırārī derdini cānāna tefhīm eyledi

Pertev-i ‘aşk-ile gūyā şu‘le-dār oldu

gönül (Gazel 85/2)

1.44. gönül:

Zülf-i ‘anber būylarıyla bend eder

‘aşıkları

Murg-veş dām-ı belāya nev-şikār oldu

gönül (Gazel 85/3)

1.45. gönül:

İhtiyār-ı ser-fürûlar kıldığım görme

ba‘id

Yār için ağyār ile gör ki ne yār oldu

gönül (Gazel 85/4)

1.46. gönül:

Şormadım sükker lebin ben buseye

destür dedim

Seng-i düşnām-ile urdı rahnedār oldu

gönül (Gazel 85/5)

1.47. gönül:

Ahḫ edip feyḫ-ile ‘aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh

Hāşılı maḫşūda irdi kām-kār oldu
göñül (Gazel 85/6)

1.48. göñül:

Eylemişdi bendesin ālūde-i ta‘n-āmīzi
Luṭfına maḫhar düşünce iştihār oldu
göñül (Gazel 85/7)

1.49. göñül:

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān
Sikke-i sultāna geldi ṭamḡa-dār oldu
göñül (Gazel 85/8)

1.50. göñül:

Ḥazret-i vāşıfı tanḫir etmege kıldım
merām
Rāziyā bī-çārelikle çāredār oldu **göñül**
(Gazel 85/9)

1.51. göñül:

Pādişāh-ı ma‘nevīdir taḫt-gāh ister
göñül
Bī-zevālden muṭbık bī-iştibāh ister
göñül (Gazel 87/1)

1.52. göñül:

Pādişāh-ı ma‘nevīdir taḫt-gāh ister
göñül
Bī-zevālden muṭbık bī-iştibāh ister
göñül (Gazel 87/1)

1.53. göñül:

Ser-fürū-yı Kāf u ‘Ankā’lar baña
vermez neşāt
Bezm-i Ḥaḫ’da her nefes ‘ömr-i tebāh
ister **göñül (Gazel 87/2)**

1.54. göñül:

Ḳalbime āteş bıraḫdıñ ey perī cevvēle-
veş
Derdini izḫār içün yāş ile āh ister
göñül (Gazel 87/3)

1.55. göñül:

Zülf ü tār-ı müşg-bārın şıḫḫat-i cānım
benim
Sāyesinde dā’imā mesned penāh ister
göñül (Gazel 87/4)

1.56. göñül:

Der-miyān et tiḡ-i ma‘nīsın daḫi nām-
āver ol
Vāḫıf-ı sırr-ı Ḥudā hem ‘aşk-ı ilāh
ister **göñül (Gazel 87/5)**

1.57. göñül:

Āsitān-ı Ḥazretiñde vaḫtimi kıldım
telef
Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh ister
göñül (Gazel 87/6)

1.58. göñül:

Ḥırḳa-i teslīme iḫrār eyledim şimden
gerü
Rāziyā Monlā-yı Rūm’dan bir külāh
ister **göñül (Gazel 87/7)**

1.59. gönül:

Yanalım bezm-i İlāhî'de **gönül** hū
diyerek

Zikr-i tevḥīde girip kaşd-i şavāb
eyleyelim (**Gazel 90/3**)

1.60. gönül:

Bu vīrān gönülümü ta'mīre va'diñ var
idi şāhım

Gönül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.61. gönül:

Gönül beytū'l-mükerrem olduğun a
iştibāh yokdur

Hele vaşfi ne mümkündür ki dergāh-ı
'alādır bu (**Gazel 112/2**)

1.62. gönül:

Gönül teslimine cānā şaķın sen kıl u
kāl etme

Riyāzetledir āgūş-ı ḥabīb-i kibriyādır
bu (**Gazel 112/3**)

1.63. gönül:

Gönül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır

Teveccüh eylese cüz'i murād hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

1.64. gönül:

Gönül naķşın hevāsıyla heves kıldı
hemān çine

Beni bend eyledi zülfün kemend-i çin
ü perçine (**Gazel 115/1**)

1.65. gönül:

Dil temennī eylesün hem 'arzū-mend
olsun **gönül**

Ben gibi zülfı telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

1.66. gönül:

Bir şūḥ güzeliñ 'aşkı hemān cānıma
düşdi

Dīvāne **gönül** āh yine bir ḥānıma
düşdi (**Gazel 139/1**)

1.67. gönül:

O sırr-ı zevk-i dildārı tıyurdum yāre
ağyāra

Gönül bir nev-nihāl-i şive-kāra
bağbān oldu (**Gazel 143/5**)

1.68. gönül:

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya

Gönül rüsvā-yı 'aşk olmuş gezer araya
araya (**Matla 2/1**)

1.69. gönül:

İlahā bu güneḥ-kārı murādımla be-
kām eyle

Gönül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben kıldım (**Nazm 8/2**)

1.70. gönül:

Göñül ta'rif olunmaz bir belâdır
Ki zîrâ şerhe gelmez mâcerâdır (**Nazm 11/1**)

1.71. göñül:

Göñül dedikleri bir sırr-ı Yezdân
Rumûzâtı bilenler âşinâdır (**Nazm 11/2**)

1.72. göñül:

İtdi **göñül** sâye-i zülfüñ penâh
Belki benim hâlîme eyler nigâh
(**Terci-bend 3/18**)

1.73. göñül:

Bendesine rahm edeli pâdişâh
Buldu **göñül** zevkîni bî-iştibâh (**Terci-bend 3/19**)

göñül al-:

1.) Birini kendine âşık etmek, gönlünü
cezbetmek.

1.1. göñül al:-an

Göñlümi alan habîb kulu olsam yâ
naşîb
Şahşıma âşnâ-ṭabîb derdime dermân
imiş (**Gazel 65/3**)

1.2. göñül al:-dı

Râziyâ meyl etmedim ben tâzeyeye bu
bir kaçâ

Aldı göñlüm ol ṭarîkden pîri Selmânî
güzel (**Gazel 88/9**)

göñül bağı:

1.) Göñül bahçesi, âşığın gönlü.

1.1. göñül bağı:-n, -da

Benim eşk-i revânımla erişmiş bir
fidândır bu

Göñül bağında bir ra'nâ nihâl-i
erguvândır bu (**Gazel 110/1**)

göñül düş-: (Deyim)

1.) Gönlün akması, âşık olmak,
bağlanmak.

1.1. göñül düş:-di

Bir gicecik geldi o ğam-hâne
Düşdi göñül sem'-i şebistâne
(**Terci-bend 3/5**)

1.2. göñül düş:-ür, -dü, -m

Amân bir âfete **göñlüm düşürdüm**
Tecessüs eylerim her güşe güşe (**Gazel 130/2**)

göñül ver-: (Deyim)

1.) Göñül vermek, sevdalanmak, âşık
olmak.

1.1. göñül ver:-di, -m

Göñül verdim o zülf-i ṭurresine
Degil kâkül hemân sünbül ü hoş-bü
(**Gazel 111/2**)

göñülden gönüle: (İkileme)

1.) Göñülden gönüle, kalpten kalbe.

1.1. gönülden gönüle:

Gönülden gönüle rāh-ı hākīkat başka
esrārdır

Vücūd iklīmine şāh olmağa Rāzī
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

gör-:

1.) Bir şeyin oluşuna veya var
olduğuna şahit olmak, müşahede
etmek, tanık olmak.

1.1. gör:

Bir alāy jā-j-hāyı **gör** ki zu‘mına
üftādedir

Qavl-i hōd-bīnince taḥsīn etdiği
‘irfāna baq (**Gazel 77/4**)

1.2. gör:

İhtiyār-ı ser-fürūlar kıldığım görme
ba‘īd
Yār için ağıyar ile **gör** ki ne yār oldu
gönül (**Gazel 85/4**)

1.3. gör:

Bendesine çok ‘ināyet lutfını kıldı
kerem
Şūri vū ma‘nīde **gör** ki daḥi a‘lādır
yerim (**Gazel 100/2**)

1.4. gör:

Firāqıñ āteşinde **gör** ki Rāzī āşiyān
tutdu
Efendim nāzenīnim āh dedirme bu
giriftāra (**Gazel 119/6**)

1.5. gör:

Zāt-ı ādem böyledir ki gāfil-i endīşedir
Yek nefes lezzet için **gör** pāy-māl
olmak diler (**Kıt’a 4/2**)

1.6. gör:

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun da **gör**
Ruḥlarında ebruvānī gül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

1.7. gör:

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun da gör
Ruḥlarında ebruvānī gül-menend olsun
da **gör** (**Nazm 4/1**)

1.8. gör:

Zūlf-i tarrārın perīşān eylesün ‘aqlım
gibi
Turreşi gerdānıma bend ü kemend
olsun da **gör** (**Nazm 4/2**)

1.9. gördüğüm:-dük, -üm

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi
Gördüğüm günden berü baña cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.10. gördüğüm:-dük, -üm

Yāver-i bahta tevaḥḥuf eyledi bir
görmesi
Gördüğüm andan gözümde yār nihān
görünmedi (**Gazel 138/3**)

1.11. gördüğüm:-dük, -üm

‘Aceb mi **gördüğüm** derdi belâlar
kendi kerîmdir
Meded Hâk’dan olursa yoksa giryân
olduğum kaldı (**Gazel 150/6**)

1.12. gördüğüm:-dük, -üm

H’âbım içre **gördüğüm** rü’yâyı ta’bîr
eyledim
Bir ‘arûs-ı nâzenîni sîneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

1.13. gördüğümde:-dük, -üm, -de

Dilim ditrer benimde **gördüğümde**
‘aql u fikrimde
Nigâh-ı sûz-nâkî kalb-i vîrânı çalar
çarpar (**Gazel 36/4**)

1.14. gördüm:-dü, -m

Gülşen-i kûyında **gördüm** gül cemâlin
âfitâb
Berk-i gül den gül yüzine gûyiyâ
tutmuş nişâb (**Gazel 14/1**)

1.15. gördüm:-dü, -m

Göz göre **gördüm** gözümle
gözlerinden görünür
Göz bilir gönül bilir tefhîme gelmez
imtizâc (**Gazel 22/4**)

1.16. gördüm:-dü, -m

Gül cemâlin üzre **gördüm** bu gül-i
ma’nâyı ben

Ruhlarıñ ebrûları âh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

1.17. gördüm:-dü, -m

Meh-cebînler içre **gördüm** cânımıñ
cân pâresin
Gûyiyâ dürr-i yetîm dürdânedir
dürdâneler (**Gazel 33/3**)

1.18. gördüm:-dü, -m

Ben bugün **gördüm** yine bir dilberi
Kur’ân okur
Hiç tevaḳḳuf eylemez ol ezberî Kur’ân
okur (**Gazel 41/1**)

1.19. gördüm:-dü, -m

Bir kere yüzüñ **gördüm** şıdk ile meyil
verdim
Vaşlın şeb u rûz derdim senden bu
gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.20. gördüm:-dü, -m

Gidince revnaḳ-ı ḥüsn ü cemâl
gülşeniñ **gördüm**
O tîr-i ḡamzesi yâriñ nev-i ḥatla
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

1.21. gördüm:-dü, -m

‘Âlem-i ḥ’âba varıp cennet rûyın
gördüm
Gezerek bâḡ-ı cinân u İrem’inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

1.22. gördüm:-dü, -m

Merhabā kıldım uzakdan nīm-
tebessüm eyledi
Şad hezār cevriñi **gördüm** bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

1.23. gördüm:-dü, -m

Hudāvendā kerem-kārā sezā-vār eyledi
gördüm
Geçip şadr-ı mu‘allāya ‘adūya çok
vaqār etdim (**Gazel 101/4**)

1.24. gördüm:-dü, -m

O hūbīñ ruhları alın haṭā-ver olduğun
gördüm
Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski
ḥāletden (**Gazel 106/2**)

1.25. gördüm:-dü, -m

Gözün **gördüm** o zūlfūñ arasından
Gözi mestim gözi sehḥāresinden
(**Gazel 107/1**)

1.26. gördüm:-dü, -m

Gördüm güzeli cāmi‘de Qur‘ān
okudukça
‘Aqlım tağılır gözleri fettān okudukça
(**Gazel 118/1**)

1.27. gördüm:-dü, -m

Çokdan berü müştāk idim görmeye
yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i hūbān
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.28. gördüm:-dü, -m

Gözlerimiñ derdiniñ **gördüm** hevāsı
kandadır
Göz yumup açınca gördüm bir zamān
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.29. gördüm:-dü, -m

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
kandadır
Göz yumup açınca **gördüm** bir zamān
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.30. gördüm:-dü, -m

Bu Rāzī bī-kesi **gördüm** düşüp bu
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i luṭfuñdan ola bāb-ı güşād
iflāḥ (**Kıt’a 2/5**)

1.31. gördüm:-dü, -m

Ruḥları ālında **gördüm** ebruvānī gül
gibi
Tağılır üstüne kākül güyyiā sünbül
gibi (**Matla 26/1**)

1.32. gördüm:-dü, -m

Yāri **gördüm** geldi cānım ağzıma bī-
iştibāḥ
Bir ramaḳ kaldı tenimden çıkmağa
rūḥum hemān (**Müfret 24/1**)

1.33. gördüm:-dü, -m

Bugün dīvān-ı devletde ṭurup şaf-ı
ni‘ālīñde
Efendim āfitāb-āsā hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

1.34. gördün:-dii, -n

Ben gibi ‘alemdede cânā bir gedā

gördün mü hīc

Şüret-i ‘aciz ile gūyā bir edā **gördün**

mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.35. gördün:-dii, -n

Ben gibi ‘alemdede cânā bir gedā **gördün**

mü hīc

Şüret-i ‘aciz ile gūyā bir edā **gördün**

mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.36. gördün:-dii, -n

Şem ‘iñe pervāne oldum perr ü bāla

bağmadım

Yoluña cânım verirken bir nidā

gördün mü hīc (**Gazel 21/2**)

1.37. gördün:-dii, -n

Görmedim gülzār-ı dehrin zerrece

ālāyışın

Bülbül-i cânım efendimsin revā

gördün mü hīc (**Gazel 21/3**)

1.38. gördün:-dii, -n

Vādi-i gurbetde derd ü gam beni bī-

kes komaz

Eyledim āh u enīni bī-vefā **gördün** mü

hīc (**Gazel 21/4**)

1.39. gördün:-dii, -n

Qays-veş baht-ı siyāhım şubḥ-ı şādık

bulmadı

Leyle-i derde tabībim bir devā **gördün**

mü hīc (**Gazel 21/5**)

1.40. gördün:-dii, -n

Ma ‘ni-i rengin ararsaṅ turre-i dildāra

bağ

Ezber et esrār-ı dildir bir vefā **gördün**

mü hīc (**Gazel 21/6**)

1.41. gördün:-dii, -n

Kesmedim aṣlā ümīdim bāb-ı

luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘aciz gibi bir mübtelā **gördün**

mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.42. göre:-e

Bir ğarībim mücrimim hem bī-kes ü

bī-çāre kim

Şāniña şāyeste luṭf göre mi göz **göre**

mi (**Kaside 2/3**)

1.43. gören:-en

Kimseler raḥm eylemezler bī-kese ḥālī

‘aceb

Her **gören** bir ta ‘n-ı āḥer ile ta ‘n eyler

baña (**Gazel 9/2**)

1.44. gören:-en

Çeşm-i ḥūn-ḥ ‘ārīñ düşürdi ‘aşk

meydānına āh

İderüz biz ‘ayb **gören** her güne yārān

ile baḥş (**Gazel 19/3**)

1.45. gören:-en

Her **gören** yolunda bir bendesidir ol
sāyedār

Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

1.46. gören:-en

Düçar olur **gören** ol ğamze-i dil-düz u
hün-rīzi

O bir şāhib-kırāndır çok nerīmānı çalar
çarpar (**Gazel 36/3**)

1.47. gören:-en

Pertev-i hūsn ü ziyāsın her **gören**
mecnūn olur

Cevr ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

1.48. gören:-en

Eyle gel tahsīn eyle haqqında anuñ bir
du‘ā

Her **gören** biñ cān ile dā‘im aña
sübhān okur (**Gazel 41/3**)

1.49. gören:-en

Beni ‘āşık eden şāh-ı cihāna
Gören meftūn olur seyyāresinden
(**Gazel 107/2**)

1.50. gören:-en

Gören bu cünbüş ü nāzı zarūrī ilticā
eyler

Hezār Rüstem’leri bende taķar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.51. gören:-en

Her **gören** taḥķīr ile eyler tekellüm
ḥandeler

‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/6**)

1.52. gören:-en

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḥ şanur
her bir **gören**

Allāh Allāh başķa ‘ālem eyledi sevdā
beni (**Müfret 13/1**)

1.53. gören:-en

Bu dilārā ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören

Naķş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler şenā (**Tarih 9/8**)

1.54. gören:-en

Ġıbta eder erbāb-ı rıķķat cāy-ı ‘ālī
ķadrine

Böyle dılcū mesnede her bir **gören**
eyler şenā (**Tarih 39/2**)

1.55. görenler:-en, -ler

Bir feşāḥatle belāğat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķīrin **görenler** şandılar
‘Oşmān okur (**Gazel 41/2**)

1.56. görenler:-en, -ler

Ser-fürū eyler **görenler** düş olup
ġīsūsına

Saña ta‘rīf etdigim ol dilber-i ra‘nā ola
(**Gazel 134/2**)

1.57. görenler:-en, -ler

Nice ta' rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem

Beni Mecnûn kıyâs eyler **görenler** pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.58. görme:-me

İhtiyâr-ı ser-fürûlar kıldığım **görme**
ba'îd

Yâr için ağyâr ile gör ki ne yâr oldu
gönül (**Gazel 85/4**)

1.59. görme:-me

Zâhidiñ cildinde sıkket olduğun **görme**
ba'îd

Hâk bu kim şüretde dost sîretde
düşmânım gibi (**Tarih 7/3**)

1.60. görmedi:-me, -di

Bir leâfîet var seniñ cevriñde cennet
görmedi

Hûri-i bâğ-ı İrem'dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

1.61. görmedi:-me, -di

Vaşf-ı yâre kimde kudret vâre ise
gelsün berü

Görmedi mişlin felekde devr eden
devvâreler (**Gazel 34/6**)

1.62. görmedi:-me, -di

Çok naşîhat eylerim âh bu dil-i nâ-
kâmıma

Neylesün âvâre aşlâ **görmedi** vâkt-i
refâh (**Gazel 123/2**)

1.63. görmedi:-me, -di

Dinle benim kâlimi aqvâlimi
Çeşm-i felek **görmedi** emşâlimi
(**Terci-bend 3/1**)

1.64. görmedim:-me, -di, -m

Görmedim gülzâr-ı dehrîñ zerrece
âlâyişin

Bülbül-i cânım efendimsin revâ
gördün mü hîc (**Gazel 21/3**)

1.65. görmedim:-me, -di, -m

Bir su'âl etsem mi âyâ âşinâsı var mı
ol

Görmedim böyle bir âfet budur İrânlı
güzel (**Gazel 88/4**)

1.66. görmedim:-me, -di, -m

Görmedim bir gözde cânâ gözleri
âhûsını

Göz ucıyla añladır düşvârına yâhûsını
(**Gazel 136/1**)

1.67. görmedim:-me, -di, -m

Hâyâli dîdeden endîşesi çıkmaz
derûnımdan

Nigârım nâzenîni **görmedim** haylî
zamân oldu (**Gazel 143/3**)

1.68. görmedim:-me, -di, -m

Çok yaşadım böyle güzel **görmedim**
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(Nazm 10/1)

1.69. görmek:-mek

Gönlüme verdim tesellî bir daği
görmek için
Vuşlat-ı şeb-veş hemân bayrâma etdim
ilticâ (Gazel 10/2)

1.70. görmek:-mek

Benim hâlimi **görmek** ol gözi sehhâra
kalmışdır
Derûnum derdini bilmek ki ol dildâra
kalmışdır (Gazel 43/1)

1.71. görmek:-mek

Hudâ'nın beytine ârzü çekip **görmek**
merâm etdim
Şeb ü rûzda bu maîlûba derûnî ber-
devâm etdim (Kaside 1/1)

1.72. görmek:-mek

Âb-ı Kâğıd-hâne gibi çağlasın bu
gözlerim
Rûy-ı yâri **görmek** için yılda birkaç
kerecik (Müfret 80/1)

1.73. görmemege:-me, -mek, -e

Bir nefes **görmemege** şabr u kararım
yok iken
Şimdi hasret ile dil murğı eder vâ-veyl
âh (Gazel 129/5)

1.74. görmemiş:-me, -miş

Ger edersen medhîni anuñ sezâ bî-
iştibâh

Görmemiş çeşm-i cihân böyle laîf
cây-ı be-nâm (Tarih 14/2)

1.75. görmesi:-me, -si

Yâver-i bahta tevaqquf eyledi bir
görmesi
Gördüğüm andan gözümde yâr nihân
görünmedi (Gazel 138/3)

1.76. görmeye:-me, -(y)e

Bülbül gibi şeb-tâ-be-seher âh u
figânım
Gülşen yüzini **görmeye** bir çâre haber
ver (Gazel 31/4)

1.77. görmeye:-me, -(y)e

Çokdan berü müştâk idim **görmeye**
yâri
Gördüm ki bugün ol şeh-i hûbân
okudukça (Gazel 118/2)

1.78. görmeye:-me, -(y)e

Ey cefâcû cevriñe cânım fedâ kıldım
bugün
Görmeye cânımı verdim âh amân
görünmedi (Gazel 138/4)

1.79. görmeye:-me, -(y)e

Râsimâ müştâk idim ben **görmeye**
dîdârını
Zevk-yâb etdiñ beni 'izzetlu yârânım
gibi (Tarih 7/7)

1.80. görmez:-mez

Eger bir lahza yâri **görmez** isem
Fırâk ile bilâ-şüphe tamâmız (**Gazel 54/5**)

1.81. görmez:-mez

Göz ucıyla ‘âşık-ı gam-h‘ârîni **görmez**
misiñ
Çekdiğim cevır ü cefâyı güyiyâ bilmez
misiñ (**Gazel 80/1**)

1.82. görmez:-mez

Gözlerim **görmez** cihânı görünür şekl-
i nigâr
Kim tesellî eylesiñ efkâra Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/6**)

1.83. görmez:-mez

Tâc-ı ma‘den şorğucu bâlâdadır
Esfeli **görmez** gözi a‘lâdadır
(**Mesnevi 4/6**)

1.84. görmüş:-müş

Güzeliñ nâzenîniñ âh dañi şüride-
meşrebiñ
Cihân **görmüş** degil emşâl-i hüsnîni
gümândan gec (**Gazel 23/2**)

1.85. görmüş:-müş

Kemâl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemâl **görmüş**
Kemâliyle kemâlerinden kemâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

1.86. görmüş:-müş, -i

Nâ-bedîd oldu cihândan merhamet
dedikleri
Görmüşi kimyâ gibi işidenler pek
kalîl (**Müfret 50/1**)

1.87. görse:-se

Zemîn ü âsumân havf eyledi âh u
enînimden
Felek hayrân olur **görse** benim mâh-ı
cebinimden (**Gazel 108/1**)

1.88. görse:-se

Nîm nigehe **görse** Behzâd nağşına
tahsîn eder
Her cihetle var letâfet şâh-ı hûbânım
gibi (**Tarih 7/2**)

1.89. görse:-se

Bu dilârâ ziyneti dil-cûya reşk-âver
gören
Nağş-ı resmin **görse** Behzâd bî-riyâ
eyler şenâ (**Tarih 9/8**)

1.90. görse:-se

Nîm nigehe **görse** Behzâd nağşını
tahsîn eder
Ziynet ü ârâyiş-i resmi dañi ferağ-fezâ
(**Tarih 39/5**)

1.91. görse:-se

Ol güzeli **görse** bu mehpâreler
Türmaz okur ‘âşık-ı gam-h‘âreler
(**Terci-bend 3/15**)

1.92. görsem:-se, -m

Gāh bi-gāh **görsem** çü ben ol hümā-
pervāzım

‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim
pür-ḥūn olur (**Gazel 38/4**)

1.93. görsem:-se, -m

Żiyā-yı pertevin **görsem** o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘Aceb baḥt-ı siyāhım neyleyem aşlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.94. görsem:-se, -m

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettān
olduğun **görsem**

O naḥl u kāmēt-i ṭübā hırāmān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/1**)

1.95. görsem:-se, -m

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettān
olduğun **görsem**

O naḥl u kāmēt-i ṭübā hırāmān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/1**)

1.96. görsem:-se, -m

Bi-ḥamdi’llāh yetişdi āb-ı eşk-i ḥūn-
feşānımla

Nihāl-i gülşen-i bāğım ki ḥandān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/2**)

1.97. görsem:-se, -m

Oḳutsam ders-i ‘aşkıñ ḥarfini hem şīve
baḥşinden

Lisān-ı tūtī-i yārim sūḥan-dān olduğun
görsem (**Gazel 97/3**)

1.98. görsem:-se, -m

Mu ‘aṭṭar eylemiş kāküllerin ‘anber-
feşān etmiş

Sepilmiş rüy-ı gülgūna perīşān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/4**)

1.99. görsem:-se, -m

Ki zūlf-i müşg-bārın boynıma ḥable’l-
metīn etsem

Ṭolaşdıķça ṭolaşsa bend-i ‘irfān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/5**)

1.100. görsem:-se, -m

Ne gün etdi baña ikrār olan va’d-i
kerīminden

Ḥudā inşāf verip raḥmi nümāyān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/6**)

1.101. görsem:-se, -m

Bu Rāzī derd-i hecrinde hezārān
çileler çekdi

Naşīb olsa vişāl-i luṭf-ı Yezdān
olduğun **görsem** (**Gazel 97/7**)

1.102. görsem:-se, -m

Firākıñ ḥasretiyle tākatım tāķ oldu ey
mehrū

‘Aceb bir gün olur mı ki mülāķat
olduğun **görsem** (**Müfret 19/1**)

1.103. görsem:-se, -m

Mülâkât eylese bād-ı sabā ben ‘āşık-ı
yāre
Tağıdsa zülf-i dildārı perīşān olduğun
görsem (Müfret 97/1)

1.104. görseñ:-se, -ñ

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma‘nevī **görseñ**
İki ‘ālemde dermān idici sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.105. görseñ:-se, -ñ

Ser-fürü kıl kınde **görseñ** bir kemāl
erbābını
Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

1.106. görsünler:-sün, -ler

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler
Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler dīdārı
görsünler (Matla 31/1)

1.107. görsünler:-sün, -ler

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler
Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler dīdārı
görsünler (Matla 31/1)

1.108. görünce:-ünce

Tāze cān buldum **görünce** haţ-ı nev-
ruḥsārıñı
Revnağ-ı faşl u bahār elbet verir bī-
māra hāz (**Gazel 69/4**)

1.109. görünce:-ünce

Anı bāğ-ı tefekkürde **görünce** dīde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi daḡı ḡulyā-yı
ḡām etdi (**Gazel 142/3**)

1.110. görünce:-ünce

Bu zībā ma‘bedi Rāzī **görünce** söyledi
tārīḡ
Sinān Big cāmi‘ini Mīr Mīrzā yaptı
mīrāne (**Tarih 11/1**)

1.111. görünce:-ünce

Resm-i zībāsın **görünce** Rāziyā tārīḡ
dedim
Eski cāmi‘ yeñilendi kudret-i Yezdāna
bağ (**Tarih 20/7**)

1.112. görüp:-üp

Şaḡın pend ü nasīḡat kār eder şanma
görüp ḡālim
Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.113. görüp:-üp

Görüp bu şīve vü nāzı vişāl-i yāre pey
verdim
Bir elde nīze-i sükker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

1.114. görüp:-üp

Şaḡn-ı Kāğıd-ḡāne‘de şūrīde ḡūrīler
görüp

Nūr olur evvel bahārda çeşm-i hūn-
hārim benim (**Müfret 82/1**)

1.115. görüp:-üp

Harf-i cevherdār ile Rāzī **görüp** tārīḥ
dedi

Hak bu söz cāmī‘-i Tayyār pür şafā
beyt-i Hudā (**Tarih 8/13**)

1.116. görürse:-ür, -se

Bāğ-ı hüsnün kim **görürse** aḥsenü'l-
hālīk okur

Böyle hūbānı cihānda çift toğursun
analar (**Gazel 33/5**)

1.117. görürseñ:-ür, -se, -ñ

Sāḥil-i deryāda cānā belde-i sulṭāna
bak

Gel berü ādem **görürseñ** ülfet et
sükkāna bak (**Tarih 20/1**)

1.118. görürsün:-ür, -sün

Bu fenā bezminde cānā cām şunan
cānāneler

Cān pazārında **görürsün** cānā olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.119. görürsün:-ür, -sün

Görürsün şu‘lelenmiş pür-ziyā vü
nūr-ı maḥẓ olmuş

Ruḥ-ı āteş-fezāsı bāl u pervānı çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

1.120. görürsün:-ür, -sün

Ḥazret-i Qur‘ān’a etmiş Rāziyā bir
intisāb

Ne selāsetdir **görürsün** ne sırr-ı

Qur‘ān okur (**Gazel 41/5**)

1.121. görürsün:-ür, -sün

Görürsün gamzeler kurmuş kemānı

Dil-i Rāzī nişān-ı yāre toğru (**Gazel**
111/9)

1.122. görüşte:-üş, -te

Dil-i divāne oldum bir **görüşte** ol dil-
ārāya

Göñül rüsvā-yı ‘aşk olmuş gezer araya
araya (**Matla 2/1**)

2.) Yaşamak, tecrübe etmek,
deneyimlemek.

2.1. görmedim:-me, -di, -m

Sükker ü şehd ü şekerde **görmedim** ol
lezzeti

Lebleri kand-i lezizim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

2.2. görmemiş:-me, -miş

Cevr etmede ben kılına yektā geçinür
yār

Hic cevri ü sitem **görmemiş** ol çarḥ-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

3.) Karşılıklı gelip konuşmak, yanına
gidip görüşmek.

3.1. görmeyeli:-me, -(y)eli

Çoğaldı bir iki gün **görmeyeli**
Derūnım sūz-nāk oldu firākdan (**Gazel**
103/2)

göre:

1.) "...e göre, göz önünde tutulunca,
nazaran, bakarak" gibi anlamlara gelen
edat.

1.1. göre:

Hakka Rāzī dil-i mir'ātına kıl bir
nazarı

Şu cihān āyinesine **göre** hem-reng
etdim (**Gazel 91/6**)

1.2. göre:

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim

Şānıña şāyeste luṭf **göre** mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.3. göre:

Daḫi bīkr-ile pākīze ki hem 'ābīde
zāhīde

Zamāna **göre** bir ḫikmet 'aceb a'lā idi
a'lā (**Tarih 43/2**)

görin-:

1.) Gibi gelmek, gibi görünmek,
izlenim uyandırmak.

1.1. görünür:-ür

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden **görünür**

Göz bilir gönül bilir tefhīme gelmez
imtizāc (**Gazel 22/4**)

1.2. görünür:-ür

Ḥāk-i pāy-i yāre varsam yüz sürüp
etsem niyāz

Gözime tūtyā **görünür** her nazarda
pīşesi (**Gazel 135/3**)

1.3. görünür:-ür

Ḥāne-i dilde **görünür** Rāzīyā her dem
baña

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.4. görünür:-ür

Saña takrīr etdiğim dünyā gibi
mekkāredir

Her göze bir ġayrī yüzden **görünür**
āyīnedir (**Terkib-bend 1/15**)

görün-:

1.) Görülür duruma gelmek, görülür
olmak, gözükmek.

1.1. göründü:-dü

Bir **göründü** gözüme kördüm hemān
görünmedi

Gördüğüm günden berü baña cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.2. göründü:-dü

Ḥāne-i dilde görünür Rāzīyā her dem
baña

Bir **göründü** gözüme kördüm hemân
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.3. görünmedi:-me, -di

Bir göründü gözüme kördüm hemân
görünmedi

Gördüğüm günden berü baña cihân
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.4. görünmedi:-me, -di

Bir göründü gözüme kördüm hemân
görünmedi

Gördüğüm günden berü baña cihân
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.5. görünmedi:-me, -di

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevâsı
kandır

Göz yumup açınca gördüm bir zamân
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.6. görünmedi:-me, -di

Yâver-i bahta tevaḳḳuf eyledi bir
görmesi

Gördüğüm andan gözümde yâr nihân
görünmedi (**Gazel 138/3**)

1.7. görünmedi:-me, -di

Ey cefâcû cevriñe cânım fedâ kıldım
bugün

Görmeye cânımı verdim âh amân
görünmedi (**Gazel 138/4**)

1.8. görünmedi:-me, -di

Hâne-i dilde görünür Râziyâ her dem
baña

Bir göründü gözüme kördüm hemân
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.9. görünmez:-ün, -mez

Bir perî şaydında dil dīvâne oldu âh
eder

Da ‘vete gelmez **görünmez** neylesün
insân aña (**Gazel 4/4**)

1.10. görünmez:-mez

‘Âşıkıñ efğânını ma‘şuk şanur gūyâ
ceres

Gözine adam **görünmez** cümle ‘âşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

1.11. görünmez:-mez

Çeşmim içre müctemi‘ tūfânı gözler
gözlerim

Dîdeme bir şey **görünmez** anı gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.12. görünür:-ür

Gözlerim görmez cihânı **görünür**
şekl-i nigâr

Kim tesellî eylesiñ efkâra Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/6**)

1.13. görünür:-ür

Semt-i yâre ‘azm ederdim rûz u şeb
Görünür mü bâbda yok bevvâbda var
(**Gazel 153/7**)

1.14. görünür:-ür

Ser-i ceyşinde bir heybet **görünür**
gūyiyā gāvdir
Ne Īrān'ı ne Bulgār'ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt'a 3/4**)

görüş-:

1.) Görüşmek, buluşmak, konuşmak,
tanışmak.

1.1. görüşseñ:-se, -ñ

Qadem-rencīde kılsañ bir **görüşseñ**
Yeter cevri ü firāvāna ne hācet (**Gazel**
18/3)

göster-:

1.) Görülmesini sağlamak, göz önüne
sermek, açıkça ortaya koymak.

1.1. gösterir:-ir

Niyāz-mendim mişāline karīben
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān du'ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

1.2. göstermesin:-me, -sin

Seyr içinde yār teşhīş eyledim ağıyār
ile
Böyle derdi bir daḥi **göstermesin**
Allāh baña (**Müfret 16/1**)

göz:

1.) Görme organı, göz, çeşm, ayn,
dide, bakış, nazar.

1.1. göz:

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şakın fāş
eylemem
Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/5**)

1.2. göz:

Bir garībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim
Şāniña şāyeste lutf göre mi **göz** göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.3. gözi:-i

Tāc-ı ma'den şorkucı bālādadır
Esfeli görmez **gözi** a'lādadır (**Mesnevi**
4/6)

1.4. göze:-e

Saña taqrīr etdigim dünyā gibi
mekkāredir
Her **göze** bir gayrī yüzden görünür
āyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

1.5. gözde:-de

Görmedim bir **gözde** cānā gözleri
āhūsını
Göz ucıyla añladır düşvārına yāhūsını
(**Gazel 136/1**)

1.6. gözi:-i

Dil şişārın fetḥ eder kanlar saçıp rahm
eylemez
Gözi kanlı eli kanlı bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

1.7. gözi:-i

Gözün gördüm o zülfün arasından
Gözi mestim gözi sehlâresinden
(Gazel 107/1)

1.8. gözime:-im, -e

Ziyâ şaldı **gözime** hiyrelendi
Cemâl-i şem'iniñ mehpâresinden
(Gazel 107/3)

1.9. gözime:-im, -e

Hâk-i pây-i yâre varsam yüz sürüp
etsem niyâz
Gözime tütüâ görünür her nazarda
pîşesi (Gazel 135/3)

1.10. gözime:-im, -e

Gözime kılca gelmez iki 'âlem
Daği hûn-âb olur dîdem dem-â-dem
(Mesnevi 2/11)

1.11. gözine:-i, -n, -e

'Âşıkñ efgânını ma'suk şanur gûyâ
ceres
Gözine adam görünmez cümle 'âşık
bir meges (Gazel 59/1)

1.12. gözine:-i, -n, -e

Zer-feşân olmuş anuñ gül yüzine
Mâ'ilim göz kaçmağa dört **gözine**
(Mesnevi 3/10)

1.13. gözleri:-ler, -i

Bakmağa tākāt ne kâbil rûy-ı âteş-
nākına

Dîdemi pür-hûn eden âh **gözleri**
şehlâsıdır (Gazel 39/3)

1.14. gözleri:-ler, -i

Görmedim bir gözde cānā **gözleri**
âhūsını
Göz ucıyla añladır düşvârına yâhūsını
(Gazel 136/1)

1.15. gözlerim:-ler, -im

Gâh bi-gâh görsem çü ben ol hümâ-
pervâzım
'Azm-i rāhın gözlemekden **gözlerim**
pür-hûn olur (Gazel 38/4)

1.16. gözlerim:-ler, -im

Çeşmim içre müctemi' tūfânı gözler
gözlerim
Dîdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (Gazel 95/1)

1.17. gözlerim:-ler, -im

Çeşmim içre müctemi' tūfânı gözler
gözlerim
Dîdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (Gazel 95/1)

1.18. gözlerim:-ler, -im

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh
Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (Gazel 95/2)

1.19. gözlerim:-ler, -im

Hâne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü

Bir teveccüh şāhibi mihmānı gözler
gözlerim (Gazel 95/3)

1.20. gözlerim:-ler, -im

Gözlerim hūn ile memlū cereyān
etmez ‘aceb

Dīde-i qalbimdeki bārānı gözler
gözlerim (Gazel 95/4)

1.21. gözlerim:-ler, -im

Gözlerim hūn ile memlū cereyān
etmez ‘aceb

Dīde-i qalbimdeki bārānı gözler
gözlerim (Gazel 95/4)

1.22. gözlerim:-ler, -im

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şaķın fāş
eylemem

Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (Gazel 95/5)

1.23. gözlerim:-ler, -im

Gözlerim görmez cihānı görünür şekl-
i nigār

Kim tesellī eylesiñ efkāra Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/6**)

1.24. gözlerim:-ler, -im

Āb-ı Kāğıd-hāne gibi çağlasın bu
gözlerim

Rūy-ı yāri görmek içün yılda birķaç
kerrecik (**Müfret 80/1**)

1.25. gözlerime:-ler, -im, -e

Bağlasam **gözlerime** turre-i zūlf-i
siyehiñ

Çeşm-i bīmārıma şıhhat gelir ey hūr-ı
penāh (**Gazel 129/2**)

1.26. gözlerime:-ler, -im, -e

Hayālīñ bir nefes gitmez gözümde ey
gül-i aķmer

Geleydi **gözlerime** ḥ‘āb-ı ğaflet ey
perī peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.27. gözlerimden:-ler, -im, -den

Derdimiñ dermānı Mevlā gayrī çāre
istemem

Gözlerimden çāreler nem üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.28. gözlerimden:-ler, -im, -den

Gözlerimden kan gelir kan ağlarım
Hālimi kimler bilir kan ağlarım
(**Mesnevi 1/9**)

1.29. gözlerimiñ:-ler, -im, -iñ

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
kandadır

Göz yumup açınca gördüm bir zamān
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.30. gözlerimiz:-ler, -imiz

Baķa baķa yollarına ey civān
Gözlerimiz revzen-i cām oldu gel
(**Gazel 83/2**)

1.31. gözlerinden:-ler, -in, -den

Göz göre gördüm gözümle

gözlerinden görünür

Göz bilir gönül bilir tefhîme gelmez

imtizâc (**Gazel 22/4**)

1.32. gözüm:-üm

Şād-mān eyler vişālîñ Rāzî-i dil-

hastayı

Ola mı gün bu **gözüm** ravzaña yüzler

süre mi (**Kaside 2/5**)

1.33. gözüm:-üm

Gözüm tütüyāsı olsa hāk-i pāyîñ

‘İnāyet etmege Hāk eserindir (**Kıt’a**

1/19)

1.34. gözüme:-üm, -e

Bir göründü **gözüme** kördüm hemān

görünmedi

Gördüğüm günden berü baña cihān

görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.35. gözüme:-üm, -e

Hāne-i dilde görünür Rāzîyā her dem

baña

Bir göründü **gözüme** kördüm hemān

görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.36. gözümde:-üm, -de

Yāver-i bahta tevaḳḳuf eyledi bir

görmesi

Gördüğüm andan **gözümde** yār nihān

görünmedi (**Gazel 138/3**)

1.37. gözümden:-üm, -den

Hayālîñ bir nefes gitmez **gözümden**

ey gül-i aḥmer

Geleydi gözlerime ḥāb-ı ḡaflet ey perī

peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.38. gözümle:-üm, -le

Göz göre gördüm **gözümle**

gözlerinden görünür

Göz bilir gönül bilir tefhîme gelmez

imtizâc (**Gazel 22/4**)

1.39. gözün:-ün

Gözün gördüm o zülfüñ arasından

Gözi mestim gözi seḥḥāresinden

(**Gazel 107/1**)

1.40. gözünden:-ün, -den

Bir meserret verdi cümle aḳrabāya ol

melek

Şevḳ-i şād ile eḥibbānîñ **gözünden**

uçdu ḥāb (**Tarih 17/4**)

göz aç:- (Deyim)

1.) Gözü açık olmak, uyanık olmak,

dikkatli olmak.

1.1. göz aç:-

Her gören yolunda bir bendesidir ol

sāyedār

Yolına cānlar verenler şad hezārān

gözün aç (Gazel 22/3)

1.2. göz aç:-

Bir nefesde mālîk eyler evvelini âhire
Rāziyā bîdār ederler aç gözün
meydāndadır (Gazel 45/5)

1.3. göz aç:-

Bendeñe ħor bakma cānā sevdiğim
şîrāne bak

Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne bak (Matla 22/1)

1.4. göz aç:-

Bir müselsel ibtilādır lâ-‘ilāc
Mekrine düşme birāder gözün aç
(Mesnevi 5/6)

1.5. göz aç:-sin

Açsın gözini bülbül-i nālānım uyandı
Ey mäh-ı felek ğonce-i ħün-ĥāra ħaber
ver (Gazel 32/4)

göz dik:- (Deyim)

1.) Dik dik bakmak, göz koymak,
bakışları tek bir yöne yöneltmek, bir
şeyi ele geçirme isteğine kapılmak.

1.1. göz dik:-ip

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (Gazel 148/2)

1.2. göz dik:-üip

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh

Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (Gazel 95/2)

göz göre: (Deyim)

1.) Göz göre göre, bile isteye, belli ve
apaçık olarak.

1.1. göz göre:

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür
Göz bilir gönül bilir tefhīme gelmez
imtizāc (Gazel 22/4)

1.2. göz göre:

Rāziyā ĥāl-i dil-i rāzım şaķın fāş
eylemem
Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (Gazel 95/5)

1.3. göz göre:

Mäh-ı şevvāl mātem oldu Rāzi-i bī-
çāreye
Göz göre maĥbūbesin teslīm-i a‘dā
eyledi (Müfret 54/1)

göz kak:- (Deyim)

1.) Gözle işaret etmek, göz etmek, göz
kırpma.

1.1. göz kak:-mak, -a

Zer-feşān olmuş anuñ gül yüzine
Mā‘ilim göz kaķmağā dört gözine
(Mesnevi 3/10)

göz ucu:

1.) Yan bakış, baş çevirmeden atılan önemsiz bakış.

1.1. göz ucu:-(*y*)la

Gāh tebessüm gāh nevāziş **göz ucuyla**
gāh nigāh
Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (Gazel 70/4)

1.2. göz ucu:-(*y*)la

Göz ucuyla 'āşık-ı ğam-ḥ'ārın görmez
misiñ
Çekdigim cevri ü cefâyı gūyiyā bilmez
misiñ (Gazel 80/1)

1.3. göz ucu:-(*y*)la

Göz ucuyla nīm nigāh eyler ise ḥālīñ
ḥarāb
Bī-zarūrī bend eder ol ṭurre-i ṭārrārına
(Gazel 132/3)

1.4. göz ucu:-(*y*)la

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını
Göz ucuyla añladır dūşvārına yāhūsını
(Gazel 136/1)

göz yaşı dök-:

1.) Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1.1. göz yaşı dök-:-*üp*

Raḥm eyle benim ḥālime cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (Gazel 93/2)

göz yum-: (Deyim)

1.) Göz yummak, görmezden gelmek,
hoş karşılamak, kabullenmek, yokmuş
gibi davranmak.

1.1. göz yum-:-*du, -m*

Gözüm yumdum cihāndan el yudum
terk-i diyār etdim
Varıp maḥşūda kām aldım gezip zātım
'ayār etdim (Gazel 101/1)

1.2. göz yum-:-*up*

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucuyla
gāh nigāh
Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (Gazel 70/4)

2.) Gözleri uyumak veya hayal
kurmak için kapatmak.

2.1. göz yum-:-*up*

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
kandadır
Göz yumup açınca gördüm bir zamān
görünmedi (Gazel 138/2)

gözden cüdā: (Deyim)

1.) Gözden uzak, görünürde olmayan,
gözden ırak.

1.1. gözden cüdā:

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şaķın fāş
eylemem

Göz göre **gözden cüdā** dermānı gözler
gözlerim (Gazel 95/5)

gözi fettān:

1.) Gözü fitne çıkararak, fitneci, sevgili.

1.1. gözi fettān:

Bir terāḥhum eylese ol **gözleri fettān**
baña

Zerrece gelmez benim bu çekdiğim
hicrān baña (Gazel 7/1)

1.2. gözi fettān:

Gördüm güzeli cāmi‘de Kır‘ān
okudukça

‘Aklım tağılır **gözleri fettān** okudukça
(Gazel 118/1)

1.3. gözi fettān:-e, -ler, -den

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduğum çeşm **gözi**
fettānelerden şor (Gazel 40/5)

1.4. gözi fettān:-ım, -a

Dilin bilirem ismini hem dilini bilmem
Bī-çāre dilim **gözleri fettānıma** düşdi
(Gazel 139/4)

1.5. gözi fettān:-ımız

Beni Mecnūn u lā-ya‘kıl o şūh-ı şīve-
kār etdi

Naẓīri yok güzellikde **gözi fettānımız**
vardır (Gazel 44/5)

1.6. gözi fettān:-lı

Sevmedim yakın zamānda **gözi**
fettānlı güzel

Pek güzel a‘lā güzel hem başı dumanlı
güzel (Gazel 88/1)

gözi seḥḥār:

1.) Gözü büyü yapan, büyücü, sevgili.

1.1. gözi seḥḥār:-a

Benim ḥālimi görmek ol **gözi seḥḥāra**
kalmışdır

Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
kalmışdır (Gazel 43/1)

1.2. gözi seḥḥāre:-si

Gözi seḥḥāresi gāyet de sāḥir

Beni mest eyledi ol çeşm-i āhū (Gazel
111/5)

1.3. gözi seḥḥāre:-si, -n, -den

Gözün gördüm o zūlfūn arasından
Gözi mestim **gözi seḥḥāresinden**
(Gazel 107/1)

gözle:-

1.) Gözetlemek, izlemek, dikizlemek,
incelemek.

1.1. gözlemekden:-mek, -den

Gāh bi-gāh görsem çü ben ol hümā-
pervāzım

‘Azm-i rāhın **gözlemekden** gözlerim
pür-ḥūn olur (**Gazel 38/4**)

1.2. gözler:-r

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni

Bir ayağ ile irişür Rāziyā dermān
ḳadeḥ (**Gazel 25/5**)

1.3. gözler:-r

Gül gibi lebrīz olup **gözler** beni
peymāneler

Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.4. gözler:-r

Çeşmim içre müctemi‘ tūfānı **gözler**
gözlerim

Dīdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.5. gözler:-r

Çeşmim içre müctemi‘ tūfānı gözler
gözlerim

Dīdeme bir şey görünmez anı **gözler**
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.6. gözler:-r

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh

Derdime dermān eden derbānı **gözler**
gözlerim (**Gazel 95/2**)

1.7. gözler:-r

Hāne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü

Bir teveccüh şāḥibi miḥmānı **gözler**
gözlerim (**Gazel 95/3**)

1.8. gözler:-r

Gözlerim ḥūn ile memlū cereyān
etmez ‘aceb

Dīde-i ḳalbimdeki bārānı **gözler**
gözlerim (**Gazel 95/4**)

1.9. gözler:-r

Rāziyā ḥāl-i dil-i rāzım şaḳın fāş
eylemem

Göz göre gözden cüdā dermānı **gözler**
gözlerim (**Gazel 95/5**)

1.10. gözler:-r

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip **gözler** müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

gözleri sehḥār:

1.) Gözleri sihir yapan, büyücü,
sevgili.

1.1. gözleri sehḥār:-a

Raḥm eylesin ol **gözleri sehḥāra**
ḥaber ver

Ḳan ağladığım hicr ile dildāra ḥaber
ver (**Gazel 32/1**)

1.2. gözleri sehḥār:-a

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucıyla
gāh nigāh
Göz yumup ol **gözleri sehḥāra** kıldım
elvedā' (**Gazel 70/4**)

1.3. gözleri sehḥāre:-si, -(y)le

Gözleri sehḥāresiyle sihr eder yārim
benim
Yolına cānım fedādır gayrī yok vārim
benim (**Terkib-bend 1/11**)

1.4. gözleri sehḥāre :-(y)e

Ḳurtuluş yok düş olan bu **gözleri**
sehḥāreye
Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercāneye (**Terci-bend 1/11**)

1.5. gözleri sehḥāre:-ler

Ey dirīga ḳurtuluş yok düş olan
gīsūsına
Sihr eder sehḥāra beñzer **gözleri**
sehḥāreler (**Gazel 34/4**)

gözyaşı dök:-

1.) Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1.1. gözyaşı dök:-dük, -üm

Hāl-i dilim bu benim gice gündüz ey
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki māh
bilir (**Gazel 48/2**)

gū:

1.) Söylemek, anlatmak.

1.1. gū:-lar, -iñ

Hıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes kılsam naẓar āh ruḥ-ı gülgün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

ğubār düş:-

1.) Toz tutmak, kirlenmek.

1.1. ğubār düş:-e, -mez

Ehl-i dil ḳalb-i selīmdir **düşemez** aña
ğubār

Hele ḥāşıl dil-i behcet gibi bī-jeng
etdim (**Gazel 91/5**)

ğubār et:-

1.) Toz haline gelmek, ölmek.

1.1. ğubār et:-di, -m

Cihānıñ varlığın fikr eyledim aşlā vefā
yokdur

Erenler ḥidmetinde ḥāk olup cismim
ğubār etdim (**Gazel 101/6**)

ğubār pāyı:

1.) Ayak toprağı, ayağın tozu.

1.1. ğubār pāyı:-n, -a

Ğubārıñ pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk

Cenābıñ semtine rāh-ı revānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/8**)

ğubār-ı pāy:

1.) Ayak toprağı, ayağın tozu.

1.1. ğubār-ı pāy:-iñ, -ı

Ġubār-ı pāyını ser-tāc edersem
Olur mu ben gedāya ol 'ināyet (**Gazel 18/4**)

1.2. ğubār-ı pāy:-ı, -n, -ı

Terahhūm eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pūr-ḥūnum
Ġubār-ı pāyını sürme eden destūra
rey verdim (**Gazel 99/3**)

ġulām-āsā:

1.) Kul gibi, köle gibi.

1.1. ġulām-āsā:

Beni nālān eden fikr-i ḥayāl-i dil-rübā
bir gün
Rikābımda ġulām-āsā yürür ammā
neden şoñra (**Gazel 127/2**)

ġulām-ı kemter:

1.) Değersiz, itibarsız köle.

1.1. ġulām-ı kemter:-iñ, -dir

Meded eyle baña rüz-ı cezāda
Bu Rāzī bir ġulām-ı kemteriñdir
(**Kıt'a 1/24**)

ġurbet:

1.) Memleketinden uzak olma,
vatanından ayrı yaşama hâlinin verdiği
duygu, gariplik, yabancılık.

1.1. ġurbet:

Bir ġarībim ġurbet içre kimseler
etmez nigāh

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü'l-celāl (**Gazel 84/3**)

1.2. ġurbetiñ:-iñ

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
du'ā ancak
Ki zīrā ġurbetiñ kahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.3. ġurbetiñ:-iñ

Ġurbetiñ germ ü serdi başıma o da
geldi

Herkes bayrām ederdi ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

1.4. ġurbetin:-in

Şakın terk-i diyār etme başıñ bir taşā
gelmezse
Çekilmez ġurbetin kahrı zarūrī başā
gelmezse (**Matla 5/1**)

ġurbet el:

1.) Yabancı yer.

1.1. ġurbet el:-de

Bī-kes olsa bir yigid ġurbet elde nā-
ümīd

Yanına kimse gelmez āh eder ol gedā
da (**Gazel 126/2**)

ġurbete düş:- (Deyim)

1.) Yurdundan, memleketinden başka yerde bulunmak.

1.1. ğurbete düş-:-üip

Farâş-ı nâzenîni hîç beğenmezken
vaţanlarda

‘Acebdir hâk-nişîn oldum **düşüp**
ğurbete hânlarda (Matla 23/1)

ğuşsa:

1.) Acı, gam, dert, keder, üzüntü,
sıkıntı.

1.1. ğuşsa:

Ah u enîn ü **ğuşsa** benim yâr u enîsim
Zîkr-i Hudâ hem-demim hîç kimse
yok arada (Gazel 126/3)

güşe-i dāmān:

1.) Eteğin köşesi, eteğin ucu.

1.1. güşe-i dāmānı:-ı

Güşe-i dāmānı olsun bûse-gâh-ı hâş u
‘ām
Hakkına hayrî du ‘âlar ola dâ’im
müstecâb (Tarih 17/7)

güç:

1.) Ağır ve yorucu emekle yapılan,
çetin, müşkül.

1.1. güç:

Hâlimi ben nice tefhîm eyleyem takrîri
güç

Gayrîler güş eylemez âh işidenlerden
ırâğ (Gazel 71/4)

1.2. güç:

Hemân tayyâr gibi geşt ü güzâr et
‘âlemi Râzî

Vezâret derdine düşme ‘adâlet **güç**
vezâretten (Gazel 106/5)

1.3. güç:

Dem-be-dem cevri ü cefâñı redde **güç**
çekmekde güç

Sevdigim cânım a zâlim pîç ü tâb
etmekde güç (Matla 29/1)

1.4. güç:

Dem-be-dem cevri ü cefâñı redde güç
çekmekde **güç**

Sevdigim cânım a zâlim pîç ü tâb
etmekde güç (Matla 29/1)

1.5. güç:

Dem-be-dem cevri ü cefâñı redde güç
çekmekde güç

Sevdigim cânım a zâlim pîç ü tâb
etmekde **güç** (Matla 29/1)

1.6. güç:

Hâli üzre cümleye ikrâm olur bu
hânede

Ah edeb kadrini bilmez bî-edeb
mihmân ne **güç** (Müfret 72/1)

güft ü gû:

1.) Dedikodu.

1.1. güft ü gü:

Cân u dilden zâr u giryân olduğum
Allâh bilir
Zât-ı pāk-i Hâk için hem ne revâdır
güft ü gü (Müfret 59/1)

güft ü güy:

1.) Laf, söz, konuşma, şiir.

1.1. güft ü güy:-um

Hezârân **güft ü güyüm** bir pula almaz
melâmiyyûn
Vefâ me'mûlumuz yokdur efendim
her zâmînimden (**Gazel 108/6**)

güftâr:

1.) Söz, kelim, konuşma.

1.1. güftâr:

Rû-be-rû geldim bugün ben ol şeker
güftâr ile
Dâmen-i vaşlın der-âgûş eyledim âzâr
ile (**Terkib-bend 1/7**)

1.2. güftâra:-a

Hâr-ı cevrim cânıña te'sîrini fehm
eyledim
Olma maḥzûn cân u dilden eyle bu
güftâra ḥaz (**Gazel 69/6**)

1.3. güftâre:-e

Fenâ gülzârına teşrîf edip tâ ki bu
mehpâre

Ḳudûmiyle şafâ verdi hele gelsiñ o
güftâre (Tarih 6/1)

1.4. güftârimız:-ımız

Eger gûş eyler iseñ sırr u ḥikmet
Verir **güftârimız** bezme leṭâfet (**Gazel 18/1**)

1.5. güftârıñı:-ıñ, -ı

Es'ada tanzîr ederseñ Râziyâ **güftârıñı**
İnce bil şırma kemerle ḥâre ḳâftânlı
güzel (**Gazel 86/5**)

1.6. güftârıñı:-ıñ, -ı

Her kelâma put edince añla sen
güftârıñı
Söyleme beyhûde söz demesiñler jâj-
ḥây (**Müfret 42/1**)

güftâra gel:-

1.) Söz söylemek, konuşmak, dile
gelmek.

1.1. güftâra gel:-ip

Niçün ḥâmûş olur Râzî dilârāmım
'aceb bilsem

Gelip güftâra nâz ile tekellüm ḳıl
şeker-Çîne (**Gazel 115/5**)

1.2. güftâra gel:-se

Nâz ile **güftâra gelse** bûlbûl-i güyâ
gibi
Cümlesi ḥâmûş u taḥsîn tûṭî-i ṭayrân
aña (**Gazel 4/7**)

1.3. güftāra gel:-se

Bir tekellüm eyleyip **güftāra** gelse ol
perī

Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur gāyet
revāc (**Gazel 22/7**)

güftār-ı ‘aşk:

1.) Aşk sözleri.

1.1. güftār-ı ‘aşk:

Meclis-i ‘irfāna gel de diñle sen esrār-ı
‘aşk

Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ **güftār-ı**
‘aşk (**Gazel 76/1**)

güfte:

1.) Söz.

1.1. güfte:

O güle kılsam takarrüb diyü āhım şad
hezār

Yāre yār olmak için bu **güfte**
mübhemdir baña (**Gazel 1/6**)

1.2. güftede:-de

Ağniyā ve ‘ācizān hem şem‘iniñ
pervānesi

Ma‘nevī **güftede** Būrsa beldesi her
şubh u şām (**Tarih 14/6**)

güher-pāre:

1.) Mücevher parçası.

1.1. güher-pāre: (Halepli Melik

Ahmet Paşazade Osman Paşa
hazretlerinin kızı Mehpare Hanım)

Devām-ı ‘ömr-i ‘işmetle İlāhī feyz-yāb
eyle

Murād alsın dü ‘ālemde merāmınca

güher-pāre (**Tarih 6/2**)

gül:

1.) Çok sevilen ve beğenilen, katmerli
ve kokulu bir çiçek türü.

1.1. gül:

Gül gibi lebrīz olup gözler beni
peymāneler

Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.2. gül:

Bu zamānda **gül** ararsañ bak ruḥ-ı
cānāndadır

Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.3. gül: (Sevgilinin dudağı)

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül‘izār

Cān dimāğında o lezzet dem-be-dem
ḥālā ola (**Gazel 134/6**)

1.4. gül: (Sevgili)

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbul-i
şeydā gibi

Gül gibi güler baña ol gonce-i ra'nā
gibi (**Gazel 148/1**)

1.5. gül:

Ruḥları ālında gördüm ebruvānī **gül**
gibi
Tağılır üstüne kākül gūyiyā sūnbül
gibi (**Matla 26/1**)

1.6. gül:

Zer-feşān olmuş anuñ **gül** yüzine
Mā' ilim göz kaçmağa dört gözine
(**Mesnevi 3/10**)

1.7. gül: (Sevgilinin yüzü)

Ḥiredār etdi dü dīdem **gül** cemāl-i
pertevi
Nūr-ı maḥz olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (**Müfret 20/1**)

1.8. gülden:-den

Ḳoynında **gülden** misketleriñden
Derdime dermān gonce dehende
(**Gazel 124/7**)

1.9. güle:-e (Sevgili)

O **güle** kılsam takarrüb diyü āhım şad
hezār
Yāre yār olmak için bu güfte
mübhemdir baña (**Gazel 1/6**)

1.10. güle:-e (Sevgili)

Raḥm eyle benim ḥālime cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir **güle**
düşsem (**Gazel 93/2**)

1.11. güller:-ler

Lāleler **güller** benefşe daḥi sūnbül sen
gezen
Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış ḳudret-i
Yezdān'dadır (**Gazel 45/4**)

1.12. güllerinde:-ler, -i, -n, -de

Gül cemālī **güllerinde** turreler ḥayrān
aña
Aşılıp cānım gibi gīsū-yı ser-gerdān
aña (**Gazel 4/1**)

gül:-

1.) Hoşa giden durumlar karşısında
genellikle sesli bir biçimde duyguları
açığa vurmak, mutlu, sevinçli olmak,
tebessüm etmek, neşelenmek, alay
etmek.

1.1. güldüm:-dü, -m

Ne takrīre mecālīm var ne taḥrīr
etmesi kâbil
Hezārān derdime **güldüm** baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/6**)

1.2. güldürmediñ:-dür, -me, -di, -ñ

Çok tazallum eyledim cānā saña kār
etmedi
Gelmediñ **güldürmediñ** āteş bıraḳdñ
cānıma (**Müfret 11/1**)

1.3. güldürürsün:-dür, -ür, -sün

Gülersiñ **güldürürsün** gülşeninde

‘āşık-ı zārı

Qızarsın gül ruḥuñ gülsün ki zīrā anda

ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

1.4. güler:-er

Dem-be-dem āh eylerim ben bülbül-i

şeydā gibi

Gül gibi **güler** baña ol gönce-i ra‘nā

gibi (**Gazel 148/1**)

1.5. gülerler:-er, -ler

Derūnda sakla derdiñ sen şaḳın ifşā-yı

rāz etme

Acırlar zāhiren ammā **gülerler**

ma‘nevi şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.6. gülerler:-er, -ler

Derūnda sakla derdi şaḳın ifşā-yı rāz

etme

Acırlar zāhiren ammā **gülerler**

ma‘nevī şeksiz (**Müfret 30/1**)

1.7. gülersiñ:-er, -sin

Gülersiñ güldürürsün gülşeninde

‘āşık-ı zārı

Qızarsın gül ruḥuñ gülsün ki zīrā anda

ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

1.8. gülmedi:-me, -di

Toyımadı hiç bī-beḳādan verdi bu cān-ı

‘azīz

Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-

i ... (**Tarih 26/1**)

1.9. gülmez:-mez

Saña düşvār olanlara hemān Allāh

mu‘īn olsun

Teraḥḥum eylemez **gülmez** zihī bir bī-

amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.10. gülsün:-sün

Gülersiñ güldürürsün gülşeninde ‘āşık-

ı zārı

Qızarsın gül ruḥuñ **gülsün** ki zīrā anda

ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

1.11. gülüşdürür:-üş, -dür, -ür

Ol nedir ki ḡāyet ile hoşdurur

Şoḥbetiyle adamı **gülüşdürür**

(**Mesnevi 5/1**)

gül cemāl:

1.) Gül yüzü, sevgilinin güzel yüzü.

1.1. gül cemāl:

Dil nice kılsun taḥammül dem-be-dem

zār etmesün

Gül cemāl üzre dökülmüş ṭurre-i

ṭarrāreler (**Gazel 34/3**)

1.2. gül cemāl:

Gül cemāl üzre taḡılır ol mehiñ

ḡīsūları

Dāne-i tārında bī-ḥad ‘āşık-ı ḡamḡīn

tutar (**Gazel 37/4**)

1.3. gül cemāl:-i

Gül cemālī güllerinde turreler hayrān
aňa

Aşılıp cânım gibi gīsū-yı ser-gerdān
aňa (**Gazel 4/1**)

1.4. gül cemāl:-i (İsmail Hayri
Efendi'nin yüzü)

Şöyle bir maḥbūb-ı ‘ālem nūr-ı maḥẓ
olmuş hemān

Gül cemālī berķ urur gūyā mişāl-i
āfitāb (**Tarih 17/3**)

1.5. gül cemāl:-in

Gülşen-i kūyında gördüm **gül cemālīn**
āfitāb

Berk-i gülden gül yüzine gūyiyā
tutmuş niķāb (**Gazel 14/1**)

1.6. gül cemāl:-in

Gül cemālīn üzre gördüm bu gül-i
ma‘nāyı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

gül gül ol:- (İkileme)

1.) Pembe pembe olmak, gül gibi
olmak.

1.1. gül gül ol:-sun

Ruḥ-ı ālīñ çaķalım **gül gül olsun**
Şaķāyık-veş kızar-idiñ ‘ırāķdan (**Gazel**
103/4)

1.2. gül gül ol:-sun

Müzeyyen eyledim şaḥn-ı derūnum
dağ-ı yār ile

Açılsun **gül gül olsun** lāle-veş şevķ-i
bihīnimden (**Gazel 108/2**)

gül penbe:

1.) Pembe renkli gül.

1.1. gül penbe:-ler

Erguvānī cāmelenmiş bağlamış **gül**
penbeler

Şad hezār maḥbūbeler olmuş anuñ
meczūbesi (**Gazel 152/2**)

gül ruh:

1.) Gül gibi kırmızı yanak, sevgilinin
yanağı.

1.1. gül ruh:-lar, -iñ, -ı

Gül ruḥlarıñı büseye arzū nice
mümkün

Tır-i mūçeni cānlara neşter biliriz biz
(**Gazel 50/7**)

1.2. gül ruh:-uñ

Gülersiñ güldürürsüñ gülşeninde ‘āşık-
ı zārı

Kızarsın **gül ruḥuñ** gülsün ki zīrā
anda ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

gül yüz:

1.) Gül yüzlü, sevgili.

1.1. gül yüz:-i

Sünbül-i bâğ-ı İrem'dir kākül-i 'anber-feşān

Gül yüzi gülzārının bülbülli nālān
aña (**Gazel 4/2**)

1.2. gül yüz:-i

Gül yüzi gülzārını tālāna verdi bād-ı
ḥaṭ

'Andelib-āsā dem-ā-dem eylesün
feryād ḥaṭ (**Gazel 68/1**)

1.3. gül yüz:-i, -n, -e

Gülşen-i kūyında gördüm gül cemālin
āfitāb

Berk-i gülden **gül yüzine** gūyiyā
tutmuş niḳāb (**Gazel 14/1**)

gül-āb:

1.) Gül suyu, gülden çıkarılan kokulu
su.

1.1. gül-āb:

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i deri
Zülfüne āmiḥte etmiş müşg ü **gül-āb**
'anberi (**Terkib-bend 1/13**)

gülāb:

1.) Gül suyu, gülden çıkarılan kokulu
su.

1.1. gülābān:-an

Gülābān ḥāle ḥānde ederler pīç u
tābımdan

Perīşān eyleyip rüsvā ile bī-'ār eder
baḥtım (**Gazel 89/3**)

gülbeden:

1.) Gül gibi nazik beden, sevgilinin
bedeni.

1.1. gülbeden:

Gülbeden gülbüy u gülendām geldi
ḥāṭıra

Belki raḥm eyler diyü āḥ rām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/1**)

gülbüy:

1.) Gül kokusu, sevgilinin kokusu.

1.1. gülbüy:

Gülbeden gülbüy u gülendām geldi
ḥāṭıra

Belki raḥm eyler diyü āḥ rām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/1**)

gülendām:

1.) Gül gibi endamlı, sevgili.

1.1. gülendām:

Gülbeden gülbüy u **gülendām** geldi
ḥāṭıra

Belki raḥm eyler diyü āḥ rām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/1**)

güler yüzli:

1.) Güler yüzlü, güleç yüzlü, sevgili.

1.1. güler yüzli:

Beni meczûb eden şuh-ı cihânım
Güler yüzli yañağı erguvânım (**Gazel 94/1**)

1.2. güler yüzli:

Güler yüzli daği sükker zebânı
Melek sîret melek haşlet felek-ğû
(**Gazel 111/4**)

gül-fâm:

1.) Gül renkli.

1.1. gül-fâma:-a

Bâde-i fıkır ü hayâl cür'asın nûş
eyledim
Müje-i sekr şunan **gül-fâma** etdim
ilticâ (**Gazel 10/4**)

1.2. gül-fâmeden:-e, -den

Râziyâ şordum demez bu lebleri **gül-fâmeden**
Bu imiş aldım haber maḥbûbeler
maḥbûbesi (**Gazel 152/5**)

gülfâm:

1.) Gül renkli.

1.1. gülfâm:

Dîz be-dîz zânû-be-zânû yâr ile ârâm
edip
Devr-i gülde gülreng **gülfâm** geldi
hâtıra (**Gazel 121/5**)

gülgün:

1.) Gül rengi, kırmızı, sevgilinin
dudaklarının kırmızılığı.

1.1. gülgün:

O **gülgün** rûy-ı dil-cûsın daği çeşm-i
sûḥan-gûsın
Yürür zülf-i siyâhı sîm gerdânı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

1.2. gülgünına:-ı, -n, -a

Leblerüñ **gülgünına** ağızın verip eyler
karâr
Bir taḥarrüb eylemiş kim gûyiyâ
yeksân ḳadeḥ (**Gazel 25/2**)

1.3. gülgünîña:-îñ, -a

Ser-fedâ eyler bu Râzî lebleri
gülgünîña
Âḥ leb-i sükker-feşânım lebleriñ
mülden lezîz (**Gazel 28/5**)

gül-i aḥmer:

1.) Kırmızı gül.

1.1. gül-i aḥmer: (Sevgili)

Ḥayâliñ bir nefes gitmez gözümde ey
gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥ'âb-ı ḡaflet ey perî
peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.2. gül-i aḥmer:-de, -ki

Gül-i aḥmerdeki bûy-ı leṭâfet
Ruḥınıñ ḥâşılât ḥûb-ı terindir (**Kıt'a 1/17**)

gül-i ma' nā:

1.) Gül gibi mana.

1.1. gül-i ma' nā:-(y)ı

Gül cemālin üzre gördüm bu **gül-i ma' nāy**ı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

gül-i ra' nā:

1.) Güzel gül, sevgilinin yüzü.

1.1. gül-i ra' nā:-sı, -dır

Miṣl-i mesbūk olmayan şu dilber-i
zībāya baq
Bu cihān bāğının ancak bir **gül-i ra' nāsı**dır (**Gazel 39/5**)

gül-i ruḥsār-ı āl:

1.) Sevgilinin kırmızı yanağındaki gül.

1.1. gül-i ruḥsār-ı āl:-ıñ, -da

Gül-i ruḥsār-ı ālında sepilmiş
'anber'in dāne
Dil-i bī-çāre-i meftūn düşüp çāh-ı
zenaḥdāna (**Terci-bend 2/5**)

gül-i ter:

1.) Taze gül.

1.1. gül-i ter:-den

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma' nāyı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh ol **gül-i terden**
midir (**Gazel 30/7**)

gül' izār:

1.) Gül yanaklı, sevgili.

1.1. gül' izār:

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül' izār
Cān dimāğında o lezzet dem-be-dem
ḥālā ola (**Gazel 134/6**)

gülle-i āh:

1.) Ah güllesi, ah topu, ah mermisi.

1.1. gülle-i āh:-ım

Fiğān u nālemi taḥkīrden ey āfet ḥazer
eyle
İrişür **gülle-i āhım** ḥiṣārılar pāyidār
olmaz (**Gazel 49/6**)

gül-menend ol:-

1.) Gül gibi olmak, gül gibi kırmızı
olmak.

1.1. gül-menend ol:-sun

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun da gör
Ruḥlarında ebruvānī **gül-menend**
olsun da gör (**Nazm 4/1**)

gülreng:

1.) Gül renkli.

1.1. gülreng:

Dīz be-dīz zānū-be-zānū yār ile ārām
edip

Devr-i gülde **gülreng** gülfâm geldi
hâtıra (**Gazel 121/5**)

gülşen:

1.) Gül bahçesi, çiçek bahçesi.

1.1. gülşen:

Toy madı hîç bî-bekâdan verdi bu cân-ı
‘azîz

Gülmedi bu **gülşen** içre cânımız çeşm-i ... (**Tarih 26/1**)

1.2. gülşen:

Bülbül gibi şeb-tâ-be-seher âh u
figânım

Gülşen yüzini görmeye bir çâre haber
ver (**Tarih 31/4**)

1.3. gülşenden:-den

Hezâr bülbülleri dem-beste eyler zâr u
feryâdım

Bahârım her nefes aña bu **gülşenden**
güzâr olmaz (**Gazel 51/4**)

1.4. gülşeniñ:-iñ

Gidince revnağ-ı hüsn ü cemâl
gülşeniñ gördüm

O tîr-i ğamzesi yâriñ nev-i hatla
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

1.5. gülşeninde:-in, -de

Gülersiñ güldürürsün **gülşeninde**
‘aşık-ı zârı

Kızarsın gül ruhuñ gülsün ki zîrâ anda
hâr olmaz (**Gazel 49/4**)

gülşen-i kūy:

1.) Sevgilinin mahallesindeki gül
bahçesi.

1.1. gülşen-i kūy:-ın, -da

Gülşen-i kūyında gördüm gül
cemâlin âfitâb

Berk-i gülden gül yüzine gūyiyâ
tutmuş niķâb (**Gazel 14/1**)

gülsitân:

1.) Gül bahçesi.

1.1. gülsitândır:-dır

Hele kâr u figânım dem-be-dem âh u
enîn oldu

Beni bülbül gibi gūyâ eden bir
gülsitândır bu (**Gazel 110/5**)

1.2. gülsitânlık:-lık

Nefs-i Nemrūd’um beni ilķâ-i nâr
eyler ‘aceb

Gülsitânlık yakışır şimdi dil-i
sūzânıma (**Gazel 128/3**)

gül-sitân:

1.) Gül bahçesi.

1.1. gül-sitân:

Muṭallâ taķılar giysün şalınsun **gül-**
sitân içre

Hasūdānıñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

gülsitān-ı dehre gel:-

1.) Günya gül bahçesine gelmek,
doğmak, dünyaya gözleri açmak.

1.1. gülsitān-ı dehre gel:-di

Bir düşürdüm Rāziyā mīlādınıñ
tārīhini

**Gülsitān-ı dehre geldi Rāmiz-i ‘ālī-
mizāc (Tarih 49/1)**

gülzār:

1.) Gül bahçesi, bahçe.

1.1. gülzāra:-a

Şalınsıñ serviler gibi hırāmānī
hırāmānī
Çiçekler şaf tutarlar sen kadem
başdıkça **gülzāra (Gazel 119/3)**

1.2. gülzārda:-da

Seni āgāh edeyim ben Rāziyā
Bu fenā **gülzārda** yok cennetde var
(**Gazel 153/10**)

1.3. gülzārı:-ı

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı tırmaz
mūdām
Bu fenā **gülzārı** içre kāmran olmak
diler (**Kıt’a 4/1**)

1.4. gülzārına:-ı, -n, -a (Dünya)

Bu fenā **gülzārına** Rāzī nigāh etdiñ
diyü

Gün bugün bahtım ‘aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.5. gülzārına:-ı, -n, -a (Dünya)

Fenā **gülzārına** teşrīf edip tā ki bu
mehpāre
Ğudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o
güftāre (**Tarih 6/1**)

1.6. gülzārını:-ı, -n, -ı

Gül yüzi **gülzārını** tālāna verdi bād-ı
haṭ
‘Andelib-āsā dem-ā-dem eylesün
feryād haṭ (**Gazel 68/1**)

1.7. gülzārınıñ:-ı, -nıñ

Sünbül-i bağ-ı İrem’dir kākül-i ‘anber-
feşān
Gül yüzi **gülzārınıñ** bülbülleri nālān
aña (**Gazel 4/2**)

1.8. gülzārınıñ:-ı, -nıñ (Dünya)

Bu fenā **gülzārınıñ** bāzārına ‘azm
eyledik
Dü cihānı añlamakdır bunda
seyrāndan ğaraż (**Gazel 67/6**)

gülzār-ı ‘aşk:

1.) Aşkın gül bahçesi.

1.1. gülzār-ı ‘aşk:

Feyz-i Bārī zātına vābestedir ‘āşıkların
Açılur bağ-ı dilinde ma‘nevī **gūlzār-ı**
‘aşk (Gazel 76/4)

gūlzār-ı dehr:

1.) Dünya gül bahçesi.

1.1. gūlzār-ı dehr:-iñ

Görmedim **gūlzār-ı dehrin** zerrece
ālāyişin

Bülbül-i cānım efendimsin revā
gördün mü hīc (Gazel 21/3)

gūlzār-ı rüy:

1.) Gül bahçesine benzeyen yüz,
sevgilinin yüzü.

1.1. gūlzār-ı rüy:-ı

Terk edip **gūlzār-ı rüyı** inzivāda hāl-i
yār

Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip bir dīn
tutar (Gazel 37/2)

gümān:

1.) Şüphe, kuşku, zan.

1.1. gümāndan:-dan

Güzeliñ nāzenīniñ āh daḥi şūride-
meşrebiñ
Cihān görmüş degil emşāl-i ḥüsniñi
gümāndan gec (Gazel 23/2)

1.2. gümānında:-iñ, -da

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir **gümānında**
te’eddip kııl

Sözüm diñle be hey vā‘iz bu gavgā-yı
cihāndan gec (Gazel 23/5)

gümān kal:-

1.) Şüpheli ve kuşkulu olmak.

1.1. gümān kal:-dı

Vişālīñden ümīdim kaç‘ ederdim
Mürüvvet bahşına **kaldı gümānım**
(Gazel 94/5)

gümrah ol:-

1.) Yolunu şaşırmak, doğru yoldan
ayrılmak.

1.1. gümrah ol:-up

Düşüp tül-ı emel vādisine gümrah olup
bu dil

Ġarib ü ‘āciz ü bī-kes kuliñim baña
vāh eyle (Nazm 1/2)

gün:

1.) Yirmi dört saatlik zaman dilimi,
zaman, vakit, an, ömür.

1.1. gün:

Līma‘allāh sırrını ezberledi Rāzī bu
gün
Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir
bana (Gazel 1/7)

1.2. gün:

Bu fenā gūlzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü

Gün bugün bahtım ‘aceb kem üstüne
kemdir bana (Gazel 2/5)

1.3. gün:

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh

Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān bana (Gazel 7/4)

1.4. gün:

Bu fenāda iki gün yüzümüze güldi
felek

Cem‘ edip ‘aqlımızı cām-ı Cem’inden
geçdik (Gazel 82/2)

1.5. gün:

Ne gün etdi baña ikrār olan va‘d-i
kerīminden

Ḥudā inşāf verip rahmi nümāyān
olduğun görsem (Gazel 97/6)

1.6. gün:

Çoğaldı bir iki gün görmeyeli
Derūnım sūz-nāk oldu firākdan (Gazel
103/2)

1.7. gün:

Beni nālān eden fikr-i ḥayāl-i dil-rübā
bir gün

Rikābımda gulām-āsā yürür ammā
neden soñra (Gazel 127/2)

1.8. gün:

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden soñra (Gazel 127/4)

1.9. gün:

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler beni

Şevk-i ‘aşkı dem-be-dem āh sūz-nāk
eyler beni (Gazel 149/1)

1.10. gün:

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümün
peymānesi (Gazel 151/2)

1.11. gün:

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi

Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi (Kaside 2/1)

1.12. gün:

Şād-mān eyler vişāliñ Rāzī-i dil-
ḥastayı

Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler
süre mi (Kaside 2/5)

1.13. gün:

Kime izhār edem derdim diger gün
Kara bahtım cihānda etdi mağbūn
(Mesnevi 2/7)

1.14. gün:

Eger bir **gün** daği ‘ömrüm var ise nâ-
ümîd olmam
Efendimiñ hayâliyle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

1.15. günden:-den

Bir göründü gözüme kördüm hemân
görünmedi
Gördüğüm **günden** berü baña cihân
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.16. günüm:-üm

Çok yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi **günüm** bir güzeli sevmedim
(**Nazm 10/1**)

gün içinde:

1.) Yirmi dört saat içerisinde herhangi
bir an.

1.1. gün içinde:-n, -de

Balçığı hıfz etmek için cân atıp vardı
hemân
Bir gice nem **gün içinde** etdiler vaktin
tamâm (**Tarih 21/4**)

günâ:

1.) Şöyle, şu tarz.

1.1. günâ:

O maḥbûb-ı cihân-ārâ için Râzî didim
tārîḥ
Şu **günâ** gel kıyâs eyle meh-i enver o
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

günâh:

1.) Allah’ın emirlerine aykırı olan
davranış, suç, kusur.

1.1. günâhları:-lar, -ı

Bu günâh olur ise ben çekerim
İtdigim **günâhları** ben çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

günâh ol:- (Deyim)

1.) Allah’ın emirlerine aykırı olan
davranış, suç, kusur olmak.

1.1. günâh ol:-ur

Bu **günâh olur** ise ben çekerim
İtdigim günâhları ben çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

günâhkâr ol:-

1.) Günahkâr olmak, suç işlemek.

1.1. günâhkâr ol:-duk, -um

Seniñ sevdâ-yı ‘aşkıñla lisâna geldim
ey mehrû
Günâhkâr olduğum bildi gerek a‘lâ
gerek ednâ (**Müfret 23/1**)

gün-be-gün: (İkileme)

1.) Günden güne, gün geçtikçe, yavaş
yavaş, git gide, her gün biraz daha.

1.1. gün-be-gün:

yetmiş beş sâlinde dünyâyâ zuhûr edip
gün-be-gün luṭf-ı Hâḳ’la feyz-yâb ve
Destârîzâde

es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yâb dâ‘îleri cennet-mekân
firdevs-i âşiyân (**Dibace 2/17**)

1.2. gün-be-gün:

Kes ümîdîñ gayriden feyz-i Hudâ
yâver saña

Gün-be-gün eyler teraḥḥum gönîlûñi
Yezdân’a tut (**Gazel 16/4**)

1.3. gün-be-gün:

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘âşık-ı nâ-
kāmıña

Gün-be-gün zālîm seniñ âlîñ da çok
ḥâlîñ de çok (**Gazel 75/2**)

1.4. gün-be-gün:

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk
eyleme

Gün-be-gün eyle nazar a‘lādan a‘lādır
yerim (**Gazel 100/3**)

günden güne: (İkileme)

1.) Günden güne, gün geçtikçe, yavaş
yavaş, git gide, her gün biraz daha.

1.1. günden güne:

Meşhūr-i cihān olmada **günden güne**
ḥüsnüñ

Hep ‘âşık-ı nâ-kāmıñı çāker biliriz biz
(**Gazel 50/8**)

1.2. günden güne:

Olup **günden güne** ‘işyānım efzūn
Beni sevdā vü ‘aşkım kıldı mecnun
(**Mesnevi 2/6**)

güne:

1.) Tür, çeşit, tarz.

1.1. güne:

Çeşm-i ḥün-ḥ‘ārîñ düşürdi ‘aşk
meydânına āh

İderüz biz ‘ayb gören her **güne** yārān
ile baḥş_ (**Gazel 19/3**)

güneh:

1.) Allah’ın emirlerine aykırı olan
davranış, suç, kusur.

1.1. günehine:-i, -n, -e

Hem tefekkür eyleseñ bir iş degil
Kimse anuñ **günehine** irmiş degil
(**Mesnevi 5/4**)

güneh-kār:

1.) Allah’ın yasaklarını çiğneyen,
günah işlemiş kimse.

1.1. güneh-kār:

Hezār cānım olursa nezrim olsun derd-
i ‘aşkıñda

Güneh-kār ümmetiñden nātüvānım yā
Resûlullāh (**Kaside 3/3**)

1.2. güneh-kār:

‘ Aceb fevķimde var mı bir **güneh-kār**
Güneh-kārım güneh-kārım güneh-kār
(Mesnevi 2/4)

1.3. güneh-kār:

‘ Aceb fevķimde var mı bir güneh-kār
Güneh-kārım güneh-kārım **güneh-kār**
(Mesnevi 2/4)

1.4. güneh-kāra:-a

Şefā‘at menba‘ısıñ bu **güneh-kāra**
meded eyle
Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/6)

1.5. güneh-kārı:-ı

İlahā bu **güneh-kārı** murādımla be-
kām eyle
Göñül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben kaldım (Nazm 8/2)

1.6. güneh-kārım:-ım

‘ Aceb fevķimde var mı bir güneh-kār
Güneh-kārım güneh-kārım güneh-kār
(Mesnevi 2/4)

1.7. güneh-kārım:-ım

‘ Aceb fevķimde var mı bir güneh-kār
Güneh-kārım **güneh-kārım** güneh-kār
(Mesnevi 2/4)

gürle-:

1.) Gürlemek, çağlamak, bağırarak.

1.1. gürleyor:-yor

Gāhi gāhi **gürleyor** şām u seher
İhtiyārı elde yok tırmaz gezer
(Mesnevi 3/2)

gürüh-ı nüktedān:

1.) Nükte ehli, aşıklar, şairler.

1.1. gürüh-ı nüktedān:-ız

Ġam-ı dünyāyı kayd etmez **gürüh-ı**
nüktedānız
Muḥabbet bezmine Rāzī gibi
yārānımız vardır (Gazel 44/7)

gūs:

1.) Kulak.

1.1. gūşa:-a

Vezn-i ta‘biri perīşān **gūşa** girmez bir
kelām
Luṭfuña mağrūr olup ‘aciz ile etdim bir
ḥaṭā (Tarih 8/12)

1.2. gūşınıñ:-ı, -nıñ

Dem-be-dem āh u fiğānım girmez oldu
gūşına
Cānımı āvīze kıldım **gūşınıñ**
mengūşına (Gazel 114/1)

gūş et-:

1.) İşitmek, duymak, dinlemek, kulak
vermek.

1.1. gūş et-:-eli

Dil vereli bende ... ol mähıma
Şefkati var **güş edeli** āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

1.2. güş et:-en

Eyleyip cevır ü cefā āh almasañ āhım
benim
Raħm eder her bir nefesde **güş eden**
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

1.3. güş et:-en, -ler

Güş edenler Rāziyā bu nev-zuhūr
ebyātımı
Bende-i efgende oldu ‘āşık-ı ğam-
h‘āreler (**Gazel 34/8**)

1.4. güş et:-er

Rāziyā güyālİK etme **güş eder** ehl-i
sūhān
Bezm-i ‘irfānda seniñ ħaddiñ deĝil
açma dehān (**Terkib-bend 1/19**)

1.5. güş et:-ince

Gel teraħħum eyle dilber **güş edince**
āhımı
Dest açıp dā’ım saña dāmāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/3**)

1.6. güş et:-me, -di

Çok tazallum eyledim ol seng-dil **güş
etmedi**
Bulmadıñ maķşūda ey bī-çāre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

güş eyle:-

1.) İşitmek, duymak, dinlemek, kulak
vermek.

1.1. güş eyle:-mez

Kimseler **güş eylemez** āh giceler
feryādımı
Eyle gel yār-ı sitemkār bir du‘ā
dermān baña (**Gazel 7/2**)

1.2. güş eyle:-mez

Ĥālimi ben nice tefhīm eyleyem takrīri
güş
Ĥayriler **güş eylemez** āh işidenlerden
ırāĝ (**Gazel 71/4**)

1.3. güş eyle:-mez

Hīç teraħħum eyleyip āhım benim **güş
eylemez**
Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.4. güş eyle:-mez

Meşrebi ĥübāna beñzer pendimi **güş
eylemez**
Baĥtını yāver şanur dil Kays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

1.5. güş eyle:-mez, -ler

Şāhib-i inşāf olan taħsīn eder
merdānedir
Ĥayriler **güş eylemezler** bī-me’āl
rengīnedir (**Terkib-bend 1/21**)

1.6. güş eyle:-r

Eger **güş eyler** iseñ sırr u hikmet
Verir güftārimız bezme leṭāfet (**Gazel 18/1**)

1.7. güş eyle-:-se, -ñ

Tīg-i nigeñiñ kesdi benim şabr u
karārım

Güş eyleseñ ‘ıyd eyleseñ ağıyāra ḥaber
ver (**Gazel 31/2**)

1.8. güş eyle-:-se, -ñ

Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı liyākāt
Güş eyleseñ esrārımı āh nelerim var
(**Gazel 46/2**)

1.9. güş eyle-:-(y)en, -ler

Figān u nālemi güş **eyleyenler** iltifāt
etmez
Dil-i mecrūḥumuñ zaḥmın nedendir
bir şorarım yok (**Gazel 74/3**)

güşā:

1.) Açık, açılmış.

1.1. güşā:

Bir ‘ibādet-ḥānedir ki tālibān-ı t̄ā‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
güşā (**Tarih 8/5**)

1.2. güşā:

Bu maḥale bu ‘ibādet-ḥāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her şalāt bābı
güşā (**Tarih 9/2**)

güşa gir-:

1.) Kulağa girmek, işitmek, duymak.

1.1. güşa gir-:-mez

Ḳıldığım āh u figānım **güşıñā girmez**
ne sūd
Ḳalbiñ ahenden mi cānā yoḥsa
mermerden midir (**Gazel 30/3**)

1.2. güşa gir-:-mez

Ḥasbiḥālīm söylerim ben Rāziyā leyl ü
nehār
Güşıñā girmez seniñ ālñ da çok ḥālñ
de çok (**Gazel 75/5**)

1.3. güşa gir-:-mez

Ben tazallum eyledikçe **güşına girmez**
‘aceb
Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

1.4. güşa gir-:-mez

Yanıña ḳalmaz benim āh u enīnim her
seḥer
Güşıñā girmez ne sūd ki sīne-çāk
etdiñ beni (**Gazel 146/2**)

güşa girmez ol-:

**1.) Kulağa girememek, bir türlü sesini
duyuramamak.**

1.1. güşa girmez ol-:-du

Dem-be-dem āh u figānım **girmez**
oldu güşına

Cānımı āvīze kıldım gūşınıñ
mengūşına (**Gazel 114/1**)

gūşa ur-:

1.) Kulağa küpe etmek, kulak vermek,
bir nasihatı dinlemek.

1.1. gūşa ur-:-sa, -ñ

Bu kelāmı gūşıñña ursañ hemān
Fehm edersıñ farzda yoķ sūnnetde var
(**Gazel 153/8**)

gūşe gūşe: (İkileme)

1.) Köşe bucak.

1.1. gūşe gūşe:

Amān bir āfete göñlüm düşürdüm
Tecessūs eylerim her gūşe gūşe
(**Gazel 130/2**)

gūş-ı dili bur-:

1.) Gönlün kulağını çekmek, gönlü
uyarmak.

1.1. gūş-ı dili bur-:-alım

Niye encām vere bu fāsıde-i fıkır ü
derün

Buralım gūş-ı dili pend-i hıṭāb
eyleyelim (**Gazel 90/2**)

gūşıñña āvīze et-: (Deyim)

1.) Başa gelen bir durumdan alınan
dersi unutmamak anlamına gelen
“kulağına küpe olmak” deyimini.

1.1. gūşıñña āvīze et-:-in

Bu pendimi āvīze edin gūşıñña Rāzī
Bir daḥi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ
(**Gazel 26/5**)

gūşıñña āvīze eyle-: (Deyim)

1.) Başa gelen bir durumdan alınan
dersi unutmamak anlamına gelen
“kulağına küpe olmak” deyimini.

1.1. gūşıñña āvīze eyle-:

Gūşıñña āvīze eyle pendimi ey dil-
nūvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de pūr-hicāb
olmaḵ ne güc (**Gazel 24/7**)

gūşıñña mengūş eyle-: (Deyim)

1.) Başa gelen bir durumdan alınan
dersi unutmamak anlamına gelen
“kulağına küpe olmak” deyimini.

1.1. gūşıñña mengūş eyle-:-(y)ip

Rāzıyā bu pendimi gūşıñña mengūş
eyleyip

Ma ‘nevī bir dest-res ṭut cānıñ eyle ber-
ṭaraf (**Gazel 72/5**)

gūvā:

1.) "Gūya, sanki, âdeta, zannedersin
ki" anlamlarında zarf.

1.1. gūyā:

Ḥāk-i pāya ‘arz-ı ḥāl bī-hūdedir olmaz
müfīd

Derdimiñ tefhîmi **gūyā** dil-nüvāz
olmuş saña (**Gazel 13/4**)

1.2. gūyā:

‘Anber saçılır rûy-ı ‘araḡ-nākıña **gūyā**
Ġāyet yaraşur ḡāl-i siyāhī yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.3. gūyā:

Ben gibi ‘alemde cānā bir gedā gördün
mü hīc
Şūret-i ‘acz ile **gūyā** bir edā gördün
mü hīc (**Gazel 21/1**)

1.4. gūyā:

Şad hezārān ‘āşık-ı dil-ḡasta maṭlūb-ı
lebiñ
Mürdeye cānlar bağışlar **gūyā**
kevşerden lezīz (**Gazel 29/2**)

1.5. gūyā:

‘Āşıkıñ efgānını ma ‘şuk şanur **gūyā**
ceres
Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

1.6. gūyā:

İztırārī derdini cānāna tefhīm eyledi
Pertev-i ‘aşḡ-ile **gūyā** şu ‘le-dār oldu
göñül (**Gazel 85/2**)

1.7. gūyā:

Meşrebi ḡūn-rīze beñzer vechi **gūyā**
māh-tāb

Bıçaḡı yalmanlı ammā kendi dermānlı
güzel (**Gazel 88/8**)

1.8. gūyā:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
gūyā
Fiḡān u nāle vü giryem ḡaber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

1.9. gūyā:

Felekde zühre girdi rakşa **gūyā**
O şūhım mest olur çāl-pāresinden
(**Gazel 107/5**)

1.10. gūyā:

Saña cevır ü cefā resmi tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi **gūyā** merāmımca
ināndırdı (**Gazel 141/4**)

1.11. gūyā:

Sürūrumdan ‘aceb rakş-āver etdi bu
felek **gūyā**
Turur ḡālā derūnumda feraḡla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

1.12. gūyā:

Bafra'nıñ şānını müzdād eyledi bī-
iştibāh
Ḥāne-i ḡutbunda **gūyā** beldeniñ
revnaḡ-nümā (**Tarih 8/7**)

1.13. gūyā:

Şöyle bir maḥbûb-ı ‘âlem nûr-ı maḥz
olmuş hemân
Gül cemâli berķ urur **gūyā** mişāl-i
āfītāb (**Tarih 17/3**)

gūyā et-:

1.) Konuşmak, gevezelik etmek.

1.1. gūyā et-:-en

Hele kār u fiğānım dem-be-dem āh u
enîn oldu

Beni bûlbûl gibi **gūyā eden** bir
gûlsitândır bu (**Gazel 110/5**)

gūyā ki:

1.) “Güya, sanki, diyelim ki”
anlamında kalıp ifade.

1.1. gūyā ki:

Dīdeden dilden derûndan dā’imā dūr
olmasañ

Bir daķlķa ḥasretin **gūyā ki** sāl eyler
baña (**Gazel 12/3**)

1.2. gūyā ki:

Ben vişāl-i bezmiñe tālīb olaldan ey
ṭabīb

Şām-ı ğamda bī-şurûb **gūyā ki** kāk
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

1.3. gūyā ki:

Ḥasret-i nār-ı firākın cigerim ḥûn
eyledi

Dīde-i ḥûn-ābımı **gūyā ki** Ceyhûn
eyledi (**Terci-bend 1/16**)

gūyālķ et-:

1.) Gevezelik etmek.

1.1. gūyālķ et-:-me

Rāziyā **gūyālķ etme** gūş eder ehl-i
sūḥān

Bezm-i ‘irfānda seniñ ḥaddiñ deĝil
açma dehan (**Terkib-bend 1/19**)

gūvivā:

1.) "Güya, sanki, âdeta, zannedersin
ki" anlamlarında zarf.

1.1. gūyiyā:

Luṭf deryāsında göñlüm **gūyiyā** māḥi-
şıfat

Dām ḳurup dāne saçar ol kākûl-i
reyḥān aña (**Gazel 4/3**)

1.2. gūyiyā:

Gülşen-i kūyında gördüm gül cemālin
āfītāb

Berk-i gülden gül yüzine **gūyiyā**
tutmuş niķāb (**Gazel 14/1**)

1.3. gūyiyā:

Leblerüñ gülgünına aĝzın verip eyler
ḳarār

Bir taḳarrûb eylemiş kim **gūyiyā**
yeksān ḳadeḥ (**Gazel 25/2**)

1.4. gūyiyā:

Meh-cebînler içre gördüm cânımıñ cân
pâresin

Gūyiyā dürr-i yetīm dürdānedir
dürdāneler (**Gazel 33/3**)

1.5. gūyiyā:

Māh-ı tābım kâ'il oldum ayda bir
nezzāreye
H̱asretiñle eşk-i dīdem **gūyiyā** Ceyhūn
olur (**Gazel 38/2**)

1.6. gūyiyā:

Göz ucıyla 'āşık-ı ğam-ı ħ̱ārıñı görmez
misiñ
Çekdigim cev̱r ü cefāyı **gūyiyā** bilmez
misiñ (**Gazel 80/1**)

1.7. gūyiyā:

Hemān şāh-ı H̱abeş 'asker çekipdür
gūyiyā Rūm'a
Dökülmüş perçem-i 'anber-aver āmān
'arağ-çīne (**Gazel 116/3**)

1.8. gūyiyā:

Üstüme düşse benim murğ-ı hūmānıñ
sāyesi
Gūyiyā cānlar kıtar bu cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.9. gūyiyā:

Dil tüketdi dil-rubālar yolına cān
nağdini
Gūyiyā bī-rūḡ şanursıñ şūret-i tersā
gibi (**Gazel 148/3**)

1.10. gūyiyā:

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir
Ne Īrān'ı ne Bulğār'ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt'a 3/4**)

1.11. gūyiyā:

Ruḡları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi
Tağılır üstüne kākül **gūyiyā** sūnbül
gibi (**Matla 26/1**)

1.12. gūyiyā:

Gūyiyā āteş gibi yanar hemān
Bir daḡıka bir nefes vermez amān
(**Mesnevi 1/7**)

1.13. gūyiyā:

Giyinür pūşideler pūr-nāz gibi
Mü'ekkili **gūyiyā** cānbāz gibi
(**Mesnevi 3/3**)

1.14. gūyiyā:

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem **gūyiyā**
cevvāle-veş
Nār-ı nūr şandım o ḥūsni ḥumret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

1.15. gūyiyā:

Şad hezārān rūyına kılsam nazar cānā
yine
Her birinde **gūyiyā** sāl-i hezārı
ḥasretim (**Müfret 94/1**)

1.16. gūyiyā:

Bursa'ya teşrîfîne ben eyledim târîh
murād

Bir elif derdine düşdüm **gūyiyā** cânım
gibi (**Tarih 7/10**)

1.17. gūyiyā:

Minber ü mihrâbının aşüftesidir hâş u
‘âm

Mescid-i Akşā gibidir **gūyiyā** nūr u
ziyā (**Tarih 8/8**)

1.18. gūyiyā:

Resm-i zîbâsın temâşâ eyleyen bî-
iştibâh

Vâlih ü hayrân olur bî-cân şanursın
gūyiyā (**Tarih 39/3**)

güzār kıl-:

1.) Vakit geçirmek.

1.1. güzār kıl-:-am

Anuñ ile vaktimi **kılam güzār**
Bu cihânın hâlini yazar çizer (**Mesnevi**
1/24)

güzār ol-:

1.) Geçmek, geçilmek.

1.1. güzār ol-:-maz

Hezār bülbülleri dem-beste eyler zār u
feryādım
Bahārım her nefes aña bu gülşenden
güzār olmaz (**Gazel 51/4**)

güzel:

1.) Çekici, câzip, güzel, göze hoş
gelen kimse, sevgili, dilber, mahbub.

1.1. güzel:

Hercâyi **güzel** cevriñ ile haylî demim
var

Sen şüh-ı cefâ-kâra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.2. güzel:

Bir nighle oldu ol yüzi ānlı **güzel**
Cünbüş ü reftârı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.3. güzel:

Bir nighle oldu ol yüzi ānlı **güzel**
Cünbüş ü reftârı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.4. güzel:

Hîç su'âle yer kımaz rāzın bilir
‘âşıkların
Kāmet-i dil-cūsı ra' nā mäh-ı tībānlı
güzel (**Gazel 86/2**)

1.5. güzel:

Erguvānî bâde içmiş ğālibā ağıyar ile
Çeşmi maḥmūr ruhları gül lebi
mercānlı **güzel** (**Gazel 86/3**)

1.6. güzel:

Dil hîşārın feth eder kanlar saçıp rahm
eylemez

Gözi kanlı eli kanlı bir dili kanlı **güzel**
(Gazel 86/4)

1.7. güzel:

Es'ada tanzîr ederseñ Râziyâ güftârını
İnce bil sırma kemerle hâre kâftânlı
güzel (Gazel 86/5)

1.8. güzel:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek güzel a'lā güzel hem başı dumanlı
güzel (Gazel 88/1)

1.9. güzel:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek **güzel** a'lā güzel hem başı dumanlı
güzel (Gazel 88/1)

1.10. güzel:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek güzel a'lā **güzel** hem başı dumanlı
güzel (Gazel 88/1)

1.11. güzel:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek güzel a'lā güzel hem başı dumanlı
güzel (Gazel 88/1)

1.12. güzel:

Hüsnüne mağrûr olup azâr eder
'aşıkları

Kimseye rahm eylemez ol desti
fermānlı **güzel (Gazel 88/2)**

1.13. güzel:

Kim bilir ki kanķı bağın sünbül ü
reyhānıdır
Bir levendāne kıyāfet şekl-i 'Osmānlı
güzel (Gazel 88/3)

1.14. güzel:

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur İrānlı
güzel (Gazel 88/4)

1.15. güzel:

Bir nigāh ile perīşān eyledi 'aqlım
benim
Ġamzesi tîr-i belādır kaşı kemānlı
güzel (Gazel 88/5)

1.16. güzel:

Ṭavrını eṭvārını taḥsîn eder üftādeler
Kāmeti ġāyet bülenddir sîne meydānlı
güzel (Gazel 88/6)

1.17. güzel:

Merḥabā kıldım uzakdan nîm-
tebessüm eyledi
Şad hezār cevriñi gördüm bir de
āmānlı **güzel (Gazel 88/7)**

1.18. güzel:

Meşrebi hūn-rīze beñzer vechi gūyā
māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi dermānlı
güzel (Gazel 88/8)

1.19. güzel:

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir kazā

Aldı gönlüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (Gazel 88/9)

1.20. güzel:

Vaşf eyleyemem cünbüş-i eṭvār-ı
niğārı
Şūrīde **güzel** şīvelidir ince miyānım
(Gazel 92/5)

1.21. güzel:

Gāhice **güzel** gönlüne bendeñ gele
düşsem
Derdiñle hemān ben daḥi dilden dile
düşsem **(Gazel 93/1)**

1.22. güzel:

Bir felek-meşreb **güzel** bu zühreniñ
mensūbesi
Sükker-i kand-i lebi meftūnlarıñ
meşrūbesi **(Gazel 152/1)**

1.23. güzel:

Bu luğazı bilemezsin ey **güzel**
Saña tefhīm edeyim güzel güzel
(Mesnevi 3/1)

1.24. güzel:

Bugün dīvān-ı devletde ṭurup şaf-ı
ni‘ālīñde

Efendim āfitāb-āsā hele ben bir **güzel**
gördüm **(Müfret 70/1)**

1.25. güzel:

Çok yaşadım böyle **güzel** görmedim
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(Nazm 10/1)

1.26. güzel:

Girme **güzel** girme amān kanıma
Nezr edeyim cānımı sulṭānıma **(Terci-
bend 3/11)**

1.27. güzeldir:-dir

Rāziyā kanķı **güzeldir** yārime mānend
olan
Ḥaddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān ile
bahş **(Gazel 19/5)**

1.28. güzeldir:-dir

Güzeldir bī-bedeldir vaşfa gelmez
‘Aceb şūrīdedir nāzlı civānım **(Gazel
94/2)**

1.29. güzeli:-i

Gördüm **güzeli** cāmi‘de Qur‘ān
okudukça
‘Aklım tağılır gözleri fettān okudukça
(Gazel 118/1)

1.30. güzeli:-i

Çok yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi günüm bir **güzeli** sevmedim
(Nazm 10/1)

1.31. güzeli:-i

Ol **güzeli** görse bu mehpâreler
Türmaz okur ‘âşık-ı ğam-ı âreler
(Terci-bend 3/15)

1.32. güzelim:-im

Söylesem biñde birin ben yine tefhîm
edemem
Sergüzeştim **güzelim** neyleyim icmâl
olmaz (Gazel 58/5)

1.32. güzeliñ:-iñ

Haşr u kaşr etdiñ **güzeliñ** mülküne
fermânını
‘Âşık a cevır ü cefâ esbâb-ı nâz olmuş
saña (Gazel 13/3)

1.33. güzeliñ:-iñ

Güzeliñ nâzeniniñ âh dağı şüride-
meşrebiñ
Cihân görmüş degil emsâl-i hüsniñi
gümândan gec (Gazel 23/2)

1.34. güzeliñ:-iñ

Mağzar etmişler güzeller seni sultân
etmege
Ur **güzeliñ** mührünü cânım hemân
şâhâna baş (Gazel 66/4)

1.35. güzeliñ:-iñ

Bir olup gönüm ile şâne-i müşğîn
büyü
O cefâcû **güzeliñ** zülf-i hamından
geçdik (Gazel 82/6)

1.36. güzeliñ:-iñ

Bir şüh **güzeliñ** ‘aşkı hemân cânıma
düşdi
Dîvâne gönül âh yine bir hânıma düşdi
(Gazel 139/1)

1.37. güzeller:-ler

Mağzar etmişler **güzeller** seni sultân
etmege
Ur güzeliñ mührünü cânım hemân
şâhâna baş (Gazel 66/4)

1.38. güzeller:-ler

Bu Râzî bî-kese aşı **güzeller** iltifât
etmez
Yed-i dâmen-keş olsam tevbede ben
de naşûh olsam (Gazel 98/5)

1.39. güzeller:-ler

Ne lâzım dâmen ü desti **güzeller** şâh u
hünkârıñ
Eşigi ka‘besine sür yüzüñ merdâna
‘aşk eyle (Gazel 120/5)

1.40. güzeller:-ler

Bahâr hengâmı sevdâ geldi cüşâ
Güzeller seyre gider hoşâ hoşâ (Gazel
130/1)

1.41. güzeller:-ler

Çok **güzeller** sevdim ammâ bir de bir
şehlâ ola
Ugradır başımı derde kaşları tuğrâ ola
(Gazel 134/1)

1.42. güzeller:-ler

Bu pergende benim 'aşk-ı mecâzım
nev-civân oldu
Güzeller nâzenînler sevmek ile
râyeğân oldu (Gazel 143/1)

1.43. güzeller:-ler

Tecrübe etme **güzeller** fendini olmaz
hesâb
Sen tevâzu' üzre ol hâtemlik et yalvar
yağar (Müfret 3/1)

1.44. güzelsiñ:-sin

Müsellem bir **güzelsiñ** tavr u eṭvârîñ
levendâne
Tolanmış kâkülün cânâ hemân kâfûr-ı
gerdâna (Terci-bend 2/4)

güzel güzel: (İkileme)

1.) Güzel bir şekilde, güzelce.

1.1. güzel güzel:

Bu luğazı bilemezsin ey güzel
Saña tefhîm edeyim **güzel güzel**
(Mesnevi 3/1)

güzellik:

1.) Estetik bir zevk, coşku, hoşlanma
duygusu uyandıran nitelik, hüsn.

1.1. güzellik:

Hiredâr etdi dü dîdem gül cemâl-i
pertevi
Nûr-ı maḥẓ olmuş **güzellik** mesnedin
tutmuş tamam (Müfret 20/1)

1.2. güzellikde:-de

Beni Mecnûn u lâ-ya' kıl o şûh-ı şîve-
kâr etdi
Naẓîri yok **güzellikde** gözi fettânımız
vardır (Gazel 44/5)

1.3. güzellikde:-de

Güzellikde şanırsın mişli nâ-yâb
Bülenddir kâmeti gâyet de dil-cû
(Gazel 111/3)

güzer kıl:-

1.) Geçmek, girmek, uğramak.

1.1. güzer kıl:-an

Güzer kılan kıyâmet âhîrîne
Derûn-ı münkirâna ḥançeriñdir (Kıt'a
1/15)

1.2. güzer kıl:-maz

Dest-i 'isyânımdan ey dil ger küşâd
etsem ne sûd
Nist-i demren tîr-i istihkâkımız **kılmaz**
güzer (Müfret 61/1)

H

hā:

1.) Arap alfabesindeki “Ha” harfî.

1.1. hā:

Eyledim eş‘ārıma harf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā vü cīm ü **hā** vü hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.2. hādan:-dan

Eyledim eş‘ārıma harf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā vü cīm ü hā vü **hādan**
tā ye’ye (**Kaside 3/14**)

hāb:

1.) Uykü.

1.1. hābım:-ım

Hābım içre gördüğüm rü’yâyı ta‘bır
eyledim
Bir ‘arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

hāb:

1.) Uykü, gaflet.

1.1. hāb:

Fātih-i Mısr u Hicāz Sultān Selīm-i
evvelā

Hāb içre ‘abd-i mü’min eylemiş
te’kīd-i tām (**Tarih 14/11**)

hāb uç:- (Deyim)

1.) Uykusu kaçmak.

1.1. hāb uç:-dı

Bir meserret verdi cümle akrabāya ol
melek

Şevk-i şād ile ehibbānıñ gözünden

uçdu hāb (Tarih 17/4)

hāba var:- (Deyim)

1.) Uykuya dalmak, uyumak.

1.1. hāba var:-ıp

Bütün ‘ālem **varıp hāba** niçün bīdāre
ben kaldım

Şeb-i firkatde derd ile ‘aceb gam-hāra
ben kaldım (**Nazm 8/1**)

habbezā:

1.) Ne güzel, ne hoş.

1.1. habbezā:

Rāziyā tārīhine dūrdāne tārīh söyledim
Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī **habbezā** behcet-
fezā (**Tarih 9/11**)

1.2. habbezā:

Rāzī-i kemter gedā dūrdāne tārīh
söyledi

Habbezā bir ota bünyād eyledi ‘izzet
be-nām (**Tarih 37/11**)

haber:

1.) Bir olay, bir olgu üzerine edinilen
bilgi, havadis.

1.1. haber:

Cünün iklîmine tayy-ı mekânımdan

haber sorma

Müselsel turreñe düşvâr olan

dīvânelerden şor (**Gazel 40/4**)

1.2. haberim:-im

Râzî-i sühan-perveri red etme murâdın

Ben 'âşık-ı bî-çāreye kıyma **haberim**

var (**Gazel 46/6**)

haber al:- (Deyim)

1.) Bilgi sahibi olmak, bilgi edinmek.

1.1. haber al:-di, -m

Râziyâ şordum demez bu lebleri gül-
fâmeden

Bu imiş **aldım haber** maḥbûbeler
maḥbûbesi (**Gazel 152/5**)

haber ver:- (Deyim)

1.) Haber ulaştırmak, bilgi vermek.

1.1. haber ver:-

Ey bād-ı şabâ hâl-i dilim yâre **haber**
ver

Zulmet misiñ ol şâh-ı cihândāra **haber**
ver (**Gazel 31/1**)

1.2. haber ver:-

Ey bād-ı şabâ hâl-i dilim yâre **haber**
ver

Zulmet misiñ ol şâh-ı cihândāra **haber**
ver (**Gazel 31/1**)

1.3. haber ver:-

Tîğ-i nigehiñ kesdi benim şabr u

karārım

Güş eyleseñ 'ıyd eyleseñ ağıyāra **haber**
ver (**Gazel 31/2**)

1.4. haber ver:-

Zülfüñ gibi 'aqlım daḥi tālān u perişān
Bend etmek içün bendeñi ikrāra **haber**
ver (**Gazel 31/3**)

1.5. haber ver:-

Bülbül gibi şeb-tā-be-seher āh u
figānım

Gülşen yüzini görmeye bir çāre **haber**
ver (**Gazel 31/4**)

1.6. haber ver:-

Hüsniñde Hüseyni edemez medḥ u
senā hîç

Râzî gibi bir şāhib-i eş'āra **haber ver**
(**Gazel 31/5**)

1.7. haber ver:-

Raḥm eylesin ol gözleri seḥḥāra **haber**
ver

Çan ağladığım hicr ile dildāra **haber**
ver (**Gazel 32/1**)

1.8. haber ver:-

Raḥm eylesin ol gözleri seḥḥāra **haber**
ver

Çan ağladığım hicr ile dildāra **haber**
ver (**Gazel 32/1**)

1.9. haber ver:-

Şabrım gibi şükürüm saña ma'lûmdur
efendim
Eyyüb degil derdine bir çäre haber ver
(Gazel 32/2)

1.10. haber ver-:

Dildârına dil almada yağmacılık etdi
Ey turre yetiş ğamze-i tâtâra **haber**
ver (Gazel 32/3)

1.11. haber ver-:

Açsın gözini bûlbûl-i nālânım uyandı
Ey mäh-ı felek ğonce-i hûn-hâra
haber ver (Gazel 32/4)

1.12. haber ver-:

Râzî de bilir naqş-ı kalem-kârını yâriñ
Râsim nice resm eyleye hem-vâre
haber ver (Gazel 32/5)

1.13. haber ver-:

Dem-â-dem sûz-ı hecrinde ne
mümkün hâlim 'arz etmek
Haber ver derd-i 'aşkından ne çekdim
diyü ney verdim (Gazel 99/2)

1.14. haber ver-:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārâda olup
güyâ
Fiğân u nâle vü giryem **haber ver** âh u
zârımdan (Gazel 105/2)

1.15. haber ver-:-señ

Verseñ haberi bād-ı şabā bûy-ı
gülümden
Bu dâğıma hem rîze-i elmâs
ekenimden (Gazel 104/2)

haber-i yâr:

1.) Sevgilinin haberi.

1.1. haber-i yâr:-im

Müjdegânı kıparım diyü hemân bād-ı
şabā

Seherî geldi yetişdi **haber-i yârim** ile
(Müfret 67/1)

h'âb-gâh:

1.) Yatak odası.

1.1. h'âb-gâhıma:-ım, -a

Geldi benim ol perî **h'âb-gâhıma**
Ġamzeleri geçdi ciger-gâhıma (Terci-
bend 3/23)

hâb-ı 'aşk:

1.) Aşk uykusu.

1.1. hâb-ı 'aşk:-dan

Bizi mestâne halk etdi Hudâmız
Uyanmaz **hâb-ı 'aşkdan** mübtelâmız
(Gazel 54/1)

h'âb-ı ğaflet:

1.) Gaflet uykusu.

1.1. h'âb-ı ğaflet:

Hayālîñ bir nefes gitmez gözümde ey
gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥ̣āb-ı ḡaflet ey
perī peyker (Terci-bend 2/16)

ḥāb-ı ḡam:

1.) Üzüntü uykusu.

1.1. ḥāb-ı ḡam:-ın, -dan

Dilim ḥāb-ı ḡamından luṭfı var olsun
uyandırdı
Fıtıl-i baḥtımı cānān çerāḡ edip de
yandırdı (Gazel 141/1)

ḥ̣āb-ı nāz:

1.) Naz uykusu.

1.1. ḥ̣āb-ı nāz:-da

Ḥ̣āb-ı nāzda kā'il oldum қоçмаға
miyānını
Zāhirā etdikleri īhām geldi ḥātıra
(Gazel 121/6)

ḥabīb:

1.) Sevgili, dost, mahbub, Hz.
Peygamber.

1.1. ḥabīb:

Göñlümi alan ḥabīb kulu olsam yā
naşīb
Şaḥşıma āşnā-ṭabīb derdime dermān
imiş (Gazel 65/3)

1.2. ḥabībimdir:-im, -dir

Ḥabībimdir diyü medh etdi Mevlā
Dü 'ālemde sa'ādetli serindir (Kıt'a
1/2)

1.3. ḥabībīñ:-iñ

Ḥabībīñ çākeri bir pūr-günāhım
Ziyā ver baḥtıma baḥt-ı siyāhım
(Mesnevi 2/15)

ḥable'l-metīn et-:

1.) Sağlam bir ip gibi dolanmak.

1.1. ḥable'l-metīn et-:-se, -m

Ki zūlf-i müşg-bārın boynıma ḥable'l-
metīn etsem
Tolaşdıqça tolaşa bend-i 'irfān
olduḡun görsem (Gazel 97/5)

ḥabṭ-ı kibār et-:

1.) Kibarca susturmak.

1.1. ḥabṭ-ı kibār et-:-di, -m

Muvaffak eyledi Mevlā bugün ben
ber-murād oldum
Hezārān tuḥfeler verdim yine ḥabṭ-ı
kibār etdim (Gazel 101/3)

ḥacc:

1.) İslam'ın beş şartından biri olan,
Müslümanlarca zilhicce ayında
Mekke'de yapılan Kâbe'yi ziyaret ve
tavaf ibadeti.

1.1. ḥaccı:-ı

Mi'eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren
Şürût üzre farîzî **haccı** tekmilen
tamâm etdim (**Kaside 1/2**)

Haccâc:

1.) Irak valisi olup Hz. Muhammed
soyuna ve taraftarlarına eziyetten
dolayı "zâlim" lâkabım almıştır. Asıl
ismi Yusuf bin Sakafî'dir.

1.1. Haccâc'da:-da

Ol nedir ki Rûm'da yok Mekke'de var
‘Âbid ü zâhidde yok **Haccâc'da** var
(**Gazel 153/1**)

H'âce 'Alî Zâgîlî:

1.) Mudanya ilçesinde bulunan Eski
camiyi yaptıran kişi.

1.1. H'âce 'Alî Zâgîlî:

H'âce 'Alî Zâgîlî ihyâ edip bu câmi'i
Bânî-i evvel olandır şâhib-i 'irfâna bak
(**Tarih 20/2**)

hâcet:

1.) Gerek duyulan, muhtaç olunan şey,
ihtiyaç.

1.1. hâcet:

Var mı **hâcet** sırr-ı 'aşkı söyleyem
dildârıma
Ney gibi efgân u nâlân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.2. hâcet:

Hâfızî hem-derd edindim derdimiñ
dermânına
Var mı **hâcet** gitmeye Şîrâz'a sultânım
gibi (**Tarih 7/5**)

1.3. hâcet:

Hâlimi takrîre **hâcet** vār mıdır şâhım
benim
Cân fedâ fermân-beri kim ey yüzi
mâhım benim (**Terci-bend 1/13**)

2.) Dilek, arzu, istek, niyaz, dua.

2.1. hâcetin:-in

Yâ İlâhî vâlideynin **hâcetin** eyle qabûl
Meryem Hâvvâ ile olsun 'Aden'de
dîz-be-dîz (**Tarih 26/3**)

hâcet eyle:-

1.) Gerek duymak, ihtiyaç duymak.

1.1. hâcet eyle:-mez

Ey perî bir raḥm ile baksañ dil-i bî-
çâreye
Baḳmasañ mir'âta **hâcet eylemez** bir
an seni (**Müfret 93/1**)

hâcet kalma:-

1.) Artık gerek kalmaması, ihtiyacın
ortadan kalkması.

1.1. hâcet kalma:-dı

Dâğ-ı sînem lâle-veş izhâra **hâcet**
kalmadı

Sûz-ı hicrân-ile yandım hâşılı hâmem
gibi (Gazel 144/2)

Hâcî 'Alî Ağa:

1.) Hacı Ali Ağa.

1.1. Hâcî 'Alî Ağa:

Eyledi fermân hemân **Hâcî 'Alî**
Ağa'ya çün

Sarf-ı maḳdûr eylesün şıdk-ile etsün
ihtimâm (Tarih 14/17)

Hâcî 'İvâz Pâşâ:

1.) Hacı İvaz Paşa, Bursa Tavuk
Camii'ni yaptıran kişi.

1.1. Hâcî 'İvâz Pâşâ:

Şâhibu'l-hayra murâdıñ var ise el
kaldırıp
Cân u dilden **Hâcî 'İvâz Pâşâ'ya** eyle
du'â (Tarih 9/9)

hadd:

1.) Kişinin bir şeyi yapma yetkisi,
sınır, derece, mertebe.

1.1. ḥaddi:-i

Râziyâ ḳanḳı güzeldir yârime mânend
olan

Haddi mi seyyâreniñ ki mâh-ı tâbân
ile baḥş (Gazel 19/5)

1.2. ḥaddim:-im

Bir piyâde bende kim ferzâna söz
ḥaddim degil

Ey benim ruḥum efendim at u fîlim
yok şaha (Tarih 8/11)

1.3. ḥaddiñ:-iñ

Râziyâ bî-hûde efgân eyleme **ḥaddiñ**
degil

Yoluna cân vermedir bu yolda
cânândan ğaraż (Gazel 67/7)

1.4. ḥaddiñ:-iñ

'Âcizâne söz revâcın buldu ğayrî ḳıl
du'â

Ki seniñ **ḥaddiñ** deĝilken eylediñ şarf-
ı kelam (Tarih 37/10)

1.5. ḥaddiñ:-iñ

Râziyâ gûyâlık etme gûş eder ehl-i
sühân

Bezm-i 'irfânda seniñ **ḥaddiñ** deĝil
açma dehan (Terkib-bend 1/19)

hadd bil:- (Deyim)

1.) Neler yapabileceğini, gücünün ve
yeteneğinin nelere yetebileceğini
bilerek onun ötesine geçmemek,
ölçüsünü bilmek.

1.1. ḥadd bil:-ip

Haddimi bilip de ülfet eylesem
Uydırıp kendime ülfet eylesem
(Mesnevi 1/19)

haddizâtı:

1.) Kendisi, kendi içi.

1.1. **ḥaddizātında**:-n, -da

leṭā'if fezā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya ictisār **ḥaddizātında** mā-bihī'l-
iftihār olup
ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne'l-
'urefā ve'z-zurefā (**Dibace 2/3**)

ḥādīs-i merviye:

1.) Rivayet edilen hadis.

1.1. **ḥādīs-i merviye**:-sin, -den

Lāmi'ī Çelebī Dīvān'ında bülbül-i
bāğ-ı cihān 'andelīb-i gülzār-ı cinān
efendimiz
'aleyhi's-şalatu ve's-selāmın **ḥādīs-i**
merviyesinden şu 'arā hakkında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/12**)

ḥādīs-i resūlullāh:

1.) Peygamberin hadisi.

1.1. **ḥādīs-i resūlullāh**:-iñ

Şefā'atī li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
kıyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. **ḥādīs-i**
resūlullāhın me'āline daḥil
eyleyip hemān Hudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif'at-yāb ve dāru's-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/7**)

ḥādīs-i şerif:

1.) Mübarek hadis.

1.1. **ḥādīs-i şerif:**

ki Bismillāh Künūzen taḥte'l-'arşi
mefātīḥahā el-sinetehu's-şu'arā ev
kemā kāl 'aleyhi's-selām bu **ḥādīs-i**
şerif zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḥdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

Hāfız:

1.) Ondördüncü yüzyılda yaşamış
Şiraz doğumlu İranlı şair.

1.1. **Hāfız**:-ı

Hāfız hem-derd edindim derdimiñ
dermānına
Var mı ḥācet gitmeye Şirāz'a sultānım
gibi (**Tarih 7/5**)

h'āh u nā-h'āh: (İkileme)

1.) İsteyen ve istemeyen, ister istemez.

1.1. **h'āh u nā-h'āh:**

H'āh u nā-h'āh ... buldum anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma'nīde ammā biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

h'āhiş-i cān:

1.) Canın arzusu, aşığın isteği.

1.1. **h'āhiş-i cān**:-ın

Ebrūlarıña secdesi var **h'āhiş-i cān**ın
Gönlüm gibi titrer yüregi kıble-
nümānıñ (**Gazel 81/1**)

h'āh-nā-h'āh: (İkileme)

1.) İster istemez.

1.1. h'āh-nā-h'āh:

Çille-i āzārını āh çekdigim ra'nā bilir
H'āh-nā-h'āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (**Gazel 37/6**)

hāh-nā-hāh: (İkileme)

1.) İster istemez.

1.1. hāh-nā-hāh:

Hāh-nā-hāh 'āşık-ı bīmārın yād
eyledi
Himmet ü feyziñle dilber bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

hāk:

1.) Toprak, yeryüzü, yer, tūrab.

1.1. hāk:

Hāk u bāb u manzarı vaşfinda 'āciz
şā'irān
Nice ta'rīf edeyim evşafını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

1.2. hākden:-den

Nār u bād u āb **hākden** ḥalk olup
bulduñ vücūd
Zātın fehm eylemekdir saña 'irfāndan
ğaraž (**Gazel 67/5**)

1.3. hākine:-i, -n, -e

Yüzün sürmüş eşigi **hākine** kılmış
temennāyı

Açılmış gönçeler gibi daḥi ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

Hak:

1.) "Varlığı ezelden ebede sabit olan,
hiçbir değişikliğe uğramadan var ve
daimî olan, batıl olmayan" anlamında
Allah'ın en güzel isimlerindendir.
Allah tealâ, Hüda.

1.1. Hāk:

Rāh-ı Hākḳ'a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hāk ile ḥak olmayan ādem hebā degil
mi yā (**Gazel 8/1**)

1.2. Hāk:

Rāziyā rāzī olursañ **Hāk** saña yāver
olur
Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a'lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

1.3. Hāk:

Gözüm tūtiyāsı olsa ḥāk-i pāyın
'İnāyet etmege **Hāk** eşerindir (**Kıt'a**
1/19)

1.4. Hāk:

Bi-ḥamdi'l-lāh dil-i maḥzūnumu **Hāk**
eyledi şādān
Şükür şermende kıldı luṭf-ı Hāk'la bī-
vefā devrān (**Tarih 5/1**)

1.5. Hāk:

Ḥazret-i Pāṣā-yı Ġāzī Bermekī-i vaḳt
idi

Sāḥa-i dārū'l-cinānı **Ḥaḳ** ede me'vā
aṇa (**Tarih 9/1**)

1.6. Ḥaḳ:

Bez̤l-i maḳdūr eyleyip ta'mīne ḳıldı
ihtimām

Eyleye ecr ile me'cūr **Ḥaḳ** anı rüz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

1.7. Ḥaḳ:

Mesned-i Maḥmūd'a teşbīh olunur
işbu maḳām

Post-nişīn etmede **Ḥaḳ** her nefesde
şād-kām (**Tarih 14/1**)

1.8. Ḥaḳ:

Oḳu Mevlā 'aşḳına gel fātiḥa ihlāş ile
Rūḥına ihdā edince **Ḥaḳ** seni eyler be-
kām (**Tarih 21/5**)

1.9. Ḥaḳ:

Bānī-i beyt-i dilārā feyz-i Ḥaḳ'dan
behre-yāb

'Abbās Āṣaf-ı zamīrdır **Ḥaḳ** mu'īni
dā'imā (**Tarih 39/6**)

1.10. Ḥaḳ:

Ḥaḳ bu zāt-ı 'ālī-ḳadri dem-be-dem
şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi'l-benān
olsa sezā (**Tarih 39/9**)

1.11. Ḥaḳ'dan:-dan

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña

Ḥaḳ'dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

1.12. Ḥaḳ'dan:-dan

Bāb-ı Ḥaḳḳ'a ḳıl tevekkül büm-veş
eyle ḳıyām

Ġayriye eden niyāz **Ḥaḳ'dan** cüdā
degil mi yā (**Gazel 8/3**)

1.13. Ḥaḳ'dan:-dan

Bir ġarībim **Ḥaḳ'dan** özge yokdur
hiçbir penāh

Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.14. Ḥaḳ'dan:-dan

'Aceb mi gördüğüm derdi belālar
kendi kerīmdir

Meded **Ḥaḳ'dan** olursa yoksa giryān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/6**)

1.15. Ḥaḳ'dan:-dan

Ḳuşūrum 'afvını **Ḥaḳ'dan** temennī
eyledim dilden

Tavāf u sa'yi tekmīl eyledim beytü'l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

1.16. Ḥaḳ:-dan

Feyzī Pāṣā-zāde **Ḥaḳ'dan** feyz alıp
der Rāziya

Bir ziyād-ı feyz içün hem dest açıp
ḳıldım du'ā (**Tarih 4/1**)

1.17. Hâk-ile:-ile

Şûret ü ma' nîde ancak hep tasarruf

Hâk-ile

İstesen maşşûdîñi destîñ açıp

Sübhân'a tut (**Gazel 16/2**)

2.) Doğru, gerçek, doğrusu, müstehak.

2.1. hâk:

Muhammed Muştafa maḥbûb-ı

Yezdân

Bu tesmiye ki **hâk** zîverîñdir (**Kıt'a**

1/4)

2.2. hâk:

Zâhidiñ cildinde sıķlet olduğun görme

ba'îd

Hâk bu kim şûretde dost sîretde

düşmânım gibi (**Tarih 7/3**)

2.3. hâk:

Harf-i cevherdâr ile Râzî görüp târîḥ

dedi

Hâk bu söz câmi'-i Tayyâr pür şafâ

beyt-i Hudâ (**Tarih 8/13**)

2.4. hâkdır:-dır

Göñlüme **hâkdır** gelen dünyâ ne nâz

eyler baña

Hîç taşavvur eylemem 'âlem niyâz

eyler baña (**Gazel 11/1**)

hâk et:-

1.) Toprak etmek, öldürmek.

1.1. hâk et:-meden

Baña azâr içün her ân efendim pür-
kedersîñ sen

Beni **hâk etmeden** gayrî daḥi âyâ

nidersîñ sen (**Terci-bend 2/11**)

hâk ile pā-māl ol:- (Deyim)

1.) Yer ile yeksan olmak, yıkılmak,
harap olmak.

1.1. hâk ile pā-māl ol:-maz

Ḳıl tevvekkül ḳadere şekk ile dil-gîr
olma

Luṭfuna maḥzar olan **hâk ile pā-māl**
olmaz (**Gazel 58/3**)

hâk ile yeksân et:- (Deyim)

1.) Yer ile yeksan etmek; yıkıp yok
etmek, ortadan kaldırmak.

1.1. hâk ile yeksân et:-

Pür-ḳuşûrum gerçi ammâ mu' terif
üftâdeyim

Bu felek **hâk ile yeksân etdi**

dermânım gibi (**Tarih 7/8**)

hak ol:-

1.) Doğru olmak.

1.1. hâk ol:-ma, -(y)an

Râh-ı Hâḳḳ'a cân fedâ kılsañ revâ
degil mi yâ

Hâḳ ile **hâk olmayan** âdem hebâ degil
mi yâ (**Gazel 8/1**)

hāk ol-:

1.) Toprak olmak, ölmek.

1.1. hāk ol-:-up

Cihānıñ varlığın fikr eyledim aślā vefā
yoğdur

Erenler hıdmetinde **hāk olup** cismim
ğubār etdim (**Gazel 101/6**)

Hāk te‘ālā:

1.) Yüce Allah.

1.1. Hāk te‘ālā:

Hāk te‘ālā mazhar etmiş zātıñı bu
‘izzete

Āşaf-ı vaqt-i zamānsıñ lāyık olduñ
rif‘ata (**Tarih 34/1**)

1.2. Hāk te‘ālā:-dan

Hāk te‘ālādan niyāzım iştibāhım yok
benim

Hāşılı cennet-mekān fırdevs-i a‘lādır
yerim (**Gazel 100/4**)

hakāret:

1.) Küçültücü söz veya davranış, kötü
muamele.

1.1. hakāretle:-le

Hakāretle nazar kılma efendim
Velī ālūdeyız hāşıl merāmız (**Gazel
54/6**)

hāke düş-:

1.) Toprağa düşmek, yere serilmek.

1.1. hāke düş-:-üp

Üftādeleriñ **hāke düşüp** hālī yamāndır
Tut bñy-ı vişāl gibi hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

hāke yeksān ol-: (Deyim)

1.) Yer ile yeksan etmek; yıkıp yok
etmek, ortadan kaldırmak, toprakla bir
olmak, mahvolmak.

1.1. hāke yeksān ol-:-duk, -um

Ümīdi meyvesiyle nağd ü vaqtim hep
nişār etdim

Bu bāğ-ı bñ-vefāda **hāke yeksān
olduğum** kaldı (**Gazel 150/2**)

hāk-i der:

1.) Kapının toprağı, sevgilinin
kapısının toprağı.

1.1. hāk-i der:-i

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır **hāk-i
deri**

Zülfüne āmihte etmiş müşğ ü gül-āb
‘anberi (**Terkib-bend 1/13**)

1.2. hāk-i derin:-in, -e

Hīç perīşān olma ey dil cān u dilden
kıl niyāz

Sür yüzün **hāk-i derine** dā‘imā
Raḥmān’a tut (**Gazel 16/3**)

hāk-i kadem ol-:

1.) Ayağının tozu yapmak, sevgilinin kulu olmak.

1.1. ḥāk-i ḳadem ol:-sa, -m

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına **ḥāk-i ḳadem olsam**

Ḥudā'dan bu niyāzı Rāziyā her bir zamān ister (**Gazel 42/5**)

ḥāk-i pāy:

1.) Ayak toprağı, sevgilinin ayağının toprağı.

1.1. ḥāk-i pāy:-a

Ḥāk-i pāya 'arż-ı ḥāl bī-hūdedir olmaz müfid

Derdimiñ tefhīmi gūyā dil-nüvāz olmuş saña (**Gazel 13/4**)

1.2. ḥāk-i pāy:-e

Ruḥṣat olsa **ḥāk-i pāye** bir nöbet yüz sürmeye

Yoluna ḳurbān olurlar ṣad-hezār āvāreler (**Gazel 34/7**)

1.3. ḥāk-i pāy:-e

Ḥāk-i pāye yüz sürüp kıldım saña ḥālīm beyān
Hīç teraḥḥum etmediñ āteş bıraḳdıñ cānıma (**Müfret 10/1**)

1.4. ḥāk-i pāy:-iñ

Yüz yerde **ḥāk-i pāyıñ** bābına sürdüm yüzüm

Berḳ uran nūr-ı tecellī nūr-ı enverden midir (**Gazel 30/5**)

1.5. ḥāk-i pāy:-iñ

Ḥāk-i pāyıñ dīdeme tūtyā ederdim ey civān

Ḥāne-i 'acżāneme bir kerrecik gelmez misiñ (**Gazel 80/3**)

1.6. ḥāk-i pāy:-iñ

Gözüm tūtiyāsı olsa **ḥāk-i pāyıñ** 'İnāyet etmege Ḥaḳ eṣerindir (**Kıt'a 1/19**)

1.7. ḥāk-i pāy:-iñ, -a

Cāna minnet bilelim ḥizmet-i cānānı hemān

Ḥāk-i pāyıña düşüp 'azm-i rikāb eyleyelim (**Gazel 90/4**)

ḥāk-i pāy et:-

1.) Ayağın toprağı olmak, âşık olmak, sevgilinin kulu olmak.

1.1. ḥāk-i pāy et:-di, -ñ

Ḥālīmı 'arż eyledikçe hīç teraḥḥum etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem **ḥāk-i pāy etdiñ** beni (**Gazel 146/4**)

ḥāk-i pāy ol:-

1.) Ayağın toprağı olmak, âşık olmak, sevgilinin kulu olmak.

1.1. ḥāk-i pāy ol:-du, -m

‘Aşıkın şeydā edip kan ağladır her bir nefes

Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār olmaz bana (**Nazm 3/2**)

hāk-i pāy-ı ‘izzet:

1.) Mübarek ayağın toprağı.

1.1. **hāk-i pāy-ı ‘izzet:-iñ, -i**

Hāk-i pāy-ı ‘izzetiñi rüyıma kıldım niķāb

Yā Resūlallāh şefā‘at eyle Rāzī bī-kese (**Müfret 48/1**)

hāk-i pāy-i yār:

1.) Sevgilinin ayağının toprağı.

1.1. **hāk-i pāy-i yār:-e**

Hāk-i pāy-i yāre varsam yüz sürüp etsem niyāz

Gözime tūtyā görünür her nazarda pīşesi (**Gazel 135/3**)

hāk-i rāh:

1.) Sevgilinin yürüdüğü yer, sevgilinin yolunun toprağı.

1.1. **hāk-i rāh:**

Ma‘nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır hāk-i rehiñ

Zāhirā ‘aynına nūrdur **hāk-i rāh** gelmez baña (**Gazel 6/4**)

hāk-i reh:

1.) Sevgilinin yürüdüğü yer, sevgilinin yolunun toprağı.

1.1. **hāk-i reh:-iñ**

Ma‘nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır **hāk-i rehiñ**

Zāhirā ‘aynına nūrdur hāk-i rāh gelmez bana (**Gazel 6/4**)

hakikat:

1.) Doğru, doğruluk, gerçeklik, asıl olan.

1.1. **hakikat:**

buyurduğu ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş nev‘-i insānda müstesnā olarak şūḥān u ḥūbān u civānān-ı dil-rubāyān zümresini zāhirde mecāz-ı bātında **hakikat** bā-‘aşk-ı muṭlaķ tavşif (**Dibace 4/4**)

1.2. **hakikat:**

Hakikat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla ey meh-rū
‘İzārıñ şevķi ile sürdigim peymānelerden şor (**Gazel 40/6**)

1.3. **hakikat:**

Şüretā keşretdeyiz ammā **hakikat** içre biz
Ser-zemīn-i kıbleyiz zıkr-i cenāb-ı ‘izzetiz (**Gazel 53/2**)

1.4. **hakikat:**

Mecâzımdır benim âh u figânım

Hâkikat râhına varmaz ayağım

(Mesnevi 2/12)

1.5. **hâkikatde:-de**

Olursa derdime dermân seniñdir

Hâkikatde kamu fermân senindir

(Mesnevi 2/5)

hâkikat râhını bul:-

1.) Doğru yolu bulmak, Allah yolunu bulmak.

1.1. **hâkikat râhını bul:-du, -m**

Ben mecâzî ‘aşk ile **buldum hâkikat râhını**

Şîve hâkkıñdır efendi şîve-bâz eyler baña (Gazel 11/4)

Hâkimi Şâkir Muhammed Efendi:

1.) Hakimi Şâkir Muhammed Efendi.
Bursa Eski camiiyi tamir eden kişi.

1.1. **Hâkimi Şâkir Muhammed Efendi:**

Hâkimi Şâkir Muhammed Efendi

nâm-âverin

Himmetiyle oldu ta‘mîr ma‘bed-i

Sübhâna bak (Tarih 20/5)

hakîr gör:- (Deyim)

1.) Önemsememek, değer vermemek, küçümsemek, küçük görmek, hor görmek.

1.1. **hakîr gör:-se, -ñ**

Zerre-i nâcîziñe düşse ziyâ-yı pertevin

Ey veliyyü’n-ni‘metim **görseñ hakîr**

kemteriñ (Matla 16/1)

hak:

1.) "Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimî olan, batıl olmayan" anlamında Allah’ın en güzel isimlerindendir.

1.1. **Hak’a:-a**

Hak’a teslim ü rızâ cânı fedâ böyle imiş

Elimizden ne gelir emr-i Hudâ böyle imiş (Müseddes 1/8)

1.2. **Hak’adır:-a, -dır**

Beni bañr-ı belâya ‘aşk giriftâr etdiğin bildim

Ümîdim **Hak’adır** her dem bi-hamdi’llâh şorarım yok (Gazel 74/5)

2.) Birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

2.1. **hakkıma:-ım, -a**

Beni bir menzile iclâs ede Rabb-i ‘izzet

İ’tibâr-ı küberâ **hakkıma** ikbâl olmaz (Gazel 58/6)

2.2. **hakkın:-ı, -n**

Şöyle tursun dostluğumuz gelseler
Komşu **hakkın** yerine getürseler
(Mesnevi 1/17)

2.3. hakkın:-a

Hakkına levlāk buyurdı hāzret-i Allāh
seniñ

Ey kerem-kānı efendim kıl şefā'āt
keremi (Kaside 2/2)

2.4. hakkıñdır:-iñ, -dır

Ben mecāzī 'aşk ile buldum hakīkat
rāhını

Şīve **hakkıñdır** efendi şīve-bāz eyler
baña (Gazel 11/4)

3.) Asıl, gerçek, doğru.

3.1. hakka:-a

Hakka Rāzī dil-i mir'ātına kıl bir
nazarı

Şu cihān āyinesine göre hem-reng
etdim (Gazel 91/6)

4.) Bir şey ya da durum gereği,
gereğince.

4.1. hakkı:-ı

Nigeh-bān-ı ümīd-i çeşmim oldu hūna
müstagrağ

O ism-i a'zamıñ **hakkı** İlāhī ber-
murād eyle (Nazm 1/3)

Hakk 'aşk:

1.) Allah aşkı.

1.1. Hakık 'aşk:-ı

Nefs-i pür-şümüñ hücümü baña te'sir
eylemez

Kalb-i bī-çāremde **Hakık'ın** 'aşkı
muhkemdir bana (Gazel 1/4)

hakk ol:-

1.) Toprak olmak, yok olmak,
kazınmak, silinmek.

1.1. hakk ol:-du

Levh-i dilden Rāzīyā **hakk oldu**
şandım ismimi

Beynimizde sırrımız esrār-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/5)

hakkında:

1.) Bir şeye ilişkin, üzerine, dair.

1.1. hakkıında:

Lāmi 'ī Çelebī Dīvān'ında bülbül-i
bāğ-ı cihān 'andelīb-i gülzār-ı cinān
efendimiz

'aleyhi's-şalatu ve's-selāmıñ hādīs-i
merviyesinden şu 'arā **hakkıında** bir
eşer nakl eder (Dibace 2/12)

1.2. hakkıında:

hakkıında nāzil olan Leḳad haleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me'al-i şerīfini
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāhaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda izhār u (Dibace 4/7)

1.3. ḥaḳḳında:

Eyle gel taḥsīn eyle **ḥaḳḳında** anuñ
bir du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.4. ḥaḳḳında:

Girerse destime dāmān-ı ‘afvıñ ey
cefā-kārım

Ḳuluñ **ḥaḳḳında** ey Rāzī bu ni‘met
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

ḥāk-nişīn ol-:

1.) Fakirleşmek, dilenci olmak.

1.1. ḥāk-nişīn ol-:-du, -m

Farāş-ı nāzenini hīç beğenmezken
vaṭānlarda
‘Acebdir **ḥāk-nişīn oldum** düşüp
gurbete ḥānlarda (**Matla 23/1**)

ḥāk-sār:

1.) Toz toprak içinde kalmış, ḥālī
perişān.

1.1. ḥāk-sār:

tārīḥiyle İsmā‘īl nām ḳal‘asında
muḥārebede galebe-i küffār **ḥāk-sār**
ḳızılbaş bed-ma‘āş
vāḳī‘ olup biraz rüfeḳā-yı mü‘minīn ü
aḥillā-i müslimīn ile der-dest-i kefare
esīr (**Dibace 3/5**)

ḥāl:

1.) Bir şeyin içinde bulunduğu
şartların ve niteliklerin bütünü, durum,
davranış, tutum.

1.1. ḥāl:

Rūyıña baḳdıḳça Rāzī‘ye gelir biñ
dürlü **ḥāl**

Bābıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.2. ḥālcağızım:-cağız, -ım

Şorma benim derd-i dilim āh āh
Ḥālcağızım ḡayri tamām oldu gel
(**Gazel 83/6**)

1.3. ḥālī:-i

Kimseler raḥm eylemezler bī-kese **ḥālī**
‘aceb
Her gören bir ta‘n-ı āḥer ile ta‘n eyler
baña (**Gazel 9/2**)

1.4. ḥālī:-i

Üftādeleriñ ḥāke düşüp **ḥālī** yamāndır
Ṭut bŷy-ı vişāl gibi hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

1.5. ḥālī:-i

Ḥālī ŷzre cümleye ikrām olur bu
ḥānede
Ah edeb ḳadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

1.6. ḥālīm:-im

Ḥazret-i sultān-ı kevneyn fahr-i
‘ālemden bekā
Bir şefā‘at iriše yoḥsa dilā **ḥālim**
ḥarāb (**Gazel 14/5**)

1.7. ḥālim:-im

Şaḫın pend ü nasīhat kār eder şanma
görüp **ḥālim**
Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.8. ḥālim:-im

Benim **ḥālim** tamām oldu efendim
baña raḥm eyle
Yeter āhim füzün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.9. ḥālim:-im

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā **ḥālim**
ḥarāb
Ḥancer-i dildüz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ (**Gazel 71/7**)

1.10. ḥālim:-im

Zülf-i tarrārın perişān eylemiş **ḥālim**
gibi
‘Āşıkın medhūş eder ol sünbül
şebbūlarıñ (**Gazel 79/3**)

1.11. ḥālim:-im

Çille-i bezm-i cihāndan çekdigim
çekmez cihān
Şīve-i esrār-ı ḥikmet şorma **ḥālim** pür-
melāl (**Gazel 84/2**)

1.12. ḥālim:-im

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün **ḥālim** ‘arz etmek
Ḥaber ver derd-i ‘aşkından ne çekdim
diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

1.13. ḥālim:-im

Tefekkür eyleyip **ḥālim** düşünce
ḥayret-i fikre
Nigārā sükker-āsā ol leb-i gülgünüñi
çīne (**Gazel 115/4**)

1.14. ḥālim:-im

Der-āgūş-ı ḥayālime alınca pür-cefā
yāri
Yalanlar söyledi taḥkīkine **ḥālim**
tamām etdi (**Gazel 142/4**)

1.15. ḥālim:-im

Her cihetle ‘acizim **ḥālim** benim gāyet
ḥarāb
Yā İlahe’l-‘ālemīn fazlıñla eyle kām-
yāb (**Matla 14/1**)

1.16. ḥālim:-im

Ḥāk-i pāye yüz sürüp kıldım saña
ḥālim beyān
Hīç teraḥḥum etmediñ āteş bıraḥdın
cānıma (**Müfret 10/1**)

1.17. ḥālim:-im

Cüdā düşdüm efendimden ‘aceb **ḥālim**
n’olur bilmem

Giceler āh u zārīnla hayālīñ dilde
kalmışdır (Müfret 90/1)

1.18. ḥālim:-im

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle
Kuşūrum çok ḥuzūruñda ne hācet
ḥālim izhāra (Tarih 6/8)

1.19. ḥālim:-im

Derd-i ‘aşkıñā düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye vü āhım ile **ḥālim** pek
yamān (Terci-bend 1/7)

1.20. ḥālim:-im

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaqt ü **ḥālim**
pür-melāl
Sāye-i cūdīñ murādım gayri fikrimdir
muḥāl (Terci-bend 1/20)

1.21. ḥālim:-im

Beni terk etdiğiñ bildim diliñ kimlerle
rām oldu
Saña inşāf vere Allāh benim **ḥālim**
tamām oldu (Terci-bend 2/14)

1.22. ḥālime:-im, -e

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam **ḥālime** rahm
eyleyip
Keşf eder derdim benim ‘arz-ı cemāl
eyler bana (Gazel 12/7)

1.23. ḥālime:-im, -e

Rahm eyle benim **ḥālime** cānā kerem
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (Gazel 93/2)

1.24. ḥālime:-im, -e

Dest-res eyler-ise ancak **ḥālime** ḥallāk
eder
Dest-gır olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (Gazel 123/4)

1.25. ḥālime:-im, -e

Ḥālime vākıf iken āh bir teraḥḥum
etmedi
Zālīm ü ḡaddār imiş āteş bıraḡdı
cānıma (Müfret 9/1)

1.26. ḥālime:-im, -e

Ey Hudā feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Rahm edip **ḥālime** āh derdime dermān
eyle (Müseddes 1/10)

1.27. ḥālime:-im, -e

Ağlar ahır **ḥālime** āvāreler
Çāre nedir derdime bī-çāreler (Terci-
bend 3/14)

1.28. ḥālime:-im, -e

İtdi gönül sāye-i zülfüñ penāh
Belki benim **ḥālime** eyler nigāh
(Terci-bend 3/18)

1.29. ḥālime:-im, -e

Hālime kıldı teraḥḥum nāz u istiḡnā
ile

Ḳudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār ile (**Terkib-bend 1/8**)

1.30. ḥālimi:-im, -i

Benim **ḥālimi** görmek ol gözi seḥḥāra
kalmışdır

Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
kalmışdır (**Gazel 43/1**)

1.31. ḥālimi:-im, -i

Benim derdimi inkār eyleyenler
ḥālimi bilmez

Göñül fikr-i müjeñle āh eder hem ber-
karār olmaz (**Gazel 49/5**)

1.32. ḥālimi:-im, -i

Hālimi ben nice tefhīm eyleyem
taḳrīri güç

Ġayrīler gūş eylemez āh işidenlerden
ırāġ (**Gazel 71/4**)

1.33. ḥālimi:-im, -i

Mācerā-yı derdimi taḳrīr ederdim ben
saña

Bir teraḥḥum eyle cānā **ḥālimi** şormaz
mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.34. ḥālimi:-im, -i

Hālimi ‘arz eyledikçe hīç teraḥḥum
etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem ḥāk-i pāy
etdiñ beni (**Gazel 146/4**)

1.35. ḥālimi:-im, -i

Hālimi ‘arz etsem ammā kimseler
raḥm eylemez

Rāziyā āh ile giryān olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/8**)

1.36. ḥālimi:-im, -i

Gözlerimden ḳan gelir ḳan ağlarım

Hālimi kimler bilir ḳan ağlarım
(**Mesnevi 1/9**)

1.37. ḥālimi:-im, -i

Derdime düş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşḳa bir dem **ḥālimi**
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.38. ḥālimi:-im, -i

Hālimi taḳrīre ḥācet vār mıdır şāhım
benim

Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.39. ḥālimi:-im, -i

Añladamam baḥtım ile **ḥālimi**

Ḳıldı telef ‘ömrimi hem mālımı
(**Terci-bend 3/2**)

1.40. ḥālimiñ:-im, -iñ

Kimse vāḳıf olmasun **ḥālimiñ** esrārına

Nāzikāne ḳıl ḥırāmān nāz ile rindāna
baş (**Gazel 66/2**)

1.41. ḥālin:-in

Bu Rāzī ḥasretiñ **ḥālin** tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini dā'im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.42. ḥālīñ:-iñ

Göz ucıyla nīm nigāh eyler ise **ḥālīñ**
ḥarāb
Bī-zarūrī bend eder ol turre-i tārrārına
(**Gazel 132/3**)

1.43. ḥālin:-in

Kerāmetlū kerīmem bu veliyye eyledi
‘uqbā
Peder māder ile **ḥālin** bilenler kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

1.44. ḥāline:-i, -n, -e

Var mı bir **ḥāline** Rāzī şükrini taqđīm
eder
Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā degil mi yā
(**Gazel 8/5**)

1.45. ḥāline:-i, -n, -e

Kim vücūd şehrine kılsa taşarruf
zāhidā
On sekiz biñ ‘ālemiñ **ḥāline** eyler
ıttılā‘ (**Müfret 58/1**)

1.46. ḥālīni:-i, -n, -i

Ḥālīni kılmış perīşān kākülün
sünbüllerin
Ruḥlarıñ şevk ile cānā lāleniñ bağrında
dāğ (**Gazel 71/2**)

1.47. ḥālīñi:-iñ -i

‘Arza gir **ḥālīñi** ‘arz et bī-zebān takrīr
ile
‘Arz-ı ḥālīñ buyrulur dermān olur
civāna bak (**Gazel 77/3**)

1.48. ḥālīñi:-iñ, -i

Ḥālīñi ḥallāka ‘arz et dā‘imā eyle
niyāz
İlticā etme cihāniñ bī-‘aṭā zengīnine
(**Gazel 117/4**)

1.49. ḥālīni:-i, -n, -i

Ḥālīni ‘arz etmek için dil veren
dildārına
Luṭf-ile eyler taḥannī çāresiz ağıyārına
(**Gazel 132/1**)

1.50. ḥālīni:-i, -n, -i

Anuñ ile vaḳtīmı kılam güzār
Bu cihāniñ **ḥālīni** yazar çizer
(**Mesnevi 1/24**)

2.) Dert, keder, elem.

2.1. ḥālīñ:-iñ

Dilberā kıldım nazar ālīñ da çok **ḥālīñ**
de çok
Derd-mend üftādeñe ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/1**)

2.2. ḥālīñ:-iñ

Dilberā kıldım nazar ālīñ da çok ḥālīñ
de çok

Derd-mend üftādeñe ālīñ da çok **hālīñ**
de çok (Gazel 75/1)

2.3. hālīñ:-iñ

Bir terahhūm eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmīña

Gün-be-gün zālīm seniñ ālīñ da çok
hālīñ de çok (Gazel 75/2)

2.4. hālīñ:-iñ

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm
bendiñe

Kime şekvā edeyim ālīñ da çok **hālīñ**
de çok (Gazel 75/3)

2.5. hālīñ:-iñ

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını

Bī-vefāsiñ sevdigim ālīñ da çok **hālīñ**
de çok (Gazel 75/4)

2.6. hālīñ:-iñ

Hasbihālīm söylerim ben Rāziyā leyl ü
nehār

Gūşıña girmez seniñ ālīñ da çok **hālīñ**
de çok (Gazel 75/5)

hāl dili:

1.) Herhangi bir şeyi davranışlarıyla
gösterme, fiilleriyle anlatmak.

1.1. hāl dili:-(y)le

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim

Hāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (Gazel 129/4)

hāl eyle-:

1.) Yapmak, etmek, bir duruma
gelmek.

1.1. hāl eyle:-r

Merhametsiz kanlı zālīm tırmaz āl
eyler baña

Bilmem efsūn mu okur yoksa ne **hāl**
eyler baña (Gazel 12/1)

hāl ol-:

1.) Hallolmak, çözümlenmek,
sonuçlanmak.

1.1. hāl ol:-maz

Pister-i derd ü elem cānına kār eyler
ise

Aña teslīm-i Hudā gibi şifā **hāl olmaz**
(Gazel 58/4)

hāle gir-:

1.) Bir duruma gelmek, bir vaziyet
almak.

1.1. hāle gir:-ip

Ne ‘aceb **hāle girip** şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye mūncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (Müseddes 1/5)

hālā:

1.) "Bu zamana kadar, şimdi bile,
hâlen" anlamlarında zarf.

1.1. ḥālā:

Gül lebinden bûseler verdi baña ol
gül' izār
Cân dimāğında o lezzet dem-be-dem
ḥālā ola (**Gazel 134/6**)

1.2. ḥālā:

Düşünce vādī'-i zulmet beni mest
eyledi **ḥālā**
İçince āb-ı hayvānı unuttum vaşl-ı
Leylā'yı (**Gazel 137/3**)

1.3. ḥālā:

Sükûtuñ mûsikîyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ
Bu vaḳtîñ şîvesin **ḥālā** bilem derseñ
sükût eyle (**Nazm 13/2**)

1.4. ḥālā:

Sürûrumdan 'aceb raḳş-āver etdi bu
felek gūyā
Turur **ḥālā** derûnumda feraḥla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

ḥalāş et-:

1.) Kurtarmak.

1.1. ḥalāş et-:

Bu Rāzî-i mu'arrif cümle ḳuşûr
cürmine yā Rab

Ḥalāş et ben ğarîbi dā'imā nā-çār eder
baḥtım (**Gazel 89/5**)

1.2. ḥalāş et-:-di, -m

Ki zîrā penc ü şeş kehle girîbânıma
cem' olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir **ḥalāş etdim**
girîbânı (**Kıt'a 3/2**)

ḥalāş ol-:

1.) Kurtulmak.

1.1. ḥalāş ol-:-maz

O şūḥıñ rûy-ı âteş-nākına yandım
amān yā Rab

Ḥalāş olmaz 'acebdır başımız her rûz
felâketden (**Gazel 106/3**)

ḥālātiḥ:

1.) Türlü haller, türlü durumlar.

1.1. ḥālātiḥi:-i

Ah mine'l-'aşḳi ve **ḥālātiḥi**
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātiḥi (**Terci-
bend 3/4**)

1.2. ḥālātiḥi:-i

Ah mine'l-'aşḳi ve **ḥālātiḥi**
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātiḥi (**Terci-
bend 3/8**)

1.3. ḥālātiḥi:-i

Ah mine'l-'aşḳi ve **ḥālātiḥi**
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātiḥi (**Terci-
bend 3/12**)

1.4. ḥālātihi:-i

Ah mine'l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/16)

1.5. ḥālātihi:-i

Ah mine'l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/20)

1.6. ḥālātihi:-i

Ah mine'l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/24)

1.7. ḥālātihi:-i

Ah mine'l-‘aşkı ve ḥālātihi
Aḥraқа қалби bi-ḥarārātihi (Terci-
bend 3/28)

ḥalāvet:

1.) Tatlılık, şirinlik, hoşluk, zevk.

1.1. ḥalāvetden:-den

O ḥūbīñ ruḥları ālın ḥaṭā-ver olduğun
gördüm
Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski
ḥāletden (Gazel 106/2)

ḥāle:

1.) Ay ağılı, ay etrafında bazen peyda
olan daire. Mec. Sevgilinin etrafı,
çevresi.

1.1. ḥāle:

Gülābān ḥāle ḥande ederler pīç u
tābımdan
Perīşān eyleyip rüsvā ile bī-‘ār eder
bahtım (Gazel 89/3)

ḥālet:

1.) Nitelik, hal, durum, vaziyet,
keyfiyet.

1.1. ḥāletden:-den

O ḥūbīñ ruḥları ālın ḥaṭā-ver olduğun
gördüm
Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski
ḥāletden (Gazel 106/2)

1.2. ḥāletiyile:-i, -(y)le

Sırrını her şorduğum ḥāmūş olur
Ḥāletiyile dūş olan bī-ḥūş olur
(Mesnevi 5/3)

1.3. ḥāletiz:-iz

Her cihetle rāzīyiz biz ḥikmet-i
Yezdān’a çün
Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk ḥāletiz
(Gazel 53/8)

ḥālī:

1.) "-den başka" anlamında edat.

1.1. ḥālī:

Ḥāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
degil
Biri me’ mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
degil (Matla 19/1)

1.2. ḥālī:

Ḥāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
degil

Biri me’ mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
degil (Matla 19/1)

ḥāl-i ‘acz:

1.) Zavallı hal, aşğın içinde
bulunduğu sıkıntılı durum.

1.1. ḥāl-i ‘acz:-im, -e

Neyleyim rüsvā-yı ‘ālem eyledi hem
nā-murād

Ḥāl-i ‘aczime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (Gazel 76/5)

ḥāl-i ‘ālem:

1.) Alemin hali.

1.1. ḥāl-i ‘ālem:

Ḥāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden ḥālī
degil

Biri me’ mül biri ḥavf bu ikiden ḥālī
degil (Matla 19/1)

ḥāl-i beyān:

1.) Durumun izah edilmesi.

1.1. ḥāl-i beyān:-im

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
niḡāhı

Takrīre mecāl var mı diyem ḥāl-i
beyānım (Gazel 92/6)

ḥāl-i digeḡ-gūn:

1.) Mahvolmuş, perişan hal, aşğın
hali.

1.1. ḥāl-i digeḡ-gūn:-üm

Bana rahm eyleyip ḥāl-i digeḡ-gūnüm
su’āl etse

Ḥuzūrunda temennī eyleyip cānāna
‘aşk eyle (Gazel 120/2)

1.2. ḥāl-i digeḡ-gūn:-üm

Benim ḥāl-i digeḡ-gūnüm nice ‘arz
eyleyem yāre

Amān ey ḥalk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (Gazel 122/1)

ḥāl-i dil:

1.) Gönlün hali, aşğın gönlünün
durumu.

1.1. ḥāl-i dil:-im

Ey bād-ı şabā ḥāl-i dilim yāre ḥaber
ver

Zulmet misiñ ol şāh-ı cihāndāra ḥaber
ver (Gazel 31/1)

1.2. ḥāl-i dil:-im

Ḥāl-i dilim bu benim gice gündüz ey
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki māh bilir
(Gazel 48/2)

1.3. ḥāl-i dil:-im

Kim bilir ḥāl-i dilim takrīre yokdur
hīç mecāl

Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/2**)

1.4. ḥāl-i dil:-im

Ġamdan özge bir refiķim ķalmadı aşıā
benim
Rāziyā **ḥāl-i dilim** ķan aġladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.5. ḥāl-i dil:-im

Girye vü āh etmedeyim her zamān
‘Aşķıñ ile **ḥāl-i dilim** pek yamān
(**Terci-bend 3/25**)

1.6. ḥāl-i dil:-im, -i

Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı liyāķat
Gūş eyleseñ esrārımı āh nelerim var
(**Gazel 46/2**)

1.7. ḥāl-i dil:-im, -i

Uţanıyorum neyleyeyim cānım
efendim
Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı
zebānım (**Gazel 92/3**)

ḥāl-i dil-i āzürde:

1.) Kırık gönlün hali.

1.1. ḥāl-i dil-i āzürde:-m, -i

Yār şu’āl etmez diye **ḥāl-i dil-i**
āzürdemi
Rāziyā derd-i derūnum kim su’āl eyler
baña (**Gazel 12/9**)

ḥāl-i dil-i rāz:

1.) Sırlarla dolu gönlün hali.

1.1. ḥāl-i dil-i rāz:-im

Rāziyā **ḥāl-i dil-i rāzım** şaķın fāş
eylemem
Göz göre gözden cūdā dermānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/5**)

ḥāl-i dil-i zār:

1.) İnleyen gönlün hali.

1.1. ḥāl-i dil-i zār:-im

Niye müncerr olur āyā benim **ḥāl-i**
dil-i zārım
Baña beyhūde efgān etdirir āh sitem-
kārım (**Terci-bend 2/1**)

ḥāl-i gedā:

1.) Fakirin hali, aşığıñ hali.

1.1. ḥāl-i gedā:

Kime şekvā edeyim **ḥāl-i gedā** böyle
imiş
Ki tecellī’-i İlāhī’de nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

ḥālī ol:-

1.) Boş olmak, müsait olmak.

1.1. ḥālī ol:-ma, -m

Keşākeş keşmekeşden **ḥālī olmam**
Daḥi çok su götürür mācerāmız (**Gazel**
54/8)

ḥāl-i perīşān:

1.) Perişan hal, aşığın hali.

1.1. ḥāl-i perīşān:-ım

Ne mümkün ehl-i kâle ahladam **ḥāl-i perīşānım**

Dem-â-dem sūz-ı hicrânla yanar
cevvâle-veş cânım (**Matla 24/1**)

1.2. ḥāl-i perīşān:-ım

Eger **ḥāl-i perīşānım** efendim bilmek
isterseñ

Firāk-ı sūz-ı hecriñle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 77/1**)

ḥāl-i perīşān ol:-

1.) Perişan halde olmak.

1.1. ḥāl-i perīşān ol:-duk, -um

Benim sa‘y-i belîğim sıdık-vârım gitdi
beyhûde

Düşüp dilden dile **ḥāl-i perīşān**
olduğum kaldı (**Gazel 150/4**)

ḥāl-i rûḥānı:

1.) Ruh hali.

1.1. ḥāl-i rûḥānı:

Unutdum Rāziyâ dâr-ı fenâda semt-i
‘uqbâyı

Alır şabr u qarârım **ḥāl-i rûḥānı** çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

ḥāl-i ruh-ı şevk:

1.) Yanaktaki benin arzusu.

1.1. ḥāl-i ruh-ı şevk:-iñ

Qırdırdı hezâr telleri **ḥāl-i ruh-ı**

şevkiñ

Şûfî verip ‘ammâmesini bâma değışir
(**Gazel 35/2**)

ḥāl-i siyāhî yemen:

1.) Siyah renkli elbise.

1.1. ḥāl-i siyāhî yemen:

‘Anber saçılır rûy-ı ‘arağ-nâkıña gûyâ
Ġâyet yaraşur **ḥāl-i siyāhî yemen** ey
dost (**Gazel 17/4**)

ḥāl-i siyeh:

1.) Siyah ben, sevgilinin yüzündeki
ben.

1.1. ḥāl-i siyeh:

Muşanna‘ yem döküp **ḥāl-i siyeh** dil
murgını cezbe

Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çîniñdeki çîne (**Gazel 116/2**)

ḥāl-i ‘uşşāk:

1.) Aşıkların halleri.

1.1. ḥāl-i ‘uşşāk:-ı

Ne mümkün **ḥāl-i ‘uşşākı** saña tefhîm
edem bir bir

Girerseñ halka-i zikre bizim
meydânımız vardır (**Gazel 44/4**)

ḥāl-i yamān ol:-

1.) Kötü durumda olmak, acınacak
halde olmak.

1.1. hāl-i yamān ol:-du

Du ‘āsın müstecāb eyle İlāhī Rāzi-i
zārīñ
Kerem kı l faẓl u luṭfuñdan meded **hāl-i
yamān oldu** (Gazel 143/7)

hāl-i yār:

1.) Sevgilinin beni.

1.1. hāl-i yār:

Terk edip gülzār-ı rüyı inzivāda **hāl-i
yār**
Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip bir dīn
tutar (Gazel 37/2)

hāl-i zeka:

1.) Çene çukurunda bulunan ben,
sevgilinin beni.

1.1. hāl-i zeka:-iñ

Geçmez dil-i dīvānemiz aṣlā bu
ümīdden
Hāl-i zekaniñ fikri-ile fūlfüle düşsem
(Gazel 93/3)

halk:

1.) Ahali, halk, insanlık, âlem.

1.1. halka:-a

Halka

Kimseler düş olmasiñ veḳḳat zeniñ
mekkārına (Gazel 132/8)

halk et:-

1.) Yaratmak, meydana getirmek.

1.1. halk et:-di

Bizi mestāne **halk etdi** Hudāmız
Uyanmaz hāb-ı ‘aşḳdan mübtelāmız
(Gazel 54/1)

halk eyle:-

1.) Yaratmak, meydana getirmek.

1.1. halk eyle:-(y)en

Çille-i çevre taḥammül eyle feryād
eyleme
Raḥm eder bir gün saña **halk eyleyen**
perverdigār (Müfret 41/1)

halk ol:-

1.) Yaratılmak, meydana gelmek.

1.1. halk ol:-du

Seniñ hürmetine **halk oldu** ‘âlem
Melâ’ik ümmetiñle ‘askeriñdir (Kıt’a
1/8)

1.2. halk ol:-up

Nār u bād u āb hākden **halk olup**
bulduñ vücūd
Zātıñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraż (Gazel 67/5)

halka-i bezm-i kemāl:

1.) Fazilet meclisi halkası.

1.1. halka-i bezm-i kemāl:-de

Āferīnler etdiler ehl-i nezāket āferīn
Halka-i bezm-i kemālde bu zārāfet
āferīn (Terkib-bend 1/2)

halka-i bezm-i vefā:

1.) Vefa meclisinin halkası.

1.1. halka-i bezm-i vefā:-da

Halka-i bezm-i vefāda dedi mesrūr
edeyim

Bu meserretle derūnī eleminden
geçdik (Gazel 82/7)

halka-i zikr:

1.) Tasavvufta, zikir esnasında daire
şeklinde oturmak.

1.1. halka-i zikr:-e

Ne mümkün hāl-i ‘uşşākı saña tefhīm
edem bir bir
Girerseñ halka-i zikre bizim
meydānımız vardır (Gazel 44/4)

halka-i zūlf:

1.) Saç halkası, saç buklesi, sevgilinin
lüle lüle olan saçları.

1.1. halka-i zūlf:-ün

Halka-i zūlfün geçirdi gerden-i
āzādeme
Kurtuluş yok pīçtābımdan eder dildāra
haz (Gazel 69/2)

halk-ı ‘ālem:

1.) Dünya halkı, herkes.

1.1. halk-ı ‘ālem:

Benim hāl-i diger-günüm nice ‘arz
eyleyem yāre

Amān ey halk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (Gazel 122/1)

hallāk:

1.) Yaratma gücü sınırsız olan,
devamlı olarak yaratan, Allah.

1.1. hallāk:

Dest-res eyler-ise ancak hālime hallāk
eder
Dest-gīr olmaz kimesne olmaya emr-i
İlāh (Gazel 123/4)

1.2. hallāka:-a

Hallāka niyāz eyleyegör cān u
gönülden
Hande edeni rüyña sen peyleme
küstāh (Gazel 26/4)

1.3. hallāka:-a

Hālīñi hallāka ‘arz et dā’imā eyle
niyāz
İlticā etme cihāñiñ bī-‘atā zengīnine
(Gazel 117/4)

ham-be-ham kıl:- (İkileme)

1.) Büklüm büklüm etmek.

1.1. ham-be-ham kıl:-dı

Gamıñla ham-be-ham kıldı ‘aceb bu
çarh kemān-āsā
Büküp kıddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

hamd et:-

1.) Allah'ın büyüklüğü ve lutufları karşısında onu methederek şükrünü bildirmek.

1.1. **ḥamd et:-ip**

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-gāra

ḥamd edip

Bir ḥelāl kesb için her dem zirā'at bekleriz (**Gazel 52/3**)

ḥamd eyle:-

1.) Allah'ın büyüklüğü ve lutufları karşısında onu methederek şükrünü bildirmek.

1.1. **ḥamd eyle:-r**

Bu Rāzī vāḥid ü muḥtār olan Allāh'a

ḥamd eyler

Ne devlet ümmet-i āḥir-zamānım yā Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

ḥamdillāh: (Dua ifadesi)

1.) "Allah'a şükürler olsun." anlamında kullanılan dua sözü.

1.1. **ḥamdillāh:**

olmağla **ḥamdillāh** ḥilḳat-i ezeliyyem ve ṭabī'at-ı ḡarīziyyem ṭavr-ı eb'ad ṭavr-ı ḳābil
isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr ile müzdād u şeref-ḳarīn ü rif'at-bīn olduğun a (**Dibace 3/15**)

ḥamdu'llāh: (Dua ifadesi)

1.) "Allah'a şükürler olsun." anlamında kullanılan dua sözü.

1.1. **ḥamdu'llāh:**

Bir ḡarībim şüretā ben gerçi a'lādır yerim

Ḥamdu'llāh her cihetle bil ki a'lādır yerim (**Gazel 100/1**)

ḥāme:

1.) Kalem.

1.1. **ḥāme:**

Behzād'a ḥuṭūr geldi anuñ etmede naḳşın

Bir müyünı resm eylese biñ **ḥāme** deḡişir (**Gazel 35/3**)

1.2. **ḥāme:**

La'l-i lebiniñ lezzetini şormada Rāzī
Būs etmege ḥulyāsını āh **ḥāme** deḡişir (**Gazel 35/5**)

1.3. **ḥāmem:-m**

Dāḡ-ı sīnem lāle-veş izhāra ḥacet ḳalmadı

Süz-ı hicrān-ile yandım ḥāşılı **ḥāmem** gibi (**Gazel 144/2**)

ḥaml eyle:-

1.) Bağlamak, yormak.

1.1. **ḥaml eyle:-(y)ip**

muṭāla'alarında dāll u medlūlunda ve vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet

bulurlarsa
beşeriyeye **haml** eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (**Dibace 4/18**)

hammām:

1.) Hamam, sıcak kaplıca.

1.1. hammām:

Geldi şakḳ-ı ḥāmeve Rāzī dedim
tārīḥini
Eski **hammām** yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 50/2**)

1.2. hammām:

Rāzīyā bā ile yazdım söyledim tārīḥini
Eski **hammām** yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 51/1**)

hamrā:

1.) Kırmızı, kızıl, sevgilinin dudağı.

1.1. hamrālarıñ:-lar, -ıñ

Lebleriñ ağızımda cānā baña sükkerden
lezīz
Lebleri **hamrālarıñ** şahbā-yı
aḥmerden lezīz (**Gazel 29/1**)

hāmūş:

1.) Suskun, susmuş, sessiz.

1.1. hāmūş:

Nāz ile güftāra gelse bülbul-i gūyā
gibi

Cümlesi **hāmūş** u taḥsīn tūtī-i ṭayrān
aña (**Gazel 4/7**)

1.2. hāmūş:

Erbāb-ı sūḥan vaşfiña dem-beste vü
hāmūş
Ḳādir olanıñ baḥtını yāver biliriz biz
(**Gazel 50/2**)

hāmūş ol:-

1.) Suskun olmak, sessiz kalmak, söz
söylememek.

1.1. hāmūş ol:-

Nice mümkün söyleyem bu gönül
hengāmını
Hāmūş ol sen Rāzīyā yārdan her gāḥ
bilir (**Gazel 48/7**)

1.2. hāmūş ol:-ur

Fiğānımdan **olur hāmūş** kalır dem-
beste muṭribler
Şakın dūr olma ey mehrū yesār ile
yemīnimden (**Gazel 108/5**)

1.3. hāmūş ol:-ur

Niçün **hāmūş olur** Rāzī dilārāmım
‘aceb bilsem
Gelip güftāra nāz ile tekellüm kııl
şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

1.4. hāmūş ol:-ur

Sırrını her şordüğüm **hāmūş olur**
Hāletiyle düş olan bī-hūş olur
(Mesnevi 5/3)

Hamza-zāde:

1.) Hamzazade ismiyle tanınan Arif
Ali Bey'in oğlu Mir Ahmet Efendi.

1.1. Hamza-zāde'yi:-(y)i

‘Aliyy Seyyid Mīr’iñ lisānından şenā
etdim

Bu **Hamza-zāde'yi** Allāh merāmınca
ede handān (Tarih 5/5)

hān:

1.) Padişan, sultan, hükümdar, sevgili.

1.1. hānım:-ım

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri
müliden lezīz

Ey melek sūretli **hānım** lebleriñ
müliden lezīz (Gazel 28/1)

1.2. hānım:-ım

Selāmü aleyküm diyerek geldi o

hānım

Ālūde reviş şūh-ı cihān tūti lisānım
(Gazel 92/1)

1.3. hānım:-ım

Rāzī-i sūhan-perveri ta‘n eyler ehibbā
Elden ne gelir tūresine taqdı o **hānım**
(Gazel 92/7)

2.) Ev, hane, mesken, han.

2.1. hāna:-a

Bī-tevaqquf eyledi termīm ü tecdīdin
murād

Yapdırıp bu **hāna** kapı cūdına verdi
be-kām (Tarih 14/16)

2.2. hānıña:-ıñ, -a

Sakın evlenme fikrine düşüp rüsvā-yı
‘āmm olma

Eliñle **hānıña** kundağ bırağıp etme
vāveyl āh (Kıt’a 2/1)

2.3. hānlarda:-lar, -da

Farāş-ı nāzenīni hīç begenmezken
vañanlarda

‘Acebdir hāk-nişin oldum düşüp
ğurbete **hānlarda** (Matla 23/1)

hançer:

1.) Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri,
iki yanı keskin bıçak. Mec. Sevgilinin
kirpikleri.

1.1. hançer:

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şūh

Müjgānlarıñı bağıma **hançer** biliriz
biz (Gazel 50/4)

1.2. hançeriñdir:-ıñ, -dir

Güzer kılan kıyāmet āhırine
Derūn-ı münkirāna **hançeriñdir**
(Kıt’a 1/15)

hancer-i dil-düz:

1.) Gönül delen hançer, sevgilinin
kirpikleri.

1.1. hancer-i dil-düz:-iñ, -i

Dem-be-dem ‘uryân ederseñ **hancer-i
dil-düzüñi**

Tığ-i müjgānıñla hışm idüp urmaz
mısıñ **(Gazel 80/4)**

hancer-i dildüz-ı yār:

1.) Sevgilinin gönül delen hançeri.

1.1. hancer-i dildüz-ı yār:-dan

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā hālim
harāb

Hancer-i dildüz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ **(Gazel 71/7)**

handān et-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. handān et-:-e

‘Aliyy Seyyid Mīr’iñ lisānından şenā
etdim

Bu Hamza-zāde’yi Allāh merāmınca
ede handān (Tarih 5/5)

handān ol-:

1.) Mutlu ve sevinçli olmak.

1.1. handān ol-:-duk, -un

Bi-hamdi’llāh yetişdi āb-ı eşk-i hūn-
feşānımla

Nihāl-i gülşen-i bāgım ki **handān
olduğun** görsem **(Gazel 97/2)**

hande:

1.) Gülme, gülüş.

1.1. handeler:-ler

Her gören tahkīr ile eyler tekellüm
handeler

‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni **(Gazel 147/6)**

hande et-:

1.) Gülmek, gülümsemek, tebessüm
etmek.

1.1. hande et-:-en, -i

Hallāka niyāz eyleyegör cān u
göñülden

Hande edeni rüyıña sen peyleme
küstāh **(Gazel 26/4)**

1.2. hande et-:-er, -ler

Gülābān hāle **hande ederler** pīç u
tābımdan

Perīşān eyleyip rüsvā ile bī-‘ār eder
bahtım **(Gazel 89/3)**

1.3. hande et-:-sin

Girye vü feryād edersem eylerim bir
pāre hāz

Hande etsin sūz-nākımdan benim
meh-pāre hāz **(Gazel 69/1)**

hande evle-:

1.) Gülmek, gülümsemek, tebessüm etmek.

1.1. ḥānde eyle:-me

Zülfün mişālî ‘aqlım perīşān

Mecnūn olursam eyleme ḥānde

(Gazel 124/3)

ḥāne:

1.) Ev, beyt, mesken, konut. Mec.

Aşığın gönlü.

1.1. ḥānede:-de

Gice gündüz işlenir her ḥānede

Anı erbābı bulur meyḥanede (Mesnevi

5/5)

1.2. ḥānede:-de

Ḥālî üzre cümleye ikrām olur bu

ḥānede

Ah edeb ḳadrini bilmez bî-edeb

mihmān ne güç (Müfret 72/1)

1.3. ḥānede:-de

Rûz u şeb dil-ḥāhî üzre zevḳ ede bu

ḥānede

Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u ‘atā

(Tarih 39/12)

1.4. ḥāneme:-m, -e

Zer-feşān etdim yoluña sevdigim her

yana baş

Ḥāneme teşrîf edince ayağın bu cānā

baş (Gazel 66/1)

1.5. ḥāneme:-m, -e

Rüzgār eser ise vermez keder

Gayrî yokdur ḥāneme gelir gider

(Mesnevi 1/14)

1.6. ḥānemiñ:-m, -iñ

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedānıñ

bezmine

Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ

vīrānesi (Gazel 151/4)

1.7. ḥānemize:-miz, -e

Ḥānemize belki gelir diyü āh

Şahn-ı derūn hîle-i dām oldu gel

(Gazel 83/3)

ḥānedān-ı ni‘met:

1.) Nimeti çok olan soy, nimetlenmek, bereketlenmek.

1.1. ḥānedān-ı ni‘met:-iz

Biz fedā-yı ‘aşḳ olup düşdük cünūn

iḳlîmine

Fārīgiz ezāda ammā ḥānedān-ı

ni‘metiz (Gazel 53/5)

ḥānedānlu zāt:

1.) Soylu kişilik.

1.1. ḥānedānlu zāt:-ı, -na

Ḥānedānlu zātına vābestedir bî-reyb

ü şek

Her murādı ḥizmete bağlayıp tutmuş

ḳıyām (Tarih 37/6)

hâne-i ‘acžâne:

1.) Fakirhane, aşğın evi, aşğın gönlü.

1.1. **hâne-i ‘acžâne:-m, -e**

Hāk-i pāyīn dīdeme tūtyā ederdim ey
civān

Hâne-i ‘acžāneme bir kerrecik
gelmez misiñ (**Gazel 80/3**)

hâne-i bī-mār:

1.) Hasta evi, hastane.

1.1. **hâne-i bī-mār:-a**

Bu Rāzī nā-murāda bir tesellī eyleseñ
zālim

Devāya çāre ğayrī **hâne-i bī-māra**
kalmışdır (**Gazel 43/7**)

hâne-i dil:

1.) Gönül evi.

1.1. **hâne-i dil:-de**

Ġayre bakma ey gönül ol vech-i hüsn
ü āna bak

Hâne-i dilde qadīm-i yār olan yārāna
bak (**Gazel 77/1**)

1.2. **hâne-i dil:-de**

Hâne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü

Bir teveccüh şāhibi mihmānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

1.3. **hâne-i dil:-de**

Hâne-i dilde görünür Rāziyā her dem
baña

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

hâne-i kâşâne:

1.) Köşk, saray.

1.1. **hâne-i kâşâne:-si, -n, -de**

Hâne-i kâşānesinde hücre tanzīm
etmege

Qıldı niyyet ber-murād etdi anı ism-i
selām (**Tarih 37/7**)

hâne-i kuṭb:

1.) En büyük alimin evi.

1.1. **hâne-i kuṭb:**

Bafra'nıñ şānını müzdād eyledi bī-
iştibāh

Hâne-i kuṭbunda gūyā beldenıñ
revnaq-nümā (**Tarih 8/7**)

hānım:

1.) Hanım, kadın, sultan.

1.1. **hānıma:-a**

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşkı hemān cānıma
düşdi

Dīvāne gönül āh yine bir **hānıma**
düşdi (**Gazel 139/1**)

hānumān:

1.) Ev bark, aşğın sahip olduğı her
şey.

1.1. ḥānumānım:-ım

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim

Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya
Resūlullāh (Kaside 3/5)

hār ol:-

1.) Diken olmak.

1.1. ḥār ol:-maz

Gülersiñ güldürürsün gülşeninde ‘āşık-
ı zārı

Kızarsın gül ruḥuñ gülsün ki zīrā anda
ḥār olmaz (Gazel 49/4)

harāb:

1.) Harap olmuş, yıkılmış.

1.1. ḥarāb:

Ḥazret-i sulṭān-ı kevneyn fāḥr-i
‘ālemden bekā

Bir şefā‘at irişe yoḥsa dilā ḥālim

ḥarāb (Gazel 14/5)

1.2. ḥarāb:

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā ḥālim
ḥarāb

Ḥancer-i dildüz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ (Gazel 71/7)

1.3. ḥarāb:

Göz ucuyla nīm nigāh eyler ise ḥālīñ
ḥarāb

Bī-zarūrī bend eder ol turre-i ṭarrārına
(Gazel 132/3)

1.4. ḥarāb:

Her cihetle ‘ācizim ḥālim benim ḡāyet
ḥarāb

Yā İlahe‘l-‘ālemīn fażlıñla eyle kām-
yāb (Matla 17/1)

harāb kıl:-

1.) Perişan etmek, yıkmak.

1.1. ḥarāb kıl:-dı

Tīr-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḥarāb

‘İd-i şebde sīne-şāf oldum ḥayāl-i yār
ile (Müfret 99/1)

harāb ol:- (Deyim)

1.) Yıkılmak, tahrip olmak, yok
olmak.

1.1. ḥarāb ol:-du

Pek ḥarāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle bir ta‘mīr efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (Gazel 148/9)

1.2. ḥarāb ol:-muş

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā

‘Arz olunduḡda hem-ān-dem sem‘-i
şāha bu kelam (Tarih 14/15)

1.3. ḥarāb ol:-muş

Âh **harâb olmuş** dil-i ‘âşık gibi vîrân
iken

Bir du‘â-yı hayr ile âbâd eden îmâna
bak (Tarih 20/4)

harâm et-: (Deyim)

1.) Haram yemek, suç işlemek, günaha
girmek.

1.1. harâm et-:-me, -de

İşi güci **etmede** dâ’im **harâm**
Cüz’i alsañ eliñe eyler kıyâm
(Mesnevi 3/2)

harâm ol-: (Deyim)

1.) Haram olmak, yasaklanmak, suç
olmak.

1.1. harâm ol-:-du

Çeke çeke derd ü ğamiñ her nefes
Râhat-ı hâb küllî **harâm oldu** gel
(Gazel 83/4)

1.2. harâm ol-:-du

Seniñle sürdigim zevk u şafâlar âh ne
kâm oldu
Niçün çıkmaz ‘aceb cânım baña dünyâ
harâm oldu (Terci-bend 2/13)

hâre:

1.) Bir cins dalgalı kumaş, menevişli
kumaş.

1.1. hâre:

Es‘ada tanzîr ederseñ Râziyâ güftârıñı
İnce bil şırma kemerle **hâre** kâftânlı
güzel (Gazel 86/5)

harf:

1.) Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi
meydana getiren işâretlerden her biri.

1.1. harfini:-i, -n, -i

Oğutsam ders-i ‘aşkıñ **harfini** hem
şîve bahşinden
Lisân-ı tûtî-i yârim sühan-dân olduğun
görsem (Gazel 97/3)

harf-be-harf: (İkileme)

1.) Harf harf; en ince ayrıntısına kadar.

1.1. harf-be-harf:

Baña meger zenân ‘ilmin okutdu **harf-
be-harf**
Bugün ‘uşşâk arasında yine şâhib be-
nâm etdi (Gazel 142/5)

harf-i cevherdâr:

1.) Mücevherden harfler, noktalı
harfler.

1.1. harf-i cevherdâr:

Harf-i cevherdâr ile Râzî görüp târih
dedi

Hağ bu söz câmi‘-i Tayyâr pür şafâ
beyt-i Hudâ (Tarih 8/13)

1.2. harf-i cevherdâr:

Ḥarf-i cevherdār ile Rāzī dedim

tārīhini

Kemāl ü ḥilm ü ‘işmetle Edībe eyledi
teşrīf (Tarih 19/1)

ḥarf-i cevher-dār:

1.) Mücevherden harf, noktalı harfler.

1.1. ḥarf-i cevher-dār:

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī daḥi tārīh
dedi

‘Ātīfā ḥattīna taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(Tarih 12/1)

ḥarf-i elif:

1.) Arap alfabesinin ilk harfi, elif harfi.

1.1. ḥarf-i elif:-den

Eyledim eş‘ārıma **ḥarf-i elifden** ibtidā
Bā vü tā vü sâ vü cīm ü ḥā vü ḥādan tā
ye’ye (Kaside 3/14)

ḥarf-i menkūt:

1.) Noktalı harf, "Ebced" hesabıyla ve
noktalı harflere göre tertip edilmiş
tarih.

1.1. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī fevtine tārīh
dedi

Ya hu Mīr Muştafā’ya fātiḥa ihlāş ile
(Tarih 16/2)

1.2. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī söyledim

tārīhini

Geldi meydān-ı cihāna Seyyid Aḥmed
nev-naẓīf (Tarih 23/1)

1.3. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī söyledi

tārīhini

‘Azm-i cennet eyleye Ḥüsniye Ḥānım
yā ‘Azīz (Tarih 26/5)

1.4. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī āh edip tārīh
dedim

Yā İlāhī ‘azm-i ‘uqbā eyledi ‘Ārif Ağā
(Tarih 33/1)

1.5. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī söyledim
tārīhini

Es‘ad Ḥātem-i zamān oldu yine ḳahhār
vezir (Tarih 35/1)

1. 6. ḥarf-i menkūt:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī bendesi tārīh
dedi

‘Abbās Ḥātem-i zamān yaptı sarāy
nām-fezā (Tarih 39/13)

ḥār-ı cevri:

1.) Cefa dikenini.

1.1. ḥār-ı cevri:-im

Ḥār-ı cevrim cānıña te'sīrini fehm
eyledim

Olma maḥzūn cān u dilden eyle bu
güftāra ḥaz (**Gazel 69/6**)

hār-ı sitem:

1.) Sitem dikenî.

1.1. **hār-ı sitem:-iñ**

Ḥār-ı sitemiñ sīne-i şabra çekebilsem
Bāğ-ı dilime bülbul olur vird-i
zebānım (**Gazel 81/4**)

harīdār:

1.) Satın alıcı, müşteri, alacaklı.

1.1. **harīdāra:-a**

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre
Metā'-ı ḥüsnüñi verseñ 'aceb mi ben
harīdāra (**Gazel 119/1**)

harī-dār ol-:

1.) Alıcı olmak, müşteri olmak.

1.1. **harī-dār ol:-duk, -un**

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā'is
Bugün bāzār-ı 'aşk içre **harī-dār**
olduğın bildim (**Gazel 96/5**)

harīdār-ı vişāl-i bezm:

1.) Meclis kavuşmasını satın alan
kimse.

1.1. **harīdār-ı vişāl-i bezm:-i, -n, -e**

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim ammā

Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

harīk-i nār-ı hicrān:

1.) Ayrılık ateşiyle yanan kimse.

1.1. **harīk-i nār-ı hicrān:**

'abd-i 'aciz-i sergerdān ve **harīk-i**
nār-ı hicrān ġarīk-i biḥār-ı 'iṣyān ve
faḳīr-i Ḥudā-yı
Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ḳal'ada vāḳi' bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/15**)

hās:

1.) Özel, mahsus.

1.1. **hāş:**

Cennet-i me'vāda yā Rab ede ārām

hāş ile

Luṭfuña maẓhar düşenler daḡı **hāşş-el-**
hāş ile (**Tarih 16/1**)

hāş u 'ām: (İkileme)

1.) Herkes, seçkin kimseler ve halk.

1.1. **hāş u 'ām:**

Minber ü miḥrābınıñ āşüftesidir **hāş u**
'ām

Mescid-i Akşā gibidir güyiyā nūr u
ziyā (**Tarih 8/8**)

1.2. **hāş u 'ām:**

Hāş u ‘āma himmeti veş ni‘meti
mebzül ‘aceb
Sāyebān-ı lūtfuna eyler temennī **hāş u**
‘ām (Tarih 14/5)

1.3. hāş u ‘ām:

Çok şikeste dilleri ābād eder leyl ü
nehār
‘Ömriniñ müzdādına eyler du‘alar **hāş**
u ‘ām (Tarih 37/5)

1.4. hāş u ‘ām:-a

Hāş u ‘āma himmeti veş ni‘meti
mebzül ‘aceb
Sāyebān-ı lūtfuna eyler temennī hāş u
‘ām (Tarih 14/5)

hasbe’l-beşeriyet:

1.) İnsan olmaktan ötürü.

1.1. hasbe’l-beşeriyet:

Ümīddir ki ‘indu’l-erbāb kabūl-āver
olup vesile-i rahmet ü mağfıret ü
vedī‘a-i ‘izzet ü
rif‘at birle **hasbe’l-beşeriyet** irtikāb
olunan haṭī‘et ü mā-bihü’z-zillet aqvāl
ü ef‘ālimi (Dibace 5/4)

hasbe’l-tākat:

1.) Güç yetmek, elden gelmek.

1.1. hasbe’l-tākat:-e

ü **hasbe’l-tākat**e temdīh ederek
şūretde kezzābet ma‘nīde şadākat-i

vech üzre inşād-ı gāzeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (Dibace 4/5)

hasbihāl:

1.) Görüşüp konuşma, halleşme,
sohbet.

1.1. hasbihālim:-im

Hasbihālim söylerim ben Rāziyā leyl
ü nehār
Güşīña girmez seniñ ālīñ da çok hālīñ
de çok (Gazel 75/5)

hāsıl:

1.) Doğrusu, sözün kızası, kısacası,
sonuç olarak.

1.1. hāsıl:

Haḳāretle nazar kılma efendim
Velī ālūdeyiz **hāsıl** merāmız (Gazel
54/6)

1.2. hāsıl:

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş **hāsıl**
Ne çāre bulmuş ammā āh zülālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/7)

1.3. hāsıl:

Ehl-i dil ḳalb-i selīmdir düşemez aña
ğubār
Hele **hāsıl** dil-i behcet gibi bī-jeng
etdim (Gazel 91/5)

1.4. hāsıl:

Bu şeb va‘d-i kerīminden vişāl-i
bezmine çekdi
Lebinden būselerle Rāziyā **hāşıl**
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.5. hāşıl:

Hezār sa‘yi ... etdim müfīd olmadı
şūrīde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip **hāşıl**
merām oldum (**Müfret 39/1**)

hāşıl et:-

1.) Meydana getirmek, oluşturmak,
ortaya çıkarmak.

1.1. hāşıl et:-er, -se, -ñ

Bu verā‘-i perdeniñ bir vākıf-ı esrārı ol
İttılā‘ **hāşıl ederseñ** sırra esrār-ı āna
bak (**Gazel 77/2**)

hāşıl eyle:-

1.) Meydana getirmek, oluşturmak,
ortaya çıkarmak.

1.1. hāşıl eyle:-di

Türkçe dedim ‘Arab’a bir çift kelām
Bī-tevaḳḳuf **eyledi hāşıl** merām
(**Mesnevi 3/14**)

1.2. hāşıl eyle:-di

Hulle-i cennet sezādır kāmēt-i bālāsına
Nüş edip cām-ı şehādet **eyledi hāşıl**
merām (**Tarih 21/3**)

1.3. hāşıl eyle:-siñ

Bed nazardan şaklasıñ hem vāhidi
muhtār anı
Dū cihānda Hāzret-i Hāḳ **eylesıñ hāşıl**
meram (**Tarih 37/3**)

hāşıl ol:-

1.) Meydana getirmek, oluşturmak,
ortaya çıkarmak.

1.1. hāşıl ol:-a, -gör

Rāh-ı ‘aşḳa cān fedā kıl **olagör hāşıl**
merām

Hicr-i yār ile ‘aceb hem-
rāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/3**)

1.2. hāşıl ol:-ma, -da

Bāb-ı mü‘mīne muvaḥḥid ‘āşıkı celb
eyleyip
Eyleyen ikrārı elbet **olmada hāşıl**
merām (**Tarih 14/4**)

1.3. hāşıl ol:-ma, -dı

Döküldi eşk-i çeşmim kūh u bahre
olmadı hāşıl
Ne dür oldu ne dāne ebr-i nisān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/3**)

1.4. hāşıl ol:-mak, -a

Füyüzāt-ı seher-gāhda du‘āya dest-res
bulsam
Murādım **hāşıl olmağa** niyāz-ı bī-
zebān ister (**Gazel 42/2**)

1.5. hāşıl ol:-mak, -a

Dergeh-i vālā-yı pırde olmağa hāşıl
merām

Tekye-i dārū's-selāmda şimdi nevbet
bekleriz (Gazel 52/6)

hāşılāt:

1.) Bir işten, bir yerden elde edilen
gelir, semere, mahsul.

1.1. hāşılāt:

Gül-i aḥmerdeki bûy-ı leṭāfet
Ruḥınıñ hāşılāt hûb-ı terindir (Kıt'a
1/17)

hāşılı:

1.) "Doğrusu, sözün kısası, kısacası,
velhasıl" anlamında zarf.

1.1. hāşılı:

Hāşılı vaşfinda 'āciz yalınız bir ben
değil
Hep sūḥan erbābı bes der dedi şā'irān
aṇa (Gazel 4/8)

1.2. hāşılı:

Ḳand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi disem hāşılı sūkker biliriz
biz (Gazel 50/3)

1.3. hāşılı:

Aḥz edip feyż-ile 'aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh

Hāşılı maḳşūda irdi kām-kār oldu
gönül (Gazel 85/6)

1.4. hāşılı:

Hāḳ te'ālādan niyāzım iştibāhım yok
benim

Hāşılı cennet-mekān firdevs-i a'lādır
yerim (Gazel 100/4)

1.5. hāşılı:

Dāğ-ı sīnem lāle-veş izhāra ḥācet
kalmadı
Süz-ı hicrān-ile yandım hāşılı ḥāmem
gibi (Gazel 144/2)

1.6. hāşılı:

Meclis-ārā nev-zuhūr pūr-şīveli
şehbāzedir
Hāşılı dil-ḥ'āhım üzre sevdiğim bir
tāzedir (Nazm 5/1)

1.7. hāşılı:

Düşdi cāmeḥāba 'ömrüm hāşılı bir
dert ile
Murğ-ı cānı cennet-i me'vāyı kıldı
āşiyān (Tarih 25/2)

hāşiyet:

1.) Özellik, tesir, kuvvet.

1.1. hāşiyet:

Bir hāşiyet yok benim zātımda kim
Ba'zı ba'zı ola yārān hemdemim
(Mesnevi 1/12)

haslet:

1.) Yaratılış, huy, tabiat, mizaç.

1.1. haşlet:

Güler yüzli daği sükker zebānı
Melek sîret melek **haşlet** felek-ḥū
(Gazel 111/4)

hasm:

1.) Düşman, hasım.

1.1. haşma:-a

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim
Kavuşup **haşma** biraz ben eyü bir
ceng ettim (Gazel 91/1)

haşr u kaşr et:-

1.) Kısıtlayıp engellemek.

1.1. haşr u kaşr et:-di, -ñ

Haşr u kaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānıñı
‘Āşıkā cevır ü cefā esbāb-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/3)

hasret:

1.) Bir şeyi çok isteyip, arzulayıp ona
kavuşamamaktan gelen üzüntü, özlem,
iştihak.

1.1. hasret:

Ġamıñ endişesiyle bî-mecālim
Amān **hasret** ile geçdi zamānım
(Gazel 94/6)

1.2. hasret:

Felek dūr eyledi yārim gibi dār u
diyārımdan
Nedir bu çekdigim **hasret** cüdā
düşdüm nigārımdan (Gazel 105/1)

1.3. hasret:

Bir nefes görmemege şabr u kararım
yok iken
Şimdi **hasret** ile dil murğı eder vā-
veyl āh (Gazel 129/5)

1.4. hasretim:-im

Şad hezārān rüyıña kılsam nazar cānā
yine
Her birinde güyiyā sāl-i hezārı
hasretim (Müfret 94/1)

1.5. hasretin:-in

Dīdeden dilden derūndan dā’imā dūr
olmasañ
Bir daķıķa **hasretin** güyā ki sāl eyler
baña (Gazel 12/3)

1.6. hasretiñ:-iñ

Bu Rāzī **hasretiñ** ḥālın tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini dā’im varışdırmış
gelişdirmiş (Gazel 63/7)

1.7. hasretiñ:-iñ

Cānıma kār etdi ğayrī **hasretiñ** yeter
amān

Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.8. ḥasretinden:-i, -n, -den

Bu riyāzet ḥasretinden nūna döndi
ḳaddimiz

Nīm nigāhından hemān in ‘ām geldi
ḥātırā (**Gazel 121/7**)

1.9. ḥasretiñle:-in, -le

Māh-ı tābım ḳā’ il oldum ayda bir
nezzāreye

Ḥasretiñle eşk-i dīdem gūyiyā
Ceyḥūn olur (**Gazel 38/2**)

1.10. ḥasretiyle:-i, -(y)le

Firāḳıñ ḥasretiyle ṭākatim ṭāḳ oldu ey
mehrū

‘Aceb bir gün olur mı ki mülāḳat
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

1.11. ḥasretiyle:-i, -(y)le

Ah civānım ḳalbime āteş bıraḳdı her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan ḥasretiyle
pür-ḡamız (**Tarih 26/4**)

ḥasret-i nār-ı firāk:

1.) Ayrılık ateşinin verdiği özlem
duygusu.

1.1. ḥasret-i nār-ı firāk:-ın

Ḥasret-i nār-ı firākın cigerim ḥūn
eyledi

Dīde-i ḥūn-ābımı gūyā ki Ceyḥūn
eyledi (**Terci-bend 1/16**)

ḥasret-keş-i dīdār ol:-

1.) Yüzün hasretini çeken kimse
olmak, âşık olmak.

1.1. ḥasret-keş-i didarı ol:-du, -m

Anuñ ḥasret-keş-i dīdārı oldum
Gelir āb-ı sirişkim ḥūşe ḥūşe (**Gazel 130/4**)

ḥāss:

1.) Kıymetli, saf, katışıksız.

1.1. ḥāşş:

Bir pula degmez iki ‘ālemiñ aşlā
ḳadarı

Ḥāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

ḥāss u ‘ām: (İkileme)

1.) Herkes, seçkin kimseler ve halk.

1.1. ḥāşş u ‘ām:

Mā’ il olmuş ḥūb-ı sīne ḥāşş u ‘ām

‘Āşık u mestānedir eyler ḳıyām

(**Mesnevi 4/8**)

ḥāşş-el-ḥāş: (İkileme)

1.) En güzel, en özel, en has; tasavvuf
ehilleri.

1.1. ḥāşş-el-ḥāş:

Cennet-i me'vāda yā Rab ede ārām
hāş ile
Luţfuña mazhar düşenler daḥi **hāşş-el-**
hāş ile (Tarih 16/1)

hasta:

1.) Sağlığı yerinde olmayan, dertli,
çaresiz, düşkün.

1.1. hasta:

Bu Rāzī **hasta** gönle bir devā kıl
Ṭabīb-i hāzıkım ey serv kāmēt (Gazel
18/10)

hasūd:

1.) Çok hased eden, kıskanç.

1.1. hasūdīn:-īñ

Küşād etdim hūlūş ile hemān āh ciger-
sūzım

Hasūdīñ sīne-i pūr-kīnesin deldim
karār etdim (Gazel 101/2)

hasūdān:

1.) Haset edenler, kıskançlar,
çekemeyenler.

1.1. hasūdānīñ:-īn

Muṭallā taqılar giysün şalınsun gül-
sitān içre

Hasūdānīñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (Gazel 47/8)

haşr ol:-

1.) Kıyamet gününde, ölülerin yeniden
dirilip toplanması, toplanmak, bir
araya gelmek.

1.1. haşr ol:-unca

Şaḥn-ı dilde bir ateş yakdım elimle
cānıma

Tā kıyāmet **haşr olunca** nūr olur
kabrīm benim (Müfret 15/1)

haṭ:

1.) Ayva tüyü, sevgilinin yüzündeki
ince ayva tüyleri.

1.1. haṭ:

Gül yüzi gülzārını tālāna verdi bād-ı
haṭ

‘Andelib-āsā dem-ā-dem eylesün
feryād **haṭ** (Gazel 68/1)

1.2. haṭ:

Şaf çekip ‘asker yürütdi rüyına
dilberleriñ

Eşk-i dīdem hūn olunca eyledi imdād
haṭ (Gazel 68/3)

1.3. haṭ:

Çok tazallum eyledim aşlā teraḥḥum
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı **haṭ** (Gazel 68/4)

1.4. haṭına:-ı, -n, -a

Ruḥ-ı gülğünına baḳdım daḥi müşgîn

ḥaṭına

Dil-i ğam-ğini düşürdüm aña bir reng
etdim (Gazel 91/2)

Hatā:

1.) Çin'in kuzeyi ile Türkistan
topraklarına verilen ad.

1.1. Ḥaṭā'dan:-dan

Verince mülket-i Rûm'ı Hicâz'a ben
ḥaṭā etmem

Ḥaṭā'dan seyrin etdim tā Ḥoten'den
Çîn'e Mâçîn'e (Gazel 116/4)

hatā et-: (Deyim)

1.) Yanlışlık yapmak, hata yapmak,
yanılgıya düşmek.

1.1. ḥaṭā et-:-di, -m

Ben hevâ-yı nefsimе tâbi' olup **etdim**
ḥaṭā

Çekdigim cevr ü cefâ hep bu belâ
degil mi yâ (Gazel 8/2)

1.2. ḥaṭā et-:-di, -m

Vezn-i ta'bîri perîşân gûşa girmez bir
kelâm

Luṭfuña mağrûr olup 'acַz ile **etdim** bir
ḥaṭā (Tarih 8/12)

1.3. ḥaṭā et-:-me, -m

Verince mülket-i Rûm'ı Hicâz'a ben
ḥaṭā etmem

Ḥaṭā'dan seyrin etdim tā Ḥoten'den

Çîn'e Mâçîn'e (Gazel 116/4)

hatā eyle-: (Deyim)

1.) Yanlışlık yapmak, hata yapmak,
yanılgıya düşmek.

1.1. ḥaṭā eyle-:-di, -m

Söz revâcın buldu ğayrî cürmüne eyle
niyâz

'Afv eder erbâb-ı rikḳat **eyledim** küllî

ḥaṭā (Tarih 9/10)

1.2. ḥaṭā eyle-:-me

Bu pendimi âvîze edin gûşına Râzî

Bir daḥi böyle **ḥaṭā eyleme** küstâḥ

(Gazel 26/5)

hatā-ver ol-:

1.) Bozulmak, hatalı olmak, doğru
şekilden çıkmak.

1.1. ḥaṭā-ver ol-:-duk, -un

O ḥûbîñ ruhları âlin **ḥaṭā-ver olduğun**
gördüm

Leṭâfetden ḥalâvetden niçün yok eski

ḥâletden (Gazel 106/2)

hâtem:

1.) Son, sonuncu, Peygamberlerin
sonuncusu olan Hz. Muhammed.

1.1. ḥâtem:

Şükür **hâtem** yarattı mürselîne
Kamusı emriñe fermân-beriñdir (**Kıt'a**
1/6)

Hâtem ol-:

1.) Arapların Tayy kabilesinden
cömertliğiyle ünlü İbn Abdullah bin
Sa'd gibi olmak.

1.1. Hâtem ol-:-du, -m

Ser ü rîşi tağıtdım şüretâ **Hâtem**
zamân **oldum**
Bugün beyt-i dilârâda cevâhirler nişâr
etdim (**Gazel 101/5**)

Hâtem-i Tâv:

1.) Arapların Tayy kabilesinden
cömertliğiyle ünlü İbn Abdullah bin
Sa'd'ın lakabı.

1.1. Hâtem-i Tâv:-a

İşittikçe derûnî ğıbt-ederdim **Hâtem-i**
Tâv'a
İlâhî feyz-i lütfuñla murâd üzre semûh
olsam (**Gazel 98/4**)

hâtem-i zamân:

1.) Son zamanlar, son devirler.

1.1. hâtem-i zamân:

Harf-i menkûṭ ile Râzî söyledim
târîḫini
Es'ad **Hâtem-i zamân** oldu yine
kaḥhâr vezîr (**Tarih 35/1**)

2.) Zamanın Hatem'i, zamanın en
cömerti.

2.2. Hâtem-i zamân:

Harf-i menkûṭ ile Râzî bendesi târîḫ
dedi
'Abbâs **Hâtem-i zamân** yaptı sarây
nâm-fezâ (**Tarih 39/13**)

hâtemlik et-:

1.) Arap kabileleri arasında tanınmış
"Tayy" kabilesine mensup ve
cömertliğiyle meşhur İbnü'l-Abdullah
bin Sa'd'ın lakabı; cömertlik yapmak.

1.1. hâtemlik et-:

Tecrübe etme güzeller fendini olmaz
hesâb
Sen tevâzu' üzre ol **hâtemlik et** yalvar
yakar (**Müfret 3/1**)

haṭ-ı la'l:

1.) Dudağın sınırları, dudağın
kıvrımları.

1.1. haṭ-ı la'l:-iñ

Haṭ-ı la'liñ 'aqlın aldı Râzî-i
şūrîdeniñ
Nev-bahâr eyyâmı câmla Cem gibi
âyîn tutar (**Gazel 37/7**)

haṭ-ı nev-ruhsâr:

1.) Genç yanağın ayva tüyleri,
sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri.

1.1. **ḥaṭ-ı nev-ruḥsār:-ıñ, -ı**

Tāze cān buldum görünce **ḥaṭ-ı nev-ruḥsār-ı**

Revnaḡ-ı faşl u bahār elbet verir bī-māra ḥaz (**Gazel 69/4**)

ḥaṭī'et:

1.) Hatalar, kabahatler.

1.1. **ḥaṭī'et:**

Ümīddir ki 'indu'l-erbāb ḡabūl-āver olup vesile-i raḡmet ü maḡfıret ü vedī'a-i 'izzet ü rif'at birle ḡasbe'l-beşerıyyet irtikāb olunan **ḥaṭī'et** ü mā-bihü'z-zillet aḡvāl ü ef'ālimi (**Dibace 5/4**)

ḥātif-i sūhan-perver:

1.) Güzel söz söyleyen, gaybdan söz söyleyen.

1.1. **ḥātif-i sūhan-perver:-e**

Hātif-i sūhan-pervere pey-rev olamazsın

Rāzī ḡazer et 'acziñe āḡ açma dehānıñ (**Gazel 81/5**)

ḥātır:

1.) Hal, durum, keyif.

1.1. **ḡāṭırcıḡım:-cık, -ım**

Ey mürüvvet-mend efendim vāy saña Şormadıñ **ḡāṭırcıḡım** n'oldu bana (**Mesnevi 1/1**)

ḡātır eyle-:

1.) Hatırlamak, akla getirmek.

1.1. **ḡātır eyle-:**

Levh-i dilden şaḡın ey şūḡ-ı cihān silme beni

Gāhice **ḡātırıñıa** eyle efendim dil-ḡāḡ (**Gazel 129/6**)

ḡātırı gel-: (Deyim)

1.) Hatırlamak, akla gelmek, yad etmek.

1.1. **ḡātırı gel-:-di**

Gülbeden gülbüy u gülendām **geldi ḡātırı**
Belki raḡm eyler diyü āḡ rām **geldi ḡātırı** (**Gazel 121/1**)

1.2. **ḡātırı gel-:-di**

Gülbeden gülbüy u gülendām **geldi ḡātırı**
Belki raḡm eyler diyü āḡ rām **geldi ḡātırı** (**Gazel 121/1**)

1.3. **ḡātırı gel-:-di**

Ben şıyām cevriñi çekmekde sür'at eyledim
ḡadr-i vaşl ile benim bayrām **geldi ḡātırı** (**Gazel 121/2**)

1.4. **ḡātırı gel-:-di**

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḡaylī zamān

Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi hātır (Gazel 121/3)

1.5. hātır gel:-di

Derd ile memlū dilim dermānı etmez
hīç taleb

Devr eden cānāneden eyyām **geldi**
hātır (Gazel 121/4)

1.6. hātır gel:-di

Dīz be-dīz zānū-be-zānū yār ile ārām
edip

Devr-i gülde gültreng gülfām **geldi**
hātır (Gazel 121/5)

1.7. hātır gel:-di

H̱āb-ı nāzda kâ' il oldum çoçmağa
miyānını

Zāhirā etdikleri ihām **geldi hātır**
(Gazel 121/6)

1.8. hātır gel:-di

Bu riyāzet hāşretinden nūna döndi
kaddimiz

Nīm niğāhından hemān in'ām **geldi**
hātır (Gazel 121/7)

1.9. hātır gel:-di

Oğudı Qays ile Leylī defterin dilber
baña

Bāb-ı 'aşkdan etdiği ilzām **geldi**
hātır (Gazel 121/8)

1.10. hātır gel:-di

Rāziyā sahte hūlūşı 'arz edersin
dā'imā

Keşf-i rāzından 'aceb encām **geldi**
hātır (Gazel 121/9)

1.11. hātır gel:-mez

Qāl ile tefhīm olunmaz Rāziyā çekme
te'ab

Hātır gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi **(Gazel 140/5)**

hātır-ı nā-şād:

1.) Gamlı, kederli gönül; aşğın gönlü.

1.1. hātır-ı nā-şād:-ım, -ı

Bu dil-i ğam-hārımı şāhım hemān şād
eyledi

Hātır-ı nā-şādımı luṭfuñla ābād eyledi
(Terkib-bend 1/5)

hātır-ı vīrāne:

1.) Harap olmuş gönül.

1.1. hātır-ı vīrāne:-sin

Bī-kes ü bīçāre-gāna eyler imdād u
kerem

Hātır-ı vīrānesin ta'mīr ile eyler
tamām **(Tarih 37/4)**

hātır-şiken:

1.) Kalp kıran, gönül inciten.

1.1. hātır-şiken:-im, -den

Ah etme şaķın gizlice **hātır-**
şikenimden

Nāz ile benim katlime tuğrā
çekenimden (Gazel 104/1)

hatm et-:

1.) Sona erdirmek, bitirmek,
noktalamak.

1.1. hatm et-:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānīñ cürmin ‘afv
eyle

Amān ihlāş ile **hatm et** ki tevḥīdi
müdām etdim (Kaside 1/11)

1.2. hatm et-:

Benim a‘mālimi ḥayr ile resm et
Daḥi īmān-ı ekmele ile **hatm et**
(Mesnevi 2/16)

hatm-i enfās:

1.) Son nefes, can vermeden önceki
son an.

1.1. hatm-i enfās:-ı, -n, -da

Zātına vābeste oldu luṭf-ı Ḥaḳ
Ḥatm-i enfāsında īmā eyledi (Tarih
44/4)

hatm-i kelām et-:

1.) Söylenecek söz bırakmamak, son
noktayı koymak.

1.1. hatm-i kelām et-:-dir, -di

Baḥa **hatm-i kelām etdirdi** evṣāfīñ
seniñ ey şuḥ

Sūḥan-perdāz olursam şānıña lāyık
yalan ister (Gazel 42/3)

hatmü’l-hitām:

1.) Yapılacak en son iş, sonun sonu.

1.1. hatmü’l-hitām:

Qılmadan ma‘mūr beni tā Bursa’dan
‘azm eyleme

Beni iḥyā eylemek bu tekyede

hatmü’l-hitām (Tarih 14/12)

hatt:

1.) Güzel yazı.

1.1. hattıña:-ı, -n, -a

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī daḥi tārīḥ
dedi

‘Āṭıfā **hattıña** taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(Tarih 12/1)

1.2. hattız:-ız

Mü’miniz āyīne-i ‘ālem-nümādır
kalbimiz

Bir satır **hattız** ‘aceb sırr-ı mu‘ammā
ḥikmetiz (Gazel 53/6)

hatt-āver:

1.) Yeni çıkan ayva tüyleri.

1.1. hatt-āverin:-in

Āteş-i ruḥsār-ı ālı yandırır **hatt-āverin**
Ol sebebdan tīz biter yanık maḥalīñ
sebzesi (Müfret 88/1)

havā:

1.) Dünyayı belirli bir yüksekliğe kadar çevreleyen hafif gaz tabakası, hava boşluğu, gökyüzü, sema.

1.1. havāda:-da

Dūd u şerārım ile perişān oldu murğān
Per ü bālın yaqdılar āhım ile **havāda**
(Gazel 125/2)

hāver:

1.) Güneşin doğduğu taraf, doğu, şark.

1.1. hāverle:-le

Hüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede **hāverle** berāber biliriz biz
(Gazel 50/1)

havf:

1.) Korku, endişe, telaş.

1.1. havf:

Hāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden hālī
degil
Biri me’ mül biri **havf** bu ikiden hālī
degil (Matla 19/1)

havf eyle:-

1.) Korkmak, ürkmek, endişelenmek.

1.1. havf eyle:-di

Zemīn ü āsumān **havf eyledi** āh u
enīnimden
Felek hayrān olur görse benim mäh-ı
cebinimden (Gazel 108/1)

1.2. havf eyle:-me

İmtihān ol imtiḥāna var şehā **havf**
eyleme

Sikke-i hüsniñi şāhım sen de imtiḥāna
baş (Gazel 66/3)

Havvā:

1.) İlk kadın, Hz. Âdem’in zevcesi ve
insan neslinin annesi.

1.1. Havvā:

Yā İlāhī vālideynin hācetin eyle qabūl
Meryem **Havvā** ile olsun ‘Aden’de
dīz-be-dīz (Tarih 26/3)

havz-ı vālā:

1.) Göz alıcı havuz.

1.1. havz-ı vālā:

Arz-ı ra‘nā **havz-ı vālā** beyti gāyet dil-
firīb
Cān u dilden cümle züvvār dest açıp
eyler du‘ā (Tarih 39/4)

hayāl:

1.) Zihinde tasarlanan, canlandırılan
ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge,
hülya.

1.1. hayāle:-e

Hayāline düşüp gezmiş **hayāle**
irmemiş aşlā
Hayālinden hayāl olmuş hayāli
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/5)

1.2. ḥayālī:-i

Ḥayālīne düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş aşlā

Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/5)

1.3. ḥayālī:-i

Ḥayālī dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan

Nigārım nāzenīni görmedim ḥaylī
zamān oldu (Gazel 143/3)

1.4. ḥayālīñ:-iñ

Cüdā düşdüm efendimden ‘aceb ḥālīm
n’olur bilmem

Giceler āh u zārīñla ḥayālīñ dilde
kalmışdır (Müfret 90/1)

1.5. ḥayālīñ:-iñ

Ḥayālīñ bir nefes gitmez gözümde
ey gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥāb-ı ḡaflet ey perī
peyker (Terci-bend 2/16)

1.6. ḥayālinden:-in, -den

Ḥayālīne düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş aşlā

Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/5)

1.7. ḥayālīñdir:-iñ, -dir

Ferāmūş eyledim iftārı ḡayrī
Ḥayālīñdir bizim her an ḡidāmız
(Gazel 54/3)

1.8. ḥayālīyle:-i, -(y)le

Eger bir gün daḥi ‘ömrüm var ise nā-
ümīd olmam

Efendimiñ ḥayālīyle elim böğrümde
kalmışdır (Müfret 76/1)

ḥayāl ol:- (Deyim)

1.) Gerçekleşmesi olanaksız olmak,
gerçekleştirilememek.

1.1. ḥayāl ol:-muş

Ḥayālīne düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş aşlā

Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/5)

ḥayāle düş:-

1.) Bir hayal peşine düşmek.

1.1. ḥayāle düş:-üp

Ḥayālīne düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş aşlā

Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/5)

ḥayāl-i nāz u şīve:

1.) Nazın ve işvenin hayali.

1.1. ḥayāl-i nāz u şīve:-ñ, -le

Ḥayāl-i nāz u şīveñle nigāh-ı cizye-i
ānuñ

Sebeb oldu nigārā şimdī ‘üryān
olmama bā‘iş (Gazel 20/4)

ḥayāl-i vār:

1.) Sevgilinin hayali.

1.1. ḥayāl-i yār:

Tīr-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḥarāb

‘İd-i şebde sīne-şāf oldum ḥayāl-i yār
ile (Müfret 99/1)

ḥayāt ābı:

1.) Hayat suyu, ölümsüzlük suyu.

1.1. ḥayāt ābı:-na

Açıp dest-i münācātı niyāza başladım
Rāzī

Yetiŝdi hıızr-ı maŝŝūdım ḥayāt ābına
kandırdı (Gazel 141/5)

ḥayāt-ı cāvidān:

1.) Ebedi hayat, sonsuz yaşam.

1.1. ḥayāt-ı cāvidān:

Müfid olmaz ṭabībānıñ devāsi derd-i
‘aşkımda

Ḥayāt-ı cāvidān bulmak viŝāl-i yāre
kalmışdır (Gazel 43/2)

1.2. ḥayāt-ı cāvidān:-ım, -dan

Lisān-ı halk ile her dem beni āzār eder
baḥtım

Ḥayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār
eder baḥtım (Gazel 89/1)

ḥayāt-ı şūrī:

1.) Sahte, yapmacık, fani hayat.

1.1. ḥayāt-ı şūrī:-den

Nā-ümīd oldum ḥayāt-ı şūrīden

derdim füzūn

Kimse vākıf olmadı ifşası müşkil bir
belā (Müfret 14/1)

Haydar:

1.) Allah’ın aslanı. Mec. Hz. Ali.

1.1. Ḥaydar:

Ebūbekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Ḥaydar
Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (Kıt’a
1/7)

ḥāyır ola: (Kalıp ifade)

1.) “Hayırlı olsun, güle güle kullanın”
anlamında kalıp ifade.

1.1. ḥāyır ola:

Bu zamānıñız ḥāyır ola dedi oturdu
Söyletme beni cānım ağa açma
dehānım (Gazel 92/2)

ḥaylī:

1.) “Birçok, çok fazla, epeyce”
anlamına gelen belgisiz sıfat.

1.1. ḥaylī: (Dem)

Hercāyi güzel cevriñ ile ḥaylī demim
var

Sen şūḥ-ı cefā-kāra demem ki elemim
var (Gazel 46/1)

1.2. ḥaylī: (Zamān)

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḥaylī
zamān

Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi hāṭıra (**Gazel 121/3**)

1.3. ḥaylī: (Zamān)

Ḥayālī dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan

Nigārım nāzenini görmedim ḥaylī
zamān oldu (**Gazel 143/3**)

ḥayme-i nāmūs:

1.) Namus çadırı.

1.1. ḥayme-i nāmūs:-l, -nı

Zülf-i ṭarrār ile bende çekmedi
şeydāların

Bāda verdi neyleyim āh ḥayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

ḥayr:

1.) Hayır, her durumda ve şartta
herkesin katında iyi ve makbul olan
hal ve iş, fayda, yarar.

1.1. ḥayr:

Benim a ‘mālīmī ḥayr ile resm et
Daḥi īmān-ı ekmel ile ḥatm et
(**Mesnevi 2/16**)

2.) İyilik, karşılık beklenmeden
yapılan yardım.

2.1. ḥayrını:-l, -n, -ı

Ṣāni-i bānisi şimdi ṣālīş-i Sultān Selīm
Eyleye ḥayrını maḳbūl zū’l-celālī
ve’l-kirām (**Tarih 14/14**)

ḥayran:

1.) Bir kimse veya bir şey karşısında
hayranlık duyan, onu çok beğenen,
takdir eden, bir şeyin etkisine girmiş,
tutkun.

1.1. ḥayrān:

Gül cemālī güllerinde ṭurreler ḥayrān
aṅa

Aşılıp cānım gibi gīsū-yı ser-gerdān
aṅa (**Gazel 4/1**)

1.2. ḥayrān:

Rāziyā nev derde düşdüñ var devā
dermān ara

Vechine maḫhar düşen ol ṭurreler
ḥayrān aṅa (**Gazel 4/9**)

ḥayrān ol:- (Deyim)

1.) Çok beğenmek, kendinden geçmek,
âşık olmak.

1.1. ḥayrān ol:-ur

Zemīn ü āsumān ḥavf eyledi āh u
enīnimden

Felek ḥayrān olur görse benim māh-ı
cebinimden (**Gazel 108/1**)

ḥayrāne:

1.) Hayran, şaşkın, tutkun.

1.1. ḥayrānelerden:-ler, -den

Bugün vādī-i ḥayretde ‘aceb geşt ü
güzār etdim

Bu hayret sırrına vâkıf olan
hayrânelerden sor (Gazel 40/8)

hayret:

1.) Beklenmedik, garip bir şeyin sebep
olduğu şaşkınlık, şaşırma.

1.1. hayret:

Bugün vādī-i hayretde ‘aceb geşt ü
güzār etdim

Bu **hayret** sırrına vâkıf olan
hayrânelerden sor (Gazel 40/8)

1.2. hayret:

Yâ İlâhî kıl bu zâta daḥî tevḥîkîñ refîk
Her umûrî **hayret** ile bulsun anıñ neşv
ü nemâ (Tarih 39/11)

hayret-i fikre düş-:

1.) Hayrete düşmek.

1.1. hayret-i fikre düş-:-ünce

Tefekkür eyleyip hâlim **düşünce**

hayret-i fikre

Nigārâ sükker-āsâ ol leb-i gülğünüñ
çîne (Gazel 115/4)

hayr-ı fâl eyle-:

1.) Bir işi hayırla yapma, hayırla
sonuçlandırma.

1.1. hayr-ı fâl eyle-:-r

Ben belâ derdini çekmek-ile oldum bî-
mecâl

Luṭf-ile eyler tesellî **hayr-ı fâl eyler**
bana (Gazel 12/2)

hayrî:

1.) Hayırlı, iyi, güzel.

1.1. hayrî: (Dualar)

Güşe-i dāmânı olsun bûse-gâh-ı ḥâş u
‘âm

Ḥaḳḳına **hayrî** du‘âlar ola dâ‘im
müstecâb (Tarih 17/7)

hayrû‘l-halef ol-:

1.) Hayırlı evlat olmak.

1.1. hayrû‘l-halef ol-:-a, -gör

Sa‘y edip sa‘y ile cānâ **olagör**

hayrû‘l-halef

Gel hevâ-yı nefis ile bu ‘ömriñi etme
telef (Gazel 72/1)

hayvânât:

1.) Hayvanlar.

1.1. hayvânâtdan:-dan

ta‘allumı ve istifâde ve ifâdeye
kâbiliyyeti ihdâ ve hedâyâ-yı fâzılalar
ile sâ‘ir

hayvânâtdan temyîz ü istiṣnâ kıldığı
ni‘mete ‘azmî olup ez-cümle nuṭḳ u
‘ilmiñ ve ‘aḳl u fikriñ (Dibace 1/16)

haz:

1.) Bir şeyin insana verdiği hoş giden
tatlı duygu, zevk.

1.1. ھاڝ:

Girye vü feryād edersem eylerim bir
pāre ھاڝ

Ĥande etsin sūz-nākımdan benim
meh-pāre ھاڝ (Gazel 69/1)

ھاڝ et-:

1.) Hoşlanmak, zevk almak.

1.1. ھاڝ et-:-er

Ĥalka-i zülfün geçirdi gerden-i
āzādeme
Ĥurtuluş yok pīçtābımdan **eder** dildāra
ھاڝ (Gazel 69/2)

ھاڝ eyle-:

1.) Hoşlanmak, ھاڝ almak.

1.1. ھاڝ eyle-:

Ceyş-i ģamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi
Vaşlıma şāyeste olduñ **eyle** ey ģam-
hāra ھاڝ (Gazel 69/5)

1.2. ھاڝ eyle-:

Ĥār-ı cevrim cānıña te'sīrini fehmi
eyledim
Olma maḥzūn cān u dilden **eyle** bu
güftāra ھاڝ (Gazel 69/6)

1.3. ھاڝ eyle-:-di

Çille-i hem-yāzesin çekmekde oldum
bī-mecāl

Eşk-i çeşmim hūn olunca **eyledi** hūn-
hāra ھاڝ (Gazel 69/3)

1.4. ھاڝ eyle-:-r

Yār tesellī eyledikçe 'āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū **eyler** efendim Rāzi-i bī-çāre
ھاڝ (Gazel 69/7)

1.5. ھاڝ eyle-:-r, -im

Girye vü feryād edersem **eylerim** bir
pāre ھاڝ
Ĥande etsin sūz-nākımdan benim
meh-pāre ھاڝ (Gazel 69/1)

ھاڝ ver-: (Deyim)

1.) ھاڝ almak, hoşla gitmek, zevk
almak.

1.1. ھاڝ ver-:-ir

Tāze cān buldum görünce ḥaṭ-ı nev-
ruḥsārıñı
Revnaḳ-ı faşl u bahār elbet **verir** bī-
māra ھاڝ (Gazel 69/4)

ھاڝar u sefer-: (İkileme)

1.) Savaş ve barış.

1.1. ھاڝar u sefer-:-de

fātiḥa kırā'atiyle şevābını hibe vü baḥş
eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd ile
müddet-i
'ömr ü ezmānım **ھاڝar u seferde** bu
mülāḥaza ile mürūr etmiştir. (Dibace
5/2)

hazer et-:

1.) Sakınmak, çekinmek, uzak durmak.

1.1. hazer et-:

Hâtif-i sülhan-pervere pey-rev
olamazsın

Râzî **hazer et** ‘acziñe âh açma dehânîñ
(Gazel 81/5)

hazer eyle-:

1.) Sakınmak, çekinmek, uzak durmak.

1.1. hazer eyle-:

Figân u nâlemi taḥḳîrden ey âfet **hazer**
eyle

İrişür gülle-i âhım ḥişârlar pâyidâr
olmaz (Gazel 49/6)

hazer kıl-:

1.) Sakınmak, çekinmek, uzak durmak.

1.1. hazer kıl-:

Nâ-sezâlar bezmine hem-meclis olma
kıl hazer

Vaḳtiñi taḥşîliñi berbâd edip etme
hedef (Gazel 72/4)

1.2. hazer kıl-:

Sitem-baḥşın ferâmûş eylesiñ şimdi
dilârâ hem

Yazıkdır ey cefākārım **hazer kıl**
inkisârımdan (Gazel 105/4)

1.3. hazer kıl-:

Ġâfil olma tîr-i âhım temreniñden **kıl**
hazer

Pâyidâr olmaz felekler çarḥ u divârdan
geçer (Matla 15/1)

hâzır:

1.) Bir işi yapmak için gereken her
şeyi tamamlamış olan, anık, amade,
müheyya.

1.1. hâzır:

Ölür isem ḥod yerim **hâzır** benim
‘İzzetim vār tārîḥim ḥâzır benim
(Mesnevi 1/22)

1.2. hâzır:

Ölür isem ḥod yerim ḥâzır benim
‘İzzetim vār tārîḥim **hâzır** benim
(Mesnevi 1/22)

hâzır-cevâb ol-:

1.) Gerektiğinde çabuk, yerinde
cevaplar bulup vermek.

1.1. hâzır-cevâb ol-:-a

Luṭf-ı Ḥaḳḳ’a mazḥar olsun her dem
her ânda kim

Ola hem aḳrân içinde kâmil ü **hâzır-**
cevâb (Tarih 17/6)

1.2. hâzır-cevâb ol-:-maḳ

Bu taraqdan Rāziyā feyziñ seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbābda sen **ḥāzır-cevāb**
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

ḥazret:

1.) Kutsal sayılan büyük ve ulu
kimselerin adlarının başına veya
sonuna getirilen unvan.

1.1. ḥazretiñden:-iñ, -den

Bir ricām var **ḥazretiñden** sevdigim
etme dirīğ
Gel seniñle edelim geşt ü güzār lām-
elif (**Müfret 86/1**)

1.2. ḥazretlerine:-ler, -i, -ne

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher
ḥazretlerine esmā’-i mevcūdātı ve
elḳāb-ı maşnū‘atı
bi-tarīḳu’l-vaḥyu’l-ilhām tebyīn ü
i‘lām buyurduḳda terkīb-i kelām ve
taḳrīr-i merām (**Dibace 1/11**)

1.3. ḥazretleriyle:-ler, -i, -(y)le

binā’en ba‘zı vüzerā-yı ‘izām u
vükelā-yı kirām **ḥazretleriyle** Rūm ili
ve Anaṭolı (**Dibace 3/17**)

ḥazret-i Allāh:

1.) Yüce Allah.

1.1. ḥazret-i Allāh:

Ḥaḳḳına levlāḳ buyurdı **ḥazret-i Allāh**
seniñ

Ey kerem-kānı efendim ḳıl şefā‘āt
keremi (**Kaside 2/2**)

ḥazret-i ‘Azrā:

1.) Delinmemiş inci, bakire. Mec. Hz.
Meryem.

1.1. ḥazret-i ‘Azrā:

Maḳāmı ‘adn ile firdevs ola yā Rab bu
maẓlūmuñ

Enīsi Meryem olsun hem munīsi

ḥazret-i ‘Azrā (Tarih 43/4)

ḥazret-i cenāb-ı kibriyā:

1.) Yüce Allah.

1.1. ḥazret-i cenāb-ı kibriyā:-nıñ

cāniblerini geşt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
iṣānda ve digerānda inṣā-i eṣ‘ār u
tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u **ḥazret-i cenāb-ı**
kibriyānıñ yed-i ḳudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/2**)

Ḥazret-i Ḥaḳ:

1.) Yüce Allah.

1.1. Ḥazret-i Ḥaḳ:

Bir tecellī eylemişdir **Ḥazret-i Ḥaḳ**
Ādem’e

Vāḳıf-ı esrār olursañ ḥikmeti

Sübḥāndadır (**Gazel 45/3**)

1.2. H  zet-i H  k:

H  zet-i H  k d  -cih  nda ber-mur  d
etsi   seni

Z  ti  na tev  k  r edeni  n gönli   ad olsun
begüm (Nazm 15/2)

1.3. H  zet-i H  k:

Bed nazardan   aklas  n hem v  hidi
mu  t  r anı

D   cih  nda H  zet-i H  k eylesi  n
  a  ıl meram (Tarih 37/3)

H  zet-i H  k:

1.) Yüce Allah.

1.1. H  zet-i H  k  :-a

H  zet-i H  k  'a yarar bir   ameli  n var
mı seni  

D     n ey R  zi-i b  -çare   ic  b
eyleyelim (Gazel 90/5)

    zet-i   dr  s:

1.) Hz.   dris peygamber.

1.1.     zet-i   dr  s:

Eyleye zev        f  lar     r   v   g  lm  n
ile

H  zet-i   dr  s ile hem eylesün d  'im
kel  m (Tarih 21/2)

    zet-i   s  :

1.) Hz.   sa peygamber.

1.1.     zet-i   s  :- (y)a

La' l-i y  r eyler hem  n bu da' v  -yı b  -
hüdeyi

H  zet-i   s  'ya ma         b-ı   ayv  n
ile ba    (Gazel 19/4)

    zet-i Kur'  n:

1.) Yüce Kur'an-ı Kerim.

1.1.     zet-i Kur'  n:-a

H  zet-i Kur'  n'a etmiş R  ziy   bir
intis  b

Ne sel  setdir görürsün ne sırr-ı Kur'  n
oğur (Gazel 41/5)

    zet-i Mevl  :

1.) Yüce Allah.

1.1.     zet-i Mevl  :- (y)a

H  zet-i Mevl  'ya   aldı derdimi  n her
  aresi

    nına l  y  k olanı eyleye Yezd  n ba  a
(Gazel 7/3)

H  zet-i P    -yı     z  :

1.) Gazi Hazreti Paşa; Hacı   vaz Paşa.

1.1. H  zet-i P    -yı     z  :

H  zet-i P    -yı     z   Bermek  -i va  t
idi

S    a-i d  r  'l-cin  nı H  k ede me'v  
a  a (Tarih 9/1)

    zet-i sult  n-ı kevneyn:

1.)   ki cihanın sultanı; Hz. Peygamber.

1.1.     zet-i sult  n-ı kevneyn:

Ḥazret-i sultān-ı kevneyn faḥr-i
‘ālemden bekā
Bir şefā‘at irişe yoḥsa dilā ḥālim ḥarāb
(Gazel 14/5)

Ḥazret-i Tayyār:

1.) Canikli Hacı Ali Paşa'nın torunu
Trabzon valisi Tayyar Mahmud Paşa
hazretleri.

1.1. Ḥazret-i Tayyār:-a

Seyr eden ālāyişin bī-iḥtiyār el ḳaldırıp
Cān u dilden **Ḥazret-i Tayyār'a**
eylerler du‘ā (Tarih 8/9)

ḥazret-i üftāde:

1.) Aziz Mahmud Hüdayi 'nin şeyhi,
mutasavvıf şair.

1.1. ḥazret-i üftāde:-(y)e

Bende oldum bendeyim ben **ḥazret-i**
üftādeye
Luṭf edip rahm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (Nazm 12/1)

ḥazret-i vācibü'l-vücūd:

1.) Varlığı mutlak olan, yokluğu
mümkün olmayan, Allah.

1.1. ḥazret-i vācibü'l-vücūd:

Emmā ba‘d perverdigār-ı bī-zevāl
celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-mişāl Rabbü’l-
erbāb
ve müyesserü’ş-şavāb olan **ḥazret-i**

vācibü'l-vücūd zü'l-luṭfu'l-cūd
Ādem-i ebu'l-beşer (Dibace 1/10)

ḥazret-i vāşif:

1.) Vasfı yüce; sevgili.

1.1. ḥazret-i vāşif:-ı

Ḥazret-i vāşifı tanzīr etmege kıldım
merām
Rāziyā bī-çārelikle çāredār oldu gönül
(Gazel 85/9)

ḥazret-i Yezdān:

1.) Yüce Allah.

1.1. ḥazret-i Yezdān:

Bu vezīr-i nükte-dānı feyz-yāb kıla
Ḥudā
Ḥazret-i Yezdān ‘ālim ede dā’im pür-
şafā (Tarih 8/1)

heb:

1.) Daima, her zaman, sürekli.

1.1. heb:

Āteş ile cünbüş eder gāhi şeb
Başına odlar yaḳar emşāl **heb**
(Mesnevi 4/3)

hebā:

1.) Boş, beyhude, nafile, ziyan.

1.1. hebā:

Rāh-ı Ḥaḳḳ’a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā

Hak ile hak olmayan adem **hebā** degil
mi yā (**Gazel 8/1**)

hebā et-:

1.) Zıyan etmek, yok etmek.

1.1. hebā et-:-me

Pek şakın esrār-ı yārı fāş edip **etme**

hebā

Tekye-gāh-ı dilde mihmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

hecr:

1.) Ayrılık, ayrılık acısı.

1.1. hecr:

Ne çāre dest-reste feyz-i Hak'dan
olmadı dermān

Yıkıp dil mülkini **hecr** ile virān
olduğum kaldı (**Gazel 150/7**)

1.2. hecr-ile:-ile

Rūz u şeb ağlamadan dīdelerim kan
etdiñ

Rāzi-i ğam-keşini **hecr-ile** giryān
etdiñ (**Müseddes 1/14**)

hedāyā-yı fāzıla:

1.) Faziletli hediyeler.

1.1. hedāyā-yı fāzıla:-lar

ta'allumı ve istifāde ve ifādeye
kābiliyyeti ihdā ve **hedāyā-yı**
fāzılalar ile sār
hayvānātdan temyīz ü istisnā kıldığı

ni'mete 'azmi olup ez-cümle nuṭṭ u
'ilmiñ ve 'aql u fikriñ (**Dibace 1/15**)

hedef et-:

1.) Hedef ahline getirmek, nişan alınan
olmak.

1.1. hedef et-:-me

Nā-sezālar bezmine hem-meclis olma
kıl hāzer

Vaḳtiñi taḥşiliñi berbād edip **etme**
hedef (**Gazel 72/4**)

hediye eyle-:

1.) Hediye etmek, armağanda
bulunmak.

1.1. hediye eyle-:-(y)ip

Hediye eyleyip tārīḥ-i kaşīde
söyledim ammā

Ricā-mendim kuşurum 'afv ede şimdi
sūhandārān (**Tarih 5/6**)

hekimā:

1.) Hikmetli konuşan kimseler, arif
kişiler.

1.1. hekimā:

Hekimā gibi pinhān eyle Rāzī nükteñi
sen de

Sakın ifşā-yı rāz etme bu şi'riñi sūhan-
çīne (**Gazel 116/5**)

helāk et-: (Deyim)

1.) Helak etmek, yok etmek, perişan hale getirmek, öldürmek.

1.1. helāk et-:-di, -ñ

Cānıma āteş bırağdıñ sūz-nāk etdiñ
beni

‘Aķibet ey bī-vefā kıydıñ **helāk etdiñ**
beni (**Gazel 146/1**)

helāk eyle-: (Deyim)

1.) Helak etmek, yok etmek, perişan hale getirmek, öldürmek.

1.1. helāk eyle-:-r

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña
Luţf eder ağıyāra da ğayret **helāk eyler**
beni (**Gazel 149/3**)

helāk ol-: (Deyim)

1.) Mahvolmak, perişan hale gelmek,
yok olmak.

1.1. helāk ol-:-du, -m

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben **helāk**
oldum amān
Gicelerde girye vü āhım ile hālim pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

helāl:

1.) Dinî açıdan sakıncası olmayan,
caiz, mübah.

1.1. helāl:

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-gāra
hamd edip

Bir **helāl** kesb için her dem zirā‘at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

helāl eyle-:

1.) Üzerinde hiçbir hak iddia
etmeksizin bağışlamak, helal etmek.

1.1. helāl eyle-:

Gel **helāl eyle** baña ülfetimiz
‘Azm-i ‘uķbāya gider cān u ‘azīz
(**Mesnevi 1/21**)

1.2. helāl eyle-:

Huķūķ-ı mā-meżāyı luţfuñ-ile gel
helāl eyle
Yarın rüz-ı rüst-ā-hīzde beni rüsvā-yı
‘ām etme (**Müfret 25/1**)

hele:

1.) “Hele, artık, sonunda, nihayet”
anlamlarıyla geciken davranışları
bildirmek için kullanılan bir söz.

1.1. hele:

Bu cihānıñ **hele** biz bīs u keminden
geçdik
Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.2. hele:

Fenā gülzārına teşrīf edip tā ki bu
mehpāre

Ḳudūmiyle şafā verdi **hele** gelsiñ o
güftāre (**Tarih 6/1**)

1.3. hele:

Cāy-gīr olan ḥulūşın eyledi izhār **hele**
Bir mücessem resm ile verdi nizām ve
intizām (**Tarih 14/18**)

2.) “Önce, öncelikle” anlamında bir
ifade.

2.1. hele:

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

2.2. hele:

Ehl-i dil ḳalb-i selīmdir düşemez aña
ğubār
Hele ḥāşıl dil-i behcet gibi bī-jeng
etdim (**Gazel 91/5**)

2.3. hele:

Hele kār u fiğānım dem-be-dem āh u
enīn oldu
Beni bülbül gibi gūyā eden bir
gülsitāndır bu (**Gazel 110/5**)

3.) “Özellikle, bilhassa, her şeyden
önce, hiç olmazsa” anlamında bir
ifade.

3.1. hele:

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña

Ḥaḳ’dan özge dost **hele** semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

3.2. hele:

Bi-ḥamdi’llāh **hele** dervīş-nihādım
Ġarāyib bu muṭallādır vedāmız (**Gazel**
54/7)

3.3. hele:

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi
Gice gündüz enīsimdir **hele** bir ğayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

3.4. hele:

Göñül beytü’l-mükerrem olduğun a
iştibāh yokdur
Hele vaşfı ne mümkündür ki dergāh-ı
‘alādır bu (**Gazel 112/2**)

3.5. hele:

Ḳādir misiñ bu ‘aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele ḳatı kemāndır eyler seni kepāde
(**Gazel 125/7**)

3.6. hele:

Hele ḳat’-i ümīd etmem Ḥudā va’d-i
kerīmiñden
Derūnda muṭlaḳa ümmīd-i Yezdān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/8**)

3.7. hele:

Bu Rāzī'nin niyāzını kabūl eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et **hele** çārşāf u
yorgānı (**Kıt'a 3/7**)

3.8. hele:

Bugün dīvān-ı devletde tūrup şaf-ı
ni'ālīnde
Efendim āfītāb-āsā **hele** ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

3.9. hele:

Sitānbol'ūñ zenānınıñ ne esrār şīve vü
nāzı
Hele tefhīm olunmaz kāle gelmez bir
hūşūşdur bu (**Müfret 79/1**)

4.) "Biraz bekle, dur bakalım!"
anlamında cümlelerin başına getirilen
bir kelime.

4.1. hele:

Qabūl etmez **hele** ma'dem saña ağıyār
ola hem-dem
Ki tahrīk etmede gönli meşeldir bir
meges besdir (**Gazel 47/5**)

hem:

1.) "Aynı anda, aynı zamanda, ayrıca,
üstelik, hem de" anlamında kullanılan
bağlaç.

1.1. hem:

Çok zamān gavḡā-yı 'ālem başka bir
'ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā **hem** başka
'ālemdir baña (**Gazel 1/5**)

1.2. hem:

Tebrīz ile Şīrāz'a vü **hem** Çīn'e mi
vardıñ
Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

1.3. hem:

Çü sensin bī-vefā dilber bu giryān
olmama bā'is
Perişān zūlfūñ oldu **hem** perişān
olmama bā'is (**Gazel 20/1**)

1.4. hem:

Rāz-ı diliñi ḡayriye gel söyleme
küstāh
Her nā-ḡalefi er gibi **hem** belleme
küstāh (**Gazel 26/1**)

1.5. hem:

Benim derdimi inkār eyleyenler ḡālīmı
bilmez
Gönül fikr-i müjeñle āh eder **hem** ber-
karār olmaz (**Gazel 49/5**)

1.6. hem:

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hışn-ı tende biz daḡı sırr-ı velāyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

1.7. hem:

Felek āh u enīni **hem** baña vird-i
zebān etdi
Gice gündüz enīsimdir hele bir gayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.8. hem:

Neyleyim rūsvā-yı ‘ālem eyledi **hem**
nā-murād
Hāl-i ‘aczime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (**Gazel 76/5**)

1.9. hem:

Der-miyān et tīğ-i ma‘nīsin daḥi nām-
āver ol
Vākıf-ı sırr-ı Hudā **hem** ‘aşk-ı ilāh
ister gönül (**Gazel 87/5**)

1.10. hem:

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel
Pek güzel a‘lā güzel **hem** başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

1.11. hem:

‘Uyūbım setr için teslīm-i rūḥ etmek
niyāzımdır
Cihānı başıma teng eyleyip **hem** tār
eder bahtım (**Gazel 89/2**)

1.12. hem:

Oğutsam ders-i ‘aşkıñ ḥarfini **hem**
şīve baḥşinden
Lisān-ı tūtī-i yārim sūḥan-dān olduğun
görsem (**Gazel 97/3**)

1.13. hem:

Verseñ ḥaberi bād-ı şabā būy-ı
gülümnden
Bu dāğıma **hem** rīze-i elmās
ekenimden (**Gazel 104/2**)

1.14. hem:

Sitem-baḥşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā **hem**
Yazıkdır ey cefākārım ḥazer kıl
inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

1.15. hem:

Cevāba ḳādir olmak ah ne mümkündür
ḥuzūruñda
Şadefdir ṭab‘-ı pākīñ **hem** kelāmıñ
dürr ü şehvāre (**Gazel 119/4**)

1.16. hem:

Abd-i ‘aciz **hem** za‘īf Rāzī-i şikeste
dil
Vaḳt olur baş eger mi Cemşīd
Keyḳubād’a (**Gazel 125/11**)

1.17. hem:

Dil temennī eylesün **hem** ‘arzū-mend
olsun gönül
Ben gibi zūlfı telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

1.18. hem:

Dilin bilirem ismini **hem** dilini
bilmem

Bî-çäre dilim gözleri fettânıma düşdi
(Gazel 139/4)

1.19. hem:

Māh-tāb-āsā kuşatmış çevresin
seyyāreler
‘Azm eder maḥbūbelerle **hem** rikāb-ı
dāyesi (Gazel 140/4)

1.20. hem:

Beni rüsvā-yı ‘ālem eyledi şūḥ-ı dilārā
hem
Hevāya gitdi ‘ömr-i nāzenīnim küllī
bād oldu (Gazel 145/4)

1.21. hem:

Hālimi ‘arz eyledikçe hîç teraḥhum
etmediñ
Yollar üzre düşürüp **hem** ḥāk-i pāy
etdiñ beni (Gazel 146/4)

1.22. hem:

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedānıñ
bezmine
Luṭf-ile ābād olur **hem** ḥānemiñ
vîrānesi (Gazel 151/4)

1.23. hem:

Bir ğarībim mücrimim **hem** bî-kes ü
bî-çäre kim
Şānıña şāyeste luṭf göre mi göz göre
mi (Kaside 2/3)

1.24. hem:

Seni maḥbūb-ı ‘izzet kıлмаğa **hem**
Murādu’llāh ziyā-güsteriñdir (Kıt’a
1/11)

1.25. hem:

Yaratdı cüz’î küllī her ne kim var
Bu ‘ālem bātınıñ **hem** zāhiriñdir
(Kıt’a 1/13)

1.26. hem:

Ebrū müjgānı tekellüm etdi **hem**
şūrīdelik
Ġamzesi cānıma geçdi eyledi delik
delik (Matla 28/1)

1.27. hem:

Ķan çıbānı çıkarıp bükdi belim
Hem zebānım yok benim tutmaz elim
(Mesnevi 1/6)

1.28. hem:

Kenīzekler düşer anuñ pîşine
Nā’ il olsam diyü **hem** teşvîşine
(Mesnevi 3/12)

1.29. hem:

Ķāmeti bir ḥayliden bir ḥayliye
Sīne açar raḥmet ü **hem** Ka’be’ye
(Mesnevi 4/4)

1.30. hem:

Bir ayağı ile görür **hem** işini
Yek başıyla bitirir teşvîşini (Mesnevi
4/9)

1.31. hem:

Hem tefekkür eyleseñ bir iş degil
Kimse anuñ günehine ırmiş degil
(**Mesnevi 5/4**)

1.32. hem:

Cân u dilden zâr u giryân olduğum
Allâh bilir
Zât-ı pāk-i Hâk için **hem** ne revâdır
güft ü gû (**Müfret 59/1**)

1.33. hem:

Feyzî Pâşâ-zâde Hâk'dan feyz alıp der
Râziya
Bir ziyâd-ı feyz için **hem** dest açıp
kıldım du'â (**Tarih 4/1**)

1.34. hem:

Tekye-i dârü's-selâmdır **hem** dañi
burcî sa'îd
Sâye-i pîrâna yüz sür rûz u şeb olma
ba'îd (**Tarih 13/1**)

1.35. hem:

Ağniyâ ve 'âcizân **hem** şem'iniñ
pervânesi
Ma'nevî güftede Bûrsa beldesi her
şubh u şâm (**Tarih 14/6**)

1.36. hem:

Bed nazardan şaklasıñ **hem** vâhidi
muhtâr anı
Dü cihânda Hâzret-i Hâk eylesiñ hâşıl
meram (**Tarih 37/3**)

1.37. hem:

Hücre-i 'İzzet Efendi oldu cây-ı dil-
güşâ
Şıhhat u 'âfiyet ile ede **hem** ârâm-ı
tâm (**Tarih 37/8**)

1.38. hem:

Hâk bu zât-ı 'âlî-kadri dem-be-dem
şadân ede
Zümresinde **hem** müşâr-ı bi'l-benân
olsa sezâ (**Tarih 39/9**)

1.39. hem:

Mağâmı 'adn ile firdevs ola yâ Rab bu
mazlûmuñ
Enîsi Meryem olsun **hem** munîsi
hâzret-i 'Azrâ (**Tarih 43/4**)

1.40. hem:

Añladamam bahtım ile hâlimi
Kıldı telef 'ömrimi **hem** mālımı
(**Terci-bend 3/2**)

hem akrân:

1.) Yaşıt, akran, denk, eşdeğer.

1.1. hem akrân:

Luţf-ı Hâk'a mazhar olsun her dem
her ânda kim
Ola **hem akrân** içinde kâmil ü hâzır-
cevâb (**Tarih 17/6**)

hem dahi:

1.) “Ayrıca, aynı zamanda, hem de” anlamında bağlaç.

1.1. hem daḥi:

Çan döker dīdelerim **hem daḥi** her ān ağlar
Ağlamaz kimse baña ḥüzn ile yārān ağlar (**Müseddes 1/3**)

1.2. hem daḥi:

Bāṭını zāhiri ma‘ mūr ma‘ den-i faẓl u kemāl
Hem daḥi erbāb-ı irşād ez-meşāyīh-i ‘izām (**Tarih 14/8**)

1.3. hem daḥi:

Cizyedār-zāde Efendi **hem daḥi** ‘izzet be-nām
Nīk nām taḥṣīl eder bū cedd gibi nīk ü nām (**Tarih 37/1**)

1.4. hem daḥi:

Daḥi bīkr-ile pākīze ki **hem** ‘ābīde zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a‘lā idi a‘lā (**Tarih 43/2**)

hem...hem... (İkileme)

1.) Her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan tekrarlamalı bağlaç.

1.1. hem...hem...:

Yapdı bir ‘ālī-neseb kim **hem** sa‘īd **hem** nazīf

Verdi revnaḳ ḥüsnüne resmi daḥi oldu zarīf (**Tarih 50/1**)

hem kelām eyle-:

1.) Muhabbet etmek, sohbet etmek.

1.1. hem kelām eyle-:-sūn

Eyleye zevḳ ü şafālar ḥūrī vü ḡilmān ile
Ḥazret-i İdrīs ile **hem eylesūn** dā‘im **kelām** (**Tarih 21/2**)

hem zebān:

1.) Aynı dili konuşan kimseler.

1.1. hem zebān:-im

Bu Rāzī ‘izzete pey-rev olursa
Ne ḥācet tercümāna **hem zebānım** (**Gazel 94/7**)

hemān:

1.) "Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden" anlamlarında zarf.

1.1. hemān:

Şefā‘atī li ehli’l-kebā’iri yevme’l-kıyāmeti. E’t-tā’ibu mine’z-zenbi kemen lā zenbe lehü. ḥadīṣ-i resūlullāhıñ me’āline daḥil eyleyip **hemān** Ḥudā-yı bī-çün dü cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

1.2. hemān:

Baħr-ı ‘aşķa dil sefine bālbān-ı āhım

hemān

Baħr-ı ‘aşķa düşmeyen ‘ummāna

olmaz āşinā (**Gazel 3/5**)

1.3. hemān:

Gönlüme verdim tesellī bir daħi

görmek için

Vuşlat-ı şeb-veş **hemān** bayrāma

etdim ilticā (**Gazel 10/2**)

1.4. hemān:

Şayd-ı dil için eyleseñ ‘azm-i çemen

ey dost

Nezzāreye al ‘āşıkı sen gel **hemān** ey

dost (**Gazel 17/1**)

1.5. hemān:

Üftādelerin ħāke düşüp ħālī yamāndır

Tut bûy-ı vişāl gibi **hemān** yāsemen

ey dost (**Gazel 17/2**)

1.6. hemān:

Dil döküp dil saydına dildādelendi dil-
rubā

Dil **hemān** rām oldu dilber iki başdan

imtizāc (**Gazel 22/2**)

1.7. hemān:

Eger zevķiñ ise geşt ü güzār u seyr-i

‘ālemden

Giderseñ semt-i Īrān’a **hemān** rāh-ı

revāndan gec (**Gazel 23/3**)

1.8. hemān:

Siretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın

Ol ehl-i ħarābāt **hemān** elleme küstāħ

(**Gazel 26/3**)

1.9. hemān:

Maħzar etmişler güzeller seni sulţān

etmege

Ur güzelin mührünü cānım **hemān**

şāhāna baş (**Gazel 66/4**)

1.10. hemān:

Muţma’ine vāşıl eyle nefis-i pür-şūmuñ

hemān

Fırşatı fevt etme Rāzī himmet-i

merdāna baķ (**Gazel 77/7**)

1.11. hemān:

Cāna minnet bilelim ħizmet-i cānānı

hemān

Ĥāk-i pāyınā düşüp ‘azm-i rikāb

eyleyelim (**Gazel 90/4**)

1.12. hemān:

Gāhice güzel gönlüne bendeñ gele

düşsem

Derdiñle **hemān** ben daħi dilden dile

düşsem (**Gazel 93/1**)

1.13. hemān:

Küşād etdim ħulūş ile **hemān** āħ

ciger-süzım

Ĥasūdiñ sīne-i pür-kīnesin deldim

ķarār etdim (**Gazel 101/2**)

1.14. hemān:

Kim bilir hāl-i dilim takrîre yokdur hîç
mecāl

Keşf-i rāz etmez **hemān** nādāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/2**)

1.15. hemān:

Göñül naqşın hevāsıyla heves kıldı
hemān çine
Beni bend eyledi zülfün kemend-i çin
ü perçine (**Gazel 115/1**)

1.16. hemān:

Şorarsa çakeriñi ol melāhat kânı
cānānım
Hemān derd-i dilim bir bir ulüv-i
şāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/4**)

1.17. hemān:

Süḥan meydânına at sür **hemān**
çevgân u top oyna
‘Aliyy ü ulviye Rāzî ki şā‘irāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

1.18. hemān:

Bu riyāzet ḥasretinden nūna döndi
kaddimiz
Nīm nigāhından **hemān** in‘ām geldi
hātıra (**Gazel 121/7**)

1.19. hemān:

Miṣāl-i Mecnūn’a döndüm baña ta‘n
eyleme zāhid
Düşersem gam degildir ben bu ‘aşk ile
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.20. hemān:

‘İnānım elden alır at sürer şāhı **hemān**
Açmaz ile rāhımı alınca bir piyāde
(**Gazel 125/6**)

1.21. hemān:

Şarmasa lāzım **hemān** şarmaqla kılsañ
ber-murād
Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

1.22. hemān:

Ġarībim bî-kesim yā Rab **hemān** feyz
u meded eyle
Ki ğavġā-yı ma‘āş ile yitirdim hū ile
hāyı (**Gazel 137/2**)

1.23. hemān:

Bir göründü gözüme kördüm **hemān**
görünmedi
Gördüğüm günden berü baña cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.24. hemān:

Hāne-i dilde görünür Rāziyā her dem
baña
Bir göründü gözüme kördüm **hemān**
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.25. hemān:

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşkı **hemān** cānıma
düşdi
Dīvāne göñül āh yine bir ḥānıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

1.26. hemān:

Cān fedā kıldım **hemān** cānāna cānım
naḳdini

Āteş-i ‘aşḳ ile sūzān olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/5**)

1.27. hemān:

Bu kelāmı gūşıñı ursañ **hemān**
Fehm edersıñ farzda yoḳ sūnnetde var
(**Gazel 153/8**)

1.28. hemān:

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā‘at rüz-ı
maḥşerde
Ḳabūlūñle **hemān** şāḥib-imānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/10**)

1.29. hemān:

Feth olunmaz Rāziyā varmaz zebān
Müşkil oldu bu luḡaz söyle **hemān**
(**Mesnevi 3/13**)

1.30. hemān:

Ḳoc başıñ saḡlıḡına küllī yanı ḳurbān
eyle
Bu fenā ‘ālemine geldigime degse
hemān (**Müfret 5/1**)

1.31. hemān:

Luṭf-ı Hāḳ’dan nā-ümīd olma şaḳım ey
dil **hemān**
Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre baḳ (**Müfret 62/1**)

1.32. hemān:

Müjdegānı ḳaparım diyü **hemān** bād-ı
şabā
Seḫerī geldi yetiştı ḥaber-i yārim ile
(**Müfret 67/1**)

1.33. hemān:

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed
kıldım **hemān**
Başḳa dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (**Müfret 91/1**)

1.34. hemān:

Bu Mīr Aḥmed’iñ cem‘iyetine Rāziyā
tārīḥ
Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ **hemān** ma‘lūm
olur ol an (**Tarih 5/7**)

1.35. hemān:

Cevherī tārīḥ dedi ta‘mīrine Rāzī
hemān
Ne laṭīf bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i
Erṭuḡrul’uñ (**Tarih 10/1**)

1.36. hemān:

Eyledi fermān **hemān** Ḥācī ‘Alī
Aḡa’ya çün
Sarf-ı maḳdūr eylesün şıdḳ-ile etsün
ihtimām (**Tarih 14/17**)

1.37. hemān:

Ref‘ edip iki elim Rāzī **hemān** tārīḥ
didüm

Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu cihānda kām-yāb
(Tarih 17/9)

1.38. hemān:

Şüphesiz tārīḥ ile Rāzī du‘ā eyler

hemān

Ola İsmā‘īl Ḥayrī dü cihānda kām-yāb
(Tarih 17/10)

1.39. hemān:

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı

hemān

Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (Tarih 21/4)

1.40. hemān:

Söyledim menķūtī tārīḥ fevtine Rāzī

hemān

Edībe Ḥānım cihāndan vāşıl oldu
cennete (Tarih 32/1)

1.41. hemān:

Söyledim dürdāne tārīḥ fevtine Rāzī

hemān

Rābī‘a Ḥānım cihāndan ‘azm-i cennet
eyledi (Tarih 41/1)

1.42. hemān:

Bu ğarībe etdiğiñ ‘ahd ü vefā yā ne
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (Terci-bend 1/8)

1.43. hemān:

Yanma dedim bu dil-i pervāneye

Yandı **hemān** āteş-i sūzāneye (Terci-
bend 3/6)

1.44. hemān:

Nāz ederek ba‘zı gelir rāhıma

Söz geçirün şimdi **hemān** şāhıma
(Terci-bend 3/22)

1.45. hemān:

Bu dil-i ğam-ḥārımı şāhım **hemān** şād
eyledi

Ḥāṭır-ı nā-şādımı luṭfuñla ābād eyledi
(Terkib-bend 1/5)

2.) Sanki, galiba, sanırım.

2.1. hemān:

Zer ü zīverle müzeyyen āfet-i devrān
hemān

Nüktedān ḥurde-şināsdır dediler yārān
aña (Gazel 4/5)

2.2. hemān:

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān

Bī-mürüvvetlik **hemān** ādāb-ı nāz
olmuş saña (Gazel 13/2)

2.3. hemān:

Bezm-i Cem’den bir nişān verdi bugün
meclis **hemān**

Sāġar-ı şāhbā çekerler şevķıña
mestāneler (Gazel 33/2)

2.4. hemān:

Şüretde **hemān** Yūsuf-ı şānīsi cihānıñ
Sīretde dağı ġālīb olur şīr ü pelengden
(Gazel 109/3)

2.5. hemān:

Göñül verdim o zülf-i tırresine
Degil kākül **hemān** sünbül ü hoş-bū
(Gazel 111/2)

2.6. hemān:

Hemān şāh-ı Hābeş ‘asker çekipdür
gūyiyā Rūm’a
Dökülmüş perçem-i ‘anber-aver āmān
‘arağ-çīne (Gazel 116/3)

2.7. hemān:

Rāzi-i ‘āciziñe luṭf u kerem eyle
meded
Bir ramağ kaldı **hemān** çıkmāğa
cānım bi’l-lāh (Gazel 129/7)

2.8. hemān:

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī **hemān** ol qanıma
düşdi (Gazel 139/5)

2.9. hemān:

Beni bint-i zamān mekkāresi rüsvā-yı
‘āmm etdi
Elif qaddim büküp o şūh **hemān**
şeklimi lām etdi (Gazel 142/1)

2.10. hemān:

Gūyiyā āteş gibi yanar **hemān**
Bir dağīka bir nefes vermez amān
(Mesnevi 1/7)

2.11. hemān:

Pāy-ı esbi altıdır olur sekiz
Farq edemem şanıırım **hemān** ikiz
(Mesnevi 3/4)

2.12. hemān:

Yāri gördüm geldi cānım ağzıma bī-
iştibāh
Bir ramağ kaldı tenimden çıkmāğa
rūhum **hemān** (Müfret 24/1)

1.13. hemān:

Derdime raḥm edeniñ qalbi **hemān**
seng oldu
Sitem ü dost-ı zamān luṭf-ile yek-reng
oldu (Müseddes 1/2)

2.14. hemān:

Mücevherle müzeyyen eyledim
tārihini Rāzī
Hemān ‘izz ü kerem ile Ğanīme geldi
dünyāya (Tarih 3/1)

2.15. hemān:

Şöyle bir maḥbūb-ı ‘ālem nūr-ı maḥż
olmuş **hemān**
Gül cemāli berq urur gūyā mişāl-i
āfītāb (Tarih 17/3)

2.16. hemān:

Müsellem bir güzelsiñ tavr u eṭvārıñ
levendāne

Ṭolanmıñ kākülüñ cānā **hemān** kâfūr-ı
gerdāna (**Terci-bend 2/4**)

2.17. hemān:

Bağmadı hıç nāle vü efgānıma
Ġamzeleri geçdi **hemān** cānıma
(**Terci-bend 3/10**)

3.) Sürekli, daima, mütemadiyen,
aralıksız.

3.1. hemān:

Kec-nigāh eyler **hemān** bu Rāzi'i
tekdır için
Sāqi-i cān eglerim ben kec-nigāh eyler
baña (**Gazel 6/5**)

3.2. hemān:

Sa'y-ı feyze eyle şarf-ı mağderet
dā'im **hemān**
Mānde-i akrān-ile pür-ıztırāb olmağ ne
güc (**Gazel 24/3**)

3.3. hemān:

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān
Ol civānıñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (**Gazel 37/5**)

3.4. hemān:

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
'ālemi Rāzī

Vezāret derdine düşme 'adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

3.5. hemān:

Saña düşvār olanlara **hemān** Allāh
mu'ın olsun
Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

3.6. hemān:

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ **hemān**
Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

3.7. hemān:

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Süleymān Cānib'ıñ baḥtın ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

4.) Yalnız, sadece, ancak, tek.

4.1. hemān:

La'l-i yār eyler **hemān** bu da'vā-yı bī-
hūdeyi
Ḥazret-i 'İsā'ya maḥşüş āb-ı ḥayvān
ile baḥş (**Gazel 19/4**)

4.2. hemān:

Koçup müy miyānından leb-i cān-
baḥşını şordum
Ṭolaşmadık **hemān** bir kākül-i ṭarrāra
kalmışdır (**Gazel 43/5**)

4.3. hemān:

Cānıma kār etdi ğayrī ḥasretiñ yeter
amān
Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (Matla 7/1)

4.4. hemān:

Derūnī ıştırābım şerḥ olunmaz
eyleşem ifşā
Hemān Allāh kaldı çāresi ğayri devā
olmaz (**Müfret 18/1**)

5.) Az evvel.

5.1. hemān:

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş
Hemān pervāne-veş yanmış cemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

hemāna:

1.) "Derhal, çabucak, hiç vakit
geçirmeden" anlamlarında zarf.

1.1. hemānā:

Vücūd-ı ādeme tāḳat getirmek nice
ḳābildir
Hücūmundan olurlar Zāl **hemānā**
cism-i insānī (**Kıt'a 3/5**)

hem-ān-dem:

1.) Hemen, o anda, vakit
kaybetmeden.

1.1. hem-ān-dem:

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā
'Arz olunduḳda **hem-ān-dem** sem'-i
şāha bu kelam (**Tarih 14/15**)

hem-dād ol-:

1.) Yardımcı olmak.

1.1. hem-dād ol-:-sa

Yetişip tutsa elim āh baña **hem-dād**
olsa
N'olur ey kān-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

hem-dem:

1.) Birlikte bulunan, samimi, sıkı fıkı
arkadaş, dost.

1.1. hem-demim:-im

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res kimler
baña
Eylerem āh u fiġānı **hem-demim**
neyler baña (**Gazel 9/1**)

1.2. hem-demim:-im

Ah u enīn ü ğuşsa benim yār u enīsim
Zıkr-i Ḥudā **hem-demim** hīç kimse
yoğ arada (**Gazel 126/3**)

hemdem:

1.) Birlikte bulunan, samimi, sıkı fıkı
arkadaş, dost.

1.1. hemdemim:-im

Bir hāşıyyet yok benim zātında kim
Ba‘zı ba‘zı ola yārān **hemdemim**
(Mesnevi 1/12)

hem-dem ol-:

1.) Arkadaş olmak, can ciğer olmak,
arkadaşlık etmek.

1.1. hem-dem ol-:-a

Qabūl etmez hele ma‘dem saña ağıyār
ola hem-dem

Ki taḥrīk etmede göñli meşeldir bir
meges besdir (Gazel 47/5)

1.2. hem-dem ol-:-muş

Gül gibi lebrīz olup gözler beni
peymāneler

Bezm-i demde **hem-dem olmuş** cām
şunan cānāneler (Gazel 33/1)

hem-derd edin-:

1.) Dert ortağı edinmek.

1.1. hem-derd edin-:-di, -m

Bu dil-i nākāmım üzre tīriniñ
peykānlarıñ

Derdime **hem-derd edindim** yār
maḥremdir bana (Gazel 1/3)

1.2. hem-derd edin-:-di, -m

Hāfız **hem-derd edindim** derdimiñ
dermānına

Var mı ḥācet gitmeye Şīrāz'a sultānım
gibi (Tarih 7/5)

hem-meclis ol-:

1.) Aynı mecliste olmak, meclis
arkadaşı olmak.

1.1. hem-meclis ol-:-ma

Nā-sezālar bezmine **hem-meclis olma**
kıl ḥāzer

Vaḳtiñi taḥşīliñi berbād edip etme
hedef (Gazel 72/4)

1.2. hem-meclis ol-:-ma

Şaḳın **hem-meclis olma** şūfī-i ḥod-bīn
ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (Müfret 63/1)

1.3. hem-meclis ol-:-maḳ

Cān-fedā **hem-meclis olmaḳ** cānıma
minnet benim

Lebleriñ ‘arzūsı ise ḥūn-ı cigerden
leḳīz (Gazel 29/3)

hem-nefes ol-:

1.) Arkadaş olmak, yoldaşlık etmek.

1.1. hem-nefes ol-:-mak

Gāhi bī-rūḥ gāhi zī-rūḥ ey kişi
‘Ālim ile **hem-nefes olmaḳ** işi
(Mesnevi 4/10)

hem-rāh:

1.) Yol arkadaşı, yoldaş.

1.1. hem-rāh:

Ber-murād olsam diyü cān u dilden ey
perī

Cüst ü cū eyledigim seyr eden **hem-
rāh** bilir (**Gazel 48/3**)

**1.2. hem-rāhlananlardan:-lan, -an, -
lar, -dan**

Rāh-ı ‘aşka cān fedā kıl olagör hāşıl
merām

Hicr-i yār ile ‘aceb **hem-
rāhlananlardan** mısıñ (**Gazel 78/3**)

hem-reng et:-

1.) Tek bir renk etmek, aynı renge
çevirmek.

1.1. hem-reng et:-di, -m

Hakka Rāzī dil-i mir’ātına kıl bir
nazarı

Şu cihān āyinesine göre **hem-reng
etdim** (**Gazel 91/6**)

hem-reng ol:-

1.) Tek bir renk etmek, aynı renge
çevirmek.

1.1. hem-reng ol:-du

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye **hem-reng
oldu**

Sūziş ü nālelerim muṭrībe āhenk oldu
(**Müseddes 1/1**)

hem-vār:

1.) Daima, her zaman.

1.1. hem-vāra:-a

Beni luṭfuñla yā Rab feyz-yāb et
Murādımca **hem-vāra** kām-yāb et
(**Mesnevi 2/14**)

hem-vār ol:-

1.) Her zaman olmak, hep yanında
olmak, arkadaş olmak.

1.1. hem-vār ol:-

Baňa rām olmaz iseñ pādişehim **hem-
vār ol**

Biz de cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

hem-vāre:

1.) Daima, her zaman.

1.1. hem-vāre:

Rāzī de bilir naḡş-ı kalem-kārını yāriñ
Rāsım nice resm eyleye **hem-vāre**
haber ver (**Gazel 32/5**)

1.2. hem-vāre:

Yandı dil yandı ciger ekdārı ifşā
etmedim

Gel berü eyle du ‘ā **hem-vāre** Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/2**)

1.3. hem-vāre:

Mürüvvetle nezāfetde müşār-ı bi’l-
benān olsun

Sahāda fā’ik ola ‘Ādile Hānım'a **hem-
vāre** (**Tarih 6/6**)

hemyāze:

1.) Dost, arkadaş, yoldaş.

1.1. hemyāzesi:-si

Ġarīb etdi diyār-ı āhiriñ **hemyāzesi**
gerçi

Taşarruf eyledi dil mülkine şāhib-bilād
oldu (**Gazel 145/3**)

hem-zebān:

1.) Aynı dili konuşan kimseler.

1.1. hem-zebānıñ:-ıñ

‘Aqlıñı başıña derc et cān u dilden kııl
niyāz

Hem-zebānıñ duymasıñ qalb-ile eyle
bir du‘ā (**Müfret 46/1**)

hem-zebān et:-

1.) Aynı dili konuşmak.

1.1. hem-zebān et:-me

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz

Hem-zebān etme şakın bir nem qapar
bigāneler (**Gazel 33/7**)

hengām:

1.) Vakit, zaman, sıra.

1.1. hengām:

Sulṭān Selīm Ḥān-ı Sālīş ḥazretleriniñ
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir

çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/1**)

1.2. hengāmı:-ı

Bahār **hengāmı** sevdā geldi cūşā
Güzeller seyre gider қоша қоша (**Gazel 130/1**)

1.3. hengāmını:-ı, -nı

Nice mümkün söyleyem bu gönül

hengāmını

Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

hep:

1.) Daima, her zaman, sürekli,
tamamen.

1.1. hep:

Hicr-i dil hicrān ile **hep** hīçe verdi
‘ömrini

Çekmeyen derd ü elem hicrāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/4**)

1.2. hep:

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
ḥüsnüñ

Hep ‘āşık-ı nā-kāmıñı çāker biliriz biz
(**Gazel 50/8**)

1.3. hep:

Tecellī cilvesinden ben şikāyet
eylemem aşlā

Benim çekdiceğim ālām u ekdār **hep**
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

1.4. hep:

Göñül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır

Teveccüh eylese cüz’i murād **hep**
revādır bu (**Gazel 112/4**)

1.5. hep:

Efendim **hep** taşavvurlar olur ammā
neden şöıra

Murādım dil-ḥ’āhını bulur ammā
neden şöıra (**Gazel 127/1**)

1.6. hep:

Şefi‘ olduñ efendim ins ü cinne
Ḳadem baş ‘arş u kürse **hep** perindir
(**Kıt’a 1/16**)

2.) “Bütün, tüm, hepsi, tamamı”
anlamında belgisiz sıfat.

2.1. hep: (süḥan erbābı)

Ḥāşılı vaşfinda ‘āciz yalnız bir ben
degil

Hep süḥan erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (**Gazel 4/8**)

2.2. hep: (cevr ü cefā)

Ben hevā-yı nefsim tābi‘ olup etdim
ḥaṭā

Çekdigim cevr ü cefā **hep** bu belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

2.3. hep: (‘aql u fikr)

Yolunda māl u cān u ‘aql u fikrim **hep**
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firāḳıñdır ki sūzān olmama
bā‘iş (**Gazel 20/3**)

2.4. hep: (cihān)

Emrine fermānına **hep** ser-fürü eyler
cihān

Pādişāh-ı heft kişver aḥz eder bāc u
ḥarāc (**Gazel 22/5**)

2.5. hep: (hevās)

Tecellī tūrınıñ nūrı ziyā-baḥşān edip
göñlüm

Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim **hep**
hevāsından (**Gazel 102/4**)

2.6. hep: (cān u baş)

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim ammā

Verip māl u menāli cān u başım **hep**
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

2.7. hep: (naḳd ü vakt)

Ümīdi meyvesiyle naḳd ü vaktim **hep**
nişār etdim

Bu bāğ-ı bī-vefāda ḥāke yeksān
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/2**)

2.8. hep: (Perver)

Çerāğ-ı ḥāss olan dil-bende-gāna
Sa‘ādetmend eden **hep** perverīñdir
(**Kıt’a 1/18**)

2.9. hep: (‘āşıkān)

Rāziyā şāhib-edā dildādedir
‘Āşıkānı **hep** semāzen dededir
(Mesnevi 4/11)

3.) “Bütün, tamamı, tümü, cümlesi”
anlamında zamir.

3.1. hep:

Şüret ü ma‘nide ancak **hep** tasarruf
Hak-ile
İstesen maşşūdın destiñ açıp
Sübhan’a tut (Gazel 16/2)

her:

1.) “Her an, her zaman, sürekli”
anlamında kullanılan zarf.

1.1. her:

Dü cihānı terk edenler irişür
maşşūdına
Feyz-i Hak’la Rāziyā **her**
gāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/5)

2.) “Bütün, tüm, her bir, devamlı”
anlamında belgisiz sıfat.

2.1. her: (derdimiñ çāresi)

Hazret-i Mevlā’ya kaldı derdimiñ **her**
çāresi
Şanına lāyık olanı eyleye Yezdān baña
(Gazel 7/3)

2.2. her: (gün)

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh

Bu müselsel miñnetiñ **her** gün olur
mihmān bana (Gazel 7/4)

2.3. her: (gören)

Kimseler raħm eylemezler bī-kese hālī
‘aceb

Her gören bir ta‘n-ı āher ile ta‘n eyler
baña (Gazel 9/2)

2.4. her: (gün)

Çeşm-i hūn-h‘ārīñ düşürdi ‘aşk
meydānına āh
İderüz biz ‘ayb gören **her** güne yārān
ile baħş (Gazel 19/3)

2.5. her: (gören)

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (Gazel 22/3)

2.6. her: (murād)

Serserī gezme cihānda feyze merbūd
her murād
Tavr-ı nā-hemvār ile devlet-me‘āb
olmak ne güc (Gazel 24/6)

2.7. her: (nā-halefi)

Rāz-ı diliñi gayriye gel söyleme
küstāh
Her nā-halefi er gibi hem belleme
küstāh (Gazel 26/1)

2.8. her: (rūz)

Şems-i pertev şanma cānā seyriñe pīr-i
felek

Farğa qıdret qalmamış **her** rūz saña
dūrbīn tutar (**Gazel 37/3**)

2.9. her: (gören)

Pertev-i hüsn ü ziyāsın **her** gören
mecnūn olur

Cevr ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

2.10. her: (Cevr ü āzār u cefāsın
çeken)

Pertev-i hüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur

Cevr ü āzār u cefāsın **her** çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

2.11. her: (gören)

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaqqında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

2.12. her: (bār-ı derd)

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāḥ-ı bī-āmāndır sevdiğim āḥ-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

2.13. her: (nefes)

Şaḳın pend ü nasīḥat kār eder şanma
görüp ḥālim

Nigārımdan cefā vü nāz u şīve **her**
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

2.14. her: (gāh)

Nice mümkün söyleyem bu gönül
hengāmını
Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

2.15. her: (dāne)

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına sūnbül denilirdi
Her dānesi rīze-i ‘anber biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

2.16. her: (nefes)

Hezār bülbülleri dem-beste eyler zār u
feryādım
Bahārım **her** nefes aña bu gülşenden
güzār olmaz (**Gazel 51/4**)

2.17. her: (dem)

Meslekī ceddimde sır-ı kirdi-gāra
ḥamd edip
Bir ḥelāl kesb için **her** dem zirā‘at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

2.18. her: (nefes)

Bu dil-i nā-şādın ābād edince **her**
nefes
Yekdir Allāh yek diyü dārü’s-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

2.19. her: (cihet)

Her cihetle rāzīyiz biz hikmet-i
Yezdān’a çün
Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk hāletiz
(Gazel 53/8)

2.20. her: (an)

Ferāmūş eyledim iftārı gayrī
Hayālīndir bizim **her** an gıdāmız
(Gazel 54/3)

2.21. her: (māye)

Cān dili bezm-i ezelde yāre ikrār
eylemiş
Olamaz **her** māyede Ğaffār’a ikrār
eylemiş (Gazel 60/1)

2.22. her: (yan)

Zer-feşān etdim yoluña sevdiğim **her**
yana baş
Hāneme teşrīf edince ayağın bu cānā
baş (Gazel 66/1)

2.23. her: (dem)

Beni baħr-ı belāya ‘aşk giriftār etdiğin
bildim
Ümīdim Hakk’adır **her** dem bi-
hamdi’llāh şorarım yok (Gazel 74/5)

2.24. her: (cihet)

Her cihetle zīr-i destīnde midir
pīrāmeni
Bu vücūd iklīmine sen şāhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/4)

2.25. her: (nefes)

Çeke çeke derd ü gāmıñ **her** nefes
Rāhat-ı hāb küllī harām oldu gel
(Gazel 83/4)

2.26. her: (nefes)

Ser-fürū-yı Kāf u ‘Ankā’lar baña
vermez neşāt
Bezm-i Hakk’da **her** nefes ‘ömr-i tebāh
ister gönül (Gazel 87/2)

2.27. her: (dem)

Lisān-ı halk ile **her** dem beni āzār eder
bahtım
Hayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
bahtım (Gazel 89/1)

2.28. her: (cihet)

Zafer bulsam ‘adūya **her** cihetle ben
de Nūh olsam
Yetişsem ‘ācizāna dest-res bulsam
fütūh olsam (Gazel 98/1)

2.29. her: (şey)

Bu ‘ālemde o rütbe imtiyāzım olsa **her**
şeyde
Dil-i ‘āriflere her ān zuhūr eden sünūh
olsam (Gazel 98/2)

2.30. her: (ān)

Bu ‘ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde
Dil-i ‘āriflere **her** ān zuhūr eden sünūh
olsam (Gazel 98/2)

2.31. her: (cihet)

Bir ğarībim şüretâ ben gerçi a‘lâdır
yerim
Ħamdu‘llâh **her** cihetle bil ki a‘lâdır
yerim (**Gazel 100/1**)

2.32. her: (an)

Beni şeydâ kılan **her** an niyâz u nâz-ı
hübândır
Firâkı câna kâr etdi meded ol ğam-
h‘ârımdan (**Gazel 105/3**)

2.33. her: (serv-i kâmet)

Vişâli nâ-muḥâlimdir ümîd **her** serv-i
kâmetden
Vefâ ummak cünündur şimdi hübân-ı
nezâketden (**Gazel 106/1**)

2.34. her: (rûz)

O şûḥıñ rûy-ı âteş-nâkına yandım
amân yâ Rab
Ḥalâş olmaz ‘acebdir başımız her rûz
felâketden (**Gazel 106/3**)

2.35. her: (zamîn)

Hezârân güft ü gûyum bir pula almaz
melâmiyyûn
Vefâ me‘mûlumuz yokdur efendim
her zamînimden (**Gazel 108/6**)

2.36. her: (an)

Biñ nâz ile ben çâker-i azûrle efendim
Nâçâr yine oḥşar seni **her** an
bilelikden (**Gazel 109/2**)

2.37. her: (Dem)

Bu gönle kîc nigâh etme nâzar-ğâh-ı
Ḥudâ’dır bu
Vişâl-i yâr için **her** dem eḥibbâdan
cüdâdır bu (**Gazel 112/1**)

2.38. her: (yan)

‘Aşķ ile bî-çâre dil **her** yana eyler ser-
fûrû
Cân u dilden rûz u şeb cânâna eyler
ser-fûrû (**Gazel 113/1**)

2.39. her: (nefes)

Beni âzürde eyler **her** nefesde ol
sitemkârım
Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammâ
neden şoñra (**Gazel 127/4**)

2.40. her: (güşe güşe)

Amân bir âfete gönlüm düşürdüm
Tecessüs eylerim **her** güşe güşe
(**Gazel 130/2**)

2.41. her: (nâzar)

Ḥâk-i pâ-y-i yâre varsam yüz sürüp
etsem niyâz
Gözime tûtyâ görünür **her** nazarda
pîşesi (**Gazel 135/3**)

2.42. her: (küşe)

Gönlümi taḥliye kıldım yârimiñ
teşrîfine
Dem-be-dem eyler temennî cânımıñ
her küşesi (**Gazel 135/4**)

2.43. her: (an)

Derūnumda benim **her** an dem-ā-dem
āh ile zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiğān u nāle-
i nāyı (**Gazel 137/1**)

2.44. her: (dem)

Hāne-i dilde görünür Rāziyā **her** dem
baña
Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

2.45. her: (seher)

Yanıña qalmaz benim āh u enīnim **her**
seher
Gūşıña girmez ne sūd ki sīne-çāk etdiñ
beni (**Gazel 146/2**)

2.46. her: (gören)

Her gören taḥkīr ile eyler tekellüm
ḥandeler
‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/6**)

2.47. her: (ān)

Reh-i ‘aşkıñda **her** ān kām-rānım yā
Resūlullāh
Şerī‘at tīğıñ ile ḥūn-feşānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/1**)

2.48. her: (kim)

Yaratdı cüz’i küllī **her** ne kim var
Bu ‘ālem bāṭınıñ hem zāhiriñdir (**Kıt’a**
1/13)

2.49. her: (gāh)

Eger üç evli ise kāle gelmez bir
ḥuşūşdur bu
Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz bir işe
her gāh (**Kıt’a 2/3**)

2.50. her: (nefes)

Derdime hīç çāre yokdur çāresi āh
eylemek
Çāresiz derdiñ ṭabībī **her** nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

2.51. her: (cihet)

Her cihetle ‘ācizim ḥālim benim gāyet
ḥarāb
Yā İlahe’l-‘ālemīn fazlıñla eyle kām-
yāb (**Matla 14/1**)

2.52. her: (an)

‘Aceb ārzū-keş oldukça naşīb yok la’l-
i ālīñdan
Uşandım dilberā **her** an seniñ leyte vü
le‘allenden (**Matla 27/1**)

2.53. her: (sırrı sorulan)

Sırrını **her** şorduğum ḥāmūş olur
Ḥāletiyle düş olan bī-ḥūş olur
(**Mesnevi 5/3**)

2.54. her: (hāne)

Gice gündüz işlenir **her** ḥānede
Anı erbābı bulur meyḥanede (**Mesnevi**
5/5)

2.55. her: (an)

Cilve-i cünbişleriñ rûz u şebde dâ'imâ
'Aklıma geldikçe mecnûn etmede **her**
an beni (**Müfret 26/1**)

2.56. her: (kelâm)

Her kelâma put edince añla sen
güftârıñı
Söyleme beyhûde söz demesiñler jâj-
hây (**Müfret 42/1**)

2.57. her: (ân)

Çan döker dîdelerim hem dağ **her** ân
ağlar
Ağlamaz kimse baña hüzn ile yârân
ağlar (**Müseddes 1/3**)

2.58. her: (ân)

Niyâz-mendim mişâline qarîben
gösterir Mevlâ
Baña himmet ile **her** ân du'âlar eyleye
yârân (**Tarih 5/4**)

2.59. her: (cihet)

Nîm nigehle görse Behzâd nağşına
tahsîn eder
Her cihetle var leâfâfet şâh-ı hûbânım
gibi (**Tarih 7/2**)

2.60. her: (şalât)

Bir 'ibâdet-hânedir ki tâlibân-ı tâ'ate
Câmi'-i vâlâ-yı dil-keş **her** şalât bâbı
güşâ (**Tarih 8/5**)

2.61. her: (şalât)

Bu mağale bu 'ibâdet-hâneyi âbâd
edip
Oldu bir câmi'-i ra'nâ **her** şalât bâbı
güşâ (**Tarih 9/2**)

2.62. her: (nefes)

Mesned-i Maḥmūd'a teşbîh olunur
işbu maḳâm
Post-nişîn etmede Ḥaḳ **her** nefesde
şâd-kâm (**Tarih 14/1**)

2.63. her: (şubḥ u şâm)

Ağniyâ ve 'âcizân hem şem'iniñ
pervânesi
Ma'nevî güftede Bûrsa beldesi **her**
şubḥ u şâm (**Tarih 14/6**)

2.64. her: (dem)

Tâlibân-ı Ḥaḳḳ'a bünyâd oldu bu
ma'bed-i cedîd
Âsitân-ı pîre yüz sür edegör **her** dem
kıyâm (**Tarih 14/9**)

2.65. her: (Dem)

Luṭf-ı Ḥaḳḳ'a mazhar olsun **her** dem
her ânda kim
Ola hem aḳrân içinde kâmil ü ḥâzır-
cevâb (**Tarih 17/6**)

2.66. her: (ân)

Luṭf-ı Ḥaḳḳ'a mazhar olsun her dem
her ânda kim
Ola hem aḳrân içinde kâmil ü ḥâzır-
cevâb (**Tarih 17/6**)

2.67. her: (nefes)

Yâ İlâhî zât-ı pâkiñden niyâzım **her**
nefes

Âb-ı şabriñ sūz-ı dilden dā'imā etsün
revān (**Tarih 25/4**)

2.68. her: (nefes)

Ah civānım ƣalbime āteş bıraƣdı **her**
nefes

Gice gündüz ağlamakdan ƣasretiyle
pür-ğamız (**Tarih 26/4**)

2.69. her: (dem)

Gelip mîlādına bir cevherin târîh du'ā
Rāzî
Şerîf 'Ātîf Süleymān'a Hūdā **her** dem
mu'in olsun (**Tarih 36/1**)

2.70. her: (murād)

Hānedānlu zātına vābestedir bî-reyb ü
şek

Her murādı ƣizmete bağlayıp tıtmuş
kıyām (**Tarih 37/6**)

2.71. her: (şubh u şām)

Meclis-ārā ƣadr-i vālā menba'ı şāhib-
'atā

Eylesiñ dil-ĥ'āhı üzre zevĥini **her**
şubh u şām (**Tarih 37/9**)

2.72. her: (dem)

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra'nā
dil-güşā

Revzeninden kesb eder ehl-i dilān **her**
dem şafā (**Tarih 39/1**)

2.73. her: (umūr)

Yâ İlāhi ƣıl bu zāta daĥi tevĥiñ refîĥ
Her umūri ĥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

2.74. her: (ān)

Baňa azār için **her** ān efendim pür-
ketersiñ sen

Beni ĥāk etmeden ĥayrī daĥi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

2.75. her: (zamān)

Girye vü āh etmedeyim **her** zamān
'Aşĥıñ ile ĥāl-i dilim pek yamān
(**Terci-bend 3/25**)

2.76. her: (göz)

Saňa taƣrîr etdigim dünyā gibi
mekkāredir

Her göze bir ĥayrī yüzden görünür
āyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

her bir:

1.) “Her biri, hepsi, tamamı”
anlamında belgisiz sıfat.

1.1. her bir: (ĥuşūş)

El çekip **her bir** ĥuşūşdan terkini
ƣılsam murād

Gāh nāz u gāhice 'arz-ı vîşāl eyler
baňa (**Gazel 12/6**)

1.2. her bir: (gümân)

Ferîd-i 'aşr iseñ **her bir** gümânında
te'eddip kıl
Sözüm diñle be hey vâ'iz bu ğavġā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

1.3. her bir: (seher)

Niyāz-ı şıdk-āmizle du'ā-yı şūr-
engizim
Varır **her bir** seherde 'arş-ı Raḥmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

1.4. her bir: (nefes)

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān
Ol civānıñ şaydına **her bir** nefes
taḥmīn tutar (**Gazel 37/5**)

1.5. her bir: (zamān)

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına ḥāk-i
ka-dem olsam
Ḥudā'dan bu niyāzı Rāziyā **her bir**
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.6. her bir: (yeri)

Bir mücellā kaşra beñzer ey perī
Raḫşa girse raḫş eder **her bir** yeri
(**Mesnevi 3/8**)

1.7. her bir: (gören)

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḫ şanur
her bir gören
Allāh Allāh başka 'ālem eyledi sevdā
beni (**Müfret 13/1**)

1.8. her bir: (nefes)

'Āşıkın şeydā edip kan ağladır **her bir**
nefes
Ḥāk-i pāy oldum yolunda şimdi 'ār
olmaz baña (**Nazm 3/2**)

1.9. her bir: (gören)

Ġıbta eder erbāb-ı rıḫkat cāy-ı 'ālī
ka-drine
Böyle dılcū mesnede **her bir** gören
eyler senā (**Tarih 39/2**)

1.10. her bir: (nefes)

Eyleyip cevır ü cefā āh almasañ āhım
benim
Raḫm eder **her bir** nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

her biri:

1.) Ayrı ayrı, hepsi, her defasında.

1.1. her biri:-n, -de

Şad hezārān rüyiña kılsam naẓar cānā
yine

Her birinde gūyiyā sāl-i hezārı
ḫasretim (**Müfret 94/1**)

hercā'ı:

1.) Bir şey üzerinde sürekli durmayan,
sözünden, kararlarından dönüveren,
sebatsız, kararsız, vefasız.

1.1. hercā'ımiyim:-mi, -(y)im

Ablam gibi nāzendelige başlasam
ammā
Yengem gibi **hercā'îmiyim** ābū a
cānım (**Gazel 92/4**)

hercāyi:

1.) Bir şey üzerinde sürekli durmayan,
sözünden, kararlarından dönüveren,
sebatsız, kararsız, vefasız.

1.1. hercāyi: (Güzel)

Hercāyi güzel cevriñ ile haylî demim
var
Sen şūh-ı cefā-kāra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

herkes:

1.) Bütün insanlar, cümle alem.

1.1. herkes:

Ġurbetiñ germ ü serdi başıma o da
geldi
Herkes bayrām ederdi ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

hesāb:

1.) Bir işi en ince detayına kadar
planlamak.

1.1. hesābın:-ın

Va' de-i vaşlın **hesābın** ezber etdi dil
tamām
Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

hesāb et-: (Deyim)

1.) Hesaplamak, ölçüp biçmek.

1.1. hesāb et-:

Bu Mîr Aḥmed'in cem'iyetine Rāziyā
tārîḥ

Hesāb et lafz-ı tārîḥ hemān ma'lūm
olur ol an (**Tarih 5/7**)

hesāb eyle-: (Deyim)

1.) Hesaplamak, ölçüp biçmek.

1.1. hesāb eyle-:-r

Düşdi bir menķūṭi tārîḥ Rāziyā **eyler**
hesāb

Qıldı pāşā-yı Muḥammed 'Ārif
'uḳbāya ḥirām (**Tarih 21/7**)

hesāb ol-:

1.) Hesaplamak, saymak.

1.1. hesāb ol-:-maz

Tecrübe etme güzeller fendini **olmaz**
hesāb
Sen tevāzu' üzre ol ḥātemlik et yalvar
yaḳar (**Müfret 3/1**)

hevā:

1.) Arzu, istek, iptila, ihtiras,
tutkunluk, düşkünlük, meyil, heves.

1.1. hevāsı:-sı

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm **hevāsı**
ḳandadır

Göz yumup açınca gördüm bir zamân
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.2. hevâsından:-sı, -n, dan

Tecellî tûrınıñ nûrî ziyâ-bahşân edip
göñlüm
Zuhûr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevâsından (Gazel 102/4)

1.3. hevâsıyla:-sı, (y)la

Göñül nakşın **hevâsıyla** heves kıldı
hemân çîne
Beni bend eyledi zülfün kemend-i çîn
ü perçine (**Gazel 115/1**)

hevâdar ol:-

1.) Hevesli, istekli olmak, âşık olmak.

1.1. hevâdar ol:-duk, -un

Düşüp dil kâkül-i yâre giriftâr olduğun
bildim
Tağıldı zülf-i tarrâra **hevâdar**
olduğun bildim (Gazel 96/1)

hevâsı sür:-

1.) Arzulamak, istemek.

1.1. hevâsı sür:-dü, -m

Zülf sevdâsıyla **sürdüm** sū-be-sū
hevâsını
Būy-ı kâküldeñ dimāğa eyledi imdād-ı
‘aşk (**Gazel 73/3**)

hevāya git:-

1.) Boşa gitmek, ziyan olmak, heba
olmak.

1.1. hevāya git:-di

Beni rüsvā-yı ‘âlem eyledi şūh-ı dilārā
hem
Hevāya gitdi ‘ömr-i nāzenīnim küllī
bād oldu (**Gazel 145/4**)

hevā-yı nefis:

1.) Nefsin istekleri, nefsin hevesleri.

1.1. hevā-yı nefis:

Sa‘y edip sa‘y ile cānā olagör hayrū’l-
halef
Gel **hevā-yı nefis** ile bu ‘ömriñi etme
telef (**Gazel 72/1**)

1.2. hevā-yı nefis:

Şefā‘at menba‘ısın bu güneş-kāra
meded eyle
Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

1.3. hevā-yı nefis:-im, -e

Ben **hevā-yı nefsim** tābi‘ olup etdim
haṭā
Çekdigim cevri ü cefā hep bu belā
degil mi yā (**Gazel 8/2**)

heves:

1.) İstek, eğilim, arzu, meyil.

1.1. heves:

Benim yārim olursa meclīsimde ğayri
kes besdir

Ne dünyā vü ne ‘uqbā mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

1.2. heves:

Zülf-i sevdāsıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ

Şāne-āsā Rāzi’yi şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

heves et:- (Deyim)

1.) Bir şeye karşı aşırı istek duymak,
arzulamak.

1.1. heves et:-*me*

Heves etme mecāzī ‘aşka Rāzī
Kemāl ehli nazar kılmaz nuķūşa
(**Gazel 130/7**)

heves eyle:- (Deyim)

1.) Bir şeye karşı aşırı istek duymak,
arzulamak.

1.1. heves eyle:-*(y)erek*

Gīsū-yı ‘ıtır-būyīña ‘arzū çekerem āh
Turreñ **hevesin eyleyerek** sünbüle
düşsem (**Gazel 93/4**)

heves kıl:-

1.) Bir şeye karşı aşırı istek duymak,
arzulamak.

1.1. heves kıl:-*dı*

Göñül naķşın hevāsıyla **heves kıldı**

hemān çine

Beni bend eyledi zülfüñ kemend-i çin
ü perçine (**Gazel 115/1**)

heybet:

1.) Büyüklük, azamet, iri görünüş.

1.1. heybet:

Ser-i ceyşinde bir **heybet** görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān’ı ne Bulğār’ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

hey’et:

1.) Bir işi yapmak veya yönetmekle
görevlendirilmiş kimselerden meydana
gelen topluluk, kurul.

1.1. hey’etiz:-*iz*

Öyle ‘anķa-meşrebiz kim kūh-ı

Ķāf’dır lānemiz

Kāh sa‘ādet-aķteriz mihr ü raķşān

hey’etiz (**Gazel 53/4**)

hezār:

1.) "Bin, binlerce" anlamında belgisiz
sıfat.

1.1. hezār: (tel)

Ķırdırdı **hezār** telleri hāl-i ruķ-ı şevķiñ
Şūfī verip ‘ammāmesini bāma deĝişir
(**Gazel 35/2**)

1.2. hezār: (bülkül)

Hezār bñlbñlleri dem-beste eyler zār u
feryādım

Bahārım her nefes añla bu gñlşenden
gñzār olmaz (**Gazel 51/4**)

1.3. hezār: (dāğ-ı derñn)

Bu Rāzī derd-mende bir nevāzış ile gel
şāhım

Hezār dāğ-ı derñn etdiñ mñrñvvetsiz
mñrñvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.4. hezār: (cevr ù ‘azāb)

Akıdıp eşk-i teri hñn ile āb eyleyelim
Nefs-i qallāşa **hezār** cevr ù ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

1.5. hezār: (Rñstem)

Gören bu cñnbüş ù nāzı zārñrī ilticā
eyler

Hezār Rñstem’leri bende taşar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.6. hezār: (cān)

Hezār cānım olursa nezrim olsun
derd-i ‘aşkıñda
Gñneh-kār ùmmetiñden nātñvānım yā
Resñlullāh (**Kaside 3/3**)

1.7. hezār: (sa‘y)

Hezār sa‘yi ... etdim mñfīd olmadı
şñrīde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip hāşıl
merām oldum (**Mñfret 39/1**)

1.8. hezār: (sñrc-i lisan)

Hezār sñrc-i lisān etdim efendim
cñrmñm ‘afv eyle

Qñşñrum çok hñzñruñda ne hācet
hālim izhāra (**Tarih 6/8**)

2.) “Bin, binlerce” anlamında zamir.

2.1. hezār:

Ebñbekr ù ‘Ömer, ‘Oşmān u Hāydar

Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (**Kıt’a
1/7**)

hezār pāre ol-:

1.) Bin parça olmak, parçalanmak.

1.1. hezār pāre ol-: -ur, -sa, -m

Hezār pāre olursam şāne-veş zñlf-i
dilārāda

Öpem dest-i muhānnāsın baña ol
mñltemes besdir (**Gazel 47/2**)

hezārān:

1.) "Bin, binlerce, pek çok" anlamında
belgisiz sıfat.

1.1. hezārān: (derd)

Ne takrīre mecālīm var ne tahrīr
etmesi qābil

Hezārān derdime güldüm baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/6**)

1.2. hezārān: (cevr)

Hezārān cevriñi cānā baña şerh ù
beyāndan gec

Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan gec (**Gazel 23/1**)

1.3. hezārān: (şive)

Yakılmış gönlümün ābādına dildār
merām eyler

Hezārān şiveler ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

1.4. hezārān: (tuhfə)

Muvaffaq eyledi Mevlā bugün ben
ber-murād oldum

Hezārān tuhfeler verdim yine ھاht-ı
kibār etdim (**Gazel 101/3**)

1.5. hezārān: (güft ü gūy)

Hezārān güft ü gūyum bir pula almaz
melāmiyyūn

Vefā me’ mūlumuz yokdur efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

1.6. hezārān: (nāz u şive)

Hezārān nāz u şive ezberinde
Giriftārsañ cihāndan el yuya hū (**Gazel**
111/7)

1.7. hezārān: (nāz u cevır)

Hezārān nāz u cevır ile azālim baña
‘arz etdiñ

Ṭağıtsıñ zūlf-i ‘anber-būyın ebrū-yı
ruhsāra (**Gazel 119/5**)

1.8. hezārān: (nükte-dān)

Durūb oldum **hezārān** nükte-dānıñ
bezm-i ‘aşkında

‘Aceb Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

2.) “Bin, binlerce” anlamında miktar
zarfı.

2.1. hezārān: (kıl u kāl olmak)

‘Aceb rüsvā-yı ‘aşk olmuş lisānda
söylenür dā’ım

Hezārān kıl u kāl olmuş o kālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

2.2. hezārān: (pīç u tāb etmek)

Vişālī çün düşüp şekke **hezārān** pīç u
tāb etdim

Bi-ḥamdillāh murādım tālī ‘im baḥtım
kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

2.3. hezārān: (çile çekmek)

Bu Rāzī derd-i hecrinde **hezārān**
çileler çekdi

Naşīb olsa vişāl-i luṭf-ı Yezdān
olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

2.4. hezārān: (nāz u şive eylemek)

Gel **hezārān** nāz u şive eyleyip seyr
eyleyem

Şānıña tevķır içün medḥ ü senālar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

hıfz:

1.) Korumak, muhafaza etmek, ezberlemek; Kur'an-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemek.

1.1. hıfzımız:-ımız

Bi-hamdi'llâh şerîfîm ceddîmiz
bürhânımız vardır
Gedâyız baħr-ı 'aşkız **hıfzımız**
îmânımız vardır (**Gazel 44/1**)

hıfz et:-

1.) Korumak, koruma altına almak, sakınmak.

1.1. hıfz et:-e

Vücûduñ **hıfz ede** eşkâmdan Allâh
Saña yetmez mi bu 'arz-ı şadâkat
(**Gazel 18/9**)

1.2. hıfz et:-mek

Balçığı **hıfz etmek** için cân atıp vardı
hemân
Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamâm (**Tarih 21/4**)

hıfz eyle:-

1.) Korumak, saklamak, muhafaza etmek, ezberlemek.

1.1. hıfz eyle:-mek

Mekteb-i hüsnünde Râzî okusun
dersin tamâm
Ezber etmek niyyeti **hıfz eylemek**
endîşesi (**Gazel 135/5**)

hırâm eyle:-

1.) Salınarak yürümek, edalı bir biçimde yürümek.

1.1. hırâm eyle:-r

Nâzenînim nâz-perver nâz edip **eyler**
hırâm
Mübtelâyım neyleyim âh şîve-i
eṭvârına (**Gazel 132/2**)

hırâman:

1.) Salınarak yürüyen; sevgili.

1.1. hırâmandan:-dan

Hırâmandan meşâmma geldi bir bû
Ne mümkün nâfe-i âhûda bu bû
(**Gazel 111/1**)

hırâmân et:-

1.) Salınarak yürümek, cilveli yürümek.

1.1. hırâmân et:-di, -m

Ah beni ser-gerde kıldı ceyş-i gamda
bir zamân
Sâf çekip **etdim hırâmân** Rüstem-i
a'lem gibi (**Gazel 144/3**)

hırâmân eyle:-

1.) Salına salına yürümek, işveli bir biçimde yürümek.

1.1. hırâmân eyle:-dikçe

Gâh **hırâmân eyledikçe** nâz ile kâmet
çekip

Ḳāmet-i dil-cū ararsan ḳāmet-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

1.2. ḥırāmān eyle:-dikçe

Gāh ḥırāmān eyledikçe ol mehiñ
gīsūları

Mübtelāsı āh eder bilmem gelir mi
hoşına (**Gazel 114/2**)

1.3. ḥırāmān eyle:-dikçe

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına

Yār ḥırāmān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (**Gazel 148/8**)

1.4. ḥırāmān eyle:-r

Medḥine āgāz ederdim fikr ü
tefhīmden beri

Bī-vefālīk semtine eyler ḥırāmān
ekşerī (**Terkib-bend 1/14**)

ḥırāmān kıl:-

1.) Salına salına yürümek.

1.1. ḥırāmān kıl:-

Kimse vāḳıf olmasun ḥālیمیñ esrārına
Nāzikāne **ḳıl ḥırāmān** nāz ile rindāna
baş (**Gazel 66/2**)

ḥırāmān ol:-

1.) Salına salına yürümek, işveli bir
biçimde yürümek.

1.1. ḥırāmān ol:-duk, -un

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettān
olduğun görsem

O naḥl u ḳāmet-i tūbā **ḥırāmān**
olduğun görsem (**Gazel 97/1**)

ḥırāmānī ḥırāmānī: (İkileme)

1.) Salına salına.

1.1. ḥırāmānī ḥırāmānī:

Şalınsıñ serviler gibi **ḥırāmānī**
ḥırāmānī

Çiçekler şaf tutarlar sen ḳadem
başdıkça gülzāra (**Gazel 119/3**)

ḥırāş-ı dil ü cān:

1.) Kırılmış kalp, hırpalanmış can.

1.1. ḥırāş-ı dil ü cān:

vuḳū‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i kesīr olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstagnīn ‘an

olacak **ḥırāş-ı dil ü cān** u telāş-ı
firāvān ile maḥzūn u maḡbūn bī-şabr u
sūkūn bu (**Dibace 3/8**)

ḥırka:

1.) Dervişlerin üstlerine giydikleri,
biçimi ve rengi mensup oldukları
tarikata göre değişen, kollu, yakasız,
pamuklu giyecek.

1.1. ḥırkasını:-sı, -nı

‘İdiyyeye zühd ehli ‘aceb cāme deġiřir
Hırkasını rindān mey ile cāme deġiřir
(Gazel 35/1)

hırka-i teslīm:

1.) Teslim hırkası.

1.1. **hırka-i teslīm:-e**

Hırka-i teslīme ikrār eyledim şimden
gerü

Rāziyā Monlā-yı Rūm’dan bir külāh
ister gönül (Gazel 87/7)

hışn-ı ten:

1.) Ten kalesi, beden, vücut.

1.1. **hışn-ı ten:-de**

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin

Hışn-ı tende biz daġı sırr-ı velāyet
bekleriz (Gazel 52/5)

hışm it:-

1.) Öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek.

1.1. **hışm it:-üp**

Dem-be-dem ‘uryān ederseñ ġancer-i
dil-düzüñü

Tıġ-i müjġanıñla **hışm idüp** urmaz
mısıñ (Gazel 80/4)

hışm-ı dil-düz-ı nigh:

1.) Bakışların gönül delici öfkesi.

1.1. **hışm-ı dil-düz-ı nigh:-den**

Nā-murād olmuş iken bu Rāzī-i
kemter gedā

Hıřm-ı dil-düz-ı nighden feyż-nāk
etdiñ beni (Gazel 146/7)

hıyānet it:-

1.) Güveni kötüye kullanmak,
aldatmak, vefasızlık göstermek.

1.1. **hıyānet it:-er**

Şaķın yüz verme şāhım kelb rakībe

İder elbet saña şāyed **hıyānet** (Gazel
18/8)

hıyre-dār et:-

1.) Fersizleştirmek, donuklaştırmak.

1.1. **hıyre-dār et:-di**

Hıyre-dār etdi dü dīdem kevni yā
cevvāle-veş

‘Ayn-nūr şandım o ġısn ü ġumret-i
germābeden (Müfret 56/1)

1.2. **hıyre-dār et:-di**

Hıyre-dār etdi dü dīdem ġūyiyā
cevvāle-veş

Nār-ı nūr şandım o ġısnı ġumret-i
germābeden (Müfret 74/1)

hıyre-dār eyle:-

1.) Fersizleştirmek, donuklaştırmak.

1.1. **hıyre-dār eyle:-r**

Hıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes kılsam nazar āh ruh-ı gülgün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

Hızr:

1.) Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe
erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve
kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine
inanılan kimse.

1.1. Hızr:

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne **Hızr** u
ğavs-ı a‘zamdan
Beşerden isteme ašlā murādı iste
Mevlā’dan (**Matla 10/1**)

1.2. Hızr’ınā:-iñ, -a

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe ihsān eyle
Dest-res bulmağ için **Hızr’ınā** fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

hızr-ı maksūd:

1.) Arzu edilen yardım.

1.1. hızr-ı maksūd:-ım

Açıp dest-i münācātı niyāza başladım
Rāzī
Yetişdi **hızr-ı maksūdım** hayāt ābına
kandırdı (**Gazel 141/5**)

hibe:

1.) Bağışlama, bağış.

1.1. hibe:

fātiha kırā’atiyle şevābını **hibe** vü bahş
eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd ile

müddet-i

‘ömr ü ezmānım hażar u seferde bu
mülāhaza ile mūrūr etmişdir. (**Dibace**
5/1)

hicāb et-:

1.) Utanmak, utanç duymak.

1.1. hicāb et-:-di, -m

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘işyāna
āh

İ‘tirāf u tevbelerle şad hezār **etdim**

hicāb (**Gazel 14/4**)

hicāb eyle-:

1.) Utanmak, utanç duymak,
sakınmak, çekinmek.

1.1. hicāb eyle-:-(y)e, -lim

Hażret-i Haqq’a yarar bir ‘ameliñ var
mı seniñ

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre **hicāb**

eyleylim (**Gazel 90/5**)

Hicāz:

1.) Mekke ve Medine şehirlerinin
bulunduğu coğrafya.

1.1. Hicāz’a:-a

Verince mülket-i Rūm’ı **Hicāz’a** ben
haṭā etmem

Haṭā’dan seyrin etdim tā Hoten’dan

Çīn’e Māçīn’e (**Gazel 116/4**)

Hicāzın sırrı:

1.) Mekke ve Medine'nin sırrı.

1.1. Hicāzīñ sırrına:-na

Ḳulına cānib-i Ḥaḳ'dan bu bir iḥsān-ı
zebānī

Hicāzīñ sırrına vāḳıf olup 'aḳlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

hicr:

1.) Ayrılık, hicran, sevgiliden uzak
kalma.

1.1. hicr:

Raḥm eylesin ol gözleri sehḥāra ḥaber
ver

Ḳan ağladığım **hicr** ile dildāra ḥaber
ver (**Gazel 32/1**)

1.2. hicriñ:-iñ

'Aḣḳıñ ile giryānım **hicriñ** ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/3**)

hicr ü ğam: (İkileme)

1.) Ayrılık ve üzüntü, sevgiliden ayrı
düşmenin derdi.

1.1. hicr ü ğam:-da

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi
Allāh bilir
Yüz sürüp istedigim kim bilir Allāh
bilir (**Gazel 48/1**)

hicrān:

1.) Ayrılık, ayrılık acısı.

1.1. hicrān:

Hicr-i dil **hicrān** ile hep hīçe verdi
'ömrini
Çekmeyen derd ü elem hicrāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/4**)

1.2. hicrāna:-a

Hicr-i dil hicrān ile hep hīçe verdi
'ömrini
Çekmeyen derd ü elem **hicrāna** olmaz
āşinā (**Gazel 3/4**)

hicrān çek:-

1.) Ayrılık acısı çekmek.

1.1. hicrān çek:-dik, -im

Bir teraḥhum eylese ol gözleri fettān
baña
Zerrece gelmez benim bu **çekdiğim**
hicrān bana (**Gazel 7/1**)

hicr-i dil:

1.) Gönül ayrılığı, sevgiliden ayrı
düşmek.

1.1. hicr-i dil:

Hicr-i dil hicrān ile hep hīçe verdi
'ömrini
Çekmeyen derd ü elem hicrāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/4**)

hicr-i yār:

1.) Sevgilinin ayrılığı.

1.1. hicr-i yār:

Rāh-ı ‘aşka cān fedā kı l olagör hāşıl
merām

Hicr-i yār ile ‘aceb hem-
rāhlananlardan mısın (**Gazel 78/3**)

hīc:

1.) Bir işin herhangi bir zamanda
yapılıp yapılmadığını sormak için soru
cümlelerinde kullanılır.

1.1. hīc:

Gel berü ey hūn ile ālūd’olan çeşmim
benim
Var mı senden gayri **hīc** yanımcı bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.2. hīc:

Ben gibi ‘alemde cānā bir gedā gördün
mü **hīc**
Şūret-i ‘acz ile gūyā bir edā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/1**)

1.3. hīc:

Ben gibi ‘alemde cānā bir gedā gördün
mü **hīc**
Şūret-i ‘acz ile gūyā bir edā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/1**)

1.4. hīc:

Şem’iñe pervāne oldum perr ü bāla
bakmadım
Yoluña cānım verirken bir nidā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/2**)

1.5. hīc:

Görmedim gülzār-ı dehriñ zerrece
ālāyişin

Bülbül-i cānım efendimsin revā
gördün mü **hīc** (**Gazel 21/3**)

1.6. hīc:

Vādi-i gurbetde derd ü gam beni bī-
kes kıomaz
Eyledim āh u enīni bī-vefā gördün mü
hīc (**Gazel 21/4**)

1.7. hīc:

Qays-veş baht-ı siyāhım şubh-ı şādık
bulmadı
Leyle-i derde tabībim bir devā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/5**)

1.8. hīc:

Ma’ni-i rengin ararsañ turre-i dildāra
bak
Ezber et esrār-ı dildir bir vefā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/6**)

1.9. hīc:

Kesmedim aşlā ümīdim bāb-ı
luţfuñdan seniñ
Rāzi-i ‘āciz gibi bir mübtelā gördün
mü **hīc** (**Gazel 21/7**)

1.10. hīc:

Hüsniñde Hüseyni edemez medh u
senā **hīc**
Rāzi gibi bir şāhib-i eş’āra haber ver
(**Gazel 31/5**)

1.11. hīc:

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün

zāhirā adem

Derūnım terk eder mi **hīc** dem-ā-dem

zıkr-i Mevlā'yı (**Gazel 137/5**)

1.12. hīc:

‘Aklıña **hīc** gelmedim mi ben seniñ

Yohsa qadriñ bilmedim mi ben senin

(**Mesnevi 1/2**)

2.) "Asla" anlamına gelen zarf.

2.1. hīc: (iştibāh gelmek)

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh gelmez

baña

Yoluña cān vermege **hīc** iştibāh

gelmez baña (**Gazel 6/1**)

2.2. hīc: (Kābil-i tefhīm deĝil)

Kābil-i tefhīm degildir Rāziyā evşāfi

hīc

Şüretin taşvīr eden ressāma kıldım

ilticā (**Gazel 10/5**)

2.3. hīc: (taşavvur eylemek)

Gönlüme haqdır gelen dünyā ne nāz

eyler baña

Hīc taşavvur eylemem ‘ālem niyāz

eyler baña (**Gazel 11/1**)

2.4. hīc: (perişān olmak)

Hīc perişān olma ey dil cān u dilden

kıl niyāz

Sür yüzün hāk-i derine dā'imā

Raḥmān'a tūt (**Gazel 16/3**)

2.5. hīc: (tevaḳḳuf eylemek)

Ben bugün gördüm yine bir dilberi

Ḳur'ān okur

Hīc tevaḳḳuf eylemez ol ezberī Ḳur'ān

okur (**Gazel 41/1**)

2.6. hīc: (müfīd olmak)

Temennī eylese vaşlın bu Rāzī **hīc**

müfīd olmaz

İşim şabr u sükūn etdiñ mürüvvetsiz

mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

2.7. hīc: (terahḥum eylemek)

Hīc terahḥum eylemez bir nīm-nigāh

etmez āmān

Merḥabā kılsam uzaqdan ğayrī cānā

baña bes (**Gazel 59/3**)

2.8. hīc: (terahḥum eylemek)

Hīc terahḥum eyleyip āhım benim gūş

eylemez

Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi

müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

2.9. hīc: (terahḥum eylemek)

Yek nazarda ol perī ruḥsāra zār oldu

göñül

Hīc terahḥum eylemez āh zār zār oldu

göñül (**Gazel 85/1**)

2.10. hīc: (taleb etmek)

Derd ile memlû dilim dermânı etmez

hîç taleb

Devr eden cânânenen eyyâm geldi

hâtıra (**Gazel 121/4**)

2.11. hîç: (terahhum etmek)

Hâlimi ‘arz eyledikçe **hîç** terahhum
etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem hâk-i pây
etdiñ beni (**Gazel 146/4**)

2.12. hîç: (terahhum eylemek)

Hîç terahhum eylemezsin bendeñim
fermânına

Sevdigim kan ağladırısın bâde-i hamrâ
gibi (**Gazel 148/7**)

2.13. hîç: (kurtulmak)

Bu felekde kâmin almış sâl-hurde pîr
iken

Tıfl-ı dil kurtulmadı **hîç** şîve-i
maḥbûbeden (**Matla 8/1**)

2.14. hîç: (beğenmek)

Farâş-ı nâzenîni **hîç** begenmezken
vaṭanlarda

‘Acebdir hâk-nişîn oldum düşüp
gurbete hânlarda (**Matla 23/1**)

2.15. hîç: (gelmek)

Hîç evime gelmedi yârânımız
Var şanurdım yok imiş yârânımız
(**Mesnevi 1/10**)

2.16. hîç: (gelmek)

Öylesi var ise de **hîç** gelmedi

Bir kimesnem yok imiş **hîç** gelmedi

(**Mesnevi 1/20**)

2.17. hîç: (gelmek)

Öylesi var ise de **hîç** gelmedi

Bir kimesnem yok imiş **hîç** gelmedi
(**Mesnevi 1/20**)

2.18. hîç: (terahhum etmek)

Hâk-i pāye yüz sürüp kıldım saña
hâlim beyân

Hîç terahhum etmediñ âteş bıraḫdıñ
cânıma (**Müfret 10/1**)

2.19. hîç: (âgâh olmak)

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tâ seher

Kimse âgâh olmadı **hîç** bu dil-i
sûzânenen (**Müfret 38/1**)

2.20. hîç: (bulunmak)

Râzi-i şeydâ gibi şeydâ bulunmaz
şimdi **hîç**

Var ise dünyâda yokdur ‘uḫbâda belki
buluna (**Müfret 55/1**)

2.21. hîç: (Toymak)

Toymadı **hîç** bî-beḳâdan verdi bu cân-ı
‘azîz

Gülmedi bu gülşen içre cânımız çeşm-
i ... (**Tarih 26/1**)

2.22. hîç: (Bakmak)

Bakmadı **hiç** nâle vü efgânıma
Ġamzeleri geçdi hemân cânıma
(Terci-bend 3/10)

3.) "Yok denecek kadar az" anlamında
belgisiz sıfat.

3.1. hiç: (kana)

Râziyâ nâkâm olursañ kân bulup kâm
almağa

Kâm olan bî-çâreler **hiç** kâna olmaz
âşinâ (Gazel 3/7)

3.2. hiç: (kuşūr)

Du‘â-yı devletinde **hiç** kuşūrum
olduğın bilmem
Nigâr olmaz şikâr olmaz nedendir yâr-
ı ğâr olmaz (Gazel 49/3)

3.3. hiç: (kenār)

Bu meclisden şafâ-yâb oldu mı âyâ
ehibbāmız
Karâra eyledim niyyet firâra **hiç** kenâr
olmaz (Gazel 51/3)

3.4. hiç: (cân)

Cân verür cânım benim **hiç** câna
bakmaz cân nedir
‘Aşk bāzârında cân bāzâra ikrâr
eylemiş (Gazel 60/2)

3.5. hiç: (arar)

Benim bu bezm-i ‘âlemde ‘acebdır bir
ararım yok

N’ola bād-ı şabâ gibi gezersem **hiç**
karârım yok (Gazel 74/1)

3.6. hiç: (su‘âl)

Hiç su‘âle yer kıomaz râzın bilir
‘âşıkların
Kâmet-i dil-cûsı ra‘nâ mâh-ı tâbânlı
güzel (Gazel 86/2)

3.7. hiç: (cevr ü sitem)

Cevr etmede ben kûlına yektâ geçinür
yâr

Hiç cevr ü sitem görmemiş ol çarh-ı
felekten (Gazel 109/4)

3.8. hiç: (mecâl)

Kim bilir hâl-i dilim takrîre yokdur **hiç**
mecâl
Keşf-i râz etmez hemân nādâna eyler
ser-fürû (Gazel 113/2)

3.9. hiç: (mecâl)

Ben ne derde uğradım takrîre yokdur
hiç mecâl

Derdiñe bir çâre iste bî-çâre Allâh
‘aşkına (Gazel 131/3)

3.10. hiç: (sermāye)

Şarf ederdim nakd ü vaktim ol perîniñ
yolına

Neyleyim bu gönölümüñ **hiç** kalmadı
sermāyesi (Gazel 140/2)

3.11. hiç: (çâre)

Derdime **hiç** çäre yokdur çāresi āh
eylemek
Çāresiz derdiñ tabībi her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

hiç kimse:

1.) “Hiç kimse, bir kişi bile”
anlamında kalıp ifade.

1.1. hiç kimse:

Ah u enīn ü ğuşsa benim yār u enīsim
Zīkr-i Hudā hem-demim **hiç kimse**
yok arada (**Gazel 126/3**)

hiçbir:

1.) Bir ismin önüne getirilerek o ismin
bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile
olmadığını anlatan bir söz.

1.1. hiçbir: (arar)

Tevekkül bābınıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes Benim Allāh’dan özge
sevdiğim **hiç bir** ararım yok (**Gazel**
74/8)

1.2. hiçbir: (penāh)

Bir ğarībim Hāq’dan özge yokdur
hiçbir penāh
Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

hidmet:

1.) Bir kimsenin yapmakla sorumlu
tutulduğu iş, kendisine verilen görev;
kulluk.

1.1. hidmeti:-i

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu **hidmeti** ğaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.2. hidmetinde:-i, -n, -de

Cihānıñ varlığın fikr eyledim aşlā vefā
yokdur
Erenler **hidmetinde** ḥāk olup cismim
ğubār etdim (**Gazel 101/6**)

1.3. hidmetinde:-i, -n, -de

Pās-bānı bī-zebān germābedir
Hidmetinde Rāziyā bevvābedir
(**Mesnevi 6/8**)

hikmet:

1.) Allah'ın her şeyi yerli yerinde
yaratması ve insanlar tarafından idrak
edilemeyen âlemin gizli sırrı; bilgelik,
hakimlik, hakikat.

1.1. hikmet:

Hikmet ile dem-beste olan pīre cevāb
ne
Bir vākıf-ı hāl ‘āşıkı āh dilleme küstāḥ
(**Gazel 26/2**)

1.2. hikmet:

Ne bilsin ‘āşık-ı bî-kes ma‘ānī mantık-ı hikmet

Bu **hikmet** rāhını var ‘aql alan
hübānelerden şor (**Gazel 40/7**)

1.3. hikmet:

Hudāvendā kerem bābın küşād et fażl-ı luţfuñdan

Ne **hikmet** ma‘nevī sūrī baña bir feth-i bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

1.4. hikmet:

Daḥi bikr-ile pākīze ki hem ‘ābīde zāhīde

Zamāna göre bir **hikmet** ‘aceb a‘lā idi a‘lā (**Tarih 43/2**)

1.5. hikmeti:-i

Bir tecellī eylemişdir Ḥazret-i Ḥak Ādem’e

Vākıf-ı esrār olursañ **hikmeti**
Sübḥāndadır (**Gazel 45/3**)

1.6. hikmetine:-i, -n, -e

Perde-i derd-i derūnum kime ifşā edeyim

Eyledim āh-ı seḥer **hikmetine** kāl olmaz (**Gazel 58/2**)

1.7. hikmetiz:-iz

Mü‘miniz āyīne-i ‘ālem-nümādır kalbimiz

Bir satır ḥattız ‘aceb sırr-ı mu‘ammā **hikmetiz** (**Gazel 53/6**)

hikmet-i Yezdān:

1.) Allah’ın hikmeti.

1.1. hikmet-i Yezdān:-a

Her cihetle rāżīyiz biz **hikmet-i Yezdān’a** çün

Biz tecellī cilvesinde sūz-nāk ḥāletiz (**Gazel 53/8**)

hikmetiñ bāb-ı me‘āb:

1.) Sıgınılacak hikmet kapısı.

1.1. hikmetiñ bāb-ı me‘āb:-ı, -n, -da

Serimi secde-gāhıñdan ayırma dā’imā yā Rāb

Sözümü **hikmetiñ bāb-ı me‘ābında** ḥitām etdim (**Kaside 1/7**)

hile-i dām ol:-

1.) Tuzaklı ve hileli olmak.

1.1. hile-i dām ol:-du

Ḥānemize belki gelir diyü āh
Şaḥn-ı derūn **hile-i dām oldu** gel (**Gazel 83/3**)

hilkat-i ezeliyye:

1.) Doğuştan gelen tabiat.

1.1. hilkat-i ezeliyye:-m

olmağla ḥamdillāh **hilkat-i ezeliyyem**
ve ṭabī‘at-ı ġarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı kābil
isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı kadr

ile müzdād u şeref-ķarīn ü rif‘at-bīn
olduğun a (**Dibace 3/15**)

hilm:

1.) Yumuşak huy.

1.1. hilm:

Harf-i cevherdār ile Rāzī dedim
tārīhini
Kemāl ü **hilm** ü ‘işmetle Edībe eyledi
teşrif (**Tarih 19/1**)

himmet:

1.) Lütuf, kerem, manevi yardım,
gayret, çaba.

1.1. himmet:

H̱āh u nā-ẖāh ... buldum anuñ
dāmānına
Şūrī vü ma‘nīde ammā biz de **himmet**
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.2. himmet:

Şad hezārān nuşh u pend etdim saña
kār etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür bir alay bī-
gāneden (**Nazm 14/2**)

1.3. himmet:

Niyāz-mendim mişāline ķarīben
gösterir Mevlā
Baña **himmet** ile her ān du‘ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

1.4. himmet:

H̱āh-nā-ẖāh ‘āşık-ı bīmārıñı yād eyledi
Himmet ü feyziñle dilber bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

1.5. himmeti:-i

H̱āş u ‘āma **himmeti** veş ni‘meti
mebzūl ‘aceb
Sāyebān-ı luţfuna eyler temennī ẖāş u
‘ām (**Tarih 14/5**)

1.6. himmeti:-i

Himmeti gāyet bülenddir böyle bir
zāt-ı güzīn
Dā’im olsun mesnedinde şeyh-sālār-ı
kirām (**Tarih 14/7**)

1.7. himmetiyle:-i, -(y)le

Hākimi Şākir Muḥammed Efendi
nām-āveriñ
Himmetiyle oldu ta‘mīr ma‘bed-i
Sübḥāna baķ (**Tarih 20/5**)

1.8. himmetleriyle:-ler, -i, -(y)le

ba‘de’z-zafer ü el-ḥalāş ba‘zı zevāt-ı
kirām **himmetleriyle** bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyūn şevket-maķrūn
sālifü’z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i
mālīkāne tevcīh kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(**Dibace 3/13**)

1.9. himmetli:-li

Düşeli derdine dermān bulmadı cānım
meded

Eyle bir himmet baña **himmətli**
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

himmət eyle-:

1.) Gayret göstermek, yardım etmek,
çabalamak.

1.1. himmət eyle-:

Düşeli derdine dermān bulmadı cānım
meded

Eyle bir **himmət** baña himmətli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

himmət-i dildār:

1.) Gönül alan sevgilinin yardımı.

1.1. himmət-i dildār:

Fā'ik-i akrān olursuñ **himmət-i dildār**
ile

Rāziyā şayd olduñ dilberleriñ
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

himmət-i merdān:

1.) Yiğitlerin yardımı.

1.1. himmət-i merdān:-a

Muṭma'ine vāşıl eyle nefsi-pür-şūmuñ
hemān

Fırşatı fevt etme Rāzī **himmət-i**
merdāna baķ (**Gazel 77/7**)

himmət-i pīrān:

1.) Ermişlerin yardımı, şeyhlerin
yardımları.

1.1. himmət-i pīrān:-a

Himmət-i pīrāna vuşlat eyleyip
dāmen tūtop

Dem-be-dem leyl ü nehār ķalb ile yā
Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

1.2. himmət-i pīrān:-a

Meclis-i 'irfāna gel de diñle sen esrār-ı
'aşķ

Himmət-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
'aşķ (**Gazel 76/1**)

1.3. himmət-i pīrān:-la

Bu belā meydānınıñ derbānı olduñ ey
gedā

Himmət-i pīrānla agāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/2**)

himmət-i tīr:

1.) Okun yardımı.

1.1. himmət-i tīr:-im, -e

Ger ķekip tūdursam ey dil ben kemān-ı
ķudreti

Himmət-i tīrime olmaz kūh u şahrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

hindū:

1.) Hintli, Hintli gibi siyah, sevgilinin
yüzündeki ben.

1.1. hindūlarıñ:-lar, -iñ

'Anber ü müşg-i Ḥotan'dır ol iki
gīsūlarıñ

‘Aqlım aldı vechiñ üzre fülful

hindûlarıñ (Gazel 79/1)

hîn-i mevlûd:

1.) Doğulan vakit.

1.1. **hîn-i mevlûd:-u, -n, -da**

Hîn-i mevlûdunda Râzî cevherî târîh
dedim

Muştafâ Râ’if Efendi ola ‘izzî feyż-
yâb (**Tarih 30/1**)

hiredâr et-:

1.) Fersiz bırakmak.

1.1. **hiredâr et-:-di**

Hiredâr etdi dü dîdem gül cemâl-i
pertevi

Nûr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (**Müfret 20/1**)

hisâr:

1.) Kale, hisar.

1.1. **hişârlar:-lar**

Fiğân u nâlemi taḥķîrden ey âfet ḥazer
eyle

İrişür gülle-i âhım **hişârlar** pâyidâr
olmaz (**Gazel 49/6**)

hisse-dâr ol-:

1.) Herhangi bir şeyde hissesi olan,
payı bulunan kimse, ortak.

1.1. **hisse-dâr ol-:-mak, -da, -sin**

Terk ederseñ kalb evinden dü cihân
âlâyışın

Dem-be-dem feyż-i Ḥudâ’dan **hisse-
dâr olmaḥdasın (Müfret 57/1)**

hisset:

1.) Hasislik, cimrilik, pintilik.

1.1. **hisset:**

Hisset ile serkeşlik edip etme taḥavvür
Bî-mîvesiñ ammâ ki şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

hitâb:

1.) Sözü birine yöneltme, seslenme,
söylenen söz, Kur’an-ı Kerim.

1.1. **hiṭâbından:-ın, -dan**

Hiṭâbından ‘atâsından İlâhî
Kerem kııl pâdişâhlar pâdişâhı
(**Mesnevi 2/1**)

hitâb et-:

1.) Seslenmek, söz söylemek,
konuşmak.

1.1. **hiṭâb et-:-mez**

Ben öğrettim şadım üzre cilveniñ
envâ’ını

Şimdi adam yerine koymaz beni
etmez hiṭâb (Müfret 21/1)

hitâm et-:

1.) Sonunu getirmek, noktalamak.

1.1. **hitâm et-:-di, -m**

Serimi secde-gāhından ayırma dā'imā
yā Rāb

Sözümü hikmetiñ bāb-ı me'ābında
ẖitām etdim (Kaside 1/7)

hiyre:

1.) Güçsüz, fersiz, takatsiz.

1.1. **hiyrelendi:-len, -di**

Ziyā şaldı gözime **hiyrelendi**
Cemāl-i şem'iniñ mehpāresinden
(Gazel 107/3)

hizmet:

1.) Bir kimsenin yapmakla sorumlu
tutulduğu iş, kendisine verilen görev,
vazife.

1.1. **hizmetlerin:-ler, -in**

Cān u dilden sa'y edip **hizmetlerin**
kıldım kabūl
Yā İlāhī bir velāyet Rāzi' -i nā-şādeye
(Nazm 12/2)

hizmete bağla:-

1.) Hizmet etmek, hizmetine almak,
durmaksızın hizmet etmek.

1.1. **hizmete bağla:- (y)ıp**

Hānedānlu zātına vābestedir bī-reyb ü
şek

Her murādı **hizmete bağlayıp** tutmuş
kıyām **(Tarih 37/6)**

hizmet-i cānān:

1.) Sevgiliye yapılan hizmet.

1.1. **hizmet-i cānān:-ı**

Cāna minnet bilelim **hizmet-i cānānı**
hemān

Hāk-i pāyına düşüp 'azm-i rikāb
eyleyelim **(Gazel 90/4)**

hod:

1.) "Kendi, bizzat, -de, dahi"
anlamlarında zamir.

1.1. **hod:**

Ne yāver var ne **hod** yārim pür oldu
başa ağıyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab **(Gazel 15/2)**

1.2. **hod:**

Ölür isem **hod** yerim hāzır benim
'İzzetim vār tārīhim hāzır benim
(Mesnevi 1/22)

1.3. **hod:**

Bu devriñ sırrına vākıf olan 'irfāna
'aşk olsun
Ne yār belli ne **hod** ağıyār şaķın fāş
etme esrāriñ **(Müfret 45/1)**

hod-bīn:

1.) Kendini düşünen, bencil.

1.1. **hod-bīnedir:-e, -dir**

Yılda bir nezzāreye āh kâ'il oldum
ğam nedir

Ni‘met-i devr-i zamānīñ dā’imā **h**od-
binedir (Terkib-bend 1/9)

hor bak-: (Deyim)

1.) Bir kimseye değersiz, aşağı
gözüyle bakmak.

1.1. hor bak-:-ma

Bendeñe **hor bakma** cānā sevdiğim
şīrāne bak

Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne bak (Matla 22/1)

hoş:

1.) Hoş, güzel, nazik.

1.1. hoşdurur:-durur

Ol nedir ki ġāyet ile **hoşdurur**
Şoġbetiyle adamı ġülüşdürür
(Mesnevi 5/1)

hoşına gel-:

1.) Hoşuna gitmek, beğenmek.

1.1. hoşına gel-:-ir

Gāh hīrāmān eyledikçe ol mehiñ
ġīsūları

Mübtelāsı āh eder bilmem **gelir** mi
hoşına (Gazel 114/2)

hoş-bū:

1.) Güzel kokulu, güzel kokan.

1.1. hoş-bū:

Göñül verdim o zūlf-i tūresine
Degil kākūl hemān sūnbūl ü **hoş-bū**
(Gazel 111/2)

Hoten:

1.) Doġu Tūrkistan'da bir şehir.

1.1. Hoten'den:-den

Düşüp sevdā-yı ‘aşkıña cihāna pūşt-i
pā verdim
Varıp Īrān u Tūrān’a Hoten’dan Çīn’e
Māçīn’e (Gazel 115/2)

1.2. Hoten'den:-den

Verince mülket-i Rūm’ı Hicāz’a ben
ġatā etmem
ġatā’dan seyrin etdim tā Hoten’dan
Çīn’e Māçīn’e (Gazel 116/4)

hū:

1.) "Sana söylüyorum" manası taşıyan
ünlem.

1.1. hū:

Hezārān nāz u şīve ezberinde
Giriftārsañ cihāndan el yuya **hū**
(Gazel 111/7)

hū di-:

1.) Allah adını art arda tekrar etmek,
zikretmek.

1.1. hū di-:-(y)erek

Yanalım bezm-i Īlāhī’de göñül **hū**
diyerek

Zıkr-i tevḥīde girip kaşd-i şavāb
eyleyelim (**Gazel 90/3**)

hū ile hāy: (İkileme)

1.) Yaratan, Allah.

1.1. hū ile hāy:-ı

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyż
u meded eyle

Ki ġavġā-yı ma‘āş ile yitirdim **hū ile**
hāy (Gazel 137/2)

hūb:

1.) Güzel, hoş, iyi; sevgili.

1.1. hūb:

Şimdi vaktimden amān gel eyle dilber
bir su‘āl

Hūb nefes Dāvud ses-ile oġu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

1.2. hūb:

Şeyḥlerin olduġu gice ġāyet ile **hūb**
imiş

Şūrī vū ma‘nīde ammā **hūb** imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

1.3. hūb:

Şeyḥlerin olduġu gice ġāyet ile **hūb**
imiş

Şūrī vū ma‘nīde ammā **hūb** imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

1.4. hūb:

Bir niyāz ile mücevher Rāziyā tārīḥ
dedim

Mīr Raḥmī kıldı iḥyā ḥücre-i zīnetle
hūb (Tarih 24/1)

1.5. ḥūbdur:-dur

Bir nigeḥle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı **ḥūbdur** kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.6. ḥūbıñ:-ıñ

O **ḥūbıñ** ruḥları ālın ḥaṭā-ver olduġun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski
ḥāletden (**Gazel 106/2**)

hūbān:

1.) Güzeller, dilberler, sevgililer.

1.1. hūbān:

buyurdıġı ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev‘-i insānda müstesnā olarak şūḥān
u **hūbān** u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı mutlak tavşīf (**Dibace 4/3**)

1.2. hūbāna:-a

Meşrebi **hūbāna** beñzer pendimi ġuş
eylemez

Baḥtını yāver şanur dil Ḳays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

1.3. ḥūbānda:-da

hakkında nâzil olan Leḳad ḥaleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me’āl-i şerīfini
taḥte’z-zāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda izhār u (Dibace 4/8)

1.4. ḥübānı:-ı

Bāğ-ı ḥüsnün kim görürse aḥsenü’l-
ḥālīk okur
Böyle **ḥübānı** cihānda çift toğursun
analar (Gazel 33/5)

ḥübāne:

1.) Güzel, dilber; sevgili.

1.1. ḥübānelerden:-ler, -den

Ne bilsin ‘āşık-ı bī-kes ma’ānī mantık-
ı ḥikmet

Bu ḥikmet rāhını var ‘aḳl alan
ḥübānelerden şor (Gazel 40/7)

ḥübān-ı nezāket:

1.) Zarif güzeller, sevgililer.

1.1. ḥübān-ı nezāket:-den

Vişāli nā-muḥālimdir ümīd her serv-i
ḳāmetden

Vefā ummaḳ cünündür şimdi **ḥübān-ı**
nezāketden (Gazel 106/1)

ḥüb-ı sīne:

1.) Göğüs güzelliği.

1.1. ḥüb-ı sīne:

Mā’il olmuş **ḥüb-ı sīne** ḥāşş u ‘ām
‘Āşık u mestānedir eyler kıyām
(Mesnevi 4/8)

ḥüb-ı ter:

1.) Taze güzellik.

1.1. ḥüb-ı ter:-in, -dir

Gül-i aḥmerdeki bûy-ı leṭāfet
Ruḥınıñ ḥāşılāt **ḥüb-ı terindir** (Kıt’a
1/17)

ḥüb-rü:

1.) Güzel yüzlü, sevgili.

1.1. ḥüb-rûlar:-lar

Gāḥ üşerler **ḥüb-rûlar** başına
Dest-i rāzlık eyleme yoldaşına
(Mesnevi 6/3)

Hudā:

1.) Allah, Rab, Hûda, Tanrı.

1.1. Hudā:

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā beynehüm
taḳdīrine

Cümleñiñ rızḳın veren dā’im **Hudā**
degil mi yā (Gazel 8/4)

1.2. Hudā:

Ne gün etdi baña iḳrār olan va’d-i
kerīminden

Hudā inşāf verip rahmi nümāyān
olduğun görsem (Gazel 97/6)

1.3. Hudā:

Hele kat‘-i ümîd etmem **Hudâ** va‘d-i
kerîmiñden

Derûnda muṭlaḳa ümmîd-i Yezdân
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/8**)

1.4. **Hudâ:**

Ey **Hudâ** feyzîñ ile bendeñi şādân eyle
Raḥm edip ḥālîme âh derdime dermân
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.5. **Hudâ:**

Hudâ tevḫîkini bî-şek ‘inâyet eylemiş
el-ḥaḳ
Aña luṭf u kerem ḳılmış sa‘îde baḥt-ı
bî-dâre (**Tarih 6/4**)

1.6. **Hudâ:**

Bu vezîr-i nûkte-dânı feyz-yâb ḳıla
Hudâ
Ḥazret-i Yezdân ‘âlim ede dâ‘im pür-
şafâ (**Tarih 8/1**)

1.7. **Hudâ:**

Eyledi ‘Üryânî-zâde Muştafâ
Efendi'ye
Vâḳıf-ı şânîsi olmaḳ revnaḳın bârî
Hudâ (**Tarih 9/4**)

1.8. **Hudâ:**

Gelip mîlâdına bir cevherîn târîḥ du‘â
Râzî
Şerîf ‘Âṭıf Süleymân’a **Hudâ** her dem
mu‘în olsun (**Tarih 36/1**)

1.9. **Hudâ’dan:-dan**

Yüzüm sürsem anuñ pābücına ḥāk-i
ḳadem olsam

Hudâ’dan bu niyâzı Râziyâ her bir
zamân ister (**Gazel 42/5**)

1.10. **Hudâ’dan:-dan**

Hudâ’dan ḡayri vaşḫîñı ne mümkün
eylemek kimse
Ḳamû ḳudret anuñ ben tercümânım yâ
Resûlullâh (**Kaside 3/12**)

1.11. **Hudâmız:-mız**

Bizi mestâne ḥalk etdi **Hudâmız**
Uyanmaz ḥâb-ı ‘aşḳdan mübtelâmız
(**Gazel 54/1**)

Hudâ beyti:

1.) Allah’ın evi, Kâbe.

1.1. **Hudâ beyti:-ne**

Hudâ’nıñ beytine ârzü çekip görmek
merâm etdim
Şeb ü rûzda bu maṭlûba derûnî ber-
devâm etdim (**Kaside 1/1**)

hudâvendâ:

1.) "Ey cömert padişah" anlamında
seslenme ifadesi.

1.1. **hudâvendâ:**

Hudâvendâ kerem-kârâ sezâ-vâr
eyledi gördüm
Geçip şadr-ı mu‘allâyâ ‘adûya çok
vaḳâr etdim (**Gazel 101/4**)

1.2. ħudāvendā:

Ĥudāvendā kerem bābın küşād et
faẓl-ı luṭfuñdan
Ne ĥikmet ma‘nevī sūrī baña bir feth-i
bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

Ĥudā-yı bī-çün:

1.) Eşi benzeri olmayan Allah.

1.1. Ĥudā-yı bī-çün:

Şefā‘atī li ehli‘l-kebā‘iri yevme‘l-
kıyāmeti. E‘t-tā‘ibu mine‘z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ĥadīs-i
resülullāhıñ me‘āline daħıl
eyleyip hemān **Ĥudā-yı bī-çün** dü
cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

ħukūk-ı ıśān:

1.) Onların hukuku.

1.1. ħukūk-ı ıśān:-da

cāniblerini geşt ü güzār ederek **ħukūk-**
ı ıśānda ve digerānda inşā-i eş‘ār u
tavşīfāt u
tevārīh ü medħiyāt u ĥazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i ĥudretiyle taşvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/1**)

ħukūk-ı mā-meżā:

1.) Geçmiş zamanın hukuku.

1.1. ħukūk-ı mā-meżā:-(y)ı

Ĥukūk-ı mā-meżāyı luṭfuñ-ile gel

helāl eyle

Yarın rüz-ı rüst-ā-hīzde beni rüsvā-yı
‘ām etme (**Müfret 25/1**)

ħulf et-:

1.) Sözünde durmamak, verdiği sözü
bozmak.

1.1. ħulf et:-miş

Teraḥḥum eyledi yārim bugün va‘d-i
kerīm etmiş
‘Aceb va‘dinde **ħulf etmiş** anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

ħulle-i cennet:

1.) Cennet elbisesi.

1.1. ħulle-i cennet:

Ĥulle-i cennet sezādır kāmēt-i
bālāsına

Nüş edip cām-ı şehādet eyledi ḥaşıl
merām (**Tarih 21/3**)

ħulūs:

1.) Halislik, saflık, gönül temizliği.

1.1. ħulūs:

Küşād etdim ħulūs ile hemān āh ciger-
süzüm

Ĥasūdıñ sīne-i pür-kīnesin deldim
ķarār etdim (**Gazel 101/2**)

1.2. ħulūsı:-ı

Rāziyā sahte **hulūşı** ‘arz edersin
dā’imā
Keşf-i rāzından ‘aceb encām geldi
hātıra (**Gazel 121/9**)

1.3. **hulūşın:-ın**

Cāy-gir olan **hulūşın** eyledi izhār hele
Bir mücessem resm ile verdi nizām ve
intizām (**Tarih 14/18**)

hulvā:

1.) Hüllyā, hayal, rüya, tatlı kuruntu.

1.1. **hulvāsını:-sı, -nı**

La‘l-i lebinin lezzetini şormada Rāzī
Būs etmege **hulvāsını** āh hāme değışir
(**Gazel 35/5**)

hulvā-yı hām et:-

1.) Boş yere ümit vermek.

1.1. **hulvā-yı hām et:-di**

Anı bağ-ı tefekkürde görünce dīde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi dağı **hulvā-yı**
hām etdi (**Gazel 142/3**)

humret-i germābe:

1.) Hamamın kızılıığı.

1.1. **humret-i germābe:-den**

Hıyre-dār etdi dü dīdem kevnı yā
cevvāle-veş
‘Ayn-nūr şandım o hūsni **humret-i**
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.2. **humret-i germābe:-den**

Hıyre-dār etdi dü dīdem gūyiyā
cevvāle-veş
Nār-ı nūr şandım o hūsni **humret-i**
germābeden (**Müfret 74/1**)

hūn:

1.) Kan.

1.1. **hūn:**

Gel berü ey **hūn** ile ālūd olan çeşmim
benim
Var mı senden gayri hiç yanımca bir
ağlar bana (**Gazel 9/3**)

1.2. **hūn:**

Akıdıp eşk-i teri **hūn** ile āb eyleyelim
Nefs-i qallāşa hezār cevır ü ‘azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

1.3. **hūn:**

Gözlerim **hūn** ile memlū cereyān
etmez ‘aceb
Dīde-i qalbimdeki bārānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/4**)

1.4. **hūn:**

Zahm açmada bu sīneme yektā geçinür
yār
Cūş eylese **hūn** etme ‘aceb mūy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.5. **hūn:**

Cigerim **h n** ile meml  ba a ra m
eyle  ult n m
Dev s z derdi e düşdüm edem   k- 
gir b n m (**Terci-bend 2/8**)

1.6. h na:-a

Nigeh-b n-   m d-i  e mim oldu **h na**
müstağrak
O ism-i a 'zamn   a  k   l h  ber-mur d
eyle (**Nazm 1/3**)

h n et:-

1.) Kanatmak, kana bulamak,
yaralamak.

1.1. h n et:-di, - 

Ba a si r   f s n etdi  mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Dağı bağrımı **h n etdi ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

h n eyle:-

1.) Kanatmak, kana bulamak,
yaralamak.

1.1. h n eyle:-di

 asret-i n r-  fir k n cigerim **h n**
eyledi
D de-i h n- b m  g y  ki Ceyh n
eyledi (**Terci-bend 1/16**)

h n ol:-

1.) Kan dolmak, kan içinde kalmak,
yaralanmak.

1.1. h n ol:-unca

 af çekip 'asker yürütdi r y na
dilberleri 
Eşk-i d dem **h n olunca** eyledi imd d
 at (**Gazel 68/3**)

1.2. h n ol:-unca

 ille-i hem-y zesin çekmekde oldum
b -mec l
Eşk-i  e mim **h n olunca** eyledi h n-
 ara  az (**Gazel 69/3**)

h n- b ol:-

1.) Kanlı gözyaşı dökmek.

1.1. h n- b ol:-ur

Gözime kılca gelmez iki ' lem
Dağı **h n- b olur** d dem dem- -dem
(**Mesnevi 2/11**)

h n-fe  n:-

1.) Kan saçıcı, kan dökücü.

1.1. h n-fe  n m:- m

Reh-i 'a   nda her  n k m-r n m y 
Res lull h
 er 'at t   n ile **h n-fe  n m** y 
Res lull h (**Kaside 3/1**)

h n-h r:-

1.) Kan dökücü, zalim, sevgili.

1.1. h n-h ra:-a

 ille-i hem-y zesin çekmekde oldum
b -mec l

Eşk-i çeşmim hūn olunca eyledi **hūn-
hāra** hāz (Gazel 69/3)

hūn-ı ciger:

1.) Ciğer kanı.

1.1. hūn-ı ciger:-den

Cān-fedā hem-meclis olmak cānıma
minnet benim

Lebleriñ 'arzūsı ise **hūn-ı cigerden**
leẓīz (Gazel 29/3)

hūn-rīze:

1.) Kan dökücü, zalim, sevgili.

1.1. hūn-rīze:-e

Meşrebi **hūn-rīze** beñzer vechi gūyā
māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi dermānlı
güzel (Gazel 88/8)

hūr u ğilmān: (İkileme)

1.) Cennetteki kadın ve erkek huriler.

1.1. hūr u ğilmān:-ı

Benim şimşir āhım çarh-ı devrānı çalar
çarpar

Geçip andan behište **hūr u ğilmānı**
çalar çarpar (Gazel 36/1)

hurde-şinās:

1.) İncelikleri ve nükteleri anlayan.

1.1. hurde-şināsıdır:-dır

Zer ü zīverle müzeyyen āfet-i devrān
hemān

Nüktedān **hurde-şināsıdır** dediler
yārān āña (Gazel 4/5)

hūrī:

1.) İslam dinine göre, cennette
yaşayan, son derecede güzel olan
kızlara verilen ad.

1.1. hūrīler:-ler

Şahñ-ı Kāğıd-hāne'de şūrīde **hūrīler**
görüp

Nūr olur evvel bahārda çeşm-i hūn-
hārım benim (Müfret 82/1)

hūr-ı penāh:

1.) Sığımlacak güzel huri, sevgili.

1.1. hūr-ı penāh:

Bağlasam gözlerime turre-i zülf-i
siyehiñ

Çeşm-i bīmārıma şihhat gelir ey **hūr-ı
penāh** (Gazel 129/2)

hūrī ve ğilmān: (İkileme)

1.) Cennetteki kadın ve erkek huriler.

1.1. hūrī ve ğilmān:

Hūrī ve ğilmān ile kendi şafāda
şüphesiz

Vālidiniñ kalbine āteş bırağdı ol civān
(Tarih 25/3)

hūrī vü ğilmān: (İkileme)

1.) Cennetteki kadın ve erkek huriler.

1.1. ḥūrī vü ḡilmān:

Eyleye zevk ü şafâlar **ḥūrī vü ḡilmān** ile

Ḥazret-i İdrīs ile hem eylesün dā'im kelām (**Tarih 21/2**)

1.2. ḥūrī vü ḡilmān:-ı

Gel beru ey 'āşık-ı ḡam-ḥāre gezme serseri

Ḥūrī vü ḡilmānı seyr et şaḥn-ı Kāḡıd-ḥāne'de (**Müfret 81/1**)

huri-i bāḡ-ı İrem:

1.) Cennet bahçesinin hurisi, sevgili.

1.1. huri-i bāḡ-ı İrem:-dir

Bir leṭāfet var seniñ cevriñde cennet görmedi

Ḥuri-i bāḡ-ı İrem'dir cevriñi gönder bana (**Gazel 5/2**)

hurūf:

1.) Harfler.

1.1. ḥurūf:

Üç **ḥurūf** üç yüz toḡuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daḡı dıḡkatde var
(**Gazel 153/9**)

hurūf-ı teheccī:

1.) Hecelenmiş harfler.

1.1. ḥurūf-ı teheccī:

meşneviyāt u müfredāt-ı 'ācizāneler ile **ḥurūf-ı teheccī** tertīb üzre işbu dīvān-ı

ḥaḡrānemi vücūda getirip ve niyyet-i ḡālīşa ile fi'l-ḥaḡlḡa tertīb-i tefe'ül daḡı (**Dibace 4/13**)

hurūs:

1.) Horoz.

1.1. ḥurūs:

Dā'imā eyler beni ağāzesi

Biri **ḥurūs** birisi ezān sesi (**Mesnevi 1/15**)

hūş ol:-

1.) Kendinden geçmek, kendini kaybetmek.

1.1. hūş ol:-duk, -um

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi nedendir bu

Benim **hūş olduḡum** çeşm gözi fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

hūşe hūşe: (İkileme)

1.) Salkım salkım, başak başak.

1.1. hūşe hūşe:

Anuñ ḡasret-keş-i dīdārı oldum
Gelir āb-ı sirişkim **hūşe hūşe** (**Gazel 130/4**)

huşūs:

1.) Konu, mevzu, mesele.

1.1. **huşuşda:-da**

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ kudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaşd
edinip ekşer eş'arım bu **huşuşda** ibdā'
olunduğda tahşil-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/10**)

1.2. **huşuşdan:-dan**

El çekip her bir **huşuşdan** terkini
kılısam murād
Gāh nāz u gāhice 'arz-ı vīşāl eyler
baña (**Gazel 12/6**)

1.3. **huşuşdur:-dur**

Eger üç evli ise kâle gelmez bir
huşuşdur bu
Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz bir işe
her gāh (**Kıt'a 2/3**)

1.4. **huşuşdur:-dur**

Sitānbol'uñ zenānınıñ ne esrār şīve vü
nāzı
Hele tefhīm olunmaz kâle gelmez bir
huşuşdur bu (**Müfret 79/1**)

hutūr gel:-

1.) Hatıra gelmek, akla gelmek, birden
anımsamak.

1.1. **hutūr gel:-di**

Behzād'a **hutūr geldi** anuñ etmede
nağşın

Bir müyını resm eylese biñ hāme
değişir (**Gazel 35/3**)

huzūr:

1.) Bir kimsenin karşısında olma
durumu, makam, mahal, huzur.

1.1. **huzūruñda:-uñ, -da**

Cevāba kâdir olmak ah ne mümkündür
huzūruñda
Şadefdir tab'-ı pākiñ hem kelāmıñ dürr
ü şehvāre (**Gazel 119/4**)

1.2. **huzūrunda:-uñ, -da**

Bana rahm eyleyip hāl-i digər-günüm
su'āl etse

Huzūrunda temennī eyleyip cānāna
'aşk eyle (**Gazel 120/2**)

1.3. **huzūruñda:-uñ, -da**

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm 'afv eyle
Kuşurum çok **huzūruñda** ne hācet
hālīm izhāra (**Tarih 6/8**)

huzūr-ı ma'nevī:

1.) Manevi huzur.

1.1. **huzūr-ı ma'nevī:-si, -n, -de**

Bi-ḥamdi'llāh naşīb oldu eşigine
yüzüm sürmek

Huzūr-ı ma'nevīsinde elif kaddimi
lām etdim (**Kaside 1/10**)

hücre:

1.) Göz, odacık.

1.1. hücre:

Hâne-i kâşânesinde **hücre** tanzîm
etmege

Çıldı niyyet ber-murâd etdi anı ism-i
selâm (**Tarih 37/7**)

hücre-i 'İzzet Efendi:

1.) İzzet Efendi'nin odası.

1.1. hücre-i 'İzzet Efendi:

Hücre-i 'İzzet Efendi oldu cāy-ı dil-
güşā
Şıhhat u 'āfiyet ile ede hem ārām-ı tām
(**Tarih 37/8**)

hücre'-i zînet:

1.) Süslenmiş oda.

1.1. hücre'-i zînet:-le

Bir niyâz ile mücevher Râziyâ târîh
dedim
Mîr Rahmî kıldı ihyâ **hücre'-i zînetle**
hûb (**Tarih 24/1**)

hücüm:

1.) Saldırı.

1.1. hücümundan:-un, -dan

Vücūd-ı âdeme tākāt getirmek nice
kâbildir

Hücümundan olurlar Zâl hemânâ
cism-i insânî (**Kıt'a 3/5**)

hücüm-ı dîde-i eşk:

1.) Gözyaşının hücum etmesi,
gözyaşının dökülmesi, ağlamak.

1.1. hücüm-ı dîde-i eşk:-üm

Hücüm-ı dîde-i eşküm döküp dildâra
bildirmem
Düşersem pâyına dermânına ben yâre
bildirmem (**Matla 9/1**)

hüner:

1.) Bilgi, ilim, ustalık, maharet.

1.1. hüner:

Māye-i zâtîna pertev vereli kâdr ü
hüner
Şeb-i çerâğ hüsnuñe pervâne yaqdı bāl
u per (**Terkib-bend 1/16**)

hünerver:

1.) Hünerli, marifetli.

1.1. hünerver:

Noğşânımı 'afv eyler ise vâşîf efendi
Râzî-i sülhan-dânı **hünerver** biliriz biz
(**Gazel 50/9**)

hünkâr:

1.) Sultan, padişah.

1.1. hünkârîñ:-îñ

Ne lâzım dâmen ü desti güzeller şâh u
hünkârîñ
Eşigi ka'besine sür yüzüñ merdâna
'aşk eyle (**Gazel 120/5**)

hünkârî:

1.) Sultana mahsus.

1.1. ħünkārī:

Benim ālāt-ı ħ̣ābım gerçi olmaz ise

ħünkārī

Kerem kıl da temiz emr et efendim

baña yorganı (**Kıt'a 3/1**)

hümā-pervāz:

1.) Hümā gibi yükseklerde uçan;

sevgili.

1.1. hümā-pervāzım:-ım

Gāh bi-gāh görsem çü ben ol **hümā-**

pervāzım

‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim

pür-ħūn olur (**Gazel 38/4**)

ħürmet:

1.) Değer, itibar.

1.1. ħürmet:

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü **ħürmet** ü

muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘iṣ

olan ancak

tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(**Dibace 2/5**)

1.2. ħürmetine:-i, -n, -e

Seniñ **ħürmetine** halk oldu ‘ālem

Melā’ik ümmetiñle ‘askeriñdir (**Kıt'a**

1/8)

Hüseynī:

1.) 17. yüzyılda yaşamış olan divan
şairi Hüseyni.

1.1. Hüseynī:

Ĥüsniñde **Ĥüseynī** edemez medḥ u

senā hīç

Rāzī gibi bir şāhib-i eş‘āra ḥaber ver

(**Gazel 31/5**)

ħüsn:

1.) Güzellik, çekicilik, sevgilinin

güzelliği.

1.1. ħüsn:

Ĥıyre-dār etdi dü dīdem kevnī yā

cevvāle-veş

‘Ayn-nūr şandım o **ħüsn** ü ĥumret-i

germābeden (**Müfret 56/1**)

1.2. ħüsni:-i

Ĥıyre-dār etdi dü dīdem gūyiyā

cevvāle-veş

Nār-ı nūr şandım o **ħüsni** ĥumret-i

germābeden (**Müfret 74/1**)

1.3. ħüsniñde:-iñ, -de

Ĥüsniñde Ĥüseynī edemez medḥ u

senā hīç

Rāzī gibi bir şāhib-i eş‘āra ḥaber ver

(**Gazel 31/5**)

1.4. ħüsniñi:-iñ, -i

Ĥüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz

biz

Nezzārede hāverle berāber biliriz biz
(Gazel 50/1)

1.5. hüsñüñ:-üñ

Meşhūr-i cihān olmada günden güne
hüsñüñ

Hep ‘āşık-ı nā-kāmıñı çāker biliriz biz
(Gazel 50/8)

1.6. hüsñüñ:-üñ

Seniñ hüsñüñ kitabında ‘allāme-i vaqt
oldum

Şükür şerh-i mütün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 57/3)

1.7. hüsñüne:-ü, -n, -e

Hüsñüne mağrūr olup azār eder
‘āşıkları

Kimseye rahm eylemez ol desti
fermānlı güzel (Gazel 88/2)

1.8. hüsñüne:-üñ, -e

Hüsñüne etdiñ esir bendeñi ey çeşm-i
siyāh

Süz-ı hecriñ cigerim itdi kebāb āh āh
āh (Gazel 129/1)

1.9. hüsñüne:-ü, -n, -e

Yapdı bir ‘ālī-neseb kim hem sa‘id
hem nazīf

Verdi revnağ hüsñüne resmi daği oldu
zarīf (Tarih 50/1)

1.10. hüsñüne:-üñ, -e

Māye-i zātıña pertev vereli qadr ü
hüner

Şeb-i çerāğ hüsñüne pervāne yakdı
bāl u per (Terkib-bend 1/16)

hüsñ ü ziyā: (İkileme)

1.) Nur ve güzellik; Halepli Melik
Ahmet Paşazade Osman Paşa
hazretlerinin kızı Mehpāre Hanım'ın
güzelliği ve nuru.

1.1. hüsñ ü ziyā:-sın, -dan

Feşāhatle belāğatle ola bu fiṭnat-ı s̄anī
‘Aceb hüsñ ü ziyāsından Züleyhā
daği āvāre (Tarih 6/5)

hüsñ-i hūbān:

1.) Güzellerin güzellikleri.

1.1. hüsñ-i hūbān:

Qılmasun şems ü kamer ol hüsñ-i
hūbān ile baḡs

Qullara lāyık mıdır ki ede şāhān ile
baḡs (Gazel 19/1)

hüsñ-i melek:

1.) Melek kadar güzel, sevgili.

1.1. hüsñ-i melek:-den

Bir buse niyāz eyler idim hüsñ-i
melekden

Yanınca bile gitmese gönlüm
bilelikden (Gazel 109/1)

Hüsniye Hānım:

1.) Cizyedarzadelerin damadı Seyyid
Muhammed Raşid Efendi'nin oğlu
Rafet Efendi'nin kızı Hüsniye Hanım.

1.1. Hüsniye Hânım:

Rāziyā mīlādına dūrdāne tārīḥ
söyledim

Hüsniye Hânım müşerref kıldı mihr-i
edebî (**Tarih 18/1**)

2.) Bursa mütesellimi Yazıcızade
Ömer Ağa'nın kızı Hüsniye Hanım.

2.1. Hüsniye Hânım:

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī söyledi tārīḥini
‘Azm-i cennet eyleye **Hüsniye Hânım**
yā ‘Azīz (**Tarih 26/5**)

Hüsrev-i Fā’ik:

1.) Hükümdar kadar üstün, padişah.

1.1. Hüsrev-i Fā’ik:

Bursevī Rāzī du‘acıñ cevherī tārīḥ
dedi

Hüsrev-i Fā’ik be-nām ser‘asker oldu
devlete (**Tarih 34/2**)

hüzn:

1.) Gam, keder, tasa.

1.1. hüzn:

Ḳan döker dīdelerim hem daḥi her ān
ağlar

Ağlamaz kimse baña **hüzn** ile yārān
ağlar (**Müseddes 1/3**)

I/İ

ırak:

1.) Uzak, ırak, ayır.

1.1. ırāğ:

Hālîmi ben nice tefhîm eyleyem takrîri
güç

Ġayrîler gûş eylemez âh işidenlerden

ırāğ (Gazel 71/4)

1.2. 'ırākdan:-dan

Ruḥ-ı âlîñ çaḳalım gül gül olsun

Şaḳâyık-veş kızar-idiñ 'ırākdan

(Gazel 103/4)

1.3. ırākdan:-dan

Nazar kıl çār eṭrāfa nigārā

Bizi seyr eyliyor aḡyār ırākdan

(Gazel 103/5)

ıstırâb:

1.) Maddî veya mânevî acı, azap,
eziyet, zahmet, sıkıntı.

1.1. ıstırâbım:-ım

Derûnî ıstırâbım şerḥ olunmaz

eylesem ifşā

Hemân Allāh kaldı çāresi ḡayri devā

olmaz **(Müfret 18/1)**

ıttılā':

1.) Haberli olmak, öğrenmek,
malumatı bulunmak.

1.1. ıttılā':

Bu verā'-i perdeniñ bir vāḳıf-ı esrârı ol

İttılā' ḡaşıl ederseñ sırra esrâr-ı âna
bak **(Gazel 77/2)**

ıttılā' eyle:-

1.) Bilmek, öğrenmek, haberdar
olmak.

1.1. ıttılā' eyle:-r

Kim vücūd şehrine kılsa taşarruf
zāhidā

On sekiz biñ 'ālemiñ ḡāline **eyler**

ıttılā' (Müfret 58/1)

'ıyd eyle:-

1.) Bayram etmek, sevinmek, mutlu
olmak.

1.1. 'ıyd eyle:-se, -ñ

Tiğ-i nigeñiñ kesdi benim şabr u
ḡarārım

Gûş eyleseñ 'ıyd eyleseñ aḡyāra ḡaber
ver **(Gazel 31/2)**

ıztırārī:

1.) Mecburi, çaresiz.

1.1. ıztırārī:

Yādigār aldım o zülfi tellerinden
yādigār

İztırārī ṭurre-i ṭarrāra ḡıldım elveda'
(Gazel 70/2)

1.2. ıztırārī:

İz ır ar  derdini c n na tefh m eyledi
Pertev-i ‘a  -ile g y   u‘le-d r oldu
g   l (**Gazel 85/2**)

İ/İ'

i:-

1.) “i-” ek fiili.

1.1. idi:-di

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karışdırmış

Baňa muğber **idi** yārim yine luṭfı
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

1.2. idi:-di

Bu vīrān gönlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım
Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.3. idi:-di

Ḥazret-i Pāşā-yı Gāzī Bermekī-i vaḳt
idi
Sāḥa-i dārü’l-cinānı Ḥaḳ ede me’vā
aňa (**Tarih 9/1**)

1.4. idi:-di

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a‘lā **idi**
a‘lā (**Tarih 43/2**)

1.5. idim:-di, -m

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş iken va‘d-i
kerīminden
Dedi mesrūr **idim** Rāzī demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.6. idim:-di, -m

Bir buse niyāz eyler **idim** ḥüsn-i
melekden
Yanınca bile gitmese gönlüm
bilelikden (**Gazel 109/1**)

1.7. idim:-di, -m

Çokdan berü müştāk **idim** görmeye
yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i ḥübān
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.8. idim:-di, -m

Penbe elini almış **idim** destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol ḳanıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

1.9. idim:-di, -m

Ḳatı müştāk **idim** nūr u cemāl-i
pertev-i yāre
Bu şeb pervāne-vārī şem‘-i bezminde
tolandırdı (**Gazel 141/2**)

1.10. idim:-di, -m

Rāsimā müştāk **idim** ben görmeye
dīdārıñı
Zevḳ-yāb etdiñ beni ‘izzetlu yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

1.11. idim:-di, -m

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faḳīr
āvāreye
Rūy-ı zerdım süre **idim** ol yüzi
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

1.12. iken:-ken

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs hazretleriniñ
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir
çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber **iken** (Dibace 3/2)

1.13. iken:-ken

Çok zamān gavḡā-yı ‘ālem başka bir
‘ālem **iken**
Şimdi teslīm-i Hudā hem başka
‘ālemdir baña (Gazel 1/5)

1.14. iken:-ken

Dil temennī eyledikçe va‘dine mağrūr
iken
Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (Gazel 12/8)

1.15. iken:-ken

Fedā **iken** yoluña nakd ü vaḡtim tūṭī-i
cānım
Mürüvvetden maşūn etdiñ
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel 57/2)

1.16. iken:-ken

Ceyş-i ḡamdan nā-ümīd olmuş **iken**
yārim dedi
Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ḡam-
ḡāra ḡaz (Gazel 69/5)

1.17. iken:-ken

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş **iken** va‘d-i
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye şey verdim (Gazel 99/4)

1.18. iken:-ken

Bir nefes görmemege şabr u qarārım
yok **iken**
Şimdi ḡasret ile dil murḡı eder vā-veyl
āh (Gazel 129/5)

1.19. iken:-ken

Nā-murād olmuş **iken** bu Rāzī-i
kemter gedā
Ḥışm-ı dil-düz-ı nigeḡden feyż-nāk
etdiñ beni (Gazel 146/7)

1.20. iken:-ken

Bu felekde kāmın almış sāl-ḡurde pīr
iken
Tıfl-ı dil ḡurtulmadı hıç şīve-i
maḡbūbeden (Matla 8/1)

1.21. iken:-ken

Ḥālīme vāḡıf **iken** āh bir teraḡḡum
etmedi
Zālīm ü ḡaddār imiş āteş bıraḡdı
cānıma (Müfret 9/1)

1.22. iken:-ken

Bir fenāfī’llāḡ gibi dil-ḡānesin yaḡmış
iken
Eyledi iḡyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā (Tarih 9/3)

1.23. iken:-ken

Āh ḥarāb olmuş dil-i ‘āşık gibi vīrān
iken

Bir du‘ā-yı ḥayr ile ābād eden īmāna
bak (Tarih 20/4)

1.24. iken:-ken

Bu şadākat var **iken** sende fedā cānım
saña

Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (Terci-bend 1/1)

1.25. imiş:-miş

‘Aqlımı yağma eden kāmēt-i cānān
imiş
Çeşmimi giryān eden kākül-i reyḥān
imiş (Gazel 65/1)

1.26. imiş:-miş

‘Aqlımı yağma eden kāmēt-i cānān
imiş
Çeşmimi giryān eden kākül-i reyḥān
imiş (Gazel 65/1)

1.27. imiş:-miş

‘Aşk ile bildim neler vaşlı ‘ömürler
değer
İtdigim āhlar meger şīve-i ḥübān **imiş**
(Gazel 65/2)

1.28. imiş:-miş

Gönlümi alan ḥabīb kulu olsam yā
naşīb
Şaḥşıma āšnā-ṭabīb derdime dermān
imiş (Gazel 65/3)

1.29. imiş:-miş

‘Anber gīsūları dīde-i āhūları
Çeşm-i sūḥan-gūları müjde-i yārān
imiş (Gazel 65/4)

1.30. imiş:-miş

‘Āşıkına yār olan derdine dermān olan
Tūresine bend olan Rāzī’-i nālān **imiş**
(Gazel 65/5)

1.31. imiş:-miş

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te’sīr
eyledi
Ne dil-düz müjgān **imiş** ġamzeleriñ
arada **(Gazel 125/8)**

1.32. imiş:-miş

Rāziyā şordum demez bu lebleri gül-
fāmeden
Bu imiş aldım ḥaber maḥbūbeler
maḥbūbesi **(Gazel 152/5)**

1.33. imiş:-miş

Hic evime gelmedi yārānımız
Var şanurdım yok **imiş** yārānımız
(Mesnevi 1/10)

1.34. imiş:-miş

Öylesi var ise de hic gelmedi
Bir kimesnem yok **imiş** hic gelmedi
(Mesnevi 1/20)

1.35. imiş:-miş

Hālime vākıf iken āh bir teraḥḥum
etmedi
Zālīm ü ğaddār **imiş** āteş bıraқdı
cānıma (**Müfret 9/1**)

1.36. imiş:-miş

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş
Ki tecellī'-i İlāhī' de nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

1.37. imiş:-miş

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş
Ki tecellī'-i İlāhī' de nidā böyle **imiş**
(**Müseddes 1/7**)

1.38. imiş:-miş

Ḥaqq'a teslīm ü rızā cānı fedā böyle
imiş
Elimizden ne gelir emr-i Ḥudā böyle
imiş (**Müseddes 1/8**)

1.39. imiş:-miş

Ḥaqq'a teslīm ü rızā cānı fedā böyle
imiş
Elimizden ne gelir emr-i Ḥudā böyle
imiş (**Müseddes 1/8**)

1.40. imiş:-miş

Şeyhlerin olduđu gice ğāyet ile ḥūb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā ḥūb imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

1.41. imiş:-miş

Şeyhlerin olduđu gice ğāyet ile ḥūb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā ḥūb **imiş**
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

1.42. imiş:-miş

Şeyhlerin olduđu gice ğāyet ile ḥūb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā ḥūb imiş
maḥbūb **imiş** (**Nazm 9/1**)

1.43. imiş:-miş

Tāli'im yāver olaydı rāz' olurdum ben
daḥi
Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
merġūb **imiş** (**Nazm 9/2**)

1.44. imiş:-miş

Tāli'im yāver olaydı rāz' olurdum ben
daḥi
Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
merġūb **imiş** (**Nazm 9/2**)

1.45. imiş:-miş

Rāzi-i nālānı kıldıñ rāyegān
Degmez **imiş** bir pula kevn ü mekān
(**Terci-bend 3/27**)

1.46. imişsin:-miş, -sin

Leylā vü Şīrīn baña dediler
Üstād **imişsin** bu fennde sen de (**Gazel**
124/8)

1.47. ise:-se

Eger zevkîñ **ise** geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden

Giderseñ semt-i Īrān’a hemān rāh-ı
revāndan gec (**Gazel 23/3**)

1.48. ise:-se

Neş’e-dār u zevk olursuñ var **ise**
feyziñ eger

Bī-kesān-ı zümre-i āh u harāb olmak
ne güc (**Gazel 24/2**)

1.49. ise:-se

Bağş-ı cāna kim girer kim var **ise**
gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/4**)

1.50. ise:-se

Cān-fedā hem-meclis olmak cānıma
minnet benim

Lebleriñ ‘arzūsı **ise** hūn-ı cigerden
lezīz (**Gazel 29/3**)

1.51. ise:-se

Vaşf-ı yāre kimde kudret vār **ise**
gelsün berü

Görmedi mişlin felekde devr eden
devvāreler (**Gazel 34/6**)

1.52. ise:-se

Noğşānımı ‘afv eyler **ise** vāşif efendi
Rāzī-i sūhan-dānı hünerver biliriz biz
(**Gazel 50/9**)

1.53. ise:-se

Pister-i derd ü elem cānına kār eyler
ise

Aña teslīm-i Hudā gibi şifā hāl olmaz
(**Gazel 58/4**)

1.54. ise:-se

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok **ise**

Girībānım ‘aceb mi çāk edersen bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.55. ise:-se

Göz ucıyla nīm nigāh eyler **ise** hālīñ
harāb

Bī-zarūrī bend eder ol turre-i țārrārına
(**Gazel 132/3**)

1.56. ise:-se

Eger üç evli **ise** kāle gelmez bir
huşūşdur bu

Gezer bī-hūde bī-hūde yaramaz bir işe
her gāh (**Kıt’a 2/3**)

1.57. ise:-se

‘Aceb dördi tamām etmiş var **ise** şimdi
‘ālemdede

Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh (**Kıt’a 2/4**)

1.58. ise:-se

Benim ālāt-ı h’ābım gerçi olmaz **ise**
hünkārī

Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorganı (Kıt'a 3/1)

1.59. ise:-se

Rüzgār eser **ise** vermez keder
Ġayrī yokdur hāneme gelir gider
(Mesnevi 1/14)

1.60. ise:-se

Ķapumı çalar **ise** fedveleci
Şübhe gelmez bilirem fedveleci
(Mesnevi 1/16)

1.61. ise:-se

Bu günāh olur **ise** ben çekerim
İtdigim günāhları ben çekerim
(Mesnevi 1/18)

1.62. ise:-se

Öylesi var **ise** de hīc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hīc gelmedi
(Mesnevi 1/20)

1.63. ise:-se

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārīñ
fayda yok
Tālī'im ne **ise** taḳdīr yerini bulsa gerek
(Müfret 28/1)

1.64. ise:-se

Kimseyi yār-ı ḥaḳīḳī şanma sen
beyhūdedir
Mürşīd-i kāmīl olur yār olur **ise** adama
(Müfret 40/1)

1.65. ise:-se

Sükker-i ḳand-i lebiñ ey mīr-i leben-
zāde āh
Gerçi emdim **ise** geldi şimdi
burnumdan benim (Müfret 52/1)

1.66. ise:-se

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hīç
Var **ise** dünyāda yokdur 'uḳbāda belki
buluna (Müfret 55/1)

1.67. ise:-se

Vefā semtine rāhīñ uğrar **ise** ey sitem-
kārım
'Azīz başīñ içün anda n'olur cüz'ice
eglenseñ (Müfret 75/1)

1.68. ise:-se

Eger bir gün daḥī 'ömrüm var **ise** nā-
ümīd olmam
Efendimiñ ḥayāliyle elim böğrümde
ḳalmışdır (Müfret 76/1)

1.69. ise:-se

Yalvarıp yaḳarayım yārime söz
geçmez **ise**
Cān nişār eyleyeyim vārıma söz
geçmez ise (Müseddes 1/9)

1.70. ise:-se

Yalvarıp yaḳarayım yārime söz
geçmez ise

Cān nişār eyleyeyim vārıma söz
geçmez **ise** (**Müseddes 1/9**)

1.71. ise:

Şāhibu'l-hayra murādın var **ise** el
kaldırıp
Cān u dilden Hācī 'İvaz Pāşā'ya eyle
du'ā (**Tarih 9/9**)

1.72. ise:-se

Ni'met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār
'Ādilān-ı vakt **ise** ancak efendi bī-riyā
(**Tarih 39/10**)

1.73. isem:-se, -m

Eger bir laḫza yāri görmez **isem**
Firāk ile bilā-şüphe tamāmız (**Gazel**
54/5)

1.74. isem:-se, -m

Neş'e-yāb-ı Cem **isem** ḡayriye emşāl
olmaz
Çarḫ-ı kec-rev gibi āh baḫtına dellāl
olmaz (**Gazel 58/1**)

1.75. isem:-se, -m

Rāziyā 'Avni'ye tanzīr edemez senin
şi'riñ
Dir **isem** remz-i sūḫan-perverimi dāl
olmaz (**Gazel 58/7**)

1.76. isem:-se, -m

Şıdk vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña

Neye ben lāyık **isem** sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

1.77. isem:-se, -m

Ölür **isem** ḫod yerim ḫāzır benim
'İzzetim vār tārīḫim ḫāzır benim
(**Mesnevi 1/22**)

1.78. iseñ:-se, -ñ

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du'ā-yı şūr-
engīzim
Qabūl etmez **iseñ** ol dem baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/5**)

1.79. iseñ:-se, -ñ

Eger ḡuş eyler **iseñ** sırr u ḫikmet
Verir ḡüftārımız bezme leṭāfet (**Gazel**
18/1)

1.80. iseñ:-se, -ñ

Ferīd-i 'aşr **iseñ** her bir ḡümānında
te'eddip kıl
Sözüm diñle be hey vā'iz bu ḡavḡā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

1.81. iseñ:-se, -ñ

Varıp kūy-ı dilārāda yüzüñ sür dā'imā
Rāziyā
Eger 'āşık **iseñ** sen de biraḫ da'vā-yı
şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.82. iseñ:-se, -ñ

Bendeñe ħor bakma cānā sevdiğim
şīrāne bak

Aç gözüñ eyle nazar merd **iseñ**
merdāne bak (**Matla 22/1**)

1.83. iseñ:-se, -ñ

Baña rām olmaz **iseñ** pādīşehim hem-
vār ol

Biz de cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

‘ibādet-hāne:

1.) İbadet edilen yer, tapınak, mabed.

1.1. ‘ibādet-ḥānedir:-dir

Bir ‘**ibādet-ḥānedir** ki ṭālibān-ı ṭā‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
güşā (**Tarih 8/5**)

1.2. ‘ibādet-ḥāneyi:-(y)i

Bu maḥale bu ‘**ibādet-ḥāneyi** ābād
edip

Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her şalāt bābı
güşā (**Tarih 9/2**)

ibdā‘ ol-:

1.) Yeni ve güzel bir eser meydana
getirmek, yazmak.

1.1. ibdā‘ ol:-un, -duk, -da

ibrāz eylediği Mevlā’miñ kudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaşd
edinip ekşer eş‘arım bu ḥuşuşda **ibdā‘**

olunduğda taḥşīl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/5**)

İbrāhīm Edhem:

1.) İbrāhīm b. Edhem b. Yezīd b.
Cābirü’t-Temīmī. Belh hükümdarı,
şehzadesi yahut zengin ve itibarlı bir
ailenin çocuğu olarak bilinir.

1.1. İbrāhīm Edhem:-dir

Eşk-i dīdem inzivāda yār-ı hem-
demdir baña

Āşinā-yı ma‘nevī **İbrāhīm**
Edhem’dir baña (**Gazel 1/1**)

İbrāhīm Pāşā:

1.) Bursa veziri İbrahim Paşa.

1.1. İbrāhīm Pāşā:

Söyledim tām mışra‘ tārīḥ Rāziyā
teşrīfine

Oldu **İbrāhīm Pāşā** Bursa’ya ‘ālī
vezīr (**Tarih 27/2**)

ibrāz:

1.) Ortaya koyma, aşikâr etme.

1.1. ibrāzına:-ı, -n, -a

‘Akl-ı küll da‘vāsımiñ **ibrāzına** kâdir
misiñ

Şāhid-i ‘ādil gerek da‘vāya bürhāndan
ğaraż (**Gazel 67/3**)

ibrāz eyle-:

1.) Ortaya koymak, meydana çıkarmak.

1.1. ibrāz eyle:-dik, -i

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ kudret-i bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü tezekkür kaşd edinip ekşer eş 'arım bu huşūşda ibdā' olunduğda taḥşīl-i rızā-yı Bārī ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/9**)

1.2. ibrāz eyle:-se, -m

Āteş-i ḥālāt-ı 'aşkı gāh **ibrāz eylesem** 'Aşkıımı iskāt için bāst-ı maḳāl eyler baña (**Gazel 12/4**)

'ibret-nümā:

1.) İbret veren.

1.1. 'ibret-nümāda:-da

Māsivāyı terk eden vāḳıf-ı esrār olur Lāmi'ı kayd eyledi böyle **'ibret-nümāda** (**Gazel 125/10**)

ibtidā eyle:-

1.) Başlamak.

1.1. ibtidā eyle:-di, -m

Eyledim eş 'arıma ḥarf-i elifden **ibtidā** Bā vü tā vü ṣā vü cīm ü ḥā vü ḥādan tā ye'ye (**Kaside 3/14**)

ibtilā:

1.) Bir şeye düşkün ve tutkulu olma, bağımlılık.

1.1. ibtilādır:-dır

Bir müselsel **ibtılādır** lā- 'ilāc Mekrine düşme birāder gözün aç (**Mesnevi 5/6**)

icād:

1.) Yeni bir şey bulma, ortaya koyma, varlığı bilinmeyen bir şeyi meydana getirme.

1.1. icādına:-ı, -n, -a

Dil-rubālık resminiñ **icādına** budur sebab Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-dāneler (**Gazel 33/4**)

icād et:-

1.) Yeni bir şey meydana getirmek.

1.1. icād et:-er

Dil-rubālık resmini **icād eder** kılsa murād Sū-be-sū sihr öğredür şol gamze-i fettān aña (**Gazel 4/6**)

iclās et:-

1.) Bir makama oturmak, bir makama erişmek.

1.1. iclās et:-e

Beni bir menzile **iclās ede** Rabb-i 'izzet İ'tibār-ı küberā ḥaḳḳıma iḳbāl olmaz (**Gazel 58/6**)

icmāl ol-:

1.) Kısaltmak, azaltmak, özetlemek.

1.1. icmāl ol-:-maz

Söylesem biñde birin ben yine tefhīm
edemem

Sergüzeştım güzelim neyleyim **icmāl
olmaz (Gazel 58/5)**

icrā:

1.) Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma,
yürütme, uygulama.

1.1. icrāya:- (y)a

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihī'l-
iftihār olup
ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne'l-
'urefā ve'z-zurefā **(Dibace 2/3)**

icrā et-:

1.) Yapmak, yürütmek, davranmak.

1.1. icrā et-:-er

Gāh şefkāt eyleyip resm-i zeni **icrā
eder**
Ġadr eder ġaddāra ġadrin kemāl eyler
baña **(Gazel 12/5)**

icrā-i resm eyle-:

1.) Bir işi tekrar yapmak, bir işe
devam etmek.

1.1. icrā-i resm eyle-:-r

Yoluna baş u cān verseñ yine **icrā-i
resm eyler**

Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından **(Gazel 102/5)**

ictināb et-:

1.) Kaçınmak, uzak durmak,
sakınmak.

1.1. ictināb et-:-me

Emriñe dil-besteyim tā ḳālū belā'dan
beri

Ser-fedā kıldım rehiñde **etme** cānā
ictināb (Gazel 14/2)

1.2. ictināb et-:-me

Dest-res bul dāmen-i mürşide **etme**
ictināb

Bir nefesde kām alır ṭālīb olan medār-ı
'aşḳ **(Gazel 76/3)**

ictināb eyle-:

1.) Kaçınmak, sakınmak, uzak
durmak.

1.1. ictināb eyle-:-r

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile **eyler**
ictināb
Rāziyā 'öẓr eyleyen 'izāra kıldım
elvedā' **(Gazel 70/5)**

ictisār:

1.) Cesaret etmek, cesurluk göstermek.

1.1. ictisār:

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya **ictisār** ḥaddizātında mā-bihil-
iftihār olup ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü
melekāt-ı kübrāyı kesb eylemek ve
beyne'l-'urefā ve'z-zurefā (**Dibace**
2/3)

ic-:

1.) Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak;
içki kullanmak.

1.1. içdigim:-dik, -im

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karişdırmış
Baña muğber idi yārim yine lutfi
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

1.2. içre:-er

Bir zāhid **içer** bāde-i esrār-ı İlāhī
Seccāde-i zūhdini verir cāme değışir
(**Gazel 35/4**)

1.3. içince:-ince

Düşünce vādī'-i zulmet beni mest
eyledi ḥālā
İçince āb-ı hayvānı unuttum vaşl-ı
Leylā'yı (**Gazel 137/3**)

1.4. içirseñ:-ir, -se, -ñ

Ṭolular içdim dem-ā-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi destiniden içirseñ 'aşıkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

1.5. içsem:-se, -m

Terk edip dārı diyārı ben daḥi Edhem
gibi

Ḳays-veş 'aşkın şarābın nüş edip

içsem gibi (**Gazel 144/1**)

içinde:

1.) Arasında, ortamında, dahilinde.

1.1. içinde:

Seyr **içinde** yār teşhīş eyledim ağıyār
ile
Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ Allāh
bana (**Müfret 16/1**)

1.2. içinde:

Lutf-ı Ḥaḳḳ'a mazḥar olsun her dem
her ānda kim
Ola hem aḳrān **içinde** kāmil ü ḥāzır-
cevāb (**Tarih 17/6**)

içre:

1.) "İçinde, arasında" anlamlarına
gelen bir ifade.

1.1. içre:

Meh-cebīnler **içre** gördüm cānımıñ
cān pāresin
Güiyā dürr-i yetīm dürdānedir
dürdāneler (**Gazel 33/3**)

1.2. içre:

Muṭallā taḳılar giysün şalınsun gül-
sitān **içre**

Hasūdānıñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

1.3. içre:

Şüretā keşretdeyiz ammā haḳīḳat içre
biz

Ser-zemīn-i kıbleyiz zıkr-i cenāb-ı
‘izzetiz (**Gazel 53/3**)

1.4. içre:

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşk içre

Müdāmā cev̄ ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (**Gazel 63/3**)

1.5. içre:

Bir ġarībim ġurbet içre kimseler etmez
niġāh

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü’l-celāl (**Gazel 84/3**)

1.6. içre:

Çeşmim içre müctemi’ tūfānı gözler
gözlerim

Dīdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (**Gazel 95/1**)

1.7. içre:

Beni Rāzī gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā’ış

Bugün bāzār-ı ‘aşk içre ḥarī-dār
olduğun bildim (**Gazel 96/5**)

1.8. içre:

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim

Hāl diliyle diye ḳabrimde biten cümle
giyāh (**Gazel 129/4**)

1.9. içre:

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı tırmaz
müdām

Bu fenā gülzārı içre kāmṛān olmak
diler (**Kıt’a 4/1**)

1.10. içre:

Aġzı içre bī-ḳıyās dendānesi
Şad hezārān pīr ü civān annesi
(**Mesnevi 4/7**)

1.11. içre:

H’ābım içre gördüğüm rü’yāyı ta’bīr
eyledim

Bir ‘arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

1.12. içre:

Fātih-i Mıṣr u Hicāz Sultān Selīm-i
evvelā

Hāb içre ‘abd-i mü’min eylemiş
te’kīd-i tām (**Tarih 14/11**)

1.13. içre:

Toy madı hīç bī-beḳādan verdi bu cān-ı
‘azīz

Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (**Tarih 26/1**)

içün:

1.) “Amacıyla, maksadıyla, uğruna, sebebiyle, -den dolayı, -den ötürü” anlamlarında edat.

1.1. için:

ta‘mîr ü tesellâ-yı hâtır-ı kesîr **içün**
‘aql-ı kaşîrimle ‘îndi ve zannî eş‘âr u
ebyâta şürû‘ u
meşgûliyetime bâdî vü bâ‘îş olacak
(Dibace 3/11)

1.2. için:

O güle kılsam takarrüb diyü âhım şad
hezâr
Yâre yâr olmak **içün** bu güfte
mübhemdir baña (Gazel 1/6)

1.3. için:

Kec-nigâh eyler hemân bu Râzî’i
tekdir **içün**
Sâki-i cân eglerim ben kec-nigâh eyler
baña (Gazel 6/5)

1.4. için:

Gönlüme verdim tesellî bir daği
görmek **içün**
Vuşlat-ı şeb-veş hemân bayrâma etdim
ilticâ (Gazel 10/2)

1.5. için:

Âteş-i hâlât-ı ‘aşkı gâh ibrâz eylesem
‘Aşkımı iskât **içün** bâst-ı mağâl eyler
baña (Gazel 12/4)

1.6. için:

Râziyâ yârân-ı şâdık cümleden olsun
niyâz

Oğu gel bir fâtiha rûhum **içün** eyle
sevâb (Gazel 14/7)

1.7. için:

Şayd-ı dil **içün** eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost
Nezzâreye al ‘âşıkı sen gel hemân ey
dost (Gazel 17/1)

1.8. için:

Zülfün gibi ‘aqlım daği tâlân u perişân
Bend etmek **içün** bendeñi ikrâra haber
ver (Gazel 31/3)

1.9. için:

Meslekî ceddimde sırr-ı kirdi-gâra
hamd edip
Bir helâl kesb **içün** her dem zirâ‘at
bekleriz (Gazel 52/3)

1.10. için:

Fırkat u derd ü elemle âhlananlardan
mısıñ
Bî-mişâl cânân **içün** eyvâhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/1)

1.11. için:

Nîm nigâh etmek ne mümkün seyr
içün endâmını
Tîg-i berrânın çeker şol gamze-i
câdularını (Gazel 79/4)

1.12. için:

İhtiyār-ı ser-fürûlar kıldığım görme
ba‘îd

Yār **içün** ağıyar ile gör ki ne yār oldu
gönül (Gazel 85/4)

1.13. için:

Qalbime âteş bıraktıñ ey perî cevvalê-
veş

Derdini izhâr **içün** yaş ile âh ister
gönül (Gazel 87/3)

1.14. için:

‘Uyûbım setr **içün** teslîm-i rûh etmek
niyâzımdır
Cihânı başıma teng eyleyip hem tār
eder bahtım (Gazel 89/2)

1.15. için:

Rāzî’i belâ bahırına ilkāya sebep ne
Taḥlîş-i girîbân **içün** elden ele düşsem
(Gazel 93/5)

1.16. için:

Bu gönle kîc nigâh etme nazar-gâh-ı
Ḥudâ’dır bu
Vişâl-i yār **içün** her dem eḥibbâdan
cüdâdır bu (Gazel 112/1)

1.17. için:

Bir ġarîbim Ḥaḳ’dan özge yokdur
hiçbir penâh
Derdime rahm eyle Raḥmân ismiñ
içün ey İlâh (Gazel 123/1)

1.18. için:

Ricām kabul olur mı ‘aceb bâb-ı

Ḥudâ’da

Ehl-i semâ du‘âda benim **içün** semâda
(Gazel 125/1)

1.19. için:

Takdîr ile serime böyle çalındı kalem
Ben de şehîd-i ‘aşrım yār **içün**
Kerbelâ’da (Gazel 125/4)

1.20. için:

Sen dirîğ etme vişâl-i yār **içün** cân
naḳdini
Cân fedâ kıl gel berü ey cân demi
cânânıma (Gazel 128/2)

1.21. için:

Hâlini ‘arz etmek **içün** dil veren
dildârına
Luṭf-ile eyler taḥannî çâresiz ağıyarına
(Gazel 132/1)

1.22. için:

Zât-ı âdem böyledir ki ġâfil-i endîşedir
Yek nefes lezzet **içün** gör pây-mâl
olmak diler (Kıt’a 4/2)

1.23. için:

Cân u dilden zâr u giryân olduğum
Allâh bilir
Zât-ı pāk-i Ḥaḳ **içün** hem ne revâdır
güft ü gû (Müfret 59/1)

1.24. için:

Vefā semtine rāhıñ uğrar ise ey sitem-
kārım

‘Azīz başıñ **içün** anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

1.25. için:

Āb-ı Kāğıd-hāne gibi çağlasın bu
gözlerim

Rūy-ı yārı görmek **içün** yılda birkaç
kerrecik (**Müfret 80/1**)

1.26. için:

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe ihsān eyle
Dest-res bulmağ **içün** Hızır’ıñna fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.27. için:

Feyzī Pāşā-zāde Hāk’dan feyz alıp der
Rāziya
Bir ziyād-ı feyz **içün** hem dest açıp
kıldım du‘ā (**Tarih 4/1**)

1.28. için:

O maḥbūb-ı cihān-ārā için Rāzī didim
tārīḥ
Şu gūnā gel kıyās eyle meh-i enver o
Mehpāre (**Tarih 6/9**)

1.29. için:

Emr edip bünyādına bir cāmi‘-i a‘lā
içün
Kıldı itmāmın müyesser vāḥid ü
muḥtār aña (**Tarih 8/3**)

1.30. için:

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı
hemān

Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin
tamām (**Tarih 21/4**)

1.31. için:

Rāzī-i yārānı dā’im āh edip
Rūḥı **içün** bir de du‘ā eyledi (**Tarih**
44/6)

1.32. için:

Gel hezārān nāz u şīve eyleyip seyr
eyleyem
Şānıña tevķīr **içün** medḥ ü senālar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

1.33. için:

Baña azār **içün** her ān efendim pür-
ketersiñ sen
Beni ḥāk etmeden ğayrī daḥi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

1.34. içündür:-dür

‘Aqlımı yağma **içündür** cümle nāz u
şīvesi
Turre-i tarrārına bend eylemek
endişesi (**Gazel 135/1**)

İd-i şeb:

1.) Bayram gibi geceler.

1.1. ‘İd-i şeb:-de

Tır-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḥarāb

‘**İd-i şebde** sîne-şâf oldum hayâl-i yâr
ile (**Müfret 99/1**)

İd-i vaşl:

1.) Kavuşma bayramı.

1.1. İd-i vaşl:-iñ

İd-i vaşlñ kim bilir âyâ kime olmuş
naşib
Şad hezâr cevri eyleseñ üftâdeler etmez
ferâğ (**Gazel 71/5**)

İdiyye:

1.) Bayramlık, bayramda giyilen
kıyafet.

1.1. ‘İdiyye:-(y)e

‘İdiyye zühdi ehli ‘aceb câme değışir
Hırkasını rindân mey ile câme değışir
(**Gazel 35/1**)

İdrâk eyle:- (Deyim)

1.) Anlamak, kavramak, idrak etmek.

1.1. idrâk eyle:-di

Râzi-i nâkâm seniñ rüyıñda **idrâk**
eyledi
Luţfuña mazhar düşen ben gibi
kemterden midir (**Gazel 30/6**)

İfâde:

1.) Anlatma, söyleme, bildirme.

1.1. ifâde:-(y)e

ta‘allumı ve istifâde ve **ifâdeye**
kâbiliyyeti ihdâ ve hedâyâ-yı fâzılalar
ile sâ’ir
hayvânâtdan temyîz ü istiñnâ kıldığı
ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuţk u
‘ilmiñ ve ‘aql u fikriñ (**Dibace 1/15**)

İflâh ol:-

1.) Kurtuluşa ermek, selamete çıkmak.

1.1. iflâh ol:-a

Bu Râzî bî-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrâna
İlâhî feyz-i luţfuñdan **ola** bâb-ı güşâd
İflâh (**Kıt’a 2/5**)

İfnâ et:-

1.) Heba etmek, yok etmek, tüketmek.

1.1. ifnâ et:-ip

Düçâr olmuş belâ-yı ‘aşkına bulmuş
belâsını
‘Ömür **ifnâ edip** bî-süd vebâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/2**)

İfnâ eyle:-

1.) Heba etmek, yok etmek, tüketmek.

1.1. ifnâ eyle:-di, -m

‘Ömrimi yoluñda **ifnâ eyledim** bî-çäre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (**Terci-bend 1/3**)

1.2. ifnâ eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/6**)

1.3. ifnā eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/9**)

1.4. ifnā eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/12**)

1.5. ifnā eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/15**)

1.6. ifnā eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/18**)

1.7. ifnā eyle:-di, -m

‘Ömrümi yoluñda **ifnā eyledim** bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘āşık-ı āvāre
kim (**Terci-bend 1/21**)

ifşā:

1.) Gizli bir şeyi veya konuyu açığa
çıkarmak, yaymak, anlatmak.

1.1. ifşāsı:-sı

Nā-ümīd oldum ḥayāt-ı şūrīden
derdim füzūn

Kimse vākıf olmadı **ifşāsı** müşkil bir
belā (**Müfret 14/1**)

ifşā et:-

1.) Ifşa etmek, gizli bir şeyi açıklamak,
gerçekleri ortaya dökmek.

1.1. ifşā et:-er, -se, -m

Ser-fürūdan ḡayrī çāre feyzime yokdur
medār

Derdimi **ifşā edersem** feth-i bāb
olmak ne güc (**Gazel 24/8**)

1.2. ifşā et:-er, -siñ

Sakla ey dil sırr-ı ‘aşkı zümre-i
efsāneden

Vākıf etme derdiñe **ifşā edersiñ** yā
neden (**Nazm 14/1**)

1.3. ifşā et:-e, -(y)im

Perde-i derd-i derūnum kime **ifşā**
edeyim

Eyledim āh-ı seḥer ḥikmetine kāl
olmaz (**Gazel 58/2**)

1.4. ifşā et:-me, -di, -m

Yandı dil yandı ciger ekdârı **ifşâ**
etmedim

Gel berü eyle du‘â hem-vâre Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/2**)

ifşâ eyle-:

1.) Açığa vurmak, açıklamak, herkese
yaymak, ortaya koymak.

1.1. ifşâ eyle-:-se, -m

Derûnî ıştırâbım şerh olunmaz
eylesem ifşâ

Hemân Allâh kaldı çâresi ğayri devâ
olmaz (**Müfret 18/1**)

ifşâ-yı râz et-:

1.) Sırrı açığa çıkarmak, gizemi
ortadan kaldırmak.

1.1. ifşâ-yı râz et-:-me

Hekimâ gibi pinhân eyle Râzî nükteñi
sen de

Sağın **ifşâ-yı râz etme** bu şi‘riñi
sühan-çîne (**Gazel 116/5**)

1.2. ifşâ-yı râz et-:-me

Derûnda sakla derdiñ sen şağın **ifşâ-yı**
râz etme

Acırlar zâhiren ammâ gülerler ma‘nevi
şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.3. ifşâ-yı râz et-:-me

Derûnda sakla derdi şağın ifşâ-yı râz
etme

Acırlar zâhiren ammâ gülerler ma‘nevî
şeksiz (**Müfret 30/1**)

1.4. ifşâ-yı râz et-:-miş

Yüzün sürmüş eşigi hâkine kılmış
temennâyı

Açılmış gönceler gibi daği **ifşâ-yı râz**
etmiş (**Gazel 64/2**)

iftâr:

1.) Güneş batıp oruç müddeti sona
erdikten sonra yenen yemek.

1.1. iftârı:-ı

Ferâmüş eyledim **iftârı** ğayrî
Hayâlîñdir bizim her an ğidâmız
(**Gazel 54/3**)

iğtinâm:

1.) Ganimet, yağmalama.

1.1. iğtinâm:

Seyyidü'l-Hâc Hâzret-i Maḥmūd
Efendî rûz u şeb
Baş koyup teslîme gelmiş bu cihânda
iğtinam (**Tarih 14/3**)

ihâm:

1.) Kuruntu, şüphe, tereddüt.

1.1. ihâma:-a

Mekr-i zende yârimi ilzâma etdim
ilticâ
Çeşm-i mestânındaki **ihâma** etdim
ilticâ (**Gazel 10/1**)

ihām et-:

1.) İma etmek.

1.1. ihām et-:-dik, -ler, -i

Ḥāb-ı nāzda k̄ā'il oldum k̄oçmağa
miyānını

Zāhirā **etdikleri ihām** geldi h̄atıra
(Gazel 121/6)

ihdā:

1.) Armağan verme, armağan
gönderme, hediye etme.

1.1. ihdā:

ta'allumı ve istifāde ve ifādeye
k̄ābiliyyeti **ihdā** ve hedāyā-yı fāzılalar
ile s̄ā'ir

hayvānātdan temyīz ü istisnā kıldığı
ni'mete 'azmı olup ez-cümle nuṭk u
'ilmiñ ve 'aql u fikriñ (**Dibace 1/15**)

ihlās:

1.) İhlas suresi.

1.1. ihlās:

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī fevtine tārīḥ
dedi

Ya hu Mīr Muṣṭafā'ya fātiḥa **ihlās** ile
(**Tarih 16/2**)

1.2. ihlās:

Oḳu Mevlā 'aşkına gel fātiḥa **ihlās** ile
Rūḥına ihdā edince Ḥaḳ seni eyler be-
kām (**Tarih 21/5**)

2.) Samimiyet, içtenlik.

2.1. ihlās:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānıñ cürmin 'afv
eyle

Amān **ihlās** ile ḥatm et ki tevḥīdi
müdām etdim (**Kaside 1/11**)

ihrām giy-:

1.) İhrām giymek, hac vazifesini
yapmak için olan kıyafetleri giyinmek.

1.1. ihrām giy-:-ip

Başım açıp **giyip ihrāmı** feryād
eyledim anda

'Arāfāta çıkıp lebbeyk diyü zıkr-i
kelām etdim (**Kaside 1/5**)

ihsān et-:

1.) Yardım etmek, iyilikte bulunmak,
bağışlamak.

1.1. ihsān et-:

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kıl feyziñ **ihsān et** benim
bahtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

ihsān eyle-:

1.) Yardım etmek, iyilikte bulunmak,
bağışlamak.

1.1. ihsān eyle-:

Bī-kes ü ‘āciz ü bī-çāreñe **ihsān** eyle
Dest-res bulmağ için Hızır’ına fermān
eyle (**Müseddes 1/11**)

ihsān ol-:

1.) Bağışlanmak, lütfedilmek.

1.1. **ihsān ol-:-an, -lar**

Şeb-i Mi‘rācdaki **ihsān** olanlar
Nübüvvet birisi de miğferiñdir (**Kıt’a**
1/12)

1.2. **ihsān ol-:-un, -an**

Ben ne hācet saña ta‘rīf etmege bu
şīveyi
Zatıña **ihsān** olunan māye-i
‘irfāndadır (**Gazel 45/2**)

ihsān u kerem et-:

1.) İhsanda ve ikramda bulunmak.

1.1. **ihsān u kerem et-:-e**

Rüz u şeb dil-h‘āhı üzre zevk ede bu
hānede
Lāyıkına ede **ihsān u kerem** lutf u
‘atā (**Tarih 39/12**)

ihsān-ı zebānī:

1.) Bahşedilmiş dil.

1.1. **ihsān-ı zebānī:**

Kulına cānib-i Hāk’dan bu bir **ihsān-ı**
zebānī
Hicāzıñ sırrına vākıf olup ‘aqlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

ihtimām kıl-:

1.) Gayret göstermek.

1.1. **ihtimām kıl-:**

Bez1-i maḳdūr eyleyip ta‘mīne **kıldı**
ihtimām
Eyleye ecr ile me‘cūr Hāk anı rüz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

ihtiyār:

1.) İrade, kendi isteğiyle seçme ve
hareket etme, isteme.

1.1. **ihtiyār:**

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ
dermānına
İhtiyār ile giriftār oldular meh-pāreler
(**Gazel 34/5**)

1.2. **ihtiyārı:-ı**

Gāhi gāhi gürleyor şām u seher
İhtiyārı elde yok tırmaz gezer
(**Mesnevi 3/2**)

1.3. **ihtiyārım:-ım**

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe
Olursam bendiñe ber-dār elimde
ihtiyārım yok (**Gazel 74/6**)

1.4. **ihtiyārsız:-sız**

Çok kişiler meftūnıdır bāb bāb
İhtiyārsız yüzine çekmiş niḳāb
(**Mesnevi 5/2**)

iẖtiyār ol-:

1.) Tercih etmek, seçmek.

1.1. iẖtiyār ol-:-maz

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī
dāmeniñ tūdu

Saňa düşvār olanlarıñ elinde **iẖtiyār
olmaz (Gazel 49/7)**

iẖtiyārī:

1.) Kendi iradesi ile, isteğe bağlı.

1.1. iẖtiyārī:

İẖtiyārī el çekip kıldım ferāgat
cümleden

Dergehinde bir münīb etdi beni üstād-ı
‘aşk **(Gazel 73/4)**

iẖtiyār-ı ser-fürū kıl-:

1.) İtaat etmeyi seçmek.

1.1. iẖtiyār-ı ser-fürū kıl-:-dık, -ım

İẖtiyār-ı ser-fürūlar kıldığım görme
ba‘īd

Yār için ağyār ile gör ki ne yār oldu
göñül **(Gazel 85/4)**

iẖyā:

1.) Çok iyi duruma getirme,
geliştirme, güçlendirme.

1.1. iẖyāsına:-sı, -n, -a

Bu işāret üzre şāh-ı menkabet ‘ālī
cenāb

Bā-hulūş **iẖyāsına** fermān edip etmiş
tamām **(Tarih 14/13)**

iẖyā et-:

1.) Yeniden canlandırmak, diriltmek.

1.1. iẖyā et-:-e

Yeter ey nā-murād Rāzī du ‘āya başla
gel ğayrī

Cenāb-ı Hāzret-i kādīr merāmıñca **ede
iẖyā (Müfret 101/1)**

1.2. iẖyā et-:-ip

H‘āce ‘Alī Zāgīlī **iẖyā edip** bu cāmi‘i
Bānī-i evvel olandır şāhib-i ‘irfāna bak
(Tarih 20/2)

iẖyā eyle-:

1.) Hayat vermek, canlandırmak.

1.1. iẖyā eyle-:-di

Bir fenāfi‘llāh gibi dil-hānesin yakmış
iken

Eyledi iẖyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā **(Tarih 9/3)**

1.2. iẖyā eyle-:-di

Meclis-i peygāmbere bulmuş vüṣūl
Ne sa‘ādet rūhın **iẖyā eyledi (Tarih
44/3)**

1.3. iẖyā eyle-:-mek

Kılmadan ma‘mūr beni tā Bursa’dan
‘azm eyleme

Beni **ihyā** eylemek bu tekyede
ḥatmü'l-ḥitām (**Tarih 14/12**)

ihyā kıl-:

1.) Hayat vermek, canlandırmak.

1.1. ihyā kıl-:-dī

Bir niyāz ile mücevher Rāziyā tārīḥ
dedim

Mīr Raḥmī **kıldı ihyā** ḥücre'-i zīnetle
ḥūb (**Tarih 24/1**)

ihyā-yı Ādem:

1.) Hz. Adem'in tekrar dirilmesi.

1.1. ihyā-yı Ādem:

Şehādetle eden **ihyā-yı Ādem**
Ki ta'lim-i zülāl-ı kevseriñdir (**Kıt'a**
1/10)

ikbāl ol-:

1.) Nasip olmak.

1.1. ikbāl ol-:-maz

Beni bir menzile iclās ede Rabb-i
'izzet
İ'tibār-ı küberā ḥaḳḳıma **ikbāl olmaz**
(**Gazel 58/6**)

ikbāl-i nā-hemvār:

1.) Çarpık talih.

1.1. ikbāl-i nā-hemvār:-l, -m

Neyleyim dünyā-yı dūnuñ 'āriyet
eşvābını

Başına çalsun felek **ikbāl-i nā-**
hemvārını (**Matla 13/1**)

iki:

1.) "İki" sayı sıfatı.

1.1. iki: (Baş)

Dil döküp dil saydına dildādelendi dil-
rubā

Dil hemān rām oldu dilber **iki** başdan
imtizāc (**Gazel 22/2**)

1.2. iki: ('Ālem)

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma'nevī görseñ

İki 'ālemde dermān idici sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.3. iki: (Gīsū)

'Anber ü müşğ-i Ḥotan'dır ol **iki**
gīsūlarıñ

'Aqlım aldı vechiñ üzre fülful
hindūlarıñ (**Gazel 79/1**)

1.4. iki: (Gün)

Bu fenāda **iki** gün yüzümüze güldi
felek

Cem' edip 'aqlımızı cām-ı Cem'inden
geçdik (**Gazel 82/2**)

1.5. iki: ('Ālem)

Bir pula degmez **iki** 'ālemiñ aşlā
ḳadarı

Hāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.6. iki: (Evliler)

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki eger mest-i lā-ya ‘kıl gehi ‘aklı olur
bī-rāh (**Kıt’a 2/2**)

1.7. iki: (Nükte)

Derūnumda **iki** nüktem temennī
eyliyor yāre
Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.8. iki: (‘Ālem)

Gözime kılca gelmez **iki** ‘ālem
Daği hūn-āb olur dīdem dem-ā-dem
(**Mesnevi 2/11**)

1.9. iki: (Yer)

İki yerden açılır kapuları
Kendüye maḥşūş olur vardır yeri
(**Mesnevi 3/6**)

1.10. iki: (El)

Ref’ edip **iki** elim Rāzī hemān tārīḥ
didüm
Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu cihānda kām-yāb
(**Tarih 17/9**)

1.11. ikiden:-den

Hāl-i ‘ālem şimdi cānā **ikiden** hālī
degil

Biri me’ mül biri ḥavf bu ikiden hālī
degil (**Matla 19/1**)

1.12. ikiden:-den

Hāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden hālī
degil
Biri me’ mül biri ḥavf bu **ikiden** hālī
degil (**Matla 19/1**)

ikiz:

1.) Aynı anda aynı anneden doğan iki
kardeş.

1.1. ikiz:

Pāy-ı esbi altıdır olur sekiz
Farq edemem şanırim hemān **ikiz**
(**Mesnevi 3/4**)

iklīm:

1.) Ülke, memleket, diyar.

1.1. iklīmine:-i, -n, -e

Biz fedā-yı ‘aşk olup düşdük cünün
iklīm
Fāriğiz ezāda ammā ḥānedān-ı
ni‘metiz (**Gazel 53/5**)

1.2. iklīmine:-n, -e

Her cihetle zīr-i destīnde midir
pīrāmeni
Bu vüçūd **iklīm** sen şāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/4**)

1.3. iklīmine:-i, -n, -e

Göñülden gönüle rāh-ı hāqīkat başka
esrārdır

Vücūd **iklīm**ine şāh olmağa Rāzī
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

iklīm-i āhir:

1.) Son memleket.

1.1. iklīm-i āhir:

Rāzī-i āvāreniñ ārām-gehin etme su‘āl
Düşdigim **iklīm-i āhir** olduğum
Bağdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/5**)

iklīm-i hüsni:

1.) Güzellik ülkesi.

1.1. iklīm-i hüsni:-i

Ser-te-ser **iklīm-i hüsni** zabt u rabt
etdi dirīğ
Rāziyā eyler şafāsın zevk-ile āh şād-ı
haṭ (**Gazel 68/5**)

ikrām et-:

1.) İkrāmda bulunmak, lütfetmek,
bağışlamak.

1.1. ikrām et-:

Düşvārınā **ikrām** et üftādeñe in‘ām et
Bu Rāzī’i ilzām et senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/5**)

ikrām ol-:

1.) Nimetlendirilmek, ağırılanmak.

1.1. ikrām ol-:-ur

Hālī üzre cümleye **ikrām olur** bu
hānede

Ah edeb qadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

ikrār:

1.) Dil ile söyleyip bildirme.

1.1. ikrār:-a

Zülfüñ gibi ‘aqlım dañi tālān u perişān
Bend etmek için bendeñi **ikrār**a haber
ver (**Gazel 31/3**)

1.2. ikrār:-a

Sīne sūzān dīde giryān baş açık yalın
ayak
Merhamet eyle efendim **ikrār**a Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

ikrār et-:

1.) Açıkça söylemek, izah etmek.

1.1. ikrār et-:-dik, -iñ

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā
Bu ġarībe **etdigiñ ikrārıñ**a tırmaz
mısıñ (**Gazel 80/5**)

ikrār eyle-:

1.) Açıkça söylemek, izah etmek,
kabul etmek, bildirmek.

1.1. ikrār eyle-:-di

Baña vaşlını **ikrār** eyledi kizb-i şarīh
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre almışdır (**Gazel 43/6**)

1.2. irār eyle-:-di, -m

Hıra-i teslīme **irār eyledim** şimden
gerü

Rāziyā Monlā-yı Rūm’dan bir külāh
ister gönül (**Gazel 87/7**)

1.3. irār eyle-:-miş

Cān dili bezm-i ezelde yāre **irār**
eylemiş

Olamaz her māyede Ğaffār’a irār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

1.4. irār eyle-:-miş

Cān dili bezm-i ezelde yāre irār
eylemiş

Olamaz her māyede Ğaffār’a **irār**
eylemiş (**Gazel 60/1**)

1.5. irār eyle-:-miş

Cān verür cānım benim hī cāna
bamaz cān nedir

‘Aş bāzārında cān bāzāra **irār**
eylemiş (**Gazel 60/2**)

1.6. irār eyle-:-miş

Setr eder settār ‘aşı ādir olsa setrine
Sedd ekip dil ğayriye settāra **irār**
eylemiş (**Gazel 60/3**)

1.7. irār eyle-:-miş

Āřinā-yı dost olanlar dil doker
dildārına

Dil verip dilden dile dildāra **irār**
eylemiş (**Gazel 60/4**)

1.8. irār eyle-:-miş

Bāb-ı řükri dā’imā meftūh eden Rāzī
budur

Nefsine cebr eyleyip cebbāra **irār**
eylemiş (**Gazel 60/5**)

1.9. irār eyle-:-se, -ñ

řūfiyā sen cān u dilden ‘ařı **irār**
eyleseñ

Vāıf-ı esrār olur yek řīr-i Yezdānım
gibi (**Tarih 7/4**)

1.10. irār eyle-:-(y)en

Bāb-ı mü’mine muvaid ‘aşı celb
eyleyip

Eyleyen irārı elbet olmada hāřıl
merām (**Tarih 14/4**)

irār ol-:

1.) Söz vermek.

1.1. irār ol-:-an

Ne gün etdi baña **irār olan** va’d-i
keriminden

udā inřāf verip rami nümāyān
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

iktidār:

1.) Bir işi yapabilme gücü, erk, kudret, güç, kuvvet, muktedir olmak.

1.1. iktidār:

levāzımından ba‘z olan feşāhat-ı fi‘l-
kelām belāğat-ı fi‘l-mütekellim işābet-
i bi‘l-‘ulūm
kemālat-ı fi‘l-‘ālim ve te‘līf-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna **iktidār** ve bunlar
emşāli (**Dibace 2/2**)

iktizā eyle-:

1.) Gerek duymak, lüzum görmek.

1.1. iktizā eyle-:-dikçe

tažarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü senā-bāz
olarak ve bi‘l-münāsebet ba‘zı mevād
zımında

iktizā eyledikçe kezalike tevārīhāt u
münācāt u nu‘ūt u medhiyāt u luğazāt
u rubā‘iyāt u (**Dibace 4/12**)

‘ilāc:

1.) Bir hastalığı iyi etmek veya
önlemek için türlü yollardan kullanılan
madde.

1.1. ‘ilāc:

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc
Bir devā kııl derdine lūtf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.2. ‘ilāc:

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc

Bir devā kııl derdine lūtf eyle cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

İlāh:

1.) Tapınılan, yüceliği karşısında
hayrete düşülen, gönülden bağlanılıp
ısınilan, duyularla idrak edilemeyen
varlık; Allah, Rab.

1.1. İlāh:

Bir ġarībim Hāḡ’dan özge yokdur
hiçbir penāh
Derdime raḡm eyle Raḡmān ismiñ
içün ey **İlāh** (**Gazel 123/1**)

1.2. İlāhā:-a

İlāhā bu güneḡ-kārı murādımla be-
kām eyle
Göñül āvāre vü şeydā dil ü pūr-yāra
ben ḡaldım (**Gazel 123/1**)

İlāhī:

1.) “Ey Allah’ım” anlamında hitap
sözü.

1.1. İlāhī:

İşittikçe derūnī ġıbt-ederdim Hātem-i
Ṭāy’a
İlāhī feyz-i lūtfuñla murād üzre semūḡ
olsam (**Gazel 98/4**)

1.2. İlāhī:

Du‘āsin müstecāb eyle **İlāhī** Rāzī-i
zārīñ
Kerem kıl fażl u luṭfuñdan meded ḥālī
yamān oldu (**Gazel 143/7**)

1.3. İlāhī:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānīñ cürmin
‘afv eyle
Amān ihlāş ile ḥatm et ki tevḥīdi
müdām etdim (**Kaside 1/11**)

1.4. İlāhī:

Bu Rāzī bī-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i luṭfuñdan ola bāb-ı güşād
iflāḥ (**Kıt’a 2/5**)

1.5. İlāhī:

İlāhī fażl u luṭfuñdan kerem kıl feyz-
yāb eyle
Bu ‘āciz bendeñe yā Rab qarīben feth-
i bāb eyle (**Matla 11/1**)

1.6. İlāhī:

Ḥiṭābından ‘atāsından **İlāhī**
Kerem kıl pādişāhlar pādişāhı
(**Mesnevi 2/1**)

1.7. İlāhī:

Nigeh-bān-ı ümīd-i çeşmim oldu ḥūna
müstağrak
O ism-i a‘zamīñ ḥaqqı **İlāhī** ber-murād
eyle (**Nazm 1/3**)

1.8. İlāhī:

Cān u dilden sa‘y edip ḥizmetlerin
kıldım kabūl
Yā **İlāhī** bir velāyet Rāzī’-i nā-şādeye
(**Nazm 12/2**)

1.9. İlāhī:

Devām-ı ‘ömr-i ‘işmetle **İlāhī** feyz-
yāb eyle
Murād alsın dü ‘ālemde merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

1.10. İlāhī:

Yā **İlāhī** bu şehīde rahmetiñ eyle
müdām
Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

1.11. İlāhī:

Yā **İlāhī** zāt-ı pākiñden niyāzım her
nefes
Āb-ı şabrıñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān (**Tarih 25/4**)

1.12. İlāhī:

Yā **İlāhī** vālideynin ḥācetin eyle kabūl
Meryem Ḥavvā ile olsun ‘Aden’de
dīz-be-dīz (**Tarih 26/3**)

1.13. İlāhī:

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī āh edip tārīḥ
dedim
Yā **İlāhī** ‘azm-i ‘uqbā eyledi ‘Ārif
Ağā (**Tarih 33/1**)

1.14. İlāhī:

Yâ **İlâhi** kıl bu zâta daği tevfiķiñ refîķ
Her umûrî hayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemâ (**Tarih 39/11**)

1.15. **İlâhî:**

Du‘âsın müstecâb eyle ebeveyniñ bu
merhûme

İlâhî fażl-ı lutfuñdan kerem kıl
mesned-i ‘ulyâ (**Tarih 43/3**)

i‘lām:

1.) Anlatmak, bildirmek, söylemek,
izah etmek.

1.1. **i‘lām:**

‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher hâzretlerine
esmâ’-i mevcûdâtı ve elkâb-ı

maşnû‘âtı

bi-tarîķu’l-vaḥyu’l-ilhâm tebyîn ü

i‘lām buyurduķda terkîb-i kelâm ve
taķrîr-i merâm (**Dibace 1/12**)

ile:

1.) Kelimenin sonuna geldiğinde
birliktelik, beraberlik, araç, sahiplik,
neden veya durum anlatan cümleler
yapmaya yarayan söz. “İle” edatı.

1.1. **ile:**

ta‘allumî ve istifâde ve ifâdeye
ķâbiliyyeti ihdâ ve hedâyâ-yı fâzılalar
ile sâ‘ir
ḥayvânâtdan temyîz ü istisnâ kıldığı

ni‘mete ‘azmî olup ez-cümle nuṭķ u
‘ilmiñ ve ‘aķl u fikriñ (**Dibace 1/15**)

1.2. **ile:**

Sultân Selîm Ḥân-ı Sâliṣ hâzretleriniñ
hengâm u âvânlarında peder-mânde
bir

çürük ze‘âmetle ve birkaç nefer **ile**
seferber iken (**Dibace 3/2**)

1.3. **ile:**

Burûsa mütesellimi Maḥmûd Pâşâ’ya
bâ-fermân-ı ‘âlî kethüdâ naşb olunup

...

me’mûriyetimiz **ile** biñ iki yüz beş
senesi Rebî‘u’l-aḥir’iniñ on altıncı
çehâr-şenbe günü (**Dibace 3/4**)

1.4. **ile:**

târîḫiyle İsmâ‘îl nâm ḳal‘asında
muḥârebede ğalebe-i küffâr ḥâķ-sâr
kızılbaş bed-ma‘âş
vâķî‘ olup biraz rüfeķâ-yı mü‘minîn ü
aḫillâ-i müslimîn **ile** der-dest-i kefere
esîr (**Dibace 3/6**)

1.5. **ile:**

vuķû‘ât-ı müsta‘cebât-ı pür-küdûrât **ile**
dil-i kesîr olmak üzre aḫvâl-i îşân
müstagnîn ‘an
olacak ḫırâş-ı dil ü cân u telâş-ı firâvân
ile maḥzûn u mağbûn bî-şabr u sükûn
bu (**Dibace 3/7**)

1.6. ile:

vuķū‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdürāt ile
dil-i kesir olmak üzre ahvāl-i iřān
müstağnīn ‘an
olacak hırāř-ı dil ü cān u telāř-ı firāvān
ile maħzūn u mağbūn bī-řabr u sūkūn
bu **(Dibace 3/8)**

1.7. ile:

olmağla ĥamdillāh ĥilkāt-i ezeliyyem
ve řabī‘at-ı ġarīziyyem şavr-ı eb‘ad
şavr-ı kābīl
isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı ģadr
ile müzdād u şeref-řarīn ü rif‘at-bīn
olduğın a **(Dibace 3/16)**

1.8. ile:

meřneviyāt u müfredāt-ı ‘acizāneler
ile ĥurūf-ı teheccī tertīb üzre iřbu
dīvān-ı
ĥaķīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ĥālīřa ile fi‘l-ĥaķīķa tertīb-i tefe‘ül
dağı **(Dibace 4/13)**

1.9. ile:

meřneviyāt u müfredāt-ı ‘acizāneler
ile ĥurūf-ı teheccī tertīb üzre iřbu
dīvān-ı
ĥaķīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ĥālīřa **ile** fi‘l-ĥaķīķa tertīb-i tefe‘ül
dağı **(Dibace 4/14)**

1.10. ile:

fātiĥa kırā‘atiyle řevābını hibe vü baĥř
eylesünler ricāısıyla ve bu ümīd **ile**
müddet-i
‘ömr ü ezmānım ĥazar u seferde bu
mülāĥaza ile mürür etmişdir. **(Dibace 5/1)**

1.11. ile:

fātiĥa kırā‘atiyle řevābını hibe vü baĥř
eylesünler ricāısıyla ve bu ümīd ile
müddet-i
‘ömr ü ezmānım ĥazar u seferde bu
mülāĥaza **ile** mürür etmişdir. **(Dibace 5/2)**

1.12. ile:

lācihet mübārek rü‘yet-i cemālini
müřāhede **ile** ferah-yāb u řafā-yāb
eyleye āmīn. Bī-ĥürmeti
seyyidü‘l-enbiyā‘i ve‘l-mürselīn ve‘l-
ĥamdulillāhi rabbu‘l-‘ālemīn. **(Dibace 5/9)**

1.13. ile:

Hicr-i dil hicrān **ile** hep hīçe verdi
‘ömrini
Çekmeyen derd ü elem hicrāna olmaz
āřınā **(Gazel 3/4)**

1.14. ile:

Nāz **ile** ģüftāra gelse bülbül-i ģüyā
gibi
Cümlesi ĥāmūř u taĥsīn tūķī-i řayrān
aņa **(Gazel 4/7)**

1.15. ile:

Rāh-ı Hakk’a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hak ile hak olmayan ādem hebā degil
mi yā (Gazel 8/1)

1.16. ile:

Kimseler rahm eylemezler bī-kese hālī
‘aceb
Her gören bir ta’n-ı āher ile ta’n eyler
baña (Gazel 9/2)

1.17. ile:

Gel berü ey hūn ile ālūd olan çeşmim
benim
Var mı senden gayri hīç yanımca bir
ağlar bana (Gazel 9/3)

1.18. ile:

Ben mecāzī ‘aşk ile buldum haqīkat
rāhını
Şīve haqqıñdır efendi şīve-bāz eyler
baña (Gazel 11/4)

1.19. ile:

‘Adl ile mes’ül olursam cürmümün
pāyānı yok
Sūz-ı hicrān ile cānım olmada dā’im
kebāb (Gazel 14/6)

1.20. ile:

‘Adl ile mes’ül olursam cürmümün
pāyānı yok

Sūz-ı hicrān ile cānım olmada dā’im
kebāb (Gazel 14/6)

1.21. ile:

Ne yāver var ne hōd yārim pūr oldu
başa ağıyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/2)

1.22. ile:

Bilirsñ rūz u şeb zārim seniñ ‘aşkıñla
bīmārim
Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

1.23. ile:

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim
Kabūl etmez iseñ ol dem baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/5)

1.24. ile:

Tebrīz ile Şīrāz’a vü hem Çīn’e mi
vardıñ
Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir tümen ey
dost (Gazel 17/3)

1.25. ile:

Qılmasun şems ü kamer ol hūsn-i
hūbān ile baḥş
Qullara lāyık mıdır ki ede şāhān ile
baḥş (Gazel 19/1)

1.26. ile:

Kılmasun şems ü kamer ol hüsni
hübân ile baḥş
Kullara lâıyık mıdır ki ede şāhān **ile**
baḥş (Gazel 19/1)

1.27. ile:

Nev-zuhūr sıhr öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār
Vaqtiniñ sīnāsıdır eder o fettān **ile**
baḥş (Gazel 19/2)

1.28. ile:

Çeşm-i hūn-h'ārıñ düşürdi 'aşk
meydānına āh
İderüz biz 'ayb gören her gūne yārān
ile baḥş (Gazel 19/3)

1.29. ile:

La'l-i yār eyler hemān bu da'vā-yı bī-
hūdeyi
Ḥazret-i 'İsā'ya mahşūş āb-ı hayvān
ile baḥş (Gazel 19/4)

1.30. ile:

Rāziyā kankı güzeldir yārime mānend
olan
Ḥaddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān **ile**
baḥş (Gazel 19/5)

1.31. ile:

Ben gibi 'alemde cānā bir gedā gördün
mü hīc
Şūret-i 'acz **ile** gūyā bir edā gördün
mü hīc (Gazel 21/1)

1.32. ile:

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede 'ālem
bizi
Feyz-i cevri **ile** murāda behre-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/4)

1.33. ile:

Serserī gezme cihānda feyze merbūd
her murād
Ṭavr-ı nā-hemvār **ile** devlet-me'āb
olmak ne güc (Gazel 24/6)

1.34. ile:

La'l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni
Bir ayağ **ile** irişür Rāziyā dermān
kadeḥ (Gazel 25/5)

1.35. ile:

Hikmet **ile** dem-beste olan pīre cevāb
ne
Bir vākıf-ı hāl 'āşıkı āh dilleme küstāḥ
(Gazel 26/2)

1.36. ile:

Bendeñi bir būy **ile** sen mest ü medhūş
eylediñ
Būy kākülden mi bilsem zülf-i
'anberden midir (Gazel 30/2)

1.37. ile:

Raḥm eylesin ol gözleri seḥḥāra ḥaber
ver

Kan ağladığım hicr **ile** dildāra haber
ver (**Gazel 32/1**)

1.38. ile:

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ
dermānına
İhtiyār **ile** giriftār oldular meh-pāreler
(**Gazel 34/5**)

1.39. ile:

‘İdiyyeye zühd ehli ‘aceb cāme değişir
Hırkasını rindān mey **ile** cāme değişir
(**Gazel 35/1**)

1.40. ile:

Sihr eder ebrū-yı dilber çin **ile** cebin
tutar
Ėamze-i hūn-riz-i dil-düz řāf çekip
temkīn tutar (**Gazel 37/1**)

1.41. ile:

Gāh hırāmān eyledikçe nāz **ile** kāmēt
çekip
Kāmēt-i dil-cū ararsan kāmēt-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

1.42. ile:

Fā’ik-i aqrān olursuñ himmet-i dildār
ile
Rāziyā şayd olduĖuñ dilberleriñ
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

1.43. ile:

Nigāh-ı nīm **ile** medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduĖum çeşm gözi
fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

1.44. ile:

Haķıķat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla
ey meh-rū
‘İzārīñ şevķi **ile** sürdiğim
peymānelerden şor (**Gazel 40/6**)

1.45. ile:

Eyle gel taḥsīn eyle haķķında anuñ bir
du‘ā
Her gören biñ cān **ile** dā’im aña
sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.46. ile:

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen
tutup
Dem-be-dem leyl ü nehār ķalb **ile** yā
Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

1.47. ile:

Bu zamānda gül ararsañ baķ ruḥ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im‘ān **ile** seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.48. ile:

Hercāyi güzel cevriñ **ile** ḥaylī demim
var
Sen şūḥ-ı cefā-kāra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.49. ile:

Muhibbânîñ kılıyım ben ‘adûya ser-
fürû etmem

Benim ‘indimde bâý **ile** gedâ vü şâh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.50. ile:

Mest-i endâm eyleyen sensin beni
sevdigim

‘Aşk eri olduğumu şevk **ile** dergâh
bilir (**Gazel 48/5**)

1.51. ile:

Hisset **ile** serkeşlik edip etme tahavvür
Bî-mîvesiñ ammâ ki şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

1.52. ile:

Gerçi mürız kûh-ı istiğnâda ‘anқа-
meşrebiz

Bir Süleymân-ı mürüvvet **ile** ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

1.53. ile:

Fedâdır yolıña baş **ile** cānımız
Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız
(**Gazel 54/4**)

1.54. ile:

Eger bir lahza yâri görmez isem
Firāk **ile** bilâ-şüphe tamāmız (**Gazel**
54/5)

1.55. ile:

Bu Rāzî derd-mende bir nevāziş **ile** gel
şāhım

Hezār dāğ-ı derûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.56. ile:

Ey gāmzesi dil-dūzum senden bu
göñül geçmez

Derdiñ **ile** pür-sūzum senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.57. ile:

Bir kere yüzüñ gördüm şıdķ **ile** meyil
verdim

Vaşlıñ şeb u rûz derdim senden bu
göñül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.58. ile:

‘Aşķıñ **ile** giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.59. ile:

‘Aşķıñ ile giryānım hicriñ **ile** nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.60. ile:

Zevķ **ile** şafâ ile āhımla nevâ ile
Biñ dürlü edâ ile senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.61. ile:

Zevk ile şafâ **ile** âhımla nevâ ile
Biñ dürlü edâ ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.62. ile:

Zevk ile şafâ ile âhımla nevâ **ile**
Biñ dürlü edâ ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.63. ile:

Zevk ile şafâ ile âhımla nevâ ile
Biñ dürlü edâ **ile** senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.64. ile:

Qıl tevvekkül qadere şekk **ile** dil-gîr
olma
Luţfuna mazhar olan hâk ile pâ-mâl
olmaz (**Gazel 58/3**)

1.65. ile:

‘Aşk **ile** bildim neler vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim âhlar meger şîve-i hûbân imiş
(**Gazel 65/2**)

1.66. ile:

Kimse vâkıf olmasun hâlimiñ esrârına
Nâzikâne qıl hıramân nâz **ile** rindâna
baş (**Gazel 66/2**)

1.67. ile:

Hâlini kılmış perîşân kâkülün
sünbüllerin

Ruĥlarıñ şevk **ile** cânâ lâleniñ baĥrında
dâġ (**Gazel 71/2**)

1.68. ile:

Sa‘y edip sa‘y **ile** cânâ olagör ĥayrû‘l-
ĥalef
Gel hevâ-yı nefis ile bu ‘ömriñi etme
telef (**Gazel 72/1**)

1.69. ile:

Sa‘y edip sa‘y ile cânâ olagör ĥayrû‘l-
ĥalef
Gel hevâ-yı nefis **ile** bu ‘ömriñi etme
telef (**Gazel 72/1**)

1.70. ile:

‘Arza gir hâliñi ‘arz et bî-zebân taqrîr
ile
‘Arz-ı hâliñ buyrulur dermân olur
civâna baġ (**Gazel 77/3**)

1.71. ile:

Râh-ı ‘aşqa cân fedâ qıl olagör ĥâşıl
merâm
Hicr-i yâr **ile** ‘aceb hem-
râhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/3**)

1.72. ile:

Bir olup gönüm **ile** şâne-i müşġîn
büyü
O cefâcû güzeliñ zülf-i ĥamından
geçdik (**Gazel 82/6**)

1.73. ile:

İhtiyār-ı ser-fürûlar kıldığım görme
ba‘ıd

Yār için ağıyār **ile** gör ki ne yār oldu
gönül (Gazel 85/4)

1.74. ile:

Pûte-i hicrân **ile** yandı yakıldı bir
zamân
Sikke-i sultâna geldi tamğa-dâr oldu
gönül (Gazel 85/8)

1.75. ile:

Ergüvânî bâde içmiş gâlibâ ağıyār **ile**
Çeşmi maḥmûr ruhları gül lebi
mercânî güzel (Gazel 86/3)

1.76. ile:

Ḳalbime âteş bıraktıñ ey perî cevvalê-
veş
Derdini izhâr için yâş **ile** âh ister
gönül (Gazel 87/3)

1.77. ile:

Bir nigâh **ile** perîşân eyledi ‘aqlım
benim
Ġamzesi tîr-i belâdır kaşı kemânî
güzel (Gazel 88/5)

1.78. ile:

Lisân-ı ḥalk **ile** her dem beni âzâr eder
bahtım
Ḥayât-ı câvidânımdan ‘aceb bîzâr eder
bahtım (Gazel 89/1)

1.79. ile:

Gülâbân hâle ḥande ederler pîç u
tâbımdan
Perîşân eyleyip rûsvâ **ile** bî-‘âr eder
bahtım (Gazel 89/3)

1.80. ile:

Akıdıp eşk-i teri ḥûn **ile** âb eyleyelim
Nefs-i ḳallâşa hezâr cevîr ü ‘azâb
eyleyelim (Gazel 90/1)

1.81. ile:

Dökerek sînemi âh def gibi feryâd
ederek
Bâğ-ı fırkatde şeker nây **ile** âheng
etdim (Gazel 91/3)

1.82. ile:

Eşk-i çeşmim düşicek pâyiña inşâf
etseñ
Çeşm-i bîmârimı ummân **ile** yek reng
etdim (Gazel 91/4)

1.83. ile:

Ġamîñ endîşesiyle bî-mecâlim
Amân ḥasret **ile** geçdi zamânım
(Gazel 94/6)

1.84. ile:

Gözlerim ḥûn **ile** memlû cereyân
etmez ‘aceb
Dîde-i ḳalbimdeki bârânı gözler
gözlerim (Gazel 95/4)

1.85. ile:

Ferāmūş eyledim dünyâyı mǎ-fîhâ-yı

‘aşk **ile**

Vişāl-i yāre cān vermek sezā-vār

olduğun bildim (**Gazel 96/2**)

1.86. ile:

Küşād etdim hūlūş **ile** hemān āh ciger-sūzım

Hasūdıñ sīne-i pūr-kīnesin deldim

karār etdim (**Gazel 101/2**)

1.87. ile:

Ah etme şaķın gizlice hātır-

şikenimden

Nāz **ile** benim katlime tuğrā

çekenimden (**Gazel 104/1**)

1.88. ile:

Müzeyyen eyledim şaķn-ı derūnum

dāğ-ı yār **ile**

Açılsun gül gül olsun lāle-veş şevķ-i

bihīnimden (**Gazel 108/2**)

1.89. ile:

Fiğānımdan olur hāmūş kalır dem-

beste muṭribler

Şaķın dūr olma ey mehrū yesār **ile**

yemīnimden (**Gazel 108/5**)

1.90. ile:

Biñ nāz **ile** ben çāker-i azūrle efendim

Nāçār yine oğşar seni her an bilelikden

(**Gazel 109/2**)

1.91. ile:

‘Aşk **ile** bī-çāre dil her yana eyler ser-fürū

Cān u dilden rüz u şeb cānāna eyler

ser-fürū (**Gazel 113/1**)

1.92. ile:

Çille-i cevır ü cefāñı çekmeye şāhım seniñ

Şad hezārān şevķ **ile** merdāna eyler

ser-fürū (**Gazel 113/4**)

1.93. ile:

Niçün hāmūş olur Rāzī dilārāmım

‘aceb bilsem

Gelip güftāra nāz **ile** tekellüm kıl

şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

1.94. ile:

Taḥsīn ederem şīve-i eṭvārımı bir bir

Muḥriķ ses **ile** dersini cānān okuduķça

(**Gazel 118/3**)

1.95. ile:

Ey şūḥ-ı cihān bende-i fermānberīñ

‘ālem

Biñ nāz **ile** sen sūre-i ‘imrān okuduķça

(**Gazel 118/4**)

1.96. ile:

Hezārān nāz u cevır ile azālim baña

‘arz etdiñ

Ṭağitsiñ zūlf-i ‘anber-būyıñı ebrū-yı

ruḥsāra (**Gazel 119/5**)

1.97. ile:

Ben şıyām cevriñi çekmekde sür‘at
eyledim

Қadr-i vaşl **ile** benim bayrām geldi
hātıra (**Gazel 121/2**)

1.98. ile:

Meclis-i dildār **ile** yeksān olup haylī
zamān

Bezm-i meyde sevdigim mül cām
geldi hātıra (**Gazel 121/3**)

1.99. ile:

Derd **ile** memlū dilim dermānı etmez
hīç taleb

Devr eden cānāneden eyyām geldi
hātıra (**Gazel 121/4**)

1.100. ile:

Dīz be-dīz zānū-be-zānū yār **ile** ārām
edip

Devr-i gülde gültreng gülfām geldi
hātıra (**Gazel 121/5**)

1.101. ile:

Miṣāl-i Mecnūn’a döndüm baña ta‘n
eyleme zāhid

Düşersem ḡam degildir ben bu ‘aşk **ile**
hemān nāre (**Gazel 122/2**)

1.102. ile:

Dūd u şerārım **ile** perişān oldu murḡān
Per ü bālın yaqdılar āhım ile havāda
(**Gazel 125/2**)

1.103. ile:

Dūd u şerārım ile perişān oldu murḡān
Per ü bālın yaqdılar āhım **ile** havāda
(**Gazel 125/2**)

1.104. ile:

Taḡdīr **ile** serime böyle çalındı қalem
Ben de şehīd-i ‘aşrım yār için
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

1.105. ile:

‘İnānım elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz **ile** rāhımı alınca bir piyāde
(**Gazel 125/6**)

1.106. ile:

Nām-dāş bānī-i beyt-i Ḥudā’ya
maḡharım
Zīkr-i ḡalb **ile** tevekkül eylerim
Yezdān’ıma (**Gazel 128/4**)

1.107. ile:

Bir nefes görmemege şabr u ḡarārım
yok iken
Şimdi ḡasret **ile** dil murḡı eder vā-veyl
āh (**Gazel 129/5**)

1.108. ile:

Sūziş-i ‘aşk **ile** yandım çāre Allāh
‘aşḡına
Ṭatlı cānımdan uşandım çāre Allāh
‘aşḡına (**Gazel 131/1**)

1.109. ile:

Āh muḥannā dest **ile** engüştleri ĩmā
eder
Leblerim āb-ı zülālın emdirirsin yārına
(Gazel 132/5)

1.110. ile:

Zülf-i ẗarrār **ile** bende çekmedi
şeydāların
Bāda verdi neyleyim āh ḥayme-i
nāmūsını (Gazel 136/5)

1.111. ile:

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh **ile** zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiḡān u nāle-
i nāyı (Gazel 137/1)

1.112. ile:

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyz
u meded eyle
Ki ḡavḡā-yı ma‘āş ile yitirdim hū **ile**
hāyı (Gazel 137/2)

1.113. ile:

Ḳāl **ile** tefhīm olunmaz Rāziyā çekme
te‘ab
Ḥātıra gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi (Gazel 140/5)

1.114. ile:

Bu pergende benim ‘aşk-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzenīnler sevmek **ile**
rāyegān oldu (Gazel 143/1)

1.115. ile:

Cān fedā kıldım hemān cānāna cānım
naḡdini
Āteş-i ‘aşk **ile** sūzān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/5)

1.116. ile:

Her gören taḥḳīr **ile** eyler tekellüm
ḥandeler
‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/6)

1.117. ile:

Her gören taḥḳīr ile eyler tekellüm
ḥandeler
‘Acz **ile** rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/6)

1.118. ile:

Ḥālīmī ‘arz etsem ammā kimseler
raḥm eylemez
Rāziyā āh **ile** giryān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/8)

1.119. ile:

Ne çāre dest-reste feyz-i Ḥaḡ’dan
olmadı dermān
Yıkıp dil mülkini hecr **ile** virān
olduğum ḳaldı (Gazel 150/7)

1.120. ile:

Rūḥımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād

Māt eder ‘āşıkların açmaz ile
mānşūbesi (**Gazel 152/3**)

1.121. ile:

‘Azīmet eyledim berren gelip sultān-ı
kevneyne
Girip bāb-ı selāmiden şalāt **ile** selām
etdim (**Kaside 1/8**)

1.122. ile:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānıñ cürmin ‘afv
eyle
Amān ihlās **ile** hatm et ki tevḥīdi
mūdām etdim (**Kaside 1/11**)

1.123. ile:

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım yā
Resūlullāh
Şerī‘at tīgıñ **ile** hūn-feşānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/1**)

1.124. ile:

Şefā‘at menba‘ısıñ bu güneh-kāra
meded eyle
Hevā-yı nefs **ile** geçdi zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

1.125. ile:

Anuñ **ile** vaktimi kılam güzār
Bu cihānıñ ḥālını yazar çizer (**Mesnevi**
1/24)

1.126. ile:

Benim a‘mālīmı ḥayr **ile** resm et
Daḥi īmān-ı ekmel ile ḥatm et
(**Mesnevi 2/16**)

1.127. ile:

Benim a‘mālīmı ḥayr ile resm et
Daḥi īmān-ı ekmel **ile** ḥatm et
(**Mesnevi 2/16**)

1.128. ile:

Āteş ile cünbüş eder gāhi şeb
Başına odlar yaḳar emsāl heb
(**Mesnevi 4/3**)

1.129. ile:

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek başıyla bitirir teşvīşini (**Mesnevi**
4/9)

1.130. ile:

Gāhi bī-rūḥ gāhi zī-rūḥ ey kişi
‘Ālim **ile** hem-nefes olmak işi
(**Mesnevi 4/10**)

1.131. ile:

Ol nedir ki ḡāyet **ile** hoşdurur
Şoḥbetiyle adamı gülüşdürür
(**Mesnevi 5/1**)

1.132. ile:

Seyr içinde yār teşḥīş eyledim aḡyār
ile
Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ Allāh
baña (**Müfret 16/1**)

1.133. ile:

Vaqt-i hālî saña ta'rif etmege yokdur
cevāz

Sen tefekkür eyleyip mizāna çek 'irfān
ile (Müfret 49/1)

1.134. ile:

Şakın hem-meclis olma şūfî-i ḥod-bîn
ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz **(Müfret 63/1)**

1.135. ile:

Müjdegānı kıparım diyü hemān bād-ı
şabā

Şeherî geldi yetişdi ḥaber-i yārim **ile**
(Müfret 67/1)

1.136. ile:

Ben sürerdim at u fili şāhına ferzīn **ile**
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan **(Müfret 68/1)**

1.137. ile:

Ben sürerdim at u fili şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz **ile** māt eyledi
açmazdan **(Müfret 68/1)**

1.138. ile:

Ey perī bir raḥm **ile** baksañ dil-i bī-
çāreye
Bağmasañ mir'āta ḥācet eylemez bir
an seni **(Müfret 93/1)**

1.139. ile:

Tīr-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḥarāb

'İd-i şebde sīne-şāf oldum ḥayāl-i yār
ile (Müfret 99/1)

1.140. ile:

Ḳan döker dīdelerim hem daḥi her ān
ağlar

Ağlamaz kimse baña ḥüzn **ile** yārān
ağlar **(Müseddes 1/3)**

1.141. ile:

Ey Ḥudā feyziñ **ile** bendeñi şādān eyle
Raḥm edip ḥālime āh derdime dermān
eyle **(Müseddes 1/10)**

1.142. ile:

Bütün 'ālem varıp ḥ'āba niçün bīdāre
ben kıldım
Şeb-i fırkatde derd **ile** 'aceb ḡam-ḥ'āra
ben kıldım **(Nazm 8/1)**

1.143. ile:

Şeyhlerin olduḡu gice ḡāyet **ile** ḥüb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā ḥüb imiş
maḥbūb imiş **(Nazm 9/1)**

1.144. ile:

Tālī'im yāver olaydı rāz' olurdum ben
daḥi
Feyz **ile** memlū imiş mevcūdlara
merḡūb imiş **(Nazm 9/2)**

1.145. ile:

Du‘ā **ile** dedi mīlādına tārīhini Rāzī
Sa‘īde Hānım'ı Mevlā dü‘ālemde be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.146. ile:

Mücevherle müzeyyen eyledim
tārīhini Rāzī
Hemān ‘izz ü kerem **ile** Gānīme geldi
dünyāya (**Tarih 3/1**)

1.147. ile:

Niyāz-mendim mişāline qarīben
gösterir Mevlā
Baña himmet **ile** her ān du‘ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

1.148. ile:

Bir vezīr-i kıt‘adır şīrāzesi gāyet laṭīf
Nev-zuhūr ebyāt **ile** pūr oldu dīvānım
gibi (**Tarih 7/6**)

1.149. ile:

Pertev-i ilhām **ile** etdim du‘ā şām u
seher
Dü cihānda ber-merām etsin cenāb-ı
kibriyā (**Tarih 8/2**)

1.150. ile:

Leme‘ān eyler dem-ā-dem nūr-ı
Raḥman dā’imā
Çeşm-i im‘ān **ile** cānā feyziniñ aşārına
(**Tarih 8/4**)

1.151. ile:

Vezn-i ta‘bīri perīşān gūşa girmez bir
kelām
Luṭfuña mağrūr olup ‘aciz **ile** etdim bir
ḥaṭā (**Tarih 8/12**)

1.152. ile:

Ḥarf-i cevherdār **ile** Rāzī görüp tārīḥ
dedi
Ḥaḳ bu söz cāmi‘-i Ṭayyār pūr şafā
beyt-i Ḥudā (**Tarih 8/13**)

1.153. ile:

Ḥarf-i cevher-dār **ile** Rāzī daḥi tārīḥ
dedi
‘Ātīfā ḥaṭṭıña taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(**Tarih 12/1**)

1.154. ile:

Pes zamān **ile** ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā
‘Arz olunduḳda hem-ān-dem sem‘-i
şāha bu kelām (**Tarih 14/15**)

1.155. ile:

Cāy-gīr olan ḥulūşın eyledi izhār hele
Bir mücessem resm **ile** verdi nizām ve
intizām (**Tarih 14/18**)

1.156. ile:

Cennet-i me’vāda yā Rab ede ārām
ḥāş **ile**
Luṭfuña mażhar düşenler daḥi ḥaşş-el-
ḥāş ile (**Tarih 16/1**)

1.157. ile:

Cennet-i me'vāda yā Rab ede ārām

hāş ile

Luţfuña mazhar düşenler daḥi ḥaşş-el-

hāş ile (Tarih 16/1)

1.158. ile:

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī fevtine tārīḥ

dedi

Ya hu Mīr Muştafā'ya fātiḥa iḥlās ile

(Tarih 16/2)

1.159. ile:

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī fevtine tārīḥ

dedi

Ya hu Mīr Muştafā'ya fātiḥa iḥlās ile

(Tarih 16/2)

1.160. ile:

Ṭūl-ı 'ömr ile mu'ammer eyleye bār-i

Ḥudā

Dem-be-dem feyż-i İlähī ile olsun

feyż-yāb (Tarih 17/2)

1.161. ile:

Ṭūl-ı 'ömr ile mu'ammer eyleye bār-i

Ḥudā

Dem-be-dem feyż-i İlähī ile olsun

feyż-yāb (Tarih 17/2)

1.162. ile:

Bir meserret verdi cümle aḳrabāya ol

melek

Şevk-i şād ile eḥibbānıñ gözünden

uçdu ḥ'āb (Tarih 17/4)

1.163. ile:

Ben ne hācet vaşfinı ta'rīf edem ebyāt

ile

Oldu necm-i baḥtı der-burc-ı sa'id

devlet-me'āb (Tarih 17/8)

1.164. ile:

Şüphesiz tārīḥ ile Rāzī du'ā eyler

hemān

Ola İsmā'ıl Ḥayrī dü cihānda kām-yāb

(Tarih 17/10)

1.165. ile:

Ḥarf-i cevherdār ile Rāzī dedim

tārīḥini

Kemāl ü ḥilm ü 'işmetle Edībe eyledi

teşrīf (Tarih 19/1)

1.166. ile:

Āh ḥarāb olmuş dil-i 'āşık gibi vīrān

iken

Bir du'ā-yı ḥayr ile ābād eden īmāna

baḳ (Tarih 20/4)

1.167. ile:

Eyleye zevk ü şafālar ḥūrī vü ḡilmān

ile

Ḥazret-i İdrīs ile hem eylesün dā'im

kelām (Tarih 21/2)

1.168. ile:

Eyleye zevk ü şafâlar hūrî vü gılmân
ile

Ḥazret-i İdrîs **ile** hem eylesün dâ'im
kelâm (Tarih 21/2)

1.169. ile:

Oķu Mevlâ 'aşķına gel fâtiha ihlâş **ile**
Rûhına ihdâ edince Ḥaķ seni eyler be-
kâm (Tarih 21/5)

1.170. ile:

Ḥarf-i menķût **ile** Râzî söyledim
tārîhîni
Geldi meydân-ı cihâna Seyyid Aḥmed
nev-naẓîf (Tarih 23/1)

1.171. ile:

Bir niyâz **ile** mücevher Râziyâ tārîḥ
dedim
Mîr Raḥmî kıldı iḥyâ hücre'-i zînetle
hûb (Tarih 24/1)

1.172. ile:

Düşdi câmeḥâba 'ömrüm ḥaşılı bir
dert **ile**
Murğ-ı cānı cennet-i me'vâyı kıldı
âşiyân (Tarih 25/2)

1.173. ile:

Hūrî ve gılmân **ile** kendi şafâda
şüphesiz
Vâlidiniñ ḳalbine âteş bıraķdı ol civân
(Tarih 25/3)

1.174. ile:

Āḥ edip menķût **ile** Râzî daḥi tārîḥ
dedi

Bu ân oldu beķâ oğlum Muḥammed
Sa'id'e meķân (Tarih 25/5)

1.175. ile:

Yâ İlâhî vâlideynin ḥâcetin eyle ḳabûl
Meryem Ḥavvâ **ile** olsun 'Aden'de
dîz-be-dîz (Tarih 26/3)

1.176. ile:

Ḥarf-i menķût **ile** Râzî söyledi tārîḥîni
'Azm-i cennet eyleye Ḥüsniye Ḥânım
yâ 'Azîz (Tarih 26/5)

1.177. ile:

Râziyâ tārîḥ **ile** bir de du'â maṭlûb
eder
Dergeh-i sa'diyye'i ta'mîr ile âbâd
eden (Tarih 28/1)

1.178. ile:

Râziyâ tārîḥ ile bir de du'â maṭlûb
eder
Dergeh-i sa'diyye'i ta'mîr **ile** âbâd
eden (Tarih 28/1)

1.179. ile:

Ḥarf-i menķût **ile** Râzî âḥ edip tārîḥ
dedim
Yâ İlâhî 'azm-i 'uķbâ eyledi 'Ārif Ağâ
(Tarih 33/1)

1.180. ile:

Harf-i menkūt **ile** Rāzī söyledim
tārīhini
Es'ad Hātem-i zamān oldu yine qahhār
vezīr (**Tarih 35/1**)

1.181. ile:

Bī-kes ü bīçāre-gāna eyler imdād u
kerem
Hātır-ı vīrānesin ta'mīr **ile** eyler
tamām (**Tarih 37/4**)

1.182. ile:

Hücre-i 'İzzet Efendi oldu cāy-ı dil-
güşā
Şihhat u 'āfiyet **ile** ede hem ārām-ı tām
(**Tarih 37/8**)

1.183. ile:

Vaşf-ı hālın ben ne hācet kāl **ile** tefhīm
edem
Berķ urur burc-ı sa'īdde kevkeb-i
revnaķ-nümā (**Tarih 39/7**)

1.184. ile:

Yā İlāhi kıl bu zāta daħi tevfiķiñ refīķ
Her umūri hayret **ile** bulsun anıñ neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

1.185. ile:

Harf-i menkūt **ile** Rāzī bendesi tārīh
dedi
'Abbās Hātem-i zamān yaptı sarāy
nām-fezā (**Tarih 39/13**)

1.186. ile:

Dedi menkūt **ile** Rāzī anuñ fevtine
tārīhin
Züleyhā 'azm-i rāh etdi bugün firdevse
yā 'adne (**Tarih 42/1**)

1.187. ile:

Kerāmetlū kerīmem bu veliyye eyledi
'uķbā
Peder māder **ile** hālın bilenler kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

1.188. ile:

Maķāmı 'adn **ile** firdevs ola yā Rab bu
maẓlūmuñ
Enīsi Meryem olsun hem munīsi
hāzret-i 'Azrā (**Tarih 43/4**)

1.189. ile:

Lafza-i ism-i celāl zikri **ile**
'Arş u ferşi gezdi 'ulyā eyledi (**Tarih**
44/2)

1.190. ile:

Düşdi şakķ-ı hāmeden dürdāne tārīh
Rāziyā
Nazmiyā lihyeñ sefid olmak revādır
luţf **ile** (**Tarih 48/1**)

1.191. ile

Rāziyā bā **ile** yazdım söyledim tārīhini
Eski hāmmām yeñiden ta'mīr olundu
pek laţīf (**Tarih 51/1**)

1.192. ile:

Nīm nigāh **ile** efendim bir de bak
benden yaña

Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

1.193. ile:

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye vü āhım **ile** hālīm pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

1.194. ile:

Cigerim hūn **ile** memlū baña raḥm
eyle şultānım
Devāsız derdiñe düşdüm edem çāk-ı
girībānım (**Terci-bend 2/8**)

1.195. ile:

Añladamam baḥtım **ile** hālīm
Kıldı telef ‘ömrimi hem mālımı
(**Terci-bend 3/2**)

1.196. ile:

Geldi benim nāz **ile** ol yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-
bend 3/9**)

1.197. ile:

Sīnecigim yār el **ile** yaralar
Ġamze-i dildūzı ciger paralar (**Terci-
bend 3/13**)

1.198. ile:

Girye vü āh etmedeyim her zamān

‘Aşkıñ **ile** hāl-i dilim pek yamān

(Terci-bend 3/25)

1.199. ile:

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
güftār **ile**
Dāmen-i vaşlın der-āgūş eyledim āzār
ile (Terkib-bend 1/7)

1.200. ile:

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
güftār **ile**
Dāmen-i vaşlın der-āgūş eyledim āzār
ile (Terkib-bend 1/7)

1.201. ile:

Hālīme kıldı teraḥḥum nāz u istiğnā **ile**
Kudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār **ile (Terkib-bend 1/8)**

1.202. ile:

Hālīme kıldı teraḥḥum nāz u istiğnā **ile**
Kudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār **ile (Terkib-bend 1/8)**

‘ilel gel-:

1.) Hastalık gelmek, hastalık
buluşmak.

1.1. ‘ilel gel-:-di

Bu ‘aşk-ı bī-amāna bir devā vü çäreler
var mı

‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (Gazel 102/2)

ilkā:

1.) Atmak, bırakmak.

1.1. ilkāya:-(y)a

Rāzī’i belā bahırına **ilkāya** sebeb ne
Taḥlīs-i girībān içün elden ele düşsem
(Gazel 93/5)

ilkā-i nār eyle-:

1.) Ateşe atmak, kötüye götürmek.

1.1. ilkā-i nār eyle:-r

Nefs-i Nemrūd’um beni **ilkā-i nār**
eyler ‘aceb
Gülsitānlık yakışır şimdi dil-i
süzānıma (Gazel 128/3)

ilm:

1.) Belli bir konuya âit bilgilerin
bütünü, ilim, bilme, bilgi,

1.1. ‘ilmiñ:-iñ

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
kâbiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir
ḥayvānātdan temyīz ü istisnā kıldığı
ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭk u
‘ilmiñ ve ‘aql u fikriñ (Dibace1/16)

1.2. ‘ilmin:-in

Baṇa meger zenān ‘ilmin okutdu ḥarf-
be-ḥarf

Bugün ‘uşşāk arasında yine şāhib be-
nām etdi (Gazel 142/5)

ilm-i kādī:

1.) Kadının ilmi, kadının hükmü.

1.1. ‘ilm- i kādī:

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i kādī olacak biz de ğamından
geçdik (Gazel 82/8)

ilticā et-:

1.) Sığınmak.

1.1. ilticā et:-di, -m

Mekr-i zende yārimi ilzāma **etdim**
ilticā
Çeşm-i mestānındaki īhāma etdim
ilticā (Gazel 10/1)

1.2. ilticā et:-di, -m

Mekr-i zende yārimi ilzāma etdim
ilticā
Çeşm-i mestānındaki īhāma **etdim**
ilticā (Gazel 10/1)

1.3. ilticā et:-di, -m

Gönlüme verdim tesellī bir daḥi
görmek içün
Vuşlat-ı şeb-veş hemān bayrāma
etdim ilticā (Gazel 10/2)

1.4. ilticā et:-di, -m

Tāb-ı ḥasret sūz-nāk etdi dil-i şad
pāremi

Ol nihāl ü serv ü gül-endāma **etdim**

ilticā (Gazel 10/3)

1.5. ilticā et:-di, -m

Bāde-i fikr ü hayāl cür‘asın nūş
eyledim

Müje-i sekr şunan gül-fāma **etdim**
ilticā (Gazel 10/4)

1.6. ilticā et:-me

Hālîni hallāka ‘arz et dā’imā eyle
niyāz

İlticā etme cihānîñ bî-‘atā zengīnine
(Gazel 117/4)

1.7. ilticā et:-mek

Büseye kıldım niyāzı olmadı aşlā
müfīd

İlticā etmek gerekdir ğabğabîñ
ağūşına **(Gazel 114/4)**

ilticā eyle:-

1.) Sığınmak, himaye altına girmek.

1.1. ilticā eyle:-

Cān u dilden bir fenāfī’llāha **eyle ilticā**
Yek nefesde evimi ma‘mūr eden
pīrāna bak **(Gazel 77/6)**

1.2. ilticā eyle:-r

Gören bu cünbüş ü nāzı zarūrī **ilticā**
eyler

Hezār Rüstem’leri bende taķar bir
pehlivāndır bu **(Gazel 110/3)**

ilticā kıl:-

1.) Sığınmak.

1.1. ilticā kıl:-dl, -m

Qābil-i tefhīm degildir Rāziyā evşāfı
hīç

Şüretin taşvīr eden ressāma **kıldım**
ilticā (Gazel 10/5)

ilticā-yı derd:

1.) Derde sığınmak.

1.1. ilticā-yı derd:-e

Çile-i saht-ı cihānı çekmeyen etmez
nigāh

İlticā-yı derde dermān olmayan
bilmez beni **(Gazel 147/2)**

iltifāt et:-

1.) İlgilenmek, alaka göstermek,
övmek.

1.1. iltifāt et:-mez

Fiğān u nālemi gūş eyleyenler **iltifāt**
etmez

Dil-i mecrūhımuñ zaķmın nedendir
bir şorarım yok **(Gazel 74/3)**

1.2. iltifāt et:-mez

Bu Rāzī bī-kese aşlā güzeller **iltifāt**
etmez

Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūh olsam **(Gazel 98/5)**

ilzām:

1.) Cevap veremez hâle gelme, susturma.

1.1. ilzāma:-a

Mekr-i zende yārimi **ilzāma** etdim
ilticā
Çeşm-i mestānındaki ihāma etdim
ilticā (**Gazel 10/1**)

ilzām et-:

1.) Susturmak, suskun eylemek, cevap veremez hale getirmek.

1.1. ilzām et-:

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in‘ām et
Bu Rāzi‘i **ilzām et** senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.2. ilzām et-:-dik, -i

Oğudı Kays ile Leylī defterin dilber
baña
Bāb-ı ‘aşkdan **etdiği ilzām** geldi hātıra
(**Gazel 121/8**)

īmā et-:

1.) İşaret etmek, sezdirmek, dolaylı yoldan anlatmak.

1.1. īmā et-:-er

Āh muḥannā dest ile engüştleri **īmā**
eder
Leblerim āb-ı zülālın emdirirsin yārına
(**Gazel 132/5**)

īmā eyle-:

1.) Üstü kapalı bir şekilde anlatmak, işaret etmek.

1.1. īmā eyle-:-di

Zātına vābeste oldu luṭf-ı Hāk
Ḥatm-i enfāsında **īmā eyledi** (**Tarih 44/4**)

īmān:

1.) İnanmak, kalben itikat ve lisanen ikrar etmek.

1.1. īmāna:-a

Āh ḥarāb olmuş dil-i ‘āşık gibi vīrān
iken
Bir du‘ā-yı ḥayr ile ābād eden **īmāna**
bak (**Tarih 20/4**)

1.2. īmānımız:-ımız

Bi-ḥamdī’llāh şerīfım ceddımız
bürhānımız vardır
Gedāyız baḥr-ı ‘aşkız hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

īmān-ı ekmel:

1.) Kusursuz, eksiksiz iman.

1.1. īmān-ı ekmel:

Benim a‘mālimi ḥayr ile resm et
Daḥi **īmān-ı ekmel** ile ḥatm et
(**Mesnevi 2/16**)

imdād eyle-:

1.) Yardımcı olmak, yardımda bulunmak.

1.1. imdād eyle:-di

Şaf çekip ‘asker yürütdi rūyına
dilberleriñ

Eşk-i dīdem hūn olunca **eyledi imdād**
haṭ (Gazel 68/3)

imdād ol:-

1.) Yardımcı olmak, yardımda
bulunmak.

1.1. imdād ol:-sa

Yetişip tutsa elim āh baña hem-dād
olsa

N’olur ey kân-ı kerem emr olup
imdād olsa (Müseddes 1/12)

imdād u kerem eyle:-

1.) Cömertlikte bulunup yardım
etmek.

1.1. imdād u kerem eyle:-r

Bī-kes ü bīçäre-gāna **eyler imdād u**
kerem

Hâtır-ı vīrānesin ta‘mīr ile eyler
tamām (Tarih 37/4)

imdād-ı ‘aşk eyle:-

1.) Aşkta yardım dilemek, aşka
sığınmak.

1.1. imdād-ı ‘aşk eyle:-di

Zülf sevdasıyla sürdüm sū-be-sū
hevāsını

Būy-ı kākūlden dimāğa **eyledi imdād-**
ı ‘aşk (Gazel 73/3)

imeçe et:-

1.) Toplamak, bir araya getirmek.

1.1. imeçe et:-di, -ler

‘Aceb nādīde şüretle **imeçe etdiler** bu
şeb

Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları
mercānī (Kıt’a 3/3)

imkân:

1.) Olanak, ihtimal.

1.1. imkânına:-ı, -n, -a

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmānına

Çäre var mı derdimiñ taqrīriniñ

imkânına (Gazel 133/1)

imtiḥān:

1.) Deneme, sınama.

1.1. imtiḥāna:-a

İmtiḥān ol **imtiḥāna** var şehā ḥavf
eyleme

Sikke-i ḥüsniñi şāhım sen de imtiḥāna
baş (Gazel 66/3)

1.2. imtiḥāna:-a

İmtiḥān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme

Sikke-i ḥüsniñi şāhım sen de **imtiḥāna**
baş (Gazel 66/3)

imtihān ol-:

1.) İmtihan olmak, sınanmak.

1.1. imtiḥān ol-:

İmtihān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme

Sikke-i ḥüsniḥi şāhım sen de imtiḥāna
baş (**Gazel 66/3**)

imtiyāz ol-:

1.) Ayrıcalıklı olmak.

1.1. imtiyāz ol-:-sa

Bu ‘ālemde o rütbe **imtiyāzım olsa**
her şeyde

Dil-i ‘āriflere her ān zūhūr eden sūnūḥ
olsam (**Gazel 98/2**)

imtizāc:

1.) Açık yaranın iyileşerek kapanması,
iyileşme.

1.1. imtizāc:

Dil döküp dil saydına dildādelendi dil-
rubā

Dil hemān rām oldu dilber iki başdan
imtizāc (**Gazel 22/2**)

imtizāc gel-:

1.) Uygun gelmek, yaraşmak.

1.1. imtizāc gel-:-mez

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür

Göz bilir gönül bilir tefhīme **gelmez**

imtizāc (Gazel 22/4**)**

imtizāc ol-:

1.) Uygun gelmek, kaynaşmak,
uyuşmak, yaraşmak.

1.1. imtizāc ol-:-maz

Şaḥın hem-meclis olma şūfī-i ḥod-bīn
ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla **imtizāc**
olmaz (**Müfret 63/1**)

in ‘ām:

1.) Lütuf, iyilik, ihsan, yardım.

1.1. in ‘ām:

Bu riyāzet ḥasretinden nūna döndi
ḳaddimiz

Nīm nigāhından hemān **in ‘ām** geldi
ḥātıra (**Gazel 121/7**)

in ‘ām et-:

1.) Nimet vermek, ihsanda bulunmak.

1.1. in ‘ām et-:

Düşvārınā ikrām et üftādeñe **in ‘ām et**
Bu Rāzi’i ilzām et senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/5**)

‘inān:

1.) Dizgin, idare etme.

1.1. ‘inānım:-ım

‘**İnānım** elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca bir piyāde
(Gazel 125/6)

ināndır:-

1.) Bir kimseyi bir konunun doğru olduğuna kabul ettirmek, ikna etmek.

1.1. ināndırdı:-dı

Saňa cevır ü cefā resmi tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi gūyā merāmımca
inandırdı (Gazel 141/4)

‘ināyet:

1.) İyilik, yardım, lütuf, ihsan.

1.1. ‘ināyet:

Ġubār-ı pāyını ser-tāc edersem
Olur mu ben gedāya ol ‘ināyet (Gazel 18/4)

‘ināyet et:-

1.) Yardım etmek.

1.1. ‘ināyet et:-mek, -e

Gözüm tūtiyāsı olsa hāk-i pāyın
‘İnāyet etmege Hāk eşerindir (Kıt’a 1/19)

‘ināyet eyle:-

1.) İyilikte bulunmak, ihsan etmek.

1.1. ‘ināyet eyle:-miş

Hudā tevfiķini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-hāk
Aña luţf u kerem kılmış sa‘īde baht-ı
bī-dāre (Tarih 6/4)

‘ināyet kıl:-

1.) İyilikte bulunmak, ihsan etmek.

1.1. ‘ināyet kıl:-dı

Bendesine çok ‘ināyet luţfını kıldı
kerem
Şūri vü ma‘nide gör ki daħı a‘lādır
yerim (Gazel 100/2)

1.2. ‘ināyet kıl:-dık, -ın

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi
Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi (Kaside 2/1)

1.3. ‘ināyet kıl:-sa, -ñ

Luţf edip kılsañ ‘ināyet bu fakīr
āvāreye
Rūy-ı zerdim süre idim ol yüzi
mehpāreye (Terci-bend 1/10)

‘ināyet ol:-

1.) Bağışlamak, ihsan etmek.

1.1. ‘ināyet ol:-ur, -sa

Benim ‘işyānıma yokdur nihāyet
Olursa yine senden ‘ināyet (Mesnevi 2/2)

ince:

1.) Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı; sevgilinin beli.

1.1. ince:

Es'ada tanzir ederseñ Rāziyā güftārın
İnce bil şırma kemerle hāre kâftānı
güzel (Gazel 86/5)

1.2. ince:

Vaşf eyleyemem cünbüş-i eṭvār-ı
niğārı
Şūrīde güzel şīvelidir **ince** miyānım
(Gazel 92/5)

'ind:

1.) Yan, nezd, kat, huzur.

1.1. 'indimde:-im, -de

Muḥibbānıñ kılıyım ben 'adūya ser-
fürü etmem
Benim **'indimde** bāy ile gedā vü şāh u
nas besdir (Gazel 47/4)

1.2. 'indinde:-in, -de

Ve 'ale'l-ḥuşuş ki fenn-i 'arūza taṭbīk
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir
vefk maḳām nazm-ı lü'lü-veş intizām
eylemek aşḥāb-ı 'irfān ve erbāb-ı
rindān **'indinde** (Dibace 2/8)

'indi ve zannī: (İkileme)

1.) Kendimce ve zannımca.

1.1. 'indi ve zannī:

ta'mir ü tesellā-yı ḥāṭır-ı kesir için
'aql-ı kaşırımle **'indi ve zannī** eş'ār u
ebyāta şürü' u
meşgūliyetime bādī vü bā'is olacak
(Dibace 3/11)

'indu'l-erbāb:

1.) Ehil insanlar.

1.1. 'indu'l-erbāb:

Ümīddir ki **'indu'l-erbāb** kabūl-āver
olup vesile-i rahmet ü mağfiret ü
vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşeriyet irtikāb
olunan ḥaṭī'et ü mā-bihū'z-zillet aḳvāl
ü ef'ālimi (Dibace 5/3)

inkār eyle:-

1.) Reddetmek, kabul etmemek.

1.1. inkār eyle:-(y)en, -ler

Benim derdimi **inkār** eyleyenler
ḥālimi bilmez
Göñül fikr-i müjeñle āh eder hem ber-
karār olmaz (Gazel 49/5)

inkisār:

1.) Kırılmak, aşığın kalbinin kırılması.

1.1. inkisārımdan:-ım, -dan

Sitem-baḥşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā hem

Yazıkdır ey cefākārım hāzer kıl
inkisārımdan (Gazel 105/4)

ins ü cinn: (İkileme)

1.) İnsanlar ve cinler.

1.1. ins ü cinn:-e

Şefi‘ olduñ efendim **ins ü cinne**
Kıdem baş ‘arş u kürse hep perindir
(Kıt’a 1/16)

inşād-ı ğazeliyyāt:

1.) Gazeller yazmak.

1.1. inşād-ı ğazeliyyāt:-ım, -a

ü hasbe’l-ṭāḳate temdīḥ ederek
şüretde kezzābet ma’nide şadāḳat-i
vech üzre **inşād-ı ğazeliyyātıma**
medār-ı şān-ı beşer **(Dibace 4/6)**

inşāf et:-

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. inşāf et:-se, -ñ

Eşk-i çeşmim düşicek pāyınā **inşāf**
etseñ
Çeşm-i bīmārımı ummān ile yek reng
etdim **(Gazel 91/4)**

inşāf eyle:-

1.) Acımak, insaf etmek, merhamet etmek.

1.1. inşāf eyle:-(y)ip

Sen de **inşāf eyleyip** bir gün teraḥḥum
eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümün
peymānesi **(Gazel 151/2)**

inşāf ver:-

1.) İnsaf etmek, acımak.

1.1. inşāf ver:-e

Beni terk etdiğñ bildim diliñ kimlerle
rām oldu
Saña **inşāf vere** Allāh benim ḥālim
tamām oldu **(Terci-bend 2/14)**

1.2. inşāf ver:-ip

Ne gün etdi baña ikrār olan va’d-i
kerīminden
Ḥudā **inşāf verip** rahmi nümāyān
olduğñ görsem **(Gazel 97/6)**

inşāfa gel:- (Deyim)

1.) İnsaf etmek, acımak, merhamet etmek.

1.1. inşāfa gel:-mez, -sin

Ne bulduñ bī-vefālıḳdan niçün **inşāfa**
gelmezsın
Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz **(Gazel 55/4)**

inşā-i eş‘ār:

1.) Şiirler yazmak.

1.1. inşā-i eş‘ār:

cāniblerini geşt ü güzār ederek hūkūķ-ı
īşānda ve digerānda **inşā-i eş‘ār** u
tavşīfāt u
tevārīh ü medhiyāt u hāzret-i cenāb-ı
kibriyānīñ yed-i kudretiyle taşvīr ü
tahsīn (**Dibace 4/1**)

insān:

1.) Âdemoğlu, kişi, fert, adam, kimse.

1.1. insān:

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder
Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (**Gazel 4/4**)

1.2. insānda:-da

hakkında nāzil olan Leķad haleķnal
insāni fī aḥseni takvīm āyet-i kerīmesi
olup me‘āl-i şerīfini
tahte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāhaza ederek **insānda** velā-
siyyemā hūbānda izhār u (**Dibace 4/8**)

1.3. insānı:-ı

buyurdığı ‘ālim **insānı** ve bā-huşuş
nev‘-i insānda müsteşnā olarak şūḥān
u hūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında hāķīķat bā-
‘aşķ-ı muṭlaķ tavşīf (**Dibace 4/3**)

intihāb:

1.) Seçme, seçilme.

1.1. intihāb:

Sırr-ı ‘aşķa cān verenler ser-firāz olsa
sezā

Serseri gezme cihānda sürūr ol sen

intihāb (Gazel 14/3)

intikāl et:-

1.) Geçmek, ulaşmak, sirayet etmek.

1.1. intikāl et:-ip

bi-tevfīķu’l-mennān eshel ü āsān
olacaķ
evlād u zürriyātına daḥi bi-faẓlillāhi ve
keremehu **intikāl edip** kuvve-i nuṭķı
ve ta‘līm ü (**Dibace 1/14**)

intisāb:

1.) Bağlanmak.

1.1. intisāba:-a

Necībā gibi ben de eyledim çāk-ı
gırībānım
Bu Rāzī nā’il oldu **intisāba** nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

intisāb et:-

1.) Bağlanmak.

1.1. intisāb et:-di, -m

Kimsesizler kimsesine **intisāb etdim**
bugün
Ėam degil dünya Ėamı dem üstüne
demdir bana (**Gazel 2/4**)

1.2. intisāb et:-miş

Ḥazret-i Ḳur'ān'a **etmiş** Rāziyā bir
intisāb

Ne selāsetdir görürsün ne sır-ı Ḳur'ān
oğur (**Gazel 41/5**)

intizām eyle-:

1.) Düzenlemek.

1.1. intizām eyle-:-mek

Ve 'ale'l-ḥuşûş ki fenn-i 'arûza tatbîk
ederek tanzîm-i kelâm taḥrîr-i merām
bir
vefḳ maḳām nazm-ı lû'lü-veş **intizām**
eylemek aşḫāb-ı 'irfān ve erbāb-ı
rindān 'indinde (**Dibace 28**)

inzivā:

1.) Dünya işlerinden elini ve eteğini
çekip köşeye çekilme, köşede oturma.

1.1. inzivāda:-da

Eşk-i dîdem **inzivāda** yār-ı hem-
demdir baña
Āşinā-yı ma'nevî İbrāhîm Edhem'dir
baña (**Gazel 1/1**)

1.2. inzivāda:-da

Terk edip gülzār-ı rûy-ı **inzivāda** ḥāl-i
yār
Kākül-i 'anber-feşānda gizlenip bir dîn
tutar (**Gazel 37/2**)

ir-:

1.) Belli bir yere, bir noktaya varmak,
vasıl olmak, erişmek.

1.1. irmemiş:-me, -miş

Ḥayāline düşüp gezmiş ḥayāle
irmemiş aşlā
Ḥayālinden ḥayāl olmuş ḥayālî
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/5**)

1.2. irmez:-mez

Düşüp dām-ı belā-yı ğurbete dil bî-
murād oldu
Elim **irmez** diyārım semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

1.3. irmiş:-miş

Hem tefekkür eyleseñ bir iş değil
Kimse anuñ güneline **irmiş** değil
(**Mesnevi 5/4**)

İrān:

1.) İran ülkesi.

1.1. İrān:

Düşüp sevdā-yı 'aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim
Varıp **İrān** u Tūrān'a Ḥoten'den Çîn'e
Māçîn'e (**Gazel 115/2**)

1.2. İrān'ı:-ı

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
güyyiā gāvdir
Ne **İrān'ı** ne Bulğār'ı yakîn bildim ki
cengānı (**Kıt'a 3/4**)

1.3. Īrānlı:-lı

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsi var mı
ol

Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

īrās et:-

1.) Sebebiyet vermek, meydana
getirmek, sebep olmak.

1.1. īrās et:-er

Kıl kadar kadrine tevķīr eylemez
'āşıklarıñ
Gönlüme derd ü elem īrās eder efrād-ı
haṭ (Gazel 68/2)

irci'ī: (Ayet)

1.) "Dön." "Ey huzura kavuşmuş
insan! Sen O'ndan hoşnut, O da
senden hoşnut olarak Rabbine dön.
(Seçkin) kullarım arasına katıl ve
cennetime gir!" (Kur'an-ı Kerim:
89/28).

1.1. irci'ī:

İrci'ī emrin işitdi eyledi rūhın fedā
Nev-nihālim dünya vü 'uķbāsını kıldı
temīz (Tarih 26/2)

İrem:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. İrem'inden:-in, -den

'Ālem-i ḥ'āba varıp cennet rūyın
gördüm
Gezerek bāğ-ı cinān u İrem'inden
geçdik (Gazel 82/4)

'irfān:

1.) Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen
sezgisel bilgi.

1.1. 'irfān:

Vaķt-i ḥālī saña ta'rif etmege yokdur
cevāz
Sen tefekkür eyleyip mīzāna çek
'irfān ile (Müfret 49/1)

1.2. 'irfāna:-a

Bir alāy jāj-ḥāyı gör ki zu'mına
üftādedir
Kavl-i ḥod-bīnince taḥşīn etdiği
'irfāna baķ (Gazel 77/4)

1.3. 'irfāna:-a

Bu devriñ sırrına vāķıf olan 'irfāna
'aşk olsun
Ne yār belli ne ḥod aġyār şaķın fāş
etme esrārīñ (Müfret 45/1)

1.4. 'irfāndan:-dan

Nār u bād u āb ḥākden ḥalk olup
bulduñ vücūd
Zātıñı fehm eylemekdir saña
'irfāndan ġaraż (Gazel 67/5)

1.5. 'irfānımız:-ımız

Niçün adam yerine ben fakîri
şaymadıñ gıtdin
Eger zengîn degilsek cüz'ice
‘irfânımız vardır (**Gazel 44/6**)

iriş-:

1.) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

1.1. irişe:-e

Hâzret-i sultân-ı kevneyn fâhr-i
‘âlemden bekâ
Bir şefâ‘at **irişe** yoḥsa dilâ ḥâlim ḥarâb
(**Gazel 14/5**)

1.2. irişür:-ür

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni
Bir ayağ ile irişür Râziyâ dermân
kaḍeḥ (**Gazel 25/5**)

1.3. irişür:-ür

Fiğân u nâlemi taḥkîrden ey âfet ḥazer
eyle
İrişür gülle-i âhım ḥişârlar pâyidâr
olmaz (**Gazel 49/6**)

irtikâb ol-:

1.) Kötü bir duruma düşmek, bir
vaziyet takınmak.

1.1. irtikâb ol-:-un, -an

Ümîddir ki ‘indu‘l-erbâb kabûl-âver
olup vesile-i raḥmet ü mağfiret ü
vedî‘a-i ‘izzet ü

rif‘at birle ḥasbe‘l-beşeriyet **irtikâb**
olunan ḥatî‘et ü mâ-bihü‘z-zillet aḳvâl
ü ef‘âlimi (**Dibace 5/4**)

işâbet-i bi‘l-‘ulûm:

1.) İlimle vurulmak, ilimle meşgul
olmak.

1.1. işâbet-i bi‘l-‘ulûm:

levâzımından ba‘z olan feşâḥat-ı fi‘l-
kelâm belâğat-ı fi‘l-mütekellim **işâbet-**
i bi‘l-‘ulûm
kemâlat-ı fi‘l-‘âlim ve te‘lif-i ‘ulûm ve
taşnîf-i fûnûna iktidâr ve bunlar emsâli
(**Dibace 2/1**)

iskât:

1.) Susturma, susmasını sağlama.

1.1. iskât:

Âteş-i ḥâlât-ı ‘aşkı gâḥ ibrâz eylesem
‘Aşkımı **iskât** için bâst-ı maḳâl eyler
baña (**Gazel 12/4**)

isim:

1.) İsim, ad, şöhret, nam

1.1. ismimi:-im, -i

Levh-i dilden Râziyâ ḥakk oldu
şandım **ismimi**
Beynimizde şırrımız esrâr-ı nâz olmuş
saña (**Gazel 13/5**)

1.2. ismiñ:-iñ

Bir ġarībim Hāk'dan özge yokdur
hiçbir penāh

Derdime raħm eyle Raħmān **ismiñ**
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.3. ismini:-i, -n, -i

Dilin bilirem **ismini** hem dilini
bilmem

Bī-çāre dilim gözleri fettānıma düşdi
(**Gazel 139/4**)

1.4. ismini:-i, -n, -i

Ümīdim kesmezim ašlā Raħīm **ismini**
fikreyle
Ki zīrā çāresiz qaldım perīšān oldu
aħvālim (**Müfret 33/1**)

1.5. ismiyle:-i, -(y)le

Bir fenāfi'llāh gibi dil-ħānesin yaqmış
iken
Eyledi ihyā laṭīf **ismiyle** Rabb-i
kibriyā (**Tarih 9/3**)

İsma'ıl Hayrī:

1.) İstanbul'da Kapalı Fırın civarında
Kalyonlar Defterdarı Abdülkadir
Efendi'nin oğlu İsmail Hayri Efendi.

1.1. İsma'ıl Hayrī:

Ref' edip iki elim Rāzī hemān tārīħ
didüm
Ola **İsma'ıl Hayrī** bu cihānda kām-
yāb (**Tarih 17/9**)

1.2. İsma'ıl Hayrī:

Şüphesiz tārīħ ile Rāzī du'ā eyler
hemān

Ola **İsma'ıl Hayrī** dü cihānda kām-
yāb (**Tarih 17/10**)

İsma'ıl nām kal'a:

1.) İsmail Kalesi.

1.1. İsma'ıl nām kal'a:-sin, -da

tārīħiyle **İsma'ıl nām kal'asında**
muħārebede ġalebe-i küffār ħāk-sār
kızılbaş bed-ma'aş
vāķī' olup biraz rüfeķā-yı mü'minīn ü
aħillā-i müsłimīn ile der-dest-i kefere
esīr (**Dibace 3/5**)

'işmet:

1.) Namuslu, temiz, günahsız.

1.1. 'işmetle:-le

Devām-ı 'ömr-i **'işmetle** İlāhī feyz-
yāb eyle
Murād alsın dü 'ālemde merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

1.2. 'işmetle:-le

Ĥarf-i cevherdār ile Rāzī dedim
tārīħini
Kemāl ü ĥilm ü **'işmetle** Edībe eyledi
teşrīf (**Tarih 19/1**)

ism-i a'zam:

1.) Allah'ın bütün isimlerini kendinde toplayan en büyük ismi olan Allah lafzı.

1.1. ism-i a'zam:-iñ

Nigeh-bân-ı ümîd-i çeşmim oldu hûna müstağrak

O **ism-i a'zamıñ** haqqı İlâhî ber-murâd eyle (**Nazm 1/3**)

ism-i leb-i mercân:

1.) Mercan dudakların adı.

1.1. ism-i leb-i mercân:-l, -n, -a

Ol leb-i gül-fâmını öpsem dedim lutf eylemez

Başş ederdim mālımı **ism-i leb-i mercânına** (**Gazel 133/6**)

ism-i selâm:

1.) Allah'ın 99 isminden bir tanesi, Allah.

1.1. ism-i selâm:

Hâne-i kâşânesinde hücre tanzîm etmege

Qıldı niyyet ber-murâd etdi anı **ism-i selâm** (**Tarih 37/7**)

iste:-

1.) Arzu etmek, talep etmek, istemek.

1.1. iste:

Ben ne derde uğradım takrîre yokdur hîc mecâl

Derdiñe bir çâre **iste** bî-çâre Allâh 'aşkına (**Gazel 131/3**)

1.2. iste:

Ne şâhândan ne mîrândan ne Hızr u ğavs-ı a'zamdan

Beşerden isteme aşlâ murâdı **iste** Mevlâ'dan (**Matla 10/1**)

1.3. istedigim:-dik, -im

Hic ü ğamda çekdigim derdimi Allâh bilir

Yüz sürüp **istedigim** kim bilir Allâh bilir (**Gazel 48/1**)

1.4. isteme:-me

Ne şâhândan ne mîrândan ne Hızr u ğavs-ı a'zamdan

Beşerden **isteme** aşlâ murâdı iste Mevlâ'dan (**Matla 10/1**)

1.5. istemem:-me, -m

Derdimiñ dermânı Mevlâ gayrî çâre **istemem**

Gözlerimden çâreler nem üstüne nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.6. ister:-r

Göñül bir kâmet-i bālâ serime sâye-bân **ister**

Yine maflûbım ol şüh-ı cihândır bî-gümân **ister** (**Gazel 42/1**)

1.7. ister:-r

Göñül bir kâmet-i bālâ serime sāye-
bân ister
Yine maṭlûbım ol şūḥ-ı cihândır bî-
gümân **ister (Gazel 42/1)**

1.8. ister:-r

Füyûzât-ı seher-gâhda du‘āya dest-res
bulsam
Murādım ḥâşıl olmağa niyâz-ı bî-
zebân **ister (Gazel 42/2)**

1.9. ister:-r

Baňa ḥatm-i kelâm etdirdi evşâfıñ
seniñ ey şuḥ
Süḥan-perdâz olursam şanıña lâyıḳ
yalan **ister (Gazel 42/3)**

1.10. ister:-r

Yüzüm sürsem anuñ pābücına ḥâk-i
ḳadem olsam
Ḥudâ’dan bu niyâzı Rāziyâ her bir
zamân **ister (Gazel 42/5)**

1.11. ister:-r

Pādişâh-ı ma‘nevîdir taḥt-gâh **ister**
göñül
Bî-zevâlden muṭbıḳ bî-iştibâh **ister**
göñül **(Gazel 87/1)**

1.12. ister:-r

Pādişâh-ı ma‘nevîdir taḥt-gâh **ister**
göñül
Bî-zevâlden muṭbıḳ bî-iştibâh **ister**
göñül **(Gazel 87/1)**

1.13. ister:-r

Ser-fürû-yı Ḳâf u ‘Anḳâ’lar baňa
vermez neşât
Bezm-i Ḥaḳ’da her nefes ‘ömr-i tebâh
ister göñül **(Gazel 87/2)**

1.14. ister:-r

Ḳalbime âteş bıraḳdıñ ey perî cevvăle-
veş
Derdini izḥâr içün yâş ile âh **ister**
göñül **(Gazel 87/3)**

1.15. ister:-r

Zülf ü târ-ı müşg-bārıñ şıḥḥat-i cānım
benim
Sāyesinde dâ‘imâ mesned penâh **ister**
göñül **(Gazel 87/4)**

1.16. ister:-r

Der-miyân et tîğ-i ma‘nîsin daḥi nām-
āver ol
Vâḳıf-ı sırr-ı Ḥudâ hem ‘aşḳ-ı ilâh
ister göñül **(Gazel 87/5)**

1.17. ister:-r

Āsitân-ı Ḥazretiñde vaḳtimi ḳıldım
telef
Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh **ister**
göñül **(Gazel 87/6)**

1.18. ister:-r

Ḥırḳa-i teslîme iḳrâr eyledim şimden
gerü

Rāziyā Monlā-yı Rūm'dan bir külāh
ister gönül (**Gazel 87/7**)

1.19. ister:-r

Rāh-ı Hakk'a sen daḥi kurbān olursuñ
Rāziyā
Koç gibi cān vermek **ister** da'vī-i
īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.20. isterseñ:-r, -se, -ñ

Füyūzāt-ı İlāhiden eger feyz almak
isterseñ
Şaḫın ayrılma ey Rāzī tevekkül bābını
bekle (**Müfret 36/1**)

1.21. isterseñ:-r, -se, -ñ

Eger ḥāl-i perīşānım efendim bilmek
isterseñ
Fırāk-ı sūz-ı hecriñle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 77/1**)

1.22. isterseñ:-r, -se, -ñ

Sükutuñ mūsikīyle pes maḫāmāt
olmak **isterseñ**
Bu vaktiñ şīvesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

1.23. istese:-se

Cānıma minnet benim cān **istese**
cānānımız
Cān alan cānāneye cānlar fedā
cānāneler (**Gazel 33/6**)

1.24. istesen:-se, -ñ

Şūret ü ma'nide ancak hep tasarruf
Hakk-ile

İstesen maḫşūdıñı destiñ açıp
Sübḥān'a tut (**Gazel 16/2**)

1.25. isteyenin:-(y)e, -nin

Pirehen giydikde bulmaz **isteyenin**
nāzdan
Sīne-i sīmīnini seyr etdir açmazdan
(**Matla 20/1**)

isti'dād:

1.) Herhangi bir şeye karşı doğuştan
gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

1.1. isti'dād:

olmağla ḥamdillāh ḥilkat-i ezeliyyem
ve ṭabī'at-ı ġarīziyyem ṭavr-ı eb'ad
ṭavr-ı kābil

isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile müzdād u şeref-ḳarīn ü rif'at-bīn
olduğun a (**Dibace 3/16**)

istifāde:

1.) Fayda sağlama, faydalanma,
yararlanma.

1.1. istifāde:

ta'allumı ve **istifāde** ve ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sā'ir
ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā ḳıldığı
ni'mete 'azmī olup ez-cümle nuṭḳ u
'ilmiñ ve 'aḳl u fikriñ (**Dibace 1/15**)

istignā:

1.) Kayıtsızlık, nazlanma, isteksizlik, umursamazlık.

1.1. istignāsi:-sı

Şīve vü nāzı müselleme kahr u **istignāsi** çok
Cevrine tākāt getirmek emr-i muhāl
oldu bana (**Müfret 22/1**)

istisnā kıl:-

1.) Ayrı tutmak.

1.1. istisnā kıl:-dık, -ı

ta'allumı ve istifāde ve ifādeye
kābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ'ir
hayvânâtdan temyîz ü **istisnā kıldığı**
ni'mete 'azmı olup ez-cümle nuṭk u
'ilmiñ ve 'aql u fikriñ (**Dibace 1/16**)

'isyān:

1.) Karşı gelme, itaatsizlik etme, baş kaldırma.

1.1. 'isyānım:-ım

Olup günden güne **'isyānım** efzūn
Beni sevdā vü 'aşkıñ kıldı mecnun
(**Mesnevi 2/6**)

1.2. 'isyānıma:-ım, -a

Benim **'isyānıma** yokdur nihāyet
Olursa yine senden 'ināyet (**Mesnevi 2/2**)

'isyān-ı 'ālem:

1.) Alemin isyanı.

1.1. 'isyān-ı 'ālem:-le

Benim cürmüm bütün **'isyān-ı 'ālemle**
berāberdir
Kıyāmetde müşār-ı bi'l-benānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

iş:

1.) Amel, davranış, iş, fiil, meslek, eylem.

1.1. iş:

Hem tefekkür eyleseñ bir **iş** degil
Kimse anuñ güneherine ırmış degil
(**Mesnevi 5/4**)

1.2. işi:-i

Gāhi bī-rūḥ gāhi zī-rūḥ ey kişi
'Ālim ile hem-nefes olmak **işi**
(**Mesnevi 4/10**)

1.3. işim:-im

Temennī eylese vaşlıñ bu Rāzī hīç
müfīd olmaz
İşim şabr u sükūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

iş gör:- (Deyim)

1.) İş yapmak, işe yaramak.

1.1. iş gör:-ür

Bir ayağı ile **görür** hem **işini**
Yek başıyla bitirir teşvîşini (**Mesnevi**
4/9)

iş güc: (İkileme)

1.) İş güç, uğraş, meşgale.

1.1. iş güc:-i

İşi güci etmede dâ'im haram
Cüz' i alsañ eliñe eyler kıyām
(**Mesnevi 6/2**)

işâret:

1.) Alâmet, emâre.

1.1. işâret:

Bu **işâret** üzre şâh-ı menkabet 'âlî
cenâb
Bâ-hulûş ihyâsına fermân edip etmiş
tamâm (**Tarih 14/13**)

işbu:

1.) "Bu" işaret sıfatı.

1.1. işbu: (' Abd-i ' âciz-i sergerdân)

ki Bismillâh Künūzen tahte'l-'arşı
mefâtihahâ el-sinetehu's-şu'arâ ev
kemâ kâl 'aleyhi's-selâm bu hadîs-i
şerîf zımnında dâhil ü vâsıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maḳdûr ve bezl ü cûd
ederek **işbu** (**Dibace 2/14**)

1.2. işbu: (Dîvân-ı ḥaḳîrâne)

meşneviyât u müfredât-ı 'âcizâneler
ile ḥurûf-ı teheccî tertîb üzre **işbu**

dîvân-ı

ḥaḳîrânemi vücûda getirip ve niyyet-i
ḥâlişa ile fi'l-ḥaḳîḳa tertîb-i tefe'ül
daḥi (**Dibace 4/13**)

1.3. işbu: (Maḳâm)

Mesned-i Maḥmûd'a teşbîh olunur

işbu maḳâm

Post-nişîn etmede Ḥaḳ her nefesde
şâd-kâm (**Tarih 14/1**)

işe vara:- (Deyim)

1.) Bir işe yaramak, fayda sağlamak.

1.1. işe yara:-maz

Eger üç evli ise ḳâle gelmez bir
ḥuşûşdur bu
Gezer bî-hûde bî-hûde **yaramaz** bir
işe her gâh (**Kıt'a 2/3**)

işit:-

1.1. işidenler:-en, -ler

Nâ-bedîd oldu cihândan merḥamet
dedikleri

Görmüşî kimyâ gibi **işidenler** pek
ḳalîl (**Müfret 50/1**)

1.2. işidenlerden:-en, -ler, -den

Ḥâlimi ben nice tefhîm eyleyem taḳrîri
güç
Gayrîler gûş eylemez âh **işidenlerden**
ırâğ (**Gazel 71/4**)

1.3. işitdi:-di

İrci 'î emrin **işitdi** eyledi rūhın fedā
Nev-nihālim dünye vü 'uqbāsını kıldı
temīz (**Tarih 26/2**)

1.4. **işittikçe**:-tik, -çe

İşittikçe derūnī ğıbt-ederdim Hātem-i
Ṭāy'a
İlāhī feyz-i lūṭfuñla murād üzre semūh
olsam (**Gazel 98/4**)

işlen-

1.) Yapılmak, işlenmek.

1.1. **işlenir**:-ir

Gice gündüz **işlenir** her hānede
Anı erbābı bulur meyhanede (**Mesnevi**
5/5)

iştibāh:

1.) Şüphe etme, şüphelenme.

1.1. **iştibāh**:

'Āşıkım cāna saña ğayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç **iştibāh**
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.2. **iştibāh**:

Göñül beytü'l-mükerrem olduğun a
iştibāh yokdur
Hele vaşfi ne mümkündür ki dergāh-ı
'alādır bu (**Gazel 112/2**)

1.3. **iştibāhım**:-ım

Hak te'ālādan niyāzım **iştibāhım** yok
benim

Hāşılı cennet-mekān firdevs-i a'lādır
yerim (**Gazel 100/4**)

iştihār:

1.) Meşhur olmak, tanınmak, ün
salmak.

1.1. **iştihārım**:-ım

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz

Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda
iştihārım yok (**Gazel 74/7**)

iştihār ol-

1.) Meşhur olmak, nam salmak.

1.1. **iştihār ol-**:du

Eylemişdi bendesin ālūde-i ta'n-āmīzi
Luṭfına mazhar düşünce **iştihār oldu**
göñül (**Gazel 85/7**)

it-

1.) "Etmek, eylemek, yapmak"
anlamına gelen yardımcı fiil.

1.1. **itdigim**:-dik, -im

Bu günāh olur ise ben çekerim
İtdigim günāhları ben çekerim
(**Mesnevi 1/18**)

i'tibār-ı küberā:

1.) Büyük kimselerin itibarı.

1.1. **i'tibār-ı küberā**:

Beni bir menzile iclās ede Rabb-i

‘izzet

İ‘tibār-ı küberā haqqıma iqbāl olmaz

(Gazel 58/6)

i‘tirāf:

1.) Başkaları tarafından bilinmesi
sakıncalı görülen bir gerçeği
saklamaktan vazgeçip açıklama,
söyleme, bildirme.

1.1. i‘tirāf:

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘ișyāna
āh

İ‘tirāf u tevbelerle şad hezār etdim
hicāb (Gazel 14/4)

i‘tizār ol-:

1.) Özür ve af dilemek.

1.1. i‘tizār ol-:-maz

Niçün ol dilber-i ‘ālī-cenābım baña yār
olmaz

Giriftār eyledi derd ü belāya **i‘tizār**
olmaz (Gazel 49/1)

itmām:

1.) Tamamlama, bitirme.

1.1. itmāmın:-ın

Emr edip bünyādına bir cāmi‘-i a‘lā
içün

Kıldı **itmāmın** müyesser vāhid ü
muhtār aña (Tarih 8/3)

1.2. itmāmına:-ı, -n, -a

Bir niyāz eyler bu Rāzī tārīhiñ

itmāmına

Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım
gibi (Tarih 7/11)

‘izār:

1.) Yanak, yüz.

1.1. ‘izāra:-a

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile eyler
ictināb

Rāziyā ‘özr eyleyen **‘izāra** kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/5)

1.2. ‘izārīñ:-ıñ

Haqīkat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla
ey meh-rū

‘İzārīñ şevki ile sürdiğim

peymānelerden şor (Gazel 40/6)

izdiyād-ı kadr:

1.) İtibarın artması.

1.1. izdiyād-ı kadr:

olmağla ḥamdillāh ḥilkāt-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ġarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı kābil

isti‘dād u dem-be-dem **izdiyād-ı kadr**
ile müzdād u şeref-ḡarīn ü rif‘at-bīn
olduğın a (Dibace 3/16)

izhār:

1.) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşıkare etme.

1.1. ızhār:

haqqında nāzil olan Lekad haleknal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me’āl-i şerīfını
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāhaza ederek insānda velā-siyyemā
hübānda ızhār u (Dibace 4/8)

1.2. ızhār:

Ḳalbime āteş bıraḳdın ey perī cevvēle-
veş
Derdini ızhār için yāş ile āh ister
göñül (Gazel 87/3)

1.3. ızhāra:-a

Dāğ-ı sīnem lāle-veş ızhāra ḥācet
ḳalmadı
Süz-ı hicrān-ile yandım ḥāşılı ḥāmem
gibi (Gazel 144/2)

1.4. ızhāra:-a

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle
Ḳuşūrum çok ḥuzūruñda ne ḥācet
ḥālīm ızhāra (Tarih 6/8)

ızhār et:-

1.) Açığa vurma, meydana çıkarmak, göstermek.

1.1. ızhār et:-em

Kime ızhār edem derdim diger gün
Ḳara baḥtım cihānda etdi maḡbūn
(Mesnevi 2/7)

ızhār eyle:-

1.) Açığa vurma, meydana çıkarmak, göstermek.

1.1. ızhār eyle:-di

Cāy-gır olan ḥulūşın eyledi ızhār hele
Bir mücessem resm ile verdi nizām ve
intizām (Tarih 14/18)

‘izz:

1.) Değer, kıymet, güçlülük, ululuk.

1.1. ‘izz:

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

‘izz ü kerem: (İkileme)

1.) Cömertlik ve itibar.

1.1. ‘izz ü kerem:

Mücevherle müzeyyen eyledim
tāriḥini Rāzī
Hemān ‘izz ü kerem ile Ğanīme geldi
dünyaya (Tarih 3/1)

‘izzet:

1.) Değer, kıymet, ululuk, yücelik.

1.1. ‘izzetde:-de

Sîmde yokdur zerde yokdur duzda yok
Dü cihānda mālîk ol ‘**izzetde** var
(Gazel 153/3)

1.2. ‘izzete:-e

Bu Rāzî ‘**izzete** pey-rev olursa
Ne hâcet tercümāna hem zebānım
(Gazel 94/7)

1.3. ‘izzete:-e

Hak te ‘ālā mazhar etmiş zātın bu
‘**izzete**
Āşaf-ı vaqt-i zamānsın lâyıķ olduñ
rif ata (Tarih 34/1)

1.4. ‘izzetim:-im

Ölür isem hüd yerim hâzır benim
‘**İzzetim** vār tārīhim hâzır benim
(Mesnevi 1/22)

1.5. ‘izzetlu:-lû

Rāsimā müştāk idim ben görmeye
dîdārın
Zevk-yâb etdiñ beni ‘**izzetlu** yārānım
gibi (Tarih 7/7)

2.) Cizyedarzade İzzet Efendi
hazretleri.

2.1. ‘İzzetâ:-a

Rāziyā dürdâne tārīh söyledim
bünyādına
Dil-güşā kâşāne kıldı ‘**İzzetâ** bu
mesnede (Tarih 29/1)

‘izzet be-nām:

1.) Meşhur İzzet; Bursa'da
Cizyedarzade İzzet Efendi.

1.1. ‘izzet be-nām:

Rāzî-i kemter gedā dürdâne tārīh
söyledi
Habbetzā bir ota bünyād eyledi ‘**izzet**
be-nām (Tarih 37/11)

1.2. ‘izzet be-nām:

Cizyedār-zāde Efendi hem daği ‘**izzet**
be-nām
Nîk nām tahşîl eder bû cedd gibi nîk ü
nām (Tarih 97/1)

‘izzî feyz-yâb ol:-

1.) Sabırlı, ilim ve irfân sahibi olmak.

1.1. ‘izzî feyz-yâb ol:-a

Hîn-i mevlûdunda Rāzî cevherî tārīh
dedim
Muştafâ Rā’if Efendi ola ‘**izzî feyz-**
yâb (Tarih 30/1)

J

jāj-hāy: (İkileme)

1.) Gereksiz, anlamsız, saçma sapan.

1.1. jāj-hāy:

Her kelāma put edince añla sen
güftārıñı

Söyleme beyhūde söz demesiñler jāj-
hāy (Müfret 42/1)

1.2. jāj-hāy: -ı

Bir alāy **jāj-hāyı** gör ki zu‘mına
üftādedir

Qavl-i ḥod-bīnince taḥsīn etdiği
‘irfāna baq (Gazel 77/4)

K

Ka'be:

1.) Bütün Müslümanların kiblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes bina, beytullah.

1.1. Ka'besine:-si, -n, -e

Ne lâzım dâmen ü destî güzeller şâh u hünkârîñ

Eşigi Ka'besine sür yüzün merdâna 'aşk eyle (Gazel 120/5)

1.2. Ka'be'ye:-(y)e

Îkâmeti bir hayliden bir hayliye
Sîne açar rahmet ü hem Ka'be'ye
(Mesnevi 4/4)

Ka'be-i 'ulyâ:

1.) Yüce Kâbe.

1.1. Ka'be-i 'ulyâ:

Pek harâb oldu derûnı Râzi-i bî-çârenîñ
Eyle bir ta'mîr efendim Ka'be-i 'ulyâ
gibi (Gazel 148/9)

kâbil:

1.) Mümkün, uygun, olanaklı.

1.1. kâbil:

Ne takrîre mecâlim var ne taḥrîr
etmesi kâbil
Hezârân derdime güldüm baña bir çâre
yâ Rab (Gazel 15/6)

1.2. kâbildir:-dir

Vücûd-ı âdeme tâḳat getirmek nice

kâbildir

Hücûmundan olurlar Zâl hemânâ
cism-i insânî (Kıt'a 3/5)

kâbil-i tefhîm degil:

1.) Anlatılması mümkün olmayan.

1.1. kâbil-i tefhîm degil:-dir

Kâbil-i tefhîm degildir Râziyâ evşâfı
hîç

Şüretin taṣvîr eden ressâma kıldım
ilticâ (Gazel 10/5)

kâbiliyyet:

1.) Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, beceriklilik, yetenek.

1.1. kâbiliyyeti:-i

ta'allumı ve istifâde ve ifâdeye
kâbiliyyeti ihdâ ve hedâyâ-yı fâzılalar
ile sâ'ir
ḥayvânâtdan temyîz ü istiṣnâ kıldığı
ni'mete 'azmî olup ez-cümle nuṭḳ u
'ilmiñ ve 'aḳl u fikriñ (Dibace 1/15)

kabr:

1.) Kabir, mezar.

1.1. kabrim:-im

Şahñ-ı dilde bir ateş yaḳdım elimle
cânıma

Tā kıyāmet ھاşr olunca nūr olur
ķabrim benim (**Müfret 15/1**)

1.2. ķabrimde:-im, -de

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim
Ĥāl diliyle diye **ķabrimde** biten cümle
giyāh (**Gazel 129/4**)

ķabūl:

1.) Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek peki deme, râzı olma,
muvâfakat etme.

1.1. ķabūlüñle:-üñ, -le

Murādım bāb-ı luţfuñdan şefā‘at rûz-ı
maşşerde
Ķabūlüñle hemān şāhib-imānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/10**)

ķabūl et:-

1.) Kabul etmek, razı olmak,
onaylamak.

1.1. ķabūl et:-mez

Niyāz-ı şıdķ-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim
Ķabūl etmez iseñ ol dem baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/5**)

1.2. ķabūl et:-mez

Ķabūl etmez hele ma‘dem saña ađyār
ola hem-dem

Ki taħrīk etmede göñli meşeldir bir
meges besdir (**Gazel 47/5**)

ķabūl eyle:-

1.) Kabul etmek, razı olmak,
onaylamak.

1.1. ķabūl eyle:-

Kime şekvā edeyim başım açıp geldim
saña
Gel **ķabūl eyle** niyāzım şāh u ĥāķānım
meded (**Gazel 27/3**)

1.2. ķabūl eyle:-

Bu Rāzī’nin niyāzını **ķabūl eyle**
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgānı (**Kıt’a 3/7**)

1.3. ķabūl eyle:-

Ķabūl eyle bu Rāzī’niñ du‘āsın
Ķıyāmetde bağışla mācerāsın
(**Mesnevi 2/17**)

1.4. ķabūl eyle:-

Yā İlāhī vālideynin ĥācetin **eyle ķabūl**
Meryem Ĥavvā ile olsun ‘Aden’de
dīz-be-dīz (**Tarih 26/3**)

ķabūl kıl:-

1.) Bir şeye isteyerek ya da
istemeyerek razı olmak, onaylamak,
kabul etmek.

1.1. ķabūl kıl:-dı, -m

Cān u dilden sa'y edip hizmetlerin
kıldım kabūl
Yā İlāhī bir velāyet Rāzī' -i nā-şādeye
(Nazm 12/2)

kabul ol-:

1.) Kabul görmek, onaylanmak, isteğin
yerine gelmesi.

1.1. kabul ol-:-ur

Ricām **kabul olur** mı 'aceb bāb-ı
Hudā'da
Ehl-i semā du'āda benim için semāda
(Gazel 125/1)

kabūl-āver ol-:

1.) Kabul görmek, onaylanmak.

1.1. kabūl-āver ol-:-up

Ümīddir ki 'indu'l-erbāb **kabūl-āver**
olup vesile-i rahmet ü mağfiret ü
vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle hasbe'l-beşeriyyet irtikāb
olunan haṭī'et ü mā-bihū'z-zillet aqvāl
ü ef'ālimi (Dibace 5/3)

kabūl-gāh-ı der:

1.) Kapıda edilen dua, Allah'ın
huzurunda edilen dua.

1.1. kabūl-gāh-ı der-:-iñ, -de

Kabūl-gāh-ı derinde bu şalātım
eyleseñ maḳbūl

Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/9)

kabūl-gāh-ı du'ā:

1.) Duaların kabul edildiği yer.

1.1. kabūl-gāh-ı du'ā:

Şalāt-ile selāmım dā'im olsun
Kabūl-gāh-ı du'ā ancak derindir
(Kıt'a 1/22)

kaç-:

1.) Birinden veya bir şeyden
kurtulmak için hızla uzaklaşmak; bir
fırsatı değerlendirememek.

1.1. kaçar-:-ar

Düşürdi dāmına āvāre gönlüm
Kaçar mı şayd olan āvāresinden
(Gazel 107/4)

1.2. kaçar-:-ar

Kim **kaçar** düşnām ederse ol şeker
güftār-ile
Gönlümün bağında ancak tūṭi-i gūyā
ola (Gazel 134/4)

1.3. kaçırıp-:-ır, -ip

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḥ bulunur
mu
Rāzī **kaçırıp** baḥr-ı şafāya dümen ey
dost (Gazel 17/5)

kadar:

1.) "Aşağı yukarı, yaklaşık,
derecesinde, ölçüsünde, gibi"
anlamlarında bir niceliğin miktarını
tahmini olarak bildiren edat.

1.1. kadar:

Qıl **kadar** qadrine tevqîr eylemez
‘âşıqların
Gönlüme derd ü elem îrâs eder efrâd-ı
hâṭ (Gazel 68/2)

1.2. kadar:

Murâd bâb-ı dil-ârâya varıp secde
kılmaktır
Benim seyr-i Sitâmbol ‘aynıma bir qıl
kadar gelmez (Müfret 66/1)

1.3. kadarı:-ı

Bir pula degmez iki ‘âlemiñ aqlâ
kadarı
Hâşş elbise-i semmûr u semenden
geçdik (Gazel 82/3)

kadd:

1.) Boy pos, kamet.

1.1. kaddimi:-im, -i

Ġamıñla ḥam-be-ḥam kıldı ‘aceb bu
çarḥ kemân-âsâ
Büküp **kaddimi** nûn etdiñ
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

1.2. kaddimiz:-imiz

Bu riyâzet ḥasretinden nûna döndi

kaddimiz

Nîm nigâhından hemân in‘âm geldi
ḥâṭıra (Gazel 121/7)

kadeh:

1.) İçki içmekte kullanılan küçük
bardak, cam, piyâle.

1.1. kadeh:

Çok şafâñı sürdi cānâ sū-be-sū
mihmân **kadeh**
Yâr elinden devr eder devrân umar
devrân **kadeh** (Gazel 25/1)

1.2. kadeh:

Çok şafâñı sürdi cānâ sū-be-sū
mihmân **kadeh**
Yâr elinden devr eder devrân umar
devrân **kadeh** (Gazel 25/1)

1.3. kadeh:

Leblerüñ gülgünına ağızın verip eyler
karâr
Bir taḳarrüb eylemiş kim gūyiyâ
yeksân **kadeh** (Gazel 25/2)

1.4. kadeh:

Cānımı kıldım fedâ cām-ı Cem’iñ
cevlânına
Cür‘ânı nûş etmedin vārın verir yārân
kadeh (Gazel 25/3)

1.5. kadeh:

Gel berü nüş etdirem zâhid saña ‘aşk
bâdesin

Dest-i ‘işyânından ammâ gitmesün bir
ân **ķadeķ** (Gazel 25/4)

1.6. ķadeķ:

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni

Bir ayaķ ile irişür Râziyâ dermân
ķadeķ (Gazel 25/5)

kadem baş-: (Deyim)

1.) Ayak basmak, teşrif etmek, bir yere
gitmek.

1.1. ķadem baş-:

ķadem baş semtime Leyli‘m bu ben
Mecnûn‘ı şâd eyle
Dil-i Ferhâd‘ıma şirin‘lik eylerseñ bu
yandan gec (Gazel 23/4)

1.2. ķadem baş-:

Şefi‘ olduñ efendim ins ü cinne
ķadem baş ‘arş u kürse hep perindir
(Kıt‘a 1/16)

1.3. ķadem baş-:-dıkça

Şalınsıñ serviler gibi hırāmānī
hırāmānī
Çiçekler şaf tutarlar sen **ķadem**
başdıķça gülzāra (Gazel 119/3)

kadem-rencide kıl-:

1.) Tenezzül etmek, zahmet
göstermek.

1.1. ķadem-rencide kıl-:-sa, -ñ

ķadem-rencide kılsañ bir görüşseñ
Yeter cevır ü firāvāna ne hâcet (Gazel
18/3)

kader:

1.) Allah tarafından ezelde tayin ve
tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın
yazısı.

1.1. ķadere:-e

Kıl tevvekkül **ķadere** şekk ile dil-gır
olma
Luţfuna mazhar olan hâk ile pā-māl
olmaz (Gazel 58/3)

kadīm-i yār ol-:

1.) Eskiden beri tanıdık bir dost
olmak.

1.1. ķadīm-i yār ol-:-an

Ėayre bakma ey gönül ol vech-i hüsñ
ü āna bak
Hâne-i dilde **ķadīm-i yār olan** yārāna
bak (Gazel 77/1)

kādir:

1.) Bir işe gücü yeten, o işi yapacak
güç ve bilgiye sahip olan.

1.1. ķādir:

‘Aql-ı küll da ‘vāsınñ ibrāzına **ķādir**
misiñ
Şāhid-i ‘ādil gerek da ‘vāya bürhāndan
ğaraž (Gazel 67/3)

1.2. ķādir:

Ķādir misiñ bu ‘aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele katı kemāndır eyler seni kepāde
(Gazel 125/7)

ķādir ol-:

1.) Gücü yetmek, muktedir olmak.

1.1. ķādir ol-: -an, -iñ

Erbāb-ı sūhan vaşfiña dem-beste vü
hāmūş
Ķādir olanıñ bahtını yāver biliriz biz
(Gazel 50/2)

1.2. ķādir ol-: -mak

Cevāba **ķādir olmaķ** ah ne
mümkündür huzūruñda
Şadefdir tab ‘-ı pākiñ hem kelāmıñ dürr
ü şehvāre (Gazel 119/4)

1.3. ķādir ol-: -sa

Setr eder settār ‘aşkı **ķādir olsa** setrine
Sedd çekip dil gayriye settāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/3)

1.4. ķādir ol-: -ur, -sa, -m

Seniñ şānına lāyık bir kelāma
Eger **ķādir olursam** mazharıñdır
(Kıt’a 1/21)

ķadr:

1.) Değer, itibar, haysiyet.

1.1. ķadr:

Māye-i zātına pertev vereli **ķadr** ü
hüner
Şeb-i çerāğ hüsnuñe pervāne yakdı bāl
u per (Terkib-bend 1/16)

1.2. ķadrime: -im, -e

Baht-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir
nefes
Ķadrime bā ‘iş bilirdim dāmen-i pā-
būsını (Gazel 136/6)

1.3. ķadrimi: -im, -i

Niçün **ķadrimi** dün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 57/1)

1.4. ķadrimi: -im, -i

Ṭurre-i sevdā-yı zülfüñ beni Mecnūn
eyledi
Baht-ı nā-kāmım ‘acebdır **ķadrimi**
dün eyledi (Terci-bend 1/17)

1.5. ķadrine: -i, -n, -e

Qıl kadar **ķadrine** tevķir eylemez
‘āşıklarıñ

Gönlüme derd ü elem îrâs eder efrâd-ı
haṭ (Gazel 68/2)

1.6. **ḳadrine**:-i, -n, -e

Ḳadrine tevḳîr edenler bezmine nâ'îl
değil

Nîm nigâh etmez 'acebdir Râzî-i
medhûşına (Gazel 114/5)

ḳadr bil-:

1.) Kıymetini bilmek, önemini,
değerini bilmek.

1.1. **ḳadr bil-**:-ir

Zen seven bî-çâreniñ **ḳadriñ bilir**
dildâdesi
Şefḳati ġâlibdir elbet zen-perest
düşvârına (Gazel 132/7)

1.2. **ḳadr bil-**:-me, -di, -m

'Aḳlıña hîç gelmedim mi ben seniñ
Yoḥsa **ḳadriñ bilmedim** mi ben senin
(Mesnevi 1/2)

1.3. **ḳadr bil-**:-me, -di, -ñ

Cevriñe ḳıldım taḥammül **bilmediñ**
ḳadrim benim
Sû-be-sû âh u enînim gelse âh gelmez
baña (Gazel 6/2)

1.4. **ḳadr bil-**:-mez

Gönder ey **ḳadrini bilmez** cevriñi
gönder baña

Kıymet-i cevriñi bildim cevriñi gönder
baña (Gazel 5/1)

1.5. **ḳadr bil-**:-mez

Hâli üzre cümleye ikrâm olur bu
ḥânede

Ah edeb **ḳadrini bilmez** bî-edeb
mihmân ne güç (Müfret 72/1)

ḳadr-i 'ālî mâye:

1.) Yüce yaradılışlı, kudretli.

1.1. **ḳadr-i 'ālî mâye**:-si

Pâk-i dâmen **ḳadr-i 'ālî mâyesi** ġâyet
temiz
Dem-be-dem endîşesi Allâh rızâsıdır
müdâm (Tarih 37/2)

ḳadr-i vâlâ:

1.) Yüce itibar, yüce kıymet.

1.1. **ḳadr-i vâlâ**:

Meclis-ârâ **ḳadr-i vâlâ** menba'ı şâhib-
'atâ
Eylesiñ dil-ḥ'âhı üzre zevḳini her şubḥ
u şâm (Tarih 37/9)

ḳadr-i vaşl:

1.) Kavuşmanın kıymeti.

1.1. **ḳadr-i vaşl**:

Ben şıyâm cevriñi çekmekde sür'at
eyledim
Ḳadr-i vaşl ile benim bayrâm geldi
ḥâtıra (Gazel 121/2)

Kāf:

1.) Ankā kuşunun yaşadığı ve
yeryüzünü çepeçevre kuşattığı kabul
edilen efsanevi dağ.

1.1. Kāf:

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
‘ālemi
Şiddetinden **Kāf** u ‘Ankālar perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

kaftan:

1.) Süslü ve kıymetli kumaştan, boyu
diz kapağına veya topuklara kadar
inen, önden açık, bazısının kolları
yarıya kadar yırtmaçlı, astarsız hafif
üst giyeceği.

1.1. kâftānlı:-l

Es‘ada tanzīr ederseñ Rāziyā güftārıñı
İnce bil şırma kemerle hāre **kâftānlı**
güzel (**Gazel 86/5**)

kāfūr-ı gerdān:

1.) Beyaz boyun; sevgilinin beyaz
boyunu.

1.1. kāfūr-ı gerdān:-a

Müsellem bir güzelsiñ tavr u etvārıñ
levendāne
Tolanmış kākülün cānā hemān **kāfūr-ı**
gerdāna (**Terci-bend 2/4**)

kāh:

1.) Kimi zaman, bazen.

1.1. kāh:

Öyle ‘anka-meşrebiz kim kūh-ı
Kāf‘dır lānemiz
Kāh sa‘ādet-aḥteriz mihr ü raḥşān
hey‘etiz (**Gazel 53/4**)

kahhār:

1.) Kahreden, yok edici, zalim.

1.1. kahhār:

Harf-i menkūt ile Rāzī söyledim
tārīhini
Es‘ad Hātem-i zamān oldu yine
kahhār vezīr (**Tarih 35/1**)

kahr:

1.) Kahreden, mahveden, yok eden;
dert, sıkıntı, eziyet, zorluk.

1.1. kahr:

Şīve vü nāzı müsellem **kahr** u
istiğnāsı çok
Cevrine tākāt getirmek emr-i muḥāl
oldu baña (**Müfret 22/1**)

1.2. kahrı:-l

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
du‘ā ancak
Ki zīrā gurbetiñ **kahrı** geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.3. kahrı:-l

Şaķın terk-i diyār etme başıñ bir taşa
gelmezse
Çekilmez ğurbetin **ķahrı** zarūrī başa
gelmezse (**Matla 5/1**)

1.4. ķahrıma:-ım, -a

Sergüzeştım āh saña takrīr ederdim
neyleyim

ķahrıma tuĝra çekersiñ sende
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

ķā'il:

1.) Razı olmak, boyun eğmek.

1.1. ķā'ildim:-di, -m

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü

Ayda bir **ķā'ildim** ammā mihr ü māh
gelmez bana (**Gazel 6/3**)

ķā'il ol:-

1.) Razı olmak, kabul etmek.

1.1. ķā'il ol:-du, -m

Māh-ı tābım **ķā'il oldum** ayda bir
nezzāreye

Ħasretiñle eşk-i dīdem gūyiyā Ceyhūn
olur (**Gazel 38/2**)

1.2. ķā'il ol:-du, -m

Ħ'āb-ı nāzda **ķā'il oldum** koçmaĝa
miyānını

Zāhirā etdikleri īhām geldi ĥātırā
(**Gazel 121/6**)

1.3. ķā'il ol:-du, -m

Yılda bir nezzāreye āh **ķā'il oldum**
ĝam nedir

Ni'met-i devr-i zamānıñ dā'imā ĥod-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

ķāk et:-

1.) Zayıfsız bırakmak, çelimsiz hale
getirmek.

1.1. ķāk et:-di, -ñ

Ben vişāl-i bezmiñe tālib olaldan ey
tabīb

Şām-ı ĝamda bī-şurūb gūyā ki **ķāk**
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

ķākül:

1.) Alın üzerine ya da yüze dökülen,
sarkıtılan kısa saç demeti; perçem,
sevgilinin alınına dökülen saçları.

1.1. ķākül:

Göñül verdim o zūlf-i tūresine
Degil **ķākül** hemān sūnbül ü ĥoş-bū
(**Gazel 111/2**)

1.2. ķākül:

Ruĥları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi

Tagılır üstüne **ķākül** gūyiyā sūnbül
gibi (**Matla 26/1**)

1.3. ķākülden:-den

Bendeñi bir bŷy ile sen mest ŷ medhŷş
eylediñ

Bŷy **kākŷlden** mi bilsem zŷlf-i
‘anberden midir (**Gazel 30/2**)

1.4. **kākŷllerin:-ler, -in**

Mu‘aṭṭar eylemiş **kākŷllerin** ‘anber-
feşān etmiş

Sepilmiş rŷy-ı gŷlgŷna perīşān
olduğun gŷrsem (**Gazel 97/4**)

1.5. **kākŷlŷñ:-ŷñ**

Hālini kılmiş perīşān **kākŷlŷñ**
sŷnbŷllerin

Ruḥlarıñ şevḳ ile cānā lāleniñ bağrında
dāğ (**Gazel 71/2**)

1.6. **kākŷlŷñ:-ŷñ**

Mŷsellem bir gŷzelsiñ ṭavr u eṭvāriñ
levendāne

Ṭolanmış **kākŷlŷñ** cānā hemān kāfŷr-ı
gerdana (**Terci-bend 2/4**)

kākŷlān:

1.) Alın ŷzerine ya da yŷze dŷkŷlen,
sarkıtılan kısa saḥ demeti; perḥem,
sevgilinin alnına dŷkŷlen saḥları.

1.1. **kākŷlānı:-ı**

Bir naḥarda ‘āşıkın Mecnŷn eder
Leylā-şıfat

Dağılırsa **kākŷlānı** rŷyına gerdānına
(**Gazel 133/5**)

1.2. **kākŷlānıñ:-ıñ**

Mu‘aṭṭar eyle zŷlfŷñ tel tel olsun

Dŷkŷlsŷn **kākŷlānıñ** dŷşa dŷşa

(**Gazel 130/6**)

kākŷlān-ı sŷnbŷl-i ḥñ:

1.) Kıvrımlı saḥın kakŷlŷ.

1.1. **kākŷlān-ı sŷnbŷl-i ḥñ:-e**

Ḳıyās olmaz bu zībā **kākŷlān-ı**
sŷnbŷl-i ḥñe

Ḥekilmez bir musavverdir ḥekerse
āferīn ḥñe (**Gazel 116/1**)

kākŷl-i ‘anber-feşān:

1.) Gŷzel kokular yayan saḥ.

1.1. **kākŷl-i ‘anber-feşān:**

Sŷnbŷl-i bāğ-ı İrem’dir **kākŷl-i**
‘anber-feşān

Gŷl yŷzi gŷlzārıñ bŷlbŷlleri nālān
aña (**Gazel 4/2**)

1.2. **kākŷl-i ‘anber-feşān:-da**

Terk edip gŷlzār-ı rŷyı inzivāda ḥāl-i
yār

Kākŷl-i ‘anber-feşānda gizlenip bir
dīn ṭutar (**Gazel 37/2**)

kākŷl-i cānāne:

1.) Sevgilinin kakŷlŷ.

1.1. **kākŷl-i cānāne:-(y)e**

Dil ṭolaşıp **kākŷl-i cānāneye**
Şordu didem lebleri mercāneye
(**Terci-bend 3/7**)

kākül-i reyhân:

1.) Reyhan kokulu saç.

1.1. kākül-i reyhân:

Luṭf deryāsında gönlüm gūyiyā mähî-
şifat

Dām kırup dāne saçar ol **kākül-i
reyhân** aña (**Gazel 4/3**)

1.2. kākül-i reyhân:

‘Aqlımı yağma eden kāmēt-i cānān
imiş

Çeşmimi giryān eden **kākül-i reyhân**
imiş (**Gazel 65/1**)

kākül-i tarrār:

1.) Yan kesici kakül; sevgilinin
kakülleri.

1.1. kākül-i tarrār:-a

Qoçup mūy miyānından leb-i cān-
bahşını şordum

Ṭolaşmadık hemān bir **kākül-i
tarrārā** qalmışdır (**Gazel 43/5**)

kākül-i yār:

1.) Sevgilinin kakülü.

1.1. kākül-i yār:-e

Bugün kūy-ı dilārāda dilim ferhād-veş
gezmiş

Ṭolaşdıqça tolaşmış **kākül-i yāre**
yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

1.2. kākül-i yār:-e

Düşüp dil **kākül-i yāre** giriftār

olduğun bildim

Ṭakıldı zülf-i tarrārā hevādar olduğun
bildim (**Gazel 96/1**)

kākum:

1.) Kakum adlı hayvandan elde edilen
beyaz ve parlak renkli kürk.

1.1. kākum:

Ba‘zı ba‘zı bulunur elbisede

Kākum u sincābda yok semmūrda var
(**Gazel 153/5**)

kal:-

1.) Olduğu yeri ve durumu korumak,
sürdürmek, olmak, herhangi bir
durumda bulunmak.

1.1. kıldım:-dı, -m

Bütün ‘ālem varıp h‘āba niçün bīdāre
ben **kıldım**

Şeb-i firqatde derd ile ‘aceb gam-h‘āra
ben kıldım (**Nazm 8/1**)

1.2. kıldım:-dı, -m

İlahā bu güneş-kārı murādımla be-
kām eyle

Gönlül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben **kıldım** (**Nazm 8/2**)

1.3. kalmışdır:-mış, -dır

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dil-i
şeydā

Emînimdir diyü vārını verip āvāre

qalmışdır (Gazel 43/3)

1.4. qalmışdır:-muş, -dır

Baňa vaşlını ikrār eyledi kızb-i şarīh
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre **qalmışdır (Gazel 43/6)**

2.) Elde bulunmak, mevcut olmak,
geriye kalmak.

2.1. qalmadı:-ma, -dı

Ṭākatim ṭāk oldu ṭākat **qalmadı** bende
mecāl

Dāğ dāğ oldu derūnım dāğ urur
ğaddāreler **(Gazel 34/9)**

2.2. qalmadı:-ma, -dı

Şarf ederdim naqd ü vaḳtim ol perīniñ
yolına

Neyleyim bu gönlümün hīç **qalmadı**
sermāyesi **(Gazel 140/2)**

2.3. qalmadı:-ma, -dı

Ġamdan özge bir refiķim **qalmadı** aślā
benim

Rāziyā ḥāl-i dilim ḳan ağladı dīdem
gibi **(Gazel 144/5)**

2.4. qalmamış:-ma, -muş

Şems-i pertev şanma cānā seyriñe pīr-i
felek

Farḳa ḳudret **qalmamış** her rüz saña
dūrbīn tutar **(Gazel 37/3)**

2.5. qalmamış:-ma, -muş

Vaşfına lāyık sūḥān dürcine zihnim

qalmamış

‘Afvıña yüzler sürerüm dāmen ü
pāpūca tā **(Tarih 8/10)**

2.6. qalmışdır:-muş, -dır

Ḳoçup mūy miyānından leb-i cān-
bahşını şordum

Ṭolaşmadıḳ hemān bir kākül-i ṭarrāra
qalmışdır (Gazel 43/5)

3.) Bir şeyin bir kimse üzerine
kalması, üzerine yığılması, sorumlu
olması, birine bağılı olmak.

3.1. qaldı:-dı

Ḥāzret-i Mevlā’ya **qaldı** derdimiñ her
çāresi

Şānına lāyık olanı eyleye Yezdān baňa
(Gazel 7/3)

3.2. qaldı:-dı

Derūnī ıştırābım şerḥ olunmaz
eylesem ifşā

Hemān Allāh **qaldı** çāresi ḡayri devā
olmaz **(Müfret 18/1)**

3.3. qalmışdır:-muş, -dır

Benim ḥālimi görmek ol gözi seḥḥāra
qalmışdır

Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
qalmışdır (Gazel 43/1)

3.4. qalmışdır:-muş, -dır

Benim hālîmi görmek ol gözi sehhâra
kalmışdır

Derûnum derdini bilmek ki ol dildâra
kalmışdır (Gazel 43/1)

3.5. kalmışdır:-miş, -dır

Müfid olmaz ṯabībānîñ devāsı derd-i
‘aşkımda

Hayât-ı cāvidān bulmak vişāl-i yāre
kalmışdır (Gazel 43/2)

3.6. kalmışdır:-miş, -dır

Nigāh-ı ṯig-i dil-düzı cigerde eyledi
mesken

Ne çāre merhāmet şefkat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (Gazel 43/4)

3.7. kalmışdır:-miş, -dır

Bu Rāzî nā-murāda bir tesellî eyleseñ
zālîm

Devāya çāre gayrî hāne-i bî-māra
kalmışdır (Gazel 43/7)

**4.) Miras olarak geçmek, payına
düşmek.**

4.1. kaldı:-dı

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum **kaldı**

Civānlıkdan beri yā Rab pür-efgān
olduğum **kaldı (Gazel 150/1)**

4.2. kaldı:-dı

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum **kaldı**

Civānlıkdan beri yā Rab pür-efgān
olduğum **kaldı (Gazel 150/1)**

4.3. kaldı:-dı

Ümîdi meyvesiyle nakd ü vaktim hep
nişār etdim

Bu bāğ-ı bî-vefāda hāke yeksān
olduğum **kaldı (Gazel 150/2)**

4.4. kaldı:-dı

Döküldi eşk-i çeşmim küh u bahre
olmadı hāşıl

Ne dūr oldu ne dāne ebr-i nisān
olduğum **kaldı (Gazel 150/3)**

4.5. kaldı:-dı

Benim sa‘y-i belīgim sıdk-vārim gitdi
beyhūde

Düşüp dilden dile hāl-i perîşān
olduğum **kaldı (Gazel 150/4)**

4.6. kaldı:-dı

Aradım dehr-i gerdünı ṯolandım
kişveri bir bir

Serim sersemleyip ‘alemdede seyrān
olduğum **kaldı (Gazel 150/5)**

4.7. kaldı:-dı

‘Aceb mi gördüğüm derdi belālar
kendi kerīmdir

Meded Hāk’dan olursa yoksa giryān
olduğum **kaldı (Gazel 150/6)**

4.8. kaldı:-dı

Ne çäre dest-reste feyż-i Hâk'dan
olmadı dermân

Yıkıp dil mülkini hecr ile virân
olduğum **qaldı** (Gazel 150/7)

4.9. **qaldı**:-*dı*

Hele kat'-i ümîd etmem Hudâ va'-d-i
kerîmiñden

Derûnda muṭlaḳa ümmîd-i Yezdân
olduğum **qaldı** (Gazel 150/8)

4.10. **qaldı**:-*dı*

Bu Râzî 'âcizi birlikde bârî bermurâd
eyle

Neler çekdim felekde sūz-ı hicrân
olduğum **qaldı** (Gazel 150/9)

5.) Durumunu korumak, bir halde
bulunmaya devam etmek, sürmek.

5.1. **qaldı**:-*dı*

Olursa derdime dermân baña feyż-i
Îlâhîden

Ki zîrâ tutmadık dâmen mi **qaldı** ben
olur şandım (Müfret 32/1)

5.2. **qalmışdır**:-*mış, -dır*

Eger bir gün daḥî 'ömrüm var ise nâ-
ümîd olmam

Efendimiñ ḥayâliyle elim böğrümde
qalmışdır (Müfret 76/1)

5.3. **qalmışdır**:-*mış, -dır*

Eger ḥâl-i perîşânım efendim bilmek
isterseñ

Firâḳ-ı sūz-ı hecrîñle elim böğrümde
qalmışdır (Müfret 77/1)

5.4. **qalmışdır**:-*mış, -dır*

Cüdâ düşdüm efendimden 'aceb ḥâlim
n'olur bilmem

Giceler âh u zârîñla ḥayâliñ dilde
qalmışdır (Müfret 90/1)

qāl:

1.) Söz, laf, lakırtı.

1.1. **qāl**:

ki Bismillâh Künūzen taḥte'l-'arşî
mefâtîḥahâ el-sinetehu's-şu'arâ ev
kemâ **qāl** 'aleyhi's-selâm bu ḥadîs-i
şerîf zımnında dâḥîl ü vâşıl olmak
ümîdiyle şarf-ı maḳdûr ve bezl ü cûd
ederek işbu (Dibace 2/13)

1.2. **qāl**:

Qāl ile tefhîm olunmaz Râziyâ çekme
te'ab

Ḥâtıra gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pâyesi (Gazel 140/5)

1.3. **qāl**:

Vaşf-ı ḥâlin ben ne ḥâcet **qāl** ile
tefhîm edem

Berḳ urur burc-ı sa'îdde kevkeb-i
revnaḳ-nümâ (Tarih 39/7)

1.4. **qālî**:-*i*

‘Aceb rüsvā-yı ‘aşk olmuş lisānda
söylenür dā’im
Hezārān kıl u kāl olmuş o **ḳālī**
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

1.5. **ḳālīmī**:-im, -i

Dinle benim **ḳālīmī** aḳvālīmī
Çeşm-i felek görmedi emşālīmī
(**Terci-bend 3/1**)

ḳāl ol:-

1.) Söz etmek, konuşmak.

1.1. **ḳāl ol:-maz**

Perde-i derd-i derūnum kime ifşā
edeyim
Eyledim āh-ı seher hıkmetine **ḳāl**
olmaz (**Gazel 58/2**)

ḳāl’a:

1.) Kale.

1.1. **ḳāl’ada:-da**

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān ve ḥarīḳ-i nār-ı
hicrān ḡarīḳ-i biḥār-ı ‘iṣyān ve faḳīr-i
Ḥudā-yı
Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ḳāl’ada vāḳi’ bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/16**)

ḳālā:

1.) Ev eşyası, süs eşyası.

1.1. **ḳālā:**

Çün şultān içre cāy-ı tātī **ḳālā** fūrūş
Celb eder erbāb-ı zühdī ‘āşīḳānı
dā’imā (**Tarih 9/6**)

ḳalb:

1.) Aşk ve sevginin kaynağı; kalp,
yürek, gönül.

1.1. **ḳalb:**

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen
tutup
Dem-be-dem leyl ü nehār **ḳalb** ile yā
Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

1.2. **ḳalbi:-i**

Derdime raḥm edeniñ **ḳalbi** hemān
seng oldu
Sitem ü dost-ı zamān luṭf-ile yek-reng
oldu (**Müseddes 1/2**)

1.3. **ḳalbi:-i**

Ah mine’l-‘aşḳi ve ḥālātihi
Aḥraḳa **ḳalbi** bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/4**)

1.4. **ḳalbi:-i**

Ah mine’l-‘aşḳi ve ḥālātihi
Aḥraḳa **ḳalbi** bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/8**)

1.5. **ḳalbi:-i**

Ah mine’l-‘aşḳi ve ḥālātihi
Aḥraḳa **ḳalbi** bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/12**)

1.6. albi:-i

Ah mine'l- 'aki ve altihi
Araa albi bi-arrtihi (Terci-
bend 3/16)

1.7. albi:-i

Ah mine'l- 'aki ve altihi
Araa albi bi-arrtihi (Terci-
bend 3/20)

1.8. albi:-i

Ah mine'l- 'aki ve altihi
Araa albi bi-arrtihi (Terci-
bend 3/24)

1.9. albi:-i

Ah mine'l- 'aki ve altihi
Araa albi bi-arrtihi (Terci-
bend 3/28)

1.10. alb-ile:-ile

'Aln bana derc et cn u dilden ıl
niyz
Hem-zebnn duymasn alb-ile eyle
bir du' (Mfret 46/1)

1.11. albm:-im

Eibb-y zamnn fiske-i cevri
cefsndan
Benim bu saır albm ad vermez
dereklenmi (Gazel 62/6)

1.12. albime:-im, -e

albime ate biradn ey per

cevvle-ve
Derdini izar iun y ile h ister
gnl (Gazel 87/3)

1.13. albime:-im, -e

Ah civnm albime ate biradı her
nefes
Gice gndz alamadan asretiyle
pr-amz (Tarih 26/4)

1.14. albmiz:-imiz

M'miniz yne-i 'lem-nmdır
albmiz
Bir satır attz 'aceb sır- mu'amm
ikmetiz (Gazel 53/6)

1.15. albi:-i

ıldım h u finm gna girmez
ne sd
albi ahenden mi cn yosa
mermerden midir (Gazel 30/3)

alb evi:

1.) Kalp evi, an yrei.

1.1. alb evi:-n, -den

Terk ederse alb evinden d cihn
yn
Dem-be-dem feyz-i Hd'dan isse-
dr olmadasn (Mfret 57/1)

alb- pern:

1.) Perişan olmuş kalp, harap olmuş
yürek.

1.1. kalb- perîşân:-ım

Yıkıp kalb- perîşânım terahhüm
etmediñ aşlâ

Sen olduñ pür-cefâ âhîr âhîr ki vîrân
olmana bâ'is (Gazel 20/3)

kalb sarâyı:

1.) Kalp sarayı, gönül evi.

1.1. kalb sarâyı:-n

Râzi olduñ Râziyâ 'âlemde sırr-ı
hikmete

Şâf edip kalbiñ sarâyın bî-zevâl
sulţâna tut (Gazel 16/5)

kalb-i bî-çâre:

1.) Çaresiz kalp; aşîğın kalbi.

1.1. kalb-i bî-çâre:-m, -de

Nefs-i pür-şümüñ hücümü baña te'sîr
eylemez

Kalb-i bî-çâremde Hakk'ın 'aşkı
muhkemdir bana (Gazel 1/4)

kalb-i selîm:

1.) Temiz kalpli.

1.1. kalb-i selîm:-dir

Ehl-i dil kalb-i selîmdir düşemez aña
gubâr

Hele hâşıl dil-i behcet gibi bî-jeng
etdim (Gazel 91/5)

kalb-i vîrân:

1.) Perişan olmuş kalp; aşîğın gönlü.

1.1. kalb-i vîrân:-ı

Dilim ditrer tenimde gördüğümde 'aql
u fikrimde

Nigâh-ı sūz-nākı kalb-i vîrânı çalar
çarpar (Gazel 36/4)

kalbine âteş bırak-:

1.) Yüreğine ateş düşürmek.

1.1. kalbine âteş bırak-:-dı

Hûri ve ğilmân ile kendi şafâda
şüphesiz

Vâlidiniñ kalbine âteş bıraktı ol
civân (Tarih 25/3)

kâle gel-:

1.) Söylenmek, anlatılmak, söze
gelmek, dile getirmek.

1.1. kâle gel-:-mez

Eger üç evli ise kâle gelmez bir
huşûşdur bu

Gezer bî-hûde bî-hûde yaramaz bir işe
her gâh (Kıt'a 2/3)

1.2. kâle gel-:-mez

Sitânbol'uñ zenânınıñ ne esrâr şîve vü
nâzı

Hele tefhîm olunmaz kâle gelmez bir
huşûşdur bu (Müfret 79/1)

kalem:

1.) Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde âlet. Mec. Yazı yazma kabiliyeti.

1.1. kalem:

Şerh olunmaz Rāziyā vaşfında ‘âcizdir **kalem**

Nice tefhīm eylesün şā‘ir olan dīvāneler (**Gazel 33/8**)

1.2. kalemiyle:-i, -(y)le

Mizāc-ı nāzenīninden te‘ehhüle ‘arz-ı hāl etdim

Muhabbet-nāmeler yazmış **kalemiyle** çalışdırmış (**Gazel 63/2**)

kalem çalın:-

1.) Yazmak, yazılmak, işlenmek.

1.1. kalem çalın:-dı

Takdīr ile serime böyle **çalındı kalem**
Ben de şehīd-i ‘aşrım yār için
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

kaleminden geç:-

1.) Eğitimden, sınavdan geçmek.

1.1. kaleminden geç:-di, -k

Ġam yeme rızkıña ey ġāfil Ādem-zāde
Rāzī ol naḥnū ḳasemnā **kaleminden**
geçdik (**Gazel 82/9**)

kalil:

1.) Az sayıda.

1.1. kalil:

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet dedikleri

Görmüşü kimyā gibi işidenler pek **kalil**
(**Müfret 50/1**)

kālū belā: (Ayet)

1.) "Evet dediler". Ruhların, yaratıldıktan sonra Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna verdikleri "Evet" cevabı. (A’raf 7/172)

1.1. kālū belā:-dan

Emriñe dil-besteyim tā **kālū belā’dan** beri
Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā ictināb (**Gazel 14/2**)

kām al:-

1.) Umduğuna ve istediğine erişmek; bir şeyden olabildiğince zevk almak, keyfini çıkarmak.

1.1. kām al:-dı, -m

Gözüm yumdum cihāndan el yudum terk-i diyār etdim
Varıp maḳşūda **kām aldım** gezip zātım ‘ayār etdim (**Gazel 101/1**)

1.2. kām al:-ır

Dest-res bul dāmen-i mürşīde etme ictināb
Bir nefesde **kām alır** ṭālib olan medār-ı ‘aşḳ (**Gazel 76/3**)

1.3. kām al:-mak, -a

Rāziyā nākām olursañ kân bulup **kām almağa**

Kām olan bî-çäreler hîç kâna olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

1.4. kām al:-miş

Bu felekde **kāmın almış** sāl-ħurde pîr
iken

Tıfl-ı dil kurtulmadı hîç şîve-i
maħbūbeden (**Matla 8/1**)

kām ol:-

1.) Arzulamak, istemek, güzel
sonuçlanmak.

1.1. kām ol:-an

Rāziyā nākām olursañ kân bulup kām
almağa

Kām olan bî-çäreler hîç kâna olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

1.2. kām ol:-du

Seniñle sürdigim zevk u şafâlar âh ne
kām oldu

Niçün çıkmaz ‘aceb cānım baña dünyā
ħarām oldu (**Terci-bend 2/13**)

kāma ir:-

1.) Arzuya ermek, murada kavuşmak.

1.1. kāma ir:-se, -m

Ĥāne-i dilde murādım **kāmına irsem**
diyü

Bir teveccüh şāhibi mihmānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

kāmet:

1.) Boy, endam.

1.1. kāmeti:-i

Ṭavrını eṭvārını taḥsîn eder üftādeler
Ḳāmeti ġāyet bülenddir sîne meydānlı
güzel (**Gazel 88/6**)

1.2. kāmeti:-i

Güzellikde şanırsın mişli nā-yāb
Bülenddir **Ḳāmeti** ġāyet de dil-cū
(**Gazel 111/3**)

1.3. kāmeti:-i

Ḳāmeti bir ḥayliden bir ḥayliye
Sîne açar rahmet ü hem Ka‘be’ye
(**Mesnevi 4/4**)

1.4. kāmeti:-i

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara
Ḳāmeti yā bir qarış yā bir sere
(**Mesnevi 6/1**)

1.5. kāmetim:-im

Amān dil verdigim nev-resteniñ cevır ü
cefāsından
Büküldükçe büküldü **Ḳāmetim** ‘aynī
kemān oldu (**Gazel 143/2**)

1.6. kāmetimle:-im, -le

Benim cürm ü günāhım **Ḳāmetimle**
pes berāberdir

Seniñ ‘afv u kerîmiñ bende-gâna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

kāmet çek-:

1.) Boy vermek, boy göstermek.

1.1. kāmet çek-: -ip

Gāh hırāmān eyledikçe nāz ile **kāmet
çekip**

Qāmet-i dil-cū ararsan kāmet-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

kāmet-i bālā:

1.) Uzun boy; sevgilinin boyu.

1.1. kāmet-i bālā:

Göñül bir **kāmet-i bālā** serime sāye-
bān ister

Yine maṭlūbım ol şūh-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

1.2. kāmet-i bālā:

Neyleyim āşūfte etdi bu dil-i ğam-
gīnimi

Sū-be-sū āh etdiren āh **kāmet-i bālā**
ola (**Gazel 134/3**)

1.3. kāmet-i bālā: -sı, -dır

Gāh hırāmān eyledikçe nāz ile kāmet
çekip

Qāmet-i dil-cū ararsan **kāmet-i
bālāsıdır** (**Gazel 39/4**)

1.4. kāmet-i bālā: -sı, -na

Hülle-i cennet sezādır **kāmet-i bālāsına**
Nūş edip cām-ı şehādet eyledi ḥaşıl
merām (**Tarih 21/3**)

kāmet-i cānān:

1.) Sevgilinin boyu.

1.1. kāmet-i cānān:

‘Aqlımı yağma eden **kāmet-i cānān**
imiş

Çeşmimi giryān eden kākül-i reyḥān
imiş (**Gazel 65/1**)

kāmet-i dil-cū:

1.) Gönül cezbedici boy; sevgilinin
boyu.

1.1. kāmet-i dil-cū:

Gāh hırāmān eyledikçe nāz ile kāmet
çekip

Qāmet-i dil-cū ararsan kāmet-i
bālāsıdır (**Gazel 39/4**)

1.2. kāmet-i dil-cū: -sı

Hîç su’āle yer kıomaz rāzın bilir
‘āşıkların

Qāmet-i dil-cūsı ra’ nā māh-ı tībānlı
güzel (**Gazel 86/2**)

kāmil:

1.) İlim, fazilet ve hüner sahibi,
manevi meziyetleri bakımından belli
bir olgunluğa ulaşmış kimse.

1.1. kāmil:

Luṭf-ı Hakk’a mazhar olsun her dem
her ānda kim
Ola hem akrān içinde **kāmil** ü hāzır-
cevāb (**Tarih 17/6**)

kām-kār ol-:

1.) Muradına erişmiş olmak, mutlu
olmak.

1.1. kām-kār ol-:-du

Aḥz edip feyz-ile ‘aşkı cāy-ı yāre
buldu rāh
Hāşılı maqşūda irdi **kām-kār oldu**
göñül (**Gazel 85/6**)

kām-rān:

1.) Mutluluk, bahtiyarlık.

1.1. kām-rānım:-ım

Reh-i ‘aşkıında her ān **kām-rānım** yā
Resūlullāh
Şerī‘at tīgīñ ile hūn-feşānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/1**)

kāmrān ol-:

1.) Arzusuna, muradına ermek;
bahtiyar olmak.

1.1. kāmrān ol-:-mak

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı tırmaz
müdām
Bu fenā gülzārı içre **kāmrān olmak**
diler (**Kıt’a 4/1**)

kamu:

1.) "Bütün, herkes" anlamında zamir.

1.1. kamu:

Olursa derdime dermān seniñdir
Haḳīkatde **kamu** fermān senindir
(**Mesnevi 2/5**)

1.2. kamusı:-sı

Şükür hātem yaratdı mürselīne
Ḳamusı emriñe fermān-beriñdir
(**Kıt’a 1/6**)

2.) "Bütün, tüm, hep, her bir"
anlamında belgisiz sıfat.

2.1. kamu: (‘Āşık-ı nā-kām)

Teşne-dār etmiş **kamu** āh ‘āşık-ı nā-
kāmıñı
Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ
müldeñ lezīz (**Gazel 28/2**)

2.2. kamū: (Kudret)

Hudā’dan ğayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse
Ḳamū kudret anuñ ben tercümānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

kāmūs:

1.) Sözlük.

1.1. kāmūsını:-ı, -n, -ı

Bu kitāb-ı hüsnüñ şerhinde şāriḥ cūş
edip
Süz-nāk etdi ‘acebdür luğatiñ
kāmūsını (**Gazel 136/4**)

kām-yāb et-:

1.) Muradına kavuşmuş, isteğini elde etmiş.

1.1. kām-yāb et-:

Beni lütfuñla yā Rab feyż-yāb et
Murādımca hem-vāra **kām-yāb et**
(Mesnevi 2/14)

kām-yāb eyle-:

1.) Muradına kavuşmuş, isteğini elde etmiş.

1.1. kām-yāb eyle-:

Her cihetle ‘ācizim hālīm benim gāyet
harāb
Yā İlahe’l-‘ālemīn faẓlıñla **eyle kām-**
yāb (Matla 14/1)

kām-yāb ol-:

1.) Arzusuna kavuşmak, muradına ermek, mutlu olmak.

1.1. kām-yāb ol-:-a

Ref‘ edip iki elim Rāzī hemān tārīḥ
didüm

Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu cihānda **kām-**
yāb (Tarih 17/9)

1.2. kām-yāb ol-:-a

Şüphesiz tārīḥ ile Rāzī du‘ā eyler
hemān

Ola İsmā‘īl Ḥayrī dü cihānda **kām-**
yāb (Tarih 17/10)

1.3. kām-yāb ol-:-maḵ

Bu bezm-i bī-vefāda **kām-yāb olmaḵ**
murād etme

Beḳā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

1.4. kām-yāb ol-:-maḵ

Ben bu gün feyż-i tecellī burcına
kıldım ‘urūc
Tālī‘im kuvvetde ammā **kām-yāb**
olmaḵ ne güc (**Gazel 24/5**)

kan-:

1.) Suya doymak, susuzluğu gidermek.

1.1. ḵandırdı:-dır, -dı

Açıp dest-i münācātı niyāza başladım
Rāzī
Yetişdi hıẓr-ı maḵşūdım ḥayāt ābına
ḵandırdı (**Gazel 141/5**)

kan:

1.) Bir şeyin çok bol bulunduğu yer
veya kimse, kaynak, memba.

1.1. kân:

Rāzīyā nākām olursañ **kân** bulup kām
almağa
Kām olan bī-çāreler hīç kāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

1.2. kāna:-a

Rāzīyā nākām olursañ kân bulup kām
almağa

Kām olan bī-çäreler hîç **kāna** olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

1.3. kândan:-dan

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme

Beķā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde **kândan** gec (**Gazel 23/6**)

1.4. kānı:-ı

Şorarsa çākeriñi ol melāhat **kānı**
cānānım

Hemān derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/4**)

2.) Vücuttaki hayati, kırmızı renkli
sıvı.

2.1. kan:

Al giyip allar şarınma rüy-ı gülgün
üstüne
Kanlı zālīm kana girme **kan** olur kan
üstüne (**Matla 1/1**)

2.2. kan:

Al giyip allar şarınma rüy-ı gülgün
üstüne
Kanlı zālīm kana girme kan olur **kan**
üstüne (**Matla 1/1**)

2.3. kan:

Ġamzeleriñ cānıma geçdi amān
Akıdırım yaş yerine **kan** revān (**Terci-
bend 3/26**)

2.4. kanım:-ım

Bahş-ı cāna kim girer kim var ise
gelsin berü

Boynıña sen alma **kanım** lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/4**)

2.5. kanıma:-ım, -a

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol **kanıma**
düşdi (**Gazel 139/5**)

2.6. kanlı:-lı

Merhametsiz kanlı zālīm tırmaz āl
eyler baña
Bilmem efsün mu okur yoksa ne hāl
eyler bana (**Gazel 12/1**)

2.7. kanlı:-lı

Dil hışārın feth eder kanlar saçıp rahm
eylemez
Gözi **kanlı** eli kanlı bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

2.8. kanlı:-lı

Dil hışārın feth eder kanlar saçıp rahm
eylemez
Gözi kanlı eli **kanlı** bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

2.9. kanlı:-lı

Al giyip allar şarınma rüy-ı gülgün
üstüne
Kanlı zālīm kana girme kan olur kan
üstüne (**Matla 1/1**)

kan ağla-: (Deyim)

1.) Kanlı gözyaşı dökmek, çok fazla üzülmek.

1.1. kan ağla-:-dı

Cām-ı Cem’i şikeste edince bād-ı devrān

Kan döküp **kan ağladı** cām-ı cihān-nümāda (**Gazel 125/5**)

1.2. kan ağla-:-dı

Ġamdan özge bir refiķim ҡalmadı aślā benim

Rāziyā hāl-i dilim **kan ağladı** dīdem gibi (**Gazel 144/5**)

1.3. kan ağla-:-dık, -ım

Raħm eylesin ol gözleri sehħāra haber ver

Kan ağladığım hicr ile dildāra haber ver (**Gazel 32/1**)

1.4. kan ağla-:-r, -ım

Gice gündüz āh edip **kan ağlarım**
Bir daķıķa tırmayıp kan ağlarım
(**Mesnevi 1/5**)

1.5. kan ağla-:-r, -ım

Gice gündüz āh edip kan ağlarım
Bir daķıķa tırmayıp **kan ağlarım**
(**Mesnevi 1/5**)

1.6. kan ağla-:-r, -ım

Gözlerimden kan gelir **kan ağlarım**

Hālimi kimler bilir kan ağlarım

(**Mesnevi 1/9**)

1.7. kan ağla-:-r, -ım

Gözlerimden kan gelir kan ağlarım

Hālimi kimler bilir **kan ağlarım**

(**Mesnevi 1/9**)

1.8. kan ağla-:-t, -ır

‘Āşıkın şeydā edip **kan ağladır** her bir nefes

Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār olmaz baña (**Nazm 3/2**)

1.9. kan ağla-:-t, -ır, -sin

Hīc teraħħum eylemezsin bendeñim fermānına

Sevdiğim **kan ağladır**sın bāde-i hamrā gibi (**Gazel 148/7**)

kan çıbanı:

1.) Kan çıbanı, bir tür iltihaplı hastalık.

1.1. kan çıbanı:

Kan çıbanı çıkarıp bükdi belim

Hem zebānım yok benim tutmaz elim

(**Mesnevi 1/6**)

kan dök-: (Deyim)

1.) Kan dökmek, ölüme yol açmak, cana kıymak.

1.1. kan dök-:-er

Ƙan döker d delerim hem daği her  n ağlar

Ağlamaz kimse ba a   zn ile y r n ağlar (**Müseddes 1/3**)

1.2.  an d k-:- p

C m-ı Cem'i  ikeste edince b d-ı devr n

 an döküp  an ağladı c m-ı cih n-n m da (**Gazel 125/5**)

kan et-:

1.) Kan çanağına çevirmek, kanatmak.

1.1.  an et-:-di, - 

R z u  eb ağlamadan d delerim ** an etdi **

R zi-i  am-ke i i hecr-ile giry n etdi  (**Müseddes 1/14**)

kan gel-:

1.) Bir yerin kanaması, vücuttan kan gelmesi.

1.1.  an gel-:-ir

Gözlerimden ** an gelir**  an ağlarım
  limi kimler bilir  an ağlarım
(**Mesnevi 1/9**)

kan  a -:

1.) Kan dökmek, can almak.

1.1.  an  a -:-ip

Dil  i  arın feth eder ** anlar  a ıp**
rah m eylemez

Gözi  anlı eli  anlı bir dili  anlı güzel
(**Gazel 86/4**)

 ana gir-: (Deyim)

1.)  ld rmek, birinin kanını dökmek,
elini kana bulamak; Birinin aklını çelmek.

1.1.  ana gir-:-me

 atlime tu r ya ferm n eylemi  i  b -g n h

'    -ı b -  reni  beyh de **girme**

 anına (**Gazel 133/3**)

1.2.  ana gir-:-me

Al giyip allar şarınma r y-ı g lg n üstüne

 anlı z lim ** ana girme**  an olur  an üstüne (**Matla 1/1**)

1.3.  ana gir-:-me

Girme güzel **girme** am n ** anıma**

Nezr edeyim c nımı sult nıma (**Tercibend 3/11**)

kanda:

1.) "Nerede?" soru zarfı.

1.1.  andadır-:-dır

G zlerimi  derdini  gördüm hev sı

 andadır

G z yumup açınca gördüm bir zam n görünmedi (**Gazel 138/2**)

kande:

1.) "Nerede, ne şekilde, nasıl"
anlamında kullanılan soru zarfı.

1.1. **ķande:**

Ser-fürü kı1 **ķande** görseñ bir kemāl
erbābını

Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

ķande kal-:

1.) "Nerede kaldı" soru ifadesi.

1.1. **ķande kal-:-dı**

Allāh Allāh bu cihān başķaca sūret
buldu

ķande ķaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

ķand-i leb:

1.) Dudağın tadı, dudağın lezzeti.

1.1. **ķand-i leb:-iñ, -i**

ķand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim

Bihter mi disem hāşılı sūkker biliriz
biz (**Gazel 50/3**)

ķand-i lezīz:

1.) Lezzetli şeker; sevgilinin dudağı.

1.1. **ķand-i lezīz:-im**

Sūkker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti

Lebleri **ķand-i lezīzim** cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

1.2. **ķand-ı lezīz:-iñ**

Lebler **ķand-ı lezīziñ** nice ta‘bīr
edeyim

Ol seniñ la‘l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezīz (**Gazel 29/4**)

kān-ı kerem:

1.) Cömertlik hazinesinin sahibi.

1.1. **kān-ı kerem:**

Yetişip tutsa elim āh baña hem-dād
olsa

N’olur ey **kān-ı kerem** emr olup
imdād olsa (**Müseddes 1/12**)

kankı:

1.) "Hangi" soru sıfatı.

1.1. **ķankı:**

Rāziyā **ķankı** güzeldir yārime mānend
olan

Haddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tībān ile
bahş (**Gazel 19/5**)

1.2. **ķankı:**

Kim bilir ki **ķankı** bāğıñ sūnbül ü
reyhānıdır

Bir levendāne kıyāfet şekl-i ‘Oğmānlı
güzel (**Gazel 88/3**)

ķapı:

1.) Eşik, makam, huzur.

1.1. **ķapı:**

Bî-tevaḳḳuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād

Yapdırıp bu ḥāna **ḳapı** cūdına verdi
be-kām (Tarih 14/16)

ḳapu:

1.) Giriş çıkışı sağlamak için bir yere
yerleştirilen, tahta yahut demirden iki
veya tek kanatlı açılır kapanır düzen.

1.1. ḳapuları:-lar, -ı

İki yerden açılır **ḳapuları**
Kendüye maḥşūş olur vardır yeri
(Mesnevi 3/6)

ḳapu çal-: (Deyim)

1.) Bir iş için başka birisine danışmak,
yardım almak için birilerine
başvurmak.

1.1. ḳapu çal-:-ar

Ḳapumı çalar ise fedveleci
Şübhe gelmez bilirem fedveleci
(Gazel 1/16)

kār:

1.) İş, fiil, amel, kazanç.

1.1. kār:

Kār etdi benim cānıma aḡyāra
tebessüm
Ketmeylemeye ḳalmadı tākāt sitemim
var (Gazel 46/4)

1.2. kār:

Hele **kār** u fiḡānım dem-be-dem āh u
enīn oldu

Beni bülbul gibi gūyā eden bir
gülsitāndır bu (Gazel 110/5)

1.3. kārım:-ım

Muḥabbet nārı cānımda ‘alev-rīz
olmada dā’ım
Ne varlıḡdan eṣer ḳoydu ki yoḡluḡdan
da **kārım** yoḡ (Gazel 74/2)

kār et-:

1.) Tesir etmek, müessir olmak.

1.1. kār et-:-di

Rāzi-i dil-ḡastaya dād eyleseñ dermān
olur
Cānıma **kār etdi** cevriñ pür-cefā
cānım meded (Gazel 27/5)

1.2. kār et-:-di

Beni şeydā ḳılan her an niyāz u nāz-ı
ḡübāndır
Firāḳı cāna **kār etdi** meded ol ḡam-
ḡārımdan (Gazel 105/3)

1.3. kār et-:-di

Pür-cefādır baña ol cevriñ ü cefālar
ḳılıcı
Firḳat ü derd ü elem cānıma **kār etdi**
el āh (Gazel 129/3)

1.4. kār et-:-di

O tîr-i ğamzeler **kâr etdi** cāna
Geçüp andan varup dîle buluşa (**Gazel 130/5**)

1.5. kâr et:-di

Sûz-ı ‘aşkıñ cānıma **kâr etdi** ammā
çāre ne
Perr ü bālin yaqmada bu gönlümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.6. kâr et:-di

Cānıma **kâr etdi** ğayrî ḥasretiñ yeter
amān
Dîde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.7. kâr et:-di

Cānıma **kâr etdi** amā neyleyem
Kime şekvā eyleyip kime diyem
(**Mesnevi 1/8**)

2.) İşe yaramak, fayda sağlamak,
kazanç sağlamak.

2.1. kâr et:-me, -di

Çok tazallum eyledim cānā saña **kâr etmedi**
Gelmediñ güldürmediñ āteş bırağdıñ
cānıma (**Müfret 11/1**)

2.2. kâr et:-me, -di

Şad hezārān nuş u pend etdim saña
kâr etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür bir alay bî-
gāneden (**Nazm 14/2**)

kara:

1.) Siyah, karanlık, kötü.

1.1. kâra: (baht)

Kime izhâr edem derdim diger gün
Ķara bahtım cihānda etdi mağbūn
(**Mesnevi 2/7**)

karâr:

1.) Bir iş veya sorun hakkında
düşünülererek verilen kesin yargı.

1.1. kârârim:-ım

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdür bir
ararım yok
N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hîç
karârim yok (**Gazel 74/1**)

karâr et:-

1.) Ölçülü hale getirmek.

1.1. kârâr et:-di, -m

Küşād etdim ḥulūş ile hemān āh ciger-
sūzım
Ḥasūdıñ sîne-i pür-kînesin deldim
karâr etdim (**Gazel 101/2**)

karâr eyle:-

1.) Sabit durmak, yerleşmek, kalmak.

1.1. kârâr eyle:-di, -m

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı āyā
eḥibbāmız
Ķarāra eyledim niyyet firāra hîç
kenār olmaz (**Gazel 51/3**)

1.2. **karār eyle:-r**

Leblerüñ gülgünına ağzın verip **eyler**
karār

Bir taḳarrüb eylemiş kim gūyiyā
yeksān ḳadeḥ (**Gazel 25/2**)

ka‘r-ı şadef:

1.) Sedefin derinliği, sedefin dibi.

1.1. **ka‘r-ı şadef:**

Cüş edip deryā-şifat sen düş kemāl
taḥşiline
Dür verir vaḳt-ile memlū dür ola **ka‘r-ı şadef** (**Gazel 72/3**)

karīben:

1.) Yakında, çok zaman geçmeden.

1.1. **karīben:**

İlāhī faẓl u luṭfuñdan kerem ḳıl feyẓ-
yāb eyle
Bu ‘āciz bendeñe yā Rab **karīben**
feth-i bāb eyle (**Matla 11/1**)

1.2. **karīben:**

Niyāz-mendim mişāline **karīben**
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān du‘ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

karındaş:

1.) Kardeş.

1.1. **karındaşlarımız:-lar, -ımız**

ḳılındıḳda dest-res buyuran dāderān
tefe’ül buyursunlar
ve ba‘zı ehl-i dil **karındaşlarımız**
lede’l-muṭāla‘a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i (**Dibace 4/16**)

karış:

1.) Parmaklar birbirinden uzak
duracak biçimde gergin duran elde,
başparmak ile serçe parmağın uçları
arasındaki açıklık.

1.1. **karış:**

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara
Ḳāmeti yā bir **karış** yā bir sere
(**Mesnevi 6/1**)

karış-:

1.) İki veya ikiden çok şeyin bir araya
gelerek birbirinin içinde dağılması,
birbirinin içine girmek, dahil olmak.

1.1. **karışdım:-dı, -m**

Beni Mecnūn eden şīrīn zebānıñ
Firāḳıyla **karışdım** ‘ayş u nūşa (**Gazel 130/3**)

1.2. **karışdırmış:-dır, -mış**

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karışdırmış
Baña muğber idi yārim yine luṭfi
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

kasd et:-

1.) Gaye edinmek, niyet etmek.

1.1. **kaşd et:-in, -ip**

ibrâz eylediği Mevlâ'mıñ kudret-i
bâhire-i Yezdâniyye-yi tefekkür ü
tezekkür **kaşd**

edinip ekşer eş'arım bu huşûşda ibdâ'
olundukda tahşîl-i rızâ-yı Bârî
ümîdiyle mezîd (**Dibace 4/10**)

kaşd-ı nigâh:

1.) Bakışın niyeti.

1.1. **kaşd-ı nigâh:-iñ**

Şaf çekip gânzeleri şaf u gâzâ
niyyetine
Cân mıdır **kaşd-ı nigâhıñ** 'acabâ
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

kaşd-i şavâb eyle:-

1.) Sevap kazanmak.

1.1. **kaşd-i şavâb eyle:-(y)e, -lim**

Yanalım bezm-i İlâhî'de gönül hû
diyerek
Zıkr-i tevhîde girip **kaşd-i şavâb**
eyleyelim (**Gazel 90/3**)

kaşd-i tûbâ eyle:-

1.) Tuba ağacına konmak, Tuba
ağacına yönelmek.

1.1. **kaşd-i tûbâ eyle:-di**

Başçı şeyhi semt-i 'uqbâ eyledi
Murğ-ı rûhı **kaşd-i tûbâ eyledi** (**Tarih**
44/1)

kaşr:

1.) Köşk, küçük saray.

1.1. **kaşra:-a**

Bir mücellâ **kaşra** beñzer ey perî
Rağsa girse rağş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

kaşr-ı dil-güşa:

1.) Gönül açıcı, ferah köşk.

1.1. **kaşr-ı dil-güşa:-sı**

Lüb-i deryâda **kaşr-ı dil-güşası** elde
oltası
Düşüp bañr-ı belâ-yı 'aşkına gönüm
semeklenmiş (**Gazel 62/3**)

kaşr-ı mu'allâ:

1.) Yüce köşk, görkemli saray.

1.1. **kaşr-ı mu'allâ:-dan**

Geçip **kaşr-ı mu'allâdan** tevekkül
bâbını bekle
Sana ey murğ-ı dil ancak sarây-ı ten
kafes besdir (**Gazel 47/7**)

kaş:

1.) Göz çukuru üzerinde bir yay gibi
uzanan, üzeri kıllarla kaplı çıkıntı;
ebru, sevgilinin kaşları.

1.1. **kaş:-ı**

Bir nigāh ile perīṣān eyledi ‘aqlım
benim
Ġamzesi tīr-i belādır **kaşı** kemānlı
güzel (Gazel 88/5)

1.2. kaşları:-lar, -ı

Çok güzeller sevdim ammā bir de bir
şehlā ola
Uğradır başımı derde **kaşları** tuğrā ola
(Gazel 134/1)

1.3. kaşlarıñ:-lar, -ıñ

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünñ
boyasıdır
‘Aqlımı yağmaya veren **kaşlarıñ**
tuğrāsıdır (Gazel 39/1)

kāṣāne kıl:-

1.) Köşk yaptırmak.

1.1. kāṣāne kıl:-dı

Rāziyā dürdāne tārīḥ söyledim
bünyādına
Dil-güşā **kāṣāne kıldı** ‘İzzetā bu
mesnede (Tarih 29/1)

kāṣif-i esrar ol:-

1.) Sırlara vakıf olmak.

1.1. kāṣif-i esrar ol:-an, -lar

Dü cihānıñ rif‘atı lā-şey‘ gibidir
‘aynıma
Kāṣif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baña (Gazel 11/3)

kāṣif-i ser-feṣāhāt:

1.) Güzel söz söyleyenlerin baş kâşifi.

1.1. kāṣif-i ser-feṣāhāt:

Āferīn ey **kāṣif-i ser-feṣāhāt** āferīn
Āferīn gencīne-i şāḥib-belāgat āferīn
(Terkib-bend 1/1)

kat‘ et:-

1.) Kesmek.

1.1. kat‘ et:-er, -di, -m

Vişāliñden ümīdim **kat‘ ederdim**
Mürüvvet bahşına kaldı gümānım
(Gazel 94/5)

kat‘-i ümīd et:-

1.) Ümidini kesmek, umudu
kalmamak.

1.1. kat‘-i ümīd et:-me, -m

Hele **kat‘-i ümīd etmem** Hudā va‘d-i
kerīmiñden
Derūnda muṭlaқа ümmīd-i Yezdān
olduğum kaldı (Gazel 150/8)

katı:

1.) Aşırı, kuvvetli, şiddetli, sert.

1.1. katı:

Qādir misiñ bu ‘aşkın sen kemānın
çekmeye
Hele **katı** kemāndır eyler seni kepāde
(Gazel 125/7)

1.2. **katı:**

Katı müştāk idim nūr u cemāl-i
pertev-i yāre

Bu şeb pervāne-vārī şem‘-i bezminde
tölandırdı (**Gazel 141/2**)

katl:

1.) Öldürmek, katledilmek.

1.1. **katlime:-im, -e**

Ah etme şaķın gizlice hātır-
şikenimden

Nāz ile benim **katlime** tuğrā
çekenimden (**Gazel 104/1**)

1.2. **katlime:-im, -e**

Katlime tuğrāya fermān eylemişsiñ
bī-günāh
‘Āşık-ı bī-çāreniñ beyhūde girme
kanına (**Gazel 133/3**)

1.3. **katlime:-im, -e**

Katlime fermāna zahmet çekmesün
tīr-i nigār
Ġarķ-ı hūn oldu derūnım cāna geçdi
tīşesi (**Gazel 135/2**)

kavl-i hod-bīn:

1.) Kibirli ve bencil söz.

1.1. **kavl-i hod-bīn:-ince**

Bir alāy jāj-hāyı gör ki zu‘mına
üftādedir

Kavl-i hod-bīnince taḥsīn etdigi
‘irfāna bak (**Gazel 77/4**)

kavuş:-

1.) Bir araya gelmek, hasretin son
bulması, ulaşmak, yetişmek,
yakalamak.

1.1. **kavuşdurmuş:-dur, -muş**

Vişāli çün düşüp şekke hezārān pīç u
tāb etdim

Bi-ḥamdillāh murādım ṭālī‘im baḥtım
kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

1.2. **kavuşup:-up**

Bāb-ı yāre ne ‘aceb kendimi serheng
etdim

Kavuşup ḥaşma biraz ben eyü bir
ceng ettim (**Gazel 91/1**)

kayd et:-

1.) Kaydetmek, yazıya geçirmek. Mec.
Umursamak.

1.1. **kayd et:-me, -miş, -siñ**

Ġālibā **kayd etmemişsiñ** deftere
Ben de şandım kendimi ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.2. **kayd et:-mez**

Ġam-ı dünyāyı **kayd etmez** gürūh-ı
nüktedānız
Muḥabbet bezmine Rāzī gibi
yārānımız vardır (**Gazel 44/7**)

kayd eyle-:

1.) Kayıt altına almak, yazmak, ifade etmek.

1.1. kayd eyle:-di

Māsivāyı terk eden vākıf-ı esrār olur
Lāmi 'i **kayd eyledi** böyle 'ibret-
nümāda (**Gazel 125/10**)

Kays:

1.) Leyla ve Mecnun hikayesinin
erkek kahramanı Mecnun.

1.1. Kays-ile:-ile

Meşrebi hūbāna beñzer pendimi gūş
eylemez
Bahtını yāver şanur dil **Kays-ile** Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

Kays ile Leylī:

1.) Leyla ile Mecnun.

1.1. Kays ile Leylī:

Oğudı **Kays ile Leylī** defterin dilber
baña
Bāb-ı 'aşqdan etdiği ilzām geldi hātıra
(**Gazel 121/8**)

Kays-veş:

1.) Leyla ve Mecnun hikayesinin
erkek kahramanı Mecnun gibi.

1.1. Kays-veş:

Kays-veş baht-ı siyāhım şubh-ı şādık
bulmadı

Leyle-i derde tabībim bir devā gördün
mü hīc (**Gazel 21/5**)

Kays-veş:

Terk edip dārı diyārı ben daḥi Edhem
gibi
Kays-veş 'aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

każā:

1.) Allah'ın ezelden takdir ettiği
şeylerin meydana gelmesi.

1.1. każā:

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir **każā**
Aldı gönülüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

kebāb it-:

1.) Yakmak, ateşe vermek.

1.1. kebāb it-:-di

Hüsnüñe etdiñ esīr bendeñi ey çeşm-i
siyāh
Sūz-ı hecriñ cigerim **itdi kebāb** āh āh
āh (**Gazel 129/1**)

kebāb ol-:

1.) Ateşte veya sıcakta kavrulmak.;
aşığın gönlünün yanması.

1.1. kebāb ol-:-ma, -da

'Adl ile mes'ül olursam cürmümün
pāyānı yok

Sûz-ı hicrân ile cânım **olmada** dâ'im
kebâb (Gazel 14/6)

kebüter:

1.) Güvercin.

1.1. kebüter:

Ger şorarsañ Râzi-i bî-çâreniñ ârâm-
gehiñ

Bir **kebüter** gibi ben tayrâna açdım
perr ü bâl (Gazel 84/5)

kec-nigâh eyle-:

1.) Ters ters bakmak; kötü bakmak.

1.1. kec-nigâh eyle-:-r

Kec-nigâh eyler hemân bu Râzi'i
tekdîr için

Sâki-i cân eglerim ben kec-nigâh eyler
baña (Gazel 6/5)

1.2. kec-nigâh eyle-:-r

Kec-nigâh eyler hemân bu Râzi'i
tekdîr için

Sâki-i cân eglerim ben **kec-nigâh**
eyler baña (Gazel 6/5)

keder:

1.) Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap,
tasa, gam.

1.1. keder:

Rüzgâr eser ise vermez **keder**
Ġayrî yokdur hâneme gelir gider
(Mesnevi 1/14)

1.2. kederim:-im

Maḥbûbeleriñ şivede düşnâmasını bilseñ
Taḳrîr edemem derd-i dilim biñ

kederim var (Gazel 46/3)

keff-i yed kıl-:

1.) Elini eteğini çekmek, vazgeçmek.

1.1. keff-i yed kıl-:-dı, -m

Nâ-murâdım bu cihândan **keff-i yed**
kıldım hemân

Başka dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (Müfret 91/1)

kehle:

1.) Bit.

1.1. kehle:

Ki zîrâ penc ü şeş **kehle** girîbânıma
cem' olmuş

Şoyundum câmemi bir bir ḥalâş etdim
girîbânı (Kıt'a 3/2)

kelâm:

1.) Bir düşüncüyü ifade eden kelime
dizisi, söz, kavı.

1.1. kelâm:

Türkçe dedim 'Arab'a bir çift **kelâm**
Bî-tevaḳḳuf eyledi ḥâşıl merâm
(Mesnevi 3/14)

1.2. kelâm:

Vezn-i ta'bîri perîşân gûşa girmez bir
kelâm

Luṭfuña maḡrūr olup ‘acz ile etdim bir
ḥaṭā (Tarih 8/12)

1.3. kelām:

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā
‘Arz olunduḡda hem-ān-dem sem ‘-i
ṣāḥa bu **kelām** (Tarih 14/15)

1.4. kelām:

Bul kemāl erbābını taḥṣīl ederseñ sen
de fen
‘Ācizāne bu **kelām** çıḡdı dü ṣaḡḡ-ı
ḥāmeden (Terkib-bend 1/20)

1.5. kelāma:-a

Seniñ ṣānına lāyık bir **kelāma**
Eger ḡādir olursam maḡḥarīñdır (Kıt’a
1/21)

1.6. kelāma:-a

Her **kelāma** put edince añla sen
ḡüftārīñı
Söyleme beyḥüde söz demesiñler jāj-
ḥāy (Müfret 42/1)

1.7. kelāmı:-ı

Bu **kelāmı** ḡüşīña ursañ hemān
Fehm edersiñ farzda yok sünnetde var
(Gazel 153/8)

1.8. kelāmıñ:-ıñ

Cevāba ḡādir olmaḡ ah ne mümküñdür
ḥuzūruñda

Ṣadeḡdir ṭab ‘-ı pākiñ hem **kelāmıñ**
dürr ü ṣehvāre (Gazel 119/4)

kelām ol:-

1.) Söz olmak, laf olmak.

1.1. kelām ol:-du

Söyleyemez Rāzi saña sırrını
Söylediḡı ṣorı **kelām oldu** gel (Gazel
83/7)

kelb:

1.) Köpek; rakip.

1.1. kelb:

Ṣaḡın yüz verme ṣāḥım **kelb** raḡībe
İder elbet saña ṣāyed ḥıyānet (Gazel
18/8)

kem:

1.) Deḡersiz, fena, kötü, az, noksan.

1.1. kem:

Bu fenā ḡülzārına Rāzī nigāḥ etdiñ
diyü
Gün bugün baḡtım ‘aceb **kem** üstüne
kemdir bana (Gazel 2/5)

1.2. kemdir:-dir

Bu fenā ḡülzārına Rāzī nigāḥ etdiñ
diyü
Gün bugün baḡtım ‘aceb kem üstüne
kemdir bana (Gazel 2/5)

kemā:

1.) "Gibi" edatı.

1.1. kemā:

ki Bismillāh Künūzen taḥte'l-‘arṣi
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/13**)

kemāl:

1.) Bir kimsenin mânevî meziyetler,
ahlāk, ilim ve fazîlet bakımından tam
bir olgunluğa erişmiş olması durumu.

1.1. kemāl:

Cüş edip deryā-şıfat sen düş **kemāl**
taḥşīline

Dür verir vaḳt-ile memlū dūr ola ka‘r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

1.2. kemāl:

‘Arż-gāh-ı ‘āleme beyhūde ben ‘azm
eyledim

Muḳteżā-yı kevkebem mi māl **kemāl**
etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

1.3. kemāl:

Ḥarf-i cevherdār ile Rāzī dedim
tārīḥini

Kemāl ü ḥilm ü ‘işmetle Edībe eyledi
teşrīf (**Tarih 19/1**)

1.4. kemāli:-i

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemāl görmüş

Kemāliyle kemālinden **kemāli**
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

1.5. kemālinden:-in, -den

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemāl görmüş

Kemāliyle **kemālinden** kemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

1.6. kemāliyle:-i, -(y)le

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemāl görmüş

Kemāliyle kemālinden kemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

kemāl ehli:

1.) Kâmil insanlar, olgun kimseler.

1.1. kemāl ehli:

Heves etme mecāzī ‘aşḳa Rāzī
Kemāl ehli nazar ḳılmaz nuḳūşa
(**Gazel 130/7**)

1.2. kemāl ehli:-i, -(y)le

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş kesb-i
kemāl görmüş

Kemāliyle kemālinden kemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

kemāl erbābı:

1.) İlim ve fazilet sahipleri, kâmil
insanlar.

1.1. kemāl erbābı:-nı

Ser-fürü kı1 kande görseñ bir **kemāl erbābını**

Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma müceff (**Gazel 72/2**)

1.2. kemāl erbābı:-nı

Bul **kemāl erbābını** taḥṣıl ederseñ sen de fen

‘Ācizāne bu kelām çıkdı dü şakḳ-ı ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

kemāl eyle:-

1.) Olgunlaştırmak, geliştirmek.

1.1. kemāl eyle:-r

Gāh şefḳat eyleyip resm-i zeni icrā eder

Ġadr eder ġaddāra ġadrin **kemāl eyler** bana (**Gazel 12/5**)

kemālat-ı fi’l-‘ālim:

1.) Alimde olgunluk.

1.1. kemālat-ı fi’l-‘ālim:

levāzımından ba‘z olan feṣāḥat-ı fi’l- kelām belāġat-ı fi’l-mütekelim işābet-i bi’l-‘ulūm

kemālat-ı fi’l-‘ālim ve te’līf-i ‘ulūm ve taṣnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emṣālī (**Dibace 2/2**)

kemālāt-ı sevā’ire:

1.) Olgunluk hasleti, olgunluk mizacı.

1.1. kemālāt-ı sevā’ire:-(y)i

leṭā’if fezā’il ü **kemālāt-ı sevā’ireyi** icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihī’l-iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā vü melekāt-ı kübrāyı kesb eylemek ve beyne’l-‘urefā ve’z-ẓurefā (**Dibace 2/3**)

kemān:

1.) Yay. Mec. Sevgilinin yay gibi kavisli kaşı.

1.1. kemāndır:-dır

Ḳādir misiñ bu ‘aşḳın sen kemānın çekmeye

Hele ḳatı **kemāndır** eyler seni kepāde (**Gazel 125/7**)

1.2. kemānı:-ı

Görürsün ġamzeler ḳurmuş **kemānı** Dil-i Rāzī nişān-ı yāre toġru (**Gazel 111/9**)

1.3. kemānın:-ın

Ḳādir misiñ bu ‘aşḳın sen **kemānın** çekmeye

Hele ḳatı kemāndır eyler seni kepāde (**Gazel 125/7**)

1.4. kemānlı:-lı

Bir nigāh ile perīşān eyledi ‘aḳlım benim

Ġamzesi tūr-i belādır ḳaşı **kemānlı** güzel (**Gazel 88/5**)

kemān eyle-:

1.) Yay gibi yapmak, eğmek, bükmek.

1.1. kemān eyle-:-r

Nerdübānından anuñ bulsañ amān

Elif kıddin kişiniñ eyler kemān

(Mesnevi 3/9)

kemān ol-:

1.) Yay gibi olmak, yay gibi bükülmek.

1.1. kemān ol-:-du

Amān dil verdiğim nev-resteniñ cevri ü cefāsından

Büküldükçe büküldü kıametimi ‘aynı

kemān oldu (Gazel 143/2)

kemān-āsā:

1.) Keman gibi, yay gibi.

1.1. kemān-āsā:

Ġamıñla ħam-be-ħam kıldı ‘aceb bu çarġ kemān-āsā

Büküp kıddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

kemān-ı kudret:

1.) Kuvvet yayı.

1.1. kemān-ı kudret:-i

Ger çekip tıldursam ey dil ben

kemān-ı kudreti

Himmet-i tırime olmaz küh u şahrā payidar (Müfret 60/1)

kemend:

1.) Bir cismi çekmek amacıyla atılan ucu ilmikli kalın ip. Mec. Sevgilinin saçı ve sütyeninin kopçası.

1.1. kemend:

Ne mümkün pāyidār olmak baña bend ü kemend ey şūġ

Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü sīnebendiñdir (Müfret 96/1)

1.2. kemend:

Ne mümkün pāyidār olmak baña bend ü kemend ey şūġ

Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü sīnebendiñdir (Müfret 96/1)

kemend-i çin ü perçin:

1.) Kıvrım kıvrım olan saçların uçları.

1.1. kemend-i çin ü perçin:-e

Göñül naķşıñ hevāsıyla heves kıldı hemān çine

Beni bend eyledi zülfüñ kemend-i çin ü perçine (Gazel 115/1)

kemend-i turre:

1.) Kıvrıcık saç; sevgilinin saçı.

1.1. kemend-i turre:-ñ, -e

Kırtuluş yok bu kemend-i turreñe düşvār olan

Eyle gel lutf eyleyip dil-ġāhım üzre bir çerāġ (Gazel 71/3)

kemend-i zülf:

1.) Sevgilinin saçının bağı.

1.1. kemend-i zülf:

Kemend-i zülf ü bendiñ tağıldı
gerdānıma

Ayağım yer başar mı vāşıl oldum
murada (**Gazel 125/9**)

kemer:

1.) Bel kuşağı.

1.1. kemerle:-le

Es‘ada tanzīr ederseñ Rāziyā güftārıñı
İnce bil sırma **kemerle** hāre kâftānlı
güzel (**Gazel 86/5**)

kemter:

1.) Çok değersiz, çok aşağı, pek
itibarsız, en hakir.

1.1. kemterden:-den

Rāzi-i nākām seniñ rüyıñda idrāk
eyledi
Luţfuña mazhar düşen ben gibi
kemterden midir (**Gazel 30/6**)

1.2. kemteriñ:-iñ

Zerre-i nāçiziñe düşse ziyā-yı perteviñ
Ey veliyyu’n-ni‘metim görseñ hākīr
kemteriñ (**Matla 16/1**)

kenār:

1.) Kıyı, köşe, ücra yer.

1.1. kenār:

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı āyā
eḥibbāmız
Karāra eyledim niyyet firāra hīç **kenār**
olmaz (**Gazel 51/3**)

kendi:

1.) "Kendi" dönüşlülük zamiri.

1.1. kendi: (Sevgili)

Tolular içdim dem-ā-dem şevk-ile
dilber seniñ
Kendi destiñden içirseñ ‘aşıkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

1.2. kendi:

Meşrebi hūn-rīze beñzer vechi güyā
māh-tāb
Bıçağı yalmanlı ammā **kendi** dermānlı
güzel (**Gazel 88/8**)

1.3. kendi: (Bursalı İbrahim Rāzi)

‘Aceb mi gördüğüm derdi belālar
kendi kerīmdir
Meded Hāk‘dan olursa yoksa giryān
olduğum kaldı (**Gazel 150/6**)

1.4. kendi: (Bursalı İbrahim Rāzi)

Rāzi‘-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışşasın
Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.5. kendi: (cānān)

Kendi ta'lim eyledi dil şaydını cānān
baña

Ben çerāğ oldum sevilme resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

1.6. kendi: (Bursalı İbrahim'in
dostunun ölen oğlu)

Hūri ve ğilmān ile **kendi** şafāda
şüphesiz
Vālidiniñ kalbine āteş bıraḳdı ol civān
(**Tarih 25/3**)

1.7. kendime:-m, -e (Bursalı İbrahim
Rāzi)

Haddimi bilip de ülfet eylesem
Uydırıp **kendime** ülfet eylesem
(**Mesnevi 1/19**)

1.8. kendimi:-m, -i (Bursalı İbrahim
Razi)

Perīşānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi
Bilemem **kendimi** n'oldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

1.9. kendimi:-m, -i (Bursalı İbrahim
Razi)

Bāb-ı yāre ne 'aceb **kendimi** serheng
etdim
Kavuşup ḥaşma biraz ben eyü bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

1.10. kendimi:-m, -i (Bursalı İbrahim
Razi)

Baḳdıḳça anuñ rüyına ben **kendimi**
bilmem

Raḥm etmeyici daḥi tıfl-ı zālime düşdi
(**Gazel 139/3**)

1.11. kendimi:-m, -i (Bursalı İbrahim
Rāzi)

Ġālibā kayd etmemişsiñ deftere
Ben de şandım **kendimi** ben yok yere
(**Mesnevi 1/3**)

1.12. kendine:-n, -e (Bursalı İbrahim
Rāzi)

Rāzi'-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
kışsasın
Kendi derdi **kendine** gāh az gelir gāh
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.13. kendiniñ:-niñ

Kendiniñ ayakları devr-i felek
Devr ederse menzil alır giderek
(**Mesnevi 3/5**)

kendü:

1.) "Kendi" dönüşlülük zamiri.

1.1. kendüsi:-si (Sevgili)

Bir nighle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı ḥūbdur **kendüsi** şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.2. kendüye:-(y)e

İki yerden açılır kapuları
Kendüye mahşûş olur vardır yeri
(Mesnevi 3/6)

kenîzek:

1.) Küçük cariye.

1.1. kenîzekler:-ler

Kenîzekler düşer anuñ pîşine
Nâ'il olsam diyü hem teşvîşine
(Mesnevi 3/12)

kepâde eyle:- (Deyim)

1.) Okçuluğa yeni başlayanların
sadece kol alıştırmak için kullandıkları
bol ve gevşek talim yayı yapmak.
Kepaze etmek, rezil etmek.

1.1. kepâde eyle:-r

Qâdir misiñ bu 'aşkın sen kemânın
çekmeye
Hele katı kemândır **eyler** seni **kepâde**
(Gazel 125/7)

kerâmet:

1.) Veli kimselerin gösterdiği mucize
türünden olağanüstü hâller.

1.1. kerâmetlû:-lû

Kerâmetlû kerîmem bu veliyye eyledi
'uqbâ
Peder mâder ile hâlin bilenler kıldı
vaveyla (Tarih 43/1)

Kerbelâ:

1.) Bağdat civarında Hz. Hüseyin'in
şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu
yerin ismi.

1.1. Kerbelâ'da:-da

Takdîr ile serime böyle çalındı kalem
Ben de şehîd-i 'aşrım yâr için
Kerbelâ'da (Gazel 125/4)

kerem:

1.) Cömert, iyi, lütufkar.

1.1. kerem:

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür
zülf-i kemendiñe
Olursam bendiñe ber-dâr elimde
ihtiyârım yok (Gazel 74/6)

1.2. kerem:

Bendesine çok 'inâyet lutfını kıldı
kerem
Şûri vü ma'nîde gör ki dañi a'lâdır
yerim (Gazel 100/2)

1.3. kerem:

Ḥudâvendâ **kerem** bâbın küşâd et faẓl-
ı lutfuñdan
Ne hikmet ma'nevî sūrî baña bir feth-i
bâb olmaz (Müfret 34/1)

1.4. keremsiz:-siz

Bu Râzî bendesin âyâ niçün âşüfte hâl
etdi

Ümîdim yok vişâlinde **keremsiz**
mihribândır bu (**Gazel 110/7**)

kerem eyle-:

1.) Cömertlik etmek, iyilik etmek.

1.1. kerem eyle-:

Rahm eyle benim hâlîme cānā **kerem**
eyle

Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (**Gazel 93/2**)

kerem kıl-:

1.) Cömertlik etmek, yardımda
bulunmak, asalet göstermek.

1.1. kerem kıl-:

Du‘âsın müstecâb eyle İlâhî Râzi-i
zârîñ

Kerem kıl faẓl u luṭfuñdan meded hâlî
yamân oldu (**Gazel 143/7**)

1.2. kerem kıl-:

Hakkına levlāk buyurdu hâzret-i Allāh
senîñ

Ey kerem-kānı efendim **kıl** şefā‘ât
keremi (**Kaside 2/2**)

1.3. kerem kıl-:

Benim âlât-ı h‘âbım gerçi olmaz ise
hünkārî

Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorganı (**Kıt’ 3/1**)

1.4. kerem kıl-:

İlâhî faẓl u luṭfuñdan **kerem kıl** feyẓ-
yâb eyle

Bu ‘âciz bendeñe yâ Rab qarîben feth-
i bâb eyle (**Matla 11/1**)

1.5. kerem kıl-:

Hıṭâbından ‘atâsından İlâhî
Kerem kıl pâdişâhlar pâdişâhı
(**Mesnevi 2/1**)

1.6. kerem kıl-:

Dil-i nâ-şādımı yâ Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kıl feyziñ ihsân et benim
bahtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

1.7. kerem kıl-:

Du‘âsın müstecâb eyle ebeveynîñ bu
merhûme
İlâhî faẓl-ı luṭfuñdan **kerem kıl**
mesned-i ‘ulyâ (**Tarih 43/3**)

keremehu:

1.) Cömertlik, Allah’ın cömertliği.

1.1. keremehu:

bi-tevfîku’l-mennân eshel ü âsân
olacak
evlād u zürriyâtına daḥi bi-faẓlillâhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭkı
ve ta‘lîm ü (**Dibace 1/14**)

kerem-kân:

1.) Cömertlik, lütuf kaynağı.

1.1. kerem-kānı:-ı

Haqqına levlāk buyurdı ḥazret-i Allāh
seniñ

Ey **kerem-kānı** efendim kıl şefā'āt
keremi (**Kaside 2/2**)

kerem-kārā:

1.) Cömertlik sahibi kimse.

1.1. kerem-kārā:

Ḥudāvendā **kerem-kārā** sezā-vār
eyledi gördüm
Geçip şadr-ı mu'allāya 'adūya çok
vaqār etdim (**Gazel 101/4**)

kerīm:

1.) Kerem sahibi, cömert, soylu.

1.1. kerīmdir:-dir

'Aceb mi gördüğüm derdi belālar
kendi **kerīmdir**
Meded Ḥaḳ'dan olursa yoksa giryān
olduğum kaldı (**Gazel 150/6**)

kerīme:

1.) Kız çocuğu.

1.1. **kerīmem:-m** (Bursalı İbrahim
Rāzi'nin kızı Rahime Hanım)
Kerāmetlū **kerīmem** bu veliyye eyledi
'uqbā
Peder māder ile ḥālın bilenler kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

kerre:

1.) Defa, kere, kez.

1.1. kerre:

Mecnūn-ı zamān eyledi bir **kerre**
niğāhı
Taqrīre mecāl var mı diyem ḥāl-i
beyanım (**Gazel 92/6**)

kerrecik:

1.) Defacık.

1.1. kerrecik:

Āb-ı Kāğıd-ḥāne gibi çağlasın bu
gözlerim
Rüy-ı yāri görmek için yılda birkaç
kerrecik (**Müfret 80/1**)

1.2. kerrecik:

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım
N'olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yārim (**Terci-bend 2/2**)

kes:

1.) Kişi, şahıs, kimse; herkes.

1.1. kes:

Benim yārim olursa meclīsimde gayri
kes besdir
Ne dünyā vü ne 'uqbā mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

kes:-

1.) Bir şeyden yoksun bırakmak,
vermemek.

1.1. kesdi:-di

Tîğ-i nigehiñ **kesdi** benim şabr u
kararım

Güş eyleseñ 'ıyd eyleseñ ağyāra haber
ver (**Gazel 31/2**)

1.2. kesdirip:-dir, -ip

Hezār sa'yi ... etdim müfid olmadı
şūrīde

Niyāz-ı ma'nevīyle **kesdirip** hāşıl
merām oldum (**Müfret 39/1**)

kesb:

1.) Çalışıp kazanma, kazanç.

1.1. kesb:

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-gāra
hamd edip

Bir helāl **kesb** içün her dem zirā'at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

kesb et:-

1.) Kazanmak, çalışarak kazanmak.

1.1. kesb et:-

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra'nā
dil-güşā

Revzeninden **kesb eder** ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

kesb eyle:-

1.) Elde etmek.

1.1. kesb eyle:-mek

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya ictisār haddizātında mā-bihī'l-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı **kesb eylemek** ve beyne'l-
'urefā ve'z-zurefā (**Dibace 2/4**)

kesb ol:-

1.) Kazanmak, elde etmek.

1.1. kesb ol:-ur

Revzeninden **kesb olur** zevk u şafā
Dostı çokdur kimseye etmez vefā
(**Mesnevi 3/7**)

kesb-i kemāl:

1.) Olgunlaşmak.

1.1. kesb-i kemāl:

Kemāl ehliyle ülfet eylemiş **kesb-i**
kemāl görmüş

Kemāliyle kemālinden kemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

kesret:

1.) Bolluk, zenginlik.

1.1. keşretdeyiz:-de, -(y)iz

Şūretā **keşretdeyiz** ammā ḥaḳīkat içre
biz

Ser-zemīn-i kıbleyiz zikr-i cenāb-ı
'izzetiz (**Gazel 53/3**)

keşākes:

1.) Çekişme, uğraşma, kavga.

1.1. keşākeş:

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī

dāmeniñ tutdu

Saňa düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār

olmaz (**Gazel 49/7**)

1.2. keşākeş:

Keşākeş keşmekeşden hālī olmam

Dañi çok su götürür mācerāmız (**Gazel**

54/8)

keşf et-:

1.) Ortaya çıkarmak, açıklamak;

öğrenmek.

1.1. keşf et-:-er

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam hālīme rahm

eyleyip

Keşf eder derdim benim ‘arz-ı cemāl

eyler bana (**Gazel 12/7**)

keşf-i rāz:

1.) Sırrın açığa çıkması, sırrın keşfi.

1.1. keşf-i rāz:-ın, -dan

Rāziyā sahte hūlūşı ‘arz edersin

dā’imā

Keşf-i rāzından ‘aceb encām geldi

hātıra (**Gazel 121/9**)

keşf-i rāz et-:

1.) Sırları ortaya çıkarmak, gerçekleri

açıklamak.

1.1. keşf-i rāz et-:-mez

Kim bilir hāl-i dilim takrīre yokdur hīç
mecāl

Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler

ser-fürū (**Gazel 113/2**)

keşf-i rāz eyle-:

1.) Bir sırrı açığa vurmak, ortaya
çıkarmak.

1.1. keşf-i rāz eyle-:-r

Dü cihānıñ rif‘ati lā-şey‘ gibidir

‘aynıma

Kāşif-i esrar olanlar **keşf-i rāz eyler**

bana (**Gazel 11/3**)

keşmekeş:

1.) Karışıklık, çekişme, kavga,
mücadele.

1.1. keşmekeşden:-den

Keşākeş **keşmekeşden** hālī olmam

Dañi çok su götürür mācerāmız (**Gazel**

54/8)

1.2. keşmekeşden:-den

Rāziyā bu **keşmekeşden** fārīg ü

teslīme gel

Eyleyen bāb-ı tevekkül vākıf-ı esrār-ı

‘aşk (**Gazel 76/7**)

1.3. keşmekeşden:-den

Rāziyā bu **keşmekeşden** fārīg ol eyle

edeb

Meyl eder erbāb-ı hikmet adamıñ
sengīnine (**Gazel 117/5**)

1.4. keşmekeşle:-le

Keşākeş **keşmekeşle** āh bu Rāzī
dāmeniñ tıtdı
Saña düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār
olmaz (**Gazel 49/7**)

kethüdā:

1.) Sadrazamlık kâhyası, sadrazam
yardımcısı.

1.1. kethüdā:

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāşā'ya
bā-fermān-ı 'ālī **kethüdā** naşb olunup
...
me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'ü'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

kethüdā-yı yāveri:

1.) Yardımcı, yaver.

1.1. kethüdā-yı yāveri:-i

Seyyid İbrāhīm Rāzī **kethüdā-yı**
yāveri
Söyleyip tārīḥini eyler du'ā rüz-ı
kıyām (**Tarih 21/6**)

ketm eyle:-

1.) Saklamak, gizlemek.

1.1. ketmeylemeye:-me, -(y)e

Kār etdi benim cānıma aḡyāra
tebessüm

Ketmeylemeye kalmadı tākāt sitemim
var (**Gazel 46/4**)

kevākib:

1.) Yıldızlar.

1.1. kevākib:

Semāvāt-ı 'alānıñ sırrını bilmek diler
göñlüm

Kevākib seyrine nezzārede şaḡf u
suṭūḥ olsam (**Gazel 98/3**)

kevkeb-i burc-ı sa'īd:

1.) Gökyüzünde dolaşan yıldızlar;
yükselen burç yıldızı.

1.1. kevkeb-i burc-ı sa'īd:

Żiyā-baḡş oldu baḡtım **kevkeb-i burc-**
ı sa'īd üzre

Bi-ḡamdillāh dil-i Rāzī cihānda ber-
murād oldu (**Gazel 145/7**)

1.2. kevkeb-i burc-ı sa'īd:-de

Bir mücevher sīne-benddir sīne-
bendim sīnesi

Kevkeb-i burc-ı sa'īdde ḡıbt'eder
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

kevkeb-i revnak-nümā:

1.) Güzellik saçan yıldız.

1.1. kevkeb-i revnak-nümā:

Vaşf-ı hâlin ben ne hâcet kâl ile tefhîm edem

Berķ urur burc-ı sa‘îdde **kevkeb-i revnaķ-nümā** (Tarih 39/7)

kevn:

1.) Kâinat.

1.1. **kevn:-i**

Hıyre-dâr etdi dü dîdem **kevn**i yâ cevvăle-veş

‘Ayn-nûr şandım o hûsn ü humret-i germâbeden (**Müfret 56/1**)

kevn ü mekân:

1.) Kâinat.

1.1. **kevn ü mekân:**

Râzi-i nâlânı kıldıñ rāyegān

Degmez imiş bir pula **kevn ü mekân** (**Terci-bend 3/27**)

kevne gir:-

1.) Bir şeyin iç dünyasına girmek, dahil olmak.

1.1. **kevne gir:-se, -m**

Bağlanıp **kevnine girsem** ben kibārıñ fayda yok

Ṭālî‘im ne ise taķdîr yerini bulsa gerek (**Müfret 28/1**)

kevser:

1.) Cennette olduğuna inanılan içenin bir daha susuzluk hissi yaşamayacağı kutsal su. Mec. Sevgilinin dudağı.

1.1. **kevser:**

Şormadım **kevser** mi yoħsa sūkker-i āb u zülāl

Bildiğim bu mihrībānım lebleriñ mülden lezîz (**Gazel 28/3**)

1.2. **kevserden:-den**

Şad hezārān ‘āşık-ı dil-ħasta maṭlûb-ı lebiñ

Mürdeye cānlar bağışlar gūyā

kevserden lezîz (**Gazel 29/2**)

Keykubād:

1.) Şehnâme’de adı geçen hükümdarlardan biri.

1.1. **Keykubād’a:-a**

Abd-i ‘āciz hem za‘îf Rāzî-i şikeste dil

Vaķt olur baş eger mi Cemşîd

Keykubād’a (**Gazel 125/11**)

kezalike:

1.) Aynı şekilde.

1.1. **kezalike:**

tażarru‘ u niyāz ve recā-gîr ü şenā-bāz

olarak ve bi’l-münāsebet ba‘zı mevād

zımında

ikṭizā eyledikçe **kezalike** tevārîḫāt u

münâcât u nu‘ût u medhiyât u luğazât
u rubâ‘iyât u (Dibace 4/12)

kezzâbet:

1.) Yalancı, sahte.

1.1. kezzâbet:

ü hasbe’l-tâkate temdîh ederek
şûretde **kezzâbet** ma‘nîde şadâkat-i
vech üzre inşâd-ı gazeliyyâtıma
medâr-ı şân-ı beşer (Dibace 4/6)

kıble-nümâ:

1.) Kibleyi gösteren, pusula.

1.1. kıble-nümânî: -nîñ

Ebrûlarıña secdesi var h‘âhiş-i cânın
Gönlüm gibi titrer yüregi **kıble-**
nümânîñ (Gazel 81/1)

kıl:

1.) Saç tanesi, tüy kadar ince, çok az,
yok denecek kadar ince.

1.1. kıl:

Kıl kadar kadrine tevķîr eylemez

‘âşıklarîñ

Gönlüme derd ü elem îrâş eder efrâd-ı
hıat (Gazel 68/2)

1.2. kıl:

Murâd bâb-ı dîl-ârâya varıp secde

kılmaķdır

Benim seyr-i Sitâmbol ‘aynıma bir **kıl**
kadar gelmez (Müfret 66/1)

1.3. kılca: -ca

Gözime **kılca** gelmez iki ‘âlem

Dağı hûn-âb olur dîdem dem-â-dem
(Mesnevi 2/11)

kıl-:

1.) "Etmek, eylemek, yapmak"

anlamına gelen yardımcı fiil;

Farzetmek, saymak.

1.1. kılındıkda: -m, -dık, -da

kılındıkda dest-res buyuran dâderân

tefe’ül buyursunlar

ve ba‘zı ehl-i dil qarındaşlarımız

lede’l-muṭâla‘a lezzet-yâb u feraḥ-nâk

olup hîn-i (Dibace 4/15)

1.2. kılınışlardır.: -mış, -lar, -dır

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zîrâ ki

bülegâ ve fuṣaḥâ fuṣalâ-yı şu‘arâyı

‘andelîb-i gülistân

ve tütî-i şekeristâna teşbîh ve elsine-i

mezbûrânı miftâḥ-ı der-i genc-i nihân

kılınışlardır. (Dibace 2/10)

kılavuz:

1.) Kılavuz, yol gösterici.

1.1. kılavuzları: -lar, -ı

‘Aceb nâdîde şûretle imeçe etdiler bu

şeb

Kimi aşfer kimi cengâr **kılavuzları**

mercânî (Kıt’a 3/3)

kılıc:

1.) Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah. Mec. Sevgilinin kirpikleri.

1.1. kılıcı:-ı

Pür-cefâdır baña ol cevır ü cefâlar

kılıcı

Fırkât ü derd ü elem cânıma kâr etdi el
âh (Gazel 129/3)

kır:-

1.) Kırdırmak, koparmak, yolmak.

1.1. kırdırdı:-dır, -dı

Kırdırdı hezâr telleri hâl-i ruğ-ı

şevkiñ

Şüfî verip ‘ammâmesini bâma değışir
(Gazel 35/2)

kır geçir:- (Deyim)

1.) Yakıp yıkarak, öldürerek, baskı veya etki yaparak büyük zarar vermek.

1.1. kır geçir:-di

Bu kadar rûhşat ne verdiñ gamze-i
cellâdıña

‘Âlemi kırdı geçirdi bakmadıñ
feryâdına (Matla 3/1)

kırâ’at:

1.) Okumak, kıraat etmek; Fatiha okumak.

1.1. kırâ’atiyle:-i, -(y)le

fâtiha kırâ’atiyle şevâbını hibe vü
bahş eylesünler ricâsıyla ve bu ümîd
ile müddet-i

‘ömr ü ezmânım hażar u seferde bu
mülâhaza ile mürûr etmiştir. (Dibace
5/1)

kısmet:

1.) Nasip, kısmet, kader.

1.1. kısmet:

Bu fenâ dârında bir semt-i melâmet
bekleriz

‘Azmimiz bâğ-ı behiştir bunda

kısmet bekleriz (Gazel 52/1)

kıssa:

1.) Ders çıkarılması gereken anlatı,
olay.

1.1. kışşasın:-sı, -n

Açıp derd-i derûnum kışşasın bir bir
tamâm etdim

Dil-i nâ-şādımı şād etmege Râzî niyâz
etmiş (Gazel 64/5)

1.2. kışşasın:-sı, -n

Râzî’-i nâzik-mizâçe söyleme derd ü

kışşasın

Kendi derdi kendine gâh az gelir gâh
çok gelir (Müfret 8/1)

kıy:-

1.) Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek.

1.1. kıydıñ:-dı, -ñ

Cānıma āteş bıraқdıñ sūz-nāk etdiñ
beni
‘Aқıbet ey bī-vefā **kıydıñ** helāk etdiñ
beni (Gazel 146/1)

1.2. kıyma:-ma

Rāzī-i sūhan-perveri red etme murādıñ
Ben ‘āşık-ı bī-çāreye **kıyma** haberim
var (Gazel 46/6)

1.3. kıyma:-ma

Gel baña **kıyma** āhımı alma
Bir būsecik ver bu müstemende
(Gazel 124/6)

kıyāfet:

1.) Giysi, elbise, kıyafet.

1.1. kıyāfet:

Kim bilir ki kankı bağıñ sūnbül ü
reyhānıdır
Bir levendāne **kıyāfet** şekl-i ‘Osmānlı
güzel (Gazel 88/3)

kıyām et:-

1.) Bir işe kalkışmak, teşebbüs etmek,
saygıdan ayakta beklemek.

1.1. kıyām et:-e -gör

Ṭālibān-ı Hakk’a bünyād oldu bu
ma‘bed-i cedīd

Āsitān-ı pīre yüz sür **edegör** her dem
kıyām (Tarih 17/9)

1.2. kıyām et:-dı, -m

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Hudā’dan
cümle maḥsūdum
Murād aldım murād üzre murādımca
kıyām etdim (Kaside 1/9)

kıyām eyle:-

1.) Dimdik ayakta durmak.

1.1. kıyām eyle:-

Bāb-ı Hakk’a kıl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Hakk’dan cüdā
degil mi yā (Gazel 8/3)

1.2. kıyām eyle:-r

Mā’il olmuş hūb-ı sīne ḥāşş u ‘ām
‘Āşık u mestānedir **eyler kıyām**
(Mesnevi 4/8)

1.3. kıyām eyle:-r

İşi güci etmede dā’im ḥarām
Cüz’i alsañ eliñe **eyler kıyām**
(Mesnevi 6/2)

kıyām tut:-

1.) Dimdik ayakta durmak; bir yola
baş koymak.

1.1. kıyām tut:-muş

Ḥānedānlu zātına vābestedir bī-reyb ü
şek

Her murādı hizmete bağlayıp **tutmuş kıyām** (Tarih 37/6)

kıyāmet:

1.) Allah'ın ezelde takdir ettiği zaman gelince, dünyadaki bütün canlıların ölmeleri, sonra bütün ölmüşlerin Allah tarafından diriltilmeleri, mahşer yerinde toplanarak hesaba çekilmeleri. Bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.

1.1. kıyāmet:

Güzer kılan **kıyāmet** āhırīne
Derūn-ı münkirāna hañçeriñdir (**Kıt'a**
1/15)

1.2. kıyāmet:

Şaħn-ı dilde bir ateş yakdım elimle
cānıma
Tā **kıyāmet** haşr olunca nūr olur
qabrim benim (**Müfret 15/1**)

1.3. kıyāmetde:-de

Benim cürmüm bütün 'isyān-ı 'ālemle
berāberdir
Kıyāmetde müşār-ı bi'l-benānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

1.4. kıyāmetde:-de

Qabūl eyle bu Rāzī'niñ du'āsın
Kıyāmetde bağışla mācerāsın
(**Mesnevi 2/17**)

kıyāmet kop:- (Deyim)

1.) Dünyanın sonunun gelmesi.

1.1. kıyāmet kop:-ar

Bu 'āşık nā-tüvāna āh dedirme
Felek lertzān olur **qopar kıyāmet**
(**Gazel 18/5**)

kıyās eyle:-

1.) Mukayese etmek, karşılaştırmak.

1.1. kıyās eyle:-

O maħbūb-ı cihān-ārā içün Rāzī didim
tārīh
Şu gūnā gel **kıyās eyle** meh-i enver o
Mehpāre (**Tarih 6/9**)

1.2. kıyās eyle:-r

Nice ta'rīf edem derd-i dilim ey bī-
vefā bilmem
Beni Mecnūn **kıyās eyler** görenler pīç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

kıyās ol:-

1.) Mukayese etmek, karşılaştırmak,
kıyaslamak.

1.1. kıyās ol:-maz

Kıyās olmaz bu zībā kākülān-ı
sūnbül-i çīne
Çekilmez bir musavverdir çekerse
āferīn çīne (**Gazel 116/1**)

kıymet-i cevri bil:-

1.) Eziyetin kıymetini bilmek.

1.1. kıymet-i cevri bil:-di, -m

Gönder ey adrini bilmez cevrii
gönder baa

ıymet-i cevrii bildim cevrii
gönder baa (**Gazel 5/1**)

kızars-:

1.) Kırmızıya yakın bir renge gelmek,
olgunlaşmak.

1.1. kızars-idi: -i, -di, -

Ru-ı al aalım gül gül olsun
aay-ve **kızars-idi** rdan
(**Gazel 103/4**)

1.2. kızarsın:-sın

Gülersi güldürürsü güleninde a-
ı zr

ızarsın gül ruu gülsün ki zr anda
r olmaz (**Gazel 49/4**)

ki:

1.) Özneyi, tümleci güçlendirerek
cümlelerin temel bölümüne bağlayan
bir söz. “Ki” bağlac; zira, ünkü.

1.1. ki:

Ve ale-l-uu **ki** fenn-i arüza tabk
ederek tanzm-i kelm tarr-i merm
bir

vef maam nazm- lülü-ve intizm
eylemek ab- irfn ve erbb-
rindn indinde (**Dibace 2/7**)

1.2. ki:

marifet azmi ad olunup zr **ki**
büle ve fua fual-y uary
andelb-i gülistan
ve tüt-i ekeristna tebh ve elsine-i
mezbürn mift- der-i genc-i nihn
lmşlardır. (**Dibace 2/9**)

1.3. ki:

ki Bismillh Künüzen tate-l-ari
mefthh el-sinetehu-uar ev
kem kl aleyhis-selm bu ads-i
erf zımında dil ü vıl olmak
ümdiyle arf- madr ve bezl ü cüd
ederek ibu (**Dibace 2/13**)

1.4. ki:

Ümddir **ki** indu-l-erbb abl-ever
olup vesile-i rahmet ü mafret ü
ved-a- izzet ü
rifat birle asbe-l-beeriyet irtikb
olunan aet ü m-bihüz-zillet avl
ü eflimi (**Dibace 5/3**)

1.5. ki:

Bilirsi rüz u eb zrm seni ala
bmrm
Ki zr  ile doldum baa bir re y
Rab (**Gazel 15/4**)

1.6. ki:

lmasun ems ü amer ol üsn-i
übn ile ba
ullara lyk mıdır **ki** ede n ile
ba (**Gazel 19/1**)

1.7. ki:

Rāziyā ƙanƙı güzeldir yārime mānend
olan

Ḥaddi mi seyyāreniñ **ki** māh-ı tībān
ile baḥs (**Gazel 19/5**)

1.8. ki:

Yolunda māl u cān u ‘aql u fikrim hep
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firāķıñdır **ki** sūzān olmama
bā‘is (**Gazel 20/2**)

1.9. ki:

Yıƙıp ƙalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ aṣlā

Sen olduñ pūr-cefā āḥīr āḥīr **ki** vīrān
olmana bā‘is (**Gazel 20/3**)

1.10. ki:

Benim ḥālimi görmek ol gözi seḥḥāra
ƙalmıŝdır

Derūnum derdini bilmek **ki** ol dildāra
ƙalmıŝdır (**Gazel 43/1**)

1.11. ki:

Baňa vaŝlını ikrār eyledi kizb-i ŝarḥ
etdi

Bulunmaz derdime dermān **ki** ol bī-
çāre ƙalmıŝdır (**Gazel 43/6**)

1.12. ki:

Şefi‘im dā‘imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var

Beni bī-ferd ŝanursıñ şanma **ki**
cānānımız vardır (**Fazel 44/2**)

1.13. ki:

Hercāyi güzel cevriñ ile ḥaylī demim
var

Sen ŝūḥ-ı cefā-kāra demem **ki** elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.14. ki:

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevābın

Açılmaya yok bende mecāl **ki** pederim
var (**Gazel 46/5**)

1.15. ki:

Ƙabūl etmez hele ma‘dem saña aḡyār
ola hem-dem

Ki taḥrīk etmede gönli meşeldir bir
meges besdir (**Gazel 47/5**)

1.16. ki:

Gülersiñ güldürürsün gülşeninde ‘āŝıķ-
ı zārı

Ƙızarsın gül ruḥuñ gülsün **ki** zīrā anda
ḥār olmaz (**Gazel 49/4**)

1.17. ki:

Ḥisset ile serkeşlik edip etme taḥavvūr
Bī-mīvesiñ ammā **ki** şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

1.18. ki:

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu

Ba'na Allāh mu'în olsun **ki** zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.19. ki:

Urup tīr-i nezāketle raķībiñ sinesin
delmiş

Ġazā-yı ekber etmiş **ki** seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

1.20. ki:

Bırakmış fitneler bād-ı şabā zūlf-i
dilārāya

Ki tahrīk eylemiş tel tel tolaşdırmış
tolaşdırmış (**Gazel 63/4**)

1.21. ki:

Mülākāt olmamız vardır diyü çok
va'deler kılmış

Düşer düşmez **ki** şānına ne va'deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

1.22. ki:

Muhabbet nārı cānımda 'alev-rīz
olmada dā'im

Ne varlıktan eşer koydu **ki** yokluktan
da kārım yok (**Gazel 74/2**)

1.23. ki:

Bir alāy jāj-hāyı gör **ki** zu'mına
üftādedir

Ġavl-i ħod-bīnince taḥsīn etdiği
'irfāna bak (**Gazel 77/4**)

1.24. ki:

İhtiyār-ı ser-fürūlar kıldığım görme
ba'īd

Yār içün aġyār ile gör **ki** ne yār oldu
göñül (**Gazel 85/4**)

1.25. ki:

Kim bilir **ki** kanķı bāġıñ sūnbül ü
reyḥānıdır

Bir levendāne kıyāfet şekl-i 'Osmānlı
gūzel (**Gazel 88/3**)

1.26. ki:

Bi-ḥamdi'llāh yetişdi āb-ı eşk-i ḥūn-
feşānımla

Nihāl-i gülşen-i bāġım **ki** ḥandān
olduğun görsem (**Gazel 97/2**)

1.27. ki:

Ki zūlf-i müşg-bārın boynıma ḥable'l-
metīn etsem

Tolaşdıķça tolaşsa bend-i 'irfān
olduğun görsem (**Gazel 97/5**)

1.28. ki:

Bir ġarībim şūretā ben gerçi a'lādır
yerim

Ḥamdu'llāh her cihetle bil **ki** a'lādır
yerim (**Gazel 100/1**)

1.29. ki:

Bendesine çok 'ināyet luṭfını kıldı
kerem

Şûri vü ma 'nîde gör **ki** daḥi a 'lâdır
yerim (Gazel 100/2)

1.30. ki:

Râziyâ râzî olursañ Ḥaḵ saña yâver
olur
Şükrüm efzûn eyledikçe bil **ki** a 'lâdır
yerim (Gazel 100/5)

1.31. ki:

Bi-ḥamdi'llâh **ki** ol rezzâḵ-ı 'âlem
olduḡun bildim
Tevekkül ni 'met-ile Râziyâ leyl ü
nehâr etdim (Gazel 101/7)

1.32. ki:

A 'lâ yaraşur ṭavriña ey Yûsuf-ı şânî
Ki câmelerin berk-i gül ü
yâsemenimden (Gazel 104/5)

1.33. ki:

Bu Râzî derd-mendiñ derdine dermân
du 'â ancaḵ
Ki zîrâ ġurbetiñ ḵahrı geçirdi cümle
vârımdan (Gazel 105/5)

1.34. ki:

Göñül beytü'l-mükerrem olduḡun a
iştibâh yokdur
Hele vaşfi ne mümkündür **ki** dergâh-ı
'alâdır bu (Gazel 112/2)

1.35. ki:

Çokdan berü müştâḵ idim görmeye
yâri

Gördüm **ki** bugün ol şeh-i ḥübân
okudukça (Gazel 118/2)

1.36. ki:

Firâḵıñ âteşinde gör **ki** Râzî âşiyân
tutdu
Efendim nâzenînim âh dedirme bu
giriṭâra (Gazel 119/6)

1.37. ki:

Sülḥan meydânına at sür hemân çevgân
u top oyna
'Aliyy ü ulviye Râzî **ki** şâ 'irâna 'aşḵ
eyle (Gazel 120/7)

1.38. ki:

Ġarîbim bî-kesim yâ Rab hemân feyz
u meded eyle
Ki ġavġâ-yı ma 'âş ile yitirdim hû ile
hâyı (Gazel 137/2)

1.39. ki:

Yanıña ḵalmaz benim âh u enînim her
seḥer
Güşîña girmez ne sûd **ki** sîne-çâḵ etdiñ
beni (Gazel 146/2)

1.40. ki:

Başḵa 'âlem eyledi nezzâresi bu
göñlümi
Bu gidişle ḵorḵarım **ki** sîne-çâḵ eyler
beni (Gazel 149/2)

1.41. ki:

Ne derde uğradım bilmem **ki** nālān
olduğum kaldı
Civānlıktan beri yā Rab pür-efgān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

1.42. ki:

Ol nedir **ki** Rūm'da yok Mekke'de var
‘Ābid ü zāhidde yok Haccāc'da var
(**Gazel 153/1**)

1.43. ki:

Müyesser eyledi Mevlā bu ‘āciz ābd-i
nācīze
Ziyāret eyledim bir bir **ki** taḥkīk-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

1.44. ki:

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānıñ cürmin ‘afv
eyle
Amān ihlāş ile ḥatm et **ki** tevḥīdi
müdām etdim (**Kaside 1/11**)

1.45. ki:

Muḥammed Muştafa maḥbūb-ı
Yezdān
Bu tesmiye **ki** ḥaḳ zīveriñdir (**Kıt’a**
1/4)

1.46. ki:

Şehādetle eden iḥyā-yı Ādem
Ki ta‘līm-i zülāl-ı kevseriñdir (**Kıt’a**
1/10)

1.47. ki:

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki eger mest-i lā-ya ‘ḳīl gehi ‘aḳlı olur
bī-rāh (**Kıt’a 2/2**)

1.48. ki:

Ki zīrā penc ü şeş kehle girībānıma
cem‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir ḥalāş etdim
girībānı (**Kıt’a 3/2**)

1.49. ki:

Ser-i ceşşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir
Ne Īrān’ı ne Bulgār’ı yaḳīn bildim ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

1.50. ki:

Zāt-ı ādem böyledir **ki** gāfil-i endīşedir
Yek nefes lezzet için gör pāy-māl
olmaḳ diler (**Kıt’a 4/2**)

1.51. ki:

Ki zīrā yok benim bir dest-gīrim
Cenāb-ı ‘izzetiñdir dest-gīrim
(**Mesnevi 2/3**)

1.52. ki:

Ol nedir **ki** bir ‘acāyīb şeydir ol
‘Aḳl-ı ‘aḳlı mest eder bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

1.53. ki:

Ol nedir **ki** gāyet ile hoşdurur
Şoḥbetiyle adamı gülüşdürür
(Mesnevi 5/1)

1.54. ki:

Ol nedir **ki** bir ‘acāyib maşhara
Ḳāmeti yā bir qarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

1.55. ki:

Firākıñ ḥasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū
‘Aceb bir gün olur mı **ki** mülākat
olduğun görsem (Müfret 19/1)

1.56. ki:

Olursa derdime dermān baña feyz-i
İlāhīden
Ki zīrā tutmadık dāmen mi kaldı ben
olur şandım (Müfret 32/1)

1.57. ki:

Ümīdim kesmezim aşlā Raḥīm ismini
fikreyle
Ki zīrā çāresiz kaldım perīşān oldu
aḥvālim (Müfret 33/1)

1.58. ki:

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş
Ki tecellī’-i İlāhī’de nidā böyle imiş
(Müseddes 1/7)

1.59. ki:

Göñül ta‘rīf olunmaz bir belādır
Ki zīrā şerḥe gelmez maceradır (Nazm
11/1)

1.60. ki:

Fenā gülzārına teşrīf edip tā **ki** bu
mehpāre
Ḳudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o
güftāre (Tarih 6/1)

1.61. ki:

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir du‘ādır ki sebep olmak
bu āşāra (Tarih 6/7)

1.62. ki:

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir du‘ādır **ki** sebep olmak
bu āşāra (Tarih 6/7)

1.63. ki:

Bir ‘ibādet-ḥānedir **ki** tālībān-ı tātāte
Cāmi’-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
güşā (Tarih 8/5)

1.64. ki:

Seyyid Aḥmed Pīr Rifā‘ī şevḳına şāh-ı
cihān
Bu Rifā‘ī’dir **ki** abādına kıldı merām
(Tarih 14/19)

1.65. ki:

‘Ācizāne söz revācın buldu ğayrī kıl
du ‘ā

Ki seniñ ħaddiñ deġilken eylediñ şarf-ı
kelām (**Tarih 37/10**)

1.66. ki:

Daħi biker-ile pākīze **ki** hem ‘ābīde
zāhīde

Zamāna göre bir ħikmet ‘aceb a ‘lā idi
a ‘lā (**Tarih 43/2**)

kibār:

1.) Bir toplumun yüksek tabakasına
mensup, soylu ve seçkin sınıfına âit
kimse veya kimseler.

1.1. kibārīñ:-iñ

Baġlanıp kevnine girsem ben **kibārīñ**
fayda yok

Ṭālī ‘im ne ise taḳdīr yerini bulsa gerek
(**Müfret 28/1**)

kīc:

1.) Daġın yüksek ve yüce yeri.

1.1. kīc:

Bu gönle **kīc** nigāh etme nazar-ġāh-ı
Ḥudā’dır bu
Vişāl-i yār içün her dem eħibbādan
cüdādır bu (**Gazel 112/1**)

kīl u kāl et:-

1.) Konuşmak, laf söylemek.

1.1. kīl u kāl et:-me

Göñül teslīmine cānā şaķın sen **kīl u**
kāl etme

Riyāzetledir āġūş-ı ħabīb-i kibriyādır
bu (**Gazel 112/3**)

kīl u kāl ol:-

1.) Konuşulmak, dedikodusu
yapılmak.

1.1. kīl u kāl ol:-muş

‘Aceb rüsivā-yı ‘aşķ olmuş lisānda
söylenür dā’im

Hezārān **kīl u kāl olmuş** o kālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

kim:

1.) "Ki" gibi kullanılan bir bağlaç; "Bu
sebeple, bundan dolayı" anlamında
kullanılan bağlaç.

1.1. kim:

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende **kim**
Çok görür bu ħidmeti ġaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

1.2. kim:

Leblerüñ gülgünına āġzın verip eyler
ķarār
Bir taķarrüb eylemiş **kim** ġūyiyā
yeksān ķadeħ (**Gazel 25/2**)

1.3. kim:

Bir feşāhatle belāğat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķir̄in gōrenler şandılar
‘Osmān okur (**Gazel 41/2**)

1.4. kim:

Dāmenimi der-miyān eyledim bu
yolda **kim**

Bez̄l ü cūd etdigimi ğavş olan āğāh
bilir (**Gazel 48/4**)

1.5. kim:

Öyle ‘anķa-meşrebiz **kim** kūh-ı
Ḳāf’dır lānemiz
Kāh sa‘ādet-aḥteriz mihr ü raḥşān
hey’etiz (**Gazel 53/4**)

1.6. kim:

Bir ğarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre **kim**
Şāniña şāyeste luṭf göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.7. kim:

Bir ḥāşiyet yok benim zātında **kim**
Ba‘zı ba‘zı ola yārān hemdemim
(**Mesnevi 1/12**)

1.8. kim:

O rütbe-i sūz-nākım āteş-i cev̄r-i
felekden **kim**
Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān tidrer (**Müfret 27/1**)

1.9. kim:

Şöyle bir āh u enīnim var benim bu
günde **kim**

Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (**Müfret 69/1**)

1.10. kim:

Zāhidiñ cildinde şıķlet olduğun görme
ba‘īd

Ḥaķ bu **kim** şüretde dost sīretde
düşmānım gibi (**Tarih 7/3**)

1.11. kim:

Bir piyāde bende **kim** ferzāna söz
ḥaddim degil
Ey benim ruḥum efendim at u filim
yok şāha (**Tarih 8/11**)

1.12. kim:

Bir sicilli var anuñ miḥrābınıñ ṭāķında
kim
Mescid-i Akşā-yı şānī berķ urur nūr u
ziyā (**Tarih 9/7**)

1.13. kim:

Luṭf-ı Ḥaķķ’a mazḥar olsun her dem
her ānda kim
Ola hem akrān içinde kāmīl ü ḥāzır-
cevāb (**Tarih 17/6**)

1.14. kim:

Yapdı bir ‘ālī-neseb **kim** hem sa‘īd
hem nazīf
Verdi revnaķ ḥüsnüne resmi daḥi oldu
zarīf (**Tarih 50/1**)

1.15. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/3)

1.16. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/3)

1.17. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/6)

1.18. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/6)

1.19. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/9)

1.20. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/9)

1.21. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/12)

1.22. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/12)

1.23. kim:

Hâlimi takrîre hâcet vâre mîdır şâhım
benim

Cân fedâ fermân-beri **kim** ey yüzi
mâhım benim **(Terci-bend 1/13)**

1.24. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/15)

1.25. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/15)

1.26. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/18)

1.27. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/18)

1.28. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/21)

1.29. kim:

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/21)

**2.) "Hangi kişi" anlamında soru
zamiri.**

2.1. kim:

Yâr şü’âl etmez diye hâl-i dil-i
âzürdemi

Râziyâ derd-i derûnum **kim** şü’âl eyler
baña (**Gazel 12/9**)

2.2. kim:

Bağş-ı cāna **kim** girer kim var ise
gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezîz (**Gazel 28/4**)

2.3. kim:

Bağş-ı cāna kim girer **kim** var ise
gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezîz (**Gazel 28/4**)

2.4. kim:

Bâğ-ı hüsnün **kim** görürse aḥsenü’l-
ḥālîk okur

Böyle ḥübânı cihānda çift toğursun
analar (**Gazel 33/5**)

2.5. kim:

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allāh
bilir

Yüz sürüp istediğim **kim** bilir Allāh
bilir (**Gazel 48/1**)

2.6. kim:

İd-i vaşlıñ **kim** bilir âyâ kime olmuş
naşîb

Şad hezâr cevri eyleseñ üftâdeler etmez
ferâğ (**Gazel 71/5**)

2.7. kim:

Kim bilir ki kanķı bâğıñ sünbül ü
reyḥanıdır

Bir levendâne kıyâfet şekl-i ‘Osmānlı
güzel (**Gazel 88/3**)

2.8. kim:

Kim bilir hāl-i dilim takrîre yoḡdur
hîç mecāl
Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/2**)

2.9. kim:

Gözlerim görmez cihānı görünür şekl-i
nigār

Kim tesellî eylesiñ efkāra Allāh
‘aşḡına (**Gazel 131/6**)

2.10. kim:

Kim kaçar düşnām ederse ol şeker
güftār-ile
Gönlümün bāḡında ancak tūti-i güyā
ola (**Gazel 134/4**)

2.11. kim:

Kim arar bu ben gibi bî-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (**Mesnevi**
1/13)

2.12. kim:

Pāy-ı ḡurremde rüz u şeb āh u fiḡānım
kim bilir
Der ü divārı ditrer şūfiyyeniñ āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

2.13. kim:

Dem-be-dem baḡtın küşād ömrün
ziyād olsun begüm
Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

2.14. kimde:-de

Vaşf-ı yāre **kimde** ḡudret vār ise
gelsün berü
Görmedi mişlin felekde devr eden
devvāreler (**Gazel 34/6**)

2.15. kimdir:-dir

Rāziyā şordum lebiñ ḡavḡāsını **kimdir**
eden
Mübtelālar baḡş ederler lebi sükkerden
lezīz (**Gazel 29/5**)

2.16. kime:-e

Kime şekvā edeyim başım açıp geldim
saña
Gel ḡabül eyle niyāzım şāh u ḡāḡānım
meded (**Gazel 27/3**)

2.17. kime:-e

Kime takrîr edeyim pür-melāl
ahvālīmı
Giceler feryādımı āh seher-ḡāh bilir
(**Gazel 48/6**)

2.18. kime:-e

Perde-i derd-i derūnum **kime** ifşā
edeyim
Eyledim āh-ı seher ḡikmetine ḡāl
olmaz (**Gazel 58/2**)

2.19. kime:-e

İd-i vaşlın kim bilir āyā **kime** olmuş
naşīb
Şad hezār cevır eyleseñ üftādelər etmez
ferāḡ (**Gazel 71/5**)

2.20. kime:-e

Ben giriftār eyledim āzāde gönlüm
bendiñe

Kime şekvā edeyim ālīñ da çok hālīñ
de çok (**Gazel 75/3**)

2.21. kime:-e

Kime taqrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nā-
murāda (**Gazel 126/1**)

2.22. kime:-e

Kime taqrīr-i ‘aşk etsem baña
dīvānedir dirler

Ne mümkün ğayre vaşf etmek ‘aceb
vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

2.23. kime:-e

Cānıma kār etdi amā neyleyem

Kime şekvā eyleyip kime diyem
(**Mesnevi 1/8**)

2.24. kime:-e

Cānıma kār etdi amā neyleyem

Kime şekvā eyleyip **kime** diyem
(**Mesnevi 1/8**)

2.25. kime:-e

Kime izhār edem derdim diger gūn

Qara baḥtım cihānda etdi maḡbūn
(**Mesnevi 2/7**)

2.26. kime:-e

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş

Ki tecellī’-i İlāhī’de nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

2.27. kimler:-ler

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res **kimler**
baña

Eylerem āh u fīgānı hem-demim
neyler baña (**Gazel 9/1**)

2.28. kimler:-ler

Beynimizde mācerā-yı yārimi **kimler**
bilir

Uğradan başımı derde āhımın
ğavḡasıdır (**Gazel 39/2**)

2.29. kimler:-ler

Kime taqrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nā-
murāda (**Gazel 126/1**)

2.30. kimler:-ler

Gözlerimden kan gelir kan ağlarım

Ḥālimi **kimler** bilir kan ağlarım
(**Mesnevi 1/9**)

2.31. kimlerle:-ler, -le

Beni terk etdiğin bildim diliñ **kimlerle**
rām oldu

Saña inşāf vere Allāh benim ḥālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

3.) "Hangi kimse" anlamında belgisiz zamir.

3.1. kim:

Yaratdı cüz'î küllî her ne **kim** var
Bu 'âlem bâtınıñ hem zâhiriñdir (**Kıt'a 1/13**)

3.2. kim:

Rûz u şebde dem-be-dem feryâd eder
Kim gelirse yanına tûrmaz gider
(**Mesnevi 6/5**)

3.3. kim:

Kim vücûd şehrine kılsa taşarruf
zâhidâ
On sekiz biñ 'âlemiñ hâline eyler
ıttılâ' (**Müfret 58/1**)

kimesne:

1.) Kimse, hiçbir, hiç kimse.

1.1. kimesne:

Dest-res eyler-ise ancak hâlîme hallâk
eder

Dest-gîr olmaz **kimesne** olmaya emr-i
İlâh (**Gazel 123/4**)

1.2. kimesnem:-m

Öylesi var ise de hîc gelmedi
Bir **kimesnem** yok imiş hîc gelmedi
(**Mesnevi 1/20**)

kimi:

1.) "Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

1.1. kimi:

'Aceb nâdîde şüretle imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer kimi cengâr kılavuzları
mercânî (**Kıt'a 3/3**)

1.2. kimi:

'Aceb nâdîde şüretle imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer **kimi** cengâr kılavuzları
mercânî (**Kıt'a 3/3**)

kimse:

1.) "Hiç kimse, bir kişi bile"
anlamında belgisiz zamir.

1.1. kimse:

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihândır bu
Baña Allâh mu'în olsun ki zîrâ **kimse**
yâr olmaz (**Gazel 51/2**)

1.2. kimse:

Kimse vâkıf olmasun hâlimiñ esrârına
Nâzikâne kıl hıramân nâz ile rindâna
baş (**Gazel 66/2**)

1.3. kimse:

Nâ-ümîd oldum cihânda Râziyâ hâlim
harâb

Hancer-i dildüz-ı yârdan kurtulamaz
kimse sağ (Gazel 71/7)

1.4. kimse:

Bî-kes olsa bir yigid gurbet elde nâ-
ümîd

Yanına **kimse** gelmez âh eder ol gedâ
da (Gazel 126/2)

1.5. kimse:

Hudâ'dan gayri vaşfını ne mümkün
eylemek **kimse**

Çamû kudret anuñ ben tercümânım yâ
Resûlullâh (Kaside 3/12)

1.6. kimse:

Hem tefekkür eyleseñ bir iş degil
Kimse anuñ güneherine irmiş degil
(Mesnevi 5/4)

1.7. kimse:

Nâ-ümîd oldum hayât-ı şûrîden
derdim füzûn

Kimse vâkıf olmadı ifşası müşkil bir
belâ (Müfret 14/1)

1.8. kimse:

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tâ şehir

Kimse âgâh olmadı hîç bu dil-i
süzânenen (Müfret 38/1)

1.9. kimse:

Çan döker dîdelerim hem dañi her ân
ağlar

Ağlamaz **kimse** baña hüzün ile yârân
ağlar (Müseddes 1/3)

1.10. kimseden:-den

Terk edip âh u figânı rûyını dergâha
tut

Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allâh'a tut (Gazel 16/1)

1.11. kimseler:-ler

Kimseler güş eylemez âh giceler
feryadımı

Eyle gel yâr-ı sitemkâr bir du'â
dermân baña (Gazel 7/2)

1.12. kimseler:-ler

Kimseler rahm eylemezler bî-kese
hâli 'aceb

Her gören bir ta'n-ı âhîr ile ta'n eyler
baña (Gazel 9/2)

1.13. kimseler:-ler

Bir garîbim gurbet içre **kimseler**
etmez nigâh

Yüz yere sürdüm niyâza başladım yâ
zü'l-celâl (Gazel 84/3)

1.14. kimseler:-ler

Dâğ-ı hasret nakş olundı sîne-i
giryânıma

Kimseler etmez teraḥḥum nâle vü
efgânıma (Gazel 128/1)

1.15. kimseler:-ler

Halka

Kimseler düş olmasın vekkat zeniñ
mekkârına (Gazel 132/8)

1.16. kimseler:-ler

Hâlimi 'arz etsem ammâ **kimseler**
rahm eylemez
Râziyâ âh ile giryân olmayan bilmez
beni (Gazel 147/8)

1.17. kimseler:-ler

Bir şerâre düşdi câna dâ'imâ sūzân
olur
Kimseler vâkıf degildir derdimi Allâh
bilir (Matla 6/1)

1.18. kimseler:-ler

Ta'rif olmaz sırr-ı 'aşkı eylesem şerh ü
beyân
Bir belâdır **kimseler** vâkıf degil
lezzâtına (Müfret 7/1)

1.19. kimseye:-(y)e

Hüsnüne mağrûr olup azâr eder
'âşıqları
Kimseye rahm eylemez ol desti
fermânlı güzel (Gazel 88/2)

1.20. kimseye:-(y)e

'Aceb ben nâ-ümîd olmuş iken va'd-i
kerîminden
Dedi mesrûr idim Râzî demem
kimseye şey verdim (Gazel 99/4)

1.21. kimseye:-(y)e

Revzeninden kesb olur zevk u şafâ
Dostı çokdur **kimseye** etmez vefâ
(Mesnevi 3/7)

1.22. kimseye:-(y)e

Gice aldım o mehi sîneye cevrin
çekerek
Neler etdi neler âh diyemem **kimseye**
şabâh (Müfret 1/1)

1.23. kimseye:-(y)e

Şorma baña yârim olan zâlimi
Söyleyemem **kimseye** ahvâlimi
(Terci-bend 3/3)

1.24. kimseyi:-(y)i

Kimseyi yâr-ı haqîkî şanma sen
beyhüdedir
Mürşîd-i kâmil olur yâr olur ise adama
(Müfret 40/1)

2.) Herhangi bir kişi, kim olduğu
bilinmeyen kişi; tanıdık, eş dost.

2.1. kimsesi:-si

Bî-kese tefîşe geldiñ bunda sen
Kimsesi var mı şanırsın beni sen
(Mesnevi 1/4)

kimsesizler kimsesi:

1.) Kimsesizler kimsesizi; Allah.

1.1. kimsesizler kimsesi:-n, -e

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün
Ėam degil dünya Ėamı dem üstüne
demdir bana (**Gazel 2/4**)

kimyā:

1.) Cisimlerin atom ve molekülleri
bakımından yapısını, birbirine etkisini
ve bunların birleşim ve dönüşümlerini
inceleyen ilim.

1.1. kimyā:

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet
dedikleri
Görmüşü **kimyā** gibi işidenler pek ḡalīl
(**Müfret 50/1**)

kīse-i müflis:

1.) Fakirlerin kesesi.

1.1. kīse-i müflis:

Ser-fürū kıl ḡande görseñ bir kemāl
erbābını
Bu cihānda **kīse-i müflis** gibi olma
müceff (**Gazel 72/2**)

kişi:

1.) Adam, insan, şahıs, kimse, fert,
birey.

1.1. kişi:

Gāhi bī-rūḡ gāhi zī-rūḡ ey **kişi**
‘Ālim ile hem-nefes olmak işi
(**Mesnevi 4/10**)

1.2. kişiler:-ler

Çok **kişiler** meftūnıdır bāb bāb
İḡtiyārsız yüzine çekmiş niḡāb
(**Mesnevi 5/2**)

1.3. kişiniñ:-niñ

Nerdübānından anuñ bulsañ amān
Elif ḡaddin **kişiniñ** eyler kemān
(**Mesnevi 3/9**)

kişver:

1.) İklim, vilāyet, memleket.

1.1. kişveri:-i

Aradım dehr-i gerdūnı ṭolandım
kişveri bir bir
Serim sersemleyip ‘alemdede seyrān
olduğum ḡaldı (**Gazel 150/5**)

kitāb:

1.) Bir araya getirilmiş yazılı veya
basılı yapraklardan meydana gelen
bütün; herhangi bir konuda yazılmış
manzum ya da mensur eser.

1.1. kitabında:-ın, -da

Seniñ ḡüsnüñ **kitabında** ‘allāme-i vaḡt
oldum
Şükür şerḡ-i mütūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/3**)

kitāb-ı ḡüsn:

1.) Güzellik kitabı.

1.1. kitāb-ı ḡüsn:-ü, -nüñ

Bu **kitāb-ı hüsnünüñ** şerhinde şāriḥ
cūş edip
Sūz-nāk etdi ‘acebdür luḡatiñ
ḡāmūsını (**Gazel 136/4**)

kitāb-ı Leylī vü Şīrīn:

1.) Leyla ve Şirin'in hikayesi.

1.1. **kitāb-ı Leylī vü Şīrīn:-i**

Kitāb-ı leylī vü Şīrīn’i öğren
Feyiz aldı Züleyḡa okumaḡdan (**Gazel 103/6**)

kizb-i şarīḥ et:-

1.) Açıkça yalan söylemek.

1.1. **kizb-i şarīḥ et:-di**

Baḡa vaşlını ikrār eyledi **kizb-i şarīḥ**
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre ḡalmışdır (**Gazel 43/6**)

kizb-i şarīḥ eyle:-

1.) Açıkça yalan söylemek.

1.1. **kizb-i şarīḥ eyle:-r**

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen **kizb-i**
şarīḥ eyler
Zamān başḡa zamān oldu zāhir
eylemek muḡāl (**Müfret 44/1**)

ko:-

1.) Koymak, bırakmak, terketmek.

1.1. **ḡomaz:-maz**

Vādi-i ḡurbetde derd ü ḡam beni bī-
kes **ḡomaz**
Eyledim āḡ u enīni bī-vefā ḡördün mü
hīc (**Gazel 21/4**)

koc:-

1.) Kucaklamak, sarılmak.

1.1. **ḡoçmadım:-ma, -dı, -m**

Pīre-zen dūnyā-yı dūnuñ duḡter-i
zībāsı çok
ḡoçmadım devr-i felekde böyle bir
bānūsını (**Gazel 136/2**)

1.2. **ḡoçmaḡa:-mak, -a**

Ḥāb-ı nāzda ḡā’il oldum **ḡoçmaḡa**
miyānını
Zāhirā etdikleri īḡām geldi ḡāṡıra
(**Gazel 121/6**)

1.3. **ḡoçup:-up**

ḡoçup mūy miyānından leb-i cān-
bahşını şordum
Ṭolaşmadık hemān bir kākül-i ṡarrāra
ḡalmışdır (**Gazel 43/5**)

koc:

1.) Damızlık erkek koyun; Hz.
İbrahim'e Hz. İsmail yerine kesmesi
için Allah tarafından gönderilen erkek
koyun. Mec. Erkek, mert, yiḡit.

1.1. **ḡoç:**

Rāh-ı Hakk'a sen daḥi kurbān olursuñ

Rāziyā

Qoç gibi cān vermek ister da'vī-i

īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.2. qoc:

Qoc başıñ sağığına küllī yanı kurbān
eyle

Bu fenā 'ālemine geldigime degse
hemān (**Müfret 5/1**)

komşu:

1.) Evleri birbirine yakın veya bitişik
olan kimseler.

1.1. komşu:

Şöyle tursun dostluğumuz gelseler

Komşu haqqın yerine getürseler
(**Mesnevi 1/17**)

kor:

1.) Kor, ateş.

1.1. qordan:-dan

Süḥan aralık eyler āşinālıklar
nezāketle

Sitānbol'uñ zenānı āh **qordan**
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

korhu düş-: (Deyim)

1.) Korku salmak, korkutmak,
ürkütme.

1.1. qorhu düş-:-ür, -ür

Seni dem-beste eyler bir nigehele

Düşürür cānıña ol anda **qorhu** (**Gazel 111/6**)

kork-:

1.) Herhangi bir kötülük gelmesi
ihtimalinin yarattığı tedirginlik, kaygı,
üzüntü, endişe.

1.1. qorqarım:-ar, -ım

Başka 'ālem eyledi nezzāresi bu
gönlümi

Bu gidişle **qorqarım** ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

koşa koşa: (İkileme)

1.) Koşarak, hızlıca hareket ederek.

1.1. qoşa qoşa:

Bahār hengāmı sevdā geldi cūşā

Güzeller seyre gider **qoşa qoşa** (**Gazel 130/1**)

koyun:

1.) Koyun, kucak, bağır.

1.1. qoynıñda:-ıñ, -da

Qoynıñda güliden misketleriñden
Derdime dermān gonce dehende
(**Gazel 124/7**)

köle:

1.) Kul, köle, abd.

1.1. kölelikden:-lik, -den

Rāzī de seniñ bende-i fermānıñ olurdı
Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (Gazel 109/5)

kör:

1.) Kör, gözleri görmeyen, amā.

1.1. kördüm:-dü, -m

Bir göründü gözüme **kördüm** hemān
görünmedi
Gördüğüm günden berü baña cihān
görünmedi (**Gazel 138/1**)

1.2. kördüm:-dü, -m

Hāne-i dilde görünür Rāziyā her dem
baña
Bir göründü gözüme **kördüm** hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

kudret:

1.) Allah'ın her şeyi yapabilme gücü;
güç, kudret, iktidar, kuvvet, takat.

1.1. kudret:

Vaşf-ı yāre kimde **kudret** vār ise
gelsün berü
Görmedi mişlin felekde devr eden
devvāreler (**Gazel 34/6**)

1.2. kudret:

Şems-i pertev şanma cānā seyriñe pīr-i
felek
Farğa **kudret** kalmamış her rüz saña
dürbīn tutar (**Gazel 37/3**)

1.3. kudret:

Hudā'dan ğayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse
Kamū **kudret** anuñ ben tercümānım
yā Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

1.4. kudretim:-im

Hālime kıldı terahhūm nāz u istignā ile
Kudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār ile (**Terkib-bend 1/8**)

kudret-i bāhire-i Yezdāniyye-yi

tefekkkür ü tezekkkür:

1.) Apaçık kudreti düşünmek ve
konuşmak.

1.1. kudret-i bāhire-i Yezdāniyye-yi
tefekkkür ü tezekkkür:

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ **kudret-i**
bāhire-i Yezdāniyye-yi **tefekkkür ü**
tezekkkür kaçd
edinip ekşer eş'arım bu hūşūşda ibdā'
olundukda taḥşīl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/9**)

kudret-i Yezdān:

1.) Allah'ın kudreti, gücü.

1.1. kudret-i Yezdāna:-a

Resm-i zībāsın görünce Rāziyā tārīḥ
dedim
Eski cāmi' yeñilendi **kudret-i**
Yezdāna bak (**Tarih 20/7**)

1.2. kudret-i Yezdān:-da, -dır

Lāleler güller benefşe daḥi sünbül sen
gezen

Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış **kudret-i**
Yezdān'dadır (Gazel 45/4)

kudūm:

1.) Gelme, ayak basma, dünyaya
gelmek, doğmak.

1.1. kudūmiyle:-i, -(y)le

Fenā gülzārına teṣrīf edip tā ki bu
mehpāre

Ḳudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o
güftāre (Tarih 6/1)

1.2. kudūmiyle:-i, -(y)le

Mücevherle müzeyyen söyledim
tārīḥini Rāzī

Şeref verdi **Ḳudūmiyle** cihāna Tayyibe
Ḥānım (Tarih 45/1)

kūh u baḥr: (İkileme)

1.) Dağ ve deniz.

1.1. kūh u baḥr:-e

Döküldi eşk-i çeşmim **kūh u baḥre**
olmadı ḥāşıl

Ne dūr oldu ne dāne ebr-i nisān
olduğum kaldı (Gazel 150/3)

kūh u şaḥrā: (İkileme)

1.) Dağlar ve çöller.

1.1. kūh u şaḥrā:

Ger çekip taldursam ey dil ben kemān-
ı kudreti

Himmet-i tūrime olmaz **kūh u şaḥrā**
pāyidār (Müfret 60/1)

kūh-ı istiğnā:

1.) Kanaat dağı.

1.1. kūh-ı istiğnā:-da

Gerçi mūrız **kūh-ı istiğnāda** ‘anḳa-
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mürüvvet ile ülfet
bekleriz (Gazel 52/4)

kūh-ı Kāf:

1.) Kaf Dağı.

1.1. kūh-ı Kāf:-dır

Öyle ‘anḳa-meşrebiz kim **kūh-ı**
Kāf’dır lānemiz

Kāh sa‘ādet-aḥteriz mihr ü raḥşān
hey’etiz (Gazel 53/4)

kul:

1.) Abd, Allah'a ibadet etmek için
gönderilen varlık, kul, köle; aşık.

1.1. ḳulna:-ı, -n, -a

Cevr etmede ben **ḳulna** yektā geçinür
yār

Hīç cevri ü sitem görmemiş ol çarḥ-ı
felekten (Gazel 109/4)

1.2. ḳulna:-ı, -n, -a

Ḳulna cānib-i Ḥaḳ’-dan bu bir iḥsān-ı
zebānī

Ḥicāzīñ sırrına vāḳıf olup ‘aḳlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

1.3. ḳulñım:-ıñ, -ım

Düşüp tūl-ı emel vādisine gümrāh olup
bu dil

Ḡarib ü ‘āciz ü bī-kes **ḳulñım** baña
vāh eyle (**Nazm 1/2**)

1.4. ḳulhyım:-ı, -(y)ım

Muḥibbānīñ **ḳulhyım** ben ‘adūya ser-
fürü etmem

Benim ‘indimde bāy ile gedā vü şāh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.5. ḳullara:-lar, -a

Ḳılmasun şems ü kamer ol ḥüsn-i
ḥübān ile baḥş

Ḳullara lāyık mıdır ki ede şāhān ile
baḥş (**Gazel 19/1**)

1.6. ḳuluñ:-uñ

Girerse destime dāmān-ı ‘afvıñ ey
cefā-kārım

Ḳuluñ ḥaḳḳında ey Rāzī bu ni‘met
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

1.7. kuluña:-uñ, -a

Şıdk vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña

Neye ben lāyık isem sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

kul ol:- (Deyim)

1.) Hüküm altına girmek, hizmetkar
olmak, köle olmak.

1.1. ḳul ol:-sa, -m

Gönlümi alan ḥabīb **ḳulı olsam** yā
naşīb

Şaḥşıma āşnā-ṭabīb derdime dermān
imiş (**Gazel 65/3**)

kundak bırak:-

1.) Kundaklamak, ateşe vermek.

1.1. ḳundak bırak:-ıp

Saḳın evlenme fikrine düşüp rüsvā-yı
‘āmm olma

Eliñle ḥānıña **ḳundak birağıp** etme
vāveyl āh (**Kıt’a 2/1**)

kur:-

1.) Tuzak kurmak.

1.1. ḳurmuş:-muş

Görürsün ḡamzeler **ḳurmuş** kemānı
Dil-i Rāzī nişān-ı yāre toḡru (**Gazel 111/9**)

Kur’ān oku:-

1.) Kur’ān-ı Kerim okumak.

1.1. Ḳur’ān oku:-dukça

Gördüm güzeli cāmī’de **Ḳur’ān**
okudukça

‘Aḳlım taḡılır gözleri fettān okudukça
(**Gazel 118/1**)

1.2. ur' n ou:-r

Ben bugn grdm yine bir dilberi

ur' n our

H tevakkuf eylemez ol ezber ur' n
our (Gazel 41/1)

1.3. ur' n ou:-r

Ben bugn grdm yine bir dilberi

ur' n our

H tevakkuf eylemez ol ezber

ur' n our (Gazel 41/1)

kurban:

1.) Bir ama uruna kendini fed eden
veya fed edilen kimse.

1.1. urbnm:-m

B-meded b-arei sen are-dr etse
n'olur

Sevdii 'ana olsun eyle urbnm
meded (Gazel 27/4)

1.2. urbnm:-m

Ser-i fermnber-i 'am eh sm'l'e
cn

Ne sekide ne bismil-gh ne yirde dirse

urbnm (Mfret 73/1)

urbn eyle:-

1.) Kurban etmek, feda etmek.

1.1. urbn eyle:-

oc ba salna kll yan urbn
eyle

Bu fen 'lemine geldigime degse

hemn (Mfret 5/1)

urbn ol:- (Deyim)

1.) Bir kimse ya da bir ey iin kendini
feda etmek, canndan vazgemek.

1.1. urbn ol:-ur, -lar

Ruat olsa -i pye bir nbet yz

srmeye

Yoluna urbn olurlar ad-hezr

vreler (Gazel 34/7)

1.2. urbn ol:-ur, -su

Rh- H'a sen dai urbn

olursu Rziy

o gibi cn vermek ister da'v-i

mnma (Gazel 128/5)

urtar:-

1.) Kurtulmasını salamak; bir canly
bir tehlikeden, mahvolmaktan, helak
olmaktan uzaklatırmak, halas etmek.

1.1. urtar:

Amn gerek bu Rz yveri mi

Yeter affet bizi urtar merakan

(Gazel 103/7)

urtul:-

1.) Skıntılı ve mkl durumdan
syrlmak, kmak.

1.1. urtlmad:-ma, -d

Bu felekde kāmın almış sāl-ḥurde pīr
iken

Tıfl-ı dil **ḳurtulmadı** hīç şīve-i
maḥbūbeden (**Matla 8/1**)

kurtuluş:

1.) Bir şeyden, bir yerden kurtulma,
felah, halas, necat, selamet,
bağımsızlık kazanma.

1.1. kurtuluş:

Ey dirīga **ḳurtuluş** yok dūş olan
gīsūsına
Siḥr eder seḥḥāra beñzer gözleri
seḥḥāreler (**Gazel 34/4**)

1.2. kurtuluş:

Ḥalka-i zūlfün geçirdi gerden-i
āzādeme

Ḳurtuluş yok pīçṭābımdan eder
dildāra ḥaz (**Gazel 69/2**)

1.3. kurtuluş:

Ḳurtuluş yok bu kemend-i ṭurreñe
düşvār olan
Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāğ (**Gazel 71/3**)

1.4. kurtuluş:

Ḳurtuluş yok dūş olan bu gözleri
seḥḥāreye
Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercāneye (**Terci-bend 1/11**)

kuşūr:

1.) Eksiklik, noksan, günah, kabahat,
özür.

1.1. kuşūr:

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle **kuşūr**
cürmine yā Rab
Ḥalāş et ben ġarībi dā‘imā nā-çār eder
baḥtım (**Gazel 89/5**)

1.2. kuşūrum:-um

Ḳuşūrum ‘afvını Ḥaḳ’dan temennī
eyledim dilden
Ṭavāf u sa‘yi tekṡil eyledim beytū’l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

1.3. kuşūrum:-um

Hediye eyleyip tāriḥ-i ḳaşıde
söyledim ammā
Ricā-mendim **kuşūrum** ‘afv ede şimdi
sūḥandārān (**Tarih 5/6**)

1.4. kuşūrum:-um

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle
Ḳuşūrum çok ḥuzūruñda ne ḥācet
ḥālīm izḥāra (**Tarih 6/8**)

kuşūr ol-:

1.) Kusurlu ve hatalı olmak.

1.1. kuşūr ol-:-duk, -un

Du‘ā-yı devletinde hīç **kuşūrum**
olduğun bilmem

Nigâr olmaz şikâr olmaz nedendir yâr-
ı gâr olmaz (**Gazel 49/3**)

kuşat-:

1.) Çevrelemek, sarmak.

1.1. kuşatmış:-mı

Māh-tāb-āsā **kuşatmış** çevresin

seyyâreler

‘Azm eder maḥbûbelerle hem rikâb-ı

dāyesi (**Gazel 140/4**)

küşe:

1.) Köşe, yer, taraf.

1.1. küşesi:-si

Gönlümi taḥliye kıldım yârimiñ

teşrîfine

Dem-be-dem eyler temennî cânımıñ

her **küşesi** (**Gazel 135/4**)

kutb-ı zamân:

1.) Zamanın en büyüğü, zamanın
alimi.

1.1. kutb-ı zamân:-dır

Ser-i kâfilemiz **kutb-ı zamândır**

Tarîk-i Hakk’a gider reh-nümâmız

(**Gazel 54/2**)

kuvve-i nuṭk:

1.) Konuşma kabiliyeti.

1.1. kuvve-i nuṭk:-ı

bi-tevfîku’l-mennân eshel ü âsân

olacak

evlād u zürriyâtına daḥi bi-faẓlillāhi ve

keremehu intikāl edip **kuvve-i nuṭkı**

ve ta’līm ü (**Dibace 1/14**)

kuvvet:

1.) Güç, kudret; işlerin yolunda

gitmesi.

1.1. kuvvetde:-de

Ben bu gün feyz-i tecellî burcına

kıldım ‘urûc

Tâli‘im **kuvvetde** ammā kām-yâb

olmak ne güç (**Gazel 24/5**)

kûy-ı dilārâ:

1.) Gönül süsleyen sevgilinin

memleketi.

1.1. kûy-ı dilārâ:-da

Varıp **kûy-ı dilārâda** yüzün sür

dâ’imā Rāziyā

Eger ‘aşık iseñ sen de bırak da’vâ-yı

şândan gec (**Gazel 23/7**)

1.2. kûy-ı dilārâ:-da

Bugün **kûy-ı dilārâda** dilim ferhād-

veş gezmiş

Ṭolaşdıkça ṭolaşmış kākül-i yâre

yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

kül ol-: (Deyim)

1.) Yanmak, kül olmak, tutuşmak, yok olmak.

1.1. kül ol:-du

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey
melek manzar
Seniñ derd ü firākıñla **kül oldu** Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

külāh:

1.) Başa takılan, keçeden yapılma, ucu
sivri giyeceğın adı; dervişlik
alametlerindendir.

1.1. külāh:

Hırқа-i teslīme ikrār eyledim şimden
gerü
Rāziyā Monlā-yı Rūm'dan bir **külāh**
ister gönül (**Gazel 87/7**)

küllī:

1.) Bütün, hep, büsbütün.

1.1. küllī:

Çeke çeke derd ü ğamıñ her nefes
Rāhat-ı hāb **küllī** harām oldu gel
(**Gazel 83/4**)

1.2. küllī:

Beni rüsvā-yı 'ālem eyledi şūh-ı dilārā
hem
Hevāya gitdi 'ömr-i nāzenīnim **küllī**
bād oldu (**Gazel 145/4**)

1.3. küllī:

Yaratdı cüz'ī **küllī** her ne kim var
Bu 'ālem bātıñıñ hem zāhiriñdir (**Kıt'a
1/13**)

1.4. küllī:

Çoc başıñ sağılığına **küllī** yanı kurbān
eyle
Bu fenā 'ālemine geldigime degse
hemān (**Müfret 5/1**)

1.5. küllī:

Söz revācın buldu ğayrī cürmüne eyle
niyāz
'Afv eder erbāb-ı rikķat eyledim **küllī**
haṭā (**Tarih 9/10**)

künūzen taḥte'l-'arşı mefātīhahā el- sinetehu's-şu 'arā: (**Hadis**)

1.) "Yüce Allah'ın bazı hazineleri
tahtının altındadır. Anahtarları da
şairlerin dillerindedir." anlamında
hadistir.

1.1. künūzen taḥte'l-'arşı

mefātīhahā el-sinetehu's-şu 'arā:

ki Bismillāh **Künūzen taḥte'l-'arşı**
mefātīhahā el-sinetehu's-şu 'arā ev
kemā ḳāl 'aleyhi's-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/13**)

küstāh:

1.) Haddini bilmez, saygısız, utanmaz.

1.1. küstāḥ:

Rāz-ı diliñi ğayriye gel söyleme

küstāḥ

Her nā-ḥalefī er gibi hem belleme

küstāḥ (Gazel 26/1)

1.2. küstāḥ:

Rāz-ı diliñi ğayriye gel söyleme

küstāḥ

Her nā-ḥalefī er gibi hem belleme

küstāḥ (Gazel 26/1)

1.3. küstāḥ:

Ḥikmet ile dem-beste olan pīre cevāb

ne

Bir vākıf-ı ḥāl ‘āşıkı āḥ dilleme

küstāḥ (Gazel 26/2)

1.4. küstāḥ:

Sīretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın

Ol ehl-i ḥarābāt hemān elleme küstāḥ

(Gazel 26/3)

1.5. küstāḥ:

Ḥallāka niyāz eyleyegör cān u

gönülđen

Ḥande edeni rüyıñı sen peyleme

küstāḥ (Gazel 26/4)

1.6. küstāḥ:

Bu pendimi āvīze edin ğuşıñı Rāzī

Bir daḥi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ

(Gazel 26/5)

küşād:

1.) Açık, ferah.

1.1. küşād:

Dem-be-dem baḥtın küşād ömrüñ

ziyād olsun begüm

Kim saña yavuz suñarsa nā-murād

olsun begüm (Nazm 15/1)

küşād et-:

1.) Açmak.

1.1. küşād et-:

Ḥudāvendā kerem bābın küşād et

fażl-ı luṭfuñdan

Ne ḥikmet ma‘nevī sūrī baña bir feth-i

bāb olmaz (Müfret 34/1)

1.2. küşād et-:-di, -m

Küşād etdim ḥulūş ile hemān āḥ

ciger-süzüm

Ḥasūdıñ sīne-i pür-kīnesin deldim

karār etdim (Gazel 101/2)

1.3. küşād et-:-se, -m

Dest-i ‘isyānımdan ey dil ger küşād

etsem ne sūd

Nist-i demren tır-i istiḥkākımız kılmaz

güzer (Müfret 61/1)

küşād eyle-:

1.) Açmak.

1.1. küşād eyle-:

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle
Kerem kı l feyziñ ihsān et benim
bahtım küşād eyle (Nazm 1/1)

L

**lā havle velā kuvvete illa bi'llāhi'l-
'aliyyu'l-'azīm:** (Dua ifadesi)

1.) “Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur” anlamında kalıplaşmış dua ifadesi.

**1.1. lā havle velā kuvvete illa
bi'llāhi'l-'aliyyu'l-'azīm:**

Bismillāhirrahmanirrahim

**Lā havle velā kuvvete illa bi'llāhi'l-
'aliyyu'l-'azīm (Dibace 1/2)**

lācihet:

1.) Hiçbir yüze ihtiyaç duymaksızın.

1.1. lācihet:

lācihet mübârek rü'yet-i cemâlini
müşâhede ile feraḥ-yâb u şafâ-yâb
eyleye âmîn. Bî-ḥürmeti
seyyidü'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn ve'l-
ḥamdulillāhi rabbu'l-'âlemîn. **(Dibace
5/9)**

lafza-i ism-i celâl zikri:

1.) Yüce Allah'ın isminin zikri.

1.1. lafza-i ism-i celâl zikri:

Lafza-i ism-i celâl zikri ile
'Arş u ferşi gezdi 'ulyâ eyledi **(Tarih
44/2)**

lafz-ı târîḥ:

1.) Tarih nazım şeklinin sözleri.

1.1. lafz-ı târîḥ:

Bu Mîr Aḥmed'in cem'iyetine Rāziyâ
târîḥ

Ḥesâb et **lafz-ı târîḥ** hemân ma'lûm
olur ol an **(Tarih 5/7)**

lahza:

1.) An, vakit, zaman.

1.1. lahza:

Eger bir **lahza** yâri görmez isem
Firâk ile bilâ-şüphe tamâmız **(Gazel
54/5)**

lâ-'ilâc:

1.) Dermansız, çaresiz.

1.1. lâ-'ilâc:

Bir müselsel ibtilâdır **lâ-'ilâc**
Mekrine düşme birâder gözün aç
(Mesnevi 5/6)

la'l et-:

1.) Kırmızı yapmak, kırmızıya
çevirmek.

1.1. la'l et-:-er

Leylî vü Şîrîn'i ta'cîz etmede âhım
benim

La'l eder seng-i sefidî çeşm-i ḥün-
ḥ'ârım benim **(Terkib-bend 1/10)**

lâle:

1.) Çiçekleri kadeh biçiminde olan,
türlü renklerde süs bitkisi.

1.1. lāleler:-ler (Sevgili)

Lāleler güller benefşe daḥi sūnbül sen
gezen

Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış kudret-i
Yezdān'dadır (**Gazel 45/4**)

1.2. lāleniñ:-niñ

Hālını kılmış perīşān kākülün
sūnbüllerin

Ruḥlarıñ şevk ile cānā lāleniñ
bağrında dāğ (**Gazel 71/2**)

1.3. lāleye:-(y)e

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye hem-reng
oldu

Sūziş ü nālelerim muṭṭibe āhenk oldu
(**Müseddes 1/1**)

lāle-veş:

1.) Lale gibi; ortasında yanığı andıran
siyahlık olan lale çiçeği gibi.

1.1. lāle-veş:

Müzeyyen eyledim şaḥn-ı derūnum
dāğ-ı yār ile

Açılsun gül gül olsun lāle-veş şevk-i
bihīnimden (**Gazel 108/2**)

1.2. lāle-veş:

Dāğ-ı sīnem lāle-veş izhāra ḥācet
kalmadı

Sūz-ı hicrān-ile yandım ḥāşılı ḥāmeme
gibi (**Gazel 144/2**)

la'l-i aḥmer:

1.) Kırmızı renkli değerli taş. Mec.
Sevgilinin dudağı.

1.1. la'l-i aḥmer:-den

Sūkker ü şīrīn lebiñ āh la'l-i
aḥmerden midir
Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

la'l-i āl:

1.) Kırmızı dudak; sevgilinin kırmızı
dudağı.

1.1. la'l-i āl:-iñ, -dan

'Aceb ārzū-keş olduğça naşīb yok la'l-
i ālīñdan

Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le'allenden (**Matla 27/1**)

la'l-i dilber:

1.) Sevgilinin kırmızı renkli dudağı.

1.1. la'l-i dilber:

La'l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni

Bir ayağ ile irişür Rāziyā dermān
kadeḥ (**Gazel 25/5**)

la'l-i leb:

1.) Kırmızı dudak; sevgilinin kırmızı
renkli dudağı.

1.1. la'l-i leb:-iñ

Lebler and-ı lez zi  nice ta b r
edeyim

Ol seni  la l-i lebi   b-ı gül-i terden
lez z (Gazel 29/4)

la l-i lebin lezzeti:

1.) Kırmızı dudağın rengi.

1.1. la l-i lebin lezzetini:-ni

La l-i lebinin lezzetini  ormada R z 
B s etmege h ly s n   h h me değışir
(Gazel 35/5)

la l-i y r:

1.) Sevgilinin lal gibi kırmızı
dudakları.

1.1. la l-i y r:

La l-i y r eyler hem n bu da v -y  b -
hüdeyi
H zret-i ısıya ma       b-ı hayv n
ile ba   (Gazel 19/4)

l m et-:

1.) Lam harfi gibi eğık hale getirmek.

1.1. l m et-:-di

Beni bint-i zam n mekk resi r sv -y 
  mm etdi
Elif addim büküp o   h hem n
 eklimi l m etdi (Gazel 142/1)

1.2. l m et-:-di, -m

Bi-amdi ll h na  b oldu eşigine
yüzüm sürmek

H z r-ı ma nev sinde elif addimi
l m etdim (Kaside 1/10)

l m-elif:

1.) Arap alfabesinde bulunan lam-elif
harfi. Mec. Sarma  dolaş olmuş
a ıklar.

1.1. l m-elif:

Bir ric m var h zreti nden sevdiğim
etme dir ğ
Gel seni le edelim geşt   g z r l m-
elif (Müfret 86/1)

L mi i:

1.) 16. asır Osmanlı  airi Lami  Çelebi.

1.1. L mi i:

M siv y  terk eden v ıf-ı esr r olur
L mi i ayd eyledi böyle  ibret-
n m da (Gazel 125/10)

L mi i Çelebi D v n :

1.) Lami i Çelebi Divanı.

1.1. L mi i Çelebi D v n :-n, -da

L mi i Çelebi D v n nda bülbül-i
b ğ-ı cih n  andel b-i g lz r-ı cin n
efendimiz
 aleyhi    latu ve s-sel m n  h d  -i
merviyesinden  u ar  h ında bir
e er na l eder (Dibace 2/11)

l ne:

1.) Yuva, kuş yuvası.

1.1. lānemiz:-miz

Öyle ‘anka-meşrebiz kim kūh-ı

Ḳāf’dır **lānemiz**

Kāh sa‘ādet-aḥteriz mihr ü raḥşān

hey’etiz (**Gazel 53/4**)

lā-şey’:

1.) Önemsiz, değersiz.

1.1. lā-şey’:

Dü cihānıñ rif‘ati **lā-şey’** gibidir

‘aynıma

Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler

baña (**Gazel 11/3**)

laṭīf:

1.) Güzel, hoş.

1.1. laṭīf:

Bir vezīr-i kıṭ‘adır şīrāzesi gāyet **laṭīf**

Nev-zuhūr ebyāt ile pūr oldu dīvānım

gibi (**Tarih 7/6**)

1.2. laṭīf:

Bir fenāfi’llāh gibi dil-ḥānesin yakmış

iken

Eyledi ihyā **laṭīf** ismiyle Rabb-i

kibriyā (**Tarih 9/3**)

1.3. laṭīf:

Cevherī tāriḥ dedi ta‘mīrine Rāzī

hemān

Ne **laṭīf** bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i

Ertuğrul’uñ (**Tarih 10/1**)

1.4. laṭīf:

Ger edersem medḥini anuñ sezā bī-

iştibāh

Görmemiş çeşm-i cihān böyle **laṭīf**

cāy-ı be-nām (**Tarih 14/2**)

1.5. laṭīf:

Geldi şakḳ-ı ḥāmeve Rāzī dedim

tārīhini

Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu

pek **laṭīf** (**Tarih 50/2**)

1.6. laṭīf:

Rāziyā bā ile yazdım söyledim tāriḥini

Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu

pek **laṭīf** (**Tarih 51/1**)

laṭife:

1.) Güldürmek, eğlendirmek amacıyla

söylenen güzel ve nükteli söz veya

hikāye, şaka.

1.1. laṭife:

Murād-ı ‘arz u hūnerle bir **laṭife**

eyledim taḥrīr

Medār-ı cümbüşe vermek şafā vü

cilve-baḥşāmı (**Kıt’a 3/6**)

lāyık:

1.) Layık, yaraşır, uygun, münasip.

1.1. lāyık:

Ḳılmasun şems ü ḳamer ol ḥüsn-i

ḥübān ile baḥş

Ḳullara **lāyık** mıdır ki ede şāhān ile
baḡs (**Gazel 19/1**)

1.2. lāyık:

Baḡa ḡatm-i kelām etdirdi evşāfiñ
seniñ ey şuḡ
Sūḡan-perdāz olursam şāniña **lāyık**
yalan ister (**Gazel 42/3**)

1.3. lāyık:

Ne ḡaddim var seniñ evşāfiña **lāyık**
sūḡandārлық
Muvaffaq eyleye Mevlā lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

1.4. lāyık:

Seniñ şānına **lāyık** bir kelāma
Eger ḡādir olursam maḡḡarıñdır (**Kıt'a**
1/21)

1.5. lāyık:

Şıdḡ vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña
Neye ben **lāyık** isem sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

1.6. lāyık:

Vaşfına **lāyık** sūḡān dürcine zihnim
ḡalmamış
‘Afvıña yüzler sürerüm dāmen ü
pāpūca tā (**Tarih 8/10**)

1.7. lāyıkına:-ı, -n, -a

Rūz u şeb dil-ḡāḡı üzre zevḡ ede bu
ḡānede

Lāyıkına ede iḡsān u kerem luḡf u ‘atā
(**Tarih 39/12**)

lāyık ol:-

1.) Uygun olmak, hak etmek, yaraşır
olmak.

1.1. lāyık ol:-an, -ı

Ḥazret-i Mevlā’ya ḡaldı derdimiñ her
ḡāresi
Şānına **lāyık olanı** eyleye Yezdān
baḡa (**Gazel 7/3**)

1.2. lāyık ol:-du, -ñ

Ḥaḡ te‘ālā maḡḡar etmiş zātıñı bu
‘izzete
Āşaf-ı vaḡt-i zamānsıñ **lāyık olduñ**
rif‘ata (**Tarih 34/1**)

lāzım:

1.) Gerek, gerekli, elzem, şart,
lüzumlu.

1.1. lāzım:

Şarmasa **lāzım** hemān şarmaḡla ḡılsañ
ber-murād
Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

1.2. lāzım:

Saḡa **lāzım** mıdır ḡayrıñ umūrın
düşüña almak

Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

leb:

1.) Dudak, sevgilinin dudağı.

1.1. lebi:-i

Rāziyā şordum lebiñ ğavġāsını kimdir
eden

Mübtelâlar baĥş ederler **lebi**
sükkerden lezîz (**Gazel 29/5**)

1.2. lebiñ:-iñ

Rāziyā şordum **lebiñ** ğavġāsını kimdir
eden

Mübtelâlar baĥş ederler lebi sükkerden
lezîz (**Gazel 29/5**)

1.3. lebiñ:-iñ

Sükker ü şîrîn **lebiñ** âh la‘l-i aĥmerden
midir

Şorsam âyâ çekdigim dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

1.4. lebin:-in

Şormadım sükker **lebin** ben bûseye
destûr dedim

Seng-i düşnâm-ile urdı raĥnedâr oldu
gönül (**Gazel 85/5**)

1.5. lebinden:-in, -den

Lebinden bûseler almış murâdın
eylemiş ĥaşıl

Ne çäre bulmuş ammâ âh zülâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

1.6. lebinden:-in, -den

Gül **lebinden** bûseler verdi baña ol
gül‘izâr

Cân dimâġında o lezzet dem-be-dem
ĥâlâ ola (**Gazel 134/6**)

1.7. lebinden:-in, -den

Bu şeb va‘d-i kerîminden vişâl-i
bezmine çekdi

Lebinden bûselerle Rāziyâ ĥaşıl
merâm etdi (**Gazel 142/7**)

1.8. lebler:-ler

Lebler kıand-ı lezîziñ nice ta‘bîr
edeyim

Ol seniñ la‘l-i lebiñ âb-ı gül-i terden
lezîz (**Gazel 29/4**)

1.9. lebleri:-ler, -i

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti

Lebleri kıand-i lezîzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

1.10. lebleri:-ler, -i

Âh leb-i sükker-feşânım **lebleri**
müliden lezîz

Ey melek sûretli ĥânım lebleriñ
müliden lezîz (**Gazel 28/1**)

1.11. lebleri:-ler, -i

Ser-fedā eyler bu Rāzī **lebleri**

gülgünüña

Āh leb-i sükker-feşānım lebleriñ

mülđen lezīz (Gazel 28/5)

1.12. lebleri:-ler, -i

Lebleriñ ağızımda cānā baña sükkerden

lezīz

Lebleri hamrālarıñ şahbā-yı aḥmerden

lezīz (Gazel 29/1)

1.13. lebleri:-ler, -i

Rāziyā şordum demez bu **lebleri** gül-

fāmeden

Bu imiş aldım ḥaber maḥbūbeler

maḥbūbesi (Gazel 152/5)

1.14. lebleri:-ler, -i

Qurtuluş yok düş olan bu gözleri

seḥḥāreye

Şorabilsem derdimi ol **lebleri**

mercāneye (Terci-bend 1/11)

1.15. lebleri:-ler, -i

Dil tolaşıp kākül-i cānāneye

Şordu didem **lebleri** mercāneye

(Terci-bend 3/7)

1.16. leblerim:-ler, -im

Āh muḥannā dest ile engüşleri imā

eder

Leblerim āb-ı zülālın emdirirsın

yārına (Gazel 132/5)

1.17. lebleriñ:-ler, -iñ

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri

mülđen lezīz

Ey melek süretli ḥānım **lebleriñ**

mülđen lezīz (Gazel 28/1)

1.18. lebleriñ:-ler, -iñ

Teşne-dār etmiş kamu āh ‘āşık-ı nā-

kāmıñı

Ber-murād eyle ā cānım **lebleriñ**

mülđen lezīz (Gazel 28/2)

1.19. lebleriñ:-ler, -iñ

Şormadım kevşer mi yoḥsa sükker-i āb

u zülāl

Bildiğim bu miḥribānım **lebleriñ**

mülđen lezīz (Gazel 28/3)

1.20. lebleriñ:-ler, -iñ

Baḥş-ı cāna kim girer kim var ise

gelsin berü

Boynıña sen alma kanım **lebleriñ**

mülđen lezīz (Gazel 28/4)

1.21. lebleriñ:-ler, -iñ

Ser-fedā eyler bu Rāzī lebleri

gülgünüña

Āh leb-i sükker-feşānım **lebleriñ**

mülđen lezīz (Gazel 28/5)

1.22. lebleriñ:-ler, -iñ

Lebleriñ ağızımda cānā baña

sükkerden lezīz

Lebleri hamrālarıñ şahbā-yı aḥmerden

lezīz (Gazel 29/1)

1.23. lebleriñ:-ler, -iñ

Cân-fedâ hem-meclis olmak cânıma
minnet benim

Lebleriñ ‘arzûsı ise hûn-ı cigerden
lezîz (**Gazel 29/3**)

1.24. lebleriñiñ:-ler, -iñ, -iñ

Şokularak bûs edeyim zekânıñ

Lebleriñiñ bâlı merâm oldu gel
(**Gazel 83/5**)

1.25. leblerüñ:-ler, -üñ

Leblerüñ gülgünına ağzın verip eyler
karâr

Bir taķarrüb eylemiş kim gūyiyâ
yeksân ķadeķ (**Gazel 25/2**)

leb-be-leb: (İkileme)

1.) Dudak dudaķa olmak, yakın olmak.

1.1. leb-be-leb:

Nim tebessüm bir nevâziş **leb-be-leb**
verse cevâb

Yoluna cân vermege Râzî daķı
dīvânesi (**Gazel 151/5**)

leb-beste:

1.) Dilsiz, suskun.

1.1. leb-besteligin:-lik, -in

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevâbın

Açılmaya yok bende mecâl ki pederim
var (**Gazel 46/5**)

lebbeyk:

1.) Hac veya umre niyetiyle ihrama
giren kimsenin Allah'a hitaben
söylediķi, "Emrindeyim, burada
hizmetindeyim" anlamında telbiye
sözüdür.

1.1. lebbeyk:

Başım açıp giyip iķrâmı feryâd
eyledim anda
‘Arâfâta çıkıp **lebbeyk** diyü zıkr-i
kelâm etdim (**Kaside 1/5**)

leb-i cânâne:

1.) Sevgilinin dudaķı.

1.1. leb-i cânâne:-ler, -den

Tecessüsden murâd Râzî saña şâfi
cevâb añla

Bu derd-i bî-devâyı var **leb-i**
cânânelerden şor (**Gazel 40/9**)

leb-i cân-bahş:

1.) Can veren dudak, can baķışlayan
dudak.

1.1. leb-i cân-bahş:-i, -ni

Ėoçup müy miyânından **leb-i cân-**
bahşını şordum

Ėolaşmadık hemân bir kākül-i Ėarrâra
ķalmışdır (**Gazel 43/5**)

leb-i gül-fâm:

1.) Sevgilinin gül renkli dudaķı.

1.1. leb-i gül-fām:-l, -n, -l

Ol **leb-i gül-fāmını** öpsem dedim lutf
eylemez

Bağış ederdim mālımı ism-i leb-i
mercānına (**Gazel 133/6**)

leb-i gülgün:

1.) Gül renkli dudak, pembe renkli
dudak.

1.1. leb-i gülgün:-iñ, -l

Tefekkür eyleyip hālīm düşünce
hayret-i fikre
Nigārā sükker-āsā ol **leb-i gülgünüñi**
çīne (**Gazel 115/4**)

lebi mercān:

1.) Mercan dudaklı; sevgili.

1.1. leb-i mercān:-a

Beni pervāne gibi yandıran ‘aşk-ı
mecāzīdır
Benim şem‘-i şebistānım **leb-i**
mercāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/6**)

1.2. lebi mercān:-l

Ergüvānī bāde içmiş gālībā ağyār ile
Çeşmi maḥmūr ruhları gül **lebi**
mercānlı güzel (**Gazel 86/3**)

leb-i sükker-feşān:

1.) Şeker saçan dudak; sevgilinin
dudağı.

1.1. leb-i sükker-feşān:-ım

Āh **leb-i sükker-feşānım** lebleri

müliden lezīz

Ey melek süretli hānım lebleriñ

müliden lezīz (**Gazel 28/1**)

1.2. leb-i sükker-feşān:-ım

Ser-fedā eyler bu Rāzī lebleri
gülgünüña

Āh **leb-i sükker-feşānım** lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/5**)

1.3. leb-i sükker-feşān:-iñ, -dan

Leb-i sükker-feşānıñdan emersem
Gelir bu mürde cānıma liyākat (**Gazel**
18/7)

leb-i zen:

1.) Kadın dudağı.

1.1. leb-i zen:-den

Ben **leb-i zenden** zülāl-i zemzemi
şorsam dedim
Rāziyā kılmaz taḥammül ğamze-i hūn-
hārına (**Gazel 132/9**)

lebrīz ol:-

1.) Ağzına kadar dolu olmak.

1.1. lebrīz ol:-up

Gül gibi **lebrīz olup** gözler beni
peymāneler

Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

lede’l-mutāla’a:

1.) Etraflıca düşünmek, incelemek.

1.1. lede'l-muṭāla'a:

kılındıkda dest-res buyuran dāderān
tefe'ül buyursunlar

ve ba'zı ehl-i dil qarındaşlarımız

lede'l-muṭāla'a lezzet-yāb u feraḥ-
nāk olup ḥīn-i (**Dibace 4/16**)

leḳad ḥaleḳnal insāni fī aḥseni

takvīm: (AYET)

1.) "Biz insanı en güzel biçimde
yarattık." anlamında ayet.

1.1. leḳad ḥaleḳnal insāni fī aḥseni
takvīm:

ḥaḳḳında nāzil olan **Leḳad ḥaleḳnal**
insāni fī aḥseni takvīm āyet-i
kerīmesi olup me'āl-i şerīfini
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda izḥār u (**Dibace 4/7**)

leme'ān eyle-:

1.) Parlatmak, ısıldatmak,
aydınlatmak.

1.1. leme'ān eyle-:-r

Leme'ān eyler dem-ā-dem nūr-ı
Raḥman dā'imā
Çeşm-i im'ān ile cānā feyziniñ aşārına
(**Tarih 8/4**)

lengīn:

1.) Topal, aksak.

1.1. lengīnine:-i, -n, -e

Ehl-i derde ol bī-beḳā devrāna bakma
merd-iseñ

Ser-fürü eyle zamānıñ mūrıñ

lengīnine (Gazel 117/3)

lerzān kıl-:

1.) Titremek, sallamak.

1.1. lerzān kıl-:-dı

Deḥşet-i āhım o rütbe **kıldı lerzān**
'ālemi
Şiddetinden Ḳāf u 'Anḳālar perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

lerzān ol-:

1.) Titremek, sallanmak.

1.1. lerzān ol-:-ur

Bu 'āşık nā-tüväna āh dedirme
Felek **lerzān olur** kopar kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

leṭāfet:

1.) Güzellik, hoşluk, incelik.

1.1. leṭāfet:

'izz ü raḡbet ü **leṭāfet** ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā'is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.
(**Dibace 2/5**)

1.2. leṭāfet:

Bir **leṭāfet** var seniñ cevriñde cennet görmedi

Ḥuri-i bāğ-ı İrem'dir cevriñi gönder baña (**Gazel 5/2**)

1.3. leṭāfet:

Nīm nighle görse Behzād naqşına taḥsīn eder

Her cihetle var **leṭāfet** şāh-ı ḥübānım gibi (**Tarih 7/2**)

1.4. leṭāfetden:-den

O ḥübīñ ruḥları alın ḥaṭā-ver olduğun gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski ḥāletden (**Gazel 106/2**)

leṭāfet ver:-

1.) Latiflik, güzellik, hoşluk vermek.

1.1. leṭāfet ver:-ir

Eger gūş eyler iseñ sırr u ḥikmet

Verir güftārımız bezme **leṭāfet** (**Gazel 18/1**)

leṭā'if:

1.) Latifeler, şakalar; güzellikler.

1.1. leṭā'if:

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihil-iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı

kübrāyı kesb eylemek ve beyne'l-'urefā ve'z-zurefā (**Dibace 2/3**)

levāzım:

1.) Gerekli olan şeyler, ihtiyaç duyulan şeyler.

1.1. levāzımından:-ın, -dan

levāzımından ba'z olan feṣāḥat-ı fi'l-keḷām belāğat-ı fi'l-mütekelim işābet-i bi'l-'ulūm

kemālat-ı fi'l-'ālim ve te'lif-i 'ulūm ve taṣnif-i fūnūna iktidār ve bunlar emsāli

(**Dibace 2/1**)

levendāne:

1.) Levende yakışır biçimde, yakışıklı ve gösterişli bir tarzda, yiğitçe, asker gibi.

1.1. levendāne:

Kim bilir ki kankı bāğıñ sünbül ü reyḥānıdır

Bir **levendāne** kıyāfet şekl-i 'Osmānlı güzel (**Gazel 88/3**)

1.2. levendāne:

Müsellem bir güzelsiñ tavr u etvārıñ

levendāne

Ṭolanmış kākülün cānā hemān kāfūr-ı gerdāna (**Terci-bend 2/4**)

levh-i derūn:

1.) Gönül levhası.

1.1. levh-i derûn:-ım, -dan

Vişālî dersini ezberledim **levh-i derûnımdan**

Şeb-i vuşlat dem-â-dem âh baña vird-i zebân oldu (**Gazel 143/4**)

levh-i dil:

1.) Gönül sayfası.

1.1. levh-i dil:-den

Levh-i dilden Rāziyā hakk oldu şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz olmuş saña (**Gazel 13/5**)

1.2. levh-i dil:-den

Bu cihānıñ hele biz bîş u keminden geçdik

Levh-i dilden sileli ‘ayş u deminden geçdik (**Gazel 82/1**)

1.3. levh-i dil:-den

Levh-i dilden şakın ey şūh-ı cihān silme beni

Gāhice hātırına eyle efendim dil-h’āh (**Gazel 129/6**)

levlāk: (Hadis)

1.) "Ey habibim sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım" anlamına gelen bir kutsi hadis.

1.1. levlāk:

Hakkına **levlāk** buyurdu hāzret-i Allāh seniñ

Ey kerem-kānı efendim kıl şefā‘āt keremi (**Kaside 2/2**)

leyl ü nehār: (İkileme)

1.) Gece ve gündüz.

1.1. leyl ü nehār:

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen tutup

Dem-be-dem **leyl ü nehār** kalb ile yā Raḥmān okur (**Gazel 41/4**)

1.2. leyl ü nehār:

Derd-i yāre düş olanlar āh eder **leyl ü nehār**

Var yūri meydān-ı ‘aşqda Rāziyā merdāna baş (**Gazel 66/5**)

1.3. leyl ü nehār:

Hāsbiḥālim söylerim ben Rāziyā **leyl ü nehār**

Gūşıña girmez seniñ ālın da çok ḥālın de çok (**Gazel 75/5**)

1.4. leyl ü nehār:

Bi-ḥamdî’llāh ki ol rezzāk-ı ‘ālem olduğun bildim

Tevekkül ni‘met-ile Rāziyā **leyl ü nehār** etdim (**Gazel 101/7**)

1.5. leyl ü nehār:

Çok şikeste dilleri ābād eder **leyl ü nehār**

‘Ömriniñ müzdādına eyler du‘ālar hūş u ‘ām (**Tarih 37/5**)

1.6. leyl ü nehār:

Ni‘met-i cūdı gibi mebzūl olup **leyl ü nehār**

‘Ādilān-ı vakt ise ancak efendi bī-riyā (**Tarih 39/10**)

1.7. leyl ü nehār:-da

Şefi‘im dā‘imā **leyl ü nehārda** zikr ü fikrim var

Beni bī-ferd şanursiñ şanma ki cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

Leylā:

1.) Leyla ile Mecnun halk hikayesinin kadın kahramanı; sevgili.

1.1. Leylā:

Ol perī-endām beni dīvāne etse rāzīyim

Rāzīyā **Leylā** seven Mecnūn olur Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

1.2. Leylā:

Meşrebi hūbāna beñzer pendimi gūş eylemez

Bahtını yāver şanur dil Kays-ile **Leylā** gibi (**Gazel 148/6**)

Leylā vü Şirīn:

1.) Ünlü aşk mesnevilerinin kadın kahramanları, Leyla ve Şirin; sevgili.

1.1. Leylā vü Şirīn:

Leylā vü Şirīn baña dediler

Üstād imişsin bu fennde sen de (**Gazel 124/8**)

Leylā-şifat:

1.) Yüzü Leyla'ya benzeyen.

1.1. Leylā-şifat:

Bir nazarda ‘āşıkın Mecnūn eder

Leylā-şifat

Dağılırsa kākülānı rüyına gerdānına (**Gazel 133/5**)

Leyle-i derd:

1.) Leyla'ya benzeyen dert, kara dert.

1.1. Leyle-i derd:-e

Kays-veş baht-ı siyāhım şubh-ı şādık bulmadı

Leyle-i derde tabībim bir devā gördün mü hīc (**Gazel 21/5**)

Leyli:

1.) Leyla ile Mecnun halk hikayesinin kadın kahramanı; sevgili.

1.1. Leyli’m:-m

Qadem baş semtime **Leyli’m** bu ben Mecnūn’ı şād eyle

Dil-i Ferhād’ıma Şirīn’lik eylesen bu yandan gec (**Gazel 23/4**)

Leylî vü Şîrîn:

1.) Ünlü aşk mesnevilerinin kadın kahramanları, Leyla ve Şîrîn; sevgili.

1.1. Leylî vü Şîrîn:-i

Leylî vü Şîrîn'i ta'cîz etmede âhım benim

La'l eder seng-i sefîdi çeşm-i hûn-
h'ârım benim **(Terkib-bend 1/10)**

leyte vü le'alle:

1.) Sürüncemede bırakmak, oyalamak.

1.1. leyte vü le'alle:-n, -den

'Aceb ârzû-keş olduğça naşîb yok la'l-
i âlîñdan

Uşandım dilberâ her an seniñ leyte vü
le'allenden **(Matla 27/1)**

lezîz:

1.) Lezzetli, cazip, hoş, tatlı, zevkli,
daha iyi.

1.1. lezîz:

Âh leb-i sükker-feşânım lebleri
müliden lezîz

Ey melek sûretli hânım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/1)**

1.2. lezîz:

Âh leb-i sükker-feşânım lebleri
müliden lezîz

Ey melek sûretli hânım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/1)**

1.3. lezîz:

Teşne-dâr etmiş kamu âh 'âşık-ı nâ-
kâmıñı

Ber-murâd eyle â cânım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/2)**

1.4. lezîz:

Şormadım kevşer mi yoğsa sükker-i âb
u zülâl

Bildiğim bu mihribânım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/3)**

1.5. lezîz:

Bağş-ı cāna kim girer kim var ise
gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/4)**

1.6. lezîz:

Ser-fedâ eyler bu Râzî lebleri
gülğünüña

Âh leb-i sükker-feşânım lebleriñ
müliden lezîz **(Gazel 28/5)**

1.7. lezîz:

Lebleriñ ağzımda cānā baña sükkerden
lezîz

Lebleri hamrâlarıñ şahbâ-yı aḥmerden
lezîz **(Gazel 29/1)**

1.8. lezîz:

Lebleriñ ağzımda cānā baña sükkerden
lezîz

Lebleri Һamrālariñ şahbā-yı aҺmerden
lezz̄ (Gazel 29/1)

1.9. lezz̄:

Şad hezārān ‘āşık-ı dil-Һasta maṭlūb-ı
lebiñ
Mürdeye cānlar bağışlar gūyā
kevşerden **lezz̄** (Gazel 29/2)

1.10. lezz̄:

Cān-fedā hem-meclis olmak cānıma
minnet benim
Lebleriñ ‘arzūsı ise hūn-ı cigerden
lezz̄ (Gazel 29/3)

1.11. lezz̄:

Lebler Һand-ı lezz̄iñ nice ta‘bīr
edeyim
Ol seniñ la‘l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezz̄ (Gazel 29/4)

1.12. lezz̄:

Rāziyā şordum lebiñ ğavġāsını kimdir
eden
Mübtelālar baġş ederler lebi sükkerden
lezz̄ (Gazel 29/5)

lezzāt:

1.) Lezzet, tat, zevk.

1.1. lezzātına:-ı, -n, -a

Ta‘rīf olmaz sırr-ı ‘aşkı eylesen şerh ü
beyān

Bir belādır kimseler vākıf degil
lezzātına (Müfret 7/1)

lezzet:

1.) Tat, çeşni, zevk, haz, lezzet.

1.1. lezzet:

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül‘izār
Cān dimāġında o **lezzet** dem-be-dem
hālā ola (Gazel 134/6)

1.2. lezzet:

Zāt-ı ādem böyledir ki ġāfil-i endişedir
Yek nefes **lezzet** içün gör pāy-māl
olmak diler (Kıt’a 4/2)

1.3. lezzeti:-i

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri Һand-i lezz̄im cevriñi gönder
baña (Gazel 5/3)

lezzet-yāb:

1.) Lezzet almak.

1.1. lezzet-yāb:

ķılındıkda dest-res buyuran dāderān
tefe‘ül buyursunlar
ve ba‘zı ehl-i dil Һarındaşlarımız
lede‘l-muṭāla‘a **lezzet-yāb** u feraġ-nāk
olup hīn-i (Dibace 4/16)

lihyeñ sefid ol:-

1.) Sakalının aklaşması, insanın yaş alması, sakalın ağarması.

1.1. lihyeñ sefid ol-:

Düşdi şakķ-ı hāmeden dürdāne tārīh
Rāziyā

Nazmiyā **lihyeñ sefid olmaķ** revādır
luṭf ile (**Tarih 48/1**)

Līma ‘allāh:

1.) Allah ile birlikte; Lī ma ‘allāhi
vaḳtun lā yese ‘unī fihi melekūn
muḳarrebun velā nebiyyun mürselūn.
"Benim Allah ile öyle anlarım olur ki
ne bir mukarreb melek ne de
gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı
elde edebilir."

1.1. Līma ‘allāh:

Līma ‘allāh sırrını ezberledi Rāzī bu
gün
Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

lisān:

1.) Dil, konuşma, ağızdan çıkan sözler.

1.1. lisānda:-da

‘Aceb rüsvā-yı ‘aşķ olmuş **lisānda**
söylenür dā’im
Hezārān kıl u kāl olmuş o kālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

1.2. lisānım:-ım

Ne haddim var seniñ evşāfiña lāyık
sūhandārlık

Muvaffaķ eyleye Mevlā **lisānım** yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

1.3. lisānından:-ı, -n, -dan

‘Aliyy Seyyid Mīr’iñ **lisānından** senā
etdim

Bu Ḥamza-zāde’yi Allāh merāmınca
ede ḥandān (**Tarih 5/5**)

lisāna gel-: (Deyim)

1.) Dile gelmek, dillere düşmek.

1.1. lisāna gel-:-di, -m

Seniñ sevdā-yı ‘aşķıñla **lisāna geldim**
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek a ‘lā
gerek edna (**Müfret 23/1**)

lisān-ı halk:

1.) Halkın dili.

1.1. lisān-ı ḥalk:

Lisān-ı ḥalk ile her dem beni āzār
eder baḥtım
Ḥayāt-ı cāvidānımdan ‘aceb bīzār eder
baḥtım (**Gazel 89/1**)

lisān-ı tūtī-i yār:

1.) Tatlı dilli sevgili.

1.1. lisān-ı tūtī-i yār:-im

Oḳutsam ders-i ‘aşķıñ ḥarfini hem şīve
baḥşinden

Lisân-ı tûtî-i yârim sülhan-dân
olduğun görsem (**Gazel 97/3**)

liyâkat:

1.) Layık olma, uygunluk, yetenek,
yeterlilik, kifayet.

1.1. liyâkat:

Hâl-i dilimi söylemeye var mı **liyâkat**
Güş eyleseñ esrârımı âh nelerim var
(**Gazel 46/2**)

liyâkat gel-:

1.) Layık olunan duruma gelmek,
normal haline gelmek, normalleşmek.

1.1. liyâkat gel-:-ir

Leb-i sükker-feşânından emersem
Gelir bu mürde cânıma **liyâkat** (**Gazel**
18/7)

luğat:

1.) Sözlük.

1.1. luğatiñ:-iñ

Bu kitâb-ı hüsnünün şerhinde şarih cüş
edip
Sûz-nâk etdi ‘acebdür **luğatiñ**
kâmūsını (**Gazel 136/4**)

luğaz:

1.) Eski divanlarda aruzla, halk
edebiyatında hece vezniyle
düzenlenmiş olan manzum bilmece.

1.1. luğaz:

Feth olunmaz Râziyâ varmaz zebân
Müşkil oldu bu **luğaz** söyle hemân
(**Mesnevi 3/13**)

1.2. luğazı:-ı

Bu **luğazı** bilemezsin ey güzel
Saña tefhîm edeyim güzel güzel
(**Mesnevi 3/1**)

luğazât:

1.) Lügazlar.

1.1. luğazât:

tažarru‘ u niyâz ve recâ-gîr ü şenâ-bâz
olarak ve bi’l-münâsebet ba‘zı mevâd
zımında
iktizâ eyledikçe kezalike tevârîhât u
münâcât u nu‘ût u medhiyât u **luğazât**
u rubâ‘iyât u (**Dibace 4/12**)

lutf:

1.) Yardım, iyilik, bağış, ihsan,
cömert, kerem.

1.1. lutf:

Bir garîbim mücrimim hem bî-kes ü
bî-çâre kim
Şanıña şâyeste **lutf** göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.2. lutf:

Düşdi şakķ-ı hâmeden dürdâne târîh
Râziyâ

Nazmiyā lihyēñ sefid olmak revādır

luṭf ile (Tarih 48/1)

1.3. luṭfi:-l

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba

karışdırmış

Baňa muğber idi yārim yine **luṭfi**

barışdırmış (**Gazel 63/1**)

1.4. luṭfi:-l

Dilim hūb-ı ğamından **luṭfi** var olsun

uyandırdı

Fitil-i bahtımı cānān çerāğ edip de

yandırdı (**Gazel 141/1**)

1.5. luṭfina:-l, -n, -a

Eylemişdi bendesin ālūde-i ta‘n-āmīzi

Luṭfina mazhar düşünce iştihār oldu

göñül (**Gazel 85/7**)

1.6. luṭfını:-l, -n, -l

Bendesine çok ‘ināyet **luṭfını** kıldı

kerem

Şūri vü ma‘nīde gör ki daḥi a‘lādır

yerim (**Gazel 100/2**)

1.7. luṭf-ile:-ile

Ben belā derdini çekmek-ile oldum bī-

mecāl

Luṭf-ile eyler tesellī ḥayr-ı fāl eyler

bana (**Gazel 12/2**)

1.8. luṭf-ile:-ile

Ḥālını ‘arz etmek için dil veren

dildārına

Luṭf-ile eyler taḥannī çāresiz ağıyārına

(**Gazel 132/1**)

1.9. luṭf-ile:-ile

Derdime rahm edeniñ ḳalbi hemān

seng oldu

Sitem ü dost-ı zamān **luṭf-ile** yek-reng

oldu (**Müseddes 1/2**)

1.10. luṭf-ile:-ile

Bir teşerrüf eyleseñ āh ben gedānıñ

bezmine

Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ

vīrānesi (**Gazel 151/4**)

1.11. luṭfu:-u

Terahḥum eyledi yārim bugün va‘d-i

kerīm etmiş

‘Aceb va‘dinde ḥulf etmiş anuñ-çün

luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

1.12. luṭfuña:-uñ, -a

Rāzi-i nākām seniñ rüyñda idrāk

eyledi

Luṭfuña mazhar düşen ben gibi

kemterden midir (**Gazel 30/6**)

1.13. luṭfuna:-u, -n, -a

Ḳıl tevvekkül ḳadere şekk ile dil-gīr

olma

Luṭfuna mazhar olan ḥāk ile pā-māl

olmaz (**Gazel 58/3**)

1.14. luṭfuṇa:-uñ, -a

Vezn-i ta 'bīri perīṣān gūṣa girmez bir
kelām

Luṭfuṇa maḡrūr olup 'acַz ile etdim
bir ḥaṭā (**Tarih 8/12**)

1.15. luṭfuṇa:-uñ, -a

Cennet-i me'vāda yā Rab ede ārām
ḥāṣ ile

Luṭfuṇa maẓhar düşenler daḥi ḥaṣṣ-
el-ḥāṣ ile (**Tarih 16/1**)

1.16. luṭfuñ-ile:-ile

Ḥuḳūk-ı mā-meẓāyı **luṭfuñ-ile** gel
ḥelāl eyle

Yarın rûz-ı rûst-â-hîzde beni rûsvâ-yı
'ām etme (**Müfret 25/1**)

1.17. luṭfuñla:-uñ, -la

Beni **luṭfuñla** yā Rab feyz-yāb et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(**Mesnevi 2/14**)

1.18. luṭfuñla:-uñ, -la

Dil-i nā-ṣādımı yā Rab bugün **luṭfuñla**
ṣād eyle

Kerem kıl feyzîñ iḥsān et benim
baḥtım küṣād eyle (**Nazm 1/1**)

1.19. luṭfuñla:-uñ, -la

Bu dil-i ḡam-ḥārımı ṣāhım hemān ṣād
eyledi

Ḥāṭır-ı nā-ṣādımı **luṭfuñla** ābād eyledi
(**Terkib-bend 1/5**)

luṭf deryāsi:

1.) İyilik denizi.

1.1. luṭf deryāsi:-n, -da

Luṭf deryāsında gönlüm gūyiyā
māhī-şıfat

Dām ḳurup dāne saçar ol kākül-i
reyhān aña (**Gazel 4/3**)

luṭf et:-

1.) Lütüfta bulunmak, ihsanda
bulunmak, iyilik yapmak.

1.1. luṭf et:-er

Cān fedā kılsam yolunda nīm-nigāh
etmez baña

Luṭf eder aḡyāra da ḡayret helāk eyler
beni (**Gazel 149/3**)

1.2. luṭf et:-ip

Bende oldum bendeyim ben ḥāzret-i
üftādeye

Luṭf edip rahm eyledi bu bī-kes ü
ālūdeye (**Nazm 12/1**)

1.3. luṭf et:-ip

Luṭf edip kılsañ 'ināyet bu faḳīr
āvāreye

Rûy-ı zerdım süre idim ol yüzi
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

luṭf eyle:-

1.) Lütüfta bulunmak, ihsanda
bulunmak, iyilik yapmak.

1.1. luṭf eyle:-

Dertli dil meydāna geldi derdine arar
‘ilāc

Bir devā kıl derdine **luṭf eyle** cānā bir
‘ilāc (**Gazel 22/1**)

1.2. luṭf eyle:-mez

Ol leb-i gül-fāmını öpsem dedim **luṭf eylemez**

Baḥş ederdim mālımı ism-i leb-i
mercānına (**Gazel 133/6**)

1.3. luṭf eyle:-mez, -sin

Luṭf eylemezsin yārim demezsin
Uğrarsın elbet bu derde sen de (**Gazel 124/4**)

1.4. luṭf eyle:-(y)ip

Kurtuluş yok bu kemend-i ṭurreñe
düşvār olan
Eyle gel **luṭf eyleyip** dil-ḥāhım üzre
bir çerāğ (**Gazel 71/3**)

luṭf u ‘atā: (İkileme)

1.) Bağış ve yardım.

1.1. luṭf u ‘atā:

Rūz u şeb dil-ḥāhı üzre zevk ede bu
ḥānede
Lāyıkına ede iḥsān u kerem **luṭf u ‘atā**
(**Tarih 39/12**)

luṭf u kerem eyle:-

1.) İyilik ve cömertlikte bulunmak.

1.1. luṭf u kerem eyle:-

Rāzi-i ‘āciziñe **luṭf u kerem eyle**
meded
Bir ramak ḳaldı hemān çıḳmağa cānım
bi’l-lāh (**Gazel 129/7**)

luṭf u kerem kıl:-

1.) İyilik ve cömertlikte bulunmak,
ihsan etmek, bağışlamak.

1.1. luṭf u kerem kıl:-

Ḥudā tevḫikini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-ḥaḳ
Aña **luṭf u kerem kılmış** sa‘īde baḥt-ı
bī-dāre (**Tarih 6/4**)

luṭf-ı Ḥaḳ:

1.) Allah'ın lütfu, ihsanı.

1.1. luṭf-ı Ḥaḳ:

Zātına vābeste oldu **luṭf-ı Ḥaḳ**
Ḥatm-i enfāsında imā eyledi (**Tarih 44/4**)

1.2. luṭf-ı Ḥaḳḳ’a:-a

Luṭf-ı Ḥaḳḳ’a mazhar olsun her dem
her ānda kim
Ola hem akrān içinde kāmīl ü ḥāzır-
cevāb (**Tarih 17/6**)

1.3. luṭf-ı Ḥaḳ:-dan

Luṭf-ı Ḥaḳ’dan nā-ümīd olma şaḳın
ey dil hemān

Sen tevekkül bâbınıñ derbânı ol da
seyre bak (Müfret 62/1)

1.4. luṭf-ı Hâk:-la

yetmiş beş sâlinde dünyâya zuhûr edip
gün-be-gün luṭf-ı Hâk'la feyz-yâb ve
Destârîzâde
es-Seyyid İbrâhîm er-Râzî demekle
şöhret-yâb dâ'ileri cennet-mekân
firdevs-i âşiyân (Dibace 2/17)

1.5. luṭf-ı Hâk:-la

Bi-hamdi'l-lâh dil-i maḥzûnumu Hâk
eyledi şādân
Şükür şermende kıldı luṭf-ı Hâk'la bî-
vefâ devrân (Tarih 5/1)

lûb-i âb-ı gül-âb:

1.) Gül suyunun özü.

1.1. lûb-i âb-ı gül-âb:-ın

Lûb-i âb-ı gül-âbın içdigim âba
karışdırmış
Baña muğber idi yârim yine luṭfı
barışdırmış (Gazel 63/1)

lûb-i deryâ:

1.) Denizin özü, denizin ortası.

1.1. lûb-i deryâ:-da

Lûb-i deryâda kaşr-ı dil-güşası elde
oltası
Düşüp baḥr-ı belâ-yı 'aşkına gönlüm
semeklenmiş (Gazel 62/3)

M

mā:

1.) Su, ab.

1.1. mā:

Dise yārim efendim **mā** tuṭaḳdan
Daḫi būse vereyim al yañaḳdan (**Gazel 103/1**)

mā'adā:

1.) Geri kalan, gayri.

1.1. mā'adā:

Var mı bir ḫāline Rāzī şükrini taḳdīm
eder
Biri bu Rāzī-i 'āciz **mā'adā** degil mi
yā (**Gazel 8/5**)

ma'an:

1.) Beraber, birlikte.

1.1. ma'an:

Dil-i zārım tefekkürle der-āḡūş etmede
yāri
Ma'an bir cāme-ḫ'āba ol gelir ammā
neden şoñra (**Gazel 127/3**)

ma'ānī:

1.) Mânâlar, anlamlar.

1.1. ma'ānī:

Ne bilsin 'āşık-ı bī-kes **ma'ānī**
mantık-ı ḫikmet

Bu ḫikmet rāhını var 'aḳl alan
ḫübānelerden şor (**Gazel 40/7**)

ma'bed:

1.) İbadet etme yeri, ibadetgah.

1.1. ma'bedi:-i

Bu zībā **ma'bedi** Rāzī görünce söyledi
tārīḫ
Sinān Big cāmi'ini Mīr Mīrzā yaptı
mīrāne (**Tarih 11/1**)

ma'bed-i cedīd:

1.) Yeni mabed, yeni ibadet yeri.

1.1. ma'bed-i cedīd:

Ṭālibān-ı Ḥaḳḳ'a bünyād oldu bu
ma'bed-i cedīd
Āsitān-ı pīre yüz sür edegör her dem
kıyam (**Tarih 14/9**)

ma'bed-i Sübhān:

1.) Allah'ın mabedi.

1.1. ma'bed-i Sübhāna:-a

Ḥākimi Şākır Muḫammed Efendi
nām-āveriñ
Himmetiyle oldu ta'mīr **ma'bed-i**
Sübhāna baḳ (**Tarih 20/5**)

mā-bihi'l-iftihār ol:-

1.) Övünçlü olmak, gurur duymak.

1.1. mā-bihi'l-iftihār ol:-up

leṭā'if feẓā'il ü kemālāt-ı sevā'ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında **mā-bihī'l-iftihār olup**

ān-be-ān derecāt-ı 'ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne'l-
'urefā ve'z-zurefā (**Dibace 2/3**)

mā-bihū'z-zillet:

1.) Zillete düşmek.

1.1. mā-bihū'z-zillet:

Ümīddir ki 'indu'l-erbāb kabūl-āver
olup vesile-i rahmet ü mağfiret ü
vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşeriyyet irtikāb
olunan ḥaṭī'et ü **mā-bihū'z-zillet**
aḳvāl ü ef'ālīmī (**Dibace 5/4**)

mācerā:

1.) Geçmişte yaşanmış veya bir
kimsenin başından geçen olay,
sergüzeşt, serüven.

1.1. mācerādır:-dır

Göñül ta'rīf olunmaz bir belādır
Ki zīrā şerḥe gelmez **mācerādır**
(**Nazm 11/1**)

1.2. mācerāmız:-mız

Keşākeş keşmekeşden ḥālī olmam
Daḥi çok su götürür **mācerāmız**
(**Gazel 54/8**)

1.3. mācerāsın:-sı, -n

Qabūl eyle bu Rāzī'niñ du'āsın
Qıyāmetde bağışla **mācerāsın**
(**Mesnevi 2/17**)

1.4. mācerāsından:-sın, -dan

Fütür geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez göñlümün aşlā uşandım
mācerāsından (Gazel 102/1)

mācerā-yı derd:

1.) Maceralı derd, derdin macerası.

1.1. mācerā-yı derd:-im, -i

Mācerā-yı derdimi taḳrīr ederdim
ben saña
Bir teraḥḥum eyle cānā ḥālīmī şormaz
mısın (**Gazel 80/2**)

mācerā-yı yār:

1.) Sevgilinin maceraları.

1.1. mācerā-yı yār:-im, -i

Beynimizde **mācerā-yı yārimi** kimler
bilir
Uğradan başımı derde āhımın
ğavḡasıdır (**Gazel 39/2**)

Mācīn:

1.) Çin'in güney kısmı.

1.1. Mācīn'e:-e

Düşüp sevdā-yı 'aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim

Varıp Īrān u Tūrān'a Ĥoten'den Çīn'e
Māçīn'e (Gazel 115/2)

1.2. Māçīn'e:-e

Verince mülket-i Rūm'ı Ĥicāz'a ben
ḥaṭā etmem
Ḥaṭā'dan seyrin etdim tā Ĥoten'den
Çīn'e **Māçīn'e (Gazel 116/4)**

ma'dem:

1.) "Madem, öyleyse, o halde"
anlamında bağlaç.

1.1. ma'dem:

Kabūl etmez hele **ma'dem** saña aḡyār
ola hem-dem
Ki taḥrīk etmede gönli meşeldir bir
meges besdir **(Gazel 47/5)**

ma'den-i faẓl u kemāl:

1.) Erdem ve olgunluk kaynağı.

1.1. ma'den-i faẓl u kemāl:

Bāṭını zāhiri ma'mūr **ma'den-i faẓl u**
kemāl
Hem daḥi erbāb-ı irşād ez-meşāyīh-i
'izām **(Tarih 14/8)**

māder:

1.) Anne, valide.

1.1. māder: (Şerife Züleyha Hanım)

Kerāmetlü kerīmem bu veliyye eyledi
'uḡbā

Peder **māder** ile ḥālin bilenler kıldı
vāveylā **(Tarih 43/1)**

māder-i zāt:

1.) Benim annem; Bursalı İbrahim
Razi'nin annesi.

1.1. māder-i zāt:-im

Māder-i zātım düşürdi vādī-i 'iṣyāna
āh
İ'tirāf u tevbelerle şad hezār etdim
ḥicāb **(Gazel 14/4)**

maḡbūn:

1.) Aldanmış, şaşkın, şaşırılmış,
dolandırılmış.

1.1. maḡbūn:

vuḡū'āt-ı müsta'cebāt-ı pūr-küdūrāt ile
dīl-i kesīr olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstaḡnīn 'an
olacak ḥırāş-ı dīl ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḡzūn u **maḡbūn** bī-şabr u sūkūn
bu **(Dibace 3/8)**

maḡbūn et-:

1.) Şaşkına çevirmek.

1.1. maḡbūn et-:-di

Kime izḥār edem derdim diger gün
Kara baḥtım cihānda **etdi maḡbūn**
(Mesnevi 2/7)

maḡfiret:

1.) Bağışlama, affetme.

1.1. mağfiretiyle:-i, -(y)le

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve **mağfiretiyle** ‘afv u maḥv u
mağfired eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna maẓhar edip (**Dibace 5/5**)

mağfired eyle:-

1.) Merhamet göstermek, bağışlamak.

1.1. mağfired eyle:- (y)ip

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u
mağfired eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna maẓhar edip (**Dibace 5/5**)

mağrūr:

1.) Kendini beğenmiş, gururlu, kibirli.

1.1. mağrūr:

Dil temennī eyledikçe va ‘dine **mağrūr**
iken

Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

mağrūr ol:-

1.) Kendini beğenmek, kibirlenmek,
gururlanmak, böbürlenmek.

1.1. mağrūr ol:-up

Ḥüsnüne **mağrūr olup** azār eder
‘aşıkları

Kimseye rahm eylemez ol desti
fermānlı güzel (**Gazel 88/2**)

1.2. mağrūr ol:-up

Vezn-i ta ‘bīri perīşān gūşa girmez bir
kelām

Luṭfuña **mağrūr olup** ‘acz ile etdim
bir ḥaṭā (**Tarih 8/12**)

māh:

1.) Gökteki ay, kamer; Ay gibi parlak
ve güzel yüzlü sevgili.

1.1. māh:

Ḥāl-i dilim bu benim gice gündüz ey
şanem

Gözyaşı dökdüğimi felekteki **māh**
bilir (**Gazel 48/2**)

1.2. māhıma:-ım, -a

Dil vereli bende ... ol **māhıma**
Şefkati var gūş edeli āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

mahāl:

1.) Yer, bölge, alan, yöre.

1.1. mahāle:-e

Bu **mahāle** bu ‘ibādet-ḥāneyi ābād
edip

Oldu bir cāmī’-i ra’ nā her şalāt bābı
gūşā (**Tarih 9/2**)

1.2. maḥaliñ:-iñ

Āteş-i ruḥsār-ı âlî yandırır ḥaṭṭ-āverin
Ol sebebdan tîz biter yanık **maḥaliñ**
sebzesi (Müfret 88/1)

maḥbûb:

1.) Muhabbet duyulan, sevilen, dost.

1.1. maḥbûb:

Şeyḥlerin olduğu gice gāyet ile ḥûb
imiş
Şûrî vü ma‘nîde ammā ḥûb imiş
maḥbûb imiş (Nazm 9/1)

maḥbûbe:

1.) Muhabbet olunmuş, sevilmiş,
sevilen.

1.1. maḥbûbeler:-ler

Erguvānî cāmelenmiş bağlamış gül
penbeler
Şad hezār **maḥbûbeler** olmuş anuñ
meczûbesi (Gazel 152/2)

1.2. maḥbûbeler:-ler

Nüdemāsı şad-hezār **maḥbûbeler**
Seyre tûrur ‘aşîk-ı üftâdeler (Mesnevi
3/11)

1.3. maḥbûbeleriñ:-ler, -iñ

Maḥbûbeleriñ şîvede düşünâmnı
bilseñ
Takrîr edemem derd-i dilim biñ
kederim var (Gazel 46/3)

1.4. maḥbûbelerle:-ler, -le

Māh-tāb-āsā kuşatmış çevresin
seyyâreler
‘Azm eder **maḥbûbelerle** hem rikāb-ı
dāyesi (Gazel 140/4)

1.5. maḥbûbeme:-m, -e

Kendi ta‘lîm eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben çerāğ oldum sevimek resm-içün
maḥbûbeme (Müfret 17/1)

1.6. maḥbûbesin:-si, -n

Māh-ı şevvāl mâtem oldu Rāzi-i bî-
çāreye
Göz göre **maḥbûbesin** teslîm-i a‘dā
eyledi (Müfret 54/1)

maḥbûbe ol:-

1.) Sevgili olmak, sevilen olmak.

1.1. maḥbûbe ol:-muş

Orada **olmuş** bir deriñ **maḥbûbesi**
Mâlikiniñ bed sesi maṭlûbesi
(Mesnevi 6/7)

maḥbûbeler maḥbûbesi:

1.) Güzeller güzeli.

1.1. maḥbûbeler maḥbûbesi:

Rāziyā şordum demez bu lebleri gül-
fâmeden
Bu imiş aldım ḥaber **maḥbûbeler**
maḥbûbesi (Gazel 152/5)

maḥbūb-ı ‘ālem:

1.) Alemin sevgilisi, İsmail Hayri Efendi.

1.1. maḥbūb-ı ‘ālem:

Şöyle bir **maḥbūb-ı ‘ālem** nūr-ı maḥz olmuş hemān
Gül cemāli berķ urur gūyā mişāl-i āfitāb (**Tarih 17/3**)

maḥbūb-ı cihān:

1.) Dünya güzeli, alemin sevileni.

1.1. maḥbūb-ı cihān:-a

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ hemān
Böyle **maḥbūb-ı cihāna** vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

maḥbūb-ı cihān-ārā:

1.) Cihanı süsleyen sevgili.

1.1. maḥbūb-ı cihān-ārā:

O **maḥbūb-ı cihān-ārā** için Rāzī
didim tārīḥ
Şu gūnā gel kıyās eyle meh-i enver o
Mehpāre (**Tarih 6/9**)

maḥbūb-ı hallāk:

1.) Allah’ın sevgilisi, Hz. Muhammed.

1.1. maḥbūb-ı ḥallāk:

Ayā **maḥbūb-ı ḥallāk** ‘ālemine
Ziyā-baḥşān olan nūru’n-nūruñdur
(**Kıt’a 1/1**)

maḥbūb-ı Hudā:

1.) Allah’ın sevgilisi, Hz. Muhammed.

1.1. maḥbūb-ı Hudā:-dan

Niyāz etdim o **maḥbūb-ı Hudā’dan**
cümle maḥşūdum
Murād aldım murād üzre murādımca
kıyām etdim (**Kaside 1/9**)

maḥbūb-ı ‘izzet kıl-:

1.) Allah’ın sevgilisi olmak.

1.1. maḥbūb-ı ‘izzet kıl:-mak, -a

Seni **maḥbūb-ı ‘izzet kılmağa** hem
Murādu’llāh ziyā-güsteriñdir (**Kıt’a 1/11**)

maḥbūb-ı Yezdān:

1.) Allah’ın sevgilisi.

1.1. maḥbūb-ı Yezdān:

Muḥammed Muştafa **maḥbūb-ı Yezdān**
Bu tesmiye ki ḥaķ zīveriñdir (**Kıt’a 1/4**)

māh-ı cebīn:

1.) Alnı ay gibi olan, sevgili.

1.1. māh-ı cebīn:-im, -den

Zemīn ü āsumān ḥavf eyledi āh u
enīnimden
Felek ḥayrān olur görse benim **māh-ı cebinimden** (**Gazel 108/1**)

māh-ı felek:

1.) Gökyüzündeki ay.

1.1. māh-ı felek:

Açsın gözini bülbül-i nālânım uyandı
Ey **māh-ı felek** gence-i hün-ḥāra
haber ver (**Gazel 32/4**)

māh-ı şevvāl:

1.) Şevval ayı.

1.1. māh-ı şevvāl:

Māh-ı şevvāl mâtem oldu Rāzi-i bî-
çāreye
Göz göre maḥbūbesin teslīm-i a'dā
eyledi (**Müfret 54/1**)

māh-ı tāb:

1.) Parlak ay, sevgilinin yüzü.

1.1. māh-ı tāb:-ım

Māh-ı tābım kā'il oldum ayda bir
nezzāreye
Ḥasretiñle eşk-i dīdem gūyiyā Ceyḥūn
olur (**Gazel 38/2**)

māh-ı tābān:

1.) Parlak ay, sevgilinin yüzü.

1.1. māh-ı tābān:

Rāziyā kankı güzeldir yārime mānend
olan
Ḥaddi mi seyyāreniñ ki **māh-ı tābān**
ile baḥş (**Gazel 19/5**)

1.2. māh-ı tābān:-dan

Pertev-i rūy-ı nigārdır şems-i
raḥşāndan ğaraż
Cezbe-i ebrū-yı ruḥdur **māh-ı**
tābāndan ğaraż (**Gazel 67/1**)

1.3. māh-ı tābān:-lı

Hīç su'āle yer kıomaz rāzın bilir
'āşıkların
Kāmet-i dil-cūsı ra'nā **māh-ı tābānlı**
güzel (**Gazel 86/2**)

Māhir'i 'ārif:

1.) Bilgili Arif; Cizyedarzade Hüsam
Efendi'nin oğlu Abdullah Mahir
Efendi.

1.1. Māhir'i 'ārif:

Düşdi bir dürdāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Māhir'i 'ārif zamāniñ yāveri ğaffār
ola (**Tarih 46/1**)

māhī-şifat:

1.) Balık gibi.

1.1. māhī-şifat:

Luṭf deryāsında göñlüm gūyiyā **māhī-**
şifat
Dām kıurup dāne saçar ol kākül-i
reyhān aña (**Gazel 4/3**)

māhmel-keş:

1.) Yük çeken kimse.

1.1. maḥmel-keşim:-im

Her **maḥmel-keşim** yok bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdiğim āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

Mahmūd Efendi tekyesi:

1.) Mahmud Efendi tekkesi; Bursa
şehrinde Maksem Mahallesi'ndeki
Rifa'i Abdülmümin Tekkesi.

1.1. Maḥmūd Efendi tekyesi:-n

Hān Selīm ābād edince Rāziyā tārīḥ
dedim

Eyledi **Maḥmūd Efendi** tekyesin
dārū's-selām (**Tarih 14/10**)

Mahmūd Pāşā:

1.) Mahmut Paşa; Bursa mütesellimi
Mahmut Paşa.

1.1. Maḥmūd Pāşā:-(y)a

Burūsa mütesellimi **Maḥmūd Pāşā**'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethüdā naşb olunup
...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'u'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

mahrem:

1.) Bir kimsenin sırlarını bilecek
derecede yakını ve samimî dostu olan
kimse, sırdaş.

1.1. maḥremdir:-dir

Bu dil-i nākāmım üzre tīriniñ
peykānlarıñ

Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir bana (**Gazel 1/3**)

mahrūsa-i Burūsa:

1.) Bursa şehri.

1.1. maḥrūsa-i Burūsa:-da

'abd-i 'āciz-i sergerdān ve ḥarīḳ-i nār-ı
hicrān ḡarīḳ-i biḥār-ı 'iştīyān ve faḳīr-i
Ḥudā-yı

Raḥmān **maḥrūsa-i Burūsa**'da derūn
ḳal'ada vāḳi' bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz (**Dibace 2/16**)

maḥşūş:

1.) Hususi, has, özel, özgü.

1.1. maḥşūş:

La'l-i yār eyler hemān bu da'vā-yı bī-
hūdeyi

Ḥazret-i 'İsā'ya **maḥşūş** āb-ı ḥayvān
ile baḥş (**Gazel 19/4**)

maḥşūş ol-:

1.) Hususi olmak, özel olmak.

1.1. maḥşūş ol:-ma, -(y)an

Fazla **maḥşūş olmayan** bir şeydir ol
Müfti-i devrānda yok Mollā'da var
(**Gazel 153/2**)

1.2. maḥşūş ol:-ur

İki yerden açılır kapuları
Kendüye **maḥşūş olur** vardır yeri
(Mesnevi 3/6)

māh-tāb:

1.) Parlak ay, sevgilinin yüzü.

1.1. māh-tāb:

Meşrebi ḥūn-rīze beñzer vechi gūyā

māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi dermānlı
güzel (Gazel 88/8)

māh-tāb-āsā:

1.) Ay ışığı gibi.

1.1. māh-tāb-āsā:

Māh-tāb-āsā kuşatmış çevresin

seyyāreler

‘Azm eder maḥbūbelerle hem rikāb-ı
dāyesi (Gazel 140/4)

mahv:

1.) Mahvolmak, itibarını yitirmek.

1.1. mahv:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u **maḥv** u
mağfiret eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna mazhar edip (Dibace 5/5)

mahv ol-:

1.) Yok olmak, ortadan kalkmak, kötü
duruma düşmek, perişan olmak.

1.1. maḥv ol-:-du, -m

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben de

maḥv oldum

Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su ‘ādāyı (Müfret 31/1)

maḥzar et-:

1.) Yüksek makama layık olabilmek
için hazırlık yapmak.

1.1. maḥzar et-:-miş, -ler

Maḥzar etmişler güzeller seni sultān
etmege

Ur güzelin mührünü cānım hemān
şāhāna baş (Gazel 66/4)

maḥz-ı nūr:

1.) Nurun kendisi, saf ışık.

1.1. maḥz-ı nūr:-uz

Maḥz-ı nūruz biz dilārā tavrına
cevvāle-veş

Şu‘lemizden feyz alır şems-i
münevver tal‘atız (Gazel 53/2)

mahzūn:

1.) Hüzünlü, tasalı, kaygılı.

1.1. mahzūn:

vuḳū‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pūr-küdūrāt ile
dil-i kesīr olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstagnīn ‘an

olacak hırâş-ı dil ü cân u telâş-ı firâvân
ile **maḥzûn** u maḡbûn bî-şabr u sükûn
bu (**Dibace 3/8**)

maḥzûn ol-:

1.) Kederlenmek, üzülmek,
hüzünlenmek.

1.1. maḥzûn ol-:-ma

Hâr-ı cevrim cânıña te'sîrini fehm
eyledim

Olma maḥzûn cân u dilden eyle bu
güftâra ḥaz (**Gazel 69/6**)

mā'-i zülâl:

1.) İçimi güzel saf ve tatlı su.

1.1. mā'-i zülâl:

Nûş edip bir cür'asın Râzî dedi târîḥini
Tekye-i dâru's-selâma sürdi yüz **mā'-i**
zülâl (**Tarih 15/1**)

mā'il:

1.) Meyilli, istekli, hevesli.

1.1. mā'ilim:-im

Zer-feşân olmuş anuñ gül yüzine
Mā'ilim göz kaçmağa dört gözine
(**Mesnevi 3/10**)

mā'il ol-:

1.) Meyletmek, yönelmek.

1.1. mā'il ol-:-alı

Nev-zuhûr yârâna **mā'il olalı**

mehpâreler

Râziyâ 'âlî nazardır elverir yârân baña
(**Gazel 7/5**)

1.2. mā'il ol-:-muş

Mā'il olmuş ḥûb-ı sîne ḥâşş u 'âm
'Âşık u mestânedir eyler kıyâm
(**Mesnevi 4/8**)

mā'il-i ḥûn-hâr ol-:

1.) Kan dökmeye meyili olan; dildar,
sevgili.

1.1. mā'il-i ḥûn-hâr ol-:-an

Mā'il-i ḥûn-hâr olan dildâra dil
verme şakın
El yudum cânımdan ammâ bâķī kaldı
bir nefes (**Gazel 59/4**)

makâm:

1.) Makam, rütbe, mevki, mertebe.

1.1. makâm:

Ve 'ale'l-ḥuşûş ki fenn-i 'arûza taṭbîķ
ederek tanzîm-i kelâm taḥrîr-i merâm
bir
vefķ **makâm** nazm-ı lü'lü-veş intizâm
eylemek aşḥâb-ı 'irfân ve erbâb-ı
rindân 'indinde (**Dibace 2/8**)

1.2. makâm:

Mesned-i Maḥmûd'a teşbîh olunur
işbu **makâm**

Post-nişin etmede Hâk her nefesde
şâd-kâm (Tarih 14/1)

1.3. maķâmı:-ı

Maķâmı ‘adn ile firdevs ola yâ Rab
bu mażlûmuñ

Enîsi Meryem olsun hem munîsi
hażret-i ‘Azrâ (Tarih 43/4)

maķâmât ol:-

1.) Makam tutmak.

1.1. maķâmât ol:-mak

Sükûtuñ mûsikîyle pes **maķâmât**
olmaķ isterseñ
Bu vaķtiñ şîvesin hâlâ bilem derseñ
sükût eyle (Nazm 13/2)

maķbul eyle:-

1.) Kabul etmek.

1.1. maķbûl eyle:-señ

Qabûl-gâh-ı derinde bu şalâtım
eyleseñ maķbûl
Selâmıñdır benim vird-i zebânım yâ
Resûlullâh (Kaside 3/9)

1.2. maķbûl eyle:-(y)e

Sâni-i bânîsi şimdi şâlis-i Sultân Selîm
Eyleye hayrını **maķbûl** zü’l-celâli
ve’l-kirâm (Tarih 14/14)

maķsûd:

1.) İstenilen şey, amaç, gaye, maksat.

1.1. maķşûda:-a

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gûş
etmedi

Bulmadıñ **maķşûda** ey bî-çâre sen de
dest-res (Gazel 59/2)

1.2. maķşûda:-a

Varıp beyt-i Hudâ’ya cân u dilden bir
niyâz etdim

‘Arafâta çıkınca vâşıl oldum cümle
maķşûda (Müfret 47/1)

1.3. maķşûdıñı:-ıñ, -ı

Şûret ü ma’nide ancak hep tasarruf
Hâk-ile
İstesem **maķşûdıñı** destîñ açıp
Sübhân’a tut (Gazel 16/2)

1.4. maķşûdum:-um

Niyâz etdim o maķbûb-ı Hudâ’dan
cümle **maķşûdum**
Murâd aldım murâd üzre murâdımca
kıyâm etdim (Kaside 1/9)

maķşûda ir:-

1.) Amaca ulaşmak, hedefe varmak.

1.1. maķşûda ir:-di

Ahız edip feyz-ile ‘aşkı cây-ı yâre
buldu râh
Hâşılı **maķşûda irdi** kâm-kâr oldu
göñül (Gazel 85/6)

maķşûda iriş:-

1.) Amaca ulaşmak, hedefe varmak.

1.1. maḫṣūda iriṣ-:-ür

Dü cihānı terk edenler **iriṣür**

maḫṣūdına

Feyz-i Ḥaḫ'la Rāziyā her

gāhlananlardan mısın (**Gazel 78/5**)

maḫṣūda var-:

1.) Amaca ulaşmak, hedefe varmak.

1.1. maḫṣūda var-:-ıp

Gözüm yumdum cihāndan el yudum

terk-i diyār etdim

Varıp maḫṣūda kām aldım gezip

zātım 'ayār etdim (**Gazel 101/1**)

māl:

1.) Bir kimsenin mülkiyetinde

bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit

değerli ve gerekli şey, mülk, irat,

varlık, servet.

1.1. māl:

Var mı āyā yolına varın verür bir

'āşıkım

Māl değil serden geçen düşvārımñ

a'lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.2. māl:

'Arz-gāh-ı 'āleme beyhūde ben 'azm

eyledim

Muḫteżā-yı kevkebem mi **māl** kemāl

etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

1.3. mālımı:-ım, -i

Ol leb-i gül-fāmını öpsem dedim luṭf

eylemez

Baḫş ederdim **mālımı** ism-i leb-i

mercānına (**Gazel 133/6**)

1.4. mālımı:-ım, -i

Añladamam baḫtım ile ḫālımı

Ḳıldı telef 'ömrimi hem **mālımı**

(**Terci-bend 3/2**)

māl u cān: (İkileme)

1.) Can ve mal; aşığın sahip olduğu

maddi ve manevi her şey.

1.1. māl u cān:

Yolunda **māl u cān** u 'aql u fikrim hep
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firāḳıñdır ki sūzān olmama

bā'is (**Gazel 20/2**)

māl u menāl: (İkileme)

1.) Bir kimsenin sahip olduğu her şey,

mal mülk, servet.

1.1. māl u menāl:-i

Ḥarīdār-ı viṣāl-i bezmine ben pey

dedim ammā

Verip **māl u menāli** cān u başım hep

mezād oldu (**Gazel 145/6**)

mālīk:

1.) Bir şeye sahip olan kimse, sahip.

1.1. mālīkiniñ:-i, -niñ

Orada olmuş bir deriñ maħbūbesi
Mālikiniñ bed sesi maṭlūbesi
(Mesnevi 6/7)

mālik eyle-:

1.) Üstün kılmak.

1.1. mālik eyle-:-r

Bir nefesde **mālik eyler** evvelini āhire
Rāziyā bīdār ederler aç gözün
meydāndadır (Gazel 45/5)

mālik ol-:

1.) Sahip olmak.

1.1. mālik ol-:

Sīmde yokdur zerde yokdur duzda yok
Dü cihānda **mālik ol** ‘izzetde var
(Gazel 153/3)

ma‘lūm:

1.) Belli olan, bilinen, malum.

1.1. ma‘lūm:

Şūret ü zāhirde **ma‘lūm** ey civān
Nice taḥşīl olunur ‘ummānda var
(Gazel 153/6)

1.2. ma‘lūmdur:-dur

Şabırım gibi şükrüm saña **ma‘lūmdur**
efendim
Eyyüb degil derdine bir çāre ḥaber ver
(Gazel 32/2)

ma‘lūm ol-:

1.) Belirmek, meydana çıkmak, bilinir
hale gelmek, belli olmak.

1.1. ma‘lūm ol-:-ur

Bu Mīr Aḥmed'iñ cem‘iyetine Rāziyā
tārīḥ
Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān **ma‘lūm**
olur ol an (Tarih 5/7)

ma‘mūr:

1.) Bayındır, şenlikli, harap olmayan,
kusursuz.

1.1. ma‘mūr:

Bāṭını zāhiri **ma‘mūr** ma‘den-i faḫl u
kemāl
Hem daḥi erbāb-ı irşād ez-meşāyīḥ-i
‘izām (Tarih 14/8)

ma‘mūr et-:

1.) Bayındır hale getirmek, mamur
etmek.

1.1. ma‘mūr et-:-en

Cān u dilden bir fenāfi’llāha eyle ilticā
Yek nefesde evimi **ma‘mūr eden**
pīrāna bak (Gazel 77/6)

ma‘mūr kıl-:

1.) Bayındır hale gelmek, mamur
etmek; sevindirmek, şenlendirmek,
memnun etmek.

1.1. ma‘mūr kıl-:

Kılmadan ma‘mūr beni tā Bursa’dan

‘azm eyleme

Beni ihyā eylemek bu tekyede

ḥatmü’l-ḥitām (**Tarih 14/12**)

manaşdır:

1.) Bazı kesin kurallara bağlı rahip
veya rahibelerin dünya ile ilgilerini
keserek yaşadıkları yapı, keşişhane.

1.1. manaşdırda:-da

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşkım ol

manaşdırda

Bilādımda benim zikrim Mesīhā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

mānde-i akrān-ile:

1.) Akran ile bir vaziyet halinde
olmak.

1.1. mānde-i akrān-ile:

Sa‘y-ı feyze eyle şarf-ı maḳderet
dā‘im hemān

Mānde-i akrān-ile pūr-ıztırāb olmaḳ
ne güc (**Gazel 24/3**)

mānend ol:-

1.) Benzer, eş, denk olmak.

1.1. mānend ol:-an

Rāziyā ḳanḳı güzeldir yārime **mānend**
olan

Ḥaddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān ile
baḥş (**Gazel 19/5**)

ma‘nevī:

1.) Gözle görölüp elle tutulamayan,
madde ve cisimle ilgisi bulunmayan,
içe, öze, ruha ait olan.

1.1. ma‘nevī:

Ma‘nevī dil çeşminiñ tütüyāsıdır ḥāk-i
rehiñ

Zāhirā ‘aynına nūrdur ḥāk-i rāh
gelmez baña (**Gazel 6/4**)

1.2. ma‘nevī:

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā

ma‘nevī görseñ

İki ‘ālemde dermān idici sultānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

1.3. ma‘nevī:

Rāziyā bu pendimi gūşıña mengüş
eyleyip

Ma‘nevī bir dest-res tut cānıñ eyle
ber-ṭaraf (**Gazel 72/5**)

1.4. ma‘nevī:

Feyz-i Bārī zātına vābestedir ‘āşıḳlarıñ

Açılur bāğ-ı dilinde **ma‘nevī** gülzār-ı
‘aşḳ (**Gazel 76/4**)

1.5. ma‘nevī:

Derūnda saḳla derdiñ sen şaḳın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler
ma‘nevi şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.6. ma‘nevī:

Derūnda şakla derdi şakın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler

ma‘nevī şeksiz (Müfret 30/1)

1.7. ma‘nevī:

Hudāvendā kerem bābın küşād et fażl-
ı luṭfuñdan

Ne hikmet **ma‘nevī** sūrī baña bir feth-i
bāb olmaz (Müfret 34/1)

1.8. ma‘nevī:

Ağniyā ve ‘acizān hem şem‘iniñ
pervānesi

Ma‘nevī güftede Būrsa beldesi her
şubḥ u şām (Tarih 14/6)

ma‘nevī hıfzı:

1.) Manevi koruma.

1.1. **ma‘nevī hıfzındadır**:-ın, -da, -dır

Ma‘nevī hıfzındadır bu belde-i ra‘nā
yine

Rūḥ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna bak (Tarih 20/3)

ma‘nī:

1.) Asıl, gerçek, hakikat.

1.1. **ma‘nīde**:-de

ü ḥasbe’l-tāḳate temdīḥ ederek şūretde
kezzābet **ma‘nīde** şadāḳat-i vech üzre

inşād-ı ğazeliyyātıma medār-ı şān-ı
beşer (Dibace 4/6)

māni‘ ol-:

1.) Engel olmak, engellemek,
önlemek.

1.1. **māni‘ ol-:**-ma, -da

Sūz-ı ‘aşka yanmada yakılmada
pervāne-veş

Şem‘-i bezm-i yāre **māni‘ olmada**
gaddār-ı ‘aşk (Gazel 76/6)

ma‘ni-i rengin:

1.) Renkli manevi.

1.1. **ma‘ni-i rengin:**

Ma‘ni-i rengin ararsañ ṭurre-i dildāra
bak

Ezber et esrār-ı dildir bir vefā gördün
mü hīc (Gazel 21/6)

mānşübe:

1.) Satrançta rakibi içinden çıkılmaz
duruma getiren oyun, açmaz.

1.1. **mānşübesi**:-sī

Rūḥımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād

Māt eder ‘aşıkların açmaz ile

mānşübesi (Gazel 152/3)

Mansūr-ı ‘aşk ol-:

1.) Aşkın Hallac-ı Mansur'u olmak.

1.1. **Mansūr-ı ‘aşk ol-:**-du, -m

‘Aceb **Manşūr-ı ‘aşk oldum** baña
rahm eyle sultānım
Beni zūlf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dāre (**Gazel 122/4**)

mantık-ı hikmet:

1.) Hikmet mantığı.

1.1. mantık-ı hikmet:

Ne bilsin ‘āşık-ı bī-kes ma‘ānī
mantık-ı hikmet
Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hübānelerden şor (**Gazel 40/7**)

manzar:

1.) Görünüş, çehre; seyir yeri, bakılıp
seyredilen yer.

1.1. manzar:

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey
melek **manzar**
Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

1.2. manzarı:-ı

Hāk u bāb u **manzarı** vaşfinda ‘āciz
şā‘irān
Nice ta‘rīf edeyim evşāfını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

ma‘rifet:

1.) Beceri, ustalık, hüner.

1.1. ma‘rifet:

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleğā ve fuşahā fużalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülistān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāh-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (**Dibace 2/9**)

mā-şadakna:

1.) Söylendiği gibi, denildiği şekilde,
doğru, sadık, olduğu gibi, muvafıktır,
mutabıktır, tıpkısı.

1.1. mā-şadakna:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret
eyleyip
Ve huvellezī yaḫbekut tevbete ‘an
‘ibādihī ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti **mā-
şadakna** mazhar edip (**Dibace 5/6**)

mashara:

1.) Eğlendirici, sevimli, güldürücü,
soytarı kimse.

1.1. mashara:

Ol nedir ki bir ‘acāyib **mashara**
Kāmeti yā bir qarış yā bir sere
(**Mesnevi 6/1**)

māsivā:

1.) Allah'tan başka her şey; insanı
Allah'tan uzaklaştıran, dünyaya
bağlayan her şey.

1.1. māsivāyı:-(y)ı

Māšivāyı terk eden vākıf-ı esrār olur
Lāmi ‘i kayd eyledi böyle ‘ibret-
nümāda (**Gazel 125/10**)

maşūn et-:

1.) Korumak, sakınmak, gizlemek.

1.1. maşūn et-:-di, -ñ

Fedā iken yoluña naqd ü vaķtim tūķī-i
cānım

Mürüvvetden **maşūn etdiñ**
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (**Gazel 57/2**)

māšāallāh: (Dua ifadesi)

1.) "Allah nazarlardan saklasın"
şeklinde kullanılan dua ifadesidir.

1.1. māšāallāh:

Bu sa ‘ādet-ḥāneniñ resmine tārīḥin
dedim

Māšāallāh resm-i zībā cāy-ı ‘ālī dil-
güşā (**Tarih 4/2**)

ma‘şuk:

1.) Âşık olunan, sevilen kimse, sevgili.

1.1. ma‘şuk:

‘Āşıkıñ efgānını **ma‘şuk** şanur gūyā
ceres

Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

māt et-: (Deyim)

1.) Yenmek, kazanmak, satranç
oyununda galip gelmek.

1.1. māt et-:-er

Rūḥımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād

Māt eder ‘āşıkların açmaz ile
mānşūbesi (**Gazel 152/3**)

māt eyle-: (Deyim)

1.) Yenmek, kazanmak, satranç
oyununda galip gelmek.

1.1. māt eyle-:-di

Ben sürerdim at u fīli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile **māt eyledi**
açmazdan (**Müfret 68/1**)

mātem ol-:

1.) Yas ve matem haline gelmek.

1.1. mātem ol-:-du

Māh-ı şevvāl **mātem oldu** Rāzi-i bī-
çāreye

Göz göre maḥbūbesin teslīm-i a ‘dā
eyledi (**Müfret 54/1**)

maṭlab-ı a‘lā:

1.) En yüce talep edilen, en büyük
arzulanan.

1.1. maṭlab-ı a‘lā:

Meclis-i pīr-i muḡāndan **maṭlab-ı a‘lā**
nedir

Sāķi-i gül-çehredir āḥ cām-ı
devrāndan ḡaraż (**Gazel 67/2**)

maṭlūb:

1.) Talep olunan, istenilen şey, maksut.

1.1. maṭlūba:-a

Hudā'nın beytine ārzū çekip görmek merām etdim

Şeb ü rûzda bu **maṭlūba** derûnî berdevām etdim (**Kaside 1/1**)

1.2. maṭlūbım:-ım

Göñül bir kâmet-i bālā serime sāye-bân ister

Yine **maṭlūbım** ol şūḥ-ı cihāndır bīgümān ister (**Gazel 42/1**)

1.3. maṭlūbına:-ı, -na

Bir meded **maṭlūbına** etdim müdārā çok zamān

Kılmadıñ aşlā meded devletlū sultānım meded (**Gazel 27/2**)

1.4. maṭlūbını:-ını, -ı

Rāzi-i bī-çāreniñ **maṭlūbını** Allāh verir

Cān u dilden eyleye dā'im niyāz bī-iştibāh (**Gazel 123/5**)

maṭlūb et:-

1.) Talep etmek, ricada bulunmak.

1.1. maṭlūb et:-en

Nüş-ı şerbetden devā **maṭlūb eden** şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden pīrāna baḳ (**Gazel 77/5**)

1.2. maṭlūb et:-er

Rāziyā tārīḥ ile bir de du'ā **maṭlūb eder**

Dergeh-i sa'diyye'i ta'mīr ile ābād eden (**Tarih 28/1**)

maṭlūb eyle:-

1.) Talep etmek, ricada bulunmak.

1.1. maṭlūb eyle:-di, -m

Būse **maṭlūb eyledim** nāz-ile eyler ictināb

Rāziyā 'özü eyleyen 'izāra kıldım elvedā' (**Gazel 70/5**)

maṭlūbe:

1.) İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

1.1. maṭlūbesi:-si

Orada olmuş bir deriñ maḥbūbesi Mālikiniñ bed sesi **maṭlūbesi** (**Mesnevi 6/7**)

maṭlūb-ı leb:

1.) Arzulanan dudak, sevgilinin talep edilen dudağı.

1.1. maṭlūb-ı leb:-iñ

Şad hezārān 'āşık-ı dīl-ḥasta **maṭlūb-ı lebiñ**

Mürdeye cânlar bağışlar gūyā
kevşerden lezīz (Gazel 29/2)

mavāl oku-:

1.) Arap tarzında bir çeşit uzun hava söylemek.

1.1. mavāl oku-:

Şimdi vaktimden amān gel eyle dilber
bir su'āl
Hüb nefes Dāvud ses-ile **oku** cānā bir
mavāl (Gazel 84/1)

māye:

1.) Maya, öz, asıl, cevher, yaratılış, seciye, karakter.

1.1. māyede:-de

Cān dili bezm-i ezelde yāre ikrār
eylemiş
Olamaz her **māyede** Ğaffār'a ikrār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

1.2. māyesi:-si

Üstüme düşse benim murğ-ı hümānīñ
sāyesi
Gūyiyā cânlar kıtar bu cānıma cān
māyesi (Gazel 140/1)

māye-i 'irfān:

1.) İrfan mayası, hünerli olma vasfı.

1.1. māye-i 'irfān:-da, -dır

Ben ne hācet saña ta'rif etmege bu
şiveyi

Zatıña ihsān olunan **māye-i**
'irfāndadır (Gazel 45/2)

māye-i zāt:

1.) Yaratılışın mayası, özü, cevheri;
kişiliğin özü.

1.1. māye-i zāt:-iñ, -a

Māye-i zātıña pertev vereli kıadr ü
hüner
Şeb-i çerāğ hüsnuñe pervāne yakdı bāl
u per (**Terkib-bend 1/16**)

māye-i zāt:

1.) Yaratılışın mayası, özü, cevheri;
kişiliğin özü.

1.1. māye-i zāt:

Āşinā-yı Hāq olanlar āşinā bilmez
nedir
Māye-i zāt gerek bī-gāne olmaz āşinā
(**Gazel 3/6**)

mazhar:

1.) Erişmek, nail olmak, ulaşmak.

1.1. mazharım:-ım

Nām-dāş bānī-i beyt-i Hūdā'ya
mazharım
Zıkr-i kıalb ile tevekkül eylerim
Yezdān'ıma (**Gazel 128/4**)

1.2. mazharıñdır:-iñ, -dır

Seniñ şânına lâyıķ bir kelâma
Eger kıadir olursam **mazharıñdır**
(Kıt'a 1/21)

mazhar düş-:

1.) Nail olmak, şereflenmek, erişmek.

1.1. mazhar düş-:-en

Rāziyā nev derde düşdüñ var devā
dermān ara

Vechine **mazhar düşen** ol turreler
hayrān aña (Gazel 4/9)

1.2. mazhar düş-:-en

Rāzi-i nākām seniñ rüyıñda idrāk
eyledi

Luţfuña **mazhar düşen** ben gibi
kemterden midir (Gazel 30/6)

1.3. mazhar düş-:-en, -ler

Cennet-i me'vāda yā Rab ede ārām
hāş ile

Luţfuña **mazhar düşenler** dağı haşş-
el-hāş ile (Tarih 16/1)

1.4. mazhar düş-:-ünce

Eylemişdi bendesin ālūde-i ta'n-āmizi
Luţfına **mazhar düşünce** iştihār oldu
göñül (Gazel 85/7)

mazhar et-:

1.) Erişmek, nail olmak, ulaşmak.

1.1. mazhar et-:-ip

'afv u ğafūr olan Allāh sıfat-ı 'afvıyla
ve mağfiretiyle 'afv u mağv u mağfiret
eyleyip

Ve huvellezī yaķbekut tevbete 'an
'ibādihī ve ya'fū 'ani's-seyyi'āti mā-
şadaķna **mazhar edip** (Dibace 5/6)

1.2. mazhar et-:-miş

Hāķ te'ālā **mazhar etmiş** zātıñı bu
'izzete
Āşaf-ı vaķt-i zamānsıñ lâyıķ olduñ
rif'ata (Tarih 34/1)

mazhar ol-:

1.) Erişmek, nail olmak, ulaşmak.

1.1. mazhar ol-:-an

Qıl tevvekkül ķadere şekk ile dil-gır
olma

Luţfuna **mazhar olan** hāķ ile pā-māl
olmaz (Gazel 58/3)

1.2. mazhar ol-:-sun

Luţf-ı Hāķķ'a **mazhar olsun** her dem
her ānda kim

Ola hem aķrān içinde kāmīl ü hāzır-
cevāb (Tarih 17/6)

mazlūm:

1.) Zulme uğramış kimse; Bursalı
İbrahim Rāzī'nin kızı Rahime Hanım.

1.1. mazlūmuñ:-un

Maḳāmı ‘adn ile firdevs ola yā Rab bu

mazlūmuñ

Enīsi Meryem olsun hem munīsi

ḥazret-i ‘Azrā (Tarih 43/4)

me‘āl:

1.) Anlam, mana.

1.1. me‘ālī:-i

Başı taşa toḳanmış vaḳt-i ḥālī

bilmemiş bilmiş

Nelerden erte ḳalmış ol **me‘ālī**

bilmemiş bilmiş (Gazel 61/1)

1.2. me‘āline:-i, -ne

Şefā‘atī li ehli’l-kebā’iri yevme’l-

ḳıyāmeti. E’t-tā’ibu mine’z-zenbi

kemen lā zenbe lehü. ḥadīs-i

resūlullāhıñ **me‘āline** daḥil

eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü

cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-

selāmında bilā-keyf ü (Dibace 5/7)

me‘āl-i şerīf:

1.) Yüce anlam, şerefli mana.

1.1. me‘āl-i şerīf:-i, -ni

ḥaḳḳında nāzil olan Leḳad ḥaleḳnal

insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi

olup **me‘āl-i şerīfini**

taḥte’z-zāhir ve mehmā emkene

mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā

ḥübānda iẓhār u (Dibace 4/7)

mebzül:

1.) Bol, fazla.

1.1. mebzül:

Ḥāş u ‘āma himmeti veş ni‘meti

mebzül ‘aceb

Sāyebān-ı luṭfuna eyler temennī ḥāş u

‘ām (Tarih 14/5)

mebzül ol:-

1.) Bir şeyin çok fazla olması, bol bol

bulunması.

1.1. mebzül ol:-up

Ni‘met-i cūdı gibi **mebzül olup** leyl ü

nehār

‘Ādilān-ı vaḳt ise ancaḳ efendi bī-riyā

(Tarih 39/10)

mecāl:

1.) Güç, kuvvet, derman, takat.

1.1. mecāl:

Tāḳatim tāḳ oldu tāḳat ḳalmadı bende

mecāl

Dāḡ dāḡ oldu derūnım dāḡ urur

ḡaddāreler (Gazel 34/9)

1.2. mecāl:

Leb-besteligin şordum aña verdi

cevābın

Açılmaya yoḳ bende **mecāl** ki pederim

var (Gazel 46/5)

1.3. mecāl:

Mecnûn-ı zamân eyledi bir kerre
nigâhı

Takrîre **mecâl** var mı diyem hâl-i
beyânım (**Gazel 92/6**)

1.4. **mecâl:**

Kim bilir hâl-i dilim takrîre yokdur hiç
mecâl

Keşf-i râz etmez hemân nâdâna eyler
ser-fürû (**Gazel 113/2**)

1.5. **mecâl:**

Ben ne derde uğradım takrîre yokdur
hîc **mecâl**

Derdiñe bir çâre iste bî-çâre Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/3**)

1.6. **mecâlim:-im**

Ne takrîre **mecâlim** var ne tahrîr
etmesi kâbil

Hezârân derdime güldüm baña bir çâre
yâ Rab (**Gazel 15/6**)

1.7. **mecâlim:-im**

Evşâfiñı vaşf eylemege var mı
mecâlim

Yok şânına şâyeste efendim
sühânımdan (**Gazel 104/4**)

1.8. **mecâlim:-im**

Ben dehânım açmağa yokdur **mecâlim**
neyleyim
‘Aşk-ı dilber söyler âh tûti-i gûyâ
gibi (**Gazel 148/4**)

mecâl kalma-: (Deyim)

1.) Gücü yetmemek, takati kalmamak.

1.1. **mecâl kalma-:-dı**

Sevgili yârim nâzlı nigârım

Aşlâ **mecâlim kalmadı** tende (**Gazel**
124/5)

1.2. **mecâl kalma-:-dı**

Kalmadı şabra **mecâlim** bî-vefâsıñ
neyleyem

Uğrıña ‘âlem fedâdır ben bu cânı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.3. **mecâl kalma-:-mış**

Mecâli kalmamış bî-çâreniñ ‘arz-ı
niyâz etsin

Vişâle nâ’il olmuşken vişâli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/8**)

mecâl ol-:

1.) Gücü, takati olmak, dayanıklı
olmak.

1.1. **mecâl ol-:-sa, -(y)dı**

Qand-i lebiñi şormaya **olsaydı**

mecâlim

Bihter mi disem hâşılı sükker biliriz
biz (**Gazel 50/3**)

mecâz:

1.) Gerçek olmadığı halde bir gerçeğe
işaret eden ve gerçekmiş gibi görünen
oluş.

1.1. mecāzımdır:-ım, -dır

Mecāzımdır benim āh u figānım
Ḥaḳīḳat rāhına varmaz ayağım
(Mesnevi 2/12)

mecāzī ‘aşk:

1.) Mecazi aşk.

1.1. mecāzī ‘aşk:

Ben mecāzī ‘aşk ile buldum ḥaḳīḳat
rāhını
Şīve ḥaḳḳıñdır efendi şīve-bāz eyler
baña (Gazel 11/4)

1.2. mecāzī ‘aşk:-a

Heves etme mecāzī ‘aşka Rāzī
Kemāl ehli nazar kılmaz nuḳūşa
(Gazel 130/7)

mecāz-ı bātın:

1.) Manevi, iç görünüş.

1.1. mecāz-ı bātında:-da

buyurduğu ‘ālim insānı ve bā-ḥuşūş
nev ‘-i insānda müsteşnā olarak şūḥān
u ḥūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşk-ı muṭlaḳ tavşīf (Dibace 4/4)

mecāz-ı pür-cefā:

1.) Cefa dolu sahtelik.

1.1. mecāz-ı pür-cefā:-sı, -n, -dan

Yoluna baş u cān verseñ yine icrā-i
resm eyler

Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından (Gazel 102/5)

meclis:

1.) Bir konuyu konuşmak veya
görüşmek için yapılan toplantı; içki ve
eğlence meclisi.

1.1. meclis:

Bezm-i Cem’den bir nişān verdi bugün
meclis hemān
Sāğar-ı şahbā çekerler şevkıña
mestāneler (Gazel 33/2)

1.2. meclis:

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes
Nezr ederdim cānımı cüz’ice varsam
yanına (Gazel 133/2)

1.3. meclisden:-den

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı āyā
eḥibbāmız
Ḳarāra eyledim niyyet firāra hīç kenār
olmaz (Gazel 51/3)

1.4. meclisimde:-im, -de

Benim yārim olursa meclisimde ğayri
kes besdir
Ne dūnyā vü ne ‘uḳbā mübtelāya yek
heves besdir (Gazel 47/1)

meclis ü bezm-i İlāhī:

1.) İlahi bir meclis.

1.1. meclis ü bezm-i İlāhī:

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını nūş
eyledim

Ayılırsam sevdiğim ğam üstüne
ğamdır bana (**Gazel 2/2**)

meclis-ārā:

1.) Meclisi süsleyen, hoş sohbet ve
latifeleriyle sohbet meclisine renk
katan; sevgili.

1.1. meclis-ārā:

Meclis-ārā nev-zuhūr pūr-şīveli
şehbāzedir
Hāşılı dil-ḥāhım üzre sevdiğim bir
tāzedir (**Nazm 5/1**)

1.2. meclis-ārā:

Meclis-ārā qadr-i vālā menba‘ı şāhib-
‘atā
Eylesiñ dil-ḥāhı üzre zevkini her şubḥ
u şām (**Tarih 37/9**)

meclis-i aḥbāb:

1.) Dost meclisi.

1.1. meclis-i aḥbāb:-da

Bu tarağdan Rāziyā feyziñ seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbābda sen ḥāzır-cevāb
olmağ ne güc (**Gazel 24/9**)

meclis-i cānāne:

1.) Sevgilinin meclisi.

1.1. meclis-i cānāne:-den

Nā-ümīd ol Rāziyā sen **meclis-i**
cānāneden

Tīg-i qahr-ı ğamze-nāk rāh-ı ḥāk eyler
beni (**Gazel 149/5**)

meclis-i dildār:

1.) Sevgilinin meclisi.

1.1. meclis-i dildār:

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḥaylī
zamān

Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi ḥāṭıra (**Gazel 121/3**)

meclis-i ‘irfān:

1.) İrfan meclisi, kültür meclisi.

1.1. meclis-i ‘irfān:-a

Meclis-i ‘irfāna gel de diñle sen esrār-
ı ‘aşk
Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
‘aşk (**Gazel 76/1**)

1.2. meclis-i ‘irfān:-da

Tābe-i hicrānda ey dil
puḥt’lenenlerden misiñ

Meclis-i ‘irfānda yoḥsa
suḥt’lenenlerden misin (**Matla 18/1**)

meclis-i peygamber:

1.) Peygamber meclisi.

1.1. meclis-i peygambere:-e

Meclis-i peygambere bulmuş vüşül
Ne sa'âdet rûhın ihyâ eyledi (**Tarih**
44/3)

meclis-i pîr-i muğân:

1.) Mecliste şarap dağıtan kişi.

1.1. **meclis-i pîr-i muğân:-dan**

Meclis-i pîr-i muğândan maṭlab-ı
a'lâ nedir
Sâkı-i gül-çehredir âh cām-ı
devrândan ğaraż (**Gazel 67/2**)

mecmû'a:

1.) İçinde şiirler, seçilmiş söz ve
yazılar bulunan el yazması kitap, eser.

1.1. **mecmû'adır:-dır**

Bir 'aceb **mecmû'adır** takrîr-i pend-i
şâdıkân
Kıl nazar ebrûsuna ebrû-yı cânânım
gibi (**Tarih 7/1**)

Mecnûn:

1.) Çılgın, deli, divane; Leyla ile
Mecnun hikayesinin erkek kahramanı,
Kays.

1.1. **Mecnûn:**

Feleklerde melekler çilleme taḥsîn
eder şeksiz
Daḥi **Mecnûn** gibi ammâ cihânda
iştiḥârım yok (**Gazel 74/7**)

1.2. **Mecnûn:**

Durûb oldum hezârân nûkte-dâniñ
bezm-i 'aşkında
'Aceb **Mecnûn** gibi nâmım cihânda
dâstân oldu (**Gazel 143/6**)

1.3. **Mecnûn:**

Nice ta'rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem
Beni **Mecnûn** kıyâs eyler görenler pîç
u tâbımdan (**Müfret 100/1**)

1.4. **Mecnûn'ı:-ı**

Ḳadem baş semtime Leyli'm bu ben
Mecnûn'ı şâd eyle
Dil-i Ferhâd'ıma Şîrin'lik eylerseñ bu
yandan gec (**Gazel 23/4**)

Mecnûn et:-

1.) Deliye, çılgına çevirmek,
Mecnun'a döndürmek, aşık etmek.

1.1. **Mecnûn et:-en**

Beni **Mecnûn eden** şîrîn zebânıñ
Fırâkıyla qarışdım 'ayş u nûşa (**Gazel**
130/3)

1.2. **Mecnûn et:-er**

Bir nazarda 'aşıkın **Mecnûn eder**
Leylâ-şıfat
Dağılırsa kâkülânı rûyına gerdânına
(**Gazel 133/5**)

1.3. **mecnûn et:-me, -de**

Cilve-i cünbişleriñ rûz u şebde dâ'imâ
'Aklıma geldikçe **Mecnûn etmede** her
an beni (**Müfret 26/1**)

Mecnûn eyle-:

1.) Deliye, çılgına çevirmek,
Mecnun'a döndürmek, aşık etmek.

1.1. Mecnûn eyle:-di

Ṭurre-i sevdâ-yı zülfüñ beni **Mecnûn**
eyledi

Baht-ı nâ-kâmım 'acebdır kıdrimi dñn
eyledi (**Terci-bend 1/17**)

mecnun kıl-:

1.) Deliye, çılgına çevirmek,
Mecnun'a döndürmek, aşık etmek.

1.1. mecnun kıl:-dı

Olup günden güne 'işyânım efzûn
Beni sevdâ vü 'aşkıñ **kıldı mecnun**
(**Mesnevi 2/6**)

Mecnûn ol-:

1.) Deliye, çılgına çevirmek,
Mecnun'a döndürmek, aşık etmek.

1.1. mecnûn ol:-ur

Pertev-i hñsn ü ziyâsın her gören
mecnûn olur

Cevr ü âzâr u cefâsın her çeken
memnûn olur (**Gazel 38/1**)

1.2. Mecnûn ol:-ur

Ol perî-endâm beni dîvâne etse
râzîyim
Râziyâ Leylâ seven **Mecnûn olur**
Mecnûn olur (**Gazel 38/5**)

1.3. Mecnûn ol:-ur

Ol perî-endâm beni dîvâne etse
râzîyim
Râziyâ Leylâ seven Mecnûn olur
Mecnûn olur (Gazel 38/5)

1.4. mecnûn ol:-ur, -sa, -m

Zülfüñ mişâli 'aqlım perîşân
Mecnûn olursam eyleme hñde
(**Gazel 124/3**)

Mecnûn u lâ-ya' kıl et-:

1.) Mecnun ve sarhoş etmek.

1.1. Mecnûn u lâ-ya' kıl et:-di

Beni **Mecnûn u lâ-ya' kıl** o şüh-ı şîve-
kâr **etdi**

Naẓîri yok güzelliğde gözi fettânımız
vardır (**Gazel 44/5**)

Mecnûn-ı zamân eyle-:

1.) Zamanın Mecnunu haline gelmek.

1.1. Mecnûn-ı zamân eyle:-di

Mecnûn-ı zamân eyledi bir kerre
nigāhı

Takrîre mecāl var mı diyem hāl-i
beyânım (**Gazel 92/6**)

meczûb:

1.) Aklını yitirmiş, deli, divane, âşık.

1.1. meczûb:

Perîşânlık beni **mezcûb** gibi mest-i
müddâm etdi
Bilemem kendimi n'oldum baña bir
çâre yâ Rab (**Gazel 15/3**)

mezcûb et-:

1.) Deli olmak, aklını yitirmek; âşık
olmak.

1.1. mezcûb et-:-en

Beni **mezcûb eden** şuh-ı cihânım
Güler yüzli yañağı erguvânım (**Gazel**
94/1)

mezcûb ol-:

1.) Delirmek, aklını yitirmek, âşık
olmak.

1.1. mezcûb ol-:-muş

Erguvânî câmelenmiş bağlamış gül
penbeler
Şad hezâr maħbûbeler **olmuş** anuñ
mezcûbesi (**Gazel 152/2**)

medâr:

1.) Dayanak, destek.

1.1. medâr:

Ser-fürûdan ğayrî çâre feyzime yokdur
medâr
Derdimi ifşâ edersem feth-i bâb olmak
ne güc (**Gazel 24/8**)

medâr-ı 'aşk:

1.) Aşkın sebebi, aşkın vesilesi.

1.1. medâr-ı 'aşk:

Dest-res bul dâmen-i mürşîde etme
ictinâb
Bir nefesde kâm alır tâlib olan **medâr-**
ı 'aşk (**Gazel 76/3**)

medâr-ı cümbüşe ver-:

1.) Eğlendirme amacı, keyif verme
niyeti.

1.1. medâr-ı cümbüşe ver-:-mek

Murâd-ı 'arz u hünerle bir laîfe
eyledim taħrîr
Medâr-ı cümbüşe vermek şafâ vü
cılve-baħşânı (**Kıt'a 3/6**)

medâr-ı şân-ı beşer:

1.) İnsanlığın şanına dayanmak.

1.1. medâr-ı şân-ı beşer:

ü ħasbe'l-tâkate temdîh ederek
şûretde kezzâbet ma'nîde şadâkat-i
vech üzre inşâd-ı ğazeliyyâtıma
medâr-ı şân-ı beşer (**Dibace 4/6**)

meded:

1.) "Yardım et, imdat eyle, yetiş,
aman, eyvah!" anlamlarında ünlem.

1.1. meded:

Terk edip âh u fiğânı rüyıñı dergâha
tut

Kimseden yokdur **meded** bil gel berü
Allāh'a tut (**Gazel 16/1**)

1.2. meded:

Düşeli derdine dermān bulmadı cânım
meded

Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

1.3. meded:

Düşeli derdine dermān bulmadı cânım
meded

Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım **meded** (**Gazel 27/1**)

1.4. meded:

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā
çok zamān

Qılmadıñ aṣlā **meded** devletlū
sultānım meded (**Gazel 27/2**)

1.5. meded:

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā
çok zamān

Qılmadıñ aṣlā meded devletlū
sultānım **meded** (**Gazel 27/2**)

1.6. meded:

Kime ṣekvā edeyim başım açıp geldim
saña

Gel qabūl eyle niyāzım ṣāh u ḥāqānım
meded (**Gazel 27/3**)

1.7. meded:

Rāzi-i dil-ḥastaya dād eyleseñ dermān
olur

Cānıma kār etdi cevriñ pūr-cefā cânım
meded (**Gazel 27/5**)

1.8. meded:

Beni ṣeydā kılan her an niyāz u nāz-ı
ḥūbāndır

Firāqı cāna kār etdi **meded** ol ḡam-
ḥ'arımından (**Gazel 105/3**)

1.9. meded:

Rāzi-i 'āciziñe luṭf u kerem eyle
meded

Bir ramak qaldı hemān çıqmağa cânım
bi'l-lāh (**Gazel 129/7**)

1.10. meded:

Du'āsın müstecāb eyle İlāhī Rāzi-i
zārıñ

Kerem kıl faẓl u luṭfuñdan **meded** ḥālī
yamān oldu (**Gazel 143/7**)

meded eyle-:

1.) Yardım etmek, lütufta bulunmak.

1.1. meded eyle-:

Bī-meded bī-ṣāreñi sen ṣāre-dār etseñ
n'olur

Sevdigiñ 'aşkına olsun **eyle** qurbānım
meded (**Gazel 27/4**)

1.2. meded eyle-:

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyẓ

u **meded eyle**

Ki ġavġā-yı ma‘āş ile yitirdim hū ile

hāyı (**Gazel 137/2**)

1.3. meded eyle-:

Şefā‘at menba‘ısıñ bu güneḥ-kāra

meded eyle

Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

1.4. meded eyle-:

Meded eyle baña rūz-ı cezāda

Bu Rāzī bir ġulām-ı kemteriñdir

(**Kıt’a 1/24**)

meded kıl-:

1.) Yardım etmek, iyilik yapmak,

ihsanda bulunmak.

1.1. meded kıl-:

Benim ḥāl-i diger-günüm nice ‘arz

eyleyem yāre

Amān ey ḥalk-ı ‘ālem **meded kıl** baña

bir çāre (**Gazel 122/1**)

1.2. meded kıl-:-ma, -di, -ñ

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā

çok zamān

Ḳılmadıñ aṣlā meded devletlū

sultānım **meded** (**Gazel 27/4**)

meded ol-:

1.) Yardımcı olmak.

1.1. meded ol-:-ur, -sa

‘Aceb mi gördüğüm derdi belālar

kendi kerīmdir

Meded Ḥaḳ’dan **olursa** yoksa ġiryān

olduğum ḳaldı (**Gazel 150/6**)

medh:

1.) Bir kimse veya bir şeyin

iyiliklerini, üstün niteliklerini

söyleyerek değerini yüceltme, övme,

övgü, senâ.

1.1. medḥinde:-i, -n, -de

Rāzī seni adam yerine ḳoysa niğārīñ

Medḥinde cevāhir ṣaḥılir bu

dehenimden (**Gazel 104/6**)

1.2. medḥiñe:-i, -n, -e

‘Āşıḳ-ı bī-çāreler mümkün mü vaşfiñ

eylemek

Medḥiñe aġāz edenler dem-be-dem

meymūn olur (**Gazel 38/3**)

1.3. medḥine:-i, -n, -e

Medḥine āġāz ederdim fikr ü

tefhīmden beri

Bī-vefālīḳ semtine eyler ḥırāmān

ekṣerī (**Terkib-bend 1/14**)

1.4. medḥini:-i, -n, -i

Dünye vü ‘uḳbāyı dilden Rāziyā terk

eyledim

Cennetiñ **medḥini** vā‘iz ne dirāz eyler

baña (**Gazel 11/5**)

medh et-:

1.) Övmek, methetmek, yüceltmek.

1.1. medh et-:-di

Habîbimdir diyü **medh etdi** Mevlâ
Dü 'âlemde sa'âdetli serindir (**Kıt'a**
1/2)

1.2. medh et-:-er, -se, -m

Ger **edersem medhini** anuñ sezâ bî-
iştibâh
Görmemiş çeşm-i cihân böyle laţîf
cây-ı be-nâm (**Tarih 14/2**)

medh u senâ et-:

1.) Övgüde bulunmak, yüceltmek.

1.1. medh u senâ et-:-e, -mez

Hüsniñde Hüseyinî **edemez medh u**
senâ hîç
Râzî gibi bir şâhib-i eş'âra haber ver
(**Gazel 31/5**)

medh ü senâ eyle-:

1.) Övgüde bulunmak, yüceltmek.

1.1. medh ü senâ eyle-:-(y)em

Gel hezârân nâz u şîve eyleyip seyr
eyleyem
Şânıña tevķîr için **medh ü senâlar**
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

medhivât:

1.) Methiyeler, övgüler.

1.1. medhiyât:

câ niblerini geşt ü güzâr ederek hûkûk-ı
işânda ve digerânda inşâ-i eş'âr u
tavşîfât u
tevârîh ü **medhiyât** u hâzret-i cenâb-ı
kibriyânın yed-i kudretiyle taşvîr ü
tahsîn (**Dibace 4/2**)

1.2. medhiyât:

tażarru' u niyâz ve recâ-gîr ü senâ-bâz
olarak ve bi'l-münâsebet ba'zı mevâd
zımında
iktizâ eyledikçe kezalike tevârîhât u
münâcât u nu'ût u **medhiyât** u luğazât
u rubâ'iyât u (**Dibace 4/12**)

medhûş et-:

1.) Dehşete düşmek, korkmak.

1.1. medhûş et-:-er

Zülf-i tarrârın perişân eylemiş hâlim
gibi
'Âşıkın **medhûş eder** ol sünbül
şebbûlarıñ (**Gazel 79/3**)

medhûş eyle-:

1.) Şaşırmış, dehşete düşmüş.

1.1. medhûş eyle-:-di, -ñ

Bendeñi bir bûy ile sen mest ü
medhûş eylediñ
Bûy kâkülde mi bilsem zülf-i
'anberden midir (**Gazel 30/2**)

medhūş u mest et-:

1.) Dehşete düşürecek kadar mest etmek.

1.1. medhūş u mest et-:-di

Nigāh-ı nīm ile **medhūş u mest etdi** nedendir bu

Benim hūş olduğum çeşm gözi fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

medlūl:

1.) Gösterilen, işaret edilen, dalalet edilen.

1.1. medlūlunda:-un, -da

muṭāla‘alarında dāll u **medlūlunda** ve vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet bulurlarsa beşeriyettime ḥaml eyleyip dāmen-i afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı ācizāneme bir (**Dibace 4/17**)

mefṭūḥ et-:

1.) Açmak, açık tutmak.

1.1. mefṭūḥ et-:-en

Bāb-ı şükri dā‘imā **mefṭūḥ eden** Rāzī budur
Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār eylemiş (**Gazel 60/5**)

mefṭūn:

1.) Büyülenmişçe tutkun, vurgun olan, aşık.

1.1. mefṭūnıdır:-ı, -dır

Çok kişiler **mefṭūnıdır** bāb bāb
İhtiyārsız yüzine çekmiş niḳāb
(**Mesnevi 5/2**)

1.2. mefṭūnlarıñ:-lar, -ıñ

Bir felek-meşreb güzel bu zühreniñ mensūbesi
Sükker-i ḳand-i lebi **mefṭūnlarıñ** meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

mefṭūn ol-:

1.) Tutulmak, hayran kalmak, âşık olmak.

1.1. mefṭūn ol-:-ur

Beni ‘âşık eden şāḥ-ı cihāna
Gören **mefṭūn olur** seyyāresinden
(**Gazel 107/2**)

meger:

1.) Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz;
“meğerse, oysa, oysaki” anlamlarında bağlaç.

1.1. meger:

‘Aşk ile bildim neler vaşlı ‘ömürler deger
İtdigim āḥlar **meger** şīve-i ḥūbān imiş
(**Gazel 65/2**)

1.2. meger:

Baňa **meger** zenān ‘ilmin okutdu ħarf-be-ħarf

Bugün ‘uşşāk arasında yine şāhib be-nām etdi (**Gazel 142/5**)

1.3. meger:

Feyz-i Ĥaḳ’dan feyż-yāb olmaḳdasıñ cānā **meger**

Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

meges:

1.) Sinek.

1.1. meges:

‘Āşıķıñ efğānını ma‘şuḳ şanur gūyā ceres

Gözine adam görünmez cümle ‘āşıḳ bir **meges** (**Gazel 59/1**)

meges-āsā:

1.) Sinek gibi.

1.1. meges-āsā:

‘Ankebūt dāmına teşbīh eyledim bu ‘ālemi

Bir **meges-āsā** düşüp dā’im nedāmet bekleriz (**Gazel 52/2**)

meh:

1.) Gökteki ay, kamer; Ay gibi parlak ve güzel yüzlü sevgili.

1.1. mehi:-i

Gice aldım o **mehi** sīneye cevrin çekerek

Neler etdi neler āh diyemem kimseye şabāh (**Müfret 1/1**)

1.2. mehiñ:-iñ

Gül cemāl üzre tağılır ol **mehiñ** gīsūları

Dāne-i tārında bī-ħad ‘āşıḳ-ı ğamgīn tutar (**Gazel 37/4**)

1.3. mehiñ:-iñ

Gāh ħırāmān eyledikçe ol **mehiñ** gīsūları

Mübtelāsı āh eder bilmem gelir mi ħoşına (**Gazel 114/2**)

1.4. mehiñ:-iñ

Mümkün olsa yüz sürerdim ol **mehiñ** dāmānına

Çāre var mı derdimiñ takrīriñ imkānına (**Gazel 133/1**)

1.5. mehiñ:-iñ

Rāziyā cevır ü cefādır ol **mehiñ** endīşesi

Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā meydānına (**Gazel 133/7**)

meh-cebīn:

1.) Alnı ay gibi parlak olan güzel, sevgili.

1.1. meh-cebīnler:-ler

Meh-cebînler içre gördüm cânımıñ
cân pâresin
Güyyiâ dürr-i yetim dürdânedir
dürdâneler (**Gazel 33/3**)

meh-i enver:

1.) Parlak ay.

1.1. meh-i enver:

O maḥbûb-ı cihân-ârâ için Râzî didim
tārîḥ
Şu gûnâ gel kıyâs eyle **meh-i enver** o
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

mehmâ emken:

1.) Mümkün olduğu kadar, olabildiği
kadar, imkân ölçüsünde, mümkün
merteye.

1.1. mehmâ emken:-e

ḥaḳḳında nâzil olan Leḳad ḥaleḳnal
insâni fî aḥseni taḳvîm âyet-i kerîmesi
olup me'âl-i şerîfini
taḥte'z-zâhir ve **mehmâ emkene**
mülâḥaza ederek insânda velâ-siyyemâ
ḥûbânda izhâr u (**Dibace 4/8**)

mehpâre:

1.) Ay parçası, yüzü ay gibi parlak ve
güzel olan; sevgili.

1.1. mehpâre: (Halepli Melik Ahmet
Paşazade Osman Paşa hazretlerinin
kızı Mehpare Hanım)

Fenâ gülzârına teşrîf edip tâ ki bu
mehpâre
Ḳudûmiyle şafâ verdi hele gelsiñ o
güftâre (**Tarih 6/1**)

1.2. Mehpare: (Halepli Melik Ahmet
Paşazade Osman Paşa hazretlerinin
kızı Mehpare Hanım)

O maḥbûb-ı cihân-ârâ için Râzî didim
tārîḥ
Şu gûnâ gel kıyâs eyle meh-i enver o
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

1.3. mehpâreler:-ler

Nev-zûḥûr yârâna mâ'il olalı
mehpâreler
Râziyâ 'âlî nazardır elverir yârân baña
(**Gazel 7/5**)

1.4. mehpâreler:-ler

Ol güzeli görse bu **mehpâreler**
Tûrmaz okur 'âşık-ı ḡam-ḥ'âreler
(**Terci-bend 3/15**)

1.5. mehpâresinden:-sin, -den

Ziyâ şaldı gözime ḥiyrelendi
Cemâl-i şem'iniñ **mehpâresinden**
(**Gazel 107/3**)

1.6. mehpâreye:-(y)e

Luṭf edip kılsañ 'inâyet bu faḳîr
âvâreye
Rûy-ı zerdîm sûre idim ol yüzi
mehpâreye (**Terci-bend 1/10**)

meh-pāre:

1.) Ay parçası, yüzü ay gibi parlak ve güzel olan; sevgili.

1.1. meh-pāre:

Girye vü feryād edersem eylerim bir pāre hāz

Ḥande etsin sūz-nākımdan benim

meh-pāre hāz (Gazel 69/1)

1.2. meh-pāreler:-ler

Ben zarūrī āh ederdim derdimiñ dermānına

İhtiyār ile giriftār oldular **meh-pāreler** (Gazel 34/5)

mehrū:

1.) Ay yüzlü, sevgili.

1.1. mehrū:

Fiğānımdan olur hāmūş kalır dem-beste muṭribler

Şaḫın dūr olma ey **mehrū** yesār ile yemīnimden (Gazel 108/5)

1.2. mehrū:

Firāḫıñ ḥasretiyle tāḫatim tāḫ oldu ey **mehrū**

‘Aceb bir gün olur mı ki mülāḳat olduğun görsem (Müfret 19/1)

1.3. mehrū:

Seniñ sevdā-yı ‘aşkıñla lisāna geldim ey **mehrū**

Günāhkār olduğum bildi gerek a‘lā gerek edna (Müfret 23/1)

meh-rū:

1.) Ay yüzlü, sevgili.

1.1. meh-rū:

Ḥaḳīḳat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla ey **meh-rū**

‘İzārıñ şevḳi ile sürdigim

peymānelerden şor (Gazel 40/6)

meh-rū āfet:

1.) Ay yüzlü güzel, sevgili.

1.1. meh-rū āfet:-iñ

Žiyā-yı pertevin görsem o **meh-rū āfetiñ** bir kez

‘Aceb baḥt-ı siyāhım neyleyem aşlā nehār olmaz (Gazel 49/2)

mekān ol:-

1.) Mekān, yer olmak.

1.1. mekān ol:-du

Āh edip menḳūt ile Rāzī daḫi tāṛīḥ dedi

Bu ān **oldu** beḳā oğlum Muḥammed Sa‘īd’e **mekān** (Tarih 25/5)

mekkār:

1.) Hilekār, dolandırıcı, düzenbaz.

1.1. mekkārına:-ı, -n, -a

Halka

Kimseler düş olmasın veḳḳat zenîñ
mekkârına (Gazel 132/8)

mekkâre:

1.) Hilekâr, düzenbaz, dolandırıcı.

1.1. mekkâredir:-dir

Saña taḳrîr etdigim dünyâ gibi

mekkâredir

Her göze bir ğayrî yüzden görünür
âyinedir **(Terkib-bend 1/15)**

1.2. mekkâresi:-si

Beni bint-i zamân **mekkâresi** rûsvâ-yı
‘âmm etdi

Elif ḳaddim büküp o şûḥ hemân
şeklimi lâm etdi **(Gazel 142/1)**

Mekke:

1.) Kâbe’nin bulunduğu ve hac ile
umre ibadetinin ifa edildiği kutsal
şehir.

1.1. Mekke’de:-de

Ol nedir ki Rûm’da yok **Mekke’de** var
‘Âbid ü zâhidde yok Ḥaccâc’da var
(Gazel 153/1)

mekr ü âl et:-

1.) Hile ve oyun yapmak.

1.1. mekr ü âl et:-er, -sin

Rûyîña baḳdıḳça Râzî’ye gelir biñ
dürlü ḥâl

Bâbîña yüzler sürerim sen **edersin**

mekr ü âl (Terci-bend 1/19)

mekre düş:- (Deyim)

1.) Tuzağa düşmek.

1.1. mekre düş:-me

Bir müselsel ibtilâdır lâ-‘ilâc

Mekrine düşme birâder gözün aç
(Mesnevi 5/6)

mekr-i zen:

1.) Kadın hilesi.

1.1. mekr-i zen:-de

Mekr-i zende yârimi ilzâma etdim
ilticâ

Çeşm-i mestânındaki îhâma etdim
ilticâ **(Gazel 10/1)**

mekr-i zenân:

1.) Kadınların aldatması, kadınların
hilesi.

1.1. mekr-i zenân:-a

Mekr-i zenâna ser-defter oldu
Râzî-i şeydâ ‘âciz-figende **(Gazel 124/9)**

mekteb-i hüsn:

1.) Güzellik okulu.

1.1. mekteb-i hüsn:-iñ, -de

Mekteb-i hüsnünde Râzî okusun
dersin tamâm

Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endişesi (**Gazel 135/5**)

melāhat:

1.) Güzellik, şirinlik, sevgilinin yüz
güzelliği.

1.1. melāhat:

Şorarsa çākeriñi ol **melāhat** kânı
cānānım

Hemān derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/4**)

melā’ik:

1.) Melekler.

1.1. melā’ik:

Seniñ hürmetine halk oldu ‘ālem
Melā’ik ümmetiñle ‘askeriñdir (**Kıt’a**
1/8)

melāl ol-:

1.) Usanmak, bıkmak.

1.1. melāl ol-:-ma

Bādbān-ı himmete urdum seren
şimden gerü
‘Azm-i baħr-ı tevekkül semtine **olma**
melāl (**Gazel 84/4**)

melāmiyyūn:

1.) Melamet yolunu tutan dervişler,
Melamiler.

1.1. melāmiyyūn:

Hezārān güft ü gūyum bir pula almaz

melāmiyyūn

Vefā me’ mūlumuz yokdur efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

melek:

1.) Allah katında bulunan ve nur
olarak yaratılan günahsız varlıklardan
her biri; sevgili.

1.1. melek:

Güler yüzli daħi sükker zebānı
Melek sīret melek haşlet felek-hū
(**Gazel 111/4**)

1.2. melek:

Güler yüzli daħi sükker zebānı
Melek sīret **melek** haşlet felek-hū
(**Gazel 111/4**)

1.3. melek: (İsmail Hayri Efendi)

Bir meserret verdi cümle akrabāya ol
melek

Şevk-i şād ile eħibbānıñ gözünden
uçdu hūāb (**Tarih 17/4**)

1.4. melek:

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey
melek manzar

Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

1.5. meleklenmiş:-len, -miş

Yeşil tınlar giyip cānān ‘aceb ra‘nā
meleklenmiş

Baňa yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.6. melekler:-ler

Feleklerde **melekler** çilleme taşsın
eder şeksiz

Daği Mecnūn gibi ammā cihānda
iştiḥārım yok (**Gazel 74/7**)

melek sûret:

1.) Melek yüzlü, melek gibi; sevgili.

1.1. melek sûret:-li

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri
mülđen lezīz

Ey **melek sûretli** ḥānım lebleriñ
mülđen lezīz (**Gazel 28/1**)

melekāt-ı kübrā:

1.) Büyük yetenekler.

1.1. melekāt-ı kübrā:-(y)ı

leṭā’if fezā’il ü kemālāt-ı sevā’ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihi’l-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā vü **melekāt-ı
kübrāyı** kesb eylemek ve beyne’l-
‘urefā ve’z-zurefā (**Dibace 2/4**)

mellāḥ:

1.) Gemi kaptanı.

1.1. mellāḥ:

Fülk-i dile bir ben gibi **mellāḥ** bulunur
mu

Rāzī kaçırıp baḥr-ı şafāya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

memlū:

1.) Dolu, dopdolu.

1.1. memlū:

Cüş edip deryā-şıfat sen düş kemāl
taḥşīline

Dür verir vakt-ile **memlū** dür ola ka’r-
ı şadef (**Gazel 72/3**)

1.2. memlū:

Gözlerim ḥūn ile **memlū** cereyān
etmez ‘aceb

Dīde-i ḳalbimdeki bārānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/4**)

1.3. memlū:

Derd ile **memlū** dilim dermānı etmez
hīç taleb

Devr eden cānāneden eyyām geldi
ḥātıra (**Gazel 121/4**)

1.4. memlū:

Tāli’im yāver olaydı rāz’ olurum ben
daği

Feyz ile **memlū** imiş mevcūdlara
mergūb imiş (**Nazm 9/2**)

1.5. memlū:

Cigerim h n ile **meml ** ba a ra m
eyle  ult n m
Dev s z derdi ne d     m edem      - 
g r b n m (**Terci-bend 2/8**)

memn n mesr r eyle-:

1.) Mutlu ve memnun etmek.

1.1. memn n mesr r eyle-:-(y)en

Bu   r mdan beni **memn n mesr r**
eyleyen oldur
Miy n-  erba  n  nev-bah r- s  kılan
S bh n (**Tarih 5/3**)

memn n ol-:

1.) Sevinmek, hoşnut olmak.

1.1. memn n ol-:-ur

Pertev-i hüsn   z y s n her gören
mecn n olur
Cevr    z r u cef s n her çeken
memn n olur (Gazel 38/1)

me' m l:

1.) Emel edilen,  mit edilen, umulan,
Ümit.

1.1. me' m l:

H l-i ' lem şimdi c n  ikiden h l 
degil
Biri **me' m l** biri h vf bu ikiden h l 
degil (**Matla 19/1**)

1.2. me' m lumuz:-umuz

Hez r n güft   g yum bir pula almaz
mel miyy n
Vef  **me' m lumuz** yokdur efendim
her z m nimden (**Gazel 108/6**)

me' m riyet:

1.) Memurluk.

1.1. me' m riyetimiz:-imiz

Bur sa mütesellimi Ma m d P   'ya
b -ferm n-  ' l  keth d  naşb olunup
...

me' m riyetimiz ile bi  iki yüz beş
senesi Reb 'u'l-a ir'iniş on altıncı
 eh r- enbe güni (**Dibace 3/4**)

menba':

1.) Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı,
meydana geldi  , zuhur etti   kaynak.

1.1. menba'  :- 

Meclis- r  k dr-i v l  **menba'  **    ib-
' t 
Eylesi  dil-h   h  üzre zev ini her  ub 
u   m (**Tarih 37/9**)

1.2. menba'  s  :- , -s  

 ef 'at **menba'  s  ** bu güneh-k ra
meded eyle
Hev -yı nefis ile geçdi z m n m y 
Res lull h (**Kaside 3/6**)

menba' -  c d u kerem:

1.) Cömertlik ve asalet kaynağı.

1.1. menba‘-ı cūd u kerem:

Şarf-ı maḳdūr eyledi ol **menba‘-ı cūd u kerem**

Vāḳıf-ı şānisi oldu ḳıl du‘ā merdāna bak (**Tarih 20/6**)

menḡuş:

1.) Kūpe.

1.1. menḡuşına:-ı, -n, -a

Dem-be-dem āh u fiḡānım girmez oldu ḡuşına

Cānımı āvīze ḳıldım ḡuşınıñ

menḡuşına (Gazel 114/1)

menḡūt:

1.) "Ebced" hesabıyla ve noktalı harflere göre tertip edilmiş tarih.

1.1. menḡūt:

Āh edip **menḡūt** ile Rāzī daḡi tārīḡ dedi

Bu ān oldu beḡā oḡlum Muḡammed Sa‘īd’e meḡān (**Tarih 25/5**)

1.2. menḡūt:

Dedi **menḡūt** ile Rāzī anuñ fevtine tārīḡin

Züleyḡā ‘azm-i rāḡ etdi bugün firdevse yā ‘adne (**Tarih 42/1**)

menḡūti:

1.) "Ebced" hesabıyla ve noktalı harflere göre tertip edilmiş tarih.

1.1. menḡūti:

Düşdi bir **menḡūti** tārīḡ Rāzīyā eyler hesāb

Ḳıldı pāşā-yı Muḡammed ‘Ārif ‘uḡbāya ḡirām (**Tarih 21/7**)

1.2. menḡūti:

Söyledim **menḡūti** tārīḡ fevtine Rāzī hemān

Edībe Ḥānım cihāndan vāşıl oldu cennete (**Tarih 32/1**)

1.3. menḡūti:

Söyledim **menḡūti** tārīḡ Rāzīyā mīlādına

Āmire Ḥānım’la tezyīn eyledi bezm-i felek (**Tarih 47/1**)

mensūb:

1.) Bir yer veya kimseye ait olma durumu.

1.1. mensūbesi:-e, -si

Bir felek-meşreb ḡüzel bu zühreniñ **mensūbesi**

Sükker-i ḡand-i lebi meftūnlarıñ meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

menzil:

1.) Varılmak istenen nokta, hedef, yer.

1.1. menzile:-e

Beni bir **menzile** iclās ede Rabb-i ‘izzet

İ'tibār-ı küberā ḥaqqıma iḳbāl olmaz
(Gazel 58/6)

menzil al-:

1.) Amaçlanan yere ulaşmak için
mesafe katetmek.

1.1. menzil al-:-ır

Kendiniñ ayakları devr-i felek
Devr ederse **menzil alır** giderek
(Mesnevi 3/5)

merak:

1.) Bir şeyi anlamak veya öğrenmek
için duyulan istek.

1.1. merakdan:-dan

Amān gerçek bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet bizi kırtar **merakdan**
(Gazel 103/7)

merām:

1.) İstek, niyet, maksat, amaç.

1.1. merām:

Dergeh-i vālā-yı pırde olmağa ḥāşıl
merām
Tekye-i dārü's-selāmda şimdi nevbet
bekleriz (Gazel 52/6)

1.2. merām:

Rāh-ı 'aşka cān fedā kıl olagör ḥāşıl
merām
Hicr-i yār ile 'aceb hem-
rāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/3)

1.3. merām:

Türkçe dedim 'Arab'a bir çift kelām
Bī-tevaḳḳuf eyledi ḥāşıl **merām**
(Mesnevi 3/14)

1.4. merām:

Bāb-ı mü'mīne muvaḥḥid 'āşıkı celb
eyleyip
Eyleyen iḳrārı elbet olmada ḥāşıl
merām (Tarih 14/4)

1.5. merām:

Ḥulle-i cennet sezādır ḳāmet-i bālāsına
Nūş edip cām-ı şehādet eyledi ḥāşıl
merām (Tarih 21/3)

1.6. merām:

Bed nazardan şaklasıñ hem vāḥidi
muḥtār anı
Dü cihānda Ḥazret-i Ḥaḳ eylesiñ ḥāşıl
meram (Tarih 37/3)

1.7. merāmımca:-ım, -ca

Saña cevır ü cefā resmi tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi güyā **merāmımca**
ināndırdı (Gazel 141/4)

1.8. merāmıñca:-ıñ, -ca

Yeter ey nā-murād Rāzī du 'āya başla
gel ḡayrī
Cenāb-ı Ḥazret-i ḳādir **merāmıñca**
ede iḡyā (Müfret 101/1)

1.9. merāmınca:-ın, -ca

‘Aliyy Seyyid Mîr’îñ lisânından şenâ
etdim

Bu Hamza-zāde’yi Allāh **merāmınca**
ede ḥandān (**Tarih 5/5**)

1.10. merāmınca:-ın, -ca

Devām-ı ‘ömr-i ‘işmetle İlāhî feyz-yāb
eyle

Murād alsın dü ‘ālemde **merāmınca**
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

1.11. merāmız:-ız

Ḥakāretle nazar kıılma efendim
Velî ālūdeyiz ḥāşıl **merāmız** (**Gazel**
54/6)

merām et:-

1.) İsteğini yapmak, amacını yerine
getirmek.

1.1. merām et:-di

Bu şeb va‘d-i kerîminden vişāl-i
bezmine çekdi

Lebinden būselerle Rāziyā ḥāşıl
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.2. merām et:-di, -m

Ḥudā’nıñ beytine ārzū çekip görmek
merām etdim

Şeb ü rûzda bu maṭlûba derûnî ber-
devām etdim (**Kaside 1/1**)

merām eyle:-

1.) İsteğini yapmak, amacını yerine
getirmek, arzulamak, istemek.

1.1. merām eyle:-r

Yaşılmış gönlümüñ ābādına dildār
merām eyler

Hezārān şīveler ‘arz eyleyip bî-hûde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

merām kıl:-

1.) Arzulamak, dilemek, istemek.

1.1. merām kıl:-dı

Seyyid Aḥmed Pîr Rifā‘î şevkına şāh-ı
cihān

Bu Rifā‘î’dir ki abādına **kıldı merām**
(**Tarih 14/19**)

1.2. merām kıl:-dı, -m

Ḥazret-i vāşıfı tanzîr etmege **kıldım**
merām

Rāziyā bî-çārelikle çāredār oldu göñül
(**Gazel 85/9**)

merām ol:-

1.) Arzulamak, dilemek, istemek.

1.1. merām ol:-du

Şokularak būs edeyim zeķānıñ
Lebleriñiñ bālı **merām oldu** gel
(**Gazel 83/5**)

1.2. merām ol:-du, -m

Hezār sa‘yi ... etdim müfid olmadı
şūrîde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip hāşıl
merām oldum (Müfret 39/1)

merbūt:

1.) Bağlı, bağlanmış; var olması başka
bir şeyin varlığına bağlı.

1.1. merbūd:

Serserī gezme cihānda feyze **merbūd**
her murād
Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me’āb
olmak ne güc (**Gazel 24/6**)

mercāne:

1.) Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi
kök salarak büyüüp gelişen, kırmızı
renkli, kalker iskeletli hayvan;
sevgilinin dudağı.

1.1. mercāneye:-(y)e

Ḳurtuluş yok düş olan bu gözleri
seḥḥāreye
Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercāneye (Terci-bend 1/11)

1.2. mercāneye:-(y)e

Dil tolaşıp kākül-i cānāneye
Şordu didem lebleri **mercāneye**
(**Terci-bend 3/7**)

mercānī:

1.) Mercan renginde.

1.1. mercānī:

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler bu
şeb

Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları

mercānī (Kıt’a 3/3)

merd:

1.) Erkek, yiğit, cesur, sözünün eri.

1.1. merd:

Bendeñe ḥor bakma cānā sevdiğim
şīrāne bak
Aç gözüñ eyle nazar **merd** iseñ
merdāne bak (**Matla 22/1**)

1.2. merd-iseñ:-i, -se, -ñ

Ehl-i derde ol bī-beḳā devrāna bakma

merd-iseñ

Ser-fürü eyle zamānıñ mūrıñ lengīnine
(**Gazel 117/3**)

merdān:

1.) Mertler, yiğitler.

1.1. merdāna:-a

Derd-i yāre düş olanlar āh eder leyl ü
nehār

Var yūri meydān-ı ‘aşḳda Rāziyā

merdāna baş (Gazel 66/5)

1.2. merdāna:-a

Çille-i cevır ü cefāñı çekmeye şāhım
seniñ

Şad hezārān şevḳ ile **merdāna** eyler
ser-fürü (**Gazel 113/4**)

1.3. merdāna:-a

Ne lāzım dāmen ü destı güzeller şāh u
hünkārın

Eşigi ka‘besine sür yüzün **merdāna**
‘aşk eyle (**Gazel 120/5**)

1.4. merdāna:-a

Şarf-ı maḳdūr eyledi ol menba‘-ı cūd u
kerem

Vāḳıf-ı şānīsı oldu kıl du‘ā **merdāna**
bak (**Tarih 20/6**)

merdāne:

1.) Mert bir insana yakışır tarzda,
mertçe, yiğitçe.

1.1. merdāne:

Bendeñe ḥor bakma cānā sevdiğim
şīrāne bak

Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdāne bak (**Matla 22/1**)

1.2. merdānedir:-dir

Şāhib-i inşāf olan taḥsīn eder
merdānedir

Ġayriler gūş eylemezler bī-me‘āl
renginedir (**Terkib-bend 1/21**)

1.3. merdānelik:-lik

Raḥşa meydān vermede vardır velī
merdānelik

Nā-hüner esb-ile da‘vā eylemek
beyhudedir (**Müfret 71/1**)

merġūb:

1.) Raġbet edilen, istenilen, arzu
edilen; sevgili.

1.1. merġūb:

Tāli‘im yāver olaydı rāz’ olurum ben
daḥi

Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
merġūb imiş (**Nazm 9/2**)

merḥabā:

1.) "Selam, merhaba, hoş geldin!" gibi
anamlara gelen ifade.

1.1. merḥabā:

Diriġ etsem fedādır cān u başım
Dise bir **merḥabā** tūtī lisānım (**Gazel 94/3**)

merḥabā kıl:-

1.) Merhaba demek, selamlamak.

1.1. merḥabā kıl:-dı, -m

Merḥabā kıldım uzaḳdan nīm-
tebessüm eyledi

Şad hezār cevriñi gördüm bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

1.2. merḥabā kıl:-sa, -m

Hīç teraḥḥum eylemez bir nīm-nigāh
etmez āmān

Merḥabā kılsam uzaḳdan ġayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

merhamet:

1.) Acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.

1.1. merhamet:

Nigāh-ı tīg-i dil-düzü cigerde eyledi mesken

Ne çäre **merhamet** şefkat ser-ā-pā yāre qalmışdır (**Gazel 43/4**)

1.2. merhamet:

Nā-bedīd oldu cihāndan **merhamet** dedikleri
Görmüşü kimyā gibi işidenler pek kalīl (**Müfret 50/1**)

1.3. merhametsiz:-siz

Merhametsiz kanlı zālīm tūrmaz āl eyler baña
Bilmem efsūn mu oğur yoksa ne hāl eyler bana (**Gazel 12/1**)

merhamet eyle:-

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. merhamet eyle:-

Sīne sūzān dīde giryān baş açık yalın ayak

Merhamet eyle efendim ikrāra Allāh ‘aşkına (**Gazel 131/4**)

merhūme:

1.) Allah’ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli olmuş, ölmüş müslüman kadın.

1.1. **merhūme:** (Bursalı İbrahim Rāzī’nin kızı Rahime Hanım)

Du‘āsın müstecāb eyle ebeveyniñ bu

merhūme

İlāhī fażl-ı luṭfuñdan kerem kılmış
mesned-i ‘ulyā (**Tarih 43/3**)

mermer:

1.) Mermer taşı.

1.1. mermerden:-den

Qıldığım āh u fiğānım gūşına girmez ne sūd

Qalbiñ ahenden mi cānā yoğsa

mermerden midir (**Gazel 30/3**)

Meryem:

1.) Hz. İsa’nın annesi; Hz. Meryem.

1.1. Meryem:

Yā İlāhī vālideynin hācetin eyle qabūl

Meryem Havvā ile olsun ‘Aden’de

dīz-be-dīz (**Tarih 26/3**)

1.2. Meryem:

Maqāmı ‘adn ile firdevs ola yā Rab bu mazlūmuñ

Enīsi **Meryem** olsun hem munīsi

ḥazret-i ‘Azrā (**Tarih 43/4**)

Mescid-i Akṣā:

1.) Kudūs’te bulunan kutsal mabed;

Hz. Muhammed’in miraca çıktığı

mekân.

1.1. Mescid-i Akşā:

Minber ü mihrābının āşüftesidir hāş u
‘ām

Mescid-i Akşā gibidir gūyiyā nūr u
ziyā (Tarih 8/8)

Mescid-i Akşā-yı sālī:

1.) İkinci Mescid-i Akşā.

1.1. Mescid-i Akşā-yı sālī:

Bir sicilli var anuñ mihrābının tākında
kim

Mescid-i Akşā-yı sālī berķ urur nūr u
ziyā (Tarih 9/7)

mesel:

1.) Atasözü, darb-ı mesel.

1.1. meşeldir:-dir

Qabül etmez hele ma‘dem saña ağıyar
ola hem-dem

Ki tahrik etmede gönli **meşeldir** bir
meges besdir (Gazel 47/5)

1.2. meşeldir:-dir

Bir şefi‘im yok beni sultānıma ta‘rif
eder

Bu **meşeldir** öksüz oğlan nāfesin
kendi keser (Matla 4/1)

meserret:

1.) Sevinç, mutluluk.

1.1. meserretle:-le

Halka-i bezm-i vefāda dedi mesrūr
edeyim

Bu **meserretle** derūnī eleminden
geçdik (Gazel 82/7)

meserret ver:-

1.) Mutluluk, sevinç vermek.

1.1. meserret ver:-di

Bir **meserret verdi** cümle akrabāya ol
melek

Şevk-i şād ile ehibbānıñ gözünden
uçdu h‘āb (Tarih 17/4)

Mesihā:

1.) Hz. İsa peygamber.

1.1. Mesihā:

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşkım ol
manaşdırdı

Bilādımda benim zikrim **Mesihā** gibi
yād oldu (Gazel 145/5)

mesken eyle:-

1.) Yurt edinmek, yerleşmek.

1.1. mesken eyle:-di

Nigāh-ı tīg-i dil-düzü cigerde **eyledi**
mesken

Ne çāre merhamet şefkat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (Gazel 43/4)

meslekī cedd:

1.) Meslek hayatı.

1.1. meslekī cedd:-im, -de

Meslekī ceddimde sırr-ı kirdi-gāra
ḥamd edip
Bir ḥelāl kesb için her dem zirā‘at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

mesned:

1.) Yüksek mevki, makam; dayanak,
destek.

1.1. mesned:

Zülf ü tār-ı müşg-bārīñ şıḥḥat-i cānım
benim
Sāyesinde dā‘imā **mesned** penāh ister
göñül (**Gazel 87/4**)

1.2. mesnede:-e

Rāziyā dürdāne tārīḥ söyledim
bünyādına
Dil-güşā kāşāne kıldı ‘İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

1.3. mesnede:-e

Ğıbtā eder erbāb-ı rıḳḳat cāy-ı ‘ālī
ḳadrine
Böyle dīlcū **mesnede** her bir gören
eyler şena (**Tarih 39/2**)

1.4. mesnedi:-i

Yā İlāhī bu şehīde rahmetiñ eyle
müdām
Böyle zāt-ı pākiñ elbet **mesnedi**
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

mesned ol:-

1.) Mevkisinde olmak, makamda
bulunmak.

1.1. mesned ol:-sun

Himmeti ḡāyet bülenddir böyle bir zāt-
ı güzīn
Dā‘im **olsun mesnedinde** şeyh-sālār-ı
kiram (**Tarih 14/7**)

mesned tut:-

1.) Dayanak tutmak.

1.1. mesned tut:-muş

Ḥiredār etdi dü dīdem gül cemāl-i
pertevi
Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik **mesnedin**
tutmuş tamam (**Müfret 20/1**)

mesned-i Mahmūd:

1.) Sultan Mahmud Han'ın makamı.

1.1. mesned-i Maḥmūd:

Mesned-i Maḥmūd'a teşbīh olunur
işbu maḳām
Post-nişīn etmede Ḥaḳ her nefesde
şād-kām (**Tarih 14/1**)

mesned-i ‘ulyā:

1.) Yüce makam, yüksek rütbe, cennet.

1.1. mesned-i ‘ulyā:

Du‘āsın müstecāb eyle ebeveyniñ bu
merḥūme
İlāhī faẓl-ı luṭfuñdan kerem kııl
mesned-i ‘ulyā (**Tarih 43/3**)

mesneviyât:

1.) Mesneviler.

1.1. meşneviyât:

meşneviyât u müfredât-ı ‘âcizâneler
ile hürûf-ı teheccî tertîb üzre işbu
dîvân-ı

hâkîrânemi vücûda getirip ve niyyet-i
hâlişâ ile fi’l-hâkîka tertîb-i tefe’ül
daği (**Dibace 4/13**)

mesrûr:

1.) Sevinçli, mutlu, şen.

1.1. mesrûr:

‘Aceb ben nâ-ümîd olmuş iken va’d-i
kerîminden

Dedi **mesrûr** idim Râzî demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

mesrûr et-:

1.) Sevindirmek, memnun etmek.

1.1. mesrûr et-:-e, -(y)im

Halkâ-i bezm-i vefâda dedi **mesrûr**
edeyim

Bu meserretle derûnî eleminden
geçdik (**Gazel 82/7**)

mest:

1.) Sarhoş, kendinden geçmiş.

1.1. mestim:-im

Gözün gördüm o zülfüñ arasından
Gözi **mestim** gözi sehhâresinden
(**Gazel 107/1**)

mest et-:

1.) Kendinden geçirmek, sarhoş
olmak, aşık etmek.

1.1. mest et-:-er

Ol nedir ki bir ‘acâyîb şeydir ol
‘Akl-ı ‘aklı **mest eder** bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

mest eyle-:

1.) Kendinden geçirmek, sarhoş
olmak, aşık etmek.

1.1. mest eyle-:-di

Gözi sehhâresi gâyet de sâhîr
Beni **mest eyledi** ol çeşm-i âhû (**Gazel**
111/5)

1.2. mest eyle-:-di

Düşünce vādî’-i zulmet beni **mest**
eyledi hâlâ
İçince âb-ı hayvânı unuttum vaşl-ı
Leylâ’yı (**Gazel 137/3**)

1.3. mest eyle-:-di, -ñ

Bendeñi bir bûy ile sen **mest** ü medhûş
eylediñ

Bûy kâkül den mi bilsem zülf-i
‘anberden midir (**Gazel 30/2**)

1.4. mest eyle-:-(y)en

Beni **mest eyleyen** çeşmi ne fettân
olduğun görsem
O naḥl u kâmet-i tûbâ hırâmân
olduğun görsem (**Gazel 97/1**)

mest ol:-

1.) Kendinden geçmek, sarhoş olmak;
âşık olmak.

1.1. mest ol:-ur

Felekde zühre girdi rakşa gūyâ
O şühüm **mest olur** çâl-pâresinden
(**Gazel 107/5**)

mestâne:

1.) Sarhoş olmuş, kendinden geçmiş,
mahmur, âşık.

1.1. mestâne:

Bizi **mestâne** halk etdi Hudâmız
Uyanmaz hûb-ı ‘aşqdan mübtelâmız
(**Gazel 54/1**)

1.2. mestânedir:-dir

Mâ’il olmuş hûb-ı sîne hâşş u ‘âm
‘Âşık u **mestânedir** eyler kıyâm
(**Mesnevi 4/8**)

1.3. mestâneler:-ler

Bezm-i Cem’den bir nişân verdi bugün
meclis hemân
Sâğar-ı şahbâ çekerler şevkıña
mestâneler (**Gazel 33/2**)

1.4. mestânesi:-si

Sîneme dâğ urdı tîr-i gamzeñiñ
peykânesi
Ney gibi efğân eder ‘aşıklarıñ
mestânesi (**Gazel 151/1**)

mest-i endām eyle:-

1.) Boy ve endamla sarhoş eden;
sevgili.

1.1. mest-i endām eyle:-(y)en

Mest-i endām eyleyen sensin beni
sevdiğim
‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergâh
bilir (**Gazel 48/5**)

mest-i lâ-ya‘kıl:

1.) Aklı başından gitmiş, kendinden
geçmiş, sarhoş.

1.1. mest-i lâ-ya‘kıl:

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhîm
Ki eger **mest-i lâ-ya‘kıl** gehi ‘aklı olur
bî-râh (**Kıt’a 2/2**)

1.2. mest-i lâ-ya‘kıl:

Beni zîncîr-i zülfiñe giriftâr eylediñ ey
şüh
Bu Râzî **mest-i lâ-ya‘kıl** ‘aceb şeydâ
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

mest-i lâ-ya‘kıl ol:-

1.) Aklı başından gidip sarhoş olmak.

1.1. mest-i lâ-ya‘kıl ol:-ur, -sa, -m

Mest-i lâ-ya‘kıl olursam hâlime rahm
eyleyip

Keşf eder derdim benim ‘arz-ı cemâl
eyler bana (**Gazel 12/7**)

mest-i müdām et:-

1.) Şarabın etkisiyle sürekli sarhoş
olmak; her daim sarhoş gezmek.

1.1. mest-i müdām et:-di

Perîşânlık beni meczûb gibi **mest-i
müdām etdi**

Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çâre yâ Rab (**Gazel 15/3**)

mes’ûl ol:-

1.) Yaptığı iş ve hareketlerden hesap
vermeğe mecbur olmak, sorumlu
olmak.

1.1. mes’ûl ol:-ur, -sa, -m

‘Adl ile **mes’ûl olursam** cürmümün
pâyânı yok
Sûz-ı hicrân ile cânım olmada dâ’im
kebâb (**Gazel 14/6**)

meşâm:

1.) Koku alma organı, burun.

1.1. meşâmım:-ım

Ṭaleb-kâr-ı ğubâr-ı pâyîñ olsam
Meşâmım bûy-ı müşg-i ezheriñdir
(**Kıt’a 1/20**)

meşâmma:

1.) Koklama organı, burun.

1.1. meşâmma:

Hırâmandan **meşâmma** geldi bir bû
Ne mümkün nâfe-i âhûda bu bû
(**Gazel 111/1**)

meşgûliyet:

1.) Meşgul olmak.

1.1. meşgûliyetime:-im, -e

ta‘mîr ü tesellâ-yı hâtır-ı kesîr için
‘aql-ı kaşîrimle ‘indi ve zannî eş‘âr u
ebyâta şürû‘ u

meşgûliyetime bādî vü bā‘iş olacak
(**Dibace 3/12**)

meşhûr-i cihân ol:-

1.) Dünyada tanınmak, herkes
tarafından bilinmek, şöhret olmak.

1.1. meşhûr-i cihân ol:-ma, -da

Meşhûr-i cihân olmada günden güne
hüsnün
Hep ‘âşık-ı nâ-kâmıñı çâker biliriz biz
(**Gazel 50/8**)

meşreb:

1.) Huy, karakter, yaratılış.

1.1. meşrebi:-i

Meşrebi hûn-rîze beñzer vechi gûyâ
mâh-tâb
Bıçağı yalmanlı ammâ kendi dermânı
güzel (**Gazel 88/8**)

1.2. meşrebi:-i

Meşrebi hūbāna beñzer pendimi gūş
eylemez

Bahtını yāver şanur dil Kays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

meşrūb:

1.) İçecek, meşrubat.

1.1. meşrūbesi:-esi

Bir felek-meşreb güzel bu zühreniñ
mensūbesi

Sükker-i khand-i lebi meftūnlarıñ

meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

metā´-ı hūsn:

1.) Güzellik sermayesi.

1.1. metā´-ı hūsn:-üñ, -i

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre

Metā´-ı hūsnüñi verseñ ‘aceb mi ben
harīdāra (**Gazel 119/1**)

me´vā et:-

1.) Sığınılacak yer etmek, yurt
edinmek.

1.1. me´vā et:-e

Ḥazret-i Pāşā-yı Ġāzī Bermekī-i vakt
idi

Sāḥa-i dārū´l-cinānı Ḥaḳ **ede me´vā**
aña (**Tarih 9/1**)

me´vā eyle:-

1.) Sığınılacak yer etmek, yurt
edinmek.

1.1. me´vā eyle:-(y)e

Cigerden āh edip Rāzī dedi fevtine
tām tārīḥ

Raḥīme Ḥānım’a Allāh cinān **eyleye**
me´vā (**Tarih 43/5**)

mevād:

1.) Hususlar, meseleler, işler, konular.

1.1. mevād:

tażarru´ u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi´l-münāsebet ba´zı **mevād**
zımnında

iktizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu´ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā´iyāt u (**Dibace 4/11**)

mevc-engīz ol:-

1.) Dalgalanmak.

1.1. mevc-engīz ol:-duk, -da

diyārlarda rüzgār-ı ğaddār u
düşmenān-ı nā-bekāra rağmen felek
dil-nüvāz olduḳda
deryā-yı ‘aşkıñ cūşa gelip bād-ı ḥasret
galebesiyle **mevc-engīz olduḳda** dil-i
vīrānımı (**Dibace 3/10**)

mevcūd:

1.) Var olan, herkes.

1.1. mevcüdlara:-lar, -a

Tāli‘im yāver olaydı rāz’ olurum ben
daḥi

Feyz ile memlū imiş **mevcūdlara**
mergūb imiş (**Nazm 9/2**)

meveddet:

1.) Sevgi, muhabbet.

1.1. meveddete:-e

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü **meveddete** bādī ve bā‘is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(**Dibace 2/5**)

Mevlā:

1.) Allah, Rab, İlah, Hak, Hüda.

1.1. Mevlā:

Derdimiñ dermānı **Mevlā** ġayrī çāre
istemem

Gözlerimden çāreler nem üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.2. Mevlā:

Muvaffaḫ eyledi **Mevlā** bugün ben
ber-murād oldum

Hezārān tuḥfeler verdim yine ḥabṭ-ı
kibār etdim (**Gazel 101/3**)

1.3. Mevlā:

Müyesser eyledi **Mevlā** bu ‘āciz ābd-i
nācīze

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥḳīḳ-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

1.4. Mevlā:

Ne ḥaddim var seniñ evṣāfıña lāyık
sūḥandārılık

Muvaffaḫ eyleye **Mevlā** lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

1.5. Mevlā:

Ḥabībimdir diyü medh etdi **Mevlā**
Dü ‘ālemde sa‘ādetli serindir (**Kıt’a**
1/2)

1.6. Mevlā:

Du‘ā ile dedi mīlādına tāriḥini Rāzī
Sa‘īde Ḥānım’ı **Mevlā** dü ‘ālemde be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.7. Mevlā:

Niyāz-mendim miṣāline ḳarīben
gösterir **Mevlā**

Baña himmet ile her ān du‘ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

1.8. Mevlā’dan:-dan

Ne ṣāḥāndan ne mīrāndan ne Ḥızr u
ġavs-ı a‘zamdan

Beşerden isteme aṣlā murādı iste
Mevlā’dan (Matla 10/1)

1.9. Mevlā’mıñ:-m, -ıñ

ibrāz eylediği **Mevlā’mıñ** ḳudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü

tezekkür kaşd
edinip ekşer eş‘arım bu huşûşda ibdā‘
olunduğda taḥṣīl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (Dibace 4/9)

Mevlā ‘aşkına: (Kalıp ifade)

1.) “Allah aşkına, yalvarırım”
anlamında yalvarma sözü.

1.1. Mevlā ‘aşkına:

Oku Mevlā ‘aşkına gel fātiḥa ihlāş ile
Rūḥına ihdā edince Ḥaḥ seni eyler be-
kām (Tarih 21/5)

mevzūn:

1.) Vezinle yazılmış, ölçülü.

1.1. mevzūnunda:-un, -da

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve
vezn ü **mevzūnunda** rekāket ü
saḳāmet bulurlarsa
beşeriyyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (Dibace 4/17)

mey:

1.) Bāde, şarap, içki.

1.1. mey:

‘İdiyyeye zūhd ehli ‘aceb cāme deḡişir
Ḥırkasını rindān **mey** ile cāme deḡişir
(Gazel 35/1)

1.2. meyle:-le

La‘l-i dilber gibi **meyle** pūr olup
gözler beni
Bir ayaḡ ile irişür Rāziyā dermān
ḳadeḥ (Gazel 25/5)

mevdān:

1.) Geniş yer, açık alan, saha; bir
hususun ortaya döküldüğü, cereyan
edildiği yer; açık, aşikâr, ortada.

1.1. mevdāndadır:-da, -dır

Bir nefesde mālīk eyler evvelini āḡire
Rāziyā bīdār ederler aç gözün
mevdāndadır (Gazel 45/5)

1.2. mevdānımız:-ımız

Ne mümkün ḡāl-i ‘uṣṣāḳı saña tefhīm
edem bir bir
Girerseñ ḡalka-i zikre bizim
mevdānımız vardır (Gazel 44/4)

1.3. mevdānlı:-lı

Ṭavrını eṭvārını taḡsīn eder üftādeler
Ḳāmeti ḡāyet bülenddir sīne **mevdānlı**
güzel (Gazel 88/6)

mevdān oku:- (Deyim)

1.) Korkmadığını, çekinmediğini
açıkça bildirmek, kavga veya
yarışmaya çağırarak.

1.1. mevdān oku:-dukça

Cān verme benim cānıma bī-minnet
efendim

Tîğ-i nigehiñ Rāzî'ye **mevdān**
oķuduķça (Gazel 118/5)

mevdān ver-:

1.) Meydana sürmek.

1.1. **mevdān ver-:-me, -de**

Rahşā **mevdān vermede** vardır velī
merdānelik

Nā-hüner esb-ile da'vā eylemek
beyhüdedir (Müfret 71/1)

mevdāna gel-: (Deyim)

1.) Meydana çıkmak, ortaya gelmek.

1.1. **mevdāna gel-:-di**

Dertli dil **mevdāna geldi** derdine arar
'ilāc

Bir devā kıll derdine lutf eyle cānā bir
'ilāc (Gazel 22/1)

mevdān-ı 'aşk:

1.) Aşk meydanı.

1.1. **mevdān-ı 'aşk:**

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün

mevdān-ı 'aşk içre

Müdāmā cevri ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (Gazel 63/3)

1.2. **mevdān-ı 'aşk:-da**

Derd-i yāre dūş olanlar āh eder leyl ü
nehār

Var yūri **mevdān-ı 'aşkda** Rāziyā
merdāna baş (Gazel 66/5)

mevdān-ı cihāna gel-:

1.) Dünyaya gelmek, doğmak.

1.1. **mevdān-ı cihāna gel-:-di**

Harf-i menķūt ile Rāzī söyledim
tārīhini

Geldi mevdān-ı cihāna Seyyid
Aḥmed nev-nazīf (Tarih 23/1)

mevhāne:

1.) İçki içilen ve satılan yer.

1.1. **mevhāne:-de**

Gice gündüz işlenir her ḥānede
Anı erbābı bulur **mevhāne**
(Mesnevi 5/5)

mevil ver-: (Deyim)

1.) Meyletmek, yönelmek; bağlanmak.

1.1. **mevil ver-:-di, -m**

Bir kere yüzün gördüm şıdķ ile **mevil**
verdim

Vaşlın şeb u rüz derdim senden bu
gönül geçmez (Gazel 56/2)

mevl et-:

1.) Meyletmek, yönelmek, arzu etmek.

1.1. **mevl et-:-er**

Rāziyā bu keşmekeşden fāriğ ol eyle
edeb

Meyl eder erbāb-ı hikmet adamın
sengīnine (Gazel 117/5)

1.2. meyl et:-me, -di, -m

Rāziyā **meyl etmedim** ben tāzeye bu
bir kaçā

Aldı gönüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

meymūn ol:-

1.) Maymun olmak, maymuna
dönmek, rezil olmak.

1.1. meymūn ol:-ur

‘Āşık-ı bī-çāreler mümkün mü vaşfiñ
eylemek

Medhiñe ağāz edenler dem-be-dem
meymūn olur (**Gazel 38/3**)

mezād ol:-

1.) Alıcıların toplu olarak bulunduğu
bir yerde arttırma yoluyla yapılan
satış, açık arttırmaya çıkmak.

1.1. mezād ol:-du

Harīdār-ı vişāl-i bezmine ben pey
dedim ammā

Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

mezīd:

1.) Artma, çoğalma.

1.1. mezīd:

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ kudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü
tezekkür kaçd

edinip ekşer eş‘ārım bu huşūşda ibdā‘
olunduğda taḥşīl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle **mezīd** (**Dibace 4/10**)

mı:

1.) “Mi” soru edatı.

1.1. mı:

Var **mı** bir ḥāline Rāzī şükrini takdīm
eder

Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā degil mi yā
(Gazel 8/5)

1.2. mı:

Gel berü ey ḥūn ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var **mı** senden gayri hīç yanımcā bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.3. mı:

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var **mı**
‘ālemde

Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/7**)

1.4. mı:

Var **mı** āyā yolına varın verür bir
‘āşıkım

Māl degil serden geçen düşvārımıñ
a‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.5. mı:

Hāl-i dilimi söylemeye var **mı** liyākat
Güş eyleseñ esrārımı āh nelerim var
(Gazel 46/2)

1.6. mı:

Bu meclisden şafā-yāb oldu **mı** āyā
eḥibbāmız
Karāra eyledim niyyet firāra hīç kenār
olmaz (Gazel 51/3)

1.7. mı:

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var **mı**
ol
Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (Gazel 88/4)

1.8. mı:

Ḥazret-i Ḥaḳḳ'a yarar bir 'ameliñ var
mı seniñ
Düşün ey Rāzi-i bī-çāre hicāb
eyleyelim (Gazel 90/5)

1.9. mı:

Utanıyorum neyleyeyim cānım
efendim
Hāl-i dilimi söylemeye var **mı**
zebānım (Gazel 92/3)

1.10. mı:

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
niğāhı
Takrīre mecāl var **mı** diyem hāl-i
beyānım (Gazel 92/6)

1.11. mı:

Bu 'aşḳ-ı bī-amāna bir devā vü çāreler
var **mı**

'İlel geldi ṭabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (Gazel 102/2)

1.12. mı:

Evşāfiñi vaşf eylemege var **mı**
mecālīm
Yok şānına şāyeste efendim
sūḥanımdan (Gazel 104/4)

1.13. mı:

Düşürdi dāmına āvāre göñlüm
Kaçar **mı** şayd olan āvāresinden
(Gazel 107/4)

1.14. mı:

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sâ'il eder
Çāre var **mı** el yetişmez ol perīniñ
düşına (Gazel 114/3)

1.15. mı:

Ricām kabul olur **mı** 'aceb bāb-ı
Ḥudā'da
Ehl-i semā du'āda benim içün semāda
(Gazel 125/1)

1.16. mı:

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü rızā var **mı** daḥi arada
(Gazel 125/3)

1.17. mı:

Kemend-i zülf ü bendiñ taķıldı
gerdānıma
Ayağım yer başar **mı** vāşıl oldum
murada (**Gazel 125/9**)

1.18. mı:

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmānına
Çāre var **mı** derdimiñ taķrīriniñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

1.19. mı:

Var **mı** hācet sırr-ı ‘aşķı söyleyem
dildārıma
Ney gibi efgān u nālān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.20. mı:

Şād-mān eyler vişāliñ Rāzī-i dil-
hastayı
Ola **mı** gün bu gözüm ravzaña yüzler
süre mi (**Kaside 2/5**)

1.21. mı:

Bī-kesi tefṭiše geldiñ bunda sen
Kimsesi var **mı** şanırsıñ beni sen
(**Mesnevi 1/4**)

1.22. mı:

‘Aceb fevķimde var **mı** bir güneş-kār
Güneş-kārım güneş-kārım güneş-kār
(**Mesnevi 2/4**)

1.23. mı:

Benim gibi ‘aceb bī-çāre var **mı**
Derūnum derdine bir çāre var **mı**
(**Mesnevi 2/9**)

1.24. mı:

Benim gibi ‘aceb bī-çāre var **mı**
Derūnum derdine bir çāre var **mı**
(**Mesnevi 2/9**)

1.25. mı:

Firākıñ ḥasretiyle tāķatım tāķ oldu ey
mehrū

‘Aceb bir gün olur **mı** ki mülāķat
olduğın görsem (**Müfret 19/1**)

1.26. mı:

Turre-i zülfine çekdim bu dil-i şeydāyı
ben
Uşlanır **mı** neyleyim zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

1.27. mı:

Hāfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermānına
Var **mı** hācet gitmeye Şīrāz'a sultānım
gibi (**Tarih 7/5**)

1.28. mıdır:-dır

Qılmasun şems ü kamer ol ḥüsn-i
ḥübān ile baḥş
Qullara lāyık **mıdır** ki ede şāhān ile
baḥş (**Gazel 19/1**)

1.29. mıdır:-dır

Saňa lâzım **mıdır** gayrıñ umūrın
düşüña almak
Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

1.30. mıdır:-dır

Beni zıncır-i zülfiñe giriftâr eylediñ ey
şüh
Bu Râzî mest-i lâ-ya 'kıl 'aceb şeydâ
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.31. mıdır:-dır

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazâ
niyyetine
Cân **mıdır** kaşd-ı nigâhıñ 'acabâ
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

1.32. mıdır:-dır

Hâlimi takrîre hâcet vâ **mıdır** şâhım
benim
Cân fedâ fermân-beri kim ey yüzi
mâhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.33. mısıñ:-sıñ

Fırkat u derd ü elemle âhlananlardan
mısıñ
Bî-mișâl cânân için eyvâhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.34. mısıñ:-sıñ

Fırkat u derd ü elemle âhlananlardan
mısıñ
Bî-mișâl cânân için eyvâhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.35. mısıñ:-sıñ

Bu belâ meydânıñ derbânı olduñ ey
gedâ
Himmet-i pîrânla agâhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/2**)

1.36. mısıñ:-sıñ

Râh-ı 'aşka cân fedâ kıl olagör hâşıl
merâm
Hicr-i yâr ile 'aceb hem-
râhlananlardan **mısıñ** (**Gazel 78/3**)

1.37. mısıñ:-sıñ

Her cihetle zîr-i destîñde midir
pîrâmeni
Bu vücûd iklîmine sen şâhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/4**)

1.38. mısıñ:-sıñ

Dü cihânı terk edenler irişür
mağşûdına
Feyz-i Hâk'la Râziyâ her
gâhlananlardan **mısıñ** (**Gazel 78/5**)

1.39. mısıñ:-sıñ

Mâcerâ-yı derdimi takrîr ederdim ben
saňa
Bir terahhüm eyle cânâ hâlimi şormaz
mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.40. mısıñ:-sıñ

Dem-be-dem 'uryân ederseñ hânceri
dîl-düzîñi

Tîg-i müjgānîñla hışm idüp urmaz
mısıñ (Gazel 80/4)

1.41. mısıñ:-sıñ

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde řadıķ
Rāziyā
Bu ġarîbe etdiġiñ iķrārıñıa tırmaz
mısıñ (Gazel 80/5)

mıřrā‘:

1.) Mısra, dize.

1.1. mıřrā‘:

Söyledim tām **mıřrā‘** tārîh Rāziyā
teşrîfîne
Oldu İbrāhîm Pāřa Bursa‘ya ‘ālî vezîr
(Tarih 27/2)

mi:

1.) “Mi” soru edatı.

1.1. mi:

Tebrîz ile řîrāz‘a vü hem Çîn‘e **mi**
vardıñ
Ver nāfe-i çîn āh ne olur bir tümen ey
dost **(Gazel 17/3)**

1.2. mi:

Vücūduñ hıfz ede eskāmdan Allāh
Saña yetmez **mi** bu ‘arz-ı řadāķat
(Gazel 18/9)

1.3. mi:

şormadım kevşer **mi** yoşsa sükker-i
āb u zülāl

Bildiġim bu mihribānım lebleriñ
mülden lezîz **(Gazel 28/3)**

1.4. mi:

Sükker ü şîrîn lebiñ āh la‘l-i aķmerden
midir
şorsam āyā çekdiġim dilden **mi**
dilberden midir **(Gazel 30/1)**

1.5. mi:

Ķıldıġım āh u fiġānım ġüşîña girmez
ne sūd
Ķalbiñ ahenden **mi** cānā yoşsa
mermerden midir **(Gazel 30/3)**

1.6. mi:

Ķand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālîm
Bihter **mi** disem ħāřılı sükker biliriz
biz **(Gazel 50/3)**

1.7. mi:

Bir su‘āl etsem **mi** āyā āřināsı var mı
ol
Görmedim böyle bir āfet budur İrānlı
güzel **(Gazel 88/4)**

1.8. mi:

Amān gerçek bu Rāzî yāveriñ **mi**
Yeter affet bizi ķurtar merakdan
(Gazel 103/7)

1.9. mi:

Gāh hırāmān eyledikçe ol mehiñ
gīsūları
Mübtelāsı āh eder bilmem gelir **mi**
hoşına (**Gazel 114/2**)

1.10. mi:

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre
Metā‘-ı hüsnüñi verseñ ‘aceb **mi** ben
harīdāra (**Gazel 119/1**)

1.11. mi:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise
Girībānım ‘aceb **mi** çāk edersem bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.12. mi:

‘Arz-gāh-ı ‘āleme beyhūde ben ‘azm
eyledim
Muḳtezā-yı kevkebem **mi** māl kemāl
etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

1.13. mi:

Abd-i ‘āciz hem za‘īf Rāzī-i şikeste dil
Vaḳt olur baş eger **mi** Cemşīd
Keyḳubād’a (**Gazel 125/11**)

1.14. mi:

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim
Şānıña şāyeste luṭf göre **mi** göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.15. mi:

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim
Şānıña şāyeste luṭf göre **mi** göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.16. mi:

Şād-mān eyler vişālīñ Rāzī-i dil-
ḥastayı
Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler
süre **mi** (**Kaside 2/5**)

1.17. mi:

‘Aḳlıña hīç gelmedim **mi** ben seniñ
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim **mi** ben senin
(**Mesnevi 1/2**)

1.18. mi:

‘Aḳlıña hīç gelmedim **mi** ben seniñ
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim **mi** ben senin
(**Mesnevi 1/2**)

1.19. mi:

Olursa derdime dermān baña feyż-i
İlāhīden
Ki zīrā tutmadık dāmen **mi** ḳaldı ben
olur şandım (**Müfret 32/1**)

1.20. mi:

Saña lāzım mıdır ġayrıñ umūrın dūşıña
almak
Gemisin ḳurtaran ḳabdan budur derler
yetişmez **mi** (**Müfret 43/1**)

1.21. mi:

Ser-firāz eden seni bildiñ **mi** āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

1.22. midir:-dir

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la‘l-i aḥmerden
midir

Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden **midir (Gazel 30/1)**

1.23. midir:-dir

Sükker ü şīrīn lebiñ āh la‘l-i aḥmerden
midir

Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden **midir (Gazel 30/1)**

1.24. midir:-dir

Bendeñi bir bŷy ile sen mest ü medhŷ
eylediñ

Bŷy kākŷlden mi bilsem zŷlf-i
‘anberden **midir (Gazel 30/2)**

1.25. midir:-dir

Qıldığım āh u fiğānım gŷşīña girmez
ne sŷd

Qalbiñ ahenden mi cānā yoḥsa
mermerden **midir (Gazel 30/3)**

1.26. midir:-dir

Ey dirīgā bu dil-i bīmāra etmez bir
devā

Şŷretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (Gazel 30/4)

1.27. midir:-dir

Yŷz yerde ḥāk-i pāyīñ bābına sŷrdŷm
yŷzŷm

Berq uran nŷr-ı tecellī nŷr-ı enverden
midir (Gazel 30/5)

1.28. midir:-dir

Rāzi-i nākām seniñ rŷyīñda idrāk
eyledi

Luṭfuña mazḥar dŷşen ben gibi
kemterden **midir (Gazel 30/6)**

1.29. midir:-dir

Gŷl cemālīn ŷzre gŷrdŷm bu gŷl-i
ma‘nāyı ben

Ruḥlarıñ ebrŷları āh ol gŷl-i terden
midir (Gazel 30/7)

1.30. midir:-dir

Her cihetle zīr-i destīñde **midir**
pīrāmeni

Bu vŷcŷd iqlīmine sen şāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/4**)

1.31. misiñ:-siñ

Ey bād-ı şabā ḥāl-i dilim yāre ḥaber
ver

Zŷlmet **misiñ** ol şāh-ı cihāndāra ḥaber
ver (**Gazel 31/1**)

1.32. misiñ:-siñ

‘Aql-ı kŷll da‘vāsıñıñ ibrāzına qādir
misiñ

Şāhid-i ‘ādil gerek da‘vāya bürhāndan
ğaraž (Gazel 67/3)

1.33. misiñ:-siñ

Göz ucıyla ‘āşık-ı ğam-ı ħāriñi görmez
misiñ

Çekdigim cevr ü cefāyı gūyiyā bilmez
misiñ (Gazel 80/1)

1.34. misiñ:-siñ

Göz ucıyla ‘āşık-ı ğam-ı ħāriñi görmez
misiñ

Çekdigim cevr ü cefāyı gūyiyā bilmez
misiñ (Gazel 80/1)

1.35. misiñ:-siñ

Ĥāk-i pāyın dīdeme tūtyā ederdim ey
civān

Ĥāne-i ‘acžāneme bir kerrecik gelmez
misiñ (Gazel 80/3)

1.36. misiñ:-siñ

Ĥādir misiñ bu ‘aşkın sen kemānın
çekmeye

Hele katı kemāndır eyler seni kepāde
(Gazel 125/7)

1.37. misiñ:-siñ

Tābe-i hicrānda ey dil
puht’lenenlerden misiñ

Meclis-i ‘irfānda yoğsa
suht’lenenlerden misiñ (Matla 18/1)

1.38. misiñ:-siñ

Tābe-i hicrānda ey dil
puht’lenenlerden misiñ
Meclis-i ‘irfānda yoğsa
suht’lenenlerden misiñ (Matla 18/1)

mi’ eteyn ü elif ile otuz otuz bir:

1.) Bin iki yüz otuz bir tarihi, 1231
senesi.

**1.1. mi’ eteyn ü elif ile otuz otuz bir:-
de**

Mi’ eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren
Şürūt üzre farīzī ĥaccı tekmilen tamām
etdim (Kaside 1/2)

miftāh-ı der-i genc-i nihān:

1.) Gizli hazinelerin kapısının
anahtarı.

1.1. miftāh-ı der-i genc-i nihān:

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleğā ve fuşahā fužalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülistān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāh-ı der-i genc-i
nihān kılmışlardır. (Dibace 2/10)

miğfer:

1.) Zırhlı başlık, miğfer. Mec. Namaz.

1.1. miğferiñdir:-iñ, -dir

Şeb-i Mi'râcdaki ihsân olanlar
Nübüvvet birisi de **miğferiñdir** (Kıt'a
1/12)

mihmān:

1.) Konuk, misafir.

1.1. mihmān:

Çok şafâñı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān kadeh
Yār elinden devr eder devrān umar
devrān kadeh (**Gazel 25/1**)

1.2. mihmān:

Hāli üzre cümleye ikrām olur bu
hānede
Ah edeb kadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (**Müfret 72/1**)

1.3. mihmānı:-ı

Hāne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü
Bir teveccüh şāhibi **mihmānı** gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

1.4. mihmānım:-ım

Düşeli derdine dermān bulmadı cānım
meded
Eyle bir himmet baña himmetli
mihmānım meded (**Gazel 27/1**)

mihmān ol:-

1.) Misafir olmak, konuk olmak.

1.1. mihmān ol:-a, -(y)dı

Yanımca benim bir gice **mihmānım**
olaydı

Cilve idici zülfi perīşānıma düşdi
(**Gazel 139/2**)

1.2. mihmān ol:-ma, -(y)an

Pek şakın esrār-ı yārı fāş edip etme
hebā
Tekye-gāh-ı dilde **mihmān olmayan**
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

1.3. mihmān ol:-ur

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh
Bu müselsel miḥnetiñ her gün **olur**
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

miḥnet:

1.) Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet,
meşakkat.

1.1. miḥnetiñ:-iñ

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh
Bu müselsel **miḥnetiñ** her gün olur
mihmān bana (**Gazel 7/4**)

miḥrābın tākı:

1.) Mihrabın kubbesi.

1.1. miḥrābının tākı:

Bir sicilli var anuñ **miḥrābının**
tākında kim

Mescid-i Akṣā-yı ṡānī berķ urur nūr u
ziyā (Tarih 9/7)

mihr ü māh: (İkileme)

1.) Güneş ve ay.

1.1. mihr ü māh:

Nā-ümīd oldum viṡāl-i bezmine
ṡimden gerü
Ayda bir ķā'ildim ammā **mihr ü māh**
gelmez bana (Gazel 6/3)

mihr ü raḡṡān:

1.) Parlak güneş.

1.1. mihr ü raḡṡān:

Öyle 'anķa-meṡrebiz kim kūh-ı
ķāf'dır lānemiz
Kāh sa'ādet-aḡteriz **mihr ü raḡṡān**
hey'etiz (Gazel 53/4)

mihr-i edebī:

1.) Edepi güneş.

1.1. mihr-i edebī:-i

Rāziyā mīlādına dürdāne tārīḡ
söyledim
Ḥüsniye Ḥānım müṡerref kıldı **mihr-i**
edebī (Tarih 18/1)

mihribān:

1.) Şefkatli, merhametli; sevgili.

1.1. mihribāndır:-dır

Bu Rāzī bendesin āyā niķün āṡüfte ḡāl
etdi

Ümīdim yok viṡālinden keremsiz

mihribāndır bu (Gazel 110/7)

1.2. mihribānım:-ım

Şormadım kevṡer mi yoḡsa sükker-i āb
u zülāl

Bildiḡim bu **mihribānım** lebleriñ
müldeñ lezīz (Gazel 28/3)

mīlād:

1.) Doğum günü.

1.1. mīlādına:-ı, -n, -a (Saide
Hanım'ın doğum günü)

Du'ā ile dedi **mīlādına** tārīḡini Rāzī
Sa'īde Ḥānım'ı Mevlā dü 'ālemde be-
kām eyle (Tarih 2/1)

1.2. mīlādına:-ı, -n, -a (Hüsniye
Hanım'ın doğum günü)

Rāziyā **mīlādına** dürdāne tārīḡ
söyledim

Ḥüsniye Ḥānım müṡerref kıldı mihr-i
edebī (Tarih 18/1)

1.3. mīlādına:-ı, -n, -a (Süleyman
Atıf'ın doğum günü)

Gelip **mīlādına** bir cevher'in tārīḡ du'ā
Rāzī

Şerīf 'Ātīf Süleymān'a Ḥudā her dem
mu'in olsun (Tarih 36/1)

1.4. mīlādına:-n, -a (Süleyman Canib'in doğum günü)

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Süleymān Cānib'in bahtın ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

1.5. mīlādına:-ı, -n, -a (Rabia Hanım'ın doğum günü)

Söyledim dürdāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Rābi'a Hānım'la şādān kıldı çün Allāh
bugün (**Tarih 40/1**)

1.6. mīlādına:-ı, -n, -a (Abdullah Mahir Efendi'nin doğum günü)

Düşdi bir dürdāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Māhīr'i 'ārif zamānıñ yāveri ğaffār ola
(**Tarih 46/1**)

1.7. mīlādına:-ı, -n, -a (Hüseyin Âgâh Efendi'nin kızı Âmire'nin doğum günü)

Söyledim menkūṭī tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Âmire Hānım'la tezyīn eyledi bezm-i
felek (**Tarih 47/1**)

1.8. mīlādınıñ:-ı, -nıñ (Abdusselam Ramiz'in doğum günü)

Bir düşürdüm Rāziyā **mīlādınıñ**
tārīḥini

Gülsitān-ı dehre geldi Rāmiz-i 'ālī-
mizāc (**Tarih 49/1**)

minber ü mihrābınıñ aşüftesi:

1.) Minber ve mihrabın hayranı.

1.1. minber ü mihrābınıñ aşüftesi:

Minber ü mihrābınıñ aşüftesidir ḥāş
u 'ām

Mescid-i Akşā gibidir gūyiyā nūr u
ziyā (**Tarih 8/8**)

mine'l- 'aşk:

1.) Aşkın eli.

1.1. mine'l- 'aşkı:-i

Ah **mine'l- 'aşkı** ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/4**)

1.2. mine'l- 'aşkı:-i

Ah **mine'l- 'aşkı** ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/8**)

1.3. mine'l- 'aşkı:-i

Ah **mine'l- 'aşkı** ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/12**)

1.4. mine'l- 'aşkı:-i

Ah **mine'l- 'aşkı** ve ḥālātihi

Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/16**)

1.5. mine'l- 'aşkı:-i

Ah **mine'l-‘aşkı** ve hālātihi
Ahrağa kalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/20**)

1.6. mine'l-‘aşkı:-i

Ah **mine'l-‘aşkı** ve hālātihi
Ahrağa kalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/24**)

1.7. mine'l-‘aşkı:-i

Ah **mine'l-‘aşkı** ve hālātihi
Ahrağa kalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-
bend 3/28**)

minnet bil:-

1.) Yapılan iyiliğe karşı hamdetmek,
lütuf bilmek.

1.1. minnet bil:-e, -lim

Cāna **minnet bilelim** hizmet-i cānānı
hemān

Ḥāk-i pāyına düşüp ‘azm-i rikāb
eyleyelim (**Gazel 90/4**)

MİR Ahmed:

1.) Hamzazade ismiyle tanınan Arif
Ali Bey'in oğlu Mir Ahmet Efendi.

1.1. MİR Ahmed:

Bu **MİR Ahmed'in** cem‘iyetine Rāziyā
tārīḥ

Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān ma‘lūm
olur ol an (**Tarih 5/7**)

MİR MİRZÄ:

1.) Sinan Bey camiini mamur eden
Mir Mirza Bey.

1.1. MİR MİRZÄ:

Bu zībā ma‘bedi Rāzī görünce söyledi
tārīḥ

Sinān Big cāmi‘ini **MİR MİRZÄ** yaptı
mīrāne (**Tarih 11/1**)

MİR Muştafâ:

1.) Bursa'da Mudanya Köprüsü
civarında Has köyünden Mir Ali adlı
şahsın oğlu Mir Mustafa.

1.1. MİR Muştafâ:-(y)a

Ḥarf-i menkūṭ ile Rāzī fevtine tārīḥ
dedi

Ya hu **MİR Muştafâ'ya** fātiḥa ihlās ile
(**Tarih 16/2**)

MİR Rahmî:

1.) Bursa monlası Rahmi Bey.

1.1. MİR Rahmî:

Bir niyāz ile mücevher Rāziyā tārīḥ
dedim

MİR Rahmî kıldı ihyā hücre'-i zīnetle
ḥūb (**Tarih 24/1**)

mīrān:

1.) Beyler, yiğitler.

1.1. mīrāndan:-dan

Ne şāhāndan ne **mīrāndan** ne Hızır u
ğavs-ı a‘zamdan

Beşerden isteme aşlā murādı iste
Mevlā'dan (**Matla 10/1**)

mīrāne:

1.) Emir olana yakışacak surette.

1.1. mīrāne:

Bu zībā ma'bedi Rāzī görünce söyledi
tārīḥ

Sinān Big cāmi'ini Mīr Mīrzā yaptı
mīrāne (Tarih 11/1)

mir'āt:

1.) Ayna, gözgü.

1.1. mir'āta:-a

Ey perī bir raḥm ile baḫsañ dil-i bī-
çāreye

Baḫmasañ **mir'āta** ḥācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

Mirhor Kaşrı:

1.) Mirhor Kaşrı.

1.1. Mirhor Kaşrı:-n, -da, -(y)ım

'Azm ederseñ şaḥn-ı Kāğıd-ḥāne'ye
ey bī-vefā

Mirhor Kaşrı'ndayım bir nīm nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

mīr-i leben-zāde:

1.) Süt çocuklarının başı.

1.1. mīr-i leben-zāde:

Sükker-i ḫand-i lebiñ ey **mīr-i leben-**
zāde āh

Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (**Müfret 52/1**)

misāl:

1.) Örnek; eş, benzer.

1.1. mişāli:-i

Zülfüñ **mişāli** 'aqlım perīşān
Mecnūn olursam eyleme ḥande (**Gazel**
124/3)

1.2. mişāline:-i, -n, -e

Niyāz-mendim **mişāline** ḫarīben
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān du'ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

misāl-i āfitāb:

1.) Güneş gibi, güneş misali.

1.1. mişāl-i āfitāb:

Şöyle bir maḥbūb-ı 'ālem nūr-ı maḥẓ
olmuş hemān
Gül cemāli berḫ urur gūyā **mişāl-i**
āfitāb (Tarih 17/3)

misāl-i Mecnūn:

1.) Mecnun gibi.

1.1. mişāl-i Mecnūn:-a

Mişāl-i Mecnūn'a döndüm baña ta'n
eyleme zāhid

Düşersen gam degildir ben bu 'aşk ile
hemân nâre (Gazel 122/2)

misket:

1.) Misket üzümü; sevgilinin
memeleri.

1.1. **misketleriñden:-ler, -iñ, -den**

Koynıñda gülden **misketleriñden**
Derdime dermân gonce dehende
(Gazel 124/7)

misl:

1.) Aynı, benzer, gibi.

1.1. **mişli:-i**

Güzellikde şanırsın **mişli** nâ-yâb
Bülenddir kâmeti gâyet de dil-cû
(Gazel 111/3)

1.2. **mişlin:-in**

Vaşf-ı yâre kimde kudret vâre ise
gelsün berü
Görmedi **mişlin** felekde devr eden
devvâreler (Gazel 34/6)

misl-i mesbûk ol:-

1.) Benzeri görülmeyen, eşsiz.

1.1. **miş-i mesbûk ol:-ma, -(y)an**

Miş-i mesbûk olmayan şu dilber-i
zîbâya bak

Bu cihân bāğının ancak bir gül-i
ra' nâsıdır (Gazel 39/5)

miyân:

1.) Kemer bağlanacak yer, bel.

1.1. **miyânım:-ım**

Vaşf eyleyemem cünbüş-i eṭvâr-ı
niğârı
Şūrîde güzel şîvelidir ince **miyânım**
(Gazel 92/5)

1.2. **miyânını:-ı, -n, -ı**

H'âb-ı nâzda kâ'il oldum koçmağa
miyânını
Zâhirâ etdikleri ihâm geldi hâtıra
(Gazel 121/6)

miyân-ı erba'îni nev-bahâr-âsâ kıl:-

1.) Kırk günlük kara kışı ilkbahara
dönüştürmek.

1.1. **miyân-ı erba'îni nev-bahâr-âsâ
kıl:-**

Bu şûrumdan beni memnûn mesrûr
eyleyen oldur

**Miyân-ı erba'îni nev-bahâr-âsâ
kılan** Sübhân (Tarih 5/3)

mi'yâr:

1.) Bir kimseyi veya bir kavramı
değerlendirebilmek yahut hakkında
doğru hükme varabilmek için
başvurulan, herkes tarafından kabul
edilmiş, prensip, ölçü, kıstas, kriter.

1.1. **mi'yâra:-a**

Âdemî-zâdız velî **mi'yâra** geldik
bunda biz
Mülkimiz bâğ-ı cinândır biz esîr-i
ğurbetiz (**Gazel 53/7**)

mizâc:

1.) Tabiat, huy, mizaç.

1.1. mizâc:

Dil verem bâzâr-ı dilde dil alan
dildâdeye
Dil alsın dilber olsun şîve-kâr nâzik
mizâc (**Gazel 22/6**)

mizâc-ı nâzenîn:

1.) Nazik, zarif mizaçlı.

1.1. mizâc-ı nâzenîn:-in, -den

Mizâc-ı nâzenîninden te'ehhüle 'arz-ı
hâl etdim
Muhabbet-nâmeler yazmış kâlemiyle
çalışdırmış (**Gazel 63/2**)

mîzâna çek-:

1.) Hesap yapmak, tartmak, ölçüp
biçmek.

1.1. mîzâna çek-:

Vaqt-i hâli saña ta'rîf etmege yokdur
cevâz
Sen tefekkür eyleyip **mîzâna çek**
'irfân ile (**Müfret 49/1**)

Mollâ:

1.) Molla, alim, hoca, bilgin.

1.1. Mollâ'da:-da

Fazla mahşûş olmayan bir şeydir ol
Müftî-i devrânda yok **Mollâ'da** var
(**Gazel 153/2**)

Monlâ-yı Rûm:

1.) Mevlâna Celaleddin-i Rumi.

1.1. Monlâ-yı Rûm:-dan

Hırka-i teslîme ikrâr eyledim şimden
gerü
Râziyâ **Monlâ-yı Rûm'dan** bir külâh
ister gönül (**Gazel 87/7**)

mu:

1.) "Mi" soru edatı.

1.1. mu:

Merhametsiz kanlı zâlim tırmaz âl
eyler baña
Bilmem efsûn **mu** okur yoksa ne hâl
eyler baña (**Gazel 12/1**)

1.2. mu:

Fülk-i dile bir ben gibi mellâh bulunur
mu
Râzî kaçırıp bahr-ı şafâya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

mu'ammer eyle-:

1.) Yaşatmak, sürdürmek.

1.1. mu'ammer eyle-:-(y)e

Tûl-ı 'ömr ile **mu'ammer eyleye** bâr-i
Hudâ

Dem-be-dem feyż-i İlähî ile olsun
feyż-yâb (Tarih 17/2)

mu‘aṭṭar eyle-:

1.) Güzel koku yaymak, kokulu hale
gelmek.

1.1. mu‘aṭṭar eyle-:

Mu‘aṭṭar eyle zülfüñ tel tel olsun
Dökülsün kākülânîñ düşa duşa (Gazel
130/6)

1.2. mu‘aṭṭar eyle:-miş

Mu‘aṭṭar eylemiş kāküllerin ‘anber-
feşân etmiş
Sepilmiş rüy-ı gülgüna perîşân
olduğun görsem (Gazel 97/4)

mu‘aṭṭar kıl-:

1.) Kokulandırmak, kokulara
bürümek.

1.1. mu‘aṭṭar kıl:-dı

‘Ālemi **kıldı mu‘aṭṭar** tokınıp bād-ı
nesīm
Yārîmiñ gīsūsına yā zülf-i ‘anber-
bārına (Gazel 132/4)

mū-be-mū: (İkileme)

1.) Tel tel, inceden inceye.

1.1. mū-be-mū:

Mū-be-mū âh dil düşürdüm ṭurre-i
ṭarrārına

Tel tel olmuş Rāziyā şol ‘anber-nisār
ola (Gazel 134/7)

muğber:

1.) Gücenmiş, kırgın.

1.1. muğber:

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karişdırmış
Baña **muğber** idi yārim yine luṭfi
barışdırmış (Gazel 63/1)

muḥabbet:

1.) Sevgi, bağlılık, tutku, aşk.

1.1. muḥabbet:

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü hürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādî ve bâ‘iş
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.
(Dibace 2/5)

1.2. muḥabbet:

Muḥabbet nārı cānımda ‘alev-rîz
olmada dā’im
Ne varlıktan eşer koydu ki yokluktan
da kārım yok (Gazel 74/2)

1.3. muḥabbet:

Düşünce bir **muḥabbet** gönlüme Rāzî
dedim tārîḥ
Vefâ-yı nâz u ‘ismetle Raḥîme geldi
dünyâyâ (Tarih 1/1)

1.4. muḥabbet:

Bu **muḥabbet** sırrına vākıf olan
cānānedir
Ehl-i diller birbirine sevdiğim bī-
kīnedir (**Terkib-bend 1/6**)

muḥabbet bezmi:

1.) Sohbet meclisi, aşk meclisi.

1.1. **muḥabbet bezmi:-n, -e**

Ġam-ı dünyāyı kayd etmez gürūh-ı
nüktedānız

Muḥabbet bezmine Rāzī gibi
yārānımız vardır (**Gazel 44/7**)

muḥabbet-nāme:

1.) Sevgi dolu mektup, aşk mektubu.

1.1. **muḥabbet-nāmeler:-ler**

Mizāc-ı nāzenīninden te‘ehhüle ‘arz-ı
ḥāl etdim

Muḥabbet-nāmeler yazmış ḳalemiyle
çalışdırmış (**Gazel 63/2**)

muḥāl:

1.) Gerçekleşmesi mümkün olmayan,
imkānsız.

1.1. **muḥāl:**

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen kızb-i
şarīḥ eyler

Zamān başka zamān oldu zāhir
eylemek **muḥāl** (**Müfret 44/1**)

1.2. **muḥāl:**

Ey cefācū ḳıl teraḥḥum vakt ü ḥālim
pür-melāl
Sāye-i cūdıñ murādım ğayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

Muhammed Mustafa:

1.) Hz. Muhammed Mustafa; Hz.
Peygamber.

1.1. **Muḥammed Muştafa:**

Muḥammed Muştafa maḥbūb-ı
Yezdān

Bu tesmiye ki ḥaḳ zīveriñdir (**Kıt’a**
1/4)

Muhammed Sa‘īd:

1.) Muhammed Sait.

1.1. **Muḥammed Sa‘īd:**

Āh edip menḳūt ile Rāzī daḥi tāriḥ
dedi

Bu ān oldu beḳā oğlum **Muḥammed**
Sa‘īd’e mekān (**Tarih 25/5**)

muḥannā:

1.) Kınalı, kınalanmış.

1.1. **muḥannā:**

Āh **muḥannā** dest ile engüştleri imā
eder

Leblerim āb-ı zülālin emdirirsin yārına
(**Gazel 132/5**)

1.2. **muḥannā:**

Ṭurre-i zencîre taḳdı bu dil-i dīvānemi
Bend ederken ‘aqlım aldı ol **muḥannā**
ayası (**Gazel 140/3**)

muḥārebe:

1.) Savaş, harp, cenk.

1.1. muḥārebede:-de

tārīḫiyle İsmā‘īl nām ḳal‘asında
muḥārebede ğalebe-i küffār ḥāk-sār
kızılbaş bed-ma‘āş
vāḳī‘ olup biraz rüfeḳā-yı mü‘minîn ü
aḥillā-i müslimîn ile der-dest-i kefare
esīr (**Dibace 3/5**)

muḥibbā:

1.) Dostlar, sevdikler, arkadaşlar.

1.1. muḥibbānīn:-nīn

Muḥibbānīn ḳulıyım ben ‘adūya ser-
fürü etmem
Benim ‘indimde bāy ile gedā vü şāh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

muḥkem:

1.) İyi yer etmiş, sağlam, dayanıklı.

1.1. muḥkemdir:-dir

Nefs-i pür-şūmuñ hüçümü baña te’sīr
eylemez
Ḳalb-i bī-çāremde Ḥaḳḳ’ıñ ‘aşḳı
muḥkemdir bana (**Gazel 1/4**)

muḥrik:

1.) Yakıcı, yanık, dokunaklı, acı
verici.

1.1. muḥrik:

Taḥsīn ederem şīve-i eṭvārımı bir bir
Muḥrik ses ile dersini cānān
okudukça (**Gazel 118/3**)

mu‘īn:

1.) Yardım eden, yardımcı, ihtiyacı
gideren.

1.1. mu‘īni:-i

‘Aceb dördi tamām etmiş var ise şimdi
‘ālemde

Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Ḥazret-i
Allāh (**Kıt’a 2/4**)

1.2. mu‘īni:-i

Bānī-i beyt-i dilārā feyz-i Ḥaḳ’dan
behre-yāb
‘Abbās Āşaf-ı zamīrdır Ḥaḳ **mu‘īni**
dā’imā (**Tarih 39/6**)

1.3. mu‘īnimden:-im, -den

Tecellī cilvesinden ben şikāyet
eylemem aşlā
Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

mu‘īn ol:-

1.) Yardımcı olmak, destek olmak.

1.1. mu‘īn ol:-sun

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihândır bu

Baňa Allāh **mu‘īn olsun** ki zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.2. mu‘īn ol:-sun

Saňa düşvār olanlara hemān Allāh
mu‘īn olsun

Terahhūm eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.3. mu‘īn ol:-sun

Gelip mīlādına bir cevherīn tārīḥ du‘ā
Rāzī

Şerīf ‘Āṭıf Süleymān’a Ḥudā her dem
mu‘īn olsun (**Tarih 36/1**)

mūkīm:

1.) Bir yere yerleşen, bir yerde oturan,
kalıcı olan, ikāmet eden kimseler.

1.1. mūkīm:

Post giyinmek peştemālī pīşesi
Bāb-ı me’ mūra **mūkīm** endīşesi
(**Mesnevi 6/4**)

muktezā-yı kevkebe:

1.) Gösterişe gerek duymak.

1.1. muktezā-yı kevkebe:-m

‘Arz-gāh-ı ‘āleme beyhūde ben ‘azm
eyledim

Muktezā-yı kevkebem mi māl kemāl
etmez nigāh (**Gazel 123/3**)

mūnis:

1.) Cana yakın, dost.

1.1. mūnisi:-i

Maḳāmı ‘adn ile fīrdevs ola yā Rab bu
mazlūmuñ

Enīsi Meryem olsun hem **mūnisi**
ḥazret-i ‘Azrā (**Tarih 43/4**)

1.2. mūnisim:-im

Derd ü endūh u elem āb-ı sirişk

mūnisim

Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör orada
(**Gazel 126/5**)

mūr:

1.) Karınca.

1.1. mūrīñ:-iñ

Ehl-i derde ol bī-beḳā devrāna bakma
merd-iseñ

Ser-fürü eyle zamānıñ **mūrīñ**
lengīnine (**Gazel 117/3**)

1.2. mūrız:-ız

Gerçi **mūrız** kūh-ı istiḡnāda ‘anḳa-
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mūrūvvet ile ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

murād:

1.) Arzu edilen şey, dilek, amaç.

1.1. murād:

Serserî gezme cihānda feyze merbūd
her **murād**
Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me'āb
olmağ ne güc (**Gazel 24/6**)

1.2. murād:

Tecessüsden **murād** Rāzî saña şāfi
cevāb añla
Bu derd-i bî-devāyı var leb-i
cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

1.3. murād:

İşittikçe derūnî ğıbt-ederdim Hātem-i
Ṭāy'a
İlāhî feyż-i lütfuñla **murād** üzre
semūh olsam (**Gazel 98/4**)

1.4. murād:

Gönül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır
Teveccüh eylese cüz'i **murād** hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

1.5. murād:

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmağdır
Benim seyr-i Sitāmbol 'aynıma bir kıl
kadar gelmez (**Müfret 66/1**)

1.6. murād:

Bursa'ya teşrîfiñe ben eyledim târiḥ
murād
Bir elif derdine düşdüm gūyiyā cānım
gibi (**Tarih 7/10**)

1.7. murāda:-a

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede 'ālem
bizi
Feyż-i cevri ile **murāda** behre-yāb
olmağ ne güc (**Gazel 24/4**)

1.8. murada:-a

Kemend-i zülf ü bendiñ tağıldı
gerdānıma
Ayağım yer başar mı vāşıl oldum
murada (**Gazel 125/9**)

1.9. muradı:-ı

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne Hızır u
ğavs-ı a 'zamdan
Beşerden isteme aşlā **muradı** iste
Mevlā'dan (**Matla 10/1**)

1.10. muradı:-ı

Murād almağ dilerseñ dü cihāndan
Geçip cümle **muradı** nā-murād ol
(**Müfret 89/1**)

1.11. muradı:-ı

Hānedānlu zātına vābestedir bî-reyb ü
şek
Her **muradı** hizmete bağlayıp tutmuş
kıyām (**Tarih 37/6**)

1.12. murādım:-ım

Füyüzāt-ı seher-gāhda du'āya dest-res
bulsam
Murādım hāşıl olmağa niyāz-ı bî-
zebān ister (**Gazel 42/2**)

1.13. murādım:-ım

Vişāli çün düşüp şekke hezārān pīç u
tāb etdim

Bi-ḥamdillāh **murādım** ṭālī‘im baḥtım
қаvuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

1.14. murādım:-ım

Ḥāne-i dilde **murādım** kāmına irsem
diyü

Bir teveccüh şāḥibi miḥmānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

1.15. murādım:-ım

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden şoñra

Murādım dil-ḥı‘āhını bulur ammā
neden şoñra (**Gazel 127/1**)

1.16. murādım:-ım

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā‘at rūz-ı
maḥşerde

Ḳabülüñle hemān şāḥib-imānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/10**)

1.17. murādım:-ım

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk

Murādım bir du‘ādır ki sebeb olmaḳ
bu āşāra (**Tarih 6/7**)

1.18. murādım:-ım

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālīm
pür-melāl

Sāye-i cūdıñ **murādım** ḡayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

1.19. murādımca:-ım, -ca

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Ḥudā’dan
cümle maḳşūdum

Murād aldım murād üzre **murādımca**
ḳıyām etdim (**Kaside 1/9**)

1.20. murādımca:-ım, -ca

Beni luṭfuñla yā Rab feyz-yāb et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(**Mesnevi 2/14**)

1.21. murādımıla:-ım, -ıla

İlahā bu güneh-kārı **murādımıla** be-
kām eyle

Göñül āvāre vü şeydā dil ü pür-yāra
ben ḳaldım (**Nazm 8/2**)

1.22. murādıñ:-ıñ

Rāzī-i süḥan-perveri red etme

murādıñ

Ben ‘āşık-ı bī-çāreye ḳıyma ḥaberim
var (**Gazel 46/6**)

1.23. murādıñ:-ıñ

Şāḥibu’l-ḥayra **murādıñ** var ise el
ḳaldırıp

Cān u dilden Ḥācī ‘İvaż Pāşā’ya eyle
du‘ā (**Tarih 9/9**)

murād al:- (Deyim)

1.) Arzusuna ulaşmak, dilediğine kavuşmak.

1.1. murād al:-di, -m

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Ḥudā'dan
cümle maḥşūdum

Murād aldım murād üzre murādımca
kıyām etdim (**Kaside 1/9**)

1.2. murād al:-mak

Murād almak dilerseñ dü cihāndan
Geçip cümle murādı nā-murād ol
(**Müfret 89/1**)

1.3. murād al:-sın

Devām-ı 'ömr-i 'işmetle İlähî feyz-yāb
eyle

Murād alsın dü 'ālemdede merāmınca
güher-pāre (**Tarih 6/2**)

murād et:-

1.) İstemek, arzulamak, dilemek.

1.1. murād et:-me

Bu bezm-i bī-vefāda kām-yāb olmak
murād etme

Beḳā gencīnesin dürc et fenā
mülkünde kāndan gec (**Gazel 23/6**)

1.2. murād et:-miş

Varıp gönlüm yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş
Du'a etmek **murād etmiş** velī tūl u
dırāz etmiş (**Gazel 64/1**)

1.3. murād et:-se, -m

Bu ḡarībe etdiğin 'ahd ü vefā yā ne
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat **murād etsem**
hemān (**Terci-bend 1/8**)

murād eyle:-

1.) İstemek, dilemek, arzu etmek.

1.1. murād eyle:-di

Bī-tevaḳḳuf **eyledi** termīm ü tecdīdin
murād

Yapdırıp bu ḡāna ḳapı cūdına verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

1.2. murād eyle:-miş

Lebinden būseler almış **murādın**
eylemiş ḡāşıl

Ne çāre bulmuş ammā āh zülālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

murād kıl:-

1.) İstemek, dilemek, arzu etmek.

1.1. murād kıl:-sa

Dil-rubālīḳ resmini icād eder **kılsa**
murād

Sū-be-sū siḥr öğredür şol ḡamze-i
fettān aña (**Gazel 4/6**)

1.2. murād kıl:-sa, -m

El çekip her bir ḡuşuşdan terkini
kılsam murād

Gāh nāz u gāhice ‘arz-ı vīşāl eyler
baña (Gazel 12/6)

murād üzre:

1.) İstenilen şekilde, arzu edildiği gibi.

1.1. murād üzre:

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Hudā’dan
cümle maḥşūdum

Murād aldım **murād üzre** murādımca
kıyām etdim (Kaside 1/9)

murād-ı ‘arz u hüner:

1.) Hüner gösterip takdim etme amacı.

1.1. murād-ı ‘arz u hüner:-le

Murād-ı ‘arz u hünerle bir laṭife
eyledim taḥrīr

Medār-ı cümbüşe vermek şafā vü
cılve-baḥşānı (Kıt’a 3/6)

murādu’llāh:

1.) Allah’ın muradı.

1.1. murādu’llāh:

Seni maḥbūb-ı ‘izzet kıılmağa hem
Murādu’llāh ziyā-güsteriñdir (Kıt’a
1/11)

murğān:

1.) Kuşlar, bülbüller.

1.1. murğān:

Dūd u şerārım ile perişān oldu
murğān

Per ü bālın yaḫdılar āhım ile havāda
(Gazel 125/2)

murğ-ı bahr:

1.) Deniz kuşu.

1.1. murğ-ı bahr:-ı

Murğ-ı bahrı gibi düşdüm bu fenā
çirk-ābına

Terk ü tecrīd eylesem ben belki pāk
eyler beni (Gazel 149/4)

murğ-ı cān:

1.) Can kuşu.

1.1. murğ-ı cān:-ı

Düşdi cāmeḥāba ‘ömrüm ḥāşılı bir
dert ile

Murğ-ı cānı cennet-i me’vāyı kıldı
āşiyān (Tarih 25/2)

murğ-ı dil:

1.) Gönül kuşu.

1.1. murğ-ı dil:

Geçip kaşr-ı mu‘allādan tevekkül
bābını bekle

Sana ey **murğ-ı dil** ancak sarāy-ı ten
kafes besdir (Gazel 47/7)

murğ-ı hüma:

1.) Saadet kuşu, devlet kuşu, hüma
kuşu.

1.1. murğ-ı hüma:-nıñ

Üstüme düşse benim **murğ-ı hümnî**
sâyesi

Güiyâ cânlar kıtar bu cânıma cân
mâyesi (**Gazel 140/1**)

murğ-ı rûhî:

1.) Ruh kuşu.

1.1. murğ-ı rûhî:

Başçı şeyhî semt-i 'uqbâ eyledi

Murğ-ı rûhî kâsd-i tûbâ eyledi (**Tarih 44/1**)

murğ-veş:

1.) Kuş gibi.

1.1. murğ-veş:

Zülf-i 'anber bûylarıyla bend eder
'âşıkları

Murğ-veş dâm-ı belâya nev-şikâr oldu
gönül (**Gazel 85/3**)

mür-ı za'îf:

1.) Zayıf ve güçsüz karınca; aşık.

1.1. mür-ı za'îf:-em

Ki bir **mür-ı za'îfem** ben ne haddim
vaşf edem tahkîk

Murâdım bir du'âdır ki sebep olmak
bu âşâra (**Tarih 6/7**)

mür-ı zebûn et-:

1.) Zayıf bir karınca gibi yapmak;
itibarsızlaşmak.

1.1. mür-ı zebûn et-:-di, -ñ

Niçün kâdrimi dün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Beni **mür-ı zebûn etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

muşanna':

1.) Sanatlı, süslü, çok özenle yapılmış,
usta elinden çıkmış; sevgili.

1.1. muşanna':

Muşanna' yem döküp hâl-i siyeh dil
murğını cezbe

Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çiniñdeki çine (**Gazel 116/2**)

musavver:

1.) Bir şekle, bir biçime konulmuş,
şekil ve suret verilmiş, resmedilmiş.

1.1. musavverdir:-dir

Kıyâs olmaz bu zîbâ kâkülân-ı sünbül-
i çine

Çekilmez bir **musavverdir** çekerse
âferîn çine (**Gazel 116/1**)

mûsikâr:

1.) Türk musikisinde, pesten tize
doğru ağız armonikası şeklinde yan
yana dizilmiş birkaç kamıştan
meydana gelen ve ney gibi üflenene bir
çeşit nefesli saz, derviş sazı.

1.1. mûsikârîñ:-iñ

Bezm-i demde āh u vāhım nāya āhenk
eyledim

Mūsikārīn giryesiyle nāyın
āhengīnine (**Gazel 117/2**)

mūsikī:

1.) Kulağını okşayan, kulağa hoş gelen
ahenkli ses veya sesler dizisi.

1.1. mūsikīyle:-(y)le

Sükūtuñ **mūsikīyle** pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şivesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

Muṣṭafā Rā'if Efendi:

1.) Cambazzade Muhammed
Efendi'nin oğlu. Mustafa Raif Efendi.

1.1. Muṣṭafā Rā'if Efendi:

Ḥīn-i mevlūdunda Rāzī cevherī tārīḥ
dedim

Muṣṭafā Rā'if Efendi ola 'izzī feyż-
yāb (**Tarih 30/1**)

mutallā:

1.) Yıldızlı, yıldızlanmış, altın
kaplama.

1.1. muṭallā:

Muṭallā taḳılar giysün şalınsun gül-
sitān içre

Ḥasūdānıñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

1.2. muṭallādır:-dır

Bi-ḥamdi'llāh hele dervīş-nihādım
Ġarāyib bu **muṭallādır** vedāmız
(**Gazel 54/7**)

mutbik:

1.) On dört gün süren ve bu süre
boyunca hastanın ateşinin hiç
düşmediği bir sıtma çeşidi; devamlı,
sürekli, sonsuz.

1.1. muṭbik:

Pādişāh-ı ma'nevīdir taḥt-gāh ister
göñül

Bī-zevālden **muṭbik** bī-iştibāh ister
göñül (**Gazel 87/1**)

mu'terif:

1.) Bir suçu veya gerçeği saklamaktan
vazgeçip açıklayan, açıkça söyleyen,
itiraf eden kimse.

1.1. mu'terif:

Pür-kuşūrum gerçi ammā **mu'terif**
üftādeyim

Bu felek ḥāk ile yeksān etdi dermānım
gibi (**Tarih 7/8**)

mutlaka:

1.) Kesin olarak, kesinlikle, şüphesiz.

1.1. muṭlaḳa:

Hele ḳat'-i ümīd etmem Ḥudā va'd-i
kerīmiñden

Derūnda **mutlaķa** ümmīd-i Yezdān
olduğum ķaldı (**Gazel 150/8**)

mutma'in:

1.) İçi rahat, huzurlu, şüpheden
arınmış.

1.1. mutma'ine:-e

Mutma'ine vāşıl eyle nefs-i pür-
şūmuñ hemān
Fırşatı fevt etme Rāzī himmet-i
merdāna bak (**Gazel 77/7**)

mutrib:

1.) Çalgıcı, çalgı çalan kimse, sazende.

1.1. mutribe:-e

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye hem-reng
oldu
Sūziş ü nālelerim **mutribe** āhenk oldu
(**Müseddes 1/1**)

1.2. mutribler:-ler

Figānımdan olur hāmūş ķalır dem-
beste **mutribler**
Şaķın dūr olma ey mehrū yesār ile
yemīnimden (**Gazel 108/5**)

mutribān:

1.) Çalgıcılar, sazendeler.

1.1. mutribān:

Şevķ-i bezm-i cilve-gāha yār tālibān
oķur

Sūz-nākı bir ağızdan **mutribān** sūzān
oķur (**Nazm 7/1**)

muvaḥḥid eyle:-

1.) Başarılı kılmak, kazandırmak.

1.1. muvaḥḥid eyle:-di

Muvaḥḥid eyledi Mevlā bugün ben
ber-murād oldum
Hezārān tuḥfeler verdim yine ḥabṭ-ı
ķibār etdim (**Gazel 101/3**)

1.2. muvaḥḥid eyle:-(y)e

Ne ḥaddim var seniñ evşāfiña lāyık
sūḥandārlık

Muvaḥḥid eyleye Mevlā lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

muvaḥḥid 'āşık:

1.) İman etmiş aşık.

1.1. muvaḥḥid 'āşık:-ı

Bāb-ı mü'mīne **muvaḥḥid 'āşıkı** celb
eyleyip
Eyleyen iķrārı elbet olmada ḥāşıl
merām (**Tarih 14/4**)

mūy:

1.) Saç teli; kıl.

1.1. mūyını:-ı, -n, -ı

Behzād'a ḥuṭūr geldi anuñ etmede
naķşın

Bir **mūyını** resm eylese biñ ḥāme
değişir (**Gazel 35/3**)

müy miyân:

1.) Kıl gibi ince bel; sevgilinin beli.

1.1. müy miyân:-in, -dan

Koçup müy miyânından leb-i cân-
bağşını şordum

Tolaşmadık hemân bir kākül-i tarrâra
kalmışdır (Gazel 43/5)

müy-ı ten:

1.) Vücuttaki kıllar.

1.1. müy-ı ten:-im, -den

Zahm açmada bu sîneme yektâ geçinür
yâr

Cüş eylese hûn etme ‘aceb müy-ı
tenimden (Gazel 104/3)

mü:

1.) “Mi” soru edatı.

1.1. mü:

Ben gibi ‘alemde cânâ bir gedâ gördün
mü hıc

Şüret-i ‘acz ile gūyâ bir edâ gördün
mü hıc (Gazel 21/1)

1.2. mü:

Ben gibi ‘alemde cânâ bir gedâ gördün
mü hıc

Şüret-i ‘acz ile gūyâ bir edâ gördün
mü hıc (Gazel 21/1)

1.3. mü:

Şem‘îne pervâne oldum perr ü bâla

bakmadım

Yoluña cânım verirken bir nidâ gördün

mü hıc (Gazel 21/2)

1.4. mü:

Görmedim gülzâr-ı dehriñ zerrece
âlâyişin

Bülbül-i cânım efendimsin revâ

gördün mü hıc (Gazel 21/3)

1.5. mü:

Vâdi-i ğurbetde derd ü ğam beni bî-
kes kıomaz

Eyledim âh u enîni bî-vefâ gördün mü
hıc (Gazel 21/4)

1.6. mü:

Kays-veş baht-ı siyâhım şubh-ı şâdık
bulmadı

Leyle-i derde tabîbim bir devâ gördün
mü hıc (Gazel 21/5)

1.7. mü:

Ma‘ni-i rengîn ararsañ turre-i dildâra
bak

Ezber et esrâr-ı dildir bir vefâ gördün
mü hıc (Gazel 21/6)

1.8. mü:

Kesmedim aşlâ ümîdim bâb-ı
luţfuñdan seniñ

Râzi-i ‘âciz gibi bir mübtelâ gördün
mü hıc (Gazel 21/7)

1.9. mü:

‘Āşık-ı bî-çāreler mümkün **mü** vaşfiñ
eylemek

Medhiñe ağāz edenler dem-be-dem
meymün olur (**Gazel 38/3**)

1.10. mü:

Semt-i yāre ‘azm ederdim rüz u şeb
Görünür **mü** bābda yok bevvābda var
(**Gazel 153/7**)

mübārek:

1.) Bereketlendirilmiş, uğurlu.

1.1. mübārek:

lācihet **mübārek** rü’yet-i cemālini
müşāhede ile feraḥ-yāb u şafā-yāb
eyleye āmīn. Bî-ḥürmeti
seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn ve’l-
ḥamdulillāhi rabbu’l-‘ālemīn. (**Dibace**
5/9)

mübhem:

1.) Anlamsız, belirsiz, yetersiz.

1.1. mübhemdir:-dir

O güle kılsam takarrüb diyü āhım şad
hezār
Yāre yār olmak için bu güfte
mübhemdir bana (**Gazel 1/6**)

mübtelā:

1.) Bağımlı, tutkun, düşkün; aşık.

1.1. mübtelā:

Kesmedim ašlā ümīdim bāb-ı

luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘āciz gibi bir **mübtelā** gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.2. mübtelālar:-lar

Rāziyā şordum lebiñ gavgāsını kimdir
eden

Mübtelālar baḥş ederler lebi
sükkerden lezīz (**Gazel 29/5**)

1.3. mübtelāmız:-mız

Bizi mestāne ḥalk etdi Ḥudāmız
Uyanmaz ḥāb-ı ‘aşqdan **mübtelāmız**
(**Gazel 54/1**)

1.4. mübtelāsı:-sı

Gāh ḥırāmān eyledikçe ol mehiñ
gīsūları
Mübtelāsı āh eder bilmem gelir mi
ḥoşına (**Gazel 114/2**)

1.5. mübtelāsından:-sı, -n, -dan

Perişān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım
Teraḥḥum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (**Gazel 102/3**)

1.6. mübtelāya:-(y)a

Benim yārim olursa meclīsimde ḡayri
kes besdir
Ne dünyā vü ne ‘uqbā **mübtelāya** yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

1.7. mübtelāyım:-(y)ım

Nāzenīnim nāz-perver nāz edip eyler
hırām

Mübtelāyım neyleyim āh şīve-i
eṭvārına (**Gazel 132/2**)

mübtelā-yı derd:

1.) Dert müptelası, dert bağımlısı;
aşık.

1.1. mübtelā-yı derd:-iñ, -im

Bezm-i hāşş-el-hāşīña bu Rāzī’i eyle
enīs

Mübtelā-yı derdiñim dermāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/5**)

mübtelā-yı derd-i hicrān ol:-

1.) Ayrılık derdine tutkun olmak.

**1.1. mübtelā-yı derd-i hicrān ol:-
ma, -(y)an**

Bu belā bezminde nālān olmayan
bilmez beni

Mübtelā-yı derd-i hicrān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/1**)

müceff ol:-

1.) Boş olmak.

1.1. müceff ol:-ma

Ser-fürü kı1 kande görseñ bir kemāl
erbābını

Bu cihānda kīse-i müflis gibi **olma**
müceff (**Gazel 72/2**)

mücellā:

1.) Cilalı, parlak, gösterişli.

1.1. mücellā:

Bir **mücellā** kaşra beñzer ey perī
Raķşa girse raķş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

mücessem resm:

1.) Somut resim, somut plan.

1.1. mücessem resm:

Cāy-gīr olan hūlūşın eyledi izhār hele
Bir **mücessem resm** ile verdi nızām
ve intizām (**Tarih 14/18**)

mücevher:

1.) Değerli taşlarla süslenmiş,
kıymetli, cevher, elmas.

1.1. mücevher:

Bir **mücevher** sīne-benddir sīne-
bendim sīnesi
Kevkeb-i burc-ı sa’īdde ğıbt’eder
seyyareler (**Gazel 34/2**)

1.2. mücevher:

Bir niyāz ile **mücevher** Rāzīyā tārīh
dedim
Mīr Raḥmī kıldı ihyā hūcre’-i zīnetle
hūb (**Tarih 24/1**)

1.3. mücevherle:-le

Mücevherle müzeyyen eyledim
tārīhini Rāzī

Hemân ‘izz ü kerem ile Ğanîme geldi
dünyâya (Tarih 3/1)

mücevherle müzeyyen:

1.) Cevherlerle süslenmiş.

1.1. mücevherle müzeyyen:

Mücevherle müzeyyen söyledim

tārîhini Râzî

Şeref verdi kudûmiyle cihâna Tayyibe
Hânım (Tarih 45/1)

mücrim:

1.) Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli
kimse; aşık.

1.1. mücrimim:-im

Bir ğarîbim **mücrimim** hem bî-kes ü
bî-çâre kim

Şanıña şâyeste lutf göre mi göz göre
mi (Kaside 2/3)

mücrimân:

1.) Günahkâr, suç işlemiş olanlar.

1.1. mücrimâna:-a

Tamâm oldu cenâbında nübüvvet
Şefâ‘at **mücrimâna** siperindir (Kıt’a
1/3)

müctemi’:

1.) Toplanmış, birikmiş, bir araya
gelmiş.

1.1. müctemi’:

Çeşmim içre **müctemi’** tûfânı gözler
gözlerim

Dîdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (Gazel 95/1)

müdâm:

1.) Daima, her zaman.

1.1. müdâm:

Anuñ derd ü firâkıyla ‘aceb aşûfte hâl
oldum

Cihân başıma tar oldu baña cevriñ

müdâm etdi (Gazel 142/2)

1.2. müdâm:

Bir ‘aceb sevdâsı var dil-i tıflı tırmaz

müdâm

Bu fenâ gülzârı içre kâmrân olmak
diler (Kıt’a 4/1)

1.3. müdâm:

Pâk-i dâmen kâdr-i ‘âlî mâyesi gâyet
temiz

Dem-be-dem endîşesi Allâh rızâsıdır

müdâm (Tarih 37/2)

1.4. müdâmâ:-â

Süvâr-ı esb-i nâz olmuş bugün

meydân-ı ‘aşk içre

Müdâmâ cevri ü âzârın sirişkimle

yarışdırmış (Gazel 63/3)

müdâm et:-

1.) Daim etmek, sürekli hale getirmek.

1.1. mūdām et:-di, -m

İlāhī Rāzī-i bī-kes gedānīñ cürmin ‘afv eyle

Amān ihlāş ile hatm et ki tevḥīdi

mūdām etdim (Kaside 1/11)

mūdām ol:-

1.) Daim olmak, sürekli olmak.

1.1. mūdām ol:-du

Cevr ü sitem baña **mūdām oldu** gel

Şīr-i dilim bende-i rām oldu gel

(Gazel 83/1)

mūdām eyle:-

1.) Daim olmak, sürekli olmak.

1.1. mūdām eyle:-

Yā İlāhī bu şehīde rahmetiñ **eyle**

mūdām

Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi

dārü’s-selām **(Tarih 21/1)**

mūdāmī:

1.) Devamlı, sürekli, her zaman.

1.1. mūdāmī:

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil tamām

Göz dikip gözler **mūdāmī** nergīs-i

şehlā gibi **(Gazel 148/2)**

mūdārā et:-

1.) Zâhiren dost gibi davranmak, güler

yüzle idare etmek, iyi geçinmek.

1.1. mūdārā et:-di, -m

Bir meded maṭlūbına **etdim mūdārā**

çok zamān

Qılmadıñ aşlā meded devletlū

sulṭānım meded **(Gazel 27/2)**

müddet-i ‘ömr ü ezmān:

1.) Ömür ve zaman.

1.1. müddet-i ‘ömr ü ezmān:-ım

fātiḥa kırā’atiyle şevābını hibe vü baḥş

eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd ile

müddet-i

‘ömr ü ezmānım ḥazar u seferde bu

mülāḥaza ile mürūr etmiştir. **(Dibace**

5/2)

mü’ekkil:

1.) Yetki veren kimse, müvekkil.

1.1. mü’ekkili:-i

Giyinür pūşideler pūr-nāz gibi

Mü’ekkili gūyiyā cānbāz gibi

(Mesnevi 3/3)

müfid ol:-

1.) Bir işe yaramak, hayırlı, yararlı olmak.

1.1. müfid ol:-ma, -dı

Būseye kıldım niyāzı **olmadı** aşlā

müfid

İlticā etmek gerekdir ḡabḡabıñ aḡūşına

(Gazel 114/4)

1.2. müfid ol:-ma, -dı

Hezār sa‘yi ... etdim **müfid olmadı**
şūrīde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip hāşıl
merām oldum (**Müfret 39/1**)

1.3. müfid ol:-maz

Hāk-i pāya ‘arz-ı hāl bī-hūdedir **olmaz**
müfid

Derdimiñ tefhīmi gūyā dil-nüvāz
olmuş saña (**Gazel 13/4**)

1.4. müfid ol:-maz

Müfid olmaz tabībānıñ devāsı derd-i
‘aşkımda

Hayāt-ı cāvidān bulmak vişāl-i yāre
kalmışdır (**Gazel 43/2**)

1.5. müfid ol:-maz

Temennī eylese vaşlñ bu Rāzī hīç
müfid olmaz

İşim şabr u sūkūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

müfredāt-ı ‘ācizāne:

1.) Kıymetsiz müfretler.

1.1. müfredāt-ı ‘ācizāne:-ler

meşneviyāt u **müfredāt-ı ‘ācizāneler**
ile hüruf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı

haķırānemi vücūda getirip ve niyyet-i
hālīşa ile fi‘l-haķīķa tertīb-i tefe‘ül
daħi (**Dibace 4/13**)

müfti-i devrān:

1.) Zamanın müftüsü.

1.1. müfti-i devrān:-da

Fazla maḥşūş olmayan bir şeydir ol
Müfti-i devrānda yok Mollā’da var
(**Gazel 153/2**)

mühr ur-: (Deyim)

1.) Mühürlemek, mühür basmak.

1.1. mühr ur-:

Maḥzar etmişler güzeller seni sultān
etmege

Ur güzelin **mührünü** cânım hemān
şāhāna baş (**Gazel 66/4**)

müjdād-ı ‘aşk:

1.) Aşkın müjdadı.

1.1. müjdād-ı ‘aşk:

Hīç teraḥḥum eyleyip āhım benim gūş
eylemez

Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

müjde:

1.) Sevinçli haber.

1.1. müjdesine:-si, -ne

Deger **müjdesine** dünyā vü ‘uķbā
Bilir Rāzī sezādır dil-rubāmız (**Gazel**
54/9)

müjdegān kap-:

1.) Bahşış kapmak.

1.1. müjdegān kap-:-ar, -ım

Müjdegānı kaparım diyü hemān bād-ı şabā

Seherī geldi yetişdi haber-i yārim ile
(Müfret 67/1)

müjde-i yārān:

1.) Sevgilinin müjdesi.

1.1. müjde-i yārān:

‘Anber gīsūları dīde-i āhūları
Çeşm-i sūhan-gūları **müjde-i yārān**
imiş (Gazel 65/4)

müje:

1.) Kirpik.

1.1. müjem:-m

Seniñ teşrīfīne şeksiz serir etdi serim
cānā

Ayağıñla basıp çeşmim daḥi rūy u
müjem çine (Gazel 115/3)

1.2. müjeñ:-ñ

Müjeñ ‘aşkına ey āfet şehādet fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde
refākatden (Gazel 106/4)

müje-i sekr:

1.) Sarhoş edici kirpikler.

1.1. müje-i sekr:

Bāde-i fikr ü hayāl cür‘asın nūş
eyledim

Müje-i sekr şunan gül-fāma etdim
ilticā (Gazel 10/4)

müjgān:

1.) Kirpik.

1.1. müjgān:

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te’sīr
eyledi

Ne dil-düz **müjgān** imiş ğamzeleriñ
arada (Gazel 125/8)

1.2. müjgānı:-ı

Ebrū **müjgānı** tekellüm etdi hem
şūrīdelik

Ġamzesi cānıma geçdi eyledi delik
delik (Matla 28/1)

1.3. müjgān-ile:-ile

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol kıanıma
düşdi (Gazel 139/5)

1.4. müjgānlarıñı:-lar, -ıñ, -ı

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şūḥ

Müjgānlarıñı bağırıma ḥançer biliriz
biz (Gazel 50/4)

mül:

1.) Şarap, mey.

1.1. mülde:-den

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri

mülden lezīz

Ey melek süretli hānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/1)

1.2. mülden:-den

Āh leb-i sükker-feşānım lebleri

mülden lezīz

Ey melek süretli hānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/1)

1.3. mülden:-den

Teşne-dār etmiş kamu āh ‘āşık-ı nā-

kāmıñı

Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/2)

1.4. mülden:-den

Şormadım kevşer mi yoḥsa sükker-i āb

u zülāl

Bildiğim bu mihrībānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/3)

1.5. mülden:-den

Baḥş-ı cāna kim girer kim var ise

gelsin berü

Boynıña sen alma kanım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/4)

1.6. mülden:-den

Ser-fedā eyler bu Rāzī lebleri

gülgünıña

Āh leb-i sükker-feşānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/5)

1.7. mül:

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḥaylī

zamān

Bezm-i meyde sevdiğim **mül** cām

geldi ḥātıra (Gazel 121/3)

mülāhaza:

1.) Düşünme.

1.1. mülāhaza:

fātiḥa kırā’atiyle şevābını hibe vü baḥş

eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd ile

müddet-i

‘ömr ü ezmānım ḥazar u seferde bu

mülāhaza ile mürür etmiştir. (Dibace

5/2)

mülāhaza et-:

1.) Düşünmek.

1.1. mülāhaza et-:-erek

ḥaḳkında nāzil olan Leḳad ḥaleḳnal

insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi

olup me’āl-i şerīfini

taḥte’z-zāhir ve mehmā emkene

mülāhaza ederek insānda velā-

siyyemā ḥübānda izḥār u (Dibace 4/8)

mülākat eyle-:

1.) Görüşmek, buluşmak.

1.1. mülākat eyle-:-se

Mülākat eylese bād-ı sabā ben ‘āşık-ı

yāre

Ṭağıdsa zülf-i dildârı perîşân olduğun
görsem (**Müfret 97/1**)

mülâkât ol-:

1.) Bir yerde buluşmak suretiyle
karşılıklı konuşma, görüşme.

1.1. mülâkât ol-:-duk, -un

Firâkıñ hasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū

‘Aceb bir gün olur mı ki **mülâkât**
olduğın görsem (**Müfret 19/1**)

1.2. mülâkât ol-:-ma, -mız

Mülâkât olmamız vardır diyü çok
va‘deler kılmış
Düşer düşmez ki şânına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

mülâzım:

1.) Bir kimse, şey veya yere bağlılık
ve devamlılık gösteren.

1.1. mülâzım:

Yâ naşîb cevriñe cāna bir **mülâzım**
bende kim
Çok görür bu hîdmeti ğaddâr felek
bekler bana (**Gazel 9/4**)

mülhem:

1.) İlham edilmiş.

1.1. mülhemdir:-dir

Lîma ‘allāh sırrını ezberledi Rāzî bu
gün

Cümle esrâr-ı İlāhî belki **mülhemdir**
bana (**Gazel 1/7**)

mülk:

1.) Memleket, ülke, diyar.

1.1. mülkimiz:-imiz

Ādemî-zādız veli mi‘yāra geldik
bunda biz

Mülkimiz bāğ-ı cināndır biz esîr-i
ğurbetiz (**Gazel 53/7**)

1.2. mülküne:-ün, -e

Haşr u kaşr etdiñ güzeliñ **mülküne**
fermānıñı

‘Āşıka cevri ü cefā esbāb-ı nāz olmuş
saña (**Gazel 13/3**)

mülket-i Rûm:

1.) Rum ülkesi, Anadolu.

1.1. mülket-i Rûm:-ı

Verince **mülket-i Rûm’ı** Hicāz’a ben
haṭā etmem
Haṭā’dan seyrin etdim tā Hoten’dan
Çîn’e Māçîn’e (**Gazel 116/4**)

mültemes:

1.) Arzu duyulan, rica olunan şey.

1.1. mültemes:

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda

Öpem dest-i muḥannāsın baña ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

mü' min:

1.) İman eden, inanan, kalp ile tasdik dil ile ikrar eden.

1.1. mü' miniz:-iz

Mü' miniz āyīne-i 'ālem-nümādır
kalbimiz

Bir satır haṭṭız 'aceb sırr-ı mu'ammā
hikmetiz (**Gazel 53/6**)

mūmiyāne:

1.) Kıl gibi; sevgilinin beli.

1.1. mūmiyāne:

Şarmasa lāzım hemān şarmaqla kılsañ
ber-murād

Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

mūmkin:

1.) Olması, gerçekleşmesi imkân
dâhilinde olan, olabilir, kâbil,
muhtemel.

1.1. mūmkin:

Gül ruḥlarını buseye arzū nice
mūmkin

Tır-i mūceñi cānlara neşter biliriz biz
(**Gazel 50/7**)

mūmkün:

1.) Olması, gerçekleşmesi imkân
dâhilinde olan, olabilir, kâbil,
muhtemel.

1.1. mūmkün:

'Āşık-ı bī-çāreler **mūmkün** mü vaşfiñ
eylemek

Medḥiñe ağāz edenler dem-be-dem
meymūn olur (**Gazel 38/3**)

1.2. mūmkün:

Nice **mūmkün** söyleyem bu gönül
hengāmını

Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.3. mūmkün:

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mūmkün değil

Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/7**)

1.4. mūmkündür:-dür

Bu ayrılık firākına taḥammül nice
mūmkündür

Efendi 'āşık-ı şeydādan ol sultāna 'aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

mūmkün ol:- (Deyim)

1.) Mūmkün olmak, imkân dahilinde
olmak.

1.1. mūmkün ol:-sa

Mūmkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmānına

Çāre var mı derdimiñ taqririniñ
imkânına (**Gazel 133/1**)

münâcât:

1.) Allah’a yalvarma, yakarma.

1.1. münâcât:

tażarru‘ u niyâz ve recâ-gîr ü şenâ-bâz
olarak ve bi’l-münâsebet ba‘zı mevâd
zımında

iktizâ eyledikçe keżalike tevârîhât u
münâcât u nu‘ût u medhîyât u lûgazât
u rubâ‘iyât u (**Dibace 4/12**)

1.2. münâcâtı:-ı

Açıp dest-i **münâcâtı** niyâza başladım
Râzî
Yetişdi hıızr-ı maķşûdım hayât âbına
ķandırdı (**Gazel 141/5**)

müncerr ol:-

1.) Sonlanmak, neticelenmek, bitmek.

1.1. müncerr ol:-a

Ne ‘aceb hâle girip şimdi cihân vâh
eyvâh
Neye **müncerr ola** bu zulm-ı firāvân
vâh eyvâh (**Müseddes 1/5**)

1.2. müncerr ol:-ur

Niye **müncerr olur** âyâ benim hâl-i
dil-i zârım
Baña beyhûde efğân etdirir âh sitem-
kârım (**Terci-bend 2/1**)

münib et:-

1.) Tövbe edip Hak yoluna yönelmek,
tövbekâr olmak.

1.1. münib et:-di

İhtiyârî el çekip kıldım ferâğat
cümleden
Dergehinde bir **münib etdi** beni üstâd-
ı ‘aşķ (**Gazel 73/4**)

mürde:

1.) Ölü, ölmüş, cansız.

1.1. mürde:

Leb-i sükker-feşânından emersem
Gelir bu **mürde** cânıma liyâķat (**Gazel 18/7**)

1.2. mürdeye:-(y)e

Şad hezârân ‘aşık-ı dil-ķasta maţlûb-ı
lebiñ

Mürdeye cânlar bağışlar gûyâ
kevşerden lezîz (**Gazel 29/2**)

mürselîn:

1.) Gönderilmiş; peygamberler.

1.1. mürselîne:-e

Şükür hâtem yaratdı **mürselîne**
Ķamusı emriñe fermân-beriñdir (**Ķıt’a 1/6**)

mürşid:

1.) Doğru yolu gösteren kimse,
kılavuz; müritlerine tasavvufu öğretene,

sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi.

1.1. mürşid:

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam diyü

Rāh-ı Hakk’ı bulmağa bir **mürşid** elzemdir bana (**Gazel 1/2**)

mürşid-i kâmil:

1.) Tasavvufta seyr-i sülukunu tamamlayıp irşad görevinde bulunan kişi, manevi terbiye edici.

1.1. mürşid-i kâmil:

Kimseyi yâr-ı haqîkî şanma sen beyhüdedir

Mürşid-i kâmil olur yâr olur ise adama (**Müfret 40/1**)

mürür et-:

1.) Geçmek, sona ermek.

1.1. mürür et-:-miş, -dir

fātiha kırā’atiyle şevābını hibe vü bahş eylesünler ricāsıyla ve bu ümîd ile müddet-i

‘ömr ü ezmânım hâzar u seferde bu mülâhaza ile **mürür etmiştir**.

(**Dibace 5/1**)

mürüvvet:

1.) Yiğitlik, mertlik, cömertlik, insanlık.

1.1. mürüvvet:

Bu Rāzî hasretiñ hâlin tefekkür eylemiş bildim

Mürüvvet peykini dā’im varışdırmış geliştirmiş (**Gazel 63/7**)

1.2. mürüvvet:

Vişālîñden ümîdim kaç’ ederdim

Mürüvvet bahşına kaldı gümânım (**Gazel 94/5**)

1.3. mürüvvetden:-den

Fedâ iken yoluña naqd ü vaqtim tūtî-i cānım

Mürüvvetden maşûn etdiñ mürüvvetsiz mürüvvetsiz (**Gazel 57/2**)

1.4. mürüvvetle:-le

Bu Rāzî’nin niyâzını kabûl eyle efendim gel

Mürüvvetle temiz emr et hele çārşâf u yorgânı (**Kıt’a 3/7**)

1.5. mürüvvetle:-le

Mürüvvetle nezâfetde müşār-ı bi’l-benân olsun

Sahâda fâ’ik ola ‘Âdile Hânım’a hem-vâre (**Tarih 6/6**)

mürüvvet et-:

1.) Cömertlik göstermek.

1.1. mürüvvet et-:-me, -di, -ñ

Niyâz etdim cefâkârım **mürüvvet**
etmediñ aşlâ

Benim cânıma bir âteş bırağdıñ
yanmada dâ'im (**Müfret 6/1**)

mürüvvet kıl-:

1.) Cömertlik yapmak.

1.1. mürüvvet kıl-:-sa

Derûnum derdini şorsa **mürüvvet**
kılsa dildârım
N'olur bir kerrecik gelseñ tesellî
verseñ ey yârim (**Terci-bend 2/2**)

mürüvvet-mend:

1.) Cömert, yardımsever.

1.1. mürüvvet-mend:

Ey **mürüvvet-mend** efendim vây saña
Şormadıñ hâtırıcığım n'oldu bana
(**Mesnevi 1/1**)

mürüvvetsiz:

1.) Namert; sevgili.

1.1. mürüvvetsiz:

Baňa sihr ü füsün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz
Dağı bağırmı hün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.2. mürüvvetsiz:

Baňa sihr ü füsün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz

Dağı bağırmı hün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.3. mürüvvetsiz:

Baňa sihr ü füsün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz

Dağı bağırmı hün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.4. mürüvvetsiz:

Baňa sihr ü füsün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz

Dağı bağırmı hün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

1.5. mürüvvetsiz:

Benim hâlim tamâm oldu efendim
baňa rahm eyle
Yeter âhım füzün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.6. mürüvvetsiz:

Benim hâlim tamâm oldu efendim
baňa rahm eyle
Yeter âhım füzün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.7. mürüvvetsiz:

Ġamıñla ham-be-ham kıldı 'aceb bu
çarh kemân-âsâ
Büküp kıddimi nün etdiñ
mürüvvetsiz **mürüvvetsiz** (**Gazel**
55/3)

1.8. mürüvvetsiz:

Ġamiñla ħam-be-ħam kıldı ‘aceb bu
çarħ kemān-āsā
Büküp qaddimi nūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

1.9. mürüvvetsiz:

Ne bulduñ bī-vefālıqdan niçün inşāfa
gelmezsın
Beni bir nev-cünūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.10. mürüvvetsiz:

Ne bulduñ bī-vefālıqdan niçün inşāfa
gelmezsın
Beni bir nev-cünūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/4)

1.11. mürüvvetsiz:

Bu Rāzī derd-mende bir nevāziş ile gel
şāhım
Hezār dāğ-ı derūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.12. mürüvvetsiz:

Bu Rāzī derd-mende bir nevāziş ile gel
şāhım
Hezār dāğ-ı derūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/5)

1.13. mürüvvetsiz:

Niçün qadrimi dūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

1.14. mürüvvetsiz:

Niçün qadrimi dūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

1.15. mürüvvetsiz:

Niçün qadrimi dūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

1.16. mürüvvetsiz:

Niçün qadrimi dūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 57/1)

1.17. mürüvvetsiz:

Fedā iken yoluña naqd ü vaqtim tūtī-i
cānım
Mürüvvetden maşūn etdiñ
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel
57/2)

1.18. mürüvvetsiz:

Fedā iken yoluña naqd ü vaqtim tūtī-i
cānım
Mürüvvetden maşūn etdiñ
mürüvvetsiz **mürüvvetsiz (Gazel**
57/2)

1.19. mürüvvetsiz:

Seniñ hüsniñ kitabında ‘allāme-i vaqt
oldum
Şükür şerh-i mütün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/3)

1.20. mürüvvetsiz:

Seniñ hüsniñ kitabında ‘allāme-i vaqt
oldum
Şükür şerh-i mütün etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/3)

1.21. mürüvvetsiz:

Bu çarh-ı bî-vefāda t̄aş diken bir şūh-ı
zībāsıñ
Benim āhım sūtūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/4)

1.22. mürüvvetsiz:

Bu çarh-ı bî-vefāda t̄aş diken bir şūh-ı
zībāsıñ
Benim āhım sūtūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/4)

1.23. mürüvvetsiz:

Temennī eylese vaşlñ bu Rāzī hīç
müfid olmaz
İşim şabr u sükūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/5)

1.24. mürüvvetsiz:

Temennī eylese vaşlñ bu Rāzī hīç
müfid olmaz
İşim şabr u sükūn etdiñ **mürüvvetsiz**
mürüvvetsiz (Gazel 57/5)

müstecāb eyle-:

1.) Olumlu, müspet cevap almak,
kabul etmek.

1.1. müstecāb eyle-:

Du‘āsın **müstecāb eyle** ebeveyniñ bu
merhūme
İlāhī fażl-ı luṭfuñdan kerem kııl
mesned-i ‘ulyā **(Tarih 43/3)**

müstecāb ol-:

1.) Olumlu, müspet cevap almak,
kabul etmek.

1.1. müstecāb ol-:-a

Gūşe-i dāmānı olsun buse-gāh-ı hāş u
‘ām
Haḳḳına hayrī du‘ālar **ola** dā’im
müstecāb (Tarih 17/7)

müsellem:

1.) Doğruluğu herkesçe kabul edilmiş.

1.1. müsellem:

Şīve vü nāzı **müsellem** ḳahr u istignāası
çok
Cevrine t̄aḳat getirmek emr-i muḥāl
oldu baña **(Müfret 22/1)**

1.2. müsellem:

Müsellem bir güzelsiñ ṭavr u eṭvārñ
levendāne
Ṭolanmış kākülñ cānā hemān kāfūr-ı
gerdana **(Terci-bend 2/4)**

müsel sel:

1.) Ardı ardına, birbirine bağlı,
zincirleme, silsileli.

1.1. müsel sel:

Çekmeye cevriñi cāna tākātım tāk oldu
āh

Bu **müsel sel** miñnetiñ her gün olur
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

1.2. müsel sel:

Cünün iklīmine tayy-ı mekānımdan
haber şorma

Müsel sel turreñe düşvār olan
dīvānelerden şor (**Gazel 40/4**)

1.3. müsel sel:

Bir **müsel sel** ibtilādır lā-‘ilāc
Mekrine düşme birāder gözün aç
(**Mesnevi 5/6**)

müstağnīn:

1.) Gözü tok, elindekiyle yetinen.

1.1. müstağnīn:

vuķū‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i kesīr olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstağnīn ‘an
olacak hırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u mağbūn bī-şabr u sūkūn
bu (**Dibace 3/7**)

müstağrak ol-:

1.) Gark olmak, batmak.

1.1. müstağrak ol-:-du

Nigeh-bān-ı ümīd-i çeşmim **oldu** ḥūna
müstağrak

O ism-i a‘zamıñ ḥaḳḳı İlāhī ber-murād
eyle (**Nazm 1/3**)

müstecāb eyle-:

1.) Kabul etmek, rıza göstermek.

1.1. müstecāb eyle-:

Du‘āsın **müstecāb eyle** İlāhī Rāzi-i
zārıñ

Kerem kıl fażl u luṭfuñdan meded ḥālī
yamān oldu (**Gazel 143/7**)

müstemend:

1.) Gamlı, kederli, üzüntülü; aşık.

1.1. müstemende:-e

Gel baña kıyma āhımı alma
Bir busecik ver bu **müstemende**
(**Gazel 124/6**)

müstesnā ol-:

1.) Seçkin olmak, ayrı tutulmak.

1.1. müstesnā ol-:-arak

buyurdığı ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev‘-i insānda **müstesnā olarak** şūḥān
u ḥūbān u
civānān-ı dīl-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı muṭlak tavşif (**Dibace 4/2**)

müşār-ı bi’l-benān:

1.) Parmakla işaret edilen.

1.1. müşār-ı bi'l-benān:

Mürüvvetle nezāfetde müşār-ı bi'l-benān olsun

Saḥāda fā'ik ola 'Ādile Hānım'a hem-vāre (Tarih 6/6)

1.2. müşār-ı bi'l-benān:

Hak bu zāt-ı 'ālī-ḳadri dem-be-dem şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi'l-benān olsa seza (Tarih 39/9)

1.3. müşār-ı bi'l-benān:-ım

Benim cürmüm bütün 'isyān-ı 'ālemler berāberdir

Ḳıyāmetde müşār-ı bi'l-benānım yā Resūlullāh (Kaside 3/7)

müşāhede:

1.) Seyrederek anlama, gözün gördüklerine dair tefekkür etme, gözleyerek aslını kavrama.

1.1. müşāhede:

lācihet mübārek rü'yet-i cemālini müşāhede ile feraḥ-yāb u şafā-yāb eyleye āmīn. Bī-ḥürmeti seyyidü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn ve'l-ḥamdulillāhi rabbu'l-'ālemīn. (Dibace 5/9)

müşebbib-hāne:

1.) Evi yapan kimse, ev yapımına sebep olan kimse.

1.1. müşebbib-ḥāneniñ:-niñ

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk eyleme

Gün-be-gün eyle nazar a'lādan a'lādır yerim (Gazel 100/3)

müşerref eyle-:

1.) Şereflelendirmek, onurlandırmak.

1.1. müşerref eyle-:

Bir niyāz eyler bu Rāzī tārīhiñ itmāmına

Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım gibi (Tarih 7/11)

müşerref kıl-:

1.) Şereflelendirmek, onurlandırmak.

1.1. müşerref kıl-:-dı

Rāziyā mīlādına dürdāne tārīḥ söyledim

Ḥüsniye Hānım müşerref ḳıldı mihr-i edebī (Tarih 18/1)

müşg:

1.) Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan erkek ceylanların göbeğindeki urdan elde edilen güzel kokulu madde; misk.

1.1. müşg:

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır hāk-i deri
Zülfüne āmihte etmiş **müşg** ü gül-āb
‘anberi (**Terkib-bend 1/13**)

müşgīn:

1.) Asya dağlarında yaşayan bir ceylān
cinsinin erkeğinde karın derisi altında
bulunan kese şeklindeki bir bezden
elde edilen güzel kokulu siyah madde.
Mec. Sevgilinin ayva tüyleri.

1.1. müşgīn:

Ruḥ-ı gülgūnına bakdım daḥi **müşgīn**
ḥaṭına
Dil-i ḡam-ḡnı düşürdüm aña bir reng
etdim (**Gazel 91/2**)

müşkil:

1.) Güç, zor, çetin.

1.1. müşkil:

Nā-ümīd oldum ḥayāt-ı şūrīden
derdim füzūn
Kimse vāqıf olmadı ifşāsı **müşkil** bir
belā (**Müfret 14/1**)

müşkil ol-:

1.) Zor olmak, çetin olmak.

1.1. müşkil ol-:-du

Feth olunmaz Rāziyā varmaz zebān
Müşkil oldu bu luḡaz söyle hemān
(**Mesnevi 3/13**)

müştak:

1.) Şiddetle arzu eden, özleyen,
hasretini çeken, gönülden isteyen, can
atan; aşık.

1.1. müştak:

Çokdan berü **müştak** idim görmeye
yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i ḥübān
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.2. müştak:

Ḳatı **müştak** idim nūr u cemāl-i
pertev-i yāre
Bu şeb pervāne-vārī şem‘-i bezminde
tolandırdı (**Gazel 141/2**)

1.3. müştak:

Rāsīmā **müştak** idim ben görmeye
dīdārın
Zevk-yāb etdiñ beni ‘izzetlu yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

1.4. müştakız:-ız

Biz tāze bahār zevkine **müştakız**
efendim
Bir başka şafā cünbüş var vakt-i
ḥazānıñ (**Gazel 81/3**)

mütesellim:

1.) Tanzimat’tan önce vāli ve
mutasarrıflar tarafından kendi
bölgeleri içindeki sancak ve kazâlara
tāyin edilen kaymakam seviyesindeki
idāreci, voyvoda.

1.1. mütesellimi:-i

Burūsa **mütesellimi** Maḥmūd Pāṣā'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethūdā naşb olunup

...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'u'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

müyesser eyle:-

1.) Kolaylaştırmak, nasip etmek.

1.1. müyesser eyle:-di

Müyesser eyledi Mevlā bu 'āciz ābd-i
nācīze

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥkīk-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

müyesser kıl:-

1.) Kolaylaştırmak.

1.1. müyesser kıl:-di

Emr edip bünyādına bir cāmi'-i a'lā
içün

Kıldı itmāmın **müyesser** vāḥid ü
muḥtār aña (**Tarih 8/3**)

müyesserü's-şavāb ol:-

1.) İhsanı bol olmak.

1.1. müyesserü's-şavāb ol:-an

Emmā ba'd perverdigār-ı bī-zevāl
celle 'ani's-şebīhi ve'l-miṣāl Rabbü'l-
erbāb

ve **müyesserü's-şavāb olan** ḥazret-i

vācibü'l-vücūd zü'l-luṭfu'l-cūd Ādem-
i ebu'l-beşer (**Dibace 1/10**)

müzdād:

1.) Artmış, ziyadeleşmiş, daha çok,
daha fazla.

1.1. müzdād:

olmağla ḥamdillāh ḥilḳat-i ezeliyyem
ve ṭabī'at-ı ġarīziyyem ṭavr-ı eb'ad
ṭavr-ı kâbil
isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile **müzdād** u şeref-ḳarīn ü rif'at-bīn
olduğın a (**Dibace 3/16**)

1.2. müzdādına:-ı, -na

Çok şikeste dilleri ābād eder leyl ü
nehār

'Ömriniñ **müzdādına** eyler du'ālar
ḥāş u 'ām (**Tarih 37/5**)

müzdād et:-

1.) Artırmak, çoğaltmak.

1.1. müzdād et:-di

Āb-ı raḥmānī gerek bu āteşim
teskīnine

Eşḳ-i kerīm daḥi **müzdād etdi** āhım
şu'lesin (**Müfret 64/1**)

müzdād eyle:-

1.) Attırmak, çoğaltmak.

1.1. müzdād eyle:-di

Bafra'nın şânını **müzdād eyledi** bî-
iştibāh

Hâne-i kuṭbunda gūyā beldenin
revnaḵ-nümā (**Tarih 8/7**)

müzeyyen:

1.) Bezenmiş, süslenmiş, ziynetli.

1.1. müzeyyen:

Zer ü zīverle **müzeyyen** āfet-i devrān
hemān
Nüktedān ḥurde-şināsdır dediler yārān
aṅa (**Gazel 4/5**)

müzeyyen eyle-:

1.) Süslemek, bezemek.

1.1. müzeyyen eyle-:-di, -m

Müzeyyen eyledim şahın-ı derūnum
dāğ-ı yār ile
Açılsun gül gül olsun lāle-veş şevḵ-i
bihīnimden (**Gazel 108/2**)

1.2. müzeyyen eyle-:-di, -m

Mücevherle **müzeyyen eyledim**
tāriḫini Rāzī
Hemān ‘izz ü kerem ile Ğanīme geldi
dünyāya (**Tarih 3/1**)

N

nā-bedīd ol-:

1.) Belirsizleşmek, kaybolmak.

1.1. nā-bedīd ol-:-du

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet
dedikleri
Görmüşü kimyā gibi işidenler pek ḳalīl
(Müfret 50/1)

nā-bercā:

1.) Uygunsuz, münasebetsiz.

1.1. nā-bercā:

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
‘aceb
Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (Gazel 133/4)

nāçār:

1.) Çaresiz, dertli, üzüntülü.

1.1. nāçār:

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine oḥşar seni her an
bilelikden (Gazel 109/2)

nā-çār et-:

1.) Çaresiz bırakmak.

1.1. nā-çār et-:-er

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle ḳuşūr
cürmine yā Rab

Ḥalāş et ben ġarībi dā‘imā nā-çār
eder baḥtım (Gazel 89/5)

nādān:

1.) Cahil, bilgisiz, akılsız kimse.

1.1. nādāna:-a

Kim bilir ḥāl-i dilim taḳrīre yoḳdur hīç
mecāl
Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler
ser-fürū (Gazel 113/2)

1.2. nādāna:-a

Ma‘nevī hıfzındadır bu belde-i ra‘nā
yine
Rūḥ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna baḳ (Tarih 20/3)

nādīde:

1.) Görülmemiş, eşi benzeri olmayan.

1.1. nādīde:

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer kimi cengār ḳılavuzları
mercānī (Kıt’a 3/3)

nāfe-i āhū:

1.) Ceylanın göbeğindeki misk
kokusu.

1.1. nāfe-i āhū:-da

Hırāmandan meşāmma geldi bir bū
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu bū
(Gazel 111/1)

nāfe-i çîn:

1.) Çin'de yaşayan, karnının altından misk kokusu yayan hayvanın miskinin kokusu.

1.1. nāfe-i çîn:

Tebrîz ile Şîrâz'a vü hem Çîn'e mi vardıñ

Ver **nāfe-i çîn** âh ne olur bir tümen ey dost (Gazel 17/3)

nā-halef:

1.) Soyuna çekmemiş olan hayırsız evlât.

1.1. nā-halef:

Devr eder pîrâmeniñ bir **nā-halef** ey dil-nüvâz

Hem-zebân etme şakın bir nem kıpar bîgâneler (Gazel 33/7)

1.2. nā-halefi:-i

Râz-ı diliñi gayriye gel söyleme küstâh

Her **nā-halefi** er gibi hem belleme küstâh (Gazel 26/1)

nahl u kâmet-i tûbâ:

1.) Tuba ağacı boylu; sevgili.

1.1. nahl u kâmet-i tûbâ:

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettân olduğun görsem

O **nahl u kâmet-i tûbâ** hîrâmân olduğun görsem (Gazel 97/1)

nahnü kâsemnâ: (Ayet)

1.) "Biz kısımlara ayırdık." Zuhruf suresi 32. ayet.

1.1. nahnü kâsemnâ:

Büm-veş biz Râzi'yiz **nahnü**

kâsemnâ sırrına

Sâkin-i vîrâneyiz genc-i kanâ'at bekleriz (Gazel 52/9)

1.2. nahnü kâsemnâ:

Ğam yeme rızkıña ey ğâfil Âdem-zâde

Râzî ol **nahnü kâsemnâ** kaleminden geçdik (Gazel 82/9)

nahnü kâsemnâ beynehüm: (Ayet)

1.) Dünya hayatındaki geçimlerini biz paylaştırdık. (Zuhruf suresi/32.ayet).

1.1. nahnü kâsemnâ beynehüm:

Râzî ol **nahnü kâsemnâ beynehüm** takdîrine

Cümleniñ rızkın veren dâ'im Hüdâ degil mi yâ (Gazel 8/4)

nā-hüner:

1.) Yeteneksiz, hünersiz.

1.1. nā-hüner:

Rahşa meydân vermede vardır velî merdânelik

Nā-hüner esb-ile da‘vā eylemek
beyhüdedir (**Müfret 71/1**)

nā’ il:

1.) İsteddiği şeye erişen, arzu ettiğini
ele geçiren.

1.1. nā’ il:

Қadrine tevķir edenler bezmine **nā’ il**
degil

Nīm nigāh etmez ‘acebdır Rāzī-i
medhūşına (**Gazel 114/5**)

nā’ il ol:-

1.) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

1.1. nā’ il ol:-du

Necībā gibi ben de eyledim çāk-ı
girībānım

Bu Rāzī **nā’ il oldu** intisāba nev-
zemānimden (**Gazel 108/7**)

1.2. nā’ il ol:-muş, -ken

Mecālī қalmamış bī-çāreniñ ‘arż-ı
niyāz etsin

Vişāle **nā’ il olmuşken** vişāli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/8**)

1.3. nā’ il ol:-sa, -m

Kenīzekler düşer anuñ pīşine
Nā’ il olsam diyü hem teşvīşine
(**Mesnevi 3/12**)

nākām ol:-

1.) İstedigine ulaşamamak.

1.1. nākām ol:-ur, -sa, -ñ

Rāzīyā **nākām olursañ** kān bulup kām
almağa

Kām olan bī-çāreler hīç kāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/7**)

nakd ü vakt: (İkileme)

1.) Para ve zaman.

1.1. naķd ü vaķt:-im

Fedā iken yoluña **naķd ü vaķtim** tūṭī-i
cānım

Mürüvvetden maşūn etdiñ
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (**Gazel 57/2**)

1.2. naķd ü vaķt:-im

Şarf ederdim **naķd ü vaķtim** ol
perīniñ yolına
Neyleyim bu göñlümün hīç қalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

1.3. naķd ü vaķt:-im

Ümīdi meyvesiyle **naķd ü vaķtim** hep
nişār etdim
Bu bāğ-ı bī-vefāda ḥāke yeksān
olduğum қaldı (**Gazel 150/2**)

nakl et:-

1.) Anlatmak, aktarmak, taşımak.

1.1. nakl et:-er

Lāmi ‘ī Çelebī Dīvān’ında bülbul-i
bāğ-ı cihān ‘andelīb-i gülzār-ı cinān
efendimiz

‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selāmīn ḥādīs-i
merviyesinden şu ‘arā hakkında bir
eşer **naql eder (Dibace 2/12)**

nakş:

1.) Nakış, süs, bezek; sevgilinin
güzelliği.

1.1. nakşın:-iñ

Göñül **nakşın** hevâsıyla heves kıldı
hemân çîne
Beni bend eyledi zülfün kemend-i çîn
ü perçine **(Gazel 115/1)**

1.2. nakşına:-ı, -n, -a

Nīm nigehle görse Behzād **nakşına**
taḥsīn eder
Her cihetle var leṭāfet şāh-ı ḥübānım
gibi **(Tarih 7/2)**

1.3. nakşını:-ın, -ı

Nīm nigehle görse Behzād **nakşını**
taḥsīn eder
Zīynet ü ārayış-i resmi daḥi feraḥ-fezā
(Tarih 39/5)

nakş et:-

1.) Nakşetmek, resim çizmek.

1.1. nakş et:-me, -de

Behzād’a ḥuṭūr geldi anuñ **etmede**
nakşın
Bir müyını resm eylese biñ ḥāme
değişir **(Gazel 35/3)**

nakş ol:-

1.) İz bırakmak, izin belirmesi, bir
işaret ortaya çıkması.

1.1. nakş ol:-un, -dı

Dāğ-ı ḥasret **nakş olundu** sīne-i
giryānıma
Kimseler etmez teraḥḥum nāle vü
efḡānıma **(Gazel 128/1)**

nakş-ı kalem-kār:

1.) Ressamın nakışları.

1.1. nakş-ı kalem-kār:-ı, -n, -ı

Rāzī de bilir **nakş-ı kalem-kārını**
yārīñ
Rāsım nice resm eyleye hem-vāre
haber ver **(Gazel 32/5)**

nakş-ı resm:

1.) Resmin nakşı, süsü.

1.1. nakş-ı resm:

Bu dilārā ziyneti dil-cūya reşk-āver
gören
Nakş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler sena **(Tarih 9/8)**

nakşibendi ma‘bed:

1.) Bahaüddin Nakşibendi Hazretlerine
nisbet olunan ve Tayfuriyye'den neş'et
ettiği söylenen tarikatinin yaptırdığı
ibadethane.

1.1. nakşibendi ma‘bed:-in

Cevherī tārīh dedirdi Rāziyā bir er
gelip
Bu ‘atīk **naḫşibendi ma‘bedin** kıldı
cedīd (**Tarih 13/2**)

nālān:

1.) Ağlayan, inleyen, feryat eden.

1.1. nālān:

Sünbül-i bāğ-ı İrem’dir kākül-i ‘anber-
feşān
Gül yüzi gülzārının bülbülleri **nālān**
aña (**Gazel 4/2**)

1.2. nālānım:-ım

‘Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile **nālānım**
Ey sevgili cānānım senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/3**)

nālān et:-

1.) Ağlatmak, inletmek.

1.1. nālān et:-di, -ñ

Düşürüp nār-ı firāka beni **nālān etdiñ**
Dil-i ‘aşıq-zedemi āteş-i sūzān etdiñ
(**Müseddes 1/13**)

1.2. nālān et:-en

Beni **nālān eden** fikr-i ḥayāl-i dil-rübā
bir gün
Rikābımda gulām-āsā yürür ammā
neden şoñra (**Gazel 127/2**)

nālān ol:-

1.) İnleyip sızlanmak, acı çekmek,
ızdırap çekmek.

1.1. nālān ol:-duk, -um

Ne derde uğradım bilmem ki **nālān**
olduğum kaldı
Civānlıktan beri yā Rab pür-efgān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

1.2. nālān ol:-ma, -(y)an

Bu belā bezminde **nālān olmayan**
bilmez beni
Mübtelā-yı derd-i hicrān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/1**)

nāle:

1.) İnilti, inleme, feryat.

1.1. nāle:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
güyā
Fiğān u **nāle** vü giryem ḥaber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

1.2. nālemi:-m, -i

Hîç teraḥḥum eyleyip āhım benim güş
eylemez
Dem-be-dem eyler füzūn bu **nālemi**
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

nāle vü efgān: (İkileme)

1.) Ağlayıp inleme, feryat figan.

1.1. nāle vü efgān:-ım, -a

Dāğ-ı ḥasret naḡş olundı sīne-i
giryānıma

Kimseler etmez teraḥḥum **nāle vü**
efḡānıma (Gazel 128/1)

1.2. nāle vü efḡān:-ım, -a

Baḡmadı hīç **nāle vü efḡānıma**
Ġamzeleri geçdi hemān cānıma
(Terci-bend 3/10)

nāle-i nāy:

1.) Neyin feryanı, neyin iniltisi.

1.1. nāle-i nāy:-ı

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı
Ṭabīb-i derd edindim ben fiḡān u **nāle-**
i nāyı (Gazel 137/1)

nām:

1.) Ad, şöhet.

1.1. nāmım:-ım

Durūb oldum hezārān nūkte-dānıñ
bezm-i ‘aşkında
‘Aceb Mecnūn gibi **nāmım** cihānda
dāstān oldu **(Gazel 143/6)**

nām-āver:

1.) Meşhur olmak, şöhetli olmak.

1.1. nām-āveriñ:-iñ

Hākimi Şākir Muḥammed Efendi
nām-āveriñ

Himmetiyle oldu ta‘mīr ma‘bed-i
Sübḥāna baḡ **(Tarih 20/5)**

nām-āver ol:-

1.) Nam salmak, şöhet olmak.

1.1. nām-āver ol:-

Der-miyān et tīḡ-i ma‘nīsın daḡı **nām-**
āver ol

Vāḡıf-ı sırr-ı Hudā hem ‘aşḡ-ı ilāh
ister göñül **(Gazel 87/5)**

nām-dāş:

1.) Adaş, aynı adı taşıyan.

1.1. nām-dāş:

Nām-dāş bānī-i beyt-i Hudā’ya
maḡharım
Zıkr-i ḡalb ile tevekkül eylerim
Yezdān’ıma **(Gazel 128/4)**

nā-mecāl et:-

1.) Takatsız bırakmak, mecalsiz
kalmak.

1.1. nā-mecāl et:-di, -ñ

Nīm nıgehle bendeñi āvāre kıldıñ
dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pūr-cefā yazık
baña **(Matla 30/1)**

nām-fezā:

1.) Nam arttıran, ismini duyuran.

1.1. nām-fezā:

Harf-i menkût ile Râzî bendesi târîh
dedi

‘Abbās Hâtem-i zamân yapıdı sarây
nām-fezā (Tarih 39/13)

nām-ı ‘aşk:

1.) Aşkın şöreti, aşkın namı.

1.1. nām-ı ‘aşk:-ım

Ceres-āsā çalındı **nām-ı ‘aşkım** ol
manaşdırdı
Bilādımda benim zıkrım Mesîhā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

nā-mizāc:

1.) Rahatsız, keyifsiz, hasta.

1.1. nā-mizāc:

Olalı dīvāne dil dīvāne olmaz āşinā
Nā-mizāc bî-çāredir dermāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/1**)

1.2. nā-mizāc:

Şöyle bir āh u enīnim var benim bu
günde kim
Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (Müfret 69/1)

nā-muhāl:

1.) Mümkün, imkânsız olmayan.

1.1. nā-muhālîmdir:-im, -dir

Vişālî **nā-muhālîmdir** ümîd her serv-i
kāmîetden

Vefā ummağ cünündür şimdi hūbān-ı
nezāketden (**Gazel 106/1**)

nā-muhāl eyle:-

1.) İmkânı olmayan, mümkünâtı
olmayan, imkânsız.

1.1. nā-muhāl eyle:-r

Dil temennî eyledikçe va‘dine mağrūr
iken
Ol ‘arūs vuşlatın āh **nā-muhāl eyler**
baña (**Gazel 12/8**)

nā-murād:

1.) Mahrum kalan, muradına
eremeyen; aşık.

1.1. nā-murād:

Neyleyim rūsivā-yı ‘ālem eyledi hem
nā-murād
Hāl-i ‘acizime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (**Gazel 76/5**)

1.2. nā-murād:

Yeter ey **nā-murād** Râzî du‘āya başla
gel ğayrî
Cenāb-ı Hâzret-i kâdir merāmınca ede
ihyā (**Müfret 101/1**)

1.3. nā-murāda:-a

Bu Râzî **nā-murāda** bir tesellî eyleseñ
zālîm
Devāya çäre ğayrî hāne-i bî-māra
kalmışdır (**Gazel 43/7**)

1.4. nā-murāda:-a

Kime takrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi **nā-murāda** (Gazel 126/1)

1.5. nā-murādım:-ım

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed
kıldım hemān

Başka dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (Müfret 91/1)

nā-murād ol:-

1.) Muradına erememiş, arzusuna
kavuşamamış, arsusuz, gönülsüz
olmak.

1.1. nā-murād ol:-

Murād almak dilerseñ dü cihāndan
Geçip cümle murādı **nā-murād ol**
(Müfret 89/1)

1.2. nā-murād ol:-duk, -um, -u

Nā-murād olduğumu āh bu cihān içre
benim

Hāl diliyle diye kabrimde biten cümle
giyāh (Gazel 129/4)

1.3. nā-murād ol:-muş

Nā-murād olmuş iken bu Rāzī-i
kemter gedā

Hışm-ı dil-düz-ı nigehten feyż-nāk
etdiñ beni (Gazel 146/7)

1.4. nā-murād ol:-sun

Dem-be-dem bahtın küşād ömrüñ
ziyād olsun begüm

Kim saña yavuz suñarsa **nā-murād**
olsun begüm (Nazm 15/1)

nāmūs-ı ekber:

1.) Büyük sırrın sahibi; Hz. Cebrail.

1.1. nāmūs-ı ekber:

Şerī‘at tīgini çekdiñ cihana
Daḥi **nāmūs-ı ekber** rehberindir
(Kıt’a 1/5)

nār:

1.) Ateş, od, aşk ateşi.

1.1. nār:

Nār u bād u āb ḥākden ḥalk olup
bulduñ vücūd
Zātıñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraż (Gazel 67/5)

1.2. nārı:-ı

Muḥabbet **nārı** cānımda ‘alev-rīz
olmada dā’im
Ne varlıktan eşer koydu ki yokluğdan
da kārım yok (Gazel 74/2)

nār et:-

1.) Ateşle doldurmak, yakmak.

1.1. nār et:-er

Figān u nāleden artık sözüm bir
gayriye geçmez

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım
nār eder bahtım (**Gazel 89/4**)

nāre düş-:

1.) Ateşe düşmek, sıkıntılı bir duruma düşmek.

1.1. nāre düş-:-er, -se, -m

Miṣāl-i Mecnūn'a döndüm baña ta'n
eyleme zāhid

Düşersem ḡam degildir ben bu 'aşk
ile hemān **nāre** (**Gazel 122/2**)

nār-ı firāk:

1.) Ayrılık ateşi.

1.1. nār-ı firāk:-a

Düşürüp **nār-ı firāka** beni nālān etdiñ
Dil-i 'aşıq-zedemi āteş-i sūzān etdiñ
(**Müseddes 1/13**)

nār-ı nūr:

1.) Nurdan ateş, ateşin nuru.

1.1. nār-ı nūr:

Hıyre-dār etdi dü dīdem gūyiyā
cevvāle-veş

Nār-ı nūr şandım o hūsni hūmret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

naşb ol-:

1.) Pay verilmek.

1.1. naşb ol-:-un, -up

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāşā'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethüdā **naşb olunup**

...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'u'l-aḥir'iniñ on altıncı
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/3**)

nā-sezā:

1.) Yakışmayan, uygun olmayan.

1.1. nā-sezālar:-lar

Nā-sezālar bezmine hem-meclis olma
kıl ḡazer
Vaḳtiñi taḡşīliñi berbād edip etme
hedef (**Gazel 72/4**)

naşīb:

1.) Allah'ın bir kimseye tayin ve
kısmet ettiği şey, talih, baht.

1.1. naşīb:

Yā **naşīb** cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim
Çok görür bu ḡidmeti ḡaddār felek
bekler bana (**Gazel 9/4**)

1.2. naşīb:

'Aceb ārzū-keş olduğça **naşīb** yok
la'l-i ālīñdan
Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le'allenden (**Matla 27/1**)

naşīb ol-:

1.) Nasip olmak, kısmet olmak.

1.1. naşīb ol:-du

Bi-ḥamdi'llāh **naşīb oldu** eşigine
yüzüm sürmek
Ḥuzūr-ı ma'nevīsinde elif kaddimi lām
etdim (**Kaside 1/10**)

1.2. naşīb ol:-muş

İd-i vaşlın kim bilir āyā kime **olmuş**
naşīb
Şad hezār cevri eyleseñ üftādeler etmez
ferāğ (**Gazel 71/5**)

1.3. naşīb ol:-sa

Bu Rāzī derd-i hecrinde hezārān
çileler çekdi
Naşīb olsa vişāl-i luṭf-ı Yezdān
olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

naşihat eyle:- (Deyim)

1.) Bir kimseye doğru yolu göstermek,
yapması ve yapmaması gereken şeyler
üzerine dikkatini çekmek için söz
söylemek, öğüt vermek.

1.1. naşihat eyle:-r, -im

Çok **naşihat eylerim** āh bu dil-i nā-
kāmıma
Neylesün āvāre aşlā görmedi vakt-i
refāh (**Gazel 123/2**)

naşūh ol:-

1.) Tövbesinde samimi olan kimse.

1.1. naşūh ol:-sa, -m

Bu Rāzī bī-kese aşlā güzeller iltifāt
etmez

Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

nā-tüvān:

1.) Zayıf, güçsüz, çaresiz; aşık, şair.

1.1. nā-tüvāna:-a

Bu 'aşık **nā-tüvāna** āh dedirme
Felek lerzān olur kopar kıyāmet
(**Gazel 18/5**)

1.2. nā-tüvāna:-a

Bu Rāzī **nā-tüvāna** āh yeter cevri-
firāvānıñ
Yazıktır olma gel cānā pür-efgān
olmama bā'is (**Gazel 20/5**)

1.3. nātüvānım:-ım

Hezār cānım olursa nezrim olsun derd-
i 'aşkıñda
Güneh-kār ümmetiñden **nātüvānım** yā
Resülullāh (**Kaside 3/3**)

nā-ümīd:

1.) Ümitsiz, umutsuz.

1.1. nā-ümīd:

Bī-kes olsa bir yigid gurbet elde **nā-
ümīd**
Yanına kimse gelmez āh eder ol gedā
da (**Gazel 126/2**)

nā-ümīd ol:-

1.) Ümitsiz olmak, umudunu yitirmek.

1.1. nā-ümīd ol-:

Nā-ümīd ol Rāziyā sen meclis-i
cānāneden

Tīğ-i kahr-ı ğamze-nāk rāh-ı hāk eyler
beni (**Gazel 149/5**)

1.2. nā-ümīd ol-:-du, -m

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü

Ayda bir kâ'ildim ammā mihr ü māh
gelmez bana (**Gazel 6/3**)

1.3. nā-ümīd ol-:-du, -m

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā
hālīm hārāb

Hancer-i dildūz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ (**Gazel 71/7**)

1.4. nā-ümīd ol-:-du, -m

Nā-ümīd oldum hayāt-ı şūrīden
derdim füzūn

Kimse vākıf olmadı ifşāsı müşkil bir
belā (**Müfret 14/1**)

1.5. nā-ümīd ol-:-ma

Luţf-ı Hāk'dan **nā-ümīd olma** şaķın
ey dil hemān

Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre bak (**Müfret 62/1**)

1.6. nā-ümīd ol-:-ma, -m

Eger bir gün daħi 'ömrüm var ise **nā-ümīd olmam**

Efendimiñ hayāliyle elim böğrümde
kalmışdır (**Müfret 76/1**)

1.7. nā-ümīd ol-:-muş

Ceyş-i ğamdan **nā-ümīd olmuş** iken
yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
hāra hāz (**Gazel 69/5**)

1.8. nā-ümīd ol-:-muş

'Aceb ben **nā-ümīd olmuş** iken va'd-i
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

nāy:

1.) İçi yanık kamış, ney.

1.1. nāya:-a

Bezm-i demde āh u vāhım **nāya** āhenk
eyledim

Mūsikārıñ giryesiyle nāyıñ āhengīnine
(**Gazel 117/2**)

1.2. nāyıñ:-iñ

Bezm-i demde āh u vāhım nāya āhenk
eyledim

Mūsikārıñ giryesiyle **nāyıñ** āhengīnine
(**Gazel 117/2**)

nā-yāb:

1.) Eşsiz, benzersiz, dengi olmayan;
sevgili.

1.1. nā-yāb:

Güzellikde şanırsın mişli **nā-yāb**
Bülenddir kâmeti gâyet de dil-cû
(Gazel 111/3)

nāz:

1.) Eda, işve, cilve.

1.1. nāz:

Nāz ile güftāra gelse bülbül-i gūyā
gibi
Cümlesi hāmūş u taḥsīn tūṭī-i ṭayrān
aṇa (Gazel 4/7)

1.2. nāz:

El çekip her bir ḥuṣūşdan terkin
kılısam murād
Gāh **nāz** u gāhice ‘arz-ı vīṣāl eyler
baṇa (Gazel 12/6)

1.3. nāz:

Şīve-i şūrīdelikler cilve **nāz** olmuş
saṇa
Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saṇa (Gazel 13/1)

1.4. nāz:

Gāh ḥırāmān eyledikçe **nāz** ile kâmet
çekip
Kâmet-i dil-cû ararsan kâmet-i
bālāsıdır (Gazel 39/4)

1.5. nāz:

Şakın pend ü nasīḥat kār eder şanma
görüp ḥālim
Nigārımdan cefā vü **nāz** u şīve her
nefes besdir (Gazel 47/6)

1.6. nāz:

Kimse vākıf olmasun ḥālimiñ esrārına
Nāzikāne kıl ḥırāmān **nāz** ile rindāna
baş (Gazel 66/2)

1.7. nāz:

Ah etme şakın gizlice ḥātır-
şikenimden
Nāz ile benim katlime ṭuğrā
çekenimden (Gazel 104/1)

1.8. nāz:

Biñ **nāz** ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine oḥşar seni her an bilelikden
(Gazel 109/2)

1.9. nāz:

Niçün hāmūş olur Rāzī dilārāmım
‘aceb bilsem
Gelip güftāra **nāz** ile tekellüm kıl
şeker-Çīne (Gazel 115/5)

1.10. nāz:

Ey şūḥ-ı cihān bende-i fermānberiñ
‘ālem
Biñ **nāz** ile sen sūre-i ‘imrān okudukça
(Gazel 118/4)

1.11. nāz:

Ben sürerdim at u fîli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim **nāz** ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

1.12. nāz:

Geldi benim **nāz** ile ol yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-
bend 3/9**)

1.13. nāzdan:-dan

Pirehen giydikde bulmaz isteyen
nāzdan
Sīne-i sīmīnini seyr etdir açmazdan
(**Matla 20/1**)

1.14. nāz:-ı

Gören bu cünbüş ü **nāzı** zarūrī ilticā
eyler
Hezār Rüstem’leri bende taķar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.15. nāz-ile:-ile

Būse maṭlūb eyledim **nāz-ile** eyler
ictināb
Rāziyā ‘özü eyleyen ‘izāra kıldım
elvedā’ (**Gazel 70/5**)

1.16. nāzlı:-lı

Güzeldir bī-bedeldir vaşfa gelmez
‘Aceb şūrīdedir **nāzlı** civānım (**Gazel
94/2**)

1.17. nāzlı:-lı

Sevgili yārim **nāzlı** nigārım
Aşlā mecālīm ḳalmadı tende (**Gazel
124/5**)

1.18. nāzlı:-lı

Bir niyāz eyler bu Rāzī tārīḫiñ
itmāmına
Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım
gibi (**Tarih 7/11**)

nāz et:-

1.) Nazlanmak, cilve yapmak.

1.1. nāz et:-erek

Nāz ederek ba‘zı gelir rāhıma
Söz geṣirün şimdi hemān şāhıma
(**Terci-bend 3/22**)

1.2. nāz et:-ip

Nāzenīnim nāz-perver **nāz edip** eyler
hırām
Mübtelāyım neyleyim āh şīve-i
eṭvārına (**Gazel 132/2**)

1.3. nāz et:-miş

Yāḳılmış göñlümün ābādına dildār
merām eyler
Hezārān şīveler ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

nāz eyle:-

1.) Nazlanmak, cilve yapmak.

1.1. nāz eyle:-r

Gönlüme ھاقدır gelen dünyā ne **nāz**
eyler baňa

Hîç taşavvur eylemem ‘ālem niyāz
eyler baňa (**Gazel 11/1**)

nāz u cevır: (İkileme)

1.) Naz ve eziyet.

1.1. nāz u cevır:

Hezārān **nāz u cevır** ile azālīm baňa
‘arz etdiñ

Ṭağıtsıñ zülf-i ‘anber-būyıñı ebrū-yı
ruhsāra (**Gazel 119/5**)

nāz u istiğnā: (İkileme)

1.) Naz ve işve.

1.1. nāz u istiğnā:

Hālime kıldı terahhūm **nāz u istiğnā**
ile

Ḳudretim yok bir tekellūm eyleyem
dildār ile (**Terkib-bend 1/8**)

nāz u nevāziş: (İkileme)

1.) Naz ve gönül okşama.

1.1. nāz u nevāziş:-le

Beni zülfüñ teline bağladıñ **nāz u**
nevāzişle

Ümīdim nāzenīnim bāb-ı lūtfuñdan
amān ister (**Gazel 42/4**)

nāz u niyāz-ı ‘aşk:

1.) Aşkın naz ve niyazı.

1.1. nāz u niyāz-ı ‘aşk:-da

Biliriz birbirimiz **nāz u niyāz-ı ‘aşkda**

Dem-be-dem şahn-ı derūn-ı

hareminden geçdik (**Gazel 82/5**)

nāz u şive: (İkileme)

1.) Naz ve cilve.

1.1. nāz u şive:

Hezārān **nāz u şive** ezberinde

Giriftārsañ cihāndan el yuya hū (**Gazel**
111/7)

1.2. nāz u şive:-si

‘Aqlımı yağma içündür cümle **nāz u**
şivesi

Ṭurre-i tarrārına bend eylemek
endīşesi (**Gazel 135/1**)

nāz u şive eyle:-

1.) Naz ve cilve yapmak.

1.1. nāz u şive eyle:-(-y)ip

Gel hezārān **nāz u şive eyleyip** seyr
eyleyem

Şāniña tevķir içün medḥ ü senālar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

nazar:

1.) Bakma, bakış.

1.1. nazarda:-da

Yek **nazarda** ol perī ruhsāra zār oldu
göñül

Hîç terahhūm eylemez āh zār zār oldu
göñül (**Gazel 85/1**)

1.2. nazarda:-da

Bir **nazarda** ‘aşıkın Mecnûn eder
Leylâ-şîfat
Dağılırsa kâkülânı rûyına gerdânına
(Gazel 133/5)

1.3. nazarda:-da

Hâk-i pâ-y-i yâre varsam yüz sürüp
etsem niyâz
Gözime tûtyâ görünür her **nazarda**
pîşesi (Gazel 135/3)

1.4. nazardır:-dır

Nev-zuhûr yârâna mâ’ il olalı
mehpâreler
Râziyâ ‘âlî **nazardır** elverir yârân
baña (Gazel 7/5)

nazar eyle:-

1.) Bakmak, izlemek, seyretmek,
temaşa etmek.

1.1. nazar eyle:-

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk
eyleme
Gün-be-gün **eyle nazar** a‘lādan a‘lādır
yerim (Gazel 100/3)

1.2. nazar eyle:-

Bendeñe ḥor bakma cānā sevdiğim
şîrāne bak
Aç gözün **eyle nazar** merd iseñ
merdāne bak (Matla 22/1)

nazar kıl:-

1.) Bakmak, izlemek, seyretmek,
temaşa etmek.

1.1. nazar kıl:-

Hakka Rāzī dil-i mir’ātına **kıl** bir
nazarı
Şu cihān āyinesine göre hem-reng
etdim (Gazel 91/6)

1.2. nazar kıl:-

Nazar kıl çār etrāfa nigārā
Bizi seyr eyliyor ağıyar ırakdan (Gazel
103/5)

1.3. nazar kıl:-

Bir ‘aceb mecmū‘adır takrīr-i pend-i
şādīkān
Kıl nazar ebrūsuna ebrū-yı cānānım
gibi (Tarih 7/1)

1.4. nazar kıl:-di, -m

Dilberā **kıldım nazar** ālīñ da çok ḥālīñ
de çok
Derd-mend üftādeñe ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (Gazel 75/1)

1.5. nazar kıl:-ma

Hakāretle **nazar kılma** efendim
Velī ālūdeyiz ḥāşıl merāmız (Gazel
54/6)

1.6. nazar kıl:-maz

Heves etme mecāzī ‘aşka Rāzī
Kemāl ehli **naẓar kılmaz** nuḳūṣa
(Gazel 130/7)

1.7. naẓar kıl:-sa, -m

Ḥıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-
nākımı

Bir nefes **kılsam naẓar** āh ruḥ-ı
gülḡün ḡularıñ (Gazel 79/2)

1.8. naẓar kıl:-sa, -m

Şad hezārān rüyıñā **kılsam naẓar** cānā
yine

Her birinde ḡüıyā sāl-i hezārı
ḥasretim (Müfret 94/1)

naẓar-ḡāh-ı Hudā:

1.) Allah’ın kıblesi.

1.1. naẓar-ḡāh-ı Hudā:-dır

Bu ḡöñle kīc niḡāh etme **naẓar-ḡāh-ı**
Hudā’dır bu

Vişāl-i yār içün her dem eḥıbbādan
cüdādır bu (Gazel 112/1)

nāzendelik:

1.) Nazlı nazlı davranmak, işve cilve
yapmak.

1.1. nāzendelige:-e

Ablam gibi **nāzendelige** başlasam
ammā

Yengem gibi hercā’ımiyim ābū a
cānım (Gazel 92/4)

nāzenīn:

1.) İşveli, cilveli, nazlı, narin, ince
yapılı, nazik; sevgili.

1.1. nāzenīni:-i

Ḥayālī dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan

Niḡārım **nāzenīni** görmedim ḥaylī
zamān oldu (Gazel 143/3)

1.2. nāzenīnim:-im

Beni zūlfüñ teline bağladıñ nāz u
nevāzişle

Ümīdim **nāzenīnim** bāb-ı luṭfuñdan
amān ister (Gazel 42/4)

1.3. nāzenīnim:-im

Nedir ey **nāzenīnim** pīç u tābıñ
Şelāşe cūr‘a-keşlik kıll ayaḡdan (Gazel
103/3)

1.4. nāzenīnim:-im

Firākıñ āteşinde gör ki Rāzī āşiyān
tutdu

Efendim **nāzenīnim** āh dedirme bu
giriftāra (Gazel 119/6)

1.5. nāzenīnim:-im

Nāzenīnim nāz-perver nāz edip eyler
ḥırām

Mübtelāyım neyleyim āh şīve-i
eṭvārına (Gazel 132/2)

1.6. nāzenīnim:-im

Ben sürerdim at u fîli şâhına ferzîn ile
Nâzenînim nâz ile mât eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

1.7. nâzenînim:-im

Şöyle bir âh u enînim var benim bu
günde kim
Sevdiğim cânım efendim **nâzenînim**
nâ-mizâc (**Müfret 69/1**)

1.8. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.9. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.10. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.11. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.12. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.13. nâzenînim:-im

Benim sen sūz-nākımsın cefâcū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey **nâzenînim** sevdiğim cânım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/18**)

1.14. nâzenîniñ:-iñ

Güzeliñ **nâzenîniñ** âh dañı şūrîde-
meşrebiñ
Cihân görmüş degil emşâl-i hüsniñi
gümândan gec (**Gazel 23/2**)

1.15. nâzenînler:-ler

Bu pergende benim ‘aşk-ı mecâzım
nev-civân oldu
Güzeller **nâzenînler** sevmek ile
râyegân oldu (**Gazel 143/1**)

nâz-ı hūbân:

1.) Sevgilinin nazı.

1.1. nâz-ı hūbân:-dır

Beni şeydâ kılan her an niyâz u **nâz-ı**
hūbândır
Fırâkı cânâ kâr etdi meded ol ğam-
h’arımından (**Gazel 105/3**)

nazîf:

1.) Temiz, pak.

1.1. nazîf:

Yapdı bir ‘ālî-neseb kim hem sa‘îd
hem **nazîf**
Verdi revnaķ hüsñüne resmi daķı oldu
zarîf (**Tarih 50/1**)

nâzik:

1.) İnce, narin, güzel, zarif.

1.1. nâzik:

Dil verem bâzâr-ı dilde dil alan
dildâdeye
Dil alsın dilber olsun şîve-kâr **nâzik**
mizâc (**Gazel 22/6**)

nâzikâne:

1.) Nazik ve kibar bir şekilde.

1.1. nâzikâne:

Kimse vâķıf olmasun hâlimiñ esrârına
Nâzikâne kıl hırâmân nâz ile rindâna
baş (**Gazel 66/2**)

nâzil ol-:

1.) İnmek, nüzul olmak.

1.1. nâzil ol-:an

haķķında **nâzil olan** Leķad haleķnal
insâni fî aķseni taķvîm âyet-i kerîmesi
olup me‘âl-i şerîfîni
taħte'z-zâhir ve mehmâ emkene
mülâhaza ederek insânda velâ-siyyemâ
hübânda izhâr u (**Dibace 4/7**)

nazîr:

1.) Benzer, eş, denk, aynı.

1.1. nazîri:-i

Beni Mecnûn u lâ-ya‘ķıl o şûh-ı şîve-
kâr etdi
Nazîri yok güzelliķde gözi fettânımız
vardır (**Gazel 44/5**)

nazm-ı lü' lü-veş:

1.) İnci gibi şiir.

1.1. nazm-ı lü' lü-veş:

Ve ‘ale'l-huşuş ki fenn-i ‘arûza taṭbîķ
ederek tanzîm-i kelâm taḥrîr-i merâm
bir
vefķ maķâm **nazm-ı lü' lü-veş** intizâm
eylemek aşķâb-ı ‘irfân ve erbâb-ı
rindân ‘indinde (**Dibace 2/8**)

Nazmiyâ:

1.) Ey Nazmi; Cizyedarzade İzzet
Efendi'nin oğlu Nazmi Efendi.

1.1. Nazmiyâ:

Düşdi şakķ-ı hâmeden dürdâne târîḥ
Râziyâ
Nazmiyâ liḥyeñ sefid olmak revâdir
luṭf ile (**Tarih 48/1**)

nâz-perver:

1.) Naz içinde büyütölmüş, nazlı;
sevgili.

1.1. nâz-perver:

Nāzenīnim **nāz-perver** nāz edip eyler
hırām
Mübtelāyım neyleyim āh şīve-i
eṭvārına (**Gazel 132/2**)

ne:

1.) “Ne” soru zarfı.

1.1. ne:

Dünye vü ‘uḡbāyı dilden Rāziyā terk
eyledim
Cennetiñ medḥini vā‘iz **ne** dırāz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

1.2. ne:

Siretde anuñ sırrını cānā **ne** bilirsin
Ol ehl-i ḥarābāt hemān elleme küstāḥ
(**Gazel 26/3**)

1.3. ne:

Ḥazret-i Ḳur’ān’a etmiş Rāziyā bir
intisāb
Ne selāsetdir görürsün ne sırr-ı Ḳur’ān
oḡur (**Gazel 41/5**)

1.4. ne:

Ḥazret-i Ḳur’ān’a etmiş Rāziyā bir
intisāb
Ne selāsetdir görürsün **ne** sırr-ı Ḳur’ān
oḡur (**Gazel 41/5**)

1.5. ne:

Ne bulduñ bī-vefālıḡdan niçün inşāfa
gelmezsın

Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.6. ne:

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını
Bī-vefāsıñ sevdigim ālıñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.7. ne:

İḥtiyār-ı ser-fürūlar kıldığım görme
ba‘id
Yār içün aḡyār ile gör ki **ne** yār oldu
göñül (**Gazel 85/4**)

1.8. ne:

Rāzī’i belā baḡrına ilkāya sebep **ne**
Tahliş-i girībān içün elden ele düşsem
(**Gazel 93/5**)

1.9. ne:

Ne gün etdi baña ikrār olan va‘d-i
kerīminden
Ḥudā inşāf verip raḡmi nümāyān
olduḡun görsem (**Gazel 97/6**)

1.10. ne:

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduḡum ḡaldı
Civānlıḡdan beri yā Rab pür-efḡān
olduḡum ḡaldı (**Gazel 150/1**)

1.11. ne:

Bu Rāzī vāhid ü muhtār olan Allāh’a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āhīr-zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

1.12. ne:

Bu kadar rūḥṣat **ne** verdiñ ğamze-i
cellādīña

‘Ālemi kırdı geçirdi bakmadıñ
feryādına (**Matla 3/1**)

1.13. ne:

Hāli üzre cümleye ikrām olur bu
ḥānede

Ah edeb qadrini bilmez bī-edeb
mihmān **ne** güç (**Müfret 72/1**)

1.14. ne:

Seniñle sürdiğim zevk u şafālar āh **ne**
kām oldu

Niçün çıkmaz ‘aceb cānım baña dünyā
ḥarām oldu (**Terci-bend 2/13**)

1.15. neye:-(y)e

Ne ‘aceb ḥāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye mūncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

2.) “Ne” soru zamiri.

2.1. ne:

Göñlüme ḥaḳdır gelen dünyā **ne** nāz
eyler baña

Hīç taṣavvur eylemem ‘ālem niyāz
eyler baña (**Gazel 11/1**)

2.2. ne:

Hikmet ile dem-beste olan pīre cevāb
ne

Bir vāḳıf-ı ḥāl ‘āşıkı āh dilleme küstāḥ
(**Gazel 26/2**)

2.3. ne:

Yaratdı cüz’ī küllī her **ne** kim var

Bu ‘ālem bātınıñ hem zāhiriñdir (**Kıt’a**
1/13)

2.4. ne:

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārıñ
fayda yok

Ṭālī ‘im **ne** ise taḳdīr yerini bulsa gerek
(**Müfret 28/1**)

2.5. ne:

Sitānbol’uñ zenānınıñ **ne** esrār şīve vü
nāzı

Hele tefhīm olunmaz ḳāle gelmez bir
ḥuşūşdur bu (**Müfret 79/1**)

2.6. ne:

Āh edersem bu felekler pāyidar olmaz
baña

Sevdigim cānım efendim yā **ne** yār
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

2.7. ne:

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazā
niyyetine
Cân mıdır kaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti **ne** (Nazm 6/1)

2.8. nedir:-dir

Āşinā-yı Hāk olanlar āşinā bilmez
nedir
Māye-i zātī gerek bī-gāne olmaz āşinā
(Gazel 3/6)

2.9. nedir:-dir

Āh yine āvāre oldum çāreler ne çāreler
Çāresiz derdim benim çāre **nedir** bī-
çāreler (Gazel 34/1)

2.10. nedir:-dir

Cân verür cânım benim hīç cāna
bakmaz cân **nedir**
‘Aşk bāzārında cân bāzāra ikrār
eylemiş (Gazel 60/2)

2.11. nedir:-dir

Meclis-i pīr-i muġāndan maṭlab-ı a‘lā
nedir
Sāķi-i gül-çehredir āh cām-ı
devrāndan ğaraż (Gazel 67/2)

2.12. nedir:-dir

Nedir ey nāzenīnim pīç u tābīñ
Selāşe cūr‘a-keşlik kıl ayağdan (Gazel
103/3)

2.13. nedir:-dir

Felek dūr eyledi yārim gibi dār u
diyārımdan
Nedir bu çekdiğim ḥasret cüdā
düşdüm nigārımdan (Gazel 105/1)

2.14. nedir:-dir

Nedir āyā benim cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su‘āl-i ḥāṭır etmez āşinālar cümle yād
oldu (Gazel 145/2)

2.15. nedir:-dir

Ol **nedir** ki Rūm‘da yok Mekke‘de var
‘Ābid ü zāhidde yok Ḥaccāc‘da var
(Gazel 153/1)

2.16. nedir:-dir

Ol **nedir** ki bir ‘acāyīb şeydir ol
‘Akl-ı ‘aklı mest eder bir neydir ol
(Mesnevi 4/1)

2.17. nedir:-dir

Ol **nedir** ki ğāyet ile hoşdurur
Şoḥbetiyle adamı gülüşdürür
(Mesnevi 5/1)

2.18. nedir:-dir

Ol **nedir** ki bir ‘acāyīb maşhara
Kāmeti yā bir qarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

2.19. nedir:-dir

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

2.20. nedir:-dir

Yılda bir nezzāreye āh kâ'il oldum
ğam **nedir**
Ni'met-i devr-i zamānıñ dā'imā hoş-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

2.21. nedir:-dir

Ağlar ahır hālime āvāreler
Çāre **nedir** derdime bī-çāreler (**Terci-
bend 3/14**)

2.22. nedir:-dir

Saña tevķir etmeyip rahm etmeyen
adem **nedir**
Çekdiren cevri ü cefāyı sevdiğin bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

2.23. nelerden:-ler, -den

Başı taşta tokanmış vaķt-i hālī
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte kalmış ol me'ālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

2.24. neye:-(y)e

Şıdk vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña
Neye ben lāyık isem sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

2.25. neyim:-(y)im

Ġarībim bī-kesim āyā **neyim** ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(**Mesnevi 2/8**)

2.26. neyim:-(y)im

Ġarībim bī-kesim āyā neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā **neyim** ben
(**Mesnevi 2/8**)

3.) "Ne" soru sıfatı.

3.1. ne:

Merhametsiz kanlı zālīm tūrmaz āl
eyler baña
Bilmem efsūn mu okur yoksa **ne** hāl
eyler baña (**Gazel 12/1**)

3.2. ne:

Mülākāt olmamız vardır diyü çok
va'deler kılmış
Düşer düşmez ki şānına **ne** va'deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

3.3. ne:

Muhabbet nārī cānımda 'alev-rīz
olmada dā'im
Ne varlıktan eşer koydu ki yokluğdan
da kārım yok (**Gazel 74/2**)

3.4. ne:

Ben **ne** derde uğradım takrīre yokdur
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
'aşķına (**Gazel 131/3**)

3.5. ne:

Hudāvendā kerem bābın küşād et faẓl-
ı luṭfuñdan

Ne ḥikmet ma‘nevī sūrī baña bir feth-i
bāb olmaz (**Müfret 34/1**)

3.6. ne:

Cān u dilden zār u giryān olduğum
Allāh bilir

Zāt-ı pāk-i Ḥaḳ için hem **ne** revādir
güft ü gū (**Müfret 59/1**)

3.7. ne:

Ser-i fermānber-i ‘aşkıñ Şeh İsmā‘īl’e
cānā

Ne sekide ne bismil-gāh **ne** yirde dirse
ḳurbānım (**Müfret 73/1**)

3.8. ne:

Ne ‘aceb ḥāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye mūncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

3.9. ne:

Cevherī tārīḥ dedi ta‘mīrine Rāzī
hemān

Ne laṭīf būnyād-ı cāy-ı cāmi‘-i
Erṭuḡrul’uñ (**Tarih 10/1**)

3.10. ne:

Meclis-i peygāmbere bulmuş vüṣūl
Ne sa‘ādet rūḥın ihyā eyledi (**Tarih**
44/3)

3.11. ne:

Bu ğarībe etdiğiñ ‘ahd ü vefā yā **ne**
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (**Terci-bend 1/8**)

3.12. ne:

Tuṭup cevır ü sitem resmin **ne** yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

3.13. nedir:-dir

Unutdum yāri aġyāri nedendir

Nedir derdim bilinmez yā nedendir
(**Mesnevi 2/10**)

4.) "Aşırılık, çok, nasıl bir, ne kadar
da" anlamı içeren sıfat.

4.1. ne:

Bāb-ı yāre **ne** ‘aceb kendimi serheng
etdim

Kavuşup ḥaşma biraz ben eyü bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

4.2. ne:

Beni mest eyleyen çeşmi **ne** fettān
olduğun görsem

O naḥl u kāmēt-i ṭübā ḥırāmān
olduğun görsem (**Gazel 97/1**)

4.3. ne:

Giriftār-ı ser-i zülfüñ olan bî-çāreler
dirler

Bizi berdār-ı ‘aşk etdi **ne** zallām-ı
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

4.4. ne:

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te’şīr
eyledi

Ne dil-düz müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

5.) Çok ve çeşitli şeyler.

5.1. neler:-ler

‘Aşk ile bildim **neler** vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger şīve-i hūbān imiş
(**Gazel 65/2**)

5.2. nelerim:-ler, -im

Hāl-i dilimi söylemeye var mı liyākat
Gūş eyleseñ esrārımı āh **nelerim** var
(**Gazel 46/2**)

ne bil:-

1.) "Nasıl bilsin, nerden bilsin ki"
anlamlarında kullanılan ifade.

1.1. ne bil:-sin

Ne bilsin ‘āşık-ı bī-kes ma‘ānī mantık-
ı hikmet
Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hūbānelerden şor (**Gazel 40/7**)

1.2. ne bil:-sün

Benim derd-i dilim Rāzī **ne bilsün**

zāhirā adem

Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zīkr-i Mevlā’yı (**Gazel 137/5**)

ne çāre: (Deyim)

1.) "Çaresi yok, elden ne gelir"
anlamında kullanılan bir sözdür.

1.1. ne çāre:

Nigāh-ı tīg-i dil-düzı cigerde eyledi
mesken

Ne çāre merḥamet şefkat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (**Gazel 43/4**)

1.2. ne çāre:

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş ḥāşıl
Ne çāre bulmuş ammā āh zülālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

1.3. ne çāre:

Bu Rāzī çāresiz kaldı **ne çāre**
Ol āfet çāre kıla çāresinden (**Gazel**
107/7)

1.4. ne çāre:

Terk-i cān etsem **ne çāre** yakmayanda
bir nefes
‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/5**)

1.5. ne çāre:

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mümkün değil
Çāresiz derdiñ seniñ **ne çāre** Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/7**)

1.6. ne çāre:

Ne çāre dest-reste feyż-i Hāk’dan
olmadı dermān
Yıkıp dil mülkini hecr ile virān
olduğum kaldı (**Gazel 150/7**)

1.7. ne çāre:

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne
Perr ü bālın yakmada bu göñlümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

1.8. ne çāre:-ler

Āh yine āvāre oldum çāreler **ne**
çāreler
Çāresiz derdim benim çāre nedir bī-
çāreler (**Gazel 34/1**)

ne çek-:

1.) Neler çekmek, ne çok eziyetler
görmek.

1.1. ne çek-:-di, -m

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün hālīm ‘arz etmek
Haber ver derd-i ‘aşkıñdan **ne çekdim**
diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

1.2. ne çek-:-di, -m

Bu Rāzī ‘ācizi birlikde bārī bermurād
eyle
Neler çekdim felekde sūz-ı hicrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

ne güc:

1.) "Ne kadar da zor" anlamında
kullanılan bir ifade.

1.1. ne güc:

Bu revişle bu devirde feyż-yāb olmak
ne güc

Feyż taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak **ne güc** (**Gazel 24/1**)

1.2. ne güc:

Bu revişle bu devirde feyż-yāb olmak
ne güc

Feyż taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak **ne güc** (**Gazel 24/1**)

1.3. ne güc:

Neş’e-dār u zevīk olursuñ var ise
feyziñ eger
Bī-kesān-ı zümre-i āh u ḥarāb olmak
ne güc (**Gazel 24/2**)

1.4. ne güc:

Sa’y-ı feyze eyle şarf-ı maḳderet
dā’im hemān
Mānde-i aḳrān-ile pür-iztīrāb olmak
ne güc (**Gazel 24/3**)

1.5. ne güc:

Çeşm-i sūzenden temāşā etmede ‘ālem
bizi

Feyz-i cev̄r ile murāda behre-yāb
olmak **ne güc (Gazel 24/4)**

1.6. ne güc:

Ben bu gün feyż-i tecellī burcına
kıldım ‘urūc

Tālī‘im kuvvetde ammā kām-yāb
olmak **ne güc (Gazel 24/5)**

1.7. ne güc:

Serserī gezme cihānda feyze merbūd
her murād

Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-me’āb
olmak **ne güc (Gazel 24/6)**

1.8. ne güc:

Gūşīña āvīze eyle pendimi ey dil-
nūvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicāb
olmak **ne güc (Gazel 24/7)**

1.9. ne güc:

Ser-fürūdan ğayrī çāre feyżime yokdur
medār

Derdimi ifşā edersem fetḥ-i bāb olmak
ne güc (Gazel 24/8)

1.10. ne güc:

Bu tarağdan Rāziyā feyziñ seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbābda sen ḥāzır-cevāb
olmak **ne güc (Gazel 24/9)**

ne ḥācet: (Deyim)

1.) “Ne gerek var, gereği yok,
gereksiz” anlamlarında kalıp ifade.

1.1. ne ḥācet:

Ḳadem-rencīde kılsañ bir görüşseñ
Yeter cev̄r ü firāvāna **ne ḥācet (Gazel 18/3)**

1.2. ne ḥācet:

Ben **ne ḥācet** saña ta’rīf etmege bu
şīveyi
Zatīña iḥsān olunan māye-i ‘irfānadır
(Gazel 45/2)

1.3. ne ḥācet:

Bu Rāzī ‘izzete pey-rev olursa
Ne ḥācet tercümāna hem zebānım
(Gazel 94/7)

1.4. ne ḥācet:

Hezār sürc-i lisān etdim efendim
cürmüm ‘afv eyle
Ḳuşūrum çok ḥuzūruñda **ne ḥācet**
ḥālīm izḥāra **(Tarih 6/8)**

1.5. ne ḥācet:

Ben **ne ḥācet** vaşfını ta’rīf edem ebyāt
ile
Oldu necm-i baḥtī der-burc-ı sa’id
devlet-me’āb **(Tarih 17/8)**

1.6. ne ḥācet:

Vaşf-ı hâlin ben **ne hâcet** kâl ile
tefhîm edem

Berķ urur burc-ı sa‘îdde kevkeb-i
revnaķ-nümā (**Tarih 39/7**)

ne haddim: (Deyim)

1.) “Haddim değil, bana düşmez, ne
hadle, ne cüretle” anlamlarında kalıp
ifade.

1.1. ne haddim:-im

Ne haddim var seniñ evşāfiña lâyıķ
sühândârlık
Muvaffaķ eyleye Mevlā lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

1.2. ne haddim:-im

Ki bir mūr-ı za‘îfem ben **ne haddim**
vaşf edem taḥkīķ
Murādım bir du‘ādır ki sebep olmak
bu āsāra (**Tarih 6/7**)

ne kābil:

1.) "Mümkün mü?" anlamında soru
kalıbı.

1.1. ne kābil:

Baķmağa tāķat **ne kābil** rüy-ı āteş-
nākına
Dīdemi pūr-hūn eden āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

ne lāzım:

1.) "Ne gerek var, gerek yok, gereksiz"
anlamlarında kalıp ifade.

1.1. ne lāzım:

Ne lāzım dāmen ü desti güzeller şāh u
hünkārıñ
Eşigi ka‘besine sür yüzüñ merdāna
‘aşķ eyle (**Gazel 120/5**)

ne mümkün: (Deyim)

1.) "Ne mümkün, mümkün değil"
anlamlarında kalıp ifade.

1.1. ne mümkün:

Ne mümkün ḥāl-i ‘uşşāķı saña tefhîm
edem bir bir
Girerseñ ḥalka-i zikre bizim
meydānımız vardır (**Gazel 44/4**)

1.2. ne mümkün:

Nīm nigāh etmek **ne mümkün** seyr
içün endāmıñı
Tīg-i berrānīn çeker şol ğamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

1.3. ne mümkün:

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde **ne**
mümkün ḥālim ‘arz etmek
Ḥaber ver derd-i ‘aşķından ne çekdim
diyü ney verdim (**Gazel 99/2**)

1.4. ne mümkün:

Hırāmından meşāmıma geldi bir bû
Ne mümkün nāfe-i āhūda bu bû
(Gazel 111/1)

1.5. ne mümkün:

Kime takrîr-i ‘aşk etsem baña
dīvānedir dirler
Ne mümkün ğayre vaşf etmek ‘aceb
vaşl-ı dilārâyı (Gazel 137/4)

1.6. ne mümkün:

Ĥudā’dan ğayri vaşfıñı **ne mümkün**
eylemek kimse
Ĥamū ģudret anuñ ben tercümānım yā
Resûlullāh (Kaside 3/12)

1.7. ne mümkün:

İki evlilerin derdin **ne mümkün**
eylemek tefhîm
Ki eger mest-i lâ-ya’kîl gehi ‘aqlı olur
bî-rāh (Kıt’a 2/2)

1.8. ne mümkün:

Ne mümkün ehl-i ģāle añladam ģāl-i
perîşānım
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş cānım (Matla 24/1)

1.9. ne mümkün:

Ne mümkün pāyidār olmak baña bend
ü kemend ey şūĥ
Beni bend eyleyen zūlf ü kemend ü
sînebendiñdir (Müfret 96/1)

1.10. ne mümkün:-dür

Göñül beytû’l-mükerrem olduğun a
iştibāh yokdur
Hele vaşfı **ne mümkündür** ki dergāh-ı
‘alādır bu (Gazel 112/2)

1.11. ne mümkün:-dür

Cevāba ģādir olmak ah **ne**
mümkündür ģuzūruñda
Şadefdir tab’-ı pākiñ hem kelāmıñ dürr
ü şehvāre (Gazel 119/4)

ne... ne...:

1.) “Ne... ne...” bağlacı.

1.1. ne...ne...:

Ne yāver var **ne** ģod yārim pür oldu
başa aġyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/2)

1.2. ne... ne...:

Ne takrîre mecālim var **ne** taĥrîr
etmesi ģābil
Hezārān derdime ģüldüm baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/6)

1.3. ne... ne...:

Benim yārim olursa meclîsimde ģayri
kes besdir
Ne dünyā vü **ne** ‘uģbā mübtelāya yek
heves besdir (Gazel 47/1)

1.4. ne... ne...:

Döküldi eşk-i çeşmim kūh u bahre
olmadı hāşıl

Ne dūr oldu **ne** dāne ebr-i nisān
olduğum kaldı (**Gazel 150/3**)

1.5. ne... ne....:

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān'ı **ne** Bulğār'ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt'a 3/4**)

1.6. ne... ne....:

Ne şāhāndan **ne** mīrāndan **ne** Hızr u
ğavs-ı a'zamdan

Beşerden isteme ašlā murādı iste
Mevlā'dan (**Matla 10/1**)

1.7. ne... ne....:

Bu devrīn sırrına vākıf olan 'irfāna
'aşk olsun

Ne yār belli **ne** hūd ağıyār şakın fāş
etme esrārīn (**Müfret 45/1**)

1.8. ne... ne....:

Ser-i fermānber-i 'aşkım Şeh İsmā'īl'e
cānā

Ne sekide **ne** bismil-gāh ne yirde dirse
kurbānım (**Müfret 73/1**)

ne olur: (Deyim)

1.) "Ne olur, lütfen, yalvarırım"
anlamlarında kullanılan bir yalvarma
sözü.

1.1. ne olur:

Tebrīz ile Şīrāz'a vü hem Çīn'e mi
vardıñ

Ver nāfe-i çīn āh **ne olur** bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

ne sūd: (Deyim)

1.) "Ne fayda, faydası yok"
anlamlarında kullanılan kalıp ifade.

1.1. ne sūd:

Qıldığım āh u fiğānım gūşıña girmez
ne sūd

Qalbiñ ahenden mi cānā yoḥsa
mermerden midir (**Gazel 30/3**)

1.2. ne sūd:

Nūş-ı şerbetden devā maṭlūb eden
şeyḥden **ne sūd**

Şerbet-i bezm-i elestden nūş eden
pīrāna baq (**Gazel 77/5**)

1.3. ne sūd:

Yanıña qalmaz benim āh u enīnim her
seher

Gūşıña girmez **ne sūd** ki sīne-çāk
etdiñ beni (**Gazel 146/2**)

1.4. ne sūd:

Dest-i 'isyānımdan ey dil ger küşād
etsem **ne sūd**

Nist-i demren tīr-i istiḥkākımız kılmaz
güzer (**Müfret 61/1**)

ne var:

1.) "Ne olur sanki" anlamında kalıp ifade.

1.1. ne var:

Dostlarımdan yok beni arar şorar
Bir su'âl-i hâtır etseler **ne var**
(Mesnevi 1/11)

ne yüzle var:-

1.) "Hangi yüzle geleyim?" anlamında kullanılan bir kalıp ifade.

1.1. ne yüzle var:-am

Ne yüzümle **varam** dergâh-ı vâlâña
seniñ âyâ
Tuyuldu 'âleme râz-ı nihânım yâ
Resûlullâh (Kaside 3/4)

necîbâ:

1.) "Ey soyu sopu temiz olanlar"
anlamında seslenme ifadesi.

1.1. necîbâ:

Necîbâ gibi ben de eyledim çāk-ı
girîbânım
Bu Râzî nâ'il oldu intisâba nev-
zemînimden (Gazel 108/7)

necm-i baht:

1.) Baht yıldızı.

1.1. necm-i baht:-ı

Ben ne hâcet vaşfını ta'rîf edem ebyât
ile

Oldu **necm-i baht**ı der-burc-ı sa'id
devlet-me'âb (Tarih 17/8)

nedâmet:

1.) Pişmanlık.

1.1. nedâmet:

'Ankebût dāmına teşbîh eyledim bu
'âlemi
Bir meges-âsâ düşüp dâ'im **nedâmet**
bekleriz (Gazel 52/2)

neden:

1.) "Neden, hangi sebepten, niçin?"
anlamında soru zarfı.

1.1. neden:

Efendim hep taşavvurlar olur ammâ
neden sonra
Murâdım dil-h'âhını bulur ammâ
neden sonra (Gazel 127/1)

1.2. neden:

Efendim hep taşavvurlar olur ammâ
neden sonra
Murâdım dil-h'âhını bulur ammâ
neden sonra (Gazel 127/1)

1.3. neden:

Beni nālân eden fikr-i hayâl-i dil-rübâ
bir gün
Rikâbımda gulâm-âsâ yürür ammâ
neden sonra (Gazel 127/2)

1.4. neden:

Dil-i zārım tefekkürle der-āğūş etmede
yāri

Ma'an bir cāme-ḥāba ol gelir ammā

neden soñra (**Gazel 127/3**)

1.5. neden:

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā

neden soñra (**Gazel 127/4**)

1.6. neden:

‘Aceb āşüfte etdi nīm nighle ben
perīṣānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā

neden soñra (**Gazel 127/5**)

1.7. neden:

Sakla ey dil sırr-ı ‘aşkı zümre-i
efsāneden

Vākıf etme derdiñe ifşā edersin yā

neden (**Nazm 14/1**)

1.8. nedendir:-dir

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduğum çeşm gözi
fettānelerden şor (**Gazel 40/5**)

1.9. nedendir:-dir

Du'ā-yı devletinde hīç kuşūrum
olduğun bilmem

Nigār olmaz şikār olmaz **nedendir**
yār-ı ġār olmaz (**Gazel 49/3**)

1.10. nedendir:-dir

Fiğān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt
etmez

Dil-i mecrūḥumuñ zaḥmın **nedendir**
bir şorarım yok (**Gazel 74/3**)

1.11. nedendir:-dir

Unutdum yāri ağıyārı nedendir

Nedir derdim bilinmez yā **nedendir**
(**Mesnevi 2/10**)

1.12. nedendir:-dir

Unutdum yāri ağıyārı nedendir

Nedir derdim bilinmez yā **nedendir**
(**Mesnevi 2/10**)

nefer:

1.) Asker, er.

1.1. nefer:

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs ḥazretleriniñ
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir

çürük ze'āmetle ve birkaç **nefer** ile
seferber iken (**Dibace 3/2**)

nefes:

1.) Nefes, soluk.

1.1. nefes:

Şakın pend ü nasīḥat kār eder şanma
görüp ḥālim

Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.2. nefes:

Hezār bülbülli dem-beste eyler zār u
feryādım

Bahārım her **nefes** añla bu gülşenden
güzār olmaz (**Gazel 51/4**)

1.3. nefes:

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her
nefes
Yekdir Allāh yek diyü dārü's-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

1.4. nefes:

Mā'il-i hūn-hār olan dildāra dil verme
şakın
El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir **nefes** (**Gazel 59/4**)

1.5. nefes:

‘Āşıkın şeydā edip kan ağladır her bir
nefes
Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār
olmaz baña (**Nazm 3/2**)

1.6. nefesde:-de

Bir **nefesde** mālīk eyler evvelini āhire
Rāziyā bīdār ederler aç gözün
meydāndadır (**Gazel 45/5**)

1.7. nefesde:-de

Dest-res bul dāmen-i mürşīde etme
ictināb
Bir **nefesde** kām alır t̄alīb olan medār-ı
‘aşk (**Gazel 76/3**)

1.8. nefesde:-de

Cān u dilden bir fenāfi'llāha eyle ilticā
Yek **nefesde** evimi ma'mūr eden
pīrāna bak (**Gazel 77/6**)

2.) Çok kısa bir zaman, an, lahza.

2.1. nefes:

Hıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-
nākımı
Bir **nefes** kılsam nazar āh ruh-ı gülğün
gūlarıñ (**Gazel 79/2**)

2.2. nefes:

Çeke çeke derd ü gāmıñ her **nefes**
Rāhat-ı hāb küllī haram oldu gel
(**Gazel 83/4**)

2.3. nefes:

Şimdi vaķtimden amān gel eyle dilber
bir su'āl
Hūb **nefes** Dāvud ses-ile oķu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

2.4. nefes:

Ser-fürü-yı Kāf u 'Ankā'lar baña
vermez neşāt
Bezm-i Hāk'da her **nefes** 'ömr-i tebāh
ister gönül (**Gazel 87/2**)

2.5. nefes:

Bir **nefes** görmemege şabr u qarārım
yok iken

Şimdi hasret ile dil murgı eder vā-veyl
āh (**Gazel 129/5**)

2.6. nefes:

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir **nefes**

‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/5**)

2.7. nefes:

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir **nefes**

Nezr ederdim cānımı cüz’ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

2.8. nefes:

Baht-ı nā-kāmım baña yāverlik etse bir
nefes

Qadrime bā’iş bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

2.9. nefes:

Zāt-ı ādem böyledir ki gāfil-i endīşedir
Yek **nefes** lezzet için gör pāy-māl
olmak diler (**Kıt’a 4/2**)

2.10. nefes:

Derdime hīç çāre yokdur çāresi āh
eylemek
Çāresiz derdiñ tabībi her **nefes** vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

2.11. nefes:

Yā İlāhī zāt-ı pākiñden niyāzım her
nefes

Āb-ı şabırñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān (**Tarih 25/4**)

2.12. nefes:

Ah civānım qalbime āteş bırağdı her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan hasretiyle
pür-ğamız (**Tarih 26/4**)

2.13. nefes:

Hayālñ bir **nefes** gitmez gözümde ey
gül-i aḥmer

Geleydi gözlerime ḥ’āb-ı gāflet ey perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

2.14. nefesde:-de

Beni āzürde eyler her **nefesde** ol
sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden soñra (**Gazel 127/4**)

2.15. nefesde:-de

Mesned-i Maḥmūd’a teşbīh olunur
işbu maḥām

Post-nişīn etmede Hāḳ her **nefesde**
şād-kām (**Tarih 14/1**)

2.16. nefesde:-de

Eyleyip cevri ü cefā āh almasāñ āhım
benim

Raḥm eder her bir **nefesde** gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

3.) Herkes, tüm insanlar.

3.1. nefes:

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān

Ol civānıñ şaydına her bir **nefes**
taḥmīn tatar (**Gazel 37/5**)

nefes ver-:

1.) Solumak, ciğerlerden nefesi dışarı
salmak.

1.1. nefes ver-:-mez

Gūyiyā āteş gibi yanar hemān
Bir daḳīka bir **nefes vermez** amān
(**Mesnevi 1/7**)

nefs:

1.) Öz varlık, benlik; kulun kötü,
beğenilmeyen, bayağı ve hayvani
arzularının, zaaflarının merkezi.

1.1. nefsim:-im

Tecellī tūrınıñ nūrı ziyā-baḥşān edip
gönlüm
Zuhūr-ı pertev-ile geçdi **nefsim** hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

1.2. nefesine:-i, -n, -e

Bāb-ı şükri dā'imā meftūḥ eden Rāzī
budur
Nefsine cebr eyleyip cebbāra ikrār
eylemiş (**Gazel 60/5**)

nefs-i kallāş: (Argo)

1.) Kalleş nefis.

1.1. nefis-i kallāş:-a

Akıdıp eşk-i teri ḥūn ile āb eyleyelim
Nefs-i kallāş hezār cevır ü 'azāb
eyleyelim (**Gazel 90/1**)

nefs-i Nemrūd:

1.) Nemrut nefis, aşğın nefsi.

1.1. nefis-i Nemrūd:-um

Nefs-i Nemrūd'um beni ilḳā-i nār
eyler 'aceb
Gülsitānlık yaḳışır şimdi dil-i
sūzānıma (**Gazel 128/3**)

nefs-i pür-şūm:

1.) Uğursuz, şom nefis.

1.1. nefis-i pür-şūm:-uñ

Muṭma'ine vāşıl eyle **nefs-i pür-
şūmuñ** hemān
Fırşatı fevt etme Rāzī himmet-i
merdāna baḳ (**Gazel 77/7**)

nefs-i pür-şūmuñ hücümü:

1.) Uğursuz nefsin ısrarı.

1.1. nefis-i pür-şūmuñ hücümü:

Nefs-i pür-şūmuñ hücümü baña te'sīr
eylemez
Ḳalb-i bī-çāremde Ḥaḳḳ'ıñ 'aşḳı
muḥkemdir bana (**Gazel 1/4**)

nehār ol-:

1.) Gündüz olmak, aydınlanmak.

1.1. nehār ol:-maz

Žiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘Aceb baht-ı siyāhım neyleyem ašlā
nehār olmaz (Gazel 49/2)

neler çek:-

1.) Güç durumlara dayanmak,
katlanmak anlamlarında kalıp ifade.
Çok büyük sıkıntılar çekmek, çok
büyük zorluklar yaşamak.

1.1. neler çek:-di

Bu Rāzī bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşkıdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (**Gazel 51/5**)

1.2. neler çek:-di, -m

Bulunca šāh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim
Fedā olsun yoluña hānumānım ya
Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

1.3. neler çek:-di, -m

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben de
maḥv oldum
Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su‘ādāyı (**Müfret 31/1**)

1.4. neler çek:-di, -m

Ben **neler çekdim** bu şeb derd ü
elemle tā şehir
Kimse āgāh olmadı hīç bu dil-i
sūzāneden (**Müfret 38/1**)

neler neler et:-

1.) Neler neler yapmak, türlü eziyetler
etmek.

1.1. neler neler et:-di

Gice aldım o mehi sīneye cevrin
çekerek
Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

nem:

1.) Gözyaşı.

1.1. nem:

Derdimiñ dermānı Mevlā ğayrī çāre
istemem
Gözlerimden çāreler **nem** üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

1.2. nemdir:-dir

Derdimiñ dermānı Mevlā ğayrī çāre
istemem
Gözlerimden çāreler nem üstüne
nemdir baña (**Gazel 2/3**)

2.) Islaklık, yağmur.

2.1. nem:

Balçıġı hıfz etmek içün cān atıp vardı
hemān

Bir gice **nem** gün içinde etdiler vaktin
tamām (Tarih 21/4)

nem kap-: (Deyim)

1.) Olur olmaz şeyden alınmak.

1.1. nem kap-:-ar

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz

Hem-zebān etme şaḡın bir **nem kapar**
bigāneler (Gazel 33/7)

nerdübān:

1.) Merdiven.

1.1. nerdübānından:-ın, -dan

Nerdübānından anuñ bulsañ amān
Elif ḡaddin kişiniñ eyler kemān
(Mesnevi 3/9)

nergīs-i şehlā:

1.) Baygın bakan göz; sevgilinin
gözleri.

1.1. nergīs-i şehlā:

Va ‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī **nergīs-i
şehlā** gibi (Gazel 148/2)

nerīmān:

1.) Yiğit, mert, delikanlı; aşık.

1.1. nerīmānı:-ı

Düçār olur gören ol ḡamze-i dil-düz u
ḡūn-rīzi

O bir şāḡib-ḡırāndır çok **nerīmānı**
çalar çarpar (Gazel 36/3)

neşāt ver-:

1.) Mutluluk vermek.

1.1. neşāt ver-:-mez

Ser-fürū-yı Ḳāf u ‘Anḡā’lar baña
vermez neşāt

Bezm-i Ḥaḡ’da her nefes ‘ömr-i tebāh
ister gönül (Gazel 87/2)

neş’e:

1.) Sevinç, mutluluk.

1.1. neş’esinden:-si, -n, -den

‘Āşık-ı dil-ḡastaya dā’im şunar
peymāneler

Nüş edince **neş’esinden** añlanur
envār-ı ‘aşḡ (Gazel 76/2)

neş’e-dār u zevīḡ ol-:

1.) Neşeli ve zevkli olmak.

**1.1. neş’e-dār u zevīḡ ol-:-ur, -
suñ**

Neş’e-dār u zevīḡ olursuñ var ise
feyziñ eger

Bī-kesān-ı zümre-i āḡ u ḡarāb olmaḡ
ne güc (Gazel 24/2)

neş’e-vāb-ı Cem:

1.) Cem’in meclisinde neşe bulmak.

1.1. neş'e-yâb-ı Cem:

Neş'e-yâb-ı Cem isem ğayriye emsâl
olmaz

Çarh-ı kec-rev gibi âh bahtıma dellâl
olmaz (Gazel 58/1)

neşter:

1.) Cerrahların kesmek ve yarmak için
kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak
bıçak, bisturi; sevgilinin ayva tüyleri.

1.1. neşter:

Gül ruhlarını büseye arzû nice
mümkün
Tır-i müçeñi cānlara neşter biliriz biz
(Gazel 50/7)

neşv ü nemâ bul-:

1.) Gelişme, büyüme, gelişim.

1.1. neşv ü nemâ bul-:-sun

Yâ İlâhi kıl bu zâta dañi tevfiķiñ refiķ
Her umûri ĥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemâ (Tarih 39/11)

nev:

1.) Yeni.

1.1. nev:

Râziyâ nev derde düşdüñ var devâ
dermân ara
Vechine mazhar düşen ol turreler
ĥayrân aña (Gazel 4/9)

nevâ:

1.) Ses, ahenk nağme; ağlama, inleme,
feryat.

1.1. nevâ:

Zevķ ile şafâ ile âhımla nevâ ile
Biñ dürlü edâ ile senden bu gönül
geçmez (Gazel 56/4)

nevâziş:

1.) Okşama, gönül alma, iltifat etme.

1.1. nevâziş:

Bu Râzî derd-mende bir nevâziş ile
gel şâhım
Hezâr dâğ-ı derûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/5)

1.2. nevâziş:

Gâh tebessüm gâh nevâziş göz ucıyla
gâh nigâh
Göz yumup ol gözleri seĥhâra kıldım
elvedâ' (Gazel 70/4)

1.3. nevâziş:

Nim tebessüm bir nevâziş leb-be-leb
verse cevâb
Yoluna cān vermege Râzî dañi
dīvānesi (Gazel 151/5)

1.4. nevâzişle:-le

Nevâzişle taķar zülf ü kemende
'Aceb bir fitne-i âĥir zamân bu (Gazel
111/8)

nevâziş evle-:

1.) Gönül almak, iltifatta bulunmak.

1.1. nevaziş eyler:-r

Dil döker **eyler nevāziş** dil-rubāya dil
hemān

Ol civānıñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (**Gazel 37/5**)

nev-bahār:

1.) İlkbahar mevsimi.

1.1. nev-bahār:

Ḥaṭ-ı la ‘liñ ‘aqlın aldı Rāzi-i şūrīdeniñ
Nev-bahār eyyāmı cāmıla Cem gibi
āyīn tutar (**Gazel 37/7**)

nevbet:

1.) Nöbet, nöbet sırası.

1.1. nevbet:

Dergeh-i vālā-yı pırde olmağa ḥaşıl
merām
Tekye-i dārū’s-selāmda şimdi **nevbet**
bekleriz (**Gazel 52/6**)

nev-beyt-i ra‘nā dil-güşā:

1.) Gönül açıcı, yeni, güzel bir ev.

1.1. nev-beyt-i ra‘nā dil-güşā:

Bārekallāh oldu bir **nev-beyt-i ra‘nā**
dil-güşā
Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

nev-civān:

1.) Genç, delikanlı, taze, körpe.

1.1. nev-civān:

Geldi şakḳ-ı ḥāmeve Rāzī dedim
tārḥini

Rūḥımı Bārī’ye teslīm eyledi bu **nev-**
civān (**Tarih 22/1**)

1.2. nev-civānım:-ım

Ey cefācū **nev-civānım** şevḳıña dā’im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān
oḳur (**Nazm 7/2**)

nev-civān ol:-

1.) Gençleşmek, genç delikanlı olmak.

1.1. nev- civān ol:-du

Bu pergende benim ‘aşḳ-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzenīnler sevmek ile
rāyegān oldu (**Gazel 143/1**)

nev-cünün et:-

1.) Körpe mecnun etmek.

1.1. nev-cünün et:-di, -ñ

Ne bulduñ bī-vefālıḳdan niçün inşāfa
gelmezsin
Beni bir **nev-cünün etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

nev-i hat:

1.) Sevgilinin yanağından yeni çıkan
tüyler.

1.1. nev-i haṭṭ:-la

Gidince revnaḡ-ı ḡisn ü cemāl
gölşeniñ gördüm

O tır-i ġamzesi yāriñ **nev-i haṭṭla**
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

nev'-i insān:

1.) İnsan çeşidi.

1.1. nev'-i insān:-da

buyurdığı 'ālim insānı ve bā-ḡuşuş
nev'-i insānda müsteṡnā olarak şūḡān
u ḡūbān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḡaḡīḡat bā-
'aşḡ-ı muṭlaḡ tavşīf (**Dibace 4/3**)

nev-nazīf:

1.) Yeni ve temiz.

1.1. nev-nazīf:

Ḥarf-i menḡūṭ ile Rāzī söyledim
tārīḡini
Geldi meydān-ı cihāna Seyyid Aḡmed
nev-nazīf (**Tarih 23/1**)

nev-nihāl:

1.) Taze fidan, genç; Bursa
mütesellimi Yazıcızade Ömer Aḡa'nın
kızı Hüsniye Hanım.

1.1. nev-nihāl:-im

İrci'ī emrin işitdi eyledi rūḡın fedā

Nev-nihālim dünya vü 'uḡbāsını kıldı
temīz (**Tarih 26/2**)

nev-nihāl-i şive-kār:

1.) İşveli taze fidan; cilveli sevgili.

1.1. nev-nihāl-i şive-kār:-a

O sırr-ı zevḡ-i dildārı tıyurdum yāre
aḡyāra

Göñül bir **nev-nihāl-i şive-kāra**
baḡbān oldu (**Gazel 143/5**)

nev-reste:

1.) Yeni yetişmiş, genç; sevgili.

1.1. nev-resteniñ:-niñ

Amān dil verdiğim **nev-resteniñ** cevri
ü cefāsından
Büküldükçe büküldü ḡāmetim 'aynī
kemān oldu (**Gazel 143/2**)

nev-şikār ol:-

1.) Yeni, taze av olmak.

1.1. nev-şikār ol:-du

Zülf-i 'anber būylarıyla bend eder
'āşīḡları
Murḡ-veş dām-ı belāya **nev-şikār**
oldu göñül (**Gazel 85/3**)

nev-zemīn:

1.) Yeni durum, yeni tarz.

1.1. nev-zemīnimden:-im, -den

Necībā gibi ben de eyledim çāk-ı
gırībānım

Bu Rāzī nā'il oldu intisāba **nev-**
zemīnimden (Gazel 108/7)

nev-zuhūr:

1.) Yeni çıkma, taze, yeni olan.

1.1. nev-zuhūr:

Nev-zuhūr yārāna mā'il olalı
mehpāreler
Rāziyā 'ālī nazardır elverir yārān baña
(Gazel 7/5)

1.2. nev-zuhūr:

Nev-zuhūr sihr öğredür bu gamze-i
dil-düz-ı yār
Vaqtiniñ sīnāsıdır eder o fettān ile
bahş (Gazel 19/2)

1.3. nev-zuhūr:

Güş edenler Rāziyā bu nev-zuhūr
ebyātımı
Bende-i efgende oldu 'āşık-ı gam-
h'āreler (Gazel 34/8)

1.4. nev-zuhūr:

Meclis-ārā **nev-zuhūr** pür-şīveli
şehbāzedir
Hāşılı dil-h'āhım üzre sevdigim bir
tāzedir (Nazm 5/1)

1.5. nev-zuhūr:

Bir vezīr-i kıt'adır şīrāzesi gāyet laţīf
Nev-zuhūr ebyāt ile pür oldu dīvānım
gibi (Tarih 7/6)

ney:

1.) Dokuz boğumlu kamıştan yapılan,
ön tarafında altı, arka tarafında bir
deliği bulunan nefesli saz.

1.1. ney:

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün hālim 'arz etmek
Haber ver derd-i 'aşkından ne çekdim
diyü **ney** verdim (Gazel 99/2)

1.2. ney:

Var mı hācet sırr-ı 'aşkı söyleyem
dildārıma
Ney gibi efgān u nālān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/4)

1.3. ney:

Sīneme dāğ urdı tīr-i gamzeñiñ
peykānesi
Ney gibi efgān eder 'āşıklarıñ
mestānesi (Gazel 151/1)

1.4. neydir:-dir

Ol nedir ki bir 'acāyīb şeydir ol
'Aql-ı 'aklı mest eder bir **neydir** ol
(Mesnevi 4/1)

1.5. neyler:-ler

Ey cefâcû nev-civânım şevkıña dâ'im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān
oğur (**Nazm 7/2**)

neyle-:

1.) "Ne yapayım, elden bir şey
gelmez" anlamında bir söz.

1.1. neylemeli:-meli

Bu fenā mülkine dil-beste olup
neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup terk-i cihān
eylemeli (**Müseddes 1/15**)

1.2. neyler:-r

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res kimler
baña

Eylerem āh u fiğānı hem-demim
neyler baña (**Gazel 9/1**)

1.3. neyler:-r

Eyledi baht-ı siyāhım ğamlara düşvār
beni

Rāziyā rüy-ı cihānda dağı ğam **neyler**
baña (**Gazel 9/5**)

1.4. neylesün:-sün

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder

Da'vete gelmez görünmez **neylesün**
insān aña (**Gazel 4/4**)

1.5. neylesün:-sün

Çok naşihat eylerim āh bu dil-i nā-
kāmıma

Neylesün āvāre aşlā görmedi vaqt-i
refāh (**Gazel 123/2**)

1.6. neyleyem:-(y)em

Žiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez

‘Aceb baht-ı siyāhım **neyleyem** aşlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.7. neyleyem:-(y)em

Cānıma kār etdi amā **neyleyem**
Kime şekvā eyleyip kime diyem
(**Mesnevi 1/8**)

1.8. neyleyem:-(y)em

Qalmadı şabra mecālīm bī-vefāsıñ
neyleyem

Uğrıña ‘ālem fedādır ben bu cānı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.9. neyleyem:-(y)em

Qalmadı şabra mecālīm bī-vefāsıñ
neyleyem

Uğrıña ‘ālem fedādır ben bu cānı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.10. neyleyeyim:-(y)e, -(y)im

Utanıyorum **neyleyeyim** cānım
efendim

Hāl-i dilimi söylemeye var mı
zebānım (**Gazel 92/3**)

1.11. neyleyim:-(y)im

Söylesem biñde birin ben yine tefhīm
edemem
Sergüzeştım güzelim **neyleyim** icmāl
olmaz (**Gazel 58/5**)

1.12. neyleyim:-(y)im

Çok tazallum eyledim ašlā teraḥḥum
eylemez
Yüze çıkdı **neyleyim** bir zālīm ammā
adı ḥaṭ (**Gazel 68/4**)

1.13. neyleyim:-(y)im

Neyleyim rūsivā-yı ‘ālem eyledi hem
nā-murād
Ḥāl-i ‘acizime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (**Gazel 76/5**)

1.14. neyleyim:-(y)im

Nāzenīnim nāz-perver nāz edip eyler
hırām
Mübtelāyım **neyleyim** āh šīve-i
eṭvārına (**Gazel 132/2**)

1.15. neyleyim:-(y)im

Rāziyā cevır ü cefādır ol mehiñ
endīşesi
Bī-vefādır **neyleyim** gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

1.16. neyleyim:-(y)im

Neyleyim āşüfte etdi bu dil-i gam-
gīnimi
Sū-be-sū āh etdiren āh kāmēt-i bālā
ola (**Gazel 134/3**)

1.17. neyleyim:-(y)im

Zülf-i ṭarrār ile bende çekmedi
şeydāların
Bāda verdi **neyleyim** āh ḥayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

1.18. neyleyim:-(y)im

Şarf ederdim nakd ü vaktim ol perīniñ
yolına
Neyleyim bu gönllümüñ hīç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

1.19. neyleyim:-(y)im

Ben dehānım açmağa yokdur mecālīm
neyleyim
‘Aşk-ı dilber söyledir āh tūṭi-i gūyā
gibi (**Gazel 148/4**)

1.20. neyleyim:-(y)im

Neyleyim dünyā-yı dūnuñ ‘āriyet
eşvābını
Başına çalsun felek iḳbāl-i nā-
hemvārını (**Matla 13/1**)

1.21. neyleyim:-(y)im

Ṭurre-i zülfine çekdim bu dil-i şeydāyı
ben
Uşlanır mı **neyleyim** zincīr-şiken
dīvānedir (**Müfret 85/1**)

1.22. neyleyim:-(y)im

Sergüzeştım āh saña taḳrīr ederdim
neyleyim

Ḳahrıma tuğra çekersiñ sende
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

1.23. neyleyim:-(y)im

Neyleyim ey çarḥ-ı kecrev dönmesin
çarḥıñ hemān
Böyle maḥbūb-ı cihāna vermediñ çok
dem amān (**Tarih 25/1**)

nezāfet:

1.) Temizlik.

1.1. nezāfetde:-de

Mürüvvetle **nezāfetde** müṣār-ı bi'l-
benān olsun
Saḥāda fā'ik ola 'Ādile Hānım'a hem-
vāre (**Tarih 6/6**)

nezāket:

1.) Naziklik, incelik, zariflik.

1.1. nezāketle:-le

Sūḥan aralık eyler āşınalıklar
nezāketle
Sitānbol'ıñ zenānı āh ḳordan
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

nezr et:- (Deyim)

1.) Adak adamak.

1.1. nezr et:-er, -di, -m

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes
Nezr ederdim cānımı cüz'ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

1.2. nezr et:-e, -(y)im

Girme güzel girme amān ḳanıma
Nezr edeyim cānımı sulṭānıma
(**Terci-bend 3/11**)

nezr ol:-

1.) Adak olmak, adak adamak.

1.1. nezr ol:-sun

Hezār cānım olursa **nezrim olsun**
derd-i 'aşḳıñda
Güneḥ-kār ümmetiñden nātüvānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/3**)

nezzāre:

1.) Bakma, bakış, seyretme.

1.1. nezzārede:-de

Ḥüsniñi şehā nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede ḥāverle berāber biliriz biz
(**Gazel 50/1**)

1.2. nezzārede:-de

Semāvāt-ı 'alānıñ sırrını bilmek diler
göñlüm
Kevākib seyrine **nezzārede** şaḳf u
suṭūḥ olsam (**Gazel 98/3**)

1.3. nezzāresi:-si

Başḳa 'ālem eyledi **nezzāresi** bu
göñlümi
Bu gidişle ḳorḳarım ki sīne-çāk eyler
beni (**Gazel 149/2**)

1.4. nezzāre:- (y)e

Māh-ı tábım kâ'il oldum ayda bir

nezzāre

Hasretiñle eşk-i dīdem gūyiyā Ceyhūn
olur (**Gazel 38/2**)

1.5. nezzāre:- (y)e

Yılda bir **nezzāre** āh kâ'il oldum
ğam nedir

Ni'met-i devr-i zamānıñ dā'imā hōd-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

nezzāre kıl:-

1.) Bakmak, seyretmek.

1.1. nezzāre kıl:- dı

Zuhūr etdi 'aceb burc-ı şerefden
pertev-endāzı

Żiyā verdi bi-ḥamdillāh cihāna **kıldı**
nezzāre (**Tarih 6/3**)

nezzāre al:-

1.) Bakış hizasına almak, karşısına
almak, doğrudan karşısında görmek.

1.1. nezzāre al:-

Şayd-ı dil için eyleseñ 'azm-i çemen
ey dost

Nezzāre al 'āşıkı sen gel hemān ey
dost (**Gazel 17/1**)

nice:

1.) "Nasıl" anlamında soru zarfı.

1.1. nice:

Lebler kınd-ı lezīziñ **nice** ta'bīr
edeyim

Ol seniñ la'l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezīz (**Gazel 29/4**)

1.2. nice:

Rāzī de bilir naqş-ı kalem-kārını yāriñ
Rāsım **nice** resm eyleye hem-vāre
haber ver (**Gazel 32/5**)

1.3. nice:

Şerḥ olunmaz Rāziyā vaşfında 'ācizdir
kalem

Nice tefhīm eylesün şā'ir olan
dīvāneler (**Gazel 33/8**)

1.4. nice:

Dil **nice** kılsun taḥammül dem-be-dem
zār etmesün
Gül cemāl üzre dökülmüş turre-i
tarrāreler (**Gazel 34/3**)

1.5. nice:

Nice mümkün söyleyem bu göñül
hengāmını
Ḥāmūş ol sen Rāziyā yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.6. nice:

Gül ruhlarıñı büseye arzū **nice**
mümkün
Tır-i mūçeñi cānlara neşter biliriz biz
(**Gazel 50/7**)

1.7. nice:

Hâlimi ben **nice** tefhîm eyleyem taķrîri
güç
Ėayrîler güş eylemez âh işidenlerden
ırâğ (**Gazel 71/4**)

1.8. nice:

Bu ayrılık firâķına taħammül **nice**
mümkündür
Efendi ‘aşık-ı şeydâdan ol sultāna ‘aşķ
eyle (**Gazel 120/3**)

1.9. nice:

Benim hâl-i diger-günüm **nice** ‘arz
eyleyem yāre
Amān ey halk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (**Gazel 122/1**)

1.10. nice:

Şüret ü zāhirde ma‘lûm ey civān
Nice taķşîl olunur ‘ummānda var
(**Gazel 153/6**)

1.11. nice:

Vücüd-ı âdeme tākāt getirmek **nice**
ķābildir
Hücûmundan olurlar Zāl hemānā
cism-i insānî (**Kıt’a 3/5**)

1.12. nice:

Nice ta‘rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefā bilmem
Beni Mecnûn kıyās eyler görenler pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.13. nice:

Hāk u bāb u manzârı vaşfinda ‘âciz
şā‘irān
Nice ta‘rîf edeyim evşāfını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

niçün:

1.) "Ne için, neden, hangi sebepten?"
anlamlarında soru zarfı.

1.1. niçün:

Niçün adam yerine ben fakîri
şaymadıñ gitdin
Eger zengîn degilsek cüz’ice
‘irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

1.2. niçün:

Niçün ol dilber-i ‘ālî-cenābım baña
yār olmaz
Giriftār eyledi derd ü belāya i‘tizār
olmaz (**Gazel 49/1**)

1.3. niçün:

Ne bulduñ bî-vefālîķdan **niçün** inşāfa
gelmezsin
Beni bir nev-cünün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/4**)

1.4. niçün:

Niçün kâdrimi dūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz
Beni mūr-ı zebūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/1**)

1.5. niçün:

O hūbīñ ruhları ālin ḥaṭā-ver olduğun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden **niçün** yok eski
ḥāletden (**Gazel 106/2**)

1.6. niçün:

Bu Rāzī bendesin āyā **niçün** āşüfte ḥāl
etdi

Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

1.7. niçün:

Niçün ḥāmūş olur Rāzī dilārāmım
‘aceb bilsem
Gelip güftāra nāz ile tekellüm kıl
şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

1.8. niçün:

Beni rūsā-yı ‘ām etdiñ **niçün** ey bī-
vefā yārim
Derūn-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

1.9. niçün:

Bütün ‘ālem varıp ḥāba **niçün** bīdāre
ben kaldım
Şeb-i firḳatde derd ile ‘aceb ğam-ḥāra
ben kaldım (**Nazm 8/1**)

1.10. niçün:

Seniñle sürdigim zevḳ u şafālar āh ne
kām oldu
Niçün çıkmaz ‘aceb cānım baña dünyā
ḥarām oldu (**Terci-bend 2/13**)

nidā:

1.) Bağırma, çağırma, ses etme.

1.1. nidā:

Şem ‘iñe pervāne oldum perr ü bāla
bakmadım
Yoluña cānım verirken bir **nidā**
gördün mü hīc (**Gazel 21/2**)

1.2. nidā:

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş
Ki tecellī’-i İlāhī’de **nidā** böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

nidersin:

1.) “Ne edeceksin, ne yapacaksın”
anlamında soru ifadesi.

1.1. nidersiñ:

Baña azār içün her ān efendim pür-
kedersiñ sen
Beni ḥāk etmeden ğayrī daḥi āyā
nidersiñ sen (**Terci-bend 2/11**)

nigāh:

1.) Bakma, bakış, nazar.

1.1. nigāh:

‘Āşıkım cāna saña ğayra **nigāh** gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.2. nigāh:

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucıyla
gāh **nigāh**

Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (**Gazel 70/4**)

1.3. nigāh:

Bir **nigāh** ile perīşān eyledi 'aqlım
benim

Ġamzesi tīr-i belādır kaşı kemānlı
güzel (**Gazel 88/5**)

1.4. nigāh:

Nīm **nigāh** ile efendim bir de bak
benden yaña

Yüz sürüp devlet-me'āba eylerim
dā'im du'ā (**Terci-bend 1/2**)

1.5. nigāhı:-ı

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
nigāhı

Takrīre mecāl var mı diyem ḥāl-i
beyānım (**Gazel 92/6**)

1.6. nigāhından:-ı, -n, -dan

Bu riyāzet ḥasretinden nūna döndi
ḳaddimiz

Nīm **nigāhından** hemān in'ām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/7**)

nigāh et:-

1.) Bakmak, göz atmak, izlemek,
seyretmek.

1.1. nigāh et:-di, -m

Göz diküp bāb-ı tevekkül semtine
etdim nigāh

Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/2**)

1.2. nigāh et:-di, -ñ

Bu fenā gülzārına Rāzī **nigāh etdiñ**
diyü

Gün bugün bahtım 'aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.3. nigāh et:-di, -ñ

Nīm **nigāh etdiñ** baña cāna te'sīr
eyledi

Ne dil-düz müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

1.4. nigāh et:-me

Bu gönle kīc **nigāh etme** naẓar-ğāh-ı
Ḥudā'dır bu

Vişāl-i yār için her dem eḥibbādan
cüdādır bu (**Gazel 112/1**)

1.5. nigāh et:-me

Pīç u tābım bu benim ğayre **nigāh**
etme āmān

Dem-be-dem āh u fiğānım ey perī
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

1.6. nigāh et:-mek

Nīm **nigāh etmek** ne mümkün seyr
içün endāmıñı

Tīğ-i berrānīn çeker şol ğamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

1.7. nigāh et:-mez

Bir ġarībim ġurbet içre kimseler **etmez nigāh**

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü'l-celāl (Gazel 84/3)

1.8. nigāh et:-mez

Қadrine tevķīr edenler bezmine nā'il
degil

Nīm **nigāh etmez** 'acebdir Rāzī-i
medhūşına (Gazel 114/5)

1.9. nigāh et:-mez

'Arż-gāh-ı 'āleme beyhūde ben 'azm
eyledim

Muķtezā-yı kevkebem mi māl kemāl
etmez nigāh (Gazel 123/3)

1.10. nigāh et:-mez

Çile-i saht-ı cihānı çekmeyen **etmez nigāh**

İlticā-yı derde dermān olmayan bilmez
beni (Gazel 147/2)

nigāh eyle:-

1.) Bakmak, göz atmak, izlemek,
seyretmek.

1.1. nigāh eyle:-

Baňa bir nīm **nigāh eyle** dil-i maħzūnı
şād eyle

Ayā resm-i nezāketle 'aceb bir bī-
zebāndır bu (Gazel 110/2)

1.2. nigāh eyle:-

Tebessüm eylemezsiň bāri cüz' i nīm
nigāh eyle

A cānım sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (Gazel 119/2)

1.3. nigāh eyle:-

'Azm ederseň şaħn-ı Kāğıd-ħāne'ye
ey bī-vefā

Mirħor Kaşrı'ndayım bir nīm **nigāh eyle** baňa (Matla 25/1)

1.4. nigāh eyle:-r

Göz ucıyla nīm **nigāh eyler** ise ħālīñ
ħarāb

Bī-żarūrī bend eder ol turre-i tārārına
(Gazel 132/3)

1.5. nigāh eyle:-r

İtdi gönül sāye-i zülfüñ penāh
Belki benim ħālime **eyler nigāh**
(Terci-bend 3/18)

1.6. nigāh eyle:-se, -ñ

Rāzī de seniñ bende-i fermānıñ olurdı
Bir kerre **nigāh eyleseñ** ammā
kölelikden (Gazel 109/5)

nigāh-ı cizye-i ānuñ:

1.) Sevgilinin bakışının vergisi.

1.1. nigāh-ı cizye-i ānuñ:

Ĥayāl-i nāz u şīveñle **nigāh-ı cizye-i ānuñ**

Sebeb oldu nigārā şimdi ‘üryān
olmama bā’iṣ (Gazel 20/4)

nigāh-ı iltifāt:

1.) İltifat bakışı.

1.1. nigāh-ı iltifāt:

Hezārān cevriñi cānā baña şerh ü
beyāndan gec

Nigāh-ı iltifāt birle tebessüm kıl da
andan gec (Gazel 23/1)

nigāh-ı nīm:

1.) Yarım bakış.

1.1. nigāh-ı nīm:

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu

Benim hūş olduğum çeşm gözi
fettānelerden şor (Gazel 40/5)

nigāh-ı sūz-nāk:

1.) Yakıcı bakış; sevgilinin bakışı.

1.1. nigāh-ı sūz-nāk:-ı

Dilim ditrer tenimde gördüğümde ‘aql
u fikrimde

Nigāh-ı sūz-nākı kalb-i vīrānı çalar
çarpar (Gazel 36/4)

nigāh-ı tūğ-i dil-dūz:

1.) Gönül delen kılıç gibi bakış.

1.1. nigāh-ı tūğ-i dil-dūz:-ı

Nigāh-ı tūğ-i dil-dūzı cigerde eyledi
mesken

Ne çāre merḥamet şefkat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (Gazel 43/4)

nigār:

1.) Put gibi güzel sevgili.

1.1. nigārım:-ım

Sevgili yārim nāzlı **nigārım**

Aşlā mecālīm kalmadı tende (Gazel
124/5)

1.2. nigārım:-ım

Ḥayālī dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan

Nigārım nāzenīni görmedim ḥaylī
zamān oldu (Gazel 143/3)

1.3. nigārımdan:-ım, -dan

Şakın pend ü nasīhat kār eder şanma
görüp ḥālīm

Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (Gazel 47/6)

1.4. nigārımdan:-ım, -dan

Felek dūr eyledi yārim gibi dār u
diyārımdan

Nedir bu çekdiğim ḥasret cūdā
düşdüm **nigārımdan** (Gazel 105/1)

1.5. nigārıñ:-ıñ

Rāzī seni adam yerine koysa **nigārīn**
Medhinde cevāhir saçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

nigār ol-:

1.) Tablo gibi güzel olmak; sevgili
olmak.

1.1. nigār ol-:-maz

Du‘ā-yı devletinde hīç kuşurum
olduğun bilmem
Nigār olmaz şikār olmaz nedendir
yār-ı gār olmaz (**Gazel 49/3**)

nigārā:

1.) "Ey güzel yüzlü sevgili" anlamında
seslenme ünlemi.

1.1. nigārā:

Hayāl-i nāz u şīveñle nigāh-ı cizye-i
ānuñ
Sebeb oldu **nigārā** şimdi ‘üryān
olmama bā‘is (**Gazel 20/4**)

1.2. nigārā:

Nazar kıl çār etrāfa **nigārā**
Bizi seyr eyliyor ağıyār ırakdan (**Gazel 103/5**)

1.3. nigārā:

Tefekkür eyleyip hālim düşünce
hayret-i fikre
Nigārā sükker-āsā ol leb-i gülğünüñ
çīne (**Gazel 115/4**)

nigeh:

1.) Bakış, nazar.

1.1. nighle:-le

Bir **nighle** oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.2. nighle:-le

Seni dem-beste eyler bir **nighle**
Düşürür cānıña ol anda korhu (**Gazel 111/6**)

1.3. nighle:-le

‘Aceb āşüfte etdi nīm **nighle** ben
perīşānı
Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden şöñra (**Gazel 127/5**)

1.4. nighle:-le

Bir nighle Rāziyā kılsa terahhum ol
peri
Derdime dermān ederdim gamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

1.5. nighle:-le

Nīm **nighle** bendeñi āvāre kıldıñ
dılberā
Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık
baña (**Matla 30/1**)

1.6. nighle:-le

Nīm **nighle** görse Behzād nakşına
tahsīn eder

Her cihetle var leṭāfet šāh-ı hūbānım
gibi (**Tarih 7/2**)

1.7. nighle:-le

Nīm **nighle** görse Behzād naḡşını
taḡsīn eder
Zīynet ü ārāyış-i resmi daḡı feraḡ-fezā
(**Tarih 39/5**)

nigh-bān-ı ümīd-i çeşm:

1.) Gözümün ümit bekçisi.

1.1. nigh-bān-ı ümīd-i çeşm:-im

Nigh-bān-ı ümīd-i çeşmim oldu
hūna müstaḡrak
O ism-i a‘zamıñ ḡaḡḡı İläḡı ber-murād
eyle (**Nazm 1/3**)

nihāl ü serv ü gül-endām:

1.) Selvi boylu ḡün endamlı; sevgili.

1.1. nihāl ü serv ü gül-endām:-a

Tāb-ı ḡasret sūz-nāk etdi dil-i şad
pāremi
Ol **nihāl ü serv ü gül-endāma** etdim
ilticā (**Gazel 10/3**)

nihāl-i ergūvān:

1.) Erguvan fidanı.

1.1. nihāl-i ergūvān:-dır

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidandır bu
Gönül baḡında bir ra‘nā **nihāl-i**
ergūvāndır bu (**Gazel 110/1**)

nihāl-i gülşen-i bāḡ:

1.) Gülbahçenin fidanı.

1.1. nihāl-i gülşen-i bāḡ:-ım

Bi-ḡamdi’llāḡ yetişdi āb-ı eşk-i hūn-
feşānımla
Nihāl-i gülşen-i bāḡım ki ḡandān
olduḡun görsem (**Gazel 97/2**)

nihān:

1.) Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.

1.1. nihān:

Yāver-i baḡta tevaḡḡuf eyledi bir
görmesi
Gördüğüm andan gözümde yār **nihān**
görünmedi (**Gazel 138/3**)

nihān ol:-

1.) Gizlenmek, saklanmak.

1.1. nihān ol:-du

Bī-mürüvvat yedine girdi cihān vāḡ
eyvāḡ
Ādemiyyet yok olup **oldu nihān** vāḡ
eyvāḡ (**Müseddes 1/4**)

nihāyet:

1.) Sınır, son, hudut.

1.1. nihāyet:

Benim ‘işyānıma yokdur **nihāyet**
Olursa yine senden ‘ināyet (**Mesnevi**
2/2)

nīk nām:

1.) İyi nam salmış, iyi adlı.

1.1. nīk nām:

Cizyedār-zāde Efendi hem daḥi ‘izzet
be-nām

Nīk nām taḥṣīl eder bû cedd gibi nīk ü
nām (**Tarih 37/1**)

nīk ü nām:

1.) İyi nam kazanmış, iyi adlı, iyi ünlü.

1.1. nīk ü nām:

Cizyedār-zāde Efendi hem daḥi ‘izzet
be-nām

Nīk nām taḥṣīl eder bû cedd gibi **nīk ü**
nām (**Tarih 37/1**)

nikāb çek-:

1.) Örtü örtmek, üzerini kapatmak.

1.1. niķāb çek-:-miş

Çok kişiler meftūnıdır bāb bāb
İḥtiyārsız yüzine **çekmiş niķāb**
(**Mesnevi 5/2**)

nikāb kıl-:

1.) Örtü yapmak.

1.1. niķāb kıl-:-dı, -m

Ḥāk-i pāy-ı ‘izzetiñi rüyıma **kıldım**
niķāb
Yā Resūlallāh şefā‘at eyle Rāzī bī-
kese (**Müfret 48/1**)

nikāb tut-:

1.) Örtmek, örtü ile kapamak.

1.1. niķāb tut-:-muş

Gülşen-i kūyında gördüm gül cemālin
āfītāb

Berk-i gülden gül yüzine gūyiyā
tutmuş niķāb (**Gazel 14/1**)

nīm:

1.) Yarı, yarım.

1.1. nīm:

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr
içün endāmıñı

Tīğ-i berrānīn çeker şol ğamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

1.2. nīm:

Baḥa bir **nīm** nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle

Ayā resm-i nezāketle ‘aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

1.3. nīm:

Ḳadrine tevķīr edenler bezmine nā’ıl
degil

Nīm nigāh etmez ‘acebdır Rāzī-i
medhūşına (**Gazel 114/5**)

1.4. nīm:

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i **nīm**
nigāh eyle

A cānım sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (**Gazel 119/2**)

1.5. nīm:

Bu riyāzet hasretinden nūna döndi
kaddimiz

Nīm nigāhından hemān in‘ām geldi
hātırā (**Gazel 121/7**)

1.6. nīm:

Nīm nigāh etdiñ baña cāna te‘şir
eyledi

Ne dil-düz müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (**Gazel 125/8**)

1.7. nīm:

‘Aceb āşüfte etdi **nīm** nighle ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

1.8. nīm:

Göz ucıyla **nīm** nigāh eyler ise hālīñ
harāb

Bī-zarūrī bend eder ol turre-i tārārına
(**Gazel 132/3**)

1.9. nīm:

Nīm tebessüm bir nevāziş leb-be-leb
verse cevāb

Yoluna cān vermege Rāzī daħi
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

1.10. nīm:

‘Azm ederseñ şaħn-ı Kāğıd-hāne’ye
ey bī-vefā

Mirħor Kaşrı’ndayım bir **nīm** nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

1.11. nīm:

Nīm nighle bendeñi āvāre kıldıñ
dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā yazık
baña (**Matla 30/1**)

1.12. nīm:

Nīm nighle görse Behzād naķşına
taħsīn eder

Her cihetle var leţāfet şāh-ı hūbānım
gibi (**Tarih 7/2**)

1.13. nīm:

Nīm nighle görse Behzād naķşını
taħsīn eder

Ziynet ü ārāyiş-i resmi daħi feraħ-fezā
(**Tarih 39/5**)

1.14. nīm:

Nīm nigāh ile efendim bir de baķ
benden yaña

Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

ni‘met:

1.) İyilik, lütuf, ihsan; Allah’ın
kullarına baĝışı olan yiyecek ve
içecek.

1.1. ni‘met:

Girerse destime dāmān-ı ‘afvıñ ey
cefā-kārim

Ƙuluñ hakkında ey Rāzī bu **ni‘met**
dest-res besdir (**Gazel 47/9**)

1.2. ni‘mete:-e

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
ƙābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sā’ir

hayvānātdan temyīz ü istisnā ƙıldığı
ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭṭa u
‘ilmiñ ve ‘aḳl u fikriñ (**Dibace 1/16**)

1.3. ni‘meti:-i

Hāş u ‘āma himmeti veş **ni‘meti**
mebzūl ‘aceb
Sāyebān-ı luṭfuna eyler temennī hāş u
‘ām (**Tarih 14/5**)

1.4. ni‘met-ile:-ile

Bi-ḥamdi’llāh ki ol rezzāḳ-ı ‘ālem
olduğun bildim
Tevekkül **ni‘met-ile** Rāziyā leyl ü
nehār etdim (**Gazel 101/7**)

ni‘met-i cūdı:

1.) Cömertliğin bağışı.

1.1. ni‘met-i cūdı:

Ni‘met-i cūdı gibi mebzūl olup leyl ü
nehār
‘Ādilān-ı vaḳt ise ancak efendi bī-riyā
(**Tarih 39/10**)

ni‘met-i devr-i zamān:

1.) Zamanın dünya nimetleri.

1.1. ni‘met-i devr-i zamān:-iñ

Yılda bir nezzāreye āh ḳā’ il oldum
ḡam nedir

Ni‘met-i devr-i zamānıñ dā’imā ḥod-
bīnedir (**Terkib-bend 1/9**)

nīm-nigāh:

1.) Yarım bakış, göz ucuyla bakma;
sevgilinin bakışı.

1.1. nīm-nigāh:

Sāye-i zūlfünde tutdum şimdi ben
ārām-gehi

Çeşm-i maḥmūr tır-i müjgān **nīm-**
nigāh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

nīm-nigāh et:-

1.) Yarım bakış atmak.

1.1. nīm-nigāh et:-mez

Hıç teraḥḥum eylemez bir **nīm-nigāh**
etmez āmān

Merḥabā kılsam uzaḳdan ḡayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

1.2. nīm-nigāh et:-mez

Cān fedā kılsam yolunda **nīm-nigāh**
etmez baña

Luṭf eder aḡyāra da ḡayret helāk eyler
beni (**Gazel 149/3**)

nīm-tebessüm eyle:-

1.) Yarım bir tebessüm etmek.

1.1. nīm-tebessüm eyle:-di

Merhabā kıldım uzakdan **nīm-tebessüm eyledi**

Şad hezār cevriñi gördüm bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

nişār et:-

1.) Saçmak, dağıtmak, serpmek,
harcamak.

1.1. nişār et:-di, -m

Ser ü rīşi tağıtdım şüretā Hātem zamān
oldum

Bugün beyt-i dilārāda cevāhirler **nişār etdim** (**Gazel 101/5**)

1.2. nişār et:-di, -m

Ümīdi meyvesiyle naqd ü vaqtim hep
nişār etdim

Bu bāğ-ı bī-vefāda hāke yeksān
olduğum kaldı (**Gazel 150/2**)

nişār eyle:-

1.) Saçmak, dağıtmak, serpmek,
harcamak.

1.1. nişār eyle:-(y)e, -(y)im

Yalvarıp yaqarayım yārime söz
geçmez ise

Cān **nişār eyleyeyim** vārıma söz
geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

nist-i demren:

1.) Ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki
sivri demir, peykanın olmaması
durumu.

1.1. nist-i demren:

Dest-i ‘isyānımdan ey dil ger küşād
etsem ne sūd

Nist-i demren tūr-i istiḥkākımız
kılmaz güzer (**Müfret 61/1**)

nişān ver:-

1.) Anımsatmak, andırmak.

1.1. nişān ver:-di

Bezm-i Cem’den bir **nişān verdi**
bugün meclis hemān
Sāğar-ı şahbā çekerler şevkıña
mestāneler (**Gazel 33/2**)

nişān-ı yār:

1.) Gönle nişān almak.

1.1. nişān-ı yār:-e

Görürsün ğamzeler kurmuş kemānı
Dil-i Rāzī **nişān-ı yāre** toğru (**Gazel 111/9**)

niyāz:

1.) Bir dileğin yerine getirilmesi için
yalvarma, yakarma, rica, dua.

1.1. niyāz:

tažarru‘ u **niyāz** ve recā-gīr ü senā-bāz
olarak ve bi’l-münāsebet ba‘zı mevād
zımında

iḵtizā eyledikçe kezalike tevārīhāt u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā‘iyāt u **(Dibace 4/11)**

1.2. niyāz:

Beni şeydā kılan her an **niyāz** u nāz-ı
ḥūbāndır
Fırākı cāna kār etdi meded ol ğam-
ḥ‘arımından **(Gazel 105/3)**

1.3. niyāz:

Bir **niyāz** ile mücevher Rāziyā tārīḥ
dedim
Mīr Raḥmī kıldı iḥyā ḥücre’-i zīnetle
ḥūb **(Tarih 24/1)**

1.4. niyāza:-a

Bir ğarībim ğurbet içre kimseler etmez
niğāḥ
Yüz yere sürdüm **niyāza** başladım yā
zü’l-celāl **(Gazel 84/3)**

1.5. niyāza:-a

Açıp dest-i münācātı **niyāza** başladım
Rāzī
Yetişdi hıızr-ı maḳşūdım ḥayāt ābına
ḳandırdı **(Gazel 141/5)**

1.6. niyāzı:-ı

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına ḥāk-i
ḳadem olsam
Ḥudā’dan bu niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister **(Gazel 42/5)**

1.7. niyāzım:-ım

Kime şekvā edeyim başım açıp geldim
saña

Gel ḳabūl eyle **niyāzım** ṣāḥ u ḥāḳānım
meded **(Gazel 27/3)**

1.8. niyāzım:-ım

Ḥaḳ te‘ālādan **niyāzım** iştibāhım yok
benim
Ḥāşılı cennet-mekān firdevs-i a‘lādır
yerim **(Gazel 100/4)**

1.9. niyāzım:-ım

Yā İlāhī zāt-ı pākiñden **niyāzım** her
nefes
Āb-ı şabriñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān **(Tarih 25/4)**

1.10. niyāzımdır:-ım, -dır

‘Uyūbım setr içün teslīm-i rūḥ etmek
niyāzımdır
Cihānı başıma teng eyleyip hem tār
eder baḥtım **(Gazel 89/2)**

1.11. niyāzımı:-ı, -nı

Bu Rāzī’nin **niyāzımı** ḳabūl eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgānı **(Kıt’a 3/7)**

niyāz et:-

1.) Yalvarmak, dua etmek, ricada
bulunmak.

1.1. niyāz et:-di, -m

Niyāz etdim o maḥbūb-ı Ḥudā'dan
cümle maḫşūdum
Murād aldım murād üzre murādımca
kıyām etdim (**Kaside 1/9**)

1.2. niyāz et:-di, -m

Niyāz etdim cefākārım mürüvvet
etmediñ aşlā
Benim cānıma bir āteş bıraḫdıñ
yanmada dā'im (**Müfret 6/1**)

1.3. niyāz et:-di, -m

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
‘izzete
Faẓl u luṭfundan ümīdim üzre kıldı
ber-murād (**Müfret 37/1**)

1.4. niyāz et:-di, -m

Varıp beyt-i Ḥudā'ya cān u dilden bir
niyāz etdim
‘Arafāta çıkınca vāşıl oldum cümle
maḫşūda (**Müfret 47/1**)

1.5. niyāz et:-en

Bāb-ı Ḥaḫḫ'a kıl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Ġayriye eden niyāz Ḥaḫ'dan cüdā
degil mi yā (**Gazel 8/3**)

1.6. niyāz et:-miş

Varıp gönlüm yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş
Du'a etmek murād etmiş velī tül u
dırāz etmiş (**Gazel 64/1**)

1.7. niyāz et:-miş

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī **niyāz**
etmiş (**Gazel 64/5**)

1.8. niyāz et:-se, -m

Ḥāk-i pāy-i yāre varsam yüz sürüp
etsem niyāz
Gözime tütüyā görünür her nazarda
pīşesi (**Gazel 135/3**)

niyāz eyle:-

1.) Yalvarmak, dua etmek, ricada
bulunmak.

1.1. niyāz eyle:-

Dāmen-i ḥavf u ricāya şarılıp **eyle**
niyāz

Dergeh-i luṭf-ı Ḥudā'dır bāb-ı
Raḫmān'dan ğaraẓ (**Gazel 67/4**)

1.2. niyāz eyle:-

Ḥālīñi ḥallāḫa ‘arẓ et dā'imā **eyle**
niyāz
İlticā etme cihānıñ bī-‘aṭā zengīnine
(**Gazel 117/4**)

1.3. niyāz eyle:-

Söz revācın buldu ğayrī cürmüne **eyle**
niyāz
‘Afv eder erbāb-ı rıḫḫat eyledim küllī
ḫaṭā (**Tarih 9/10**)

1.4. niyāz eyle:-r

Gönlüme ھاڭdır gelen dünyā ne nāz
eyler baña

Hīç taşavvur eylemem ‘ālem **niyāz**
eyler baña (Gazel 11/1)

1.5. niyāz eyle:-r

Bir buse **niyāz eyler** idim ھüsn-i
melekden

Yanınca bile gitmese gönlüm
bilelikden (Gazel 109/1)

1.6. niyāz eyle:-r

Bir **niyāz eyler** bu Rāzī tārīhiñ
itmāmına
Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım
gibi (Tarih 7/11)

1.7. niyāz eyle:-(y)e

Rāzī-i bī-çāreniñ maṭlūbını Allāh verir
Cān u dilden **eyleye** dā’im **niyāz** bī-
iştibāh (Gazel 123/5)

1.8. niyāz eyle:-(y)e, -gör

Ḥallāka **niyāz eyleyegör** cān u
göñülден
Ḥande edeni rūyīña sen peyleme
küstāh (Gazel 26/4)

niyāz kıl:-

1.) Dua etmek, yalvarmak, yakarmak,
ricada bulunmak.

1.1. niyāz kıl:-

Hīç perīşān olma ey dil cān u dilden

kıl niyāz

Sür yüzün ھاḱ-i derine dā’imā
Raḥmān’a tut (Gazel 16/3)

1.2. niyāz kıl:-

‘Aḱlıñı başıña derc et cān u dilden **kıl**
niyāz

Hem-zebānıñ duymasıñ ھاlb-ile eyle
bir du ‘ā (Müfret 46/1)

1.3. niyāz kıl:-dı, -m

Büseye **kıldım niyāzı** olmadı aşlā
müfīd
İlticā etmek gerekdir ھاḱḱabıñ aḱūşına
(Gazel 114/4)

niyāz ol:-

1.) Dua etmek, yalvarmak, yakarmak,
ricada bulunmak.

1.1. niyāz ol:-muş

Şīve-i şūrīdelikler cılve nāz olmuş
saña

Bu benim āh u enīnim bir **niyāz olmuş**
saña (Gazel 13/1)

1.2. niyāz ol:-sun

Rāzīyā yārān-ı şādıḱ cümleden **olsun**
niyāz

Oḱu gel bir fātiḱa rūhum içün eyle
sevāb (Gazel 14/7)

niyāz-ı bī-zebān:

1.) Dilsiz yapılan dua; kalpten edilmiş dua.

1.1. niyāz-ı bī-zebān:

Füyūzāt-ı seher-gāhda du‘āya dest-res bulsam

Murādım hāşıl olmağa **niyāz-ı bī-zebān** ister (**Gazel 42/2**)

niyāz-ı ma‘nevī:

1.) Samimi yalvarma, içten edilen dua.

1.1. niyāz-ı ma‘nevī:-(y)le

Hezār sa‘yi ... etdim müfīd olmadı şūrīde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip hāşıl merām oldum (**Müfret 39/1**)

niyāz-ı şıdk-amīz:

1.) Doğruluğun duası.

1.1. niyāz-ı şıdk-amīz:

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du‘ā-yı şūr-engīzim

Qabūl etmez iseñ ol dem baña bir çāre yā Rab (**Gazel 15/5**)

1.2. niyāz-ı şıdk-amīz:-le

Niyāz-ı şıdk-amīzle du‘ā-yı şūr-engīzim

Varır her bir seherde ‘arş-ı Raḥmānı çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

niyāz-mend:

1.) Yalvaran, yakaran, dua eden.

1.1. niyāz-mendim:-im

Niyāz-mendim mişāline qarīben

gösterir Mevlā

Baña himmet ile her ān du‘ālar eyleye yārān (**Tarih 5/4**)

niyāz-mend ol-:

1.) Yalvaran olmak, muhtaç olmak.

1.1. niyāz-mend ol-:-ma, (y)an

Ma‘nevī hıfzındadır bu belde-i ra‘nā yine

Rūḥ-ı pākinden **niyāz-mend olmayan** nādāna bak (**Tarih 20/3**)

niye:

1.) "Niçin, neden" soru zarfı.

1.1. niye:

Niye encām vere bu fāsīde-i fīkr ü derūn

Buralım gūş-ı dili pend-i ḥitāb eyleyelim (**Gazel 90/2**)

1.2. niye:

Niye mūncerr olur āyā benim ḥāl-i dil-i zārım

Baña beyhūde efgān etdirir āh sitem-kārım (**Terci-bend 2/1**)

niyyet:

1.) Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, amaç, maksat, niyet.

1.1. niyyet:

Bu meclisden şafâ-yâb oldu mı âyâ
eḥibbāmız
Karâra eyledim **niyyet** firâra hîç kenâr
olmaz (**Gazel 51/3**)

1.2. niyyeti:-i

Mekteb-i hüsnünde Râzî okusun
dersin tamâm
Ezber etmek **niyyeti** hıfz eylemek
endîşesi (**Gazel 135/5**)

1.3. niyyeti:-i

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazâ
niyyetine
Cân mıdır kaşd-ı nigâhın ‘acabâ
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

1.4. niyyetine:-i, -n, -e

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazâ
niyyetine
Cân mıdır kaşd-ı nigâhın ‘acabâ
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

1.5. niyyetine:-i, -n, -e

Baḥa râm olmaz iseñ pâdişehim hem-
vâr ol
Biz de cevriñ çekelim şimdi şafâ
niyyetine (**Nazm 6/2**)

niyyet kıl:-

1.) Bir şeyi yapmayı zihinde
tasarlamak, düşünmek.

1.1. niyyet kıl:-dı

Hâne-i kâşânesinde hücre tanzîm
etmege
Kıldı niyyet ber-murâd etdi anı ism-i
selâm (**Tarih 37/7**)

niyyet-i hâliş:

1.) Halis niyyet, saf niyyet.

1.1. niyyet-i hâliş:-a

meşneviyât u müfredât-ı ‘âcizâneler
ile hürûf-ı teheccî tertîb üzre işbu
dîvân-ı

ḥaḳîrânemi vücûda getirip ve **niyyet-i**
hâliş ile fi’l-ḥaḳîka tertîb-i tefe’ül
dahî (**Dibace 4/14**)

nizâm ve intizâm ver:-

1.) Çeki düzen vermek, düzenlemek,
tertiplenmek.

1.1. nizâm ve intizâm ver:-di

Cây-gîr olan ḥulûşın eyledi izhâr hele
Bir mücessem resm ile **verdi nizâm**
ve **intizâm** (**Tarih 14/18**)

nîze-i sükker:

1.) Şeker mızrağı.

1.1. nîze-i sükker:

Görüp bu şîve vü nâzı vişâl-i yâre pey
verdim
Bir elde **nîze-i sükker** bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

noksân:

1.) Eksik, yetersiz, kusurlu.

1.1. **noğşānımı**:-ım, -ı

Noğşānımı ‘afv eyler ise vāşif efendi
Rāzī-i sūḥan-dānı hünerver biliriz biz
(Gazel 50/9)

n’ola:

1.) "Ne olur ki, ne çıkar ki!"
anlamında kullanılan söz.

1.1. **n’ola:**

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdır bir
ararım yok
N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hiç
kararım yok (Gazel 74/1)

n’oldu:

1.) “Ne oldu, ne hale geldi”
anlamlarında soru ifadesi.

1.1. **n’oldu**:-du

Ey mürüvvet-mend efendim vāy saña
Şormadıñ ḥātırcıgım **n’oldu** bana
(Mesnevi 1/1)

1.2. **n’oldu**:-du

Allāh Allāh bu cihān başkaca sūret
buldu
Kānde kaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (Müseddes 1/6)

1.3. **n’oldum**:-du, -m

Perişānlık beni meczūb gibi mest-i
müdām etdi

Bilemem kendimi **n’oldum** baña bir
çāre yā Rab (Gazel 15/3)

n’olur:

1.) "Ne olur; yalvarırım, lütfen, rica
ederim" anlamında kullanılan bir söz.

1.1. **n’olur:**

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār etseñ
n’olur
Sevdigiñ ‘aşkına olsun eyle kurbānım
meded (Gazel 27/4)

1.2. **n’olur:**

Vefā semtine rāhıñ uğrar ise ey sitem-
kārım
‘Azīz başıñ içün anda **n’olur** cüz’ice
eglenseñ (Müfret 75/1)

1.3. **n’olur:**

Yetişip tutsa elim āh baña hem-dād
olsa
N’olur ey kân-ı kerem emr olup
imdād olsa (Müseddes 1/12)

1.4. **n’olur:**

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım
N’olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yârim (Terci-bend 2/2)

2.) “Ne olur, ne hale gelir, ne çıkar”
anlamlarında belirsiz durumlarda
kullanılan ifade.

2.1. n'olur:

Cüdā düşdüm efendimden 'aceb hālim
n'olur bilmem

Giceler āh u zārīñla hayālīñ dilde
kalmışdır (Müfret 90/1)

nöbet:

1.) Sıra ile yapılan iş.

1.1. nöbet:

Ruḥṣat olsa ḥāk-i pāye bir **nöbet** yüz
sürmeye

Yoluna kurbān olurlar ṣad-hezār
āvāreler (Gazel 34/7)

Nūh ol-:

1.) Hz. Nuh gibi olmak.

1.1. Nūh ol-: -sa, -m

Zafer bulsam 'adūya her cihetle ben de
Nūh olsam

Yetişsem 'ācizāna dest-res bulsam
fütūḥ olsam (Gazel 98/1)

nukūş:

1.) Nakış, resim. Mec. Tablo kadar
güzel olan sevgili.

1.1. nuḳūṣa:-a

Heves etme mecāzī 'aşka Rāzī
Kemāl ehli nāzar kılmaz **nuḳūṣa**
(Gazel 130/7)

nūn et-:

1.) "Nun" harfi gibi olmak, nun gibi
eğilmek.

1.1. nūn et-: -di, -ñ

Ġamıñla ḥam-be-ḥam kıldı 'aceb bu
çarḫ kemān-āsā

Büküp ḳaddimi **nūn etdiñ**

mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel 55/3)

nūna dön-:

1.) Nun harfi gibi iki büklüm olmak.

1.1. nūna dön-: -dii

Bu riyāzet ḥasretinden **nūna döndi**
ḳaddimiz

Nīm nigāhından hemān in 'ām geldi
ḥātıra (Gazel 121/7)

nūr:

1.) Aydınlık, parıltı, parlaklık, ışıık,
ziya; Allah'ın tecellisi.

1.1. nūrdur:-dur

Ma'nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır ḥāk-i
rehiñ

Zāhirā 'aynına **nūrdur** ḥāk-i rāḥ
gelmez baña (Gazel 6/4)

1.2. nūrı:-ı

Tecellī tūrınıñ **nūrı** ziyā-baḥṣān edip
göñlüm

Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevāsından (Gazel 102/4)

nūr ol-:

1.) Nurlanmak, aydınlanmak,
parlamak.

1.1. nūr ol:-ur

Şahın-ı dilde bir ateş yakdım elimle
cânıma

Tâ kıyâmet haşır olunca **nūr olur**
kabrim benim (Müfret 15/1)

1.2. nūr ol:-ur

Şahın-ı Kâğıd-ḥâne’de şūrîde ḥūrîler
görüp

Nūr olur evvel bahârda çeşm-i ḥün-
ḥârım benim (Müfret 82/1)

nūr u cemâl-i pertev-i yâr:

1.) Sevgilinin yüzünün güzelliği ve
parlaklığı.

1.1. nūr u cemâl-i pertev-i yâr:-e

Çatı müştâk idim **nūr u cemâl-i**
pertev-i yâre

Bu şeb pervâne-vārî şem‘-i bezminde
tölandırdı (Gazel 141/2)

nūr u zîyâ: (İkileme)

1.) Nur ve ışık.

1.1. nūr u zîyâ:

Minber ü mihrâbınıñ âşüftesidir ḥâş u
‘âm

Mescid-i Akşâ gibidir gūyiyâ **nūr u**
zîyâ (Tarih 8/8)

1.2. nūr u zîyâ:

Bir sicilli var anuñ mihrâbınıñ tâķında
kim

Mescid-i Akşâ-yı şânî berķ urur **nūr u**
zîyâ (Tarih 9/7)

nūr-ı enver:

1.) En parlak ışık.

1.1. nūr-ı enver:-den

Yüz yerde ḥâk-i pâyın bâbına sürdüm
yüzüm

Berķ uran nūr-ı tecellî **nūr-ı enverden**
midir (Gazel 30/5)

nūr-ı maḥẓ ol:-

1.) Kötülüklerden arınmak, katıksız bir
ışık olmak, halis bir nur olmak.

1.1. nūr-ı maḥẓ ol:-muş

Görürsün şu ‘lelenmiş pür-zîyâ vü **nūr-**
ı maḥẓ olmuş

Ruḥ-ı âteş-fezâsı bâl u pervânı çalar
çarpar (Gazel 36/5)

1.2. nūr-ı maḥẓ ol:-muş

Ḥiredâr etdi dü dîdem gül cemâl-i
pertevi

Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş tamam (Müfret 20/1)

1.3. nūr-ı maḥẓ ol:-muş

Şöyle bir maḥbûb-ı ‘âlem **nūr-ı maḥẓ**
olmuş hemân

Gül cemālî berķ urur gūyā mişāl-i
āfitāb (**Tarih 17/3**)

nūr-ı münevver:

1.) Etrafı aydınlatan ışıķ.

1.1. nūr-ı münevver:

Hüsniñi şehā **nūr-ı münevver** biliriz
biz

Nezzārede hāverle berāber biliriz biz
(**Gazel 50/1**)

nūr-ı Raḥman:

1.) Allah'ın nuru.

1.1. nūr-ı Raḥman:

Leme'ān eyler dem-ā-dem **nūr-ı
Raḥman** dā'imā
Çeşm-i im'ān ile cānā feyziniñ aşārına
(**Tarih 8/4**)

nūr-ı tecellî:

1.) Görünen parlaklık; ilahi ışıķ.

1.1. nūr-ı tecellî:

Yüz yerde ḥāk-i pāyîñ bābına sürdüm
yüzüm
Berķ uran **nūr-ı tecellî** nūr-ı enverden
midir (**Gazel 30/5**)

nūr-ı tevhîd-i Hudā:

1.) Allah'ın birliğinin nuru.

1.1. nūr-ı tevhîd-i Hudā:

Cübbesinde **nūr-ı tevhîd-i Hudā**
taḥrîr olup

Ādemiyet zātına vā-beste tā rûz-ı
ḥesāb (**Tarih 17/5**)

nūru'n-nūru:

1.) Nurun nuru; Allah'ın ışığının Hz.
Peygamber'de tecelli etmesi.

1.1. nūru'n-nūruñdur:-ñ, -dur

Ayā maḥbûb-ı ḥallāk 'ālemine
Ziyā-baḥşān olan **nūru'n-nūruñdur**
(**Kıt'a 1/1**)

nūş et:-

1.) İçmek, yudum almak. Mec. Manevî
olarak zevk ve safāya ermek.

1.1. nūş et:-dir, -em

Gel berü **nūş etdirem** zāhid saña 'aşķ
bādesin
Dest-i 'işyānıñdan ammā gitmesün bir
ān ḳadeḥ (**Gazel 25/4**)

1.2. nūş et:-em

Ey dirîgā bu fenā bezmi perîşān
olmadan
Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.3. nūş et:-en

Nūş-ı şerbetden devā maṭlûb eden
şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden **nüş eden**
pîrâna bak (Gazel 77/5)

1.4. nüş et:-ince

‘Āşık-ı dil-ḥastaya dā’im şunar
peymāneler

Nüş edince neş’esinden aňlanur
envār-ı ‘aşk (Gazel 76/2)

1.5. nüş et:-ip

Terk edip dāri diyārı ben daḥi Edhem
gibi

Ḳays-veş ‘aşkın şarābın **nüş edip**
içsem gibi (Gazel 144/1)

1.6. nüş et:-ip

Nüş edip bir cür‘asın Rāzī dedi
tārīhini

Tekye-i dāru’s-selāma sürdi yüz mā’-i
zülāl (Tarih 15/1)

1.7. nüş et:-ip

Ḥulle-i cennet sezādır ḳāmet-i bālāsına
Nüş edip cām-ı şehādet eyledi ḥaşıl
merām (Tarih 21/3)

1.8. nüş et:-me, -di, -n

Cānımı kıldım fedā cām-ı Cem’iñ
cevlānına
Cür‘añı **nüş etmedin** vārın verir yārān
ḳadeḥ (Gazel 25/3)

nüş eyle:-

1.) İçmek, yudum almak.

1.1. nüş eyle:-di, -m

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını **nüş**
eyledim

Ayılırsam sevdiğim ğam üstüne
ğamdır baña (Gazel 2/2)

1.2. nüş eyle:-di, -m

Bāde-i fıkır ü ḥayāl cür‘asın **nüş**
eyledim

Müje-i sekr şunan gül-fāma etdim
ilticā (Gazel 10/4)

1.3. nüş eyle:-di, -m

Ḥaḳīḳat cāmını **nüş eyledim** ‘aşkıñla
ey meh-rū
‘İzārīñ şevḳi ile sürdiğim
peymānelerden şor (Gazel 40/6)

nüş u pend et:-

1.) Nasihat ve öğüt etmek.

1.1. nuş u pend et:-di, -m

Şad hezārān **nuş u pend etdim** saña
kār etmedi
Himmet umarsıñ ‘acebdür bir alay bī-
gāneden (Nazm 14/2)

nüş-ı şerbet:

1.) Şerbet içmek.

1.1. nüş-ı şerbet:-den

Nüş-ı şerbetden devā maṭlūb eden
şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden nûş eden
pîrâna bak (Gazel 77/5)

nutk:

1.) Konuşma yeteneği.

1.1. nutk:

ta'allumı ve istifâde ve ifâdeye
kâbiliyyeti ihdâ ve hedâyâ-yı fâzılalar
ile sâ'ir
hayvânâtdan temyîz ü istisnâ kıldığı
ni'mete 'azmi olup ez-cümle **nutk** u
'ilmiñ ve 'aql u fikriñ (Dibace 1/16)

nu'ût:

1.) Naatlar.

1.1. nu'ût:

tażarru' u niyâz ve recâ-gîr ü şenâ-bâz
olarak ve bi'l-münâsebet ba'zı mevâd
zımında
iktizâ eyledikçe kezâlike tevârîhât u
münâcât u **nu'ût** u medhîyât u lûgazât
u rubâ'iyât u (Dibace 4/12)

nübüvvet:

1.) Nebilik, peygamberlik.

1.1. nübüvvet:

Tamâm oldu cenâbında **nübüvvet**
Şefâ'at mücrimâna siperindir (Kıt'a
1/3)

1.2. nübüvvet:

Şeb-i Mi'râcdaki ihsân olanlar
Nübüvvet birisi de miğferiñdir (Kıt'a
1/12)

nüdemâ:

1.) Nedimler, yakın dostlar, samimi
arkadaşlar.

1.1. nüdemâsı:-sı

Nüdemâsı şad-hezâr maḥbûbeler
Seyre turur 'âşık-ı üftâdeler (Mesnevi
3/11)

nükte:

1.) Ancak dikkat edildiğinde anlaşılan
ince söz ve mana.

1.1. nükte:

Bu 'âlem başka 'âlemdir efendim
bunda 'âr olmaz
Sühândânıñ dil ü ṭab'ında cânâ **nükte**
bâr olmaz (Gazel 51/1)

1.2. nüktem:-m

Derûnumda iki **nüktem** temennî
eyliyor yâre
Biri dildir biri esrâr fedâdır ol sitem-
kâra (Matla 21/1)

1.3. nükteñi:-ñ, -i

Hekimâ gibi pinhân eyle Râzî **nükteñi**
sen de
Sakın ifşâ-yı râz etme bu şî'riñi süḥan-
çîne (Gazel 116/5)

nükte-dān:

1.) İnce manalı sözlerden anlayan, söz ustası, şair.

1.1. nükte-dānıñ:-ıñ

Durūb oldum hezārān **nükte-dānıñ**
bezm-i ‘aşkında
‘Aceb Mecnūn gibi nāmım cihānda
dāstān oldu (**Gazel 143/6**)

nüktedān:

1.) İnce manalı sözlerden anlayan, söz ustası, şair.

1.1. nüktedān:

Zer ü zīverle müzeyyen āfet-i devrān
hemān
Nüktedān hürde-şināsdır dediler
yārān aña (**Gazel 4/5**)

nümāyān ol-:

1.) Görünür olmak.

1.1. nümāyān ol-:-duk, -un

Ne gün etdi baña ikrār olan va‘d-i
kerīminden
Hudā inşāf verip rahmi **nümāyān**
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

O

o:

1.) “O” işaret sıfatı.

1.1. o: (Gül)

O güle kılsam takarrüb diyü āhım şad
hezār

Yāre yār olmak için bu güfte
mübhendir baña (Gazel 1/6)

1.2. o: (Fettān)

Nev-zuhūr sihr öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār
Vaqtiniñ sīnāsıdır eder o fettān ile
baḥş (Gazel 19/2)

1.3. o: (Gülgün rüy-ı dil-cū)

O gülgün rüy-ı dil-cūsın daḥi çeşm-i
sūḥan-gūsın
Yürür zülf-i siyāhı sīm gerdānı çalar
çarpar (Gazel 36/7)

1.4. o: (Şūh-ı şīve-kār)

Beni Mecnūn u lā-ya ‘kıl o şūh-ı şīve-
kār etdi
Naẓīri yok güzelliğe gözi fettānımız
vardır (Gazel 44/5)

1.5. o: (Meh-rū āfet)

Ẓiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez
‘Aceb baḥt-ı siyāhım neyleyem aṣlā
nehār olmaz (Gazel 49/2)

1.6. o: (Kāl)

‘Aceb rüsvā-yı ‘aşk olmuş lisānda
söylenür dā’im
Hezārān kıl u kāl olmuş o kālī
bilmemiş bilmiş (Gazel 61/3)

1.7. o: (Tīr-i ğamze)

Gidince revnaḳ-ı ḥüsni ü cemāl
gülşeniñ gördüm
O tīr-i ğamzesi yāriñ nev-i ḥaṭla
yeleklenmiş (Gazel 62/5)

1.8. o: (Zülf-i tel)

Yādigār aldım o zülf-i tellerinden
yādigār
İzṭırārī turre-i ṭarrāra kıldım elveda
(Gazel 70/2)

1.9. o: (Cefācū güzel)

Bir olup gönlüm ile şāne-i müşğīn
büyü
O cefācū güzeliñ zülf-i ḥamından
geçdik (Gazel 82/6)

1.10. o: (Ḥānım)

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
ḥānım
Ālūde reviş şūḥ-ı cihān tūṭi lisānım
(Gazel 92/1)

1.11. o: (Ḥānım)

Rāzī-i sūḥan-perveri ta’ n eyler eḥibbā
Elden ne gelir turesine taḳdı o ḥānım
(Gazel 92/7)

1.12. o: (Naḥl u ḵāmet-i ṭūbā)

Beni mest eyleyen çeşmi ne fettān
olduğun görsem

O naḥl u ḵāmet-i ṭūbā ḥırāmān
olduğun görsem **(Gazel 97/1)**

1.13. o: (Şāh)

Periṣān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım

Terahḥum eyleyüp geçmez **o** şāhım
mübtelāsından **(Gazel 102/3)**

1.14. o: (Ḥūbīñ ruḥları)

O ḥūbīñ ruḥları ālın ḥatā-ver olduğun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçün yok eski
ḥāletden **(Gazel 106/2)**

1.15. o: (Şūḥ)

O şūḥıñ rüy-ı āteş-nākına yandım
amān yā Rab

Ḥalāş olmaz ‘acebdir başımız her rüz
felāketden **(Gazel 106/3)**

1.16. o: (Zülf)

Gözün gördüm **o** zülfüñ arasından
Gözi mestim gözi sehḥāresinden
(Gazel 107/1)

1.17. o: (Şūḥ)

Felekde zühre girdi rakşa gūyā
O şūhım mest olur çāl-pāresinden
(Gazel 107/5)

1.18. o: (Zülf-i ṭurre)

Göñül verdim **o** zülf-i ṭurresine
Degil kākül hemān sünbül ü ḥoş-bū
(Gazel 111/2)

1.19. o: (Germ ü serd)

Ġurbetiñ germ ü serdi başıma **o** da
geldi
Herkes bayrām ederdi ben ağlardım
odada **(Gazel 126/4)**

1.20. o: (Tīr-i ğamze)

O tīr-i ğamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan varup dīle buluşa **(Gazel 130/5)**

1.21. o: (Lezzet)

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül ‘izār
Cān dimāğında **o** lezzet dem-be-dem
ḥālā ola **(Gazel 134/6)**

1.22. o: (Şūḥ)

Ḳāl ile tefhīm olunmaz Rāziyā çekme
te‘ab
Ḥātıra gelmez **o** şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi **(Gazel 140/5)**

1.23. o: (Şāh)

Temennī eyledim vaşlın **o** şāha ‘arz-ı
ḥāl etdim
Buyurdu der-kenārına beni ğāyet
uṭandırdı **(Gazel 141/3)**

1.24. o: (Şūh)

Beni bint-i zamān mekkāresi rüsvā-yı
‘āmm etdi

Elif kıddim büküp **o** şūh hemān
şeklimi lām etdi (**Gazel 142/1**)

1.25. o: (Sırr-ı zevk-i dildār)

O sırr-ı zevk-i dildārı tıyurdum yāre
ağyāra
Gönül bir nev-nihāl-i şive-kāra bağbān
oldu (**Gazel 143/5**)

1.26. o: (Maḥbūb-ı Hudā)

Niyāz etdim **o** maḥbūb-ı Hudā’dan
cümle maḥşūdum
Murād aldım murād üzre murādımca
kıyām etdim (**Kaside 1/9**)

1.27. o: (Ġāzī)

Bedir cenkinde cümle ser-şikenler
O ġāzīler seniñ ser-defteriñdir (**Kıt’a**
1/14)

1.28. o: (Meh)

Gice aldım **o** mehi sīneye cevvin
çekerek
Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

1.29. o: (Rütbe-i sūz-nāk)

O rütbe-i sūz-nākım āteş-i cevri-i
felekden kim
Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān tidrer (**Müfret 27/1**)

1.30. o: (ḥumret-i germābe)

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem kevnı yā
cevvāle-veş
‘Ayn-nūr şandım **o** ḥüsn ü ḥumret-i
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.31. o: (ḥüsn)

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem güyiyā
cevvāle-veş
Nār-ı nūr şandım **o** ḥüsnü ḥumret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

1.32. o: (İsm-i a‘zamıñ ḥaqqı)

Nigeh-bān-ı ümīd-i çeşmim oldu ḥūna
müstağrak
O ism-i a‘zamıñ ḥaqqı İlähī ber-murād
eyle (**Nazm 1/3**)

1.33. o: (güftāre)

Fenā gülzārına teşrīf edip tā ki bu
mehpāre
Ḳudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ **o**
güftāre (**Tarih 6/1**)

1.34. o: (maḥbūb-ı cihān-ārā)

O maḥbūb-ı cihān-ārā içün Rāzī didim
tārīḥ
Şu günā gel kıyās eyle meh-i enver **o**
Mehpāre (**Tarih 6/9**)

1.35. o: (Halepli Melik Ahmet

Paşazade Osman Paşa hazretlerinin
kızı Mehpāre Hanım)

O maḥbûb-ı cihân-ârâ için Râzî didim
tārîḥ
Şu gûnâ gel kıyâs eyle meh-i enver **o**
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

1.36. o: (Ġam-ḥâne)

Bir gicecik geldi **o** ġam-ḥâneye
Düşdi göñül sem'-i şebistâneye
(**Terci-bend 3/5**)

2.) “O” üçüncü tekil kişi zamiri.

2.1. o:

Düçâr olur gören ol ġamze-i dil-düz u
ḥûn-rîzi
O bir şâhib-kırândır çok nerîmânı
çalar çarpar (**Gazel 36/3**)

o rütbe:

1.) O derece, çok fazla, epey.

1.1. o rütbe:

Bu ‘âlemde **o rütbe** imtiyâzım olsa
her şeyde
Dil-i ‘âriflere her ân zuhûr eden sünûḥ
olsam (**Gazel 98/2**)

1.2. o rütbe:

Deḥşet-i âhım **o rütbe** kıldı lerzân
‘âlemi
Şiddetinden Kâf u ‘Ankâlar perîşân
oldular (**Müfret 51/1**)

od:

1.) Ateş.

1.1. odlar:-lar

Āteş ile cünbüş eder gâhi şeb
Başına **odlar** yakar emşâl heb
(**Mesnevi 4/3**)

od ur:-

1.) Ateşe atmak, yakmak.

1.1. od ur:-ur

Gâhî ağâz eyler ol âlemlere
Od urur ağâzesi âdemlere (**Mesnevi 4/2**)

oda:

1.) Bir evin, meskenin bölümlerinden
her biri.

1.1. odada:-da

Ġurbetiñ germ ü serdi başıma o da
geldi
Herkes bayrâm ederdi ben ağlardım
odada (**Gazel 126/4**)

ogul:

1.) Cinsiyeti erkek olan evlat.

1.1. oğlum:-um

Āh edip menķût ile Râzî daḥi tārîḥ
dedi
Bu ân oldu beķâ **oğlum** Muḥammed
Sa‘îd’e mekân (**Tarih 25/5**)

ohsa:-

1.) Okşamak, taltif etmek.

1.1. oḡsar:-r

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine **oḡsar** seni her an
bilelikden (**Gazel 109/2**)

oku:-

1.) Bir yazıyı meydana getiren harf ve
işaretlere bakıp bunları çözümlemek
veya seslendirmek; Dua etmek, sure
okumak.

1.1. oḡu:

Rāziyā yārān-ı şādık cümleden olsun
niyāz

Oḡu gel bir fātiḡa rūhum için eyle
sevāb (**Gazel 14/7**)

1.2. oḡu:

Oḡu Mevlā ‘aşkına gel fātiḡa ihlās ile
Rūḡına ihdā edince Ḥaḡ seni eyler be-
kām (**Tarih 21/5**)

1.3. oḡudı:-dı

Oḡudı Ḳays ile Leylī defterin dilber
baña
Bāb-ı ‘aşḡdan etdiği ilzām geldi ḡatıra
(**Gazel 121/8**)

1.4. oḡudukça:-dukça

Gördüm güzeli cāmi‘de Ḳur’ān
oḡudukça
‘Aklım taḡılır gözleri fettān **oḡudukça**
(**Gazel 118/1**)

1.5. oḡudukça:-dukça

Çokdan berü müştāk idim görmeye
yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i ḡubān
oḡudukça (**Gazel 118/2**)

1.6. oḡudukça:-dukça

Taḡsīn ederem şīve-i etvārını bir bir
Muḡriḡ ses ile dersini cānān
oḡudukça (**Gazel 118/3**)

1.7. oḡudukça:-dukça

Ey şūḡ-ı cihān bende-i fermānberīn
‘ālem
Biñ nāz ile sen sūre-i ‘imrān
oḡudukça (**Gazel 118/4**)

1.8. oḡumaḡdan:-mak, -dan

Kitāb-ı leylī vü Şīrīn’i öğren
Feyiz aldı Züleyḡā **oḡumaḡdan**
(**Gazel 103/6**)

1.9. oḡur:-r

Bāḡ-ı ḡüsnün kim görürse aḡsenü’l-
ḡālīḡ **oḡur**
Böyle ḡubānı cihānda çift toḡursun
analar (**Gazel 33/5**)

1.10. oḡur:-r

Bir feşāḡatle belāḡat var anuñ zātında
kim
Tarz-ı tevḡīrin görenler şandılar
‘Oḡmān **oḡur** (**Gazel 41/2**)

1.11. oğur:-r

Eyle gel tahsîn eyle hakkında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā'im aña
sübḥān **oğur (Gazel 41/3)**

1.12. oğur:-r

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen
tutup

Dem-be-dem leyl ü nehār ıalb ile yā
Raḥmān **oğur (Gazel 41/4)**

1.13. oğur:-r

Ḥazret-i ıur'ān'a etmiş Rāziyā bir
intisāb
Ne selāsetdir görürsün ne sırr-ı ıur'ān
oğur (Gazel 41/5)

1.14. oğur:-r

Şevk-i bezm-i cılve-gāha yār tālībān
oğur
Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān sūzān
oğur (Nazm 7/1)

1.15. oğur:-r

Şevk-i bezm-i cılve-gāha yār tālībān
oğur
Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān sūzān
oğur (Nazm 7/1)

1.16. oğur:-r

Ey cefācū nev-civānım şevkıña dā'im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān

oğur (Nazm 7/2)

1.17. oğur:-r

Ol güzeli görse bu mehpāreler
Tırmaz **oğur** 'āşık-ı ğam-ḥāreler
(Terci-bend 3/15)

2.) Okumak, eğitim görmek.

2.1. oğusun:-sun

Mekteb-i hüsnünde Rāzī **oğusun**
dersin tamām
Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endişesi **(Gazel 135/5)**

okut:-

1.) Okutmak, öğrenmesini sağlamak.

1.1. okutdu:-du

Baña meger zenān 'ilmin **okutdu** harf-
be-harf
Bugün 'uşşāk arasında yine şāhib be-
nām etdi **(Gazel 142/5)**

1.2. okutsam:-sa, -m

Okutsam ders-i 'aşkıñ harfini hem
şīve bahşinden
Lisān-ı tūtī-i yārim süḥan-dān olduğun
görsem **(Gazel 97/3)**

ol:

1.) “O” üçüncü tekil kişi zamiri.

1.1. ol:

Baňa vaşlını ikrār eyledi kızb-i şarīh
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki **ol** bī-
çāre qalmışdır (**Gazel 43/6**)

1.2. ol:

Cevr etmede ben kılına yektā geçinür
yār

Hîç cevri ü sitem görmemiş **ol** çarh-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

1.3. ol:

Dil-i zārım tefekkürle der-āğūş etmede
yārī

Ma'an bir cāme-ḥ'āba **ol** gelir ammā
neden şoñra (**Gazel 127/3**)

1.4. ol:

Gāhī aḡāz eyler **ol** ālemlere
Od urur aḡāzesi ādemlere (**Mesnevi**
4/2)

1.5. ol:

Berber olsa adamı tizce şavar
Ol gidince dögünür dīvāne-vār
(**Mesnevi 6/6**)

1.6. ol: (Kalyonlar Defterdarı
Abdülkadir Efendi'nin oğlu İsmail
Hayri Efendi)

Şulb-ı 'Abdu'l-kādirī'den geldi bir 'ālī
cenāb

Ol derūn-ı vālidine bir ziyā-yı māh-tāb
(**Tarih 17/1**)

1.7. ol: (Şakir Muhammed Efendi)

Şarf-ı maḡdūr eyledi **ol** menba'-ı cūd u
kerem

Vākıf-ı şānīsı oldu kıl du'ā merdāna
bak (**Tarih 20/6**)

1.8. ol:

Geldi benim nāz ile **ol** yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-**
bend 3/9)

1.9. oldur:-dur (Allah)

Bu şūrumdan beni memnūn mesrūr
eyleyen **oldur**

Miyān-ı erba'ini ney-bahār-āsā kılan
Sübḥān (**Tarih 5/3**)

2.) "O" işaret sıfatı.

2.1. ol: (Kākül-i reyḥān)

Luṭf deryāsında göñlüm gūyiyā māhī-
şifāt

Dām kırup dāne saçar **ol** kākül-i
reyḥān aña (**Gazel 4/3**)

2.2. ol: (Turreler)

Rāziyā ney derde düşdüñ var devā
dermān ara

Vechine maḡzar düşen **ol** turreler
ḥayrān aña (**Gazel 4/9**)

2.3. ol: (Lezzet)

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim **ol**
lezzeti

Lebleri kand-i lezîzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

2.4. ol: (Gözleri fettan, sevgili)

Bir teraḥhum eylese **ol** gözleri fettân
baña
Zerrece gelmez benim bu çekdiğim
hicrân baña (**Gazel 7/1**)

2.5. ol: (Nihâl ü serv ü gül-endām)

Tâb-ı ḥasret sūz-nāk etdi dil-i şad
pāremi
Ol nihâl ü serv ü gül-endāma etdim
ilticā (**Gazel 10/3**)

2.6. ol: (Sebeb)

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ
Ol sebebdan çarḥ göçer vü cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

2.7. ol: (‘Arūs)

Dil temennî eyledikçe va‘dine maḡrūr
iken
Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

2.8. ol: (Dem)

Niyāz-ı şıdḳ-amîz ile du‘ā-yı şūr-
engîzim
Ḳabûl etmez iseñ **ol** dem baña bir çäre
yâ Rab (**Gazel 15/5**)

2.9. ol: (‘Înâyet)

Ġubâr-ı pâyıñı ser-tâc edersem
Olur mu ben gedāya **ol** ‘înâyet (**Gazel 18/4**)

2.10. ol: (Hüsn-i ḥübân)

Ḳılmasun şems ü kamer **ol** ḥüsn-i
ḥübân ile baḥş
Ḳullara lâyıḳ mıdır ki ede şāḥân ile
baḥş (**Gazel 19/1**)

2.11. ol: (Sāyedār)

Her gören yolunda bir bendesidir **ol**
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārân
gözün aç (**Gazel 22/3**)

2.12. ol: (Perī)

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse **ol**
perī
Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur ḡâyet
revāc (**Gazel 22/7**)

2.13. ol: (Ehl-i ḥarābāt)

Sîretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın
Ol ehl-i ḥarābāt hemân elleme küstāḥ
(**Gazel 26/3**)

2.14. ol: (La‘l-i leb)

Lebler kand-ı lezîziñ nice ta‘bîr
edeyim
Ol seniñ la‘l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezîz (**Gazel 29/4**)

2.15. ol: (Perī)

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sā'il eder
Çāre var mı el yetişmez **ol** perīniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

2.16. ol: (Perī)

Bir niğehle Rāziyā kılsa teraḥḥum **ol**
peri
Derdime dermān ederdim ğamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

2.17. ol: (Perī)

Şarf ederdim naqd ü vaḳtim **ol** perīniñ
yolına
Neyleyim bu göñlümün hiç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

2.18. ol: (Şanavber)

Ey dirīgā bu dil-i bīmāra etmez bir
devā
Şüretā derd ü elemeler **ol** şanevberden
midir (**Gazel 30/4**)

2.19. ol: (Gül-i ter)

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma'nâyı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh **ol** gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

2.20. ol: (Şāh-ı cihāndār)

Ey bād-ı şabā ḥāl-i dilim yāre ḥaber
ver
Zulmet misiñ **ol** şāh-ı cihāndāra ḥaber
ver (**Gazel 31/1**)

2.21. ol: (Gözleri seḥḥār)

Raḥm eylesin **ol** gözleri seḥḥāra ḥaber
ver

Ḳan ağladığım hicr ile dildāra ḥaber
ver (**Gazel 32/1**)

2.22. ol: (Ġamze-i dil-düz u ḥūn-rīzi)

Düçār olur gören **ol** ğamze-i dil-düz u
ḥūn-rīzi
O bir şāhib-kırāndır çok nerīmānı çalar
çarpar (**Gazel 36/3**)

2.23. ol: (Mehiñ ğīsūları)

Gül cemāl üzre tağılır **ol** mehiñ
ĝīsūları
Dāne-i tārında bī-ḥad 'āşık-ı ğamgīn
tutar (**Gazel 37/4**)

2.24. ol: (Civān)

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān
Ol civāniñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (**Gazel 37/5**)

2.25. ol: (Hümā-pervāz)

Gāh bi-gāh görsem çü ben **ol** hümā-
pervāzım
'Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim
pür-ḥūn olur (**Gazel 38/4**)

2.26. ol: (Perī-endām)

Ol perī-endām beni dīvāne etse
rāzīyim
Rāziyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

2.27. ol: (Kur'an)

Ben bugün gördüm yine bir dilberi
Kur'an okur
Hiç tevaḳḳuf eylemez **ol** ezberī Kur'an
okur (**Gazel 41/1**)

2.28. ol: (Şüh-ı cihān)

Göñül bir ḳāmet-i bālā serime sāye-
bān ister
Yine maṭlūbım **ol** şüh-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

2.29. ol: (Gözi seḥḥār)

Benim ḥālimi görmek **ol** gözi seḥḥāra
ḳalmışdır
Derūnum derdini bilmek ki ol dildāra
ḳalmışdır (**Gazel 43/1**)

2.30. ol: (Dildār)

Benim ḥālimi görmek ol gözi seḥḥāra
ḳalmışdır
Derūnum derdini bilmek ki **ol** dildāra
ḳalmışdır (**Gazel 43/1**)

2.31. ol: (Mültemes)

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda
Öpem dest-i muḥannāsın baña **ol**
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

2.32. ol: (Dilber-i 'ālī-cenāb)

Niçün **ol** dilber-i 'ālī-cenābım baña yār
olmaz

Giriftār eyledi derd ü belāya i'tizār
olmaz (**Gazel 49/1**)

2.33. ol: (Seng-dil)

Çok tazallum eyledim **ol** seng-dil gūş
etmedi
Bulmadıñ maḳşūda ey bī-çāre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

2.34. ol: (Me'al)

Başı taşa ṭoḳanmış vaḳt-i ḥālī
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte ḳalmış **ol** me'alī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

2.35. ol: (Gözleri seḥḥār)

Gāh tebessüm gāh nevāziş göz ucıyla
gāh nigāh
Göz yumup **ol** gözleri seḥḥāra ḳıldım
elvedā' (**Gazel 70/4**)

2.36. ol: (Vech-i ḥüsn)

Gayre baḳma ey göñül **ol** vech-i ḥüsn
ü āna baḳ
Ḥāne-i dilde ḳadīm-i yār olan yārāna
baḳ (**Gazel 77/1**)

2.37. ol: (İki gīsū)

'Anber ü müşg-i Ḥotan'dır **ol** iki
gīsūlarıñ
'Aḳlım aldı vechiñ üzre fülful
hindūlarıñ (**Gazel 79/1**)

2.38. ol: (Sünbül)

Zülf-i tarrârın perişân eylemiş hâlim
gibi

‘Âşıkın medhûş eder **ol** sünbül
şebbûlarıñ (**Gazel 79/3**)

2.39. ol: (Perî ruhsâr)

Yek nazarda **ol** perî ruhsâra zâr oldu
göñül
Hiç terahhüm eylemez âh zâr zâr oldu
göñül (**Gazel 85/1**)

2.40. ol: (Yüzi ânî güzel)

Bir nige hle oldu **ol** yüzi ânî güzel
Cünbüş ü reftârî hûbdur kendüsi şânî
güzel (**Gazel 86/1**)

2.41. ol: (Desti fermânî güzel, sevgili)

Hüsnüne mağrûr olup azâr eder
‘âşıkları
Kimseye rahm eylemez **ol** desti
fermânî güzel (**Gazel 88/2**)

2.42. ol: (Îrânî güzel)

Bir su’âl etsem mi âyâ âşinâsı var mı
ol
Görmedim böyle bir âfet budur Îrânî
güzel (**Gazel 88/4**)

2.43. ol: (Tarîk)

Râziyâ meyl etmedim ben tâzeye bu
bir kazâ
Aldı göñlüm **ol** tarîkden pîri Selmânî
güzel (**Gazel 88/9**)

2.44. ol: (Rezzâk-ı ‘âlem)

Bi-hamdi’llâh ki **ol** rezzâk-ı ‘âlem
olduğın bildim

Tevekkül ni‘met-ile Râziyâ leyl ü
nehâr etdim (**Gazel 101/7**)

2.45. ol: (Ġam-hı‘âr)

Beni şeydâ kılan her an niyâz u nâz-ı
hûbândır
Firâkı câna kâr etdi meded **ol** ġam-
hı‘arımdan (**Gazel 105/3**)

2.46. ol:

Bu Râzî çâresiz kâldı ne çâre
Ol âfet çâre kıla çâresinden (**Gazel**
107/7)

2.47. ol: (Mehiñ ġisûları)

Gâh hırâmân eyledikçe **ol** mehiñ
ġisûları
Mübtelâsı âh eder bilmem gelir mi
hoşına (**Gazel 114/2**)

2.48. ol: (Çeşm-i âhû)

Gözi sehğâresi ġâyet de sâhîr
Beni mest eyledi **ol** çeşm-i âhû (**Gazel**
111/5)

2.49. ol: (An)

Seni dem-beste eyler bir nige hle
Düşürür cânıña **ol** anda kôrğu (**Gazel**
111/6)

2.50. ol: (Şeh-i hûbân)

Çokdan berü müştāk idim görmeye
yāri

Gördüm ki bugün **ol** şeh-i hūbān
okudukça (**Gazel 118/2**)

2.51. ol: (Civān)

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen **ol** civāna
‘aşk eyle
Efendim sevdiğim cānım şeh-i hūbāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

2.52. ol: (Sultān)

Bu ayrılık firākına taḥammül nice
mümkündür
Efendi ‘āşık-ı şeydādan **ol** sultāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

2.53. ol: (Melāḥat)

Şorarsa çakeriñi **ol** melāḥat kânı
cānānım
Hemān derd-i dilim bir bir ulüvv-i
şāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/4**)

2.54. ol: (Gedā)

Bī-kes olsa bir yigid ḡurbet elde nā-
ümīd
Yanına kimse gelmez āh eder **ol** gedā
da (**Gazel 126/2**)

2.55. ol: (Sitemkār)

Beni āzürde eyler her nefesde **ol**
sitemkārım
Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden şöñra (**Gazel 127/4**)

2.56. ol: (Cevr ü cefa)

Pür-cefādır baña **ol** cevır ü cefālar
kılıcı
Firḡat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (**Gazel 129/3**)

2.57. ol: (Turre-i ṭārrār)

Göz ucıyla nīm nigāh eyler ise ḡālīñ
ḡarāb
Bī-ḡarūrī bend eder **ol** turre-i ṭārrārına
(**Gazel 132/3**)

2.58. ol: (Mehiñ dāmānı)

Mümkün olsa yüz sürerdim **ol** mehiñ
dāmānına
Çāre var mı derdimiñ taḡrīriniñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

2.59. ol: (Leb-i gül-fām)

Ol leb-i gül-fāmını öpsem dedim luṭf
eylemez
Baḡş ederdim mālımı ism-i leb-i
mercānına (**Gazel 133/6**)

2.60. ol: (Mehiñ endişesi)

Rāziyā cevır ü cefādır **ol** mehiñ
endişesi
Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

2.61. ol: (Dilber-i ra‘nā)

Ser-fürü eyler görenler düş olup
ḡīsūsına

Saňa ta‘rîf etdigim **ol** dilber-i ra‘nâ ola
(Gazel 134/2)

2.62. ol: (Şeker güftâr)

Kim kaçar düşnâm ederse **ol** şeker
güftâr-ile
Gönlümün bâğında ancak tûti-i gûyâ
ola (Gazel 134/4)

2.63. ol: (Gül‘izâr)

Gül lebinden bûseler verdi baňa **ol**
gül‘izâr
Cân dimâğında o lezzet dem-be-dem
hâlâ ola (Gazel 134/6)

2.64. ol: (Kân)

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgân-ile Râzî hemân **ol** kanıma
düşdi (Gazel 139/5)

2.65. ol: (Muḥannâ aya)

Ṭurre-i zencîre taḳdı bu dil-i dīvânemi
Bend ederken ‘aqlım aldı **ol** muḥannâ
ayası (Gazel 140/3)

2.66. ol: (Manâşdır)

Ceres-âsâ çalındı nâm-ı ‘aşkıım **ol**
manâşdırda
Bilâdımda benim zikrim Mesîḥâ gibi
yâd oldu (Gazel 145/5)

2.67. ol: (Gönce-i ra‘nâ)

Dem-be-dem âh eylerim ben bülbül-i
şeydâ gibi

Gül gibi güler baňa **ol** gönce-i ra‘nâ
gibi (Gazel 148/1)

2.68. ol: (Sünbül-i bûyâ)

Ṭurre-i ‘anber-feşânın rûyına
dökdükçe yâr
Reşk eder ‘âşıkıları **ol** sünbül-i bûyâ
gibi (Gazel 148/5)

2.69. ol: (Yâr-ı ğâr)

Yoluňa cân veren **ol** yâr-ı ğârın
Cihânda vâḥid-i mu‘teberindir (Kıt’a
1/9)

2.70. ol: (Dil-ārâ)

Dil-i divâne oldum bir görüşte **ol** dil-
ārâya
Gönlül rûsvâ-yı ‘aşk olmuş gezer araya
araya (Matla 2/1)

2.71. ol: (Sitem-kâr)

Derûnumda iki nûktem temennî
eyliyor yâre
Biri dildir biri esrâr fedâdır **ol** sitem-
kâra (Matla 21/1)

2.72. ol: (Sebep)

Âteş-i ruḥsâr-ı âlî yandırır ḥaṭṭ-âverin
Ol sebebden tîz biter yanık maḥaliñ
sebzesi (Müfret 88/1)

2.73. ol: (An)

Bu Mîr Aḥmed’in cem‘iyetine Râziyâ
târîḥ

Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān ma‘lūm
olur **ol** an (**Tarih 5/7**)

2.74. ol: (Civān)

Ḥūrī ve ḡilmān ile kendi şafāda
şūphesiz
Vālidiniñ ḡalbine āteş bıraḡdı **ol** civān
(**Tarih 25/3**)

3.) “O” işaret zamiri.

3.1. ol:

Ol nedir ki Rūm’da yok Mekke’de var
‘Ābid ü zāhidde yok Ḥaccāc’da var
(**Gazel 153/1**)

3.2. ol:

Fazla maḡşūş olmayan bir şeydir **ol**
Müfti-i devrānda yok Mollā’da var
(**Gazel 153/2**)

3.3. ol:

Ol nedir ki bir ‘acāyīb şeydir ol
‘Aḡl-ı ‘aḡlı mest eder bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

3.4. ol:

Ol nedir ki bir ‘acāyīb şeydir ol
‘Aḡl-ı ‘aḡlı mest eder bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

3.5. ol:

Ol nedir ki bir ‘acāyīb şeydir ol
‘Aḡl-ı ‘aḡlı mest eder bir neydir **ol**
(**Mesnevi 4/1**)

3.6. ol:

Ol nedir ki ḡāyet ile hoşdurur
Şoḡbetiyle adamı ḡülüşdürür
(**Mesnevi 5/1**)

3.7. ol:

Ol nedir ki bir ‘acāyīb maşhara
Ḳāmeti yā bir ḡarış yā bir sere
(**Mesnevi 6/1**)

3.8. ol: (Melek)

Bir meserret verdi cümle aḡrabāya **ol**
melek
Şevḡ-i şād ile eḡibbānıñ gözünden
uçdu ḡ‘āb (**Tarih 17/4**)

3.9. ol: (Yüzi mehpāre)

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faḡīr
āvāreye

Rūy-ı zerdım süre idim **ol** yüzi
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

3.10. ol: (Lebleri mercāne)

Ḳurtuluş yok dūş olan bu gözleri
seḡḡāreye

Şorabilsem derdimi **ol** lebleri
mercāneye (**Terci-bend 1/11**)

3.11. ol: (Güzel)

Ol güzeli görse bu mehpāreler
Ṭırmaz oḡur ‘āşık-ı ḡam-ḡ‘āreler
(**Terci-bend 3/15**)

3.12. ol: (Māh)

Dil vereli bende ... **ol** mähıma
Şefkati var güş edeli āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

3.13. ol: (Perī)

Geldi benim **ol** perī ḥ̣āb-gāhıma
Ġamzeleri geçdi ciger-gāhıma (**Terci-
bend 3/23**)

3.14. ol: (Şeker güftār)

Rū-be-rū geldim bugün ben **ol** şeker
güftār ile
Dāmen-i vaşlın der-āğüş eyledim āzār
ile (**Terkib-bend 1/7**)

ol:-

1.) Olmak, şeklini almak, hâline
gelmek, ... gibi olmak.

1.1. ola:-a

Çok güzeller sevdım ammā bir de bir
şehlā **ola**
Uğradır başımı derde kaşları tuğrā **ola**
(**Gazel 134/1**)

1.2. ola:-a

Çok güzeller sevdım ammā bir de bir
şehlā **ola**
Uğradır başımı derde kaşları tuğrā **ola**
(**Gazel 134/1**)

1.3. ola:-a

Kim kaçır düşnām ederse ol şeker
güftār-ile

Gönlümün bağında ancak tūṭi-i gūyā
ola (**Gazel 134/4**)

1.4. ola:-a

Şād-mān eyler vişālīñ Rāzī-i dil-
ḥastayı
Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler
süre mi (**Kaside 2/5**)

1.5. ola:-a

Maḳāmı ‘adn ile fırdevs **ola** yā Rab bu
mazlūmuñ
Enīsī Meryem olsun hem munīsī
ḥazret-i ‘Azrā (**Tarih 43/4**)

1.6. olan:-an

levāzımından ba‘z **olan** feşāḥat-ı fi‘l-
kelām belāḡat-ı fi‘l-mütekellem işābet-
i bi‘l-‘ulūm
kemālat-ı fi‘l-‘ālim ve te‘lif-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emşāli
(**Dibace 2/1**)

1.7. oldu:-du

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen kızb-i
şarīḥ eyler
Zamān başka zamān **oldu** zāḥir
eylemek muḥāl (**Müfret 44/1**)

1.8. oldu:-du

Bu maḥale bu ‘ibādet-ḥāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her şalāt bābı
güşā (**Tarih 9/2**)

1.9. oldu:-du

Hücre-i 'İzzet Efendi **oldu** cāy-ı dil-
güşā

Şıhhat u 'āfiyet ile ede hem ārām-ı tām
(**Tarih 37/8**)

1.10. oldu:-du

Bārekallāh **oldu** bir nev-beyt-i ra'nā
dil-güşā

Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā (**Tarih 39/1**)

1.11. olsa:-sa

Berber **olsa** adamı tizce şavar
Ol gidince döğünür dīvāne-vār
(**Mesnevi 6/6**)

1.12. olsun:-sun

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār etseñ
n'olur
Sevdigini 'aşkına **olsun** eyle kurbānım
meded (**Gazel 27/4**)

1.13. olsun:-sun

Maḳāmı 'adn ile firdevs ola yā Rab bu
mazlūmuñ
Enīsi Meryem **olsun** hem munīsi
ḥazret-i 'Azrā (**Tarih 43/4**)

1.14. olup:-up

ḥaḳḳında nāzil olan Leḳad ḥaleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me'al-i şerīfini
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene

mülāhaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda ızhār u (**Dibace 4/7**)

1.15. olursa:-ur, -sa

Benim yārim **olursa** meclisimde ḡayri
kes besdir

Ne dünyā vü ne 'uḳbā mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

2.) Bulunmak, mevcut olmak, var
olmak.

2.1. olduğu:-duk, -u

Şeyhlerin **olduğu** gice ḡāyet ile ḥüb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā ḥüb imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

2.2. olmaz:-maz

Bu 'ālem başka 'ālemdir efendim
bunda 'ār **olmaz**
Sülḥandānıñ dil ü ṭab'ında cānā nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

2.3. olup:-up

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda **olup**
güyā
Fiḡān u nāle vü giryem ḥaber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

3.) Bir durumda bulunmak, bir vasfı
taşımak veya bir vasfı kazanmak,
hāline gelmek, bir durumdan başka bir
duruma geçmek.

3.1. ola:-a

Ser-fürü eyler görenler düş olup
gīsūsına
Saña ta‘rīf etdigim ol dilber-i ra‘nā **ola**
(Gazel 134/2)

3.2. ola:-a

Neyleyim āşüfte etdi bu dil-i ğam-
gīnimi
Sū-be-sū āh etdiren āh kāmēt-i bālā
ola (Gazel 134/3)

3.3. ola:-a

Gül lebinden būseler verdi baña ol
gül‘izār
Cān dimāğında o lezzet dem-be-dem
hālā **ola** (Gazel 134/6)

3.4. ola:-a

Feşāhatle belāğatle **ola** bu fiṭnat-ı şānī
‘Aceb hūsn ü ziyāsından Züleyhā daḥi
āvāre (Tarih 6/1)

3.5. olacaḡ:-acak

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi yārim
‘İlm-i ḡāḡī **olacaḡ** biz de ğamından
geçdik (Gazel 82/8)

3.6. olandır:-an, -dır

H‘āce ‘Alī Zāğilī iḡyā edip bu cāmi‘i
Bānī-i evvel olandır şāḥib-i ‘irfāna bak
(Tarih 20/2)

3.7. oldu:-du

Tevekkül bābınıñ derbānı **oldu** Rāzī-i
bī-kes
Benim Allāh’dan özge sevdiğim hīç
bir ararım yok (Gazel 74/8)

3.8. oldu:-du

Bir nigeḡhle **oldu** ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (Gazel 86/1)

3.9. olduğun:-duk, -un

Bu vīrān göñlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım
Göñül ābādına serdār u sālār **olduğun**
bildim (Gazel 96/4)

3.10. olduğundandır:-duk, -un, -dan, -dır

Sūḡan aralık eyler āşinālıklar
nezāketle
Sitānbol’uñ zenānı āh ḡordan
olduğundandır (Müfret 78/1)

3.11. olmuş:-muş

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān
Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (Gazel 13/2)

3.12. olmuş:-muş

Ḥaşr u ḡaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānıñı
‘Āşıḡa cevır ü cefā esbāb-ı nāz **olmuş**
saña (Gazel 13/3)

3.13. olmuş:-muş

Levh-i dilden Rāziyā hakk oldu

şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz **olmuş**
saña (**Gazel 13/5**)

3.14. olsun:-sun

Mürüvvetle nezāfetde müşār-ı bi'l-
benān **olsun**

Sahāda fā'ik ola 'Ādile Hānım'a hem-
vāre (**Tarih 6/6**)

3.15. olur:-ur

Kimseyi yār-ı hākikī şanma sen
beyhüdedir

Mürşid-i kāmil **olur** yār olur ise
adama (**Müfret 40/1**)

4.) Gerçekleşmek, meydana gelmek,
yaşanmak.

4.1. olmaya:-ma, -(y)a

Dest-res eyler-ise ancak hālime hālāk
eder

Dest-gir olmaz kimesne **olmaya** emr-i
İlāh (**Gazel 123/4**)

4.2. olur:-ur

Abd-i 'āciz hem za'if Rāzī-i şikeste dil
Vaqt **olur** baş eger mi Cemşid
Keykubād'a (**Gazel 125/11**)

4.3. olur:-ur

Firākīn hasretiyle tākātım tāk oldu ey
mehrū

'Aceb bir gün **olur** mı ki mülākat
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

4.4. olur:-ur

Olursa derdime dermān baña feyz-i
İlāhiden

Ki zīrā tutmadık dāmen mi kaldı ben
olur şandım (**Müfret 32/1**)

5.) "Ol- " yardımcı fiili.

5.1. olamaz:-a, -maz

Cān dili bezm-i ezelde yāre ikrār
eylemiş

Olamaz her māyede Ġaffār'a ikrār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

5.2. olan:-an

Bu Rāzī vāhid ü muhtār **olan** Allāh'a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āhır-zamānım yā
Resülullāh (**Kaside 3/13**)

5.3. olan:-an

Şorma baña yārim **olan** zālimi

Söyleyemem kimseye ahvālimi
(**Terci-bend 3/3**)

5.4. olduğum:-duk, -um

Rāzī-i āvāreniñ ārām-gehin etme su'āl
Düşdiğim iklīm-i āhır **olduğum**
Bağdād-ı 'aşk (**Gazel 73/5**)

5.5. olmak:-mak

vuḳū‘āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdürāt ile
dil-i keşir **olmak** üzre aḥvāl-i iṣān
müstaḡnīn ‘an
olacak ḥırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u maḡbūn bī-şabr u sükūn
bu **(Dibace 3/7)**

5.6. olmaz:-maz

Bu meclisden şafā-yāb oldu mı āyā
eḥibbāmız
Ḳarāra eyledim niyyet firāra hīç kenār
olmaz (Gazel 51/3)

5.7. olmaz:-maz

Benim ālāt-ı ḥ‘ābım gerçi **olmaz** ise
ḥünkārī
Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorganı **(Kıt’a 3/1)**

5.8. olmuş:-muş

Şīve-i şūrīdelikler cilve nāz **olmuş**
saña
Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña **(Gazel 13/1)**

5.9. olur:-ur

Al giyip allar şarınma rūy-ı gülgūn
üstüne
Ḳanlı zālīm ḳana girme ḳan **olur** ḳan
üstüne **(Matla 1/1)**

5.10. olur:-ur

Pāy-ı esbi altıdır **olur** sekiz
Fark edemem şanırim hemān ikiz
(Mesnevi 3/4)

5.11. olursa:-ur, -sa

Hezār cānım **olursa** nezrim olsun
derd-i ‘aşkıñda
Güneḥ-kār ümmetiñden nātüvānım yā
Resūlullāh **(Kaside 3/3)**

olta:

1.) Balık avlamada kullanılan, ucuna
çengelli iğne takılı, çoğunlukla naylon
tellerden veya at kuyruğu kılından
yapılmış iplik.

1.1. oltası:-sı

Lüb-i deryāda ḳaşr-ı dil-güşası elde
oltası
Düşüp baḥr-ı belā-yı ‘aşḳına göñlüm
semeklenmiş **(Gazel 62/3)**

olur mu:

1.) Bir şeyin olabileceğini öğrenmek
için kullanılan soru kalıbı.

1.1. olur mu:

Ġubār-ı pāyın ser-tāc edersem
Olur mu ben gedāya ol ‘ināyet **(Gazel 18/4)**

on altıncı:

1.) Ayın on altıncı günü.

1.1. on altıncı:

Burūsa mütesellimi Maḥmūd Pāṣā'ya
bā-fermān-ı 'ālī kethüdā naşb olup
...

me'mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş
senesi Rebī'u'l-aḥir'iniñ **on altıncı**
çehār-şenbe günü (**Dibace 3/4**)

on sekiz biñ:

1.) "On sekiz bin" sayı sıfatı.

1.1. **on sekiz biñ:** ('Ālem)

Kim vücūd şehrine kılsa taşarruf
zāhidā

On sekiz biñ 'ālemin ḥāline eyler
ıttılā' (**Müfret 58/1**)

ora:

1.) "Ora" işaret zamiri; o yerde, o
mekānda.

1.1. **orada:-da**

Derd ü endūh u elem āb-ı sirişk
mūnisim
Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör **orada**
(**Gazel 126/5**)

1.2. **orada:-da**

Orada olmuş bir derin maḥbūbesi
Mālikiniñ bed sesi maṭlūbesi
(**Mesnevi 3/7**)

'Osmān:

1.) Dört halifeden üçüncüsü olan Hz.
Osman.

1.1. 'Osmān:

Bir feşāhatle belāgat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķirin görenler şandılar

'Osmān okur (**Gazel 41/2**)

1.2. 'Osmān:

Ebübekr ü 'Ömer, 'Osmān u Ḥaydar
Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (**Kıt'a**
1/7)

ota:

1.) Oda.

1.1. ota:

Rāzī-i kemter gedā dürdāne tārīḥ
söyledi
Ḥabbezā bir **ota** bünyād eyledi 'izzet
be-nām (**Tarih 37/11**)

otur-:

1.) Vücudun belden yukarısı dik
duracak biçimde ağırlığı kaba etlere
vererek bir yere yerleşmek.

1.1. **oTURDI:-dı**

Bu zamānınız ḥāyır ola dedi **oTURDI**
Söyletme beni cānım ağa açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

oyna-:

1.) Oynatmak, hareket ettirmek,
eğlenmek.

1.1. **oyNADIR:-t, -ir**

Rûhımı beyn elden aldı **oynadır** esb-i

murād

Māt eder ‘âşıqların açmaz ile

mānşūbesi (**Gazel 152/3**)

Ö

öğren-:

1.) Eğitim yoluyla belli bir konu üzerinde bilgi kazanmak, taallüm etmek, tederrüs etmek, bilgi edinmek.

1.1. öğren:

Kitāb-ı leyli vü Şîrîn'i **öğren**
Feyiz aldı Züleyhâ okumağdan (**Gazel 103/6**)

öğret-:

1.) Eğitim yoluyla belli bir konu üzerinde bilgi kazandırmak, tâlim etmek, tedaris etmek.

1.1. öğredür:-ür

Dil-rubâlık resmini icâd eder kılsa murâd

Sû-be-sû sihr **öğredür** şol gamze-i fettân aña (**Gazel 4/6**)

1.2. öğredür:-ür

Nev-zuhûr sihr **öğredür** bu gamze-i dil-düz-ı yâr

Vaktiniñ sînâsıdır eder o fettân ile baḥş (**Gazel 19/2**)

1.3. öğrettim:-di, -m

Ben **öğrettim** şadım üzre cilveniñ envâ'ını
Şimdi adam yerine koymaz beni etmez ḥiṭâb (**Müfret 21/1**)

öksüz oğlan nâfesin kendi keser:

(Atasözü)

1.) Öksüz oğlan göbeğini kendisi keser.

1.1. öksüz oğlan nâfesin kendi keser:

Bir şefî'im yok beni sultânıma ta'rif eder

Bu meşeldir **öksüz oğlan nâfesin kendi keser** (**Matla 4/1**)

öl-:

1.) Ölmek, vefat etmek, can vermek.

1.1. ölür:-ür

Ölür isem ḥod yerim ḥâzır benim
'İzzetim vār târîḥim ḥâzır benim
(**Mesnevi 1/22**)

Ömer:

1.) İslam'ın ikinci halifesi olan Hz. Ömer.

1.1. 'Ömer:

Ebübekr ü 'Ömer, 'Osmân u Ḥaydar
Hezâr bunlar gibiler yâveriñdir (**Kıt'a 1/7**)

ömr:

1.) Ömür, yaşam, hayat süresi.

1.1. 'ömr:-im

Eger bir gün daḥi 'ömrüm var ise nâ-ümîd olmam

Efendimiñ hayâliyle elim böğrümde
kalmışdır (Müfret 76/1)

1.2. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/3)

1.3. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/6)

1.4. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/9)

1.5. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/12)

1.6. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/15)

1.7. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/18)

1.8. ‘ömrimi:-im, -i

‘Ömrimi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (Terci-bend 1/21)

1.9. ‘ömrimi:-im, -i

Añladamam bahtım ile hâlimi
Kıldı telef ‘ömrimi hem mālımı
(Terci-bend 3/2)

1.10. ‘ömrimi:-im, -i

Derd-i dilim ‘arz edeyim gâh gâh
Âh u enîn ‘ömrimi kıldı tebâh (Terci-
bend 3/17)

1.11. ‘ömrini:-iñ, -i

Sa‘y edip sa‘y ile cānā olagör hayrū’l-
halef
Gel hevā-yı nefis ile bu ‘ömrini etme
telef (Gazel 72/1)

1.12. ‘ömriniñ:-i, -niñ

Çok şikeste dilleri ābād eder leyl ü
nehār
‘Ömriniñ müzdādına eyler du‘ālar hāş
u ‘ām (Tarih 37/5)

1.13. ‘ömrüm:-üm

Düşdi cāmeḥāba ‘**ömrüm** ḥāşılı bir
dert ile

Murğ-ı cānı cennet-i me’vāyı kıldı
āşiyān (**Tarih 25/2**)

1.14. ‘ömrümüñ:-üm, -üñ

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu ‘**ömrümüñ**
peymānesi (**Gazel 151/2**)

1.15. ömrüñ:-üñ

Dem-be-dem baḥtın küşād **ömrüñ**
ziyād olsun begüm

Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

‘ömr-i nāzenīn:-

1.) Nazlı ömür, narin hayat.

1.1. ‘ömr-i nāzenīn:-im

Beni rüsvā-yı ‘ālem eyledi şūḥ-ı dilārā
hem

Hevāya gitdi ‘**ömr-i nāzenīnim** küllī
bād oldu (**Gazel 145/4**)

‘ömr-i tebāh:-

1.) Mahvolmuş ömür.

1.1. ‘ömr-i tebāh:-

Ser-fürü-yı Kāf u ‘Ankā’lar baña
vermez neşāt

Bezm-i Ḥaḳ’da her nefes ‘**ömr-i tebāh**
ister gönül (**Gazel 87/2**)

‘ömr-i hīce ver:-

1.) Ömrü heba etmek.

1.1. ‘ömrini hīce ver:-di

Hicr-i dil hicrān ile hep **hīce verdi**
‘**ömrini**

Çekmeyen derd ü elem hicrāna olmaz
āşinā (**Gazel 3/4**)

‘ömür:-

1.) Ömür, yaşam, hayat süresi.

1.1. ‘ömür:-

Düçār olmuş belā-yı ‘aşḳına bulmuş
belāsını

‘**Ömür** ifnā edip bī-sūd vebāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/2**)

1.2. ‘ömürler:-ler

‘Aşḳ ile bildim neler vaşlı ‘**ömürler**
deger

İtdigim āhlar meger şīve-i ḥübān imiş
(**Gazel 65/2**)

öp:-

1.) Sevgi, saygı, bağlılık duygusunu
belirtmek amacıyla dudaklarını
değdirmek.

1.1. öpem:-em

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda

Öpem dest-i muḥannāsın baña ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

1.2. öpsem:-se, -m

Ol leb-i gül-fāmını **öpsem** dedim lutf
eylemez

Bağış ederdim mālımı ism-i leb-i
mercānına (**Gazel 133/6**)

öyle:

1.) O şekilde, ona benzer, onun gibi.

1.1. öyle:

Öyle ‘anka-meşrebiz kim kūh-ı
Kāf’dır lānemiz
Kāh sa‘ādet-aḥteriz mihr ü raḥşān
hey’etiz (**Gazel 53/4**)

1.2. öylesi:-si

Öylesi var ise de hīc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hīc gelmedi
(**Mesnevi 1/20**)

özge:

1.) “Başka, diğer, ayrı, -den başka”
anlamlarında edat.

1.1. özge:

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Ḥaḳ’dan **özge** dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

1.2. özge:

Tevekkül bābının derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes

Benim Allāh’dan **özge** sevdiğim hīç
bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

1.3. özge:

Bir ġarībim Ḥaḳ’dan **özge** yokdur
hiçbir penāh
Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.4. özge:

Ġamdan **özge** bir refīkim kalmadı aşlā
benim
Rāzīyā ḥāl-i dilim ḳan ağladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

‘özü eyle-: (Deyim)

1.) Özür dilemek, af dilemek,
bağışlanma dilemek.

1.1. ‘özü eyle-:-(y)en

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile eyler
ictināb
Rāzīyā ‘**özü eyleyen** ‘izāra kıldım
elvedā’ (**Gazel 70/5**)

P

pābūc:

1.) Ayakkabı; sevgilinin ayağı.

1.1. pābūcına:-ı, -n, -a

Yüzüm sürsem anuñ **pābūcına** ḥāk-i
ḳadem olsam

Ḥudā'dan bu niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

pādişāh:

1.) Bir devletin başkanı olan ve
hükmetme, emretme hakkını elinde
bulunduran kimse, hükümdar, sultan.
Mec. Sevgili.

1.1. pādişāh:

Bendesine rahm edeli **pādişāh**
Buldu gönül zevḳını bī-iştibāh (**Terci-
bend 3/19**)

pādişāh-ı heft kişver:

1.) Yedi iklimin padişahı.

1.1. pādişāh-ı heft kişver:

Emrine fermānına hep ser-fürū eyler
cihān

Pādişāh-ı heft kişver aḥz eder bāc u
ḥarāc (**Gazel 22/5**)

pādişāh-ı ma'nevī:

1.) Manevi padişah.

1.1. pādişāh-ı ma'nevī:-dir

Pādişāh-ı ma'nevīdir taht-gāh ister
gönül

Bī-zevālden muṭbīḳ bī-iştibāh ister
gönül (**Gazel 87/1**)

pādişāhlar pādişāhı:

1.) Yönetenlerin en yücesi, her şeyin
sahibi olan Allah.

1.1. pādişāhlar pādişāhı:

Ḥiṭābından 'aṭāsından İlähī
Kerem ḳıl **pādişāhlar pādişāhı**
(**Mesnevi 2/1**)

pādişeh:

1.) Bir devletin başkanı olan ve
hükmetme, emretme hakkını elinde
bulunduran kimse, hükümdar, sultan.
Mec. Sevgili.

1.1. pādişehim:-im

Baṇa rām olmaz iseñ **pādişehim** hem-
vār ol
Biz de cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (**Nazm 6/2**)

pāk et:-

1.) Temizlemek, arındırmak.

1.1. pāk et:-di, -ñ

Āferīn 'aşḳ-ı mecāzım reh-nümā olduñ
baṇa
El yudurduñ dü cihāndan şimdi **pāk**
etdiñ beni (**Gazel 146/6**)

1.2. pāk et:-ince

Derūnı ğıll u ğışdan **pāk edince** ben
de maḥv oldum

Neler çekdim bulunca arayıp rāh-ı
su‘ādāyı (**Müfret 31/1**)

pāk eyle:-

1.) Temizlemek, arındırmak.

1.1. pāk eyle:-r

Murğ-ı baḥrı gibi düşdüm bu fenā
çirk-ābına

Terk ü tecrīd eylesem ben belki **pāk**
eyler beni (**Gazel 149/4**)

pāk-i dāmen:

1.) Eteği temiz, namuslu.

1.1. pāk-i dāmen:

Pāk-i dāmen ḳadr-i ‘ālī māyesi ğāyet
temiz

Dem-be-dem endīşesi Allāh rızāsıdır
müdām (**Tarih 37/2**)

pākīze:

1.) Temiz, oak, halis, latif, güzel.

1.1. pākīze:

Daḥi bīkr-ile **pākīze** ki hem ‘ābīde
zāhīde

Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a‘lā idi
a‘lā (**Tarih 43/2**)

parala:-

1.) Parçalamak, parça parça etmek.

1.1. paralar:-r

Sīnecigim yār el ile yaralar
Ġamze-i dildūzı ciger **paralar** (**Terci-
bend 3/13**)

pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif:

1.) Muhammet Arif Paşa.

1.1. pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif:

Düşdi bir menḳūṭī tārīḥ Rāziyā eyler
hesāb

Ḳıldı **pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif**
‘uḳbāya ḥirām (**Tarih 21/7**)

pās-bān:

1.) Nöbetçi, gece bekçisi.

1.1. pās-bānı:-ı

Pās-bānı bī-zebān germābedir
Ḥidmetinde Rāziyā bevvābedir
(**Mesnevi 6/8**)

1.2. pās-bānım:-ım

Ümid-dārım vişāliñ bezmine yüz
sürmege dā’ım

Serā-yı ḥasretiñde **pās-bānım** yā
Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

pāsbān ol:-

1.) Bekçi olmak.

1.1. pāsbān ol:-muş

Bāb-ı Ḥaḳ’da **pāsbān olmuş** ṭurur
Ba’zı şebde şem‘dān olmuş ṭurur
(**Mesnevi 4/5**)

pāy:

1.) Ayak, kadem.

1.1. pāyīna:-lñ, -a

Eşk-i çeşmim düşicek **pāyīna** inşāf
etseñ

Çeşm-i bīmārımı ummān ile yek reng
etdim (**Gazel 91/4**)

pāya düş:-

1.) Ayağına düşmek, işi düşmek.

1.1. pāya düş:-er, -se, -m

Hücüm-ı dīde-i eşküm döküp dildāra
bildirmem

Düşersem pāyına dermānına ben yāre
bildirmem (**Matla 9/1**)

pāyān:

1.) Sınır, son, nihayet.

1.1. pāyān:-ı

‘Adl ile mes’ül olursam cürmümün
pāyānı yok

Süz-ı hicrān ile cānım olmada dā’im
kebāb (**Gazel 14/6**)

pāve:

1.) Rütbe, mertebe, derece.

1.1. pāyesi:-si

Qāl ile tefhīm olunmaz Rāziyā çekme
te‘ab

Hāṭıra gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
payesi (**Gazel 140/5**)

pāy-ı esb:

1.) Atların ayakları.

1.1. pāy-ı esb:-i

Pāy-ı esbi altıdır olur sekiz

Farq edemem şanırım hemān ikiz
(**Mesnevi 3/4**)

pāy-ı hurrem:

1.) Sevinçli ve uğurlu haller.

1.1. pāy-ı hurrem:-de

Pāy-ı hurremde rüz u şeb āh u
figānım kim bilir

Der ü divārı ditrer şūfiyyeniñ āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

pāyidār ol:-

1.) Kalmak, yok olmamak, var
olmakta, yaşamakta devam etmek.

1.1. pāyidār ol:-mak

Ne mümkün **pāyidār olmaḵ** baña
bend ü kemend ey şūḥ

Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sīnebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.2. pāyidār ol:-maz

Figān u nālemi taḥḳīrden ey āfet ḥazer
eyle

İrişür gülle-i āhım ḥişārılar **pāyidār**
olmaz (**Gazel 49/6**)

1.3. pāyidār ol:-maz

Ġāfil olma tır-i āhım temreniñden kıl
hazer

Pāyidār olmaz felekler çarḥ u
divārdan geçer (**Matla 15/1**)

1.4. pāyidār ol:-maz

Ger çekip töldursam ey dil ben kemān-
ı kudreti

Himmet-i tırime **olmaz** kūh u şahrā
payidar (**Müfret 60/1**)

1.5. pāyidar ol:-maz

Āh edersem bu felekler **pāyidar**
olmaz baña

Sevdiğim cānım efendim yā ne yār
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

pāy-māl ol:-

1.) Ayaklar altında olmak, perişan
olmak.

1.1. pāy-māl ol:-mak

Ẓāt-ı ādem böyledir ki ġāfil-i endişedir
Yek nefes lezzet için gör **pāy-māl**
olmak diler (**Kıt'a 4/2**)

peder:

1.) Baba.

1.1. peder:

Kerāmetlū kerīmem bu veliyye eyledi
‘uḳbā

Peder māder ile ḥālın bilenler kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

1.2. pederim:-im

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevābın

Açılmaya yok bende mecāl ki
pederim var (**Gazel 46/5**)

peder-mānde:

1.) Babadan kalma.

1.1. peder-mānde:

Sultān Selīm Ḥān-ı Sālīş ḥazretleriniñ
hengām u āvānlarında **peder-mānde**
bir

çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/1**)

pehlivān:

1.) Yiğit, cesur, kahraman; sevgili.

1.1. pehlivāndır:-dır

Gören bu cünbüş ü nāzı zarūrī ilticā
eyler

Hezār Rüstēm’leri bende taşar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

pek:

1.) "Çok fazla, oldukça" anlamında
kullanılan bir zarf.

1.1. pek: (Güzel)

Sevmedim yakın zamānda gözi fettānlı
güzel

Pek güzel a‘lā güzel hem başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

1.2. pek: (Şakın)

Pek şakın esrār-ı yārı fāş edip etme
hebā

Tekye-gāh-ı dilde mihmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

1.3. pek: (Harāb olmak)

Pek harāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle bir ta‘mīr efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

1.4. pek: (Kālil)

Nā-bedīd oldu cihāndan merḥamet
dedikleri
Görmüşü kimyā gibi işidenler **pek** kālil
(**Müfret 50/1**)

1.5. pek: (Laṭīf)

Geldi şakḳ-ı hāmeye Rāzī dedim
tārīḫini
Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 50/2**)

1.6. pek: (Laṭīf)

Rāziyā bā ile yazdım söyledim tārīḫini
Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 51/1**)

1.7. pek: (Yamān)

Derd-i ‘aşkıñā düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye vü āhım ile ḥālim **pek**
yamān (**Terci-bend 1/7**)

1.8. pek: (Yamān)

Girye vü āh etmedeyim her zamān
‘Aşkıñ ile ḥāl-i dilim **pek** yamān
(**Terci-bend 3/25**)

peleng:

1.) Kaplan gibi olmak.

1.1. pelenglenmiş:-len, -miş

Cihāngīrlikten el çek Rāziyā pīr-i
‘za‘īf olduñ
Civānım ser-firāz olmuş şecā‘atle
pelenglenmiş (**Gazel 62/7**)

penāh:

1.) Sığınacak yer, sığınak.

1.1. penāh:

Zülf ü tār-ı müşg-bārīñ sıḥḥat-i cānım
benim
Sāyesinde dā‘imā mesned **penāh** ister
göñül (**Gazel 87/4**)

1.2. penāh:

Bir ġarībim Ḥaḳ’dan özge yokdur
hiçbir **penāh**
Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

penāh it:-

1.) Sığınmak, sığınak etmek.

1.1. penāh it:-di

İtdi gönül sāye-i zülfüñ **penāh**
Belki benim hālime eyler nigāh
(Terci-bend 3/18)

penbe:

1.) Pamuk.

1.1. penbe:

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgān-ile Rāzī hemān ol kanıma
düşdi (Gazel 139/5)

penc ü şeş: (İkileme)

1.) “Beş altı” anlamında belgisiz sıfat.

1.1. penc ü şeş: (Kehle)

Ki zīrā **penc ü şeş** kehle girībānıma
cem‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir hālāş etdim
girībānı (Kıt’a 3/2)

pençe-i himmet:

1.) Yardım pençesi, yardım eli.

1.1. pençe-i himmet:-le

Cemāl-i perteviyle dil sarāyını
tutuşdurdu
Döküp āb-ı sirişki **pençe-i himmetle**
başdırdım (Müfret 84/1)

pend:

1.) Söz, nasihat, öğüt.

1.1. pendimi:-im, -i

Güşīña āvīze eyle **pendimi** ey dil-
nūvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de pür-hicāb
olmak ne güc (Gazel 24/7)

1.2. pendimi:-im, -i

Bu **pendimi** āvīze edin güşīña Rāzī
Bir daḥi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ
(Gazel 26/5)

1.3. pendimi:-im, -i

Rāzīyā bu **pendimi** güşīña mengüş
eyleyip
Ma‘nevī bir dest-res tut cānīñ eyle ber-
taraf (Gazel 72/5)

1.4. pendimi:-im, -i

Meşrebi ḥübāna beñzer **pendimi** güş
eylemez
Baḥtını yāver şanur dil Qays-ile Leylā
gibi (Gazel 148/6)

pend tut:-

1.) Bir kimsenin uyarılarına, sözlerine
inanıp onun dediklerini uygulamak.

1.1. pend tut:-

Rāzīyā **tut pendimi** diñle beni
Sevgilidir etmeyenden edeni (Mesnevi
5/7)

pend ü nasihat kār et:-

1.) Öğüt vermek ve nasihat etmek.

1.1. pend ü nasihat kār et:-er

Şakın **pend ü nasīhat kār eder** şanma
görüp hālīm
Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

pend-i hitāb eyle-:

1.) Nasihatte bulunmak, öğüt vermek.

1.1. pend-i hitāb eyle-:-(y)elim

Niye encām vere bu fāsīde-i fikr ü
derūn

Buralım gūş-ı dili **pend-i hitāb**
eyleyelim (**Gazel 90/2**)

per:

1.) Kanat.

1.1. perindir:-in, -dir

Şefi‘ olduñ efendim ins ü cinne
Kıdem baş ‘arş u kürse hep **perindir**
(**Kıt’a 1/16**)

per ü bāl: (İkileme)

1.) Kanat ve kol.

1.1. per ü bāl:-in

Dūd u şerārım ile perişān oldu murgān
Per ü bālın yaqdılar āhım ile havāda
(**Gazel 125/2**)

perçem-i ‘anber-aver:

1.) Güzel kokular saçan perçem;
sevgilinin saçı.

1.1. perçem-i ‘anber-aver:

Hemān şāh-ı Habeş ‘asker çekipdür
gūyiyā Rūm’a
Dökülmüş **perçem-i ‘anber-aver**
āmān ‘araķ-çīne (**Gazel 116/3**)

perçine:

1.) Perçin perçin olan saç.

1.1. perçinedir:-dir

Āh benim dūş olduğum bir turrei
perçinedir
Bu dil-i zārım dirīgā ‘aşıķ-ı ğam-
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

perde-i derd-i derūn:

1.) Gönlün dert perdesi.

1.1. perde-i derd-i derūn:-um

Perde-i derd-i derūnum kime ifşā
edeyim
Eyledim āh-ı seher hikmetine kāl
olmaz (**Gazel 58/2**)

perī:

1.) Doğüstü güçleri olduğuna
inanılan, hayal ürünü varlık, çekici
güzelliği olan çok alımlı kız veya
kadın; sevgili.

1.1. perī:

Bir **perī** şaydında dil dīvāne oldu āh
eder
Da‘vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (**Gazel 4/4**)

1.2. perī:

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī
Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur gāyet
revāc (**Gazel 22/7**)

1.3. perī:

Ber-murād olsam diyü cān u dilden ey
perī
Cüst ü cū eyledigim seyr eden hem-
rāh bilir (**Gazel 48/3**)

1.4. perī:

Qalbime āteş bıraқdıñ ey **perī** cevvēle-
veş
Derdini ızhār içün yāş ile āh ister
göñül (**Gazel 87/3**)

1.5. perī:

Bir nighle Rāziyā kılsa terahhūm ol
peri
Derdime dermān ederdim ğamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

1.6. perī:

Bir mücellā qaşra beñzer ey **perī**
Raқşa girse raқş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

1.7. perī:

Ben saña āşüfte oldum kıl terahhūm ey
perī
Yoḡsa berbād etdirirsñ āh-ile
dilberligi (**Müfret 92/1**)

1.8. perī:

Ey **perī** bir raḥm ile baқsañ dil-i bī-
çāreye
Baқmasañ mir'āta ḥācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

1.9. perī:

Pīç u tābım bu benim ğayre nigāh
etme āmān
Dem-be-dem āh u fiğānım ey **perī**
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

1.10. perī:

Ḥayālñ bir nefes gitmez gözümdeñ ey
gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥ'āb-ı ğaflet ey
perī peyker (**Terci-bend 2/16**)

1.11. perī:

Geldi benim ol **perī** ḥ'āb-ğāhıma
Ġamzeleri geçdi ciger-ğāhıma (**Terci-
bend 3/23**)

1.12. perīniñ:-niñ

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sâ'il eder
Çāre var mı el yetişmez ol **perīniñ**
düşına (**Gazel 114/3**)

1.13. perīniñ:-niñ

Şarf ederdim naқd ü vaқtim ol **perīniñ**
yolına
Neyleyim bu göñlümñ hīç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

perī ruhsār:

1.) Peri yüzlü; sevgili.

1.1. perī ruhsār:-a

Yek nazarda ol **perī ruhsāra** zār oldu
gönül

Hîç terahhüm eylemez âh zār zār oldu
gönül (**Gazel 85/1**)

perī-endām:

1.) Peri boylu; sevgili.

1.1. perī-endām:

Ol **perī-endām** beni dīvāne etse
rāzīyim

Rāzīyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

perīşān:

1.) Dağıklık, düzensizlik,
karmakarışıklık; acınacak durumda
olma, zavallılık, kederlilik.

1.1. perīşān:

Çü sensin bî-vefā dilber bu giryān
olmama bā'ış

Perīşān zülfüñ oldu hem perīşān
olmama bā'ış (**Gazel 20/1**)

1.2. perīşān:

Zülfüñ mişālî 'aqlım **perīşān**
Mecnūn olursam eyleme hānde (**Gazel**
124/3)

1.3. perīşān:

Vezn-i ta'bīri **perīşān** gūşa girmez bir
kelām

Luţfuña mağrūr olup 'acz ile etdim bir
haţā (**Tarih 8/12**)

1.4. perīşānı:-ı

'Aceb âşüfte etdi nīm nigehele ben
perīşānı

Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden şoñra (**Gazel 127/5**)

1.5. perīşānıma:-ım, -a

Yanımca benim bir gice mihmānım
olaydı

Cilve idici zülfi **perīşānıma** düşdi
(**Gazel 139/2**)

1.6. perīşānlık:-lık

Perīşānlık beni meczūb gibi mest-i
müdām etdi

Bilemem kendimi n'oldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

perīşān eyle:-

1.) Dağıtmak, perişan etmek, sıkıntılı
duruma getirmek.

1.1. perīşān eyle:-di

Bir nigāh ile **perīşān eyledi** 'aqlım
benim

Ġamzesi tīr-i belādır kaşı kemānlı
güzel (**Gazel 88/5**)

1.2. perīşān eyle:-di, -ñ

Ne **perīṣān eylediñ** ārām-gehiñ
bāzārını

Bī-vefāsiñ sevdigim ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (Gazel 75/4)

1.3. perīṣān eyle-:-miş

Zülf-i ṭarrārın **perīṣān eylemiş** ḥālīm
gibi

‘Āşıqın medhūs eder ol sūnbül
şebbūlarıñ (Gazel 79/3)

1.4. perīṣān eyle-:-sün

Zülf-i ṭarrārın **perīṣān eylesün** ‘aqlım
gibi

Ṭurresi gerdānıma bend ü kemend
olsun da gör (Nazm 4/2)

1.5. perīṣān eyle-:-(y)ip

Gülābān ḥāle ḥande ederler pīç u
tābımdan

Perīṣān eyleyip rüsvā ile bī-‘ār eder
bahtım (Gazel 89/3)

perīṣān kıl-:

1.) Perīṣān etmek, dağıtmak,
karmakarışık etmek.

1.1. perīṣān kıl-:-mış

Ḥālını **kılmış perīṣān** kākülün
sūnbüllerin

Ruḥlarıñ şevk ile cānā lāleniñ bağrında
dāğ (Gazel 71/2)

perīṣān ol-:

1.) Dağınık olmak, bitkin olmak,
acınası hale gelmek.

1.1. perīṣān ol-:-du

Dūd u şerārım ile **perīṣān oldu**
murgān

Per ü bālın yaqdılar āhım ile havāda
(Gazel 125/2)

1.2. perīṣān ol-:-du

Ümīdim kesmezim aṣlā Raḥīm ismini
fikreyle

Ki zīrā çāresiz ḳaldım **perīṣān oldu**
aḥvālīm (Müfret 33/1)

1.3. perīṣān ol-:-duk, -um

Perīṣān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım

Teraḥḥum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (Gazel 102/3)

1.4. perīṣān ol-:-duk, -un

Mu‘aṭṭar eylemiş kāküllerin ‘anber-
feşān etmiş

Sepilmiş rüy-ı gülgūna **perīṣān**
olduğun görsem (Gazel 97/4)

1.5. perīṣān ol-:-duk, -un

Mülāḳat eylese bād-ı sabā ben ‘āşıḳ-ı
yāre

Ṭağıdsa zülf-i dildārı **perīṣān olduğun**
görsem (Müfret 97/1)

1.6. perīṣān ol-:-du, -lar

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
‘ālemi

Şiddetinden Kāf u ‘Ankālār **perīşān**
oldular (Müfret 51/1)

1.7. perīşān ol:-*ma*

Hīç **perīşān olma** ey dil cān u dilden
kıl niyāz

Sūr yüzün hāk-i derine dā’imā
Raḥmān’a tūt (**Gazel 16/3**)

1.8. perīşān ol:-*madan*

Ey dirīgā bu fenā bezmi **perīşān**
olmadan

Cām şuna cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.9. perīşān ol:-*ma, -ma*

Çü sensin bī-vefā dīlber bu giryān
olmama bā’iṣ

Perīşān zūlfūñ oldu hem **perīşān**
olmama bā’iṣ (Gazel 20/1)

perr ü bāl: (İkileme)

1.) Kol ve kanat.

1.1. perr ü bāl:-*a*

Şem’iñe pervāne oldum **perr ü bāla**
bakmadım

Yoluña cānım verirken bir nidā gördün
mü hīc (**Gazel 21/2**)

1.2. perr ü bāl:-*ın*

Süz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne

Perr ü bālın yakmada bu göñlümün
pervānesi (**Gazel 151/3**)

perr ü bāl aç:-

1.) Kanat açmak, uçmak için hazır
olmak.

1.1. perr ü bāl aç:-*dl, -m*

Ger şorarsañ Rāzi-i bī-çāreniñ ārām-
gehiñ

Bir kebüter gibi ben tayrāna **açdım**
perr ü bāl (Gazel 84/5)

pertev ver:-

1.) Işık vermek, ışık saçmak.

1.1. pertev ver:-*eli*

Māye-i zātıña **pertev vereli** qadr ü
hüner

Şeb-i çerāğ hüsnuñe pervāne yaqdı bāl
u per (**Terkib-bend 1/16**)

pertev-endāz:

1.) Işık saçan, ışık veren, nurlandıran.

1.1. pertev-endāzı:-*ı*

Zuhūr etdi ‘aceb burc-ı şerefden

pertev-endāzı

Żiyā verdi bi-ḥamdillāh cihāna kıldı
nezzāre (**Tarih 6/3**)

pertev-i ‘aşk:

1.) Aşk ışığı, aşk ateşi.

1.1. pertev-i ‘aşk:-ile

İzтіrārī derdini cānāna tefhīm eyledi

Pertev-i ‘aşk-ile gūyā şu‘le-dār oldu
göñül (Gazel 85/2)

pertev-i feyz:

1.) Feyzin nuru.

1.1. pertev-i feyz:-iñ, -le

Āsitān-ı Hāzretiñde vaktimi kıldım
telef

Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh ister
göñül (Gazel 87/6)

pertev-i hüsn ü ziyā:

1.) Sevgilinin parlak ve güzel yüzü.

1.1. pertev-i hüsn ü ziyā:-sın

Pertev-i hüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur

Cevr ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur (Gazel 38/1)

pertev-i ilhām:

1.) İlham ışığı.

1.1. pertev-i ilhām:

Pertev-i ilhām ile etdim du‘ā şām u
seher

Dü cihānda ber-merām etsin cenāb-ı
kibriyā (Tarih 8/2)

pertev-i nūr-ı Hudā:

1.) Allah'ın nurunun parlaklığı.

1.1. pertev-i nūr-ı Hudā:-dan

Pertev-i nūr-ı Hudā’dan feyz-yāb u
rif‘atız

‘Āşıkān-ı t̄alibān-ı āsitān-ı behcetiz
(Gazel 53/1)

pertev-i rüy-ı nigār:

1.) Sevgilinin yüzünün parlaklığı.

1.1. pertev-i rüy-ı nigār:-dır

Pertev-i rüy-ı nigārdır şems-i

rahşāndan ğaraż

Cezbe-i ebrū-yı ruḥdur māh-ı t̄abāndan
ğaraż (Gazel 67/1)

pervāne:

1.) Geceleri ışık çevresinde dönen,
kendini ateşin içine atmasıyla bilinen
küçük kelebek; aşık.

1.1. pervāne:

Beni **pervāne** gibi yandıran ‘aşk-ı
mecāzīdir

Benim şem‘-i şebistānım leb-i
mercāna ‘aşk eyle (Gazel 120/6)

1.2. pervāne:

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa
başımda

Beni **pervāne** gibi eylediñ ey şūḥ sen
āvāre (Gazel 122/3)

1.3. pervāne:

Māye-i zātına pertev vereli qadr ü
hüner
Şeb-i çerāğ hüsnuñe **pervāne** yakdı
bāl u per (**Terkib-bend 1/16**)

1.4. pervānelerden:-ler, -den

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
sūzānelerden şor
Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden şor (Gazel 40/1)

1.5. pervānesi:-si

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi amma
çāre ne
Perr ü bālın yakmada bu göñlümün
pervānesi (Gazel 151/3)

1.6. pervāneyiz:-(y)iz

Fedādır yoluña baş ile cānımız
Yanar **pervāneyiz** çıkmaz şadāmız
(**Gazel 54/4**)

pervāne ol:-

1.) Işığın etrafında dönen kelebek gibi
olmak; âşık olmak.

1.1. pervāne ol:-du, -m

Şem‘iñe **pervāne oldum** perr ü bāla
bakmadım
Yoluña cānım verirken bir nidā gördün
mü hīc (**Gazel 21/2**)

pervāne-vārī:

1.) Pervane gibi, kelebek gibi.

1.1. pervāne-vārī:

Qatı müştāk idim nūr u cemāl-i pertev-
i yāre

Bu şeb **pervāne-vārī** şem‘-i bezminde
tolandırdı (**Gazel 141/2**)

pervāne-veş:

1.) Geceleri ışık çevresinde dönen,
kendini ateşin içine atmasıyla bilinen
küçük kelebek gibi.

1.1. pervāne-veş:

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş
Hemān **pervāne-veş** yanmış cemālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

1.2. pervāne-veş:

Sūz-ı ‘aşka yanmada yakılmada
pervāne-veş
Şem‘-i bezm-i yāre māni‘ olmada
gaddār-ı ‘aşk (**Gazel 76/6**)

perver:

1.) Besleme, terbiye etme.

1.1. perveriñdir:-iñ, -dir

Çerāğ-ı ḥāss olan dil-bende-gāna
Sa‘ādetmend eden hep **perveriñdir**
(**Kıt’a 1/18**)

perverdigār:

1.) Besleyici, rızıklandırıcı olan Allah.

1.1. perverdigār:

Çille-i cevre taḥammül eyle feryād
eyleme
Raḥm eder bir gün saña ḥalk eyleyen
perverdigār (Müfret 41/1)

perverdigār-ı bī-zevāl:

1.) Sonsuz olan Allah.

1.1. perverdigār-ı bī-zevāl:

Emmā ba‘d **perverdigār-ı bī-zevāl**
celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-miṣāl Rabbü’l-
erbāb

ve müyesserü’ş-şavāb olan ḥazret-i
vācibü’l-vücūd zü’l-luṭfu’l-cūd Ādem-
i ebu’l-beşer (**Dibace 1/9**)

pes:

1.) "O hâlde, öyleyse, şimdi"
anlamlarına gelen edat.

1.1. pes:

Benim cürm ü günāhım kāmetimle **pes**
berāberdir

Seniñ ‘afv u kerīmiñ bende-gāna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

1.2. pes:

Sükūtuñ mūsikīyle **pes** maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaktiñ şīvesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

1.3. pes:

Pes zamān ile ḥarāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā
‘Arz olunduḳda hem-ān-dem sem‘-i
şāha bu kelām (**Tarih 14/15**)

peştemāl:

1.) Eskiden bir zanaatı öğrenen çırağın
lonca tarafından imtihan edilerek
ustalık mertebesini kazanması üzerine
törenle beline peştemal bağlanması.

1.1. peştemāl:-ı

Post giyinmek **peştemāl** pīşesi
Bāb-ı me’ mūra mūḳīm endīşesi
(**Mesnevi 6/4**)

pey:

1.) Bir sözleşmede, bir tarafın
sonradan işten caymamayı kabul
ettiğini belirtmek maksadıyla diğerk
tarafa önceden verdiği temīnat akçesi.

1.1. pey:

Ḥarīdār-ı vişāl-i bezmine ben **pey**
dedim ammā
Verip māl u menāli cān u başım hep
mezād oldu (**Gazel 145/6**)

pey ver:-

1.) İşaret vermek, iz bırakmak.

1.1. pey ver:-di, -m

Görüp bu şīve vü nāzı vişāl-i yāre **pey**
verdim

Bir elde nîze-i sükkar bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

peyk:

1.) Haber ve mektup taşıyan kimse,
haberci.

1.1. peykini:-i, -ni

Bu Rāzī ḥasretiñ ḥālın tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet **peykini** dā'im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

peykān:

1.) Okun ucundaki sivri demir;
sevgilinin kirpiği.

1.1. peykānesi:-esi

Sīneme dāğ urdı tīr-i ḡamzeñiñ
peykānesi
Ney gibi eḡgān eder 'āşıklarıñ
mestānesi (**Gazel 151/1**)

peyker:

1.) Yüz, çehre.

1.1. peyker:

Ḥayālīñ bir nefes gitmez gözümde ey
gül-i aḥmer
Geleydi gözlerime ḥāb-ı ḡaflet ey perī
peyker (**Terci-bend 2/16**)

peyle:-

1.) Paylamak, azarlamak.

1.1. peyleme:-me

Ḥallāka niyāz eyleyegör cān u
göñülden
Ḥande edeni rüyāna sen **peyleme**
küstāḥ (**Gazel 26/4**)

peymāne:

1.) Büyük kadeh, şarap bardağı.

1.1. peymāneler:-ler

Gül gibi lebrīz olup gözler beni
peymāneler
Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.2. peymāneler:-ler

'Āşık-ı dīl-ḥastaya dā'im şunar
peymāneler
Nūş edince neş'esinden añlanur envār-
ı 'aşk (**Gazel 76/2**)

1.3. peymānelerden:-ler, -den

Ḥaḳīkat cāmını nūş eyledim 'aşkıñla
ey meh-rū
'İzārīñ şevki ile sürdigim
peymānelerden şor (**Gazel 40/6**)

1.4. peymānesi:-si

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ
Cevr-i hecriñle pūr oldu 'ömrümün
peymānesi (**Gazel 151/2**)

pey-rev ol:-

1.) Arkasından gitmek, izini sürmek,
peşine takılmak.

1.1. pey-rev ol:-a, -maz, -sin

Hâtif-i sühan-pervere **pey-rev**
olamazsın

Râzî hâzer et ‘acziñe âh açma dehânîñ
(Gazel 81/5)

1.2. pey-rev ol:-ur, -sa

Bu Râzî ‘izzete **pey-rev olursa**
Ne hâcet tercümâna hem zebânım
(Gazel 94/7)

pîç u tâb: (İkileme)

1.) Izdırap ve sıkıntı.

1.1. pîç u tâb:-ım

Pîç u tâbım bu benim gayre nigâh
etme âmân

Dem-be-dem âh u figânım ey perî
şehnâzedir (Nazm 5/2)

1.2. pîç u tâb:-ım, -dan

Gülâbân hâle hânde ederler **pîç u**
tâbımdan
Perîşân eyleyip rüsvâ ile bî-‘âr eder
bahtım (Gazel 89/3)

1.3. pîç u tâb:-ım, -dan

Nice ta‘rîf edem derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem
Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler **pîç**
u tabımdan (Müfret 100/1)

1.4. pîç u tâb:-ıñ

Nedir ey nâzenînim **pîç u tâbıñ**
Selâse cür‘a-keşlik kıl ayakdan (Gazel
103/3)

pîç ü tâb et:-

1.) Izdırap ve acı çekmek.

1.1. pîç u tâb et:-di, -m

Vişâli çün düşüp şekke hezârân **pîç u**
tâb etdim

Bi-hamdillâh murâdım tâlî‘im bahtım
kavuşdurmuş (Gazel 63/6)

1.2. pîç ü tâb et:-mek, -de

Dem-be-dem cevri ü cefâñı redde güç
çekmekde güç

Sevdiğim cânım a zâlim **pîç ü tâb**
etmekde güç (Matla 29/1)

pîçtâb:

1.) Izdırap, sıkıntı.

1.1. pîçtâbımdan:-ım, -dan

Halka-i zülfün geçirdi gerden-i
âzâdeme
Kurtuluş yok **pîçtâbımdan** eder
dildâra hâz (Gazel 69/2)

pinhân eyle:-

1.) Saklamak, gizlemek, korumak.

1.1. pinhân eyle:-

Hekimâ gibi **pinhân eyle** Râzî nükteñi
sen de

Sağın ifşā-yı rāz etme bu şi‘riñi sülhan-
çine (Gazel 116/5)

1.2. pinhān eyle:-se, -m

Cevriñi cānım gibi sinemde **pinhān**
eylesem

Cevriñe cevri etme cānım cevriñi
gönder baña (Gazel 5/4)

pīr:

1.) Bir konuda baş durumunda olan,
önder denmeye lâyık, tecrübeli ve
üstat kimse; yaşlı, ihtiyar; Tarikat
ehline yol gösteren ulu kişi, şeyh.

1.1. pīr:

Bu felekde kāmın almış sāl-hurde **pīr**
iken

Tıfl-ı dil kırılmadı hiç şive-i
maḥbūbeden (Matla 8/1)

1.2. pīre:-e

Ḥikmet ile dem-beste olan **pīre** cevāb
ne

Bir vākıf-ı hāl ‘āşıkı āh dilleme küstāḥ
(Gazel 26/2)

1.3. pīri:-i

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir kaḏā

Aldı gönüm ol tārīkden **pīri** Selmānlı
güzel (Gazel 88/9)

pīr ü civān: (İkileme)

1.) Genç ve yaşlı.

1.1. pīr ü civān:

Ağzı içre bī-kıyās dendānesi

Şad hezārān **pīr ü civān** annesi
(Mesnevi 4/7)

pīrāmen:

1.) Çevre, etraf.

1.1. pīrāmeni:-i

Her cihetle zīr-i destiñde midir

pīrāmeni

Bu vücūd iklīmine sen şāhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/4)

1.2. pīrāmeniñ:-iñ

Devri eder **pīrāmeniñ** bir nā-ḥalef ey
dil-nüvāz

Hem-zebān etme şaḥın bir nem ḳapar
bīgāneler (Gazel 33/7)

pīrān:

1.) Yaşlılar, ihtiyarlar, ermişler.

1.1. pīrāna:-a

Nüş-ı şerbetden devā maṭlūb eden
şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden

pīrāna baḳ (Gazel 77/5)

1.2. pīrāna:-a

Cān u dilden bir fenāfi’llāha eyle ilticā

Yek nefesde evimi ma’mūr eden

pīrāna baḳ (Gazel 77/6)

pirehen:

1.) Gömlek.

1.1. pirehen:

Pirehen giydikde bulmaz isteyenin
nâzdan
Sîne-i sîmînini seyr etdir açmazdan
(Matla 20/1)

pîre-zen:

1.) İhtiyar kadın, kocakarı.

1.1. pîre-zen:

Pîre-zen dünyâ-yı dünüñ duhter-i
zîbâsı çok
Koçmadım devr-i felekde böyle bir
bânûsını (Gazel 136/2)

pîr-i felek:

1.) İhtiyar felek.

1.1. pîr-i felek:

Şems-i pertev şanma cânâ seyriñe **pîr-i felek**
Farğa kıdret kalmamış her rûz saña
dûrbîn tutar (Gazel 37/3)

pîr-i 'za'îf ol-:

1.) Zayıf ve yaşlı olmak.

1.1. pîr-i 'za'îf ol-:-du, -ñ

Cihāngîrlikden el çek Râziyâ **pîr-i 'za'îf olduñ**
Civānım ser-firâz olmuş şecâ'atle
pelenglenmiş (Gazel 62/7)

pister-i derd ü elem:

1.) Elem ve keder yatağı; üzüntüden
yataklara düşmek.

1.1. pister-i derd ü elem:

Pister-i derd ü elem cânına kâr eyler
ise
Aña teslîm-i Hudâ gibi şifâ hâl olmaz
(Gazel 58/4)

pîşe:

1.) Huy, adet, tabiat.

1.1. pîşesi:-si

Hâk-i pây-i yâre varsam yüz sürüp
etsem niyâz
Gözime tûtyâ görünür her nazarda
pîşesi (Gazel 135/3)

2.) İş, uğraş, amel, hüner.

2.1. pîşesi:-si

Post giyinmek peştemâlî **pîşesi**
Bâb-ı me'mûra mûkîm endîşesi
(Mesnevi 6/4)

pîşine düş-: (Deyim)

1.) Arkasından gitmek, izlemek.

1.1. pîşine düş-:-er

Kenîzekler **düşer** anuñ **pîşine**
Nâ'il olsam diyü hem teşvîşine
(Mesnevi 3/12)

pivâde:

1.) Yaya savaşan asker sınıfı; iktidarı pek az, iktidarsız, bilgisiz; satranç taşlarından piyon.

1.1. piyāde:

‘İnānım elden alır at sürer şāhı hemān
Açmaz ile rāhımı alınca bir **piyāde**
(Gazel 125/6)

1.2. piyāde:

Bir **piyāde** bende kim ferzāna söz
haddim değil
Ey benim ruḥum efendim at u film
yok şāha (Tarih 8/11)

post giy-:

1.) Mevlevilikte bir vazife olan post
giydirmeye.

1.1. post giy-:-in, -mek

Post giyinmek peştemālī pīşesi
Bāb-ı me’ mūra mūkīm endīşesi
(Mesnevi 6/4)

post-nişin:

1.) Bir tekkede şeyhlik postuna oturan,
şeyh makāmına geçen kimse.

1.1. post-nişin:

Mesned-i Maḥmūd'a teşbīh olunur
işbu makām

Post-nişin etmede Ḥaḳ her nefesde
şād-kām (Tarih 14/1)

puhte:

1.) Pişmiş, olgunlaşmış, kıvama
gelmiş.

1.1. puht’lenenlerden:-len, -en, -ler, -den

Tābe-i hicrānda ey dil
puht’lenenlerden misiñ
Meclis-i ‘irfānda yoḥsa
suht’lenenlerden misiñ (Matla 18/1)

pul:

1.) Akçe, para.

1.1. pula:-a

Bir **pula** degmez iki ‘ālemiñ aşlā
kadarı
Ḥāşş elbise-i semmūr u semenden
geçdik (Gazel 82/3)

1.2. pula:-a

Hezārān güft ü gūyum bir **pula** almaz
melāmiyyūn
Vefā me’ mūlumuz yokdur efendim
her zāmīnimden (Gazel 108/6)

1.3. pula:-a

Rāzi-i nālānı kıldıñ rāyegān
Degmez imiş bir **pula** kevn ü mekān
(Terci-bend 3/27)

put et-:

1.) Put gibi olmak, tepkisiz ve donuk
kalmak.

1.1. put et-:-ince

Her kelāma **put edince** aña sen
güftārın
Söyleme beyhūde söz demesiñler jāj-
hāy (**Müfret 42/1**)

pūte-i hicrān:

1.) Ayrılık potası, ayrılık kabı, ayrılık
tavası.

1.1. pūte-i hicrān:

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān
Sikke-i sulṭāna geldi ṭamḡa-dār oldu
göñül (**Gazel 85/8**)

pūr:

1.) Çok, fazla.

1.1. pūr:

Harf-i cevherdār ile Rāzī görüp tārīḥ
dedi
Haḡ bu söz cāmī'-i Ṭayyār **pūr** şafā
beyt-i Ḥudā (**Tarih 8/13**)

pūr ol:-

1.) Dolmak, dolu duruma gelmek;
çoḡalmak, artmak.

1.1. pūr ol:-du

Ne yāver var ne ḥod yārim **pūr oldu**
başa aḡyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/2**)

1.2. pūr ol:-du

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ
Cevr-i hecriñle **pūr oldu** ‘ömrümün
peymānesi (**Gazel 151/2**)

1.3. pūr ol:-du

Bir vezīr-i kıṭ‘adır şīrāzesi ḡāyet laṭīf
Nev-zuhūr ebyāt ile **pūr oldu** dīvānım
gibi (**Tarih 7/6**)

1.4. pūr ol:-up

La‘l-i dilber gibi meyle **pūr olup**
gözler beni
Bir ayaḡ ile irişür Rāzīyā dermān
ḡadeḥ (**Gazel 25/5**)

pūr-cefā:

1.) Cefası çok, çok cefa çeken; aşık.

1.1. pūr-cefā:

Yıkıp ḡalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ ašlā
Sen olduñ **pūr-cefā** āḡīr āḡīr ki vīrān
olmana bā‘iṣ (**Gazel 20/3**)

1.2. pūr-cefā:

Rāzī-i dil-ḡastaya dād eyleseñ dermān
olur
Cānıma kār etdi cevriñ **pūr-cefā**
cānım meded (**Gazel 27/5**)

1.3. pūr-cefā:

Der-āḡūş-ı ḡayālīme alınca **pūr-cefā**
yāri

Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālim
tamām etdi (**Gazel 142/4**)

1.4. pür-cefā:

Nīm nighle bendeñi āvāre kıldıñ
dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey **pür-cefā** yazık
baña (**Matla 30/1**)

1.5. pür-cefādır:-dır

Pür-cefādır baña ol cev̄ ü cefālar
kılcı

Fırqat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (**Gazel 129/3**)

pür-efgān ol:-

1.) Feryat dolu olmak, ağlamak,
inlemek.

1.1. pür-efgān ol:-duk, -um

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum kıldı

Civānlıktan beri yā Rab **pür-efgān**
olduğum kıldı (**Gazel 150/1**)

1.2. pür-efgān ol:-ma, -ma

Bu Rāzī nā-tüväna āh yeter cev̄-i
firāvānıñ

Yazıkdır olma gel cānā **pür-efgān**
olmama bā'is̄ (**Gazel 20/5**)

pür-ğam:

1.) Çok kederli.

1.1. pür-ğamız:-ız

Ah civānım kalbime āteş bıraktı her
nefes

Gice gündüz ağlamakdan ḥasretiyle
pür-ğamız (**Tarih 26/4**)

pür-günāh:

1.) Günahkâr, günahı çok.

1.1. pür-günāhım:-ım

Ḥabībīñ çākeri bir **pür-günāhım**
Ziyā ver baḥtıma baḥt-ı siyāhım
(**Mesnevi 2/15**)

pür-hicāb ol:-

1.) Utanmak, çekinmek, haya etmek.

1.1. pür-hicāb ol:-mağ

Güşīña āvīze eyle pendimi ey dil-
nüvāz

Feyz-i şükri bilmeyip de **pür-hicāb**
olmağ ne güc (**Gazel 24/7**)

pür-hūn et:-

1.) Kan dolu etmek.

1.1. pür-hūn et:-en

Bakmağa tākāt ne kābil rüy-ı āteş-
nākına

Dīdemi **pür-hūn eden** āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

pür-hūn ol:-

1.) Kanlı olmak, kan içinde kalmak.

1.1. pür-hūn ol:-ur

Gāh bi-gāh görsem çü ben ol hü-mā-
pervāzım

‘Azm-i rāhın gözlemekden gözlerim

pür-ḥūn olur (Gazel 38/4)

pür-ıztırāb ol-:

1.) Çok fazla acı çekmek, üzölmek.

1.1. pür-ıztırāb ol-:-maḳ

Sa‘y-ı feyze eyle şarf-ı maḳderet

dā‘ım hemān

Mānde-i aḳrān-ile **pür-ıztırāb olmaḳ**
ne güc (Gazel 24/3)

pür-keder:

1.) Keder dolu, hınçla dolu.

1.1. pür-kedersiñ:-siñ

Baña azār içün her ān efendim **pür-**
kedersiñ sen

Beni ḥāḳ etmeden ğayrī daḫi āyā
nidersiñ sen (Terci-bend 2/11)

pür-kuşūr:

1.) Kusur, noksanlık dolu; çok
kusurlu.

1.1. pür-kuşūrum:-um

Pür-kuşūrum gerçi ammā mu‘terif
üftādeyim

Bu felek ḥāḳ ile yeksān etdi dermānım
gibi (Tarih 7/8)

pür-melāl:

1.) Gam ve keder dolu.

1.1. pür-melāl:

Kime taḳrīr edeyim pür-melāl

aḫvālīmı

Giceler feryādımı āḫ seher-gāḫ bilir
(Gazel 48/6)

1.2. pür-melāl:

Çille-i bezm-i cihāndan çekdiğim
çekmez cihān

Şīve-i esrār-ı ḥikmet şorma ḥālīm **pür-**
melāl (Gazel 84/2)

1.3. pür-melāl:

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālīm
pür-melāl

Sāye-i cūdıñ murādım ğayri fikrimdir
muḥāl (Terci-bend 1/20)

pür-nāz:

1.) Çok nazlı; sevgili.

1.1. pür-nāz:

Giyinür pūşideler **pür-nāz** gibi
Mü‘ekkili güyiyā cānbāz gibi
(Mesnevi 3/3)

pür-şafā:

1.) Huzur ve neşe dolu.

1.1. pür-şafā:

Bu vezīr-i nūkte-dānı feyż-yāb kıla
Ḥudā

Ḥazret-i Yezdān ‘ālim ede dā‘ım **pür-**
şafā (Tarih 8/1)

pür-şive:

1.) Çok cilveli, sevgili.

1.1. pür-şiveli:-li

Meclis-ārā nev-zuhūr **pür-şiveli**

şehbāzedir

Hāşılı dil-h'āhım üzre sevdigim bir
tāzedir (**Nazm 5/1**)

pür-süz:

1.) Ateş dolu, yakıcı.

1.1. pür-süzum:-um

Ey gānzesi dil-dūzum senden bu
göñül geçmez

Derdiñ ile **pür-süzum** senden bu
göñül geçmez (**Gazel 56/1**)

pür-ziyā:

1.) Işık dolu, nurlu, aydınlık.

1.1. pür-ziyā:

Görürsün şu 'lelenmiş **pür-ziyā** vü
nūr-ı maḥz olmuş

Ruḥ-ı āteş-fezāsı bāl u pervānı çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

püşide:

1.) Örtü, giyilen şey.

1.1. püşideler:-ler

Giyinür **püşideler** pür-nāz gibi
Mü'ekkili güyiyā cānbāz gibi
(**Mesnevi 3/3**)

püşt-i pā ver-:

1.) Ayak tabanı vermek; her yeri
gezmek, dolaşmak.

1.1. püşt-i pā ver-:-di, -m

Düşüp sevdā-yı 'aşkıña cihāna **püşt-i
pā verdim**

Varıp Īrān u Tūrān'a Ḥoten'den ÇİN'e
MāçİN'e (**Gazel 115/2**)

R

Rab:

1.) Allah, Tanrı.

1.1. Rab:

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā **Rab (Gazel 15/1)**

1.2. Rab:

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā **Rab (Gazel 15/1)**

1.3. Rab:

Ne yāver var ne ḥod yārim pūr oldu
başa ağıyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā **Rab (Gazel 15/2)**

1.4. Rab:

Perīşānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi
Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çāre yā **Rab (Gazel 15/3)**

1.5. Rab:

Bilirsīñ rūz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım
Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/4)

1.6. Rab:

Niyāz-ı şıdk-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim
Qabūl etmez iseñ ol dem baña bir çāre
yā **Rab (Gazel 15/5)**

1.7. Rab:

Ne taqrīre mecālīm var ne taḥrīr
etmesi kābil
Hezārān derdime güldüm baña bir çāre
yā **Rab (Gazel 15/6)**

1.8. Rab:

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde
Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/7)

1.9. Rab:

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine yā **Rab**
Ḥalāş et ben ġarībi dā’imā nā-çār eder
bahtım **(Gazel 89/5)**

1.10. Rab:

Ġarībim bī-kesim yā **Rab** hemān feyz
u meded eyle
Ki ġavġā-yı ma‘āş ile yitirdim hū ile
hāyı **(Gazel 137/2)**

1.11. Rab:

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduğum kaldı

Civānlıktan beri yā **Rab** pür-efgān
olduğum kaldı (**Gazel 150/1**)

1.12. Rāb:

Serimi secde-gāhıñdan ayırma dā'imā
yā **Rāb**
Sözümü hikmetiñ bāb-ı me'ābında
hitām etdim (**Kaside 1/7**)

1.13. Rab:

İlāhī fażl u luṭfuñdan kerem kıl feyż-
yāb eyle
Bu 'āciz bendeñe yā **Rab** karīben fetḥ-
i bāb eyle (**Matla 11/1**)

1.14. Rab:

Beni luṭfuñla yā **Rab** feyż-yāb et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(**Mesnevi 2/14**)

1.15. Rab:

Dil-i nā-şādımı yā **Rab** bugün luṭfuñla
şād eyle
Kerem kıl feyziñ ihsān et benim
bahtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

1.16. Rab:

Cennet-i me'vāda yā **Rab** ede ārām
hāş ile
Luṭfuña maẓhar düşenler daḥi ḥaşş-el-
hāş ile (**Tarih 16/1**)

1.17. Rab:

Maḳāmı 'adn ile firdevs ola yā **Rab** bu
maẓlumuñ

Enīsi Meryem olsun hem munīsi
ḥazret-i 'Azrā (**Tarih 43/4**)

Rabb-i 'izzet:

1.) Yüce Allah.

1.1. Rabb-i 'izzet:

Beni bir menzile iclās ede **Rabb-i**
'izzet
İ'tibār-ı küberā ḥaḳḳıma iḳbāl olmaz
(**Gazel 58/6**)

Rabb-i kibriyā:

1.) Yüce Allah.

1.1. Rabb-i kibriyā:

Bir fenāfi'llāh gibi dil-ḥānesin yakmış
iken
Eyledi iḫyā laṭif ismiyle **Rabb-i**
kibriyā (**Tarih 9/3**)

Rābi'a Hānım:

1.) Bursalı İbrahim Rāzī'nin kızı
Rabia Hanım.

1.1. Rābi'a Hānım:

Söyledim dürdāne tārīḥ fevtine Rāzī
hemān
Rābi'a Hānım cihāndan 'azm-i
cennet eyledi (**Tarih 41/1**)

1.2. Rābi'a Hānım:-la

Söyledim dürdâne târîh Râziyâ
mîlâdına

Râbi‘a Hânım’la şādân kıldı çün
Allâh bugün (**Tarih 40/1**)

rağbet:

1.) Arzu, meyil, teveccüh, itibar.

1.1. rağbet:

‘izz ü **rağbet** ü leţâfet ü hürmet ü
muhabbet ü meveddete bādî ve bâ‘iş
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(**Dibace 2/5**)

rağbet et-:

1.) İlgi göstermek, ilgilenmek.

1.1. rağbet et-: -me, -di, -m

Olaldan derdiñe düşvâr cihâna
etmedim rağbet

Giceler âh u zârım yatdığım
vîrânelerden şor (**Gazel 40/2**)

rağmen:

1.) "Rağmen" edatı.

1.1. rağmen:

diyârlarda rûzgâr-ı ğaddâr u
düşmenân-ı nâ-bekâra **rağmen** felek
dil-nüvâz olduğda
deryâ-yı ‘aşkı cûşa gelip bād-ı hasret
ğalebesiyle mevc-engîz olduğda dil-i
vîrânımı (**Dibace 3/9**)

râh:

1.) Yol, tarik, istikamet; bir şeye
ulaşmak için takip edilen seyir, amaç,
maksat, uğur.

1.1. rāhıma: -ım, -a

Nâz ederek ba‘zı gelir **rāhıma**
Söz geçirün şimdi hemân şāhıma
(**Terci-bend 3/22**)

1.2. rāhımı: -ım, -ı

‘İnânım elden alır at sürer şāhı hemân
Açmaz ile **rāhımı** alınca bir piyāde
(**Gazel 125/6**)

1.3. rāhına: -ı, -n, -a

Sürüp yüz **rāhına** rāz-ı nihânım âşikâr
etdim
Dil-i şad-pāreme rahmın bedîdâr
olduğun bildim (**Gazel 96/3**)

1.4. rāhına: -ı, -na

Mecâzımdır benim âh u fiğânım
Hâķîkat **rāhına** varmaz ayağım
(**Mesnevi 2/12**)

1.5. rāhını: -ı, -nı

Ne bilsin ‘âşık-ı bî-kes ma‘ânî mantık-
ı hikmet
Bu hikmet **rāhını** var ‘aql alan
hübânelerden şor (**Gazel 40/7**)

rāh bul-:

1.) Bir çözüm yolu bulmak, çözmek, halletmek.

1.1. rāh bul:-du

Aẖz edip fey̱z-ile ‘aşk cāy-ı yāre
buldu rāh
Hāşılı maqşūda irdi kām-kār oldu
göñül (Gazel 85/6)

rāhat-ı hāb:

1.) Rahat uyku.

1.1. rāhat-ı hāb:

Çeke çeke derd ü ğamıñ her nefes
Rāhat-ı hāb küllī harām oldu gel
(Gazel 83/4)

rāh-ı ‘aşk:

1.) Aşk yolu.

1.1. rāh-ı ‘aşk:-a

Rāh-ı ‘aşka cān fedā kıl olagör hāşıl
merām
Hicr-i yār ile ‘aceb hem-
rāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/3)

rāh-ı bī-āmān:

1.) Amansız yol.

1.1. rāh-ı bī-āmān:-dır

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir
Bu **rāh-ı bī-āmāndır** sevdiğim āh-ı
çeres besdir (Gazel 47/3)

rāh-ı hāk eyle:-

1.) Toprak yol olmak.

1.1. rāh-ı hāk eyle:-r

Nā-ümīd ol Rāziyā sen meclis-i
cānāneden
Tīg-i qahr-ı ğamze-nāk **rāh-ı hāk**
eyler beni (Gazel 149/5)

rāh-ı hakikat:

1.) Hakikat yolu.

1.1. rāh-ı hakikat:

Göñülden gönüle **rāh-ı hakikat** başka
esrārdır
Vücūd iklīmine şāh olmağa Rāzī
sezādır bu (Gazel 112/5)

rāh-ı Hak:

1.) Allah yolu, hakikat yolu.

1.1. rāh-ı Hakk:-a

Rāh-ı Hakk’a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hak ile hak olmayan ādem hebā degil
mi yā (Gazel 8/1)

1.2. rāh-ı Hakk:-a

Rāh-ı Hakk’a sen daḥi kurbān
olursuñ Rāziyā
Kıoç gibi cān vermek ister da ‘vī-i
īmānıma (Gazel 128/5)

1.3. rāh-ı Hakk:-ı

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü

Rāh-ı Hakk'ı bulmağa bir mürşid
elzendir baña (**Gazel 1/2**)

rāh-ı revān:

1.) Sevgiliye giden yol.

1.1. rāh-ı revān:-dan

Eger zevkiñ ise geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden

Giderseñ semt-i Īrān’a hemān **rāh-ı
revāndan** gec (**Gazel 23/3**)

1.2. rāh-ı revān:-ım

Ġubārıñ pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk

Cenābıñ semtine **rāh-ı revānım** yā
Resūlullāh (**Kaside 3/8**)

rāh-ı su ‘ādā:

1.) Mutluluk yolu.

1.1. rāh-ı su ‘ādā:-(y)ı

Derūnı ğıll u ğışdan pāk edince ben de
maḥv oldum

Neler çekdim bulunca arayıp **rāh-ı
su ‘ādāyı** (**Müfret 31/1**)

Rahīm:

1.) "Acıyan, merhamet eden,
esirgeyen, koruyan, ahirette mümin
kullarına rahmet eden" anlamlarında
Allah'ın isimlerinden bir tanesi.

1.1. Raḥīm:

Ümīdim kesmezim ašlā **Raḥīm** ismini
fikreyle

Ki zīrā çāresiz kaldım perīšān oldu
aḥvālīm (**Müfret 33/1**)

Rahīme:

1.) Bursalı İbrahim Rāzī'nin kızının
adı.

1.1. Raḥīme:

Düşünce bir muḥabbet gönlüme Rāzī
dedim tārīḥ

Vefā-yı nāz u ‘ismetle **Raḥīme** geldi
dünyaya (**Tarih 1/1**)

Rahīme Hānım:

1.) Bursalı İbrahim Rāzī'nin kızı
Rahime Hanım.

1.1. Raḥīme Hānım:-a

Cigerden āh edip Rāzī dedi fevtine
tām tārīḥ

Raḥīme Hānım’a Allāh cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

rāhıñ uğra:-

1.) Yolu düşmek, bir yerden geçmesi
gerekmek.

1.1. rāhıñ uğra:-r

Vefā semtine **rāhıñ uğrar** ise ey
sitem-kārım

‘Azīz başıñ içün anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

rahm:

1.) Acıma, esirgeme, merhamet etme.

1.1. rahm:

Ey perī bir **rahm** ile baksañ dil-i bī-
çāreye

Bakmasañ mir'āta hācet eylemez bir
an seni (**Müfret 93/1**)

1.2. rahmın:-ın

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşıkār
etdim

Dil-i şad-pāreme **rahmın** bedīdār
olduğun bildim (**Gazel 96/3**)

1.3. rahmi:-i

Ne gün etdi baña ikrār olan va'd-i
kerīminden

Hudā inşāf verip **rahmi** nümāyān
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

rahm et:-

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. rahm et:-eli

Bendesine **rahm edeli** pādīşāh
Buldu gönül zevkını bī-iştibāh (**Terci-
bend 3/19**)

1.2. rahm et:-e, -niñ

Derdime **rahm edeniñ** kalbi hemān
seng oldu
Sitem ü dost-ı zamān lutf-ile yek-reng
oldu (**Müseddes 1/2**)

1.3. rahm et:-er

Çille-i cevre taḥammül eyle feryād
eyleme

Rahm eder bir gün saña ḥalk eyleyen
perverdigār (**Müfret 41/1**)

1.4. rahm et:-er

Eyleyip cevri ü cefā āh almasañ āhım
benim

Rahm eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

1.5. rahm et:-ip

Ey Hudā feyziñ ile bendeñi şādān eyle
Rahm edip ḥālīme āh derdime dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.6. rahm et:-me, -(y)en

Saña tevķir etmeyip **rahm etmeyen**
adem nedir

Çekdiren cevri ü cefāyı sevdiğin bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

1.7. rahm et:-me, -(y)ici

Bakdıķça anuñ rüyına ben kendimi
bilmem

Rahm etmeyici daḥi tıfl-ı zālīme
düşdi (**Gazel 139/3**)

rahm eyle:-

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. rahm eyle:-

Benim hâlim tamâm oldu efendim
baña **raḥm eyle**
Yeter âhim füzûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.2. raḥm eyle-:

Raḥm eyle benim hâlîme cānā kerem
eyle
Göz yaşı döküp çale gibi bir güle
düşsem (**Gazel 93/2**)

1.3. raḥm eyle-:

‘Aceb Manşûr-ı ‘aşk oldum baña
raḥm eyle sultânım
Beni zülf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dâre (**Gazel 122/4**)

1.4. raḥm eyle-:

Bir ğarîbim Hâk’dan özge yokdur
hiçbir penâh
Derdime **raḥm eyle** Raḥmân ismiñ
içün ey İlâh (**Gazel 123/1**)

1.5. raḥm eyle-:

Cigerim hûn ile memlû baña **raḥm**
eyle şultânım
Devâsız derdiñe düşdüm edem çāk-ı
girîbânım (**Terci-bend 2/8**)

1.6. raḥm eyle-:-di

Bende oldum bendeyim ben hâzret-i
üftâdeye
Luṭf edip **raḥm eyledi** bu bî-kes ü
âlûdeye (**Nazm 12/1**)

1.7. raḥm eyle-:-mez

Dil hîşârın feth eder kanlar saçıp
raḥm eylemez
Gözi kanlı eli kanlı bir dili kanlı güzel
(**Gazel 86/4**)

1.8. raḥm eyle-:-mez

Hüsününe mağrûr olup azâr eder
‘âşıkları
Kimseye **raḥm eylemez** ol desti
fermânlı güzel (**Gazel 88/2**)

1.9. raḥm eyle-:-mez

Hâlîmi ‘arz etsem ammâ kimseler
raḥm eylemez
Râziyâ âh ile giryân olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/8**)

1.10. raḥm eyle-:-mez, -ler

Kimseler raḥm eylemezler bî-kese hâlî
‘aceb
Her gören bir ta‘n-ı âḥer ile ta‘n eyler
baña (**Gazel 9/2**)

1.11. raḥm eyle-:-mez, -sin

Ah saña derdim söyledim ammâ
Raḥm eylemezsin ben derd-mende
(**Gazel 124/2**)

1.12. raḥm eyle-:-r

Gülbeden gülbüy u gülendâm geldi
hâtıra
Belki **raḥm eyler** diyü âh râm geldi
hâtıra (**Gazel 121/1**)

1.13. raḥm eyle:-sin

Raḥm eylesin ol gözleri seḥḥāra ḥaber
ver

Ḳan ağladığım hicr ile dildāra ḥaber
ver (**Gazel 32/1**)

1.14. raḥm eyle:-(y)ip

Mest-i lā-ya ‘kıl olursam ḥālime **raḥm**
eyleyip

Keşf eder derdim benim ‘arz-ı cemāl
eyler bana (**Gazel 12/7**)

1.15. raḥm eyle:-(y)ip

Bana **raḥm eyleyip** ḥāl-i diger-günüm
su’āl etse

Ḥuzūrunda temennī eyleyip cānāna
‘aşq eyle (**Gazel 120/2**)

Raḥmān:

1.) “Sonsuz merhametiyle lütuf ve
ihsanda bulunan” manasına gelen
Allah’ın güzel isimlerinden birisi.

1.1. Raḥmān:

Bir ġarībim Ḥaḳ’dan özge yokdur
hiçbir penāh

Derdime raḥm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.2. Raḥmān’a:-a

Hīç perīşān olma ey dil cān u dilden
kıl niyāz

Sūr yüzün ḥāk-i derine dā’imā

Raḥmān’a tūt (**Gazel 16/3**)

rahmet:

1.) Allah’ın yarattıklarına olan
merhameti, acıması ve esirgemesi.

1.1. rahmet:

Ḳāmeti bir ḥayliden bir ḥayliye
Sīne açar **rahmet** ü hem Ka‘be’ye
(**Mesnevi 4/4**)

1.2. rahmetiñ:-iñ

Yā İlāhī bu şehīde **rahmetiñ** eyle
müdām

Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

rahnedār ol:-

1.) Zarar görmek, yaralanmak, delik
deşik olmak.

1.1. rahnedār ol:-du

Şormadım sükker lebin ben buseye
destūr dedim
Seng-i düşnām-ile urdı **rahnedār oldu**
göñül (**Gazel 85/5**)

raḥs:

1.) Gösterişli at; satrançta "L" şeklinde
ilerleyen taş.

1.1. raḥsa:-a

Raḥsa meydān vermede vardır velī
merdānelik

Nā-hüner esb-ile da‘vā eylemek
beyhüdedir (**Müfret 71/1**)

rakīb:

1.) Klasik şiirde sevgiliyi aşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile aşğın kavuşmasına engel olan kimse; düşman, ağyar.

1.1. rakībe:-e

Şakın yüz verme şāhım kelb **rakībe**
İder elbet saña şāyed hıyānet (**Gazel 18/8**)

1.2. rakībiñ:-iñ

Urup tīr-i nezāketle **rakībiñ** sinetin
delmiş
Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

raks et:-

1.) Dans etmek, ahenkli bir şekilde sürekli hareket etme.

1.1. rakş et:-er

Bir mücellā kaşra beñzer ey perī
Raķşa girse **rakş eder** her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

rakşa gir:-

1.) Dans etmek, coşku ve heyecan ile çeşitli hareketlerde bulunmak.

1.1. rakşa gir:-di

Felekde zühre **girdi rakşa** gūyā
O şūhım mest olur çāl-pāresinden
(**Gazel 107/5**)

1.2. rakşa gir:-se

Bir mücellā kaşra beñzer ey perī
Rakşa girse rakş eder her bir yeri
(**Mesnevi 3/8**)

rakş-āver et:-

1.) Dans etmek.

1.1. rakş-āver et:-di

Sürūrumdan ‘aceb rakş-āver etdi bu
felek gūyā
Turur hālā derūnumda feraħla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

rām:

1.) Uyan, boyun eğen, buyruk altına giren, köle; aşık.

1.1. rām:

Gülbeden gülbüy u gülendām geldi
hātıra
Belki raħm eyler diyü āh **rām** geldi
hātıra (**Gazel 121/1**)

1.2. rāmdır:-dır

Göñül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır
Teveccüh eylese cüz’i murād hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

rām et:-

1.) İtaat etmek, boyun eğmek, köle etmek.

1.1. rām et:-di

Zen-i mekre düşenden şor cünün
iklîmiñ zevkin
Tağıldı turre-i Leylî dil-i Mecnûn'ı
rām etdi (Gazel 142/6)

rām ol:-

1.) Boyun eymek, itaat etmek.

1.1. rām ol:-du

Dil döküp dil saydına dildâdelendi dil-
rubâ
Dil hemân **rām oldu** dilber iki başdan
imtizâc (**Gazel 22/2**)

1.2. rām ol:-du

Beni terk etdiğin bildim diliñ kimlerle
rām oldu
Saña inşâf vere Allâh benim hâlim
tamâm oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.3. rām ol:-maz

Baňa **rām olmaz** iseñ pâdişehim hem-
vâr ol
Biz de cevriñ çekelim şimdi şafâ
niyyetine (**Nazm 6/2**)

ramak kal:-

1.) Bir şeyin olmasına çok az kalmak.

1.1. ramak kal:-dı

Râzi-i 'âciziñe luğf u kerem eyle
meded
Bir **ramak kaldı** hemân çıkmğa
cânım bi'l-lâh (**Gazel 129/7**)

1.2. ramak kal:-dı

Yâri gördüm geldi cânım ağzıma bî-
iştibâh
Bir **ramak kaldı** tenimden çıkmğa
rûhum hemân (**Müfret 24/1**)

1.3. ramak kal:-dı

Şihâb-âsâ semâda berç urur âh-ı
firâvânım
Ramak kaldı tenimden bu elemle
çıkmğa cânım (**Terci-bend 2/7**)

Rāmiz-i 'ālî-mizâc:

1.) Yüce karakterli Rāmiz; Bursalı
İbrahim Râzi'nin oğlu Abdusselam
Rāmiz.

1.1. Rāmiz-i 'ālî-mizâc:

Bir düşürdüm Râziyâ milâdının
tārîhini
Gülsitân-ı dehre geldi **Rāmiz-i 'ālî-
mizâc (Tarih 49/1)**

ra' nâ:

1.) Güzel, hoş, latif görünen; sevgili.

1.1. ra' nâ:

Çille-i âzârını âh çekdiğim **ra' nâ** bilir
H'âh-nâ-h'âh âferînler eyleyip taşsîn
tutar (**Gazel 37/6**)

1.2. ra' nâ:

Yeşil tonlar giyip cânân 'aceb **ra' nâ**
meleklenmiş

Baňa yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

1.3. ra‘nā:

Hîç su‘āle yer kıomaz rāzın bilir
‘āşıkların

Ķāmet-i dil-cūsı ra‘nā māh-ı tābānlı
güzel (**Gazel 86/2**)

1.4. ra‘nā:

Benim eşk-i revānımla erişmiş bir
fidāndır bu

Gönül bağında bir ra‘nā nihāl-i
ergüvāndır bu (**Gazel 110/1**)

rāsim:

1.) Resim yapan kimse, ressam.

1.1. rāsim:

Rāzī de bilir naķş-ı kalem-kārını yārīñ
Rāsim nice resm eyleye hem-vāre
haber ver (**Gazel 32/5**)

Rāsimā:

1.) Ey Rasim; Behçet Efendi'nin
çıraklarından Rumelili Rasim Efendi.

1.1. Rāsimā:

Rāsimā müştāk idim ben görmeye
dīdārını
Zevķ-yāb etdiñ beni ‘izzetlu yārānım
gibi (**Tarih 7/7**)

ravza:

1.) Makam, kat, mertebe.

1.1. ravzaña:-ñ, -a

Şād-mān eyler vişālīñ Rāzī-i dil-
hastayı

Ola mı gün bu gözüm **ravzaña** yüzler
süre mi (**Kaside 2/5**)

rāvegān kıl-:

1.) Değersiz kılmak, bollaştırmak,
arttırmak.

1.1. rāvegān kıl-:-dı, -ñ

Rāzī-i nālānı **kıldıñ rāvegān**
Degmez imiş bir pula kevn ü mekān
(**Terci-bend 3/27**)

rāvegān ol-:

1.) Bollaşmak, artmak, çoğalmak.

1.1. rāvegān ol-:-du

Bu pergende benim ‘aşķ-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzenīnler sevmek ile
rāvegān oldu (**Gazel 143/1**)

rāz:

1.) Gizlenen şey, sır.

1.1. rāzın:-ı, -n

Hîç su‘āle yer kıomaz **rāzın** bilir
‘āşıkların
Ķāmet-i dil-cūsı ra‘nā māh-ı tābānlı
güzel (**Gazel 86/2**)

rāz’ ol-:

1.) Razı olmak, boyun eğmek.

1.1. rāz' ol:-ur, -du, -m

Tālī'im yāver olaydı **rāz'** olurdum
ben daḥi

Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
mergūb imiş (**Nazm 9/2**)

Rāzī:

1.) 18. yüzyıl divan şairlerinden
Bursalı İbrahim Rāzī.

1.1. Rāzī:

Līma'allāh sırrını ezberledi **Rāzī** bu
gün
Cümle esrār-ı İlāhī belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

1.2. Rāzī:

Bu fenā gülzārına **Rāzī** nigāh etdiñ
diyü
Gün bugün bahtım 'aceb kem üstüne
kemdir bana (**Gazel 2/5**)

1.3. Rāzī:

Var mı bir ḥāline **Rāzī** şükrini taqḍīm
eder
Biri bu Rāzī-i 'āciz mā'adā degil mi yā
(**Gazel 8/5**)

1.4. Rāzī:

Velī **Rāzī** gibi yanmış yakılmış var mı
'ālemde
Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/7**)

1.5. Rāzī:

Fülk-i dile bir ben gibi mellāḥ bulunur
mu

Rāzī kaçırıp baḥr-ı şafāya dümen ey
dost (**Gazel 17/5**)

1.6. Rāzī:

Bu **Rāzī** ḥasta gönle bir devā kı
Ṭabīb-i ḥāzıkım ey serv kāmēt (**Gazel**
18/10)

1.7. Rāzī:

Bu **Rāzī** nā-tüvāna āḥ yeter cevri
firāvānıñ
Yazıkdır olma gel cānā pür-efgān
olmama bā'is (**Gazel 20/5**)

1.8. Rāzī:

Bu pendimi āvīze edin gūşıña **Rāzī**
Bir daḥi böyle ḥaṭā eyleme küstāḥ
(**Gazel 26/5**)

1.9. Rāzī:

Ser-fedā eyler bu **Rāzī** lebleri
gülgünüña
Āḥ leb-i sükker-feşānım lebleriñ
mülden lezīz (**Gazel 28/5**)

1.10. Rāzī:

Ḥüsniñde Ḥüseynī edemez medḥ u
senā hīç
Rāzī gibi bir şāhib-i eş'āra ḥaber ver
(**Gazel 31/5**)

1.11. Rāzî:

Rāzî de bilir naķş-ı kalem-kārını yārın
Rāsım nice resm eyleye hem-vāre
haber ver (Gazel 32/5)

1.12. Rāzî:

La‘l-i lebiniñ lezzetini şormada Rāzî
Būs etmege hulyāsını āh hāme deġiştir
(Gazel 35/5)

1.13. Rāzî:

Tecessüsden murād Rāzî saña şāfî
cevāb aňla
Bu derd-i bî-devāyı var leb-i
cānānelerden şor (Gazel 40/9)

1.14. Rāzî:

Bu Rāzî nā-murāda bir tesellî eyleseñ
zālim
Devāya çāre ġayrî hāne-i bî-māra
ķalmıřdır (Gazel 43/7)

1.15. Rāzî:

Ġam-ı dünyāyı kayd etmez ġürüh-ı
nüktedānız
Muħabbet bezmine Rāzî gibi
yārānımız vardır (Gazel 44/7)

1.16. Rāzî:

Girerse destime dāmān-ı ‘afvıñ ey
cefā-kārım
Kuluñ hāķķında ey Rāzî bu ni‘met
dest-res besdir (Gazel 47/9)

1.17. Rāzî:

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzî
dāmeniñ tıtdu
Saña düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār
olmaz (Gazel 49/7)

1.18. Rāzî:

Bu Rāzî bir civān derdiyle bilseñ āh
neler çekdi
Hele bāzār-ı ‘aşķdır bu efendim bunda
‘ār olmaz (Gazel 51/5)

1.19. Rāzî:

Deger müjdesine dünyā vü ‘uķbā
Bilir Rāzî sezādır dil-rubāmız (Gazel
54/9)

1.20. Rāzî:

Bu Rāzî derd-mende bir nevāziş ile
gel şāhım
Hezār dāġ-ı derūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/5)

1.21. Rāzî:

Temennî eylese vaşlıñ bu Rāzî hîç
müfîd olmaz
İşim şabr u sūkūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 57/5)

1.22. Rāzî:

Bāb-ı şükri dā‘imā meftūh eden Rāzî
budur
Nefsine cebr eyleyip cebbāra iķrār
eylemiş (Gazel 60/5)

1.23. Rāzî:

Cihāndan el çekip **Rāzî** varıp ‘uzlet-
nişîn oldu
Zamānı aňlamış ammā cidāli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/9**)

1.24. Rāzî:

Bu **Rāzî** hasretiñ hālîn tefekkür
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini dā’im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.25. Rāzî:

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı şād etmege **Rāzî** niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

1.26. Rāzî:

Muţma’ine vāşıl eyle nefs-i pür-şūmuñ
hemān
Fırşatı fevt etme **Rāzî** himmet-i
merdāna bak (**Gazel 77/7**)

1.27. Rāzî:

Hātîf-i sūḥan-pervere pey-rev
olamazsın
Rāzî hāzer et ‘acziñe āh açma dehānıñ
(**Gazel 81/5**)

1.28. Rāzî:

Söyleyemez **Rāzî** saña sırrını
Söylediği şorı kelām oldu gel (**Gazel**
83/7)

1.29. Rāzî:

Ḥaḳḳa **Rāzî** dil-i mir’ātına kıl bir
nazarı
Şu cihān āyinesine göre hem-reng
etdim (**Gazel 91/6**)

1.30. Rāzî:

Bu **Rāzî** ‘izzete pey-rev olursa
Ne ḥācet tercümāna hem zebānım
(**Gazel 94/7**)

1.31. Rāzî:

Beni **Rāzî** gibi şeydā-yı rüsvā etmeye
bā’iş
Bugün bāzār-ı ‘aşḳ içre ḥarī-dār
olduğun bildim (**Gazel 96/5**)

1.32. Rāzî:

Bu **Rāzî** derd-i hecrinde hezārān
çileler çekdi
Naşīb olsa vişāl-i luţf-ı Yezdān
olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

1.33. Rāzî:

Bu **Rāzî** bî-kese aşlā güzeller iltifāt
etmez
Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūḥ olsam (**Gazel 98/5**)

1.34. Rāzî:

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş iken va’d-i
kerīminden
Dedi mesrūr idim **Rāzî** demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.35. Rāzî:

Amān gerçək bu **Rāzî** yāveriñ mi
Yeter affet bizi kırtar meraqdan
(**Gazel 103/7**)

1.36. Rāzî:

Rāzî seni adam yerine qoysa nigārıñ
Medħinde cevāhir şaçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

1.37. Rāzî:

Bu **Rāzî** derd-mendiñ derdine dermān
du ‘ā ancaq
Ki zīrā ğurbetiñ qahrı geçirdi cümle
vārımdan (**Gazel 105/5**)

1.38. Rāzî:

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
‘ālemi **Rāzî**
Vezāret derdine düşme ‘adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

1.39. Rāzî:

Bu **Rāzî** çāresiz qaldı ne çāre
Ol āfet çāre kıla çāresinden (**Gazel 107/7**)

1.40. Rāzî:

Necībā gibi ben de eyledim çāk-ı
girībānım
Bu **Rāzî** nā’il oldu intisāba nev-
zemīnimden (**Gazel 108/7**)

1.41. Rāzî:

Rāzî de seniñ bende-i fermānıñ olurdu
Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (**Gazel 109/5**)

1.42. Rāzî:

Bu **Rāzî** bendesin āyā niçün āşüfte hāl
etdi
Ümīdim yok vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

1.43. Rāzî:

Göñülden gönüle rāh-ı haqīkat başqa
esrārdır
Vücūd iqlimine şāh olmağa **Rāzî**
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

1.44. Rāzî:

Niçün hāmūş olur **Rāzî** dilārāmım
‘aceb bilsem
Gelip güftāra nāz ile tekellüm kııl
şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

1.45. Rāzî:

Hekimā gibi pinhān eyle **Rāzî** nükteñi
sen de
Sakın ifşā-yı rāz etme bu şi’riñi süħan-
çīne (**Gazel 116/5**)

1.46. Rāzî:

Firākıñ āteşinde gör ki **Rāzî** āşiyān
tutdu
Efendim nāzenīnim āh dedirme bu
giriiftāra (**Gazel 119/6**)

1.47. Rāzî:

Sühan meydânına at sür hemân çevgân
u top oyna
‘Aliyy ü ulviye **Râzî** ki şâ‘irâna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

1.48. Râzî:

Bu **Râzî** derd-mendiñ derdine dermân
yok ise
Girîbânım ‘aceb mi çâk edersem bî-
vefâ yâre (**Gazel 122/5**)

1.49. Râzî:

‘Aceb âşüfte etdi nîm nigehe ben
perîşânı
Bu **Râzî** bendesi elbet olur ammâ
neden şöñra (**Gazel 127/5**)

1.50. Râzî:

Heves etme mecâzî ‘aşka **Râzî**
Kemâl ehli nazar kılmaz nuķûşa
(**Gazel 130/7**)

1.51. Râzî:

Mekteb-i hüsnünde **Râzî** okusun
dersin tamâm
Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endîşesi (**Gazel 135/5**)

1.52. Râzî:

Benim derd-i dilim **Râzî** ne bilsün
zâhirâ adem
Derûnım terk eder mi hîc dem-â-dem
zîkr-i Mevlâ’yı (**Gazel 137/5**)

1.53. Râzî:

Penbe elini almış idim destime bir kez
Müjgân-ile **Râzî** hemân ol kanıma
düşdi (**Gazel 139/5**)

1.54. Râzî:

Açıp dest-i münâcâtı niyâza başladım
Râzî
Yetişdi hıẓr-ı maķşûdım hayât âbına
kandırdı (**Gazel 141/5**)

1.55. Râzî:

Bu **Râzî** ‘âcizi birlikde bārî bermurâd
eyle
Neler çekdim felekde sūz-ı hicrân
olduğum kaldı (**Gazel 150/9**)

1.56. Râzî:

Nim tebessüm bir nevâziş leb-be-leb
verse cevâb
Yoluna cân vermege **Râzî** daħı
dîvânesi (**Gazel 151/5**)

1.57. Râzî:

Bu **Râzî** vâhîd ü muhtâr olan Allâh’a
hamd eyler
Ne devlet ümmet-i âħır-zamânım yâ
Resûlullâh (**Kaside 3/13**)

1.58. Râzî:

Meded eyle baña rûz-ı cezâda
Bu **Râzî** bir gulâm-ı kemteriñdir
(**Kıt’a 1/24**)

1.59. Râzî:

Bu **Rāzī** bī-kesi gördüm düşüp bu
derd-i hicrāna
İlāhī feyz-i lutfuñdan ola bāb-ı güşād
iflāh (Kıt'a 2/5)

1.60. Rāzī:

Serbesāne söyleme **Rāzī** sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāhi gelir gāhī gider
(Müfret 29/1)

1.61. Rāzī:

Füyūzāt-ı İlāhiden eger feyz almak
isterseñ
Şaķın ayrılma ey **Rāzī** tevekkül bābını
bekle (Müfret 36/1)

1.62. Rāzī:

Hāk-i pāy-ı 'izzetiñi rüyıma kıldım
niķāb
Yā Resūlallāh şefā'at eyle **Rāzī** bī-
kese (Müfret 48/1)

1.63. Rāzī:

Beni zīncīr-i zülfiñe giriftār eylediñ ey
şūh
Bu **Rāzī** mest-i lā-ya'ķıl 'aceb şeydā
mıdır bilmem (Müfret 83/1)

1.64. Rāzī:

Yeter ey nā-murād **Rāzī** du'āya başla
gel ğayrī
Cenāb-ı Hāzret-i ķādir merāmıñca ede
ihyā (Müfret 101/1)

1.65. Rāzī:

Düşünce bir muhabbet göñlüme **Rāzī**
dedim tārīh
Vefā-yı nāz u 'ismetle Raķīme geldi
dünyāya (Tarih 1/1)

1.66. Rāzī:

Du'ā ile dedi mīlādına tārīhini **Rāzī**
Sa'īde Hānım'ı Mevlā dü 'ālemde be-
kām eyle (Tarih 2/1)

1.67. Rāzī:

Mücevherle müzeyyen eyledim
tārīhini **Rāzī**
Hemān 'izz ü kerem ile Ğanīme geldi
dünyāya (Tarih 3/1)

1.68. Rāzī:

O maķbūb-ı cihān-ārā içün **Rāzī** didim
tārīh
Şu gūnā gel kıyās eyle meh-i enver o
Mehpāre (Tarih 6/9)

1.69. Rāzī:

Bir niyāz eyler bu **Rāzī** tārīhiñ
itmāmına
Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım
gibi (Tarih 7/11)

1.70. Rāzī:

Ħarf-i cevherdār ile **Rāzī** görüp tārīh
dedi
Ħaķ bu söz cāmi'-i Tayyār pür şafā
beyt-i Ħudā (Tarih 8/13)

1.71. Rāzī:

Cevherī tārīḥ dedi ta‘mīrine **Rāzī**

hemān

Ne laṭīf būnyād-ı cāy-ı cāmi‘-i

Ertuğrul’uñ (**Tarih 10/1**)

1.72. Rāzī:

Bu zībā ma‘bedi **Rāzī** görünce söyledi

tārīḥ

Sinān Big cāmi‘ini Mīr Mīrzā yaptı

mīrāne (**Tarih 11/1**)

1.73. Rāzī:

Ḥarf-i cevher-dār ile **Rāzī** daḥi tārīḥ

dedi

‘Āṭifā ḥaṭṭıñı taḥsīn eyledi ehl-i hüner

(**Tarih 12/1**)

1.74. Rāzī:

Nüş edip bir cür‘asın **Rāzī** dedi

tārīḥini

Tekye-i dāru’s-selāma sürdi yüz mā’-i

zülāl (**Tarih 15/1**)

1.75. Rāzī:

Ḥarf-i menkūṭ ile **Rāzī** fevtine tārīḥ

dedi

Ya hu Mīr Muṣṭafā’ya fātiḥa ihlās ile

(**Tarih 16/2**)

1.76. Rāzī:

Ref‘ edip iki elim **Rāzī** hemān tārīḥ

didüm

Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu cihānda kām-yāb

(**Tarih 17/9**)

1.77. Rāzī:

Şüphesiz tārīḥ ile **Rāzī** du‘ā eyler

hemān

Ola İsmā‘īl Ḥayrī dü cihānda kām-yāb

(**Tarih 17/10**)

1.78. Rāzī:

Ḥarf-i cevherdār ile **Rāzī** dedim

tārīḥini

Kemāl ü ḥilm ü ‘işmetle Edībe eyledi

teşrīf (**Tarih 19/1**)

1.79. Rāzī:

Geldi şakḳ-ı ḥāmeye **Rāzī** dedim

tārīḥini

Rūḥını Bārī’ye teslim eyledi bu nev-

civān (**Tarih 22/1**)

1.80. Rāzī:

Ḥarf-i menkūṭ ile **Rāzī** söyledim

tārīḥini

Geldi meydān-ı cihāna Seyyid Aḥmed

nev-naẓīf (**Tarih 23/1**)

1.81. Rāzī:

Āh edip menkūṭ ile **Rāzī** daḥi tārīḥ

dedi

Bu ān oldu beḳā oğlum Muḥammed

Sa‘īd’e mekān (**Tarih 25/5**)

1.82. Rāzī:

Harf-i menkûṭ ile **Rāzî** söyledi târîhini
‘Azm-i cennet eyleye Hüsniye Hânım
yâ ‘Azîz (**Tarih 26/5**)

1.83. Rāzî:

Hîn-i mevlûdunda **Rāzî** cevherî târîh
dedim
Muşafâ Râ’if Efendi ola ‘izzî feyz-
yâb (**Tarih 30/1**)

1.84. Rāzî:

Söyledim menkûṭî târîh fevtine **Rāzî**
hemân
Edîbe Hânım cihândan vâsıl oldu
cennete (**Tarih 32/1**)

1.85. Rāzî:

Harf-i menkûṭ ile **Rāzî** âh edip târîh
dedim
Yâ İlâhî ‘azm-i ‘uqbâ eyledi ‘Ârif Ağâ
(**Tarih 33/1**)

1.86. Rāzî:

Harf-i menkûṭ ile **Rāzî** söyledim
târîhîni
Es’ad Hâtem-i zamân oldu yine kâhâr
vezîr (**Tarih 35/1**)

1.87. Rāzî:

Gelip mîlâdına bir cevherîn târîh du’â
Rāzî
Şerîf ‘Âtîf Süleymân’a Hudâ her dem
mu’în olsun (**Tarih 36/1**)

1.88. Rāzî:

Harf-i menkûṭ ile **Rāzî** bendesi târîh
dedi

‘Abbâs Hâtem-i zamân yapı sarây
nâm-fezâ (**Tarih 39/13**)

1.89. Rāzî:

Söyledim dürdâne târîh fevtine **Rāzî**
hemân
Râbi’a Hânım cihândan ‘azm-i cennet
eyledi (**Tarih 41/1**)

1.90. Rāzî:

Dedi menkûṭ ile **Rāzî** anuñ fevtine
târîhîni
Züleyhâ ‘azm-i râh etdi bugün firdevse
yâ ‘adne (**Tarih 42/1**)

1.91. Rāzî:

Cigerden âh edip **Rāzî** dedi fevtine
tâm târîh
Raḥîme Hânım’a Allâh cinân eyleye
me’vâ (**Tarih 43/5**)

1.92. Rāzî:

Mücevherle müzeyyen söyledim
târîhîni **Rāzî**
Şeref verdi kudümiyle cihâna Tayyibe
Hânım (**Tarih 45/1**)

1.93. Rāzî:

Geldi şakḳ-ı hâmeye **Rāzî** dedim
târîhîni
Eski hâmmâm yeñiden ta’mîr olundu
pek laṭîf (**Tarih 50/2**)

1.94. Rāzī'i:-i

Kec-nigāh eyler hemān bu **Rāzī'i**
tekdi̇r içün
Sāķi-i cān eglerim ben kec-nigāh eyler
baña (**Gazel 6/5**)

1.95. Rāzī'i:-i

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in'ām et
Bu **Rāzī'i** ilzām et senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.96. Rāzī'i:-i

Rāzī'i belā baħrına ilkāya sebep ne
Taħlīş-i girībān içün elden ele düşsem
(**Gazel 93/5**)

1.97. Rāzī'i:-i

Bezm-i hāşş-el-hāşıña bu **Rāzī'i** eyle
enīs
Mübtelā-yı derdiñim dermāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/5**)

1.98. Rāzī'nin:-nin

Bu **Rāzī'nin** niyāzını qabül eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgānı (**Kıt'a 3/7**)

1.99. Rāzī'niñ:-niñ

Qabül eyle bu **Rāzī'niñ** du'āsın
Qıyāmetde bağışla mācerāsın
(**Mesnevi 2/17**)

1.100. Rāzī'ye:-(y)e

Cān verme benim cānıma bī-minnet
efendim

Tīg-i nigehiñ **Rāzī'ye** meydān
okudukça (**Gazel 118/5**)

1.101. Rāzī'ye:-(y)e

Rūyıña baqdıkça **Rāzī'ye** gelir biñ
dürlü hāl
Bābıña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.102. Rāzī'yi:-(y)i

Zülf-i sevdāsıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā **Rāzī'yi** şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

2.) Rıza gösteren, razı olan, boyun
eğen; Bursalı İbrahim Rāzi.

2.1. Rāzīyim:-(y)im

Ol perī-endām beni dīvāne etse
Rāzīyim
Rāzīyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

2.2. Rāzī'yiz:-(y)iz

Būm-veş biz **Rāzī'yiz** nañnū qasemnā
sırrına
Sākin-i vīrāneyiz genc-i kanā'at
bekleriz (**Gazel 52/9**)

2.3. Rāzīyiz:-(y)iz

Her cihetle **Rāzīyiz** biz hıkmət-i
Yezdān'a çün

Biz tecellî cilvesinde sūz-nāk hāletiz
(Gazel 53/8)

rāz-ı dil:

1.) Gönül sırrı.

1.1. rāz-ı dil:-iñ, -i

Rāz-ı diliñi gayriye gel söyleme

küstāh

Her nā-ḥalefi er gibi hem belleme

küstāh (Gazel 26/1)

rāz-ı nihān:

1.) Gizli tutulan sır.

1.1. rāz-ı nihān:-ım

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşikār

etdim

Dil-i şad-pāreme rahmın bedīdār

olduğun bildim (Gazel 96/3)

1.2. rāz-ı nihān:-ım

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña

seniñ āyā

Ṭuyuldu ‘āleme rāz-ı nihānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/4)

Rāzī ol-:

1.) İtaat etmek, yetinmek, kabul etmek; Bursalı İbrahim Razi olmak.

1.1. Rāzī ol-:

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā beynehüm

taḳdīrine

Cümleniñ rızḳın veren dā’im Ḥudā
degil mi yā (Gazel 8/4)

1.2. Rāzī ol-:

Ġam yeme rızḳıña ey ġāfil Ādem-zāde

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden

geçdik (Gazel 82/9)

1.3. Rāzī ol-:

Derd ü endüh u elem āb-ı sirişk

mūnisim

Rāzī ol sen Rāzīyā şarf edegör orada

(Gazel 126/5)

1.4. Rāzī ol-:-du, -ñ

Rāzī olduñ Rāzīyā ‘ālemde sırr-ı

ḥikmete

Şāf edip ḳalbiñ sarāyın bī-zevāl

sultāna tūt (Gazel 16/5)

1.5. Rāzī ol-:-ur, -sa, -ñ

Rāzīyā **Rāzī olursañ** Ḥaḳ saña yāver

olur

Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a ‘lādır

yerim (Gazel 100/5)

Rāzī-i ‘āciz:

1.) Aciz Razi; Bursalı İbrahim Razi.

1.1. Rāzī-i ‘āciz:

Var mı bir ḥāline Rāzī şükrini taḳdīm

eder

Biri bu **Rāzī-i ‘āciz** mā‘adā degil mi

yā (Gazel 8/5)

1.2. Rāzi-i ‘āciz:

Kesmedim aşlā ümīdim bāb-ı
luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘āciz gibi bir mübtelā gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.3. Rāzi-i ‘āciz:-iñ, -e

Rāzi-i ‘āciziñe luṭf u kerem eyle
meded

Bir ramaḵ ḵaldı hemān ḵıḵmağa cānım
bi’l-lāh (**Gazel 129/7**)

Rāzi-i āvāre:

1.) Başıboş gezen Rāzi; Bursalı
İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i āvāre:-ñ, -e

Bir teraḥḥum eyleseñ bu **Rāzi-i**
āvāreñe

‘Aqlımı yağmaya verdi çeşm-i mest
āhūlarıñ (**Gazel 79/5**)

1.2. Rāzi-i āvāre:-niñ

Rāzi-i āvāreniñ ārām-gehin etme
su‘āl

Düşdigim iḵlīm-i āḥir olduğum
Bağdād-ı ‘aşḵ (**Gazel 73/5**)

Rāzi-i bī-çāre:

1.) Çaresiz, zavallı Razi; Bursalı
İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i bī-çāre:

Yār tesellī eyledikçe ‘āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū eyler efendim **Rāzi-i bī-çāre**
ḥaz (**Gazel 69/7**)

1.2. Rāzi-i bī-çāre:

Ḥazret-i Ḥaḵḵ’a yarar bir ‘ameliñ var
mı seniñ

Düşün ey **Rāzi-i bī-çāre** ḥicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

1.3. Rāzi-i bī-çāre:-niñ

Ger şorarsañ **Rāzi-i bī-çāreniñ** ārām-
gehiñ

Bir kebūter gibi ben ṭayrāna açdım
perr ü bāl (**Gazel 84/5**)

1.4. Rāzi-i bī-çāre:-niñ

Rāzi-i bī-çāreniñ maṭlūbını Allāh
verir

Cān u dilden eyleye dā’im niyāz bī-
iştibāh (**Gazel 123/5**)

1.5. Rāzi-i bī-çāre:-niñ

Pek ḥarāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle bir ta‘mīr efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

1.6. Rāzi-i bī-çāre:-(y)e

Māh-ı şevvāl mātem oldu **Rāzi-i bī-
çāreye**

Göz göre maḥbūbesin teslīm-i a‘dā
eyledi (**Müfret 54/1**)

Rāzi-i bī-kes:

1.) Kimsesiz Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i bī-kes:

Tevekkül bābının derbānı oldu **Rāzi-i bī-kes**

Benim Allāh'dan özge sevdiğim hiç bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

1.2. Rāzi-i bī-kes:

İlāhī **Rāzi-i bī-kes** gedānıñ cürmin 'afv eyle

Amān ihlāş ile hatm et ki tevḥīdi müdām etdim (**Kaside 1/11**)

Rāzi-i dil-hasta:

1.) Gönlü hasta Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i dil-ḥasta:-(y)a

Rāzi-i dil-ḥastaya dād eyleseñ dermān olur

Cānıma kār etdi cevriñ pür-cefā cānım meded (**Gazel 27/5**)

1.2. Rāzi-i dil-ḥasta:-(y)ı

Şād-mān eyler vişāliñ **Rāzi-i dil-ḥastayı**

Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler süre mi (**Kaside 2/5**)

Rāzi-i ḡam-keş:

1.) Acı çeken Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i ḡam-keş:-iñ, -i

Rūz u şeb ağlamadan dīdelerim kan etdiñ

Rāzi-i ḡam-keşiñi hecr-ile giryān etdiñ (**Müseddes 1/14**)

Rāzi-i kemter:

1.) Fakir, zavallı Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i kemter:

Nā-murād olmuş iken bu **Rāzi-i kemter** gedā

Ḥışm-ı dil-dūz-ı niğehden feyz-nāk etdiñ beni (**Gazel 146/7**)

1.2. Rāzi-i kemter:

Rāzi-i kemter gedā dūrdāne tārīḥ söyledi

Ḥabbezā bir oṭa bünyād eyledi 'izzet be-nām (**Tarih 37/11**)

1.3. Rāzi-i kemter:

Düşümde bāri görsem āh seni ben ey melek manzar

Seniñ derd ü firākıñla kül oldu **Rāzi-i kemter** (**Terci-bend 2/17**)

Rāzi-i medhūş:

1.) Şaşırp korkmuş Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i medhūş:-ı, -n, -a

Ḳadrine tevḳīr edenler bezmine nā'il
degil
Nīm nigāh etmez 'acebdir **Rāzī-i**
medhūşına (Gazel 114/5)

Rāzī-i mu'arrif:

1.) Bilgili Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzī-i mu'arrif:

Bu **Rāzī-i mu'arrif** cümle ḳuşūr
cürmine yā Rab
Ḥalāş et ben ġarībi dā'imā nā-ḳār eder
baḥtım (Gazel 89/5)

Rāzī-i nākām:

1.) Arzusuna ulaşamamış Razi; Bursalı
İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzī-i nākām:

Rāzī-i nākām seniñ rüyıñda idrāk
eyledi
Luṭfuña mazḥar düşen ben gibi
kemterden midir (Gazel 30/6)

Rāzī' -i nālān:

1.) Ağlayan Razi; Bursalı İbrahim
Rāzi.

1.1. Rāzī' -i nālān:

'Āşıkına yār olan derdine dermān olan
Ṭurresine bend olan **Rāzī' -i nālān**
imiş (Gazel 65/5)

1.2. Rāzī-i nālān:-ı

Rāzī-i nālānı ḳıldıñ rāyegān
Degmez imiş bir pula kevn ü mekān
(Terci-bend 3/27)

Rāzī-i nā-puhte:

1.) Tecrübesiz Razi; Bursalı İbrahim
Rāzi.

1.1. Rāzī-i nā-puhte:-(y)e

Rāzī-i nā-puhteye çekme āhıñ bī-
hūdedir
Ṭālī' i yāver degil bī-ḳāre çok sa'y
eyledi (Müfret 35/1)

Rāzī' -i nā-şāde:

1.) Mutsuz Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzī' -i nā-şāde:-(y)e

Cān u dilden sa'y edip ḥizmetlerin
ḳıldım ḳabūl
Yā İlāhī bir velāyet **Rāzī' -i nā-şāde**ye
(Nazm 12/2)

Rāzī' -i nāzik-mizāc:

1.) Nazik tabiatlı Razi; Bursalı
İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzī' -i nāzik-mizāc:-e

Rāzī' -i nāzik-mizāce söyleme derd ü
ḳışşasın
Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (Müfret 8/1)

Rāzī-i şeydā:

1.) Deli divane Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i şeydā:

Mekr-i zenāna ser-defter oldu

Rāzi-i şeydā ‘āciz-figende (**Gazel 124/9**)

1.2. Rāzi-i şeydā:

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz

şimdi hīç

Var ise dünyāda yokdur ‘uqbāda belki buluna (**Müfret 55/1**)

Rāzi-i şikeste dil:

1.) Gönlü kırık Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i şikeste dil:

Abd-i ‘āciz hem za‘īf **Rāzi-i şikeste dil**

Vaqt olur baş eger mi Cemşīd

Keykubād’a (**Gazel 125/11**)

Rāzi-i sühandān:

1.) Güzel söz söylemeyi bilen Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i sühandān:-ı

Nokşānımı ‘afv eyler ise vāşīf efendi

Rāzi-i sühan-dānı hünerver biliriz biz (**Gazel 50/9**)

Rāzi-i sühan-perver:

1.) Güzel sözlü, söz ustası Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i sühan-perver:-i

Rāzi-i sühan-perveri red etme

murādın

Ben ‘āşık-ı bī-çāreye kıyma haberim var (**Gazel 46/6**)

1.2. Rāzi-i sühan-perver:-i

Rāzi-i sühan-perveri ta‘n eyler

eḥibbā

Elden ne gelir turesine taḥdī o ḥānım (**Gazel 92/7**)

Rāzi-i şūrīde:

1.) Zavallı Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i şūrīde:-niñ

Ḥaṭ-ı la‘līñ ‘aqlın aldı **Rāzi-i şūrīdeniñ**

Nev-bahār eyyāmı cāmıla Cem gibi

āyīn tutar (**Gazel 37/7**)

Rāzi-i yārān:

1.) Razi’nin dostu; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i yārān:-ı

Rāzi-i yārānı dā‘im āh edip

Rūḥı içün bir de du‘ā eyledi (**Tarih 44/6**)

Rāzi-i zār:

1.) Ağlayan Razi; Bursalı İbrahim Rāzi.

1.1. Rāzi-i zār:-lñ

Du‘āsın müstecāb eyle İlāhī **Rāzi-i zārīñ**

Kerem kıl fażl u luţfuñdan meded hāli yamān oldu (**Gazel 143/7**)

Rāziyā:

1.) "Ey Rāzi" anlamında şairin kendisine hitabı.

1.1. Rāziyā:

Rāziyā nākām olursañ kām bulup kām almağa

Kām olan bī-çāreler hīç kāna olmaz āşinā (**Gazel 3/7**)

1.2. Rāziyā:

Rāziyā nev derde düşdüñ var devā dermān ara

Vechine mazhar düşen ol turreler hayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.3. Rāziyā:

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi vermem seniñ

Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder baña (**Gazel 5/5**)

1.4. Rāziyā:

Nev-zuhūr yārāna mā’il olalı mehpāreler

Rāziyā ‘ālī nazardır elverir yārān baña (**Gazel 7/5**)

1.5. Rāziyā:

Eyledi baht-ı siyāhım ğamlara düşvār beni

Rāziyā rüy-ı cihānda daği gam neyler baña (**Gazel 9/5**)

1.6. Rāziyā:

Qābil-i tefhīm degildir **Rāziyā** evşāfi hīç

Şüretin taşvīr eden ressāma kıldım ilticā (**Gazel 10/5**)

1.7. Rāziyā:

Dünye vü ‘uqbāyı dilden **Rāziyā** terk eyledim

Cennetiñ medhīni vā’iz ne dırāz eyler baña (**Gazel 11/5**)

1.8. Rāziyā:

Levh-i dilden **Rāziyā** hakk oldu şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz olmuş saña (**Gazel 13/5**)

1.9. Rāziyā:

Rāziyā yārān-ı şādık cümleden olsun niyāz

Oğu gel bir fātiha rūhum içün eyle sevāb (**Gazel 14/7**)

1.10. Rāziyā:

Rāzi olduñ **Rāziyā** ‘ālemde sırr-ı
hikmete
Şāf edip qalbiñ sarāyın bī-zevāl
sultāna tut (**Gazel 16/5**)

1.11. Rāziyā:

Yār su’āl etmez diye hāl-i dil-i
āzürdemi
Rāziyā derd-i derūnum kim su’āl eyler
baña (**Gazel 18/9**)

1.12. Rāziyā:

Rāziyā kankı güzeldir yārime mānend
olan
Haddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān ile
bağş (**Gazel 19/5**)

1.13. Rāziyā:

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī
Cān bağışlar **Rāziyā** sevdā bulur gāyet
revāc (**Gazel 22/7**)

1.14. Rāziyā:

Varıp kūy-ı dilārāda yüzüñ sür dā’imā
Rāziyā
Eger ‘āşık iseñ sen de bırak da’vā-yı
şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.15. Rāziyā:

Bu tarağdan **Rāziyā** feyziñ seniñ yok
egledüm
Meclis-i aḥbābda sen hāzır-cevāb
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

1.16. Rāziyā:

La‘l-i dilber gibi meyle pür olup
gözler beni
Bir ayağ ile irişür **Rāziyā** dermān
kadeḥ (**Gazel 25/5**)

1.17. Rāziyā:

Rāziyā şordum lebiñ gavgāsını kimdir
eden
Mübtelālar bağş ederler lebi sükkerden
lezīz (**Gazel 29/5**)

1.18. Rāziyā:

Şerḥ olunmaz **Rāziyā** vaşfında
‘ācizdir kalem
Nice tefhīm eylesün şā‘ir olan
dīvāneler (**Gazel 33/8**)

1.19. Rāziyā:

Güş edenler **Rāziyā** bu nev-zuhūr
ebyātımı
Bende-i efgende oldu ‘āşık-ı gam-
h‘āreler (**Gazel 34/8**)

1.20. Rāziyā:

Unutdum **Rāziyā** dār-ı fenāda semt-i
‘uḳbāyı
Alır şabr u kararım hāl-i rūḥānı çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

1.21. Rāziyā:

Ol perī-endām beni dīvāne etse
Rāziyim

Rāziyā Leylā seven Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

1.22. Rāziyā:

Fā'ik-i akrān olursuñ himmet-i dildār
ile

Rāziyā şayd olduğıñ dilberleriñ
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

1.23. Rāziyā:

Hāzret-i Qur'an'a etmiş **Rāziyā** bir
intisāb

Ne selāsetdir görürsüñ ne sırr-ı Qur'an
oğur (**Gazel 41/5**)

1.24. Rāziyā:

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına hāk-i
kadem olsam

Hudā'dan bu niyāzı **Rāziyā** her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.25. Rāziyā:

Bir nefesde mālīk eyler evvelini āhire
Rāziyā bīdār ederler aç gözün
meydāndadır (**Gazel 45/5**)

1.26. Rāziyā:

Nice mümkün söyleyem bu gönül
hengāmını
Hāmūş ol sen **Rāziyā** yārdan her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.27. Rāziyā:

Sikke-ber ser-çāker-i Monlā-yı

Rūm'uz **Rāziyā**

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behçetiz
(**Gazel 53/9**)

1.28. Rāziyā:

Rāziyā ‘Avni’ye tanzīr edemez senin
şi‘riñ

Dir isem remz-i sūhan-perverimi dāl
olmaz (**Gazel 58/7**)

1.29. Rāziyā:

Cihāngīrlikten el çek **Rāziyā** pīr-i
‘za‘īf olduñ

Civānım ser-firāz olmuş şecā‘atle
pelenglenmiş (**Gazel 62/7**)

1.30. Rāziyā:

Derd-i yāre düş olanlar āh eder leyl ü
nehār

Var yūri meydān-ı ‘aşkda **Rāziyā**
merdāna baş (**Gazel 66/5**)

1.31. Rāziyā:

Rāziyā bī-hūde efgān eyleme haddiñ
degil

Yoluna cān vermedir bu yolda
cānāndan ğaraż (**Gazel 67/7**)

1.32. Rāziyā:

Ser-te-ser iklīm-i hūsni zabt u rabt etdi
dirīğ

Rāziyā eyler şafāsın zevk-ile āh şād-ı
hat (**Gazel 68/5**)

1.33. Rāziyā:

Būse maṭlūb eyledim nāz-ile eyler
ictināb

Rāziyā ‘özü eyleyen ‘izāra kıldım
elvedā’ (Gazel 70/5)

1.34. Rāziyā:

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā hālim
ḥarāb

Ḥancer-i dildūz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ (Gazel 71/7)

1.35. Rāziyā:

Rāziyā bu pendimi gūşıñna mengūş
eyleyip

Ma‘nevī bir dest-res tūt cānıñ eyle ber-
taraf (Gazel 72/5)

1.36. Rāziyā:

Ḥasbiḥālim söylerim ben Rāziyā leyl
ü nehār

Gūşıñna girmez seniñ ālıñ da çok ḥālīñ
de çok (Gazel 75/5)

1.37. Rāziyā:

Rāziyā bu keşmekeşden fārīg ü
teslīme gel

Eyleyen bāb-ı tevekkül vākıf-ı esrār-ı
‘aşk (Gazel 76/7)

1.38. Rāziyā:

Dü cihānı terk edenler irişür
maḳşūdına

Feyz-i Ḥaḳ’la Rāziyā her
gāhlananlardan mısıñ (Gazel 78/5)

1.39. Rāziyā:

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā

Bu ğarībe etdiğiñ ikrārıñna tırmaz
mısıñ (Gazel 80/5)

1.40. Rāziyā:

Ḥazret-i vāşıfı tanzīr etmege kıldım
merām

Rāziyā bī-çārelikle çāredār oldu gönül
(Gazel 85/9)

1.41. Rāziyā:

Es‘ada tanzīr ederseñ Rāziyā güftārıñı
İnce bil şırma kemerle ḥāre ḳāftānı
güzel (Gazel 86/5)

1.42. Rāziyā:

Ḥırḳa-i teslīme ikrār eyledim şimden
gerü

Rāziyā Monlā-yı Rūm’dan bir külāh
ister gönül (Gazel 87/7)

1.43. Rāziyā:

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir ḳazā

Aldı gönülüm ol ṭarīḳden pīri Selmānlı
güzel (Gazel 88/9)

1.44. Rāziyā:

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım şaķın fāş
eylemem
Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/5**)

1.45. Rāziyā:

Rāziyā Rāzī olursañ Hāķ saña yāver
olur
Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

1.46. Rāziyā:

Bi-hāmdi‘llāh ki ol rezzāķ-ı ‘ālem
olduğın bildim
Tevekkül ni‘met-ile **Rāziyā** leyl ü
nehār etdim (**Gazel 101/7**)

1.47. Rāziyā:

Yoluna baş u cān verseñ yine icrā-i
resm eyler
Eliñ çek **Rāziyā** dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından (**Gazel 102/5**)

1.48. Rāziyā:

Rāziyā bu keşmekeşden fāriğ ol eyle
edeb
Meyl eder erbāb-ı hikmet adamıñ
sengīnine (**Gazel 117/5**)

1.49. Rāziyā:

Rāziyā sahte hūlūşı ‘arz edersin
dā‘imā
Keşf-i rāzından ‘aceb encām geldi
hātıra (**Gazel 121/9**)

1.50. Rāziyā:

Derd ü endüh u elem āb-ı sirişk
mūnisim
Rāzī ol sen **Rāziyā** şarf edegör orada
(**Gazel 126/5**)

1.51. Rāziyā:

Rāh-ı Hāķķ’a sen daği ķurbān olursuñ
Rāziyā
Қоç gibi cān vermek ister da‘vī-i
īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.52. Rāziyā:

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mūmkūn degil
Çāresiz derdiñ seniñ ne çāre Allāh
‘aşķına (**Gazel 131/7**)

1.53. Rāziyā:

Ben leb-i zenden zülāl-i zemzemi
şorsam dedim
Rāziyā kılmaz taħammül ğamze-i
hūn-hārına (**Gazel 132/9**)

1.54. Rāziyā:

Rāziyā cevır ü cefādır ol mehiñ
endīşesi
Bī-vefādır neyleyim gelmez vefā
meydānına (**Gazel 133/7**)

1.55. Rāziyā:

Mū-be-mū āh dil düşürdüm turre-i
tarrārına

Tel tel olmuş **Rāziyā** şol ‘anber-nisār
ola (**Gazel 134/7**)

1.56. Rāziyā:

Bir nighle **Rāziyā** kılsa teraḥḥum ol
peri

Derdime dermān ederdim ġamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

1.57. Rāziyā:

Ḥāne-i dilde görünür **Rāziyā** her dem
baña

Bir göründü gözüme kördüm hemān
görünmedi (**Gazel 138/5**)

1.58. Rāziyā:

Ḳāl ile tefhīm olunmaz **Rāziyā** çekme
te‘ab

Ḥāṭıra gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi (**Gazel 140/5**)

1.59. Rāziyā:

Bu şeb va‘d-i kerīminden vişāl-i
bezmine çekdi

Lebinden būselerle **Rāziyā** ḥāşıl
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.60. Rāziyā:

Ġamdan özge bir refiķim qalmadı aşlā
benim

Rāziyā ḥāl-i dilim qan aqladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

1.61. Rāziyā:

Ḥālīmi ‘arz etsem ammā kimseler
raḥm eylemez

Rāziyā āh ile giryān olmayan bilmez
beni (**Gazel 147/8**)

1.62. Rāziyā:

Nā-ümīd ol **Rāziyā** sen meclis-i
cānāneden

Tīġ-i qahr-ı ġamze-nāk rāh-ı ḥāk eyler
beni (**Gazel 149/5**)

1.63. Rāziyā:

Rāziyā şordum demez bu lebleri gül-
fāmeden

Bu imiş aldım ḥaber maḥbūbeler
maḥbūbesi (**Gazel 152/5**)

1.64. Rāziyā:

Seni āġāḥ edeyim ben **Rāziyā**

Bu fenā gülzārda yok cennetde var
(**Gazel 153/10**)

1.65. Rāziyā:

Rāziyā eyler du‘ā dā‘im saña

Vāşıfıñ tārīḥini göndür bana (**Mesnevi**
1/23)

1.66. Rāziyā:

Feth olunmaz **Rāziyā** varmaz zebān

Müşkil oldu bu luġaz söyle hemān
(**Mesnevi 3/13**)

1.67. Rāziyā:

Rāziyā şāhib-edā dildādedir
‘Āşıkānı hep semāzen dededir
(Mesnevi 4/11)

1.68. Rāziyā:

Rāziyā tūt pendimi diñle beni
Sevgilidir etmeyenden edeni (Mesnevi
5/7)

1.69. Rāziyā:

Pās-bānı bī-zebān germābedir
Hidmetinde **Rāziyā** bevvābedir
(Mesnevi 6/8)

1.70. Rāziyā:

Feyzī Pāşā-zāde Hāk’dan feyz alıp der
Rāziyā
Bir ziyād-ı feyz için hem dest açıp
kıldım du‘ā (Tarih 4/1)

1.71. Rāziyā:

Bu Mīr Aḥmed’in cem‘iyetine **Rāziyā**
tārīḥ
Ḥesāb et lafz-ı tārīḥ hemān ma‘lūm
olur ol an (Tarih 5/7)

1.72. Rāziyā:

Rāziyā tārīḥine dūrdāne tārīḥ
söyledim
Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī ḥabbezā behcet-
fezā (Tarih 9/11)

1.73. Rāziyā:

Cevherī tārīḥ dedirdi **Rāziyā** bir er
gelip
Bu ‘atīk naḫşibendi ma‘bedin kıldı
cedīd (Tarih 13/2)

1.74. Rāziyā:

Hān Selīm ābād edince **Rāziyā** tārīḥ
dedim
Eyledi Maḥmūd Efendi tekyesin
dārū’s-selām (Tarih 14/20)

1.75. Rāziyā:

Rāziyā mīlādına dūrdāne tārīḥ
söyledim
Hüsniye Hānım müşerref kıldı mihr-i
edebī (Tarih 18/1)

1.76. Rāziyā:

Resm-i zībāsın görünce **Rāziyā** tārīḥ
dedim
Eski cāmi‘ yeñilendi kudret-i Yezdāna
bak (Tarih 20/7)

1.77. Rāziyā:

Düşdi bir menkūṭi tārīḥ **Rāziyā** eyler
hesāb
Kıldı pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif
‘uḳbāya ḥirām (Tarih 21/7)

1.78. Rāziyā:

Bir niyāz ile mücevher **Rāziyā** tārīḥ
dedim
Mīr Raḥmī kıldı ihyā ḥücre’-i zīnetle
ḥūb (Tarih 24/1)

1.79. Rāziyā:

Söyledim tām mışra‘ tārīḥ **Rāziyā**
teşrīfine

Oldu İbrāhīm Pāşā Bursa’ya ‘ālī vezīr
(**Tarih 27/2**)

1.80. Rāziyā:

Rāziyā tārīḥ ile bir de du‘ā maṭlūb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mīr ile ābād
eden (**Tarih 28/1**)

1.81. Rāziyā:

Rāziyā dūrdāne tārīḥ söyledim
bünyādına

Dil-güşā kāşāne kıldı ‘İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

1.82. Rāziyā:

Dört taraftan çıkdı züvvār **Rāziyā**
tārīḥ dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan ‘azm-i me’vā
eyledi (**Tarih 31/1**)

1.83. Rāziyā:

Söyledim cevherle tārīḥ **Rāziyā**
mīlādına

Süleymān Cānib’iñ bahtın ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

1.84. Rāziyā:

Söyledim dūrdāne tārīḥ **Rāziyā**
mīlādına

Rābi‘a Ḥānım’la şādān kıldı çün Allāh
bugün (**Tarih 40/1**)

1.85. Rāziyā:

Düşdi bir dūrdāne tārīḥ **Rāziyā**
mīlādına

Māhir’i ‘ārif zamānıñ yāveri ğaffār ola
(**Tarih 46/1**)

1.86. Rāziyā:

Söyledim menkūṭī tārīḥ **Rāziyā**
mīlādına

Āmire Ḥānım’la tezyīn eyledi bezm-i
felek (**Tarih 47/1**)

1.87. Rāziyā:

Düşdi şakḳ-ı ḥāmeden dūrdāne tārīḥ
Rāziyā

Naẓmiyā liḥyeñ sefid olmaḳ revādır
luṭf ile (**Tarih 48/1**)

1.88. Rāziyā:

Bir düşürdüm **Rāziyā** mīlādınıñ
tārīḥini

Gülsitān-ı dehre geldi Rāmiz-i ‘ālī-
mizāc (**Tarih 49/1**)

1.89. Rāziyā:

Rāziyā bā ile yazdım söyledim tārīḥini
Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 51/1**)

1.90. Rāziyā:

Rāziyā gūyālīk etme gūş eder ehl-i sūhān

Bezm-i ‘irfānda seniñ ħaddiñ deġil açma dehan (**Terkib-bend 1/19**)

Rebī‘u’l-ahir:

1.) Kameri ayların dördüncüsü.

1.1. **Rebī‘u’l-ahir’iniñ:-i, -niñ**

Burūsa mütesellimi Maħmūd Pāşā’ya bā-fermān-ı ‘ālī kethüdā naşb olunup

...

me’mūriyetimiz ile biñ iki yüz beş senesi **Rebī‘u’l-ahir’iniñ** on altıncı çehār-şenbe günü (**Dibace 3/4**)

recā-gīr ü senā-bāz ol:-

1.) Ricada ve övgüde bulunmak.

1.1. **recā-gīr ü senā-bāz ol:-arak**

tażarru‘ u niyāz ve **recā-gīr ü senā-bāz olarak** ve bi’l-münāsebet ba‘zı mevād zımnında iktizā eyledikçe kezalike tevārīhāt u münācāt u nu‘ūt u medħiyāt u luġazāt u rubā‘iyāt u (**Dibace 4/11**)

red et:-

1.) Reddetmek, geri çevirmek.

1.1. **red et:-me**

Rāzī-i sūhān-perveri **red etme** murādıñ

Ben ‘āşık-ı bī-çāreye kıyma ħaberim var (**Gazel 46/6**)

redd:

1.) Kabul etmeme, geri çevirme.

1.1. **redde:-e**

Dem-be-dem cevır ü cefāñı **redde** güç çekmekde güç

Sevdiğim cānım a zālīm pīç ü tāb etmekde güç (**Matla 29/1**)

refākat:

1.) Yol arkadaşlığı, refakatçılık.

1.1. **refākatden:-den**

Müjeñ ‘aşkına ey āfet şehādet fikrine düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü ‘ālemde **refākatden** (**Gazel 106/4**)

ref‘ et:-

1.) Yukarı kaldırmak, yükseltmek.

1.1. **ref‘ et:-ip**

Ref‘ edip iki elim Rāzī hemān tārīh didüm

Ola İsmā‘īl Ĥayrī bu cihānda kām-yāb (**Tarih 17/9**)

refik:

1.) Arkadaş, yoldaş.

1.1. **refikim:-im**

Ėamdan özge bir **refikim** kalmadı aşıla
benim
Rāziyā hāl-i dilim kan ağıladı dīdem
gibi (**Gazel 144/5**)

refik kıl-:

1.) Arkadaş olmak, yoldaş olmak.

1.1. refik kıl-:

Yā İlāhi **kıl** bu zāta daḥi tevfiķiñ **refik**
Her umūri ḥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

reftār:

1.) Gidiş, yürüyüş.

1.1. reftār:-ı

Bir niğehle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü **reftārı** ḥūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

reh:

1.) Yol, amaç, maksat, uğur.

1.1. rehiñde:-iñ, -de

Emriñe dil-besteyim tā ḳālū belā'dan
beri
Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā
ictināb (**Gazel 14/2**)

rehber:

1.) Kılavuz, yol gösterici.

1.1. rehberindir:-in, -dir

Şerī'at tīgını çekdiñ cihana
Daḥi nāmūs-ı ekber **rehberindir**
(**Kıt'a 1/5**)

reh-i 'aşk:

1.) Aşk yolu; Hz. Peygamber'in izi.

1.1. reh-i 'aşk:-iñ -da

Reh-i 'aşkıñda her ān kām-rānım yā
Resūlullāh
Şerī'at tīgıñ ile ḥūn-feşānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/1**)

rehin:

1.) Alıkonulmuş, tutsak; aşığın gönlü.

1.1. rehīnimden:-im, -den

Dilim rehn eyledim sevdā-yı 'aşk-ı
pür-melāliñde
Fedādır yoluña cānım velī geçmem
rehinimden (**Gazel 108/3**)

rehn eyle-:

1.) Rehin bırakmak, teslim olmak.

1.1. rehn eyle:-di, -m

Dilim **rehn eyledim** sevdā-yı 'aşk-ı
pür-melāliñde
Fedādır yoluña cānım velī geçmem
rehinimden (**Gazel 108/3**)

reh-nümā:

1.) Yol gösteren, lider, rehber.

1.1. reh-nümāmız:-mız

Ser-i kâfilemiz kûtb-ı zamândır
Tarîk-i Hakk'a gider **reh-nümâmız**
(Gazel 54/2)

reh-nümâ ol-:

1.) Yol gösterici olmak, rehber olmak.

1.1. **reh-nümâ ol-: -du, -ñ**

Âferîn 'aşk-ı mecâzım **reh-nümâ**
olduñ baña

El yudurduñ dü cihândan şimdi pāk
etdiñ beni (Gazel 146/6)

rekâket:

1.) Cümlelerdeki tutarsızlık,
bağlantıdan yoksunluk, ifâdenin zayıf,
nazmın âhenksiz olması.

1.1. **rekâket:**

muṭâla'alarında dâll u medlûlunda ve
vezn ü mevzûnunda **rekâket** ü
saḳâmet bulurlarsa
beşerîyyetime ḥaml eyleyip dâmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rûḥ-ı
âcizâneme bir (Dibace 4/17)

remz-i sühan-perver:

1.) Söz besleyen remizler.

1.1. **remz-i sühan-perver: -im, -i**

Râziyâ 'Avni'ye tanzîr edemez senin
şi'riñ
Dir isem **remz-i sühan-perverimi** dâl
olmaz (Gazel 58/7)

rengîn:

1.) Parlak, renkli.

1.2. **rengînedir: -e, -dir**

Şāhib-i inşāf olan taḥsîn eder
merdānedir
Ġayriler gûş eylemezler bî-me'āl
rengînedir (Terkib-bend 1/21)

1.3. **rengînine: -i, -n, -e**

Dil düşürdüm dil-rubânıñ rûyınıñ
rengînine

Zevrak-ı şahbâyı sürdüm baḥr-ı 'aşk
enginine (Gazel 117/1)

resm:

1.) Durum, şekil, tarz, suret, motif,
nakış.

1.1. **resmi: -i**

Yapdı bir 'ālî-neseb kim hem sa'îd
hem nazîf
Verdi revnaḳ ḥüsnüne **resmi** daḥi oldu
zarîf (Tarih 50/1)

1.2. **resm-içün: -içün**

Kendi ta'lîm eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben çerāğ oldum sevmek **resm-içün**
maḥbûbeme (Müfret 17/1)

1.3. **resmin: -in**

Tutup cevır ü sitem **resmin** ne yoldur
bu gidersiñ sen

Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.4. resmine:-i, -ne

Bu sa‘ādet-hāneniñ **resmine** tārīhin
dedim

Māşāallāh resm-i zībā cāy-ı ‘ālī dil-
güşā (**Tarih 4/2**)

1.5. resmini:-i, -n, -i

Dil-rubālīk **resmini** icād eder kılsa
murād

Sū-be-sū sihr öğredür şol ğamze-i
fettān aña (**Gazel 4/6**)

1.6. resminiñ:-i, -niñ

Dil-rubālīk **resminiñ** icādına budur
sebeb

Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-
dāneler (**Gazel 33/4**)

resm et:-

1.) Çizmek; kader yazmak.

1.1. resm et:-

Benim a‘mālīmı hayr ile **resm et**
Daħi imān-ı ekmele ile hatm et
(**Mesnevi 2/16**)

resm eyle:-

1.) Resim çizmek, nakşetmek.

1.1. resm eyle:-se

Behzād’a huṭūr geldi anuñ etmede
nakşın

Bir mūyını **resm eylese** biñ hāme
değişir (**Gazel 35/3**)

1.2. resm eyle:-(y)e

Rāzī de bilir nakş-ı kalem-kārını yāriñ
Rāsım nice **resm eyleye** hem-vāre
haber ver (**Gazel 32/5**)

resmi:

1.) Resmen, gerçekten.

1.1. resmi:

Saña cevır ü cefā **resmi** tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi gūyā merāmımca
ināndırdı (**Gazel 141/4**)

resm-i nezāket:

1.) Nazik eda, nazik tavır.

1.1. resm-i nezāket:-le

Baña bir nīm nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle
Ayā **resm-i nezāketle** ‘aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

resm-i zen:

1.) Kadın sureti.

1.1. resm-i zen:-i

Gāh şefkat eyleyip **resm-i zeni** icrā
eder
Ġadr eder ğaddāra ğadrin kemāl eyler
baña (**Gazel 12/5**)

resm-i zībā:

1.) Güzel resim, güzel görünüşlü.

1.1. resm-i zībā:

Bu sa‘adet-hāneniñ resmine tārīhin
dedim

Māşāallāh **resm-i zībā** cāy-ı ‘ālī dil-
güşā (**Tarih 4/2**)

1.2. resm-i zībāsın:-sı, -n

Resm-i zībāsın görünce Rāziyā tārīh
dedim

Eski cāmi‘ yeñilendi kudret-i Yezdāna
bağ (**Tarih 20/7**)

1.3. resm-i zībāsın:-sı, -n

Resm-i zībāsın temāşā eyleyen bī-
iştibāh

Vālih ü hayrān olur bī-cān şanursın
gūyiyā (**Tarih 39/3**)

ressām:

1.) Resim yapan sanatkâr.

1.1. ressāma:-a

Qābil-i tefhīm degildir Rāziyā evşāfi
hıç

Şüretin taşvīr eden **ressāma** kıldım
ilticā (**Gazel 10/5**)

Resūlallāh:

1.) Allah’ın resulü, Hz. Peygamber.

1.1. Resūlullāh:

Yā **Resūlullāh** ‘ināyet kıldığın gün
gele mi

Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi (**Kaside 2/1**)

1.2. Resūlullāh:

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım yā

Resūlullāh

Şerī‘at tīğīñ ile hūn-feşānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/1)

1.3. Resūlullāh:

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım yā

Resūlullāh

Şerī‘at tīğīñ ile hūn-feşānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/1)

1.4. Resūlullāh:

Ümid-dārım vişālīñ bezmine yüz

sürmege dā’im

Serā-yı hasretiñde pās-bānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/2)

1.5. Resūlullāh:

Hezār cānım olursa nezrim olsun derd-
i ‘aşkıñda

Güneh-kār ümmetiñden nātüvānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/3)

1.6. Resūlullāh:

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ āyā

Tuyuldu ‘āleme rāz-ı nihānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/4)

1.7. Resūlullāh:

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim

Fedā olsun yoluña hānumānım ya

Resūlullāh (Kaside 3/5)

1.8. Resūlullāh:

Şefā‘at menba‘ısıñ bu güneh-kāra
meded eyle

Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/6)

1.9. Resūlullāh:

Benim cürmüm bütün ‘isyān-ı ‘ālemler
berāberdir

Ḳıyāmetde müşār-ı bi‘l-benānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/7)

1.10. Resūlullāh:

Ġubārıñ pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk

Cenābıñ semtine rāh-ı revānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/8)

1.11. Resūlullāh:

Ḳabūl-gāh-ı deriñde bu şalātım
eyleseñ maḳbūl

Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/9)

1.12. Resūlullāh:

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā‘at rüz-ı
maḥşerde

Ḳabūlüñle hemān şāhib-imānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/10)

1.13. Resulullāh:

Ne ḥaddim var seniñ evşāfıña lāyık
sūḥandārılık

Muvaffaḳ eyleye Mevlā lisānım yā

Resulullāh (Kaside 3/11)

1.14. Resūlullāh:

Ḥudā’dan ğayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse

Ḳamū ḳudret anuñ ben tercümānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/12)

1.15. Resūlullāh:

Bu Rāzī vāḥid ü muḥtār olan Allāh’a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āḥir-zamānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/13)

1.16. Resūlallāh:

Ḥāk-i pāy-ı ‘izzetiñi rüyıma ḳıldım
niḳāb

Yā **Resūlallāh** şefā‘at eyle Rāzī bī-
kese (**Müfret 48/1**)

reşk et-:

1.) Kıskanmak.

1.1. reşk et-:-er

Ṭurre-i ‘anber-feşānım rüyına
dökdükçe yār

Reşk eder ‘āşık-ları ol sünbül-i büyā
gibi (**Gazel 148/5**)

reşk-āver:

1.) Haset getiren, hasede düşüren,
kıskançlık uyandıran.

1.1. reşk-āver:

Bu dilārā ziyneti dil-cūya **reşk-āver**
gören
Naqş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler şenā (**Tarih 9/8**)

revā:

1.) Layık, uygun, yaraşır.

1.1. revā:

Görmedim gülzār-ı dehrin zerrece
ālāyişin
Bülbül-i cānım efendimsin **revā**
gördün mü hīc (**Gazel 21/3**)

1.2. reva:

Fāyik-i akrān-ı ‘ālem cümleñ
dānişveri
‘Ācizān u bī-kesāna dest-gīr olsa **reva**
(**Tarih 39/8**)

1.3. revādır:-dır

Göñül bāb-ı dilārāda tevekkül bendine
rāmdır
Teveccüh eylese cüz’i murād hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

1.4. revādır:-dır

Cān u dilden zār u giryān olduğum
Allāh bilir

Zāt-ı pāk-i Hāk için hem ne **revādır**
güft ü gū (**Müfret 59/1**)

1.5. revādır:-dır

Düşdi şakḳ-ı hāmeden dūrdāne tārīḥ
Rāziyā
Nazmiyā lihyēñ sefid olmak **revādır**
luḥ ile (**Tarih 48/1**)

revāc bul-:

1.) Geçerli ve değerli sayılmak,
kıymete binmek.

1.1. revāc bul:-du

Söz **revācın buldu** gayrī cūrmüne eyle
niyāz
‘Afv eder erbāb-ı rikḳat eyledim küllī
ḥaṭā (**Tarih 9/10**)

1.2. revāc bul:-du

‘Ācizāne söz **revācın buldu** gayrī kı
du ‘ā
Ki seniñ ḥaddiñ deḡilken eylediñ şarf-ı
kelām (**Tarih 37/10**)

1.3. revāc bul:-ur

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī
Cān bağışlar Rāziyā sevdā **bulur** ḡāyet
revāc (**Gazel 22/7**)

revān:

1.) Akan, akıcı.

1.1. revān:

Ėamzelerin cānıma geçdi amān
Akıdırım yaş yerine kan **revan** (**Terci-
bend 3/26**)

revān et-:

1.) Akıtmak.

1.1. **revān et-:-sün**

Yā İlāhī zāt-ı pākiñden niyāzım her
nefes
Āb-ı şabırñ sūz-ı dilden dā'imā **etsün**
revān (**Tarih 25/4**)

reviş:

1.) Sallamış, tavır, sevgilinin yürüyüşü.

1.1. **reviş:**

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
hānım
Ālūde **reviş** şūh-ı cihān tūti lisānım
(**Gazel 92/1**)

1.2. **reviş:**

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
'aceb
Böyle nā-bercā **reviş** billāh düşmez
şānına (**Gazel 133/4**)

1.3. **revişle:-le**

Bu **revişle** bu devirde feyz-yāb olmak
ne güc
Feyz taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/1**)

revnak:

1.) Göz alıcılık, parlaklık, tazelik.

1.1. **revnaķ:**

Yapdı bir 'ālī-neseb kim hem sa'id
hem nazīf
Verdi **revnaķ** ḥüsnüne resmi daḥi oldu
zarīf (**Tarih 50/1**)

revnak eyle-:

1.) Parlaklık veren.

1.1. **revnaķ eyle-:-di**

Eyledi 'Üryānī-zāde Muştafā
Efendi'ye
Vākıf-ı şānisi olmak **revnaķın** bārī
Ḥudā (**Tarih 9/4**)

revnak-ı faşl u bahār:

1.) Baharın parlaklığı ve güzelliği.

1.1. **revnak-ı faşl u bahār:**

Tāze cān buldum görünce ḥaṭ-ı nev-
ruḥsārıñı
Revnaķ-ı faşl u bahār elbet verir bī-
māra ḥaṣ (**Gazel 69/4**)

revnak-ı ḥüsn ü cemāl:

1.) Sevgilinin yüzünün parlaklığı.

1.1. **revnak-ı ḥüsn ü cemāl:**

Gidince **revnak-ı ḥüsn ü cemāl**
gūlşeniñ gördüm
O tır-i ġamzesi yārıñ nev-i ḥaṭla
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

revnak-nümā:

1.) Güzellik, parlaklık gösteren.

1.1. revnağ-nümā:

Bafra'nın şânını müzdād eyledi bî-
iştibāh

Ḥāne-i kuṭbunda gūyā beldenin
revnağ-nümā (Tarih 8/7)

revzen:

1.) Pencere.

1.1. revzeninden:-i, -n, -de

Revzeninden kesb olur zevk u şafā
Dostı çokdur kimseye etmez vefā
(Mesnevi 3/7)

1.2. revzeninden:-i, -n, -de

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra'nā
dil-güşā

Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem şafā **(Tarih 39/1)**

revzen-i cām ol-:

1.) Cam pencereye dönüşmek.

1.1. revzen-i cām ol-:-du

Bağa bağa yollarına ey civān
Gözlerimiz **revzen-i cām** oldu gel
(Gazel 83/2)

rev ver-: (Deyim)

1.) Oy vermek, seçmek için oy
kullanmak.

1.1. rev ver-:-di, -m

Teraḥḥum eyledim şimdi saña ey

çeşm-i pür-ḥūnum

Ḡubār-ı pāyını sürme eden destūra **rev**
verdim (Gazel 99/3)

revhān:

1.) Fesleğen denilen güzel kokulu bir
bitki.

1.1. reyḥānıdır:-ı, -dır

Kim bilir ki kankı bağın sünbül ü
reyḥānıdır

Bir levendāne kıyāfet şekl-i 'Osmānlı
güzel **(Gazel 88/3)**

rezzāk-ı 'ālem ol-:

1.) Alemlere rızık veren kimse; Allah.

1.1. rezzāk-ı 'ālem ol-:-duk, -un

Bi-ḥamdi'llāh ki ol **rezzāk-ı 'ālem**
olduğun bildim

Tevekkül ni'met-ile Rāziyā leyl ü
nehār etdim **(Gazel 101/7)**

ricā:

1.) İstek, dilek, ümit.

1.1. ricām:-m

Ricām kabul olur mı 'aceb bāb-ı
Ḥudā'da

Ehl-i semā du'āda benim için semāda
(Gazel 125/1)

1.2. ricām:-m

Bir **ricām** var Һazretiñden sevdigim
etme dirġ
Gel seniñle edelim geşt ü güzār lām-
elif (**Müfret 86/1**)

1.3. ricāsıyla:-sl, -(y)la

fātiҺa kırā’atiyle şevābını hibe vü bahş
eylesünler **ricāsıyla** ve bu ümīd ile
müddet-i
‘ömr ü ezmānım Һazar u seferde bu
mülāҺaza ile mürūr etmişdir. (**Dibace**
5/1)

ricā-mend:

1.) Ricacı, istekte bulunan.

1.1. ricā-mendim:-im

Hedyye eyleyip tārīҺ-i Һaşıde
söyledim ammā

Ricā-mendim Һuşūrum ‘afv ede şimdi
sūҺandārān (**Tarih 5/6**)

Rifā’ī:

1.) Ahmed er-Rifai’ye nisbet edilen
İslam dünyasının ilk tarikatlarından
biri.

1.1. Rifā’ī’dir:-dir

Seyyid AҺmed Pīr Rifā’ī şevķına şāҺ-ı
cihān

Bu **Rifā’ī’dir** ki abādına kıldı merām
(**Tarih 14/19**)

rif‘at:

1.) Makam ve mertebe yüksekliği.

1.1. rif‘ata:-a

Һaķ te‘ālā mażhar etmiş zātıñı bu
‘izzete

Āşaf-ı vaķt-i zamānsıñ lāyık olduñ
rif‘ata (**Tarih 34/1**)

1.2. rif‘ati:-i

Dü cihānıñ **rif‘ati** lā-şey‘ gibidir
‘aynıma

Kāşif-i esrar olanlar keşf-i rāz eyler
baña (**Gazel 11/3**)

1.3. rif‘atız:-ız

Pertev-i nūr-ı Һudā’dan feyż-yāb u
rif‘atız

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcetiz
(**Gazel 53/1**)

rif‘at-bīn ol:-

1.) Yüceliği gören olmak.

1.1. rif‘at-bīn ol:-duk, -un, -a

olmağla Һamdillāh Һılķat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ğarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı kābil

isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı ķadr
ile müzdād u şeref-ķarīn ü **rif‘at-bīn**
olduğın a (**Dibace 3/16**)

rif‘at-yāb:

1.) Yüceltmek.

1.1. rif‘at-yāb:

Şefā‘atī li ehli‘l-kebā‘iri yevme‘l-
kıyāmeti. E‘t-tā‘ibu mine‘z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. hadīs-i
resûlullāhiñ me‘āline daħil
eyleyip hemān Hudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi **rif‘at-yāb** ve dāru’s-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

rikāb:

1.) Büyük bir kimsenin huzuru,
makamı.

1.1. rikābımda:-ım, -da

Beni nālān eden fikr-i hayāl-i dil-rübā
bir gün
Rikābımda ğulām-āsā yürür ammā
neden şoñra (**Gazel 127/2**)

rikāb-ı dāye:

1.) Dadının huzuru, dadının makamı.

1.1. rikāb-ı dāye:-si

Māh-tāb-āsā kuşatmış çevresin
seyyāreler
‘Azm eder maħbūbelerle hem **rikāb-ı**
dayesi (**Gazel 140/4**)

rindān:

1.) Rindler, kalenderler, dünya işlerini
boş görenler.

1.1. rindān:

‘İdiyyeye zühd ehli ‘aceb cāme deġişir
Hırkasını **rindān** mey ile cāme deġişir
(**Gazel 35/1**)

1.2. rindāna:-a

Kimse vākıf olmasun hālimiñ esrārına
Nāzikāne kıl hırāmān nāz ile **rindāna**
baş (**Gazel 66/2**)

rişte:

1.) İp, iplik.

1.1. riştesin:-si, -n

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hısn-ı tende biz daħi sırr-ı velāyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

riyāzet:

1.) Az yemek, az içmek, az uyumak ve
daima ibâdet edip nefsi terbiye etme.

1.1. riyāzet:

Bu **riyāzet** hasretinden nūna döndi
kaddimiz
Nīm nigāhından hemān in‘ām geldi
hātıra (**Gazel 121/7**)

1.2. riyāzetledir:-le, -dir

Göñül teslîmine cānā şaķın sen kıl u
kāl etme
Riyāzetledir āġūş-ı habīb-i kibriyādır
bu (**Gazel 112/3**)

riyāz-ı cennet:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. riyāz-ı cennet:-e

Şağın hem-meclis olma şūfī-i ḥod-bīn
ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (**Müfret 63/1**)

rīze-i ‘anber:

1.) Anber parçası.

1.1. rīze-i ‘anber:

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına sūnbül denilirdi
Her dānesi **rīze-i ‘anber** biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

rīze-i elmās:

1.) Elmas parçası.

1.1. rīze-i elmās:

Verseñ ḥaberi bād-ı şabā būy-ı
gülümden

Bu dāğıma hem **rīze-i elmās**
ekenimden (**Gazel 104/2**)

rızā:

1.) Allah'ın rızası, şükür, hamd.

1.1. rızā:

Derd ü endūh u elem āşınā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü **rızā** var mı daḥi arada
(**Gazel 125/3**)

rızk:

1.) Allah tarafından herkese takdir
edilen nimet.

1.1. rızkıñā:-lñ, -a

Ġam yeme **rızkıñā** ey ġāfil Ādem-
zāde

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden
geçdik (**Gazel 82/9**)

rızk ver-:

1.) Nimet vermek, rızık vermek.

1.1. rızk ver-:-en

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā beynehüm
taḳdīrine

Cümleniñ **rızkın veren** dā'im Ḥudā
degil mi yā (**Gazel 8/4**)

rubā ‘iyāt:

1.) Rubailer.

1.1. rubā ‘iyāt:

tażarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba‘zı mevād
zımnında

ıḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luğazāt
u **rubā ‘iyāt** u (**Dibace 4/12**)

rū-be-rū gel-: (Deyim) (İkileme)

1.) Yüz yüze gelmek, karşı karşıya
kalmak.

1.1. rū-be-rū gel-:-di, -m

Rū-be-rū geldim bugün ben ol şeker
güftār ile
Dāmen-i vaşlın der-āgūş eyledim āzār
ile (**Terkib-bend 1/7**)

rūfekā-yı mü'minîn:

1.) Mü'min arkadaşlar.

1.1. rūfekā-yı mü'minîn:

tārīhiyle İsmā'īl nām kal'asında
muḥārebede ğalebe-i küffār ḥāk-sār
kızılbaş bed-ma'āş
vāḳī' olup biraz **rūfekā-yı mü'minîn**
ü aḥillā-i müslimîn ile der-dest-i
kefere esīr (**Dibace 3/6**)

ruh:

1.) Allah tarafından yaratıldıktan sonra
insan bedenine üflen, ölümden sonra
da varlığı devam eden ve mahiyeti tam
olarak bilinemeyen ilahi ve manevi
cevher, can, nefes.

1.1. rūḥi:-ı

Rāzī-i yārānı dā'im āh edip
Rūḥi için bir de du'ā eyledi (**Tarih**
44/6)

1.2. rūḥımı:-ım, -i

Rūḥımı beyn elden aldı oynadır esb-i
murād
Māt eder 'āşıkların açmaz ile
mānşübesi (**Gazel 152/3**)

1.3. rūḥın:-ın

İrci'ī emrin işitdi eyledi **rūḥın** fedā
Nev-nihālīm dünyē vü 'uḳbāsını kıldı
temīz (**Tarih 26/2**)

1.4. rūḥın:-ın

Meclis-i peygambere bulmuş vüṣūl
Ne sa'ādet **rūḥın** iḥyā eyledi (**Tarih**
44/3)

1.5. ruḥlarıñ:-lar, -iñ

Ḥālını kılmış perīşān kākülün
sünbüllerin
Ruḥlarıñ şevḳ ile cānā lāleniñ
bağrında dāğ (**Gazel 71/2**)

1.6. ruḥlarıñ:-lar, -iñ

Gül cemālın üzre gördüm bu gül-i
ma'nāyı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (**Gazel 30/7**)

1.8. rūḥum:-um

Rāzīyā yārān-ı şādık cümleden olsun
niyāz
Oḳu gel bir fātiḥa **rūḥum** için eyle
şevāb (**Gazel 14/7**)

1.9. ruḥum:-um

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
ḥaddim degil
Ey benim ruḥum efendim at u filim
yok şāḥa (**Tarih 8/11**)

2.) Yanak, yüz, çehre.

2.1. ruḥımıñ:-ı, -nıñ

Gül-i aḥmerdeki bŷy-ı leṭāfet

Ruḥımıñ ḥāşılāt ḥŷb-ı terindir (**Kıt'a**
1/17)

2.2. ruḥları:-lar, -ı

O ḥŷbıñ **ruḥları** ālın ḥaṭā-ver olduğun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçŷn yok eski
ḥāletden (**Gazel 106/2**)

2.3. ruḥları:-lar, -ı

Ruḥları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi

Ṭağılr üstüne kākŷl gŷyiyā sŷnbŷl
gibi (**Matla 26/1**)

2.4. ruḥlarında:-lar, -ın, -da

Servilerden serv-i nāzım ser-bŷlend
olsun da gör

Ruḥlarında ebruvānī gül-menend
olsun da gör (**Nazm 4/1**)

2.5. ruḥuñ:-uñ

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
sŷzānelerden şor

Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

ruḥ tenden çık:-

1.) Ruhun bedenden çıkması, ölmek,
can vermek.

1.1. rŷḥ tenden çık:-mak, -a

Yāri gördüm geldi cānım ağızıma bī-
iştibāḥ

Bir ramaḳ ḳaldı **tenimden çıkmağa**
rŷḥum hemān (**Müfret 24/1**)

rŷḥ-ı ācizāne:

1.) Aciz ruh.

1.1. rŷḥ-ı ācizāne:-m, -e

muṭāla‘alarında dāll u medlŷlunda ve
vezn ŷ mevzŷnunda rekāket ŷ saḳāmet
bulurlarsa

beşeriyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve **rŷḥ-ı**
ācizāneme bir (**Dibace 4/18**)

ruh-ı āl:

1.) Kırmızı yanak; sevgilinin yanağı.

1.1. ruḥ-ı āl:-ıñ

Ruḥ-ı ālıñ çaḳalım gül gül olsun
Şaḳāyık-veş ḳızar-idıñ ‘ırāḳdan (**Gazel**
103/4)

ruh-ı āteş-fezā:

1.) Ateş saçan yanak; sevgilinin
yanağı.

1.1. ruḥ-ı āteş-fezā:-sı

Görŷrsŷñ şu‘lelenmiş pŷr-żiyā vŷ nŷr-
ı maḥż olmuş

Ruḥ-ı āteş-fezāsı bāl u pervānı çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

ruh-ı cānān:

1.) Sevgilinin yanağı.

1.1. ruh-ı cānān:-da, -dır

Bu zamānda gül ararsañ bak **ruh-ı cānānadır**

Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i hüsn ü ānadır (**Gazel 45/1**)

ruh-ı gülgün:

1.) Gül renkli yanak; sevgilinin yanağı.

1.1. ruh-ı gülgün:

Hıyre-dār eyler benim bu dīde-i nem-nākımı

Bir nefes kılsam nazar āh **ruh-ı gülgün** güleriñ (**Gazel 79/2**)

1.2. ruh-ı gülgün:-in, -a

Ruh-ı gülgünına bakdım dañi müşgīn ḥatına

Dil-i ğam-ġini düşürdüm aña bir reng etdim (**Gazel 91/2**)

rūh-ı pāk:

1.) Mübarek, temiz ruh.

1.1. rūh-ı pāk:-in , -den

Ma‘nevī hıfzındadır bu belde-i ra‘nā yine

Rūh-ı pākinden niyāz-mend olmayan nādāna bak (**Tarih 20/3**)

ruh-ı şeftālū:

1.) Sevgilinin şeftaliye benzeyen yanağı.

1.1. ruh-ı şeftālū:-sı, -nı

Bāġ-ı ruhsārın temāşā edemez ‘aşıkları

Dest-i yādlar devşirirler **ruh-ı**

şeftālūsını (**Gazel 136/3**)

rūhına ihdā et:-

1.) Ruhuna hediye etmek, ruhuna dua okumak.

1.1. rūhına ihdā et:-

Oķu Mevlā ‘aşķına gel fātiḥa ihlās ile

Rūhına ihdā edince Ḥaķ seni eyler

be-kām (**Tarih 21/5**)

rūhını teslīm eyle:- (Deyim)

1.) Ruhunu teslim etmek, vefat etmek.

1.1. rūhını teslīm eyle:-di

Geldi şaķķ-ı ḥāmeye Rāzī dedim tārīḫini

Rūhını Bārī’ye teslīm eyledi bu nev-civān (**Tarih 22/1**)

ruhları gül:

1.) Yanakları gül gibi olan, gül yanaklı; sevgili.

1.1. ruhları gül:

Erguvānī bāde içmiş ġālibā aġyār ile

Çeşmi maḥmūr **ruhları gül** lebi

mercānlı güzel (**Gazel 86/3**)

ruhsat ol:-

1.) İzinli olmak, bir işi yapmak için müsaadenin olması.

1.1. ruḥṣat ol:-sa

Ruḥṣat olsa ḥāk-i pāye bir nöbet yüz sürmeye

Yoluna ḳurbān olurlar ṣad-hezār āvāreler (**Gazel 34/7**)

ruḥṣat ver:-

1.) İzin vermek.

1.1. ruḥṣat ver:-di, -ñ

Bu kadar **ruḥṣat** ne **verdiñ** ḡamze-i cellādiña

‘Ālemi kırdı geçirdi bakmadıñ feryādına (**Matla 3/1**)

Rūm:

1.) Rum, Anadolu.

1.1. Rūm’a:-a

Hemān ṣāh-ı Ḥabeṣ ‘asker çekipdür gūyiyā **Rūm’a**
Dökülmüş perçem-i ‘anber-aver āmān ‘araḳ-çine (**Gazel 116/3**)

1.2. Rūm’da:-da

Ol nedir ki **Rūm’da** yok Mekke’de var
‘Ābid ü zāhidde yok Ḥaccāc’da var (**Gazel 153/1**)

Rūm ili:

1.) Rumeli, Anadolu.

1.1. Rūm ili:

binā’en ba‘zı vūzerā-yı ‘izām u vūkelā-yı kirām ḥazretleriyle **Rūm ili** ve Anadolı (**Dibace 3/17**)

rumūzāt:

1.) Semboller, işaretler.

1.1. rumūzātı:-ı

Gönül dedikleri bir sırr-ı Yezdān **Rumūzātı** bilenler āşinādır (**Nazm 11/2**)

rūy:

1.) Yüz, surat, çehre.

1.1. rūy:

Seniñ teṣrīfiñe ṣeksiz serīr etdi serim cānā

Ayaḡıñla başıp çeṣmim daḡı **rūy** u müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.2. rūyıma:-ım, -a

Ḥāk-i pāy-ı ‘izzetiñi rūyıma kıldım niḳāb

Yā Resūlallāh ṣefā‘at eyle Rāzī bī-kese (**Müfret 48/1**)

1.3. rūyına:-ı, -n, -a

Ṣaf çekip ‘asker yürütdi **rūyına** dīlberleriñ

Eṣk-i dīdem ḥūn olunca eyledi imdād ḥaṭ (**Gazel 68/3**)

1.4. rūyına:-ı, -n, -a

Bir nazarda ‘aşıkın Mecnûn eder
Leylâ-şifat
Dağılırsa kâkülânı rûyına gerdânına
(Gazel 133/5)

1.5. rûyına:-ı, -n, -a

Bakdıkça anuñ **rûyına** ben kendimi
bilmem
Raħm etmeyici daħi tıfl-ı zālime düşdi
(Gazel 139/3)

1.6. rûyına:-ı, -n, -a

Ṭurre-i ‘anber-feşânın **rûyına**
dökdükçe yār
Reşk eder ‘aşıklar ol sünbül-i bûyā
gibi (Gazel 148/5)

1.7. rûyına:-ı, -n, -a

Şad hezārān **rûyına** kılsam nazar cānā
yine
Her birinde gūyiyā sāl-i hezārı
hasretim (Müfret 94/1)

1.8. rûyına:-ı, -n, -a

Rûyına bakdıkça Rāzī’ye gelir biñ
dürlü hāl
Bābına yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (Terci-bend 1/19)

1.9. rûyında:-ıñ, -da

Rāzī-i nākām seniñ **rûyında** idrāk
eyledi
Luṭfuña mazhar düşen ben gibi
kemterden midir (Gazel 30/6)

1.10. rûyını:-ıñ, -ı

Terk edip āh u figānı **rûyını** dergāha
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh’a tut (Gazel 16/1)

1.11. rûyına:-ıñ, -ı

Hallāka niyāz eyleyegör cān u
göñülden
Hānde edeni **rûyına** sen peyleme
küstāh (Gazel 26/4)

1.12. rûyınıñ:-ı, -nıñ

Dil düşürdüm dil-rubānıñ **rûyınıñ**
renginine
Zevrağ-ı şahbāyı sürdüm baħr-ı ‘aşk
enginine (Gazel 117/1)

rûy-ı ‘arak-nāk:

1.) Terli yüz.

1.1. rûy-ı ‘arak-nāk:-ıñ, -a

‘Anber saçılır **rûy-ı ‘arak-nākına**
gūyā
Ġāyet yaraşur hāl-i siyāhī yemen ey
dost (Gazel 17/4)

rûy-ı āteş-nāk:

1.) Ateşli yüz; sevgilinin yüzü.

1.1. rûy-ı āteş-nāk:-ı, -n, -a

Bakmağa tākāt ne kâbil **rûy-ı āteş-**
nākına

Dīdemi pūr-hūn eden āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

1.2. rūy-ı âteş-nāk:-l, -na

O şūhıñ **rūy-ı âteş-nākına** yandım
amān yā Rab
Halāş olmaz ‘acebdir başımız her rūz
felāketden (**Gazel 106/3**)

rūy-ı bīdār:

1.) Uyanık yüz.

1.1. rūy-ı bīdār:-l

Süzülsün çeşm-i mestiñ **rūy-ı bīdārı**
görsünler
Büzülsün zūlf ü bendiñ bendeler dīdārı
görsünler (**Matla 31/1**)

rūy-ı cihān:

1.) Yeryüzü.

1.1. rūy-ı cihān:-da

Eyledi baht-ı siyāhım ğamlara düşvār
beni
Rāziyā **rūy-ı cihānda** daħi ğam neyler
baña (**Gazel 9/5**)

rūy-ı dil-cū:

1.) Sevgilinin gönlü kendine çeken
güzel yüzü.

1.1. rūy-ı dil-cū:-sın

O gülğün **rūy-ı dil-cūsın** daħi çeşm-i
sūḥan-gūsın

Yürür zūlf-i siyāhı sīm gerdānı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

rūy-ı gülğün:

1.) Gül renkli yüz; sevgilinin yüzü.

1.1. rūy-ı gülğün:

Al giyip allar şarınma **rūy-ı gülğün**
üstüne
Çanlı zālīm kana girme kan olur kan
üstüne (**Matla 1/1**)

1.2. rūy-ı gülğün:-a

Mu ‘aṭṭar eylemiş kāküllerin ‘anber-
feşān etmiş
Sepilmiş **rūy-ı gülğuna** perīşān
olduğun görsem (**Gazel 97/4**)

rūy-ı yār:

1.) Sevgilinin yüzü.

1.1. rūy-ı yār:-i

Āb-ı Kāğıd-hāne gibi çağlasın bu
gözlerim
Rūy-ı yāri görmek için yılda birkaç
kerrecik (**Müfret 80/1**)

rūy-ı zerd:

1.) Sararmış yüz, hastalıklı yüz.

1.1. rūy-ı zerd:-im

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faķīr
āvāreye
Rūy-ı zerdim süre idim ol yüzi
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

rûz:

1.) Gün, gündüz.

1.1. rûz:

Şems-i pertev şanma cānā seyriñe pīr-i
felek

Farğa kudret qalmamış her **rûz** saña
dûrbīn tutar (**Gazel 37/3**)

1.2. rûz:

O şūhūñ rûy-ı âteş-nākına yandım
amān yā Rab

Halās olmaz ‘acebdır başımız her **rûz**
felāketden (**Gazel 106/3**)

rûz u şeb: (İkileme)

1.) Gece ve gündüz, her zaman, daima,
durmadan.

1.1. rûz u şeb:

Bilirsiñ **rûz u şeb** zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım

Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

1.2. rûz u şeb:

‘Aşk ile bī-çāre dil her yana eyler ser-
fūrū

Cān u dilden **rûz u şeb** cānāna eyler
ser-fūrū (**Gazel 113/1**)

1.3. rûz u şeb:

Semt-i yāre ‘azm ederdim **rûz u şeb**

Görünür mü bābda yok bevvābda var
(**Gazel 153/7**)

1.4. rûz u şeb:

Pāy-ı hurremde **rûz u şeb** āh u fiğānım
kim bilir

Der ü divārı ditrer şūfiyyeniñ āmīn
diyü (**Müfret 65/1**)

1.5. rûz u şeb:

Rûz u şeb ağlamadan dīdelerim kan
etdiñ

Rāzi-i ğam-keşiñi hecr-ile giryān etdiñ
(**Müseddes 1/14**)

1.6. rûz u şeb:

Tekye-i dārū’s-selāmdır hem dañi
burcı sa’īd

Sāye-i pīrāna yüz sür **rûz u şeb** olma
ba’īd (**Tarih 13/1**)

1.7. rûz u şeb:

Seyyidü'l-Hāc Hāzret-i Maḥmūd

Efendi **rûz u şeb**

Baş koyup teslīme gelmiş bu cihānda
iğtinām (**Tarih 14/3**)

1.8. rûz u şeb:

Rûz u şeb dil-ḥāhı üzre zevk ede bu
hānede

Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u ‘aṭā
(**Tarih 39/12**)

1.9. rûz u şeb:-de

Rûz u şebde dem-be-dem feryâd eder
Kim gelirse yanına tûrmaz gider
(Mesnevi 6/5)

1.10. rûz u şeb:-de

Cilve-i cünbişleriñ **rûz u şebde** dâ'imâ
'Aklıma geldikçe mecnûn etmede her
an beni (Müfret 26/1)

rûz-ı cezâ:

1.) Ceza günü, kıyamet günü.

1.1. rûz-ı cezâ:

Bezî-i maqdûr eyleyip ta'mîne kıldı
ihtimâm
Eyleye ecr ile me'cûr Hâk anı **rûz-ı
cezâ** (Tarih 9/5)

1.2. rûz-ı cezâ:-da

Meded eyle baña **rûz-ı cezâda**
Bu Râzî bir gulâm-ı kemteriñdir
(Kıt'a 1/24)

rûz-ı hesâb:

1.) Hesap günü.

1.1. rûz-ı hesâb:

Cübbesinde nûr-ı tevhîd-i Hudâ tahtır
olup
Âdemiyyet zâtına vâ-beste tâ **rûz-ı
hesâb** (Tarih 17/5)

rûz-ı kıyâm:

1.) Kıyamet günü.

1.1. rûz-ı kıyâm:

Seyyid İbrâhîm Râzî kethüdâ-yı yâveri
Söyleyip târîhini eyler du'â **rûz-ı
kıyâm** (Tarih 21/6)

rûz-ı mahşer:

1.) Mahşer günü, kıyamet günü.

1.1. rûz-ı mahşer:-de

Murâdım bâb-ı luṭfuñdan şefâ'at **rûz-ı
mahşerde**
Ḳabûlüñle hemân şâhib-imânım yâ
Resûlullâh (Kaside 3/10)

rûz-ı rüst-â-hîz:

1.) Mahşer, kıyamet günü.

1.1. rûz-ı rüst-â-hîz:-de

Huḳûḳ-ı mâ-mezâyı luṭfuñ-ile gel
helâl eyle
Yarın **rûz-ı rüst-â-hîzde** beni rüsvâ-yı
'âm etme (Müfret 25/1)

Rüstem:

1.) Şeh-nâme'de Zâl'ın dillere destan
kahramanlıklarıyla anılan oğlu.

1.1. Rüstem'leri:-ler, -i

Gören bu cünbüş ü nâzı zarûrî ilticâ
eyler
Hezâr **Rüstem'leri** bende taşar bir
pehlivândır bu (Gazel 110/3)

Rüstem-i a'lem:

1.) Alemin kahramanı; Rüstem
Şehname'de geçen efsanevi
kahramandır.

1.1. Rüstem-i a'lem:

Ah beni ser-gerde kıldı ceyş-i ğamda
bir zamān
Şāf çekip etdim hırāmān **Rüstem-i**
a'lem gibi (Gazel 144/3)

rüsvā:

1.) Kötülükle şöhret bulmuş, rezil,
kepaze kimse.

1.1. rüsvā:

Gülābān hāle hānde ederler pīç u
tābımdan
Perīşān eyleyip **rüsvā** ile bī-‘ār eder
bahtım (Gazel 89/3)

rüsvā et-:

1.) Rezil etmek.

1.1. rüsvā et-:-me, -(y)e

Beni Rāzī gibi şeydā-yı **rüsvā** etmeye
bā'is
Bugün bāzār-ı ‘aşk içre hārī-dār
olduğun bildim (Gazel 96/5)

rüsvā-yı ‘ālem eyle-:

1.) Herkese rezil etmek.

1.1. rüsvā-yı ‘ālem eyle-:-di

Neyleyim **rüsvā-yı ‘ālem** eyledi hem
nā-murād

Hāl-i ‘aczime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (Gazel 76/5)

1.2. rüsvā-yı ‘ālem eyle-:-di

Beni **rüsvā-yı ‘ālem** eyledi şūḥ-ı
dilārā hem
Hevāya gitdi ‘ömr-i nāzenīnim küllī
bād oldu (Gazel 145/4)

rüsvā-yı ‘ām et-:

1.) Herkese rezil etmek.

1.1. rüsvā-yı ‘ām et-:-di, -ñ

Beni **rüsvā-yı ‘ām** etdiñ niçün ey bī-
vefā yārim
Derūn-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (Müfret 87/1)

1.2. rüsvā-yı ‘ām et-:-me

Huḫūḫ-ı mā-meżāyı luṭfuñ-ile gel
helāl eyle
Yarın rüz-ı rüst-ā-hīzde beni **rüsvā-yı**
‘ām etme (Müfret 25/1)

rüsvā-yı ‘āmm et-:

1.) Herkese rezil etmek.

1.1. rüsvā-yı ‘āmm et-:-di

Beni bint-i zamān mekkāresi **rüsvā-yı**
‘āmm etdi
Elif ḫaddim büküp o şūḥ hemān
şeklmi lām etdi (Gazel 142/1)

rüsvā-yı ‘āmm ol-:

1.) Herkese rezil rüsva olmak.

1.1. rüsvā-yı ‘āmm ol:-ma

Sakın evlenme fikrine düşüp **rüsvā-yı**
‘āmm olma

Elinle hānīna kundağ birağıp etme
vāveyl āh (**Kıt’a 2/1**)

rüsvā-yı ‘aşk ol:-

1.) Aşktan rezil rüsva olmak.

1.1. rüsvā-yı ‘aşk ol:-muş

‘Aceb **rüsvā-yı ‘aşk olmuş** lisānda
söylenür dā’im

Hezārān kıl u kāl olmuş o kālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

1.2. rüsvā-yı ‘aşk ol:-muş

Dil-i divāne oldum bir görüşte ol dil-
ārāya

Gönül **rüsvā-yı ‘aşk olmuş** gezer
araya araya (**Matla 2/1**)

rüsvā-yı yārān ol:-

1.) Dostlara rezil olmak.

1.1. rüsvā-yı yārān ol:-ma, -(y)an

Her gören taḥkīr ile eyler tekellüm
ḥandeler

‘Acz ile **rüsvā-yı yārān olmayan**
bilmez beni (**Gazel 147/6**)

rütbe:

1.) Derece, aşama.

1.1. rütbesiniñ:-si, -niñ

Ḳāl ile tefhīm olunmaz Rāziyā çekme
te‘ab

Ḥātıra gelmez o şūhuñ **rütbesiniñ**
pāyesi (**Gazel 140/5**)

rütbe-i sūz-nāk:

1.) Yangının derecesi.

1.1. rütbe-i sūz-nāk:-ım

O **rütbe-i sūz-nākım** āteş-i cevri-i
felekden kim

Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān tidrer (**Müfret 27/1**)

rü’yā:

1.) Rüya, düş.

1.1. rü’yāy:-(y)ı

Ḥābım içre gördüğüm **rü’yāy** ta‘bīr
eyledim

Bir ‘arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem
gerek (**Müfret 2/1**)

rü’yet-i cemāl:

1.) Güzel yüz; Allah’ın yüzü.

1.1. rü’yet-i cemāl:-i, -ni

lācihet mübārek **rü’yet-i cemālını**
müṣāhede ile feraḥ-yāb u şafā-yāb
eyleye āmīn. Bī-ḥürmeti

seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn ve’l-
ḥamdulillāhi rabbu’l-‘ālemīn. (**Dibace**
5/9)

rüzgār:

1.) Esinti, yel; baht, talih.

1.1. rüzgār:

Rüzgār eser ise vermez keder
Ġayrī yokdur hāneme gelir gider
(Mesnevi 1/14)

rüzgār-ı ġaddār:

1.) Zalim zaman.

1.1. rüzgār-ı ġaddār:

diyārlarda **rüzgār-ı ġaddār** u
düşmenān-ı nā-bekāra raġmen felek
dil-nüvāz olduġda
deryā-yı ‘aşkıḡ cūṣa gelip bād-ı ḡasret
ġalebesiyle mevc-engīz olduġda dil-i
vīrānım1 (**Dibace 3/9**)

S

sā:

1.) Arap alfabesindeki "Se" harfi.

1.1. sā:

Eyledim eş'arıma harf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü sā vü cīm ü hā vü hādan tā
ye'ye (Kaside 3/14)

sa'ādet:

1.) Mutluluk, gönül rahatlığı, huzur,
bahtiyarlık.

1.1. sa'ādet:

Meclis-i peygambere bulmuş vüshül
Ne sa'ādet rūhın ihyā eyledi (Tarih
44/3)

1.2. sa'ādetli:-li

Habībimdir diyü medh etdi Mevlā
Dü 'ālemde sa'ādetli serindir (Kıt'a
1/2)

sa'ādet-ahter:

1.) Mutluluk yıldızı.

1.1. sa'ādet-ahteriz:-iz

Öyle 'anķa-meşrebiz kim kūh-ı
Kāf'dır lānemiz
Kāh sa'ādet-ahteriz mihr ü rahşān
hey'etiz (Gazel 53/4)

sa'ādet-hāne:

1.) Saadet ve mutluluk yuvası.

1.1. sa'ādet-hāneniñ:-niñ

Bu sa'ādet-hāneniñ resmine tārīhin
dedim

Māşāallāh resm-i zībā cāy-ı 'ālī dil-
güşā (Tarih 4/2)

sa'ādetmend et:-

1.) Mutlu etmek, sevinçli kılmak.

1.1. sa'ādetmend et:-en

Çerāğ-ı hāss olan dil-bende-gāna
Sa'ādetmend eden hep perveriñdir
(Kıt'a 1/18)

sabāh:

1.) Güneşin doğduğu andan öğleye
kadar geçen zaman, sabah.

1.1. şabāh:

Gice aldım o mehi sīneye cevrin
çekerek
Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (Müfret 1/1)

sabr:

1.) Sabır, acı, yoksulluk, haksızlık vb.
üzücü durumlar karşısında ses
çıkarmadan onların geçmesini
bekleme erdemi.

1.1. şabra:-a

Kalmadı şabra mecālim bī-vefāsıñ
neyleyem

Uğrıña ‘âlem fedâdır ben bu cânı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

1.2. şabrım:-ım

Şabrım gibi şükrüm saña ma‘lûmdur
efendim
Eyyûb degil derdine bir çäre haber ver
(**Gazel 32/2**)

1.3. şabriña:-ıñ, -a

Baña bî-hûde efgân etdirirsin
Efendim kalmadı şabriña taķat (**Gazel 18/6**)

şabr u karār: (İkileme)

1.) Sabır ve tahammül.

1.1. şabr u karār:-ım

Tîğ-i nigeñiñ kesdi benim şabr u
karārım
Güş eyleseñ ‘ıyd eyleseñ ağyāra haber
ver (**Gazel 31/2**)

1.2. şabr u karār:-ım

Unutdum Rāziyā dār-ı fenāda semt-i
‘uķbāyı
Alır şabr u karārım hāl-i rûḥānı çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

1.3. şabr u karār:-ım

Bir nefes görmemege şabr u karārım
yok iken
Şimdi ḥasret ile dil murğı eder vā-veyl
āh (**Gazel 129/5**)

şabr u sükûn et:-

1.) Sabretmek ve sükunetle beklemek.

1.1. şabr u sükûn et:-dı, -ñ

Temennî eylese vaşlıñ bu Rāzî hiç
müfîd olmaz
İşim şabr u sükûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

şaç:-

1.) Saçmak, dağıtmak, yaymak.

1.1. şaçılır:-ıl, -ır

‘Anber şaçılır rûy-ı ‘araķ-nāķıña gûyā
Ġāyet yaraşur hāl-i siyāhî yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.2. şaçılır:-ıl, -ır

Rāzî seni adam yerine kıoysa nigārıñ
Medḥinde cevāhir şaçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

şad hezār:

1.) “Yüz binlerce” anlamında miktar
zarfı.

1.1. şad hezār: (Ḥicāb etmek)

Māder-i zātım düşürdi vādî-i ‘işyāna
āh
İ‘tirāf u tevbelerle şad hezār etdim
ḥicāb (**Gazel 14/4**)

1.2. şad hezār: (Cevr eylemek)

İd-i vaşlıñ kim bilir āyā kime olmuş
naşīb

Şad hezār cevri eyleseñ üftâdeler
etmez ferâğ (**Gazel 71/5**)

2.) “Yüz binlerce” anlamında belgisiz
sıfat.

2.1. şad hezār: (Āh)

O güle kılsam taķarrüb diyü āhım **şad
hezār**

Yāre yār olmak için bu güfte
mübhendir baña (**Gazel 1/6**)

2.2. şad-hezār: (Āvāreler)

Ruḥṣat olsa ḥāk-i pāye bir nöbet yüz
sürmeye

Yoluna ķurbān olurlar **şad-hezār**
āvāreler (**Gazel 34/7**)

2.3. şad hezār: (Cevr)

Merḥabā kıldım uzakdan nīm-
tebessüm eyledi

Şad hezār cevriñi gördüm bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

2.4. şad-hezār: (Şeydā)

Dil temennī eylesün hem ‘arzū-mend
olsun gönül

Ben gibi zülfi telinde **şad-hezār** şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

2.5. şad hezār: (maḥbūbeler)

Erguvānī cāmelenmiş bağlamış gül
penbeler

Şad hezār maḥbūbeler olmuş anuñ
meczūbesi (**Gazel 152/2**)

2.6. şad-hezār: (Maḥbūbeler)

Nüdemāsı **şad-hezār** maḥbūbeler

Seyre turur ‘āşık-ı üftâdeler (**Mesnevi
3/11**)

şad hezārān:

1.) “Yüz binlerce” anlamında zamir.

1.1. şad hezārān:

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār

Yolına cānlar verenler **şad hezārān**
gözün aç (**Gazel 22/3**)

1.2. şad hezārān:

Şad hezārān rüyîña kılsam nażar cānā
yine

Her birinde gūyiyā sāl-i hezārı
ḥasretim (**Müfret 94/1**)

1.3. şad hezārān:

Şad hezārān nuşḥ u pend etdim saña
kār etmedi

Himmet umarsıñ ‘acebdür bir alay bī-
gāneden (**Nazm 14/2**)

2.) “Yüz binlerce” anlamında belgisiz
sıfat.

2.1. şad hezārān: (‘Āşıkān)

Yoluña canlar verir **şad hezārān**
‘āşıkān

Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş saña (**Gazel 13/2**)

2.2. şad hezārān: (‘Āşık-ı dil-ḥasta)

Şad hezārān ‘āşık-ı dil-ḥasta maṭlûb-ı
lebiñ

Mürdeye cânlar bağışlar gūyā
kevşerden lezīz (Gazel 29/2)

2.3. şad hezārān: (Merdān)

Çille-i cevri ü cefāñı çekmeye şāhım
seniñ

Şad hezārān şevk ile merdāna eyler
ser-fürü (Gazel 113/4)

2.4. şad hezārān: (Anne)

Ağzı içre bî-kıyās dendānesi
Şad hezārān pîr ü civān annesi
(Mesnevi 4/7)

şadā çık-:

1.) Sesin gelmesi, bağırarak.

1.1. şadā çık-:-maz

Fedādır yolıña baş ile cânımız
Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız
(Gazel 54/4)

şadā ver-:

1.) Ses vermek.

1.1. şadā ver-:-mez

Eḥibbā-yı zamānıñ fiske-i cevri ü
cefāsından
Benim bu sağır kalbim şadā vermez
dereklenmiş (Gazel 62/6)

şadākat:

1.) Sadakat, bağlılık.

1.1. şadākat:

Bu şadākat var iken sende fedā cânım
saña

Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (Terci-bend 1/1)

şadākat-i vech:

1.) Sadakat.

1.1. şadākat-i vech:

ü ḥasbe’l-tāḳate temdiḥ ederek
şüretde kezzābet ma’nide şadākat-i
vech üzre inşād-ı ğazeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (Dibace 4/6)

şad-çāk it-:

1.) Yüz parçaya ayırmak.

1.1. şad-çāk it-:-üip, -dür

Zülf-i sevdāsıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzi’yi şad-çāk idüpdür bu
heves (Gazel 59/5)

şadef:

1.) Midye, istiridye gibi içinde inci
bulunan deniz hayvanı.

1.1. şadefdir:-dir

Cevāba ḳādir olmak ah ne mümkündür
ḥuzūruñda
Şadefdir ṭab’-ı pākiñ hem kelāmıñ
dürr ü şevvāre (Gazel 119/4)

şādık:

1.) Doğru, hakikatli, sadakatli, dürüst.

1.1. şādık:

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde **şādık**
Rāziyā
Bu ğarībe etdiğiñ ikrārına tırmaz
mısıñ (**Gazel 80/5**)

şadr:

1.) Ön, en baş, önder.

1.1. şadrım:-ım

Ben öğretdim **şadrım** üzre cilveniñ
envā‘ını
Şimdi adam yerine koymaz beni etmez
hıṭāb (**Müfret 21/1**)

şadr-ı mu‘allā:

1.) Yüce makam.

1.1. şadr-ı mu‘allā:-(y)a

Hudāvendā kerem-kārā sezā-vār eyledi
gördüm
Geçip **şadr-ı mu‘allāya** ‘adūya çok
vaḳār etdim (**Gazel 101/4**)

şaf:

1.) Sıraya girmek, savaşmak amacıyla
sıraya girmek.

1.1. şaf:

Şaf çekip ğamzeleri **şaf** u ğazā
niyyetine

Cān mıdır ḳaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

şaf çek:-

1.) Sıraya dizmek, düzene sokmak.

1.1. şāf çek:-ip

Sihr eder ebrū-yı dilber çin ile cebin
tutar
Ġamze-i hūn-rīz-i dil-düz **şāf çekip**
temkīn tutar (**Gazel 37/1**)

1.2. şaf çek:-ip

Şaf çekip ‘asker yürütdi rüyına
dilberleriñ
Eşk-i dīdem hūn olunca eyledi imdād
ḥaṭ (**Gazel 68/3**)

1.3. şāf çek:-ip

Ah beni ser-gerde kıldı ceş-i ğamda
bir zamān
Şāf çekip etdim hırāmān Rüstem-i
a‘lem gibi (**Gazel 144/3**)

1.4. şaf çek:-ip

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazā
niyyetine
Cān mıdır ḳaşd-ı nigāhıñ ‘acabā
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

şāf et:-

1.) Temizlemek, arındırmak.

1.1. şāf et:-ip

Rāzî olduñ Rāziyā ‘ālemde sırr-ı
hikmete

Şaf edip kalbîñ sarāyın bî-zevāl
sultāna tut (**Gazel 16/5**)

şaf tut-: (Deyim)

1.) Sıraya girmek, sıraya dizilmek.

1.1. şaf tut-:-ar, -lar

Şalınıñ serviler gibi hırāmānī
hırāmānī
Çiçekler **şaf tutarlar** sen kadem
başdıķça gülzāra (**Gazel 119/3**)

şafā:

1.) Gönül şenliği, rahat, huzur, neşe,
zevk, eğlence.

1.1. şafā:

Zevk ile **şafā** ile āhımla nevā ile
Biñ dürlü edā ile senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.2. şafā:

Biz tāze bahār zevkine müştākız
efendim
Bir başka **şafā** cünbüş var vakt-i
hazānıñ (**Gazel 81/3**)

1.3. şafā:

Murād-ı ‘arz u hūnerle bir laṭife
eyledim taḥrīr
Medār-ı cümbüşe vermek **şafā** vü
cılve-baḥşānı (**Kıt’a 3/6**)

1.4. şafā:

Baṇa rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol

Biz de cevriñ çekelim şimdi **şafā**
niyyetine (**Nazm 6/2**)

1.5. şafā:

Ḥarf-i cevherdār ile Rāzî görüp tārīḥ
dedi
Ḥaḳ bu söz cāmi‘-i Tayyār pür **şafā**
beyt-i Ḥudā (**Tarih 8/13**)

1.6. şafā:

Bārekallāh oldu bir nev-beyt-i ra‘nā
dil-güşā
Revzeninden kesb eder ehl-i dilān her
dem **şafā** (**Tarih 39/1**)

1.7. şafāda:-da

Ḥūri ve gılmān ile kendi **şafāda**
şüphesiz
Vālidiniñ kalbine āteş bıraḳdı ol civān
(**Tarih 25/3**)

şafā eyle-:

1.) Gönül şenliği vermek,
neşelendirmek.

1.1. şafā eyle-:-r

Ser-te-ser iklīm-i ḥüsni zabṭ u rabṭ etdi
dirīğ
Rāziyā **eyler şafāsın** zevk-ile āḥ şād-ı
ḥaṭ (**Gazel 68/5**)

şafâ sür-: (Deyim)

1.) Tadinı çıkarmak, sefa sürmek, rahat ve sakin hayat sürmek.

1.1. şafâ sür-:-di

Çok şafâñı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān қадеһ
Yār elinden devr eder devrān umar
devrān қадеһ (Gazel 25/1)

şafâ ver-: (Kalp ifade)

1.) Gönül şenliği vermek.

1.1. şafâ ver-:-di

Fenā gülzārına teşrīf edip tā ki bu
mehpāre
Қudūmiyle şafâ verdi hele gelsiñ o
güftāre (Tarih 6/1)

şafâ-yāb eyle-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şafâ-yāb eyle-:-(y)e

lācihet mübārek rū'yet-i cemālini
müşāhede ile feraḥ-yāb u şafâ-yāb
eyleye āmīn. Bī-ḥürmeti
seyyidü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn ve'l-
ḥamdulillāhi rabbu'l-ālemīn. (Dibace
5/9)

şafâ-yāb ol-:

1.) Mutlu olmak, neşeli olmak.

1.1. şafâ-yāb ol-:-du

Bu meclisden şafâ-yāb oldu mı āyā
eḥibbāmız
Қарāra eyledim niyyet firāra hīç kenār
olmaz (Gazel 51/3)

şaf-ı ni'āl:

1.) Ev, çadır gibi yerlerde ayakkabı,
terlik vb. şeylerin çıkarıldığı yer;
ayakkabılık. Mec. Bir toplulukta
oturulacak en aşağı, önemsiz yer.

1.1. şaf-ı ni'āl:-iñ, -de

Bugün dīvān-ı devletde ṭurup şaf-ı
ni'ālīñde
Efendim āfitāb-āsā hele ben bir güzel
gördüm (Müfret 70/1)

sağ kurtul-:

1.) Sağ kurtulmak, canlı çıkmak.

1.1. sağ kurtul-:-a, -maz

Nā-ümīd oldum cihānda Rāziyā ḥālim
ḥarāb
Ḥancer-i dildüz-ı yārdan kurtulamaz
kimse sağ (Gazel 71/7)

sāğar-ı şahbā:

1.) Büyük şarap kadehi.

1.1. sāğar-ı şahbā:

Bezm-i Cem'den bir nişān verdi bugün
meclis hemān
Sāğar-ı şahbā çekerler şevkıña
mestāneler (Gazel 33/2)

sağır:

1.) İşitme duyusundan yoksun,
işitmeyen ya da işitme duyusu az olan
kimse, kulağı duymayan.

1.1. sağır:

Ehıbbā-yı zamānıñ fiske-i cevır ü
cefāsından
Benim bu **sağır** kalbim şadā vermez
dereklenmiş (**Gazel 62/6**)

sağlık:

1.) Vücut esenliği, esenlik, sıhhat,
afiyet.

1.1. sağlığına:-ı, -na

Çoc başıñ **sağlığına** küllī yanı kurbān
eyle
Bu fenā ‘ālemine geldigime degse
hemān (**Müfret 5/1**)

sāha:

1.) El açıklığı, cömertlik.

1.1. sahā:-da

Mürüvvetle nezāfetde müsār-ı bi’l-
benān olsun
Sahāda fā’ik ola ‘Ādile Hıanım'a hem-
vāre (**Tarih 6/6**)

sāha-i dārü’l-cinān:

1.) Cennetin meydanı, cennet bahçesi.

1.1. sāha-i dārü’l-cinān:-ı

Hāzret-i Pāşā-yı Ġāzī Bermekī-i vaqt
idi

Sāha-i dārü’l-cinānı Hāq ede me’vā
aña (**Tarih 9/1**)

şahbā-yı ahmer:

1.) Kırmızı şarap.

1.1. şahbā-yı ahmer:-den

Lebleriñ ağızımda cānā baña sükkerden
lezīz

Lebleri hamrālariñ **şahbā-yı**
ahmerden lezīz (**Gazel 29/1**)

şahib:

1.) Bahsedilen şeyi meydana getiren,
yapan, düzenleyen, sahip olan kimse;
teveccüh sahibi.

1.1. şahibi:-i

Hāne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü

Bir teveccüh **şahibi** mihmānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

şahib be-nām et:-

1.) Nam sahibi yapmak, ünlü yapmak.

1.1. şahib be-nām et:-di

Baña meger zenān ‘ilmin okutdu harf-
be-harf

Bugün ‘uşşāk arasında yine **şahib be-**
nām etdi (**Gazel 142/5**)

şahib-‘atā:

1.) İhsan sahibi.

1.1. şāhib-‘aṭā:

Meclis-ārā qadr-i vālā menba‘ı **şāhib-‘aṭā**

Eylesiñ dil-ḥāhı üzre zevkini her şubḥ u şām (**Tarih 37/9**)

şāhib-bilād ol-:

1.) Beldenin sahibi olmak, vali olmak.

1.1. şāhib-bilād ol-:-du

Ġarīb etdi diyār-ı āhiriñ hemyāzesi gerçi

Taşarruf eyledi dil mülkine **şāhib-bilād oldu** (**Gazel 145/3**)

şāhib-edā:

1.) Edalı, cilveli, nazlı.

1.1. şāhib-edā:

Rāziyā **şāhib-edā** dildādedir
‘Āşıkānı hep semāzen dededir
(**Mesnevi 4/11**)

şāhib-i eş‘ār:

1.) Şiir sahibi, şair.

1.1. şāhib-i eş‘ār:-a

Hüsniñde Hüseynī edemez medḥ u senā hīç
Rāzī gibi bir **şāhib-i eş‘āra** haber ver
(**Gazel 31/5**)

şāhib-i inşāf ol-:

1.) İnsaf sahibi olmak, insaflı olmak.

1.1. şāhib-i inşāf ol-:-an

Şāhib-i inşāf olan taḥsīn eder
merdānedir

Ġayriler gūş eylemezler bī-me’āl
rengīnedir (**Terkib-bend 1/21**)

şāhib-i ‘irfān:

1.) İrfan sahibi; Hacı Ali Zağili.

1.1. şāhib-i ‘irfān:-a

Hāce ‘Alī Zāgīlī iḥyā edip bu cāmi‘i
Bānī-i evvel olandır **şāhib-i ‘irfāna**
bak (**Tarih 20/2**)

şāhib-imān:

1.) İman sahibi, Müslüman.

1.1. şāhib-imānım:-ım

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā‘at rüz-ı
maḥşerde
Qabūlüñle hemān **şāhib-imānım** yā
Resūlullāh (**Kaside 3/10**)

şāhib-kırān:

1.) Her zaman muvaffak olan ve
üstünlük kazanan hükümdar; sevgili.

1.1. şāhib-kırāndır:-dır

Düçār olur gören ol gāmze-i dil-düz u
ḥūn-rīzi
O bir **şāhib-kırāndır** çok nerīmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/3**)

şāhibü’l-hayr:

1.) Hayır sahibi, hayırlı işler yapan kimse.

1.1. şāhibu'l-ḥayra:-a

Şāhibu'l-ḥayra murādın var ise el kaldırıp

Cān u dilden Ḥacī 'İvāz Pāšā'ya eyle du'ā (Tarih 9/9)

sāhil-i deryā:

1.) Deniz kıyısı, sahil.

1.1. sāhil-i deryā:-da

Sāhil-i deryāda cānā belde-i sultāna bak

Gel berü ādem görürseñ ülfet et sükkāna bak (Tarih 20/1)

sāhir:

1.) Büyücü, sihirbaz, sevgili.

1.1. sāhir:

Gözi seḥḥāresi gāyet de **sāhir**
Beni mest eyledi ol çeşm-i āhū (Gazel 111/5)

şahn-ı derūn:

1.) İçerideki avlu; aşığın gönlü, kalbin tam ortası.

1.1. şahn-ı derūn:

Ḥānemize belki gelir diyü āh
Şahn-ı derūn hīle-i dām oldu gel (Gazel 83/3)

1.2. şahn-ı derūn:-um

Müzeyyen eyledim **şahn-ı derūnum**
dāğ-ı yār ile

Açılsun gül gül olsun lāle-veş şevk-i bihīnimden (Gazel 108/2)

şahn-ı derūn-ı harem:

1.) Aşk haremının içi.

1.1. şahn-ı derūn-ı harem:-in, -den

Biliriz birbirimiz nāz u niyāz-ı 'aşkda
Dem-be-dem **şahn-ı derūn-ı**
hareminden geçdik (Gazel 82/5)

şahn-ı dil:

1.) Gönül meydanı.

1.1. şahn-ı dil:-de

Şahn-ı dilde bir ateş yakdım elimle cānıma

Tā kıyāmet ḥaşr olunca nūr olur
kabrīm benim (Müfret 15/1)

şahn-ı Kāğıd-hāne:

1.) Kağıthane meydanı.

1.1. şahn-ı Kāğıd-hāne:-de

Gel beru ey 'āşık-ı gām-ḥāre gezme
serseri

Ḥūri vü gılmānı seyr et **şahn-ı Kāğıd-hāne'de** (Müfret 81/1)

1.2. şahn-ı Kāğıd-hāne:-de

Şahn-ı Kāğıd-hāne'de şūrīde ḥūriler
görüp

Nür olur evvel bahārda çeşm-i hūn-
hārım benim (**Müfret 82/1**)

1.3. şahñ-ı Kāğıd-hāne:-(y)e

‘Azm ederseñ **şahñ-ı Kāğıd-hāne**’ye
ey bī-vefā

Mirhor Kaşrı’ndayım bir nīm nigāh
eyle baña (**Matla 25/1**)

sahte:

1.) Gerçek olmayan, yalancı;
yapmacık, gösterişten ibaret.

1.1. sahte:

Rāziyā **sahte** hūlūşı ‘arz edersin
dā’imā
Keşf-i rāzından ‘aceb encām geldi
hātıra (**Gazel 121/9**)

sa’id:

1.) Said, sevgili, uğurlu, kutlu.

1.1. sa’id:

Tekye-i dārū’s-selāmdır hem daḥi
burcu **sa’id**
Sāye-i pīrāna yüz sür rüz u şeb olma
ba’id (**Tarih 13/1**)

1.2. sa’id:

Yapdı bir ‘ālī-neseb kim hem **sa’id**
hem nazīf
Verdi revnaḥ hūsnüne resmi daḥi oldu
zarīf (**Tarih 50/1**)

1.3. sa’ide:-e

Hudā tevfiḳini bī-şek ‘ināyet eylemiş
el-haḳ

Aña luṭf u kerem kılmış **sa’ide** baht-ı
bī-dāre (**Tarih 6/4**)

Sa’ide Hānım:

1.) Bursalı İbrahim Razi'nin kızı Saide
Hanım.

1.1. Sa’ide Hānım:-ı

Du‘ā ile dedi mīlādına tārīḥini Rāzī
Sa’ide Hānım’ı Mevlā dü ‘ālemde be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

sā’il et:-

1.) Dilenci etmek.

1.1. sā’il et:-er

Tāzeniñ bālā bülendi adamı **sā’il eder**
Çāre var mı el yetişmez ol perīniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

sā’ir:

1.) Başka, gayrı.

1.1. sā’ir:

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile **sā’ir**
ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā kıldığı
ni‘mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭṭ u
‘ilmiñ ve ‘aḳl u fikriñ (**Dibace 1/15**)

sakāmet:

1.) Bozukluk, noksanlık, eksiklik.

1.1. saḳāmet:

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü

saḳāmet bulurlarsa

beşeriyettime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rûḥ-ı
ācizāneme bir **(Dibace 4/17)**

saḳf:

1.) Dam, çatı, tavan, sema.

1.1. saḳf:

Semāvāt-ı ‘alānıñ sırrını bilmek diler
göñlüm

Kevākib seyrine nezzārede **saḳf** u
suṭūḥ olsam **(Gazel 98/3)**

sakī:

1.) Mecliste içki dağıtan, kadehlere
içki koyan kimse.

1.1. saḳīmdir:-m, -dir

Benim sa‘yim şırāt-ı müstaḳīmdir
Bilirsin göñlimi zīrā **saḳīmdir**
(Mesnevi 2/13)

sāki-i cān:

1.) Cana, ruha içki sunan; canın
mürşidi.

1.1. sāki-i cān:

Kec-nigāḥ eyler hemān bu Rāzi‘i
tekdīr için

Sāki-i cān eglerim ben kec-nigāḥ
eyler baña **(Gazel 6/5)**

sāki-i gül-çehre:

1.) Gül yüzlü içki dağıtan kişi.

1.1. sāki-i gül-çehre:-dir

Meclis-i pīr-i muḡāndan maṭlab-ı a‘lā
nedir

Sāki-i gül-çehredir āḥ cām-ı
devrāndan ḡaraḫ **(Gazel 67/2)**

sakın:

1.) “Asla, sakın, aman ha” anlamında
yapılması istenmeyen bir davranışa
engel olmak için söylenen ünlem.

1.1. şakın:

Şakın yüz verme şāhım kelb raḳībe
İder elbet saña şāyed ḥıyānet **(Gazel**
18/8)

1.2. şakın:

Devr eder pīrāmeniñ bir nā-ḫalef ey
dil-nüvāz
Hem-zebān etme **şakın** bir nem ḳapar
bīḡāneler **(Gazel 33/7)**

1.3. şakın:

Şakın pend ü nasīḫat kār eder şanma
görüp ḥālim
Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir **(Gazel 47/6)**

1.4. şakın:

Mā'il-i hūn-hār olan dildāra dil verme

şakın

El yudum cānımdan ammā bākī kaldı
bir nefes (Gazel 59/4)

1.5. şakın:

Rāziyā hāl-i dil-i rāzım **şakın** fāş
eylemem
Göz göre gözden cüdā dermānı gözler
gözlerim (Gazel 95/5)

1.6. şakın:

Ah etme şakın gizlice hātır-
şikenimden
Nāz ile benim katlime tuğrā
çekenimden (Gazel 104/1)

1.7. şakın:

Fiğānımdan olur hāmūş kalır dem-
beste muṭribler
Şakın dūr olma ey mehrū yesār ile
yemīnimden (Gazel 108/5)

1.8. şakın:

Göñül teslīmine cānā **şakın** sen kıl u
kāl etme
Riyāzetledir āgūş-ı habīb-i kibriyādır
bu (Gazel 112/3)

1.9. şakın:

Hekimā gibi pinhān eyle Rāzī nükteñi
sen de
Sakın ifşā-yı rāz etme bu şi'riñi
sühan-çine (Gazel 116/5)

1.10. şakın:

Levh-i dilden **şakın** ey şūh-ı cihān
silme beni
Gāhice hātırına eyle efendim dil-h'āh
(Gazel 129/6)

1.11. şakın:

Pek **şakın** esrār-ı yārı fāş edip etme
hebā
Tekye-gāh-ı dilde mihmān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/7)

1.12. şakın:

Sakın evlenme fikrine düşüp rüsvā-yı
'āmm olma
Eliñle hānına kundağ bırağıp etme
vāveyl āh (Kıt'a 2/1)

1.13. şakın:

Şakın terk-i diyār etme başıñ bir taşā
gelmezse
Çekilmez gurbetin qahrı zarūrī başā
gelmezse (Matla 5/1)

1.14. şakın:

Derūnda sakla derdiñ sen **şakın** ifşā-yı
rāz etme
Acırlar zāhiren ammā gülerler ma'nevi
şeksiz (Müfret 12/1)

1.15. şakın:

Derūnda sakla derdi **şakın** ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
şeksiz (Müfret 30/1)

1.16. şaķın:

Füyūzāt-ı İlāhiden eger feyz almak
isterseñ

Şaķın ayrılma ey Rāzī tevekkül bābını
bekle (Müfret 36/1)

1.17. şaķın:

Bu devriñ sırrına vāķıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun

Ne yār belli ne ĥod aġyār **şaķın** fāş
etme esrārıñ (Müfret 45/1)

1.18. şaķın:

Luţf-ı Hāķ’dan nā-ümīd olma **şaķın** ey
dil hemān

Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre baķ (Müfret 62/1)

1.19. şaķın:

Şaķın hem-meclis olma şūfī-i ĥod-bīn
ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc
olmaz (Müfret 63/1)

sākin-i vīrāne:

1.) Harabe yerde yaşıyan.

1.1. sākin-i vīrāne:-(y)iz

Būm-veş biz Rāzī’yiz naĥnū ķasemnā
sırrına

Sākin-i vīrāneyiz genc-i ķanā‘at
bekleriz (Gazel 52/9)

sakla-:

1.) Bir şeyi söylememek, bilgi ve
haber vermemek suretiyle
başkalarından gizli tutmak.

1.1. sakla:

Derūnda **sakla** derdiñ sen şaķın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
şeksiz (Müfret 12/1)

1.2. sakla:

Derūnda **sakla** derdi şaķın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
şeksiz (Müfret 30/1)

1.3. sakla:

Sakla ey dil sırr-ı ‘aşkı zümre-i
efsāneden

Vāķıf etme derdiñe ifşā edersin yā
neden (Nazm 14/1)

2.) Korumak, muhafaza etmek.

2.1. sakla:-sıñ

Bed nazardan **şaklasıñ** hem vāĥidi
muĥtār anı

Dū cihānda Hāzret-i Hāķ eylesin ĥāşıl
meram (Tarih 37/3)

sāl eyle-:

1.) Bir yıl gibi sanmak.

1.1. sāl eyle:-r

Dīdeden dilden derūndan dā'imā dūr
olmasañ

Bir daķıķa Һasretin gūyā ki **sāl eyler**
baña (**Gazel 12/3**)

salāt:

1.) İslamın beş şartından biri olan
namaz.

1.1. şalāt:

‘Azīmet eyledim berren gelip sultān-ı
kevneyne
Girip bāb-ı selamīden **şalāt** ile selām
etdim (**Kaside 1/8**)

1.2. şalāt:

Bir ‘ibādet-Һānedir ki t̄alibān-ı t̄a‘ate
Cāmi‘-i vālā-yı dil-keş her **şalāt** bābı
güşā (**Tarih 8/5**)

1.3. şalāt:

Bu maҺale bu ‘ibādet-Һāneyi ābād
edip
Oldu bir cāmi‘-i ra‘nā her **şalāt** bābı
güşā (**Tarih 9/2**)

1.4. şalāt:-ım

Қabūl-gāh-ı deriñde bu **şalātım**
eyleseñ maқbūl
Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/9**)

salāt-ile selām: (İkileme)

1.) Allah'ın rahmet ve selamının onun
üzerine olması dileğini ifade eden
dualar.

1.1. şalāt-ile selām:-ım

Şalāt-ile selāmım dā'im olsun
Қabūl-gāh-ı du‘ā ancak derindir
(**Kıt'a 1/22**)

sāl-hürde:

1.) Çok yaşlı, kocamış.

1.1. sāl-hürde:

Bu felekde kāmın almış **sāl-hürde** pīr
iken
Tıfl-ı dil қurtulmadı hіç şīve-i
maҺbūbeden (**Matla 8/1**)

sāl-i hezār:

1.) Bin yıl.

1.1. sāl-i hezār:-ı

Şad hezārān rūyıña kılsam nażar cānā
yine
Her birinde gūyiyā **sāl-i hezārı**
Һasretim (**Müfret 94/1**)

sālifü'z-zikr:

1.) Adı geçen.

1.1. sālifü'z-zikr:

ba‘de'z-zāfer ü el-Һalāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-Һatı-ı
hümāyūn şevket-maқrūn

sālifü'z-zıkr ze'āmetimizi bir vech-i
mālīkāne tevcih kılınıp ancak bī-hāşıl
(Dibace 3/14)

şalın-:

1.) Yürürken uyumlu hareketlerle
hafifçe bir yandan bir yana eğilmek.

1.1. şalınıñ:-sıñ

Şalınıñ serviler gibi hırāmānī
hırāmānī
Çiçekler şaf tutarlar sen kadem
başdıķça gülzāra (Gazel 119/3)

1.2. şalınsun:-sun

Muṭallā taķılar giysün şalınsun gül-
sitān içre
Hasūdānıñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (Gazel 47/8)

sālīs-i Sultān Selīm:

1.) Sultan 3. Selim.

1.1. sālīs-i Sultān Selīm:

Sāni-i bānisi şimdi sālīs-i Sultān
Selīm

Eyleye hayrını maķbūl zū'l-celāli ve'l-
kirām (Tarih 14/14)

sālīs-i sultān-ı hākān:

3.) Sultan 3. Selim Han.

1.1. sālīs-i sultān-ı hākān:

Sālīs-i sultān-ı hākān şāh Selīm ü
kāmran

Dā'imā yapmaķda cāmī' tekye ve
beytü'l-harām (Tarih 14/10)

şan-:

1.) Kesin olarak bilmediği bir şey
hakkında tahmine dayanarak hüküm
vermek, zan ve kıyasla hükmetmek,
tahmin etmek, zannetmek.

1.1. şandılar:-dı, -lar

Bir feşāhatle belāgat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķirin görenler şandılar
'Osmān okur (Gazel 41/2)

1.2. şandım:-dı, -m

Levh-i dilden Rāziyā hakk oldu

şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/5)

1.3. şandım:-dı, -m

Ġālibā kayd etmemişsiñ deftere

Ben de şandım kendimi ben yok yere
(Mesnevi 1/3)

1.4. şandım:-dı, -m

Olursa derdime dermān baña feyz-i

İlāhiden

Ki zīrā tutmadık dāmen mi kaldı ben
olur şandım (Müfret 32/1)

1.5. şandım:-dı, -m

Hıyre-dār etdi dü dīdem kevni yā
cevvāle-veş
‘Ayn-nūr **şandım** o hüsni ü humret-i
germābeden (**Müfret 56/1**)

1.6. şandım:-dı, -m

Hıyre-dār etdi dü dīdem gūyiyā
cevvāle-veş
Nār-ı nūr şandım o hüsni humret-i
germābeden (**Müfret 74/1**)

1.7. şanırım:-ır, -ım

Pāy-ı esbi altıdır olur sekiz
Farq edemem **şanırım** hemān ikiz
(**Mesnevi 3/4**)

1.8. şanırsın:-ır, -sın

Güzellikde **şanırsın** mişli nā-yāb
Bülenddir kāmēti gāyet de dil-cū
(**Gazel 111/3**)

1.9. şanırsıñ:-ır, -sıñ

Bī-kesi teftişe geldiñ bunda sen
Kimsesi var mı **şanırsıñ** beni sen
(**Mesnevi 1/4**)

1.10. şanma:-ma

Şems-i pertev **şanma** cānā seyrine pīr-
i felek
Farqa kıdret kıalmamış her rüz saña
dürbīn tutar (**Gazel 37/3**)

1.11. şanma:-ma

Şefi ‘im dā’imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var
Beni bī-ferd şanursıñ **şanma** ki
cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

1.12. şanma:-ma

Şakın pend ü nasihat kār eder **şanma**
görüp hālim
Nigārımdan cefā vü nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.13. şanma:-ma

Kimseyi yār-ı haqıķı **şanma** sen
beyhūdedir
Mürşid-i kāmīl olur yār olur ise adama
(**Müfret 40/1**)

1.14. şanur:-ur

‘Āşıkıñ efgānını ma‘şuk **şanur** gūyā
ceres
Gözine adam görünmez cümle ‘āşık
bir meges (**Gazel 59/1**)

1.15. şanur:-ur

Meşrebi hūbāna beñzer pendimi gūş
eylemez
Bahtını yāver **şanur** dil Kays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

1.16. şanur:-ur

Şöyle sermest-cihānım bī-rūh **şanur**
her bir gören
Allāh Allāh başka ‘ālem eyledi sevdā
beni (**Müfret 13/1**)

1.17. şanurdım:-ur, -dı, -m

Hic evime gelmedi yārānımız
Var **şanurdım** yok imiş yārānımız
(Mesnevi 1/10)

1.18. şanursiñ:-ur, -sıñ

Şefi ‘im dā’ imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var
Beni bī-ferd **şanursiñ** şanma ki
cānānımız vardır (Gazel 44/2)

1.19. şanursiñ:-ur, -sıñ

Dil tüketti dil-rubālar yolına cān
naḳdini
Gūyiyā bī-rūḥ **şanursiñ** şüret-i tersā
gibi (Gazel 148/3)

1.20. şanursın:-ur, -sın

Resm-i zībāsın temāşā eyleyen bī-
iştibāh
Vālih ü ḥayrān olur bī-cān şanursın
gūyiyā (Tarih 39/3)

saña:

1.) “Sen” ikinci tekil kişi zamirinin
yönelme hali eki almış hali.

1.1. saña: (Bursalı İbrahim Razi)

Ben **saña** dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Ḥaḳ’dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (Gazel 2/1)

1.2. saña: (Cāna, sevgili)

‘Āşıkım cāna **saña** ḡayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña (Gazel 6/1)

1.3. saña: (Sevgili)

Şīve-i şūrīdelikler cilve nāz olmuş
saña
Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña (Gazel 13/1)

1.4. saña: (Sevgili)

Şīve-i şūrīdelikler cilve nāz olmuş
saña
Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña (Gazel 13/1)

1.5. saña: (Sevgili)

Yoluña canlar verir şad hezārān
‘āşıkān
Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz
olmuş **saña** (Gazel 13/2)

1.6. saña: (Sevgili)

Ḥaşr u ḳaşr etdiñ güzeliñ mülküne
fermānıñı
‘Āşıkā cevri ü cefā esbāb-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/3)

1.7. saña: (Sevgili)

Ḥāk-i pāya ‘arz-ı ḥāl bī-hüdedir olmaz
müfid
Derdimiñ tefhīmi gūyā dil-nüvāz
olmuş **saña** (Gazel 13/4)

1.8. saña: (Sevgili)

Levh-i dilden Rāziyā hakk oldu
şandım ismimi

Beynimizde şırrımız esrār-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/5)

1.9. saña: (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Kes ümīdiñ gayriden feyz-i Hudā
yāver **saña**

Gün-be-gün eyler teraḥḥum göñlüñi
Yezdān'a tut **(Gazel 16/4)**

1.10. saña: (şāhım)

Şakın yüz verme şāhım kelb raḳībe
İder elbet **saña** şāyed hıyānet **(Gazel 18/8)**

1.11. saña: (Sevgili)

Vücūduñ hıfz ede eskāmdan Allāh
Saña yetmez mi bu 'arz-ı şadāḳat
(Gazel 18/9)

1.12. saña: (Zāhid)

Gel berü nūş etdirem zāhid **saña** 'aşḳ
bādesin
Dest-i 'işyānıñdan ammā gitmesün bir
ān ḳadeḥ **(Gazel 25/4)**

1.13. saña: (Allah)

Kime şekvā edeyim başım açıp geldim
saña
Gel ḳabūl eyle niyāzım şāh u ḥāḳānım
meded **(Gazel 27/3)**

1.14. saña: (Allah)

Şabırım gibi şükrüm **saña** ma'lūmdur
efendim
Eyyüb değil derdine bir çāre ḥaber ver
(Gazel 32/2)

1.15. saña: (Sevgili)

Şems-i pertev şanma cānā seyrine pīr-i
felek
Farka ḳudret ḳalmamış her rüz **saña**
dürbīn tutar **(Gazel 37/3)**

1.16. saña: (Bursalı İbrahim Razi)

Tecessüsden murād Rāzī **saña** şāfi
cevāb añla
Bu derd-i bī-devāyı var leb-i
cānānelerden şor **(Gazel 40/9)**

1.17. saña: (Sevgili)

Ne mümkün ḥāl-i 'uşşāḳı **saña** tefhīm
edem bir bir
Girerseñ ḥalka-i zikre bizim
meydānımız vardır **(Gazel 44/4)**

1.18. saña: (Sevgili)

Ben ne ḥācet **saña** ta'rīf etmege bu
şīveyi
Zatıña iḥsān olunan māye-i 'irfāndadır
(Gazel 45/2)

1.19. saña: (Aşık, şair)

Ḳabūl etmez hele ma'dem **saña** aḡyār
ola hem-dem

Ki taḥrīk etmede gönli meşeldir bir
meges besdir (**Gazel 47/5**)

1.20. saña: (Gönül)

Geçip kaşr-ı mu‘allādan tevekkül
bābını bekle

Sana ey murğ-ı dil ancak sarāy-ı ten
kafe besdir (**Gazel 47/7**)

1.21. saña:-a (Sevgili)

Keşākeş keşmekeşle āh bu Rāzī
dāmeniñ tutdu

Saña düşvār olanlarıñ elinde ihtiyār
olmaz (**Gazel 49/7**)

1.22. saña: (Sevgili)

Nār u bād u āb ḥākden ḥalk olup
bulduñ vücūd

Zātıñı fehm eylemekdir **saña** ‘irfāndan
ğaraž (**Gazel 67/5**)

1.23. saña: (Sevgili)

Mācerā-yı derdimi taḥrīr ederdim ben
saña

Bir teraḥḥum eyle cānā ḥālīmı şormaz
mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.24. saña: (Sevgili)

Söyleyemez Rāzī **saña** sırrını
Söylediği şori kelām oldu gel (**Gazel**
83/7)

1.25. saña: (çeşm-i pür-ḥūn)

Teraḥḥum eyledim şimdi **saña** ey
çeşm-i pür-ḥūnum
Ġubār-ı pāyını sürme eden destūra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

1.26. saña: (Bursalı İbrahim Razi)

Rāzīyā rāzī olursañ Ḥaḳ **saña** yāver
olur

Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

1.27. saña:-a (Sevgili)

Saña düşvār olanlara hemān Allāh
mu‘īn olsun

Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.28. saña: (Dilber)

Gel teraḥḥum eyle dilber gūş edince
āhımı

Dest açıp dā‘im **saña** dāmāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/3**)

1.29. saña: (Sevgili)

Ah **saña** derdim söylerdim ammā
Raḥm eylemezsın ben derd-mende
(**Gazel 124/2**)

1.30. saña: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Ser-fürū eyler görenler düş olup
gīsūsına

Saña ta‘rīf etdigim ol dilber-i ra‘nā
ola (**Gazel 134/2**)

1.31. saña: (Aşık, şair)

Saña cevır ü cefâ resmi tamâm oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi güyâ merâmımca
inândırdı (**Gazel 141/4**)

1.32. saña: (Efendi)

Ey mürüvvet-mend efendim vây **saña**
Şormadıñ hâtırcıgım n'oldu bana
(**Mesnevi 1/1**)

1.33. saña: (Sevgili)

Râziyâ eyler du 'â dâ'im **saña**
Vâsıfıñ târîhîni göndür bana (**Mesnevi**
1/23)

1.34. saña: (Güzel)

Bu luğazı bilemezsın ey güzel
Saña tefhîm edeyim güzel güzel
(**Mesnevi 3/1**)

1.35. saña: (Sevgili)

Hâk-i pâye yüz sürüp kıldım **saña**
hâlim beyân
Hîç terahhüm etmediñ âteş bırağdıñ
cânıma (**Müfret 10/1**)

1.36. saña: (Can)

Çok tazallum eyledim cânâ **saña** kâr
etmedi
Gelmediñ güldürmediñ âteş bırağdıñ
cânıma (**Müfret 11/1**)

1.37. saña: (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Çille-i çevre taḥammül eyle feryâd
eyleme
Raḥm eder bir gün **saña** ḥalk eyleyen
perverdigâr (**Müfret 41/1**)

1.38. saña: (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Saña lâzım mıdır ğayrıñ umûrın
düşüña almak
Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

1.39. saña: (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Vaḳt-i ḥâli **saña** ta' rîf etmege yokdur
cevâz
Sen tefekkür eyleyip mîzâna çek 'irfân
ile (**Müfret 49/1**)

1.40. saña: (Sevgili)

Ben **saña** âşüfte oldum kıl terahhüm
ey perî
Yohsa berbâd etdirirsın âh-ile
dilberliği (**Müfret 92/1**)

1.41. saña: (Sevgili)

Şad hezârân nuş u pend etdim **saña**
kâr etmedi
Himmet umarsın 'acebdür bir alay bî-
gânedden (**Nazm 14/2**)

1.42. saña: (Beg)

Dem-be-dem bahtın küşād ömrün
ziyād olsun begüm
Kim **saña** yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

1.43. saña: (Behcet Efendi
çirağlarından Rumelili Rasim Efendi)
Sergüzeştım āh **saña** takrīr ederdım
neyleyim
Kahrıma tuğra çekersin sende
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

1.44. saña: (Can)
Hāk u bāb u manzarı vaşfinda ‘āciz
şā‘irān
Nice ta‘rīf edeyim evşāfını cānā **saña**
(**Tarih 8/6**)

1.45. saña: (Allah)
Bu şadākat var iken sende fedā cānım
saña
Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.46. saña: (Sevgili)
Beni terk etdiğin bildim dilin kimlerle
rām oldu
Saña inşāf vere Allāh benim hālīm
tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.47. saña: (Sevgili)
Saña takrīr etdiğim dünyā gibi
mekkāredir

Her göze bir ğayrī yüzden görünür
āyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

1.48. saña: (Aşık, şair)

Saña tevķīr etmeyip rahm etmeyen
adem nedir
Çekdiren cevır ü cefāyı sevdiğin bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

şanavber:

1.) Çam fıstığı ağacı, meyve veren
ağaç.

1.1. şanavber:

Hisset ile serkeşlik edip etme tahavvür
Bī-mīvesin ammā ki **şanavber** biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

şanem:

1.) Put, put gibi güzel sevgili.

1.1. şanem:

Hāl-i dilim bu benim gice gündüz ey
şanem
Gözyaşı dökdüğimi felekteki māh bilir
(**Gazel 48/2**)

şanevber:

1.) Çam fıstığı ağacı.

1.1. şanevberden:-den

Ey dirīğā bu dil-i bīmāra etmez bir
devā
Şüretā derd ü elemeler ol **şanevberden**
midir (**Gazel 30/4**)

sāni-i bānī:

1.) İkinci bina eden, ikinci mimar.

1.1. sāni-i bānī:-si

Sāni-i bānī şimdi sālīş-i Sultān
Selīm

Eyleye hayrını maqbūl zū'l-celāli ve'l-
kirām (**Tarih 14/14**)

sar:-

1.) Etrafını kuşatmak, kolları ile
kucaklamak, sarmak, dolamak,
bağlamak.

1.1. şarılıp:-ıl, -ip

Dāmen-i havf u ricāya **şarılıp** eyle
niyāz

Dergeh-i lutf-ı Hūdā'dır bāb-ı
Raḥmān'dan ğaraż (**Gazel 67/4**)

1.2. şarınma:-ın, -ma

Al giyip allar **şarınma** rüy-ı gülğün
üstüne

Kanlı zālīm kana girme kan olur kan
üstüne (**Matla 1/1**)

1.3. şarmaqla:-mak, -la

Şarmasa lāzım hemān **şarmaqla**
kılsañ ber-murād
Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

1.4. şarmasa:-ma, -sa

Şarmasa lāzım hemān şarmaqla kılsañ
ber-murād

Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

saray:

1.) Han, saray.

1.1. sarāy:

Ḥarf-i menkūt ile Rāzī bendesi tārīḥ
dedi

‘Abbās Ḥātem-i zamān yaptı **sarāy**
nām-fezā (**Tarih 39/13**)

sarāy-ı ten kafes:

1.) Ten kafesinin sarayı.

1.1. sarāy-ı ten kafes:

Geçip kaçır-ı mu‘allādan tevekkül
bābını bekle

Sana ey murğ-ı dil ancak **sarāy-ı ten**
kafes besdir (**Gazel 47/7**)

sarf et:-

1.) Sarf etmek, tüketmek, harcamak.

1.1. şarf et:-e, -gör

Derd ü endüh u elem āb-ı sirişk
mūnisim

Rāzī ol sen Rāziyā **şarf edegör** orada
(**Gazel 126/5**)

1.2. şarf et:-er, -di, -m

Şarf ederdim naqd ü vaktim ol
perīniñ yolına

Neyleyim bu gönlümün hiç kalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

şarf-ı kelām eyle-:

1.) Söz sarfetmek.

1.1. şarf-ı kelām eyle-:-di, -ñ

‘Ācizāne söz revācın buldu ğayrī kııl
du‘ā

Ki seniñ ħaddiñ değılken **eylediñ şarf-ı kelām** (**Tarih 37/10**)

şarf-ı makderet eyle-:

1.) Kuvvet sarf etmek, çabalamak, çok
gayret etmek.

1.1. şarf-ı makderet eyle-:

Sa‘y-ı feyze eyle **şarf-ı makderet**
dā‘im hemān

Mānde-i akrān-ile pür-ıztırāb olmak ne
güc (**Gazel 24/3**)

şarf-ı makdūr:

1.) Gayret göstermek.

1.1. şarf-ı makdūr:

ki Bismillāh Künūzen tahte‘l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu‘ş-şu‘arā ev
kemā kıāl ‘aleyhi‘s-selām bu ħadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle **şarf-ı makdūr** ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

sarf-ı makdūr eyle-:

1.) Güç sarf etmek; güç kullanmak.

1.1. şarf-ı makdūr eyle-:-di

Şarf-ı makdūr eyledi ol menba‘-ı cūd
u kerem

Vākıf-ı şānisi oldu kııl du‘ā merdāna
bak (**Tarih 20/6**)

1.2. sarf-ı makdūr eyle-:-sün

Eyledi fermān hemān Ḥācī ‘Alī

Ağa‘ya çün

Sarf-ı makdūr eylesün şıdk-ile etsün
ihtimām (**Tarih 14/17**)

saṭır:

1.) Yazı sırası, dizisi.

1.1. saṭır:

Mü‘miniz āyīne-i ‘ālem-nümādır
kalbimiz

Bir **saṭır** ḥaṭṭız ‘aceb sırr-ı mu‘ammā
ḥikmetiz (**Gazel 53/6**)

sav-:

1.) Savmak, geçiştirmek, savuşturmak.

1.1. şavar:-ar

Berber olsa adamı tizce **şavar**

Ol gidince dögünür dīvāne-vār

(**Mesnevi 6/6**)

1.2. savuşdurmuş:-uş, -dur, -muş

Mülākāt olmamız vardır diyü çok
va‘deler kılmış

Düşer düşmez ki şānına ne va‘deler

savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

sa'y:

1.) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht.

1.1. sa'y:

Sa'y edip sa'y ile cānā olagör hayrū'l-
halef

Gel hevā-yı nefis ile bu 'ömriñi etme
telef (Gazel 72/1)

1.2. sa'yim:-im

Benim sa'yim sırāt-ı müstaķımdır
Bilirsñ göñlimi zīrā saķımdır
(Mesnevi 2/13)

sa'y et:-

1.) Uğraşmak, çabalamak, gayret etmek.

1.1. sa'y et:-di, -m

Hezār sa'yi ... etdim müfīd olmadı
şūrīde

Niyāz-ı ma'nevīyle kesdirip hāşıl
merām oldum (Müfret 39/1)

1.2. sa'y et:-ip

Sa'y edip sa'y ile cānā olagör hayrū'l-
halef

Gel hevā-yı nefis ile bu 'ömriñi etme
telef (Gazel 72/1)

1.3. sa'y et:-ip

Cān u dilden sa'y edip hizmetlerin
kıldım kabūl

Yā İlāhī bir velāyet Rāzi'-i nā-şādeye
(Nazm 12/2)

sa'y eyle:-

1.) Uğraşmak, çabalamak, gayret etmek.

1.1. sa'y eyle:-di

Rāzi-i nā-puḥteye çekme āhıñ bī-
hūdedir

Tāli'i yāver degil bī-çāre çok sa'y
eyledi (Müfret 35/1)

şayd:

1.) Avlanma, av.

1.1. şaydına:-ı, -na

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān

Ol civānıñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (Gazel 37/5)

1.2. şaydıña:-ıñ, -a

Ülfet-i sābıķa düşmez etdiğñ tavr u
edā

Şaydıña düşdüm düşeli derd-nāk etdiñ
beni (Gazel 146/5)

1.3. şaydında:-ı, -n, -da

Bir perī şaydında dil dīvāne oldu āh
eder

Da'vete gelmez görünmez neylesün
insān aña (Gazel 4/4)

1.4. şaydını:-ı, -n, -ı

Kendi ta'lim eyledi dil **şaydını** cānān
baña

Ben çerāğ oldum sevilme resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

şayd ol-:

1.) Av olmak; âşık olmak.

1.1. şayd ol:-an

Düşürdi dāmına āvāre gönülüm
Kaçar mı **şayd olan** āvāresinden
(**Gazel 107/4**)

1.2. şayd ol:-duk, -uñ

Fā'ıķ-i aķrān olursuñ himmet-i dildār
ile
Rāziyā **şayd olduğıñ** dilberleriñ
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

şayd-ı dil:

1.) Gönül avı.

1.1. şayd-ı dil:

Şayd-ı dil içün eyleseñ 'azm-i çemen
ey dost
Nezzāreye al 'āşıkı sen gel hemān ey
dost (**Gazel 17/1**)

sāye:

1.) Gölge; himaye, gözetme.

1.1. sāyesi:-si

Üstüme düşse benim murğ-ı hümānıñ
sāyesi

Güiyā cānlar katar bu cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.2. sāyesinde:-si, -n, -de

Zülf ü tār-ı müşğ-bārıñ şıḥat-i cānım
benim

Sāyesinde dā'imā mesned penāh ister
gönül (**Gazel 87/4**)

sāye-bān:

1.) Gölge, büyük çadır.

1.1. sāye-bān:

Gönül bir kāmēt-i bālā serime **sāye-**
bān ister
Yine maṭlūbım ol şūḥ-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

sāyebān-ı lutf:

1.) Lütfunun gölgesi, himayesi.

1.1. sāyebān-ı lutf:-un, -a

Ḥāş u 'āma himmeti veş ni'meti
mebzül 'aceb
Sāyebān-ı lutfuna eyler temennī ḥāş u
'ām (**Tarih 14/5**)

sāyedār:

1.) Koruyan.

1.1. sāyedār:

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

sāye-i cūd:

1.) Cömertlik gölgesi.

1.1. sāye-i cūd:-iñ

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālim
pūr-melāl

Sāye-i cūdīñ murādım ḡayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

sāye-i pīrān:

1.) Ermişlerin gölgesi.

1.1. sāye-i pīrān:-a

Tekye-i dārū's-selāmdır hem daḡi
burcı sa'īd

Sāye-i pīrāna yüz sür rüz u şeb olma
ba'īd (**Tarih 13/1**)

sāye-i zülf:

1.) Sevgilinin saçının gölgesi.

1.1. sāye-i zülf:-iñ

İtdi göñül **sāye-i zülfün** penāh
Belki benim ḥālime eyler nigāh
(**Terci-bend 3/18**)

1.2. sāye-i zülf:-ün, -de

Sāye-i zülfünde tutdum şimdi ben
ārām-gehi
Çeşm-i maḥmūr tīr-i müjgān nīm-
nigāh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

sa'y-i belīḡ:

1.) Güzel söz söyleme gayreti.

1.1. sa'y-i belīḡ:-im

Benim **sa'y-i belīḡim** sıdḡ-vārım gitdi
beyhūde
Düşüp dilden dile ḥāl-i perīşān
olduḡum ḡaldı (**Gazel 150/4**)

sa'y-ı feyz:

1.) Feyz bulmak için gösterilen çaba.

1.1. sa'y-ı feyz:-e

Sa'y-ı feyze eyle şarf-ı maḡderet
dā'im hemān
Mānde-i aḡrān-ile pūr-ıztırāb olmak ne
güç (**Gazel 24/3**)

sebeb:

1.) Bir şeyin olmasına veya belli bir
hâlde bulunmasına yol açan şey,
vesile.

1.1. sebeb:

Dil-rubālīḡ resminiñ icādına budur
sebeb
Dil-rubādır dil döker dildādedir dil-
dāneler (**Gazel 33/4**)

1.2. sebeb:

Rāzī'i belā baḡrına ilkāya **sebeb** ne
Taḡlīş-i girībān için elden ele düşsem
(**Gazel 93/5**)

1.3. sebebden:-den

Çıkarıp dilden dilārā derdini
dilberleriñ

Ol **sebebden** çarh göçer vü cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.4. sebebden:-den

Āteş-i ruhsār-ı ālı yandırır haṭṭ-āverin
Ol **sebebden** tîz biter yanık maḥaliñ
sebzesi (**Müfret 88/1**)

1.5. sebebiyledir.:-i, -(y)le, -dir

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā’iş
olan ancak
tekellüm ü telaffuz **sebebiyledir**.
(**Dibace 2/6**)

sebeb ol:-

1.) Bir şeyin olmasına veya
yapılmasına yol açmak, olmasını,
yapılmasını gerektirmek, neden olmak.

1.1. sebeb ol:-du

Ḥayāl-i nāz u şīveñle nigāh-ı cizye-i
ānuñ

Sebeb oldu nigārā şimdi ‘üryān
olmama bā’iş (**Gazel 20/4**)

1.2. sebeb ol:-mak

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne ḥaddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir du‘adır ki **sebeb olmak**
bu āşāra (**Tarih 6/7**)

seb’-ı semāvāt:

1.) Yedi katlı gök.

1.1. seb’-ı semāvāt:-ı

Arar baḥr u beri göñlüm daḥi **seb’-ı
semāvātı**

Bulur bād-ı şabādır zülf-i cānānı çalar
çarpar (**Gazel 36/2**)

sebze:

1.) Sebze, yeşillik ürün. Mec. Kıl.

1.1. sebzesi:-si

Āteş-i ruhsār-ı ālı yandırır haṭṭ-āverin
Ol sebebden tîz biter yanık maḥaliñ
sebzesi (**Müfret 88/1**)

seccāde-i zühd:

1.) Üzerinde ibadet edilen seccade.

1.1. seccāde-i zühd:-i, -n, -i

Bir zāhid içre bāde-i esrār-ı İlāhī
Seccāde-i zühdini verir cāme deḡişir
(**Gazel 35/4**)

secde-gāh:

1.) Namaz kılınıp secde edilecek yer,
ibadet yapılacak yer.

1.1. secde-gāhından:-ıñ, -dan

Serimi **secde-gāhından** ayırma dā’imā
yā Rāb
Sözümü ḥikmetiñ bāb-ı me’ābında
ḥitām etdim (**Kaside 1/7**)

secde kıl:-

1.) Secde etmek, alını, eli, ayakları, dizleri ve ayak parmakları yere getirmek.

1.1. secde kıl-:-mak, -dır

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp **secde kılmağdır**

Benim seyr-i Sitāmbol ‘aynıma bir kıl kadar gelmez (**Müfret 66/1**)

secde var-: (Deyim)

1.) Secde etmek, secdeye kapanmak.

1.1. secde var-:

Ebrūlarıña **secdesi var** h̃āhiş-i cānın
Gönlüm gibi titrer yüregi kıble-nümānıñ (**Gazel 81/1**)

sedd çek-: (Deyim)

1.) Sınır çizmek, hat çizmek, duvar örmek.

1.1. sedd çek-:-ip

Setr eder settār ‘aşkı kâdir olsa setrine
Sedd çekip dil gayriye settāra ikrār eylemiş (**Gazel 60/3**)

seferber:

1.) Savaşa gönderilmek üzere hazırlanmış veya savaşa girmiş.

1.1. seferber:

Sultān Selīm H̃ān-ı Sālīş hazretleriniñ
hengām u āvānlarında peder-mānde bir

çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/2**)

sefine:

1.) Gemi.

1.1. sefine:

Baħr-ı ‘aşka dil **sefine** bālbān-ı āhım
hemān

Baħr-ı ‘aşka düşmeyen ‘ummāna
olmaz āşinā (**Gazel 3/5**)

seher:

1.) Gün doğmadan önceki zaman, seher vakti.

1.1. seher:

Yanıña kalmaz benim āh u enīnim her
seher
Güşīña girmez ne sūd ki sīne-çāk etdiñ
beni (**Gazel 146/2**)

1.2. seher:

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle
tā **seher**
Kimse āgāh olmadı hīç bu dil-i
süzāneden (**Müfret 38/1**)

1.3. seherde:-de

Niyāz-ı şıdk-āmīzle du‘ā-yı şūr-
engīzim

Varır her bir **seherde** ‘arş-ı Raħmānı
çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

1.4. seheri:-i

Müjdegānı kâparım diyü hemân bād-ı şabā

Seherī geldi yetişdi haber-i yārim ile
(Müfret 67/1)

seher-gāh:

1.) Seher vakti.

1.1. seher-gāh:

Kime takrīr edeyim pür-melāl

aḥvālīmī

Giceler feryādımı āh **seher-gāh** bilir

(Gazel 48/6)

sehḥār:

1.) Sihirbaz, büyücü; sevgili.

1.1. sehḥāra:-a

Ey dirīğa kırtuluş yok düş olan

gīsūsına

Sihir eder **sehḥāra** beñzer gözleri

sehḥāreler (Gazel 34/4)

seki:

1.) Ev, kahve vb. yerlerin önlerine,
havuz kenarlarına taş veya topraktan
yapılan peyke şeklinde oturacak yer.

1.1. sekide:-de

Ser-i fermānber-i ‘aşkıım Şeh İsmā‘īl’e
cānā

Ne **sekide** ne bismil-gāh ne yirde dirse
kırbānım (Müfret 73/1)

sekiz:

1.) “Sekiz” sayı sıfatı.

1.1. sekiz: (Pāy-ı esb)

Pāy-ı esbi altıdır olur **sekiz**

Farq edemem şanıırım hemân ikiz

(Mesnevi 3/4)

selām:

1.) Esenlik dileme sözü, peygamberin
şefaati.

1.1. selāmıñdır:-iñ, -dır

Qabül-gāh-ı deriñde bu şalātım

eyleseñ maqbül

Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā

Resülullāh (Kaside 3/9)

selām et:- (Deyim)

1.) Bir kimseye veya bir topluluğa
yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek,
sağlık, esenlik ve başarı dilemek;
Namazı bitirmek.

1.1. selām et:-di, -m

‘Azīmet eyledim berren gelip sultān-ı
kevneyne

Girip bāb-ı selāmiden şalāt ile **selām**
etdim (Kaside 1/8)

selāmet rāhı:

1.) Kurtuluş yolu.

1.1. selāmet rāhı:-nı

Cihānda ‘āqıl ü dānā olam derseñ
sükūt eyle

Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

selāmü aleyküm: (Kalıp ifade)

1.) "Allah'ın selamı üzerine olsun"
anlamında selamlaşma ifadesi.

1.1. selāmü aleyküm:

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
hānım
Ālūde reviş şūh-ı cihān tūti lisānım
(**Gazel 92/1**)

selāse:

1.) Üç.

1.1. selāse:

Nedir ey nāzenīnim pīç u tābīñ

Selāse cür'a-keşlik kıl ayakdan (**Gazel 103/3**)

selāset:

1.) İfadedeki açıklık ve akıcılık.

1.1. selāsetdir:-dir

Hāzret-i Qur'ān'a etmiş Rāziyā bir
intisāb

Ne **selāsetdir** görürsün ne sırr-ı
Qur'ān okur (**Gazel 41/5**)

Selīm Hān:

1.) Sultan Selim Han.

1.1. Selīm Hān:

Hān Selīm ābād edince Rāziyā tārīh
dedim

Eyledi Maḥmūd Efendi tekyesin
dārü's-selām (**Tarih 14/20**)

Selmān:

1.) Selman-ı Farisi olan güzel; sevgili.

1.1. Selmānı:-lı

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir kazā

Aldı gönlüm ol tarīkden pīri **Selmānı**
güzel (**Gazel 88/9**)

sem:

1.) Zehir.

1.1. semdir:-dir

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdirdi baña

Hāq'dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

semā:

1.) Gök, gökyüzü.

1.1. semāda:-da

Ricām kabul olur mı 'aceb bāb-ı
Hudā'da

Ehl-i semā du'āda benim için **semāda**
(**Gazel 125/1**)

1.2. semāda:-da

Şihāb-āsā **semāda** berķ urur āh-ı
firāvānım

Ramağ kaldı tenimden bu elemle
çıkmağa cânım (**Terci-bend 2/7**)

semāvāt-ı ‘alā:

1.) Yüce gök.

1.1. semāvāt-ı ‘alā:-nıñ

Semāvāt-ı ‘alānıñ sırrını bilmek diler
gönlüm

Kevākib seyrine nezzārede şağf u
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

semāzen:

1.) Mevlevi ayinlerinde sema eden
derviş.

1.1. semāzen:

Rāziyā şāhib-edā dildādedir
‘Āşıkānı hep **semāzen** dededir
(**Mesnevi 4/11**)

semek:

1.) Balık, mahi.

1.1. semeklenmiş:-len, -miş

Lüb-i deryāda kaçır-ı dil-güşası elde
oltası

Düşüp baħr-ı belā-yı ‘aşkına gönlüm
semeklenmiş (**Gazel 62/3**)

semen:

1.) Şişmanlık, dünya nimetleri, dünya
malı.

1.1. semenden:-den

Bir pula degmez iki ‘ālemiñ aşıā
kadarı

Hāşş elbise-i semmūr u **semenden**
geçdik (**Gazel 82/3**)

sem ‘-i şāh:

1.) Şahın kulağına gitmek, padişahın
duyması, işitmesi.

1.1. sem ‘-i şāh:

Pes zamān ile hārāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā

‘Arz olunduğda hem-ān-dem **sem ‘-i**
şāha bu kelām (**Tarih 14/15**)

sem ‘-i şebistāne:

1.) Gece mumu.

1.1. sem ‘-i şebistāne:-(y)e

Bir gicecik geldi o ğam-ḥāneye
Düşdi göñül **sem ‘-i şebistāneye**
(**Terci-bend 3/5**)

semm:

1.) Zehir.

1.1. semm:

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña

Hāk’dan özge dost hele **semm** üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

semmūr:

1.) Çok yumuşak ve ince tüyleri olan,
postu için avlanan küçük hayvan,
samur.

1.1. semmūrda:-da

Ba‘zı ba‘zı bulunur elbisede
Kakum u sincābda yok **semmūrda** var
(Gazel 153/5)

semt:

1.) Birkaç mahalleyi içine alan bölüm,
bölge, yan, taraf, cihet, canip.

1.1. semtime:-im, -e

Kadem baş **semtine** Leyli‘m bu ben
Mecnūn‘ı şād eyle
Dil-i Ferhād‘ıma Şīrin‘lik eylersen bu
yandan gec (Gazel 23/4)

1.2. semtime:-i, -n, -e

Bādbān-ı himmete urdum seren
şimden gerü
‘Azm-i baħr-ı tevekkül **semtine** olma
melāl (Gazel 84/4)

1.3. semtime:-i, -n, -e

Göz diküp bāb-ı tevekkül **semtine**
etdim nigāh
Derdime dermān eden derbānı gözler
gözlerim (Gazel 95/2)

1.4. semtime:-i, -n, -e

Düşüp dām-ı belā-yı ğurbete dil bī-
murād oldu

Elim irmez diyārım **semtine** āhım
ziyād oldu (Gazel 145/1)

1.5. semtime:-i, -n, -e

Ġubārīn pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk
Cenābīn **semtine** rāh-ı revānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/8)

semt-i dilārā:

1.) Gönül süsleyen güzelin semti,
yaşadığı yer.

1.1. semt-i dilārā:-da

Yetiş bād-ı şabā **semt-i dilārāda** olup
güyā
Fiğān u nāle vü giryem haber ver āh u
zarımdan (Gazel 105/2)

semt-i Īrān:

1.) Īrān ülkesi.

1.1. semt-i Īrān:-a

Eger zevkiñ ise geşt ü güzār u seyr-i
‘ālemden
Giderseñ **semt-i Īrān’a** hemān rāh-ı
revāndan gec (Gazel 23/3)

semt-i melāmet:

1.) Azarlanma yeri, ayıplanma ülkesi.

1.1. semt-i melāmet:

Bu fenā dārında bir **semt-i melāmet**
bekleriz

‘Azmimiz bağ-ı behiştir bunda
kısmet bekleriz (**Gazel 52/1**)

semt-i ‘ukbā:

1.) Öteki dünya, ahiret.

1.1. **semt-i ‘ukbā:-**(y)ı

Unutdum Rāziyā dār-ı fenāda **semt-i ‘ukbāyı**

Alır şabr u kararım hāl-i rūhānı çalar
çarpar (**Gazel 36/9**)

semt-i ‘ukbā eyle-:

1.) Ahiret semtine göçmek, ölmek.

1.1. **semt-i ‘ukbā eyle-:-di**

Başçı şeyhi **semt-i ‘ukbā eyledi**
Murğ-ı rūhı kâsd-i tûbā eyledi (**Tarih 44/1**)

semt-i yâr:

1.) Sevgilinin semti, sevgilinin
mahallesi.

1.1. **semt-i yâr:-e**

Semt-i yâre ‘azm ederdim rûz u şeb
Görünür mü bâbda yok bevvâbda var
(**Gazel 153/7**)

semûh ol-:

1.) Çok cömert olmak.

1.1. **semûh ol-:-sa, -m**

İşittikçe derûnî gıbt-ederdim Hâtem-i
Tây’a

İlâhî feyz-i lûtfuñla murâd üzre **semûh
olsam** (**Gazel 98/4**)

sen:

1.) “Sen” ikinci tekil kişi zamiri.

1.1. **sen:** (Sevgili)

Sırr-ı ‘aşka cân verenler ser-firâz olsa
sezâ

Serseri gezme cihânda sürür ol **sen**
intiḥâb (**Gazel 14/3**)

1.2. **sen:** (Dost)

Şayd-ı dil için eyleseñ ‘azm-i çemen
ey dost
Nezzâreye al ‘âşıkı **sen** gel hemân ey
dost (**Gazel 17/1**)

1.3. **sen:**

Yıkıp kalb- perîşânım teraḥḥum
etmediñ aşlâ

Sen olduñ pür-cefâ âḥîr âḥîr ki vîrân
olmana bâ’ış (**Gazel 20/3**)

1.4. **sen:** (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Varıp kūy-ı dilârâda yüzüñ sür dâ’imâ
Rāziyâ

Eger ‘âşık iseñ **sen** de bırak da’vâ-yı
şândan gec (**Gazel 23/7**)

1.5. **sen:** (Bursalı İbrahim Razi)

Bu tarağdan Rāziyâ feyzüñ seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbābda **sen** ḥāzır-cevāb
olmaḵ ne güc (**Gazel 24/9**)

1.6. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Ḥallāḳa niyāz eyleyegör cān u
göñülden
Ḥande edeni rūyına **sen** peyleme
küstāḥ (**Gazel 26/4**)

1.7. sen: (Allah)

Bī-meded bī-çāreñi **sen** çāre-dār etseñ
n’olur
Sevdiğin ‘aşkına olsun eyle ḳurbānım
meded (**Gazel 27/4**)

1.8. sen: (Sevgili)

Baḥş-ı cāna kim girer kim var ise
gelsin berü
Boynına **sen** alma ḳanım lebleriñ
müliden lezīz (**Gazel 28/4**)

1.9. sen: (Sevgili)

Bendeñi bir bŷy ile **sen** mest ü medhüş
eylediñ
Bŷy kākŷlden mi bilsem zŷlf-i
‘anberden midir (**Gazel 30/2**)

1.10. sen: (Sevgili)

Lāleler güller benefşe daḥi sŷnbŷl **sen**
gezen
Bāğ-ı ḥŷsnŷnde açılmış ḳudret-i
Yezdān’dadır (**Gazel 45/4**)

1.11. sen: (Şŷḥ-ı cefā-kār)

Hercāyi güzel cevriñ ile ḥaylī demim
var

Sen şŷḥ-ı cefā-kāra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

1.12. sen: (Bursalı İbrahim Razi)

Nice mŷmkŷn söyleyem bu göñŷl
hengāmını
Ḥāmŷş ol **sen** Rāziyā yārdan her gāḥ
bilir (**Gazel 48/7**)

1.13. sen: (Aşık)

Çok tazallum eyledim ol seng-dil gŷş
etmedi
Bulmadıñ maḳşŷda ey bī-çāre **sen** de
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.14. sen: (Sevgili)

İmtihān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme
Sikke-i ḥŷsniñi şāḥım **sen** de imtiḥāna
baş (**Gazel 66/3**)

1.15. sen: (Sevgili)

Cŷş edip deryā-şıfat **sen** dŷş kemāl
taḥşīline
Dŷr verir vaḳt-ile memlŷ dŷr ola ka‘r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

1.16. sen: (Sevgili)

Meclis-i ‘irfāna gel de diñle **sen** esrār-ı
‘aşḳ
Himmet-i pīrāna vāşıl eylesiñ güftār-ı
‘aşḳ (**Gazel 76/1**)

1.17. sen: (Sevgili)

Her cihetle zîr-i destînde midir

pîrâmeni

Bu vücûd iklîmine **sen** şâhlananlardan
mısıñ **(Gazel 78/4)**

1.18. sen: (Aşık)

Göñül teslîmine cânâ şağın **sen** kıt u
kâl etme

Riyâzetledir âğûş-ı habîb-i kibriyâdır
bu **(Gazel 112/3)**

1.19. sen: (Bursalı İbrahim Razi)

Hekimâ gibi pinhân eyle Râzî nükteñi
sen de

Sağın ifşâ-yı râz etme bu şi'riñi sülhan-
çîne **(Gazel 116/5)**

1.20. sen: (Sevgili)

Ey şüh-ı cihân bende-i fermânberîñ
'âlem

Biñ nâz ile **sen** sûre-i 'imrân okudukça
(Gazel 118/4)

1.21. sen:

Şalınıñ serviler gibi hırâmânî
hırâmânî

Çiçekler şaf tutarlar **sen** kadem
başdıkça gülzâra **(Gazel 119/3)**

1.22. sen: (Âh-ı seher-gâh)

Gel ey âh-ı seher-gâhım **sen** ol civâna
'aşk eyle

Efendim sevdiğim cânım şeh-i hûbâna
'aşk eyle **(Gazel 120/1)**

1.23. sen: (şüh)

Ser-i râhın bırakmazdım eger 'aql olsa
başımda

Beni pervâne gibi eylediñ ey şüh **sen**
âvâre **(Gazel 122/3)**

1.24. sen: (Sevgili)

Luğf eylemezsin yârim demezsin
Uğrarsın elbet bu derde **sen** de **(Gazel**
124/4)

1.25. sen: (Sevgili)

Leylâ vü Şîrîn baña dediler
Üstâd imişsin bu fennde **sen** de **(Gazel**
124/8)

1.26. sen: (Aşık)

Qâdir misiñ bu 'aşkın **sen** kemânın
çekmeye
Hele katı kemândır eyler seni kepâde
(Gazel 125/7)

1.27. sen: (Bursalı İbrahim Razi)

Derd ü endüh u elem âb-ı sirişk
münisim
Râzî ol **sen** Râziyâ şarf edegör orada
(Gazel 126/5)

1.28. sen: (Aşık)

Sen dirîğ etme vişâl-i yâr için cân
nağdini

Cān fedā kııl gel berü ey cān demi
cānānıma (**Gazel 128/2**)

1.29. sen: (Bursalı İbrahim Razi)

Rāh-ı Hakk’a **sen** daḥi kurbān olursuñ
Rāziyā
Koç gibi cān vermek ister da‘vī-i
īmānıma (**Gazel 128/5**)

1.30. sen: (Bursalı İbrahim Razi)

Nā-ümīd ol Rāziyā **sen** meclis-i
cānāneden
Tīg-i kahr-ı gānze-nāk rāh-ı ḥāk eyler
beni (**Gazel 149/5**)

1.31. sen: (Sevgili)

Sen de inşāf eyleyip bir gün teraḥḥum
eyleseñ
Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümüñ
peymānesi (**Gazel 151/2**)

1.32. sen:

Bī-kesi teftīşe geldiñ bunda **sen**
Kimsesi var mı şanırsıñ beni **sen**
(**Mesnevi 1/4**)

1.33. sen:

Bī-kesi teftīşe geldiñ bunda **sen**
Kimsesi var mı şanırsıñ beni **sen**
(**Mesnevi 1/4**)

1.34. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Tecrübe etme güzeller fendini olmaz
ḥesāb

Sen tevāzu‘ üzre ol ḥātemlik et yalvar
yaḳar (**Müfret 3/1**)

1.35. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Derūnda sakla derdiñ **sen** şaḳın ifşā-yı
rāz etme
Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevi
şeksiz (**Müfret 12/1**)

1.36. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Kimseyi yār-ı ḥaḳīḳī şanma **sen**
beyhūdedir
Mürşīd-i kāmīl olur yār olur ise adama
(**Müfret 40/1**)

1.37. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Her kelāma put edince añla **sen**
güftārıñı
Söyleme beyhūde söz demesiñler jāj-
ḥāy (**Müfret 42/1**)

1.38. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Vaḳt-i ḥālī saña ta‘rīf etmege yokdur
cevāz
Sen tefekkür eyleyip mīzāna çek ‘irfān
ile (**Müfret 49/1**)

1.39. sen: (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Luṭf-ı Hāk'dan nā-ümīd olma şaķın ey
dil hemān

Sen tevekkül bābınıñ derbānı ol da
seyre bak (**Müfret 62/1**)

1.40. sen: (Şūfī)

Şūfiyā **sen** cān u dilden 'aşkı ikrār
eyleseñ
Vākıf-ı esrār olur yek şīr-i Yezdānım
gibi (**Tarih 7/4**)

1.41. sen: (Sevgili)

Rūyına baķdıķça Rāzī'ye gelir biñ
dürlü hāl
Bābına yüzler sürerim **sen** edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.42. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/3**)

1.43. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/6**)

1.44. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/9**)

1.45. sen: (Sevgili)

Tuṭup cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ **sen**
Yazık ben 'āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ **sen** (**Terci-bend 2/10**)

1.46. sen: (Sevgili)

Tuṭup cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ **sen**
Yazık ben 'āşık-ı ğam-nākıña böyle
ederseñ **sen** (**Terci-bend 2/10**)

1.47. sen: (Sevgili)

Baňa azār içün her ān efendim pür-
ketersiñ **sen**
Beni hāk etmeden ğayrī daķı āyā
nidersiñ **sen** (**Terci-bend 2/11**)

1.48. sen:

Baňa azār içün her ān efendim pür-
ketersiñ **sen**
Beni hāk etmeden ğayrī daķı āyā
nidersiñ **sen** (**Terci-bend 2/11**)

1.49. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim sevdigim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/12**)

1.50. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/15**)

1.51. sen: (Sevgili)

Benim **sen** sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

1.52. sen: (Okuyucu ya da dinleyici
kimse)

Bul kemāl erbābını taḥṣīl ederseñ **sen**
de fen

‘Ācizāne bu kelām çıkdı dü şakḳ-ı
ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

1.53. sende:-de (Behçet Efendi'nin
çıraklarından Rumelili Rasim Efendi)

Sergüzeştım āh saña takrīr ederdım
neyleyim

Ḳahrıma tuğra çekersıñ **sende**
fermānım gibi (**Tarih 7/9**)

1.54. sende:-de (Sevgili)

Bu şadāḳat var iken **sende** fedā cānım
saña

Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.55. senden:-den (Çeşm)

Gel berü ey ḥūn ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var mı **senden** ğayri hīç yanımcā bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.56. senden:-den (Ġamzesi dil-düz)

Ey ğamzesi dil-düzüm **senden** bu
göñül geçmez

Derdiñ ile pür-süzüm senden bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.57. senden:-den (Sevgili)

Ey ğamzesi dil-düzüm senden bu
göñül geçmez

Derdiñ ile pür-süzüm **senden** bu göñül
geçmez (**Gazel 56/1**)

1.58. senden:-den (Sevgili)

Bir kere yüzüñ gördüm şıdḳ ile meyl
verdim

Vaşlıñ şeb u rüz derdim **senden** bu
göñül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.59. senden:-den (Sevgili)

‘Aşḳıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım **senden** bu göñül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.60. senden:-den (Sevgili)

Zevḳ ile şafā ile āhımla nevā ile
Biñ dürlü edā ile **senden** bu göñül
geçmez (**Gazel 56/4**)

1.61. senden:-den (Sevgili)

Düşvārınā ikrām et üftādeñe in ‘ām et
Bu Rāzi’i ilzām et **senden** bu gönül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.62. seni:-den (Allah)

Benim ‘işyānıma yokdur nihāyet
Olursa yine **senden** ‘ināyet (**Mesnevi**
2/2)

1.63. seni:-i (Sevgili)

Maḥzar etmişler güzeller **seni** sultān
etmege

Ur güzelin mührünü cānım hemān
şāhāna baş (**Gazel 66/4**)

1.64. seni:-i (Bursalı İbrahim Rāzi)

Rāzī **seni** adam yerine koysa nigārīñ
Medhinde cevāhir saçılır bu
dehenimden (**Gazel 104/6**)

1.65. seni:-i (Sevgili)

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār yine oḥşar **seni** her an
bilelikden (**Gazel 109/2**)

1.66. seni:-i (Aşık)

Seni dem-beste eyler bir nighle
Düşürür cānıña ol anda qorḥu (**Gazel**
111/6)

1.67. seni:-i (Aşık)

Qādir misiñ bu ‘aşqın sen kemānın
çekmeye

Hele qatı kemāndır eyler **seni** kepāde
(**Gazel 125/7**)

1.68. seni:-i (Bursalı İbrahim Rāzi)

Seni āgāh edeyim ben Rāziyā
Bu fenā gülzārda yok cennetde var
(**Gazel 153/10**)

1.69. seni:-i (Hz. Muhammed)

Seni maḥbūb-ı ‘izzet kıлмаğa hem
Murādu’llāh ziyā-güsteriñdir (**Kıt’a**
1/11)

1.70. seni:-i (Sevgili)

Ey perī bir raḥm ile baqsañ dil-i bī-
çāreye
Bağmasañ mir’āta ḥācet eylemez bir
an **seni** (**Müfret 93/1**)

1.71. seni:-i (Beg)

Ḥazret-i Ḥaḳ dü-cihānda ber-murād
etsiñ **seni**
Zātıña tevķīr edeniñ gönli şād olsun
begüm (**Nazm 15/2**)

1.72. seni:-i (Okuyucu ya da dinleyici kimse)

Oḳu Mevlā ‘aşqına gel fātiḥa iḥlās ile
Rūḥına ihdā edince Ḥaḳ **seni** eyler be-
kām (**Tarih 21/5**)

1.73. seni:-i (Sevgili)

Bu şadāqat var iken sende fedā cānım
saña

Ben **seni** vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

1.74. seni:-i (Sevgili)

Düşümde bāri görsem āh **seni** ben ey
melek manzar

Seniñ derd ü firākıñla kül oldu Rāzī-i
kemter (**Terci-bend 2/17**)

1.75. seni:-i (Aşık)

Ser-firāz eden **seni** bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdigin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

1.76. seniñ:-iñ (Sevgili)

Bir leṭāfet var **seniñ** cevriñde cennet
görmedi

Huri-i bāğ-ı İrem'dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

1.77. seniñ:-iñ (Sevgili)

Cevher-i pertev-feşāna cevriñi
vermem **seniñ**

Rāziyā cevher-şināsdır cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/5**)

1.78. seniñ:-iñ (Allah)

Bilirsñ rūz u şeb zārım **seniñ** 'aşkıñla
bīmārım

Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

1.79. seniñ:-iñ (Sevgili)

Yolunda māl u cān u 'aql u fikrim hep
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firākıñdır ki sūzān olmama
bā'is (**Gazel 20/2**)

1.80. seniñ:-iñ (Sevgili)

Kesmedim aṣlā ümīdim bāb-ı
luṭfuñdan **seniñ**

Rāzi-i 'āciz gibi bir mübtelā gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.81. seniñ:-iñ (Bursalı İbrahim Razi)

Bu tarağdan Rāziyā feyziñ **seniñ** yok
egledüm

Meclis-i aḥbābda sen ḥāzır-cevāb
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

1.83. seniñ:-iñ (Sevgili)

Lebler kand-ı lezīziñ nice ta'bir
edeyim

Ol **seniñ** la'l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezīz (**Gazel 29/4**)

1.84. seniñ:-iñ (Sevgili)

Rāzi-i nākām **seniñ** rüyñda idrāk
eyledi

Luṭfuña maḥzar düşen ben gibi
kemterden midir (**Gazel 30/6**)

1.85. seniñ:-iñ (Şuḥ)

Baña ḥatm-i kelām etdirdi evṣāfiñ
seniñ ey şuḥ

Sülḥan-perdāz olursam şanıña lāyık
yalan ister (**Gazel 42/3**)

1.86. seniñ:-iñ (Sevgili)

Seniñ hüsniñ kitabında ‘allāme-i vaqt
oldum

Şükür şerh-i mütün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/3**)

1.87. senin:-in (Bursalı İbrahim Razi)

Rāziyā ‘Avni’ye tanzir edemez **senin**
şi‘riñ

Dir isem remz-i sühan-perverimi dāl
olmaz (**Gazel 58/7**)

1.88. seniñ:-iñ (Dilber)

Tolular içdim dem-ā-dem şevk-ile
dilber **seniñ**

Kendi destiniden içirseñ ‘aşıkıña bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

1.89. seniñ:-iñ (Sevgili)

Bir terahhum eylemezsiñ ‘aşık-ı nā-
kāmıña

Gün-be-gün zālīm **seniñ** ālın da çok
hālın de çok (**Gazel 75/2**)

1.90. seniñ:-iñ (Sevgili)

Hasbihālīm söylerim ben Rāziyā leyl ü
nehār

Güşıña girmez **seniñ** ālın da çok hālın
de çok (**Gazel 75/5**)

1.91. seniñ:-iñ (Bursalı İbrahim Razi)

Hażret-i Haqq’a yarar bir ‘ameliñ var
mı **seniñ**

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre hicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

1.92. seniñ:-iñ (Sevgili)

Rāzī de **seniñ** bende-i fermānıñ olurdu
Bir kerre nigāh eyleseñ ammā
kölelikden (**Gazel 109/5**)

1.93. seniñ:-iñ (Sevgili)

Çille-i cevr ü cefāñı çekmeye şāhım
seniñ

Şad hezārān şevk ile merdāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/4**)

1.94. seniñ:-iñ (Sevgili)

Seniñ teşrifiñe şeksiz serir etdi serim
cānā

Ayağıñla başıp çeşmim dañı rüy u
müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.95. seniñ:-in (Bursalı İbrahim Razi)

Rāziyā bu derde çāre bir devā
mümkün degil

Çāresiz derdiñ **seniñ** ne çāre Allāh
‘aşkıña (**Gazel 131/7**)

1.96. seniñ:-iñ (Allah)

Haqqına levlāk buyurdu hażret-i Allāh
seniñ

Ey kerem-kānı efendim kıl şefā‘āt
keremi (**Kaside 2/2**)

1.97. seniñ:-iñ (Hz. Muhammed)

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ āyā

Ṭuyuldu ‘āleme rāz-ı nihānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/4**)

1.98. seniñ:-iñ (Hz. Muhammed)

Ne ḥaddim var **seniñ** evṣāfiña lāyık
sūḥandārılık

Muvaffaq eyleye Mevlā lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 3/11**)

1.99. seniñ:-iñ (Hz. Muhammed)

Seniñ ḥürmetine ḥalk oldu ‘ālem
Melā’ik ümmetiñle ‘askeriñdir (**Kıt’a**
1/8)

1.100. seniñ:-iñ (Hz. Muhammed)

Bedir cenkinde cümle ser-şikenler
O ğāzīler **seniñ** ser-defteriñdir (**Kıt’a**
1/14)

1.101. seniñ:-iñ (Hz. Muhammed)

Seniñ şanına lāyık bir kelāma
Eger ḳādir olursam mazḥarıñdır (**Kıt’a**
1/21)

1.102. seniñ:-iñ (Sevgili)

‘Aceb ārzū-keş oldukça naşīb yok la‘l-
i ālīñdan
Uşandım dilberā her an **seniñ** leyte vü
le‘allenden (**Matla 27/1**)

1.103. seniñ:-iñ

‘Aḳlıña hīç gelmedim mi ben **seniñ**
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim mi ben **senin**
(**Mesnevi 1/2**)

1.104. senin:-in

‘Aḳlıña hīç gelmedim mi ben **seniñ**
Yoḥsa ḳadriñ bilmedim mi ben **senin**
(**Mesnevi 1/2**)

1.105. seniñ:-iñ (Sevgili)

Seniñ sevdā-yı ‘aşḳıñla lisāna geldim
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek a‘lā
gerek ednā (**Müfret 23/1**)

1.106. seniñ:-iñ (Allah)

Benim cürm ü günāhım ḳāmetimle pes
berāberdir
Seniñ ‘afv u kerīmiñ bende-ḡāna
başdan aşmışdır (**Müfret 53/1**)

1.107. senin:-in (Sevgili)

Ben **senin** gibi cefākār dilbere dil
vermedim
Ta‘n edenler āhımı āh yārimi bilmez
benim (**Nazm 2/2**)

1.108. seniñ:-iñ (Sevgili)

Ey cefācū nev-civānım şevḳıña dā’im
seniñ
Neyler ahenk eyledikçe besteler yārān
oḳur (**Nazm 7/2**)

1.109. seniñ:-iñ (Sevgili)

Şimdi **seniñ** ‘aşık-ı efkendenim
Cân verecek yoluña bir bendenim
(Nazm 10/2)

1.110. seniñ:-in (Bursalı İbrahim Razi)

‘Ăcizâne söz revâcın buldu gayrî kıl
du‘â
Ki **seniñ** ĥaddiñ değılken eylediñ şarf-
ı kelâm (Tarih 37/10)

1.111. seniñ:-iñ

Düşümde bâri görsem âh seni ben ey
melek manzar
Seniñ derd ü firâkıñla kül oldu Râzî-i
kemter (Terci-bend 2/17)

1.112. seniñ:-iñ

Râziyâ güyâlık etme güş eder ehl-i
sühân
Bezm-i ‘irfânda **seniñ** ĥaddiñ değıl
açma dehan (Terkib-bend 1/19)

1.113. seniñdir:-iñ, -dir (Allah)

Olursa derdime dermân **seniñdir**
Ĥaķîkatde kıamu fermân senindir
(Mesnevi 2/5)

1.114. senindir:-in, -dir (Allah)

Olursa derdime dermân seniñdir
Ĥaķîkatde kıamu fermân **senindir**
(Mesnevi 2/5)

1.115. seniñle:-iñ, -le (Sevgili)

Bir ricâm var ĥazretiñden sevdigim
etme dirîğ
Gel **seniñle** edelim geşt ü güzâr lâm-
elif (Müfret 86/1)

1.116. seniñle:-iñ, -le

Seniñle sürdigim zevk u şafâlar âh ne
kâm oldu
Niçün çıkmaz ‘aceb cânım baña dünyâ
ĥarâm oldu (Terci-bend 2/13)

1.117. sensin:-sin (Bî-vefâ dilber)

Çü **sensin** bî-vefâ dilber bu giryân
olmama bâ‘iş
Perişân zülfüñ oldu hem perişân
olmama bâ‘iş (Gazel 20/1)

1.118. sensin:-sin (Sevgili)

Mest-i endâm eyleyen **sensin** beni
sevdigim
‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergâh
bilir (Gazel 48/5)

senâ et:-

1.) Övgüde bulunmak, medhetmek.

1.1. senâ et:-di, -m

‘Aliyy Seyyid Mîr’iñ lisânından **senâ**
etdim

Bu Ĥamza-zâde’yi Allâh merâmınca
ede ĥandân (Tarih 5/5)

senâ eyle:-

1.) Övgüde bulunmak, medhetmek.

1.1. senā eyle:-r

Bu dilārā ziyetî dil-cūya reşk-āver
gören

Naķş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler senā (Tarih 9/8)

1.2. senā eyle:-r

Ġıbtā eder erbāb-ı rıķkat cāy-ı ‘ālī
ķadrine

Böyle dılçū mesnede her bir gören
eyler senā (Tarih 39/2)

senākār:

1.) Öven, övgüde bulunan kimse; aşık.

1.1. senākāra:-a

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i nīm
niġāh eyle

A cānim sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (Gazel 119/2)

seng ol:-

1.) Taş olmak, taşlaşmak.

1.1. seng ol:-du

Derdime raķm edeniñ ķalbi hemān
seng oldu

Sitem ü dost-ı zamān luţf-ile yek-reng
oldu (**Müseddes 1/2**)

seng-dil:

1.) Taş kalpli, acımasız; sevgili.

1.1. seng-dil:

Çok tazallum eyledim ol **seng-dil** ġuş
etmedi

Bulmadıñ maķşūda ey bī-çāre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

seng-i düşünām:

1.) Sövme taşı.

1.1. seng-i düşünām:-ile

Şormadım sükker lebin ben būseye
destūr dedim

Seng-i düşünām-ile urdı raķnedār oldu
ġöñül (**Gazel 85/5**)

seng-i sefid:

1.) Beyaz taş.

1.1. seng-i sefid:-i

Leylī vü Şīrīn’i ta‘cīz etmede āhım
benim

La‘l eder **seng-i sefid**i çeşm-i hūn-
h‘ārım benim (**Terkib-bend 1/10**)

sengīn:

1.) Taştan yapılmış, sert, katı.

1.1. sengīnine:-i, -n, -e

Rāziyā bu keşmekeşden fāriġ ol eyle
edeb

Meyl eder erbāb-ı hikmet adamıñ
sengīnine (Gazel 117/5)

sep:-

1.) Serpilmek, saçılmak.

1.1. sepilmiş:-il, -miş

Mu ‘atţar eylemiş kāküllerin ‘anber-
feşān etmiş

Sepilmiş rüy-ı gülgūna perīşān
olduğun görsem (**Gazel 97/4**)

1.2. sepilmiş:-il, -miş

Gül-i ruhsār-ı ālīnda **sepilmiş** ‘anberīn
dāne

Dil-i bī-çāre-i meftūn düşüp çāh-ı
zenahdāna (**Terci-bend 2/5**)

ser:

1.) Baş, kafa, akıl, zihin, can.

1.1. serden:-den

Var mı āyā yolına varın verür bir
‘āşıkım

Māl degil **serden** geçen düşvārımıñ
a‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.2. seri:-i

Urup tīr-i nezāketle raķībiñ sinesin
delmiş

Ġazā-yı ekber etmiş ki **seri** çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

1.3. serim:-im

Seniñ teşrīfiñe şeksiz serir etdi **serim**
cānā

Ayağıñla başıp çeşmim daħi rüy u
müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.4. serim:-im

Aradım dehr-i gerdūnı tolandım
kişveri bir bir

Serim sersemleyip ‘alemdede seyrān
olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

1.5. serime:-im, -e

Göñül bir kāmēt-i bālā **serime** sāye-
bān ister

Yine maṭlūbım ol şūḥ-ı cihāndır bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

1.6. serime:-im, -e

Taḳdīr ile **serime** böyle çalındı kalem
Ben de şehīd-i ‘aşrım yār içün
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

1.7. serimi:-im, -i

Serimi secde-gāhiñdan ayırma dā’imā
yā Rāb

Sözümü hikmetiñ bāb-ı me’ābında
ḥitām etdim (**Kaside 1/7**)

ser ü rīşi tağıt:- (Deyim)

1.) Saçı sakalı dağıtmak; perişan
olmak.

1.1. ser ü rīşi tağıt:-dı, -m

Ser ü rīşi tağıtdım şüretā Ḥātem
zamān oldum

Bugün beyt-i dilārāda cevāhirler nişār
etdim (**Gazel 101/5**)

ser-ā-pā: (İkileme)

1.) Baştan ayağa, baştan başa,
tamamıyla, büsbütün.

1.1. ser-ā-pā:

Nigāh-ı tīg-i dil-düzü cigerde eyledi
mesken

Ne çäre merhamet şefkat **ser-ā-pā**
yäre qalmışdır (**Gazel 43/4**)

serasker ol-:

1.) Ordunun başı olmak, ordu
kumandanı olmak.

1.1. ser' asker ol-:-du

Bursevî Rāzî du'aciñ cevherî târîh
dedi
Hüsrev-i Fā'ik be-nām **ser' asker oldu**
devlete (**Tarih 34/2**)

serā-yı hasret:

1.) Hasret sarayı.

1.1. serā-yı hasret:-iñ, -de

Ümid-darım vişāliñ bezmine yüz
sürmege dā'im
Serā-yı hasretiñde pās-bānım yā
Resûlullāh (**Kaside 3/2**)

serbes:

1.) Rahat davranmak, serbest olmak.

1.1. serbeslenip:-len, -ip

Serbesāne söyleme Rāzî sözi
serbeslenip

Serbestiyet adama gāhi gelir gāhî gider
(**Müfret 29/1**)

serbesāne:

1.) Serbestçe, rahat bir biçimde.

1.1. serbesāne:

Serbesāne söyleme Rāzî sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāhi gelir gāhî gider
(**Müfret 29/1**)

serbestiyet:

1.) Serbestlik.

1.1. serbestiyet:

Serbesāne söyleme Rāzî sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāhi gelir gāhî
gider (**Müfret 29/1**)

ser-bülend ol-:

1.) Başı yüce olmak.

1.1. ser-bülend ol-:-sun

Servilerden serv-i nāzım **ser-bülend**
olsun da gör
Ruğlarında ebruvānî gül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

ser-çāker-i Monlā-yı Rûm:

1.) Mevlâna Celeledin-i Rumi'nin
kölesi.

1.1. ser-çāker-i Monlā-yı Rûm:-uz

Sikke-ber **ser-çāker-i Monlā-yı**

Rūm’uz Rāziyā

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behçetiz

(Gazel 53/9)

serdār u sālār:

1.) Başkomutan.

1.1. serdār u sālār:

Bu vīrān gönlümü ta‘mīre va‘diñ var

idi şāhım

Göñül ābādına **serdār u sālār** olduğun

bildim (Gazel 96/4)

ser-defter:

1.) Defterin en başında olan, reis, önder.

1.1. ser-defteriñdir:-iñ, -dir

Bedir cenkinde cümle ser-şikenler

O gāziler seniñ **ser-defteriñdir (Kıt’a**

1/14)

ser-defter ol-:

1.) En önde gelen olmak.

1.1. ser-defter ol-:-du

Mekr-i zenāna **ser-defter oldu**

Rāzī-i şeydā ‘āciz-figende (Gazel

124/9)

sere:

1.) Açık ve gergin şekilde duran başparmakla işaret parmağının uçları arasındaki uzunluk.

1.1. sere:

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara

Qāmeti yā bir qarış yā bir **sere**

(Mesnevi 6/1)

seren ur-:

1.) Yelken açmak.

1.1. seren ur-:-du, -m

Bādbān-ı himmete **urdum seren**

şimden gerü

‘Azm-i baħr-ı tevekkül semtine olma

melāl (Gazel 84/4)

ser-fedā eyle-:

1.) Başını feda etmek, canını ortaya koymak, bir uğurda can vermek.

1.1. ser-fedā eyle-:-r

Ser-fedā eyler bu Rāzī lebleri

gūlgūnıñna

Āh leb-i sükker-feşānım lebleriñ

mülden lezīz (Gazel 28/5)

ser-fedā kıl-:

1.1. ser-fedā kıl-:-dı, -m

Emriñe dil-besteyim tā qālū belā’dan

beri

Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā

ictināb (Gazel 14/2)

ser-firāz et-:

1.) Baş kaldırmak, yücelere,
yükseklere uzanmak, benzerlerinden
üstün olmak.

1.1. ser-firāz et:-en

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdigin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

ser-firāz ol:-

1.) Baş kaldırmak, yücelere,
yükseklere uzanmak, benzerlerinden
üstün olmak.

1.1. ser-firāz ol:-muş

Cihāngirlikden el çek Rāziyā pīr-i
‘za‘īf olduñ

Civānım **ser-firāz olmuş** şecā‘atle
pelenglenmiş (**Gazel 62/7**)

1.2. ser-firāz ol:-sa

Sırr-ı ‘aşka cān verenler **ser-firāz olsa**
sezā

Serseri gezme cihānda sürūr ol sen
intiḥāb (**Gazel 14/3**)

ser-fürü:

1.) Baş eğme, itaat etme, minnet etme.

1.1. ser-fürüdan:-dan

Ser-fürüdan gayrī çāre feyzime
yokdur medār

Derdimi ifşā edersem feth-i bāb olmak
ne güc (**Gazel 24/8**)

ser-fürü et:-

1.) Boyun eğmek, itaat etmek, minnet
etmek.

1.1. ser-fürü et:-me, -m

Muḥibbānıñ kuluym ben ‘adūya **ser-
fürü etmem**

Benim ‘indimde bāy ile gedā vü şāh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

ser-fürü eyle:-

1.) Baş eğmek, itaat etmek, minnet
etmek.

1.1. ser-fürü eyle:-

Ehl-i derde ol bī-beḳā devrāna bakma
merd-iseñ

Ser-fürü eyle zamānıñ mūrıñ
lengīnine (**Gazel 117/3**)

1.2. ser-fürü eyle:-r

Emrine fermānına hep **ser-fürü eyler**
cihān

Pādişāh-ı heft kişver aḥz eder bāc u
ḥarāc (**Gazel 22/5**)

1.3. ser-fürü eyle:-r

‘Aşk ile bī-çāre dil her yana **eyler ser-
fürü**

Cān u dilden rüz u şeb cānāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/1**)

1.4. ser-fürü eyle:-r

‘Aşk ile bî-çâre dil her yana eyler ser-fürü

Cân u dilden rûz u şeb cānāna **eyler**
ser-fürü (Gazel 113/1)

1.5. ser-fürü eyle:-r

Kim bilir hāl-i dilim takrîre yokdur hiç
mecāl

Keşf-i rāz etmez hemān nādāna **eyler**
ser-fürü (Gazel 113/2)

1.6. ser-fürü eyle:-r

Gel teraḥḥum eyle dilber gūş edince
āhımı

Dest açıp dā’im saña dāmāna **eyler**
ser-fürü (Gazel 113/3)

1.7. ser-fürü eyle:-r

Çille-i cevri ü cefāñı çekmeye şāhım
seniñ

Şad hezārān şevk ile merdāna **eyler**
ser-fürü (Gazel 113/4)

1.8. ser-fürü eyle:-r

Bezm-i ḥāşş-el-ḥāşīna bu Rāzī’i eyle
enīs

Mübtelā-yı derdiñim dermāna **eyler**
ser-fürü (Gazel 113/5)

1.9. ser-fürü eyle:-r

Ser-fürü eyler görenler düş olup
gīsūsına

Saña ta’rīf etdigim ol dilber-i ra’nā ola
(Gazel 134/2)

ser-fürü kıl:-

1.) Baş eğmek, itaat etmek, minnet
etmek.

1.1. ser-fürü kıl:-

Ser-fürü kıl kınde görseñ bir kemāl
erbābını

Bu cihānda kīse-i müflis gibi olma
müceff **(Gazel 72/2)**

ser-fürü-yı kâf u ‘Ankā:

1.) Kaf Dağı ve Anka kuşunun itaat
etmesi.

1.1. ser-fürü-yı kâf u ‘Ankā:-lar

Ser-fürü-yı Kâf u ‘Ankā’lar baña
vermez neşât

Bezm-i Ḥaḳ’da her nefes ‘ömr-i tebāh
ister gönül **(Gazel 87/2)**

ser-gerde kıl:-

1.) Komutan yapmak, lider yapmak,
baş geçirmek.

1.1. ser-gerde kıl:-dı

Ah beni **ser-gerde kıldı** ceyş-i ğamda
bir zamān

Şāf çekip etdim ḥırāmān Rüstem-i
a’lem gibi **(Gazel 144/3)**

sergüzeşt:

1.) Başa gelen, baştan geçen olay,
macera.

1.1. sergüzeştîm:-im

Söylesem biñde birin ben yine tefhîm
edemem

Sergüzeştîm güzelim neyleyim icmâl
olmaz (**Gazel 58/5**)

1.2. sergüzeştîm:-im

Sergüzeştîm âh saña takrîr ederdim
neyleyim

Qahrıma tuğra çekersiñ sende
fermânım gibi (**Tarih 7/9**)

serheng et:-

1.) Muhafızlık yapmak, bekçi olmak.

1.1. serheng et:-di, -m

Bâb-ı yâre ne ‘aceb kendimi **serheng**
etdim

Kavuşup haşma biraz ben eyü bir ceng
ettim (**Gazel 91/1**)

ser-i ceşş:

1.) Ordunun başı.

1.1. ser-i ceşş:-in, -de

Ser-i ceşşinde bir heybet görünür
güyyâ gâvdir

Ne Īrân’ı ne Bulğâr’ı yakîn bildim ki
cengânı (**Kıt’a 3/4**)

ser-i fermânber-i ‘aşk:

1.) Aşkın en itaatli olanı.

1.1. ser-i fermânber-i ‘aşk:-im

Ser-i fermânber-i ‘aşkım Şeh

İsmâ‘îl’e cānā

Ne sekide ne bismil-gāh ne yirde dirse
kurbânım (**Müfret 73/1**)

ser-i kâfile:

1.) Topluluğun başkanı, cemaatin
lideri.

1.1. ser-i kâfile:-miz

Ser-i kâfilemiz kutb-ı zamândır
Tarîk-i Hakk’a gider reh-nümâmız
(**Gazel 54/2**)

ser-i rāh:

1.) Yolun başı.

1.1. ser-i rāh:-im

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql
olsa başımda

Beni pervâne gibi eylediñ ey şüh sen
āvāre (**Gazel 122/3**)

serin:

1.) Serin, sakın, kafası rahat,
cehennemde yanmayan.

1.1. serindir:-dir

Habîbimdir diyü medh etdi Mevlā
Dü ‘âlemde sa‘âdetli **serindir** (**Kıt’a**
1/2)

serîr et:-

1.) Sermek, önüne koymak.

1.1. serîr et:-di

Seniñ teşrîfîne şeksiz **serîr etdi** serim
cânâ

Ayağıñla başıp çeşmim dağı rûy u
müjem çine (**Gazel 115/3**)

serkeşlik et:-

1.) Dikbaşlılık, inatçılık etmek.

1.1. serkeşlik et:-ip

Hisset ile **serkeşlik edip** etme
taḥavvür

Bî-mîvesiñ ammâ ki şanavber biliriz
biz (**Gazel 50/6**)

sermâye:

1.) Servet, varlık.

1.1. sermâyesi:-si

Şarf ederdim naqd ü vaktim ol perîniñ
yolına

Neyleyim bu gönlümüñ hîç kalmadı
sermayesi (**Gazel 140/2**)

sermest-cihân:

1.) Cihan sarhoşu.

1.1. sermest-cihânım:-ım

Şöyle **sermest-cihânım** bî-rûḥ şanur
her bir gören

Allâh Allâh başka ‘âlem eyledi sevdâ
beni (**Müfret 13/1**)

sersemle:-

1.) Kafası karışmak, kafası
bulanıklaşmak.

1.1. sersemleyip:-(y)ip

Aradım dehr-i gerdünü tolandım
kişveri bir bir

Serim **sersemleyip** ‘alemdede seyrân
olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

serseri:

1.) Belli bir yeri, yurdu olmayan,
başiboş dolaşan kişi.

1.1. serseri:

Sırr-ı ‘aşka cân verenler ser-firâz olsa
sezâ

Serseri gezme cihânda sürür ol sen
intiḥâb (**Gazel 14/3**)

1.2. serserî:

Serserî gezme cihânda feyze merbûd
her murâd

Tavr-ı nâ-hemvâr ile devlet-me’âb
olmak ne güc (**Gazel 24/6**)

1.3. serseri:

Gel beru ey ‘âşık-ı ğam-ḥâre gezme
serseri

Ḥûri vü ğilmânı seyr et şaḥn-ı Kâğıd-
ḥâne’de (**Müfret 81/1**)

ser-şiken:

1.) Baş kıran.

1.1. ser-şikenler:-ler

Bedir cenkinde cümle **ser-şikenler**
O ġāzīler seniñ ser-defteriñdir (**Kıt'a**
1/14)

ser-tāc et-: (Deyim)

1.) Baş tacı etmek, el üstünde tutmak.

1.1. ser-tāc et-:-er, -se, -m

Ġubār-ı pāyınñ **ser-tāc edersem**
Olur mu ben gedāya ol 'ināyet (**Gazel**
18/4)

ser-te-ser: (İkileme)

1.) Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

1.1. ser-te-ser:

Ser-te-ser iklīm-i ħüsni zabt u rabt
etdi dirīġ
Rāziyā eyler şafāsın zevk-ile āh şād-ı
ḥaṭ (**Gazel 68/5**)

1.2. ser-te-ser:

Feyz-i Ḥaḳ'dan feyz-yāb olmaḳdasıñ
cānā meger
Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler
ser-te-ser (Terkib-bend 1/17)

serv kāmēt:

1.) Selvi boylu, sevgili.

1.1. serv kāmēt:

Bu Rāzī ḥasta gönle bir devā kıl
Ṭabīb-i ḥāzıḳım ey **serv kāmēt (Gazel**
18/10)

servi:

1.) Servi ağacı, uzun boylu ağaç;
sevgilinin boylu.

1.1. serviler:-ler

Şalınsıñ **serviler** gibi ḥırāmānī
ḥırāmānī
Çiçekler şaf tutarlar sen ḳadem
başdıḳça gülzāra (**Gazel 119/3**)

1.2. servilerden:-ler, -den

Servilerden serv-i nāzım ser-bülend
olsun da gör
Ruḥlarında ebruvānī gül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

serv-i kāmēt:

1.) Selvi boylu, sevgili.

1.1. serv-i kāmēt:-den

Vişāli nā-muḥālimidir ümīd her **serv-i**
kāmētden
Vefā ummaḳ cünündür şimdi ḥübān-ı
nezāketden (**Gazel 106/1**)

serv-i nāz:

1.) Naz servisi; uzun boylu sevgili.

1.1. serv-i nāz:-ım

Servilerden **serv-i nāzım** ser-bülend
olsun da gör
Ruḥlarında ebruvānī gül-menend olsun
da gör (**Nazm 4/1**)

ser-zemīn-i kible:

1.) Kibleye doğru secde halinde olmak.

1.1. ser-zemîn-i kıble:-(y)iz

Şûretâ keşretdeyiz ammâ hâķīķat içre biz

Ser-zemîn-i kıbleyiz zıkr-i cenâb-ı ʿizzetiz (Gazel 53/3)

ses:

1.) Bir kulağın duyabileceği frekans ve özellikteki titreşim.

1.1. ses:

Taḥsîn ederem şîve-i etvârını bir bir Muḥriķ **ses** ile dersini cānān okudukça **(Gazel 118/3)**

1.2. sesi:-i

Dā'imā eyler beni ağāzesi Biri ḥurūs birisi ezān **sesi (Mesnevi 1/15)**

1.3. sesi:-i

Orada olmuş bir deriñ maḥbūbesi Mālikiniñ bed **sesi** maṭlūbesi **(Mesnevi 6/7)**

setr:

1.) Örtmek, gizlemek, saklamak.

1.1. setr:

ʿUyūbım **setr** için teslīm-i rūḥ etmek niyāzımdır

Cihānı başıma teng eyleyip hem tār eder baḥtım **(Gazel 89/2)**

1.2. setrine:-i, -n, -e

Setr eder settār ʿaşķı ķādir olsa **setrine** Sedd çekip dil ğayriye settāra iķrār eylemiş **(Gazel 60/3)**

setr buyur:-

1.) Örtmek, kapatmak; kusurları gizlemek.

1.1. setr buyur:-sun, -lar

muṭālaʿalarında dāll u medlūlunda ve vezn ü mevzūnunda rekāket ü saķāmet bulurlarsa beşeriyyetime ḥaml eyleyip dāmen-i afvleriyle **setr buyursunlar** ve rūḥ-ı ācizāneme bir **(Dibace 4/18)**

setr et:-

1.) Örtmek, gizlemek, saklamak.

1.1. setr et:-er

Setr eder settār ʿaşķı ķādir olsa setrine Sedd çekip dil ğayriye settāra iķrār eylemiş **(Gazel 60/3)**

settār:

1.) Ayıpları ve kusurları örten; Allah.

1.1. settār:

Setr eder **settār** ʿaşķı ķādir olsa setrine Sedd çekip dil ğayriye settāra iķrār eylemiş **(Gazel 60/3)**

1.2. settāra:-a

Setr eder settār ‘aşkı kâdir olsa setrine
Sedd çekip dil gayriye **settāra** ikrār
eylemiş (**Gazel 60/3**)

sev:-

1.) Bir kimseye karşı aşk, sevgi,
muhabbet beslemek.

1.1. sevdigim:-dik, -im

Meclis ü bezm-i İlāhī cāmını nūş
eyledim

Ayılırsam **sevdigim** ğam üstüne
ġamdır baña (**Gazel 2/2**)

1.2. sevdigim:-dik, -im

Her maḥmel-keşim yok bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmandır **sevdigim** āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

1.3. sevdigim:-dik, -im

Mest-i endām eyleyen sensin beni
sevdigim

‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergāh
bilir (**Gazel 48/5**)

1.4. sevdigim:-dik, -im

Beni şermende etme **sevdigim** fehm et
cihāndır bu

Baňa Allāh mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (**Gazel 51/2**)

1.5. sevdigim:-dik, -im

Zer-feşān etdim yoluña **sevdigim** her
yana baş

Ḥāneme teşrīf edince ayağın bu cānā
baş (**Gazel 66/1**)

1.6. sevdigim:-dik, -im

Tevekkül bābınıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes

Benim Allāh’dan özge **sevdigim** hīç
bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

1.7. sevdigim:-dik, -im

Ne perīşān eylediñ ārām-gehiñ
bāzārını

Bī-vefāsiñ **sevdigim** āliñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/4**)

1.8. sevdigim:-dik, -im

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i nīm
nigāh eyle

A cānım **sevdigim** yazık cefa etme
senākāra (**Gazel 119/2**)

1.9. sevdigim:-dik, -im

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle

Efendim **sevdigim** cānım şeh-i ḥübāna
‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

1.10. sevdigim:-dik, -im

Meclis-i dildār ile yeksān olup ḥaylī
zamān

Bezm-i meyde **sevdigim** mül cām
geldi ḥāṭıra (**Gazel 121/3**)

1.11. sevdigim:-dik, -im

Hic teraḥḥum eylemezsin bendeñim
fermānına

Sevdigim kan ağladırslın bāde-i ḥamrā
gibi (**Gazel 148/7**)

1.12. sevdigim:-dik, -im

Bendeñe ḥor bakma cānā **sevdigim**
şīrāne bak

Aç gözün eyle naẓar merd iseñ
merdāne bak (**Matla 22/1**)

1.13. sevdigim:-dik, -im

Dem-be-dem cev̄r ü cefāñı redde güç
çekmekde güç

Sevdigim cānım a zālīm pīç ü tāb
etmekde güç (**Matla 29/1**)

1.14. sevdigim:-dik, -im

Şöyle bir āh u enīnim var benim bu
günde kim

Sevdigim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (**Müfret 69/1**)

1.15. sevdigim:-dik, -im

Bir ricām var ḥazretiñden **sevdigim**
etme dirīg

Gel seniñle edelim geşt ü güzār lām-
elif (**Müfret 86/1**)

1.16. sevdigim:-dik, -im

Āh edersen bu felekler pāyidar olmaz
baña

Sevdigim cānım efendim yā ne yār
olmaz baña (**Nazm 3/1**)

1.17. sevdigim:-dik, -im

Meclis-ārā nev-zuhūr pūr-şīveli
şehbāzedir

Ḥāşılı dil-ḥāḥım üzre **sevdigim** bir
tāzedir (**Nazm 5/1**)

1.18. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.19. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.20. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.21. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.22. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.23. sevdigim:-dik, -im

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ
Yeter ey nāzenīnim **sevdigim** cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/18**)

1.24. sevdigim:-dik, -im

Bu muḥabbet sırrına vāqıf olan
cānānedir
Ehl-i diller birbirine **sevdigim** bī-
kīnedir (**Terkib-bend 1/6**)

1.25. sevdigim:-dik, -iñ

Bī-meded bī-çāreñi sen çāre-dār etseñ
n'olur
Sevdigim 'aşkına olsun eyle qurbānım
meded (**Gazel 27/4**)

1.26. sevdigin:-dik, -in

Saña tevķir etmeyip raḥm etmeyen
adem nedir
Çekdirenen cevır ü cefāyı **sevdigin** bī-
dīnedir (**Terkib-bend 1/18**)

1.27. sevdim:-di, -m

Çok güzeller **sevdim** ammā bir de bir
şehlā ola
Uğradır başımı derde kaşları tuğrā ola
(**Gazel 134/1**)

1.28. seven:-en

Ol perī-endām beni dīvāne etse
rāzīyım
Rāziyā Leylā **seven** Mecnūn olur
Mecnūn olur (**Gazel 38/5**)

1.29. seven:-en

Zen **seven** bī-çāreniñ qadriñ bilir
dildādesi
Şefqati gālibdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.30. sevmek:-il, -mek

Kendi ta'lim eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben çerāğ oldum sevmek resm-içün
maḥbūbeme (**Müfret 17/1**)

1.31. sevmedim:-me, -di, -m

Sevmedim yakın zamānda gözi
fettānlı güzel
Pek güzel a'lā güzel hem başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

1.32. sevmedim:-me, -di, -m

Çok yaşadım böyle güzel görmedim
Geçdi günüm bir güzeli **sevmedim**
(**Nazm 10/1**)

1.33. sevmek:-mek

Bu pergende benim 'aşk-ı mecāzım
nev-civān oldu
Güzeller nāzeninler **sevmek** ile
rāyegān oldu (**Gazel 143/1**)

sevāb:

1.) Allah tarafından
mükafatlandırılacak doğruluk ve iyilik
karşılığı, mükafat, hayır.

1.1. sevābını:-ı, -n, -ı

fātiḥa kırā'atiyle sevābını hibe vü
baḥş eylesünler ricāsıyla ve bu ümīd
ile müddet-i

‘ömr ü ezmānım ḥazar u seferde bu
mülāḥaza ile mürūr etmiştir. (Dibace
5/1)

sevāb eyle-:

1.) Allah'ın hoşnut olup kulu
ödüllendirmesi.

1.1. sevāb eyle-:

Rāziyā yārān-ı şādık cümleden olsun
niyāz

Oḳu gel bir fātiḥa rūhum için eyle
sevāb (Gazel 14/7)

sevdā:

1.) Aşırı istek, tutku, arzu, heves.

1.1. sevdā:

Bir tekellüm eyleyip güftāra gelse ol
perī

Cān bağışlar Rāziyā sevdā bulur ḡāyet
revāc (Gazel 22/7)

1.2. sevdā:

Bahār hengāmı sevdā geldi cūṣā

Güzeller seyre gider қоша қоша (Gazel
130/1)

1.3. sevdā:

Olup günden güne ‘iṣyānım efzūn
Beni sevdā vü ‘aşqım kıldı mecnun
(Mesnevi 2/6)

1.4. sevdā:

Şöyle sermest-cihānım bī-rūḥ şanur
her bir gören

Allāh Allāh başka ‘ālem eyledi sevdā
beni (Müfret 13/1)

1.5. sevdāsı:-sı, -(y)la

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı tırmaz
müdām

Bu fenā gülzārı içre kāmran olmak
diler (Kıt’a 4/1)

1.6. sevdāsıyla:-sı, -(y)la

Zülf sevdāsıyla sürdürüm sū-be-sū
hevāsını

Būy-ı kākülden dimāḡa eyledi imdād-ı
‘aşq (Gazel 73/3)

sevdā-yı ‘aşk:

1.) Kara sevda, aşk derdi.

1.1. sevdā-yı ‘aşk:-iñ, -a

Düşüp sevdā-yı ‘aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim

Varıp Īrān u Tūrān'a Hōten'den Çīn'e
Māçīn'e (**Gazel 115/2**)

1.2. sevdā-yı 'aşk:-iñ, -la

Seniñ sevdā-yı 'aşkıñla lisāna geldim
ey mehrū
Günāhkār olduğum bildi gerek a'lā
gerek edna (**Müfret 23/1**)

sevdā-yı 'aşk-ı pür-melāl:

1.) Sıkıntılarla dolu aşk.

1.1. sevdā-yı 'aşk-ı pür-melāl:-iñ, -de

Dilim rehn eyledim sevdā-yı 'aşk-ı
pür-melālīnde
Fedādır yoluña cānım velī geçmem
rehinimden (**Gazel 108/3**)

sevgili:

1.) Sevgi duyulan, kendisine sevgi
beslenen, dost, yar, canan.

1.1. sevgili:

'Aşkıñ ile giryānım hicriñ ile nālānım
Ey sevgili cānānım senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/3**)

1.2. sevgili:

Sevgili yārim nāzlı nigārım
Aşlā mecālīm kalmadı tende (**Gazel**
124/5)

1.3. sevgilidir:-dir

Rāziyā tūt pendimi diñle beni
Sevgilidir etmeyenden edeni
(**Mesnevi 5/7**)

seyir:

1.) Seyretmek, izlemek.

1.1. seyrindeyim:-in, -de, -(y)im

Sāye-i zülfünde tıttım şimdi ben
ārām-gehi
Çeşm-i maḥmūr tır-i müjgān nīm-
nigāh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

seyr:

1.) Bakma, seyretme, temaşa.

1.1. seyr:

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr
içün endāmıñı
Tig-i berrānīn çeker şol gamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

1.2. seyr:

Seyr içinde yār teşhīş eyledim ağıyār
ile
Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ Allāh
baña (**Müfret 16/1**)

1.3. seyre:-e

Bahār hengāmı sevdā geldi cūşā
Güzeller seyre gider қоşa қоşa (**Gazel**
130/1)

1.4. seyriñe:-iñ, -e

Şems-i pertev şanma cānā **seyriñe** pīr-
i felek
Farqa kudret qalmamış her rûz saña
dûrbîn tutar (**Gazel 37/3**)

1.5. **seyrine**:-i, -n, -e

Semāvāt-ı ‘alānıñ sırrını bilmek diler
gönlüm
Kevākib **seyrine** nezzārede şakf u
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

seyr-i ‘ālem:

1.) Alemleri gezip dolaşıp seyretmek.

1.1. **seyr-i ‘ālem**:-den

Eger zevkîñ ise geşt ü güzār u **seyr-i**
‘ālemden
Giderseñ semt-i Īrān’a hemān rāh-ı
revāndan gec (**Gazel 23/3**)

seyr et:-

1.) Bakmak, temaşa etmek, izlemek.

1.1. **seyr et**:-

Bu zamānda gül ararsañ bak ruḥ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im ‘ān ile **seyr et** seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.2. **seyr et**:-

Gel beru ey ‘āşık-ı ḡam-ḥāre gezme
serseri
Ḥūrî vü ḡilmānı **seyr et** şahn-ı Kāğıd-
ḥāne’de (**Müfret 81/1**)

1.3. **seyr et**:-di, -m

Verince mülket-i Rûm’ı Ḥicāz’a ben
ḥaṭā etmem
Ḥaṭā’dan **seyrin etdim** tā Ḥoten’dan
Çîn’e Māçîn’e (**Gazel 116/4**)

1.4. **seyr et**:-dir

Pirehen giydikde bulmaz isteyen
nāzdan
Sīne-i sīmīnini **seyr etdir** açmazdan
(**Matla 20/1**)

1.5. **seyr et**:-en

Ber-murād olsam diyü cān u dilden ey
perī
Cüst ü cū eyledigim **seyr eden** hem-
rāh bilir (**Gazel 48/3**)

1.6. **seyr et**:-en

Seyr eden ālāyışın bī-iḥtiyār el
kaldırıp
Cān u dilden Ḥazret-i Tayyār’a eylerler
du ‘ā (**Tarih 8/9**)

seyr eyle:-

1.) Seyretmek, izlemek, bakmak,
temaşa etmek.

1.1. **seyr eyle**:- (y)em

Gel hezārān nāz u şīve eyleyip **seyr**
eyleyem
Şānıña tevķīr içün medḥ ü senālar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

1.2. seyr eyle:-yor

Nazar kıl çār eṭrāfa nigārā

Bizi **seyr eyliyor** aḡyār ırakdan (**Gazel 103/5**)

seyrān:

1.) Gezmek, dolaşmak, temaşa etmek.

1.1. seyrāndan:-dan

Bu fenā gülzārının bāzārına ‘azm eyledik

Dü cihānı añlamaqdır bunda
seyrāndan ġaraž (**Gazel 67/6**)

seyrān ol:-

1.) Gezmek, dolaşmak.

1.1. seyrān ol:-duk, -um

Aradım dehr-i gerdūnı ṭolandım
kişveri bir bir

Serim sersemleyip ‘alemdə **seyrān**
olduğum ḡaldı (**Gazel 150/5**)

seyre bak:-

1.) Herhangi bir şeye dikkatle bakmak.

1.1. seyre bak:-

Luṭf-ı Hāḡ’dan nā-ümīd olma şaḡın ey
dil hemān

Sen tevekkül bābının derbānı ol da
seyre bak (**Müfret 62/1**)

seyre tur:-

1.) Seyretmek, bakmak.

1.1. seyre tur:-ur

Nüdemāsı şad-hezār maḡbūbeler

Seyre turur ‘āşık-ı üftādeler
(**Mesnevi 3/11**)

seyr-i hüsn:

1.) Güzelliği seyretmek.

1.1. seyr-i hüsn:

Bu zamānda gül ararsañ baḡ ruḡ-ı
cānāndadır

Çeşm-i im‘ān ile seyr et **seyr-i hüsn** ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

seyr-i Sitāmbol:

1.) İstanbul’u gezmek.

1.1. seyr-i Sitāmbol:

Murād bāb-ı dil-ārāya varıp secde
kılmaqdır

Benim **seyr-i Sitāmbol** ‘aynıma bir kıl
ḡadar gelmez (**Müfret 66/1**)

sevvāre:

1.) Yürüyen, sabit olmayan yıldız.

1.1. seyyāreler:-ler

Bir mücevher sīne-benddir sīne-
bendim sīnesi

Kevkeb-i burc-ı sa‘īdde ġıbt’eder
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

1.2. seyyāreler:-ler

Māh-tāb-āsā ḡuşatmış çevresin
seyyāreler

‘Azm eder maḥbûbelerle hem rikâb-ı
dāyesi (**Gazel 140/4**)

1.3. seyyāreniñ:-niñ

Rāziyā ḳanḳı güzeldir yātime mānend
olan
Ḥaddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān
ile baḥş (**Gazel 19/5**)

1.4. seyyāresi:-si

Düşmedi burc-ı sa‘ide baḥtımın
seyyāresi
Āşinā-yı vaḳt ü ezmān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/3**)

1.5. seyyāresinden:-sin, -den

Beni ‘āşık eden şāh-ı cihāna
Gören meftûn olur seyyāresinden
(**Gazel 107/2**)

Seyyid Ahmed:

1.) Bursa'da Hisar'da büyük
müderislerden Canbazzade
Muhammed Efendi'nin oğlu Ahmet
Nazif Monla.

1.1. Seyyid Aḥmed:

Ḥarf-i menḳûṭ ile Rāzî söyledim
tārīḥini
Geldi meydān-ı cihāna Seyyid Aḥmed
nev-naẓīf (**Tarih 23/1**)

Seyyid Aḥmed Pīr Rifā‘ī:

1.) Seyyid Ahmed Pīr Rifai; Rifaiyye
tarikatinin kurucusu.

1.1. Seyyid Aḥmed Pīr Rifā‘ī:

Seyyid Aḥmed Pīr Rifā‘ī şevḳına
şāh-ı cihān
Bu Rifā‘ī’dir ki abādına ḳıldı merām
(**Tarih 14/19**)

Seyyid İbrāhīm Rāzī:

1.) 18. yy. Divan şairi Bursalı İbrahim
Razi.

1.1. Seyyid İbrāhīm Rāzī:

Seyyid İbrāhīm Rāzī ketḥüdā-yı
yāveri
Söyleyip tārīḥini eyler du‘ā rûz-ı
ḳıyām (**Tarih 21/6**)

Seyyid Mīr:

1.) Hamzazade ismiyle tanınan Arif
Ali Bey'in oğlu Mir Ahmet Efendi.

1.1. Seyyid Mīr:

‘Aliyy Seyyid Mīr’iñ lisānından şenā
etdim
Bu Ḥamza-zāde’yi Allāh merāmınca
ede ḥandān (**Tarih 5/5**)

Seyyidü'l-Hāc Ḥazret-İ Mahmūd

Efendi:

1.) Hacı Mahmud Efendi hazretleri.

1.1. Seyyidü'l-Hāc Ḥazret-İ

Mahmūd Efendi:

Seyyidü'l-Hâc Hâzret-i Maḥmūd

Efendi rûz u şeb

Baş koyup teslîme gelmiş bu cihānda
iğtinām (Tarih 14/3)

sezā:

1.) Münasip, uygun, şayan, layık.

1.1. sezā:

Sırr-ı ‘aşka cān verenler ser-firāz olsa

sezā

Serseri gezme cihānda sürür ol sen
intiḥāb (Gazel 14/3)

1.2. sezā:

Ger edersem medḥini anuñ sezā bî-
iştibāh

Görmemiş çeşm-i cihān böyle laṭîf
cāy-ı be-nām (Tarih 14/2)

1.3. sezādır:-dır

Deger müjdesine dünyā vü ‘uqbā
Bilir Rāzî sezādır dil-rubāmız (Gazel
54/9)

1.4. sezādır:-dır

Gönülden gönüle rāh-ı ḥaḳīkat başka
esrārdır
Vücūd iḳlîmine şāh olmağa Rāzî
sezādır bu (Gazel 112/5)

1.5. sezādır:-dır

Hulle-i cennet sezādır kâmet-i
bālāsına

Nûş edip cām-ı şehādet eyledi ḥaşıl
merām (Tarih 21/3)

sezā ol-:

1.) Layık olmak, uygun olmak, yaraşır
olmak.

1.1. sezā ol-:-sa

Ḥaḳ bu zāt-ı ‘ālî-ḳadri dem-be-dem
şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi’l-benān
olsa seza (Tarih 39/9)

sezā-vār eyle-:

1.) Layık görmek, münasip görmek,
uygun görmek.

1.1. sezā-vār eyle-:-di

Ḥudāvendā kerem-kārā sezā-vār
eyledi gördüm

Geçip şadr-ı mu‘allāya ‘adūya çok
vaḳār etdim (Gazel 101/4)

sezā-vār ol-:

1.) Uygun olmak, yaraşır olmak, layık
olmak.

1.1. sezā-vār ol-:-duk, -un

Ferāmüş eyledim dünyâyı mā-fihā-yı
‘aşḳ ile

Vişāl-i yāre cān vermek sezā-vār
olduğun bildim (Gazel 96/2)

sıdk:

1.) Doğruluk, içten bağlılık,
samimiyet.

1.1. şıdk:

Bir kere yüzün gördüm **şıdk** ile meyil
verdim

Vaşlın şeb u rûz derdim senden bu
gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.2. şıdk:

Şıdk vârim cümlesi gitsin efendim
yoluña

Neye ben lâıyk isem sultânım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

şıdk-ile ihtimâm et-:

1.) Özenle, doğrulukla bir iş yapmak.

1.1. şıdk-ile ihtimâm et-:-ile

Eyledi fermân hemân Hâcî 'Alî
Ağa'ya çün

Sarf-ı maqdûr eylesün **şıdk-ile etsün**
ihtimâm (**Tarih 14/17**)

şıdk-vâr:

1.) Doğruluk, doğru sahibi.

1.1. şıdk-vârim:-im

Benim sa'y-i belîğim **şıdk-vârim** gitdi
beyhûde

Düşüp dilden dile hâl-i perîşân
olduğum kaldı (**Gazel 150/4**)

sıfat-ı 'afv:

1.) Allah'ın affedici sıfatı.

1.1. sıfat-ı 'afv:-ı, -(y)la

'afv u ğafûr olan Allâh **sıfat-ı 'afvıyla**
ve mağfiretiyle 'afv u mahv u mağfiret
eyleyip

Ve huvellezî yakbekut tevbete 'an
'ibâdihî ve ya'fû 'ani's-seyyi'âti mâ-
sadağna mazhar edip (**Dibace 5/5**)

şıhhat gel-:

1.) Sağlığa kavuşmak, iyileşmek.

1.1. şıhhat gel-:-ir

Bağlasam gözlerime turre-i zülf-i
siyehiñ

Çeşm-i bîmârıma **şıhhat gelir** ey hûr-ı
penâh (**Gazel 129/2**)

şıhhat u 'âfiyet: (İkileme)

1.) Sağlık ve afiyet.

1.1. şıhhat u 'âfiyet:

Hücre-i 'İzzet Efendi oldu cây-ı dil-
güşâ

Şıhhat u 'âfiyet ile ede hem ârâm-ı
tâm (**Tarih 37/8**)

şıhhat-i cân:

1.) Can sağlığı, gönül huzuru.

1.1. şıhhat-i cân:-im

Zülf ü târ-ı müşg-bârıñ **şıhhat-i cânım**
benim

Sâyesinde dâ'imâ mesned penâh ister
gönül (**Gazel 87/4**)

sıklet ol-:

1.) Ağır olmak, ağır durmak.

1.1. sıklet ol-: -duk, -un

Zāhidiñ cildinde sıklet olduğun
görme ba'îd

Hak bu kim şüretde dost sîretde
düşmānım gibi (Tarih 7/3)

sırāt-ı müstakīm: (Ayet)

1.) "Bizi doğru yola ilet" anlamında
Kur'an-ı Kerim ayeti.

1.1. sırāt-ı müstakīm: -dir

Benim sa'yim sırāt-ı müstakīmdir
Bilirsin gönlimi zîrā sakīmdir
(Mesnevi 2/13)

sırma:

1.) Altın yaldızlı veya yaldızsız ince
gümüş tel.

1.1. sırma:

Es'ada tanzîr ederseñ Rāziyā güftārın
İnce bil sırma kemerle hāre kâftānlı
güzel (Gazel 86/5)

sırr:

1.) Bilinmesi, duyulması, açığa
vurulması istenmeyen, gizli tutulan
şey.

1.1. sırma: -a

Bu verā'-i perdeniñ bir vākıf-ı esrārı ol
İttılā' hāşıl ederseñ sırma esrār-ı āna
bak (Gazel 77/2)

1.2. sırrımız: -ı, -mız

Levh-i dilden Rāziyā hakk oldu
şandım ismimi
Beynimizde sırrımız esrār-ı nāz olmuş
saña (Gazel 13/5)

1.3. sırrına: -ı, -na

Bugün vādî-i hayretde 'aceb geşt ü
güzār etdim
Bu hayret sırrına vākıf olan
hayrānelerden şor (Gazel 40/8)

1.4. sırrına: -ı, -na

Büm-veş biz Rāzi'yiz nañnū kasemnā
sırrına
Sākin-i vîrāneyiz genc-i kanā'at
bekleriz (Gazel 52/9)

1.5. sırrına: -ı, -na

Bu devriñ sırrına vākıf olan 'irfāna
'aşk olsun
Ne yār belli ne hōd ağıyār şakın fāş
etme esrārın (Müfret 45/1)

1.6. sırrına: -ı, -na

Bu muhabbet sırrına vākıf olan
cānānedir
Ehl-i diller birbirine sevdiğim bî-
kīnedir (Terkib-bend 1/6)

1.7. sırrını: -ı, -n, -ı

Lîma ‘allâh **sırrını** ezberledi Râzî bu
gün
Cümle esrâr-ı İlâhî belki mülhemdir
bana (**Gazel 1/7**)

1.8. sırrını:-l, -n, -l

Sîretde anuñ **sırrını** cânâ ne bilirsin
Ol ehl-i hârâbât hemân elleme küstâh
(**Gazel 26/3**)

1.9. sırrını:-l, -n, -l

Söyleyemez Râzî saña **sırrını**
Söylediği şori kelâm oldu gel (**Gazel**
83/7)

1.10. sırrını:-l, -n, -l

Semâvât-ı ‘alânîñ **sırrını** bilmek diler
göñlüm
Kevâkib seyrine nezzârede şağf u
suñuñ olsam (**Gazel 98/3**)

1.11. sırrını:-l, -n, -l

Sırrını her şordüğüm hāmūş olur
Hâletiyle düş olan bî-hūş olur
(**Mesnevi 5/3**)

sırr u hikmet:

1.) Sırlı ve hikmetli.

1.1. sırr u hikmet:

Eger gūş eyler iseñ **sırr u hikmet**
Verir güftârimiz bezme leñâfet (**Gazel**
18/1)

sırr-ı ‘aşk:

1.) Aşk sırrı.

1.1. sırr-ı ‘aşk:-a

Sırr-ı ‘aşka cân verenler ser-firâz olsa
sezâ
Serseri gezme cihânda sürür ol sen
intiñâb (**Gazel 14/3**)

1.2. sırr-ı ‘aşk:-l

Var mı hâcet **sırr-ı ‘aşkı** söyleyem
dildârıma
Ney gibi efgân u nâlân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.3. sırr-ı ‘aşk:-l

Ta ‘rîf olmaz **sırr-ı ‘aşkı** eylesem şerh
ü beyân
Bir belâdır kimseler vâkıf degil
lezzâtına (**Müfret 7/1**)

1.4. sırr-ı ‘aşk:-l

Sakla ey dil **sırr-ı ‘aşkı** zümre-i
efsâneden
Vâkıf etme derdiñe ifşâ edersin yâ
neden (**Nazm 14/1**)

sırr-ı hikmet:

1.) Hikmet sırrı.

1.1. sırr-ı hikmet:-e

Râzî olduñ Râziyâ ‘âlemde **sırr-ı**
hikmete
Şâf edip kalbiñ sarâyın bî-zevâl
sultâna tut (**Gazel 16/5**)

sırr-ı kirdi-gār:

1.) Allah'ın sırrı, Allah'ın hikmeti.

1.1. sırr-ı kirdi-gār:-a

Meslekī ceddimde **sırr-ı kirdi-gāra**
hamd edip
Bir helāl kesb için her dem zirā'at
bekleriz (**Gazel 52/3**)

sırr-ı Kur'an:

1.) Kur'an-ı Kerim'in sırrı.

1.1. sırr-ı Kur'an:

Hażret-i Kur'an'a etmiş Rāziyā bir
intisāb
Ne selāsetdir görürsün ne **sırr-ı**
Kur'an okur (**Gazel 41/5**)

sırr-ı mu'ammā:

1.) Bilmecede saklı olan sır.

1.1. sırr-ı mu'ammā:

Mü'miniz āyīne-i 'ālem-nümādır
kalbimiz
Bir satır hattız 'aceb **sırr-ı mu'ammā**
hikmetiz (**Gazel 53/6**)

sırr-ı velāyet:

1.) Velayet sırrı.

1.1. sırr-ı velāyet:

Hem tevekkül bābına bend eyledim dil
riştesin
Hışn-ı tende biz daḥi **sırr-ı velāyet**
bekleriz (**Gazel 52/5**)

sırr-ı Yezdān:

1.) Yüce Allah'ın sırrı.

1.1. sırr-ı Yezdān:

Gönül dedikleri bir **sırr-ı Yezdān**
Rumūzātı bilenler āşinādır (**Nazm**
11/2)

sırr-ı zevk-i dildār:

1.) Sevgilinin zevkinin sırrı.

1.1. sırr-ı zevk-i dildār:-ı

O **sırr-ı zevk-i dildārı** tıyurdum yāre
ağyāra
Gönül bir nev-nihāl-i şive-kāra bağbān
oldu (**Gazel 143/5**)

şıyām:

1.) İslamın 5 şartından birisi olan oruç.

1.1. şıyām:

Ben **şıyām** cevriyi çekmekde sür'at
eyledim
Kadr-i vaşl ile benim bayrām geldi
hātıra (**Gazel 121/2**)

sicil:

1.) Kayıtlı yazı.

1.1. sicilli:-li

Bir **sicilli** var anuñ mihrābının tākında
kim
Mescid-i Akşā-yı şānī berķ urur nūr u
ziyā (**Tarih 9/7**)

sihr:

1.) Büyü, efsun.

1.1. sihr:

Dil-rubālîk resmini îcād eder kılsa
murād

Sû-be-sû **sihr** öğredür şol ğamze-i
fettān aña (**Gazel 4/6**)

1.2. sihr:

Nev-zuhūr **sihr** öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār

Vaqtiniñ sînāsıdır eder o fettān ile
bağş (**Gazel 19/2**)

sihr et-:

1.) Sihir, büyü yapmak.

1.1. sihr et-:-er

Ey dirîğa kırtuluş yok düş olan
ğisūsına

Sihr eder sehğāra beñzer gözleri
sehğāreler (**Gazel 34/4**)

1.2. sihr et-:-er

Sihr eder ebrū-yı dilber çîn ile cebîn
tutar

Ğamze-i hûn-rîz-i dil-düz şāf çekip
temkîn tutar (**Gazel 37/1**)

1.3. sihr et-:-er

Gözleri sehğāresiyle **sihr eder** yārım
benim

Yolına cānım fedādır ğayrî yok vārım
benim (**Terkib-bend 1/11**)

sihr ü füsün et-:

1.) Sihirlemek, büyülemek.

1.1. sihr ü füsün et-:-di, -ñ

Baňa **sihr ü füsün etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz

Dağı bağrımı hûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/1**)

sikke-ber:

1.) Mevlevi külâhının hizmetçisi.

1.1. sikke-ber:

Sikke-ber ser-çāker-i Monlā-yı

Rûm'uz Rāziyā

‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behçetiz
(**Gazel 53/9**)

sikke-i hüsni:

1.) Güzellik akçesi.

1.1. sikke-i hüsni:-iñ, -i

İmtihān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme

Sikke-i hüsniñi şāhım sen de imtiḥāna
baş (**Gazel 66/3**)

sikke-i sultān:

1.) Padişahın akçesi.

1.1. sikke-i sultān:-a

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān

Sikke-i sulṭāna geldi ṭamḡa-dār oldu
göñül (**Gazel 85/8**)

sil-:

1.) Temizlemek, gidermek, görünmez
hâle getirmek, hayatından çıkarmak.

1.1. sileli:-eli

Bu cihānıñ hele biz bîş u keminden
geçdik

Levh-i dilden **sileli** ‘ayş u deminden
geçdik (**Gazel 82/1**)

1.2. silme:-me

Levh-i dilden şaķın ey şūḥ-ı cihān

silme beni

Gāhice ḥāṭırıña eyle efendim dil-ḥ‘āh
(**Gazel 129/6**)

sīm:

1.) Gümüş, simli, parlak, gri;
sevgilinin gerdanı.

1.1. sīm:

O gülḡün rūy-ı dil-cūsın daḡi çeşm-i
sūḡan-gūsın

Yürür zūlf-i siyāhı **sīm** gerdanı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

1.2. sīmdede:-de

Sīmdede yokdur zerde yokdur duzda yok
Dü cihānda mālīk ol ‘izzetde var
(**Gazel 153/3**)

sīnā:

1.) Sina Dağı.

1.1. sīnāsıdır:-sı, -dır

Nev-zuhūr siḡr öğredür bu ḡamze-i
dil-düz-ı yār

Vaḡtiniñ **sīnāsıdır** eder o fettān ile
baḡş (**Gazel 19/2**)

Sinān Big cāmi ‘i:

1.) Sinan Bey Cami, Kiremitçi Cami.

1.1. Sinān Big cāmi ‘i:

Bu zībā ma‘bedi Rāzī görünce söyledi
tārīḡ

Sinān Big cāmi ‘ini Mīr Mīrzā yaptı
mīrāne (**Tarih 11/1**)

sincāb:

1.) Sincapgillerden, ağaçlarda
yaşayan, genellikle meyveyle
beslenen, çok tüylü, uzun kuyruklu,
ince gövdeli bir hayvan.

1.1. sincābda:-da

Ba‘zı ba‘zı bulunur elbisede
Ḳakum u **sincābda** yok semmūrda var
(**Gazel 153/5**)

sīne:

1.) Göğüs, bağır, iç.

1.1. sîne:

Ṭavrını eṭvārını taḥsîn eder üftâdeler
Ḳâmeti ġâyet bülenddir **sîne** meydânlı
güzel (**Gazel 88/6**)

1.2. sîne:

Sîne sūzân dîde giryân baş açık yalın
ayağ
Merḥamet eyile efendim ikrâra Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.3. sîne:

Ḳâmeti bir ḥayliden bir ḥayliye
Sîne açar rahmet ü hem Ka‘be’ye
(**Mesnevi 4/4**)

1.4. sîneçigim:-cik, -im

Sîneçigim yâr el ile yaralar
Ġamze-i dildûzı ciger paralar (**Terci-
bend 3/13**)

1.5. sinemde:-m, -de

Cevriñi cânım gibi **sinemde** pinhân
eyleşem
Cevriñe cevri etme cânım cevriñi
gönder baña (**Gazel 5/4**)

1.6. sîneme:-m, -e

Zaḥm açmada bu **sîneme** yektâ
geçinür yâr
Cûş eylese ḥûn etme ‘aceb müy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.7. sîneme:-m, -e

Sîneme dâğ urdı tîr-i ġamzeñiñ
peykānesi
Ney gibi efgān eder ‘aşıklarıñ
mestānesi (**Gazel 151/1**)

1.8. sînemi:-m, -i

Tîr-i müjgānı benim bu sînemi kıldı
ḥarâb
‘İd-i şebde sîne-şâf oldum ḥayâl-i yâr
ile (**Müfret 99/1**)

1.9. sînesi:-si

Bir mücevher sîne-benddir sîne-
bendim **sînesi**
Kevkeb-i burc-ı sa‘îdde ġıbt’eder
seyyâreler (**Gazel 34/2**)

1.10. sinesin:-si, -n

Urup tîr-i nezâketle raḳîbîñ **sinesin**
delmiş
Ġazâ-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (**Gazel 62/4**)

sîne dök:-

1.) İçini dökmek, içinden gelenleri
dışa vurmak.

1.1. sîne dök:-erek

Dökerek sînemi âh def gibi feryâd
ederek
Bâğ-ı fırkatde şeker nây ile âheng
etdim (**Gazel 91/3**)

sîne ur:-

1.) Göğsüne vurmak, göğsünü yaralamak.

1.1. sīne ur-:

Zahmını **ur sīneme** olsun şehā dāğ
üzre dāğ
Bend-i zūlfūñ bend urur şu gönülüne
bāğ üzre bāğ (**Gazel 71/1**)

sīnebend:

1.) Göğüs bağı, sütüen.

1.1. sīnebendiñdir:-iñ, -dir

Ne mümkün pāyidār olmak baña bend
ü kemend ey şūh
Beni bend eyleyen zūlf ü kemend ü
sīnebendiñdir (Müfret 96/1)

sīne-bend:

1.) Göğüs bağı, sütüen.

1.1. sīne-benddir:-dir

Bir mücevher **sīne-benddir** sīne-
bendim sīnesi
Kevkeb-i burc-ı sa‘īdde ğıbt’eder
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

1.2. sīne-bendim:-im

Bir mücevher sīne-benddir **sīne-
bendim** sīnesi
Kevkeb-i burc-ı sa‘īdde ğıbt’eder
seyyāreler (**Gazel 34/2**)

sīne-çāk et-:

1.) Gönlü paramparça etmek, yaralamak.

1.1. sīne-çāk et-:-dī, -ñ

Yanıña qalmaz benim āh u enīnim her
seher
Gūşıña girmez ne sūd ki **sīne-çāk
etdiñ** beni (**Gazel 146/2**)

sīne-çāk eyle-:

1.) Yüreği yaralamak, gönü
dağlamak.

1.1. sīne-çāk eyle-:-r

Başka ‘ālem eyledi nezzāresi bu
gönlümi
Bu gidişle kōrkarım ki **sīne-çāk eyler**
beni (**Gazel 149/2**)

sīne-i giryān:

1.) Ağlayan göğüs, inleyen bağır.

1.1. sīne-i giryān:-ım, -a

Dāğ-ı hasret naqş olundu **sīne-i
giryānıma**
Kimseler etmez teraḥḥum nāle vü
efğānıma (**Gazel 128/1**)

sīne-i pür-kīn:

1.) Kin dolu göğüsler.

1.1. sīne-i pür-kīne:-si, -n

Küşād etdim ḥulūş ile hemān āh ciger-
süzüm

Ḥasūdīñ **sīne-i pūr-kīnesin** deldim
ḵarār etdim (**Gazel 101/2**)

sīne-i şabra çek-:

1.) Sabır sinesine çekmek.

1.1. **sīne-i şabra çek-:-e, -bil, -se, -m**

Ḥār-ı sitemiñ **sīne-i şabra çekebilsem**
Bāğ-ı dilime bülbul olur vird-i
zebānım (**Gazel 81/4**)

sīne-i sīmīn:

1.) Gümüş göğüs; sevgilinin göğsü.

1.1. **sīne-i sīmīn:-i, -ni**

Pirehen giydikde bulmaz isteyenin
nāzdan
Sīne-i sīmīnini seyr etdir açmazdan
(**Matla 20/1**)

sīne-şāf ol-:

1.) Gönlün arınması.

1.1. **sīne-şāf ol-:-du, -m**

Tīr-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḵarāb
‘İd-i şebde **sīne-şāf oldum** ḵayāl-i yār
ile (**Müfret 99/1**)

sīneye çek-: (Deyim)

1.) Kötü bir davranış, söz veya olaya
ister istemez katlanmak.

1.1. **sīneye çek-:-erek**

Gice aldım o mehi **sīneye** cevrin

çekerek

Neler etdi neler āh diyemem kimseye
şabāh (**Müfret 1/1**)

1.2. **sīneye çek-:-se, -m**

Ḥābım içre gördüğüm rü’yâyı ta’bīr
eyledim

Bir ‘arūs-ı nāzenīni **sīneye çeksem**
gerek (**Müfret 2/1**)

siper:

1.) Siper, kalkan, koruma.

1.1. **siperindir:-in, -dir**

Tamām oldu cenābıñda nübüvvet
Şefā‘at mücrimāna **siperindir** (**Kıt’a**
1/3)

sīret:

1.) Bir kimsenin ahlākı, seciyesi,
karakteri, dışa akseden davranışı.

1.1. **sīret:**

Güler yüzli daḥi sūkker zebānı
Melek **sīret** melek ḵaşlet felek-ḥū
(**Gazel 111/4**)

1.2. **sīretde:**

Sīretde anuñ sırrını cānā ne bilirsın
Ol ehl-i ḵarābāt hemān elleme küstāḥ
(**Gazel 26/3**)

1.3. **sīretde:-de**

Şüretde hemān Yūsuf-ı şānīsi cihānıñ
Sīretde daħi ġālib olur şīr ü pelengden
(Gazel 109/3)

1.4. sīretde:-de

Zāhidiñ cildinde sıķlet olduġun görme
ba‘īd

Hāk bu kim şüretde dost sīretde
düşmānım gibi (Tarih 7/3)

sirişk:

1.) Gözyaşı.

1.1. sirişkimle:-im, -le

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşķ içre
Müdāmā cevır ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (Gazel 63/3)

Sitānbol:

1.) İstanbul.

1.1. Sitānbol’uñ:-uñ

Sūħan aralık eyler āşinālıklar
nezāketle

Sitānbol’uñ zenānı āh ķordan
olduġundandır (Müfret 78/1)

1.2. Sitānbol’uñ:-uñ

Sitānbol’uñ zenānınıñ ne esrār şīve vü
nāzı

Hele tefhīm olunmaz ķāle gelmez bir
hüşüşdur bu (Müfret 79/1)

sitem:

1.) Nazik bir biçimde şikâyet etmek.

1.1. sitemim:-im

Kār etdi benim cānıma aġyāra
tebessüm

Ketmeylemeye ķalmadı tākāt sitemim
var (Gazel 46/4)

sitem ü dost-ı zamān:

1.) Zamanın dostu ve zulmü.

1.1. sitem ü dost-ı zamān:

Derdime rahm edeniñ ķalbi hemān
seng oldu

Sitem ü dost-ı zamān luķf-ile yek-
reng oldu (Müseddes 1/2)

sitem-bahş:

1.) Sitem etmek.

1.1. sitem-bahşın:-ın

Sitem-bahşın ferāmüş eylesiñ şimdi
dılārā hem

Yazıķdır ey cefākārım hāzer ķıl
inkisarımdan (Gazel 105/4)

sitem-kār:

1.) Zulüm ve haksızlık eden, zalim;
sevgili.

1.1. sitem-kāra:-a

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre

Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (Matla 21/1)

1.2. sitem-kārım:-ım

Vefā semtine rāhıñ uğrar ise ey **sitem-kārım**

‘Azīz başıñ içün anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (**Müfret 75/1**)

1.3. sitem-kārım:-ım

Niye müncerr olur āyā benim hāl-i dil-
i zārım

Baňa beyhüde efgān etdirir āh **sitem-kārım** (**Terci-bend 2/1**)

sitemkār:

1.) Zulüm ve haksızlık eden, zalim;
sevgili.

1.1. sitemkārım:-ım

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden **soñra** (**Gazel 127/4**)

sohbet:

1.) İki veya daha çok kimse arasında
karşılıklı olarak dostça, arkadaşça
yapılan konuşma, hasbihal, musahabe.

1.1. şöḫbetiyle:-i, -(y)le

Ol nedir ki gāyet ile hoşdurur
Şoḫbetiyle adamı gülüşdürür
(**Mesnevi 5/1**)

sok:-

1.) İçine veya arasına girmesini
sağlamak, sırtışmak.

1.1. şöḫularaḫ:-ul, -arak

Şoḫularaḫ būs edeyim zekānıñ
Lebleriñiñ bālı merām oldu gel (**Gazel 83/5**)

sol:-

1.) Sararıp solmak, sararmak.

1.1. şoldum:-du, -m

Ne yāver var ne ḫod yārim pür oldu
başa ağyārim
Şorardım derd ile **şoldum** baňa bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/2**)

soñra:

1.) "Ardından, daha sonra, ileri bir
zamanda" anlamında zarf.

1.1. soñra:

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden **soñra**
Murādım dil-ḫāhını bulur ammā
neden **soñra** (**Gazel 127/1**)

1.2. soñra:

Efendim hep taşavvurlar olur ammā
neden **soñra**
Murādım dil-ḫāhını bulur ammā
neden **soñra** (**Gazel 127/1**)

1.3. soñra:

Beni nālān eden fikr-i hayāl-i dil-rübā
bir gün
Rikābımda ğulām-āsā yürür ammā
neden **şoñra (Gazel 127/2)**

1.4. şoñra:

Dil-i zārım tefekkürle der-āğūş etmede
yāri
Ma‘an bir cāme-h‘āba ol gelir ammā
neden **şoñra (Gazel 127/3)**

1.5. şoñra:

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım
Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden **şoñra (Gazel 127/4)**

1.6. şoñra:

‘Aceb āşüfte etdi nīm nıgehle ben
perīşānı
Bu Rāzī bendesi elbet olur ammā
neden **şoñra (Gazel 127/5)**

sor-:

1.) Birine soru yönelterek herhangi bir
konuda bilgi istemek, sual etmek,
araştırmak.

1.1. şor:

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
sūzānelerden **şor**
Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden **şor (Gazel 40/1)**

1.2. şor:

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
sūzānelerden **şor**
Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden **şor (Gazel 40/1)**

1.3. şor:

Olaldan derdiñe düşvār cihāna
etmedim raġbet
Giceler āh u zārım yatdığım
vīrānelerden **şor (Gazel 40/2)**

1.4. şor:

Ġamıñ endişesi ġam-nāklığı ġāyet
ġarāyibden
Ġam-ı pinhānımı ġamla varıp ġam-
hānelerden **şor (Gazel 40/3)**

1.5. şor:

Cünūn iklīmine tayy-ı mekānımdan
haber şorma
Müselsel turreñe düşvār olan
dīvānelerden **şor (Gazel 40/4)**

1.6. şor:

Nigāh-ı nīm ile medhūş u mest etdi
nedendir bu
Benim hūş olduğum çeşm gözi
fettānelerden **şor (Gazel 40/5)**

1.7. şor:

Ḥaḳīkat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla
ey meh-rū
‘İzārıñ şevki ile sürdiğim
peymānelerden **şor (Gazel 40/6)**

1.8. şor:

Ne bilsin ‘āşık-ı bî-kes ma‘ānî mantık-ı hikmet

Bu hikmet rāhını var ‘aql alan
hübānelerden şor (Gazel 40/7)

1.9. şor:

Bugün vādî-i hayretde ‘aceb geşt ü güzār etdim

Bu hayret sırrına vākıf olan
hayrānelerden şor (Gazel 40/8)

1.10. şor:

Tecessüsden murād Rāzî saña şāfî cevāb añla

Bu derd-i bî-devāyî var leb-i cānānelerden şor (Gazel 40/9)

1.11. şor:

Zen-i mekre düşenden şor cünün iklîmiñ zevkin

Tağıldı turre-i Leylî dil-i Mecnûn’ı rām etdi (Gazel 142/6)

1.12. şorabilsem:-a, -bil, -se, -m

Qurtuluş yok düş olan bu gözleri sehğāreye

Şorabilsem derdimi ol lebleri mercāneye (Terci-bend 1/11)

1.13. şorarım:-ar, -ım

Figān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt etmez

Dil-i mecrūhumuñ zaḥmın nedendir

bir şorarım yok (Gazel 74/3)

1.14. şorarım:-ar, -ım

Beni baḥr-ı belāya ‘aşk giriftār etdigin bildim

Ümīdim Ḥaqq’adır her dem bi-ḥamdi’llāh şorarım yok (Gazel 74/5)

1.15. şorarsa:-ar, -sa

Şorarsa çākeriñi ol melāḥat kānı cānānım

Hemān derd-i dilim bir bir ulūvv-i şāna ‘aşk eyle (Gazel 120/4)

1.16. şorarsañ:-ar, -sa, -ñ

Ger şorarsañ Rāzî-i bî-çāreniñ ārām-gehiñ

Bir kebüter gibi ben tayrāna açdım perr ü bāl (Gazel 84/5)

1.17. şordu:-du

Dil tolaşıp kākül-i cānāneye

Şordu didem lebleri mercāneye (Terci-bend 3/7)

1.18. şorduğum:-duk, -um

Sırrını her şorduğum ḥāmūş olur

Ḥāletiyle düş olan bî-ḥūş olur

(Mesnevi 5/3)

1.19. şordum:-du, -m

Rāziyā şordum lebiñ gavğāsını kimdir eden

Mübtelâlar baḥş ederler lebi sükkerden
lezîz (Gazel 29/5)

1.20. şordum:-du, -m

Qoçup müy miyânından leb-i cân-
baḥşını **şordum**

Tolaşmadık hemân bir kâkül-i tarrâra
qalmışdır (Gazel 43/5)

1.21. şordum:-du, -m

Leb-besteligin **şordum** aña verdi
cevâbın

Açılmaya yok bende mecâl ki pederim
var (Gazel 46/5)

1.22. şordum:-du, -m

Râziyâ **şordum** demez bu lebleri gül-
fâmeden

Bu imiş aldım haber maḥbûbeler
maḥbûbesi (Gazel 152/5)

1.23. şorma:-ma

Cünûn iqlîmine tayy-ı mekânımdan
haber **şorma**

Müselsel turreñe düşvâr olan
dîvânelerden şor (Gazel 40/4)

1.24. şorma:-ma

Şorma benim derd-i dilim âh âh
Hâlcağızım ğayri tamâm oldu gel
(Gazel 83/6)

1.25. şorma:-ma

Çille-i bezm-i cihândan çekdigim
çekmez cihân

Şîve-i esrâr-ı hikmet **şorma** hâlim pür-
melâl (Gazel 84/2)

1.26. şorma:-ma

Şorma baña yârim olan zâlimi
Söyleyemem kimseye aḥvâlimi
(Terci-bend 3/3)

1.27. şormada:-ma, -da

La‘l-i lebiniñ lezzetini **şormada** Râzî
Bûs etmege ḥulyâsını âh ḥâme deġişir
(Gazel 35/5)

1.28. şormadım:-ma, -dı, -m

Şormadım kevşer mi yoḥsa sükker-i
âb u zülâl

Bildiğim bu mihrîbânım lebleriñ
müldeñ lezîz (Gazel 28/3)

1.29. şormadım:-ma, -dı, -m

Şormadım sükker lebin ben bûseye
destûr dedim
Seng-i düşnâm-ile urdı raḥnedâr oldu
göñül (Gazel 85/5)

1.30. şormadıñ:-ma, -dı, -ñ

Ey mürüvvet-mend efendim vây saña
Şormadıñ ḥâtırcıgım n’oldu bana
(Mesnevi 1/1)

1.31. şormaya:-ma, -(y)a

Ḳand-i lebiñi **şormaya** olsaydı
mecālim
Bihter mi disem ḥāşılı sūkker biliriz
biz (**Gazel 50/3**)

1.32. şormaz:-maz

Mācerā-yı derdimi taḳrīr ederdim ben
saña
Bir teraḥḥum eyle cānā ḥālimi **şormaz**
mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.33. şormaz:-maz

Vāḳıf-ı esrār olanlar derdimi **şormaz**
benim
Fenn-i ‘aşḳıñ yanmadır yakılmadır
üslübesi (**Gazel 152/4**)

1.34. şorsa:-sa

Derūnum derdini **şorsa** mürüvvet kılsa
dildārım
N’olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey yārim (**Terci-bend 2/2**)

1.35. şorsam:-sa, -m

Ben leb-i zenden zülāl-i zemzemi
şorsam dedim
Rāziyā kılmaz taḥammül ḡamze-i ḥūn-
ḥārına (**Gazel 132/9**)

1.36. şorsam:-sa, -m

Sūkker ü şīrīn lebiñ āḥ la‘l-i aḥmerden
midir
Şorsam āyā çekdiğim dilden mi
dilberden midir (**Gazel 30/1**)

sorar:-

1.) "Sarıp solmak" anlamında
kullanılmış ancak Bursalı İbrahim
Razi Divanı'nda “sorarmak” şeklinde
yazılmıştır.

1.1. şorardım:-dl, -m

Ne yāver var ne ḥod yārim pūr oldu
başa aḡyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/2**)

sorı:

1.) Soru, sual.

1.1. sorı:

Söyleyemez Rāzi saña sırrını
Söylediği **sorı** kelām oldu gel (**Gazel**
83/7)

sorkuc:

1.) Osmanlı döneminde, padişahın ve
vezirlerin başlıklarına takılan,
tüylerden ve mücevherlerden yapılmış,
püskül biçiminde süs.

1.1. şorḳucı:-ı

Tāc-ı ma‘den **şorḳucı** bālādadır
Esfeli görmez gözi a‘lādadır (**Mesnevi**
4/6)

soyun:-

1.) Giyinilen kıyafetleri çıkarmak,
çıplak kalmak.

1.1. şoyundum:-du, -m

Ki zīrā penc ü şeş kehle girībānıma
cem‘ olmuş

Şoyundum cāmemi bir bir ḥalāş etdim
girībānı (**Kıt’a 3/2**)

söyle:-

1.) Demek, dile getirmek, ifade etmek,
anlatmak istenilen şeyi sözle
bildirmek.

1.1. söyle:

Feth olunmaz Rāziyā varmaz zebān
Müşkil oldu bu luğaz **söyle** hemān
(**Mesnevi 3/13**)

1.2. söylediği:-dik, -i

Söyleyemez Rāzi saña sırrını
Söylediği şorı kelām oldu gel (**Gazel**
83/7)

1.3. söyledim:-di, -m

Hediye eyleyip tārīḥ-i kaşīde
söyledim am mā
Ricā-mendim kuşūrum ‘afv ede şimdi
sūḥandārān (**Tarih 5/6**)

1.4. söyleme:-me

Rāz-ı diliñi gayriye gel **söyleme**
küstāḥ
Her nā-ḥalefi er gibi hem belleme
küstāḥ (**Gazel 26/1**)

1.5. söyleme:-me

Rāzi’-i nāzik-mizāçe **söyleme** derd ü
kışşasın

Kendi derdi kendine gāḥ az gelir gāḥ
çok gelir (**Müfret 8/1**)

1.6. söyleme:-me

Serbesāne **söyleme** Rāzī sözi
serbeslenip
Serbestiyet adama gāḥi gelir gāḥi gider
(**Müfret 29/1**)

1.7. söyleme:-me

Her kelāma put edince aña sen
güftārīñi
Söyleme beyhūde söz demesiñler jāj-
ḥāy (**Müfret 42/1**)

1.8. söylemeye:-me, -(y)e

Ḥāl-i dilimi **söylemeye** var mı liyākat
Güş eyleseñ esrārımı āḥ nelerim var
(**Gazel 46/2**)

1.9. söylemeye:-me, -(y)e

Utanıyorum neyleyeyim cānım
efendim
Ḥāl-i dilimi **söylemeye** var mı
zebānım (**Gazel 92/3**)

1.10. söyledim:-r, -di, -m

Ah saña derdim **söyledim** am mā
Raḥm eylemezsin ben derd-mende
(**Gazel 124/2**)

1.11. söylerim:-r, -im

Hasbihâlim **söylerim** ben Râziyâ leyl
ü nehâr

Güşîña girmez seniñ âlîñ da çok hâlîñ
de çok (**Gazel 75/5**)

1.12. söylesem:-se, -m

Söylesem biñde birin ben yine tefhîm
edemem

Sergüzeştim güzelim neyleyim icmâl
olmaz (**Gazel 58/5**)

1.13. söyleyem:-(y)em

Nice mümkün **söyleyem** bu gönül
hengâmını
Hâmûş ol sen Râziyâ yârdan her gâh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.14. söyleyem:-(y)em

Var mı hâcet sırr-ı ‘aşkı **söyleyem**
dildârıma
Ney gibi efgân u nâlân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

1.15. söyleyemem:-(y)e, -me, -m

Şorma baña yârim olan zâlimi
Söyleyemem kimseye ahvâlimi
(**Terci-bend 3/3**)

1.16. söyleyemez:-(y)e, -mez

Söyleyemez Râzi saña sırrını
Söylediği şorı kelâm oldu gel (**Gazel**
83/7)

söylen:-

1.) Anlatılmak, konuşulmak, dilden
dile dolaşmak.

1.1. söylenür:-ür

‘Aceb rüsvâ-yı ‘aşk olmuş lisânda
söylenür dâ’im
Hezârân kıl u kâl olmuş o kâlî
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/3**)

söylet:-

1.) Söylemeye zorlamak, söylemek
zorunda bırakmak.

1.1. söyledir:ir

Ben dehânım açmağa yokdur mecâlim
neyleyim
‘Aşk-ı dilber **söyledir** âh tûti-i gûyâ
gibi (**Gazel 148/4**)

1.2. söyletme:-me

Bu zamânıñız hâyır ola dedi oturdu
Söyletme beni cânım ağa açma
dehânım (**Gazel 92/2**)

söz:

1.) Ağızdan çıkan, bir veya daha çok
heceden meydana gelen kelime veya
kelime dizisi; kelam, laf, kavi.

1.1. söz:

Söz tamâm oldu efendim söz tamâm
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamâm
(**Mesnevi 1/25**)

1.2. söz:

Söz tamām oldu efendim **söz** tamām
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamām
(Mesnevi 1/25)

1.3. söz:

Her kelāma put edince aıla sen
güftārın
Söyleme beyhūde **söz** demesiñler jā-
hāy (Müfret 42/1)

1.4. söz:

Bir piyāde bende kim ferzāna **söz**
haddim degil
Ey benim ruḥum efendim at u fīlim
yok şāha (Tarih 8/11)

1.5. söz:

Harf-i cevherdār ile Rāzī görüp tārīḥ
dedi
Hak bu **söz** cāmi‘-i Tayyār pür şafā
beyt-i Ḥudā (Tarih 8/13)

1.6. söz:

Söz revācın buldu ḡayrī cürmüne eyle
niyāz
‘Afv eder erbāb-ı rīḳkat eyledim küllī
ḥaṭā (Tarih 9/10)

1.7. söz:

‘Ācizāne **söz** revācın buldu ḡayrī kıl
du‘ā
Ki seniñ ḥaddiñ deḡilken eylediñ şarf-ı
kelām (Tarih 37/10)

1.8. sözi:-i

Serbesāne söyleme Rāzī **sözi**

serbeslenip

Serbestiyet adama gāhi gelir gāhī gider
(Müfret 29/1)

1.9. sözüm:-üm

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kıl

Sözüm diñle be hey vā‘iz bu ḡavḡā-yı
cihāndan gec (Gazel 23/5)

1.10. sözüm:-üm

Fiḡān u nāleden artık **sözüm** bir
ḡayriye geçmez
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derūnım nār
eder baḥtım (Gazel 89/4)

1.11. sözümü:-üm, -ü

Serimi secde-gāhından ayırma dā‘imā
yā Rāb

Sözümü ḥikmetiñ bāb-ı me‘ābında
ḥitām etdim (Kaside 1/7)

söz geç:- (Deyim)

1.) Söz geçirmek, istediğini,
söylediğini yaptırmak, hükmetmek.

1.1. söz geç:-ir, -ün

Nāz ederek ba‘zı gelir rāhıma

Söz geçirün şimdi hemān şāhıma
(Terci-bend 3/22)

1.2. söz geç:-mez

Yalvarıp yaķarayım yārime **söz**

geçmez ise

Cān nişār eyleyeyim vārıma söz

geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

1.3. söz geç-:-mez

Yalvarıp yaķarayım yārime söz

geçmez ise

Cān nişār eyleyeyim vārıma **söz**

geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

su'āl:

1.) Soru, bilinmezlik.

1.1. su'āle:-e

Hîç **su'āle** yer ķomaz rāzın bilir

‘āşıkların

Ķāmet-i dil-cūsı ra‘nā māh-ı tābānlı

güzel (**Gazel 86/2**)

su'āl et-:

1.) Soru sormak, soruşturmak,
araştırmak.

1.1. su'āl et-:-me

Rāzi-i āvāreniñ ārām-gehin **etme su'āl**

Düşdigim iķlīm-i āhir olduğum

Bağdād-ı ‘aşķ (**Gazel 73/5**)

1.2. su'āl et-:-mez

Yār **su'āl etmez** diye hāl-i dil-i

āzürdemi

Rāziyā derd-i derūnum kim su'āl eyler

baña (**Gazel 12/9**)

1.3. su'āl et-:-se

Bana rahm eyleyip hāl-i dige-günüm

su'āl etse

Huzūrunda temennī eyleyip cānāna

‘aşķ eyle (**Gazel 120/2**)

1.4. su'āl et-:-se, -m

Bir **su'āl etsem** mi āyā āşınası var mı
ol

Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (**Gazel 88/4**)

1.5. su'āl et-:-se, -ñ

Bāyda yokdur yoķsül u bī-kesde yok

Ger **su'āl etseñ** anı tüccārda var

(**Gazel 153/4**)

su'āl eyle-:

1.) Soru sormak, soruşturmak,
araştırmak.

1.1. su'āl eyle-:

Şimdi vaktimden amān gel **eyle** dilber
bir **su'āl**

Hūb nefes Dāvud ses-ile oķu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

1.2. su'āl eyle-:-r

Yār **su'āl etmez** diye hāl-i dil-i

āzürdemi

Rāziyā derd-i derūnum kim **su'āl**
eyler baña (**Gazel 12/9**)

su'āl-i hātır et-: (Deyim)

1.) Hâl hatır sormak.

1.1. su'âl-i hâtır et-:-mez

Nedir âyâ benim cürm ü günâhım
bezm-i yârânda

Su'âl-i hâtır etmez âşinâlar cümle
yâd oldu (Gazel 142/2)

1.2. su'âl-i hâtır et-:-se, -ler

Dostlarımdan yok beni arar sorar
Bir su'âl-i hâtır etseler ne var
(Mesnevi 1/11)

sû-be-sû: (İkileme)

1.) Her yana, her yanda, her yönde, her
yöne, her tarafa, her tarafta, taraf taraf.

1.1. sū-be-sū:

Dil-rubâlık resmini icâd eder kılsa
murâd

Sū-be-sū sihr öğredür şol ğamze-i
fettân aña (Gazel 4/6)

1.2. sū-be-sū:

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
ḳadrim benim

Sū-be-sū âh u enînim gelse âh gelmez
baña (Gazel 6/2)

1.3. sū-be-sū:

Çok şafâñı sürdi cānâ sū-be-sū
mihmân ḳadeḫ

Yâr elinden devr eder devrân umar
devrân ḳadeḫ (Gazel 25/1)

1.4. sū-be-sū:

Yâr tesellî eyledikçe 'âşık-ı nâ-şâdına
Sū-be-sū eyler efendim Râzi-i bî-çâre
ḫaz (Gazel 69/7)

1.5. sū-be-sū:

Zülf sevdâsıyla sürdüm sū-be-sū
hevâsını
Büy-ı kâkül den dimâğa eyledi imdâd-ı
'aşḳ (Gazel 73/3)

1.6. sū-be-sū:

Neyleyim âşüfte etdi bu dil-i ğam-
gînîmî

Sū-be-sū âh etdiren âh ḳâmet-i bālâ
ola (Gazel 134/3)

subḫ u şâm: (İkileme)

1.) Sabah ve akşam, daima.

1.1. şubḫ u şâm:

Ağniyâ ve 'âcizân hem şem'iniñ
pervânesi

Ma'nevî güftede Bursa beldesi her
şubḫ u şâm (Tarih 14/6)

1.2. şubḫ u şâm:

Meclis-ârâ ḳadr-i vâlâ menba'ı şâḫib-
'atâ

Eylesiñ dil-ḥ'âhı üzre zevḳini her
şubḫ u şâm (Tarih 37/9)

subḫ-ı şâdık:

1.) Gerçek sabah, tam aydınlanmış zaman.

1.1. şubh-ı şādık:

Ḳays-veş baht-ı siyāhım **şubh-ı şādık** bulmadı

Leyle-i derde t̄abībim bir devā gördün mü hīc (**Gazel 21/5**)

şūfī:

1.) Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olan kişi.

1.1. şūfī:

Ḳırdırdı hezār telleri hāl-i ruḥ-ı şevḳiñ **Şūfī** verip ‘ammāmesini bāma değişir (**Gazel 35/2**)

şūfī-i hod-bīn:

1.) Kendini beğenmiş sofu.

1.1. şūfī-i hod-bīn:

Şaḳın hem-meclis olma **şūfī-i hod-bīn** ile bir dem

Riyāz-ı cennete girseñ anuñla imtizāc olmaz (**Müfret 63/1**)

şūfiyā:

1.) “Ey sufi, sofu, zahit” anlamlarında seslenme sözü.

1.1. şūfiyā:

Şūfiyā sen cān u dilden ‘aşḳı iḳrār eyleseñ

Vāḳıf-ı esrār olur yek şīr-i Yezdānım gibi (**Tarih 7/4**)

şūfiyye:

1.) Dindar ve takva sahibi kimse, zahit.

1.1. şūfiyyeniñ:-niñ

Pāy-ı ḥurremde rüz u şeb āh u fięānım kim bilir

Der ü divārı ditrer **şūfiyyeniñ** āmīn diyü (**Müfret 65/1**)

suhte:

1.) Yanmış, yanık.

1.1. **suht’lenenlerden:-len, -en, -ler, -den**

Tābe-i hicrānda ey dil

puht’lenenlerden misiñ

Meclis-i ‘irfānda yoḥsa

suht’lenenlerden misin (**Matla 18/1**)

şulb-ı ‘Abdu’l-kādirī:

1.) Abdulkadiri'nin soyu, dölü;

Kalyonlar Defterdarı Abdülkadir

Efendi.

1.1. **şulb-ı ‘Abdu’l-kādirī:-den**

Şulb-ı ‘Abdu’l-kādirī’den geldi bir

‘ālī cenāb

Ol derūn-ı vālidine bir ziyā-yı māh-tāb

(**Tarih 17/1**)

sultān:

1.) Hükümdar, padişah, melik, sevgili,
Allah.

1.1. sultāna:-a

Āşinā olmaz cihānda āşināsı bī-kesiñ
Āşinā-yı hāl olan **sultāna** olmaz āşinā
(Gazel 3/2)

1.2. sultāna:-a

Rāzi olduñ Rāziyā ‘ālemde sırr-ı
hikmete
Şāf edip qalbiñ sarāyın bī-zevāl
sultāna tut (Gazel 16/5)

1.3. sultāna:-a

Bu ayrılık firāqına taḥammül nice
mümkündür
Efendi ‘āşık-ı şeydādan ol **sultāna**
‘aşk eyle (Gazel 120/3)

1.4. sultānım:-ım

‘Aceb Manşūr-ı ‘aşk oldum baña rahm
eyle **sultānım**
Beni zülf ü kemendiñle çeküp bend
eyleseñ dāre (Gazel 122/4)

1.5. sultānım:-ım

Şıdķ vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña
Neye ben lāyık isem **sultānım** eyle
kuluña (Matla 17/1)

1.6. sultānım:-ım

Hāfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermānına
Var mı ḥācet gitmeye Şirāz'a **sultānım**
gibi (Tarih 7/5)

1.7. sultānım:-ım

Cigerim hūn ile memlū baña rahm
eyle **sultānım**
Devāsız derdiñe düşdüm edem çāk-ı
gırībānım (Terci-bend 2/8)

1.8. sultānıma:-ım, -a

Bir şefi‘im yok beni **sultānıma** ta‘rīf
eder
Bu meşeldir öksüz oğlan nāfesin kendi
keser (Matla 4/1)

1.9. sultānıma:-ım, -a

Girme güzel girme amān kanıma
Nezr edeyim cānımı **sultānıma**
(Terci-bend 3/11)

1.10. sultānımız:-ımız

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma‘nevī görseñ
İki ‘ālemde dermān idici **sultānımız**
vardır (Gazel 44/3)

sultān et:-

1.) Padişah yapmak, önemli konuma
getirmek, el üstünde tutmak.

1.1. sultān et:-mek, -e

Maḥzar etmişler güzeller seni **sultān**
etmege

Ur güzelin mührünü cānım hemān
şāhāna baş (**Gazel 66/4**)

sultān içre:

1.) Sultanlara yaraşır, sultanlara layık.

1.1. şultān içre:

Çün **şultān içre** cāy-ı t̄a‘ati kālā fūrūş
Celb eder erbāb-ı zühdi ‘āşıkānı
dā‘imā (**Tarih 9/6**)

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs hazretleri:

1.) Sultan III. Selim Han Hazretleri.

**1.1. Sultān Selīm Hān-ı Sālīs
ḥazretleri:-niñ**

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs
ḥazretleriniñ hengām u āvānlarında
peder-mānde bir
çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (**Dibace 3/1**)

sultān-ı kevneyn:

1.) İki cihan sultanı; Hz. peygamber.

1.1. sultān-ı kevneyn:-e

‘Azīmet eyledim berren gelip **sultān-ı**
kevneyne

Girip bāb-ı selāmiden şalāt ile selām
etdim (**Kaside 1/8**)

şun-:

1.) İkrām etmek, uzatmak, kadeh
sunmak, takdim etmek.

1.1. şun-:-a

Ey dirīgā bu fenā bezmi perīşān
olmadan

Cām **şuna** cānān eliyle nūş edem ben
Cem gibi (**Gazel 144/4**)

1.2. şun-:-an

Bu fenā bezminde cānā cām **şunan**
cānāneler

Cān pazārında görürsün cānā olmaz
āşinā (**Gazel 3/3**)

1.3. şunan:-an

Bāde-i fikr ü ḥayāl cūr‘asın nūş
eyledim

Müje-i sekr **şunan** gül-fāma etdim
ilticā (**Gazel 10/4**)

1.4. şunan:-an

Gül gibi lebrīz olup gözler beni
peymāneler

Bezm-i demde hem-dem olmuş cām
şunan cānāneler (**Gazel 33/1**)

1.5. şun-:-ar

‘Āşık-ı dil-ḥastaya dā‘im **şunar**
peymāneler

Nūş edince neş‘esinden añlanur envār-
ı ‘aşk (**Gazel 76/2**)

1.6. suñarsa:-ar, -sa

Dem-be-dem bahtın küşād ömrün
ziyād olsun begüm
Kim saña yavuz **suñarsa** nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

sūre-i ‘imrān:

1.) Al-i İmran Suresi.

1.1. sūre-i ‘imrān:

Ey şūh-ı cihān bende-i fermānberīñ
‘ālem
Biñ nāz ile sen **sūre-i ‘imrān**
okudukça (**Gazel 118/4**)

sūret:

1.) Görünüş, şekil, biçim.

1.1. sūretde:-de

ü hasbe’l-tāḳate temdīh ederek
sūretde kezzābet ma’ nīde şadāḳat-i
vech üzre inşād-ı ḡazeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (**Dibace 4/6**)

1.2. sūretde:-de

Şūretde hemān Yūsuf-ı ḡānīsī cihānīñ
Sīretde daḡı ḡālib olur şīr ü pelengden
(**Gazel 109/3**)

1.3. sūretde:-de

Zāhidiñ cildinde sīḳlet olduğun görme
ba’id
Hāḳ bu kim **sūretde** dost sīretde
düşmānım gibi (**Tarih 7/3**)

1.4. sūretle:-le

‘Aceb nādīde **şūretle** imeçe etdiler bu
şeb
Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları
mercānī (**Kıt’a 3/3**)

2.) Yüz, çehre.

2.1. şūretin:-in

Ḳābil-i tefhīm degildir Rāziyā evşāfı
hīç
Şūretin taşvīr eden ressāma kıldım
ilticā (**Gazel 10/5**)

sūret bul:-

1.) Vücut bulmak, görünmek, hasıl
olmak.

1.1. sūret bul:-du

Allāh Allāh bu cihān başkaca **sūret**
buldu
Ḳande ḳaldı ‘acabā bāb-ı mürüvvet
n’oldu (**Müseddes 1/6**)

sūret ü ma’ nīde: (İkileme)

1.) Görünen ve gizli olan.

1.1. sūret ü ma’ nīde:-de

Şūret ü ma’ nīde ancak hep tasarruf
Hāḳ-ile
İstesen maḳşūdīñı destīñ açıp
Sübḫān’a tut (**Gazel 16/2**)

sūret ü zāhir: (İkileme)

1.) Dış görünüş.

1.1. sūret ü zāhir:-de

Şüret ü zāhirde ma‘lūm ey civān
Nice taḥşīl olunur ‘ummānda var
(Gazel 153/6)

şüretā:

1.) Dış görünüşe göre, görünürde.

1.1. şüretā:

Ey dirīgā bu dil-i bīmāra etmez bir
devā

Şüretā derd ü elemeler ol şanevberden
midir (Gazel 30/4)

1.2. şüretā:

Şüretā keşretdeyiz ammā ḥaḳīkat içre
biz

Ser-zemīn-i ḳıbleyiz ḳıbr-i cenāb-ı
‘izzetiz (Gazel 53/3)

1.3. şüretā:

Bir ğarībim **şüretā** ben gerçi a‘lādır
yerim

Ḥamdu’llāh her cihetle bil ki a‘lādır
yerim (Gazel 100/1)

1.4. şüretā:

Ser ü rīṣi tağıtdım **şüretā** Ḥātem
zamān oldum

Bugün beyt-i dilārāda cevāhirler nişār
etdim (Gazel 101/5)

şüret-i ‘acz:

1.) Aciz görünüşlü; aşık.

1.1. şüret-i ‘acz:

Ben gibi ‘alemdede cānā bir gedā gördün
mü hīc

Şüret-i ‘acz ile gūyā bir edā gördün
mü hīc (Gazel 21/1)

şüret-i tersā:

1.) Hristiyan resmi.

1.1. şüret-i tersā:

Dil tüketti dil-rubālar yolına cān
naḳdini

Gūyiyā bī-rūḥ şanursiñ **şüret-i tersā**
gibi (Gazel 148/3)

sūrī:

1.) Görünüşle ilgili, görünürde olan,
biçimsel, görünürde, madden.

1.1. sūrī:

Ḥudāvendā kerem bābın küşād et faẓl-
ı luṭfuñdan

Ne ḥikmet ma‘nevī **sūrī** baña bir fetḥ-i
bāb olmaz (Müfret 34/1)

1.2. şūrīde:-de

Hezār sa‘yi ... etdim müfīd olmadı

şūrīde

Niyāz-ı ma‘nevīyle kesdirip ḥāşıl
merām oldum (Müfret 39/1)

sūrī vü ma‘nī: (İkileme)

1.) Gerçekte ve görünüşte, mana ve
görünüş.

1.1. şūrī vü ma‘nī:-de

Ḥāh u nā-ḥāh ... buldum anuñ
dāmānına

Şūrī vü ma‘nīde ammā biz de himmet
bekleriz (**Gazel 52/7**)

1.2. şūrī vü ma‘nī:-de

Bendesine çok ‘ināyet luṭfinı kıldı
kerem

Şūrī vü ma‘nīde gör ki daḥi a‘lādır
yerim (**Gazel 100/2**)

1.3. şūrī vü ma‘nī:-de

Şeyhlerin olduḡu gice ḡāyet ile ḥūb
imiş

Şūrī vü ma‘nīde ammā ḥūb imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

sutūh ol:-

1.) Yüzey olmak.

1.1. suṭūh ol:-sa, -m

Semāvāt-ı ‘alānīñ sırrını bilmek diler
göñlüm

Kevākib seyrine nezzārede şaḳf u
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

sūzān:

1.) Acılı, ızdıraplı, yakan, yakıcı.

1.1. sūzān:

Sīne **sūzān** dīde giryān baş açık yalın
ayaḳ

Merḥamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

1.2. sūzān:

Şevḳ-i bezm-i cılve-gāha yār ṭālibān
oḳur

Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān **sūzān**
oḳur (**Nazm 7/1**)

sūzān ol:-

1.) Yanmak, kül olmak, ateş almak.

1.1. sūzān ol:-ma, -ma

Yolunda māl u cān u ‘aḳl u fikrim hep
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firāḳıñdır ki **sūzān**
olmama bā‘is (**Gazel 20/2**)

1.2. sūzān ol:-ma, -(y)an

Cān fedā kıldım hemān cānāna cānım
naḳdini

Āteş-i ‘aşḳ ile **sūzān olmayan** bilmez
beni (**Gazel 147/5**)

1.3. sūzān ol:-ur

Bir şerāre düşdi cāna dā‘imā **sūzān**
olur

Kimsele vāḳıf degildir derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

sūz-ı ‘aşḳ:

1.) Aşḳ ateşi.

1.1. sūz-ı ‘aşḳ:-a

Sūz-ı ‘aşḳa yanmada yakılmada
pervāne-veş

Şem‘-i bezm-i yâre mâni‘ olmada
gaddâr-ı ‘aşk (Gazel 76/6)

1.2. sūz-ı ‘aşk:-iñ

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne

Perr ü bālin yakmada bu gönülümün
pervānesi (Gazel 151/3)

sūz-ı dil:

1.) Gönül ateşi, gönül yangını.

1.1. sūz-ı dil:-den

Yā İlāhī zāt-ı pākīñden niyāzım her
nefes

Āb-ı şabriñ sūz-ı dilden dā‘imā etsün
revān (Tarih 25/4)

sūz-ı firāk:

1.) Ayrılık ateşi, ayrılığın acısı.

1.1. sūz-ı firāk:-iñ, -dır

Yolunda māl u cān u ‘aql u fikrim hep
fedā oldu

Seniñ sūz-ı firākıñdır ki sūzān
olmama bā‘iş (Gazel 20/2)

sūz-ı hecr:

1.) Ayrılık ateşi, ayrılık acısı.

1.1. sūz-ı hecr:-iñ

Hüsnüñe etdiñ esir bendeñi ey çeşm-i
siyāh

Sūz-ı hecriñ cigerim itdi kebāb āh āh
āh (Gazel 129/1)

1.2. sūz-ı hecr:-in, -de

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne

mümkün hālīm ‘arz etmek

Haber ver derd-i ‘aşkıñdan ne çekdim
diyü ney verdim (Gazel 99/2)

sūz-ı hicrān:

1.) Ayrılık ateşi.

1.1. sūz-ı hicrān:

‘Adl ile mes’ul olursam cürmümün
pāyānı yok

Sūz-ı hicrān ile cānım olmada dā‘im
kebāb (Gazel 14/6)

1.2. sūz-ı hicrān:-ile

Dāğ-ı sīnem lāle-veş izhāra hācet
kalmadı

Sūz-ı hicrān-ile yandım hāşılı hāmem
gibi (Gazel 144/2)

1.3. sūz-ı hicrān:-la

Fiğān u nāleden artık sözüm bir
ğayriye geçmez

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla derünım
nār eder bahtım (Gazel 89/4)

1.4. sūz-ı hicrān:-la

Ne mümkün ehl-i kāle añladam hāl-i
perīşānım

Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla yanar
cevvāle-veş cānım (Matla 24/1)

sūz-ı hicrān ol:-

1.) Ayrılık ateşi olmak.

1.1. sūz-ı hicrān ol:-duk, -um

Bu Rāzī ‘ācizi birlikde bārī bermurād
eyle

Neler çekdim felekde **sūz-ı hicrān**
olduğum kaldı (Gazel 150/9)

sūziş ü nāle: (İkileme)

1.) İnleme ve yakarma.

1.1. sūziş ü nāle:-ler, -im

Dāğ dāğ oldu dilim lāleye hem-reng
oldu

Sūziş ü nālelerim muṭrībe āhenk oldu
(Müseddes 1/1)

sūziş-i ‘aşk:

1.) Aşk ateşi.

1.1. sūziş-i ‘aşk:

Sūziş-i ‘aşk ile yandım çāre Allāh
‘aşkına
Tatlı cānımdan uşandım çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/1)

sūz-nāk:

1.) Yakılmak, acı çekmek, eziyet
görmek, yakan, yakıcı.

1.1. sūz-nāk:

Her cihetle rāzīyiz biz hīkmet-i
Yezdān’a çün
Biz tecellī cilvesinde **sūz-nāk** hāletiz
(Gazel 53/8)

1.2. sūz-nākımdan:-ım, -dan

Girye vü feryād edersem eylerim bir
pāre hāz

Ḥande etsin **sūz-nākımdan** benim
meh-pāre hāz (Gazel 69/1)

1.3. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen **sūz-nākımsın** cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/3)

1.4. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen **sūz-nākımsın** cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/6)

1.5. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen **sūz-nākımsın** cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/9)

1.6. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen **sūz-nākımsın** cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (Terci-bend 2/12)

1.7. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen **sūz-nākımsın** cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.8. sūz-nākımsın:-ım, -sın

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

2.) Klasik Türk müziğinde basit bir
makam.

2.1. sūz-nākı:-ı

Şevk-i bezm-i cılve-gāha yār tālībān
oğur

Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān sūzān
oğur (**Nazm 7/1**)

sūz-nāk et:-

1.) Yakmak, acı vermek, ateşe vermek.

1.1. sūz-nāk et:-di

Tāb-ı ḥasret sūz-nāk etdi dil-i şad
pāremi
Ol nihāl ü serv ü gül-endāma etdim
ilticā (**Gazel 10/3**)

1.2. sūz-nāk et:-di

Bu kitāb-ı ḥüsnünüñ şerhinde şāriḥ cūş
edip

Sūz-nāk etdi ‘acebdür luğatiñ
kāmūsını (**Gazel 136/4**)

1.3. sūz-nāk et:-di, -ñ

Cānıma āteş bırağdıñ sūz-nāk etdiñ
beni

‘Aķibet ey bī-vefā kıydıñ helāk etdiñ
beni (**Gazel 146/1**)

sūz-nāk eyle:-

1.) Yakmak, yakıcı hale getirmek.

1.1. sūz-nāk eyle:-r

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nāk
eyler beni

Şevk-i ‘aşkı dem-be-dem āḥ sūz-nāk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

sūz-nāk ol:-

1.) Yanmak, kül olmak.

1.1. sūz-nāk ol:-du

Çoğaldı bir iki gün görmeyeli
Derūnım sūz-nāk oldu fırāğdan
(**Gazel 103/2**)

Sübḥān:

1.) Her türlü kusurdan, noksandan,
beşerî nitelik ve zaafılardan uzak olan
Allah.

1.1. sübhān: (Sevgili)

Eyle gel taḥsīn eyle ḥaqqında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā‘im āña

sübḥān oğur (**Gazel 41/3**)

1.2. Sübhān:

Bu şûrumdan beni memnûn mesrûr
eyleyen oldur
Miyân-ı erba'îni nev-bahâr-âsâ kılan
Sübhân (Tarih 5/3)

1.3. Sühân'a:-a

Şûret ü ma'nîde ancak hep tasarruf
Hak-ile

İstesen maşşûdîñi destîñ açıp

Sühân'a tut (Gazel 16/2)

1.4. Sühândadır:-da, -dır

Bir tecellî eylemişdir Hâzret-i Hak
Âdem'e

Vâkıf-ı esrâr olursañ hikmeti

Sühândadır (Gazel 45/3)

sühan:

1.) Söz, lakırdı, kelâm, şiir.

1.1. sühan:

Sühan aralık eyler aşinalıklar
nezâketle

Sitânbol'uñ zenânı âh kırdan
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

1.2. sühanımdan:-ım, -dan

Evşâfîñi vaşf eylemege var mı
mecâlim

Yok şânına şâyeste efendim

sühanımdan (Gazel 104/4)

sühân dürc:

1.) Söz mücevherinin kutusu.

1.1. sühân dürc:-i, -n, -e

Vaşfına lâyıf **sühân dürcine** zihnim
kalmamış

'Afvîña yüzler sürerüm dâmen ü

pâpûca tâ (Tarih 8/10)

sühan erbâbı:

1.) Söz ehilleri, aşıklar, şairler.

1.1. sühân erbâbı:

Hâşılı vaşfında 'âciz yalnız bir ben
degil

Hep **sühan erbâbı** bes der dedi şâ'irân
aña (**Gazel 4/8**)

sühan meydânı:

1.) Söz meydanı.

1.1. sühân meydânı:-n, -a

Sühan meydânına at sür hemân

çevgân u top oyna

'Aliyy ü ulviye Râzî ki şâ'irâna 'aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

sühan-çîn:

1.) Söz getirip götüren, dedikoducu.

1.1. sühân-çîne:-e

Hekimâ gibi pinhân eyle Râzî nükteñi
sen de

Sakın ifşâ-yı râz etme bu şi'riñi

sühan-çîne (Gazel 116/5)

sühandân:

1.) Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen kimse; şair.

1.1. sühandānīn:-īñ

Bu ‘ālem başka ‘ālemdir efendim
bunda ‘ār olmaz

Sühandānīñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte
bār olmaz (**Gazel 51/1**)

sühan-dān ol:-

1.) Güzel söz söylemesini bilen olmak;
şair olmak.

1.1. sühan-dān ol:-duk, -un

Oķutsam ders-i ‘aşkıñ ḥarfini hem şīve
baḥşinden

Lisān-ı ṭūtī-i yārim **sühan-dān**
olduğun görsem (**Gazel 97/3**)

sühandār:

1.) Düzgün ve güzel sözden anlayan
dostlar; şairler, söz ehilleri.

1.1. sühandārān:

Hediyye eyleyip tārīḥ-i kaşīde
söyledim ammā
Ricā-mendim kuşūrum ‘afv ede şimdi
sühandārān (**Tarih 5/6**)

1.2. sühandārīk:-lık

Ne ḥaddim var seniñ evşāfīña lāyık
sühandārīk
Muvaffaq eyleye Mevlā lisānım yā
Resulullāh (**Kaside 2/11**)

sühan-perdāz ol:-

1.) Yüksek perdeden konuşan ve güzel söz söyleyen olmak.

1.1. sühan-perdāz ol:-ur, -sa, -m

Baḥa ḥatm-i kelām etdirdi evşāfīñ
seniñ ey şuḥ

Sühan-perdāz olursam şānīña lāyık
yalan ister (**Gazel 42/3**)

sükkān:

1.) Bir yerde oturanlar, ikamet edenler,
o yerin sakinleri.

1.1. sükkāna:-a

Sāḥil-i deryāda cānā belde-i sulṭāna
baḥ

Gel berü ādem görürseñ ülfet et
sükkāna baḥ (**Tarih 20/1**)

sükker:

1.) Tatlı, şeker, şekerli.

1.1. sükker:

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri ḳand-i lezīzim cevriñi gönder
baḥa (**Gazel 5/3**)

1.2. sükker:

Ḳand-i lebiñi şormaya olsaydı
mecālim
Bihter mi disem ḥāşılı **sükker** biliriz
biz (**Gazel 50/3**)

1.3. sükker:

Şormadım **sükker** lebin ben buseye
destür dedim
Seng-i düşnām-ile urdı rahnedār oldu
gönül (Gazel 85/5)

1.4. sükker:

Güler yüzli daḥi **sükker** zebānı
Melek sîret melek ḥaşlet felek-ḥū
(Gazel 111/4)

1.5. sükkerden:-den

Lebleriñ ağzımda cānā baña
sükkerden lezîz
Lebleri ḥamrālariñ şahbā-yı aḥmerden
lezîz (Gazel 29/1)

1.6. sükkerden:-den

Rāziyā şordum lebiñ ğavgāsını kimdir
eden
Mübtelâlar baḥş ederler lebi
sükkerden lezîz (Gazel 29/5)

sükker ü şîrîn: (İkileme)

1.) Tatlı ve şekerli; sevgilinin dudağı.

1.1. sükker ü şîrîn:

Sükker ü şîrîn lebiñ āh la‘l-i
aḥmerden midir
Şorsam āyā çekdigim dilden mi
dilberden midir (Gazel 30/1)

sükker-āsā ol:-

1.) Şeker gibi olmak.

1.1. sükker-āsā ol:-

Tefekkür eyleyip ḥālim düşünce
ḥayret-i fikre
Nigārā **sükker-āsā ol** lebi-i gülğünüñi
çîne (Gazel 115/4)

sükker-i āb u zülāl:

1.) Saf ve şekerli su; sevgilinin dudağı.

1.1. sükker-i āb u zülāl:

Şormadım kevşer mi yoḥsa **sükker-i**
āb u zülāl
Bildiğim bu mihrībānım lebleriñ
mülden lezîz (Gazel 28/3)

sükker-i kand-i leb:

1.) Tatlı ve şekerli dudak; sevgilinin
dudağı.

1.1. sükker-i kand-i leb:-i

Bir felek-meşreb güzel bu zühreniñ
mensūbesi
Sükker-i kand-i lebi meftūnlariñ
meşrūbesi (Gazel 152/1)

1.2. sükker-i kand-i leb:-iñ

Sükker-i kand-i lebiñ ey mîr-i leben-
zāde āh
Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (Müfret 52/1)

sükût:

1.) Susmak, sessizlik.

1.1. sükūtuñ:-uñ

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şīvesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

sükūt eyle-:

1.) Susmak, sessiz kalmak.

1.1. sükūt eyle-:

Cihānda ‘āḳil ü dānā olam derseñ
sükūt eyle

Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.2. sükūt eyle-:

Cihānda ‘āḳil ü dānā olam derseñ
sükūt eyle

Selāmet rāhını cānā bulam derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/1**)

1.3. sükūt eyle-:

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ

Bu vaḳtiñ şīvesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

Süleymān Cānib:

1.) İzzet Efendi’nin oğlu Süleyman
Canib.

1.1. Süleymān Cānib:-iñ

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Süleymān Cānib’iñ baḥtın ede yāver
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

Süleymān-ı mürüvvet:

1.) Yiğit, cesur Süleyman; Kanuni
Sultan Süleyman.

1.1. Süleymān-ı mürüvvet:

Gerçi mūrız kūh-ı istiğnāda ‘anḳa-
meşrebiz

Bir **Süleymān-ı mürüvvet** ile ülfet
bekleriz (**Gazel 52/4**)

sünbül:

1.) Daha çok açık mor renkli, keskin
ve güzel kokulu çiçek. Mec. Sevgilinin
saçları, sevgili.

1.1. sünbül:

Lāleler güller benefşe daḥi **sünbül** sen
gezen

Bāğ-ı ḥüsnünde açılmış ḳudret-i
Yezdān’dadır (**Gazel 45/4**)

1.2. sünbül:

Gīsū-yı ‘ıtır-būsına **sünbül** denilirdi
Her dānesi rīze-i ‘anber biliriz biz
(**Gazel 50/5**)

1.3. sünbül:

Zülf-i tarrārın perişān eylemiş ḥālim
gibi
‘Āşıkın medhūş eder ol **sünbül**
şebbūlarıñ (**Gazel 79/3**)

1.4. sünbül:

Kim bilir ki kankı bağın **sünbül** ü
reyhânıdır

Bir levendâne kıyâfet şekl-i ‘Osmânî
güzel (**Gazel 88/3**)

1.5. sünbül:

Ruğları âlinda gördüm ebruvânî gül
gibi

Tagılır üstüne kâkül gūyiyâ **sünbül**
gibi (**Matla 26/1**)

1.6. sünbül:

Göñül verdim o zülf-i turesine
Degil kâkül hemân **sünbül** ü hoş-bū
(**Gazel 111/2**)

1.7. sünbüle:-e

Gīsū-yı ‘ıtır-būyîña ‘arzū çekerem âh
Turreñ hevesin eyleyerek **sünbüle**
düşsem (**Gazel 93/4**)

1.8. sünbüllerin:-ler, -i, -n

Hâlini kılmış perîşân kâkülün
sünbüllerin
Ruğların şevk ile cānā lāleniñ bağrında
dāğ (**Gazel 71/2**)

sünbül-i bāğ-ı İrem:

1.) Cennet bahçesinin sümbülü.

1.1. sünbül-i bāğ-ı İrem:-dir

Sünbül-i bāğ-ı İrem’dir kâkül-i
‘anber-feşân

Gül yüzi gülzârının bülbülleri nālân
aña (**Gazel 4/2**)

sünbül-i bŷā:

1.) Güzel kokan sümbül çiçeği.

1.1. sünbül-i bŷā:

Turre-i ‘anber-feşânın rŷyına
dökdükçe yâr

Reşk eder ‘âşık-ları ol **sünbül-i bŷā**
gibi (**Gazel 148/5**)

sünnet:

1.) Hz. Muhammed’in ehl-i İslam için
örnek olan veya ders alınan sözleri ve
davranışları.

1.1. sünnetde:-de

Bu kelâmı gŷşîña ursañ hemân
Fehm edersîñ farzda yok **sünnetde** var
(**Gazel 153/8**)

sünŷ ol:-

1.) İlham olmak, içe doğmak.

1.1. sünŷ ol:-sa, -m

Bu ‘âlemde o rŷtbe imtiyâzım olsa her
şeyde
Dil-i ‘âriflere her ân zŷhŷr eden **sünŷ**
olsam (**Gazel 98/2**)

sŷr:-

1.) Önüne katıp götürmek, araç
kullanmak, bir maddeyi bir yüzey

üzerine ince bir tabaka olarak yaymak,
dökmek, değdirmek; hamle yapmak.

1.1. sürdigim:-dik, -im

Ḥaḳīḳat cāmını nūş eyledim ‘aşkıñla
ey meh-rū
‘İzārīñ şevḳi ile **sürdigim**
peymānelerden şor (**Gazel 40/6**)

1.2. sürdüm:-dü, -m

Dil düşürdüm dil-rubānıñ rüyınıñ
rengīnine
Zevraḳ-ı şahbāyı **sürdüm** baḫr-ı ‘aşḳ
engīnine (**Gazel 117/1**)

1.3. süre:-e

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faḳīr
āvāreye
Rūy-ı zerdim **süre** idim ol yüzi
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

1.4. sürerdim:-er, -di, -m

Ben **sürerdim** at u fīli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

sūr:

1.) Dügün, eğlence.

1.1. şūrumdan:-um, -dan

Bu **şūrumdan** beni memnūn mesrūr
eyleyen oldur
Miyān-ı erba‘īni nev-bahār-āsā kılan
Sübḫān (**Tarih 5/3**)

sūr‘at eyle:-

1.) Acele etmek, hızlanmak.

1.1. sūr‘at eyle:-di, -m

Ben şıyām cevriñi çekmekde **sūr‘at**
eyledim
Ḳadr-i vaşl ile benim bayrām geldi
ḥāṭıra (**Gazel 121/2**)

sürc-i lisān et:- (Kalıp ifade)

1.) Dil sürçmesi yapmak, hatalı söz
söylemek.

1.1. sürc-i lisān et:-di, -m

Hezār **sürc-i lisān etdim** efendim
cürmüm ‘afv eyle
Ḳuşūrum çok ḥuzūruñda ne hācet
ḥālīm izḥāra (**Tarih 6/8**)

sürme:

1.) Göze çekilen maruf siyah madde,
kuhl.

1.1. sürme:

Teraḥḫum eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pūr-ḥūnum
Ġubār-ı pāyını **sürme** eden destūra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

sürūr:

1.) Sevinç, mutluluk.

1.1. sürūrumdan:-um, -dan

Sürūrumdan ‘aceb raḳş-āver etdi bu
felek güyā

Ṭurur ḥālā derūnumda feraḥla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

sürür ol-:

1.) Mutlu olmak, sevinçli olmak.

1.1. sürür ol-:

Sırr-ı ‘aşka cān verenler ser-firāz olsa
sezā

Serseri gezme cihānda **sürür ol** sen
intiḥāb (**Gazel 14/3**)

sütün et-:

1.) Sütun dikmek.

1.1. sütün et-:-di, -ñ

Bu çarḥ-ı bī-vefāda taş diken bir şūḥ-ı
zībāsıñ

Benim āhım **sütün etdiñ** mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

süvār-ı esb-i nāz ol-:

1.) Naz atının süvarisi olmak.

1.1. süvār-ı esb-i nāz ol-:-muş

Süvār-ı esb-i nāz olmuş vefā

meydānına gelmiş

Dilimi tūb edip ebrūsı çevgānı çalar
çarpar (**Gazel 36/6**)

1.2. süvār-ı esb-i nāz ol-:-muş

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün

meydān-ı ‘aşk içre

Müdāmā cevır ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (**Gazel 63/3**)

süzül-:

1.) Gözün baygın baygın bakması;
sevgilinin bakışı.

1.1. süzülsün:-sün

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler

Büzülsün zülf ü bendiñ bendeler dīdārı
görsünler (**Matla 31/1**)

S

şād et-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şād et-:-mek, -e

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim
Dil-i nā-şādımı **şād etmege** Rāzī niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

şād eyle-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şād eyle-:

Çadem baş semtime Leyli'm bu ben
Mecnūn'ı **şād eyle**
Dil-i Ferhād'ıma Şīrin'lik eylerseñ bu
yandan gec (**Gazel 23/4**)

1.2. şād eyle-:

Baňa bir nīm nigāh eyle dil-i maḥzūnı
şād eyle
Ayā resm-i nezāketle 'aceb bir bī-
zebāndır bu (**Gazel 110/2**)

1.3. şād eyle-:

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle
Kerem kıl feyziñ iḥsān et benim
baḥtım küşād eyle (**Nazm 1/1**)

1.4. şād eyle-:-di

Bu dil-i gam-ḥārımı şāhım hemān **şād**
eyledi

Ḥātır-ı nā-şādımı luṭfuñla ābād eyledi
(**Terkib-bend 1/5**)

şād ol-:

1.) Mutlu ve huzurlu olmak.

1.1. şād ol-:-sun

Ḥazret-i Ḥaḳ dü-cihānda ber-murād
etsiñ seni
Zātıña tevķīr edeniñ göñli **şād olsun**
begüm (**Nazm 15/2**)

şādān et-:

1.) Mutlu, bahtiyar etmek.

1.1. şādān et-:-e

Ḥaḳ bu zāt-ı 'ālī-ḳadri dem-be-dem
şādān ede
Zümresinde hem müşār-ı bi'l-benān
olsa sezā (**Tarih 39/9**)

şādān eyle-:

1.) Sevinçli, bahtiyar eylemek.

1.1. şādān eyle-:

Ey Ḥudā feyziñ ile bendeñi **şādān eyle**
Raḥm edip ḥālīme āh derdime dermān
eyle (**Müseddes 1/10**)

1.2. şādān eyle-:-di

Bi-ḥamdi'l-lāh dil-i maḥzūnumu Ḥaḳ
eyledi şādān
Şükür şermende kıldı luṭf-ı Ḥaḳ'la bī-
vefā devrān (**Tarih 5/1**)

şādān kıl-:

1.) Sevindirmek, bahtiyar etmek.

1.1. şādān kıl:-dı

Söyledim dūrdāne tārīḥ Rāziyā

mīlādına

Rābi‘a Ḥānım’la **şādān kıldı** çün

Allāh bugün (**Tarih 40/1**)

şād-ı hat:

1.) Ayva tūyünün zevki.

1.1. şād-ı ḥaṭ:

Ser-te-ser iḳlīm-i ḥüsni zabṭ u rabṭ etdi

dirīḡ

Rāziyā eyler şafāsın zevḳ-ile āḥ **şād-ı**

ḥaṭ (**Gazel 68/5**)

şād-kām et:-

1.) Sevinçli kılmak, mutlu etmek.

1.1. şād-kām et:-me, -de

Mesned-i Maḥmūd'a teşbīḥ olunur

işbu maḳām

Post-nişin **etmede** Ḥaḳ her nefesde

şād-kām (**Tarih 14/1**)

şād-mān eyle:-

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şād-mān eyle:-r

Şād-mān eyler vişāliñ Rāzī-i dil-

ḥastayı

Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler

süre mi (**Kaside 2/5**)

şāfi:

1.) Şifa veren, iyileştirici.

1.1. şāfi:

Tecessüsden murād Rāzī saña **şāfi**

cevāb añla

Bu derd-i bī-devāyı var leb-i

cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

şāh:

1.) Hükümdar, padişah, sultan. Mec.

Sevgili.

1.1. şāh:

Ne lāzım dāmen ü desti güzeller **şāh** u

hünkārīñ

Eşiḡi ka‘besine sür yüzüñ merdāna

‘aşḳ eyle (**Gazel 120/5**)

1.2. şāha:-a

Temennī eyledim vaşlın o **şāha** ‘arz-ı

ḥāl etdim

Buyurdu der-kenārına beni ḡāyet

uṭandırdı (**Gazel 141/3**)

1.3. şāhı:-ı

‘İnānım elden alır at sürer **şāhı** hemān

Açmaz ile rāhımı alınca bir piyāde

(**Gazel 125/6**)

1.4. şāhım:-ım

Şaḳın yüz verme **şāhım** kelb raḳībe

İder elbet saña şāyed ḥıyānet (**Gazel**

18/8)

1.5. şāhım:-ım

Bu Rāzī derd-mende bir nevāziş ile gel
şāhım

Hezār dāğ-ı derūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/5**)

1.6. şāhım:-ım

İmtihān ol imtiḥāna var şehā ḥavf
eyleme
Sikke-i ḥüsniñi **şāhım** sen de imtiḥāna
baş (**Gazel 66/3**)

1.7. şāhım:-ım

Bu vīrān göñlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi **şāhım**
Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.8. şāhım:-ım

Perişān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım
Terahḥum eyleyüp geçmez o **şāhım**
mübtelāsından (**Gazel 102/3**)

1.9. şāhım:-ım

Çille-i cevri ü cefāñı çekmeye **şāhım**
seniñ
Şad hezārān şevḳ ile merdāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/4**)

1.10. şāhım:-ım

Ḥālimi takrīre ḥācet vār mıdır **şāhım**
benim
Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.11. şāhım:-ım

Bu dil-i ğam-ḥārımı **şāhım** hemān şād
eyledi
Ḥāṭır-ı nā-şādımı luṭfuñla ābād eyledi
(**Terkib-bend 1/5**)

1.12. şāhıma:-ım, -a

Nāz ederek ba‘zı gelir rāhıma
Söz geçirün şimdi hemān **şāhıma**
(**Terci-bend 3/22**)

1.13. şāhlananlardan:-lan, -an, -lar, -dan

Her cihetle zīr-i destīñde midir
pīrāmeni
Bu vücūd iḳlīmine sen
şāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/4**)

2.) Satranç oyununda her yönde tek
hane gidebilen en önemli taş.

2.1. şāha:-a

Bir piyāde bende kim ferzāna söz
ḥaddim değil
Ey benim ruḥum efendim at u filim
yok **şāha** (**Tarih 8/11**)

2.2. şāhına:-ı, -na

Ben sürerdim at u fīli **şāhına** ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

şāh ol:-

1.) Padişah olmak, sultan olmak.

1.1. **şāh ol:-***-mak, -a*

Gönülden gönüle rāh-ı hāḳīkat başka
esrārdır

Vücūd iḳlīmine **şāh olmağa** Rāzī
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

şāh u hākān: (İkileme)

1.) Padişah, sultan, hakan.

1.1. **şāh u hākān:-***ım*

Kime şekvā edeyim başım açıp geldim
saña

Gel ḳabūl eyle niyāzım **şāh u**
hākānım meded (**Gazel 27/3**)

şāh u nas: (İkileme)

1.) Padişah ve halk.

1.1. **şāh u nas:**

Muḥibbānıñ ḳulıyım ben ‘adūya ser-
fūrū etmem

Benim ‘indimde bāy ile gedā vü **şāh u**
nas besdir (**Gazel 47/4**)

şāhān:

1.) Şahlar, sultanlar, padişahlar. Mec.
Sevgili.

1.1. **şāhān:**

Ḳılmasun şems ü ḳamer ol ḥüsn-i
ḥübān ile baḥş

Ḳullara lāyık mıdır ki ede **şāhān** ile
baḥş (**Gazel 19/1**)

1.2. **şāhāna:-***a*

Maḥzar etmişler güzeller seni sultān
etmege

Ur güzelin mührünü cānım hemān
şāhāna baş (**Gazel 66/4**)

1.3. **şāhāndan:-***dan*

Ne **şāhāndan** ne mīrāndan ne Hızr u
ḡavs-ı a ‘zamdan

Beşerden isteme aṣlā murādı iste
Mevlā’dan (**Matla 10/1**)

şāh-ı cihān:

1.) Cihan şahı.

1.1. **şāh-ı cihān:** (III. Selim Han)

Seyyid Aḥmed Pīr Rifā’ī şevḳına **şāh-ı**
cihān

Bu Rifā’ī’dir ki abādına ḳıldı merām
(**Tarih 14/19**)

1.2. **şāh-ı cihān:-***a*

Beni ‘aşık eden **şāh-ı cihāna**
Gören meftūn olur seyyāresinden
(**Gazel 107/2**)

şāh-ı cihāndār:

1.) Cihan padişahı.

1.1. **şāh-ı cihāndār:-***a*

Ey bād-ı şabā ḥāl-i dilim yāre ḥaber
ver

Zulmet misiñ ol **şāh-ı cihāndāra**
ḥaber ver (**Gazel 31/1**)

şāh-ı Habes:

1.) Habeş sultanı.

1.1. şāh-ı Habeş:

Hemān **şāh-ı Habeş** ‘asker çekipdür
gūyiyā Rūm’a
Dökülmüş perçem-i ‘anber-aver āmān
‘araç-çīne (**Gazel 116/3**)

şāh-ı hūbān:

1.) Güzellerin şahı, en güzeli.

1.1. şāh-ı hūbān:-ım

Nīm nıgehle görse Behzād naqşına
taḥsīn eder
Her cihetle var leṭāfet **şāh-ı hūbānım**
gibi (**Tarih 7/2**)

şāh-ı menkabet ‘ālī cenāb:

1.) Cömertlik hikayelerinin şahı.

1.1. şāh-ı menkabet ‘ālī cenāb:

Bu işāret üzre **şāh-ı menkabet ‘ālī**
cenāb
Bā-ḥulūş iḥyāsına fermān edip etmiş
tamām (**Tarih 14/13**)

şāh-ı rāh:

1.) Doğru yol; Hz. Peygamber’in
gittiği yol.

1.1. şāh-ı rāh:-iñ

Bulunca **şāh-ı rāhıñ** bu cihānda ben
neler çekdim
Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya
Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

şāhid-i ‘ādil:

1.) Adil ve dürüst şahit.

1.1. şāhid-i ‘ādil:

‘Aql-ı küll da ‘vāsınıñ ibrāzına ḳādir
misiñ
Şāhid-i ‘ādil gerek da ‘vāya bürhāndan
ğaraż (**Gazel 67/3**)

şahs:

1.) Kişi, kimse, birey.

1.1. şahşıma:-ım, -a

Gönlümi alan ḥabīb ḳulı olsam yā
naşīb
Şahşıma āşnā-ṭabīb derdime dermān
imiş (**Gazel 65/3**)

şāh selīm ü kāmran:

1.) Arzusuna kavuşan, hükümdar;
Sultan 3. Selim Han.

1.1. şāh selīm ü kāmran:

Ṣālīs-i sultān-ı ḥākān **şāh Selīm ü**
kāmran
Dā’imā yapmaḳda cāmi’ tekye ve
beytü’l-ḥarām (**Tarih 14/10**)

şā’ir ol:-

1.) Şiir yazma kabiliyetine sahip
olmak.

1.1. şā’ir ol:-an

Şerḥ olunmaz Rāziyā vaşfında ‘ācizdir
ḳalem

Nice tefhīm eylesün **şā'ir olan**
dīvāneler (**Gazel 33/8**)

şā'irān:

1.) Şairler, şiir yazarlar.

1.1. şā'irān:

Hāşılı vaşında 'āciz yalınız bir ben
degil

Hep sūhan erbābı bes der dedi **şā'irān**
aṇa (**Gazel 4/8**)

1.2. şā'irān:

Hāk u bāb u manzarı vaşında 'āciz
şā'irān

Nice ta'rīf edeyim evşāfını cānā saṇa
(**Tarih 8/6**)

1.3. şā'irāna:-a

Sūhan meydānına at sür hemān çevgān
u top oyna

'Aliyy ü ulviye Rāzī ki **şā'irāna** 'aşk
eyle (**Gazel 120/7**)

şakāyık-veş:

1.) Şakayık çiçeği gibi.

1.1. şakāyık-veş:

Ruḥ-ı ālīñ çaḳalım gül gül olsun
Şakāyık-veş kızar-idiñ 'ırāḳdan
(**Gazel 103/4**)

şakk-ı hāme:

1.) Kalemin ucuna gelmek; şiir
yazmak için ilhamın gelmesi.

1.1. şakḳ-ı hāme:-den

Düşdi **şakḳ-ı hāmeden** dürdāne tārīḥ
Rāziyā

Naẓmiyā liḥyeñ sefid olmak revādır
luṭf ile (**Tarih 48/1**)

şakk-ı hāmeye gel:-

1.) Kalemin ucuna gelmek; şiir
yazmak için ilhamın gelmesi.

1.1. şakḳ-ı hāmeye gel:-di

Geldi şakḳ-ı hāmeye Rāzī dedim
tārīḥini

Rūḥını Bārī'ye teslīm eyledi bu nev-
civān (**Tarih 22/1**)

1.2. şakḳ-ı hāmeye gel:-di

Geldi şakḳ-ı hāmeye Rāzī dedim
tārīḥini

Eski ḥammām yeñiden ta'mīr olundu
pek laṭīf (**Tarih 50/2**)

şāl:

1.) Hırka, aba.

1.1. şālına:-ı, -n, -a

Şarmasa lāzım hemān şarmakla kılsañ
ber-murād

Mūmiyāne beline yā **şālına** şalvarına
(**Gazel 132/6**)

şalvar:

1.) Genellikle ağır çok bol olan, bele bir uçkurla bağlanan, geniş bir pantolon türü.

1.1. şalvarına:-ı, -n, -a

Şarmasa lâzım hemân şarmaqla kılsañ
ber-murād

Mūmiyāne beline yā şālına **şalvarına**
(Gazel 132/6)

şām u seher: (İkileme)

1.) Akşam ve sabah, bütün gün.

1.1. şām u seher:

Gāhi gāhi gürleyor **şām u seher**
İhtiyārı elde yok tırmaz gezer
(Mesnevi 3/2)

1.2. şām u seher:

Pertev-i ilhām ile etdim du‘ā **şām u seher**
Dü cihānda ber-merām etsin cenāb-ı
kibriyā (Tarih 8/2)

şām-ı ğam:

1.) Gam akşamı.

1.1. şām-ı ğam:-da

Ben vişāl-i bezmiñe t̄alib olaldan ey
t̄abīb

Şām-ı ğamda bī-şurūb gūyā ki kāk
etdiñ beni (Gazel 146/3)

şān:

1.) Büyüklük, yücelik, şöhret, ün.

1.1. şānına:-ın, -a

Hāzret-i Mevlā’ya qaldı derdimiñ her
çāresi

Şānına lāyık olanı eyleye Yezdān
baña (Gazel 7/3)

1.2. şānıña:-ıñ, -a

Baña hātım-i kelām etdirdi evşāfıñ
seniñ ey şuḥ

Sūḥan-perdāz olursam **şānıña** lāyık
yalan ister (Gazel 42/3)

1.3. şānına:-ı, -n, -a

Mülākāt olmamız vardır diyü çok
va‘deler kılmış
Düşer düşmez ki **şānına** ne va‘deler
savuşdurmuş (Gazel 63/5)

1.4. şānına:-ı, -n, -a

Evşāfıñı vaşf eylemege var mı
mecālim
Yok **şānına** şāyeste efendim
sūḥanımdan (Gazel 104/4)

1.5. şānına:-ı, -n, -a

Ben tazallum eyledikçe gūşına girmez
‘aceb
Böyle nā-bercā reviş billāh düşmez
şānına (Gazel 133/4)

1.6. şānıña:-ıñ, -a

Bir ğarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çāre kim

Şāniña şāyeste luṭf göre mi göz göre
mi (**Kaside 2/3**)

1.7. şānına:-l, -n, -a

Seniñ şānına lāyık bir kelāma
Eger kādīr olursam mazharıñdır (**Kıt'a**
1/21)

1.8. şāniña:-lñ, -a

Gel hezārān nāz u şīve eyleyip seyr
eyleyem
Şāniña tevķīr içün medḥ ü senālar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

1.9. şānını:-lñ, -l

Bafra'nıñ şānını müzdād eyledi bī-
iştibāh
Hāne-i kuṭbunda gūyā beldenıñ
revnaḳ-nümā (**Tarih 8/7**)

1.10. şānlı:-l

Bir nigeḥle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı ḥūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

şāne-āsā:

1.) Tarak gibi, tarağın dişleri gibi.

1.1. şāne-āsā:

Zülf-i sevdāıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzi'yi şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

şāne-i müşgīn būy:

1.) Misk kokulu tarak.

1.1. şāne-i müşgīn būy:-l

Bir olup göñlüm ile şāne-i müşgīn
būy
O cefācū güzeliñ zülf-i ḥamından
geçdik (**Gazel 82/6**)

şāne-veş:

1.) Tarak gibi.

1.1. şāne-veş:

Hezār pāre olursam şāne-veş zülf-i
dilārāda
Öpem dest-i muḥannāsın baña ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

şāriḥ:

1.) Şerh eden, açıklayan.

1.1. şāriḥ:

Bu kitāb-ı ḥüsnünüñ şerḥinde şāriḥ
cūş edip
Sūz-nāk etdi 'acebdür luğatiñ
ķāmūsını (**Gazel 136/4**)

şāyed:

1.) "Belki, ihtimal, şayet, eğer"
anlamlarında bağlaç.

1.1. şāyed:

Şaḳın yüz verme şāhım kelb raķībe
İder elbet saña şāyed ḥıyānet (**Gazel**
18/6)

şāveste:

1.) Layık, yaraşır, uygun, şayan.

1.1. şāyeste:

Evşāfiñı vaşf eylemege var mı

mecālim

Yok şānına şāyeste efendim

sühanımdan (**Gazel 104/4**)

1.2. şāyeste:

Bir ġarībim mücrimim hem bī-kes ü

bī-çāre kim

Şānıña şāyeste luţf göre mi göz göre

mi (**Kaside 2/3**)

şāyeste ol-:

1.) Yakışmak, layık olmak.

1.1. şāyeste ol-:-du, -ñ

Ceyş-i ġamdan nā-ümīd olmuş iken

yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ġam-

hāra hāz (**Gazel 69/5**)

şeb:

1.) Akşam, gece.

1.1. şeb:

Ėatı müştāk idim nūr u cemāl-i pertev-

i yāre

Bu şeb pervāne-vārī şem‘-i bezminde

tolandırdı (**Gazel 141/2**)

1.2. şeb:

Bu şeb va‘d-i kerīminden vişāl-i

bezmine çekdi

Lebinden būselerle Rāziyā hāşıl

merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.3. şeb:

‘Aceb nādīde şüretle imeçe etdiler bu

şeb

Kimi aşfer kimi cengār kılavuzları

mercānī (**Kıt’a 3/3**)

1.4. şeb:

Ėteş ile cünbüş eder ġāhi şeb

Başına odlar yaķar emşāl heb

(**Mesnevi 4/3**)

1.5. şeb:

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle

tā seher

Kimse āġāh olmadı hīç bu dil-i

süzāneden (**Müfret 38/1**)

1.6. şebde:-de

Bāb-ı Hāķ’da pāsban olmuş turur

Ba‘zı şebde şem‘dān olmuş turur

(**Mesnevi 4/5**)

şeb ü rüz: (İkileme)

1.) Gece ve gündüz.

1.1. şeb u rüz:

Bir kere yüzüñ gördüm şıdķ ile meyil

verdim

Vaşlıñ şeb u rüz derdim senden bu

gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.2. şeb ü rüz:-da

Hudā'nıñ beytine ārzū çekip görmek
merām etdim

Şeb ü rûzda bu maṭlûba derûnî ber-
devām etdim (**Kaside 1/1**)

şebbû:

1.) Şebboy, özellikle geceleri kokusu
etrafı kaplayan çiçek.

1.1. şebbûlarıñ:-lar, -ıñ

Zülf-i ṭarrârın perişân eylemiş ḥâlim
gibi

‘Āşıkın medhûş eder ol sünbül

şebbûlarıñ (Gazel 79/3)

şeb-i çerāğ:

1.) Gece mumu.

1.1. şeb-i çerāğ:

Māye-i zātiña pertev vereli ḳadr ü
hüner

Şeb-i çerāğ ḥüsnüñe pervâne yakdı
bâl u per (**Terkib-bend 1/16**)

şeb-i firkat:

1.) Ayrılık gecesi.

1.1. şeb-i firkat:-de

Bütün ‘âlem varıp ḥûāba niçün bîdâre
ben ḳaldım

Şeb-i firkatde derd ile ‘aceb ğam-
ḥûāra ben ḳaldım (**Nazm 8/1**)

şeb-i Mi‘râc:

1.) Miraç gecesi.

1.1. şeb-i Mi‘râc:-da, -ki

Şeb-i Mi‘râcdaki iḥsân olanlar
Nübüvvet birisi de miğferiñdir (**Kıt’a**
1/12)

şeb-i vuşlat:

1.) Kavuşma gecesi.

1.1. şeb-i vuşlat:

Vişālî dersini ezberledim levḥ-i
derûnımdan

Şeb-i vuşlat dem-â-dem âḥ baña vird-i
zebân oldu (**Gazel 143/4**)

şeb-tâ-be-seher:

1.) Geceden sabaha kadar.

1.1. şeb-tâ-be-seher:

Bülbül gibi **şeb-tâ-be-seher** âḥ u
fiğânım

Gülşen yüzini görmeye bir çâre ḥaber
ver (**Gazel 31/4**)

şecā‘at:

1.) Yiğitlik, yüreklilik.

1.1. şecā‘atle:-le

Cihāngîrlikden el çek Râziyâ pîr-i
‘za‘îf olduñ

Civânım ser-firâz olmuş **şecā‘atle**
pelenglenmiş (**Gazel 62/7**)

şefā‘at:

1.) Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için aracılık etmeleri.

1.1. şefā'at:

Ḥazret-i sultān-ı kevneyn fahr-i
'ālemden bekā
Bir şefā'at irişe yoḥsa dilā ḥālim
ḥarāb (Gazel 14/5)

1.2. şefā'āt

Ḥaḳḳına levlāḳ buyurdi ḥazret-i Allāh
seniñ
Ey kerem-kānı efendim kıl şefā'āt
keremi (Kaside 2/2)

1.3. şefā'at:

Şefā'at menba'ısıñ bu güneḥ-kāra
meded eyle
Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/6)

1.4. şefā'at:

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā'at rüz-ı
maḥşerde
Ḳabūlüñle hemān şāhib-imānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/10)

1.5. şefā'at:

Tamām oldu cenābıñda nübüvvet
Şefā'at mücrimāna siperindir (Kıt'a
1/3)

şefā'at eyle-:

1.) Birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için o kimseyle Tanrı arasında peygamberin aracılık yapması.

1.1. şefā'at eyle-:

Ḥāk-i pāy-ı 'izzetiñi rūyıma kıldım
niḳāb
Yā Resūlallāh şefā'at eyle Rāzī bī-
kese (Müfret 48/1)

şefā'atı li ehli'l-kebā'iri yevme'l-

kıyāmeti: (Hadis)

1.) "Kıyamet gününde şefaati büyük günah işleyenleredir." anlamında hadis-i şerif.

1.1. şefā'atı li ehli'l-kebā'iri yevme'l-kıyāmeti:

Şefā'atı li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
kıyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḥadīs-i
resūlullāhıñ me'āline daḥıl
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif'at-yāb ve dāru's-
selāmında bilā-keyf ü (Dibace 5/7)

şefi':

1.) Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse.

1.1. şefi'im:-im

Şefi'im dā'imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var

Beni bî-ferd şanursiñ şanma ki
cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

1.2. şefi'im:-im

Bir şefi'im yok beni sultānıma ta'rif
eder
Bu meşeldir öksüz oğlan nāfesin kendi
keser (**Matla 4/1**)

şefi' ol:-

1.) Şefâat etmek, bir kimsenin affa
uğraması için aracılık etmek.

1.1. şefi' ol:-du, -ñ

Şefi' olduñ efendim ins ü cinne
Kadem baş 'arş u kürse hep perindir
(**Kıt'a 1/16**)

şefi'u'l-müznibîn:

1.) Günahkârların şefaâtçisi; Hz.
Muhammed.

1.1. şefi'u'l-müznibîn:

Ey şefi'u'l-müznibîn ben 'âşık-ı
dîdārıñım
Düşeli derdine bu dil arttı derd ü
elemi (**Kaside 2/4**)

şefkat:

1.) Koruma, acıma ve esirgeme
duygusu ile karışık olan sevgi.

1.1. şefkat:

Nigāh-ı tîğ-i dil-düzı cigerde eyledi
mesken

Ne çäre merhamet şefkat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (**Gazel 43/4**)

1.2. şefkati:-i

Zen seven bî-çāreniñ kadrîñ bilir
dildādesi
Şefkati gālibdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

1.3. şefkati:-i

Dil vereli bende ... ol māhıma
Şefkati var güş edeli āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

şefkat eyle:-

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. şefkat eyle:-(y)ip

Gāh şefkat eyleyip resm-i zeni icrā
eder
Ġadr eder Ġaddāra Ġadrin kemāl eyler
baña (**Gazel 12/5**)

şeftālū ver:-

1.) Öpücük vermek.

1.1. şeftālū ver:-di

Anı bāğ-ı tefekkürde görünce dîde-i
giryān
Biraz şeftālūsın verdi daği hulyā-yı
hām etdi (**Gazel 142/3**)

Şeh İsmā'il:

1.) Safevi Devleti'nin kurucusu ve ilk
hükümdarı olan Şah İsmail.

1.1. Şeh İsmā'īl:-e

Ser-i fermānber-i 'aşkım **Şeh**

İsmā'īl'e cānā

Ne sekide ne bismil-gāh ne yirde dirse
kurbānım (**Müfret 73/1**)

sehā:

1.) "Ey padişah, ey sevgili!"
anlamında sevgiliye bir hitap sözü.

1.1. şehā:

Hüsniñi **sehā** nūr-ı münevver biliriz
biz
Nezzārede hāverle berāber biliriz biz
(**Gazel 50/1**)

1.2. şehā:

İmtihān ol imtiḥāna var **sehā** havf
eyleme
Sikke-i hüsniñi şāhım sen de imtiḥāna
baş (**Gazel 66/3**)

1.3. şehā:

Zahmını ur sīneme olsun **sehā** dāğ
üzre dāğ
Bend-i zülfüñ bend urur şu göñlüme
bāğ üzre bāğ (**Gazel 71/1**)

sehādet:

1.) Şehit olma, şehitlik.

1.1. sehādet:

Müjeñ 'aşkına ey āfet **sehādet** fikrine
düşdüm

Beni dūr eyleme cānā dü 'ālemde
refākatden (**Gazel 106/4**)

sehādet et-:

1.) Şahitlik etmek, inanmak.

1.1. sehādet et-:-en

Şehādetle eden iḥyā-yı Ādem
Ki ta'īm-i zülāl-ı kevseriñdir (**Kıt'a**
1/10)

sehbāze:

1.) İri ve beyaz bir doğan cinsi. Mec.
Yiğit ve gösterişli kimse.

1.1. sehbāzedir:-dir

Meclis-ārā nev-zuhūr pür-şīveli
sehbāzedir
Hāşılı dil-h'āhım üzre sevdiğim bir
tāzedir (**Nazm 5/1**)

sehd:

1.) Bal.

1.1. sehd:

Sükker ü **sehd** ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri kand-i lezīzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

seh-i hūbān:

1.) Güzellerin padişahı; sevgili.

1.1. seh-i hūbān:

Çokdan berü müştāk idim görmeye
yāri

Gördüm ki bugün ol **şeh-i hūbān**
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.2. **şeh-i hūbān:-a**

Gel ey āh-ı seher-gāhım sen ol civāna
‘aşk eyle

Efendim sevdiğim cānım **şeh-i**
hūbāna ‘aşk eyle (**Gazel 120/1**)

şehīd:

1.) Şehit.

1.1. **şehīde:-e**

Yā İlāhī bu **şehīde** rahmetiñ eyle
mūdām

Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi
dārü’s-selām (**Tarih 21/1**)

şehīd-i ‘aşr:

1.) Asrın şehidi.

1.1. **şehīd-i ‘aşr:-ım**

Takdīr ile serime böyle çalındı kalem
Ben de **şehīd-i ‘aşrım** yār için
Kerbelā’da (**Gazel 125/4**)

şehlā:

1.) Hafif şaşı göz; sevgilinin gözü.

1.1. **şehlā:**

Çok güzeller sevdim ammā bir de bir
şehlā ola

Uğradır başımı derde kaşları tuğrā ola
(**Gazel 134/1**)

1.2. **şehlāsıdır:-sı, -dır**

Bakmağa tākāt ne kābil rüy-ı āteş-
nākına

Dīdemi pür-hūn eden āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

şehnāz:

1.) Klasik Türk musikisindeki en eski
makamlardan biridir. Diğer
makamlara göre daha yumuşak ve
nazlıdır.

1.1. **şehnāzedir:-e, -dir**

Pîç u tábım bu benim ğayre nigāh
etme āmān

Dem-be-dem āh u fiğānım ey perī
şehnāzedir (**Nazm 5/2**)

şeker:

1.) Şeker kamışı, şeker pancarı gibi
maddelerden elde edilen tatlı bir
madde.

1.1. **şeker:**

Rū-be-rū geldim bugün ben ol **şeker**
güftār ile
Dāmen-i vaşlın der-āgüş eyledim āzār
ile (**Terkib-bend 1/7**)

1.2. **şekerde:-de**

Sükker ü şehd ü **şekerde** görmedim ol
lezzeti

Lebleri kand-i lezîzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

şeker güftâr:

1.) Tatlı söz, tatlı dil.

1.1. şeker güftâr:-ile

Kim kaçar düşnâm ederse ol **şeker
güftâr-ile**

Göñlümün bağında ancak tûti-i gūyā
ola (**Gazel 134/4**)

şeker nāy:

1.) Şeker kamışı.

1.1. şeker nāy:

Dökerek sînemi āh def gibi feryād
ederek

Bâğ-ı firkatde **şeker nāy** ile āheng
etdim (**Gazel 91/3**)

şeker-çîn:

1.) Şeker kamışı.

1.1. şeker-çîne:-e

Niçün hāmūş olur Rāzî dilārāmım
‘aceb bilsem

Gelip güftāra nāz ile tekellüm kııl
şeker-çîne (**Gazel 115/5**)

sekk:

1.) Şüphesiz, zan.

1.1. sekk:

Kıl tevvekkül kadere **sekk** ile dil-gır
olma

Luţfuna mazhar olan hāk ile pā-māl
olmaz (**Gazel 58/3**)

sekk eyle-:

1.) Şüphelenmek, şüpheyeye düşmek.

1.1. sekk eyle:-me

Bu müşebbib-hāneniñ esbābına **sekk
eyleme**

Gün-be-gün eyle nazar a‘lādan a‘lādır
yerim (**Gazel 100/3**)

sekke düş-: (Deyim)

1.) Şüphelenmek, şüpheyeye düşmek.

1.1. sekke düş-:-üp

Vişālî çün **düşüp sekke** hezārān pîç u
tāb etdim

Bi-ḥamdillāh murādım tālî‘im baḥtım
kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

sekl:

1.) Şekil, biçim, görünüş.

1.1. şeklimi:-im, -i

Beni bint-i zamān mekkāresi rüsvā-yı
‘āmm etdi

Elif kıaddım büküp o şūḥ hemān
şeklimi lām etdi (**Gazel 142/1**)

sekl-i nigār:

1.) Tablo görünümlü; tablo gibi güzel
sevgilinin sureti.

1.1. şekl-i nigār:

Gözlerim görmez cihānı görünür **şekl-i nigār**

Kim tesellī eylesiñ efkāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/6**)

şekl-i ‘Osmānlı:

1.) Osmanlı gibi, Osmanlı tarzı.

1.1. şekl-i ‘Osmānlı:

Kim bilir ki kankı bāğıñ sünbül ü
reyhānıdır

Bir levendāne kıyāfet **şekl-i ‘Osmānlı**
güzel (**Gazel 88/3**)

şeksiz:

1.) Şüphesiz, kesin olarak.

1.1. şeksiz:

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder **şeksiz**

Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda
iştihārım yok (**Gazel 74/7**)

1.2. şeksiz:

Seniñ teşrīfīne **şeksiz** serīr etdi serim
cānā

Ayağıñla başıp çeşmim daḥi rüy u
müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.3. şeksiz:

Derūnda sakla derdiñ sen şaḥın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
şeksiz (Müfret 12/1)

1.4. şeksiz:

Derūnda sakla derdi şaḥın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar zāhiren ammā gülerler ma‘nevī
şeksiz (Müfret 30/1)

şekvā et-:

1.) Şikâyet etmek, sızlanmak.

1.1. şekvā et-:-e, -(y)im

Kime **şekvā edeyim** başım açıp
geldim saña

Gel qabūl eyle niyāzım şāh u ḥāḳānım
meded (**Gazel 27/3**)

1.2. şekvā et-:-e, -(y)im

Ben giriftār eyledim āzāde göñlüm
bendiñe

Kime **şekvā edeyim** ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/3**)

1.3. şekvā et-:-e, -(y)im

Kime **şekvā edeyim** ḥāl-i gedā böyle
imiş

Ki tecellī’-i İlāhī’de nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

şekvā eyle-:

1.) Şikâyet etmek.

1.1. şekvā eyle-:-(y)ip

Cānıma kār etdi amā neyleyem
Kime **şekvā eyleyip** kime diyem
(Mesnevi 1/8)

sem:

1.) Mum, sevgilinin çevresi.

1.1. **şem‘iñe:-iñ, -e**

Şem‘iñe pervāne oldum perr ü bāla
bakmadım
Yoluña cānım verirken bir nidā gördün
mü hīc (Gazel 21/2)

şem‘dān ol:-

1.) Şamdan olmak.

1.1. **şem‘dān ol:-muş**

Bāb-ı Hāk‘da pāsban olmuş turur
Ba‘zı şebde **şem‘dān olmuş** turur
(Mesnevi 4/5)

şem‘-i bezm:

1.) Meclisin mumu, meclisin ışıǵı.

1.1. **şem‘-i bezm:-in, -de**

Qatı müştāk idim nūr u cemāl-i pertev-
i yāre
Bu şeb pervāne-vārī **şem‘-i bezminde**
tolandırdı (Gazel 141/2)

şem‘-i bezm-i yār:

1.) Sevgilinin meclisindeki mum.

1.1. **şem‘-i bezm-i yār:-e**

Süz-ı ‘aşka yanmada yakılmada
pervāne-veş
Şem‘-i bezm-i yāre māni‘ olmada
gaddār-ı ‘aşk (Gazel 76/6)

şem‘-i şebistān:

1.) Karanlıklar ülkesinin mumu.

1.1. **şem‘-i şebistān:-ım**

Beni pervāne gibi yandıran ‘aşk-ı
mecāzīdır
Benim **şem‘-i şebistānım** leb-i
mercāna ‘aşk eyle (Gazel 120/6)

şem‘iñ pervānesi:

1.) Mumun pervanesi; sevgilinin
etrafında dört dönenler.

1.1. **şem‘iñ pervānesi:**

Ağniyā ve ‘acizān hem **şem‘iñiñ**
pervānesi

Ma‘nevī güftede Būrsa beldesi her
şubḥ u şām (Tarih 14/7)

şems ü kamer: (İkileme)

1.) Güneş ve ay.

1.1. **şems ü kamer:**

Kılmasun **şems ü kamer** ol ḥüsn-i
ḥübān ile baḥş
Kullara lāyık mıdır ki ede şāhān ile
baḥş (Gazel 19/1)

şems-i münevver:

1.) Parlayan güneş.

1.1. şems-i münevver:

Maḥẓ-ı nūruz biz dilārā tavrına
cevvāle-veş

Şu‘lemizden feyẓ alır **şems-i
münevver** tal‘atız (**Gazel 53/2**)

şems-i pertev:

1.) Parlak güneş.

1.1. şems-i pertev:

Şems-i pertev şanma cānā seyrine pīr-
i felek

Farqa ḳudret ḳalmamış her rüz saña
dūrbīn tutar (**Gazel 37/3**)

şems-i rahşān:

1.) Parlak güneş.

1.1. şems-i rahşān:-dan

Pertev-i rüy-yı nigārdır **şems-i
rahşāndan** ğaraż

Cezbe-i ebrū-yı ruḥdur māh-ı tībāndan
ğaraż (**Gazel 67/1**)

şer‘a getir-:

1.) Mahkemeye çıkarmak.

1.1. şer‘a getir-:-di

‘Āşıkım diyü beni **şer‘a getürdi** yārim
‘İlm-i ḳāḍī olacaḳ biz de ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

şerār:

1.) Kıvılcım, ateş.

1.1. şerārım:-ım

Dūd u **şerārım** ile perişān oldu
murgān

Per ü bālın yaḳdılar āhım ile havāda
(**Gazel 125/2**)

şerāre:

1.) Kıvılcım.

1.1. şerāre:

Bir **şerāre** düşdi cāna dā‘imā sūzān
olur

Kimseler vāḳıf degildir derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

şerbet-i bezm-i elest:

1.) Elest meclisinin şerbeti.

1.1. şerbet-i bezm-i elest:-den

Nüş-ı şerbetden devā maṭlūb eden
şeyḥden ne sūd

Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden
pīrāna baḳ (**Gazel 77/5**)

şeref ver-: (Deyim)

1.) Şeref vermek, onurlandırmak.

1.1. şeref ver-:-di

Mücevherle müzeyyen söyledim
tārīhini Rāzī

Şeref verdi ḳudūmiyle cihāna Tayyibe
Ḥānım (**Tarih 45/1**)

şeref-karın:

1.) Şereflelendirmek.

1.1. şeref-ķarīn:

olmağla ĥamdillāh ĥilkat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ġarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı ķābıl
isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı ķadr
ile müzdād u **şeref-ķarīn** ü rif‘at-bīn
olduğun a (Dibace 3/16)

şerh:

1.) Açıklama, izah.

1.1. şerhinde:-i, -n, -de

Bu kitāb-ı ĥüsnünüñ **şerhinde** şāriḥ
cūş edip
Sūz-nāk etdi ‘acebdür luğatiñ
ķāmūsını (Gazel 136/4)

şerh ol:-

1.) Açıklamak, yorumlamak, izah
etmek, tek tek izah etmek.

1.1. şerh ol:-un, -maz

Şerh olunmaz Rāziyā vaşfinda
‘ācizdir ķalem
Nice tefhīm eylesün şā‘ir olan
dīvāneler (Gazel 33/8)

1.2. şerh ol:-un, -maz

Derūnī ıştırābım **şerh olunmaz**
eylesem ifşā
Hemān Allāh ķaldı ķāresi ġayri devā
olmaz (Müfret 18/1)

şerh ü beyān: (İkileme)

1.) Açıklayarak ifade etme.

1.1. şerh ü beyān:-dan

Hezārān cevriñi cānā baña **şerh ü**
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle tebessüm ķıl da
andan gec (Gazel 23/1)

şerh ü beyān eyle:-

1.) Açıklamak, izah etmek.

1.1. şerh ü beyān eyle:-se, -m

Ta‘rīf olmaz sır-ı ‘aşķı eylesem **şerh**
ü beyān
Bir belādır kimseler vāķıf degil
lezzātına (Müfret 7/1)

şerhe gel:-

1.) Açıklanmak, izah edilmek, ifade
edilmek.

1.1. şerhe gel:-mez

Göñül ta‘rīf olunmaz bir belādır
Ki zīrā **şerhe gelmez** mācerādır
(Nazm 11/1)

şerh-i mütün et:-

1.) Metinleri şerh etmek.

1.1. şerh-i mütün et:-di, -ñ

Seniñ ĥüsnüñ kitabında ‘allāme-i vāķt
oldum
Şükür **şerh-i mütün etdiñ**
mürüvvetsiz mürüvvetsiz (Gazel 57/3)

şerī‘at:

1.) Doğru yol, Hak yolu.

1.1. şerī‘at:

Şerī‘at tīğın çekdiñ cihana

Dañi nāmūs-ı ekber rehberindir (Kıt’a 1/5)

şerī‘at tīğı:

1.) Şeriat kılıcı.

1.1. şerī‘at tīğı:-ñ

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım yā

Resūlullāh

Şerī‘at tīğıñ ile hūn-feşānım yā

Resūlullāh (Kaside 3/1)

şerīf:

1.) Şerefli, saygın, asil soylu.

1.1. şerīfim:-im

Bi-ḥamdi’llāh şerīfim ceddımız

bürhānımız vardır

Gedāyız baḥr-ı ‘aşkıız hıfzımız

īmānımız vardır (Gazel 44/1)

Şerīf ‘Ātīf Süleymān:

1.) Kankarbozzade Seyyid Ahmed

Nazif Monla'nın oğlu Süleyman Atıf

Bey.

1.1. Şerīf ‘Ātīf Süleymān:-a

Gelip mīlādına bir cevherīn tārīḥ du ‘ā

Rāzī

Şerīf ‘Ātīf Süleymān’a Hudā her dem
mu‘īn olsun (Tarih 36/1)

şermende et:-

1.) Mahcup etmek, utandırmak.

1.1. şermende et:-me

Beni şermende etme sevdiğim fehm
et cihāndır bu

Baña Allāh mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (Gazel 51/2)

şermende kıl:-

1.) Utandırmak, rezil etmek.

1.1. şermende kıl:-dı

Bi-ḥamdi’l-lāh dil-i maḥzūnumu Ḥaḳ
eyledi şādān

Şükür şermende kıldı luṭf-ı Ḥaḳ'la bī-
vefā devran (Tarih 5/1)

şevk:

1.) Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

1.1. şevk:

Mest-i endām eyleyen sensin beni
sevdiğim

‘Aşk eri olduğumu şevk ile dergāh
bilir (Gazel 48/5)

1.2. şevk:

Hālini kılmış perīşān kākülün
sünbüllerin

Ruḥlarıñ şevk ile cānā lāleniñ
bağrında dāğ (Gazel 71/2)

1.3. şevk:

Çille-i cevri ü cefânı çekmeye şâhım
seniñ

Şad hezârân **şevk** ile merdâna eyler
ser-fürû (**Gazel 113/4**)

1.4. **şevkıña**:-ıñ, -a

Bezm-i Cem'den bir nişân verdi bugün
meclis hemân

Sâgar-ı şahbâ çekerler **şevkıña**
mestâneler (**Gazel 33/2**)

1.5. **şevkına**:-ı, -n, -a

Seyyid Ahmed Pîr Rifâ'î **şevkına** şâh-ı
cihân

Bu Rifâ'î'dir ki abâdına kıldı merâm
(**Tarih 14/19**)

1.6. **şevkıña**:-ıñ, -a

Ey cefâcû nev-civânım **şevkıña** dâ'im
seniñ

Neyler ahenk eyledikçe besteler yârân
oğur (**Nazm 7/2**)

1.7. **şevkı**:-i

Hakîkat câmını nûş eyledim 'aşkıñla
ey meh-rû

'İzârîñ **şevkı** ile sürdiğim
peymânelerden şor (**Gazel 40/6**)

1.8. **şevk-ile**:-ile

Tolular içdim dem-â-dem **şevk-ile**
dilber seniñ

Kendi destîñden içirseñ 'aşkıñla bir
ayağ (**Gazel 71/6**)

şevket-makrûn:

1.) Şevketli, büyüklüğe ulaşmış.

1.1. **şevket-makrûn**:

ba'de'z-zafer ü el-halâş ba'zı zevât-ı
kirâm himmetleriyle bâ-hatt-ı

hümâyûn **şevket-makrûn**

sâlifü'z-zıkr ze'âmetimizi bir vech-i
mâlikâne tevcîh kılınıp ancak bî-hâşıl

(**Dibace 3/13**)

şevk-i 'aşk:

1.) Aşkın verdiği şevk.

1.1. **şevk-i 'aşk**:-ı

Fikr-i vaşlı bir gün elbet derd-nâk
eyler beni

Şevk-i 'aşkı dem-be-dem âh süz-nâk
eyler beni (**Gazel 149/1**)

şevk-i bezm-i cilve-gâh:

1.) Cilve meclisinin eğlencesi.

1.1. **şevk-i bezm-i cilve-gâh**:-a

Şevk-i bezm-i cilve-gâha yâr tâlibân
oğur

Süz-nâkı bir ağızdan muṭribân süzân
oğur (**Nazm 7/1**)

şevk-i bihîn:

1.) Çok beğenilen şevk.

1.1. **şevk-i bihîn**:-im, -den

Müzeyyen eyledim şahn-ı derûnum
dâğ-ı yâr ile

Açılsun gül gül olsun lāle-veş **şevk-i bihīnimden (Gazel 108/2)**

şevk-i şād:

1.) Mutluluğun şevki.

1.1. şevk-i şād:

Bir meserret verdi cümle akrabāya ol
melek

Şevk-i şād ile eḥibbānıñ gözünden
uçdu ḥʿāb (**Tarih 17/4**)

sev:

1.) Madde, eşya, söz, olay, iş, durum
vb.nin yerine kullanılan, belirsiz
anlamda bir söz.

1.1. şey:

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş iken va‘d-i
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye **şey** verdim (**Gazel 99/4**)

1.2. şeyde:-de

Bu ‘ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde

Dil-i ‘āriflere her ān zūhūr eden sūnūḥ
olsam (**Gazel 98/2**)

1.3. şeydir:-dir

Fazla maḥşūş olmayan bir **şeydir** ol
Müfti-i devrānda yok Mollā’da var
(**Gazel 153/2**)

1.4. şeydir:-dir

Ol nedir ki bir ‘acāyīb **şeydir** ol
‘Aql-ı ‘aqlı mest eder bir neydir ol
(**Mesnevi 4/1**)

seydā:

1.) Aşkının çokluğundan aklı başından
gitmiş, kendini duygularının
coşkunluğuna bırakmış kimse, çılgın,
divane, meczup.

1.1. şeydā:

Rāzī-i şeydā gibi **şeydā** bulunmaz

şimdi hīç

Var ise dünyāda yokdur ‘uḡbāda belki
buluna (**Müfret 55/1**)

1.2. şeydā:

Beni zīncīr-i zūlfīne giriftār eylediñ ey
şūḥ

Bu Rāzī mest-i lā-ya ‘kıl ‘aceb **şeydā**
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.3. şeydā:

İlahā bu güneh-kārı murādımla be-
kām eyle

Göñül āvāre vü **şeydā** dil ü pür-yāra
ben kaldım (**Nazm 8/2**)

1.4. şeydāların:-lar, -iñ

Zūlf-i tarrār ile bende çekmedi

şeydāların

Bāda verdi neyleyim āḥ ḥayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

1.5. şeydā-yı:-(y)ı

Beni Rāzī gibi **şeydā-yı** rüsvā etmeye
bā'is
Bugün bāzār-ı 'aşk içre hārī-dār
olduğun bildim (**Gazel 96/5**)

şeydā et:-

1.) Çıldirtmak, çılgına çevirmek.

1.1. şeydā et:-ip

'Āşıkın **şeydā edip** kan ağladır her bir
nefes
Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi 'ār
olmaz bana (**Nazm 3/2**)

şeydā kıl:-

1.) Deli etmek, Mecnun'a çevirmek.

1.1. şeydā kıl:-an

Beni **şeydā kılan** her an niyāz u nāz-ı
hübandır
Fırākı cāna kār etdi meded ol ğam-
h'arımından (**Gazel 105/3**)

şeydā ol:-

1.) Deli olmak, çıldırmak, âşık olmak.

1.10. şeydā ol:-a

Dil temennī eylesün hem 'arzū-mend
olsun gönül
Ben gibi zülfi telinde şad-hezār **şeydā**
ola (**Gazel 134/5**)

sevh:

1.) Bir tekke veya zaviyede reislik
eden ve müritleri bulunan kimse.

1.1. şeyhden:-den

Nüş-ı şerbetden devā maṭlūb eden
şeyhden ne sūd
Şerbet-i bezm-i elestden nüş eden
pīrāna bak (**Gazel 77/5**)

1.2. şeyhlerin:-ler, -in

Şeyhlerin olduğu gice ğāyet ile hūb
imiş
Şūrī vü ma'nīde ammā hūb imiş
maḥbūb imiş (**Nazm 9/1**)

Sevh Pāşā:

1.) Başçı Tekkesi şeyhi; Şeyh Paşa.

1.1. Şeyh Pāşā:

Geldi uçler cevherī tārīḫ dedi
Şeyh Pāşā 'azm-i me'vā eyledi (**Tarih**
44/5)

şeyh-sālār-ı kirām:

1.) Büyük alim ve kumandan.

1.1. şeyh-sālār-ı kirām:

Himmeti ğāyet bülenddir böyle bir zāt-
ı güzīn
Dā'im olsun mesnedinde **şeyh-sālār-ı**
kirām (**Tarih 14/7**)

şiddet:

1.) Bir hareketin, bir gücün derecesi.

1.1. şiddetinden:-i, -n, -den

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
'ālemi

Şiddetinden Kāf u ‘Ankālār perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

şifā:

1.) Derman, ilaç.

1.1. şifā:

Pister-i derd ü elem cānına kār eyler
ise

Aña teslīm-i Hudā gibi **şifā** hāl olmaz
(**Gazel 58/4**)

şihāb-āsā:

1.) Gökyüzünde bazen akıp gittiği
görülen ateş parçası gibi.

1.1. şihāb-āsā:

Şihāb-āsā semāda berķ urur āh-ı
firāvānım
Ramaķ kaldı tenimden bu elemle
çıkmağa cānım (**Terci-bend 2/7**)

şikār ol-:

1.) Av olmak, kurban olmak.

1.1. şikār ol-:-maz

Du‘ā-yı devletinde hīç kuşūrum
olduğun bilmem
Nigār olmaz **şikār olmaz** nedendir
yār-ı ġār olmaz (**Gazel 49/3**)

şikāyet eyle-:

1.) Yakınmak, söylenmek, sitemde
bulunmak.

1.1. şikāyet eyle-:-me, -m

Tecellī cilvesinden ben **şikāyet**
eylemem aślā

Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

şikeste dil:

1.) Gönlü kırık.

1.1. şikeste dil:-ler, -i

Çok **şikeste dilleri** ābād eder leyl ü
nehār
‘Ömriniñ müzdādına eyler du‘ālar hāş
u ‘ām (**Tarih 37/5**)

şikeste et-:

1.) Kırma.

1.1. şikeste et-:-ince

Cām-ı Cem’i **şikeste edince** bād-ı
devrān
Kān döküp kān ağladı cām-ı cihān-
nümāda (**Gazel 125/5**)

şimden gerü:

1.) Şimdiden sonra, bundan sonra,
artık.

1.1. şimden gerü:

Nā-ümīd oldum vişāl-i bezmine
şimden gerü
Ayda bir kā’ildim ammā mihr ü māh
gelmez bana (**Gazel 6/3**)

1.2. şimden gerü:

Bādbān-ı himmete urdum seren

şimden gerü

‘Azm-i baħr-ı tevekkül semtine olma
melāl (Gazel 84/4)

1.3. şimden gerü:

Hırķa-i teslīme ikrār eyledim şimden
gerü

Rāziyā Monlā-yı Rūm’dan bir külāh
ister göñül (Gazel 87/7)

1.4. şimden gerü:

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed
kıldım hemān

Başķa dostı yüzine gülsün felek
şimden gerü (Müfret 91/1)

şimdi:

1.) "İçinde bulunulan zaman dilimi, şu
an" anlamlarında bir zaman zarfı;
bundan sonra, bundan böyle, artık.

1.1. şimdi:

Çok zamān ğavġā-yı ‘ālem başķa bir
‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā hem başķa
‘ālemdir baña (Gazel 1/5)

1.2. şimdi:

Hayāl-i nāz u şīveñle nigāh-ı cizye-i
ānuñ

Sebeb oldu nigārā şimdi ‘üryān
olmama bā’iş (Gazel 20/4)

1.3. şimdi:

Dergeh-i vālā-yı pırde olmaġa ħāşıl
merām

Tekye-i dārü’s-selāmda şimdi nevbet
bekleriz (Gazel 52/6)

1.4. şimdi:

Şimdi vaķtimden amān gel eyle dilber
bir su’āl

Ĥüb nefes Dāvud ses-ile oķu cānā bir
mavāl (Gazel 84/1)

1.5. şimdi:

Teraħħum eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pūr-ĥūnum

Ġubār-ı pāyını sürme eden destūra rey
verdim (Gazel 99/3)

1.6. şimdi:

Sitem-baħşın ferāmūş eylesiñ şimdi
dilārā hem

Yazıķdır ey cefākārım ħazer kıl
inkisārımdan (Gazel 105/4)

1.7. şimdi:

Vişāli nā-muĥālimdir ümīd her serv-i
ķāmetden

Vefā ummaķ cünündür şimdi ĥübān-ı
nezāketden (Gazel 106/1)

1.8. şimdi:

Nefs-i Nemrūd’um beni ilķā-i nār
eyler ‘aceb

Gülsitānlıķ yakışır şimdi dil-i
sūzānıma (Gazel 128/3)

1.9. şimdi:

Bir nefes görmemeğe şabr u qarārım
yok iken

Şimdi hasret ile dil murğı eder vā-veyl
āh (Gazel 129/5)

1.10. şimdi:

Āferīn ‘aşk-ı mecāzım reh-nümā olduñ
baña

El yudurduñ dü cihāndan şimdi pāk
etdiñ beni (Gazel 146/6)

1.11. şimdi:

‘Aceb dördi tamām etmiş var ise
şimdi ‘ālemde

Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh (Kıt’a 2/4)

1.12. şimdi:

Hāl-i ‘ālem şimdi cānā ikiden hālī
degil

Biri me’ mül biri havf bu ikiden hālī
degil (Matla 19/1)

1.13. şimdi:

Ben öğretdim şadım üzre cilveniñ
envā‘ını

Şimdi adam yerine koymaz beni
etmez hitāb (Müfret 21/1)

1.14. şimdi:

Sükker-i kand-i lebiñ ey mīr-i leben-
zāde āh

Gerçi emdim ise geldi şimdi
burnumdan benim (Müfret 52/1)

1.15. şimdi:

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hiç

Var ise dünyāda yokdur ‘uqbāda belki
buluna (Müfret 55/1)

1.16. şimdi:

Sāye-i zülfünde tutdum şimdi ben
ārām-gehi

Çeşm-i maḥmūr tīr-i müjgān nīm-
nigāh seyrindeyim (Müfret 95/1)

1.17. şimdi:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye müncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (Müseddes 1/5)

1.18. şimdi:

‘Aşıkın şeydā edip kan ağladır her bir
nefes

Hāk-i pāy oldum yolunda şimdi ‘ār
olmaz baña (Nazm 3/2)

1.19. şimdi:

Baña rām olmaz iseñ pādişehim hem-
vār ol

Biz de cevriñ çekelim şimdi şafā
niyyetine (Nazm 6/2)

1.20. şimdi:

Şimdi seniñ ‘aşık-ı efkendenim
Cân verecek yoluña bir bendenim
(Nazm 10/2)

1.21. şimdi:

Hediye eyleyip târîh-i kaşîde
söyledim ammâ
Ricâ-mendim kuşûrum ‘afv ede **şimdi**
sühândârân (Tarih 5/6)

1.22. şimdi:

Sâni-i bânîsi **şimdi** sâlis-i Sultân Selîm
Eyleye hayrını maqbûl zû’l-celâli ve’l-
kirâm (Tarih 14/14)

1.23. şimdi:

Nâz ederek ba‘zı gelir râhıma
Söz geçirün **şimdi** hemân şâhıma
(Terci-bend 3/22)

şimsîr:

1.) Kılıç.

1.1. şimsîr:

Benim **şimsîr** âhım çarh-ı devrânı
çalar çarpar
Geçip andan behişte hûr u gîlmânı
çalar çarpar (Gazel 36/1)

şî‘r:

1.) Duygu ve heyecanları, güzellikleri,
seslerin uyumundan ve ahenginden
faydalanarak etkili bir şekilde anlatma

sanatı ve bu sanat yoluyla verilen
edebi eser.

1.1. şî‘riñ:-iñ

Râziyâ ‘Avni’ye tanzîr edemez senin
şî‘riñ
Dir isem remz-i sühân-perverimi dâl
olmaz (Gazel 58/7)

1.2. şî‘riñi:-i, -ñ, -i

Hekimâ gibi pinhân eyle Râzî nükteñi
sen de
Sakın ifşâ-yı râz etme bu **şî‘riñi**
sühân-çîne (Gazel 116/5)

şîr ü peleng: (İkileme)

1.) Aslan ve kaplan.

1.1. şîr ü peleng:-den

Şüretde hemân Yûsuf-ı şânîsi cihânıñ
Sîretde dañi ğâlib olur **şîr ü**
pelengden (Gazel 109/3)

şîrâne:

1.) Arslan gibi.

1.1. şîrâne:

Bendeñe hor bakma cânâ sevdiğim
şîrâne bak
Aç gözün eyle nazar merd iseñ
merdâne bak (Matla 22/1)

Şîrâz:

1.) Şîraz şehri.

1.1. Şîrâz’a:-a

Tebrîz ile **Şîrâz'a** vü hem Çîn'e mi
vardıñ
Ver nâfe-i çîn âh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

1.2. Şîrâz'a:-a

Hâfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermânına
Var mı hâcet gitmeye **Şîrâz'a** sultânım
gibi (**Tarih 7/5**)

şîrâze:

1.) Nizam, düzen, temel, esas.

1.1. şîrâzesi:-sî

Bir vezîr-i kıt'adır **şîrâzesi** gâyet latîf
Nev-zuhûr ebyât ile pür oldu dîvânım
gibi (**Tarih 7/6**)

şîr-i dil:

1.) Aslan gönül.

1.1. şîr-i dil:-im

Cevr ü sitem baña müdâm oldu gel
Şîr-i dilim bende-i râm oldu gel
(**Gazel 83/1**)

şîr-i Yezdân:

1.) Allah'ın Aslanı.

1.1. şîr-i Yezdân:-ım

Sûfiyâ sen cân u dilden 'aşkı ikrâr
eyleseñ
Vâkıf-ı esrâr olur yek **şîr-i Yezdânım**
gibi (**Tarih 7/4**)

şîrîn zebân:

1.) Tatlı dilli; sevgili.

1.1. şîrîn zebân:-ıñ

Beni Mecnûn eden **şîrîn zebânıñ**
Fırâkıyla karışdım 'ayş u nûşa (**Gazel**
130/3)

şîve:

1.) Naz, eda, işve, cilve.

1.1. şîve:

Ben mecâzî 'aşk ile buldum hâkîkat
râhını
Şîve hâkîkıñdır efendi şîve-bâz eyler
baña (**Gazel 11/4**)

1.2. şîve:

Şakın pend ü nasîhat kâr eder şanma
görüp hâlim
Nigârımdan cefâ vü nâz u **şîve** her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.3. şîve:

Oğutsam ders-i 'aşkıñ harfini hem **şîve**
bahşinden
Lisân-ı tûtî-i yârim sühan-dân olduğun
görsem (**Gazel 97/3**)

1.4. şîvede:-de

Maḥbûbelerin **şîvede** düşnâmasını bilseñ
Taḫrîr edemem derd-i dilim biñ
kederim var (**Gazel 46/3**)

1.5. şîveler:-ler

Yakılmış gönlümün ābādına dildār
merām eyler
Hezārān **şīveler** ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (**Gazel 64/3**)

1.6. **şīvelerle:-ler, -le**

Beni şūride kıldı **şīvelerle**
Esir etdi esir etdi bir āfet (**Gazel 18/2**)

1.7. **şīvelidir:-li, -dir**

Vaşf eyleyemem cünbüş-i etvār-ı
nigārı
Şūrīde güzel **şīvelidir** ince miyānım
(**Gazel 92/5**)

1.8. **şīvesin:-si, -n**

Sükūtuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmaḳ isterseñ
Bu vaḳtiñ **şīvesin** ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Gazel 13/2**)

1.9. **şīveyi:-(y)i**

Ben ne ḥacet saña ta‘rīf etmege bu
şīveyi
Zatıña iḥsān olunan māye-i ‘irfāndadır
(**Gazel 45/2**)

şīve vü nāz: (İkileme)

1.) İşve ve cilve.

1.1. **şīve vü nāz:-ı**

Görüp bu **şīve vü nāzı** vişāl-i yāre pey
verdim

Bir elde nīze-i sükker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

1.2. **şīve vü nāz:-ı**

Şīve vü nāzı müselleḡ ḳahr u istignāsı
çok
Cevrine ṭāḳat getirmek emr-i muḥāl
oldu baña (**Müfret 22/1**)

1.3. **şīve vü nāz:-ı**

Sitānbol’uñ zenānınıñ ne esrār **şīve vü
nāzı**
Hele tefhīm olunmaz ḳāle gelmez bir
ḥuşuşdur bu (**Müfret 79/1**)

şīve-bāz eyle:-

1.) İşve, cilve yapmak.

1.1. **şīve-bāz eyle:-r**

Ben mecāzī ‘aşḳ ile buldum ḥaḳīḳat
rāhını
Şīve ḥaḳḳıñdır efendi **şīve-bāz eyler**
baña (**Gazel 11/4**)

şīve-i esrār-ı ḥikmet:

1.) Hikmet sırlarının cilvesi.

1.1. **şīve-i esrār-ı ḥikmet:**

Çille-i bezm-i cihāndan çekdigim
çekmez cihān
Şīve-i esrār-ı ḥikmet şorma ḥālim
pür-melāl (**Gazel 84/2**)

şīve-i etvār:

1.) İşveli tavırlar.

1.1. **şive-i eṭvār:-l, -n, -a**

Nāzenīnim nāz-perver nāz edip eyler
hırām

Mübtelāyım neyleyim āh **şive-i eṭvārına (Gazel 132/2)**

1.2. **şive-i eṭvār:-l, -n, -l**

Taḥsīn ederem **şive-i eṭvārını** bir bir
Muḥriḳ ses ile dersini cānān okudukça
(Gazel 118/3)

şive-i hūbān:

1.) Güzellerin işvesi.

1.1. **şive-i hūbān:**

‘Aşḳ ile bildim neler vaşlı ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger **şive-i hūbān** imiş
(Gazel 65/2)

şive-i maḥbūbe:

1.) Sevgilinin cilvesi.

1.1. **şive-i maḥbūbe:-den**

Bu felekde kāmın almış sāl-ḥurde pīr
iken
Tıfl-ı dil ḳurṭulmadı hīç **şive-i maḥbūbeden (Matla 8/1)**

şive-i reftār:

1.) Edalı yürüyüş, salınarak yürüyüş.

1.1. **şive-i reftār:-l, -n, -a**

Dil taḥammül edemez bu **şive-i reftārına**

Yār hırāmān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (Gazel 148/8)

şive-i şūrīde:

1.) Perişan edici tavırlar.

1.1. **şive-i şūrīde:-lik, -ler**

Şive-i şūrīdelikler cilve nāz olmuş
saña

Bu benim āh u enīnim bir niyāz olmuş
saña (Gazel 13/1)

şive-kār:

1.) Nazlı, cilveli, edalı.

1.1. **şive-kār:**

Dil verem bāzār-ı dilde dil alan
dildādeye
Dil alsın dilber olsun **şive-kār** nāzik
mizāc (Gazel 22/6)

şol:

1.) "Şu" işaret sıfatı.

1.1. **şol: (Ġamze-i fettān)**

Dil-rubālīḳ resmini icād eder ḳılsa
murād

Sū-be-sū siḥr öğredür **şol** ġamze-i
fettān aña (Gazel 4/6)

1.2. **şol: (Ġamze-i cādū)**

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr
içün endāmıñı

Tiġ-i berrānīn çeker **şol** ġamze-i
cādūlarıñ (Gazel 79/4)

1.3. şol: (Dil)

Mû-be-mû âh dil düşürdüm turre-i
tarrârına
Tel tel olmuş Râziyâ şol ‘anber-nisâr
ola (**Gazel 134/7**)

şöhret-yâb:

1.) Şöhret sahibi, şöhretli.

1.1. şöhret-yâb:

yetmiş beş sâlinde dünyâya zühûr edip
gün-be-gün luţf-ı Hâk'la feyz-yâb ve
Destârîzâde
es-Seyyid İbrâhîm er-Râzî demekle
şöhret-yâb dâ‘îleri cennet-mekân
firdevs-i âşiyân (**Dibace 2/18**)

şöyle:

1.) “Şunun gibi, şuna benzer biçimde”
anlamlarında zarf.

1.1. şöyle:

Şöyle tursun dostluğumuz gelseler
Komşu hakkın yerine getürseler
(**Mesnevi 1/17**)

1.2. şöyle:

Şöyle sermest-cihânım bî-rûh şanur
her bir gören
Allâh Allâh başka ‘âlem eyledi sevdâ
beni (**Müfret 13/1**)

1.3. şöyle:

Şöyle bir âh u enînim var benim bu
günde kim
Sevdiğim cânım efendim nâzenînim
nâ-mizâc (**Müfret 69/1**)

1.4. şöyle:

Şöyle bir maḥbûb-ı ‘âlem nûr-ı maḥz
olmuş hemân
Gül cemâli berķ urur gûyâ mişâl-i
âfîtâb (**Tarih 17/3**)

şu:

1.) “Şu” işaret sıfatı.

1.1. şu: (Dilber-i zîbâ)

Misl-i mesbûķ olmayan şu dilber-i
zîbâya bak
Bu cihân bâğınınñ ancak bir gül-i
ra‘nâsıdır (**Gazel 39/5**)

1.2. şu: (Göñül)

Zahmını ur sîneme olsun şehâ dâğ
üzre dâğ
Bend-i zülfüñ bend urur şu göñlüme
bâğ üzre bâğ (**Gazel 71/1**)

1.3. şu: (Cihân âyinesi)

Hâķķa Râzî dil-i mir’âtına kıl bir
nazarı
Şu cihân âyinesine göre hem-reng
etdim (**Gazel 91/6**)

1.4. şu: (Günâ)

O maḥbûb-ı cihân-ārâ için Râzî didim
târîḥ

Şu gûnâ gel kıyâs eyle meh-i enver o
Mehpâre (**Tarih 6/9**)

şu‘arâ:

1.) Şairler.

1.1. şu‘arâ:

Lâmi‘î Çelebî Dîvân’ında bülbül-i
bâğ-ı cihân ‘andelîb-i gülzâr-ı cinân
efendimiz

‘aleyhi’ş-şalatu ve’s-selâmîñ ḥādîş-i
merviyesinden şu‘arâ hakkında bir
eşer nakl eder (**Dibace 2/12**)

şuh:

1.) Cilveli ve işveli, baştan çıkarıcı
güzel; sevgili.

1.1. şuh:

Baḥa ḥatm-i kelâm etdirdi evşâfîñ
seniñ ey şuh
Süḥan-perdâz olursam şânıña lâyık
yalan ister (**Gazel 42/3**)

1.2. şuh:

Çeşm-i siyehiñ yağmaladı ‘aqlımı ey
şuh
Müjgânlarını bağrıma ḥançer biliriz
biz (**Gazel 50/4**)

1.3. şuh:

Ser-i rāhın bırakmazdım eger ‘aql olsa
başımda

Beni pervâne gibi eylediñ ey şuh sen
āvâre (**Gazel 122/3**)

1.4. şuh:

Bir şuh güzeliñ ‘aşkı hemân cânıma
düşdi
Dîvâne gönül âh yine bir ḥanıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

1.5. şuh:

Beni bint-i zamân mekkâresi rüsvâ-yı
‘āmm etdi
Elif kıddim büküp o şuh hemân
şekli mi lām etdi (**Gazel 142/1**)

1.6. şuh:

Beni zîncîr-i zülfîne giriftâr eylediñ ey
şuh
Bu Râzî mest-i lâ-ya ‘kıl ‘aceb şeydâ
mıdır bilmem (**Müfret 83/1**)

1.7. şuh:

Ne mümkün pâyidâr olmak baḥa bend
ü kemend ey şuh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sînebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.8. şuhım:-ım

Felekde zühre girdi rakşa gūyâ
O şuhım mest olur çâl-pâresinden
(**Gazel 107/5**)

1.9. şuhıñ:-ıñ

O **şūhuñ** rüy-ı âteş-nākına yandım
amān yâ Rab
Hâlâş olmaz ‘acebdır başımız her rûz
felâketden (**Gazel 106/3**)

1.10. **şūhuñ**:-*uñ*

Qāl ile tefhīm olunmaz Rāziyâ çekme
te‘ab
Hâtıra gelmez o **şūhuñ** rütbesiniñ
pāyesi (**Gazel 140/5**)

şūhān:

1.) Sevgililer, güzeller.

1.1. **şūhān**:

buyurdığı ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev‘-i insānda müsteşnā olarak **şūhān**
u ḥūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı muṭlaḳ tavşīf (**Dibace 4/3**)

şūh-ı cefā-kār:

1.) Cefakâr sevgili.

1.1. **şūh-ı cefā-kār**:-*a*

Hercāyi güzel cevriñ ile ḥaylī demim
var
Sen **şūh-ı cefā-kāra** demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

şūh-ı cihān:

1.) Dünyalar güzeli; sevgili.

1.1. **şūh-ı cihān**:

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
ḥānım
Ālūde reviş **şūh-ı cihān** tūti lisānım
(**Gazel 92/1**)

1.2. **şūh-ı cihān**:

Ey **şūh-ı cihān** bende-i fermānberiñ
‘ālem
Biñ nāz ile sen sūre-i ‘imrān okudukça
(**Gazel 118/4**)

1.3. **şūh-ı cihān**:

Levh-i dilden şaḳın ey **şūh-ı cihān**
silme beni
Gāhice ḥātırıña eyle efendim dil-ḥ‘āh
(**Gazel 129/6**)

1.4. **şūh-ı cihān**:-*dır*

Göñül bir ḳāmet-i bālā serime sāye-
bān ister
Yine maṭlūbım ol **şūh-ı cihāndır** bī-
gümān ister (**Gazel 42/1**)

1.5. **şūh-ı cihān**:-*ım*

Beni meczūb eden **şūh-ı cihānım**
Güler yüzli yañağı erguvānım (**Gazel 94/1**)

şūh-ı dilārā:

1.) Gönül süsleyen, baştan çıkaran
sevgili.

1.1. **şūh-ı dilārā**:

Beni rüsvā-yı ‘ālem eyledi **şüh-ı**
dilārā hem

Hevāya gitdi ‘ömr-i nāzenīnim küllī
bād oldu (**Gazel 145/4**)

şüh-ı şive-kār:

1.) İşveli, cilveli sevgili.

1.1. şüh-ı şive-kār:

Beni Mecnūn u lā-ya‘kıl o **şüh-ı şive-**
kār etdi

Naẓīri yok güzellikde gözi fettānımız
vardır (**Gazel 44/5**)

şüh-ı zibā:

1.) Süslü, işveli güzel; sevgili.

1.1. şüh-ı zibā:-sîn

Bu çarḥ-ı bī-vefāda taş diken bir **şüh-ı**
zibāsīn

Benim āhım sütūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

şu‘le:

1.) Alev, ateş, parlaklık.

1.1. şu‘lelenmiş:-len, -miş

Görürsün **şu‘lelenmiş** pür-ziyā vü nūr-
ı maḥẓ olmuş

Ruḥ-ı āteş-fezāsı bāl u pervānı çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

1.2. şu‘lemizden:-miz, -den

Maḥẓ-ı nūruz biz dilārā tavrına
cevvāle-veş

Şu‘lemizden feyz alır şems-i
münevver tal‘atız (**Gazel 53/2**)

şu‘le-dār ol-:

1.) Alevlenmek, yanmak, tutuşmak.

1.1. şu‘le-dār ol-:-du

Iẓtırārī derdini cānāna tefhīm eyledi
Pertev-i ‘aşk-ile gūyā **şu‘le-dār oldu**
gönül (**Gazel 85/2**)

şübhe gel-:

1.) Şüphelenmek, kuşkulanmak.

1.1. şübhe gel-:-mez

Çapımı çalar ise fedveleci
Şübhe gelmez bilirem fedveleci
(**Mesnevi 1/16**)

şükr:

1.) "Allah'a şükürler olsun" anlamında
Allah'a duyulan minneti dile getirmek
için kullanılır.

1.1. şükrini:-in, -i

Var mı bir ḥāline Rāzī **şükrini** taḥdīm
eder

Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā değil mi yā
(**Gazel 8/5**)

1.2. şükrüm:-üm

Şabrım gibi **şükrüm** saña ma‘lumdur
efendim

Eyyüb değil derdine bir çāre haber ver
(**Gazel 32/2**)

1.3. şükür:-üm

Rāziyā rāzī olursañ Hāk saña yāver
olur

Şükür efzūn eyledikçe bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

şükür: (Dua İfadesi)

1.) "Allah'a şükürler olsun" anlamında
Allah'a duyulan minneti dile getirmek
için kullanılır.

1.1. şükür:

Seniñ hüsnuñ kitabında ‘allāme-i vaqt
oldum

Şükür şerh-i mütūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/3**)

1.2. şükür:

Kerem bendiyle bend etdiñ **şükür**
zülf-i kemendiñe

Olursam bendiñe ber-dār elimde
ihtiyārım yok (**Gazel 74/6**)

1.3. şükür:

Şükür hātem yaratdı mürselīne
Çamusı emriñe fermān-beriñdir (**Kıt’a**
1/6)

1.4. şükür:

Bi-ḥamdi’l-lāh dil-i maḥzūnumu Hāk
eyledi şādān

Şükür şermende kıldı luṭf-ı Hāk’la bī-
vefā devrān (**Tarih 5/1**)

şüphesiz:

1.) Kuşkusuz, kesinlikle.

1.1. şüphesiz:

Şüphesiz tārīḥ ile Rāzī du‘ā eyler
hemān

Ola İsmā‘īl Ḥayrī dü cihānda kām-yāb
(**Tarih 17/10**)

1.2. şüphesiz:

Hūri ve ḡılmān ile kendi şafāda

şüphesiz

Vālidiniñ ḳalbine āteş bıraḳdı ol civān
(**Tarih 25/3**)

şüride:

1.) Âşık, tutkun, perişan.

1.1. şüride:

Vaşf eyleyemem cünbüş-i eṭvār-ı
nigārı

Şüride güzel şīvelidir ince miyānım
(**Gazel 92/5**)

1.2. şüride:

Şahn-ı Kāḡıd-ḥāne’de **şüride** hūrīler
görüp

Nūr olur evvel bahārda çeşm-i ḥūn-
ḥārım benim (**Müfret 82/1**)

1.3. şüridedir:-dir

Güzeldir bī-bedeldir vaşfa gelmez

‘Aceb **şüridedir** nāzlı civānım (**Gazel**
94/2)

1.4. şürîdelik:-lik

Ebrû müjgânı tekellüm etdi hem

şürîdelik

Ėamzesi cānıma geÇdi eyledi delik
delik (**Matla 28/1**)

şürîde kıl:-

1.) Perişan etmek.

1.1. şürîde kıl:-dı

Beni şürîde kıldı şîvelerle

Esîr etdi esîr etdi bir âfet (**Gazel 18/2**)

şürîde-meşreb:

1.) Aşık tabiatlı.

1.1. şürîde-meşrebiñ:-iñ

Güzeliñ nāzenîniñ âh daĥi şürîde-
meşrebiñ

Cihān görmüş degil emşāl-i ĥüsniñi
gümāndan gec (**Gazel 23/2**)

şürû´:

1.) Başlamak.

1.1. şürû´:

ta´mîr ü tesellā-yı ĥāţır-ı kesîr içün
´aql-ı қаşîrimle ´indi ve zannî eş´ār u
ebyāta şürû´ u
meşĖüliyetime bādî vü bā´iş olacak
(**Dibace 3/11**)

şürût:

1.) Şartlar, gereklilikler, farzlar.

1.1. şürût:

Mi´eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren

Şürût üzre farîzî ĥaccı tekmîlen
tamām etdim (**Kaside 1/2**)

T

tā:

1.) Bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz; “-e kadar, -e dek” anlamlarında edat.

1.1. tā:

Emriñe dil-besteyim **tā** kālū belā’dan beri

Ser-fedā kıldım rehiñde etme cānā ictināb (**Gazel 14/2**)

1.2. tā:

Verince mülket-i Rūm’ı Hicāz’a ben ḥaṭā etmem

Ḥaṭā’dan seyrin etdim **tā** Ḥoten’dan Çīn’e Māçīn’e (**Gazel 116/4**)

1.3. tā:

Şaḥn-ı dilde bir ateş yakdım elimle cānıma

Tā kıyāmet ḥaşr olunca nūr olur kabrim benim (**Müfret 15/1**)

1.4. tā:

Ben neler çekdim bu şeb derd ü elemle **tā** şehir

Kimse āgāh olmadı hīç bu dil-i sūzāneden (**Müfret 38/1**)

1.5. tā:

Fenā gülzārına teşrīf edip **tā** ki bu mehpāre

Ḳudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o güftāre (**Tarih 6/1**)

1.6. tā:

Vaşfına lāyık sühān dürcine zihnim kalmamış

‘Afvıña yüzler sürerüm dāmen ü pāpūca **tā** (**Tarih 8/10**)

1.7. tā:

Kılmadan ma‘mūr beni **tā** Bursa’dan ‘azm eyleme

Beni iḥyā eylemek bu tekyede ḥatmü’l-ḥitām (**Tarih 14/12**)

1.8. tā:

Cübbesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā taḥrīr olup

Ādemiyyet zātına vā-beste **tā** rüz-ı ḥesāb (**Tarih 17/5**)

2.) Arap alfabesindeki "te" harfi.

2.1. tā:

Eyledim eş‘ārıma ḥarf-i elifden ibtidā Bā vü **tā** vü ṣā vü cīm ü ḥā vü ḥādan tā ye’ye (**Kaside 3/14**)

2.2. tā:

Eyledim eş‘ārıma ḥarf-i elifden ibtidā Bā vü tā vü ṣā vü cīm ü ḥā vü ḥādan **tā** ye’ye (**Kaside 3/14**)

ta'allum:

1.) Ders çalışma, ders yoluyla öğrenme, okuma.

1.1. ta'allumı:-ı

ta'allumı ve istifade ve ifadeye kabiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar ile sā'ir hayvānātdan temyīz ü istisnā kıldığı ni'mete 'azmi olup ez-cümle nuṭk u 'ilmiñ ve 'aḳl u fikriñ **(Dibace 1/15)**

tab':

1.) Tabiat.

1.1. tab':-ın, -da

Bu 'ālem başka 'ālemdir efendim
bunda 'ār olmaz
Sūḫandānıñ dil ü **tab'ında** cānā nükte
bār olmaz **(Gazel 51/1)**

tābe-i hicrān:

1.) Ayrılık tavaşı.

1.1. tābe-i hicrān:-da

Tābe-i hicrānda ey dil
puḫt'lenenlerden misiñ
Meclis-i 'irfānda yoḫsa
suḫt'lenenlerden misiñ **(Matla 18/1)**

tāb-ı hasret:

1.) Özlem, hasret ateşi.

1.1. tāb-ı hasret:

Tāb-ı hasret sūz-nāk etdi dil-i şad
pāremi
Ol nihāl ü serv ü gül-endāma etdim
ilticā **(Gazel 10/3)**

tābi' ol:-

1.) Uymak, bağlanmak, intisab etmek.

1.1. tābi' ol:-up

Ben hevā-yı nefsim **tābi' olup** etdim
ḫaṭā
Çekdigim cevır ü cefā hep bu belā
degil mi yā **(Gazel 8/2)**

tab'-ı pāk:

1.) Temiz yaratılış.

1.1. tab'-ı pāk:-iñ

Cevāba ḳādir olmak ah ne mümkündür
ḫuḫuruñda
Şadefdir **tab'-ı pākıñ** hem kelāmıñ
dürr ü şehvāre **(Gazel 119/4)**

tabi'at-ı ğarīziyye:

1.) Doğuştan gelen tabiat.

1.1. tabi'at-ı ğarīziyye:-m

olmağla ḫamdillāḫ ḫilḳat-i ezeliyyem
ve **tabi'at-ı ğarīziyyem** ṭavr-ı eb'ad
ṭavr-ı ḳābil
isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile müzdād u şeref-ḳarīn ü rif'at-bīn
olduğın a **(Dibace 3/15)**

tabīb:

1.) Hekim, doktor.

1.1. ʔabīb:

Ben vişāl-i bezmiñe ʔalīb olaldan ey
ʔabīb

Şām-ı ğamda bī-şurūb ğüyā ki kāk
etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

1.2. ʔabībi:-i

Derdime hīç çäre yoǵdur çāresi āh
eylemek

Çāresiz derdiñ **ʔabībi** her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

1.3. ʔabībim:-im

Ḳays-veş baht-ı siyāhım şubḥ-ı şādık
bulmadı

Leyle-i derde **ʔabībim** bir devā gördün
mü hīc (**Gazel 21/5**)

1.4. ʔabībim:-im

ʔabībim derdime dermān ederse
Aşinādır derūnım yarasından (**Gazel**
107/6)

ʔabībā:

1.) Doktorlar, hekimler.

1.1. ʔabībānıñ:-nıñ

Müfīd olmaz **ʔabībānıñ** devāsı derd-i
‘aşkımda

Ḳayāt-ı cāvidān bulmaḳ vişāl-i yāre
ḳalmışdır (**Gazel 43/2**)

ʔabīb-i derd:

1.) Dert doktoru.

1.1. ʔabīb-i derd:

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı

ʔabīb-i derd edindim ben fiğān u
nāle-i nāyı (**Gazel 137/1**)

ʔabīb-i hāzık:

1.) Maharetli doktor; sevgili.

1.1. ʔabīb-i hāzık:-ım

Bu Rāzī hasta gönle bir devā kııl
ʔabīb-i hāzıkım ey serv ḳāmet
(**Gazel 18/10**)

ʔabīb-i zāhir:

1.) Görünürdeki doktor.

1.1. ʔabīb-i zāhir:-iñ

Bu ‘aşḳ-ı bī-amāna bir devā vü çāreler
var mı

‘İlel geldi **ʔabīb-i zāhiriñ** ğayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

ta‘bīr et:-

1.) Yorumlamak, adlandırmak, ifade
etmek.

1.1. ta‘bīr et:-e, -(y)im

Lebler ḳand-ı lezīziñ nice **ta‘bīr**
edeyim

Ol seniñ la‘l-i lebiñ āb-ı gül-i terden
lezīz (**Gazel 29/4**)

ta‘bīr evle:-

1.) Yorumlamak, ifade etmek, çıkarım yapmak.

1.1. ta‘bīr eyle:-di, -m

H‘ābım içre gördüğüm rü‘yāyı **ta‘bīr eyledim**

Bir ‘arūs-ı nāzenīni sīneye çeksem gerek (**Müfret 2/1**)

tāc-ı ma‘den:

1.) Madeni taç.

1.1. tāc-ı ma‘den:

Tāc-ı ma‘den şorkucı bālādadır
Esfeli görmez gözi a‘lādadır (**Mesnevi 4/6**)

ta‘cīz et:- (Deyim)

1.) Taciz etmek, rahatsız etmek.

1.1. ta‘cīz et:-me, -de

Leylī vü Şīrīn’i **ta‘cīz etmede** āhım benim

La‘l eder seng-i sefīdi çeşm-i hūn-
h‘ārım benim (**Terkib-bend 1/10**)

tağıl:-

1.) Dağılmak, saçılmak, yayılmak.

1.1. tağılır:-ır

Gül cemāl üzre **tağılır** ol mehiñ
gīsūları

Dāne-i tārında bī-ḥad ‘āşık-ı ğamgīn
tutar (**Gazel 37/4**)

1.2. tağılır:-ır

Ruḥları ālında gördüm ebruvānī gül
gibi

Ṭağılır üstüne kākül gūyiyā sūnbül
gibi (**Matla 26/1**)

tağıt:-

1.) Dağıtmak, saçmak, karışık hale
getirmek.

1.1. tağıdsa:-sa

Mülākāt eylese bād-ı sabā ben ‘āşık-ı
yāre

Ṭağıdsa zūlf-i dildārı perīşān olduğun
görsem (**Müfret 97/1**)

1.2. tağıtsıñ:-sıñ

Hezārān nāz u cev̄ ile azālim baña
‘arz etdiñ

Ṭağıtsıñ zūlf-i ‘anber-būyınñ ebrū-yı
ruḥsāra (**Gazel 119/5**)

taḥammül:

1.) Dayanma gücü, katlanma,
sabretme.

1.1. taḥammül:

Bu ayrılık firāķına **taḥammül** nice
mümkündür

Efendi ‘āşık-ı şeydādan ol sultāna ‘aşk
eyle (**Gazel 120/3**)

taḥammül et:-

1.) Dayanmak, katlanmak, tahammül
etmek.

1.1. taḥammül et-:-e, -mez

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına

Yār hırāmān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (Gazel 148/8)

taḥammül eyle-:

1.) Dayanmak, katlanmak, taḥammül
etmek.

1.1. taḥammül eyle-:

Çille-i çevre taḥammül eyle feryād
eyleme

Raḥm eder bir gün saña ḥalk eyleyen
perverdigār (Müfret 41/1)

taḥammül kıl-:

1.) Dayanmak, katlanmak, sabretmek,
taḥammül etmek.

1.1. taḥammül kıl-:-dl, -m

Cevriñe kıldım taḥammül bilmediñ
kadrım benim

Sū-be-sū āh u enīnim gelse āh gelmez
baña (Gazel 6/2)

1.2. taḥammül kıl-:-maz

Ben leb-i zenden zülāl-i zemzemi
şorsam dedim

Rāziyā kılmaz taḥammül ğamze-i
ḥūn-ḥārına (Gazel 132/9)

1.3. taḥammül kıl-:-sun

Dil nice kılsun taḥammül dem-be-
dem zār etmesün

Gül cemāl üzre dökülmüş turre-i
ṭarrāreler (Gazel 34/3)

taḥannī eyle-: (Deyim)

1.) Boyun eğmek.

1.1. taḥannī eyle-:-r

Ḥālını ‘arz etmek için dil veren
dildārına

Luṭf-ile eyler taḥannī çāresiz
ağyārına (Gazel 132/1)

taḥaşşul eyle-:

1.) Ortaya çıkmak.

1.1. taḥaşşul eyle-:-se, -m

Bu revişle bu devirde feyz-yāb olmak
ne güc

Feyz taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/1)

taḥavvür et-:

1.) Acele etmek.

1.1. taḥavvür et-:-me

Hisset ile serkeşlik edip etme

taḥavvür

Bī-mīvesiñ ammā ki şanavber biliriz
biz (Gazel 50/6)

taḥkik:

1.) Doğru, gerçek, doğrulanmış.

1.1. taḥkik:

Ki bir mūr-ı za‘îfem ben ne haddim
vaşf edem **taḥkīk**
Murādım bir du‘adır ki sebep olmak
bu āsāra (Tarih 6/7)

1.2. taḥkīkine:-i, -n, -e

Der-āgūş-ı ḥayālime alınca pür-cefā
yāri
Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālīm
tamām etdi (Gazel 142/4)

taḥkīk-i makām et:-

1.) Makamları soruşturmak,
incelemek.

1.1. taḥkīk-i makām et:-di, -m

Müyesser eyledi Mevlā bu ‘āciz ābd-i
nācīze
Ziyāret eyledim bir bir ki **taḥkīk-i**
makām etdim (Kaside 1/3)

taḥkīr:

1.) Aşağılama, onur kırma,
küçümseme.

1.1. taḥkīr:

Her gören **taḥkīr** ile eyler tekellüm
ḥandeler
‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan
bilmez beni (Gazel 147/6)

1.2. taḥkīrden:-den

Fiğān u nālemi **taḥkīrden** ey āfet
ḥazer eyle

İrişür gülle-i āhım ḥişārlar pāyidār
olmaz (Gazel 49/6)

taḥlīs-i girībān:

1.) Yakayı kurtarmak.

1.1. taḥlīs-i girībān:

Rāzī’i belā baḥrına ilkāya sebep ne
Taḥlīs-i girībān için elden ele
düşsem (Gazel 93/5)

taḥliye kıl:-

1.) Boşaltmak, boş hale getirmek.

1.1. taḥliye kıl:-di, -m

Gönlümü **taḥliye kıldım** yārimiñ
teşrīfine
Dem-be-dem eyler temennī cānımıñ
her kūşesi (Gazel 135/4)

taḥmīn:

1.) Yaklaşık olarak, aşağı yukarı
değerlendirme, oranlama.

1.1. taḥmīn:

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān
Ol civānıñ şaydına her bir nefes
taḥmīn tutar (Gazel 37/5)

taḥrīk eyle:-

1.) Harekete geçirmek, kıskırtmak.

1.1. taḥrīk eyle:-miş

Bırakmış fitneler bād-ı şabā zülf-i
dilārāya
Ki **taḥrīr** eylemiş tel tel tolaştırmış
tolaştırmış (**Gazel 63/4**)

taḥrīr et-:

1.) Yazma, dikte etme.

1.1. taḥrīr et-:-me, -si

Ne taḥrīre mecālīm var ne **taḥrīr**
etmesi kābil

Hezārān derdime güldüm baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/6**)

taḥrīr eyle-:

1.) Yazmak, yazıya geçirmek.

1.1. taḥrīr eyle-:-di, -m

Murād-ı ‘arz u hünlerle bir laṭife
eyledim taḥrīr

Medār-ı cümbüşe vermek şafā vü
cılve-baḥşānı (**Kıt’a 3/6**)

taḥrīr ol-:

1.) Yazmak, kaleme almak, deftere
kaydetmek.

1.1. taḥrīr ol-:-up

Cübbesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā **taḥrīr**
olup

Ādemiyet zātına vā-beste tā rüz-ı
ḥesāb (**Tarih 17/5**)

taḥrīr-i merām:

1.) Meramı ifade etmek.

1.1. taḥrīr-i merām:

Ve ‘ale’l-ḥuşūş ki fenn-i ‘arūza taṭbīk
ederek tanzīm-i kelām **taḥrīr-i**

merām bir

vefk maḳām nazm-ı lü’lü-veş intizām
eylemek aşḥāb-ı ‘irfān ve erbāb-ı
rindān ‘indinde (**Dibace 2/7**)

taḥşīl:

1.) İlim edinmek, öğrenmek.

1.1. taḥşīline:-i, -n, -e

Cüş edip deryā-şıfat sen düş kemāl

taḥşīline

Dür verir vakt-ile memlū dür ola ka’r-ı
şadef (**Gazel 72/3**)

1.2. taḥşīliñi:-iñ, -i

Nā-sezālar bezmine hem-meclis olma
kıl ḥazer

Vaktiñi **taḥşīliñi** berbād edip etme
hedef (**Gazel 72/4**)

taḥşīl et-:

1.) Kazanmak, öğrenmek, sahip

olmak. Bursalı İbrahim Razi'nin

Divanı'nda "tahassul" olarak yazılmış
ancak vezin gereği tahsil okunmuştur.

1.1. taḥşīl et-:-er

Cizyedār-zāde Efendi hem daḥi ‘izzet
be-nām

Nīk nām **taḥşīl eder** bū cedd gibi nīk
ü nām (**Tarih 37/1**)

1.2. taḥṣīl et-:-er, -se, -ñ

Bul kemāl erbābını **taḥṣīl ederseñ** sen
de fen

‘Ācizāne bu kelām çıkdı dü şakḳ-ı
ḥāmeden (**Terkib-bend 1/20**)

taḥṣīl ol-:

1.) Elde edilmek, kazanılmak.

1.1. taḥṣīl ol-:-un, -ur

Şūret ü zāhirde ma‘lūm ey civān
Nice **taḥṣīl olunur** ‘ummānda var
(**Gazel 153/6**)

taḥṣīl-i rızā-yı Bārī:

1.) Yüce Allah'ın rızasını kazanmak.

1.1. taḥṣīl-i rızā-yı Bārī:

ibrāz eylediği Mevlā'mıñ ḳudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkür ü
tezekkür ḳaşd
edinip ekşer eş‘ārım bu ḥuşūşda ibdā‘
olunduḳda **taḥṣīl-i rızā-yı Bārī**
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/10**)

taḥsīn:

1.) Beğeni, övgü.

1.1. taḥsīn:

cāniblerini geşt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
īşānda ve digerānda inşā-i eş‘ār u
tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı

kibriyānıñ yed-i ḳudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn (Dibace 4/2)

1.2. taḥsīn:

Nāz ile güftāra gelse bülbül-i gūyā
gibi
Cümlesi ḥāmūş u **taḥsīn** tūṭı-i ṭayrān
aña (**Gazel 4/7**)

1.3. taḥsīn:

Çille-i āzārını āḥ çekdiğim ra‘nā bilir
Ḥ‘āh-nā-ḥ‘āh āferīnler eyleyip **taḥsīn**
tutar (**Gazel 37/6**)

taḥsīn et-:

1.) Beğenmek, takdir etmek.

1.1. taḥsīn et-:-dik, -i

Bir alāy jāj-ḥāyı gör ki zu‘mına
üftādedir
Ḳavl-i ḥod-bīnince **taḥsīn etdiği**
‘irfāna bak (**Gazel 77/4**)

1.2. taḥsīn et-:-er

Feleklerde melekler çilleme **taḥsīn**
eder şeksiz
Daḥi Mecnūn gibi ammā cihānda
iştiḥārım yok (**Gazel 74/7**)

1.3. taḥsīn et-:-er

Ṭavrını eṭvārını **taḥsīn eder** üftādeler
Ḳāmeti gāyet bülenddir sīne meydānlı
güzel (**Gazel 88/6**)

1.4. taḥsīn et-:-er

Nīm nighle görse Behzād naqşına

taḥsīn eder

Her cihetle var leṭāfet şāh-ı ḥübānım
gibi (**Tarih 7/2**)

1.5. taḥsīn et:-er

Nīm nighle görse Behzād naqşını

taḥsīn eder

Zīynet ü ārāyış-i resmi daḥi feraḥ-fezā
(**Tarih 39/5**)

1.6. taḥsīn et:-er

Şāhib-i inşāf olan taḥsīn eder

merdānedir

Ġayriler gūş eylemezler bī-me’āl
rengīnedir (**Terkib-bend 1/21**)

1.7. taḥsīn et:-er, -em

Taḥsīn ederem şīve-i eṭvārını bir bir
Muḥriḳ ses ile dersini cānān okudukça
(**Gazel 118/3**)

1.8. taḥsīn et:-er, -ler

Feyz-i Ḥaḳ’dan feyż-yāb olmaḳdasīn
cānā meger

Yalıñız bir ben degil **taḥsīn ederler**
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

taḥsīn eyle:-

1.) Beğenmek, takdir etmek, övmek.

1.1. taḥsīn eyle:-

Eyle gel **taḥsīn eyle** ḥaḳḳında anuñ bir
du‘ā

Her gören biñ cān ile dā’im aña

sübḥān okur (**Gazel 41/3**)

1.2. taḥsīn eyle:-di

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī daḥi tārīḥ
dedi

‘Ātīfā ḥaṭṭıña **taḥsīn eyledi** ehl-i hüner
(**Tarih 12/1**)

taḥte'z-zāhir:

1.) Görünürün altı, derin mana, gizli.

1.1. taḥte'z-zāhir:

ḥaḳḳında nāzıl olan Leḳad ḥaleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me’āl-i şerīfini

taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda izḥār u (**Dibace 4/8**)

taht-gāh:

1.) Hükümdar tahtının bulunduğu yer,
başşehir, payitaht.

1.1. taht-gāh:

Pādişāh-ı ma‘nevīdir **taht-gāh** ister
göñül
Bī-zevālden muṭbıḳ bī-iştibāh ister
göñül (**Gazel 87/1**)

tak:-

1.) Takmak, bağlamak, iliştmek,
geçirmek.

1.1. taḳar:-ar

Gören bu cünbüş ü nâzı zarûrî ilticâ
eyler

Hezâr Rüstem'leri bende **taķar** bir
pehlivândır bu (**Gazel 110/3**)

1.2. taķar:-ar

Nevâzişle **taķar** zülf ü kemende
'Aceb bir fitne-i âhîr zamân bu (**Gazel 111/8**)

1.3. taķdı:-dı

Râzî-i sühân-perveri ta'n eyler eħibbâ
Elden ne gelir turesine **taķdı** o hânım
(**Gazel 92/7**)

1.4. taķdı:-dı

Turre-i zencîre **taķdı** bu dil-i dîvânemi
Bend ederken 'aqlım aldı ol muħannâ
ayası (**Gazel 140/3**)

tāk ol:-

1.) Tükenmek, bitmek, elde
kalmamak.

1.1. tāk ol:-du

Çekmeye cevriñi cāna tākātım **tāk**
oldu āh

Bu müselsel miħnetiñ her gün olur
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

1.2. tāk ol:-du

Tākātım **tāk oldu** tākāt kalmadı bende
mecāl

Dāğ dāğ oldu derünım dāğ urur
ğaddāreler (**Gazel 34/9**)

1.3. tāk ol:-du

Firākıñ hasretiyle tākātım **tāk oldu** ey
mehrū

'Aceb bir gün olur mı ki mülākāt
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

takarrüb eyle:-

1.) Yaklaşmak, yakınlaşmak,
neredeyse bir bütün olmak.

1.1. takarrüb eyle:-miş

Leblerüñ gülgünına ağzın verip eyler
ķarār

Bir **takarrüb** eylemiş kim güyiyā
yeksān ķadeħ (**Gazel 25/2**)

takarrüb kıl:-

1.) Yaklaşmak, yakınlaşmak,
neredeyse bir bütün olmak.

1.1. takarrüb kıl:-sa, -m

O güle **ķılsam takarrüb** diyü āhım
şad hezār

Yāre yār olmak için bu güfte
mübhemdir bana (**Gazel 1/6**)

tākāt:

1.) Güç, kuvvet, kudret, mecal.

1.1. tākāt:

Tākātım tāk oldu tākāt kalmadı bende
mecāl

Dāğ dāğ oldu derūnım dāğ urur
ğaddāreler (**Gazel 34/9**)

1.2. **ṭāḳat:**

Baḳmağa **ṭāḳat** ne ḳābil rūy-ı āteş-
nākına
Dīdemi pūr-hūn eden āh gözleri
şehlāsıdır (**Gazel 39/3**)

1.3. **ṭāḳatim:-im**

Çekmeye cevriñi cāna **ṭāḳatim** ṭāk
oldu āh
Bu müselsel miḥnetiñ her gün olur
mihmān baña (**Gazel 7/4**)

1.4. **ṭāḳatim:-im**

Ṭāḳatim ṭāk oldu ṭāḳat ḳalmadı bende
mecāl
Dāğ dāğ oldu derūnım dāğ urur
ğaddāreler (**Gazel 34/9**)

1.5. **ṭāḳatim:-im**

Firāḳıñ ḥasretiyle **ṭāḳatim** ṭāk oldu ey
mehrū
‘Aceb bir gün olur mı ki mülāḳat
olduğun görsem (**Müfret 19/1**)

ṭāḳat getir:- (Deyim)

1.) Dayanmak, kuvvet göstermek,
direnmek.

1.1. **ṭāḳat getir:-mek**

Vücūd-ı ādeme **ṭāḳat** **getirmek** nice
ḳābildir

Hücūmundan olurlar Zāl hemānā
cism-i insānī (**Kıt’a 3/5**)

1.2. **ṭāḳat getir:-mek**

Şīve vü nāzı müselleḡ ḳahr u istiḡnāsı
çok
Cevrine **ṭāḳat** **getirmek** emr-i muḥāl
oldu bana (**Müfret 22/1**)

ṭāḳat ḳal:- (Deyim)

1.) Gücü yetmek, dayanmak,
sabretmek.

1.1. **ṭāḳat ḳal:-ma, -dı**

Baña bī-hūde efḡān etdirirsin
Efendim **ḳalmadı** şabriña **ṭāḳat**
(**Gazel 18/6**)

1.2. **ṭāḳat ḳal:-ma, -dı**

Kār etdi benim cānıma aḡyāra
tebessüm
Ketmeylemeye **ḳalmadı** **ṭāḳat**
sitemim var (**Gazel 46/4**)

taḳdīm et:-

1.) Sunmak, arz etmek.

1.1. **taḳdīm et:-er**

Var mı bir ḥāline Rāzī şükrini **taḳdīm**
eder
Biri bu Rāzī-i ‘āciz mā‘adā degil mi yā
(**Gazel 8/5**)

taḳdīr:

1.) Allah'ın takdir ve tayini, kader, alın yazısı.

1.1. taḳdīr:

Taḳdīr ile serime böyle çalındı kalem
Ben de şehīd-i 'aşrım yār için
Kerbelā'da (**Gazel 125/4**)

1.2. taḳdīr:

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārīñ
fayda yok
Ṭālī'im ne ise **taḳdīr** yerini bulsa
gerek (**Müfret 28/1**)

1.3. taḳdīrine:-i, -n, -e

Rāzī ol naḥnū ḳasemnā beynehüm
taḳdīrine
Cümleñiñ rızḳın veren dā'im Ḥudā
degil mi yā (**Gazel 8/4**)

taḳı:

1.) Kadınların taktığı ziynet eşyası.

1.1. taḳılar:-lar

Muṭallā **taḳılar** giysün şalınsun gül-
sitān içre
Ḥasūdāñiñ dü çeşmine yeter bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

taḳıl:-

1.) Takılmak, bağlanmak.

1.1. taḳıldı:-dı

Düşüp dil kākül-i yāre giriftār olduğun
bildim

Taḳıldı zülf-i ṭarrāra hevādar olduğun
bildim (**Gazel 96/1**)

1.2. taḳıldı:-dı

Kemend-i zülf ü bendiñ **taḳıldı**
gerdānıma
Ayağım yer başar mı vāşıl oldum
murada (**Gazel 125/9**)

1.3. taḳıldı:-dı

Zen-i mekre düşenden şor cünün
iḳlīmiñ zevḳın
Taḳıldı ṭurre-i Leylī dil-i Mecnūn'ı
rām etdi (**Gazel 142/6**)

taḳrīr:

1.) Anlatmak, ifade etmek.

1.1. taḳrīr:

'Arza gir ḥālīñi 'arz et bī-zebān **taḳrīr**
ile
'Arz-ı ḥālīñ buyrulur dermān olur
civāna baḳ (**Gazel 77/3**)

1.2. taḳrīre:-e

Ne **taḳrīre** mecālīm var ne taḥrīr
etmesi ḳābil
Hezārān derdime güldüm baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/6**)

1.3. taḳrīre:-e.

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
nigāhı

Takrîre mecâl var mı diyem hâl-i
beyânım (**Gazel 92/6**)

1.4. takrîre:-e

Kim bilir hâl-i dilim **takrîre** yokdur
hîc mecâl
Keşf-i râz etmez hemân nâdâna eyler
ser-fürû (**Gazel 113/2**)

1.5. takrîre:-e

Ben ne derde uğradım **takrîre** yokdur
hîc mecâl
Derdiñe bir çâre iste bî-çâre Allâh
‘aşkına (**Gazel 131/3**)

1.6. takrîre:-e

Hâlimi **takrîre** hâcet vār mıdır şâhım
benim
Cân fedâ fermân-beri kim ey yüzi
mâhım benim (**Terci-bend 1/13**)

1.7. takrîri:-i

Hâlimi ben nice tefhîm eyleyem
takrîri güç
Gayrîler gûş eylemez âh işidenlerden
ırâğ (**Gazel 71/4**)

1.8. takrîriniñ:-i, -niñ

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmânına
Çâre var mı derdimiñ **takrîriniñ**
imkânına (**Gazel 133/1**)

takrîr et:-

1.) Anlatmak, ifade etmek.

1.1. takrîr et:-dik, -im

Saña **takrîr etdigim** dünyâ gibi
mekkâredir
Her göze bir gayrî yüzden görünür
âyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

1.2. takrîr et:-e, -me, -m

Maḥbûbeleriñ şîvede düşnâmını bilseñ
Takrîr edemem derd-i dilim biñ
kederim var (**Gazel 46/3**)

1.3. takrîr et:-er, -di, -m

Mâcerâ-yı derdimi **takrîr ederdim**
ben saña
Bir teraḥḥum eyle cânâ hâlimi şormaz
mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.4. takrîr et:-er, -di, -m

Sergüzeştim âh saña **takrîr ederdim**
neyleyim
Qahrıma tuğra çekersiñ sende
fermânım gibi (**Tarih 7/9**)

1.5. takrîr et:-e, -(y)im

Kime **takrîr edeyim** pür-melâl
aḥvâlimi
Giceler feryâdımı âh seher-gâh bilir
(**Gazel 48/6**)

1.6. takrîr et:-e, -(y)im

Kime **takrîr edeyim** derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nā-murāda (**Gazel 126/1**)

takrīr-i ‘aşk et-:

1.) Aşkı anlatmak, aşkı izah etmek.

1.1. **takrīr-i ‘aşk et-: -se, -m**

Kime **takrīr-i ‘aşk etsem** baña dīvānedir dirler

Ne mümkün ḡayre vaşf etmek ‘aceb vaşl-ı dilārāyı (**Gazel 137/4**)

takrīr-i merām:

1.) Meramı anlatmak, isteḡi dile getirmek.

1.1. **takrīr-i merām:**

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher ḥazretlerine esmā’-i mevcūdātı ve elḡāb-ı maşnū ‘atı

bi-ṭarīḡu’l-vaḡyu’l-ilhām tebyīn ü i‘lām buyurduḡda terkīb-i kelām ve **takrīr-i meram (Dibace 1/12)**

takrīr-i pend-i şādıkān:

1.) Sadık ve doḡru sözlü dostların nasihatının söylenmesi.

1.1. **takrīr-i pend-i şādıkān:**

Bir ‘aceb mecmū ‘adır **takrīr-i pend-i şādıkān**

Ḳıl naḡar ebrūsuna ebrū-yı cānānım gibi (**Tarih 7/1**)

tālān u perişān: (İkileme)

1.) Darmadaḡın ve perişan.

1.1. **tālān u perişān:**

Zülfüñ gibi ‘aḡlım daḡı **tālān u perişān**

Bend etmek içün bendeñi iḡrāra ḡaber ver (**Gazel 31/3**)

tālāna ver-:

1.) Talan etmek, yakıp yıkmak, yerle bir etmek.

1.1. **tālāna ver-: -di**

Gül yüzi gülzārını **tālāna verdi** bād-ı ḡaṭ

‘Andelib-āsā dem-ā-dem eylesün feryād ḡaṭ (**Gazel 68/1**)

tal‘at:

1.) Yüz güzelliḡi, parlaklık.

1.1. **tal‘atız: -ız**

Maḡz-ı nūruz biz dilārā ṭavrına cevvēle-veş

Şu‘lemizden feyz alır şems-i münevver **tal‘atız (Gazel 53/2)**

taleb et-:

1.) İstemek, talep etmek, ricada bulunmak.

1.1. **ṭaleb et-: -mez**

Derd ile memlū dilim dermānı **etmez** hīḡ **ṭaleb**

Devr eden cānāneden eyyām geldi
hātıra (Gazel 121/4)

taleb-kār-ı ğubār-ı pāy ol-:

1.) Ayak tozu olmayı isteyen kimse,
aşık.

1.1. **taleb-kār-ı ğubār-ı pāy ol-:-sa, -m**

Taleb-kār-ı ğubār-ı pāyın olsam
Meşāmım bûy-ı müşğ-i ezheriñdir
(Kıt'a 1/20)

tālî:

1.) Kader, talih, alın yazısı.

1.1. **tālî:-i**

Rāzi-i nā-puhteye çekme āhın bî-
hūdedir

Tālî i yāver degil bî-çāre çok sa'y
eyledi (Müfret 35/1)

1.2. **tālî'im:-im**

Ben bu gün feyż-i tecellî burcına
kıldım 'urûc

Tālî'im kuvvetde ammā kām-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/5)

1.3. **tālî'im:-im**

Vişālî çün düşüp şekke hezārān pîç u
tāb etdim

Bi-ḥamdillāh murādım **tālî'im** bahtım
kavuşdurmuş (Gazel 63/6)

1.4. **tālî'im:-im**

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārın
fayda yok

Tālî'im ne ise taqdîr yerini bulsa
gerek (Müfret 28/1)

1.5. **tālî'im:-im**

Tālî'im yāver olaydı rāz' olurdum ben
daḥi

Feyż ile memlû imiş mevcûdlara
merğûb imiş (Nazm 9/2)

1.6. **tālî'imde:-im, -de**

Vākıf oldum **tālî'imde** bir 'aceb esrāra
ben

Uğradır bahtım beni çārşāmbadan
çarşambaya (Müfret 4/1)

tālîb ol-:

1.) Talepte bulunmak, istemek.

1.1. **tālîb ol-:-al, -dan**

Ben vişāl-i bezmiñe **tālîb olaldan** ey
ṭabīb

Şām-ı ğamda bî-şurûb gūyā ki kāk
etdiñ beni (Gazel 146/3)

1.2. **tālîb ol-:-an**

Dest-res bul dāmen-i mürşide etme
ictināb

Bir nefesde kām alır **tālîb olan** medār-
ı 'aşk (Gazel 76/3)

tālîbān:

1.) Talipler, öğrenciler, isteyenler;
öğrenciler.

1.1. **ṭālibān:**

Şevk-i bezm-i cılve-gāha yār **ṭālibān**
oğur
Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān sūzān
oğur (Nazm 7/1)

ṭālibān-ı Hakk:

1.) Allah'tan medet umanlar.

1.1. **ṭālibān-ı Hakk:**

Ṭālibān-ı Hakk'a bünyād oldu bu
ma'bed-i cedīd
Āsitān-ı pīre yüz sür edegör her dem
kıyam (Tarih 14/9)

ṭālibān-ı tāt:

1.) İbadet etmek isteyenler, kullar.

1.1. **ṭālibān-ı tāt:**

Bir 'ibādet-hānedir ki **ṭālibān-ı tāt**
Cāmi'-i vālā-yı dil-keş her şalāt bābı
güşā (Tarih 8/5)

ta'lim:

1.) Öğrenme, öğretme.

1.1. **ta'lim:**

bi-tevfıku'l-mennān eshel ü āsān
olacak
evlād u zürriyātına daḥi bi-fāzillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭkı ve
ta'lim ü (Dibace 1/14)

ta'lim eyle-: (Deyim)

1.) Öğretmek, belletmek.

1.1. **ta'lim eyle-:-di**

Kendi **ta'lim** eyledi dil şaydını cānān
baña
Ben çerāğ oldum sevilme resm-içün
maḥbūbeme (Müfret 17/1)

ta'lim-i zülāl-ı kevser:

1.) Tatlı ve güzel kevser suyunu
içenler; Hz. Muhammed'e itaat
edenler.

1.1. **ta'lim-i zülāl-ı kevser:-iñ, -dir**

Şehādetle eden ihyā-yı Ādem
Ki **ta'lim-i zülāl-ı kevseriñdir** (Kıt'a
1/10)

tām:

1.) Eksiksiz, kesintisiz, bütün, tüm.

1.1. **tām:**

Söyledim **tām** mışra' tārīḥ Rāziyā
teşrīfine
Oldu İbrāhīm Pāşā Bursa'ya 'ālī vezīr
(Tarih 27/2)

1.2. **tām:**

Cigerden āh edip Rāzī dedi fevtine
tām tārīḥ
Raḥīme Hānım'a Allāh cinān eyleye
me'vā (Tarih 43/5)

tām et-:

1.) Tam olarak bitirmek.

1.1. **tām et:-di, -m**

Құлına cānib-i Hақ’дан bu bir ihsān-ı
zebānī

Hicāzıñ sırrına vākıf olup ‘aqlımı **tām**
etdim (Kaside 1/4)

tamām:

1.) Bitme, tamamlanma, sona erme.

1.1. **tamām:**

Mekteb-i hüsnüñde Rāzī oқusun
dersin **tamām**

Ezber etmek niyyeti hıfz eylemek
endīşesi (**Gazel 135/5**)

1.2. **tamām:**

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

1.3. **tamām:**

Söz tamām oldu efendim söz **tamām**
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamām
(**Mesnevi 1/25**)

1.4. **tamām:**

Söz tamām oldu efendim söz tamām
Yüz çevirdi dostlarımız yüz **tamām**
(**Mesnevi 1/25**)

1.5. **tamām:**

Hiredār etdi dü dīdem gül cemāl-i
pertevi

Nūr-ı maḥẓ olmuş güzellik mesnedin
tutmuş **tamām (Müfret 20/1)**

1.6. **tamāmız:-ız**

Eger bir laḥẓa yāri görmez isem
Firāk ile bilā-şüphe **tamāmız (Gazel**
54/5)

tamām et:-

1.) Tamamlamak, bitirmek, sonunu
getirmek.

1.1. **tamām et:-di**

Der-āgūş-ı ḥayālime alınca pür-cefā
yāri

Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālīm
tamām etdi (Gazel 142/4)

1.2. **tamām et:-di, -m**

Açıp derd-i derūnum kışşasın bir bir
tamām etdim

Dil-i nā-şādımı şād etmege Rāzī niyāz
etmiş (**Gazel 64/5**)

1.3. **tamām et:-di, -m**

Mi’eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren

Şürūt üzre farīzī ḥaccı tekmīlen
tamām etdim (Kaside 1/2)

1.4. **tamām et:-miş**

‘Aceb dördi **tamām etmiş** var ise
şimdi ‘ālemde
Mu‘īni yāveri olsun Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh (Kıt’a 2/4)

1.5. tamām et-:-miş

Bu işāret üzre şāh-ı menkabet ‘ālī
cenāb
Bā-hulūş ihyāsına fermān edip **etmiş**
tamām (Tarih 14/13)

tamām eyle-:

1.) Tamamlamak, bitirmek, sonunu
getirmek.

1.1. tamām eyle-:-r

Bī-kes ü bīçāre-gāna eyler imdād u
kerem
Hātır-ı vīrānesin ta‘mīr ile **eyler**
tamām (Tarih 37/4)

tamām ol-:

1.) Tamamlanmak, bitmek, tükenmek,
eksiksiz olmak.

1.1. tamām ol-:-du

Benim hālim **tamām oldu** efendim
baña raḥm eyle
Yeter āhım füzūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (Gazel 55/2)

1.2. tamām ol-:-du

Şorma benim derd-i dilim āh āh
Hālcağızım ğayri **tamām oldu** gel
(Gazel 83/6)

1.3. tamām ol-:-du

Saňa cevır ü cefā resmi **tamām oldu**
diyü dilber
Yeminler eyledi gūyā merāmımca
ināndırdı (Gazel 141/4)

1.4. tamām ol-:-du

Tamām oldu cenābıñda nübüvvet
Şefā‘at mücrimāna siperindir (Kıt’a
1/3)

1.5. tamām ol-:-du

Söz **tamām oldu** efendim söz tamām
Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamām
(Mesnevi 1/25)

1.6. tamām ol-:-du

Beni terk etdigiñ bildim diliñ kimlerle
rām oldu
Saňa inşāf vere Allāh benim hālim
tamām oldu (Terci-bend 2/14)

tamğa-dār ol-:

1.) Mühürdar olmak, padişahın
akçelerini basan kimse olmak.

1.1. tamğa-dār ol-:-du

Püte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān

Sikke-i sultāna geldi **ṭamğa-dār oldu**
göñül (**Gazel 85/8**)

ta‘mīn:

1.) Tamir.

1.1. ta‘mīne:-e

Bez̤-i maḳdūr eyleyip **ta‘mīne** kıldı
ihtimām

Eyleye ecr ile me‘cūr Ḥaḳ anı rûz-ı
cezā (**Tarih 9/5**)

ta‘mīr:

1.) Bozuk şeyi düzeltme, yapılan bir
yanlış, kusuru düzeltmeye çalışma,
onarma.

1.1. ta‘mīr:

ta‘mīr ü tesellā-yı ḥāṭır-ı kesīr için
‘aḳl-ı ḳaṣīrimle ‘indī ve ḳannī eş‘ār u
ebyāta şürū‘ u
meşḡūliyetime bādī vü bā‘iş olacak
(**Dibace 3/11**)

1.2. ta‘mīr:

Rāziyā tārīḥ ile bir de du‘ā maṭlûb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i **ta‘mīr** ile ābād
eden (**Tarih 28/1**)

1.3. ta‘mīr:

Bī-kes ü bīçāre-gāna eyler imdād u
kerem

Ḥāṭır-ı vīrānesin **ta‘mīr** ile eyler
tamām (**Tarih 37/4**)

1.4. ta‘mīre:-e

Bu vīrān göñlümü **ta‘mīre** va‘diñ var
idi şāhım

Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

1.5. ta‘mīrine:-ine

Cevherī tārīḥ dedi **ta‘mīrine** Rāzī
hemān

Ne laṭīf bünyād-ı cāy-ı cāmī‘-i
Erṭuḡrul’uñ (**Tarih 10/1**)

ta‘mīr eyle:-

1.) Bozuk şeyi düzeltmek, eski şeyi
düzeltip yeni haline getirmek,
onarmak.

1.1. ta‘mīr eyle:-

Pek ḥarāb oldu derūnı Rāzi-i bī-
çāreniñ

Eyle bir **ta‘mīr** efendim Ka‘be-i ‘ulyā
gibi (**Gazel 148/9**)

ta‘mīr ol:-

1.) Onarılmak, düzeltilmek,
yenilenmek.

1.1. ta‘mīr ol:-du

Ḥākimi Şākir Muḥammed Efendi
nām-āveriñ

Himmetiyle **oldu ta'mīr** ma'bed-i
Sübḥāna bak (Tarih 20/5)

1.2. ta'mīr ol:-un, -du

Geldi şakḳ-ı ḥāmeye Rāzī dedim
tārīḥini
Eski ḥammām yeñiden **ta'mīr olundu**
pek laṭīf (Tarih 50/2)

1.3. ta'mīr ol:-un, -du

Rāziyā bā ile yazdım söyledim tārīḥini
Eski ḥammām yeñiden **ta'mīr olundu**
pek laṭīf (Tarih 51/1)

ta'n et:-

1.) Kınamak, ayıplamak.

1.1. ta'n et:-en, -ler

Ben senin gibi cefākār dilbere dil
vermedim

Ta'n edenler āhımı āh yārimi bilmez
benim (Nazm 2/2)

ta'n eyle:-

1.) Kınamak, ayıplamak, hor görmek.

1.1. ta'n eyle:-me

Miṣāl-i Mecnūn'a döndüm baña **ta'n**
eyleme zāhid
Düşersem ḡam degildir ben bu 'aşḳ ile
hemān nāre (Gazel 122/2)

1.2. ta'n eyle:-r

Kimseler raḥm eylemezler bī-kese ḥālī
'aceb

Her gören bir ta'n-ı āḥer ile **ta'n eyler**
baña (Gazel 9/2)

1.3. ta'n eyle:-r

Rāzī-i süḥan-perveri **ta'n eyler** eḥibbā
Elden ne gelir ṭurresine taḳdı o ḥānım
(Gazel 92/7)

ta'n-ı āher:

1.) Bir başka ayıplama, bir başka
sövme.

1.1. ta'n-ı āher:

Kimseler raḥm eylemezler bī-kese ḥālī
'aceb

Her gören bir **ta'n-ı āḥer** ile ta'n eyler
baña (Gazel 9/2)

tanzīm et:-

1.) Düzenlemek, tertiplemek.

1.1. tanzīm et:-mek, -e

Ḥāne-i kāṣānesinde ḥücre **tanzīm**
etmege

Ḳıldı niyyet ber-murād etdi anı ism-i
selām (Tarih 37/7)

tanzīm-i kelām:

1.) Söz düzenlemek.

1.1. tanzīm-i kelām:

Ve 'ale'l-ḥuṣūṣ ki fenn-i 'arūza taṭbīḳ
ederek **tanzīm-i kelām** taḥrīr-i merām
bir
vefḳ maḳām nazm-ı lü'lü-veṣ intizām

eylemek aşhâb-ı 'irfân ve erbâb-ı
rindân 'inde (Dibace 2/7)

tanzîr et-:

1.) Nazire yazmak.

1.1. **tanzîr et-:-e, -mez**

Râziyâ 'Avni'ye **tanzîr edemez** senin
şî'riñ

Dir isem remz-i sühân-perverimi dâl
olmaz (**Gazel 58/7**)

2.) Benzetmek.

2.1. **tanzîr et-:-er, -se, -ñ**

Es'ada **tanzîr edersen** Râziyâ
güftârıñı

İnce bil şırma kemerle hâre kâftânlı
güzel (**Gazel 86/5**)

2.2. **tanzîr et-:-mek, -e**

Hâzret-i vâşîfî **tanzîr etmege** kıldım
merâm

Râziyâ bî-çârelikle çâredâr oldu gönül
(**Gazel 85/9**)

târ et-:

1.) Karanlık yapmak, dar etmek.

1.1. **târ et-:-er**

'Uyûbım setr için teslîm-i rûh etmek
niyâzımdır

Cihânı başıma teng eyleyip hem **târ**
eder bahtım (**Gazel 89/2**)

tar ol-:

1.) Dar etmek, eziyet vermek, sıkıntıya
düşürmek.

1.1. **tar ol-:-du**

Anuñ derd ü firâkıyla 'aceb aşüfte hâl
oldum

Cihân başıma **tar oldu** baña cevriñ
müdâm etdi (**Gazel 142/2**)

tarak:

1.) Konu, ilgi, alaka.

1.1. **tarakdan-:-dan**

Bu **tarakdan** Râziyâ feyzîñ seniñ yok
egledüm

Meclis-i aḥbâbda sen hâzır-cevâb
olmak ne güc (**Gazel 24/9**)

ta'rîf et-:

1.) Tarifini yapmak, ne ve nasıl
olduğunu anlatmak, tanımlamak, izah
etmek, açıklamak.

1.1. **ta'rîf et-:-dik, -im**

Ser-fürû eyler görenler düş olup
gîsûsına

Saña **ta'rîf etdiğim** ol dilber-i ra'nâ
ola (**Gazel 134/2**)

1.2. **ta'rîf et-:-em**

Nice **ta'rîf edem** derd-i dilim ey bî-
vefâ bilmem

Beni Mecnûn kıyâs eyler görenler pîç
u tabımdan (**Müfret 100/1**)

1.3. ta‘rîf et:-em

Ben ne hâcet vaşını **ta‘rîf edem** ebyât
ile

Oldu necm-i bahtı der-burc-ı sa‘id
devlet-me‘âb (**Tarih 17/8**)

1.4. ta‘rîf et:-er

Bir şefî‘im yok beni sultânıma **ta‘rîf eder**

Bu meşeldir öksüz oğlan nâfesin kendi
keser (**Matla 4/1**)

1.5. ta‘rîf et:-e, -(y)im

Hâk u bâb u manzarı vaşında ‘âciz
şâ‘irân

Nice **ta‘rîf edeyim** evşâfını cânâ saña
(**Tarih 8/6**)

1.6. ta‘rîf et:-mek, -e

Ben ne hâcet saña **ta‘rîf etmege** bu
şiveyi

Zatına ihsân olunan mâye-i ‘irfândadır
(**Gazel 45/2**)

1.7. ta‘rîf et:-mek, -e

Vaqt-i hâli saña **ta‘rîf etmege** yokdur
cevâz

Sen tefekkür eyleyip mîzâna çek ‘irfân
ile (**Müfret 49/1**)

ta‘rîf ol:-

1.) Açıklamak, tarif etmek, izah
etmek.

1.1. ta‘rîf ol:-maz

Ta‘rîf olmaz sırr-ı ‘aşkı eylesem şerh
ü beyân

Bir belâdır kimseler vâkıf değil
lezzâtına (**Müfret 7/1**)

1.2. ta‘rîf ol:-un, -maz

Göñül **ta‘rîf olunmaz** bir belâdır
Ki zîrâ şerhe gelmez mâcerâdır (**Nazm 11/1**)

târîh:

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla söylenmiş
mısra, beyit veya manzume.

1.1. târîh:

Bu Mîr Aḥmed'in cem‘iyetine Râziyâ
târîh

Hesâb et lafz-ı târîh hemân ma‘lûm
olur ol an (**Tarih 5/7**)

1.2. târîh:

Şüphesiz **târîh** ile Râzî du‘â eyler
hemân

Ola İsmâ‘îl Ḥayrî dü cihânda kâm-yâb
(**Tarih 17/10**)

1.3. târîh:

Râziyâ **târîh** ile bir de du‘â maṭlûb
eder

Dergeh-i sa‘diyye’i ta‘mîr ile âbâd
eden (**Tarih 28/1**)

1.4. **tārīḥiñ:-iñ**

Bir niyāz eyler bu Rāzī **tārīḥiñ**
itmāmına

Nāzlı yārānı müşerref eyle cānānım
gibi (**Tarih 7/11**)

1.5. **tārīḥine:-i, -n, -e**

Rāziyā **tārīḥine** dūrdāne tārīḥ
söyledim

Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī ḥabbezā behcet-
fezā (**Tarih 9/11**)

1.6. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Mücevherle müzeyyen eyledim
tārīḥini Rāzī

Hemān ‘izz ü kerem ile Ğanīme geldi
dünyāya (**Tarih 3/1**)

2.) Bir olayın meydana geldiği gün ve
yıl.

2.1. **tārīḥim:-im**

Ölür isem ḥod yerim ḥāzır benim
‘İzzetim vār **tārīḥim** ḥāzır benim
(**Mesnevi 1/22**)

2.2. **tārīḥini:-i, -n, -i**

Rāziyā eyler du‘ā dā‘im saña
Vāşıfıñ **tārīḥini** göndür bana
(**Mesnevi 1/23**)

2.3. **tārīḥiyle:-i, -(y)le**

tārīḥiyle İsmā‘īl nām ḳal‘asında
muḥārebede ğalebe-i küffār ḥāk-sār

ķızılbaş bed-ma‘āş

vāķī‘ olup biraz rüfeķā-yı mü‘minin ü
aḥillā-i müslimīn ile der-dest-i kefere
esīr (**Dibace 3/5**)

tārīḥ de:-

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla tarih düşürmek.

1.1. **tārīḥ de:-di**

Du‘ā ile **dedi** mīlādına **tārīḥini** Rāzī
Sa‘īde Ḥānım’ı Mevlā dü ‘ālemde be-
kām eyle (**Tarih 2/1**)

1.2. **tārīḥ de:-di**

Ḥarf-i cevherdār ile Rāzī görüp **tārīḥ**
dedi
Ḥaḳ bu söz cāmi‘-i Tayyār pür şafā
beyt-i Ḥudā (**Tarih 8/13**)

1.3. **tārīḥ de:-di**

Cevherī **tārīḥ dedi** ta‘mīrine Rāzī
hemān
Ne laṭīf bünyād-ı cāy-ı cāmi‘-i
Erṭuĝrul’uñ (**Tarih 10/1**)

1.4. **tārīḥ de:-di**

Ḥarf-i cevher-dār ile Rāzī daḥi **tārīḥ**
dedi
‘Ātīfā ḥaṭṭıñna taḥsīn eyledi ehl-i hüner
(**Tarih 12/1**)

1.5. **tārīḥ de:-di**

Nüş edip bir cür‘asın Rāzī **dedi**

tārīhini

Tekye-i dāru’s-selāma sürdi yüz mā’-i
zülāl (**Tarih 15/1**)

1.6. tārīh de:-di

Harf-i menkūt ile Rāzī fevtine tārīh
dedi

Ya hu Mīr Muştafā’ya fātiha ihlāş ile
(**Tarih 16/2**)

1.7. tārīh de:-di

Āh edip menkūt ile Rāzī daḥi **tārīh**
dedi

Bu ān oldu beḳā oḡlum Muḥammed
Sa‘īd’e mekān (**Tarih 25/5**)

1.8. tārīh de:-di

Dört taraftan çıkdı züvvār Rāziyā
tārīh dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan ‘azm-i me’vā
eyledi (**Tarih 31/1**)

1.9. tārīh de:-di

Harf-i menkūt ile Rāzī bendesi tārīh
dedi

‘Abbās Ḥātem-i zamān yapıdı sarāy
nām-fezā (**Tarih 39/13**)

1.10. tārīh de:-di

Dedi menkūt ile Rāzī anuñ fevtine
tārīhin

Züleyḥā ‘azm-i rāh etdi bugün firdevse
yā ‘adne (**Tarih 42/1**)

1.11. tārīh de:-di

Cigerden āh edip Rāzī **dedi** fevtine
tām **tārīh**

Raḥīme Ḥānım’a Allāh cinān eyleye
me’vā (**Tarih 43/5**)

1.12. tārīh de:-di, -m

Düşünce bir muḥabbet gönlüme Rāzī
dedim tārīh

Vefā-yı nāz u ‘ismetle Raḥīme geldi
dünyaya (**Tarih 1/1**)

1.13. tārīh de:-di, -m

Bu sa‘ādet-ḥāneniñ resmine **tārīhin**
dedim

Māşāallāh resm-i zībā cāy-ı ‘ālī dil-
güşā (**Tarih 4/2**)

1.14. tārīh de:-di, -m

Ḥān Selīm ābād edince Rāziyā **tārīh**
dedim

Eyledi Maḥmūd Efendi tekyesin
dārü’s-selām (**Tarih 14/20**)

1.15. tārīh de:-di, -m

Harf-i cevherdār ile Rāzī **dedim**
tārīhini

Kemāl ü ḥilm ü ‘işmetle Edībe eyledi
teşrīf (**Tarih 19/1**)

1.16. tārīh de:-di, -m

Resm-i zībāsın görünce Rāziyā **tārīh**
dedim

Eski cāmi‘ yeñilendi kudret-i Yezdāna
bak (Tarih 10/7)

1.17. tārīḥ de:-di, -m

Geldi şakḳ-ı ḥāmeve Rāzī **dedim**
tārīḥini

Rūḥını Bārī’ye teslīm eyledi bu nev-
civān (Tarih 22/1)

1.18. tārīḥ de:-di, -m

Bir niyāz ile mücevher Rāziyā **tārīḥ**
dedim

Mīr Raḥmī kıldı iḥyā ḥücre’-i zīnetle
ḥüb (Tarih 24/1)

1.19. tārīḥ de:-di, -m

Ḥarf-i menḳūṭ ile Rāzī āḥ edip **tārīḥ**
dedim

Yā İlāhī ‘azm-i ‘uḳbā eyledi ‘Ārif Ağā
(Tarih 33/1)

1.20. tārīḥ de:-di, -m

Geldi şakḳ-ı ḥāmeve Rāzī **dedim**
tārīḥini

Eski ḥammām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laṭīf (Tarih 50/2)

1.21. tārīḥ de:-dir, -di

Cevherī **tārīḥ dedirdi** Rāziyā bir er
gelip

Bu ‘atīḳ naḳşibendi ma‘bedin kıldı
cedīd (Tarih 13/2)

tārīḥ di:-

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla tarih düşürmek.

1.1. tārīḥ di:-di, -m

O maḥbūb-ı cihān-ārā içün Rāzī **didim**
tārīḥ

Şu gūnā gel kıyās eyle meh-i enver o
Mehpāre (Tarih 6/9)

1.2. tārīḥ di:-dü, -m

Ref‘ edip iki elim Rāzī hemān **tārīḥ**
didüm

Ola İsmā‘īl Ḥayrī bu cihānda kām-yāb
(Tarih 17/9)

tārīḥ düş:-

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla tarih düşürmek;
noktalı harflere göre tarih yazmak.

1.1. tārīḥ düş:-di

Düşdi bir menḳūṭi **tārīḥ** Rāziyā eyler
hesāb

Kıldı pāşā-yı Muḥammed ‘Ārif
‘uḳbāya ḥirām (Tarih 21/7)

1.2. tārīḥ düş:-di

Düşdi bir dürdāne **tārīḥ** Rāziyā
mīlādına

Māhir’i ‘ārif zamānıñ yāveri ḡaffār ola
(Tarih 46/1)

1.3. tārīḥ düş:-di

Düşdi şakḳ-ı ḥāmeden dürdāne **tārīḥ**

Rāziyā

Nazmiyā liḥyeñ sefid olmaḳ revādır

luṭf ile (**Tarih 48/1**)

1.4. tārīḥ düş-:-ür, -dii, -m

Bir **düşürdüm** Rāziyā mīlādınıñ

tārīḥini

Gülsitān-ı dehre geldi Rāmiz-i ‘ālī-

mizāc (**Tarih 49/1**)

tārīḥ eyle-:

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla tarih düşürmek.

1.1. tārīḥ eyle-:-di, -m

Bursa'ya teşrīfīne ben **eyledim tārīḥ**

murād

Bir elif derdine düşdüm gūyiyā cānım

gibi (**Tarih 7/10**)

tārīḥ söyle-:

1.) Bir olayın oluş zamanını bildirmek
üzere ebced hesabıyla tarih düşürmek.

1.1. tārīḥ söyle-:-di

Bu zībā ma‘bedi Rāzī görünce **söyledi**

tārīḥ

Sinān Big cāmi‘ini Mīr Mīrzā yapdı

mīrāne (**Tarih 11/1**)

1.2. tārīḥ söyle-:-di

Ḥarf-i menḳūt ile Rāzī **söyledi**

tārīḥini

‘Azm-i cennet eyleye Ḥüsniye Ḥānım

yā ‘Azīz (**Tarih 26/5**)

1.3. tārīḥ söyle-:-di

Rāzī-i kemter gedā dürdāne **tārīḥ**

söyledi

Ḥabbezā bir oṭa bünyād eyledi ‘izzet

be-nām (**Tarih 37/11**)

1.4. tārīḥ söyle-:-di, -m

Rāziyā tārīḥine dürdāne **tārīḥ**

söyledim

Cāmi‘-i vālā-yı ‘ālī ḥabbezā behcet-

fezā (**Tarih 9/11**)

1.5. tārīḥ söyle-:-di, -m

Rāziyā mīlādına dürdāne **tārīḥ**

söyledim

Ḥüsniye Ḥānım müşerref kıldı mihr-i

edebī (**Tarih 18/1**)

1.6. tārīḥ söyle-:-di, -m

Ḥarf-i menḳūt ile Rāzī **söyledim**

tārīḥini

Geldi meydān-ı cihāna Seyyid Aḥmed

nev-naẓīf (**Tarih 23/1**)

1.7. tārīḥ söyle-:-di, -m

Söyledim tām mışra‘ **tārīḥ** Rāziyā

teşrīfīne

Oldu İbrāhīm Pāşā Bursa'ya ‘ālī vezīr

(**Tarih 27/2**)

1.8. tārīḥ söyle-:-di, -m

Rāziyā dürdāne **tārīh** söyledim

bünyādına

Dil-güşā kāşāne kıldı ‘İzzetā bu
mesnede (**Tarih 29/1**)

1.9. tārīh söyle:-di, -m

Söyledim menķūtī tārīh fevtine Rāzī
hemān

Edībe Hānım cihāndan vāşıl oldu
cennete (**Tarih 32/1**)

1.10. tārīh söyle:-di, -m

Harf-i menķūt ile Rāzī söyledim
tārīhini

Es‘ad Hātem-i zamān oldu yine qahhār
vezīr (**Tarih 35/1**)

1.11. tārīh söyle:-di, -m

Söyledim dürdāne **tārīh** Rāziyā
mīlādına

Rābi‘a Hānım’la şādān kıldı çün Allāh
bugün (**Tarih 40/1**)

1.12. tārīh söyle:-di, -m

Söyledim dürdāne **tārīh** fevtine Rāzī
hemān

Rābi‘a Hānım cihāndan ‘azm-i cennet
eyledi (**Tarih 41/1**)

1.13. tārīh söyle:-di, -m

Mücevherle müzeyyen söyledim
tārīhini Rāzī

Şeref verdi kudūmiyle cihāna Tayyibe
Hānım (**Tarih 45/1**)

1.14. tārīh söyle:-di, -m

Söyledim menķūtī **tārīh** Rāziyā
mīlādına

Āmire Hānım’la tezyīn eyledi bezm-i
felek (**Tarih 47/1**)

1.15. tārīh söyle:-di, -m

Rāziyā bā ile yazdım söyledim
tārīhini

Eski hāmmām yeñiden ta‘mīr olundu
pek laţīf (**Tarih 51/1**)

1.16. tārīh söyle:-di, -m

Seyyid İbrāhīm Rāzī ketḥūdā-yı yāveri
Söleyip **tārīhini** eyler du‘ā rūz-ı
kıyām (**Tarih 21/6**)

tārīh-i kaşide:

1.) Kaside şeklindeki tarih.

1.1. tārīh-i kaşide:

Hediye eyleyip **tārīh-i kaşide**
söyledim ammā

Ricā-mendim kuşurum ‘afv ede şimdi
sūḥandārān (**Tarih 5/6**)

tarīk:

1.) Yol.

1.1. tarīkden:-den

Rāziyā meyl etmedim ben tāzeye bu
bir każā

Aldı gönlüm ol **tarīkden** pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

tarik-i Hak:

1.) Allah'ın yolu, doğru yol, hakikat yolu.

1.1. tarik-i Hak:-a

Ser-i kâfilemiz kuṭb-ı zamândır

Tarik-i Hak'a gider reh-nümâmız
(Gazel 54/2)

tarz-ı tevķir:

1.) Yüce tarz, ulu yol.

1.1. tarz-ı tevķir:-in

Bir feṣāhatle belāgat var anuñ zātında
kim

Tarz-ı tevķirin görenler şandılar
'Osmān okur (Gazel 41/2)

tasarruf:

1.) Bir şeye sâhip olma ve sâhip
olduğu şeyde hüküm yürütme yetkisi.

1.1. tasarruf:

Şüret ü ma'nide ancak hep **tasarruf**
Hak-ile

İstesen maṣṣūdını destiñ açıp
Sübḥān'a tut (Gazel 16/2)

tasarruf eyle:-

1.) Bir malın sahibi olmak, onu
istediği gibi kullanmak, müdahalede
bulunmak.

1.1. tasarruf eyle:-di

Ġarib etdi diyār-ı āhiriñ hemyāzesi
gerçi

Taşarruf eyledi dil mülkine şāhib-
bilād oldu (Gazel 145/3)

taşarruf kıl:-

1.) Bir şeye sahip olmak ve sahip
olduğu şeyi istediği gibi kullanmak.

1.1. taşarruf kıl:-sa

Kim vücūd şehrine **kılsa taşarruf**
zāhidā

On sekiz biñ 'ālemiñ ḥāline eyler
ıttılā' (Müfret 58/1)

taşavvur eyle:-

1.) Düşünmek, tasavvur etmek,
sanmak.

1.1. taşavvur eyle:-me, -m

Gönlüme ḥaḳdır gelen dünyā ne nāz
eyler baña

Hic **taşavvur eylemem** 'ālem niyāz
eyler bana (Gazel 11/1)

taşavvur ol:-

1.) Zihinde canlandırmak, tahayyül
etmek.

1.1. taşavvur ol:-ur

Efendim hep **taşavvurlar olur** ammā
neden soñra

Murādım dil-ḥāhını bulur ammā
neden soñra (Gazel 127/1)

taşnîf-i fûnûn:

1.) Fen ilmlerini tasnif etmek, kitaplaştırmak.

1.1. taşnîf-i fûnûn:-a

levâzımından ba‘z olan feşâhat-ı fi‘l-
kelâm belâgat-ı fi‘l-mütekellim işâbet-
i bi‘l-‘ulûm
kemâlat-ı fi‘l-‘âlim ve te‘lîf-i ‘ulûm ve
taşnîf-i fûnûna iktidâr ve bunlar
emsâli (**Dibace 2/2**)

taşvîr:

1.) Bir şeyi resim gibi göz önüne
gelecek şekilde ayrıntıları ile anlatma.

1.1. taşvîr:

câhiblerini geşt ü güzâr ederek hûkûk-ı
îşânda ve digerânda inşâ-i eş‘âr u
tavşîfât u
tevârîh ü medhiyât u hâzret-i cenâb-ı
kibriyânın yed-i kudretiyle **taşvîr** ü
tahsîn (**Dibace 4/2**)

taşvîr et:-

1.) Ayrıntılı şekilde anlatmak, şekil,
suret vermek, resmetmek.

1.1. taşvîr et:-en

Qâbil-i tefhîm degildir Râziyâ evşâfı
hîç
Şüretin **taşvîr eden** ressâma kıldım
ilticâ (**Gazel 10/5**)

taş:

1.) Taş, kaya, sert cisim, müşkül
durum.

1.1. taş:-a

Başı **taş** tokanmış vaqt-i hâli
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte kalmış ol me‘âli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

1.2. taş:-a

Şakın terk-i diyâr etme başın bir **taş**
gelmezse
Çekilmez gurbetin kahrı zarûrî başa
gelmezse (**Matla 5/1**)

tâş dik:-

1.) Türlü alanlarda üstün başarı
gösteren kimselere değerbilirlik
göstermek.

1.1. tâş dik:-en

Bu çarh-ı bî-vefâda **tâş diken** bir şüh-ı
zîbâsın
Benim âhım sütûn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/4**)

tatbîk et:-

1.) Uygulamak.

1.1. tatbîk et:-erek

Ve ‘ale’l-huşûş ki fenn-i ‘arûza **tatbîk**
ederek tanzîm-i kelâm tahrîr-i merâm
bir

vefķ maķām nazm-ı lü'lü-veş intizām
eylemek aşķāb-ı 'irfān ve erbāb-ı
rindān 'indinde (**Dibace 2/7**)

tatlı cān:

1.) Tatlı can, narin, nazik can.

1.1. **ṭath cān:-ım, -dan**

Sūziş-i 'aşķ ile yandım çāre Allāh
'aşķına

Ṭath cānımdan uşandım çāre Allāh
'aşķına (**Gazel 131/1**)

tavāf u sa'y: (İkileme)

1.) Tavaf ve sa'y.

1.1. **ṭavāf u sa'y:-i**

Kuşūrum 'afvını Hāk'dan temennī
eyledim dilden

Ṭavāf u sa'yi tekmīl eyledim beytū'l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

tavır:

1.) Bir olay, bir durum karşısında
kişinin takındığı davranış; Eda,
hareket, suret, tarz.

1.1. **ṭavırına:-ı, -n, -a**

Maḥż-ı nūruz biz dilārā **ṭavırına**
cevvāle-veş

Şu'lemizden feyż alır şems-i
münevver ṭal'atı (**Gazel 53/2**)

1.2. **ṭavırına:-ıñ, -a**

A'lā yaraşur **ṭavırına** ey Yūsuf-ı şānī
Ki cāmelerin berk-i gül ü
yāsemenimden (**Gazel 104/5**)

1.3. **ṭavırını:-ı, -n, -ı**

Ṭavırını eṭvārını taḥsīn eder üftādeler
Kāmeti gāyet bülenddir sīne meydānlı
güzel (**Gazel 88/6**)

ṭavr u edā: (İkileme)

1.) Tutum ve davranış.

1.1. **ṭavr u edā:**

Ülfet-i sābıķa düşmez etdiğiñ **ṭavr u**
edā

Şaydıña düşdüm düşeli derd-nāk etdiñ
beni (**Gazel 146/5**)

ṭavr u eṭvār: (İkileme)

1.) Tavır ve tutumlar.

1.1. **ṭavr u eṭvār:-ıñ**

Müsellem bir güzelsiñ **ṭavr u eṭvārıñ**
levendāne

Ṭolanmış kākülün cānā hemān kāfūr-ı
gerdana (**Terci-bend 2/4**)

ṭavr-ı eb'ad:

1.) Uzak tutan davranış.

1.1. **ṭavr-ı eb'ad:**

olmağla ḥamdillāh ḥılķat-i ezeliyyem
ve ṭabī'at-ı garīziyyem **ṭavr-ı eb'ad**
ṭavr-ı kābil
isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr

ile müzdād u şeref-ķarīn ü rifʿat-bīn
olduğın a (**Dibace 3/15**)

ṭavr-ı kâbil:

1.) Kabul edici tutum.

1.1. ṭavr-ı kâbil:

olmağla ḥamdillāḥ ḥilkāt-i ezeliyyem
ve ṭabīʿat-ı ġarīziyyem ṭavr-ı ebʿad

ṭavr-ı kâbil

istiʿdād u dem-be-dem izdiyād-ı kadr
ile müzdād u şeref-ķarīn ü rifʿat-bīn
olduğın a (**Dibace 3/15**)

ṭavr-ı nā-hemvār:

1.) Uygunsuz tavırlar.

1.1. ṭavr-ı nā-hemvār:

Serserī gezme cihānda feyze merbūd
her murād

Ṭavr-ı nā-hemvār ile devlet-meʿāb
olmağ ne güc (**Gazel 24/6**)

tavşif:

1.) Özelliklerini, niteliklerini söyleme,
dile getirme.

1.1. tavşif:

buyurdığı ʿālim insānı ve bā-ḥuşuş
nevʿ-ı insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥūbān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīkat bā-
ʿaşḳ-ı mutlak **tavşif** (**Dibace 4/4**)

tavşifāt:

1.) Tasvifler, nitelikler, vasıflar,
ilimler.

1.1. tavşifāt:

cāniblerini geşt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
iṣānda ve digerānda inşā-i eşʿār u

tavşifāt u

tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i ḳudretiyle taşvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/1**)

ṭayrān:

1.) Kuş.

1.1. ṭayrāna:-a

Ger şorarsañ Rāzi-i bī-ḫāreniñ āram-
gehiñ

Bir kebüter gibi ben **ṭayrāna** açdım
perr ü bāl (**Gazel 84/5**)

ṭayyār:

1.) Kuş.

1.1. ṭayyār:

Hemān **ṭayyār** gibi geşt ü güzār et
ʿālemi Rāzī

Vezāret derdine düşme ʿadālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

ṭayy-ı mekân:

1.) Mekânı, mesafeyi atlatırcasına
geçmek.

1.1. ṭayy-ı mekân:-ım, -dan

Cünün iklimine **ṭayy-ı mekânımdan**
haber şorma
Müsel sel turreñe düşvâr olan
dīvânelerden şor (**Gazel 40/4**)

Tayyibe Hânım:

1.) Tayyibe Hânım: (Cizyedarzade
İzzet Efendi'nin kızı Tayyibe Hanım)
Mücevherle müzeyyen söyledim
tārîhîni Rāzî
Şeref verdi kudümiyle cihâna **Tayyibe**
Hânım (Tarih 45/1)

tazallum eyle-:

1.) Sızlanmak, yakınmak, yalvarmak.

1.1. tazallum eyle-:-dikçe

Ben **tazallum** eyledikçe gūşına
girmez 'aceb
Böyle nâ-bercâ reviş billâh düşmez
şânına (**Gazel 133/4**)

1.2. tazallum eyle-:-di, -m

Çok **tazallum** eyledim ol seng-dil gūş
etmedi
Bulmadıñ maqşûda ey bî-çâre sen de
dest-res (**Gazel 59/2**)

1.3. tazallum eyle-:-di, -m

Çok **tazallum** eyledim aşlâ teraḥḥum
eylemez
Yüze çıkdı neyleyim bir zâlim ammâ
adı ḥaṭ (**Gazel 68/4**)

1.4. tazallum eyle-:-di, -m

Çok **tazallum** eyledim cānā saña kâr
etmedi
Gelmediñ güldürmediñ âteş bıraḳdıñ
cânıma (**Müfret 11/1**)

tazarru':

1.) Yalvarıp yakarma.

1.1. tazarru':

tazarru' u niyâz ve recâ-gîr ü şenâ-
bâz olarak ve bi'l-münâsebet ba'zı
mevâd zımnında
iḳtiżâ eyledikçe kezalike tevārîḥât u
münâcât u nu'ût u medḥiyât u luğazât
u rubâ'iyât u (**Dibace 4/11**)

tâze:

1.) Yeni, genç, körpe.

1.1. tâze: (Cân)

Tâze cân buldum görünce ḥaṭ-ı nev-
ruḥsârîñı
Revnaḳ-ı faşl u bahâr elbet verir bî-
mâra ḥaṭ (**Gazel 69/4**)

1.2. tâze: (Civân)

Dil virdine 'ayş eyleme dergâh-ı tesellî
Aşüftesi âzürdesi bir **tâze** civânıñ
(**Gazel 81/2**)

1.3. tâze: (Bahâr)

Biz **tâze** bahâr zevḳine müştâḳız
efendim

Bir başka şafâ cünbüş var vaqt-i
hazānîñ (**Gazel 81/3**)

1.4. tazedir:-dir (Sevgili)

Meclis-ārā nev-zuhūr pür-şīveli
şehbāzedir
Hāşılı dil-h'āhım üzre sevdigim bir
tazedir (Nazm 5/1)

1.5. tāzeniñ:-niñ (Sevgili)

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sâ'il eder
Çāre var mı el yetişmez ol perīniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

1.6. tāzeye:-(y)e (Sevgili)

Rāziyā meyl etmedim ben **tāzeye** bu
bir kaçā
Aldı gön'lüm ol tarīkden pīri Selmānlı
güzel (**Gazel 88/9**)

te'ab çek:-

1.) Eziyet çekmek, zorluğa uğramak.

1.1. te'ab çek:-me

Ḳāl ile tefhīm olunmaz Rāziyā **çekme**
te'ab
Hātırā gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi (**Gazel 140/5**)

tebāh kıl:-

1.) Mahvetmek, bozmak, harap etmek,
tüketmek.

1.1. tebāh kıl:-dı

Derd-i dilim 'arz edeyim gāh gāh
Āh u enīn 'ömrimi **kıldı tebāh (Terci-**
bend 3/17)

tebessüm:

1.) Gülümseme, tebessüm etme.

1.1. tebessüm:

Gāh **tebessüm** gāh nevāziş göz ucıyla
gāh nigāh
Göz yumup ol gözleri sehḥāra kıldım
elvedā' (**Gazel 70/4**)

1.2. tebessüm:

Nim **tebessüm** bir nevāziş leb-be-leb
verse cevāb
Yoluna cān vermege Rāzī dahī
dīvānesi (**Gazel 151/5**)

tebessüm et:-

1.) Gülümsemek.

1.1. tebessüm et:-di

Kār **etdi** benim cānıma ağıyāra
tebessüm
Ketmeylemeye kalmadı tākāt sitemim
var (**Gazel 46/4**)

tebessüm eyle:-

1.) Gülümsemek, gülmek, güler yüz
göstermek.

1.1. tebessüm eyle:-mez, -siñ

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz' i nīm
nigāh eyle

A cânım sevdiğim yazık cefa etme
senākāra (**Gazel 119/2**)

tebessüm kıl:-

1.) Gülümsemek, tebessüm etmek.

1.1. tebessüm kıl:-

Hezārān cevriñi cânā baña şerh ü
beyāndan gec
Nigāh- ı iltifāt birle **tebessüm kıl** da
andan gec (**Gazel 23/1**)

Tebriz:

1.) Tebriz şehri.

1.1. Tebriz:

Tebriz ile Şirāz’a vü hem Çin’e mi
vardıñ
Ver nāfe-i çin āh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

tebyin:

1.) Açıkça amlatma.

1.1. tebyin:

‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher hāzretlerine
esmā’-i mevcūdātı ve elkāb-ı
maşnū‘ātı
bi-‘tarīku’l-vaḥyu’l-ilhām **tebyin** ü
i‘lām buyurdukda terkīb-i kelām ve
taḳrīr-i merām (**Dibace 1/12**)

tecellî:

1.) Belirme, görünme.

1.1. tecellî:

Her cihetle rāzîyiz biz ḥikmet-i

Yezdān’a çün

Biz **tecellî** cilvesinde sūz-nāk ḥāletiz
(**Gazel 53/8**)

1.2. tecellî:

Tecellî cilvesinden ben şikāyet
eylemem aṣlā
Benim çekdiceğim ālām u ekdār hep
mu‘īnimden (**Gazel 108/4**)

1.3. tecellî:

Tecellî tūrınıñ nūrı zīyā-baḥşān edip
göñlüm
Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

tecellî eyle:-

1.) Görünmek, belirmek, zuhur etmek.

1.1. tecellî eyle:-miş, -dir

Bir **tecellî eylemiştir** Ḥāzret-i Ḥak
Ādem’e
Vākıf-ı esrār olursañ ḥikmeti
Sübḥāndadır (**Gazel 45/3**)

tecellî-i ilāhî:

1.) İlahi tecelli, Allah'ın zuhur etmesi.

1.1. tecellî-i ilāhî:-de

Kime şekvā edeyim ḥāl-i gedā böyle
imiş
Ki **tecellî-i ilāhî’de** nidā böyle imiş
(**Müseddes 1/7**)

tecessüs:

1.) Gizlice araştırma.

1.1. tecessüsten:-den

Tecessüsten murād Rāzī saña şāfi
cevāb añla

Bu derd-i bī-devāyı var leb-i
cānānelerden şor (**Gazel 40/9**)

tecessüs eyle-:

1.) Araştırmak, soruşturmak.

1.1. tecessüs eyle-:-r, -im

Amān bir āfete gönlüm düşürdüm
Tecessüs eylerim her gūşe gūşe
(**Gazel 130/2**)

tecrübe et-:

1.) Tecrübe etmek, yaşayarak
öğrenmek, denemek.

1.1. tecrübe et-:-me

Tecrübe etme güzeller fendini olmaz
hesāb
Sen tevāzu‘ üzre ol hātemlik et yalvar
yağar (**Müfret 3/1**)

te’eddip kıl-:

1.) Edepli davranmak, utanmak, haya
etmek.

1.1. te’eddip kıl-:

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānında
te’eddip kıl

Sözüm diñle be hey vā‘ız bu gavgā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

te’ehhül:

1.) Evlenme.

1.1. te’ehhüle:-e

Mizāc-ı nāzenīninden **te’ehhüle** ‘arz-ı
hāl etdim
Muhabbet-nāmeler yazmış kalemile
çalışdırmış (**Gazel 63/2**)

tefekkkür:

1.) Düşünce, hayal.

1.1. tefekkkürle:-le

Dil-i zārım **tefekkkürle** der-āğuş
etmede yāri
Ma‘an bir cāme-h‘āba ol gelir ammā
neden şoñra (**Gazel 127/3**)

tefekkkür eyle-:

1.) Düşünmek, kafa yormak.

1.1. tefekkkür eyle-:-miş

Bu Rāzī hasretiñ hālın **tefekkkür**
eylemiş bildim
Mürüvvet peykini dā‘im varışdırmış
gelişdirmiş (**Gazel 63/7**)

1.2. tefekkkür eyle-:-se, -ñ

Hem **tefekkkür eyleseñ** bir iş degil
Kimse anuñ güneğine ırmış degil
(**Mesnevi 5/4**)

1.3. tefekkkür eyle-:-(y)ip

Tefekkür eyleyip hâlim düşünce
hayret-i fikre

Nigârâ sükker-âsâ ol leb-i gülünüñi
çîne (Gazel 115/4)

1.4. tefekkür eyle-:-(y)ip

Vaqt-i hâli saña ta'rif etmege yokdur
cevâz

Sen tefekkür eyleyip mîzâna çek
'irfân ile (Müfret 49/1)

tefekkür kıl-:

1.) Tefekkür etmek, düşünmek.

1.1. tefekkür kıl-:

Üç hurûf üç yüz toktuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daîhi dikkatde var
(Gazel 153/9)

tefe'ül buyur-:

1.) Hayra yormak.

1.1. tefe'ül buyur-:-sun, -lar

kılındıkda dest-res buyuran dâderân
tefe'ül buyursunlar
ve ba'zı ehl-i dil qarındaşlarımız
lede'l-muṭâla'a lezzet-yâb u feraḥ-nâk
olup ḥîn-i (Dibace 4/15)

tefhîm:

1.) Bildirme, anlatma.

1.1. tefhîme:-e

Göz göre gördüm gözümle
gözlerinden görünür

Göz bilir gönül bilir **tefhîme** gelmez
imtizâc (Gazel 22/4)

1.2. tefhîmi:-i

Hâk-i pâya 'arz-ı hâl bî-hüdedir olmaz
müfîd

Derdimiñ **tefhîmi** gūyâ dil-nüvâz
olmuş saña (Gazel 13/4)

tefhîm et-:

1.) Bildirmek, söylemek, anlatmak,
izah etmek.

1.1. tefhîm et-:-em

Ne mümkün hâl-i 'uşşâkı saña **tefhîm**
edem bir bir
Girerseñ halka-i zikre bizim
meydânımız vardır (Gazel 44/4)

1.2. tefhîm et-:-em

Vaşf-ı hâlin ben ne hâcet kâl ile
tefhîm edem

Berḳ urur burc-ı sa'îdde kevkeb-i
revnaḳ-nümâ (Tarih 39/7)

1.3. tefhîm et-:-e, -me, -m

Söylesem biñde birin ben yine **tefhîm**
edemem

Sergüzeştim güzelim neyleyim icmâl
olmaz (Gazel 58/5)

1.4. tefhîm et-:-e, -(y)im

Bu luğazı bilemezsin ey güzel
Saña **tefhīm edeyim** güzel güzel
(Mesnevi 3/1)

tefhīm eyle-:

1.) Anlatmak, açıklamak, izah etmek,
bildirmek.

1.1. tefhīm eyle-:-di

İztırārī derdini cānāna **tefhīm eyledi**
Pertev-i ‘aşk-ile gūyā şu‘le-dār oldu
gönül (Gazel 85/2)

1.2. tefhīm eyle-:-mek

İki evlilerin derdin ne mümkün
eylemek tefhīm
Ki eger mest-i lā-ya‘kıl gehi ‘aklı olur
bī-rāh (Kıt’a 2/2)

1.3. tefhīm eyle-:-sün

Şerh olunmaz Rāziyā vaşfinda ‘acizdir
kalem
Nice **tefhīm eylesün** şā‘ir olan
dīvāneler (Gazel 33/8)

1.4. tefhīm eyle-:-(y)em

Hālimi ben nice **tefhīm eyleyem**
takrīri güç
Ġayrīler gūş eylemez āh işidenlerden
ırāğ (Gazel 71/4)

tefhīm ol-:

1.) Açıklanmak, izah edilmek.

1.1. tefhīm ol-:-un, -maz

Qāl ile **tefhīm olunmaz** Rāziyā çekme
te‘ab

Hātırā gelmez o şūhuñ rütbesiniñ
pāyesi (Gazel 140/5)

1.2. tefhīm ol-:-un, -maz

Sitānbol’uñ zenānınıñ ne esrār şīve vü
nāzı

Hele **tefhīm olunmaz** kāle gelmez bir
huşūşdur bu (Müfret 79/1)

teftīşe gel-:

1.) Denetlemek, kontrol etmek.

1.1. teftīşe gel-:-di, -ñ

Bī-kesi **teftīşe geldiñ** bunda sen
Kimsesi var mı şanırsıñ beni sen
(Mesnevi 1/4)

tekdīr:

1.) Azarlama, paylama.

1.1. tekdīr:

Kec-nigāh eyler hemān bu Rāzi’i
tekdīr için
Sāki-i cān eglerim ben kec-nigāh eyler
bana (Gazel 6/5)

tekellüm:

1.) Konuşmak, söylemek.

1.1. tekellüm:

‘izz ü rağbet ü leṭāfet ü hürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘is
olan ancak

tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/6)

tekellüm et-:

1.) Konuşmak, söylemek.

1.1. tekellüm et-:-di

Ebrû müjgânı **tekellüm etdi** hem

şūrīdelik

Ġamzesi cānıma geçdi eyledi delik

delik (**Matla 28/1**)

tekellüm eyle-:

1.) Söylemek, konuşmak, dile gelmek.

1.1. tekellüm eyle-:-r

Her gören taḥkīr ile **eyler tekellüm**

ḥandeler

‘Acz ile rüsvā-yı yārān olmayan

bilmez beni (**Gazel 147/6**)

1.2. tekellüm eyle-:-(y)em

Hālīme kıldı teraḥḥum nāz u istiġnā ile

Ḳudretim yok bir tekellüm eyleyem

dildār ile (**Terkib-bend 1/8**)

1.3. tekellüm eyle-:-(y)ip

Bir **tekellüm eyleyip** güftāra gelse ol

perī

Cān baġışlar Rāzīyā sevdā bulur ġāyet

revāc (**Gazel 22/7**)

tekellüm kıl-:

1.) Söylemek, konuşmak, dile gelmek.

1.1. tekellüm kıl-:

Niçün ḥāmūş olur Rāzī dilārāmım

‘aceb bilsem

Gelip güftāra nāz ile **tekellüm kıl**

şeker-Çīne (**Gazel 115/5**)

te’kīd-i tām eyle-:

1.) İmanı kuvvetlendirme,

güçlendirme.

1.1. te’kīd-i tām eyle-:

Fātīh-i Mıṣr u Hicāz Sulṭān Selīm-i

evvelā

Ḥāb içre ‘abd-i mü’min **eylemiş**

te’kīd-i tām (**Tarih 14/11**)

tekmil:

1.) Tam olarak, eksiksiz, noksanz.

1.1. tekmilen:-en

Mi’eteyn ü elif ile otuz birde gidip

baḥren

Şürūt üzre farīzī ḥaccı **tekmilen**

tamām etdim (**Kaside 1/2**)

tekmil eyle-:

1.) Kusursuz biçimde tamamlamak,

sonlandırmak.

1.1. tekmil eyle-:-di, -m

Ḳuşūrum ‘afvını Ḥaḳ’dan temennī

eyledim dilden

Ṭavāf u sa‘yi **tekmil eyledim** beytü’l-

ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

tekye:

1.) Dergâh, tekke.

1.1. tekye:

Sâliḡ-i sultân-ı ḡākân ṣâh Selîm ü
kâmrân

Dâ'imâ yapmakda câmi' **tekye** ve
beytü'l-ḡarâm (**Tarih 14/10**)

1.2. tekyede:-de

Ḳılmadan ma'mûr beni tâ Bursa'dan
'azm eyleme
Beni iḡyâ eylemek bu **tekyede**
ḡatmü'l-ḡitâm (**Tarih 14/12**)

tekye-gâh-ı dil:

1.) Gönül tekkesi, gönül dergâhı.

1.1. tekye-gâh-ı dil:-de

Pek ṣaḡın esrâr-ı yârı fâṣ edip etme
hebâ

Tekye-gâh-ı dilde miḡmân olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/7**)

tekye-i dârü's-selâm:

1.) Cennet tekkesi, kurtuluş tekkesi.

1.1. tekye-i dârü's-selâm:-a

Nûṣ edip bir cür'asın Râzî dedi târîḡini
Tekye-i dârü's-selâma sürdi yüz mâ'-
i zülâl (**Tarih 15/1**)

1.2. tekye-i dârü's-selâm:-da

Dergeh-i vâlâ-yı pîrde olmaḡa ḡâṣıl
merâm

Tekye-i dârü's-selâmda ṣimdi nevbet
bekleriz (**Gazel 52/6**)

1.3. tekye-i dârü's-selâm:-dır

Tekye-i dârü's-selâmdır hem daḡı
burcı sa'îd
Sâye-i pîrâna yüz sür rûz u ṣeb olma
ba'îd (**Tarih 13/1**)

tel:

1.) İnsan saçını oluşturan ipçik; saç
tanesi.

1.1. telinde:-in, -de

Dil temennî eylesün hem 'arzû-mend
olsun göñül
Ben gibi zülfi telinde ṣad-hezâr ṣeydâ
ola (**Gazel 134/5**)

1.2. teline:-i, -n, -e

Beni zülfüñ **teline** baḡladıñ nâz u
nevâziṣle
Ümîdim nâzenînim bâb-ı luṡfuñdan
amân ister (**Gazel 42/4**)

1.3. teline:-i, -n, -e

Cevr ü cefâda yekdâne dilber
Ṣurren **teline** bendeyim bende (**Gazel**
124/1)

1.4. telleri:-ler, -i

Ḳırdırdı hezâr telleri ḡâl-i ruḡ-ı ṣevḡiñ
Ṣûfî verip 'ammâmesini bâma deḡiṣir
(**Gazel 35/2**)

1.5. tellerinden:-ler, -in, -den

Yādigār aldım o zülfi **tellerinden**

yādigār

İz̤tırārī turre-i tarrāra kıldım elveda´

(Gazel 70/2)

tel tel: (İkileme)

1.) Teller halinde, her tel birbirinden ayrı şekilde.

1.1. tel tel:

Bırakmış fitneler bād-ı şabā zülfi
dilārāya

Ki tahrik eylemiş **tel tel** tolaşdırmış
tolaşdırmış (Gazel 63/4)

tel tel ol-: (İkileme)

1.) Tel tel ayrılmak, ayrı ayrı olmak.

1.1. tel tel ol-:-muş

Mū-be-mū āh dil düşürdüm turre-i
tarrārına

Tel tel olmuş Rāziyā şol ´anber-nisār
ola (Gazel 134/7)

1.2. tel tel ol-:-sun

Mu´aṭṭar eyle zülfün **tel tel olsun**

Dökülsün kākülānıñ düşa duşa (Gazel
130/6)

telafluz:

1.) Söyleyiş.

1.1. telafluz:

´izz ü rağbet ü leṭāfet ü hürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā´is
olan ancak

tekellüm ü **telafluz** sebebiyledir.

(Dibace 2/6)

telāş-ı firāvān:

1.) Büyük bir telaş.

1.1. telāş-ı firāvān:

vuḳū´āt-ı müsta´cebāt-ı pür-küdürāt ile
dil-i kesir olmak üzre aḥvāl-i iṣṣān

müstağnīn ´an

olacak hırāş-ı dil ü cān u **telāş-ı**

firāvān ile maḥzūn u mağbūn bī-şabr
u sükūn bu (Dibace 3/8)

telef et-: (Deyim)

1.) Mahvetmek, yok etmek, hiç etmek.

1.1. telef et-:-me

Sa´y edip sa´y ile cānā olagör ḥayrū´l-
ḥalef

Gel hevā-yı nefis ile bu ´ömrini **etme**

telef (Gazel 72/1)

telef kıl-: (Deyim)

1.) Telef etmek, mahvetmek, boşa
harcamak.

1.1. telef kıl-:-dı

Añladamam baḥtım ile ḥālīmı

Kıldı telef ´ömrimi hem mālīmı

(Terci-bend 3/2)

1.2. telef kıl:-dl, -m

Āsitān-ı Hāzretiñde vaktimi **kıldım**
telef

Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh ister
göñül (**Gazel 87/6**)

te' lif-i 'ulūm:

1.) İlimleri yazmak, ilimleri yazıya
geçirmek.

1.1. te' lif-i 'ulūm:

levāzımından ba'z olan feşāhat-ı fi'l-
kelām belāgat-ı fi'l-mütekellim işābet-
i bi'l-'ulūm
kemālat-ı fi'l-'ālim ve **te' lif-i 'ulūm**
ve taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar
emşāli (**Dibace 2/2**)

temāşā et:-

1.) Seyretmek, bakmak, izlemek.

1.1. temāşā et:-e, -mez

Bāğ-ı ruhsārın **temāşā edemez**
'āşıkları

Dest-i yādlar devşirirler ruḥ-ı
şeftālūsını (**Gazel 136/3**)

1.2. temāşā et:-me, -de

Çeşm-i sūzenden **temāşā etmede**
'ālem bizi

Feyz-i cevri ile murāda behre-yāb
olmak ne güc (**Gazel 24/4**)

temāşā eyle:-

1.) Görmek, bakmak, seyretmek.

1.1. temāşā eyle:-(y)en

Resm-i zībāsın **temāşā eyleyen** bī-
iştibāh

Vālih ü ḥayrān olur bī-cān şanursın
gūyiyā (**Tarih 39/3**)

temdih et:-

1.) Övmek, methetmek.

1.1. temdih et:-erek

ü ḥasbe'l-tāḳate **temdih ederek**
şūretde kezzābet ma'nide şadāḳat-ı
vech üzre inşād-ı ḡazeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (**Dibace 4/5**)

temennā kıl:-

1.) İstemek, dilemek, arzulamak.

1.1. temennā kıl:-mış

Yüzün sürmüş eşigi ḥākine **kılmış**
temennāyı

Açılmış gönceler gibi daḥi ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

temennī eyle:- (Deyim)

1.) Gönülden yalvarmak, içtenlikle bir
şey istemek, tüm benliğiyle niyaz
etmek, arzulamak.

1.1. temennī eyle:-dikçe

Dil **temennī eyledikçe** va'dine maḡrūr
iken

Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
bana (**Gazel 12/8**)

1.2. temennī eyle:-di, -m

Temennī eyledim vaşlın o şāha ‘arz-ı
ḥāl etdim

Buyurdu der-kenārına beni ḡāyet
uṭandırđı (**Gazel 141/3**)

1.3. temennī eyle:-di, -m

Ḳuşūrum ‘afvını Ḥaḳ’dan **temennī
eyledim** dilden

Ṭavāf u sa‘yi tekmiḷ eyledim beytū’l-
ḥarām etdim (**Kaside 1/6**)

1.4. temennī eyle:-r

Göñlümi taḥliye kıldım yārimiñ
teşrīfine

Dem-be-dem **eyler temennī** cānımıñ
her kūşesi (**Gazel 135/4**)

1.5. temennī eyle:-r

Ḥāş u ‘āma himmeti veş ni‘meti
mebzūl ‘aceb
Sāyebān-ı luṭfuna **eyler temennī** ḥāş u
‘ām (**Tarih 14/5**)

1.6. temennī eyle:-se

Temennī eylese vaşlın bu Rāzī hīç
müfid olmaz
İşim şabr u sükūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

1.7. temennī eyle:-sün

Dil **temennī eylesün** hem ‘arzū-mend
olsun göñül

Ben gibi zülfi telinde şad-hezār şeydā
ola (**Gazel 134/5**)

1.8. temennī eyle:-(y)ip

Bana rahm eyleyip ḥāl-i diger-günüm
su‘āl etse

Ḥuzūrunda **temennī eyleyip** cānāna
‘aşḳ eyle (**Gazel 120/2**)

1.9. temennī eyle:-yor

Derūnumda iki nüktem **temennī
eyliyor** yāre

Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

temiz:

1.) Kirli, pis olmayan, arı, pak,
hijyenik.

1.1. temiz:

Benim ālāt-ı ḥ‘ābım gerçi olmaz ise
ḥünkārī
Kerem kıl da temiz emr et efendim
baña yorğanı (**Kıt’a 3/1**)

1.2. temiz:

Bu Rāzī’nin niyāzını ḳabūl eyle
efendim gel
Mürüvvetle **temiz** emr et hele çārşāf u
yorğanı (**Kıt’a 3/7**)

1.3. temiz:

Pāk-i dāmen kadr-i ‘ālī māyesi gāyet

temiz

Dem-be-dem endīşesi Allāh rızāsıdır
müdām (Tarih 37/2)

temiz kıl-: (Deyim)

1.) Temiz tutmak, günahsız bırakmak,
saflığını korumak.

1.1. temiz kıl-:

İrci ‘ī emrin işitdi eyledi rūhın fedā
Nev-nihālim dünya vü ‘uqbāsını **kıldı**
temiz (Tarih 26/2)

temkîn:

1.) Mekân, mertebe.

1.1. temkîn:

Sihr eder ebrū-yı dilber çîn ile cebîn
tutar
Ġamze-i hūn-rîz-i dil-düz şâf çekip
temkîn tutar (Gazel 37/1)

temren:

1.) Ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki
sivri demir, peykan.

1.1. temreniñden:-iñ, -den

Ġāfîl olma tîr-i āhım **temreniñden** kıl
hazer
Pāyidār olmaz felekler çarḥ u divārdan
geçer (Matla 15/1)

temyîz:

1.) Ayırma, ayrılma, seçme, seçilme.

1.1. temyîz:

ta‘allumı ve istifāde ve ifādeye
kâbiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ‘ir
ḥayvānātdan **temyîz** ü istiṣnā kıldığı
ni‘mete ‘azmî olup ez-cümle nuṭḡ u
‘ilmiñ ve ‘aḡl u fikriñ (Dibace 1/16)

ten:

1.) Beden, cisim, gövde, vücut.

1.1. tende:-de

Sevgili yārim nāzlı nigārim
Aşlā mecālim kalmadı **tende** (Gazel
124/5)

1.2. tenimde:-im, -de

Dilim ditrer **tenimde** gördüğümde ‘aḡl
u fikrimde
Nigāh-ı sūz-nākı kalb-i vîrānı çalar
çarpar (Gazel 36/4)

1.3. tenimden:-im, -den

Şihāb-āsā semāda berḡ urur āh-ı
fîrāvānım
Ramaḡ kaldı **tenimden** bu elemle
çıkmāḡa cānım (Terci-bend 2/7)

teng eyle-:

1.) Huzursuzluk verip bulunduğu yeri
içinde zor yaşanılır duruma getirmek.

1.1. teng eyle:- (y)ip

‘Uyūbım setr içün teslīm-i rūḥ etmek
niyāzımdır

Cihānı başıma **teng eyleyip** hem tār
eder baḥtım (**Gazel 89/2**)

terahhum et-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. terahhum et-:-me, -di

Hālime vākıf iken āh bir **terahhum**
etmedi

Zālīm ü ğaddār imiş āteş bıraḳdı
cānıma (**Müfret 9/1**)

1.2. terahhum et-:-me, -di, -ñ

Yıkıp ḳalb- perīşānım **terahhum**
etmediñ aṣlā

Sen olduñ pūr-cefā āḫīr āḫīr ki vīrān
olmana bā’is (**Gazel 20/3**)

1.3. terahhum et-:-me, -di, -ñ

Hālimi ‘arz eyledikçe hīç **terahhum**
etmediñ

Yollar üzre düşürüp hem ḥāk-i pāy
etdiñ beni (**Gazel 146/4**)

1.4. terahhum et-:-me, -di, -ñ

Ḥāk-i pāye yüz sürüp ḳıldım saña
hālīm beyān

Hīç **terahhum etmediñ** āteş bıraḳdıñ
cānıma (**Müfret 10/1**)

1.5. terahhum et-:-mez

Dāğ-ı ḥasret naḳş olundu sīne-i
giryānıma

Kimseler **etmez terahhum** nāle vü
efġānıma (**Gazel 128/1**)

terahhum eyle-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. terahhum eyle-:

Mācerā-yı derdimi taḳrīr ederdim ben
saña

Bir **terahhum eyle** cānā ḥālimi
şormaz mısıñ (**Gazel 80/2**)

1.2. terahhum eyle-:

Gel **terahhum eyle** dilber gūş edince
āhımı

Dest açıp dā’im saña dāmāna eyler
ser-fürü (**Gazel 113/3**)

1.3. terahhum eyle-:-di

Terahhum eyledi yārim bugün va’d-i
kerīm etmiş

‘Aceb va’dinde ḥulf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

1.4. terahhum eyle-:-di, -m

Terahhum eyledim şimdi saña ey
çeşm-i pūr-ḥūnum

Ġubār-ı pāyını sürme eden destūra rey
verdim (**Gazel 99/3**)

1.5. terahhum eyle-:-mez

Hîç teraḥḥum eylemez bir nīm-nigāh
etmez āmān

Merḥabā kılsam uzaqdan ġayrī cānā
baña bes (**Gazel 59/3**)

1.6. teraḥḥum eyle:-mez

Çok tazallum eyledim aṣlā teraḥḥum
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı ḥaṭ (**Gazel 68/4**)

1.7. teraḥḥum eyle:-mez

Neyleyim rūsvā-yı ‘ālem eyledi hem
nā-murād

Ḥāl-i ‘aczime teraḥḥum eylemez
dīdār-ı ‘aşk (**Gazel 76/5**)

1.8. teraḥḥum eyle:-mez

Yek nazarda ol perī ruḥsāra zār oldu
göñül

Hîç teraḥḥum eylemez āh zār zār
oldu göñül (**Gazel 85/1**)

1.9. teraḥḥum eyle:-mez

Saña düşvār olanlara hemān Allāh
mu‘īn olsun

Teraḥḥum eylemez gülmez zihī bir
bī-amāndır bu (**Gazel 110/6**)

1.10. teraḥḥum eyle:-mez, -siñ

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmiña

Gün-be-gün zālīm seniñ ālıñ da çok
ḥālīñ de çok (**Gazel 75/2**)

1.11. teraḥḥum eyle:-mez, -sin

Hîc teraḥḥum eylemezsin bendeñim
fermānına

Sevdigim kıan ağladırısın bāde-i ḥamrā
gibi (**Gazel 148/7**)

1.12. teraḥḥum eyle:-r

Kes ümīdiñ ġayriden feyz-i Ḥudā
yāver saña

Gün-be-gün eyler teraḥḥum göñlüñi
Yezdān’a tut (**Gazel 16/4**)

1.13. teraḥḥum eyle:-r

Kime takrīr edeyim derd-i dilim
burada

Kimler teraḥḥum eyler ben gibi nā-
murāda (**Gazel 126/1**)

1.14. teraḥḥum eyle:-se

Bir teraḥḥum eylese ol gözleri fettān
baña

Zerrece gelmez benim bu çekdigim
hicrān baña (**Gazel 7/1**)

1.15. teraḥḥum eyle:-se, -ñ

Bir teraḥḥum eyleseñ bu Rāzi-i
āvāreñe

‘Aqlını yağmaya verdi çeşm-i mest
āhūlarıñ (**Gazel 79/5**)

1.16. teraḥḥum eyle:-se, -ñ

Sen de inşāf eyleyip bir gün
teraḥḥum eyleseñ

Cevr-i hecriñle pür oldu ‘ömrümün
peymānesi (**Gazel 151/2**)

1.17. teraḥḥum eyle-:-(y)ip

Hîç teraḥḥum eyleyip āhım benim
gūş eylemez

Dem-be-dem eyler füzūn bu nālemi
müjdād-ı ‘aşk (**Gazel 73/2**)

1.18. teraḥḥum eyle-:-(y)üp

Perīşān olduğum bildi benim yār-i
vefādārım

Teraḥḥum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (**Gazel 102/3**)

terahhum kıl-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. teraḥḥum kıl-:

Ben saña āşūfte oldum **kıl teraḥḥum**
ey perī

Yohsa berbād etdirirsin āh-ile
dilberliği (**Müfret 92/1**)

1.2. teraḥḥum kıl-:

Ey cefācū kıl teraḥḥum vaqt ü ḥālīm
pür-melāl

Sāye-i cūdīñ murādım ğayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

1.3. teraḥḥum kıl-:-dı

Ḥālīme **kıldı teraḥḥum** nāz u istiğnā
ile

Ḳudretim yok bir tekellüm eyleyem
dildār ile (**Terkib-bend 1/8**)

1.4. teraḥḥum kıl-:-sa

Bir nigeħle Rāziyā **kılsa teraḥḥum** ol
peri

Derdime dermān ederdim ğamze-i
cādūsını (**Gazel 136/7**)

tercümān:

1.) Bir dilde söylenen bir şeyi sözlü
olarak başka bir dile çeviren kimse.

1.1. tercümāna:-a

Bu Rāzī ‘izzete pey-rev olursa
Ne ḥācet **tercümāna** hem zebānım
(**Gazel 94/7**)

1.2. tercümānım:-ım

Ḥudā’dan ğayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse
Ḳamū ḳudret anuñ ben **tercümānım**
yā Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

terk:

1.) Bir yerden veya kimseden
uzaklaşma, bırakıp gitme.

1.1. terkinī:-i, -n, -i

El çekip her bir ḥuşūşdan **terkinī**
kılsam murād

Gāh nāz u gāhice ‘arż-ı vīşāl eyler
baña (**Gazel 12/6**)

terk et-:

1.) Terk etmek, bırakmak, ayrılmak, vazgeçmek.

1.1. terk et:-dik, -iñ

Beni **terk etdiğiñ** bildim diliñ kimlerle rām oldu

Saña inşāf vere Allāh benim hālīm tamām oldu (**Terci-bend 2/14**)

1.2. terk et:-en

Māsivāyı terk eden vākıf-ı esrār olur
Lāmi‘i kayd eyledi böyle ‘ibret-nümāda (**Gazel 125/10**)

1.3. terk et:-en, -ler

Dü cihānı **terk edenler** irişür
mağşūdına

Feyz-i Hāk‘la Rāziyā her
gāhlananlardan mısıñ (**Gazel 78/5**)

1.4. terk et:-er

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā adem
Derūnım **terk eder** mi hīc dem-ā-dem
zıkr-i Mevlā‘yı (**Gazel 137/5**)

1.5. terk et:-er, -se, -ñ

Terk ederseñ kalb evinden dü cihān
ālāyişin

Dem-be-dem feyz-i Hūdā‘dan hisse-
dār olmağdasın (**Müfret 57/1**)

1.6. terk et:-ip

Terk edip āh u fiğānı rüyıñı dergāha
tut

Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh‘a tut (**Gazel 16/1**)

1.7. terk et:-ip

Terk edip gülzār-ı rüyı inzivāda hāl-i
yār

Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip bir dīn
tutar (**Gazel 37/2**)

1.8. terk et:-ip

Terk edip dārı diyārı ben dañı Edhem
gibi

Qays-veş ‘aşkın şarābın nūş edip
içsem gibi (**Gazel 144/1**)

1.9. terk et:-miş

Cemāline bakıp cāndan cihān varını
terk etmiş

Hemān pervāne-veş yanmış cemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

terk eyle:-

1.) Terk etmek, bırakmak, ayrılmak, vazgeçmek.

1.1. terk eyle:-di, -m

Dünye vü ‘uqbāyı dilden Rāziyā **terk**
eyledim

Cennetiñ medhīni vā‘iz ne dırāz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

terk ü tecrīd eyle:- (Deyim)

1.) Dünyadan el etek çekmek, dünyayı terk etmek.

1.1. terk ü tecrîd eyle:-se, -m

Murg-ı bahrı gibi düşdüm bu fenâ
çirk-âbına

Terk ü tecrîd eylesem ben belki pāk
eyler beni (**Gazel 149/4**)

terk-i cān et:- (Deyim)

1.) Hayatı terk etmek, ölmek.

1.1. terk-i cān et:-se, -m

Terk-i cān etsem ne çāre yakmayanda
bir nefes

‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/5**)

terk-i cihān eyle:- (Deyim)

1.) Dünyayı terk etmek; ölmek.

1.1. terk-i cihān eyle:-meli

Bu fenā mülkine dil-beste olup
neylemeli

Dest-i dāmen-keş olup **terk-i cihān**
eylemeli (Müseddes 1/15)

terk-i diyār et:- (Deyim)

1.) Bulunduğu mekânı terk etmek,
memleketten ayrılmak.

1.1. terk-i diyār et:-di, -m

Gözüm yumdum cihāndan el yudum
terk-i diyār etdim

Varıp maḫşūda kām aldım gezip zātım
‘ayār etdim (**Gazel 101/1**)

1.2. terk-i diyār et:-me

Şaḫın **terk-i diyār etme** başıñ bir taşā
gelmezse

Çekilmez gurbetin ḫahrı zarūrī başā
gelmezse (**Matla 5/1**)

terkīb-i kelām:

1.) Sözlerin bir araya gelmesi.

1.1. terkīb-i kelām:

‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher ḥazretlerine
esmā’-i mevcūdātı ve elḫāb-ı

maşnū ‘atı

bi-ṭarīḳu’l-vaḥyu’l-ilhām tebyñ ü

i’lām buyurduḳda **terkīb-i kelām** ve
taḫrīr-i merām (**Dibace 1/12**)

termīm ü tecdīd: (İkileme)

1.) Tamir etmek ve yenilemek.

1.1. termīm ü tecdīd:-in

Bī-tevaḫḫuf eyledi **termīm ü tecdīdin**
murād

Yapdırıp bu ḥāna ḫapı cūdına verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

tertīb:

1.) Düzen, özen, intizam, nizam.

1.1. tertīb:

meşneviyāt u müfredāt-ı ‘ācizāneler
ile ḫurūf-ı teheccī **tertīb** üzre işbu

dīvān-ı

ḥaḳīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ḥālīşa ile fī'l-ḥaḳīḳa tertīb-i tefe'ül
daḥi (**Dibace 4/13**)

tertīb-i tefe'ül:

1.) Hayra yorup düzenlemek.

1.1. tertīb-i tefe'ül:

meşneviyāt u müfredāt-ı 'ācizāneler
ile ḥurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı
ḥaḳīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ḥālīşa ile fī'l-ḥaḳīḳa **tertīb-i tefe'ül**
daḥi (**Dibace 4/14**)

tesellā-yı ḥāṭır-ı kesir:

1.) Kırılmış gönlün tesellisi.

1.1. tesellā-yı ḥāṭır-ı kesir:

ta'mīr ü **tesellā-yı ḥāṭır-ı kesir** için
'aḳl-ı ḳaṣīrimle 'indi ve zannī eş'ār u
ebyāta şürū' u
meşğūliyetime bādī vü bā' iş olacak
(**Dibace 3/11**)

tesellī eyle-: (Deyim)

1.) Teselli etmek, avutmak.

1.1. tesellī eyle-:-dikçe

Yār **tesellī** eyledikçe 'āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū eyler efendim Rāzī-i bī-çāre
ḥaz (**Gazel 69/7**)

1.2. tesellī eyle-:-r

Ben belā derdini çekmek-ile oldum bī-
mecāl

Luṭf-ile **eyler tesellī** ḥayr-ı fāl eyler
bana (**Gazel 12/2**)

1.3. tesellī eyle-:-se, -ñ

Bu Rāzī nā-murāda bir **tesellī** eyleseñ
zālīm

Devāya çāre ḡayrī ḥāne-i bī-māra
ḳalmışdır (**Gazel 43/7**)

1.4. tesellī eyle-:-siñ

Gözlerim görmez cihānı görünür şekl-i
nigār

Kim **tesellī** eylesiñ efkāra Allāh
'aşḳına (**Gazel 131/6**)

tesellī ver-: (Deyim)

1.) Üzüntüsünü, acısını hafifletmek,
hafifletici şeyler söylemek, avutmak.

1.1. tesellī ver-:-di, -m

Gönlüme **verdim tesellī** bir daḥi
görmek için
Vuşlat-ı şeb-veş hemān bayrāma etdim
ilticā (**Gazel 10/2**)

1.2. tesellī ver-:-se, -ñ

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārım

N'olur bir kerrecik gelseñ **tesellī**
verseñ ey yārım (**Terci-bend 2/2**)

te'sir:

1.) Etki, güç.

1.1. **te'sīrini:-i, -n, -i**

Hār-ı cevrim cānīña **te'sīrini** fehm
eyledim

Olma maḥzūn cān u dilden eyle bu
güftāra ḥaz (Gazel 69/6)

te'sīr eyle-:

1.) Etki etmek, etkilemek, nüfuz
etmek, işlemek.

1.1. **te'sīr eyle:-di**

Nīm nigāh etdiñ baña cāna **te'sīr**
eyledi

Ne dil-düz müjgān imiş ğamzeleriñ
arada (Gazel 125/8)

1.2. **te'sīr eyle:-mez**

Nefs-i pūr-şūmuñ hücumı baña **te'sīr**
eylemez

Ḳalb-i bī-çāremde Ḥaḳḳ'ıñ 'aşkı
muḥkemdir bana (Gazel 1/4)

teskīn:

1.) Yatıştırmak, dindirmeye çalışmak;
ateşin sönmesi.

1.1. **teskīnine:-i, -ne**

Āb-ı raḥmānī gerek bu āteşim
teskīnine

Eşk-i kerīm daḥi müzdād etdi āhım
şu'lesin (Müfret 64/1)

teslīm:

1.) İtaat etme, boyun eğme.

1.1. **teslīm:**

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim

Çāre **teslīm** ü rızā var mı daḥi arada
(Gazel 125/3)

1.2. **teslīmine:-i, -n, -e**

Göñül **teslīmine** cānā şaḳm sen ḳıl u
ḳāl etme

Riyāzetledir āġüş-ı ḥabīb-i kibriyādır
bu (Gazel 112/3)

teslīm ü rızā: (İkileme)

1.) Boyun eğmek, kabul etmek ve razı
olmak.

1.1. **teslīm ü rızā:**

Ḥaḳḳ'a **teslīm ü rızā** cānı fedā böyle
emiş

Elimizden ne gelir emr-i Ḥudā böyle
emiş (Müseddes 1/8)

teslīme gel-:

1.) Allah'a karşı itaatkâr olanlardan
olmak, teslim olmak.

1.1. **teslīme gel-:**

Rāziyā bu keşmekeşden fārīg ü
teslīme gel

Eyleyen bāb-ı tevekkül vāḳıf-ı esrār-ı
'aşḳ (Gazel 76/7)

1.2. **teslīme gel:-miş**

Seyyidü'l-Hâc Hâzret-i Maḥmūd
Efendi rûz u şeb
Baş koyup **teslîme gelmiş** bu cihânda
iğtinâm (Tarih 14/3)

teslîm-i a' dâ eyle-:

1.) Düşmana teslim etmek.

1.1. teslîm-i a' dâ eyle--di

Mâh-ı şevvâl mâtem oldu Râzi-i bî-
çâreye
Göz göre maḥbûbesin **teslîm-i a' dâ**
eyledi (Müfret 54/1)

teslîm-i Hudâ:

1.) Allah'a teslim olmak.

1.1. teslîm-i Hudâ:

Çok zamân gavğâ-yı 'âlem başka bir
'âlem iken
Şimdi **teslîm-i Hudâ** hem başka
'âlemdir baña (Gazel 1/5)

1.2. teslîm-i Hudâ:

Pister-i derd ü elem cânına kâr eyler
ise
Aña **teslîm-i Hudâ** gibi şifâ hâl olmaz
(Gazel 58/4)

teslîm-i rûh et-: (Deyim)

1.) Ruhu teslim etmek, ölmek.

1.1. teslîm-i rûh et--mek

'Uyûbım setr için **teslîm-i rûh etmek**
niyâzımdır

Cihânı başıma teng eyleyip hem tār
eder bahtım (Gazel 89/2)

tesmiye:

1.) İsimlendirmek, adlandırmak.

1.1. tesmiye:

Muḥammed Muştafa maḥbûb-ı
Yezdân
Bu **tesmiye** ki ḥaḳ zîveriñdir (Kıt'a
1/4)

teşbîh:

1.) Benzetme, benzetilme.

1.1. teşbîh:

ma'rifet 'azmi 'ad olunup zîrâ ki
büleğâ ve fuşahâ fużalâ-yı şu'arâyı
'andelîb-i gülistân
ve tûtî-i şekeristâna **teşbîh** ve elsine-i
mezbûrânı miftâh-ı der-i genc-i nihân
kılmışlardır. (Dibace 2/10)

teşbîh eyle-:

1.) Benzetmek.

1.1. teşbîh eyle--di, -m

'Ankebût dāmına **teşbîh eyledim** bu
'âlemi
Bir meges-āsâ düşüp dâ'im nedâmet
bekleriz (Gazel 52/2)

teşbîh ol-:

1.) Benzetilmek.

1.1. teşbîh ol--un, -ur

Mesned-i Maḥmūd'a **teşbih olunur**

işbu maḥkām

Post-nişin etmede Ḥaḳ her nefesde

şād-kām (**Tarih 14/1**)

teşerrüf eyle-:

1.) Şereflelendirmek, şeref vermek.

1.1. **teşerrüf eyle-:-se, -ñ**

Bir **teşerrüf eyleseñ** āh ben gedānıñ

bezmine

Luṭf-ile ābād olur hem ḥānemiñ

vīrānesi (**Gazel 151/4**)

teşhîş eyle-:

1.) Teşhis etmek, tanımak, farkına varmak.

1.1. **teşhîş eyle-:-di, -m**

Seyr içinde yār **teşhîş eyledim** aḡyār ile

Böyle derdi bir daḡi göstermesiñ Allāh

baña (**Müfret 16/1**)

teşne-dār et-:

1.) Susatmak, özletmek; kendine hasret bırakma.

1.1. **teşne-dār et-:-miş**

Teşne-dār etmiş ḳamu āh ‘āşık-ı nā-kāmıñı

Ber-murād eyle ā cānım lebleriñ

müldeñ lezīz (**Gazel 28/2**)

teşrîf:

1.) Gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şereflelendirme.

1.1. **teşrîfiñe:-iñ, -e**

Seniñ **teşrîfiñe** şeksiz serîr etdi serim cānā

Ayaḡıñla başıp çeşmim daḡi rūy u müjem çine (**Gazel 115/3**)

1.2. **teşrîfine:-in, -e**

Göñlümi taḡliye kıldım yārimiñ

teşrîfine

Dem-be-dem eyler temennî cānımıñ her kūşesi (**Gazel 135/4**)

1.3. **teşrîfiñe:-iñ, -e**

Bursa'ya **teşrîfiñe** ben eyledim tārîḡ murād

Bir elif derdine düşdüm güyiyā cānım gibi (**Tarih 7/10**)

1.4. **teşrîfine:-in, -e**

Söyledim tām mısra ‘ tārîḡ Rāziyā

teşrîfine

Oldu İbrāhîm Pāşā Bursa'ya ‘ālî vezîr (**Tarih 27/2**)

teşrîf et-:

1.) Bir yere gelerek orayı onurlandırma.

1.1. **teşrîf et-:-ince**

Zer-feşān etdim yoluña sevdiğim her yana baş

Hāneme **teşrîf edince** ayağın bu cānā
baş (**Gazel 66/1**)

1.2. teşrîf edip:-ip

Fenā gülzārına **teşrîf edip** tā ki bu
mehpāre
Kudūmiyle şafā verdi hele gelsiñ o
güftāre (**Tarih 6/1**)

teşrîf eyle:-

1.) Bir yere gelerek orayı
onurlandırma.

1.1. teşrîf eyle:-di

Harf-i cevherdār ile Rāzī dedim
tārīhini
Kemāl ü hilm ü ‘işmetle Edībe **eyledi**
teşrîf (**Tarih 19/1**)

teşvîş:

1.) Zihni meşgul eden şey, gaile,
karışıklık.

1.1. teşvîşine:-in, -e

Kenîzekler düşer anuñ pîşine
Nā’ il olsam diyü hem **teşvîşine**
(**Mesnevi 3/12**)

1.2. teşvîşini:-i, -n, -i

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek başıyla bitirir **teşvîşini** (**Mesnevi**
4/9)

tevakuf eyle:-

1.) Beklemek, durmak, oyalanmak.

1.1. tevaḳḳuf eyle:-di

Yāver-i bahta **tevaḳḳuf eyledi** bir
görmesi
Gördüğüm andan gözümde yār nihān
görünmedi (**Gazel 138/3**)

1.2. tevaḳḳuf eyle:-mez

Ben bugün gördüm yine bir dilberi
Kur’ân okur
Hiç **tevaḳḳuf eylemez** ol ezberī
Kur’ân okur (**Gazel 41/1**)

tevārīh:

1.) Tarihler.

1.1. tevārīh:

cāniblerini geşt ü güzār ederek hūḳūḳ-ı
işānda ve digerānda inşā-i eş‘ār u
tavşifāt u

tevārīh ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i ḳudretiyle taşvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/2**)

tevārīhāt:

1.) Tarihler.

1.1. tevārīhāt:

tażarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi’l-münāsebet ba‘zı mevād
zımnında
iḳtizā eyledikçe kezalike **tevārīhāt** u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā‘iyāt u (**Dibace 4/12**)

tevāzu‘ üzre ol-:

1.) Mütevazı olmak, alçak gönüllü olmak.

1.1. tevāzu‘ üzre ol-:

Tecrübe etme güzeller fendini olmaz
hesāb

Sen **tevāzu‘ üzre ol** hātemlik et yalvar
yağar (**Müfret 3/1**)

tevbe:

1.) İşlediği bir günah veya suçtan
pişman olarak bir daha yapmamaya
karar verme; bu kararı ifade eden söz.

1.1. tevbede:-de

Bu Rāzī bī-kese ašlā güzeller iltifāt
etmez

Yed-i dāmen-keş olsam **tevbede** ben
de naşūh olsam (**Gazel 98/5**)

1.2. tevbelerle:-ler, -le

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘ișyāna
āh

İ‘tirāf u **tevbelerle** şad hezār etdim
hicāb (**Gazel 14/4**)

tevcih kıl-:

1.) Dönüştürölmek.

1.1. tevcih kıl-:-ın, -ip

ba‘de‘z-zafer ü el-halāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyün şevket-maḳrūn

sālifü‘z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i
mālikāne **tevcih kılınıp** ancak bī-hāşıl
(**Dibace 3/14**)

teveccüh:

1.) Sevgi ve yakınlık göstermek,
ilgilenmek, iltifat etmek.

1.1. teveccüh:

Hāne-i dilde murādım kāmına irsem
diyü

Bir **teveccüh** şāhibi mihmānı gözler
gözlerim (**Gazel 95/3**)

teveccüh eyle-:

1.) Sevgi ve yakınlık göstermek,
ilgilenmek, iltifat etmek.

1.1. teveccüh eyle-:-se

Gönöl bāb-ı dilārāda tevekköl bendine
rāmdır

Teveccüh eylese cüz‘i murād hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

tevekköl:

1.) Kendine ait vazifeyi yaptıktan
sonra neticelerini Allah'dan istemek;
Allah'tan gelene razı olmak.

1.1. tevekköl:

Gönöl bāb-ı dilārāda **tevekköl** bendine
rāmdır

Teveccüh eylese cüz‘i murād hep
revādır bu (**Gazel 112/4**)

tevekkül bâbı:

1.) Tevekkül kapısı.

1.1. tevekkül bâbı:-na

Hem **tevekkül bâbına** bend eyledim
dil riştesin
Hışn-ı tende biz daği sırr-ı velâyet
bekleriz (**Gazel 52/5**)

1.2. tevekkül bâbı:-nı

Geçip kaçır-ı mu‘allâdan **tevekkül bâbını** bekle
Sana ey murğ-ı dil ancak sarây-ı ten
kafes besdir (**Gazel 47/7**)

1.3. tevekkül bâbı:-nı

Füyûzât-ı İlâhîden eger feyz almak
isterseñ
Şakın ayrılma ey Râzî **tevekkül bâbını** bekle (**Müfret 36/1**)

1.4. tevekkül bâbı:-nıñ

Tevekkül bâbınıñ derbânı oldu Râzî-i
bî-kes
Benim Allâh’dan özge sevdigim hîç
bir ararım yok (**Gazel 74/8**)

1.5. tevekkül bâbı:-nıñ

Luţf-ı Hâk’dan nâ-ümîd olma şakın ey
dil hemân
Sen **tevekkül bâbınıñ** derbânı ol da
seyre bak (**Müfret 62/1**)

tevekkül et:-

1.) Her türlü gerekli sebebe baş
vurduktan sonra kadere râzı olup
sonucu Allah’tan bekleme, işlerini
Allah’a bırakma, Allah'a güvenme.

1.1. tevekkül et:-di, -m

Bi-hamdi’llâh ki ol rezzâk-ı ‘âlem
olduğun bildim
Tevekkül ni‘met-ile Râziyâ leyl ü
nehâr **etdim** (**Gazel 101/7**)

tevekkül evle:-

1.) İşi Allah'a bırakıp kadere razı
gelme.

1.1. tevekkül eyle:-r, -im

Nâm-dâş bânî-i beyt-i Hüdâ’ya
maẖharım
Zîkr-i kalb ile **tevekkül eylerim**
Yezdân’ıma (**Gazel 128/4**)

tevekkül kıl:-

1.) Allah'a güvenmek, Allah'a
sığınmak.

1.1. tevekkül kıl:-

Bâb-ı Hâk’k’a **kıl tevekkül** büm-veş
eyle kıyâm
Ġayriye eden niyâz Hâk’dan cüdâ
degil mi yâ (**Gazel 8/3**)

tevfik:

1.) Allah'ın yardımı.

1.1. tevfiķiñ:-iñ

Yâ İlâhî kıl bu zâta daî **tevfîkîñ** refîk
Her umûrî hayret ile bulsun anîñ neşv
ü nemâ (**Tarih 39/11**)

1.2. **tevfîkîni**:-i, -n, -i

Hudâ **tevfîkîni** bî-şek 'inâyet eylemiş
el-ḥaḳ
Aña luṭf u kerem kılmış sa'ide baḥt-ı
bî-dâre (**Tarih 6/4**)

tevḥîd:

1.) Allah'ın birliğine olan inanç.

1.1. **tevḥîdi**:-i

İlâhî Râzî-i bî-kes gedânîñ cürmin 'afv
eyle
Amân ihlâş ile ḥatm et ki **tevḥîdi**
müdâm etdim (**Kaside 1/11**)

tevkîr:

1.) Saygı göstermek, övmek,
ululamak.

1.1. **tevkîr**:

Gel hezârân nâz u şîve eyleyip seyr
eyleyem
Şânîña **tevkîr** için medḥ ü senâlar
eyleyem (**Terci-bend 1/4**)

tevkîr et:-

1.) Ululamak, övmek, yüceltmek.

1.1. **tevkîr et**:-en, -iñ

Ḥazret-i Ḥaḳ dü-cihânda ber-murâd
etsiñ seni

Zâtuña **tevkîr edeniñ** gönli şâd olsun
begüm (**Nazm 15/2**)

1.2. **tevkîr et**:-en, -ler

Ḳadrine **tevkîr edenler** bezmine nâ'il
degil
Nîm nigâh etmez 'acebdir Râzî-i
medhûşına (**Gazel 114/5**)

1.3. **tevkîr et**:-me, -(y)ip

Saña **tevkîr etmeyip** rahm etmeyen
adem nedir
Çekdirenen cevri ü cefâyı sevdiğin bî-
dînedir (**Terkib-bend 1/18**)

tevkîr eyle:-

1.) Karşısındakini yüksek tutma,
ululama, saygı göstermek.

1.1. **tevkîr eyle**:-mez

Ḳıl kadar ḳadrine **tevkîr eylemez**
'âşıklarıñ
Gönlüme derd ü elem îrâş eder efrâd-ı
ḥaṭ (**Gazel 68/2**)

tevvekkül kıl:-

1.) Her türlü gerekli sebebe baş
vurduktan sonra kadere razı olup
sonucu Allah'tan bekleme, işlerini
Allah'a bırakma, yeis ve kederden
kurtulma.

1.1. **tevvekkül kıl**:-

Ḳıl tevvekkül kadere şekk ile dil-gır
olma
Luṭfuna mazḥar olan ḥāk ile pā-māl
olmaz (**Gazel 58/3**)

tezyīn eyle-:

1.) Süslemek.

1.1. tezyīn eyle-:-di

Söyledim menḳūṭī tāṛīḥ Rāziyā
mīlādına
Āmire Ḥānım'la **tezyīn eyledi** bezm-i
felek (**Tarih 47/1**)

tidre-:

1.) Küçük ve hızlı salınım hareketleri
yapmak.

1.1. tidrer:-r

O rütbe-i sūz-nākım āteş-i cevri-i
felekden kim
Benim āh u enīnimden zemīn ü
āsumān **tidrer** (**Müfret 27/1**)

tıfl-ı dil:

1.) Gönül çocuğu.

1.1. tıfl-ı dil:

Bu felekde kāmın almış sāl-ḥurde pīr
iken
Tıfl-ı dil ḳurtulmadı ḥiç şīve-i
maḥbūbeden (**Matla 8/1**)

tıfl-ı zālīm:

1.) Acımasız çocuk.

1.1. tıfl-ı zālīm:-e

Baḳdıḳça anuñ rüyına ben kendimi
bilmem
Raḥm etmeyici daḥi **tıfl-ı zālīme** düşdi
(**Gazel 139/3**)

tıḡ çek-: (Deyim)

1.) Kılıç çekmek, mücadele etmek.

1.1. tıḡ çek-:-di, -ñ

Şerī'at **tıḡını çekdiñ** cihana
Daḥi nāmūs-ı ekber rehberindir (**Kıt'a**
1/5)

tıḡ-i berrān çek-:

1.) Keskin kılıç çekmek.

1.1. tıḡ-i berrān çek-:-er

Nīm nigāh etmek ne mümkün seyr
içün endāmıñı
Tıḡ-i berrānın çeker şol ḡamze-i
cādūlarıñ (**Gazel 79/4**)

tıḡ-i ḳahr-ı ḡamze-nāk:

1.) Bakışların kahredici kılıçları.

1.1. tıḡ-i ḳahr-ı ḡamze-nāk:

Nā-ümīd ol Rāziyā sen meclis-i
cānāneden
Tıḡ-i ḳahr-ı ḡamze-nāk rāh-ı ḥāk
eyler beni (**Gazel 149/5**)

tıḡ-i ma' nī:

1.) Mana kılıcı.

1.1. tīg-i ma' nī:-sin

Der-miyān et tīg-i ma' nīsin daḥi nām-
āver ol

Vākıf-ı sırr-ı Hudā hem 'aşq-ı ilāh
ister gönül (Gazel 87/5)

tīg-i müjgān:

1.) Kılıç gibi kirpik; sevgilinin kirpiği.

1.1. tīg-i müjgān:-iñ, -la

Dem-be-dem 'uryān ederseñ ḥancer-i
dil-düzüñi

Tīg-i müjgānıñla ḥışm idüp urmaz
mısıñ (Gazel 80/4)

tīg-i nigh:

1.) Kılıç gibi keskin bakış; sevgilinin
bakışı.

1.1. tīg-i nigh:-iñ

Tīg-i nighiñ kesdi benim şabr u
ḳarārım

Güş eyleseñ 'ıyd eyleseñ ağıyāra ḥaber
ver (Gazel 31/2)

1.2. tīg-i nigh:-iñ

Cān verme benim cānıma bī-minnet
efendim

Tīg-i nighiñ Rāzi'ye meydān
oḳudukça (Gazel 118/5)

tīr-i āh:

1.) Ah oku.

1.1. tīr-i āh:-ım

Ġāfil olma tīr-i āhım temreniñden ḳıl
hazer

Pāyidār olmaz felekler çarḥ u divārdan
geçer (Matla 15/1)

tīr-i belā:

1.) Bela oku; sevgilinin can yakan,
belalara uğratan bakışı.

1.1. tīr-i belā:-dır

Bir nigāh ile perīşān eyledi 'aḳlım
benim

Ġamzesi tīr-i belādır ḳaşı kemānlı
güzel (Gazel 88/5)

tīr-i ğamze:

1.) Ok gibi olan yan bakış.

1.1. tīr-i ğamze:-ler

O tīr-i ğamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan varup dīle buluşa (Gazel
130/5)

1.2. tīr-i ğamze:-niñ

Sīneme dāğ urdı tīr-i ğamzeñiñ
peykānesi

Ney gibi efgān eder 'āşıqlarıñ
mestānesi (Gazel 151/1)

1.3. tīr-i ğamze:-si

Gidince revnaḳ-ı ḥüsn ü cemāl
gülşeniñ gördüm

O tīr-i ğamzesi yāriñ nev-i ḥaṭla
yeleklenmiş (Gazel 62/5)

tīr-i istihkāk:

1.) Hak edilen ok.

1.1. tīr-i istihkāk:-ımız

Dest-i 'isyānımdan ey dil ger küşād
etsem ne sūd
Nist-i demren **tīr-i istihkākımız**
kılmaz güzer (Müfret 61/1)

tīr-i mūçe:

1.) Ayva tüylerinin oku.

1.1. tīr-i mūçe:-ñi

Gül ruhlarını buseye arzū nice
mümkün
Tīr-i mūçeñi cānlara neşter biliriz biz
(Gazel 50/7)

tīr-i müjgān:

1.) Ok gibi kirpikler; sevgilinin
kirpikleri.

1.1. tīr-i müjgān:

Sāye-i zülfünde tutdum şimdi ben
ārām-gehi
Çeşm-i maḥmūr **tīr-i müjgān** nīm-
nigāh seyrindeyim (Müfret 95/1)

1.2. tīr-i müjgān:-ı

Tīr-i müjgānı benim bu sīnemi kıldı
ḥarāb
'İd-i şebde sīne-şāf oldum ḥayāl-i yār
ile (Müfret 99/1)

tīr-i nezāket:

1.) Nezaket oku.

1.1. tīr-i nezāket:-le

Urup **tīr-i nezāketle** raḳībiñ sinesin
delmiş
Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (Gazel 62/4)

tīr-i nigār:

1.) Sevgilinin oku.

1.1. tīr-i nigār:

Ḳatlime fermāna zaḥmet çekmesün
tīr-i nigār
Ġarḳ-ı ḥūn oldu derūnım cāna geçdi
tīşesi (Gazel 135/2)

tīrin peykān:

1.) Okun ucu.

1.1. tīrin peykān:-lar, -ıñ

Bu dil-i nākāmım üzre **tīriniñ**
peykānlarıñ
Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir bana (Gazel 1/3)

tīşe:

1.) Kazma, balta, külünk.

1.1. tīşesi:-si

Ḳatlime fermāna zaḥmet çekmesün tīr-
i nigār
Ġarḳ-ı ḥūn oldu derūnım cāna geçdi
tīşesi (Gazel 135/2)

titre-:

1.) Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak, sarsılmak.

1.1. titrer:-r

Ebrûlarıña secdesi var h'âhiş-i cānın
Gönlüm gibi **titrer** yüregi kıble-
nümānıñ (**Gazel 81/1**)

tiz:

1.) Beklenenden daha erken sürede,
tez, çabuk, hemen.

1.1. tiz:

Āteş-i ruhsâr-ı âlî yandırır haţţ-âverin
Ol sebebdan **tiz** biter yanık maḥaliñ
sebzesi (**Müfret 88/1**)

1.2. tizce:-ce

Berber olsa adamı **tizce** şavar
Ol gidince döğünür dīvāne-vār
(**Mesnevi 6/6**)

toğru:

1.) "-e doğru" anlamında edat.

1.1. toğru:

Görürsün ğamzeler kurmuş kemānı
Dil-i Rāzî nişān-ı yāre **toğru** (**Gazel 111/9**)

toğur:-

1.) Doğurmak, dünyaya getirmek.

1.1. toğursun:-sun

Bāğ-ı hüsnün kim görürse aḥsenü'l-
ḥālîk okur

Böyle ḥübānı cihānda çift **toğursun**
analar (**Gazel 33/5**)

tokan:-

1.) Dokunmak, değmek, temas etmek.

1.1. tokanmış:-mış

Başı taşa **tokanmış** vakt-i ḥālî
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte kalmış ol me'ālî
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

tokın:-

1.) Dokunmak, değmek, sürtmek.

1.1. tokınp:-ıp

'Ālemi kıldı mu'atṭar **tokınp** bād-ı
nesīm
Yārimiñ gīsūsına yā zülf-i 'anber-
bārına (**Gazel 132/4**)

tol:-

1.) Doldurmak, biriktirmek.

1.1. toldursam:-ur, -sa, -m

Ger çekip **toldursam** ey dil ben
kemān-ı kudreti
Himmet-i tīrime olmaz küh u şaḥrā
pāyidār (**Müfret 60/1**)

tolan:-

1.) Dolanmak, bir şeyin çevresinde
dönmek, gezmek, dolaşmak.

1.1. **tolandım:-dı, -m**

Aradım dehr-i gerdünü **tolandım**

kişveri bir bir

Serim sersemleyip ‘alemdede seyrân

olduğum kaldı (**Gazel 150/5**)

1.2. **tolandırdı:-dır, -dı**

Katı müştâk idim nûr u cemâl-i pertev-

i yâre

Bu şeb pervâne-vârî şem‘-i bezminde

tolandırdı (**Gazel 141/2**)

1.3. **tolanmış:-mış**

Müsellem bir güzelsiñ tavr u etvârîñ

levendâne

Tolanmış kâkülün cânâ hemân kâfûr-ı

gerdana (**Terci-bend 2/4**)

tolaş:-

1.) Dolaşmak, gezinmek, dolanmak;

karışık hale gelmek.

1.1. **tolışdırmış:-dır, -mış**

Bırakmış fitneler bād-ı şabâ zülf-i

dilârâya

Ki tahrîk eylemiş tel tel **tolışdırmış**

tolışdırmış (**Gazel 63/4**)

1.2. **tolışdırmış:-dır, -mış**

Bırakmış fitneler bād-ı şabâ zülf-i

dilârâya

Ki tahrîk eylemiş tel tel **tolışdırmış**

tolışdırmış (**Gazel 63/4**)

1.3. **tolışmadık:-ma, -dık**

Koçup mûy miyânından leb-i cân-

bağşını şordum

Tolışmadık hemân bir kâkül-i tarrâra

kalmışdır (**Gazel 43/5**)

1.4. **tolalış:-ıp**

Dil **tolalış** kâkül-i cânâneye

Şordu didem lebleri mercâneye

(**Terci-bend 3/7**)

tolışdıkkça tolalış:- (İkileme)

1.) Dolaştıkça dolaşmak, git gide

karışık hale gelmek.

1.1. **tolışdıkkça tolalış:-mış**

Bugün kûy-ı dilârâda dilim ferhâd-veş

gezmiş

Tolışdıkkça tolalışmış kâkül-i yâre

yedeklenmiş (**Gazel 62/2**)

1.2. **tolışdıkkça tolalış:-sa**

Ki zülf-i müşg-bârın boynıma hâble’l-

metîn etsem

Tolışdıkkça tolalışsa bend-i ‘irfân

olduğun görsem (**Gazel 97/5**)

tolu iç:-

1.) Şarap içmek, sarhoş olmak.

1.1. **tolu iç:-di, -m**

Tolular içdim dem-â-dem şevk-ile

dilber seniñ

Kendi destînden içirsen 'âşıkına bir
ayağ (Gazel 71/6)

ton:

1.) Elbise, giysi, libas, kıyafet.

1.1. tonlar:-lar

Yeşil **tonlar** giyip cānān 'aceb ra 'nā
meleklenmiş

Baňa yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (Gazel 62/1)

top oyna-:

1.) Top oynamak, çevgan oynamak.

1.1. top oyna-:

Sūhan meydānına at sür hemān çevgān
u **top oyna**
'Aliyy ü ulviye Rāzī ki šā 'irāna 'aşk
eyle (Gazel 120/7)

toy-:

1.) Doymak, yetinmek, tatmin olmak.

1.1. toymadı:-ma, -dı

Toymadı hīç bī-bekādan verdi bu cān-
ı 'azīz
Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (Tarih 26/1)

tüb et-:

1.) Top gibi yapmak, vurulacak hale
getirmek.

1.1. түb et-:-ip

Süvār-ı esb-i nāz olmuş vefā
meydānına gelmiş
Dilimi **tüb edip** ebrūsı çevgānı çalar
çarpar (Gazel 36/6)

Tübā-i cennet:

1.) Cennette bulunduğu ve bütün
cennete gölge saldığına inanılan, kökü
yukarıda, dalları aşağıda büyük ağaç.

1.1. Tübā-i cennet:

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına
Yār ḥırāmān eyledikçe **Tübā-i cennet**
gibi (Gazel 148/8)

tūfān:

1.) Her yeri kaplayan çok su, pek
ziyade yağan yağmur.

1.1. tūfānı:-ı

Çeşmim içre müctemi ' **tūfānı** gözler
gözlerim
Dīdeme bir şey görünmez anı gözler
gözlerim (Gazel 95/1)

tuğrā:

1.) Fermanlarda imza yerine kullanılan
işaret.

1.1. tuğrā:

Çok güzeller sevdim ammā bir de bir
şehlā ola

Uğradır başımı derde kaşları **tuğrā** ola
(Gazel 134/1)

1.2. tuğrāsıdır:-sı, -dır

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünñ
boyasıdır
‘Aqlımı yağmaya veren kaşlarıñ
tuğrāsıdır (Gazel 39/1)

1.3. tuğrāya:-(y)a

Katlime **tuğrāya** fermān eylemişñ
bī-günāh
‘Āşık-ı bī-çāreniñ beyhūde girme
kanına (Gazel 133/3)

tuğra çek:- (Deyim)

1.) Mühür çekmek, imza atmak,
hüküm vermek; ferman vermek,
emirde bulunmak.

1.1. tuğrā çek:-en, -im, -den

Ah etme şaķın gizlice hātır-
şikenimden
Nāz ile benim katlime **tuğrā**
çekenimden (Gazel 104/1)

1.2. tuğra çek:-er, -siñ

Sergüzeştım āh saña takrīr ederdım
neyleyim
Kahrıma **tuğra çekersin** sende
fermānım gibi (Tarih 7/9)

tuhfeler ver:-

1.) Hediye vermek, ikramda
bulunmak.

1.1. tuhfeler ver:-di, -m

Muvaffak eyledi Mevlā bugün ben
ber-murād oldum
Hezārān **tuhfeler verdim** yine hābı-ı
kibār etdim (Gazel 101/3)

tūl u dırāz et:-

1.) Uzatmak.

1.1. tūl u dırāz et:-miş

Varıp gönñlüm yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş
Du‘a etmek murād etmiş velī **tūl u**
dırāz etmiş (Gazel 64/1)

tūl-ı emel vādisi:

1.) Hırs vadisi.

1.1. tūl-ı emel vādisi:-ne

Düşüp **tūl-ı emel vādisine** gümrāh
olup bu dil
Ġarib ü ‘āciz ü bī-kes kuliñim baña
vāh eyle (Nazm 1/2)

tūl-ı ‘ömr:

1.) Ömrün uzunluğu, uzun yaşam.

1.1. tūl-ı ‘ömr:

Tūl-ı ‘ömr ile mu‘ammer eyleye bār-i
Hudā
Dem-be-dem feyz-i İlāhī ile olsun
feyz-yāb (Tarih 17/2)

tur:

1.) Allah'ın tecelli ettiği dağ; Tur Dağı.

1.1. tūrınıñ:-l, -nıñ

Tecellī **tūrınıñ** nūrı ziyā-baḥşān edip
göñlüm

Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

tur-:

1.) Durmak, beklemek, ara vermek,
hareket etmemek.

1.1. tırmayıp:-ma, -(y)ıp

Gice gündüz āh edip kan ağlarım
Bir daķıka **tırmayıp** kan ağlarım
(**Mesnevi 1/5**)

1.2. tırmaz:-maz

Merḥametsiz kanlı zālīm **tırmaz** āl
eyler baña
Bilmem efsūn mu okur yoksa ne hāl
eyler baña (**Gazel 12/1**)

1.3. tırmaz:-maz

Bir ‘aceb sevdāsı var dil-i tıflı **tırmaz**
müdām
Bu fenā gülzārı içre kāmṛān olmak
diler (**Kıt’a 4/1**)

1.4. tırmaz:-maz

Gāhi gāhi gürleyor şām u seher
İḥtiyārı elde yok **tırmaz** gezer
(**Mesnevi 3/2**)

1.5. tırmaz:-maz

Rūz u şebde dem-be-dem feryād eder
Kim gelirse yanına **tırmaz** gider
(**Mesnevi 6/5**)

1.6. tırmaz:-maz

Ol güzeli görse bu mehpāreler
Tırmaz okur ‘āşık-ı ğam-ḥ‘āreler
(**Terci-bend 3/15**)

1.7. tırsun:-sun

Şöyle **tırsun** dostluğumuz gelseler
Komşu ḥaḳḳın yerine getürseler
(**Mesnevi 1/17**)

1.8. tırup:-up

Bugün dīvān-ı devletde **tırup** şaf-ı
ni ‘ālīnde
Efendim āfitāb-āsā hele ben bir güzel
gördüm (**Müfret 70/1**)

1.9. tırup:-ur

Bāb-ı Ḥaḳ’da pāsḃān olmuş **tırup**
Ba’zı şebde şem’dān olmuş **tırup**
(**Mesnevi 4/5**)

1.10. tırup:-ur

Bāb-ı Ḥaḳ’da pāsḃān olmuş **tırup**
Ba’zı şebde şem’dān olmuş **tırup**
(**Mesnevi 4/5**)

1.11. tırup:-ur

Sürūrumdan ‘aceb raḳş-āver etdi bu
felek gūyā

Ṭurur ḥālā derūnumda feraḥla
cünbüşüm el-ān (**Tarih 5/2**)

2.) Sözünde durmak, sözü yerine
getirmek.

2.1. ṭurmaz:-maz

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā

Bu ğarībe etdiğiñ ikrārına **ṭurmaz**
mısıñ (**Gazel 80/5**)

Ṭūrān:

1.) Turan, eski İranlılarca Türkler’in
Orta Asya’daki en eski yurtlarına
verilen isim.

1.1. Ṭūrān’a:-a

Düşüp sevdā-yı ‘aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim

Varıp Īrān u **Ṭūrān’a** Ḥoten’dan Çīn’e
Māçīn’e (**Gazel 115/2**)

turre:

1.) Alna düşen saç, kıvrıcık saç lülesi;
sevgilinin saçı.

1.1. turre:

Dildārına dil almada yağmacılık etdi
Ey **turre** yetiş ğamze-i tātāra ḥaber
ver (**Gazel 32/3**)

1.2. ṭurreler:-ler

Gül cemālī güllerinde **ṭurreler** ḥayrān
aña

Aşılıp cānım gibi ğīsū-yı ser-gerdān
aña (**Gazel 4/1**)

1.3. ṭurreler:-ler

Rāziyā nev derde düşdün var devā
dermān ara

Vechine mazḥar düşen ol **ṭurreler**
ḥayrān aña (**Gazel 4/9**)

1.4. ṭurreñ:-ñ

Ğīsū-yı ‘ıtır-büyüña ‘arzū çekerem āh
Ṭurreñ hevesin eyleyerek sünbüle
düşsem (**Gazel 93/4**)

1.5. ṭurren:-n

Cevr ü cefāda yekdāne dilber
Ṭurren teline bendeyim bende (**Gazel**
124/1)

1.6. ṭurreşi:-si

Zülf-i ṭarrārın perişān eylesün ‘aqlım
gibi

Ṭurreşi gerdānıma bend ü kemend
olsun da gör (**Nazm 4/2**)

1.7. ṭurreşi:-si

Āh benim düş olduğum bir **ṭurreşi**
perçinedir
Bu dil-i zārım dirīgā ‘āşık-ı ğam-
gīnedir (**Terkib-bend 1/12**)

1.8. ṭurreñe:-ñ, -e

Cünün iklīmine ṭayy-ı mekānımdan
ḥaber şorma

Müselsel **ṭurreñe** düşvār olan
dīvānelerden şor (**Gazel 40/4**)

1.9. ṭurresine:-si, -n, -e

‘Āşıkına yār olan derdine dermān olan
Ṭurresine bend olan Rāzī’-i nālān
imiş (**Gazel 65/5**)

1.10. ṭurresine:-si, -n, -e

Rāzī-i sūḥan-perveri ṭa‘n eyler eḥibbā
Elden ne gelir **ṭurresine** ṭaḳdı o ḥānım
(**Gazel 92/7**)

ṭurre-i ‘anber-feşān:

1.) Amber kokan kıvrım kıvrım saç;
sevgilinin saçı.

1.1. ṭurre-i ‘anber-feşān:-in

Ṭurre-i ‘anber-feşānın rūyına
dökdükçe yār

Reşk eder ‘āşıkları ol sūnbül-i būyā
gibi (**Gazel 148/5**)

ṭurre-i dildār:

1.) Sevgilinin alna düşen saç lülesi.

1.1. ṭurre-i dildār:-a

Ma‘ni-i rengīn ararsañ **ṭurre-i dildāra**
baḳ
Ezber et esrār-ı dildir bir vefā gördüñ
mü hīc (**Gazel 21/6**)

ṭurre-i Leylī:

1.) Leyla’nın saçları; sevgilinin
saçları.

1.1. ṭurre-i Leylī:

Zen-i mekre düşenden şor cünūn
iḳlīmīñ zevḳın
Ṭaḳıldı **ṭurre-i Leylī** dil-i Mecnūn’ı
rām etdi (**Gazel 142/6**)

ṭurre-i sevdā-yı zülf:

1.) Alna dökülen simsiyah kıvrıcık saç
lülesi.

1.1. ṭurre-i sevdā-yı zülf:-üñ

Ṭurre-i sevdā-yı zülfüñ beni Mecnūn
eyledi
Baḳt-ı nā-kāmım ‘acebdır ḳadrimi dūn
eyledi (**Terci-bend 1/17**)

ṭurre-i tarrār:

1.) Yan kesici saçlar; sevgilinin
saçları.

1.1. ṭurre-i tarrār:-a

Yādigār aldım o zülfı tellerinden
yādigār

İztırārī **ṭurre-i tarrāra** kıldım elveda
(**Gazel 70/2**)

1.2. ṭurre-i tarrār:-e, -ler

Dil nice ḳılsun taḥammül dem-be-dem
zār etmesün

Gül cemāl üzre dökülmüş **ṭurre-i**
tarrāreler (**Gazel 34/3**)

1.3. ṭurre-i tarrār:-ı, -n, -a

Mū-be-mū āh dil düşürdüm **turre-i tarrārına**

Tel tel olmuş Rāziyā şol ‘anber-nisār ola (**Gazel 134/7**)

1.4. turre-i tarrār:-l, -n, -a

‘Aqlımı yağma içündür cümle nāz u şīvesi

Turre-i tarrārına bend eylemek endīşesi (**Gazel 135/1**)

1.5. turre-i tārrār:-l, -n, -a

Göz ucıyla nīm nigāh eyler ise hālīñ harāb

Bī-zarūrī bend eder ol **turre-i tārrārına** (**Gazel 132/3**)

turre-i zencīr:

1.) Zincir gibi olan saç; sevgilinin saçları.

1.1. turre-i zencīr:-e

Turre-i zencīre taqdı bu dil-i dīvānemi

Bend ederken ‘aqlım aldı ol muḥannā ayası (**Gazel 140/3**)

turre-i zūlf:

1.) Saçların kıvrımı; sevgilinin saçlarının bükümü.

1.1. turre-i zūlf:-i, -ne

Turre-i zūlfine çekdim bu dil-i şeydāyı ben

Uşlanır mı neyleyim zincīr-şiken dīvānedir (**Müfret 85/1**)

turre-i zūlf-i siyeh:

1.) Siyah saçın lülesi; sevgilinin saçı.

1.1. turre-i zūlf-i siyeh:-iñ

Bağlasam gözlerime **turre-i zūlf-i siyehiñ**

Çeşm-i bīmārıma şıḥḥat gelir ey hūr-ı penāh (**Gazel 129/2**)

tut:

1.) Elde bulundurmak, ele almak, kavrayarak eline almak.

1.1. tut:

Rāziyā bu pendimi gūşıñna mengüş eyleyip

Ma ‘nevī bir dest-res **tut** cānıñ eyle ber-ṭaraf (**Gazel 72/5**)

1.2. tutar:-ar

Şems-i pertev şanma cānā seyriñe pīr-i felek

Farkā kudret qalmamış her rüz saña dūrbīn **tutar** (**Gazel 37/3**)

2.) Bir şeyi kullanılmak üzere hazır hāle getirmek.

2.1. tūtdum:-du, -m

Sāye-i zūlfünde **tūtdum** şimdi ben ārām-gehi

Çeşm-i maḥmūr tır-i müjgān nīm-
nigāh seyrindeyim (**Müfret 95/1**)

3.) Sunmak, uzatmak.

3.1. tut:

Üftādeleriñ ḥāke düşüp ḥālī yamāndır
Tut bûy-ı vişāl gibi hemān yāsemen
ey dost (**Gazel 17/2**)

4.) Çevirmek, yönelmek.

4.1. tut:

Terk edip āh u fiğānı rûyın dergāha
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh’a **tut** (**Gazel 16/1**)

4.2. tut:

Terk edip āh u fiğānı rûyın dergāha
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allāh’a **tut** (**Gazel 16/1**)

4.3. tut:

Şûret ü ma‘nide ancak hep tasarruf
Ḥaḳ-ile
İstesen maḳşûdın destin açıp
Sübḥān’a **tut** (**Gazel 16/2**)

4.4. tut:

Hîç perîşān olma ey dil cān u dilden
kıl niyāz
Sür yüzün ḥāk-i derine dā‘imā
Raḥmān’a **tut** (**Gazel 16/3**)

4.5. tut:

Kes ümīdin ḡayriden feyz-i Ḥudā
yāver saña
Gün-be-gün eyler teraḥḥum gönlün
Yezdān’a **tut** (**Gazel 16/4**)

4.6. tut:

Rāzi olduñ Rāziyā ‘ālemde sırr-ı
ḥikmete
Şāf edip ḳalbin sarāyın bī-zevāl
sultāna **tut** (**Gazel 16/5**)

5.) Belli bir durumda kalmasını
sağlamak.

5.1. tutar:-ar

Siḥr eder ebrū-yı dilber çin ile cebin
tutar
Ġamze-i ḥūn-rīz-i dil-düz şāf çekip
temkīn **tutar** (**Gazel 37/1**)

5.2. tutar:-ar

Siḥr eder ebrū-yı dilber çin ile cebin
tutar
Ġamze-i ḥūn-rīz-i dil-düz şāf çekip
temkīn **tutar** (**Gazel 37/1**)

6.) Tutmak, desteklemek, taraf olmak,
benimsemek.

6.1. tutar:-ar

Terk edip gülzār-ı rûyı inzivāda ḥāl-i
yār
Kākül-i ‘anber-feşānda gizlenip bir dīn
tutar (**Gazel 37/2**)

6.2. tutar:-ar

Dil döker eyler nevāziş dil-rubāya dil
hemān

Ol civānīn şaydına her bir nefes
taḥmīn **tutar (Gazel 37/5)**

7.) Esir etmek, hapsedmek, zorla
tutmak, tutsak etmek.

7.1. tutar:-ar

Gül cemāl üzre tağılır ol mehiñ
gīsūları
Dāne-i tārında bī-ḥad ‘āşık-ı ğamgīn
tutar (Gazel 37/4)

7.2. tutar:-ar

Çille-i āzārımı āh çekdigim ra‘nā bilir
Ḥ‘āh-nā-ḥ‘āh āferīnler eyleyip taḥsīn
tutar (Gazel 37/6)

8.) İş tutmak, iş bellemek.

8.1. tutmaz:-maz

Ḳan çibānı çıkarıp bükdi belim
Hem zebānım yok benim **tutmaz** elim
(Mesnevi 1/6)

8.2. tutup:-up

Tutup cevır ü sitem resmin ne yoldur
bu gidersiñ sen
Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle
edersen sen **(Terci-bend 2/10)**

tutak:

1.) Dudak; ağız.

1.1. tuṭaḳdan:-dan

Dise yārim efendim mā **tuṭaḳdan**
Daḫi buse vereyim al yañaḳdan **(Gazel 103/1)**

tūṭi lisān:

1.) Papağan dilli, tatlı dilli; sevgili.

1.1. tūṭi lisān:-ım

Selāmü aleyküm diyerek geldi o
ḥānım
Ālūde reviş şūḥ-ı cihān **tūṭi lisānım**
(Gazel 92/1)

1.2. tūṭi lisān:-ım

Dirīğ etsem fedādır cān u başım
Dise bir merḥabā **tūṭi lisānım (Gazel 94/3)**

tūṭi-i cān:

1.) Can papağanı, can bülbülü, can
kuşu.

1.1. tūṭi-i cān:-ım

Fedā iken yoluña naḳd ü vaḳtim **tūṭi-i cānım**

Mürüvvetden maşūn etdiñ
mürüvvetsiz mürüvvetsiz **(Gazel 57/2)**

tūṭi-i gūvā:

1.) Konuşan papağan.

1.1. tūṭi-i gūyā:

Kim kaçır düşnām ederse ol şeker
güftār-ile

Gönlümün bağında ancak **tūṭi-i gūyā**
ola (**Gazel 134/4**)

1.2. **tūṭi-i gūyā:**

Ben dehānım açmağa yokdur mecālim
neyleyim

‘Aşk-ı dilber söyledir āh **tūṭi-i gūyā**
gibi (**Gazel 148/4**)

tūṭi-i şekeristān:

1.) Şeker kamışı tarlasının papağanı.

1.1. **tūṭi-i şekeristān:-a**

ma‘rifet ‘azmı ‘ad olunup zīrā ki
büleğā ve fuşahā fużalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülīstān
ve **tūṭi-i şekeristāna** teşbīh ve elsine-i
mezburānı miftāh-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. (**Dibace 2/10**)

tūṭi-i tayrān:

1.) Papağan kuşu.

1.1. **tūṭi-i tayrān:**

Nāz ile güftāra gelse bülbül-i gūyā
gibi
Cümlesi hāmūş u taḥsīn **tūṭi-i tayrān**
aṇa (**Gazel 4/7**)

tūṭiyā ol-:

1.) Göz sürmesi olmak, sevgilinin
gözüne çekilen sürme olmak.

1.1. **tūṭiyā ol:-sa**

Gözüm **tūṭiyāsı** olsa ḥāk-i pāyın
‘İnāyet etmege Ḥāk eşerindir (**Kıt’a**
1/19)

tutuş-:

1.) Tutuşturmak, harlamak, yakmak.

1.1. **tutuşdurdu:-dur, -du**

Cemāl-i perteviyle dil sarāyını

tutuşdurdu

Döküp āb-ı sirişki pençe-i himmetle
başdırdım (**Müfret 84/1**)

tutyā:

1.) Kadınların gözlerine çektikleri
sürme.

1.1. **tutyā:**

Ḥāk-i pāy-i yāre varsam yüz sürüp
etsem niyāz

Gözime **tutyā** görünür her nazarda
pīşesi (**Gazel 135/3**)

1.2. **tutyāsıdır:-sı, -dır**

Ma‘nevī dil çeşminiñ **tutyāsıdır** ḥāk-i
rehiñ

Zāhirā ‘aynına nūrdur ḥāk-i rāh
gelmez baña (**Gazel 6/4**)

1.3. **tutyāsıdır:-sı, -dır**

Zümre-i ehl-i diliñ **tutyāsıdır** ḥāk-i
deri

Zülfüne āmiḥte etmiş müşğ ü gül-āb
‘anberi (**Terkib-bend 1/13**)

tūtyā et-:

1.) Sürme çekmek.

1.1. tūtyā et-:-er, -di, -m

Hāk-i pāyīñ dīdeme **tūtyā ederdim** ey
civān

Hāne-i ‘aczāneme bir kerrecik gelmez
misiñ (**Gazel 80/3**)

tuy-:

1.) Duymak, işitmek.

1.1. tuyuldu:-ul, -du

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ āyā

Tuyuldu ‘āleme rāz-ı nihānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/4**)

tuyur-:

1.) Duyurmak, haberdar etmek.

1.1. tuyurdum:-du, -m

O sırr-ı zevk-i dildārı **tuyurdum** yāre
ağyāra
Göñül bir nev-nihāl-i şive-kāra bağbān
oldu (**Gazel 143/5**)

tuyūr-ı ‘andelīb:

1.) Bülbül kuşları.

1.1. tuyūr-ı ‘andelīb:-e

Tuyūr-ı ‘andelībe verdi vahşet
Fırākıñla benim āh u fiğānım (**Gazel**
94/4)

tüccār:

1.) Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.

1.1. tüccārda:-da

Bāyda yokdur yoğsūl u bī-kesde yok
Ger su’āl etseñ anı **tüccārda** var
(**Gazel 153/4**)

tüken-:

1.) Bitmek, sona ermek, kalmamak.

1.1. tükenmez:-mez

Fütūr geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından
Tükenmez göñlümün aślā uşandım
macerasından (**Gazel 102/1**)

tüket-:

1.) Bitirmek, harcamak, yok etmek.

1.1. tüketdi:-di

Dil **tüketdi** dil-rubālar yolına cān
nağdini
Gūyiyā bī-rūh şanursıñ şüret-i tersā
gibi (**Gazel 148/3**)

tümen:

1.) Çok sayıda, pek çok.

1.1. tümen:

Tebrīz ile Şīrāz’a vü hem Çīn’e mi
vardıñ
Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir **tümen** ey
dost (**Gazel 17/3**)

Türkçe:

1.) Ural – Altay dil ailesinin Altay dilleri dalına, yapı bakımından eklemeli diller grubuna giren, Türkiye’de ve Türkler’in hâkim olduğu ülkelerde kullanılan dil, Türk dili.

1.1. Türkçe:

Türkçe dedim ‘Arab’a bir çift kelâm
Bî-tevaakkuf eyledi hâşıl merâm
(Mesnevi 3/14)

U/‘U

u:

1.) “Ve” bağlacı.

1.1. u:

bi-tevfıku’l-mennān eshel ü āsān
olacak
evlād **u** zürriyatına daḥi bi-fazlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭkı ve
ta’līm ü **(Dibace 1/14)**

1.2. u:

ta’allumı ve istifade ve ifādeye
kābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sā’ir
ḥayvānātdan temyız ü istiṣnā kıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭk **u**
‘ilmiñ ve ‘aql u fikriñ **(Dibace 1/16)**

1.3. u:

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs hazretlerinin
hengām **u** āvānlarında peder-mānde
bir
çürük ze’āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken **(Dibace 3/1)**

1.4. u:

vuḫū’āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdürāt ile
dil-i kesir olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstaḡnīn ‘an
olacak ḥırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn **u** maḡbūn bī-şabr u sükūn
bu **(Dibace 3/8)**

1.5. u:

vuḫū’āt-ı müsta‘cebāt-ı pür-küdürāt ile
dil-i kesir olmak üzre aḥvāl-i iṣān
müstaḡnīn ‘an
olacak ḥırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u maḡbūn bī-şabr **u** sükūn
bu **(Dibace 3/8)**

1.6. u:

diyārlarda rüzgār-ı ḡaddār **u**
düşmenān-ı nā-bekāra raḡmen felek
dil-nüvāz olduḡda
deryā-yı ‘aşkıñ cūşa gelip bād-ı ḥasret
ḡalebesiyle mevc-engiz olduḡda dil-i
vīrānımı **(Dibace 3/9)**

1.7. u:

ta’mir ü tesellā-yı ḥātır-ı kesir içün
‘aql-ı kaşirime ‘indi ve zannī eş‘ār **u**
ebyāta şürü’ u
meşḡuliyetime bādī vü bā’is olacak
(Dibace 3/11)

1.8. u:

olmaḡla ḥamdillāh ḥilḳat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ḡariziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı kābil
isti‘dād **u** dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile müzdād u şeref-ḳarīn ü rif‘at-bīn
olduḡun a **(Dibace 3/16)**

1.8. u:

olmağla Һamdillāh Һilkat-i ezeliyyem
ve Һabī'at-ı ğarīziyyem Һavr-ı eb'ad
Һavr-ı kābil

isti'dād u dem-be-dem izdiyād-ı Һadr
ile müzdād **u** Һeref-Һarīn ü rif'at-bīn
olduğun a **(Dibace 3/16)**

1.9. u:

binā'en ba'zı vüzerā-yı 'izām **u**
vükelā-yı kirām Һazretleriyle Rüm ili
ve Anaṭolı **(Dibace 3/17)**

1.10. u:

cāniblerini ğešt ü güzār ederek Һuķūķ-ı
īṣānda ve diğerrānda inṣā-i eṣ'ār **u**
tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u Һazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i Һudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn **(Dibace 4/1)**

1.11. u:

cāniblerini ğešt ü güzār ederek Һuķūķ-ı
īṣānda ve diğerrānda inṣā-i eṣ'ār u
tavṣīfāt **u**
tevārīḥ ü medḥiyāt u Һazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i Һudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn **(Dibace 4/1)**

1.12. u:

cāniblerini ğešt ü güzār ederek Һuķūķ-ı
īṣānda ve diğerrānda inṣā-i eṣ'ār u
tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt **u** Һazret-i cenāb-ı

kibriyānıñ yed-i Һudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn **(Dibace 4/2)**

1.13. u:

buyurdığı 'ālim insānı ve bā-ḥuṣūṣ
nev'-i insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥübān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḥaķīķat bā-
'aşķ-ı muṭlak tavṣīf **(Dibace 4/3)**

1.14. u:

buyurdığı 'ālim insānı ve bā-ḥuṣūṣ
nev'-i insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥübān **u**
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bāṭında ḥaķīķat bā-
'aşķ-ı muṭlak tavṣīf **(Dibace 4/3)**

1.15. u:

ḥaķķında nāzil olan Leķad ḥaleķnal
insāni fī aḥseni taķvīm āyet-i kerīmesi
olup me'āl-i ṣerīfini
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥübānda ızhār **u** **(Dibace 4/8)**

1.16. u:

tażarru' u niyāz ve recā-ğır ü ṣenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımnında
iķtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt **u**
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt **u** **(Dibace 4/11)**

1.17. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.18. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.19. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.20. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.21. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.22. u:

tażarru' u niyāz ve recā-gīr ü şenā-bāz
olarak ve bi'l-münāsebet ba'zı mevād
zımında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu'ūt u medḥiyāt u luğazāt
u rubā'iyāt u **(Dibace 4/12)**

1.23. u:

meşneviyāt u müfredāt-ı 'ācizāneler
ile ḥurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı
ḥaḳīrānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ḥālīşa ile fi'l-ḥaḳīka tertīb-i tefe'ül
daḥi **(Dibace 4/13)**

1.24. u:

kılındıkda dest-res buyuran dāderān
tefe'ül buyursunlar
ve ba'zı ehl-i dil qarındaşlarımız
lede'l-muṭāla'a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i **(Dibace 4/16)**

1.25. u:

muṭāla'alarında dāll u medlülunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa

beşeriyetime haml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir **(Dibace 4/17)**

1.26. u:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv **u** maḥv u mağfiret
eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna mazḥar edip **(Dibace 5/5)**

1.27. u:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv **u** mağfiret
eyleyip

Ve huvellezī yaḳbekut tevbete ‘an
‘ibādiḥi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḳna mazḥar edip **(Dibace 5/5)**

1.28. u:

lācihet mübārek rū’yet-i cemālını
müşāhede ile **ferah-yāb u şafā-yāb**
eyleye āmīn. Bī-ḥürmeti
seyyidü’l-enbiyā’i ve’l-mürselīn ve’l-
ḥamdulillāhi rabbu’l-‘ālemīn. **(Dibace**
5/9)

1.29. u:

Nāz ile güftāra gelse bülbül-i gūyā
gibi
Cümlesi ḥāmūş **u** taḥsīn tūṭi-i ṭayrān
aṇa **(Gazel 4/7)**

1.30. u:

El çekip her bir ḥuşūşdan terkini
kılısam murād
Gāh nāz **u** gāhice ‘arz-ı vīşāl eyler
baña **(Gazel 12/6)**

1.31. u:

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘işyāna
āh
İ’tirāf **u** tevbelerle şad hezār etdim
ḥicāb **(Gazel 14/4)**

1.32. u

Giriftār **u** esīr oldum baña bir çāre yā
Rab
‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab **(Gazel 15/1)**

1.33. u:

Yolunda māl **u** cān u ‘aḳl u fikrim hep
fedā oldu
Seniñ sūz-ı firāḳıñdır ki sūzān olmama
bā’is **(Gazel 20/2)**

1.34. u:

Eger zevḳiñ ise geşt ü güzār **u** seyr-i
‘ālemden
Giderseñ semt-i Īrān’a hemān rāh-ı
revāndan gec **(Gazel 23/3)**

1.35. u:

Pertev-i ḥüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur

Cevr ü āzār **u** cefāsın her çeken
memnūn olur (**Gazel 38/1**)

1.36. u:

Şaķın pend ü nasīhat kār eder şanma
görüp hālīm
Nigārimdan cefā vü nāz **u** şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.37. u:

Pertev-i nūr-ı Hudā'dan feyz-yāb **u**
rif'atız
‘Āşıkān-ı tālībān-ı āsitān-ı behcetiz
(**Gazel 53/1**)

1.38. u:

Nār **u** bād u āb hākden halk olup
bulduñ vücūd
Zātıñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraż (**Gazel 67/5**)

1.39. u:

Nār u bād **u** āb hākden halk olup
bulduñ vücūd
Zātıñı fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraż (**Gazel 67/5**)

1.40. u:

Fırķat **u** derd ü elemle āhlananlardan
mısıñ
Bī-mişāl cānān için eyvāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/1**)

1.41. u:

Bir pula degmez iki ‘ālemiñ aşlā
kadarı

Hāşş elbise-i semmūr **u** semenden
geçdik (**Gazel 82/3**)

1.42. u:

‘Ālem-i h‘āba varıp cennet rüyın
gördüm
Gezerek bāğ-ı cinān **u** İrem’inden
geçdik (**Gazel 82/4**)

1.43. u:

Semāvāt-ı ‘alānıñ sırrını bilmek diler
göñlüm
Kevākib seyrine nezzārede şaķf **u**
suṭūh olsam (**Gazel 98/3**)

1.44. u:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
güyā
Fiğān **u** nāle vü giryem haber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

1.45. u:

Beni şeydā kılan her an niyāz **u** nāz-ı
hübāndır
Fırākı cāna kār etdi meded ol ğam-
h‘ārımdan (**Gazel 105/3**)

1.46. u:

Hele kār **u** fiğānım dem-be-dem āh u
enīn oldu
Beni bülbül gibi güyā eden bir
gülsitāndır bu (**Gazel 110/5**)

1.47. u:

Düşüp sevdā-yı ‘aşkıña cihāna püşt-i
pā verdim
Varıp Īrān **u** Tūrān’a Hoten’den Çīn’e
Māçīn’e (Gazel 115/2)

1.48. u:

Seniñ teşrīfīñe şeksiz serīr etdi serim
cānā
Ayağıñla başıp çeşmim daħi rūy **u**
müjem çine (Gazel 115/3)

1.49. u:

Ne lāzım dāmen ü desti güzeller şāh **u**
hünkārīñ
Eşigi ka’besine sür yüzüñ merdāna
‘aşk eyle (Gazel 120/5)

1.50. u:

Sūhan meydānına at sür hemān çevgān
u top oyna
‘Aliyy ü ulviye Rāzī ki şā’irāna ‘aşk
eyle (Gazel 120/7)

1.51. u:

Gülbeden gülbüy **u** gülendām geldi
hātırā
Belki rahm eyler diyü āh rām geldi
hātırā (Gazel 121/1)

1.52. u:

Dūd **u** şerārım ile perişān oldu murgān
Per ü bālın yaqdılar āhım ile havāda
(Gazel 125/2)

1.53. u:

Derd ü endūh **u** elem āşinā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü rızā var mı daħi arada
(Gazel 125/3)

1.54. u:

Derd ü endūh **u** elem āb-ı sirişk
mūnisim
Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör orada
(Gazel 126/5)

1.55. u:

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āh ile zārı
Tabīb-i derd edindim ben fiğān **u** nāle-
i nāyı (Gazel 137/1)

1.56. u:

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyz
u meded eyle
Ki ġavgā-yı ma‘āş ile yitirdim hū ile
hāyı (Gazel 137/2)

1.57. u:

Bāyda yokdur yoħsūl **u** bī-kesde yok
Ger su’āl etseñ anı tüccārda var
(Gazel 153/4)

1.58. u:

Ba’zı ba’zı bulunur elbisede
Ġakum **u** sincābda yok semmūrda var
(Gazel 153/5)

1.59. u:

Ebübekr ü 'Ömer, 'Osmān u Haydar
Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (**Kıt'a**
1/7)

1.60. u:

Bu Rāzī'nin niyāzını kabūl eyle
efendim gel
Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgānı (**Kıt'a 3/7**)

1.61. u:

Ne şāhāndan ne mīrāndan ne Hızr u
ğavs-ı a'zamdan
Beşerden isteme ašlā murādı iste
Mevlā'dan (**Matla 10/1**)

1.62. u:

Ġāfıl olma tīr-i āhım temreniñden kıl
hazer
Pāyidār olmaz felekler çarḥ u divārdan
geçer (**Matla 15/1**)

1.63. u:

Mā'il olmuş ḥūb-ı sīne ḥāşş u 'ām
'Āşık u mestānedir eyler kıyām
(**Mesnevi 4/8**)

1.64. u:

Şīve vü nāzı müselleme kahr u istiğnāsı
çok
Cevrine fākat getirmek emr-i muḥāl
oldu baña (**Müfret 22/1**)

1.65. u:

Dehşet-i āhım o rütbe kıldı lerzān
'ālemi
Şiddetinden Kāf u 'Ankālār perīşān
oldular (**Müfret 51/1**)

1.66. u:

Ben sürerdim at u fīli şāhına ferzīn ile
Nāzenīnim nāz ile māt eyledi
açmazdan (**Müfret 68/1**)

1.67. u:

Şaf çekip ğamzeleri şaf u ğazā
niyyetine
Cān mıdır kaşd-ı nigāhıñ 'acabā
niyyeti ne (**Nazm 6/1**)

1.68. u:

Hāk u bāb u manzarı vaşfında 'āciz
şā'irān
Nice ta'rīf edeyim evşāfını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

1.69. u:

Hāk u bāb u manzarı vaşfında 'āciz
şā'irān
Nice ta'rīf edeyim evşāfını cānā saña
(**Tarih 8/6**)

uğra-:

1.) Denk gelmek, isabet etmek, maruz
kalmak.

1.1. uğradır:-t, -ır

Vâkıf oldum tâli ‘imde bir ‘aceb esrâra
ben

Uğradır bahtım beni çarşâmbadan
çarşambaya (**Müfret 4/1**)

uğur:

1.) Yol, gaye, maksat, amaç.

1.1. **uğrîna:-iñ, -a**

Kalmadı şabra mecâlim bî-vefâsıñ
neyleyem

Uğrîna ‘âlem fedâdır ben bu cānı
neyleyem (**Terci-bend 1/5**)

‘ukba:

1.) Ahiret, öbür dünya.

1.1. **‘ukbâda:-da**

Râzi-i şeydâ gibi şeydâ bulunmaz
şimdi hîç

Var ise dünyâda yokdur **‘ukbâda** belki
buluna (**Müfret 55/1**)

‘ukbâ eyle:-

1.) Ahirete göçmek, vefat etmek

1.1. **‘ukbâ eyle:-di**

Kerâmetlü kerîmem bu veliyye **eyledi**
‘ukbâ

Peder mâder ile hâlin bilenler kıldı
vaveyla (**Tarih 43/1**)

‘ukbâya hîrâm kıl:-

1.) Öteki dünyaya yürümek, ölmek.

1.1. **‘ukbâya hîrâm kıl:-**

Düşdi bir menkûti târîh Râziyâ eyler
hesâb

‘Kıldı pâşâ-yı Muḥammed ‘Ârif
‘ukbâya hîrâm (**Tarih 21/7**)

ulüvv-i şân:

1.) Yüce şan, yüce makam

1.1. **ulüvv-i şân:-a**

Şorarsa çâkeriñi ol melâḥat kânı
cânânım

Hemân derd-i dilim bir bir **ulüvv-i**
şâna ‘aşk eyle (**Gazel 120/4**)

‘ulyâ eyle:-

1.) Yüce etmek, yüksek etmek

1.1. **‘ulyâ eyle:-di**

Lafza-i ism-i celâl zikri ile

‘Arş u ferşi gezdi **‘ulyâ eyledi** (**Tarih**
44/2)

um:-

1.) İçinde, istediği ve beklediği şeyin
gerçekleşeceğine dair bir duygu
taşıyarak o şeyin olmasını beklemek,
ümitle beklemek, ümit etme, dileme,
temenni etme.

1.1. **umar:-ar**

Çok şafânı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān ḳadeḥ

Yār elinden devr eder devrân **umar**
devrân ḳadeḥ (**Gazel 25/1**)

1.2. umarsıñ:-ar, -sıñ

Şad hezārān nuş u pend etdim saña
kār etmedi

Himmet **umarsıñ** ‘acebdür bir alay bî-
gāneden (Nazm 14/2)

ummān:

1.) Çok büyük engin deniz, okyanus.

1.1. ummān:

Eşk-i çeşmim düşicek pāyına inşāf
etseñ

Çeşm-i bīmārımı **ummān** ile yek reng
etdim (Gazel 91/4)

1.2. ‘ummāna:-a

Baħr-ı ‘aşka dil sefine bālbān-ı āhım
hemān

Baħr-ı ‘aşka düşmeyen ‘**ummāna**
olmaz āşinā (Gazel 3/5)

1.3. ‘ummānda:-da

Şūret ü zāhirde ma‘lūm ey civān
Nice tahşil olunur ‘**ummānda** var
(Gazel 153/6)

umūr:

1.) İşler, hususlar, maddeler, şeyler.

1.1. umūrı:-ı

Yā İlāhi kıl bu zāta daħi tevfiķiñ refik
Her **umūrı** hayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (Tarih 39/11)

1.2. umūrın:-ı, -n

Saña lāzım mıdır ğayrıñ **umūrın**

düşüña almak

Gemisin kırtaran kıbdan budur derler
yetişmez mi (Müfret 43/1)

unut:-

1.) Unutmak, akıldan çıkarmak.

1.1. unutm:-du, -m

Unutm Rāziyā dār-ı fenāda semt-i
‘uķbāyı

Alır şabr u kararım hāl-i rūhānı çalar
çarpar (Gazel 36/9)

1.2. unutm:-du, -m

Düşünce vādī’-i zulmet beni mest
eyledi hālā

İçince āb-ı hayvānı **unutm** vaşl-ı
Leylā’yı (Gazel 137/3)

1.3. unutm:-du, -m

Unutm yāri aġyārı nedendir

Nedir derdim bilinmez yā nedendir
(Mesnevi 2/10)

ur:-

1.) Çarpmak, vurmak, kılıçtan
geçirmek.

1.1. urd:-dı

Şormadım sükker lebin ben buseye
destūr dedim

Seng-i düşnām-ile **urdı** rahnedār oldu
gönül (Gazel 85/5)

1.2. urmaz:-maz

Dem-be-dem ‘uryān ederseñ hancer-i
dil-dūzıñı

Tīg-i müjgānıñla hışm idüp **urmaz**
mısıñ (Gazel 80/4)

1.3. urup:-up

Urup tır-i nezāketle raķıbiñ sinetin
delmiş

Ġazā-yı ekber etmiş ki seri çifte
çeleklenmiş (Gazel 62/4)

‘urüc kıl:-

1.) Yükselmek, çıkmak, artmak.

1.1. ‘urüc kıl:-dı, -m

Ben bu gün feyz-i tecellî burcına

kıldım ‘urüc

Tālî ‘im kuvvetde ammā kām-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/5)

‘uryān et:-

1.) Açıkta tutmak, çıplak bırakmak.

1.1. ‘uryān et:-er, -se, -ñ

Dem-be-dem ‘uryān ederseñ hancer-i
dil-dūzıñı

Tīg-i müjgānıñla hışm idüp **urmaz**
mısıñ (Gazel 80/4)

uşan:-

1.) Bıkmak, bezmek, sıkılmak.

1.1. uşandım:-dı, -m

Fütür geldi efendi bu cihānıñ çün
çırāsından

Tükenmez göñlümün aşlā **uşandım**
mācerāsından (Gazel 102/1)

1.2. uşandım:-dı, -m

Sūziş-i ‘aşk ile yandım çāre Allāh
‘aşkına

Tatlı cānımdan **uşandım** çāre Allāh
‘aşkına (Gazel 131/1)

1.3. uşandım:-dı, -m

‘Aceb ārzū-keş olduğça naşīb yok la‘l-
i ālıñdan

Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le‘allenden (Matla 27/1)

uşlan:-

1.) Akıllanmak, aklı başına gelmek.

1.1. uşlanır:-ır

Ṭurre-i zülfine çekdim bu dil-i şeydāyı
ben

Uşlanır mı neyleyim zincîr-şiken
dīvānedir (Müfret 85/1)

‘uşşāk:-

1.) Aşıklar, aşk sahipleri.

1.1. ‘uşşāk:-

Baňa meger zenān ‘ilmin okutdu harf-
be-harf

Bugün ‘**uşşāk** arasında yine şāhib be-
nām etdi (Gazel 142/5)

utan-:

1.) Mahcup olmak, utanmak, çekinmek.

1.1. uṭandırđı:-dır, -dı

Temennī eyledim vaşlın o şāha ‘arz-ı ḥāl etdim

Buyurdu der-kenārına beni ğāyet

uṭandırđı (Gazel 141/3)

1.2. uṭanıyorum:-ı, -yor, -um

Uṭanıyorum neyleyeyim cānım efendim

Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı zebānım **(Gazel 92/3)**

uyan-:

1.) Uyanmak, uyku durumundan çıkmak, gözlerini açmak.

1.1. uyandı:-dı

Açsın gözini bülbul-i nālānım **uyandı**
Ey māh-ı felek ğonce-i ḥūn-ḥāra ḥaber ver **(Gazel 32/4)**

1.2. uyandırđı:-dır, -dı

Dilim ḥāb-ı ğamından luṭfı var olsun **uyandırđı**

Fitil-i baḥtımı cānān çerāĝ edip de yandırđı **(Gazel 141/1)**

1.3. uyanmaz:-maz

Bizi mestāne ḥalk etdi Ḥudāmız

Uyanmaz ḥāb-ı ‘aşqdan mübtelāmız **(Gazel 54/1)**

uydır-:

1.) Hayal gücünden yararlanarak gerçek dışı bir şey söylemek, yakıştırmak.

1.1. uydırıp:-ıp

Ḥaddimi bilip de ülfet eylesem

Uydırıp kendime ülfet eylesem **(Mesnevi 1/19)**

‘uyüb:

1.) Ayıplar, kusurlar, kabahatler.

1.1. ‘uyübüm:-ım

‘**Uyübüm** setr için teslīm-i rūḥ etmek niyāzımdır

Cihānı başıma teng eyleyip hem tār eder baḥtım **(Gazel 89/2)**

uzak:

1.) Yakın olmayan, uzak, ırak.

1.1. uzaqdan:-dan

Hîç teraḥḥum eylemez bir nīm-nigāh etmez āmān

Merḥabā kılsam **uzaqdan** ğayrī cānā baña bes **(Gazel 59/3)**

1.2. uzaqdan:-dan

Merḥabā kıldım **uzaqdan** nīm-tebessüm eyledi

Şad hezār cevrini gördüm bir de
āmānlı güzel (**Gazel 88/7**)

‘uzlet-nişîn ol-:

1.) İnzivaya çekilmek.

1.1. ‘uzlet-nişîn ol-:-du

Cihāndan el çekip Rāzī varıp **‘uzlet-
nişîn oldu**

Zamānı aňlamış ammā cidāli bilmemiş
bilmiş (**Gazel 61/9**)

Ü

ü:

1.) “Ve” bağlacı.

1.1. ü:

‘aleyhi’t-tehiyyetü’l-ezher hâzretlerine
esmâ’-i mevcûdâtı ve elķāb-ı

maşnū’âtı

bi-tarıķu’l-vahyu’l-ilhām tebyīn ü
i’lām buyurdukda terkīb-i kelām ve
taķrīr-i merām **(Dibace 1/12)**

1.2. ü:

bi-tevfīķu’l-mennān eshel ü āsān

olacak

evlād u zürriyâtına daķi bi-faẓlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭķı ve
ta’līm ü **(Dibace 1/13)**

1.3. ü:

bi-tevfīķu’l-mennān eshel ü āsān

olacak

evlād u zürriyâtına daķi bi-faẓlillāhi ve
keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭķı ve
ta’līm ü **(Dibace 1/14)**

1.4. ü:

ta’allumı ve istifāde ve ifādeye
ķābiliyyeti ihdā ve hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istisnā kıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭķ u
‘ilmiñ ve ‘aķl u fikriñ **(Dibace 1/16)**

1.5. ü:

leṭā’if feẓā’il ü kemālāt-ı sevā’ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihil-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā vü melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne’l-
‘urefā ve’z-zurefā **(Dibace 2/3)**

1.6. ü:

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā’is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.7. ü:

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā’is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.8. ü:

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā’is
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.9. ü:

‘izz ü raġbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā’is
olan ancak

tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.10. ü:

‘izz ü rag̃bet ü letāfet ü h̃ürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘iṣ
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.11. ü:

‘izz ü rag̃bet ü letāfet ü h̃ürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī ve bā‘iṣ
olan ancak
tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/6)

1.12. ü:

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arṣi
mefātīḥahā el-sinetehu’ṣ-ṣu‘arā ev
kemā kāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
ṣerīf zımnında dāḥil ü vāṣıl olmak
ümīdiyle ṣarf-ı maḥdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu **(Dibace 2/14)**

1.13. ü:

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arṣi
mefātīḥahā el-sinetehu’ṣ-ṣu‘arā ev
kemā kāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
ṣerīf zımnında dāḥil ü vāṣıl olmak
ümīdiyle ṣarf-ı maḥdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu **(Dibace 2/14)**

1.14. ü:

tārīḥiyle İsmā‘īl nām ḳal‘asında
muḥārebede ḡalebe-i küffār ḥāk-sār
kızılbaş bed-ma‘āṣ
vākī‘ olup biraz rüfeḳā-yı mü‘minīn ü
aḥillā-i müsllimīn ile der-dest-i kefere
esīr **(Dibace 3/6)**

1.15. ü:

ta‘mīr ü tesellā-yı ḥāṭır-ı kesīr için
‘aḳl-ı ḳaṣīrimle ‘indī ve ḳannī eş‘ār u
ebyāta ṣūrū‘ u
meṣḡūliyetime bādī vü bā‘iṣ olacak
(Dibace 3/11)

1.16. ü:

olmaḡla ḥamdillāh ḥilḳat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ḡarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı ḳābil
isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile müzdād u ṣeref-ḳarīn ü rif‘at-bīn
olduḡun a **(Dibace 3/16)**

1.17. ü:

cāniblerini geṣt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
īṣānda ve diḡerānda inṣā-i eş‘ār u
tavṣīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ yed-i ḳudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn **(Dibace 4/2)**

1.18. ü:

cāniblerini geṣt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
īṣānda ve diḡerānda inṣā-i eş‘ār u
tavṣīfāt u

tevārīh ü medhīyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānīn yed-i kudretiyle taṣvīr ü
taḥsīn (**Dibace 4/2**)

1.19. ü:

ü ḥasbe'l-tāḳate temdīh ederek
şüretde kezzābet ma'nīde şadāḳat-i
vech üzre inşād-ı ḡazeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (**Dibace 4/5**)

1.20. ü:

muṭāla'alarında dāll u medlülunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa
beşeriyyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (**Dibace 4/17**)

1.21. ü:

muṭāla'alarında dāll u medlülunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa
beşeriyyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir (**Dibace 4/17**)

1.22. ü:

Ümīddir ki 'indu'l-erbāb ḳabūl-āver
olup vesile-i raḥmet ü maḡfīret ü
vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşeriyyet irtikāb
olunan ḥatī'et ü mā-bihū'z-zillet aḳvāl
ü ef'ālimi (**Dibace 5/3**)

1.23. ü:

Ümīddir ki 'indu'l-erbāb ḳabūl-āver
olup vesile-i raḥmet ü maḡfīret ü
vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşeriyyet irtikāb
olunan ḥatī'et ü mā-bihū'z-zillet aḳvāl
ü ef'ālimi (**Dibace 5/4**)

1.24. ü:

Şefā'atī li ehli'l-kebā'iri yevme'l-
ḳıyāmeti. E't-tā'ibu mine'z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḥadīṣ-i
resūlullāhīn me'āline daḡıl
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif'at-yāb ve dāru's-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

1.25. ü:

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri ḳand-i lezīzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

1.26. ü:

Sükker ü şehd ü şekerde görmedim ol
lezzeti
Lebleri ḳand-i lezīzim cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/3**)

1.27. ü:

Bendeñi bir būy ile sen mest ü medhūş
eylediñ

Büy kākülden mi bilsem zülf-i
‘anberden midir **(Gazel 30/2)**

1.28. ü:

Pertev-i hüsn ü ziyāsın her gören
mecnūn olur
Cevr ü āzār u cefāsın her çeken
memnūn olur **(Gazel 38/1)**

1.29. ü:

Bu zamānda gül ararsañ baķ ruķ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i hüsn ü
āndadır **(Gazel 45/1)**

1.30. ü:

Bu ‘ālem başķa ‘ālemdir efendim
bunda ‘ār olmaz
Sūḥandānıñ dil ü ṭab‘ında cānā nükte
bār olmaz **(Gazel 51/1)**

1.31. ü:

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşķ içre
Müdāmā cevır ü āzārın sirişķimle
yarışdırmış **(Gazel 63/3)**

1.32. ü:

Rāziyā bu keşmekeşden fārīg ü
teslīme gel
Eyleyen bāb-ı tevekkül vāķıf-ı esrār-ı
‘aşķ **(Gazel 76/7)**

1.33. ü:

Bir nighle oldu ol yüzi ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı hūbdur kendüsi şānlı
güzel **(Gazel 86/1)**

1.34. ü:

Kim bilir ki ķanķı bāğıñ sūnbül ü
reyḥānıdır
Bir levendāne kıyāfet şekl-i ‘Oṣmānlı
güzel **(Gazel 88/3)**

1.35. ü:

Aķıdıp eşķ-i teri hūn ile āb eyleyelim
Nefs-i ķallāşa hezār cevır ü ‘azāb
eyleyelim **(Gazel 90/1)**

1.36. ü:

Göñül verdim o zülf-i ṭurresine
Degil kākül hemān sūnbül ü hoş-bū
(Gazel 111/2)

1.37. ü:

Gören bu cünbüş ü nāzı żarūrī ilticā
eyler
Hezār Rüstēm’leri bende ṭaķar bir
pehlivāndır bu **(Gazel 110/3)**

1.38. ü:

Derd ü endūh u elem āşinā-yı hem-
demim
Çāre teslīm ü rızā var mı daḥi arada
(Gazel 125/3)

1.39. ü:

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim

Çäre teslīm ü rızā var mı daħi arada
(Gazel 125/3)

1.40. ü:

Kemend-i zülf ü bendiñ taķıldı
gerdānıma
Ayağım yer başar mı vāşıl oldum
murada (Gazel 125/9)

1.41. ü:

Ah u enīn ü ğuşşa benim yār u enīsim
Zıkr-i Hudā hem-demim hīç kimse
yoķ arada (Gazel 126/3)

1.42. ü:

Derd ü endüh u elem āb-ı sirişk
mūnisim
Rāzī ol sen Rāziyā şarf edegör orada
(Gazel 126/5)

1.43. ü:

Pür-cefādır baña ol cevır ü cefālar
ķılıcı
Fırķat ü derd ü elem cānıma kār etdi el
āh (Gazel 129/3)

1.44. ü:

Anuñ derd ü firāķıyla ‘aceb aşüfte hāl
oldum
Cihān başıma ıar oldu baña cevriñ
müdām etdi (Gazel 142/2)

1.45. ü:

Ol nedir ki Rūm’da yoķ Mekke’de var
‘Ābid ü zāhidde yoķ Haccāc’da var
(Gazel 153/1)

1.46. ü:

Bir ğarībim mücrimim hem bī-kes ü
bī-çäre kim
Şāniña şāyeste luţf göre mi göz göre
mi (Kaside 2/3)

1.47. ü:

Eyledim eş‘arıma ħarf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā vü cīm ü hā vü hādan tā
ye’ye (Kaside 3/14)

1.48. ü:

Ebübekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Haydar
Hezār bunlar gibiler yāveriñdir (Kıt’a
1/7)

1.49. ü:

Ķāmeti bir ħayliden bir ħayliye
Sīne açar rahmet ü hem Ka‘be’ye
(Mesnevi 4/4)

1.50. ü:

Rāzi’-i nāzik-mizāçe söyleme derd ü
ķışşasın
Kendi derdi kendine gāh az gelir gāh
çok gelir (Müfret 8/1)

1.51. ü:

Ħıyre-dār etdi dü dīdem kevni yā
cevvāle-veş

‘Ayn-nūr şandım o hüsni ü humret-i
germâbeden (**Müfret 56/1**)

1.52. ü:

Pây-ı hurremde rûz u şeb âh u figânım
kim bilir
Der ü divârı ditrer şûfiyyeniñ âmîn
diyü (**Müfret 65/1**)

1.53. ü:

Ne mümkün pâйдâr olmağ baña bend
ü kemend ey şûh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sinebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.54. ü:

Ne mümkün pâйдâr olmağ baña bend
ü kemend ey şûh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sinebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.55. ü:

Ne mümkün pâйдâr olmağ baña bend
ü kemend ey şûh
Beni bend eyleyen zülf ü kemend ü
sinebendiñdir (**Müfret 96/1**)

1.56. ü:

Bî-kes ü ‘âciz ü bî-çâreñe ihsân eyle
Dest-res bulmağ içün Hızır’ıña fermân
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.57. ü:

Bî-kes ü ‘âciz ü bî-çâreñe ihsân eyle
Dest-res bulmağ içün Hızır’ıña fermân
eyle (**Müseddes 1/11**)

1.58. ü:

Düşüp tûl-ı emel vâdisine gümrâh olup
bu dil
Ğarib ü ‘âciz ü bî-kes kuluñım baña
vâh eyle (**Nazm 1/2**)

1.59. ü:

Bende oldum bendeyim ben hâzret-i
üftâdeye
Luğf edip rağm eyledi bu bî-kes ü
âlûdeye (**Nazm 12/1**)

1.60. ü:

Luğf-ı Hâkğ’a mazhar olsun her dem
her ânda kim
Ola hem aqrân içinde kâmil ü hâzır-
cevâb (**Tarih 17/6**)

1.61. ü:

Harf-i cevherdâr ile Râzî dedim
târîhini
Kemâl ü hilm ü ‘işmetle Edîbe eyledi
teşrîf (**Tarih 19/1**)

1.62. ü:

Harf-i cevherdâr ile Râzî dedim
târîhini
Kemâl ü hilm ü ‘işmetle Edîbe eyledi
teşrîf (**Tarih 19/1**)

1.63. ü:

Ey cefâcû kıl teraḥḥum vaḳt ü ḥālim
pür-melāl
Sāye-i cūdîñ murādım ğayri fikrimdir
muḥāl (Terci-bend 1/20)

1.64. ü:

Ḥāh-nā-ḥāh ‘āşık-ı bīmārîñı yād eyledi
Himmet ü feyziñle dilber bendeñe dād
eyledi (Terkib-bend 1/4)

1.65. ü:

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i deri
Zülfüne āmiḥte etmiş müşğ ü gül-āb
‘anberi (Terkib-bend 1/13)

1.66. ü:

Māye-i zātîña pertev vereli ḳadr ü
hüner
Şeb-i çerāğ ḥüsnüñe pervāne yakdı bāl
u per (Terkib-bend 1/16)

üç:

1.) “Üç” sayı sıfatı.

1.1. üç: (Hurûf)

Üç ḥurûf üç yüz toḳuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daḥi diḳḳatde var
(Gazel 153/9)

1.2. üç: (Evli)

Eger üç evli ise ḳāle gelmez bir
ḥuşûşdur bu
Gezer bî-hüde bî-hüde yaramaz bir işe
her gāh (Kıt’a 2/3)

üç yüz tokuz:

1.) “Üç yüz dokuz” sayısı.

1.1. üç yüz toḳuz:-dur

Üç ḥurûf üç yüz toḳuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daḥi diḳḳatde var
(Gazel 153/9)

üçler:

1.) Bir kutup ve iki imamdan oluşan
üç büyük veli, gaip erenlerinden üç ulu
ermiş.

1.1. üçler:

Geldi üçler cevherî târîḥ dedi
Şeyḥ Pāşā ‘azm-i me’vā eyledi (Tarih
44/5)

üftāde:

1.) Düşkün, zavallı; aşık.

1.1. üftādedir:-dir

Bir alāy jāḡ-ḥāyı gör ki zu‘mına
üftādedir
Ḳavl-i ḥod-bīnince taḥsīn etdigi
‘irfāna baḳ (Gazel 77/4)

1.2. üftādeler:-ler

İd-i vaşlıñ kim bilir āyā kime olmuş
naşīb
Şad hezār cevri eyleseñ üftādeler
etmez ferāğ (Gazel 71/5)

1.3. üftādeler:-ler

Ṭavrını eṭvārını taḥsīn eder **üftādeler**
Ḳāmeti ḡāyet bülenddir sīne meydānlı
güzel (**Gazel 88/6**)

1.4. üftādeleriñ:-ler, -in

Üftādeleriñ ḥāke düşüp ḥālī yamāndır
Ṭut bûy-ı vişāl gibi hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

1.5. üftādeñe:-ñ, -e

Düşvārınā ikrām et **üftādeñe** in‘ām et
Bu Rāzi‘i ilzām et senden bu gönül
geçmez (**Gazel 56/5**)

1.6. üftādeñe:-ñ, -e

Dilberā kıldım naẓar ālīñ da çok ḥālīñ
de çok
Derd-mend **üftādeñe** ālīñ da çok ḥālīñ
de çok (**Gazel 75/1**)

1.7. üftādeyim:-(y)im

Pür-kušūrum gerçi ammā mu‘terif
üftādeyim
Bu felek ḥāk ile yeksān etdi dermānım
gibi (**Tarih 7/8**)

ülfet:

1.) Alışma, kaynaşma, dostluk,
muhabbet, ahbablık.

1.1. ülfet:

Gerçi mūrız kūh-ı istiğnāda ‘anḳa-
meşrebiz

Bir Süleymān-ı mürüvvet ile **ülfet**
bekleriz (**Gazel 52/4**)

1.2. ülfetimiz:-imiz

Gel helāl eyle baña **ülfetimiz**
‘Azm-i ‘uḳbāya gider cān u ‘azīz
(**Mesnevi 1/21**)

ülfet et:-

1.) Konuşmak, görüşmek, ahbablık
etmek, dostluk kurmak.

1.1. ülfet et:-

Sāḥil-i deryāda cānā belde-i sulṭāna
bak
Gel berü ādem görürseñ **ülfet et**
sükkāna bak (**Tarih 20/1**)

ülfet eyle:-

1.) Konuşmak, görüşmek, ahbablık
etmek, dostluk kurmak.

1.1. ülfet eyle:-miş

Kemāl ehliyle **ülfet eylemiş** kesb-i
kemāl görmüş
Kemāliyle kemālinden kemāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/6**)

1.2. ülfet eyle:-se, -m

Ḥaddimi bilip de **ülfet eylesem**
Uydırıp kendime ülfet eylesem
(**Mesnevi 1/19**)

1.3. ülfet eyle:-se, -m

Haddimi bilip de ülfet eylesem
Uydurup kendime ülfet eylesem
(Mesnevi 1/19)

ülfet-i sâbık:

1.) Eski dostluk.

1.1. ülfet-i sâbık:-a

Ülfet-i sâbıkā düşmez etdiğin tavr u
edā
Şaydınā düşdüm düşeli derd-nāk etdiñ
beni (Gazel 146/5)

ümîd:

1.) Arzu edilen bir iyiliği bekleme,
umma, umut.

1.1. ümîd:

fâtiha kırâ'atiyle şevâbını hibe vü bahş
eylesünler ricâsıyla ve bu ümîd ile
müddet-i
'ömr ü ezmânım hâzar u seferde bu
mülâhaza ile mürûr etmişdir. (Dibace
5/1)

1.2. ümîd:

Vişâli nâ-muḥâlimdir ümîd her serv-i
kâmetden
Vefâ ummaḳ cünündür şimdi ḥübân-ı
nezâketden (Gazel 106/1)

1.3. ümîdden:-den

Geçmez dil-i dīvânemiz aşlâ bu
ümîdden

Hâl-i zeḳamîñ fikri-ile fûlfûle düşsem
(Gazel 93/3)

1.4. ümîddir:-dir

Ümîddir ki 'indu'l-erbâb ḳabûl-âver
olup vesile-i rahmet ü mağfîret ü
vedî'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşerîyyet irtikâb
olunan ḥatî'et ü mâ-bihü'z-zillet aḳvâl
ü ef'âlimi (Dibace 5/3)

1.5. ümîdim:-im

Beni zülfüñ teline bağladın nâz u
nevâzişle
Ümîdim nâzenînim bâb-ı luṭfuñdan
amân ister (Gazel 42/4)

1.6. ümîdim:-im

Beni baḥr-ı belâya 'aşḳ giriftâr etdiğin
bildim
Ümîdim Ḥaḳḳ'adır her dem bi-
ḥamdi'llâh şorarım yok (Gazel 74/5)

1.7. ümîdim:-im

Vişâliñden ümîdim ḳat' ederdim
Mürüvvet bahşına ḳaldı gümânım
(Gazel 94/5)

1.8. ümîdim:-im

Bu Râzî bendesin âyâ niçün âşüfte ḥâl
etdi
Ümîdim yok vişâlinden keremsiz
mihribândır bu (Gazel 110/7)

1.9. ümîdim:-im

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
‘izzete

Faẓl u luṭfundan **ümīdim** üzre kıldı
ber-murād (**Müfret 37/1**)

1.10. ümīdiyle:-i, -(y)le

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-su‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmaḳ
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

1.12. ümīdiyle:-i, -(y)le

ibrāz eylediḡi Mevlā’miñ ḳudret-i
bāhire-i Yezdāniyye-yi tefekkūr ü
tezekkūr ḳaşd
edinip ekşer eş‘ārım bu ḥuşuşda ibdā‘
olunduḡda taḥşıl-i rızā-yı Bārī
ümīdiyle mezīd (**Dibace 4/10**)

ümīd kes-: (Deyim)

1.) Umudunu yitirmek, beklentisi sona
ermek.

1.1. ümīd kes-:

Kes ümīdiñ ġayriden feyz-i Ḥudā
yāver saña
Gün-be-gün eyler teraḥḥum göñlüñi
Yezdān’a tūt (**Gazel 16/4**)

1.2. ümīd kes-:-me, -di, -m

Kesmedim aşlā **ümīdim** bāb-ı
luṭfuñdan seniñ

Rāzi-i ‘āciz gibi bir mübtelā gördün
mü hīc (**Gazel 21/7**)

1.3. ümīd kes-:-mez, -im

Ümīdim kesmezim aşlā Raḥīm ismini
fikreyle

Ki zīrā çāresiz ḳaldım perīşān oldu
aḥvālim (**Müfret 33/1**)

ümīd meyvesi:

1.) Ümit meyvesi, umut tohumu.

1.1. ümīd meyvesi:-i, -(y)le

Ümīdi meyvesiyle naḳd ü vaḳtim hep
nişār etdim
Bu bāḡ-ı bī-vefāda ḥāke yeksān
olduḡum ḳaldı (**Gazel 150/2**)

ümid-dār:

1.) Ümitli, umutlu.

1.1. ümid-dārım:-ım

Ümid-dārım vişāliñ bezmine yüz
sürmege dā’ım
Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

ümme:

1.) Bir peygambere inanan topluluk.

1.1. ümmetiñden:-iñ, -den

Hezār cānım olursa nezrim olsun derd-
i ‘aşkıñda
Güneḥ-kār **ümmetiñden** nātüvānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/3**)

1.2. ümmetiñle:-iñ, -le

Seniñ hürmetine halk oldu ‘âlem
Melâ’ik **ümmetiñle** ‘askeriñdir (**Kıt’a**
1/8)

ümmet-i âhir-zamân:

1.) Ahir zaman ümmeti.

1.1. ümmet-i âhir-zamân:-ım

Bu Râzî vâhid ü muhtâr olan Allâh’a
hamd eyler

Ne devlet **ümmet-i âhir-zamânım** yâ
Resûlullâh (**Kaside 3/13**)

ümmîd-i Yezdân ol-:

1.) Allah'ın ümidine nail olmak.

1.1. ümmîd-i Yezdân ol-:-duk, -um

Hele kat‘-i ümîd etmem Hudâ va‘d-i
kerîmiñden

Derûnda muṭlaḳa **ümmîd-i Yezdân**
olduğum ḳaldı (**Gazel 150/8**)

‘üryân ol-:

1.) Soyunmak, çıplak kalmak.

1.1. ‘üryân ol-:-ma, -ma

Hayâl-i nâz u şîveñle nigâh-ı cizye-i
ānuñ

Sebeb oldu nigārâ şimdi ‘**üryân**
olmama bâ‘is (**Gazel 20/4**)

‘Üryānī-zāde Muṣṭafā Efendi:

1.) Hacı İvaz Paşa’nın yaptığı Tavuk
Pazarı Camii'nin yanmasından sonra
camiyi restore eden kişi.

1.1. ‘Üryānī-zāde Muṣṭafā Efendi:

Eyledi ‘**Üryānī-zāde Muṣṭafā**
Efendi'ye

Vākıf-ı şānisi olmaḳ revnaḳın bārī
Hudā (**Tarih 9/4**)

üslûb:

1.) Üslup, usul, yol, yöntem.

1.1. üslûbesi:-e, -si

Vākıf-ı esrâr olanlar derdimi şormaz
benim

Fenn-i ‘aşḳıñ yanmadır yakılmadır

üslûbesi (Gazel 152/4)

üst:

1.) Bir şeyin üste bakan kısmı, kişinin
kendisi.

1.1. üstüme:-üm, -e

Üstüme düşse benim murğ-ı hümānıñ
sāyesi

Güiyā cānlar ḳatar bu cānıma cān
māyesi (**Gazel 140/1**)

1.2. üstüne:-ü, -n, -e

Al giyip allar şarınma rûy-ı gülgün

üstüne

Ḳanlı zālīm ḳana girme ḳan olur ḳan
üstüne (**Matla 1/1**)

1.3. üstüne:-ü, -n, -e

Al giyip allar şarınma rüy-ı gülgün
üstüne
Kanlı zâlim kana girme kan olur kan
üstüne (Matla 1/1)

1.4. üstüne:-ü, -n, -e

Ruḥları âlında gördüm ebruvânî gül
gibi
Tağılır **üstüne** kâkül gūyiyâ sünbül
gibi **(Matla 26/1)**

2.) Ayrıca, fazladan, ilave olarak.

2.1. üstüne:-ü, -n, -e

Ben saña dostum diyen zemm **üstüne**
zemdir baña
Hak'dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana **(Gazel 2/1)**

2.2. üstüne:-ü, -n, -e

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Hak'dan özge dost hele semm **üstüne**
semdir bana **(Gazel 2/1)**

2.3. üstüne:-ü, -n, -e

Meclis ü bezm-i İlâhî cāmını nūş
eyledim
Ayılırsam sevdiğim gam **üstüne**
gamdır baña **(Gazel 2/2)**

2.4. üstüne:-ü, -n, -e

Derdimiñ dermānı Mevlā ğayrī çāre
istemem

Gözlerimden çāreler nem **üstüne**
nemdir baña **(Gazel 2/3)**

2.5. üstüne:-ü, -n, -e

Kimsesizler kimsesine intisāb etdim
bugün
Ġam degil dünya ğamı dem **üstüne**
demdir baña **(Gazel 2/4)**

2.6. üstüne:-ü, -n, -e

Bu fenā gülzārına Rāzī nigāh etdiñ
diyü
Gün bugün bahtım 'aceb kem **üstüne**
kemdir bana **(Gazel 2/5)**

üstād:

1.) Herhangi bir ilimde ya da sanat
alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün
bir yeri olan kimse.

1.1. üstād:

Leylā vü Şīrīn baña dediler
Üstād imişsin bu fennde sen de
(Gazel 124/8)

üstād-ı 'aşk:

1.) Aşk üstadı.

1.1. üstād-ı 'aşk:

İhtiyārī el çekip kıldım ferāġat
cümleden

Dergehinde bir münib etdi beni **üstād-ı aşk (Gazel 73/4)**

üş-:

1.) Üşüşmek, toplanmak, bir araya gelmek.

1.1. **üşerler:-er, -ler**

Gāh **üşerler** hūb-rūlar başına
Dest-i rāzlık eyleme yoldaşına
(Mesnevi 6/3)

üzre:

1.) "Amaç, koşul, zamanda yakınlık, gibilik" anlamları katan "üzere" edatı.

1.1. **üzre:**

vuķū'āt-ı müsta'cebāt-ı pür-küdūrāt ile
dil-i kesir olmak **üzre** ahvāl-i işān
müstağnīn 'an
olacak hırāş-ı dil ü cān u telāş-ı firāvān
ile maḥzūn u mağbūn bī-şabr u sūkūn
bu (Dibace 3/7)

1.2. **üzre:**

ü ḥasbe'l-tāḳate temdīḥ ederek
şūretde kezzābet ma'nide şadāḳat-i
vech **üzre** inşād-ı gāzeliyyātıma
medār-ı şān-ı beşer (Dibace 4/6)

1.3. **üzre:**

meşneviyāt u müfredāt-ı 'acizāneler
ile ḥurūf-ı teheccī tertīb **üzre** işbu
dīvān-ı

ḥaķirānemi vücūda getirip ve niyyet-i
ḥālīşa ile fī'l-ḥaķīḳa tertīb-i tefe'ül
daḥi (Dibace 4/13)

1.4. **üzre:**

İşittikçe derūnī ğıbt-ederdim Ḥātem-i
Ṭāy'a
İlāhī feyz-i lūṭfuñla murād **üzre** semūḥ
olsam (Gazel 98/4)

1.5. **üzre:**

Mi'eteyn ü elif ile otuz birde gidip
bahren
Şürūt **üzre** farīzī ḥaccı tekmīlen
tamām etdim (Kaside 1/2)

2.) Üst, üstünde, üzerinde.

2.1. **üzre:**

Bu dil-i nākāmım **üzre** tīriniñ
peykānlarıñ
Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir baña (Gazel 1/3)

2.2. **üzre:**

Dil nice kılsun taḥammül dem-be-dem
zār etmesün
Gül cemāl **üzre** dökülmüş ṭurre-i
ṭarrāreler (Gazel 34/3)

2.3. **üzre:**

Gül cemāl **üzre** tağılır ol mehiñ
gīsūları
Dāne-i tārında bī-ḥad 'āşık-ı ğamgīn
tutar (Gazel 37/4)

2.4. üzre:

Zaḥmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ
Bend-i zülfün bend urur şu gönlüme
bāğ üzre bāğ (Gazel 71/1)

2.5. üzre:

Zaḥmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ
Bend-i zülfün bend urur şu gönlüme
bāğ üzre bāğ (Gazel 71/1)

2.6. üzre:

‘Anber ü müşg-i Ḥotan’dır ol iki
gīsūlarıñ
‘Aqlım aldı vechiñ üzre fülful
hindūlarıñ (Gazel 79/1)

2.7. üzre:

Ḥālīmī ‘arz eyledikçe hīç teraḥhum
etmediñ
Yollar üzre düşürüp hem ḥāk-i pāy
etdiñ beni (Gazel 146/4)

3.) "Doğrultusunda" anlamında
kullanılan edat.

3.1. üzre:

Gül cemālin üzre gördüm bu gül-i
ma‘nāyı ben
Ruḥlarıñ ebrūları āh ol gül-i terden
midir (Gazel 30/7)

3.2. üzre:

Ḳurtuluş yok bu kemend-i ṭurreñe
düşvār olan
Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāğ (Gazel 71/3)

3.3. üzre:

Żiyā-baḥş oldu baḥtım kevkeb-i burc-ı
sa‘īd üzre
Bi-ḥamdillāh dil-i Rāzī cihānda ber-
murād oldu (Gazel 145/7)

3.4. üzre:

Ben öğretdim şadım üzre cilveniñ
envā‘ını
Şimdi adam yerine koymaz beni etmez
ḥiṭāb (Müfret 21/1)

3.5. üzre:

Cān u dilden bir niyāz etdim cenāb-ı
‘izzete
Fażl u luṭfundan ümīdim üzre kıldı
ber-murād (Müfret 37/1)

3.6. üzre:

Ḥālī üzre cümleye ikrām olur bu
ḥānede
Ah edeb ḳadrini bilmez bī-edeb
mihmān ne güç (Müfret 72/1)

3.7. üzre:

Meclis-ārā nev-zuhūr pür-şīveli
şehbāzedir
Ḥāşılı dil-ḥāhım üzre sevdiğim bir
tāzedir (Nazm 5/1)

3.8. üzre:

Bu işāret **üzre** şāh-ı menķabet ‘ālī
cenāb
Bā-ḥulūş iḥyāsına fermān edip etmiş
tamām (**Tarih 14/13**)

3.9. üzre:

Meclis-ārā ḳadr-i vālā menba‘ı şāḥib-
‘atā
Eylesiñ dil-ḥāḥı üzre zevķini her şubḥ
u şām (**Tarih 37/9**)

3.10. üzre:

Rūz u şeb dil-ḥāḥı üzre zevķ ede bu
ḥānede
Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u ‘atā
(**Tarih 39/12**)

V

vā-beste:

1.) Bağlı.

1.1. vā-beste:

Cübbesinde nūr-ı tevḥīd-i Ḥudā taḥrīr
olup

Ādemiyyet zātına vā-beste tā rūz-ı
ḥesāb (Tarih 17/5)

1.2. vābestedir:-dir

Feyz-i Bārī zātına vābestedir
‘āşıkların

Açılır bāğ-ı dilinde ma‘nevī gūlzār-ı
‘aşk (Gazel 76/4)

1.3. vābestedir:-dir

Ḥānedānlu zātına vābestedir bī-reyb ü
şek

Her murādı ḥizmete bağlayıp tutmuş
kıyām (Tarih 37/6)

vābeste ol:-

1.) Bağlı olmak.

1.1. vābeste ol:-du

Zātına vābeste oldu lutf-ı Ḥak
Ḥatm-i enfāsında imā eyledi (Tarih
44/4)

va‘d:

1.) Bir işi yerine getirmek için verilen
söz, vaat.

1.1. va‘diñ:-iñ

Bu vīrān gönlümü ta‘mīre va‘diñ var
idi şāhım

Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (Gazel 96/4)

1.2. va‘dinde:-i, -n, -de

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā

Bu ġarībe etdiğiñ ikrārıña tırmaz
mısıñ (Gazel 80/5)

1.3. va‘dinde:-i, -n, -de

Teraḥḥum eyledi yārim bugün va‘d-i
kerīm etmiş

‘Aceb va‘dinde ḥulf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (Gazel 64/4)

1.4. va‘dine:-i, -n, -e

Dil temennī eyledikçe va‘dine mağrūr
iken

Ol ‘arūs vuşlatın āh nā-muḥāl eyler
baña (Gazel 12/8)

va‘d et:- (Deyim)

1.) Söz vermek.

1.1. va‘d et:-er, -se

Va‘d ederse vaşlını va‘dinde şādık
Rāziyā

Bu ġarībe etdiğiñ ikrārıña tırmaz
mısıñ (Gazel 80/5)

va‘de:

1.) Ahid, söz.

1.1. va‘deler:-ler

Mülākāt olmamız vardır diyü çok

va‘deler kılmış

Düşer düşmez ki şânına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

va‘de kıl:-

1.) Söz vermek, vadetmek.

1.1. va‘de kıl:-mış

Mülākāt olmamız vardır diyü çok

va‘deler kılmış

Düşer düşmez ki şânına ne va‘deler
savuşdurmuş (**Gazel 63/5**)

va‘de-i vaşl:-

1.) Sevgiliye kavuşma zamanı,
sevgiliye konuşma vaadi.

1.1. va‘de-i vaşl:-ın

Va‘de-i vaşlın hesābın ezber etdi dil
tamām

Göz dikip gözler müdāmī nergīs-i
şehlā gibi (**Gazel 148/2**)

va‘d-i kerīm:-

1.) Büyük vaat, büyük söz, sevgilinin
aşığa verdiği ve tutmadığı büyük söz.

1.1. va‘d-i kerīm:-in, -den

Ne gün etdi baña ikrār olan **va‘d-i**
kerīminden

Hudā inşāf verip rahmi nümāyān
olduğun görsem (**Gazel 97/6**)

1.2. va‘d-i kerīm:-in, -den

‘Aceb ben nā-ümīd olmuş iken **va‘d-i**
kerīminden

Dedi mesrūr idim Rāzī demem
kimseye şey verdim (**Gazel 99/4**)

1.3. va‘d-i kerīm:-in, -den

Bu şeb **va‘d-i kerīminden** vişāl-i
bezmine çekdi

Lebinden būselerle Rāziyā hāşıl
merām etdi (**Gazel 142/7**)

1.4. va‘d-i kerīm:-iñ, -den

Hele kat‘-i ümīd etmem Hudā **va‘d-i**
kerīmiñden

Derūnda muṭlaқа ümmīd-i Yezdān
olduğum kaldı (**Gazel 150/8**)

va‘d-i kerīm et:-

1.) Büyük bir vaatte bulunmak.

1.1. va‘d-i kerīm et:-miş

Teraḥḥum eyledi yārim bugün **va‘d-i**
kerīm etmiş

‘Aceb va‘dinde ḥulf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

vādi-i ğurbet:-

1.) Gurbet vadisi.

1.1. vādi-i ğurbet:-de

Vādi-i ğurbetde derd ü ğam beni bī-
kes kımaz

Eyledim āh u enīni bī-vefā gördün mü
hīc (Gazel 21/4)

vādī-i hayret:

1.) Hayret vadisi; aşk ile kendinden
geçilen yer.

1.1. vādī-i hayret:-de

Bugün vādī-i hayretde ‘aceb geşt ü
güzār etdim
Bu hayret sırrına vākıf olan
hayrānelerden şor (Gazel 40/8)

vādī-i heyhāt:

1.) Pişmanlık vadisi.

1.1. vādī-i heyhāt:-a

Vādī-i heyhāta düşdüm ‘aşk eri olsam
diyü
Rāh-ı Hāḫḫ’ı bulmağa bir mürşīd
elzemdir bana (Gazel 1/2)

vādi-i hicrāna düş:-

1.) Ayrılık vadisine düşmek.

1.1. vādi-i hicrāna düş:-düş, -m

Vādi-i hicrāna düşdüm dest-res
kimler baña
Eylerem āh u fiğānı hem-demim
neyler baña (Gazel 9/1)

vādī-i ‘iṣyāna düş:-

1.) İsyān vadisine düşmek, doğurmak.

1.1. vādī-i ‘iṣyāna düş:-ür, -düş

Māder-i zātım düşürdi vādī-i ‘iṣyāna
āh

İ’tirāf u tevbelerle şad hezār etdim
hicāb (Gazel 14/4)

vādī-i zulmet:

1.) Karanlık vadi.

1.1. vādī-i zulmet:

Düşünce vādī-i zulmet beni mest
eyledi hālā
İçince āb-ı hayvānı unuttum vaşl-ı
Leylā’yı (Gazel 137/3)

vāh:

1.) "Yazık!" anlamında olup üzüntü,
keder bildiren bir ünlem.

1.1. vāh:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (Müseddes 1/4)

1.2. vāh:

Bī-mürüvvet yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (Müseddes 1/4)

1.3. vāh:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye muncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.4. vāh:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye muncerr ola bu zulm-ı firāvān
vāh eyvāh (**Müseddes 1/5**)

1.5. vāhım:-ım

Eyleyip cevır ü cefā āh almasān āhım
benim

Rahım eder her bir nefesde gūş eden
vāhım benim (**Terci-bend 1/14**)

vāh eyle:-

1.) Ah etmek, sızlanmak, dövünmek.

1.1. vāh eyle:-mek

Derdime hīç çāre yokdur çāresi āh
eylemek

Çāresiz derdiñ tabībi her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

2.) Merhamet etmek, acımak.

2.1. vāh eyle:-

Düşüp tūl-ı emel vādisine gümrāh olup
bu dil

Ġarib ü ‘āciz ü bī-kes kılınım baña
vāh eyle (**Nazm 1/2**)

vāhid ü muhtār: (İkileme)

1.) Tek ve seçilmiş; Allah ve
Peygamber.

1.1. vāhid ü muhtār:

Bu Rāzī vāhid ü muhtār olan Allāh’a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āhır-zamānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

1.2. vāhid ü muhtār:

Emr edip bünyādına bir cāmi‘-i a‘lā
içün

Kıldı itmāmın müyesser vāhid ü
muhtār aña (**Tarih 8/3**)

vāhidi muhtār:

1.) Tek ve seçilmiş; Allah.

1.1. vāhidi muhtār:

Bed nazardan şaklasıñ hem vāhidi
muhtār anı

Dū cihānda Hāzret-i Hāq eylesiñ hāşıl
meram (**Tarih 37/3**)

vāhid-i mu‘teber:

1.) En saygın dost, birinci arkadaş; Hz.
Ebubekir.

1.1. vāhid-i mu‘teber:-in, -dir

Yoluña cān veren ol yār-ı ġarīñ
Cihānda vāhid-i mu‘teberindir
(**Kıt’a 1/9**)

vahşet ver:-

1.) Dehşete düşürmek, korkutmak,
vahşete uğratmak.

1.1. vahşet ver:-di

Ṭuyūr-ı ‘andelībe **verdi vahşet**
Fırāķıñla benim āh u fiğānım (**Gazel 94/4**)

vā‘iz:

1.) Dinî öğütlerde bulunan kişi

1.1. vā‘iz:

Dünye vü ‘uķbāyı dilden Rāziyā terk
eyledim
Cennetiñ medħini **vā‘iz** ne dırāz eyler
baña (**Gazel 11/5**)

1.2. vā‘iz:

Ferīd-i ‘aşr iseñ her bir gümānıñda
te’eddip kıl
Sözüm diñle be hey **vā‘iz** bu ğavġā-yı
cihāndan gec (**Gazel 23/5**)

vakār et-:

1.) Ağırbaşlı davranmak.

1.1. vakār et-:-di, -m

Ḥudāvendā kerem-kārā sezā-vār eyledi
gördüm
Geçip şadr-ı mu‘allāya ‘adūya çok
vakār etdim (Gazel 101/4)

vāķi‘:

1.) Bulunan, mevcut.

1.1. vāķi‘:

‘abd-i ‘aciz-i sergerdān ve ħarīķ-i nār-ı
hicrān ġarīķ-i biħār-ı ‘işıyān ve faķīr-i
Ḥudā-yı

Raħmān maħrūsa-i Burūsa'da derūn
ķal‘ada **vāķi‘** bāb-ı zemīn
maħallesinde biñ yüz (**Dibace 2/16**)

vāķi‘ ol-:

1.) Vuku bulmak, uğramak, meydana
gelmek.

1.1. vāķi‘ ol-:-up

tārīħiyle İsmā‘īl nām ķal‘asında
muħārebede ġalebe-i küffār ħāk-sār
ķızılbaş bed-ma‘āş
vāķi‘ olup biraz rüfeķā-yı mü‘minīn ü
aħillā-i müsłimīn ile der-dest-i kefere
esīr (**Dibace 3/6**)

vāķıf:

1.) Bilen, anlayan; idrak eden,
kavrayan.

1.1. vāķıf:

Bir şerāre düşdi cāna dā‘imā sūzān
olur
Kimseler **vāķıf** degildir derdimi Allāh
bilir (**Matla 6/1**)

1.2. vāķıf:

Ta‘rīf olmaz sırr-ı ‘aşķı eylesem şerħ ü
beyān
Bir belādır kimseler **vāķıf** degil
lezzātına (**Müfret 7/1**)

1.3. vāķıf:

Hālîme **vâkıf** iken âh bir terahhum
etmedi

Zâlim ü gaddâr imiş âteş bırağdı
cânıma (**Müfret 9/1**)

vâkıf et-:

1.) Haberdar etmek, bilgi vermek.

1.1. vâkıf et-:-me

Sakla ey dil sırr-ı ‘aşkı zümre-i
efsânen

Vâkıf etme derdiñe ifşâ edersiñ yâ
neden (**Nazm 14/1**)

vâkıf ol-:

1.) Bilmek, öğrenmek, haberdar
olmak.

1.1. vâkıf ol-:-an

Bugün vâdî-i hayretde ‘aceb geşt ü
güzâr etdim

Bu hayret sırrına **vâkıf olan**
hayrânelerden sor (**Gazel 40/8**)

1.2. vâkıf ol-:-an

Bu devriñ sırrına **vâkıf olan** ‘irfâna
‘aşk olsun

Ne yâr belli ne hüd âğyâr şakın fâş
etme esrârıñ (**Müfret 45/1**)

1.3. vâkıf ol-:-an

Bu muhabbet sırrına **vâkıf olan**
cânânedir

Ehl-i diller birbirine sevdiğim bî-
kînedir (**Terkib-bend 1/6**)

1.4. vâkıf ol-:-du, -m

Vâkıf oldum tâli ‘imde bir ‘aceb esrâra
ben

Uğradır bahtım beni çârşâmbadan
çârşâmbaya (**Müfret 4/1**)

1.5. vâkıf ol-:-ma, -dı

Nâ-ümîd oldum hayât-ı şûrîden
derdim füzûn

Kimse **vâkıf olmadı** ifşâsı müşkil bir
belâ (**Müfret 14/1**)

1.6. vâkıf ol-:-ma, -sun

Kimse **vâkıf olmasun** hâlimiñ esrârına
Nâzikâne kıl hırâmân nâz ile rindâna
baş (**Gazel 66/2**)

1.7. vâkıf ol-:-up

Çulına cânib-i Hâk’dan bu bir ihsân-ı
zebânî

Hicâzıñ sırrına **vâkıf olup** ‘aqlımı tām
etdim (**Kaside 1/4**)

vâkıf-ı esrâr ol-:

1.) Sırlara vâkıf olabilmek,
öğrenebilmek; gizli sırlardan haberdar
olmak.

1.1. vâkıf-ı esrâr ol-:-an, -lar

Vâkıf-ı esrâr olanlar derdimi şormaz
benim

Fenn-i ‘aşkıñ yanmadır yakılmadır
üslûbesi (Gazel 152/4)

1.2. vâkıf-ı esrâr ol:-ur

Mâsivâyı terk eden vâkıf-ı esrâr olur
Lâmi‘i kayd eyledi böyle ‘ibret-
nümâda (Gazel 125/10)

1.3. vâkıf-ı esrâr ol:-ur

Şûfiyâ sen cân u dilden ‘aşkı ikrâr
eyleseñ

Vâkıf-ı esrâr olur yek şîr-i Yezdânım
gibi (Tarih 7/4)

1.4. vâkıf-ı esrâr ol:-ur, -sa, -ñ

Bir tecellî eylemişdir Hâzret-i Hak
Âdem’e

Vâkıf-ı esrâr olursañ hikmeti
Sübhândadır (Gazel 45/3)

vâkıf-ı esrâr-ı ‘aşk:

1.) Aşkın sırlarını bilen.

1.1. vâkıf-ı esrâr-ı ‘aşk:

Râziyâ bu keşmekeşden fârîğ ü teslîme
gel

Eyleyen bâb-ı tevekkül vâkıf-ı esrâr-ı
‘aşk (Gazel 76/7)

vâkıf-ı esrârı ol:-

1.) Sırlara vakıf olmak, sırları bilmek.

1.1. vâkıf-ı esrârı ol:-

Bu verâ’-i perdeniñ bir vâkıf-ı esrârı
ol

İttılâ‘ hâşıl ederseñ sırra esrâr-ı âna
bak (Gazel 77/2)

vâkıf-ı hâl:

1.) Ne halde, nasıl olduğunu bilmek,
durumdan haberdar olmak.

1.1. vâkıf-ı hâl:

Hikmet ile dem-beste olan pîre cevâb
ne

Bir vâkıf-ı hâl ‘âşıkı âh dilleme
küstâh (Gazel 26/2)

vâkıf-ı sânisî ol:-

1.) İkinci vakıf olmak.

1.1. vâkıf-ı sânisî ol:-du

Şarf-ı maqđûr eyledi ol menba‘-ı cûd u
kerem

Vâkıf-ı sânisî oldu kıl du‘â merdâna
bak (Tarih 20/6)

1.2. vâkıf-ı sânisî ol:-mak

Eyledi ‘Üryânî-zâde Muştafâ
Efendi'ye

Vâkıf-ı sânisî olmağ revnağın bârî
Hudâ (Tarih 9/4)

vâkıf-ı sırr-ı Hudâ:

1.) Allah'ın sırlarına vakıf olmak.

1.1. vâkıf-ı sırr-ı Hudâ:

Der-miyân et tîğ-i ma‘nîsin dağî nâm-
âver ol

Vākıf-ı sırr-ı Hudā hem ‘aşk-ı ilāh
ister gönül (**Gazel 87/5**)

vakt:

1.) Zaman, an, süre, vakit.

1.1. vakt:

Abd-i ‘āciz hem za‘īf Rāzī-i şikeste dil
Vakt olur baş eger mi Cemşid
Keykubād’a (**Gazel 125/11**)

1.2. vakt:

Ey cefācū kıl teraḥḥum **vakt** ü ḥālīm
pür-melāl
Sāye-i cūdīñ murādım ğayri fikrimdir
muḥāl (**Terci-bend 1/20**)

1.3. vakt-ile:-ile

Cüş edip deryā-şıfat sen düş kemāl
taḥşiline
Dür verir **vakt-ile** memlū dür ola ka‘r-
ı şadef (**Gazel 72/3**)

1.4. vaktimi:-im, -i

Āsitān-ı Ḥazretiñde **vaktimi** kıldım
telef
Pertev-i feyziñle elbet bir de cāh ister
gönül (**Gazel 87/6**)

1.5. vaktimi:-im, -i

Anuñ ile **vaktimi** kılam güzār
Bu cihānıñ ḥālını yazar çizer (**Mesnevi**
1/24)

1.6. vaktiñ:-iñ

Sükutuñ mūsikīyle pes maḳāmāt
olmak isterseñ

Bu **vaktiñ** şivesin ḥālā bilem derseñ
sükūt eyle (**Nazm 13/2**)

1.7. vaktiñi:-iñ, -i

Nā-sezālar bezmine hem-meclis olma
kıl ḥazer

Vaktiñi taḥşiliñi berbād edip etme
hedef (**Gazel 72/4**)

1.8. vaktiniñ:-i, -niñ

Nev-zuhūr siḥr öğredür bu ğamze-i
dil-düz-ı yār

Vaktiniñ sīnāsıdır eder o fettān ile
baḥş (**Gazel 19/2**)

2.) Maddi imkân

2.1. vaktimden:-im, -den

Şimdi **vaktimden** amān gel eyle dilber
bir su‘āl

Ḥūb nefes Dāvud ses-ile oḳu cānā bir
mavāl (**Gazel 84/1**)

vakt-i ḥāl:

1.) İçinde bulunulan durum, zaman.

1.1. vakt-i ḥāl:-i

Başı taşā toḳanmış **vakt-i ḥālī**
bilmemiş bilmiş
Nelerden erte ḳalmış ol me‘ālī
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/1**)

1.2. vakt-i ḥāl:-i

Vaqt-i hāli saña ta'rif etmege yokdur
cevāz
Sen tefekkür eyleyip mizāna çek 'irfān
ile (**Müfret 49/1**)

vakt-i hazān:

1.) Sonbahar; ayrılık mevsimi.

1.1. vaqt-i hazān:-iñ

Biz taze bahār zevkine müştākız
efendim
Bir başka şafā cünbüş var **vaqt-i
hazānıñ** (**Gazel 81/3**)

vakt-i refāh:

1.) Refah zamanı, huzurlu bir an.

1.1. vaqt-i refāh:

Çok naşihat eylerim āh bu dil-i nā-
kāmıma
Neylesün āvāre aślā görmedi **vaqt-i
refāh** (**Gazel 123/2**)

vaktin tamām et-:

1.) Vakit doldurmak, vadesini
tamamlamak, ölmek.

1.1. vaktin tamām et-:-di, -ler

Balçığı hıfz etmek için cān atıp vardı
hemān
Bir gice nem gün içinde **etdiler vaktin
tamām** (**Tarih 21/4**)

vālid:

1.) Baba.

1.1. vālidiniñ:-i, -niñ

Hūri ve ğilmān ile kendi şafāda
şüphesiz

Vālidiniñ kalbine āteş bıraktı ol civān
(**Tarih 25/3**)

vālideyn:

1.) Anne ve baba.

1.1. vālideynin:-in

Yā İlāhī **vālideynin** hācetin eyle kabūl
Meryem Havvā ile olsun 'Aden'de
diz-be-diz (**Tarih 26/3**)

vālih ü hayrān ol-:

1.) Şaşırp hayran olmak.

1.1. vālih ü hayrān ol-:-ur

Resm-i zibāsın temāşā eyleyen bī-
iştibāh

Vālih ü hayrān olur bī-cān şanursın
gūyiyā (**Tarih 39/3**)

var:

1.) Sahip olunan şeylerin bütünü, mal,
servet, varlık.

1.1. vārım:-ım

Şıdk vārım cümlesi gitsin efendim
yoluña

Neye ben lāyık isem sultānım eyle
kuluña (**Matla 17/1**)

1.2. vārım:-ım

Gözleri seh h resiyle si r eder y rim
benim
Yolına c n m fed dır  ayr  yok **v r m**
benim (**Terk b-bend 1/11**)

1.3. v r ma:- m, -a

Yalvarıp ya aray m y rime s z
geçmez ise
C n ni  ar eyleyeyim **v r ma** s z
geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

1.4. v r mdan:- m, -dan

Bu R   i derd-mendi n derdine derm n
duşa ancak
Ki z r    rbeti n  ahr  geçirdi cümle
v r mdan (**Gazel 105/5**)

1.5. v r m :- m, - 

Bir   ceb b    reyim derm n ba  a
fery d-      
B da verdi **v r m ** berb d edip bir
b d-       (**Gazel 73/1**)

1.6. v r n:- n

C n m  kıldım fed  c m-  Cem  n
cevl n na
C r  n  n   etmed n **v r n** verir y r n
 ade  (**Gazel 25/3**)

1.7. varın:- n

Var mı  y  yolına **varın** ver r bir
     m
M l de il serden geçen d     r m  n
a  l s dır (**Gazel 39/6**)

1.8. v r n :- , -n, - 

Fed  etdi yolında   r u n m s  dil-i
 eyd 
Em nimdir diy  **v r n ** verip  v re
 alm   r (**Gazel 43/3**)

1.9. varını:- , -n, - 

  mrimi yolu nda ifn  eyledim b    re
kim
Varını yağmaya vermiş      -   v re
kim (**Terci-bend 1/3**)

1.10. varını:- , -n, - 

  mrimi yolu nda ifn  eyledim b    re
kim
Varını yağmaya vermiş      -   v re
kim (**Terci-bend 1/6**)

1.11.   r n :- , -n, - 

  mrimi yolu nda ifn  eyledim b    re
kim
  r n  yağmaya vermiş      -   v re
kim (**Terci-bend 1/9**)

1.12. varını:- , -n, - 

  mrimi yolu nda ifn  eyledim b    re
kim
Varını yağmaya vermiş      -   v re
kim (**Terci-bend 1/12**)

1.13. varını:- , -n, - 

  mrimi yolu nda ifn  eyledim b    re
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (**Terci-bend 1/15**)

1.14. varını:-l, -n, -l

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (**Terci-bend 1/18**)

1.15. varını:-l, -n, -l

‘Ömrümi yoluñda ifnâ eyledim bî-çâre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (**Terci-bend 1/21**)

2.) Bulunma, mevcut olma, sahip
olmak.

2.1. var:

Bir leâfât **var** seniñ cevriñde cennet
görmedi
Huri-i bâğ-ı İrem’dir cevriñi gönder
baña (**Gazel 5/2**)

2.2. var:

Var mı bir hâline Râzî şükrini taqâdîm
eder
Biri bu Râzî-i ‘âciz mâ’adâ degil mi yâ
(**Gazel 8/5**)

2.3. var:

Gel berü ey hûn ile âlûd’olan çeşmim
benim
Var mı senden gayri hîç yanımca bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

2.4. var:

Ne yâver **var** ne hûd yârim pür oldu
başa ağyârim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çâre
yâ Rab (**Gazel 15/2**)

2.5. var:

Ne taqrîre mecâlim **var** ne taḥrîr
etmesi kâbil
Hezârân derdime güldüm baña bir çâre
yâ Rab (**Gazel 15/6**)

2.6. var:

Velî Râzî gibi yanmış yakılmış **var** mı
‘âlemde
Esîr oldum esîr oldum baña bir çâre yâ
Rab (**Gazel 15/7**)

2.7. var:

Neş’e-dâr u zevîk olursuñ **var** ise
feyziñ eger
Bî-kesân-ı zümre-i âh u ḥarâb olmak
ne güc (**Gazel 24/2**)

2.8. var:

Baḥş-ı câna kim girer kim var ise
gelsin berü
Boynıña sen alma kanım lebleriñ
mülden lezîz (**Gazel 28/4**)

2.9. vār:

Vaşf-ı yâre kimde kudret **vār** ise
gelsün berü

Görmedi mişlin felekde devr eden
devvâreler (**Gazel 34/6**)

2.10. var:

Var mı âyâ yolına varın verür bir
‘âşıkım
Mâl degil serden geçen düşvârimin
a‘lâsıdır (**Gazel 39/6**)

2.11. var:

Bir feşâhatle belâgat **var** anuñ zâtında
kim
Tarz-ı tevķîrin görenler şandılar
‘Osmân okur (**Gazel 41/2**)

2.12. var:

Şefi‘im dâ‘imâ leyl ü nehârda zikr ü
fikrim **var**
Beni bî-ferd şanursın şanma ki
cânânımız vardır (**Gazel 44/2**)

2.13. var:

Hercâyi güzel cevriñ ile haylî demim
var
Sen şûh-ı cefâ-kâra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

2.14. var:

Hercâyi güzel cevriñ ile haylî demim
var
Sen şûh-ı cefâ-kâra demem ki elemim
var (**Gazel 46/1**)

2.15. var:

Hâl-i dilimi söylemeye **var** mı liyâkat
Güş eyleseñ esrârımı âh nelerim **var**
(**Gazel 46/2**)

2.16. var:

Hâl-i dilimi söylemeye **var** mı liyâkat
Güş eyleseñ esrârımı âh nelerim **var**
(**Gazel 46/2**)

2.17. var:

Maħbûbelerin şîvede düşnâmını bilseñ
Takrîr edemem derd-i dilim biñ
kederim **var** (**Gazel 46/3**)

2.18. var:

Kâr etdi benim cânıma aġyâra
tebessüm
Ketmeylemeye kalmadı tākāt sitemim
var (**Gazel 46/4**)

2.19. var:

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevâbın
Açılmaya yok bende mecâl ki pederim
var (**Gazel 46/5**)

2.20. var:

Râzî-i sülhan-perveri red etme murâdıñ
Ben ‘âşık-ı bî-çâreye kıyma haberim
var (**Gazel 46/6**)

2.21. var:

Biz tâze bahâr zevķine müştākız
efendim

Bir başka şafâ cünbüş **var** vakt-i
hazāniñ (**Gazel 81/3**)

2.22. var:

Bir su'āl etsem mi āyā āşināsı var mı
ol

Görmedim böyle bir āfet budur Īrānlı
güzel (**Gazel 88/4**)

2.23. var:

Hażret-i Haḳḳ'a yarar bir 'ameliñ **var**
mı seniñ

Düşün ey Rāzi-i bī-çāre hicāb
eyleyelim (**Gazel 90/5**)

2.24. var:

Uṭanıyorum neyleyeyim cānım
efendim

Hāl-i dilimi söylemeye **var** mı
zebānım (**Gazel 92/3**)

2.25. var:

Mecnūn-ı zamān eyledi bir kerre
niğāhı

Taḳrīre mecāl **var** mı diyem hāl-i
beyānım (**Gazel 92/6**)

2.26. var:

Bu vīrān göñlümü ta'mīre va'diñ **var**
idi şāhım

Göñül ābādına serdār u sālār olduğun
bildim (**Gazel 96/4**)

2.27. var:

Bu 'aşḳ-ı bī-amāna bir devā vü çāreler
var mı

'İlel geldi ṭabīb-i zāhiriñ ğayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

2.28. var:

Evşāfiñi vaşf eylemege var mı
mecālīm

Yok şānına şāyeste efendim
sūḥanımdan (**Gazel 104/4**)

2.29. var:

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sā'il eder
Çāre **var** mı el yetişmez ol perīniñ
düşına (**Gazel 114/3**)

2.30. var:

Derd ü endüh u elem āşinā-yı hem-
demim

Çāre teslīm ü rızā **var** mı daḡı arada
(**Gazel 125/3**)

2.31. var:

Mümkün olsa yüz sürerdim ol mehiñ
dāmānına

Çāre **var** mı derdimiñ taḳrīriñiñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

2.32. var:

Var mı ḥācet sırr-ı 'aşḳı söyleyem
dildārıma

Ney gibi efgān u nālān olmayan
bilmez beni (**Gazel 147/4**)

2.33. var:

Ol nedir ki Rûm'da yok Mekke'de **var**
'Âbid ü zâhidde yok Haccâc'da var
(Gazel 153/1)

2.34. var:

Ol nedir ki Rûm'da yok Mekke'de var
'Âbid ü zâhidde yok Haccâc'da **var**
(Gazel 153/1)

2.35. var:

Fazla maḥşûş olmayan bir şeydir ol
Müfti-i devrânda yok Mollâ'da **var**
(Gazel 153/2)

2.36. var:

Simde yokdur zerde yokdur duзда yok
Dü cihânda mâlik ol 'izzetde **var**
(Gazel 153/3)

2.37. var:

Bâyda yokdur yoḥsûl u bî-kesde yok
Ger su'âl etseñ anı tüccârda **var**
(Gazel 153/4)

2.38. var:

Ba'zı ba'zı bulunur elbisede
Ḳakum u sincâbda yok semmûrda **var**
(Gazel 153/5)

2.39. var:

Şûret ü zâhirde ma'lûm ey civân
Nice taḥşîl olunur 'ummânda **var**
(Gazel 153/6)

2.40. var:

Semt-i yâre 'azm ederdim rûz u şeb
Görünür mü bâbda yok bevvâbda **var**
(Gazel 153/7)

2.41. var:

Bu kelâmı gûşıña ursañ hemân
Fehm edersin farzda yok sünnetde var
(Gazel 153/8)

2.42. var:

Üç hurûf üç yüz tokuzdur cümlesi
Kıl tefekkürde daḥi diḳḳatde **var**
(Gazel 153/9)

2.43. var:

Seni âgâh edeyim ben Râziyâ
Bu fenâ gülzârda yok cennetde **var**
(Gazel 153/10)

2.44. var:

Ne ḥaddim **var** seniñ evşâfıña lâıyık
süḥandârlık
Muvaffaḳ eyleye Mevlâ lisânım yâ
Resulullâh (Kaside 3/11)

2.45. var:

Yaratdı cüz'î küllî her ne kim **var**
Bu 'âlem bâtınıñ hem zâhiriñdir (Kıt'a
1/13)

2.46. var:

'Aceb dördi tamâm etmiş **var** ise
şimdi 'âlemde

Mu ‘îni yâveri olsun Cenâb-ı Hâzret-i
Allâh (Kıt’a 2/4)

2.47. var:

Bir ‘aceb sevdâsı **var** dil-i tıflı tırmaz
müdâm
Bu fenâ gülzârı içre kâmrân olmak
diler (Kıt’a 4/1)

2.48. var:

Bî-kesi teftîşe geldiñ bunda sen
Kimsesi **var** mı şanırsıñ beni sen
(Mesnevi 1/4)

2.49. var:

Hîc evime gelmedi yârânımız
Var şanurdım yok imiş yârânımız
(Mesnevi 1/10)

2.50. var:

Öylesi **var** ise de hîc gelmedi
Bir kimesnem yok imiş hîc gelmedi
(Mesnevi 1/20)

2.51. vār:

Ölür isem hōd yerim hâzır benim
‘İzzetim **vār** târîhim hâzır benim
(Mesnevi 1/22)

2.52. var:

‘Aceb fevķimde **var** mı bir güneḥ-kār
Güneḥ-kārım güneḥ-kārım güneḥ-kār
(Mesnevi 2/4)

2.53. var:

Benim gibi ‘aceb bî-çāre **var** mı
Derūnum derdine bir çāre var mı
(Mesnevi 2/9)

2.54. var:

Benim gibi ‘aceb bî-çāre var mı
Derūnum derdine bir çāre **var** mı
(Mesnevi 2/9)

2.55. var:

Rāzi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hîç
Var ise dünyāda yokdur ‘uķbāda belki
buluna (Müfret 55/1)

2.56. var:

Şöyle bir āḥ u enīnim **var** benim bu
günde kim
Sevdiğim cānım efendim nāzenīnim
nā-mizāc (Müfret 69/1)

2.57. var:

Eger bir gün daḥi ‘ömrīm var ise nā-
ümīd olmam
Efendimiñ ḥayāliyle elim böğrümde
kalmışdır (Müfret 76/1)

2.58. var:

Bir ricām **var** ḥazretiñden sevdiğim
etme dirīg
Gel seniñle edelim geşt ü güzār lām-
elif (Müfret 86/1)

2.59. var:

Nīm nıghehle görse Behzād naķşına
taħsīn eder
Her cihetle **var** leṭāfet şāh-ı hūbānım
gibi (**Tarih 7/2**)

2.60. var:

Hāfızı hem-derd edindim derdimiñ
dermānına
Var mı hācet gitmeye Şīrāz'a sulṭānım
gibi (**Tarih 7/5**)

2.61. var:

Bir sicilli **var** anuñ mihrābınıñ ṭāķında
kim
Mescid-i Aķşā-yı şānī berķ urur nūr u
ziyā (**Tarih 9/7**)

2.62. var:

Şāhibu'l-ḥayra murādıñ **var** ise el
ķaldırıp
Cān u dilden Hācī 'İvaż Pāşā'ya eyle
du'ā (**Tarih 9/9**)

2.63. var:

Bu şadāķat **var** iken sende fedā cānım
saña
Ben seni vermem cihāna gelse dünyā
bir yana (**Terci-bend 1/1**)

2.64. vār:

Hālimi takrīre hācet **vār** mıdır şāhım
benim
Cān fedā fermān-beri kim ey yüzi
māhım benim (**Terci-bend 1/13**)

2.65. var:

Dil vereli bende ... ol māhıma
Şefķati **var** gūş edeli āhıma (**Terci-
bend 3/21**)

2.66. vardır:-dır

Bi-ḥamdi'llāh şerīfim ceddımız
bürhānımız **vardır**
Gedāyız baħr-ı 'aşķız hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

2.67. vardır:-dır

Bi-ḥamdi'llāh şerīfim ceddımız
bürhānımız vardır
Gedāyız baħr-ı 'aşķız hıfzımız
īmānımız vardır (**Gazel 44/1**)

2.68. vardır:-dır

Şefi 'im dā'imā leyl ü nehārda zıkr ü
fikrim var
Beni bī-ferd şanursıñ şanma ki
cānānımız **vardır** (**Gazel 44/2**)

2.69. vardır:-dır

Ġarībim bī-kesim zāhirde ammā
ma'nevī görseñ
İki 'ālemde dermān idici sulṭānımız
vardır (**Gazel 44/3**)

2.70. vardır:-dır

Ne mümkün ḥāl-i 'uşşāķı saña tefhīm
edem bir bir
Girerseñ ḥalķa-i zıkre bizim
meydānımız **vardır** (**Gazel 44/4**)

2.71. vardır:-dır

Beni Mecnûn u lâ-ya 'kıl o şûh-ı şîve-
kâr etdi

Naẓîri yok güzellikde gözi fettânımız
vardır (Gazel 44/5)

2.72. vardır:-dır

Niçün adam yerine ben fakîri
şaymadıñ gitdin

Eger zengîn degilsek cüz'ice
'irfânımız **vardır (Gazel 44/6)**

2.73. vardır:-dır

Ġam-ı dünyâyı kayd etmez gürûh-ı
nüktedânız

Muhabbet bezmine Râzî gibi
yârânımız **vardır (Gazel 44/7)**

2.74. vardır:-dır

Mülâkât olmamız **vardır** diyü çok
va'deler kılmış

Düşer düşmez ki şânına ne va'deler
savuşdurmuş **(Gazel 63/5)**

2.75. vardır:-dır

İki yerden açılır kapuları
Kendüye maḥşûş olur **vardır** yeri
(Mesnevi 3/6)

2.76. vardır:-dır

Raḥşa meydân vermede **vardır** velî
merdânelik

Nâ-hüner esb-ile da'vâ eylemek
beyhüdedir **(Müfret 71/1)**

var:-

1.) "Git" anlamında emir bildiren söz.

1.1. var:

Râziyâ nev derde düşdüñ **var** devâ
dermân ara

Vechine mazhar düşen ol turreler
ḥayrân aña **(Gazel 4/9)**

1.2. var:

Ne bilsin 'âşık-ı bî-kes ma'ânî mantık-
ı hikmet

Bu hikmet râhını **var** 'aql alan
ḥübânelerden şor **(Gazel 40/7)**

1.3. var:

Tecessüsden murâd Râzî saña şâfî
cevâb aña

Bu derd-i bî-devâyı **var** leb-i
cânânelerden şor **(Gazel 40/9)**

1.4. var:

İmtihân ol imtiḥâna **var** şehâ ḥavf
eyleme

Sikke-i ḥüsniñi şâhım sen de imtiḥâna
baş **(Gazel 66/3)**

1.5. var:

Derd-i yâre düş olanlar âh eder leyl ü
nehâr

Var yûri meydân-ı 'aşkda Râziyâ
merdâna baş **(Gazel 66/5)**

2.) Bir maksat için bir yere gitmek, ulaşmak, vasıl olmak, varmak, erişmek.

2.1. vardı:-dı

Balçığı hıfz etmek için cân atıp **vardı** hemân

Bir gice nem gün içinde etdiler vaktin tamâm (**Tarih 21/4**)

2.2. vardıñ:-dı, -ñ

Tebrîz ile Şîrâz'a vü hem Çîn'e mi **vardıñ**

Ver nâfe-i çîn âh ne olur bir tümen ey dost (**Gazel 17/3**)

2.3. varıp:-ıp

Varıp kūy-ı dilârâda yüzüñ sür dâ'imâ Râziyâ

Eger 'âşık iseñ sen de bırak da'vâ-yı şândan gec (**Gazel 23/7**)

2.4. varıp:-ıp

Ġamîñ endîşesi ğam-nâklığı ğâyet ğarâyibden

Ġam-ı pinhânımı ğamla **varıp** ğam-ğânelerden şor (**Gazel 40/3**)

2.5. varıp:-ıp

Cihândan el çekip Râzî **varıp** 'uzlet-nişîn oldu

Zamânı aňlamış ammâ cidâli bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

2.6. varıp:-ıp

Varıp göñlüm yine bâb-ı dilârâda niyâz etmiş

Du'a etmek murâd etmiş velî tûl u dîrâz etmiş (**Gazel 64/1**)

2.7. varıp:-ıp

Düşüp sevdâ-yı 'aşkıña cihâna püşt-i pâ verdim

Varıp Îrân u Tûrân'a Hoten'den Çîn'e Mâçîn'e (**Gazel 115/2**)

2.8. varıp:-ıp

Varıp beyt-i Hudâ'ya cân u dilden bir niyâz etdim

'Arafâta çıkınca vâşıl oldum cümle maşşûda (**Müfret 47/1**)

2.9. varıp:-ıp

Murâd bâb-ı dil-ârâya **varıp** secde kılmakdır

Benim seyr-i Sitâmbol 'aynıma bir kıl kadar gelmez (**Müfret 66/1**)

2.10. varır:-ır

Niyâz-ı şıdķ-âmîzle du'a-yı şûr-engîzim

Varır her bir seherde 'arş-ı Raḥmânı çalar çarpar (**Gazel 36/8**)

2.11. varışdırmış:-ış, -dır, -miş

Bu Râzî ḥasretiñ ḥâlin tefekkür eylemiş bildim

Mürüvvet peykini dâ'im **varışdırmış** geliştirmiş (**Gazel 63/7**)

2.12. **varmaz:-maz**

Mecāzımdır benim āh u fiğānım
Hākīkat rāhına **varmaz** ayağım
(Mesnevi 2/12)

2.13. **varmaz:-maz**

Feth olunmaz Rāziyā **varmaz** zebān
Müşkil oldu bu luğaz söyle hemān
(Mesnevi 3/13)

2.14. **varsam:-sa, -m**

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes
Nezr ederdim cānımı cüz'ice **varsam**
yanına (Gazel 133/2)

2.15. **varsam:-sa, -m**

Hāk-i pāy-i yāre **varsam** yüz sürüp
etsem niyāz
Gözime tūtyā görünür her nazarda
pīşesi (Gazel 135/3)

2.16. **varup:-up**

O tīr-i ğamzeler kār etdi cāna
Geçüp andan **varup** dīle buluşa
(Gazel 130/5)

var ol:- (Kalıp İfade)

1.) "Sağ olsun, çok yaşasın" anlamında
kullanılan ifade.

1.1. **var ol:-sun**

Dilim hāb-ı ğamından luṭfı **var olsun**
uyandırdı

Fitil-i bahtımı cānān çerāğ edip de
yandırdı (Gazel 141/1)

varlık:

1.) Mevcudiyet, maddi varlık.

1.1. **varlıktan:-dan**

Muḥabbet nārı cānımda 'alev-rīz
olmada dā'im
Ne **varlıktan** eser koydu ki
yokluğdan da kārım yok (Gazel 74/2)

1.2. **varlığın:-ın**

Cihānıñ **varlığın** fikr eyledim aṣlā
vefā yokdur
Erenler hīdmetinde hāk olup cismim
ğubār etdim (Gazel 101/6)

vaşf:

1.) Nitelik, bir kimsenin veya bir şeyin
durumunu anlatarak tarif etme; bir
kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat,
vasıf, nitelik, özellik.

1.1. **vaşfı:-ı**

Göñül beytü'l-mükerrem olduğun a
iştibāh yokdur
Hele **vaşfı** ne mümkündür ki dergāh-ı
'alādır bu (Gazel 112/2)

1.2. **vaşfıña:-ıñ, -a**

Erbāb-ı sūḥan **vaşfıña** dem-beste vü
hāmūş

Ḳādir olanıñ bahtını yāver biliriz biz
(Gazel 50/2)

1.3. vaşfına:-ı, -n, -a

Vaşfına lāyık sühān dürcine zihnim
kalmamış
‘Afvıña yüzler sürerüm dāmen ü
pāpūca tā (Tarih 8/10)

1.4. vaşfında:-ı, -n, -da

Hāşılı vaşfında ‘āciz yalıñız bir ben
degil
Hep sühān erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (Gazel 4/8)

1.5. vaşfında:-ı, -n, -da

Hāk u bāb u manzarı vaşfında ‘āciz
şā‘irān
Nice ta‘rīf edeyim evşāfını cānā saña
(Tarih 8/6)

1.6. vaşfını:-ı, -n, -ı

Ben ne hācet vaşfını ta‘rīf edem ebyāt
ile
Oldu necm-i bahtı der-burc-ı sa‘id
devlet-me’āb (Tarih 17/8)

1.7. vaşfında:-ı, -n, -da

Şerh olunmaz Rāziyā vaşfında
‘ācizdir kalem
Nice tefhīm eylesün şā‘ir olan
dīvāneler (Gazel 33/8)

vaşf et:-

1.) Bir şey veya bir kimsenin
durumunu, sıfatlarını ve niteliklerini
sayarak tarif etmek; övmek.

1.1. vaşf et:-em

Ki bir mūr-ı za‘īfem ben ne haddim
vaşf edem taḥkīk
Murādım bir du‘ādır ki sebep olmak
bu āşāra (Tarih 6/7)

1.2. vaşf et:-mek

Kime taḥrīr-i ‘aşḳ etsem baña
dīvānedir dirler
Ne mümkün gayre vaşf etmek ‘aceb
vaşl-ı dilārāyı (Gazel 137/4)

vaşf eyle:-

1.) Bir şey veya bir kimsenin
durumunu, sıfatlarını ve niteliklerini
sayarak tarif etmek; övmek.

1.1. vaşf eyle:-mek

‘Āşık-ı bī-çāreler mümkün mü vaşfıñ
eylemek
Medḥiñe ağāz edenler dem-be-dem
meymūn olur (Gazel 38/3)

1.2. vaşf eyle:-mek

Hudā’dan gayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse
Ḳamū ḳudret anuñ ben tercümānım yā
Resūlullāh (Kaside 3/12)

1.3. vaşf eyle:-mek, -e

Evşâfîñi vaşf eylemege var mı
mecâlim

Yok şânına şâyeste efendim
sühanımdan (**Gazel 104/4**)

1.4. vaşf eyle-:-(y)e, -me, -m

Vaşf eyleyemem cünbüş-i etvâr-ı
nigârı

Şûrîde güzel şîvelidir ince miyânım
(**Gazel 92/5**)

vaşfa gel-:

1.) Tasvir etmek, anlatmak, dile
getirmek.

1.1. vaşfa gel-:-mez

Güzeldir bî-bedeldir **vaşfa gelmez**
‘Aceb şûrîdedir nâzlı civânım (**Gazel**
94/2)

vaşf-ı hâl:

1.) İçinde bulunulan durum, hal
vaziyet.

1.1. vaşf-ı hâl:-in

Vaşf-ı hâlin ben ne hâcet kâl ile
tefhîm edem

Berķ urur burc-ı sa‘îdde kevkeb-i
revnaķ-nümâ (**Tarih 39/7**)

vaşf-ı yâr:

1.) Sevgilinin vasıfları, nitelikleri,
özellikleri.

1.1. vaşf-ı yâr:-e

Vaşf-ı yâre kimde kudret vār ise
gelsün berü
Görmedi mişlin felekde devr eden
devvâreler (**Gazel 34/6**)

vâsıf:

1.) Övücü, öven, metheden; sevgilinin
vasıflarını sayanlar.

1.1. vâsıf:

Noķşânımı ‘afv eyler ise **vâsıf** efendi
Râzî-i sühan-dânı hünerver biliriz biz
(**Gazel 50/9**)

1.2. vâsıfîñ:-iñ

Râziyâ eyler du‘â dâ‘im saña
Vâsıfîñ târîhîni göndür bana (**Mesnevi**
1/23)

vâsıl eyle-:

1.) Ulaştırmak, kavuşturmak.

1.1. vâsıl eyle-:

Muţma‘ine **vâsıl eyle** nefs-i pür-
şümüñ hemân

Fırşatı fevt etme Râzî himmet-i
merdâna baķ (**Gazel 77/7**)

1.2. vâsıl eyle-:-siñ

Meclis-i ‘irfâna gel de diñle sen esrâr-ı
‘aşķ
Himmet-i pîrâna **vâsıl eylesiñ** güftâr-ı
‘aşķ (**Gazel 76/1**)

vâsıl ol-:

1.) Ulaşmak, kavuşmak, erişmek.

1.1. vâşıl ol:-du, -m

Kemend-i zülf ü bendiñ taķıldı
gerdānıma

Ayağım yer başar mı **vâşıl oldum**
murada (**Gazel 125/9**)

1.2. vâşıl ol:-du, -m

Varıp beyt-i Hudā'ya cān u dilden bir
niyāz etdim

‘Arafāta çıkınca **vâşıl oldum** cümle
maķşūda (**Müfret 47/1**)

1.3. vâşıl ol:-mak

ki Bismillāh Künūzen taķte'l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ķāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü **vâşıl olmak**
ümīdiyle şarf-ı maķdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (**Dibace 2/14**)

vaşl:

1.) Ulaşmak, kavuşmak, erişmek;
sevgiliye kavuşmak.

1.1. vaşlı:-ı

‘Aşķ ile bildim neler **vaşlı** ‘ömürler
deger
İtdigim āhlar meger şīve-i ḥübān imiş
(**Gazel 65/2**)

1.2. vaşlıma:-ım, -a

Ceyş-i ğamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi

Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
ḥāra ḥaz (**Gazel 69/5**)

1.3. vaşlıñ:-ıñ

Bir kere yüzüñ gördüm şıdķ ile meyl
verdim

Vaşlıñ şeb u rüz derdim senden bu
gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

1.4. vaşlıñ:-ıñ

Temennī eylese **vaşlıñ** bu Rāzī hīç
müfid olmaz

İşim şabr u sūkūn etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 57/5**)

1.5. vaşlın:-ın

Temennī eyledim **vaşlın** o şāha ‘arż-ı
ḥāl etdim

Buyurdu der-kenārına beni ğāyet
uṭandırdı (**Gazel 141/5**)

1.6. vaşlını:-ı, -n, -ı

Baḥa **vaşlını** iķrār eyledi kizb-i şarīḥ
etdi

Bulunmaz derdime dermān ki ol bī-
çāre ķalmışdır (**Gazel 43/6**)

1.7. vaşlını:-ı, -n, -ı

Va‘d ederse **vaşlını** va‘dinde şādık
Rāzīyā

Bu ğarībe etdiğīñ iķrārına ṭurmaz
mısıñ (**Gazel 80/5**)

vaşl-ı dilārā:

1.) Sevgiliye kavuşmak.

1.1. vaşl-ı dilārā:-(y)ı

Kime takrîr-i ‘aşk etsem baña
dīvānedir dirler

Ne mümkün gayre vaşf etmek ‘aceb
vaşl-ı dilārâyı (Gazel 137/4)

vaşl-ı Leylā:

1.) Leyla'ya kavuşmak; sevgiliye
kavuşmak.

1.1. vaşl-ı Leylā:-(y)ı

Düşünce vādî’-i zulmet beni mest
eyledi hālā
İçince āb-ı hayvānı unuttum **vaşl-ı
Leylā’yı (Gazel 137/3)**

vaṭan:

1.) Bir kimsenin doğduğu, yaşadığı
yer, memleket.

1.1. vaṭanlarda:-lar, -da

Farāş-ı nāzenîni hîç beğenmezken
vaṭanlarda
‘Acebdir hāk-nişîn oldum düşüp
ğurbete hānlarda **(Matla 23/1)**

vāveyl et:-

1.) Feryat etmek, ağlamak, ah vah
etmek.

1.1. vā-veyl et:-er

Bir nefes görmemege şabr u qarārım
yok iken

Şimdi hasret ile dil murğı **eder vā-
veyl āh (Gazel 129/5)**

1.2. vāveyl et:-me

Sakın evlenme fikrine düşüp rüsvā-yı
‘āmm olma

Eliñle hānıña kundağ bırağıp **etme
vāveyl āh (Kıt’a 2/1)**

vāveylā kıl:-

1.) Feryat, figan etmek.

1.1. vāveylā kıl:-dı

Kerāmetlū kerīmem bu veliyye eyledi
‘uqbā
Peder māder ile hālın bilenler **kıldı
vāveylā (Tarih 43/1)**

vāy:

1.) Şaşma anlatan bir söz.

1.1. vāy:

Ey mürüvvet-mend efendim **vāy** saña
Şormadıñ hātırcığım n’oldu bana
(Mesnevi 1/1)

ve:

1.) “Ve” bağlacı.

1.1. ve:

Emmā ba’d perverdigār-ı bī-zevāl
celle ‘ani’ş-şebîhi ve’l-miṣāl Rabbü’l-
erbāb

ve müyesserü'ş-şavāb olan Һazret-i
vācibü'l-vücūd zü'l-luṭfu'l-cūd Ādem-
i ebu'l-beşer **(Dibace 1/10)**

1.2. ve:

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher Һazretlerine
esmā’-i mevcūdātı **ve** elḳāb-ı
maşnū’ātı

bi-ṭarīḳu’l-vaḥyu’l-ilhām tebyīn ü
i’lām buyurduḳda terkīb-i kelām **ve**
taḳrīr-i merām **(Dibace 1/11)**

1.3. ve:

‘aleyhi’t-teḥiyyetü’l-ezher Һazretlerine
esmā’-i mevcūdātı **ve** elḳāb-ı
maşnū’ātı

bi-ṭarīḳu’l-vaḥyu’l-ilhām tebyīn ü
i’lām buyurduḳda terkīb-i kelām **ve**
taḳrīr-i merām **(Dibace 1/12)**

1.4. ve:

bi-tevfīḳu’l-mennān eshel ü āsān
olacaḳ
evlād u zürriyātına daḥi bi-faẓlillāhi **ve**
keremehu intikāl edip ḳuvve-i nuṭḳı **ve**
ta’līm ü **(Dibace 1/14)**

1.5. ve:

bi-tevfīḳu’l-mennān eshel ü āsān
olacaḳ
evlād u zürriyātına daḥi bi-faẓlillāhi **ve**
keremehu intikāl edip ḳuvve-i nuṭḳı **ve**
ta’līm ü **(Dibace 1/14)**

1.6. ve:

ta’allumı **ve** istifāde **ve** ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā **ve** hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā ḳıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭḳ u
‘ilmiñ **ve** ‘aḳl u fikriñ **(Dibace 1/15)**

1.7. ve:

ta’allumı **ve** istifāde **ve** ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā **ve** hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā ḳıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭḳ u
‘ilmiñ **ve** ‘aḳl u fikriñ **(Dibace 1/15)**

1.8. ve:

ta’allumı **ve** istifāde **ve** ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā **ve** hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā ḳıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭḳ u
‘ilmiñ **ve** ‘aḳl u fikriñ **(Dibace 1/15)**

1.9. ve:

ta’allumı **ve** istifāde **ve** ifādeye
ḳābiliyyeti ihdā **ve** hedāyā-yı fāzılalar
ile sâ’ir

ḥayvānātdan temyīz ü istiṣnā ḳıldığı
ni’mete ‘azmi olup ez-cümle nuṭḳ u
‘ilmiñ **ve** ‘aḳl u fikriñ **(Dibace 1/16)**

1.10. ve:

levāzımından ba‘z olan feşāhat-ı fi‘l-
kelām belāğat-ı fi‘l-mütekellim işābet-
i bi‘l-‘ulūm

kemālat-ı fi‘l-‘ālim **ve** te‘lif-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emşāli
(Dibace 2/2)

1.11. ve:

levāzımından ba‘z olan feşāhat-ı fi‘l-
kelām belāğat-ı fi‘l-mütekellim işābet-
i bi‘l-‘ulūm

kemālat-ı fi‘l-‘ālim ve te‘lif-i ‘ulūm **ve**
taşnīf-i fūnūna iktidār ve bunlar emşāli
(Dibace 2/2)

1.12. ve:

levāzımından ba‘z olan feşāhat-ı fi‘l-
kelām belāğat-ı fi‘l-mütekellim işābet-
i bi‘l-‘ulūm

kemālat-ı fi‘l-‘ālim ve te‘lif-i ‘ulūm ve
taşnīf-i fūnūna iktidār **ve** bunlar emşāli
(Dibace 2/2)

1.13. ve:

leṭā‘if fezā‘il ü kemālāt-ı sevā‘ireyi
icrāya ictisār ḥaddizātında mā-bihi‘l-
iftihār olup

ān-be-ān derecāt-ı ‘ulyā **vü** melekāt-ı
kübrāyı kesb eylemek ve beyne‘l-
‘urefā ve‘z-zurefā **(Dibace 2/4)**

1.14. ve:

‘izz ü ragbet ü leṭāfet ü ḥürmet ü
muḥabbet ü meveddete bādī **ve** bā‘iş

olan ancak

tekellüm ü telaffuz sebebiyledir.

(Dibace 2/5)

1.15. ve:

Ve ‘ale‘l-ḥuşuş ki fenn-i ‘arūza taṭbīk
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir

vefk maḳām nazm-ı lü‘lü-veş intizām
eylemek aşhāb-ı ‘irfān ve erbāb-ı
rindān ‘indinde **(Dibace 2/7)**

1.16. ve:

Ve ‘ale‘l-ḥuşuş ki fenn-i ‘arūza taṭbīk
ederek tanzīm-i kelām taḥrīr-i merām
bir

vefk maḳām nazm-ı lü‘lü-veş intizām
eylemek aşhāb-ı ‘irfān **ve** erbāb-ı
rindān ‘indinde **(Dibace 2/8)**

1.17. ve:

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleğā **ve** fuṣaḥā fuṣalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülistān
ve tütī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i
mezbūrānı miftāḥ-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. **(Dibace 2/9)**

1.18. ve:

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleğā ve fuṣaḥā fuṣalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülistān
ve tütī-i şekeristāna teşbīh ve elsine-i

mezbūrānı miftāh-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. **(Dibace 2/10)**

1.19. ve:

ma‘rifet ‘azmi ‘ad olunup zīrā ki
büleğā ve fuṣahā fuṣalā-yı şu‘arāyı
‘andelīb-i gülistān
ve tūtī-i şekeristāna teşbīh **ve** elsine-i
mezbūrānı miftāh-ı der-i genc-i nihān
kılmışlardır. **(Dibace 2/10)**

1.20. ve:

ki Bismillāh Künūzen taḥte’l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu’ş-şu‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi’s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr **ve** bezl ü cūd
ederek işbu **(Dibace 2/14)**

1.21. ve:

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān **ve** ḥarīḳ-i nār-ı
hicrān ğarīḳ-i biḥār-ı ‘iṣyān ve faḳīr-i
Ḥudā-yı

Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ḳal‘ada vāḳi‘ bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz **(Dibace 2/15)**

1.22. ve:

‘abd-i ‘āciz-i sergerdān ve ḥarīḳ-i nār-ı
hicrān ğarīḳ-i biḥār-ı ‘iṣyān **ve** faḳīr-i
Ḥudā-yı

Raḥmān maḥrūsa-i Burūsa'da derūn
ḳal‘ada vāḳi‘ bāb-ı zemīn
maḥallesinde biñ yüz **(Dibace 2/15)**

1.23. ve:

yetmiş beş sālinde dünyāya zuhūr edip
gün-be-gün luṭf-ı Ḥaḳ'la feyż-yāb **ve**
Destārīzāde
es-Seyyid İbrāhīm er-Rāzī demekle
şöhret-yāb dā‘īleri cennet-mekān
firdevs-i āşiyān **(Dibace 2/17)**

1.24. ve:

Sultān Selīm Ḥān-ı Sālīs ḥazretlerinin
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir
çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken **(Dibace 3/2)**

1.25. ve:

olmağla ḥamdillāh ḥilḳat-i ezeliyyem
ve ṭabī‘at-ı ğarīziyyem ṭavr-ı eb‘ad
ṭavr-ı ḳābil
isti‘dād u dem-be-dem izdiyād-ı ḳadr
ile müzdād u şeref-ḳarīn ü rif‘at-bīn
olduğun a **(Dibace 3/15)**

1.26. ve:

binā‘en ba‘zı vüzerā-yı ‘izām u
vükelā-yı kirām ḥazretleriyle Rūm ili
ve Anaṭolı **(Dibace 3/17)**

1.27. ve:

cāniblerini geşt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
iṣānda **ve** digerānda inşā-i eş‘ār u
tavşīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı

kibriyânıñ yed-i kudretiyle taşvîr ü
taḥsîn **(Dibace 4/1)**

1.28. ve:

buyurdığı ‘ālim insānı **ve** bā-ḥuṣūṣ
nev‘-i insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı muṭlaḳ tavşīf **(Dibace 4/3)**

1.29. ve:

ḥaḳḳında nāzil olan Lekād ḥaleḳnāl
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me‘āl-i şerīfını
taḥte‘z-zāhir **ve** mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda velā-siyyemā
ḥūbānda izḥār u **(Dibace 4/8)**

1.30. ve:

taẓarru‘ u niyāz **ve** recā-gīr ü ṣenā-bāz
olarak ve bi‘l-münāsebet ba‘zı mevād
zımnında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luḡazāt
u rubā‘iyāt u **(Dibace 4/11)**

1.31. ve:

taẓarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü ṣenā-bāz
olarak **ve** bi‘l-münāsebet ba‘zı mevād
zımnında
iḳtizā eyledikçe kezalike tevārīḥāt u
münācāt u nu‘ūt u medḥiyāt u luḡazāt
u rubā‘iyāt u **(Dibace 4/11)**

1.32. ve:

meṣneviyāt u müfredāt-ı ‘ācizāneler
ile ḥurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı
ḥaḳīrānemi vücūda getirip **ve** niyyet-i
ḥālīşa ile fī‘l-ḥaḳīḳa tertīb-i tefe‘ül
daḥi **(Dibace 4/14)**

1.33. ve:

kılındıkda dest-res buyuran dāderān
tefe‘ül buyursunlar
ve ba‘zı ehl-i dil qarındaşlarımız
lede‘l-muṭāla‘a lezzet-yāb u feraḥ-nāk
olup ḥīn-i **(Dibace 4/16)**

1.34. ve:

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda **ve**
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa
beşeriyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rūḥ-ı
ācizāneme bir **(Dibace 4/17)**

1.35. ve:

muṭāla‘alarında dāll u medlūlunda ve
vezn ü mevzūnunda rekāket ü saḳāmet
bulurlarsa
beşeriyetime ḥaml eyleyip dāmen-i
afvleriyle setr buyursunlar **ve** rūḥ-ı
ācizāneme bir **(Dibace 4/18)**

1.36. ve:

fātiḥa kırā'atiyle şevābını hibe vü bahş
eylesünler ricāsıyla **ve** bu ümīd ile
müddet-i

‘ömr ü ezmānım ḥazar u seferde bu
mülāḥaza ile mürūr etmişdir. (**Dibace**
5/1)

1.37. ve:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla
ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret
eyleyip

Ve huvellezī yakbekut tevbete ‘an
‘ibādihī ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’āti mā-
şadaḵna mazḥar edip (**Dibace 5/5**)

1.38. ve:

Şefā‘atī li ehli’l-kebā’iri yevme’l-
kıyāmeti. E’t-tā’ibu mine’z-zenbi
kemen lā zenbe lehü. ḥadīs-i
resūlullāhiñ me’āline daḥil
eyleyip hemān Ḥudā-yı bī-çün dü
cihānda cümleyi rif‘at-yāb ve dāru’s-
selāmında bilā-keyf ü (**Dibace 5/8**)

1.39. ve:

Sāliḥ-i sultān-ı ḥākān şāh Selīm ü
kāmrān
Dā’imā yapmakda cāmi‘ tekye **ve**
beytü’l-ḥarām (**Tarih 14/10**)

1.40. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/4)

1.41. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/8)

1.42. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/12)

1.43. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/16)

1.44. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/20)

1.45. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/24)

1.46. ve:

Ah mine’l-‘aşḳi **ve** ḥālātihi
Aḥraḳa ḳalbi bi-ḥarārātihi (**Terci-**
bend 3/28)

ve ‘alā alihim kānū bi-nübüvvetihim
sıddīkīn:

1.) “Salat ve selam her bir peygamberin üzerine olsun” anlamında dua ifadesi.

1.1. ve ‘alā alihim kânū bi-nübüvvetihim şiddikîn:

Ve’s-şalatu ve’s-selāmu ‘alā küllī vāhidin mine’n-nebiyyīn

Ve ‘alā alihim kânū bi-nübüvvetihim şiddikîn (Dibace 1/6)

ve huvellezī yakbekut tevbete ‘an ‘ibādihi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’ āti:
(Ayet)

1.) "O'dur ki kullarının tövbesini kabul eder, günahlarını affeder." anlamında Şura suresi.

1.1. ve huvellezī yakbekut tevbete ‘an ‘ibādihi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’ āti:

‘afv u ğafūr olan Allāh şıfat-ı ‘afvıyla ve mağfiretiyle ‘afv u maḥv u mağfiret eyleyip

Ve huvellezī yakbekut tevbete ‘an ‘ibādihi ve ya’fū ‘ani’s-seyyi’ āti mā-şadaḳna mazhar edip (Dibace 5/6)

ve meyyezehü min cinsihi bi'n-nutki ve tefehhumi ve't-tefhīm:

1.) O, insanı anlama anlaştırma kabiliyetiyle diğer varlıklardan ayırmıştır.

1.1. ve meyyezehü min cinsihi bi'n-nutki ve tefehhumi ve't-tefhīm:

Elḥamdulillāhi'l-lezī ḥalaḳa'l-insān fī aḥsen-i taḳvīm

Ve meyyezehü min cinsihi bi'n-nutki ve tefehhumi ve't-tefhīm (Dibace 1/4)

vebāl:

1.) Günah, zarar, mesuliyet, kötülük.

1.1. vebāli:-i

Düçār olmuş belā-yı ‘aşḳına bulmuş belāsını

‘Ömür ifnā edip bī-sūd vebāli bilmemiş bilmiş (Gazel 61/2)

vech:

1.) Çehre, yüz, surat.

1.1. vechi:-i

Meşrebi ḥūn-rīze beñzer vechi gūyā māh-tāb

Bıçağı yalmanlı ammā kendi dermānlı güzel (Gazel 88/8)

1.2. vechiñ:-iñ

‘Anber ü müşg-i Ḥotan’dır ol iki gīsūlarıñ

‘Aqlım aldı vechiñ üzre fūlfül hindūlarıñ (Gazel 79/1)

1.3. vechine:-i, -n, -e

Rāziyā nev derde düşdün var devā
dermān ara

Vechine mazhar düşen ol turreler
hayrān aña (**Gazel 4/9**)

vech-i hüsn ü ān:

1.) Sevgilinin güzel yüzü.

1.1. vech-i hüsn ü ān:-a

Gayre bakma ey gönül ol **vech-i hüsn**
ü āna bak
Hāne-i dilde qadīm-i yār olan yārāna
bak (**Gazel 77/1**)

vech-i mālīkāne:

1.) Malikane görünüşlü.

1.1. vech-i mālīkāne:

ba‘de‘z-zafer ü el-hālāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyūn şevket-maḥrūn
sālīfū‘z-zıkr ze‘āmetimizi bir **vech-i**
mālīkāne tevciḥ kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(**Dibace 3/14**)

vedā:

1.) Ayrılık vakti.

1.1. vedāmız:-mız

Bi-ḥamdi‘llāh hele dervīş-nihādım
Ġarāyib bu muṭallādır **vedāmız**
(**Gazel 54/7**)

vedī‘a-i ‘izzet ü rif‘at:

1.) İzzet ve yücelik emaneti.

1.1. vedī‘a-i ‘izzet ü rif‘at:

Ümıddir ki ‘indu‘l-erbāb kabūl-āver
olup vesile-i rahmet ü maġfıret ü
vedī‘a-i ‘izzet ü
rif‘at birle ḥasbe‘l-beşeriyyet irtikāb
olunan ḥaṭī‘et ü mā-bihū‘z-zillet aḳvāl
ü ef‘ālimi (**Dibace 5/4**)

vefā:

1.) Bağlılık, sözünde durma; dostluk,
muhabbet, sadākat.

1.1. vefā:

Ma‘ni-i rengin ararsaṅ turre-i dildāra
bak
Ezber et esrār-ı dildir bir **vefā** gördün
mü hıc (**Gazel 21/6**)

1.2. vefā:

Cihānıñ varlığın fikr eyledim aşlā **vefā**
yokdur
Erenler ḥidmetinde ḥāk olup cismim
ġubār etdim (**Gazel 101/6**)

1.3. vefā:

Hezārān ġüft ü ġüyum bir pula almaz
melāmiyyūn
Vefā me‘mūlumuz yokdur efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

vefā et-:

1.) Sevgi ve dostluk göstermek.

1.1. vefā et-:-mez

Revzeninden kesb olur zevk u şafâ
Dostı çokdur kimseye **etmez vefâ**
(Mesnevi 3/7)

vefâ meydânı:

1.) Vefa meydanı, vefa alanı;
İstanbul'da bir semt adı.

1.1. vefâ meydânına:-n, -a

Süvâr-ı esb-i nâz olmuş **vefâ**
meydânına gelmiş
Dilimi tûb edip ebrûsı çevgânı çalar
çarpar (Gazel 36/6)

1.2. vefâ meydânı:-n, -a

Râziyâ cevri ü cefâdır ol mehiñ
endişesi
Bî-vefâdır neyleyim gelmez **vefâ**
meydânına (Gazel 133/7)

vefâ semti:

1.) Vefa meydanı, vefa alanı,
İstanbul'da bir semt adı.

1.1. vefâ semti:-ne

Vefâ semtine râhîñ uğrar ise ey sitem-
kârım
‘Azîz başîñ içün anda n’olur cüz’ice
eglenseñ (Müfret 75/1)

vefâ um-:

1.) Vefa beklemek.

1.1. vefâ um-:-mak

Vişâli nâ-muḥâlimdir ümîd her serv-i
kâmetden

Vefâ ummak cünündür şimdi ḥübân-ı
nezâketden (Gazel 106/1)

vefâ-yı nâz u ‘ismet:

1.) Günahsızlığın, masumiyetin ve
nazın vefası.

1.1. vefâ-yı nâz u ‘ismet:-le

Düşünce bir muḥabbet gönlüme Râzî
dedim târîḥ

Vefâ-yı nâz u ‘ismetle Raḥîme geldi
dünyâyâ (Tarih 1/1)

vefk:

1.) Uygun olma, uygunluk.

1.1. vefk:

Ve ‘ale’l-ḥuşûş ki fenn-i ‘arûza taṭbîk
ederek tanzîm-i kelâm taḥrîr-i merâm
bir

vefk maḳâm nazm-ı lü’lü-veş intizâm
eylemek aşḥâb-ı ‘irfân ve erbâb-ı
rindân ‘indinde (Dibace 2/8)

vekkat:

1.) Vakitler, zamanlar.

1.1. vekkat:

Halka

Kimseler düş olmasîñ **vekkat** zenîñ
mekkârına (Gazel 132/8)

velâ-siyyemâ:

1.) Özellikle, bilhassa.

1.1. velā-siyyemā:

hakkında nāzil olan Leḳad ḥaleḳnal
insāni fī aḥseni taḳvīm āyet-i kerīmesi
olup me'āl-i şerīfini
taḥte'z-zāhir ve mehmā emkene
mülāḥaza ederek insānda **velā-**
siyyemā ḥübānda izhār u (**Dibace 4/8**)

velāyet:

1.) Kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın
kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi
durumu, veli olma, velilik, ermişlik.

1.1. velāyet:

Cān u dilden sa'y edip hizmetlerin
kıldım kabūl
Yā İlāhī bir velāyet Rāzi'-i nā-şādeye
(**Nazm 12/2**)

ve'l-ḥamdulillāhi rabbu'l-ālemīn.:

(Ayet, dua ifadesi)

1.) Alemlerin Rabb'i olan Allah'a
hamd olsun.

**1.1. ve'l-ḥamdulillāhi rabbu'l-
ālemīn.:**

lācihet mübārek rū'yet-i cemālini
müṣāhede ile feraḥ-yāb u şafā-yāb
eyleye āmīn. Bī-ḥürmeti
seyyidü'l-enbiyā'i ve'l-mürselīn **ve'l-**
ḥamdulillāhi rabbu'l-ālemīn.
(**Dibace 5/10**)

velī:

1.) "Ama, fakat, lakin" anlamlarına
gelen bir bağlaç.

1.1. velī:

Ādemī-zādız **veli** mi'yāra geldik
bunda biz
Mülkimiz bağ-ı cināndır biz esīr-i
ğurbetiz (**Gazel 53/7**)

1.2. velī:

Ḥaḳāretle nazar kıılma efendim
Velī ālūdeyiz ḥāşıl merāmız (**Gazel**
54/6)

1.3. velī:

Varıp göñlüm yine bāb-ı dilārāda
niyāz etmiş
Du'a etmek murād etmiş **velī** tül u
dırāz etmiş (**Gazel 64/1**)

1.4. velī:

Dilim rehn eyledim sevdā-yı aşḳ-ı
pür-melāliñde
Fedādır yoluña cānım **velī** geçmem
rehnimden (**Gazel 108/3**)

1.5. velī:

Raḥşa meydān vermede vardır **velī**
merdānelik
Nā-hüner esb-ile da'vā eylemek
beyhüdedir (**Müfret 71/1**)

2.) Ermiş kişi, veli., Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

2.1. veli:

Velī Rāzī gibi yanmış yakılmış var mı
‘ālemde

Esir oldum esir oldum baňa bir çäre yā
Rab (**Gazel 15/7**)

2.2. veliyye:-y, -ye

Kerāmetlū kerīmem bu **veliyye** eyledi
‘uqbā

Peder māder ile hālin bilenler kıldı
vāveylā (**Tarih 43/1**)

veliyyu’n-ni‘met:

1.) Bir kimsenin nimetinden
faydalandığı, birçok şeyini ona borçlu
olduğu kimse.

1.1. veliyyu’n-ni‘metim:-im

Zerre-i nāçiziñe düşse ziyā-yı pertevīñ
Ey **veliyyu’n-ni‘metim** görseñ hāķīr
kemterīñ (**Matla 16/1**)

ver:-

1.) Bahşetmek, bağışlamak, ihsan
etmek, ikram etmek, sunmak, hibe
etmek, teslim etmek.

1.1. ver:-

Tebriż ile Şīrāz’a vū hem Çīn’e mi
vardīñ

Ver nāfe-i çīn āh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

1.2. verdi:-di

Yapdı bir ‘ālī-neseb kim hem sa‘īd
hem nazīf

Verdi revnaķ hūsnüne resmi daħi oldu
zarīf (**Tarih 50/1**)

1.3. verdi:-di

Bī-tevaķķuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād

Yapdırıp bu hāna ķapı cūdına verdi
be-kām (**Tarih 14/16**)

1.4. verdi:-di

Ṭoymadı hīç bī-beķādan **verdi** bu cān-
ı ‘azīz
Gülmedi bu gülşen içre cānımız çeşm-
i ... (**Tarih 26/1**)

1.5. verdim:-di, -m

Görüp bu şīve vū nāzı vişāl-i yāre pey
verdim
Bir elde nīze-i sūkker bir elde cām-ı
mey verdim (**Gazel 99/1**)

1.6. verdim:-di, -m

Dem-ā-dem sūz-ı hecrinde ne
mümkün hālim ‘arz etmek
Haber ver derd-i ‘aşķından ne çekdim
diyü ney **verdim** (**Gazel 99/2**)

1.7. verdim:-di, -m

‘Aceb ben nā-ümîd olmuş iken va‘d-i
kerîminden

Dedi mesrûr idim Râzî demem
kimseye şey **verdim** (Gazel 99/4)

1.8. verince:-ince

Verince mülket-i Rûm’ı Hicâz’a ben
haţâ etmem
Haţâ’dan seyrin etdim tâ Hoten’den
Çîn’e Mâçîn’e (Gazel 116/4)

1.9. verip:-ip

Kırdırdı hezâr telleri hâl-i ruḥ-ı şevkiñ
Şûfî **verip** ‘ammâmesini bâma deġişir
(Gazel 35/2)

1.10. ver:-ip

Fedâ etdi yolında ‘âr u nâmûsı dil-i
şeydâ
Emînimdir diyü vârinı **verip** âvâre
kalmışdır (Gazel 43/3)

1.11. verip:-ip

Harîdâr-ı vişâl-i bezmine ben pey
dedim ammâ
Verip mâl u menâli cân u başım hep
mezâd oldu (Gazel 145/6)

1.12. verir:-ir

Cânımı kıldım fedâ cām-ı Cem’iñ
cevlânına
Cür‘añı nûş etmedin vârin verir yârân
kadeḥ (Gazel 25/3)

1.13. verir:-ir

Bir zâhid iḥṣâr-ı esrâr-ı İlâhî
Seccâde-i zühîdini **verir** câme deġişir
(Gazel 35/4)

1.14. verir:-ir

Cûş edip deryâ-şîfat sen düş kemâl
taḥşîline
Dür **verir** vakt-ile memlû dür ola ka‘r-
ı şadef (Gazel 72/3)

1.15. verir:-ir

Râzî-i bî-çâreniñ maṭlûbını Allâh
verir
Cân u dilden eyleye dâ’im niyâz bî-
iştibâh (Gazel 123/5)

1.16. vermem:-me, -m

Cevher-i pertev-feşâna cevriñi
vermem seniñ
Râziyâ cevher-şinâsıdır cevriñi gönder
baña (Gazel 5/5)

1.17. vermem:-me, -m

Bu şadâkat var iken sende fedâ cânım
saña
Ben seni **vermem** cihâna gelse dünyâ
bir yana (Terci-bend 1/1)

1.18. vermez:-mez

Rüzgâr eser ise **vermez** keder
Gayrî yokdur ḥâneme gelir gider
(Mesnevi 1/14)

1.19. verseñ:-se, -ñ

Beni derde giriftār eylediñ āh etdiñ
āvāre
Metā'-ı hüsünüñi **verseñ** 'aceb mi ben
harīdāra (**Gazel 119/1**)

1.20. ver:-ür

Var mı āyā yolına varın **verür** bir
'āşıkım
Māl değil serden geçen düşvārımıñ
a'lāsıdır (**Gazel 39/6**)

verā'-i perde:

1.) Perdenin arkası, arka plan.

1.1. verā'-i perde:-niñ

Bu **verā'-i perdeniñ** bir vāqıf-ı esrārı
ol
İttılā' hāşıl ederseñ sırra esrār-ı āna
bağ (**Gazel 77/2**)

veş:

1.) "Gibi" edatı.

1.1. veş:

Hāş u 'āma himmeti **veş** ni'meti
mebzūl 'aceb
Sāyebān-ı lūtfuna eyler temennī hāş u
'ām (**Tarih 14/5**)

vesile-i rahmet ü mağfiret:

1.) Rahmet ve mağfiret vesilesi.

1.1. vesile-i rahmet ü mağfiret:

Ümıddir ki 'indu'l-erbāb kabūl-āver
olup **vesile-i rahmet ü mağfiret** ü

vedī'a-i 'izzet ü
rif'at birle ḥasbe'l-beşerıyyet irtikāb
olunan ḥatī'et ü mā-bihū'z-zillet aqvāl
ü ef'ālimi (**Dibace 5/3**)

ve's-şalatu ve's-selāmu 'alā küllī vāhidin mine'n-nebiyyīn: (Dua ifadesi)

1.) Salat ve selam her bir peygamberin
üzerine olsun.

1.1. ve's-şalatu ve's-selāmu 'alā küllī vāhidin mine'n-nebiyyīn:

**Ve's-şalatu ve's-selāmu 'alā küllī
vāhidin mine'n-nebiyyīn**
Ve 'alā alihim kânū bi-nübüvvetihim
şiddikīn (**Dibace 1/5**)

vezāret:

1.) Vezirlik.

1.1. vezāret:

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
'ālemi Rāzī
Vezāret derdine düşme 'adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

1.2. vezāretten:-den

Hemān tayyār gibi geşt ü güzār et
'ālemi Rāzī
Vezāret derdine düşme 'adālet güç
vezāretten (**Gazel 106/5**)

vezir ol:-

1.) Vezirlik makamında bulunmak.

1.1. vezîr ol:-du

Söyledim tām mışra‘ tārîḥ Rāziyā
teşrîfine

Oldu İbrāhîm Pāşā Bursa‘ya ‘ālî **vezîr**
(Tarih 27/2)

1.2. vezîr ol:-du

Ḥarf-i menḳûṭ ile Rāzî söyledim
tārîḥini

Es‘ad Ḥātem-i zamān **oldu** yine
ḳahhār **vezîr** (Tarih 35/1)

vezîr-i kıṭ‘a:

1.) "Öyle bir vezirdir ki" anlamında bir
söz.

1.1. vezîr-i kıṭ‘a:-dır

Bir **vezîr-i kıṭ‘a**dır şîrâzesi ğāyet laṭîf
Nev-zuhûr ebyât ile pür oldu dîvânım
gibi (Tarih 7/6)

vezîr-i nükte-dân:

1.) Nükteli söz söyleyen, ârif, zarîf
vezîr; Canikli Hacı Ali Paşa'nın torunu
Trabzon valisi Tayyar Mahmud Paşa
hazretleri.

1.1. vezîr-i nükte-dân:

Bu **vezîr-i nükte-dân**ı feyz-yâb kıla
Ḥudâ
Ḥazret-i Yezdân ‘âlim ede dâ‘im pür-
şafâ (Tarih 8/1)

vezn:

1.) Manzum yazılarda hecelerin belli
şekil ve sayıda sıralanışından meydana
gelen ölçü.

1.1. vezn:

muṭâla‘alarında dâll u medlûlunda ve
vezn ü mevzûnunda rekâket ü saḳâmet
bulurlarsa
beşeriyyetime ḥaml eyleyip dâmen-i
afvleriyle setr buyursunlar ve rûḥ-ı
âcizâneme bir (Dibace 4/17)

vezn-i ta‘bîr:

1.) Şiirin vezni.

1.1. vezn-i ta‘bîr:

Vezn-i ta‘bîri perîşân gûşa girmez bir
kelâm
Luṭfuña mağrûr olup ‘aciz ile etdim bir
ḥaṭâ (Tarih 8/12)

vîrân:

1.) Yıkık, dökük, harap olmuş; aşığın
gönlü.

1.1. vîrân:

Bu **vîrân** gönlümü ta‘mîre va‘diñ var
idi şâhım
Göñül âbâdına serdâr u sâlâr olduğun
bildim (Gazel 96/4)

1.2. vîrân:

Âh hārâb olmuş dil-i ‘âşık gibi **vîrân**
iken

Bir du‘â-yı hayr ile âbâd eden îmâna
bak (Tarih 20/4)

1.3. vîrânelerden:-ler, -den

Olaldan derdiñe düşvâr cihâna
etmedim rağbet

Giceler âh u zârım yatdığım
vîrânelerden sor (Gazel 40/2)

vîrân ol:-

1.) Yıkılmış, dökülmüş, harap olmuş.

1.1. vîrân ol:-duk, -um

Ne çâre dest-reste feyz-i Hâk’dan
olmadı dermân

Yıkıp dil mülkini hecr ile **vîrân**
olduğum kaldı (Gazel 150/7)

1.2. vîrân ol:-ma, -n, -a

Yıkıp kalb- perîşânım teraḥḥum
etmediñ aşlâ

Sen olduñ pür-cefâ âḥîr âḥîr ki **vîrân**
olmana bâ‘is (Gazel 20/3)

vîrâne:

1.) Harap, harap olmuş mahal.

1.1. vîrânesi:-si

Bir teşerrüf eyleseñ âh ben gedâniñ
bezmîne

Luṭf-ile âbâd olur hem ḥânemiñ
vîrânesi (Gazel 151/4)

vird-i zebân:

1.) Tekrar tekrar söylemek, dilinden
düşürmemek.

1.1. vird-i zebân:-ım

Ḥâr-ı sitemiñ sîne-i şabra çekebilsem
Bâğ-ı dilime bülbül olur **vird-i**
zebânım (Gazel 81/4)

1.2. vird-i zebân:-ım

Ḳabûl-gâh-ı deriñde bu şalâtım
eyleseñ maḳbûl
Selâmiñdir benim **vird-i zebânım** yâ
Resûlullâh (Kaside 3/9)

vird-i zebân et:-

1.) Tekrar tekrar söylemek, dilinden
düşürmemek, diline dolamak.

1.1. vird-i zebân et:-di

Felek âh u enîni hem baña **vird-i**
zebân etdi
Gice gündüz enîsimdir hele bir gayrî
yârim yok (Gazel 74/4)

vird-i zebân ol:-

1.) Bir sözün sık sık tekrar edilmesi,
dilden düşmemesi.

1.1. vird-i zebân ol:-du

Vişâlî dersini ezberledim levḥ-i
derûnımdan
Şeb-i vuşlat dem-â-dem âh baña **vird-i**
zebân oldu (Gazel 143/4)

vişāl:

1.) Kavuşma, sevgiliye kavuşma, vuslat.

1.1. vişāle:-e

Mecāli qalmamış bī-çāreniñ ‘arż-ı niyāz etsin

Vişāle nā’ il olmuşken vişāli bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/8**)

1.2. vişāli:-i

Mecāli qalmamış bī-çāreniñ ‘arż-ı niyāz etsin

Vişāle nā’ il olmuşken **vişāli** bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/8**)

1.3. vişāli:-i

Vişāli çün düşüp şekke hezārān pīç u tāb etdim

Bi-ḥamdillāḥ murādım tāli‘im baḥtım kavuşdurmuş (**Gazel 63/6**)

1.4. vişāli:-i

Vişāli nā-muḥālimdir ümīd her serv-i kāmetsden

Vefā ummaḳ cünündür şimdi ḥübān-ı nezāketden (**Gazel 106/1**)

1.5. vişālī:-i

Vişālī dersini ezberledim levḥ-i derūnımdan

Şeb-i vuslat dem-ā-dem āḥ baña vird-i zebān oldu (**Gazel 143/4**)

1.6. vişālīñ:-in

Şād-mān eyler **vişālīñ** Rāzī-i dil-ḥastayı

Ola mı gün bu gözüm ravzaña yüzler süre mi (**Kaside 2/5**)

1.7. vişālīñ:-iñ

Ümid-dāрім **vişālīñ** bezmine yüz sürmege dā’im

Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā Resūlullāḥ (**Kaside 3/2**)

1.8. vişālīñden:-iñ, -den

Vişālīñden ümīdim kaṭ‘ ederdim Mürüvvet baḥşına qaldı gümānım (**Gazel 94/5**)

1.9. vişālinden:-in, -den

Bu Rāzī bendesin āyā niçün āşüfte ḥāl etdi

Ümīdim yok **vişālinden** keremsiz mihribāndır bu (**Gazel 110/7**)

vişāl-i bezm:

1.) Sevgiliye kavuşma meclisi.

1.1. vişāl-i bezm:-i, -n, -e

Nā-ümīd oldum **vişāl-i bezmine** şimden gerü

Ayda bir qā’ildim ammā mihr ü māḥ gelmez bana (**Gazel 6/3**)

1.2. vişāl-i bezm:-i, -n, -e

Bu şeb va‘d-i kerîminden **vişâl-i**

bezmîne çekdi

Lebinden bûselerle Râziyâ hâşıl

merâm etdi (**Gazel 142/7**)

1.3. vişâl-i bezm:-iñ, -e

Ben **vişâl-i bezmiñe** ṯalib olaldan ey
ṯabîb

Şâm-ı ğamda bî-şurûb gūyâ ki kâk

etdiñ beni (**Gazel 146/3**)

vişâl-i lutf-ı Yezdân ol:-

1.) Allah'ın lütfuna nail olmak.

1.1. vişâl-i lutf-ı Yezdân ol:-duk, -un

Bu Râzî derd-i hecrinde hezârân

çileler çekdi

Naşîb olsa **vişâl-i lutf-ı Yezdân**

olduğun görsem (**Gazel 97/7**)

vişâl-i yâr:-

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. vişâl-i yâr:-

Bu gönle kîc nigâh etme nazar-gâh-ı

Ĥudâ'dır bu

Vişâl-i yâr için her dem ehibbâdan

cüdâdır bu (**Gazel 112/1**)

1.2. vişâl-i yâr:-

Sen dirîğ etme **vişâl-i yâr** için cân

nağdini

Cân fedâ kıl gel berü ey cân demi

cânânıma (**Gazel 128/2**)

1.3. vişâl-i yâr:-e

Müfid olmaz ṯabîbânın devāsı derd-i

‘aşkımda

Ĥayât-ı cāvidân bulmak **vişâl-i yâre**

ķalmışdır (**Gazel 43/2**)

1.4. vişâl-i yâr:-e

Ferāmūş eyledim dünyâyı mâ-fihâ-yı

‘aşk ile

Vişâl-i yâre cân vermek sezâ-vâr

olduğun bildim (**Gazel 96/2**)

1.5. vişâl-i yâr:-e

Görüp bu şîve vü nâzı **vişâl-i yâre** pey
verdim

Bir elde nîze-i sükker bir elde cām-ı

mey verdim (**Gazel 99/1**)

vukū‘ât-ı müsta‘cebât-ı pür-

küdürât:-

1.) Kederlerle dolu şaşılacak kararlar.

1.1. vukū‘ât-ı müsta‘cebât-ı pür-

küdürât:-

vukū‘ât-ı müsta‘cebât-ı pür-

küdürât ile dil-i kesîr olmak üzre

aĥvâl-i işân müstağnîn ‘an

olacak ĥırâş-ı dil ü cân u telâş-ı firāvân

ile maĥzûn u mağbûn bî-şabr u sükûn

bu (**Dibace 3/7**)

vuslat:-

1.) Kavuşmak, ulaşmak.

1.1. vuşlat:

Bu ğarîbe etdiğîn ‘ahd ü vefâ yâ ne
zamân

Şarılıp dāmānıña **vuşlat** murād etsem
hemân (**Terci-bend 1/8**)

1.2. vuşlatın:-ın

Dil temennî eyledikçe va ‘dine mağrūr
iken

Ol ‘arūs **vuşlatın** âh nâ-muḥâl eyler
baña (**Gazel 12/8**)

vuşlat eyle:-

1.) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

1.1. vuşlat eyle:- (y)ip

Himmet-i pîrâna **vuşlat eyleyip** dâmen
tutup

Dem-be-dem leyl ü nehâr ḳalb ile yâ
Raḥmân okur (**Gazel 41/4**)

vuşlat-ı şeb-veş:

1.) Sevgililerin kavuştuğu gece.

1.1. vuşlat-ı şeb-veş:

Göñlüme verdim tesellî bir daḫi
görmek için

Vuşlat-ı şeb-veş hemân bayrâma
etdim ilticâ (**Gazel 10/2**)

vü:

1.) “Ve” bağlacı.

1.1. vü:

leṭâ’if fezâ’il ü kemâlât-ı sevâ’ireyi
icrâya ictisâr ḥaddizâtında mâ-bihîl-
iftihâr olup

ân-be-ân derecât-ı ‘ulyâ **vü** melekât-ı
kübrâyı kesb eylemek ve beyne’l-
‘urefâ ve’z-zurefâ (**Dibace 2/4**)

1.2. vü:

fâtîḫa kırâ’atiyle şevâbını hibe **vü** baḫş
eylesünler ricâsıyla ve bu ümîd ile
müddet-i

‘ömr ü ezmânım ḫazar u seferde bu
mülâḫaza ile mürûr etmiştir. (**Dibace**
5/1)

1.3. vü:

Çıkarıp dilden dilârâ derdini
dilberleriñ

Ol sebebdan çarḫ göçer **vü** cevri az
eyler baña (**Gazel 11/2**)

1.4. vü:

Tebrîz ile Şîrâz’a **vü** hem Çîn’e mi
vardıñ

Ver nâfe-i çîn âh ne olur bir tümen ey
dost (**Gazel 17/3**)

1.5. vü:

Görürsün şu ‘lelenmiş pür-zîyâ **vü** nûr-
ı maḫẓ olmuş

Ruḫ-ı âteş-fezâsı bâl u pervânı çalar
çarpar (**Gazel 36/5**)

1.6. vü:

Muhibbânîñ kulıyım ben ‘adūya ser-
fürū etmem
Benim ‘indimde bāy ile gedā **vü** şāh u
nas besdir (**Gazel 47/4**)

1.7. vü:

Şaķın pend ü nasīhat kār eder şanma
görüp hālim
Nigārımdan cefā **vü** nāz u şīve her
nefes besdir (**Gazel 47/6**)

1.8. vü:

Erbāb-ı sühan vaşfiña dem-beste **vü**
hāmūş
Kādir olanıñ bahtını yāver biliriz biz
(**Gazel 50/2**)

1.9. vü:

Girye **vü** feryād edersem eylerim bir
pāre hāz
Hānde etsin sūz-nākımdan benim
meh-pāre hāz (**Gazel 69/1**)

1.10. vü:

Bu ‘aşķ-ı bī-amāna bir devā **vü** çāreler
var mı
‘İlel geldi tabīb-i zāhiriñ gayrī
devāsından (**Gazel 102/2**)

1.11. vü:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
güyā
Fiğān u nāle **vü** giryem haber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

1.12. vü:

Eyledim eş‘ārıma hārf-i elifden ibtidā
Bā **vü** tā vü şā vü cīm ü hā vü hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.13. vü:

Eyledim eş‘ārıma hārf-i elifden ibtidā
Bā vü tā **vü** şā vü cīm ü hā vü hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.14. vü:

Eyledim eş‘ārıma hārf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā **vü** cīm ü hā vü hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.15. vü:

Eyledim eş‘ārıma hārf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü şā vü cīm ü hā **vü** hādan tā
ye’ye (**Kaside 3/14**)

1.16. vü:

Murād-ı ‘arz u hūnerle bir laṭife
eyledim taḥrīr
Medār-ı cümbüşe vermek şafā **vü**
cılve-baḥşānı (**Kıt’a 3/6**)

1.17. vü:

Olup günden güne ‘işyānım efzūn
Beni sevdā **vü** ‘aşķım kıldı mecnun
(**Mesnevi 2/6**)

1.18. vü:

İlahā bu güneh-kārı murādımla be-
kām eyle

Göñül āvāre **vü** şeydā dil ü pür-yāra
ben kaldım (**Nazm 8/2**)

1.19. vü:

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum amān
Gicelerde girye **vü** āhım ile hālīm pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

1.20. vü:

Girye **vü** āh etmedeyim her zamān
‘Aşkıñ ile hāl-i dilim pek yamān
(**Terci-bend 3/25**)

vücūd:

1.) Beden, cisim, görüntü, suret.

1.1. vücūd:

Her cihetle zīr-i destīnde midir
pīrāmeni
Bu **vücūd** iklīmine sen şāhlananlardan
mısıñ (**Gazel 78/4**)

1.2. vücūd:

Göñülden gönüle rāh-ı hāqīkat başka
esrārdır

Vücūd iklīmine şāh olmağa Rāzī
sezādır bu (**Gazel 112/5**)

1.3. vücūduñ:-uñ

Vücūduñ hıfz ede eşkāmıdan Allāh
Saña yetmez mi bu ‘arz-ı şadākat
(**Gazel 18/9**)

vücūd bul:- (Deyim)

1.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek,
oluşmak.

1.1. vücūd bul:-du, -ñ

Nār u bād u āb hākden halk olup

bulduñ vücūd

Zātiñi fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraž (**Gazel 67/5**)

vücūd şehri:

1.) Vücut ülkesi.

1.1. vücūd şehri:-ne

Kim **vücūd şehrine** kılsa taşarruf
zāhidā

On sekiz biñ ‘ālemiñ hālīne eyler
ıttılā’ (**Müfret 58/1**)

vücūda getir:- (Deyim)

1.) Yaratmak, oluşturmak, bir araya
getirmek.

1.1. vücūda getir:-ip

meşneviyāt u müfredāt-ı ‘ācizāneler
ile hurūf-ı teheccī tertīb üzre işbu
dīvān-ı

hākīrānemi **vücūda getirip** ve niyyet-i
hālīşa ile fi’l-hākīka tertīb-i tefe’ül
daḥi (**Dibace 4/14**)

vücūd-ı ādem:

1.) İnsan vücudu.

1.1. vücūd-ı ādem:-e

Vücūd-ı ādeme tākāt getirmek nice
kābildir

Hücūmundan olurlar Zāl hemānā
cism-i insānī (**Kıt'a 3/5**)

vūkelā-yı kirām:

1.) Yüce vekiller.

1.1. vūkelā-yı kirām:

binā'en ba'zı vūzerā-yı 'izām u
vūkelā-yı kirām hāzretleriyle Rūm ili
ve Anaṭolı (**Dibace 3/17**)

vūşūl bul-:

1.) Ulaşmak, varmak.

1.1. vūşūl bul-:-muş

Meclis-i peygāmbere **bulmuş vūşūl**
Ne sa'ādet rūhın ihyā eyledi (**Tarih**
44/3)

vūzerā-yı 'izām:

1.) Büyük vezirler.

1.1. vūzerā-yı 'izām:

binā'en ba'zı **vūzerā-yı 'izām** u
vūkelā-yı kirām hāzretleriyle Rūm ili
ve Anaṭolı (**Dibace 3/17**)

Y

yā:

1.) Dilek ve geniş zaman kiplerinde yargıyı güçlendiren bir söz; peki ya, öyleyse, o halde.

1.1. yā:

Rāh-ı Hakk'a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hak ile hak olmayan ādem hebā degil
mi yā (Gazel 8/1)

1.2. yā:

Rāh-ı Hakk'a cān fedā kılsañ revā
degil mi yā
Hak ile hak olmayan ādem hebā degil
mi yā (Gazel 8/1)

1.3. yā:

Ben hevā-yı nefsim tābi' olup etdim
haṭā
Çekdigim cevr ü cefā hep bu belā
degil mi yā (Gazel 8/2)

1.4. yā:

Bāb-ı Hakk'a kıl tevekkül büm-veş
eyle kıyām
Gayriye eden niyāz Hak'dan cüdā
degil mi yā (Gazel 8/3)

1.5. yā:

Rāzī ol naḥnū kasemnā beynehüm
taqdīrine

Cümleniñ rızqın veren dā'im Hudā
degil mi yā (Gazel 8/4)

1.6. yā:

Var mı bir ḥāline Rāzī şükrini taqdīm
eder
Biri bu Rāzī-i 'āciz mā'adā degil mi
yā (Gazel 8/5)

1.7. yā:

Ġarībim bī-kesim āyā neyim ben
Fenā bezminde bilsem yā neyim ben
(Mesnevi 2/8)

1.8. yā:

Unutdum yāri aġyārı nedendir
Nedir derdim bilinmez yā nedendir
(Mesnevi 2/10)

1.9. yā:

Ḥıyre-dār etdi dü dīdem kevni yā
cevvāle-veş
'Ayn-nūr şandım o ḥüsn ü ḥumret-i
germābeden (Müfret 56/1)

1.10. yā:

Sakla ey dil sırr-ı 'aşkı zümre-i
efsāneden
Vākıf etme derdiñe ifşā edersin yā
neden (Nazm 14/1)

1.11. yā:

Bu ġarībe etdigiñ 'ahd ü vefā yā ne
zamān

Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (**Terci-bend 1/8**)

1.12. yā:

Ser-firāz eden seni bildiñ mi āyā yā
nedir

Cān u dilden bāb-ı yārde dökdiğin
eşkinedir (**Terkib-bend 1/3**)

2.) "Veya, ya da" anlamında bağlaç.

2.1. yā:

‘Ālemi kıldı mu ‘aṭṭar ṭokınıp bād-ı
nesīm

Yārimiñ gīsūsına yā zülf-i ‘anber-
bārına (**Gazel 132/4**)

2.2. yā:

Şarmasa lāzım hemān şarmaqla kılsañ
ber-murād

Mūmiyāne beline yā şālına şalvarına
(**Gazel 132/6**)

2.3. yā:

Dedi menḳūt ile Rāzī anuñ fevtine
tārīḥin

Züleyhā ‘azm-i rāh etdi bugün firdevse
yā ‘adne (**Tarih 42/1**)

3.) “Ey” seslenme ünlemi.

3.1. yā: (cāna)

Yā naşīb cevriñe cāna bir mülāzım
bende kim

Çok görür bu ḥidmeti ḡaddār felek
bekler baña (**Gazel 9/4**)

3.2. yā: (Rab)

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

3.3. yā: (Rab)

Giriftār u esīr oldum baña bir çāre yā
Rab

‘Aceb dām-ı belā buldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/1**)

3.4. yā: (Rab)

Ne yāver var ne ḥod yārim pūr oldu
başa aḡyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/2**)

3.5. yā: (Rab)

Perişānlık beni meczūb gibi mest-i
mūdām etdi

Bilemem kendimi n’oldum baña bir
çāre yā Rab (**Gazel 15/3**)

3.6. yā: (Rab)

Bilirsıñ rüz u şeb zārım seniñ ‘aşkıñla
bīmārım

Ki zīrā āh ile doldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

3.7. yā: (Rab)

Niyāz-ı şıdķ-amīz ile du‘ā-yı şūr-
engīzim
Qabūl etmez iseñ ol dem baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/5)

3.8. yā: (Rab)

Ne taķrīre mecālim var ne taķrīr
etmesi kābil
Hezārān derdime güldüm baña bir çāre
yā Rab (Gazel 15/6)

3.9. yā: (Rab)

Velī Rāzī gibi yanmış yaķılmış var mı
‘ālemde
Esīr oldum esīr oldum baña bir çāre **yā**
Rab (Gazel 15/7)

3.10. yā: (Zü’l-celāl)

Bir ğarībim ğurbet içre kimseler etmez
nigāh
Yüz yere sürdüm niyāza başladım **yā**
zü’l-celāl **(Gazel 84/3)**

3.11. yā: (Rab)

Bu Rāzī-i mu‘arrif cümle kuşūr
cürmine **yā Rab**
Hālāş et ben ğarībī dā’imā nā-çār eder
bahtım **(Gazel 89/5)**

3.12. yā: (Rab)

Ġarībim bī-kesim **yā Rab** hemān feyż
u meded eyle
Ki ğavġā-yı ma‘āş ile yitirdim hū ile
hāyı **(Gazel 137/2)**

3.13. yā: (Rab)

Ne derde uğradım bilmem ki nālān
olduġum kaldı
Civānlıķdan beri **yā Rab** pür-efġān
olduġum kaldı **(Gazel 150/1)**

3.14. yā: (Rab)

Serimi secde-ġāhıñdan ayırma dā’imā
yā Rāb
Sözümü hikmetiñ bāb-ı me’ābında
hıtām etdim **(Kaside 1/7)**

3.15. yā: (Resūlullāh)

Yā Resūlullāh ‘ināyet kıldığın gün
gele mi
Gide mi dertli dilim derdiniñ āyā
elemi **(Kaside 2/1)**

3.16. yā: (Resūlullāh)

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım **yā**
Resūlullāh
Şerī‘at tīġıñ ile hūn-feşānım **yā**
Resūlullāh **(Kaside 3/1)**

3.17. yā: (Resūlullāh)

Reh-i ‘aşkıñda her ān kām-rānım **yā**
Resūlullāh
Şerī‘at tīġıñ ile hūn-feşānım **yā**
Resūlullāh **(Kaside 3/1)**

3.18. yā: (Resūlullāh)

Ümid-dārım vişāliñ bezmine yüz
sürmege dā’im

Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

3.19. yā: (Resūlullāh)

Hezār cānım olursa nezrim olsun derd-i ‘aşkıñda

Güneh-kār ümmetiñden nātüvānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/3**)

3.20. yā: (Resūlullāh)

Ne yüzümle varam dergāh-ı vālāña
seniñ āyā

Ṭuyuldu ‘āleme rāz-ı nihānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/4**)

3.21. ya: (Resūlullāh)

Bulunca şāh-ı rāhıñ bu cihānda ben
neler çekdim

Fedā olsun yoluña ḥānumānım ya

Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

3.22. yā: (Resūlullāh)

Şefā‘at menba‘ısıñ bu güneh-kāra
meded eyle

Hevā-yı nefis ile geçdi zamānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

3.23. yā: (Resūlullāh)

Benim cürmüm bütün ‘isyān-ı ‘ālemle
berāberdir

Ḳıyāmetde müşār-ı bi‘l-benānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/7**)

3.24. yā: (Resūlullāh)

Ġubārıñ pāyına ārzū-keş oldu dīde-i
nem-nāk

Cenābıñ semtine rāh-ı revānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/8**)

3.25. yā: (Resūlullāh)

Ḳabūl-gāh-ı deriñde bu şalātım
eyleseñ maḳbūl

Selāmıñdır benim vird-i zebānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/9**)

3.26. yā: (Resūlullāh)

Murādım bāb-ı luṭfuñdan şefā‘at rüz-ı
maḥşerde

Ḳabūlüñle hemān şāḥib-imānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/10**)

3.27. yā: (Resūlullāh)

Ne ḥaddim var seniñ evşāfıña lāyık
sūḥandārılık

Muvaffaḳ eyleye Mevlā lisānım yā

Resulullāh (**Kaside 3/11**)

3.28. yā: (Resūlullāh)

Ḥudā’dan ğayri vaşfıñı ne mümkün
eylemek kimse

Ḳamū ḳudret anuñ ben tercümānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/12**)

3.29. yā: (Resūlullāh)

Bu Rāzī vāḥid ü muḥtār olan Allāh’a
hamd eyler

Ne devlet ümmet-i āḥir-zamānım yā

Resūlullāh (**Kaside 3/13**)

3.30. yā: (Rab)

İlāhī fażl u luṭfuñdan kerem kı l feyż-
yāb eyle

Bu ‘āciz bendeñe yā Rab qarīben feth-
i bāb eyle **(Matla 11/1)**

3.31. yā: (Rab)

Beni luṭfuñla yā Rab feyż-yāb et
Murādımca hem-vāra kām-yāb et
(Mesnevi 2/14)

3.32. yā: (Resūlallāh)

Hāk-i pāy-ı ‘izzetiñi rüyıma kıldım
niķāb

Yā Resūlallāh şefā‘at eyle Rāzī bī-
kese **(Müfret 48/1)**

3.33. yā: (Rab)

Dil-i nā-şādımı yā Rab bugün luṭfuñla
şād eyle

Kerem kı l feyziñ ihsān et benim
baḥtım küşād eyle **(Nazm 1/1)**

3.34. yā: (Cānım efendim)

Āh edersen bu felekler pāyidar olmaz
baña

Sevdiğim cānım efendim yā ne yār
olmaz baña **(Nazm 3/1)**

3.35. yā: (İlāhī)

Cān u dilden sa‘y edip hizmetlerin
kıldım kabūl

Yā İlāhī bir velāyet Rāzī’-i nā-şādeye
(Nazm 12/2)

3.36. yā: (Rab)

Cennet-i me’vāda yā Rab ede ārām
ḥāş ile

Luṭfuña mazhar düşenler daḥi ḥaşş-el-
ḥāş ile **(Tarih 16/1)**

3.37. yā: (İlāhī)

Yā İlāhī bu şehīde raḥmetiñ eyle
mūdām

Böyle zāt-ı pākiñ elbet mesnedi
dārü’s-selām **(Tarih 21/1)**

3.38. yā: (İlāhī)

Yā İlāhī zāt-ı pākiñden niyāzım her
nefes

Āb-ı şabriñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān **(Tarih 25/4)**

3.39. yā: (İlāhī)

Yā İlāhī vālideynin ḥācetin eyle kabūl
Meryem Ḥavvā ile olsun ‘Aden’de
dīz-be-dīz **(Tarih 26/3)**

3.40. yā: (‘Azīz)

Ḥarf-i menķūt ile Rāzī söyledi tārīḥini
‘Azm-i cennet eyleye Ḥüsniye Ḥānım
yā ‘Azīz **(Tarih 26/5)**

3.41. yā: (İlāhī)

Ḥarf-i menķūt ile Rāzī āh edip tārīḥ
dedim

Yā İlāhī ‘azm-i ‘uķbā eyledi ‘Ārif Ağā
(Tarih 33/1)

3.42. yā: (İlāhī)

Yā İlāhī kıl bu zāta daḥi tevḥīḳiñ refīḳ
Her umūri ḥayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (Tarih 39/11)

3.43. yā: (Rab)

Maḳāmı ‘adn ile firdevs ola yā Rab bu
mazlūmuñ

Enīsi Meryem olsun hem munīsi
ḥazret-i ‘Azrā (Tarih 43/4)

ya hu:

1.) "Ey Allah'ım, Ya Rab" anlamında
kullanılan bir tabir.

1.1. ya hu:

Ḥarf-i menḳūṭ ile Rāzī fevtine tāriḥ
dedi

Ya hu Mīr Muṣṭafā’ya fātiḥa ihlāş ile
(Tarih 16/2)

yā ilahe’l-‘ālemīn:

1.) "Ey alemlerin Rabb'i olan
Allah'ım" anlamında Allah'a seslenme
ifadesi.

1.1. yā ilahe’l-‘ālemīn:

Her cihetle ‘acizim ḥālim benim ḡāyet
ḥarāb

Yā İlāhe’l-‘ālemīn faẓlıñla eyle kām-
yāb (Matla 14/1)

yā naşīb:

1.) "Nasipte ne varsa" anlamında kalıp
ifade.

1.1. yā naşīb:

Göñlümi alan ḥabīb ḳulı olsam yā

naşīb

Şahşıma āşnā-ṭabīb derdime dermān
imiş (Gazel 65/3)

yā Raḥmān:

1.) "Ya Rahman" diyerek sürekli dua
etmek.

1.1. yā Raḥmān:

Himmet-i pīrāna vuşlat eyleyip dāmen
tutup

Dem-be-dem leyl ü nehār ḳalb ile yā
Raḥmān okur (Gazel 41/4)

yā... yā...:

1.) Bağladığı öğelerin başına gelerek
iki öğeden birini seçme, yeğleme veya
iki öğeyi birbiriyle karşılaştırma
görevi yüklenen bağlaç.

1.1. yā... yā...:

Ol nedir ki bir ‘acāyib maşhara
Ḳāmeti yā bir ḳarış yā bir sere
(Mesnevi 6/1)

yād eyle-:

1.) Hatırlamak, anmak.

1.1. yād eyle-:-di

Hāh-nā-hāh ‘āşık-ı bīmārīnı **yād**

eyledi

Himmet ü feyziñle dilber bendeñe dād
eyledi (**Terkib-bend 1/4**)

yād ol-:

1.) Yabancılaşmak.

1.1. **yād ol-:-du**

Nedir āyā benim cürm ü günāhım
bezm-i yārānda
Su’āl-i hātır etmez āşınālar cümle **yād**
oldu (Gazel 145/2)

2.) Hatırlanmak, anılmak, bahsedilir
olmak.

2.1. **yād ol-:-du**

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşkım ol
manaşdırdı
Bilādımda benim zikrim Mesīhā gibi
yād oldu (Gazel 145/5)

yādigār:

1.) Bir kimse veya olayı hatırlatmak
üzere verilen yahut onlardan kalan şey
hatıra.

1.1. **yādigār:**

Yādigār aldım o zülfi tellerinden
yādigār
İzтіrārī turre-i tarrāra kıldım elveda ‘
(**Gazel 70/2**)

yādigār al-:

1.) Hatıra almak, anı saklamak.

1.1. **yādigār al-:-dı, -m**

Yādigār aldım o zülfi tellerinden
yādigār
İzтіrārī turre-i tarrāra kıldım elveda ‘
(**Gazel 70/2**)

yağma:

1.) Talan etmek, perişan etmek.

1.1. **yağma:**

‘Aklımı **yağma** içündür cümle nāz u
şīvesi
Turre-i tarrārına bend eylemek
endişesi (**Gazel 135/1**)

yağmala-:

1.) Yağma etmek, talan etmek.

1.1. **yağmaladı:-dı**

Çeşm-i siyehiñ **yağmaladı** ‘aqlımı ey
şūh
Müjgānlarıñı bağıma hañçer biliriz
biz (**Gazel 50/4**)

yağma et-:

1.) Zor kullanılarak mal elde edilmesi,
talan.

1.1. **yağma et-:-dı**

Dildārına dil almada **yağmacılık etdi**
Ey turre yetiş gamze-i tātāra hañber ver
(**Gazel 32/3**)

1.2. **yağma et-:-en**

‘Aklımı **yağma eden** kâmet-i cānān
imiş
Çeşmimi giryān eden kākül-i reyhān
imiş (Gazel 65/1)

yağmaya ver-:

1.) Yağmaya vermek, talan etmek,
perişan etmek.

1.1. yağmaya ver-:-di

Bir teraḥḥum eyleseñ bu Rāzi-i
āvāreñe

‘Aklını **yağmaya verdi** çeşm-i mest
āhūlarıñ (Gazel 79/5)

1.2. yağmaya ver-:-en

Bendeñi bend eyleyen bu zülfünñ
boyasıdır

‘Aklımı **yağmaya veren** kaşlarıñ
tuğrāsıdır (Gazel 39/1)

1.3. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/3)

1.4. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/6)

1.5. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/9)

1.6. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/12)

1.7. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/15)

1.8. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/18)

1.9. yağmaya ver-:-miş

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını **yağmaya vermiş** ‘āşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/21)

yāhū:

1.) Ayrılmak üzere selam vermek,
eyvallah.

1.1. yāhūsını:-sı, -nı

Görmedim bir gözde cānā gözleri
āhūsını
Göz ucuyla añladır düşvārına **yāhūsını**
(Gazel 136/1)

yak-:

1.) Yakmak, ateşe vermek,
alevlenmek, tutuşturmak.

1.1. yakar:-ar

Āteş ile cünbüş eder gāhi şeb
Başına odlar **yakar** emsāl heb
(Mesnevi 4/3)

1.2. yakdı:-dı

Māye-i zātına pertev vereli qadr ü
hüner
Şeb-i çerāğ hüsnüñe pervāne **yakdı** bāl
u per (Terkib-bend 1/16)

1.3. yakdılar:-dı, -lar

Dūd u şerārım ile perişān oldu murgān
Per ü bālın **yakdılar** āhım ile havāda
(Gazel 125/2)

1.4. yakdım:-dı, -m

Şahn-ı dilde bir ateş **yakdım** elimle
cānıma
Tā kıyāmet haşr olunca nūr olur
qabrim benim (Müfret 15/1)

1.5. yakılmada:-ıl, -ma, -da

Sūz-ı ‘aşka yanmada **yakılmada**
pervāne-veş

Şem‘-i bezm-i yāre māni‘ olmada
gaddār-ı ‘aşk (Gazel 76/6)

1.6. yakılmadır:-ıl, -ma, -dır

Vākıf-ı esrār olanlar derdimi şormaz
benim
Fenn-i ‘aşkıñ yanmadır **yakılmadır**
üslūbesi (Gazel 152/4)

1.7. yakıldı:-ıl, -dı

Püte-i hicrān ile yandı **yakıldı** bir
zamān
Sikke-i sultāna geldi tamğa-dār oldu
göñül (Gazel 85/8)

1.8. yakılmış:-ıl, -mış

Velī Rāzī gibi yanmış **yakılmış** var mı
‘ālemde
Esir oldum esir oldum baña bir çāre yā
Rab (Gazel 15/7)

1.9. yakılmış:-ıl, -mış

Yakılmış göñlümün ābādına dildār
merām eyler
Hezārān şiveler ‘arz eyleyip bī-hūde
nāz etmiş (Gazel 64/3)

1.10. yakmada:-ma, -da

Sūz-ı ‘aşkıñ cānıma kār etdi ammā
çāre ne
Perr ü bālın yakmada bu göñlümün
pervānesi (Gazel 151/3)

1.11. yakmayanda:-ma, -(y)an, -da

Terk-i cān etsem ne çāre **yakmayanda**
bir nefes

‘Āşık oldum ‘aşk-ile dīdāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/5**)

1.12. yakmış:-miş

Bir fenāfi’llāh gibi dil-ḥānesin **yakmış**
iken

Eyledi iḥyā laṭīf ismiyle Rabb-i
kibriyā (**Tarih 9/3**)

yakın:

1.) Apaçık.

1.1. yakın:

Ser-i ceyşinde bir heybet görünür
gūyiyā gāvdir

Ne Īrān’ı ne Bulḡār’ı yakīn bildim ki
cengānı (**Kıt’a 3/4**)

yakın:

1.) Arada az mesafe bulunan.

1.1. yakın:

Sevmedim **yakın** zamānda gözi
fettānlı güzel

Pek güzel a’lā güzel hem başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

yakış:-

1.) Yakışmak, güzel durmak, uygun
düşmek.

1.1. yakışır:-ır

Nefs-i Nemrūd’um beni ilkā-i nār
eyler ‘aceb

Gülsitānlık **yakışır** şimdi dil-i
sūzānıma (**Gazel 128/3**)

yalan:

1.) Doğru olmayan, düzmece, sahte.

1.1. yalan:

Baṇa ḥatm-i kelām etdirdi evşāfiñ
seniñ ey şuḥ

Sūḥan-perdāz olursam şānıña lāyık
yalan ister (**Gazel 42/3**)

yalan söyle:-

1.) Gerçeğe uymayan şeyler söylemek;
aldatmak maksadıyla bilerek söylenen
gerçeğe aykırı, asılsız söz söylemek.

1.1. yalan söyle:-di

Der-āgūş-ı ḥayālime alınca pür-cefā
yāri

Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālim
tamām etdi (**Gazel 142/4**)

yalın:

1.) Çıplak, üryan, gösterişsiz, süsü
olmayan, sade.

1.1. yalın:

Sīne sūzān dīde giryān baş açık **yalın**
ayağ

Merḥamet eyle efendim ikrāra Allāh
‘aşkına (**Gazel 131/4**)

yalıñız:

1.) Sadece.

1.1. yalıñız:

Hāşılı vaşfında ‘āciz **yalıñız** bir ben
degil

Hep sülhan erbābı bes der dedi şā‘irān
aña (**Gazel 4/8**)

1.2. yalıñız:

Feyz-i Hāq’dan feyz-yāb olmağdasıñ
cānā meger

Yalıñız bir ben degil taḥsīn ederler
ser-te-ser (**Terkib-bend 1/17**)

yalman:

1.) Bıçak, kılıç vb. kesici aletlerin
kesen ve batan kısmı, ağzı veya ucu.

1.1. yalmanlı:-lı

Meşrebi ḥūn-rīze beñzer vechi gūyā
māh-tāb

Bıçağı **yalmanlı** ammā kendi dermānlı
güzel (**Gazel 88/8**)

yalvar yakar:- (İkileme)

1.) Israrlı bir biçimde istemek,
yalvarmak.

1.1. yalvar yakar:-

Tecrübe etme güzeller fendini olmaz
ḥesāb

Sen tevāzu‘ üzre ol ḥātemlik et **yalvar**
yakar (**Müfret 3/1**)

1.2. yalvar yakar:-a, -(y)ım

Yalvarıp yakarayım yārime söz
geçmez ise

Cān nişār eyleyeyim vārıma söz
geçmez ise (**Müseddes 1/9**)

yamān:

1.) Kötü, fena, güç, zor, müşkül.

1.1. yamān:

Derd-i ‘aşkıña düşelden ben helāk
oldum amān

Gicelerde girye vü āhım ile ḥālim pek
yamān (**Terci-bend 1/7**)

1.2. yamān:

Girye vü āh etmedeyim her zamān
‘Aşkıñ ile ḥāl-i dilim pek **yamān**
(**Terci-bend 3/25**)

1.3. yamāndır:-dır

Üftādeleriñ ḥāke düşüp ḥālī **yamāndır**
Tut bûy-ı vişāl gibi hemān yāsemen ey
dost (**Gazel 17/2**)

yañ:

1.) Taraf, yön, cihet.

1.1. yana:-a

Zer-feşān etdim yoluña sevdiğim her
yana baş
Ḥāneme teşrīf edince ayağın bu cānā
baş (**Gazel 66/1**)

1.2. yana:-a

‘Aşk ile bî-çāre dil her **yana** eyler ser-
fürū

Cān u dilden rūz u şeb cānāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/1**)

1.3. **yaña:-a**

Nīm nigāh ile efendim bir de bak
benden **yaña**

Yüz sürüp devlet-me‘āba eylerim
dā’im du‘ā (**Terci-bend 1/2**)

1.4. **yandan:-dan**

Qādem baş semtime Leyli’m bu ben
Mecnūn’ı şād eyle
Dil-i Ferhād’ıma Şīrin’lik eylerseñ bu
yandan gec (**Gazel 23/4**)

1.5. **yani:-ı**

Qoc başıñ sağığına küllī **yani** qurbān
eyle

Bu fenā ‘ālemine geldigime degse
hemān (**Müfret 5/1**)

1.6. **yanımca:-ım, -ca**

Gel berū ey hūn ile ālūd’olan çeşmim
benim

Var mı senden gayri hīç **yanımca** bir
ağlar baña (**Gazel 9/3**)

1.7. **yanımca:-ım, -ca**

Yanımca benim bir gice mihmānım
olaydı

Cilve idici zülfi perīşānıma düşdi
(**Gazel 139/2**)

1.8. **yanına:-ı, -n, -a**

Bī-kes olsa bir yigid gurbet elde nā-
ümīd

Yanına kimse gelmez āh eder ol gedā
da (**Gazel 126/2**)

1.9. **yanına:-ı, -n, -a**

Dīz-be-dīz zānū-be-zānū meclis olsam
bir nefes

Nezr ederdim cānımı cüz’ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

1.10. **yanına:-ı, -n, -a**

Rūz u şebde dem-be-dem feryād eder
Kim gelirse **yanına** tūrmaz gider
(**Mesnevi 6/5**)

2.) Bir şeyin ön, arka, alt ve üst
dışında kalan bölümü, beraber.

2.1. **yanıma:-ım, -a**

Geldi benim nāz ile ol yanıma
El uzadıp çāk-ı girībānıma (**Terci-
bend 3/9**)

2.2. **yanımca:-ımca**

Bir buse niyāz eyler idim hūsn-i
melekden

Yanımca bile gitmese gönlüm
bilelikden (**Gazel 109/1**)

yan-:

1.) Alev almak, yanmak, tutuşmak, kül
olmak.

1.1. yanalım:-a, -lım

Yanalım bezm-i İlāhī'de gönül hū
diyerek

Zıkr-i tevḥīde girip kaşd-i şavāb
eyleyelim (**Gazel 90/3**)

1.2. yanan:-an

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
sūzānelerden şor
Ruḥuñ bezminde ey dılber **yanan**
pervānelerden şor (**Gazel 40/1**)

1.3. yanar:-ar

Fedādır yoluña baş ile cānımız
Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız
(**Gazel 54/4**)

1.4. yanar:-ar

Ne mümkün ehl-i kâle aḥladam ḥāl-i
perīşānım
Dem-ā-dem sūz-ı hicrānla **yanar**
cevvāle-veş cānım (**Matla 24/1**)

1.5. yanar:-ar

Gūyiyā āteş gibi **yanar** hemān
Bir daḳīka bir nefes vermez amān
(**Mesnevi 1/7**)

1.6. yandı:-dı

Pūte-i hicrān ile **yandı** yakıldı bir
zamān
Sikke-i sulṭāna geldi ṭamğa-dār oldu
gönül (**Gazel 85/8**)

1.7. yandı:-dı

Yandı dil yandı ciger ekdārı ifşā
etmedim
Gel berü eyle du'ā hem-vāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/2**)

1.8. yandı:-dı

Yandı dil **yandı** ciger ekdārı ifşā
etmedim
Gel berü eyle du'ā hem-vāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/2**)

1.9. yandı:-dı

Yanma dedim bu dil-i pervāneye
Yandı hemān āteş-i sūzāneye (**Terci-
bend 3/6**)

1.10. yandım:-dı, -m

O şūḥuñ rüy-ı āteş-nākına **yandım**
amān yā Rab
Ḥalāş olmaz 'acebdir başımız her rüz
felāketden (**Gazel 106/3**)

1.11. yandım:-dı, -m

Sūziş-i 'aşk ile **yandım** çāre Allāh
'aşkına
Ṭatlı cānımdan uşandım çāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/1**)

1.12. yandım:-dı, -m

Dāğ-ı sīnem lāle-veş izḥāra ḥācet
kalmadı
Sūz-ı hicrān-ile **yandım** ḥāşılı ḥāmem
gibi (**Gazel 144/2**)

1.13. yandıran:-dır, -an

Beni pervâne gibi **yandıran** ‘aşk-ı
mecâzîdir

Benim şem‘-i şebistânım leb-i
mercâna ‘aşk eyle (**Gazel 120/6**)

1.14. yandırdı:-dır, -dı

Dilim hûb-ı gâmından luţfı var olsun
uyandırdı

Fıtl-i bahtımı cânân çerâğ edip de
yandırdı (Gazel 141/1)

1.15. yandırır:-dır, -ır

Âteş-i ruhsâr-ı âlî **yandırır** hatt-âverin
Ol sebebdan tîz biter yanık maḥaliñ
sebzesi (**Müfret 88/1**)

1.16. yanma:-ma

Yanma dedim bu dil-i pervâneye
Yandı hemân âteş-i sūzâneye (**Terci-
bend 3/6**)

1.17. yanmada:-ma, -da

Sūz-ı ‘aşka **yanmada** yakılmada
pervâne-veş
Şem‘-i bezm-i yâre mâni‘ olmada
gaddâr-ı ‘aşk (**Gazel 76/6**)

1.18. yanmada:-ma, -da

Niyâz etdim cefâkârım mürüvvet
etmediñ aşlâ
Benim cânıma bir âteş bıraktıñ
yanmada dâ‘im (**Müfret 6/1**)

1.19. yanmadır:-ma, -dır

Vâkıf-ı esrâr olanlar derdimi şormaz
benim

Fenn-i ‘aşkıñ **yanmadır** yakılmadır
üslûbesi (**Gazel 152/4**)

1.20. yanmayanlar:-ma, -(y)an, -lar

Derdime düş olmayanlar derdimi
bilmez benim

Yanmayanlar ‘aşka bir dem hâlimi
bilmez benim (**Nazm 2/1**)

1.21. yanmış:-mı

Velî Râzî gibi **yanmış** yakılmış var mı
‘âlemde
Esîr oldum esîr oldum baña bir çâre yâ
Rab (**Gazel 15/7**)

1.22. yanmış:-mı

Cemâline bakıp cândan cihân varını
terk etmiş
Hemân pervâne-veş **yanmış** cemâli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/4**)

yañak:

1.) Yüzün iki tarafı, yanak; sevgilinin
kırmızı yanakları.

1.1. yañağı:-ı

Beni meczûb eden şuh-ı cihânım
Güler yüzli **yañağı** ergüvânım (**Gazel
94/1**)

1.2. yañağdan:-dan

Dise yārim efendim mā tutağdan
Dağı buse vereyim al **yañağdan**
(Gazel 103/1)

yanık:

1.) Yanık, yanmış olan.

1.1. yanık:

Āteş-i ruhsār-ı ālı yandırır haṭṭ-āverin
Ol sebebden tiz biter **yanık** maḥaliñ
sebzesi (Müfret 88/1)

yanıña kal-: (Deyim)

1.) Yaptığı kötülük karşılıksız kalmak,
cezasını görmemek.

1.1. yanıña kal-:-maz

Yanıña kalmaz benim āh u enīnim
her seher
Güşıña girmez ne sūd ki sīne-çāk etdiñ
beni (Gazel 146/2)

yanıp yak-: (İkileme)

1.) Ateşin yakması sonucu kül olma.

1.1. yanıp yak-:-ıl, -dık, -ım

Beni āzürde eyler her nefesde ol
sitemkārım

Yanıp yakıldığım bir gün bilir ammā
neden soñra (Gazel 127/4)

1.2. yanıp yak-:-ıl, -mak, -a

Yanıp yakılmağa cānā dil-i
süzānelerden şor

Ruḥuñ bezminde ey dilber yanan
pervānelerden şor (Gazel 40/1)

yap-:

1.) İnşa etmek, bina etmek, yapmak,
onarmak.

1.1. yaptı:-dı

Bu zībā ma‘bedi Rāzī görünce söyledi
tārīḥ
Sinān Big cāmi‘ini Mīr Mīrzā **yaptı**
mīrāne (Tarih 11/1)

1.2. yaptı:-dı

Ḥarf-i menḳūt ile Rāzī bendesi tārīḥ
dedi
‘Abbās Ḥātem-i zamān **yaptı** sarāy
nām-fezā (Tarih 39/13)

1.3. yaptı:-dı

Yaptı bir ‘ālī-neseb kim hem sa‘īd
hem nazīf
Verdi revnaḳ ḥüsnüne resmi daḡı oldu
zarīf (Tarih 50/1)

1.4. yapıdır:-dır, -ıp

Bī-tevaḳḳuf eyledi termīm ü tecdīdin
murād
Yapdırıp bu ḥāna ḳapı cūdına verdi
be-kām (Tarih 14/16)

1.5. yapmağda:-mak, -da

Sāliḡ-i sultān-ı ḥākān şāh Selīm ü
kāmrān

Dā'imā **yapmakta** cāmi' tekye ve
beytū'l-harām (**Tarih 14/10**)

yār:

1.) Arkadaş, dost, sevgili.

1.1. yār:

Bu dil-i nākāmım üzre tūriniñ
peykānlarıñ
Derdime hem-derd edindim yār
maḥremdir baña (**Gazel 1/3**)

1.2. yār:

Yār su'āl etmez diye ḥāl-i dil-i
āzürdemi
Rāziyā derd-i derūnum kim su'āl eyler
baña (**Gazel 12/9**)

1.3. yār:

Çok şafañı sürdi cānā sū-be-sū
mihmān ḳadeḥ
Yār elinden devr eder devrān umar
devrān ḳadeḥ (**Gazel 25/1**)

1.4. yār:

Yār tesellī eyledikçe 'āşık-ı nā-şādına
Sū-be-sū eyler efendim Rāzi-i bī-çāre
ḥaḻ (**Gazel 69/7**)

1.5. yār:

İhtiyār-ı ser-fürūlar kıldığım görme
ba'īd
Yār için aḡyār ile gör ki ne yār oldu
gönül (**Gazel 85/4**)

1.6. yār:

Zahm açmada bu sīneme yektā geçinür
yār
Cūş eylese ḥūn etme 'aceb mūy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.7. yār:

Cevr etmede ben ḳulına yektā geçinür
yār
Hīç cevır ü sitem görmemiş ol çarḫ-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

1.8. yār:

Dīz be-dīz zānū-be-zānū yār ile ārām
edip
Devr-i gülde gülreng gülfām geldi
ḥātıra (**Gazel 121/5**)

1.9. yār:

Taḳdīr ile serime böyle çalındı ḳalem
Ben de şehīd-i 'aşrım **yār** için
Kerbelā'da (**Gazel 125/4**)

1.10. yār:

Yāver-i baḥta tevaḳḳuf eyledi bir
görmesi
Gördüğüm andan gözümde **yār** nihān
görünmedi (**Gazel 138/3**)

1.11. yār:

Ṭurre-i 'anber-feşānın rüyına
dökdükçe **yār**
Reşk eder 'āşıklar ol sūnbül-i būyā
gibi (**Gazel 148/5**)

1.12. yār:

Dil taḥammül edemez bu şīve-i
reftārına

Yār hırāmān eyledikçe Tübā-i cennet
gibi (**Gazel 148/8**)

1.13. yār:

Seyr içinde **yār** teşhīş eyledim ağıyār
ile

Böyle derdi bir daḥi göstermesiñ Allāh
baña (**Müfret 16/1**)

1.14. yār:

Bu devriñ sırrına vākıf olan ‘irfāna
‘aşk olsun

Ne **yār** belli ne ḥod ağıyār şaḳın fāş
etme esrārıñ (**Müfret 45/1**)

1.15. yār:

Şevḳ-i bezm-i cilde-gāha yār tālībān
oḳur

Sūz-nākı bir ağızdan muṭribān sūzān
oḳur (**Nazm 7/1**)

1.16. yār:

Sīnecigim **yār** el ile yaralar
Ġamze-i dildūzı ciger paralar (**Terci-
bend 3/13**)

1.17. yārdan:-dan

Nice mümkün söyleyem bu göñül
hengāmını
Ḥāmūş ol sen Rāziyā **yārdan** her gāh
bilir (**Gazel 48/7**)

1.18. yāre:-e

O güle kılsam taḳarrüb diyü āhım şad
hezār

Yāre yār olmak içün bu güfte
mübhemdir baña (**Gazel 1/6**)

1.19. yāre:-e

Ey bād-ı şabā ḥāl-i dilim **yāre** ḥaber
ver

Zulmet misiñ ol şāh-ı cihāndāra ḥaber
ver (**Gazel 31/1**)

1.20. yāre:-e

Nigāh-ı tīg-i dil-dūzı cigerde eyledi
mesken

Ne çāre merḥamet şefḳat ser-ā-pā yāre
kalmışdır (**Gazel 43/4**)

1.21. yāre:-e

Cān dili bezm-i ezelde **yāre** iḳrār
eylemiş

Olamaz her māyede Ġaffār’a iḳrār
eylemiş (**Gazel 60/1**)

1.22. yāre:-e

Eyledim ‘azm-i sefer āh **yāre** kıldım
elvedā’

Cān u dilden ağladım dildāra kıldım
elvedā’ (**Gazel 70/1**)

1.23. yāre:-e

Benim ḥāl-i dige-günüm nice ‘arz
eyleyem **yāre**

Amān ey halk-ı ‘ālem meded kıl baña
bir çāre (**Gazel 122/1**)

1.24. yāre:-e

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise
Girībānım ‘aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (**Gazel 122/5**)

1.25. yāre:-e

O sırr-ı zevk-i dildārı tıyurdum yāre
ağyāra
Gönül bir nev-nihāl-i şive-kāra bağbān
oldu (**Gazel 143/5**)

1.26. yāre:-e

Hücüm-ı dīde-i eşküm döküp dildāra
bildirmem
Düşersem pāyına dermānına ben yāre
bildirmem (**Matla 9/1**)

1.27. yāre:-e

Derūnumda iki nüktem temennī
eyliyor yāre
Biri dildir biri esrār fedādır ol sitem-
kāra (**Matla 21/1**)

1.28. yārına:-ı, -n, -a

Āh muḥannā dest ile engüştleri ĩmā
eder
Leblerim āb-ı zülālın emdirirsin
yārına (**Gazel 132/5**)

1.29. yāri:

Eger bir laḥza yāri görmez isem
Firāk ile bilā-şüphe tamāmız (**Gazel 54/5**)

1.30. yāri:-i

Çokdan berü müştāk idim görmeye
yāri
Gördüm ki bugün ol şeh-i hūbān
okudukça (**Gazel 118/2**)

1.31. yāri:-i

Dil-i zārım tefekkürle der-āgūş etmede
yāri
Ma‘an bir cāme-ḥ‘āba ol gelir ammā
neden şöñra (**Gazel 127/3**)

1.32. yāri:-i

Der-āgūş-ı ḥayālime alınca pür-cefā
yāri
Yalanlar söyledi taḥkīkine ḥālim
tamām etdi (**Gazel 142/4**)

1.33. yāri:-i

Yāri gördüm geldi cānım ağzıma bī-
iştibāh
Bir ramaḳ ḳaldı tenimden çıkmağa
rūḥum hemān (**Müfret 24/1**)

1.34. yāri:-i

Unutdum yāri ağyārı nedendir
Nedir derdim bilinmez yā nedendir
(**Mesnevi 2/10**)

1.35. yārim:-im

Ne yāver var ne hōd **yārim** pūr oldu
başa ağyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab (**Gazel 15/2**)

1.36. yārim:-im

Benim **yārim** olursa meclīsimde ğayri
kes besdir
Ne dünyā vū ne ‘uqbā mübtelāya yek
heves besdir (**Gazel 47/1**)

1.37. yārim:-im

Lüb-i āb-ı gül-ābın içdigim āba
karişdırmış
Baña muğber idi **yārim** yine luṭfi
barişdırmış (**Gazel 63/1**)

1.38. yārim:-im

Terahhūm eyledi **yārim** bugün va‘d-i
kerīm etmiş
‘Aceb va‘dinde hūlf etmiş anuñ-çün
luṭfu āz etmiş (**Gazel 64/4**)

1.39. yārim:-im

Ceyş-i ğamdan nā-ümīd olmuş iken
yārim dedi
Vaşlıma şāyeste olduñ eyle ey ğam-
hāra hāz (**Gazel 69/5**)

1.40. yārim:-im

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi
Gice gündüz enīsindir hele bir ğayrī
yārim yok (**Gazel 74/4**)

1.41. yārim:-im

‘Āşıkım diyü beni şer‘a getürdi **yārim**
‘İlm-i kādī olacaḵ biz de ğamından
geçdik (**Gazel 82/8**)

1.42. yārim:-im

Dise **yārim** efendim mā tutaḵdan
Daḡi buse vereyim al yañaḵdan (**Gazel**
103/1)

1.43. yārim:-im

Felek dūr eyledi **yārim** gibi dār u
diyārimdan
Nedir bu çekdigim ḡasret cūdā
düşdüm nigārimdan (**Gazel 105/1**)

1.44. yārim:-im

Sevgili **yārim** nāzlı nigārim
Aşlā mecālim ḵalmadı tende (**Gazel**
124/5)

1.45. yārim:-im

Luṭf eylemezsin **yārim** demezsin
Uğrarsın elbet bu derde sen de (**Gazel**
124/7)

1.46. yārim:-im

Beni rüsvā-yı ‘ām etdiñ niçün ey bī-
vefā **yārim**
Derūn-ı dildeki dāğ-ı nihānım āşikār
oldu (**Müfret 87/1**)

1.47. yārim:-im

Derūnum derdini şorsa mürüvvet kılsa
dildārim

N'olur bir kerrecik gelseñ tesellī
verseñ ey **yārim** (Terci-bend 2/2)

1.48. yārim:-im

Şorma baña **yārim** olan zālimi
Söyleyemem kimseye aḥvālimi
(Terci-bend 3/3)

1.49. yārim:-im

Gözleri seḥḥāresiyle sihr eder **yārim**
benim
Yolına cānım fedādır gayrī yok vārim
benim (Terkib-bend 1/11)

1.50. yārime:-im, -e

Rāziyā ḳanḳı güzeldir **yārime** mānend
olan
Ḥaddi mi seyyāreniñ ki māh-ı tābān ile
baḥş (Gazel 19/5)

1.51. yārime:-im, -e

Yalvarıp yaḳarayım **yārime** söz
geçmez ise
Cān nişār eyleyeyim vārıma söz
geçmez ise (Müseddes 1/9)

1.52. yārimi:-im, -i

Mekr-i zende **yārimi** ilzāma etdim
ilticā
Çeşm-i mestānındaki ihāma etdim
ilticā (Gazel 10/1)

1.53. yārimi:-im, -i

Ben senin gibi cefākār dilbere dil
vermedim

Ta'n edenler āhımı āh **yārimi** bilmez
benim (Nazm 2/2)

1.54. yārimiñ:-im, -iñ

'Ālemi kıldı mu' atṭar toḳınıp bād-ı
nesīm

Yārimiñ gīsūsına yā zūlf-i 'anber-
bārına (Gazel 132/4)

1.55. yārimiñ:-im, -iñ

Gönlümi taḥliye kıldım **yārimiñ**
teşrīfine
Dem-be-dem eyler temennī cānımıñ
her kūşesi (Gazel 135/4)

1.56. yāriñ:-iñ

Rāzī de bilir naḳş-ı ḳalem-kārını **yāriñ**
Rāsım nice resm eyleye hem-vāre
ḥaber ver (Gazel 32/5)

1.57. yāriñ:-iñ

Gidince revnaḳ-ı ḥüsn ü cemāl
gülşeniñ gördüm
O tır-i ḡamzesi **yāriñ** nev-i ḥaṭla
yeleklenmiş (Gazel 62/5)

yār ol:-

**1.) Dost olmak, arkadaş olmak, sevgili
olmak.**

1.1. yār ol:-an

‘Aşıkına **yār olan** derdine dermān
olan
Ṭurresine bend olan Rāzī’-i nālān imiş
(Gazel 65/5)

1.2. yār ol:-du

İhtiyār-ı ser-fürûlar kıldığım görme
ba‘id
Yār için ağyār ile gör ki ne **yār oldu**
gönül (Gazel 85/4)

1.3. yār ol:-mak

O güle kılsam takarrüb diyü āhım şad
hezār
Yāre **yār olmak** için bu güfte
mübhemdir baña (Gazel 1/6)

1.4. yār ol:-maz

Niçün ol dilber-i ‘ālī-cenābım baña
yār olmaz
Giriftār eyledi derd ü belāya i‘tizār
olmaz (Gazel 49/1)

1.5. yār ol:-maz

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihāndır bu
Baña Allāh mu‘īn olsun ki zīrā kimse
yār olmaz (Gazel 51/2)

1.6. yār ol:-maz

Āh edersem bu felekler pāyidar olmaz
baña
Sevdiğim cānım efendim yā ne **yār**
olmaz baña (Nazm 3/1)

1.7. yār ol:-ur

Kimseyi yār-ı ḥaḳīkī şanma sen
beyhūdedir
Mürşīd-i kāmīl olur **yār olur** ise
adama (Müfret 40/1)

yār u enīs: (İkileme)

1.) Sevgili ve arkadaş.

1.1. yār u enīs:-im

Ah u enīn ü guşşa benim **yār u enīsım**
Zıkr-i Ḥudā hem-demim hīç kimse
yok arada (Gazel 126/3)

yara:

1.) Bir dış etkiyle, bir hastalık veya
arıza sebebiyle vücutta meydana gelen
kesik, yarık veya çıban.

1.1. yarasından:-sın, -dan

Ṭabībim derdime dermān ederse
Aşınadır derūnım **yarasından** (Gazel
107/6)

yara:-

1.) Yaraşmak, uygun olmak, uygun
düşmek.

1.1. yarar:-r

Ḥazret-i Ḥaḳḳ’a **yarar** bir ‘ameliñ var
mı seniñ
Düşün ey Rāzī-i bī-çāre hicāb
eyleyelim (Gazel 90/5)

yarala:-

1.) Yara açmak; acıtmak,
kederlendirmek, incitmek.

1.1. yaralar:-r

Sīnecigim yār el ile **yaralar**
Ġamze-i dildūzı ciger paralar (**Terci-**
bend 3/13)

yārān:

1.) Arkadaşlar, dostlar, sevgililer.

1.1. yārān:

Zer ü zīverle müzeyyen āfet-i devrān
hemān
Nüktedān ħurde-şināsdır dediler **yārān**
aña (**Gazel 4/5**)

1.2. yārān:

Nev-zuhūr yārāna mā'il olalı
mehpāreler
Rāziyā 'ālī nazardır elverir **yārān** baña
(**Gazel 7/5**)

1.3. yārān:

Çeşm-i ħūn-ĥ'ārın düşürdi 'aşk
meydānına āh
İderüz biz 'ayb gören her gūne **yārān**
ile baĥş (**Gazel 19/3**)

1.4. yārān:

Cānımı kıldım fedā cām-ı Cem'in
cevlānına
Cür'añı nūş etmedin vārın verir **yārān**
kadeĥ (**Gazel 25/3**)

1.5. yārān:

Ķan döker dīdelerim hem daĥi her ān
aĥlar
Aĥlamaz kimse baña ĥūzn ile yārān
aĥlar (**Müseddes 1/3**)

1.6. yārān:

Ey cefācū nev-civānım şevķıña dā'im
seniñ
Neyler ahenk eyledikçe besteler **yārān**
oĥur (**Nazm 7/2**)

1.7. yārān:

Niyāz-mendim mişāline ĥarīben
gösterir Mevlā
Baña himmet ile her ān du'ālar eyleye
yārān (**Tarih 5/4**)

1.8. yārāna:-a

Nev-zuhūr yārāna mā'il olalı
mehpāreler
Rāziyā 'ālī nazardır elverir yārān baña
(**Gazel 7/5**)

1.9. yārāna:-a

Ġayre baĥma ey göñül ol vech-i ĥüsn
ü āna baĥ
Ĥāne-i dilde ĥadīm-i yār olan **yārāna**
baĥ (**Gazel 77/1**)

1.10. yārānı:-ı

Bir niyāz eyler bu Rāzī tārīĥiñ
itmāmına

Nāzlı **yārānı** müşerref eyle cānānım
gibi (**Tarih 7/11**)

1.11. yārānım:-ım

Rāsīmā müştāk idim ben görmeye
dīdārın

Zevk-yāb etdiñ beni ‘izzetlu **yārānım**
gibi (**Tarih 7/7**)

1.12. yārānımız:-ımız

Ġam-ı dünyāyı kayd etmez gürūh-ı
nüktedānız

Muḥabbet bezmine Rāzī gibi
yārānımız vardır (**Gazel 44/7**)

1.13. yārānımız:-ımız

Hīc evime gelmedi **yārānımız**
Var şanurdım yok imiş **yārānımız**
(**Mesnevi 1/10**)

1.14. yārānımız:-ımız

Hīc evime gelmedi **yārānımız**
Var şanurdım yok imiş **yārānımız**
(**Mesnevi 1/10**)

yārān ol:-

1.) Arkadaşlık yapmak, dost olmak.

1.1. yārān ol:-a

Bir ḥāşīyyet yok benim zātında kim
Ba‘zı ba‘zı **ola yārān** hemdemim
(**Mesnevi 1/12**)

yārān-ı şādık:

1.) Sadık dostlar.

1.1. yārān-ı şādık:

Rāziyā **yārān-ı şādık** cümleden olsun
niyāz

Oķu gel bir fātiḥa rūhum içün eyle
sevāb (Gazel 14/7)

yaraş:-

1.) Uymak, uygun düşmek, yakışmak.

1.1. yaraşur:-ur

‘Anber saçılır rüy-ı ‘araķ-nākıña gūyā
Ġāyet **yaraşur** ḥāl-i siyāhī yemen ey
dost (**Gazel 17/4**)

1.2. yaraşur:-ur

A‘lā **yaraşur** tavrıña ey Yūsuf-ı s̄anī
Ki cāmeleriñ berk-i gül ü
yāsemenimden (**Gazel 104/5**)

yarat:-

1.) Yaratmak, meydana getirmek.

1.1. yaratdı:-dı

Şükür ḥātem **yaratdı** mürselīne
Ḳamusı emriñe fermān-beriñdir (**Kıt’a**
1/6)

1.2. yaratdı:-dı

Yaratdı cüz’ī küllī her ne kim var
Bu ‘ālem bātınñ hem zāhiriñdir (**Kıt’a**
1/13)

yār-ı gār:

1.) Mağara dostu; Hz. Ebubekir.

1.1. yār-ı ğār:-iñ

Yoluña cān veren ol **yār-ı ğār-ıñ**
Cihānda vāhīd-i mu‘teberindir (**Kıt’a**
1/9)

yār-ı ğār ol:-

1.) Mağara arkadaşı olmak; Hz.
Peygamber ve Hz. Ebubekir gibi dost
olmak.

1.1. yār-ı ğār ol:-maz

Du‘ā-yı devletinde hīç kuşurum
olduğun bilmem
Nigār olmaz şikār olmaz nedendir **yār-**
ı ğār olmaz (Gazel 49/3)

yār-ı hakīkī:

1.) Gerçek dost.

1.1. yār-ı hakīkī:

Kimseyi **yār-ı hakīkī** şanma sen
beyhüdedir
Mürşīd-i kāmīl olur yār olur ise adama
(**Müfret 40/1**)

yār-ı hem-dem:

1.) Can dostu, en yakın arkadaş.

1.1. yār-ı hem-dem:-dir

Eşk-i dīdem inzivāda **yār-ı hem-**
demdir baña
Āşinā-yı ma‘nevī İbrāhīm Edhem’dir
baña (**Gazel 1/1**)

yār-ı sitemkār:

1.) Zulüm eden sevgili, sitemkār
sevgili.

1.1. yār-ı sitemkār:

Kimseler gūş eylemez āh giceler
feryādımı
Eyle gel **yār-ı sitemkār** bir du‘ā
dermān baña (**Gazel 7/2**)

yār-i vefādār:

1.) Vefalı sevgili.

1.1. yār-i vefādār:-ım

Perīşān olduğum bildi benim **yār-i**
vefādārım
Teraḥḥum eyleyüp geçmez o şāhım
mübtelāsından (**Gazel 102/3**)

yarın:

1.) Bugünden sonra gelecek ilk gün.
Mec. Ahiret günü.

1.1. yarın:

Ḥuḳūḳ-ı mā-meżāyı luṭfuñ-ile gel
helāl eyle
Yarın rüz-ı rüst-ā-hīzde beni rüsvā-yı
‘ām etme (**Müfret 25/1**)

yarış:-

1.) Rekabet etmek, mücadele etmek,
kıyaslamak.

1.1. yarışdırmış:-dır, -mış

Süvār-ı esb-i nāz olmuş bugün
meydān-ı ‘aşk içre

Müdāmā cevır ü āzārın sirişkimle
yarışdırmış (Gazel 63/3)

yāsemen:

1.) Yasemin çiçeği.

1.1. yāsemen:

Üftādeleriñ hāke düşüp hāli yamāndır
Tut bñy-ı vişāl gibi hemān **yāsemen**
ey dost **(Gazel 17/2)**

yaş:

1.) Ağlandığında gözlerden akan
berrak sıvı, gözyaşı.

1.1. yāş:

Qalbime āteş bıraқdıñ ey perī cevvēle-
veş
Derdini izhār içün **yāş** ile āh ister
göñül **(Gazel 87/3)**

1.2. yaş:

Ġamzeleriñ cānıma geçdi amān
Aқıdırım **yaş** yerine qan revān **(Terci-
bend 3/26)**

yaşa-:

1.) Yaşamak, ömür sürmek.

1.1. yaşadım:-dı, -m

Çok **yaşadım** böyle güzel görmedim
Geçdi günüm bir güzeli sevmedim
(Nazm 10/1)

yat-:

1.) Yatmak, uyumak ve dinlenmek için
uzanmak.

1.1. yatdığım:-dık, -ım

Olaldan derdiñe düşvār cihāna
etmedim raġbet
Giceler āh u zārım **yatdığım**
vīrānelerden şor **(Gazel 40/2)**

yāver:

1.) Yardımcı.

1.1. yāver:

Ne **yāver** var ne hōd yārim pūr oldu
başa aġyārim
Şorardım derd ile şoldum baña bir çāre
yā Rab **(Gazel 15/2)**

1.2. yāver:

Kes ümīdiñ ġayriden feyz-i Hūdā
yāver saña
Gün-be-gün eyler teraḥḥum göñlüñi
Yezdān’a tut **(Gazel 16/4)**

1.3. yāver:

Erbāb-ı sūḥan vaşfiña dem-beste vū
ḥāmūş
Qādir olanıñ baḥtını **yāver** biliriz biz
(Gazel 50/2)

1.4. yāver:

Meşrebi ḥūbāna beñzer pendimi ġuş
eylemez

Bahtını **yāver** şanur dil Kays-ile Leylā
gibi (**Gazel 148/6**)

1.5. yāver:

Rāzi-i nā-puhteye çekme āhıñ bī-
hūdedir

Tāli‘i **yāver** degil bī-çāre çok sa‘y
eyledi (**Müfret 35/1**)

1.6. yāveriñ:-iñ

Amān gerçek bu Rāzī **yāveriñ** mi
Yeter affet bizi kırtar merakdan
(**Gazel 103/7**)

1.7. yāveriñdir:-iñ, -dir

Ebūbekr ü ‘Ömer, ‘Osmān u Haydar
Hezār bunlar gibiler **yāveriñdir** (**Kıt’a**
1/7)

yāver et:-

1.) Yardımcı olmak.

1.1. yāver et:-e

Söyledim cevherle tārīḥ Rāziyā
mīlādına

Süleymān Cānib’iñ bahtın **ede yāver**
hemān Allāh (**Tarih 38/1**)

yāver ol:-

1.) Yardımcı olmak.

1.1. yāver ol:-a, -(y)dı

Tāli‘im **yāver olaydı** rāz’ olurum ben
daḥi

Feyz ile memlū imiş mevcūdlara
mergūb imiş (**Nazm 9/2**)

1.2. yāver ol:-sun

‘Aceb dördi tamām etmiş var ise şimdi
‘ālemde

Mu‘īni **yāveri olsun** Cenāb-ı Ḥazret-i
Allāh (**Kıt’a 2/4**)

1.3. yāver ol:-ur

Rāziyā rāzī olursañ Ḥaḥ saña **yāver**
olur

Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a‘lādır
yerim (**Gazel 100/5**)

yāver-i baht:

1.) Bahtın yardımı, kaderin yardımı.

1.1. yāver-i baht:-a

Yāver-i bahta tevaḥḥuf eyledi bir
görmesi

Gördüğüm andan gözümde yār nihān
görünmedi (**Gazel 138/3**)

yāverlik et:-

1.) Yardımcı olmak, arkadaşlık etmek.

1.1. yāverlik et:-se

Baht-ı nā-kāmım baña **yāverlik etse**
bir nefes

Ḳadrime bā‘iṣ bilirdim dāmen-i pā-
būsını (**Gazel 136/6**)

yavuz:

1.) Fena, kötü.

1.1. yavuz:

Dem-be-dem bahtın küşād ömrün

ziyād olsun begüm

Kim saña **yavuz** suñarsa nā-murād

olsun begüm (**Nazm 15/1**)

yaz-:

1.) Bir söz veya düşünceyi belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek, kaydetmek.

1.1. yaz:-di, -m

Rāziyā bā ile **yazdım** söyledim tārīhini

Eski hāmmām yeñiden ta‘mīr olundu

pek laṭīf (**Tarih 51/1**)

1.2. yazmış:-mış

Mizāc-ı nāzenīninden te‘ehhüle ‘arz-ı hāl etdim

Muḥabbet-nāmeler **yazmış** kalemiyle

çalışdırmış (**Gazel 63/2**)

yaz çiz-:

1.) Yazıp çizmek, karalamak, not almak.

1.1. yaz çiz:-er

Anuñ ile vaktimi kılam güzār

Bu cihānıñ hālını **yazar çizer**

(**Mesnevi 1/24**)

yazık:

1.) Acınma, üzüntü anlatan bir söz.

1.1. yazık:

Tebessüm eylemezsiñ bāri cüz’i nīm

nigāh eyle

A cānım sevdiğim **yazık** cefa etme

senākāra (**Gazel 119/2**)

1.2. yazık:

Nīm nigezle bendeñi āvāre kıldıñ

dilberā

Nā-mecāl etdiñ beni ey pür-cefā **yazık**

baña (**Matla 30/1**)

1.3. yazık:

Ṭuṭup cevri ü sitem resmin ne yoldur

bu gidersiñ sen

Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākıña böyle

ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.4. yazıktır:-dır

Bu Rāzī nā-tüvāna āh yeter cevri-i

firāvānıñ

Yazıktır olma gel cānā pür-efgān

olmama bā‘iş (**Gazel 20/5**)

1.5. yazıktır:-dır

Sitem-baḥşın ferāmūş eylesiñ şimdi

dilārā hem

Yazıktır ey cefākārım hāzer kıl

inkisārımdan (**Gazel 105/4**)

ye:

1.) Arap alfabesindeki "Ye" harfi.

1.1. ye’ye:-(y)e

Eyledim eş'arıma harf-i elifden ibtidā
Bā vü tā vü sâ vü cīm ü hā vü hādan tā
ye'ye (Kaside 3/14)

ye-:

1.) Çiğneyerek yutmak, mideye
indirmek.

1.1. yeme:

Ğam **yeme** rızkıña ey gāfil Ādem-zāde
Rāzī ol naḥnū ḳasemnā ḳaleminden
geçdik (Gazel 82/9)

yede gir-: (Deyim)

1.) "Eline düşmek" deyimini.

1.1. yede gir-:-di

Bī-mürüvvat **yedine girdi** cihān vāh
eyvāh
Ādemiyet yok olup oldu nihān vāh
eyvāh (Müseddes 1/4)

yedek:

1.) Bağlanmak, tutulmak.

1.1. yedeklenmiş:-len, -miş

Bugün kūy-ı dilārāda dilim ferhād-veş
gezmiş
Tolaşdıḳça tolaşmış kākül-i yāre
yedeklenmiş (Gazel 62/2)

yed-i dāmen-keş ol-:

1.) Sevgilinin eteğini tutan el olmak.

1.1. yed-i dāmen-keş ol-:-sa, -m

Bu Rāzī bī-kese aṣlā güzeller iltifāt
etmez

Yed-i dāmen-keş olsam tevbede ben
de naşūḥ olsam (Gazel 98/5)

yed-i kudret:

1.) Kudret eli, Allah'ın her şeyi
yapabilme gücü.

1.1. yed-i kudret:-i, -(y)le

cāniblerini geşt ü güzār ederek ḥuḳūḳ-ı
İşānda ve digerānda inşā-i eş'ār u
tavşīfāt u
tevārīḥ ü medḥiyāt u ḥazret-i cenāb-ı
kibriyānıñ **yed-i kudretiyle** taṣvīr ü
taḥsīn (Dibace 4/1)

yek:

1.) Bir, tek, vahit, sadece.

1.1. yek:

Benim yārim olursa meclīsimde ğayri
kes besdir
Ne dünyā vü ne 'uḳbā mübtelāya **yek**
heves besdir (Gazel 47/1)

1.2. yek:

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir Allāh **yek** diyü dārū's-selāmet
bekleriz (Gazel 52/8)

2.) "Bir" sayı sıfatı.

2.1. yek: (şīr-i Yezdān)

Şūfiyā sen cān u dilden ‘aşkı ikrār
eyleseñ
Vākıf-ı esrār olur **yek** şır-i Yezdānım
gibi (**Tarih 7/4**)

2.2. yek: (Nefes)

Cān u dilden bir fenāfı’llāha eyle ilticā
Yek nefesde evimi ma‘mūr eden
pīrāna bak (**Gazel 77/6**)

2.3. yek: (Nefes)

Zāt-ı ādem böyledir ki gāfil-i endişedir
Yek nefes lezzet için gör pāy-māl
olmak diler (**Kıt’a 4/2**)

2.4. yek: (Nazar)

Yek nazarda ol perī ruhsāra zār oldu
gönül
Hiç teraḥḥum eylemez āh zār zār oldu
gönül (**Gazel 85/1**)

2.5. yek: (Baş)

Bir ayağı ile görür hem işini
Yek başıyla bitirir teşvîşini (**Mesnevi 4/9**)

2.6. yek:-dir (Allah)

Bu dil-i nā-şādın ābād edince her nefes
Yekdir Allāh yek diyü dārü’s-selāmet
bekleriz (**Gazel 52/8**)

yek reng et:-

1.) Tek bir renge çevirmek.

1.1. **yek reng et:-di, -m**

Eşk-i çeşmim düşicek pāyına inşāf
etseñ
Çeşm-i bīmārımı ummān ile **yek reng**
etdim (**Gazel 91/4**)

yekdāne:

1.) Bir tane, eşi benzeri olmayan,
eşsiz.

1.1. yekdāne:

Cevr ü cefāda **yekdāne** dilber
Turren teline bendeyim bende (**Gazel 124/1**)

yek-reng ol:-

1.) Tek renk olmak.

1.1. yek-reng ol:-du

Derdime rahm edeniñ kalbi hemān
seng oldu
Sitem ü dost-ı zamān luṭf-ile **yek-reng**
oldu (**Müseddes 1/2**)

yeksān:

1.) Aynı düzeyde olmak, neredeyse bir
bütün olmak.

1.1. yeksān:

Leblerüñ gülgünına ağzın verip eyler
karār
Bir taḳarrüb eylemiş kim güyyiā
yeksān ḳadeḥ (**Gazel 25/2**)

yeksān ol:-

1.) Aynı seviyede olmak.

1.1. yeksân ol-:-up

Meclis-i dildâr ile **yeksân olup** haylî
zamân

Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi hâtıra (**Gazel 121/3**)

yektâ:

1.) Tek, bir tane, eşi ve benzeri
olmayan.

1.1. yektâ:

Zahm açmada bu sîneme **yektâ**
geçinür yâr
Cüş eylese hûn etme ‘aceb müy-ı
tenimden (**Gazel 104/3**)

1.2. yektâ:

Cevr etmede ben kûlına **yektâ** geçinür
yâr
Hiç cevri ü sitem görmemiş ol çarh-ı
felekten (**Gazel 109/4**)

yelek:

1.) Yelek gibi sıcak tutmak.

1.1. yeleklenmiş:-len, -miş

Gidince revnağ-ı hüsni ü cemâl
gülşeniñ gördüm
O tîr-i gâmzesi yâriñ nev-i haṭla
yeleklenmiş (**Gazel 62/5**)

yem dök-: (Deyim)

1.) Yem koymak.

1.1. yem dök-:-üp

Muşanna‘ **yem döküp** hâl-i siyeh dil
murgını cezbe
Giriftâr-ı kemendim zülf-i pür-
çîniñdeki çîne (**Gazel 116/2**)

yemîn:

1.) Sağ taraf.

1.1. yemînimden:-im, -den

Fiğânımdan olur hāmūş kalır dem-
beste muṭribler
Şaḫın dūr olma ey mehrū yesār ile
yeminimden (**Gazel 108/5**)

yemin eyle-:

1.) Bir şeyin doğruluğunu belirtmek
için Allah’ı veya mukaddes bir şeyi
şahit tutmak, ant içmek.

1.1. yemin eyle-:-di

Saḫa cevri ü cefâ resmi tamām oldu
diyü dilber
Yeminler eyledi güyâ merāmımca
ināndırdı (**Gazel 141/4**)

yenge:

1.) Bir kimsenin kardeşinin, dayısının
veya amcasının karısı.

1.1. yengem:-m

Ablam gibi nâzendelige başlasam
ammâ
Yengem gibi hercâ’îmiyim âbū a
cânım (**Gazel 92/4**)

yenilen:-

1.) Tazelenmek, onarılmak, eskisinden iyi hale gelmek.

1.1. yeñilendi:-di

Resm-i zîbâsın görünce Râziyâ târîh dedim

Eski câmi‘ **yeñilendi** kudret-i Yezdâna bak (Tarih 20/7)

yeñiden:

1.) Gene, yine, bir daha, tekrar.

1.1. yeñiden:

Geldi şakḳ-ı hâmeye Râzî dedim târîhini

Eski ḥammâm **yeñiden** ta‘mîr olundu pek laṭîf (Tarih 50/2)

1.2. yeñiden:

Râziyâ bâ ile yazdım söyledim târîhini

Eski ḥammâm **yeñiden** ta‘mîr olundu pek laṭîf (Tarih 51/1)

yer:

1.) Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân.

1.1. yer:

Kemend-i zülf ü bendiñ taḳıldı gerdânıma

Ayağım **yer** başar mı vâşıl oldum murada (Gazel 125/9)

1.2. yerde:-de

Yüz **yerde** ḥâk-i pâyiñ bâbına sürdüm yüzüm

Berḳ uran nûr-ı tecellî nûr-ı enverden midir (Gazel 30/5)

1.3. yerden:-den

İki **yerden** açılır kapuları

Kendüye maḥşûş olur vardır yeri (Mesnevi 3/6)

1.4. yeri:-i

İki yerden açılır kapuları

Kendüye maḥşûş olur vardır **yeri** (Mesnevi 3/6)

1.5. yerim:-im

Bir ğarîbim şûretâ ben gerçi a‘lâdır **yerim**

Ḥamdu’llâh her cihetle bil ki a‘lâdır yerim (Gazel 100/1)

1.6. yerim:-im

Bir ğarîbim şûretâ ben gerçi a‘lâdır yerim

Ḥamdu’llâh her cihetle bil ki a‘lâdır **yerim** (Gazel 100/1)

1.7. yerim:-im

Bendesine çok ‘inâyet luṭfını kıldı kerem

Şûri vü ma‘nide gör ki daḥi a‘lâdır **yerim** (Gazel 100/2)

1.8. yerim:-im

Bu müşebbib-ḥāneniñ esbābına şekk
eyleme
Gün-be-gün eyle nazar a‘lādan a‘lādır
yerim (Gazel 100/3)

1.9. yerim:-im

Ḥaḳ te‘ālādan niyāzım iştibāhım yok
benim
Ḥāşılı cennet-mekān firdevs-i a‘lādır
yerim (Gazel 100/4)

1.10. yerim:-im

Rāziyā rāzī olursañ Ḥaḳ saña yāver
olur
Şükrüm efzūn eyledikçe bil ki a‘lādır
yerim (Gazel 100/5)

1.11. yerim:-im

Ölür isem ḥod **yerim** ḥāzır benim
‘İzzetim vār tārīḥim ḥāzır benim
(Mesnevi 1/22)

2.) Vücut, uzuv, bölge, alan.

2.1. yeri:-i

Bir mücellā ḳaşra beñzer ey perī
Raḳşa girse raḳş eder her bir **yeri**
(Mesnevi 3/8)

yer ko:-

1.) Yer bırakmamak, gerek
duymamak, ihtiyaç duymamak.

1.1. yer ḳo:-maz

Hīç su‘āle **yer ḳomaz** rāzın bilir
‘āşıkların
Ḳāmet-i dil-cūsı ra‘nā māh-ı tābānlı
güzel **(Gazel 86/2)**

yerine:

1.) Bir şey veya kimsenin yerini
tutmak üzere

1.1. yerine:

Ġamzelerin cānıma geçdi amān
Aḳıdırım yaş **yerine** ḳan revān **(Terci-**
bend 3/26)

yerine getür:- (Deyim)

1.) Bir işin yerine gelmesini sağlamak,
gereğini yapmak, gerçekleştirmek,
uygulamak.

1.1. yerine getür:-se, -ler

Şöyle tursun dostluğumuz gelseler
Ḳomşu ḥaḳḳın **yerine getürseler**
(Mesnevi 1/17)

yerini bul:-

1.) Uygun şart ve durumu bulmak.

1.1. yerini bul:-sa

Bağlanıp kevnine girsem ben kibārīñ
fayda yok
Ṭālī‘im ne ise taḳdīr **yerini bulsa**
gerek **(Müfret 28/1)**

vesār:

1.) Sol taraf.

1.1. yesār:

Figānımdan olur hāmūş kalır dem-
beste muṭribler

Şaḫın dūr olma ey mehrū **yesār** ile
yeminimden (**Gazel 108/5**)

yeşil:

1.) Sarı ile mavinin karışımından
ortaya çıkan, bitki yapraklarının
çoğunda görülen renk.

1.1. yeşil:

Yeşil ūnlar giyip cānān ‘aceb ra‘nā
meleklenmiş
Baña yüz vermedi ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

yet-:

1.) Yetmek, kâfi olmak.

1.1. yetmez:-mez

Vücūduñ hıfz ede eşkāmdan Allāh
Saña **yetmez** mi bu ‘arz-ı şadākat
(**Gazel 18/9**)

yeter:

1.) "Yeterli, kâfi, son bulsun"
anlamlarında ünlem.

1.1. yeter:

Ḳadem-rencīde kılsañ bir görüşseñ
Yeter cevri ü firāvāna ne hācet (**Gazel**
18/3)

1.2. yeter:

Bu Rāzī nā-tüvāna āh **yeter** cevri-i
firāvānıñ

Yazıḳdır olma gel cānā pür-efgān
olmama bā‘is (**Gazel 20/5**)

1.3. yeter:

Muṭallā ṭaḳılar giysün şalınsun gül-
sitān içre
Ḥasūdānıñ dü çeşmine **yeter** bir ...
besdir (**Gazel 47/8**)

1.4. yeter:

Benim ḥālim tamām oldu efendim
baña raḥm eyle
Yeter āhım füzün etdiñ mürüvvetsiz
mürüvvetsiz (**Gazel 55/2**)

1.5. yeter:

Amān gerçek bu Rāzī yāveriñ mi
Yeter affet bizi ḳurtar meraḳdan
(**Gazel 103/7**)

1.6. yeter:

Cānıma kār etdi ḡayrī ḥasretiñ **yeter**
amān
Dīde-i dünyā ile bir kerre görsem ben
hemān (**Matla 7/1**)

1.7. yeter:

Yeter ey nā-murād Rāzī du‘āya başla
gel ḡayrī
Cenāb-ı Ḥazret-i ḳādir merāmiñca ede
iḥyā (**Müfret 101/1**)

1.8. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/3**)

1.9. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/6**)

1.10. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/9**)

1.11. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/12**)

1.12. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsiñ (**Terci-bend 2/15**)

1.13. yeter:

Benim sen sūz-nākımsın cefācū dil-
pesendimsiñ

Yeter ey nāzenīnim sevdiğim cānım
efendimsin (**Terci-bend 2/18**)

yetiş-:

1.) Zamanında gelmek, zor bir durumu
kaldırmak, imdada yetişmek, yardım
etmek, ulaşmak, erişmek.

1.1. yetiş:

Dildārına dil almada yağmacılık etdi
Ey turre **yetiş** ğamze-i tātāra haber ver
(**Gazel 32/3**)

1.2. yetiş:

Yetiş bād-ı şabā semt-i dilārāda olup
güyā
Fiğān u nāle vü giryem haber ver āh u
zārımdan (**Gazel 105/2**)

1.3. yetişdi:-di

Bi-ḥamdi'llāh **yetişdi** āb-ı eşk-i hūn-
feşānımla
Nihāl-i gülşen-i bāğım ki ḥandān
olduğun görsem (**Gazel 97/2**)

1.4. yetişdi:-di

Açıp dest-i münācātı niyāza başladım
Rāzī
Yetişdi hıẓr-ı maḫşūdım ḥayāt ābına
kandırdı (**Gazel 141/5**)

1.5. yetişdi:-di

Müjdegānı kıparım diyü hemān bād-ı
şabā
Seḫerī geldi **yetişdi** haber-i yārim ile
(**Müfret 67/1**)

1.6. yetişip:-ip

Yetişip tutsa elim āh baña hem-dād
olsa
N'olur ey kân-ı kerem emr olup imdād
olsa (**Müseddes 1/12**)

1.7. yetişsem:-se, -m

Zafer bulsam 'adūya her cihetle ben de
Nūh olsam
Yetişsem 'ācizāna dest-res bulsam
fütūh olsam (**Gazel 98/1**)

2.) Yeter olmak, yetmek, kifayet
etmek.

2.1. yetişmez:-mez

Saña lāzım mıdır ğayrın umūrın dūşıña
almaq
Gemisin kırtaran kabdan budur derler
yetişmez mi (**Müfret 43/1**)

2.2. yetişmez:-mez

Tāzeniñ bālā bülendi adamı sâ'il eder
Çāre var mı el **yetişmez** ol perīniñ
dūşına (**Gazel 114/3**)

Yezdān:

1.) Allah, yüce yaratıcı.

1.1. Yezdān:

Hāzret-i Mevlā'ya kaldı derdimiñ her
çāresi
Şānına lāyık olanı eyleye **Yezdān**
baña (**Gazel 7/3**)

1.2. Yezdān'a:- 'a

Kes ümīdiñ ğayriden feyz-i Hūdā
yāver saña
Gün-be-gün eyler teraḥḥum gönlüñi
Yezdān'a tut (**Gazel 16/4**)

1.3. Yezdān'ıma:-ım, -a

Nām-dāş bānī-i beyt-i Hūdā'ya
maḥzarım
Zıkr-i kalb ile tevekkül eylerim
Yezdān'ıma (**Gazel 128/4**)

yık:-

1.) Yakıp yıkmak, hasar vermek,
tahrip etmek.

1.1. yıkıp:-ıp

Yıkıp kalb- perīşānım teraḥḥum
etmediñ aşlā
Sen olduñ pür-cefā āḥīr āḥīr ki vīrān
olmana bā'is (**Gazel 20/3**)

1.2. yıkıp:-ıp

Ne çāre dest-reste feyz-i Hāḫ'dan
olmadı dermān
Yıkıp dil mülkini hecr ile virān
olduğum kaldı (**Gazel 150/7**)

yıl:

1.) On iki aylık zaman dilimi.

1.1. yılda:-da

Āb-ı Kāğıd-ḥāne gibi çağlasın bu
gözlerim

Rûy-ı yâri görmek için **yılda** birkaç kerrecik (**Müfret 80/1**)

yılda bir:

1.) Yılda bir kere.

1.1. yılda bir:

Yılda bir nezzâreye âh kı' il oldum
ğam nedir

Ni'met-i devr-i zamânıñ dâ'imâ hüd-
bînedir (**Terkib-bend 1/9**)

yigid:

1.) Delikanlı, genç erkek.

1.1. yigid:

Bî-kes olsa bir **yigid** ğurbet elde nâ-
ümîd

Yanına kimse gelmez âh eder ol gedâ
da (**Gazel 126/2**)

yine:

1.) “Yeniden, bir daha, tekrar, gene,
her zaman olduğu gibi” anlamlarında
kullanılan zarf.

1.1. yine:

Âh **yine** âvâre oldum çâreler ne çâreler
Çâresiz derdim benim çâre nedir bî-
çâreler (**Gazel 34/1**)

1.2. yine:

Ben bugün gördüm **yine** bir dilberi
Kur'an okur

Hîç tevaakkuf eylemez ol ezberî Kur'an
okur (**Gazel 41/1**)

1.3. yine:

Göñül bir kâmet-i bālâ serime sâye-
bân ister

Yine maflübüm ol şüh-ı cihândır bî-
gümân ister (**Gazel 42/1**)

1.4. yine:

Söylesem biñde birin ben **yine** tefhîm
edemem

Sergüzeştım güzelim neyleyim icmâl
olmaz (**Gazel 58/5**)

1.5. yine:

Lüb-i âb-ı gül-âbın içdigim âba
karişdırmış

Baňa muğber idi yârim **yine** lutfı
barışdırmış (**Gazel 63/1**)

1.6. yine:

Varıp gönlüm **yine** bâb-ı dilârâda
niyâz etmiş

Du'a etmek murâd etmiş velî tûl u
dırâz etmiş (**Gazel 64/1**)

1.7. yine:

Muvaffak eyledi Mevlâ bugün ben
ber-murâd oldum

Hezârân tuhfeler verdim **yine** habt-ı
kibâr etdim (**Gazel 101/3**)

1.8. yine:

Yoluna baş u cān verseñ **yine** icrā-i
resm eyler
Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-
cefāsından (**Gazel 102/5**)

1.9. yine:

Biñ nāz ile ben çāker-i azūrle efendim
Nāçār **yine** oğşar seni her an
bilelikden (**Gazel 109/2**)

1.10. yine:

Bir şūḥ güzeliñ ‘aşkı hemān cānıma
düşdi
Dīvāne gönül āh **yine** bir ḥānıma düşdi
(**Gazel 139/1**)

1.11. yine:

Baṇa meger zenān ‘ilmin okutdu ḥarf-
be-ḥarf
Bugün ‘uşşāk arasında **yine** şāhib be-
nām etdi (**Gazel 142/5**)

1.12. yine:

Benim ‘işyānıma yokdur nihāyet
Olursa **yine** senden ‘ināyet (**Mesnevi**
2/2)

1.13. yine:

Şad hezārān rüyıña kılsam naẓar cānā
yine
Her birinde gūyiyā sāl-i hezārı
ḥasretim (**Müfret 94/1**)

1.14. yine:

Ma‘nevī hıfzındadır bu belde-i ra‘nā
yine
Rūḥ-ı pākinden niyāz-mend olmayan
nādāna bak (**Tarih 20/3**)

1.15. yine:

Ḥarf-i menķūt ile Rāzī söyledim
tārīḥini
Es‘ad Ḥātem-i zamān oldu **yine**
ḳahhār vezīr (**Tarih 35/1**)

yir:

1.) Ayakla basılan, ayakların altında
bulunan yüzey, zemin, toprak.

1.1. yirde:-de

Ser-i fermānber-i ‘aşkıñ Şeh İsmā‘ıl’e
cānā
Ne sekide ne bismil-gāh ne **yirde** dirse
ḳurbānım (**Müfret 73/1**)

yitir:-

1.) Yitirmek, kaybetmek.

1.1. yitirdim:-di, -m

Ġarībim bī-kesim yā Rab hemān feyẓ
u meded eyle
Ki ğavġā-yı ma‘āş ile **yitirdim** hū ile
hāyı (**Gazel 137/2**)

yohsa:

1.) “Yoksa, aksi takdirde”
anlamlarında bağlaç.

1.1. yohsa:

Ḥazret-i sultān-ı kevneyn fahr-i
‘ālemden bekā
Bir şefā‘at irişe **yohsa** dilā ḥālim ḥarāb
(Gazel 14/5)

1.2. yohsa:

Şormadım kevşer mi **yohsa** sükker-i
āb u zülāl
Bildiğim bu mihribānım lebleriñ
müliden lezīz (Gazel 28/3)

1.3. yohsa:

Ḳıldığım āh u fiğānım gūşıña girmez
ne sūd
Ḳalbiñ ahenden mi cānā **yohsa**
mermerden midir (Gazel 30/3)

1.4. yohsa:

Tābe-i hicrānda ey dil
puḥt’lenenlerden misiñ
Meclis-i ‘irfānda **yohsa**
suḥt’lenenlerden misiñ (Matla 18/1)

1.5. yohsa:

‘Aḳlıña hıç gelmedim mi ben seniñ
Yohsa ḳadriñ bilmedim mi ben senin
(Mesnevi 1/2)

1.6. yohsa:

Ben saña āşüfte oldum ḳıl teraḥḥum ey
perī
Yohsa berbād etdirirsiñ āh-ile
dilberligi (Müfret 92/1)

yohsül:

1.) Yoksul, fakir.

1.1. yohsül:

Bāyda yoḳdur **yohsül** u bī-kesde yoḳ
Ger su’āl etseñ anı tüccārda var
(Gazel 153/4)

yok:

1.) Bulunmama, mevcut olmama
durumu.

1.1. yok:

‘Adl ile mes’ül olursam cürmümüñ
pāyānı **yok**
Sūz-ı hicrān ile cānım olmada dā’im
kebāb (Gazel 14/6)

1.2. yok:

Ey dirīğa ḳurtuluş **yok** düş olan
gīsūsına
Siḥr eder seḥḥāra beñzer gözleri
seḥḥāreler (Gazel 34/4)

1.3. yok:

Beni Mecnūn u lā-ya‘ḳıl o şūh-ı şīve-
kār etdi
Nażiri **yok** güzellikde gözi fettānımız
vardır (Gazel 44/5)

1.4. yok:

Leb-besteligin şordum aña verdi
cevābın
Açılmaya **yok** bende mecāl ki pederim
var (Gazel 46/5)

1.5. yok:

Her maḥmel-keşim **yok** bār-ı derdim
getüren dildir

Bu rāh-ı bī-āmāndır sevdiğim āh-ı
çeres besdir (**Gazel 47/3**)

1.6. yok:

Ḥalka-i zülfün geçirdi gerden-i
āzādeme

Ḳurtuluş **yok** pīçtābımdan eder dildāra
haz (**Gazel 69/2**)

1.7. yok:

Ḳurtuluş yok bu kemend-i turreñe
düşvār olan

Eyle gel luṭf eyleyip dil-ḥāhım üzre
bir çerāğ (**Gazel 71/3**)

1.8. yok:

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdir bir
ararım **yok**

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hīç
kararım **yok** (**Gazel 74/1**)

1.9. yok:

Benim bu bezm-i ‘ālemde ‘acebdir bir
ararım **yok**

N’ola bād-ı şabā gibi gezersem hīç
kararım **yok** (**Gazel 74/1**)

1.10. yok:

Muḥabbet nārı cānımda ‘alev-rīz
olmada dā’im

Ne varlıktan eser koydu ki yokluḡdan
da kārım **yok** (**Gazel 74/2**)

1.11. yok:

Fiğān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt
etmez

Dil-i mecrūḥumuñ zaḥmın nedendir
bir şorarım **yok** (**Gazel 74/3**)

1.12. yok:

Felek āh u enīni hem baña vird-i zebān
etdi

Gice gündüz enīsimdir hele bir ġayrī
yārim **yok** (**Gazel 74/4**)

1.13. yok:

Beni baḥr-ı belāya ‘aşḡ giriftār etdiğin
bildim

Ümīdim Ḥaḡḡ’adır her dem bi-
ḥamdi’llāh şorarım **yok** (**Gazel 74/5**)

1.14. yok:

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür zülf-
i kemendiñe

Olursam bendiñe ber-dār elimde
ihtiyārım **yok** (**Gazel 74/6**)

1.15. yok:

Feleklerde melekler çilleme taḥsīn
eder şeksiz

Daḡi Mecnūn gibi ammā cihānda
iştiḥārım **yok** (**Gazel 74/7**)

1.16. yok:

Tevekkül bābınıñ derbānı oldu Rāzī-i
bī-kes

Benim Allāh'dan özge sevdiğim hiç
bir ararım **yok** (Gazel 74/8)

1.17. yok:

Hak te'ālādan niyāzım iştibāhım **yok**
benim

Hāşılı cennet-mekān firdevs-i a'lādır
yerim (Gazel 100/4)

1.18. yok:

Evşāfiñi vaşf eylemege var mı
mecālim

Yok şānına şāyeste efendim
sūhanımdan (Gazel 104/4)

1.19. yok:

O hūbıñ ruhları ālın haṭā-ver olduğun
gördüm

Leṭāfetden ḥalāvetden niçün **yok** eski
ḥāletden (Gazel 106/2)

1.20. yok:

Bu Rāzī bendesin āyā niçün āşüfte ḥāl
etdi

Ümīdim **yok** vişālinden keremsiz
mihribāndır bu (Gazel 110/7)

1.21. yok:

Bu Rāzī derd-mendiñ derdine dermān
yok ise

Girībānım 'aceb mi çāk edersem bī-
vefā yāre (Gazel 122/5)

1.22. yok:

Ah u enīn ü guşşa benim yār u enīsim
Zikr-i Hudā hem-demim hiç kimse
yok arada (Gazel 126/3)

1.23. yok:

Bir nefes görmemege şabr u kararım
yok iken
Şimdi ḥasret ile dil murğı eder vā-veyl
āh (Gazel 129/5)

1.24. yok:

Ol nedir ki Rūm'da **yok** Mekke'de var
'Ābid ü zāhidde yok Ḥaccāc'da var
(Gazel 153/1)

1.25. yok:

Ol nedir ki Rūm'da yok Mekke'de var
'Ābid ü zāhidde **yok** Ḥaccāc'da var
(Gazel 153/1)

1.26. yok:

Fazla maḥşūş olmayan bir şeydir ol
Müfti-i devrānda **yok** Mollā'da var
(Gazel 153/2)

1.27. yok:

Simde yokdur zerde yokdur duzda **yok**
Dü cihānda mālīk ol 'izzetde var
(Gazel 153/3)

1.28. yok:

Bāyda yoxdur yohsūl u bī-kesde **yox**
Ger su'āl etseñ anı tüccārda var
(Gazel 153/4)

1.29. yox:

Ba'zı ba'zı bulunur elbisede
Kakum u sincābda **yox** semmūrda var
(Gazel 153/5)

1.30. yox:

Semt-i yāre 'azm ederdim rūz u şeb
Görünür mü bābda **yox** bevvābda var
(Gazel 153/7)

1.31. yox:

Bu kelāmı gūşıña ursañ hemān
Fehm edersin farzda **yox** sūnnetde var
(Gazel 153/8)

1.32. yox:

Seni āgāh edeyim ben Rāziyā
Bu fenā gülzārda **yox** cennetde var
(Gazel 153/10)

1.33. yox:

Bir şefi'im **yox** beni sultānıma ta'rīf
eder
Bu meşeldir öksüz oğlan nāfesin kendi
keser (Matla 4/1)

1.34. yox:

'Aceb ārzū-keş oldukça naşīb **yox** la'l-
i ālıñdan

Uşandım dilberā her an seniñ leyte vü
le'allenden (Matla 27/1)

1.35. yox:

Kan çıbānı çıkarıp bükdi belim
Hem zebānım **yox** benim tutmaz elim
(Mesnevi 1/6)

1.36. yox:

Hic evime gelmedi yārānımız
Var şanurdım **yox** imiş yārānımız
(Mesnevi 1/10)

1.37. yox:

Dostlarımdan **yox** beni arar şorar
Bir su'āl-i hātır etseler ne var
(Mesnevi 1/11)

1.38. yox:

Bir hāşiyet **yox** benim zātımda kim
Ba'zı ba'zı ola yārān hemdemim
(Mesnevi 1/12)

1.39. yox:

Kim arar bu ben gibi bī-çāreyi
Zātı **yox** zamānı **yox** āvāreyi (Mesnevi
1/13)

1.40. yox:

Kim arar bu ben gibi bī-çāreyi
Zātı **yox** zamānı **yox** āvāreyi (Mesnevi
1/13)

1.41. yox:

Öylesi var ise de hîc gelmedi
Bir kimesnem **yok** imiş hîc gelmedi
(Mesnevi 1/20)

1.42. yok:

Ki zîrâ **yok** benim bir dest-gîrim
Cenâb-ı ‘izzetiñdir dest-gîrim
(Mesnevi 2/3)

1.43. yok:

Gâhi gâhi gürleyor şâm u seher
İhtiyârı elde **yok** тұrmaz gezer
(Mesnevi 3/2)

1.44. yok:

Bağlanıp kevnine girsem ben kibârîñ
fayda **yok**
Tâli ‘im ne ise taqđîr yerini bulsa gerek
(Müfret 28/1)

1.45. yok:

Bir piyâde bende kim ferzâna söz
haddim degil
Ey benim ruḥum efendim at u fîlim
yok şâha (Tarih 8/11)

1.46. yok:

Ḳurtuluş **yok** düş olan bu gözleri
seḥḥâreye
Şorabilsem derdimi ol lebleri
mercâneye (Terci-bend 1/11)

1.47. yok:

Ḥâlîme kıldı teraḥḥum nâz u istiğnâ ile
Ḳudretim **yok** bir tekellüm eyleyem
dildâr ile (Terkib-bend 1/8)

1.48. yok:

Gözleri seḥḥâresiyle siḥr eder yârim
benim
Yolına cânım fedâdır ğayrî **yok** vârim
benim (Terkib-bend 1/11)

1.49. yokdur:-dur

Terk edip âh u fiğânı rûyîñı dergâha
tut
Kimseden yokdur meded bil gel berü
Allâh’a tut (Gazel 16/1)

1.50. yokdur:-dur

Ser-fürûdan ğayrî çâre feyzime
yokdur medâr
Derdimi ifşâ edersem feth-i bâb olmak
ne güc (Gazel 24/8)

1.51. yokdur:-dur

Çâre yokdur derdimiñ dermânına cânâ
benim
Ben zarûrî ‘âşık-ı ğam-ḥâra kıldım
elvedâ‘ (Gazel 70/3)

1.52. yokdur:-dur

Cihânîñ varlığın fikr eyledim aşlâ vefâ
yokdur
Erenler ḥidmetinde ḥâk olup cismim
ğubâr etdim (Gazel 101/6)

1.53. yokdur:-dur

Hezārān güft ü gūyum bir pula almaz
melāmiyyūn
Vefā me'mūlumuz **yoğdur** efendim
her zāmīnimden (**Gazel 108/6**)

1.54. yoğdur:-dur

Göñül beytū'l-mükerrem olduğun a
iştibāh **yoğdur**
Hele vaşfi ne mümkindür ki dergāh-ı
'alādır bu (**Gazel 112/2**)

1.55. yoğdur:-dur

Kim bilir hāl-i dilim takrīre **yoğdur**
hīç mecāl
Keşf-i rāz etmez hemān nādāna eyler
ser-fürū (**Gazel 113/2**)

1.56. yoğdur:-dur

Bir ğarībim Hāk'dan özge **yoğdur**
hiçbir penāh
Derdime rahm eyle Raḥmān ismiñ
içün ey İlāh (**Gazel 123/1**)

1.57. yoğdur:-dur

Ben ne derde uğrādım takrīre **yoğdur**
hīc mecāl
Derdiñe bir çāre iste bī-çāre Allāh
'aşkına (**Gazel 131/3**)

1.58. yoğdur:-dur

Ben dehānım açmağā **yoğdur**
mecālīm neyleyim
'Aşk-ı dilber söyledir āh tūti-i gūyā
gibi (**Gazel 148/4**)

1.59. yoğdur:-dur

Sīmde **yoğdur** zerde yoğdur duzda
yoğ
Dü cihānda mālīk ol 'izzetde var
(**Gazel 153/3**)

1.60. yoğdur:-dur

Sīmde yoğdur zerde **yoğdur** duzda
yoğ
Dü cihānda mālīk ol 'izzetde var
(**Gazel 153/3**)

1.61. yoğdur:-dur

Bāyda **yoğdur** yoğsūl u bī-kesde yoğ
Ger su'āl etseñ anı tüccārda var
(**Gazel 153/4**)

1.62. yoğdur:-dur

Derdime hīç çāre **yoğdur** çāresi āh
eylemek
Çāresiz derdiñ tabībi her nefes vāh
eylemek (**Matla 12/1**)

1.63. yoğdur:-dur

Rüzgār eser ise vermez keder
Ġayrī **yoğdur** ḥāneme gelir gider
(**Mesnevi 1/14**)

1.64. yoğdur:-dur

Benim 'işyānıma **yoğdur** nihāyet
Olursa yine senden 'ināyet (**Mesnevi**
2/2)

1.65. yoğdur:-dur

Vaqt-i hālî saña ta'rif etmege **yokdur**
cevaz
Sen tefekkür eyleyip mizana çek 'irfan
ile (Müfret 49/1)

1.66. yokdur:-dur

Razi-i şeydā gibi şeydā bulunmaz
şimdi hıç
Var ise dünyada **yokdur** 'uqbada belki
buluna (Müfret 55/1)

yok egle:-

1.) Yok saymak, görmezden gelmek.

1.1. yok egle:-dü, -m

Bu tarağdan Raziya feyziñ seniñ **yok**
egledüm

Meclis-i ahhābda sen hāzır-cevāb
olmağ ne güc (Gazel 24/9)

yok ol:- (Deyim)

1.) Yok olmak, varlığın son bulması.

1.1. yok ol:-up

Bī-mürüvvat yedine girdi cihān vāh
eyvāh
Ādemiyyet **yok olup** oldu nihān vāh
eyvāh (Müseddes 1/4)

yok vere:

1.) Boş yere, boşuna.

1.1. yok yere:

Ġalibā kayd etmemişsiñ deftere
Ben de şandım kendimi ben **yok yere**
(Mesnevi 1/3)

yokluk:

1.) Hiçlik, yok olma, fenafillah.

1.1. yokluğdan:-dan

Muhabbet nārı cānımda 'alev-riz
olmada dā'im
Ne varlığdan eser koydu ki **yokluğdan**
da kārım yok (Gazel 74/2)

yoksa:

1.) "Yoksa, aksi takdirde"

anlamalarında bağlaç.

1.1. yoksa:

Merhametsiz kanlı zālīm tūrmaz āl
eyler baña
Bilmem efsūn mu okur **yoksa** ne hāl
eyler baña (Gazel 12/1)

1.2. yoksa:

'Aceb mi gördüğüm derdi belālar
kendi kerīmdir
Meded Hāk'dan olursa **yoksa** giryān
olduğum kaldı (Gazel 150/6)

yol:

1.) Bir amaca ulaşmak için takip
edilen seyir, amaç, maksat, uğur.

1.1. yolda:-da

Dāmenimi der-miyān eyledim bu
yolda kim
Bez̤l ü cūd etdigimi ğavṣ olan āgāh
bilir (**Gazel 48/4**)

1.2. yolda:-da

Rāziyā bī-hūde efgān eyleme ḥaddiñ
degil
Yoluna cān vermedir bu **yolda**
cānāndan ğaraḥ (**Gazel 67/7**)

1.3. yoldur:-dur

Ṭuṭup cev̤r ü sitem resmin ne yoldur
bu ğidersiñ sen
Yazık ben ‘āşık-ı ğam-nākiña böyle
ederseñ sen (**Terci-bend 2/10**)

1.4. yolna:-ın, a

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār
Yolna cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (**Gazel 22/3**)

1.5. yolna:-ı, -n, -a

Var mı āyā **yolna** varın verür bir
‘āşıkım
Māl degil serden geçen düşvārımıñ
a ‘lāsıdır (**Gazel 39/6**)

1.6. yoluña:-ı, -n, -a

Fedādır **yoluña** baş ile cānımız
Yanar pervāneyiz çıkmaz şadāmız
(**Gazel 54/4**)

1.7. yolna:-ı, -n, -a

Şarf ederdim naḥd ü vaḳtim ol perīniñ
yolna
Neyleyim bu göñlümüñ hīç ḳalmadı
sermāyesi (**Gazel 140/2**)

1.8. yolna:-ı, -n, -a

Dil tüketdi dil-rubālar **yolna** cān
naḥdini
Gūyiyā bī-rūḥ şanursiñ şūret-i tersā
gibi (**Gazel 148/3**)

1.9. yolna:-ı, -n, -a

Gözleri sehḥāresiyle siḥr eder yārim
benim
Yolna cānım fedādır ğayrī yoḳ vārım
benim (**Terkib-bend 1/11**)

1.10. yolında:-ı, -n, -da

Fedā etdi yolında ‘ār u nāmūsı dīl-i
şeydā
Emīnimdir diyü vārını verip āvāre
ḳalmışdır (**Gazel 43/3**)

1.11. yollarına:-lar, -ı, -n, -a

Baḳa baḳa yollarına ey civān
Gözlerimiz revzen-i cām oldu gel
(**Gazel 83/2**)

1.12. yoluña:-uñ, -a

‘Āşıkım cāna saña ğayra nigāh gelmez
baña
Yoluña cān vermege hīç iştibāh
gelmez baña (**Gazel 6/1**)

1.13. yoluña:-uñ, -a

Yoluña canlar verir şad hezārān

‘āşıkān

Bī-mürüvvetlik hemān ādāb-ı nāz

olmuş saña (**Gazel 13/2**)

1.14. yoluña:-uñ, -a

Şem ‘iñe pervāne oldum perr ü bāla

bağmadım

Yoluña cānım verirken bir nidā

gördün mü hīc (**Gazel 21/2**)

1.15. yoluna:-un, -a

Ruḥşat olsa ḥāk-i pāye bir nöbet yüz

sürmeye

Yoluna ḳurbān olurlar şad-hezār

āvāreler (**Gazel 34/7**)

1.16. yoluña:-uñ, -a

Fedā iken **yoluña** naḳd ü vaḳtim ṭūṭi-i

cānım

Mürüvvetden maşūn etdiñ

mürüvvetsiz mürüvvetsiz (**Gazel 57/2**)

1.17. yoluña:-uñ, -a

Zer-feşān etdim yoluña sevdiğim her

yana baş

Ḥāneme teşrīf edince ayağın bu cānā

baş (**Gazel 66/1**)

1.18. yoluna:-uñ, -a

Rāziyā bī-hūde efğān eyleme ḥaddiñ

degil

Yoluna cān vermedir bu yolda

cānāndan ğaraż (**Gazel 67/7**)

1.19. yoluna:-uñ, -a

Yoluna baş u cān verseñ yine icrā-i

resm eyler

Eliñ çek Rāziyā dehriñ mecāz-ı pür-

cefāsından (**Gazel 102/5**)

1.20. yoluña:-uñ, -a

Dilim rehn eyledim sevdā-yı ‘aşḳ-ı

pür-melāliñde

Fedādır **yoluña** cānım velī geçmem

rehīnimden (**Gazel 108/3**)

1.21. yoluna:-uñ, -a

Nim tebessüm bir nevāziş leb-be-leb

verse cevāb

Yoluna cān vermege Rāzī daḥi

dīvānesi (**Gazel 151/5**)

1.22. yoluña:-uñ, -a

Bulunca şāh-ı rāhiñ bu cihānda ben

neler çekdim

Fedā olsun **yoluña** ḥānumānım ya

Resūlullāh (**Kaside 3/5**)

1.23. yoluña:-uñ, -a

Yoluña cān veren ol yār-ı ğāriñ

Cihānda vāḥid-i mu‘teberindir (**Kıt’a**

1/9)

1.24. yoluña:-uñ, -a

Şıdk vārım cümlesi gitsin efendim

yoluña

Neye ben lāyık isem sultānım eyle

kuluña (**Matla 17/1**)

1.25. yoluña:-uñ, -a

Şimdi seniñ ‘âşık-ı efkendenim
Cân verecek **yoluña** bir bendenim
(Nazm 10/2)

1.26. yolunda:-un, -da

Yolunda māl u cān u ‘aql u fikrim hep
fedā oldu
Seniñ sūz-ı firākıñdır ki sūzān olmama
bā’iṣ (Gazel 20/2)

1.27. yolunda:-un, -da

Her gören yolunda bir bendesidir ol
sāyedār
Yolına cānlar verenler şad hezārān
gözün aç (Gazel 22/3)

1.28. yolunda:-un, -da

Cân fedā kılsam **yolunda** nīm-nigāh
etmez baña
Luṭf eder aḡyāra da ḡayret helāk eyler
beni (Gazel 149/3)

1.29. yolunda:-un, -da

‘Āşıkın şeydā edip kan aḡladır her bir
nefes
Hāk-i pāy oldum **yolunda** şimdi ‘ār
olmaz baña (Nazm 3/2)

1.30. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/3)

1.31. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi yoluñda ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/6)

1.32. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/9)

1.33. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/12)

1.34. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/15)

1.35. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim
Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı āvāre
kim (Terci-bend 1/18)

1.36. yoluñda:-uñ, -da

‘Ömrimi **yoluñda** ifnā eyledim bī-çāre
kim

Varını yağmaya vermiş ‘âşık-ı âvâre
kim (**Terci-bend 1/21**)

yola düş-:

1.) Bir amaç uğruna yola çıkmak.

1.1. yola düş-:-ür, -üp

Hâlimi ‘arz eyledikçe hîç teraḥhum
etmediñ

Yollar üzre **düşürüp** hem ḥāk-i pāy
etdiñ beni (**Gazel 146/4**)

yoldaş:

1.) Arkadaş, dost.

1.1. yoldaşına:-ı, -na

Gāh üşerler ḥüb-rûlar başına
Dest-i rāzlık eyleme **yoldaşına**
(**Mesnevi 6/3**)

yorgân:

1.) Yatakta örtünmeye yarayan, içi
pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak
dikilmiş geniş örtü.

1.1. yorgânı:-ı

Benim âlât-ı ḥ’âbım gerçi olmaz ise
ḥünkārī
Kerem kııl da temiz emr et efendim
baña **yorgânı** (**Kıt’a 3/1**)

1.2. yorgâni:-ı

Bu Rāzî’nin niyâzını ḳabûl eyle
efendim gel

Mürüvvetle temiz emr et hele çārşāf u
yorgâni (**Kıt’a 3/7**)

Yūsuf-ı sâni:

1.) İkinci Yusuf; Hz. Yusuf kadar
güzel olan sevgili.

1.1. Yūsuf-ı sâni:

A ‘lā yaraşur ṭavriña ey **Yūsuf-ı sâni**
Ki cāmeleriñ berk-i gül ü
yâsemenimden (**Gazel 104/5**)

1.2. Yūsuf-ı sâni:-si

Şüretde hemân **Yūsuf-ı sâni**si cihāniñ
Siretde daḥi ḡālib olur şîr ü pelengden
(**Gazel 109/3**)

yu’ti’l-mülke men yeşā’u ve yenzi’u
mim-men yeşā’u: (Ayet)

1.) “İstediğine mülk verir, istediğinden
de alır” Al-i İmran suresinden bir ayet.

1.1. yu’ti’l-mülke men yeşā’u ve
yenzi’u mim-men yeşā’u:

Fesübḥāne men lā yecrī fî mülkihi illā
mā şā’e ve yeşā’u

Yu’ti’l-mülke men yeşā’u ve yenzi’u
mim-men yeşā’u (Dibace 1/4)

yürek:

1.) İnsanın bütün duygularının kaynağı
ve manevî varlığının merkezi, gönül.

1.1. yüregi:-i

Ebrûlarıña secdesi var ẖāhiş-i cānın
Göñlüm gibi titrer **yüregi** kıble-
nümānıñ (**Gazel 81/1**)

yüri:-

1.) Adım atarak gitmek, bir amaç
uğruna yola koyulmak.

1.1. yüri:

Derd-i yāre düş olanlar āh eder leyl ü
nehār

Var **yüri** meydān-ı ‘aşqda Rāziyā
merdāna baş (**Gazel 66/5**)

yürü:-

1.) Adım atarak gitmek, bir amaç
uğruna yola koyulmak.

1.1. yürür:-r

O gülgün rüy-ı dil-cūsın dañi çeşm-i
sühān-gūsın

Yürür zülf-i siyāhı sīm gerdānı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

1.2. yürür:-r

Beni nālān eden fıkı-i hayāl-i dil-rübā
bir gün

Rikābımda gulām-āsā **yürür** ammā
neden şöñra (**Gazel 127/2**)

yüz:

1.) Başın, üzerinde alın, kaş, göz,
burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan
ön kısmı, surat, çehre.

1.1. yüz:

Söz tamām oldu efendim söz tamām
Yüz çevirdi dostlarımız **yüz** tamām
(**Mesnevi 1/25**)

1.2. yüzi:-i

Bir nigeħle oldu ol **yüzi** ānlı güzel
Cünbüş ü reftārı hūbdur kendüsi şānlı
güzel (**Gazel 86/1**)

1.3. yüzi:-i

Luṭf edip kılsañ ‘ināyet bu faķır
āvāreye

Rüy-ı zerdım süre idim ol **yüzi**
mehpāreye (**Terci-bend 1/10**)

1.4. yüzine:-in, -e

Zer-feşān olmuş anuñ gül **yüzine**
Mā’ ilim göz kaçmağa dört gözine
(**Mesnevi 3/10**)

1.5. yüzine:-in, -e

Çok kişiler meftūnıdır bāb bāb
İhtiyārsız **yüzine** çekmiş niķāb
(**Mesnevi 5/2**)

1.6. yüzini:-i, -n, -i

Bülbül gibi şeb-tā-be-seher āh u
fiğānım

Gülşen **yüzini** görmeye bir çāre ħaber
ver (**Gazel 31/4**)

1.7. yüzün:-üñ

Bir kere **yüzüñ** gördüm şıdk ile meyil
verdim

Vaşlıñ şeb u rüz derdim senden bu
gönül geçmez (**Gazel 56/2**)

2.) Cihet, yön, taraf.

2.1. **yüzden:-den**

Saňa taqrır etdigim dünyā gibi
mekkâredir

Her göze bir ğayrī **yüzden** görünür
âyinedir (**Terkib-bend 1/15**)

3.) "Yüz" sayı sıfatı.

3.1. **yüz:** (Yer)

Yüz yerde hâk-i pâyıñ bābına sürdüm
yüzüm

Berķ uran nūr-ı tecellī nūr-ı enverden
midir (**Gazel 30/5**)

3.2. **yüze:-e**

Çok tazallum eyledim aşlā terahhüm
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir zālīm ammā
adı haṭ (**Gazel 68/4**)

yüzi mäh:

1.) Yüzü ay gibi parlak olan; sevgili.

1.1. **yüzi mähim:-ım**

Hālīmī taqrīre hācet vār mıdır şāhım
benim

Cān fedā fermān-beri kim ey **yüzi**
mähim benim (**Terci-bend 1/13**)

yüz çevir:- (Deyim)

1.) İlgiyi kesmek, önemsememek,
uzaklaşmak.

1.1. **yüz çevir:-di**

Söz tamām oldu efendim söz tamām

Yüz çevirdi dostlarımız yüz tamām
(**Mesnevi 1/25**)

yüz sür:- (Deyim)

1.) Aşırı sevgiyi ve bağlılığı
göstermek için yere eğilmek, yere
kapanmak; sevgilinin ayağına
kapanmak.

1.1. **yüz sür:-**

Hîç perîşān olma ey dil cān u dilden
kıl niyāz

Sür yüzün hâk-i derine dā'imā
Raḥmān'a tut (**Gazel 16/3**)

1.2. **yüz sür:-**

Varıp kūy-ı dilārāda **yüzüñ sür** dā'imā
Rāziyā

Eger 'āşık iseñ sen de biraķ da'vā-yı
şāndan gec (**Gazel 23/7**)

1.3. **yüz sür:-**

Ne lāzım dāmen ü desti güzeller şāh u
hünkārıñ

Eşigi ka'besine **sür yüzüñ** merdāna
'aşķ eyle (**Gazel 120/5**)

1.4. **yüz sür:-**

Tekye-i dāru's-selāmdır hem daḥi
bırcı sa'īd
Sāye-i pīrāna **yüz sür** rüz u şeb olma
ba'īd (**Tarih 13/1**)

1.5. yüz sür:-

Ṭalibān-ı Hakk'a bünyād oldu bu
ma'bed-i cedīd
Āsitān-ı pīre **yüz sür** edegör her dem
kıyām (**Tarih 14/9**)

1.6. yüz sür:-di

Nüş edip bir cür'asın Rāzī dedi tārīhini
Tekye-i dāru's-selāma **sürdi yüz** mā'-i
zülāl (**Tarih 15/1**)

1.7. yüz sür:-dü, -m

Yüz yerde ḥāk-i pāyīn bābına **sürdüm**
yüzüm
Berķ uran nūr-ı tecellī nūr-ı enverden
midir (**Gazel 30/5**)

1.8. yüz sür:-e

Şād-mān eyler vişālīn Rāzī-i dil-
ḥastayı
Ola mı gün bu gözüm ravzaña **yüzler**
süre mi (**Kaside 2/5**)

1.9. yüz sür:-er, -di, -m

Mümkün olsa **yüz sürerdim** ol mehiñ
dāmānına
Çāre var mı derdimiñ takrīriniñ
imkānına (**Gazel 133/1**)

1.10. yüz sür:-er, -im

Rūyīña baqdıķça Rāzī'ye gelir biñ
dürlü ḥāl
Bābīña yüzler sürerim sen edersin
mekr ü āl (**Terci-bend 1/19**)

1.11. yüz sür:-er, -üm

Vaşfına lāyık sūḥān dürcine zihnim
kalmamış
'Afvīña **yüzler sürerüm** dāmen ü
pāpūca tā (**Tarih 8/10**)

1.12. yüz sür:-mek

Bi-ḥamdi'llāh naşīb oldu eşigine
yüzüm sürmek
Ḥuzūr-ı ma'nevīsinde elif kaddimi lām
etdim (**Kaside 1/10**)

1.13. yüz sür:-mek, -e

Ümid-dāрім vişālīn bezmine **yüz**
sürmege dā'im
Serā-yı ḥasretiñde pās-bānım yā
Resūlullāh (**Kaside 3/2**)

1.14. yüz sür:-me, -(y)e

Ruḥşat olsa ḥāk-i pāye bir nöbet **yüz**
sürmeye
Yoluna ķurbān olurlar şād-hezār
āvāreler (**Gazel 34/7**)

1.15. yüz sür:-müş

Yüzün sürmüş eşigi ḥākine ķılmış
temennāyı
Açılmış gönceler gibi daḥi ifşā-yı rāz
etmiş (**Gazel 64/2**)

1.16. yüz sür-:-se, -m

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına ḥāk-i
ḳadem olsam

Ḥudā'dan bu niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.17. yüz sür-:-üp

Hicr ü ğamda çekdiğim derdimi Allāh
bilir

Yüz sürüp istediğim kim bilir Allāh
bilir (**Gazel 48/1**)

1.18. yüz sür-:-üp

Sürüp yüz rāhına rāz-ı nihānım āşikār
etdim

Dil-i şad-pāreme rahmın bedīdār
olduğun bildim (**Gazel 96/3**)

1.19. yüz sür-:-üp

Ḥāk-i pāy-i yāre varsam **yüz sürüp**
etsem niyāz

Gözime tūtyā görünür her nazarda
pīşesi (**Gazel 135/3**)

1.20. yüz sür-:-üp

Ḥāk-i pāye **yüz sürüp** kıldım saña
ḥālim beyān

Hic teraḥḥum etmediñ āteş bıraḳdñ
cānıma (**Müfret 10/1**)

1.21. yüz sür-:-üp

Nīm nigāh ile efendim bir de baḳ
benden yaña

Yüz sürüp devlet-me'āba eylerim
dā'im du'ā (**Terci-bend 1/2**)

yüz ver-: (Deyim)

1.) İlgi, yakınlık göstermek,
önemsemek.

1.1. yüz ver-:-me

Şaḳın **yüz verme** şāhım kelb raḳībe
İder elbet saña şāyed ḥıyānet (**Gazel 18/8**)

1.2. yüz ver-:-me, -di

Yeşil ṭonlar giyip cānān 'aceb ra'nā
meleklenmiş

Baña **yüz vermedi** ašlā felek-meşreb
feleklenmiş (**Gazel 62/1**)

yüz yere sür-: (Deyim)

1.) Çok değerli, büyük birinin yanına
çıkarken yüzünü yere doğru tutup
sevgi ve saygısını göstermek.

1.1. yüz yere sür-:-dii, -m

Bir ğarībim ğurbet içre kimseler etmez
nigāh

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü'l-celāl (**Gazel 84/3**)

yüze gül-: (Deyim)

1.) Yalandan samimiyet göstermek,
riyakarca davranmak, kandırmak.

1.1. yüze gül-:-di

Bu fenāda iki gün **yüzümüze güldi**

felek

Cem' edip 'aqlımızı cām-ı Cem'inden

geçdik (**Gazel 82/2**)

1.2. yüze gül-:-*sün*

Nā-murādım bu cihāndan keff-i yed

kıldım hemān

Başka dostı **yüzine gülsün** felek

şimden gerü (**Müfret 91/1**)

Z

zabt u rabt et-:

1.) Düzene sokmak, ele geçirmek,
hakimiyet altına almak.

1.1. zabt u rabt et-:-di

Ser-te-ser iklim-i hüsnî **zabt u rabt**
etdi dirîğ
Râziyâ eyler şafâsın zevk-ile âh şâd-ı
hâf (Gazel 68/5)

zafer bul-:

1.) Zafer kazanmak, galip gelmek,
yenmek.

1.1. zafer bul-:-sa, -m

Zafer bulsam ‘adûya her cihetle ben
de Nûh olsam
Yetişsem ‘âcizâna dest-res bulsam
fütûh olsam (Gazel 98/1)

zâhid:

1.) Allah'ın buyruklarını yerine
getirmekle birlikte, şüpheli şeylerden
de kaçınan kişi. İlim ve imanı dış
görünüşte anlayıp imanları hakikate
ulaşmayan durmadan öğütler veren dar
kalıplı bilgilere bağlı olan riyakâr
kimse; kaba sofu.

1.1. zâhid:

Gel berü nûş etdirem zâhid saña ‘aşk
bâdesin

Dest-i ‘işyânîndan ammâ gitmesün bir
ân kadeh (Gazel 25/4)

1.2. zâhid:

Bir **zâhid** içer bâde-i esrâr-ı İlâhî
Seccâde-i zühdini verir câme değişir
(Gazel 35/4)

1.3. zâhid:

Mişâl-i Mecnûn’a döndüm baña ta’n
eyleme **zâhid**
Düşersem gam degildir ben bu ‘aşk ile
hemân nâre (Gazel 122/2)

1.4. zâhidde:-de

Ol nedir ki Rûm’da yok Mekke’de var
‘Âbid ü **zâhidde** yok Haccâc’da var
(Gazel 153/1)

1.5. zâhîde:-e

Dağı bîkr-ile pākîze ki hem ‘âbîde
zâhîde
Zamâna göre bir hikmet ‘aceb a’lâ idi
a’lâ (Tarih 43/2)

1.6. zâhidîñ:-iñ

Zâhidîñ cildinde sıklet olduğun görme
ba’îd
Hâk bu kim şüretde dost sîretde
düşmânım gibi (Tarih 7/3)

zâhidâ:

1.) Ey zahit; Allah korkusuyla dünyevi
şeylerden el çekmiş kimse.

1.1. zāhidā:

Kim vücūd şehrine kılsa taşarruf

zāhidā

On sekiz biñ ‘ālemiñ hāline eyler
ıttılā’ (Müfret 58/1)

zāhir:

1.) Bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü,
dış görünüşü.

1.1. zāhirde:-de

buyurduğu ‘ālim insānı ve bā-ḥuşuş
nev’-i insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥūbān u
civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı mutlak tavşīf (Dibace 4/4)

1.2. zāhirde:-de

Ġarībim bī-kesim **zāhirde** ammā
ma’nevī görseñ
İki ‘ālemde dermān idici sultānımız
vardır (Gazel 44/3)

1.3. zāhiri:-i

Bāṭını **zāhiri** ma’ mūr ma’ den-i faḫl u
kemāl
Hem daḫi erbāb-ı irşād ez-meşāyīh-i
‘izām (Tarih 14/8)

1.4. zāhiriñdir:-iñ, -dir

Yaratdı cüz’ī küllī her ne kim var
Bu ‘ālem bāṭınıñ hem **zāhiriñdir**
(Kıt’a 1/13)

zāhir eyle:-

1.) Göstermek, aşikâr etmek.

1.1. zāhir eyle:-mek

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen kızb-i
şarīḥ eyler

Zamān başka zamān oldu **zāhir**
eylemek muḫāl (Müfret 44/1)

zāhirā:

1.) "Ey zahir" anlamında hitap sözü;
görünen, aşikâr, ortada, herkesçe
bilinen, dışarıdan görünen.

1.1. zāhirā:

Ma’nevī dil çeşminiñ tūtyāsıdır ḥāk-i
rehiñ

Zāhirā ‘aynına nūrdur ḥāk-i rāh
gelmez baña (Gazel 6/4)

1.2. zāhirā:

Ḥ’āb-ı nāzda ḳā’il oldum ḳoçmağa
miyānını

Zāhirā etdikleri īḥām geldi ḥāṭıra
(Gazel 121/6)

1.3. zāhirā:

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā adem
Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zīkr-i Mevlā’yı (Gazel 137/5)

zāhiren:

1.) Görünüşte, görünüşe göre,
göründüğü gibi.

1.1. zāhiren:

Derūnda sakla derdiñ sen şaķın ifşā-yı
rāz etme

Acırlar **zāhiren** ammā gülerler
ma‘nevi şeksiz (Müfret 12/1)

1.2. zāhiren:

Derūnda sakla derdi şaķın ifşā-yı rāz
etme

Acırlar **zāhiren** ammā gülerler
ma‘nevī şeksiz (Müfret 30/1)

zahm:

1.) Yara, ceriha.

1.1. zahmın:-ı, -n

Fiğān u nālemi gūş eyleyenler iltifāt
etmez

Dil-i mecrūhımuñ **zahmın** nedendir
bir şorarım yok (Gazel 74/3)

1.2. zahmını:-ın, -ı

Zahmını ur sīneme olsun şehā dāğ
üzre dāğ

Bend-i zūlfūñ bend urur şu göñlüme
bāğ üzre bāğ (Gazel 71/1)

zahm aç:-

1.) Yaralamak, yara açmak.

1.1. zahm aç:-ma, -da

Zahm açmada bu sīneme yektā
geçinür yār

Cūş eylese hūn etme ‘aceb mūy-ı
tenimden (Gazel 104/3)

zahmet çek:- (Deyim)

1.) Sıkıntı yaşamak, zorluklara
katlanmak.

1.1. zahmet çek:-me, -sün

Ėatlime fermāna **zahmet çekmesün**
tīr-i nigār

Ėarķ-ı hūn oldu derūnım cāna geçdi
tīşesi (Gazel 135/2)

za‘if:

1.) Gücsüz kuvvetsiz.

1.1. za‘if:

Abd-i ‘āciz hem **za‘if** Rāzī-i şikeste dil
Vaķt olur baş eger mi Cemşīd
Keyķubād’a (Gazel 125/11)

Zāl ol:-

1.) İran padişahı Rüstem’in babası
olmak; kahraman olmak.

1.1. Zāl ol:-ur, -lar

Vücūd-ı ādeme tākāt getirmek nice
ķābildir

Hücūmundan **olurlar Zāl** hemānā
cism-i insānī (Kıt’a 3/5)

zālīm:

1.) Acımasız davranan, zulüm eden,
ışkence yapan kimse; sevgili.

1.1. zālīm:

Merhametsiz kanlı **zālīm** tırmaz āl
eyler baña

Bilmem efsūn mu okur yoksa ne hāl
eyler bana (**Gazel 12/1**)

1.2. zālīm:

Bu Rāzī nā-murāda bir tesellī eyleseñ
zālīm

Devāya çāre gayrī hāne-i bī-māra
kalmışdır (**Gazel 43/7**)

1.3. zālīm:

Çok tazallum eyledim ašlā teraḥḥum
eylemez

Yüze çıkdı neyleyim bir **zālīm** ammā
adı haṭ (**Gazel 68/4**)

1.4. zālīm:

Bir teraḥḥum eylemezsiñ ‘āşık-ı nā-
kāmıña

Gün-be-gün **zālīm** seniñ ālīñ da çok
hālīñ de çok (**Gazel 75/2**)

1.5. zālīm:

Al giyip allar şarınma rūy-ı gülgün
üstüne

Kanlı **zālīm** kana girme kan olur kan
üstüne (**Matla 1/1**)

1.6. zālīm:

Dem-be-dem cevır ü cefāñı redde güç
çekmekte güç

Sevdiğim cānım a **zālīm** pīç ü tāb
etmekte güç (**Matla 29/1**)

1.7. zālīmī:-i

Şorma baña yārim olan **zālīmī**
Söyleyemem kimseye aḥvālīmī
(**Terci-bend 3/3**)

zallām-ı cihān:

1.) Cihanın zalimi; sevgili.

1.1. zallām-ı cihān:-dır

Giriftār-ı ser-i zūlfüñ olan bī-çāreler
dirler

Bizi berdār-ı ‘aşk etdi ne **zallām-ı**
cihāndır bu (**Gazel 110/4**)

zamān:

1.) Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği,
gececeği veya geçmekte olduğu süre,
vakit, devir, dönem, çağ.

1.1. zamān:

Çok **zamān** gavḡā-yı ‘ālem başka bir
‘ālem iken

Şimdi teslīm-i Hudā hem başka
‘ālemdir baña (**Gazel 1/5**)

1.2. zamān:

Bir meded maṭlūbına etdim müdārā
çok **zamān**

Kılmadıñ aşlā meded devletlū
sultānım meded (**Gazel 27/2**)

1.3. zamān:

Yüzüm sürsem anuñ pābūcına hāk-i
kadem olsam
Hudā'dan bu niyāzı Rāziyā her bir
zamān ister (**Gazel 42/5**)

1.4. zamān:

Pūte-i hicrān ile yandı yakıldı bir
zamān
Sikke-i sultāna geldi tāmga-dār oldu
göñül (**Gazel 85/8**)

1.5. zamān:

Ser ü rīşi tağıtdım şūretā Hātem
zamān oldum
Bugün beyt-i dilārāda cevāhirler nişār
etdim (**Gazel 101/5**)

1.6. zamān:

Meclis-i dildār ile yeksān olup haylī
zamān
Bezm-i meyde sevdiğim mül cām
geldi hātıra (**Gazel 121/3**)

1.7. zamān:

Gözlerimiñ derdiniñ gördüm hevāsı
kandadır
Göz yumup açınca gördüm bir **zamān**
görünmedi (**Gazel 138/2**)

1.8. zamān:

Ah beni ser-gerde kıldı ceyş-i ğamda
bir **zamān**

Şāf çekip etdim hırāmān Rüstem-i
a'lem gibi (**Gazel 144/3**)

1.9. zamān:

Zamān-ı 'ālemi bildim diyen kızb-i
şarīh eyler
Zamān başka zamān oldu zāhir
eylemek muhāl (**Müfret 44/1**)

1.10. zamān:

Zamān-ı 'ālemi bildim diyen kızb-i
şarīh eyler
Zamān başka **zamān** oldu zāhir
eylemek muhāl (**Müfret 44/1**)

1.11. zamān:

Pes **zamān** ile hārāb olmuş bu cāy-ı
dil-güşā
'Arz olunduğda hem-ān-dem sem'-i
şāha bu kelām (**Tarih 14/15**)

1.12. zamān:

Bu ğarībe etdiğin 'ahd ü vefā yā ne
zamān
Şarılıp dāmānıña vuşlat murād etsem
hemān (**Terci-bend 1/8**)

1.13. zamān:

Girye vü āh etmedeyim her **zamān**
'Aşkıñ ile hāl-i dilim pek yamān
(**Terci-bend 3/25**)

1.14. zamāna:-a

Daḥi bīkr-ile pākīze ki hem ‘ābīde
zāhīde
Zamāna göre bir ḥikmet ‘aceb a‘lā idi
a‘lā (**Tarih 43/2**)

1.15. zamānda:-da

Bu **zamānda** gül ararsaṅ baḳ ruḥ-ı
cānāndadır
Çeşm-i im‘ān ile seyr et seyr-i ḥüsn ü
āndadır (**Gazel 45/1**)

1.16. zamānda:-da

Sevmedim yakın **zamānda** gözi
fettānlı güzel
Pek güzel a‘lā güzel hem başı dumanlı
güzel (**Gazel 88/1**)

1.17. zamānı:-ı

Cihāndan el çekip Rāzī varıp ‘uzlet-
nişīn oldu
Zamānı aṅlamış ammā cidāli
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/9**)

1.18. zamānı:-ı

Kim arar bu ben gibi bī-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi (**Mesnevi**
1/13)

1.19. zamānıñ:-ıñ

Ehl-i derde ol bī-beḳā devrāna baḳma
merd-iseñ
Ser-fürü eyle **zamānıñ** mūrıñ
lengīnine (**Gazel 117/3**)

1.20. zamānıñız:-ıñ, -ız

Bu **zamānıñız** ḥāyır ola dedi oturdı
Söyletme beni cānım aḡa açma
dehānım (**Gazel 92/2**)

zamān geç:- (Deyim)

1.) Vakit geçirmek, ömür geçirmek.

1.1. zamān geç:-di

Ġamıñ endīşesiyle bī-mecālim
Amān ḥasret ile **geçdi zamanım**
(**Gazel 94/6**)

1.2. zamān geç:-di

Şefā‘at menba‘ısıñ bu güneh-kāra
meded eyle
Hevā-yı nefis ile **geçdi zamānım** yā
Resūlullāh (**Kaside 3/6**)

zamān ol:-

1.) Zaman geçmek, vakit olmak, bir iş
için zamanın epey geçmesi.

1.1. zamān ol:-du

Ḥayāli dīdeden endīşesi çıkmaz
derūnımdan
Nigārım nāzenīni görmedim ḥaylī
zamān oldu (**Gazel 143/3**)

zamān-ı ‘ālem:-

1.) Alemin zamanı; şu an içinde
bulunulan zaman.

1.1. zamān-ı ‘ālem:-i

Zamān-ı ‘ālemi bildim diyen kızb-i
şarīḥ eyler

Zamān başka zamān oldu zāhir
eylemek muḥāl (**Müfret 44/1**)

zamānīñ yāveri:

1.) Zamanın yardımcısı, zamanın
yardım edeni.

1.1. zamānīñ yāveri:

Düşdi bir dürdāne tārīḥ Rāziyā
mīlādına
Māhir'i 'ārif **zamānīñ yāveri** ḡaffār
ola (**Tarih 46/1**)

zamīn:

1.) Kefil, kefil olan kimse.

1.1. zamīnimden:-im, -den

Hezārān ḡuft ü ḡūyum bir pula almaz
melāmiyyūn
Vefā me' mūlumuz yokdur efendim
her **zamīnimden** (**Gazel 108/6**)

zānū-be-zānū: (İkileme)

1.) Diz dize.

1.1. zānū-be-zānū:

Dīz be-dīz **zānū-be-zānū** yār ile ārām
edip
Devr-i gülde gültreng gülfām geldi
ḡāṭıra (**Gazel 121/5**)

zānū-be-zānū ol:-

1.) Diz dize olmak, çok yakın olmak.

1.1. zānū-be-zānū ol:-sa, -m

Dīz-be-dīz **zānū-be-zānū** meclis

olsam bir nefes

Nezr ederdim cānımı cüz'ice varsam
yanına (**Gazel 133/2**)

zār:

1.) Ağlama, inleme, feryat etme.

1.1. zārı:-ı

Derūnumda benim her an dem-ā-dem
āḥ ile **zārı**
Ṭabīb-i derd edindim ben fiḡān u nāle-
i nāyı (**Gazel 137/1**)

1.2. zārım:-ım

Bilirsīñ rūz u şeb **zārım** seniñ 'aşkıñla
bīmārım
Ki zīrā āḥ ile doldum baña bir çāre yā
Rab (**Gazel 15/4**)

zār et:-

1.) Ağlamak, inlemek, feryat etmek.

1.1. zār et:-me, -sün

Dil nice kılsun taḡammül dem-be-dem
zār etmesün
Gül cemāl üzre dökülmüş ṭurre-i
ṭarrāreler (**Gazel 34/3**)

zār ol:-

1.) Ağlayan ve inleyen olmak; âşık
olmak.

1.1. zār ol:-du

Yek nazarda ol perī ruhsāra **zār oldu**
gönül
Hîç teraḥḥum eylemez āh zār zār oldu
gönül (Gazel 85/1)

zār u feryād: (İkileme)

1.) Ağlayıp inleme.

1.1. zār u feryād:-ım

Hezār bülbülleri dem-beste eyler **zār u feryādım**

Bahārım her nefes aınla bu gülşenden
güzār olmaz (Gazel 51/4)

zār u giryān ol:- (İkileme)

1.) Ağlayıp inlemek.

1.1. zār u giryān ol:-duk, -um

Cān u dilden **zār u giryān olduğum**
Allāh bilir
Zāt-ı pāk-i Ḥaḳ için hem ne revādır
güft ü gū (Müfret 59/1)

zār zār ol:- (İkileme)

1.) Durmaksızın inlemek.

1.1. zār zār ol:-du

Yek nazarda ol perī ruhsāra zār oldu
gönül
Hîç teraḥḥum eylemez āh **zār zār oldu** gönül (Gazel 85/1)

zarāfet:

1.) Güzellik, letafet, nezaket.

1.1. zarāfet:

Āferīnler etdiler ehl-i nezāket āferīn
Ḥalka-i bezm-i kemālde bu **zarāfet**
āferīn (Terkib-bend 1/2)

zarīf ol:-

1.) Çekicilik, biçim, görünüş, durum,
konuşma ve davranışlarıyla hoş
giden, beğenilen, zarafetli olmak.

1.1. zarīf ol:-du

Yapdı bir ‘ālī-neseb kim hem sa‘īd
hem nazīf
Verdi revnaḳ ḥüsnüne resmi daḥi **oldu**
zarīf (Tarih 50/1)

zarūrī:

1.) Zorunlu olarak, mecburi.

1.1. zarūrī:

Ben **zarūrī** āh ederdim derdimiñ
dermānına
İhtiyār ile giriftār oldular meh-pāreler
(Gazel 34/5)

1.2. zarūrī:

Çāre yokdur derdimiñ dermānına cānā
benim
Ben **zarūrī** ‘āşık-ı ğam-ḥāra kıldım
elvedā‘ (Gazel 70/3)

1.3. zarūrī:

Gören bu cünbüş ü nāzı **zarūrī** ilticā
eyler

Hezār Rüstem'leri bende taķar bir
pehlivāndır bu (**Gazel 110/3**)

1.4. **zarūrī**:

Şaķın terk-i diyār etme başıñ bir taşā
gelmezse
Çekilmez ğurbetin ķahrı **zarūrī** başā
gelmezse (**Matla 5/1**)

zāt:

1.) Kişi, kişinin kendisi, kimse.

1.1. **zāta**:-a (Yüce Abbas Paşa
hazretleri)

Yā İlāhi kıl bu **zāta** daķı tevfiķiñ refīķ
Her umūrı hayret ile bulsun anıñ neşv
ü nemā (**Tarih 39/11**)

1.2. **zātı**:-ı

Kim arar bu ben gibi bī-çāreyi
Zātı yok zamānı yok āvāreyi
(**Mesnevi 1/13**)

1.3. **zātım**:-ım (Bursalı İbrahim Razi)

Gözüm yumdum cihāndan el yudum
terk-i diyār etdim
Varıp maķşūda kām aldım gezip **zātım**
'ayār etdim (**Gazel 101/1**)

1.4. **zātımda**:-ım, -da (Bursalı İbrahim
Razi)

Bir hāşiyet yok benim **zātımda** kim
Ba'zı ba'zı ola yārān hemdemim
(**Mesnevi 1/12**)

1.5. **zātıña**:-ıñ, -a (Sevgili)

Ben ne hācet saña ta'rīf etmege bu
şīveyi

Zātıña ihsān olunan māye-i
'irfāndadır (**Gazel 45/2**)

1.6. **zātına**:-ı, -n, -a

Feyz-i Bārī **zātına** vābestedir
'āşıklarıñ

Açılur bāĝ-ı dilinde ma'nevī gūlzār-ı
'aşķ (**Gazel 76/4**)

1.7. **zātıña**:-ıñ, -a (Beg)

Hāzret-i Hāķ dü-cihānda ber-murād
etsiñ seni
Zātıña tevķir edeniñ göñli şād olsun
begüm (**Nazm 15/2**)

1.8. **zātına**:-ın, -a (İsmail Hayri
Efendi)

Cübbesinde nūr-ı tevḥid-i Hūdā taḥrīr
olup
Ādemiyyet **zātına** vā-beste tā rüz-ı
ḥesāb (**Tarih 17/5**)

1.9. **zātına**:-ı, -n, -a (Başçı Tekkesi
şeyhi)

Zātına vābeste oldu luṭf-ı Hāķ
Ḥatm-i enfāsında imā eyledi (**Tarih
44/4**)

1.10. **zātında**:-ın, -da

Bir feşāḥatle belāĝat var anuñ **zātında**
kim

Tarz-ı tevķirin görenler şandılar

‘Osmān okur (Gazel 41/2)

1.11. zātūnī:-iñ, -ı

Nār u bād u āb hākden halk olup

bulduñ vücūd

Zātūnī fehm eylemekdir saña ‘irfāndan
ğaraž (Gazel 67/5)

1.12. zātūnī:-iñ, -ı

Hak te ‘ālā mazhar etmiş zātūnī bu
‘izzete

Āşaf-ı vaķt-i zamānsıñ lāyık olduñ
rif‘ata (Tarih 34/1)

zāt-ı ādem:

1.) Ademoğlu, insanoğlu.

1.1. zāt-ı ādem:

Zāt-ı ādem böyledir ki ġāfil-i
endīşedir

Yek nefes lezzet için gör pāy-māl
olmaķ diler (Kıt’a 4/2)

zāt-ı ‘ālī-kadri:

1.) Değerli, yüce kimse.

1.1. zāt-ı ‘ālī-kadri: (Abbas Paşa
Hazretleri)

Hak bu zāt-ı ‘ālī-kadri dem-be-dem
şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi’l-benān
olsa sezā (Tarih 39/9)

zāt-ı güzīn:

1.) Seçkin şahsiyet.

1.1. zāt-ı güzīn:

Himmeti ġāyet bülenddir böyle bir

zāt-ı güzīn

Dā’im olsun mesnedinde şeyh-sālār-ı
kirām (Tarih 14/7)

zāt-ı pāk:

1.) Temiz, günahsız, salih kişi.

1.1. zāt-ı pākīñ:-iñ

Yā İlāhī bu şehīde rahmetiñ eyle
mūdām

Böyle zāt-ı pākīñ elbet mesnedi
dārū’s-selām (Tarih 21/1)

1.2. zāt-ı pākīnden:-iñ, -den

Yā İlāhī zāt-ı pākīnden niyāzım her
nefes

Āb-ı şabriñ sūz-ı dilden dā’imā etsün
revān (Tarih 25/4)

zāt-ı pāk-i Hak:

1.) Yüce Allah'ın temiz zatı.

1.1. zāt-ı pāk-i Hak:

Cān u dilden zār u giryān olduğum
Allāh bilir

Zāt-ı pāk-i Hak için hem ne revādır
ğüft ü ġū (Müfret 59/1)

ze ‘āmet:

1.) Osmanlılar devrinde Sipahilere
verilen en büyük tımar.

1.1. ze‘āmetle:-le

Sultān Selīm Hān-ı Sālīs hazretlerinin
hengām u āvānlarında peder-mānde
bir

çürük ze‘āmetle ve birkaç nefer ile
seferber iken (Dibace 3/2)

1.2. ze‘āmetimizi:-imiz, -i

ba‘de‘z-zafer ü el-ḥalāş ba‘zı zevāt-ı
kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı
hümāyūn şevket-maḥrūn
sālifü‘z-zıkr ze‘āmetimizi bir vech-i
mālīkāne tevcīh kılınıp ancak bī-ḥāşıl
(Dibace 3/14)

zebān:

1.) Dil, lisan, konuşma.

1.1. zebān:

Feth olunmaz Rāziyā varmaz zebān
Müşkil oldu bu luğaz söyle hemān
(Mesnevi 3/13)

1.2. zebānı:-ı

Güler yüzli daḥi sükker zebānı
Melek sīret melek ḥaşlet felek-ḥū
(Gazel 111/4)

1.3. zebānım:-ım

Uṭanıyorum neyleyeyim cānım
efendim
Ḥāl-i dilimi söylemeye var mı
zebānım (Gazel 92/3)

1.4. zebānım:-ım

Ḳan çibānı çıkarıp bükdi belim
Hem zebānım yok benim tutmaz elim
(Mesnevi 1/6)

zekān:

1.) Çene, çene çukuru.

1.1. zeḳānıñ:-ıñ

Şokularak būs edeyim zeḳānıñ
Lebleriñiñ bālı merām oldu gel (Gazel
83/5)

Zelīhā:

1.) Hz. Yusuf’a âşık olan kadın.

1.1. Zelīhā:

Bir Zelīhā derdiniñ âşüftesi oldum
‘aceb
Gice gündüz āh u efgānımla bızardır
felek (Müfret 98/1)

zem:

1.) Ayıplama, kötöleme, yerme.

1.1. zemdir:-dir

Ben saña dostum diyen zemm üstüne
zemdir baña
Ḥaḳ’dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (Gazel 2/1)

zemīn ü āsumān: (İkileme)

1.) Yer ve gök, her yer.

1.1. zemīn ü āsumān:

Zemīn ü āsumān havf eyledi āh u
enīnimden
Felek hayrān olur görse benim māh-ı
cebīnimden (**Gazel 108/1**)

1.2. zemīn ü āsumān:

O rütbe-i sūz-nākım āteş-i cevri
felekden kim
Benim āh u enīnimden **zemīn ü**
āsumān titrer (**Müfret 27/1**)

zemm:

1.) Yerme, ayıplama, kötüleme.

1.1. zemm:

Ben saña dostum diyen **zemm** üstüne
zemdir baña
Hak’ dan özge dost hele semm üstüne
semdir bana (**Gazel 2/1**)

zen:

1.) Kadın.

1.1. zen:

Zen seven bī-çāreniñ kadriñ bilir
dildādesi
Şefkati gālībdir elbet zen-perest
düşvārına (**Gazel 132/7**)

2. zeniñ:-iñ

Halka
Kimseler düş olmasıñ vekkat **zeniñ**
mekkārına (**Gazel 132/8**)

zenān:

1.) Kadınlar.

1.1. zenān:

Baňa meger **zenān** ‘ilmin okutdu harf-
be-harf
Bugün ‘uşşāk arasında yine şāhib be-
nām etdi (**Gazel 142/5**)

1.2. zenānı:-ı

Sühān aralık eyler āşinālıklar
nezāketle
Sitānbol’uñ **zenānı** āh qordan
olduğundandır (**Müfret 78/1**)

1.3. zenānınıñ:-ı, -nıñ

Sitānbol’uñ **zenānınıñ** ne esrār şīve vü
nāzı
Hele tefhīm olunmaz kâle gelmez bir
huşūşdur bu (**Müfret 79/1**)

zengin:

1.) Malı ve parası çok olan, varlıklı.

1.1. zengin:

Niçün adam yerine ben fakīri
şaymadıñ gıtdin
Eger **zengin** degilsek cüz’ice
‘irfānımız vardır (**Gazel 44/6**)

1.2. zenginine:-i, -n, -e

Hāliñi hallāka ‘arz et dā’imā eyle
niyāz
İlticā etme cihānıñ bī-‘aṭā **zenginine**
(**Gazel 117/4**)

zen-i mekr:

1.) Hilebaz kadın, dolandırıcı sevgili.

1.1. zen-i mekr:-e

Zen-i mekre düşenden şor cünün
iqlîmiñ zevkin
Taķıldı turre-i Leylî dil-i Mecnûn'ı
râm etdi (**Gazel 142/6**)

zen-perest:

1.) Kadın düşkünü, zampara.

1.1. zen-perest:

Zen seven bî-çâreniñ ķadriñ bilir
dildâdesi
Şefķati ġâlibdir elbet **zen-perest**
düşvârına (**Gazel 132/7**)

zer:

1.) Altın, kıymetli bir maden.

1.1. zerde:-de

Sîmde yokdur **zerde** yokdur duzda
yok
Dü cihânda mâlik ol 'izzetde var
(**Gazel 153/3**)

zer ü zîver: (İkileme)

1.) Altın ve süs eşyası.

1.1. zer ü zîver:-le

Zer ü zîverle müzeyyen âfet-i devrân
hemân
Nüktedân ĥurde-şinâsdr dediler yârân
aña (**Gazel 4/5**)

zer-feşân et:-

1.) Altın saçmak.

1.1. zer-feşân et:-di, -m

Zer-feşân etdim yoluña sevdigim her
yana baş
Ĥâneme teşrîf edince ayağın bu cānā
baş (**Gazel 66/1**)

zer-feşân ol:-

1.) Altın saçıcı olmak.

1.1. zer-feşân ol:-muş

Zer-feşân olmuş anuñ gül yüzine
Mā' ilim göz kaçmağā dört gözine
(**Mesnevi 3/10**)

zerre:

1.) Az bir miktar, çok az miktarda.

1.1. zerrece:-ce

Bir teraĥhum eylese ol gözleri fettân
baña
Zerrece gelmez benim bu çekdigim
hicrân baña (**Gazel 7/1**)

1.2. zerrece:-ce

Görmedim ġülzâr-ı dehrîñ **zerrece**
âlâyişin
Bülbül-i cānım efendimsin revā
gördün mü hîc (**Gazel 21/3**)

zerre-i nâcîz:

1.) Değersiz kulun bir parçası.

1.1. zerre-i nāçiz:-iñ, -e

Zerre-i nāçiziñe düşse ziyā-yı

perteviñ

Ey veliyyu'n-ni 'metim görseñ haķır

kemteriñ (**Matla 16/1**)

zevāt-ı kirām:

1.) Büyük zatlar.

1.1. zevāt-ı kirām:

ba' de' z-zafer ü el-halāş ba' zı **zevāt-ı**

kirām himmetleriyle bā-ḥaṭṭ-ı

hümāyūn şevket-maķrūn

sālifü' z-zıkr ze'āmetimizi bir vech-i

mālikāne tevcīh kılınıp ancak bī-hāşıl

(**Dibace 3/13**)

zevk:

1.) Keyif, neşe, eğlence, cünbüş.

1.1. zevk:

Zevk ile şafā ile āhımla nevā ile

Biñ dürlü edā ile senden bu göñül

geçmez (**Gazel 56/4**)

1.2. zevk-ile:-ile

Ser-te-ser iķlīm-i ḥüsni zabṭ u rabṭ etdi
dirġ

Rāziyā eyler şafāsın **zevk-ile** āh şād-ı

ḥaṭ (**Gazel 68/5**)

1.3. zevkiñ:-iñ

Eger **zevkiñ** ise geşt ü güzār u seyr-i

'ālemden

Giderseñ semt-i Īrān'a hemān rāh-ı

revāndan gec (**Gazel 23/3**)

1.4. zevkin:-in

Zen-i mekre düşenden şor cünūn

iķlīm-iñ **zevkin**

Ṭaķıldı ṭurre-i Leylī dil-i Mecnūn'ı

rām etdi (**Gazel 142/6**)

1.5. zevkine:-i, -n, -e

Biz tāze bahār **zevkine** müştākız

efendim

Bir başķa şafā cünbüş var vaķt-i

ḥazānıñ (**Gazel 81/3**)

zevk bul:-

1.) Mutlu olmak, keyiflenmek.

1.1. zevk bul:-du

Bendesine raḥm edeli pādişāh

Buldu göñül **zevkini** bī-iştibāh

(**Terci-bend 3/19**)

zevk et:- (Deyim)

1.) Zevk sürmek, keyfini çıkarmak.

1.1. zevk et:-e

Rūz u şeb dil-h'āhı üzre zevk ede bu

ḥānede

Lāyıkına ede iḥsān u kerem luṭf u 'aṭā

(**Tarih 39/12**)

zevk eyle:- (Deyim)

1.) Tadını çıkarmak, keyfine varmak.

1.1. zevk eyle:-siñ

Meclis-ārā kadr-i vālā menba‘ı şāhib-
‘atā

Eylesiñ dil-h‘āhı üzre zevkini her
şubh u şām (Tarih 37/9)

zevk u şafā: (İkileme)

1.) Zevk ve mutluluk.

1.1. zevk u şafā:

Revzeninden kesb olur zevk u şafā
Dostı çokdur kimseye etmez vefā
(Mesnevi 3/7)

zevk u şafā sür-: (Deyim)

1.) Rahat, sakin ve eğlenceli yaşamak.

1.1. zevk u şafā sür-: -dik, -im

Seniñle sürdigim zevk u şafālar āh
ne kām oldu
Niçün çıkmaz ‘aceb cānım baña dünyā
harām oldu (Terci-bend 2/13)

zevk ü şafā eyle-: (Deyim)

1.) Zevk ve sefa içinde olma.

1.1. zevk ü şafā eyle-: -(y)e

Eyleye zevk ü şafālar hūrī vü ğilmān
ile
Hāzret-i İdrīs ile hem eylesün dā‘im
kelām (Tarih 21/2)

zevk-yāb et-:

1.) Lezzet vermek, zevk almak.

1.1. zevk-yāb et-: -di, -ñ

Rāsīmā müştāk idim ben görmeye
dīdārıñı

Zevk-yāb etdiñ beni ‘izzetlu yārānım
gibi (Tarih 7/7)

zevk-yāb ol-:

1.) Zevk bulmak, lezzet almak.

1.1. zevk-yāb ol-: -mak

Bu revişle bu devirde feyż-yāb olmak
ne güc
Feyż taḥaşşul eylesem de zevk-yāb
olmak ne güc (Gazel 24/1)

zevraḳ-ı şahbā:

1.) Şarap sandalı; şarap kadehi.

1.1. zevraḳ-ı şahbā-: -(y)ı

Dil düşürdüm dil-rubānıñ rüyınıñ
renginine

Zevraḳ-ı şahbāyı sürdüm baḥr-ı ‘aşḳ
enginine (Gazel 117/1)

zımn:

1.) Maksat, meram.

1.1. zımnında-: -ı, -n, -da

ki Bismillāh Künūzen taḥte‘l-‘arşı
mefātīḥahā el-sinetehu‘ş-şu‘arā ev
kemā ḳāl ‘aleyhi‘s-selām bu ḥadīs-i
şerīf zımnında dāḥil ü vāşıl olmak
ümīdiyle şarf-ı maḳdūr ve bezl ü cūd
ederek işbu (Dibace 2/14)

1.2. zımnında-: -ı, -n, -da

tažarru‘ u niyāz ve recā-gīr ü senā-bāz
olarak ve bi‘l-münāsebet ba‘zı mevād
zımnında

iktizā eyledikçe kezalike tevārīhāt u
münācāt u nu‘ūt u medhiyāt u luğazāt
u rubā‘iyāt u (**Dibace 4/11**)

zībā:

1.) Güzel, süslü, gösterişli.

1.1. zībā:

Qıyas olmaz bu **zībā** kākülān-ı sünbül-
i çine
Çekilmez bir musavverdir çekerse
āferīn çine (**Gazel 116/1**)

1.2. zībā:

Bu **zībā** ma‘bedi Rāzī görünce söyledi
tārīh
Sinān Big cāmi‘ini Mīr Mīrzā yaptı
mīrāne (**Tarih 11/1**)

1.3. zībāsıdır:-sı, -dır

Fā‘īk-i aqrān olursuñ himmet-i dildār
ile
Rāziyā şayd olduğıñ dilberleriñ
zībāsıdır (**Gazel 39/7**)

zihī:

1.) "Ne acayip, ne kadar garip"
manasında şaşkınlık bildirir.

1.1. zihī:

Saňa düşvār olanlara hemān Allāh
mu‘īn olsun
Teraḥḥum eylemez gülmez **zihī** bir bī-
amāndır bu (**Gazel 110/6**)

zihn:

1.) Zihin, anlama, bilme, unutmama
kuvveti, hafıza.

1.1. zihnim:-im

Vaşfına lāyık sūḥān dürcine **zihnim**
kalmamış
‘Afvıña yüzler sürerüm dāmen ü
pāpūca tā (**Tarih 8/10**)

zıkr:

1.) Anmak, yad etmek, sözünü
geçirmek.

1.1. zıkrım:-im

Ceres-āsā çalındı nām-ı ‘aşkıñ ol
manaşdırdı
Bilādımda benim **zıkrım** Mesīḥā gibi
yād oldu (**Gazel 145/5**)

zıkr ü fikr: (İkileme)

1.) Zikretmek ve düşünmek.

1.1. zıkr ü fikr:-im

Şefi‘im dā‘imā leyl ü nehārda **zıkr ü**
fıkrım var
Beni bī-ferd şanursıñ şanma ki
cānānımız vardır (**Gazel 44/2**)

zıkr-i cenāb-ı ‘izzet:

1.) Yüce Allah'ı zikretmek.

1.1. zıkr-i cenāb-ı 'izzet:-iz

Şüretā keşretdeyiz ammā ḥaḳīḳat içre
biz

Ser-zemīn-i kıbleyiz **zıkr-i cenāb-ı
'izzetiz (Gazel 53/3)**

zıkr-i Hudā:

1.) Allah'ı zikretmek.

1.1. zıkr-i Hudā:

Ah u enīn ü guşşa benim yār u enīsim
Zıkr-i Hudā hem-demim hīç kimse
yok arada **(Gazel 126/3)**

zıkr-i kalb:

1.) Kalp ile yapılan zıkr.

1.1. zıkr-i kalb:

Nām-dāş bānī-i beyt-i Hudā'ya
mazharım

Zıkr-i kalb ile tevekkül eylerim
Yezdān'ıma **(Gazel 128/4)**

zıkr-i kelām et:-

1.) Sözü tekrar etmek; Kur'an-ı Kerim
okumak.

1.1. zıkr-i kelām et:-di, -m

Başım açıp giyip iḥrāmı feryād
eyledim anda

'Arāfāta çıkıp lebbeyk diyü **zıkr-i
kelām etdim (Kaside 1/5)**

zıkr-i Mevlā:

1.) Allah'ın isimlerini söyleyerek onu
anmak, hatırlamak.

1.1. zıkr-i Mevlā:-(y)ı

Benim derd-i dilim Rāzī ne bilsün
zāhirā adem

Derūnım terk eder mi hīc dem-ā-dem
zıkr-i Mevlā'yı (Gazel 137/5)

zıkr-i tevḥīd:

1.) Allah'ın birliğini tekrar etmek,
kelime-i tevhid söylemek.

1.1. zıkr-i tevḥīd:-e

Yanalım bezm-i İlāhī'de gönül hū
diyerek

Zıkr-i tevḥīde girip kaşd-i şavāb
eyleyelim **(Gazel 90/3)**

zīncīr-i zūlf:

1.) Saçların zinciri; sevgilinin saçı.

1.1. zīncīr-i zūlf:-iñ, -e

Beni **zīncīr-i zūlfine** giriftār eylediñ
ey şūḥ

Bu Rāzī mest-i lā-ya'kıl 'aceb şeydā
mıdır bilmem **(Müfret 83/1)**

zīncīr-şiken:

1.) Zincir kıran.

1.1. zīncīr-şiken:

Ṭurre-i zūlfine çekdim bu dil-i şeydāyı
ben

Uşlanır mı neyleyim **zincîr-şiken**
dîvānedir (**Müfret 85/1**)

zîrâ:

1.) "Çünkü, şu sebepten, bundan
dolayı" anlamlarına gelen bağlaç.

1.1. zîrâ:

ma‘rifet ‘azmî ‘ad olunup **zîrâ** ki
büleğâ ve fuşahâ fuzalâ-yı şu‘arâyı
‘andelîb-i gülîstân
ve tûtî-i şekeristâna teşbîh ve elsine-i
mezbûrânı miftâh-ı der-i genc-i nihân
kılmışlardır. (**Dibace 2/9**)

1.2. zîrâ:

Bilirsîñ rûz u şeb zârım seniñ ‘aşkıñla
bîmârım
Ki **zîrâ** âh ile doldum baña bir çâre yâ
Rab (**Gazel 15/4**)

1.3. zîrâ:

Gülersiñ güldürürsüñ gülşeninde ‘âşık-
ı zârı
Kızarsın gül ruhuñ gülsün ki **zîrâ** anda
hâr olmaz (**Gazel 49/4**)

1.4. zîrâ:

Beni şermende etme sevdiğim fehm et
cihândır bu
Baña Allâh mu‘în olsun ki **zîrâ** kimse
yâr olmaz (**Gazel 51/2**)

1.5. zîrâ:

Bu Râzî derd-mendiñ derdine dermân
du‘â ancak

Ki **zîrâ** ğurbetiñ qahrı geçirdi cümle
vârımdan (**Gazel 105/5**)

1.6. zîrâ:

Ki **zîrâ** penc ü şeş kehle girîbânıma
cem‘ olmuş
Şoyundum cāmemi bir bir hâlâş etdim
girîbânı (**Kıt’a 3/2**)

1.7. zîrâ:

Ki **zîrâ** yok benim bir dest-gîrim
Cenâb-ı ‘izzetiñdir dest-gîrim
(**Mesnevi 2/3**)

1.8. zîrâ:

Benim sa‘yim şîrât-ı müstaķîmdir
Bilirsîñ gönlimi **zîrâ** saķîmdir
(**Mesnevi 2/13**)

1.9. zîrâ:

Olursa derdime dermân baña feyz-i
İlâhîden
Ki **zîrâ** tutmadık dâmen mi qaldı ben
olur şandım (**Müfret 32/1**)

1.10. zîrâ:

Ümîdim kesmezim aşlâ Raķîm ismini
fikreyle
Ki **zîrâ** çâresiz qaldım perîşân oldu
ahvâlîm (**Müfret 33/1**)

1.11. zîrâ:

Göñül ta'rif olunmaz bir belâdır
Ki **zîrâ** şerhe gelmez mâcerâdır
(Nazm 11/1)

zîrâ'at:

1.) Bitki yetiştirmek amacıyla toprak
üzerinde yapılan çalışmaların bütünü,
çiftçilik, tarım.

1.1. zîrâ'at:

Meslekî ceddimde sırr-ı kirdi-gâra
hamd edip
Bir helâl kesb için her dem **zîrâ'at**
bekleriz (Gazel 52/3)

zîr-i dest:

1.) El altında, erişilebilir, hüküm
altında.

1.1. zîr-i dest:-iñ, -de

Her cihetle **zîr-i destînde** midir
pîrâmeni
Bu vücûd iklîmine sen şâhlananlardan
mısıñ (Gazel 78/4)

zî-rûh:

1.) Ruhlu, canlı.

1.1. zî-rûh:

Gâhi bî-rûh gâhi **zî-rûh** ey kişi
'Âlim ile hem-nefes olmak işi
(Mesnevi 4/10)

zîver:

1.) Süs, ziynet.

1.1. zîveriñdir:-iñ, -dir

Muhammed Muşafa maḥbûb-ı
Yezdân
Bu tesmiye ki ḥaḫ **zîveriñdir** (Kıt'a
1/4)

ziyâ şal:-

1.) Işık saçmak, aydınlatmak.

1.1. ziyâ şal:-dı

Ziyâ şaldı gözime ḥiyrelendi
Cemâl-i şem'iniñ mehpâresinden
(Gazel 107/3)

ziyâ ver:-

1.) Aydınlatmak, ışık saçmak.

1.1. ziyâ ver:-

Ḥabîbiñ çâkeri bir pür-günâhım
Ziyâ ver baḫtım baḫt-ı siyâhım
(Mesnevi 2/15)

1.2. ziyâ ver:-dı

Zuhûr etdi 'aceb burc-ı şerefden
pertev-endâzı
Ziyâ verdi bi-ḥamdillâh cihâna kıldı
nezzâre (Tarih 6/3)

ziyâ-baḫş ol:-

1.) Işık saçmak, aydınlatmak.

1.1. ziyâ-baḫş ol:-du

Ziyâ-baḫş oldu baḫtım kevkeb-i burc-
ı sa'îd üzre

Bi-ḥamdillāh dil-i Rāzī cihānda ber-
murād oldu (**Gazel 145/7**)

ẓiyā-baḥṣān et-:

1.) Işık vermek, aydınlatmak.

1.1. ẓiyā-baḥṣān et-:-ip

Tecellī tūrınıñ nūri ẓiyā-baḥṣān edip
gönlüm

Zuhūr-ı pertev-ile geçdi nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

ẓiyā-baḥṣān ol-:

1.) Işık saçan olmak, nur saçmak.

1.1. ẓiyā-baḥṣān ol-:-an

Ayā maḥbūb-ı ḥallāk ‘ālemine
Ẓiyā-baḥṣān olan nūru’n-nūruñdur
(Kıt’a 1/1)

ziyād ol-:

1.) Artmak, çoğalmak, fazlalaşmak.

1.1. ziyād ol-:-sun

Dem-be-dem baḥtın küşād ömrüñ
ziyād olsun begüm

Kim saña yavuz suñarsa nā-murād
olsun begüm (**Nazm 15/1**)

1.2. ziyād ol-:-du

Düşüp dām-ı belā-yı gurbete dil bī-
murād oldu

Elim irmez diyārım semtine āhım
ziyād oldu (**Gazel 145/1**)

ziyād-ı feyż:

1.) Feyzin artması.

1.1. ẓiyād-ı feyż:

Feyzī Pāşā-zāde Ḥaḳ’dan feyż alıp der
Rāziya

Bir ẓiyād-ı feyż içün hem dest açıp
kıldım du‘ā (**Tarih 4/1**)

ẓiyā-güster:

1.) Nur saçan, ışık yayan.

1.1. ẓiyā-güsteriñdir:-iñ, -dir

Seni maḥbūb-ı ‘izzet kıлмаğa hem
Murādu’llāh ẓiyā-güsteriñdir (Kıt’a
1/11)

ziyāret eyle-: (Deyim)

1.) Bir yeri veya bir kişiyi görmeye
gitmek, ziyaret etmek.

1.1. ziyāret eyle-:-di, -m

Müyesser eyledi Mevlā bu ‘āciz ābd-i
nācīze

Ziyāret eyledim bir bir ki taḥkīk-i
maḳām etdim (**Kaside 1/3**)

ẓiyā-yı māh-tāb:

1.) Ay ışığı.

1.1. ẓiyā-yı māh-tāb:

Şulb-ı ‘Abdu’l-kādirī’den geldi bir ‘ālī
cenāb

Ol derūn-ı vālidine bir ẓiyā-yı māh-
tāb (**Tarih 17/1**)

ẓiyā-yı pertev:

1.) Işığın aydınlığı; sevgilinin yüzünün nuru.

1.1. zîyā-yı pertev:-in

Żiyā-yı pertevin görsem o meh-rū
āfetiñ bir kez
‘Aceb baht-ı siyāhım neyleyem aşlā
nehār olmaz (**Gazel 49/2**)

1.2. zîyā-yı pertev:-iñ

Zerre-i nāçiziñe düşse **zîyā-yı**
perteviñ
Ey veliyyu’n-ni ‘metim görseñ haķır
kemteriñ (**Matla 16/1**)

ziynet:

1.) Süs, bezek.

1.1. ziyneti:-i

Bu dilārā **ziyneti** dil-cūya reşk-āver
gören
Naķş-ı resmin görse Behzād bī-riyā
eyler senā (**Tarih 9/8**)

zīynet ü ārāyiş-i resm:

1.) Süslü ve güzel görüntü.

1.1. zīynet ü ārāyiş-i resm:-i

Nīm nigeħle görse Behzād naķşını
taħsīn eder
Zīynet ü ārāyiş-i resmi daħi feraħ-
fezā (**Tarih 39/5**)

zuhūr et:-

1.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek;
görünmek.

1.1. zuhūr et:-di

Zuhūr etdi ‘aceb burc-ı şerefden
pertev-endāzı
Żiyā verdi bi-ħamdillāh cihāna ķıldı
nezzāre (**Tarih 6/3**)

1.2. zuhūr et:-en

Bu ‘ālemde o rütbe imtiyāzım olsa her
şeyde
Dil-i ‘āriflere her ān **zuhūr eden**
sünūħ olsam (**Gazel 98/2**)

zuhūr-ı pertev:

1.) Parlaklığın ortaya çıkması, Allah'ın
tecelli etmesi.

1.1. zuhūr-ı pertev:-ile

Tecellī tūrınıñ nūrı zîyā-baħşān edip
göñlüm
Zuhūr-ı pertev-ile geķdi nefsim hep
hevāsından (**Gazel 102/4**)

zulmet:

1.) Karanlık, dert, sıkıntı.

1.1. zulmet:

Ey bād-ı şabā ħāl-i dilim yāre ħaber
ver
Zulmet misiñ ol şāh-ı cihāndāra ħaber
ver (**Gazel 31/1**)

zulm-ı firāvān:

1.) Büyük eziyet, büyük zulüm.

1.1. zulm-ı firāvān:

Ne ‘aceb hāle girip şimdi cihān vāh
eyvāh

Neye mūncerr ola bu **zulm-ı firāvān**
vāh eyvah (**Müseddes 1/5**)

zu‘m:

1.) Şüphe, zan, batıl inanç.

1.1. zu‘mīna:-in, -a

Bir alāy jā-jhāyı gör ki **zu‘mīna**
üftādedir

Qavl-i hōd-bīnince taḥsīn etdiği
‘irfāna baq (**Gazel 77/4**)

zühd ehli:

1.) Zahitler, kaba sofular.

1.1. zühd ehli:

‘İdiyyeye **zühd ehli** ‘aceb cāme
değişir

Hırkasını rindān mey ile cāme değişir
(**Gazel 35/1**)

zühre:

1.) Çobanyıldızı, Venüs.

1.1. zühre:

Felekde **zühre** girdi rakşa gūyā
O şūhım mest olur çāl-pāresinden
(**Gazel 107/5**)

1.2. zühreniñ:-niñ

Bir felek-meşreb güzel bu **zühreniñ**
mensūbesi

Sükker-i k̄and-i lebi meftūnlarıñ
meşrūbesi (**Gazel 152/1**)

zülāl:

1.) İçimi güzel, tatlı, saf su.

1.1. zülālī:-i

Lebinden būseler almış murādın
eylemiş ḥāşıl

Ne çāre bulmuş ammā āh **zülālī**
bilmemiş bilmiş (**Gazel 61/7**)

zülāl-i zemzem:

1.) Berrak zemzem suyu.

1.1. zülāl-i zemzem:-i

Ben leb-i zenden **zülāl-i zemzemi**
şorsam dedim

Rāziyā kılmaz taḥammül ḡamze-i ḥūn-
ḥārına (**Gazel 132/9**)

zü’l-celāl:

1.) Celal sahibi, azamet, izzet ve
heybet sahibi Allah.

1.1. zü’l-celāl:

Bir ḡarībim ḡurbet içre kimseler etmez
nigāh

Yüz yere sürdüm niyāza başladım yā
zü’l-celāl (**Gazel 84/3**)

zü’l-celālī ve’l-kirām: (Ayet)

1.) Azamet ve ikram sahibi, Allah.

1.1. zü'l-celâli ve'l-kirâm:

Sāni-i bānisi şimdi sālīs-i Sultān Selīm
Eyleye hayrını maqbūl **zū'l-celāli**
ve'l-kirām (Tarih 14/14)

Züleyhā:

1.) Hz. Yusuf ile çeşitli hadiseler
yaşayıp sonunda onunla evlenen tarihi
kadın karakter.

1.1. Züleyhā:

Kitāb-ı leylī vü Şīrīn'i öğren
Feyiz aldı **Züleyhā** okumakdan
(Gazel 103/6)

1.2. Züleyhā:

Feşāhatle belāgatle ola bu fītnat-ı sālī
'Aceb hüsn ü ziyāsından **Züleyhā** daḥi
āvāre (Tarih 6/5)

2.) Züleyha; Bursalı İbrahim Rāzī'nin
eşi Şerife Züleyha Hanım.

2.1. Züleyhā:

Dedi menķūt ile Rāzī anuñ fevtine
tārīḥin
Züleyhā 'azm-i rāh etdi bugün
firdevse yā 'adne (Tarih 42/1)

zūlf:

1.) Yüzün iki yanından sarkan saç
lulesi; sevgilinin saçı.

1.1. zūlf:

Zūlf sevdāsıyla sürdüm sū-be-sū
hevāsını

Büy-ı kākülden dimāğa eyledi imdād-ı
'aşk (Gazel 73/3)

1.2. zūlf:

Ne mümkün pāyidār olmak baña bend
ü kemend ey şūḥ
Beni bend eyleyen **zūlf** ü kemend ü
sīnebendiñdir (Müfret 96/1)

1.3. zūlf:-i

Yādigār aldım o **zūlf**i tellerinden
yādigār
İztırārī turre-i ṭarrāra kıldım elveda
(Gazel 70/2)

1.4. zūlf:-i

Dil temennī eylesün hem 'arzū-mend
olsun gönül
Ben gibi **zūlf**i telinde şad-hezār şeydā
ola (Gazel 134/5)

1.5. zūlf:-i

Yanımcā benim bir gice mihmānım
olaydı
Cilve idici **zūlf**i perīşānıma düşdi
(Gazel 139/2)

1.6. zūlfüñ:-üñ

Çü sensin bī-vefā dilber bu giryān
olmama bā'is
Perişān **zūlfüñ** oldu hem perīşān
olmama bā'is (Gazel 20/1)

1.7. zülfüh:-iñ

Zülfüh gibi ‘aqlım daḥi tālān u
perişān

Bend etmek için bendeñi ikrāra ḥaber
ver (**Gazel 31/3**)

1.8. zülfüh:-iñ

Beni **zülfüh** teline bağladıñ nāz u
nevāzişle

Ümīdim nāzenīnim bāb-ı luṭfuñdan
amān ister (**Gazel 42/4**)

1.9. zülfüh:-iñ

Gözün gördüm o **zülfüh** arasından
Gözi mestim gözi sehḥāresinden
(**Gazel 107/1**)

1.10. zülfüh:-iñ

Göñül naḳşıñ hevāsıyla heves kıldı
hemān çīne
Beni bend eyledi **zülfüh** kemend-i çīn
ü perçīne (**Gazel 115/1**)

1.11. zülfüh:-iñ

Zülfüh mişālī ‘aqlım perīşān
Mecnūn olursam eyleme ḥande (**Gazel**
124/3)

1.12. zülfüh:-iñ

Mu‘aṭṭar eyle **zülfüh** tel tel olsun
Dökülsün kākülānıñ dūşa duşa (**Gazel**
130/6)

1.13. zülfüne:-ü, -ne

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i deri
Zülfüne āmiḥte etmiş müşg ü gül-āb
‘anberi (**Terkib-bend 1/13**)

1.14. zülfünüh:-ü, -nüñ

Bendeñi bend eyleyen bu **zülfünüh**
boyasıdır
‘Aqlımı yağmaya veren kaşlarıñ
tuğrāsıdır (**Gazel 39/1**)

zülf ü bend:

1.) Saç düğümleri.

1.1. zülf ü bend:-iñ

Süzülsün çeşm-i mestiñ rüy-ı bīdārı
görsünler
Büzülsün **zülf ü bendiñ** bendeler
dīdārı görsünler (**Matla 31/1**)

zülf ü kemend:

1.) Saçların kemendi; sevgilinin
saçlarının kıvrımları.

1.1. zülf ü kemend:-e

Nevāzişle ṭaḳar **zülf ü kemende**
‘Aceb bir fīṭne-i āḥir zamān bu (**Gazel**
111/8)

1.2. zülf ü kemend:-iñ, -le

‘Aceb Mañşūr-ı ‘aşḳ oldum baña raḥm
eyle sulṭānım
Beni **zülf ü kemendiñle** çeküp bend
eyleseñ dāre (**Gazel 122/4**)

zülf ü tār-ı müşg-bār:

1.) Misk kokusu yayan saç; sevgilinin saçı.

1.1. zülf ü tār-ı müşg-bār:-iñ

Zülf ü tār-ı müşg-bārıñ şıhhat-i
cānım benim

Sāyesinde dā'imā mesned penāh ister
göñül (**Gazel 87/4**)

zülf-i 'anber:

1.) Amber kokulu saç; sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i 'anber:-den

Bendeñi bir bŷy ile sen mest ü medhŷ
eylediñ

Bŷy kākŷlden mi bilsem **zülf-i**
'anberden midir (**Gazel 30/2**)

zülf-i 'anber bŷy:

1.) Amber kokulu saç; sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i 'anber-bŷy:-iñ, -ı

Hezārān nāz u cevır ile azālim baña
'arz etdiñ

Ṭağıtsıñ zülf-i 'anber-bŷyıñı ebrŷ-yı
ruhsāra (**Gazel 119/5**)

1.2. zülf-i 'anber bŷy:-lar, -ı, -(y)la

Zülf-i 'anber bŷylarıyla bend eder
'āşıkları

Murğ-veş dām-ı belāya nev-şikār oldu
göñül (**Gazel 85/3**)

zülf-i 'anber-bār:

1.) Amber kokulu saç; sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i 'anber-bār:-ı, -n, -a

'Ālemi kıldı mu'atṭar ṭoṭınıp bād-ı
nesīm

Yārimiñ gīsŷsına yā **zülf-i 'anber-**
bārına (**Gazel 132/4**)

zülf-i cānān:

1.) Sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i cānān:-ı

Arar baḥr u beri göñlüm daḥi seb'-ı
semāvātı

Bulur bād-ı şabādır **zülf-i cānānı** çalar
çarpar (**Gazel 36/2**)

zülf-i dilārā:

1.) Gönül alan sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i dilārā:-da

Hezār pāre olursam şāne-veş **zülf-i**
dilārāda

Öpem dest-i muḥannāsın baña ol
mültemes besdir (**Gazel 47/2**)

1.2. zülf-i dilārā:-(y)a

Bıraḳmış fitneler bād-ı şabā **zülf-i**
dilārāya

Ki taḥrīk eylemiş tel tel ṭolaşdırmış
ṭolaşdırmış (**Gazel 63/4**)

zülf-i dildār:

1.) Sevgilinin saçları.

1.1. zülf-i dildār:-ı

Mülâkât eylese bād-ı sabā ben ‘āşık-ı
yāre
Tağıdsā **zūlf-i dildārı** perīşān olduğun
görsem (**Müfret 97/1**)

zūlf-i ham:

1.) Büklüm büklüm saç; sevgilinin
saçı.

1.1. zūlf-i ham:-ın, -dan

Bir olup gönlüm ile şāne-i müşgīn
būyı
O cefācū güzeliñ **zūlf-i hamından**
geçdik (**Gazel 82/6**)

zūlf-i kemend:

1.) Saçın kıvrımı; sevgilinin saçının
kıvrımı.

1.1. zūlf-i kemend:-iñ, -e

Kerem bendiyle bend etdiñ şükür **zūlf-
i kemendiñe**
Olursam bendiñe ber-dār elimde
ihtiyārım yok (**Gazel 74/6**)

zūlf-i müşg-bār:

1.) Misk kokulu saç; sevgilinin saçı.

1.1. zūlf-i müşg-bār:-ın

Ki **zūlf-i müşg-bārın** boynıma
hāble’l-metīn etsem
Tolaşdıķça tolaşa bend-i ‘irfān
olduğın görsem (**Gazel 97/5**)

zūlf-i pür-çin:

1.) Kıvrım kıvrım saç; sevgilinin saçı.

1.1. zūlf-i pür-çin:-iñ, -de, -ki

Muşanna‘ yem döküp hāl-i siyeh dil
murğını cezbe
Giriftār-ı kemendim **zūlf-i pür-
çiniñdeki çine** (**Gazel 116/2**)

zūlf-i sevdā:

1.) Siyah saç; sevgilinin saçına
duyulan aşk.

1.1. zūlf-i sevdā:-sı, -y, -la

Zūlf-i sevdāıyla düşdüm dāmına
dildādeniñ
Şāne-āsā Rāzi’yi şad-çāk idüpdür bu
heves (**Gazel 59/5**)

zūlf-i siyāh:

1.) Sevgilinin siyah saçı.

1.1. zūlf-i siyāh:-ı

O gülgün rüy-ı dil-cūsın dañi çeşm-i
sūhan-gūsın
Yürür **zūlf-i siyāhı** sīm gerdānı çalar
çarpar (**Gazel 36/7**)

zūlf-i tarrār:

1.) Yan kesici can; sevgilinin saçı.

1.1. zūlf-i tarrār:

Zūlf-i tarrār ile bende çekmedi
şeydāların
Bāda verdi neyleyim āh hayme-i
nāmūsını (**Gazel 136/5**)

1.2. zülf-i tarrâr:-a

Düşüp dil kākül-i yāre giriftār olduğun
bildim

Ȧkıldı zülf-i tarrāra hevādar
olduğun bildim (Gazel 96/1)

1.3. zülf-i tarrâr:-in

Zülf-i tarrārın perişān eylemiş hālīm
gibi

‘Āşıkın medhūş eder ol sünbül
şebbūlarıñ (Gazel 79/3)

1.4. zülf-i tarrâr:-in

Zülf-i tarrārın perişān eylesün ‘aqlım
gibi

Ȧuresi gerdānıma bend ü kemend
olsun da gör (Nazm 4/2)

zülf-i turre:

1.) Yan kesici saç; sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i turre:-si, -n, -e

Göñül verdim o zülf-i turesine
Degil kākül hemān sünbül ü hoş-bū
(Gazel 111/2)

zü’l-luţfu’l-cūd:

1.) Lütuf ve kerem sahibi; Allah.

1.1. zü’l-luţfu’l-cūd:

Emmā ba‘d perverdigār-ı bī-zevāl
celle ‘ani’ş-şebīhi ve’l-miṣāl Rabbü’l-
erbāb
ve müyesserü’ş-şavāb olan ḥazret-i

vācibü’l-vücūd zü’l-luţfu’l-cūd
Ādem-i ebu’l-beşer (Dibace 1/10)

zümre:

1.) Topluluk, grup, cāmia, sınıf.

1.1. zümresinde:-sin, -de

Ḥaḳ bu zāt-ı ‘ālī-ḳadri dem-be-dem
şādān ede

Zümresinde hem müşār-ı bi’l-benān
olsa sezā (Tarih 39/9)

1.2. zümresini:-si, -n, -i

buyurdığı ‘ālim insānı ve bā-ḥuşūş
nev’-i insānda müsteṣnā olarak şūḥān
u ḥübān u

civānān-ı dil-rubāyān zümresini
zāhirde mecāz-ı bātında ḥaḳīḳat bā-
‘aşḳ-ı mutlaḳ tavşīf (Dibace 4/4)

zümre-i efsāne:

1.) Meşhur olmuş kişiler.

1.1. zümre-i efsāne:-den

Saḳla ey dil sırr-ı ‘aşḳı zümre-i
efsāneden

Vāḳıf etme derdiñe ifşā edersin yā
neden (Nazm 14/1)

zümre-i ehl-i dil:

1.) Gönül ehli olanlar; şairler, aşıklar.

1.1. zümre-i ehl-i dil:-iñ

Zümre-i ehl-i diliñ tutyāsıdır ḥāk-i
deri

Zülfüne āmihte etmiş müşg ü gül-āb
‘anberi (**Terkib-bend 1/13**)

zürriyāt:

1.) Nesil, soy, sop.

1.1. zürriyātına:-ı, -na

bi-tevfıku’l-mennān eshel ü āsān
olacak
evlād u **zürriyātına** daḥi bi-faẓlillāhi
ve keremehu intikāl edip kuvve-i nuṭkı
ve ta’līm ü (**Dibace 1/14**)

züvvār:

1.) Ziyaretçiler.

1.1. züvvār:

Dört taraftan çıkdı **züvvār** Rāziyā
tārīḥ dedi

Faṭıma Ḥānım fenādan ‘azm-i me’vā
eyledi (**Tarih 31/1**)

1.2. züvvār:

Arz-ı ra’nā ḥavz-ı vālā beyti ḡāyet dil-
firīb
Cān u dilden cümle **züvvār** dest açıp
eyler du’ā (**Tarih 39/4**)

zālīm ü ḡaddār: (İkileme)

1.) Zalim ve gaddar, acımasız; sevgili.

1.1. zālīm ü ḡaddār:

Ḥālime vākıf iken āh bir teraḥḥum
etmedi

Zālīm ü ḡaddār imiş āteş bıraḡdı
cānıma (**Müfret 9/1**)

SONUÇ

Hazırlanan tezde XIII. ve XIX. yüzyıllara tanıklık etmiş Klasik Türk Edebiyatı sahasında ürün veren Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nın söz varlığı ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bursalı İbrahim Râzî hakkında başka bir kaynakta bilgi bulunmamaktadır. Şair hakkında edinilen bilgilerin hepsi kendi divanından bulunmuştur. Bu sebeple şairin hayatına, şiir anlayışına, dünya görüşüne ait bilgileri öğrenmek için divanı detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir. Şairin kaleme aldığı Dîvân, Klasik Türk Edebiyatı sahasında verilen son divanlardan bir tanesidir.

Tezin yazılma sırasında öncelikle eserde bulunan tüm manzum ve mensur kısımlar TEBDİZ sistemine yüklenmiş ve anlam verme çalışması yapılmıştır. Dîvân'da geçen tüm kelimeler eksiksiz bir şekilde anlamlandırılırken sözlük anlamının yanı sıra bağlamda kazandığı anlamlar da verilmiştir. Anlamlandırma çalışmalarından sonra eserin söz varlığı ortaya çıkmış ve sözlük şeklinde alfabetik olarak hazırlanmıştır. Elde edilen sözlük vasıtasıyla eserde geçen deyim, atasözü, kalıp ifadeler, ayet, hadis ve dua ifadeleri vb. tespit edilmiştir. Bu özel kalıplar, tablolar ve veriler yardımıyla sayısal verileriyle birlikte detaylıca incelenmiştir. Bu kelime gruplarının tespit edilmesinden sonra Klasik Türk Edebiyatı sahasında ürün veren şairlere yakıştırılan “sosyal hayattan kopuk şiir yazma düşüncesi”nin yanlışlığı gözler önüne serilmiştir.

Elde edilen veriler sonucunda; eserde günlük ve sosyal hayata dair pek çok unsur bulunmaktadır. Şairin eserinde kullandığı atasözleri, deyimler, kalıp ifadeler, sosyal hayat unsurlarının hepsi bu durumu destekler niteliktedir. Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nda 219 farklı deyim 447 kez kullanılmıştır. Eserde kullanılan deyim sayısı oldukça fazladır. Bu durum şairin sosyal hayatla iç içe olduğunu gösterir. Dîvân'da deyimlerin bu denli fazla kullanılmasına karşın atasözlerinde durum böyle değildir. Hacimce geniş olan Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nda 4 tane atasözü bulunmaktadır. Bu tezat durum eserde tespit edilmiştir. Aynı şekilde kalıp ifade kullanımı da Dîvânın hacmine nazaran az kalmıştır. 8 farklı kalıp ifade 19 beyitte karşımıza çıkmaktadır.

Ancak hepsi birlikte değerlendirildiğinde atasözü, deyim ve kalıp ifade bakımından zengin kullanıma sahip bir dîvân olduğu söylenebilir.

Klasik Türk Edebiyatı Arapça, Farsça ve Türkçe'nin müşterek bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmada ikilemeler ve tamlamalar tespit edilmiş ve genel bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu değerlendirme sonucunda şairin eserini oluştururken Arapça, Farsça ve Türkçe kelime ve kelime gruplarından faydalandığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada ikilemeler ve tamlamalar tespit edilmiş ve genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu değerlendirme sonucunda şairin Arapça, Farsça ve Türkçe kelime ve kelime gruplarından faydalanarak eserini ortaya koyduğu görülmüştür. Metin içinde en çok Farsça tamlamaları kullanan şair bu yönüyle diğer klasik şiir şairleriyle benzer bir tutum sergilemiştir. Fakat şairin Farsça tamlama sıklığı eserin üslubunun açık ve anlaşılır olmasının önüne geçememiştir. Eserde tespit edilen ikilemelerde ise şair Arapça kökenli kelimeleri sıklıkla kullanmıştır. Şairin tamlama ve ikilemelerde Arap ve Fars dillerinden sıkça yararlanması onun bu iki dile olan hâkimiyetini kanıtlar niteliktedir.

Bir dilin yapı taşlarından olan edat, bağlaç ve ünlemler Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nda tespit edilmiş ve detaylı analizleri verilmiştir. Bu bağlamda şairin eserinde neredeyse her bir manzumesinde edat, bağlaç ve ünlemden birisine ya da birkaçına rastlanılmaktadır. Edat, bağlaç ve ünlem kullanımında şair dil hususunda cömert davranmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe terkiplerden fazlasıyla yararlanmıştır.

Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı'nda bir canlılık bir hakimiyet göze çarpmaktadır. Manzumelerdeki bu canlılık şairin anlatım başarısının yanında kullandığı kelimelerle de bağlantılıdır. Şair eserini kaleme alırken fiillerden yararlanmıştır. Türkçe 210 farklı fiil tespit edilmiştir. Bu fiillere bakarak şairin iç dünyasının bir tahlilinin çıkarılmıştır. Fiillere ek olarak isim ve isim soylu kelimelere getirilen muhtelif yardımcı fiiller aracılığıyla oluşturulan birleşik fiiller de tespit edilmiştir. Bu terkipler şiire canlılık katmanın yanı sıra mana derinliği de katmaktadır.

Bursalı İbrahim Râzî'nin Dîvânı tüm bu bulgular eşliğinde genel bir değerlendirilmeye alınacak olursa; şairin vezin bilgisi, kelime kullanımı, mazmunlara hakimiyeti, divanın

hacmi ve pek çok farklı unsura bakılarak iyi bir eğitim aldığı ve Dîvânını yazarken oldukça hassas davrandığı bilgisine ulaşılmaktadır. Kendi Dîvânı haricinde kendisi hakkında hiçbir bilgi bulunmayan şairin yaşadığı yüzyılda adını edebi muhitlere duyuramaması büyük bir talihsizlik olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Elaldı'nın okuyup transkribe ettiği Bursalı İbrahim Râzî Dîvânı TEBDİZ sistemi yardımıyla bilgisayar tabanlı hale getirilmiş ve kelime dünyası keşfedilmiştir. Klasik Türk Edebiyatı sahasında yapılacak bundan sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi başlıca amaçlarımızdandır.

KAYNAKÇA

- Akca, H. (2017). Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı T- / D- Meselesi. *Türkbilig*, 34, 8.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1962*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alper, H. (2009). “Sırat-ı Müstakim” *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çoraklı, Ş. (2001). Türkçe'nin Yaratma Gücü: İkilemeler. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17, 55-56.
- Çotuksöken, Y. (1994). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül Yayınları.
- Dash, N. S. (2008). Context and Contextual Word Meaning. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics [online]*, 5, 21-31.
- Durmuş, M. (2009). *Üniversiteler için Türk dili el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ekmekçi, G. (2017). Yunus Emre Divanı'nda Âyet ve Hadisler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 255-262.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: KB Yayınları.
- Ergin, M. (1997). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig Dergisi*, 44, 89-110.
- Gözler, H. F. ve Gözler M. Z. (1982). *Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü- 2. Milletlerarası Türk Folklor Kongresinde Sunulan Tebliğ ile Birlikte*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Günaydın, Z. S. (2022). Niyâzî'nin Mansûr-Nâmesi (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük). Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.

Karabulut, M. (2019). *Üslupbilim (Stilistik) ve Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir İnceleme*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (2015). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kılıçarslan, O. (2016). Hayâlî Bey Dîvânı'nın İncelenmesi-Bağlamli Dizini ve İşlevsel Sözlüğü. Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara:TDK Yayınları.

_____ (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

_____ (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.

Kur'an-ı Kerim (2023). Zuhurf Suresi. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Zuhurf-suresi/4354/29-32-âyet-tefsiri>) Erişim Tarihi: 14.01.2023.

Macit, M. (1996). *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Mermer, A., Deniz, S., Bayram, Y., Koç Keskin, N., Alıcı, L., Eflatun, M. (2016). Eski Türk Edebiyatına Giriş. *Akçağ Yayınları*, 13, 545.

Öztürk D., A. (2022). Azmî-Zâde Hâletî Divanı'nın Bağlamli Dizini ve İşlevsel Sözlüğü. Yayımlanmış Doktora Tezi. *Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Polat, A. (2022). Namık Kemal'in Şiirlerinin Bağlamsal Dizini ve Tahlili. Doktora Tezi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.

Topal, E. (2012). Türkçede Ek Fiil (i-) Üzerine Düşünceler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2, 651.

Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.